FERNELIUS
OPERA
1610

vna Gula est omnium morborum mater etiamsi alius sit genitor, pag 15.

Illud solum bene fit quod opportune fit. Plato.

Somnus omnes fluxiones sistit excepto sudore. Riolanus fol. 12.

Sunt 4 Instrumenta respirationis, Aspera Arteria Pulmo

Medical Society of London.

No. 31.

I. EVERY member who sends for a book, is to write down the title on a slip of paper, to sign his name thereto, date it, and direct it to, "*The Librarian of the* MEDICAL SOCIETY *of* LONDON."

II. No member is allowed to have more, than two volumes at a time, in his possession.

III. The library is open every ~~day in the week (Saturdays and Sundays excepted),~~ Monday & Friday from ten in the morning till eleven, when all books are to be sent for and returned to the library; and none to be given out, or received, before or after those hours.

IV. The utmost time for a member detaining a book is, one week for a pamphlet or duodecimo; two weeks for an octavo; three weeks for a quarto; and four weeks for a folio; after which period to be liable to a penalty of one shilling *per* week, as long as he shall detain such book.

V. No manuscript is allowed to be taken out of the library.

VI. All books are to be returned to the library in the third week of every December, that the *Librarian elect* may see whether any be wanting before he enters into his office on the first of January; every person neglecting to return such book, or books, before the twenty-fifth day of December, is to forfeit five shillings for every volume so detained.

VII. All new publications are to remain in the library, for the space of one month.

De Anima & Spiritu: Spiritus ... [illegible] ... tur, ad corporis commixtionem tum animam Rationalem tum humanam sentientem; cum enim sit vtriusq natura quodammodo particeps, et quasi medium inter duo extrema, a quibus et Corpus, illorum adversas naturas, interiectu suo conciliat atq continet. vid Fernel: 75. 76.

Animæ Facultas Rationalis ac etiam Sentiens atq movens in Cerebro maxime consedit, Vitalis autem Facultas ac etiam Irascens dolens gaudiens ambitio autem & avaritia in Corde. Facultas autem Naturalis et alens, cupiditas autem, quæ vel libido aut Cupedia est In Jecore potissimum collocantur. quæ facultates quamvis ratione distinguantur, tamen non diversas mentis substantias vel complures & Animas in Homine constituunt verum vnam eandemq simplicem quæ ~~Rat~~ Sensitivam, vitalem & Naturalem Non actu & energia, verum potestate sit pentagonus comprehendit tetragonum et ~~tetrag~~ trigonum ex pag: 115. 118.

ergo licet Anima Humana simplex sit, et non diversæ animæ in Homine collocentur, Facultates tamen omnes, Animæ tam Naturalis, vitalis quam Sensitivæ, in Solius Animæ Rationalis viribus continentur.

pag: 145. 20. Appetitus animalis e Jecore Fertur ad Bona Corporis vt ad libidinem et cupediam, Ad Bona vero Fortunæ vt avaritia ambitionem Iram gaudium &c e Corde Incitatur, Ad Animum vero ... [illegible] ... Sola voluntate animo consedente et appetitum Regina ... existente ducitur.

Vena quatenus est Organica, est vas oblongum rotundum, fistulæ
modo excavatū simplici & prætenui tunica omni villorū genere
texta, instructum, ab Hepate ortum continendo distribuendo
& coquendo sanguini a natura dicatum

Arteria est vas Rotundū oblongum fistulæ modo excavatum duplici
tunica fibris intertexta constans deducendo sanguini spirituoso
necnon temperando reficiendo & expurgando singularium ptium
calori a natura dicatum

Nervus est pars spermatica a Cerebro aut Spinali Medulla exorta
interiore parte medullaris exteriore membranea, Spiritus
animalis delator ad Sensum & motum,

107.a. Triplex autem Nervus generali modo dicitur, nimirū vincula copule
et ligamenta quæ ab ossibus prodeunt et ossa ossibus connectunt
2. quæ a musculis prodeunt 1. ~~Tendo quod est quoddam~~
Tendines quæ sunt quædam ~~fibrarū~~ ligamenta & nervi quæ
per carnes sparsæ in unam velut chordam coeunt qua omnes
ducuntur articuli ut voluntati gratum est; Tertium quod
est proprium genus nervorū prius definitur.
Ligamentū autem est sensus expers nervus exquisite sensibilis
Tendo vero mediæ naturæ non omnino insensilis quia nervorū
habet filamenta nec tamen acerrimi adeo sensus ut nervi

Musculus est pars organica & dissimilaris nervis carne villis venis
arterijs & tunica propria contexta, estq organum voluntarij
125. motus vel animalis viz: qui non fit instinctu naturæ.
126. Cerebrum enim imperat, Nervus imperium defert musculus obsequitur

Villi sunt partes similares frigidæ et siccæ genitæ ex semine, ideoq albæ
solidæ oblongæ exilium filamentorū vel staminum instar, ad
motum & carnis custodiam destinatæ

Membrana, pars est similaris frigida & sicca ex seminis portione lenta
et ductili genita, ideoq lata, tenuis densaq sensus factorij
83.6. organum partes subiectas custodiens colligans disterminans.

Cutis membrana est omniū amplissima & crassissima ex seminis et sanguinis
commistione genita temperiem moderatam obtinens externi tactus verum
214.b Organū et subiectarū partium ~~tegumentum~~ munimentū ornamentū
ratione vasorū quum fere omnium ad eam desinentiū fit ut sensus sit acerrimi
ut a subiecta carne sine dolore avelli potest

213 Cuticula sive exterior Cutis superficies est tenuissima Cutis efflorescentia seu pars
pelliculis tenuioribus simillima insensilis et pene exanguis e cutis
excremento non halituoso, non aqueo, sed crassiore pronata: haud facile
autem (quamvis citra dolorem) a subiecta cute separatur quod tamen
in attritu sive ambustione fieri licet. Estq medium Tactus non
enim fit sensio Perfecta per Immediatū contactū sensibilis et sensorij
sublata enim cuticula sentit quidem cutis sed depravate, scilicet
cum dolore./

99. 44 Memoria 2plex est patiens sive Conservans vizt quæ vestigia sive Impressiones rerum
Memoria: 142.43. a sensibus excipiens, ea Continet atq conservat, & hæc brutis convenire potest.
50. Altera agens sive efficiens dr quæ est rei absentis per imaginis spectationem cū
præteriti temporis cognitione, representatio. hæcq propriè memoria dici debet.
149.43. sive Recordatio quæ est Collapsæ memoriæ revocatio. quæ Homini Soli Convenit illoq
106.35. viventi, cum enim facultates memoriæ et recordationis non primū et per se in Intelli-
gentia sed in sensu Comuni (quæ suis nominis appellatione Intelligentia patibilis
nuncupatur) et ideo mortalis sit, necesse est ut extincta vita sensuq comuni
nulla post mortem memoria omniū quæ in vita cognovimus deleatur, Idem concludi potest de
animæ patibilis cæteris affectionibus ut amore, Ira cupiditate &c./
150./ Mens enim a Corpore separata agendi vim tantū, & simplicem suam naturam
retinet, ideoq tum se et alia intelliget sine conversione aut comparatione verū
aut subsidio Instrumentorū, aut Sensuū, sineq defatigatione, eius actus erit
mere agendo./

IOANNIS FERNELII AMBIANI UNIVERSA MEDICINA:

AB IPSO QVIDEM AVTHORE antè obitum diligenter recognita, & iustis accessionibus locupletata:

Postea autem studio & diligentia Gul. Plantii Cenomani postremùm elimata, & in Librum Therapeutices septimum doctiss. scholiis illustrata.

EDITIO SEXTA.

Qua nunc primum accedit Vita auctoris ab eodem Plantio luculenter exposita: & Consiliorum medicinalium libellus.

HANOVIÆ,
Impensis Claudii Marnii heredum,
Iohannis & Andreæ Marnii & consortum.
MDCX.

Cum priuilegio Sac. Cæsareæ Maiestatis.

them, be reserved to the Bishop and his Successors, it is conceived to be as much as can in this case be reasonably desired; but especially by such as may be presumed to be already very well provided for.

Upon the whole it is hoped, that this honourable House, which has been very tender and cautious of infringing private property on any account, will either pass this Bill with proper provisions for se- private properties that may be in

of mines not accustomably

Chapters have been and are esteemed of Arch-Bishops and Bishops; and purposes, to consent to every grant, make to bind Successors; it not be- pose so great a charge or confidence r to give power to any one person is Successors, *Coke* 3. *Report*, Dean *vick's* case. Deans and Chapters, as accordingly constantly confirm all such

K

ΙΑΕΡΜΟΣ Ο ΠΑΑΝΓΚΙΟΣ
ἐς τὸν λαμπρότατον Φερέλιον.
Πῶς τι τὰ σώματ' ἔχει φύσει, ἠδ' ἐς νοῦσον ὀλισθ
Ἔργον ἰητρῶ, κάλλιον οὔ τις ἐρεῖ.

against the said Bill;

And your petitioners shall pray, &c.

The Case of the Dean and Chapter of Durham.

or renewing the same, your petitioners had not any notice thereof, 'till very lately, and till after the said Bill was sent down from the Lords to this honourable House.

That upon perusal and consideration of the said Bill, your petitioners do humbly conceive and are advised, that in case the said Bill should pass into a law, your petitioners undoubted rights and properties will be greatly prejudiced, if not utterly destroyed

tioned, but to the kingdom in general, that any mines should be unwrought.

Granting this to be true, and that the opening of these mines will be for the public benefit; Will not the benefit of the public be much the greater, if these mines are opened by the several owners of the lands, who may be r short, within the compass of twenty one years, which nay one day serve for a precedent for altering the leases f land; and these short leases may consequently tempt ne lessees to work their mines irregularly, and unfairly, make the best of their short term; and perhaps to own the treasure they are forced to leave behind them, hich has not seldom happened; and which will still nd to the greater damage of the premises leased, than would if the same were leased for twenty one years.

By the allegations of this Bill it is asserted, that it is loss and prejudice not only to the persons above mentioned,

LECTORI S.

QVOD rerum naturalium & Medicinæ studiosis in primis benè vertat, damus iam denuò vniuersæ Medicinæ ab eximio illo doctorum Io. FERNELIO elaboratum opus. Editioq; hæc sexta est, quam nunc publicamus, auctior ea *Consiliorũ medicinalium* libello, quæ dia mens FERNELII protulit, selegit Iulianus Palmarius Medicus Parisiensis. aliena enim καὶ οὐ τοῦ Φερνελιανοῦ κόμματος omisimus. Auctior, inquã, &, quam primùm nacti sumus, *Vitâ* magni illius Archiatri, à familiarissimo ipsius G. Plantio facundè explicata. Eam leges libens, præsertim cui non tam magnus ille vir, eiusq; studiorum ratio cognita, quam ipsius libri sunt. id quod exteris & peregrinis ferè accidere oportet. Nos certè in tui gratiam addidimus libentes, vt & alia quædam à viris clariss. elogia; nec vnquam te operam lusurum scimus, quam in FERNELIANIS libris perlegendis atq; relegendis collocabis. Ita enim est. Ille Medicinæ studiosus se profecisse sciat, cui FERNELIVS valdè placebit: vt ringantur obtrectatores, qui summis viris nunquã defuêre, deeruntve. Sed vt diutius te teneamus, negotia nostra non ferunt. Benè itaq; vale, & hisce operibus nostrâ operâ de nouo fruere.

SERIES AVTEM EORVM, QVÆ HIC CONTINENTVR, EST:

IOHANNIS FERNELII D. MEDICI VITA.

Scriptore G. PLANTIO *Cenomano D. Medico.*

IOANNES FERNELIVS CLAIOMONTIO OPPIDVLO (quod viginti duntaxat milliaribus à Lutetia distat) natus atque ingenuè educatus; Ambianum in operibus idcircò se prædicat, quod patrem inde oriurdum habuerit. Hic natu iam grandis quum sub triuiali magistro Grammaticá didicisset, etiamsi mater rebus eum curisq; domesticis potius, quam litteris tam serò destinandum contenderet, maximo litterarum amore incensus à patre cœpit postulare, vt eloquentiæ, ac Philosophiæ operam daturus Lutetiam commigraret, acti temporis iacturam, ac detrimentum incredibili studio, summoq; labore se sarciturum pollicens; quod non ægrè impetrauit. Nouerat enim multarum rerum vsu peritus senex vt in segetibus fertilitas, ac grauiditas futuræ frugis vbertatem significant, sic litterarum studia tantopere expetita, & diuini ingenii seminaria iam ab adolescentia, totius vitæ, ac senectutis in viris ornamenta præsagire. Erant tunc temporis Lutetiæ in gymnasio Barbarano, præter artium liberalium doctores, innumeri etiam iuuenes non mediocriter (vt temporibus illis eruditi) quorum diligentia, & doctrina, veluti calcaribus ad artes, quæ tum erant in pretio, alacriùs amplectendas incitatus, tantos in arte differendi biennio progressus fecit, vt quam de se concitauerat expectationem, longè lateque superarit. Magisterii laurea publico eruditionis testimonio haud multò post donatus, à gymnasiarchis certatim ad professionem Dialectices splendidis muneribus inuitatus est, quibus non antè parere voluit, quàm priuatis lectionibus & studiis se in Ciceronis, Aristotelis, & Platonis doctrina diligentiùs exercuisset. Quod cum esset aggressus, quantum olim in constituendis suis tudiis aberrasset, primùm animaduertit. Nihil enim antè præter ineptas quæstiones è barbaris præceptoribus hauserat: sed illud eò æquiore animo tulit, quòd sibi cum pluribus commune esse, nec vllo suo, sed ætatis vitio imputandum intellexerit. Quippe tunc temporis artium omnium barbaries Academiam Parisiensem, scholarum omnium, quas ab orbe condito floruisse legimus, præstantissimam, ita etiamnum obsidebat, vt Grammatici, & Rhetores nihil nisi barbaros Alexandros, Theopagitas, Græcismos, Theodoletos, atq; eiusdem farinæ reliquos authores in manibus haberent: Dialectici verò non nisi Clichtouei terminos, Petri Hispani summulas, Bricotii Logica, aliaque id genus opera interpretarentur.

Quum igitur in ipso vestibulo, aditu q; impegisset, iudicauit temporis iacturam assiduò labore diligenter compensandam. Itaque ludos, iocos, compotationes, & comessationes, sermones etiam omnium penè condiscipulorum, ac familiarium fugere statuit, non cibi, non somni, non corporis, non valetudinis, non rei familiaris rationem habere, omnia perpeti, dum liberalium artium cognitionem assequeretur: omne in eis studium, diligentiam, curam, industriam adhibere, nullam præterquàm ex discendo voluptatem capere, arbitratus omnem horam perire, quæ in bonorum authorum lectione, & studiis non collocaretur: tanta in illius animo insita erat discendi cupiditas, tantus cognitionis amor, & scientiæ. Hanc porrò habuit instituti rationem, vt primo quoq; tempore barbariem, quam ætatis vitio, sub indoctis præceptoribus hauserat, Latinorum authorum, maximeq; Ciceronis lectione repurgaret: eius Academicas, ceterasque potissimùm de Philosophia disputationes, & de natura Deorum, ac de Officiis in id selegit, in quarum lectione aliquot menses ad dicendi facultatem collocauit. Celsum quoque cum ob orationis puritatem, tum ob sententiarum pondus habuit quàm charissimum: atque etiam Platonem, cuius opera M. Ficinus Latinè reddiderat. Sed cum Mathematices indoctus, in exemplis, quæ ab authoribus sæpè proponuntur, titubaret, inhonestum esse duxit ea parte sapientiæ vacare, quæ certior quum sit, plus admirationis habet. Itaque distinctis, & diuisis studiorum temporibus, cœpit ita suum ingenium excolere, vt manè Arith-

meticis,

meticis, & Mathematicis diſciplinis, à prandio verò & Philoſophiæ parti quæ in natura verſa-tur operam daret, à cœna Latinos authores, Latiniq́; ſermonis obſeruationes diligenter ex-cuteret.

In hæc litterarum ſtudia dum inſatiabili, & indefeſſo labore incumbit febre quartana tan-dem corripitur, qua crudeliter acdiu conflictatus, cœptum ſtudiorum curſum interrumpere, vtq́; ſalubriore aëre frueretur, ſolum vertere cogitur.

Profligata tandem quartana, recreatisq́; ruri viribus, Lutetiam redire cogitat, de deligen-do vitæ genere cum amicis deliberaturus. Horum alii Theologiam, alii mathematicas diſci-plinas, alii aliam artem proponebant, in quam reliquum vitæ ſuæ curſum conferret. Iurispru-dentiam plures contendebant, & ad opes maximas, & ad ſummos honores, dignitatisq́; gra-dus cæteris præſtare, in qua etiam facilè eſſe dicebant eum excellere, qui ſingularem artium li-beralium cognitionem ſibi comparaſſet. At verò ille non minus prudenter quàm acutè officio-rum omnium momentum ad naturam ſuam reuocari, accommodarique debere, nihilque te-merè, nec inuita, quod aiunt, Mineruâ, ſibi aggrediendum eſſe contendebat. Quum igitur ſolitarium ſe, ac taciturnum, neque ad dicendum ſatis expeditum agnoſceret, facilè iudica-uit, neque clamoribus forenſibus, neque ſacris concionibus ſatis ſe idoneum fore: idcirco Medicinam præ cęteris artibus, ac diſciplinis elegit, vel hoc nomine quod non ita pridem in febre quartana eius opem ſenſiſſet. Sed ecce dum hæc cogitat à patre litteras accipit, qui-bus grauiter conquerebatur, in vnius filii ſtudia nimium multa iam eſſe impenſa, alios ſibi ſu-pereſſe quos æqua cura fouere debeat. Itaque aut domum ſe recipiat, aut quæ ad honeſtè, & liberaliter viuendum neceſſaria ſunt, aliunde petat. Quibus minimè exterritus retinuit etiam priſtini conſilii inſtitutum, vel quod ſibi nihil poſſe deeſſe ſperaret, vel quòd obſequio parentem tandem flecti poſſe perſuaſum haberet.

Primùm igitur, quoniam nulla re æquè vt exercitatione ingenium acuitur, confirmaturque memoria, Philoſophiam non intra priuatos parietes, ſed in gymnaſio Barbarano publicè profiteri decreuit, & Philoſophicum curriculum emetiri, quod rudi adhuc ſæculo ſumma cum laude, omniumque applauſu abſoluit. Interim verò Mathematicis ſtudiis plurimum capiebatur, in quibus quantum iam profeciſſet, oſtendunt ipſius de iiſdem diſciplinis ſcri-pta olim emiſſa, in quibus ſi minus terſus, aut politus, quam in Medicis operibus ſermo vi-deatur, tempora accuſanda. Tum quippe, vt ſuprà commoneſeci, perſonabant adhuc o-mnes ſcholæ vocibus imperitorum hominum, & Barbarorum, nec dum politioris doctri-næ ſplendor Gallis Philoſophis illuxerat. Quum ſatis ſuperq́; in hiſce artibus, quæ ad Me-dicinam viam ſternunt, operæ, laborisque poſuiſſet, omnes meditationes ſuas, omnesque ingenii neruos integrum quadriennium ad ipſam intendit, ita proficiens vt illius ſacris initia-tus, non diſputationibus ſolùm, ſed etiam publicis prælectionibus egregium ſuæ eruditionis ſpecimen ediderit.

Exantlatis per biennium primis illis ſcholarum laboribus, quum permulti primas docto-ratus ſedes certatim ambirent, totus celebrium huius Academiæ Medicorum cœtus ſecun-das illi vltrò detulit, primas profectò daturus, ſi quantas ad diſputandum, tantas ad inſumen-dum facultates habuiſſet.

Doctor iam factus Lutetiæ ſedes ſibi delegit propter eximiam hominum, quibus familia-riter vtebatur, eruditionem, & vrbis frequentiam, quorum & ſcientia augeri, & exemplis in-finitis illuſtrari poterat.

Neque enim, quod plerique ferè omnes facimus, poſtquam Laurea medica decoratus eſt, vana, & inani eruditionis perſuaſione ac opinione inſoleſcens, otiandum iam, & à feriis ſtu-diis feriandum ſibi putauit, ſed magis ac magis euoluendis veterum ſcriptis ſcrutandisq́; eo-rum ſententiis inuigilandum. Hoc enim (quod res eſt) certò ſciebat è ſcholaſticis diſputatio-nibus rudem duntaxat, & inchoatam haberi rerum cognitionem, quæ manca, & inutilis omni-nò futura ſit, niſi continuato labore, aſſiduaque vigilantia compleatur. Itaque Philoſophicas ac Medicas quæſtiones miſſas fecit, vtque intermiſſam inſignium authorum lectionem conti-nuaret, domi ſe aliquot annos continuit.

Florebat tum temporis Lutetiæ inſignis rhetor, optimarum artium ſtudiis eruditiſſimus Ia-cobus Strebæus, qui ſe Ioanni Fernelio, quem Mathematicas artes apprimè callere nouerat, coniungendum curauit. Itaque dum Strebæus à Fernelio Mathematicarum diſciplinarum, Fernelius viciſſim à Strebæo politioris litteraturæ cognitionem, & grauem, plenumque ora-tionis ſtylum accipit, integrum biennium exigitur.

Interea quamplurima Mathematices inſtrumenta magno rei familiaris diſpendio excogi-tauit, ac fabricanda curauit, ne vxoris quidem (quam non ita pridem duxerat) doti parcens. Tantùm in ſui admirationem & amorem mentes hominum rapit, atque allicit ſyderum, cœ-leſtiumque rerum contemplatio, vt animum ſemel illecebris ſuis captum, perpetua, grataque ſeruitute ſibi poſtea addictum, ac deuinctum retineat. Vxoris pater vir perinde prudens, ac eruditus, generum ſæpè inuiſebat, nonnunquam & conuiuam aduocabat, quumque inter e-pulas non rarò in Medicas diſputationes incideret, oblata occaſione apud generum querebã-

tur, quod Medicinæ, cui totum iampridem se dediderat, nimium oblitus, Mathematicis disciplinis adeò inhæresceret, vt inde hactenus illum nec vxoris amor nec liberorum blandimenta, nec rei familaris cura reuocare potuissent: Mathematicarum artium cognitionem homine quidem liberali dignam esse, & per se animi causa expetendam; si quis modum adhibeat, & per ætatem attingat; sed in ea tanquam in Syrenum scopulis virum probum & Reipublicæ, ac familiæ studiosum obdormiscere, atque consenescere indecorum. Non enim illam esse ad Reipublicæ conseruationem necessariam, vt quæ quam minimum vsum, nullam autem, aut certè exiguam actionem ad retinendam ciuium societatem, si tamen Arithmeticam, & Geometriam exceperis, proferat. Medicinam, siue ad ea oculos, mentesque conuertimus, quorum naturas præclara ac nobili contemplatione peruestigat, siue eius vsum, commoda, & vtilitates dispicimus, omnium artium meritò præstantissimarum iudicari; ad cuius cognitionem parum Mathematicæ disciplinæ conferunt. Hæc aliaque multa ad persuadendum efficacissima rerum plurimarum vsu edoctus Senator Parisiensis genero proponebat, quibus cum minimè flecti videretur, ille filiæ lachrymis permotus, atque incensus, querelis cum genero paulò grauioribus egit, quas nihil refert hic adscribere. Qua admonitione, & obiurgatione tandem fractus, artem Medicam maiori quam vnquam studio persequi cœpit, Mathematicis artibus intermissis. Itaque & sculptores, quos non sine magnis sumptibus iamdiu domi alebat remittere, & nobiles aliquot discipulos, quos in hac habebat disciplina, alium præceptorem quærere iubet, & è conspectu tum Mathematica omnium veterum opera, tum astrolabos, & innumera alia quæ illi iam sibi cuderat instrumenta ænea abiecit, vt totum se Medicinæ deuoueret. Quoniam autem à priuata Medicorum authorum lectione, & meditatione multum sibi superesse temporis videret, id ne sibi periret, interim dum ad artis opera se compararet, ad explicanda Hippocratis & Galeni scripta, quæ in publicis Medicorum scholis nondum doctor designatus olim enarrare cœperat, animum contulit, quod tanto discipulorum concursu, tantaque frequentia præstitit, vt paucis annis fama eruditionis eius extra Galliæ fines transiliens in Germaniam, Italiam, Hispaniam, cæterasque exteras Europę regiones conuolarit, & hac tanta famæ celebritate etiam absentibus innotuerit.

Comparatio Mathematices & medicinæ studij

In hoc exercitii, atque docendi labore dum annos sex totos summa cum laude versatur, sensim ita Lutetiæ increbuit nominis ipsius celebritas, vt curandis ægris opem ab eo poscentibus vix satis esse posset. Ad eum namque non ciues modò Lutetiani, verùm exteri quoque ferè omnes confugiebant, qui grauiore aliquo morbo tenebantur. Quod illum susceptam docendi prouinciam intermittere coëgit. Sed ne sic quidem Theoreticen Medicinæ partem neglexit: verùm quidquid otii à grauioribus rebus, curis, & negotiis dabatur, id omne in ea Medicinæ parte, quàm Physiologiam inscripsit, commentariis, & lucubrationibus suis illustranda consumpsit: in quo tam egregio opere, qualem se præstiterit, posteritas liuoris expers apertiùs fortasse prædicabit. Primus certè, quod sciam, rudi adhuc sæculo ineptas illas quæstionariorum nugas nihil præter spurcam, fœdamque barbariem personantes, & inextricabiles argutulorum sophistarum labirinthos, qui rebus per se claris densas tenebras offunderent, è Medicis scholis expulit: naturalem Medicinæ partem Latino sermone luculenter adeò, ac nihilominus breuiter explicans, vt si quis præceptis, institutisque Philosophiæ instructus, opus de ea Medicinæ parte ab ipso conscriptum non oscitanter semel atque iterum perlegerit, tenacique memoria longa meditatione impresserit, eum nihil eorum latere possit, quæ de ea veteres omnes cum Græci, tum Latini, & Arabes infinitis voluminibus vix semel in vita homini legendis, obseruatione dignum prodiderunt. Hoc opus typis iam excusum, vt interpretaretur, à philiatris omnibus & precibus, & muneribus solicitatus est, quod onus (quę erat eius humanitas, vt prodesse vellet quamplurimis, inprimisque docendo) vxore, amicis omnibus, & ægrorum curis reclamantibus, vel magno rei domesticæ dispendio suscepit. In hoc verò opere explicando annos tres strenuè adeò laborauit, vt Reipubl. litterariæ ciuem se vtilissimum præstiterit, & ex schola eius plures docti Medici, quam ex equo Troiano milites prodierint per omnes Europæ regiones, atque tractus diffusi. Interea dum hoc docendi munere summa diligentia, & fide perfungitur, opus aliud de venæ secandæ ratione Medico perquam necessarium, nocturnis vigiliis elucubrat, non minus quàm illud tersum, & elaboratum, quod in lucem emissum mox interpretandum suscepit, nec absoluerat eius commentationis explicationem, cùm in grauissimo mulieris nobilissimæ casu ad aulicos quasi edicto regio rapitur. Peruagabatur enim incredibilis ad huius imperii proceres, de Fernelii eruditione fama & persuasio, quasi vnus esset è Galliæ Medicis calamitosi illius morbi præstrenuus oppugnator, & impendentis mortis fortissimus vindex, malorumq; depulsor, quasi Hercules Alexicacus: quam ille opinionem de se strenuè sustinuit, vt non tam sit creditus mulierem in vita retinuisse, quàm iam profligata salute ex inferorum faucibus reuocasse. Prima hæc causa fuit cur in posterum Henrico Galliarum regi designato, cui illa charissima erat, magno semper in pretio Fernelius habitus sit, qué iam inde primariũ Medicũ sibi delegit annuo honorario proposito, si in aulico satellitio commoratus, suæ valetudinis curã reciperet. Sed quia eru-

ditionis,

ditionis, quàm gloriæ semper fuit auidior, tanti Principis munera, & propositos maximos honores contemnens, nec pollicitis deliniri, nec hortatu incitari, nec aliorum Principum, & amicorum frequentium precibus in aula Regia diutius potuit retineri. Itaque & infirmam valetudinem simulauit, & in artis Medicæ operibus nondum se satis exercitatum, & versatum ingenuè confessus est, cui Principes valetudinis suæ curam committerent. Idcirco futuri Regis maiestatem, & summam humanitatem obtestatus est, vt Lutetiam Parisiorum redire liceret, in quà vrbe & cœpta studià absoluere, & in artis operibus diu ac multum sese exercere posset: se enim postea & Regi, & Principibus omnibus suam industriam probaturum. Nouerat enim, & sæpè prædicabat frequentem medendi vsum Magistrorum præcepta superare, neque medicos, neque imperatores, & oratores, neque iureconsultos, neque vllos alios artifices, quamuis artis præcepta perceperint, quicquam magna laude dignum, sine vsu, & exercitatione consequi posse: quod nusquam commodiùs, quàm Parisiis, tum propter doctissimorum hominum frequentiam, tum morborum qui isthic grassantur, varietatem se posse adipisci putauit.

Itaque eos ille Medici nomine indignos semper arbitratus est, qui Medicinæ præceptis, institutisque cognitis, antequam in eius operibus diu multumque in frequenti, & populosa vrbe sese exercuissent, & multa ad perfectam morborum curationem scitu dignissima (quæ vt seniores veluti per manus à maioribus suis acceperunt, sic posteris tradere necesse est) obseruassent, in oppidula faciendæ medicinæ causa se reciperent.

Etenim si vel in morbi causa peruestiganda (quod sæpe fieri verisimile est) vel in decernendis remediis aliquando aberrent, à quo reuocentur, & castigentur? Neque enim dissimulandum, sed ingenuè confitendum, in iis, qui artem, quam profitentur, iam diu fœliciter, & magna cum laude exercent, inesse nescio quid, quo ceteris & excellere, & admirationi esse videantur, quodque vt ab omnibus summopere expetitur, sic nec facilè litteris mandari, nec verbis luculenter explicari possit, sola obseruatione, & longo vsu cognoscendum.

Quocirca tutissimam, ac breuissimam discendæ Medicæ artis viam eum sequi arbitrabatur, qui postquam præceptis, institutisque Philosophiæ abundè instructus fuerat, statim è terso, & polito quodam, eoque compendiario authore Medico, primum quidquid ad humani corporis naturam exquisitè cognoscendam necessarium esset hauriebat, mox simplicium, & compositorum medicamentorum temperamentum, sapores, vires, & facultates omnes examinabat, tum demum morborum, symptomatum, & signorum omnium differentias, & causas addiscebat, ac tenaci memoria complectebatur; postremò in artis operibus cum seniore aliquo, eoque docto, & longo iam medendi vsu perito Medico diu multumque sese exercebat, & quod è libris, & viua præceptoris voce didicisset, in ipsis ægrotis obseruabat. Multa in theoreticæ Medicinæ parte occurrere, quæ nisi ab eo qui longo artis vsu, & exercitatione valeat, nec rectè explicari, nec intelligi possint, neminemque è solis libris omnibus numeris absolutum euadere putabat. Medendi vsum, & exercitationem tanquam optimos Medicinæ interpretes, quidquid in tota arte obscurum, vel dubium tyronum ingenia retardat, ac remoratur luculenter aperire & stabilire, vt idcircò in theorica minimè (quod tamen plerique faciunt) consenescendum sit, sed ad artis opera, tanquam ad optimos docendi magistros, si quis iudicio valeat, sed medico seniore, & exercitato duce properandum. Contra opinionem, & hæresim, quam plerique omnes Medicinæ professores hactenus defenderunt, contraque recentiorum errorem, qui in scholis nihil ferè præter simplicem verborum interpretationem, & inanes λεπτολεσχίας suis auditoribus inculcant, & obtrudunt. Damnabat etiam eos, qui politioris orationis stylum, & linguæ cognitionem curiosiùs consectantes, non tam modum, quàm copiam in dicendo quærunt, & verbis ornatiorem, quàm sententiis illustriorem orationem contexunt. Ipsarumque rerum speculationem, & contemplationem (quarum gratia linguarum cognitio expetitur) in totum ferè negligunt. Vt enim in nummis non spectatur elegantia sculpturæ, sed pondus, & materia; ita parum referre quàm sit elegans oratio, dum pura, & perspicua sit, sententiisque abundans. Indè enim fieri vt facundi, & diserti quidem plurimi, Philosophi verò, & rerum medicarum scientia præstantes pauci ad medicinam faciendam accederent, quòd multò plus operæ in benè, & ornatè dicendo, quàm in rectè, tutò, & iucundè medendo collocarent.

Sæpè etiam audiui quum affirmaret eos falli, & iudicio vti præpostero qui in euoluendis anatomicis libris, & in cognoscendis simplicibus medicamentis ad extremum vsque senium desudarent, nullum interim nec ægrum inspicientes, nec quæ à veteribus prodita sunt in ægris obseruantes. Ille satius esse ducebat eorum aliquo, qui de re anatomica doctè pariter, & politè, ac nihilominus breuiter perscripserunt, semel atque iterum perlecto, & accuratè examinato, ad res ipsas in ægrotis multis cognoscendas, & explorandas descendere, quàm in conciliandis tot dissentientibus inter se scriptoribus (iam enim plures ferè anatomici libri, quàm ægroti reperiantur, & plures herbarii scriptores, quàm herbæ numerando recenseri queant) vix homini in vita semel legendis tempus, & ætatem perdere.

Linguarum autem peritia, quoniam ad rerum cognitionem aditum patefacit, futuro medico vtiliſſima cenſenda, ſi modò ea rectè vtatur: at ſi ob eam ita ille inſoleſcat, vt nec à pharmacopola componendorum, miſcendorumq; medicamentorum modum, nec à ſeniore medico faciendæ medicinæ rationem diſcere ſuſtineat, ſed è libris rectà ſe ad artis opera conferat, perfectam medicinæ cognitionem arroganter ſibi vendicans, quanto in errore verſatur? quanto ægrotantium, atq; adeò Reip. totius damno inſanit?

quænam astronomiæ pars necessaria

Ille etiam quemadmodum eam aſtronomiæ partem, quæ cæleſtium orbium motus, conuerſiones, & ſyderum ortus, curſus, atque occaſus tradit, medico perutilem ſemper exiſtimauit, & libris editis illuſtrauit: ita genethliacam, diuinatricemque aſtrologiam, quæ ſuperſtitioſa quadam obſeruatione, ex aſtris neſcio quæ portenta, & mendaciorum plauſtra comminiſcitur, quæque cœleſtes domos, & nulla ratione excogitatas ſedes conſtituens, vniuſcuiuſque ſecundam, & aduerſam fortunam ex horoſcopo auguratur, ad varios ſyderum motus, congreſſiones, aſpectus, & coniunctiones, certos characteres, & imagines confingit, & de futurarum rerum præſenſione ſeſe venditat, omninò damnabat, eiq; ſe olim operam dediſſe conquerebatur, quòd eam fallacem, incertam, & à vera religione alienam comperiiſſet. Quinetiam dierum criticorum rationem minimè ex vanis aſtrologorum commentis, qui certiſsimã veterum medicorum obſeruationem peruertunt, & dierum decretoriorum ordinem perturbant, ineundam eſſe contẽdebat, etiamſi olim vanis diuinatricis aſtrologiæ pollicitis deceptus, & nondum in artis medicæ operib. ſatis verſatus aliter cenſuiſſet. ſed ſpectandum morbi impetum, progreſsionem, committentis morbum humoris naturam, & morem; deniq; abditam, & occultam motuum naturæ, & eorum dierum, in quos hi motus incidunt, ſympathiam & conſenſionem, naturæq; robur. Horum enim animaduerſione, quib. dieb. ex certamine naturæ, & morbi repentinæ ad ſalutem, vel ad mortem, ad melius, vel deterius mutationes excitentur; non autem ex ſyderum, lunæq; influxu, & aſpectibus, qui neq; in dies criticos incurrunt, neq; humorum hyparxin conſtituunt, neq; criſeon inclinationes efficiunt, præuideri, prædiciq; poteſt. Ego igitur tanti viri doctrinã imitatus, vanos iſtos diuinatricis aſtrologiæ profeſſores grauiſsimum veterib. medicis, & cœlo bellũ indixiſſe, dum ſua apoteleſmata vana, & incerta pertinaciùs defendunt, coniicio: vt qui veterum medicorũ obſeruationib. poſthabitis, quidquid in inferiorib. corporibus materiæ vitio accidit præter naturæ ordinem, id totum ſyderum aſpectibus, & congreſsionibus acceptum referant, neq; medicis ſuam conſtare authoritatem, & dignitatem opinẽtur, niſi clades, incendia, peſtes, bella, alluuiones, morborum contagiones, ærumnas deniq; & calamitates, quæcunq; mortalium genus diuexant, ex ſyderum motibus, aſpectibus, & coniunctionibus prænuntient, & quis eorum decurſus, quis exitus futurus ſit, prædixerint, quo quid abſurdius, & vero magis contrariũ dici, excogitariq; poſsit non video. Ingenuè quidem fateor arcana præpotentis Dei voluntate, atq; conſilio, peſtilentes morbos, ſæuaq; contagionis ſemina ad vindicanda ſceleratorum flagitia, & reuocandos ad bonam frugem ex morum corruptela & vitiorum inquinamentis homines excitari, & huc non raró immitti: nec eo inficias vi, & maleficio ſyderum ſic ſæpè aerem infici, vt non ſolùm nobis, ſed etiam brutis animantib. morbidus, aut exitialis ſit. At id quidquid eſt, haud diuinatricis illius aſtrologiæ, quam tantopere iſti prædicant, ope, ſed ſolo euentu hactenus cognoſci, deprehendiq; potuiſſe contendo. Sed ad rem redeo. Cùm à deſignato Rege dimiſsionem impetrare non poſſet Fernelius, ſimulata pleuritide, & conficta, ementitaq; à Chirurgo, qui Principi familiaris erat, periculi magnitudine, per eum nuntiari iubet tanti mali cauſam ab animi ægritudine, & mærore proficiſci, quod à ſtudiis eſſet abductus, ab vxore, chariſq; liberis diſtractus, à lectione reuocatus. & à Philoſophica vita in inquietam, & militarem, è tranquilla in actuoſam, è ſedentaria & litteraria in turbulentiſsimam pertractus: nec niſi coniugi, niſi litteris, niſi ſuis ægrotis, niſi collegis redderetur, poſſe ſeruari. Quibus impulſus Princeps non modò eum domum remiſit, ſed etiam ad ſtudia quò magis inflammaret, nihil de annuo honorario, quod ſexcentas libras Gallicas efficiebat, demit. Verùm aſsidendi onus moleſtum, & graue liberaliſsimè remittit, aſſeuerans eum apud ſe ἀρχίατρον fore, qui in bene medendo, & ſapienter præcauendo cæteris præcelleret. Grata hæc tanti Principis verba non ſolùm emẽtiti morbi curationem ſtatim attulerunt, ſed magis ac magis ad difficilia quæq; ſubeunda, animum impulerunt Itaq; poſt biduum domum reuerſus, interruptam libri de venæ ſecandæ ratione interpretationem ad calcem vſq. operis perduxit. Hoc perfunctus munere, alia quædam Hippocratis, & Galeni interpretari ſcripto cogitabat, idq; ab eo quotidianis precibus, & acclamationib. contendebant philiatri omnes: ſed præ ægrorum qui vndiq; ad eum opis cauſa quotidie confugiebãt, turba, id muneris aggredi non potuit. Et verò, ne quid illi efflueret temporis, quod in communem omniũ vtilitatem non cederet, nocturnis lucubrationibus inſigne opus de abditis rerũ cauſis conſcripſit, in quo de rerũ omnium primordiis, deq; multis valdè obſcuris Philoſophiæ, & Medicinæ theorematis, tam doctè tamq; appoſitè in vtramq. partẽ diſſerit, vt recẽtiores in hoc ſcribendi genere longè, multumque ſuperaſſe videatur. Huius ſcribendi operis hæc fuit occaſio. Quum in veterum Philoſophorum, ac Medicorum ſcriptis, multa ille deprehendiſſet non parùm obſcura & dubia axiomata, quæ incertis cõiecturis in ſuã quiſq; opinio-

nem

nem facilè traheret, atq; detorqueret, sine quorum tamen certa intelligentia Medicus in magnarum rerum ignoratione versaretur, & in ipsis artis operibus non rarò hallucinaretur, ad certam eorum, quæ in Physiologicis, & aliis libris suis haberentur, demonstrationem, putauit proprio opere exactam controuersorum illorum problematum tractationem suscipiendã, ne si singulorum explicatio illis interiecta fuisset, tot ac tam longè petitis digressionibus perpetuæ orationis cursus, & descriptarum rerum ordo interruptus, rebus per se claris veluti densas tenebras offunderet.

His quasi fundamentis medicinæ positis, præclarum, atq; illustre de morbis opus, cui pathologiæ nomen indidit, ante paucos annos perpoliuit, tandemq; in lucem emisit. In hoc quæcunq; à veteribus benè scripta, ac rationibus firmis comprobata extant, ille retinuit: quæ verò omissa videbantur de suo addidit, dubia stabiliuit, obscura illustrauit, falsa subuertit, superflua resecuit, nullius vnquam in verba iurauit, ne absurdarum sæpè opinionum defensor esse cogeretur.

Proximum erat vt cognitorum, certisque notis deprensorum morborum profligandorum methodum traderet: verùm ne in singulorum morborum curationibus eadem identidem repetere cogeretur, & susceptæ rei cognitionem variis medicamentorum formis interturbare, tum simplicium, tum compositorum medicamentorum descriptionem præmittere decreuit. Itaq; pari fide, nec minori diligentia quàm quæ diximus opera, librum de medicamentorum compositione succisiuis horis exarauit. In quo præter noua multa composita medicamenta, quæ longo vsu efficacissima compererat, eorumque vtendi modum, ea etiam, quæ ex veterum præscripto ad quotidianos vsus in officinis asseruantur, diligenter examinauit, & alienissima quæque, quæ vel nunquam, vel non nisi cariosa ad nos perueniunt, expungens, nostratia illis suffecit, magno omnium mortalium commodo. Solebat ille palàm profiteri, nostratia pharmaca nescio quam habere nobiscum sympathiam, omnemque orbis partem, & suis, iisque peculiaribus malis affligi, & propriis ac peculiaribus remediis à summo rerum omnium opifice concessis abundare. Ideoque summo in errore illos versari, qui non nisi peregrina, & longè petita, atque idcirco cara medicamenta, & commendant, & omnib. præscribunt. Gallos quidem, quoniam postremi medicinæ cognitionem amplexi sunt, multa hactenus medicamenta, quæ aduersus domesticos suos hostes morbos, inquam, ipsos in illorum finib. natura produxit, latuisse, quæ nostris sint laboribus non solùm inuenienda, & in vsum afferenda, sed etiam litterarum monumentis ad perpetuam rei memoriam committenda. Et idcirco nisi præmatura morte nobis fuisset ereptus, de nobiscum natis medicamentis purgantib. paratu facillimis, quorum omnium diligentissimus fuerat peruestigator, opus integrum aliquando edidisset. Conscriptum de medicamentorum compositione librum semel atq; iterum relegendo absoluit; purgantium medicamentorum non solùm quantitatem ad calculum reuocans, sed etiam illorum vires in multis ægris explorans, ne quid vsquam in suis scriptis reperiretur, cuius vires in multis non essent comprobatæ.

Quod dum ille facit quidquid de simplicium medicamentorum tẽperatura, ac viribus, in primis scitu dignum veteres litteris consignassent, id ego ipsius hortatu ex eorum monumentis excerpsi, & in vnum contuli. Quod dum ille postea accuratiùs examinaret atq; relegeret, parentheseos (.) notam post descriptum singulorum temperamentum passim interseruit, suam de vnoquoq; sententiam interiecturum, & quas in singulis deprehendisset singulares atq; eximias vires à veteribus minimè animaduersas: in omnium mortalium vsum, atq; vtilitatem aliquando se explicaturum confidens. Etsi enim Reipubl. litterariæ, & communis omnium vtilitatis in primis erat studiosus, nolebat tamen quæ ad complures difficiles, & peruicaces morbos multo labore, longoq; medendi vsu sibi comparauerat insignia, & valdè efficacia remedia, statim omnib. innotescere, sed ea veluti arcana, & ἄῤῥητα sibi reseruanda putabat, dum editis libris ea à se excogitata, & in vsum primùm allata omnes intelligerent, haberentq; gratiam. Neque enim nouum est optimum quemque duci gloria, & propagandæ nominis sui memoriæ desiderio inflammari.

Itaq; ne quis eam sibi eriperet laudis, & gloriæ occasionem, quam tot vigiliis, ac laboribus quæsierat, operi de medicamentis simplicibus, in quod totus incumbebat, supremam manum admouendam non censuit, antequam curandorum morborum rationem litteris tradidisset, quam eodem tempore emittere decreuerat.

Verum enimuerò dum hæc animo cogitabat, ecce Henricus Galliarum Rex salutares eius conatus, & omnia consilia interturbat. Ille enim iam antè annos aliquot, mortuo Francisco patre, imperio potitus, Iohan. Fernelium (quem ob singularem eruditionem, & incredibilem medendi felicitatem vehementer amabat, atq; in archiatrum sibi iampridem selegerat) ad se venire, & valetudinis suæ curam habere iusserat: sed hic tantos honores præ litteris, quarũ amore flagrabat, aspernatus, id muneris quasi hereditario iure, D. Burgensi Francisci regis vita perfuncti primario Medico obtigisse, deberiq; multis rationibus verecundè contendẽs, veniam à rege tantisper impetrauerat, dum certiùs in multis ægris ea experiretur, atq; probaret, quæ iam inter medendũ annotauerat cum veterum scriptis parum cõsentanea, vel noua

ad difficiles quosque morbos propulſandos excogitauerat. Sed demortuo nunc Burgenſi quum ſufficeretur, cauſam dicere non potuit. Annum tum ille quidem agebat ætatis ſuæ circiter ſexageſimum, ſed cui tamen corpus erat robuſtum, & laboribus aſſuetum. Quæ cauſa fuit, vt vita illa aulica, etſi tumultuoſa, illi tamen præ inexhauſtis laboribus, quos Lutetiæ per annos iam multos ſuperauerat, gratiſſimus Muſarum ſeceſſus videretur: in quo ſe à regis, principumque negotiis plus otii ad ſuas lucubrationes, quàm Lutetiæ à ciuium curis habiturum ſperaret. Neque profectò ſua ſpe excidiſſet, niſi renouata ſæuiſſima bella, quæ iamdiu Galli aduerſus Hiſpanos, & Anglos continenter gerebant, regem, qui Fernelium à ſe nunquam dimittebat, ſed quocunque proficiſceretur ſecum deducebat, modò caſtra ſequi, modò in hanc, vel in illam regni partem, in quam maximè hoſtes arma ſua conuerterent, præſidii in ea vel collocandi, vel confirmandi cauſa commeare coëgiſſent. Sed ne in tot quidem tantisque occupationibus diem vllum absque linea ſibi effluere, aut elabi paſſus eſt Fernelius. Si quidem febrium curandarum rationem in ea peregrinatione cœpit deſcribere, eamque ferè iam delineauerat, quum Rex Icium portum maritimum (Caletum dicunt) munitiſſimum Anglis (qui eum centum iam annos occupabant) ſæuiſſimis hyemis frigoribus armis ereptum, ſecum pertraxit. Inde reuerſus, vxorem ocioſæ, & ſedentariæ vitæ deditam, ſecum in fontis Belaii regiam ſociam perduxit, quam mærentem ſe à ſuis auelli, paucos poſt dies febris continua, eaque acutiſſima corripit, qua crudeliter iactata, die tandem morbi viceſimo phrenetica, conuulſaque moritur.

Hic quàm nemo omni ex parte ſit beatus, facilè fuit intelligere. Nam qui in calamitatibus, quas non raro illi in vita præter animi ſententiam accidiſſe memini, grauem, conſtantem, & fortem virum hactenus ſe præſtiterat, hoc vno vxoris ſuæ caſu, ita repente perculſus, ac proſtratus eſt, vt antè duodecimum ab eius funere diem ex ſummo animi mœrore, & anguſtia in febrim inciderit continuam.

Lutetiæ Pariſiorum tum agebat rex Henricus, ad quem quum renuntiatum eſt, Iohan. Fernelium febre continua diſcruciatum iam ac debilitatum iacere, eius vicem ſanè quàm grauiter, moleſteque tulit, & medicos alios ſibi charos ſedulò adhortatus eſt, vt eius valetudinem curarent diligenter. Illud addidit ſe haud poſſe ſine graui animi mærore eius viri iacturam facere, quo viuo vix vnquam ſe moriturum crediſſet. Itaque aulici, & celeberrimi quiq; medici in eo inuiſendo mutuas operas conferre cœperunt. Hic interim minimè malos medicos imitatus eſt, qui in alienis morbis profitentur ſe tenere medicinæ ſcientiam: ipſi autem ſibi mederi non ſatagunt, ſed mox vt febre prehenſum ſe animaduertit, primùm eius cauſam peruestigare, & morem obſeruare, & minima quæq; ſymptomata quid portenderent præuidere, & vt ſemel dicam, quæ ad eius cognitionem, aut curationem facere viderentur, excutere; deinde remedia efficaciſſima comparare; medicorum qui illi quotidie aderant, de his omnibus opiniones rationi conſentaneas cogere cœpit.

Et me hercle ad ſeptimũ huius morbi diem cùm vrinæ inclareſcerent, & febris ſymptomata omnia multò leuiora facta eſſet, qui illi opem ferebant medici, fœlicem exitum vnà cùm ægro expectabant. Verùm ad vndecimum mirum in modum exaſperata ſunt omnia, ideoque æger vrinarum cruditate, atq; aliorum ſymptomatum ſæuitia permotus, ac mortis metu perculſus, doctiſſimos regis, & huius vrbis medicos aliquot in conſilium adhibuit.

Hic, vt ſuprà poſitum eſt, febre quartana aliquando conflictatus fuerat, & toto vitæ curriculo non ſolùm vino oligophoro aqua abundè diluto vſus eſt, ſed etiam extrà paſtus æſtate frigidæ potu ſitim explere ſolitus erat, vnde lien non parum læſus videbatur. Inde enim acoris cuiuſdam ſenſus ori, ac faucibus integrum iam biennium inerat, qui nullis remediis diſcuti potuerat. Quum ergò cauſæ quædam externæ, hæque graues admodum acerbiſſimum mœrorem attuliſſent, ſuperueniente vxoris obitu, quo omnia exaſperata ſunt, humor in liene collectus tandem incaleſcens, atque putreſcens, inflammationem eius viſceris peperit, vnde & febris accenſa eſt continua, quæ ſenſim increſcens, ita naturæ vires omnes attriuit, vt eum decimo octauo die nobis immatura mors ſuſtulerit anno ætatis ſuæ * ſeptuageſimo ſecundo, Chriſti 1557. Nam cauſam interitus ex anatome perueſtigantes, è lienis inflammatione perniciem manaſſe iudicauimus, quum & valdè tumidum & prorſus liuidum, ac vireſcens id viſcus eſſet, & ſcalpello diſſectum magnam ſaniei inſtar picis nigerrimæ copiam profuderit.

* *LII. fortè ſcripſit, ita enim clariſs. noſtri æui hiſtorici & chronologi.*

Hic certè ad morbi diem decimum quartum quum ſalutis ſuæ ſpem in anguſto eſſe præuideret, ſe præpropera morte tam celeriter rapi grauiter indoluit, non quidem vitæ, vt dicebat, deſiderio, (ſatis enim naturæ, ſatis gloriæ, ſatis etiam vxori demortuæ, ſatiſq; liberis vixerat) ſed Reipub. litterariæ, atque adeò Medicinæ cauſa, cui vt prodeſſet, omnes corporis voluptates, atq; valetudinem nihili fecerat. Hic dolor hominem præcipuè angebat, hæc cura ſollicitabat, quòd therapeuticæ poſtremæ Medicinæ parti, in qua multum diuq; verſatus erat, quãq; ſuis inuentis plurimùm locupletare poterat, extremam manum non addidiſſet. Nec verò (quod Plinius de Apelle, qui imperfectum Veneris corpus ac rude Cois reliquit, memoriæ prodidit) qui inceptum opus excoleret, propagaret, abſolueret, inuentus eſt. Inchoata ab eo opera Guillielmi Plantii fidei commiſſa ſunt, de quibus aliàs.

Ioannis

Ioannis Fernelli nunciatá mors grauem regi, reginæ, ac aulicis proceribus mærorem attulit. Non enim potuit non grauiter ferre tam celebris Medici iacturam humanissimus rex Henricus, cuius opem toties præsenserat, quem tot strenuos milites, præclarosq; duces à morte reuocasse, tot hominum millibus auxiliares manus porrexisse viderat: nec minus reliqui Principes, qui eius experientiam in grauissimis suis domesticorumq; suorum morbis annos viginti perspexerant. Hic equidem non tam sibi, quàm hominum saluti, ac posteritatis commodis natus, nullum remittens tempus, nec seipsum respiciens, quod interdiu præ ægrorum ad se confugientium multitudine scriptis mandare non poterat, id ne breuissimis quidem noctibus parcens, vel magno valitudinis suæ dispendio, elucubrabat.

In illustranda physiologia, & pathologia, quum huius sæculi scriptores omnes facilè superarit, quid illum facturum fuisse putetis, si quam annos triginta tanta laude, tantò omnium applausu, in tanta ægrorum turba, Lutetiæ exercuerat, curatricem Medicinæ partem inuentis suis illustrare fata voluissent? Sed ea est miseriarum humanarum vicissitudo, vt neminem ad summum ascendere, aut votis omnibus suis satisfacere patiatur.

Quum Lutetiæ medicinam facere cœpit, iampridem in summo pretio habebantur docti aliquot medici: qui eum in ipsis principiis deterrere, atque remorari conati sunt, quibus non multò pòst, fato nescio quo, morte immatura de medio sublatis, superstes Fernelius aliis palmam breui præripuit.

Vnus Flexelius iam benè audientem, & promeritum de ciuitate, vel obscurare, vel opprimere cogitauit. Quum enim vterque arcanorum Medicinæ sacrorum summus princeps, & mystagogus esse, & haberi cuperet, in eaque arte excellere in primis præclarum & illustre existimaret: in eo conatu tanta facta est contentio, vt inter illos beneuolentia seruari non potuerit. Flexelius namque gloriæ auidissimus, cuiusdam æmulationis stimulis impulsus, cùm Fernelium, à quo nullum amoris, nullum studii, nullum beneuolentiæ officium desiderare poterat, reliquorum huius vrbis medicorum, qui illum ætate anteibant, & auram popularem iam antè eius aduentum consecuti fuerant, diligentiam, atque famam non solùm adæquare, sed etiam longè lateque superare cerneret, eius conatibus sese obiicere, atque pro virili prouectam eius famam, & existimationem extinguere constituit, arrepta inde ansá, quòd Fernelius in cacochymia plenitudinis experte sanguinem abundè mitti non pateretur, purgatione contentus, quæ peccantem duntaxat cacochimiam detrahit, quum venæ sectio non solùm cacochymiam, sed omnes humores æquabiliter magna sæpe virium iactura euacuet, atq; tum maximè incommodet, quum obstructione iecoris, & mesenterii, & caloris insiti, aut ventriculi imbecillitate (quod ferè fit) contrahitur cacochymia, vt in quodam ictero, in cachexia, & leucoplegmatia. Flexelius enim & in omnibus febribus, quas putridus humor accendit, & in plerisque aliis morbis à cacochymia ortis sanguinem audentiùs, ac sæpius mittebat, etiamsi nulla inerat plenitudo. In quo vterque suæ sententiæ nimium inhærere visus est. Fernelius quidem quod parciùs, & religiosiùs sanguinem detraheret, neque semper quum opus esset. Flexelius autem quod sæpiùs, atque vltra modum mitteret in omni ferè morbo, frigido pariter ac calido, aliis medicis frustrà obluctantibus: vnde vires in multis sic sæpe prosterni atque labefactari vidimus, sicque spiritus, & natiuum calorem dissipari, vt vel repentina mors, vel hydrops, vel grauis, & periculosus alius affectus consequeretur.

Verùm cùm Flexelius nec scriptis, nec disputationibus publicis auderet Fernelium adoriri, conuitiis ingenuo, & liberali homine indignis cum eo absente agere cœpit. Quæ quum Fernelius nihili faceret, ita Flexelius exarsit, vt illum, qui & prælectionibus publicis, & editis libris singularem suam eruditionem orbi iam vniuerso patefecerat, hominem ignarum, impostorem, & circulatorem dicere non sit veritus. Sed hic tamen nulla in Flexelium maledicta vel lacessitus retorquere vnquam voluit, nec ei obtrectare, & de eius fama detrahere. Si quando de Flexelio, eiusque in se maledictis ab aliquo mentio fieret, meliorem ei mentem precari solebat, & ad ægros curandos, si quando cum illo vocaretur, negabat per suspecta negotia, & occupationes serias, id sibi licere.

Non paucis Fernelius eiusdem ordinis parum gratus extitit, sed potiùs inuisus, quod domestica remedia, quæ amicis periclitantibus exhibebat, non pateretur vulgò in officinas abire, sed domi vel ipse compararet, vel amicorum paucorum fidei concrederet. Quod tamen antè se nemini vitio datum esse comperio. Sed de his plus satis. Iam quem tenuerit studiorum modum, ex quo Lutetiæ medicinam facere cœpit, paucis perstringendum.

Iampridem apud Gallos inualuit consuetudo, vt quando infimæ sortis homines in morbū incidunt, vrinam confestim ad medicum deferendam curent, è qua ille non solùm quamdudum æger decumbat, quo morbi genere teneatur, quæ pars in eo præcipuè laboret, quæque symptomata crudeliùs illum discrucient, sed eius etiam sexum, & ætatem internoscat, ac nuntio referat, tandemq; accommodata remedia decernat. Hoc iam olim vulgò persuaserunt scelerati quidam impostores empirici, qui medici nomen, ac dignitatem falsò, & impudenter sibi arrogantes, populo eruditionem suam ita venditabant, vt eum dicerent medici nomine indignum, qui spectata vrina cum affectiones corporis præter naturam omnes,

tum animi etiam perturbationes non posset assequi. Ex horum officina præclari illi, & Reipublicæ (si Diis placet) non parum vtiles de vrinarum cautelis libri prodiêre, quibus rudis adhuc medicus instituitur, acutè excogitatis inanium verborum labirinthis, eorum qui ad se vrinas deferent, mentes, & iudicium ita eludere, vt tametsi temerè, confusè, & fortuitò multa symptomata proponat, & enumeret, si fortè tamen vel vnicum, de quo æger conquerebatur, attigerit, illi statim rectè eum coniectasse, & ex vrina totam morbi historiam intellexisse arbitrentur.

Receptæ igitur medicorum consuetudini licet iniquæ, & deprauatæ morem gerens Fernelius, ab vrinarum inspectione medicinam facere cœpit. Manè siquidem ad quartam ferè horam experrectus, è lecto prosiliens in bibliothecam descendebat, ibique vel è veterum scriptis quidpiam de quo sibi non satisfaceret, vel cuius non satis meminisset, percurrebat, vel ipse aliquid commentabatur, dum illucescens dies illum ad publicas prælectiones, vel ad inuisendos ægros prodire cogeret. Interimq; adferebantur vrinæ, omnes ille inspiciebat, & de iis quid sentiret paucis præfatus remedia instituebat morbi causæ, & ægri naturæ quantum coniectura colligere poterat consentanea.

Domum ad cibum reuersus interea dum prandium apparabatur, in bibliothecam, atque rursus sumpto prandio in eandem se abdebat, dum illi in vrbem ad sua negotia esset redeundum. Non aliò antè cœnam interim dum mensa instruebatur, nec denique aliò post cœnam se recipiebat, ad horam noctis vndecimam, quo ferè tempore capitis grauitas somnum illum capessere cogebat. Hanc quidem tenuit studiorum, ac vitæ rationem annos amplius triginta, & eas in studiis progressiones semper habuit. Omnia animi, & corporis oblectamenta præ litterarum studiis, & medicæ artis exercitatione pro nihilo ducens, vt nulla vitæ pars neque publicis, neque priuatis, neque medicis, neque domesticis in rebus vacasse officiò videretur. Si quem fortè ad cœnam, vel prandium aliquando inuitaret, ab eo neque turpe, neque inhonestum ducebat aliquantò post sumptum cibum studiorum causa se surripere.

Vxoris hortatu prædium Pentinianum annis aliquot antequam è viuis abierit, comparauit, ad quod colligendi animi gratia è turbulentis vrbis fluctibus tanquam in tranquillum portum se aliquando reciperet. Verùm vix semel, aut bis in anno eò proficisci voluit. Erat enim hoc robore animi, atque hac indole virtutis, & continentiæ, vt respueret omnes voluptates, omnemque vitæ suæ cursum in labore corporis, atq; in animi contentione conficeret, quem non quies, non remissio, non æqualium studia, non ludi, non conuiuia delectarent, nihil in vita expetendum putaret, nisi quod esset cum laude, & honore, & cum dignitate coniunctum, nihilque ex omnibus rebus humanis præclarius, aut præstantius haberet, quàm de Republica Christiana benè mereri, afflictis opem ferre, periculis ægrotos liberare, succurrere omnium saluti, suamq; salutem posteriorem salute communi ducere, deniq; intercludere omnes morborum vias. Quippe tantus ægrorum numerus ad eum confugiebat, vt per totam ferè æstatem stans prandere cogeretur: neminem quantumlibet pauperem à se abire dimittebat morbi quo angeretur, ignarum, remediisq; ad eum profligandum, destitutum. Quod si illum nonnunquam de curanda corporis sui valetudine, deq; nocturnis studiis intermittendis commonefacerem, & ad quiescendum cohortarer; (erat enim somni parcissimi) responsum in promptu habere solebat, *Longa quiescendi tempora fata dabunt.*

Quanquam autem vultum ille præ se ferebat Philosophicum, seuerum, ac tristem, quum tamen ad ægros accederet, subridendo se hilarem præbebat, blandeq;, ac comiter illos vel de minimis symptomatis interrogabat, dum & morbi causam, & affectam partem perspectam haberet: atq; haud scio an vllus tam obscurus morbus ei vnquam occurrerit, cuius scaturiginem, ac naturam statim non agnouerit, an vnquam tam implicita, tamq; varia symptomata proposita sint, quæ non statim ad peculiares morbos, tanquam ad suos fontes reuocarit, tanto, tamq; acuto, & perspicaci ingenio, iudicioq; præditus erat.

Ille ægrum, vel moribundum, ac deploratum deterrebat nunquam, sed semper in salutis spem erigebat, occultorum necdum planè cognitorum morborum prædictiones ambiguis, & obscuris verbis inuoluebat, quæ alii in aliam partem deflectere, & interpretari possent, vixq; initio quicquam de horum euentu, nisi ex hypothesi asseueranter pronunciabat. In diuturnorum præsentione vix vnquam fallebatur: futurum exitium tristi vultu, mæsta & clangosa voce laborantis amicis metuendum insinuabat: præuisam salutem hilari fronte, & iucunda oratione pronuntiabat. Aliorum medicorum calumnias nunquam ridebat, recognoscens sibi & bonis omnibus similes quotidie impendere.

Quæcunq; ægrum ingenio præstantem curandum inuisebat, siquidem morbi vehementia pateretur, & per negotia liceret, post intellectam morbi causam, & descripta remedia familiarem cum eo sermonem aliquandiu conferebat; cum philosophis Philosophica, cum Mathematicis Mathematica: cum ducibus, ac militibus, de vrbium situ, & fluuiis eas alluentibus, deque instrumentis bellicis, & eorum inuentoribus, de arte militari: cum nautis, de nauigandi ratione, & regionibus nuper repertis: cum Theologis, de Deo, ac cœlestibus: cum mercatoribus, de negotiis, vt afflictos omnes cōsolaretur, & iacētes extolleret, confabulationes iniens.

Sermones,

Sermones & colloquia planè Philosophica, & nimium seuera, salibus ita aspergebat, atque condiebat, vt ab omnibus coleretur, & obseruaretur, & tamen vrbanus, facetusq; videretur. Corpore erat satis procero, ac robusto, sed quod nephriticus dolor acerbissimus quater, aut quinquies quotannis repetens, non parùm debilitauerat, color faciei liuescens, ac plumbeus, pilus nigerrimus, isq; multus. Quod ad animi mores pertinet, si quando iracundiam exerceret, mox cohibebat, semper ferè cogitabundus, subtristis, ac taciturnus erat, nemini sua consilia communicabat, suspecta habebat omnia, attentus quidem ad rem familiarem; sed in suos beneficus, & liberalis.

Quandiu cum eo vixi (vixi autem integrum decennium) lucrum annuum sæpè duodecim librarum Gallicarum millia excessit, vix vnquam infra decem substitit.

Ex SCÆVOLÆ SAMMARTHANI *Elogiorum libro I.*

IOHANNES FERNELIVS.

AMbianus ager, vnde Siluius & prius præceptor Tagautius prodiêre, tertium quoq; Medicinæ lumen, & quidem cæteris limpidius nobis extulit Iohannem Fernelium virum singularem ac planè diuinum. Cuius admirabili genio id contigit, quod à multis sæculis nulli quamlibet erudito contigisse memini, vt ipso viuo atq; vidente opera quæ de vniuersa Medicina scripsit in scholis publicè legerentur: eiusq; auctoritas veterum scriptorum instar apud optimum quemq; rei medicæ magistrum grauissimi esset ponderis & momenti. Neq; sanè iniuria: fuit enim in illo viro præter summum eloquentiæ candorem non solùm Medicinæ, sed & Mathematicarum artium totiusq; naturæ tanta vis, tantaq; cognitio, vt prodigii cuiusdam id fuerit simile. Neq; verè fuit hoc minus mirandum quòd & eius virtuti fortuna ipsa, bonis vt plurimum iniqua, non defuit. Nam & Lutetiæ sanandis ægris operam præbens rem egregiè fecit, & ab Henrico secundo in regiam accersitus principem inter eius Archiatros locum tenuit. Eo felicis operæ prouentu, vt quòd à natura negatum esse videbatur artis beneficio consecutus inuisam sterilitatem à domo Regia repelleret, Valesiumq; nomen optata generosæ prolis accessione propagandum curaret. Periit ex mœrore quem carissimę vxoris importuna mors ægro inualidoq; seni attulit VI. Kal. Maias illius anni, quem poëta medicinæ studiosus non insulsè notauit his numeris.

ConIVge FerneLIVs raptâ perCVLsVs Vt aVLæ,
Vt LVCIs satVr, Vt noMInIs InterIIt.

Ex IAC. AVG. THVANI *Historiarum libro XIV.*

FVit & hic annus (cIↃ IↃ LVIII.) doctrina illustrium virorum morte insignis. nam XII. Kal. Aprilis, *&c.* & sexto post die apud nos [obiit] Ioannes Fernelius Ambianensis, cum LII. annos exegisset, regis archiatros, Lutetiæ ad B. Iacobi in macello sepultus, qui cum plureis annos in philosophicis & mathematicis studiis summa cum laude exegisset, demum se medicinæ totum mancipauit, quam & feliciter fecit, & vniuersam doctissimis & politissimis scriptis complexus est: quæ etsi morte præuentus non edidit omnia, vt nec propriarum obseruationum desideratissimos libros; tamen veræ gloriæ iis quæ publicata sunt Europa tota est adeptus, vt tanto viro disciplinæ suæ alumno schola Medicinæ Parisiensis æternum sit iure gloriatura.

IOANNES CRATO A CRAFTHEIM, CÆSAREÆ MAIESTATIS ARCHIATROS,

Andreæ Wechelo Typographo, S.

MEDICINÆ *Ioannis Fernelij pagellam tuis elegantissimis typis descriptam Bibliopola noster aulicus mihi exhibuit, & de optima tua in rem litterariam voluntate perspecta prius atq; probata quædam exposuit. Vtinam mi Wechele, aliquid in me esset, quò laudabile tuum institutum iuuari posset, certè quo verior tua de mea erga te singulari beneuolentiæ affectione est persuasio, eò maiori conatu hoc facerem, nec nisi re perfecta acquiescerem. Sed quid in hac occupata vita aulica possim non ignoras. Animus quidem nunquam deerit, facultas quæ nunc abest, exoptanda. De Fernelio autem rursus in lucem proferendo, etsi quæ ad priora nunc fiat accessio, ignorem, tamen cùm ipsum autorem ante annos XV. publico scripto probauerim, studium quoq; tuum magnopere probo; & etiam nunc in ea sententia maneo, semperq; mansurus sum, præclarè Fernelium de vniuersa Medicina esse meritum, nec me ab ea (licet hoc quidam facere conati sint) dimoueri patiar. Nam cùm ante annos octo Plantius publicè scripsisset, Fernelij opera me in meis scriptis adiutum, fuisse quosdam memini, qui parum hoc ad existimationem meam pertinere existimarent: verùm tantùm abest vt molestè hoc feram, vt Plantio etiam demortuo gratias agam, qui mei honorificè & in loco mentionem fecerit. Nam si meum libellum integrè legit, haud dubiè æquissimo animo tulit, in quibusdam me à Fernelio dissentire, atq; abortū istum (sic enim verè Isagogica nostra appello) non omnino improbauit: si epistolam saltem quam præposui inspexit, nimium bonam de me habuisse opinionem necesse est. Cur igitur de illius facto malè sentiam, aut quod reipsa verum esse statuam, verbo negem? Ego verò vtilem mihi fuisse lectionem scriptorum Fernelij ex animo profiteor, & hunc in Medicina profecisse, cui Ferneliana non displicent, statuo. Esse quædam & à peruulgatis opinionibus, & vsitatis magnorum autorum sententijs in arte nostra discrepantia, in istis non ignoro, & à doctis in disceptationem non pauca vocari intelligo. Verùm quin præstantissimis viris qui contra Fernelium disputarunt, idem quod mihi euenerit, vt cùm in ea inquire-*

rem

rem (id quod ij fecisse me, qui nostra legerunt, sciunt) plurimùm in disquisitione erudiret, non dubito. Vidi Victoris Trincauellæ præclarissimi Medici doctrinas quásdam in quibus acriter, modestè tamen, cum Fernelianis rationibus pugnat. Sunt & à Fallopio ingeniosissimo quædam vehementer, vt hominis natura ferebat, dicta. Sed illos ipsos quos ingenio & magno artis vsu excelluisse sciunt omnes, vtilissima scripta Fernelij censere manifestum est. Rondoletius parum æquum se illi epistola ad me prolixè scripta ostendit. Cùm enim illius sententiam de mea Isagoge exquirerem, vt in Ferneliana animaduerteret, præcipuè eum occupari, nemini est obscurum. Idem ab aliis Gallis factitatum audio. Verùm ista æmulationis, quæ riualitati similis perhibetur, vis est. Euenire in Italia idem summo viro Ioanni Baptistæ Montano præceptori meo doleo, & nuper animi mei sensum clarissimo Medico Hieronymo Mercuriali patefeci. Verissimum autem est, scripta ac potius excepta & diuulgata illius nomen minimè illustrare: verùm si rectè reputare volumus, ad istum modum cogitata esse, vt plurimos qui deinceps scripserunt, & nunc quoq; docent, præclarè adiuuarent, licet hæc dissimulent, apparebit. Sed de Fernelianis agamus. Memini cùm ante viginti octo annos Physiologica Fernelij prodiissent, & Argenterius sua quoq; proferret, Montanum vehementer Fernelij atq; adeò omnium conatum in dilucidandis scriptis veterum probasse, & nimiò Argenterij reprehendendi morbo, quem ille prodit, grauiter offensum esse: Bassianum verò Landum virum ingeniosum & philosophicis studiis atque elegantioribus litteris in primis politum, quem post meum ex Italia discessum atra dies abstulit, cùm fortè ad me venisset, & apud me Fernelii librum reperisset, totū cupidè domi suæ attentè perlegisse, mihiq; illius iudicium exquirenti hoc respondisse: Gallus iste ingenii & doctrinæ luce atq; ordine nobis Auicennam vel totum obscurabit, vel vt multos illius errores videamus, faciet. Verè Bassianum iudicasse, nec minus Fernelium quàm Auicennam de arte Medica benè mereri voluisse, monumenta ingenii, voluntatis speculum sunt. Quanto autem illustrius & euidentius omnia in Fernelio quàm Auicenna appareant, qui non perspicit, ille suâ quadam persuasione cæcus est. Hoc quidem in genere hominum Hebræi, vt in pietate, sic etiam in Medica arte occæcati primas tenent: hi vbique Auicennam crepant. Sed eorum quæ in Auicennâ sunt, se perpauca intelligere dictis & factis declarant. Sunt tamen illi apud rerum imperitos, hoc est, iudices illustrissimos, primi: & soli medicinam scire atq; intelligere cùm non tam mederi, quàm Christianos fallere didicerint) existimantur. Itaq; verè scripsit Agrippa, Si magnus Medicus vis perhiberi, Hebræum te dicas. Possem huius rei exemplum quasi digito commonstrare, & tibi hominem tinctum religione, malis artibus infectum, bonis infestum, literarum bonarum imperitissimum, opinione tamen hominum, & suis technis Medicum insignem ostendere. Verùm deplorare magis quàm emendare sæculi nostri miserias nobis conceditur. Turpissimam verò Paracelsistarum impudentiam & fingendi mentiendique effrenatam libidinem vtinam principes viri cohiberent: sed in delicijs apud quosdam esse, & impunè illos doctis maledicere, iis malis quæ rebus bonis ruinam minantur, annumerandum. Feramus igitur quæ mutare non possumus. Ad Fernelium autem vt redeam, me vero animi iudicio illius præclara scripta

probare, etiam atque etiam affirmo, & vt ea quorum mentionem facit Plantius, in primis verò obseruationes eorum, quæ in curandis morbis noua deprehendit, proferantur, vt operam des, maiorem in modum peto. Nulla re de arte Medica melius, cùm exemplis rectissimè doceamur, mereri poteris. Quid historiis illis morborum, quas Hippocrates attentissimè varijs in locis collegit, & propterea Epidimiῶn libros inscripsit, ad docendam, illustrandam & confirmandam artem Medicam accommodatius? Imitatus est Hippocratis studium Amatus: verùm plura conficta quàm facta illum scripsisse, & interdum opiniones suas isto modo confirmare voluisse apparet. Præclarum quoque nuper opus suarum obseruationum vir doctissimus, & de arte Medica benè meritus Franciscus Valeriola foras dedit. Id cùm inspicerem, ingemiscens cogitaui, cùm mihi ætatem in ista virium imbecillitate satis longam & vsum artis non mediocrem, addo etiam hoc (quod Diuinæ benignitati sicut reliqua præcipuè acceptum refero) successum fœlicem concesserit, quòd non dico, cùm in magnis Rebuspub. sed vel hoc decennio, quo in aula Sacratissimorum Impp. fui meas obseruationes non scripserim. Fortaßè magis quàm alijs scriptis posteritati nomen meum commendaßem, & de ea ac præsentibus hominibus benè mereri potuissem. Nunc curarum onere preßus, & laboribus fractus, in magna virium omnium infirmitate, cogitare magis quæ sint mei officij, quàm exequi possum. Vt tamen prosim quamplurimis, & te quibus sciam poteròque modis adiuuem, dum vixero, operam daturus sum. Vienna Kal. Quinctil.

Anni CIↃ IↃ LXXIV.

GVLIELMVS PLANTIVS CANDIDO LECTORI.

DIu multumq; dubitaui, Lector beneuole, an quæ de Medicinæ parte Therapeutica restabant D. Ioannis Fernelii opera, & ab eo paucis ante diebus quam è viuis decederet, mihi vt accuratius exigerentur commissa, in lucem calamitoso hoc tempore edere & publicare deberem. Eam esse senescentis huius & vergentis sæculi iudiciorum licentiam animaduertebam, vt perfricta fronte quo quisque magis est, non recentiorum solùm, sed veterum etiam scriptorum censorem se & castigatorem statuat, atque pro libidine interpretetur: ea opinionum & interpretationum dissensione atque discordia fieri, nihil vt iam ratum & constans, nil firmum & perpetuum in vllo artium disciplinarumve genere habeatur, sed in contrarias nòn modò sententias, sed etiam partes & studia diuersa eatur, tacitis inde odiis & occultis simultatibus residentibus in multorum animis, quæ leui irritamento vel in iurgiosas & inimicitiis incénsas contentiones & altercationes erumpant, vel (quæ fundi nostri est calamitas) in mutuam maleuolentiam & communem omnium perniciem exardescant. Quo fit, vt ii consultiùs agere videantur, qui scripta sua quantumuis ad publicam vtilitatem elimata, in tempus aliud supprimunt vel blattis & tineis arrodenda, quàm qui hac tempestate euulgantes iudiciorum aleam subeunt & periclitantur. Iam verò digna imitatione (non inuidia) quum sit hominum excellentiũ virtus, quòd quæuis ingenia, vt ait Plato, ardua & seria studia non attingant, ideoque iudicio, prudentia & præscripto eorum qui multo rerum vsu triti & diu magna cum laude in arte quapiam versati sunt, niti, dirigi & confirmari iuniorum conatum oporteat: multi tamen stulta opinione sui & philautia nimiùm sibi placentes, vanaq; scientiæ persuasione inflati, spretis recentiorum scriptis in veterum quidem lectione occupâtur: sed rectam doctrinæ viam quum ignorent, nec prudenti duce & magistro vti velint, in eos illud ex veteri Comœdia aptè quadrare videtur; καλῶς μὲν τρέχουσιν, ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ. Ad ostentationem enim vetustos authores peruolitant, temereq; huc illuc errabundi feruntur: atque si quid obiter tanquam canis è Nilo obbiberint, id vel identidem eructant, vel (quum sint κακοσόμαχοι in

absurdas opiniones conuertunt. In aliorum quorundam mentibus inueterata quædam inuidia adhuc viget, vt quam ne mors quidem ipsa extinguere potuit. His non modò scripta Fernelii inuisa sunt, sed nomen quoque nefastum. Alii legunt quidem, sed vt calumnientur & maledico dente carpant, propterea quòd ad doctrinæ aurã captandam id plurimùm facere vulgus sibi persuadeat. Quendam esse audio, qui fastu & arrogantia intolerabili, Fernelii, tanquam Vlyssis, errorum rhapsodum se profiteatur, quiq; de his longam iam conscripserit Odysseam, quam propediem sit editurus. Ceteri delicati & fastidiosi homines tantùm ea probant, quæ ad palatum faciunt. Nullum itaque ex publicatione horum librorum operæpretium facturus videbar, nisi & hîc & reliqua Gallia ceterisq; regionibus exteris multi inuenirentur meliore quadam natura & seueriore acrioreq; iudicio præditi, qui quotidianis propemodum precibus & literis horum librorum emissionem tum à Philiberto Bariotio Fernelii dignissimo genero, & in magno Regis consilio Præside æquissimo, supplicumq; libellorum in Regia magistro, tum à me etiam efflagitarunt: nisi etiam præcellentium Medicorum externorum de Fernelii doctrina singulari testimonium accederet, inprimisq; Ioannis Cratonis Vratislauiensis medici Cæsarei clarissimi, qui in Isagoga, quam in artem medicam doctissimè simul & ad tyronum captum aptissimè scripsit, Fernelii honoris causa meminit, eiusq; scriptis multum se adiutum fatetur ingenuè. Typographo verò hanc editionem vrgenti quamuis Platonis illud crebrò occinerem, οἱ ἄγαν σπεύδοντες βραδύτερον ἀνύουσιν, in mora tamen periculum à plagiariis esse dicebat, quod superioribus annis Mompessuli diuendita fuissent à quodam de medicamentorum compositione fragmenta, nomen Fernelii præferentia: & hic quendam esse constaret, qui Φερνελίσκον sic vulgò appellari οἷον μετεμψυχωθέντα σμικρόν τινα Φερνέλιον tantisper affectauit, dum sub eo nomine (velut amictu scenico) notatus, populari sermone & rumore percrebresceret vulgoq; iactaretur: nunc autem postquam famosus etiam apud mediastinas mulieres euasit, eum ob cuius nominis splendorem & celebritatem tantopere famigeratus est, apertè odisse, calumniari & improbitatis etiam damnare non veretur, quia secreta scilicet quædam sua posteris non prodidit, quæ tamen ipse, vt alia longè plura & ἀῤῥητότερα artis arcana, ad grauissimos quosq; morbos à se inuenta posteritatem celare nolit. Ceterùm ne longiùs excurrat oratio, quid in præsentia habeas à nobis, & in posterum expectare debeas, paucis accipe. Hac editione exhibemus libros septem Physiologicos, totidem Pathologicos, & tres Therapeuticos, ab ipso authore accuratè omnes recognitos, & locis quamplurimis quàm antea multò auctiores redditos, & medicamentarios quatuor nunc primùm luce donatos, qui ad Therapeuticæ septenarium explendum desiderabantur: vt totum opus vno & viginti libris constaret &

ret & absolueretur. Nam duos de Abditis causis adiecimus, non ad totius integritatem, sed ad Physiologiæ, Pathologiæ & Therapeuticæ locorum difficiliorum diffusiorem & enucleatiorem per dialogismum explicationem. Nostrà quoque scholia in septimum Therapeuticæ librum edidimus de autoris consilio & iussu, strictim illa quidem à nobis & carptim enodata, quum cur adiectum subtractúve, immutatum aut retentum, antiquatum aut nouatum in medicamentis tam simplicibus quàm compositis quid esset, causam reddidimus. His fruere, dum tibi de particularibus morbis curandis septẽ alios libros apparamus, seorsum altero opere Enchiridii forma, quò faciliùs circumferri possint, excudendos. Horum primus qui febrium, & septimus qui morbi Gallici curationem continet, ab authore ipso perfecti absolutiq́;, reliqui tantùm sunt inchoati. Hos, ἂν Θεὸς θέλῃ perficere licebit ex aliis authoris scriptis, quæ partim aduersaria sunt, partim rescripta & responsa de variis morbis, ad ducenta ferè relicta, præter commentarium, cui titulum fecit, OBSERVATIONES EORVM QVÆ CVRANDIS MORBIS NOVA DEPREHENDIMVS, & alia in plateis & forulis reperta: in quibus, quæ propria sibi author & peculiaria ad grauiores morbos habuit remedia, continentur, multo longoq́; medendi vsu & frequenti meditatione probata. Ex hoc instructissimo penu prolixè tibi depromentur quæcunque ad publicam vtilitatem pertinere videbuntur. Conficiendorum verò & parandorum medicamentorum formula ad pharmacopœos, & Prognosticum opus, quia adumbrata duntaxat sunt ab authore, non nisi longiore tempore absolui ediq́; possunt. Interim vale: Lutetiæ Parisiorum Calendis Martis 1567.

SIMON PONCETVS MELODVNENSIS, DOCTOR MEDICVS AD LECTOREM

Iactet Arabs Graiusque suos: Fernelius artem
Lampade perlustrat splendidiore tibi.
Abdita nam radians in apricum singula profert,
Et quicquid solidum pulchrior vsus habet.
Phœbus erat. Sed mox quum Gallis imminet atro
Turbine seditio, proh dolor! eripitur.

ΑΝΔ. ΤΟΥ ΡΙΒΑΥΔΗΛΙΟΥ ΠΙΚΤΩΝΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΤΟΥ

Φερνελίου θεσπέσιον σύγγραμμα ὑπὸ Πλαγκίου ἀκριβωθέν.

Οὐχ ἥττω κατὰ τὴν μέθοδον, πλῆθος καὶ ὄνησιν
Βίβλων, Φερνέλιον σκέπτεο Ἱπποκράτους,
Κοὐχ ἧττον θεραπείῃσι ζῶντ' ἔξοχον, οὐδὲ
Οὔνομα σχόνθ' ἧττον γνώριμον ἐν θανάτῳ.
Ἦν περ δ' Ἱπποκράτης Γαλλοῦ χωρὶς ἀμαυρός,
Πλαγκίου ὡς χωρὶς, βιβλία Φερνελίου.

RENATI GERVASII IN PRIMO GALLIÆ SENATV CAVSARVM PAtroni, de Io. Fernelio Medico.

Hippocratem natura parens mortalibus olim
Edidit, ipsa suum quo retineret opus.
Hoc duce longa fuit, magna ratione medendi,
Vita hominum. Tandem Ferneliumq; dedit:
Quo medico doctore volat tua, Gallia, gentes
Fama per ignotas. Omnibus ille salus.
Iam verò ipse Deus, longos vt carperet annos,
Fernelium & terris, quem dederat, rapuit.
Antiquitas illum Naturæ laudibus: iisdem
Nostra celebrabunt secula Fernelium.

ΕΙΣ

ΕΙΣ ΙΩΑΝ. ΦΕΡΝΕΛΙΟΝ
ΕΠΙΤΑΦΙΟΝ.

Τῇ χθονὶ Φερνέλιον πόλος ὤπασεν, ἡ δέ μιν αὖθις
Παλλάδι, καὶ Παλλὰς δῶκε τῇ Οὐρανίῃ·
Οὐρανίη πόρεν αὖ Φοίβῳ, μερόπεσσι δ' ὁ Φοῖβος,
Κρινοφόρῳ στήσας ἀρχίατρον βασιλεῖ.
Τόνδ' ἄρ' ὑπηρεσίησιν ὅ, τοὺς δὲ γραφῇσιν ὀνήσας,
Αἶνον τ' ἠδ' ἄφενον κτήσατ' ἀπειρέσιον.
Καὶ παύσας τὰ μὲν ὧδε, νόον δ' ἀπὸ σώματος ἕλξας
Ζεὺς ἀπέδω τόγε μὲν τῇ χθονὶ, τόνδε πόλῳ.

Φρ. Θόριος Β.

IN IOAN. FERNELIVM.

Naturam melius, morbos, medicamina, causas
Nemo tuo docuit, Gallia, Fernelio.

IN EVNDEM.

Jusserat iatricæ mysteria Delius artis
Scribere: Fernelius scripsit, & occubuit.

IN EVNDEM DISTICHON NVMERALE.

ConIVge FerneLIVs rapta perCVLsVs Vt aVLæ,
Vt LVCIs satVr, Vt noMInIs InterIIt!

F. Thorius Bellio.

Obiit D. Fernelius 6. Cal. Maii 1558.

IN EVNDEM.

Hippocrates moriens arcanum credidit artis
Fernelio: huic fama par sit & ingenio.

Esayas Fabius.

AD HENRICVM II. GALLIARVM REGEM CHRISTIANISSIMVM, IOANNES Fernelius Ambianus.

QVÆCVNQVE olim causa, Christianiss. Rex, homines latè dispersos passimque bestiarum more errantes ad ciuilem vitæ communitatem conuocauerat, eadem quoque ad instituendas artes humanæ societati necessarias excitauit. Ea autem (siue rerum ad vitam conducentium fuerit necessitas, siue politica hominis natura, siue ratio gloriæ stimulis concita) non modo inuentas quondam institutasque artes alit, tuetur atq; conseruat: sed præclara quæq; ingenia ad eas magnificentiùs augendas exornandasque continenter accendit. Tandiu sanè inueniendarum atque exornandarum artium homines desiderio tenebuntur, dum illorum vitæ societas communitasque manebit. Ita enim homines hominum causa generati sunt, vt ipsi inter se alij alijs prodesse possint. Medicina verò vna ex omnibus artibus Deorum munere & beneuolentiâ hominibus concessa, ad eorum vtilitatem salutemque tuendam in primis est constituta. Quicquid igitur diuturna meditatione longoque medendi vsu quotidiè obseruatur, id in commune bonum ingenuo liberalique animo conferendum. Neque eorum æstimationibus vtendum standúmve iudicijs, qui permultos causantur nobilissimos & clarissimos scriptores extitisse, quorum scientia vbertateq; rerum & copia, ars medendi inuenta consummataq; sit: quiq; non vltra progredi oportere contendunt, omnemque scribendi laborem vt superuacaneum refugiunt & aspernantur. At certè siue quod ars ipsa iam clariùs illuxit, siue quod rerum omnium quædam sit vicissitudo, quicunque ad vnamquamque rem æstimandam momentoque suo ponderandam, seueriore & æquiore vtuntur iudicio, probabiliore consilij causa ac ratione putant vix vllum veterum huic ætati satis esse posse. Galenum namque (qui medendi artem ab Hippocrate præclarè institutam post Herophili, Dioclis, Archigenis, Athenæi, aliorumque præcepta auxit & illustrauit) Asiaticæ redundantiæ insimulant, quod πολύγραφος nimium multa artium librorumque congerie (nam præter ducentos & quadraginta quos de alijs disciplinis, de medicina supra quadringentos conscripsit) multorum studia restinguat, & ad rem properantes detineat. Eum quidem fatentur mira persuadendi necessitate disputasse subtiliùs, sed quod initio minimè statuisset vniuersam artem complere, breuem præcipiendi legem non obseruasse: ea identidem locis compluribus inculcasse, nunc huc nunc illuc studio reprehendendi auidè ferri, sicque sæpius ambiguitate lectoris animum distrahere. Aretæum, Aetium, Paulum, Alexandrum, Actuarium,

um, re-

um, reliquosque Græcos iuniores nimium concisos existimant, nec satis ratione niti, nec artem vniuersam, sed eam maximè partem quæ in actione tota versatur, perstrinxisse. Arabes autem barbarè, spurcè, fœdè in Latinum traductos, pharmacopœos & circumforaneos potius quam veros medicos experientesque genuisse. Quumque nullis neruis, nullis demonstrationum legibus, sed puris nudisque verbis singula persequantur, multa illos dicere, perpauca docere. Addunt & illi permultorum morborum causas hactenus ignoratas fuisse, vnde alij dissentaneam, alij prorsus nullam curationem acceperunt. Vacuandi quoque leges turbidè adeò & inconstanter traditas, & controuersiarum obscuritatibus sic implicitas, vt sæpiùs inter peritissimos haud facilè constet quodnam vsurpandum remedij genus. Plurimas denique medicamentorum compositiones nulla certa ratione concinnatas empiricam nimiùm redolere vetustatem. Horum querimoniis & sermonibus quum sæpè intellexisses, Inuictissime ac Humanissime Rex, artem medendi mancam adhuc & solum inchoatam esse, & ætatem dierumque numerum multa produxisse, ad quæ nulla ingenij acies penetrauerat, sine quibus tamen artis absolutio non sit perfecta: communi hominum saluti consulens iussisti, vt veterum medendi præceptiones, pleniore doctrina pluribusque obseruationibus illustrarem atque locupletarem. Id nimirum compertum habens, quod omnibus est in confesso, nullum toto terrarũ orbe ciuitatem esse, in qua philosophiæ ac medicinæ controuersiæ doctius crebris disputationibus dirimi, aut pluribus artis operibus noua simul ac vetera probari examinariq; possint, quam in hac tua Parisiorum Lutetia, idq; propter summam vrbis tum celebritatem tum frequentiam, in quam non è Gallia modò, verumetiam ex omnibus propemodum Europæ regionibus admirabiles ac sæpè inauditi morbi vel curandi vel diiudicandi perferuntur. At ego principum obsequiis ciuiumque nostrorum officijs implicatus non citra valetudinis meæ & rei familiaris dispendium, magnis lucubrationibus hoc scribendum opus suscepi: atque eo certè lubentiùs, quod doctorum virorum hortatu ac precibus quasi stimulis ad perficiendum acriùs incitarer: qui alijs compluribus, non mihi vni, viuendum esse proponebant. Quanquam autem magnum hoc & summè arduum prouinciæ munus esse video, iudiciorum tamen seueritate minimè deterritus, quicquid periculi est subire, ingenijque vires experiri, honestum cum primis & generosum esse duxi. Si summam, quæ desideratur, perfectionem non sum assequutus, eam tamen conatus sum adumbratione quadam exprimere. Cognito enim veterum iudicio, & omnibus perlectis qui de Philosophia atque Medicina aptiùs aliquid posteris tradiderunt, non quæ cogitatione sola plerique fingunt atque comminiscuntur, sed quæ vera ac solida, ac optimis quibusque tum Græcis, tum Latinis, tum Arabibus, firmissimis argumentis probata ad medendi vsum conducere obseruaueram, excerpsi, & in vnum contuli. Quid de quaque re controuersa sentiendum putarem, liberè pronuntiaui, non vni alicui me addicens, ne aut in arrogantiam, aut in errorem magnopere incurrerem. Sic multorum lites diremi, dubia stabiliui, obscura illustraui, abdita protuli, noua quamplurima & hactenus incomprehensa passim adieci: adhæc rationibus, argumentis, demonstrationibus, signis, testimonijs, exemplis vsus sum frequenter. Cæterum vbique modum tenui, &

rem omnem sic temperaui, vt neque Lectorem immodica profusione verborum onerarem, neque breuitate nimium concisa suspenderem, neque vel experientiam solam, vel rationem sequerer: sed viam breuem primum cognoscendi, deinde agendi curandique indicarem. Quod igitur tibi quondam Regi designato inchoatum opus deuoueram, idem nunc amplo diademate insignito, multis partibus auctum & locupletatum, non dubitaui hoc etiam armorum procinctu & turbulentis rebus nuncupare: id scilicet perspiciens, in grauissimis te occupationibus, leuiora non aspernari. Summa quippe natus humanitate suauissimisque moribus, neminem vnquam ne offensus quidem acerba animaduersionis seueritate videris persequutus: sed tua clementia & animi lenitate sic omnia pijs iustisque legibus prudenter moderaris, vt te omnes mirificè colant, venerentur ac obseruent. Bella certè varia, eaque acerrima pro veteri Galliarum iure, proque externorum tibi fœdere deuinctorum libertate, terra marique cum hoste potentissimo iam diu geris quam fœlicissimè. Ac nihilominus omnia toto tuo imperio ditioneque ea tranquillitate administrantur, leges tam piè sancteque seruantur, literarum sic vigent studia, philosophiæque genus omne ita excolitur, vt placidissima omnes frui pace videamur. Nullus vsquam turbulentus errantium militum insultus, disciplinæ militaris summa obseruatio, infima quæque plebecula suis liberè potitur, nec vsquam nisi magna æquitate tuorumque beneuolentia vel nummos vel commeatus vel alia in immensos belli apparatus comparas. Tantarum rerum administratione meritò omnes in te vno probitatem, vigilantiam, prouidentiamque singularem, omnium denique virtutum cumulum admirantur & suspiciunt. Præclara hæc prosperis cœpta auspiciis Deus Opt. Max. benè fortunet, & nominis tui memoriam rerum gerendarum magnitudine consecret immortalitati.

IO. FERNELII AMBIANI IN MEDICINAM.

PRÆFATIO.

RERVM omnium quæ naturæ lege imperioq; continentur princeps homo, etsi diuinorum caducorumq; particeps, amborum societate gaudet, excelsiorum tamen ardenti desiderio inflammatus parce ea sequi debet, quæ sordida, vilia atq; abiecta persequitur impetus beluarum. Id execrandum profectò & detestabile videatur; si quam sui partem suscepit homo cœlestem atq; diuinam, sic eam aut turpitudine vitiorum contaminari; aut blanditiis voluptatum irretiri, aut mortalium rerum cura atq; solicitudine obrui sinat: vt oppressa ac perdita nequeat aliquando recreare sese & altiùs extollere. Qui enim eum vitæ cursum tenent, vt solis sensuum blandimentis illaqueati ferantur, nihilo mutis animantibus videntur præstantiores: quoniam & bestiæ necessaria vitæ præsidia inquirūt & parāt, summaq; tum sui tum prolis cura ipsis inest, vti & voluptatū. Generosissimi verò sapientissimiq; hominis est, mentē corporis inquinamentis obsitam ad rerū præstabilium contemplationem erigere: vt quantum vnus inter hæc omnia excellit, perspiciat, & corporis hisce compagibus licet implicatus, mentis agitatione tamē fiat originis suæ memor, & consors diuinitatis. Hæc summa humanæ vitæ perfectio, hæc optima maximeq; diuina ratio viuendi, qua qui insignes olim fuerunt, Dii ritè sunt habiti, & amplissimis honoribus affecti, tum quod alta sapientia essent admirabiles, tum quod magna fructuosaq; beneficia in homines contulissent. Inde accenso cæteris animo inflammatoq; ad gloriam, vt multiplex erat mentis impetus & intentio, vtq; varia erant ea quorum studio capiebantur, complura disciplinarum genera perpolita sunt, quæ partim necessitate, partim studio cognoscendi fuerant inchoata. Alii operum naturæ concentum eximiāq; formam & pulchritudinem admirati, & earum rerum suauitate pellecti, quæ corporibus innixæ, mutabiles, mortalesq; sub sensum cadunt: ortus earum causasq; magnis sudoribus sedulaq; vigilantia scrutati, naturalem philosophiam cōdiderunt. Alii animi sublimioris impulsu in res diuinas acerrimè intenti, illas quidem sempiternas, immutabiles, separatas nulloq; sensu comprehensas, quoad fert humana fragilitas, theologiam cognitionemq; Deorum prodiderunt. Interuenerunt alii medio contemplationis genere ducti, qui mathematicas disciplinas erexerunt: illustres quidem illas, & demonstrādi subtilitate certissimas. Has Plato diuinarum naturaliumq; rerum confines & intermedias statuit, quod sempiternæ sunt & immutabiles, sed in corpore positæ atq; subiectæ sensibus. Sunt hæc tria iam multis seculis celebrata sapientiæ studia, ex rerum quas versant varietate nata, mentis vnius sublimioris contemplatione formata. Non enim vitæ illa commodis, non voluptatum illecebris, non vllis deniq; fortunæ corporisq; bonis aptantur, neq; in res tanta contemptione despicatas se demittunt: sed pro-

Mentis agitatione cōparatas fuisse disciplinas.

Duabus ex causis disciplinarum sumi differentias.

Tria philosophiæ genera à mente contēplante.

Naturalis philosophia.

Theologia, & quæ eius subiecta materia.

Mathematica.

Contemplationis præstātia.

priis coercita finibus in se tota tanquam in orbem vertuntur, propter se non ob aliud quicquam mortale expetenda, vtq; potissimum inscitiam erroresq; turbulentos ab animis depellamus. Cæterùm qui animo minùs excelso, nec satis ad philosophandum nato comparandoq; fuerunt, ii item ne otiosam ætatem & sine contentione inertem traducerent, hominum aut commodis aut voluptatibus destinati, mentis illius πρακτικήν, id est agentem dixerunt, concitatione, inferiores pepererunt disciplinas, prudentia omnes & arte comprehensas. Horum enim quicunq; in hominum moribus conformandis, & rectè viuendi instituto omne studium collocassent, ii ad moralem facultatem aditum fecerunt, & ad ciuilē & œconomicam; quæ moderatrice prudentia administratur. Accedit his historia, rerum gestarū memoria & antiquitatis commemoratio: vti & Geographia, locorum gentiūq; descriptio, sine qua ne illa quidē illustratur atq; splēdescit. Omneis porrò artes excitarunt, quicunq; non actus hominumq; mores, sed effectus & opera sunt persecuti. Primū vt animi sensa locutione (hæc enim effectus est, quod linguæ organo fiat, actus verò nullus corporei instrumenti ope indiget) exprimerent, grammaticam concinnarunt, quæ emendatè loquendi ars est, & poësim numeris astrictam, & rhetoricam quæ ornatè copioseq; dicendi doctrina, & dialecticam, quæ rectè disserendi est ratio. Ad humani corporis sanitatem vel tuendā vel recuperandam medicina; ad alimentorum vitæ necessitatem agricultura, ad ædificiorum extructionem architectura inuenta excultaq; est. Sic textores, fabri aurifices, sutores, zonarii, pistores, lanii, fictores, pictores, librarii, aliiq; innumeri suas artes hominum commodis aptauerunt. Sic musici, cantores, tibicines, histriones, gladiatores, saltatores, venatores, piscatores, aucupes, coci, fartores, lenones, scurræ, aleatores, quasdam artes celebrarunt ad hominum delicias atq; voluptatem, quæ aut prorsus sordidæ, aut parum ingenuę sunt. Sed quum omnis philosophia rei in quā incumbit materiam excutiat & ponderet, artis id erit eiusq; proprium, vt in materiam quæ spōte suapteq; natura prodiit in lucem effectionem quandam & facultatem inferat, quæ sine hominum aut mente aut manu per seipsa non accederet. Non enim ars materiam, sed artificium in materiam extrinsecus confert, quod aut stabile est ac firmum, velut in extructis ædibus; aut fluxum atq; præceps, vt in tibicinū harmonia. Hæc igitur sunt philosophiæ (quæ mater omnium bonarum est artium) studia, hæc prudentiæ, hæc artium discrimina, summaq; disciplinarum genera, quæ tum diuersa mentis agitatio, tum rerum quas tractat varietas, quam maximè disiunxit. Iam verò id inde scrutemur, quam sit ars vnaquæq; vel disciplina præstans & ingenua, quantoq; dignitatis splendore aliæ aliis præluceant. Deorum cœlestiumq; animorum actio præstantissima sententiis omnium iudicatur, quod in rerum optimarum contemplationem penitus incumbat: beluarum verò (quæ vitæ necessitati seruiunt, & ad voluptatem omni impetu feruntur) humilis, vilis & obscœna. Hæc si ad humanas transferimus actiones, nobilissima summeq; liberalis & ingenua videbitur hominis contemplatio, omneq; genus philosophiæ præclarum: illiberalis autem & sordida omnis opificum industria, quorum labor & opera non ardua, vis animi censeatur. Inter hæc autem ars consedit, quæ suo genere tanto digniore quæq; loco ponetur, quāto præter cæteras omnium sublimiore contemplatione excolit, per quam intelligentiores sumus, & meremur sapientes appellari: idq; maximè si non illa odium offensionemq; hominū in se struat, sed haud mediocriter frugifera sit & fructuosa, cum aliis omnib. tum ipsi quoq; artifici. Quænam igitur videri debet inter artes principatum obtinere, cuius adminiculo his corporis inclusi compagib. vitā transfigere possumus beatam atq; trāquilam? Marco Tullio sola naturæ cognitio contemplatioq; rerum haudquaquam placet, sed ignaua ac iners prorsusq; manca, & duntaxat inchoata habetur, si nulla comitetur administratio rerum, nec sit ad hominum commoda societatemq; tuendam comparata. Si omnes omnium artium commoditates, facultates atq; copias dispicis, nihil est medicina melius, nihil optabilius, nihil hominum generi datum præstabilius. Nam si est vita cunctis mortalibus charissima, si lux ea cum primis expetenda in qua viuimus, spiramus, & iucunda consuetudine inter nos coniungimur, si ea primum est & præstātissimum

Mens agēs artium effectrix.

Circa actus & mores disciplinæ.

Circa operā sunt artes.

Actus & effectus differentia.

Circa locutionem.

Circa sanitatē corporis.

Artes vtiles.

Artes voluptariæ.

Philosophia & artis differentia.

Artium genera duo.

Vide philosophiæ & artium digni-tas spectetur.

Artiū quæ præstantissima

Artium vtilitas spectāda.

Medicina artiū dignissima & vtilissima.

tiſſimum munus animantibus attributum: ars quæ illam ſeruat continet, ac tuetur, quo pacto non ſit omnium præſtantiſſima? quid ea poteſt homini magis in votis eſſe, quæ infeſtiſſimos humani generis hoſtes, morbos (inquam) & aduerſam valetudinem propulſat? quæ vitam incolumem ab omni ærumna & languore liberam quàm diutiſſimè tutatur? Vt corporis firma conſtitutione nullæ opes, nullæ fortunæ ampliores: ſic imbecilla & labante illa nihil laborioſius, nihil calamitoſius. Qui ergo in hoc periculum diſcrimenq́; adductis ſubuenire & opitulari queat, tantum abeſt vt in illorum offenſionem incurrat, vt etiam illos ſumma conſuetudine & amicitia ſibi cõiungat, atq; quaſi pro numine, inquit Hippocrates, colatur, qui tantas opes reſtituerit, per quas externæ quoq; fortunæ obtineri poſſint, illarumq́; vſus iucundus atq; dulcis habeatur. Cæterùm ad ea quæ medicina ratione perluſtrat conuerſus, quam præclara & nobili contemplatione rerum plurimarum naturas perſequatur atq; peruestiget, intelliges. Vt enim admirabilem hominis fabricam naturamq́; explicat & euoluit, ita rerum cunctarum ortus & occaſus, ipſamq́; omnium ex elementis compoſitionem, animalium ſtirpiumq́; proprias vires (tametſi non abſolutè, quatenus tamen homini ſalutares ſunt aut peſtiferæ) inquirit atq; parat. Quin & altiùs ſubiens quæcunq;, ex patefactis terræ faucib. eruuntur ſcrutatur, indeq́; ſublata cœlorum & ſyderum conuerſiones, & quæ inde fluunt dimanantq́; virtutes orbis inferioris moderatrices obſeruat. Hæc autem quia non aliter quam certa demonſtrandi ratiocinandiq́; via obtineri poſſunt, quis eat inficias mathematicas arteis, & dialecticam aditũ ad hæc patefacere? ac multo etiam magis rhetoricen atq; grammaticen deſiderari: ſine quibus non modò copioſè ornateq́; dicere, ſed ne emendatè loqui quidem liceat? Quod ſi eæ vel neceſſariæ ſunt, vel opis quiddam & auxilii conferũt, & ceu gradus quidam & aditus ad medicinam iaciuntur atq; patent; medico quidem omnes erunt perdiſcendæ: quod (vt inquit Ariſtoteles) eiuſdem ſi finẽ ipſum & ea quæ finis gratia ſunt cognoſcere. Quis enim eum pictorem non in magna gloria & laude ponat, qui præter operis lineamenta & pigmentorum aſperſionẽ, nouit tabulam perpolire, colores iuſta temperatione permiſcere, penicillum in omne varietatis genus conformare? contrà verò eum non vituperet, & tanquam rudem ignarumq́; damnet, qui nullam iſtorum cognitionem habet, ſine quib. maiora percipi non poſſint? Idem quoq; de medicina ſtatuo, vt nemo hanc tentet vel à limine ſalutare, qui non antea illis diſciplinis meritam & iuſtam operã impenderit, ſitq́; illarum inſtitutis liberaliter informatus. Tanta igitur rerum cognitione præcellit medicina, vt omnium quæ mundus complexu ſuo coërcet, naturam atq; vires ſolerter conſequatur, quas demum ad vnius hominis (cuius præcipua illi cura eſt) commoda ſalutemq́; referat, vt illorum vſu & appulſu integram corporis valetudinẽ conſeruet, aduerſam depellat: quanquam non ſemper hunc ipſum finem attingit. Hinc nos ſic illi definitionem adhibebimus, Medicina eſt ars ad humani corporis ſanitatem tuendam, profligandosq́; morbos comparata. Quoniam enim quæcunq; medicina ratione perluſtrat, ad hominũ vtilitatem refert & accommodat, artis nomine vniuerſam contineri par eſt. Non enim vt quiſpiam exiſtimauerit, partim ſcientia, partim ars dicenda, tametſi ex multis conſtet theorematis, quæ ipſa quidem ſola per ſe ſcientia continentur. Verum quoniam omnium medicinæ partium inter ſe quàm aptiſſimè cohærentium & concordantium ea eſt conſpiratio, is conſenſus, vt homo ſaluus & incolumis ſeruari poſſit, æger autem in integrũ reſtitui, ex ipſo fine vniuerſa artis nomen accipiat. Porrò autem vt cuiuſq́; artificis intereſt, ſubiectam, quam tractat, materiam omninò perſpectam habere, quo expeditiùs in omnem artificii ſpeciẽ & decorem flectere illam poſſit & torquere: ita & medico humani corporis natura primum cognoſcenda eſt omnibus ſuis partib. abſoluta, quod ſanè totius medicinæ ſubiectam materiam eſſe confirmamus, non autem morbos ac vulnera. Vt enim dum fictor in rudi adhuc & informi ære Herculis effigiem imprimit, hæc artificium eſt & ſummum artis opus, æs verò materia quam variè tractat: ita & dum medicus ex ægro corpore ſanum facit, vnum idemq́; corpus manet, quod ſubiectum eſt & materia. Quæ depulſa ægrotatione comparatur ſanitas, ſpecies

Vtilitas eius.

Præſtantia.

Quæ & quã multa debeat medicus nouiſſe.

Quæcũque medicina tractat hominũ commodis aptari.

Medicina quid.

Medicinã totã artẽ eſſe.

Prima artis cuiuſque cognitio ex materia ſubiectã

Humanum corpus ſubiectam eſſe medicinæ materiam.

eſt & forma: huius autem efficiens cauſa, medicus: aut potius ars medēdi. Dum enim hæc præceptiones tradit, vnde procuratio eſt valetudinis, dicitur ſanitatem efficere. Sic enim Ariſtoteles artem nimirum id eſſe ſtatuit, à quo demum omnis motio proficiſcitur. Medicus eſt artis perinde atq; naturæ miniſter: cuius eſt officium curare appoſitè ad ſanandum. Finis autem cuius gratia ſanitas procuratur, eſt vitæ functionum integritas. Itaq; totus in hæc duo incumbit, vt ſanitatem in corpore conſeruet, vt morbum depellat. Atqui neutrum planè conferre poteſt, niſi eorum quot differentiæ ſunt & genera, quæ cauſæ, & quibus ſignis noſcuntur, iam antè perſpectum habeat & cognitum. Quocirca totius medicinæ

5 Medicinæ partes

1 partes quinque ſi ordine collocabuntur, omnium prima exiſtet φυσιολογικὴ, quæ hominis integrè ſani naturam, omnes illius vires functionesq; perſequitur. Alte-
2 ra παθολογικὴ morbos & affectus indagans, qui præter naturam homini poſſunt
3 impendere, & quæ illos cauſæ efficiant, quæ ſigna demonſtrēt. Tertia προγνοστικὴ ſigna explicans, quibus medici futura præſentiunt, & quis morborum decurſus,
4 quis exitus ſit futurus. Quarta ὑγιεινὴ quæ firmam corporis conſtitutionem bona viuendi lege conſeruat, & imminentia mala arcet, ſimul ægrotis propriam & ac-
5 commodatam victus rationem decernit. Omnium poſtrema pars θεραπευτικὴ ægram corporis affectionem ſalutarium vſu & admotione propulſat ſanitatemq; reſtituit: quæ vt ſumma totius medicinæ artem via & ratione condit, variaq; præſidia ſuggerit, quibus tum toti corpori, tum cuiq; laboranti particulæ opportunè ſuccurrit. Ex his igitur quinq; partibus medicina conſtituitur: quarum tres priores in contemplationem & ſimplicem rerum cognitionem feruntur, quæ poſteriores omninò in actione conſiſtunt, omne ſtudium in tuenda ſanitate, aut abigēdis morbis morbis collocantes. Vnde à quibuſdam quinq; partes in duas redactę ſunt, theoreticen & practicen, quarum hæc opus omne perficit, aut lege viuendi, aut medicamentorum viribus, aut manus opera & adminiſtratione, quæ imponit, ſecat, incidit, vritq; ferramentis. Vnde iam practicæ non partes, ſed ſpecies tres ſtatuentur, διαιτητικὴ, φαρμακευτικὴ, χειρουργικὴ. Etenim affectionum varietas tot curandi genera peperiſſe creditur. His ita in genere primo aditu ſtrictim breuiterq; conſtitutis, ſingula deinceps accuratiùs perſequi par eſt, primumq; totius hominis natura qualis ſit explicanda.

Medicinæ partes duæ contemplatio & actio.

Actionis medicæ tria genera.

IOAN-

IOAN. FERNELII AMBIANI PHYSIOLOGIÆ LIB. VII.

DE PARTIVM CORPORIS HVMANI DESCRIPTIONE, LIBER PRIMVS.

Quo doctrinæ atque demonstrationis ordine ars medica constituenda sit.

CAP. I.

CVm liber solutusque est animus, nudas & apertas rerum substantias perspicuè cernens, clarissima omnium cognitione fruitur: in hoc verò corporis velut ergastulum coniectus, obrutusque obliuione tanquam densa caligine, in summa versatur ignoratione rerum. At nihilominus semina quædam etiamnum retinens diuinitatis suæ, rerumque maximarum dulci recordatione quasi igniculis accensus, perpetuo sciendi noscendique desiderio flagrat. Hinc magno cum labore & studio multa recuperat perscrutaturque sensuum ope, atque in ea primùm incumbens, quæ sensibus sunt obuia, occultiora tandem ratione colligit sola mente comprehensa. Ita quidem à sensibus tanquam à certis rerum internuntiis stabilita olim fuerunt disciplinarum principia, è quibus demum perfecta omnis humana cognitio ducta deriuataque est. Hæc summa est inuestigandi facultas, quam probatissimi quique Philosophi ἀνάλυσιν, id est dissolutionem appellarunt: quæ nimirum vel à toto & vniuerso ad partes & singula, vel à composito ad simplicia, vel ab effectu ad causam, vel à posterioribus ad priora serie deducens, abditiores illas causas inuestigat, ex quibus singula ortu processerunt. Huic aduersa est altera componendi ratio, quam maximè natura nonnunquam & ars ipsa sequitur, ex partibus ea totum, ex simplicibus compositum, ex causis effectus, ex prioribus posteriora nectit, atque id omnium primum statuit, quod dissoluendo postremum fuit peruestigatum. Doctrinæ suæ philosophi initium ab analysi duxerunt, quibus curæ fuit omnia dilucidè atque certo demonstrationis nexu confirmare. Sic Geometriam & Arithmeticen Euclides, sic Astronomiam Ptolemæus, sic & Philosophiam Aristoteles posteris tradidit, eaque solida doctrinæ suæ fundamenta iecit, è quibus multa tandem producerentur incredibilia vulgò & monstri vel portenti simillima. Hos igitur quasi vestigiis odorati tradendæ medicinæ initium ab humano corpore ducemus, quod & artis subiectum existit, & omnium primum sensibus occurrit notissimum: à quo dein per minima quæque deducti, ad ea denique mentis impulsu feremur, quæ cogitatione sola comprehendi possunt.

Hippocrates, libelli De præceptis statim initio.

Φύσις γὰρ τοῦ σώματος ἀρχὴ τοῦ ἐν ἰητρικῇ λόγου, *inquit Hippocrates de locis in homine.*

Quid hominis corpus à cæteris distat animantibus, quasq́ partes habet cum illis communes. CAP. II.

VT vniuscuiusque animantis, ita maximè hominis corpus animæ gratia conditum est, non modò vt diuersorium, verùm etiam vt organum accommodatum illius insitis viribus expromendis. Atq; vt mens, dicente Aristotele, formarum est præstantissima, & ratio artium omnium ars vel officina, quòd vna omnes omnium animantium vires potestate contineat: ita & illius organum instructissimum est, & conformationem pulcherrimam consequutum.

Vnde ἄνθρωπος Græcis homo appellatus, quasi ἄνω τρέπων ὦπα vel ἄνω ῥέπων, cœlum versus erectus.

Itaque homini corpus datũ est, tum figura, tum partium commoditate princeps, quod vt diuinæ mentis munere fungeretur, tria obtinuit quæ cæteris animantibus negauit rerum natura. Primum quidem figuram celsam & rectam, quæ in cœlum suumque conditorem se attollens, cœlestes igniculos & semina diuinitatis suæ testatur. Deinde summo corpore cerebrum amplissimum, animi eiusque partium sedem: vt enim animus permultis facultatibus præditus est, ita homini quàm cæteris animantibus domicilium capacius dari par erat, idq; pluribus instrumentis contineri. Præterea manus exporrectas beluis denegatas, quibus facilè persequatur quæcunque mens iusserit. Licèt quidem & claues soli homini datas, & alia multa multò aliter atq; cæteris animantibus informata numerare, sed quę tamen sint illorum triũ vsibus accommodata: vt sit partiũ omniũ summa symmetria, ex cuius præstantia signum quoddam & specimen sapientis conditoris ostenditur. Hæc igitur homini, quòd rationis esset particeps, sunt attributa. Cætera obtinet cum aliis quoque animantibus perfectis communia. Nam cùm summa omnium actio in sensu ac motu consistat, omnia peræquè partes in hæc accommodatas acceperunt, ossa, cartilagines, vincula, neruos, musculos, tendones, & alias quibus hæ aluntur, maximéque venas & arterias. Sensus atque motus primæ partes effectrices sunt, cerebrum, spinæ medulla, atque nerui. A cerebro omnis motus atque sensus, à quo medulla in omnem spinam fusa porrigitur: ab hac demum neruorum frequens propago, per quos vniuersum corpus mouendi sentiendique vires accipit.

Ossium vsus.

Cùm verò minimè tutum esset nec decorum, vermiculorum serpentiumque more repere hominem tot rerum principem, firmis ossibus illi natura corpus erexit atque stabiliuit: vt tanquam propugnacula essent aduersos omnes impetus, & stabilimen atque robur corpori sustinendo, haud secus atque basis & columna ædibus subiecta. Cæterùm non inanimante (nec enim commodum atque vtile fuerat) os vnicum idque solidũ positum est, sed quò in omnem partem flecti mouerique posset, ex variis discretisque compactum.

Articuli.

Vtq; elegantiore artificio naturæ hoc opus constaret, idcirco articulis ita iuncta & continuata sunt ossa, vt cuiusque extremitas alterius sinum & capacitatem subeat. Ea structura Græcis est ἄρθρωσις. Ossium extrema sic aptè composita, articulos appellamus.

Vincula.

Quoniam verò periculum erat ne motu violento ossa seiugata distraherentur, néve dum artus animal quocunq; vult inflectit, contorquet, porrigit, aut contrahit, ex sedibus exciderent, natura omnem ossium copulationem & structuram arctissimis firmissimisque vinculis extrinsecus rotundo ambitu colligauit, quę articulos non sinant motus agitatione diuelli. Validum quidem est vinculum, durum atque firmum, sensu vacans & impatibile, sed quod tamen in angustum adduci possit & relaxari.

Cartilago.

Addidit & articulis munitionem, dum ossium sinus & summas partes, quæ supercilia à quibusdã vocantur, omnia denique extrema cartilaginibus obduxit obliniuitq; lubrica læuique materia, quò sint in motibus ab attritu & quassu tutiores. Iisdem quoque auriculas nares, extremásque costas muniuit, vt duriorum corporum occursui cederent, & infracta permanerent. Quemadmodum autem articuli & quæ dicuntur cartilagines, sic & vincula expertia sunt sensus, quæ nil mutuantur à cerebro, qua de causa ne seipsa quidem mouere possunt.

Nerui.

At verò neruis quorum è cerebro aut è spinæ medulla est origo, prima sentiendi mouendique facultas data, qui tamen quoniam molles sunt, soli transferre nequeunt ossa, tam magna pondera.

Tendones.

Vt hæc igitur mouerentur, necesse fuit motus instrumentum quod-

dam

dam creari ex ambobus temperatum, neruo solidius & durius, vinculo mollius, quod in sensu & robore mediam inter illa naturam obtineret. Id quidem est τένων, qui cœpit à nostris tendo appellari, ex tenuibus nerui & vinculi fibris intextis concretus. Tenuia quasi fila tutum non erat sine firmamento in omne *Musculi.* corpus distribui, ossaque prægrandia mouere: quocirca natura medias inter illa regiones molliore substantia inferciens, quasi rimas expleuit. Ea est caro simplex fibris ad robur circuniecta, ac veluti molle stragulum data cadenti aut recumbenti animali, vtque præsidium quoddam omnibus particulis principibus obtenta, ne aut vulnerentur, aut frigore rigeant, aut æstu contabescant. Quod igitur ex nerui & vinculi fibris duntaxat contexitur, tendonem dicimus: qui verò præterea carnem habent fibris inductam & impositam, musculi appellantur & lacerti, hi plerumque in tendonem desinunt. Nunc autem si omnia conferre *Quæ partes ad motum conferant.* volumus, quæ ad motionem vim quandam & locum obtinent, ossa primùm & maximè impelluntur cientúrque: quæ illis motum afferunt instrumenta, sunt tendones, lacerti, nerui duriores præsertim: mouendi principium, cerebrum & spinæ medulla: partes quarum beneficio mouetur animal, articuli, cartilagines, vincula: hac igitur partium commoditate motum fieri congruebat. At in sen- *Quæ ad sensum.* su longè impar & dissimilis est ratio. Cùm enim motio actio quædam sit, sensus verò perpessio verius quàm actio: haudquaquam sensus eum apparatum ornatumq; partium, quem motus desiderabat. Nam tactionis sensus, quem omneis ex æquo animantes participant, neruis neruorumve fibris in omne corpus diffusis indigebat: quibus susceptæ tractabiles qualitates cum spinæ medulla & cerebro, quæ (vt aliquando demonstrabimus) sensus & motus principia sunt, continuatione communicantur. Cæteri autem sensus quibus animantes perfectiores sunt præditæ, neruis item cōstant, per quos sensum capiant. Partes in singulis instrumentis circūiectæ neruis, horum duntaxat gratia consistunt. Ex quibus perspicuum fit, homini quà animal est, cerebrum, spinæ medullam, neruos, & cæteras quas connumeraui partes ad motum aut sensum concurrere: de quibus rursum sigillatim dicemus, ab iis exorsi quæ cæteris quasi fundamenta iaciuntur. Etenim hominem arti descripturi, σκελετὸν, id est aridum & osseum primùm ex- *Ordo sequentium.* truemus, quem deinde vinculis, neruis, lacertis, venis, arteriis, cute, reliquis denique partibus interioribus adornatum perpolitumque reddemus. Sic ex simplicibus hominis partibus vniuersi compositionem perspiciet qui volet, & luculentius quàm si confectionis ordine compositiores partes seorsim scrutetur. Harum siquidem inspectione, nihil certum sciri, nihil planè cognosci ac percipi potest, earum, quæ simplices in omne corpus feruntur.

De ossibus. CAP. III.

OMNIVM ossium sedes & origo spina est, quam veteres carinæ in nauigio primùm iactæ compararunt: cui ceu fundamento latera, prora, puppis innixa cohærent. Atque vt hac clitellarii muli perferunt grauissima pōdera, ita in *ἀγχυθα* homine corporis moles huius ope stat & erigitur. Ad necessitatē actionū, cū hominem flecti curuariq; oporteret, pluribus coagmentata & cōpacta est ossib. tāquam nodis, quę vertebrę nobis dicuntur, omnes osse sacro fulultę. Vniuersa si- *Spina dorsi.* quidem spina quatuor in partes fusa exporrectáq; est, os sacrū, lumbos, dorsum, & collum. Os sacrum, quod & latum appellant, primo spectu vnum atque con- *Os sacrum.* tinuum videtur, at aqua vel oleo feruenti diu multúmque demersum, sex quasi vertebris constare. Cuius ab ima parte os aliud appensum demittitur, quod Gręcis κόκκυξ, nostris cauda dici possit: hoc quoque compactum quatuor ossibus te- *Coccyx.* retibus, gracilibus, & magna ex parte cartilaginosis. Supra os sacrū lumbus quin- *Lumbus.* que ossibus consedit, cui dorsum insidet vertebris structum duodecim, proxi- *Ceruix.* mè ceruix septem. Itaque triginta sunt omnes in spina vertebræ. Omnium os sa- *Vertebræ.* crum est amplissimum, cui tum magnitudine tū crassitudine succedunt lumborum vertebræ, arcto cauo mediæ perfossæ. Reliquæ superiores quantum situ ab infima, tantundem & mole distant: vt sit illarum ad occipitis radices continuata

quædam attenuatio. Cæterùm quæ in ſummis ineſt interior capacitas, medullæ labenti peruia, omnium eſt ampliſſima, inde verò tantum coarctatur, quantum dilapſa proceſſit. Vt ſemel dicam, ſuperiores vertebræ interceptis inanitatibus amplæ ſunt, mole graciles: contrà inferiores, omnes mira compage ad ὀυσπάθζαν cõtextæ: atq; vt his ſtructura foret tutior, figurã variã acceperũt. Quà quidẽ intrò ad inteſtina vergunt, rotũdæ ſunt & in orbem conuolutæ, læues, nullis tuberibus exaſperatæ, ſed vt nodi (hinc σπό ὀυλοι nomen inuenerũt) aliis alii ſuperpoſiti columnam exprimunt: quibus eſt ſubſtãtia tenera magis & rara, ac ſpatiis

Tres vertebrarum proceſſus. inanib. intercepta. Extrà multiplices efferũtur productiones (ἀποφύσεις appellãtur à Græcis) denſiore illæ & compactiore ſubſtantia, à quibus externa facies ſpinæ ſpeciem refert. Alii enim proceſſus ſunt è medio prominentes, alii tranſuerſi vtrinque additi, alii ſurſum deorſumque ducti, per quos vertebræ texuntur & cohærent. Supremis duab. exceptis habet cæterarum vnaquæq; inferiore ex parte mediocres vtrinq; ramos deorſum ſpectantes: ex ſuperiore verò alios maiores extumeſcentes ſurſum exigit. Talis autẽ eſt vertebrarũ contextus, vt proceſſus ſurſum euecti modicos ſinus habeant, qui alios quoq; proceſſus à ſuperiore vertebra delapſos excipiant: ſex inferioribus vertebris maximè conſpicuum eſt vnamquanque ſuperiorem inſinuari in aliam ſubiectam ſibi. At verò ſummas duas nullus proceſſus, ſed ambiẽs membrana copulat. Sola autẽ ſuprema mediũ eminentem quaſi ramum & extimum non nouit: hunc reliquæ omnes ad decimam vſq; dorſi, quæ eſt omnium decimaſeptima, deorſum porrigunt: in rectum verò quæcunq; illi ſubiectæ ſunt. Tertium ramorum atque proceſſuum genus qui tranſuerſi dicuntur, è vertebrarum omnium atque ipſius ſacri oſſis lateribus vtrinq; prodeunt parte externa. Inſunt hi longiores in lumbis, ſed graciles quaſi pro coſtis diducti. Breuiores in ſuperioribus, qui toto dorſo in tuberculum de-

Vertebrarũ tenuia foramina. ſinunt, vbi coſtæ nectuntur. Sex in ceruice ſummis, tranſuerſi ramuſculi in longum perforantur, ſeptimę raro, cæteris nunquam, tametſi ſingulæ quæ ad lumbos tendunt, parte interna plurib. patent foraminibus, & quaſi anguſtiis in quas venulæ commeant, quorum nihil in reliquis magnopere videas. Vertebrarum

Cartilago vertebrarum. proceſſuumq; omnium extrema cinguntur & circunfunduntur cartilagine permulta, inhanc vincula craſſa, dura, & valida inſeruntur, quorum beneficio interiores vertebrarum nodi cohæreſcunt, vtpote quæ inter nodos fuſa nexuillos firmiſſimo colligant. Externæ vertebrarum partes proceſſibus implicantur, ſurſum deorſumque ſpectantibus, vt aliis aliæ nexæ, & omnes inter ſe aptæ colligatæque videantur. Præter hæc tamen vinculum membranis validis intextum

Capitis oſſa. vniuerſam ſpinam extrinſecus obuoluit. Hæc de ſpina ſatis, iam de capite. Huius verticem calua integit ſumma parte globoſa & rotunda, introrſus concaua.

Sutura. In hac ſuturæ ſunt tres: vna in priore parte, quam στεφανιαίαν, id eſt, coronariam vocant, quia è temporibus vtrinque in ſummum verticem per tranſuerſum viam capeſſit: alteram λαμϐδοειδῆ dixere, quæ in occipite poſita, à capitis imo & poſterioribus vtrinque partibus ſurſum contendens, in angulum coit ad Λ literæ figuram. Tertia ὀϐελιαία in capitis longitudinem porrigitur, ἀπὸ τῆς λαμϐδοειδοῦς angulo in mediam coronam excurrens. Hunc in ſyncipite concurſum βρέγμα Græci nuncupant. Atque in iis ſunt dentatæ more ſerræ rimarum connexiones, nec vinculis nec cartilagine vinctæ, ſed ſuis quaſi dentibus pectinatim intextæ. Supra aures verò duæ ſunt illis diſſimiles commiſſuræ ab obeliæa interuallo pari diſiunctæ, à ſquammæ ſpecie λεπιδοειδεῖς dictæ, per quas oſſa quæ petroſa vocant ſubditis oſſibus ſquammarum modo, & (vt nonnulli dicunt) imbricatim agglutinantur. Ea autem ſic enumeres. Parte poſtrema os occipitis id quod cerebellum nominant concludit, quod triquetra ſutura circunſe-

Oſſa caluæ. ptum, ad poſteriora deorſum vergit. Omnium quæ in capite ſunt illud maximo foramine perterebratum, quo medulla è cerebro in ſpinæ fiſtulam delabitur. Huic vtrinque ſinus adiuncti, in quos prima vertebra additamentis quibuſdam & appendiculis inſeritur. Inde factum os multò anguſtius ad cerebri radices contendit, vbi per tranſuerſam commiſſuram vix pollicem longam ei

offi

oſſi arctè connectitur, quod Græcis à cunei ſpecie σφηνοειδὲς eſt appellatũ. Occipitio latera capitis innituntur, quæ ſyncipitis, nonnunquam & τοῦ βρέγματος oſſa dici ſolent: hæc ad ſummum verticem acta vtrinq; ei commiſſuræ aſſident, quæ recta in capitis longitudinem fertur. Subter hæc, duo ſunt ad ſuam quodq; auriculam: quæ à lapidis ſpecie & duritia λιθοειδῆ dixerunt. In horum cauo oſſa duo viſuntur malleo aut incudi ſimilia. Ab vtroq; proceſſus quaſi ſurculus intrò ſubit στυλοειδής, in quo foramen quo ſoni admittantur intrò fertur ad cerebrum. Extrà promittuntur duæ eminentiæ, altera mammæ ſimilis parte poſtrema ſub auris via, altera teres & procera ſub temporibus eminens, quæ oſſi iugato committitur. Os ſextum frontis eſt, quod in ſuperciliorum ſede vbi eminet duplex eſt, concluditque gemina facie inanem capacitatem in nares deriuatam. Pars ſuperior coronaria ſutura cingitur, inferior in oculorum caua reflexa, ſummum in his parietem facit. Finitimum hoc oſſibus faciei, à quibus tenui commiſſura diſterminatur, vtrinque à temporibus & ſaxeis oſſibus prognata, quæ oculorũ caua dirimit, inde ad ſummum naſum ſe applicans, vbi ſuperciliis interiecta vallis eſt. Iam his totique cerebro ceu baſis quædam ſubſternitur os σφηνοειδὲς, quod qua parte occipitis oſſi iungitur, anguſtum eſt & rarum, attamen profundum. Parte priore frontis oſſi occurrit & annectitur, in ea via quæ in nares procliuis fertur. Varia in hoc cernuntur vtrinque foramina, per quæ ſentientium neruorũ propagines dimanant in ſenſus. Sub interiore eius facie capacitates duæ latent, in quibus eſt illud rete plenum admirationis, aliaque cerebri arcana. Proceſſus cõcauos emittit ab alarum ſimilitudine πτερυγοειδεῖς vocatos, alterum ſurſum ad caua temporum, frontis oſſi & ei quod à lapide nomen habet commiſſum, alterum canalis & tubi inſtar deorſum ad poſtremos dentes verſum, qui reflexo extremo palatum terminat eique committitur. Nunc de facie. Faciem totam geminam diſcernit ea commiſſura, quæ ab interuallo ſuperciliorum per medias nares inter primores dentes producta, palatum in longitudinem ſecat. Maximum in ea eſt os malæ, in quo dentium ſuperiorum radices figuntur: excurrit id intrò ad palatum pars verò eminentior ſurſum effertur ad naſi latus & maiorem oculi angulum. Supra radices dentium maxillarium capacitas ingens concluditur, ad oculi ſedem ſurſum lata, quam alba ac ſimilis glandis ſubſtantia communit. Superiore maxilla (quam propriè malam Celſus appellauit) ad radices primorum qui ſecant dentium, oſſa duo ſita ſunt, intus duntaxat lineis diſtincta: rurſumq; duo perexigua quo loci interſtitium eſt narium, & vnde ſuperius labrum enaſcitur. Quæ quatuor tenuiſſima cùm eſſent & obſcuris lineis ſeparata, maxillæ ſuperioris partes effecimus, ne quemquam fortè multitudo tanta obrueret. Inter oculum & aurem apparet os editum, iugale vocant, durum quidem & temporum muſculo tanquam præſidium & propugnaculum, cuius pars poſterior oſſi, cui à lapide nomen eſt, in eo exortu copulatur, qui oblongus ab aure aduerſum ſpectat: pars infera oſſi maxillæ, ſupera ad oculi paruum angulum frontis oſſi cohæret. Naſus oſſa duo geſtat quadrangula, procera, à iugo naſi deorſum per illius longitudinem ducta, in quorum extrema cartilagines inſeruntur alæ vocatæ. Vtriuſque oculi foſſæ tria ſubſtituuntur oſſa, præter ea quæ veluti parietes ſunt aut frontis, aut malæ, aut zygomatis, aut productionum quæ à cuneo manant. Horum ſiquidem omnium extrema in oculorum ſedes concurrunt, lineis diſcreta conſpicuis. Trium quæ dixi maximum, ad minorem oculi angulum collocatur, quod à zygomate & frontis interiore pariete, obſcuræ vix dirimunt cõmiſſuræ. Alterum conſpiciendum magis foſſæ parte infima, ferè ab eo malæ foramine quo neruus in labra ſuperiora deducitur, intrò recurrens, auricularis digiti latitudine. Tertium oblongum tetragonum ad oculi angulum maiorẽ poſitum, malæ ſuperioris extremo à latere annexum. Inter palatum & cerebri baſim vſque ad nares vtrinque diuerſa diſiecta ſunt oſſa, tenera quidem atque tenuia, ſed quæ tertii huius propagines videri poſſint. Ea variè contexta ſpongiæ formã referunt, vt dubitare non liceat tertiũ illud hoc eſſe, quod Græcis σπογγοειδὲς appellatur. Præter id ad ſummam naſi radicem, intus fixum hæret aliud tenue &

Faciei cõmiſſuræ.

Baſis cerebri.

Faciei oſſa.

τὸ ζύγωμα.

latum,magno illi obtrusum foramini,quo è cerebro in nares cursus est:hoc variè pertusum more cribri Græcis ethmoides dicitur, ab eo diuersum quod est spongoides. Illius è medio mittitur eminetque ad cerebrum quasi verruca prædura: deorsum autem per medios narium sinus ducitur ἐκφύσις laminæ specie, quæ nares æquè discriminat geminasque reddit: hanc nobis liceat Macrobii verbo narium interstitium appellare, cui cartilago innascitur nasi pars infima. Parte interiore alterum existit palati interstitium, quod malæ propago quædam est, vt ipsa quoque mala geminum. Id à supera palati parte natum cuneo innectitur pede firmissimo, sursumque sese erigens, dum narium interstitio occurrat & committatur, interiorem palati cauernam dirimit facitque geminam. Hæc veteres anatomici, tanquam nulla essent, silentio præterierunt, quæ (quoniam tenella) minimè in iis capitibus cernas quæ putida sunt atque confecta, verùm singula monstrabit purgatio diligens, moxq; ex feruente oleo facta dissolutio. Maxillam inferiorem duo conficiunt ossa mento extremo strictissimè agglutinata. Vtrinq; summis ab extremis duo veluti cornua prominent: alterum prius quod tendones ex temporum lacertis ascifcit, alterum posterius in exiguum sinum τοῦ λιθοειδοῦς, quod sub audiendi via se inserit, non quidem cartilaginosa aut serrata compage firmatum: sed vinculis quæ motum liberum & expeditum cardinis modo maxillæ permittant, vt sit mobilis vna ex omnibus capitis ossibus. Hac enumeratione, quæ integra & absoluta censetur, totius capitis ossa duo sunt & viginti: sex caluæ, deinde cuneus, duo zygomata, faciei vndecim, maxillæ duo. In facie enim numerantur malæ ossa duo, nasi totidem, in oculorum antris sex, ethmoides seu cribrum vnum, cuius narium interstitium portio quædam est: palati autem interstitium apophysis est malarum. In horum numerum si quæ ad primorum dentium radices sunt, rursumque duo ad narium ingressum posita reteres, erunt omnia sex & viginti. In linguæ radice à cæteris discretum os existit, quod ab υ specie ὑοειδὴς appellarunt. Vtraque porrò maxilla crebrò perfossa quibusdam quasi alueolis, vt in singulas fossas singuli dentes infigantur. Hi autem quaque mala ferè sexdecim sunt, rarò plures, pauciores nõnunquam: ex iis quaterni primores dicuntur à nostris, à Græcis (quia secant) τομικοὶ & τμεῖς. Post hos canini sunt vtrinque duo, vltra quos maxillares vtrinque quaterni, quorum duo vel plerunque tres vltimi & intimi, qui aliis nunquam, aliis serò gigni solent, genuini vocantur. Primores & canini vnica radice nituntur, maxillares binis aut ternis aut quaternis, atque inferiores vna minus quàm superiores. Is est ossiũ capitis numerus eaq; structura. Thorax totus dorso innititur, cuius duodecim articulos numerauimus, vnde & costæ vtrinq; duodecim. Proditum est à Galeno nonnunquam vnam deesse, vnam rarò accedere, quod inter portentosa connumerem. Itaque vnicuique vertebræ ad radicem transuersi processus, sinus inest leuiter concauus, qui costæ principium extanti tuberculo, quod illius est caput, excipit. Illinc costa originem ducit, quæ non ita longè transuerso processui arctè deuincitur: deinde in priora thoracis inclinans curuatur, cumque ita multum prodiit, protinus in os pectoris curuata resilit. Septem superiores integræ atque perfectæ cum pectoris osse committuntur extremis cartilaginosis, & in leues sinus illius ossis conduntur. Nectuntur autem tenuibus membranarum vinculis, quæ sunt tã multa vt omnia velent & obducant, atq; vix à sensu noscantur. Os ipsum pectoris quod στέρνον appellant, ex septem ossibus constat in transuersũ cohærentibus, vt singulis integris costis singula pectoris ossa respondeant. Ab ossis huius extremo dependet cartilago oblonga, quæ à Græcis ξιφοειδὴς, id est ensis effigie ducta nuncupatur, à iunioribus malum punicum. Reliquæ inferiores quinq; costæ neutiquam ad os pectoris perueniũt, sed inchoatæ & quasi mutilæ in cartilagines finiuntur, quæ sursum retortæ inter se quasi conglutinatæ cohærent: inde nothas & adulterinas appellarunt. De humero & brachio, quæ his velut affixa innituntur, dicendũ. Regionem totam quæ ponè pectus sita est, scapulas appellãt, in quibus ossa duo sunt lata, figura triquetra, externa facie tumescẽte, interiore reducta. Hæc sũt ὠμοπλάται Græcis, Latinis scoptula operta, nonnũ- quam

ἠθμοειδής.

Dentes.
Primores, οἱ προσθιοι καὶ τομικοί.
Post hos Canini, οἱ κυνόδοντες.
ab his maxillares, quos γομφίους καὶ πλατεῖς καὶ τοὺς ἔνδον καὶ μυλίτας vocant, id est, interiores & molares.
Dein Genuini, id est, σωφρονιστῆρες καὶ κραντῆρες, quòd prudentiiam homini & perfecto oriantur.
Thoracis ossa.
Costæ.
Scapularum ossa.

quàm & ſcapulæ. Quà in dorſi ſpinam deuexa ſunt, lata videntur & prætenuia: hinc paulatim craſſiora facta coarctantur; tandem eminent ad extremum acutiora. Id genus oſſis alteri nulli commiſſum, coſtis poſterioribus velut innatat, parte ima non mediocriter cartilagine obductum, vbi validis muſculis neruiſq; conſtringitur. Extremum autem anguſtius (ceruicem quidam appellant) quaſi in acetabulum deſinit, quod humeri caput excipit. Interiore ex parte exiguus acutuſque ductus exit, qui à coruini roſtri ſimilitudine κορωνοειδὴς vocatur à Græcis. Alterum quaſi ramum externum, magnum quidem & à ſuprema oſſis parte natum ἀκρώμιον dicunt: ſolius is eſt hominis ſub finem leuiter ſinuatus, quà iugulum clauesque admittit. *Iugulum.* Os enim in pectore ſummum iugulum eſt, quod ſupremæ coſtæ incubans dextra læuaque ad ſcapularum oſſa promanat, acromiis (vt dixi) affixum. Duo ſunt iuguli oſſa, pectoris oſſi in tranſuerſum commiſſa, quæ & figura & craſſitudine ſunt inæquabili, plurimumq; more fiſtulæ perforata. *Brachii totius oſſa.* Nunc de toto brachio. Sunt omnes eius partes numero tres, humerus, brachium, & manus. Humeri os eſt vnicum, medium teres, durum, medulla inundans, omnemq; in partem leuiter gibbum, partibus extremis tumidis & cartilagine obductis. Summũ eius caput grandiuſculum eſt, globoſum, in ſcapulæ ſinu (κοτύλην Græci appellant) collocatum, cui validis vinculis tum intus tum foris ambientibus aſtringitur. In huius parte externa patula rima ineſt, ceu via qua ingens tendo cum neruis in brachium tutò commeat. At imum humeri ad cubitum ſpectans non globoſum, ſed vno & altero tuberculo vtrinque turgidum eſt, altero extrinſecus minore, interiore altero atque maiore. Inter hæc ſinus duo ſunt, in quibus cubiti ſumma pars trochlearum modo conuoluitur: duoque quaſi vertices extant in orbem flexi, caua item duo, quorum poſterius multò maius eſt aduerſo. Brachium duobus ſtruitur oſſibus, quorum maius cubitus Latinis & πῆχυς Græcis appellatur, minus verò illi inſidens radius eſt, Græcè κερκίς. Illud ſummo ſuo capite medium quaſi verticem habet, qui in medium quoq; humeri ſinum ſe inſerit. Extant & proceſſus duo peracuti vtrinque medium verticem finientes, poſterior qui maior eſt, dum cubitus tenditur, in poſterius humeri cauum ſe recondit: prior verò cùm is flectitur, in aduerſum. Radius ſuperiori ſuo capite rotundo & leuiter ſinuato, exiguum humeri nodum excipit, illicque robuſtis vinculis cubito illigatur. Quod in articulo extrà prominet, ἀγκὼν appellatur, cui aduerſus eſt flexus, quemadmodum genu poples. Cubiti radiique media hiantia ſunt & diſiuncta, quæ tamen rurſum inferiore parte ad primam palmæ partem coeunt, occurritque cubitus minimo digito, radius pollici: à cubito proceſſus exit στυλοειδὴς, cui palmæ pars ſumma inſiſtit. *Manus oſſa.* Brachiale nonnulli vocãt primã ſummamq; palmæ partem, quam & καρπὸν nominant, oſſiculis octo conſtructam, vno quidem ordine tribus, è quibus vnum geminum eſt, altero quatuor, quæ omnia ſunt exigua, dura tamen nec medulla perfuſa, neruoſis cartilaginoſiſq; nexibus per συνάρθρωσιν cõſtricta. Totius figura à ſummo leuiter tumẽs intus ſinuata. Succedit illi μετακάρπιον, id eſt ima palma, oſſibus quinque contextum, quibus eſt carpo per συνάρθρωσιν adhæſio. A ſingulis ſinguli digiti directè porrigũtur, vno pollice dempto, qui obliquè μετακαρπίῳ videtur additus. Ex ternis oſſibus digiti conſtant ſinguli præter pollicem duobus conſtitutum, prioriſq; nodus conſequentis ſinum perpetuò ſubit. Breuiter, oſſibus quatuordecim continentur aptanturque digiti, tredecim palma vtraque, duobus brachium, vnico humerus, præter ea perexigua, quæ σησαμοειδῆ vocantur, in iuncturis conſtituta. Hęc de ſuperiorum partium oſſibus; nunc de inferioribus. *Oſſa coxarũ variis prædita nominibus.* Os ſacrum magnos rectoſque ſtipites & proceſſus vtrinq; emittit; quibus aſtricta ſunt oſſa coxarum longè valentiſſima. Horum autem partes, quanquam diſcretæ non ſunt ob amplitudinem, varia tamen nomina inuenerunt: nam ſummæ, ilium oſſa dicuntur, quæ inteſtina ſuſtinent ac tuentur: imæ coxendicum, quæ à lateribus ſinus rotundos habent: hinc in priora ductæ partes, oſſa ſunt pectinis, quæ amplis patent foraminibus, & media commiſſura arctiſſimè conglutinantur. Vtraque coxendix grandi cauatur veluti acetabulo, in quod coniectum femoris caput conuoluitur. *Femoris os.* Femoris enim

(vt humeri)os est singulare, cuius pars summa ceruicem habet exertam, quæ tamen intrò conuersa in coxendicis acetabulum reconditur. Ab ea ceruice exigui duo manāt processus: maiorē qui foras exilit alii γλουτὸν, id est natem, alij τροχαντῆρα magnū dixerunt, minorem verò, τροχαντῆρα paruum. Extremum inferius tuberculis est discretum duobus, quibus cruri cohæret.

Cruris ossa duo.

Est quidem crus omnis eius partis, quæ inter genu & talum interiecta est, tibia verò grandioris in ea ossis nomen; hoc summo capite gemino sinu excauatur, vt duplex quoque femoris tuberculum exciperet. Alterum in crure os minus extera parte constitutum brachij radio consimile, Græcè περόνη & sura Latinè appellatum, ad vsque genu non ascendit, sed tanto breuius est, quanto parte ima longius apparet opposita tibiæ appendice: attamen duo hæc ossa suprà infraque coniuncta, mediis partibus dissociantur atque dehiscunt. Femoris & tibiæ in genu compagem tegit firmatq;

Patella.

extrinsecus patella, os quidem paruum, rotundum & cartilaginosum, nulli ossi consertum, sed aliis quasi incubans nexumque vi tendonum atque membranarum, cui poples est à tergo. Tibiæ suræque partes infimæ non modicè vtrinque

Malleoli.
Talus.

prominentes, & carne nudæ malleoli sunt. Hę talum à lateribus ne excidat arctè comprehensum firmant, quem ex transuerso demersum attingere vix possis. Excipitur autem tibiæ fornicatum extremum ea parte tali cui & astragalo nomen est, quæ sursum spectat, quæque dimidiatæ propemodum rotulæ formam refert, ob id πἰτρωρος Græcis appellata, eaque vt firma basi crus sustentatur. pes verò ipse

Calx.

quoad licet per eius ossis quadrum flectitur & extenditur. Talo calx πτέρνα Græcè nominata ceu basis altera subiicitur, os totius pedis longè maximum & firmissimum, oblongum, omnino nec teres nec quadratum, sed ex quadrato latescens

Pedis ossa.

& introrsus arcuatum. Monti pedis nuncupato quem ταρσὸν & summam pedis plantam vocant, ossa quinque impacta sunt, inæquabilia: imæ verò plantæ (πεδίον Græci appellant) totidem, figura tereti & oblonga: digitos omnes explent ossa quatuordecim, singulos quidem præter pollicem terna, vt sit totius pedis structura ossium sex & viginti, vt totius manus vno plurium. Inter digitorū tum ma-

Ossa tenuissima.

nus tum pedis articulos, ossa sita sunt σησαμοειδῆ, rotunda quidem & plerunque adeo exigua vt sensum omnem effugiant, quemadmodum quæ in corde, in gutture, in linguæ radice, in aliisque nonnullis partibus haberi traduntur. In his iam omnem videor ossium descriptionem & numerum impleuisse.

De cartilaginibus, articulis, & vinculis. CAP. IV.

Cartilagines in ossium extremis.

MVLTA sunt à nobis de cartilaginibus in ossium explicatione quadam consecutione proposita, adeò vt nunc cùm neque illarum vsui, neque propriæ substantiæ rationi tradendæ incumbimus, pauca de illis dicenda restent. Plurima ossium extrema cartilago cingit, nullus articulus non leuitate illa oblinitur, nullus expeditè obuolui circunducique potest, neque neruis aut vinculis coniungi, nisi quædam materia intercedat. Præter eas autem aliæ quædam extant in costarum præsertim (quæ adulterinæ vocantur) extremis, vbi ossium, ex quibus prodierunt, figuram retinent, dum inferiores mutuò colligatæ concurrant, superiores verò in suam quæque sedem ad os pectoris applicentur. Aliæ os ipsum ambiunt atque prehendunt, aliæ extrema nasi communiunt molliuntque, vti &

Cartilagines solæ & per se.

malum punicum è sterno pendulum. Aliud cartilaginum genus solitarium per se consistens, vixque vlli ossi impactum: in quo eæ numerantur, quæ in ciliis sunt oculorum (ταρσοὺς appellāt,) quæ in auriculis, in faucibus, in epiglottide, in larynge, in aspera pulmonum arteria, in cordis basi: omnes quidem non ossium, non motus, sed firmitudinis & solidi roboris gratia conditæ. In quod genus ea fortasse referri possit, quę crassa densaque & perfossa medium genu articulum implet, de quibus rursum sigillatim suo loco verba faciemus.

Ossium connexio multiplex.

Iam verò ossium congressus & adhæsio duobus modis fit, altera per articulum, altera per coitum, illam ἄρθρωσιν, hanc συμφυσιν Græci vocant. Per hanc quidē ossa quorum non est motus diuersus, quasi vnum atque idem sint inter se, nexu indissolubili cohęrent, idque vel inter se strictim conserta nullius corporis interpositu, vt cùm mollia & rara

sunt,

ſunt, veluti in ſterno atque mento, vel medio quodam corpore ceu viſco agglutinata, quod aut cartilaginoſum eſt, vt in pectine, aut neruo aut carne plenum. Per articulum vinciuntur oſſa mobiliter: quòd ſi obſcurior ſegniorque motus eſt vt in coſtis, in ſpina dorſi, & metacarpio, Græcis dicitur συνάρθρωσις, ceu firmior quidam articuli nexus. Huius generis ſuturam eſſe voluit Galenus & ſerratam compagem, qualis eſt in calua frequens, ſimiliter dentium inſitionem & commiſſuram, quæ nihilominus videri poſſint aptius in συμφύσεως genus conferri. Sin verò conſpicuus eſt & facilis oſſium motus, velut in cruribus, in brachiis, in manibus atque pedibus, διάρθρωσις eſt, quaſi laxior articuli copulatio, licèt non omnium par ſit & eadem laxitas. Ex his promptum facileq; ſit oſſium quæ numerauimus adhæſiones, ad ſuum quanque genus redigere. Nunc de vinculis. Non quicquid oſſa colligat hoc ſtatim nomine dignamur, ſed id duntaxat neruoſum *Vinculum quid.* prædurumque corpus, ſenſus expers (niſi fortè obtuſi) ſolidum & exangue, quod à ſumma oſſis cartilagine in aduerſi caput inſeritur. Id nequaquam vna eſt vbiq; figura vel magnitudine, ſed à loci conformatione & vſus neceſſitate varium, rarò neruoſum, at ferè membranoſum eſt id quod extrinſecus articulum cingit. Quæ in calua ſunt oſſium commiſſuræ, compage dentata cohærent, non vinculis, vt neque reliqua tum faciei tum capitis oſſa. Verùm inferiorem maxillam ad *Capitis & maxillæ vincula.* aurium radices vincula connectunt vtrinque prævalida. Caput & ceruicem firmant duo, ab imo oſſis, cui à lapide nomen eſt, ad primam dorſi vertebram, rurſumque duo ex eodem propè loco ad clauium extrema ſterníque ſumma protenſa: & quod à tergo ex occipite ad mediã inter ὠμοπλάτας ſedem procurrit. Omnia hæc quidem ingentia, robuſta, procera, tereteq; figura. Vniuerſam autem *Spinæ vincula.* ſpinam extrinſecus ambit vinculum vnicum, amplum, craſſum, validum atque neruoſum, è ſecunda colli vertebra in oſſis ſacri imum & coccygem deſinens, omni fibrarum genere contextum, & quaſi in progreſſu complicatum, in medias vertebrarum ſedes ſe coniicit, quò cartilagini immiſtũ conſtantiori illas adhæſione nectat. At ſummam vertebram minora quædam eaque tenuia & laxa imo capiti illigant. Inſunt & ſua coſtarum capitibus, aſtricta illa quidem parumque laxa: qualia propemodũ & illarum extrema cartilaginoſa deuinciunt. Lata ſcapularum oſſa vertebris ſubditiſque coſtis copulant membranæ firmiſſimæ, & qui illis ſunt interiecti muſculi. In illorum ſinum qui ſumma eſt ceruice, humeri caput illigatur vinculo, quod inſtar ſolidæ membranæ è ſinus ſupercilio ad hu- *Communè vinculorum genus.* meri verticem pertinens, tum caput ipſum tum ceruicem in circuitu ambit atque firmat. Præter id tria numerantur quæ illi inſident rotunda, duo tanquam nerui tertium pauló his amplius. Humeri verò pars ima brachio adhæret eo vinculi genere, quod eſt omnium articulorum commune, nempe quod ab oſſium extremis ortum, illa extrinſecus circumligat, deuincit, & continet: membranoſum id & validum, laxum tamen & flexibile quocunque velis: aliud illi opem confert minùs latum, brachium continens, ne circumactum exiliat. Apud carpum ex communi illo genere vnum eſt, quod tum imum radium imo brachio, tum verò vtrunque carpo nectit, omnia tamen laxè circunſepit. Id mox longius porrectum, omnia inſuper quæ in carpo & metacarpio oſſa recenſuimus copulat tegitque. Cæterum ſinguli digitorum articuli propriis ambiuntur colliganturque vinculis, quorum quæ extrema ſunt, vnguium radices mittunt tanquam fruticentur. Iam verò coxendicum oſſa coeunt in pube per cartilaginem, ſimilique copulatione oſſi ſacro ponè connectuntur. Amplo ſinu & qua- *Aliud vinculorũm genus.* ſi acetabulo coxendicis caput femoris excipitur, illique adhæreſcit, tum communi illo vinculi genere, tum alio nouo intus recondito, quod è ſummo femoris capite in medium ſinum figitur, rigidum id, rotundum ac breue: vt neruus cartilaginoſus cenſeri poſſit. His ſimilia ſunt in genu duo, alterum circumfuſum: alterum intus ab ea parte natum, qua ſummi in tibia ſinus inter ſe committuntur, per cartilaginem perforatam traiectum, inter imi femoris nodos medium ſe coniicit. Aliis quoque duobus latera ſtipantur, quæ vt nerui quidam ſunt cartilaginoſi. Quatuor ad iſtorum proportioné tibiæ partem imam pedi connectunt:

præter quæ alia aſtant tria iiſdem propè ſedibus circumiecta. Pedis digitorumq́; articuli perinde vt in manu vinculis cohęreſcunt: vnde omnis abſoluta iam videtur vinculorum explicatio. Vnicum ſupereſt, quod à pectinis oſſe natum in penem contendit: rotundum id & vnum ex omnibus concauum, quodque à publico cæterorum munere deficere videtur. Talis quidem eſt omnis vinculorum inſertio, quæ quantò nexus robore vinciant & illigent tum artus, tum oſſa quæque corporis, dum hæc conderemus, patefecit comes ille Sebaſtianus Franciſci Galliarum Delphini inſtructum exercitum in Carolum Imperatorem ducentis veneficus: quem Lugduni præpotentium quatuor æquorum in contrarias partes horam propè diſtrahentium niſus diſcerpere dilacerareque non potuit, nedum ſua compage diſſoluere, niſi cum diſtricti gladij in articulorum nodos infixi adactique ſunt. Nunc autem aliò nobis probandum.

Genitalis vinculum.

De muſculis & tendonibus. CAP. V.

LACERTORVM ſubſtantia quanquam non vt oſſium ſimplex videtur, hîc tamen ſtatuo de illis facere verba, quòd in partibus externis primas obtinent. Conditus eſt enim qui dicitur muſculus neruorum fibris ad motum accommodatis, his caro circuncreuit tanquam fulciens illarum robur atque confirmans: venæ & arteriæ conſperſæ, illæ quidem ad alimenti diſtributionem, hæ ad natiui caloris cuſtodiam: omnia demum circunſcriptè tenuis membrana complectitur, muſculumque definit. Tres ſunt illius in longitudine partes, origo, medium, & exitus: quas ſolent quidam caput, ventrem & caudam appellare. Planè neruoſum eſt caput, venter omnibus quæ numeraui conſtat, extremus tendo contextis confuſiſque neruorum & vinculorum fibris concreuit, vt natura media donatus, durior & robuſtior ad motum fieret quàm neruus, at vinculo mollior & infirmior: hoc rurſum ſenſus acumine ſuperaret, ab illo verò plurimum deficeret. Non omnis muſculus tendonem habet, ſed is duntaxat qui os mortuus in ſummam illius cartilaginem, aut in vinculum ſe inſerit. Figura quidem hic, vti & muſculus, varia præditus, prout loci ad quem pertinet conformatio ferebat. Quocirca non vnus idemque eſſe poteſt tum muſculorum tum tendonum numerus: ſed cùm aliàs vnius muſculi plura ſint capita pluresque tendones, aliàs plurium vna ſit origo vnicúſve tendo, ſingula ſeorſum ex propria cuiuſq; circunſcriptione æſtimare dinumerareque liceat, hoc modo. Frontem vnus muſculus tegit latus & tenuis, à ſummo vertice ad ſupercilia & oculorum radices diffuſus, à quo non vt à cæteris eximas cutem, ſed ſic illi eſt innexus, vt ſit amborum motus vnus, qui ſupercilia ſurſum adducit euehitq́;. Palpebræ ſuperioris (inferior enim perſtat immutabilis) duo ſunt lacerti: vnus ex maiore angulo qui propter naſum eſt, ad tarſi medium eiectus, cuius contractione palpebra attollitur: alter ex minori angulo eôdem attingens, qui oculum claudit: vtrique enim ob tarſi firmitudinem palpebra tota cedit. In orbe oculi ſeptem continentur, quatuor recti, quorum vis eſt mouere ſurſum, deorſum, ad maiorem minoremque angulum: duo præterea obliquè poſiti illum circunferunt, ſeptimus opticum ex cerebro neruum obuoluit & quaſi circumuenit & obuallat, ne qui tener & mollis eſt, vehementer concuſſus laxetur aut obteratur, oculusque demum excidat: quod in illius quoque paralyſi ſolet accidere. Ex fibrarum quas emittit varietate, alii hunc duplicem, triplicem alii eſſe dixerunt, cùm tamen ſit fibrarum quæ in eo ſunt omnium idem vſus. Ad inferiorem maxillam excurrit latus muſculus, qui ſupra os petroſum & tempora ambit, deinde contractior factus, ſub os iugale ſe recondit, prolapſuſq́; longiùs nō à fine inſtar cæterorum, ſed à medio tendonem emittit magnum & prævalidum, in ſummum maxillæ adactum: quo ſurſum illa adducitur, & os clauditur animalis. In tanta motus vi & impetu illi venit adiutor alius in ore deliteſcens, qui poſt maxillares dentes ſurſum in os capitis erigitur. Os autem aperit maxillamq́; diducit muſculus ex tuberculo ponè radicem auriculæ natus, deinde applicatus imæ parti maxillæ aduſque mentum: huius extrema carnoſa ſunt, pars media quæ amygdalas integit membranoſa, verā tendonis ſpeciem

Muſculi compoſitio.

Tendonis ſubſtantia.

Muſculi frontis.

Muſculi oculorum.

Maxillæ muſculi quatuor.

speciem ostentat: huiusmodi figura & compositio cæterorũ nulli concessa. Musculus circumducens maxillam μασσητὴρ, id est molitor dictus, quod mandendo plurimùm valeat, trianguli speciem refert, cuius summum ad tempus figitur: latus vnum ad iugalis ossis imum, alterum ad inferiorem maxillam protenditur, tertium velut basis illa copulans per maxillæ longitudinem excurrit. Vt autem necesse fuerat motum eius multiplicem in mandendo & varium fieri, ita neruorum fibris diuersis omnisque generis hunc implicari contexique par erat. Ex maxillæ igitur lacertis maximus is est qui ad tempora peruenit, secundo loco masseter appellatus, tertio qui illam aperit, minimus adiutor. Ad labra vtrinque pertinent musculi duo, capitibus quidem conspicui, obscuri verò dum in cutem sparsi obliterantur: prodeunt quidem à malis & obliquè feruntur, alter in superum, alter in inferum labrum. Quatuor hi officio concordes, labrorum motus octo possunt efficere, quatuor quidem rectos, sursum, deorsum, ad dextram, ad læuam: alios quatuor, cùm vel plurimùm separantur disiunguntùrque labra, vel coëunt & alliduntur, vel inuertuntur, vel intrò adiguntur. Eandem quam illi originem sub temporibus habet exiguus musculus, illos aliquantum comitatus, mox deinde obliquè in alas nasi deflectens, vtrinque vnus. His ergo musculis facies tota comprehenditur. In collo & ceruice complures sunt, qui caput vniuersum mouent. A tuberculo, cui nomen est à mamma, vtrinque ad clauiculam & sterni summum profertur vnus, tendonem illic magnum comitatus: hic caput & ceruicem deflectit non omnino rectè, sed aliquantulum obliquè, quem alii simplicem, alii triplicem statuere solent ex fibrarum varietate. Duo alii sub œsophago siti, ab osse capitis in primam & secundam colli vertebram inferuntur, quorum est solum caput in priora flectere immota ceruice. Retrò autem octo sunt exigui, qui in ambitu ab osse capitis in primam & secundam vertebram se figunt: ipsumque articulum multo robore confirmant, vti & duo qui sub œsophago iam sunt descripti. Quatuor ex his recti sunt & in rectum motus agunt, duo obliqui, reliqui item duo obliqui, at situ aduerso. His alii insident octo ab occipitis osse per totam ceruicem eiecti, quorum duo summi ampliores sunt, vt reliquos possint contegere. Variis præditi sunt neruorum fibris, quæ omnes è septem colli vertebris dimanarunt: vnde aliis plures, aliis pauciores octo creduntur. Hi caput retrorsum flectunt, cumhoc autem ceruicis aliàs duas, aliàs tres, aliàs omnes vertebras. Lateribus colli vtrinque duo insunt magni atque validi; alter ex secunda vertebra in priora, alter ex prima retrorsum contendit, caput & ceruicem ad dextram læuamque conuersione modica flectunt. Horum est igitur caput & ceruicem mouere, quos vna quidem ratio quatuor & viginti, alia octo & viginti dinumerat. Tres porrò cartilagines quæ instructura sunt laryngis musculi complures continent: quatuor enim primam secundæ nectunt, & huic illam adiungentes laryngis partem imam occludunt. Alii quatuor secundam tertiæ copulant: quorum contractu summa pars laryngis aperitur. Duobus aliis prima tertiæ cohæret, quorum interest summam partem laryngis intercludere. Sunt & alii duo ad totius basin & radicem, qui istis veniunt adiutores. Præter istos laryngem alii octo circunstant, qui illum vicinis corporibus copulant, cumque necessitas est, distendunt vel contrahunt. Quatuor hærent in faucibus, duo è pectore sursum ducti, fauces & gulam ad alimentum deducendum deorsum vellunt: duo reliqui sursum, quorum situs est aduersus. Os in radice linguæ, ὑοειδὲς dictum, nectunt atque stabiliunt octo musculi, duo ex inferiore maxilla nati, duo sub mento, reliqui ex tuberculo, quod est ad aurium radices. Ad linguam illinc quoque duo protendunt per latera, duo ex ossis parte suprema per linguæ medium: inter vtrosq; alii duo in longitudinem porriguntur ab ossis lateribus prognati. Similem propemodum productionem habent alii duo, quos edit inferior maxilla. Octo his musculis lingua quoquouersum flectitur, omnesque naturales obit conuersiones. Præter quos nonus est coniugii expers, ab osse quod ὑοειδὲς Græci vocant ductus, qui linguam intrò contrahit atque reducit. Idem hic laxatus atque porrectus

Labrorum musculi.

Ceruicis musc.

Laryngis musculi.

Linguæ musculi.

Musculus linguam exerens.

linguam exerit & foras expellit: quod cæterorum musculorum nulli datum est, vt motuum sit opifex contrariorum. Est enim simplex sua cura∫que actio, quà ad capitis sui & ad nerui originem adducitur. At cùm nullus neruus in linguæ extremum extrinsecus inferatur, qui foras illam rapiat, probabilius est hanc eductionem illi musculo attribuere, quàm cum quibusdam fateri motum quendam voluntarium in nobis esse, cuius nullus musculus aut neruus sit author. Hactenus qui superant clauiculas musculos coniunctè recensuimus: nunc reliquos separatim persequamur, qui alterutra parte corporis continentur.

Pectoris musculi.

Pectori foris sparsi sunt musculi, qui ipsum attollentes ad animam ducendam sunt vsui, è quibus à summis scapulis vnus ad primam costam pertinet: alter ad sextã, tres prçter hos à collo in varias pectoris priores sedes profecti, id latius explicant. Est & alius parte posteriore ab imis partibus scapularum ortus, qui in tres veluti digitos discretus iniectusque mediis costarum quà maximè curuantur, pectus vniuersum reuellit atque distendit. Subter hos autem iacent musculi inter costas positi vtrinq; duo & viginti: in singulis nempe illarum interuallis duo, quorum interior attollens animæ inducendæ, exterior deprimens ac stringens remittendæ author est.

Μεσοπλεύριοι musculi.

Ex anatomicis tamen nonnulli vtrosque ad sui principium adducentes thoracem constringere prodiderunt. Quidam ex fibrarum varietate quatuor hos esse prodiderunt, vt sint inter costas omnes octo & octoginta. Aliorum quorundam musculorum vis est pectus deprimere & coarctare, quorum vnus per dorsum excurrens septem superiorum costarum radices fibris attingit, quem eo nomine pro septem plerique connumerant. Alius per clauiculas ad cartilaginum extrema penetrat, quoad musculum rectum abdominis contingat ac subeat. Horum contractio costarum extrema depellit atque stringit.

Scapularum musculi.

Eorum autem qui scapulam duntaxat mouent, magnus vnus est & amplus ex capitis osse secundum dorsum productus, alterq; tenuis illum semper comitatus scapulam sursum attrahit. Duo alii hanc retro abducunt, quorum vnus ex colli, alter ex dorsi vertebris proficiscitur. Alius ex dorsi principio in ossis lati caput desinens, id ad colli latera conuellit. Ad priora autem conuertit gracilis eodem insertus, sed ex occipitis osse natus. Sursum scapulam euehit, is quem mox dicemus humerum quoq; subleuare. Deorsum verò trahit, qui ab interiore pectore emergens, in partes scapulæ imas disseminatur, isq; simul humerum deprimit.

Humeri musculi.

Hos musculos alii maiores integunt, quorum tendones in humerum perlati, multiplicium eius motuum fiunt authores. Vnus mediocris ex mammarũ sede in humeri caput se confert, ipsumque ad pectus adducit. Alius ex summis partibus eodem porrectus, quò humerus, ad thoracis superiora trahitur. Alius magnus ex toto pectore ortus mammæ figuram conformat, & ad interiorem mediamq; humeri partem desinit. Geminus is est, cuius pars duntaxat inferior incitata humerum infrà depellit, superior altiùs erigit: ambæ intentæ æquabiliter ad pectus adducunt. Sub istius parte inferna alius enascitur, quo humerus quoque deflectitur. Omnibus his imminet biceps musculus, cuius alterum caput ex interiore claue prorumpit, humerumque tendit, & inclinat moderatè: alterũ ex osse lato scapularum deriuatum, eum similiter extendit, simulque ad exteriora reflectit: ambobus autem æquè intentis is porrigitur in rectum, neque quoquam flectitur. Huic assidet alius è vertice lati ossis tractus, cuius est totum brachium attollere, sed quo alius inferior, id ad dorsi media æqualiter reflectit. Sequuntur alii duo musculi ex infimo lato osse profecti: alius deinde illis inferior, qui ad posteriora simul & inferiora deducit. Est demum exiguus quidam sub ala, cuius ope humerus citra vllam inuersionem costis illiditur. Sunt itaque omnes ad humeri articulum decem & tres, qui in humeri os infixi id ipsum variè contorquent.

Muscu. in humero qui brachium mouent.

Brachium (hoc & multi Latini vlnam vocant, vti Græci ὠλένην) quicunque mouent, humeri os vndique obuallant, quorum duo interiores illud inflectunt, vnus quidem maior ab interiore humeri sede in priorem radii regionem diffusus, alter minor à summo humero intro conuersus ad vlnam, alteri obliquè insidet ad X literæ similitudinem. Hi pariter intenti cubitum omnino flectunt, at sursum aut deorsum conuertent,

si alter

ſi alter altero magis intendatur. Duo externi ſunt illis oppoſiti obliquam poſitionem nacti, quorum attractu cubitus prorſum extenditur. Quatuor autem vlnam circunferunt, qui ex humeri ima ſede nati parte plurima in radium inferuntur, & illum obliquè poſiti omnes retorquent. Ex his duo qui radium in pronum conuertunt, in profundum demerſi, qui verò illum ad ſupinum ducunt, extrà quidem poſiti ſunt. In brachio muſculi ſunt duplices, alij carpum, alij digitos mouent. Ex his qui carpo mouendo ſunt, duo hunc quidem intrò agunt, in interiore brachij regione ſiti: alter hinc ad paruum digitum, alter ad magnum porrectus. Duo alij eundem extendunt, & ab extera brachii parte tendones mittunt: hic quidem ſupra paruum digitum, hic verò ſupra pollicem. Iidem quoque muſculorum tendones, carpum tum pronum, tum ſupinum ferunt: veruntamen in pronum motum, natura inſuper quintum muſculum illis adminiſtrum dedit, qui ab exteriore brachio duplicem tendonem in medium carpum funderet, alterum indici, alterum infami digito incubantem. Eorum autem in brachio muſculorum, qui digitis mouendis ſunt, tres parte interiore ſibi incumbunt, atque mediam regionem tenent. Omnium maximus & intimus eſt aliis ſubſtratus, qui ad quatuor digitos, tendones tanquam habenas emittit, quorum ope & beneficio primus & tertius vniuſcuiuſque articulus inflectitur. Alter illi innexus in ſecundos articulos fibras explicat. Tertius ſummus & cuti proximus, tendonem tenuem latumque ſub omnem cutem interiorem manus diffundit, vt promptior ea ſit in omne opus, & ſenſu alacriore polleat. Qui digitos erigant, quatuor ſunt in extera vlna, regione media: vnus quatuor digitos extendit, ſuum cuique tendonem impertitus. Sub hoc alter ad inferiorem brachii regionem declinans, digiti minimi & medici lateribus tendones iniicit. Supra verò alii duo, quorum hic in pollicem, ille in indicem & medium digitum fibris tendonum expanditur. Trium poſtremorum vis eſt, quinque digitos in tranſuerſum atque pronum deducere. Manum ſummam muſculi integunt ſeptem, omnes interiore facie conſpicui: ex his duo maximi, alter ſub pollice, alter ſub minimo digito, vbi palma altior eſt & editior. Hi quos diximus tendones iuuant, quorum eſt digitos ab aliis plurimùm deducere. Tertius medius inter pollicem & indicem conſtitutus, ad indicem illum adducit. Quatuor reliqui funiculis & tendonibus flectentibus ad digitorum radices cohæreſcunt, tenuesque fibras in digitos effundunt, per quas illos in ſupinum conuertant. Præter hos alii numerantur vndecim exigui ſub palmæ lato tenuique tendone, è quibus duo ad primum cuiuſque digiti articulum pertinent: trium reliquorum vnus ad primum pollicis, duo ad ſecundum. Per hos nexus firmantur & expeditiores fiunt ij motus, quos explicauimus. Dorſum vt non oſſe vnico conditum eſt, ita neque id vnicus vtrinque muſculus à capite ad os ſacrum excurrens mouere poſſit: ſed cùm ſingulas ſeorſum vertebras flecti oporteret, à ſingulis earum interuallis (primum ſi demis) ſinguli vtrinque muſculi exierunt. Illorum fibræ obliquè ducuntur, vt pariter intentæ dorſum eiusque vertebras erigerent aliàs ad poſteriora, aliàs ad latera quoquo verſum inflecterent. Quocirca exteriores à tergo vtrinque numerantur tres & viginti. Interiores verò, qui ſpinam in pronum & priora incuruant, vtrinque duo, vnus à capite ductus per colli perque thoracis quinque ſuperiores vertebras productus, œſophago comes aſſidet, alter lumbis inſternitur, ab vltima thoracis vertebra pergens in os ſacrum. Ventris inferioris abdomen muſculi conſtituunt octo, duo quidem recti in longum proiecti, duo tranſuerſi, quatuor obliqui. Sunt autem eo ordine contexti, vt à cute & adipe proximè duo ſequantur ex obliquis, qui vtrinque à quarta & quinta coſta nati, horumque muſculis pectinatim implexi, per ventrem obliquè feruntur membranoſa tenuitate, ac denique arctiori extremo oſſi pectinis applicantur. Recti hos ſequuntur à quinta aut ſexta coſta ſupra malum punicum, directo tractu permeantes in pubem. His proximè ſubſunt reliqui duo obliqui, ex coxarum oſſibus in aduerſi lateris coſtas adulterinas euecti. Omnium infimi tranſuerſi, vtrinque ab ilibus iuxta lumborum muſculos externos

Manus muſc.

Dorſi externi muſc.

Interiores.

Abdominis muſc.

Genitalium musculi. orti, membranæ ſpecie ventrem integunt, dum in oppoſitam regionem deſinant. Viro teſticulus vterque binis fulcitur ab imo ventre prodeuntibus muſculis: feminæ verò, quia teſtes intus gerit, vnico. Veſicæ ceruicem muſculus vnus ambit in orbem, cuius vis eſt exitum & quaſi oſtium occludere & vrinam continere: cùm autem fluere deſierit, vehementer expellere, ne quid inſideat reliquiarum. In pene quatuor ſunt, duo ad latera, qui intenti porum amplificant atque dilatant ad ſeminis effuſionem: duo ſuprà ex pectinis oſſe nati, penem arrigunt, impetumque naturalem iuuant. *Podicis musculi.* Podicem quatuor omnino muſculi complent, vnus rotundus in orbem ductus, cuius eſt podicem coanguſtare, hunc igitur σφιγκτῆρα dixere Græci. Alius podicem in tranſuerſum finit, illumque ſed quàm ſuperior laxius conſtringit: duo obliquè ſupra rotundum vtrinque euadunt, per quos laxatus podex ſurſum reuellitur. *Muſc. in coxa femur mouentes.* Iam verò qui femur mouent à coxendicis oſſe profecti, oſſi femoris impinguntur, quorum alii crus extendunt, alii ſurſum adducunt, alii circunducunt. Ex his qui extendunt, vnus totum coxendicis articulum tegit parte poſteriore, qui triplici capite enaſcitur, deſinit autem in duos tendones affixos pòſt femoris capiti. Alter poſt illum ab externis partibus oſſis ilium, in ſummam partem magni τροχαντῆρος immittitur, qui extendit, introque trahit caput femoris. Tertius poſt hunc ex eodem oſſe in trochantera magnum pertinet abditis partibus, qui modicè femur porrigit & conuoluit. Idem præſtat & quartus, ab oſſe ſacro in trochanteris poſteriora demiſſus. Quintus omnium qui in toto corpore ſunt maximus, os femoris vniuerſum ambit, & ad genu vſque cingit: cuius complures extant fibræ, aliæ poſteriores à coxendice, aliæ ab oſſe pectinis deriuatæ: vtræque dum articulum intendunt, crus ſtabiliunt atque firmant. Aliæ his altiores femur intrò adducunt: omnium altiſſimæ aliæ idipſum ad priora ſuperioraque conuellunt. Qui verò femur inflectere ſolent, minores ſunt illis: vnus ſuperior & rectus duobus capitibus exortus, ad parui trochanteris ſumma vnico tendone pertinens, alter illi proximè ſemper aſſidens, ſed humilior. Tertius ex oſſe pectinis parte priore excidens, obliquè femori circuntenſus, qui ſurſum ducit intrò ſimul declinans. Quartus ex tuberculo oſſis ilium neruoſa tenuitate in genu contendit, illius patellam conſcendens: cuius eſt non ſolùm femur inflectere, ſed & crus omne ſurſum afferre. Aliud eſt præterea eorum muſculorum genus, qui femur intrò mouent: in quo genere præter alios duos, quos enumerans iam dixi à pectine deriuari, vnicus eſt ab huius parte priore femori circuntenſus, deſinenſque in genu caput interius. Circunducunt autem id duo maximè, vnus ortus ab occultis, alter à ſummis partibus pectinis, qui coëunt ad coxendicem, illamque circumplicant, in femoris demum poſteriora apud magnum trochantera pertinent. Eundem motum, licet infirmiùs, efficere valent *Muſc. qui in femore poſiti tibiam mouent.* quidam ex his, quos paulò antè recenſebam. Femur integunt & obuallant ii, quorum tendones ad crus profecti mouent illud: ſunt autem numero decem, tres maximi parte priore poſiti rectà ad genu progreſſi, vnus quidem ad patellam duntaxat, duo reliqui in vnum tendonem amplum deſinentes, qui patellam continet illigatque ſubditis oſſibus, hinc autem in crus deuolutus totum extendit trahitque ſurſum. Illis vtrinque aſtat vnus, hic quidem interior ex oſſium pectinis commiſſura pergens in cruris latus: hic verò exterior ab extremis partibus coxendicis in alterum cruris latus concedit: horum obliqua eſt motio. Medium inter hos ſpatium à tergo implent alii tres ordine poſiti, quorum ad tibiam ductæ propagines, illam ſubducunt in ſuam quiſque regionem. Nonus anguſtus & procerus ex ilium oſſe prodit, in poplitis eminentiorem partem ductus inſertuſque tibiæ capiti, quam prorſum explicat. Decimus omnium *Muſc. qui in tibia poſiti pedem mouent.* minimus, qui in poplite ſitus genu inflectit. In crure muſculi oriuntur, qui pedis tarſum pediumque mouent. Tres prior pars continet, vnum tibiæ oſſi impoſitum, ex quo tendo bipartitus exit, ad pedis pollicem vtrinque ductus. Alterum ſuræ circumuolutum, cuius tendo in minimi digiti radicem abit. Hi ſunt qui æquè intenti pedem ſurſum mouent: altero verò actionem obeunte,

motus

motus in obliquum torquetur. Inter illos medius insistit alius minor, qui per mediam tibiam rectâ ad quatuor fertur digitos, hosque contractus extendit. Huic vtrinque vnus assidet trifariam diuulsus. Quocirca tametsi præcipui tres sunt, collatis tamen omnium propaginibus atque vsibus, sex aut septem rectiùs numerari possunt. Parte autem posteriore tres in magnum tendonem desinunt eum, qui ad calcem primùm pertinet, sed hinc demum excedens in omnem plantę cuticulam disseminatur, perinde vt qui in manus palma dicebatur. Quartus per profundum deductus, in eam regionem se profert, quæ ante pollicem est. Quintus sub illis demersus ad calcem effunditur, qui deinde toti inferæ pedis regioni communicatur, maximè verò medio digito, & ei qui pollici est proximus. Sextus inter cruris ossa confertus, duplici tendone tanquam loro ad duos qui superant digitos profertur. Hi duo posteriores pedis articulos inflectunt. Præter hos tamen in eundem vsum alij sunt in pede siti, quibus tria motus genera data sunt. In pedio enim quod metacarpio manus proportione respondet, decem numerantur, è quibus singulis digitis bini per latera assident, qui pariter & æquè tensi illos æqualiter flectant, inæquabiliter verò contracti illos intrò per obliquum ducant. In tarso qui ad carpi proportionem est, consistunt alij quatuor, quorum tendones in medios digitorum (præter pollicem) articulos desinunt: illic & alij duo visuntur ad pollicem minimumque inflectendum proiecti. Pedis pars superior decem gerit ad radices digitorum positos, qui bini per cuiusque digiti latera affixi, illum possunt vel sursum æqualiter erigere, vel in alterutrum latus retorquere, prout varia fuerit illorum contentio. *Pedis musculi.*

Quis vsus partium interiorum, quarum beneficio viuimus & nutrimur, quæ illarum necessitas.

CAP. VI.

QVAS suprà recensuimus corporis partes satis esse viderentur ad omnes tum humanas, tum animales functiones obeundas, si in eis considere posset & contineri illa vis animi omnia ciens & agitans motibus suis: pulchrumque foret si ex illis duntaxat & cerebro constans homo, sentiret, moueretur, ac intelligeret, citra vllam viscerum & intestinorum opem. At verò quoniam sentiendi illa & mouendi facultas nequit sine vitali consistere, quæ vt corpus omne tranans temperatione caloris omnia conseruat, ita principi alteri in cerebro positæ tum sustinendæ, tum functiones suas obituræ, spiritum suum velut materiam confert & impartit: idcirco cor velut principium gignendi spiritus induci commodum erat, ab eoque arterias produci, per quas spiritus in omne corpus diffunderetur: pulmonesque illi assidere, quorum esset mollitudo ad hauriendum spiritum aëremque aptissima: ipsum deniq; diaphragma & musculos thoraci circumiici, per quos dilatari contrahiq; possent. Porrò autem quoniam eorum & vniuersi corporis substantia, tum ab insito nobis calore, tum à circunfluo aëre aliisque causis assiduè dissipatur ac diffluit, neque diutiùs potest consistere, nisi idoneis alimentis resarciatur detrimenti dissolutionisque iactura: maxima fuit alentium partium commoditas, earumque corpori iniecta necessitas. Itaque interiorum corporis tres omnino factæ sunt regiones, propriis quasi sepimentis obuallatæ: suprema in cerebro, sensus rationisque sedes: media pectore comprehensa, spiritus ac vitæ domicilium: infima subter diaphragma & abdomen, naturæ altricumque partium officina. Ita enim immortalis Dei prouidentia hasce partes sordibus inquinatas atque fœdas, in locum imum velut in sentinam corporis relegauit, proculque amandauit, ne tetris nidoribus cor & cerebrum principum facultatum sedes atque sensus ipsos contaminarent conturbarentque. Hic enim locus habetur veluti regiarum culina, in qua partes quædam tanquam coci alimenta instruunt, cæterisque præparant, quarum sunt ministerio destinatæ. Inter illas princeps est iecur, cui ventriculus subministrat cibum ex parte coctum: alij ministri complures illorum eluuiem culina excludunt, viæ tandem multiplices, per quas tum fiat eductio, tum purioris alimenti distributio. OEso-

Cordis necessitas. *pulmones* *Partium nutrientium necessitas.* *Regiones corporis tres* *Partium nutrientium vsus.*

phagus enim à linguæ radicibus in ventriculum illapsus, quæcunq; accepta sunt
illi suppeditat: concoquit autem hic paratque iecori: intestina genitas conco-
ctione cibi reliquias deiiciunt: quicquid purius est iecori suggerunt venę quæ di-
cuntur mesaraicæ, vt hoc rursum altera coctione in sanguinem iecur conuertat.
Hinc orta genitaque superuacanea in diuersa rapiuntur. Lienis siquidem id de-
ducit sibique iungit, quod in sanguine velut fæx & limus subsidebat: fellis folli-
culus secretam bilem: renes dilutum humorem, quem demum in vesicam pro-
fundunt. In hæc autem opera vias ductas habent & directas, quæ in se ex iecore
pertinent, sibique adhærent. Tot igitur talesque partes, vti & eas quæ generis

Partium omnium consensus.

propagationi dicatæ sunt & nuncupatæ, par erat imo ventre comprehensas te-
neri: quæ tametsi peculiarem sibi actionem singulæ obtinent, hanc tamen ad
communem referunt iecoris commoditatem & vsum. Iecur autem ad cordis,
ambo ad cerebri necessitatem: omnia denique ad sensuum mobiliumque par-
tium gestiones & opportunitates, vt videri possit eximius partium omnium con-
centus, & in vnam summamque animalem actionem concors omnium conspi-
ratio. Quinetiam partes illæ cùm minimè simplices sint, sed aliarum certo nu-

Quæ in quaque parte spectentur.

mero constent, propriaque substantia, magnitudine, conformatione, situ, nexu
atque consensu: his singulis quandam adhibent commoditatem toti, cuius gra-
tia aut redditur illius actio concinnior, aut illæsa integraq; conseruatur. Horum
enim nihil temerè conditum est, sed cuiusque instrumenti propria functione
perspecta, nullo negotio quid illa conferant deprehendi poterit. Quoniam igi-
tur non functiones vsusque partium hoc loco, sed meram corporis historiam
persequimur, hæc ad pleniorem partium dinumerationem præfati, sigillatim
explanemus quam quæque corporis pars interior substantiam, quam particula-
rum suarum compositionem, quam figuram & conformationem, quam magni-
tudinem, quem situm atque consensum ad actiones aptum obtinuerit.

De partibus interioribus infero ventre conclusis.

CAP. VII.

venter
Hypochondria

VENTREM externa circumscriptio comprehendit & metitur, quæ ab ima
mali punici parte, vtrinq; per cartilaginosa costarum extrema (hypochon-
dria Græci vocant, nos præcordia) ad ilia & inguina tandemque ad pubem por-
rigitur. Quod extrinsecus illum integit atque abdit, id vniuersum abdomen

Abdomen

perhibemus, Græci ἐπιγάστριον, cute, adipe, musculis octo & peritonæo compa-
ctum. Omnes enim musculos quales suo loco diximus, succingit interior mem-

Peritonæū.

brana, peritonæos inde dicta, quòd à spina vtrinque emergens vmbilico priori-
busq; ventris partibus, ipsi denique diaphragmati & pubi connexa, quæcunque
venter inferior continet, tensa illa prensat atque circumsepit. Quanquam enim
tenuis, firmissima tamen multum roboris & virium habet, ne intestinorum pon-
dus sustinēs atque coërcens, diuulsa facilè disrumpatur: mollis simul illa, vt quo-
dammodo laxari possit, dum venter quauis de causa turgescit. Duabus membra-
nis continetur, quæ ad posteriora cernuntur iuxta spinam conspicuò separatæ:
parte autem ventris priore vsque adeò cohærentes & implicatæ, vt vna ea-
demque censeatur. In ventris autem detecta capacitate primum conspicitur

Omentum.

omentum, quod Græci ἐπίπλοον dixere, quod veluti innatet, summumq; inte-
stinis insideat. Duabus id clauditur ex peritonæo natis membranulis, firmo adi-
pe conspersis, quem venæ & arteriæ exiles passim penetrant. Prima illi origo
iuxta spinam est sub diaphragmate, vnde surgens altero quasi extremo in ven-
triculi fundum defigitur, à quo mox delabitur ventrem imum contegens, hinc-
que reflexum colo intestino committitur, quâ id ventriculum contegit, vt sic
duplicatum veram marsupii speciem exhibeat. Obtensum autem imo ventricu-
lo & priori intestinorum regioni, tanquam tegmentum quoddam, insitum in il-
lis calorem tuetur ac fouet. Omento detracto desectoque in apertum profe-
runtur intestina, multis inuolucris ventriculo, huiusque continuata stoma-
cho. Singularis enim in ventrem inferiorem communis patet per os ingressus,
exitusq;

exitusque communis per podicem; quæ quasi portæ duæ continuatione communis viæ consentiunt. Quandoquidem ab ore in ventriculum stomachus pro- *Stomachus seu Gula* labitur, quem aliter Græci οἰσοφάγον, nos gulam appellamus: is velut intestinum quoddam procerus figura; per ceruicis interiora deuolutus; moxque sub pulmones demersus in quinta dorsi vertebra considit. Hinc paulum exurgens, mox vt se erexit, diaphragma penetrat, atque demum summo ventriculo à læua committitur. Vnde videri possit œsophagus ceu via quædam esculentis potulentisq; deuorandis ad ventriculum directa: hic autem velut commune receptaculum *Ventriculus.* & prima concoctionis officina. In eum quippe vsum ampla huic intus est capacitas, simulq; figure species rotunda & globosa, vt in se plurima concluderet & amplexaretur; at nihilominus ob ductuum & canalium insertionem in modicam *Figura.* longitudinem se diffundit. Positus est sub septo transuerso, & à malo punico initiu ducit medio corporis spatio; nisi quòd leuiter in sinistram deflectit: huc enim *Situs.* maximè superior eius pars contorquetur, inferior autem magis in dextram. Posterior pars vniuersa spinæ insidet, cum qua ad primam lumborum vertebram cohærescit: os verò quod veteres cor appellare consueuerunt, non illi, sed diaphragmati veluti pendens & sublatum affigitur. Neque verò illis duntaxat, sed omnibus denique circumsedentibus partibus nexu atque consensu iunctus est *Consensus.* iocineri, lieni, intestinis, cordi & cerebro, idque membranarum, venarum; arteriarum, aut neruorum communione & interiectu. Ab ima eius parte qua ad dextram sub iocineris fibras in profundum se abstrusit & abdidit, exitus est ad intestina, πυλωρὸς dictus, quòd prolabentia è ventriculo alimenta tanquā ianitor cohibeat. *Pylorus.* Hunc autem parte superiore arctiorem natura condidit, quòd dura nec planè contrita famelici plerunque demittimus: at è vētriculo nihil excidit, nihil elabitur quod nō exquisite (siquidem id potuit) perfractum sit & comminutum. Duo intus glandulosa tubercula πυλωρῷ assistunt, quæ dū applicant sese propiusque admouent, viam exitumque claudunt, reserant verò dum relaxata se abducunt atque diuelluntur, non nutu quidem & arbitrio nostro, sed naturali duntaxat impulsione. Hinc exordium capiunt intestina flexuosis gyris circumiectuque *Intestina.* longissima; extremo continuata podici. Exportandis purgandisque fæcibus *Vsus.* condita quidem sunt: at tantam tortque gyris implicitam circunductionem natura ad absolutæ distributionis munus accommodauit, ne alimentum confestim elabens, gulæ insaturabilique abdominii nos subiugaret, & ne sordido deiiciendi crebrius ministerio indignæ hominis dignitate seruituti nos mancipāret. Itaque in tanta viæ longitudine vix vlla potest alimenti portio foras elabi; quæ non antè cuipiam sugentium venarum ori se applicuerit; vt inde quicquid vtile est & alendo corpori idoneum; rapiatur in iecur. Omnium porrò intestinorum *Numerus.* vnus est continuusque ductus, vnus & idem vsus; vt proinde vnum videri possint, nisi figura, magnitudo, substantia, situsque ea diiungeret: quamobrem senario sunt numero veteribus comprehensa. Quòd protinus ab ima ventriculi parte enascitur omnium arctissimum, ἐκφύσις id est exortus dicitur, duodecim digitos longum; nullis intortum anfractibus; rectā sub iecur & venam portam se *Ecphysis seu δωδεκαδάκτυλον.* recondit. Proximum illi ieiunum, inde nomen habens quòd inane perpetuò videtur: nulla enim cunctatione extrudit quæcunque accepit; affluentis in se *Ieiunum.* bilis acrimonia lacessitum. Id modicè inuolutum ad spinam ex dextris retorquetur, longius quàm duodenum & laxius. Tertium εἰλεὸν, quod ilibus nomen *Ileon.* dedit; tenue quidem & exile; sed tamen maximum ex omnibus & longissimum, in orbes plurimos atque anfractus actum; indeque nomen sortitum; quasi flexuosum multisque gyris conuolutum; quòd subter vmbilicum ad ilia & coxas vtrinque positum eminentiores totius ventris regiones occupat, è quo plurima fit alimenti in iecur distributio. Quartum est cæcum, à quo alui fæces spe- *Cæcum.* ciem primum & nomen habent: ab alimentis siquidem dum per tenuia intestina ferebantur, sucta est & allecta purior vtiliorque substantia, reliquiæ verò superuacuæ sunt fæces: quòd nomen tum primum his inditur, cùm ad hoc intestinum peruenerint. Cæcum ideirco dixêre, quòd egressui introitum aduersum non

acceperit, sed hos vicinos adeò vt plerunque in vnum coire videantur: figura enim paruum aliquem oblongumque ventrem repræsentans, reni dextro secun-

Colum. dum coxam insidet. Hinc sequitur κῶλον, quod per iecoris caua primùm obrepit, vbi folliculum bilis attingens illique nonnunquam annexum, amarorem colo-remque luteum contraxit: inde paulùm exurgens ventriculi fundo insternitur: hinc ad sinistrum hypochondrium contendens, lieni accumbit: mox in posteriora demergitur cohæretque reni sinistro, à quo demum laxius apud co-

Rectum. xam sinistram eminet. Sextum inde postremumque in os sacrum deuoluitur, rectaque pergit in podicem: vnde rectum appellatur intestinum, plerisque alius. Vnum cœlon præter cætera plurimis quasi cellulis discretum extumescit, nisi qua parte sinistro reni assidet: hic enim læue conspicitur, & multo angustius se ipso factum: quod vt in coxam sinistram sese extulit, à recto intestino angustia quadam velut strictim premente vinculo facta, perspicuè diiungitur. In cœlo fæces diutiùs commoratæ vel potiùs ex viæ anfractibus hærentes, effigie sua conformantur: deinde verò elapsæ, in aluo capaciore, quemadmodum vrina in vesica, tantisper retinentur, dum laxato musculo qui podicem ambit atque intercludit, illas iubemur extrudere. His paucis liceat gulæ, ventriculi, & intestino-

Compositio. rum vsum, figuram, magnitudinem, atq; situm deprehendere: compositionem verò seu partium numerum & substantiam, ita in singulis inuestigemus. Gulam, ventriculum intestinaq; omnia duplex tunica cingit atque componit: quarum interior nerui & membranæ, externa carnis potiùs est æmula. Illius fibræ è ventriculo in rectum & longitudinem porrectæ, ad ipsam quoque gulam pertinent, vt ventriculo, gulæ, totique ori interior tunica communis censeri possit. Externa tum ventriculi tum gulæ in transuersum fila producit, sed ea in ventriculo corporea magis atque carnosa, in gula membranosa & neruosa. Medio inter eas tunicas spacio vnus ventriculus inspersa gerit variè intexta fila, quæ in obliquum effusa ipsi gulæ omnino desunt. Cæterùm vtraque in intestinis villos suos profert

pag. 96. transuersos & in orbem actos, reliquorum autem illic prorsum nullus inest. Si qua insuper videtur extima tunica has extrinsecus obducere & ambire, quę subditos eosq; transuersos villos simul committat, ea sanè non propriæ harum substantiæ, sed peritonæo accepta referri debet, è quo reliqua quoque viscera ambientes tunicas communiter acceperunt. Hinc colligendum videtur, gulam in ventriculi partibus numerandam esse, intestina verò minimè: sed hæc ventriculo connecti, nequaquam ab eo nasci & exoriri. Superiora intestina quæ tria esse prodidimus, prorsus sunt membranosa, inferiorum tunica interior multa carne prædita est, quam insuper adeps intus oblinit copiosus, vt eius beneficio ocyùs in procliue, quasi per lubricum, præcipitentur alui reiectanea. Hic autem omnium intestinorum cùm sit communis, in crassis tamen quàm tenuibus inest

Mesenterium. multò densior atque cumulatior. Intestinorum omnium communis est per μεσεντέριον, quod & μεσάραιον dicitur, copulatio, quo velut proprio vinculo lumborum illa vertebris annectuntur. Ex his enim mesenterium primam originem duxisse videri potest, eisque per lumborum & ossis sacri longitudinem adusque podicis extremum cohærere: ibi enim acceptis à peritonæo membranarum productionibus sese mox latiùs explicat, vt demum crebris flexuosisq; marginibus quasi implicata intestina adhærescant. Semper autem geminæ excurrunt membranarum productiones, dumque ad deuincienda intestina progressæ mesenterium componunt, tutò inter eas consertæ sunt venæ frequentes, ab intestinis

venæ mesaraicæ. postea 33 pag: tanquàm viæ in portas iocineris directæ, quas proinde mesaræas & mesaraicas appellant. Intexuntur his & arteriæ complures ab Aortæ trunco, qui lumbis accubat, ad intestina diffusæ. Sparguntur illuc quoque multi neruorum quasi surculi, quos sexta cerebri coniugatio promittit. Media inter vasa neruosque spacia adeps occupat atque implet: in hunc ad vasorum diremptus & diductiones, adenes, id est glandulæ insistunt, quæ tum fissiones illas diuelli non sinant, tum intestina suo madore proluant. Itaq; si à mesenterio vasa, neruos, & membranas demes, adipe glandulisq; reliquũ omne refertum cõspicaberis. Supra mesaræon

primis

Pancreas.

primis lumborũ vertebris insidet caro πάγκρεας appellata: plurimis scatet ea glãdulis, quibus & sua mole venarum, arteriarum, neruorumque tenues illic ramos sustentet ac fulciat. Diffunditur enim à septo trãsuerso deorsum ad renes: vtrinque autem ad iocinoris lienisq; sedes. Duodenum intestinum atq; ei per transuersum innixam venam portam, huiusq; riuulos in ventriculum & lienem traiectos, tum denique arteriarum ductus & tubos neruorumque tenuitates, quotquot illic sunt, amplexu illa firmo comprehendit.

Iecur.

De his hactenus, nunc de iocinere cæterisq; visceribus. Viæ ab intestinis ad iecur ductæ ac directæ, venæ illæ quidẽ sunt mesaraicæ, quę illuc è ventre alimentum deuehunt. Id enim primã & principem statuimus nutriendi officinã, quòd ingenita sibi facultate sanguinem efficiat proferatq;: est enim ipsa illius actio Græcis αἱμάτωσις. Magnũ id datũ hominibus, præsertim helluonibus abdomini suo natis, subter quidem concauum, suprà & extrinsecus prominens, ferè in fibras quinq; (Græci λοβοὺς appellant) dissectum: quamuis conspectum à nobis est (nec raro) solidum nullisq; fibris diuulsum. Dextrã corporis regionẽ sub septo trãsuerso obsidet, ab eo digiti latitudine disiunctũ, ne fortè obesset illi quasi flabello præcordia ventilanti. Insidet autem leniter ventriculo, omnemq; illius editiorẽ partem nõ modò dextrã, verumetiam priorẽ fibris suis amplexatur. Ex septo transuerso ex dextris præcordiis atque ex spina id pendet ac nititur, quibus atq; ventriculo per medias membranas & venã cauam adhærescit. Vix deniq; pars vlla corporis habetur, quacũ illi per venas aut arterias non intercedat cõmunio. Membrana integitur tenuissima, in qua exilis neruus sensu præditus è sexta cerebri coniugatione excidens absumitur: multis arteriis, sed quamplurimis venis, vt quarum initiũ est & origo, conspergitur, quas illius caro (παρέγχυμα Græci vocant) stabilit atq; firmat, propria quidem visceris substantia atque moles, primusque αἱματώσεως effector & author. Similitudinem autem gerit speciemque sanguinis ardore tosti, exhaustoque vapore aridi atque cõcreti.

Cystis fellis.

Ex iocineris porrò maiore sæpius fibra bilis folliculus parte caua resima que propendet, vesicula quidẽ ex simplici tunica constans, omni staminũ genere intexta, expurgatæ è iecore bilis flauæ receptaculũ. Duo enim bili ferẽdæ ductus in illam pertinent, alter ex eo loco vbi vena porta iecur subit, quo bilem in se allicit: alter ad duodeni terminũ ieiuniq; initiũ, aliàs autem in ventriculi fundum proiectus, quò bilis exuperantia exigitur atq; expellitur. Hac enim solent intestina ad fæcum deiectionẽ quasi adhibito stimulo acui & irritari, ipsæ autẽ fæces subflauo colore infici. Hanc vesiculã nonnumquam deprehendimus sub nigris calculis iisque duris ac solidis confertã.

Splen.

Lienis parte sinistra sub præcordiis ex aduerso iocineris positus est, viamq; veluti porum quendam ex illius cauo suscipit, qua crassam lutulentamq; succorum eluuiem, & humores melancholicos prolectet & in se recondat. Figura is oblonga & propemodũ tetragona, aliàs rotũda linguæ bubulæ speciem offert: qua ventriculũ cingit concauus, extrinsecus intumescens. Non vna omnibus magnitudo, vt neque color vnus, sed facilè commutabilis ex naturarũ varietate. Turgescit enim hoc viscus humorũ appulsu, quos laxa raritate combibit. Perexiguũ simiæ ac propè nullũ: visum est aliquãdo mole sua & magnitudine iecur superare: quod adhibitorũ medicorũ sententia existimatũ est iecori, ad sanguinis confectionẽ opitulari. Conditus est sub costas adulterinas, in longũ ventriculo incumbit, cui sicut & omento connexus adhærescit: appensus autem est connexa parte non è septo, vt iecur, sed è peritonæo gracilibus membranis, à quo tunica etiã hunc extrinsecus integens & obuelans emergit, quã exilis neruus permeat tractabiliũ qualitatũ iudex & æstimator. Venæ intrò se inferũt, per quas ex iecoris cauo succus ater quasi haustus allicitur: arteriæ insuper plurimæ & eæ amplæ ab aorta mox vt è septo trãsuerso excidit acceptæ, quarũ spiritu & calore raptã melancholiã attenuat, & in vtile accommodatumq; sibi alimentũ conuertit: eo enim enutritur tenui, nigro tamen & squalido. Quod à nutritione reliquum fecit, crassum quidem & vinaceæ fæcis æmulum, in os ventriculi per venæ suæ extremum eòdem pertinens desinensque profundit. His vasis diffusum circumiicitur lienis corpus, non id quidem caro simplex, sed

περίγχυμα rarum, molle, fungosum & solutum, excipiendis fęcibus destinatū. Ad
Renes. renes & vesicam ipsa nos rerum series iam accersit. In lumborū vertebris ingens
illa vena caua considit, quæ à iocineris conuexo illuc prolapsa, mox deinde in fe-
mora & in omnes quæ subiectæ sunt partes velut in ramos sparsa diffunditur.
Huic vtrinque accumbunt renes alliciendo è sanguine sero (ὀῤῥὸν Græci vocant,
nos vrinam) accommodati. Positi sunt enim paulò infra iecur, è quo id maximè
deducunt, ac dexter læuo ferè altior est, quanquam aliquando is depressior com-
peritur. Incubant ambo musculis dorsi interioribus, quos ψόας Græci dicunt,
inanibus iis subiecti partibus, quæ inter costarum extrema & os coxæ interiectæ
sunt, κενεῶνες propterea Græcis appellatæ. Inhærent autem illis vincti tunica è pe-
ritonæo ducta, quæ eos ipsos velat & contegit, sensum simul illis quendam obtu-
sum impertita. Geminos quidem illos natura condidit, ne vno præpedito aut
obturato, eius humoris cessaret profusio qui longè copiosissimus est in nobis.
Visus est cui secundum naturam vnicus esset, sed qui quod numero diminutum
fuerat, mira magnitudinis mole exæquaret compensaretque: gemini autem
cùm habentur, minores eos esse optima ratio est. Quà venam cauam spectant si-
nuati sunt: extrinsecus ad ilia gibberi oblongi, & quasi in retusæ lineæ speciem
curuati. Ne autem immodica laxitate exceptam vrinam sinerent fusiùs elabi,
compacta densaq; substantia firmati sunt, quam multus circumcirca concretus
adeps inuoluit. Sua vtrique vena (emulgentem recentiores dixêre) è proximis
venæ cauæ sedibus deriuatur, in resimam partem inserta. Similis est arteriarum
ex maiore quæ lumbis est annexa propagatio: & vtrorumque vasorum tenuio-
res rami, in renum substantiam dispersi oblitescunt. In medio concauus est sinus
propria membrana succinctus, quæ propriè incerniculum est percolandæ vrinæ:
non enim cum multis existimandum est id in rene sinum medium dirimere, sed
quem renes dilutiorem sanguinē per venas emulgentes quasi suxerunt, in suam
deinde substantiam recondunt vice alimenti: hinc quod planè aquam aut serum
refert, in intimam capacitatem per incerniculi membranam colatum excidit,
Vrinæ ductus. moxq; per οὐρητῆρας profunditur in vesicā. Sic enim appellāt Græci ductus & vias
vrinæ, quæ ex reducta parte emergunt, & deorsum ad vesicam contendunt. Pro-
ceri ii quidem & valentes, qui tametsi simplici tunica vt venæ præditi sunt (hinc
plerisque venæ albæ nuncupantur) nihil tamen his cum emulgentibus commu-
nionis intercedit, nec vlla societate copulantur: sed vesicæ prorsus sunt assimiles,
cuius propriam substantiam planè referunt. Protenduntur autem à renibus in
coxarum regiones, vnde mox in vesicæ latera retorquentur, eaque subeunt, non
quidem directò, sed obliquè: membranam enim findunt, in quam (quasi ea du-
plex esset) sese medios insinuant, ne si directus pateret ingressus, qui in vesicæ ca-
Vesica. pacitatem inciderat humor, retrò compelli regerique facilè posset. Itaque vri-
næ receptaculum est vesica, vbi tanquam in laguncula quadā ea asseruatur, dum
ratio & arbitrium iubeat extrudere. Globosa illa quidem, quò fieret humoris
capacior, sub os pectinis in coxarum antrum deiecta reconditur, recto intestino
innixa affixáque. Hæret autem illi ipsique coxarum ossi membranarum inter-
iectu, quas peritonæum expromit: ex eoque genere tunica illam extrà circum-
sepit, quam suprà monuimus omnium esse viscerum communem. Propria enim
vesicæ substantia simplex est membrana, sed quæ triplici staminum genere con-
texitur. In hanc venæ complures tendunt, per quas alimentum capessit: simili-
ter & arteriæ tenues quæ illuc vitæ spiritus effundant. Conspicuus est & canalis
Infantiū vrinæ ductus, victus iam totus & emeritus οὐραχὸς Græcè dictus, è fundi tumentiore parte in
vmbilicum surrectus: hoc olim dum vtero gestaretur infans, necdum pudendo
meieret, vrina è vesicæ capacitate in vmbilicum confertim redundabat. Ceruix
qua vrinam reddimus particeps est carnis, vtpote musculo cincta quem suprà
σφιγκτῆρα diximus appellari, cuius est exitum intercludere, ne nolentibus nobis
effluat vrina. Fœminæ breuis est ceruix, mari productior, vt quæ in extremum vs-
que penem porrigitur. Sequuntur nunc testes δίδυμοι Græcis dicti, quos inter pri-
Testes. ma gignendi instrumenta cōmemorant: quia in eis facultas insit σπερματικὴ, id est

femina-

ſeminalis. Subſtantia ij quidem molles & quam aptè glandulæ aſſimilaueris, & in qua vis illa potiſſimùm conſidet. Albi ſunt ij, figura oblongi, rotundi, & cauernoſi: maribus extant atque eminent proprio inuolucro cõcluſi pendente ab inguinibus, huic ſcroto nomen eſt, Græcis ὄσχεον appellatur. Ductus tanquam tubi in hos pertinent (quidam vaſa ſeminaria dixerunt) quorum planè diſſimilis eſt exortus: *Vaſa ſeminaria.* dexter enim ex vena caua emergit paulùm ſub rene, læuus autem è vena ſiniſtra emulgente. Ab ortu lento longoque anfractu concedunt in ilia, geminis fulti tunicis: neque vt vrinæ ductus lumbis innituntur & adhærent, quippe qui extra peritonæum ſupra os pectinis ſint emerſuri. Sua vtrique comes eſt arteria, quæ ſimili atque vas ipſum tum ortu, tum productione fertur, vt dextra ab arteria maiore ſtatim erumpat, ſiniſtra ab emulgente arteria. Aſſiſtunt illis & exiles neruorum propagines è ſexta ea cerebri coniugatione, quę per ſeptum tranſuerſum infrà procurrit. Hæc itaque vaſa mox ab origine ſenſim ad latera deflectunt, tum dein ſuſtolluntur ad ilia & ſupra pectinem, in ſcrotum denique elabuntur per inguina, gemina peritonæi tunica nuſquam non obuallata. Hæc plerunque videas ad mediam vſque productionem puro ſynceroq; conferta ſanguine rubere, adeò vt venas eſſe iudices: vbi verò longiùs fuerunt progreſſa, albeſcit quicquid in eis concluditur, quaſi rudimentum futuri ſeminis. Teſtium illa corpus intrò nõ ſubeunt, ſed tenero id circumuectu amplectuntur ſuper epididymida. Eſt autem ἐπιδιδυμὶς inuolucrum mollius, quod teſticulo propter caput incumbens, mediam inter illum & vas ſeminarium ſedem occupat. Ab eo quem dixi circumuectu, mox vaſa ad os pectinis reſiliunt atque reflectuntur, *Paraſtatæ.* hincque quaſi præcipitata in decliue coxarum ſpatium aguntur, dũ ceruici veſicæ vtrinque aſtent. Hanc demum comitantur aduſque penis radicẽ, vbi in vnum eundemq; canalem confluunt, qui ab vrinæ ductu diuerſus eſt: ſed & hi quoque ambo dum pudendi medium attigerint, eôdem concurrunt, vt tandem extremo pene vnicus cernatur. Vaſa hæc per quæ ſemen è teſtibus foras iaculamur, quanquã appellatis ſeminariis cõtinuata ſunt, nomen tamen cõmutarunt, dicunturq; Græcis παραστάται, nobis quaſi aſtites. Duplices itaque ductus teſtibus, vni latores, iaculatores alteri. Sed quò ſit omnis horũ progreſſio maioribus quaſi theatris ante omnium oculos propoſita & aperta, de eis & peritonæo non alienum fuerit pauca rurſus admonere, quæ à veteribus prætermiſſa ſępe diſſectionibus indicaui. Peritonæum vniuerſum duplex eſt, cuius vna tunica venæ cauæ, arterię maiori, renibuſq; ſubſternitur: *De peritonæo obſeruatio.* altera ſuperior hęc contegit omnia, vt vndique cincta ſuas quoq; productiones omnes, geminas inter tunicas tutiſſimè mittant profundantq;. Itaq; exterior peritonæi tunica quam dixi renibus ſubſterni, cùm ad os pubis iam propiùs acceſſit, in ſeſe quaſi reducta coactaque velut canalem quendam efficit laxiorem, quò permeant ductus latores ſeminarii, remeantque iaculatores paraſtatæ. Hinc deuoluitur in ſcrotum, vbi laxiùs ſe explicans, omnia illius interiora ſublinit ſuccingitque. Alterum peritonæi tunicam huic continuatam diceres parte ventris priore, adeò ei firmè adhæret. Diuellitur autem atque diſtrahitur iuxta os pectinis, hoc enim ipſum ea non conſcendit, ſed ventris coërcita finibus, illius duntaxat interiora complectitur & ambit. Ex quò intelligi poteſt nuſquam perforari peritonæum, vt quodam veluti foramine ductus ſeminarii in ſcrotum illabantur, quæ tamen Galeni reliquorumq; omnium eſt aſſertio: ſed in omni enterocele atque epiploocele, tunicam interiorem neceſſariò diſrumpi, externam verò duntaxat laxari. Sed iam ad orationis contextum me refero, gignendi partes quales in fœmina ſint, enarraturus. Alterum inſtrumentum & tanquam noſtræ procreationis hortus eſt vterus, *Vterus.* qui propria legitimaq; actione ſemen excipit, concipit, & fouet, eouſque dum fœtus abſolutus conſummatuſque ſit. Virginibus quidem admodum exiguus: mulieribus etſi vterum geſtauerunt, niſi vbi grauidæ ſunt, non multò maior quàm vt manu cõprehendatur. Simplici tunica is cõtinetur: ſed ea craſſa denſaq; & carnoſa, quæ omni valentium ſtaminum genere intexta, latè cum neceſſitas eſt poſſit explicari. Figura illi rotunda, niſi quòd ad ceruicẽ paulò ſit longior, pyro maiuſculo

similis. Positus est in coxarū capacitate, quæ mulieribus quàm viris est amplior, quippe quæ infimo loco & quàm proxime os sacrum, claudere complectiq; debuit rectum intestinum: super hoc verò vterum huicq; insidentem vesicam, quæ os pectinis iam attingit. Astringitur itaque nectiturque vterus vesicæ, atq; recto intestino tenuibus ex peritonæo ductis appendiculis: similiterque coxarum ossibus validis, sed tamen laxis vinculis, quæ ad illius cornua pertingunt. Sic enim appellarunt ingentes processus, qui curuatis inflexisque cornibus assimiles, vtrinque ab vteri introitu sursum ad ilia coxarumq; ossa incuruati retorquentur. Horum in extremis fixi hærent mulieris testiculi, compressiores, minores, molliores & humidiores quàm maribus: vasis seminariis circumfunduntur, ab eisq; cinguntur, quorum eadem atque in maribus est origo. Confidunt tamē in lumborum musculis, nec extra peritonæi capacitatem excedunt, cùm nec ipsi testes extrà sint. Quocirca breuis illis est via, at non directa, sed pluribus gyris anfractibusque flexuosa quàm maribus, vt viæ breuitas flexuum multitudine compensaretur. A testibus per cornua iter est in vteri interiorem sinum, per quod acriter contendit Galenus semen eódem intrudi & inferri. At qui nostra memoria viri celebres habiti sunt, alii vetustissimum Herophilum sequuti, è testium inuolucro iter esse censuerunt in neruosam vteri ceruicem, iuxta illius os interius: alii è testibus tum in ceruicem, tum in capacitatē vteri vias duci volunt, quorum ego sententiæ subscribo. Venæ arteriæq; plurimæ sparsæ diffunduntur in vteri corpus, quarum ortus ab iis tum venæ, tum maioris arteriæ ramis trahitur, qui vtrinque ad coxas & crura contendunt. Ab eis itaque alii riuuli in corpus vteri ad nutritionem obliterantur, alii patente ostio exituque in vteri sinus desinunt. Hæc acetabula dicimus, Græci κοτυληδόνας, per quæ tum menstruus sanguis statis temporibus emanat, tum in prægnantibus alimentum fœtui confertur: reliquo tempore conniuent: maximè autem in angustum deducuntur iis, quæ è vita excesserunt, vt nequaquam illa sensus internoscat. Quidam ex memoratis illis riuulis in extremam proferuntur vteri ceruicem, per quos menstruum virginibus aliquantum erumpit. Dissectus in longum vterus duos sinus promit dextrum ac sinistrum, nullo septo discretos, inanes & admodum leues, angustos adeò vt fabam maiusculam vix capiant. Communis est ab iis via in os vteri, quod est arctissimum, eique glandi simile, quæ in extremo est masculi genitalis. Ceruix id sequitur partim lacertis, partim membranis & neruis condita, ea longitudine vt foras in obscœnas mulieris partes desinat. Substernitur hæc ceruici vesicæ, eiq; per communem musculum penitus implicatur. Itaque feminis tria extant foramina, supremum vesicæ perangustum, medium vuluæ, podicis infimum. Vteri ceruicem medio circiter progressu plerique tradunt in virginibus exili membrana dirimi venulis conspersa, quæ primo concubitu profuso sanguine dirumpi solet, vnde ὑμὴν & ὑμέναιον Græcis appellatur: at potiùs cēseo ceruicis latera nōdum venerem expertis, duntaxat quasi conglutinata conniuere, quæ primus concubitus magna ex parte diuellit. Extrà in obscœnis vuluæ est ostium cartilaginosum, rugosis cuticulis implicatū, quæ arcent ne aura frigidior intrò subeat: in cuius rimæ medio interiacet musculosa caruncula, quæ νύμφη Græcis & κλειτορὶς appellatur, virilis penis præputio assimilanda. Quæcunq; circa fœtum solent in vtero nasci, cùm illius conformationē scrutabimur, cumulatè sumus tradituri. Quocirca satis videor omnem ventris inferioris descriptionem impleuisse.

Testes.

Vteri sinus.

De partibus vitalibus. CAP. VIII.

MEDIVS in corpore venter cordi ac vitæ destinatus est, vtpote cuius domicilium & sedes habetur: nam cordis gratia pulmones tanquā stragula creati sunt, qui illius feruorem frigidiore haustu spiritu temperent. Circumscribitur hic venter suprà iugulis seu clauibus, infrà diaphragmate, circumcirca dorso, costis atque pectore. Etenim διάφραγμα, quod nos cingulū & septum transuersum appellamus, præterquam quòd inspirationis primum est instrumentum, aluique fæcibus exturbandis opitulatur, cordis quoque regionem ab infimo ventre & intestinis

Diaphragma. 153. 55.

inteſtinis tanquam paries interiectus dirimit. Id verè ſimplex eſt muſculus, iſque rotundus, cuius ſummum caput in coſtarum extremis ſtatuitur, vbi multæ carnis eſt particeps: definit autem in medium quod membranoſum eſt & tendoni finitimum. Annexum id malo punico, circumductumque per breuium coſtarum (νόθαι Græcis appellantur) extrema, retrorſum ſimulque deorſum obliquè contorquetur ad duodecimam dorſi vertebram. Tres inſignes canales id traiiciunt, gula, arteria maior, & vena caua. Alitur viuitque venis & arteriis è proximo ſuſceptis, parteque media exiles neruos admittit, de quib. poſthac plenius verba fient.

Membrana coſtas ſuccingens.

Id vtrinq; valens tegit membrana, ſubter quidem peritonæos, ſuper ea quę coſtas ſuccingit. Hæc enim eſt quæ omnem thoracis capacitatem intus oblinit obducitque, inter quam & coſtas congeſtus humor pleuritidem committit. Ea igitur primum è dorſi ſpina per coſtas vtrinque ſubtenſa, diaphragma quoque vniuerſum integit, ſublataque in os pectoris medium, laterum concurſu duplex facta, mox in dorſi ſpinam (pulmones medios diducens) rectà dilabitur. Itaq; omnem pectoris capacitatem dirimit duplex hæc membrana, quam interſeptum poſſis appellare, aut (ſi Feſti verbum placet) diſſepimentum: cuius beneficio ſi alter ſinus incommodum acceperit, alter ſaluus & incolumis ſeruari poſſit. Hæc ipſa venas maiores, arterias & neruos, rurſum indidem gulam, pulmones, denique cor ipſum firmo nexu fulcit, ac è pectoris oſſe ſuſtinet, ne pondere ſuo propendentia in ſeſe & in dorſi ſpinam concidant. Si accurata fiet hærentium membranarum diſtractio, cernetur inter eas abditum περικάρδιον.

Pericardium.

Eſt autem id membrana cordi circumiecta, quam illius inuolucrum & capſam appellamus. Subſtantia neruoſum, conſtans & durum, vnum ex omnibus è cordis capite natum: cæteris enim in thorace membranis omnibus vna ſuccingens tanquam parens ortum præbet. Cordis figuram id æmulatur, eo quidem aliquanto maius: non enim proximè adhæreſcit, ſed inani interuallo diſiunctum eſt, quantum cordis pulſatio deſiderat. Ne quid tamen fruſtra conditum videretur, natura in hoc ſpatii tenuem humorem aquæ perſimilem coniecit, quo ſemper cor maderet, ne fortè ardore aſſiduo torreretur. Pericardii è medio cor erectum ſigitur viuentibus, nulla illius parte circùm oppreſſum.

Cordis Figura. *Situs.*

Caput quod & baſin rectè nuncupes (eſt enim figura pyramidis) ſub oſſe pectoris ad quintam coſtam conſedit, turbinato autem mucrone infra læuam papillam in priora thoracis eminet, vbi inſignis & conſpicua pulſatio tangentibus nobis deprehenditur. Summis pulmonum fibris ita circumplicatur, vt his vniuerſum quaſi ſepultum conditumque mergatur.

Magnitudo. *Subſtantia.*

Quæcunque timida atque ignaua ſunt animalia, grandius iis cor datum eſt, cæteris autem puſillum aut mediocre. Cordis autem caro denſa eſt roboris nacta plurimum, vixq; patibilis: ita enim exigebat vis illa feruens innati caloris, & perpetua neceſſarii motus agitatio. Non enim motionis huius poteſtas in nobis ſita eſt, neque huic imperandi ius habemus, quæ naturæ legibus, non (vt quæ muſculorum eſt) noſtro arbitrio perficitur. Ex quo perſpicuum euadit, cor neque muſculum eſſe, neque ex muſculis compluribus coagmentatum. Villis id contexitur quoquouerſum exporrectis, quò motus omne genus impleat atque præſtet, in quibus tamen roboris multò plus ineſt quàm in muſculis: vt quos ex ſemine non ex neruorum, aut vinculorum tenuitatibus ei datos eſſe, poſthac euidens erit. Cordis talem ſubſtantiam conueniebat craſſo necdum attenuato ſanguine nutriri, quem iccirco infert ramus, ex vena caua nondum dextrum cordis ſinum ſubeunte, in exteriorem ambitum productus.

Duo ſinus.

Quibuſcunque porrò animantibus pulmo datus eſt, iis in corde geminus eſt ſinus, dexter ac ſiniſter: in piſcibus vt mutis ita pulmone deſtitutis, vnicus apparet, & in conſpectum ſe dat. Dexter modicè concauus eſt, pariete cinctus tenuiore: ſiniſter altior in extremum cordis verticem pertingit, pariete craſſiore obuallatus. In hoc ſiquidem plurimus iſque attenuatus ſpiritus contineri debebat, cuius cor principium eſt atque origo: in illo autem ſanguis denſior concretiorque ſpiritu, atque is paucus, qui alendis pulmonibus ſatis eſſet. Vtroq; cauo carnoſa neruorum ſtamina intercurrunt, atque vtriuſque bini ſunt canales. In dextrum enim vena caua è iocinere

Canales cordis. per feptum fublata, de finiftro fuo pariete amplum fed breuē ramum inferit. Ex eodem cordis finu alia rurfum vena furgit irrepitque in pulmones, qua iam attenuatus fanguis idoneum pulmonibus alimentum prouehitur. Duplici autem tunica hanc natura muniuit, ne fimplex præ fanguinis tenuitate hâc atque illac perflueret: hinc arteriofæ venæ nomen illi impofitum. Nihil huic quidem commercii intercedit cum vena caua, quandoquidem duplex fimplici non continuatur neque cohærefcit: totam igitur hanc ex corde nafci oportebat. Ex duplici enim tunica conftant quicunque exeunt canales ex corde, fimplici verò qui illuc inferuntur. In læuum cordis finum ex pulmonibus canalis incurrit, quo ductus de aëre frigidior fpiritus, è pulmonibus in cor tranfilit. Quatenus hic aërem fpiritúmve tranfuehit, arteria dictus eft: veruntamen quòd nondum craffior hic aër in vitalem fpiritum conuerfus fit, vna duntaxat tunica ei fatis erat; icc
irco arteria venofa nuncupatur. Ex hoc ipfo finu emergit arteria maior ἀορτὴ, in corpus omne diffufa: quæ cùm ad tenuiffimi fpiritus cuftodiam tunica duplici condita fit, nihil cum arteria venofa communicat. In maioris autem arteriæ exortu quædam animantes, vt cerui, vt damæ, os tanquam radicem aut bafin gerunt: quod fcribit Galenus reliquis quoque omnibus inueniri, minoribus quidem velut membranam, mediocribus velut cartilaginem, maioribus (vt elephantis, bobus, & hominibus) os cartilaginofum. Cor auritum *Auricula.* effe multi prædicant, huicque vtrinque è capite auriculas eminere. Sic enim placuit illis neruofas membranas appellare ob finuum introitus pofitas, quarum in primis eft arteriam venofam venamque maiorem fulcire, quæ tenues vix alioqui pulfationis impetum fuftinerent. Dein etiam ita conditæ funt, vt fanguinem & fpiritum cor in fe promptius attraheret, fibiq; ventilationem moliretur, ipfis nimirum follium inftar agitatis atq; inflatis viciffim & concidentibus. Cæterùm mirificum hîc naturæ arcanum contemplemur in appellatis valuis pofitum: quæ quidem membranæ funt in canalium atque vaforum extremis, quarum dilatatio extremitates obturat, contractio recludit. Iis vafis & canalibus qui in cor fubeunt & materias inuehūt, membranæ foris intrò fpectant, ne quod intromiffum fuerat, refluere poffit: vena caua membranas tres pro valuis accepit, arteria venofa duas, quæ ambitum interiorem circundant. Duobus aliis è corde promptis ductibus, diuerfa eft valuarum conftitutio, vt quæ foras fpectent & apertæ fint, ne quod aliquando è corde effufum fuerat, in id ipfum remeet: eiufmodi funt in maiore arteria & in vena arteriofa, in vtraque quidem ternæ. Sic igitur rerum natura tulit, vt dum cor contractis in fe rectis ftaminibus atque villis dilatatur (qui motus Græcis διαστολὴ vocatur) materias prolectet: in finum quidem dextrum, fanguinem ex vena caua, in finiftrum, aërem ex pulmonibus. Horum quidem tum valuæ depreffæ conniuent, vt hauftæ materiæ cedant: aliorum autem diftentæ patent, ne tum pariter quicquam de fe cor extrudat. Mox verò contractis tranfuerfis villis, coarctatur cor (συστολὴ dici folet) acceptafq; materias de fe refundit, fpiritum quippe ex cauo finiftro in arteriam maiorem: è dextro fanguinem attenuatum per venam arteriofam in pulmones, hocque tempore iftorum valuæ depreffæ funt, aliis ftantibus atque fublatis. Atque hæc de corde

Pulmonis vfus. 153. 50. fatis. Pulmo fpirandi officina nullo vel minimo puncto temporis intermiffo mouetur, fpiritum identidem reciprocando ducit redditque. Hauftum hunc conficit præparatque cordi, vt iocineri alimenta ventriculus: cuius demum acceffu innatus calor ventilatus refrigeretur, & vitalis fpiritus alatur foueaturque tanquam pabulo. Quocirca pulmonum caro mollis facta eft, leuis, rara, fpongiæ af-*Subftantia.* fimilis, ad hauriendum concipiendumq; fpiritum aptiffima. Figura quæ vngu-*Figura.* lam bubulam æmuletur. Eam præ fe fert molis amplitudinem, vt in viuentibus *Magnitudo.* pectoris vniuerfum cauum impleat: at ei qui ex hac vita migrauit exilis collapfufq; flaccefcit, nec fi fiftula inflêtur, tumorem tantum referre poffit, quantus *Confenfus.* in viuente extabat. Confidit in dorfi vertebris, quib. & pectoris offi interfepiētis membranæ vinculo committitur. Illum eadem geminū facit, vna quidē parte in dextris coftis, altera recūbente in finiftris: atq; vtriufq; binæ funt infignes fibræ,

præter

præter quas minor quædam aliarũ velut soboles, in dextra parte tanquã stratum subiicitur venæ cauæ cõtendenti ad claues & iugula. Tunica pulmo obducitur prætenui, per quam pus aut sanies in pectoris capacitate per suppurationẽ aliumve affectum congesta permeare possit, & quasi sucta peruadere, hincque per exiguas arteriarum fistulas ad maiores, tandem verò ad asperam arteriam atque foras tussi propelli. Triplici vasorum genere retis modo implicatorum pulmonis caro sustinetur & cohęret, venà arteriosa, quę è sinu cordis dextro nata in omnes pulmonis particulas sparsa diffinditur: arteria venosa, quæ ex omnibus eius particulis tenues riuos tanquam radices excipiens, trunco vnico in sinistrum cordis sinum intruditur: aspera deniquè arteria, quæ à faucibus ortum ducens in duas regiones primùm biuio distracta, mox deinde in minores tandemque in minimas dissecta, in pulmonem vniuersum decurrit. Itaque trium vasorum extrema in eiusmodi tenuitates sectione discerpuntur, vt in pulmonem prorsus absumptæ oblitescant, nec vsquam continuatæ cernantur. Quocirca aër in pulmones haustus inspiratione, primùm quidẽ asperas arterias duntaxat implet, neq; continuò in leues illabitur, quas venosas appellauimus: verùm illinc in substãtiã pulmonum diffusus conficitur, atq; iam satis extenuatione præparatum, cor distentum læuium arteriarum ductibus prolectat & attrahit. Ergo vt ab ore via in ventriculum directa ferebatur, sic & altera ex eodem ducit in pulmones, vt iccirco rectè biuias fauces possis appellare. Proximè enim ceruicis vertebras intus gula reconditur, esculentorũ potulentorumq; via: extrà parte priore & obuia in longũ huic adhæréscit guttur, τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν vocãt, qua solus spiritus deducitur. Fistulam planè refert breuem edendæ voci aptissimam, cuius pars membranis, pars cartilagine continetur. Hanc enim cõplent in dimidiatos orbes ad C literæ speciem actæ cartilagines, interiectis membranis copulatæ. Quinetiã his intus alia densa subtenditur, cuius villi in rectũ abeunt: alia extrinsecus velut tegumentum omnẽ cingens arteriam: his etiam suffultæ venulæ tenues alimentũ fundunt atq; subministrant. Eam profectò fieri decebat arteriæ compositionẽ, quæ tracto redditoq; spiritui assiduè pateret, & vocem suauem ac splendidam suggereret larygi: nam mollior absonã atque absurdam; sicciot verò intentã, & clangori persimilem emisisset. Ergo quantum huius arteriæ supra claues extat, perfectos orbes haudquaquã accepit: nam quicquid parte posteriore gulam attingit, solà membrana cingitur, vt crassioribus esculentis in ventriculũ illapsuris locum daret cederetq;. At verò quantum arteriæ sub clauibus in pulmones confertur, gulæ non cohæret: quocirca cartilaginosos orbes perfectos obtinuit. Summum arteriæ caput λάρυγξ appellatur, propriũ edendæ vocis instrumentũ. Ex tribus hic magnis cartilaginibus absoluitur, quarum maxima veterũ scuto similis, foras prominet, nobis tangentibus obuia: illic quidem firma atq; dura; at parte posteriore membranosa. Interior huius capacitas (lõga enim est & ampla) reliquas minores duas includit cartilagines parti posteriori obiectas, sic inter se vinculis neruosis obstrictas, vt tribus hisce compactus larynx; cartilaginosus totus esse videatur, orbisq; figuram implere. Inferum extremum asperæ coniunctũ arteriæ, quàm summum patet amplius: hoc enim pręcipuè modulatur vocẽ. Quoniam igitur larynx simplex cartilago non est, dilatari certè potest vel coangustari, claudi vel recludi nostro nutu & arbitrio. Clauditur quidem in spiritus interclusione atque compre-hensione: coarctatur angustiorque fit, cùm vox elidi debet: at prorsum laxatus patefit, dum inspiratio respiratióve simplex inducitur. Motibus tam variis atque distantibus natura multiformes musculos adhibuit, quos suprà viginti commemorauimus, proprios quidem duodecim, communes octo. Sex inter hos ex imis nati partibus, laryngis cartilagines deorsum vellunt atque deducunt, habentque idcirco neruorum tenuitates ex infernis partibus allatas. At cùm omnium interiorum neruorum è cerebro cõmunis sit origo, istos quoque è sexta coniugatione, ad pectus, cum iis qui ad os ventriculi contendunt, aliquantum deriuari compertũ est, hincq; ad sex memoratos laryngis musculos reflecti: inde recurrentes nerui sunt appellati. In eo autẽ loco vnde regrediũtur, sinister maximã arteriam;

Recurrentes & vocales nerui. qua parte ex corde in dorsum flectitur ac detorquetur, circumplicat: dexter verò eum arteriæ ramum circunuectus amplectitur, qui in alam dextram procedit: his tanquam radicibus innixi sursum replicati nerui atque conuersi motum ei persimilem obeunt, qui in architecturæ machinis trochlearũ ope cõpletur. Laryngis introitum summumq́; ostium, ne quid mandendo deuorandóve in id incidat & illabatur (alioqui enim semper pateret) contegit occluditq́; membrana cartilaginosa, oblonga, fistularũ linguæ assimilis, vnde ei nomen ἐπιγλωττίς: *Epiglottis.* magnitudine paulò amplior laryngis ostio, quò id firmiùs obseraret. Hęc dum inspiramus atque respiramus, sursum erigitur: incubat autem laryngi dum cibus demittitur, ne quid huius abundanter & vniuersè irruat in arteriam. Pusillum siquidem præterfertimque potus influit, neque tamen incommodat, sed dum membranam irrigat madefacitque pulmones, prodesse creditur, hoc argumento quòd vtrinque laryngi additæ sunt glandulæ, quæ humore suo subditas illas partes imbuerent. Non igitur inter vorandum arctè obseratur, quemadmodum dum spiritus intercluditur: tum enim eatenus depressa epiglottide obturatur larynx, vt ne minimum quidem conclusi spiritus erumpere possit & excedere. Id autẽ quia præstat epiglottis, simul verò quia eadem ducti redditíq́; spiritus modum accessu recessuque suo temperat, hincque omnes vocum varietates modulatur, primum illa nimirum statuitur vocis instrumentum. *Lingua.* Cæterùm lingua ori indita explanatæ distinctæq́; vocis fictrix atq; moderatrix est, & mentis voluntatísque nuntia. Eadem sapores diiudicat, eximio & voluptario gustandi sensu prædita. Substãtia illi rara atque laxa, vt humore saporum vectore facilè imbuatur: quocirca tunica cingitur prætenui, quæ toti quoque ori communis est. Nouem struitur musculis vndique constitutis, quos media linea ad dextram læuamq́; dirimit, vt hoc, vti & reliqua sensuum instrumenta, geminum foret. Cumque summè volubilis esset & incitata, ne fortè indomita plus æquo in loquacitatem solueretur, subdito vinculo tanquam habenis cohibetur. Venis præterea duabus maiusculis totidemq́; arteriis perfunditur, duobus item neruorum cõiugiis: altero duriore, quod in musculos distributum motus efficit, altero molli internoscendis saporibus destinato. Pertinet autem irrepitque hoc genus magna ex parte in externam ambientemque tunicam. Lingua ad radicem quà latior est & faucibus cohæret, osse valido quasi basi nititur sustentaturque, quod ὑοειδὴς Græcis dicitur, literæ Y speciem habens. Huic vtrinq; assistunt glandulæ, quas peculiari nomine nostri *Tonsillæ.* tonsillas, Græci παρίσθμια dixere: perpetua quibus vis est eructandi saliuam, vt made- *Columella.* fiant lingua, larynx, arteria, ipsiq́; pulmones. Inter eas ab extremo palato dependet caruncula rotunda, voci ad suauitatem atque modulationem velut plectrum conducibilis, Græcis γαργαρεὼν, quibusdã ficto nomine gurgulio, at propriè columella dicta: quæ dum humoris influxione tumet & inflammatur, vuæ nomen ac- *Palatum.* cipit. Hinc palatum ad primores dentes extenditur, cui perinde atq; linguæ per neruum vis data est sapores internoscendi: ad vocem id iuxtà ac reliquæ oris partes necessarium, multis scabrum asperitatibus (Plinius crenas appellat) quibus cibum ad concoctionem præparet. Hæc sunt vniuersa quæ oris mediique ventris capacitate continentur, de quibus hoc loco dicere statueram: nam dentium vt ossium explicationem proprio loco complexi sumus. Quocirca ad capitis interiora tempestiuum est sermonem transferre.

De capite. CAP. IX.

CEREBRVM humanæ mentis arx & domicilium, cogitationum rationisque sedes, motus omnisque sensus fons & origo: corporis summam partem tenet, sursum spectans, cœlo proximũ. Vt enim huius vniuersitatis parens mensque illa rectrix in cœlo excelsissimo loco consedit, ita decebat cerebrum nostræ *Calua.* mentis arcem summo corpore collocari. Quoniam verò id viscerum præstantissimum, futurum erat irruẽtibus extrinsecus iniuriis obnoxiũ, naturæ prouidentia vndiq; circunseptum est osseo tegumento, quod suprà caluam appellauimus. *Meninges.* Hanc vtrinq; obuelant membranæ, quarũ interior crassa meninx appellata villis cõplurib. caluæ suturis adhęrescit, q̃ inde foras elapsi fusius latiusq́; circũiecti alte

ram

ram exteriorem membranã conficiunt (Græcis eſt περικράνιος) capitis muſculoſæ cuti proximè ſubiectam. *Pericranium.* Craſſior dura illa meninx cùm eſſet, cerebro vt propugnaculum aduerſus caluæ occurſum data eſt: altera autẽ ſubeſt tenuis atq; mollis idoneum cerebri inuolucrum, ei quàm proximè adiunctum, quod & locis compluribus altiùs demergitur, vt interiores cerebri capacitates oblinat. At verò geminatæ atque duplicatæ meninges altius impulſæ, primùm cerebrum à cerebello, quod Græcis eſt παρεγκεφαλίς, prorſus diſterminant: rurſumque cerebrum ipſum parte priore ſitum, in dextram læuamque per ſumma duntaxat dirimunt, vt partes cerebri tres ſint omnes geminis membranis ſeiunctæ, omneſque iiſdem ſuprà ſubterque ambientibus comprehenſæ.

Cerebrum. Cerebrum ſub his homini ſpectatur maximum, quòd ſit plurimarum virtutum ſedes. *Ventriculi duo priores.* Pars prior (vt dixi) gemina geminis quoque ventriculis intrò reconditis excauata; amplis iis quidem, ſed magis viuentibus quàm morte conſumptis, quibus nimirũ coanguſtantur omnia. Ex primis hi cerebri partibus initium ducentes, ad medias ferè regiones accedunt, inde paulùm reflexi in imam ſedem detorquentur, quà baſis eſt cerebri, & os quòd à cuneo nomen habet. Illuc ventriculorum riui confluunt, vbi locus eſt qui χοάνη, id eſt infundibulũ, aut πύελος, id eſt peluis, appellatur. *Peluis.* Huic ſubter craſſam meningem ſubdita eſt glandula rotunda apertè concaua: *Glandula.* glandulam mox excipit ſuſtinetque tanquam baſis os σφηνοειδὲς, à dextra læuaque pertuſum; cui mox ſubiiciuntur oſſa aduſque palatum ſpongiæ modo rara; vnde σπογγοειδῆ vocatur. Quæcunq; igitur in ventriculis tempore congeruntur ſuperuacanea, ſenſim per riuorum ductus in peluim illabuntur, hinc in glandulam, cui tantiſper inhæreſcunt, dum per cunei foramina in os ſpongoides, & in palatũ pedetentim inſtillent, foraſque deturbentur. In illa autem ventriculorum caua, venarum arteriarumque riuuli è ſummo cerebro pariter cum tenui meninge deuehuntur, quæ inter ſe colligatæ atq; implicitæ, contextus eos conformant, qui χοροειδὴς appellatur, *Chiroides contextus.* quiq; capacitates intus ſuccingunt & implet. Ex inferis quoque partibus, atq; ex ipſo cõtextu admirabili, per ea quæ modò cõmemoraui foramina, arteriæ tũ in cerebri corpus, tũ in eius ipſius ventriculos emergunt euaduntq;, illis contextibus, vt dixi, innexæ. Nam ex colli arteriis rami ſurſum euecti, *Rete admirabile.* cùm iam in cerebri baſim permanarint, eaſq; capacitates attigerint, quæ cuneo oſſi ſubditæ ſunt, mox in tenuiſſimas arterias eaſq; plurimas diſperſæ multiformi varioque nexu citra vllius membranæ copulationem, reti aſſimilem contextum conficiunt ſtruuntq; (Græcis hic πλέγμα δικτυοειδὲς nuncupatur) qui os cunei nõ prorſus exceſſit, ſed medius inter id & craſſam meningem collocatur. Huius tenues arteriæ omnes tandem in maiores duas confluunt, quæ per cunei oſſis & craſſæ meningis foramina elapſæ, in cerebri corpus eiuſque ventriculos commeant eo quem dixi modo diſtributæ. Iam verò prioris cerebri ſecretio ac diremptus quem in longum fieri memoraui, nequaquã aduſq; cerebellum perducitur, ſed circa medium inſiſtit, vt ſit priorum duarum partium in mediam quandam eamque indiuiduam concurſio. *Medius ventriculus.* Sic propemodum qui prioribus illis partibus conduntur ventriculi; propriis ductibus in tertium quendam confluunt ſe ipſis longè minorem, quique nulla ſuccingente membrana, ſed ſua duntaxat duritia conſiſtat, tanquã fornix aut camera; vnde καμάριον dictus eſt & ψαλιδοειδής. *Cerebellũ.* Cerebellum quod à cerebro duplicatæ meninges ſeiungunt diſcluduntque, occipitis oſſe tegitur: cerebro quidem durius atque ſiccius, cuius pars extrema per ſpinæ fiſtulam illapſa, in oſſis ſacri imum traiicitur, à qua vt ex arboris caudice rami, ſic duriores nerui proferuntur. *Poſtremus ventriculus.* In eo ventriculus ineſt atque ſinus prioribus minor, maior autem fornice: qui initio latiùs patet. at verò arctatur extremo ſuo in mucronem compreſſo. A medio fornice canalis eſt proprio tegumento velatus, qui vnicus pertuſis meningibus cerebrum committit cerebello. Ad eius introitum ſita eſt glandula diuerſæ atque cerebrum ſubſtantiæ, quæ venis & arteriis in cerebrum fuſis pro firmamẽto eſſe creditur; κωνάριον hanc appellant. *Conarium.* Partes quæ à dextra & à læua canali aſſiſtunt, tument extantque adeò, vt plerunq; applicatæ ſeſe contingant: atq; idcirco tanquam hominum clunes per illius longitudinem

Glutia. *Vermis.*

porrectæ, γλȣτα dictę sunt. His vtrinque copulata est tenuis & valida membrana, quæ canalis superiora contegit. Membranæ in longum incubat epiphysis vermi similis, hinc σκωληκοειδῆ appellãt, reliquo quidem cerebro durior, ex multis constans particulis, quas tenues membranæ vinciunt copulantque, vt produci contrahiq; vermis ritu possit. Huius dorsũ glutiis & copulanti membranæ adhæret, quod sua crassitudine glutiorum distantiam propemodum implet. Itaq; vermis hic dum longiùs extenditur porrigiturq; per canalis longitudinem, fitq; idcirco subtilior, inter glutia procumbit, & obturat canalẽ: contractus autem in sese ampliorq; factus, inter glutia delabi non potest, quinimo reuolutus secũ vnà retrorsum vellit subleuatq; membranam, quæ glutia coniungit: quocirca tantum is canalem patefacit quantum retrorsum abscedit. Ea est omnium partium cerebri historia, quarum actiones sic in cõmune conferũtur.

Functiones. Priores ventriculi omnium maximi, crassiores cerebri sordes (nam tenues per suturas euadunt & foras se dant) suscipiunt & congerunt, quæ quia cerebrum amplum, frigidum, humidumque habetur, quamplurimæ ex circumiectis partibus eò confluunt. Inde stillant aliàs per priora in os summum narium, quod vnà cum adhærente membrana spongiæ modo pertusum est: aliàs per peluim subditaque foramina dilabuntur in palatum, quanquam iis addita glans cursus celeritatem retardat. Alter porrò vsus præstantior est, ad quem natura ventriculos accommodauit, dum vitales ex corde spiritus in retis contextum effusos illicque præparatos, in priores ventriculos transmittit, vbi deinde vi innata cerebri in animales conuersi, in omnes sensus & in medium ventrem, tandemque in postremum diffluunt, vt ad sensus motusque functiones suppetant satisque sint. Similis est cogitationum ratio, quas rerum sensibus comprehensarum spectra atque imagines in ventres illos euectæ suscitarunt. Has autem vias, quas ab externis sensibus intrò natura produxit, deinceps exponemus.

Odorandi instrumentũ. Cerebri partibus prioribus tubercula duo extant & eminent mammarum papillis simillima, quæ summo narium ossi spongiæ æmulo obiecta insident. Sub his exiles proceræque productiones mollioribus neruis comparatæ sese expromunt, quas in neruorum numero veteres nunquam collocarunt: at his tamen odoratum atque vim eam, quæ odorationes æstimet, concesserunt, vt vna inter cæteras sentiendi vires è calua nõ exiliret. Si quando priores cerebri ventriculi mucosa eluuie affluunt & abundant, tubercula stillãt in nares subditas, vt intelligi possit in hæc vias è ventriculis patere. Iã verò neruorũ qui ex ventriculis in sensuũ instrumenta contendunt, propagationes hæ sunt.

Prima neruorum cerebri coniugatio. Omnium prima in oculos traiicitur atque infigitur, cuius nerui insignes sunt, & inter cęteros maximè concaui, dicti Gręcis ὀπτικοὶ, molles ij & ampli, per quos videndi spiritus inuehitur. Duo quidem sunt vt oculi diuersis enati locis, sed qui à media cursus via quasi decussati coitionem faciant, moxq; diducti in suum quisq; è regione oculũ fertur.

Secunda. Altera propagatio est neruorum oculos mouentium, qui quanquam opticis substrati post eos inferi videntur exortũ tamẽ in priores cerebri partes magis vergunt & accedũt, vnde nõnullis primi solent existimari. Exiles quidem duri atque validi, in eos musculos dispersi, qui oculos obsepiunt atq; mouent.

Tertia. multiplex. Tertia cõiugatio ad gustatum pertinet. Ea quidem à prima statim radice permultis constat neruis iisq; tenuibus, & quasi in vnum compressis atq; coarctatis, quorum complures in linguæ externam tunicam fusi gustandi sensu eam instruunt & illustrant, hiq; ab ima cerebri parte nascuntur secundum quam linguę situs est. Reliquorum verò pars in superiorem, pars in inferiorẽ maxillam abit, sed via multò diuersa. Vnicus ad inferiorem pergit, qui cum ramulis gustum linguæ præbentibus, per decliuia patente quidem osse atque crassa meninge primùm deturbatur: at mox ab illis se subducens durior firmiorque factus, vt qui motum pręstiturus est, in temporis eum musculum qui molitor appellatur sese infert: inde rectà in inferiorem maxillã multis villorum tenuitatibus diuaricatur, aliis in dentium radices, aliis in gingiuas & inferum labrum effusis. Qui superiorem maxillam adeunt, statim ad oculorum sedes adducti, cum iis durioribus neruis commeant qui oculos mouent, perque illorum foramina excidunt:

transmissi

transmissi deinde sub oculos ad os malæ quod plurimum eminet, id perforant, vt inde diffisi in gingiuas denteſq; superiores, in cutẽ faciei prætenſam, & in superũ labrũ diſpergantur. Simul autẽ dum hi malæ foramen euaderent, vnũ de ſe prætenuem ramulum in id foramen coniecerunt, quod in oſſe naſi ad oculi angulum maiorem vergit: hic inde in narium capacitatem illapſus, in eam membranam ſpargitur, quæ naribus cum palato & ore communis eſt. Quarta ſocietas & *Quarta.* conuenientia, poſt tertiam proximè originem ſumit, cuius nerui quàm illius exiliores quidem, ſed tamen duriores ſunt. Quanquã verò vtriq; primo exortu concurſionib. inter ſe cohæreſcũt, vt confundi, & è calua eodẽ foramine excedere & prodire videantur, mox tamẽ vt aliquantum ſic proceſſerunt, quarta coniugatio hinc ſe ſubtrahens, in palatũ & in tunicam ori ſubtenſam decurrit. Quinta con- *Quinta.* iugatio binis neruis continetur finitimis, proximeq; inter ſe cõiunctis, vt pleriſque ſinguli putentur, cùm tamen iis planè diuerſa ſit origo. Horum itaque qui vtrinque duo ſunt, prior audiendi neruus appellatur, quòd auris corneolum introitum ſubeat, craſſa meninge ſic arctè inuolutus, vt à quibuſdã exiſtimetur ab ea proficiſci & initium ducere. Poſterior in id oſſis lapidoſi anguſtum anfractibuſque flexuoſum foramen ſe deuoluit, quod cæcum nuncupant: foraſque ad aurem emergens & durior factus, in temporis muſculum, in genas, atque in partes auri circumiectas explicatur, ei tertiæ coniugationis propagini opem laturus, quam dixi in tempus & maxillam inferiorem excurrere. Sexta (quæ interio- *Sexta* ribus corporis partibus tangendi ſenſum præbet) ponè hanc ex ima cerebri par- *multiplex.* te profertur, & per ſuturæ cui Λ nomen poſuit patens extremum, caluam exit, compluribuſque ſtatim ramulis exoritur, quos ſecuritatis gratia natura eadem ſepiente membrana, quaſi in vnum coniectos obſtrinxit. Quocirca ii, quanuis negligenter ſpectantibus vnicus videantur, tot tamen verè ſunt à prima ſtatim origine, quot omnino particulæ in quas diſpartiri diſſeminarique debent, diligentiùs intuenti duodecim aut etiam plures apparent. Omnes dum per ceruicem feruntur, propemodum coniuncti apparent, vtrinque cum arteriis ſociati quæ inibi ſunt. Longiùs autẽ progreſſi bipartitò dirimũtur. Alteri intrò per coſtarum radices abeunt membranis vincti, hincq; deorſum pergentes lumborum interioribus muſculis incumbunt, ſic eo curſu deducti dum oſſis ſacri extremum contingant. Hoc longo viæ tractu omnia propè inteſtina & viſcera quæ ſub diaphragmate poſita ſunt, lien, renes, veſica, teſtes & vniuerſum peritonæum, tenuitates quaſdam ab illis acceperunt, per quas tactum participant: hunc enim ſenſum proximè è neruis cerebri aſciſcere decebat. Cęterũ in prolapſione & tranſitu, ſpinæ medulla illis duriores neruos è vicinis ſedibus diſpergit, vt ex amborum permiſtione ſimul cum tactu roboris conſtantiam & firmitatem attexeret. Alteri huius coniugii nerui ad œſophagum inclinant, cui vtrinque connexi aſſiſtunt, pariterq; demiſſi ori ventris ſe impingunt, in reliquũ eius corpus aduſque fundum diſiecti, in exileſq; exhauſti tenuitates. Syncera autem eſt hæc propago, nequaquam durioribus neruis vti ſuperior implicata. Nihil ab hac ne minimum quidem ſepto tranſuerſo impartitur: ad cæteras autem partes, œſophagum, aſperam arteriam, pulmones, cor atque iecur, in tranſitu villi quidam emergunt ac dimanant, adeò vt principes hæ partes quibus gubernamur, ſynceris iſtis è cerebro neruis prææditæ ſint & inſtructæ, continuataq; cognatione ſibi conſentiant. Ab hac propagine vbi iam in thoracis ſpatium aliquantũ proceſſit, rami quidam *Septima.* retorquentur ad laryngis muſculos: ſuntq; ii nerui recurrentes, de quibus abundè ſuprà dixi. Septima poſtremaque coniugatio ab extremo cerebri erumpit, quà iam ſpinæ medulla elabitur: inde cum ſexta digreditur, maximaque parte in villos muſculorum linguæ interiores ſoluitur, quos ipſos multifariam intexit. Minima quædam huius coniugii portio in rectos laryngis muſculos effertur: alia verò neque ea modica in primos amploſque lacertos, qui ſcapulas ſurſum adducunt: alia denique in eos qui tonſillas ac fauces inuoluunt. Quocirca rectè videtur hæc neruorũ linguam mouentiũ coniugatio dici, quam reliquis ſicciorem durioremq; haberi ipſa planè origo commõſtrat. Hæ ſunt omnes è cerebro ner-

uorum origines atque progressus. Iam verò ne quid eorum quæ ad caput perti-nent, desideretur, de sensuũ instrumentis tempestiuè hîc agendum duxi. Auris ad auditionẽ introitu semper patet duro; & multis anfractibus flexuoso, ne sonus derepente affatimq; intrò subiens sensum lædat. Nam imum anfractum crassior meninx succingit & obducit: audiendi autem neruus in eam ipsam membranam fusus explicatur, quæ foramini per transuersum obiecta, inuectum sonum ictum-que aërem excipit, defertque in cerebrum commune sentiendi principium. Ex-trà autem quæ appellantur auriculæ prominẽt cartilaginosæ, multisque flexibus externis iniuriis oppositæ, ne quid ex inopinato intrò irrueret, néve appulsæ vo-ces laberentur atque errarent: pars superior eaque durior pinna dicitur, inferior quæ mollis, fibra. Nasus homini tantùm altior eminentiorque in facie, quo qua-si integumento nares occultantur, tum odorum spiritusque via, tum mucosæ eluuiei emungendæ riuus. Illàc siquidem hausti ductiq; spiritus pars tracta irre-pit in cerebrum, pars in asperam arteriam & pulmones rapta delabitur. Nares æquè disterminat interseptum cartilaginosum, ab imo ad summas nasi angustias & palati superiora protensum. Nam tota hæc regio plurimis foraminibus perula est, per quæ cerebri superuacua influunt, in nares quidem per os cui à spongia nomen est, in palatum verò per id quod speciem cribri gerit: tametsi è naribus in fauces communem viam patere ostendunt, quæcunque illinc huc regerun-tur imprudentibus nobis. Assistunt vtrinque oculi, pars corporis preciosissima, qui tanquam speculatores altissimum locum obtinent, ex quo plurima conspi-cientes fungantur suo munere, & eminus quæcunque nocitura sunt, aut profu-tura prospiciant. Horum gratia (si Galeno creditur) caput in altis editisque partibus corporis collocatum est, quia cerebrum ob breues opticorum neruo-rum ductus oculis proximum esse debuit, illic sublimi loco positis. Ii vt reliqui sensus gemini parte priore, in quam progredi solemus, in antra concaua recon-duntur & latent, vtiliter excelsis vndique partibus circumsepti. Primùm enim à superiore parte supercilia, ab inferiore malæ leuiter eminent, & nasus in medio quasi murus oculis interiectus, à dextra & à læua temporum ossa. Palpebris inte-guntur mollissimis tactu, ne læderent aciem, quarum inferiores fixæ & immuta-biles conquiescunt, vt & genæ inter has atque malas collocatæ: superiores pu-pulas claudunt, ne quid obiter incidat, eásque aperiunt cum celeritate maxima. Palpebrarum extrema cilia sunt, dura cartilagine firmata, quæ ταρσὸς appellatur: huic infixi pili eriguntur, quibus tanquam vallo quodam muniuntur oculi ad le-uiorũ occursus: hosce pilos Græci βλεφαρίδας dixerunt. Lubrici facti sunt & mo-biles, vt aspectum quocunque vellent facilè conuerterent, ob idque vtrinque se-ptem his musculi circumiecti, è quibus vnus sursum, alter deorsum, duo ad de-xtram læuámque trahunt, alii duo illos circunferunt, septimus sustinet & illigat. Ex tunicis quaternis atque externis humoribus conditi sunt. Prima tunica & ex-tima ἐπιπεφυκώς, id est adnata & adhęrens appellatur, cuius interuentu oculus te-netur & adhęrescit. Altera cornu similis, κερατοειδής. Tertia vuæ, ῥαγοειδής. Quarta araneorũ telæ, ἀραχνοειδής. Humorum extimus est ὑδατώδης ab aqua dictus, alter ὑαλοειδὴς vitro fuso similis, intimus κρυσταλλώδης. Omniũ autem compositio huius-modi esse deprehenditur. Adhærens tunica oculi posteriora contegit excipitq; musculos omnes, ex pericranio hęc quidem nata, proximè illi adhęrescit cornea vniuersum oculum vndique cingens, quæ tametsi à dura cerebri meninge profi-ciscitur, quàm illa tamẽ durior firmiórq; externis rebus obiicitur, pellucida qui-dem, vt per eã cerni posset. Hac concluditur humor ab aqua aut ab oui candido nomen habens; quem mox ῥαγοειδὴς vniuersum cõprehendit. Quoniã verò hæc tunica à posterioribus partibus cornee propemodum adhęrescit, à prioribus au-tem longissimè distat, idcirco his conceptus humor totus penè in priora conflu-xit. Vt granum vuæ, sic ῥαγοειδὴς parte priore & media foramen habet, quod pupula Latinè, κόρη & γλήνη Græcè vocatur, è quo acies est qua cernimus, hoc enim rerum spectra spiritusque prosiliunt: nascitur autem hæc ex tenui menin-ge. Rhagoidẽ circumcirca proximè succingit arachnoides, colore nigra, arteriis venisq;

Auris. Nasus. Oculi. Palpebra. Cilia. Musculi. Tunica. Humores. Compositio.

venisque consperſa more ſecundarum vteri, ex videndi neruo tenuiſſimè fuſo, dilatatoque nata, qui ex cerebro nonnihil ſecum detulit eius contextus qui χοροειδὴς appellatur. Itaque inter has tunicas palàm eſt nihil prorſum intercedere. Quantum ſupereſt interioris capacitatis, id replet vitreus humor copioſiſſimus, is quidem & craſſitie vitro fuſo ſimilis: in quo proinde cryſtallinus veluti innatans ſtabilis & cōſtans inſiſtit, nulla tunica diremptus. Poſitus autem is eſt non in vitrei medio, ſed parte eius priore, pupulæ prorſum obiectus, vt ea ſede medium totius oculi velut punctum occuparet. Humorum hic duriſſimus glaciem concretam aut cryſtallum referens. Figura non planè globoſa, ſed qua pupulam ſpectat preſſior ac planior. Alitur vitreo humore, vitreus autem per venas è cerebro cum arachnoide deriuatas. Hæc de videndi ſenſu. Guſtatus ore continetur vndique ſeptus ad vſum & incolumitatis cuſtodiam, quodque cibi & potionis iudex ſit. Quocirca lingua & palatum eius inſtrumenta cùm ſint, ſatis videntur antè ſuis locis explicata. Tactus toto corpore æquabiliter fuſus eſt, cuius idcirco propria inſtrumenta non priùs dèfinire poſſim, quàm reliquorum omnium neruorum propagatio ſit abſoluta. *Guſtus.* *Tactus.*

De neruis. CAP. X.

PARTIVM diſſimiliū inſtrumentorumq; corporis omnē iam videor compoſitionem planam feciſſe, vt omnis illarum deſcriptio facta explicataque putetur: nunc autem ad ſimilarium partium expoſitionem reuerſus, eas primùm verbis amplectar & expediam; quarum beneficio reliquæ omnes indigent, communique opera gubernantur: hæ ſunt venæ, arteriæ, & nerui. De his quidem ſuprà, obiter duntaxat, & (vt dicere ſolent) perfunctoriè dictum: nunc verò plenam abſolutamque illorum propagationem exponemus, qua legentis animus ſaturari poſſit. Ne autem de cœpto viæ curſu deflectam, quam de neruis paulò antè ſuſcepi tractationem hîc perſequar. E cerebro, tanquam è radice caudex, profunditur ſpinæ medulla, quæ cerebri ſubſtantiam accipiens, eius aut pars eſt, aut profectò vicaria, tanto durior quanto longiùs proceſſerit. Vt enim prior cerebri pars vſquequaque mollis eſt & tenera, poſterior tantum dura: quantum progreditur, ita ſentientes neruos natura omnes è priore illa parte, mouentes verò, vtpote duriores & ad motionum impetus ſuſtinendos roboris plurimum nactos, à poſteriore & ex ſpinæ medulla deriuauit. Conuenit enim vt è ſimili vnumquodque naſcatur, vixque à duro poteſt molle quicquam proficiſci, quanquam durum quippiam ex molli prodit, non primo quidem ſtatim exortu, ſed dum progreſſus longitudine aut regionis per quam ducitur ſicciore natura areſcens, durius robuſtiuſque ſe ipſo redditur. Sic enim ſuprà proditum eſt, complures è tertia coniugatione mouētes neruos emerſiſſe, & è ſexta recurrentes, qui longo viæ tractu, mouentium vim & naturam acceperunt. Attamen neque hos inter exquiſitè duros collocare poſſis, quòd ab illorum robore pluriſmùm deſciſcant, vt idcircò ratum ſit & conſtans omnium exquiſitè durorum, cerebellum & ſpinæ medullam principium eſſe & originem: de quibus iam pleniorem orationem inſtituo. Itaque medulla per ſpinæ fiſtulam in extremum ſacri oſſis progrediens, duobus inuolucris conueſtitur, quæ à cerebri meningibus proferuntur, & quæ eundem ac meninges vſum præſtant. Supra hæc tertia quoquetunica fortis atque neruoſa circumiicitur, ne dum ſpina inflectitur, flexa quoque medulla diſrumpatur. Sequuntur vertebrarum nodi, vinculis ſuis inter ſe connexi atque coniugati: quos prætereà vniuerſos alia tunica extrinſecus integit & firmiſſimè colligat. Hic miſſum facio tenacem & glutinoſum humorem, quo plurimo vertebræ ad motus procliuitatem circumfuſæ ſunt. Medulla igitur tamquam caudex ramis plurimis fruticatur, in omnes artus, ſenſus, motusq; gratia propagatis: à ſingulis quippe vertebris bini eo, quem nunc dicturus ſum modo, expromuntur atque proferuntur. Prima atque ſumma hinc ſurgens coniugatio, exilium eſt neruorum, qui ex medulla orti per obſcura ſummæ vertebræ foramina prodeunt: quòd non vt reliquos omnes per articulos compagesque

Spinæ medulla. *Neruorum durior origo.* *Medullæ tunicæ.* *Prima neruorum è ſpinæ medulla coniugatio.*

elabi tutum esset, vt qui tenues frequenti motu diuulsi frangerentur. Pusilli autem cùm sint, non extra musculos huic vertebræ incubantes procurrunt. *Secunda.* Altera συζυγία insigniores neruos ab ea mittit regione, quæ inter primam secundamque vertebram à lateribus posita est. Horum pars maxima circum aures, & in capitis posteriora ad summum vsque verticem effunditur: pars reliqua in circumiectos omnes musculos irrepit, primæ implicita coniugationi. *Tertia.* Ex his foraminibus, quæ inter secundam & tertiam vertebram vtrinque hiant, alia proficiscitur coniugatio, ad eos musculos sese applicans qui maxillas mouent, & ad eos qui caput retrò deflectunt, atque hæc est tertia. *Quarta.* Huic quarta confusa in musculos effertur capiti ceruicique communes, quorum est caput retrò detorquere: in eos præterea qui maxillas mouent, in eas deniq; particulas, quæ ponè aures sitæ sunt. *Quinta.* Erumpit autem ex eo foramine quod inter tertiam & quartam vertebram intercedit. Quinta coniugatio simul atque è proximo articulo prodierit, altera propagine quartę permiscetur, similiter ac ea distributa: altera verò sextæ. *Sexta.* Hæc autem post quintam vertebram excidens, ad scapulas plurimùm deriuatur: insuper verò proximis vtrinq; sese attexit, & tenues de se villos in singulas ceruicis vertebras emittit. Eadem quoque diaphragmatis neruo implicita atq; inserta, non modicè eum adauget & amplificat. Qui enim diaphragma moturi sunt nerui, è ceruicis medulla omnes prodeunt, plurimi autem (vt multis visum est) ex quarta coniugatione. In partem diaphragmatis mediam quæ neruosa est & musculi principiũ censetur, hi se penitus inserunt: in ipsaque via fulciuntur intersepiente membrana thoracis. Duo alij per initia his copulantur nerui, qui tamen mox inde intrò sub os pectoris euecti, tandem in diaphragmatis summum & ad mali punici sedem contendunt: horum eadem origo quæ superiorum est. *Septima.* Septima coniugatio sub vertebra sexta emergens, maxima ex parte in brachium porrigitur: villi autem reliqui proximis implicantur annectunturque in caput, in ceruicem & diaphragma diffusi. *Octaua.* Similis propemodum & octauæ coniugationis distributio, cuius tamen in cubitum & vlnam multiplex processus, totus absumitur, nec vltrà pergit, attamen huius nihil quicquam in septum transuersum promouetur. *Nona.* Nonaq; post octauam vertebram nata, in manus extremas tota properat, hoc dempto quod superior sibi adiiciens quasi arripuit: sed huius quoque nonnihil abit in vicinum musculum, qui primus atque summus in thorace, medium inter primam secundamque costam spacium tenet. Itaque nona hæc productio cùm ad cubiti flexum carne quidem nudum se appulerit, ne fortè periclitaretur, inter ossium tumores atque nodos se abdidit, illincque tutò triplici propagine in manum disiicitur, vna quidem intus ad minores digitos, altera in maiores fissa: tertia in summæ manus externam regionem inflexa. Cæterùm non hæc modò, sed octaua quoque & septima dum per humerum fertur, intrò via tutissima pergit, multis integentibus musculis communita. *Decima.* Sequitur decima coniugatio, quæ ipsa secunda quoque dorsi censeri debet, quemadmodum quæ dicta proximè est, dorsi prima statuitur. Etenim vertebra quæ omnium est octaua, si eadem quoq; dorsi prima ponitur, consequens est eam coniugationem quæ sub illa erumpit, dorsi quoque & thoracis primam existimari. *Nerui ex dorso.* Itaque ex singulis quæ in dorso sunt vertebrarum compagibus, singula neruorum coniugia in proximos emergunt musculos, tum in eos qui inter costas positi sunt, tum in eos externos qui per spinæ longitudinem excurrunt, ῥαχίτας hos Græci vocant. Quin & horum neruorum extrema sese latiùs demum explicant, dum qui ex verarum costarum radicibus exierunt, in humeros, in scapulas, in circumiectos thoraci musculos, in reliquas demum omnes pectoris particulas tenuissimè fissi sparsiq; diffunduntur: qui verò ex breuiorum costarum nati sunt vertebris, in abdominis musculos abeunt. *Nerui ex lumbis.* E lumbis quicunque nerui efferuntur, partim in externos posterioresque musculos perreptant, partim in interiores, iis neruis implicati quos diximus è sexta cerebri coniugatione eôdem deriuari. *Nerui ex osse sacro.* Ex osse sacro quatuor qui vtrinq; excidunt, ex suo quisque foramine in crus vniuersum iter habet. *Nerui omnes quot.* Ex quibus colligi potest omnes è spinæ medulla tractas coniugationes esse nouem & viginti: octo quidē

è ceruice,

è ceruice, à dorſo duodecim, quinque ex lumbis, ab oſſe ſacro quatuor. Sunt qui ab hoc quinque exprómi iudicent, vt ſint omnes triginta. Auicennas quoque è coccygis & caudæ extremo neruum cõiugij expertè deducit: at re vera hic inter vincula annumerandus eſt, neque præter eas quæ hactenus proditæ ſunt à nobis, vlla ſeorſum & per ſe coniugatio deprehendetur. Sic autem deducuntur, vt qui nerui ex infimis duabus lumborum vertebris atque ex oſſis ſacri quatuor foraminibus emerſerunt, omnes ferè in vnum quaſi faſciculum coniecti, parte poſteriore qua coxa rimam amplam agit, in crura protrudantur ponè articulum, amplo aperti abditique muſculo. Simul autem muſculis qui inibi ſunt, prout fert dignitas atq; magnitudo, ſuum cuiq; ramum impartiunt. Vnde mox alij in crura ſparſi deorſum per interiora feruntur, qui ad pedis inferiora concedunt: alii verò per exteriora, in pedis priora atque ſuperiora pertinentes: alii media inter hos regione poſiti in muſculos ſuræ dirempti abſumuntur. Id vnum ſolerter (ſiquid aliud) natura proſpexit, vt illos oſſium, cartilaginum, atq; vinculorum quaſi propugnaculis cinctos & obuallatos traducat. At verò non omnes qui ex lumbis & ex oſſe ſacro prodierunt, ſic continuò per poſteriora deorſum commeant, ſed ex his non pauci tenues rami per amplum pubis foramẽ exeunt, alii in exiguos muſculos qui circa podicem, veſicam, penem, & teſtes habẽtur, alii in peritonæi, veſicæ & vteri membranas, alii in cutem quæ femur circunfundit adusq; genu diſpertiti. Hæc eſt vniuerſa & integra neruorum confectatio.

Neruorũ in crura diſtributio.

De venis. Cap. XI.

Iecur venarum eſſe originem hic pro hypotheſi conſtituam, cuius tamen veritatem multis poſthac rationibus illuſtrabo. Huius è parte concaua venæ plurimæ in ventrem & inteſtina diſperſæ finduntur, arboris cuiuſpiam radices imitatæ. At verò pars conuexa venam craſſiorem edit atque profert, quæ arboris caudici comparata ramos admodum multos in omne corpus diffundit: quorum ea vis eſt & facultas, vt è iecore in omnes partes corporis alimentum diſtribuant, non modò tuborum ductuumq; ſimilitudine, ſed concoquendi quoque viribus *Venarum compoſitio.* inſigniti. Preter reliquas autem attrahendi facultas in illis plurimùm viget, cuius cauſa in ſimplici tunica omnes villos in longum porrectos acceperunt: ſimplex autem tunica ſatis erat quæ ſanguinem vtpote craſſiorem coërceret atq; contineret, neque periculum erat hinc illum diffluere. Iam verò venæ omnes hac quæ ſequitur diſtributione diſiectæ diſpartitæque ſunt. À iecoris introitu reſimaque parte vena grandis excedit portas appellarunt) à qua velut à communi quodam *Venæ meſaraicæ.* initio, riuuli complures in ventrem & inteſtina tanquam à trunco radices aguntur. Ac primùm duo ab ipſo ſtatim egreſſu cernuntur, alter minor, iſque ſuperior, qui comite arteria multis ductibus totus in ventriculum abit, aliis quidem *Ad ventriculum.* in ecphyſin, aliis in ſuperiora dextraque protenſis. Alter riuus multò maior aliàs ſub duodenum inteſtinum, aliàs ſub ieiunum ſe demergens, idque tranſiliens in meſaræon contendit: quod priuſquam attingat ei quod pancreas dicunt nititur ac fulcitur, cui ſanè & duodenum, & ductus qui ad bilis veſiculam tendit, & reliqua quæ inibi ſunt vaſa inhæreſcunt. Ex eo loco riuus in lienem emittitur, qui *Ad lienem.* omnium ſecundus haberi debet: è quo in tranſitu venæ plurimæ capillorum modo tenues in ventriculi fundum permanant. Huius quantum reliquum eſt, in lienis ſubſtantiam multis quaſi radicibus diſciſſum ſe inſerit, quæ tamen dum ex liene efferuntur & emergunt, in duos rurſum riuulos concurrunt: vnus in os vẽtriculi parte tumentiore ſe infert, alter in omenti partem ſiniſtrã retorquetur. Tertius è caudice riuus in pancreas primũ immerſus, mox deinde per meſaræi *Ad colon inteſtinum.* radicem quæ ſpinæ adhæreſcit, longo tractu in ilia ſiniſtra procurrit: multiſq; riuulis diſſectus omnem coli inteſtini productionem irrigat, vt proinde ad hoc totus hic tubus pertinere videatur: atque huic quidem iſthac deductione comes aſſidet arteria. Poſt hunc alius in dextram cõtendit, per pancreum in duodenũ *Ad cæcum & omenti dextrã.* ſparſus inteſtinum, bilis folliculo ferè è contraria regione obiectus. Nihilo hic obſcurior ſuperioribus multos quaſi ſurculos in omenti dextrã regionẽ profert,

Ad omenti sinistra.

atque è pancreo hi quidem distribuuntur. Reliquus stipes quà iam mesenterium attingit, riuo quinto prædictis obscuriore omnem omenti partem sinistram perreptat.

Ad ileon.

Vbi verò per mesenterium aliquantum iam processit, totus in duos finditur: horum rursus vterq; in duos, omnes demum in quamplurimos tenues, quorum pars maxima in gracilia omnia intestina ipsumque cæcum multiplici sobole dispergitur: pars quædam minor in mesaræi glandulas immissa desinit.

Ad glandulas mesenterii.

Eà est venarum mesenterij propagatio, quæ in vnam ad iecoris portas constitutam, omnes tanquam in truncum radices confluunt. Hæc porrò secur mox vt subiit, alios in id ramos spargit, ferè quidem in singulas fibras singulos, sed qui demum

Vena caua non est continuata venis mesenterii.

sectione partitioneq; multiplici in omnem iecoris substantiam exhausti oblitterentur. Quæ etenim ab eius conuexo emergit, ampla illa quidem ac proinde caua nuncupata; ex quamplurimis quoque riuulis & quasi radicibus per intimam iecoris partem diffusis, exurgit: at hæ nihilominus neque illis quas modò dicebam ex portis in singulas fibras distribui, continuatæ sunt; neque ad illas extremitatibus sese applicant, neque aliud quicquam præter iecoris substantiam illis

Vena caua diuisio.

commune intercedit. Cæterùm vena κοίλη, id est caua dicta, ipso statim è conuexo egressu, bipartitò finditur, quasi in duos prægrandes ramos dirempta: alter sursum per diaphragma in cor euadit, alter deorsum secundum lumborum vertebras contorquetur. Ille quidem haudquaquam dorsi spinæ insidet, sed per me-

Ad diaphragma.

dias thoracis regiones, diaphragmate, interseptiete membrana, corde & pulmonis fibra suffultus, per sublime ad claues & iugula concedit, plurimosque ramos eo tractu profert ac diffundit: primum in diaphragma duos, qui deinde multifa-

Ad interseptum.

riam fissi longè lateque se pandunt. His proximè exeunt capillorum modo tenues venæ, in membranam thoracis interseptientem & in cordis inuolucrū, quarum extremitates haudquaquam paucæ, in priores thoracis partes & in malum

Ad cordis substantiam.

punicum irrepunt. Altiùs autem vbi vena caua cordi iam assistit, eam tanquam ramum promit, quæ cordis externa ambire spectatur, & in eius molem sparsa exhauriri, vt per quam densior cordis substantia nutriri debeat, non autem eo san-

Ad cordis sinum dextrum.

guine quem suis ventriculis conceptum, caloris spirituśq; beneficio tenuiorem fecit atque puriorem. Suprà multò capacior alia in dextram aurem dextrumque cordis ventriculum demersa illabitur: hanc multis non venam, sed aptiùs membranam dicere placet, ex sinistro venæ cauæ pariete profectam; quæ dextrum sinum inuoluat & obtegat. In cordis corpus non altiùs hæc penetrat, neque iam ipso ingressu venæ speciem retinet, sed mox vt cor attingit, in illius substantiam degenerat prorsumque oblitescit: quod sanè argumentum Aristotelicos eò ad-

Vena arteriosa.

duxit, vt venas omnes è cordis substantia nasci putarent. Ex hoc cauo dextro ve-

Ad quintā vertebram dorsi.

næ nouum genus emergit, quæ in pulmones surrecta, arteriarum modo tunica duplici obuallatur, cuius antè propagationem expediuimus. Paulò suprà cordis aurem dextram, caua vena aliam rami specie edit, quæ solitaria omnisque coniugii expers (hinc ἄζυγος Græcis appellatur) in quintā dorsi vertebram primùm delapsa, mox deinde per spinæ longitudinem excurrit in imam partem diaphra-

Ad costarū interualla.

gmatis. Hanc eandem non paucæ corporum dissectiones ostendunt à caua deriuari antequam ad cor accedat. Eadem per spinam incedens vtrinque in omnia interualla costarum ramos effundit, supremis duntaxat duobus aut ad summum tribus exceptis, quæ aliunde prodeuntibus venis ali posthac exponemus. Hi autem rami statim è radice & ortu surculos de se foras emittunt in externos dorsi musculos: longiùs verò progressi per costarum longitudinem tandem extra thoracem foras erumpunt & eminent. Reliqua vena caua contendens ad iugulum, interseptienti membranæ à dextera committitur, in quam complures venulas prætenues conspergit: moxque in quinta & minima pulmonis fibra tanquam in

Iuxta gangliū diuisio.

substrato puluinari recumbit. At verò priusquam iugulum attingat, totus venæ cauæ truncus apud glandem, quæ inibi ingēs conspicitur, in duos amplos ramos dirimitur, qui mox ad axillas festinant inclinati. Huc autem flectuntur per summa & interiora thoracis, cùm nondum supra claues euecti sunt: excedunt verò & emanant in axillas per id spacium, quod inter claues & primam thoracis costam

interce-

intercedit:hinc meritò interiores venæ dici ſolent. Ab his nondum foras elapſis; multæ in progreſſu ſurgunt vtrinque propagines; primumque ex eo loco vbi vena caua in duos ramos diſtrahitur, exiles venæ in proximam adiectamque glandem abſcedunt: ab ipſo deinde ramorum exortu alii tenuiores protinus in os pectoris contendunt, eique ſubditi aduſque malum punicum decurrunt, quo tractu in ſingula coſtarum interualla partis prioris ramulos explicant: quorum vnuſquiſque alteri cuipiam venæ fit obuius, quam ex illa coniugii experte diximus extremum foras emittere. Iam itaque vtrarumque venarum (tametſi interiores hæ ſunt) extrema extra thoracem euadunt, tum in mammas, tum in exteriores muſculos inſperſa. Præterea verò ex eiſdem amplis ramis inſignes venæ in tria coſtarum ſuprema interualla multifariam diffinduntur: & ex iiſdem ferè ſedibus aliæ mox in ſcapulas & quoſdam interiores ceruicis muſculos ſe conferũt. Poſt quas aliæ emergunt, quæ in ceruicis ſpinam demerſæ, per interiora foramina ſupremarum ſex vertebrarum irrepunt dum caput attingant. Has igitur propagines effundunt rami ampli venæ cauæ, priuſquam ex thoracis capacitate excedant. At verò vterq; protinus vt de thorace emerſit, aliis rurſum quatuor quaſi ſurculis fruticatur: quorum vnus in eos exteros muſculos abit, qui ex humero in medium pectus & ſupra mammas procedunt, alter in axillarum glandes: atq; hi ambo exiles ſanè ſunt. Tertius in eos muſculos ſe proripit, qui ſcapulis ſubiecti ſunt, in eumque muſculum qui inibi ſpectatur maximus. Quartus omnium ampliſſimus externas thoracis partes irrigat & alit, hinc demum ad coſtarum extrema deriuatus. Occurrunt autem iſtius propaginis tenues riui extremis earum venarum, quas ab imo & ex intimis thoracis emergere proditum eſt. Quas autem deriuationes in brachium atq; deductiones faciat hęc vena interior, poſteaquam ex axilla euaſit, pauló pòſt edicetur. Iam verò vt quę ſupra iugulum in ceruicem & caput inferuntur venæ conſpicuæ ſint, ad eum redeamus venæ cauæ diremptum, quem prope glandem ſub iugulis fieri commemorauimus. Ex iis itaq; venæ cauæ ramis, quos tanquam magnos duos ſtipites in axillas exporrigi dixi, qua parte clauiculis aſſiſtunt, vtrinq; inſignis vna vena ſurgit in ceruicem. Ante hanc autem alius ramus propior glandi atque citerior emittitur, qui per ceruicis intimá deductus gulæ vtrinque vnus aſſidet. Quocirca quatuor ex ea quæ ſub clauibus eſt regione venarum propagines ſurſum contendunt, quas tum primùm iugulares mos eſt appellare, dum collo inſertæ ſunt, & ſupra claues emerſerunt. Duæ ex his quæ pariter cum gula ſurſum in fauces & oris intima ſparſæ feruntur, interiores iugulariæ dictæ ſunt, quòd altiùs conditæ perpetuò delireſcant: aliæ autem quæ ſubter cutem exiſtunt, externæ & eminentes ſunt iugulariæ. Harum verò vtraq; mox vt à primo exortu ſupra claues euaſit, in aliis quidem corporibus ſimplex omnino perſiſtit, in aliis finditur in duas, quarum altera priore colli regione rectá ad caput aſcendit: altera principio quidem deorſum veluti deflexa claues circumplectitur: moxque ſurſum reducitur, aliàs ſoliuaga, aliàs interiori coniuncta. Multi ab ea riui defluunt, vnus quidem frequenti ſobole in proximos muſculos diſiectus, alter maior atque obliquior, qui è clauibus ſenſim diſcedens, ad humerum per externa deflectit: hanc iccirco venam humerariam & externam mos eſt appellare: tametſi illic minimè exhauſta obliteſcit, ſed longiùs progreſſa cubiti flexum petere contendit. Vnde perſpicuum eſt humerariam venam non minore, imò plerumque maiore ſocietate atque commercio cum vena caua coire, quàm cum ceruicis & capitis interioribus. Quin & illam nos plerumque obſeruauimus tanquam ramum erumpere atque naſci ex interiore vena, mox vt thoracem egreſſa ad axillam feſtinat, vt proinde ſecta nihil aliud quàm interior illa conferret. Tertius ramus ab externa colli vena productus, & in ſcapularum muſculos deflectens abſumitur. Quartus humilis eódem in muſculum ingentem demittitur, ei plerumque occurrens venæ, quam à baſilica in humerum efferri iam diximus. Quod porrò externæ iſtius iugularis reliquum eſt, quà iam ad aures ſeſe applicat, variè diſtractum atque diſiectum, alios ramos in faciem, & tempora, alios circum aures & capitis

Baſilicæ diſtributio ab axilla.

Iugulariũ ortus.

Venæ ad ſcapulas & humeros.

Ad capitis externa.

posteriora, alios intrò in cerebrum diffundit. Sic autem longiùs quoquouersum progredi videntur, vt dextræ venæ sinistris, priores posterioribus extremis suis obuiæ, in summo vertice concurrant. At qui intrò se inferunt, ad auris radicem quo loco inferior maxilla superiori committitur, viam habent & introitum, quà maximus in cerebrum patet accessus.

Ad fauces & oris intima.

Interior autem iugularis sursum ascendēs gulæ assistit vtrinque vna: cumq; iam ad maxillæ regionem sese extulerit, iis qui effusi sunt ab externa ramulis alios complures immittit atque coniicit: quique hac confusione implicati sunt, alii in fauces & guttur pertinent, alii in eos musculos qui penitus laryngi circumiecti sunt, alii insignes in linguam, alii in palatum & circumductas ori partes.

Vena ad nares.

Hinc interiores iugulares supra palatum emergunt, ceruicis intima secutæ, dum capitis basin attingant: quo ductu in eas partes quæ inter palatum & basin positæ sunt, ramulos effundunt: quorum tandem extrema desinunt in nares. Ex eisdem ferè sedibus ramulus vnus editur proferturque inter primam & secundam ceruicis vertebram, moxque alter occiput & primam summamque vertebram, qui tamen hinc elapsus in pericranium quibusdam dissipatur, aliis integer patente foramine in occipitis osse intrò se recondit per meninges ad verticem diffusus: solet hęc à quibusdam vena puppis appellari.

Ad interiora capitis.

Reliquæ iugularium extremitates, per suturas quæ occiput & os cunei copulant euadunt in cerebrum, moxque è basi media eò pergunt, vbi duplicata crassa meninx cerebrum à cerebello dirimit: sicque geminationis illius firmitate suffultæ, sursum irrepunt in cerebri summum quasi fastigium, in quo vacua regio inest, quàm suprà torcular diximus appellari. Quinetiam venę quas dixi ad aurium radicem intrò inuchi & inferri, mox propaginibus multis dispersæ, à lateribus media inter caluam & crassam meningem via, in vnum quoque torcular omnes vtrinque commeant. Hic enim locus est in quem cerebri alimentum magna ex parte confertur: è quo demum id riuis tenuissimis, quos iam venas vix ausim dicere, in omnem cerebri substantiam profunditur. Quin & illi riui iuxta cerebri glandem tenuissimè dissecti, in priores ventriculos concedunt, ibique exilibus arteriis implicati, contextum illum struunt atque componunt, qui à Chorio, id est à secundis fœtum inuoluentibus nomen habet. Ea nimirum est omnis venarum in caput & cerebrum dispersio: nunc autem ad eas redeundum quæ in brachium directè feruntur.

Venarum brachii diuisio.

Basilica vena, quæ & interior brachii vena & axillaris appellatur, statim vt ex ala excessit, in amplum humeri musculum & in eos ferè omnes qui illi assistunt, propaginem mittit; inibi penitus exhaustam, reliqua tota aliàs simplex aliàs gemina ad inferiora obliquè deflectit; atque subter cutem emergens ad cubiti nodum festinat. Quò tamen priusquam adueniat, in medium cubiti flexum venam traiicit manifestam; ex qua solet ea quodammodo nasci, quam mediam mox appellabimus. Hinc longiùs procedit basilicæ truncus, eoque interim viæ spacio ramos dispergens in interiores cubiti musculos, subter cutem ad carpum accedit, vbi in venas complures neque eas quidem obscuras diffinditur, quarum sit ad minores inferioresque digitos distributio: è quibus multis nominibus ea celebratur, quæ inter medicum & minimum digitum interiicitur.

Cephalica.

Cephalica altera brachii vena, quæ eadem externa est & humeraria, à clauibus per ceruicis musculum flexuosa declinat in humerum, à quo mox recto tramite deorsum contendit, simulque venas prætenues spargit in partes eas quas peragrat. Cùm autem in nodum cubiti proximè appulerit, tripartitò secta ramum vnum in brachii superiores musculos recondit: alterum in cubiti flexum obliquè detorquet, qui manifestè conspicuus cum altero coitionem facit, quem nunc diximus eò quoque è basilica traiici: sitque istarum congressu media quædam vena, omnium in cubito extantium maxima.

Mediana.

Tertium autem ramum efficit reliquus processus, qui per extremam cubiti regionem in carpum excurrit, frequentique sobole in superiores manus digitos effunditur: in quibus ea numeratur, quam inter pollicem & indicem consertam, capitis venam dixêre. Cæterùm media vena è brachii flexu discedens radium ascendit, euadensq; in externa, ramis diffinditur duobus: è quibus alter deorsum deflectens,

riuulis

riuulis basilicæ suos quoque permiscet: alter sursum euectus cephalicæ ramis se complicat & inserit. Hæc venarum esse solet in brachium & manus distributio, quæ tamen in non paucis variari cernitur, & nonnunquam eiusdem hominis in dextro ac sinistro dispar. Plerunque vena nulla existit media, est qui cephalicam, est qui basilicam in apertum non proferat: deprehensum quandoque eam quæ pollici assistit à basilica, eam autem quæ minimo digito accumbit à cephalica deriuari: tanta videlicet in iis ostenditur naturæ varietas, ad quæ nulla necessitatis lex cogit: atqui non in venis (vt neque in stirpibus) vna semper & similis est necessaria fruticantium ramorum proiectio. His omissis tempestiuum iam fuerit venarum inferiorum propagationem explicare. Vena caua simul è iocineris conuexo expromitur, ramum ingentem ad inferiora lumbosque contorquet: quos antequam attingit, pendulus is etiam tum & veluti appensus, prætenues alios ramos in thecas & inuolucra renum, atque in adiecta illis corpora vtrinque profert. Continuò autem vt ille lumbis insedit, in renum corpus eas venas infert, quas dixi iunioribus emulgentes appellari: à quibus plerunque sibræ tenues in ipsa quoque inuolucra concedunt. Ab emulgente sinistra vas exit seminarium, quod multis flexibus in testem sinistrum abit: dextrum autem vas non item, sed ex ipsius cauæ trunco maiore duci solet. Iam verò cùm sub renes truncus hic peruenerit, ad dextram læuamque exiles venas spargit in transuersos abdominis musculos, & in omnes ventris partes inanes, quæ inter costas adulterinas & suprema coxarum ossa mediæ interponuntur. Præter quas aliæ in singulas lumborum vertebras vtrinque permeant, per ea vertebrarum foramina se inferentes, per quæ diximus neruos foras excidere: atque ex his aliæ tenui membrana cinctæ in spinæ medullam, aliæ maiores in eos musculos erumpunt, qui spinæ extrinsecus accubant, hinc simul in externa posterioraque corporis longè latéque diffusæ. At ipsa vena caua cùm ad postremam vertebram ossisque sacri initium appulsa est & adducta, in duos tota finditur ramos amplissimos, in crura obliquè prolapsuros. Quò priusquam pertineant, plurimas in circumiecta loca coniugationes edunt: prima quidem retrorsum in ψόας interiores lumborũ musculos: secũdam exilem in proximas peritonæi partes: tertiam in os sacrum & instratos illi musculos: quartam in podicem & rectum intestinum, in quibus hæ numerantur, quas hæmorrhoidas præ cæteris nuncuparunt, quanquam inter eas quæ ferè septem sunt, vna ex loco medio disiunctionis ramorum venæ cauæ prodire solet. Quinta coniugatio ad vesicam eiusque ceruicem flectitur: eademque mulieribus ramos alios in vteri fundum, alios in eius partem imam atque ceruicem demittit, qui ipsos quoque testiculos quadam ex parte ambiunt. Sexta in musculos rectos effertur abdominis, per quos dein in thoracis cartilaginem & imam regionem mammarum euadit, extremitatibus occurrens iis venis quas paulò ante dixi ab axilla in thoracis externa demitti: vnde intelligitur venas quæ ad vterum & quæ ad mammas prouehuntur, ex eadem aut ex proximis inter se radicibus deriuari. Septima in os pectinis eiusque lacertos: octaua ex commissura ossium pectinis elapsa, in genitale tum maris tum fœminæ pertinet. Nona in musculos crurum interiores figitur: decima subter cutem ab inguinibus per ilium regionem ascendens, iis venis sit obuia quæ extrinsecus per thoracis latera deorsum trahuntur. Reliqui amplorum ramorum ductus, in suũ quisque crus proficiscitur: atque sub inguine productio quædam emittitur in priores femoris musculos, per quos sparsa omnis dissipatur: altera subter cutem per interiora femina deerrat, ampla illa quidẽ & manifesta, à qua cõplures riuuli in subditas regiones penitus deducti sunt. Hæc eadem paulò supra genu tripartitò finditur, ramumq; vnum per prioré & interiorem tibiæ regionem rectà deiicit in subiectum malleolũ, vbi clarus atque conspicuus, saphena dici solet. Alterũ maximum per poplitem recondit in abditos atque posteriores cruris musculos, vbi frequenti ramorũ sobole disperditur. Tertiũ per cruris posteriora retorquet, qui dein sub cute per externam tibiã in subditum malleolum decurrit: longiùs autem progressus, supra infraque in minores digitos abit, quemadmodum primus

Distributionem variari.

Venæ cauæ descensus

Venæ emulgentes.

Ad lumborum regiones.

Venæ cauæ in crura diremptus.

Decem venarum coniugationes.

Saphena.

extremis riuulis maiores pedis digitos circumplicat. Medius is qui per poplitem abit in furam, ferè bifariam fcinditur, & extrema ferè difiicit, alterum ad inferiora, in fuperiora alterum, qui vtrinque affidentium venarum riuulis implicatur. Hæc vniuerfa funt quæ de venarum diftributione atque numero dicenda videbantur: nam quæ ex vmbilico in iocineris concaua irrumpunt, vietæ iam atque emeritæ, in venis habendæ non funt, vt neque in fœtuum fecundis quæcunque innafci folent & fruticari, corporis partes cenferi debent.

De arteriis. Cap. XII.

Arteriarum vfus. *Arteriæ cur quàm venæ pauciores.*

ARTERIARVM nō longè impar nec diffimilis eft, atq; venarum defcriptio. Spiritus enim vitalis in omne corpus effufi, cùm hæ canales fint atque ductus, debent vtiq; in omnes partes corporis deriuari. At nihilominus arteriarum quàm venarum minùs frequens eft propagatio, quòd fanguis craffior in exiguas proculque remotas partes, vix nifi venarum ductibus poffit commeare: fpiritus autem fanguine multò tenuior ab extremis maiorum arteriarum elapfus, per cęcas occultafque partium vias, in diftantiora poffit euadere, nullo in id arteriæ adminiculo indigens. Hinc fit vt arteriam femper vena comitetur, nifi cū ortus varietas eas coniūgi non permittit: arteriam enim quæ ex corde fecūdum fpinam delabitur vena nulla fectatur, vt neque eas quibus contextus ille ftruitur admirabilis. At non peræquè vnaquæque vena comitem arteriam obtinuit, tum quòd diuerfa origo id plerunq; non finit, tum quòd in complures partes exiguas maximè fub cutem diffufæ funt venæ, quibus nulla erat arteriarum neceffitas. Itaq; infignioribus & magnitudine pręcipuis venis, vbicunque natura potuit, comites dedit arterias: quod qua ratione in fingulis effecerit, definiendum deinceps breuiterque defcribendum. Ex læuo cordis ventriculo vas prodit amplum, quod omnium arteriarum tanquam truncus & ftipes habetur: arteriæ autem ex eodem in pulmones eiectæ, fimplicique tunica venarum modo conditæ, huic pro radicibus erunt: iis nempe venis comparatæ, quæ ex mefenterio in iocineris portas ducunt vehuntque alimentum, fic enim & ipfæ ductum de cælo hauftumque in pulmones fpiritum cordi fubminiftrant. Cæterùm trūcus is quem dixi, protinus vtè corde profiliit, duas arterias in illius ambitum reflectit: alteram in mediam eius regionem, alteram ad bafin circaque dextrum ventriculum. Mox totus in duos eofque difpariles ramos diffinditur: quorum qui amplior, in quintam dorfi vertebram in læuū torquetur, inferas corpores partes peragraturus: in partes autem fuperas, quòd eæ minùs multæ effent, minor alter effertur. Hic itaq; pulmone fuftentatus ad iugulū pergit, ipfaque via ramum profert in alam finiftram, ex quo interim propagines defluunt: vna quidem in tria fuprema coftarum interualla, quæ extra thoracem elapfa ad fpinæ mufculos pofteriores fefe applicat: altera in pectus & mammas ad extremas vfque coftarum cartilagines effufa: tertia in foramina fupremarum fex in ceruice vertebrarum, pariter cum vena comite ad medullæ membranas adducta. Reliquus hic ramus in fcapulam & brachium finiftrum fparfus euadit, bafilicam venam plurimum fequutus. Stipitis autem pars maior ad iugulum contendens, à læua dextrorfum reflectitur: quæ cùm ad ingentem glandem, cui ganglio nomen eft, peruenerit, ramum vnum ad intimam iugularem finiftram, alterum ad dextram porrigit: externæ fiquidem venæ iugulares, coniuges arterias non acceperunt, vti neq; cephalicæ, quas per humerum in brachium proferri diximus. Huius demum arteriæ quicquid reliquum eft, necdum fupra claues egreffum, in dextram axillam itei habet, pares obiter nec diffimiles propagines fpargens atque ea quam diximus ad læuam deflectere. Ex quo perfpicuum eft, dextrum arteriæ ramum longè editiorem finiftro exiftere. Carotides porrò duę arterię pofteaquam fupra claues cum interioribus venis iugularibus in ceruicem emerferunt, furfum rectà feftinant, quo tractu in fingularum vertebrarum foramina riuulos edunt, qui medullę membranis impliciti pariter cū illis in caput efferuntur. At carotides ipfę in maxillę confinio bipartitò fcinduntur, vt vtriufq; pars vna retrorfum & in pofteriora, altera in prio-

Arteriæ venofæ.

Ramus arteriæ fuperior.

Arteria ad brachia.

Iugulares.

in priora & aduerſum ſpectet atque flectatur. Quin & huius duo inſuper ſiunt rami,alter in linguam & interiores maxillę lacertos,alter foras eminens propter auriculam in temporum muſculos effunditur; qui demũ in verticem ſummum aſcendens,oppoſitæ arteriæ extremis explicatur. Pars verò quam in poſteriora flecti dicebam, duos æquè ramos promit magnitudine præcipuos, quorum qui minor apparet per extremum ſuturæ à λ nomen aſſumentis, irrepit in caluam ad cerebelli baſin, hoc tamen tranſitu diſperſis in partes circumiectas ramulis. Maior ramus partim per id foramen quod ad infimam eſt auriculam, permeat in caluam, eò quidem deductus vbi geminatio eſt craſſæ meningis: partim ſurſum ad cuneum & cerebri baſin euehitur, in multas exileſque arterias diductus, quæ variæ vtrinque inſertę atque implicitæ nullius membranæ interpoſitu,contextum admirabilem conſtituunt, cerebri baſi ſubſtratum, atq; in oſſe cunei reconditũ. Ex hoc demum arteriarum contextu tanquam ex radicibus in ſtipites concurſantibus,arteriæ duæ ſurgunt,quę per craſſæ meningis foramina ſcandũt in cerebrum,mox ſubtiliùs diſpertitæ,aliæ in cerebri corpus euadunt,idipſumq; ambiunt: aliæ in eius ventriculos producuntur, quæ aſſumptis pariter venarum & arteriarũ fibris è ſummo torculari delapſis, contextũ illum choroidem componunt. Hæc omnis eſt arteriæ in ſuperiora diſtributio. Ramus alter totius arteriæ,à quinta dorſi vertebra in quam ex corde deflexerat,ſecundum ſpinam ad os vſque ſacrum decurrit, ſemperq; ad læuã paulùm declinat, vt œſophago in thorace,& venæ cauæ per lumbos incedenti, det locũ. Primus in tanta productione ramulus editur in eam pulmonis regionem,quæ ſpatium inter quintã vertebram & cordis baſin medium implet,cuius extrema in aſperam arteriam ſurſum adducuntur. Alii deinde rami in ſingulas vtrinq; vertebras exeunt, quorum propagines aliæ in coſtarum interualla proferũtur, in eosq; muſculos foras euadunt, qui priori thoraci extrinſecus inſternuntur:aliæ ferè bifariam ſectę partem non modicam ad ſpinæ dorſiq; exteriores muſculos, partem alteram in ſpinæ medullam vtrinque inferunt, per ea foramina per quæ diximus venas emitti, neruos autem expromi. Cùm iam ſepto tranſuerſo aſſidet arteria, duos in id ramos,vnũ ad dextram,ad ſiniſtram alterum tranſmittit. Sub hæc autem ventriculo, iecori & lieni ſuum cuiq; ramum impertit: ex eiſdem propè ſedibus alios in inteſtina per meſenterium diſſeminat:nec longè ab his duo prægrandes cõcedunt in renes; quos nonnullis placuit emulgẽtes arterias dicere,à quibus fibræ tenues in renum thecas definunt. Succedunt his arteriarum rami, quarum eſt in teſtes trãſuectio: ſolet autem quæ ad ſiniſtrum pertinet,aut tota ab emulgente arteria naſci, aut profectò nõ nihil ab ea mutuari: quæ verò ad dextrum ſpectat,ex maiori trunco proficiſci,quanquam eſt cùm quippiam ſumit ab emulgente dextra: procurrunt autem & inuoluuntur teſtibus hæ pariter cum venis ſeminariis. Vt ſuprà de venis attuli,ita & nunc illis comites arterias ſtatuo è ſingulis lumborũ vertebris ad ilia abdominiſque muſculos efferri. Perſpicuum ſatis eſſe poteſt arteriæ truncum, multis ramorum proiectionibus maiore ex parte exhauſtum, multùm iam extenuari atq; minui, cùm os ſacrũ attingit: vbi iã totus in duos ramos finditur, quos ſubiecta crura excipiunt. Atq; cùm ad hũc vſque locum vena caua vtpote minor & leuior,arteriæ ampliori ac denſiori incubaret,hîc primùm in crura diuaricatis illis, arteriarum rami tuitionis cauſa venis inuehuntur. Ex primis crurum ramis vtrinq; arteria vna, adultis quidem areſcens & emerita,per quam conceptui vita tenebatur, permeat in vmbilicum. Hinc quoq; in os latum & illi adiecta corpora,quædam excurrũt propagines venis ſimiliter diſtributæ: omnium autem maximè inſignes apparent, quæ in lumborum muſculos interiores, in mulieris vterum,in vtriuſque ſexus genitale, in veſicam & podicem adeunt. Quæcunq; poſt has in crura deuehuntur, cum venis maioribus altiùs demerſæ intima permeãt, in ramos effuſæ & abſumptæ,qui neutiquam vt venæ ſubter cutem extant. Cùm enim illarum quàm venarum maior nobis eſſet neceſſitas, penitus illas abſtrudi atq; deliteſcere tutiùs erat, & minùs crebra propagatione diffundi. Quid igitur ſimile inter ſe,quid diuerſum acceperint venæ & arteriæ,ex his perſpicuum eua-

Ad caput.

Ad cerebrum.

Rete admirabile.

Arteriæ quæ ad inferiores partes.

Ad diaphragma.

Ad viſcera.

Ad crura.

Ad umbilicum.

dit. Nunc quod integram abſolutamque reddat orationem, præſtandum, atque de reliquis partibus ſimilibus tractatio ſuperioribus nectenda.

De membranis & cute. CAP. XIII.

TANTA ineſt in corpore membranarum commoditas, tanta neceſſitas, vt nullam natura partem prætermiſerit, quam membrana non integat, comprehendat & fulciat. Siue enim os eſt, ſiue cartilago & vinculum, ſiue muſculus atque tendo, adde neruos, venas, arterias, inteſtina, viſcera denique omnia, propriis quibuſdam membranis conueſtita, & iis veluti concluſa contineri cernuntur.

Tunicæ.

Has quidem ex vſu atque officio, quòd veluti teguméta partes ſingulas ambiant atque definiant, tunicas propriè dixerunt. Præter quas tamẽ aliæ quædam

Membranæ.

partes diſterminant, aliæ ſuſtinent, connectunt aliæ, quibus commune mẽbranarum nomen eſt inditum. Ad hoc genus referri minimè poſſunt tergora ea duo, ex quibus conditus eſt ventriculus, vt neque ea ex quibus inteſtina conſtant

Tunicarum differentiæ.

atque vterus, vtraque veſica, venæ & arteriæ: quæ quanquam nominis inopia tunicæ dici ſolent, Græcis χιτῶνες, longiſſimè tamen ab earum quas tradimus natura receſſerunt. Illæ ſiquidem propriam ventriculi, vteri, & aliarum quas dixi partium ſubſtantiam complent. Hæ verò partes integrè iam formatas conueſtiunt, diſterminant aut ſuſtinent. Illæ ex propriis fiunt villorum productionibus, quorum ope naturales attractionis, retentionis, aut expulſionis motus obeuntur. Hæ nullum villorum genus nouerunt, ſed ſui vndique ſimiles omnis motus naturalis expertes ſunt ſolius ſenſus compotes. Diſcriminis hoc poſtremò argumentum efficax, quòd ventriculus, inteſtina, vterus, cæteraque eius ordinis, cùm ex propriis tunicis tanquam ex ſubſtantiis compoſita ſint, hoc tamen inſuper membranæ genere teguntur, quò firmè cohæreant, teneantur, & ſenſu polleant certiore. Quas itaq; hoc loco propriè membranas appellamus, ſunt eæ quidem tenues & leues, ne quas obuallant partes, pondere ſuo premant: denſæ tamen ac robuſtæ, vt arcere poſſint externas iniurias, ipſamque partium ſubſtantiam continere ne fuſa diſſipetur.

Membranarum differentiæ.

Latiſſima in his differentia ſpectatur, prout varia eſt partium quibus addictę ſunt natura. Alię enim ſimplices ſunt tenues & pellucidę, duplices aliæ craſſæ & valentes: figura ſingulis attributa ex loci & partis quibus accommodantur cõformatione. Ex his verò præſtantiſſimæ quæq;, quibus partes principes obductæ ſunt & obtectæ, proprium nomen acceperunt: reliquarũ verò perpaucæ.

Pericranium.

Pericranium appellatur quæ caluam extrinſecus ambit, duplex illa quidem & firmiſſima. At ſcapulas, coſtas ſingulas, humeros, brachiorum, manuum, reliquarumque partium oſſa, quæcunque ſeorſum integunt, promiſcuè atque communiter περιόστια dictæ ſunt.

Circa oſſa.

In muſculis.

Muſculum vnumquenque ſua quædam membrana ſepit & obuallat, eaque ſimplex multoque tenuior quàm perioſtios, cuius vniuerſum genus nullum adhuc nomen inuenit.

Meninges.

Ex interioribus autem quæ cerebrum inuoluunt, meninges appellantur, altera craſſior, tenuior altera, quarum productiones omnem ſpinæ medullam, ex hacque ductas neruorum propagines circumſepiunt. Supra quas tertia quædam illis firmior, ſpinæ fiſtulam intus ſuccingit: itemque quarta extrinſecus vniuerſam ſpinam tegit & illigat.

In oculis.

Quæ quatuor in oculorum ſunt ſtructura, proprias appellationes eas ſortitæ ſunt, quas ſuo loco explicauimus. Aſperam arteriam tum quæ intus, tum quæ foris continet illiúſque cartilagines connectit, proprio eſt nomine deſtituta: ſimiliter quæ gulam, quæ ſtomachum oblinit, rurſum verò quæ vel pulmones, vel iecur, vel lienem, vel denique renes ambit.

Diſſepiens.

At verò quæ thoracem medium dirimit inter pulmones illapſa, diſſepientem membranam appellauimus, eandem qui volet cum Feſto diſſepimentum nuncupet: cuius ima ex parte pericardium naſcitur,

pericardiũ

Succingens.

& è ſummis membrana vtrinq; coſtas ſuccingens ὑπεζωκὼς ὑμὴν Grę́cis vocata.

Circa viſcera & inteſtina.

Ita propemodum è peritonæo (quod duplex eſt infimi ventris mẽbrana) tenuiores aliæ prodeunt, tum quæ diaphragma ſuccingunt, tum quæcunq; ventriculũ, inteſtina, iecur, lienẽ, renes, veſicam, vterũ, omentum atq; meſenterium

conteguns

contegunt & obducunt, quibus propria seorsum nulla obtigit appellatio. Membranis omnibus prima origo est ex partium quas inuoluunt substantia atq; mole, è qua pingue crassumque recrementum foras circum illā emergens ac pedetentim siccescens, dum fœtus conformatur, coit in membranam. Accipit hæc robur & omnem sentiendi vim ex neruorum sentiētium tenuitatibus in se conspersis contextuque miro consertis & implicatis, vt iccirco à multis falsò existimatum sit omnem membranæ substantiam à neruis tractam esse. Cæterùm diductorum fidem id confirmat, quòd è sexta cerebri coniugatione conspicuos cernimus neruos sentientes, & in membranam dissepientem; & in eam quæ costas succingit illabi: alios quoq; in ventriculi; hepatis, lienis contegentem membranam, maximè verò in peritonæum, è quo demum omnium partium inferiorum tegumenta surgunt. Talis propemodum fieri deprehēditur ad ossium musculorumq; membranas distributio, sed quæ tamen sit ab eorum neruorum villis, quos emittit spinæ medulla: adeò vt ex his colligere sit membranarum substantiam, tametsi non vniuersa à neruis defluxit, ab illis tamen omnem sensus potestatem accepisse. Hæc de membranarū ratione satis. Cutis non dissimilem videtur conditionem sequuta, quę membranarum modo à prima conformatione ex semine concreuit, vt corpus vniuersum obiret atq; circundaret, tanto reliquis mēbranis crassior, quanto corporis vniuersi moles amplior: at paulò rarior quidem effecta, & crebris exilibusq; spiraculis peruia, vt interiorū exhalationi pateret: mediam inter carnem neruumq; naturam adepta, existimari potest ex paribus quodammodo eorum portionibus componi. Atreuera propria illius substantia qualem dixi ex semine traxit originem: sed quam tamen subditarum venarum & arteriarum extrema subeunt, quò alimentū spiritumq; profundant. Eōdem neruorum tenuitates è subiectis partibus inferuntur; compluribusq; locis longa propagine conspersi apparent, per quos cuti tangendi sensus asciscitur. Super hanc quæ vera est & germana, altera veluti exile tegumentum posita est, quæ summa cutis & cuticula nobis, Gręcis ἐπιδερμὶς est. Densior quidem quàm vera; ab exiccatis illius sordibus non ex semine procreata, quam per exustionem ignium vi oborta pustula, cōspicuò cernimus à vera cute diuelli; atq; in intertrigine discerpi & atteri. Contextu illa perpetuo vniuersum corpus obtegit, nisi qua perforata vel exitum vel introitum præbet in corpus, velut in auriculis, naribus, oculis, ore, genitali; atq; podice. Cum subiectis partibus illa quidem minimum habet cōmercij, sed duntaxat ex neruorum, arteriarum, venarumq; fibris velut appensa; illis cohærescit, vt iccirco tota propemodū detrahi possit. Paucæ enim partes sunt quæ non deglubantur. In fronte sic cum suo musculo implicita cutis coiuit, vt omnem voluntarium illius motum sequatur, qualem & reliqua penè tota facies accepit: vix enim hanc aliud esse iudices; quàm summam musculi faciem vehementer siccatam & quasi torridam. Veruntamen in labris nō is modò coitus, sed tanta ineſt confusio, vt neque musculum, neque cutem seorsum queat sensus internoscere. Eius propemodum generis ingenerata est manuum palmis plantisque pedum; tum vt ad prehendendi munus quoquouersum aptius inflecterentur; tum vt tangendi facultate exquisitiore pollerent: alibi (vt dixi) nusquam confusa subiectis partibus prorsus adhæreſcit.

Membranarum ortus. — *Membranæ non è neruis nasci.* — *Cutis compositio.* — factus in cute quomodo? — *Cuticula.* — *Cutis foramina.* — *Vbi cutis hæreat subditis partibus.*

De carne molliblusq; partibus. CAP. XIV.

SOLIDAS atq; præduras corporis simplices partes iam omnes videor attigisse, vt nunc mihi de mollioribus quæ carnis speciem habent; dicendum superſit. Ne hîc autem à vulgato nominum vsu discedā, placet id molliorum partium genus vniuersum, vna carnis appellatione complecti. Simplex ea nusquam inueniri potest, quæ per se ipsa consistat; sed solidioribus villis adnata atque circumiecta, vi sua & multitudine concretam ex se molem vniuersam, carnis nomine designat. Vniuersi autem eius generis ambitus in tres tribui secarique solet differentias: vna musculorum est, quæ propriè caro dici debet, altera glandularum, tertia viscerum quam Græcis παρέγχυμα vocari diximus. Musculorum caro tota

Caro quid. — *Caro triplex.* — *Simplex caro.*

ſanguine madet quo plurimo perfunditur, & vnde ſuam ea originem duxiſſe exiſtimatur. Non enim aliud atque ſanguis eſſe videri poteſt, qui circa villos concreſcens inanitatemque inter eos mediam implens & quaſi infarciens, robur iis accerſit & continet, ne per motus periclitentur. Quocirca ſatis videor de ea tranſegiſſe, quum omnem muſculorum numerum atque ſummam recenſui: niſi quis præterea inde diſcrimina quædam ſtatuenda putet, quòd alia humida ſit, mollis, laxa, rara, aut ſpongioſa: alia è contrario ſicca, dura, aſtricta, denſa, aut compacta. Neque profectò diuerſi cuiuſdam ea generis (quamuis ſit purior) cenſeri debet, quæ aut gingiuas, aut maiores oculorum angulos implet, vt neque

Glandulæ. glans obſcœnarum partium in extremo poſita. Glandularum porrò ingens eſt numerus; quæ cùm omnes ex craſſa denſaque materia concreuerint, hoc tamen diſcrimine ſeiunctæ apparent, quòd aliæ aliis ſunt rariores, neque omnes

Glandularum differentiæ. et vſus vna pariliſque ſubſtantiæ ratio comprehendit. Hinc & illarum vſus diuerſus euadit, magna varietate diſtinctus: quæcunque denſiores ſunt præter alias commoditates, in locum fiſſionis tum venarum, tum arteriarum quaſi pro firmamento coniectæ ſunt: quæ verò mollitudine ſua ſpongiam quodammodo referunt, eas natura quibuſdam vel gignendis vel recipiendis humoribus accommodauit. In hoc genere eæ numerantur, quæ circa linguæ radicem poſitæ, perpetuo quodam munere ſaliuam eructant: & eæ rurſum multò maiores, quæ laryngi vtrinque aſſidentes linguam & os ſubditaſque partes madore proluunt. Has Lati-

tonſillæ nis tonſillas, Græcis παρίσθμια appellari diximus. Huic quoq; generi aſcribuntur, quæ in mammis ſunt frequentes, laxæ, turgidæ, dum præſertim lacte circumfluunt, alias verò denſæ & contractæ. Finitimi teſtes his ſunt, quorum tamen ſubſtantiam ad viſcerum rationem ſpectare credibilius eſt. Prioris autem generis ſunt, in cerebro quidem κονάριον, & glandula pertuſa quæ ſupra baſin in peluis ca-

parotides uo collocatur, deinde parotides iuxta aures collocatæ, & ganglium, θυμὸς Græcis vocatum, ſub iugulo parte ſumma pectoris: tum præterea quæ in axillis ſunt ingentes, tum eæ ex quibus πάγκρεας magna ex parte conditur: itemque lactes, quo nomine humidas glandulas per meſaræon ſparſas dici volunt, atque inſuper quæ inguinum capacitatem implent: aliæ denique complures quibus vaſorum in brachiis atque cruribus diductiones confirmantur, quas ſigillatim perſenſere faſtidioſum magis quàm vtile putaui. Sed neque figuram earum aut magnitudinem perſequi commodum eſt, quæ cùm ſit ſua cuique attributa, multi-

Parenchyma. formi varietate diſtinguitur. Iam verò in parenchymate appellato maior exiſtit diſſimilitudo, nō modò ex figura atque magnitudine, verumetiã ex ſua ipſorum ſubſtantia, quæ ſimilis & vniuſmodi nequit in diuerſis inueniri. Ea quidem ex affuſo ſparſoq; humore primò ortu compacta eſt, vnde rectè affuſio dici videtur: at

Subſtantiæ viſcerum Differentiæ. nō vt in muſculis ex ſyncero ſoloq; ſanguine, ſed vel prorſus vel plurimùm ex ſemine: atq; vt varia futura erat cuiuſq; viſceris conditio atq; neceſſitas, ita multiformis eſt hęc ſubſtantia comparata. Vnius cordis parenchyma proximè ad mu-

Cordis ſculi carnem accedit. Hoc tamen diuortio ſeiunctum, quòd durius multò ac ſicius vi ſeminis circum triplex ſtaminum genus attexitur: illa verò quæ in muſcu-

Iecoris lo, non item. Ab hoc iocineris propria ſubſtantia eſt, quam concreti atque torridi ſanguinis ſpeciem habere putant, cùm tamen palàm ſit fieri nō poſſe, vt quod gignendi ſanguinis principium ſtatuitur, id ipſum prorſus ex ſanguine concreuerit. Ex quo enim ſanguine, cùm nullus ne maternus quidem, in fœtus vtero geſtati corpus addi aptarique poſſit, qui non antè ſit iecoris eius opera cōfectus?

Renes teſtes Renes atq; teſtes quanquam glandularum naturam exprimere videntur, in hoc tamen genus parenchymatis aſciſci debent, vt qui non glandularum more artenis atq; venis robur & firmitudinem addunt, ſed eximia vi pollent, qualis eſt à ſe-

Lien mine noſtri ortus initio, viſceri ſua cuique conceſſa. At lienis ſubſtantia propiùs

Pulmones *Spina medullam & cerebrum in carnibus eſſe.* quàm illi carnis naturam æmulatur: deinde verò pulmonis, vt idcirco in dubium venire & ambigi non debeat, quin hi ſint in genere parenchymatis. Multò grauiſſimam quæſtionem atque cōtrouerſiam faciunt ſpinæ medulla & cerebrum, quæ quoniã in principib. habētur, ortus ſui primordia ſemini (vt reliqua viſcera)

accepta

accepta referunt, debentq; annumerari inter partes ſimiles. At ne diuerſum in his genus præter omnem omnium veterum ſententiam conſtituendum ſit, in carnis vniuerſum genus coniici neceſſe eſt. Neque verò id obſiſtit quòd natura ſint frigidiore: etſi enim vt muſculorum ita inteſtinorum nec paucorum viſcerum caro omnis calida cenſetur; non propterea tamē vniuerſum genus tale ſentiendum eſt, cùm præter cerebrum & ſpinæ medullam glandulæ cōplures, quæ tū in cerebro, tū in aliis locis poſitæ ſunt, frigidę appareant. De venarū, arteriarū, inteſtinorū, aliorumq; partiū carne, quæ propria cuiuſq; aſſignari ſolet, alia poſthac diſputatio plenior adducetur. Plurima quoq; huc alia ſe ingerunt multis implicata difficultatibus, quę tamen quoniā nondum in diſputandi genus delabor, explicare hoc loco non ſtatui, in ſuum quæque ordinem poſthac relaturus. Hic tamen poſtremò ad futuram aliquando diſputationem animaduertendum duxi, non omnem ſpermaticam partem ilico ſolidam eſſe, vt neq; carnem omnem ex ſanguine expreſſam eſſe & effectā: ſed ſi in partiū differentiis ſignandæ erunt repugnantiæ, parti ſolidæ mollis opponetur, quam pleriq; carniformen dixerunt, ſpermaticæ ſanguinea, ſimplici compoſita, ſimilari diſſimilaris, informi inſtrumentaria: de quibus proprio loco ſingillatim diſſeretur.

Non omnem carnem eſſe calidam.

Partium differentia.

De adipe, medulla, pilis, & vnguibus. CAP. XV.

MEMBRANÆ atq; cuti adeps copioſus & vberior increſcit: ex pingui quidem & tenaci eaque frigida ſanguinis portione genitus, quæ è venis excidens moxque affuſa frigidis exanguibuſque membranis, tanquam congelans ſimiliter atq; craſſius oleū frigore dureſcit. Hinc corporibus quib. frigidior eſt natura, copioſus, calidioribus verò paucus innaſcitur: qui æſtibus, immodicis laboribus, & inediis fundi atq; diſſipari ſolet. Albeſcit autem ex earum partiū natura quib. apponitur & cohæret. Quoniā igitur illi primū ortum confert tū ſanguinis tū loci in quē inciderit natura, horū certè differentia magnā illius diſſimilitudinē ſuſcitabit: vt ſit alius alio craſſior ſicciorq;, vel tenuior atq; mollior. Hos autem nominis varietas toto propè genere diſiunxit, vt id quidem ſeuū appellare mos ſit, quod craſſius & magis terrenum eſt: adipem verò qui humidior & liquidior. Vnde cornigera (inquit Plinius) vna parte dentata & quæ in pedibus talos habēt, ſeuo pingueſcūt: biſulca ſciſſiſve in digitos pedibus, & nō cornigera, adipe. Horū enim humidior temperatiorq; natura, vti profectò & hominis, cuius corpus puro ſynceroq; adipe oblitū eſt atq; delibutū. Neq; tamen is paſſim ſui ſimilis, ſed pro partis vi & natura diſpar. Venter inferior, vt qui magna ex parte mēbranoſus eſt, & longè diſſitus à fonte caloris, multo adipe confertus eſt, eoq; duriore ac ſicciore qualis potiſſimū renes ambit & obſepit. Quæ ſub pectore partes conditæ ſunt, minus adipis cōgeſſerūt eiuſq; mollioris: qualis circa pericardiū & cordis baſin videri ſolet. Hac propemodū lege qui circa muſculos & cutem, crurū partiumque inferiorū concreuit, durior ſicciorq; deprehenditur, quàm qui thoracis & brachiorum muſculos atq; cutem perungit. At nihilominus neque frigidiſſimis neq; ſicciſſimis locis gaudet, quòd cuiuſdam ſit caloris particeps. Hinc cerebri meninges nullus circunfundit, vt rarò mēbranas quæ oſſa conueſtiūt. Sic in hominū naturis qui vel calidiſſimi ſunt, vel frigidiſſimi atq; ſicciſſimi, adipem nullū coaceruant, neq; huic gignendo idoneā materiā habent in venis: qui verò à mediocritate in frigidū humidumq; deuergunt, multò maxima illius copia redundant: & quoniam eorum ſanguis totus in adipem procliuis eſt, non poteſt cordis immodicus calor illius concretionem circa pericardium, quantò minus in reliquis partibus, inhibere & arcere. Quocirca his multò promptius materię vis abit in adipē, quàm cordis reliquarumq; partium calor poſſit diſſoluere. Qui naturæ mediocritatem ſunt conſequuti, ſanguinem media conditione obtinent: atque huius pinguior portio quęcunq; in carnoſas calidaſq; partes influet, vi caloris totadiſſipabitur & euaneſcet: quæ verò in membranas infertur, illarum frigore ea veluti conglaciat. Iam de medulla. In maioribus hæc oſſiū capacitatibus concreſcens nō minus cōſiſtit quàm adeps: at maximè dureſcit quę in ſpinæ fiſtula cōtinetur.

Adipis procreatio.

Differentia.

Seuum.

In ventre.

In pectore.

Vbi concreſcat & quibus de cauſis.

Aliam cerebri & ſpinæ, aliam oſſium eſſe medullam.

netur,eoq; magis quo longiùs à cerebro profluxerit, cuius illa ceu ſtipes quidam eſt & portio longius exporrecta. Hæc quidem nullius ignis vi liqueſcunt aut diſſipantur,quin potius ſoliditatem acquirunt: reliquorum oſſium medulla non minus quàm adeps calore liquata dilapſaq; diffunditur. Vnde intelligi poteſt quantum illarum inter ſe genera diſtent. Itaque quibus animantibus oſſa non(vt leonum vel aquilarum)robuſtiſſima & ſolidiſſima eſſe debuerunt, maxima his interior capacitas interiicitur, cuius gratia cum duritie leuitatem quandam ad motum ſunt conſequuta. Non tamen inanis ea derelicta eſt, ſed medulla multa refercitur, quæ ex communi oſſium alimento per tenues venas eò penetrantes affluente, illic conditur atque reponitur, quæ deinde ſenſim multoque tempore præparationem accipiens albeſcit atque concreſcit, dum ſit idonea oſſi nutriendo, cuiuſmodi in humerorum, brachiorum, femorum atque crurum oſſibus plurima comperitur. Reliqua omnia in quibus ingentes illæ cauernæ nō inſunt,ſeu quòd gracilia,ſeu quòd minus ad motum ſint neceſſaria, in laxitatibus exilibus humorem concludunt, medulla quidem liquidiorem magiſq; fuſum, ſed qui tamen illi proportione quadam reſpondet. Cerebrum & ſpinæ medulla alium (vt dixi) ſuæ ſubſtantiæ modum habent. Porrò autem vngues atque pili licet in partium ſimilarium numero non ſint, conſiſtentiam tamen habent & proprium vſum, vt illorum quædam hîc ratio nobis ſit ineunda.

Vnguium ortus.

E ſummis digitis vngues emergunt, tanquam clauſulæ eorum tendonum qui ad extremos digitos deſinunt. Ab his enim excrementi & eluuiei quiddam ſemper emanat, quod in vnguium radices confluens, materia fit illis perpetuò augeſcentibus. Lati quidem facti & modicè duri, vt ſummis digitis firmitas conferretur ad exiguorum corporum apprehenſionem.

Pilorum procreatio.

Sic pilis ex craſſiore & fuliginoſa humorum eluuie ortus ducitur, quæ per anguſta cutis ſpiracula tanquam foras propulſa, impacta hæret in tranſitu, vt non ſponte vacuari poſſit, ſed alia rurſum è profundo ſublata hanc ferit impellitque, tum hanc rurſus alia, & multo tempore coniunctæ aliæq; ſuper alias impactæ, corpus quoddam reddunt & conformant anguſtū ex tranſitus anguſtia ſtipatum: quod denique à ſui ſimili eluuie vehementer ictum foras propellitur, iam veri pili formam adeptum: huncque in modum quaſi ſuccreſcendo ſemper augeſcit.

Pili duplices.

Non omnibus æquè locis prouenit, ſed his maximè quibus cutis ſicca calidaque plurimum ineſt: frigida enim & humida huic profcrendo continendoque ineptiſſima. Vbi ſicca duraque cutis, vt in capite atque mento, prolixior rigidiorq; pilus profertur, & in animantium genere iis ferè, quibus tergora denſa ſunt & dura, vt capris, vt ſuibus. Pilorum & vnguium radices tenellæ ſunt & molles: quod verò ex cute extat, validum ac prædurum. In homine pili partim ſimul, partim poſtea gignuntur. Ingeniti quidem ſunt in capite, ſed propriè in palpebris & ſuperciliis, quos ab ortu pari ſemper magnitudine natura cuſtodit, & ne augerentur in duriſſimam & ſimilem cartilagini cutem induxit. Stabiles hi quoque & erecti non ad decorem modò, ſed vt vallum quoddam oculis obiecti, ne quid extrinſecus incideret, aut è capite deflueret. Qui pòſt gignuntur, primùm erumpunt in pube & ano, mox in alis, poſtremò viris in mento, atque hi quidem vt omnes qui reliquo ſunt corpore, tùm ornatus, tum tegumenti gratia producti. His iam finem facio, quòd decurſa & planiſſimè expoſita iam videantur omnia, ex quibus admirabilis comparatur fabrica membrorum, ſolerſq; partium deſcriptio atque hiſtoria contexitur.

Confectionis ratio. CAP. XVI.

Anatomes modus.

PARTIVM corporis humani enarratio eum curſum exitumq; tenuit, qui ſeorſum ſingulas primùm ſimiles atque ſimplices, deinde compoſitas explanaret: ſic enim exiſtimauimus omnia magis perſpicua futura, ſi ad naturæ imitationem ex ſimplicium æſtimatione compoſiti cognitionem caperemus. Quiſquis volet quæ antè conſcripta ſunt dilucidè conſequi, ſibique in apertum & ante oculos ponere, eam quam monſtro ſæpe viam terat, & alio cadauere muſculorum, deinde oſſium exiccatorum aptiſque compagibus reuinctorum, alio viſcerum:

ſcerum interiorum confectioné inſtituat,alio venarũ quam à iecore,alio arteriarum quam à corde inchoabit: alio deniq; neruorum quos à cerebro atq; ſpina in ſenſus artuſq; ſingulos ſtudioſè diligenterq́; proſequatur: hæc enim ſumma eſt & conducibilis inueſtigandi ratio. At pleriq; omnes ex vno eodemq́; corpore omnia aut certè quã plurima ſibi commonſtrari rogant, quorum nunc deſiderio ſatisfacturus,quo quæque loco,quóve ordine,qua induſtria (nulla earũ partium quæ variè implicitæ ſunt aut diſrupta aut confuſa) exhiberi poſſint & expromi, ad dicendum aggredior. *Anatomica adminiſtratio.* Cadauer in primis delectum ſit bona carnis habitudine, integra conſtantiq́ue ætate, ſtatura mediocri & appoſita, incorruptum & partibus omnibus abſolutum, nec morbo, nec vulnere interemptum, verùm ſuſpendio,ſtragulis,aquáve extinctum. *Cadauer.* Id præcelſo editoq; ſcamno volubili collocabitur, medio theatro perflabili, confidente ſpectatorum corona, inſtructi paratiq́ue confectores & adminiſtri, qui ad manum & in promptu habeant nouaculas,ſcalpella, vncos,ſtylos teretes,ſerras, terebras, malleolos,acus, funiculos,modiolos & ſpongias. *Inſtrumenta.* Qui autẽ cõfectioni præeſt, enarrata principio humani corporis dignitate,qua id cæteris præſtat animantibus, eoq; tres in ventres & in artus diſtributo, omnes horũ externas ſedes explicet, quæq; illis veteres tum Græci tum Latini nomina indiderunt. *Narratio.* Hæc præfatus, mox de vniuerſa corporis cute deq; ei ſubdito adipe dicere inſtituat. Quod dum facit, iubeat inferiorem ventrem aperire atque detegere, adhibita nouacula cutem findere è medio pectoris oſſe ad os vſque pectinis:rurſumque per tranſuerſum è læuis ad dextra ilia, vt communis linearum ſectio cadat in vmbilicum. *Ventris confectio.* Sublata deinde cute,vmbilico autem intacto, gemina cutis exhibenda, epidermis denſior,vera quãuis craſſior,rarior tamen & crebris foraminibus peruia. mox qui huic adeps adhærebat,in conſpectum ſe dabit. Ab his muſculorum abdominis explanatio facienda, *Pag. 25.* quo interim ſpatio adminiſtri,octo muſculos ſuo quoſque ordine ſecernent, eas venas in rectis intactas ſeruantes,quæ ex pube in mammas efferuntur. Poſt hæc *Pag. 30.* de peritonæo dicendũ: quod tum exemptis omnibus qui in abdomine ſunt muſculis, confectores ſolum atque nudum relinquent, aut ſaltem id ſimiliter atque cutem lineis duabus ſecabunt, extremis huius in coxas & hypochondria retortis, vt totus iam venter inferior detectus in conſpectum veniat. Succedit de vmbilico breuis quædam expoſitio,quæ dum fiet,miniſtrorum erit vmbilici vaſa ſeparare & expurgare. *Vmbilicus. Pag. 76. 174.* Hæc quoniam complura ſunt aduerſis diſiecta locis, ne fortè inteſtinorum confectione pereant, diiungi debent, & venæ quæ in iecoris caua pertinent, in dextrum hypochondriũ, arteriæ verò & ductus qui ad fundum veſicæ ſpectant, in pectinem vel inguen reclinare. Aperto ventre infimo,innatans omentum conſpicitur: quod recitatis iis quæ de eo iam conſcripſimus, duplex proponatur, eiuſque ad ventriculum & colum inteſtinum adhæſio. *Omentum.* Id mox eximatur, quoniam nondum eius vt neque venarum poteſt ortus conſpici. Priuſquam autem aliò res procedat, decet hoc loco inteſtinorum viſcerumque omnium ſitum ſpeculari, vt his nondũ à naturali ſede dimotis, obſeruare liceat quæ partes quibus in cute locis,ſubditæ ſint atq; reſpondeant: quod quidem non leue momentũ ad medendi artem obtinet. Deinde verò ſuſcepta inteſtinorũ narratione,confectores id quod rectũ appellant,eo loco vbi ad coxam ſiniſtrã eminet, locis duobus obſtringent funiculis acu traiectis, medioq; inter hos ſpatio illud execabunt, mox inteſtina omnia à meſenterio ſenſim ſcalpello diuellent & quaſi diffluent, ſeruato quidem quàm maximo licet meſenterio. *Inteſtina. Pag. 32.* Simul autem obſeruare conuenit ſitus adhæſioneſque ſingulorum compluriumq́ue vaſorũ inſertiones: è quibus ne fortè præter modũ ſanguis effluat, tutũ erit venã quæ ad portas eſt iecoris vincire,citra vllam aliorum perturbationem. Vt autem ad ieiunum inteſtinum propiùs accedatur, id antequam ſub venam quæ ad portas eſt ſe coniiciat & recondat, duobus item vinculis excipiendum erit, medioq́ue ſpatio conſecandũ,vt ilicò omnia inteſtina hinc in modiolos tranſportẽtur, in quibus demũ quiſquis volet poſſit exemptorũ ſubſtantiam, figuram, tunicas, villos,reliquaq; omnia nullo periculo nulloq; labore contueri. Nũc autẽ viſcera

omnia denudata se produnt, quæ tamen quò se apertiùs ante oculos proponant, sanguis qui in ventris capacitatem ex occulto influxit, omnis hauriẽdus & spongiis exorbendus est, ac in modiolos exprimendus.

Mesenterium.

Explicandum deinde est mesenterium cum septem venis quæ in portas confluunt: quod eo interim tempore à ministris pandetur atque extendetur, vt quæ dicũtur conspicua fiant omnia.

Ventriculus. *Pancreas*

Succedit illi pancreas media inter mesenterium atque ventriculum sede. A quo deinde ventriculi sequitur narratio, quem aqua per os & gulam demissa nõnulli impleuerunt, vt suo se tumore manifestiùs promeret, naturalemque situm teneret. Quem vt omnes conspexerint, pyloron ab eius ima parte deductum, hincque ieiunum per pancreas in mesaræi oras excurrens persequi decebit.

Cystis fellis.

Hinc omnibus in suas sedes quantum fieri potest restitutis & inuiolatis, tempestiuum erit bilis vesiculam sermone vsurpare, mox eam sublatis leniter fibris iocineris in apertum proferre, atque eum ipsius tubum quem per pancreas in ieiuni intestini substantiam infigit.

Multorũ obseruatio. *Vene porta*

Sub hæc verò venam quæ ex portis per pancreas sub ieiunum demersa in mesaræum contendit, & eius in septem ramos enarratam distributionem nunc lucidè contueri datur, sed ramum eum maximè qui ex ingenti illo stipite in ventriculum & lienem concedit, sua comitatum arteria, quæ ab aorta è diaphragmatis sedibus in iecur excedit. Si gracile & extenuatum corpus erit, singula quæ dixi primo statim obtutu oculorum futura sunt obuia; sin obesius, ex trunco in primis qui ad portas est, deinde ex ramis eius singulis, adeps summo digito leniter eximendus, ne quicquam dilaceretur aut pereat. Quæ vt perspecta satis fuerint, pancreas quidem intactũ relinquetur: at mesenterium extirpandum & radicitus tollendum est, secta quidem vena portæ sub eo loco quem vinculum obstrinxit, & adacta nouacula per mesenterii radicem, quæ arteriæ maiori in longũ adhæret. Hoc ipso autem opere speculari liceat arteriam & neruum, qui è lumbis in mesaræum diffunditur, simulque primas omenti radices. Obseruandum hîc sedulò ne quod subiectorum vasorum, quæ perampla lumbis accumbunt, aut punctum aut vulneratum diffluat. Sanguis denuò qui recens illapsus est, exhauriendus, corpusque omnino siccandum. Iam hoc ordine conducit iecur atque bilis folliculum, mox lienem contemplari, & omnia quæ de illis sigillatim dici solent, seorsum planiùs commonstrare. Ne tamen ea labefactetur societas qua hæc cum superioribus coniunguntur, nondum discindi aut eximi commodè possunt, aut si fortè id vlla ratione efficere cogemur, priùs quæcunque circunstant vasa arctiùs vincienda sunt, maximeque vena caua mox vt emersit è iecore.

Renes & vesica.

Post hæc de renibus & vrinæ viis habendus est sermo: ac tum temporis membranulas quæ illic cõplures extant quasi exortus tum mesenterii, tum omenti, atq; superiorem peritonæi membranam (id enim duplici constare proditum est) adiectumque renibus adipem, adhibitis vncis atque scalpellis consectores circumcident & amputabunt. Sic enim nuda & aperta omnia, clariora existent, arteria maior, eique assidens vena caua, nerui vtrinque per lumborum musculos propagati, & quicunque demum processus ab eorum singulis, tum in renes, tum in testes atque vesicam contendunt. Quoniã autem in hunc ordinem de renibus & viis vrinæ mentio debet incidere, emulgens tum vena, tum arteria vincienda est, dextra quàm sinistra potius, quòd ab hac sinister vrinæ canalis deriuetur. His tum inde dissectis vasis, ren dexter extirpabitur inciceturq; parte tumentiore, vt qui intus latebat sinus, iam in conspectu sit, vtq; stylo terete hinc in canalis insertionem traiecto, omnis ratio exprimendæ transmittendæq; vrinæ cognita sit. Cùm autem ad vesicam oratio transferetur, cutis ab imo ventre dextrorsum per penis radicem ad scroti extremum interscindetur, detectum nudatumq; os pectinis diiungetur, obtusiore nouacula in medium cartilaginosæ commissuræ mallei plumbei ictibus adacta, ipsisq; coxis in posteriora magna vi retortis. Diductis his ipsoq; pene in sinistrum inguen reducto, tota vesica propalam est, & quæcunque ei astant particulæ.

Vasa spermatica & testes.

Spermatica vasa atque testes iam explicare decet, parteq; sinistra quam integrã reseruauimus, idipsum vas ab emulgente per medias peritonæi membranas persequi adusque coxam sinistram.

finiftram. Inde teftis finifter abripietur à fcroto,penitufque diducetur,quò manifeftius patefiant quæ in eo fùnt omnia. Quin & paraftates indicandus eft intrò ad veficæ ceruicem recurrere, & in penis canalem confluere, omnia deniq; quæ pleniùs fuis locis à nobis funt prodita. Hæc demũ vt eximantur, vinciẽdæ fecandæq; funt emulgentes, tollendiq; renes, itẽ ductus vrinæ, vafa fpermatica, teftes, genitale ac vefica, vena tamen caua & aorta quantũ maximè fieri poteft illæfis. Si alicunde fanguis largiter affluet, aut conftringendus continuò locus erit, aut cõfuendus, quantumque fanguinis circunfluet fpongiis combibendus. Porrò autem fi fortè mulier confecatur, quæcunq; de vtero dici debuerunt, modicè fublata duntaxat vefica, hîc apertè commonftrabuntur, fitus, cornua, teftes, canaliũ infertio, ceruix, oftium geminum, omnium deniq; venarum quæ ad hunc vtrinq; feruntur infixio. Vterum autem vt vnà cum cæteris miniftri abftulerint, folùm reftabit inteftinum rectum, in cuius hæmorrhoidas è ramis venæ cauæ deriuatas, animum fenfufq; intendere conueniet. Hoc tandem eiecto nihil in ventre inferiore præter venas & arterias reliquum erit. Quocirca his duntaxat manentibus velim deinceps ad vitales partes tranfiri,in quas dum incumbent confectores, eorũ adminiftri crura interim deglubent ac nudabunt, vt quæ in hæc permeant venarum, arteriarum, neruorumq; propagines ac mufculi, fuo quæq; loco & ordine clariùs in confpectu & oculis fint omnium, in quibus adminiftrãdis non alium curfum teneri velim, quàm qui de illis fuprà eft à nobis confcriptus. In thorace igitur primùm cutis detrahenda, fub qua mufculi, mammarum glandulæ, fubditæque coftæ enarrari commonftrarique debent. Hinc capacitas interior adeunda, ducto fcalpello ex punico malo per os medium pectoris in fummum iugulum, vt coftis deinde in contraria verfis ac retortis, diffepientes membranæ (quas diximus geminas haberi) diuelli, & in fuum quæq; latus diftrahi poffit. Id autem fi factu operofum nimis & fallax lubricumque videatur, altera diffecandi confuetudo inueterauit, quæ difciffis vtrinque extremitatibus coftarum cartilaginofis, os vniuerfum pectoris tollit: quod tamen dũ fit, cautio adiungẽda eft, ne vena caua quæ ad iugulum eft vulneretur: fimul verò nerui proponentur, qui firma adhæfione offis interiora peruadunt. Hinc diffepientem membranam ftylus alter in longum, alter in tranfuerfum actus, alioqui lapfuram excipiet atq; continebit. Quibus ita rectè conftitutis, omnia quæcunque thoracis capacitas includit recenferi aperteque depromi poterunt. Primùm quidem diaphragma è coftarum extremis natum, iifq; fuprà fubterque annexum: deinde verò membranarum tum coftas fuccingentium, tum interfepientium adhæfio mutuaque focietas. Quibus apertis pulmones defcribere contemplarique expedit, vt ii cor amplexentur, omnemq; capacitatem impleant: quos tamen qui volet ori folle addito, aëre fpirituque diftendere, is præter fitum eos quoque motus ftudiosè comprehendet, qui in viuentibus nobis obeuntur. Ab his pericardium fuprà aperietur, obferuato humore quem concipit. Mox fufcepta cordis tractatione, fitus eius omniumque canalium qui tum in id inferuntur, tum ex eo fpectant in pulmones, obferuandi. Quanquam autem qui operi explanando præficitur, hic quadã orationis continuatione cordis ventriculos & valuulas, horumque fubftantiã atq; magnitudinẽ fortè expediuit, nondum tamen cor incidi debet; neq; cæterorũ quicquã quæ tum illic, tum fub diaphragmate pofita funt diuellendũ, ne vno quouis rupto aut lacerato, germana naturalifq; conftitutio vnà pereat. Quocirca iftorũ vt aliorum complurium plenior cõmõftratio in pofterum differetur. Nunc verò vtilis fe offert venæ cauæ fpeculatio, quã minifter dextrum pulmonem manu molliter extollens, indicabit è iecoris conuexo per diaphragma furfum commeare, hacque parte dextra ad iugulum feftinare, processuque propagines in diaphragma & pericardium edere, ramo cordis ambitum irrigare, pariete fuo finiftro illius dextrum ventriculum fubire atque circumplecti: pauloq; fuprà, venam coniugii expertem in quintam dorfi vertebram deiicere, quæ mox deorfum excurrens multis riuulis octo vtrinque coftas inferiores alit. Omnibus hanc ipfam conftitutionem feruantibus, commo-

Vterus. — *Partes thoracis.* — *Mammæ.* — *Thoracis apertio.* — *Partium fpiritualium obferuatio.* — *Pulmones.* — *Cor.* — *Vena caua.* — *Nerui.*

dum eſt de neruis è ſexta cerebri coniugatione huc miſſis verba facere: de hiſ- que rurſum qui è dorſi medulla in ſingula coſtarum interualla vtrinq; porriguntur. Hi enim nunc conſpicuò diſcerni poterunt, vt & ii ſanè qui per coſtarū radices vtrinque ad inferiora contendunt, & qui per diſſepientem membranam in medium diaphragma ſe inferunt, & qui per ſterni concaua in diaphragmatis *Arteria.* ſumma apud malum punicum figebantur. Qui autem vnà cum œſophago ventriculum ſubeunt, poſthac apertiùs eminebunt. Iam pars aduerſa adeunda eſt, ſiniſterque pulmo ſimiliter erigendus, vt ſimulatque arteriarum è corde diſtributio recitabitur, maioris illius trunci deiectio in ſpinam, eiuſque in duos inſignes ramos ſurſum deorſumque latos diremptus ſpectetur. Quæ omnia quò cunctis clariora euadant, interim dum arteriarum atq; venarum productiones memo- *Iugulum & ceruix.* rabuntur, iugulum atque guttur detegendum aduſque oris interiora, findendaque eſt maxilla inferior, adacto cultro in eam menti commiſſuram multò arctiſſimam atque contumaciſſimam, quæ primores inter dentes conſedit. Quod ſi non facilè præſtari poteſt, maxilla infirmiore loco obteri debet, aut ſerra deſecari. Cùm autem ſic nuda & in medio poſita erunt omnia, tum venæ cauæ, tum arteriæ diductio omnis quæ apud ganglium in alas, in humeros, in ipſam denique ceruicem fit, clariùs elucebit. Quòd ſi illarū productiones in extremum animo eſt promouere, decet adminiſtros per otiū eas in brachiis conſequutione quadam retegere: at priùs tamen cautione quadam vinculis excipiendi ſunt rami *Nerui recurrentes.* omnes, ſtatim vt è ſtipitibus ſuis emerſerunt. Nerui recurrentes hunc iam ordinem tenent, vtrinque ab arteriarum ramis quos circumplicant, ad laryngē ſur- ſum perſpicuè reducti. Poſt hos ſunt guttur, larynx, epiglottis, tonſillæ, lingua, & *Partes oris.* quicunque huc nerui pertinent atque venæ: deinde columella, palatum & dentes, quorum non minus perſpicua eſt inſpectio, quàm expedita atque breuis explicatio. His ita permixtè vniuerſeque citra vllam diſruptionem aut ademptionem commonſtratis, expedit demum ſingula ſolerter eximere, ſimulque illa denuò ſeorſum rimari, quò prorſus & vſquequaque perſpicua ſint & tanquam in *Exemptio partium interiorum.* clariſſima luce expoſita. In primis itaque & vena caua & aorta ſub ganglio excabitur, priùs tamen vinctis vt dixi ramis omnibus qui illinc ſparguntur, maximè verò iis qui in ceruicem & caput excedunt. Vena cauā ea rurſum ſede quæ inter diaphragma & cor poſita eſt, ipſa quoque aorta arteria in trunco maiore ſtatim vt ex corde emergit in ſpinā, diſcindetur adhibitis priùs vtrinque vinculis. Summa lingua, aſperaq; arteria tum demum ab œſophago ſenſim detrahetur, infixa nouacula ad diſſepientis membranæ radicem, tota dirimetur aduſque diaphragmatis concurſum, deinde verò arrepta ſublataque lingua & aſpera arteria, mox pulmones inſequentur, itemq; diſſepiens membrana, pericardium, cor, & quæcunque vaſa in id pertinere diximus: reſtabunt duntaxat œſophagus & ramus aortæ qui ſpinæ dorſi accumbit. Horum iam extirpatorū debet accuratiùs ſubſtantia percipi: itemque figura, magnitudo, partiumque numerus, quam maximè autem ventriculorum cordis, valuularum & vaſorum in pulmonibus conſtitutio, quæ dum reliqua adminiſtrabuntur, ingenti lebete ebulliri poterunt proximo ſpectatorum conuentu minutatim excutienda & explicanda. Vt autē quæ reliqua ſunt viſcera eximantur integriùs, vena caua eo loco qui inter iecur & renes medius interponitur diſcindenda: tum deinde œſophagus ſubdito ſcalpello vnà cum adhærentibus ei neruis, qui tum manifeſtiſſimè ſe promunt, ſecernetur, moxque nouacula per diaphragmatis radicem acta, id primùm, deinde ventriculi, iecineris, atque lienis vincula circuncidet. Apprehenſa tum gula, multa protinus conſequuntur, nempe ventriculus, ieiunum inteſtinum, iecur, lienis, & venæ portæ atque cauæ non exigua portio. Hoc autem ipſo opere decet animum ad arterias adhibere, & ad neruos qui ex ſpinæ compluribus locis in hæc viſcera proferuntur. In ſingulis cùm exempta fuerint, licet ſubſtantiam, figurā, magnitudinem, partiumque numerum ſeorſum ad vnguem explorare atque ſagaciter inquirere: at ſitus & connexio non niſi cùm omnia hærent in corpore, nondum de ſuis deuulſa ſedibus, certò perſpici poſſunt. Iam verò extis omnibus

ſub-

ſublatis,aorta ſpinę accumbere àduſq; renes ſola cōſpicitur,in qua complura *Arteriæ & venæ.* cernere eſt earum arteriarum foramina, quas in diaphragma, ventriculum, iecur, lienem,meſenterium,atque renes efferri diximus, omnia quidem inter ſe finitima eo ſitu vbi initium eſt lumborum. Locus ſanè & occaſio hîc pulchrè offertur ad venarum arteriarumq; in omnes artûs diſtributarum conſectionem, hanc tamen non alia via atq; ratione adminiſtrandā ſtatuo,quàm quæ ſuprà eſt à nobis expoſita. Quocirca de capite præcipiendum iā eſt. Poſt eius capillos atq; *De capite.* cutē, pleriq; ſolent caluæ oſſa omnesque ſuturas ediſſerere, quòd dum fit calua tota ſerræ crebris impulſionibus circumciditur, moxque ſenſim extirpatur, vt qui è meningibus per ſuturas in pericranion emanant villi ſpectentur. Dehinc *Meninges.* autem inito ſermone de meningibus, craſſior illa vncis ſublata, ex fronte in occiput deſecabitur, in qua quò turgidiores & illuſtriores conſpiciantur venæ, ceruicis venæ & arteriæ conſeruentur arctioribus vinculis obſtrictæ. Sub hac tenuis altera menínx ſimiliter vncis extollenda palamque indicanda: hinc proximùm erit oſtendere vt ambæ inter priores cerebri partes iunctæ demergantur, vtque cerebrum à cerebello copulatæ diſterminent. Ab his autem cùm ce- *Cerebrum & eius partes.* rebri completa erit deſcriptio, pars eius ſumma ad dimidium ferè minutatim reſecabitur, dum detracta ſuperiora illa medullæ portione, priores intus ventriculi, quique in eis contextus eſt choroides, pateſiant: dumque ſenſim ablato eo quaſi fornice qui ventriculum medium integit, canalis vermi ſimilis ab hoc in cerebellum traiectus, animaduerti poſſit oculiſque luſtrari cum glutiis vtrinque aſſidentibus. Priuſquam hinc vltra pergatur, ſeptem neruorum coniu- *Neruorum coniugationes.* gationes explicari commonſtrarique ſigillatim debent, cerebri quidem lateribus molliter alternè ſublatis: hæ ſiquidem diu incorruptæ manent. At contextus admirabilis vt & certè vermis atque glutia, tridui quatriduìve cadaueri- *Rete mirabile.* bus præſertimque ſtrangulatis flacceſcunt atque contabeſcunt, vix vt ea clarè detur internoſcere. Recens autem extincto animante cōtextum illum choroidem è prioribus ventriculis perſequi conueniet aduſque lacunam & cerebri baſin, è qua vt craſſa menínx euulſa fuerit, glandula in cōſpectum veniet, ſub qua & oſſe prætenui quod veluti ſumma eſt cunei facies, contextus ille mirabilis integer pleniusque cernetur. Poſtremò autem cerebello detecto ventricu- *Cerebellum.* lus obſeruabitur, illiusque in ſpinæ medullam deriuatio: itemque venarum & arteriarum extrema illuc ex inferis partibus allata. Quòd ſi prætereà ſpinam o- *Spina dorſi.* mnem in longum diffindere placet, erunt perſpicui ſanè omnes prodeuntium illinc neruorum exortus, quos qui volet cum muſculis conſequutione quadam ad extremum perſequi, deſtinatum in id corpus cōnſecabit, eum prorſus ordinem imitatus,quem ſuprà de neruis ac muſculis conſcripſi. Senſuum ſpeculari *Senſus.* inſtrumenta nullius eſt laboris aut induſtriæ,quin & omnis oculorum compoſitio non minus ex bubulis quàm ex humanis animaduerti poteſt. Quocirca hîc iam rei finem pono, cùm ſumma & generalis ratio adminiſtrandæ conſectionis ſatis ſuperque explicata videatur: nam ſingula quæ vnuſquiſque nullis adminiculis, ſed (vt dicitur) ſuo marte minimaque meditatione ſuffecerit, hic fruſtrà viderer perſequutus.

PERORATIO.

Firmiſſima artis medicæ fundamenta iactauimus, dum deſcripta humani *Anatomes neceſſitas & præſtantia.* corporis cōſectione, omnes eius particulas ſingillatim ob oculos propoſuimus: quarum cognitio ſi ſenſuum fide atque conſtantia firmabitur, vim quodammodo iam adipiſcitur aut communium euidentiumq; notionum, aut earum quas Geometræ non demonſtrare, ſed poſtulare ſolent vt ſibi concedantur, ex quibus poſthac aditus ad demonſtrationem facilis patebit. Si prætereà fructus commoditasque ſpectabitur, cōnſectio eam ſubiectam materiam explicat, in qua omnia quæcunque ars præcipit verſari examinarique debent. Vt enim qui rerum geſtarum memoriam repetunt, non illas rectè poſſunt animo concipere, niſi priùs locos & regiones quibus obtigerunt vel ſenſibus luſtrarint, vel ſibi quodammodo ipſi cogitatione depinxerint: ſic profectò ſi quæcunque

ſolet ars medendi tractare percipienda ſunt, neceſſe eſt humanum corpus perſpectum habere, in quo omnia contemplemur & quaſi penitus animo cernamus. Huc atq; illuc errans & vaga eſt omnis rerum cognitio, futilis parumque ſtabilis memoria, quæ in hoc tanquam ſolio non conſidit atque ſuſtinetur. Res quidem quàm verba multò ſunt conſtantiores, & quibuſcunque vel morbo, vel ætate ingraueſcente, vel diuturnitate temporis mentis ſenſa vaneſcunt, iis priùs nominum quàm rerum cognitio atque memoria deponitur. Vnde cùm tanta in rebus & in locis vis inſit admonitionis, non ſine cauſa ex his veteres cognitionis & memoriæ duxerunt diſciplinam. Itaq; vt ad hiſtoriæ fidem Geographia, ſic ad rem medicam corporis humani deſcriptio pernoſcenda.

Libri I. de part. corp. humani deſcriptione, finis.

DE ELEMENTIS,

LIBER SECVNDVS.

PRÆFATIO.

Nihil firmum eſſe quod non ex cauſis per demonſtrationem cognitum ſit.

QVI parcè ac leuiter in philoſophia artium omnium procreatrice verſati, medendi artem diſcēdam tradendámve ſuſcipiunt, ſatis ſuperq; ſe facturos exiſtimāt, ſi humani corporis anatome decurſa, è veſtigio ad ſingulorum morborū cognitionē curationemq; feſtinent. Hoc dum illi compendio ſibi viam parant, moliunturq; breuem ac facilem artem, in perpetuæ obſcuritatis latebrā præcipites ſe deuoluunt, & quaſi luce menti erepta, denſam noctem ac tenebras ob oculos offundunt. Eſt enim ipſa ratio lux mentis, quam qui deſpuunt, neque rerum cauſas intueri, neque quid quaque in re verum ſit exquirere, neque falſa diiudicare poſſunt: ſed omni æuo ſingulari illo ſplendore deſtituti, cæco quodam & temerario nixu ſurſum deorſum trahuntur: diſſolutam & ſine neruis ac articulis huc & illuc fluctuantem futilemque rerum confuſionem animo conſequuti, cunctis in rebus quaſi modò naſcentes obhæſitant, nihil ratum, nihil comprehenſum, nihil fixum habentes, ſed ſemper in ancipiti & eo loco ſtantes, à quo leui momento poſſint dimoueri. At verò qui admirabili quodam philoſophandi ſtudio concitati, conabuntur in ea curricula venire, in quibus celebrium virorum impreſſa ſunt veſtigia, ii rerum cognitione primùm accepta quæ ſenſibus obuiam inciderunt, rudi earum contemplatione, minimum tenebuntur, ſed vltrà progreſſi mentis agitatione eò ſe conferent, vnde tanquam prægreſſis ex cauſis illæ ſuam originem traxiſſe videantur. Hinc ſenſim penetrabunt altiùs, donec id tandem cogitatione pertingant, in quo expleta mens tanquam in extremo conſiſtat. Quum igitur humanum corpus anatome in partes ſenſu conſpicuas diſſolutum iam ſit, ab his deinceps ad ea tranſeundum, quæ cogitatione ſola diſcuntur, & altiùs inueſtigandum ex quibus elementis pars vnaquæq; condita ſit, & quæ ſit elementorum permiſtio, quæ temperatio, quæ vires ac facultates lateant in illis, & quo ſpiritu quóve calore ſeruentur. Quum analyſi hæc inuenta perceptaque fuerint, compoſitionis dein ordine conſpicuū fiet, quæ ſint effectrices omnium cauſæ, qui ab his gignantur humores, quæ partium ſingularum functiones ſint, & quæ naturalis omnium adminiſtratio. Sic vniuerſa contrahetur phyſiologia, quæ naturalem de homine contemplationem demonſtrationis vi conſtituit.

Inueſtigandi ratio ſeu ordo reſolutorius.

Humani

Humani corporis in partes tum compositas, tum simplices dissolutio. Cap. I.

HVMANVM corpus vnum efficit cum continuatio seriesque partium, tum omnium consentiens & in molitionem vnam conspirans illa cognatio. Id autem simplex cùm minimè sit, varium efficitur partium diuersi generis structura, & earum multiplici figura: quæ non modò locis disclusæ iacent, sed etiam aliæ ex aliis sunt conditæ, aliisque aliæ figuris insignes, prout sua cuiusque conditio & facultas poscere videbatur. Itaque corpus vniuersum, in caput, thoracé, ventrem & artus dirimi distrahíve poteft, ex quibus coagmentatum apparet, hæc ipsa rursum in alia: caput quidem in faciem, oculos, frontem, nasum, auriculas, aliaque plura: thorax in pectus, latera & pulmones: venter in abdomen subditaque viscera: artus in tota crura & brachia: atque hæc in humeros, cubitos & manus. Rursum verò hæc singula minutiùs conciduntur, vt manus in digitos & palmam, digiti in alia, vt in cutem, venas, arterias, carnem, neruos, tendones, vincula, cartilaginem, membranas & ossa. similiter cætera membra qui penitus introspiciet, sentiet vnumquodque in hæc omnia vel certè plurima dissolui, vltra quæ iam nihil vel diligentissima sensuum obseruatio possit cognoscere. Sui enim hæc vndique similia sunt, vnam parilemque omnino substantiam adepta: vnde primùm Aristoteli ὁμοιομερῆ, id est eiusdé naturæ partes nuncupantur, quæ simplices quoq; dici possunt, in quibus nimirum tanquam sensu minimis corporis dissolutio consistit. Sic quidem vltimæ sunt & extremæ, quæ tamen si compositio spectabitur, primæ fient omnium. Ex harum enim compactione aliæ partes constát, quas ἀνομοιομερεῖς, id est naturæ dissimilis, appellant, vt pleriq; simplici nomine illas similares, has verò dissimilares. Illas præterea primas & simplices, has compositas, quòd illæ istarum gratia habentur, & tanquam materia quædam in dissimilarium compage & coagmentatione subternuntur. In compositis modus statuitur, vt hæ minus, hæ verò magis compositæ iudicentur. Est autem & cùm discernendo partium gestiones & munera spectantur, atque tum quoniam officiorum actionumque gratia, corporis partes conditæ sunt, omnem eam partem cuius opera communem toti corpori actionem edere possumus, instrumentum licet appellare, & quasi subsidium ad aliquid agendum. Deinde ex actionum gestionúmque differentia & ordine, instrumentorum differentiæ ponuntur. Sic vniuersum corpus animę instrumentũ statuimus, & visionis oculum, concoctionis ventrem, comprehensionis manum, progressus pedes. In his verò & digitus minus est instrumentum quàm manus, & hæc minus quàm brachium, hoc deniq; minus quàm corpus vniuersum. Quoniã verò organum non sui ipsius, sed obeundi muneris gratia est constitutum, vt opus efficiat, debet apparationem quandam & instructionem in id obtinere, vnde & nomen inuenit: Est autẽ ea figuræ cõcinnitas, quæ sua est cuiusq; & qua adempta instrumenti ratio perimitur. Nihil enim quod rude & informe, instrumenti nomine dignũ est, sed quod formatum & instructum & aptum corpus est ad opus, ididoneum illius est instrumentum. Quocirca si exquisita petetur nominum ratio, instrumentariæ id est formatæ parti obiicietur pars informis, & ὁμοιομερὲς ἑτερογενές, atq; hæc oppositio est in substantiæ genere, illa vero per figuram. Vnde perspicuum est eos rerum genera permiscere, omniaque turbare, qui parti (vt ita dicam) similari instrumentariam opponunt, perinde atque si albo dulce contrarium facerent. Sed & ea quæ diuersorum sunt generum, si enuntiantur de eisdem, palàm est contraria non esse. Atqui venas & arterias ossaque plurima similinatura cùm sint, instrumenta tamen omnes appellant ob figuræ speciem. Ea neququàm instrumenti ratio est, vt ex partium varietate concretum sit, cùm ferream securim opifices plerumque totam exhibeant, sed vt idonea figura sit instructum. Neque demum similaris corporis necesse est quoduis fragmentum totius appellatione dici. Quo errore quidam adducti, venæ & arteriæ tenue fragmentum, cùm viderent neque arteriam, neque venam appellari, dissimilium partiũ esse censuerunt, ignorantes illa nõ substantiæ, sed figuratæ substantiæ no-

Totius humani corporis dissolutio vsque ad simplicia.

Partes similares & dissimilares.

Simplices & composita. Totius compositio ex simplicibus.

Pars organica siue officialis.

Instrumenti ratio.

Parti similari instrumentariam non opponi.

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

mina accommodari. Neceſſe quidem eſt ſimilarium fragmēta ſimilem integris ſubſtantiam obtinere, at non ilicò eadem quoque appellatione dici. Ergo hoc difficultatis vt claudatur, quæcunque in corpore pars diuerſi generis apparebit, eadem mox & inſtrumentaria iudicetur: hoc enim natura proſpexit, vt particularum diſſimilium compoſitioni, figuram & conformationem quandam coniungeret. At non ſic licet reciprocare, vt quæ pars inſtrumentaria ſit, eadem ſtatim ex varia natura conſtet, ſitque diſſimilaris.

Quid pars corporis, & quot ſimplices ac ſimilares propriè dinumerentur. CAP. II.

PLVRIMA habet humanum corpus continetque ſimplicia, ſine quibus neque diu, neque conuenienter conſeruari poteſt: vt ſpiritus, lac, ſemen, ſanguinem, vtiles humores, & quæ ab his defluunt ſuperuacanea ſuis quibuſdam receptaculis concepta: præterea oſſa, cartilagines, vincula, tendones, membranas, neruos, venas, arterias, cutem, carnem, itemque adipem, medullam, pilos & vngues: hæc omnia quidem ſimplicia, ſed quibus non ex æquo partis appellatio attribui poteſt. Pars enim, eſt corpus toti cohærens communiq; vita coniunctum, & ad illius functionē vſumve comparatum. Itaq; ſanguinē in venis vel humores toto corpore fuſos partes nō dicimus, vti neq; ſpiritus impetu cordis impulſos in arterias: hos enim corpora in præſentia non dicimus. Illi quanquam ſunt corpora, vti & oculorum humores, nuſquā tamen hærent coniuncti, ſed fluxi deerrant quaſi vaſe concluſi. Siquis humor intus fortè concreuit, hæſitq; ventriculo aut lieni, quia tamē illi verè coniunctus non eſt, neq; communem vitam accipit quā regatur, pars haberi non debet, vt neq; calli, neq; verrucæ, neq; tophi. Sed neq; ex carne tumorem vndelibet erumpentē, licet alatur & viuat, partem verè dixeris: quia præter naturam & prodigiosè cùm ſit, nullam functionem nullumque vſum toti, ſed potiùs incommodum affert. Sic neq; oculi dimidium pars eſt corporis ſimpliciter & abſolutè vocanda, quòd nullam functionem nullumque ſola officium exhibeat: cuius & aliud argumentum eſt, quòd neque organon neque ὁμοιομερὲς rectè appelletur. In horum quoque numero habendum eſt tenue oſſis aut nerui fragmentum. Iam verò omnibus hac ceu lege quadam comprehenſis, ſcrutemur num pili & vngues corporis partes & eſſe & dici poſſint. Illi quidem è corporis materia conſiſtunt, hærentq; toti firmiſſimè, propria quadam circumſcriptione definiti, neque profectò præter vſum condonati mortalibus: attamen quòd non ita coniuncti ſunt, vt communi totius vita fruantur, in partibus corporis non habentur. Non enim illi oſſium aut ſtirpium more viuunt, nec alimento intrò adacto tractóve nutriuntur, nec incrementum in latum & profundum vt in longum ſuſcipiunt, ſed materia quadam vice alimenti (propriè ſiquidem alimentum non eſt) illis ad radicem poſita iunctaque, in longitudinem atque molem ampliorem proferuntur, haud ſecus atque lapides qui in terræ ſunt viſceribus, aut domus dum extruitur: quod ex his palàm fiet, quæ de nutritione poſthac dicentur à nobis. Non pauca tamen his obiici poſſunt. Nam pueris vnà cum digitis vngues quoq; in longum atque latum increſcunt, pariterq; in profundum, & ætate craſſiores durioreſq; euadunt. Eadem eſt & in pilis ratio, qui prouectis quàm pueris vt longiores ita craſſiores ſunt & rigidiores. Deinde verò quòd vngues & pili non creſcunt in immenſum, ſed definitam incrementi legem & metam habent, quemadmodum & ſtirpes, fidem facit eos vera nutritione increſcere. Si enim admota duntaxat ad radicem materia atque ſubiecta adaugeſcūt, quoniam continenter ſuggeritur & accedit (hoc teſtimonio quòd deraſi vel præciſi ſemper ſubnaſcuntur) continua adiunctione deberent tandem in immenſum luxuriare atq; grandeſcere. Atqui contrà fieri cernimus, his vt plantis conſtitutos incrementi limites, quos prætergredi non liceat. Quocirca his vt ſtirpibus videtur alimentū omnem ſubſtantiā intrò ſubire, quod prima ętate alit & auget: & tandē ceſſante incremento tantùm alit. Hęc quidē non mediocriter vrgent, ſed illa magis, quòd pili vel vngues præciſi omni ætate vel decrepita & præcipitata recreſcunt: deinde quòd hecticis & tabidis, quibus reliquum corpus

Pars corporis quid. Definitionis explicatio.

Pili corporis partes non eſſe vt neque vngues.

Aduerſæ rationes.

Aduerſorum refutatio.

non

non augetur modò, ſed etiam planè exhauritur & liqueſcit, ii ſoli diffunduntur & grandeſcunt: neq; his modò, ſed etiam vita deſtitutis corporibus. Quibus apertè conuincitur non naturæ attrahentis beneficio; ſed excrementi redundantis vi & egreſſu ab radice duntaxat illos increſcere. Emergit autem id præparatum pulſumque vi caloris, indicio quòd defunctis non ſemper augeſcunt. Quòd pueris ætate procedente in latum ſparguntur, efficit partium à quibus prodiêrunt amplitudo: quòd verò fiant craſſiores, excremento tādem ſicciori adustioríque facto acceptum refertur. Quòd autem, cùm ad iuſtam magnitudinem peruenerunt, non vltrà promitti trahíque poſſunt, tametſi materia ad radicem ſuppetit, vnum ex his eſt in quibus non aliud quàm mirari liceat Dei & naturæ prouidentiam. De medulla autem nihil ambigi poteſt eam, quæ in ſpinæ fiſtula tenetur, non aliter quàm cerebrum corporis partem eſſe: quandoquidem non vſu modò, ſed proprio quoque perfungitur munere, & vitam habet, cuius ope trahit & in ſe recōdit alimentum. Cæterùm quæ in exilibus oſſium cauernis eſt, vt liquidi humoris ſpeciem oſtendit, ita non pars corporis eſt, ſed oſſis alimentum, quod à ſanguine primùm deductum ab illius natura mox deficit, ſenſimque mutatum in oſſis naturam tandem faceſſit. Similiter quæ maiores implet oſſium laxitates, vt crurum, vt humerorum, quanquam firmior ſolidiorque ſubſiſtit, alimentum tamen eſt oſſis tanquam commeatus aliquis congenitus datuſque ab ortu, propterea quòd oſſis ſoliditas non facilè aliud ſinit extrinſecus intrò commeare. Medulla quidem vi oſſis atque tepore albeſcit & concoquitur, raptaque ſenſim in oſſis naturam abſumitur. Quod igitur in ea laxitate manet tanquam ſuperabundans ad futuram neceſſitatem, id medulla eſt, quam Ariſtoteles cōcoctum excrementū (ſic vocant ſuccum corporis ſuperuacaneum) appellauit, non tamen inutile & reiectaneum. Quamobrem decepti videntur qui vt aduerſas ſententias in concordiam adducerent, medullæ partem alteram vtilem, inutilem alteram, totam verò partim alimentum partim excrementum eſſe prodiderunt. Ea ne præproperè deſit, illapſi extrinſecus alimēti ſubſidio ſuſtentatur, eo indicio, quòd quæ in iuuentute rubro colore perfuſa erat & ſanguineo, ætatis progreſſu alba fit, & vt reliquū corpus adipata. Cæterùm illius nulla eſt vera nutritio, neque ſanguinem prolectat ſibíque iungit, quod vita nulla conſtet, vt neque ſanguis neque quiſquam alius humor. Similis eſt ac fortaſſe maior in adipe ratio, quē palam eſt è ſanguinis portione præpingui, hanc autem ex alimenti concoctionisque probitate generari, quæ dum affluens in animalis pulpam non abſumitur, ſenſim exaggerata in molem, è venis iam delapſa in adipem concreſcit à frigido. Quod ſi illius efficiens eſt frigidum, quomodo corporis pars eſſe poſſit? Quem confirmamus humorem in venis nondum partem eſſe, quî putemus extra venas frigoris vi concretum partem fieri? Si quis eſt huic argumento locus, videbitur ſimiliter gelati in ventriculo ſanguinis grumus, pars eſſe corporis, ſi modò illi adhærebit. In carne ratio diuerſa, quod hæc vt cæteræ partes omneis non ex concreſcente, ſed ex conuerſo mutatóque ſanguine gignatur. Eſt & aliud quod adipem vt medullam à communi partium notione ſecludit: nam per inedias, per alimenti & ſanguinis penuriam, cedit vertiturque in vtile partibus alimentum. Atqui pars nulla partem alteram nutrit, neque alia alii fit nutrimentum. Deinde omnes tum ſimplices tum compoſitæ, propria quadam circumſcriptione continentur, quam (tametſi in ampliorem molem diffunduntur) ſimilem ſeruant: niſi præter naturam ſint affectæ: adipem & medullam nulla propria circumſcriptio aut figura, ſed viciniarum duntaxat partium ora & extremitas circumiecta claudit. Vnde intelligi poteſt in partium numero & ordine non pilos, non vngues, ſed nec medullam nec adipem eſſe. Scio Ariſtotelem partes ſimplices, alias molles & humidas dixiſſe, alias duras & ſolidas: atque inter illas ſanguinem, adipem, medullam, genitale ſemen & lac recipere: quo loco is quicquid in corpore tenetur, partis appellatione complectitur. Nos verò accuratiùs ea ſequimur, ex quibus ad medendi artem fructus percipi poſſit. Ergo quæ verè exiſtimari debent

Spinæ medullam corporis partem eſſe.

Oſſium medullam partem non eſſe.

Adipem corporis partem non eſſe.

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Decem par-

tes corporis ſimplices.

partes ſimplices. hæ reſtant: os, cartilago, vinculum, membrana, tendo, neruus, arteria, vena, caro, cutis. Satis multa de partium differentiis: vnde huc digreſſa eſt, eòdem redeat oratio.

Quid elementum, quæ medicis in corpore partes elementa, & quæ principia dici debeant. CAP. III.

Elementum quid.

Principia.

Elementorum & principiorum diſcrimen.

CORPORIS vniuerſa moles tametſi varia compoſitione ſtructa apparet, ſectione tamen in eas dirimitur diſtrahiturque partes, quæ ſimilares cùm ſint, iam non vltrà in alias diſtribui poſſunt: ſunt illæ quaſi retexendo poſtremæ, quas ſimplices, ſenſus percipit, cogitatio autem ratioque noſtra omnium primas ortu & compoſitione iudicat. Quare corporis elementa illas ſtatuere conueniet. Elementum enim corpus eſt ſimplex, ex quo quidque primùm conſtituitur. Simplex quod diſtrahendo vltimum offenditur, quodque diuiſione minimum eſt, aut ſi magnitudine & mole præditum eſt, in diuerſas tamen ſpecies partiri nequit. Simplicium connexione compoſitum emergit, cuius eas duntaxat partes elementi appellatione deſignamus, quæ omnium primæ fuerant, & ex quibus compoſitionis ſucceſſus originem duxit. Simplicem partem antecedunt forma & ea materies quam informem nudamque intelligimus: verùm quia corpora non ſunt, illas ab elementi notione abducimus. Principia quidem ſunt, quæ ſingula ſeparatim minimè ſubſiſtunt, concurſione implexuque ſuo corpus efficiunt. Compoſitis corporibus, tum principia, tum elementa inſunt: ſed hæc quidem corporea ſunt, ex principiis condita, quæ & per ſe ſola conſiſtunt, & in totius ſunt genere: principia autem ſimpliciſſima habentur, incorporea, nec in totius genere, quæ ſeorſum minimè ſubſiſtunt, implexuque mutuo corpus inſtruunt. Itaque quas eiuſdem naturæ diximus corporis partes, ſi ſenſuum teſtimonio credimus, elementa ſunt corporis, quæ prima ſubiecta ſunt nobis. Semen autem genitale & maternus ſanguis principia ſtatuentur, non quę componunt, ſed quæ corpus efficiunt: hic enim ceu materies quædam eſt, illud vt cauſa efficiens, quod nimirum omnis generis partes conformare ſuo loco dicetur. Hæc eſſe corporis elementa falsò quis affirmet, cùm id minimè conſtituant, nec in eo præterea ſeruentur: eius verò cauſæ ſunt & principia. Ad hunc modū ſtirpis principia æſtimanda ſunt, ſemen & ſuccus è terra libatus ac hauſtus: elementa, radix, lignum, medulla, cortex. Sed enim de rebus omnibus cùm duxerimus non eſſe ſenſuum ope, ſed mentis acie æſtimandum, non alienum ſit inquirere ordinem ſimilium partium: quæ cum ſint elementa ante oculos poſita, num alia quædam ſint illis priora, quæ ad ſenſus permanare non poſſint: an item illis inſerantur iactatæ & peruulgatæ quatuor illæ rerum naturæ, terra, aqua, aër, & ignis.

Quibus rationibus terra, aqua, aër & ignis rerum omnium elementa dicantur. CAP. IIII.

Elementorum facultates eſſe contrarias.

Elementorum ſubſtantias mutari.

SI quæ in natura ſunt rerum omnium communia elementa, quæ rebus omnibus promiſcuè gignendis ſeſe accommodēt, illa ſanè & plura eſſe neceſſe eſt, & quodammodo contraria & affectioni ſubiecta. Nam quod vnicum & ſimplex eſt, non habet à quo afficiatur, cùm à ſe ipſo pati non poſſit. Neque plura vnius ſimiliſque rationis ſi fuerint, inuicem agent, ſed mutuò ſe fouebunt tanquam vnum ſint. Quinimò ſi fortè illis contrariæ qualitates deferantur, niſi his pariter ſubſtantiæ inſint mutationi affectionique ſubiectæ, ſuo illa congreſſu ne minimum quidem mutabuntur, ſed illæſis ſubſtantiis nihil diſſimile ſibi compoſitum reddent. His argumentis tanquam fuſtibus vis illa & turbulenta concurſio atomorum immutabilium, per inane volitantium, in exilium relegata, & de natura mundoque depulſa videri poſſit. Itaque vt ligna, lapides, & animantia mutationem patiuntur, ſic & ea facilè mutantur, ex quorum concretione hæc communi ortu prodierunt. Si facilè mutabilia ſunt, neceſſe eſt omnino prædita eſſe qualitatibus valentiſſimis, quarum diſſidio & repugnantia non ipſæ modò qualitates

litates sese obtundant, sed & adiectorum vicinorumq; corporum substantiæ totæ immutentur atque conuertantur. At quænam hæ sunt validissimæ? Quæcunque corpori infunditur qualitas, in vnum aliquem quinque sensuum cadit: atq; vt suum quæque sensum mouet, sic illi quadam proportione respondet. Vnde cùm sit tactus sensuum primus, isque plurimum corporeus, quæ hunc feriunt qualitates omnium primæ sunt & maximè corporis participes: quod certè efficit vt ab his summis doloribus afficiamur aut voluptatibus. Quocirca nō candor aut nigror, non dulcedo aut amaror, nō quæ cæteros sensus, sed quæ solū tactum concitant qualitates omnium sunt potentissimæ. Ex harum autem genere aliæ sunt principes, aliæ ex his ortæ: principes, calor, frigus, humor, siccitas: ex his ortæ, quæ in molli, duro, crasso, tenui, læui, aspero sunt corpore, quæ variæ dicuntur & quasi multiformes. Harum quippe ortus principib. illis refertur acceptus, queq omnium & primæ sunt & potentissimæ. Elementa igitur ex quorū concursione omnia gignuntur atq; concrescunt, si conuersionibus mutationibusq; sese plurimùm exagitant, debent his ipsis qualitatibus pollere, & quibuscunque corporibus illæ naturaliter summæ insunt, hæc ipsa in prima rerum omnium elemēta asseruntur. Sunt autem ea, terra, aqua, aër & ignis. Est quidem calor summus ignis, qui ceu feruor quidam est & exuperantia caloris. Aër calidus, vdusq; ceu halitus, cuius humor dissipabilis, quædam est fluxio per cuncta rerum meabilis, leuitate subtili ambientem locum implens celerrimè. Humor aquæ pergelidus quidam liquor est: vt terræ siccitas firma quædam constantia & stabilis grauitas, quibus subsidit & suis clauditur limitibus, cùm cætera elementa nonnisi externo contineri possint. Quanquā igitur quæ aqua perfunduntur multò plus madent, quàm quæ aëre resperia sunt, id tamen non ob pleniorem aquæ humorem accidere putandum, sed quòd is in crassiore fluxaque substantia positus, dum in vias recessusque corporum inferitur, consistit, retentusque diutius illa afficit, madidioraq; reddit, quod aër præ tenuitate efficere nequit. Verùm mador hic quem appello, non humor est is quem disquirimus. Neque præterea ignis inde quòd maximè desiccat, siccior quàm terra iudicandus. Id enim non per se, sed caloris interiectu efficit, quatenus corporum humorem suo calore exhaurit ac dissipat: at terra affusum humorem combibens per se sola siccat. Aër perinde ac ignis ex accidenti madidum linteum exiccat, vti & frequentes balneæ, dum vberiorem è corpore sudorem exciunt euocantque. Sic autem qualitates hæ, quatuor rerum naturis summæ obtigerunt, vt quemadmodum puro igne nihil calidius nihilq; leuius, sic terra nil siccius, nil grauius, ne plumbum quidem vel aurum: aquam synceram nullius medicamenti vis gelida euincit, vt neque aërem vllius humor. Summæ præterea sic illis insunt, vt ne minimum quidem possint augescere, remitti verò possint: quod argumento est eas qualitates licet summas, infinitas tamen non esse, quandoquidem infinitum nihil minuitur finita portione detracta. Est porrò sua cuique elemento retusior altera qualitas, simplex illa quidem, sed quæ summum generis sui gradum non impleat. Ea in igne siccitas est caloris comes, in aëre calor, in aqua humor, frigus in terra siccitati copulatum. In his quæcunque qualitates eodem nomine, eodem & illæ genere continentur: atque licet eorum quibus insunt corporum ratione distent, affines tamē sunt, tum natura, tum mutationis prompta commoditate. Itaque ingentes quatuor naturæ toti mundo confertæ ea sunt rerum omnium primordia, quorum nobis proposita fuerat disquisitio.

Tangendi qualitates omnium primas esse & valentissimas.

Primas qualitates elementis primum insidere.

Elementa quatuor.

Vt aër sit humidior aquâ.

Terram esse sicciorem igne.

Summæ elementorum qualitates.

Remissæ elementorum qualitates.

Corpus hominis, vt cæterorum omnium, ex quatuor elementorum concretione necti & contineri. CAP. V.

SI quatuor ea sunt rerum primordia, ex quibus sursum deorsum vltrò citroq; commeantibus, mundi natura est continuata, necesse est eorum vicissitudine, cùm reliquorum omnium, tum hominis corpus conflari, ex hisq; ceu ex primis rerum initiis constare. Quod tametsi vel simplici argumentatione in mediū

propoſita planum eſſe debet, inductione tamen res quaſi ob oculos poſita, veritatem pleniùs illuſtrabit. Vna manet omnium firma conſenſio; corporis vniuerſitatem ex partibus diuerſi generis primùm conſtitui; deinde diſſimiles has conſimilium ſtrue & compoſitione integrari. Iam verò docendum haſce conſimiles ex primorum quatuor elementorum concurſione naſci. Has quidem olim ex ſemine ortus ſui primordia duxiſſe, fiet poſthac promptum & obuium demonſtratione; ſimul eaſdem adoleuiſſe materni ſanguinis beneficio, qui alimenti vice ſuffectus eſt. Parentum ſemen ex parato ſanguine factum eſſe extra omnem controuerſiam eſt; adeò vt nemo qui rem perſpexit, ambigat omnem partium ſubſtantiam à ſanguine aut proximè aut tandem proceſſiſſe. Nomine ſanguinis quatuor humorum mixtam congeriem appellamus: hanc verò eſculenta potulentaque ingeſta nobis innouarunt. Hæc porrò ſiue animantium carnes erant, ſiue piſces, ſiue terræ fruges & ſtirpium fructus, à promiſcua elementorum concurſione aliquando ſunt procreata, eo ſanè ordine quem pulchrè nobis cecinit Lucretius:

Similares corporis partes ex elementis ortas eſſe. Lib. 7.

Lib. 2.

Sic tempeſtiuis ex imbribus humida tellus
Vertit ſe primùm in frondes, & pabula læta
In pecudes, vertunt pecudes in corpora noſtra
Naturam, & noſtrò de corpore ſæpè ferarum
Augeſcunt vires, & corpora pennipotentum.

Simplici elemento nihil poſſe nutriri.

Nihil enim ſimplici elemento nutriri, vt neque naſci poteſt. Stirpes quæ prodierunt è terra, non illinc omnia traxerunt, ſed ſi ea ſtirpibus alimentum datura eſt, neceſſe eſt humore perfundantur: vnde agricultura deductiones riuorum, agrorum irrigationes adacta neceſſitate excogitauit. Atqui ſi puram aquam terræ conſperges, nihil aliud quàm lutum reddes, alendis ſtirpibus ineptum atque minus accommodatum. Oportet igitur ſi quod apparabitur congruens illis nutrimentum, craſſioribus naturis duas reliquas contrarias inſeri & temperari. Sic neque piſces alit aqua ſyncera, ſed quæ terræ, aëris, & ignis ſimul eſt particeps. Proinde ita rerum natura comparatum videmus, vt reliquorum vis & ſubſtantia in terram & aquam penetret, vtque aër & ignis inferiora perfundant, vnde rerum plurimarum exortus fieri conueniret. Itaque rerum omnium corpora à primis illis naturis & rerum ſeminibus deriuantur, alia quidem ſtatim & proximè, alia longa adeò rerum ſerie, vt cùm multorum corporum ortus interceſſerint, incredibile videatur à ſimplicibus illa naturis defluxiſſe. Quinetiam eodem omnium ſpectat interitus: quia natura rerum obitus conficiens, eò ſingula refert, vnde fuerunt accepta. Homines cùm ſolutis corporum vinculis è vita excedunt, quantum innati caloris diſſipatur, id omne in vniuerſam ignis naturam reuolat: ſpiritus ſubſtantia partim in ignem, partim in aëris regionem offuſam nobis refunditur: profluens humor aqua rurſum fit aut halitus, qui tum aquæ, tum aëri confinis eſt: ſolidiores partes quibus craſſior ineſt firmitudo, vbi ſenſim fuerit aqueus humor exhauſtus, tandem diſſolutæ in cinerem & terram abeunt: neque admodum diſſimilis eſt reliquorum in occaſu comparatio.

152-30

Corpora noſtra interitu diſſolui in elementa.

Nam ſua cuique locis ex omnibus, omnia plagis
Corpora diſtribuuntur: & ad ſua ſecla recedunt.
Humor ad humorem terreno corpore terra
Creſcit, & ignem ignes producunt, ætheraq́, æther.

Hoc mirus Hippocrates ante natam omnem philoſophiam diuino afflatus elogio omnium primus attigit, promulgās nimirū homine animam agente ſingula in propriam naturam diſcedere, atque in eas naturas refluere, ex quibus vnumquodque conſiſteret. Nam paulò antè apertè confecerat hominem non poſſe ex vnica re conſtare, cùm dolore affligeretur, ſed ex calidi, frigidi, humidi & ſicci temperatura: quibus vtique nominibus quatuor ea quæ diximus primordia, non ſolas qualitates complexus videtur.

Contra iuniores qui elementorum solas vires, non item substantias in nobis putant inesse. CAP. VI.

VIDEMVS apud multos iuniores puerilem vereque inanem percrebuisse sententiam, qua ii vetere spreta philosophia decreuerunt, non elementorũ substantias, sed qualitates duntaxat in nobis asseruari. Esse calidum, frigidum, humidum & siccum, ex quibus constamus, non substantiarum, sed qualitatum nomina. Nusquam synceras quatuor rerum naturas haberi, mixtionis expertes, sed neque eas quæ nos circunfundunt, si rei gignendæ adhibeantur, species suas præterea retinere, verùm protinus euanescere, quãdo noua compositi forma ex permistione succedit. Quæ tanquam absurda vt funditus euertamus, decet sigillatim illa minutatimque excutere. Ergo calidi, frigidi, humidi, siccique appellatione, aliàs qualitates, aliàs verò corpora quibus inhærescunt, intelliguntur. Corpora verò aut summis hisce qualitatibus excellũt, aut depressis prædita sunt. Quæ ex depressis constant vario sunt ordine, quandoquidem & panem, & carnem, & vinum, & piper, aliaque innumerabilia dicimus esse calida: vti cartilaginem, membranam, neruum & os, sicca. At quæ qualitatibus excellunt, non ita sunt multa, sed quatuor omnino, terra, aqua, aër & ignis, quibus qualitatum exuperantiam inesse diximus. Si quis igitur hisce nominibus aliud quàm elementa significet, in tam multiplici rerum varietate perturbatus omnino & confusus erit. Quocirca credibile est celebres authores nominibus his simpliciter pronuntiatis ea corpora solùm designasse, quæ in suo genere excellerent. Cùm ex calidi, frigidi, humidi, siccique temperatura omnium corpora constare proditum sit, quis tam cęcus in contemplandis rebus est, vt qualitates puras animo cõcipiat? vt ex qualitatibus constitui corpora asseueret? Quod afferunt illi synceras nusquam haberi elementorũ naturas, ridiculũ sanè est & dementiæ proximum. Nam quæ apud nos extant, impura tametsi fortè sunt omnia, syncera tamen vsquiam esse necesse est, quæ principia sint & veluti fontes à quibus ista fluxerunt. Hæc enim norma, hæc regula, hæc præscriptio naturæ, vt omnia ordine quàm optimo ducat: atqui optimum erat & ornatissimum impura ex puris, imperfecta ex perfectis quibusdam manare. Potuit autem natura omnia sic efficere quàm optima, & mundi elementa seorsum pura (vti & cœlum) collocare. Quid igitur illa esse prohibet, si esse possunt? Ad vniuersi medium terra simplex est, grauissima, siccissima, omnis expers humoris: ad cœli concaua interioremq; faciem ignis est leuissimus & ardentissimus, neque tamen pellucidus, neque perspicuus & illustris, vt noster, qui fumus quidam est accensus. Etenim tenuissimus ille cùm sit, nihil solidum admixtum habet: non igitur lucere potest: lux quippe non tenuissimo, sed denso flagrante corpore effulget. Hac ratione, & quòd præterea effectio omnis ab efficiente quodam fit corporeo, à quibusdã eum neq; vere neque luculenter calefacere proditum est. Mediis autem spatiis interiecta quę sunt, extremorum mutationes turbulentas sustinent, quorum communione impuriora fiunt. Quòd si extremorum confusione suam substantiam non exuerunt, palàm est iisdem exemptis puram simplicemque substantiam restitui. In summa verò etsi quæ apud nos extant, vera non sunt elemẽta: quia tamen iis proximè accedunt à quibus olim manarũt, par vtrorumque ratio censetur. Illud aũt quod aiunt elementorum formas euanescere, cùm in compositionem ea cõcreuerint, quantũ obscurat & inquinat omnem philosophiæ splendorem? Idem enim fieri putant in elementorum permistione, quod in simplici rerum trãsmutatione: vbi recens aliqua forma in subiectam materiam commigrat, pellitur vetus atque decedit: cæterùm dum ex elementorum temperatione corpus innouatur, illorum formæ nihilominus in hoc manent. Adeo vt si illis congredientibus herba nascatur, in ea seruentur illorum substantiæ: dumque rursum herba concoctione in sanguinem, tandem verò & in carnem mutabitur, licet herbæ forma intercidat noua nascente, nequaquam tamen elementorum formæ exeunt, sed stabiles permanebunt quoad vlla compositi ratio constabit,

Aduersariorum rationes.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Prima confutatio.

Secunda cõfutatio.

Vbi pura sint elementa.

Tertiæ cõfutatio.

Quo d. fiet generatio à permistione.

Elementorum substantias atque formas in mistione seruari.

Lib. de natura hum.

5. Metaph.

3. de Cœlo cap. 3.

quamuis non vna & perpetua permiſtionis proportione. Sic enim de his ſtatuerunt viri præclariſſimi, primus Hippocrates, qui ſingula quæ ad gignendum cõfluxerunt, talem vim ait in corpore retinere qualem contulerunt: & omnia per interitum eò recedere vnde ſunt accepta: quod fieri neutiquam poſſet, niſi priſtinas illa naturas retinuiſſent. Huic accedit Ariſtoteles, qui locis compluribus elementum definiens id maximè vbique ſolet inculcare, quod cuique compoſito primum ineſt, & in quod vltimum corpora diuiduntur: imò & alio loco palàm affirmat in carne atque ligno aliiſque ſimilibus ignem atque terram facultate, & (vt dicere ſolent) potentia ineſſe, hæcque ex illis manifeſtè ſegregari. Quòd ſi illorum ſubſtantiæ occidiſſent, quî fieri poſſet vt demum ſeiungerẽtur? Hæc ſanè portentoſa fuerat opinio, qua dum iuniores veterẽ philoſophorum diſciplinam permiſtioniſq; rationem aſſequi minimè valuerunt, ab illorum ſententiis temerè defecerunt. Ne quis igitur vnquam huiuſmodi captioſa probabilitate fallatur, latiùs exponenda videtur tota permiſtionis vis atque ratio.

De elementorum permiſtione diligentior inquiſitio. Cap. VII.

Quæ corpora permiſceri poſſunt.

PERMISTIONI aptiſſima ſunt ea corpora quæcunq; in exiguas tenueſque portiones facilè dirimuntur, qualia ſunt mollia, tenera, fragilia, liquida, ſubtilia: è diuerſo autem dura, firma, ſolida, arida, craſſa, omnium minimè permiſtioni cedunt. Neque verò fieri poteſt vt illa verè miſceantur, niſi contrariis inter ſe pugnent qualitatibus, per quas pariter agentia atque patientia mutationes conuerſioneſque ſubeant: nam neque candorem lineæ, neque medendi ſcientiam corpori permiſceri putamus. Quæ igitur contraria ſunt & in communi materia pugnantes qualitates acceperunt, ſi dirimi facilè ſecarique poſſunt, ea tum ſubſtantia tum qualitatibus ad permiſtionem ſunt accommodata. Miſtionem efficient, dum paribus quodammodo portionibus infuſa temperataque coibunt.

Paria quodammodo eſſe debent.

Tum enim mutua vi & effectione pugnantium qualitatum, ſic illorum ſubſtantiæ totæ frangentur comminuenturque, ſic & qualitates omnino temperatione confuſæ ſe retundent, vt illa demum neque ſubſtantias, neque qualitates puras ſeruent & integras. Hæ quidem nequaquam diſſipatæ aut extinctæ obliteſcunt, ſed repreſſa duntaxat exuperantia ad moderationem mediocritatemque referuntur. Hinc corpus vnum prodit conſimile, quod re ipſa ſimpliciter vnicum iam eſt: nam contraria quæ in permiſtionem venerant, non energia, id eſt efficacia vel actu, ſed potentia duntaxat ſuperſunt & manent. Ad hunc igitur modum perfectè fit miſtio, quæ eſt diuerſorum in vnum atq; idem concretio.

Miſtio quid.

Definitionis explicatio.

A qua aquæ aut vinum vino ſimili infuſum non permiſcetur. Nam licet ſubſtantiarum quædam fiat in totum perfuſio, hæc tamen integra manent, nõ hebetata. quòd enim contraria non eſſent, nequaquam ſeipſa mutauerunt. Neque ſi mihi & ſinapis grana, aut etiam adamantem, ſapphirum, & margaritam planè leuia facta contritaque confuderis, aliam permiſtionem induxeris, quàm quæ deprehenditur à ſenſu, quæ potiùs collocatio quædam eſt, & quædam exiguarum partium compoſitio. Rurſum ſi lana aut ſpongia oleo humoréve quopiam perfunditur, tametſi non ſenſu modò, ſed reapſe confuſa ſunt illa, nihilq; re vera ſit vel minimũ ſpongiæ quod humore conſperſum non madeat, quia tamen in vnum atq; idem illa non concurrunt, ſed ſuas ipſa naturas ſeorſum retinent illæſas, naturali permiſtione vacant. Imò ſi quatuor elementorum ſubſtantiæ optimè confuſæ cohæreſcant, niſi pugnandi vi & poteſtate retundantur temperenturque, in vnum minimè coaleſcent. Quod cùm Empedocles affirmaſſet elementa exiguarum partium appoſitu ſolo permiſceri, id iuſtè Ariſtoteles argumentis inceſſiuit. Ergo iis legibus quas antè dixi obſeruatis, diuerſorum fiet in vnum concretio, & præterea ſi viribus quodammodo paribus illa concurrant: nam tametſi reliqua conſentiunt, ſi deſit hoc poſtremum, miſtio vtique non erit, ſed procreatio. Cùm enim contrariorum vires præter modum impares ſunt, quod minus eſt & imbecillius, ab ampliore & potentiore victum perimitur, in illiuſque naturam faceſſit. Neque enim amphoram aquæ mille amphoris vini, neque lignum igni, neque

alimen-

alimentum corpori permiſceri dicimus,ſed illa occumbere, noua autem oriri. Niſi igitur quæ in temperationem trahuntur permaneant & conſiſtant, non erit vlla connexio, ſed aliquo pereunte gignetur aliud. Vnde planum fit, aliud eſſe miſcere,aliud gignere,aliud permiſtionem,aliud ortum: & eam opinionem non poſſe defendi,quę elementorum ſubſtantias perire,ſolaſq; qualitates in miſtione retineri arbitratur.

Vtrum elementorum ſubſtantiæ, an qualitates ſolæ totis totæ perfundantur. CAP. VIII.

QVANDO igitur miſtorum elementorum ſubſtantias in concretione haberi perſpicuum iam eſt, inueſtigatione dignum videtur, vt illorum apta fiat adhæſio mutuaq; complexio. Corporum ſubſtantias totas totis commiſceri ac penitus in ſeſe penetrare, multi ex Plotino opinati ſunt. Qui cùm viderent ſudores è cute noſtra emanare, neque illam perfodi vel ſecari: rurſum lanam aqua perfuſam permadere totam, affirmare non dubitauerunt totum corpus in miſtione per aliud totum penitus induci, ipſumque quoquouerſum ſubire, materiam materiæ iniici molemq; moli. Etenim aquę materiam in lana eſſe dixerunt, non quibuſdam modò inanibus ſpatiis concluſam, ſed per totam illius ſubſtantiam fuſam: tota enim madet, nec vlla pars eius expers eſt humoris. Ad hunc modum non ſolùm quatuor elementorum qualitates, ſed eorum quoque ſubſtantias permiſceri in compoſitione partium ſimilarium prodiderunt. At verò iſta quî poſſint ſibi conſtare, concipere arduum eſt, & ſupra captum cogitationis. Dum in corporibus macerandis humor ſolidioris ſubſtantiam peruadit, manifeſtum eſt & apud omnes in confeſſo, maiorem toti molem accedere. Nam & lana madefacta occupat locũ ampliorem. Quod ſi eſt, neceſſariũ conſequitur, aliam alio ſitu collocari materiam. In quibus verò non amplior videtur moles euadere, ceu liquore perfuſis cineribus, aut cuticula ſudante, neceſſe eſt quos vocant poros & anguſtas vias latere, in quibus aër, aut ſpiritus tenuior, aut aliqua materia cùm eſſet, exhalatur, cedenſq; liquori ingreſſum præbet. Si enim nullũ interuallum medium intercipitur, quomodo fieri poſſe credemus, vt in ſolidum & vndique inacceſſum aliud corpus penetret, niſi confectiones vtrinque fiant, quà demũ tranſitus ſit? Atqui ſi hoc modo corporũ ſubſtantiæ totis immiſcentur, fit ſaltem illorum aduſq; minima diuiſio, ſic vt huius minimum corpuſculum, illius minimã particulam contingat: id certè indignũ philoſophia videri ſolet, credere aliquid eſſe in rerum natura minimum, quod diuidi nequeat. Omne quidem corpus ſectione infinitum eſt, neque ad extremũ & indiuiduum perduci poteſt diuidendo. Quinetiam ſi illuc veniri poteſt, continua fractione comminutioneque facta, corporum ſubſtantiæ in ſectiones abſumentur, & tanquam in nihilum redactæ ſe mutuò deſtruent. Ad poſtremum verò quum exiguum quiddam permiſcetur maiori corpori, quomodo vſque adeò diſtendi aut ſecari poterit, vt per vniuerſum maius ſe diffundat, & cuique indiuiduo huius aliud indiuiduum minoris accedat? Fieri igitur non poteſt, ſed ne intelligi quidem, vt corporum ſubſtantiæ mutuò ſe penetrent, & eodem prorſum ſitu conſtitutæ ſint & collocatæ: nec fieri poteſt vt in ampliorem molem diffuſæ per minimas ſectiones conſertæ colligentur. Rationes iſtæ fortaſſe Auerrhoidem eò neceſſitatis adegerunt, vt non commentitium quiddam modò, ſed ſomnio quoque ſimilimum adferret: qui vt hanc ſubſtantiarum permiſtionem tueretur, elementorum formas à perfectarum ſubſtantiarum dignitate & vniuerſo genere detorſit, vt non in qualitates, ſed in medium quoddam & inauditum genus transferret. Illas quidem intendi poſſe & remitti per eandem materiam æquabiliter fuſas, qualitatum comparatione & exemplo pariter exporrigi. Cuius opinionis leuitas alio loco à nobis refutata, fuſiorem hîc diſputationem non deſiderat. Quocirca miſſis lubricarum opinionum fluctibus atq; iactationibus, in tutum & tranquillum portũ nos recipiamus. Elementorũ ſubſtantias miſtio totis totas non inſerit, ſed qualitates duntaxat miſcet atq; confundit, vt per totius compoſiti molem æquabiliter ſint

Rationes eorum qui putant corporis ſubſtantias totis totas permiſceri.

Confutatio prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Auerrhoidis figmentũ.

Elementorũ ſolas qualitates per totas miſceri.

Miſtionis ratio.

fusæ. Primùm enim quatuor illæ mundi simplices naturę dum paribus quodammodo viribus confluunt, in exiguas non autem quamminimas portiones se distrahunt, eoque se ordine componunt, vt quæque tandem alterius diuersique generis cuipiam cohærescat, nihilque sensu notari possit quod non ex quatuor earum portionibus constet. Hoc positu exiguæ portiones, suam formam, qualẽ ante permistionem, integram quæque retinent: neque enim intensionem neque remissionem substantiæ ferunt. At verò elementorum qualitates contrarię totis totæ se permiscent, & mutua quadam repugnantia sese viciſſim ad moderationem quandam redigunt, fitque illarum confusione temperamenti quoddam similare genus per vniuersam compositi molem diffusum. Quanquam igitur substantiæ καθ' ὅλα tẽperari nequeunt, sed duntaxat cõtinua appositione cõnecti: qualitatum tamen consummata est permistio. Quumque hæc absoluta fuerit, temperamentum accedit æquabiliter toti conspersum, & noua protinus forma inducitur: actum verè efficitur diuersorum in vnum atque idem concretio. Quoniam enim à forma & eius vi totum subsistit, consentaneum est id ipsum ab vnica & consimili, vnum simplexque fieri.

Quod mistũ est, simplex id esse.

Quæ porrò in hoc genito simplici corpore manent exiguæ elementorum portiones, suis quidem formis integræ subsistunt, non tamen liberæ aut sui iuris, sed implicitæ, vinctæ, & quasi interceptæ mutua qualitatum pugnantia, atque etiam dignioris formæ præsentia. Vnde pristinas sibique inditas vires exprómere non valent, neque ignis vrere, neque aqua impendio refrigerare. Solùm igitur potestate insunt: atque sic vt cùm temperamento per obitum dissoluto ad se redibunt, parteſque propriis elementis reddentur atque restituentur vniuersitati, nullius imperio obstrictæ in libertatem vindicentur resumantque pristinas vires.

Elementorũ substantiæ quamuis in mistione seruentur, potestate tamen duntaxat insunt.

In hunc modum mistæ temperatæque elementorum portiones, materia fit totius simplici formæ substrata. Hæc autem forma seu perfectio sui vbique persimilis est adeò, vt non modò particulæ quæ sub aspectum recidunt, & quæ ex tenuibus elementorum portionibus constant, sed & ipsa elementorum fragmenta, quæ seorsum nõ aliis permista substantiis intelligimus, totius speciem gerant. Mistum enim iam est horum vnumquodque, totiusque temperamentum accepit: nihil igitur prohibet quò minus compositi totius species immigret in omnia.

Totius species vnicuique vel minimæ particulæ cõmunis est.

Neque verò flagitium est fateri duabus illa formis ornari, quarum vna actu præsentique imperio, altera ad tempus abrogata & antiquata, potestate duntaxat insideat. Ergo quæ fuerant olim diuersa, ignis, aër, aqua & terra, nunc in simularis corporis compositionem dum confluunt, eandem similitudinem speciemque gerunt, omniumque fit in vnum atque idem concretio. Hæc fuerit nobis tanquam leuis armaturæ prima disputationis excursio, quæ simplices rerum naturas persequuta sic cõegit, vt in ὁμοιομερῶν compositionem coniecerit omnes ac illigauerit.

Duæ formæ eidem insunt parti, vna vt præparatio, altera vt perfectio.

Libri secundi de Elementis finis.

DE TEMPERAMENTIS LIBER TERTIVS.

Quid temperamentum, vtq. id perperam definierit Auicennas. CAP. I.

ELEMENTORVM confinio proximè iuncta est atq; cõnexa temperamenti proprietas, quę quodammodo propago & soboles permistionis est. In hac cognoscenda atque tractanda rerum continuata series expostulat, vt ab elementorum vi & natura rursũ exordiamur, & ab ea maximè qua modò ac planè paulò antè destitimus. Simplices mundi naturæ quò in permistione integræ & incolumes seruarentur, & ne si pauca multis, aut parua magnis componerentur, debiliorum occasu ea quibus multum esset roboris ac virtutis potiùs accrescerent quàm perfunderentur, æquales quodammodo

Principium qualitatum in mistione comparatio.

dammodo eſſe debuerunt. Hanc æquabilitatem non magnitudine molis, non pondere metiri licet, quòd terræ quàm cæterorum elementorum vberior eſt in nobis copia: ſed poteſtatis vi & efficientia; cui omnia planè accepta referuntur. Vis autem ea atque facultas non niſi efficientium & principum qualitatum, quæ in miſtis elementis ſunt, obſeruatione æſtimatur. Hæ perraró vſquequaque, ſæpius quodammodo pares confluunt, nempe mediocritate quadam, quæ non vtique indiuidua, verùm latitudine definita limitibus coërcetur, in quorum ambitu miſtio contineatur: hos autem vltra citraque interitus eſt atq; diſſipatio. Quæ igitur intra mediocritatis huius limites inciderit principum qualitatũ concurſio, vt miſtionem ſic & continuò temperamentum progignit. Eſt autem temperamentum, non ipſa miſtio, ſed miſtionis ratio. Poterit & id earum quæ in miſtis elementis ſunt principum qualitatũ harmonia & concentus definiri. Vt in cantu & fidibus ſoni longis locorum interuallis diſtracti, aut coniuncti quidem, ſed diſpares & non pro rata portione diſtincti, concentum haudquaquam efficiunt, niſi primi cum vltimis temperati, & medij vtriſque reſpondentes æquabiliter dulci ſono aures compleant: ita neq; diuulſorum elementorum qualitates, neq; coëuntes illæ quidem temperamentum efficient, niſi moderata & cõcordi quadam mediocritate ſeſe mutuò complectantur. Non igitur ipſa rerum primordia per ſe & abſolutè perpenſa temperamentum ſunt: neque illorum miſtio, ſed miſtorum comparatio. Tametſi reipſa & ſubiecto finitima ſunt & plurimũm conſentiunt elementorum miſtio & eorum proportio, rationibus tamen illa diſiuncta ſunt. Non deſunt qui temperamentum à miſtione hoc diſcrimine ſeiungunt, quòd hæc maximè elementorum propria ſit, illud verò qualitatum. Nos autem illa tametſi quodam ordine ſe conſequi videmus, ſic tamen iuncta ſunt, vt neque miſtio citra efficientium qualitatum opem, neque ſine elementorum omnium ſubſtantia temperamentum induci poſſit. Non enim ſi quis aquam & ignem paribus quodammodo portionibus coire ſtatuat & coaleſcere, mutuaq; repugnantium qualitatum vi temperationem quandam inferri, ea protinus temperamentitationem ſubeat, vt neque ex duobus illis facta perfuſio, exacta miſtio cenſetur. Perfectum enim non eſt, ſed inchoatum atque mancum, quod ex duorum triúmve duntaxat elementorum connexione fit: cuiuſmodi eſt plurimum genus eorum, quæ ex ſublimi deturbantur, μετέωρα Græci vocant. Quocirca temperamẽtum concentus quidam eſt quatuor principum qualitatum, ex omnium elementorum permiſtione. Hanc temperamenti rationem cùm minimè perſpiceret, nec ſatis animo complecteretur Auicennas, ſubabſurdam commentus eſt definitionem: qua primarum qualitatum effectione mutua, quintam qualitatem eamque ſimplicem emergere confirmat, quæ vna ſuperſtes reliquis in congreſſu pereuntibus, omnium vires poteſtate complet, easq; quaſi ſuo ſinu complexuque recipit. Id autem quàm abſonum ſit quamque ſecum pugnet, hoc imprimis patefacit, quod fieri nequit vt omnes per actionem qualitates diſſolutæ euaneſcant, neque non ea tandem ſuperet, quæ validior cùm eſſet, conflictus principia dedit. Sed eſto, donemus hoc exorto temperamento omnes illas periiſſe: quænã tum reſtabit in genito corpore contrariorum repugnantia? Si plura illi non inſident, atque ea contraria, quî fiet temperamenti per ſingulas ætates conuerſio? Quæ inſita erit illi cauſa morbi, ſenij, vel interitus? Adde quòd neque dum corpus diſſolutione occidet, poterunt ſimplices naturæ in vniuerſitatem recurrere ſuis inſtructæ qualitatibus. Illas enim vnde ſibi reſument, quæ iam diſſipatæ in compoſito non manent? Itaque nouam illam qualitatem pro temperamento inuehere, cùm vanitas quædam ſit opinionis, quæ multorum animos imbecilles diu multumq; vexauit, nos clariſſimorum philoſophorum imitatione, vt elementorum ſubſtantias, ſic omnino & qualitates in compoſito teneri fatemur, ex harumque perfuſione & concentu temperamentum conſiſtere.

Temperamentum quid.

Quo differt temperamentum à miſtione.

Temperamentum non eſt ex ſolis qualitatibus.

Auicennam malè definiſſe temperamentum.

Prima ratio. *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.*

Contraria in idem confluere, & vnde ſingulorum vires æſtimentur. C A P. I I.

Contra Auerrhoidem. Dialogorum lib. 1.

QVAM illæ variè comparari soleant: æstimari certò non antè potest, quàm si-
gillatim cuiusq; vires quantæ sint expenderimus. Auerrhois vt est in o-
mnes ferè cōtumeliosus, sic & Galenum erroris falsò insimulauit, quòd summas
elementorum qualitates in temperatione haberi cēsuerit. Hæc dum paucis im-
mutatis corrigere vult, omnia deprauasse videri potest, qui tum species, tū quali-
tates elementorum ad mediocre quiddam in concretione retundi reprimique
putat. In illa formarum remissione quantum sit lapsus, perpēsum à nobis alio lo-

Ratio prima.

co est. Nunc verò si qualitates summas in confusionem quandam adductas, ait
sese mutuò posse ad mediocritatem deducere; cur non similiter sese prorsus in-
terimunt? Sunt sanè media hæc vti & summa inter sese contraria. Scio opinatio-
nem quandam apud neotericos peruulgatam esse, qua illi instant atque vrgent
summo cum studio, contrarias qualitates remissis quidem gradibus conuenien-
ter congruenterque concurrere, summas verò haudquaquam posse: neq; tamen

Secunda.

vlla in id probabilitate se muniunt. Si enim repressæ qualitates peræquè inter se
pugnant ac summæ, neque modò extremis extrema, sed & media mediis aduer-

Tertia.

santur, cur eæ quàm summæ potiùs in idem coibunt? Quemadmodum calor nu-
meris quatuor definitus, & frigus pari recessu constitutum, cùm miscentur te-
porem ingenerant, sic prorsus accidere compertum est, si extremis illa numeris
concurrant. Nam aqua quæ ex feruentissima & ęquè gelida paribus portionibus
permiscetur, mox tepescit, ac si ex mediocribus temperaretur. Quis enim eo im-

Quarta.

pudentię veniat, vt in eo tepore extrema derepentè aboleri dicat? Nónne palàm
confirmat Aristoteles media extremorum copulatione congressuq; nasci, hoc-
que vno à priuantibus, quæ στερητικὰ dicunt, dissidere? Nihil aliud teporem esse iu-

Elementa in mistione summas qualitates retinent.

dices, quàm calidi frigidique pari portione confusionem. Ergo si summas ele-
mentorum qualitates in permistionem & temperamentum coire Galeni fert o-
pinio, non illa iacet suis patrociniis destituta: sed præter commemoratas hac se
fulcit sustinetque ratione, quòd æquales quodammodo esse cùm debeant, non
magnopere sese valent commutare atque infringere: quocirca permanent qua-
les fermè puris simplicibusq; elementis insidebāt, hoc tantùm discrimine, quòd
nunc per totas confusæ eandem communemque materiam obsident. Quod ab

Aristotelis expositio.

Aristotele scriptum videmus, summas in permistione qualitates summam vim
concursu adimere, & adusque moderationem quandam reprimere, de viribus
id omnino accipiendum nobis est. Nam qualitates tametsi nullo modo repressæ
sunt, contrariarum tamen perfusione quasi vinctæ inhibentur, ne suas summas
vires exhibeant: hinc virium acumina exuperantiasq; retudisse perhibentur. Ita

Quomodo contraria eidem non insunt.

contraria eodem subiecto contineri inficiamur, idcirco sanè quòd simul illa vna
eademque sede dominari & excellere nequeunt, neque quicquam possit à con-
trariorum vtroque nomen obtinere, sed ab eo duntaxat cuius vis præstat atque
vincit. Vbi longo interuallo impares concurrunt qualitates, addubitare nō licet

Quæcunq; concurrunt in misto qualitates sese tandem atterunt.

mox à præcellente infirmiorem obliterari, nec continenter esse vno & eodem
statu. Quinetiam quę in permistionem & temperamentum venerunt, quodam-
modo pares, etiam si per initia non luculenter se vicissim demoliūtur, diuturni-
tate tamen & dierum numero, disparili proportione euadunt. Sic per ætates
temperamentorum incidit conuersio, sic morborum, sic senii & occasus ingeni-

Senii & interitus causa.

tam nobis causam circumferimus. Hactenus Auerrhoidis cauillatio effecit, vt in
hæc si non præter rem, longiuscula tamen oratione diuerterim. Sed quam com-

Quinta ratio.

mentitia fuerit & futilis illius contentio inde perspicitur, quòd siue summas in
permistione qualitates, siue illarum dūtaxat dimidia manere statuamus, eadem
vtrobique proportio constabit, idemq; temperamentum: nam quacunque pro-

Temperamentum est ex virium comparatione.

portione fuerint integra, eadem erunt & illorum (vt ita dicam) medietates. Sed
labor fortasse longiùs: eò reuertar vnde huc declinauit oratio. Quę in misto cor-
pore nectuntur elementa, neque suæ molis pondere, neque qualitatum ordine
siue gradu, vt qui omnibus summus inest, sed virium comparatione tempera-
menti speciem proferunt. Vires autem qualitatis ordinem eiusque in substantia

Vires à duobus æstimari.

molem, neutrū verò seorsum consequūtur, sed ex vtrisq; spectantur & cōsistunt.

Qui

Qui enim in pufillo igne ineft calor, eodē eft ordine atque qui in ampliore confiftit: minus tamen calefacit, quia non parem molem obtinet. Contrà autem ignitum candenſque ferrum tametſi depreſſiore quàm flamma eſt calore, vehementiùs tamen & acerbiùs vrit, quoniam denſa multaque ſubſtantia præditum eſt. Neque igitur cui intenſus eſt calor, id ſtatim acriùs calefacit, quàm cui depreſſior eſt: neque quod fuſum & ampliorem conſequutum eſt calorem, id impenſius calefacit, quàm cui in anguſtum eſt coërcitus, ſed vtrinque virium vt dixi robur æſtimandum. Id autem cùm animo & cogitatione complecti difficile atque arduum videretur, medici iuxtà ac philoſophi ſenſibus tanquam incorruptis & integris iudicibus confirmandum duxerunt, omnium vires ex efficientia & operibus tactu conuenienter æſtimantes.

Vires effecta cognoſci.

Temperamentorum differentiæ quot qualesq; ſint. CAP. III.

HVNC in modum ſeparatim examinatæ vires, ſi deinde in communionem & ſocietatem relatæ comparentur, temperamentorum differentias oſtendēt. Quatuor naturarum cùm æquales vires in vnum coierint, vt calidi, frigidi, humidi, ſiccique pares ſint portiones, temperies illa conficietur, quàm temperatum iuſtumq; temperamentum dixere, cæterorum legem & regulam. Quodcunque autem ab hoc deſciſcit, & diſparibus inter ſe elementorum viribus continetur, intemperatum immoderatumque appelletur & intemperies. In ea diſpari copulatione neceſſe eſt omnino, aut vnum reliquis tribus excellat, aut ad ſummum duo: tria nūquam poſſunt. Cùm igitur quatuor ſint ea, ex quibus temperamentum abſolutè conficitur, ſingulorum exuperatione ſimplices quatuor creantur temperaturæ: calida quidem in qua calor frigori antecellit, humoris autem & ſiccitatis æqualitas eſt: frigida in qua frigus vincit atque dominatur: humida cuius humor primas obtinet: ſicca vbi humore ſiccitas potentior eſt, paribus iis quæ in altera oppoſitione ſunt contrariis. Quatuor ſunt & coniugatæ temperaturæ, quæ duorum ſimplicium exuperātia proceſſerunt ſeque extulerunt. Nam duæ cùm ſint oppoſitiones limitibus quatuor concluſæ, neque vnius vtraque poſſit extremitas principatum obtinere, fit neceſſariò vt non plures duabus excellant. Eodem rationis momento fit, vt quamuis ſex numerando percēſeantur coniugationes, illarum tamen quatuor duntaxat poſſint natura conſiſtere. Hæ ſunt calida & humida, calida & ſicca, frigida & humida, frigida & ſicca: quas coniugatas quatuor temperaturas aut compoſitas appellant. Nouem igitur ſunt temperamentorum genera, quæ permiſtionis differentias & proprietates conſequuntur: vnum temperatiſſimum, quod paribus omnium conflatum portionibus extremorum medium poſſedit. Intemperata octo: ſimplicia quatuor, totidem compoſita. Temperatiſſimum quod eſt, indiuiduum & omnis expers latitudinis quaſi punctum intelligitur: cætera quæ ab hoc receſſerunt, longè lateq; fuſa ſunt: neque enim quæ calida dicimus, omnia pari à mediocritate interuallo diſtant, neque aut frigida, aut humida, aut ſicca, vno eodémque omnia ſunt ordine. In compoſitis porrò euincentium qualitatum aut par eſt receſſus, aut alias alia antecellit. Etenim calidum ſiccumque appellamus, ſiue illa pari ſunt ordine, ſiue calidum ſicco præſtat, ſiuè contrà ſiccum calido. Vnde intelligitur octo cùm ſint imparia temperamenta, vniuſcuiuſque tamen ex maiore minoreque receſſu innumerabilia fieri diſcrimina, ex quorum proprietatibus tum ſimilium partū, tum infinitæ corporum naturæ & proprietates conſurgunt atque conſtant. Hoc præclarè Lucretius poëmate ceciniſſe viſus eſt:

Temperies.

Intemperies quid.

Simplicia quatuor temperamenta.

Coniugata temperamenta quatuor.

Innumeras eſſe particulares temperamentorum differentias.

Debent nimirum non omnibus omnia prorſum
Eſſe pari filo. Et rurſum: *Lib.2.*

Semina multimodis in rebus miſta tenentur, *Lib.4.*
Conſtituunt eadem fruges, arbuſta, animantes,
Verùm aliis alioq; modo commiſta. *Lib.1.*

Si affines in permiſtione qualitates erunt, conſtans diuturnumque temperamentum fiet: ſin diſcordes, inconſtans prorſusque mutabile. Quod mediocre

definiuimus id (quia in fumma rerum æqualitate, vix vlla poteſt aliā vincere atq; diſſipare) omnium diutiſſimè ſpeciem ſuam tuetur & ſuſtinet, idq; tum à ſe, tum ab externis cauſis minus afficitur: deinde quæcunq; illi confinia & finitima ſunt: quæ autem ab illo abſceſſerunt & longiore interuallo diſiunćta ſunt, celerius intercidunt atque diſſoluuntur. Calidum humidumque omnium minimum ſtatu ſuo permanet (quanquam fortaſſe id vnū præter cætera in plurimos annos vitam perducit) adeò vt ne conſtare quidem ipſum poſſe multi ſint opinati: cùm enim aſſiduè nulloq; punćto temporis intermiſſo humor vi caloris diſſipetur, pro calido humidoque temperamento, breui tempore calidum ſimpliciter irrepet: hoc deinde in calidū ſiccumq; traducetur. Sub hæc verò dum abſumpto exhauſtoq; humore, calor alimento fomentoq; deſtitutus ſenſim langueſcet, ſiccum abſolutè ſuccedet: ab hoc verò cùm iam calor plurimùm deficćtus atq; fuſus extabuerit, ſiccum & frigidùm, quod omnium verè poſtremum ſtatuitur.

Quid iuſtitia, quid pondere temperatum, vtrumq; in rerum natura verè ſubſiſtere. C A P. IIII.

Temperatum ad pondus quid.

Temperatum ad iuſtitiam.

SIMPLICIA quæ diximus quatuor rerum initia, omnium quas mūdus habet ſubſtantiarum extrema ſummè contraria tenent: horum in medio collocata ſunt reliqua eorum quæ gignuntur intereūtq; corpora, & animalium & ſtirpium & inanimorum omnium. Quodcunq; medium ad vnguem obtinebit, extremorum exaćta æqualitate permiſtisque paribus viribus concretum, id εὔκρατον, id eſt, temperatū appellatur: quod ipſum & in vniuerſa ſubſtantia verè ac prorſus pondereq; (vt dicere ſolent) medium habetur. At verò ſi in toto vel corporum, vel viuentium, vel animalium genere, vel in vniuſcuiuſq; animalis ſpecie extrema ſint conſtituta, extra quæ nihil poſſit illiuſmodi conſiſtere: totius comprehenſæ latitudinis medium quiddam mēte complećtemur, quod quia ab extremis illis pari abeſt interuallo, & εὔκρατον, id eſt temperatum, & σύμμετρον, id eſt conſentaneū atq; moderatum dicetur: non quidē ſimpliciter, ſed in ſuo genere vel ſpecie. Id quaſi iuſtitiæ ritu temperatum omnino eſt, quod generis ſui decoram illam & conſentaneam æquabilitatem eſt adeptum, qua tanquam numeris omnibus & partibus abſolutum, ſalubriter, integrè & naturæ ſuæ congruenter ſe gerit, omnibusque muniis, ad quæ natura ſua ducitur, incorruptè fungitur. Alia autē inanimorum, alia ſtirpium mediocritas, alia animantium: & in animantibus, alia rurſum hominis, alia leonis, alia equi, alia canis. Neque leo temperatus eodem eſt temperamento atque homo temperatus. Iam verò quia intemperatum id dicere mos eſt quod à mediocri medioque diſceſſit, fient ſanè huius vt & temperati complures differentiæ. Leonem verbi gratia deſignare licet in ſpecie ſua frigidum, qui tamen in animalium atque in vniuerſæ ſubſtantiæ genere, imò fortaſſe & alteri ſe frigidiori collatus, calidus ſit. Hunc ſubſtantiam quidem calidam, & animal calidum, at verò leonem frigidum eſſe quis rećtè dixerit: aliàs ſimpliciter, aliàs comparatè pronuntians. Quod enim ab vniuerſæ ſubſtantiæ medio receſſit, id ſimpliciter intemperatū eſt, parem non obtinens extremorum portionem. At comparatè vel genus generi confertur, quomodo animal calidius, ſtirps frigidior eſt: vel ſpeciei ſpecies, ſicque leo calidus, homo autem frigidus eſt: vel ſingula ſingulis, quæ aut eodem ſunt genere, aut in diuerſis. Comparatè autem contraria de eodem enuntiari nihil prohibet, cùm ſit homo leoni comparatus frigidus, formicæ verò calidus. Tot igitur modis & temperati & intemperati notiones vſurpare cōſueuerunt. Quibus qui inuolutas ambiguitates nō diſtinguēt, eos neceſſe eſt in ſalebras incidere operoſiſq; nexibus implicari. Quod iuſtitia temperatum appellant, id omnium medicorum firmatum eſt conſenſu, qui illud in omni tum genere, tum ſpecie inueniri non dubitant. At verò quod verè & quaſi pondere temperamentū intelligitur, nec haberi, nec in rerū naturæ ordinē (tanquā ſit repugnātia) admitti poſſe, contentione decertāt Auicennas, Auerrhois, & quicūq; in Arabum familiam ſe tradiderunt. Fieri enim non poſſe exiſtimant, vt ex paribus contrariorum viribus miſtum quippiam emergat, quòd nulla aćtio, nulla

Intemperatum multiplex.

Intemperatū dupliciter.

Contra eos qui negant temperatum ad pondus.

ad moderationem repreſſio illorum concurſu obtingat. Hinc Auicennæ temperamentum (qualitas nimirum quinta ex elementorum confuſione recens nata) fieri nullum poteſt vſquequaque & ſine vlla exceptione medium, ſed id neceſſe eſt in extremorum aliquod eſſe propenſius. Cæterùm multò aliter res habet. Nam ſi elementorum ſummæ qualitates vt & ſubſtantiæ in permiſtione non pereunt, ſed aſſeruatæ temperamentum conſtituunt: nihil prohibet æquis illas portionibus miſtas, exquiſitè temperatum proferre, quod in proportionis ſitum eſt æquabilitate. Licet enim in illa æquabilitate non tanta ſit mutua qualitatum actio, quæ vel abolitionem vel repreſſionem cõtrariorum moliatur: tanta tamen eſt vt paria contraria poſſit confundere ac verè permiſcere in vnũ temperamentum: minus enim virium & inæqualitatis contrariorũ temperatio deſiderat, quàm illorum diſſolutio atque occaſus. Ergo perfectè & æquo pondere temperatum in natura rerum haberi, tum per hæc palàm fit & apertum, tum etiam quòd dum ex frigido humidoque temperamento in calidum ſiccumque quiddam abit, neceſſe eſt per hanc deduci mediocritatem. Ea autem vbinam & quomodo ſubſiſtat, in conſpectu atque oculis omnium mox erit, vt internoſcendi temperamenti ſummam rationem attigero.

Prima ratio.

Altera ratio.

Hominis tactum, diſcernendi temperamenti legem eſſe & iudicem. CAP. V.

QVISQVIS compoſiti corporis temperamentum ex inſertis elementorum portionibus æſtimare volet, cognitionem multis obſtructam difficultatibus & à rebus obſcuris petitam ſuſcipiet: occultæ enim ſunt & penitus abditæ ſimplicium vires, adeò vt iudicii noſtri infirmitas, quanta ſit cuiuſque in concretis portio, inuenire ſe poſſe diffidat. Horum igitur ſiquid certum reddi poteſt, id non niſi ſenſuum beneficio comparandum, per quos notiones rerum in animis imprimuntur. Quicquid enim animo cernimus, id omne originem traxit à ſenſibus. Quemadmodum colores internoſcimus conſuetudine oculorum, & de odoribus iudicaturi olfactui fidem habemus: ſic opinor & de principibus qualitatibus quæ ſub tactum recidunt, non eſt tactui fides abroganda, ſed cuique ſenſui de iis quæ perceperit & de propria obiecta re iudicaturo, tanquam exploratori & vero nuncio credendum. Si quis fortè ſpreta fideli ſenſuum conſtantia & authoritate, omnium quæ obiectantur demonſtrationes requirit, quibus colorem album eſſe, coruum nigrum, ignem calidum, glaciem frigidam ſibi perſuadeat, is profectò deſperata cognitione certi, omnia in ſuſpicionẽ & ignorantiã trahet:

Elementorum in miſtis portiones ratione cognoſci nequeunt.

Senſu quodammodo noſcuntur.

Senſuum præſtantia.

Quid referemus enim quod nobis certius ipſis
Senſibus eſſe poteſt, quo vera ac falſa notemus?

Lucret. lib.1.

Sublatis ſenſibus, qui quaſi fundamenta quædam ſunt ſcientiarum, nihil iam quicquam relinquetur, vnde ſumi poſſit demonſtrationis exordium.

Inuenies primis ab ſenſibus eſſe creatam
Notitiam veri, neque ſenſus poſſe refelli:
Qui niſi ſint veri, ratio quoque falſa fit omnis.

Idem eodem libro.
Idem lib.4.

Cùm igitur ſint illorum iudicia tanquam communes animi notiones Geometris appellatæ, ſi quid illis ad demonſtrationem præponetur, iam omnis doctrinæ ratio in confuſam perturbationem acta concidet, atque ex poſterioribus ſuperiora neceſſariò connectentur. Ergo quod ἐνεργείᾳ ineſt reipſa, aut (quod dicere ſolent) actu, calidum, frigidum, humidum, ſiccumve eſt, id tactu liceat internoſcere, non leonis quidem aut equi, aut canis, ſed ſolius hominis tactu, qui tum dignitate tum temperamenti mediocritate cæteris antecellit. Qui enim cani aut aſino potius quàm homini animantium prudentiſſimo ac ſapientiſſimo, diſcernendi ſcientiam defert, præterquam quòd ridiculus habetur, rerum cognitionem nobis adimit, aſinis verò largitur, à quibus nũquam poſſumus erudiri. An (vt inquit Tullius) dum beſtiæ loquantur expectamus, hominum conſentiente authoritate contenti non ſumus? Ne quis igitur anguſtos ſenſus noſtros reddat, aut nos omni rerum cognitione priuet, hominis prudentiæ præ-

Hominis tactum iudicem eſſe temperamentorum.

Hominem temperatum esse medium in vniuersa substantia.

stantique naturæ tactus temperiem committemus, quæ reliquorum omnium lex sit & regula. Atque eius potissimum hominis qui optimi sit habitus, quique omnium iudicio temperatus, si non omnino, at certè quasi iustitia quadam censeatur. Is itaque quod omnium quæ sub sensum veniunt calidissimum est, velut ignem aut aquam quæ ad summum ferueat, calidissimum quoque decernet: niuem aut glaciem frigidissimam: & quod paribus illorum modis dimensionibusque perfusum componetur, id vt in medio extremorum situm, sic in calore & frigore temperatum pronuntiabit, neque si manum in id demittat, inde quicquam afficietur aut sentiet. Rursum terram vel cinerem, vel tale quippiam quod planè sit aridum, si pari aquæ modo conspergatur, vt humidi siccique verè medium obtineat, id demum tangens atque tractans neque durum neque molle sensu percipiet.

Hominis tactum & cutē medium tenere vniuersæ substantiæ.

Vnde intelligitur hominis vtcunque temperati tactum illis esse persimilem, esseque hunc verè medium omnis exuperantiæ, calidi, frigidi, humidi & sicci. Is autem cùm per totam cutem æquabiliter fusus sit, quæ rerum externarum appulsus sentiat, palam fit hanc quoque omnium extremorum verè mediam haberi, & omnis superlationis expertem, eam præsertim quæ manum integit, maximeque summos digitos.

Cutis lex & regula temperamentorum.

Quocirca huic rectè internoscendorum temperamentorum æqua æstimatio regulaque cognitionis & iudicii defertur, si modò ab his quæ extrinsecus occurrunt; vt à calore, vt à frigore nihilo sit conuersa, neque vllam commutationem acceperit, neque vti fossoribus callo sit obducta. Quæ enim sic affecta erit, improba & iniqua æstimatione in errorem inducet: ita quidem monente Lucretio;

Lib. 4.

Denique vt in fabrica si praua est regula prima,
Normaq́; si fallax rectis regionibus exit,
Omnia mendosè fieri atq; obstipa necessum est:
Praua, cubantia, prona, supina, atq; absona recta,
Prodita iudiciis fallacibus omnia primis.

Quocirca in iudicium & tactus æstimationem cutis adhibenda est, quæ talis omnino perstiterit, qualem natura eam conformauit: nam & mox erit manifestius ex sua illam compositione temperiem accepisse.

De singularum partium corporis humani temperatura.

CAP. VI.

Compositione & ortu calidæ partes. Frigidæ.

VT primùm tactus æstimatione, sic rursum substantia & compositione partiũ corporis humani temperamenta noscuntur. Sanguis totus natura calidus est, ex hoc caro tota fermè condita est, quæ idcirco compositionis partium tanquam lex quædam nobis esse potest. Cernuntur & in nobis quædam vsq; eò frigida, vt nemo ea possit in dubium & controuersiam adducere: quod genus sunt ossa, cartilagines, & exanguia omnia: quæ tanto sunt frigidiora quãto minus sanguinis & carnis adepta sunt.

Cutis temperata est.

Inter vtraque planè medium quiddam est cutis, ex ambobus æquè permistis constituta, tanquã sanguine & carne præditus neruus. Constat enim ex carne molli, & neruo duro: ac proinde duri mollisque, & humidi sicciq; medium occupauit. Quò fit vt ab vtriusque oppositionis extremis pari interuallo seiuncta, æquis eorum portionibus temperetur, neq; iis quidem compositis modò, verumetiam per totas commistis. Quocirca vt sensus iudicio, sic & fabrica compactioneque, cutis videtur media temperie contineri.

Partium calidarum ordo.

Frigidarum ordo.

Reliquarum autem similium temperamenta sic illius comparatione dimetimur. Spiritus omnium quæ in corpore sunt calidissimus, hoc ipso cor minus calidũ, deinde sanguis, post hunc caro simplex: hanc sequitur iecur, hoc lien, lienem renes, cutis his succedit temperata. Ab hac in frigidum propensus est adeps, deinde cerebrũ: hoc frigidior spinæ medulla, hac frigidiores sunt nerui molles, deinde sequuntur duriores motibus accommodati, ab his est vena, deinceps arteria; post hanc membrana, his omnibus frigidior est tendo, hoc rursum frigidius vinculũ, chondrosyndesmos proximus est: deinde cartilago, os ei finitimũ, ab hoc pilus est, vltimo loco pituita omniũ quæ in corpore sunt frigidissima. Quæ alterius oppositionis sunt

nis sunt qualitates, illis à natura hoc modo sunt inditæ. Pilus omnium est siccissimus: hunc suo quæque ordine deinceps consequuntur, os, cartilago, chondrosyndesmos, vinculum, tendo, membrana, arteria, vena, neruus motui destinatus. Ab his cutis succedit temperata. Hinc in humidum iam abit neruus sensui designatus: cor hoc ipso iam est humidius: deinde sunt renes, iecur, lien, caro simplex. His succedit pulmo, post hunc est spinæ medulla, dein cerebrum, mox ossium medulla, adeps proximè illi est, subsequitur sanguis, postremò pituita omnium quæ in nobis sunt, vt frigidissima ita humidissima. Hæc posterior humidorum siccorumque series tactus iudicio confirmata est, cui & substantiæ compositio prorsus consentit. Cùm enim in nobis dum viuimus non summa sit vis frigoris, per quam valeat quicquam in duritiam concrescere, neque extremus is calor insit, qui concreta liquare possit: quicquid tactu molle deprehendetur, id quoque humidum: quicquid durum, id statim siccum censeatur. Sic igitur dum in nobis vigebit moderatus vitæ calor, humidi siccique tactus erit æquus æstimator & arbiter. Cæterùm altera oppositione quaad veterum imitationem partium temperamenta digessimus, neque tactu omnia, neque substantiæ compositione, sed nunc hoc nunc illo, aliàs vtroque modo singula dimetimur. Cor solo tactu definitum est calidissimum, quòd dissecto animantis pectore, digitisque in sinistrum cordis sinum immissis, sentiatur hic locus omnium qui in animali sunt calidissimus. At si substantia spectetur, cor simplici carne frigidius existet. Venæ & arteriæ quia spiritus & sanguinis contagione incalescunt, possent perinde atque cor calidæ censeri: cæterùm ex compositione quia exangues sunt, inter frigidas habentur. Porrò autem pulmonis siue compositionem, siue calidum biliosumque nutrimentum, siue cordis vicinitatem & adhæsionem respicies, illum sanè iecore tum calidiorem tum multò sicciorem iudicabis. Quid igitur Galeno in mentem venit vt humidum hunc statuat, nisi fortasse ab inducto aëre frigido & ab irruente defluxione, atque omnino ab excrementis illi temperamenti rationem indidit? Adeps concretione frigidus censetur, cuius tamen substantia ad inflammationem apta & habilis calorem significat. Cerebrum substantiæ compositione Aristoteles frigidissimum prodidit: hoc Galenus tactum iudicem cùm adhibuerit, cumque à circumfuso quouis aëre refrigeratum lædi cognouerit, calidum esse contendit. Itaque de partium temperaturis nonnisi distinctione adhibita quicquam certò licet pronuntiare.

Siccarum ordo.

Humidarū ordo.

Humidum siccumq́; temperamentum tactu cognosci.

Calidum aut frigidū non vno semper modo cognosci.

Cor, quo temperamento.

Vena & arteria.

Pulmo.

Adeps.

Cerebrum.

De vniuersi hominis temperamento, neque viuens omne calidum esse. CAP. VII.

DISSIMILIVM partium atque totius animantis temperamentum, ex similium compositione, imitatione quadam exprimimus. Nam os, neruus, aliaque similia suis substantiis integra manent in nobis, neque similiter atque elementa in confusionem adiguntur, qua sese viciſſim conuertant. Ab his tamen singulis calidis, frigidisque, par est tum humores quosdam, atque vapores, tum verò & spiritus communiter in omne corpus erumpere, qui deinde variis prædīti qualitatibus variisq; temperamentis, in vnum commeantes atque confusi, sese demū temperent, fiatq; ceu vnum totius temperamentū, non illud quidem simplex, sed ex multorū concursione conditum. Hinc eorum error planè coarguitur qui simplicem qualitatem id esse proponunt, cùm apertum & perspicuū sit, similem quamq; partem propriū & ingenitum retinere temperamentum, neque ex mutatis illis simplex vnū totius effici. Ea communione euecti tum vapores tum spiritus, in corporis extima in ipsamque cutem confluunt, eamque sic afficiunt, vt hac moderatione prædita, eo prorsus sit temperamento quo & vniuersum corpus: si quidem ab his quæ extrinsecus imminent causis, aduentitiam illa constitutionem nullam acceperit. Quo fit vt solius cutis contactu liceat de vniuersi corporis temperamento pronuntiare. Quemadmodum igitur antè demonstratum est cutem vniuersæ substantiæ medium obtinere, sic fiet puto ex his manifestū atq; promptum, hominem qui iustitia sit temperatus (quales plerique

Totius corporis temperamentum vnde sit.

Non posse id simplicem esse qualitatē.

Cutis eodem est temperamento atque totū corpus.

Hominē esse temperatum ad pondus.

passim visuntur) eundem quasi pondere & in vniuersa substantia temperatum inueniri. Huc accedit, quòd singulæ partium temperaturæ seorsum æstimatę, in commune relatæ si comparentur, calidæ frigidis, & humidæ siccis, omnium quædam æquabilitas accersetur, & cognoscetur homo partium suarum compensatione temperatus. Tales plerunque sensus comprehendit exili quadam latitudine à medio disiectos: nam exquisitè & ad vnguem temperatus, vt indiuiduo quodam ceu puncto diutius consistere non potest, sic quasi regulam & cæterorum exemplar illum cogitatione quàm re potiùs complectimur atque informamus. Palàm est autem alios quosdam ab hoc deficere, alios superiores esse, & hi verbi gratia calidi sint, illi frigidi: idcirco neque viuens omne dominatu calidum haberi. Cæterùm quò hæc illustriora clarioraq; euadant, incudi illa reddere & iterum tundere consilium est.

Non in omni viuente calorē excellere.

Quod enim explicatum à nobis est hominis temperamentum, ex partium omnium prima commoderatione, & ex spiritus tum vagi tum fixi affusione, id componi teneriq; sentiendum. Quandoquidem propria cuiusque partis temperatura quam quatuor elementorum permistio tulit, non alia inest viuenti atq; animali iam primùm extincto. Si enim derepentè id suffocatum de vita decessit, corporis partibus quæ superant nō sic puncto temporis sua potuerunt temperamenta perire, neq; fieri potuit vt quædam elementa tam subitò euanescerent aliis recens genitis, nouaq; proportio illis accederet nondum mutua affectione commutatis. Quocirca vt demortui ita vitam agentis vnaquæque particula frigida videtur, atque si ea quæ ex primorum elementorum comparatione est temperatura spectabitur, plus terræ quàm cæterorum obtinere.

Temperamentum totiūs ex multis constare.

Partē vnam quanque ex quatuor elementorum mistione frigidam & siccam esse.

Vnde intelligitur, viuentis eum calorem qui per corpus diffusus omnia regit ac moderatur, & cuius appulsu vita inest, cuius excessu mors irruit, à partium temperamentis differre, neque ab his proficisci. Sic propemodum & stirpibus suum quendam inesse calorem, cuius ope alantur, increscant, atque generent: quo demum pereunte omnis quoque naturæ actio intermoritur: licet quæ tum supersunt, folium, lignum, cortex, vt vetus nomen sic suum ex elementis temperamentum retineant.

Viuentium calorem non ab elementorum mistione nasci.

Calorem hunc in cunctis viuentibus tum animantibus, tum stirpibus non solùm inesse, verumetiam principatum tenere, celeberrimi quique philosophi prodiderunt. Cùm enim omnis ab illo naturæ sit actio, calidum vincere, & in actionibus superare pronuntiant: neque modò formicam aut salamandram, sed & papauer quoque & mandragoram, quòd non nisi excellente calore & nutriantur & increscant, calida constituunt. Quem in modum confirmauit Aristoteles omne animal natura calidum humidumq; esse, qualis vita quoque ipsa censetur: demortuum verò, frigidum siccumq;: singula sic sensus iudicio fuisse comprobata.

Lib. de longitud. vitæ.

Iam verò quod in præsentia scrutamur corporis temperamentum, neque hoc, neque illud est, sed ex vtroque quodammodo complexum tenetur. Neque enim solum vitæ calorem qui functionum opifex est spectamus, vt ab hoc viuens omne, calidum iudicetur: neque solùm primam illam & verè materiatam ex elementis concretionem, qua vnumquodque frigidum est: sed id proprium perfectumque temperamentum est, quod ex prima elementorum confusione & ex feruido calentiq; spiritu integratur.

Quomodo æstimandum totius temperamentum.

Hoc itaque totius est corporis, vno tactu internoscendum: quo iudice stirpes omnes re ipsa & actu frigidas censebimus, animantes verò alias tota specie calidas, alias frigidas, humanam speciem omnium mediam, in qua hic calidus, ille frigidus est: alius mediocritatem tenet ceu lex quædam cæterorum. Hic siquidem in extremorum medio positus, ex paribus constat portionibus, terræ, aquæ, aëris & ignis: si modò aëris ignisque appellatione non solùm ea quæ verè sunt elementa, sed & genuinus spiritus & æthereus ille noster calor comprehenditur, quomodo à præclaris tum philosophis tum medicis fieri animaduertimus: dum censent animam à corpore seiungi non posse, quin simul naturali sua temperie corpus deseratur.

Quænam in viuentium genere calida sint, quæ frigida.

Vt tactus non simpliciter partium interiorum temperamenta discernat. CAP. VIII.

AD integrorum imitationem si partium interiorum temperamenta paulò altiùs exquirimus, fient singulæ concretione frigidæ, accedente autem spiritu & calore qui vitæ comes est, calidæ: amborum comparatione, aliæ calidæ, aliæ frigidæ, quædam vt cutis temperatæ. At verò (dicet aliquis) viuentis interiora si contingere dabitur, quæcunque pars adeatur, seu cerebrum, seu os pituitáve sit, eam sine controuersia tactus calidam cognoscet. Quocirca ille si æstimator est interiorum partium constitutus, omnes promiscuè calidas censuerit. Et reuera nihil intus cohiberi experimur, quod tangentè sit cute frigidius. Sed huic disceptationi obsistendum est, & quæstionis obscuræ solutio nobis peruestiganda. Omnes quidem intus partes tangenti calidæ sentiuntur, neque tamen temperiem singulæ calidam adeptæ sunt, quòd is calor non insitus illis sit, sed assumptus magna ex parte & aduentitius. Illis enim præter primam ex elementis temperiem, & præter spiritus calorem, à quibus integrum fieri diximus viuentis particulæ temperamentum, alius quoque calor ex cordis vicinitate & ex vaporibus accedit, ei quadam similitudine respondens, qui nobis ex igni aut ex meracioris vini potione accersitur. Quoniam verò hic partium substantiam non complet, intemperamenti notione nequaquam comprehenditur: cæteroquin cordis vinculum & capsula, quæ tota est membranosa, calidiori fit temperie, quàm pedis aut tibiæ caro. His rebus adductus vix fieri posse statuo, vt de proprio interiorum partium temperamento solus tactus decernat, quippe cui syncerum illud & purum non occurrit, sed multo perfusum externo calore. Iudex tamen bonus is esse possit vnà cum ratione, quæ substantiam atque structuram explorabit. Solus verò satis est de totius integriq; corporis, cùm reliquorum animantium tum hominis, ex æquo & bono iudicium facere, atq; his potissimùm videtur accommodatus.

Plurimas interiores partes calore aduentitio incalescere.

Solus tactus nequit interiorum partium temperamenta iudicare.

Multis ex causis ingenitum temperamentum mutari, quaq; id ratione accidat. CAP. IX.

HVMANVM corpus patibile cùm sit & affectioni subditū, ab aduersis causis, siue prægressæ illæ sint siue antecedentes, siue proximæ & continentes, multa solet perpeti atque sustinere. Sic enim plerunque à cibo pleniore, à vini potione, ab æstu, à balneis, ab exercitatione incalescit vehementiùs, quemadmodum contrariis ex causis refrigeratur. Quæcunque ab illis inducta corpori fuerit affectio, per summa illius diffunditur & inhæret, mutabilis & inconstans, adeò vt si per se & solitariæ suæ naturæ id relinquatur, leuissimè transfuga à seipsa descifcat, & totâ quammox tanquam adscita & aduentitia exolescat. Itaq; quoniam hac euanescente corpus ad se pristinamque constitutionem redit, temperamentum autem constans est & firma corporis habitudo, constat illam temperamenti speciem minimè permutare. Cæterùm si fortè illarum efficientiū causarū assiduus sit appulsus, nulloq; puncto temporis intermissa adhæsio, fieri quidem contingit vt tum demum temperamentum, ipsáq; elementorum proportio cōmutetur: quod hac ferè ratione obuenit. Primùm vi causarum, qui in corpore diuagatur spiritus, aut aër diffusus in cæcos & abditos recessus, incalescit, si quidem causæ erant caloris effectrices: hinc in humores & tenerā corporis substantiam sensim calor prorepit, tum demū solidiorē molem occupat. Pergente autem causarum impetu, necesse est singulas ordine suo exiguas frigidorum elementorum portiones obteri, & à pristina constitutione in contrariam calidioreḿq; facessere. Hæ quandiu sic mutatæ suam adhuc speciem retinent, temperamentum etiamnum manet nihil mutatum: adscitus enim duntaxat & arreptitius is calor est. At verò cùm diuturnitate fiet imbecilliorum partium (non enim omnes aduersis æquè obsistunt) tanta decessio, vt frigidorum elementorum plures portiones & fragmenta pereuntibus formis in calidorum naturam contendant: tum primùm toti immigrat temperamenti mutatio. Summotis verò

Aduentitiæ corporis qualitates in tēperamēti ratione non cōtinentur.

Vt innatum temperamētum ab externis causis permutetur.

tum caufis, cùm corpus non vltrà illarum vi pulfabitur; quæcunque partes fupra modum incaluerant nondum tamen formis fuis fpoliatæ, ad fuperiorem tempe-ramenti modum fponte fua recurrent: calidæ verò hæ quidem permanebunt quarum iam fpecies exoleuit. Quoniam igitur per illas firmus & ftabilis toti ca-lor acceffit, erit pro earum multitudine aucta caloris proportio, aliudque inue-ctum temperamentum. Quemadmodum autem ab iis caufis quæ foris funt, ita multo promptiùs & procliuiùs ab efculentorum potulentorumque longo vfu, fi quidem illa immoderato erunt calore, corporis temperamentũ in calidius tra-ducetur. Huic obiter fubtilior folertiorque meditatio fuccedit. Cùm enim cor-pus humanum ex variis fit particulis conftitutum, aliis quidem mollioribus, vt carne, vt neruo, aliis folidioribus vt membrana, cartilagine, offe: quæcunque ha-rum magis patibiles funt, primæ à fua commoderatione decedunt: folidæ ve-rò non nifi longo tempore & ingenti caufarum incurfione, è ftatu deiici & de-turbari poffunt. Quinimò cùm fint illæ fibris quibufdã firmiffimis intextæ, qui-bus plurimum ineft firmamenti & roboris, fic illas duco aut nunquam vlla vi la-befactari poffe, aut tenuiter vfq; adeo & parcè, vix vt toto æuo infigne quicquam perpeti poffint. Itaque quorundam ego iudicium fequutus, infitum illud & pri-marium corporis cuiufque temperamentum in illis conftituo, cuius tanta vis eft & foliditas, vt quocunque fiue contrariorum longa confuetudine, fiue ætatum decurfu fiat mutatio, in id tamen ingenitum temperamentum magna femper fit propenfio atque procliuitas: corpufque primam naturam femper redolens, ex-peditiùs eò fe referat vnde deceffit. Ex quo fit vt qui à prima origine fit intem-peratus, quamuis arte in mediocritaté vindicetur, verè tamen temperatus nun-quam fit, neque ei prorfum fimilis, cui temperies fit ingẽnita, fed illius duntaxat effigies quædam & adumbratio. Quinetiã duos fi fingamus diuerfo natos tem-peramento, qui fortè quibufuis ex caufis in eandem corporis conditionem per-ueniffe videantur, non tamẽ iifdem prorfum gaudent & oblectantur. argumen-tum proculdubio diuerfa his fupereffe naturæ primordia, quorum non parua et-iam nunc reftant veftigia. Quæ cùm Hippocrates intima ratione animo que luftraret: vniuerfa vno complexus eft aphorifmo, quo prodidit per morbos mi-nus periclitari quorum naturæ morbus conuenit, aut ætati, aut habitui, aut tem-pori, quàm quibus non conuenit: eo planè fignificans nobis aliam ex ætate tem-peraturam ineffe, aliam ingenitam quæ ipfa eft natura, aliam ex temporis & vi-ctus confuetudine: quæ diuerfæ cùm fint & plerunque pugnantes, in vno corpo-re confiftunt: fed aliis quidem partibus, vt hæc carni atque mollioribus, illa fibris duntaxat penitus infideat.

Primum & ingenitum temperamẽtum femper in nobis quodammodo feruari, neque prorfus mutari poffe.

25. Lib. 2.

Vnius & eiufdem multa effe tempe-ramenta.

Quid ætas, quot ætatum differentiæ, vtque illarum progreffu cuiufque temperamentum vertatur. CAP. X.

Infitus nofter calor fenii & interitius caufa interior.

VT multa nos affiduè circumftant incommoda, quorum vi huc illuc tradu-cimur, fic intus nobis ingenerata & ab ortu tradita eft caufa, cuius neceffi-tate temperamenta decurfu vitæ commutemus. Hæc eft illa mortis ac interitus pernicies, hæc inteftina calamitas, quam nulla ars, nulla humana induftria effu-gere, fed ne reprimere quidem poffit. Etenim ficui ab ortu temperato vel Æfcu-lapius præfit, qui illum ab iis quæ foris funt, aut quæ intrò fumũtur caufis, faluum & incolumem fic tueatur, vt nullum inde corpus detrimentum capiat: is tamen à femetipfo fuaque fponte magis magifque conficietur confumeturque, donec extremum vitæ fpiritum edet. Illuc dum contendit, plurimas hoc interim fpa-tio mutationes neceffariò fuftinet. Has qui annorũ fpatiis & interuallis dimenfi primùm difcreuerunt, fimul ætates appellarunt. Vt fit ætas id vitæ curriculum, quo luculenter corporis conftitutio per fe fuoque nutu mutatur. Non quæuis aut proceritati, aut colori, aut erumpentibus pilis, fed quæ duntaxat tempera-mento & primæ conftitutioni omnium functionum caufæ incidit conuerfio, ea ætatum fingularum difcrimen facit. Rurfum neque ipfius temperamenti ab ex-ternis caufis, aut æftu immodico, aut cæli ardore, aut intemperatiore viuendi confue-

Quid ætas.

Vnde fpectetur ætatum mutatio.

consuetudine mutatio, sed quæ ab interiore fit & semper assidente interitus causa, vnica discernit ætates. Quocirca ætatum differentiæ plurimùm inter se dissimiles, ex ea ipsa quæ incidit varietate statuentur. Vitæ ingressu vt omnis animans ex semine & sanguine fluxis humidisque rebus nuper genitus est, ita & humidissimus videri potest: cui caro præhumida & muccosa, nerui, vincula, imò & ossa tenera flexibiliaq; adeò vt facilè sequantur quocunque ducas. Hinc in dies longiùs procedens plus plusq; siccatur & arescit, vt cùm extremam senectutem attigerit, non modò ossa arida sint & humoris expertia, sed etiam caro neruosa atque dura. Qui ergo sensim ætate progrediens sensim quoque exarescit, quantò ortui erat vicinior, tanto humidior: quantum verò in vitæ extremum declinabit, tantum & siccitate contabescet. Vnde intelligitur quod in medio extremorum situm est tempus, id quoque humoris summæque siccitatis esse particeps atque medium obtinere. Hanc quidem ab humido in siccum animantium progressionem omnium sententiæ confirmant. Cæterùm quod alterius est oppositionis, animal statim vt in lucem editum est, ingenti calore affluit, quantum immutabilem persistere ad medium vitæ cursum existimant: hinc sensim languescit in extremum, quod omnium est frigidissimum & morti iam simile. Huius oppositionis quod medium est, haudquaquam principio sed extremo quammaximè aduersatur. Ita enim Galenus singularum ætatum temperamenta tactione explorans, cùm pueros, iuuenes, adolescentes milies considerasset, præterea eundem infantem puerum adolescentemque factum, hunc nihilo calidiorem deprehensum confirmat, nec puerum quàm ætate florentem, nec ætate florentem quàm puerum. Illius authoritati vt posteri omnes id concesserunt, sic neque ipsi tot seculis confirmatam opinionem repudiabimus: quamquam fieri posse vix intelligo, vt qui infantes, pueros, ætate florentes, tactu expenderit, nihilo sit ipse tot annorum prolapsione vel temperamento, vel tactu immutatus: aut si qua illi mutatio incidit, quomodo tactu tanquam firmo & constanti iudice vti potuit ad ætatum secretionem? Istorum proximus liber pleniorem disputationem conferet. Nunc verò si totius vitæ cursum partiemur, iunctisque duarum oppositionum extremis suum ætati cuique temperamentum adferemus; fiet sanè vitæ exordium calidum & humidum, extremum frigidum atque siccum: medium sicci & humidi exactam temperiem accipiet, attamen in calido frigidoque nondum id, sed quod illi deinceps est, mediocre apparebit. Si non absolutam illam & indiuiduam temperiẽ, sed qualem sensus iudicat inuestigamus, temperata ætas censebitur, quæ punctũ vitæ medium modico interuallo antecedit, & ab hoc in aliquanto maius pòst spatium porrigitur. Quicquid mediam hanc ætatem anteit, calido humidoq; vincit & excellit, at non peræquè. Initium siquidem calidum est & humidissimum, quod verò sequitur simili calore viget, humore autem longè est inferius: vt quamuis siccum id non sit, sed ne ad mediocritatem quidem depressum, initii tamen collatione siccum plerunq; iudicetur. Quod à medio in extremum vitæ tempus extenditur, id omne frigido & sicco tenetur, hoc tamen discrimine vt pars vltima tum frigido, tum sicco excellat: nã quæ illam præcurrebat, & frigore & siccitate erat temperatior. Vniuersæ igitur vitæ quinque omnino sunt ætates suis temperamentis insignitæ. Omnium prima adolescentia in annum ferè quintum & vicesimum producta, hinc nomen habens, quòd tum corpora ob humoris vbertatem plurimùm adolescant. Humoris autem maior minorque copia, complures illius ordines secernit. Infantium ætas, omnium humidissima ad tertium quartúmve annum prouehitur: hinc ad decimum pueritia, inde ad decimumoctauum pubertas, ad vicesimumquintum adolescentia, totius appellationem sortita. Secunda vitæ ætas quæ florida appellatur, iuuentus est, ad tricesimumquintum aut quadragesimum annum excurrens, cuius propria est venustas, agilitas, & ferocia: calida quidem parceque humida, quæ idcirco prægressæ ætatis comparatione solet calida siccaque censeri. Succedit constans & matura sui vbiq; ferè similis, temperata, vix annum attingens quinqua-

Ab ortu in vitæ extremum animal siccius reddi.

Caloris in vitæ decursu mutatio.

Ætatum temperamenta.

Ætates quinque.

Adolescentia, cuius partes sunt quatuor.

Iuuentus.

Constans ætas.

Prima senectus. *Vltima senectus.*

gesimum. Illinc ad quintum & sexagesimum ingrauescens est ætas & præcipita-ta, prima illa senectus, quæ siccum frigidumque corpus efficit, frigidum tamen minus. Omnium postrema vitam claudens ætas est decrepita, frigidissima atque siccissima: quæ & vltimum senium dici solet. Hinc eorum manifestè proditur atque detegitur error, qui temperiem ipsam, quatuorque temperamentorum coniugationes vitæ ætatibus quadam proportione contulerunt. Neque enim vlla est ætas calida & sicca absoluto sermone, quòd vincenti siccitati abundans calor natiuus comes esse non possit: neq; vlla ne senectus quidem frigida & humida est, cùm ex propria partium substantia atque commoderatione, non ex humorum aut superuacaneorum affluentia temperamenti ratio spectetur. Illis quidem annorum numeris, vt crebrò eiusmodi temperamentorũ mutationem adferentibus, ætates circumscripsimus, tametsi aliàs plerunque ad alios limites excurrunt, cùm vel multò breuior erit vitæ cursus, vel longiùs prorogabitur, ad annum fortassis centesimum. Ab origine autem quodcunque quispiam temperamentum acceperit, id necesse est proposita ratione ætatum decursio commutet. Velut si fortè temperiem is nascens extulerit, neque vlla deinceps externa causa illam conuertat, procedentibus annis nutu suo proprioque impetu sic ille ducetur, vt in pueritia atque adolescentia calidus sit & humidus, florida ætate calidior atque siccior, ætate matura absolutè temperatus, aliis deinceps ætatibus frigidior ac siccior euadat. Quæ tametsi ita sunt, attamen is iudicandus est & puer temperatus, quòd inter pueros mediocritatem obtineat, & puber quoque & adolescens, itemque iuuenis & constans & senex temperatus: ita enim comparatè dici videtur. At verò absolutè atque simpliciter non singulis hic ætatibus, sed ea duntaxat quæ matura constansque est, temperatus erit, parem sortitus extremorum portionem. Huius æstimatione tota pueritia simpliciter calida est, vti & vniuersa senectus frigida atque sicca. Qui porrò calidus siccusque natus fuerit, inter pueros calidus siccusque viuet, & hanc innati temperamenti conditionem ac speciem, per omnes ætates quodammodo retinebit: vt & cùm senium attigerit, calidus atque siccus inter senes persistat. Quandiu tamen in pueris est, humidus calidusque simpliciter est. Cùm autem senex euasit, frigidus atque siccus: at ætate media calidus siccusque simpliciter. Sic enim fit vt cuiusque proprium, & quod à natura ingeneratum vocamus temperamentum, tale media duntaxat ætate, quæ omnium temperatissima est & cuique familiarissima, purè consistat atque splendescat. Oriuntur itaque & manant temperamenta tum à primigenia natura, tum ab ætate quæ illi comes est indiuidua: cumque id quod à natura prodiit, comparatè duntaxat, quod verò ab ætate, simpliciter dici soleat: consequitur æstimandis temperamentis ætati quàm naturæ vim tribui maiorem, & eam quæ ex ætatum decursu fit temperamenti speciem, ei tum victoria tum nomine præferri, quam natura ortusque contulit. De his iam satis multa.

In ætatibus non omnes inueniri temperamentorũ differentias.

Exemplum mutationis quæ per ætates fit.

Qui temperatus aut puer aut senex est, non simpliciter est temperatus.

Exemplum alterum.

Proprium temperamentum existit media ætate.

Temperamenta tum à natura tum ab ætate spectari.

Temperamentum nullum biliosum, sanguineum, pituitosum, aut melancholicum dici oportere. CAP. XI.

Temperamenta ab elementis nõ ab humoribus nasci.

AB elementorum viribus primò similium partium, ex his deinde corporis vniuersi compositionem ductam esse rationibus confirmatum est, vt proinde palàm esse debeat omnem temperamenti rationem elementis primùm deberi, his acceptam referri, in iis sitam esse, vt quæ totius substantiam compleuerunt. Humores ipsaque superuacanea corporis partes non esse, sed eò duntaxat contineri, idcirco & ab Hippocrate contenta dici, superiore quidẽ libro dictum à nobis est, & posthac pleniùs fusiusque demonstrabitur. Quocirca neque ab humoribus, neque ab illis superuacaneis poteſt corporis eiusq; partium temperamentum æstimari: neque demum ab illorum dominatu & vbertate fas est temperamento cuiquam nomen imponere. Hinc fit vt ii laqueis inexplicabilibus sese inuoluant, qui nullo nominum rerumque delectu, hunc (verbi gratia) bilioso temperamento esse pronuntiant, illum sanguineo, pituitoso, aut melan-

Alia temperamento-rum, alia

cholico

cholico alium: cùm hæc non temperamentorum, ſed dominantium humorum ſint nomina. Cui enim ſanguinis eiuſq; optimi plurimũ ineſt, is iure ſanguineus dici debet, vt cui bilis flaua exuperat bilioſus, cui atra melancholicus, cui deniq; pituita pituitoſus. Humorum iſtæ redundantiæ confinibus ſibi temperamentis haud ſemper reſpondent: quòd non raro candidos & molles, eoſque tactu frigidos obſeruare ſit, quibus ingens bilis copia quotidie reiicitur: vti & alios hirtos, ſubnigros atque graciles, qui huius eluuiei minimum congeſſerunt. Videas præterea non paucos prima origine frigidum ſiccumque temperamentum adeptos, quos tamen melancholicos eſſe minimè iudices, neque atræ bilis proluuie ſuffuſos. Quin & ſenes extremi, quorum ætas frigido ſiccoque laceſſitur, minimum melancholiæ coaceruant, ſed ſi quis his ſuperfluit noxius humor, is maximè pituitoſus eſt: vnde & ſenes à ſuperuacuorum redundantia pituitoſos eſſe omnes confirmant. Hinc multi rerum affinitate capti, eos quoque frigido humidoque temperamento prodiderũt: quos nihilominus ſuperior ea demonſtratio arguit & inſimulat, qua confectum eſt, eum temperamenti ſtatum ætate nulla poſſe recipi, ſed continuò vt editum eſt animal, annorum numero & diuturnitate corpus ſiccius euadere. Huc accedit, externarum cauſarum vi, multoque magis alimentorum varia ſubſtantia & facultate, aliàs bilem, aut flauam, aut atram, aliàs pituitam in nobis congeri ac ſuccreſcere, cuius nequit origo corporis conſtitutioni tanquam efficienti cauſæ tribui. Quis quæſo tam delirus ſit, vt in eo humore temperamentum collocet, qui totus interdùm præter naturam eſt, cui nulla cum corpore communio familiaris intercedit? Ergo quamuis qui prima ætate per vaſa ſparſus eſt humor, purioris ſanguinis ſpeciem oſtendat, proxima dein ætate is corporis ardore ſiccitateque ad flauæ bilis naturam trahatur, tertia omnium fiat humorum quædam moderatio, quarta melancholicus humor, poſtrema pituitoſus ob caloris coctionisque infirmitatem redundet: quoniam tamen hunc ordinem externarum cauſarum plerùmque vis inuertit, neque corporis perpetuò vna eſt & eadem atque humorum conditio, ſed plerùmque diuerſa: non vtique ex humoribus, ſed ex conſtitutione propria definiendum eſt corporis temperamentum. Quæ humorum ſunt nomina periti artificis non eſt corpori accommodare: quare nullum prorſus temperamentum ſanguinem dicere permittimus, vt nullum bilioſum, nullum melancholicum vel pituitoſum; quamuis aliàs bilioſum hominem, aliàs ſanguineum, pituitoſum aut melancholicum rectè appellemus. Videor equidem iam omnem de temperamentis diſputationem compleuiſſe: cui nihil attinet illorum internoſcendorum ſigna ſubiungere, in propriam tractationem commodius relata.

dominantiũ humorum eſſe nomina.
Prima ratio.
Secunda.
Tertia.
Quarta.
Quinta.
Sexta.
Quis humor quauis ætate abundet.
Temperamenta ſunt partium corporis non humorum.

Libri tertii de temperamentis finis.

DE SPIRITIBVS ET INNATO CALIDO,

LIBER IIII.

Calorem quendam in nobis cunctiſq; viuentibus ineſſe, eumq; diuinum. CAP. I.

VNIVERSAM hominis naturã cùm altiùs inueſtigare & perſequi conaremur, primùm quidem concretũ hoc corpus in minimas quaſque ſimiles particulas anatome diſſoluimus. Hinc verò aliam earũ compoſitionem, ſi qua erat, ſpeculantibus, deprehenſum eſt vnamquamq; ex primis ſimplicibuſq; rerum naturis, terra, aqua, aëre & igni conſtare: ex harũ permiſtione varias enaſci temperamentorũ

Quid traditũ ſit hactenus.

Quid reſtet tradendum.

differentias,quorũ ſua cuiq; pati proprietas inſideret. Nondũ autem ab hac cõtemplatione digreſſi, rurſum ſcrutemur ecquid præterea pati cuiq; penitus inhæreſcit aut aſſidet, quod plenioré illius cognitionem faciat. Quid illa ſint vetuſtioribus medicis celebrata, innatus calor, ſpiritus, humidum primigeniũ, quid natura atq; triplex in ſimilaribus ſubſtantia, vt hæc ſingula cõſiſtant, vnde & quibus viribus gubernentur. Quoniam autem vnus calor præ cæteris ſenſum manifeſtè ferit, ab hoc ceu notiore inducto exordio, reliqua ſerie quadam quaſi conſerta ex aliis alia nectemus.

Caloris vi omnia contineri & regi.

Animantium generi cõmuni lege eſt à natura tributũ, vt inſiti vi caloris vitam agant. Primùm enim illas dum in viuis numerantur, caloris temperatione perfundi, morte verò cõſumptas hoc prorſus extincto refrigerari, vel ſenſus ipſe declarat, nullaque id alia demonſtratione, ſed vnius eſt ſenſus præſtantia confirmandum, ceu communi quadam animi notione. Quanquam verò in ſtirpibus minùs aperta & euidens eſt caloris inſpectio, eas tamen non minùs quàm animantes hoc ſalutari calore conſeruari, omnemq; omnium ſalutem hinc oriri, perſpectum ei fiet qui naturæ opera effectuſque æſtimabit. Conſtans enim eſt & rata ſententia, omnia viuentia propter incluſum in ſe calorem viuere, illius beneficio alimentum trahere, conficere, eoque nutriri ac ſuſtineri, augeſcere, procreare, animantes præterea ſenſu affici & moueri: quantoque perfectiora hæc fuerint opera, tanto caloris vim atque ſubſtantiam vberioré adeſſe. Quòd ſi vlla id ratione ſuaderi debet, vnius Solis præſtantia ſpectetur, qui dux & princeps moderatorque mundi cuncta viuentia luce ſua luſtrans, illa pariter caloris ſui tẽperatione fouet, & ad ea quæ dixi opera ſuſcitat. Hæc ſi externo calore fota agunt, impediuntur frigore, nónne optima ratio eſt quempiam in eis calorem ineſſe operum effectorem, eumque Solis maximè calori concordem eſſe & conſentaneum? Rectè igitur Ariſtoteles vitam vno calore contineri, ſine calore neque animalia neque ſtirpes viuere, tanquam protritum & peruulgatum memoriæ mandauit, qui & mortem caloris extinctionem eſſe definiuit. Itaque huius imitatione vna omnium philoſophorum conſenſio vitã calore finit, mortem caloris extinctione.

Calorem noſtrum non eſſe prorſus elementarem.

Quantuluſcunque inerit calor in corpore, id ipſum vita fruetur, & quas dixi functiones licèt obſcuras de ſe promet, neque extremæ ſenectutis frigus, quod in temperamento dominatur, huius poteſt caloris ſuperare vires.

Primaratio.

Hoc viuunt ſerpentes, quas tamen temperamento frigidas commemorant. Hoc viuit papauer, mandragora, & vniuerſum frigidarum ſtirpium genus. Ex quo iam video poſſe quaſi connexum quippiam effici, calorem hunc ſupra elementorum naturam eſſe.

Secunda.

Ab eo enim contrariorum quod ſuppar eſt ac infirmius, alterius excellẽtis conſpectu nihil quicquam agi poteſt, ſed tota miſti actio in id quod exuperat tanquam in vincentem cauſam refertur.

Tertia.

Atqui in earum ſtirpium quas connumeraui temperamento, calor depreſſus eſt, & inferior quàm frigus: non igitur hîc vi & operibus poteſt frigus ſuperare, neque in hunc tanquam in efficientem cauſam poſſunt vitæ functiones referri. Quocirca ſi quis calor vitæ functionum effector eſt, vt certè eſt, nequaquam is eſſe poteſt qui in temperamenti miſtione diminutus eſt ac mũtilus. Quare neceſſe eſt hunc vitę calorem præſtantioris cuiuſdam eſſe originis, neque ignei elementi rudiorem naturam redolere, quemadmodum alio loco vberiùs diſputatum eſt à nobis.

1. Dialog.

Calori noſtro non opponitur frigus.

Hinc præclara & eximia quadam mentis agitatione videtur Ariſtoteles mortẽ definiens, vitali huic calori nõ frigus tanquã contrariũ oppoſuiſſe, ſed extinctionẽ, quæ eius ipſius eſt priuatio.

Quarta.

Vt igitur lumini contrariũ nihil eſt, ſed aduerſæ tenebræ illius ſunt priuatio, atq; ſi vel minimum luminis corpus illuſtret, idipſum illuminatũ dicimus: ſic & de vitali calore ſtatuo, qui quantuluſcunq; corpus poſſideat, idipſum regit atq; moderatur, calidumq; denũtiat.

Quinta.

Qui volet huius eſſentiã pleniùs cognoſcere, ob oculos ſibi proponat ſulphur & arrhenicum, quæ calidiſſima quidem cùm ſint, & igneo elemento confertiſſima, vt plerunq; nos vrant, tamen vitali hoc calore deſtituta iacent, ſicuti & vniuerſum inanimorũ genus: quod argumentum planè conuincit igneum nõ eſſe, neque ab elementorũ miſtione hunc ortum quẽ proponimus calorem.

Sexta.

Quinetiam ani-

animantis demortuæ cadauer, tametsi partium ac totius structuram figuramque retinet, caloris tamen huius ne minimum quidem habet: haberet autem si ab elementis nasceretur, cùm in partibus singulis aliqua superſit & reſideat quatuor elementorum permiſtio. Vnde intelligi poteſt calorem eum per quem vita inerat, non ex prima elementorum miſtione, ſed aliunde ortu recondito fluxiſſe.

Spiritum quendam cunctis datum viuentibus, qui vitæ calorem continet. CAP. II.

QVONIAM igitur caloris indiſſolubili adhæſione corporis moli confertus non eſt, ſed ab ea ſeparari ſeiungique poteſt; neceſſe eſt extra molem eā ſit, tanquam aſſumptum quippiam & aduentitium. Atqui cùm nequeat ſimplex calor in qualitatis genere conſtitutus, ſine ſede & vehiculo in omne corpus permeare, huc illucq; momento diffundi, qualiter tamen hunc à corde per omnes arterias partibus ſingulis impartiri cernimus, fuit opinor neceſſarium hunc corpore aliquo fluxo & profluente contineri. Cæterùm nullus humor ad hoc aptus erat & habilis, vt tanta celeritate corpus omne traiiceret: quocirca neceſſe fuit calori materiam ſubſterni ſubſtantia tenuiſſimam, pernicitate velocem, quæ ſimul fouendo calori familiaris eſſet ac amica. Atque cùm eiuſmodi ſit aërea, aut ſi rectiùs appellare velis ætherea, optima ratione debuit talis calori ſubiici, quæ ſemper ætheris modo incenſa ardet, cuique perpetuò calor inſidet, vt neutrum poſſit ab altero dirimi. Plato quidem rariùs eam materiam calore perfuſam, ſpiritum appellauit, ignem frequentiùs, vt interdum calorem. Ariſtoteli crebrò ſpiritus eſt dictus, nonnunquam calidum atque naturalis calor: aliàs quidem à tenuitate & velocitate, aliàs à viribus & effectu ratione nominis deſumpta. Planiùs Hippocrates, qui nuſquam addubitauit hunc ſpiritum nuncupare, ex eo quòd eximiis viribus cùm præditus ſit, oculorum tamen effugit obtutum: etenim & aërem, & ventum, & auram, & vnamquamque ſubſtantiam quæ ſub aſpectum non cadit, ſic dicere conſueuerunt. Ad huius profectò imitationem Stoici ſpiritum ex ſplendida, perſpicua, nec aſpectabili ſubſtantia conſtare rectè quidem prodiderunt, eo tamen falſi, quòd hunc tum naturæ, tum animæ ſubſtantiam eſſe pronunciant, nihil eo præſtantius, nihil diuinius inueſtigantes. Quò autem ſpiritus neceſſitas atque ſubſtantia pleniùs demonſtretur, repetenda ſunt & replicanda veterum philoſophorum decreta: quorum primi Academici cùm peripicerent fieri non poſſe vt naturæ quàm maximè diſpares, nullius idonei medii interiectu ſocietatem inirent coirentque, animum noſtrum à ſummo rerum opifice conditum, priuſquam emanaret immigraretque denſo huic & concreto corpori, cenſuerunt corpore quodam illuſtri, puro & aſtro ſimili tanquam ſimplici veſte indui: quod immortale & ſempiternum nunquam ab animo abſolui diuelliq; poſſet, & ſine quo non fieret huius mundi incola. Ab hoc deinde alterum corpus animo circumiecerunt, tenue illud quidem ac ſimplex, ſed tamen impurius, minùs illuſtre & ſplendidum ſuperiore: non ab ſummo id opifice procreatum, verùm elementorum præſertimque tenuiorum permiſtione concretum, à quibus nomen inueniens aëreum & æthereum appellatur. Duobus hiſce corporibus iam ſtipatus animus, in tertium hoc mortale caducumque corpus, ſeu potiùs in tetrum & tenebricoſum carcerem tanquam exul deiectus, terrarum fit hoſpes: donec effracto carcere alacer & liber in patriam reuerſus, municeps fiat & ciuis deorum. Hanc corporis atque animi communione confirmans Alexander Aphrodiſeius, ſpiritum quem propoſuimus ait perquàm idoneum vinculum illis interponi, qui aduerſas naturas interiectu ſuo conciliet atque contineat. Is enim extremo vtrique familiaris & accommodatus, cùm non ſit prorſus ſine corpore, craſſo quidem corpori inferi poteſt: cùm verò tenuior ſplendidiorque ſit, poteſt cum animo connecti. Sicque vtriuſque quodammodo particeps, naturam corporis expertem cum natura corporea copulat, immortalem cum mortali, puram cum impura, diuinam cum terrena. Hæc quanquam mentis corporiſque communionem nonniſi ſpiritus interiecti

Spiritus neceſſitas.

Spiritus nomina.

Animum triplici corpore teneri.

Spiritus neceſſitas & vſus.

Cuique anima par-

ti vt menti suum subiici spiritum.

nexu fieri demonstrant, eadem nihilominus & cæteris animæ partibus caducis par est accommodare. Etenim animæ pars mortali conditione genita, impura licet neque vt mens syncera sit, longo tamen interuallo terreni huius concretiq; corporis statum antecedit, vt citra vinculum ei nequeat inhærescere. Quocirca rectè prodidit Aristoteles in semine spumosoque corpore spiritum, in spiritu naturam contineri, quæ proportione respondet elemento stellarum: apertè quidem significans spiritum hunc inter corpus & diuinam illam naturam, tanquam commune quoddam vinculum interponi. Neque verò menti solùm, sed & vnicuique animæ parti caducæ proprium spiritum attribuit, omnemque animæ facultatem affirmat corpus aliud participare, idque magis diuinum, quàm quæ elementa dicuntur, atque prout nobilitate, obscuritatéve animæ inter se differunt, ita & huius corporis naturam distare. Quapropter si tũ Aristotelis tum cæterorum rationes iudicio certo ponderemus, palàm fiet vnamquanque animæ partem spiritu quodam ceu fundamento niti, per quem tum corpori insidet, tum omne officii munus exequitur. Est igitur spiritus corpus æthereum, caloris facultatumque sedes & vinculum, primumque obeundæ functionis instrumentum. Quisquis illius substantiam & statum nondum plenè sit assequutus, corporis nostri structuram contemplatus, arterias adeat, in cordis sinum & in cerebri ventriculos introspiciat, quos dum inanes ac nullius propè humoris participes videbit, neq; tamen frustrà ac temerè tantos à natura conditos, hæc quidem mente contrectans, mox opinor cogitatione comprehendet prætenuem auram eos tum impleuisse, dũ in viuis fuit animal, quæ tamen eo animam agente leuissima cùm esset, sine sensu euanuerit. Huius fouendæ gratia inspiratione aërẽ introducimus, qui non modò corpori refrigerationem (hæc enim satis posset aliunde comparari) sed pabulum quoque subministrat. Corporis autem densa moles, eiusmodi subsidio haudquaquam indiget, vt quæ crassiore recreatur alimento ex omnium elementorum permistione concreto: quare necessum est aërem hauriri & attrahi, vt finitimæ & cuipiam in nobis sui generis substantiæ iungatur, eique velut in pastum cedat. Si nulla in nobis esset tenuis & spirituosa substantia, vix vlla profectò nos ad inspirandum necessitas impelleret.

2. de animal. gene. cap. 3.

Spiritus quid.

Spiritus substantia vbi vigeat.

quare aërem trahimus 151.25./154.24.

Corporum quæ incenduntur exemplo, materiam tum caloris, tum spiritus in nobis cognosci. CAP. III.

NON alienum institutis meis arbitror susceptam tractationem exemplis illustrare, quæ licet de medio sumpta erunt, rei tamen omnis plenissimam fidem facient. Igni summus feruor inest & caloris exuperantia, maximè verò flammæ, quæ propriè noster ignis est & appellatur. Ea autem fumus est aut aëreũ corpus accensum, neutro seorsum, sed iunctis ambobus absoluta: huius enim tanquã materia fumus est, cui flagrans calor accedens flammã efficit. Flammam ambiens aër tuetur idoneus, neq; crassus neque humore multo madens: quem si sepimento quodã circũcludimus, vt tũ eò nequeat liber affluere & illabi, mox flãmam perangustè coarctatam marcescere restinguiq; conspicamur. Neq; ideo solùm aër desideratur, vt vel refrigerationem flammæ præstet, vel fumosam exustamque illius fuliginem excipiat: quia ad vtrunq; satis esset accommodatus aër densus & humidus, qui tamen flãmam fouere non potest. Restat igitur vt tenuis & syncerus aër idcirco sit necessarius, vt flãmæ tanquam pabulum accedat, & libero flatu alius aliusq; accedens, quasi pastionem se offerat flãmæ deuorandam. Velim equidem animum cogitationemque referri ad ignem, qui in medicis cucurbitulis aut in angusto conclaui diligenter obturato concluditur. Hunc enim magnam ambientis aëris partem absorbere, id planè declarat, quòd dum rimæ, vel tenuissimæ patefient atq; referabuntur, confestim ac repẽte summa vi nouus intrò aër irruet & se ingurgitabit, vt eũ nimirũ resarciat qui antè fuerat exhaust⁹. Quibus apertũ est flammã vt fumosa substantia, ita & ambiente aëre foueri atque sustineri. Præter hæc autem tertiũ illi fomentũ & pabulũ confertur, ex præpingui quadam materia, cuiusmodi in lucerna est oleum. Hoc quidẽ corporum

Aristot. 2. de generatione.

Gal. 3. de tempera.

Quid aër flammæ conferat.

Aërem pabulum esse flammæ.

151.26.

Triplex flammæ pabulum.

omnium

omnium celerrimè promptissimèque inflammatur, quod tenui substantia, multo aëre, spirituq; perfusa continetur: deinde adeps, ab hoc reliqua deinceps corpora quæ illius conditionem quodammodo imitantur. Quanto enim vnum quodque ad olei naturam propiùs accedit, tanto deprehenditur magis habile & aptum vt inflammetur: quo autem abest longius, hoc ineptius. Vnde conficitur corpus omne quod inflammari potest, olei cuiusdam esse particeps, huiusq; solius gratia conflagrare: quodcunque autem olei est expers, flammam non alere. Videbor hoc loco magnum quippiam & veteribus inauditum offundere, sed quod longè sit verissimum, & multis huius seculi experientiis confirmatū. Nullum enim corpus est ad inflammationem propensum, ex quo syncerum oleū arte non elici possit. Non adeps, non cera, non pix, non resina, non terebinthina, non vllum denique ligni stirpisve genus: nulla radix, nullus flos, nullus fructus, nullum semen: atque in animalibus nulla pars est, siue os, siue neruus, siue membrana aut caro: nihil denique in stirpium aut animantium genere vitam habuit, quod non possit oleum de se profundere, aliud quidē affluentius soloque pressu, aliud parcius maioreque industria: huius etiam causa quæcunque viuunt inflammari posse compertum habemus. Quin etiam inanimorū genus quæ complectitur inflammationi subiecta, eadem quoque oleo sunt finitima. Nam sulphur, quicunque metallorum naturas perscrutantur, terræ adipem vel oleū appellant, quod moderato calore coctum cogitur atque concrescit. Ergo quæcunque viuunt aluntur que corpora, pinguem & olei similem continent humorem. Præter hunc verò & alio perfunduntur, qui minimè est ad inflammationem idoneus, sed superiore magis tenuis & profluens, ab elementis ascitus & consertus in cæcos arctosque viuentium corporum recessus, qui quidem concoctione mutationem atque vires iam accepit, nondum tamen in illorum substantiam planè conuersus: hunc humorem dicere placet alimentarium. Ab hoc demum diuersus est aqueus humor, quo tanquam visco terrenæ corporum partes iunctæ cohærent, quique rerum omnium ex elementorum permistione concretarum est communis. Vniuersum inanimorum siue lapidum, siue metallorum genus, hoc ipso conglutinatum sustinetur: at alimentarium aut olei similem humorem neutiquam nouit, sed hi viuentibus duntaxat propriè tribuuntur, vt intelligere sit eosdem ad vitæ calorisque tuitionem partes primas obtinere. Triplex id humorum genus quisquis volet perspectum sibi esse, in materia è syluis cæsa cogitationem defigat. Virentes enim stirpium ramos, aut ceram, aut picem, aut resinam in stillans vaporarium qui coniecerit, substrati ignis vi primùm aquam dimanare sentiet, ab hac dein oleum: quod non priùs elici potest quàm illa plenè exaruerint: sic enim mos est exiccata omnia deligere, è quibus oleum elici debet. Siquis porrò ligneam materiem viridem recensque cæsam igni mandet, principio videbit ægrè incendi, propterea quòd multo scatet humore, quem è terra pro alimento sibi hauserat. Is enim est, qui ab eius extremis dum incalescit emanare solet. Hoc consumpto reliqua substantia prōptè à flamma depascitur, quia purior manet pinguis illa quæ olei speciem gerit, alio liquore nullo madefacta. Hanc cùm omnem ignis depopulatus fuerit, flammæ tum nihil prorsus erumpet & euolabit: in subiectis tamen carbonibus sua insuper inerit soliditas, ex relicto aqueo humore tenaci & cohærente, quem in elementorum concretione acceperant: quo tandem exeso dissipatoque cinis duntaxat aridissimus reliquus erit. Idem propemodum temporum diuturnitas iis affert arboribus, quæ in syluis erectæ senio siccescunt. Primùm enim exhaustus alimentarius humor deficit, quo tempore dominatur oleo similis humor; possuntque illæ ocyssimè succendi. Hic verò annis procedentibus adeò exhauritur, vt inflammari prorsum nequeant, cùm putrida ligna vulgus appellat, quæ solo constant aqueo humore. Postremò autem & hic atteritur, qui tanquam glutinum erat terrenis partibus connectendis: tum igitur dissoluta soliditate caries inuadit, quæ extrema est omnium consumptio. Stirpes reliquæ omnes, itemque fructus, semina, animantium particulæ, easdem propemodum mutationes diuturnitate subeunt. Ergo

Corpora inflammari ob oleosam substantiam quam in se habent.

Alter humor alimentarius.

Tertius humor elementarius.

Triplicis humoris in stirpibus demonstratio.

Alia demonstratio.

Conclusio.

Conclusio

ſi rem vniuerſam in caput referemus, in corpore quod accenſum conflagrat, ſiue id lignum eſt, ſiue lucerna, ſiue quiduis aliud, flammæ proxima materia eſt fumoſus quidam vapor, halitus modo efflatus: in hoc qui ſummus ineſt feruor, ſpecies quædam eſt & perfectio flammæ: hæc autem aëris circumfluentis continuo acceſſu fouetur. Halitus porro ex illa olei ſubſtantia ſuſcitatus emergit: quæ flammæ pabulum eſt. Ea autem olei ſubſtantia in ſubiecta denſiore, aut ligni, aut ellychnii materia conſiſtit, vtranq; verò alimentarius humor olim fouit, neque ſinens diſſipari reſarſit, copioſioremque exaggerans eandem auxit.

Humidi primigenii, quod tum caloris tum ſpiritus ſubiecta eſt materia, demonſtratio. C A P. IV.

Spiritus ex duobus conſtat.

AD hæc autem ſi quæ corporis noſtri ſunt transferimus, ſpiritus quem in nobis ineſſe demonſtrauimus, quia tenui eſt & ętherea ſubſtantia inſito calore perfuſa, ei proportione reſpondet quæ propriè flamma appellatur. Neque enim calor ipſe ſolitarius, neque ſubſtantia tenuis quam ſeorſum cogitatione comprehendimus, ſed quod ex amborum ſocietate nexuque conditum eſt, verè ac propriè ſpiritus dicetur. Hunc autem alit ſuſtinetque pinguis & oleo perquam ſimilis humor, non is quidem adeps quo partes quam plurimas oblini cernimus, ſed alius multò diſſimilis & aëreus, qui in partium ſimilarium ſubſtantiam conſertus omnem effugit oculorum aciem, arte tamen & induſtria poteſt (vt præmonuimus) ſecerni. Is tum ſpiritus, tum innati caloris fundamentum eſt atque prima ſubſtantia, quem proinde de cætero primigenium placet appellare. Is enim primus eſt, & communis viuentium omnium, in quo ſpiritus calore perfuſus primùm & per ſe conſidit, adeò vt neutrum eſſe poſſit aut diutius permanere citra illius humoris opem. Ineſt autem in ſimilaribus quibuſque particulis eius generis humor, quem omni viuentium generi eſſe datum, ſuprà ratione confecimus. Hunc planè expreſſit Ariſtoteles, dum ait: Calidum autem ipſum in nonnullis pingue habetur, quæ res ſimul efficit vt neque facilè inareſcat, neque facilè refrigeretur. In nõnullis alio ſucco præditũ eſt. Hæc ille: reuera enim non ſolùm hic pinguis, ſed etiam triplex commemoratus humor tum noſtrum calorem, tum omnem ſolidæ partis ſubſtantiam continet atque firmat. Os (hoc vnum in primis ad exemplũ adhiberè liceat) quandiu in animante conſtitutum alitur & continet in ſe vim caloris, alimentario madefit & conſpergitur humore anguſtis ſpatiis affuſo. Ab animante autem defectum id auulſumque, ignis cedit ardoribus, incenditurq; celeriter, ob pinguem eum humorem qui ad inflammationẽ eſt habilis: cùm verò is iam incendio abſorptus fuerit, ſuperſtes etiam tum erit oſſis conſtantia & firmitas: idque communis illius ceu viſci vi & beneficio. Eadem ferè & in cæteris ſimilaribus eſt ratio. Triplex itaque cùm ſit omnis earum humor, elementaris, primigenius & alimentarius, duo quidẽ propriam illarum ſubſtantiam complent, tertius illis aduentitius quodammodo & externus. Quocirca vitam etiamnum agente animali, hic quidem abſorberi ſiccarique poteſt, at reliqui duo nunquam funditus, ſed neque maiore ex parte diſperdi poſſunt: nam priuſquam in id diſcrimen res veniat, propria detracta materie ſpiritus calorque emarceſcet, & animal vitam naturæ reddet. Diſſipata enim materia quæ ſpiritus & caloris propria eſt ſedes, quæ ſpiritum continet atque ſeruat, quî fieri poteſt vt ſpiritus ſubſtantia & calor diutiùs perſiſtat? At verò qui integra valetudine frigorum vi intolerabili adeò opprimuntur, vt quàm mox è vita excedant, iis calor interclufus extinguitur, ſuperſtite quodammodo ſpiritus materia. Vehemens inſuper animi deliquium ſi hominem rapit, & caloris & ſpiritus ſubſtantiam vnà in breui diſſipat, citra vllam primigenii humoris iacturam. E contrario autem huius diſſolutionem fieri manente ſpiritus ſubſtantia, aut hãc quidẽ manente natiuo calore diſſipari, naturalis rerũ ordo haud patitur. Primigenius is quem proprium dixi viuentium humorem, quatenus ſubſtantiæ noſtræ portio quædam eſt, à prima ſtatim origine ſuſcepta, ab alimẽtario diſtat atq; ſecernitur. Ab aqueo aũt abeſt, quòd tametſi vterq; ingenitus eſt nobis,

Humor natiuus & primigenius.

Lib. de longitud. vitæ cap. 2.

Triplex partium ſolidarũ humor.

Exemplum in oſſe.

Trium humorum mutua comparatio.

Trium humorũ quod diſcrimen eſt.

nobis, hic tamen omnium corporum vel inanimorum communis, nihil societatis, nihil commercii habet cum calore & spiritu: ille verò plurimũ, vt qui eorum sedes est & fomentum. Hic idcirco est quem præ cæteris natiuum humorem appellarunt, alii proprio si fortè inepto nomine, humidũ radicale: nos id vt primigenium ita dicere possumus vitale & salutare humidum, quod spiritus & caloris totiusq; vitæ fundamentum est & pabulum.

Quis trium natiuus humor propriè dicendus.

De triplici similaris partis substantia, & de cæteris humorum differentiis. CAP. V.

SIMILAREM vocatam particulam simplicem, compositionis expertem, & sui vndique similem sensus æstimatione iudicamus, primamq; illi structuram ex elementorum temperatione nasci. At verò ne sic ad vnguem ea temperatio per omnes eius particulas æquabiliter diffusa est, quin aliæ aliorum sint elementorum magis minúsve participes: neque cogitatione modò, sed etiam (si quis studiosè penitúsque introspiciat) sensu varietas quædam animaduerti potest. Vnde si facilis & accurata quæritur rerum distinctio, pars quæque similaris ex aliis quibusdam substantiis est condita, hæc verò ex primarum simpliciumque quatuor naturarum concretione. Quoniam verò substantias illas nondum partes corporis appellamus, similarem partem compositam dicere vsus non admittit, compositionem duntaxat existimans eam quæ ex aliis quibusdam particulis consurgit. Substantiæ autem illæ tres sunt omneis in parte similari positæ, solida, carnosa & spirituosa: his enim vtar recentiorum verbis. Solida primum est ligamentum & stamen illud stabile atque constans, per quod toti robur inest & firmamentum, & qua tanquam basi reliquæ substantiæ innituntur. Hanc enim ea quæ carnosa appellatur vndique circumfundit & obuallat, infercitq; spatia inter fibras vacua, quasi rimas expleat: hinc & partis moles rectè dici consueuit. Commune quidem illi carnis nomen est inditum, sed cuius substantia in magna sit varietate. Quæ enim musculorum fibris innascitur, propriè caro appellari solet: quæ autem visceribus, vt cordi, vt iocineri, renibus, lieni, & pulmoni, eam παρέγχυμα Græci dixerunt, nos affusioné: intestinis, gulæ, ventriculo, vtero, vtriq; vesicæ, arteriis, venis, neruis, & membranis quæcunq; insidet, cõmune illa quoq; nomen mutuatur, vt vnicuiq; parti similari sua sit caro. Spirituosam substantiam suprà satis persequuti sumus, prætenuem nempe & æthereum eam quæ partis similaris essentiam complet & absoluit: illa quidem in solida substantia primùm, & maximè consistit, omniumq; functionum est opifex. Quò autem clariora sint omnia, & hæc superioribus quasi annexa consentiant, solidam substantiam ex aliis rursum constare meditemur, nempe ex terreno crassaméto (hoc interim verbi à Columella mutuabor) cuius constantia atque firmitas aqueo humore continetur: mox ex humido primigenio quod vitale & spiritus fundamentum appellauimus. In hoc igitur naturalis spiritus (qui est ætherea substãtia paulò antè cõmemorata) radices egit ab ortu quibus innititur: inde tanquam è seminario prodiens, in carnosam quoque substantiam propagatur, sicque calorem & naturam secum proferens, his partem similarem vniuersam perfundit. Ergo omnes quæ in similari corporis parte sunt substantiæ numerantur, carnosa & solida: in solida crassamentum illud terrenum, humidum primigeniũ, & insitus spiritus. In crassamento præter terrenam substantiam, aqueus est & tenax is humor, cuius interuentu partes eius cohærent, firmaque id soliditate consistit. Ne quid autem hîc intactum & quasi prætermissum desiderari possit, quod partium similarium perfectam cognitionem tradat, in aliam huic proximam contemplationem animum relaturi, quatuor humorum quos secundarios propriè appellant genera, ab optimis quibusque medicis celebrata, istis comparemus. Quod in solida substantia partis similaris primum inest crassamentum, humorem id in se continet aqueum, qui cùm sit omnium corporum communis, ad hunc numerum minimè referri debet. Neque is humor primigenius qui nobis insitus est & viuentium proprius, naturalisque spiritus sedes, in solida substantia positus, quem leuiter & inconsideratè videtur Auicennas cum aqueo eundem

Partem similarem non prorsus esse simplicem.

Qua ratione pars similaris appellatur simplex.

Triplex substantia partis similaris.

Solida quæ.

Carniformis quæ.

Caro triplex.

Spirituosa substantia.

Solidæ substantia rursum ex triplici constat.

Natiuum humidũ primæ est sedes spiritus.

Omnium substantiarum enumeratio.

De humoribus secundariis.

feciſſe, à quo partium robur & firmitas exiſtit. Sed ſecundariorum vnus conſtituendus eſt is humor, qui carnoſa vocatur ſubſtantia, & qui ceu concretus liquor ſolidis fibris adhæreſcens, moles fit ſimilaris partis: hunc manifeſtò videre licet in carnibus, dum igni immodicè torrentur, liquari & plurimùm defluere ferriq; in prunas largiter. Alter eſt qui ceu proximum partis alimentum illi iam annectitur & agglutinatur. Deinde accedit qui nondum quidem agglutinatur & adhæreſcit, ſed roris vice in partis ſubſtantiam diffuſus propiuſque adductus illi apponitur. Poſtea is humor exiſtit qui in exilibus arteriis veniſq; continetur, hinc mox ex earum finibus in vacua partium loca influxurus. Hunc quidem eſſe conſtat purioris ſanguinis portionem multiplici coctione exquiſitè elaboratam, & ex qua pars ſimilaris alatur. Quocirca tres hi poſteriores nequeunt ad ſimilariũ ſubſtantiam pertinere: quanquã varia commutatione in corporis naturam tandem commigrabunt. Qui in maioribus venis reconditur ſanguis, ad hæc ſecundariorum humorum genera neutiquã pertinet, ſed eos quatuor primos ac principes humores ac verè ſuccos recipit, de quibus ſuo loco futura eſt commemoratio. Iam verò ſi præſcriptum ordinem inuertemus, ex ſanguine qui in venis concluditur maioribus, quatuor humores ſecundarii, conſequutione quadam fient. Cùm enim ſanguis iam in extrema & ora exilium venarum arteriarumq; perductus eſt, primus humor tum appellatur, ſecundus autem cùm iam vice alimenti in partium ſubſtantiam influxit iiſque apponitur: tertius vbi circum partium villos & ſtamina concreſcens illis annectitur & agglutinatur: quartus quũ iam illis aſſimilatur & in earum propriam carnem conuertitur. Itaque ſecundariorum humorum ſolus hic quartus eſt in eſſentia partis ſimilaris.

Quid innatum calidum, quæ eius ſubſtantia. CAP. VI.

VT autem hic rerum ordo compoſitioq; diſciplinæ ſibi conſtet, in quartum hunc humorem toto animo omniq́ue ſtudio incumbendum, explicãdumq́ue pleniùs quid cauſæ erat cur eum in cunctis viuentibus ineſſe, tot tantiſque rationibus contenderemus; quantũmq; momenti & ponderis ad rem inſtitutam obtineat. Quicquid vitam agit, ſalutari calore perfuſum continetur & regitur: atque is calor qualitas quum ſit, totus tamen diuinus eſt atq; cæleſtis, & in æthereo ſpiritu ſubſiſtit. Cùm autem huius beneficio & munere corpus alioqui frigidum, vniuerſum quantum eſt concaleſcat, neceſſe eſt ei vim ineſſe caloris valentiſſimam, quæ ſi pariter ſiccitate comitaretur, nos impendio adureret: atqui non vrit: eam igitur neceſſe eſt humoris temperatione perfundi, viuentiumq́ue calorem ac ſpiritum idoneo conuenientiq́ue humido contineri, quod illius ſubiecta eſt & indiſſolubilis materia: quemadmodũ in his corporibus quæ apta ſunt vt inflammentur, flammæ ſedes & pabulum aëreus quidam eſt humor. At quoniam complures ſunt humorum ordines, complureſque in nobis differentiæ, æſtimandum nunc eſt quiſnam eorum, ſalutaris iſtius caloris ſedes eſſe poſſit. Poſtrema duo humorum genera alimenta duntaxat, nondum autem corporis partes haberi, ex dictis fit manifeſtum: quare in promptu quoq; eſt horum neutrum eam eſſe quam inueſtigamus innati calidi ſubſtantiam. Neque præterea ea fuerit aqueus humor ex quo ſuam conſiſtentiam accepit partium ſolidarũ craſſamentum: vt qui omnium ſit corporum communis. Reſtat igitur innati calidi ſubſtantiam eſſe, vel carnoſam vocatam ſubſtantiam, vel id humidum quod radicitus inhærens vitale & primigenium appellauimus, quodque olei cuiuſdam ſpeciem oſtendit. Conſentaneum autem magis eſt & ad veritatem propenſius, in hoc quàm in illa potiùs calorem vitæ collocari. Permanens enim eſt & conſtans humidum hoc primigenium, in ſolida ſubſtantia firmatum, neque niſi annorum ætatiſque decurſione imminui poteſt: carnoſa ſubſtantia frequenter omni ætate vtaugeri ita detrahi & extenuari videtur. Illud ſiquando iacturam accepit, non reſarcitur: hæc marcore exhauſta, rurſus in amplam molem aſſurgit: nam carnoſæ ſubſtantiæ magnitudo variatur, etiamſi præterea non augetur animans. Itaq; ſi innatus calor vitæ opifex, tutò nos debet in extremum regere atq; modera-

Subſtantiam caloris humidam eſſe.

Quiſnam humorum corporis eſt ſubſtantia innati calidi.

Humorem oleoſum eſſe innati calidi ſubſtantiam.

moderari, par eſt vtique hunc in ſtabili humido permanere. Quin & noſtræ originis contemplatio, vitalē calorem vnà cum humido primigenio à ſemine, carnoſam autem ſubſtantiam à materno ſanguine deriuari commonſtrat. Etenim prima fœtus conformatione dum ſimilarium partium procreatio inſtitueretur, corpus ipſum ſeminis, primùm in quædam rudimenta ſeſe extendit, deinde verò in exactam ſpeciem. Dum enim ea rudimenta ponerentur, videri poterat corpus ſeminis adumbrationem quandam partium ſimilarium lineamentis ſuis exhibere, quæ quaſi fibræ erant & ſtamina filis quibuſdam tenuiſſimis araneorum ſimilibus contexta. Hæc eſt igitur conſtans & verè ſolida partium ſimilariū ſubſtantia ex puro ſemine concreta: ad quam deinde ſenſim influens & illabens ſanguis maternus, villos & ſtamina vndiq; circumſedens illic concreſcebat, fiebatq; ſubſtātia carnoſa ex ſanguine: quæ affuſa inſperſaq; locis inanibus, moles eſt partium ſimilarium. Quancunq; autem ſolidior illa ſubſtantia ab ortu conditionem acceperit, eandem totius vitæ curſu retinet. Nam ſtamina ex humido liquidoq; ſemine creata, quanquam diuturnitate magis magiſq; ſicceſcunt, dum ad extremum ſenium (quod aridiſſimum eſt) veniant, ſemper tamen eius humidi quodà ſemine contraxerunt, aliquid ſibi in omnem vitam recondunt: quod vt recèns natis & infantibus plurimum eſt, ſenibus exiguum, ita interiectis ætatibus mediocre. Quantulumcunq; idipſum eſt, quod in vitæ extremū reconditur, ſecum id ſpiritum & calorem ex ſemine aduexit, hoſq; retinet cum ſibi tum ſolidæ ſubſtantiæ perennes & indiſſolubiles. Ex quo intelligi poteſt carnoſam ſimilarium partium ſubſtantiam à ſanguine, ſolidam verò & quicquid in eius compoſitione ineſt, ſiue craſſamentum, ſiue humidum primigenium, ſiue ſpiritus, ſiue inſitus calor, id omne olim à ſemine natum proceſſiſſe, & tanquā illius quædam portio ſit incorrupta, ſeminis naturam plurimum redolere. Hinc rurſus perſpicuum euadit innati calidi quam exquirimus ſubſtantiam, præſtantem illam quidem & vitæ conſeruatricem, non ad carnoſam quæ ex ſanguine prodit, ſed ad primigenium humidum, quod ſuam ſemini originem refert acceptam, pertinere. Ergo ſi qua illius promenda eſt definitio, calidum innatum eſt humidum primigenium inſito ſpiritu & calore vndique perfuſum. Id nempe humidum cui ſpiritus & calor ab ortu eſt inditus, in quo ſaluus viget & conſeruatur. Tribus ergo illis coniunctim innatum calidum continetur, quanquam hoc ipſo nomine quidam ſpiritum ingenitum appellant, at rariùs nec ſatis propriè. De his hactenus, nunc de natura.

Totam ſimilaris partis ſolidam ſubſtantiam ex ſemine naſci.

Quatuor in ſolida ſubſtātia quæ ex ſemine prodierunt.

Innatum calidum quid.

Quid natura medicis, & quæ eius ſubſtantia. CAP. VII.

QVOD generatim atque vniuersè phyſici proponunt hoc loco contrahentes, naturam eſſe definimus vim primam & cauſam per ſe noſtri opificem & conſeruatricem. Hominis enim natura eſt quæ non aliud quicquam procurat, & quæ ſoli addicta homini, quem conformauit gubernat quantum poteſt longiſſimè. Etenim ne fruſtra condidiſſe videatur, edito illa operi in omni vita inſidet, id nunquam deſerit, ſed eius gubernacula tractans partes omnes in ſuum quamq; opus ducit & concitat, vt illa ipſa ſimul omnium functionum cauſa cenſeri debeat. At illius ſubſtantiam quænam ſit perueſtiganti, vis & poteſtas caloris prima in mentem venit, cui ſolet omnis effectus cauſa palàm attribui. At verò qualitas ſyncera caloris, etiamſi diuinus hic ſit ac planè cœleſtis, tamen functionum opifex non erit, neq; dum interſione creuit, continuò integriores firmioresque functiones expromit, niſi pariter incrementum accipiat ſubſtantia caloris: quocirca neceſſarium eſt naturæ nomen atque finitionem, non vni calori, ſed illius quoq; ſubſtantiæ accommodari: quod & omnes philoſophi nunquam accidenti attulerunt, ſed alteri compoſitæ rei principio. Moderato autem cuiq; calori qui aut in ſanguine, aut in quouis humorum genere, aut in ſpiritu, aut in corporis ſubſtantia ſitus eſt, naturæ nomen non niſi promiſcuè & fuſa nimis appellatione aptari poteſt. Aptiùs quidem ſpiritum ingenitum quicunque is fuerit, naturam dixeris. Veruntamen ſi propriè agendum eſt, naturæ ſubſtantia eſt

Natura humanæ definitio.

Naturam nō ſolùm calorē, ſed ſubſtātiam eſſe.

Multiplex naturæ appellatio.

Naturæ ſubſtantia.

calidum innatum quale suprà circumscripsimus. Id enim animal ab initio conformauit, auxit, & tanquam omnium operum naturalium causa nutriuit. Natura igitur perinde atque innatus calor tria comprehendit, humidum primigenium, spiritum & calorem, omnia quidem vno eodemque ortu ex semine prognata. Quum veteres naturam & virium substantiã tum ex spiritu tum ex carnosa specie, tum ex solidis ipsis simul iunctis constare & compleri pronunciant, potiùs ea quibus sustinentur vires enumerant, quàm propriè naturę nomen vsurpent, cùm carnosa illa species nequaquam sit à semine contracta: quæ autem verè natura est tota ex semine nascens, animal effinxit, huicq; totius vitæ cursu moderatur. Quæ purè natura dicitur, carni nõ est ingenita, sed in hanc ex solida substantia cui peculiaris est, confertur. Corporis natura, quæ & innatum calidum, in solidæ partis crassamento tanquam in materia consistit: vt hæc solida seminalisque substantia aliorum omnium more, ex materia & natura constitui intelligatur. Cæterũ hæc ipsa principia, non vt quæ solent accuratè à physicis tractari, simplicia sunt & omnis compositionis expertia: sed etsi fortè sensu simplicia iudicantur, cogitatione tamen ex primis constant elementis se prioribus. Crassamentum enim quod substratum atque subiectum est, ex densis terrenisque elementis plurimum quidem conditum est, non tamen tenuiorum prorsus expers. Natura quæ in illo viget, humido primigenio & spiritu calido perficitur, quæ aëris atque ignis plurimum in compositione acceperunt, sed tamen terræ & aquæ nonnihil, licet id omnino minimum: vt medicis nulla prorsus substantia sit, quæ non ex quatuor naturarum temperatione sit concreta. Hinc fit vt rursum naturam quodammodo liceat appellare primum id corporis temperamentum, quod à prima statim origine ex elementorum & caloris diuini perfusione contractum est. Illic tanquam in prima functionum omnium causa consistunt, quicunq; caducæ naturæ limitibus coërciti, nihil supra hanc diuinius quicquam neque ipsam animæ substantiam inuestigant. His igitur natura est temperamentum in spiritu & humido primigenio situm: quod quoniam caloris dominio vincit, calorem quoq; natiuum appellant. Tot modis natura dici solet: nam quod Hippocrates aliquando quatuor humorum congestionem, aliquando corporis formam & figuram hoc nomine signarit, præter vsum est & consuetudinem loquendi. His iam decursis, pleniùs adeunda nobis est innati calidi & spirituum tractatio, quorum gratia hic à nobis liber fuerat institutus.

Naturæ substantiam ex quatuor elementis constare.

Naturam esse temperamentum.

Vt innatum calidum ætatum inclinatione, status mutationem subeat. Cap. VIII.

ABVNDANTER calida humidaque est innati calidi substantia, eò cumulatior & plenior, quò magis fit caloris humorisq; particeps. Talis est omnino in semine mistisq; ortus nostri primordiis, quæ caloris atq; humoris natiui summum habent complementum; vt aliàs nunquam pleniùs affluere possint. Quæ ortui proxima est ætas, tanta istorum abundantia circumfluit, quantã nulla ætas consequuta aut arte aut industria potest excedere, sed ne parem quidem atque primo ortu acceperat, vel exquisitissima viuendi lege conseruare, alioqui perpetuari & sempiternis seculorum ætatibus sustineri posset animans. Illa porrò summa cùm sint infantium ætate, moderata tamen esse dicimus, ipsamque innati calidi substantiam benè temperatam. Qui enim in hac calor inest, licèt sit summus, quia tamen humido perfunditur, mitis est omnino & blandus, nulla feriens acrimonia. Sic & humor licèt vberior, haud tamen diffluit, sed calore coërcetur: sic summa quæ sunt, ad moderationem quandã exquisitè sunt temperata, vt infantibus & puerulis redũdans humor, pari quodammodo spiritu & calore sit aspersus. Hinc ætate progrediente sensim vi caloris membra siccescunt: simul quoque & robur & incrementum consequuntur, non modica quidem humoris portione in accretionem profusa. Id itidẽ sentiens Hippocrates, ait corpus quodcunq; augescit & robur accipit, necessariò calidum esse, illaq; ob innati calidi vim conferri. At verò cùm iam ossa, nerui atque membranæ non vltrà sequi ducíve possunt,

In ortu summus est tum calor tum humor.

Summus quamuis sit, tamen est temperatus.

Membra tẽpore siccescere.

Lib. de natura humana.

Calor naturalis substantia et re ipsa ac quantitate. Infantibus maxima inest, qualitate vero ac sensibus percipienda, Juvenibus, maior deprehenditur.

sunt, incrementum omne sistitur: tum verò membris summũ robur inest, summæque vires insunt ad animalium operum functionem. Quæ profectò argumento sunt, ætatem floridam humidum primigenium iam siccius obtinere. Cæterùm hæc ætas inter extrema medium occupauit, neque vt senium ingenti siccitate inarescit, neque vt infantium ætas humore multo affluit: atque in ea mediocritate tametsi humor non satis ad incrementum suppetit, satis tamen est qui possit ingenitum calorem & spiritum, quantũ à primordiis acceperat, quodammodo asseruare. Ita enim existimant parem adolescenti atque infanti insidere calorem, quia quantum substantiæ caloris perpetuus ille fluor ab ineunte ætate dissipauit, tantundẽ qualitatis & acrimoniæ genuit attulitq; adolescentia: quandoquidem ficciore facta materia solet calor omnis vires suas vehementiùs proferre. Hac igitur vicissitudine quia disperdita substantia qualitas increuit, parem calorem sensus æstimatio illis fortasse decernit. At verò infantis plurimus est naturalis calor, isque blandus & halitus similis, vt substantiæ æstimatione Hippocrates hominem prima die calidissimum statuat. Iuueni autem caloris substantiã, non potest non esse ad quandam paucitatem atque exilitatem redacta, quam ob causam is reuera minùs est calidus: at si qualitas spectatur, calore est acri & intenso. Qui calidissimus est infans, is pariter bene temperatus est, ad cunctas naturæ perfunctiones accommodatus. Huius verò comparatione iuuenis intemperatus censetur, qui acrem igneumque calorem est consequutus, quem etiam aduentitium externumque appellant: non quòd extrinsecus assumptus sit aut accesserit (illuc enim suopte impetu inuectus est & sublatus) sed quòd bene temperati limites egressus & extra eos positus, non similiter atq; ille ad naturæ munera vires habeat. Itaq; infantes natiuo calido excellunt, iuuenes aduentitio: multòq; magis qui febre iactantur: at natiuus in istis nõ inest pristino æqualis, nedum maior. Sed ad nos iam redeamus. Ab summo ætatis vigore sensim qualitas & acrimonia caloris marcescit, & paulatim collabitur, vsque eo dum is extremo senio languidus contabescat. Quicquid enim subest tanquam calori pabulum, id vniuersum incendio deflagrat ætatis vigore, vt tum acerrimus calor omnia vorans sese nequeat ampliùs effundere. Hinc verò quoniam nimiùm exesa dissipataq; insiti illius & primigenii humidi substantia, nõ est satis apta pari calori fouendo, necessum est vt dum sensim humidum absumetur, calor quoque pariter obsolescat: & (vt ait Hippocrates) dum corpus arescere incipiet, defluens ad ruinam frigidius efficiatur: diebusque postremis quanto plus homo extabescit, tanto frigidior necessariò reddatur, vt sui ipsius ratione sit postrema vitæ die frigidissimus. Hac igitur ratione innati caloris aliàs substantia, aliàs qualitas ætatum progressu ad ruinam defluens, in perniciem agitur. Cæterùm quoniam exhausto pabulo calor vna restinguitur, si hic causa est quæ pabulum absumit, vt certè est, fiet prò tinus idem calor interitus sui causa. Gaudet quidem & iucundè fruitur humidi commercio, cuius etiam si interitum non expetit, ipsum tamen necessariò affert: sublato autem humido consequens est & calorem tolli. Vnde hic calor dum conseruari & perfici naturaliter desiderat, semetipsum is conficit & interimit: & quem sui occasum & obitum non intendit, eum tamen conficit. Sed quoniam nihil quod genitum est & natura constat, primum & per se sui exitium molitur, sed quàm longissimè prorogari & in rerum natura consistere peroptat, ne ipse quidem calor per se & ex instituto, sui interitus causa fuerit, verùm vt dicere solent ex accidenti & alterius interiectu. Nam aliud quippiam agens, ipse quippe humidum conficiens, se ipsum pariter diripit atq; vastat. Quocirca non alia est ortus nostri, alia interitus causa, sed quæcunque nos genuit & moderatur, ea tandem extremum vitæ diem morte conficit. Dixerit hic aliquis. Si summus ætatis vigor calorem profert tactu acerrimum, senectus autem ignauum & inertem, necessitas est medio transitu moderationem quandam percipi caloris, qualem & superior de temperamentis tractatio confirmauit. Quid est igitur quã ob rem nõ hanc similiter vt infantiũ ætatẽ, aut fortasse conuenientiùs liceat in tẽperatis numerare? Nunc sanè diuersa nobis atq; tũ est temperati ratio: illic enim tempe-

Media ætate licet humor sit paucior, par tamẽ est sensu calor.

Reuera infanti copiosior est calor quam ætate media.

A media ætate calorem minui.

Calor se ipsũ destruit & consumit.

Non per se, sed ex accidentia esse.

Obiectio.

Solutio.

Inclinantiũ non similiter atque infantium ætatem dici temperatam.

ramenta tactu & qualitatis ordine, hîc ſubſtantiæ copia & vbertate dimetimur. Quæ enim floridæ ſuccedit ætas, tactus iudicio temperatum præbet calorem, at verò paucum id eſt, nec ei ſimile quod ſummè expetitur laudaturque omni vita, & quale infantium ætati ineſt plurimum, naturæ muniis congruentiſſimum. Pollet enim hæc ætas eius humidi facultate, quòd tum naturæ iucundiſſimum, tum calori affine temperiem accerſit, ſubſidiumque confert ad actiones. Altera verò quia ſiccior aduentitio calore continetur, qui tamen tactione mediocris deprehenditur. Etſi igitur quicunque natiuus calor integer eſt & valens, is continuò eſt temperatus: non id tamen retrò commeat, vt qui temperatus ſenſus iudicio confirmatur, is natiuus ſit & noſtræ naturæ familiaris.

Caloris & humoris innati amicitia.

Hîc animo tractare & contemplari liceat rem cognitione digniſſimam, humidi quippe primigenii, atq; caloris ſocietatem. Tanta enim eſt horum conſentiens, conſpirans & continuata cognatio, vt ſemper mutuas operas conferant, nihilque vnum efficere poſſit alterius ope deſtitutum. Iuueni ſiquidem etſi par quodammodo atq; puero calor inſidet, naturæ tamẽ operibus ille obſcurior & infirmior eſt quàm puer, quòd quadam ex parte exhauſto humore factus ſit aridior. Quod planè argumentum eſt humorem inſitum non minùs atque calorem ad naturæ opera conferre.

Differunt tamen calor & humor.

At certè illa eſſe diuerſa declarat quæ per ætates incidit mutatio: dum altero conſtante alterum ſenſim diſſipatur. Huc pertinet quòd humidum tanquam fomentum & pabulum eſt caloris; calor autem illius beneficio ſuſtinetur: hic vt efficiens eſt præcipuum, humidum vice materiæ ſubſternitur calori, magiſq; patitur. Quibus magna vi frigoris inſitus calor repentè extinguitur (quod hyeme per Alpes iter facientibus tempeſtas Aquilonia inferre ſolet) humidum ferè ſupereſt: quid enim potuit inſperata & repentina morte id tam ſubitò diſperdere? At verò contra humidum euaneſcere diſſoluíve non poteſt ſuperſtite calore. Qui extrema ſenectute confracti, naturæ neceſſitate mortem oppetunt, iis vnà cum calore innatum humidum diſperditur, vt illius nihil reſtet aut certè perexiguum, quod non ſit ſatis aſſeruando calori. Itidem ferè ſuſtinent qui tabifica febre areſcentes immatura morte decedunt.

Vt innatum calidum per anni tempora & per regiones mutetur, & multiplex illius appellatio. CAP. IX.

Hyeme vberior eſt in nobis copia caloris quam æſtate.

QVALEM ætatum decurſio affert calidi noſtri commutationem: talem exiſtimauit Hippocrates ex anni temporibus nobis obuenire. Etenim hyeme copioſa in nobis ſubſtantia caloris affluit: æſtate verò diſperſa decedit. Hyeme quidem circumſepientis nos aëris frigus corpora contingens, calorem cum ſanguine & ſpiritu, quorum eſt comes, intrò repellit in profundum, foriſque cutis ſpiracula aſtringens, caloris ſubſtantiam cogit & ita coërcet, vt nihil eius aut minimum poſſit effluere: ſicque illa partibus intimis vires colligens, multò quàm priùs robuſtior euadit. Æſtate contrà, quoniam ambientis feruor corporum ſpiramenta laxat; & interiores tũ ſpiritus tum humores foras elicit, neceſſe eſt ſubſtantiæ caloris plurimum in confinem aërem diffluere atque diſſipari, exiguum verò intus contineri. Ver & autumnus iſtorum moderationem quandam inuehunt. Hunc igitur in modum anni tempora caloris ſubſtantiam augent minuuntve.

Æſtate acrior in nobis eſt calor quam hyeme.

Eius verò qualitatem ſic commutant, vt æſtas feruentiſſima exiguam quæ in nobis concluditur ſubſtantiam torreat ardore; efficiatque vt temperata quæ fuerat, naturæ metas plerumque excedens, aduentitia reddatur. Hyeme ex frigoris ſæuitia ſubſtantia caloris nihilo fit frigidior, ſed priorem ſtatum retinet iis maximè corporibus, quæ plurimo ſanguine & calore prædita ſunt. Exanguia autem (cuiuſmodi eorum ſunt animalium quæ per hyemem degunt in latibulis) vt omnia frigorum iniuria læduntur; ſic plurima extincto calore de vita decedunt; imò & inter homines vt omnium externæ ſaltem partes refrigeſcũt, ita quicunq; imbecillo ſunt corpore, aut ſine ſenſu & motu tanquam delumbati iacent, aut prorſus ex hominum vita demigrant.

Temporum anni & ætatum comparatio.

Iam verò calidi commutationem quæ per anni tempora fit, ſi quis ei conferat quã ætatum inclinatio protulit: hyemis parte

poſtrema,

postrema, vt ineunte ætate, vberrimum deprehendetur innatum calidum: vere autem eam sortietur conditionem quã in pueritia & adolescentia: æstas proportione respondet florenti ætati: autumno ob eam quæ æstate fit dispersionem, pauca est substãtia caloris, sed ea minùs acris quàm æstate, vnde possit autumnus inclinanti & præcipitatæ iam ætati conferri. Sub autumni finem hyemisque ingressum, calor in nobis modicus inest, qui quoniam corpus etiam tum laxum est & patens, promptè refrigescit, eique non admodum fit dissimilis qui senectutem decrepitam tenuiter fouet. Regionum varietas similis ferè mutationis est occasio. Quanto enim ad Austrum & medium illum cingulum, qui Solis ardore torretur, magis inclinata est, tanto paucior hominibus inest calidi substantia, ipsa verò qualitas acrior. Contrà quantum regio ad Aquilonem vergit, tãtum in corporibus abundat beneque temperata est innati calidi substantia, nisi fortè cùm ad vltimas terræ regiones acceditur, in quibus præ frigore vix vllum animal hyeme vitam agit.

Innati calidi ex regione varietas.

Existit autem hoc loco quæstio subdifficilis, quî fieri possit vt hyeme quàm ęstate innatum calidum sit vberius: nunquid fortè tum augetur ea partium solidarum substantia quæ olim à semine dimanauit?

Quæstio.

Cùm assiduo substantię fluore corpus nostrum sensim dissoluatur, neq; vitare possimus ingenitam nobis senij ac interitus necessitatem, fieri certè nõ potest quin de propria innati calidi substantia continenter quædam fiat decessio, non modò maioribus illis ætatum decursionibus, sed & quouis anni tempore tum calido tum frigido. Quanquam enim ambiens aër minus hyeme quàm æstate dissipat, interior tamen noster calor non minùs pabulum suum populatur & cõficit. Quòd si fortè coërcitus intus calor concoctionem augeat, & benigni succi copiam exaggeret ad partium nutritionem, instauretq; humidi natiui portionem quæ perpetuo illo fluore periit, perspicuum tamen est quicquid accedit instauratione, plurimùm ab eius integritate deficere quod euanuit, quodq; olim fuerat à semine comparatum: alioqui immortale fieret animal. Quò fit vt de innati calidi substãtia quotidie magis magisq; detrahatur, neq; possit vlla hyeme abundantior esse quàm æstate pręteregressa: quemadmodum neq; florentium ætati potest vel optimis alimentis par ei comparari, quam infantium ętas prę se ferebat.

Solutio.

Veram calidi substantiam hyeme non augeri.

Sed tamen Hippocratis sunt illa; Vẽtres hyeme & vere natura esse calidissimos, tum verò & magnam innati calidi copiam inesse.

Obiectio ex Hippoc.

Ab hoc igitur medicinæ parente cùm nefas sit desciuisse, verborum illius vim & bene dicta sic interpretari consilium est: eo loco innatũ calidum non eam puram substantiam appellasse, quam solidæ partes à semine contraxerunt, & quam aphorismo superiore, crescentium ætati plurimã esse prodiderat: verùm vel eam impuriorem iam factam auctamque vberioris alimenti appulsu, vel omnem substantiam quæ moderato & miti calore sit prædita, siue ea pars nostri sit corporis, siue minùs. Hac notione sanguis & arteriarum spiritus ipsaq; corporis moles innati calidi substantia sunt: sicuti & eadem naturæ appellatione diximus quandoq; contineri: qua etiam pubescentibus & adolescentibus plus calidi inesse quàm infantium & puerorum ætati, quiuis rectè censuerit.

Solutio.

Quid eo loci Hippocrates calidum appellet.

Veruntamen calidum hoc impurum est, neq; innatum idipsum est, quod à prima origine semen nobis indiderat. Itaq; naturalis calidi substantia cùm bifariam dicatur, aut purior illa partium solidarum à semine ducta, aut ea ipsa nutritione aucta factaq; impurior adultis, atq; etiam liquidum omne corpus mediocri calore perfusum, siue id sanguis siue spiritus est: fieri quidem haudquaquam potest, vt vna eademque nominis ratione, crescentium ętas & hyems plurimum habeat innati calidi: sed qui ita pronuntiat, necessariò ὁμωνυμίαν inducit.

Duplex dici innatum calidum.

Natiui tum caloris, tum spiritus differentiæ, hosq; partibus singulis insitos, aliunde influentibus gubernari. CAP. VII.

PARTEM vnamquamque similarem innato calido & proprio spiritu instructam esse quoad in vita sit animans, neque citra opem illorum posse vnquam consistere, perspicuum iam est & euidens. Similares partes non vno eodemque omnes temperamento tenentur, sed os frigidius est aridiusq; neruo, neruus vti

Triplex substantia cuique parti similari su-

... est ei propria.

& membrana carne frigidior atque ficcior. Quoniam igitur compofitæ rei temperamentum ex fimplicium quibus conftat permiftione nafcitur, fit neceffariò vt eæ fubftantiæ quas parti cuique fimilari datas effe meminimus, diuerfam in hac atque in illa parte tum fpeciem tum fubftantiam fortitæ fint, neque vna temperamenti lex atque modus infit omnibus. Quare qui in offe ineft fpiritus ab eo diftat qui in neruo, hic rurfum ab eo qui moderator eft carnis. Sic humidum primigenium ipfamq; innati caloris fubftantiam aliam os adeptum eft, aliam neruus, aliam caro, vti & pars vnaquæq; fimilaris. Eft autem in his varietas non modò ex fubftantiæ multitudine, fed ex primorum elementorum vnde cõditæ funt temperatione profecta. Qui partium functiones ftudiosè animaduerteret, & quòd neque os nerui, neque neruus carnis fubftantiam gignere poffit aut refarcire, neque contrà: hac adductus functionum difcrepantia, quæ illas tota fpecie difcludit, mox opinor caufas quæ illarum funt effectrices, pari interuallo difiunget. Hæ autem quum fint fpiritus & innatum calidum, quibus naturæ fubftantiam compleri diximus, confequens eft totidem ftatui fpirituum innatorum, totidem & humidorum & calidorum & naturarum varietates, quot partium fimilarium differentias numero dimetimur, vt vniufcuiufque partis fua hæc fint, cæterarum nulli eadem prorfus impertita. Quæ partes corporis principatum obtinent, iecur, cor & cerebrum, tum natura, tum fpiritu præpotente valent, vt non feipfis duntaxat gubernandis dent operam, fed alios de fe fpiritus tanquam iugi de fonte promant, in omne corpus propriis ductibus deriuatos. His quicunque partibus fingulis ingeniti funt fpiritus, aluntur: his in vires functionesque fuas concitati, conftantem & perpetuam operum functionem edũt. Vnde intelligitur præter innatos fpiritus qui ftabiles & in vnaquaque parte fixi funt, tres infuper errantes & vagos influentesque exiftere, vnum naturalem è iecore per venas in corporis extrema diffufum: alterum vitalem quem cor affiduò per arterias emittit: tertium animalem qui in cerebri ventriculis genitus, hincque per neruos profectus, partes irrigat fenfus motusque compotes. Hunc quidem in cerebri ventriculis viisque fenfuum contineri, quemadmodum & in arteriis vitalem, inter omnes medicos iam planè conftat: at naturalem ex iocinere proferri, non vfqueadeò eft fenfu compertum. Cæterùm fi vis eft vlla demonftrationis, neque funt omnia fenfuum teftimonio fulcienda, conficient fuprà adductæ Ariftotelis rationes, fi qua in iocinere communis & influens ftatuitur naturalis facultas, illinc quoque naturalem fpiritum dimanare, qui eius diftribuendæ fit vehiculum. Non enim fanguis ad id muneris fatis eft accommodatus, qui nempe craffior mediam inter corpus facultatemque fubftantiam non eft fortitus. Ergo vniuerfum animal gubernant principes tres facultates, totidem fpirituum vehiculis, ex fuis quæque fontibus, per proprios canales in omne corpus diftributæ. Nulla pars in nobis aut calorem aut infitum fpiritũ, aut vires ab ortu datas potis eft retinere citra influentium fpirituum vires, fed in breui omnia conciderét à principiorum viribus & fauore deftituta. Itaque quum fint partium corporis aliæ principes, vt cerebrum, cor, & iecur, adde fi videtur & teftes: aliæ ab his natæ & quafi earum viribus fubferuientes, vt nerui, arteriæ, venæ, feminis vafa: reliquarum omnium infitæ vires influentibus inde viribus gubernantur: aliæ manifeftiùs, vt mufculus: aliæ obfcuriùs, vt os, cartilago, vinculum. In has enim partes tametfi neque vena inferitur quæ fanguinem, neque arteria quæ fpiritum perferat: fatis tamen hæc in illas deriuari declarat affidua quæ fit earum nutritio. Neq; enim citra influxum poffint eæ perfiftere & vita teneri. Nulla igitur feipfa duntaxat gubernatur: nifi id fortaffis ita accipiendum quis velit, quòd non permanifeftos & patentes ductus, mufculorum & interiorũ vifcerum modo regatur. Hæc fiquidem vt vberiores fpiritus atq; vires acceperunt, fic venis, arteriis atq; neruis indigent, quibus manifefta fit & confpicua gubernatio. Ex his denuò planũ fit & apertum, tum vitalem, tum naturalem fpiritum in omne corpus effundi atq; diffluere, eoque pertingere vbi neque vena, neque arteria eft: hatum enim adminiculo non vbiq; indiget: animalem autem fpiritum nufquam poffe citra neruos

Quot partes corporis, tot sunt spiritus & totidem naturæ.

Spiritus & vires influentes, insitos fovent.

Naturalis.
Vitalis.
Animalis.

Partes omnes tum insitis tum influentibus viribus gubernari.

Non partes omnes indigere animali spiritu, vt aliis.

aut

aut eorum villos atque stamina contineri, aut vires suas prodere. Optima id quidem ratione à natura institutum, quòd pars vnaquæque nutritione & vita, non autem sensu & motu indigeret.

Naturalem spiritum fieri materiem vitalis atque animalis, vtque spiritus & aliæ substantiæ partibus ingenitæ alantur.

CAP. XI.

Naturalis spiritus procreatio.

HAc autem ratione insiti spiritus, & aliæ solidarum partium substantiæ seruari nutririque solent. Alimenti purior magisque aërea portio, concoctione in eam transit sanguinis tenuiorem substantiam, quæ vaporis speciem quandam exhibet. Ea tum à spiritu iecori ingenito vim accipiens, eiusque vbertate penitus perfusa, spiritus fit naturalis, reliquo sanguine tantò præstantior, quantò iecoris molem vis ei naturaliter insita præcellit. Huius spiritus quantum per venam cauam vnà cum sanguine effertur, & in cor inuehitur, illic denuò caloris vi accuratiùs elaboratum attenuatumque, in aëris propè speciem mutatur: atque ex dextro cordis sinu per communes eosque arctissimos aditus, in sinistrum sinum viam capessit & permeat, vbi hausto per pulmones aëre temperatum, materia quædam fit, cui calor & vis concessa vitalis spiritum profert vitalem per arterias toto corpore diffusum atque consertum. Quæ portio istius per ceruicis arterias in cerebri basin rapitur, tertiò contextus illius admirabilis anfractu mitigata, mox in cerebri ventriculos per contextum alium choroidem appellatum confertur. Illic exhausto per nares elaboratoq; aëre, fomentum incrementumque recipit, & vi proprietateque spiritus qui cerebro est ingenitus, conuersione quadam spiritus fit animalis, æthera planè imitatus, ad motum, ad sensum, ad omnes denique animales functiones aptè comparatus. Itaque vapor ille sanguinis in iocinere natus, si vitali spiritui, deinde & animali sese materiam & quasi alimentum exhibet, debet primo statim spirituum ordine collocari. Quantum hic à vitali, tantundem profectò & vitalis ab animali tenuitate differt: etenim naturalis, vaporem æmulatur, vitalis aëreus est, animalis autem æthereus. Vitalem peræquè ac animalem, si spiritum dicimus, quid non pariter naturalem eadem appellatione notemus? Quæ in substantia spirituum varietas inest, efficit quidem vt non vnius eiusdemque ij sint naturæ: at genus vnum communemque appellationem eos participare quid quæso obstabit? De his quidem ita sit statutum.

Vitalis spiritus creatio.

Spiritus animalis vt generetur.

Naturalis primus est omnium, verè spiritus dici debet.

Qui naturalis spiritus est appellatus, supra reliquos hoc peculiari munere præditus est, vt quum propriæ facultati se vehiculum exhibuerit, alimentum deinde se offerat ei alendo spiritui, qui suus est cuiq; parti similari congenitus. Ita enim conuenit vnamquanque huius substantiam conuenienti atque idoneo foueri alimento. In eo porrò humore qui per ora venarum in partium vacuas regiones tanquam ros aliquis confluxit, quicquid crassius & concretum magis est, id solidæ substantiæ crassamentum, in alimentum sibi allicit atque iungit: quicquid autem tenuius est, & olei cuiusdam particeps, humidum illud primigenium fouet & alit: vapor illinc sublatus vnà cum naturali spiritu, ingenitum partis cuiusque spiritum continet, simul verò & circunfundentis nos aëris per diastolen transmissio. Reliqua quæcunque similari parti insidet substantia, id sibi allicit reponitque in alimentum, quod in affluente humore medium est inter vaporem & crassiorem substantiam. Itaque particulæ toti similari alendæ vnus sanguis sufficit: sed cuius singula conuenientibus earum singulis accommodantur, vt suo posthac loco pleniùs afferetur.

Naturalis spiritus insitum nutrit.

Vnde & quomodo vnaquæque partium substantia alatur.

Quarti libri de spiritibus & innato calido,

FINIS.

DE ANIMÆ FACVLTATIBVS LIBER V.

Quid anima. CAP. I.

Præfatio.

TERRENO concretoq; corpori quicquid finitimum natura nobis ingenuit, quicquid affine in vnum quaſi concentum nexuit, ſiue aſpectabile, ſiue abſtruſũ id & ſenſibus incompertum foret, ſic omne ſuperior commentatio explicauit; vt nihil inſuper deſiderari poſſe confidam, quod eius fabricationem & ſtructurã pleniùs adornet. At quoniam non in ſolius corporis, ſed in hominis qui ex corpore & animo conſtat, meditatione verſamur, quum ad exitum iam perducta ſit corporis tractatio, nunc animi eiusq́; partium & facultatum contemplatio iure adeunda videatur, ſi quidem vllum eſt ſtudium percipiẽdi hominis atq; cognoſcendi. Inuoluta nimis & obſcura animæ cognitio, & quam ceu minùs obuiam non ſit prõptum attingere. Quocirca ſenſus noſtros effugientem illam, ſolis functionibus operibuſq́; proditis, cernere mens poſſit: vti & vnamquamq; reconditam cauſam ex effectibus qui conſpicui ſint & obiecti ſenſibus, ea ſolet excutere. Itaq; dum in viuis eſt homo, plurima munera exequitur, quę morte cõſumptus ne minimum quidem attigerit: quod argumentum ſanè eſt horum munerum non corpus ipſum efficientem cauſam haberi, ſed ineſſe quippiam viuenti quo ſit is præſtantior atq; potentior demortuo, & quo ad obeunda munia ſe comparet. Ineſt quidem in homine quædam actionum habilitas & efficiẽtia, ipſa deniq; vita quæ propria quædam eſt viuentis functio: verùm actionem veterum philoſophorum imitatione animam cenſere, quæ dormientibus nobis extra corpus diuagetur, vigilantibus in id remeet, niſi forte immodico ſopore longiùs profecta remigrare non poſſit, anile ſanè & plenum ſuperſtitionis eſt. Quare quum ſint actiones in eorum accidentium genere quæ continenter abeunt prolabunturq́ue, quemadmodum & motus omnis, neq; à ſeipſis vnquam firmè ſubſiſtant: neceſſarium eſt quoties actiones obiri cernimus, ſuperiorem his cauſam mente complecti, quam illæ velut vmbra corpus conſequantur. Ergo actionum vitæ ſtabilis & conſtans quædam in nobis eſt cauſa, qua præſente vita actioq́; omnis perficitur, qua decedẽte ſimul vita perit atq; diſſipatur. hanc tantiſper dum nequeunt aliter illius eſſentiam cognitam habere, omnes quidem animam eſſe profitentur: vt ſit anima principium & cauſa functionum viuentis corporis. Nihil verò refert ſi quis organici corporis perfectionẽ eſſe ſtatuat: quod enim viuens eſt corpus, id continuò naturale eſt & organicum. Nam quatenus viuit, alimento ſanè vtitur, organaq́; adeptum eſt tum ad concoctionem, tum ad alimenti diſtributionem accommodata, ſine quibus neq; alimento vti poſſit, neq; viuere. Ergo quum viuens omne corpus ſtatim ſit organicum, quicquid illi vitam conferet actionesq́ue vitales inducet, anima cenſeatur: ea autem totius eſt perfectio.

Animam ſolis operibus cognoſci.

Corporis actiones nec à ſe, nec à corpore proficiſci.

Actionum corporis cauſam eſſe animam.

Anima quid.

τȣ͂ ὅλȣ ἐντελέχεια.

Animæ genera, partes & facultates quot & quæ ſint. CAP. II.

VIVENTIS corporis ſpecies eſt anima, cui vita tanquam propria peculiarisque actio comes eſt & ſocia. Cuicumque igitur illa inſidebit, id animatum reddet pariter & viuum, animamq́; ſortietur ceu veram eſſentiam, vitam verò vt propriam illius functionem. Vnde exquiſita animatorum ab inanimis differẽtia per animam & animatorum ordines ex animæ differentiis verè decernuntur. At nihilominus quoniam plerunq; relicta eſſentię obſcuritate, ad eius proprias functiones quæ manifeſtiores ſunt diuertimus, idcirco ex his plerunq; differentias rectè nobis cõparamus. Sic Philoſophi pręſtantiſſimi & animã vita definierũt, & ex vitæ differentiis animæ genera protulerunt. Quos & nos hîc ſequuti, ab infimo viuẽtium ordine per ſingulos gradus ad hominis vſq; naturam progreſſione facta,

Vnde ſumantur rerum differentiæ.

Viuentium differentiæ & ordines.

facta,ex vitæ functionibus,quòd alia corpora ſolius naturæ beneficio viuant,quę φυτὰ,id eſt terra edita dicuntur,alia ſentiant,alia ratione & intelligentia prædita ſint,tres viuentium differentias mente complectimur, naturale, ſentiens, & intelligens : tres quoque animæ ſpecies iiſdem nominibus inſignitas,quæ ſunt naturalis,ſentiens, & intelligens: quibus hæc reſpondent viuentium genera, φυτὸν, id eſt terra editũ ſiue ſtirps,brutum,homo. Etenim propriè illa inferiorum generum conditionem ſubeunt,quòd diſcluſa diſiunctaq; ſeparatim ſubſiſtant: quòd nunquam in idem coire conciliaque poſſint: quodque ſigillatim de vnoquoque animæ nomen enuncietur. Quæ enim in ſatis ac ſtirpibus naturalis ineſt,ea ſanè eſt anima, à qua & ſtirpes animatas dicimus, licet nondum animalia: quæ item beluis præeſt ſentiens,ea quoque anima eſt, quæ non animatas modò, ſed etiam animalia illas efficit. Intelligentem demum hominis mentem nemo fuerit qui animam eſſe non dicat. Sic autem ſeiugatæ ſunt atq; diſtractæ,vt neq; quæ hominis intelligens eſt anima ſit ſentiens, neque quæ beluis ſentiens imperat,ſit naturalis, vt neque homo belua eſt,neque belua ſtirps: alioqui in magnam confuſionem adigerentur rerum ſpecies. Quinimò eidem nequeunt pariter inſidere intelligens & ſentiens,vel ſentiens & naturalis: quoniam neque complures ſubſtantiarum formæ,reuera eiuſdem eſſe poſſunt ſubiectæ materiæ,neque idem liceat beluam & fruticem appellare,neq; beluam & hominem. Hæc igitur tria ſint diſcreta animæ genera. Efficit autem nominum inopia, vt iiſdem quoque appellationibus tum partes,tum facultates animæ deſignentur: vnde permagnis ſæpe obſcuritatibus ſcripta latent inuoluta. Ita enim quicquid intelligẽs eſt, cõtinuò ſentiens eſſe dicimus,id eſt ſentiendi facultate præditum,& quod ſentiens eſt, id quoq; fatemur naturæ facultatibus teneri: vt hæc non principum formarum,ſed vel partium,vel facultatum ſint nomina. Partes animę eas dici velim,quę ſociatæ atq; connexę,in totius vnam & integram ſubſtantiam cõſpirant,quibus ſeorſum ſingulis non aptè poteſt totius nomen accõmodari. Quæ tria modò ante oculos poſuimus, intelligens, ſentiens, & naturale, in homine quodammodo comprehenduntur, vt partes ſunt animæ,non autem vt genera: eadem diſcluſa ſedibus, genera conſtituunt. Animæ partes geometricis figuris rectè viſus eſt Ariſtoteles contuliſſe. Inter has primus eſt trigonus, qui neque ex aliis ſe prioribus conſtat, neq; ab angulo in angulum alterum, exporrecta linea diuidi poteſt. Secundus ab hoc eſt tetragonus,qui trigonum poteſtate cõcludit: vt pentagonus tetragonum atq; trigonum. Vt igitur in pentagono qui ſimplex eſt figura, trigonus & tetragonus vt partes inſunt poteſtate dũtaxat,non reipſa (neq; enim illic trigonum neq; tetragonum, ſed pentagonum duntaxat figuræ nomen & rationem habere dicimus,alioqui nõ ſimplex eſſet, ſed iam ex compluribus compoſita figura) ſic procul dubio intelligentem animam homini ſimplicem ineſſe ſtatuẽdum eſt, cuius partes ſint ſentiens ac naturalis, non hæ quidem energia, ſed poteſtate duntaxat conſiſtentes. Ea eſt partium animæ ratio. Appetens verò, cogitatione fingens & ad locum mouens, neq; genera, neq; partes ſunt animæ, ſed vnius eiuſdemq; partis facultates, eius nempe quæ ſentiens appellatur. Hæc non animãtium ordines atque gradus ſecernunt, vt quædam ſentiant quæ loco nequaquam mouentur: ſed adeò inter ſe connexa ſunt & apta, vt diſſolui numquam poſſint, & cuiq; animanti vniuerſa pariter inhęreſcant. Omnium quippe animantium tactus ſaltem eſt communis: hoc autem primo ſenſu quicquid præditum eſt, ſtatim voluptatis atq; doloris eſt particeps, poteſtq; peſtifera à ſalutaribus ſecernere, & quodã deſiderio ad res ſalutares accedere: vnde fit vt quicquid ſenſu vllo præditum eſt, id ilicò appetitu quodam ornatum eſſe videatur. Quum autem res ſalutaris ſenſu percepta in communem ſenſum referetur, tum orietur voluptatis & eximiæ delectationis comprehenſio, hæc verò deinde appetitum concitabit: ſic comprehenſione & appetitu impulſum animal eò trahitur moueturq; vt optata conſequatur & teneat. Quò fit vt quæ pars animæ ſenſu pollet, eadem pariter & phantaſiæ & appetitus & motus facultates habeat. Itaque non modò perfectiora animantia,ſed & muſcæ & vermes & vniuerſum inſectorum genus, quinetiã oſtreæ

Tria animæ genera.

Quo diſtent genera à partibus.

Eadem nõmina generum & partium animæ.

Partes animæ quæ.

Intelligens anima ſentientem, et naturalem, non reipſa ſed potestate comprehendit. 115. 116.

pag. 93 lin: 29.

Facultates quæ.

Omne animal appetere, imaginari, & loco moueri.

& conchylia & spongiæ & quæ inter frutices, & animalia ambigūt, ζωόφυτα Græcis appellantur, plantanimes à quibusdam dici cœperunt: hæc tametsi sede stabili vitam degunt, compuncta tamen in sese coguntur, diffunduntur verò læto-rum occursu: indicium sanè quòd tum motu, tum sensu valent & prædita sunt. Cæterùm vt in illis sensus appetitusque plurimùm obscurus inest, ita & motus incertus atque confusus: vt hac ratione nonnunquam censuerit Aristoteles motu illa priuari, & eorum quæ sentiunt quædam loco moueri, quædam non moueri. Quocirca appetens, cogitatione fingens, & ad locum mouens, nequaquam noua quædam animæ genera constituunt, sed quum sentienti ea semper insint & assideant, in idipsum genus pertinent, cuius vires & facultates rectè dici possint.

Facultas quid.

Est enim facultas vis illa & potestas quam anima tanquam de sinu suo promit, & ad munerum functiones profert. Id autem perinde est atque si dixeris insitam & vernaculam animæ proprietatem: quæ ipsa quidem est accidens; sed animæ intimum atq; adeò inteſtinum, vt plerisq; illius essentia putetur. Hinc non raro vnaquæq; pars animæ, facultatis appellatione describitur. At cui exquisita hominum rerumq; notio curæ fuerit, is nō essentiæ animæ, sed viribus quæ ab illa dimanant, facultatis nomen aptabit.

Omnia opera tribuenda sunt essentiæ.

Quotidianus quidem vsus licet opera facultatibus referat accepta, ea tamen primùm ab animæ substantia emanare censemus, quæ vnà facultates ad opus impellit. Vna siquidem animæ substantia multis facultatibus & viribus se fundit atque ostentat: haud secus ac pomum, quod reuera vnum varias spargit qualitates, odorem, speciem, & colorem.

Vnius essentiæ complures facultates.

Magnes lapis vim obtinuit, qua ad cœli se vertices conuertit aspectumq; refert, vim aliam qua ferrum ad se prolectat. Aloë vim & facultatem habet purgandi, ventrem corroborandi, vulnera conglutinandi, & obducendæ cicatricis.

Quot opera, tot esse facultates.

Itaque dum vna animæ essentia complura de se profert opera, varias in hæc facultates accommodat, vt sit sua cuiusq; operis facultas, neq; sint vnius & eiusdem facultatis opera diuersa. Vnde quum par sit operum atque facultatum numerus, ex illorum differentiis harum quoq; differentias liceat numerando percensere. Ergo cùm vniuscuiusque quatenus vnum est & vno modo se gerit, vnicus sit modus: si anima quæ simplex est substantia, aliis aliisque motibus varia efficit opera, varias quoq; in hæc vires facultatesq; tanquā instrumenta confert: quibus multifariam se exhibens diuersos promit effectus.

Facultatem esse quandam proprietatem rei, nō partem eius.

Has autem facultates neq; animæ substantiam, neque eius vllam partem esse inde intelligitur, quòd illæ nonnunquam exolescunt atque pereunt integra superstite animæ essentia. Etenim vis & facultas augescendi post vigorem annis confirmatum intercidit & aboletur: quæq; viridi æuo constans fuerat, exitum certum habet in ætate, tametsi eadem superest animæ substantia. Quinetiam nullo seminis concursu, sed quadam putrida colluuie quæcunq; vltrò suaq; spōte prognata sunt: quæcunq; collatis perfusisq; diuersorum generum seminibus emerserunt, vt mulus, vt leopardus: quanquam anima continentur sentiente, facultatis tamen gignendi sunt expertia: siquod ab eis semen editur, sterile id toto genere est ac minimè fœcundum.

Facultatis & partis discrimen.

Ex quibus perspicuum est facultatem ab animæ parte hoc potissimùm distare, quòd illa possit ab animæ substantia seiungi atque discludi, pars nulla queat separari quin tota simul anima disperdita soluatur. Facultas quamuis ingenita sit animæ, tamē accidit & inhæret: pars animæ substātia est & quædam illius ceu portio. Hæc seorsum constituta aut in stirpibus aut in beluis subsistit, illa disiecta nunquam consistit citra animæ ex qua pendet adhæsionem.

Quot primæ partis animæ sint facultates, quæ naturales appellantur. CAP. III.

QVONIAM igitur facultates ex operibus internosci, & ex horum multitudine illarum numerum animaduerti proditum est: quot vniuscuiusq; partis animæ facultates sunt, quot earum differentiæ, nullo negotio potest recenseri. Opus vnumquodque effectione quadam completur, & in lucem prodit: eaque effectio motio est efficiētis. Efficiens igitur quippiam id præcurrat necessum est,

aut

Animã esse primariam causam, facultates esse adiuuantes causas.

aũt fortasse complura, quorum tamen vnum statuatur tanquam primaria aut princeps causa. Huiusmodi est anima quæ quum inter omnia quæ in nobis sunt vi & efficientia præstet, propriis facultatibus quasi causis adiuuantibus & instrumentis tum corporeis, tum incorporeis vtitur ad omnia quæcunque obit. Facultates autem proximæ & continentes operum sunt causæ, quarum obseruationem atque cognitionem satis superque medico sufficere plerique censuerunt: in earum igitur inuestigationem nobis est diligentiùs incumbendum. Partium animæ omnium ea prima statuitur quæ omnium viuentium communis, natura & animæ pars naturalis dicta, sola stirpes regit atque moderatur. Huius gestiones tres vti & tria opera cernimus in omni tum stirpium, tum animantium genere, quæ defecta non sunt & oblæsa vt mulus: eæ sunt, procreatio, nutritio & accretio: opera autem sunt stirps surgens è semine, aut qui vtero geritur fœtus ac fingitur: augescens stirps aut animal: hoc saluum & vita conseruatum. Tres præsunt illis effectrices facultates, procreatrix, altrix & quæ auctrix appellatur. Quo tempore fœtum gestat fœmina, omnes tametsi in commune idemque opus conspirant, procreatrix tamẽ illa vis dominatũ habet: edito iam partu ea languescit, moxque aboletur vt dentes emiserit, quumque ab editione nulla iam pars gigni videatur, dentium duntaxat gignendorum gratia hæc manet incolumis: deinde augendi facultas viget, dum ad magnitudinis constitutum certumq; modum hunc prouexerit. Quod reliquum est vitæ tempus, in solius altricis est potestate: quæ quum vitæ totius sit comes & conseruatrix, primis illa vitæ ætatibus aliarũ duntaxat erat administra & auxiliaria: vt in vtero ea quæ ad augẽdum valet, procreatrici subsidio venit atque suffragatur. Itaque prima seminis natura ab initio tribus illis est instructa facultatibus, quas inde naturales appellarunt. Hæ sunt vnius eiusdemq; partis animę multæ vires, quę propriis se operibus exuscitant & expromunt. Si fœtus vtero gestatus tribus illis continetur, editus verò dũ adoleuerit duabus, reliquo vitæ curriculo vnica, quónã illæ auolarunt? perierúntne prorsus, an illic præterea ignauæ iacent & quasi feriatæ? Persistit vna quidẽ facultatũ substantia in diem vitæ supremum, neq; à suis illa viribus manet destituta: quorsum enim genito iã animali eoq; edito debeat procreandi vis perire? quid illam sustulerit? Verùm quoniam prima illa seminis natura quò vires suas exprimat, idoneo corporis alicuius & caloris adminiculo indiget; citra cuius opem ne minimum quicquam efficere potest: quum certè aut mutila erit & violata corporis integritas, aut ad effectionem materia deficiet, tum illa vacabit finemque constituet operi. Vt igitur magnetem allio perunctum quia ferrum allicere non potest, trahendi facultate orbatum dicimus aut saltem præpeditum: & cui suffusio oculi aciem perstringit, is obcæcatus dicitur, eique adempta cernendi facultas aut certè impedita: ita & qui senio confectus effœtum corpus & emeritum adeptus est, augescendi aut partes nouas gignendi facultatem non habet: & quæ in illo est naturalis pars animæ, si forte illæsa statuitur, intercepta tamen est & corporis vitiis irretita. Iam verò quæ & quot singulis naturalibus facultatibus subsint partes, excutiendum explicandumque est. Procreatio motio est quæ ad nouam substantiam perducit. Dum autem quæuis substantia in alteram commigrat, vt semen in os aut in cartilaginem aut in neruum, ea propriæ essentiæ commutationem & conuersionem necessariò subit; alioqui enim eadem substantia maneret: simul verò eadem in aptam & conuenientem naturæ suæ figuram conformatur: hísque duobus absoluitur eius procreatio, substantiæ commutatione & conformatione. Ergo quum sit sua cuiusque actionis vis quædam efficiens, erunt sanè procreatricis facultatis immutatrix & conformatrix (hæc quidem vsu mollienda sunt) non vt duæ species, sed vtique partes, quibus illa absolutè completur. Vna partis vniuscuiusque substantiam qualem cernimus, ex semine produxit: altera figuram illi compagemque & situm propriis vsibus idoneum contulit. Ergo quot sunt in nobis similarium partium substantiæ, totidem planè recensere licet immutatricis illius partis species, quarum suam quæque substantiam propria quadã commutatione

Naturalis partis animæ facultates tres.

Functiones.

Opera.

Quo tempore quaque facultas dominetur.

Quæstio.

Solutio.

Qua ratione facultas quædam pereat.

Procreatio quid.

Procreatricis facultatis partes duæ.

extulit. Alia enim ossis, alia nerui essentiam compleuit, & similiter vniuscuiusq; partis substantiam sua quædam facultas ingenuit, cui liceat à partis natura nomé imponere. Ad hunc prope modum multas quiuis instituere possit conformatricis partis differentias, vt sua cuique instrumento præsit; quæ propriam ei figuram atque positionem asciuit. Omnes hæ quidem ad immutatricem & conformatricem referuntur ac pertinent, quæ duæ vnius procreatricis sunt partes. Huius autem proprium hoc munus esse diximus, partes singulas ipsumque adeo fœtum perficere.

Vis quæ semẽ generat dici nõ debet procreatrix.

Quæ in adultis nobis facultas semen conficit, & in fœtus constitutionem exhibet, procreatrix dici non meretur, alioqui quæ vel sanguinem vel lac vis generat, procreatricis quoque nomen sibi vendicaret: neque qui semen confert propriè generator est: non enim hic fœtus particulas effingit aut profert. Abundanter igitur sic enumeratæ videri possunt quæcunque procreatrici parent facultates.

Altrix facultas quæ.

Altrix porrò est quæ adiectum alimentum in corporis substantiam conuertit eique assimilat. Quum enim corporis nostri substantia assiduo fluore variis ex causis continenter dissipetur, neque tamen præproperè absumi & consenescere id sinant alimenta, propriũ certè altricis facultatis munus est nonnihil substantiæ pro disperdita resarcire: quod quidem vel par est ei quod effluxit, vel eo vberius vel parcius.

Nutritio quid.

Actio qua id efficitur nutritio est, nempe adiecti alimenti in corporis substantiam conuersio & assimilatio: quæ omnino triplex deprehenditur, vna priorem corporis habitum conseruat, altera extenuat, tertia saginat & amplificat. Animans omne quoad vitam degit, necesse est quodammodo nutriri, siue firma id, siue ægra sit valetudine: nunquam enim otio perfruitur illa vis altrix, vt quam planè naturalem esse constat.

Nutritionem à procreatione differre.

Obiici autem potest corpori nihil assimilari, quod non plenè conuersum sit & commutatum: atqui ea commutatio nutritio est: non aliud igitur fuerit nutritio quàm procreatio, in qua ex alimento tanquam ex materie, portio quædam substantiæ corporis progignitur. Verum id quidem, dum os aut neruus alitur, aliquid fieri: at nihil prorsus fit quod antè non esset. Prius enim & os erat & neruus, neque ad hæc simpliciter facta est mutatio, neque ad substantiam se suis viribus sustinentem & solitariam, sed ad eam quæ pars fit alterius. Sunt qui non ineptè hoc statuunt discriminis, nutritionem motum esse ad materiam, quæ prius existente forma ornetur: procreationem verò motum esse ad formam. Commutationem igitur quæ ad substantiam simpliciter & per se fit, procreationem: quæ verò fit ad substantiam alteri iam per se consistenti adhærentem, hanc nutritionem appellemus.

Auctrix quæ.

Augendi facultas est, quæ corpus quoquouersum porrigit atque profert. Ipsa autem illius gestio accretio est, nempe corporis quoquouersum porrectio atque prolatio. Quod corporis esse dico, non de vnaquaque parte accipiendum: non enim si quid in maiorem carnis molem atque tumorem dilatatur, id continuò augescit: sed tota incrementi ratio ad solidas duntaxat animantium partes, maximeque ad ossa pertinet, quæ si crescunt, animal pariter vniuersum crescit, quanquam idipsum fortasse tum macie extabescit. Quoquouersum autem porriguntur, dum in longitudinis simulque latitudinis & altitudinis dimensiones contendunt atque diffundũtur, quod solius naturæ est opus: nulla enim ars potest corpus, quantumlibet tenerum atq; sequax, integra continuatione in omnem partem dilatare, sed si in longitudinem protrahetur, necessariò fiet aut latitudo aut altitudo contractior.

Accretio à procreatione differt.

Augetur autem propriè quod ortum iam est, & integram formæ suæ absolutionem obtinet. Si enim ad hanc etiam nunc progressio sit (veluti quum domus exædificatur) non vtique accretio, sed constitutio quædam est. Si pristina species excedit (ceu dum aqueus humor raritate diffusus vertitur in aëra) occasus quidem est & interitus, non accretio. Imò neque si aqua sic raritate funditur vt suam insuper speciem retineat, augeri tum putetur, sed rarescere: quia veterem suam soliditatem non retinet. Quod igitur accrescit, integra id iam specie absolutum est, neque illam incremento mutat, & pristina continuatione soliditateque corporis seruata quoquouersum porrigitur & extenditur. Ex his palàm fit quantum ab ortu vel interitu

distet

diftet accretio; in illis ad nouam fubftantiam,hîc ad amplitudinem & molem fit progreffus: gignitur quod nondum eft neque fpeciem obtinuit, augetur quod forma perfectum confiftit. Si quod augetur priftinam foliditatem debet affer-uare, neceffum eft hanc nutritione alimentique appulfu confirmari, vt quod auctum eft in ampliorem molem fufum, inde fibi robur firmitatemque concî-liet. Sic igitur accretioni affinis eft & coniuncta nutritio, vt nequeat citra eius opem compleri. Exiftimari hoc loco fortaffe poffit, ætate adolefcendi dum fe-quax eft corpus, pleniorem vberioremque nutricationem, effe eam accretio-nem quam proponimus: quod ipfum fequutus Auicennas cenfuit incrementũ fieri non poffe, nifi vberior alimenti fiat acceffio, quàm propriæ fubftantiæ de-ceffio. At verò plerunque cernimus, tum pueros, tum adolefcentes febribus diuturnifque morbis oppreffos, grandi macie torreri atque attenuari, qui ta-men interea incrementum capeffant. Hi quum parciùs alantur, planè decla-rant accretionem neque pleniorem nutricationem effe, neque illi perpetuò tanquam comitem affidere. Quinetiam quòd fit vniufcuiufque viuentis corpo-ris certus & conftitutus incrementi modus, ad quem non nifi pedetentim fta-tifque temporum fpatiis peruenitur: quòd etiam plerique eo fint ftatu, vt licet vberrimè fe faginent atque pinguefcant, nunquam tamen liberalem illam pro-ceritatem attingant: palàm deregit altricem facultatem ab ea quæ in augendo eft, non modò appellatione, fed & functionibus & editis operibus plurimùm diffidere. Augendi facultas non quemadmodum altera circa alimentum nego-tiatur, fed circa corporis partes folidas: has enim quoad finunt, in omnem par-tem efferre atque dilatare, proprium illius eft munus. His auctis tum deinde al-trix facultas adnititur alimentum apponere, affigere & affimilare, non modò quantum effluxit, fed & largius ac fufius, quò laxiores factas capacitates affatim impleat, conferuetque priftinam earum foliditatem atq; robur.

Non quicquid plenius alitur & pinguefcit, augetur.

Prima ratio.

Secunda.

Quatuor facultatum fubfidio altricem indigere.

CAP. IV.

FACVLTATVM naturalium numerus vt impleatur, ad altricem reuerfione facta, quæ illi tanquam auxiliariæ vel adminiftræ parent, huc referendæ vi-dentur. Sunt autem hæ, attrahens, expellens, continens, & concoquens, quarum neceffitate corpus alitur & fuftinetur. Nulla enim eft ne minima quidẽ corporis particula, quã non alimenti benignitas attingat. Id autem non eò appellit per fe impetuque fuo motum, quemadmodum nos ex inftituto quodam & arbitrio in forum concedimus: fic enim nunquam in fuperas, fed omne in inferas partes quæ fub iecore funt, grauitatis pondere fluminis inftar illaberetur. Quare ne-ceffe eft aut alieno externoque pulfu agitatum illuc protrudatur, aut allectum trahatur. Atqui ex ventriculo aut iocinere, fi per venas in omne corpus pul-fum excurrat, vtile pariter ac inutile permixtè illuc confluet, neque quod fa-miliare eft & amicum, parti cuique fuum conferetur. Reftat igitur vt fit fua cui-ufque particulæ vis attrahendi, quæ quod illi familiare eft & conueniens, ex fanguinis mole priuata benignitate prolectet. Quum enim partium corporis perampla fit varietas, ob quam non omnes vnius & eiufdem alimenti fuaui-tate pafcuntur, neque eifdem deliciis capiuntur, erit cuiufque partis quæ-dam vis & facultas, quæ quod fibi aptum erit & iucundum veluti fugat & al-liciat. Sic ftirpes è terra amœnum fuccum, fic lapis heraclius ferrum, fic & pur-gantia medicamenta vnumquempiam è corpore humorem, naturarum fub-ftantiarumq; fimilitudine trahunt. Ea fi eft facultatis attrahentis neceffitas vni-cuique parti ingenita, neceffe eft fimul & expultricem quandam ineffe, quæ quod inutile eft & fuperuacaneum depellat. Vt enim conuenientis amicitia atq; defiderio res vnaquæque trahit, ità par eft eandem odio & offenfione concita-tam, quicquid fibi noxium eft & infenfum extrudere, aut certè refpuere. Trahit porrò vt quod familiare eft fibi annectat, eiufque fuauitate perfruatur, & fibi

Quatuor facultates quæ nutrici miniftrant.

Attractricis neceffitas.

Vnde nata vis attrahendi.

Expultricis facultatis neceffitas.

tandem proríus aſſimilet: quod dum efficit, id neceſſariò continet & conſeruat (alioqui enim nequaquam eo frueretur) dum autem diutius continet, idipſum proprio calore mitigat, immutat atque concoquit. Quare præter attrahentem & expellentem neceſſaria quoque intelligi poteſt continens atq; concoquens facultas. Eſt & altera demonſtrationis horum neceſſitas. Vnum quodque alimenti genus, ſeu panis, ſeu caro, ſeu fructus quiuis aut vinum ſit, ſi animo & cogitatione complectamur, plurimùm à corporis noſtri natura diſtare videbitur, neque poſſe in noſtram ſubſtantiam conuerti, planeq; aſſimilari nobis, niſi multifariam varieq; mutatum. Neque verò id vniuerſum concoctione mutari poteſt: nam quantumcunq; benignum & familiare ſit, alteram partem idoneam ad corpus alendum, alteram diſcrepantem habet & ineptam. Hanc quidem conuenit è corpore eiici, ne ſuccorum ſalubrium commodis officiat: quare vis quædam & facultas in nobis admodum neceſſaria eſt, quæ perniciem tantam exturbet. Alimenti quicquid vtile relinquitur, & ad corpus nutriendum conueniens, niſi in partes corporis ſingulas accedat, eas alere non poteſt: atqui ad eas non adit ſuopte impetu: neceſſe eſt igitur alliciatur & attrahatur. Tractum autem adiectumq; niſi aliquantum retentum quaſi adhæreſcat, concoqui non poteſt: non enim quod aſſiduò huc illucque rapitur, concoctionem facilè ſubit, vt quæ non ſic momento temporis compleri poteſt. Quapropter quandam in nobis neceſſe eſt vim ineſſe, quæ alimentum contineat: in ſumma verò quatuor facultates naturales ſuas cuiq; parti inſidere, quæ nutrici auxiliariæ ſint & miniſtræ. Nunquid quæſo aliquæpiam his inſuper addendæ ſunt & afferendæ? Alimentum quum iam in partem influxit, primùm quidem ei apponitur, deinde agglutinatur & adhæreſcit, tum demum perfectè aſſimilatur, neque vlla nutritionis integritas poteſt exiſtere, quam non præueniat agglutinatio, & ante hanc appoſitio, variæ quidem functiones ex propriis effectis conſpicuæ. Cæterùm hæ non ex aliis, ſed ex narratis duntaxat facultatibus proceſſerunt. Etenim appoſitio attractionis eſt finis, & idcirco vnaquæque pars alimentum trahit, vt id ſibi iungat & apponat: agglutinatio verò tum retentionem, tum concoctionē conſequitur, eſtque neceſſarium vt dum alimentum concoctione concreſcit fitque craſſius, retentum id parti ſimul affigatur. Ipſa porrò aſſimilatio naturalium functionum ſuprema & tanquam finis, concoquendi facultate perficitur: hæc autem facultas ſumma quum ſit in quam reliquæ contendunt, vna præ cæteris iure debuit altrix facultas appellari. Huic aliæ ſubminiſtrant, omniſq; nutritio quatuor duntaxat naturalium facultatum ope completur.

Alia demōſtratio quatuor facultatum naturalium.

Reliquas omnes naturales functiones ad quatuor eas facultates referri.

Præter eas quatuor, non aliam quandam eſſe naturalem appetendi facultatem, aliam internoſcendi, aliam ſecernendi. CAP. V.

NON leui quidem diſputatione philoſophi medicique certant, ſitne in ſtirpibus appetendi facultas quæ illas ad trahendum impellat. Omnes quidem mirificè congruunt naturalem quendam appetitum rebus ineſſe: atque vt animantia non niſi appetitu animali incitata progredi & incedere, ſic neq; ſtirpes, neque corporis noſtri particulas quicquam allicere aut depellere, niſi illius naturali appetitu odióve ſtimulatas. Quod enim familiare ſibi iucundumq; eſt, idcirco trahunt & alliciunt, quia illius deſiderio tenentur: quod verò nociturum & aduerſum eſt, id quia deſpuunt & aſpernantur, expellunt. Cæterùm in hoc tota controuerſia eſt, num vt in animalibus, ita in ſtirpibus, & in his quæ ſola duce natura reguntur, propria quædam inſtituenda ſit appetendi facultas. Hanc equidem minimè neceſſariam duco, ſed quæcunque attrahit, eadem quod familiare eſt atque ſalutare appetit: hoc autem iucundum eſt & amicum, quia ſimile: ſimilitudo quippe amicitiam, amicitia deſiderium ſeu appetitum, appetitus attractionem mouet. Sic propemodum & quæcunque expellendi facultas eſt, eadem quod noxium & peſtiferum eſt auerſatur & reſpuit, quia inimicum atq; diſſimile. Hinc autē alia difficilior quæſtio exiſtit: ſtirpésne ea ſenſu

quodam

quodam, vt nos percipiāt & internoſcāt quæ ſibi ſalutaria peſtiferáve ſunt. Non pauci illas quemadmodum & corporis noſtri particulas naturali quadam cognitione duci arbitrantur, iiſque vim tribuunt internoſcendi ſalutaria à peſtiferis. Hanc diſcernentem & quæ ſuauia inſuauiaque diſtinguit facultatem, ſenſum quendam appellant, non vtique ceu aſpectum, auditum, odoratum, guſtatum, aut tactum: ſed proprium quendam & naturalem ſenſum, qui quæ nutrire poſſint & quæ ſecus, duntaxat diiudicet. Itaque non modò ventriculum, iecur, parteſq; ſingulas, verumetiam frutices exiſtimant ſuauium & idoneorum ſenſu atque voluptate affici, hæcq; ſi deſint protinus appetere, quia verò appetant eadem attrahere, vt tandem optatis fruantur & voluptatis fructum percipiant. Hæc Platonis conſulta eſſe perhibent, quem conſtat ſtirpes nonnunquam animantes appellaſſe. At verò Ariſtoteles his aduerſatur, qui ſatis omnibus atque plantis vim illam inſidentem ſalutarium & idoneorum attractricem, cenſet appetitu ſolo naturali impelli, citra vllam vtilium cognitionem. Neque vllam ſtirpibus vim ineſſe poſſe, quæ idoneum ab alieno diſcernat & internoſcat, ſed hoc altioris duntaxat illius eſſe facultatis quam communem ſenſum appellant. Appetitus autem is, vt cæteris quibuſq; rebus eſt ſuus, grauibus vt deorſum ruant, leuibus vt in ſublime conuolent: ſic propemodum magneti purgantibuſq; medicamentis appetitus eſt ingenitus attrahendi quod ſibi affine eſt & amicum, ſtirpibus conuenientem ſuccum è terra ſugendi. Hunc verò appetitum incitat & impellit non ſenſus aut cognitio, ſed penuria & indigentia eius quod familiare eſt & iucundum. Ergo ſubſtantiarum conuenientia atque ſimilitudo amicitiam parit, quumq; ſimilis atque iucundi erit indigentia, hæc appetitum ſuſcitabit naturalem, appetitus attractionem, eoque fruetur attrahendi facultas, ſi quidem præſens id eſt, nec aliunde impedimentũ obtingit. Nulla igitur neceſſitate introducenda eſt diſcernendi & internoſcendi facultas, cuius conſilio atque prudentia ſtirpes corporiſque noſtri particulæ regi viderentur. Non aliter quæ de ſecernente & ſeparante facultate controuerſia eſt, dirimitur. Quòd enim renes ſerum à reliquo ſanguine ſecernant, quòdque natura in morbis poſt concoctiones, humores ſecernat & ſuperuacuos exigat, quo tempore fiunt iudicationes: quòd denique oporteat concoctionem præire, ſubſequi verò ſecretionem, & poſtea euacuationem, vt bona ſit criſis, omnes quidem fatemur. At verò ea ipſa ſecretio non propriæ cuiuſdam eſt facultatis, ſed aut excernentis aut attrahentis opus. Quæ enim facultas poſt factam in morbis concoctionem confuſos in venis maioribus humores puros ab impuris ſecernit, eadem eſt expultrix, quæ nihil depellere poteſt, quod non antè à reliquis quaſi euulſerit. Quæ verò ſuperuacuos humores è iecoris ſanguine ſecernit, ea eſt attrahendi vis, quæ tum in liene, tum in bilis folliculo conſiſtit, & quæ ſerum ſeparat à ſanguine, eadem eſt vis attrahendi renum. Sic & è ſanguinis mole quæ in venis eſt maioribus, partes ſingulæ quod ſibi familiare eſt, eadem facultate ſecernunt qua attrahunt. Quocirca ſecretio non propriæ cuiuſdam facultatis eſt opus, ſed vel expulſionis vel attractionis initium.

Alias partibus alias facultates naturales eſſe valentiores, iiſq; propria quædam functionum inſtrumenta deſtinata eſſe & attributa. CAP. VI.

PARTES corporis tanta conſenſione inter ſe coniunctæ ſunt, vt omnes communiter totius commodis vtilitatique inſeruiant, omniumque vſus in id vno quaſi concentu conſpirent. Harum actiones quæ naturales appellãtur, duplices exiſtũt: aliæ propriæ vni cuipiam addictæ parti, vt oſſi, vt cartilagini, & reliquis quoq; omnibus: nulla enim pars eſt in nobis vel minima, quæ nõ ſe ipſam alat atque conſeruet: aliæ communes omnium partium gratia comparatæ, quales ſunt quæ in ventriculo & iecore præter proprias conſiſtunt, ad totius partiumque omnium vtilitatem & commodum natæ. Sic œſophago manifeſta vis eſt alimentum trahendi, ſic ventriculo, vt & iecori præter proprias, communes illæ

Actiones propriæ.

Actiones communes.

Quæ facultates, qui-

bus partibus maximè vigent.

omnes insident, inter quas tamen vis illa ad concoquendum valens excellit. Sic in intestinis expultrix validissima, concoctrix infirma inest, reliquæ duæ deficiunt. Renibus eliciendæ è venis vrinæ facultas præstantissima, eique profundendæ & deiiciendæ non imbecilla: reliquarum autem ii sunt expertes. Sic deniq; vtero vis continendi robustissima, qui fœtum nouem integris mensibus reconditum gerat: nec parum huic validæ allectandi seminis & fœtus exigendi vires, at concoquendi prorsus nullæ. Itaque partes illæ vt & aliæ nonnullæ, quæ non modò priuato, sed publico quoque munere funguntur ac vigent, instrumentorum speciem acceperunt, & iis muneribus ad quæ in primis sunt propensæ staminum villorumque proprium genus adeptæ sunt. Triplex autem est hoc illorum genus: alia enim recta sunt in longitudinem porrecta, alia transuersa quæ ad pares rectosque angulos in illa feruntur & incidunt, obliqua alia quæ obliquè & ad impares angulos in recta incidunt. Quanquam igitur concoquendi vis nullum staminum genus, sed humidum duntaxat calorem nobis ingenitum ad concoctionem accommodat, reliquæ tamen quæ motu quopiam munus suum explent, villis indiguerunt: attrahens quidem rectis, transuersis expultrix, continens obliquis. Vt enim in musculis villi nutu nostro & arbitrio contracti, & ad suam originem quasi reducti motum efficiunt: ita & naturalibus instrumentis, recti villi solius naturæ instinctu contracti breuioresq; facti alimentũ attrahunt: transuersi autem astricti, subditam capacitatem in angustiam adducunt, & quicquid ea concipitur detrudunt: cæterùm obliqui villi quia intenti, nec breuiorem nec angustiorem partem reddunt, seruata quadam naturali æquabilitate & constantia, omnia planè continent, nihilque vel attrahunt vel expellũt. Cuicunque igitur naturæ instrumento triplex huiusmodi facultas accessit, triplex etiam villorum genus est concessum, aliàs tunica simplici vt in vtero, aliàs vt in ventriculo duplici. Quibus verò istarum virium vnica data est, vt intestinis, iis (tametsi geminæ sunt tunicæ) simplex villorum genus obtigit. Quapropter facultatum parti vnicuique assidentium numerus ex functionum varietate cognitus, villorum differentias explicat: econtrario quoque villorum varietas confectione cognita renuntiat quot cuiusque partis sint facultates, gulæ, ventriculi, intestinorum, arteriarum, venarum, vteri, vtriusque vesicæ, & aliorum, si plura his publica naturæ sunt instrumenta. At verò quæ sibi duntaxat priuatisque commodis dant operam, vt ossa, vt cartilagines, etsi quò se alant naturalium facultatum species omnes assequutæ sunt, nullius tamen villi opere indigent; sed ingenita vi omnia efficiunt & edunt. Neque porrò ventriculus neque intestina vt se duntaxat alant & conseruent, suos villos ad proprii alimenti attractionem & retentionem, aut ad superuacaneorum depulsionem applicant & accommodant. His iam videor vniuersam principum naturæ facultatum summam attigisse, nec non reliquarum omnium, quarum illæ opera & ministerio vtuntur, numerum percensuisse: quocircà tempestiuum erit ad animalium facultatum differentias sermonem transferre.

Naturales facultates quæ habent instrumenta. Quod villorũ genus cuique facultati seruiat.

ante. 58. pagina
ante. 27. pag. 121. 33.

Peculiares facultates villis non indigere.

Externæ sentiendi facultates. CAP. VII.

FACVLTATVM animalium quæ non vtique stirpibus, sed solis animantibus obtigerunt, vnde & illis nomen accessit, duo prima summaque genera existunt: aliæ rationis sunt participes, huius expertes aliæ, quæ sensus duntaxat impetu feruntur. Quæ brutis animantibus supra naturalem illam vim moderatur, præcipuamque administrationem tenet sentiens anima, tota quidem essentia simplex est, sui tota persimilis, neque vt corpus ex partibus coagmentata dispatibus: aliàs vnum eiusdemque generis nequaquam id esset quod ex ea constaret. Huius tamen vnius effectione & opera animal cernit, odoratur, audit, gustat, tangit atque tractat: quinetiam mouetur, rerum discrimina internoscit, cogitatione fingit, somniat, meminit. Hæc vnius & eiusdem sunt essentiæ munera, non tamen ea dum exequitur & perficit, vno similique modo se semper exhibet, sed vt varia corporis instrumenta ad effectionem accommodat, ita aliàs aliter sese

Facultatum animalium demõstratio.

expri-

exprimens illa profert. Vnde quum sic discretæ sint horum munerum gestiones, vt possint singulæ seorsum atque separatim consistere, neque vna quapiam concita sit necesse alias continuò proferri, aut vna pereunte reliquas omnes pariter occumbere: optima fit ratione vt sua sit cuiusque propria quædam facultas, sintque totidem sentiendi facultates, quot functionum differentias numerando percensuimus. Vniuersum igitur animalium facultatum genus ita partiemur, vt aliæ rationis, aliæ sensus sint effectrices: harum autem quæ brutis animantibus imperant, aliæ externa sentiunt, aliæ loco mouent, aliæ cognoscunt. Quæ demum externa sentiunt, quinque statuuntur, cernendi, odorandi, audiendi, gustandi, atque tractandi. Qua videt animal, ea ipsa facultate nec audit, nec odoratur, nec gustat, nec tangit, vti neque ex aduerso fieri quicquam potest: tanta scilicet est inter eas distantia, quam & instrumentorum & obiectorum in quæ incumbunt varietas peperit. Quocunque sentimus, id quemadmodum cæterorum corporum vnumquodque, ex subiecta materia & specie constituitur: sentiendi instrumentum tanquam materia est, sensus tanquam forma & ratio. Aspectus qui facultas est videndi, tanquam forma in crystallino oculi humore consedit, qui pellucidus primum est cernendi organum: circumfusum id humoribus, tunicisque septum, quæ visum ei conferunt, vt melior completiorque sit visio. Cernit quidem simpliciter oculus crystallino, integrè verò ac perfectè visus instrumento: sub hunc autem sensum veniunt ij maximè colores qui corporibus per summa insident. Eos enim hic vnus præ cæteris internoscit discernitque singulos, cæterorum autem nullus. Quocirca cernendi facultatem eam esse definimus, quæ in oculo sita coloris citra materiem, per medium re ipsa conspicuum excipit. Quum autem vnusquisque sensus à prima anima quasi præcisus abiunctusque videatur, & sua cuique spiritus portio illinc ad functionem & ministerium tributa sit, poterit reliquis ad visus exemplum finitio accommodari propria. Præcipuum audiendi instrumentum est aër quidam prætenuis auribus ingenitus, membrana obductus, ad aurium intimam capacitatem positus, quò audientis nerui à cerebro ducti extremum pertingit. Hic enim ingenitum eum aërem atque spiritum, qui primum est audiendi instrumentum, ambit, quemadmodum opticus in oculo neruus crystallinum humorem: sic in omnibus per influentem spiritum & per neruum maxima instrumento societas intercedit cum intimo sentiendi principio. Huic igitur aëri insidens audiendi facultas sonum verè percipit, eiusque discrimina diiudicat. Odorandi proprium instrumentum extra caluam non excidit, respirantibus quibusque animantibus opertum & penitus conditum in iis extremis cerebri, quæ ad nasi summum pertinent. Vnde intelligitur hos quinque sensus non quòd foras exprompti sint & promineant, sed quòd externarum rerum propriis organis cognitionem capiant, idcirco externos appellari. Illic constituta odorandi facultas, per narium ductus, vna cum spiritu haustos rerum odores comprehendit, qui subiecta eius sunt materia in qua solet versari. In his porrò maximè neruis quos ad linguam, ad palatum, ad faucium que regionem dispergi natura[illegible]mus, gustandi facultas consedit, rerum sapores internoscens, spongiosæ eius carnis adminiculo qua lingua prædita est. Cæterùm vis tangendi nullo proprio conclusa organo coërcetur, sed quum tactus ad animantis vitam maximè videretur necessarius, toto corpore æquabiliter fusus est. In his autem neruis potissimum collocatur, qui duriores iam facti intrò forasque commeant: per quos corporum omnium tractabiles qualitates animaduertit. Hæ non vt colores, sapores, odores, aut soni, vno possunt nomine designari, multis quidem contrariorum pugnantiis discretæ: quarum extrema sunt calor & frigus, humor & siccitas, mollitudo durities, asperitas læuitas, grauitas & leuitas. Hinc nonnulli complures tactus instituerunt, qui has seorsum differentias perciperent, quasi ex obiectatum qualitatum varietate sensuum numerus petatur: non sic autem, sed ex organorum differentia facultatum numerus æstimandus. Atqui vnum est atque simplex tactus instrumentum. Distat præterea sensus hic à

Animalium facultatum diuisio & numerus.

Facultatem esse formam instrumenti.

Videndi facultas.

Definitio.

Audiendi facultas.

Odorandi facultas.

Vnde nomen habeant externi sensus.

Gustandi facultas.

Tangendi facultas.

I

cæteris, quòd non omnia subiecta prorsus sentiat: quæcunque enim obiecta sibi temperatione similia offenderit, non sentiet, quia ab illis nihil patitur. Sensus autem non nisi perpessione quadam fieri potest. Reliqui verò sensus eas omnes quæ sub se recidunt qualitates sentiunt, ab hisque patiuntur: quia dissimiles sunt omnes. Commune autem est omnium sensuum, vt sit vnusquisque potestate talis, quale idipsum est quod percepturus est: hoc enim extrinsecus positum sensum impellit ac mouet: quòd si sensus ab subiecta re afficitur, necesse est tum similitudo tum dissimilitudo quædam intercedat. Inter motus quidem initia similitudo: quum finis attingitur, dissimilitudo: quod quomodo fiat, pleniùs suo loco recitabitur. Commune præterea est, vt vnusquisque tum subiectas sibi res cognoscat, tum earum priuationes, tum verò excessus immoderatos, sed via rationeque diuersa. Quandoquidem propria obiecta & idonea blandè impulsus excipit, priuationes nulla irruptione, nullo inuitamento lacessitus: excessus autem & exuperantias non citra offensionem oblæsionemque sustinere potest: vnde & illas quia graues sint & violentæ, multi non sentiri putant. Itaque distant inter se sensus omnes, longeque sunt diuersæ atque seiunctæ eorum facultates, non modò ex rei quæ comprehenditur natura, verumetiam ex proprio cuiusque instrumento. Hoc visui aqueum est & pellucidum: nam oculus multiplici humore perfusus est, à cerebro constitutus atq; profectus, quod omnium partium humidissimum est & frigidissimum. Auditui aêreum est instrumentum, odoratui igneum, quemadmodum & odor exhalatio quædam est fumosa & ignea: tactui instrumentum datum est planè terrenum: gustatui (quia ceu tactus quidam est) id etiam terrenum, sed humoris quoque alicuius particeps.

Omnem sensum perceptione affici. — *Facultatum differentia ex instrumentis.*

Interiores sentientis animæ facultates. CAP. VIII.

SENTIENS anima duas cognoscendi facultates obtinet, externam; in sensus quinque tanquam in species distributam, & interiorem. Hæc porrò species habet, vim discernendi communem, vim fictricem, & eam quæ meminit atque recordatur. Has quidem omnes vnius animæ non tanquã partes, sed vtique facultates esse, perspicuum ex iis fit quæ de partium & facultatum discrimine à nobis sunt prodita: quæ quemadmodum diuersæ sint, & ab eadem essentia dimanent, deinceps aperiendum. Sentiens ea & cognoscens anima in cerebri quidem corpore tãquam in arce & propria sede penitus insedit, quod inde proprium sentiendi instrumentum appellant. Id etiam primarium sensum dixere, quòd reliqui sensus externi ei omnes circumiecti proximè assideant, in quos & in omne corpus neruorum propagines disperse sunt, quibus anima vires suas effundit. Vt enim ab orbis ambitu lineæ pares tanquam radij in centrum deuergunt, sic à sensibus viæ quædam & foramina patent, per quæ haustæ rerum imagines in illud tanquam in arcem confluunt. Harum autem æstimator & arbiter est princeps ille sensus, quem communem & intimum appellant. Nigrum ab albo potest vnus aspectus discernere, & calidum à frigido vna tangendi facultas: quæ verò dulce ab albo discernat, atque eorum quæ variis subiecta sunt sensibus differentias diiudicet, facultatem quandam esse necesse est iistis præstantiorem. Nullus enim externus sensus de dulci & albo potest iudicium ferre, quòd ea non vnus idemque sentiat: quemadmodum si ego hoc, tu verò illud separatim perceperis, à neutro certè nostrum diuersa illa cognoscentur. Quoniam igitur multorum sensuum subiectam materiam, non modò homines, sed beluæ quoque internoscunt, necesse est vim quandam esse communem & promiscuam, quæ varias illorum imagines complectatur, quæ & similia & discrepantia diiudicet. Hæc est discernendi & internoscendi interior facultas, quam primam communis ille & intimus sensus exprimit. Hic autem substantia est animæ sentientis, idque principium quod vniuersum animantium genus constituit; à quo & animantes omnes vel quæ infimo sunt insectorum ordine, sentientes appellamus. Hic tanquam rex atque princeps sedem

Tres interiores sentientis animæ facultates. — *Sensus communis.* — *Discernendi facultas.* — *Sensus communis præstantia.*

dem ſtabilem & domicilium certum habet in cerebri corpore, è quo tanquam è ſuggeſto rerum omnium imagines à miniſtris & nuntiis ſenſibus extrinſecus allatas & ante ſe poſitas contemplatur, omneſque ſenſuum actiones obſeruat. Hic ille eſt quo nos viſu videre, & auditu audire cognoſcimus. Hic imaginum diſcrimina conſtituit, ac de illis ſuum promit iudicium. Ex quo intelligitur communem hunc & intimum ſenſum cum externis quinque quodammodo eundem eſſe, hoſque ab illo omnes tanquam à fonte riuulos deriuari: & vim illam primam ſentiendi è cerebro in ſenſuum inſtrumenta ſe diffundere, eorumque famulatu vti & opera. Hæc autem quia ſe variè gerunt, & vnius opificis vſibus ſeſe multifariam accommodant, idcirco quinque exteriorum ſenſuum facultates conſtituere par eſt, ſed quarum ſit vna eademque cum ſenſu principe ſubſtantia. Ea eſt igitur principis ſenſus vna facultas, quæ externarum rerum varietates diſcernit, internoſcit, & iudicat. Altera eſt vis & facultas conſeruatrix, quæ impreſſiones & veſtigia ſenſuum excipit, continet, & recondit. Quum enim externus ſenſus in ſubiectam rem incumbit, ſimul quoque in eam ipſam fertur interior & princeps illa ſentiendi facultas, quę rem vnà percipit atque ſentit: ab externis rebus laceſſiti ſenſus ſimulachra ſpectraque ab eis emiſſa recipiunt, quæ deinde interiorem ſentiendi vim impellunt: hæc tum formas atque imagines rerum quas ſenſus præbuerunt, retinet & conſignat in ſe. Digreſſis ſublatiſve rebus iſtæ diutius inhærent, & quaſi exſculptæ conſeruantur: hoc indicio quòd tum abſtractas res ſenſus ille cognoſcit ac percipit, vt cui earum cuſtodia eſſet concredita. Effigies illæ ſpectraque rerum cerebro inuſta atque inſculpta, obiectum efficiuntur facultatis eius quæ fingit, quemadmodum res externæ ſenſuum. Hos enim externæ, illam interiores qualitates exſtimulant. Ab illis ergo excitata alia quædam facultas quæ fictrix appellatur, & quæ tertia eſt interiorum, obiecta ſpectra apprehendit & concipit: atque vt in ſenſu tria quidem ſunt, res obiecta, vis ſentiens & actio quæ ex illorum congreſſu interuenit, ita hæc quoque ratio tribus continebitur, ſimulachro, facultate fingendi, & ipſa actione, qua externis rebus abiunctis facultas ob ſimulachrum verſatur. Hæc propriè effictio appellatur, nempe motio facultatis circa rerum duntaxat ſimulachra atque veſtigia. Ex iis autem confuſis & permiſtis plerunque multa fingendo inducit atque profert, quæ ſub ſenſum non venerant, vt homines volantes, boues alatos; hocque à ſuperiore facultate diſſidet. Vnde quum in multa feratur nunquam ſenſu percepta, & quodammodo vim imitetur rationalem, ab Ariſtotele intelligentiæ larga appellatione comprehenditur. Iam verò rerum ſimulachra aut leuiter cerebro impreſſa, mox euaneſcunt, aut altiùs quaſi in theſauros condita, diu tanquam affectiones aut habitus inſiſtunt & aſſeruantur: hæcque imaginum conſeruatio, cuius antè mentionem feci, memoria eſt, quæ pueris atque ſenibus infirma & inconſtans eſſe proditur, illis quòd imaginum impreſſionem ſeruare atque retinere, his verò quia admittere & recipere non poſſint. Hanc confirmat tueturque meditatio & cogitatio, quæ ipſa crebra eſt repetitio atque recurſio imaginum, quatenus imagines aliorum ſunt. Eſt & altera memoriæ ratio quum quis affectionem illam & ſimilitudinem rei alterius ſpectat & intuetur, cum temporis præteriti cognitione quo facta eſt impreſſio: tum enim meminiſſe dicitur, ipſaque ſpectandi actio memoria eſt, ſed ratione, vt dixi, diuerſa: illa ſiquidem quòd imaginem conſeruaret, hæc verò quòd ex imaginis apprehenſione rem ipſam repræſentet. Illa perpeſſio & affectio quædam eſt, hæc verò actio: aut ſi dicere mauis, illa memoria eſt patiens & ſuſtinens, hæc verò agens. Vnde perſpicuum eſſe poteſt inter bruta ea duntaxat meminiſſe, quæ ſenſum & notitiam temporis habent, & quæ ſimulachro ſpectato, ſentire poſſunt ſe aliquando rem ipſam nouiſſe. Rurſum eandem animæ partem tempus cognoſcere & meminiſſe, ea autem ſentiens eſt anima. Hæc tamen non propriè & per ſe tempus ſentit, ſed quatenus motionem & effectionem agnoſcit, quam tempore aliquo acceperat. Sic igitur definiri poſſit, Memoria eſt rei abſentis per ima-

Vis & facultas conſeruatrix imaginum.

Facultas fictrix, quæ phantaſia dicitur & imaginatio.

Meditatio.

Memoria duplex.

Memoria propriè quid.

giñis ſpectationem,cum temporis præteriti cognitione repręſentatio. Fit autem hæc memorandi facultate concita ſtimulataque ab imagine, quatenus imago eſt exemplarque ſuum refert. Itaque vt omnes ſentientis animæ interiores facultates functionesque in ſummam referamus, externarum rerum ſimulachra hauſta è ſenſibus in principem intimumque ſenſum commeant. Horum beneficio princeps ſenſus res externas cognoſcit, diſcernit & iudicat, eoque munere vis diſcernendi ſe exhibet atque promit. Simulachrorum ſi altior fiat impreſſio, tum conſeruatrix erit memoria, cuius facultas conſeruandi ex cerebri conſtitutione intelligi poteſt qualis quantaque ſit. In ſpectra & ſimulachra princeps ſenſus incumbens, ſi ſeorſum illa verſat ſpectatque vt nihil præterea externarum rerum tractet, tum fingere dicitur, & ipſa ſentiendi actio effictio eſt, quam propria fingendi comminiſcendique facultas exprimit. Si verò illa non in ſe conſideret, ſed vt ſimulachra & imagines externarum ſunt rerum: tum meminiſſe dicitur, ipſeque actus memoria eſt, propria memorandi facultate completus. Hæc omnia in ſenſu primario inſunt, neque alterius partis animæ aut cerebri eſt effictio, alterius verò memoria, ſed in ſubiecto eodem inſunt & eiuſdem partis animæ functiones. Vnde intelligitur eos ab antiqua celebrique philoſophia defeciſſe, qui vim illam ad fingendum aptam cerebri parte priore, memoriam poſteriore collocarunt. Nam vtraque totius eſt cerebri, in cuius toto corpore fuſa eſt princeps ſentiendi anima. Sed de his poſthac fuſiùs. Satisne videmur omnes ſentientis animæ facultates connumeraſſe, ánne præter illas quædam ſint quibus ſomnum capimus & dormientium irrepant inſomnia? Planè cõſtat ſomnum & inſomnia animantibus tanquam munera propriaſque functiones attribui: at nequaquam his obeundis aliæ quædam ſunt facultates. Nam ſomnus & vigilia plurimùm inter ſe diſtant, & verè oppoſita ſunt: hæc quidem vt actus eſt, ille huius eſt priuatio: quaré & eodem vt ſubiecto recipientur conſiſtentque, & vnius eiuſdemque facultatis erunt. Cuicunque ſenſus ineſt, eidem & vigilia & ſomnus ineſt. Senſus quidem incitatio & motio eſt vigiliæ; illius autem vinculum & quaſi carcer ſomnus eſt & immutabilitas. Cæterùm non vnius cuiuſpiã priuati ſenſus affectiones hæ ſunt, ſed primarij illius & communis, quo ſopito neceſſe eſt reliquos etiam ſenſus conſopiri, & tanquam ſatellites eius affectioni accumbere. Itaque quum primum illud ſentiendi inſtrumentum nempe cerebrum, ex laſſitudine aut longis excubiis impotens & incontinens ſui redditur, cæteris officinis ſimul defeſſis, neceſſariò ſomnus obrepit, in quo vacationem quandam feriarum vice habent ſenſus omnes, quòd eorum vires duraře & ſufficere operi non poterant. Quamobrem neceſſarius eſt cunctis animalibus ad incolumitatem ſalutemque datus & ad quietem. Similis propemodum & inſomniorum ratio. Nam quum ſit inſomnium viſum id & ſimulachrum, quod ortum & profectum à ſenſibus in ſomno animalibus ſe offert & obuerſatur, id eiuſdem partis animæ eiuſdemque inſtrumenti eſſe debet atque ſomnus, & qua parte dormit animal, eadem ſomniat. Dormit autem ſomnumque capeſſit communi & principe ſenſu: huius ergo erunt inſomnia, non vtique quatenus ſentiens eſt, ſed quatenus cogitatione fingit, & euagantibus ſimulachris laceſſitur. Interpellatur vis illa fictrix motione & impulſione poſitarum imaginum: idque maximè noctu & dormientibus, quo tempore abſolutis ſenſibus iiſque functionum ſuarum vacationem habentibus, minima quæque ſimulachrorum veſtigia aduolant confluuntque ob fingendi vim: quæ per vigilias ſenſibus opere vario detentis, & mente viuis cogitationibus obruta, offunduntur ſupprimunturque.

Numerus interiorum facultatum.

Omnes interiores facultates in eadem parte conſtituti.

Somnus & vigilia ad intimum ſenſũ pertinent.

Somnium.

Inſomnium cuius ſit facultatis.

De appetitu & mouendi facultate. CAP. IX.

SVPRA ſentiendi cognoſcendiq; vires alia quædam eſt vis appetendi, quam & appetitum dixerunt, clara quidem & aperta functione ſe promens. Nullũ enim animantis genus eſt, quod nõ aliquando impetu atq; perturbatione incitetur,

citetur, quod non rei cuiuſpiam deſiderio pulſetur & æſtuet. Ea illius interior agitatio & animæ motus, appetitio quidem eſt, Græcis ὁρμὴ appellata. Hinc nihil commune intercedit cum reliquis functionibus interioribus; ſed à ſingulis diſſidet, à diſcretione, memoria, & effictione, quanquam eas, præſertim verò effictionem, naturali quodam inſtinctu conſequitur. Quocirca & facultas quæ illius eſt effectrix, à cæteris diſtabit, easque tanquam aſſecla comitabitur, eritque ſentientis animæ ſumma atque ſuprema facultas, quæ cæteris tanquam finis aut princeps inſideat. Neque verò ſolùm hominibus, ſed & beluis & ſtirpibus & inanimis ſua quædam ineſt appetitio, vt nihil prorſum natura conſtare poſſit, quod non appetendi facultas impellat. Cæterùm id lato peramploq; diſcrimine: quandoquidem & ſtirpes alimentum proliciunt; & omnia generis cuiuſcunque ſint inanima, proprio quodam motu aguntur, naturali appetitu concitata. Eodem & corporis vnaquæque particula, ſi quando inanita fuerit, quod ſibi familiare eſt alimentum ad ſe conuertit & rapit è venis. Huius ſumma vis in iecore conſidet, è quo tanquam è fonte in omne corpus diffuſa, partium ſingularum vires ſuſtinet. Alter ab hoc appetitus eſt communis ille ſentiens, in cerebro ſitus, cuius tamen ſeminaria in alias quoque partes funduntur: maximos quippe ignes & incendia in teſtes pudendaque & in os ventriculi natura coniecit: in illos quidem libidinis (ſic enim propriè appellatur, quanquam hoc nominis quandoque ad omne cupiditatis genus accommodant) in hoc verò ligurtitionis & cupediæ. Coniecit & fomitem in cor qui ambitionis author eſt & excandeſcentiæ. Atque duo hi fomites quum ſint diſtincti ſedibus; vnus cupiditatis, alter excandeſcentiæ; vno tamen eodemque appetitu reguntur, qui ſentiens eſt & animalis. Vniuerſum ergò animantium genus, ſentiente illo communi appetitu ducitur, quem idcirco animalem dixerunt: perfectionem enim hic & abſolutionem continet omnis deſiderij animalis atque bruti. Quicquid ſenſu vllo præditum eſt, eius rei quam ſenſerit comprehenſione in appetitum ducitur, quo demum illam conſectatur aut declinat. Hunc qui volet poterit ex ortus ſui modo in complures ſpecies diſtrahere, vt alius ex iecoris virtute in pudenda & in os ventriculi diffuſus, illecebram & incitamentum inde accipiat: alius ex cordis impetu & feruore; alius nempe ſentiens ab his quæ foris occurrũt ſtimuletur & excitetur: omnes quidem animales, ſed variis orti principiis. Tertius præter hos eſt appetitus, qui quid cum ratione deſiderat, qui mentis rationisque conſilio obtemperat, qui immanes & importunos ferinosque ardores refrenat & coërcet: ea eſt voluntas libera homini quidem familiaris, omnium princeps & regina. Appetitum animalem acuere ſolent & incitare quæcunque bona videntur, tametſi talia fortaſſe non ſunt: at mentis appetitum ea duntaxat quæ reapſe & verè bona ſint poſſunt incedere, ſoloque veri boni deſiderio is capi & deliniri poteſt. Itaque quum tres omnino ſint animæ partes, ſi ſuus cuiuſque eſſe debet appetitus, tres quoque erunt appetituum ordines, naturalis qui ſtirpium eſt: animalis ſiue brutus, qui beluarum: tertius rationis particeps, hominum. Hoc enim præcipuo homo viget, quanquam eſt etiam reliquorum particeps. Rurſum verò animalis appetitus, aut cupiditas eſt, nempe libido vel cupedia; aut excandeſcentia, aut eorum quæ ſenſus annuntiauerit deſiderium. Hæc de appetitu ſatis: nunc de mouendi & progrediendi facultate. Animal omne mouerі & incedere, atque ſui inceſſus finem quendam habere; cuius gratia moueatur, demonſtrari hinc poteſt, quòd rerum omnium agendarum ſtatus quidam ſit finis. Motionem & progreſſionem animal ſuſcipit, vt rem eam conſectetur, quæ ſpeciem boni & iucundi præ ſe fert, aut eam declinet quæ triſtis & aduerſa iudicatur. Quocirca triſte aut iucundum finis eſt, cuius gratia animal motum intendit, perſequens aut fugiens. Hoc quidem poſtremum attingitur & obtinetur, omnium tamen primum ad motionem inducit, huiusque initium affert. Immobile enim obiectum quum ſit, primò ſenſum mouet externum, deinde primatem atque intimum, ab hoc verò cogitandi fingendique facultatem; quæ quum rem ſubiectam vt iucundam & voluptatiam apprehenderit, ſimul

Appetitio poſtrema eſt facultatum interiorum.

Appetituum differentia.

Appetitus naturalis.

Appetitus animalis.

Appetitus rationalis.

Inceſſus efficiens facultas.

insurgens appetitus illius desiderio tenetur: atque hic si promptus est & efficax, confestim animal impetum facit vel ad motum vel ad actionem. Vnde hoc re-ctè vt alia plurima videtur Aristoteles demonstrasse, cognitionem & appetitum principia & causas esse actionis atque progressionis animalium, ab his que ani-malia cieri concitarique ad motum. Cæterùm quòd appetitum proximam cau-sam statuat quæ animal mouet & conturbat, quodque nullam insuper mouen-di facultatem instituat, cui sit hoc muneris præcipuè concessum, non satis dilu-cidè singula videtur exequutus. Nam reuera mouens illa facultas est à sentien-te & ab appetitu diuersa. Primùm enim vulgatum est & contestatum, alia sen-sus, alia motus esse organa, aliosque neruos: vnde obtingit eiusdem artus, velut cruris aut brachij, motum perire illæso tactu, quin omnem cutem fusus est: contraque tactum aboleri saluo motu & incolumi. Quinetiam motio diuersum quiddam esse intelligitur à sentiendi functione, omnisque sensus perpessione quadam & affectione accepta obiri solet: motus verò non nisi adnixu & roboris contentione. Quibus planè conficitur sentiendi atque mouendi non modò in-strumenta, sed etiam obeundi rationes & efficientes facultates plurimùm diffi-dere. Quod si est, consequens est continuò animalem appetitum, qui à sensibus & cogitatione ducitur, illaque perpetuò comitatur, omnino à progrediendi fa-cultate differre. Iam verò singula persequamur. Imperfecta animalia quæ solo tactus sensu prædita vitam agunt stabilem, vt conchylia, ostrea, conchæ: sensu quidem illa doloris atque voluptatis tenentur, & fingendi cogitandique facul-tatem, licet obscuram inexplanatamque, quemadmodum & animalem appe-titum, acceperunt. At illa tametsi compuncta sese contrahunt & in angustum se adducunt, nequaquam tamen progredi compertum est, neque organa mo-tus habere. Quòd si progredi non possunt, neque ad incessum facultatem ha-bent. Quorsum enim hæc data illis esset sine neruis, sine musculis, sine vllis quæ his proportione respondent instrumentis, quæ sunt ad motum perquam ne-cessaria? Nunquid otiosam & inertem illam omnique opere & negotio vacuam: nunquid in tantis rebus natura committens fortuitò atque frustrà illam inge-nuit? Quæcunque igitur appetendi vis est in illis, ea nulla ratione mouet. Quo-circa præstat vim mouentem ab appetente & sentiente, quæ semper comites sunt & coniunctæ, nunquam separabiles, seiugare, quòd eorum quæ sentiunt animantium, alia mouentē vim habeant, alia huius sint expertia. Huc demum persuadendi necessitas ex iis accedit, quæ perfectioribus animantibus ipsisque hominibus neruorum resolutione prehensis obuenire solent: illis enim motus periit, quum interiores animæ vires plenè constent, atque adeò ipse appetitus. Contrà verò accidit furore aut delirio percitis: tum enim non mens, non me-moria, non appetitus, sed neque sensus ipsi integrè valent: atq; tametsi interio-res omnes animæ functiones læduntur, incessus tamen firmissimus plerunque est & constans musculorum robur. Ex quibus perspicuum est aliunde quàm ab appetitu progressum institui & gubernari, esseque mouentem vim ab appeten-te diuersam. Sed & hæ sedibus disclusæ apparent. Etenim mouendi facultas in totius cerebri corpore sedem habet, maximè in parte posteriore, quam Græci παρεγκέφαλιδα vocāt, à qua tum spinę medulla tanquā caudex, tū plurimi mouen-tes nerui ortum habent. Sentiendi verò & appetendi facultas parte cerebri prio-re domicilium habet, quam constat sentientes neruos, eosque molles in sen-suum organa profundere. Non hinc tamen existimari velim promouentem il-lam vim, quam à sentiente loco ac sede disiunxi, ab eadem etiam substantia dis-sidere, tanquam ea sit pars animæ diuersa: sed totius sentientis summa vis est & vltima facultas quæ seorsum collocatur, vti visus vel auditus. Ea autem quemad-modum omnes externæ sentiendi vires, appetitus potestati subest, cuius impe-rio compulsa, continuò quamcunque iussa fuerit corporis partem promouet. Qua autem ratione fieri possit, vt vis ea quæ mouet sentientis animæ sit facultas, deinceps aperiendum.

Mouentem facultatem aliam esse à sentiente.

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Facultatis movendi et sentiendi sedes

Quam

Quam vnaquæque sentientis animæ facultas sedem habeat, quod agendi instrumentum: neq; omnes omni inesse animanti.

CAP. X.

FACVLTATES ex operibus discerni, & suum cuiusque operis instrumentũ haberi ad proprias functiones accommodatum, suprà quidem in genere est proditum. At particulatim sentientis animæ propria sedes propriumque instrumentum est cerebrum, quod abditum & reconditum ad interiores quaslibet functiones comparatum est, sed ratione varia latoque discrimine. Cerebri substantia mollis vel dura memoriæ sedes est, & instrumentum excipiendis rerum spectris: eius temperamentum, quantitas, & figura, vnà cum insito spiritu, discernendi, cogitatione fingendi ac memorandi facultatibus inseruiunt & propriè accommodantur. In appetitu autem exultat cerebrum, & effusum lætitia gestit: sensui & motioni interiores sinus & capacitates quatenus receptacula sunt spiritus, pro instrumentis destinantur: duo quidem priores sensui, medius & postremus motioni, cui & glutia appellata, & ductus ille vermi similis, subsidio sunt, eo quem enarrabimus modo. At quoniam facultates opus suum foras depromunt, externis quoque adminiculis indigent, sed quæ à communi illo cerebri fonte deriuentur. Visus, auditus, atque gustus foris quum sint, neruos habent concauos per quos vis influat: similes habet & olfactus quanquam intimus est: atque hi molles sunt omnes à priore cerebri parte nati. Tangendi sensus paulò durioribus instructus est, quos sexta cerebri coniugatio ad interiora viscera forasque ad cutem diffundit, nullius motus authores. Iam verò exquisitè duri sunt mouentes appellati, qui tametsi motum voluntarium non efficiunt, vim tamen motus effectricem in musculos deuehunt, qui propria sunt mouendi instrumenta. In his verò paulum insistamus, & scrutemur quæ ratio esse possit, vt inter eos neruos quorum similis est structura, alij mouentes sint, alij sentientes. Et ne qui fortasse causentur alios è cerebro, alios à parencephalide & spinæ medulla proficisci, eandem statuamus vtrisque originem. Quod causæ est igitur, cur eorum qui à cerebro nati sunt, hi ad motum accommodantur, ad sensum autem illi? Eadem vtrisq; est origo, spiritus similis in hos influens, compositionem eandem facit Galenus: quęnam igitur sortitio hæc est, quę discriminis ratio? Duriores (inquit) sunt qui mouent, molles qui sentiunt. At qui è sexta coniugatione in viscera, in cutem, & in corporis extrema porriguntur tangentes nerui, multò iis sunt duriores, qui in oculos è secunda coniugatione protenduntur motum eis præstaturi. Neq; id modò ex longo viæ tractu, sed ab ipsa statim origine, quòd posteriorem quàm illi originē acceperint. Quocirca tam variæ huius facultatis causa non in mollitudinem aut duritiem referēda est. Quónam igitur aliò? in compositionem. Huius verò compositionis quænam est ratio? dicam paucis, differã pluribus. Cerebri corpus motu agitatur assiduo, nullo tamen tangendi sensu præditum: contrà verò quæ idipsum ambiunt meninges, immobiles per se sunt, pręsertimque crassior: tactu autem eæ valent exquisitissimo. quæ singula vt Galeni fide confirmata sunt, ita etiam vulnerata apertaq; calua contrectantibus nobis sunt deprehensa. Hæc autem morborũ euentus pleniùs declarant, quod in delirio & phrenitide (quæ ipsa phlegmone est substantiæ cerebri) nullus plerunq; dolor affligit, multoq; minus in sopore & lethargo, qui tamen cum putredine est: at si vel minima occasio aut humoris aut etiã vaporis acrioris in meninges effertur, grauis dolor excruciat: quæ cerebri & meningum diuersam naturam commonstrãt. Atqui spina & nerui omnes vel eo authore medullã habent è cerebro, eamq; meningibus conuestitam, quæ singula talem vim & naturam habēt, qualē ab exortu acceperunt. Quocirca necesse est medullam in spina atq; neruis (tametsi ea non vt cerebrum motu agitatur) vim duntaxat mouentem, eius verò membranas vim sentientem & tractabilem tum suscipere, tum aliis particulis conferre. Si enim corpus cerebri sensus est expers, multò magis quæ in spina aut neruis est medulla. Vnde enim & qua conditione vim nouam accepisset? Aut quomodo cerebri corpus vim illi sentientem conferat, quam nòn habet? Itaque quicunque

Interiorum facultatum instrumenta.

Sentiendi instrumenta.

Alios tangēdi, alios mouendi esse neruos.

Aliam mouentium, aliã sentientium esse compositionem.

Cerebrum moueri, meninges sētire.

Vim mouendi esse à cerebro, vim sentiendi à meningibus. pag: 111: lin: 12

nerui & tangendi & mouendi vim obtinent, vtriusque functionis instrumenta sunt, parte tamen diuersa. Qui sentientes dicuntur, solius tactus, nullius autem motus authores sunt, quod genus ij sunt qui è sexta coniugatione in interiora viscera & in extimam cutem abeunt. Hi quanquã non à solis meningibus (vt nonnulli quondam censuerunt) producuntur, ab eis tamen substantiæ suę plurimum receperunt, à cerebro minimum: statim enim à tenui meninge orti vt ad crassiorem appulerunt, multũ incrementi, roboris & virium illinc asciscunt sibi. Quapropter tactum duntaxat, non item motum efficiunt. Contrà verò qui ex spina orti, magnam cernuntur medullæ copiam suo exortu continere. Ergo prior cerebri pars sensus, posterior verò motus principium est atque sedes, meninges autem tactus sunt origo: omnium autem animalium functionum efficiens est cerebrum suis meningibus conuestitum. Qui nerui multa medulla cõferti sunt, mouendi instrumenta existunt, tangendi autem ij quos maiore ex parte meninges protulerunt. Hoc si exquisitiùs pronunciandum est, motus voluntarij proprium organum est musculus: qui quum ex simplici carne, ex vena, arteria, atque neruo conditus sit, ex neruo tamen qui inter cætera principatum habet, cuique præcipua mouẽdi functio refertur accepta, vim omnem assumit. Hic in musculi principium, quod caput appellant, inseritur primùm in paucas portiones distributus, sed quæ rursum in alias tandemq; in fibras prætenues diffindantur. Omnes rursum in musculi fine coeunt, vbi neruum parem atque principio referunt, qui aut in tendonem aut in os aut in membranam intruditur. His ita de instrumentorũ ratione constitutis, promptum fuerit vulnera quæcunq; paulò antè infligebantur eadem persanare. Itaq; si mouendi facultas eandem cum sentiente substantiam est sortita; neque hæ disiunctæ sunt animæ partes, cur non omnia quæ sentiunt animantia vt rerum comprehensionem quandam & appetitum habent, sic etiam progrediendi vim sunt assequuta? Quia (inquam) motus instrumenta non acceperunt, quibus deficientibus necesse est & functiones & earum facultates deesse. Quanquam igitur tactu omnia prædita sunt animantia, quòd vnus ad salutem & conseruationem maximè sit necessarius, eoq; dempto animal effugere non possit tractabilium qualitatum exuperantias, quarum occursu mors statim irruit: reliquis tamen sensibus qui boni cuiusdam & locupletioris notæ, non necessitatis gratia conditi sunt, non omnia instruuntur animalia: imò verò ab eisdẽ homo quandoq; tum ortus tum morbi vitio deseritur; quum ab idoneis instrumentis destituitur. Alia animantia solo tactu vigent, cui alia gustum, alia alios denique sensus adiecerunt. Interioribus autem facultatibus quia minus distinctam hæ instrumentorum rationem desiderarent, plurima (vt antè dixi) constant animantia, sed quædam obscuriùs, quædam magis insigniter efficienterque. At verò progrediendi facultate ea duntaxat vigent, quibus spinæ medulla, aut ei simile quiddam accessit. Haud dissimulanter hoc loco adeunda est, sed funditus euertenda iuniorum propè omnium absurda & futilis opinio, quæ memoriam cerebri ventriculo postremo, phantasiam verò, id est cogitandi fingendiq; vim prioribus collocauit. Hæc ex Arabum factione primùm orta, nullis rationibus stabilita, partim ficta pueriliter; partim effutita temerè; ita demum iactationẽ habuit in populo. Verùm quæ suprà productæ sunt à nobis rationes, palàm faciunt memoriæ atque imaginum facultates vna eademq; essentia contineri, sede vna firmari, circa spectra eadem negotiari, similique vti instrumento corporeo, quanquam est efficiendi ratio diuersa. Quandoquidem fit nec rarò vt causa efficiens vna, eodem vsa instrumento diuersos idcirco promat effectus, quòd dissimiliter id adhibeat operi, aliterque vires intendat. Hoc si potest tactus efficere, vt antè proditum est, id ipsum multò faciliùs præstabit princeps ille intimusque sensus, qui quanquam in organo est corporeo, functiones tamen occultas obit potius accurata ingenij intentione & obseruatione ad res adhibita, quàm organorum ope. Omnes enim eæ functiones in illius sunt potestate, quas dum vult exhibet. At non sic externæ, quæ quia expromptæ sunt nec liberæ, ab instrumentorum necessitate pendent. Quare occultas illas & interiores facultates, nõ est necesse

Cerebrum motus & sensus principiũ, & quomodo.

Mouendi instrumentum proprium.

Argumentorum solutio.

Tactus confert ad esse hominis reliqui sensus ad bene esse.

pag: 100. lin: 17.

Imaginationis & memoriæ eadem sedes.

sedibus

sedibus & instrumentis diiungere. Si Aristotelis & Peripateticorum rationibus illi non cedunt, audiant saltem vniuersam Græcorum medicorum familiam, qui omnes ad vnum iisdem principiis informati, læsa memoria non modò occipiti, sed toti cerebro remedia adhibere iubent: id ratum habentes, partem animæ φανταστικὴν, quæcunq; ea sit, hanc eandem & recordari & rerum impressiones cōseruare. Pluribus non ago, quòd ipsa illorum declinatio ad libidinem prorsus efficta videatur. Quomodo autem fieri possit, quum sint illæ facultates in eadem sede, vt vniuscuiusque actio impediatur aliis constantibus & integris, ex his quæ de functionibus trademus fiet posthac illustrius.

De intelligentiæ facultatibus. CAP. XI.

OMNIVM animæ partium princeps ac regina, mens est ac intelligentia, qua præditus homo vnus cæteris antecellit animantibus: quæcunque enim præstantiora edit opera, eorum effectrix est & opifex intelligentia. Res incorporeas ab omnique materia seiugatas & nudas, vniuersales rerum notiones atque formas, huius opera omnium animantium vnus homo cognoscit. Vnde statim huius essentiam simplicem esse, indiuiduam, ab omni materia & corpore abstractam abiunctamque deprehenditur: neque demum vllius instrumenti corporei opera indigere, alioqui particeps fieret corporis: hisq; potissimùm à sensu distare. Iam verò si instrumento corporis intelligentia non opus habet, neque profectò ei miscetur, neque ab eius qualitatibus afficitur, prorsumq; impatibilis euadit. Itaque intelligentia simplex est, incorporea, separata, impatibilis, immortalis, atque æterna, imitatione Deo proxima, homini diuinitus & extrinsecus accedens. Omnis tamen eius quæ in nobis fit actio atque cognitio (quam etiam intelligentiam dicere solemus) ab hisce rebus tracta est quæ sub sensum recidunt, hoc argumento, quòd quem natura cæcum surdumq; progenuit, is non possit Geometriam edoceri, neque qui odoratu captus est, aut gustu, possit vllam de saporibus & odoribus cognitionem animo concipere, & qui non sentit, nihil discere, nihil intelligere. Quocirca ex spectris & imaginibus rerum externarum, quæ omni materie spoliata communi sensu continentur, necessum est primas & simplices intelligendi notiones proficisci. Vt externarum rerum qualitates sensibus subiecta sunt materia, ita illarum imagines interiore sensu conceptæ, atque ab omni corporea labe expurgatæ, subiiciuntur intelligentiæ. Hæc autem in illas incumbens, intellectiones elicit, & de illis multa cognoscit, quæ sensus mouere non possunt: ab imaginibus tamen primùm cietur, quemadmodum sensus à rebus externis. Ergo quum intelligentiæ obuersantur puræ imagines, si ex illis debent abstractæ quædam formæ confici, necesse est facultatem adesse, quæ illas materiæ sordibus prorsus vacuas & absolutas excipiat, & tanquā thesauros conseruet. Solent Peripatetici hanc intelligentiā patibilem appellare, quæ pro subiecto quodam & gremio data formis & notionibus excipiendis, illis quasi substernitur. Quoniam verò quicquid in rerum natura consistit, præter materiam, effectionem & perfectionem demum consequitur, sine qua temerè & fortuitò nasceretur: necessarium est patientem intelligentiam ab altera quadam perfici, quæ dignior quodammodo quum sit & præstantior, agens intelligentia nuncupatur. Hæc tota patibili intelligentiæ immergitur intexiturq;, atq; ex his tanquā ex materia & specie fit res vna. Itaq; sentiens anima tanquam materia quædam substernitur patibili intelligentiæ, hæc autē materia fit intelligētiæ agentis, quæ propriè & maximè debet species censeri, & simplex formarum forma: ad quam quum natura processerit, non vltrà progressura receptui canit, nullā præstantiorem, nullam nobiliorem formam inueniēs: cæteræ autem quæ illi suppares sunt nunc materiæ, nunc formæ conditionem subeunt. Ex duabus naturis tanquā ex materia & specie ratio atque mens constat, ipsa quidem incorporea, impatibilis & immortalis, tota quidem diuinitus adiecta nobis. Hoc autem rectiùs accipi vellim, nempe quòd intelligentiæ agentis appulsu nulla fiat concretio, sed hæc vna eademq; sit atque intelligentia patibilis, fiatque ex illis res simplex, quæ tamen

Intelligentia est incorporea.

Intelligentia.

Omnis intelligentiæ actio ducta est à sensibus.

Intelligentia patibilis.

Intelligentia efficiens.

Intelligentia agens omnium summa est & suprema.

Mens vt cōstet ex duabus intelligentiis.

duarum rationes obtineat. Neque reapſe intelligentia patiens alteram agentem tempore præcedit: nam ſimul ac rerum notiones acceperit, per illas cognoſcit: ſed vt accipiendi & agendi, ſic & illarum intelligentiarũ diuerſa eſt ratio. Quaſcunque mens ſingulas & indiuiduas rerum imagines atque notiones materia liberas; intelligentia patibili exceperit; eas dein agente intelligentia tractans apprehendit, atque primùm quidem ſingulares; mox deinde vniuerſas ex illis formas elicit. Hîc duæ iam ſe promunt intelligentiæ facultates; vna patibilis, agens altera. *Componendi facultas.* Quoniam verò agens intelligentia non modò ſimplices illas rerum notiones apprehendit, ſed etiam (quemadmodum in nobis ipſis experimur) multas in vnam componit; hincque alia affirmat; alia inficiatur, tertia quæ iſthæc efficiat ſtatuenda vis eſt intelligentiæ, quam componendi facultatem appellant. Enunciatione compoſita tum deinde iudicare ſolemus; & decernere quid verum falſumve ſit, quid bonum & honeſtum; quidve perniciosum: quæ omnia efficit vna *Iudicandi facultas.* iudicandi facultas. Hinc demũ ex aliis alia nectentes, quàm plurima complexione concludimus, ſicque inductione aut ratiocinatione ſcientiam aut opinionem *Ratiocinatrix facultas.* comparamus, idque eius facultatis opera quam ratiocinatricem appellant. Supra has omnes ſe extollit contemplandi facultas; quæ ſapientiæ rerumque æter- *Contẽplatio.* narum ſtudio tenetur. Quiſquis autem illius amore & ſuauitate non ſatis illectus, *Actio.* ad res caducas ratiocinandi vim conuertit, omneque ſtudium ad humanas refert commoditates & vſus, is vice contemplationis, actionis ſibi facultatem adhibet. Si quid autem rectè facturus eſt, aliam facultatem accerſet ſibique iunget, *Conſultatio.* quæ conſultandi eſt & deliberandi. Ita iis inſtructus ſi quam habet ſcientiam vel *Prudentia.* opinionem, bona conſultatione ad domeſticarum aut ciuilium rerum adminiſtrationem conferat & accommodet, vt prudens inde dici conſueuit: ita & prudentiæ facultate tum maximè vtitur. Sin verò illas ad vilioris operis & artificij *Ars.* conſtructionem adducat, artemque ſibi paret, artificem facultatem exhibebit. Hoc loco voluntas exiſtit, non vtique ſimplex & temeraria, ſed libera & quę bo- *Voluntas.* ni cuiuſdam opinione per conſultationem ducta, quod bonum eſt & vtile ſeligit, vnde electio à quibuſdam dici ſolet, quam Græci προαίρεσιν, nos conſilii facul- *Electio.* tatem appellamus: hęc ab intelligentia non ſubiecto aut eſſentia, ſed cogitatione duntaxat & definitionis ratione diſtat. Ex conſilio & propoſito rem vnamquamque perſequimur, ſi bona ac vtilis videtur: ſi verò tanquam mala reprobetur, eam declinamus. Hincque ſurgit effectrix facultas quæ conſilij conatus implet & exequitur, & qua ad rem perſequendam impellimur: hæc autem eſt omnium facultatum intelligẽtiæ poſtrema. Memoriæ & recordationis facultates non primùm & per ſe in intelligentia, ſed in communi ſenſu collocantur, huiuſque duntaxat interuentu ad intelligentiam pertinere poſſunt, quemadmodum nos poſthac in his quæ de functionibus tradentur, pleniùs diſſeremus. Ne autem certos inſtituti mei limites prætergredi videar, his ſummatim decurſis, quæ propriè Philoſophum decent, ad vnius vitalis animæ facultates me confero.

De vitali facultate, quam Ariſtoteles eandem atq. naturalem exiſtimauit. CAP. XII.

EXPLICATVRÒ mihi vitalis noſtræ facultatis ſubſtantiam atque præſtantiam, quamplurima obuerſantur inuoluta ſummeque ardua, quibus præclari *Vis naturalis & vitalis vna & eadem ſunt Ariſtoteli.* philoſophi Ariſtotelis patrocinio corroborati, contendunt nullã eiuſmodi vim in nobis ſeorſum inſidere. Is enim quum omnes animæ partes atque facultates ſigillatim numerando percenſeret, hanc omnino tanquam nulla ſeorſum eſſet, prætermiſit, ſtatuens nimirum naturalem vim omnium primam, cunctorumq; viuentium communem, quam eandem nullo nominum diſcrimine, nunc altricem, nunc vitalem appellat. Huius enim proſpero fauore & præſentia, nutritio atq; vita in cunctis manet, perit autem dum illius benignitas ſe ſubtrahit. Vitam quidem nutritione accretioneque definit; quòd vſque eo dum vita erit, nutritio quoque perſtabit, hac autem deficiente, vita pariter tolletur. Itaque ſi eo authore vnum idemque ſunt vita & nutritio, itemque viuere ac nutriri: quæcunque facultas

facultas corpus alit ac fustinet, eadem vitam quoque tuetur, neque à naturali diuerſa eſt vitalis facultas. Quinetiam inſitum calorem, cuius ſubſidio natura omnia cõcoquit corpusq; nutrit; ſine quo nõ poſſunt animalia, ſed ne ſtirpes quidem conſiſtere, vitalem appellat, quòd inde ſit omnium viuentium ortus, & vitæ permanſio, quodque eo deficiente, interitus ſit omnium. Quanquam autem omnis vitæ & interitus cauſam huic ipſi calori acceptam refert, quem inde vitalem & ſalutarem conſueuit appellare, nullam tamen in eo vim collocat, quæ à naturali ſit diuerſa: ſed hanc vt omnium primam in eo vitali calore conſtituit, ita & vitalem iure dici contendit. Non enim hic calor opifex eſt functionum corporis, ſed animæ eiuſque facultatum tanquam vehiculum & inſtrumentum, ſine quo eæ neq; alimentum conficere neq; aliud quicquam poſſint efficere, ſed ne conſiſtere quidem. Vnde intelligitur illic facultatem verſari, vbicunq; calor fuerit deprehenſus. Atqui plurimum in corde hunc vigere & flagrare ſenſus confirmat, illincque vbi plurimus eſt & vberrimus, tanquam à fonte quodam in omne corpus diffundi atq; deriuari. Qua conſtanti validaq; ratione aſſeuerat vitam & facultatem quæ ſemper cum iſtius caloris integritate ſimul eſt, vniuerſum quidẽ corpus ſuſtinere, ſed totam ex corde tanquam è fonte & principio quodam fluxiſſe, quod tũ vitalis, tum naturalis facultatis prima ſit ſedes primaq; origo. Hoc viſceris dignitatem & præſtantiam luculenter declarare, quòd omnium in corpore primum vita fruitur, poſtremumq; mortem oppetit. Deinde ſedem quæ in corpore medio eſt, dignam quidem haberi, & tutò ſub pectore conditam, vbi arx vitę cõmodiſſima ſtrui debuerat. Porrò autem in quo principe corporis locò & in qua eius loci particula vitalis & inſiti caloris principium eſt, ibidem naturalem altricemq; animam omnium quidem primam collocari: non enim hæc poteſt citra caloris opem aut alimentum conficere, aut corpus nutrire. Quocirca à perenni illo fonte caloris nequit vita & prima nutriendi facultas ſeiungi. His demum tanquam conſequens annectit, cor primam eſſe & ſummam conficiendi ſanguinis officinam, hincq; venas perinde ac arterias propagari, & in corpus vniuerſum proferri. Quicquid virium cor in perfectis animantibus accepit, idipſum in exanguibus parti cuipiam tribui, quæ cordi proportione reſpõdet: in ſtirpibus autem ei quæ media inter radicem & ſtipitem interponitur. Sentientis porrò animæ ſedem eódem intruſit, hac duntaxat ratione adductus. Animal omne qua animal eſt viuit, neq; fieri poteſt vt id quod ei tribuit vt animal ſit, non etiam eidem vitam conferat. Quocirca concludit quocunq; id principio animal eſt, eodem quoq; idipſum viuere, neque ſeiuncta hæc diuerſaque eſſe principia: alioqui enim vt duo principia, ſic duæ fierent cuiuſque animantis animæ, & vtrouis qualibet ex cauſa diſſoluto & extincto, alterius ope animal etiamnum conſtaret atq; viueret. Ex quo demum infert vnam eandemq; eam ſubſtantiam eſſe qua id viuit & animal eſt: tametſi varia id diuerſaq; fit ratione & cogitatione, neq; qua ratione eſt animal, eadem ipſa viuit. Itaq; ſi in corde aut in alia parte quæ huic proportione comparatur, vitæ fons & origo collocatur, ibidem eſt ſentiendi principatus, quo animal omne conſiſtit. Iam verò in quo ſenſus, in eodem voluptas & dolor ineſt, perceptioque iucundi atq; moleſti, ex quibus cupiditas naſcitur & appetitio. Præterea ex ſenſu ſurgit cogitatio & comprehenſio, ex hac autem & ex appetitione, inceſſus itioque animalis. Vnde planè & expeditè conficit omnes ſentiendi, cogitatione fingendi, appetendi, mouendique vires è corde duci; externorumq; ſenſuum in capite quidem poſitorum originem cordi acceptam referri, omneſq; tum mouentes tum ſentientes neruos illinc tanquam à fonte primo deriuari. Ergo anima illis inſtructa facultatibus in corde potiſſimùm quidem inſedit, ex quo tamen in omne corpus æquabiliter ſe fundit, partibuſque ſingulis inhæret. Hoc planè declarant animalium quæ inſecta vocãtur deſectæ partes, & ab arboribus auulſi rami: viuunt enim priſtinaſque functiones etiãmnum retinent, ſeruarentque diutiſſimè ſi nutriendi inſtrumenta non deeſſent. Id planè argumẽto eſt partes has tantã in ſe animi vim habere, quantã & ipſa olim integra: At perfecta animantia & homines, non viliori & abiectiori conditione viuunt,

Vim eam naturalem in corde eſſe.

Cordis præſtantia.

Nutriendi vis in corde.

Venas & arterias ex corde naſci.

Sentiens anima in corde.

Motus & imaginatio in corde.

Nerui à corde.

Cor animæ ſedes.

Anima in toto reuera tota eſt, & in qualibet parte tota eſt poteſtate.

quàm ſtirpes & inſectorum genus. Ex quo fit, vt integri cuiuſque viuentis vnica ſit anima, quæ vniuerſa corpus vniuerſum continet. Si dum id in partes diſtractũ eſt, partium vnaquæque propria anima regitur, fient tum complures animæ, quę prius vnica fuerant. Quapropter in integro re ipſa quidem vnica eſſe dicitur, at poteſtate complures, quòd ex ea fieri multæ poſſint. Vnica autem & ſimplex quę in nobis ineſt anima, diſpares longeque diſſimilimas functiones idcirco edere poteſt, quòd varias facultates & diſparia partium temperamenta ad illas accommodat: quemadmodum vnus idemque artifex, variis inſtrumentis diuerſa pleruneque & diſſimilia opera condit & reponit. Ea igitur eſt Ariſtotelis de partibus animæ eiuſdemque facultatibus, & de communi earum ſede ſententia, ex omnibus philoſophiæ monumentis deprompta: ita ſibi quidem cohærens ſuiſq; principiis conſentanea, vt nullis argumentis, nulla diſputatione quæ de vniuerſo ſit genere, conuelli labefactarique poſſit.

Anima vna diſſimilimas actiones edit.

Medicos Platonem ſequutos, vitalem facultatem à reliquis diiungere. CAP. XIII.

CÆTERVM ſi ſingula diligenter ſtudioſeque ſpectabimus, in quibus maxima multoq; certiſſima vis ineſt demonſtrationis, non pauca ſanè occurrent, quæ planè vniuerſa illa redarguant, commonſtrentque luculenter, præter duas animæ partes, quæ pro certis atque conceſſis receptæ ſunt, tertiam vitalem eamque diuerſam haberi, cuius ſit vnius ſedes in corde. Perennis enim & conſtans deprehenditur in nobis cordis & arteriarum motio, cuius aſſiduitate perpetua eſt ſpirituum procreatio. Hanc autem cuiuſnam facultatis opera fieri arbitrabimur? Non animalis, vt cuius motus omnis eſt ad arbitrium, qui orta defatigatione ſenſim ingraueſcit atq; demum intermittit: cordis autem & arteriarum motus non eſt in noſtra poteſtate vt nobis pareat, ſed continuatus nullius cauſæ vi laceſſitus, & qui nunquam interrumpi poteſt. Neque præterea hic à naturali facultate regitur, vt quę corporis nutritioni duntaxat addicta eſt & mancipata, nec tam apertos motus ſolet expromere. Aut ſi hos profert in nobis, quid eſt cauſæ cur non ſimiles efficit in ſtirpium genere, in quibus tamen nihil tale conſpicitur? Neque demum inſitus & naturalis calor tantæ motionis eſt author, tum ob eas quas modò percenſui rationes, tum quòd is per ſe quum ſimplex ſit qualitas, non poteſt eſſe efficiens cauſa motionis: aliàs enim naturam eum eſſe confirmaremus. Sentire quidem rectè videtur Ariſtoteles, motionem illam ex materiæ & refrigerationis neceſſitate quadam fieri: cæterùm iſthæc neceſſitas, incitās duntaxat & impellens, non autem efficiens cauſa rectè poſſit exiſtimari, ſed aliam ſuperiorem atque præſtantiorem ſcrutari neceſſe eſt. Erit igitur in vitali cordis calore vis quædam & facultas harum motionum, & aliorum quæ poſthac referam operum effectrix, quæ vitalis quoque nuncupata, à naturali & à ſentiente prorſus diſſideat. In hæc fortaſſe quum penitus introſpexiſſent, quicunque ſub duce Auerrhoide in hanc Ariſtotelis ſententiam iurarunt, hac diligenti rerum obſeruatione adacti ſunt, vt vitalem eam facultatem intromittant, atq; ſuſcipiant, ſed quam (ne violetur iuſiurandum) modo quodam incomprehenſo ſomnient veriùs quàm cogitent, in altricis illius & naturalis facultatis genere comprehendi. Itaque duas conſtituunt ei differentias, vnam vitalem, alteram altricem, iudicantque vitalem altrici in opem & ſubſidium fuiſſe additam. Hoc illi commento probabile quiddam afferre videntur, ſed tamen Ariſtotelis mentem offundunt, qui vnam eandemque vim nunc altricem, nunc naturalem, nunc vitalem conſueuit appellare. At mihi cum illis controuerſiæ nihil eſt, qui eò iam adducti ſunt, vt nobiſcum concedant tres in nobis facultates conſiſtere, naturalem, vitalem, & animalem, quarum gubernaculis corporis natura & integritas tenetur & cohæret. Iam verò tempeſtiuum eſt demonſtrare haſce tres, non modò cogitatione, ſed re ipſa & eſſentia inter ſe diſtare, eſſeque ſeiunctas. Omnia enim quæcunque ſic comparata ſunt, vt poſſit eorum vnumquoduis vel lædi & labefactari, vel prorſus interire & extingui, aliis conſtantibus & inuiolatis, diſiuncta ea ſunt, neque

Vitalis neceſſitas demonſtratur.

Auerrhoidis cauillus.

Animalem facultatem lædi aliis illæſis.

neque vnam eandemq; substantiam complent. Atqui in osse, in cartilagine, cui secundum naturam firma sit constitutio, nullus inest sensus nullaque sentiendi facultas : vitalis tamen & naturalis insunt, quarum beneficio alitur, atque viuit. Lethargus, sensus omnes motumque consopit, totamq; vim animæ sentientem stupidam reddit, reliquis integrè valentibus. Paralysis quamcunque partem vehementer prehenderit, sensu motuque priuat, aliis permanentibus quæ partem non sinunt contabescere. Sicque multifariam vis sentiens aut omnino lædi potest, aut partem quampiam deserere, aliis in nullam offensionem incurrentibus. Cæterùm in atrophia, palàm est ex nutritionis errore vim altricem incommodo detrimentoque affici, necdum tamen alias concuti. Nec profectò desunt qui iudicent partis cuiuspiam nutritionem sensumque prorsus exterminari, vita duntaxat superstite, quum nempe ealiquefacta in totum extabescit, solamque vitalem facultatem retinet, quæ illius integritatem tuetur, obsistitque ne illa consumpta putredine dissipetur. Est enim putredo vitæ aduersa, neque aliud quàm vita obsistit ne pars in perniciem agatur. Quicquid igitur nutritione sublata integrum præterea manet neque putrescit, id sanè viuit, vitalique facultate sustinetur. Hinc vt facetè ita præclarè olim dictum fuisse animaduerto, hanc vim datam esse corpori pro sale, ne putrescat, quod hæc vna possit omnē interitus pernicie̅ retundere, arcere, præcludere. Hæc. n. summa est illius actio, non vt corpus alat, nō vt rerū occursum sentiat, sed vt vitā & integritatem cōseruet. Quinetiā quū quis pestilenti febre malè torquetur, affligiturque cordis dolore, vomitione, animi defectione, quumque pulsus obscurus & imbecillis deprehenditur, quis tum ambigere potest facultati in corde vitali, cuius hæc sunt opera, negotij plurimū exhiberi, aliis quidem aut nihil omnino, aut multò minus agitatis? Vt enim alia morbi genera aliis solent facultatibus malum inferre, sic hoc maximè pestilens vitalem vim obsidet, oppugnat, atque demolitur. Itaq; potest quæuis vna facultas noxam & incommodum subire, reliquis aut nondum aut non peræquè læsis: quin fortasse potest in quapiam corporis particula vis animalis ex morbo perire, simul cum hac & naturalis, vna superstite vitali, quorum omnium rationes posthac vberiùs afferemus. Vnde planè perspici potest, tres illas non modò cogitatione, &(vt dicere solent) ratione, sed re ipsa propriaq; substantia diiungi.

Prima ratio. *Secunda.* *Tertia.* *Naturalem lædi aliis illæsis.* *Vitalem lædi posse aliis illæsis.*

Tres animæ facultates sedibus atq; locis discludi. CAP. XIV.

NVLLA vis animę quæ potissimum obstricta sit corpori, quicquam potest efficere citra instrumenti alicuius subsidium. Quum autem vel animæ instrumentum vel domicilium offensionem acceperit, necessum est profectò, aut ipsius quoque facultatis substantiam lædi, si inde originem duxit, quod plurimi confirmant, aut certè (quod in externis fit artificiis) effectus cōtortos & deteriores reddi, præpediriq; functiones. Quare si cor vna est omnium facultatū sedes; quoties id iniuriam & incommodum accipiet, omnes hæ facultates necessariò peræquè lædentur. Hæc autem perspicuè falsa esse & inania, declarant, quæ in pestilentibus febribus aliisq; venenatis morbis obtingere proditum est. Quin & posthac apertius erit, multis ex causis cor eiusq; actiones affici, constantibus aliis viribus. Itaq; tres eæ quæ sunt, non essentia modò, sed sedibus quoq; & principatu disiectæ sunt, neque in eodem possunt solio considere. Quòd si earum opera & effectus magna cum cura & diligentia intuebimur, non operosum fortasse fuerit propriam cuiusque sedem designare. Perspicuè cernimus esculenta potulentaq; in eas partes, quæ sub præcordiis positæ sunt, maximè in ventriculum illabi, vbi primùm concocta, deinde iocineris vi in sanguinem cōuersa, alendo corpori fiunt idonea. Cerebrum etiam tanquam commune sentiendi principium à sensibus omnibus circumsederi quis non videt? eosque per somnum comprehenso cerebro quasi vinctos teneri, excitari autem & operam quemque suam conferre per vigilias liberato illo & soluto? At cor in somno semper cietur & agitatur, nunquam facta intermissione officii conquiescit. Hoc si sensibus prima est efficiendi causa, cur non eorum functio similiter perpetua sit & continens? Con-

Tres animæ partes locis discludi. *Iecur naturalis animæ sedes.* *Cerebrum principis animæ sedes.* *Prima ratio.*

Secunda. *Tertia.*

quaſſato compreſſoque vehementer cerebro, animans continuò ſenſus omnis motusque expers obtorpeſcit: cerebrique offenſione fiunt obliuio, ſtultitia, delira tio, apoplexia, quibus tum principes tum ſenſuum præpediuntur actiones, ab hisque malis liberant quæ cerebro, non autem quæ cordi adhibentur remedia.

In iecore naturalis eſt.

Malè autem affecto iocinere ægrè corpus alitur, aliàs atrophia extabeſcens, aliàs corrupto humore turgidum: quumque ei viſceri valetudinis curatio adhibebitur, altrice facultate corroborata ad ſalutem corpus omne reducetur. Nemo eſt tam delirus qui conſtantibus his malis velit facere medicinam cordi, aut hanc ſi fortè tentet, non hallucinetur, expectationemque ſuam decipiat. Itaq; ſenſuum actiones in capite maximè, naturales in iis partibus quæ ſub præcordiis ſunt, explentur ac vigent. Vbicunq; autem eæ plurimum eminent & apparent, ibidem conſentaneum eſt vim & facultatem earum effectricem dominari, ſuumq; principatum habere: nam hac iſta ratione ductus etiam Ariſtoteles vitæ principium in corde collocat, quod omnium primū viuit, poſtremum emoritur. Ex propriis igitur operibus, ex medendique ratione, altrix vis & naturalis in iocinere, animalis ſeu ſentiens in cerebro; reliqua vitalis in corde conſtituenda videbitur.

Argumenta à propriis canalibus.

Nunc autem mihi liceat rei fidem iis ductibus confirmare, qui facultatibus ad proprias functiones ſubſidio veniunt: venæ quidem naturali, nerui animali, arteriæ vitali. Omnes quidem quemadmodum & ipſas facultates ex corde naſci prodidit Ariſtoteles, nequicquam à mente ſua, nequicquam à ſe ipſe diſcedens: rectè exiſtimans illic facultatem & partem animæ ſigi debere, vnde illius inſtrumentum naſceretur, ductusque deriuaretur. Quocirca quum arterias ex corde duci, omnemque pulſationem hinc eas accipere inter omnes conueniat, ſi præterea neruos è cerebro, venas è iecore primam originem duxiſſe commonſtrem, videbor etiam planum feciſſe, illud domicilium eſſe animalis facultatis, hoc verò naturalis. Vt in arboribus vniuerſoque ſtirpium genere, maiora minorum ſunt principia, & truncus omnium ampliſſimus deorſum radices agit, ſurſum autem in ramos diffinditur, hi rurſus in alios exiliores, dum tandem in tenuiſſimam ſobolem vndique propagetur atq; fruticetur: hincq; vnus omnium conſenſus in trunco principium conſtituit, & eam vim quæ ſtirpi moderans, alimentum trahit diſtribuitque ſingulis partibus: ita ſanè in venis atque neruis ſtatuendum videtur.

Venas à iecore naſci.

Prima ratio.

Cæterùm vena caua quà cordi affiſtit multò quidem tenuior eſt, quàm vbi è iocineris conuexo emergit: quinimò hîc in duos ramos diffinditur, quorum vterque duplo maior eſt eo, qui ad cor ſurſum irrepit: quod planè argumento eſt non è corde, ſed è iecore primam venis originem eſſe.

Secunda.

Huc accedit, è cauis regionibus interioreq; facie, iecur venā ad portas emittere quæ ſerpens multiplici lapſu & erratico, complures riuulos tanquam radices effundit in ventriculum, in omentum & meſenterium. His autem (venæ tametſi ſunt) nulla intercedit cum corde communio aut ſocietas, ſed ne cum his quidem venis quæ è iecoris facie conuexa emerſerunt: quare ſtirpium exemplo iecur venarum origo conſtituendum eſt. Ex quo intelligitur partem in ſtirpibus inter radicem & truncum interpoſitam, quam Ariſtoteles cordi comparauit, iecoris potius quàm cordis ſimilitudinem ſpeciemque gerere, vt in qua vis inſit naturalis, eam prorſus exprimens, quæ in iocinere conſedit.

Tertia.
ab animalium conformatione

Poſtremò vt perfectis animantibus arterias è ſiniſtro cordis ventriculo naſci animaduerſum eſt, ſic terrenis animantibus iisque vocalibus dexter ventriculus adiectus eſt, in eumque inſerta vena cauā, vt inde erumpente reiectoque ſanguine pulmones alerentur. Muta autem animantia, vt piſces omnes, dextro ſinu defici atque deſtitui, omnium iudicia ſenſusque confirmant, quòd aquatilia neq; pulmones habēt, neq; vociferantur, neq; ſpiritum ducunt. At nihilominus ſanguine aluntur in venis recondito, ipſæq; venæ omnium iecori ſic affixæ ſunt, vt apertè hinc deriuari cernantur.

139·52·/152·33·/

In dextrum autem cordis ventriculum (vt quem non habeant) nec inferi, nec inde poſſunt educi. Quid quod vena in piſcibus vix cor attingit, potéſtne inde exoriri vnde longius abeſt atque diiungitur? Eadem propemodum ſunt rationum pondera in neruorum exortu, quos palam eſt cor non attingere, neq; ei vlla cōmunione iungi: vt idcirco nemo

Neruos non à corde, ſed à cerebro naſci.

(niſi

(nisi qui in contemplãdis rebus cæcus fuerit) existimet à corde tanquam à principio eos emanare. At si diligenter cerebri structura animo sensuque lustrabitur, clarum erit & euidens neruos omneis sentientes illinc deduci, ortusque sui primordia accipere. Si substantia spectabitur, eos cerebri tanquam surculos arboris partes esse, sed quæ in extrema corporis progressæ, tum viæ longitudine, tum locorum per quos tractus est siccitate, mira soliditate durescant. Spinæ etiam medulla vera cerebri soboles, quà foras excedit ampla quidem est, tãtò deinde gracilior facta, quantò longiùs processit. Ex hac autem tanquam ex arboris stipite, quamplurimi vtrinq; nerui adeò expressè & perspicuè diffunduntur, vt nisi sensuum fides & præstantia tollatur, hæsitari non possit, omnes aut proximè aut medullæ interuentu ex cerebri substantia prodiisse. Vetus olim fuit sententia, quæ ob duritiem eorum ortum meningibus tum cerebrum tum spinę medullam circumplicãtibus, acceptum referret. Ab his fortasse nerui omnes inuolucra quædam acceperũt, medullæ tamen (quæ ramorum qui in arboribus sunt exemplo, intus inseritur) origo cerebri substantiæ datur. Hæc autem prima est & præcipua nerui portio, quà valente motio omnis conficitur, & qua læsa concidit. Ergo ex functionum proprietate, ex instrumentorum positu, ex ductuum ortu ac deriuatione, in promptu & ante oculos esse debet, vim & facultatem animæ naturalem in iocinere, sentientem in cerebro, reliquam autem vitalem in corde, quasi in sede propria constitui. Quibus etiam confectum arbitror eas non modò simplices facultates, sed loco sedibusque disclusas haberi.

Neruos non nasci à meningibus. Pag: 103 lin. 50.

Conclusio

Rationum quas aduersarii proponunt confutatio. CAP. XV.

Atiam video Sophistarum veriùs quàm Aristotelicorum turbam his obstrepere, qui tametsi planè vident naturæ functiones in iocinere, animales in cerebro, vt in ventriculo chylosin, & in oculo visionem: has tamen fateri nolunt facultatum esse sedes, vt neq; neruos à cerebro, venas à iocinere proferri. Quid est causæ cur ita censeant? quoniam (inquiunt) non vt medici sensuum æstimatione de his iudicio decernimus, sed vna duntaxat ratione demonstratiua. Quomodo? Quia princeps Auicennas scriptum reliquit, Philosophos qui vires omnes reponunt in corde, omnia altiùs prospexisse, inuestigasseque rationes magis necessarias: medicos verò quæ sensus duntaxat mouent sequutos, facultates illas sedibus distraxisse. O delirationem incredibilem! desipientis enim arrogantiæ est argumentationis necessitatem sensuum authoritati anteponere. Sed quid necessitatem dico, quum nulla in id necessaria argumentatione, sed ne satis quidem probabili adduci possint? Nunquid quòd sensu comprehensum est, potest vlla ratione conuelli? Tanta est eorum in vnius opinione pertinacia, vt errare malint, & in controuersia concertationeque perpetuò versari, quàm syncera mpuramque rerum cognitionem capere: atque quum perspicuis dubia debeant illustrare, dubiis perspicua tollere conantur. Quænam autem est eorum tam firma constansque ratio? Cor quia nobilissimum est & vitæ fons; idcirco animæ omniumque eius facultatum sedem esse & principium: cerebrum autem, iecur, ventriculum, reliquasque partes illarum instrumenta duntaxat esse: omnes in corde altissimis defixas esse radicib9, at illarum functiones aliis partibus alias comparere. Est igitur (inquiunt) cor principium, quod omnes facultates sinu complexuque suo continet atque fouet, non autem principium edendæ depromendæq; functionis. Hac interpretatione, quam plerique quasi ex tripode dictam suspiciunt & admirantur, putant Platonis medicorumq; obseruationem Aristotelis argumentationibus reconciliare, sicque omnem se controuersiam dirimere. Sed quàm vanus & irritus hic labor, velle eos qui ex instituto distracti sunt, in concordiam adducere? Cor, inquiunt, omnium est facultatum origo, quia nobilissimum. Quasi verò rex qui totius est imperij nobilissimus, omnium subiectorum vires in se vnus comprehendat: & quia penes illum sit omnis necis & vitæ potestas, idcirco subiectis propriæ vires non insint, quibus quæ sua sunt procurent. Expendamus autem ponderemusque diligentiùs controuersiam *Confutatio.*

hanc rem, & plenam dissensionis inter doctissimos. Si iecur & cerebrum non primariæ sunt sedes, sed instrumenti duntaxat rationem acceperunt, hócne à conformatione & figura solùm habent, an etiam à temperamento? Ab vtroque (opinor) cauti nec incallidi respondebunt: cæterùm temperamento quàm conformatione plus effici: sanguis enim in iecore, & spiritus animalis in cerebro, à substantiæ proprietate & à temperie potius quàm à conformatione procreatur. Quoniam igitur ex temperamento vis quædam & facultas enascitur, quæ causa est efficiens, in vnaquaque particula vt temperamentum, sic & ingenitam oportet quandam facultatem inesse, quæ functionum eius est opifex. Hoc quidem & illi tanquam planè consequens fatentur: quum vitalem spiritum ex corde videat per carotides arterias in contextum admirabilem, & in cerebri ventriculos efferri, illicòque in animalem conuerti. Isthæc autem conuersio vndenam & à quo prodiit? Nónne ex vi aliqua quæ cerebro propria insideat & ingenita sit? Neque hoc illi diffitentur. Necesse est ergo hanc istam vim insitam quæ spiritum gignit animalem, animalem quoque haberi: quî enim fieri posse intelligemus vt hoc aliud gignat, cuius vi nulla & potestate sit præditum? Multi quidem aiunt hoc fuisse Auicennæ decretum, ne dicam subterfugium, spirituum omnium vt certè facultatum vnam esse eandémque substantiam: atque quum ea sit vitalis spiritus in corde, portionem quæ in cerebri ventriculos contendit, temperationem quandam adipisci obeundis animalibus functionibus idoneam. Hunc tamē spiritum vim nouam illinc nullam consequi, quæ non antè fuerit, neque substantia, sed qualitate duntaxat mutari & noua constitutione, quę spiritum illum vitalem aliter atque prius versans ac præparans, efficit vt ad functiones animales accommodetur, & animalis in eo facultas nunc primùm sese expromat. Prius enim huius facultatis substantia ei spiritui insidebat, quum adhuc in corde tenebatur, nondùm tamen ea se functionibus exprimebat, quòd impedita esset hec rebus consentaneis & adiuuantibus instructa. Solers ista quidem & subtilis rerum notatio, sed tamen falsa nimis & fallax assensio. Spiritus dum in contextu admirabili atque in cerebro propriam temperiem mutauit, nónne simul substantiam & speciem mutauit? Si speciem, nónne & facultatem? Aliàs enim nulla fuerit toto corpore spirituum speciē distinctio. Quod si fatentur, neque vlla profectò fuerit humorum speciē differentia, sed solo accidente distabunt, sanguis, lac & semen. Et quicunq; ingerentur cibi, non in ventriculo, non in iecore, non in venis, nō in reliquo corpore, aliam quàm in qualitate mutationem subibunt: erit vna eadēq; omnium vbiq; substantia ac species, nō eorum modò quæ in corpore continentur, sed ipsarum etiam partium. Hoc autem quid aliud est, quàm rerum species ac differentias de medio tollere? quàm omnia in idem substantiæ genus contrudere? quàm rerum ortus & interitus in naturæ mundique exilium agere? quàm omnia omnibus confusa permiscere ac perturbare? Quòd si speciē distāt corporis partes, & qui ab illis conuertuntur humores, cur non item spiritus substantia & speciē inter se distabūt, quos palàm est multò tenuiores esse, & facilè mutabiles, vt expeditius quàm illi partium quibus assidebunt, vim & conditionem subeant? Itaque consentaneum magis est, vt cerebrum à corde, ita animalem spiritum à vitali, specie atque substantia differre, diuersisque illos facultatibus teneri. Quicunque aduersa sustinere contendent, multis astricti vinculis, eò quo minimè volunt imprudentes reuoluentur. Quocirca multò melius quàm illi & luculentius Alexander Aphrodiseius, quamuis impensè Aristotelicæ disciplinæ studiosus, cerebro, iecori, ventriculo, reliquisq; partibus proprias vires addixit: qui quū alias esse distinxisset quæ famulantur & seruiunt, alias quæ regunt & quasi dominantur, subiecit animæ principatum in corde cōstitui, vires autem eas, quæ velut subiectæ famulantur, in varias corporis partes disiici. Nam quæcunque ad animalis facultatis demonstrationem attulimus, eadem ferè ad naturalem & reliquas accommodari possunt. Quisquis igitur volet naturalem contemplationem medicis obseruationibus confirmare, omni deposita concertationis inuidia, tres animæ facultates, vitalem, animalem, & naturalem, essentia, sede, instru-

Aduersariorum subterfugium.

Confutatio multis argumentis.

Cerebri, cordis & iecoris tum vires tum spiritus specie & substantia differre.

Confutatio.

Conclusio.

inſtrumentiſque diſcludat. Nunquam enim futurum eſt, vt qui eas turbulenta confuſione connectet, quicquam in re medica vel dilucidè demonſtret, vel certa intelligentia & ratione comprehendat. Hinc videas non modò Alexandrum, ſed reliquos propè omnes Ariſtotelis interpretes, vitalem facultatem à naturali diſcreuiſſe, alios inſeruientes quaſdam facultates membris aſſignaſſe, alios non vnam & eandem, ſed planè diuerſam inſtrumentis originem dediſſe; indicium ſanè vacillantis & fluctuantis opinionis tanta interpretationum varietas. Quanquam verò vnus Ariſtoteles admirabili ſcientia, atque iudicio, in cæteris ferè ſuſpiciendus eſt, & à nobis venerandus, hîc tamen primus temerè fregit authoritatem veteris diſciplinæ, atque vt nouam conderet, partes illas animæ labefactauit atque peruertit, quas mirificè Plato erat amplexatus. Verebatur enim ne ſi illas cum Platone admitteret, multas in homine animas, & hunc multa eſſe animalia fateri cogeretur. In has autem ruinas atque falebras ſi Plato incidit, ne illas quidem Ariſtoteles vlla declinatione vitare poſſit & effugere, vt qui alteram animæ partem immortalem, caducam alteram inſtituat. Hinc Themiſtius vtrique opinioni impedimentum hoc accidere tradit, quòd non ſimplicem, ſed concretam ex partibus animam dicit. Quid autem in his ſtatuendum ſit, paulò pòſt fuſiùs diſſeretur à nobis, quum animæ ſubſtantia & integritas explicabitur.

Quid vitalis facultas cæteris præſtet & impertiat, in quibus inſit, quo accedat ordine, quid vita.

CAP. XVI.

ID quidem peruagatum vel apud idiotas omnium ſermone percrebuit, viuere ſtirpes, viuere animantia, viuere ſuperos: hos quidem ſolius mentis agitatione, iſta ſenſus impulſu, illas verò natura duce. Quum autem vnus homo naturæ, ſenſus mentiſque viribus teneatur, ſitq; naturæ vis altrix in iocinere, reliquæ in cerebro; quid eſt quod duorum iſtorum conſpiratione & mutuis officiis non ſatis gubernamur & conſeruamur? Si omnis vitæ functionum cauſa ad hæc referri putetur, quid præterea cor nobis additum eſt? qua impellente neceſſitate conditum? quænam illius actio quam iecur & cerebrum non obeant? Aut igitur omnino id ſuperuacaneum videtur, aut prima omnium facultatum ſedes. Hæc quidem ſunt quæ nonnulli inexplicabilia eſſe dixerunt & nondum comprehenſa, quæ tamen extricare & in perſpicuam lucem proferre conabimur. Animantium genus naturalem & altricem vim cum ſtirpibus quidem habet cōmunem, eamq; poſitam in iecore: ſed quæ tamen præſtantioris cuiuſdam ſit ordinis & dignitatis: omnem quippe nutriendi functionē animantia lege quadam & ratione perfectiore complent. Stirpi alimentū eſt ſuccus impurus atq; lutulentus è terra hauſtus: animāti verò id quod iam multiplici mutatione preparatum eſt, vt olus, vt fructus, vt caro. Facili promptaq; coctione & rudi quadam alimenti conuerſione ſtirpes aluntur: animantes autem non niſi vtilis alimenti multifariam facta concoctione, qua longa rerum ſerie in ſanguinem ac demum in corporis ſubſtantiam conuertitur. Quoniam igitur tam multiformis eſt in animantibus concoctio, & alimentum id perfectionis aſſequitur quò nequit in ſtirpibus perueniri: neceſſe eſt omnino vim quandam præſtantiorem in animātibus quàm in ſtirpibus nutritionem moliri, eamq; aut generis cuiuſdam eſſe præſtantioris, aut acceptis aliunde viribus adiuuari. Hac ratione perfectis animantibus cor attributū eſt, cuius calor & facultas toti corpori, maximè verò iecori & cerebro impartitur; omniumq; functiones & munera complet. At verò ſtirpibus quæ ſolius naturæ beneficio viuunt & vigent, vnica vis altrix obtigit eo ſuſtentata calore, qui tanquam materia ſubiectus eſt. Hic porro lāguidus eſt atq; iners, in omnem ſtirpis ſubſtantiam diffuſus nec facilè diſſipabilis, hoc indicio quòd arborum defracti, auulſi aut abſciſſi rami aliquantum viuunt, poſſuntq; inſiti reuireſcere & fruticari. Sic profectò exanguia animantia quæ naturæ ancipitis ſede ſtabili ſcopulis adhærent, vt conchæ: & quæ ſponte ſua intimoque motu huc illuc promiſcuè feruntur, vt apis, formica, vermis, & reliquum omne inſectorum genus; quorum

Argumentū.

questio

Vim altricem in animantibus perfectiorem eſſe quam in ſtirpibus.

Quid cor iecori & cerebro conferat inperfectis animalibus.

resectas partes seorsum moueri conspicimus: omnia quidem vitæ suæ calorem exiguum habent, eumque toto corpore æquabiliter consertum; neque in iis vlla est sedes cordi verè comparata, è qua hic calor quoquouersum in omnes partes influat & illabitur: his enim ita positis, abscissæ partes neque viuere, neque moueri possent. Contrà autem perfectiorum animantium partes, quum defectæ continuò vita priuentur, argumentum est non ex se, sed aliunde influentibus viribus eas sustineri, neque proprio solùm calore vt stirpes, verùm etiam ascito gubernari, & supra vim iecoris naturalem, aliam ex corde vitalem aduenire. Porrò autem vitalis facultas animali etiam succurrit & opitulatur, quòd ei velut pabulum & materiam suggerat, ex qua demum spiritus profertur animalis. Hinc nonnullis existimatum est, vitalem animalis gratia potissimùm conditam esse, quòd ei plus quàm naturali conferre videatur: quandoquidem præter materiam vim etiam subiicit qua in opus excitatur erigiturque, vt citra cuius opem vis animalis qualiscunque fuerat ex semine producta, ignaua & languida otiaretur. Itaque hæc omnium postrema rectè constituitur, quæ in fœtu dum vtero gestatur, tum obscuras vires ostentat, tum minimùm videtur necessaria: at quum iam editus infans hac luce fruitur, ea pectus distendens, deprimensque spiritum ducit ac reddit, nec tum exiguam opem fert cordi. Cæterùm hęc ipsa vitalis facultas non modò cæteras omnes quum rudes adhuc & inchoatæ sunt perficit, sed etiam easdem quoad viuit animal tuetur, & ad agendum impellit. Id planè declarant arteriarum interceptiones, quæ aut vinculis aut aliis quibuscunque causis opprimentibus inciderint: per has enim cordis aspiratione cohibita, mox repentè tanquam attonitum corruit animal. In syncope tantisper dum vitale robur corporis partes non illustrat, reliquæ quoque facultates omnes pariter intermissionem faciunt: mox autem vt id excitatum reuixerit ac seipsum collegerit, omnes illæ quasi recreatæ recurrunt. Absonum autem & absurdum fuerit, existimare hoc exiguo tempore partes corporis ab omni vi & facultate destitui, in quod tamen discrimen Auicennas adducitur, & quicunque statuunt facultates omnes à corde illabi. Hoc igitur temporis articulo, particulis suæ insunt propriæ & ingenitæ vires, quemadmodum & cordi, sed quas tamen nulla vis princeps stimulet & incitet. At nihilominus si robur id vitale perdiu abest, nec influit (quemadmodum quum præceps & insolens syncope hominem tollit) inficiari nolim partiũ facultates tandem corruere & intercidere, animalque prorsus vitam dimittere: tanta quippe est vitalis necessitas, vt citra illius fauorem reliquæ ne minimum quidem efficiant. Hinc rectè vitalis nomen ei potius quàm stirpium facultati est impositum, quòd præstantiore magisq; salutari vitæ genere corpora collustret, vnaq; reliquarum omnium perseuerantiam & firmitatem contineat. Est enim animantium vita facultatum actionumque omnium conseruatio. Huc autem à corde cum spiritu caloreque defluit. Mors est vitalis roboris omniumq; facultatum extinctio. Quas autem horum definitiones prompsit Aristoteles, eas non modò ad animantes, verùm etiam ad stirpes accommodauit, vt longè lateq; paterent. Vis porrò ista vitalis, totius animæ pars non est, quòd solitaria nusquam subsistat, quodq; illius ope nihil seorsum viuat: sed totius est animæ summa quædam facultas, quæ partes animæ perficit, tuetur, & quasi nexu coniungit.

Iecur & cerebrum cordis indigere auxilio, demonstrantur.

Quid cor cerebro conferat.

Animalis facultas omnium postrema.

Vitalem facultatem non modò alias perficere, sed etiam conseruare.

Vita animantium quid, et mors.

De facultatum concentu & principatus ordine. CAP. XVII.

TRES animæ facultates quanquam in perfecto animante substantia, instrumentis & sede seiunctæ sunt, fieri tamen non potest, vt posteaquam in vno eodemque corpore coierint, tum inde quasi diuulsæ & seiugatæ prorsus distrahantur. Mutua enim conspiratione vsq; eo omnes inter se aptę & connexæ sunt, vt vnaquælibet reliquarum ope consistat. At verò fieri potest vt cuiuspiam particulæ, vna animalis facultas pereat aliis commorantibus: aut simul cum animali naturalis etiam pariter occumbat, vna superstite vitali: quemadmodum fit dum in particulam per arterias dimanat vis spiritusq; vitalis, à cerebro autem & iocinere nihil quicquã illabitur. Tametsi igitur dum vita est, semper nutriri animal

Trium facultatum consensus in toto animante.

In parte corporis potest vna facultas perire aliis manentibus.

pag.109.lin.50

verùm est & compertum, non tamen id in particulis fieri est necessariū. Vna vitalis cæteras perficit atq; conuertit, & ab eisdē mutuis iuuatur officiis. Naturalis enim pabulū ei suggerit, animalis autē pectus pulmonesq; agitans, tum alimenti tum refrigerationis eius est effectrix. Animali porrò reliquæ duæ materiam subiiciunt: naturalem autem vitalis per arterias illapsa tuetur atque auget, quæ ipsa animali perpetuò eget. Ex quibus intelligitur indissolubili eas concentu teneri, nullam posse citra aliarum opem consistere, & vnaqualibet intercidente, reliquas etiam pariter emori.

Potest in toto animali vnaquælibet lædi aliis non læsis.

Cæterùm quoniam variæ & disiectæ sunt earum sedes, quarum incommodo tum spiritus, tum calor, & facultatum substantia offenditur, fieri quidem poterit vt vnaquælibet offensiunculam accipiat, aliis nondum læsis: quamuis ea si diutius inhæreat, in cæteras tum demum irrepat, fiatque omnium communis.

Quo ordine perire solent facultates.

Hoc autem intercidūt ordine, vt ab ea quæ in malum & perniciem primùm incurrit, ea proximè laboret quæ maiorem, postremò autem ea quæ cum illa minorem necessitudinem aut cognationem habet. Ab animali enim primùm vitalis, deinde naturalis afficitur, à vitali animalis: vt cui illa materiam & vitæ formam ministrat, tandem verò naturalis: à naturali vitalis, mox animalis. Hunc ordinē tum ratio, tum rerum euentus edocuit, quoties pars vnica princeps simplici morbo tenetur. Quòd si vnaquælibet facultas iacturam facere potest aliis nondum offensis, necesse est perurgente causa, eandem prius aliis, neque eodem omnes puncto temporis interire, licet exiguo pòst tempore vnus sit omnium interitus.

Ordo procreationis.

Is itaque ex mutuo consensu affectionum ordo statuitur: cæterùm in actione & administratione corporis, alius multò diuersus. Exortu quidem prima est altrix, deinde vitalis, postrema animalis.

Ordo præstātiæ & dignitatis.

Nobilitate & principatu prima atque præstantissima est animalis, ab hac vitalis, tertia altrix ignobilis & abiecta: hæc enim vilium stirpium communis est: vitalis data animantibus, quia altricis actiones integrat & absoluit, ea præstantior vtique videtur, obscurior verò & inferior animali, vt cuius causa maximè condita sit: finis autem in quem reliqua contendunt, splendore & commendatione clarus est. Quinetiam animales functiones, sentire, moueri, ratiocinari, contemplari, sapienter viuere, quia altioris gradus & dignitatis sunt quàm solùm ac simpliciter viuere, planè declarant vim harum effectricem omnium summam esse & principatum tenere.

Ordo necessitatis.

In actionum autem & vitæ necessitate omnium prima vitalis statuitur, quòd non modò reliquis materiam sufficiat, sed illas etiam suscitet, perficiat, mutuoque complexu tueatur & foueat. Siue enim particula quæuis & motum & sensum habitura est, siue debet nutritionis commoda percipere, in eā necesse est spiritus & vis influat vitalis: quæ si lædetur, mox vtriusq; functio interpellabitur, quasi in vtriusq; opus communiter concurrat. Huius itaque beneficio quum reliquæ indigeant, non autem è diuerso, vna omnium iudicabitur maximè ad vsum vitæ necessaria.

Simplicem esse animam quæ his partibus continetur, hincq; Aristotelicorum rationes dissolui.

CAP. XVIII.

Partes animæ interpositu vitalis facultatis iungi & vnam efficere animam.

STIRPIBVS ea moderatur anima quam naturalem altricemque dixerunt, vt quæ eius duntaxat gratia & officio vita fruuntur. Beluæ eam ipsam quidem, atque insuper alteram sentientem sunt adeptæ. Ex his autem vitalis facultatis interpositu aptè coniugatis, vna fit totius anima, cui pars illa præstantior nomē dedit. In homine omnes hæ partes insunt, quibus tertia insuper accedit, mens appellata, tanta profectò familiaritate cum illis consentiens, vt ex omniū concentu vna euadat anima, quæ intelligentiæ & rationis est particeps.

Qua ratione ex his partibus vna sit & simplex anima.

ante pag. 89. lib. de Abdit. 14/15/18.

Cæterùm hæc non ex illis tanquam ex discretis seiunctisq; partibus condita est, quoniam vna simplex totius est forma, omnis expers coagmentationis & structuræ, verùm nascitur ex illis, quemadmodum posteriores Geometricæ figuræ ex prioribus. Trigonus enim ad alterum trigonū si decenter aptetur, fiet tetragonus, nō composita quidē verùm simplex figura: ad hunc deinde accedens accōmodatusq; alius

trigonus pentagonum efficit, re ipsa quidem simplicem, at potestate compositum. Sic propemodum dum fœtus vtero fingitur & conformatur, primùm naturalis anima emergit seque prodit, deinde vitalis facultatis interuentu & conciliatione, anima sentiens compareat & elucet. Hæc verò quanquam simplex est, vt in beluis, comitem tamen retinet vim illam naturalem, quæ tum manens anima dici non potest, ne corporis vnius & eiusdem aut reuera complures formas, aut vnam compositam fateri cogamur. Inest tum igitur ceu illius pars duntaxat & quædam facultas: quemadmodum quæ in osse, aut quæ in carne est forma, quum iam totius speciei appulerit, supererit quidem non re ipsa & energia, sed tanquam præparatio & facultas ministra formæ succedentis: quod plenius alio loco disputauimus. Postremò autem quum mens consilij rationisque particeps immigrabit, quæ sentiens fuerat anima, iam non reapse commorabitur & residebit, sed vt facultas quædam & superioris illius quasi præparatio. Hoc loco dubitatione & rerum obscuritate æstuant quidam philosophi, qui putant fieri non posse vt simplex nostra sit anima. Etenim mens intelligentiaque nostra sempiterna habetur & immortalis, quæ extrinsecus nobis accessit: sentiens autem anima mortalis & caduca, quasi ex corpore procreata. Illa quasi separata & simplex, corpori non permiscetur, sed ei duntaxat vt naui gubernator assistit: hæc verò in corpus penitus immergitur, à quo nunquam diiungi diuelliq; potest. Illa denique, vt cogitet, vt contempletur & intelligat, corporis subsidio non indiget: hæc verò nihil efficere potest citra idoneam corporis eiusque organici præparationem, cuius certè perfectio quædam est & absolutio. Harum igitur rationum animaduersione complectuntur & efficiunt fieri non posse, vt tam dispares diuersæque naturæ, communi societate in vnius eiusdemq; simplicis substantiam coëant. Itaque siue Platonis siue Aristotelis sententia recipitur, hoc vtrobique impedimentum accidere contendunt, vt non simplex, sed ex diuersis partibus concreta sit anima. Sic igitur grauissimis hisce vexati implicatiq; rationibus hærent in salebra. Cæterùm quisquis quæ ad hanc controuersiam litemq; minuendam attulimus, animo & cogitatione comprehendet, censebit animã quæ in nobis est rationis & intelligentiæ particeps, non ex aliis tanquam ex partibus componi, sed simplicem esse & tanquam reginam (quum accesserit) aliarum principatus obscurare, vt vna præstantissima dominetur, quæ omnium vires atque facultates haud secus atque pentagonus, simplex illa comprehensas teneat. Quæcunque enim præstantior est & superior, suppa-ris vires omnes habet. Hinc fit vt simplex ea & singularis, vna possit omnia in nobis vel dissimillima efficere, sed alia quidem per se, alia corporearũ facultatum adminiculis. Vt enim soluta mens & libera cogitat, ratiocinatur, & meminit, sic talia efficit in nobis nullius corporis adiuta concretione mortali. Illa corporis „soluta vinculis omnia sentit, idque purè, dilucidè, & quale quidque sit: at verò „his terrenis concretisq; corporibus interfepta, non nisi quinque nuntiis exter-„na cognoscit. Eadem naturæ vtens facultatibus corpus vniuersum alit, vtens vitalibus hominis vitam sustinet. Hæc igitur omnibus fons est & principium mouendi, quod à se non ab alio quoquam mouetur. Quã potissimum ratione planè cognosci potest, animam immortali conditione sustineri: hinc etiam quòd infinitam rerum innumerabilium cognitionem capit, memoriamque retinet, quòd res occultas ab omniq; sensu & corpore seiunctas inuestigat, quòd tot res & tantas nullius concreti corporis subsidio efficit. Quæ enim his est ornata viribus, nequaquam concreta esse potest ex terrena mortalique natura, nihil admi-„stum, nihil concretum, nihil coagmentatum capit. Itaque simplex quum sit, „nec secerni, nec diuidi, nec discerpi, nec distrahi potest. Nec interire igitur. Ex „quo demum intelligitur omni illam turbido motu semper vacare, nec dolore „nec ægritudine pulsari. At multa è corpore existunt quæ illius functiones iuuent & acuant, multa quæ obtundant & impediant. Corpore acri & vehementi quadam status conuersione confracto, illa confestim emigrare cogitur. Quæ mala quum adsunt, quid causa est cur illa functiones suas non implet? An propriæ sub-

Lib. 1. dialog.

Argumenta eorum qui putant non simplicem esse nostram animam.

Solutio.

Animã nostram esse immortalem.

Vnde fit vt laso corpore animæ actiones lædantur.

sta ntiæ

ſtantiæ iacturam quandam fecit? At ea nec offendi nec labefactari poteſt. Inſtrumentum illius violatum eſt? At nullũ ei concedimus. Quid igitur reſtat? Corpus quod propriũ illius eſt domiciliũ præpediri. Vt enim opifex idoneis inſtrumẽtis inſtructus, ſi in tenebricoſum aut arctũ conclaue contrudatur, nequit quæ artis ſuæ ſunt efficere, ſic anima vitioſo corpore, quod eſt tanquã domicilium, coërcita, quæ ſua ſunt munia exequi non poteſt. Conuenienti enim corporis mediocritate teneri deſiderat, quæ ſi parum commutabitur, functionibus illa ſuis interpellabitur: ſin multum, tantam illam diſcrepantiam perhorreſcens nec ferre potis, de corpore decedit.

De moralibus facultatibus. Cap. XIX.

INEST autẽ in homine aliud earum facultatũ genus, in quibus mores verſari proditum eſt à virtutum magiſtris. Eſt id quidem genus vniuerſum appetens, quod nimirum in totidem differentias diſtrahitur, quot animæ facultates ſunt locis ſedibuſq; ſeiugatæ. Siquidem ſuprà enucleatè diſputatũ demonſtratumq; eſt, vnamquamq; non niſi proprio appetitu ad agendũ impelli. Itaq; vt animæ ita appetitionis pars altera rationis eſt particeps, altera huius expers. Has enim inter ſe diſtare atq; ſeiungi puerorum mores demonſtrant, qui iracundia æſtuant rationis nondũ compotes. Quinetiam adulti qui prudentia præditi ſunt, multorũ plerunq; importuna cupiditate flagrant, quæ inſurgens ratio & obſiſtens diſſuadere ac peruertere conatur: hincq; frequenter acerrima pugna committitur, planè oſtendens nõ vnicã, ſed duas ſaltẽ eſſe facultates, vnã rationi obtemperantem, alteram voluptatũ amicam. Quum autẽ ratio certamine fortaſſis euicta fuerit, qui ita vitiorũ blanditiis & voluptatibus ſuccũbit, iratus deinde ſeipſum obiurgat: tumq; rationi aſſiſtens iracundia tanquã auxiliaria, partes eius tutatur, cupiditatis ardores & impetus oppugnatura. Ex quibus intelligi poteſt non modò duas, ſed tres in nobis facultates morales ineſſe. Rationis particeps appetitio, voluntas nuncupata, conſtanter prudenterq; quippiã deſiderat: quæ verò huius eſt expers partibus duabus tenetur, quæ ſunt cupiditas & θύμωσις, illa in iecore, hæc in corde. Cupiditatis rurſũ partes ſunt libido & cupedia, illa in teſtes, hæc in ventriculum effuſa. Appetendi autẽ facultates iis quas dixi ſedibus diiungi, ex propriis earum perturbationibus clarum erit & perſpicuũ, quæ ſunt huiuſmodi. Libidinis perturbatio aut ægritudo eſt mulieroſitas, contraria autem offenſio eius atque faſtidium, μισογυνία, id eſt odium mulierum. At cupedia perturbationes & ægrotationes habet, circa cibum quidem liguritionẽ, circa vinum temulentiam: offenſiones autẽ, cibi & vini faſtidiũ, & ſtuporem, quo qui tenetur, ſuauitatẽ cibi non ſentit. Vtriuſq; autem mediocritas eſt temperantia. Vis animi in corde inhærens, vt in variam materiã quam vtilem iudicat, nec tamen obtinet (his enim cauſſis duabus incitatur, priuatione & vtilitate) appetitionẽ ſua fertur & incumbit, ita variis perturbationibus conquaſſatur. Huius eſt ambitio, quæ gloriã perſequitur & honores: auaritia quæ pecuniam & opes auet: ira quæ iniuriam punire & vindicare cupit: metus qui futuri mali opinione conturbat. Quum verò iam bonis potitur, gaudio & lætitia animus exultat: ſin mala inciderunt, doloribus affligitur. Iam verò ſi quas partes corporis ſingulæ perturbationes exagitant, diligenter animaduertimus, conſtabit opinor quo quæque in loco facultas inſideat atque inhæreat. Par eſt enim vnamquamque facultatem in ea potiſſimùm parte tanquam in ſede conſtitui, quæ illius perturbatione euidentius impelli & conquaſſari deprehenditur. Atqui dum iracundia, doloribus, gaudio, metu cæteriſque huius ordinis perturbationibus concutimur, conſpicue & inſigniter cor in nobis aut opprimi aut geſtire percipitur. Qui vehementer eſuriens aut ſitiens inedia conſumitur, huic triſti quodam languore præcordia contrahuntur, qui mox lenitur mitiorq; fit, vt cibi potuſq; quippiam demiſſum fuerit. Quinetiam vterũ gerentes alienorũ ſordidorumq;, vt luti, vt carbonũ, extraordinaria appetentia laceſſitæ, mox abſoluuntur atq; liberantur, ſi qua potione ventriculum ac iecur expurgẽt. In delirio, obliuione, & ſtultitia, vt ſummus ille ſplendor rationis

Appetitus triplex.
Rationalis.
Cupiditas.
Iracundia.
Cupiditatis partes duæ.
Exuperantiæ aut defectiones cupiditatis.
Exuperantiæ & defectiones excandeſcentiæ.
Sedes facultatum moralium.

extinctus eſt, ita & cerebrum grauiter afficitur, huicque non autem cordi adhibita præſidia, ex vſu ſunt & ſalutaria. Hæc quum in aperto ſint & cuiq; obuia, nihil iam ambigi debet, appetitioné eam quæ compos eſt rationis in cerebro tanquam in arce propriaque ſede collocari: eam verò quæ ad iram procliuis eſt & θυμωτις dicitur, in corde, quod vnű inter omnia viſcera maximo ardet incẽdio, vt hos poſſit impetus inflammare: poſtremam auté quæ cupiditas appellatur, ſubter præcordia, maximè verò in iecore conſidere. Poſteriores duæ quia variis vt dixi perturbationibus agitantur, patibiles quidem ſunt & affectioni ſubditæ: atqui ſi patibiles, mortales etiam ſunt & caducæ: neceſſum enim eſt affectionum diuturnitate contabeſcant. At verò prima quæ rationi obtemperat, vt nullis perturbationum fluctibus iactatur, nulliſque vitiorum procellis obruitur, ita prorſus impatibilis & immortalis cenſeri debet. Hinc percipi poteſt hanc iſtam appetẽdi vim, incorpoream eſſe mentis ſupremæ conditione: reliquas autem tum corpori immerſas, tum nobis eſſe cum beluis communes. Quanquam autem illa cum cæteris intelligentiæ facultatibus, vna eademque mentis ſubſtantia tenetur, non tamen cum illis confunditur, ſed diligenter facultatis cuiuſque ratio diſcernenda. Sic quam in corde conſtituimus vim excandeſcentiæ, cauendum prouidendumque eſt ne cum vitali, tanquam vna ſint, confundamus: nam tametſi eadem ſunt ſede eademque ſubſtantia comprehenſæ, diuerſas tamen facultates eſſe, effectuum operumque varietas renuntiat. Ita propemodum in iecore poſita cupiditas, ab eiuſdem altrice vi quamplurimum differt, licet vnius ſint ſubſtantiæ. Vbique enim appetens facultas prior eſt ſuis comitibus, quas quaſi admotus ſtimulus ad agendum incitat & impellit. Hæc de animæ facultatibus quæ primò ſeſe offerebant: iam pari verborum contractu, earum functiones proximus liber decurrat.

Duo appetitus mortales.

Rationalis immortalis.

Appetitus omnes à reliquis facultatibus diſtingui.

Libri quinti de animæ facultatibus finis.

DE FVNCTIONIBVS ET HVMORIBVS,

LIBER VI.

Alimenti in ventriculo confectio. CAP. I.

Præfatio.

ACVLTATIBVS cognatione tanta functiones cohærent, tamque immutabili continuatione iunguntur, vt aliarum ex aliis cognitio capi debeat, fueritque neceſſe nobis pariter de ambabus ſuperiorem ſermonem facere, qui vtrarumque omnes ex æquo differentias recenſeret. Quamobrem de functionibus dum hoc loco rurſum dicere inſtituo, neq; profectò enitor vt illas nobis adeſſe demonſtrẽ, neq; vt earum differentias enumerẽ, quippe quas omnes iam ſuprà plenè cumulateq; ſumus complexi. Verùm à facultatibus tanquã à cauſis conuerſione facta, articulatim diſtincteq; ediſſerere contendo, quã lege, quo ordine vſæ ſuis illæ ſpiritibus, ſuiſq; particulis & temperamentis, tanquam inſtrumentis functiones omneis ſuas compleant, vt ſimul inde partium omniũ corporis humani cõmoditates & vſus in promptu ſint & eluceant. Primùm autem omnes ſigillatim ſcrutabimur & explicabimus in homine iam genito omnibuſque ſuis partibus abſoluto, deinde in eo qui gignitur in lucemque profertur: atque in illo quidem naturæ primùm, deinde animæ, poſtremò vitæ functiones attingemus. Summum ſupremumque naturæ munus eſt nutritio, quam ex alimento accepto illa perficit: hoc enim illius eſt tota materia, in quam penitus incumbit, quam variè tractans expurgat, conuertit, propriiſque ductibus in omnes extremaſque corporis par-

Alimentum eſt materia altricis facultatis.

tis particulas diffundit atque confert. Quodcunque durius & ſolidius eſt alimentū, dentibus in ore conſtructis manditur, extenuatur, & molitur; nec leuem inibi conuerſionem accipit, admiſcetq; ſibi quodammodo animātis qualitates, vt priſtinam ſpeciem & naturam vix retineat. Quod ſanè potiſſimùm efficit tum diligens confractio atque confectio, tum pituitæ oris perfuſio, quæ ad alia quoque plurima non modicas facultates obtinet, tum oris calor, tum denique tunicæ eius, quæ ipſi quoque ventriculo continuata eſt & communis, attrectatio.

Alimenti præparatio in ore.

Manſum iam & ad nutritionem præparatum alimentum, crebra agitatione & motibus linguæ detruditur, idque excipit ſtomachus via communis per quam illabitur in ventriculum. Eſt autem hic & cibi & potionis receptaculum: omniaque rectis in interiore tunica poſitis fibris à gula detrahit, atq; eiſdem gula ab ore prolectat, perinde ac ſi dicas ventriculum per gulam quaſi per manum ab ore cibos eripere. Hæc porrò actio à tranſuerſis villis, qui in externa ſunt gulæ tunica, adiuuari videtur. Cùm enim quippiam ſiue aridum ſiue humidum ab ore depellimus, tranſuerſæ fibræ quæ infra idipſum ſunt dilatātur, quæ autē ſupra cōtrahuntur, idq; adeò arctè vt inter deuorandū plerumq; hauſtus ſpiritus, tametſi tenuis eſt, ſimul impulſus & adactus remigrare vix poſſit. Itaq; partim vētriculo trahēte, partim detrudente gula, ciborū fit depulſio.

Alimenti in ventrem depulſio.

Ventriculi attractionem incitat appetentia, & iis qui extra modum appetunt promptior celeriorque fit depulſio: cùm enim fames immodica dominatur, venter cibos nondum in ore planè confectos, mandentibus etiamnum & inuitis plerumque eripit, vt fame latrantem ſe obſonet.

Ventriculi attractio.

Quæ ſibi adduxit, ſinu ſuo complexuque recipit: eadem continendi facultate & obliquarum fibrarum miniſterio includit, complectitur, continet ſuprà ſubterque & omni ex parte adeò compreſsè, vt his circumiici & prorſus adhæreſcere videatur, nec inane quicquam relinquat, ſiquidem conuenienter & ſecundum naturam ſe habet. Alioqui cibus in tanta capacitate huc illuc fluitans, neque lateribus ventriculi coarctatus, haudquaquam plenè concoqui poſſet. Tum igitur pylorum interclusum ac prorſus obſignatum reperire eſt, vt non modò arceat craſſiorem cibum, ſed nec liquidum ac maximè profluentem elabi ſinat. Ea profectò ratione concludit cohibetque accepta, nec ante legitimum naturæque præſcriptum tempus effluere quicquam patitur, niſi cùm aut magno copiæ pondere, aut qualitatis mordentis acrimonia laceſſitur. Eſt autem id legitimum tempus, quo plenam perfectamq; concoctionem abſoluit.

Ventriculi retentio.

Hoc interim ſpatio facultas concoquens, cibum omnem mutat & conficit, nullis quidem fibrarum adminiculis, ſed tum proprio ingenitoq; calore & ſpiritu, tum eo quem vt lebeti magno circumiectus ignis, ita & proximæ partes illi inferunt, iecur, lienis, cor, diaphragma, vena caua, & omentum, quod illius calorem coërcet duntaxat atque continet. Cæterùm propria ventriculi ſubſtantia concoctionis illius abſolutionem perficit, idq; non modò vulgatis & notis illis qualitatibus, verùm etiam tacita & recondita proprietate. Itaque his omnibus tanquam miniſtris adiutus ventriculus primùm quidem alimenta in vnū cogit, & alia cum aliis, arida cum humidis confundit, ſimul verò omnia frangit & exterendo comminuit, vt iam partes omnes quandam ſubſtantiæ æquabilitatem adeptæ videri poſſint.

Coctio ventriculi.

Quæ dum ita exquiſitè permiſcentur, neceſſariò quum ex miſtionis lege, tum ex affectionis natura mitigātur, & depoſita omni qualitatum exuperantia in quendam mediocritatis ordinem adducuntur & recidunt, fitq; vniuſmodi eiuſdemq; naturæ ſubſtantia, ſpeciem quandam cremoris conſequuta. Hoc primum eſt concoquētis facultatis opus, ciborum in cremorē conuerſio, quam & ventriculi & vicinarum partium ſolo calore fieri credibile eſt. At verò id concoctio nondum cenſeri debet, quòd talem ars ſola plerumq; nobis exhibeat, ſed duntaxat præparatio quædā ad concoctionem. Poſthæc verò cremor hic aptam & accommodatam nutriendo animali qualitatem atq; ſubſtantiam ſumit, tumq; perfectè mutatur & conficitur: eaq; mutatio & in chylum facta conuerſio, concoctio ea eſt quā definimus. Fit autē hæc non modò vi & ardore caloris, ſed etiā tota ventriculi ſubſtātia, & inſita quā diximus proprietate. Sic ſtruthiocamelus ferrū

Coctionis ratio.

Cauſæ efficientes χυλώσεως.

"coquit & exterit, quod non leo calidissimus, sed ne ignis quidem ardor effecerit: sic fruges aridas & præduras minutæ aues conficiunt, omnesque crudum quippiam subigunt & mutant, quod vix audeat homo attingere: sic coturnix veratrum coquit & mitigat, nobis prorsus inimicum, inuictum, indomitũ, & quod omnem corporis nostri vim, omnes conatus respuit & aspernatur. Quodcunque autem idoneum & conueniens alimentum ventriculus acceperit, id demum vincit atque mutat, omnesque in id tum qualitates, tum naturæ suæ vires confert. Hoc iam plenè coctum tametsi ingratum gustatui videtur, potestate tamen & viribus conueniens est & salutare. Idipsum autem concoctio est, nempe in peculiarem & propriam eius quod alitur qualitatem conuersio. Aristoteli quidem hæc ἕψησις existit, id est (vt iuniorũ nomine vtar) elixatio: est enim in humido facta coctio. Quidam ex veteribus hanc falsò corruptioni annumerant, idcirco alimenta temporis spatio in ventriculo commutata putrescere existimãtes, quòd pristinam saporis odorisque gratiam non serueut, sed prorsus iniucunda, graui molestoq; tum sapore, tum odore sensus feriant. At illi parum cognitum habeant concoctionis salubritatẽ, non gustatu, non olfactu, sed viriũ præstantia & substantiæ familiaritate ponderandã esse & æstimandam. Eius porrò quod iam conuenientem & familiarem qualitatem est adeptum, portionem quandam sibi arripit ventriculus: nam quod in cremore longè optimum est & congruens, id halitus specie ad se rapit, inque suas tunicas sugẽdo recondit, eis etiam adiungit & agglutinat: ex quo demum fructum voluptatemq; percipit, & quodammodo saturatur. Veram hanc esse nutritionem à Galeno quidem videtur proditum literis: quod tamen nonnulli de interiore ipsius duntaxat tunica accipiendum interpretantur, hancque ex tenuiore benigniore que chyli vapore sustineri: externam verò ex sanguine alimentum capere per venas conspicuas ex iocinere in se pertinentes, atque directas. Ego verò vt hanc sic & interiorem illam sanguine nutriri duco, neq; pastionem eam quam ex chylo ventriculus capessit verã nutritionem appello, sed ex qualitatis cognatione & conuenientia oblectationem quandam & satietatem nutritionis æmulã. Exanguia (fateor) nõ pauca animantia, vt conchæ, vt vermes, succo aluntur, qui veram sanguinis speciem non accipit: at non protinus existimandum est idipsum in sanguineis obtingere, quòd nihil quicquam præter sanguinem possit in eorum substantiam conuerti. Quocirca fieri non potest vt chylus proximum sit ventriculi alimentum. Quæ quidem mea assertio, ne inanis esse videatur, illa me causa mouet, quòd dum fœtus vtero continetur, totus ventriculus maximeque interior eius tunica, puro ac syncero sanguine alebatur, nullo nimirum tum vspiam existente chylo. Nunc igitur quia cumulatius atque perfectius is ali postulat, optima ratione similiter ex sanguine nutrietur & incrementũ suum capesset. Quinetiã ossa quæ longiore interuallo quàm ventriculus à sanguinis natura recedũt, sanguine ali fatemur: quanto magis igitur ventriculi membranæ sanguinem pro suæ naturæ custodia requirent? Qui fit igitur, inquies, vt cibus ventriculo conceptus, famem & appetentiam sedet atque saturet, si is neque ventriculum pascit neque nutrit? Fames quidem & animalis appetẽtia totius est ventriculi, præsertimq; oris eius, tũ temporis potissimùm excitata, quum supra modum exinanita ventriculi capacitate, eius latera collapsa in sese concidunt, conuelluntque grauiter vicina sibi præcordia & quum interiores recessus & quasi rugæ proprio humore exhausto inaruerunt. Hoc interim spatio ventriculus tum se suamq; capacitatem implere & quasi farcire, tum verò succi vtilioris quippiam in interiores illos recessus recondere desiderat. Vtroque autem desiderio eum laborare argumento est, quod modico cibo qui interiorem duntaxat tunicam oblinat, saturari non solet, nisi ipsa etiam interior capacitas expleatur: quòd etiam dominante fame, dum quis cibum capit, nõ protinus vt hic intrò demissus est, sed aliquanto pòst satiatur desiderium, quum perutilem succum ventriculus in tunicam rapiens summa cum voluptate amplexatur, sibique apponit perinde ac si eo vere aleretur. At certè ea nequaquã propria est nutritio: sed succus ille vacua tunicæ spatia referciẽs, in vaporem

fusus

Concoctio quid.

Alimenta coctione non putrescere.

Vt ventriculus chyli benignitate fruatur.

pag. 122. f. *Totum ventriculũ sanguine verè nutriri.*

Quæstio.

Solutio.

Fames ex causa fit duplici.

fusus & extenuatus ad extremum vanescit: isque sua potius qualitate quàm substantia famem depellit. Famem dico animalem appetentiam: naturalem quippe vna duntaxat sanguinis substantia per ventriculi corpus & molem effusa, satiare potest, dum in eius naturam conuertitur: cæterùm animalem non modò sanguis, sed & quicquid qualitatis cuiusdam suauitate præditum in ventrem demittitur, compescit.

Ingestus cibus famem sedat animalem, non autem naturalem.

Vt è ventriculo per intestina & venas mesaraicas in iecur fiat alimenti distributio. CAP. II.

POSTEAQVAM perfectè planeque cibos ventriculus concoxit, iisq; abundè saturatus est, os infernum cui pyloro nomen est, diducit, aspernaturque quicquid alimenti reliquum est, tanquam redundans ac molestum. Quamobrem tum otiosa & feriata continendi facultate, officiorum vsa vicissitudine expultrix exurgit, quæ transuersas fibras contrahens, ventriculum coangustat: atque iam confectum chylum à se excludit, detruditq; per pyloron in intestina. Cæterùm quum sit ventriculus in naturalium instrumentorum numero, cautio etiam atque etiam adhibenda est, ne imprudentes hunc tanquam animal ratione intelligentiaque præditum producamus, quòd prouidentia quadam & cura aliarum etiam partium saluti consulat. Non enim eò cibos concoxit, vt reliquis partibus alendis eos accommodaret, sed dum sinu complexuq; eos continet & vndiq; comprehendit, propriæ saluti atque voluptati dans operam, necessariò eos commutat. Vnde & idonea cibi portione iam expletus, quod reliquum est tanquam onus inutile à se deponit exigitque, non quòd in reliquas partes conferre quicquam conetur, in idq; viribus incumbat. Itaque dum sibi prouidet, & in eo maximè est occupatus, aliis etiam vtilitatem & fructum affert, non quidem ex instituto, sed fortuitò tanquam aliud quippiam agens. Hac igitur via & ratione geruntur omnes ventriculi functiones, si modò integer est & incorrupta sanitate, nec quorundam iniuriis lacessitur, quæ vel magno copiæ pondere, vel qualitatis acrimonia stimulent. Quæ sanè quemadmodum & quæcunq; posthac tradentur functiones, tum ex quotidianis naturæ operibus, tum ex viuorum atque mortuorum consectione comprobari solent. Quod ergo in ventriculo redundat alimentum, in intestina protruditur: exceptum autem (neque enim id trahunt, neq; huius gratia fibras rectas habent intestina) confestim præteruehitur, à depellendi facultate, quæ in intestinis inest longè valentissima, ad cuius muneris functionem vtraq; tunica fibras obtinuit transuersas & in orbem actas. Quoniam autem multiplex est intestinorum anfractus & flexuosa circuitio, haud ita facilè alimentum perlabitur. In tanta igitur viæ longitudine, defluentis materiæ quicquid coctum est & salutare, potest opportunè in iecur per mesenterii venas transportari. Vix enim fieri potest, vt in tam longo viæ tractu vlla succi portio præterfluat, quæ non ad cuiuspiam venæ os aliquando sese applicet, & quæ si primum fortè ambitum præterlapsa erit, secundo vel tertio, vel alio deinceps consequente non arripiatur, suctaq; apprehendatur. Quod autem hunc anfractum prætergreditur, nec raptum fuerit in mesenterii venas, tanquam inutile & superuacaneum in crassiora intestina deiicitur; quò simul ac peruenerit excrementi appellationem sumit: honestiori nec inquinato verbo cibi reliquias appellant. Hæ tum astringentibus se intestinis, tum relaxantibus, tandem in aluum depelluntur, in quo tanquam in receptaculo resident dum propulsentur foras. Alui extremum podex est, quem σφιγκτὴρ musculus ambiēs atq; circumfundens marsupij modo intercludit, nec quicquam antè elabi sinit quàm ratio iubet. Dum autem arbitratus imperio hic relaxatus soluitur, naturaliter quidem expellentibus intestinis, nonnunquam verò aduuantibus diaphragmate & abdomine, excrementa deturbantur. Ex quo planè intelligi potest deiectionem hanc prorsum naturalem esse, retentionem verò voluntariam, quæ solius sphincteris opera completur. Quanquam autem non prius è ventriculo cibus delabitur, quàm plena & absoluta concoctione sit mutatus, in ipso tamen per intestina

Expulsio ventriculi.

Non agit ventriculus præcogitatione quadam.

Alimenti per intestina depulsio. pag. 93 et pag 96.

Alimenti distributio ad iecur.

Excrementum alui.

Excrementa retineri voluntate, expelli vi naturæ.

Intestina cibum concoquere. 130

transitu elaborationem etiamnum & absolutionem completam adipiscitur, quòd iners & otiosa nunquam esse possit quæ in eis est commutandi facultas. Simul verò eo transitu atque prolapsione, vtile quippiam & conueniens intestina sugunt, sibique apponunt, quo demum (perinde vt de ventriculo antè commemoratum est) perfruuntur. Cæterùm vera eorum nutricatio per venas fit mesenterii, quæ sanguinem è iocinere reuehunt, quemadmodum eædem vicissim chylum comportant.

Chyli ad iecur transuectio per venas mesenterii.

Vt enim arboris tenuissimæ radices è terra succum trahunt, ita quæ in quoduis intestinum pertinent venarum ora, quantum chyli coctum est, & à reliquo cibo secretum, id omne hauriunt & exorbent: ab hisq; venis minoribus ad maiores permanat, dum tandem ad iecoris portas se applicet: ad hanc quippe regionem aditus est & introitus per multiplices admodum vias, easq; perangustas.

Venæ mesenterii præparant iecori.

Præparant hæ quidem chylum iecori, conferuntque quasi rudimentum sanguinis, quale in eis per consectiones deprehendi solet, idcirco sanè quòd à iecore initium ducunt, cuius proinde naturam referunt & æmulantur. Si arteriæ, quæ ad intestina feruntur ac pertinent, nonnihil etiam humoris è cibo alliciunt, id omninò perexiguum esse debet, quòd crassior illic succus existat, sintq; arteriæ spiritui halituiq; trahendo accommodatæ.

Cibi ad iecur distributionem ratione potius quam sensu cognosci.

Qui vnum sensum æstimatorem iudicemque adhibuerit, mesenterii venas ventriculi & intestinorum nutricationi, non autem succorum distributioni destinatas esse contendet; quòd omnes semper rubro, nunquam albo succo confertæ videntur: quodq; in ventriculi & intestinorum substantiam se figant, neq; ad interiorem capacitatem apertæ sint. Veruntamen quoniam aliæ nusquam viæ ex intestinis in iecur directæ feruntur, per quas alimentum influat, ratio magis quàm sensus conuincit eas etiam ad distributionem accommodari. Existet autem mox quæstio non parum difficilis atq; ardua, multùm & sæpè quæsita, per singulásne mesenterii venas tum nutritio tum distributio fit, an potius aliæ ad nutritionem, aliæ ad distributionem aptæ sint & constitutæ.

Quælibet mesenterii vena sanguinem continet atque chylum.

Omnes vna sanè & communi conditione seruitutis vtuntur, nec vlla operæ varietas illas seiunxit: sed singulis vtrunq; datum est, tum vt in iecur chylum transportent, tum vt ex hoc in intestina sanguinem refundant: neq; id quidem temporum & officiorum quadam vicissitudine, sed simul vna eademq; humorum congressione. Quanquam autem eisdem venis permiscentur chylus atq; sanguis, trahentium tamen partium naturę & desideria causæ sunt, quòd diuersæ diuersa prolectent atq; secernant, quemadmodum in alui purgationibus, nō obscurè fieri deprehendimus.

Superiores ad distributionem, inferiores ad expulsionem magis aptæ.

Ad hæc verò sciendum probè est, superiores venas quæ in ventriculum & gracilia intestina concedunt, minus sanè quàm inferiores humoribus è venis & ex iecore purgandis destinari. Nam in dysenteria multoq; apertius in tenasmo, mordax & acris humor in crassiora intestina illabitur, quo tempore plerumque superiora nihil noxæ & incommodi ferunt, sed cocta alimenta continent atq; distribuunt, tametsi aluus inferior continenter prouocata humorem deiicit. Dum alimentis nonnihil purgantis facultatis permiscebitur, vno eodemque temporis momento nutritio fiet & infesti humoris secretio: hic per venas inferiores in aluum detrudetur exigeturq; foras, alimentum verò per venas superiores in iecur raptum concedet.

Distributio attractione fit.

Ad hunc igitur modum alimentum in iecur perlabitur; trahentibus quidem tum mesenterii venis, tum verò iecore per venas. Rapiunt autem id maximè ob conuenientis cuiusdam facultatis communionem, veruntamen aliæ permultæ sunt causæ quæ transuectioni celeritatem addant, vasorum amplitudo, succi tenuitas cum permeandi impetu, & attrahentis facultatis robur. Ex qualitatis quidem cognatione, vinum quàm aqua ocyus in corpus assumitur: at substantiæ tenuitas & vis quædam penetrandi, causa est vt vinum album promptiùs quàm rubrum & austerum in iecur peruadat: id enim expeditiùs trahentis vim consequitur.

Quomodo venæ possint supra modum impleri.

Si distributio, exposita modò ratione, trahendo duntaxat perficitur, quomodo mente concipiemus corporis habitum eiusque venas extra modum impleri? quod in illo habitu athletico vsuuenire compertum est & proditum. Nulla siquidē tum partibus abundè saturatis inest appetentia, quę trahendi deside-

desiderium iniiciat aut stimulet. Si igitur non appetunt, neque profectò alimentum rapient. Deinde pars vnaquæque idcirco alimentum trahit, vt eo perfruatur: quod si iam plenè fruitur, non est quòd noui desiderio pulsetur, nec quòd ad id trahendum sese comparet. Veritatem porrò huius rei impura eorum intemperantia illustrabit, qui tanquam gurgites & voragines de poculorum magnitudine certant & bibendo se superant. Quanquam enim multas vini amphoras exorbent & exiccant, quæ tamen ab illis depelluntur cibi reliquiæ, nihilo fiunt liquidiores: argumentum sanè, quicquid vini absorbuerunt, in venas id omnino permanasse. Quinetiam si tenue ac potens vinum fuerit ingestum, & qui ad iecur patent aditus soluti fuerint, nec obstructio distributioni moram & impedimentum vspiam afferat, quale ferè haustum fuerat, vixque vlla ex parte commutatum profundi cernetur. Quòd si aliquispiam omnem huiusmodi distributionem trahenti facultati attribuit, nec vinum quantumuis tenue existimat nisi tractum in venas peruadere, edoceat is queso & planum faciat, qua ratione complura medicamenta angustas admodum vias, venasque prætenues subeant, & nullam non corporis partem peragrét. Non liceat ad trahendi facultatem confugere, eamque molestè obtrudere, cui nihil hic loci relictum est. Nulla enim medicamentis cum corporis partibus affinitas intercedit, imò contrà odio penitus insito, tacitisque discordiis plurimum inter se dissident, naturæ prorsus infensa. Quamobrem his non excitabitur vis appetendi, nec demum illius impulsu trahendi facultas insurget, quę illa tam aduersa in venas & corpus alliciat. Cęterùm quùm illa quoquouersum permeantia, omnia traiicere & peruadere medicorum curationes multis iam seculis comprobarint: quænam obsecro huius alia potest causa probabilis afferri, quàm quòd illa aut substantiæ tenuitate, aut alia quapiam vi ingenita sibi, in corporis interiora penetrent? Hoc si est, quid quæso obstabit quo minus multa etiam alimenta prætenui substantia aliisq; facultatibus valeant, quibus velut impulsa promptiùs ferantur ac permanent in corpus? Quum quis ad mediocritatem & ad satietatem se impleuit, omnemque cupiditatem tum ventris, tum reliquarum partium saturasse creditur, si crudus postridie se rursus ingurgitet, an non potiùs humor in venas se protrudet, quàm partium vi prolectetur? Si hæ satietatem expleuerunt, cur pluribus & immodicis humorum ponderibus sese obruent? At (inquiunt) ventris ori ingenita vis est appetendi, quæ cùm sensu quodam eximio, indigentiæ atque plenitudinis molestiam percipiat, saturari quidem potest: reliquæ autem partes eo sentiendi munere destitutæ sunt, quæ quoniam satietate nulla premuntur, naturali quodam desiderio, tanquam stirpes, ex venis nullo puncto temporis intermisso alimentum rapiunt, neque fieri potest si materia suppetit, vt aliquando illę trahendi finem faciant. Hæc mihi videtur delicatior (vt ita dicam) molliorque ratio, quàm philosophi vis grauitasque postulat. Si enim partes assiduè trahunt, insaturabiliter explentur, estque naturalis earum cupiditas insatiabilis. Hoc verò quid aliud est quàm partes perpetuo & insanabili malo teneri? quàm morbum cum integra valetudine confundere atque omnia perturbare? Bulimum quidem & diabetem affectiones præter naturam dicimus, quòd assiduo desiderio ad trahendum impellant, neque vllum agendi modum adhibeant. Similiter igitur & in nobis quantumuis bene valentibus, si partes corporis trahendi moderationem non adhibent, debent infirma atque etiam ægra valetudine censeri. Iam verò quod illi proponunt partes corporis nullum sensum habere indigentiæ atque plenitudinis, quem exitum reperire possit æstimemus. Hoc fixum atque ratum omnes habent, venas & habitum corporis, cùm supra modum implentur, plenitudinis mole veluti pondere aliquo grauari: hinc grauissima mala impendere, quæ prospiciens Hippocrates iubet habitum soluere sine mora: Hoc & natura sæpe aggreditur, dum onere oppressa & quasi extincta, miris conatibus superuacuam molem per nares, per vterum, aut mariscas à se tanquam à ceruicibus depellit. Deinde verò multis antè rationibus corroboratum est, partibus naturalem quendā sensum inesse conuenientis & aduersæ qualitatis, eoq;

naturale desiderium incitari. Quod si est, cur non item molesti ponderis atque grauitatis sensus inerit? Iam si quis inest, vt certè videtur, cùm ad mediocritatem partes implebuntur, earum cupiditas & naturale desiderium expleri satiarique debet. Quocirca si supra hanc mediocritatem eas impleri contingat, non id solùm trahentis facultatis desiderio, sed iis maximè causis quas suprà recensui, fieri necessum est.

Sanguinis & humorum in iecore procreatio. CAP. III.

EX intestinis autem & ventriculo secretus à reliquo cibo succus is quo alimur, permanat ad iecur per quasdã illinc vsq; ad πύλας, id est portas iecoris ductas & directas vias. Sic enim appellant venam in iecoris introitu peramplam, ad quam tenues mesenterii venæ pertinent. Huc totus chylus confectus iam coctusque perlabitur, qui tamen mox rursum dispersus in omne iecur distrahitur. Quas enim venas ad portas natura in vnam coniunxerat, mox rursum in iecoris corpus disiecit, quæ quum tenues & admodum angustæ sint, non facilè & celeriter potest succus distributionis impetu allatus per has peruadere. Quocirca is in iecore diu multumq; cunctatur, & in transitu hæret: estque tarda eiusmodi transuectio loco retentionis & moræ, quæ absolutæ concoctioni necessariò debetur. Quum igitur tanta sit venarum per iecur disiectarum exilitas, succus totus ad eius carnem propriamque substantiam proximè accedit, à qua vniuersus vsquequaque attingitur. Ob hanc verò moram diutinam, & ob exquisitam in iecore contagionem, chylo per minima quæq; distributo, tum celerior tum integrior sanguinis asciscitur species, quàm si ampla capacitate, qualis est aut cordis aut ventriculi, conciperetur. Ad quod non parum confert quòd quæ in iecore sunt venæ, tenuibus admodum tunicis sunt præditæ. Quem igitur chylum ope venarum mesenterii præparatum, & rudi quadam sanguinis forma adumbratum iecur accepit, hunc per eam moram & contagionem, vera & impressa sanguinis specie ornat & perficit: cuius operis non quæuis illius sine delectu particula, sed quæ duntaxat illius propria est caro atque substantia effectrix est; quanquam reliquæ omnes in id vsum quendam & commoditatem habent. Dum ea caro quæ substantia concretum & coactum sanguinem exprimit, allapsum ex ventre chylum sensim enititur in propriam naturam commutare, sibique prorsus assimilare (est enim hic scopus vnus in quem vnaquæq; particula caloris sui munus dirigit atq; refert) primùm quidem crassiorem reddit & colore rubrum: quumq; iam ad quandam mediocritatem accessit, sanguis verè est & appellatur, tantò à iocineris substantia deficiens, quantò ventris chylum superat. Ex quo percipi potest sanguinis confectionem, non modò caloris beneficio, sed maximè iocineris ingenita proprietate compleri. Huius proportione eorum quæ in reliquis partibus gignuntur humorum, vt lactis, vt seminis concoctionem æstimari velim: vt non aliud sit concoctio, quàm imperfecta & inchoata quædam assimilatio, seu gradus quidam & aditus ad assimilationem. Geniti iam sanguinis portionem quandam familiarem ac benignam sibi iecur adiungit, agglutinat & assimilat, non vt ventriculus aut intestina chylum, sed nutritione perfecta illam in propriam naturam conuertens. Reliquam verò sanguinis partem ceu redundantem & sibi superuacaneam, in venam cauam perlabi sinit, à qua in totum corpus distribuitur per venas sanè quàm multas, in omnes partes corporis pertinentes. Cæterùm priusquam hanc distributionem oratione persequamur, sanguinis procreatione paulò altius repetita, inuestigemus quinam & quales quotque humores vnà cum sanguine gigni solent. Mustum recens ab vuis expressum coniectumque in dolia, cernimus ab innato sibi calore efferuescere, mutari, & concoqui: hinc superuacanea comparere quæ prius quidem confusa inerant, ac tum primùm concoctionis vi secernuntur atque secedunt; alterum quidem grauius magisque terrenum: quod in fundo subsidens fæcem appellant: alterum leuius magisque aëreum, quod per summa innatat & flos vini dici solet. Simili profectò ratione chylus in iecur transfusus, cùm humidus quidam liquor sit, quodammodo feruet & concoquitur, tandemque

Iecoris retentio.

Iecoris concoctio.

Caro iecoris opifex sanguinis, & quomodo.

Vt iecur alatur.

Quatuor humorum ortus & procreatio.

nonnihil

nonnihil crassum existit, feci respondens, nõnihil etiam tenue & leue flori consimile: hoc bilem flauam dicimus, illud melancholicum humorẽ.

Bilis tum flauæ tum atræ secretio.

Hæc quidem superuacanea, quia sunt ad corpus alendum minus idonea, idcirco sanguini puro corporis alimento permisceri non par erat. Quamobrẽ natura illa segregans, flauam bilem in propriam vesiculam ad iecoris portas constitutam, melancholiam verò in splenem confert & reponit.

Vt flaua bilis in cystim trahatur.

Itaque vesicula proprio ductu & via ex iecore bilem flauam attrahit, eamque synceram, nec alio quoquam humore adulteratã, tum quòd viæ angustia crassiorem illabi non sinit, tum quòd eiusmodi attractio maximè ex humoris familiaritate & occulta conuenientia incitetur. Quanquam enim mordax est & acris hic humor, vesiculæ tamen proprioque receptaculo tristis non est aut infestus, sed mutua cognitione iucundus & amicus, ex quo illa voluptatem & iucunditatis sensum percipit.

Cystim ali sanguine.

Cæterùm eo haudquaquam alitur, quòd vsquequaque amarus sit nullo benigno succo perfusus, sed sanguine quem suscipit per venam conspicuam ex portis iecoris in suum ipsius collum insertam.

Bilis intestina deiectio.

Cùm bilis copia supra modum turgescit, onere se leuat quod ab se in intestina exigit atq; deponit, idq; via altera quæ magna ex parte in ieiunum intestinum contendit. Hæc secretio tum intestina ad celerem reliquiarum deiectionem impellit, tum eas ipsas fuluo tingit colore.

Vt lien melancholiam trahat.

Lienis porrò parte concaua venam gerit à portis iecoris allatam, qua is à squalido illo & melancholico humore iecur expurgat. Hunc enim insita facultate, qua sibi gratus est & suauis, attrahit & in se recondit, per venarũ tenuitates diffundens: assidua deinde opera summaq; administratione hũc elaborat, comminuit, exterit, & in tenuiorem quoad licet succum commutat, ad hanc quidem actionem tum robur innati caloris, tum perpetuam arteriarum (quæ illic multæ sunt & ingentes) pulsationem accommodans.

Lien quomodo alitur.

Qui in splenem allicitur sanguis, eum qui in iocinere continetur crassitudine superat: verùm cùm in illius venis & arteriis elaboratus fuerit, non vniuersus neq; crassior illius portio, sed tenuior duntaxat lienis fit alimentũ, & in eius carnem sensim illabitur. Id autem quamuis tenue sit, nequaquam tamen rubrum est, sed subnigrum lienis colore: quemadmodum qui sanguis iecur alit crassus est & ruber: sic enim conueniebat vnumquodq; familiari & cognato sibi humore nutriri.

Purgamentum lienis quomodo mittatur.

Crassior autem melancholici humoris portio quæ lienis vi nec molliri nec subigi potuit, tanquam ad nutriendum inepta, in os ventriculi proprio ductu quasi eructando eiicitur. Hæc quidem cùm austera sit & acerba, ventriculum astringit & in angustum adducit; vt inde omnis illius actio firmior sit & validior. Deinde verò in ventris capacitatẽ relabitur: hinc vnà cum alimentis in intestina excidit, tandem verò quia inutilis in cibi reliquiis inhærens cum eis foras propulsatur: nõn enim denuò in venas & iecur illinc traducitur, vt neq; flaua bilis quæ iamdudum expulsa, alui superuacua infecit.

Pituitæ procreatio & locus.

Rursum autem vini comparatio ante oculos exponenda est, si pituitæ ortum atq; substantiam placet animo percipere. Quod bimestre adhuc est, quamuis à fecibus & spuma expurgatum, gustatu tamen subcrudum, austerum & astringens deprehenditur, quòd crudis partibus visum effugientibus perfusum sit. Has dierum numero vini calor euincit & concoquit, indicio quòd vinum annuum aut bimũm qui degustabit, iam maturatũ id, suaue, plenũ caloris & roboris percipiet. Sic in sanguine à quo vtraq; bilis secreta iam est, crudus quidã humor confusus permiscetur, cui perpurgando natura nullum instrumentum designauit, quòd segregari excludique non deberet. Est enim quasi dimidio coctum alimentũ, quod manens cum sanguine vnà rapitur in venas, vt per inedias & cibi penuriã tempore mutetur & integrè coquatur, fiatq; sanguis commodus & salutaris. Hæc pituita non quemadmodũ dictus suprà melancholicus humor aut flaua bilis, superuacua censeri debet, quum sit ad nutriendũ apta: neq; præterea muco manãti è naribus, neq; ei lentæ crassæq; pituitæ similis est quã in ventre & intestinis necessariò gigni perhibent. Hæc enim ventriculi concoctione deficitur, vt ne succus quidẽ omnino sit: quam autem hîc definimus, ea succus est, ex bono & percocto chylo genitus. Reliquas tum pituitæ tum bilis differentias paulò pòst fusius persequemur.

138·2· pituitæ genera·

Omnes humores simul gigni, & ab vno eodemq́; calore. C A P. I V.

Lib. de naturalibus facul. 3.

QVVM tam multiplex sit & varia humorũ natura, fierine potest vt omnium vna sit procreatio, & ab eodem calore profecta? Sanguinem aiunt ex mediocri temperatoq; calore nasci, reliquos humores ex immodico: quod ipsum variis argumentis fulcire nituntur, iisq; ab hominum naturis, ætatibus, vitæ generibus, ab anni tempore, regione & cœli statu ductis atq; depromptis. Ex his enim quæcunque in calorem propensiora sunt, bilem, quæ in frigus vergunt, pituitam: vt mediocria sanguinem gignunt. Si in hoc procreationis humorum summa causaque tota consistit, quum in vnoquoq; homine calor vniusmodi sit & simplex, vnicus duntaxat humor proferetur. Et cui acrior ille obtigerit, ex quouis sine discrimine tum calido tum frigido alimento, nihil præter bilem gignet. Contrà verò cui natura aut ætate iam acta decursaq; calor torpescit, tametsi calidiora erunt alimenta, meram pituitam procreabit. Hæc autem per se & perspicuè sunt falsa & inter se vehementer repugnantia, quæ quotidie re & euentis refelluntur: quandoquidem in omnibus tum naturis tum ætatibus tum cœli constitutionibus, ex quocunque alimento, omnes humorum differentiæ gignuntur in nobis. Dum enim alimentum sanguinis formam commutatione nanciscitur, reliqui humores pariter ortum habent. Itaque quoniam hominis simplex est & eiusdem naturæ calor, consequens est hanc humorum differentiam non calori, sed alimento ascribendam esse. Atque vt apertius id explicem, locos eos penitus scrutabor ex quibus argumenta eruuntur. Nihil prorsus communi rerum natura ducitur & consistit, quod non quatuor illa peruulgata rerum primordia quadam mistionis temperatione compleant: maximè verò quæ alimenta dicuntur, ex illorum quadam mediocritate constant. Hinc fit, vt chylus ex alimento factus, quanquam simplex & vniusmodi intuentibus appareat, reuera tamen partium diuersarum mutua permistione concreuerit, quarum aliæ calidæ sunt & tenues, aliæ frigidæ & terrenæ, frigidæ aliæ & humidæ, vt aliæ calore humoreq; excellunt. Quum igitur vnus iocineris calor in tam varium & multiformem chylum agit, quid difficile existimes varios humores inde procreari, quando maximè à naturæ interpretibus proditum est, ab efficiente causa simplici, complura diuersaque gigni, ob eam quæ in materia est dissimilitudinem? Vt simplex omnino nullum potest alimenti aut chyli genus haberi, ita fieri non potest, ne ex grauissimo quidem morbo, vt omnes chyli partes in vnum simplicémque humorem commutentur. Etenim si quis melle, alliis, porris, aut cœpis vescatur & vino meraciore, sitq; is calidiore natura & ætate florenti, non idcirco duntaxat synceram ex his bilem, quanuis certè multam eam & feruidum sanguinem suscipiet. Cui iecur temperatum natura obtigerit, id ex ea chyli portione quæ temperata sit & mediocri substantia sanguinem, ex calida & tenui bilem flauam, ex frigida humidaque pituitam, ex frigida atque terrena melancholicum humorum efficiet: omnia quidem sui generis quandam mediocritatem adepta. Si verò vel alimentum, vel iecur, vel vtrunque in calidum verget, bilis quidem abundantior efferetur, eaque calidior, quemadmodum & sanguis: & pituitosus, aut melancholicus humor minus erit frigidus: nam vnusquisque humor certa temperamenti latitudine circumscribitur, per quam diuagari potest. Ex melle non modò copiosior, sed etiam calidior bilis quàm ex lactucis progignitur: & cui iecur est calidum, plus bilis eiusque calidioris ex simili alimento is coaceruat, quàm cui id in frigidum vergit. Est igitur sanguis alius alio calidior frigidiórve, & bilis bile calidior, & pituitosus melancholicúsve humor alius alio frigidior, neque suus cuique ad vnguem definitus est gradus. Ex quo intelligitur non omnes quæ in alimento ad bilem aptæ sunt partes, in omnibus æquè corporibus in bilem conuerti, nec omnes quæ pituitæ gignendæ sunt, semper in pituitam abire, sed varietatis plurimum afferri, ex efficientis caloris vi & alimenti materia, quarum iusta comparatio gignendi humoris speciem definiet. Rursum non omnem flauam bilem ab immoderato fieri calore, sed etiam à

Expositio, aut simmanis confutatio.

Vnde diuersi humores gignantur in nobis.

Necessariò quatuor humores in nobis gigni.

Ex chylo temperato in temperato corpore omnes fieri humores suo genere temperatos.

Bilem quandoque ab imbecillo fieri calore.

ſtam à temperato, aliam quoque ab imbecillo: ridiculum enim & abſonum videatur, ſiquis dicat temperatum aut frigidum iecur nil prorſum bilis habere, nec alimenta frigidiuſcula illius quicquam proferre. Quod obiici ſolet bilem duntaxat fieri à natura, ætate, regione, & alimento calidiore, non eſt vſquequaque verum, quòd ab aliis etiam cauſis proueniat, attamen ab illis maximè redundantia quædam fit & affluentia bilis ſupra mediocritatem: quemadmodum iecur & alimentum ſi frigidiora ſint, pituita ſuperfluet: ſi temperata, ſanguinis erit vbertas: ſi temperatus calor & alimentum terrenum, melancholicus humor redundabit. Cæterùm non ſimpliciter ex ſimilibus duntaxat cauſis ſingulos ortum habere neceſſitas eſt, quum omnes (vt dixi) ex eodem chylo vnius caloris beneficio producantur. Iam verò id multis ænigmatum obſcuritatibus inuolutum explicare conſilium eſt, vt humores quatuor ſimul & vno eodemque temporis ſpatio gignantur. Vnus quidem iocineris calor toti chylo æqualiter ſeſe exhibet, in eumque pari robore & conatu vbique incumbit: veruntamen non eius partes omnes parem mutationis modum ſubeunt, quòd non ſimilis ſit omnium conſtitutio. Hinc accidit, vt qui ex his diuerſi fiunt humores, eodem tempore emergant atque compareant. Pituita enim ex frigida & cruda chyli fit portione, bilis ex calida atque tenui, ſanguis ex mediocri, melancholicus humor ex frigida atque terrena. Quoniam igitur vnus idemq; calor in chyli partes omnes æqualiter penetrat, eaſque afficit, quocunque tempore ex mediocri portione ſanguinem effecerit, eodem ex calidiore bilem, ex cruda pituitam, ex terrena melancholicum humorem proferet: quum enim omnibus par elaboratio acceſſerit, tanta neceſſariò conſurget humorum varietas. At inquiunt pituita frigidior eſt & crudior, ex hac deinde ſi perfectius coquatur, ſanguis fiet, ex hoc demum caloris vi & exuperantia bilis: ſic contendunt neceſſe eſſe vnumquodque prius leuiter quàm perfectè concoqui, ſic gradatim ad ſummam perfectionem perueniri. His quidem rationibus vrgent & pungunt quaſi aculeis, quas tamen refellere licet. Quanquam enim pituita dicitur ſanguis leuiter & modicè coctus, aut ſanguinis rudimentum & quaſi adumbratio, & quæ vi caloris perficiatur, fiatque ſanguis: non tamen contrà neceſſe eſt, omnem ſanguinem parcè concoctum pituitam dici, aut ex hac prouenisse, vt prius pituitæ quàm ſanguinis ſpeciem acceperit. Hac enim ratione quicquid id eſt quod alimur, ſiue cibus, ſiue vniuerſus chylus, pituita dici deberet, quia nondum plenam concoctionem obtinuit. Quinetiam ſi ex pituita totus fit ſanguis, ex hoc deinde bilis flaua, poſtremò atra, vnus duntaxat humor erit in nobis, neque ſimul complures conſiſtent. Deinde verò quia omnis humor concoctione cogitur craſſiorque fit, flaua bilis ſanguine craſſior euadet, nullus naturalis exiſtet melancholicus humor, ſi ex bilis ardore gigni debet: nulla reddi poterit ſecernendorum humorum ratio, omnia funditus euertentur quæ de illorum ortu & differentiis veterum præceptis ſtabilita ſunt. Non ergo humorum procreationes atque differentias ex vnius caloris vi & gradu, aut ex ſolis qualitatibus, ſed etiam ex propria materia æſtimabimus, quæ ſua eſt cuiuſque humoris propria & familiaris. Alia quidem ſanguini, alia melancholico ſucco, alia bili flauæ ſubiecta eſt materia: neque fieri poteſt vt ex puro ſanguine bilis gignatur & prodeat: ſed vnumquemque neceſſe eſt ex conuenienti & idonea chyli portione gigni, idque ſimul & vnius eiuſdemque efficientis caloris opera.

obiect. resp.

Omnes humores ſimul gigni.

Rationes eorum qui putant humores ordine quodã gigni.

Confutatio.

Non omnem ſanguinẽ ex pituita fieri.

Humorum differentiæ ſpectantur nõ modò ex qualitate, ſed etiam ex materia, modo.

Vt ſanguis à iecore delapſus per venam cauam in omnes corporis partes diffundatur. CAP. V.

POSTEAQVAM ſuccus quem in iecore confici & ortum accipere demonſtrauimus, à ſuperuacaneis expurgatus fuerit, ruber iam ſyncerus in eam venam perlabitur, quæ in conuexo iocineris ſita eſt & caua appellatur. Hoc autem loci aquoſo & tenui humore ſanguis perfunditur, quo tanquam vehiculo facilè & expeditè in graciles & perquam anguſtas tum meſenterii, cum ie-

Vrinæ à ſanguine ſecretio.

coris venas permanat. Hic humor quoniam alendo corpori minimè est accommodatus, perfunctus iam illo vehendi munere, & ad reliqua deinceps inutilis, è iocineris conuexo secernitur & trahitur in renes, vnde mox profunditur in vesicam. Idcirco enim venæ cauæ vtrinq; renes assident mox subter iecur positi, vt expeditiùs celeriusq; id muneris obeant. Cæterùm non omnem eum humorem proliciunt, propterea quòd nonnihil illius retineri conuenit, quo reliquus sanguis per venas in omnes partes corporis pertinentes traducatur. Itaq; renes per ductus venarum emulgentium vrinam eliciunt, ad id quidem incitati mutua & communi quà inter se conueniunt familiaritate. Per amplam eam ductuum laxitatem fieri vix potest, vt syncera illa atq; pura trahatur, sed cum ea tum flauæ bilis plurimum, tum sanguinis humidi ac tenuioris non modicum fertur. Vrina quidem & quæ cum ea tenuior est bilis, potest per exiles transitus qui sunt in tunica succingente interiorem renum capacitatem elabi profundiq; in vesicam: at sanguis, nempe illis crassior, inibi conseruatur, qui dein roris modo fusus renibus primùm apponitur, hinc annectitur, demum assimilatur, & in eorum substantiam facessit.

Vrinæ in vesicam profusio.

Vrina quum prælongis validisq; ductibus è renibus in vesicam depulsa fuerit, retrò commeare non potest, quòd obliqua sit ductuum in vesicam insertio. Coaceruatur autem illic & continetur vt proprio receptaculo, ne continenter & intempestiuè eam reddere cogamur.

Vrinæ mictio.

Quum verò illius influxu vesica iam turgescit, aut acrimonia ad illam reddendam impellitur, contractis quas in se continet transuersis fibris, vrinam propellit: idq; simul relaxato ex rationis præscripto eo musculo qui in orbem agitur, & qui tanquam custos aliquis in ceruice positus, inhibet ne sponte proprioq; impetu profluat vrina. Qui in abdomine sunt musculi non parum eam expulsionē adiuuant, potissimum dum ad imum ventrem constricti vesicā intrò protrudunt & impensè contrahunt. Quin & musculus ille in ceruice custos, dum sub finem emissæ vrinæ se comprimit & coarctat, omnes quæ in ceruice sunt reliquias exprimit, maximè verò quum eæ aut acrimonia aut arenis molestæ sunt & graues.

Vesica vnde alatur.

Vesicam vrina non alit, sed sanguis qui per peculiares venas vtrinq; in illius ceruicem insertas influit, quemadmodum sanè tum vterum, tum bilis folliculum nutriri constat. Hæc est omnis viscerum inferiorum nutritio, & superuacaneorum secretio: nunc quæ reliqua sunt simili compendio persequamur.

Venarum vsus in corpore.

Quando iecur quidem sanguinis officina atq; principium est, è quo tanquam è fonte alimentum defluere & in omne corpus diffundi conueniret, vt iustitiæ quadam mediocritate sanguis vnicuiq; parti conferretur, venas inde tanquam à fonte riuulos sanguinem delaturos deduci par erat. Hęc etenim si defuissent, quęcunq; iecori viciniores sunt partes, exuperantis sanguinis copia obrutæ mergerentur: quæ verò longiore interuallo distant, ab hoc destitutæ penuria languerent & extabescerent, quippe ad quas hic minimè permanaret. Quemadmodum igitur qui hortum aliquem summo artificio irrigare connituntur, ab ipso fonte aut ab amplo quodam riuo tubos complures, tum magnitudine tum spatiis discretos, in omnes horti partes deducunt, sic existimantes humorem quocunque trahi commodius & consequi posse: ita profectò per venarum productiones è iecore, partes corporis omnes iusta sanguinis mensura perfunduntur.

Quibus viribus sanguis permeat in venas.

At non vt aqua per riuulos, sic per venas sanguis sua sponte & impetu perlabitur: sed is tum iecoris vi expellitur, tum à propinquis venæ partibus attrahitur, quæ deinde in alias proximè consequentes extrudunt: ad huncque modum pellentibus quidem prioribus, trahentibus verò iis quæ deinceps subsequuntur, commoda fit sanguinis in extremas corporis partes distributio. Huc non parum momenti afferunt propriæ singularum partium vires, quæ naturali appetitu incitatæ, id ex præterlabente sanguine prolectant, quod sibi tota substantia familiare est atq; iucundum, idq; proprio venæ ductu ad se pertinente.

Vt sanguis illabitur in carnem & alias partes.

Quæ inter venas media interponuntur spatia, quanquam ductus non habent in se directos, alimentum tamen suscipiunt, nec præparcè, vt aliquis putauerit, sed abundanter: id autem halitus specie per tenues occultosq; propinquarum venarum transitus, tum incidit, tum rapitur. Non enim ex solis

vasorum

vaforum finibus & ofculis, verùm etiam, vt author eft Ariftoteles, per quæq; angufta venarum foramina alimentum effluit, & illabitur in carnem in aliafq; particulas. Diftributionis huius non prius finis erit, quàm in omnes corporis particulas nutrientis fubftantiæ qualitas perlata fit. Verùm hoc interim temporis fpatio venæ maiores quem in fe continent fanguinem (nunquam enim otio perfruuntur) multò exquifitiùs elaborant & conficiunt, idque aut infita fibi vi & facultate, aut ea quam à iocinere illapfam acceperunt: id enim communi medicorum confenfu firmatum eft, fanguinem in venis fummum perfectionis gradum adipifci. Sanguis autem fimulac è venis amplioribus in anguftiores, quas vnicuiq; parti natura dedit, attractus quafi deriuatione quadam excidetit, omni tum qualitate, tum proprietate circunftantis particulæ fenfim perfunditur, eaq; commutatione partis naturam affumens, fit primus humor ex quatuor fecundariis, quos antè commemorauimus. Dehinc verò per ofcula aut cæca exilium venarum foramina, roris modo multiplici lapfu & erratico in omnem partis fubftantiam influit, perq; omnia fpatia diffufus combibitur: fitq; tum vera iftius humoris appofitio, quem non ineptè quis rorem appellauerit, quanquam non aquę fimilis eft, fed fuperiore paulò craffior. Appofitus iam hic continenter affiduo partium calore conuertitur, concoctione cogitur craffiorq; fit: deinde verò coactus parti agglutinatur & adhærefcit: eftq; hic tertius humor ex fecundis, qui partis tum qualitatem, tum temperamentum, nondum autem perfectam fubftantiam attigit. Ad extremum verò naturæ vi & vniuerfa partis fubftantia ita concrefcit, ita mutationem fubit, vt ei demum perfectè & vfquequaque affimiletur. Hoc opere quod veram nutritionem perhibemus, partis fubftantia quædam fit carnofa, quam in fecundariis humoribus loco quarto collocauimus. Itaque fanguis vt primùm in pufillas partium venas adductus fuerit, fenfum mutatione ad illarum fubftantiam & temperamentum accedit, dum perfectè affimiletur, & ex toto expreffam earum naturam referat, idque nutritione quæ omnis concoctionis eft finis, & fumma totius functionis naturalis abfolutio. Quocirca fanguis qui offa, cartilagines, vincula, membranas, & neruos eft nutriturus, quodammodo (inquit Actuarius) in anguftarum venarum extremitatibus iam albefcit. Quum verò inter illarum partium fibras atque in media fpatia illabitur, pleniùs fanè conuertitur, & quandam partis fimilitudinem gerit. Sic quæ in offium cauernulis eft medulla (hæc enim, non autem quæ in maioribus capacitatibus concreuit, offis eft proximum alimentum) perfpicuè iam ad offis naturam accedit: cartilaginem mucco fimile quiddam circunfundit: vinculis, membranis atque neruis lentus quidam humor circumiectus confpicitur. Tale autem eft proximum cuiufque alimentum, quod quidem appofitum iam eft: deinde verò pleniùs confectum calore coactumque parti agglutinatur & adhæret, in eiufque naturam tandem faceffit, idque propria partis vi & facultate, quæ propriè affimilans eft, & altrix appellatur. Hæc alia eft in offe, alia in neruo, alia deinque in aliis, vt fua infit cuique peculiaris. Simili prorfus ratione totidemq; interpofitis mutationibus caro alitur, non modò ea quæ mufculorum, fed & quæ iecoris & quæ reliquorum eft vifcerum. Quum enim fanguis è venarum ofculis in carnem incidens ei apponitur, calore mutatus fimilem parti fubftantiam fumit, nec fieri poteft quin medio ferè mutationis tempore craffior iam factus ei affigatur & adhærefcat. Cæterùm in hac multò celeriores fiunt mutationes, vt idcirco vix vllo fenfu percipi poffint, vixq; fieri putentur. Carni enim proxima eft fanguinis fubftantia, vt proinde leui facta mutatione ali poffit: non fic autem offa, cartilagines, vincula & membranæ, vt à quibus fanguinis fubftantia longiùs abfceffit. Non diffimili ratione nutriuntur venæ & arteriæ, quæ quanquam proximum in fe fanguinem continent, quo aluntur, hunc tamen non poffunt leui momento in fe conuertere: fed quæ portio tunicis proximè affiftit, primum commutata albefcit, moxque tanquam ros in angufta foramina venæ aut arteriæ rapitur, quibus penitus appofita craffiorque facta annectitur, tandemque affimilatur.

Lib. 1. de gen. anim. cap. 4.

Sanguinem in venis perfici maioribus.

Vt ex fanguine quatuor fiant humores fecundarii.

Vt ex fanguine fiat nutritio & affimilatio.

Caro citius alitur quam aliæ partes.

Vt venæ & arteriæ nutriuntur.

Quot concoctionum genera, quis cuiusq; proprius sit humor, quod excrementum. CAP. VI.

FVNCTIONVM igitur quæ natura duce ac magistrâ administrantur, summa atque suprema nutritio existit. Hæc autem à natura fit, quæ spiritus calorisque appulsu & opera alimentum assiduè exagitat: id enim est tanquam subiecta materia in qua versatur, & in quam vires exercet suas, dum plenè & omninò in corporis substantiam sit conuersum. At non derepentè, sed longa continuataque rerum serie fit ea conuersio: multorum enim operis concurrentibus variè commutatur, expurgatur, in omne corpus distribuitur, huicque ad extremum assimilatur. In ea longa distributione multiplex incidit concoctio, varij gignuntur humores, diuersa item superuacanea. Itaque assumptum alimentum quanquam vbique mutatur & omni corporis loco conuersionem subit (quandoquidem vnaquæq; corporis particula proprio calore in id incumbit, & quasi culturam subigendo adhibet) non tamen vbicunque sit, concoqui id iure ac meritò aliquispiam dixerit. Non enim quæuis vel leuissima alimenti mutatio, qua id aut exteritur, aut mollitur, aut odore saporéve mutatur, sed duntaxat quæ à natiuo calore fit in alimento perfecta substantiæ conuersio, concoctio existit. Quæ perfecta futura est concoctio, haud quidem exiguo breuique tempore, sed mora & cunctatione quadam absoluitur. Quocirca firmum ratumque esse debet eo duntaxat loci hanc fieri, vbi alimentum diu multumque hæret, & vis illa continendi valens est, simulque concoquendi facultas copioso circumfluit & abundat calore. Hoc autem tribus tantummodo locis concessum videmus, è quibus etiam triplex existit concoctio, prima in ventriculo, secunda in iecinere, tertia in singulis particulis. Sua quanque antecedit præparatio, suaque sequitur absolutio, suum cuiusque alimentum tanquam subiecta materia, suus genitus humor, suumque excrementum. Itaque prima omnium est chylosis, quæ in ventriculo magna caloris vi perficitur, vertiturque multiplex & varium alimentum in quippiam vnius substantiæ, candidum id quidem & ptissanæ cremori persimile. Huius præparatio quædam prægressa est in ore, qua non atteritur modò & mollitur cibus, sed & leuem conuersionem subit, qualem manifestò cernimus in subrubro vino, quod pauco momento ore conceptum tum ardorem, tum ruborem deponit. Eius autem absolutio in intestinis est, quæ ipsa modicam concoquendi more ventriculi vim obtinent. Quanquam enim è ventriculo valente & cui integritas est valetudinis, nihil prorsus excidit quod non plenam concoctionem acceperit, si quidem ad hanc aptum erat: quoniam tamen innatus partium calor nunquam otiosus conquiescit, necesse est, quæcunque in intestina illabuntur, perfectius quodammodo mitigari & concoqui. Secunda concoctio celebratur in iocinere, αἱμάτωσις Græcis appellata. Hac enim chylus è ventre haustus, propria iecoris vi quæ in eius substantia potissimùm insidet, in veram sanguinis speciem conuertitur, quam à chylo constat non modò colore, sed etiam vniuersa substantia planè diuersam esse. Hic sanè adumbrationem quandam in venis mesenterij prius accepit, in quibus iam ruber conspicitur, perpolitur verò in vena caua aliisque maioribus, in quas è iecore lapsus confluit. Vires enim habent venæ non solùm continendi distribuendique sanguinis, sed etiam concoquendi, hasque à iocinere originis suæ principio & quasi fonte, quemadmodum à ventriculo intestina, mutuantur. Tertia concoctio in partibus fit singulis, qua appositus adiectusque sanguis iam è priore naturâ deficiens, in idoneam alendæ parti substantiam conuertitur. Hæc rudimentum quoddam & primordium capit in venis exilibus, in quibus antè diximus sanguinem à partis natura & calore iam mutari: eius autem absolutio est perfecta assimilatio atque nutritio, omnium concoctionum finis. Priores duæ concoctiones in communem totius corporis commoditatem & vsum comparatæ sunt, at tertia peculiaris est & iam parti cuique sua: neque hanc idcirco pars vlla parat & molitur vt alteri cupiam parti, sed vt sibi duntaxat commodet atque prosit. Mammæ quidem & quæcunque in eis sunt glandes rapto tractoque sanguine aluntur, hunc

Perfecta cõcoctio non vbique fit.

Triplex concoctio.

Prima coctio ventriculi.

Secunda in iecore.

Tertia in partibus singulis.

Duæ coctiones cõmunes sunt.

Mammarũ aut testium coctio non est communis.

tur, huncin ſuam naturam conuertunt: atinſuper eædem ex redundanti functionis vbertate lac generant, quo partus alatur. Sic teſtes per vaſa feminis adducto ſanguine conuerſoq; ſe nutriunt, qui adultis præſtantia roboris excellentes ſemen efficiunt, ex quo deinde procreatio fit & generis conſeruatio. Quanquam autem hæ partes actione ſua non ſe ſolùm, ſed alia quoq; iuuant, quoniam tamen hæc extra corpus ſunt, neq; in illius dominatu, non vtiq; generalis, ſed peculiaris duntaxat concoctio dici debet. Quot partium in humano corpore ſunt differentiæ, totidem ſtatuere licet peculiarium concoctionum varietates. Prima autem illius generalis ad nutriendum idoneus humor in ventriculo genitus, proprio nomine chylus appellatur, & primum quod in corpore conſiſtit alimentum. Huius autem excrementum eſt ſtercus, Græcis ὑποχώρημα & σκατὸν, quod reuera in ventriculo cum vtili ſubſtantia confuſum erat: ſed cùm poſteà è ventriculo & è ſuperioribus gracilibuſq; inteſtinis chyli portio tenuior rapitur in iecur, reliqua craſſior, impurior, & fecis æmula, in cæcum inteſtinum vel in colum, mox in aluum irruit, vbi primùm fex alui dici ſolet.

Prima concoctionis quis humor, quod excrementũ. Stercus.

Alterius concoctionis vtilis humor eſt ſanguis, aut ſi vniuerſa complecti volumus, omnis humor quicunq; à Græcis χυμὸς, à nobis ſuccus appellatur: quo nomine non modò purum ſyncerumq; ſanguinem, ſed eos etiam qui cum ſanguine gignuntur humores naturales quidé & nutritioni accommodatos deſignamus. Superuacaneum autem eius eſt vrina, quæ è iecore & venis prolectatur in renes, ac profunditur in veſicam: ſimiliter melancholicus humor quem lienis ad ſe rapit, ex craſſa terrenaq; chyli portione factus, quæ naturæ concoctioné ſubterfugit, neq; potuit iecoris vi mutari. Eſt & tertium eius excrementũ flaua bilis ea quæ in fellis veſiculam recondi- tur: ex tenuiſſima hæc calidiſſimaq; chyli portione (qualis plurimum eſt pinguis atq; dulcis) aſſa & torrida, quaſi flammeam acrimoniam aſſumit: quocirca excrementum verè eſt omnino ſuperuacuum, nec alendo corpori accommodatum.

Secunda humor & excrementa eius tria. Vrina. Melancholia. Cholera.

Qui auté iam ab his expurgatus eſt reliquus humor, purus eſt & mediocris ſuccus atq; ſecundum animantis alimentũ, quod in omnes partes diſtribuitur. Tertiæ concoctionis opus & vtilis ſuccus eſt vniuerſum eorum humorũ genus, quos aliquando diximus ſecundarios appellari, in quorũ ordine eum primum collocauimus, qui in exilibus eſt partiũ venis, ſecundum qui tanquam ros in partes influit eiſq; apponitur, tertium qui affigitur, quartum qui iam in partis ſubſtantiam concedit eiq; aſſimilatur. Huius quidem ſuperuacanea ſunt, quæcunq; vaporis ſpecie ſine ſenſu per cutis ſpiracula exhalantur, & quæ pauló craſſiora ſordium ſtrigmentorumq; ſpecie cuti extrinſecus adhæreſcunt, & ſudores qui tanquam reliquiæ ſunt ſeroſi humoris illuc euecti, & tenui bile perfuſi. Hi enim ſi corpus patens nec cutis denſa eſt, plerunque modicè erumpunt, idq; ſponte & naturaliter. Qui veró per ſe extra modum emanant, ab humore quodam inutili præter naturam fluunt, neq; poſſunt inter naturalia excrementa referri, vt neq; puris, neq; ſaniei, neq; tuberculorum eruptio. Rurſum qui à manifeſtis cauſis, vt à balneis, ab immoderata exercitatione, ab æſtu fiunt ſudores, non modò hoc excrementi genus, ſed vtilis quoq; humoris, nonnunquã & tenuioris ſanguinis quippiam proliciunt atq; diſſipant. Iſthæc quidem ſuperuacanea ſunt communia, & quæ ab omnibus particulis promiſcuè dimanant, maximè à muſculis & ab aliis quæ extrinſecus circumiectæ ſunt partes.

Tertiæ concoctionis humores & excrementa.

Vapores inſenſibiles. Sordes. Sudores.

Qui ſudores ſint naturales, qui minus.

Præter hæc alia quædam in conſpectum ſe dant, ſua quibuſque partibus peculiaria, quemadmodum pili & vngues partium ſolidarum ſunt excrementa, renum autem & veſicæ ea quæ cum vrinis redduntur, lienis quod in os ventriculi refunditur, pulmonum ſputa quotidiana, cerebri excrementum eſt id, quod tum per palatum tum per nares defluit & emungitur, βλέννα & μύξα, id eſt mucus, aut κόρυζα, id eſt deſtillatio, ſolet appellari. Id enim ex cerebri nutritione tanquam inutile relictum eſt, retinetq; quandam illius conſtitutionem frigidam atque humidam; quumque ex vniuerſo cerebri corpore in amplos eius ventriculos abundantius congeſtum fuerit, tum demum illinc per palatum & nares exigitur. Quanquam autem id pituitæ temperamentum accepiſſe videtur, nequaquam tamen verè pituita

Quæ partis cuiuſque ſint excrementa.

Mucum naturam verè pituitam non eſſe.

est: hæc quippe in solo iecore gignitur, & in vtilium succorum numero censetur: illud cerebri planè excrementum est: hæc potest in sanguinem concoctione conuerti, illud nunquam, sed caloris vi siccescit & in tophos cogitur. Huius speciem præ se fert ea, quæ in vētriculo & in intestinis gigni procreariq; solet: pituita enim non est, sed ne succus quidem omnino: concoctionis autem primæ cruditas est quæ euinci non potuit, vel ex cibi crassa & tenaci natura, vel ex ventriculi intestinorumq; imbecillitate concrescens. Quum etiam exanguis membranosaq; sit ventriculi & intestinorum substantia, necesse est & propria illorum excrementa (fex enim alui commune excrementum est) alba, frigida lentaque inueniri.

De sanguine, vtq, is consistat in venis. CAP. VII.

Sanguinem non esse simplicem multis demonstratur rationibus. LICET è iecore erumpens sanguis in venas, ab omni supernacaneo humore purus expurgatusq; sit, non tamen simplex is omnino est ac vniusmodi: sed ex variis eum substantiis constare demonstrat tum ortus nostri tum alendarum partium necessitas. Harum enim alia calidior percipitur, frigidior alia, rursus alia mollior, alia durior: quæ vt non omnes ex eadem similiq; substantia nasci, ita nec eadem nutriri sustentariq; possunt. Seminis è quo gignimur materiam palàm est non prorsum vnius esse modi, sed in ea partes consistere varias, adhiberiq; crassiorem portionem solidis, humidam mollioribus, calidam calidioribus, frigidamq; frigidis. Et quum deinceps corporis partes aluntur ex sanguine, singulas ex simili quadam & idonea materia nutriri & increscere, vt idcirco non simplex, sed mixtus atq; compositus etiam in ætate prouectis, sanguis appareat. Quomodo enim partium naturæ tam variè & longissimè à se diffidentes, ex vna eademq; prorsus materia commodè vitam suam tutentur? Semina in terrā proiecta, itemq; stirpes non vno omnes alimento sustinentur, sed alia dulcem è terra succum, alia salsum, amarum alia, deniq; vnaquæque quod sibi familiare est & amicum pro alimento haurit, à quo si fortè destituatur, mox extabescit & emoritur. Tantúmne in stirpes beneficium atq; priuilegium natura contulerit, hominibus negauerit? In tam immensa hominum & temperaturarum varietate, omnéſne eodem similiq; cibo gaudebunt? Sinō omnes vna cibi substantia æquè seruat ac sustinet, neque profectò tam multis & variis partibus quæ in nobis sunt alendis, simplex vnum atq; purum succi genus satis esse potest. Itaq; sanguis qui è iecore emersit maioribusq; venis concluditur, exquisitè vnus & purus esse non potest. Id verò apertè in eo conspicitur, qui secta vena ex integre sano corpore sit emissus. Nam præter serum in reliquo quod concreuit partes spectantur planè dissimiles: alia quidem tenuis, subrubra ac feruida per summa innatans, alia in imo crassa, subnigra ac verè terrena, alia medio situ in istarum mediocritate consistens, per quas & quarta quædā portio crudior effusa est. Quicquid in hac concretione cernitur, medici iuxtà ac philosophi sanguinem appellant, qui communi sententia omnes corporis partes solo sanguine nutriri, id est iusta quatuor succorum commoderatione, pronuntiāt. Quid igitur (inquies) vitiosúmne fuerit sanguinem purissimum in nobis contineri? Si enim debet is ex variis partibus ad nutriendum constare, videtur non esse procurandum vt purus atq; syncerus in nobis gignatur, sed alimentorum vsu varii succi erunt in nobis accersendi. Est hoc (fateor quidem) necesse: veruntamen non idcirco quærenda sunt alimenta, quæ varios illos procreent: sed omnes ex optimo & purissimo quoque procedunt: vixque vlla viuendi ratio & facultas efficit, vt syncerus sanguis in venis coaceruetur, qui tamen si talis consistat, nihil incommodi quicquam est allaturus. Porrò autem quicquid illud est in venis contentum, quod in partium corporis substantiam facessere debet, sanguinem id perhibemus. Hoc quidem discrimine à cæteris seiunctum humoribus, quòd è venis siue foras, siue in ventrem, siue in vesicam, siue in vterum, siue in intestina, siue in thoracis spacium, siue in aliam denique capacitatem excidat, concrescit in grumum, quod cæterorum humorum nulli est concessum. Proxima autem & continens concretionis causa, fibræ eæ sunt, quas cunctorum animantium sanguis confusas in se conti-

Obiectio. *Solutio.* *Propria sanguinis notæ. Sanguis omnis concrescit ob fibras quas habet.*

ſe continet. Neque enim ceruos neque damas de hoc numero (vt Ariſtoteles fecit) auferam & excludam, nimirum in quibus iugulatis etſi non ſummè, coire tamen ſanguinem videmus. Quod ſi à concretione alienus omnino is foret, nec corporis alendi, nec in ſolidiorem ſubſtantiam ſe conuertendi vim & poteſtatẽ haberet. Ita verò accuratè diligenterque ſanguini confuſæ ſunt fibræ, ita perturbatæ, nihil vt ſenſus in calido etiam nunc ſanguine poſſit percipere, nihil vt in eo qui iam frigore coiuit & conglaciauit. Veruntamẽ ſeiungi hæ ſeparariq; hac ratione conſueuerũt, ſi vel calens tepidusq; ſanguis per linteum transfundatur, vel crebra agitatione bacillo manúve concutiatur dum refrixerit, quo modo ſolent mulierculæ ſuillũ præparare. Quin etiam quum inciſa in malleolo ſaphena, ſanguis vt mos eſt in peluim tepentis aquæ profunditur, mox vt hæc refrixerit & ad exiguum tempus conſtiterit, tota tenuiore ſanguinis portione tingetur; ad fundum autem delabentur fibræ illæ prorſus cohærentes & albæ, quæ quàm plurimos ſpecie quadã aſſimilatæ pituitæ in errorem induxerunt. Hæ quotieſcunque exemptæ detractæq; fuerint, reliquus ſanguis & à concreſcendi ratione in quam ſua ſponte ferretur, & à nutriendi prçſtantia longiſſimè diſtabit. Fibras quidem chylus prima concoctione contrahit è ventriculo, qui ferè totus quum neruoſus ſit, ſuam illi ſubſtantiam quadamtenus impertit, qualem obtinere videmus tum eorum plurima quæ vomitione redduntur, tum propria ventriculi inteſtinorumq; excrementa, ſummè nimirũ pituitoſa ac lenta; illapſus dein chylus in iecur, verã ſanguinis ſubſtantiã coloremq; adipiſcitur. Itaque concreſcendi vim ſanguis habet è ventriculo, cuius errore corpus omne quaſi atrophia plerunque extabeſcit, ſanguine fibris deſtituto. Hinc non paucos cernimus macie confectos, quibus tamen ſanguis copioſus ineſt, isq; bene temperatus: alios optimum corporis habitum & carnis molem conſequi, licet ſanguine conſtent calidiore. Maxima igitur & admirabilis in ſanguine facultas, ſed & magna vis eſt venarum, quæ conceptum ſanguinem coire nunquam ſinunt, niſi fortaſſe ex rara quadam & abdita morbi cauſa, ex qua vidimus quempiam poſt diuturnũ languorem de vita exiiſſe, cui ſanguis vniuerſus in venis concreuerat, adeò vt demum coralli modo fruticans illinc eximeretur. Non igitur, quemadmodum Ariſtoteles affirmat, conſeruandi ſanguinis facultas in venis eſt ex caloris tepore, quum & reliquum corpus omne tepeſcat, ſed ex ingenita quadã vi & familiaritate, quæ profectò efficit vt hæ naturalis & legitimus locus ſint ſanguinis. Huius apertum id eſto indicium, quòd in mortuorum venis refrigeratus etiam ſanguis non concreſcat, quem tamen in viuentium inteſtina, aut in ventriculum ac veſicam irruentẽ, tepor à concretione non præſeruat. Quicquid igitur venæ concludunt, & intra ſe cohibent, ſiue craſſum id atque nigrum ſit, vt liquidã picem repræſentet, ſiue flauum, ſiue prorſus album aut liuidum, cuiuſcunque demum ſubſtantiæ ſit aut caloris, ſi ex his profuſum mox dureſcit atq; coit, id vniuerſum ſanguinis appellatione complectemur: quanquàm non omnis huiuſmodi ſecundum naturam eſſe, & vitio carere exiſtimandus eſt.

Sanguinem in venis, non trium, ſed quatuor humorum permiſtione contineri, quótque eius ſint differentiæ.

CAP. VIII.

QVALISCVNQVE autem is fuerit, chymus id eſt ſuccus appellatur, qui interdum bonus eſt, vt in euchymia; interdum malus, vt in cacochymia: & vterque quoniam in partium ſubſtantiam effuſus fibrarum vi concreſcit atque coit, alere dicitur. Sed bonus; qualis in bono atq; etiam in athletico habitu conſiſtit, probè; malus verò vitioſè, vt in vtroque ictero, in leucophlegmatia. Qui porro bonus ac laudabilis eſt ſanguis, ex partibus conſtat & ſubſtantia & temperamento & colore variis. Has bonos ſuccos appellant, quibus ex quadam temperamenti affinitate humorum ſuperuacuorum nomina ſunt indita. Nam ſanguinis pars tenuiſſima calidiſſimaque, bilis etiam appellatur: melancholicus ſuccus, pars quæ craſſa, frigida ſiccaque eſt: pituita, quæ cruda nempe, frigida

est & humida: sola verò ea quæ tum substantiæ tum qualitatũ mediocritate quãdam cõtinetur, peculiari sanguinis appellatione notatur. Nõ defuerunt qui sanguinem vniuersum existimauerint non ex quatuor, sed ex tribus duntaxat permistis succis constare, nempe ex pituita, & bile tum flaua, tum atra. Hi non aliud esse sanguinem putant, quàm trium succorum mediocrem & commoderatam permistionem: neque præter hos quartum sanguinem purum in venis cõtineri, sed ne cogitatione quidem percipi contendunt, hac potissimùm ratione, quòd seorsum tres humores positi sunt, sanguis autem purus nullus extat. Addũt sanguinem dum corrumpitur, in tres eos omnino humores conuerti, neq; sanguinis quicquam seorsum manere. Cùm igitur tres hi succi æquabiliter aucti sunt, sanguinem per id temporis dominari ferunt: sin inæquabiliter, eum dũtaxat, qui reliquis est superior, à quo totum sanguinem aut pituitosum, aut biliosum, aut melancholicum dici volũt. Simillimam demum in lacte rationem haberi, quod tribus duntaxat substantiis continetur, præter quas nulla est quarta, quæ lactis nomine designetur, sed totum quod ex iis tribus idoneè temperatis consistit, lactis nomen sibi assumere. At verò si partes chyli intentis oculis & animo cernemus, & eas tum ex substantia, tum ex qualitatum coniugationibus spectabimus, non modò tres, sed quatuor fient earum differentiæ, ex quibus quatuor etiam succi prouenient. Quinetiam si partium corporis, quas hi nutrire debent, varietas perpẽdetur, vt quædam se offerẽt, ad quas tres reliqui humores accommodari possunt, ita quædam etiam deprehendentur calidæ & humidæ vt caro, quædã temperatæ vt cutis, quæ non nisi puriore sanguine nutriri possunt. Quocirca necesse omnino est, præter tres reliquos succos, purum sanguinem etiam in venis haberi, eumque longè reliquos multumque superare. Inepta igitur & iniqua censeri debet sanguinis cum lacte collatio: nec dum sanguis corrumpitur, vniuersa eius substantia in bilem tum atram tum flauam facessit, sed etiam pars quædam manet, aut nondum corrupta, aut corrupti sanguinis speciem ostendens. Itaque qui intra venas grandiores coërcetur, quatuor illis succis perfunditur, sed ea proportione, vt in temperata & mediocri constitutione purus sanguis multum antecellat, cæterisq; præstet: ab hoc deinde pituita, quia dulcis est, poteftq; in sanguinem conuerti, & compluribus partibus nutriendis est necessaria. Tertio loco est melancholicus succus: omnium autem paucissima est flaua bilis, tum ob nunc commemoratas rationes, tum etiam quòd illius quàm bilis receptaculum capacius & plenius deprehenditur in nobis, quodque ex venæ sectione, si sanguis asseruetur, plus subsideat lutulenti, quàm per summum innatet biliosi. Ea quidem est quatuor succorum in sanguine permistio. Cæterùm id nondum satis liquet, sintne ii veri humores, & quales in suis conceptaculis puros esse intelligentia sensuque comprehendimus, ánve ad illorum duntaxat speciem atq; similitudinem accedunt. Magna quidem & controuersiæ plena disputatio, quòd difficilè sit intelligere, vt humores puri ac veri consistant in venis. Etenim quæ (verbi gratia) propriè vereq; bilis dicitur, vsque quaque lutea est & prorsus amara, ad corpus nutricandum neutiquam habilis & accommodata, nimirũ quæ ne propriæ quidem vesiculæ, à qua ingenti sensus voluptate allicitur, alimentum sit. Eius quippe substantia supra omnem sanguinis est mediocritatem, atq; adeò à nutriendi benignitate desciuit, vt nulla caloris efficientia, nulla concoctionis præstantia vnquam possit in familiarem atq; alimentariam reduci. Nec est quòd dicat quispiam, non hanc synceram & puram, sed sanguini permistã corpus nutrire. Si enim omni substãtia totoq; genere alimenti rationem excessit, quoquo modo benigniorum temperatione perfundatur, integram omnino pristinamque naturam reseruabit, atque benigniora fortassis in corporis substantiã facessent, illa certè nunquam: quemadmodum neq; lapidis aut ferri puluis tenuissimus, quanquam cum pane est accuratè subactus, nutrien- di vires consequitur. Quocirca bilis ea quam in sanguine atq; in venis teneri fatemur, verà haudquaquam est, neque eius similitudinem speciemq; gerit quæ in folliculũ reconditur, maximè si integrè sanũ est corpus. Hoc & sensu cõprobamus,

Rationes eorum qui dicunt sanguinem esse triũ humorum permistionem.

Confutatio.

Quatuor humorum in sanguine proportio.

ab: therap: 17. 35.

Non esse synceros humores in venis.

ratio. 1.

mus, nullam animantium partem (ſed ne pulmonem quidem, quẽ tamen vnum præ cæteris ea nutriri aſſeuerant) commanducatam bilis amarorem referre. Quin & totus ſanguis dulcis eſt in ſanis, qui tamen ſi amara bili perfunderetur, eius ſapore inficeretur, quemadmodum ſi fellis tantulum lactis copiæ iniicias. Præterea vera bilis ſi cum ſanguine in corpus perferatur, vt in ictero, corp⁹ flauo defœdat colore, nil autem tale ſanis accidit. Iiſdem propè rationibus demonſtrari poteſt, nec atram bilem, nec ſuperuacaneam pituitam fieri poſſe conueniens vſquam corporis alimentum. Ex quibus intelligitur quatuor humores, qui in ſanorum ſanguine continentur, ſynceros non eſſe; nec eorum naturam exprimere, qui in bilis folliculum atque in lienem coniecti ſunt. At nihilominus ab æſtu, ab exercitatione, à balneis, à calidiorum cauſarum vehementiori occurſatione, non ambigimus partem ſanguinis tenuiſſimam in flauam bilem eamq; amaram conuerti, quemadmodum & reliquas ſanguinis partes perſiſtente ſimilium cauſarum impetu, in affinem ſibi & finitimum humorem. Idem propè accidit, & quum ex vehementi obſtructione orta putredo, ſanguinis molem inuaſerit. His ergo ex cauſis præter naturam alii humores à ſanguine gignũtur in venis. Quinetiam plerunque in has permeant ex aliarum partiũ vitio: bilis quidem flaua quum iecur immodico calore flagrat, aut quum veſicula fellis velut in ictero intercluditur: melancholicus ſuccus, quum lien vel obſtructus, vel quauis ex cauſa imbecillior factus, non poteſt ſanguinis limum prolicere: pituita, quum ob frigidiorem intemperiem ingens oboritur cruditas tum ventriculi, tum iecoris, vt in leucophlegmatia. Ab his igitur cauſis puri atque vitioſi humores in venis ſanguini permiſcentur, è quibus illos demũ cernimus per multa morborum genera foras ſubter cutem erumpere. Cæterùm corpus quod omnino ſanum & integrum eſt, quacunque etiam id temperie naturaliter ſit affectum, ſi nec alimentorum vitio, nec aliis externarum cauſarum iniuriis laceſſitur, puros atque ſynceros humores nullos habet in venis ſanguini permiſtos, ſed eo dũtaxat modo quem nunc expoſui. Viderine poteſt Hippocrates his contrarium attuliſſe? Libro quem de humana natura conſcripſit, hominem ait, quoad vita fruitur, omnia in ſe continere, ſanguinem, pituitam, & vtramque bilem. Epoto enim medicamento quod pituitæ educẽdæ ſit idoneum, pituita euometur: eo autem quod bilem flauam purgat, bilis: eo quod atram elicere natum eſt, atra bilis purgabitur: ſin vulnus acceptum fuerit, ſanguis profluet. Hæc autem accidere compertum eſt quouis die ac nocte, hyeme & æſtate. Verè quidem hæc ſunt ab Hippocrate pronuntiata, veruntamen quæ ex corpore, non è venis neceſſariò, ſed aliunde etiam detrahuntur, bilis quippe ex hepate & è proprio folliculo, pituita (ſi verè pituita dici ea debet) è ventriculo & inteſtinis, melancholicus humor è liene, in quibus locis ſolet eorum humorum aut potiùs excrementorum copia affluere. His etiam qui incorrupta ſanitate ſunt, idcirco difficiles fieri cẽſuit purgationes, quòd quum deſint affines & cognati quos medicamentum trahat humores, ſanguinẽ id & carnes colliquefacit, quò ex his proprium alliciat humorem. Quibus quidem verbis ſignificat, ſana corpora cum ſanguine reliquos humores in venis reuera nõ habere, ſed poteſtate duntaxat: quia fieri poteſt, vt medicamenti, aut aliarum quas dixi cauſarum vis & vehementia, ex variis partibus ſanguinis, varios excitet & proliciat. Hinc iam conſtitui poſſunt & explanari ſanguinis naturalis differentiæ, quòd alius ſubſtantia ſit mediocri & colore ruber, qui pulcherrimus & optimus appellatur: alius magis flauus & cõſiſtentia tenuis, alius craſſior atque nigrior, alius demum liquidior & albior. Quum autem à priſtina natura deſciſcens, vitio corruptelaque deprauatur, & è limitibus iam exceſſit, non naturalis appellatur. Excedit autem bifariam, aliàs paululum ob leuem modicamq; intemperiem ſubſtantiæve mutationem nulla ex parte in aliud humoris genus conuerſus: hic quidem etiam tum ſanguis eſt, tamen naturalis minimè: aliàs multum, quum vel proprio contaminatur vitio, vel alieno perfunditur humore, atque hic non ſimplex, ſed in multis permiſtus eſt humoribus. Hæc de ſanguine: nunc ad cæterorum humorum differentias pergamus.

Hippocraticæ ſententiæ interpretatio.

Sanguinis differentia.

Sanguis non naturalis duplex.

Pituitæ & vtriusque bilis differentiæ. C A P. IX.

Humor quid.

HVMORIS quidem appellatio quanquam propriè Latinis qualitatem dun-taxat eam designat, quæ Græcis est ὑγρότης, medici tamen ad omnem etiam profluentem & liquidam substantiam hoc nominis accõmodant, vtid sit humor quod etiam Græci ὑγρὸν propriè dicũt, quicquid in corpore profluens liquidum-que cernitur, siue id chylus est, siue mucus, siue sputum, siue vrina, siue sudor, siue sanguis, siue pituita, siue bilis tum flaua tum atra. Atqui um genus hoc omne in species diuidendum distribuendumque erit, percenseb untur quidem humorum alii toto genere superuacanei (hos suprà vniuerso excrementorum genere sumus complexi) alii verò ad nutriendum & corpus sustentandum apti. Horum autem genus duplex, chylus & chymus, ille fortassis cremor, hic succus rectè nc-bis appellabitur. Est quidem chylus in ventriculo: at succus in iecore ortus, & ad corporis nutritionem præparatus. Succorum autem alii primi sunt & pręgre-dientes, alii secundarii & consequentes, quorum iam antè rationem breuiter explicauimus. Primi succi quatuor numerantur, sanguis, pituita, & bilis, tũ atra, tum flaua: hi enim singuli quemadmodum & secundarii, constitutionem acce-peruntad corpus alendum, licet id quandoq; non præstent, neque præscripto fi-ne potiantur. Itaque succorum alius naturalis, qui & omnino vtilis est, alius non naturalis, qui non satis probè alere potest. Similiter excrementorum aliud natu-rale, quod in corpore optimè sano naturæ legibus prouenit, aliud præter naturã. Naturale aliud vtile, quod vsum quempiam confert in corpore, vt bilis in vesi-cula, & quæ in liene est melancholia, aliud prorsus inutile, vt fex alui, vrina ve-sicæ atque sudor. Non naturale est, quod citra naturæ præscriptum à causis præ-ter naturã gigni solet. Itaque tum pituita, tum vtraque bilis triplex est omnino, alia ad nutriendum apta quæ alimentaria dicitur, alia superuacanea, quæ aut na-turalis est, aut præter naturam. Bilis alimentaria est sanguinis pars tenuissima, per venas distributa, tum vt affines naturæ suæ particulas nutricetur & alat, tum vt reliquo sanguini qui præ crassitudine non sine multo negotio per venas per-laberetur, transuectionis promptitudinem afferat: quod quum præstiterit, si-quid minus vtile restet ac superfluat, id vnà cum sudoribus defluit & foras erum-pit. Superuacanea è sanguine tanquam excrementum in bilis vesiculam aman-datur, proprio deinde ductu in intestina illabens, tum ea ad excrementorum de-iectionem stimulat, vnde & fuluo colore infecta comparent, tum lentam & adhærescentem illis pituitam detergit & exturbat, quæ alioqui immodicè au-cta, in grauissima incommoda deduceret. Ea ferè flaua existit, & mediocrita-tem quandam tum substantiæ tum caloris obtinet: ex qua tenuis cuiusdam humoris permistione, altera procreatur colore pallidior & substantia tenuior: vtraque licet superuacua sit, naturalis tamen est, & naturæ legibus continetur in nobis. Gignitur & interdum bilis præter naturam, genere quadruplex. Vna est vitellina, Græcis λεκιθώδης appellata, quã flaua à naturę modo deficiens profert, dum caloris non naturalis acrimonia torretur, vt ex fuluo igneum colorem, & ex tenui substantia crassiorem dissipatione consequatur, quæ & colore & crassi-tudine omnino vitellorum crudorum ouorum speciem offerat, à quibus nomen sibi asciuit. Auerrhois rectè mihi videtur Auicennam erroris insimulasse, qui vt multa alia peccat, in vitellinæ opinione turpissimè labitur, contendens nimi-rum hanc fieri, dum pituitę aut melancholię portio flauę bili permiscetur. Hinc in bile egregia illa comminiscitur maioris & minoris famæ genera, quæ quàm plurimos in designandis febrium differẽtiis, mirificè (ne dicam ridiculè) impli-catos & circunretitos tenent. Hac enim opinione vitellinam bilem frigidio-rem redderet flaua & naturali, quam tamen multis partibus ardentiorem esse inter omnes constat. Adde quòd simplicium humorum differentias denumera-turus, quasi inconstans aut certè iam sui immemor, ex eorum permistione no-ua quędã & inaudita simpliciũ genera inuehere conatur. Quas tres hactenus cõ-memorauimus bilis differẽtias, omnes in iecore generantur atq; in vasis. Præter has aũt aliarum par numerus recensetur, quę sępius è pręcordiis originẽ habent: vna

Humorum differentia.

Succus quid.

2 pfee

Excrementorum differentia.

Triplex est vnusquisque succus.

Bilis excre-mentitia & vtilis.

Bilis natu-ralis duplex.

Bilis vitel-lina præter naturam.

Auicennæ error de bile.

Tres bilis species in Stomacho genitæ.

vna est porracea Græcis πρασοειδής, altera æruginis similitudine ἰώδης dicta, tertia ἰσατώδης glauco aut cæruleo colore glastum referẽs. Harum gignendarum esculenta quædã vitiosa & mali succi non modò occasio, sed etiam causa fiunt, cuius generis censentur allium, porrum, cæpa, nasturtium, & sinapi, maximè eorum folia. Dum enim nequeunt à ventre deuinci, neque in chylum conuerti, ac colorem suum magna ex parte retinent, primùm ex illis fit porracea, quæ si infixa diutius hæreat & cõmoretur, persistente ventris incendio, in æruginosam commutabitur: hæc demum in eam quæ glasti colore tincta apparet, minus quidem viridis quàm superiores, sed tantò illis deterior, quantò propius ad nigrum colorem accedit. Gignuntur & hæc genera nonnunquam in venis ac iocinere, idque per morbos graues & ardentissimos, qui vehementi caloris incendio bilem vitellinam exurunt, & in hæc genera deducunt prorsus perniciosa quidem & exitialia. Ex his demum summè vstis fit & in conspectum se dat atra bilis ea, quæ omnium est humorum deterrima. Melancholiæ autem multæ sunt differentię, *Melancholici humoris differentiæ.* vna quidem qualitatibus mitior, quæ cum sanguine in venas peruadens corpori alendo est idonea. Hanc medicorũ præcipui visi sũt μέλαιναν καλεῖν χυμόν, οὐ μέλαιναν χολήν, id est atrum vocare succum, nõ atram bilẽ. Sicuti plerumq; melancholicum succũ vel melancholicum sanguinẽ, non atram bilem. *Vtilis & nimius.* Superuacanea est, quam lien sanguinẽ expurgans, è iecore prolicit & in se recondit. Hæc quemadmodũ & quæ in folliculo est bilis, sanguinis quidem non autem corporis excrementum est, *Excrementitia.* quippe quæ & lieni & ventriculo nõ mediocriter conducat. Quocirca naturalis est, & nondũ atra bilis, sed ater humor nũcupari debet. Quantum verò huius vel exustione, vel nõ naturalis caloris vi putrescens, acidam aut acerbam qualitatem aut acrimoniam contraxit (idem enim putredo quod vehemens incendium solet efficere) id quasi in cinerem conuersum, conuenit atram bilem nuncupare, quæ omnino præter naturam fit. Est autem ea triplex, *Præter naturam triplex.* vna ex melancholico succo vel humore profertur, quæ aut putredinis aut caloris ardore quasi in cinerem conuertitur. Hæc calida quidem, est acris & mordax, eo discrimine à superuacua naturali diffidens, quo fex vsta ab non vsta. Quem dico cinerem non ei parem existimo, qui exustis lignis manet: *cinis Humoris qualis* haudquaquam enim possunt humores omni suo liquore spoliari: sed ita summam dico humorũ siccitatẽ & quantam maximã possunt in corpore ardoris vi consequi. Altera species *Atra bilis quæ ex vitellina fit.* ex ea fit bile quã vitellinã dixerunt. Exustione enim hæc primùm in porraceam, deinde in æruginosam, pòst in cæruleam, nouissimè in atram omnium perniciosissimam commigrat, quæ tantò certè deprehenditur malignior, quantò bilis melancholia est acrior. *maligna quæ* Ea enim est quæ in terrã impacta, fermenti more & quodã quasi æstu efferuescens, hanc iactat & excutit: quæ sua crassitudine parti se affigens adhærescensq;, eam arrodit & exulcerat: quæ demùm in perniciem semper excernitur: quanquam horum omnium vitiorum altera etiam quodammodo particeps est. Ex sanguine nulla proximè bilis atra profertur. *Atra bilis nulla fit ex sanguine.* Nam si sanguinem statuamus vel incendio vel putredine in venis torreri & conflagrare, prius quidem necessariò pars eius in bilem flauam, pars in melancholiam migrabit, ex quibus deinde nõ aliæ quàm duæ commemoratæ fieri poterunt atræ bilis differentiæ. Quum autẽ sanguis è venis illapsus fuerit in ventrem, in intestina, aut in aliam interiorem capacitatẽ, illic quidem primùm concrescit in grumos, tandemq; putrescit. *grumi corrupti ex sanguine.* Excernitur is plerunque liquidæ picis modo nigerrimus, summè malignã ac verè venenatam qualitatem adeptus: hic tamen tũ nomine, tum re ipsa ab atra bile differt, quandoquidem extra venas à se discedens non in alios conuertitur humores, sed totus concrescens humor esse desiit, nec tũ humor dici potest, sed corruptus grumus. Neq; ex pituita dulci fit bilis atra. Nam quæ ex cerebro stillat, aut quæ in pulmonibus, in ventriculo aut intestinis coaceruatur, vehementi calore durescit, vti mox erit manifestius, nũquam in alterius humoris speciem mutatur: quare neque potest ex ea atra bilis suscitari. At verò pituita salsa quoniã caloris cuiusdã præter naturam est particeps, si vehementius & prorsus torreatur, acrem atramque bilem gignit, quæ tertia species est: vnde intel- *Atra bilis tertia fit ex pituita salsa, non dulci.*

ligi poteſt non omnem atram bilem ex melancholico aut biliofo humore naſci. *Pituita nutriens.* Porrò autem pituita quæ verè & propriè dici meretur, ſuccus eſt alimentarius, totiusq; ſanguinis portio crudior, quæ & ſanguis ex dimidio coctus appellari ſolet. Permanat hæc in venas, tum vt partes frigidas & humidas, cuiuſmodi eſt cerebrum, alat: tum vt ſi aliquando penuria erit ſanguinis, in eum conuerſa reliquis etiam partibus in alimentum cedat. Neq; verò vt ſanguinis forma plenè exornetur, neceſſe eſt in iecur ea recurrat, ſed venæ ipſæ ad id operis perficiendum, ſatis virium & caloris obtinēt. Cæterùm neutra bilis poteſt vlla vi in ſanguinis mediocritatem & benignitatem reduci. Licet enim quandoq; adeò refrigeretur, vt fortaſſe qualitatum mediocritatem aſſequatur, non poteſt tamen ſubſtantiæ benignitatem recipere. Atque hæc quidem alimentaria pituita dulcis exiſtit. Ex qua aliæ duæ præter naturam emergunt. *Pituita cruda.* Vna eſt quæ acida vocatur, ſummè quidem cruda, & quæ præter primam ventriculi confectionem, vix vllam aut minimam in iecore atq; venis accepit. Paucus admodum calor ei ineſt, qui perfacilè diſſipatur & euaneſcit, atq; tum pituita neceſſitate quadam coaceſcit. Par enim atque vna ratio eſt ac in plerisq; fructuū ſuccis, qui ſi non multo præditi ſunt natiuo calore, poſteaquam ſponte ſua efferbuerint, mox in breui coaceſcunt: quibus autem valentior impertitus eſt calor à natura, ij vt vinum generoſum, diutius in integritate ſua perſiſtunt. *Salſa.* Altera pituitæ ſpecies ſalſa appellatur, ex dulci hæc putreſcente nata: quum enim portiones eius quædam vi putredinis aſſæ, reliquæ dulci ſubſtantiæ permiſcebuntur, ſalſum hunc ſaporē inducent, quod & in maris aqua fieri demonſtrant. Tres hæ pituitæ ſpecies conſiſtunt in venis, prima quidem naturalis, reliquæ duæ præter naturam: quarum omnium materia à iecore ſumpta eſt & initium duxit, qualitas autē aliunde irrepſit à cauſis quæ contra naturam ſunt. Superuacua pituita extra venas conſiſtit, cuius ſunt differentiæ quatuor. *Pituitæ excrementitiæ quatuor genera.* Vna eſt pituita tenuis & aquea, qualis plerunq; aquæ modo ſtillat è naribus, aut è cerebro in plurimas corporis partes illabitur. Altera cenſetur muco ſimilis, quam corporis calor ex illa tenui ob modicum lentorem, cuius particeps eſt, ad muci conſiſtentiam coëgit. Hæc ſi caloris vi & appulſu tantam adipiſcatur craſſitudinem, vt iam partibus concluſa poſſit adhæreſcere, vitrea tum appellabitur, quæ tertium genus eſt. Ad extremum verò cùm ex concretione ſic iam dureſcet, vt à lapidis aut gypſi duritia non procul abſit, quarta tum emerget, quam multi gypſeam appellant. Hanc ſæpe deprehendimus in pulmonibus & in digitorum articulis, accepto quidem ex deſtillatione principio, tandem in extremam tophi & calculi duritiem euaſiſſe. Ea certè omnis eſt atque integra humorum explicatio, ex qua liceat cognoſcere qui ab excrementis, quiue à venarum ſuccis, ortus ſui primordia acceperint. Nunc de animalibus functionibus tranſigendum nobis eſt.

De animalibus functionibus. CAP. X.

Sentientis animæ vis & materia. QVEMADMODVM altrix illa, quin potius tota naturalis pars animæ, in vnum corporis alimentum prorſus incumbit, ſuaſque omnes in id geſtiones confert: ſic altera pars animæ quæ ſentiens eſt & appellatur, in iis rebus externis verſatur, quæ circumiectæ ſunt nobis, totaque negotiatur vt illarum cognitionem capiat, ſuiſque miniſtris & nuntiis ſenſibus rerum omnium notiones in ſe cōprehendat. Hæc illius molitio, hæc agitatio, qua aſſiduè concitatur & impellitur, quæ qua ratione obiri perficiq; ſolet, verbis explicare conabimur. Sentiens anima quemcunq; illa ſubſtantiæ modū eſt adepta, cerebri corpus tanquam propriā arcem ingenitumq; domicilium elegit, omnium quas dixi facultatum vires in ſe ſuoque quaſi ſinu complexa. Has quidem propriis quibuſdam functionibus & muniis exponit, ad quas varia inſtrumenta confert & accommodat. *Spiritus animalis primum inſtrumentum.* Omnium primum ſpiritus eſt animalis appellatus, qui ex vitali per ceruicis arterias in contextum admirabilem ſublato, primùm elaboratur, deinde in interiore altero cerebri contextu, qui à ſecundis nomē habet, vi cerebri ingenita in animalē cōuertitur. Illic noua ſpecie & dignitate præfulgens, ſentiētis animæ vires cōſequitur, & ad

& ad illius cuncta munia illo se splendore aptat & comparat. Hoc plurimo consersi sunt ventriculi, interioresque cerebri sinus, vnde tanquam è iugi fonte per neruorum ductus & canaliculos, tum in sensuum instrumenta, tum in musculos motores profluit. Hic autem quum iam insidet, aliam fortassis speciem ex partis natura suscipit, qua particulatim illi addicta est, eiusque seruitio prorsus mancipatur. Quod si est, non vnus idemq; fuerit videndi, audiendi, odorandi, gustandi, atque tangendi spiritus, quinetiam ab illis longius distabit qui motioni destinatus est. Alterum instrumenti genus ex crassiore magisque terreno corpore constat, vt in quo tum spiritus ille, tum externarum rerum imagines conceptæ seruari debent. Non vna id eademq; vbique substantia præditum, neque vniusmodi, sed multiplex & varium. Interiorum motionum cerebri corpus instrumentum est, quod varia & multiplici sua conformatione ad omnes animi actiones agitationesque sese iungit & applicat, visioni verò oculus & qui ad hunc pertinent nerui, auris auditioni, odorationi nares & cerebri papillæ, gustatui lingua, tactioni tangentium neruorum propagines, vt motioni duriores & musculi in quos illi se fundunt, ancillantur & ministrant. Varia hæc sunt instrumenta corporea, in hisque spiritus siti dispares & varij: sic & facultates quæ ab illis omnem agendi rationem acceperunt, neq; quicquam possunt citra illorum opem præstare, non modica varietate distinctæ sunt, tametsi omnium vna est eademque substantia. Quæ igitur sic comparata sunt organa, vt in subiecta conformatáq; materie familiarem quendam spiritum obtineant, in eoq; spiritu facultatē, quæ organi species est & ratio, ea quidem idonea fiunt & concinna suis muneribus obeundis. Quæ qualiter compleri absoluiq; possint, hoc iam contextu sigillatim aperiam. E sensibus externis alij contrectando munere suo funguntur, vt tactus & gustus, qui non nisi coniuncta sibi percipiunt, alij medij cuiusdam corporis interpositu sentiunt, vt visus, vt auditus & olfactus. Corpus autem id medium intercedens, aut aër est, aut aqua: vtrunque enim elementum ad inuectionem eorum quæ sentiuntur idoneū est: nam colores & sonos per aërem percipiunt quæcunq; terrenæ gradiuntur aut serpunt animantes, per aquā verò aquatiles. Dura itaq; & solida corpora, quum aut in aëre aut in aqua inuicem colliduntur, sonum edunt ac strepitum, in hac quidem obscurum, in aëre verò perspicuum: maximè verò si illa leuia sint concaua & ampla, quæ celeribus & magnis ictibus confligāt. Aër igitur qui inter dura corpora confertim & impetu in se incurrentia continetur, primùm sonitum efficit. Hic quidem non illinc abiungitur, vt ad auditum ipse accedat, sed proximum sibi & continuum aërem cōmouet, atq; hic repente alium, donec successione continenter ad auditum motus perferatur: quo more in fluctibus cernitur alter alterum trudere, qui pulsus deinde sequentem impellit. Hinc accidit, vt non simul ac corporum allisio conflictusq; inciderit, sed aliquantò post ictum sonus audiatur, priusq; à propinquo quàm à lōginquo. Sic exterior aër agitatus impulsusque, per aurium tortuosos & flexuosos anfractus motu perplacido, citra vllam turbam fertur, peruaditque adusque interiorem illum aërem membrana obtensa conclusum, & auribus ingenitum. Huic autem membranæ assidens, blandè eam ferit & concutit, vt ea agitatione tota strepat & personet. Externus aër tum demum cum interiore illo continuatur & adhærescit, illiusq; interuentu audiendi spiritui, qui cum illo implicitus est, confertur: hoc demum exploratore & ministro recepta strepitus imago, ad sentiendi principiū transmittitur. Sed hæc apertiùs iudicabuntur æstimabunturque ex odorandi ratione. Nam cedrus, thus, aliiq; odores incensi calefactiq; suauem & iucundum odorem spirant, qui in arido quasi fumo situs est. Hic sensim tanquam vapor per intermedium interiectumq; corpus conuolat & sparsus euehitur. Medium autem id corpus, aut aër est, aut aqua: nam pisces & aquatilia quæque, quamuis spiritum non ducant, odorari tamen comprobatum est. Quanquam verò iam odor propius ad nares appelletur, non tamen prius poterit respirantibus animalibus odorandi sensum mouere, quàm viæ quæ è naribus per os summum & meninges in cerebrum pertinent, patefiant, possitque vnà cum attracto ductoq;

Corporis instrumenta.

Varia sentientis animæ instrumenta.

Quo distent sensuum actiones.

Sonus vt fiat.

Auditio vt fiat.

Odorum effusio.

Infecta & pisces vt odorantur.

spiritu, odor vt ad pulmones, sic ad cerebrum olfactumq; permeare. At quibus promptus atque expositus in aperto est odoratus, neque operculo tanquam vallo quodam communitus, vt apibus & infectis (sic enim recentiores Latini, nec ineptè appellant) ea ad odores è longinquo coueniunt, & citra vllam respirationem olfaciunt, ipsique odores non attracti illorum sensum feriunt & incitant. Quod ipsum piscibus & his quæ in humore degunt accidit. Nam sine anhelitu & spiritus reciprocatione videntur odorari. Ad illorum similitudinem accedit & visio. Color enim aut fulgor perspicuum medium collustrans, in conspectum oculumq; cadit. Id medium aut aër est, aut aqua, aut vitrum, aut cornu, aut aliud quod istorum naturam imitatur. Hæc autem si idonea futura sunt ad videndum, perlucida fieri oportet & luminis præsentia collustrari. At lumen neque corpus est, neq; quicquam quod à corpore excidat aut defluat, alioqui pedetentim neq; puncto temporis posset medium omne circuniectum illustrare, neque in perspicuum corpus omnino penetrare. Itaq; lumen est actus & perfectio perspicui, ex lucidi corporis præsentia. Quicquid aspectum ciere debet, id si simplex color est, in medio perspicuo eoque illuminato oportet constitui: si verò splendidum & fulgens est, vt fungus, vt putre & præaridum lignum, vt vermis, & quicquid noctibus collucet, conspici quidem non potest in lumine, quia exiguum eius lumen maioris splendore offunditur: at in tenebris istorum vnumquodq; videtur sensumq; ferit, quod proximum & circunfundentem aërem leuiter illustrat, vt se potissimū vendicet à tenebris. Ignis verò quod ancipitis sit naturæ, & in tenebris & in lumine videtur: noctibus enim suo lumine propinquū aërem illustrat, vt nō is modò, sed alia etiam videri possint: interdiu verò perspicuum, iam medium tanquam color aliquis mouet. Fit autem visio quum perspicuum illuminatumque aërem medium rei color aut imago afficit, aër deinde adusque oculum protensus affectusq; aspectum concitat. Tum enim rei aspectabilis imago per pupillam in crystallino humore excipitur. Hinc demum prouehente spiritu, per opticos neruos in cerebrum & commune sentiendi principium confertur. Hoc autem discrimine ab auditione & odoratione seiungitur: quòd in his motione non derepente, sed paulatim per media facta, sensus feriatur: in visione autem non progressione, sed subitò facta medij aëris mutatione, quemadmodum & luminis appulsu, rei species cernendi obtutum statim mouet. Vnde intelligi potest non defluentibus quibusdam, quasi exuuiis à re conspecta ad oculum demissis visionem fieri, quia non continuò vt obiecta res est videretur: & priùs propinquo quàm distanti se proderet. Adde quòd tanta coloris aut imaginis amplitudo exiguo oculo excipi non possit. Neq; præterea visio fit, foras à conspectu erumpente lumine, quod cum alio externo iunctum coëat: nec spiritus radio ab oculo per medium in obiectam rem incidente, qui pari angulo resiliens in obtutum referatur. Quomodo enim tantus prodire possit, qui repente ad astra vsque pertineat, omnemq; interiectum aërem quantus est impleat? Quod ad istius fidem afferri solet de basilisco, aut muliere cui menstrua defluit purgatio, inefficax prorsus & irritum videtur: nam neq; basiliscus hominem interimit, neq; mulier quum menses profluunt, speculum præsertim æneum polluit atque fœdat, videndi spiritu ab oculo manante, sed tetro quodam & diro vapore, qui foras vt ab ore & à reliquo corpore, sic etiā ab oculis erumpit & emanat. Hæc est eorum sensuum ratio, qui nō nisi medij cuiusdam interpositu obiectas sibi res comprehendunt. Gustus autem & tactus medio corpore nō indigent, sed coniunctione quadam & contrectatione functiones suas obeūt. Etenim si vel sapor in gustandi neruum, vel calor pungénsve stylus in nudum apertumq; tangendi neruum incidit, eximiè & acriter sentitur, quanquam nulla caro media intercedit. At verò si aut pupillę rem candidam adiicies, aut aëri qui auribus est ingenitus strepitum inculcabis, aut in narium ductus odorē penitus immittes; nullà omnino vel obscura erit perceptio. Itaq; sapor succo humoriq; permistus, aut (si rectius mauis) in humore constitutus (eius enim qualitas quædam est & affectio) simulac adhibetur admouetúrque linguæ; diffusus cum humore gustum incitat, moxque

Color. visus.

Lumen.

Visio vt fiat.

Visio quo differt ab aliis sensibus.

Multarum opinionum confutatio.

Qui sensus medio non indigent.

Gustatus vt fiat.

species

species eius & imago vi spiritus in primatem sensum infertur. Quod si fortè in duro concretoque corpore, vt in sale sapor erit, id non antè poterit sensum mouere, quàm calore liquefactum & dilapsum diffundatur. Quicquid autem mollitia fluere & effundi non potest, gustandi sensum prorsus non afficit: quemadmodum neque cui arida & scabra lingua ex morbo torretur, is bonus esse potest saporum æstimator. Tactionem porrò fieri constat, si tractabiles qualitates qualescunq; eæ sint, aut carnis, aut etiam nullius corporis interuentu proximè ad tangendi neruum accedant. Contendit Galenus in extremis corporis partibus tactum proximè fieri, nulla qualitate per neruos in sentientis animæ principatum relata: neruum cerebri, veluti surculum arboris partẽ esse, in eoq; cerebri totam vim contineri, quæ tractabilium qualitatum affectiones discernat: in eo autem sensus facultatem consistere, in quo quidẽ & sensus inest doloris. Quod profectò si conficit, idem de aliis quoque sensibus erat afferendum. Horum siquidẽ nerui tum molles sunt, tum substantiæ cerebri finitimi, vt idcirco ad illius naturã propiùs debeant quàm tangentes nerui accedere. Deinde verò quæ tangendi neruis interceptiones & obstructiones obtingunt, subditis particulis sensum motumq; adimunt: quod dilucidè commonstrat tangendi vim non esse neruis ingenitam, sed à cerebro quemadmodum & reliquas continenter defluere & illabi: neque externum tactum posse rerum qualitates diiudicare, sed instrumentum duntaxat eius esse facultatis, quæ princeps in cerebro consedit, illucq; oportere omniũ sensa conferri. Hæc singula mihi satis videtur Hippocrates duobus confirmasse aphorismis, quorum altero ait, Dolentes parte aliqua corporis, si omnino dolorem nõ sentiunt, iis mens ægrotat: altero, Duobus doloribus non eodem in loco infestantibus, qui vehementior est, alterum leuiorem obscurat. Hoc igitur omni sensui commune est, vt perpetiendo sentiat: primùm enim sensus omnis ab subiecti corporis qualitatibus afficitur, mutationemque subit. Hæc ista mutatio sensus nondũ est, sed quæ fit eius apprehensio atq; cognitio. Quũ enim princeps illa sentiendi vis ab arce cerebri per neruos in sensus singulos distributa, affectiones quæ illis obtigerunt percipiet, tum quodammodo & rudiùs sentire dicetur: propriè verò quum eas cerebro communi sentiendi principio renuntiabit. Sensum autem affici immutariq; ab externis qualitatibus, non sic propriè audiendum est, vt priore qualitate excussa nouam accipiat: neque enim à colore albescit oculus, neque à sono exacuitur aut obtunditur auditus, neque à dulcedine palatum dulcescit. Sed vt aureum sigillum in ceram, non aurum, sed imaginem imprimit, sic propemodum & res externæ sola forma sensum impellunt, eorumq; simulachra & species sine materia ad sensum perueniunt, quas hic forìs illapsas intra se admittit præaltè condendas. At verò quam sensus imaginum impressionem dicitur accipere, non partium eminentia, vt quæ annulo signatur, iudicamus. Nam colori, sapori, odori qualis figura decernetur? Nullam igitur ille conuersionem mutationemve sustinet, neq; priorem statum exuit, quin potiùs dum in rerum cognitionem & iudicium incumbit, quem statum habebat, agendo gerendoq; excolit, perficit & confirmat.

Tactio vbi fiat.

Lib. 7. de placitis Hippoc. & Platonis.

Expositio, aut fortè confutatio.

Vt sensus affici dicatur.

Sensus interioris functiones. Cap. XI.

QVÆ sic communiter in sensus omnes ab externis rebus inuehuntur imagines, non modò habentur & consistunt, dum sensus in gestione actuque sunt, sed etiam quum abiunctis rebus externis ab opera discessere; moram quandam in illis trahunt atque retinentur. Ita enim si quis de Sole in opacum se conuertat deflectatque, primùm offusus nimio splendore nihil cernit, deinde veluti album quiddam aut viride, quod in puniceum mox se conuertet, proximè in purpureum, atque ita deinceps in alia, postremò in atrum, à quo demum euanescit. Si quid rubrum aut viride conspexerit, quicquid deinde ob oculos incidet, concolor apparebit. Si ocyssimè inlabentem amnem oculos coniiciat, ex ea vertigine quæcunq; stant in littore moueri videbuntur. In aliis porrò sensibus à validis ingentibusque sonis strepitus relinquitur: à vehementi fœdoque odore, olfactus

Rerum species in sensibus aliquantũ consistere.

Vt sensus interior afficiatur.

fœditatem aliquantum retinet, fitq; in reliquis similiter. Iam verò sensuum instrumentis acceptæ formæ illæ speciesque rerum, mox per neruorum capacitates atque ductus vehente spiritu in cerebrum commeant: adeò vt quum sensus exterior rerum quæ foris sunt occursu pulsatur, interiorem pariter impellant & excitent illarum simulachra. Hæc enim sensus interioris obiecta sunt, in quæ is incumbit, quemadmodum externi in res externas sibi obiectas. Itaq; species illæ rerum ab externis sensibus præteruehuntur & permeant in commune idemq; principium, in quo sita est primaria sentiendi anima, huic sensus suis quique officiis omnia annuntiant spiritu inuecta, quæ ante se posita prima cognoscendi facultate comprehendit ac percipit. Estq; illius munus perceptio atq; cognitio: quæ si fixa est, attenta & diuturna, cogitatio aut meditatio dici solet. Atq; quanuis expers ea sit corporis, indiuidua & vna, quia tamen complurium potestatem habet, multa & varia cognoscit, horum discrimina cernit, eaq; tandẽ diiudicat. At nequaquam illa componit connectitque, vt ex eis verum aut falsum quicquam constituat, aut vllam argumentationem concludat: id enim solius est mentis & intelligentiæ, de qua mox dicetur. Verùm quæcunque comprehenderit simplicia & indiuidua simulachra, aut seorsum illa discernit, aut temerè congesta, nulla copulatione, nulla complexione in aceruum confert. Quò fit, vt actio ea qua vel gallina pullos primùm cognoscit, deinde discernit, vel ouis lupum inimicum prehendit, secretio potius censeri debeat, quàm iudicium aut existimatio. Sub hæc autem insurgens & in opus erumpens conseruatrix illius facultas, suscepta è sensibus simulachra amplectitur & continet, moxq; tum propria vi & potestate, tum illorum adnixu & impulsu, in cerebri corpore illa insculpit & consignat, citra vllum materiæ vestigium, ea autem diutius manent abeunte & cessante omni rerum cognitione. Hæc quidem eorum conseruatio quædam est memoria, quam frequens stabilit meditatio. Spectra cerebro inusta aliàs alia se magis minúsve expromunt & obiiciunt animæ sentienti, prout illustriùs obscuriúsve impressa fuerint. Inter vigilias igitur quum externarum rerum turba & occursatione primarius sensus non admodum distractus tenetur, tum simulachrorum stimulis agitatus in ea penitus incumbit, atque tum vsus comminiscendi illa & fingendi facultate, quę Græcis est φαντασία, illa quidem per se, & vt simulachra sunt, obuertit, aliàs quidem simplicia & qualia fuerant insculpta, aliàs commista atque confusa citra vllam compositionem aut copulationem. Neque hoc tantùm, sed ex illis quoque nouas formas & simulachra effingit, quæ nunquam sensibus percepta fuerant, & in ea plerunque trahitur, quæ rerum natura & vniuersi ordo non admiserit, vt in Sphinges, Hippocentauros, tricipites homines, atq; in huius generis monstra innumera. Hæc eadem altius sese attollens, nonnunquam (vt ouis viso lupo) ex spectris horrendum quiddam & formidolosum comminiscens, inimicitiam elicit sensu non perceptam: at si delectamentum quoddam iucundè comprehendet, vt ouis conspecto benigno pastore, amicitiam suscipiet & inducet. Sic tamen illa fingens omnia commiscet & congerit, citra aptam compositionẽ, ex qua verum aut falsum elici possit, & citra vllam rationis complexionem, quæ serie quadam rerum & sententiarum ex aliis alias connectat. Hę quidem sunt beluarum functiones præstantissimæ, iis quodammodo respondentes, quas ratio & intelligentia in nobis efficit. Verumtamẽ quanto hæ interuallo distent ab illis, palam & apertum fiet de sequentibus. Ab actionibus autem discernentis facultatis hæ distãt, & eo discrimine seiunctæ sunt, quod illæ sint comparationes & collationes quædam eorum quæ ex sensibus hausta acceptaq; fuerant, hæ verò nouæ sunt confictiones formarum, quæ sunt supra sensum, ab his ductæ quæ aliquando sub sensum inciderant. Iam verò quum accidet primatem sensum sic derelicta seruataque spectra contueri, vt non illa per se duntaxat contempletur, neque ex illis in nouas effigies abeat, sed ex illis vsus opera facultatis memorandi in res externas se referat, vnde spectra illa prodierant, simulq; percipiat se aliquando illas cognouisse, tum meminerit earum, eritque ipsa illius actio memoria, non illa quidem patiendi, sed planè efficiendi. Eæ quidẽ sunt functio-

Marginal notes: *Cognitio.* — *Cogitatio.* — *Discretio seu distinctio.* — *Memoria conseruans.* — *Imaginatio.* — *Memoria efficiens.*

nes

nes omnes, quas primàrius ille ſenſus & promiſcuus inter vigilias facultatum ſuarum opera obit & exercet. At quando fieri non poteſt vt perpetua ſit ſenſus agitatio, ſed neceſſum eſt; quum ſpiritus vigiliis ſupra modum diſperditi fuerint atq; diſſipati, agitationis vigorem prolabi & quietem ceſſationemq; ſuffici, tum procul dubio arctior ſomnus obrepet. At quum multa corporei vaporis exhalatio vi caloris è vino & cibis in principem ſenſum efferetur, quod pueris & temulentis ferè obtingit: aut quum larga frigidi humoris eiuſque ſuperuacanei copia ſuperioribus ſedibus ſe immiſcuerit velut in lethargo, vbi quaſi nexu quodam & impedimento ſic primus ſenſus offunditur, vt ſe minimè poſſit extricare: ſomnus vtique intercedit, & functiones omnes concidentes deiectæque, manus dant ſopori. Si arctior atq; profundior ſomnus occupat; non modò externi ſenſus, ſed & interiores facultates conſopitæ iacent, vt neq; diſcernere, neq; fingere & comminiſci quicquam poſſint: nullamque in illas vim habet ſpectrorum turbulenta concurſio. Vnde tum nullum inſomnium offendit, aut obuerſatur eaque ratione ſtatim à cibo non ſomniant animalia, neque quum primùm egreſſa in lucem ſunt, vt infantes. Si verò contrà accidat, vt leuiter quis obdormiat, neque vaporis humorisve copia diſcernendi comminiſcendique vires obterat & præſtringat, licet tum fortaſſe multa ante ſenſum viſa, multæque motiones obuerſentur, eas tamen inſomnia non dicimus, vt neque is verè ſomnus eſt, qui minimum à vigilia deficit. Quum enim hoc tempore & ſtatu incolumis ſit & libera vis diſcernendi, quæcunq; tum ſimulachra vim illam fictricem exagitant & impellunt, internoſcit & detegit, neque illorùm errore trahitur: ſed quum nocturna ſpectra occurrent, agnoſcet tum ſe dormire, tum ſomnia ea eſſe quæ videntur, neque illis tanquam veris aſſenſum adhibebit. Eodem prorſus modo afficiuntur, qui in leni nec profunda quiete, aut canum latratus, aut gallorum cantus excipiunt, de quibus tum quoque ſibi ſomnia confingunt. Cæterùm dum ex cauſarum mediocritate ſic placidus & moderatus ſomnus obrepit, vt diſcernendi quidem vis offundatur, fictrix autem facultas libera ſit, nulliſque quaſi vinculis irretita, ex rebus quas vigilans geſſerit, ſenſerit, cogitauerit, ſpectra plurima in quiete iactabûtur, quæ tanquam res veræ ſint dormiens intuebitur ac cernet. Vis enim diſcernendi tum vincta conſtrictaque non obſiſtit, atque iccirco ad ea quæ viſa ſunt quaſi accepta ſenſibus veraque ſint, aſſenſum dormiens adiungit, neſciens ſe dormire. Atque id propriè ſomnium eſt, nempe viſum quod in quiete occurrit, tanquam verum ſit exiſtimatum. Eadem propemodum ratio reddi poteſt eorum quæ delirantibus per morbos apparent. Cur autem & vnde accidat, vt tam multiplex & inaudita viſorum copia obuerſetur, & vnde poſſit tanta illorum varietas trahi: nō aliò ſanè poteſt referri quàm ad corporis humorumque affectionem variamque perturbationem. Affectio enim & conſtitutio cauſa eſt vt in ſomniis atque delirationibus, alij metuenda & horrenda terroriſque plena iactent animo, alij iurgia quædā furioſa & effrenata, alij delicias & voluptates plenas iucunditatis. Sic & perturbatio quæ corporis aut ſpiritibus aut humoribus obtigerit, cauſa eſt omnino vt ſpectra & effigies rerum vehementius agitatæ appareant, non quales veræ ſunt, ſed diſtortæ, præpoſteræ & portentoſæ, quod frequens eſſe ſolet in temulentis, & in iis qui febre iactantur. Quibus autem quieta & tranquilla omnia conſiſtunt, nec fluctuantia nec immoderatè agitata, ſolidæ & incolumes à ſenſibus effigies ſe obiectant, diſtincta digeſtaq; ſomnia occurrunt, ad veri ſimilitudinem expreſſa.

Somnus.

Inſomnium quando nullum ſit.

Inſomnium falſum.

Inſomnium quando verè ſit & quomodo.

Inſomniorū varietas ex corporis affectione prouenit.

Vt fiant appetitio atq; morales actiones. CAP. XII.

APPETITIO motus eſt & interior quædam agitatio, qua quod bonū eſt & vtile quæritur. Quum autem, vt anima, triplex ſit omnino, ea quæ naturalis appellatur cunctis rebus eſt ingenita; & nunquam ſeparabilis ſemper illis inſidet: reliquæ non item. Quæ ſentiens & animalis dicitur, ſit dum appetitus aut ab iis quæ intus ſunt rebus, aut ab iis quæ extrinſecus irruunt, impellitur. Res interiores ſunt venereus ardor & ſtimulus in pudendis ortus ex ſemine:

Appetitus, id eſt ὁρμὴ & ὄρεξις triplex.

Cauſæ quæ mouent appetitum.

ventriculi maximeque ſtomachi exinanitio & immoderata ſiccitas: ſanguis aut bilis in cordis ſinubus efferueſcens. Externæ autem res ſunt, quæcunq; ſubiectæ ſenſibus illecebris & cupiditatum lenociniis eos prolectant & irretiunt. Itaq; ſi in pudendis congeſta eſt ſeminis copia, ea primò pruritum quẽdam & titillationem naturaliter inuehit; hæc deinde ſenſum, mox verò interiorem ſentiendi facultatem mouet, nõ modò vigilãtibus, ſed & plerunq; dormientibus nobis. Ab animaduerſione demum rei delectabilis vt appetitus impulſus fuerit, eam quàm mox ardenter expetit, atq; tum in conditionem ſtimulantis rei ſe conuertens, libidinem parit, quæ ipſa eſt propria venereorum cupiditas & appetitio. Quũ ſtomachus ſupra modum exinanitus triſti quodam ſenſu afficitur, comprehendens vis illa interior irritata, cibum & epulas concipit, illarumque ſpectra ſibi obuerſat, quæ deinde appetitui oblata, eum inuitant & alliciunt: hic demum concitus captuſque rerum ſuauitate, in illarum deſiderium fertur, & in eam cibi auiditatem irruit, quæ fames appellatur. Haud diſſimiliter aridiore facto ſtomacho, ſitis accenditur, quæ hũmidi frigidique deſiderium eſt. Vtranque appetitionem, ſitim inquam & famem, genus vnum comprehendit, quod eſt cupiditas & cupedia. Cæterùm circa cor bilis aut ſanguis efferueſcens, illud vſque adeo incendit, vt odij, inimicitiæ, aut vindictæ imagines communi ſenſui obiectet, quibus apprehenſis excitatur animalis appetitus, qui cordis irritamento, compulſus in interiorem animi perturbationem, ceu bonum quoddam ſit, incurrit: vniuerſum hoc appetitionis genus Græcis eſt θύμωσις. Quum porrò rerum externarum blandimentis pulſatur vis illa interior apprehendens, mox in illarũ deſiderium communem ſentiendi appetitum adducit, qui ardenti rei vtilis deſiderio inflammatus, mox deinde peculiarem quendam appetitum irritat & illicit tanquam adminiſtrum, vt amborum communi cõcurſu & opere appetitio proueniat. Quæcunque boni maliue ſpecie nobis obiecta fuerint, ea ſi cum ratione ſequimur aut fugimus, tum appetitio eſt rationis particeps: quum autem aduerſus rationem incitamur vehementiùs, & delectationis vis eſt maior quàm rationis, tum contra mẽtis decretum allicitur appetitio quę ratione vacat. Primùm igitur ab obiectis illis turbido motu & inimiciſſimo mentis vitæque tranquillæ ratio concitatur & inflammatur, quumq; illa ſe ſæpenumero iactant inconſtanter, vt animi ſtatum conturbent, perturbationes inſunt. Hæ autem cùm iam diutiùs inueterauerint, & tanquam in venis medulliſq; inſederint, tum morbi exiſtunt & ægrotationes, quarum omnium fons & veluti genus eſt intemperantia. Sic enim quum inſurgit vehemens vini appetitio, neque adhibita ratio hanc ipſam perſanat & reſtinguit, tum excitata iecoris & ſtomachi cupedia ſe ſatiat ebrietate, quæ ſi frequens erit, naſcetur demum ebrioſitas: hæc quidem ægrotatio eſt & affectio manens, illa verò perturbatio mouens. Similiter ſolent cæteri intemperantiæ morbi enaſci, inhærere, & penitus inſeri. Sic iugi formoſæ mulieris intuitu & apprehenſione, communiſque illius & promiſcui appetitus incitatione, in teſtes & pudenda promotio fit & illapſio ſeminis ac ſpirituum: vnde licet nulla prius ſubeſſet interior cauſa, tum nihilominus libido incenditur. Sic non modò homines ſed equi & beluæ, audito tubarum ſonitu ſtrepituque armorum, excandeſcunt, animique impetu rapiuntur. Sic quum quis læſus eſt iniuria, eius apprehenſione vis animoſa cordis, quæ eius eſt appetitus, Græcis dicta θύμωσις, incitatur, quę cùm eam vindicare & vlciſci cupit, neque rationis manſuetudine lenitur, tum ira exardeſcit: hæc ſi mox deſiſtat, excandeſcentia dicitur: ſin inueterata ſit, odium: ſi acerbior, diſcordia: ſi vlciſcendi tempus obſeruat, inimicitia. Horum omnium offenſio contraria eſt verecundia. Quum vehemens eſt de diuitiis expetẽdis opinio, corpdis appetitio non refrenata rationis liberalitate, in auaritiam effertur; cui cõtrariam offenſionem habet prodigus. Quum denique maximi fient optimique iudicabuntur honores, horum ſtimulis hæc vis inflammata in ambitionem trahetur, cuius contraria eſt animi demiſſio & abiectio, mediocritas autem animi magnitudo. Sic quidẽ futuri boni opinione excitari ſolent cupiditates. Cęterùm futuri mali apprehenſio, ſi adeò vehemens erit, vt ſuperato ſpretóve rationis imperio

Marginalia: τὸ ἐπιθυμητικὸν, id eſt libido. — τὸ θυμοειδὲς, ira. — τὸ ἡγεμονικόν. — Perturbationes morbos præcedũt, vt actus habitum. — Vt à cauſis externis incitetur omnis appetitus. — Offenſio ſeu defectio contraria exuperantiæ. — Deſideriũ eſt futuri boni.

imperio animus fortitudine non consistat, tum metu conturbabitur: qui si malum propinquum est, timor: hic autem si permanet, formido: si laboris metus erit, pigritia dicetur: si valde concutiat, terror: si mentem de loco mouet, pauor: si vltra processit, exanimatio. His modis quæ cupiditas mala & contraria censuerit, solet effugere. Vbi verò iam mala instabunt, aut sperata bona non accedent, animi fient ægritudines: dolor quidem crucians, angor premens, luctus ex interitu, mœror cum fletu, lamentatio cum eiulatu, ærumna cum labore, afflictio cum vexatione corporis, solicitudo cum cogitatione, molestia permanens, desperatio sine vlla rerum expectatione meliorum. Contrà verò si potiatur rebus secundis, aut aduersis ipse careat, voluptate perfruetur: hæc autem si placida est atq; constans, gaudium dicitur: si profusa & inanis, lætitia: si magis gestiens, & se efferens insolentius, iactatio. Ex quibus intelligitur animale appetitum vnicum esse, qui cupiditas appellatur, sed dū singulis sese accommodat, varias parit cupiditatum differentias, honoris, gloriæ & diuitiarum ambitiones, quę ad θύμωσιν & animi impetum referuntur, quasq; Plato ex corde nasci commemorat: quum verò corporis bona procurat, cupediam & libidinem exuscitat, idq; primùm è iecore. Vnde quum tria sapientiæ studiosi bona statuerint, alia corporis, alia fortunæ, alia verò animi: quumq; omnis appetitio boni cuiusdā aut veri aut ementiti gratia sit, in idq; referatur, quę ex iecore surgit cōcitaturq; appetitio, in corporis bona duntaxat irrumpit: quæ autem ex corde manat, in fortunæ externis bonis versatur: at quæ animi sunt bona, hæc sola voluntas appetituum regina consectatur, de qua seorsum mox differetur.

Metus futuri mali.

Ægritudines animi.

Voluptates animi.

In quæ bona fertur vnumquodque genus cupiditatis.

De progressione & tactione. CAP. XIII.

QVONIAM verò vna appetitio cuncta animantia ad mouendum impellit, proximū his est vt de incessu atq; tactione contemplemur. Harum quidem operum facultates vna continentur essentia, quæ in cerebri corpore collocatur: sed quæ tamen variis instrumentis vsa, vnicuiq; tum operi, tum facultati peculiare quoddam & idoneum accommodat. Nō enim tutum fuerat essentiam illam animæ in cerebro tanquam in arce positam, in longinquis & extremis corporis partibus munia quædam obire, nisi satellitibus & suarum virium quasi internuntiis vteretur. Quocirca in omnes sensus externos, in omnes corporis partes, quæ extra arcem illam & extra caluam positæ sunt, anima spiritus emittit tanquam administros & portitores virium quas à se diffundit, munus quamq; suum expleturas. Interiores autem functiones & munera plenè exequitur, citra vllum spiritus subsidium. Itaq; spiritus is verè primum cæteri debet animæ instrumentum, quod ad externas functiones accommodatur: deinde nerui, mox sensuum organa & musculi. Quòd magna quidem assiduè fiat in motibus sensibusq; spirituum dissipatio, necesse est magnam istorum vim & vbertatem in arce contineri. Eorum materia continentur è corde per carotides suggeritur, præparaturq; in admirabili cōtextu, ac dein in choroidè vi ambientis cerebri in animalem spiritum conuertitur, qui priores ventriculos prorsus implet. Ex his autem in sensus & musculos, hac ferè lege distribuitur. Cerebri corpus iugi constantiq; agitatione, cordis more, ex se & sua sponte mouetur, nunc se in amplum diffundens, nunc in angustum reducens: quapropter inter meninges inane spatium natura reliquit, quantum cerebri dilationi cōueniret. In eo motu dum cerebrum se contrahit, compressisq; lateribus interiores sinus coarctat, spiritus è prioribus ventriculis, tum in posteriores, tum in sensuum instrumēta profundit. Dum autem sese latius explicat & aperit, ex cōtextuum arteriis vitalem spiritum, ex naribus aërem allectat & attrahit. Hoc ipso tēporis momento via quæ ex tertio ventriculo in postremum ducit, prorsus conniuet, & ab insidente epiphysi, cui à verme nomen est, inter glutia concidente atq; prolapsa intercluditur, vt nihil spiritus possit tum ex postremo illo sinu in medium remigrare. Contrà verò accidit in cerebri cōtractione: epiphysi enim sublata, ipsisq; glutiis amplius diductis, via patet liberior, quā spiritus ex tertio sinu in quartum influat:

Animam externas functiones instrumentis perficere.

Spiritus animalis assiduā procreatio.

Quantum igitur cordi valuæ, tantum cerebro vermis & glutia conducunt. Sic diffuſi diſperſiq; ſpiritus, irrigant implentq; ſenſuum inſtruméta: ſic poſtremus ille ventriculus ſpiritu ſemper cõfertus eſt, qui leui quadam mutatione accepta in eam capacitatem illabitur & influit, quæ per ſpinæ longitudinem porrigitur. Excauata enim eſt tota hæc medulla medio intimoq; ductu: & qui ab hac prodeunt nerui maiores, ſuis ij quoq; exortibus & initiis luculenter caui ſunt. Quocirca in hos etiam animalis ſpiritus è medulla defluens illabitur, qui demum in extremas tenuiſſimaſq; neruorum fibras diffunditur, tametſi hæ præ exilitate cauæ non ſunt; neq; vllam viæ productionem ſuſtinent. Hoc igitur loco quàm plurimi in quæſtioné diſceptationemq; vocant & quærunt, ipsáne ſpiritus animalis ſubſtantia dũ motus ſenſúsve inſtituitur, commeet in neruos. Hanc quidem vſque eò influere, dum manifeſta ſit medullæ & neruis capacitas, perſpicuum quidem eſt, de quo etiam inter omnes planè conſtat. At longius in reliquas partes dimanare, pauci admodum ſibi perſuaſerunt. Quamobrem? Quoniam, inquiunt, hæ excauatæ non ſunt. Quaſi verò ſpiritus, qui tenuiſſimus eſt, patentem alueum vbiq; deſideret, neq; ſenſim illabens poſſit neruos irrigare. Si alimentum quod neruos nutricatur & alit, in eorum ſubſtantiam irrepit & penetrat, ſi craſſus & lentus humor, ſi pingue oleum inſtillatum penitus illos ſubit, quid cauſæ eſt cur ſpiritus animalis, tenuis ille quidem & æthereus, non poſſit omnem eorum ſubſtantiam quoquouerſum peruadere? Quemadmodum igitur in neruos opticos oculorum, & in medullæ capacitatem, inq; neruorum origines hunc illabi & influere ſenſus iudicat, ita & eundem in reliquam illorum ſubſtantiam pertinere, hæc rationũ momenta confirmant. Adde, intelligi vix poſſe qua ratione conueniens virium facultatiſq; diſtributio fiat citra vectoré ſpiritum. Quum vitalis ſpiritus in animalem commutatur, à cerebro eiuſq; meningibus nouam ſpeciem & vires nouas aſſumit aſciſcitque ſibi: quas demum tanquam actionum opifices in neruos ſentientes, tangentes ac mouentes ſecum prouehit. In his autem ſemper præſens adeſt, quoniam iugis illa quam commemoraui cerebri agitatio, eum aſſiduè profundit atq; diſtribuit. Quanquam verò ſemper in neruis dum ſani ſunt ſpiritus hic adeſt, non tamen neceſſariò motum efficit, ſed neruorum duntaxat & muſculorum robur & firmitudinem tuetur ac continet. Quidnam ergo aliud pręter hunc ſpiritum, motionem ſenſumq; conferet? éſtne hoc ipſo quicquã præſtantius? Explicandum hoc planiùs & fuſius eſt. Senſuum inſtrumenta neruiq; omnes & muſculi, ſpirituum viriumque animalium continenti illapſu & aſpiratione firmantur, ſimulq; ſtabilimen & præparationem quãdam ad obeunda munia aſſumunt: hoc certè argumento quòd præpeditis obſtructione quadam interceptis viis, velut in paralyſi, non modò ſentiendi aut mouendi ſpes adimitur, ſed omni prorſus robore diſſoluto langueſcunt. Dum verò accepto ſpiritu omnia ſuo robore conſtabunt, bene inſtructa & compoſita erunt ad opus, & tum integrè functiones ſuas obibunt: ſed modo planè diuerſo. Senſus enim externus perpeſſione quadam percipit, quum ſubiectarum rerum incidentibus qualitatibus mutatur & afficitur. Non ſic autem motus, ſed ſola actione is perficitur, nulla re extrinſecus irruente: quum primum enim appetitus aut voluntas mouenti facultati per neruos & muſculos cum ſpiritu diffuſæ imperauerit, in quamcunque illa partem intenderit, continuò illius mouens facultas concita motum exercet & imperio paret. Eſt quandoq; hoc voluntatis imperium promptum quidem & euidens, ſed plerunq; obſcurum vſq; adeò ac tenue, vt nos prorſum fugiat, velut in oculorum & palpebrarum motu, in plerifq; tum capitis, tum manuum geſtibus, in dormientium reſpirationibus & corporis iactationibus, ad quas nihil aut minimum intenti videmur. At quum paralyſis artus occupat, quia tum nerui à ſpiritu & facultate deſtituti ſunt, nulla vel efficaciſſima voluntas motum poteſt efficere. Ex quibus intelligi poteſt præcipuã motus cauſam ad ſpiritũ & facultaté potius quàm ad appetitum pertinere, illucque refundi: & præter appetitum ſeu voluntatem, aliã propinquioré atq; coniunctiorem motus cauſam haberi. Hoc porrò voluntatis im-

nervorũ cavitas, qualis.

Spiritũ animalem non ſolùm per manifeſtum canalem diſtribui.

Spiritus animalis, diuerſus à vitali, vector eſt facultatum.

Spiritus animalis neruorũ duntaxat robur continet & ſeruat.

Voluntas prima eſt motus cauſa efficiẽs, ſed non præcipua.

tis imperium parum omnino efficax videbitur, nisi conatus quidam & intentio animi tanquam comes accedat. Non enim si quis velit aut oculos in diuersa cõtorquere, aut omnes simul partes motibus impellere, aut sensibus omnibus pariter & perfectè quippiam percipere, omnia statim efficiat, etiam si bene valeant & integra sint instrumenta. Cuius sanè hæc vnica est causa, quòd non potest animus omnia simul animaduertere, neq; esse ad singula intẽtus. Ergo non sola voluntas satis est, sed animi quædam est intentio necessaria, quæ facultatem in particula alioqui sopitam & languidam concitet in opus. Hæc autem facultas animalis, quę vectore spiritu in quancunq; particulam per neruum influxit à cerebro, dum voluntatis imperio & animi conatu intentioneq; pulsabitur, motum faciet: primumq; dum neruum ac musculum contendet, & in seipsum firmiùs contrahet, simul eam particulam adducet, in quam inseritur, siue os est, siue membrana. Dum enim facultas musculum intendit & contrahit, simul & os mouet in cuius caput inseritur, & totum membrum cuius id fundamentum est. Ergo contentio ea & contractio propria musculi est functio, extensio autem & relaxatio ceu remissio quædam est: hæc autem oppositorum musculorũ est contentio. Laborat musculus quoties impendio aut contrahitur, aut extenditur: neq; membrum citra laborem & defatigationem diu mùltumq; extendi potest aut contrahi. Ea autem duntaxat figura & constitutio, quæ inter extremas exquisitè media sit, & in qua musculi omnes quasi dissoluti cessant, prorsus lassitudinis & doloris est expers. Quocirca dum vehementer tensum aut contractum membrum est, vt in brachii porrectione, licet id tum fortasse fixum sit, nec de loco aut statione sua decedat, moueri tamen dicimus, quatenus laborat & operatur, idq; frequentius cum dolore. Quin etiam quæ media figura dicitur, si cum intentione omnium musculorum immobilis continebitur, quia tamen ad postremum, laborem affert, in quiete non est, sed motu & labore concutitur. Eiusmodi motus est, qui tonicus appellari solet, ei similis quo auis alarũ nisu vno eodemq; loco quasi subnixa se diutius immobilem sustentat.

Animi intentio admodum est necessaria.

Tria quæ motum efficiunt.

Quæ cõstitutio sit musculo laboriosa, & quæ naturalis.

De mentis functionibus. CAP. XIII.

EIVS partis animæ quæ rationis atque consilii particeps est, sic omnes intus abditæ functiones delitescunt, vt nunquam foras & in apertum se dent, neque vllius illa aut externi aut interioris instrumenti egeat subsidio: sed quum sit omnis expers materiæ, in eas duntaxat res incumbit, quæ neque in materia subsistunt. Subiecta enim illi sunt ea rerum simulachra quæ suprà dixi in principe sensu conseruari, & quæ veræ sunt rerum notiones perceptæ sensibus. Hæ quidem in mentem & intelligentiam altiùs penetrare non possunt, quia tametsi sine corpore sunt, materiæ tamen impurum quiddam redolent: sed mens quæ ex duplici intelligentia tum agente tũ patiente condita est, dum illas agentis vi & impulsu contuetur, puras, indiuiduas atq; simplices ex iis rerum singularum notiones elicit, quas dein patiens intelligentia continet atque seruat. Non sunt hæ quidem simulachra atque spectra rerum externarum, sed aliæ quædam ex his tractæ atque conceptæ animi notiones: est enim notio, actus mentis & animi è subiecto simulachro ductus. Itaq; agens intelligentia tanquam architectus quidam & fabricator est notionum: has autem omni materia liberas & exutas suscipit, & continet patiens intelligentia: neque tamen ab eis quicquam patitur, sed in earum materiam quodammodo transit. Hæc igitur quia rerum omnium notiones erat acceptura, omnium capax formarum, peculiarem nullam formam obtinuit, ne hæc vna cæteris formis tanquam peregrinis & aduentitiis aditum intercluderet. Hinc rectè animam seu mentem formarum omnium præstantissimam atq; summam appellauerunt, quòd vna reliquas omnes cernat atq; percipiat. Cæterùm non in illis duntaxat singulis versatur & consistit, sed in notionum quasi syluam ingressa, ex singulis vniuersales quasdam colligit: neq; ex his modò, sed è singulis etiam rebus quæ nobis obuersantur, vniuersales formas à materia diuellit & exuit, propriamq; essentiam ab ipsis quibusque rebus discer-

Mentem instrumento nõ indigere.

Vt mens intellegat, & verũ notiones concipiat.

Notiones generales.

nit. Ea eſt ſimplicium notionum tum ſingularum tum vniuerſalium ratiò, in *Compoſitio.* quibus veritas aut falſitas nulla verſatur. Ad has porrò quum mens componendi facultatē adhibebit, temporis copulatione interiecta, plurima aptè componet, in quibus veritas aut falſitas iam eſt. Deinde verò de compoſitis iſtis planū *Exiſtimatio ſeu iudiciū.* iudicium proferet, hoc aiens bonum eſſe, illud inficians eſſe honeſtum: in quibus vt quædam rectè diiudicat, ſic plerunque dum diſtorta & falſa pro veris ſumuntur, iudicii error incidit. Hanc vt iudicandi ita diſcernendi functionē poſſis appellare, ſed quæ tamen multò ſit ea præſtantior, quam communis ſenſus proferebat. Mens porrò ſe ad ratiocinandum erigens & excitans, ex illis plurima admirabili eoq; libero contextu complectitur & colligit, aut inductione aut *Ratiocinatio. Inductio.* argumentatione. Nam ex ſingulis primùm tanquam ex quibuſdam exemplis *Argumentatio.* vniuerſalia inducit theoremata, communeſq; rerum & generum ſummas. Ex his deinde argumentatione plurima comparat, de quibus ſcientia habetur vel opinio. Si ex neceſſariis principiis atq; theorematis argumentum concluditur, ſcientia fit, quæ ipſa neceſſariorum duntaxat & æternorum eſt: ſin verò ex pro*Scientia.*babilibus, opinio. His iam partis interdum mens & intelligentia noſtra non vl*Opinio.*tra progreditur, ſed infixa in eorum contemplationem, illic tanquam in extre*Contemplatio quæ & philoſophia.*mo conſiſtit, quid in illis verum falsúmve ſit perſpiciens, his ſaturata bonarum cogitationum epulis. Ea eſt quam contemplantem intelligentiam appellant, quæ maximè & duntaxat circa res eſt vniuerſales, neceſſarias & ſempiternas; quæ eædem admirandæ ſunt, difficiles atque diuinæ. Habitus quo hæc efficit & facultas ſapientia eſt, eiuſq; functio ſtudium eſt ſapientiæ, quod qui colunt ſapientes appellantur, quoniam propria commoda negligentes, æternorum con*Praxis.*templatione viuunt. At verò quum mens intelligentiaq; noſtra in rerum caducarum & fortuitarum cognitionem conſequutione quadam & progreſſione adducetur, ſi in illis non prorſus inhæreſcat, neq; illarum contemplatione tota teneatur: ſed iam cognitum habens & compertum illas poſſe mutationem ſubire, quærat & inueſtiget, moliaturq; ad quandam hominum commoditatem & vſum illa referre, tum ſanè practica erit intelligentia, quæ tota in actione verſatur, omneſq; ratiocinandi progreſſus in hominum commoda tanquā in finem ſupremum dirigit. Vt autem hominum bona alia præſtantiora ſunt, vt rei domeſticæ aut publicæ adminiſtratio, alia his viliora: ita vis intelligens in illa aliter *Prudentia. Conſultatio.* atq; in hæc incumbit. Nam prudentiæ facultate, præſtantiora illa tractat, & in hominum commoda fructuſq; refert. Quæ quoniam commutabilia ſunt & opi*Sagacitas.*nione dubia, de illis conſilium captat, conſultat, deliberat. Atq; ſi non hebes eſt, ſed ſagacitate pollens ac ſolertia (quæ perſpicax quædam eſt prudentia) boni atque honeſti deſiderio tenetur, non feſtinanter & citò quaſi auguratione quadam, ſed recta ratiocinatione & inueſtigatione accurata multo maturoq; tempore, quodcunque bonum in conſultationem poſitum eſt, aſſequitur: atque ea bona eſt conſultatio ex prudenti ſagacitate genita, mala verò conſultatio, ſi quid horum econtrariò accidat. Qui ad bene conſultandum aptus idoneusque fuerit, quo aut publica bona aut priuata augeat atque moderetur, is omnino *Prudens* prudens cenſebitur: contrà verò imprudens, qui non poterit recto conſilio bo*Ars.*num finem proſpicere atq; conſequi. Cæterùm quum agens illa practicaq; intelligentia, quæ conceperit noueritq; theoremata, non ad bene beateq; viuendum, ſed ad vilius quoddam opus & artificium refert: hoc ſi bono conſilio & maturo rectaq; ratione facit, arte quidem facit: quę ipſa certam rationem atque *Voluntas.* viam præbet operis faciendi. Quid demum conſequitur? Vbi practica intelligentia prudentiæ bona conſultatione hoc illúdue agendum eſſe deliberauerit, quia bonum & vtile: aut vbi artis bono conſilio ſtatuerit opus quoddam ſubeundum faciendumque, quia item vtile: tum ſanè rationis participem appetitum *Electio.* mouet allicitque. Is demum quicquid bonum exiſtimatum eſt eligit, idque non ſimplici & pura voluntate, ſed ea quæ bono conſilio & deliberatione confirmata eſt. Hæc autem tantæ eſt efficacitatis, vt quæcunque bonorum ſpecie agenda faciendáve ſelegerit, illa mox perſequatur & perficiat, & idcirco vna videri poſ-

deri poſ-

deri poſſit omnis actionis effectioniſve cauſa atque principium: contra ſi quicquam reiecerit tanquam noxium & infeſtum, mox illius fugam arripiat. Ergo dum quippiam nobis occurrit quod arrideat & iucundum ſit, ſi continuò vt pecudes illius lenocinio, nulla deliberatione prægreſſa trahimur, ſimplex ea voluntas eſt: quæ ſi incontinentes ſumus, ſępius à bruto appetitu pręualente laceſſitur & euincitur. At verò ſi conſultatione adhibita nectemus multa & conferemus inuicem, ex quibus colligimus, ſi hoc aut ſi illud fiat, mala multa impendere: tum ſanè id effugimus & declinamus, quod primùm oblectamenti ſpeciem prę ſe ferebat. Hæ ſunt omnes intelligentis animæ mentiſque functiones, ad earum imitationem explicatæ, quas ſentiens anima protulerat. Quid omnes dico? nónne inſuper illa tum meminit tum reminiſcitur? Meminit illa quidem, atq; ad vſum memoriæ eas quoq; vniuerſales notiones reuocat, quæ intelligentia menteq; capiuntur. Nulla quidem generum aut formarum haberi poſſunt ſpectra & ſimulachra, quæ in mente aut in communi ſenſu quaſi ſopita ſeruentur, & quæ aliquando poſthac mentem ipſam & intelligentiam denuo concitent: ſed à generibus atq; formis ſolùm notiones emergunt, quæ ſemper intelligentiam mouent & impellunt, & quæ in ſola mentis contentione conſiſtunt. At ſimulachra, vt quæ ab indiuiduis duntaxat eliciuntur, omni animę conatu actioneq; ſedata & prorſum anima quieſcente ſeruantur. Sic autē mens & intelligētia meminit. Quum notiones illæ generum aliquando diſperditæ euanuerint, ſingulorum ſimulachra ex quibus illæ hauſtæ conceptæq; fuerant, & quæ ſenſus communis retinet, rurſus intelligentiam incitabunt & impellent, ex quibus illa ſimiles atq; olim generum notiones eliciet. Hæ dum in mentem veniunt, ſi præteriti temporis ratione ſuſcepta, mēs pariter ſentit ſe illas prius tenuiſſe atq; nouiſſe, id profectò eſt intelligentiæ memoria. Quocirca mens aut intelligentia nō per ſe atq; primùm meminit, ſed principis ſenſus interuentu atq; auxilio: in quo, vt inquit Ariſtoteles, memoria per ſe & primò ineſt, non ſic autem in mente. Quandiu itaq; conſtans & dilucidum erit externæ rei ſimulachrū, id è principe ſenſu mentem impellens, memoriam rei à qua ductum eſt poterit excitare. Quod ſi non vniuerſum id retinebitur, ſed vel temporis diurnitate, vel morbo, vel alia quauis iniuria pars deleta eſt, pars verò tam puſilla reliqua eſt, vt neq; animum ciere, neq; rem externam repręſentare integrè poſſit: tum profectò illius periiſſe memoriam dicemus. Cęterùm ſi puſilla ea pars tanquam origo & ſeminarium quoddam poterit vel minimum excitare & proritare, hęc confeſtim contextu & ſerie in proximum & affine quippiam migrabit, mox in tertium, deinde in aliud, donec admirabili rerum continuatione & ſerie priſtinam cognitionem capiat. Hoc quidem modo mens reminiſcitur, ipſaq; illius actio recordatio eſt, collapſæ memoriæ reuocatio. Hæc idcirco non beluarū, ſed ſolius eſt hominis, quòd non niſi connexione rerum & ratiocinatione quadam comparetur. Neq; etiam beluis propriè ineſt memoria, quòd præteriti & futuri temporis perceptionem nullam habent, ſine qua meminiſſe non poſſumus. Quæ bona aut mala iam ſæpius ſenſerunt, agnoſcunt illæ quidem, ſed tanquam præſentia ſint, nulla elapſi temporis obſeruatione. Neque enim apes neque formicæ, quæ alimenta ſibi in hyemem recondere putantur, in futurum proſpiciunt: verùm ea ſolius eſt naturæ quædā inconſiderata nec pręmeditata molitio. Mortuis nobis ſtatim omniū rerum quas in vita cognouimus memoria deletur: quoniam hæc ex communi ſenſu pendebat, qui ipſe patibilis eſt, & pereuntibus nobis ſimul occidit: quare ab illo ſeiuncta mens immortalis, illiuſq; ſubſidio deſtituta præteritorum meminiſſe non poteſt. Eſt vbi Ariſtoteles communem ſenſum fuſa nominis appellatione intelligentiam appellat, eamque patibilē & quæ » in nihilum occidat. Non recordamur (inquit) ab occaſu, quia intelligentia quæ » patibilis eſt extinguitur, ſine hac autem nihil intelligit ſeparata illa mens impa- » tibilis & immortalis. Idem alio loco, Amare, odiſſe, affectiones continentis, non » illius ſunt quatenus ipſe eſt: quapropter continente corrupto neque meminit, » neque amat, quia non erant illius hæc, ſed communis quod iam periit. Mens »

Memoria.
Vt fiat memoria.
lib. de memoria.
Recordatio.
Solus homo recordatur.
Solus homo propriè meminit.
Poſt mortem non meminimus.
3. de anima.
1. de anima.

illa & simplex nostra intelligentia, quum è corpore discesserit, patiendi ratione deperdita, alteram duntaxat agendi vim cõseruabit. Non enim tum ea sensuum ministerio indigebit, neque ab his haustas rerum notiones suscipiet quibus cognoscat: sed ipsa per se omnia spectans nihil aliud quã merus erit actus, à sua simplici natura id obtinens, vt tum se aliaq; intelligat, tum intelligatur à se. Ea neq; componit quicquam aut diuidit, neq; vlla connexione ad rerum cognitionem accedit, sed formas rerum omnium in se continens, vna comprehensione simul aggreditur & intelligit omnia. Vnde semper intelligit & intelligitur à se, nunquam defatigatione ingrauescit, tota æterna & immortalis.

Principes animæ facultates non esse sedibus distinctas. CAP. XV.

LIBERANDA hîc postremò fides est quam suprà dedimus, dum quæstionem illam explicare sumus polliciti, nunquid fingendi, ratiocinandi & memorandi functiones discretæ sic habeantur, vt vnaquælibet lædi deprauarique possit, aliis ne vel minimum quidem offensis. Id quidem omnino fieri posse quamplurimi sibi persuaserunt, simplici quadam ratione eaq; non planè comprehensa. Aiunt enim eos qui febre iactantur, nonnunquam floccos & paleas euellere, monstrosa visa obuersari, esseq; in his simulachrorum comprehensionem, ipsamq; fictricem facultatem offensam constante ratione ac iudicio, quo hæc plerunq; agnoscunt ac iudicant falsa esse ac mendacia: quemadmodum & dormientes quæ vident in somnis, sæpè iudicant non vera illa, sed commenta somniorum esse. In his igitur læsa est confictio & phantasia, salua & constante tum ratiocinatione tum memoria. Alii in delirio peruersè iudicant & ratiocinantur, qui tamen & familiares, & quæcunque obuersantur agnoscunt, satisque præteritorum meminerunt: in quibus constat rationem turbari reliquis duabus illæsis. Ex his statim cõcludunt isthęc obuenire nõ posse, nisi quę effectrices earum sunt facultates, locis sedibusq; disiungantur. Quũ firmissima sit hæc eorum ratio, experiamur, si possimus eius cornua summouere, vt hac minuta cõtrouersia quid lateat veritatis fiat perspicuũ. Philosophorũ id quorũdã authoritate celebrari video, similē imò & eandē animę essentiã cunctis inesse hominibus, neq; in hoc quàm in alio vspiam perfectiorē inueniri, quòd omnino simplex & indiuidua sit, cui nihil addi minuive potest, quin speciē mutet. At nihilominus simplex illa in hoc quàm in alio facultates exhibet perfectiores, & aliàs expeditiùs, aliàs segniùs functiones edit. Ita quippe alios natura animaduertimus cogitatione & ingenio valere, quibus infirma est memoria atq; ratiocinatio: alios tum rerũ tũ literarũ memoria præstare, quibus nihil aut minimũ sit rationis ac iudicii: alios solido ac benè naturali esse iudicio, quorũ non æquè prõpta sit cogitatio, aut firma memoria. Has autē facultates varias efficit nõ animæ essentia, sed corporis & instrumentorum eius varia constitutio, ex temperamento & conformatione contracta: horum quippe conditionem animæ facultates atq; mores sequuntur. Neq; verò insita solùm & congenita nobis, sed & adscititia constitutio animi facultates moresq; mutat: & corpore puro omniq; sorde vacuo candidi sunt mores vegetæque animi vires: impuro autem & sordibus inquinato perturbati mores & hebetes vires animi. Quòd tam multa tamq; varia sint hominum ingenia, tamq; dispares eorum mores, alii sobrii, alii vinosi, non aliunde petendum, quàm ex corporis aut naturali aut adscititia constitutione. Iam verò si corpus grauiùs morbo conflictabitur, quis dubitet occupata impeditáve animi sede illius vires grauiter aut impediri aut perturbari? Si corpus spiritusque vehementer concutitur, vt in febriũ ardoribus, mens constare non potest, sed concita turbido motu commouetur. Sin verò corpus morbo profternitur, animæ vires pariter elanguescunt, neque laboranti integræ possunt consistere. His ita ad rem subiectam constitutis non difficile sit aduersariorum rationes diluere. Dum anima turbulentis ita causis concutitur, ipsi quidem fatemur non proti-nus omnes peræque illius facultates offendi. An idcirco necessum videtur sedibus illas discludere? Minimè. Vndénam igitur hæc affectionum varietas? Quęcunque

cunque facultas natura aut vitio infirma exiſtit, irruentibus cauſis minus obſi-ſtit promptiuſque offenditur: quæ verò firma eſt ac valida, minus offenſionis & iacturæ ſuſcipit. Quum itaque leuior erit delirii perturbatio, cui comprehenſio fictióve infirma erat, is ſola comprehenſione delirabit, multaque aliena co-gitatione finget: cui verò iudicium inualidum fuerat & imbecillum, is dunta-xat præpoſterè iudicabit & ratiocinabitur. Quum autem vehemens incidet de-lirii perturbatio, omnes pariter principes facultates peruertentur, aliàs pari la-ctura, aliàs diſpari. Non abſimilis eſt in cæteris facultatibus ratio: quum enim in illas aduerſa vis peræquè irruet, imbecillior quidem proſternetur, validior obſiſtet irruenti iniuriæ, etiam ſi eadem ſede conſiſtant. Itaque ex leuibus af-ſumptionibus nec planè cognitis rationem ſuam concluſere, qui cogitatio-nem, ratiocinationem ac memoriā ſedibus atque inſtrumentis ſeiunxerunt. Inc dignum erat Philoſophi grauitate atque conſtantia, quod nón ſatis explora-tē perceptum fuerat & cognitum, ſine vlla dubitatione confirmare. De ani-malibus functionibus hæc tradidiſſe ſatis: nunc de vitalibus, quibus pulſus & re-ſpiratio aſſident.

Calorem noſtrum perpetuò refrigeratione, pabulo & expurgatione indigere, alioqui extingui ipſum & extabeſcere. CAP. X V.

SIc eximia & illuſtris illa rerum natura tulit, vt omnia quæ aluntur & quæ creſcunt, contineant in ſe vim caloris, ſine qua neque ali poſſunt neq; creſce-re: inter hæc verò animantes, quarum quàm ſtirpium perfectius erat vitæ genus futurum, vberiorem hunc acceperunt, cuius nimirum temperatione vitæ ſtatus omnis conſeruaretur. Rurſum in animantibus quæcunque ſanguine præditæ ſunt, hoc ipſo ampliùs circumfluunt & abundant, quàm quæ ſanguinis ſunt ex-pertes. Hic autem noſter calor quanquam æthereus, frigidi tamen aëris appul-ſum continenter deſiderat, cuius defectione mox prorſus extinguitur. Vt enim flamma medicis cucurbitulis aut anguſto conclaui coërcita marceſcit, ita & quum animanti fauces præcludūtur, obturanturq; omnia cutis ſpiracula, quàm mox caloris ſequitur extinctio. Huius quidem cauſa triplex, quòd denegata ſit refrigeratio, quòd idoneū deficiat pabulum, quòd offuſus aër nullus ſit, in quem fumoſa ignis caloris ve excrementa pellantur aut erumpant. His enim tribus de-cauſis conſequitur caloris interitus & extinctio, quandoquidem is trium con-trariarum adminiculis ex neceſſitate indiget. In balneis, in caldariis & in æſtu vehementi, qui nos regit & moderatur calor, idcirco languet & extabeſcit, quòd frigoris occurſatione nequaquam reficiatur. Qui enim nos circumſepit æſtus ſi immoderatus eſt; haud ſecus calorem noſtrum atq; lucernæ flammā foras euo-cat prorſus q; diſpergit, nihil aut certè perquam exiguum illius reliqui faciens: hinc virium infirmitate tentamur & affligimur, intabeſcimus, & ad extremum vitam cum morte commutamus. Contrà frigus moderatum & æquabile perin-de vt flammam, ita & natiuum calorem continet & à diſſipatione tutatur: tam-etſi immenſum & immodicum frigus ſi diu multumq; adeſt, flammam & calo-rem ad materiam intrò reprimens, æquè vt aduerſus calor vitam eripit. Neque nos ambiens calor ex eo duntaxat quòd interiorem noſtrum diſſipet, offenſio-nem affert, verùm hinc etiam quòd neutiquam refrigeret, imò verò cor & in-teriora viſcera magis ac magis inflammet, vnde propria illorum ſubſtantia con-ſumitur & in perniciem agitur. Tale quiddam manifeſtiùs infert calidus ferui-duſq; aër diutius inſpiratus. Eadem ex cauſa in paucó eodemq; aëre continen-ter & aſſiduè verſati ſuffocamur, æquè vt in aqua modica piſces. Qui enim exi-guus eſt aër, reddito ſpiritu facilè concaleſcit, vt deinde nequeat refrigeratio-nis auxilium præſtare. Quin etiam motio vehementior, æſtus aut balnearum ri-tu, innatum calorem diffundit, diſperditq; moderata hunc conſeruat & exci-tat; quies autem ſopit, & ignauum inertemq; reddit: quemadmodum mediocris ventilatio flammam auget, nimia diſſoluit. Cæterùm neq; in balneis, neq; in ſo-lis ardoribus calori deeſt alimentum, ſed hac vnica cauſa extinguitur is & occi-dit, quòd frigoris appulſu non recreatur. Vt autem reſpirationis maior inicta

corpori neceſſitas eſt quàm tranſpirationis, ita hauſti frigoris commoditas maior eſt, quàm nos vndique cingentis. Ex quo fit vt qui ex lebete calidum aërem ſpiritu trahunt, etiam ſi reliquum corpus frigido aëre circunfunditur, celeriùs extinguantur & intereant, quàm qui in hypocauſto conſtituti ore atq; naribus frigidum aërem ducunt. Porrò autem ob alimenti egeſtatem is vitam amittit, cuius os & nares vel fauces præcluduntur: non modò enim refrigerationis defectio, ſed eius maximè pabuli inopia premit, quod caloris ſubſtantiam cõſeruat. Id quidem planius declarat corpus quodcunq; in frigidam demergitur: mox enim id ſuffocatur & perit, niſi aëre & reſpiratione iuuetur, non quòd à refrigeratione, ſed quòd ab idoneo caloris & ſpiritus alimento deſtitutum ſit. Quum quis autem plurimo attracto aëre eoq; frigido hunc vniuerſum ſic pulmonibus comprehendet, vt nihil deinde illius exſpiret, eum profectò tandem extingui & è vita diſcedere neceſſe eſt: non alimenti penuria, vt quod copioſum inſit & abundans: non refrigeratione prohibita, quòd frigidus hauſtus ſit aër, qui pulmones & cor potuit vel immodicè refrigerare. Quænam igitur tum relinquitur interitus cauſa? Ea nimirũ quòd fumoſa inſiti caloris ſpirituſq; ſuperuacanea non reddantur: atque vt flamma à craſſo multoque fumo, ita cor ab illis immoderatè congeſtis opprimitur atq; ſtrangulatur. Huius id eſto indiciũ, quòd qui ſic grauiter vehementerq; affliguntur, exſpiratione alleuantur recreanturq;, eſtq; ea tum illis vnica medicina, quę ſuffocantes halitus atq; fumos eiicit. Has tres cauſas ad inſiti caloris, & ad omnium terrenorum animantium cuſtodiam condonatas, ambiens nos aër in ſe vnus continet, ſi tum qualitate tum ſubſtantia mediocritatem quandam acceperit. Aquatilia autẽ non aër, ſed aquæ humor tuetur, vt qui refrigerationis vſum & commoditatẽ illis ſuppeditat, niſi quum immodicè exardeſcens robur eorum adimit, omnibusq; orbat viribus. Ab humore nonnihil etiã vaporis & halitus pro caloris ſpiritusq; pabulo trahunt, in quẽ commodè fumoſa caloris ſuperuacanea depellunt. Id inter animãtes diſcriminis peperit innati caloris varietas: quum enim in terrenis animantibus multo ſanguine eoq; puriore præditis, copioſus & vberrimus ſit vitæ calor, celeri quidem & prompta refrigeratione atq; nutritione indiget: quæ ſanè aër facilè confert, quia leuitate ſubtili celeriter in omne corpus penetrat, moxq; partibus ſingulis præſens eſt & obuius. At verò piſces, quibus multo minus tum caloris tum ſanguinis ineſt, cùm non æquè ſubito tantum refrigerii deſiderent, ſolius aquæ contagione appulſuq; ſatis commodè ſuſtinentur.

Pabuli inopia.

Superuacaneorum retentio.

Tractum aërem aptum eſſe conſeruãdo calori.

Aquatilia ſatis refrigerari citra aëris appulſum.

Pulſus & reſpirationis vſus: vtq; inter ſe diſtent. CAP. XVII.

Cordis pulſatio.

IN ea corporis parte quæ immenſa æſtus ac caloris vi quodammodo efferueſcit, natura gubernatrix, & quaſi magiſtra animantium, vim poſuit cientem agitantemq; motionibus perpetuis, cuius tamen impetum reliquæ etiam corporis partes minus calidæ percipiunt, vt in quas fundi ac daminare ſolet. Ea eſt vis & facultas quæ cor ſuis motibus exagitans aërem idoneum in idipſum rapit, & ab eodem excrementa quæ plena ſunt fuliginis, foras expellit. Eadem ex corde per arteriarum corpora peruadens illas diſtendit atq; demittit, vt partes in quas diſtributæ ſunt, frigore reficiantur, & earum ſuperuacanea propulſentur. Quandiu ergo harum omnium partium ingeneratus calor moderatus erit, isq; exiguus, hunc quidem ſatis conſeruare videbitur arteriarum pulſus, quem eo nomine incredibiliter natura machinata eſt. Vis enim quæ à corde initium ducens per arteriarum tunicas demittitur & influit, illas quidem eodem modo atq; eodem tempore atq; cor attollit & ſummittit. Cùm attolluntur ac dilatantur, ſeſe ſuaq; ſpiracula aperiunt, & vndiq; ad ſe tum ambientem nos aërem, tum proximi ſanguinis tenuem portionem trahunt. In his enim communes tranſitus exiſtunt per tunicarũ ſpiramenta & oſcula, alii in cutem, alii in inteſtina & viſcera, alii in venas, hoc indicio quòd vulnerata magna arteria vniuerſ⁹ animãtis ſanguis profunditur. Cùm verò ſummittuntur atq; contrahuntur, fumida & halituoſa ſuperuacua, quæ ex humorum & ſpirituum vſtione proueniunt, tum

Vt pulſus calorem refrigeret: & quid præſtet commodi.

in cutem, tum in alias partes expellunt. Sic igitur perflabile corpus est, & arteriæ suo pulsu tum ex omni parte trahunt, vt natiuum calorem conseruent, tum in omnem partem transfundunt, vt eum ipsum ab omni eluuie liberent & expurgent. Cæterùm cor quod calore ingenti tanquam flamma exardescit, non satis commodè potest arteriarum pulsatione conseruari, sed maiore quodam adminiculo quasi flabello indigebat: cuiusmodi in his animantibus quæ multo sanguine & calore vigent sunt pulmones, in piscibus verò branchiæ. Dum enim cor ardoris incendio flagrat, nec satis valet pulsatione agitationeq; sua refrigerationem consequi & sibi asciscere, tum temporis pulmones ipsámq; sentiendi vim premit & irritat, efficitq; necessitate quadam, vt mouendi facultas diaphragma & thoracem hincq; annexos pulmones, crebrò tollat deprimatq;. Dum autem pulmones attolluntur, in eos tanquam in follem spiritus adducitur, redditur verò, cùm deprimuntur & conciduntin sese. Hoc igitur modo qui inspiratione haustus est frigidus aër, celerrimè ad intima quæq; penetrat, iisq; refrigerationis commoda subministrat. Vt verò reliquarum partium calorem arteriarum pulsus, sic cordis ardorem inspiratio temperat, eundem purgat exspiratio, fumosa excremēta propellens. Quocirca inspirationi rectè comparatur diastole, exspirationi systole. Ergo vnius eiusdemq; vsus causa respiratio & pulsus dati sunt animantibus: hoc solùm distant & dissident, quòd illa ab animali facultate, hic autem à vitali manat: hic continuus est neq; interruptus, extra omnem arbitrii nostri potestatem, illa plerunque cessat libera quidem & in nostra potestate. Quod enim respirationē excitare possumus cùm volumus, & eandem crebriorem aut rariorem, tardiorē aut velóciorem reddere, contraq; sedare & cohibere cùm volumus, apertè commonstrat eam esse motum voluntarium, nostroque subiici arbitrio. Non sic autem motum cordis & arteriarum, quem nec excitare, nec sedare, sed ne mutare quidem aliter possumus etsi volumus. Respirationem prorsus continere & cohibere arduum in primis est & difficile: quod si exiguo quodam tempore aut certa mensura, non tamen perpetuò possumus. Quocirca non illa similiter atq; ambulatio aut locutio prorsus est libera & in nostra potestate sita, sed quadam affectus necessitate ducitur & incitatur. Erunt igitur in motibus voluntariis alii prorsus & absolutè liberi, quos quoties & quantum volumus impellimus, nulla ad id nos vrgente necessitate: alii liberi quidem, sed à quibusdam corporis affectibus incitati atque lacessiti: quod genus sunt respiratio, vrinæ & excrementorum alui retentio. Fiunt hæ quidem ab animali facultate, idque musculorum beneficio, vnde & arbitrio nostro fieri dicuntur: cæterùm quoniam multa plerumque actiones illas perturbant, magnaque necessitate lacessunt, non quantum & quomodocumque volumus, illas complere possumus. Quare quanquam liberæ sunt & voluntariæ, non tamen absolutè, sed corporis affectibus subditæ.

Respirationis vsus & necessitas.

Respirationis & pulsus differentia.

Respirationē esse liberam, non verò pulsum.

Liberorum motuum duo genera.

Qua ratione fiant respiratio atq; pulsus. CAP. XVIII.

PVLSATIO tum cordis, tum reliquarū partium calorem fouet: sed & cordis calorem respiratio continet, ad quam pulmones planè accommodati sunt & à natura contributi. Huius quidem efficiens causa est, libera illa & voluntaria facultas, cui instrumenta præsto sunt, diaphragma & thorax variis musculis agitatus, tum iis qui inter costas positi sunt, tum iis qui extrinsecus sunt adhibiti, interdum & iis qui sunt in abdomine. Est & aspera arteria respirationis via, & pulmo receptaculum materiæ, quam inducimus. Materia verò aër, qui tum per os tum per nares attrahitur. Itaq; mouens illa & voluntaria facultas, dum ardoris necessitate tanquam stimulo impellitur, musculorum ope thoracem, simulque quadā consequutione pulmones distendit, qui leues atq; fari facilè sequuntur quocunq; ducas. Dilatati autem necessariò implentur leui quodam profluenteq; corpore per asperam arteriam irruente, cuiusmodi maximè est ambiens nos aër. Compresso autem thorace vnà pulmones demittuntur, & qui in illis superuacuus est spiritus per arteriā excluditur. Si modica ad respirādum astringimur necessitate, huic obeundę vnū certè diaphragma suffecerit, quod deorsum

Respirationis instrumenta.

Inspirationis & exspirationis effectus.

impulſum pulmones ſecum adducens leuiter attollit, reductum autem eoſdem comprimit colliditque. Sin autem grauior vrget neceſſitas, præter diaphragma thorax modicè attolletur, eorum muſculorum ope, qui inter coſtas poſiti interiorem ſedem habent: contrahetur autem ſua ipſius grauitate concidens in mediocrem naturalemq; ſitum. Cùm autem maxima fit inſpiratio, illis omnibus actionem ſuam conferunt ii muſculi, qui thoraci extrinſecus incumbunt & quos maximè ab humeris ad thoracis ſuperiora deriuari diximus, omniumque vno impetu atque conatu thorax plurimùm diſtenditur. Plurimùm autem contrahitur in vehementi exſpiratione, qualis eſt appellata exufflatio, ita quidem thoracem infra naturalem ſitum comprimentibus iis muſculis, qui inter coſtas poſiti exteriorem ſedem habent, ſuffragantibus etiam aliis qui extrinſecus thoracis inferiora tegunt. Alterna igitur horũ muſculorum actione reſpiratio completur partibus duabus abſoluta, inſpiratione & exſpiratione. Inſpiratione ambiens aër per os & nares in aſperam arteriam inſiliens, non modò eius ramos per pulmonis ſubſtantiam diffuſos, ſed & omnem ferè eius molem implet, adeò vt vniuerſam thoracis capacitatem inflatus ſpirituque turgens pulmo occupet.

Inſpirati aëris præparatio. Qui hauſtus aër fuerat, primam in pulmone elaborationem ſumit, illicque concoquitur & præparatur vi carnis quæ planè tenuis eſt, mollis & aërea, vt proinde huiuſce operis, quemadmodum & caro iocineris, ſanguinis conficiendi cauſa maximè conſtructa eſſe videatur. Non enim externus aër, rudis, frigidus & impurus, & derepente irruens fieri poteſt interioris ſpiritus conueniens pabulum, ſed hunc quemadmodum & alimenta neceſſe eſt paulatim mutari, & familiarem innato ſpiritui qualitatem longiuſcula mora recipere. *Vt aër fiat ſpiritui pabulum.* Poſthæc autem elaboratus diligenter ſpiritus, in ſiniſtrum cordis ventriculum arripitur, ex quo, accedente etiam ſanguinis vapore, qui ex dextro ventriculo permanauit, vi cordis inſita, eiuſq; innato ſpiritu & ingenti caloris incendio, haud ſecus atque in fornace ſpiritus procreatur vitalis, qui demum in omne corpus per arterias effuſus, ſalutarem impertit toti calorem. Qui ex hac concoctione fiunt torridi vapores, foras reiiciũtur tum cordis & arteriarum pulſatione, tum pulmonis exſpiratione. *Aeris ſpiritus & ſanguinis diſtributio per pulmones.* Quum igitur thorax attollitur, aſperæ pulmonum arteriæ aëre per inſpirationem implentur, ſimul autem læues implentur fumoſo excremento, quod ex ſiniſtro cordis ſinu depellitur, ne id prauitate ſuffocet: venæ arterioſæ tenui ſanguine diſtenduntur, qui ex dextro cordis ſinu ad pulmones nutriendos eiicitur. Quum autem depreſſo thorace pulmones in ſe concidunt, vaſis hiſce omnibus quodammodo coarctatis, per aſperas quidem arterias exſpiratio fit excrementi fumoſi, per læues autem, quas venoſas diximus appellari, præparatus & quaſi concoctus in pulmone aër, in ſiniſtrum cordis ſinũ coniicitur. Qui in venis eſt tenuis ſanguis, pulmonis coarctatione in dextrum cordis ſinum haudquaquam remeat, ſed in carnem pro alimento truditur, ab eius ſingulis partibus familiaritate quadam raptus: veruntamen hæ venæ, vt quæ ex duplici conſtant tunica, ſanè quàm parùm comprimi poſſunt exſpiratione, vt neq; dilatari inſpiratione, ſed eos motus præſertim ſubeunt arteriæ, quæ propria ſunt ſpiritus inſtrumenta. Eo autem ordine collocata ſunt tria hæc vaſa, vt aſpera arteria vbiq; media & inter læuem arteriam atque venam interpoſita cernatur: non hæc quidem extremis continuata ſunt, neque qui in aſpera arteria eſt aër, mox in læuem tranſfertur: ſed cùm extremæ omnium fibræ in omnem pulmonis ſubſtantiam diſperſæ ſint, quicquid in illis eſt conceptum, id omne in pulmonis ſubſtantiam illabitur. Per hanc (quia mollis eſt & ſummè rara) tum aër, tum fumoſum excrementum facilè commeat, & exſpiratione in idonea vaſa relabitur: ſanguis verò cùm ex venis in carnem effluxerit, in illius ſubſtantiam conuertitur, nec poteſt (niſi propter vlcus quale eſt in tabe) in aſperas arterias retrò commeare: quanquam quæ ex pulmonis nutritione quotidie progignuntur excrementa, per eas vnà cum ſputis redduntur. Hanc cuiuſq; materiæ diſtributionem efficit pulmonis reſpiratio, cui & maximã vim addit cordis motus & pulſatio. Cor enim diaſtole ex pulmone per læues arterias præparatum aërem in ſiniſtrum ſinum rapit,

&ex

& ex vena caua ſanguinem allicit in dextrum ſuum ſinum, idque patefactis horum vaſorum valuis. Syſtole ex dextro ſinu per venam arterioſam ſanguinem in pulmones effundit, ex ſiniſtro verò confectum iam vitalem ſpiritum in maiorem arteriam (quæ aorta dicitur) ſimulque in minores emittit, quo tempore neceſſe eſt omnes illas dilatari. Quanquam igitur earum motus cordis pulſationi ſimilitudine quadam magnitudinis, celeritatis & frequentiæ reſpondet, vt ex earum contactu cordis motum coniectura aſſequi liceat: hæ tamen dilatantur in ſyſtole cordis, committuntur autem in diaſtole. Dilatantur enim, dum compreſſum cor in eas ſpiritum immittit. At non ſolius influentis ſpiritus & ſanguinis in vapores extenuati copia implentur: non enim fieri tum poſſet vt omnes vno eodemque momento pulſarent, quòd nequeat puncto temporis ſpiritus per arterias in corporis extrema peruadere. Ergo quum ſimul omnes pulſare deprehenduntur, quæcunque hoſce diaſtoles & ſyſtoles motus efficit cauſa, eadem ſanè & quæ cor mouet. Ea eſt in arteriarum corpore poſita, ſed quæ tamen ſuam originem aut certè conſeruationem cordi acceptam referat. Cæterùm quæ in corde vis ineſt pulſus efficiens, ea vitalis nequaquam eſt, quæ tum ſpiritum tum vitalem in eo calorem gignit: hæc enim in ſolo corde collocata eſt & conſedit, illa verò arteriis & cordi coniuncta atque communis eſt. Hæc vitalis vires ſuas in oſſa, cartilagines, carnem, in omnes denique partes diffundit, quibus vitam & ſalutarem calorem impertit, nullaque pars manet ab illius aſpiratione & fauore deſtituta: contrà, quum à corde & arteriis diſceſſeris, quæ pulſu motioneque agitetur, pars omnino nulla in conſpectum ſe dabit, niſi cerebrum fortaſſis in illorum numero reponendum eſſe videatur. Ex quibus profectò perſpicuum fit, vim illam pulſantem plurimum à vitali diſcrepare, eſſeque tanquam ancillulam & miniſtram tum ſpiritus eius & caloris diſtribuendi, tum vt innato calori modus quidam adhibeatur, certaque is ratione gubernetur. Simili modo atque ratione à vitali eæ diuerſæ ſunt facultates, quæ excandeſcentiam & alias animi affectiones concitant: de quarum operibus quum iam plenè cumulateq; verba fecerim: nihil ſupereſſe arbitror, quod huic tractationi videatur attexendum.

Cordis & arteriarū pulsationes distant. *Vis pulsifica & tam sua arterijs inest.* *Vis pulsifica alia est à vitali.* *114.43* *118.18*

Libri ſexti De functionibus & humoribus, finis.

DE HOMINIS PROCREATIONE ATQVE DE SEMINE LIBER VII.

PRÆFATIO.

CORPORIS totius conſtitutionem, partis cuiuſque ſitum, vſum, figuram, ex elementis compoſitionem iam antè expoſuimus, & quibus facultatibus adornatus homo ſingulas functiones edat. At quoniam nec elementa, nec quæ ab his emergunt temperamenta, facultatum cauſas ſtatuimus, nunc ordinis ratio locuſque poſtulat, vt inueſtigemus quænam ſint earum cauſæ. Quapropter toto animo & ſtudio omni perquirendum, ſitne præter primam illam ex elementis compoſitionem communemque rerum omnium procreationem, ſingularis quædam in animalibus vis, quæ facultatum cauſas in ſe contineat. Hoc enim pacto futurum eſt, vt hac ſerie ſæpius repetita atque paulo altius relata, ab iis quæ ſenſibus ſubiecta ſunt, in occultas & abditiores cauſas demum penetremus. Itaque dum hominis ortum atque procreationem in medium proponemus, dumq; explicabimus quas vires obtineat procreandi facultas, quomodo quoq; ordine partes conformẽtur ſingulæ, vtq; fœtus in vtero gubernetur: tum ſimul omniū quæ libris ſuperioribus tradita ſunt à nobis, ſumma

causa & ratio perspicuè elucebit. Neq; profectò fieri potuit, vt prius hominis procreatio intelligeretur, quàm is esset numeris omnibus cognitus & exploratus: quisquis diuersum doctrinæ ordinem instituet, eum nec esse est in obscura multa & inexplicabilia inuolui. Primū enim (inquit Aristoteles) nouisse oportet, an sit vnumquodq; de quo futura est disputatio: deinde quid sit: tertio loco vnde & à quo id sit. In hunc itaq; locum hominis procreationem tradere distulimus, quamuis fortè nonnulli pulchrum putarēt, ab hac facto artis exordio, ad alia deinde progredi.

Sexuum distinctio vnde sit, & quid de semine sit ab Aristotele proditum. CAP. I.

Procreandi necessitas. QVÆ rerum omnium pulcherrimæ sunt ac summè diuinæ, id vnum præ cæteris diuinitatis suæ specimē obtinent, vt sempiternæ quidem sint & immutabiles, nulli affectionum impetui subiectæ. Hæc autem cùm summa quædam sit perfectio, & præstantissimū supremumq; bonum sit bene viuere, vitaq; frui lætissima, iure ac meritò quæ mortali conditione generata sunt, eò aspirant, & esse viuereq; natura desiderant. Quanquam autem fieri nequit vt id perfectè & omnino consequantur, hoc tamen nacta sunt, vt quodammodo sempiterna sint: non numero quidem, verùm specie, quæ semper est & æterna. Quapropter immutabili æternitate continuantur viuentium ortus & procreationes, vt quod singulari substantia seruari nequit, specie saltem persistat. Etenim vsuuenit vt vnumquodq; indiuiduum cùm mortale & dissolubile se sentiat, aliud sibi simile oportet in suum locum reponere, in quod & languidam & inclinantē suam vitam quodammodo conferat, & per quod procreatione quasi repuerascens atq; renouatum, quodammodo perpetuum fiat & æternum. *Procreandi vis stirpium.* Hæc est illa procreandi libido: quæ vt species in perpetuum salua conseruaretur, cunctis est viuentibus à natura tributa. Hanc enim & frutices acceperunt, quas procreare manifestum est, atq; etiam nutriri & increscere. Quum autem hæ alimento iugiter inhæreant altissimis defixæ radicibus, nec ad mouendum sint aptæ, ex seipsis progignunt nullo alterius congressu. *In stirpibus confusi sexus.* Huiusce rei causa natura promiscuū sexum maris ac fœminæ stirpibus attribuit, vt confusas ac perpetuò mixtas haberēt maris ac fœminæ vires. *Procreatio animantium.* At verò animantes quia non solùm in procreationem & nutritionem incumbunt, sed præterea sensus ac cognitionis participes ad alias quasdam præstantiores functiones comparatæ, maris ac fœminæ sexu distinctæ sunt. Sic enim melius ad alia quædam præstantiora cognitionis munera se conferūt, nec penitus alimento affixæ omni impetu in procreationem ruunt. *Sexuum necessitas.* Si quando igitur generare debent, commisceantur coeantq; necesse est, & (vt inquit Aristoteles) ex ambobus quasi vnum fiat animal. Fieri itaq; non potest vt vel mas per se, vel sola fœmina ex seipsa animal perfectè generet, quanquā plerumq; rudem quendam & inchoatam molem producit: quod de mola & gallinarū ouis, quæ nostri subuentanea dixerunt, compertum habemus. Infœcunda enim sunt & irrita, quòd maris societate sit opus, qui procreationem perficiat. *Mas. Fœmina.* Rursum neq; omnis in mare potestas gignendi sita est: vt qui procreationis locum non habeat. Ergo quum in plantis tum in animantibus vtroq; sexu est opus: fœmina quæ corpus & materiam, mare qui animam speciemq; conferat. Est enim mas, à quo motus procreationisq; origo manat: fœmina verò, quæ materiam segetemq; subministrat: quapropter mas id animal est quod in altero gignit: fœmina verò quod in seipso. Hisce de causis mas & fœmina tum facultate, tum quibusdam corporis partibus, quæ ad procreationem atq; coitum accommodantur, inter se plurimū discordant: *Commistio.* hinc Aristoteles generandi principia facultate distincta constituit. Quum autem in procreationem incumbunt, fieri certè nequit vt inuicem omnino misceantur atq; confundantur, vti neq; ipsa illarum principia. *Ortus nostri principia vera et proxima.* Non enim quemadmodum ex veteri cicada aut ex phœnice nouum nasci prædicant, sic ex maré & fœmina coniunctim confusis aut intereuntibus, nouus homo progignitur. At verò quum complexu coituq; generent, necesse est fal-

eſt ſaltem ab vtroque materiam quandam emitti & conferri, in qua illorum vis & poteſtas continetur: atque tanquam confluentibus principiorum & facultatum vicariis aut inſtrumentis, tertium quippiam gigni. Eſt autem ea materia vtriuſq; ſemen, in quo tametſi actu & reipſa mas & fœmina minimè compareant, viribus tamen & poteſtate inſunt, vti mox cõſpicuè cernetur. Quamobrem aliquiſpiam id rectè noſtri ortus verum proximumque principium ſtatuerit. Semen igitur eſt ex quo primo oriuntur ea quæ ſecundum naturam conſtituuntur; non quidem vt ex materia, ſed vt ex motus efficiente principio. Primam ſeminis naturam atq; rationem perſcrutaturus Ariſtoteles, demonſtrat planè id nec corporis noſtri partem eſſe, nec alimentum, nec colliquefactum quippiam: concludens propterea id prorſum in reliquiis & excrementis haberi. Excrementum appellat reliquias alimenti: quæ profectò aut inutiles ſunt & ad nutriendum prorſus ineptæ, aut certè vtiles, quæ ſola copia ſuperfluant. Atqui ſemen non inutile excrementum eſſe inde conſtat, quòd iis qui vel ex ætate vel ex morbo peſſimè ſe habent, inutilis excrementi plurimum ineſt: ſeminis verò nihil vel certè minimũ, & ſiquid è ſeminis vaſis emittitur, id prorſus infœcundum eſt, nec quicquam conſtituere poteſt ob eluuiei illius permiſtionem. Ergo (inquit) vtilis cuiuſpiam excrementi portio quædam ſemen eſt. Omnium autem vtiliſſimum atque puriſſimum eſt vltimum, ex quo iam vnumquodq; membrum alimentum capeſſit atq; ſuſtinetur. Id enim omnino paucum ex plurimo relinquitur alimento. Dũ igitur purior ac planè confectus ſanguis in membra diſtribuitur, accedénsque illis aſſimilatur, poſtremæ concoctionis atque etiam nutricationis redundans & ſuperfluens vtile alimentum, excrementum etiam appellamus: id autem ſeminis eſt materia. Semen igitur excrementum eſt & reſiduum alimenti vtilis atque vltimi. Id putat Ariſtoteles ſanguinem eſſe, hoc indicio, quòd ſi vi nimioq; conatu reddatur, nondũ facultate teſtium plenè conuerſum (vt iis accidit qui ſupra modum rei venereæ indulgent) cruentum id plerunq; prodeat. Imò & in ſpermaticis vaſis cruentum id plerunque animaduertitur. Ariſtoteles ſemen ait magnam vim ob id obtinere, quòd ad partes corporis accedens, ſimilem atque proximum alimentum, ſubſtantiam & facultatem conquiſiuit: vtrunq; enim iam partis vim & naturam accepit. Itaque ſemen aut manus aut faciei aut etiam totius animalis, manum indefinitam aut faciem, aut animal totum indefinitum eſſe colligit, & quale vnumquodque illorum reuera iam eſt, tale & ſemen poſſe effici. Vt autem id portio quædam ſit vltimi alimenti, vtq; in ſolidis quibuſq; particulis gignatur, hoc loco fuſiùs aperiendum.

Semen quid.

1. de ortu animaliũ c. 18.

Seminis materia quæ.

Seminis natura.

Seminis materiam in ſolidis partibus progigni, vtque ab illis teſtium vi ſecernatur. CAP. II.

PRODITVM quidem ſuprà iam eſt & rationibus confirmatum, partes omnes corporis ſanguine nutriri, ex quo corporis (ſimplex enim non eſt & vniuſmodi) vnaquæque pars quicquid ſibi conueniens eſt & familiare prolicit. Id halitus ſpecie tractum, mox vnaquæque pars mutat & conuertit, inque ſuam naturam demum perducit: ita enim particula nutricationem perficit, dum appoſitum alimentum perfectè ſibi aſſimilat, & in ſuam naturam ſubſtantiamq; mutat. Qualis itaque eſt cuiuſque partis ſubſtantia, tale prorſus euadet & illius alimentum. Prima autem ſolidarum partium ſubſtantia ex ſemine conſtituitur ac gignitur, vt poſthac erit apertius. Omnis igitur alimenti illarũ ſubſtantia, in ſeminis naturam atq; materiam faceſſit. Non ex alia materia procreatæ ſunt particulæ, ex alia verò alimentum & vitam capeſſunt. Atqui partes omnes ſolidæ ex ſemine ortum habent: omnes ergo alũtur ſemine. Rurſum pars vnaquæque σπερματικὴ dum nutritur, ſimile ei generat & reſarcit quod fluore diſſipatum eſt: at diſſipatum eſt quippiam ſpermaticum. ergo ſpermaticum erit quod in eius locum ſufficitur: id autem proximum eſt alimentum & ſanguinis pars puriſſima pleniusque confecta. Hoc iam fiat obſeruationũ meditatione planiùs. Vaſa ſeminis quæ multis anfractibus in teſtes feruntur, ſi diligenter contemplere, conſpicies ſanguinẽ modicè

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

iam albefcentem continere, qui tamen nondum teftes attigit. Hic cùm non è teftibus eò refluxerit, argumentum eft hæc vafa ex fanguine diutius concep to
160.36. femen quodammodo conficere: atq; dum fanguinem in fuam naturam vertere nituntur, hunc prius in femen commutare: pollent itaq; hæc vi quadam feminis effectrice. Atqui feminis vafa inter venas habentur, & communem cum eis fubftantiam acceperunt: neq; igitur aliis venis per corpus vniuerfum difperfis, vis & natura deerit feminis gignendi. Si qua alia corporis regione venæ fimiliter atq; hæc vafa flexuofæ haberentur, poffet in eis multò faciliùs humor fimilis animaduerti. Et certè in omnibus venis talis quidam verè ineft, qui per eorum tunicas infertus, proximum fit eis alimẽtum. Iam verò fi venæ hoc muneris & dignitatis à natura funt adeptæ vt femen generent, maiori profectò ratione in arteriis, neruis, membranis, & in offibus, eadem vis infidebit, quòd hæc fpermatica magis fint quàm venæ. At ne quis fortè contentionis æftu conetur quas propofui rationes diluere, dicatque nec verò femine fpermaticas partes nutriri, nec id verum femen effe quod in fpermaticis vafis reconditur; nihil equidem eiufmodi rationibus efficere cõtendebam, fed id duntaxat, quicquid eft, propiùs quàm fanguinem ad feminis vim & naturam accedere. Siue igitur id nondum femen, fiue inchoatum crudumq; femen appellet: fatis fuperq; factum putabo fi docuero, proximum id vnũ partium nutrimẽtum, quod Ariftoteli vtile ac vltimum dici folet, tum partium alendarum, tum verò feminis gignendi materiam fuffici. Quæ purior eft in fanguine portio alendis partibus familiaris & accõmodata, ea vt facilè & citò alit, ita cùm tenuis fit plenaq; fpiritus, quàm mox in feminis materiã conuertitur. Huius quidpiam folidis partibus femper affiftit, femperq; fanguini fpermaticus humor roris modo infpergitur. Hic tametfi vera eft materia, non tamen fimplex eft & vniufmodi, fed alius aliam vim & naturam accepit, ex varia partis natura à qua mutatus eft. Qua autem is ratione fecretus, in teftes adducatur, hoc

Materiæ feminis in teftes fecretio.

loco narrandum eft. Vt in liene vis quædam ineft ad prolectandum melancholicum humorem comparata, in renibus alia quę vrinam alliciat, ita & teftibus conuenit vim quandam ineffe, qua feminis materiam fibi quidem perquam familiarem & idoneam, tanquam proprium coniunctumq; alimẽtum inuitent & attrahant. Cùm autem magna fit & vehemens hæc eorum vis, quæ in corpus vniuerfum permanat (ceu mox aliis multis rationibus planum fiet) ij nimirum tum vberiorem materiam quàm fibi opus eft, tum verò hanc ex vniuerfo corpore eliciẽt & euocabunt. Vt ergo iecur ex inteftinis fuccum rapit per venas menfenterij, fic
150.63. teftes per feminis vafa materiã fugunt à vena caua, quæ lumbis & renibus afliftit, hæc verò ab omnibus circumiectis venis grandioribus, hæ à minutis quæ iam vix capilli magnitudinem adæquant, & quæ partes fingulas alunt. Ea enim attractio manet ac perfiftit dũ vafa & teftes impleantur: neq; enim prius intermittit quàm teftes copia turgeant atq; faturentur: inaniti enim ex locis plenioribus veluti ex re-

Semen in teftibus aliquandiu morari & confici.

pientes violentur euellunt. Ex his poteft intelligi Ariftotelem iure optimo falfi infimulaffe Polybium, qui libro de natura feminis Hippocrati afcripto, hanc ex toto corpore fecretionem in folo concubitu fieri cenfuerit, ipfumque femen ceu colliquefactum quiddam effe, motu agitationeque fecretum: neque id in vafis aut teftibus aliquando fubfiftere & commorari, vt tempore mutationem fubeat. In hæc autem quoniam ille plurima fcitè attulit, fatis erit fubiecta obferuatio quæ id funditus euertat. Animante enim quæ à venere diutius abftinuerit diffecta, copiofiffimum craffiffimumque femen comperitur, quo & vafa & teftes & epididymis turgent: quod non nifi fumma vi trahendi teftium fieri potuit. Contrà verò accidit fi quod animal effrenata & indomita venere feratur. Teftes enim è vaforum inuolucro rapient, eaq; prorfus exinanient, vt fi demum confectionem fieri contingat, nihil omnino feminis ineffe deprehendatur. Ergo quodcunque in coitu femen emittitur, id neceffe eft congeftum prius fuerit & coaceruatum, tractumq; vi præpotente teftium. Obfcurior alia ac fcopulofior dubitatio hîc difficiles explicatus habet. Multa enim pleriq; proferunt, quibus perfuadeãt feminis quam diximus materiã, & in partibus fingulis progigni, & ab

Semen non ab omnibus partibus fecerni.

-iis quotquot sunt in testes confluere, alioqui inutile id fore ac minimè fœcundū. Quæ tametsi firmissimis rationibus Aristoteles visus est confringere, alias tamen subiungam, ex quibus id nequaquam fieri posse demonstrem. *Prima ratio.* Si enim de minima quaque particula seminis quippiam decederet, cùm nihil extare possit minus minimo, necesse esset vnico concubitu vniuersum corpus in semen quasi liquefactum diffundi. *Secunda.* Quoniam verò minimæ particulæ quam cogitatione potius quàm sensu comprehendimus, nullum potest fragmentum haberi, non potest de illa quicquam decedere. *Semen non ex omnibus manifestis partibus secerni.* Neque prætereà ex omnibus sensu manifestis tum simplicibus, tum compositis quippiam secernitur ad seminis cōstitutionem: copiosum enim id colligi necesse foret quod fœcundum euadit: nec fieri posset vt tantula quæ eiicitur substantia vim haberet ad procreandum fœtum, quòd è singulis corporis partibus quippiam accepisse non possit. *Prima ratio.* Quinetiam semen totum sensu simplex apparet, & vnaquæque eius portio fœcunda, *Secunda.* vt totum esse ex iis animalibus intelligitur, quæ vnico coitu & ex pauco semine multiplices fœtus procreant. Ergo cùm quælibet seminis portio totius vim habeat, qua corpus vniuersum conformet, non sic potuit totum semen à toto corpore dimanare, vt de vnaquaq; parte fiat partis similis decessio. Quamobrem rectè cēsuit Aristoteles, seminis materiam non à toto corpore demitti. *Semen ex tribus principibus partibus secernitur.* At nihilominus hāc necessum est de cerebro, de corde, & iecore quæ tria sunt principia, decedere: plurimum autem de cerebro: hoc quidem illius argumentum est, quòd cui vnumquodlibet istorum grauem offensionem acceperit, infœcundus is reddetur: quemadmodū si leuius erit vitium, prolem suscitabit ægra infirmaq; valetudine. Ex quo fit, vt iis venis & arteriis quæ ponè aures sunt resectis aut exustis, fœcunditas adimatur. Seminis ergo materiam ex toto deriuari atque dimanare sic accipiendum, vt ex illius principiis principibusq; partibus necessariò profluat. Sunt qui putent hanc non modò è principiis, sed ex omnibus quoque similaribus partibus secerni: non quidem ex vnoquoq; osse vel neruo, sed ex aliquo osse, ex neruo, ex membrana, ex cartilagine quiddam in seminis materiam conferri. Deinde verò quod à neruo vel ab osse profluxit, non modò illius, sed etiam omnis nerui vel ossis in conceptu materiam fieri. Proinde ex tantulo semine tanquam ex materia, similares omnes partes effici: idq; eius facultatis opera, quæ in semine sita omnia conformat. Non desunt qui seminis materiam, vltimi quidem alimenti superantem partem esse dicant, quæ tamen non à toto decedat, sed contrà quæ ad totum esset proximè accessura.

De testiculis & eorum præstantia. CAP. III.

MAGNAM quidem vim esse testiculorum seminis secretio decessioque docet, qua ij ex vniuerso corpore materiam proliciunt: at multò maximam declarant tum vires quas ij corpori impertiunt, tum verò completa seminis absolutio. *Testium robur primo.* Quibus enim execti sunt testes, etiamsi eorum vasa læsa non sint, vis illa & facultas effectrix seminis occumbit: vt licet ij ætate sint adulta atq; florente, non tamen rei venereæ voluptate oblectationeq; teneri possint, omnisque generandi potestas sit erepta. *Secundo.* Simul his extingui deprehenditur masculus & virilis animus, *Tertio.* totaq; viriditas & flos roboris cum testibus exscinditur. Quinetiam eorum natura in frigidiorem conuertitur, neq; sanguis bonus, neque color suauis aut formæ dignitas apparet: arteriæ paruum & imbecillum, quemadmodum in senibus, pulsum edunt: corpus albescit, graue, iners, opimumq; redditur & minus hirsutum, atq; (vt semel dicam) effœtum fit, molle & effœminatum. *Quarto.* Neq; verò hanc solùm roboris temperamentiq; mutationem incidere, verumetiam propriæ substantiæ naturam inuerti hinc intelligitur, quòd castratorum animalium carnes quadam dulcedine & suauitate gustatum mouent: quæ autem è non castratis acceptæ fuerint, tum odore tum sapore testiculos referunt, euomuntque graue quoddam virus acerbitatis suæ. Si testiculis exectis, totius corporis robur, temperamentum, propriaq; substantia inuertitur atque mutatur, testiculi dum aderant, istorum authores erant & effectores. Neque tantæ mutationis & præstantiæ causa

Quomodo testes corpus muniant.

ſunt & principium, vt quidam exiſtimãt, quòd in ſe illabentem ex vniuerſo corpore tum calorem, tum ſpiritum, denſa compactaq; ſubſtantia, tanquam ſpeculum radios in vniuerſum corpus refundant. Neque quòd in illis congeſtum ſemen, robur & calorem eiuſmodi corpori impertiat: quanquam profectò illa non parum augere hinc animaduertitur, quòd cùm affluit & redundat, turgeſcens id impetu ardoreq; corpus perturbat, excretum autem hoc placidum, lene tranquillumque reddit. Sed hoc roboris & caloris ex ſe propriaq; facultate obtinent, haſque ſuas vires in omne corpus effundunt, quemadmodum cerebrum neruis tum ſentiendi tum mouendi vim, cor arteriis pulſandi facultatem impertit. Ex quibus intelligi poteſt teſticulos magno ſubſidio corpori venire, quò perfectius id & ſalubrius vitam agat, eſſeque ad meliorem vitæ ſtatum & conditionem vtiles. Porrò autem ad generis conſeruationem, magna quidem eſt eorum neceſſitas, vt idcirco in principum partium numero cenſeatur. At certè Ariſtoteles hoc vno argumento, quòd quædam animalia, vt ſerpẽtes & piſcès omnes, ſemen fœcundum profundant, quibus tamen teſtes à natura denegati ſunt, viſus eſt exiſtimaſſe hos ad ſeminis confectionem & ad generis cuſtodiam principatum non habere. Si quæ tamen eiuſmodi ſunt, vt ſine ſemine generent, quale eſſe perhibent inſectorum genus: aut ſi quæ emiſſo ſemine ſine teſticulis generãt, vt piſces atque ſerpentes, omnium procreandi rationem mancam atq; imperfectam cenſemus, quippe quæ non niſi temporis longinquitate perfici poteſt. In reliquis autem animantibus, quæ modo quodam perfectiori generant, & quæ in procreationem, non quemadmodum inſecta & muſcæ, tanquam affixa diutius incumbunt, teſtes additi ſunt, qui pleniùs ſemen excolerent & complerent, idq; foras profunderent: nullam enim in his poſſe creationem ſine teſtibus perfici, vna experientia ſatis confirmat. Ergo non (quemadmodum Ariſtotelis fert opinio) teſtes melioris duntaxat vſus gratia conditi ſunt, neque vt motum ſeminis ſtabiliorem faciant, neque vt pondera telis textorum ſic vaſis ſeminis adiecti ſunt, vt illa contendant. Putauit ſiquidem caſtratos idcirco generare nõ poſſe, quòd excectis teſticulis vaſa ſeminis intrò ſe contrahant, occludanturq; eorum viæ, per quas euadere iam ſemen non poſſit. At verò quid de iis ſentiet, quibus non execti, ſed attriti duntaxat ſunt teſtes, aut quibus immodicè refrixerunt, aut alia quapiam intemperie aut vitio aut morbo affecti ſunt, velut in gonorrhœa? His enim tametſi reliquum corpus firma eſt & incorrupta ſanitate, & viæ ſatis patent, vt per eas abundè id poſſit emanare, quicquid tamen effluit, imperfectum eſt & minimè fœcundum. Quamobrem efficiendi ſeminis teſtes primi ſunt authores, vaſa deferentia id quodammodo præparant, iaculantia verò perficiunt. Etenim in his animalibus quæ ſibi diutius à coitu temperarunt, omnia conferta ſemine videntur, ſed quod (vt dixi) concoctionis varietate diſtinctum ſit: hoc autẽ qua ratione fiat, explicãdum excutiendumq; planiùs eſt. Vt ſeminis materia quam è ſingulis particulis paulatim teſtes magna vi traxerunt, in flexuoſis vaſorum anfractibus longo viҫ tractu hҫret cũctaturq; diutius: ita in arteriis quæ illis anfractu quodam ſubſtratҫ ſunt, ſpiritus quaſi irretitus ſubſiſtit atq; retinetur. Hac mora & cunctatione vtraq; vaſa nituntur, quicquid continent tanquam alimentum, ſenſim in ſimilem ſibi ſpeciem mutare: & vt illius colorem ita planè & ſubſtantiam totam paulatim conuertere. Quum ita præparatus humor in poſtremos illos anfractus qui teſticulos inuoluunt & circumplicant, tractus delatusque fuerit, coquitur, aptusq; perficitur ad animalis procreationem: idq; tum robore & calore eorum vaſorum quæ teſtes ambiunt, tum verò ipſorũ teſtium ingenita vi. Glandes enim cùm ſint, & ſpongiæ modo rari, complures fiſtulæ ſeminis confertæ in eos ex vaſis propagantur, per quas ſuſceptum humorem propria vi conficiunt.

Teſticuli vtiles corpori.

Vtiles ad generis conſeruationem.

Nullum perfectum animal ſine teſtibus gigni poſſe.

1. de gener. animal. c. 4.

Quomodo ſemen in teſtibus & vaſis cõficiatur.

Quænam eſt ſeminis compoſitio, quid teſtes ad eius confectionem conferant. CAP. IV.

In ſemine vim ſummam eſſe cum calore & ſpiritu.

SEMINIS ergo materiam è vena caua elici, idque perfectam tum coloris tum ſubſtantiæ mutationem in teſtibus habere, vna ſenſuum fide confirmatum

putamus.

putamus. At verò in ſemine quod fœcundum eſt & ad procreationem comparatum, præter eam materiam ſpeciem quandam haberi, quæ ſpiritus & caloris vim ſummam obtineat, argumentis & rationibus oportet docere, iiſque ex naturæ arcanis & ex recondita aliorum animantium conditione depromptis. In iis ergo quæ ſemen non emittunt (quod genus maximè inſectorum eſt) fœmina particulam ſui quampiam inſerit in marem, & veluti materiam ad opificem adhibet, in hanc deinde mas vapore quodam vitæ vim & facultatem conijcit. Diu coit genus id animalium, quouſque conſtituatur aliquid: tam imbecilla enim his ineſt vis procreatrix, vt ſi quid quaſi medium intercedat, nihil quicquam poſſit efficere: ſed eam neceſſe eſt per ſe & proximè animal condere, & propriam cuiuſque membri naturam nullius ſeminis aut inſtrumenti interuentu, ſibi ſimile in alio membrum effingere. At in perfectioribus animantibus, quæ non modò procreationis, ſed præſtantioris cognitionis gratia conſiſtunt, mas tanto facultatis robore præditus eſt, vt cùm de ſe vim quandam cum ſeminis materia in fœminam emiſerit, poſſit ipſe vel abſens ſeminis interpoſitu prolem gignere. Itaque quodcunq; fœcundum eſt & vtile ſemen, ſimplex id non eſt, ſed vtique compoſitum, materiamq; habet vltimi alimenti excrementum, & in hac facultatem quandam opificem, quæ tota eſt ætherea ſpiritusque plena. Hanc inſitam non eſſe materię id planè demonſtrat, quòd in ſemine appellato, quod per morbum ceu per gonorrhœam præter voluntatem excidit, nulla facultas ineſt, ſed id omnino excrementum eſt ad id gignendi neutiquam munus accommodatum. Hoc non rectè ſemen nũcupare poſſit, niſi fortè inducta homonymia: quemadmodum manum quæ ab omni animæ facultate deſtituitur, manum: hominemque demortuum hominem ſolent appellare. Cæterùm quæ in fœcũdo ſemine facultas conſiſtit, ea eſt quæ per ſe agit, omniſque motionis eſt principium: ſeminis autem corpore & materia vis ea tanquam inſtrumento vtitur, quemadmodum anima vt apprehendat, manum, & faber ſecurim adhibet, vt ex ligno lectum arte conſtruat. Vt igitur anima manum, hæc deinde materiam ex qua quippiam efficit, mouet ac impellit: ita in his animantibus quæ ſemen profundunt, hoc quidem proximè mouet & agit, ſed à propria quadam vi & energia quã gerit, incitatum. In quibus ergo quippiam conſtitui ſolet ſecreto profuſoque ſemine (non enim omnia, vt dixi, emittũt) non id quidem tanquam efficiens primarium & inſitum generat, ſed id quod primùm mouet. Virtus enim quæ in ſeminis materia coërcetur, vitam impertit, & partes conformat, ſumma illius facultas, non ex mole, ſed ex viribus ſpectanda. Cùm itaque duo in ſemine comprehenſa teneantur, materia & facultas, illa quæ patiendi vim habet, non ab omnibus corporis partibus, à quibuſdam tamen neceſſariò ſecernitur: hæc verò quæ prorſus eſt efficiens, ab vnaquaque vel minima demigrat: quod nonnulli hac verborum interpretatione explicant, ſemen non mole, ſed viribus à toto defluere. Cæterùm qua via quave ratione hæc ex toto deceſſio fiat, vtq; ex duobus illis vnum ſemen conſtet, aperiendum. Seminis craſſior materia, cum ſolidis partibus appoſita erat, ab eis generandi vim non conquirebat, ſed præparationem duntaxat & patiendi conſtitutionem, ob quam facilè poſſet in illarum ſubſtantiam conuerti. Ea verò cùm ad teſtes rapitur, vim ſuam etiam tum retinet, & præparationem habet, ex qua poterit aliquando in partium ſuæ naturæ materiam ſuffici atque ſubſtitui. Seminis materia quanquam vaſorum teſtiumque vi exquiſitè adeò coquatur, vt craſſior albiorq; euadat, nequaquam tamen ſemen inde abſolutam fœcunditatis naturam conſequi poteſt, niſi magna vbertate ſpiritus influant, eiq; materiæ penitus confundantur. Quandoquidẽ horum cauſa arteriæ ab aorta deductionem habent in teſtes, ſeminis vaſa comitatæ. Ex quo intelligi poteſt, per ea vaſa materiam: per arterias verò formam & facultatem ſemini conferri. Per has quidem ſpiritus vitalis, per venas naturalis à iecore, per neruos animalis à cerebro & ſpinæ medulla illabitur in teſtes. A cæteris autem particulis & ab vniuerſo corpore credibile eſt nonnihil ſpiritus atque facultatis derepente in teſtes irruere, idque valida agitatione corporis & perturbatione, quæ in ipſo fit coitu: cuius hoc eſto

Vis & facultas ſeminis alia eſt ab eius materia.

Seminis materia ex corpore lapſa, vim habet duntaxat patiendi.

Vis & facultas cum ſpiritibus influit.

indicium, quòd titillatio vehemens tum corpus vniuersum eximia voluptate afficit. Hæ igitur vires & facultates quæ cum spiritibus ex vniuerso corpore, maximè verò ex principibus partibus confluxerunt, illi demum seminis materiæ infundent tanquam procreationis magistre & opifices. Quapropter non testes semini vim tribuunt qua fœcundum est, sed hæc ab vniuerso corpore suscipitur. Quid est (inquies) quamobrem testes inter principes partes retulimus, & quid hi in semen conferunt? Non materiam, vt quæ ex corporis alimento rapta haustaq; est, non vires illas & facultates, vt quę ab vniuerso corpore cum spiritu dimanarunt. Quænam igitur eorum est efficientia? Ea sanè quòd materiam seminis concoquunt, ac planè in alteram speciem conuertunt, simulque ei formam eam à qua semẽ est & appellatur (quemadmodum mammæ lacti speciem) ex se ij tribuunt. Quinetiam suo illi calore spiritus quos ex corpore acceperunt, diligenter commiscent materiæ, eorumque facultates inserunt semini, & omnium temperatione vnum efficiunt, hacque ratione semen perficitur omnium viribus ornatum.

Quid testes semini præstant.

Neque igitur facultas, neq; spiritus generans in testibus collocandus est: sed hęc propriè totius sunt corporis, eorum animalium exemplo quæ vniuersi sui corporis calore & spiritu generant, nullo semine profuso. Neq; in perfectis animantibus quæ semine generant, vllus est spiritus qui generans dici meretur. Non enim vt cerebrum ex vitali animalem spiritum producit, sic testiculi vim habent ingenitam, quæ illapsos vndiq; spiritus in vnius generantis eiusq; simplicis naturam commutent: sed si quis est in nobis generandi spiritus; is coniunctio & confusio quędam est omnium. Cæterùm qui contentione velit generantem vim ac spiritum testiculis attribuere, huncque ex multorum congressu simplicem esse factum, vix fortasse possit rationibus conuinci, quemadmodum neque si semen simplex ac prorsum vniusmodi, non ex multarum partium naturæ dissimilis adhæsione compactum & coagmentatum pronuntiet. Vtcunq; hæc constituta stabilitaque fuerint, testes nihilominus iure possunt inter principes partes haberi: non quia singularis cuiuspiam animalis vitam, sed (quod præstãtius est) quia eius vniuersum genus perpetuant, neque vnquam id vlla mortali necessitate sinunt occumbere.

Nullum in testibus esse generandi spiritum.

De seminis natura, præstantia & viribus, idq; omnium tum spirituum tum facultatum causam esse. CAP. V.

IAM verò ad seminis contemplationem reuersi, ex procreationis modo scrutemur quænam illius substantia, & quæ natura sit. Quodcunq; absolutè coa-ctum coctumque est, id vt colore album, ita & substantia crassum redditur, planeque imitatur vasorum ac testium naturam: cuiusmodi plerunque ab animali grandinis specie prodire deprehenditur. Cæterùm non sicuti grando vel nix id frigoris vi concreuit, sed ab ingenito & interiore vasorum ac testium calore. Neque tamen vti lac, ouum aut alia quæcunque multum terrenæ substantiæ permistum habẽt, coctione cogitur, in quibus vi caloris humore dissipato crassior portio subsistit. Nemo enim tam rudis est, qui semen quod planè aëreum aut potius æthereum est, inter hæc terrena connumeret. Quid ergo restat? Vt aqua oleo permista, aut oui candidum diutius agitatum, à coërcito flatu in spumæ densæ & albæ ingentem tumorem exurgit, ita propemodum quod in nobis est semen calore cogitur & albescit. Testium enim calor spiritum vitalẽ ac reliquos tanquam concoctione exagitans, materiæ seminis omni ex parte permiscet, cumque sit ea materia non parum cohærens & tenax, ab immixto spiritu facilè in spumã eamq; densissimam turgescit, cuius tamen bullæ cerni vix possint, vt neque in butyro. Ea certè de causa veteres fabulantur Venerem ex spuma prognatam fuisse, & Græcis ἀφροδίτη ἀπὸ τῦ ἀφρῦ quasi spumans Dea Venus est appellata, & ἀφροδισιάζειν despumare in libidinem. Itaque semen etsi aëreum est, multo spiritu eoque calido confertum, calore tamen in spumam conuersum concrescit albescitque. Cuius etiam rei indicium est, quòd sub dio positum liquefit, cumque iam planè refrixerit, spiritusque euanuerit, nigrius id effectum dilapsumq; diffunditur.

Album crassumq; semen.

Vnde semen albescat & densetur.

Remanet enim velut aqua minimum quippiam habens terrenæ portionis, quæ dum exaruerit, manifestò deprehendi solet. Ex his autem quæ euentuū obseruationibus confirmata sunt, palàm fit id quod propriè semen appellamus, natura calidum humidumq; haberi. Iam verò seminis vires quantæ sint verbis explicemus, idq; ex Aristotelis decreto. Quoniam alimentum quod ad membra diffunditur & accedit, simile ei est quod tanquam superuacaneum relinquitur, semen aut manus, aut faciei, aut etiam totius corporis, manus est aut facies, aut corpus totum, sed promiscuè & confusè. Nam quale vnumquodque istorum reipsa iam est, tale & semen euadere potest, aut crassitudinis mole, aut facultate, quam in seipsum continet. Semen igitur (inquit) tale est, motumq; habet & principium eiusmodi, vt motu peracto pars quæque emergat, eademque fit animæ viribus instructa. Omnia enim quæcunque aut natura aut arte fabricantur & ortum accipiunt, ab eo quod reuera iam est fiunt, ex materia quæ habilitatem aliquam & adumbrationem habet futuri operis. Dehinc verò dum expressam atque solidam perfectionem consequuntur, in actum erumpunt, quemadmodum ex seminis materia in vterum emissa homo tandem procreatur, cuius species quædam & forma præcesserat in semine. Hoc quidem nullis corporis particulis conformatum conspicamur, quoniam tamē ex illinc aliquando comparebunt & exuscitabuntur, viribus & facultate præditum est, omnemque animæ potestatem obtinet. Quum enim semen in animantis vtero conceptum non secus ac stirps vita fruatur & alatur, animā id in se continet naturalē & altricem. Ea quoque quæ sensus particeps est, à qua animalis nomen assumit, temporis progressu accedit, quum moueri incipit: tum demum rationis vis, cuius appulsu homo dici meretur: non enim simul animal fit & homo. Animam igitur naturalem in seminibus atque conceptibus nondum separatis haberi potestatē statuendum est, non actu & reipsa: priusquam eo modo quo conceptus qui iam separantur, cibum trahant, & officio eius animæ fungantur: principio enim hęc omnia vitam stirpis viuere videntur. De anima quoque sensus participe similis atque eadem est ratio. Duo hæc principia, quoniam ad agendum indigent corporis adminiculo, sine corpore nequeunt consistere. Ex quo fit vt in semen extrinsecus ea nō appellant: neq; enim solitaria & per seipsa accedunt, quòd à corpore seiungi non possint, neque corpore quodam suffulta, quod diuersum sit à semine. Recta igitur vt semper in semine potestate fuerint, nunquam seiuncta. At verò mens illa simplex, nullius corporis terrena mole instructa vel indigens: sola extrinsecus accedit, eaque sola diuina est, nihil enim eius actioni cum corporis officio commune intercedit: omnis enim huius animæ vis alterius corporis est particeps, quod magis diuinum est, quàm quæ elementa appellantur. Quoniam verò protinus huius libri initio demonstrare propofuimus, omnium quæ in nobis consistunt facultatum causas: iam ex his tanquam certa demonstratione confici potest, spiritus & eas quæ in nobis vigent facultates, nec primā elementorum temperiem esse, nec ex ea, sed è semine solo originem habere. Quanquam enim quatuor elementa optima temperie conuenient, & ad moderationem sese redigent, nequaquam tamen vllum animal vel stirpem efficient citra seminis, quod aut reipsa & actu, aut potestate duntaxat insideat, appulsum. Potestate dico ob stirpes, quæ è terra sponte sua emergunt, & ob ea animalia quæ ex putridæ materiæ vi proueniunt: in vtrisque enim non minima vis percipitur seminis, aut caloris qui eius potestatem habeat. Huius verò caloris vires & naturam Aristoteles memoriæ propagauit, suprà quàm ad naturalem spectet. Dura (inquit) mollia, lenta, rigida, & quicunque alii affectus partibus insunt viuentibus, caloris & frigoris vi effici possunt. At ratio qua iam caro aut os est, non fic potest: sed à motu efficitur, proficiscente ab eo quod genuit, quodque energia tale est, quale potestate est id ex quo gignitur. Ex quibus clarum & euidens est, quæcunque in viuentium numero habentur, sui ortum non primis rerum elementis, sed semini acceptum referre. Obiicies hîc fortassis, id semen ex primis constare elementis, omnemq; vim suam ex illis adeptum esse. Hoc certè non est

Seminis quantæ sint vires.

2. de gener. animal. cap. 1.

cap. 3.

Anima naturalis & sentiens ex semine prodierunt.

Mens diuinitus accedit.

Spiritus & facultates non ex elementis, sed ex semine nasci.

2. de gen. animal. cap. 1.

vſquequaque verum, ſed à diuiniori quodam magiſque excelſo principio robur cap. 3. aſſumit, quanquã eſt ex elementis concretum. Nam (inquit Ariſtoteles) omnis animæ ſiue vis ſiue poteſtas, alterius cuiuſdam corporis particeps eſſe apparet, eiuſq; diuinioris quàm quæ elementa appellantur. Verùm quemadmodum nobilitate obſcuritatéve animæ inter ſe diſcrepant, ita & natura eius corporis differt. Continet enim in ſe ſemen cuiuſq;, fœcunditatis ſuæ cauſam, nempe ipſum calorem, qui igneus minimè eſt, neque id generis facultatem aliquã æmulatur: ſed ſpiritus qui in ſemine ſpumanteque corpore coërcetur, & natura quæ in eo eſt ſpiritu proportione reſpondet elemento ſtellarum. Quamobrem ignis nullum animal generat, neque conſtitui quicquam denſis, vel humidis, vel ſiccis videtur. At verò Solis calor & animalium, non modò qui in ſemine continetur, verumetiam ſi quid excrementi ſit, quanquam diuerſum à natura, tamen id quoque principium habet vitale. Cæterùm calorem in animalibus contentum, nec ignem eſſe, neque ab igne originem ducere, apertum ex his eſt. Hoc itaque Ariſtotelis decreto perfacilè liceat facultatum omnium & ſpirituum cauſas intelligere: quibus equidem in totum aſſentior & ſubſcribo. Ab homine autem ad cætera quoque genita digreſſus, ſciri velim omnium genitorum primam conſtitutionem ex elementis proficiſci, omnemque materiam, omne temperamentum, & eas affectiones quas Ariſtoteles ſecundas qualitates appellauit, molle durum, rarum denſum, craſſum tenue, & ſimilia, ab iis ſumptas eſſe. At propria cuiuſque ratio & eſſentia, qua idipſum eſt quod eſſe dicitur, nequaquã ex elementis emergit. Quemadmodum enim hominis eſſentia atque ratio, quæ illius eſt anima, diuiniorem quàm qui ex elementis eſt ortum habet, ſic & eſſentia ratioque carnis qua caro eſt, aut oſſis qua os eſt, neutiquam ab elementis his denſis atque concretis, ſed ab elemento ſtellarum planè cæleſtem naturam ſumit: & hæc in cæleſti quodam ſpiritu conſiſtit, hic autem ſpiritus eſt in ſemine, per quod genito toti impertitur. Ad eundem propè modum tum reliquorum omnium animantium, tum ſtirpium propria natura cæleſti ortu profertur. Hinc facultates quaſdã obtinent occultiores & reconditas, quas etiam cæleſtes appellant, nequaquam ex elementorum temperie profectas. Circunſpectis rebus omnibus rationibuſque ſubductis, hanc de ſemine ſummam facio. Seminis materia vtilis atque ſyncera, eius alimenti quod partibus ſolidis attribuitur portio quædam eſt, quæ vi teſticulorum attrahente, de ſingulis corporis partibus ſecreta deceſſit. Ex hac teſtes & vaſa ſuo quo prædita ſunt calore ſemen generant, quod tamẽ fœcundũ atque fertile neutiquam habetur, niſi plurimus ſpiritus vitalis ex toto confluat, qui diligenter ei permiſceatur. Quod ea confuſione gignitur ſemen fœcundum, id ſubſtantia craſſum eſt & ſpumans, colore albũ, pondere leue, natura aëreum, temperamento calidum & humidum. Eius ſubſtantia & craſſitudo ex elementorum conſtat temperamento: præter id autem calorem quendam diuinum atque cœleſtem obtinet, non ignis aut alterius elementi participem, in quo vita omnis conſiſtit ac manet, in quo præterea poteſtas inſidet tum naturalis & altricis animæ, tum eius quæ ſenſum, motum & appetitum habet. Hic dum efferueſcit, quæ compreſſæ atque tacitæ in eo deliteſcebant facultates, in actum erumpunt & viribus ſeſe oſtentant. Omnes has facultatum adumbrationes ſemen, nõ ab elementorum permiſtione, ſed à parentis corpore conſequutum eſt, in quo energia conſiſtunt. Ex quo intelligi poteſt eum hominem, qui emiſſo ſemine generat, omnes quoque corporeas facultates vnà producere. Cæterùm animum & eam animi partem quæ princeps eſt, quæq; mens nominatur, minimè is confert, quia cùm animus ſit à corporis natura diuerſus, eius ſubſtantiam non comitatur, ſed extrinſecus in id illabitur ceu diuinum munus.

Rerũ omniũ formæ diuinæ ſunt.

Δυνάμεις ἄῤῥητοι.

qualitatum occultarum ratio,

Seminis materia et vires et quo modo efficitur

De fœminarum ſemine. Cap. VI.

FOEMINA ſemen proferre, hac potiſſimum ratione doceri poteſt, quòd teſticulos & ſeminis vaſa acceperint, crebris flexibus atq; circuitibus intortã, haud ſecus ac in maribus enata. Quæ omnia ſi natura non fruſtrà condidit, generandi

generandi ſeminis facultatem ſimul his attribuit, huiuſque cauſa fabricata ſunt. Rei veritas ſenſus teſtimonio comprobatur. Nam fœminis quæ diutius à coitu ſibi temperarunt diſſectis, in vaſis ſemen circunfluere, idque iam albeſcere conſpicitur, æquè ac in maribus: in ipſis verò teſtibus, craſſius & perfectius.

Fœminis ſemen inesse.

Quinetiam per inſomnia eæ interdum fatentur ſemen non minori ſe voluptate quàm in coitu eiaculari. Viduis & iis quæ diutius veneris ſtudia intermiſerũt, vt per inſomnia, ita obſcœnarum partium titillatione copioſiſſimum craſſiſſimumque ſemen erumpit. Quæ cùm integra ſenſuum fides affirmet, non aliunde rationes petendæ ſunt, quibus doceatur ſemen in mulierum vaſis haberi, idque concubitus magna voluptate profundi.

Fœminæ ſemen fœcundum eſſe.

Non idcirco mulieribus id conceſſum eſt, vt duntaxat impetum illis & quaſi ſtimulum adderet ad venereos amplexus, ſed ad alia quoque plurima conducit, quæ paulò poſt afferemus. Id autem vim habere procreantem atq; fingentem inde colligitur, quòd non alium in his quàm in maribus ortum & à teſtibus & à vaſis acceperit, quòd etiã mulier quæ morbo comitiali, calculo aut podagra affligitur, prolem gerit horum malorũ hæredem: quòd demum partus ſit plerunque matri ſimilis: quæ omnia non maternus ſanguis, ſed quod ab illa profuſum eſt ſemen efficere poteſt. *333-14* Ergo ſemen quod de mulieris partibus ſimilaribus deceſſit, ad ſimilium partium effectionem & conformationem vim quandam obtinet: tametſi ea profectò minor eſt & infirmior, quàm quę à maris ſemine confertur. Qualis autem & quãta ſit ea vis, declarant oua quę ſubuentanea dicuntur, & rudiores molæ quas mulieres quandoq; proprii duntaxat ſeminis vi, nullo viri concubitu concipiunt. In his ſiquidẽ procreationis eſt quædam adumbratio, & rudis materiæ concretio, quã maris ſemen ſi ſuis inſtructum viribus acceſſiſſet, tanquam multo potentius numeris & ornamentis omnibus abſoluiſſet. Neque tamen hoc per ſe & ſolitarium, ſed fœmineo duntaxat permiſtum quicquam perficit.

Rationes quibus Ariſtotelici cõtendũt fœmineũ ſemẽ eſſe infœcundum.

In aduerſam partem multis rationibus contendit Ariſtoteles, vt demonſtret mulierem ſemen nec habere nec emittere. Eum certè humorem qui in mulierũ vaſis manifeſtò cernitur, & quibuſdã in venereo complexu magna cum voluptate effunditur, ſatis quidem animaduerterat: at is (inquit) ſeminis rationẽ nõ habet. Loci enim proprius eſt, & vteri velut quædã profuſio, qualis etiã viris minimè fœcundis ſponte ſua plerunq; erũpit. Itaq; cùm antè ſemen id eſſe definiſſet, ex quo primo oriuntur ea quæ ſecundũ naturam conſtituuntur, hunc iſtum humorẽ qui nõ ſit ad generandũ accommodatus, ſemen nõ appellauit. Eum humorẽ qui à fœminis cum voluptate emittitur, idcirco nihil ad conceptum conferre putat, quod plerunq; (inquit) ſine ea voluptate quæ fœminis per coitũ euenire ſolet, concipitur, ſi locus turget, & vterus propius deſcendit.

2. de gen. animal. cap. 4.

Non deſunt qui eodẽ interpretationis genere, hunc mulieris humorem ſemen appellent, ſed quod fœcundũ non ſit. Rationes autẽ quæ illi fœcunditatis vim adimũt, hæ ſunt.

Prima ratio.

In omni rerum procreatione aliquid eſt vt efficiens, aliquid vt materia: quæ quamuis in fruticibus vnum idemq; eſſe videantur, forma tamen & rationis dignitate longè lateq; diſtant. In perfectioribus autem animãtibus, vt hæ facultates ſexibus diſtinctæ apparent, ita efficientis & patientis tum naturæ, tum corpora diuerſa ſunt.

Secunda.

Quocirca cùm ſit mas efficiens, fœmina verò patiens: hæc ad procreationem, nõ verum ſemen, ſed materiã duntaxat cõferet. In quibus enim mas à fœmina ſeparatur, natura generãdi principia nõ miſcuit, ſed prorsũ vt viribus ita & ſedibus ea diſiunxit.

Tertia.

Si fœmina ſemen gerit fœcundum, cùm alterum principium nempe materiam contineat, poterit citra maris congreſſum, ex ſe ipſa fœtum edere: hoc ſi fieri poteſt, fruſtrà mas erit. Abſona autem hæc ſunt: fœcundum igitur nõ eſt mulieris ſemen, nec quicquam conſtituere poteſt.

Quarta.

Oua ſubuentanea quæ gallinæ citra maris opem pariũt, imperfecta ſunt & infœcũda.

Quinta.

In piſcium genere cùm fœmina oua depoſuerit, mas deinde illa ſemine conſpergit: quæcunq; id attigerit vitam aſſumunt, reliqua autẽ irrita & à maris calore deſtituta contabeſcũt. Ex quibus perſpicuũ eſſe volunt, fœminæ ſi quod ſemen ineſt, id vim nullã habere efficientẽ & procreatricem, ſed tanquam materiã maris ſemini ſubiici: quæ tamẽ ardoris ſtimulo fœminã ad coitũ impellit, ſimulq; vterũ

ad concipiendum parat & accommodat. Maris autem semen tum materiã, tum vim & facultatem eximiam habens, procreationis efficiens est & opifex. Quapropter mas formam motusque principium, fœmina verò corpus atque materiam affert. *Sexta.* Hæc rursum valida illiusmodi ratione stabilire contendunt. In perfectiorum animantium genere fœmina quem conceperit fœtum diu gestat atq; alit: hoc autem efficere non potest, nisi superuacaneorum redundantiam frigido humidoq; suo temperamento congerat: eiusmodi ergo cùm sit fœmina, neque copiosum, neque crassum, neq; calidum, idcirco neque fœcundum semen potest efficere. Hoc cùm Aristoteles animaduertisset diligentius, mox subiunxit, si semen esset, menstrua non essent: idcirco autem illud deest, quoniam hæc insunt. Itaque fœmineum semen non eam elaborationem, non eos vitales spiritus, non eas denique vires quas masculum potest obtinere, quanquam similem ortus sui modum acceperit. Hinc conficiendum putant, id non debere seminis appellationem sortiri; aut si semen dicendum videbitur, quia non fœcundum id est, & modicùm à menstrui sanguinis natura discessit, homonymiam committi.

Solutio. At verò si altius omnia scrutabimur, solui quidem hæc poterunt. Etsi enim rationibus inniti videntur, quæ ex philosophiæ theorematis depromptæ sunt, hoc tamen duntaxat efficiunt, maris semen præstantius atq; fœcundius esse quam fœminæ: non autem illud solùm vim habere efficientem, hocque prorsus infœcundum tanquam materiam subiici. Commentitium enim videtur, & anicularum figmentis proximum, solum maris semen ex materno sanguine citra vllam fœminæ opem, perfectum quicquam progignere: nec est profectò earum muliercularum dictis fides habenda, quæ asseuerantem pronunciant se nulla coitus voluptate vtero concepisse. Vt autem quæ à gallinis eduntur oua subuentanea, sic & quæ galli pariunt exigua, compertum habemus nequaquam fœcunda esse. Necessum est igitur amborum semina mutua substantiæ familiaritate & amicitia se copulent & prorsus confundantur, si qua inde futura est absoluta procreatio. *Vnde semen fœcundum dicatur.* Semen non idcirco fœcundum appellamus, quòd solùm ex sanguine quippiam generet: ita enim ne masculum quidem fœcundum haberetur: sed hinc quòd dum alteri confunditur, ad generandum conferat. Nunc autem quis demonstrare possit, fœmineum non opitulari masculo? Si nobis permittetur Aristotelis rationem huc accommodare, ea certè quamuis ab aduersario petita, rem nostram omnem constituet, & quasi sepimento aliquo vallabit. *Controuersiæ solutio ex Aristotele.* Is enim naturam ait maris ac fœminæ vtrunque sexum in fruticibus miscuisse, quòd sola vis mascula (licet terra materiam ei conferat) non satis sit quæ procreationem in stirpibus efficiat. Quòd si in his, multò magis opinor in animantibus, quæ præstantiori sunt ordine, necessum fuerit maris ac fœminæ vires coniungi, nõ idcirco duntaxat vt fœmina materiam suppeditet, sed vt copulatis atque confusis amborum viribus, semẽ vnum ex ambobus procreationi aptum proferatur. Hoc igitur integris absolutisque viribus præditum, tanquam opifex in subiectam materiam incumbit. Hæc de semine procreationis humanæ principio: nunc de materno sanguine differendum.

De menstruo sanguine. Cap. VII.

Menstrvvm non quemadmodum semen vltimi alimenti, sed sanguinei portionem quandam esse hoc est indicium, quòd non marisc æ, non fluxus sanguinis è naribus, non varices, non tale quicquam mulieribus magna ex parte accidere solet, quandiu id profluit: si quid horum erumpit, deterior fit menstrua purgatio, quòd huius materia aliò rapta dissipetur. *Menstrui necessitas & productio.* Eorum animantium quæ viuum fœtum edunt, fœminas menstruo abundare necessum est, vt hoc fœtum, quem stato tempore vtero gerunt, plenè alant ac sustentent. Quò autem hanc alimenti vbertatem natura suppeditaret, fœminam imbecilliorem frigidioremque mare constituit. Hic quidem quia plurimo calore circumfluit, omne quod susceperit alimentum perfectè mitigat atque coquit: & si quid præterea redundat, id potenter discutit. At fœmina quæ haud ita multum à mare perfectè calido dif-

do disiuncta est, alimentum satis quidem conficit, infirmiorem tamen calorem obtinuit, quàm vt quod redundat possit discutere. Proinde illi ex frigida imperfectaq; natura, menstrui sanguinis vtilitas accessit. Quæcunque animantia ouum pariunt, nec fœtum in se viuum continent, mensibus nõ purgantur: minus enim sanguinis obtinent, aues quidem quia sicciores, pisces quia humore plurimo circumfluunt. Hæc vna ratio efficit, vt in reliquorum animantium genere mulier plurimum menstrui sanguinis emittat. Calida enim & humida est illius constitutio, caretq; pilis, cornibus, vngulis, aliisque particulis, in quas solet cæteris animantibus superuacua moles conuerti. Quæcunque porrò plenius gulæ ventriq; indulgent, & vitam inertem otiosamq; traducũt, quoniã exercitationis defectu & caloris inopia minimũ superuacui sanguinis discutitur, eius plurimũ coaceruant. Vnus ergo sanguis redundans, tum viris materia prima fit seminis, tum mulieribus menstrui.

Quæ animalia menstrua habent, & quæ non habent. Quæ multũ, quæ parum.

Vt enim maribus; sic etiã fœminis circa annos pubertatis ingens incidit corporis vniuersi mutatio: ac tum temporis increscẽte iam & vegetiore facto natiuo calore, pubes erũpit, vbera tumescunt, corpus libidine titillatur, exuberans sanguis calore veluti extenuatus diffunditur, vixq; suis receptaculis coërcitus, viam sibi parat qua dimanet. Quamobrem hac ætate prodidit Hippocrates maribus sanguinis è naribus profusiones, puellis verò menstruorũ eruptiones obtingere. Illis siquidẽ venæ quæ ad nares constitutæ sunt, his verò quæ in vterũ inq; eius ceruicẽ inseruntur, faciliùs promptiusq; reserantur & patefiunt. Itaq; qui in vena caua redundat sanguis, in vteri venas perlabitur, hasq; copia & calore distendens aperit, vt ab earum osculis stillans dimanet, profluatque è partibus obscœnis.

Quo tempore menstruum erumpat.

Imminuta copia circumcisaq; redundantia, quod reliquum est & corpori necessariũ venæ retinent: dum verò menstrui nihil amplius erumpet, quæ ad vterum pertinent ora venarum, sponte sua occludentur, & conniuebunt. Mensis vnius curriculo tantum denuò congeritur & accrescit, quantum antè profluxerat, idq; simili prorsus ratione, naturæ impulsu per vterum deponitur.

Quomodo sistitur.

Non est autem quòd aliquispiam existimet, hanc duntaxat sanguinis redundantiam circuitus causam esse, quoniã iis etiã quæ sanguinis exiguum congesserunt, quanquam parcius, statis tamẽ circuitibus profunditur. At huius circuitus causa aut in naturæ consuetudinem, quæ omnia certis legibus, statisq; periodis exequitur, aut in sempiternos & immutabiles lunæ cursus referenda est: quæ vt luminum varietate, tum crescens, tum senescens, mensem dimetitur, sic hominis vt sanè reliquorum omnium humores, rata ordinis constantia regit atque moderatur.

Circuitus mẽsiũ causa.

Ne quis porrò menstruum sanguinem existimet quasi affluentiam & exuperantiam esse sanguinis vtilioris, & ei prorsum similem qui in venis pro alimento est, velim equidem hoc loco pleniorem de illo rationem institui. Plurimũ in mulieribus fieri author est Aristoteles, & eum qui statis circuitibus profluit, genus esse quoddam sanguinis vitiatũ, & quasi ægrotãs. Etenim à puriore sanguine secernitur naturæ beneficio, præsertim decrescente aut silente luna.

Menstrui natura.

3. de hist. animal. cap. 19.

Menstruum quid.

Hoc excidente, si nouella vitis tangatur, in perpetuum læditur, steriles fiunt tactæ fruges, moriũtur insita, exurũtur hortorũ germina. Si omnino mulier prægnans alterius menstrua supergrediatur, aut illis circumlinatur, abortũ facit: ei autẽ quæ vterum non gestat, concipiendi spẽ adimit. Mulierũ quę purgantur spiritus & vapor ab ore, specula atq; eboris nitorem obscurat. Gustatus hic sanguis canes in rabiẽ agit, homines autẽ miris cruciatibus affligit, comitialem morbum, pilorum effluuium, aliaq; elephanticorum vitia infert: idcirco à veteribus inter venena relatus, pari malignitate existimatur atque sanguis elephantici potus. Hinc dum in muliere supprimitur, nec statis temporibus emanat, ei etiã cui proprius est, debetq; familiaris esse, grauissima affert incommoda, viscerum obstructiones, tabem, cancrum, morbum comitialem, huiusq; perniciei quamplurima.

Menstrui pernicies & malignitas.

Quum itaq; tanta sit eius pernicies, sitq; vis ei tam pestifera, vix animum induco fieri posse, vt ex eo fœtus in vtero gestatus alimentum capessat: imò tum optimè solet mulier vtero concipere, quũ ab hac fœda eluuie munda repurgataq; fuerit, quumq; purus existet tũ vterus tũ reliquus sanguis in corpore, ex quo demũ fœ-

Fœtum menstruo non ali.

tus aletur. Quanquam autem reliquo deinceps temporis circuitu, vitiosus simi-literac prius congeritur & accrescit, eo tamen haudquaquam fœtus continetur aut viuit, nec eum, sed quantum potest, purissimum atque suauissimum pro alimento rapit sibique iungit. Quonam igitur corruptus ille sanguis, quem menstruum appellauimus, in grauidis concedit? Pars exigua circa vterum inhæret in venis, pars maxima reliquo puriori sanguini permiscetur. Hinc quia nequit naturæ vis omne illius virus mitigare aut euincere, grauidis mulierib. plurima mala obueniunt, corporis grauitas, fœdus faciei color, lienis tumores, varices, malacia, atque vt in genere dicam, ab hoc retento in omne morbi genus procliuiores sunt, quàm quæ vterum non gestant. Hunc autem natura intus continet, ne si viam patefaceret, cum eo vtile fœtus alimentum simul emanaret. Itaque natura nouæ prolis procreationem instituens, in vitæ discrimen plerumque parentem adducit. Non igitur menstruo fœtus alitur, si hac appellatione corruptum eum sanguinem notamus, qui purgatio est & excrementū purioris. At verò quoniam hoc nomine omnem sanguinis ab vtero factam deiectionem sæpius veteres significarunt, ferè fit vt & fœtum ali & lac gigni ex menstruo sanguine pronuntiemus. De semine ac sanguine menstruo, quid sint, vnde & ex qua materia, & quomodo gignantur, dictum iam satis est: nunc verò de hominis procreatione tradendum.

De seminis conceptione, & prima hominis constitutione.

Cap. VIII.

QVONIAM in animantium genere conducebat marem & fœminam separari, solers & prouida rerum natura, vt eos quandoque ad generis propagationem inuitaret, & ne vniuersum genus intercideret, libidinē quasi stimulum ex seminis ardore vtrique iniecit: & partibus obscœnis illecebras & admirabile congressus desiderium, vt sua semina in vnum conferrent, alioqui prorsus inutilia futura. Quare præter testiculos, quorum est semen generare, conditæ sunt partes obscœnæ iisque insigniores duo nerui eximij sensus inserti, qui viris desinunt in glandem, venereæ voluptatis sedem. Dum itaque qui concauus est in-

Seminis eiectio.

pene neruus, spiritus copia impletur, penem arrigit, viasque distendit, per quas semen directè & impetu iaculemur. Veneris autem ingens facta delectatio, seminis vasa & testiculos irritat. Hinc mirificè impulsum semen turgidumq; spiritus vbertate, vix potest suis vasis contineri, sed cogitur foras exiiire ingenti voluptate, viris quidem quodam quasi saltu ob viæ flexum & longitudinem, mulieribus verò languidius. Vt autem omnes hæc causæ maiores sunt in viris quàm in mulieribus; sic illos constat in coitu maiore voluptate teneri quàm mulieres: quamuis hæ pluribus modis oblectantur; nempe dum semen erumpit, atque etiam dum vterus viri semen auidè suscipit & amplectitur. Hinc Tiresias vates, qui vtrumq; sexum fingitur expertus, mulierum partes visus est tutari. Porrò autem seminis emissio non fit in vteri sinum, quoniam eius os internum conniuere occludique solet; sed in ceruicis fundum excidit ad os vteri, quo plerique feminis vasa & testiculos deriuari prodiderūt. Illuc igitur viri & mulieris semina confluunt: hincque (vt author est Aristoteles) in vterum angusto ore rapiuntur. Profusio (inquit) seminis nō intrò fit, vt quidam volunt, os enim vteri angustum est, sed antè, quo fœmina mittit vaporem illum nonnullarum recrementum: eodem enim mas etiam mittit quod fuderit, & aut ibidem manet semen emissum, aut intrò ab vtero trahitur, si calidus est & modicè temperatus. Cuius rei indicium quòd locus qui modò madebat, resiccatus mox sentiatur. Sic & Oribasius, Duo (inquit) orificia habet vterus, vnum interius, alterum externum, in quod viri genitale semen conditur, in illud quidem non ingreditur, sed trahit vterus ad se semen, quemadmodum cucurbitula. Idipsum videtur alio loco planiùs expressisse. Quemadmodum è profundis cuniculis ceruus serpentem narium inspiratu allicit, sic vterus viri semen è sua ceruice. Miror ab his atque etiam à vero Galeno dissentire, qui putauit mulierem semen per cornua in solum vteri sinum eiacu-

Seminis attractio.

2. de gener. animal. cap. 4.

Aph. 23. l. 6.

Obiectio contra Galenū.

eiaculari. Quum illa vterum gerens fortaſſe concumbet, quónam tandem ſemen id vteri ſinu ſuſceptum euadet? Obſignatum enim tum adeò eſt os vteri interius, vt nihil vel minimum ſubire poſſit aut excidere. Hoc ſi in præſcriptum pariendi tempus intus contineretur, inutile prorſus & otioſum computreſceret, & grauiſſima tum animi tum corporis incommoda neceſſariò inueheret. Hac forſitan ratione perterritus Auicennas, inconſideratè ſtatuit grauidam mulierem, nullis virium conatibus, poſſe in concubitu ſemen effundere. Ad hunc itaque modum ſemen prolectat vterus, ſi quidem validus eſt & inanis, appetenſque veneris: atque ſi futura eſt conceptio, mulier quadam voluptate præſentit vterum geſtire: miroque ſeminis deſiderio totum in partes obſcœnas prouolui, vt ei obuius ore quaſi manu id excipiat, aut potius arripiat. Acceptum deinde continet auidiſſimè ac in ſinus ſuos recondit, adeò certè id vndiq; comprehendens, vt nullum intus ſpatium inane ſinat: quin & in id ſeſe contrahens, os ſuum adeò coarctat & claudit, vt ne vel minimum quidem dehiſcat: ceruicis autem os quod eſt ad partes obſcœnas, nunquam non patet. Sic quidem Hippocrates memoriæ prodidit, iis quæ vtero gerunt vteri os comprimi, hocque teſtimonio, ſi obſtetrices immiſſo digito, os vteri conniuere ſentiant, mulierem concepiſſe pronuntiant. Cæterùm ſi imbecillior erit vterus, quod in vitioſis affectibus fit, aut ſi minus appetens erit ſeminis, vt in grauidis & in iis quarum libidinis ardor euanuit, quæque expletæ iam ſunt venere: viri ſemen in ceruice aliquantum conſidens, mox foras excidit & elabitur. Id autem mulier fœcunda facilè apprehendet & retinebit, ſi integra ſit valetudine, ſi pauco antè tempore repurgata & munda ſit à menſibus, ſi pariter cum viro aut paulò pòſt id eiaculetur. Ita enim ſi eodem impetu atque vir ſemen emittit, aut ſi paulò antè cùm iam libidinis furor plurimum incenſus eſt, vterus ingenti voluptate & auiditate id allicit & in ſe recondit. Contrà verò ſi multò pòſt aut antè quàm mulier, vir ſemen emittat, cùm nempe vel nondum efferueſcit, vel iam ceſſauit impetus libidinis in muliere, vterus aut ſemen non prolectat, aut certè non continet: neque ſi continet, vtile id redditur, propterea quòd nimia mora à fœmineo deſtitutũ eſt, ſpiritusque totus euaneſcit. Neque profectò ſeminis attractio neque retentio, conceptio eſt, tametſi id ratio nominis videtur indicare. Non rarò enim auidus vterus ſemen attraxit, quod diu continere non potuit, ſed biduo aut triduo ſiuit elabi. Eſt & cùm id diutius inutiliter reſeruat, vti in mola, quæ nec conceptio vera eſt, huius enim mole opprimitur & laborat, perinde vt ventriculus cibo graui & immutabili, quem tamen traxit ac continet. Eſt igitur conceptio propria & peculiaris vteri actio, qua ſeminis poteſtas exuſcitatur, & inſitum ſibi munus reipſa obit & exequitur. Quemadmodum enim terra ferax & fœcunda exceptum ſemen ſuo calore fouet, deinde excitat & ad parturiendum impellit: ſic vterus fœcundus ingenita vi, quæ alteri nulli parti eſt conceſſa, ſopitam ſeminis vim & deliteſcentem in eo poteſtatem excitat, & ad agendum extimulat, vt energia fiat & dicatur. Tum temporis ſemen opus aggreditur & ſuſcipit, quod antè nuſquam agere potuiſſet: alioqui enim mas ſolus in ſeipſo generaret. Itaque ſeminis poteſtas in actum erumpit & exuſcitatur vteri vi: atque ea ipſa exuſcitatio conceptio eſt. Auicennas & qui eius inſtitutionem ſequuntur, perperam cenſuerunt ſeminis poteſtatem in actum erumpere ea corporis exagitatione, quæ fit in concubitu. Primùm itaque vterus ſemen attrahit, attractum continet, contentum concipit: haud ſecus atque ventriculus tractum contentumque alimentum conficit: vt enim concoctio ventriculi, ſic conceptio vteri propria eſt actio. Ex his profectò quiuis perſpicere poſſit, quæ ad probam & exquiſitam conceptionem deſiderentur. In primis enim neceſſarium eſt, maris ſemen rectà affatimque emiſſum, fœcundum eſſe, nec tenue vt vel ſerum vel aqua, nec mole exiguum, ſed tale quale redditur à bene temperatis viris, non præter modum veneri indulgentibus. Deinde verò vterum repurgatum, ſeminiſque appetentem, auidè hoc ipſum trahere è ceruice. Tertiò tractum vndique amplecti ac continere, in totum conniuente illius oſculo. Ad

Vterus vt ſemen comprehendat.

Concipiendi rationes.

Conceptio quid.

Auicennæ error.

Quæ neceſſaria ſunt vt bona fiat conceptio.

hæc vterum fœcundum esse, qui ad seminis conceptionem sit idoneus. Is autem est, inquit Hippocrates, qui mediocrem ex omnibus obtinet temperaturam: nempe qui nec immodico frigore densior factus, maris semen refrigerat, oraque vasorum obstruit: nec humoris affluentia seminis fœcunditatem tanquam terra palustris extinguit: nec siccior alimenti vbertatem inhibet: nec calidior semen ipsum ardore torret & exurit. In summa omnis immoderata absit intemperies. At modicè intemperati optimè commodeque generant, si coeant cum intemperatis pari exuperantia in contrarium vergentibus, sese enim temperant & certa ratione moderantur. Cum similibus autem si commisceantur, nequicquam valent producere. His ergo omnibus vniuersè concurrentibus, conceptio naturæ legibus fit: neque si vnum desideretur, fieri potest vt conceptus ad absolutionem perueniat. Sterilitatis aut impeditæ cõceptionis causæ, huius loci non sunt, quòd in præsentia ea duntaxat, quæ natura duce ac veluti magistra proferuntur, persequi statuimus.

Prima animalis conformatio. CAP. IX.

AGE verò iam vtero conceptum sit fœcundum semen, quid id deinde præstet ac moliatur enarrandũ. Sunt quæ non ex seminis materia procreantur: sanguinea tamen animantia è semine omnia lucem accipiunt, oriunturque hoc à mare in fœminam emisso. Maris ac fœminæ fœcunda semina, vbi consentanea quadam moderatione opportunè conueniẽt, mutua quidẽ amicitia tanto complexu iungentur vereque permiscebuntur, vt fiat amborum vis vnica eademque natura. Mox deinde suscitata vis illa in semine latens, huius materiã variè distrahit, eiusque partes secernit: non enim est exquisitè vnum & omni ex parte consimile. Itaque statim primo & altero die, partes seminis tenuiores, calidiores, & spiritus magis participes, intrò & in medium totius molis se recipiunt: crassæ verò ac magis terrenæ illas ambiunt & circũcirca obuallant: ex quibus durioribus factis atque coactis vteri contagione & calore, obuoluentes fœtum membranæ proferuntur. Omnium extima ac prima fit allantoides, à farciminis specie appellata: tenuis ea quidem & inualida, & angustior quàm quæ totum conceptum circumplicet & inuoluat, longis tamen & arctis processibus ad vtrumque apicem porrecta: per hanc membrana chorion dicta, vteri apicibus annectitur. Sub hac tota seminis pars exterior & magis terrena (semper enim semen sese colligit in angustum, & parte sui media vires obtinet multò maximas) qua vterum contingit, in membranam alteram concrescit, quam Latini secundas, Græci χωρίον appellant. Semen etenim quia lentum est, & omni ex parte cohæret, calore crassius fit & magis cogitur, ob idque externa & summa eius facies in
Cotyledones. membranæ constantiam coit. Leuis autem cùm sit, vtero cõmittitur & adhærescit per ora vasorum quæ in vterum desinunt: ea dicuntur acetabula, per quæ semen alimentum ad se rapit: perforatur enim membrana, vt quæ mollis adhuc
Amnios. & recèns sit coacta. Præter has autem & tertia quædam amnios appellata gignitur, circumcirca vniuersum conceptum amplectens & inuoluens, valida certè & futura sudoris receptaculum. Ab his autem ad reliquum semen conuertamur. Quod intrò conclusum est tenuius, multò etiam magis calore diffunditur, hinc
Spiritus in semine opifex qualis & unde. mox turgescit spiritum concipiens, vt inquit Hippocrates. Per id temporis quicquid in semine tenue est, id in spiritum abit, non eum quidem venti flatusque plenum: non enim tum vterus flatu turget, aut eius distentione torquetur, neque per vteri ceruicem flatus vlla vis erumpit. At verò sic in spiritum id verti putamus, vt spiritus ille caloris omniumque facultatum moderator, & primus procreationis author, in seminis medium se colligat: non enim (vt multi Aristotelem interpretantur) is euanescit, aut auolat à semine, sed in eo persistit omnium partium conformator & opifex, in quibus radicitus ac penitus inhærens prima fit partium omnium natura, hasque vbi conformauerit, postea semper assistens, in omnem vitam quantum potest diutissimè & saluberrimè conseruat: Itaq; hic spiritus non modò primum vehiculum & instrumentum est procrea-

tricis

tricis facultatis (in eo enim constituta est summa illa diuinaque vis conformandi) sed etiam reliquas omnes naturales, quibus nutrimur & augemur, earumque auxiliarias is vnus in se omnes sustinet & comprehendit. Ex quibus planum euadit spiritus & omne facultatum genus ex semine initium originemque ducere. Hoc pacto quod nuper simplex semen erat à parentibus emissum, naturæ rationem sumit: aut si explicatius hoc dici mauis, quæ prius in semine sopita erat naturæ vis & quasi intercepta, tum ad agendum exuscitatur, dum primum id innatum sibi officium peragit, quod diximus conceptioné esse & nuncupari. Ambiguum enim est, an otiosum semen possis naturam appellare, quemadmodum nos rectè vocare solemus dormientem musicũ. Itaq; hic spiritus facultates habens & naturæ instrumentũ, tres bullas in medio semine constituit quasi guttas perlucidas, quæ tum proximæ sibi rudimenta quædam & principia exhibent trium principiorum, cordis, iecoris & cerebri. Non tamen spiritus in his quasi fixus inhæret, sed per totum seminis corpus vagatur, nũc quidem ad externa pergens, nunc verò crassiusculæ iam membranæ occurrens, & ad seminis medium refluens, vt ab Hippocrate commemoratũ est. Nulla enim pars seminis ab huius contagione immunis est, imò hic simul cũ natura quoquouersum se diffundit & cuncta tranat. Efficientis siquidem naturæ vehiculum est & instrumentum, quæ effingit partes singulas. Has autem quia totas per intima conformat, si verum est Aristotelis decretum, omnem actionem contagione perfici, necesse quidem est totas eas penitus attingat, neque duntaxat extrinsecus vti statuarũ fictor, qui in interiores materiæ partes minimè descendens, neque his manum admouens, rudes omnino & impolitas relinquit. Iam verò ad institutum reuertor.

Rudimenta trium principum partium.

Vt de partium corporis principatu, ita & de conformationis ordine magna quidem contentione certatur.

CAP. X.

Aristoteles venarum quemadmodum & arteriarum originem, & tum mouendi tum nutriendi principium cor instituens, non abs re, dum sibi suisque principiis vult consentire, hoc contendit primum effingi & seorsum consistere in iis animalibus quæ sanguine prædita sunt. Id enim primum cohærere atque constare necesse est, ex quo incrementum & motus cæteris partibus accedit. Quapropter (inquit) si quid tale est, quod in animalibus inesse necesse est, in quo omnis naturæ principium atque finis consistat, id primum quidem fingi & præ cæteris conformari necesse est. Eiusmodi autem cor esse ait, idque sensu primum percipi. Adhæc quum per obitum cor postremum vita priuetur, id quoque ait primum viuere. Omnibus siquidem commune est, vt quod primùm constitutionem & ortum acceperit, id postremò deficiat, quasi natura decursionem reducem agens, à calce ad carceres, vnde initium sumit, redeat. Quod autem primũ gignitur, id esse vitæ & animæ sedem, ab hoc deinde cætera membra suo quæque ordine conformari. Cuius nonnulli modestiorem interpretationem subiiciunt, vitalem calorem in corde fixum atque stabilem, in seminis materiam influere, ex qua partes omnes conformat. Hæc autem medici haudquaquam recipiunt, neque fatentur cor venarum esse originem: neque similaribus dissimilaribusque partibus motionis nutricationisve principium existere: neque id ante cætera gigni. Rursum neque nouissimè id per obitum vita omni deficere, quamuis fortasse motu concuti, calere, ac vitales functiones obtinere videatur: primum vitæ genus, quod naturale appellant, perfectiori quodam ordine statuunt homini inesse quàm plantis. Hę quia aluntur & increscunt, viuunt quidem, at non vitali eo calore & spiritu, qui animalibus ex corde proficiscitur, quando nimirum nec cor, nec quicquam quod illi proportione respondet, obtinent. Fœtus ex semine recens conformatus, haud secus atque stirpium genus, iecoris beneficio viuit. Hæcque illi prima est & simplex viuendi ratio, quæ quoniam ad vitam animantium tuendam non satis esse potest, temporis prolapsione perfectionem quandam consequitur ex corde, quod ingenti caloris &

Cor ex Arist. primum conformari.

Confutatio.

spiritus copia hanc actionem vegetiorem absolutioremq; reddit. Solet tũ temporis animantium vita, ipsaque vis & spiritus vitalis appellari, nempe quorum appulsu præstantiore quodam viuendi munere conceptum viget quàm planta. His certè rationibus conficiunt, non cor sed iecur primum viuere, & primum conformari. Hæc ità quidem variè disputari solent ratione vtrinque probabili. Cæterùm si de obscuris non modò ingenii acie, verumetiam obseruatione iudicandum est, conceptum intelligemus nunquam otiosum esse, sed statim initio partes omnes eius in suum quamq; opus incumbere: fœtus partes æquè omnes conformationis suæ adumbrationem & rudimentum nancisci, licet non pariter omnes summan consequantur perfectionem. Nam ex puriore & vegetiore seminis portione, quæ in vteri medium concedit, loci tepore suscitatur solidarum partium materia, quæ spiritus omniumque virium & facultatum atque etiam opificis nostri sedes est. Hic protinus quasi discusso torpore exurgit, in actusque proprios erumpit: ac primùm multo spiritu turgescens se diffundit, omniaque permeans, partes varias quæ sunt in semine (hoc enim simplex non est & vniusmodi, quanquam tale apparet) secernit, calidas à frigidis, tenues à crassis & terrenis, vt singulæ demum in propriam naturam redeant, & his partibus effingendis suggerantur, à quibus olim decesserunt. Seminis portiones quæ à tribus parentum principiis defluxerunt, comparent in primis medio semine in tres quasi bullas digestæ spiritu facultateque confertas: eæ rudimenta sunt iecoris, cordis & cerebri. Ac tum etiam generans facultas seminis materiam commutat aptamque reddit efformationi: & idcirco aliæ portiones crassiusculæ apparent, quæ in ossa abituræ sunt, aliæ tenues ac liquidæ, ex quibus nerui fiant & venæ atque membranæ. Sic omnium præparatio quædam instituitur ad futuram conformationem. Huius operis nonnihil iã die septimo cerni potest, at multò apertius decimoquinto, quũ in semine iam conspicuæ sint partes & substantia & situ discretę. Post id temporis ex idonea materia conformatrix facultas opus aggressa, primùm rudia & inchoata principia, cor, iecur ac cerebrum in propria loca seiungit, propriaque figura ac specie exornat: simul & membranæ fœtum obuoluentes robur nanciscuntur. Mox in his venæ & arteriæ effinguntur omnes in fœtus vmbilicum deductæ, & quarum oscula polyporum modo acetabulis vteri cohærent. Tum temporis è iecore tum vena porta, tum caua multiplici sobole dispergitur, & è corde arteria, è cerebro spinæ medulla caudicis instar, è qua & nerui filis aranearum tenuiores emergunt, ventriculus, intestina, vesica, cordis inuolucrum, hypezocya membrana, atque peritonæos, duplex meninx, omnes denique membranæ firmo robore obtenduntur. Cutis concrescit omnia contegens ex ipso quoq; semine, non vt quidam prodiderunt ex carne aridiore facta. Ossa figuram sensimque duritiem conquirunt, ex coacto & verè congesto semine. Ab ossibus quicquid vi caloris spumæ modo emanat, id partim iuxta ossium extrema reponitur, ad vinculorum conformationem, partim circumcirca & in longum effunditur, vt membrana fiat periosteios Græcis appellata. Die quidem vicesimoseptimo partes omnes & dispositæ & conformatæ quodammodo iam apparent, sed perfectè in maribus die tricesimo, in fœminis tricesimosexto. Hactenus sola existit solidarum partium conformatio ex puro semine, quod quantulumcunque initio conceptum est à parentibus, id nihil auctũ, nihil amplificatũ satis est partibus omnibus conformandis. Tum inde sanguis ex vtero prolicitur, qui primùm circum iecoris spermaticas fibras atque rudimentum concrescens, totam illius molem & substantiam constituit. Ita quidem sæpe obseruauimus die quadragesimo eiectum fœtum, semidigiti aut (vt ait Aristoteles) formicæ maiusculæ magnitudine verè ac prorsus conformatum, & cuius partes omnes excepto iecore albæ ac spermaticæ cernebantur. Caput par erat auellanæ, & maius quàm pro reliqui corporis ratione: oculi vt cancris exerti: nasus, auriculæ, brachia, manus, crura, pedes, hisque secreti digiti: penis conspicuus, sub quo scrotum milii magnitudine, superiora autem inferioribus maiora, nullo ossium robore, sed flexibilia quocunque ducerentur. Omnia contecta cute tenuis-

tenuissima & pellucida, per quam interiora cernebantur, alba quidem omnia, fibrosa & seminis æmula, nullo carnis aut sanguinis rubore perfusa, vnum tamen iecur rubrum inerat, amplum & recèns concreto sanguini persimile: in quod ex secundis per vmbilicum venæ ferebantur sanguine confertæ fœtum posthac nutrituræ. A die trigesimosexto aut quadragesimo, conformatæ partes solidæ nutriri incipiunt & carne fulciri, idque iecoris beneficio, quod omnibus alimentum conficit & ministrat. Sensim ergo natura carne eas implet capacitates, quæ inanes inter spermaticas fibras interciderant, pictoris exemplo, qui primùm imaginem rudibus lineis adumbrat, mox vario pigmentorum genere illustrat & perficit. Caro igitur ex materno sanguine fibris accrescit mucosa & lenta cuique parti sua: fit autem ea tum in musculis, tum in aliis partibus, coacto frigoris vi quod in eas illabitur alimento. At verò quoniam magna est partium tum in dignitate, tum in facultatum robore varietas, fieri omnino nequit, vt gubernatrix omnium natura omnes æquè promoueat: sed dum ipsa vniuersim in omnes vires suas exercet, accidit vt aliæ partes citius, aliæ tardius formam consequantur, & genitæ appareant: actum primùm vsu quodam dicere solemus naturam eas partes procreasse. Proinde si quis à veteribus conformatarum partiũ propositus est ordo, non agentis est naturæ, sed effecti operis. Sic quidem & eximius Hippocrates de his statuit. Membra simul omnia conformantur & increscunt, nullumq; prius aut posterius altero: maiora verò natura priusquam minora comparent, quum tamen nihil priora sint. Non ergo pari tempore ornantur ac perficiuntur omnia, sed quædam citius, quædam tardius, prout quæque ignem nutrimentumque nacta sunt. Ergo si quem in genere procreandi ordinem spectes, ea pars primùm gignitur, id est genita apparet, quæ dignior est, motusque principium in se obtinet: valentiore enim ea facultate, tum generante tum propria agente prædita est. Post hanc verò cæteræ, quæ illi sunt vtiles, & quæ illius gratia consistunt. Sic igitur superiora inferioribus, interiora externis, & spermatica sanguineis prius orta apparent: ac inter illa quæcunque præstantiora sunt, priora sunt cæteris, licet sæpe posterius compleri ac perfici cernantur. Sic enim tres principes partes, cor, iecur & cerebrum, priusquam vmbilicus aut cæterorum quicquam, procreationis suæ primordia sumunt, tametsi omnium primus vmbilicus perfectè consistit. Hac igitur via & ratione, quid post quod fiat quærendum est.

De fœtus perfectione & complemento. CAP. XI.

SPECIE atque forma modò adornatus fœtus, totus tenellus est, omniq́ue ex parte præ immodico humore lentus & muci plenus, ob idque ad omnes actiones minus accommodatus. Reliquo deinceps tempore, dum vi caloris assiduò aridior fit & siccior, cuncta firmantur, membranæ, nerui, atque cutis, vngues in extremis digitis, ac pili in capite radices agunt. Sensus autem facultate fœtus illustratur circiter diem sextum & trigesimum. Vbi autem iam ad mensem tertium mas peruenerit, fœmina verò ad quartum, firmatis ossibus ac paulò durioribus factis, moueri inquit Hippocrates, ac calcitrare incipit. At certè siue mas siue fœmina geritur, aliæ prægnantes semper die quadragesimosecundo, aliæ mense tertio, illæ nõnisi medio prægnationis cursu eum loco dimoueri sentiunt. Eadem quoque prægnans aliàs secundo & quadragesimo die, alias quarto mense primos motuum insultus obseruat, quum quasi volitantis muscæ excussionè vel titillationem percipit. Tanti causa discriminis non sexui, sed vel robori bonæq; constitutioni fœtus, vel prægnantis naturę tribuenda est. Quanquã hoc tempore vnaquæque particula conformata apparet, nondum tamen integrè consummata est atque firma. Proinde hinc ad nonum vsque mensem, quo fœtus lucem ortumque accipere consueuit, perficiuntur singulæ, nutriuntur & increscunt. Tum deinde quum fœtus id magnitudinis & roboris consequutus est, vt seipso regi & ore sumptum alimentum conficere valeat, amplior factus, vberioremque cibum expostulans & aërem ampliorem, quem ad natiui caloris re-

Quando primum sentit fœtus.

Quando primum mouetur.

Situs infantis in vtero.

frigerationem ſpiritu ducat, viã & egreſſum ipſe ſibi facit. Vtero geſtatus, incuruus totus ac contractus, talos ad nares applicat, manibus genua apprehendit, in quæ caput ſic dimittit, vt oculi manuum pollicibus veluti affixi hæreant, naſus verò inter genua procumbat. Prior corporis pars, in matris abdomen, poſterior in dorſum vergit, ſi mas geritur: nam fœminæ aduerſo ſitu collocantur. Hac autem ratione alitur fœtus in vtero. Singulis acetabulis tum venarum tum arteriarum ad vterum pertinentium alia adnata ſunt vaſa carne ſuffulta per ſecundarum medias regiones diſperſa, quæ tandem in vmbilicum coëunt, ex quibus

Vmbilici vaſa.

fœtus ſanguinem & ſpiritum aſſiduò rapit. Duæ ſiquidem in vmbilico cernuntur arteriæ, in ramos arteriæ maiorũ lumbis ſubiectos inſertæ. Totidem venæ ex vmbilico, in vnam coëunt, & in iecoris caua pertinent: vt qui per has ex ſecundarum venis tanquam ex radicibus (alitur enim fœtus authore Hippocrate vt cuncta humi naſcẽtia) tractus eſt ſanguis, rurſum in fœtus iecore perfectionem ſuſcipiat, & quaſi noua mutatione familiare illi fiat alimentum. Hinc per venam cauam quoquouerſum deriuatus, partibus ſingulis paſtionem affert: omnes quippe hinc alimẽtum capeſſunt. Concoctione iecoris quę perfectior quædam eſt αἱμάτωσις, quatuor humorum differentiæ gignuntur in fœtu, haud ſecus ac in adultis.

Vrina fœtus vbi continetur.

Vrina licet pauca (quò enim ſanguine fœtus alitur, is iam in matre ab vrina magna ex parte fuerat purgatus) in renes & veſicam ſecernitur: hinc autem effluit, non quemadmodum nobis per veſicæ ceruicem, ſed eo ductu qui in fundum veſicæ inſeritur, redundat in vmbilicum, illincque ſpargitur ſub mem-

Vbi ſudor.

branam allantoeidem, vbi collecta ſeruatur ad pariendi tempus. Alterũ vniuerſi corporis excrementum, quod ſudor eſt, ſub amnion membranam excipitur, eoque fœtus circumfuſus eſt, vt cutem vſquequaque contingat. Inter allantoeidem tunicam & chorion nihil incidit: ſed hæ quaſi continuatæ ſunt. Nullum excrementum ex aluo fœtus deponit, cùm neque ore cibum capeſſat, neque ventriculo concoquat: tametſi recens in lucem editis ex aluo elabitur quippiam ſimile craſſo, nigro & lutulento ſanguini: quod iecoris recrementum eſt, ex cuius cauis in inteſtina exciderat, in quibus cumulatũ ſeruabatur in pariendi tempus.

Infantis excluſio.

In hunc igitur modũ alitur, augetur, perficiturq; fœtus. Cæterùm circa nonum menſem factus grandior, copioſiore (vt dixi) egens alimento & ſpiritu: diutius concludi nõ patitur. Proinde primũ ſeſe conuoluit, caputq; declinans pudendo offert, crura ac reliquos artus in ſublime diſtẽdens. Id autem nonnunquam molitur vno mẽſe ante partũ. Ac ſic ſe inuertens nihil defringit, quòd laxior ſit vmbilicus, duos plerumque cubitos longus, multis modis & inuolucris fœtum præcingens. Inſtante partu ille calcitrans, primum amnion membranam manuum pedumq; crebra impulſione diſrumpit, ac tum miſcetur vrina ſudori. Poſt hæc verò maiore impetu ſeſe conuolutans, plurima acetabula diſſoluit: quo tempore mater ventris tortiones experitur, defluitq; ſanguis in vteri capacitatem. Poſtea verò ſecundæ ab acetabulis euelluntur, & reliquę diſcerpuntur membranę, ac tũ aquæ ex vtero defluunt: cumq; nil ampliùs hærent, fœtus excidit ceu maturum malum ex arbore, ſoluto ſponte pediculo. Hæc quidem fœtus molitur.

Pariendi modus.

Vterus verò qui nouem continenter menſibus tota ceruice connixerat, fœtum auidè comprehendens, tum os paulatim aperit, ac primum quidem ita diducit, vt obſtetricibus minimum in id digitum immittere liceat, dehinc verò amplius, vt obſtetrices allantoeidem tunicam, & quas vocant aquas ori obuias percipiant. Ab his verò ore ad fœtus prolapſionem ſatis patente, vniuerſus vteri fundus, quamproximè poteſt ad os ſe contrahit, fœtumque foras propellit: cui & aliæ quæ circumſtant partes ſuppetias ferunt. Ipſa quoque mulier non mediocriter ſibiipſi opitulatur, & viribus connititur ad fœtum ſtrenuè excludendum, contractis intentiſque his qui in abdomine ſunt muſculis. Fœtus in os vteri delapſus, capite corpori viam parat, ſeq; foras dat per lubricam ceruicem, vt quam copioſus effluens humor perfuderat. Multa igitur in tam difficili arduoq; opere conueniunt, fœtus, mulier & vterus, quem ipſi aliquando vidimus tanto impetu fœtum extrudere, vt ſimul foras excideret. Quo autem pacto os vteri tantopere de-

dehiſcat, vt per id fœtus elabatur, neſcit Galenus, nec aliud quàm admirari poteſt. Auicennas tamen in ea eſt opinione, vt exiſtimet pubis oſſa tum neceſſariò ſeiungi, horumq; commiſſuram quaſi diſſolutam patere: quod tamen fieri nulla ratione poteſt, nec eſt vſu deprehenſum: rectum tamen inteſtinum & podicem grauiſſimè premi conſtat. Ita quidem ex naturæ præſcripto paritur infans, mas quidem facie ad matris podicem, fœmina verò ad partes obſcœnas conuerſa, quoniam in vtero illis quoque contrarius ſitus erat. Fœtus exitus anguſtia ſecundas exuit & inuertit, quæ & mox fœtum ſequentes cernuntur vmbilicum foris habere. Vix dum editus infans eiulans vociferatur, ac ſine magiſtro, duce natura lac è mammis exugit, quod eò magna prouiſione reconditũ fuerat: ſanguis enim qui menſibus ſingulis excerni conſuerat, ſubſiſtit non in ipſo quidem vtero (illic enim concreſceret in grumum) ſed in venis maioribus. Hic in vniuerſum corpus redundans in tres diſtribuitur portiones. Prima ea eſt, quam fœtus per acetabula vi ſua pro alimento trahit, hæcq; non modò menſtrui, ſed etiam totius materni ſanguinis (vt Auenzoari credimus) pars eſt ſynceriſſima & longè optima. Altera ſanguinis portio, nullo item cõtaminata vitio, cùm primùm fœtus mouetur, in mammas concedit, vt naturæ mutationibus in lac conuerſa, recens nato infanti familiare & conueniens ſuppeditet nutrimentũ. Tertia in ipſo iam partu & multo pòſt tempore copioſè è venis per vterum dimanat. Tres eæ portiones in ſuperuacuo mulierum ſanguine continentur, & menſibus ſingulis naturæ impulſu foras exturbantur, hincq; menſtruorum nomen inuenerunt. Vna tamẽ ea portio quæ in pariendi tempus reſeruata foras propulſatur, verum eſt menſtruũ nutricationi ineptum, non mollis tantummodo copia, verumetiã qualitate noxium & infeſtum. Tanta autem cùm ſit menſtrui pernicies, quemadmodũ ſuprà diximus, mulier ſi à partu non commodè expurgatur, vita eſt in diſcrimine. Qua ratione motus Hippocrates, nec dies viginti, nec quinque & viginti, mulieri expurgandę ſatis eſſe pronuntiauit: verũ omnino aut duos & quadraginta, aut certè triginta. Quæcunque grauidis ſub partum incidunt ſymptomata, maximè verò malacia, cordis dolor, & appetentiæ deiectio, omnia verus hic menſtruus humor prorſus accerſiuit. Veterũ diuturna obſeruatione animaduerſum eſt, mulierem quæ profluentibus menſtruis fortè conceperit, fœtũ edere ad elephantiaſin propenſum: definitumq; eſt à quibuſdã, quoto ætatis anno illa in conſpectũ ſe dabit. Huius cauſam ſtatuunt, quòd per id temporis fœtus neceſſariò augetur & increſcit ex menſtruo prorſum vitioſo & corrupto, quod ſuæ perniciei radices agens tandem ſuam prodit malignitatem. Si verò haud ita multùm antequam menſes erumpere conſueuerũt, mulier concipiat, quoniam iam quiddam in venis huius eſt menſtrui, in lucem proferetur infans in multos certè morbos procliuis. Fœliciter autem & integra ſanitate hic ortum accipiet, quẽ nuper expurgata mulier conceperit: niſi aliunde à parentibus vitium quaſi hęreditate contrahat. Iam de infantis figura & ſimilitudine.

15. de vſu partium.

Purgatio menſium poſt partum.

Veri menſtrui pernicies.

Quibus ex cauſis ſit, vt nati parentibus ſimiles diſſimilésve ſint. CAP. XII.

HVIVS quæſtionis ardua & tãta obſcuritate inuoluta eſt inueſtigatio, vt quicunq; in hac verſati ſunt veteres, de cauſa diſſentiant. Quò autem hæc breuiter ſummatimque perſtringam, omiſſa Ariſtotelis de hiſce ſententia, triplex in primis ſimilitudinis genus commemorem, vnum in ſpecie, alterum in ſexu, tertiũ in effigie. Quæ in ſpecie exiſtit ſimilitudo, maximè ex ſubiecta materia profiſciſcitur. Hinc quòd ex animalium diuerſi generis concurſu progignitur, propiùs ad fœminæ quàm ad maris ſpeciem accedit. Vt ex oue & hirco, ouis gignitur pilis duris & longis cõnſita: contrà verò ex capra & ariete, capra ſit pilis mollioribus: hæcque proportio retinebitur, ſi canis & vulpes, vel aſinus & equa coëant. Qui certè euentus argumento eſt, multò copioſiorem fœtũi materiam à fœmina quàm à mare conferri. Cùm autem mas nihil niſi ſemen ſuppeditet, conſequens eſt ipſum quoque ſemen fœtui pro materia ſubiici: alioqui fœtus matrem

Triplex ſimilitudo.

Species ſeu genus.

omnino exprimeret & ſpecie referret, quod perſpicuè falſum eſt & inane. Sexus porrò ex temperatura & moderatione agentiũ & principum quæ in ſeminibus inſunt qualitatum emergit. Si enim vtriuſque parentis ſemen calore ſiccitateq́; plurimũ excellat, mas procreabitur: contrà ſi frigus humorq́; vincat & exuperet, *Sexus.* fœmina. Sexus diſcrimen non ſolùm ex partibus obſcœnis, ſed etiam ex reliquo ferè corpore ſpectatur: ex barba, partiũ amplitudine & voce. Ergo ex robuſtis parentibus, calidis, ſi temperantia quadam venerem exercẽt, mas ferè exuſcitatur: rurſumque à dextri teſticuli ſemine, & in dextro vteri ſinu, mares, à ſiniſtris verò *Effigies.* fœminæ. Formæ & effigiei ſimilitudinem robori facultatis conformantis, quæ in ſemine opifex eſt, Galenus refert acceptam. At ne quis inferat, oportere ſemper fœtum patri ſimilem gigni, quòd patris ſemen validius ſit materno: inquit fœmineum quandoque præpollere, propterea quòd nouem menſiũ ſpatio vim plurimam ſumit ex menſtruo, atq; hinc accidere ait vt fœtus nonnunquam matri ſimiles euadant, aut interdum vna parte matrem, alterâ patrem repræſentent, *Diſputatio de effigie.* cùm neutrum ſemen reliquum prorſus euincit. Hæc autem ſententia vix ſibi conſtat, quòd effectricem conformatricemque vim non modò fœmineo ſemini, ſed ipſi quoque menſtruo concedat. Sed neq; ex iis rationibus cauſam reperiet, quamobrem fœtus plerunque alterius ignoti ſpeciem ſimilitudinemq́; gerat, qui nihil ad procreationem contulit. Quum etiam mas matris effigie in lucem editur, rationem ſtatuit, quòd in vtriuſq; ſemine calor & ſiccitas excellant: quæ pudenda foras protrudant, ac reliqua depromant quæ maſculi ſunt ſexus, ſed tamen inquit in fœmineo vis effingendi præpollet. At ſi vis hæc (vt idem quã pugnaciſſimè tutatur) temperamentũ conſequitur, quî fiet vt maſculum ſemen temperamento ſit potentius, fingentem autem facultatẽ habeat imbecilliorem? aut vndénã accidere poſſit, vt tanta vis conformandi inſit fœmineo ſemini, quod nihilominus conſtanter aſſeuerat crudum eſſe, frigidum & aqueum, ſemperque *Vera effigiei cauſa.* maſculo imbecillius? Probabilius eſt igitur, vehementi comprehẽſione & firma grauidarum cogitatione vim eam quæ fœtum conformat, duci atque gubernari. Huius enim quæ potiſſimum data eſt hominibus, tanta vis eſt & poteſtas, vt ſicuti plerunque corpus cogitantis immutat, ſic & in conceptum ſemen vim ſuam *Demonſtratio.* conferat. Hoc teſtimonio quòd dum mulieri, quæ nuper vtero conceperit, vel ceraſum, vel fragum, vel vinum in ſinum effundetur, ſi animo id grauiter ferens vehementer apprehendat, ibidem infanti nota inuretur. Par ac ſimilis eſt eorum ratio, quæ in malacia accidunt, ſi grauida eo cuius flagrat deſiderio minimè potiatur, infans illius ſignum geret. Veterum etiam literis proditum eſt, mulierem albam, prolem nigram genuiſſe, hinc duntaxat, quòd fixis oculis intentoq́; animo diu Æthiopis imaginem comprehendiſſet. Si pauo dum ouis ſuis incubat, linteis albis circumtegatur, albos omnino pullos, non gemmantis coloris edet: quemadmodũ etiam gallina colore varios emittet, ſi variè picta oua foueat. Hæc quum multorum animaduerſione comprobata ſint, ſimilitudinis quæ in effigie eſt, ea iuſta cauſa videri poteſt, quam Plinius commemorat, è celebri quopiam *Lib.7. de nat. hiſt. c.1.* authore depromptam. Hauſta (inquit) imago ſub ipſo conceptu, ſimilitudinum reputatio eſt. Cogitatio enim vtriuslibet parentis animo ſubitò tranſuolans, effingere ſimilitudinem exiſtimatur. Hinc alios auis ſimiles, alios patribus enaſci videmus: nonnunquam ex albis parentibus in Æthiopem partum ipſum degenerare. Suntque plures in homine, quàm cæteris omnibus animalibus differentiæ, quoniam velocitas cogitationum, animiq́; celeritas, & ingenii varietas, multiformes notas imprimit: quum cunctis animalibus immobiles ſint animi & ſimiles omnibus, ſinguliſque in ſuo cuique genere. Hæc ille, quibus ego prorſus aſſentior, & verè (vt loquar) omnino mihi perſuadeo, vim formæ effectricem à cogitatione duci & ab ea vna regi. Atque hæc de ſimilitudinum cauſis, in quibus neque vitioſas neque monſtroſas affectiones, quæ præter naturam ſunt, intelligi *Gemellorũ Cauſa,* velim. De gemellis nunc reliquum eſt, vt breuiter differamus. Si quod ſemen vir eiaculatur, ſtatim dilapſum vteri ſinus ambos ex æquo ſubeat, hiſque concluſum foueatur, affluente tum muliebri ſemine: gemelli procreantur, authore Hippo-

crate,

trato, quanquam Aristoteles aliam causam refert. Si æqua partitio non est, contingit molam cum fœtu haberi. Qui gemelli vnius sunt sexus, iisdem secundis inuoluti, simplici duntaxat membrana seiunguntur, suum quisq; tamẽ vmbilicum, propriasq; tum venas, tum arterias obtinet. Qui verò diuersi sunt sexus, diuersas quoq; secundas acceperunt, easq; prorsus diremptas. Ergo locorum in quos seorsum semen inciderit distinctio, fœtuum numerum designat: quos (tametsi complures erunt) vnus idemq; concubitus instituit. Si enim postea ex alio congressu semen vtero concipitur, quod mulieri perquam rarò, canibus autem & aliis plerisque animantibus frequentiùs accidit, gemelli non fiunt, sed ea fit quæ superfœtatio dici solet. Non enim vno tempore, sed dierum interiecto numero eduntur ij fœtus: estq; vt concipiendi sic & pariendi tempus varium. Corporis moles ad alimenti sanguinisque materni bonitatem & vbertatem, amplitudo solidarum partium ad paterni seminis copiam, proceritas ad eius naturam refertur: ea enim plerunq; artus ad iustam paremq; magnitudinem porrigit. Mulier eadem ex pusillo viro pusillum, ex procero procerum fœtum parit: rarò tamen vir ex diuersis mulieribus dissimilem magnitudine prolem suscitat. [*Gemelli vnico fiunt concubitu.*]

Vnde & quonam ordine animæ facultates conceptui tanquam genitæ accedant: nec esse præterea dubitandum, an semen pars fiat conceptus. CAP. XIII.

POSTEAQVAM vniuersam fœtus procreationem sumus exequuti, tempestiuè postremo loco de animæ viribus & earum ortu (quisquis est) differemus. Repetenda autem sunt quæ semini inesse demonstrauimus, nempe fœcundum, animam in se continere, tum naturalem, tum sensus participem, idque potestate non re ipsa & energia. Nemo enim semen animam iam habere, vti neq; profectò animal esse dixerit, quod tamen vt euadat, potestatem & vim habet. Præditum enim est diuino & cœlesti calore, qui non in elemẽtis, sed in spiritu quodam est æthereo. Hic autẽ spiritus sentientis animæ sedes est & vehiculum primumq; agendi instrumentum: atque in omne seminis corpus penitus immergitur, eiq; fœcunditatem conciliat. Hic à corpore inseparabilis est, nec per se potest solus constare, vti neque anima cuius est sedes. Quòd si à materia nunquam seiungitur anima, neque ea diuinitus, neque aliunde extrinsecus accessit. Quocirca vt in omni animantium genere mas præcipuam seminis substantiam, ita sanè & animæ vim statim primo ortu vnà cum spiritu confert. Primum tamẽ in semine delitescens, sensum latet, nec magna ex parte cernitur, quo tempore potestate dicitur inesse: at in progressu vteri vi excitatur, & opere se ostentat. Nam mox simul ac semen concipitur, vis conformandi exurgit, quam nonnulli aiunt velut idolũ quoddam & ideam generantis esse. Hæc vbi fœtum totum conformauerit, superuacua omnino intercidit & euanescit, vt multorum fert opinio: at verò quoniam postea in adultioribus dentes gignit atque profert, rectius putem illam seruari, sed idcirco otiosam, quòd ei desit materia. Nutriẽdi insequitur facultas perpetua, & quæ nunquam viuum animal deserit. Hæc à parente defluens nõ (vt putauit Auicennas) in fœtu perit, vt ei mox alia sufficiatur vegetior: sed quasi repuerascens perpetua fit, non secus quàm quæ in stirpium seminibus inest. Eadem de sentiente facultate ratio est, quæ in fœtu redintegrata, interim otio sopitur dum fœtus perfectior euadat, tum deinde in actum prodit, suaq; depromit opera: his demum mouendi vis appellit. Cæterùm princeps pars ea animi quæ mens appellatur, & rationis præstantia excellit, separabilis quum sit à corpore, nequaquam in materia potestate continebatur, ex qua demum temporis progressu erũperet. Alioqui enim immersa corpori, ipsiusq; egens perpetuò, nec ratiocinari, nec intelligere, nec aliud quicquã citra organum corporeum posset efficere. Ab summo rerum autem conditore primùm creata, in præparatum instructumque infantis corpus vniuersum, temporis momento commigrat, idque mense quarto fieri proditum est, quo tempore cor & cerebrum consummata iam sunt. Cæterùm humoris redundantia, veluti in ebrietate, aut lethargo sopita, nondum

[*Spiritus qui in semine est præstantia.*] [*Infantis sentiens anima ducta est à parentibus.*] [*Naturalis facultas.*] [*Sentiendi facultas.*] [*Mens & intelligentia.*]

Quaestio. poteſt quæ ſua ſunt munera proferre. Si animus ille in quo ineſſe quiddam cœleſte & diuinum doctiſſimi illi veteres putauerunt, poteſtate nequaquam inhærebat in ſeminis materia, quid cauſæ eſt cur non ſimiliter vt hominum ſic etiam equorum, canum, brutorumq; cæterorum fœtibus accedit? *Solutio* Quoniam ſic ſummus ille rerum omnium conditor ſingulari ſua erga hominum genus bonitate contulit. Veruntamen ſi naturæ rationem penitius introſpicimus, luculenter profectò deprehendemus, in humano fœtu quandam corporis præparationem, partium temperaturam & compoſitionem à vi effectrice produci, quæ vel diuinam illam mentem & ratiocinandi facultatem elicit, vel eam ſaltem admittit & conſeruat, tanquam conuenientem, & cunctis functionibus obeundis conſentaneam. Quanquam enim (vt Ariſtoteles eſt author) nihil cum eius actione communicat actio corporea, corpore tamen malè affecto, aut non congruenter præmunito, eius actio deprauari percipitur. Hoc itaq; ſucceſſus ordine animæ partes in fœtu ex Platonis ſententia comparent, qui tres eas ſitu atque ſubſtantia ſeiugauit. At minimè putes ſentiendi anima appellente, altricem perire, & cùm ſumma illa rationis particeps acceſſerit, quam omnium vim habere exiſtimant, cæteras intercidere. Illi enim hæ ſemper aſſident, eſſentia ſedibuſque diſtinctæ.

2. de gener. anim. c. 3. Ariſtoteles de hoc ipſo facultatum ordine inquit, non idem ſimul animal & hominem fieri: ſed prius quidē animal, deinde verò hominem, poſtea & hunc quoque hominem. *Obiectionū quarundam ſolutio.* Quum in fœtu primùm ſimplex & ſolitaria inerat anima naturalis, frutex is vtique non erat: neque quum ſentiens anima acceſſit, brutum is certè fuit. Non enim quicquid ſtirpium modo viuit, id pro ſtirpe ducendum: quoniam iam ſæpe admonuimus naturalem hanc partem in animantibus quàm in ſtirpibus quodammodo perfectiorem haberi, & quæ ſemini ineſt, poteſtatem in ſe hanc continere ſentiendi: neque quod eandem cum animali vitam agit, animal ſtatim eſt: neque ſi animal, continuò brutum aut bos, aut leo, aut canis, aut eorum quiddam quæ per ſe viuere ac ſentire conſpicimus. Et quanquam, vt alibi à nobis proditum eſt, quæ in abſoluto iam animali ſunt animæ partes, adeò connexæ ſunt vt ſeiungi aut diuelli nequeant, nec vlla poſſit occumbere aliis ſaluis & conſtantibus, gigni tamen poſſunt & in actum erumpere, eo quem diximus ordine. *Ex quâ ſeminis parte facultates ortæ ſint.* Multo enim aliter occumbunt quàm genitæ ſunt: non enim interitu in ſemen redeunt, vnde emerſerūt. Quare omnium ſimul facultatum interitus, momento fit. Cæterùm ſi Ariſtotelis ſententiam inſtitutionemq; proſequimur, quæ ad veritatem propenſior videtur, hæ facultates & animę partes non ex craſſa ſeminis materia prodierunt, ſed ex cœleſti calore & ſpiritu, in quo omnem vim & poteſtatem conſiſtere, à nobis eſt explicatum. Eſt enim eo authore in ſpiritu & calore vis atque facultas nondum re ipſa agens, ſed poteſtate: huius autem inſtrumentum eſt ſpiritus, vtriuſque verò ſedes & materia eſt ſeminis pars terrena atque craſſa. Hæc igitur ſeminis poteſtas, & quæ in ſpiritu vis deliteſcit, tota in fœtus facultates conuertitur, ſpiritus in ſpiritum, quemadmodum terrena eius materia in ſolidarum partium & ſpermaticarum ſubſtantiam faceſſit. *Ariſtotelis interpretatio.* Ex his autem intelligi poteſt, eos aut perperam aut contumelioſè Ariſtotelis ſententiam detorſiſſe, qui eum dicunt ſtatuiſſe ſemen ſolius opificis, non autem ſubiectæ materiæ rationem habere. *1. de gen. animal. c. vlt.* Sæpenumero enim hic ſeminis appellatione eam facultatem deſignauit, quæ in terrena craſſitudine conſiſtit: hanc autem demonſtrat conſtituti fœtus partem non fieri, ſed opificis vim obtinere. Nec enim mas omnis (inquit) ſemen emittit, & quibus emittitur maribus, nulla pars fœtus hoc eſt: ſicut nec à fabro quicquam ſecedit ad lignorum materiam. *Lib. 3. cap.* Quibus certè nihil aliud inferre conatus eſt, quàm opificem quatenus opifex eſt, partem nō fieri cōſtituti artificij. *Fœmineū ſemen partem fœtus fieri, 3. de gener. animal. c. 1.* At ſeminis corpus ille fœtui pro materia ſubiecit. Oſſa (inquit) in prima conſtitutione gignuntur ex ſeminis excremento. Paulò pòſt, Nerui etiam eodem modo quo oſſa inſtituuntur, & ex eodem ſeminis excremento. Iam verò ſi maris ſemen, multo magis fœmineū pars fit conſtituti fœtus: ex hoc enim tum membrana allantoïdes dicta, tum etiam maſculi ſeminis incrementum fit, vnde partium quoque ſolidarum materia ſufficitur. Vt enim in bicoloribus ouis,

animal

animal (inquit Aristoteles) ortus sui materiam à candido sumit, cibum autem à luteo (origo quippe pulli in albumine est, cibus per vmbilicum ex luteo petitur) amboque à fœmina proficiscuntur: quod autem in ouo est maris semen, tepido calore excitatum, pullum constituit, fingitque ex candido partes singulas, eas autem alit ex luteo. Ad hunc eundum propè modum, vel eo authore, in mulieribus atque iis animantibus, quæ viuum partum edunt, masculum semen ex fœmineo auctum solidas partes constituit, quæ dein menstruo aluntur. Qui quippe luteum mulieris menstruū, candidum verò terrenæ seminis substantiæ proportione respondet. His omnem iam videor hominis ortum atque adeò vniuersam Physiologiam complexus, quæ hominis (dum prospera fruitur valetudine) constitutionem naturamq; continet. Nūc qui affectus illi præter naturam obtingere possunt, & quæ horum sint causæ, proximò deinceps opere narrandum.

Libri septimi Physiologiæ, De hominis procreatione,

FINIS.

IO. FERNELII AMBIANI PATHOLOGIÆ, LIBRI VII.

De morbis eorumq; causis, LIBER I.

Morbi definitio, quid affectus, quid affectio. CAP. I.

EXIMIAM corporis humani structurā, si natura qualem instituit, integram tueri atque conseruare potuisset, ars vtique nulla medendi inuenta vnquam excultáve foret. At quoniam vt rerum omnium quas mundus ambitu suo continet, ita & hominis certus interitus: isque variis externarum iniuriarum incursionibus tanquam procellis vndique lacessitur, perfecti quidem medici præcipuæ partes fuerint, hominis valetudinem, cuius permagna est varietas & inconstantia, & omnes quotquot infliguntur illi affectiones, diligenter penitusque perspectas habere. Illius quidem naturam, facultates, & quibus hæ modis suas quæque functiones edant, corpusque conuenienter naturæ regant atque moderentur dum integrè sanum est, totam denique naturalem contemplationem in Physiologia, quæ totius artis quasi solum quoddam atque fundamentum est, fusiore demonstrandi via sumus persecuti. Nunc igitur presso contractoque stylo de aduersa corporis valetudine, quæ verè medica est consideratio, tradendum, & expendendum qui morbi, quæ symptomata illi impendere soleant, quibus ex causis hæc orta procedant, & quibus signis adesse noscantur. *Sequentium librorum argumentum.* Hisce enim absoluta videbitur omnis eorum tractatio, quæ insalubria & præter naturam sunt, quorū vi & impulsu homo de optimo vitæ statu decedit. Sigillatim horum vnumquodq; excutiam, & in singulis, quantum exercitatio vsusq; medendi exposcit, commorabor. Quoniam verò nulla est singulorū scientia, vt omnia certa via & ratione stabiliam, docēdi initium ab vniuersis illorum ducam generibus. Hæc autē tria sunt, morbus, causa, & symptoma. Morbus est affectus contra naturā corpori insidēs. *Morbus quid.* Quæ Græcis est διάθεσις, affectus nobis appellatur: non ea quidem præcisa argutaq; significatione, quam Aristoteles vsurpauit, sed admodum ampla & multiplici verbi potestate, quæ omnem corporis constitutionē contineat, siue in substantia, siue in qualitate & temperamento, siue in conformatione & figura, siue in magnitudine, siue in numero ea consistat.

Affectus autem omnis mutatione quadam motuque facto induci gigniq; solet quumque causa præter naturam efficiens,obiectum corpus immutat, eique vim infert, aliquid ea quidem efficit, hicque eius motus effectio dicitur, Græcis ἐνέργεια: obiectum verò corpus patitur & afficitur, hicq; eius motus affectio est atque perpessio, Græcis πάθος vel πάθημα. Ex affectione tandē proficiscitur affectus, qui Græcis est διάθεσις, quasi impressum affectionis vestigium. Sublata causa protinus omnis eius cessat effectio, cessat & patientis corporis affectio. At genitus affectus interdum manet ac persistit, manifestè ab affectione seiunctus: eiusmodi est vlcus à candente ferro corpori inustum, aut vulnus inflictum gladio. Interdum minimum subsistit,nec certè permanet, sed seiuncta causa aut pariter cum affectione aut quàm mox deletur: sic putrida febris, quæ calor est præter naturam omnes corporis partes occupans,vacuato humore putrido, qui eius efficiēs est causa,nihil aut minimum persistit. Est tertiò & quum ex affectione nullus emergit affectus, si leuis eius nec magna vis est: vt quum leuiter pungente acicula aut igne acrius ardente dolor affectioque premit,qua tamen desinente nullum sæpe manet punctionis aut vstionis vestigium, nullusq; affectus. Et quum ex imputo ventriculo tenuis acerque vapor sublatus, cerebrum meningesque tentat, dolor quidem inest ac sæpe delirium, quo falsa rerum simulachra sese obiiciunt atque repræsentant:hæc quidem affectiones sunt capitis, in quo tamen nondum vllus contractus est affectus, quemadmodum neq; in ventriculo quum eius concoctio malè affecti iecoris contagione impeditur. Multò quidem euidentius timorem, mœstitiam, excandescentiam, aliasque perturbationes, animi affectiones appellant,quæ citra vllum cordis affectum hominem exercent. Quanquam igitur Græcis idē sunt διατίθεσθαι καὶ πάσχειν, id est affici & pati, diuersa tamē iisdem sunt διάθεσις καὶ πάθος, id est affectus & affectio seu perpessio, vt rursū diuersa sunt πάσχειν καὶ νοσεῖν, ita sanè affici & ægrotare. Solùm ægrotat quod morbo & affectu tenetur:afficitur verò tū affectu tū affectione. Etenim simplices quas recensui affectiones contra naturam sunt,corpusq; variè fatigant,morbi tamen idcirco non sunt,quòd minimè in affectuum sint genere,sed numerentur in symptomatis.

Qui differat affectio & affectus.

Quid contra naturam, quid præter naturam. Cap. II.

OMNIS porrò corporis constitutio atque affectus,aut naturalis aut non naturalis existit: atque non naturalis alius præter naturam, alius contra naturam. Præter naturam,qui tametsi ex naturæ præscripto non est,illi tamen nullam vim infert:eiusmodi est fœdus ictericorum color,& qui solis ardore contrahitur, & faciei lentigo,omnis præterea leuior affectus & præ exiguitate adeò obscurus, vt neque nostris,neque laborantiū sensibus animaduerti possit. Sic vlcusculum quod neque sensum mouet, neq; functionibus obest, præter naturam esse dicimus, nec tamen contra naturam, nec morbum: licet enim idem sit specie atque ingens vlcus,ad quod efficientium caussarum continuatione perueniret(nam similare quum sit, non vt domus quæ exædificatur, incremento aut magnitudine speciem mutat) quia tamen non perspicuè functionem lædit, contra naturam dici haudquaquam debet. Contra naturam affectus est, qui non modò naturæ limites excessit, sed & illi vim infert, eiusque vires & functiones manifestè interturbat,atque id modò proximè, modò alterius interiectu facit. Ita quippe medicus omnia ex viribus æstimans, manifestam potissimum offensionem expendit, & in hanc præcipuè animum intendit,quæ medicam opem efflagitat. Quod igitur contra naturam, vnum & idem est atque præter naturam actionem lædens. Nihil autem interest vtrum lædens an impediēs affectionem dicas. Vt enim quū actio aut nō fit aut malè fit,idq; proprio alicuius partis vitio,verè læsam actionem dicimus, ita & quum alienæ rei interuentu id fit, vt dum calculus vel grumus vesicæ ceruicem obstruit vrinæque profusionem cohibet; tum quoque vt impedita,ita & læsa actio dicenda. Atque licet nulla sit partis similaris, est tamen instrumenti offensio. At verò quum externo duntaxat vitio peccatur, nec læsa nec impedita est actio. Neq; enim si vitiosum alimentum ventriculus non concoquit,

idcirco

idcirco læſus eſt: neque ſi vuarum acini integri nihilque mutati deturbantur ex aluo, cruditas eſt, aut concoctio læſa aut impedita: cocti fateor hi non ſunt, ſed minimè tamen crudi.

Morbum omnem in corporis partisve ſubſtantia conſiſtere.

C a p. III.

QVICQVID in nobis conſiſtit, aut corporis pars eſt, aut in illa certè continetur. Partē dico quæ ex ſolida ſubſtantia & carniformi, atq; ex innato ſpiritu, in quo natiuus calor & facultas ineſt, conſtituitur. In corpore autē continētur ſpiritus vagi & diffluentes, ſanguis, humores, & excremēta. Quinetiam præter partes & contenta functiones quoque exiſtunt ex iis profectæ. Itaque quoniam res ipſas non rerum vmbras ſectari conſilium eſt, tria hæc ſemper animo teneri & quaſi ob oculos proponi velim, cōtenta, corporis partes, & functiones. Horum cuiuſque vitium & de ſtatu naturali deceſſio, affectus eſt & conſtitutio præter naturam. Quod autem in contentis eſt vitium, morbi cauſa eſt: quod in partibus, morbus: quod in functionibus, ſymptoma. Quum enim corporis pars ſola primùm & per ſe functionum ſit opifex, eius duntaxat integritas & firma conſtitutio functiones perficit, & ſanitas eſt: infirma verò atq; vitioſa, primùm & per ſe functiones euertit, hęcque ſola morbus cenſetur. Partis appellatione & ſimilarem & organicam complectimur, atq; in organo tum pars præcipua, tum aliæ quæ vſum illi prębent, continentur: vt nō ſolum qui in cryſtallino humore, verumetiam qui in alia quauis oculi parte cōtra naturam affectus ineſt, morbus habeatur. Quum enim cryſtallino partes cęterę ſubſidio veniant, & ad videndi functionem magnum vſum afferant, earum affectus primùm ac per ſe viſionem peruertet, quæ nō ſolius cryſtallini humoris, ſed totius eſt oculi. Quocirca omnis partis ſiue principem ea functionē edat, ſiue duntaxat opituletur, affectus contra naturam, morbus eſt. At verò contentorum, vt ſpirituum, vt humorum, & ſuperuacaneorū affectus, etiamſi contra naturam ſint, morbos non dicimus, quandoquidem in partis ſubſtantia non inhæreſcunt. Atq; hi quoniam in nulla parte conſiſtunt, nec per ſe nec proximè ſed morbi interuentu functionibus incommodāt. Hoc verò luculentius explicandum. Anima eiuſque facultates in vniuſcuiuſq; partis innato ſpiritu & calore ſitæ, primæ & principales functionū quæ eduntur, efficientes cauſæ ſunt: partes verò earum duntaxat inſtrumēta, ſine quibus nihil illæ efficiant. Et nihilominus partes ipſas hîc principales ſtatuimus proximasque functionum cauſas: ſiue quòd recondita penituſque abſtruſa ſit animæ facultatumque ſubſtantia, ſiue quòd ad agendum in primis neceſſaria ſit inſtrumentorum vis, ſiue quòd fortaſſe, vt præſtantiſsimis philoſophis viſum eſt, animæ facultatumque ſubſtantia immutabilis, nulla vi, nullo morbo labefactari atterive poſſit, quanquam plerunque inſtrumenti vitio interpellatur. Sed neque partes ipſæ ſimpliciter functionum cauſæ ſunt, verùm conſtitutio earum atque διάθεσις. Bona quippe cōſtitutio, bonarum: mala, malarum eſt functionū cauſa: atque illa ſanitas, hæc morbus exiſtit. Contentorum autem, vt quæ ſint morborum cauſæ, firma conſtitutio ſanitatis, infirma morbi cauſa fuerit. Non igitur veſicæ, non renum calculi aut grumi numerantur in morbis, ſed neque inteſtinorum lumbrici neque aſcarides, etiamſi toto genere contra naturam ſint, ſed duntaxat morborum cauſæ putantur: atque id ſolùm dum partibus corporis incommodant. Non enim ſi tanta capacitate quanta eſt cæci inteſtini, citra partis offenſionem contineantur, morbum efficient. Ad hæc neque humores ſi putreſcant in venis, morbum inferent actionémve lædent, niſi partes effectrices contagione prius attingant labefactentque. Ad hunc modum febris intermittens, morbus comitialis, hydrophobia, aliique morbi complures cauſam intus habent in quiete & interuallo otioſam, & quæ non niſi quum partes laceſſit morbum excitat. Ex his, opinor, ſatis intelligitur multa contra naturam, atque adeo ipſam necis cauſam interdum conſopitam in nobis contineri, ſine vlla offenſione, & proinde ſine morbo: quemadmodum & glā-

Q

τὰ ἴσχοντα, τὰ ἐνισχόμενα καὶ τὰ ἐνορμῶντα. Id eſt, continentia, contenta, & incitantia ſeu impellentia.

dium & arrhenicum nullò plerunque incommodo circumferimus. Hinc & multos qui iam diu mortis causam intus conclusam haberent, derepente nulloque antecedente morbo videmus mortem oppetere. Solùm igitur affectus contra naturam, qui in partis substantia consistit atque hæret, debet morbus censeri.

De affectu per consensum. CAP. IV.

Triplex morbus per sympathiam.

QVI igitur per consensum morbus existit, nec simpliciter nec absolutè morbus appelletur. Est nanque affectus contra naturam duplex, vnus partis proprius, alter per consensum. Ἰδιοπάθεια affectus est contra naturam parti insidens, eiusque proprius. Συμπάθεια affectus est contra naturam parti alterius vitio impertitus. Tribus is quidem modis fit. Vnus est quum pars aliquid præter naturam aliunde illapsum excipit. Sic è ventriculo aut humores tenues, aut corrupti vapores in caput sublati, modò mentis actiones interturbant, modò meningum distentione vel exesu dolorem excitant, modò oculis simulatas fictasque rerum imagines obiiciunt atque repræsentant, iis similes quæ per suffusiones cernuntur. Alter est quum facultas opifex in partem illabi & influere prohibetur, veluti spina inflammata vel obstructa, crurum resolutio incidit, omnisque illorum motus sensusque perit: & obstructis neruis opticis oculorum videndi actio concidit. Tertius per consensum affectus est, quum materia ad agendum necessaria accedere prohibetur. Exempli gratia, obstructis pulmonibus, aut resolutis costarum musculis, aut perforato thorace, quia non satis spiritus cum efflatu ad laryngem compellitur, vox quæ illius est actio aut supprimitur aut etiam perit. Quinetiam magna venarum quæ ad iecur sunt obstructio, impedit quo minus sanguinis fiat in omne corpus distributio, efficitque vt alimenti penuria langueseat corpus, tandemque atrophia contabescat. Iam verò quomodocunque seu naturalis seu animalis pars consensu laboret, affici ea quidem patique dicitur, quandoquidem & illius actio vel omnino perit vel quodammodo impeditur, minimè tamen idcirco ægrotat, neque ipsa illius affectio morbus est, quòd parti non insideat: quare nec illi remedia adhibentur, nec si adhibeantur, magnopere iuuent. Itaque si cui parti morbus inest, necessariò illius actio læditur: at non contrà. Non enim si partis actio læditur, statim etiam consequitur illam morbo teneri. Porrò autem pars quæ diutius ex alterius consensu laborauerit, quandoque proprium inde contrahit affectum, fitque ex sympathia idiopathia. Hic verò quanquam proprius est affectus, non tamen primigenius, sed secundarius & posterior. Illum Græci πρωτοπάθειαν, hunc δευτεροπάθειαν ἢ ὑστεροπάθειαν dixerunt. Ita quidem ex morbo subinde morbus nascitur, atque idem plerunque morbus est & morbi causa. Hæc quidem de morbi notione satis.

Tum sanitatis, tum morbi amplam esse latitudinem, & inter hæc neutram constitutionem interuenire. CAP. V.

EST animal tam firma corporis constitutione nasci, tamque iustis viuendi legibus contineri seruarique potest, vt vitam ad extremum senium integra atque incorrupta sanitate ducat: hanc tamen decursu & ætate progrediente mutari necesse est, & varias ac multiplices mutationes sustinere. Sed neque omnium qui sani degunt, vna est eademque constitutio: nec vna igitur sanitas. Quinetiam hominis cuiusque sanitas, aëre, cibo, potu, somno, vigiliis, motu, balneis, ira, dolore, aliarumque causarum vi & impetu lacessita, plerunque commutatur, vt perspicuum esse debeat amplo illam spatio contineri. Iisdem rationibus intelligitur, neque morbum angusta latitudine circumscribi: nec eadem constitutionis pernicie eum periclitari, qui nunc primùm in morbum incidit, atque eum qui extremum vitæ diem breui conficiet, nec denique morbos omnes peræquè graues existere. Itaque corporis partisve absoluta & exquisita symmetria quæ ad summum peruenerit, summa est sanitas. Quæ ab hac paulùm deficiens constitutio, nec actionibus nostris

nocua

nocua est, nec animali manifestè grauis, sanitas etiamnum est, at non perfecta. Quæ dein eò vitii processit vt iam homini conspicuè molesta sit, eiusque functiones grauiter offendat, morbus est, qui sensim ingrauescens tādem ad extremum, quod mors est, perducit. Inter has media quædam interiecta est vtrinq; obscura: quæ idcirco nec sanitas, nec morbus, sed neutra est constitutio. Neutrius enim est particeps, & neutrum corpus reddit nec sanum nec ægrum, sed inter vtrunq; quodammodo medium. Argutas quidem & multiplices huius verbi potestates nonnulli percensent, sed profectò rei medicæ parum vtiles, & quæ interpretes in varios sophismatum labyrinthos præcipitarunt. Neutra hæc constitutio latitudine circumscribitur in tres ordines distincta, in neutram obscurè sanam, neutram obscurè ægram, & neutram quæ inter has verè media interuenit. Omnes conspicuè elucent, dum vel ex sanitate in morbum, vel ex morbo in sanitatem transitus est. Exquisitè medium ab vtroq; extremo quamplurimū distat. Quod vna parte sanum, altera ægrum existit, haudquaquam neutrum, sed ægrum appellauero. Aristoteles sanū ex integritate actionum, ægrum ex quauis offensione dimensus, nihil inter hæc medium constituit, sed priuantia fecit, perinde atq; videns & cæcum. Omnis porrò corporis constitutio, tum sana, tum neutra, tum ægra in tres dispartitur ordines, vt sint totius humanæ vitæ constitutiones nouem. Extrema quidem maximè cōtraria sunt, integerrima sanitas & mors. Qui ab illa sensim ad mortem deducetur, has omnes vitæ constitutiones subibit, quæ hac sibi serie cohærent. Optima sanitas, bona sanitas, sanitas leuis & parum firma: neutra constitutio ad sanitatem propensa, neutra absoluto sermone, neutra ad morbum inclinans: morbus simplex & leuis, morbus grauis & mediocriter periculosus, morbus grauissimus & maximè periculosus. Hæc proximè mors sequitur vltima rerum linea. Quæ omnium media consistit, indiuidua est: cæteræ ampla latitudine excurrunt, quas terminis exquisitè discernet peritus artifex. Hæ quidem non in varias species disiectæ sunt, sed solo gradu ordineq; distant.

Cuiuslibet constitutionis corporis ordines sunt tres.

Prima summaq; morbi genera. CAP. VI.

QVONIAM quidem morbus omnis in parte aliquā corporis penitus insidet, consentaneum est primas illius differentias ex partium differentiis constitui. Partes verò duplices sunt, aliæ similares, organicæ aliæ. Morbus qui partis similaris eucrasiam naturalemque constitutionem peruerterit, similaris appellatur, organicus qui instrumenti rationem & symmetriam infregerit. Quum autē vtrique parti commune sit, vt particularum continuatione earumq; coagmentatione & adhæsu consistat, harum dissolutio vtriusque morbus est, & vtriusque functionibus peræquè incommodat. Itaq; prima summaq; morbi genera tria omnino sunt, similaris, organicus, & communis, qui vnitatis solutio dici cōsueuit. Atque hæc non ex morbi essentia, sed ex partium varietate deprompta sunt.

Similaris morbi differentiæ. CAP. VII.

HORVM verò inferiora genera speciesque veræ ac propriæ, ex vitiorum quæ contra naturam parti insident, ducuntur generibus, seu ex modis quibus pars vnaquæque de optimo & naturali statu decedit. In parte similari tria spectantur, materia, temperamentum & forma, quæ totius est summa perfectio. Horum trium naturalis constitutio & symmetria sanitas est: vniuscuiusuis igitur immoderatio & ametria quæ contra naturam euaserit, morbus censeatur. Materiæ morbus est immoderatio, temperamenti intemperies, formæ corruptela: atque hæc in similarem partem incidunt. Huius proinde morbi tres existunt, materiæ immoderatio, intemperies, & formæ seu totius substantiæ corruptela. Tria quidem in similari parte distincta contineri, totamque substantiam à materia & à temperamento secerni, propria esse vniuscuiusque vitia, tres hinc oriri similaris morbi differentias, alio opere pluribus demonstraui. Iam verò intemperies octo numerantur, quatuor simplices, calida, frigida, humida, sicca: coniugatæ totidem, calida & sicca, calida & humida, frigida & sicca, frigida & humida: quæ

Partis similaris morborum tres differentiæ.
Lib. de abdit. causis.

quum exuperant, actionesque manifestè lædunt, morbi fiunt. Aliàs hæ puræ existunt, aliàs ex humorum vel intemperatorum, vel putridorum vitio prodeunt.

Materia morbi.

Materia immoderata, mollis est aut dura, laxa aut astricta, tenuis aut crassa, rara aut densa: hæcque illius vitia morbi sunt. Totius verò substantiæ nomine & insitum spiritum, & diuinum illius calorem, & facultates ipsamque formam complectimur.

Totius substantia morbi.

Totius substantiæ morbi sunt, qui partium substantiam primùm & per se oppugnant. Horum alii manifesti sunt, alii occulti. Manifesti qui partium corporisque substantiam manifestis ex causis demoliuntur: eiusmodi sunt vlcera maligna, phthisis, iecoris, lienis aliarumque partium putredo, ex primarum qualitatum intemperie nata. Et spiritus innati dissolutio per vigilias, labores, inedias, atrocesque dolores: & natiui caloris extinctio in strangulatu vel in penetrabili extremoque frigore. Occulti morbi sunt qui cæcis ex causis totam substantiam oppugnant. Eorum alii venenati, alii contagiosi, alii pestilentes.

Pestilentes morbi.

Hi ex aëre cœlestium corporum viribus inquinato suscitãtur, vt febris pestilens, vt carbunculus, & pestilens bubo: hique grauiores appellantur. Sunt & alii leuiores, vt exanthemata tum rubra tum purpurea, quæ summa cute maculis minimè extuberantibus efflorescunt: & ecthymata, quę pituitę eruptiones dicũtur: atq; vtriq; consueti sunt. Præter hos nonnunquam alii emergunt insolentes, nouis & inauditis ex causis orti, vt paraplegia quædam Hippocrati dicta, vrentes ardores, grauedines anhelosæ, sudorifica febris, quibus nostro seculo regiones plurimæ percussæ & afflictæ sunt: alios verò alia secula protulerunt, qui veterũ obliuione obruti extinctive iam sunt, alios futuris seculis posteritas animaduertet, quum noue syderum concursiones permistionesque illorum effectrices obtingent.

Contagiosi.

Contagiosi morbi externi cuiusdam veneni occursu & contagione inferri solent, vt stupor à torpedine pisce vel ab opio, & hydrophobia, & qui scorpionum bestiarumque virulentarum morsu aut telorum ictibus infliguntur. Huius quoq; classis sunt lues venerea, elephantiasis, quiq; ex horum confusione oriri possunt.

Venenati.

Venenati morbi ex veneno aut intus genito aut assumpto originem ducunt. Ex intus genito morbus comitialis, strangulatus vteri à putri semine, syncope ex putrido sanguinis grumo, cordis quædã palpitatio. Ex assumpto veneno morbi eius veneni naturam imitantur, quod totius substantiæ dissidio nobis est infensum: eiusmodi sunt, quos aconitum, taxus, ephemerum, cantharis, lepus marinus, huiusq; classis plurima intulerunt. Has quidem differẽtias omnes similaris morbi genus vnum complectitur, quas à veteribus magna artis iactura aut prætermissas aut perperam ad intemperiem simplicémve putredinẽ relatas fuisse miror. Ita igitur quasi figura descriptæ sunt omnes similarium morborum differentiæ, luculentius tamen posthac sigillatim explicandæ.

Instrumentarii morbi differentia. CAP. VIII.

PROPRIA instrumenti cuiusque ratio est figura conformatioq; ad suum munus obeundum aptissima. Ab hac & cranii & spinæ dorsi os instrumentum nuncupamus, etiamsi compositione simplex & similare existat. Neque tamen musculi portio, quæ carnis, venæ, arteriæ, & nerui nonnihil retinet atque dissimilaris est, instrumenti nomine digna sit, quandoquidem figuræ concinnitas perempta est: rudis enim & informis restat, minimè apta perfungendis muneribus. Est & certa instrumenti cuiusque magnitudo, extra cuius limites quodcunq; egreditur, vitiosum censetur. Adhæc verò quę dissimilaria vocantur instrumenta, similarium partium ex quibus constant certum definitumque numerum sortita sunt. Hasq; partes aptè inter se cohærere, sibiq; consentire, & bene collocari necesse est. Itaq; quod ad proprias functiones instructum & accommodatum est instrumentum, conformationem, magnitudinem, partium numerum, earumq; situm naturæ legibus conuenientem obtinet.

Instrumentarius morbus quadruplex.

Horum symmetria & naturalis constitutio, instrumẽti sanitas est: vniuscuiusq; vitiũ immoderatius morbus est instrumentarius. Cuius idcirco quatuor sunt differentiæ, vna conformationis, altera magnitudinis, tertia numeri, quarta collocationis siue situs vitiũ. Hęc aũt denuo

concidun-

conciduntur etiam minutius. Quum enim conformatio aptaque ad opus figuræ concinnitas in multis posita sit, ex multisque constet, ex figura, ex meatu, ex cauitate, ex læuitate aut asperitate, vnaquæque horum permutatio, & de statu naturali decessio, instrumenti morbus dicenda. Figuræ morbo tenentur vacij, qui- *Figura vitia.* bus foras, & varii, quibus intrò crura contorquentur: & quibus caput vel rotundum vel oblongum nimis est. Meatuum per quos feruntur distribuunturq; contenta, morbus est dilatatio nimia, qualis est pupillæ in oculo, & venæ in varice, & arteriæ in aneurysmate. In hoc genere dilatationi opponuntur astrictio & obstructio. Astrictio, quum meatus ab externa causa angustiores euadunt, vt spiraculorum cutis densitas atq; conniuentia ex siccitate, vt asperæ arteriæ & œsophagi coarctatio ex premente angina. Obstructio, quum meatus ab incidente intusq; hærente materia quasi infarcti angustiores fiunt: quod vitium non modo cuti, sed & venis, & arteriis, & intestinis, ductibusque omnibus frequens inesse solet. Cauitatis (quæ excipiendi continendique gratia comparata est, hinc sinus & receptaculum appellata) morbi sunt, nimia capacitas, vt ventriculi, thoracis, & scroti amplitudo: & coarctatio immodica, vt thoracis depressio, quæ ad phthisim deducit, ventriculi inducta medicamentorum vi tanta astrictio, vt idoneam cibi copiam excipere nequeat. Illius quoque morbus est repletio, vt quæ est ventriculorum cerebri in apoplexia, vteri in mola, vesicæ in calculo: neque tamen cum Auicenna calculum ipsum morbum dixeris, vt neque telum corpori infixum, neq; humorem crassum venas obstruentem, sed duntaxat morbi causam: ipsa verò calculi constitutio, & vesicæ repletio (quemadmodum & obstructio) morbus instrumenti habendus est, impediens ne vesicæ capacitas satis multam vrinæ copiam excipiat contineatq;. Læuitatis morbus est, quum læuis & lubricus aut ventriculus euaserit, aut vterus, quæ vt firmiùs continerent natura quodammodo aspera conformauit. Asperitatis morbus est in tracheia arteria, quum nimiopere exasperata raucitatem infert. Atq; hi quidem morbi idoneam instruméti conformationem labefactant. Magnitudinis autem morbus est, quum *Magnitudinis.* pars aliqua aut supra conuenientem naturæ modum increuit, aut infra substitit: vt linguæ tanta moles quæ ore comprehendi nequeat, capitis vastitas, crus quale in quodam visitur reliquo corpore grandius. Huc quoque pertinét linguæ breuitas, capitis, digitorum, crurumque concisa atque minuta quantitas. Hæc autem vitia vel ab ortu nobis adnata sunt, vel ab alimenti exuperantia penuriáve contrahuntur. Quæ verò ex humorum influxu processerunt, non huc, sed ad tumores præter naturam referri debent, quos statim dicemus morbos esse compositos. Numeri morbus tum in exuperantia, tum in defectu consistit. Exupe- *Numeri.* rantia quidem vel est rei naturalis, vt sexti digiti, vt tertii testiculi, quem omnibus cuiusdam familię superare nouimus: vel est rei toto genere preter naturam, vt verrucę & calli. Defectus est solius rei naturalis, quę vel ab ortu deest, vt quum quis mancus nascitur, vel postea detrahitur, vt manus amputatio, idque siue partim, siue omnino deest. Quum pars quędam ab instrumento penitus eximitur, solius numeri morbus est, qui in instrumenti residuo dicitur inesse: execto enim digito numeri morbus residet in manu. At dum non prorsum & radicitus, sed veluti ex dimidio pars resecatur, tum numeri tum magnitudinis morbus existit; idemque affectus sub vtroque genere comprehenditur. Compositionis porrò *Compositionis.* morbi sunt & in situ & in consensu. In situ quidem artuum luxatio, dentes exerti & prominentes, omenti vel intestini in scrotum prolapsus, manus scapulis adnatæ, vt in ea muliere quæ sine brachiis oberrat. In consensu, quum mutua partium societas & connexio peruertitur, vt in strabismo. In hoc genere vitium est, quo vel digiti, vel oculorum palpebræ, vel podicis, vel vuluę, vel oris labra cohęrent, idque siue ab ortu, siue ab vlcere. Hoc nonnulli vitiatam continuitatem appellarunt, & sub genere morbi communis malè sunt complexi.

Tot sunt igitur organicorum morborum differentiæ.

De morbo communi, qui eſt continui ſolutio. CAP. IX.

ILLVD arctè tenet accurateq; defendit Auerrhois, continui ſolutionem propriè partis eſſe ſimilaris, partemque organicam non alia ratione diſſolui, quàm quòd illius oſſa, nerui, fibræ, venæ, arteriæ, aut ſecentur aut diſrumpantur. Eam quoque diuulſionem cutis à neruo, aut nerui à vena, aut ab oſſe, quæ aut in manu aut alio fit inſtrumento, non continui ſolutionem appellat: ſed vitium compoſitionis atque conſenſus, eamq; morbum ſtatuit organicum: quoniam totam inſtrumenti rationem ex ſimilarium partium connexione deducit. At turpiter ille fallitur: quandoquidem (vt ipſi aliquãdo demonſtrauimus) vera inſtrumenti ratio eſt conformatio, à qua & venam & arteriam inſtrumentum appellamus. Quoniam igitur continui ſolutio rei figuram & conformationem vitiat ac peruertit, ipſa quidem per ſe & primum inſtrumenti morbus eſt: huicq; perinde atq; ſimilari per ſe accidit. Solutioni continui varia ex partium differentiis nomina, poſuerunt. Oſſis enim ſolutio tranſuerſa, fractura dicitur, recta verò, fiſſio. Cartilaginis quæcunq; ſit ſolutio nomen nondum inuenit. Nerui ſolutiones ſunt punctura, & inciſio in tranſuerſum, & fiſſura in rectum, & contuſio. Venæ & arteriæ ſolutiones ſunt, oſculorum apertio & dilatatio, inciſio in trãſuerſum, & fiſſura in rectum. Membranarum omnis ſolutio ruptura dici ſolet. Cuius leuior ſolutio ſolam epidermidem diuellens excoriatio eſt, at quæ in veram cutem aut altiùs in carnem penetrat, aut vulnus eſt aut vlcus. Cor ex partibus omnibus vnum nullam ſolutionem tolerat quin continuò animans morte extinguatur. Aliæ complures extant tum ſimilarium, tum organicarum partium ſolutiones, quas quum necdum vſus nominibus propriis notauerit, communi totius nomine appellamus. Hæc ſumma ſunt genera, hæ differentiæ, in quas morbi omnes quicunque modo vllo corpus exercent, referri coniiciq; debent. A pleriſque autem dubitari video de flauitie aut rubore ceratoidis tunicæ, qui omnia ante oculos propoſita aut flaua aut rubra exhibet, oculiq; videndi actionem peruertit. De aurium quoque tinnitu, qui cùm magnus eſt, auditionem impedit: de fœtore narium, qui odorandi vim interturbat: deq; linguæ amarore, qui guſtatus iudicium corrumpit. Hæc quidem vitia alii ad nouum morbi genus referunt, quod ſecundæ qualitatis morbum appellant: alii ad intemperiem, quandoquidem ſecũdæ qualitates ex primis ortæ proceſſerunt. Cæterùm in maxima rerum ignoratione vtriq; verſantur: illa quippe non morbos, ſed ſymptomata eſſe apertiſſimæ rationes conuincunt. Nam ſi fortè actionem labefactant, non tamen proximè, ſed noui cuiuſdam morbi interuentu. Sic profectò ſymptoma plerũq; nouum morbum accerſit, eiuſque fit cauſa: quemadmodum vehemens dolor aut vigiliæ ventriculi concoctionem impediunt, non per ſe quidem, ſed quòd frigidam intemperiem ingenerẽt. Si qui porrò ſortibus, incantamentis, aliiſve perditis magiciſq; artibus, aut etiam diuinitus morbi infliguntur, huius inſtituti limites tranſcendunt: atq; tametſi cauſam omnino trans naturam habeant, poſſunt tamen ſinguli (quia in aliqua corporis parte conſiſtunt) in ſua quæque genera refundi. Ita quidem de ſingulis percontamur, vt diſcuſſa ambiguitate, res ipſa clariùs eluceat, nec locus ſit incurſantiũ cauillis. Hactenus traditæ ſint ſimpliciũ morborum differentiæ.

Solutionis continui appellationes variæ.

De compoſitis & implicitis morbis. CAP. X.

Morbus qui vnus, & qui plures.

CORPVS aliàs vnus, aliàs multi morbi exercent & infeſtant. Vnus morbus appellatur qui in vna eademque corporis parte conſedit, ſiue vni ſiue multis actionibus officit & incommodat: eiuſmodi eſt ventriculi intemperies, quæ non vnam aliquam, verum omnes pariter illius naturales functiones ſubuertit. Febris quoq; vnus eſt morbus: licet enim partes omnes corporis ſimilares occupet, quoniam tamen ex his aptè inter ſe continuatis atq; connexis vnum corpus efficitur, vnus quoque omnium morbus cenſetur. Neque tamen febris in toto corpore, vt quod organicum eſt, primùm & per ſe inſidet, neque illius niſi ex accidenti morbus eſt. Cæterùm inflammatio pedis & inflammatio manus vnus morbus nõ ſunt, quia tametſi ſpecie ſimiles, nulla tamẽ continuatione iungũtur

& cohærent. Iam euidentiùs multi ſunt & diuerſi, iecoris inflammatio, & renum vel lienis obſtructio: quippe qui & generibus & partibus diſcreti ſeiunctiq; ſunt. Morbus vnus duorum eſt generum: aut enim ſimplex eſt aut compoſitus. Simplex qui vnius duntaxat ſimpliciſque generis naturam accepit, ſiue in ſimilarium, ſiue in organicorum ſit ordine: vt calida intemperies, vt renum ſimplex obſtructio. Hic rurſus modò ſolitariùs, modò comitatus exiſtit. Quum nulla eius efficiens cauſa præſens adeſt, nullumque graue ſymptoma, quod ad ſe curantis conſilium reuocet, tum ſolitarius eſt morbus, vt intemperies ſimplex. Comitatus verò quem præſens & continẽs cauſa intus fouet atque alit, vt obſtructio: aut quem horrendum ſymptoma conſequitur, vt nephritis aut dolorem immaniſſimum aut ſyncopen inferens. Hæ differentiæ non modò ad ſimplicem morbum, verumetiam ad omnia, tum compoſitorum, tum implicitorum, diſtinctorumq; genera pertinent & accõmodantur. Compoſitus morbus appellatur qui ex multis eidem parti inſidentibus & quaſi connexis concreuit vnuſque factus eſt, vt ventriculi intemperies calida & intemperies ſicca, quæ vnam vt coniugatam, ita & compoſitã efficiunt. Sic ex vlcere & intemperie calida ſi in eadem ſunt parte, morbus fit vnus iſq; compoſitus. Quum ab ictu violento depreſſus ſimulq; factus eſt naſus, figuræ quidem vitium eſt & naris obſtructio, ex quibus compoſitus eſt morbus: quemadmodum dimidii digiti, vel dimidiæ linguæ circumciſio, ex numero & magnitudine componitur. Quum carneũ tuberculum vt nariũ polypus interiori canali adnaſcitur, obſtructio fit & morbus in numero, vnus quidum morbus ſed cõpoſitus, aut certè vnicus affectus, qui duorum morborum rationẽ obtinet. Manifeſtè compoſiti morbi ſunt, phlegmone, œdema, ſcirrhus, aliiq; tumores præter naturã: in his enim & intemperies eſt, & vitiata partis figura, plerunq; & continui ſolutio. Tot igitur morbus vnus differentias habet. Multos porrò morbos dicimus, qui multas variaſq; partes occupant. Atq; hi aut implicitiſunt, aut connexi, aut diſiuncti. Impliciti quum variæ partes quibus inſident in communem vſum aut functionẽ conſpirant. Inuoluuntur enim & complicantur, quia vni eidemque functioni incommodant: vt pleuritis & aſthma; horum enim ſocietate & concurſu communia quædã emergunt ſymptomata, quæ vix explicari diſiungive poſſint: vt tuſſis, vt difficilis reſpiratio. Conſequentes aut connexi morbi ſunt, quorũ prior poſterioris eſt cauſa. Id bifariã fit, aliàs ex ipſa morbi natura, quemadmodum pleuritim neceſſariò & proximè febris conſequitur, eiq; connexa eſt: aliàs ex partium conditione, quarum vna cum altera affectum communicat. Id autem trifariam accidit. Primùm ex communi partium ſocietate, qua affecto ventriculo cerebrum per neruos, & affecto vtero mammæ per venas vitium contrahunt. Deinde ſitu proniore, quo renum vitia in veſicam, & capitis excrementa in pulmones, in ventriculũ, in neruos & in articulos procedunt, illincque ortum habent aſthma, tuſſis, paralyſis, dolor articularis. Tertiò partium robore, quo validior atque nobilior in imbecillam atque ignobilem excrementa ſua deponit: vt malè affectum iecur in ventriculũ, in inteſtina, in alas & inguina, in omne denique corpus: eadem ratione illius inflammationem dyſenteria, & ſcirrhum hydrops inſequitur. Ita quidẽ conſequentes hi ſunt, vt prior poſterioris cauſa ſit, non ſua eſſentia, nec proximè, ſed excrementorum & defluxionis interuentu. Hos idcirco & connexos dicimus, quòd niſi ſublato priore vix poſterior eximi poſſit. Qui morbi commutatione quadã ſibi ſuccedunt, & quorũ prior in poſteriorẽ abit, conſequentes quidẽ, at raro connexi dicuntur, quòd rarò prior ſit poſterioris cauſa. Hoc modo pleuritim nulla connexione ſequitur peripneumonia & phrenitim lethargus, & colicum dolorem paralyſis. Diſiuncti ſeparatique morbi ſunt, qui in diſtantibus ſeiunctiſque partibus conſiſtunt, quarum nec functio nec vſus eſt communis, nec vna alteri affectum confert & impertitur: vt pedis vlcus & renum obſtructio, linguæ amputatio & pedis luxatio. Partis autẽ appellatione nõ eam quã aliquãdo preſsè & anguſtè definiuimus, ſed omnem ſubiectam ſedem ſignifico, in qua quaſi confuſi affectus conſederunt. Quum igitur complures morbi in eandem prorſus ſedem concurrent, cõpoſitus

Solitarius morbus & comitatus qui.

Compoſitus morbus.

Multi morbi impliciti.

Connexi & conſequentes.

Separati.

Multifariã morbi componuntur. erit morbus,aliàs minimè. Multiplex autem eſt morborum compoſitio. Interdũ enim ſimilaris ſimilari permiſcetur, vt calida intemperies ſiccæ, ex quibus con-iugata fit intemperies: interdum ſimilaris communi, quum vlcus eſt cum calo-re. Tertiò inſtrumentarius inſtrumentario: vt in digito qui ſupra modum incre-uit ſimulque diſtorquetur. Quartò inſtrumentario communis: vt quum acce-pto vulnere manus inuertitur. Quintò ſimilaris inſtrumentario: ſic ventriculi aut manus phlegmone, id eſt rubens renitenſque tumor, vnus morbus eſt, vt & affecta ſedes vna, ſed is ex intemperie, ex vitiata figura & ex latente continui ſo-lutione compoſitus. Apertius verò tria morborum genera componũtur, quum phlegmone manifeſtò vlceri accedit. Poſterioribus modis compoſitus morbus nón in ſolo inſtrumento, non in ſola parte ſimilari, ſed in vtroque collocatur ſe-demq; habet: atq; idcirco vtriuſq; actionẽ primùm,& per ſe ſubuertit, quanquã id ratione diuerſa. At verò in oculo ceratoidis eroſio, rhagoidis exitus, pupillæ diſtortio, & apparens ſuffuſio, quanquã vno eodemq; tempore conſiſtũt, nequa-quã tamen vnũ conſtituũt compoſitum morbũ: ſed ij verè impliciti ſunt, quia di-uerſis partibus quũ inſideãt, vni eidemq; obſunt videndi functioni. Vniuſcuiuſq; particulæ quæ ad inſtrumenti ſtructuram pertinet vitiũ, totius inſtrumenti mor-bus cenſetur, quemadmodũ ſanè & pleuritis,& nephritis,& arthritis, totius ſunt corporis, licet non in toto ſint, nec eidem parti inhæreſcant. Sic ceratoidis ero-ſio & pupillæ diſtortio oculi ſunt morbi, at nec in toto nec in eadem parte ſiti. Partes quibus inſident inſtrumentum vnum conſtruunt,non tamen earum mor-bi compoſitum vnum efficiunt: alioqui fateri cogemur, pleuritim, nephritim, & pedis luxationem vnum totius corporis compoſitum eſſe morbum. Quan-quam autem hæc vera ſunt,tamen qui in ſimilari parte morbus eſt, non primùm, ſed ex accidenti debet inſtrumenti morbus cenſeri. Dum enim manus calida in-temperie vel inflammatione citra tumorem laborat, nec inſtrumentum lædi-tur,nec vllus in eo morbus eſt. Vndénam igitur, aut cur illius actio periit? quòd inſtrumentum ad agendum indigeat ſubſidio & bona conſtitutione partium ſi-milarium, ſine quibus nihil efficiat. His ergo offenſis inſtrumentum rectè ne-quit functionem ſuam obire: ac tum inſtrumenti functio ſubuertitur, eo tamen haudquaquam primùm ac per ſe affecto: quod etiam ſuprà de affectu per conſen-ſum confirmauimus. Licet autem morbus hic ſimilaris inſtrumenti functionem ſecundariò lædat, nulla tamen ratione contrà poteſt morbus inſtrumentarius ſi-milari parti officere. Neque morbus ſimilaris quòd inſtrumenti actionem ſecun-dariò lædat, idcirco morbi cauſa eſt: quanquam enim cauſa omnis ſecundariò & per accidens actionem lædit, non tamen contrà quicquid ſecundariò actionẽ lædit, morbi cauſa ſtatuitur.

DE MORBORVM CAVSIS.

Cauſarum genera & differentiæ. CAP. XI.

Ἡ αἰτιολογία. VT Philoſophi, qui rerum omnium contemplationi dant ope-ram, quàm acerrimè in cauſarum inueſtigatione notitiaque verſantur, quòd nullius rei queat haberi cognitio, cuius igno-rata ſit origo: ita & medicis, qui omnia in corporis commodi-tatem vſumque referunt, in primis neceſſaria eſt cauſarum quæ morbos effecerunt obſeruatio, ſine qua neque morbos præ-cauere neque curare licet. Cauſæ quidem genitis ex ſe morbis adeò con-ſertè contexteque cohærent, vt hos aſſiduò foueant atque conſeruent, ne-que vnquam morbi poſſint cauſis manentibus deleri. Quibus non illa em-piricorum temeraria & fortuita, ſed rationalis medendi via curæ eſt, ij efficien-tes illas conſeruanteſque cauſas primùm demoliri & circuncidere contendunt, vt his ſublatis facilior reliqua ſit morborum curatio. Itaque cauſæ omnes peruc-

ſtigandæ,

ftigandæ, quæ ad morborũ cognitionem curationemq́; in primis ſint neceſſariæ. Earum autem genera quatuor ſunt philoſophis, materia, forma, efficiens atque finis. [*Quatuor cauſarum genera.*] Naſcentis morbi ſubiecta materia eſt humanum corpus, in quo (vt ſuprà demonſtraui) penitus is inſidet: quemadmodum & in ære, hominis aut equi effigies. Nõ enim (quod multos fefellit) vitioſus humor ſubiecta eſt morbi materia: quanquam efficiens illius materia quodammodo dici poteſt. Forma eſt morbi ſpecies in materiã impreſſa inductaq́;. Finis actionum læſio & interitus. Efficiens cauſa omnium certè præſtantiſſima atque princeps eſt quæ corpus immutat, deq́ue optimo ac priſtino ſtatu deturbat. Hæc eſt cuius differentias atq; vires ſcrutari conſilium eſt. Humanum corpus aliàs à ſeipſo ab infitiſq; principiis, aliàs externarum rerum iniuria laceſſitur: hinc efficientium cauſarum duo fiunt ſumma primaq́; genera: aliæ inſitæ ſunt nobis & congenitæ, quas ab ipſo iam ortu accepimus: aliæ aduentitiæ, quæ in nos iam editos extrinſecus inuadunt. Inſitarum aliæ naturales, præter naturam aliæ: vtræque verò aut ex parentum ſemine, aut ex materno ſanguine profectæ. [Τῶν νόσων αἰτία δ. Πλά. τὰ μὲν γὰρ ἔνδοθέν ἐστιν ἐξ αὐτῶν ἡμῶν ὁρμώμενα, τὰ δὲ ἔξωθεν.] Naturales temporũ ætatumq́; decurſu ſenſim nos immutant, & ſine ſenſu in extremum ſenium mortemq́; deducunt. Hoc genere eſt primordiorum, ex quibus conſtamus, repugnantia, & inſiti noſtri caloris efficientia, qui tametſi nos quoad viuimus alat, tueatur & regat, nos tamen etiam tempore mutat & conficit, alios quidem ocyùs, alios ſegniùs, vt ſua cuique ſtata eſt vitæ periodus, quam vix quiſquam naturæ legibus conficit. Præter naturã inſitæ nobis cauſæ dicuntur, quæ vel ex ſeminis vel ex materni ſanguinis vitio exortæ morbos tandem nobis accerſunt. Quale parentum maximeq́; patris ſemen obtigerit, tales euadunt ſimilares ſpermaticæq; partes. Bene temperatũ temperiem, calidum verò atque ſiccum, aut frigidum atque humidum ſimilem quoq; naturalem inſitamq́; temperaturam ſimilaribus partibus inurit. Quocunque etiam morbo pater quum generat tenetur, eum ſemine transfert in prolem: quandoquidem ex corpore vniuerſo (vt aliquando demonſtrauimus) deciſum ſemẽ, tum morbi tum cauſæ eius vim in ſe continet. Sic ſenes & valetudinarii, imbeciles: nephritici, arthritici, & epileptici filios vitioſa conſtitutione gignũt, qua tandem in morbos ſimiles, hæreditarios idcirco nuncupatos, incurrant, vt parentibus liberi ſuccedant, non minus morborum, quàm poſſeſſionum hæredes. [*Morbi hæreditarii.*] Quin etiam maternus ſanguis primũ fœtus alimentum, altera eſt temperamenti conſtitutioniſq; cauſa, atque is ſua etiam vitia, at leuiùs quàm ſemen in corpus inſerit. Hinc maxima temperamenti vis atq; natura ex prægnantis conſtitutione ducitur: & cui cibo prægnãs mater plurimùm aſſueuerit, is futurus eſt fœtui iucundus, & vinoſa vinoſum, & quæ medicamentis crebrò vtitur, fœtum profert in medicamenta propenſum. Sic & de morbis animaduertimus, ſi grauidam medio geſtationis tẽpore quartana febris adoritur, partum edi qui diu poſtea quartana febre conflictabitur: atque ſi nono ea menſe pleuritide prematur, prolem gigni in pleuritidem quoque procliuem: quemadmodum & eius cui abſceſſus ex aure octauo menſe proruperat, filium in omnem vitã habuiſſe purulentas aures. Vnde intelligi poteſt non modò prima conformatione ex ſemine, verùm etiam toto geſtationis tempore, tum ex materno ſanguine, tum ex aliis humoribus atq; alimentis morborũ procliuitates in fœtum contrahi. Maxima igitur ortus noſtri vis eſt, nec parum felices bene nati. Quamobrẽ præclarè humano generi conſultum videretur, ſi ſoli parentes bene habiti atque ſani liberis operam darent. Si enim agricolæ ſementem facturi purum ſemen & fœtum ſeligunt, experti frugem malam è marcido percipi, quanto id diligentiùs in procreandis liberis obſeruandum? Iam verò aduentitiæ cauſæ genitis nobis dum extrinſecus occurrũt, alias ſæpe in nobis excitant morborum opifices. Quocirca cauſarũ quæ in nobis iam editis morbos efficiunt, alia externa eſt, alia interior: hæc rurſum duplex, antecedens & continens, quæ & proxima dicitur: vt tres ſint omnes efficientes morborum cauſæ, externa quæ & euidens, antecedens, & continens. [Τῶν νόσων ποιητικὰ αἴτια, τὰ μὲν προκαταρκτικά ἐστι, τὰ δὲ προηγούμενα, τὰ δὲ συνεκτικά.] Euidens quæ extrinſecus aut corpori aut contentis vim infert. Continens quæ in corpore ſita morbo proximè adhæreſcit connexaq́; eſt. inflicti vulneris gladius idcirco

continens causa non est, quòd in corpore non consistat, licet proxima sit illi. Antecedens quæ in corpore prior continente, hanc efficit ac mouet. Euidentes omnium primæ maximeque necessariæ sunt, ex quibus cæteræ ortæ defluunt. Illas vulgus in primis sectatur, quas & vetustissimi medici solas animaduerterũt, obscuris (vt inquit Celsus) ab arte reiectis.

Causarum consertio & consecutio.

Ea porrò est adhæsio copulatioque causarum, vt continens ex antecedente, antecedens ex euidente defluat: quumque omnes continuatione quadam & serie connexæ sunt, ordine prima est euidens reliquarum effectrix, postrema est continens: quotquot inter has mediæ intercedunt, antecedentes appellantur. At non omnis morbus tribus ex causis necessariò ortum habet, sed aliàs ex duabus, aliàs ex vnica. Quum cibi potusq; immoderato vsu summa cumulatur venarum plenitudo, quæ has tandem adeò vel diducat vel disrumpat, vt pleuritis insequatur, pleuritidis euidens causa est: cibi immoderatio, plethora, venarum ruptio vel diductio, & sanguinis effluxio causæ dicuntur antecedentes, omnes in corpore positæ. At sanguinis copia lateri impacta putrescensque, continens tum illius tum comitis febris est causa. Si adstringentium balnearum vsu putrida febris accenditur, hæ causa sunt euidens: cutis adstrictio, prohibita transpiratio causæ antecedentes, hinc exorta putredo continens proximaq; causa.

Ignorata recentioribus causa continens.

Non possum autem in neotericorum quorundam errore conniuere, quos tantus stupor oppressit, vt nulla queant mentis contentione continentem causam à morbo internoscere. Hi ignorata maiorum doctrina sanguinem lateri impactum, pleuritim, humorumque putredinem, febrem appellant: quasi humores particulæ sint corporis, atque in his morbi insideant. At certè febris nulla in humore, nulla in spiritu; sed in corde corporisq; partibus tota inhæret: hoc tamen discrimine, vt in ephemera partium intemperies ex spirituum feruore pendeat: in putrida ex humorum putredine: in hectica primùm ac per se in partiũ substantia consistat atque defigatur. In his quæ dixi omnia causarum genera connexa videre licet. At quum ab australi flatu destillatio fertur in pulmonem, eius arterias obstruens, asthmaque ingenerans: aut quum motu immoderatiore calculus è rene deturbatus vreterem obturat, nephriticumque cruciatum mouet, duæ duntaxat causæ euidens & continens concurrunt: vnica verò eaque euidens, quum vulnus gladii ictu infligitur.

Externæ causæ necessitas.

Ex quibus intelligitur causam externam & euidentem in omni esse morbo necessariam, neque corporis neque causarum interiorum firmam constitutionem, nisi externarum graui impetu labefactari contaminariq; posse, & de naturali statu vnquam decedere: rursumque continentis quàm antecedentis necessitatem esse maiorem. Iam verò causarum morbos efficientium aliæ statuendæ sunt differentiæ.

Causa per se, & ex accidenti.

Earũ quippe vnaquæque interdum per se, interdum per accidens opus efficit & edit. Per se quidem, quum propriis insitisq; viribus proximè nulliusque interuentu id præstat: per accidens verò, quum aliud quippiam excitans & interponens idipsum agit. Aqua frigida corpori affusa id per se quidem & proximè nullius interuentu refrigerat: ex accidente autem calfacit, dum contracta densataque cute natiuum calorem foras erumpentem intrò repellit, qui dein intus collectus & coarctatus, multoque pabulo auctus, vi maiore in corporis summa remigrat recurritque. Intus verò scammonium vel rheubarbarum corpus per se calfacit: at calidam feruentemque bilem expurgans, accidente refrigerat.

Efficiens causa triplex.

Causa porrò omnis efficiens triplex existit: aut enim principalis est, aut adiuuans, aut sine qua nihil efficeretur. Principalis & perfecta, insita vi etiã sola id efficit cuius est causa. Adiuuans sola quidem nihil efficit, sed ad efficiendum adiumenta affert: hæ Græci συναίτια, id est causa adiuuans, & quasi concausa dicitur. Tertia efficiendi nullam planè naturam obtinet, neque quicquam in opus confert, sine ea tamen effici nihil potest. Sed hæc perspicuis exemplis illustranda sunt. In purgationibus quæ arte comparantur, causa principalis est medicamentum proprietate valens, adiutrix causa illius temperamentum calidum omnibus purgantibus concessum, quod & illorum vim corroborat adaugetque: in hoc etiam genere sunt quæcunque medicamento permista illius vim exacuunt, vt gingiber, nardus,

nardus, eiusque generis plurima. Causa sine qua nihil efficeretur, est natiuus nostcr calor, sine quo medicamenti vis sopita in actum haudquaquam erumperet. Et in morborum procreatione, dum frigida cœli constitutio destillationé prorita in articulos, principalis perfectaq; causa est frigida cœli conditio, & superuacuorum copia: adiutrix est humorum tenuitas: causa sine qua non efficeretur, est articulorum imbecillitas, & viarum per quas humor fluxurus est laxitas. In causis sine quibus nihil efficeretur, numerari solent locus, tempus, instrumentũ. Causa omnis quandiu operi assistit incumbitq; idipsum conseruat & auget: sublata verò nihil amplius quicquã efficit. Id eius opus aliàs persistit ac manet, aliàs omnino perit, idque vel breui vel multo pòst tempore.

Euidentium causarum genera. CAP. XII.

QVI firma corporis constitutione ortus & in lucem editus est, si nulla externarum rerum offensione lacessitur, incorrupta sanitate ad longissimum tẽpus vitam producet. At si illarum immoderatione concutiatur, optimum vitæ statum diutius retinere non poterit, sed tandem de illo decidet prolabeturq; in deteriorem, quem certè morbum appellamus. Naturalem igitur vitæ cursum complebit, qui turbulentis externarum procellarum fluctibus minimè iactabitur. At verò quotusquisq; toto vitæ curriculo ex his tutus emergit? Quem blandæ voluptatis illecebræ non aliquando irretiunt? Aut quem si moderatrix temperantia sedulò conseruauit, inconstans volubilisq; fortuna præcipiti casu non obterit? Difficile prorsus quæ vndique nobis intenduntur retia defugere. Discendę igitur res omnes & causę, quarum vi aut pristinum statum retinemus, aut in morbum incidimus. Harum aliæ necessariæ, quæ necessariò nobis ferendæ sunt, & sine quibus viuere non liceat: aliæ non necessariæ, quas declinare possumus. In necessariis sunt aër, in quo versamur, cibus & potus, motus & quies, somnus & vigilia, quæ excernuntur aut subsistunt, & animi perturbationes. Non necessariæ verò, gladii ictus, ruentis lapidis & bestiarum occursus, omniaque fortuita. Harum impetus cæci nec arte præuideri nec declinari possunt: illæ possunt, in quarum obseruatione ars versatur. Earum aliæ corporis sanitatem tuentur, aliæ depellunt, aliæ restituunt. Hinc efficientium causarum aliæ insalubres sunt, quæ corpus de bono statu deiiciunt, aliæ salubres. Hæ rursum duplices, vel quòd sanitatem conseruent, vel quòd deperditam restituant. Conseruant quæ moderatæ & corpori similes existunt: restituunt quæ sunt morbo contrariæ, & æqualiter atque is à mediocritate in diuersum deflexerunt. Hæc opinor perspicuum faciunt, eandem causam & insalubrem & salubrem dici, sed comparatè & quum ad varia refertur. Est enim causa ex eorum genere quæ ad aliud referuntur ac pertinent. Aër temperatus aliæq; causæ si æquabiles & moderatæ obtigerint, hominem temperatum & benè habitum, qualem acceperunt, tuentur ac seruant. Immoderatæ verò obteruntinferuntq; morbos. Quẽ porrò morbũ inflixerit aër impensè calidus ac feruens, eundẽ depellit sanitatemq; restituit frigidus, qui pari sit à medio recessu. Qui huic sanitatem restituit, eique salubris est causa, alteri morbum infert, causaq; fit insalubris. Efficientes hæ causæ triplices ad tres quoq; artis partes accommodantur. Conseruatrices quippe ad eam quæ sanitatem tuetur: salubres ad eam quæ morbis medetur. Solæ insalubres huc pertinent, de quarum viribus sigillatim dicendum.

Qua ratione ambiens aër corpora mutet, & causas interiores morbosque excitet. CAP. XIII.

OFFVSVM nobis aërem sanguine præditorum animantium natiuo calori & spiritui tum conueniens pabulum tum refrigerationẽm præstare, fumosaq; illius superuacanea excipere: his tribus ex causis eorum vitæ tuendæ cõseruandoque calori perfici in Physiologia diximus, vbi & illud animaduersum est, aërem nobis circumfusum arteriarum pulsu corporis vniuersi calorem, eum verò quem spirando ducimus, vnius maximè cordis calorem respiratione tueri

& cōferuare. Quoad viuimus neceſſariò ſpiritum de cœlo ducimus, nec animus ſine anima, nec anima ſine ſpiritu & aëre teneri conſeruarique poteſt. Inſpirati quàm circumfuſi aëris tanto maior & efficacior ad immutanda corpora vis eſt, quanto vberiùs & violétiùs intrò ſubit. Reſpiratione primum quidem os, nares, cerebrum, aſperam arteriam, pulmones, cor, omneſq; arterias is cōfertè implet, ex iis dein in omne corpus perflabile mox quaſi momento diffunditur. Quacunque is vel ſubſtantia vel qualitate præditus eſt, ea ipſa primùm ſpiritus, deinde humores, poſtremò partium ſubſtantiam afficit. Serenus, tenuis, purus, beneque temperatus, ſpiritus noſtros colluſtrat, ſanguinem attenuat, cor exhilarat, mentem ſerenat, corpus omne peruadens raritate diffundit, ſuſcitatoq; calore appetentiam, concoctionem, ſuperuacuorum diſſolutionem expurgationemq; procurat. Craſſus, denſus, caliginoſus, & aliena permiſtione inquinatus, ſpiritus obſcurat, ſanguinem & humores denſat atque labefactat, cor mœſtitia perſtringit, mentem obumbrat, corpus degrauat atque denſat: & oppreſſo atq; debilitato natiuo calore concoctionem lædit, ſuperuacuorumq; diſſolutionem cohibet. Qui porrò circunfuſus eſt nobis aër, in intima quæque penetrans contagione nos etiam immutat: neque nos ſolùm, verùm etiam ſolidiſſima quæque & inanima, vt ligna, vt lapides & metalla, quę aliter ſicco, aliter pluuioſo cœlo affici notamus. Tanta quidem vis eſt aëris per cuncta rerum meabilis. Huius autē quàm cæterorum vis maior & efficacior ad morbos infligendos, & plures temporum tempeſtatumque mutatione, aut ex ſalubri loco in grauem tranſitu, aut exorta intemperie, aut quibuſuis aëris inquinamentis, quàm victus mutatione morbis pulſantur. Is quippe vnus plurimos pariter attingit, cuius nō vt cæterorum incommoda facilè declines: in cor viſcus nobiliſſimum, in cerebrum, in corpus deniq; omne promptè penetrans ſuis vitiis omnia perfundit, acutorum ferè morborum author. Morborum verò hic opifex eſt vel qualitatum immoderatione, vel ſubſtantiæ vitio, vel ſubita inſolentique mutatione. Qualitatum intemperies calidior, frigidior, humidior, aut ſiccior, ſiue à regione, ſiue à ſitu, ſiue ab anni tempore, ſiue à cœli ſtatu talis exiſtit, ſpiritus, humores, ipſumque corpus immutat. Regio quidem temperata, locus editus, apricus, & perflatus, veris conſtitutio naturalis, ſtatus cœli placidus & tranquillus, vt perflante Fauonio, ſalubritatem bonamq; valetudinem tuentur, nec quicquam corpora permutant. Regio feruida & æſtuoſa, locus Auſtro Solique expoſitus, æſtas ignea & torrida, auſtrinus cœli ſtatus, ſpiritus inflammant, ſanguinem & humores ardoribus extorrent, bilem augent & exacuunt: quibus ex cauſis morbi plurimi hique acuti ſuſcitantur. Sed & poros referant patefaciuntq;, corpora laxant & extenuant, eorum ſubſtantiam, calorisque natiui vim diſſipant: & ſi diu perſeuerant, ſenium mortemq; præproperè accelerant. Regio frigida, locus ad Aquilonem conuerſus, hyems gelida, ſtatúsque cœli aquilonius, ſpiritus conſopiunt, humores incraſſant, quæ certè cauſæ acutos quidem morbos reprimunt, ſed diuturnos, deſtillationesq; concitant. Deinde poros occludunt, denſant firmantque corpus, huius atque natiui caloris ſubſtantiam conſeruant, & augent, appetentiam præſtant, concoctionem fouent, vitam deniq; longiſsimè protrahunt. Regio humida, locus in Occidentem deuergens, humens pluuioſaq; conſtitutio, tenebricoſum ſpiritū facit, corpus multo humore ſuperuacuo onerat, cuius copia natiuus calor infringitur, & debilitata cōcoctione cruditates fiunt. Quibus ex cauſis deſtillationes, diuturnæ febres, cachexiæ, vlcera putrida eaq; curatu difficillima. Quinetiam corpora mollia, laxa infirmaq; reddit & obeundis vitæ muniis inepta. Regio ſicca, locus arenoſus in ortum apertus ac patens, ſicca cœli conſtitutio, ſpiritus illuſtrat, humores ſperuacuos abſumit, vtiles verò à putredine tuetur: corpora dura, ſolida fortiaque efficit, & articulos corroborat: quoniam tamen illa denſat, & humores ſiccos duroſque reddit, obſtructionum eſt opifex, minus tamen quā ſuperiores infenſa. Tot ergo modis aëris intemperies morborum cauſę fiunt. Vitiata porrò aëris ſubſtātia gignendorum morborum maiorē multò vim obtinet. Hæc licet adeò ſimplex ſit & vniuſmodi, vt

Circunſtātis nos aeris neceſſitas.

Mira vis aeris nil non peruadentis. Quæ ipſius efficacitas pro creādis morbis.

Qualitatum eius immoderatione.

Aer optimus quis

Subſtantiæ vitio & inquinamento.

di,vt fortaſſe corruptioni ſubiecta minimè ſit, variis tamen vndiq; inquinamentis conſpergitur. Multa exhalatione & caligine humeſcit: terrarum, aquarum, cadauerum aliorúmve putreſcentium expiratione graui inquinatur: peſtilentiæ ſeminibus vel cœlitus immiſſis vel in ſe genitis polluitur labefactaturque. Hæc igitur vnà cum aëre quem ſpiritu ducimus permanant in omne corpus, & contagione tum ſpiritus, tum humores ſuo quæque modo contaminant, & varios eosq; ferè occultos morbos proferunt. Iam verò ſubitæ inſuetæque temporum, locorum, tempeſtatumque mutationes ſæpe morbos attulerunt, præſertim ſi ex ſalubribus in grauia atque deteriora fiant. Quos temporum mutatio inſigniumque ſyderum exortus, quos tempeſtatum flatuumque conuerſio morbos inuehere ſoleat, diligenter quidem Hippocrates & Ariſtoteles literis prodiderunt, omnium certè eam facientes cauſam, quòd ex contrariis in contraria, atque etiam ex humidis in calida aut frigida grauis periculoſusq; tranſitus ſit. Multò his grauior eſt peregrinatio & omnis longinqua traductio, quòd vnicuique regioni ex ſoli & aquæ natura, ex ſitu & flatibus, quibus iactatur, peculiaris ineſt conſtitutio ſuaq; proprietas, cui non facilè ſit aſſueſcere. Sed & quæ ex coarctato concluſoq; in liberum perflabilemq; aërem vel ſaluberrimum fit mutatio, imbecillis & iis qui ex morbo conualeſcunt ſæpe detrimento fuit: quòd repente ac vehementer corpus humoresq; exagitet. Flatuum porrò effrænata incurſio haud ſecus atque valida exercitatio corpora fatigat: præter eas quas vel è terris vel è cœlo qualitates inuehunt. Tranquillus autem aër nulla ventorũ vi impulſus, quanquam mitis ac lenis apparet, niſi tamen tempeſtate huc illucq; iactetur, requietæ reſidisque & reſtagnantis aquæ more corrumpitur. Ventus verò ſaluber, præſertimque aquilonius inſperſa aëri inquinamenta purgat.

Repentina & inſolenti mutatione.

ἡ ἀκινησία.

Qua ratione quotq; modis eſculenta & potulenta nos afficiant. CAP. XIV.

EVIDENTIVM cauſarum ordine cibus atque potus locum obtinent ſecundum, eorumque vis eſt aëri proxima. Hic quidem celeriùs ac promptiùs in plures inuadit: at cibus atque potus quoniam permanentem ac inhæreſcentem corpori materiam ſuppeditant, id validiùs contumaciusque afficiũt. Cibi potusque vitia gignendis morbis pabulum materiamq; ſuggerunt, è qua & morbi interdum ſponte emanant, nullo euidentis cauſæ impulſu. Imò & quoniam vel ab aëre vel ab animi perturbationibus, vel aliis cauſis euidentibus morbi nulli excitantur, niſi conſentiat corporis præparatio, & humorum conſtitutio: ſi hæc tota ex cibo potuque profecta eſt, maximam hi ſanè in gignendis morbis vim obtinent. Vt ſemel dicã, Vna gula omnium eſt propè morborum mater, etiamſi alius eſt genitor. Quicquid in corpus illabitur, aut tẽperamento aut materia aut tota ſubſtantia agit, nosque permutat. Temperamento & qualitate aqua frigida & lactuca corpus refrigerant, illa quidem reipſa, hæc verò poteſtate: ignis atque vinum calfaciunt, hoc poteſtate, ille energia. Materia agit quod ſubſtantiæ tenuitate penetrat humoresq; incîdit, quod craſſiore materia corpus adſtringit & denſat, & quod viſcoſum adhæret, aut contrà detergit. Tota ſubſtantia quicquid totius ſubſtantiæ vel familiaritate nos alit, vel diſſidio & inimicitia naturã noſtram depeculatur atque depaſcit. Illud alimentum, hoc venenum appellamus. Totius ſubſtantiæ notionem alibi accuratè expreſſimus, demonſtrantes alimentum non quòd vel temperamento vel materia, ſed quòd totius ſubſtantiæ affinitate nobis familiare ſit, idcirco in noſtram ſubſtantiam conuerti eiusque molem augere: proinde alimento opponi & è regione ſtatui venenum. Hæc quidem ſimpliciter nos immutant: at non pauca bifariam, alia trifariam. Bifariam acetum, temperamento quippe & materia, & lactuca temperamento & tota ſubſtantia, panis azymus materia & tota ſubſtantia. Trifariam vinũ album, quod calfacit, extenuat & alit. Quicquid igitur totius ſubſtantiæ familiaritate in corporis ſubſtãtiam conuertitur, alimentũ eſt: quod verò corporis firmã naturalemq; conſtitutionẽ quoquomodo euertit, medicamentum. Si quid dum in corpus conuertitur, id-

περὶ τὰ σιτία καὶ τὰ ποτά.

Morborum materia & velut ſementis à cibo potuq;.

Quid alimentum & cui oppoſitum.

ipſum pariter afficit atq; commutat, alimentum eſt medicamentoſum. Hoc ventriculo exceptũ viq; noſtri caloris excitatũ qualitates & vires etiã tacitas & quaſi ſopitas quibus præditum eſt exerit, hiſq; ventriculũ in quo diutius hæret atq; retinetur, exercet: licet ab eo interdum coquatur dometurq;. Eſt ea quippe agentis patientiſq; naturalis conſenſio, vt quia materiam obtinent communem, mutuas operas conferant in ſeſe, omneq; agens agendo nonnihil etiam patiatur ac perferat. At verò ſi eius quod aſſumptum eſt validæ vires indomitæ fuerint, nec prorſus ventriculi robore euictæ, eæ vel ſubſtantia, vel quoquouerſum expirante vapore, in omne corpus permanabunt, ipſumque cor & cerebrum atque vniuerſum corpus concutient: vt in meraco vino, in allio, in cæpa, in aliiſque compluribus perſpicuè animaduertitur. Hæc igitur dum è ventriculo in inteſtina, in meſenterij venas & in iecur illabuntur, ſuis qualitatibus quicquid attigerint imbuunt. Ventriculi quippe calore infracta quodammodo ſunt, non tamen prorſus extincta, nec priſtinis omnino ſpoliata facultatibus, ſed tum harum, tum priſtinæ qualitatis nonnihil etiamnũ manet in ſanguine, qui & in venas maiores, & in minores, & in corporis ſingulas partes effunditur. Quanquã igitur ſanguis alimenti ex quo genitus eſt formam perdidit, qualitates tamen aliaſque vires quodammodo retinet, eaſque impertit partibus alendis. Quamobrem quod ait Ariſtoteles, alimentum initiò diſſimile, tandem nobis ſimile reddi, non de omnium qualitatum, ſed de ſubſtantiæ & formæ potius ſimilitudine audiendum. Etenim lactuca, tametſi coctione mutatur, ventriculum tamen & corpus refrigerat, ex eaque ſanguis profertur frigidior. Sed & id quod veterum omnium literis & memoria celebratur, omne alimentum tum calidum dũ frigidum, quum in ſanguinem abierit calfacere, ita quidem audiri velim, quia alit, ſanguinis & innati calidi ſubſtantiam, non autem qualitatem calorisque gradum augere. Quiſquis enim ex lactuca æquè calidum atque ex vino aut ex allio ſanguinem gigni cenſuerit, omnes efficientium cauſarum vires & naturas euertet. Ergo lactuca frigidum, vinum calidum ſanguinem ſuæq; naturę conſentaneos profert humores. Azymus panis & caſtanea craſſum atq; lentum: vitellus & pullus gallinaceus tenuem: mora, perſica mala, horariiq; fructus vitioſum, putridum verò quæcunque alimenta iam corrumpi cœperunt. Hinc corporis omniumque facultatum eius peruerſio. Vt enim calx ad arboris radicem conſperſa fructum accelerat, arborem verò perimit, ita calidius alimentum maximeque vinum ſuſcitato calore, ſpiritus facultateſq; erigit, mortẽ verò maturat. Dum enim corporis calorem auget, ſubſtantiam minuit: dumque innati calidi ſpiritum & calorem halitu fouet, eius ſubſtantiam, quæ humidum eſt primigenium, diſſipat exorbetque: omnem vitam alacriorem ac vegetiorem, ſed tamen breuiorem facit. Sic ſuæ ſunt vnicuique cibo dotes, ſua ſunt incommoda. Ex quibus intelligitur, non modò ſpiritus & humores quibus conſeruamur, ſed & omnem corporis partiumque conſtitutionem ab eſculentis potulentiſq; mutari. Hinc intemperies, hinc obſtructio, hinc cacochymia, hinc plethora, quæ vitia grauiſſimorũ morborũ cauſæ antecedentes continentesque fiunt. Neque verò vna cibi potuſq; qualitas, verumetiam illius optimi quantitas & exuperantia naturæ grauis infenſaq; eſt, tum ea quæ receptacula venaſq; ſolùm implet, tum etiam quæ vires grauat. Hæc enim quia ſupra vires eſt, neque integrè coqui, neque in purum ſanguinem verti poteſt, ſed cruditates multas cumulat, quę quum ab inferiore debiliq; natura nequeant domari, corrumpuntur morboſquę generant. De hac rectè Hippocrates: Vbi cibus præter naturã copioſior ingeſtus eſt, hic morbũ facit. Quinetiam ea cibi exuperantia quæ vaſa implet, nondum tamen vires premit, licet tota in optimũ ſuccum & in ſanguinẽ faceſſat, tuta tamen nõ eſt, ſed maximè lubrica & periculoſa. Natiuum quippe calorẽ è ſenſibus, è mentis & animę functionibus auocat, occupatq; in concoctione. Excrementorũ flatuũq; ingentẽ facit prouentum, quę prę copia non facilè excludantur. Omnis generis humores cõgerit, obſtructiones multitudine accerſit, vias contrahit, in anguſtumque adducit, omnia arctè coërcet ac continet, vix vt quicquam è corpore dimanet. Hac onuſtum turgi-

Alimentum omne calfacere qui intelligi debeat.

quale alimentu talis natura sanguinis;

298.16. 307.47.

Diuerſa in nobis vini effecta ſuo quæque momento imprimis ponderanda.

Cibi quantitas 307.2.

Quæ à plethora corpori mala impendeant.

turgidumque corpus ingrauefcit, atq; etiam fi infirmum victumq; eft, profternitur: quia verò infarctum, compactum, ac minimè peruium eft, nec perflari, nec ventilari poteft. Hinc perinde atque à multo oleo lucernæ flamma, natiuus calor opprimitur & quafi ftrangulatur, morbiq; frigidi (etiamfi calidus cibus erat) fuccrefcunt, quemadmodum ab ebrietate cruditas, cachexia, paralyfis, apoplexia. Quamque diutius infedit redundantia, corruptelam demum putredinemq; acquirit. Quæ autem coagmentatione affidua in fummum iam excreuerit, aut extincto natiuo calore inopinata repentinaq; morte iugulat, aut vafa difrumpit. Quocirca hunc habitum rectè commonefacit Hippocrates effe periculofum & fine mora foluendum. Perniciofa admodum fentina eft abdomen infaturabile, omnium tum corporis tum animi vitiorum fons atque origo. Non minus acutè quàm facetè quis intemperantiam medicorum nutricem appellet. Cæterùm quifquis cibus potusque moderatus fit & ad naturam accommodatus, fpiritus, natiuum calorem corporisq; fubftantiam tuetur & reficit, facultates omnes earumq; functiones corroborat, concoctionem, alimenti diftributionem, humorum æquabilitatem, & excrementorum propulfionem, motus denique, fenfus mentisq; vires integras incolumesq; conferuat. Vna temperantia totius eft iucundæ falubrisq; vitæ moderatrix. Nulla calamitate vel ærumna premetur, qui vitæ fundamentũ iecerit temperantiã. Iam verò longior inedia, aut tenuior parciorq; victus, non id aptè refarcit & inftaurat quod tum natiui caloris, tũ circumfufi aëris vi neceffariò diffipatur è corpore: proinde ex accidente ficcat, quòd in pabuli penuria natiuus calor propriã corporis fubftantiam exorbeat. At profectò corpus peruiũ patensq; reddit, obftructiones expedit, flatus, alui fæces, vrinas, cerebri omniumq; partiũ excrementa mouet & excludit. Atque fi impurum corpus vitiofo humore perfunditur, cruditates concoquit & emẽdat, tenues humores ac inutiles exhaurit aut halitu diffipat: craffos verò cuiq; parti tenacius inhærentes proritat atq; mouet. Itaq; per inediam humorum omnium vires fe produnt. Biliofis enim bilis efferuefcit & quafi ferocitate exultat, quæ fuo dein furore febrem, oris amarorẽ, iracundiam, aliaq; fymptomata infligit. Melancholicis proprius humor mœrorem & metum incutit, vigilias, terrores, oris aciditatem hisque fimilia. Pituitofis deftillatio è capite in fubiectas partes illabitur, & pituita in ventriculum influẽs, naufea, cibi faftidio, vomitione, animi defectione, hisq; fimilibus hominem laceffit. In magna quippe cibi potusq; parfimonia, vitiofus humor aut in ventriculũ irrũpit, aut propria fede folus & purus ferociter fubfultat, cõfueta videlicet alimenti benignitate deftitutus. Quapropter qui impuro funt corpore ægrè ferunt inediam, & tamẽ dum connituntur humoris impetum & ferocitatẽ frequenti alimento fedare, non fe, fed fuam ipfi perniciẽ aluntur. Per hos verò impetus fi conftanter perferatur inedia, quos primùm concitauit, mox certè compefcet atque domabit. Leuis inedia bilem accendit, quam illa tamen perfeuerans extinguit, corpusq; refrigerat. Nam vitiofos humores exterit, fuo modo concoquit, domat & in vias deducit per quas naturę impulfu è corpore exturbentur. Huius ope aliquando morbi periculofi & ancipites felicem eumque admirabilem exitum inuenerunt, ad quem ars nulla dirigebat? idque multo mitiùs ac leuiùs quàm dum corpus medicamentorum aliena qualitate laceffitur. Siquis obiiciat natiuũ calorẽ per inedias cum fuperuacuo & vitiofo nonnihil etiam vtilis puriorisq; humoris exhaurire, ficque vires atterere: Id quidem confentaneum eft, neque vllum flagitium admitti puto, vires finere aliquantum collabi, vt pariter quod vitiofum eft eximatur: quandoquidem earum iactura leuis promptè refarcitur: grauior autem omnino metuenda, quam fequitur exolutio. His, opinior, de caufis tenuis & admodum exquifitus victus ab Hippocrate iampridem eft explofus: quippe qui tum fanis tum ægris periculofus exiftit, fi præfertim non modò fanguinem atq; carnem, verum etiã propriam folidarum partiũ fubftantiã colliquat, & in marafmũ conficit, à quo vix quifquam fe recipit. Sed vix eò præcipitant inediæ. Cæterùm, inquit Hippocrates, non fatietas, non fames, non aliud quicquam bonum eft, quod naturæ modum excedit.

Parfimonia & moderatio cibi ac potus, quæ commoda adferat.

Quæ excernuntur ac subsistunt morborum causas fieri.

C A P. X V.

περὶ τῶν ἐκκρινομένων καὶ τῶν ἐπεχομένων νόσοι.

SVPRA descripta causarum genera secum humorum vitia & alienas qualitates inuehunt in corpus: at quæ deinceps erunt, non extrinsecus, sed intus è corpore vitia suscitant. Quocirca distinctione adhibita illas externas, has autem euidentes causas propriè appellemus. Corporis superuacua, quia in corpore continentur & hærent, debent in causis antecedentibus haberi: at immoderata illorum vacuatio vel retentio causa est euidens. Illa morbos infligunt non simpliciter, sed quia contra naturam & immodicè in corpore coërcentur. Quæ naturæ legibus è corpore deiici exterminariq; solent, si qualia, quãtum, & quando oportet procedant, corpus quasi sarcina leuant, idq; robustius & ad functiones aptius comparant. Sin verò subsistant, morborum causæ fiunt euidentes, quæ dein antecedentes continentesq; mouent, quarum morbus soboles est. Naturæ legibus ad vitam necessariæ vacuationes sunt alui deiectio, vrinæ è renibus & è vesica profusio, sudor vel vniuersi corporis exhalatio, bilis flauæ è suo folliculo, aut atræ è lienein ventrem effusio. Aliæ quidem nõ simpliciter, sed vel in tempore, vel ex consuetudine necessariæ sunt: vt hæmorrhoidum mensiumq; eruptio, mucus è naribus & palato, sputum è pectore, lac è mammis, semen è spermaticis vasis. Horum itaq; suppressio, atq; etiam parcior & non qualis aut quando expedit facta vacuatio, tametsi verè symptoma est, morbi tamen causa fit euidens. Siquidem eorum quæ toto genere præter naturam existunt redũdantia naturæ molesta atque grauis, morborum fit materia. Nam plerunque natiuum calorem vel premit vel obruit, cuius demum functiones periclitãtur omnes. Nonnunquam eorum redundantia corrumpitur, putredinem & alienas qualitates sortita naturę corporique graues. Nonnunquam vias corporisq; ductus obstruens, alimentorum distributionem, & excrementorum vacuationem deiectionemq; cohibet. In voluulo, in intestini prolapsu, quoniam intestinum quasi vinculo deuinctum & constrictum tenetur, feces pręterlabi nequeunt, sed sua mole corporis partes ita plerunq; onerant, vt vomitione reddãtur. Quòd si hę præterea putrescãt, fœtore & praua qualitate sic vniuersum corpus inquinant, vt etiam si illarum cursus redeat, sæpe tamen inquinatum corpus è viuis excedat. Nec minus conspicua hæc sunt quum vrina supprimitur, aut quum menses aut mariscæ cohibentur, quibus mala succedunt grauissima. Sic suppressis vacuationibus necessariis, varii omnisque generis morbi prodeunt, neque vlla causa euidens ad morbos excitandos est efficacior. Hanc enim proximè sequitur excrementorum prouentus, morborum causa interior. Magna sæpe molestia torquent quæ iucunda effrænataq; voluptate fuerint assumpta. Immodica porrò repentinaq; vacuatio, etiam si eorum sit quæ toto genere præter naturam sunt, procreatrix est morborum. Hinc censuit Hippocrates suppuratos aut hydropicos qui vruntur aut secantur, si pus aut aqua vniuersum effluxerit, omnes commori. Multò magis periclitantur quibus aluus immodicè profluit, aut vrina copiosior profunditur, aut corpus sudore diffluit. His quippe vires vsqueadeo sępe dissoluuntur, vt simul anima deficiat. Nam cum superuacaneis non parum spiritus calorisq; defluit: hinc tum naturales tum animales functiones languescunt, & crudi ac frigidi morbi emergunt. Rectè igitur est ab Hippocrate dictum, Plurimùm atq; repente vacuare periculosum esse & naturę inimicum; maxime si insuetum id est. Iam verò sanguinis ex vtero, ex mariscis, è naribus, aut ex vulnere effusio, si immoderata repentinaq; obtigerit, ocyùs multò quàm quiduis aliud, spiritus, natiuum calorem viresq; dissipat & exhaurit, quę in sanguine & sedem & pabulum habent. Multi quippe, vt ait Poëta, extremam fundunt cum sanguine vocem. Quibus autem moderatior fit profusio, his corpora quasi tabida liquescunt, & cruditates, cachexię, hydropes, eiusq; classis morbi emergunt.

Quotidiana superfluorum vacuationes.

Temporariæ.

Motus & quies immoderatior, morborum est causa. C A P. X V I.

περὶ τῆς κινήσεως καὶ ἡσυχίας.

MOTVS alius naturalis, alius voluntarius. Naturali quidem ventriculus, intestina, venę alięq; partes omnes alimenta ad sese rapiunt, excrementaque depellunt:

pellunt: & cor arteriæque sic assiduè pulsant, vt nihil intermittant. Voluntarius consilio voluntateq; suscipitur, qualis est musculorum & neruorum. Hi primùm quidem & per se imperio voluntateq; mouentur: ab his deinde ossa, vincula, venæ, arteriæ, carnes, cæteræq; partes, idque veluti ossis consequutione, atque idcirco ex accidente. Motus naturalis partes nihil defatigat, nec lassitudine vnquam intercidit, sed potius exercendo corpus leuat & exacuit: voluntarius verò defatigat, huiusque contentione corpora ingrauescunt, & assiduo labore defessa languent. Hunc proinde quies necessariò excipit, quæ leuamentum & remissio quædam est laboris. Itaque laboris requietisque alternus vsus animanti necessarius. Porrò autem arbitrii motus velox est aut tardus, robustus aut imbecillus, vehemens aut leuis. Veloces seu celeres motus sunt, saltatio, pilæ exercitatio, digladiatio: & quoscunque non robur, sed sola corporis celeritas exercet. Robusti & validi sunt, fossio, maximi oneris gestatio & sublatio, luctarumque multa genera quæ corporis robore & vehementi nisu, non celeritate fiunt. Vehementes sunt, graue telum iaculari, discum mittere, graui armatura tectum currere aut saltare: & quicunq; ex robusto celeriq; constant. Hi quidem omnes, quemadmodū & omnis generis exercitationes, & artificū operæ vel labores, animantiū virib. eduntur, ex hisq; manant. Sunt & alii qui extrinsecus accedunt, vt nauigatio, vectio, gestatio, frictio, equitatio, hisq; similes. Motus omnis animali calorem non extrinsecus accersit, sed ex ipso corpore suscitat, perindeatq; ventilatio flammā. Calorem quippe partibus intimis quasi sopitum & torpescentem excitat, diffundit, foras euocat, in corpus omne & in multò plures quàm dudū partes traiicit. Hic autem concoctionem, alimenti distributionem, excrementorum omniumq; superuacaneorum expulsionem iuuat. Quinetiam corporis partiumque substantiam perspicuè mutat. Celer namque & velox, corpus densat & attenuat: tardus carnem rarefacit & auget. Robustus corpus vegetum durumq; imbecillus laxum molleque reddit. Vehemens, corpus quidem extenuat & gracile facit, sed tamen compactum, durum, firmū & vegetum: contrà leuis & languidus habitum quidem corporis opimum inducit, sed languidum, mollem, eneruatum & infirmum. Hæc quidem præstat motus quicunque suo sit genere temperatus. Cæterùm immoderatus, siue supra corporis vires, siue perpetuus nec intercisus est, morbos infert. Multa quippe defatigatio spiritus viriumq; substantiam exhaurit & dissipat, tandemq; corpus refrigerat: musculorum, neruorum & vinculorū robur dissoluit, membranas adeò interdum laxat aut diuellit, vt enterocelen excitet. Sed & viscera concutiens, tenues plerunq; venas dirumpit, ex quibus emictiones, vomitiones & expuitiones cruentæ, pleuritides aliiq; morbi. Sanguinem vniuersum ita plerunq; in venis diffundit, vt concalfactus liquatusq; propriis conceptaculis coërceri haud possit, sed his apertis foras excidens partibus phlegmonas infligat: aut si coërcetur, capitis dolores, pulsationes synochasque febres procreet. Corruptos autem humores qui alioqui tranquilli, ignobili loco conclusi & quasi consopiti tenebantur, quiq; à natura tempore concoqui, domari, ac demum blandè excludi poterant, irritat & quasi in furorem agit, qui postea tanquam mota camarina tetro vapore corpus variè lacessunt: sed & ipsi quoquouersum effusi scabiem, tubercula, omnis generis abscessus, putridas febres, alui profluuia, vomitiones, morbosque multiplices & varios inuehunt. Impura igitur plethoricáve corpora laborem ne subeant. Quies porrò diuturnior & exercitationis intermissio, qualem habet desidiosa vita, inertem calorem, spiritus ignauos, ad omnes sensus & mentis naturæque functiones segniores facit. Corpus vniuersum degrauat, languidum, molle infirmumq; reddit: vt tandem verum fit quod ait Ouidius, Ignauum corrumpunt otia corpus. Hinc etiam cruditates & obstructiones, & excrementorum prouentus, quæ omnis generis morborum causæ sunt proximæ.

τὴν ἡσυχίαν νόσοι. Κίνησις ἡ μὲν φυσικὴ, ἡ δὲ καθ' ὁρμήν.

Exercitationum differentiæ.

Quid motio corporibus conferat.

Quid inertia & desidia adferat.

Somnum & vigiliam plerunq; morborum causas esse. CAP. XVII.

His vt viribus ita ordine connexi & affines sunt somnus & vigilia. Est autem somnus non solùm motus, verùm etiam sensus omnisq; animalis functionis

περὶ τὸν τε ὕπνον & τὴν

ἐγρήγορσις καὶ ὕπνος. Quæ bona à ſomno.

ceſſatio,in qua non modò vt in quiete nerui, muſculi,artuſq;, ſed & cerebrum & ſenſus omnes conſopiri ſolent, eſtq; ſomnus omnium quaſi perfugium laborum, requies animi,pars humanæ melior vitæ.Hic ſpiritus labore vigiliiſque diſſipatos reſtituit, aliis videlicet ad functionum frequentationem ſuffectis. Membrorum ſenſuumq; defatigationem tollit,naturales functiones maximeq; concoctionem & retentionē corroborat & auget. Tum ſiquidem natiuus calor minimè diſperſus,ſed circum viſcera intrò ſe colligens vegetiorq; factus, in cibi crudorumque humorum concoctionem validius incumbit. At verò attrahendi expellendique facultates per ſomnum languidiores ſunt,propterea quòd conquieſcat mouendi vis ſolita quidem illis opem ferre: quodq; corporis contenta vigiliis atque motu concitata, expeditiùs trahenti pellentiq; cedant. Quinetiam ſomnus ſanguinis eruptionem, alui profluuium, vomitionem, immoderataſq; vacuationes omnes præter ſudorem cohibet. Licet enim (vt author eſt Ariſtoteles) corporis ſummæ & extimæ partes in ſomno frigeſcant,tumque pluribus tegumentis indigeamus, ſudores tamen vberiùs tandem emanant: quòd humores intus concluſi alimenti cōcoctione diſtributioneq; peracta, manifeſtè & affatim in extima ſūmaq; corporis eruptionem faciant.In vigiliis maior fit per cutem diſſipatio,ſed humorum tenuium, qui obſcurè atq; ſine ſenſu exhalantur. Cæterùm ſomnus immoderatior,ſpiritus offundit & obſcurat, omnes ſenſuum mentiſq; vires torpore & ignauia debilitat,calorem obtundit, functioneſq; naturales infringit, crudos pituitoſoſq; humores & omnis generis ſuperuacanea exaggerat. Corpus itaque refrigerans & humectans ignauum atq; iners magis quàm quies efficit, deſtillationum, frigidorum diuturnorumq; morborum author. Nihil tam morti ſimile quàm ſomnus,ipſius nimirum imago & ſimulachrum. Vigiliæ contraria atque ſomnus edunt.Etenim ſpiritus ſenſuſque excitant,promptos,celeres alacreſque reddunt, & partium omnium vires omnes recreant & erigunt. Calorem in omne corpus diffundunt æquabiliter,alimenti humorumque diſtributionem,excrementorum depulſionem accelerant. Et hæc quidem moderatæ. Immoderatæ verò ſpiritus exhauriunt,corpus præſertimque cerebrum ſiccant,& (vt inquit ille) Attenuant iuuenum vigilatæ corpora noctes: ſenſus obtundunt,& mentem perturbant. Bilem inflammant, phrenitidis, continuarum febrium acutorumq; morborū procreatricem. Natiuum calorem humidumque primigenium diſſipant, ſicque læſa concoctione magnus fit cruditatum prouentus.

[margin:] ſibi 5. 64.

[margin:] Quæ mala.

[margin:] Vigiliæ effecta.

Animi perturbationes morborum cauſas fieri. CAP. XVIII.

[margin:] περὶ τὰ ψυχῆς παθῶν νόσοι.

SI QVIS animi perturbationibus omnino vacaret,poſſet & ſine his integra nihilominus ſanitate vitā traducere: at quoniam nulla diſciplina hominis mores ita temperare & moderari, aut animi impetus ita cōprimere & ſedare poteſt, quin ſemper horum procellis & fluctibus iactetur, iure quidem perturbationes inter cauſas euidentes eaſque neceſſarias collocantur. Sex autem numerari ſolent,metus,mœſtitia,ira,gaudium,agonia,verecundia. Qua ratione & quibus ex cauſis fiant,& quàm multas comites habeant, ſatis in Phyſiologia perpendimus. Perturbationū animi etiamſi moderatæ ſint,nullus ferè vſus præterquam gaudii. Hoc exhilarans cor ſpirituſq; lætitia diffundit, natiuum calorē ſuſcitat,ſanguinē humoreſq; extenuat,quibus ſalus comparatur cōſeruaturq; ſanitas. Triſtitia nemini frugifera, niſi quis effuſiore gaudio diſſolutus ſit: nec ira niſi ſomniculoſis & inertibus: nec timor niſi temerariis & furibundis: nec verecundia niſi impudentibus & pallore fœdatis. Agonia omnibus aduerſa infenſaq; eſt. Cæterùm hæ modum prætergreſſæ,nos grauiter conuellunt, quippe quæ euidentium cauſarū vim adipiſcuntur.Gaudium profuſum ac inſolens ſpiritum caloremq; tam vehementer è corde in ſumma corporis effundit diſſipatque, vt id caloris beneficio prorſus deſtitutum vel ſyncope vel morte repentina corruat:quod nonnullis obtigiſſe memoriæ proditum eſt,qui tamen omnino vel ſenes erant, vel languidi ac imbecilli.Ceteris omnib.corpus duntaxat refrigerat.Ira verò calorem & ſpiritū è

perturbationes animi 6.

Gaudium

corde

corde etiam foras,non vt gaudium fenfim, fed repentè permouet. Ex hac tamen nemo omnium deprehenfus eft repentè fublatus,nec diffipato calore exanimatus,quòd foli audaces & robufti iracundia efferri poffint, & iis folis vbertas caloris circa cor efferuefcat. In his itaq; dum cor ira cumulatur & exardefcit, inflammatus calor in omnia effertur,vt tum homo extra fefe percitus feratur. Ea fpiritus primùm,dein humores corpusque calfacit,inflammat, & plerunq; in ephemeram vel in fynochum agit: aut fi cacochymia fubeft, in putridam febrem, in aliosque ex bilis feruore & ex humorum confufione morbos. Timor & triftitia calorem fpiritumque intrò reuocant, ille quidem fubitò & affatim,hæc paulatim impetuque nullo.Itaque corporis externas partes refrigerant, nec tamen vt fomnus aut ambientis frigus interiores calfaciunt,quòd is calor ac fpiritus in cor e fo...n recurrat.Ea quidem affectione cor vehementer premi & ftrangulato calore penè obrui fidem facit, quòd pulfus paruus, tardus, rarus & imbecillus euadat.Speciatim verò triftitia corpus omne,maximè verò cor refrigerat& exiccat, fpiritus innatumq; calorem obterit & offundit,vigilias ficcitate inducit, concoctionem labefactat, fanguinem humoresque incraffat, exaggeratq; melancholicum fuccum. Quibus ex caufis corpus atrophia liquefcit.& in marcorè, in aliosque frigidos morbos præceps ruit.Eadem pericula multò violentiùs euidentiufque timor iniicit, qui cæco & repentino impetu percellens, non paucis calore cordis violenter fuffocato vitam ademit.Nam cunctis vires fubtrahit ipfe timor. Quòd timentibus aluus interdum foluitur,aut vrina profunditur, non mihi videtur cum Ariftotele indicium effe fanguinis in aluum compulfi, fed potius remeantis in cor. Verecundia porrò natiuum calorem fpiritumque in intima primùm cogit,eumque mox fenfim foras reuocat,fed blandè adeò vt neque cor oppreffum frigefcat,neque fpiritus diffipetur. At verò agonia, id eft certamen, vtroque motu vehementer concutit:quumq; ex timore & ira conftet, amborum pericula motu tamen inæquabili intendit. Quæcunq; numerantur aliæ perturbationes animi, in hæc quæ dixi genera coniiciendæ funt. Excandefcentia quidem,odium,difcordia,inimicitia,in iram: timor,formido, terror, pauor, exanimatio,ad metum:dolor animi,luctus,mœror,lamentatio,ærumna, moleftia,defperatio,ad mœftitiam:lætitia,iactatio,animi voluptas,ad gaudium.Neq; duntaxat hæ morborum caufæ fiunt,verumetiam cura, folicitudo, afflictio, omnesque animi moleftiæ, quas ambitio, auaritia, aut aliud feruentius defiderium inflixit, quemadmodum mentis in rerum inueftigatione affidua contemplatio acriórve contentio. Harum quippe omnium immoderatione fpiritus & calor emarcefcunt. De neceffariis & euidentibus caufis, & quibus eæ modis nos immutare poffunt,dicta hæc fint.

De caufis euidentibus non neceffariis. CAP. XIX.

CAVSÆ verò non neceffariæ,quas declinare licet, & quibus nulla neceffitate vtimur,ad ea genera quæ fuprà de neceffariis pofuimus referri poffunt. In ambientium quippe genere collocantur æftuaria, quæ corpus præter modum calfaciunt & exiccant,ac demum calore diffipato refrigerant. Balneæ verò aliæ refrigerant & humectāt,aliæ calfaciunt & humectant,aliæ calfaciūt & exiccant: vt fulphureæ,nitrofæ,aluminofæ, marinæ:quacunq; enim qualitate infignes fuerint,eadem corpus perfūdent. Ad hæc vnctiones & emplaftra foris fuas etiā vires cōtagione nobis impertiunt, dum eas noftro calore fufcitatas per cutis fpiracula altiùs infundunt. Veftes & tegumenta quibus operimur, interdum per fe, vt calidorum animantium pelles,interdum accidente calfaciunt, quòd infitum corporis calorem retinent nec exhalari finunt. Florum denique & aromatum odor omnisque fumus aut vapor, fiue manifefta fiue occulta vi præditus; dum intrò fpiritu ducitur,luculenter intima quæque mutat.Et hæc quidem in ambientium genere. In eorum autem quę fumuntur claffe numerantur medicamenta,quæ quoties vel imprudenter vel ex caufa vorantur,primis,fecundis,tertiifve qualitatibus aut tota fubftantia,fpiritus, humores, corpusque afficiunt. Interea

verò quæ corpore excluduntur, non neceſſaria eſt ſanguinis è naribus aut è vulnere eruptio, quæ nimia, calorem, ſpiritus & vires exhaurit: neque integrè ſano erumpentis quoquam modo ſanguinis vlla eſt commoditas. Neque profectò venus quoquomodo ſalubris, niſi cui fortè multo iam tempore præter conſuetudinem ſit intermiſſa. Huic idcirco moderata confert, quòd titillantis aut turgentis materiæ exuperantiam quaſi onus infenſam deponat. Immoderata verò, ſpiritus, calorem humidumque primigenium exhaurit, concoctionem euertit, mentem & ſenſus infirmat atque conuellit, corpus eneruat, emollit, inerſque reddit. Horum nihil tamen extremè: quandoquidem veneris modus quidam eſt, nec vt cibo ita venere citra deſiderium quis vtitur. Vix quiſquam ſine libidine venerem exercet, ſine appetentia plurimi ſupra ſatietatem ſe ſaginant. Proinde cibi quàm veneris crebriora ſunt grauioraque pericula. Ad motuum genus accedunt clamores & vociferationes, quibus interdum venæ membranæque diuelluntur: eòdem & dolores pertinent, diri immaneſque cruciatus, & externi motus: vt nauigatio, vectio, geſtatio, equitatio, & quæcunq; corpus, humores, ſpiritúſve duriùs exagitant. Singula quippe validas ad morbos gignendos vires ſortita ſunt. His finitima eſt frictio ſicca, quanquam in corporis ſumma præcipuas vires habet. Deinde attritus, cõtuſiones, caſus, vulnera, ferarum morſus, venenatarum beſtiarum ictus & quęcunq; fortuitò in nos irruũt, nobiſque quaſi fato impendent, quorum periculis corpus variè iactatur. Euidentes morborum cauſas, quarum vi immutamur omnes, iam quidem recenſuiſſe videor, quas ſolas veterum imitatione vulgus ſcrutatur, ſeduló rogans vnde morbus vnuſquiſq; proceſſit. Ab his autem defluũt gignunturq́; interiores, de quibus proximè differendum.

τὰ ἀφροδίσια. venus

Interiores morborum cauſæ, quot qualeſq́; ſint, vtq́; ab euidentibus defluant. CAP. XX.

Hæc omnia Hippocrates τὰ ἐνορμῶντα appellat, quæ & ſanitatis & morborũ cauſæ ſunt interiores & congeneres.

CORPORIS ſpiritus, ſanguis, humores, excrementa, & quęcunque contentorum nomine complectimur, interiores quidem cauſæ ſunt. Hæ ſi naturæ legibus tenentur, ſalubres & ſanitatis conſeruatrices appellantur: ſin verò de naturæ bonitate multùm decedunt, inſalubres & morborum effectrices. Decedunt autẽ vel quantitate vel qualitate, quæ duo vitia illis contra naturam inſunt. Quãtitatis vitia ſunt exuperantia & penuria. Spiritus exuperare quidem non poteſt, deficit tamẽ quum magna eius eſt inopia. Quæ toto genere pręter naturam ſunt, vt calculus, vt lumbrici, ſemper dum adſunt exuperant, nunquam deficiunt. Sanguis, humores, excreméta ſiue immodicè exuperant, ſiue deficiunt, vitio dantur. *Plethora.* Solius ſanguinis exuperantia, plethora dici conſueuit. Reliquorum omnium redundantia in cacochymiæ genere continetur. *Cacochymia.* Quinetiam contentorũ omnium intemperies tum ſimplex tum coniugata, craſſities & tenuitas, durities & mollities, lentor & acrimonia, deinde putredo & totius ſubſtantię corruptio cacochymiæ ſpecies ſunt. In his igitur contentorum vitiis omnes conſiſtunt interiores morborum cauſæ. Euidentes autem ſic illas proferunt. *Spiritus & humores diſperdentia.* Spiritus quidem inanitique calidi penuriam ambientis feruor, balnearum, diſſipantiumq; medicamentorum vſus, alimenti penuria & inedia, immoderata vacuatio, labor, omniſque motus vehementior, vigiliæ, inſolens gaudium, venus intempeſtiua, dolor excrucians. Eædem quum increuerint, ſanguinis ſuccorumque inopiam tandem inferunt. *Eoſdem obruentia & conculcantia.* Spiritus, innatumq; calidum premunt & humores coarctant, aër denſus & caliginoſus idemq; gelidus, alimentorum vbertas, excrementorũ prouentus, diuturna quies, ſomnus arctior & profundior, metus & mœſtitia. *Inquinantia.* Eadem ſi violenta & intempeſtiua irruerint, haud ſecus atq; laqueus faucibus ceruiciq; iniectus natiuum calorẽ ſtrangulant & extinguunt. Spiritus, humores, excreméta, omniaq; contenta putredine contaminant aër putris & graueolens, ingeſtorum corruptio, eorum putredo & inordinatus vſus, excrementorum ſuppreſſio, obſtructio, hincque cohibita perſpiratio. *Corrumpẽtia.* Quies quoque & ſomnus idem præſtant, at non niſi ex accidenti, & quia excrementa augent. Spiritus & innati calidi ſanguinis ſuccorumque totam ſubſtantiam corrumpunt aër aut peſtilens aut quouis

uis inquinamento contaminatus, hausta venena, retenti seminis aliorumque superuacuorum pernicies, venenatorum contagio, & virulentarum bestiarum morsus. Intemperiem in spiritibus, in sanguine, in aliisque contentis, calidam quidem inuehunt, circumfusi aëris æstus omniumque circunsidentium feruor, & quæcunque cutim coarctant atque densant. His accedunt, cibi, potusque calidiores, medicamenta quoque calida & acria, excrementorum suppressio, obstructio, atque hinc nata putredo, motus exercitatioque vehemens, ira & vigiliæ, nisi extra modum excesserint. Frigidā verò intemperiem accersunt, aëris omniumque frigidorum occursus, alimentorum parcior aut liberalior vsus, eorumq; & medicamentorum intemperies frigidior, ingens vacuatio, & magna superuacuorum suppressio, otium motusq; immodicus, somnus, metus atque mœstitia. Siccæ intemperiei effectrices causæ sunt, aëris sicca constitutio, & eorum occursus quibus exiccandi vis inest, cibi potusque tenuitas & inedia, extenuantia dissipantiaq; medicamenta, immoderata vacuatio, motus vehementior, vigiliæ, mœror, cura atq; solicitudo. Humidioris causę sunt humidum & pluuiosum cœlum, balneæ dulces præsertim à cibo, potus liberalior, humectantium ciborum copia, excrementorum parcior vacuatio, vita otiosa, somnus multus, lætitia & animi tranquillitas. Crassos spiritus & humores similisque naturæ excrementa proferunt, cibi atque potus crassæ compactæque substantiæ, vt panis azymus, bubula caro, maiorumq; animantium & pisciū esus, vinum crassum ac rubrum. Idipsum causæ omnes quas refrigerare atque densare recensuimus ex accidente præstant. Tenues verò gignunt alimenta & medicamenta extenuantia, potusque tenuis & liberalior. Lentos aut acres alimenta aut medicamenta hisce viribus prædita. Nam animantium extrema piscesque complures & caseus, lentum glutinosumque succum reddunt: mel verò, hordei cremor, similiaq; medicamenta detergentē & minimè viscosum. Sic sane humores excrementáve durescunt aut molliuntur alimentis aut medicamentis quorū talis sit materia, atq; etiam vehementer calidis atq; siccis, aut impensè humidis cum teporé. Corporis spiritus humoresq; exagitant atque conturbant, quæcunque humores valdè extenuant aut in feruorem agunt, & quæ aut subitò vehementerq; comprimunt, aut vehementiore motu incitant, vt dolor atrox, immodica exercitatio, ira, timor, omnesque tum corporis, tum animi perturbationes. Ex his sciri potest quàm variæ sint euidentium causarum vires. Aliæ morbis materiam suggerunt, vt alimenta & excrementa, quæ principales sunt causæ. Grauissimis proinde morbis maximè obnoxii euadunt, qui gulæ abdominiq; dediti, tempestiuam aspernantur medicationem. Aliæ materiam duntaxat immutant, solasq; huic qualitates impertiunt, vt aëris & occurrentium intemperies, motus & quies, somnus & vigilia, & animi pathemata, quæ rariùs morbos excitant. Quot igitur qualesque sint interiores morborum causæ, & qua hæ ratione ab euidentibus procedant, omnium deniq; efficientium causarum genera viresq; sumus persecuti.

Vnam aliquam intemperiem adferentia.

Quæ sit vniuscuiusque morbi causa. CAP. XXI.

NVNC morborum ordine repetito, particulatim scrutari par est quibus ex causis vnusquisque originem ducat, vt ex earum obseruatione omnis quæ ad medendi rationem conducit habeatur cognitio. Quum autem morbus alius à solis euidentibus externisq; causis profectus sit, alius præter has etiam interiores easque vel antecedentes vel continentes causas habeat; prima quidem vniuscuiusque est origo discenda. Partium similarium tum simplex tum coniugata intemperies, earum quoque putredo & totius substantiæ corruptio, ab euidentibus plerumq; causis fiunt. Hæ siquidem dum blandè & æquabiliter in omne corpus irruunt, primùm promptèq; spiritus, qui in tenui substantia positi omni affectioni patent, ab his deinde humores cæteraq; contenta: postremò partium substantiā quę solidior est, quacūq; vi aut qualitate insignes sint, afficiūt. At si validæ causę eę sint, & diu multoq; tēpore assistant, atq; iis expositū corpus ꝓpinquū sit, idq; iā affectioni obnoxiū (illa quippe quatuor in omnē rerū actionē concurrant

Similaris morbus vnde.

oportet) affectus etiam proximè in corpus immigrabit. Quinetiam ii morbi similares nonnunquã à solis àntecedentibus aut à continentibus causis emergunt. Etenim vitiosus putrisque humor firmiùs parti adhærescens, illius substantiam tandem corrumpit: quomodo & pulmones & iecur putrescere persæpe deprehendimus. Sic suppressi seminis & quorundam excrementorum malignitas in veneni naturam facessens, principum partium substantiam contaminat. Quacunque autem intemperie alienáve qualitate spiritus, sanguis, humores excrementáve tenentur, mox contagione corporis partes eadem inurunt, eaque interdum leui, interdum altiùs infixa & permanente. Itaque morbi similares aliàs à solis euidentibus, aliàs tum ab his tum ab antecedentibus continentibusque causis originem habent. Iam de instrumentorum morbis. Naturalis partium figura inuertitur aut spermatis conformatrisq; facultatis vitio, aut membris in partu post-eáve, dum adhuc mollia teneraq; essent, contortis, aut quòd multo pòst tempore collisa confractáve vitiosè coalescunt, siue medici, siue laborantis, siue alterius cuiuspiam inscitia & errore. Interiores etiam causæ plerumque figuram inuertunt, vt tumor præter naturam, sectio, conuulsio, & resolutio neruorum. Concauitatis & meatus vitia quidem multa sunt, quorum coalitus maximè à causa fit interiore, dum capacitatis facies exulceratæ nec bene curatæ, inter se glutinantur & adhærescunt. Obstructio ab interiore quoque causa, vt à caruncula, à duro tuberculo, à tumore, à callo, à grumo & ab humore crasso lentoque interiorem canalem ductumque infarciente. Angustia verò fit vel aliquo extrinsecus comprimente introque impellente meatuum latera: vel his in seipsa concidentibus, idque cogente frigidorum adstringentium aut exiccantium vi. Sed & causam sæpe habent interiorem, quum retinendi facultas validior, meatus eorumque oscula quasi impetu coangustat. Laxitatis causæ his contrariæ sunt, medicamenta aperientia, quæ incidendi, detergendi expurgandique vim nacta sunt, & quæ vehementer molliunt atque laxant: expultrix quoque facultas valida aut retentrix imbecilla. Asperitatis porrò causæ sunt, medicamentorum, humorum, & excrementorum immodicè acerborum, cuiusmodi sunt immaturi fructus, aut acrium, aut abstergentium vis eousque interdum inualescens, vt partes ipsas vel corrodat vel exulceret. Læuitatem verò efficiunt cibi, potus, humores, tum vtiles, tum superuacui pingues atque glutinosi. In numero autem pars quæcunque deest, aut naturæ conformationisque vitio, aut sectione, aut vstione, aut putredine, aut frigore periit. Si qua autem superest & accrescit, ea est validæ naturæ opus, quæ ex vtili eaque vberiore materia naturale quiddam progignit: eiusmodi est in conceptu sextus digitus, & in adultis tuberculum carnosum. Ex inutili verò materia fiunt ganglia, melicerides, steatomata, atheromata, acrochordones, eiusque generis tubercula. Partis porrò molem supra modum augent, vtilis materiæ vbertas & valida natura, quæ frictione, calore, pice, aliisque trahentibus innatur. Minuunt verò imbecilla virtus, & alimenti penuria, & aliæ causæ quas diximus de naturali numero nonnihil detrahere. Partem è sua sede atque situ dimouent vinculorum solutio aut laxitas, vt in luxatis, siue repentino vehementique motu, siue mollientium occursu fiat: continentium partium diruptio vel laxitas, qualis in enterocele aliisq; ramicibus, & in abdomine discisso, & quum vulnerato pectore pulmo excidit. Vicinarum autem partium consensus deprauatur, quum illæ inter sese cohærent, aut commune illarum vinculum laxatur, intenditur vel abrumpitur. Continui solutionem efficiunt flatus humórve vel exuperãs, vel acer, vel pungens, vel excedens: & in causis euidentibus motus immoderatior, & quæcunque contundunt, frangunt, vulnerant, perforant, aut vrunt. Atque hæ quidem simplicium omnium morborum causæ putentur.

Organicus.

Communis.

Implici-

Implicitorum compositorumq́ morborum causa.

CAP. XXII.

NVLLA causa proprio atque vni est semper addicta morbo, sed vna eademque simplex morbos plerunq; varios infligit. Solis ardor destillationem è capite frigidam concitat, ex qua asthma, arthritis & paralysis. Idem iecoris bilem ac-cendit & extimulat, cuius febris est soboles. Sed & causæ contrariæ in morbi e-iusdem procreationem sæpe concurrunt. Vt enim solis ardor cerebrum dilatans illiusq; ductus patefaciens excrementa diffundit, fluxaq; reddit, ita frigus immo-dicum quasi comprimens & coarctans, illa exprimit, depellitq;. Quum itaque morbi complures erunt, vniuscuiusque interior causa seorsum peruestiganda: quòd si multæ deprehendantur, obseruandum implicitæ ne sint an connexæ, án-ve disiunctæ: quandoquidem earum non minus quàm morborum obseruatio ad curationem confert. Implicitæ vix vnquam seorsum eximi possunt. Et conne-xis antecedens prius quàm consequens delenda. Disiunctæ separatim sigillatim-que tolluntur. Quoniam autem tumores omnes præter naturam, morbosque partium plurimos humorum defluxio parit, quæ & ipsa plurimorum est morbo-rum causa, hoc loco expendendum, quid fluxionem moueat, & in hanc non il-lam partem deducat. Fluxionis materia sunt, sanguis, bilis tum flaua tum atra, pituita, aquosus humor, flatus & quicquid ex his permistis conflatur. Omnis au-tem materia vel per se & sua sponte, vel impulsa fluit. Sponte, quum vel copio-sior est, vel colliquefacta, vel iactata vehementius. Talis quippe nequit propria sede coërceri, sed suopte impetu effluit exciditque. Impulsa verò fluit aut vi par-tis expellentis ea quæ tum qualitate tum quantitate molesta sunt, aut vi frigoris, aut adstringentis cuiusdam aut comprimentis robore. Atque hæ causæ fluxio-nis sunt effectrices. Cur autem in hanc quàm in illam potius partem incumbat, causa est pars vel recipiens vel attrahens. Recipit autem quia imbecilla, aut quia prona & subiecta mittenti. Imbecilla est vel natura, vt cutis, axillæ, inguina, ade-nes, & alia quæcunque laxa mollisque genita est: vel morbo, vt quæ contusa est, obtrita, vulnerata, alióve morbo languida. Pars prona fluxioni subiecta est, si vias ad se directas & ingredientes amplas habet atq; latas, egredientes verò angustas. Sic ad renes, ad pulmones, ad articulos, ad aliasq; sedes in quas humor illabi con-sueuit, prona est fluxio. Prona etiam fluxionique subiecta pars est, quæ inferiore est situ: quandoquidem materia grauis faciliùs deorsum fertur & in procliue de-uoluitur, quanquam & flatus & vapor & tenuissima bilis facilè quoquouersum excurrit. Attrahit pars quæque fluxionem, dolore, motu, frictione & calore, siue ab interioribus, siue ab externis causis comparata hæc sint. Humor in parte coa-ceruatur bifariam, congestu & defluxione. Congestus fit partis vitio & imbecil-litate, quum allapsum alimentum nec conficere nec absumere valens, non pau-ca inde congerit superuacua: aut quum valida ipsa plura allicit quàm vt possit concoquere: aut quum densior adstrictior-que excrementa nec facilè deponit nec dissipat.

Complures morbi à fluxione & rheumate.

Rheuma cōcitantia.

Rheumatismo pars quæ obnoxia.

Libri I. de morborum differentiis eorumq́ causis,

FINIS.

DE SYMPTOMATIS ATQVE SIGNIS, LIBER II.

Quid symptoma, & qua id ratione à morbo & à causa distet.

CAP. I.

TERTIVM nunc genus restat eorum quæ præter naturam nobis in esse proposita sunt, symptomatum nempe atque signorum: quæ vt ortu, ita & tractatione morbis succedunt. Licet autem morbi com-plures que eorum causæ penitus lateant & intrò condantur, symptomata tamé signaq; omnia foras se dant, & conspicua sunt nobis. Alia quidem signi, alia symptomatis est ratio: omne symptoma signũ est, non tamé omne signũ symptoma. Est auté symptoma, affectus præter naturã vbiuis cõsistens. Hic quidé affect⁹ appellatio latiùs quàm in morbi finitioné patet, vt & affectionem omnem contineat. Qui præter naturam simpliciter existit, nõdum contra naturam est, nec corporis functionem vllam manifestè offendit. Morbus & morbi causa à symptomate distant, quòd functionem lædant, ille quidem primùm & per se, hæc verò per accidens: symptoma neutro modo lædit, quia nondum contra, sed duntaxat præter naturam est. Distant & aliter, quòd morbus in aliqua corporis parte solùm consistant, causa in contentis, symptoma verò tum in vtrisque, tum in functionibus ipsis. Hac quidé nominis ratione quicquid vel in corporis substantia, vel in contentis, vel in functionibus preter naturam existit, si nondũ functiones manifestè offendit, symptoma iudicandũ, vndecumque id originem ducat. Itaq; & corporis nigrities ex Solis ardore contracta, & vrine aliorúmve excrementorum color odórve præter naturam citra morbum grauis, & leuiusculi partium affectus, adeóque tenues vt nondum functionibus incommodent, symptomata sunt, neque in aliud affectuum præter naturam genus coniici possunt. Est tamen & altera multò angustior huius nominis ratio, quã

Quid propriè symptoma. solùm affectus præter naturam ex morbo profectus symptoma appellatur. Hoc genus vniuersum morbi soboles est, quò nihil eorum pertinet quæ modò percensui: at nihilominus fœdus ictéri color, & putrida fœtensque deiectio ex febre profecta, & omnis functionis læsio, huius sunt generis. Cæterùm quum morbus vnus alium de se proximè gignit, vt dum iecoris feruor ventriculo calidam intemperiem inurit, posterior affectus ex morbo quidem natus est, non simpliciter tamen symptoma, sed morbus appellari debet: siquidem in parte inhærescit, cuius actionem primùm ac per se manifestò lædit. Atque hi sunt quos suprà consequentes morbos nuncupauimus, quorum prior posterioris est causa. Quis enim vel mediocriter eruditus ventriculi intemperiem symptoma censeat calidioris iecoris? Nihil igitur ne diuersa quidem ratione potest morbi atque symptomatis rationem sibi védicare, quoniam neq; fieri vllo modo potest, vt vnum quippiam atque idem actionem lædat & nõn lædat. Quinetiam quum imbecillum languidumque iecur malè sanguinem conficit, hæmatosis læditur, ex hac deinde corrupti vitiosique humores toto corpore succrescunt, qui febres & alios deinde morbos excitant: ipsa humorum corruptio, licet affectus sit præter naturam ex morbo natus, minimè tamen symptoma censeri possit, sed morbi causa, quòd in contentis subsistat, actionemque ex accidenti lædat. Nihil enim idem possit morbi causa & symptoma dici, quanquam fieri potest vt symptoma alterius symptomatis sit causa: vt quum ex eodem morbo complura symptomata continuata serie defluunt. A frigida ventriculi intemperie concoctio offenditur, ex qua ciborum est cruditas: hinc porrò lienteria, quæ est cita alui deiectio, ab hac demum impedita alimenti in totum corpus distributio. Hac serie quoties morborum, symptomatum & causarum ingens quędam fit concursio magnaq; confusio, morbũ neq; symptoma proximè antecedit, neque causa vlla proximè insequitur: sed ea serie ita sem-

ita ſemper ex aliis alia nectuntur, vt morbum cauſa antecedat, ſymptoma verò proximè ſequatur. Quanquam autem idem interdum morbus eſt & morbi cauſa, neutrum tamen ſymptoma dici poteſt. Nam & morbus morbi, & ſymptoma ſymptomatis interdum cauſa fit: at ſymptoma neq; morbus neq; proxima morbi cauſa eſſe vſquam deprehenditur. Quamobrem Auicennas tria hæc genera permiſcens confundenſq;, nõ planè videtur rerũ ſubſtantias diſpertitus. Quum propter ictum dolor acerbiſſimus phlegmonem parit, ſymptoma ait morbi cauſam fieri: at certè dolor proxima continénsve nõ phlegmones, ſed fluxionis cauſa exiſtit, fluxio verò collectionis, hæc demum quia partem copia diſtendit, obſtructionis, ex qua ſequitur prohibita perſpiratio, natiui caloris extinctio, humorum putredo, ipſa deniq; inflammatio, quam propriè phlegmonẽ appellamus. Tumoris igitur principalis cauſa eſt ingens cumulatorum humorum copia, inflammationis putredo, dolor verò incitans duntaxat cauſa eſt, & ſine qua nihil efficeretur. Neruos omnes contendit Auicennas vt perſuadeat ſymptoma in morbum verti commutarique, quum capitis dolor ex ſtomachi vitio acceptus diutius perſiſti. At verò dolor hic ex ſympathia tametſi capiti fit proprius, nec tamen in morbum degenerat, nec priſtinam ſymptomatis naturam commutat: ſed vel ipſa capitis intemperies, vel alius quidam morbus ex ventriculo contractus, proprium hunc capitis dolorem infert.

Tria ſymptomatum ſumma genera. CAP. II.

MORBVM proximè tanquam effectus ſequitur functionis læſio, primum illius ſymptoma idque proprium & indiſſolubile, è quo dein alia defluunt omnia. Sunt autem hæc bipertita: nam alia in partium ſubſtantia, alia in excrementis inſident. Itaque tria ſunt omnino ſumma ſymptomatum genera, actio læſa, excrementorum vitium, & ſimplex corporis affectus. Poſteriora duo ex læſa functione, hæc verò ex morbo proficiſcitur. Exempli cauſa vtq; omnia pateant apertiùs, obſtructio fit in bilis folliculo: ſub hoc vitio flaua bilis à reliquo ſanguine expurgari nequit, hacq; functione læſa bilis cum ſanguine manens in totum corpus refunditur. Hinc cutis fœdo tetroq; colore deturbatur, & icterus fit ſimplex quidem ſymptoma. Hinc etiam vrinæ craſſeſcunt flaueſcuntq;, & alui excrementa albicant bilis permiſtione deſtituta. Ea igitur ſerie ſimplices corporis affectus excrementorumq; vitia ab actione læſa proficiſcuntur. Iam verò læſarum functionum differentiæ ex integrarum numero colligendæ. Functionum aliæ animales, aliæ naturales: & animalium aliæ ſenſus, alię motus, alię principes. Senſus porro quinque ſunt, tactus, guſtatus, odoratus, auditus & viſus. Principes verò functiones ſunt, phantaſia, intelligentia, & memoria. Harum vnaquæq; bifariam læditur, quia aut non fit, aut malè: & malè rurſum bifariam, aut diminutè aut deprauatè. Cæcitas viſionis eſt priuatio, hebetatio diminutio, hallucinatio error & deprauatio. His in auditu reſpondent, ſurditas, grauis auditio & tinnitus. Haud quidem difficile fit iſtorum imitatione cæteras animales functiones læſas, tametſi proprio adhuc nomine caruerint, numerando percenſere, ſi vniuſcuiuſq; tres conſtituantur differentię. Eadem propemodum in lęſis naturalibus functionibus numerandis ratio tenenda. Quum pars vnaquæque ſimilaris quatuor tum facultatibus, tum functionibus inſignita ſit, ſi quamlibet trifariam lædi contingat, quòd vel minimè, vel remiſsè, vel deprauatè edatur, erunt vniuſcuiuſque partis, vt ſimilaris eſt, ſymptomata duodecim. Si eadem quoq; ex naturalium inſtrumentorum eſt ordine, quoniam præter eas quibus ſe alit & tuetur, alias etiam toti corpori communes vires accepit, aliis duodecim erit ſymptomatis obnoxia. Ventriculi apepſia, bradypepſia, dyſpepſia læſæ communis coctionis vitia ſunt: totidemq; & in attractione, & in retentione, & in expulſione conſiſtunt, ſed quibus propriæ appellationes non ſuppetunt: quemadmodum neq; læſis functionibus duodecim, quæ illi qua ſimilaris eſt peculiares ſunt. Tot igitur ſymptomatum genera functio læſa comprehendit, quorum alia in alias partes incidunt pro cuiuſque functionibus connumeranda.

Functionis cuiuslibet offenſæ tres differentiæ, quæ primi generis sũt ſymptomata.

Symptomatum quæ tum in affectu simplici, tum in excrementis con-sistunt differentiæ. CAP. III.

SIMPLICES partium affectus præter naturam, qui functioni nulli incommodant, sensibus ferè obuij manifestique sunt. Hos proinde sensuum quibus percipi solent numero, in ordines quinque redegerunt. Aspectabiles sunt fœdi colores, quos morbi inflixerunt, qualis flauus est in ictero, pallidus in leucophlegmatia & in vitiligine, niger in elephantiasi. Odoratus sunt, teterrimi & graues odores, quos axillæ, aures, nares, os, aut corpus vniuersum expirat. Ad auditum refe-runtur soni præter naturam, quales sunt aurium tinnitus, pulmonum fauciumq; stertores, dentium stridores, ventriculi atque etiam colli rugitus, intestinorum crepitus. Ingrati sapores qui palatum & linguam inficiunt, gustatu deprehenduntur, cuiusmodi sunt oris amaror à bile flaua, sapor acidus è melancholia, aut salsus è pituita. Cutis scabra, arida, & rugosa symptomatis inquinatur, quæ tactio percipit. His ergo differentiis comprehenduntur symptomata generis secundi, quæ simplices sunt corporis affectus. Tertium porrò genus in excrementis ineft, quæ præter naturam vitium contraxerunt aut substantiæ, aut qualitatis, aut quantitatis. Substantiæ vitium appellamus, quum quod excernitur toto genere præter naturam est, vt calculus, vt arenula, vt lumbricus. At quum non id quod excernitur, sed ipsa illius excretio præter naturam existit: vt sanguis è naribus, ex auribus, ex ore, seu sputo seu vomitione, è vesica vel aluo profluens, & quęcunque circa naturæ præscriptum fit eruptio. In excrementis qualitatis vitia insunt, quum aut eorum color à naturæ modo recedit, vt si vrinarum, deiectionum, mensium, sputorum, aut vomitionum niger est color, liuidus, aut viridis. Quum etiam aut graueolentia ferit: aut sapor amarus, salsus, acidúsve subest: aut lentor vel acrimonia, & crassities vel tenuitas, aliáve qualitas præter naturã, tum his tum cæteris quę manant è corpore inesse deprehenditur. Quantitatis vitium est, quum iustus naturæ modus in his minimè tenetur, sed ea vel abundantiùs vel parciùs profluunt. Hæc igitur excrementorum vitia in symptomatis connumerentur, si præsertim ex morbo originem sumpserunt. At quæ non hinc, sed ex alimentis profecta sunt, quorum vel qualitas praua, vel immodica quantitas permanet, non propriè symptomatis annumerari debent. Ipsa porrò excrementorum vitia atq; symptomata dum pręter naturam intus coërcentur, nouorum plerumq; morborum causæ fiunt. Haud equidem scio vlláne alia causa plures morbos procreet, quàm excrementorum prouentus. Symptomatum differentiæ hæ sunt: iam eorum causas breuiter perstringam.

Secundi generis symptomata.

Tertii generis symptomata.

Læsarum functionum causæ. CAP. IV.

FVNCTIO læsa per se nulliusq; rei interuentu ex morbo proficiscitur. Morbus autem qui sensum motumque offendit, vel in cerebro propria facultatis sede, vel in sensus motúsve organo consedit. Qui facultatem eiusq; sedem occupat & impedit, aut intemperies est, aut continui solutio, aut constipatio, aut obstructio, eaque vel à tumore præter naturam, vel ab influente humore profecta. Ab his siquidem coërcita facultas prohibetur in sensus motusq; instrumenta defluere, qui instrumentum, modò partem eius principem & primariam, modò cæteras quæ illi subsidio veniunt, aut quouis modo vsui sunt, exercet. In prima-ria quidem (cuiusmodi in occulto est humor crystalloides) fiunt intemperies, continui solutio, & situs mutatio: hic enim sæpe de sede propria decedit. In cæteris instrumenti partibus præter intemperiem & continui solutionem instrumentarii quoque morbi consistunt: cuiusmodi sunt pupillæ amplitudo vel angustia; humorũ penuria vel exuperantia, horũ tunicarumq; crassities aut alienus color, suffusio, vnguis, & quęcunque ob pupillam succrescũt, deinde vlcera, inflammationes, aliiq; tumores, qui nihilominus & totius oculi morbi sunt; & symptomatum causæ. Sic propemodum & aurium obstructio vel à tumore nascitur, vel à tuberculo, vel à sordibus, vel ab iis quæ in eas incidunt. Narium quoq; obstructio vel ex attritu & tumore, vel ex polypo fit: & ossis spongoidis obturatio à grauedine.

Læsarũ animalium functionum causæ.

nedine. At fœtores iis insidentes odoratum corrumpunt: quemadmodum linguæ lentor falsus, acidus, aut amarus, gustatus iudicium euertit. Iam verò tactus motusq́; symptomata, vt stupor & paralysis, fiunt neruis aut refrigeratis, aut vinculo aliove extrinsecus premente constrictis, aut crasso lentoq́; humore obstructis. Hæ causæ spiritum & facultatem animalem latiùs manare non sinunt. Ita igitur animales functiones causæ multiplices offendunt. At verò læsæ naturalis functionis causa omnis vel intemperies est, vel substantiæ corruptio. hæc enim vitia, similarem partem actionum opificem inuadunt labefactantque, neq; priuatæ vllius functiones naturales aliis ex causis lædi possunt: at publicæ, quales in naturalibus instrumentis insunt, aliis etiam quibusdam ex causis offenduntur. Etenim ventriculi, iecoris, alteriúsve instrumenti ratio ab erysipelate, à phlegmone, ab aliisque tumoribus præter naturam interdum peruertitur, hincq́; diminuta aut deprauata concoctio hominem fatigat. Quinetiam non solùm similaris, verumetiam instrumentarius morbus attractionem interpellat. Sic tuberculo carnoso vel alio quouis tumore in gula succrescente, quo cibis via præcluditur & intercipitur, vel omnino nulla, vel difficilis, vel deprauata, quasi saltu quodam aut tremore attractio perficitur. Eisdem ex causis & ex flatuum turba præpeditur retentio, nec ventriculus cibos arctè complectitur, nec eisdem firmiter adhærescit. Expulsionem lędunt morbi similares, & viarum angustia atque obstructio. Sed hanc accelerat excernendorum copia vel acrimonia: crassities verò aut lentor remoratur. Non aliæ profectò causæ quærendę sunt, cur alimenti in vniuersum corpus per venas distributio, aut fæcum alui deiectio, aut vrinæ profusio, aut flauæ bilis in suam cystim, aut denique melancholiæ in lienem expurgatio vitiosa sit.

Naturalium offensarum causæ.

Simplicium symptomatum interiores causæ. CAP. V.

AFFECTVS verò simplices siue in corporis partibus, siue in excrementis citra vllam functionum læsionem inhærescunt, interiores causas has obtinent. Color quidem præter naturam, succum & humores de optimo & mediocri statu delapsos, qui vel in cutem se extulerunt, vel cum excrementis excidunt. Fœtor omnis & graueolentia soboles est putredinis. Alienus sapor, aut humoris qui in os influit, aut qui excrementis permiscetur, naturam imitatur. Sonus prę- ter naturam, rugitus & murmur, vel ab instrumentorum fit angustia, vel à flatus copia, vel ab eo huc & illuc impulso. Ex quibus intelligi potest horum symptomatum quemadmodum & superiorum causas esse morbos. Naturalium autem excrementorum, vt deiectionum, vrinarum, mensium & sudorum vitiata qualitas, eas causas habere putetur, quas nunc simplici affectui ascripsimus. At verò quantitatem eorum supra modum augent, vel ingens ciborum copia, vel eorum corruptio & acrimonia, quæ expultricem vim stimulat, vel lubrica fluxaq́; materia, vel continentis facultatis imbecillitas, vel exquisitior corporis sensus, vel impedita alimenti distributio, vel excrementa aliunde refusa, vel corporis vniuersi colliquatio. His enim ex causis vrinæ, deiectiones, sudores atq; menses validiùs, abundantiùs, crebriusq́; erumpunt. Quantitatem verò eorum minuunt alimentorum parcitas, crassities & adstrictio, expellentis facultatis imbecillitas, partium expellentium sensus obtusior, viarum angustia vel obturatio, immoderata è cutis spiraculis facta dissolutio. Verùm enimuerò excretiones quæ toto genere sunt præter naturam, alias causas habent. Vt sanguinis profusio fit rupta, exesa, aut aperta vena quæ sanguinis est receptaculum. Rumpitur autem nimia plenitudine & vi causarum euidentiũ quæ superiore libro positæ sunt. Exeditur ab acri & mordaci humore, si præsertim ea mollis est & tenuis. Reseratur patefactis osculis & copia & tenuitate & acrimonia sanguinis, interdum & à natura quæ lacessita ora venarum diducit, vt iis exigat quicquid est molestum. Nonnunquam & sanguis ita extenuatus vt seri speciem referat, è venarum tunicis rarioribus atque laxis emanat. Vomitiones autem mouent cibi assumptorumq́; copia, contentorum velut bilis acrimonia, & quæ pondere grauant, vt sanguis vel pituita copio-

Naturaliũ excretionum causæ.

Excretionũ præter naturam causæ.

fior quodam loco conclufa. Tres hæ caufæ cerebri deftillationes, oculorum la-chrymas, expuitionem, gonorrhœam omnemque ex quauis parte vacuationem contra naturam proritant. Hic nempe continendi facultas excrementorum pondere defeffa, omnia tandem elabi finit: expultrix verò ftimulata impetu ea-dem omnia deturbat.

Dolorem fymptoma tactus effe, & quæ illius caufa. CAP. VI.

SENSVS vnufquifque rei obiectæ vehementia pulfatur ac dolet: vt oculus ni-mio fplendore, & auris afpero vehementique ftrepitu. Vnius autem tactus do-lores idcirco maximè atroces exiftunt, quòd craffiffimus atque in compactiore materia pofitus, primus fit & omnium animantium communis, quodque quali-tates in quibus hic verfatur maximè fint efficaces. Hæ igitur fi quando exupe-rent, & tactum repentè vehementerque feriant, dolorem commouebunt. Non ipfa noxiarum qualitatum perceptio, fed quę hinc protinus exoritur affectio do-lor eft, quemadmodum & quæ ex inimici confpectu nafcitur triftitia aut ira exi-ftit. Vt igitur inimici confpectus non eft ira, ita profectò neque rei noxiæ tactio, fed moleftia ex tactione profecta dolor eft. Itaque vt ira animi, ita & dolor debet tactus fymptoma cenferi. Galenus Hippocratis locum exponens quo dixit o-mnem morbū vlcus effe, dolores omnes non nifi diuulfione & continui diuifio-ne moueri contendit. Auerrhois Galenum infimulans fuadet foluto continuo idcirco dolorem inferri, quòd praua & nocens qualitas inducta fit: hanc vnicam & proximam caufam ftatuit doloris, quæ vna proximum eft & proprium tactus obiectum. At verò vtraque fententia videtur fophifmatū fubtilitate inftituta. Ta-ctus enim non vnum eft & fimplex inftrumentum, fed quod in extremorum ca-loris & frigoris, humoris & ficcitatis, mollis & duri, afperi & læuis, grauis & leuis mediocritate, conuenienti forma atq; fitu confiftit. Hunc proinde in Phyfiolo-gia demonftraui à temperatis fuiq; fimilibus nihil affici, nec ea percipere: à diffi-milibus verò & contrariis variè perpeti, eaq; non nifi offenfione & læfione fenti-re. Quamobrem quicquid fupra modum calidum, frigidum, durum, acutum, graue aut multum repentè irruet in tactum, dolorem infliget, idq; qualitatis fuæ vi & efficacia, quę proxima eft doloris caufa: nempe calfaciens, refrigerans, con-tundens, fecans, exedens aut diuellens. Itaque doloris caufam non vnicam, fed tot nimirum quot funt tactus obiecta, ftatuere par eft. Quæcunque violenter & repentè in tactum irrumpunt, tandiu folum dolorem inferre poffunt, quandiu a-gunt & fenfum mouent: atq; cum fenfus mutatione illius pariter dolor conquie-fcit. Licet interdum fublato efficiente torpor aliquis (perinde atque in oculo rei vifę fimulachrum) aliquantifper remaneat, obfcuram quandam doloris fpeciem exhibens, ea tamen dolor haudquaquam eft. Multæ quidem exiftunt dolorum differentiæ, quas inter figna demonftratiua collocandas effe duximus. Quam-obrem de fymptomatum fummis generibus horumque caufis iftæc attigiffe fatis fuperq; videmur, de fingulis inter particularum morbos paulò pòft aptiùs dictu-ri. Nunc de fignis tradendum.

De fignis, quotq; fint illorum differentiæ. CAP. VII.

MORBI in intimo corporis receffu conditi, qui neque cerni, neque fenfu vllo percipi poffunt, folis fignis intelliguntur, quibus tanquam rerum indiciis mens rectà ratione ducitur, & in reconditā penetrans, quæcunq; magna obfcu-ritate inuoluuntur fic aperit, vt oculis ea cernere videatur. Tanta eft fignorum neceffitas, vt his fublatis medicinæ fundamenta corruant. Quoniam autem præ-ter morbos eos qui de partibus fingulis pofthac tradentur, alii plerunq; aut noui aut nouo modo impliciti ingruunt, qui neq; literis, neque expreffis fignis doceri omnes poffunt, generalis quædam fignorum ars iure præmittenda eft, quæ mo-dum exprimat, tum morbi, tum caufæ cuiufque interioris inueftigandæ. Quum autem tria fint prima fignorum genera, hîc quidem de infalubribus quæ mor-bos eorumque caufas demonftrant, in opere prognoftico de fignis prognofticis,

in opere

in opere ſanitatis tuendæ de ſignis integræ valetudinis differendum. Quicquid igitur ſenſibus noſtris obuium, aliud quippiam latens & occultum comitatur, id illius eſt ſignum. Sic ſymptoma quia conſpicuum, interioris occultique morbi è quo fluxit, expreſſum eſt ſignum: ſic & cauſa euidens, vt vitioſus corruptuſque cibus, morbi quem procreauit index eſt. Eſt autem ſignum genere duplex, demonſtratiuum & prognoſticum. His nonnulli commemoratiuum adiecerunt, quo præterita corporis conſtitutio memoria repetitur. Demonſtratiuis præſens indicatur conſtitutio, prognoſticis futura præuidetur. Signa prognoſtica non cōtinuò vt morbus inuadit, ſed aliquanto poſt tēpore ſe proferunt, hincque mox apparentia & ſuperuenientia nuncupari ſolent. Ea genere quidem triplicia ſunt: alia coctionis vel cruditatis, alia ſalutis vel mortis, alia decretoria, & in vnoquoq; genere alia ſalubria, alia inſalubria, alia neutra, de quibus ſigillatim aliquando fuſiùs differetur. Demonſtratiuorum quoque alia ſalubria, alia inſalubria, alia neutrà. Salubria quæ corporis naturalem cōſtitutionem, & bonam humorum commoderationem commonſtrant. Inſalubria alia quidem morbi ſpeciem declarant, vt pulſus frequens, celer & inæqualis febrem: alia ſedem affectam, vt pulſus durus membranam, mollis & vndoſus pulmones molliorémve partem affici: alia morbi cauſam, vt plethoræ & cacochymiæ ſigna. In vnoquoq; porro genere alia propria ſunt & inſeparabilia, quæ propriam rei eſſentiam perpetuò comitantur, neque poſſunt ab ea ſeiungi. Statim pariter cum morbo inuadunt pariterque deſinunt, vnde comitantia & ſimul apparentia nuncupantur. Ita quidem lateris dolor pungenti ſimilis, difficilis ſpiratio, tuſſis, & acuta febris, propria dicimus ſigna pleuritidis. Alia dicuntur aſſidentia quæ aliàs cum morbo inuadunt, aliàs ſuperueniunt, aliàs neq; omnino adſunt: proinde nec propria nec inſeparabilia ſunt; ſed multorum communia. Sic dolor ad iugulum vel ad ilia pertingens, & in latus ægrum quàm in ſanum decubitus facilior, non propria, ſed aſſidentia ſunt pleuritidis ſigna: quemadmodum & capitis dolor, qui febri non aſſiduus comes aſſiſtit. Prætermiſſis autem ſalubribus prognoſticiſq; ſignis, inſalubria duntaxat hoc loco exponenda ſuſcipimus.

Quid ſignū.

Duo ſignorū genera, τὸ διαγνωστικὸν καὶ προγνωστικόν.

παθογνωμονικά.

Signorum inſalubrium quæ morbos eorumq́; cauſas indicant ſumma genera. Cap. VIII.

TRIA corpori præter naturam inſident, morbus, morbi cauſa, & ſymptōma. Poſtremum hoc, quia perpetuò ſub ſenſum aliquem cadit, ſeipſo non aliis ſignis percipitur. At morbus atque eius cauſa interior noſtros plerūq; ſenſus effugiunt, nec in conſpectum ſe dant, ex ſymptomatis tamen ceu ex ſignis innoteſcunt. Hinc artis medicæ pars maxima opinabilis & coniecturalis eſt, cuius veritas non aliter quàm argumentis atq; ſignis illuſtratur. Quoniam autem ad curandi methodum, non modò morbi ſpeciem, verumetiam corporis ſedem cui is inhæreſcit compertam eſſe oportet, cōuenit vt ſignorum inſalubrium alia ſedem affectam indicent, alia morbum qui in ea cōſiſtit. Sedis affectæ ſigna ſunt, excrementa, actio læſa, doloris proprietas, ſitus & propria accidentia. Non ſemper omnia, ſed tamen quædam neceſſariò elucent in vnaquaq; affecta ſede. Iecur enim inflammari plerunq; doloris proprietas, ſitus, & propria accidentia dilucidè innuunt, etiamſi nec læſa videatur actio, nec excrementa profluant. Sic factum vlcus exeſamque venā ſola ſanguinis expuitio retegit, licet cęterorum nihil ſe proferat. Excrementi quidem appellatione tum quod excernitur, tum ipſum excernendi modū complectimur. Quod excernitur interdū portio quædam eſt affectæ ſedis, quam certò coarguit: nam cartilago tuſſi eiecta arteriarum, caruncula in vrinis renes, & ramentum in alui fæcibus, tenue quidem ſuperiora, craſſum & carnoſum inferiora inteſtina exulcerari demonſtrat. Interdum non ipſa partis ſubſtantia, ſed quiddam illi adhæreſcens excidit, vt inteſtinorum adeps: interdum quippiā quod pars affecta complectitur. Sic per acceptum vulnus ſi vrina profluit, veſica, ſi fæx alui, inteſtinum ſauciatur. Vulnerato autē pectore ſi ſpiritus efflatur, ſuccingens membrana diuellitur. Excernendi quoque modus affe-

Signa Inſalubria

παθογνωμονικὰ δηλωτικὰ ſeu ἐνδεικτικὰ σημεῖα.

Signa ex excrementis

In vulneribe

etiam sedem patefacit: nam ex vulnere sanguis quasi saliendo prosiliens exæpertæ arteria: & portio sedis affectæ si pura & solitaria excernitur, è proximis est sedibus, sin verò naturalibus excrementis ad vnguem exquisitéque permiscetur, è distantibus atq; sublimioribus est. Actio læsa eam partem à qua edi solet affici ostendit; vt cæcitas oculum, surditas auditum, cruditas ventriculum. Partis autem affectus propriúsne sit, an per alterius consensum, non ex læsa actione, sed ex aliis signis discendum. Quum enim solitarius consistit & perpetuus est nihilq; intermittens, neque increscente alterius partis affectu augetur, sed quouis alio sublato persistit, atq; illi accommodata præsidia conferunt, proprius existit. At qui alterius incremento inualescit illiusque remissione mitescit, nec idoneis subsidiis parti adhibitis leuatur, alterius consensu sit. Doloris quoque proprietas seu species explicat, quæ pars primariò sit affecta: vt dolor pulsans aut arteriam aut partem arteriæ proximam laborare: pungens membranam: conuellens neruos aut tendones: extensus venas: contundens & profundus ossium membranas: laxus & mollis carnem: grauis & obtusus viscera aliámve partem sensus hebetioris. Situs porrò tum doloris tum tumoris, affectæ sedis est index. Nam si dolor dextro hypochondrio penitus insidet, iecur non lien: si sinistro, lien non iecur afficitur. Si dextri hypochondrii tumor per costarum extrema producitur, iisq; subiectis lunæ figuram exhibet, in iecore est; si circunscriptus in ventris longum exporrigitur, in rectis est musculis abdominis. Hæc signorum genera sunt quibus affecta sedes deprehenditur, atque ex his quæcunque propria & inseparabilia dicuntur, quia maximā demonstrandi vim obtinent, certissima sunt: assidentia verò, quòd multorum sint communia, non paruam interdum dubitationem habent. Iam verò affectuum signa ex eisdem (ratione tamen paulùm diuersa) depromuntur, præterquam ex actione læsa: hæc enim quæ pars affecta sit, non quis in ea insit affectus exprimit. In excrementis igitur si partis cuiuspiam portio continetur, vlcus subest: vt quum intestini ramentum deiicitur, aut asperæ arteriæ bronchium expuitur. Si arenæ rubræ subsident in vrinis, renes calor exercet. Si alui fæces semini cucurbitæ similes exeunt, ascarides vrgent. Doloris proprietas morbi speciem demonstrat: vt dolor inflammans calidam intemperiem, stupefaciens frigidam. Dolor pungens, exulcerans, aut pruriens, humoris vel acris, vel salsi soboles est. Dolor distendens, vel aquam tenuem vel flatum ostendit in tumore contineri. Loci quoque natura atque situs, quòd vniuscuiusq; partis sui sint & peculiares morbi. Oculi soli suffusione tentantur, renes & vesica ferè calculo: intestina lumbricis, non autem ventriculus. Cor nunquam penetrante vlcere, vt neq; pulmo neq; syndesmus dolore. Propria tandē accidentia, vt vngues adunci tabem, lingua nigricans ardentem febrem, citrinus vniuersi corporis color, iecoris, niger verò lienis obstructionem declarat. Ex iis igitur signorum generibus, tum sedis affectæ tum morbi cognitio capi debet.

Qua ratione sit affecta sedes ex signis inuestiganda. CAP. IX.

OMNIS inuestigatio ab eo quod sensibus perspicuum est in abstrusas occultasque causas deducit: quodque ortu & causarum ordine postremum est inuestigatione primum occurrit: nempe aut morbus aliquis manifestus, aut certè symptoma. Hoc autem siue læsa functio, siue excrementum, siue dolor fuerit, tum ex situ tum ex specie nos in aliquam partis affectæ suspicionem primùm adducet: deinde percontandum num etiam alia existant suspectæ partis symptomata quæ primæ coniecturæ consentiant. Etenim nullum ferè symptoma solitarium existit, sed vnius eiusdemque morbi multa semper concurrunt. Quum igitur omnia quæ tum narrando, tum percontando audita sunt, in vnius eiusdemque affectæ partis significationem congruunt, explorata compertaq; est affecta sedes. Sin verò illa inter se dissident atque discordant, in alterius partis inuestigationem diuertendum, dum quædam deprehendatur, quæ certorum signorum testimoniis affecta confirmetur. Si omnium symptomatum significationes eodem pertinent, neque vllum aliò quoquam deflectat, pars vnica laborat. De

rat. De hac prætérea diſquirendum, proprióne affectu an alterius partis conſenſu laboret, & quænam ea fuerit. Si proprius eſt affectus, ſsne etiam primarius ſit, an ex alio antecedente profectus. Omnium quippe eiuſmodi diſtinctio in primis eſt ad medendi rationem neceſſaria. Quendam (exempli gratia) ſtatuamus deſpirandi difficultate queri. Quum ex ea actione læſa conſtet inſtrumentum aliquod eorum quæ reſpirationi inſeruiunt affici; perſcrutandum quidem faucesne an aſpera arteria peculiari vitio tenetur. Si nihil in his apparet, cauſa aut in pulmones, aut in thoracem, aut in ſeptum tranſuerſum, aut in vicinas partes conferenda. Quum ſtertor reſpirando obauditur, & tuſſis moleſta eſt ſine ſenſu doloris, pulmones in vitio ſunt. Quum dolor in thorace premit, idq́; circa nothas coſtas dextri lateris, ex aliis ſignis diſpiciendus ſis diſcernenduſq́; eſt. Si enim pungenti ſimilis fuerit cum febre aſſidua, cum tuſſi qua maximè cruentum expuitur, pleuritidis eſt index. Grauis verò cum aſſidua febre, tum tuſſi ſicca, coniecturam adfert inflammati iecoris. Tum igitur obſeruandum, num tumor aliquis in dextro hypochondrio lunæ ſpeciem exhibeat; lingua ſcabráne ſit & nigra, ſitis inexhauſta, ingens cibi faſtidium, vomitus bilioſus, frequénſve deiectio bilioſa, vrina craſſa & flammea: hæc enim ſi extant, iecur phlegmone tentatur. Sin multa deſunt, aliò referendus eſt affectus. Rurſum verò exponat aliquiſpiam dolorem obortum ſubter coſtas ſiniſtri lateri. Doloris quidem ſpecie perpenſa, eius regionis loci omnes adeundi animoque luſtrandi ſunt, coxendix, muſculi abdominis, lien, colum inteſtinum, & ren ſiniſter, quorum eſt omnium magna affinitas. Hic verò dolor ſi infra deuergens in crus vniuerſum exporrigitur, & inceſſu ingraueſcit, huncque deſtillationis ſigna anteceſſerunt, coxendicus eſt. Sin manus contactu vel blandiſſimo deprehenditur, & tuſſi, ſternutamento, altaque inſpiratione exaſperatur, in muſculis eſt abdominis. Si cum dolore tumor animaduertitur ſiniſtro hypochondrio circunſcriptus, eſtque moleſtus decubitus dexter, & flatus plurimi concoctione ſuſcitati, aut ventriculum diſtendunt, aut ructu erumpunt, metus & mœſtitia diu habent, in lienem referendus eſt affectus. Si dolor fixus ex eo cauo, quod inter coſtas extremas & coxendicem eſt, vreteris progreſſu per ilia in veſicam ferè porrectus, qui aluo ſoluta haud prorſus conquieſcit, vomitioque varia eſt, frequens meiendi deſiderium cum ardore, vrina vel ſubſtantia vel contentis à naturali plurimùm abeſt, is in rene conſiſtit. Colicus verò dolor & vagus & latè diffuſus eſt, qui aluo citata & liquata miteſcit. Ea ſit igitur inueſtigandi ratio. Quum autem res ipſa planè aperteque omnibus ſymptomatis inſtructa explicatur, non inueſtigatione, ſed acri duntaxat iudicio tranſigenda decidendaque eſt. Vt ſi quis ter quatérve quotidie ſynceri puris circiter ſelibram ex aluo reddat, interdum cum fæcibus, nonnunquam ſeorſum, nec dolor ſit vllus nec vnquam fuerit, nec ſitis, nec appetentia deiecta, nec febris admodum valida, ſed lenta ſolùm, nec laborans decumbere cogatur, id vndénam emanare iudices? Hæc dubitatio aliquando multorum mentes occupauit. At certè ex quodam abſceſſu ſub diaphragmate rupto id effluere conſtat. Non autem in ventriculo aut inteſtinis, quia in his ſine ſenſu eſſe non poteſt. Non in renibus aut veſica, quòd ex his non in aluum, ſed in vrinas contenderet. Non in iecore aut in liene, quia horum abſceſſus laborantem omnino proſternunt cum febre ardente, cum ſiti, cum grauibus aliis ſymptomatis. Reſtat igitur in ſolo ſit meſenterio, quod pars eſt ignobilis, ſenſus omnis expers: atque in eius parte ima, è qua ſyncerum poſſit in inteſtinum rectum confluere. Iam verò ſi multa indicia variaque ſymptomata ſeſe exhibent, quorum nec vires nec ſignificationes in vnam & eandem affectam ſedem pertineant, ſimplex eſſe nequit & vnica ſedes affecta. Hic autem imperiti & artis ignari ſignorum turbulenta concurſione præpediri ſolent, tanquam in nouum inauditumque morbi genus incidant. Et reuera confuſos implicitoſque morbos dilucidè explicare in primis quidem arduum & operoſum eſt, maximè verò quum affectæ ſedes vicinæ ſunt, & in communem quandam functionem conſpirant, quoniam pleraque illarum ſym-

Ad dignoſcendam affectam ſedem exercitatio, particulari propoſito exemplo.

Aliud exemplum ad certius perueſtigandam ſedē affectam propoſitum.

Vbi varia & multa ſymptomata concurrũt, quid agendum.

promata communia sunt. Vt tamen ij secernantur explicenturq́; ,perpensis singulorum signorum viribus & naturis, quotquot in eiusdem partis significationem concurrunt, seorsum constituenda referendaq́; sunt, dum tandem constet quot partes primariò sint affectæ, vt & totidem morbi reipsa designentur. Quum igitur respiratio offenditur, tussisq́; vetus fatigat, & stertor, & sputum copiosum est, quibus dein lateris dolor accedit: quoniam nec tussis illa vetus, nec stertor possunt ex pleuritide proficisci, necesse est præter latus ipsos quoq; pulmones iamdiu obstrui, esseq́; asthmati implicatam pleuritidem. Rursum verò quum dysuria meiendo acri dolore & ardore distorquet; si emictionis initio pus emanet, idq́; interdum sponte citra vrinæ profusionem, & vrinæ cursus plerunq; intercipitur, si præterea sub emictionis finem dolor acriùs vrget, exciditq́; nonnihil sabulosum aut viscosum, sæpiusq́; dolor in podicem incumbit, cui quæso, morbi huius primus aditus circumseptus & difficilis non appareat? singulis tamen accuratè explicatis variæ sedes affectæ cernentur, & vlcus in penis meatu vesicæ calculo implicitum. At verò quum affectæ sedes longiùs dissitæ sunt, quoniam symptomata edunt prorsus dispariа & quæ eodem pertinere nequeunt, earum secretio diremptusq́; multò quidem expeditior, in hisque morbi euidentiores sunt ac magis perspicui. Vt si purulenta vrina citra sensum doloris emeiitur, idq́; cum lumborum dolore, simul etiam fauces ceruixq́; tument ac rubent cum spirandi vorandiq́; labore, atq; etiam cum febre: promptum fuerit renis vlcus ab angina secernere. Quoties porrò deprehensæ erunt multæ sedes affectæ, videndum num vna affectum alteri impertiat, vnaq́; alterius causa sit. Tum siquidem connexi morbi erunt aut consequentes. Vtro autem genere sint, internoscetur, si exploretur vtra pars sit prior morbo prehensa, & an illius graue quoddam symptoma posteriori incommodauit. Sic quum in hydrope dextrum hypochondrium tumet ac renititur, difficilisq́; est sinister decubitus, & icterus multo antè tempore animaduersus, connexi morbi iudicentur, iecoris scirrhus & hydrops, atq; ille posterioris causa. Sic & quum impurum multoq́; humore vitioso perfusum corpus, nephriticus cruciatus in febrem præcipitat, nephritis febris causa statuitur. Pleuritidi autem febris connexa est ferè symptomatica: at siquando pleuritim præcessit, primaria est, illi tum quidem implicita, non tamen connexa, quòd eius causa minimè sit: atque hos consequentes appellamus. Non enim qui prior est affectus, sed qui in posteriorem vim obtinet, illius est causa: nec si post alium, idcirco ab eo fit.

Qua ratione morbus eiusq́, continens causa peruestigetur. CAP. X.

PERSPECTA affecta sede, quis deinde in ea affectus sit quærendum. Hic autem quoniam ex doloris proprietate & situ atq; excrementorum genere cognoscitur, de affecta sede roganti multa etiam de affectus specie sese exhibent, iisdemq́; signis ambo plerunq; innotescunt. Interdum sedes affecta, interdum affectus ipse conspectior atq; manifestior est, vt excreto pure abscessus, sanguine vlcus intelligitur, etiamsi nondum constet quæ pars laboret. Itaq; his quæ dicta sunt signis exquisitè noscendum, quísnam affectus in laborante parte consistat, siue similaris, siue instrumentarius, siue communis sit. Deinde verò simplex ne is sit, an compositus: si compositus sit, ex quibus constet: vt si renis intemperies sit calida, an cum ea vlcus etiam consistat. Atq; siue simplex siue compositus sit, scrutandum præterea sitne solitarius & sine fouente causa (hic enim expeditiùs sanatur) an causa interior comitetur: quum enim ea in primis summouenda sit, curationem difficiliorem habet. Quocirca post affectá sedem & morbi speciem, causa omnis interior perueſtiganda, primùm quidem continens & proxima, flatúsne sit an aquosus aliúsve humor, pituita, sanguis, bilis flaua, aut bilis atra, aliúdve præter naturam, vt calculus, grumus, lumbricus, excrementive genus. Id autem indicant partis color & natura, doloris species, excrementi genus, & quæ de humorum dominio mox afferentur. Aliæ siquidem partes aliis gignendis coaceruandisq́; excrementis comparatæ sunt, iecur bili flauæ, lien atræ,

Causæ continentis disquisitio.

lien atræ, ventriculus, inteſtina & cerebrum pituitæ; renes & veſica calculo, inteſtina lumbricis. Pars quæ præter naturam aut conſuetudinem incaluit, ſi rubet ſanguine, ſi flaueſcit, bile præter modum perfuſa eſt: quæ friget, ſi albeſcit pituita: ſin liuet, melancholia grauatur. Dolor acerrimus eſt à bile, mitior à ſanguine, hebes à melancholia, è pituita, ab aqua & à flatu niſi cum copia vehementer diſtendunt. Quæ ex affecta ſede prodeunt, ſi portio quædam ſunt concluſæ materiæ, vel colore vel ſubſtantia quænam ea ſit exprimunt. Ex his igitur quæ proxima & continens morbi cauſa atq; materia ſit intelligitur. Deinde verò quærendum ſoláne ea ſit atq; ſolitaria, an ab antecedente quapiam foueatur. Quæ ſolius laborantis partis vitio quaſi congeſtione quadam coaceruata eſt, ſolitaria cenſetur. Quum verò vel corpus vniuerſum, vel pars aliqua humoris copia premitur, hancq; exuperantiam quaſi moleſtum onus excutiens in partem laborantem deponit, tum quidem antecedens cauſa ſubeſt continentis comes: duplexq; interiorum cauſarum genus adeſt remediis profligandum. In his porrò diligenter internoſcendum, quæ pars in laborantem ſuperuacua deponere ſolet: & quæ materia quisve humor tum in ea parte tum in vniuerſo corpore plurimùm abundat. Quoniam igitur ſæpius ex vniuerſo corpore in affectam partem vitium incumbit, atq; etiam ſi nihil incumbat, niſi tamen perſpecta corporis totius & viſcerum conſtitutione, nullius partis affectæ curatio rectè ſuſcipi poteſt, hoc loco ſubiicienda ſigna ſunt, ex quibus vniuerſus corporis ſtatus intelligatur, & quis maximè humor in eo dominetur & exuperet.

Signa vniuerſalia cauſæ antecedentis, & quis humor dominetur in corpore.

C A P. X I.

EORVM quæ toto corpore exuperantem humorem indicant, alia abſolutè ſigna, alia ſigna ſunt & cauſæ. Signa quidem ſunt, corporis facieiq; color & habitus, animi mores, inſomnia, quæ excernũtur, vt vrina, deiectio, ſudor, ſcreatio, & quæ vndelibet exeunt: functiones tum naturales, tum animales, vt concoctio, ſomnus, atq; pulſus: & quæ lædunt aut iuuant. Signa & cauſæ ſunt, totius laborantis natura: iecoris quod ſanguinem humoreſq; progignat, & cordis cuius vis toti impertiatur corpori, temperamentum: principalium viſcerum conſtitutio: parentum vitia, ſuppreſſa quædam vacuatio conſueta, viuendi conſuetudo in cibo atq; potu, vitæ & exercitationis genus, ætas, regio, anni tempus, cœliq; ſtatus. Deinde & præteritorum morborum quibus plurimùm conflictari conſueuit recordatio. Faciei igitur corporiſq; color & habitus quis maximè humor in toto dominetur palàm faciunt, quandoquidẽ humoribus ſimilis color effloreſcit, quum præſertim nec in altum corporis vel frigore, vel timore, vel triſtitia compulſi ſunt: nec in cutem violentiùs irruerunt vel ira, vel pudore, vel æſtu, vel balneo, vel exercitatione immoderata. Ergo ſi horum nihil corpus vehementer afficit, certiſſima eſt dominantis humoris ex colore cognitio. Nec minus quidem certa ex habitu & mole corporis. Εὐεξία quippe, id eſt bona habitudo, quæ in molis corporeæ mediocritate conſiſtit, ſuccorum probitatem atq; mediocritatem oſtendit. Καχεξία verò & εἰτροφία κακοχυμίαν, vt εὐσαρκία ſanguinis copiã. Hæc autẽ coloris habitusq; indicia tum in vniuerſo corpore tum maximè elucent & leguntur in facie. Quippe quæ omnium corporis partium vna cutem obtinuit à ſubiecta carne minimè diuulſam: ea enim cutis non aliud eſſe deprehenditur quàm ſumma & extima faciei portio reſiccata. Proinde quæcunque in corporis molem effunduntur, conſpectiùs & dilucidiùs in facie quàm in reliqua corporis cute effloreſcut. Si icteri iacta ſunt rudimenta, prima facies flaueſcit: ſi arquati nigri, liueſcit: ſi elephantiaſis, cum liuore craſſeſcit & extuberat piliq; decidunt: ſi luis venereæ, puſtulis fœdatur: ſi leucophlegmatiæ, palleſcit ac tumet: ſi pulmones inflammantur, rubore perfunditur: ſi iecur aut lien obſtructione ſcirrhóve tentatur, obſcuro colore marceſcit: ſi phthiſis eſt, cadaueroſa euadit: ſi quod deniq; animi pathema premit, quot animi motus, tot commutationes & ſignificationes erunt in facie. Sunt & qui ex vnguium colore de humorum corporiſq;

Facies nutu & velut interpres dominantis in corpore humoris, & futuri morbi præſaga.

Indicia redundantium humorum qui petantur ex moribus.

constitutione pronuntient: sed multo obscuriùs quàm ex facie. Vt igitur vultus imago est animæ, ita facies index est & quasi sermo quidam tacitus non modò perturbationum animi, sed & interiorum corporis affectuum. Mores autem & impetus animi, nisi longo philosophiæ vsu sedati sint, humorũ affectuumq; corporis certi quoque sunt indices. Quum enim tres animæ partes, sentiens, concupiscibilis & irascibilis, omnino brutæ sint, plurimumq; affinitatis cum corpore obtineant, necesse est eius in quo penitus demersæ sunt, naturã & vires sequantur. Sanguineo & adolescenti lætitiæ & hilaritatis plurimum ineſt, omniaq; tanquam florescente Vere iucunda obuersantur & arrident: seni & melancholico eadem tristia & horrida, qualia visuntur autumno inclinante & senescente anno. Eam autem varietatem non res ipsa quæ spectatur, sed æstimationis discrimen facit, quæ corporis naturã constitutionemq; imitatur. Quæ huius palato sapiunt & voluptati sunt, alteri sæpe ingrata sunt & iniucunda. Hic veneris illecebris incitatus furit: ille nullo vnquam illius stimulo lacessitur. Huic sensus hebetes, tardi & pingues: illi acuti, veloces & expediti. Ingenium vni eximium, alteri mens tarda. Ille iracundiam sæpe exercet, hic cohibet: ille iratus, hic propitius & quietus. Ille tristis & mœrens, hic hilaris & lætus. Ille elato & insolenti animo, hic abiecto & demisso. Quũ tanta morum dissimilitudo & varietas citra occasionem cernatur, vnde causa nisi à diuersa corporis natura quæri potest? Morũ quædam semina nobis inferuntur naturæ primordiis consentanea. Sunt autem ea primordia, temperamentum & vis illa præstantior quæ nos conformauit. Calidi & sicci concitato, celeri expeditoq; animo & corpore sunt: at non idcirco prudentes. Frigidi ac humidi, hebeti atq; tardo. At multò efficaciores ex abditiore & præstantiore illa facultate mores eduntur, quos ex faciei figura & conformatione indicari author est Aristoteles. Inferior maxilla magna hebetes ac tardos, breuis ac parua solertes & ingeniosos ostendit. Frons magna segnes, rotunda iracundos. Aures magnæ & erectæ stupidos ac bardos, paruæ versutos & fallaces: horũ plena est φυσιογνωμονία. Præter mores cuiq; à natura insitos alij ex victu, alij ex disciplinis accedunt. Vt enim vinum immoderatius alios in melancholiam, alios in furorem agit, & delirio à sensu mentis abstrahit: vtq; aqua vel lactuca furoris impetum comprimit ac restinguit, nasturtium aut allium somnolentos efficit, hyoscyamus dementat: ita quidem & multò efficaciùs humores, qui præter naturam exuperant, nos in mores suæ naturæ consentaneos inducunt. His ex causis dissimiles sunt hominum mores, & vnius eiusdemq; adeò plerunq; varij, vt à seipso plurimùm distare videatur. Hinc quoq; phrenitis, furor, melancholia, mœstitia, metus, iracundia, morositas aliaq; animi symptomata præter consuetudinem & citra euidentem causam irrumpunt. Quamobrem diligens morum obseruatio morbos sæpe detegit aliis quibuslibet signis incomprehensos. Ieiuniis autem sub longa inedia maximè conspicui sunt mores, quum humor syncerus & impermistus viget & exultat, nondum alimenti benignitate repressus. His finitima est insomniorum ratio. Quum enim per somnum sopitis colligatisque sensibus, externarum rerum occursu animus haudquaquam pulsetur & occupetur, tum sanè multò maiorem vim quàm per vigilias humores animum exercent. Lacessitur autem per somnum animus tum reconditis reseruatisq; spectris eorum quæ frequentibus actibus per sensus altiùs irrepserunt, tum aliena corporis constitutione. Nam insomniorum causæ sunt quæ attentiùs videntur & audiuntur, & quæ curæ sunt, & tacita corporis constitutio. Quæcunq; igitur insomnia nequeunt ad præcedentem meditationem referri, ex corporis ea statu originem habent, eiusq; sunt indices. Quicquid enim corpus vehemẽter in somno premit, quandam de se imaginem animo exhibet, & insomnium facit. Fameliscis epularum, sitientibus potionum species sese dormientibus offerunt: & feminis copia turgentibus sæpe obuersantur mulierũ formæ. In somnis graue quoddã pondus gestare, aut arctiùs premi videtur, cui corpus humorũ sarcina onustũ est. Et ex altissimo loco in profundũ præcipitari, cui caput humore multo confertũ epilepsiam, vertiginẽ, aut apoplexiam minatur. At volare, aut celeriter currere, cui cor-

Ex somniis coniectatio exsuperantis humoris qui facienda.

cui corpus leue ac purum eſt, aut caput tenui vapore perfuſum. Somnium ictus aut vulneris quadam parte accepti, in ea doloris morbiue cauſam ineſſe portendit: quemadmodum graueolens odor humorum putredinem, iucundus puritatem. Itaq; vt deliriis, ita & inſomniis conſtitutioni noſtræ conſentaneis animus concutitur. Quæ porrò è corpore defluunt & excidunt, quia vel humorum portiones, vel partium excrementa quædam ſunt, eorum ſanè in quibus hæſerunt naturam quodammodo retinent, & eam quum foras excidunt, nobis ob oculos proponunt. Vomitio ventriculi, lienis, cauorumq; iecoris: alui deiectio horum atq; inteſtinorum, vrina venarum, ſudor corporiſq; halitus ſummarum partium index eſt, non modò quæ conſtitutio ſit, ſed & qui humores exuperent ſignificans: quemadmodum narium mucus cerebri, ſputum pulmonis eſt indicium.

Ab excretis humorum indeq; affectuum indicatio.

Pulſus vt cordis & arteriarum, ita aliarum quoq; affectarum partium quæ cordi ſocietate quadam iunguntur notam exhibet. Etenim humorum qui tum in vaſis, tum in aliis ſedibus exuperant, vaporatione tentatur & afficitur, atq; pro cuiuſq; humoris conditione ſe gerit & pulſat, pariterq; arteriæ omnes. Harum igitur pulſus dominantis cuiuſque humoris certus eſt nuntius, ea quidem ratione quam poſtea trademus. Rerum autem externarum vſus quaſi tentans & periculum cuiuſq; naturæ faciens, quæ corporis humorumq; conſtitutio ſit exprimit.

A facultatibus notæ dominantis humoris.

Bona conſtitutio in omnium extremorum medio poſita, quoniam firma exiſtit, omnes externas iniurias peræquè feret, nec niſi ſumma illarum exuperantia offendetur. Vitioſa quæ tamen natiua eſt & nondum naturæ limites egreditur, omnino ſimilibus gaudet, vt quibus ſuſtinetur atq; conſeruatur: ſimilibus verò exuperantiis atq; omnibus contrariis offenditur, quòd eorum vi de ſtatu ſuo naturali deiicitur. Quæ autem præter naturam & morboſa iam eſt, tum omnino ſimilibus, tum etiam exuperantibus læditur, quòd horum vi multò magis de priſtino & naturali ſtatu recedat: contrariorum moderato vſu iuuatur, quæ ſenſim ac blandè in natiuum ſtatum reducunt. Omnis autem immoderatio & exuperantia grauis. Sic ergo ex facili difficiliue cuiuſq; tum aëris, tum cibi aut alterius externæ cauſæ tolerantia, corporis humorumq; conſtitutio coniicitur.

A iuuantibus & lædentibus.

Quæ ſigna ſint & cauſæ. CAP. XII.

IAM verò euidentes cauſæ morborum effectrices magnam quoque ſignorum vim obtinent: quos enim morbos quaſque interiores cauſas genuerint neceſſariò commonſtrant. Harum aliæ inſitæ ſunt & congenitæ nobis, aliæ aſcititiæ. Inſitæ ſunt temperamentum, & totius natura à parentibus ſuſcepta. Aſcititiæ verò ætas, ambiens aër, victus ratio, vitæ genus in exercitatione & ſtudiis & perturbationibus animi poſitum, vacuandorum ſuppreſſio, & prægreſſorum morborum conditio. Euidentes hæ cauſæ tum ſibi conſentaneos humores, tum morbos qui horum vitio ſuccedunt nobis ingenerant, qui & illarum animaduerſione protinus innoteſcunt. Inſitum corporis totius temperamentum iecoris atq; cordis naturam ferè imitatur. Quum enim muſculorum omniumq; partium quæ ad cutem ſummaque corporis accedunt, ſubſtantia è iecore alimentum, è corde ſpiritum caloremque ſumat, atque ex his quodam modo conſtet, eorum prorſus conditionem naturamque retineat neceſſe eſt. Quibus iecur natura calidum eſt, iis venarum ineſt amplitudo, eaque maior ſi humidum ſimul ſit: at ſi ſiccum ſimul eſt, durities quædam exiſtit. Quum enim venæ quaſi propagines ſint è iecore profectæ, illius nimirum inſitam temperaturam ſequuntur, eamque nobis ob ſenſus exponunt. Venter deinde & ilia piloſa ſunt, & magis quum etiam ſiccum id fuerit, minùs verò quum humidum. Contrà autem quibus iecur frigidum eſt, venæ anguſtæ apparent, & ſi humidum ſimul eſt, molles: ſin verò ſiccum, duræ: venter & ilia glabra piliſque nuda. Si cor temperamento calidum eſt, pulſus magnus, velox & frequens exiſtit: ſi pariter ſiccum eſt, durus: ſin humidum, mollis. Spiratio pulſui quodammodo ſimilis eſt, dummodo thoracis conformatio atque magnitudo cordi proportione reſpondeat. Animus quoque amplus eſt & excelſus, præſens & acer,

Ex totius temperamento inſito de cæterarum partium natura coniectura capienda, & contra.

audax, iracundus: quum ſimul ſiccum id erit, tardior quidem, ſed ferocior nec facilè placabilis: quum humidum, promptus, placabilis ac minimè ferox. Thorax quoq; hirtus eſt, & magis in ſicco, minus in humido. At verò ſi cor temperamento frigidum eſt, pulſus ineſt paruus, atq; is quidem mollis ſi humida temperies, durus ſi ſiccitas comes eſt. Reſpiratio pulſui perſimilis, niſi quum thorax à cordis commoderatione recedit. Animus humilis ac demiſſus, propitius, in iracundiam minimè propenſus: idq; cum metu & ignauia ſi pariter humidum eſt, ſi ſiccum, cum pertinacia. Pectus glabrum & pilis nudum, magis in humido, minus in ſicco. Sic igitur ex cordis iecoriſq; ſignis de totius corporis temperamento iudicium fieri poteſt. Præterea verò ex calore, ex mole, ex colore & pilo. Corpus enim quodcunq; calido eſt temperamento, tangenti etiam calidum apparet, acri quidem & mordaci calore, ſi ſimul ſiccum eſt: blando & halituoſo, ſi humidum. Piloſum quoq; id eſt, magis quidem quum etiam ſiccum, minus verò quùm humidum. Temperamento proximas vires habet corporis principumq; partium natura à parentibus inducta. Temperamenti notæ interdum fallunt: ac tum ſi fortè perſpectum ſit quales erant parentum naturæ, quo maximè tempore genuerunt, conſpectius erit prolis temperamentum, neq; temperamentum ſolùm, verumetiam omnis illius natura, & quas in ſe partes validas, quas imbecillas illa obtineat, & quibus cumulandis humoribus, quibus morbis ſit opportuna. Nam parentum ſemina atq; etiam prægnantis victus, principum partium totiuſq; corporis naturam conſtituunt. Cauſæ porrò aſcititiæ multo pòſt tempore genitis iam nobis hos illóſve humores exaggerant: quandoquidem ætas, ambiens nos aër, alimenta, vitæ exercitationiſq; genus, animi pathemata, vacuandorum ſuppreſſio, humores morboſq; generant in nobis ſuæ naturæ finitimos, quorũ etiam notæ, hac ratione quam in ſingulis ſubiiciam, conſpicuæ ſunt.

Parentum cognita perſpectaq; natura plurimum facit ad liberorum procliuitatẽ intelligendã.

Signa plenitudinis. CAP. XIII.

PLENITVDO quidem ſtatuenda duplex, vna impura nec exquiſita, cuiuſq; ſanguinis redundantia, ſiue141 bilioſus is ſit, ſiue pituitoſus, ſiue ſeroſus, ſiue flatulentus, ſiue aliter inquinatus. Atq; hæc veriùs multa eſt cacochymia, quam & impuram plenitudinem nuncupamus. Altera eſt plenitudo pura, quæ ſolius ſanguinis ſiue omnium ſuccorum æquabilis eſt redundantia. Nuſquam enim tam ſyncerus ſanguis cumulari poteſt, quin aliorum ſuccorum atq; ſeri permiſtione ſit perfuſus. Ea autem excellentiæ nomine plethora dici conſueuit. Hæc rurſum duplex, vna ſupra vires, in qua tametſi ſanguis nec qualitate nec copia ſymmetriam & commoderationem exceſſit, vires tamen quauis alia ex cauſa imbecillas premit. Altera abſoluta quæ iam ſupra naturæ ſymmetriam eſt, & copioſiùs increſcens naturalis eſſe deſinit. Quæ ipſa aut leuis eſt, quum mediocritatẽ paulùm excedit, aut tenſiua, quum iam vaſorum tunicas præ copia diſtendit ac propè diuellit. Hæc licet immodicè exuperet, fieri tamen poteſt vt vires nõ premat: nam plerunq; (vt in habitu athletico) vires cum ſanguine & carnis mole æquabiliter increſcunt. At ſi vires infirmæ ſubſiſtant, ſupra vires erit plenitudo. Sed & plenitudo omnis impura, ſupra vires eſt & naturæ grauis. Omnis autem plenitudinis vaſorum hæc communia ſunt ſigna. Venarum omnium tumor æquabilis. Hic autem obſeruandus eſt, quum omnes ſimul particulæ eodem ſunt ſtatu, nec pars vlla ceteris eſt decliuior in quam ſanguis incumbat. Et quum omnes æquabili & moderato ſunt calore, & ſanguis nec frigore in altum refugit, nec immodico calore ſiue aëris, ſiue balnei, ſiue vini, ſiue exercitationis, ſiue febris, ſiue vllius cauſæ calfacientis vi concitatus aut turgeſcens, aut quaſi colliquatus venas diſtendit in tumorem. Alterum ſignum eſt tenſio venarum cum quodam ſenſu doloris, quæ non ſolius plenitudinis, ſed exuperantis plenitudinis eſt index. Hæc eſt tenſiua laſſitudo ſpontanea, in qua & corpus & artus omnes ægriùs præ pondere mouentur, vixq; manus in pugnum adducitur. Sic corporis moles iam plenior euaſerit, & brachia, manus, tibiæ inturgeſcant, non ſolùm venarum, ſed totius eſt corporis plenitudo. Pulſus etiam fortis, validus, magnus &

Plethora duplex.

Plenitudinis ſigna communia.

gnus & plenus ineſt. Venæ ſiquidem pleniores anaſtomoſi copiæ nonnihil in arterias transfundunt, niſi ſupra modum craſſi viſcoſiq́ue humores exiſtant. Plenæ autem arteriæ pulſum edunt qualem diximus; non in carpo ſolo, verumetiam in temporibus, in digitis, & in extremis quibuſq; partibus moleſta pulſatione conſpicuum. Reſpiratio nec alta nec omnino libera: etenim difficilior & crebrior (præſertim verò in exercitatione) deprehenditur. Communia hæc ſunt plenitudinis ſigna. Euidentium porrò cauſarum quæ plenitudinem ingenerant obſeruatio, demonſtratiuorum ſignorum vim obtinet. Cibus plenior valentiſq́ue materiæ, plenitudinis eſt pabulum. Inſuetarum balnearum moderatus vſus à cibo hunc quaſi fuſum liquatumque celeriter allicit diſtribuitq; in corpus. Conſueta exercitatio neglecta, vitáve deſes & otioſa nihil è corpore diſſipat; omnia retinet: quemadmodum & cutis denſior. Multò manifeſtiùs conſueta omnis vacuatio ſuppreſſa, plenitudini materiam ſuggerit. Hæc igitur quum iamdiu anteceſſerint, multò certiùs plenitudinem ineſſe demonſtrant. At verò quæ plenitudinis ſpecies ſit, nō ex illis cōmunibus, ſed ex propriis cuiuſque ſignis internoſcendum. Quum in plethora corpus nihilo magis ingraueſcit & vires omnes æquales perſiſtunt, ſola eſt vaſorum plenitudo. At ſi corpus artuſque ingraueſcunt, & motus pigrior euadit, ſomnus grauis, profundus & interturbatus: & laborans per inſomnia ſe grauiter premi, aut onus geſtare, aut loco moueri non poſſe putat, virium eſt grauans plenitudo. Cuius autem humoris hæc ſit, quum in omne corpus æquabiliter diffunditur, color oſtendet. Rubens enim nec ex ſole, nec ex balneo, nec ex exercitatione, nec ex acuta febre, nec ex iracundia aut pudore contracta, ſanguinis eſt, ſubpallida flauæ bilis, alba pituitæ, nigra bilis atræ. Cerebrum bilis occupans vigilias, pituita ſoporem, atra bilis inſomnia terroreſq; incutiet. Si os ventriculi humor aliquiſpiam imbuat, pituita appetentiam excitabit, bilis flaua ſitim, nauſeam, oris amarorem: atra animi demiſſionem, moroſitatem, triſtitiam, copioſam ori ſaliuam. Quoniam autem hæc non ſatis conſpicuè dominantis humoris ſpeciem ob oculos proponunt, de vniuſcuiuſque propriis ſignis accuratiùs dicendum.

Plenitudinis ex prægreſſa viuendi ratione indicia communia.

Propria & peculiaria cuiuſq; plenitudinis ſigna.

Signa boni ſanguinis & ſigna veræ plethoræ. CAP. IV.

GIGNENDO cumulandoque ſanguini apti quidem & accommodati ſunt qui ſiue ab ortu, ſiue poſtea iecoris cordiſque temperiem ſunt adepti. Etenim quum iecur in temperamenti mediocritate eſt, niſi cordis vehementior intemperies obſtiterit, humorum mediocritatem & commoderationem gignet; quæ bonus eſt & temperatus ſanguis. Huic etiam gignendo apti ſunt; quibus iecoris cordisque temperatura commemoratis ſignis calida humidaq; deprehenditur. Quinetiam ex ætatibus pueritia quidem & pubertas bonum temperatumque ſanguinem: adoleſcentia & iuuentus copioſum, ſed aliquantùm calidiorem producunt. In externis porrò & euidentibus cauſis ſunt cibi euchymi beneque temperati, quiq; facilè ac celeriter alunt: ſanguini quippe & humoribus ſui ſimilem materiam ſubminiſtrant. Moderata autem tempeſtiuaque exercitatio ſine labore, ſomnus mediocris, vita curarum expers, gaudiorum plena, aëris clementia, qualis Vere & regione temperata exiſtit, ſanguinis humorumque omnium mediocritatem, ſi nō efficiunt, ſaltem tuentur nihilq; immutant. Quum igitur eiuſmodi cauſæ quaſi connexæ conſentiunt, εὐαιμίαν, id eſt bonitatem ſanguinis, & omnium humorum quandam faciunt æquabilitatem: quum verò cogitatione ſola & memoria repetuntur, dominantis ſanguinis indices ſunt notæ. Signa autem aſſidentia quæ ſanguinem in corpore ſyncerum contineri dominarique demonſtrant, hæc ſunt. Faciei corporiſq; color ſupra conſuetudinem rubicundus, & quaſi ex albo rubroque miſtus. Habitus carnoſus, firmus, ſine multo adipe: miti, blando & halituoſo calore perfuſus. Venarum vaſorumque omnium ſymmetra, ſed ab exercitatione vel ab æſtu promptè turgens plenitudo. Pulſus fortis, magnus & plenus: virium robur cum ſanguine & habitu proportione quadam pariter increſcens. Vrina copioſa, colore, ſubſtantia, contētiſq; mediocris. Ani-

Omnia temperata & mediocria ſanguinis bonitatē præſtant.

mi mores tranquilli,hilares & iucundi. Somnus placidus,in quo & res insomniis visuntur iucunditatis & lætitiæ plenæ,quasi floribus aut luce illustres. Externarum causarum atque etiam iniuriarum facilis tolerantia. Iam verò πολυαιμία,id est sanguinis vbertas veraq; plethora inesse credatur, si in ea corporis constitutione venæ & arteriæ intumescunt,aliæq; comitantur plenitudinis notæ. Si euchymi cibi maximeq; vini vbertas & affluentia præcessit:nam potu quàm cibo impleri facilius est. Vt autem vinum, ita & humida liquidaq; omnia celeriùs quàm solida coquuntur, atq; tum in venas tum in omne distribuuntur corpus. Hæc igitur plenitudinem faciunt,si tempestiuè conuenientiq; reliquarum causarum concursione accedant. Si præterea sanguinis è naribus, ex hæmorrhoide, aut ex vtero consueta vacuatio suppressa est. Si laborans morbis ex plenitudine iam sępiùs conflictari consueuit. Atque si plethora carnem ipsam corporisq; molem iam occupet, cæcæ exilesque venæ,quales oculorum sunt, rubent atque distenduntur, arteriæ omnes validè pulsant, maximè verò in capite & in temporibus, sudor copiosus,dulcis,nec graueolens occasione leuissima suauiter emanat. Quo autem plenitudinis signa grauiora obtigerint,eò plenitudo maior est atque periculosior.

Signa bilis flauæ exuperantis. CAP. XV.

Causæ copiosioris bilis. QVI iecoris cordisque calido & sicco temperamento sunt,bilis flauæ copiam vel ex optimis & bene temperatis alimentis exaggerant, maximè verò si iuuentutem ipsamque constantem ætatem agunt,quæ & omnium feruentissima est,& biliosis morbis facilè conflictatur. Deinde si alimenta calida siccaque antecesserint, inediæ aut victus admodum tenuis, parcus & rarus. Exercitatio vehemens,robusta,multa & frequens: æstus feruidiorisque aëris siue à regione, siue ab æstate, siue ab æstuariis, siue à calfaciente vitæ sit genere, frequens occursatio: vigiliæ immoderatæ: curæ graues,attentæ cogitationes & mœrores: suppressa bilis vacuatio spontanea aut intermissa,quæ medicamentis fieri consueuerat per vomitum,per aluum,per vrinas aut sudores. Cui isthæc omnia obtigerint, is necessariò bile multa redundat. Quum autem ea iam molestiùs inualescet, signa hæc apparebunt: *Argumenta redundantis bilis.* Faciei,oculorum, totiusq; corporis color pallidus, flauus aut citrinus,ad eum accedens qui ictericorum est. Interdum biliosæ pustulæ erysipelatis specie erumpentes. Corporis habitus siccus,macer & gracilis, & qui tangentem acri mordacique calore feriat: venæ & arteriæ amplæ,& à prima conformatione caloris vi distentæ: pulsus vehemens, velox, frequens & durus: vrina flaua,flammea,& acris,sedimenti pauci: interdum vomitione,deiectione,vrinis aut sudoribus ardens & biliosa excretio, in iracundiam, in audaciam & vindictam propensio: somnus leuis nec profundus,magna corporis iactatione inquietus: insomnia belli,furoris,iracundiæ splendorisq; plena: frigidorum appetentia eorumq; vsus gratus & delectabilis: bilis purgatio vtilis toleratuque facilis. Hæc exuperantis bilis communia sunt indicia. Atque ex partium in quas illa proruit impetumque facit varietate symptomata euariant. Siquidem illa in cerebrum insiliente, vigiliæ fiunt, deliria rixarum & iracundiæ plena: in os ventriculi, sitis, nausea,inappetentia, oris amaror, animi defectio: in intestina, diarrhœa & dysenteria.

Melancholiæ dominantis indicia. CAP. XVI.

Causæ melancholiæ effectrices. CVMVLANDÆ melancholiæ apti sunt quicunque iecur & cor frigidum siccumque, sinistrum verò hypochondrium distentum, in eoq; obstructum imbecillùmve lienem, aut natura, aut viuendi consuetudine obtinent. His crassi lentiq; humores ac prorsus terreni succrescunt, aliàs in vnum lienem, aliàs in omne corpus effusi. Ætas iam inclinans primaque senectus represso vitæ feruore in hanc prona est. Victus vsusque frequens crassorum ac terrenorum alimentorum, cuiusmodi sunt bubulæ, ceruinæ, caprinæ, ac leporinæ carnes, & thunni, balenæ omniaque cetaceorum genera, & maximè condîta sale,atque etiam vina crassa,rubra, aut nigra. Vitæ conditio tristis, multis curis, negotijs, contemplationibus

tionibus aut literarũ ſtudiis implicita, nulla interpoſita animi hilaritate, aut corporis exercitatione: ſub hac enim natiuus calor elangueſcit, & omnia torpore ſopita craſſeſcunt. Autumnus, aut regio, aut cœli tempeſtas frigida & ſicca, inconſtans & inæqualis. Conſueta melancholiæ vacuatio ſuppreſſa, ſiue ea ſpontanea eſſet, vt per hęmorrhoidas, per menſtrua, per aluum aut vomitionem, aut per varices aut ſcabiem: ſiue medicamentis fieri ſolita. His igitur ex cauſis melancholia coaceruatur & immoderatiùs exuperat, tumque naturæ ſuæ morbos congnatos inuehit. Quum iam illa exuperat, hæc ſigna ſe proferunt. Faciei totiuſque corporis color fuſcus, obſcurus aut nigricans, interdum vniuerſus & æquabilis, interdum maculis quibuſdam inuſtis. Nigra plerumq; & cruſtis fœda ſcabies, aut cutis nigra vitiligine conſperſa. Corporis habitus ſiccus & macilentus, aſpectus inconſtans, horridus, ac mœſtus. Pulſus paruus, tardus, rarus & ſubdurus. Vrina ſi nihil vnà excidit melancholiæ, tenuis & alba, ſin verò illius quiddam prӕterfluat, craſſa, liuida, vireſcens aut nigra. Præ copia ſponte erumpens melancholia vomitione, deiectione, vrinis, ſudoribus, mariſcis aut varicibus. In morbis animi metus & mœſtitia, taciturnitas, ſolitudo, inanis rerum commentatio, ſomnus turbulentus, horrendis inſomniis fluctuans & agitatus ſpectris rerum nigrarum, fumorum, mortis, cadauerum, ſepulchrorum, quæ plena ſunt terroris. Appetentia ſæpe corrupta, interdum canina cum acido ructu. Medicamenta quibus vis eſt atram bilem detrahendi conferunt laborantemque leuant: omniſque victus probum tenuemque ſuccum proferens iuuat, contrarius verò lædit. Hęc igitur quoties adſunt, melancholiam exuperare demonſtrant, quę ſi in hanc illámve partem inſiliat, propria quædam partis illius ſymptomata concitat. At verò atræ bilis quę ex præaſſatis quibuſcunque humoribus, maximè verò ex flaua gigni ſolet, non hæc, ſed miſta quodammodo ſunt ſigna. Huius cauſæ eædem atque bilis flauæ ſunt, ſed quæ magnæ ac vehementes diu multumque perſiſtunt, & bilem flauã extra metas deducunt in atram. Reliqua quæ narrantur melancholiæ ſigna hîc etiam apparent quidem, ſed cum quadam caloris efferueſcentia. Omnia quippe ex mediocritate in ardorem ſummũ deuergũt, quòd ex atra quàm ex flaua bile calor acrior emergat. Hinc & animi mores & inſomnia magno furore magnaq; feritate inſurgunt.

Indicia. *Atræ bilis ſigna*

Signa pituitæ dominantis. CAP. XVII.

PITVITAM coaceruare ſolet, cui cor, iecur, & ventriculus frigido humidoque temperamento ſunt, atque iis conſentiens totius corporis conſtitutio. Nempe habitus obeſior, colore albicans aut liueſcens, venæ & arteriæ exiles & anguſtæ: ſiue ab ortu ſiue poſtea tales euaſerint. Ætas propriè quidem ſeneſcens & præcipitata, ob natiui caloris penuriam: & ob voracitatem puerorum ætas. Frigidorum humidorumq; alimentorũ immoderatus vſus, & liberalior aquæ potus. Victus plenior & liberalior, largiorq; potus, intempeſtiuè necdum priore confecto ſumptus: omnis denique ſatietas & ingluuies. Vita ſedentaria & in otio deſes, locis præſertim aquoſis & humidis. Aëris conditio frigida & humida, ſiue ex regione, ſiue ex hyeme, ſiue ex cœli ſtatu, & artis quam quis exercet conſuetudine. Somnus longus ac profundus, præſertim à cibo: itemque balneum à cibo, vita ſine curis, ſine ſtudiis, aut mœrore. Pituitæ per os aut per aluum vacuatio ſuppreſſa, quæ diu ſiue ſponte, ſiue arte conſueta fuerat. Hæc ſanè pituitam congerunt, cuius deinde hæc in corpore ſigna apparent. Faciei corporiſque color albicans, interdum plumbeus aut liuidus. Moles ampla & obeſa, mollis & contactu frigida. Pulſus paruus, tardus, rarus & mollis. Vrina alba vel pallida, nunc tenuis, nunc craſſa & turbida cum multo ſedimento. Pituita vomitione aut deiectione ſpontanea erumpens, corpuſq; madore ſępe diffluens. Pituitoſorum morborum, vt œdematis & deſtillationis atq; ſimilium conſuetudo & frequentia. Animi mores omneſq; corporis motus tardi cum grauitate & ſegnitie, ſenſus obtuſi, mens hebes, ſomnus profundus atque grauis, aquarum, pluuiæ, niuis, aut ſubmerſionis plena inſomnia. Cibi potuſq; calidi, omniſq; cauſæ calfacientis occurſus iucun-

Cauſa. *Signa*

dus & vtilis. Pituitæ vacuatio quæcunque vel arte vel sponte obtigerit, conducibilis. *Indicia.* Hæc signa existunt, quoties pituita toto corpore æquabiliter dominatur & exuperat. Cæterùm si vel in capite duntaxat, vel in ventriculo, vel in intestinis colligitur (his enim tribus maximè locis superuacanea illa coaceruari solet) affectæ partis propria symptomata illam detegent. Salsæ porrò pituitæ non hæc, sed mista quodammodo signa sunt. Quum enim vel bilis permistione, vel inducta putredine calorem præter naturam acquirit, vt mistas bilis & pituitæ causas, ita & illarum mista quodammodo signa obtinet. Eadem sapore, pruritu, & fœda scabie plerumque deprehenditur.

Signa aquosi humoris abundantis. Cap. XVIII.

Tenves serosoſq; humores congerunt quibus ventriculus frigidus, lien verò aut iecur obstructum scirrhosumq; est. Qui cibis humidis potuiq; liberaliori indulgent, ætate potissimum senili. Qui in otio vitam agunt, hyeme, regione humida, similique cœli statu. Quibus vrina pauca, nec potui respondens profluit, & sudor nullus emanat: & lienteriæ aut spontinæ vacuationis aquosæ consuetudo deleta. A quoso autem humore in omne iam corpus effuso, facies, manus, reliquumque corpus subtumidum cernitur, non viuido sed pallido & obscuro colore, corporis habitus plerumq; œdematosus, in quo prementis vestigium manet, quemadmodū in cachexia & in leucophlegmatia. Abdomē interdum mole tumescit, sub quo fluctuantis aquæ sonus obauditur. Vrina cruda & aquosa, ac sæpe vt in diabete multa, alui deiectio liquida & mollis, cutis madida: expuitio multa, simplex, sine tussi, è vētriculo plerumq; redundans. Pulsus, animi mores, somnus, insomnia, omnia quidem iis similia quæ in pituitæ dominio.

Signa flatus. Cap. XIX.

Flatvs copiosos exuscitant ventriculus frigidus & humidus, omnisque caloris imbecillitas, siue ex simplici intemperie, siue ex humorum vitio contracta: Lien melancholia turgens & obstructus, ventriculi concoctionem contagione offendens: Flatulēti cibi, vt fructus crudi, castaneæ, fabę, tubera, potus immoderatus, nimiaq; ventriculi è liquidis cibis fluctuatio, crapula & ingluuies: Otiū, somnus multus, ætas, regio, cœliq; constitutio frigida. Quum autē ab his causis flatus multus in corpore congestus est, ventriculus & colon intestinū, sinistro præsertim hypochondrio distenduntur & rugiunt quasi ventis agitentur. Est enim colon præcipua flatuum sedes, quorum vi id nonnullis amplissimè dilatatur. Tēsiui dolores in omne corpus euagantur vagiq; transcurrunt. Frequens ructu crepituque auditur flatuum eruptio, cui mox leuamen succedit: frequens & aurium tinnitus & partium corporis palpitatio. Magna procliuitas in colicum dolorem, in aliosq; ex flatu morbos. Insomnia rei celeriter currētis aut volantis, interdum etiam tonitrui & tempestatis. Signa hæc sunt omnia ex quibus corporis cuiusq; constitutio innotescit, & materia quæ in eo dominatur & redundat. Ea tota est antecedens morborum causa, à qua & proxima continensq; illorum materia fouetur incrementumque sumit. His ita mihi absoluenda videbatur generalis demonstratiuorum signorum tractatio.

Libri II. De symptomatis & signis, finis.

DE PVL-

DE PVLSIBVS ET VRINIS, LIBER III.

Quid pulsus, quotq́, eius differentiæ. CAP. I.

NON paruam demonstrandorum morborum vim obtinent pulsus & vrina: ille siquidem cordis & arteriarum, hæc iecoris venarumque constitutionem renuntiat, quorum administratione corpus vniuersum gubernatur. Pulsus primùm & maximè vitalis facultatis totiusq; corporis robur, at non obscurè tamen cordis corporisque conditionem refert. Vrina certò & manifestè iecoris humorumque statum, & morbos ex his genitos repræsentat, at obscuriùs virium corporisque robur. De his igitur vt certis signis seorsum, quantum artis vsus exposcit, tradendum. Pulsus est cordis arteriarumque motus natiui caloris moderator, ex diastole systoleque constans. Diastole, id est distractio, est qua arteria sese quoquouersum diffundit dilatatq;, vt aëre tenuique sanguine tracto insitum calorem temperet ac spiritui pabulum subministret. Systole, id est contractio, est qua in se ipsa vndique considet sēque summittit, vt spiritus fuliginem exustione comparatam expellat. Inter hos motus, quòd omninò contrarii sint, necesse est media quies intercedat, eaque gemina: vna supera quæ diastolen, altera infera quæ systolen terminet.

Hic quoque liber ad tractationem signorũ & ad τὴν σημειωτικὴν refertur.

Quid pulsus.

Pulsuum differentiæ.

Pulsuum differentiæ aliæ statuuntur à diastole, aliæ à quiete, aliæ ab ordine. A diastole quinque, à quantitate, à vehementia, à tempore, ab arteriæ qualitate, & ab arteriæ profusione. Quantitas longum, latum, & altum comprehēdit: estq; pulsus longus, quō in longum excurrit arteria, vt latus quo in latum, & altus quo in altum: horum omnium concursu fit magnus, quo arteria se quoquouersum pandit. His contrarii pulsus sunt, breuis, angustus, humilis, & qui horum triũ concursione paruus euadit. Qui in extremorum medio consedit, moderatus appellatur. Omnes igitur hoc quātitatis genere pulsus erunt, longus, breuis, moderatus: & latus, angustus, moderatus: altus, humilis, moderatus. A distractionis vehementiā sunt pulsus validus seu vehemens, qui validè ac firmè tactum ferit: imbecillus seu languidus, qui contrà: & moderatus. A tempore pulsus celer, qui breui tempore arteriā distēdit, tardus qui longō, moderatus qui mediocri. Ab arteriæ qualitate, mollis quum tenera laxaq; arteriæ tunica, durus quum durior rigidiorq; est: & moderatus. Ab arteriæ profusione pulsus plenus quo arteria in diastole nō modò ampla & turgida, sed humoris perfusione plena occurrit: vacuus quo non humore, sed quasi flatu turgere tactu deprehenditur, prementibusq; digitis nihil firmũ solidũmve subsistit: mediocris horum est medius. Sexta pulsuum differentia est à quiete seu ab ictuũ interuallo. Hinc fiunt pulsus creber seu frequens, qui sæpe & breui quietis interuallo arteriā distendit tactumq; ferit: rarus qui ex longioribus interuallis. Septima differentia est ab ordine: hic quũ sui semper similis est, *ὁμαλός.* æqualis appellatur. Est porrò genere duplex, in omnibus aut certè multis pulsationibus æqualis, sui semper vbiq; similis, sibiq; perpetuo constans, & in cuius pulsibus singulis similitudo & æqualitas omnino spectatur in magnitudine, in celeritate cęterisq; differentiis. Æqualis in vno pulsu, cuius initiũ & fines omnesq; arteriæ partes æquabiliter procedunt. Inæqualis in multitudine, est quum multi *ἀνώμαλος.* pulsus comparati inæquales sunt & dissimiles aut magnitudine, aut celeritate, aut vehementia, aut alio quodam modo: & qui modis omnibus talis existit, is absolutè inæqualis appellatur. Rursus inæqualis bipartitus est, inæqualis æqualiter, & inæqualis inæqualiter. Æqualiter inæqualis est qui inæqualitatis æquam *μύουρος.* paremque mutationem retinet: vt quum primo pulsu secundus paulò minor est, & tertius secundo, & quartus tertio ad plures vsq; deinceps. Atque is est qui Græcè μύουρος, Latinè sensim imminutus & gracilescens appellatur. Hic si sensim ita *μύουρος ἐκλείπων.* minui perseueret dum ad quietem prorsus recidat, myurus deficiens est. Horum alii in ea paruitate vel quiete persistunt, alii resurgunt & ad pristinam ma- *παλινδρομοῦντες μύουροι.*

gnitudinem aut parem aut minorem reuertuntur: hi sunt myuri reciproci. Inæqualiter inæqualis nullam inæqualitatis similitudinem retinet. Hic si aliquando desinat, propriè inæqualis deficiens dici consueuit.

ἐκλείπων παλινδρομῶν. ἀνώμαλος διαλείπων.

Et si duorum, trium, vel plurium pulsuum ictibus prætermissis iterum arteria agitari incipiat, deficiens reciprocus vocatur. Huic finitimus est inæqualis intermittens, cuius est quies interdum longissima, isq; circuitibus admodum rarus euadit. Est & intercurrens Grecis παρεμπίπτων appellatus, intermittēti oppositus: is enim tactui obiicitur insperatò medius inter duos expectatos. Inæqualis porrò vno pulsu duplex est: aut enim in vna eademq; arteriæ parte, aut in diuersis fit. Pulsus eadem arteriæ parte inæqualis triplex: nam arteriæ motus licet continuus, par tamen non est initio, medio atque fine: interdum quiete interpellatur & intercidit, interdum recurrit ac bis ferit. Impar est motus initio atque fine, aliàs in vehementia, aliàs in magnitudine, aliàs in celeritate, aliisque modis quos omnes numerare vix liceat.

διακεκομμένος.

Intercidens pulsus seu intercisus est cuius distentio continuitate destituta, media quiete interrumpitur: hicque quanquam bis ferit, non tamen duo, sed vnicus est pulsus.

δορκαδίζων. δίκροτος.

Quòd si motus à quiete celerior & vehementior sit primo, caprizans tum appellatur. Dicrotus id est recurrens aut bis feriens, qui simulatque omnem distentionem effecit, se paululum subducit ac mox pulsat iterum, tanquam malleus ab incude resiliens, estque ab interciso planè diuersus. Est & quum non semel tantùm, sed bis aut sæpius arteriæ pulsus reuertitur. Pulsus diuersis partibus inæqualis est, quum multis digitis arteriam contingentibus non similis sentitur occursatiò. Ac primùm interruptus primo & tertio digito, vel secundo & quarto, non autem aliis sentitur. Inæqualis magnitudine, vehementia, duritie, plenitudine, quum omnibus digitis æquè tangentibus, aut magnitudo, aut vehementia, aut durities, aut plenitudo non similis apparet.

ἐμπρίων καὶ ἐμπριστικός.

Hic si pariter durus existit, serratus appellatur. Est & inæqualis in situ partium arteriæ, quum eius pars vna dextrorsum, altera sinistrorsum, vna sursum altera deorsum inflectitur. Id autem si admodum manifestè & perspicuè fiat, magnaque

κλονώδης.

sit arteriæ diastole, pulsus vibratus appellatur, in quo crebra & inæqualis est, quasi in iaculis quæ impetu celeri vibrantur, concussio.

σπασμώδης. κυματώδης.

Sin verò id obscuriùs fiat, appareatque arteria tensa & vtrinq; retracta, conuulsiuus is est. Vndosus pulsus, quum arteria primum digitum pleniùs validiusque ferit, deinde secundum exiliùs & mitiùs, tertium pleniùs & validiùs, quartum denuo exiliùs & mitiùs: nō

σκωληκίζων.

hic quidem interruptus, sed inæqualis vt vndarum æstus. Vermiculans pulsus vermium gressui similis, vndoso finitimus, à quo non inæqualitatis specie, sed magnitudine solùm ac robore dissidet.

μυρμηκίζων.

Formicans his succedit mirè paruus, languidissimus, creberrimus & inæqualis, à vermiculante tantum deficiens quantum

τεταγμένος καὶ ἄτακτος. ἀνώμαλος.

hic ab vndoso. Pulsus omnis inæqualis bipartitur: alius quippe ordinatus, inordinatus alius. Inæqualis ordinatus, est in quo inæqualitatis ordo retinetur: vt quum pulsus quatuor inæquales quodammodo sunt, omnesq; quaterni similem habent inæqualitatis proportionem. Inæqualis inordinatus, est in cuius inæqualitate nulla similitudo, nullus circuituum ordo statui potest.

Qua ratione pulsus obseruandi internoscendiq́ sint. CAP. II.

Quid obseruandum medico in tangēda summis digitis arteria.

OBSERVANTIS manus temperata sit, mollis, minimeque callosa & eximij sensus. Digiti tres aut quatuor supernè tantum carpi arteriam (quæ mediocris quum sit & obuia, obseruationibus accommodatissima existit) contrectent. Laborantis manus quæ tangitur, nec sublata sit, nec depressa, nec extenta, nec vinculo, aut decubitu constricta, nec prona in volam, nec resupina: sed molli naturaliq; situ æquabiliter reclinetur in latus imum, quod minimo digito clauditur. In carpo si directò ad maximum digitum obscurus est pulsus, alio quouis loco atque etiam in altero carpo peruestigandus, quòd multis ex causis euariet, ac plerumque vel ex vulnere, vel ex contusione, vel ex obstructione alter oblitescat. Qui vehemens est, non nisi pressâ arteria digitisque validè infixis dignoscitur, hoc à magno & à pleno dissidens, quòd suo robore reniti tactumq; repellere deprehendi-

prehenditur. Non tamen hic adeò premendus, vt vi applicatæ manus arteriæ ſuperetur robur. Languidus pulſus conſpectior eſt in manu prona atq; decliui, attingique debet molliter & quaſi ſuſpenſis digitis: nam ſi arctius prematur, licet languidus hic pariter quoq; magnus ſit, vt in lethargo, aut nullus omnino aut immotus videbitur, omnemq; ſenſum effugiet. Syſtole in vehementi, in magno & duro pulſu aliquantum deprehenditur, in languido nunquam: in vehementiſſimo maximo atq; duro aut ſaltem in eo qui mollis non ſit, conſpicua & aperta ſentitur, non mediocriter ſed validè preſſa arteria. Quies externa mediocri tactu citra vim vllam, interior non niſi digitorum impulſu preſſuq; animaduertitur. Ad horum autem perfectam cognitionem qui ſeſe componere & accommodare volet, primùm ſe exerceat in ſyſtole & interna quiete cordis, quum id vehementiſſimè maximeq; pulſat. Pectoris enim contactu conſpicuæ ſunt, quarum imitatione illas quoq; in arteriis edíſcet. Reliquæ pulſuum differentiæ tactus quadam mediocritate animaduerti debent.

Generales pulſuum cauſæ. CAP. III.

PVLSVVM tres omnino ſtatuuntur cauſæ, efficiens, impellens, & inſtrumentum. Primaria efficienſq; pulſus cauſa eſt facultas illa mouens è corde profecta: inſtrumenta ſunt arteriæ, quæ facultatis impetum ſequuntur eiq; obtemperant: cauſa facultatem incitans ac impellens vſus eſt atque mouendi neceſſitas. Hæc vna omnium eſt cauſarum prima & validiſſima, à qua & mouendi initium exiſtit. Omnis autem neceſſitas ex affectione quadam præter naturam proficiſcitur, quæ quum cordi infenſa moleſtaq; eſt, eam protinus excutere contendit. Triplex eſt eiuſmodi affectio, aut enim caloris ſpirituſq; eſt penuria, quem cor pulſu reſarcire conatur: aut intemperies frigida calidáve, ſiue ſimplex, ſiue à febre, ſiue à phlegmone, quam refrigerare poſtulat: aut aliena ſubſtantia, cuius expulſionem molitur, vt quum fuligo, vapor, humórve aliena vitioſaq; qualitate cor ferit, aut id mole copiaq; premit. Et hæ quidem interiores cauſæ ſunt: externæ verò immoderati omnes corporis motus animiq; perturbationes: vt ira, excandeſcentia, metus atq; mœſtitia. Ab his ergo cauſis neceſſitate quadam ſtimulata incitataq; cordis facultas, efficit vt per diaſtolen nouus aër extrinſecus hauriatur, qui inſito calori refrigerium vitaliq; ſpiritui pabulum ſuppeditet: per ſyſtolen verò exuſta ſpirituum fuligo, & quicquid deniq; præter naturam eſt tum cordi, tum arteriis infenſum expurgetur. Itaq; vſus atq; neceſſitas cordis facultatem ad pulſandum impellit: incitata facultas inſtrumenta arteriaſq; mouet: hæ verò illius cedunt robori. Semper autem pro neceſſitatis conditione pulſus edentur, modò facultatis ſubſit robur, & obſequantur arteriæ. Duo enim hæc, vitale robur & arteriarum conſtitutio, neceſſitatis ſæpe ſignificationes obſcurant. Etenim amplæ arteriæ pulſum ferè magnum edunt, qui & talis deprehenditur, ſi non altè in profundum illæ demerſæ ſunt. Exiles verò anguſtæq; arteriæ quales inſunt pinguibus & craſſis, nequeunt pulſum proferre magnum. Quin etiam vitale robur ſi vegetum eſt, pulſus natura magnus ac validus exiſtit: ſi imbecillum, paruus ac languidus. His ex cauſis quibuſdam vel in extremo ſenio validus magnuſq; pulſus apparet, quibuſdam vel ætate virentibus obſcuriſſimus ac propè nullus. Vitalis roboris cauſa non facilè perſpici poteſt: vna proinde obſeruatio, quæ magnum habet in ſingulis momentum, pulſuum ac naturæ locupletem cognitionem dabit. Quum igitur omnium cauſarum concurſione mediocritas quædam obtingit, pulſus moderatus exiſtit. Quum verò à mediocritate diſceditur, pulſus immutatur, & de medio quoq; decedit.

Neceſſitas pulſandi vnde, & quotuplex eius cauſa.

Pulſuum vnde petenda cognitio.

Quàm varij ſint pulſus naturales, & quibus ex cauſis per ſanitatem & citra morbum immutentur. CAP. IV.

HIS ita conſtitutis primùm quidem in pulſus moderati cognitionem penitus incumbendum, in eumq; animus defigendus, qui cæterorum lex ſit atque menſura. Moderatus autem appellatur qui nec magnus eſt aut paruus, nec

Ad certam pulſuum vt etiam temperamen-

torum cognitionē mediū vnū & symmetrum constituere oportet, qui reliquorum sit velut idea atq; regula ad quam exigantur.

celer aut tardus, nec creber aut rarus, nec vehemens aut languidus, nec durus aut mollis, nec inæqualis, nec alio quoquam modo nimius. Is est cuius comparatione cæteros omnes magnos aut paruos, celeres aut tardos, aut alio quouis exuperantię nomine insigniuerunt. Hic non nisi in optima corporis natura animaduertitur, quæ & temperatissima est & constitutione prorsus media ac verè quadrata. At verò intemperatis naturis etiam dum sanæ sunt, pulsus ab hoc diuersi existunt. Natura quippe calidi celerem, crebrum, magnum & aliquantùm vehementem pulsum edunt. His enim refrigerii & expurgandæ fuliginis magna necessitas adest, nec deest virium robur: frigidi contrà. Graciles magnum, quia facilè nulloq; impedimento distenditur arteria, sed rarum & aliquantum vehementem.

Pulsum quæ immutent.

Sexus.

Hic viris quàm mulieribus pulsus longè maior & vehementior, sed paulò tardior atq; rarior inest.

Ætas.

In ætatibus infantis puerîq; pulsus celerrimus & creberrimus, quòd caloris exuperantia per diastolen refrigerari, & fuliginis copia per systolen expurgari postulet. Senis contrà rarus ac tardus. Reliquarum ætatum pulsus inter hos ambigunt. Iuuenis pulsus maximus, quòd calor sit acer amplaq; arteria: senis minimus: pueri medius: huic quidem necessitas inest, sed angusta arteria. Iuuenis pulsus vehementissimus, quia facultas validissima: senis languidissimus: pueri medius. Ex his quidem coniici potest, qualem vniuscuiuslibet laborantis naturalem pulsum esse oporteat. Hunc porrò vel integra valetudine cœli status & corporis motus animiq; perturbationes immutant.

Tempora anni.

In anni temporibus, Vere medio pulsus maximi sunt & vehementissimi, quòd in summa illa temperie facultas sit robustissima: at celeritate & crebritate moderati, quia in temperie pulsandi vsus moderatus est. Tales apparent autumno medio. Æstate media celeres atq; crebri: vsus etenim necessitasq; crescit: at parui sunt & languidi, quia languescit facultas. Hyeme quoniam vsus remittitur, tardi atq; rari & quàm æstate minores; sed tamen vehementiores.

Regio.

E regionibus & cœli constitutionibus quæcunq; vehementer calida fuerit & æstuosa, æstati mediæ: quæ verò frigida, hyemi: quæ temperata Veri simillima putetur.

Motus.

Exercitatio moderata quidem pulsus vehementes efficit, quandoquidem facultas contentione excitatur: magnos quoq; celeres & crebros, quòd caloris incremento vsus pariter increscat. Contrarii apparent in otio & torpore. Immodica exercitatio quòd iam supra vires sit, pulsus paruos & languidos efficit, sed ex vsu celeres & crebros: at quum ad virium resolutionem & defectum peruentum erit, tardos atq; raros. Eadem ratio balnearum calidarum, frigidarum verò similis atq; otii & torporis.

Vinolentia.

Cibi viniq; vsus plenior, pulsus edit magnos, vehementes, celeres & crebros, sed vini quàm cibi celerior mutatio, quæ tamen ocyus vanescit. At multò immoderatior vini vsus, pulsus inæquales & inordinatos concitat.

Somnus.

Dormientium parui sunt, languidi, tardi atq; rari: eorum verò qui expergiscuntur, è vestigio quidem magni sunt, vehementes, celeres & crebri cum quadam vibratione; sed qui in mediocritatem mox redeunt.

Animi pathemata.

Iratorum pulsus magnus, altusq; vehemens, celer & creber: tristium, paruus, languidus, tardus & rarus: timentium, vehemens, celer, vibratus, inordinatus & inæqualis. Sic igitur quotidianæ corporis affectiones pulsus immutant, sine quarum animaduersione non certò possit pulsus percipi, nec quantum per morbos à naturali distet. Itaq; pulsus naturalis obseruandus est, neq; mox ab exercitatione, à balneis, à cibo immodico, à vino aut ab aliis causis calfacientibus: neq; ilico ab ira vel timore, vel ab aliis causis cor & spiritus agitantibus: de pulsu nihil quicquam statuendum antequam externarum causarum vis deferbuerit, omnisq; sedata sit corporis perturbatio. Hi pulsus non omnes quidem mediocres existunt, sed naturæ tamen limitibus continentur. Deinceps verò qui contra naturam sint, & quam in morbis significationem habeant, tradendum.

Hinc diagnostica signa petuntur tum causæ præter naturam, tum affectus, tum sedis affectæ.

Quæ sunt pulsuum præter naturam causæ. CAP. V.

COR dum secundum naturam habet, moderato pulsu insitum sibi calorem spiritusq; mediocritatem tuetur: at præter naturam affectum diuerso pulsu quicquid

quicquid moleſtum infenſumq́; eſt excutere, aut etiam quicquid deeſt inſtaurare contendit. In eo autem primùm quid diaſtole, deinde quid ſyſtole demonſtret ſignificetq́; tradam. Quum vſu & neceſſitate cor laceſſitur, ſtimulatum id, primùm quidem pulſum edit crebrum, idq́; ſiue valida, ſiue imbecilla ſit facultas: creber enim omnium primus eſt, quia facillimus. Si neceſſitati non ſatisfaciat crebritas, huic etiam celeritas accedet: atq; etiam ſine duo quidem illa ſatis ſint, addetur & magnitudo, modò non imbecilla ſit facultas: tum quippe totis hæc opitulatur viribus. Quòd ſi pariter valida eſt, pulſum edit robuſtum ſeu vehementem, eumq́; plenum ſi ſpiritus vbertas ineſt. Ita quippe artis vſu & exercitatione obſeruamus, per febres omnes frequentem nec nõ celerem pulſum edi, at non perpetuò magnum: quandoquidem ſi vires languent, cum crebro paruus quoq; ac languidus exiſtit. Rurſum & quibus ſine febre imbecillæ, vt in animi defectione, ſunt vires, & quibus hæ copia vel impuritate premuntur, vt in leucophlegmatia, pulſus frequens ac celer (non enim ex frequẽtia perpetuò febris iudicanda) at nõ ilico magnus deprehenditur, ſed verè paruus ac languidus. Quocirca prima pulſus mutatio non in magnitudinem, ſed in crebritatem fit, cui dein celeritas, poſtea magnitudo accedit. Mirari proinde ſubit Galeni dictũ, pulſum omnem vrgente neceſſitate ſtatim initio magnum euadere, ſiue valida ſiue imbecilla ſit facultas, & celeritatẽ nunquam ſine magnitudine inueniri. Itaq; pulſus frequens ac celer aut exuperantẽ calorem, aut ſpiritus vitalis penuriã oſtendit: magnus non imbecillam eſſe facultatem, vehemens eandem eſſe validam. Paruus autem pulſus natiui caloris penuriam ingenſq; refrigerium denuntiat. Quod quum obtigerit, primùm quidem raritas erit conſpicua: increſcente malo tarditas accedet, poſtremò paruitas, vice verſa atq; in caloris incremento. Iam verò pulſus differentiæ in longum, latum & altum, non ex rei neceſſitate proficiſcuntur, nec vllius affectus eſſentiam, ſed impedimenta duntaxat repræſentãt; quæ circum arteriam incidunt. Arteria enim quàm maximè poteſt diſtrahitur: at diſtractionis magnitudo aliàs obtegitur, aliàs interpellatur, vel numero, vel craſſitie, vel duritie circumiacentium corporum, vt membranæ, vt cutis, vt adipis aut carnis, quorum gratia pulſus varius apparet, & alius plerunq; quàm neceſſitas expoſcit. Sic igitur corpulentis breuis ac paruus, gracilibus longus & magnus, quadratis moderatus obtingit. Mollis verò pulſus arteriam mollẽ demonſtrat, & corpus humore multo eoq; pituitoſo perfundit, vt in hydrope, in leucophlegmatia, in lethargo, in comate: ſiue ab humidiore cibo, ſiue à balneis immodicis, ſiue à ſomno, ſiue à molliore vita ſuccreuit. Hic tandem ingraueſcẽte morbo & viribus langueſcentibus vndoſus & vermiculans euadit. Pulſus durus ſi neque ex languore animi, neque ex metu, neque ex verecundia eſt, arteriæ duritiem perpetuò declarat; vixq́; vllus eſt durus, qui non etiam paruus ſit, licet non ſtatim languidus. Durior autem arteria fit vel ſiccitate, vel conſtrictione, vel tenſione. Siccitas fit ab immoderato vſu vini meracioris, à febribus ardentiſſimis, à marcore, à quartana febre & à melancholia. Conſtrictio interdum à frigore fit, quod aëris, balnei, aut frigidæ potionis vis intulit: interdum à vitioſis fructibus, qui vitream craſſamq́; pituitam gignunt. Tenſio ab ingenti inflammatione, à ſcirrho iecoris aut lienis. Duro huic & tenſiuo pulſui affinis eſt conuulſiuus, qui aut neruorum propaginem conuulſione teneri prodit, aut aluum immoderatiùs quaſi poto elleboro fluxiſſe. Vibratus pulſus ex paruo duroq́; procedit: quum enim magna eſt refrigerii neceſſitas & facultas valida, ſi arteria dura tum ſit, contentione facultatis validæ & arteriæ renitentis, vibrare continget. Hoc proinde eoſdem quos & pulſus durus morbos denuntiat. Ita igitur ex diaſtole iudicandum. Syſtole verò quemadmodum & diaſtole aliàs maior aut minor eſt, aliàs vehementior aut languidior, aliàs celerior aut tardior, aliàs mollior aut durior. Harũ tamen vnica celeritatis aut tarditatis differẽtia ſenſu dignoſcitur, atq; in his duntaxat quorũ ſyſtole animaduerti poteſt. Celeritas ſyſtoles magnã proditvſtorum excrementorum copiam, quam natura arteriarũ compreſſione nititur expurgare. Ea ferè ex putreſcentibus humoribus coaceruari ſolet, qui febres

Creber eſt vſu primus, dein celer, magnus, vehemens, virtute valida: alioquin paruus, & languidus.

Quæ vniuſcuiuſque pulſus præter naturam cauſa ſit, & quæ indicatio.

Syſtole

Accelerata ſyſtoles cauſa & denuntiatio.

necessariò accendunt, quoties eorum substantia aut vapor putris in cor irrepit. Quocirca systole quàm diastole celerior, putridæ febris perpetuum est indicium. Ea celeritas non modò febrium est quas in venis, sed & earum quas vel in pulmone, vel in iecore, vel in liene, vel in alia quauis particula putrescens humor accendit. Contractionis tarditas est, quum non multum excrementi putridi & exustí inest in corpore, nec magna desideratur expurgatio. Crebritas impuri excrementi copiam augeri testatur, quæ idcirco efficit vt externa quies minima sit. Raritas contractionis in qua externa quies longa est, excrementa arguit pauca inesse fumosa.

Morborum ex pulsu cognitio. CAP. VI.

HÆc verò ista ad artis vsum & exercitationem apertiùs referenda sunt. Pulsuum differentiæ & affectum præter naturam, & affectam sedem demonstrant. Affectus præter naturam alij primùm ac per se, alij secundò ex pulsu deprehenduntur. Primùm quidem ac per se intemperies omnis tum quæ simplex, tum quæ ex humorū est vitio: adhæc plethora, cacochymia vel simplex vel cum putredine, phlegmone, scirrhus, obstructio: qui affectus cæterorum omnium velut principia quædā & continentes causæ sunt. Calidæ intemperiei simplicis, qualis est ab æstu aut ab ephemera febre, pulsus creber est, celer ac magnus simulq; æqualis. Eiusmodi & in hectica febre existit, sed aliquanto durior. In plethora simplici quæ nondum vires premit, atq; in synocho simplici nō solùm creber, celer, magnus & æqualis, verumetiam turgidus, plenus ac vehemens, quòd non nisi robustis integrisq; viribus obtingat. Intemperies ex humorum putredine, quemadmodū & putrida febris pulsum etiam crebrū, celerem & magnum efficit, sed inæqualem, non in multis solùm, verùm etiam in vnico. Tum quippe systole celerior est quā diastole, vt putris fuligo expurgetur: est & externa quies breuior, ob quam etiam crebrior pulsus euadit. Inæqualitas aliquantum conspicua accessionis initio, sed incremento & vigore magis. Phlegmone quæ & insignis fuerit & in parte nobili, quoniam putredinis calorem cordi totiq; corpori impartit, febrilem pulsum infert: præterea verò durum ac interdum serrantem & vibratum, quandoquidem partis inflammatæ tensio peruadit arterias: sed tamen duriorem si phlegmone obtigerit neruosis partibus, & iis quæ circa membranas, venas, & arterias positæ sunt. Frigida intemperies pulsum efficit rarum, tardum & paruum, sicca durum, humida mollem. Et hæc quidem dum simplex illa consistit. At verò si ex humoris cuiuspiam influxu contrahitur, iis quæ dicta sunt accedit pulsus inæqualitas, maximè si in partem nobilem humor impingat. Siue enim instruuntur arteriæ, siue humorū copia comprimuntur, siue his natura grauata oppressaq; est, inæquales fiūt: magisq; quum crassi, viscosi & copiosi sunt humores, quàm quum tenues atq; pauci.

Qui affectus cuiusuis præter naturam & partis affectæ proprius sit pulsus.

Qui pulsus affectā partem ostendāt.

Quæ porrò pars corporis affecta sit noscitur ex pulsu molli atq; ex duro, qui tensiuus appellatur, ex serrante & vibrato. Mollis enim & affectum molliorem & partem carne, venis arteriisq; conspersam affici denuntiat, durus verò partem neruis membranisq; præditā. Quin etiam partes cordi propinquæ, aut ei vasis maioribus coniunctæ, magis ac celeriùs affectum suum cordi impertiunt: distantiores & paruis vasis copulatæ, minus & tardiùs. Horum permistione secundariò noscetur qui pulsus in singulis morbis existūt. Nam inflammato septo transuerso durissimus est, plurimùm serrans aut vibratus, & plerunq; conuulsiuus: minus in pleuritide, rursumq; minus si aut inflammatio, aut scirrhus sit in ventriculo vel in vesica vel in vtero, intestinis, renibus, iecore, liene aut pulmonibus. A peripneumonia pulsus magnus, languidus & mollis simul & inęqualis tum in vno motu, tum in multis: sæpe etiā vndosus & dicrotus. In lethargo pulsus illi ferè similis: & huic finitimus in catoche, nisi quòd æqualis est. Epilepsię & apoplexiæ (quū præsertim malū inualuit, & facultas grauiter opprimitur) pulsus languidus, paruus, rarus, tardus & inęqualis tū demū celer euadit. Conuulsionis pulsus conuulsiuus appellatur, tensus quidē vibratus & inæqualis, nō perinde tamē validus ac magnus. Paralysis paruus, langui-

dus atq;

dus atq; tardus, nonnihil inordinatè intermittens. Hydropis aſcitæ paruus, creber, durus atq; denſus: tympanitæ longus, celer, creber, ſubdurus: anaſarca vndoſus, latus ac mollis. Phrenitidis durus atq; idcirco paruus, mirè celer, & creber, vt proximam ſyncopem denuntiet: interdum tremulus, aut cum conuulſione intermittens. Anginæ magnus & vndoſus aliquantum conuulſiuus. Quum iam ſuffocatio impendet, paruus, tardus, creber & inæqualis. Orthopnœæ inæqualis, inordinatus, creber, tardus ac deficiens: tandem verò languidus. Phthiſis paruus, languidus, non admodum celer, hecticus. Suppurationis hecticus inæqualis & inordinatus. In puris eruptione latus, tardus, rarus & languidus. In ceteris deniq; morbis, ad horum imitationem qualem pulſum eſſe deceat intelligi poteſt.

Virium obſeruatio ex pulſu. CAP. VII.

MAXIME autem ac propriè virium robur atq; conſtantiam pulſus oſtendit. Facultatum quippe omnium princeps atq; conſeruatrix eſt vitalis, qua vna conſtante nemo interire poteſt, ex qua & vita omnis, & virium robur æſtimari ſolet. Quum mors futura eſt, huius labantis ſigna apparent, aliàs quidem multo antè tempore, vt quum illa morbi diuturnitate languet ſenſimq; deficit: aliàs non diu ante mortem, vt quum vitale robur immoderata eaq; repentina vacuatione vel dolore, vel alio grauiſſimo ſymptomate diſſipatur atq; perit: aut quum rupto abſceſſu, vel inopinato humorum influxu, vel maxima obſtructione ſuffocatur. Itaq; ſi pulſus cordis ac vitæ eſt nuncius, idem omnium quoq; virium & facultatum index erit. Robuſtus vehemenſq; pulſus ſanis vitæ longitudinem, ægrotis ſecuritatem pollicetur: languidus contraria. Vehemens qui tactum euertit, facultatis robur oſtendit, eoq; maius quo fuerit vehementior. Hic etiam indicat corporis humores tum qualitate, tum quantitate laudabiles ac probè coctos: aut naturâ ſemicrudorum (quales in ſalutaribus morbis ſunt) concoctionem vehementer moliri: maximè verò ſi nec ab ira, nec ab exercitatione, nec à vini cibive vſu immoderato proceſſit. Languidus pulſus qui à tactu euertitur, imbecillæ facultatis eſt nuntius: ac proinde vel animi defectionem, vel ſyncopen demonſtrat, vel vires morbi longitudine debilitatas, vel quauis cauſa diſſolutas, vt inedia, vigiliis, doloribus, animi pathematis: aut vacuatione immodica, vel affectus magnitudine preſſas obrutaſq;. Robuſtus ac vehemens pulſus ferè quidem magnus eſt, at non neceſſariò, quemadmodum nec qui iuuenis eſt ac robuſtus magnis ſemper citatiſq; paſſibus incedit. Languidus non omnis paruus eſt, nec omnis paruus languidus. Lethargicis quippe languidus quum ſit, magnus tamen exiſtit. Vt autem virium robur certiùs ex pulſu innoteſcat, triplex ſtatuatur imbecillitatis cauſa: vna quæ ſenſim ac tempore virium ſubſtantiam conficit: altera quæ repentè diſſoluit ac diſſipat: tertia quæ vel copia illam obruit, vel malignitate extinguit. Semper quidem pulſus languidus virium imbecillitatem portendit: quæ verò imbecillitatis cauſa ſit, reliqui pulſus indicant, qui languido comites aſſiſtunt. Itaq; quum vitalis facultas vel intemperie, vel atrophia, vel morbi diuturnitate infirma & imbecilla euaſit, pulſus primùm per ſe languidus apparet, deinde etiam paruus citra vllam inæqualitatem, rarus quidem & tardus ſi febris nulla, creber atq; velox ſi qua ineſt. Facta iam imbecilliore facultate pulſus myurus reciprocus, deinde deficiens reciprocus, poſtea myurus nô reciprocus, ab hoc deficiens nô reciprocus & formicans, hinc pulſus abolitus apparens, niſi ex ſyncope ſit: omniû tandem extremus verè abolitus, qui ſummis partibus ipſiſq; arteriis iam demortuis ineſt. Quû facultas ex repentina ſpirituû diſſolutione atq; diſſipatione imbecilla eſt, vt per dolores, vigilias, aut vacuationes immodicas, huius euidentes efficientesq; cauſæ præceſſerût, pulſus ſimiliter initio languidus deprehenditur & paruus, creber & celer, minimè tamé inæqualis: illa verò iam imbecilliore, vndoſus, vermiculans, formicâs, abolitus apparens, & tandem verè abolitus. Quum facultatis ſubſtantia non ipſa per ſe conſumitur, ſed vel obſtructione, vel tumore præter naturam, vel humorum copia & influxu quaſi preſſa & obruta ſuccumbit: atq; etiam quum pernicie vt peſtilentis febris

Virium hæc æſtimatio ex pulſu, maximè eſt ad prognoſin momenti.

Validus quid deſignet.

Languidus.

Infirmitatis virium cauſa triplex.

malignitate extinguitur, pulſus quidem languidus, paruus, tardus & rarus eſt, isq; continuò inæqualis. Tanta quippe inæqualitas animaduertitur, vt qui nunc languidus eſt, mox vehemens appareat: & qui paruus, mox magnus: qui celer, ilico tardus: & qui creber, ſtatim rarus. Quo plures magni ac vehementes erunt, hoc minus premetur grauabiturq; facultas, eò verò magis quò plures parui & languidi. Vbi autem magis oppreſſa facultas ſuffocabitur, intercurrens primùm exiſtet: deinde intermittens in pulſuum multitudine. Intermiſſio aut quies quò diuturnior, hoc periculoſior. Diuturna cenſetur quæ tempus excedit duorum pulſuum: breuis, quæ citra hoc manet. Iuuenibus periculoſiſſima pulſuum intermiſſio, minus pueris, minimè ſenibus. Interdum tamen neq; iuuenibus ipſis exitialis eſt, quum vel integra valetudine ex arteriarum obſtructione aut diuturno quouis affectu, vt ex aſthmate familiaris exiſtit. Ex vnius pulſus intermiſſione multi ſenes pariter & pueri euaſerunt: at iuuenum ne vnus quidem. Perſeuerans illa diutius inopinatam repentinamq; mortem minatur, ipſiuſq; cordis vitalem calorem derepente extinctum iri: quemadmodum & animalem facultatem apoplexia. Quietis externæ diuturnitas intermiſſioni quidem eſt finitima, hoc tamen diſſidens, quòd breuior ſit citra inæqualitatem, at cum pulſus tarditate: intermiſſio verò cum pulſu celeri & inæquali eſt. Illa quidem arguit vel cordis corpus vel ſpiritum & ſanguinem ſinubus concluſum, vel partem aliquam vicinam ingenti frigore occupari: minus quidem quàm intermiſſio pernicioſa, ſed quæ interdum in repentinam mortem præcipitat. Intercurrens pulſus eadem quæ intermittens ſignificat, cauſaſq; eaſdem habet: minus tamen periculoſus, quoniam facultas validior decertat cum cauſis noxiis, non autem in intermittente. His ſuccedit intermittens in vno pulſu, qui naturam à cauſis inſalubribus impediri; ſed cum illis nihilominus decertare prodit: deterior quidem & multò periculoſior quàm intermittens in pulſuum multitudine, quoniam natura non ſolùm in quarto aut quinto quoq; pulſu, ſed in ſingulis impeditur, ob idq; præſentem mortē denuntiat. Ex hoc genere ſunt caprizans & dicrotus, qui planè oſtenduntaut cordis inæqualem intemperiem, aut fumoſorum excrementorum copiam non omnibus cordis partibus æquabiliter inſidere. Ita enim calidæ partes cum frigidis, aut liberæ cum grauatis contendunt, vt quæ prius leuitate aut calore exiliunt, retrahantur à frigidis & grauatis, maximè quum imbecilla facultas eſt, & arteria dura. Vndoſus & vermiculans facultatis non validæ, viriumq; infirmiter diſſolutarum ſunt indices, quos proximè formicans ſequitur. In iecoris, lienis & cuiuſq; viſceris inflammatione atq; in ſcirrho, quoniā pulſus durior euadit, nec vndoſus nec vermiculans eſſe poteſt. Neq; profectò in hectica febre, neque in tabe aut marcore, etiamſi iam morti proximus ſit æger: at languidus tamen & inæqualis deprehenditur. Myurus in vna diſtentione facultatis imbecillitatem in extenuato corpore oſtendit, & cor ipſum eatenus debile, vt vim & actionem ab ſe iam nequeat ad extremas vſq; corporis partes æquabiliter protendere. Hic igitur malus eſt atq; ruinam minatur, etiamſi reciprocus ſit. Hoc deterior eſt deficiens reciprocus: & hoc rurſum periculoſior myurus non reciprocus. Omnium verò peſſimus atq; pernicioſiſſimus eſt deficiens non reciprocus. Fit & interdum myurus ex vitioſa arteriæ conformatione: vt quum arteriæ pars media nudæ cuti ſubiecta eſt, & quæ vtrinq; ſunt, altiùs demerguntur. Hic facultatem eò vſq; imbecillam oſtendit, vt nequeat arteriam æquabiliter attollere. Tales etiam ſæpe viſuntur initio grauium acceſſionū à frigore inuadentium. Tremulus pulſus qui neceſſariò languidus eſt & paruus, facultatem imbecillam arteriamque mollem renuntiat, cum corporis habitu gracili. Conuulſiuus non admodum frequens occurrit. Hos tanquam poſtremi excipiunt abolitus apparens, & verè abolitus, facultate quidem iam prorſus extincta. Quocunque autem genere ordinatus ſit pulſus, fidus exiſtet, inordinatus verò infidus.

Proinde bonus pulſus ordinatus certiſſimus eſt & optimus,
malus ordinatus peſſimus, & inordinato
malo deterior.

Intercurrens quid portendat, & quid intermittens.

Quid caprizans & dicrotus.

Vndoſus & vermiculans.

Myurus.

Tremulus.

Ordinatus & inordinatus.

Quid

Quid vrina, vtq́; humorum partiumq́; affectus demonstret.

CAP. VIII.

QVVM corporis excrementa aut affectarum partium, aut peccantium humorum portio quædam ſint, aut ſaltem ex his defectæ reliquiæ, quæ illorum ſit conſtitutio certò referunt, atque in demonſtratiuis ſignis primas tenent. Vna autem vrina omnium maximè de toto decedit, ſignificationem in primis generalem ſortita. Eſt enim vrina ſerum vehiculumque ſanguinis renum vi ſecretum. Vt in lacte dum concreſcit, ita & in ſanguine ſerum à craſſiore terrenaque ſubſtantia ſeiungi ſecerniq; animaduertitur: quod idcirco ſanguini permiſcebatur, vt hunc fibrarum copia iam craſſum ac lentum dilueret, & tanquam vehiculum per venas tenuiſſimas in corporis extrema deduceret. Oritur quidem ſerum ex potu, aut ex liquore quocunq; cibus ſolidior diluitur, & ſine quo vix quicquam emolumenti corpus ex cibi benignitate perciperet. Hac ratione potus cunctis animantibus apprimè conueniens & neceſſarius, aliis quidem vt volucribus, quæ haudquaquã meiunt, parcior, aliis vt hominibus & quadrupedibus liberalior. Ventriculi concoctione liquor totus cibo permiſcetur, totaq; cibi vis in liquorem cõfertur dum vna fiat æquabilis ſubſtantia, cui chylo nomen eſt. Hunc flexuoſo per inteſtina prolapſu exugunt meſenterii venæ, & quicquid ineſt vtilioris ſubſtantiæ id omne eripiunt, potuque tanquam vehiculo ſubuehunt ad iecoris portas. Quum dein ex chylo factus ſanguis eſt, vt melancholia in liene, bilis flaua in proprium folliculum, ita & vrina (proprium iecoris, quemadmodum & alui fex ventriculi & inteſtinorum excrementum) iam inutilis & ſuperuacanea è gibbis iecoris renum vi per venas emulgentes allicitur. At non vniuerſa: portio enim cum ſanguine in corpus diſtribuitur, quæ quum vectionis munere perfuncta eſt, aut ſudoribus exhauritur ac diffluit, aut qua via proceſſerat, eadem tracta relabitur in renes & in veſicam. Itaque non è iecore ſolum, verumetiam è venis tum maioribus tum minoribus & è corporis mole vrina prolicitur: quod apertè ſentiet quiſquis biduum triduúmve nullo aut parciſſimo potu tranſegerit. Ea autem ſi nec immoderato potu diluta, nec aliena permiſtione conſperſa ſit, manifeſto humorum qui in iecore maioribuſq; venis, obſcuriùs verò eorum qui tum in minoribus, tum in partibus ferè ſingulis inſunt notam exhibet eorumque conſtitutionem indicat. His enim tantiſper dum vrina permiſcebatur, eorum omnem affectionem, omnem qualitatem contraxit aſciuitque ſibi, & nunc quaſi defecta portio quæ ipſorum conſtitutio ſit coràm proponit planumque facit. Quocirca ſi vel viſcera, vel maiores venæ, vel caput, vel pulmones, vlláve corporis pars morbo tenetur, quoniam hæc affectionem humoribus in ſe contentis impartit, vrina profectò quæ ſanguinis & humorum comes eſt, eiuſdem quoque particeps erit, & profuſa affectionis notas referet, propriaque eius ſigna dabit. Sed & partium per quas illabitur, vt renum, vreterum, veſicæ ac penis affectus repræſentabit. Nam tametſi nõ diutius in his ſubſiſtat ac hæreat, ab illis tamen ſordes & inquinamenta (ſi qua inſunt) præterfluens corradit ſecumque rapit. Quocirca partium quas attingit omnium affectus illa oſtendit. An verò cum affectu quæ etiam pars affecta ſit certò & apertè referat, poſthac diligentiùs ſcrutabimur. Hæc porrò humorum partiumque vitia demonſtrat vel ſua chymoſi, vel puritate, vel quantitate, vel colore, vel odore, vel contentis: quorum ſignificationes ſigillatim deinceps oratione proſequemur.

Quid vrina Græcis οὖρ, appellata.

Vrina materia.

Cauſa effectrix.

vnde elicitur.

Quarũ partium characterem impreſſum & inuſtam notam vrina referat.

Quæ obſeruanda antequam certa de vrinis ſententia feratur.

CAP. IX.

EXCIPIENDA vrina eſt à ſomno prima & expleta concoctione cibi, eaque vniuerſa, quòd pars nulla dilucidè poſſit notas omnes exprimere. Matula alba ſit & pellucida, qualis ferè vitrea eſt, oblonga ne diuulſam hypoſtaſin exhibeat, & magna quæ totius vrinæ ſit capax. Obturetur procul à ſole, à frigore & à flatu, ne vel turbetur, vel craſſeſcat: quieta nullaq; agitatione reſideat dum ſenſim refrixerit, nec tamen ſupra ſex horas aſſeruetur, ne quam corruptionem

ſubeat. Si fortè vel frigoris vi vel ſponte ſua craſſeſcat turbeturq́;, igne leni diſſol-
uetur atq; declarabitur, nulla agitatione, ne diſſipetur hypoſtaſis, quam ne ignis
Cur aliàs turbetur, aliàs non turbetur vrina.
quidem extenuare aut colliquefacere ſolet. Quid autem cauſæ ſit cur interdum tum craſſæ, tum tenues vrinæ ne vel ingenti frigore quidem, interdum verò temperato etiam loco turbentur, non, niſi ad inſitum, vrinæ calorem referri poteſt, qui vt hypoſtaſin, ita & cæteras partes locis diſponit diſtinguitq́ue, quem conſtat aliàs languidum aliàs valentem eſſe. Vrinæ inſpectio in loco ſit nec obſcuro, nec nimium lucido, nec Solis radiis colluſtrato, ſplendorq́ue luminis in matulam deſuper quàm tranſuerſum potius incidat. Hæc autem in vrina veniunt conſideranda, chymoſis, perſpicuitas & puritas, quantitas, color, odor, contenta: in quibus omnis eſt interiorum affectionum ſignificatio, tam quæ ſecundum naturam, quàm quæ præter naturam exiſtunt. Illa verò aliàs ex aſſumptis rebuſq́ue externis, aliàs è renum veſicæq́ue ductibus, aliàs è venis aut è reliquo corpore proficiſcuntur atq; manant: ita enim tribus ex cauſis manifeſtæ qualitates imprimuntur in vrina. Potus immoderatior præſertim aquæ aut vini albi tenuis, copioſiorem vrinam profundit, eamq́ue tenuem & crudam: & quæ quoniam præproperè perlabitur ac præterfluit, nec partium nec humorum affectiones nec qualitates expreſſas exquiſitè refert. Non pauca etiam vel mediocri vſu vrinam colore inficiunt, vt crocus, caſſia, rheumbarbarum, ſenna, rubia maior: quædam alieno illam odore perfundunt, vt allium, & terebinthi lachryma. Horum enim qualitates quum ſint præter naturam, pariter cum excrementis, præſertim verò cum vrinis amandantur ac defluunt. Peruertunt igitur propriam vrinæ indicationem, vt neque morbus neque interior vlla conſtitutio præſentibus his certa prodatur. Sic vrinam morborum nuntia externarum rerum nulla permiſtione inquinetur, omniq́ue earum qualitate vacet. Quinetiam ſi vel vlcus, vel abſceſſus in, renibus, aut in veſica, aut in vreteris, aut in pene ineſt, vrina craſſior euadet ac turbidior, eaq́ue vel puris permiſtione alba, vel cruoris perfuſione rubra: quemadmodum ſæpe aut arenulis aut filamentis variè conſperſa. Et hæc renum veſicæq́ue vitia vrinas plerumque efficaciter immutant. Quæ verò nec rerum externarum qualitate, nec renum veſicęq́; labe inquinata fuerit, ea certiùs venarum reliquiq́; corporis demonſtrat affectus. Cauendum igitur ne aut res externæ, aut renes te fallant. Quod ne fiat, qualitatum quę cernuntur in vrinis cauſas in tres vbique partiemur differentias, in externas, in eas quæ ductuum, & in eas quæ totius ſunt corporis. Hac enim obſeruatione atq; diſtinctione, certa veraq́; vrinarum ſignificatio haberi poteſt.

Immutatur vrina tum aſſumptis, tũ renum veſicæq́; vitiis, tũ venarũ reliquiq́; corporis affectibus.

Quæ vrina ſit optima, vtq́; ſexu, temperamento & ætate mutetur. CAP. X.

OMNIVM autem prima inſpectanda & cognoſcenda eſt vrina optima, quæ cæterarum quaſi lex ſit & regula. Talis ſubſtantia mediocri eſt, nec aquæ modo tenuis, nec vt iumentorum craſſa: clara, non, turbida: colore ſubaureo atque flauo, quem hîc extremorum medium collocamus. Quantitate media & heſterno ſuperiorumq́; dierum potui reſpondens, aut aliquantùm parcior, quòd potus nonnihil in corpus abſumatur. Hypoſtaſis in hac ſubſidet alba, læuis & æqualis, in acutum faſtigiata, ea ratione quæ poſthac exprimetur. Neque craſſum quicquam ſubeſt, neque bulla, neq; filamentum, neq; eorum quicquam quę inter mala referentur. Hæc non modò inculpatam omnem naturæ concoctionem, ſed & integram corporis valetudinem indicat, viriq́; ſummam temperiem eiusq; ætatem floridam: non enim alii cuiquã vrina talis obtigerit. Nam mulieris etiamſi temperatiſſima ſit & ætate florens, vrina non, parum ab hac deficit. Subſtantia quippe non (vt quibuſdam placuit) tenuis, ſed apertè craſſiuſcula eſt, neq; vt viri pura & pellucida; ſed aliquantum turbida & multis innatantibus impura. Huic enim plura quàm viro ſuperuacanea in vteri veſicæq́; ſedes confluunt, quæ vrinis plerunque permiſcentur. Color ex albo liueſcens non, modò cruditatis, ſed ſexus præcipuè index. Horum proportione hypoſtaſis copioſior quàm viris, craſſior & albior. Qui ſæpe & ſedulò maris ac fœminæ vrinas inter ſe contulerit, eas

Mulieris vrina qualis. 236.13

eas tandem internoscet oculorum consuetudine. Infantium & puerorum vrina albior quidem, sed crassior & copiosiore sedimento, quàm ætate florentium. Calor enim tametsi illis plurimus ineſt, quoniam tamen humoris copia obtunditur, quas dixi vrinas producit. Senum alba, tenuis, hypoſtasi pauca, cruditatis & imbecillæ concoctionis nuntia, quòd in illis paucus & imbecillus sit calor. Horum exemplo minimè arduum sit coniicere qualis esse debeat vniuscuiusque tempe-ramenti, & quantùm ab optima quæque distet. Itaque cuiuspiam vrina proposi-ta, ex sexu & temperamento tum insito tum aduentitio, & ex ætate coniicien-dum & æstimandum, qualisnam esse debeat ea naturalis: vt si siquando offeratur alia, recordatione illius planum sit & in promptu, eáne præter naturam sit, quan-tumque à naturali absit. Antequam verò de morbo ex vrina iudicetur, æstiman-dum quod quis vitæ genus paulò antè sit sequutus. Nam exercitatio vehemens, vigilia, animi excandeſcentia, inediæ, calidiorum ciborum esus vt insitum calo-rem, ita & vrinas inflammant easq; bilis permistione coloratiores reddunt cum paucis contentis: quemadmodum & aër vel à regione, vel ab æstate, vel ab alia quacunque causa exæstuans. Contrà verò otium, somnus multus ac profundus, inertia, crapula, frigidorum ciborum esus albas, crassas vrinas, contentaq; multa atq; cruda proferunt: quemadmodum & aër vel à regione, vel ex hyeme, vel qua-uis ex causa frigidior. Sine horum animaduersione parum firma futura sunt de vrinis iudicia, nec quæ sanorum ab iis quę ęgrotantium sunt facilè queant inter-noſci.

Puerorum.

Senum.

Vrinæ copia & paucitas quid indicet. CAP. XI.

VRINA si mediocris sit copia, moderatam seri abundantiam arguit, proinde-que naturam tum rectè valere, tum omnia conuenienter administrare. Mul-ta verò atque copiosa interdum ex immoderato potu vini tenuis vel aquæ, aut ex diureticis medicamentis, aut vi frigoris, aliáve externarum rerum importu-nitate obtingit. Interdum vitio renum, qui vi maxima ex omni corpore serum proliciunt assiduoque profundunt, præsertim si ardentis viſceraq; ipſa exuren-tis febris æstus collectam materiam liquauerit, quæ multa in eos deferatur: ap-pellatur ea affectio diabetes à celeri vrinæ transitu, in qua admodum multa exu-perat, eaq; ferè alba, tenuis & sine hypoſtasi. Interdum ex interiore affectu pro-dit, vt quum ingens aquarum copia quodam loco iamdiu coërcita erumpit, aliàs quidem ab hydrope, aliàs à multa cruditate aquosa quæ circum viſcera fluctua-bat. Illinc siquidem quodam impetu aut naturæ vi contendit in renes, perinde atq; in spontanea ventris perturbatione. Tota huic origo ex victu est, quoniam nihil poteſt è corpore manare, cuius materia non aliquando fuerit immissa. Ea vacuatio tametsi vires aliquantum debilitat, ventriculum tamen & abdomen quasi pondere leuat, neque corpus reliquum extenuat. Quinetiam corporis humorumque moles nonnunquam liqueſcit dilapſaque diffunditur in vrinas: quo modo obſeruauimus bibulum quendam opimo corporis habitu, diebus circiter octo ex ingenti corporis mole in magnam gracilitatem citra vllam vim morbi collapſum. Id etiam caloris aut colliquantis febris vi fieri proditum est: tumque vrina multa, non tamen tenuis & alba cernitur, sed flammea, vinea, aut passea: cui etiam pingue & oleoſum quiddam innatat. Atque hoc hecticæ fe-bris est initium. Vrina pauca quæ neque potus penuriam, neque ſicciorem vi-ctum, neque austerum craſſiúmve potum, neque nimios sudores aut copioſam alui deiectionem, neque multos labores conſequatur, morbum oſtendit, eumque ferè in vrinæ ductibus. Obſtructio aut tumor præter naturam renum hanc ple-runq; efficit, tumq; his sensus quidam grauitatis ineſt, aliaq; significatio ex con-tentis conſpicua. Si obſtructio & calculo aliáve causa vtrinque circa vreteras eſt, dolor vehementer affligit, isque fixus vt in nephritide. Si vesicæ ceruix quouis modo impedita eſt siue tuberculo, siue pituita crassa, siue calculo, difficilis eſt e-mictio, aut etiã vrina ſupprimitur, cũ pubis & perinæi dolore, multaq; ſubſident aut volitãt in vrina. Quæ citra hæc pauca redditur, à crasso & viſcido fit humore,

Vrinæ paucitas vnde.

qui difficilè ſecernitur ac permeat,eaque tum craſſa exiſtit. Febris vehementia nonnunquam vrinam cohibet,tumq; & calor & alia febris ſigna comitantur.Sanis etiam parcior fit vrina, quum potus in corporis nutrimentum faceſſit, quod extenuatis & ex morbo conualeſcentibus frequens eſſe ſolet.

Odor vrinæ quid denuntiet. CAP. XII.

VRINÆ odorem obſeruare fœdum eſt ac planè ſordidum, medicique decet dignitatem. At plerunque velimus nolimus teter vapor odoratū ferit, maximè quum vrina adhuc calet aut admota igni eſt concalfacta. Odoris ſuauitatem vix ſperare licet ab vrinis, niſi vel terebinthina, vel moſchi, vel ſilphii, vel odoratioris medicamenti vi affletur. At moderatio ſæpe è ſanis ac bene conſtitutis corporibus eſt. Fœtor interdum aſſumptorum, vt putris caſei, vt alliorum qualitate contrahitur: interdum è renum aut pudendi vlcere, ac tum vrina alba craſſaque eſt cum hypoſtaſi purulenta: ſi è veſicæ calculo exiſtit, craſſior mucus ſubſidet in vrina, eaq; cum dolore redditur. Fœtida verò vrina ex ſuperioribus locis profluens, ſiue rubra turbidaque ſit, ſiue vt interdum contingit tenuis ac perſpicua, aliàs cum febre, aliàs ſine febre, putredinis ſemper eſt index: eaq; putredo aut in humoribus, aut in partiū ſubſtantia conſiſtit. Si recens eſt fœtor & repente natus in vrina craſſa ac turbida, humor: ſin vetus ac diuturnus in vrina tenui ac perſpicua, partis cuiuſdam ſubſtantia putreſcit. A criſi quæ fœtida meiitur, die apparet decretorio, copioſaque fluit, ac mox ſuccedit ægro leuamen.

Quid ſignificent ſinguli vrinæ colores. CAP. XIII.

χρώματα ὑπόπυρρον & μήλινον, ſeu κήρινον quid indicet in vrina. λευκὸν & διαφανὲς ὑδαρὸν, id eſt diluta, alba & tenuis. Alba ſaturatior. λευκόφαιον, Gallis louſche. ὠχρὸν, pallida. πυῤῥὸν, ξανθὸν & ἐρυθρὸν. ὑπέρυθρον, diluta rubra, ſeu rubida. οἰνωπὸν, vinoſa & rubicunda, ſeu rubra ſaturata.

VRINARVM hi maximè colores obſeruandi, albus, ſpiceus, citrinus qui omnium verè medius eſt, aureus, croceus, ruber, paſſeus, viridis, cæruleus, liuidus, & niger. Horum duæ ſunt effectrices cauſæ, viſcerum corporiſque calor, & alieni humoris permiſtio. Etenim labor, inedia, æſtus, febris & quæcunq; cauſę corpus concalfaciunt, vrinam pariter colorant, eoq; magis quo vehementiores fuerint: & vrina quæ diutius in corpore ſubſiſtit, & quæ longè à paſtu meiitur, prioribus coloratior exiſtit. Quinetiam bilis irruens in venas ſero permiſcetur, idque (vt in ictero) flauo citrinóve colore inficit, quod & de alio quouis humore ſtatuendum. Differt autem color ex ſimplici intemperie profectus, ab eo quem humoris permiſtio tulit: ille ſiquidem vix vnquam rubrum ſuperat, conſiſtitque in vrinæ ſubſtantia tenui aut mediocri, hic verò ad omne genus pertinet & extenditur, redditq; vrinam aut turbidam aut craſſam. Itaque citrinum vrinę colorem temperatus moderatusque calor efficit in homine temperato & ætate florida. Citra medium quicunq; ſubſiſtit, imminuti caloris & cruditatis eſt nuncius. Vrina alba ſi ſimul tenuis & perſpicua vereq; aquea eſt, niſi ex tenui & copioſo potu genita ſit, aut ſummam renum vel meſenterii iecoriſq; obſtructionem, aut ſummam coctionis imbecillitatem denuntiat ab extrema iecoris & ventriculi intemperie frigida profectam. Sæpe etiam per febres ardentes cùm bilis in cerebrum rapitur, ſubalbida apparet & delirium prænuntiat. Alba & craſſa ſi pariter perſpicua eſt vt cornu (glauca & charopa appellatur) pituitæ mucoſæ dominium oſtendit: ſi obſcura (lactea hæc eſt) craſſæ viſcoſæq; pituitæ exuperantiam. Hæ ſi diutius apparent, frigidos diuturnosque morbos portendunt. Ab his eſt ſpicea, quæ minorem cruditatem oſtendit, & calorem temperato finitimum. Citrina omnium mediam ſedem ſortitur. Supra hanc ſunt aurea, crocea & rubra: quæ omnes calorem præter modum increuiſſe ſignificant: atque ſi puræ hæ ſunt ac perſpicuæ, puram ſimplicemq; intemperiem, ſin craſſæ ac turbidæ, humorum vitia permiſtionesq; referunt. Rubra ſi perſpicua fuerit, ardens flāmeaq; dicitur, iecoris exuperantem calorem, ſæpe etiam ardentem febrem denuntiat: ſin craſſa obſcuraq; eſt, ſiue cum febre, ſiue citra hanc contingat, flauæ, aut vitellinæ, aut rubrę bilis permiſtionem. Huiuſmodi ferè apparet inclinantibus febrium acceſſionibus: at maximè quum iecoris ſubſtantia vitiata eſt à phlegmone aut ab ex-quiſito ſcirrho, vt in hydrope: aut quū vel illius vel folliculi fellis ingēs eſt obſtru-

ctio, ob

ctio, ob quã bilis in venas & in vrinas confluit, hasq; eatenus inficit, vt si linteum immergas, citrinum colorem planè referat, perinde atque epoto rheobarbaro: hæc aut præsentem icterũ, aut mox futurum portendit. Ea igitur ratione ardens flãmeaque vrina ab ea quæ ex bilis permistione aut crocea aut coloratior euadit, discernitur. Cruenta vrina siue duntaxat recẽtis carnis loturam ac veluti saniem, siue puriorem sanguinem repræsentet, quum planè refrixerit, quasi grumum concreti sanguinis deponit. Ea fit renibus attritis atque reseratis eorum venis, è quibus sanguis mox emanat, idque ferè calculi pondere. In errore versantur qui hanc etiam iecoris imbecillitati tribuunt: vix enim intelligi possit sanguinem a-licunde cum vrina præterlabi citra renum affectionem. Itaque si nec lumbis nec renibus casu ictúve contusis cruẽnta vrina redditur, ea ex calculo renes obteren-te, præsertim quum vehementior subitur exercitatio, proficiscitur. Hanc sæpe turbida & nigricans præcedit, quæ impendentem nephritin præmonstrat. Rubræ vrinæ succedunt vinea & passea vuę nigræ persimiles, quæ vel sanguinem vel bilem præassati & in atram degergere indicant. Viridis, prassinæ bilis aut ærugi-nosæ copiam & permistionem: veneta verò seu cærulea; deinde etiam liuida seu plumbea, nisi è plagis & verberibus sint, aut melancholiæ dominium atque permistionem, aut natiui caloris extinctionem. Omnium extrema est nigra, quæ si ex rubra & viridi processit, summũ incendiam & bilis atræ confusionem: sin verò ex cerulea & liuida, extremam caloris extinctionem demonstrat. Est tamen & quum vrinæ eiusmodi crisi quadam profunduntur, cùm in acutis, tum in diuturnis morbis & melancholicis. Id verò decretorio die fit, facili tolerantia, & in laborantis salutem.

ὑφαιματηρὸν, subcruenta vrina. 21·48

θολερὸν μελανίζον καὶ ζοφῶδες.

κυανοῦν.

χλωρὸν καὶ πελιδνόν.

μέλαν.

Quid vrinæ substantia in morbis ostendat. CAP. XIIII.

VRINÆ chymosis & substantia in liquore spectatur, cuius differentiæ sunt tenuis, crassa, mediocris. Tenuis sub iis duntaxat coloribus inueniri potest qui ad rubrum procedunt, sub albo, spiceo, aureo, croceo, ad rubrum vsque: nunquam enim cærulea, liuida aut nigra tenuis apparuit. Crassa nulli non colori permiscetur: nam vt in nigra ita etiam in alba crassities interdum inest. Itaq; tenuis quæ neque immoderato potu, neque alia externarum causarum importunitate facta sit, renum & vreterum obstructionem sequitur, quæ cum liquore nihil crassi præterlabi sinit, qualem ferè in nephritici doloris vehementia notant, quum vreteris caput calculo obseratur. Sequitur & nonnunquam imminutam concoctionem natiuique caloris penuriam ex intemperie sola citra humorũ vitium: tam exiguus interdum calor est, vt aquam aliúmve potũ talem elabi sinat, qualis acceptus fuerat, atque hæc cruditas extrema est. Natiuus noster calor alimentum humorésve concoquens, primùm quidem & maximè substantiæ mediocritatem molitur, cui dein pro partium natura colorẽ addit, proinde ex substantia magis quàm ex colore concoctio spectatur. Qua ratione dixit Hippocrates, Quoad vrina rufa tenuisque fuerit, crudum morbum significat. Mediocris vrinę substantia vegetum calorem, exquisitam concoctionem ventriculi, iecoris atque venarum ostendit, hac ratione in tribus illa mediis coloribus consistit, in subaureo, aureo & croceo. Crassa vrina nisi ex laxioribus patentioribusque viis vrinæ profluat, oppressi caloris atque cruditatis soboles est: non quòd calor insitus intemperie, sed crudorum humorum exuperantia prematur. Vtraque tum crassa, tum tenuis concoctione tandem substantię mediocritatẽ adipiscitur. Ad crassam vrinam pertinent pinguis & oleacea, non ea quidem cui pinguedo telis araneorum similis innatat, sed ea cuius substantia lentore & crassitie oleum adipémve liquefactum repræsentat, & quæ commota grauis lentaque, vt oleum apparet. Hæc vel phthisi, vel hectica febre, vel hydrope corpus liquescere demonstrat.

τῇ συστάσει οὖρον.

λεπτὸν, μέσον, παχύ.

λιπαρὸν καὶ ἐλαιῶδες.

Vrina perspicua & turbulenta quid signet. CAP. XV.

PERSPICVA atque clara vrina est, quam visus acies facilè penetrat. Turbulenta & obscura, per cuius medium non videmus. Quantum autem turbulen-

ta diftet à craffa, & tenuis à perfpicua, hinc difcitur quòd & oui candidum & o-leum, & vitrum liquefactum, & vinum fubnigrum verè craffum fit, non tamen turbidum, fed planè perfpicuum. Quòd etiam vinum album & tenue plerumque turbulentum fit: quemadmodum & aqua è vino ftillatitia tenuiffima quum fit, interdum tamen obfcura turbulentaque cernitur. Quo fit autem res diluci-dior & fructuofior, turbulentas vrinas in tres ordines differentiasq́; fecernemus.

θολερὸν οὖρον. Turbulentæ vrinæ species

1 Vna turbata eft quæ externi frigoris vi talis euafit. Hæc omnium denfiffima & obfcuriffima, matulam lentore quodam albo fumma præfertim corona inficit, quæ calore promptè declaratur priftinumq́; fplendorem recuperat. Quòd autem vrina vna quàm altera faciliùs difficiliúsve, quædam vix vnquã turbetur, id ad illarum conditionem referendum eft: fed externum quoq; frigus non paruam vim ad perturbationem obtinere argumento eft, quòd loco calido nulla cõtur-
2 betur, fed qualis emiſſa eft talis feruetur. Altera verè turbida eft, cuius fubftantia atque liquor vel ex fefe vel ab interiore quadam permiftione craffefcit: eiufmodi à purulentis renibus profluit. Hæc calore diffolui non poteft, multaque habet innatantia corpufcula, quæ quiete fubfident cum hypoftafi craffa, & plerumque reliqua mox vrina expurgatur atque inclarefcit. Vino ea comparatur quod fecis

Confusa

3 permiftione turbidum eft. Tertia iam cœpit recepto nomine confufa appellari, in qua nihil innatare manifeftò deprehenditur, fed eft tota fui fimilis, nec tamen hypoftafin, nec aliud quicquam (etiam fi diutius quiefcat) deponens quo magis inclarefcat: igne omnique calore manet indiffolubilis. Vino confertur quod vetuftate coacefcens, aut tonante fulguranteque cœlo mutatum & vappa factum, omni fplendore nitoreq; deftituitur. Perfpicua vrina integram perfectamq; con-coctionem, humorum bonitatem & natiui caloris fummã vbertatem oftendit, cuius vis etiam in vrina permanẽs hypoftafin tãdem fecernit & diftinguit. Quæ frigoris vi mutatur pofteaq; calore reftituitur fibi, admodum leuis eft fignificationis, nifi fortè quòd peracutos morbos quũ primùm apparuerit creditur con-coctionis rudimentum habere, quia fcilicet morbi initio tenuis non facilè cogitur, poftea craffamentũ nacta faciliùs turbatur. Verè turbida plerumq; ex renum aut veficæ affectu manat: in quibus vel humoris eft copia, quem vrina fecũ rapit, vel vlcus fimplex è quo cruor, vel fordidum è quo fanies, pus aut mucus profluit: horũ quippe colluuione vrina craffa turbidaq; redditur. Quocirca grauioribus nephriticis doloribus quicunq; funt opportuni, his vrinę vix vnquam clarè me-iuntur. Turbida quæ citra hos affectus fuerit, crafforum humorum copiam in venis horumq; effufionẽ renũciat, quos difficilè coquit calor infitus. Hinc & morbi diuturni contumacesq; & capitis dolores fiũt, de quibus Hippocratis eft fen-tentia, Quibus vrina turbida qualis iumẽtorum eft, iis capitis dolor vel adeft vel aderit. Perfeuerans autem diutius, aut veternum aut lethargum minatur. Sæpe etiam vrina repẽte turbida euadit, quum folutis obftructionibus apertisque viis craffior materia diu cohibita excidit è liene, iecore, renibus aut è venis maioribus: quod ferè fanis poft exercitationes, ægrotãtibus poft morbos obuenit: maximè verò in crifi diuturnarum febrium, quales quartanæ funt, & in lienis iecorisq; morbis, & in abfceffuum eruptione. Omnis autem eiufmodi commodè emanare folet cum alleuatione corporum. Quinetiam vrina rubida citrináve & fine fedimento, qualis per febrium tum continentium tum intermittentium initia redditur, & quæ fimpliciter cruda nuncupari folet, turbida quoq;, nondũ autem confufa cenfetur: hinc quippe facta eft, quòd humor crudus & fuperuacaneus aut è venis, aut è liene, aut è iecore, perinde atq; in ictero profiliens, in fanguinis ferum fe inferat. Confufa porrò vrina nunquam renum, aut duntaxat vi-fcerum, at venarum femper affectibus fuccedit. Ea non crudorum humorũ exuperantiam, fed propriè fanguinis & humorum qui in venis funt maioribus confufionem, corruptionem & putredinem portendit, eamq; ferè malignam: quandoquidem putredo omnia permifcet, confundit atque perturbat. Quocirca in folis continuis febribus iisque periculofis & malignis ea deprehenditur. Ex his autem intelligi velim vrinã, quæ vel nullo renum vitio fit inquinata, non femper

καθαρὸν ἢ διαφανὲς οὖρον. Vrina perspicua

ἀνατεθολωμένον οὖρον, turbulẽta vrina.

ἀνατεταραγμένον οὖρον, turbata.

ὑπέρυθρον καὶ ὑπόπυρρον.

συγκεχυμένον οὖρον, confufa & perturbata.

Documentũ notabile.

fanguinis

sanguinis & succorum eius conditionem ostendere. Ea quippe nonnunquam citrina, crassa & turbida meiitur, & qui nihilominus tum detrahitur sanguis exquisitè purus & rubicundus existit. Id persæpe & in quartana, & in tertiana intermittente, atq; etiam in ictero cernitur, quum bilis superuacanea aut è iecore aut ex eius folliculo, ex aliisve sedibus prorumpit in venas, neq; ipsi sanguini sed eius duntaxat sero permiscetur. Atque hîc turpiter errant, qui ab vrina crassa & rubra protinus mittendum sanguinem esse pronunciant. Est & nonnumquam vrina & colore & substantia & sedimēto secundum naturam, quum tamen detractus sanguis tum colore, tum substantia vitiosus apparet. Id ferè contigit in statu & antè crisim continuarum febrium, quum perfecta est vrinarum concoctio, necdum tamen natura vllam est noxii & peccantis humoris vacuationē molita. Hæc sunt quæ prima vrinarum inspectione ex quantitate, ex odore, maximè verò ex colore, substantia & perspicuitate animaduerti percipique possunt, etiam si nondum quicquam in vrina subsederit: sed quæ, vt monui, summo sint prudentiæq; iudicio discernenda. Nunc de contentis transigendum.

De iis quæ vrinæ permiscentur. CAP. XVI.

EORVM quæ vrinæ permiscentur, alia per summam vrinam innatant, alia volitant per mediam, alia in infima subsident. In summis prima est corona, quæ supremam faciem ambitu cingit. Hæc in vrina quæ æquabilis & vbique sui similis sit, dignosci vix potest, facilè verò in ea cui partium dissimilitudo quædam inest, aut humorum exagitatio. Etenim pars vrinæ summa tenuissima quum sit, mutationi magis est opportuna, ac sæpè multa vel colore, vel substantia subiicit oculis, quæ nondum in reliquo vrinæ humore cerni possunt. Corona ferè docet qualis in vasis maioribus sanguis habetur: nam tenuis & alba dilutum sanguinem & sero tenui perfusum ostendit: crassa & alba pituitosum: citrina naturalem: crocea bile multa eaque flaua consperum: rubra & ardens feruidum & accensum: viridis bile prasina vel æruginosa: cærulea & liuida vel naturali melancholia vel atra bile inquinatum: aut hunc certè in eorum humorum naturam corruptione mox abiturum. Quocirca harum postremæ vel melancholicum morbum vel epilepsiam designant. Spuma multa citra vrinæ agitationem innatans, flatus plurimos in corpore vagari, ventriculum & intestina distendi, colicum dolorem imminere, idque vel fructuum vel leguminum immoderato esu, vel insiti caloris imbecillitate. Ea si magnis bullis diu perseueret, crassos & viscosos humores ex hisque obstructiones indicat: at si leui causa hæ bullæ rumpuntur atq; dissoluuntur, tenuem flatum tenuesque humores. Si bullæ paruæ & exiguæ per vrinæ coronam dispositæ sunt, capitis dolor adest, cephalalgia quidem si coronam omnē, hemicrania verò si illius solùm medietatem occupent: acriorque dolor erit si aureæ sint & citrinæ, mitior si albæ & pallidæ, diuturnus verò si diu permaneant. Quæ porrò media vrinæ facie consistunt, pacati doloris sunt indices. Quum enim summam vrinæ partem teneant, ipsum quoque caput in homine summum dolore obsideri testantur, idque vel à flatu, vel ab humore, cuius speciem bullarum color exprimit. Bullæ granis exiguis similes in corona sitæ, si dum versatur & agitatur vrina, deorsum versus depulsæ, mox in coronam resiliunt, destillatio è capite vel in pulmones, vel in vētriculum, vel in scapulas, vel in alias subiectas sedes procumbit, cuius vis & natura ex colore vrinæ, coronæ, atq; bullarum intelligitur. Pinguedo per summa innatans telis araneorum similis, hominem, inquit Hippocrates, tabe consumi significat. Nisi enim renum colliquatio & fusio quędam in causa sit, corpus vniuersum vel febre ardente, vel phthisi, vel hectica febre liquescit. Diuulsa quasi olei puncta innatantia alterutrum similiter, sed inefficacius denunciant. Nonnunquam tamen animaduerti ex epoto oleo hęc cum vrina fluxisse. Quo autem faciliùs illa dissipantur, eo morbum leuiorē, contumaciorem verò quo diutius persistunt. Volitant porrò & interdum subsident corpuscula quędam vel farinę crassiori, vel squamulis, vel furfuri similia. Quibus in vrina crassa quędam furfuri similia exeunt, iis vesica scabie affecta est. At si hęc in vrina

tenui apparet, flammeum & colliquantem febris ardorem denunciant, ob quem & venarum sanguis retorretur, & earum substantia incendio perusta solidum quiddam quasi intertrimentum deperditabiicitque, quod cum vrinis emittitur.

τὰ πεταλώδεα. Si quis squamulas minxerit & grauis odor adsit, vesica exulcerata est. At si citra vesicæ exulcerationem exeunt, febris ardens vasorum summas partes & tunicas colliquefacit, & veluti in lamellas dissoluit, vnde & solidarum partium consumptio inest, sed tanto minor quantum squamulæ furfuribus tenuiores existunt.

τὰ κριμνώδεα. Quæ farinæ crassiori similia volitant aut subsident, eandem sed leuiorem significationem obtinent. Quum enim febris ardore vel exassatus & torrefactus sanguis crassus, vel in carne quicquid tenerum & adipale inest liquatum fuerit, & caro denique ipsa durior, non secus atque ea quæ in sartagine pertorrentur exaruerit, tum quæ vrinis redduntur crassiorem farinam referunt: quæ Hippocrati longam inualetudinem significant. Prægnantium integrè valentium vrinis quædam innatant tenui farinæ aut amylo similia, quæ in quiete sedimentum vel enæorema deponunt crassiusculum instar carptæ tenuiter lanæ: reliqua vrina subturbida existit, aliquantùm virescens, aut liuescens. Carunculæ exiguæ in vrina crassa exulceratis renibus apparent. Filamenta albis capillis similia à renibus reddi author est Hippocrates: at ipsi animaduertimus ea sæpiùs ex iis vasis spermaticis deriuari quæ parastatæ dicuntur, in quibus teretem figuram sortiuntur ex seminis materia, quæ vi morbi sensim defluens calore crassescit. Apparent autem in iis plurima qui fœda exulcerataque gonorrhœa correpti non ita pridem fuerunt, & iis mulieribus quibus albicantes menses profluunt, aut vterus fœda colluuie turget. Nonnumquam & vrina quæ prima fit à concubitu tale quiddam refert, aut aliquantum filamento crassius. Iam verò sanguis purus aut in grumum concretus, recens vlcus: pus verò, inueteratum ac sordidum ostendit: idque aut in rene aut in vesicæ ceruice. Discernitur autem quòd à ceruice ingenti partis dolore manet, à rene nullo ferè sensu doloris: quodque à pene aut à vesicæ ceruice omnia vel seorsum sine vrina, vel emictionis initio profluunt: è renibus verò vel cum vrina diligenter permista, vel sub emictionis finem, sed quæ mox in quiete subsideant.

Pregnantium vrina 230.47. 329.8.

σαρκία μικρά, ἢ ὥσπερ τρίχες.

Sanguis Pus.

Ἀφορισ. 75. lib. 4.

ψαμμώδεα. Arenulæ

Arenulæ cum vrina postremæ prodire solent: harum rubræ & flauæ à renibus, albæ à vesica proficisci creduntur: veruntamen quum sordidum in rene vlcus inest, ex eo quoque albi calculi quasi concreto pure obducti excidunt. Crassior pituita instar muci narium matulæ fundo inhærescens cum dolore emicta, vesicæ calculum aut ceruicis sordidum vlcus denunciat. Talem enim affecta vesica quia frigida atque membranosa cumulat, quam & calculi moles fouet. At quæ nullo dolore fluit, è crudo renum aut circumpositarum partium vlcere vel abscessu illabitur. Turpiter hallucinantur quicunque anatomes & operum naturæ ignari pituitam hanc putant vel è cerebro, vel è crudiore ventriculo in vesicam permeare: quomodo enim per venas illa pura nec sanguine tincta nec perfusa defluat in renes, hosque sola præterlabatur? Tria cernuntur in vrinis finitima, semen, pus atque pituita, quæ sic tamen internoscuntur. Semen quia tenue ac leue, vrinæ semper innatat, pus & pituita subsident: hæc tamen crassa atque tenax sibi cohæret, pus verò agitatum mox dissoluitur ac diffluit. Quoniam autem eorum quæ permiscentur vrinis pars maxima ex vrinæ viis defluit, ne cui fortè de reliquis partibus iudicaturo imponant, omnem causam effectuumque seriem à prima referam origine.

316.32.

τὰ μυξώδεα τοῖς οὔροις ὑφιστάμενα.

vid. consil: 59.

Rubra arenulæ vnde. Rubræ arenulæ defluunt à renibus, quæ si copiosæ sunt & crassiusculæ, calculum minantur. Earum adhæsu calculus vel milii vel hordei magnitudine concrescit, qui quum è renum substantia in capacitatem excutitur, vrinas crassas, turbidas, rubras aut subnigras reddit, impendentis nephritici doloris indices.

315.41. De calculo notatu dignissima. Calculus in caput vreteris infertus dolore excruciat: ac tum vrinæ tenues & albæ, quales in omni ferè renū infarctu cernuntur. Grandescens porrò calculus sic plerumque in rene coërcetur, vt exturbari minimè queat: ac tum in labore & exercitatione valida renem proterens vrinam profundit non modò crassam & turbidam, sed & verè cruentam, in qua sæpe concreti sanguinis thrombus subsidet. Simile quiddam interdum fieri videmus

demus velà casu,vel ab ictu,variùs à labore violento. Quum iam factum vlcus est, vrina in quiete alba & crassiuscula,in labore coloratior spectatur cum sedimento crassiusculo. Deinde vrina crassa,alba,fœtida vereque purulenta insequitur,lacti non admodum dissimilis, in qua pus subsidet,vbi scilicet iam vlcus cauum ac sordidum euasit. In quo vrinæ aliquando tales visæ sunt, numquam in aliis morbis possunt certam significationem præbere: quando quidem perpetuò renales, vt ita loquar, apparent. Vbi verò renis vlcus supramodum fordescit & in fistulam abit,in vrina alba, crassa, turbida atq; fœtida sæpe crassamentum quoddam subsidet viscidū & cohærens,narium muco aut oui candido non dissimile. Tale etiam plerumque animaduertitur, quum in vesica calculus ineft: ea quippe materia licet ferè profluat è renibus,circum tamen calculum concrescit vesicæ vitio & imbecillitate,eo argumento quòd talis etiamnum plerumque manet ac persistit exempto calculo. Quinetiam sordida ceruicis atque penis vlcera eiusmodi sæpe vrinas emittunt, maximè quum ex fœda veneris lue gonorrhœa illa virulenta pa-raftatis insederit. His quidem incipientibus in vrinis filaméta quædam visuntur, primùm tenuia, deinde crassiora: ab his vrina tota crassescit, postremò sedimentum quale dixi mucosum ineft: atq; licet vlcus arte sanescat,diu tamen filamenta ex derelicta loci & spermaticorum vasorum imbecillitate permanent.

De hypostasi & vrinæ contentis. CAP. XVII.

AMPLA sanè & controuersiæ plena est de hypostasi disputatio, quam non tam contentionis quàm veritatis cognoscendæ studio his complecti consilium est. Vrina è potulentorum liquidorumq; fit materia, quæ omnia permeans dum concoctione quæ in ventriculo, in iecore atque venis fit, cibo, sanguini humoribusq; permiscetur,tum coloris tum substantiæ suæ modum adipiscitur, perinde atque leguminum carniúmve iuscula. Non enim simplex illa exiftit, qualis olim potus fuerat, sed aliena perfusione crassior. Quinetiam tantisper dum in nobis ea continebatur, insiti caloris vim quandam conquisiuit, quam & Aristoteles rectè annotauit in ipsis quoque animantium excrementis manere. Quicquid igitur in emissa vrina crassioris ineft substantiæ, licet non protinus aspectabile sit, mox tamen secernitur atque coit, ac plerumque subsidet penitùs de atque fex in aqua rosarum stillatitia,idq; insiti huius caloris beneficio,cuius est vis heterogenia secernere. Hæcque crassior vrinæ portio insiti caloris vi secreta atque in imum depulsa, hypostasis est. Non igitur hæc (vt Actuario visum est) eius dumtaxat coctionis quæ in extremis venis perficitur,aut etiam solidarum partium excrementum est. Neque (vt aliis plerisque placet) portio cibi crudior quæ interdum è ventriculo in venas cum sero prouehitur, sed vbiq; cum vrina ortum perfectionemque nacta est. Quocirca non solùm aut ventriculi aut solidarum partium, sed præcipuè maiorum venarum hypostasis est index. Vt autem huius atq; vrinæ vnus est ortus, ita & earum substantiæ mirè consentiunt. Multa quippe tenuissima ac prorsus aquea vrina hypostasin nullam exhibet, simpliciter verò tenuis tenuem,vt in iis quibus cruditas est & infirma cibi concoctio: mediocris mediocrem: crassaque crassam, vt in pueris & helluonibus, qui multa vorant eaque probè conficiunt. Quæ verò externæ cuiuspiam rei vel à renibus vel à vesica profluentis permistione crassescit & perturbatur, crassamentum deponit,quod non propriè hypostasis, sed fex est vrinæ. Sic igitur hypostasi materiam confert vrinæ chymosis. Illam autem secernit insitus calor, qui si in vrina vegetus est ac validus, materiam in vrinæ humorem sparsam ac tum minimè conspicuam, citò quidem segregat & colligit, ac dein prorsus deorsum deponit: & demum ita cogit vt æqualis euadat, id est sui vbique similis, atque etiam læuis nihil asperſum nihil diuulsum habens. Infirmior vrinæ calor crassamentum hoc tardius secernit, neque id deorsum impellit, sed in medio sinit propendere, quod enæorema dixerunt, idque ferè aut diuulsum aut inæquale. Languidus calor tardissimè secernit, neque potens cogere, id aut diuulsum relinquit, aut per summa innatans nubis specie. Itaque triplex ex situ fit contentorum ge-

Quid hypostasis.

Fex vrinæ

media vrina pensile. Idem ἐπινέφελον.

nus, in imo subsidet hypostasis, id est sedimentum, in medio propendet enæorema, id est suspensum, summa facie nubes innatat. Calor demum extremè languidus, vt in exitiali putrida febre, aut nimia indomitorum humorum cópia oppressus, vt in ictero, sæpe & in tertiana febre, quum è iecore bilis abundantior irrumpit in venas seroque permiscetur, nihil prorsus segregat, & vrinam permistam ac verè confusam exhibet. Hæc verò in solis obseruatur ægrotantibus, de quibus iam dicendum.

Quorundam de vrinæ sedimento in febricitantibus opinio improbata.

Qui de febricitantium vrinæ hypostasi ex veterum decreto disseruerunt subtiliùs, illam statuunt puri proportione quadam respondere, esseque portionem eius humoris qui in febre computruerat, sed iam coctam, secretam, & naturæ vi depulsam cum vrina. At certè hoc in primis perniciosum est medicinæ commentum. Non enim ardentis febris materia quæ torrida bilis est, aut in pus aut in quippiam simile puri concoctione verti potest: neque eadem est huius atque phlegmones ratio. Neque febris materia in statu iam cocta, dum tandem perfecta crisi ab aluo deiicitur, vnquam purulenta apparet aut alba, sed planè flaua atq; biliosa. Qui fiet igitur vt hypostasis quæ in statu febris ardentis alba conspicitur, portio sit eius flauæ materiæ quæ computruerat, & quæ nunquam albescit? Ad hæc si in statu portio noxiæ materiæ excidit, in principio verò & incremento nihil, vrina in statu quàm in principio vel incremento crassior existet: quod quotidianis obseruationibus falsum deprehéditur. Vt enim principio acutarum febrium cruda & confusa, ita & crassa cernitur vrina. Quocirca aliter de febricitantium vrinæ hypostasi statuendum: hanc non portionem coctam eius esse humoris qui putruerat, sed similem atq; in sanis materiam obtinere: & quum primùm in acutis febribus apparet, indicare caloris & naturæ dominium atque victoriam, quæ putridos humores non ita pridem turgentes & ferocientes tum

Pepasmus quid.

repressit ac edomuit, & quæ iam ad pristinas muneris functiones redit. Etenim materiæ febris concoctio quam appellant, nec suppuratio est, nec propriè maturatio, sed solius putredinis repressio atque cohibitio. Ita enim in statu tota febris materia adhuc in venis conclusa est, nec eius quicquam crisi vacuatum, & nihilominus quia sedata est & in naturæ dominio atque potestate, vrina purior existit cum hypostasi, quæ eiusmodi sedationem ac victoriam certò demonstrat. Tum igitur represso furore noxii humoris minus cum vrina defluit, eaque tenuior & minus turbida est quàm initio, quum vi putredinis magna inerat humorum perturbatio atq; confusio, quorum & magna vis in vrinam quoque ferebatur. Tum etiam superior dominatrixq; natura crassiorem ex vrina materiam in enæorema vel hypostasin secernit. Cui vulnus salutare pus album ac legitimum reddit, si febris etiam primaria superuenìat, pus ipsum peruertit vulnusque idcirco siccat, quòd insitus calor prematur & laboret, neque rectè possit concoctioni incumbere. Ad eundem sanè modum & per febres languidus oppressúsve calor insitus nequiens cibos secundum naturam conficere, nullam in vrinis concoctionem exhibet. In hæc igitur contrahenda erat disputatio longè difficillima, quam accuratiùs exequar in opere prognostico, vbi ex professo de morborum concoctione differetur. Itaq; quum calor noster insitus perniciosos morbi humores prorsum euicerit atque concoxerit, bona fit hypostasis, nempe alba, læuis & æqualis, quæ est omnium perfectissima. Enæorema quod album, læue & æquale sit, minus bonum quàm hypostasis est, & quodammodo imbecillum calorem ostendit, qui nondum plenè coctam materiam nequeat subigere & in fundum depellere. Nubes etiam bona, nempe alba, læuis & æqualis cruditatis imbecilliorisque ca-

Improbanda hypostasis quæ.

loris est nuncia. Hypostasis nigra aut liuida omnium est deterrima, eamque perniciem minatur quæ naturam omnino prosternat. Enæorema nigrum aut liuidum minorem perniciem, rursumque minorem nubes quæ similis obtigerit: sub iis calor insitus nondum succumbit, sed vigoris nonnihil etiamnum retinet.

In sanis contentum quod optimum. Eius copia.

Optimum igitur vnumquodque contentum quod quantitate & substantia est mediocri, album, læue & æquale. Quodcunque ab hoc defecerit, vitiosum. Multum fit, quia aut consueti sudores, aut alui deiectio, aut alia naturalis quædam vacuatio supprimitur: atque hoc pariter crassum ac crudum apparet. Quod autem

alimenti

alimenti vbertate & facultatis robore multum euadit,simul cum substantia tum colore mediocre existit. Paucum verò reddunt inediæ, vigiliæ, exercitatio vehemens, & quæcunque euidentes causæ corporis substantiam absumunt dissipantque. Et hæc quidem in sanis. In morbis verò quod substantia crassum apparet, vel à crudioris materiæ fit copia, quam natiuus calor euincere non poteſt, tumq; alia cruditatis signa comitantur: vel à crisi diuturnorum morborum, eſtque tum manifesta alleuatio morbi. Fit nonnunquã & à pure & à viscida pituita, vt ex iis quæ suprà nobis sũt dicta facilè discernes. Quod enim tenue est, cruditatem in morbis protendit, aut coctionis initiũ: in sanis tenues humores nondum ad substantiæ mediocritatem deductos. Contentum læue quod nempe continuũ est nulla ex parte fissum, rugosum aut diuulsum, sed sibi cohærẽs, nihil habẽs asperitatis, à valido fit insito calore. Contrarium huic asperum ac diuulsum imbecillus calor haud prorsus cogere potuit. Sic & æquale cuius partes omnes & crassitie & colore sui vbiq; similes sunt: & contrarium inæquale, cuius partes dissimilitudine quadam distinguũtur, nec æquabiliter coctæ aut coloratæ apparent. In coloribus autem spiceum, aureum rubrúmve, bilem in venis exuperare, aut sanguinem vehementi incendio corrumpi significat: quanquam Hippocrati rubrum læueque in vrina rubra residens securitatem portendit. Venetum, liuidum & nigrum vitalis caloris extinctionem, aut corruptum sanguinẽ, atrúmve humorem, aut illic genitum, aut alicunde irrepentem. Contenta si fortè desunt in sanis, non semper malo sunt: sæpe enim vel ex magna obstructione, vel ex potu multo ac tenui, qui antè distribuitur quàm vllam cum cibo permistionem aut concoctionem acceperit, tenuis fit vrina, in qua aut nulla aut admodum pauca cernuntur contenta, quòd iis materia non suppetat. In ægrotis autem qui humorum vitio laborant, quoniam peccans materia subest in venis, cõtenta siquando desunt, semper malo sunt, naturamque denunciant corruptorum humorum copia impediri. Sed hîc demonstratiua vrinarum signa persequimur, prognostica quibus aut concoctio, aut salus aut mors in morbis præuideri solet, aliò relaturi.

Paucitas. *Crassities.* *Tenuitas.* *Læuitas.* *Æqualitas.* *Colores* Contenta nulla, in sanis. in ægris

Exercitatio iudicandi ex vrinis. CAP. XVIII.

QVICQVID in vrinis præter naturam ineſt, nisi ex assumptorum qualitate sit, aut viscera, aut venas summaq; corporis, aut renes vrinæque vias affici commonstrat. Eadem ex his vitia vrinæ contrahunt, ac proinde antequam ex iis quicquam decernatur, perpendendum è quo præcipuè loco illa dimanent. Quæ de renibus & vrinę viis defluunt, promptum sit ex iis quæ de morbis eorum proculi internoscere, atque si horum nihil comparet, omnis vrinæ significatio aut ad viscera aut ad venas maiores ad reliquumque corpus certò refertur. In his autem discernendis semper animo contemplari & memoria repetere oportet, quod anni tempus, quæ cœli constitutio sit, & quos morbos regio inuehere soleat, aut quis morbus cõmuniter grassatur in populũ, nam is semper metuẽdus suspiciendusq; est, qui multis insidiari cõsueuit. Deinde perspecto laborantis sexu, rogandum notúsne is sit, vt illius natura atq; constitutione repetita, constet quibus ille morbis sit opportunus. Horum quidem animaduersio non parum habet ad morborum inuestigationem & dignotionem momenti, præsertim quum morbus recens adhuc est, aut eius nulla insunt in vrinis perspicua signa. Nam si senex est qui laborat, hyeme, pluuioso cœlo, & in regione humida, fieri vix poteſt, quin tussi, destillatione aut grauedine & ventriculi imbecillitate affligatur, maximè verò si crapulæ & violentiæ deditus, & natura humidior destillationum morbis sæpe conflictari solet. Aut si iuuenis isque biliosus ægrotat, æstate media, cœlique statu & regione feruentiore, post victum calidum exercitationémve immoderatam, suspicio mouetur febris ardentis, aut intermittentis biliosæ, aut dysenteriæ, aut pleuritidis, eius scilicet cui magis ægrotus sit obnoxius, aut quæ tum temporis plurimum grassatur in vulgus. Horum exemplo de cæteris quoque morbis (vel vrina nondum perspecta) coniiciendum est. Adhæc verò vrina quæ nec renum ductuumque vitio, nec externarum causarum vi mutata sit, quænam tum

Antequam de vrina sententia feratur, quæ medicum secum reputasse oportet.

viſcerum, tum venarum totiusq; corporis ſit intemperies oſtendit: deinde ſimplexne ſit, an ex humorum vitio: & quod humoris genus exuperet, & an cum putredine atque febre. Nam color intemperiem, ſubſtantia craſſa aut turbulenta humoris vitium, confuſio putredinem denunciat: quæ profectò omnium ferè morborum interiores cauſæ ſunt, ex quibus etiãſi morbi ſpecies nos lateat, non parua tamen agendorum atque vacuandorum cognitio capi poteſt. Sed & vrinæ contenta ſedis affectæ certam interdum notitiam exhibent.

Quid vroſcopos & vrinarum coniectores reſpondere oporteat alba & tenui vrina propoſita.

Quoniam verò iam ita mos inoleuit, vt præter hæc tanquam arioli multa multi de abſente ægroto ex ſola vrinæ inſpectione augurentur, quiſquis ſe ad eorum imitationem ſtudet accommodare captandæ gloriæ deſiderio, is aceruatim recenſeat quæcunque primùm nouerit ex vrina. Nam verborum circuitu ſtultorum mens irretitur. Itaque ſi vrina alba vel ſpicea tenuis offertur, dicat ventriculum atque iecur ſupra modum refrixiſſe, cibi ineſſe faſtidium fereque deiectam appetentiam, ventriculum à paſtu diſtendi atque dolitare, ructus multos eosque acidos emitti, flatus plurimos euagari, frigus plerumque ſentiri, caput ingraueſcere, corpus vniuerſum quaſi eneruatum languere, multa olim commiſſa fuiſſe in victu, idque vel potu frigidæ, vel fructuum eſu, vel vigiliis, vel mœrore. Si iamdiu malum perſiſtit, corpus vniuerſum cruditate ſcatere, viuidum periiſſe faciei colorem, aut lienteriam eſſe, aut pedes tumere: & leucophlegmatiæ, aut cachexiæ periculum impendere. Et quoniam ea quoque vrina ſæpe notatur in melancholia atque in lienis tumore, de huius quoque ſymptomatis narrandum, de mœrore, metu, inſomniis turbulentis, rugitu ſiniſtri hypochondrii, cordis palpitatione, ſcotomate, deq; his ſimilibus.

Quid alba & craſſa.

Quum alba ſimul craſſa aut turbida fuerit, quoniam à craſſa lentæq; pituitæ dominio fit, enunciet caput dolore concuti, vel graui ſomnolentia teneri, viſcera humoribus multis impediri, inteſtina atque hypochondria flatibus diſtendi, & colicum dolorem imminere, ventriculum nauſea aut pituitoſa vomitione premi.

Confuſa.

Hæc ſi ſimul confuſa apparebit, aut quotidianam, aut lentam febrem eſſe eamque diuturnam, & ſymptomata vrgere quæ febres comitari ſolent.

Quid aurea & tenui.

Vrina aurea ſi tenuis fuerit, iecoris calidam intemperiem, ſitim, corporis extenuationem, vigilias, ſomnum turbulentum, manuum volas plantasq; pedum impendiò calidas.

Quid ſi eadẽ craſſa.

Ea ſi craſſa erit, bilem flauam exuperare & exagitari, hancque vomitione reddi, os ieiuno amareſcere, animi defectiones obrepere, ventriculum & præcordia incaleſcere, idque ferè cum ſiti, aluum torminibus aut crebra deiectione ſolicitari quæ dyſenteriam minatur, aut corpus pruritu ardere, aut ſcabie fœdari.

Quid ſi eadẽ confuſa.

Eadem ſi confuſa exiſtet, tertianam aut ardentem febrem affligere, capitis dolorem, vigilias, delirium, ſitim inexhauſtam, aliaq; harum febrium ſymptomata aut adeſſe aut imminere.

Quid ſi rubra & tenuis.

Rubra vrina ſi tenuis aut mediocris ſit, ſanguinis efferueſcentiam ineſſe, capitis pulſantem dolorem atque grauitatem, membrorum tenſiuam laſſitudinem: & ſi confuſa erit, ſynochum putridam eiusque ſymptomata. Ad hunc modum ſi ex aliis vrinæ coloribus, vel icterus, vel iecoris ſcirrhus vel phlegmone, vel melancholia in liene, vel ceterorum quippiam ineſſe coniicitur, ſymptomata omnia, tum quæ illinc profecta ſunt, tum quæ impendere ſolent, cauſas quoque euidentes ex quibus illa proficiſci conſueuerunt diligenter perſequi decet. Talis propemodum eſt & affectarum partium ineunda narratio. Sed interrogatiuncula cautè præmittenda, quàm pridem morbus inuaſit, ſubitóne an lentè ac pedetentim, & quàm vehementer, vt hinc coniectura fiat, acutúsne an diuturnus is ſit. Hinc quippe & ex naturæ, tẽporis, regionis, & morborum vagãtium æſtimatione, ad morbi ſpeciem proximè acceditur.

Quid ſi bullans ſit vrina.

Ad hæc verò ſi bullæ per ſummam vrinæ coronam diſpoſitæ, caput dolore aut humore multo grauari denuncient, mox iudicandum & ſomnolentiam, & ſenſuum tarditatem eſſe, ex hisque aut ſoporem, aut paralyſim, aut grauiorem defluxionis ruinam inſtare: aut quum iam certa deſtillationis ſigna quæ ſuprà dixi deprehenduntur, humorem aut in ceruicem, aut in ſcapulas, aut in latera atq; thoracem, aut in pulmones cum tuſſi, aut in artus & articulos procumbere: atque ſi cum deſtillatione febris ſigna exiſtant, pleuritin vrgere, maximè verò ſi tum temporis popula-

popularitèr ea vagatur: ſin verò cũ deſtillatione vrina ſit oleaginea, phthiſin vel ineſſe vel proximè inſtare. Solas autem haſce corporis partes imperitorum vulgus nominibus deſignat, caput, latus à ſumma ſcapula ad coxendicē, ſtomachũ à clauibus ad vmbilicum, ventrem, dorſum, & artus. Quumque vllo modo pars dolens (nam dolorem vt maximè infeſtum omnes in primis animaduertunt) deprehenſa fuerit, quęcunque hanc ſymptomata premunt, enarrentur, moxq; idonea illi remedia prudenter decernantur. Incertam & plerumque dubiam mercedem refert, qui periclitatione medicos tanquam vates augurari coget. Conſultor verò prudens & fidelis ſani conſilii fructum percipiet.

Libri tertii De pulſibus & vrinis, finis.

DE FEBRIBVS LIBER IV.

PRÆFATIO.

SVMMA morborum ſymptomatumque genera & eorum cauſas atque ſigna expoſui, & qua ratione vniuſcuiuſque (etiamſi inauditus aut ex multis variè implicitus eſſet) eſſentia cauſaq; percipi poſſit, vt iam nihil eorum quę ſunt ad generalem medendi rationem prætermittenda deeſſe videatur. At verò quoniam vniuerſalium perceptione nemo quicquam magna laude dignum conſequi poteſt ſine vſu & exercitatione, quæ in ſingulis verſatur: morborum qui in humanũ corpus inuadunt differentias omnes ſpecieſq; nunc ſigillatim perſequar, veterum inſtituto & ordine quoad licet obſeruato. De febribus itaque primùm ſcribam, deque morbis qui totius ſunt corporis: hinc ad eos dein pergam qui vniuſcuiuſque partis proprii ſunt. Non pauca interim legenti occurrent à maioribus aut prætermiſſa, aut non ſatis explicata, aut ab illis interdũ diſſentanea, ſed quæ tamen vt ratione ſtabilita, ita & longo ſint medendi vſu comprobata. Sic enim decet inueſtigatorem veri non ſolùm quæ legerit, ſed & quæ ſecum ipſe meditando conſiderat & contemplatur vſuq; tenet cognitione digniſſima, in communem fructum proferre.

Quid febris, quæ illius eſſentia, quæ ſigna. CAP. I.

FEBRIS eſt calor præter naturam è corde in omne corpus effuſus. Rigor horrórve intermittentium febrium, tametſi acceſſionis eſt initium, febris tamen haudquaquam cenſeri poteſt, quòd nondum ſit calor incenſus. Neque per febrem exitialem partium extremarum frigus è febris eſt eſſentia: neque vlla rectè poteſt frigida febris appellari, ſed omnis in caloris genere ſubſiſtit. Calor prǽter naturam aduerſatur naturali. Eſt autem naturalis duplex, vnus inſitus in ſolidarum partium humido primigenio inhæreſcens, cuius eſt origo cœleſtis. Alter elementarius, moderatus & ex omnium elementorum permiſtione temperatus. Ille omnium functionum primarius eſt opifex: hic verò adiuuans, quòd elementorum temperies inſitum illum calorem foueat excitetque. Inſitum olim demonſtrauimus exuperare non poſſe, nec illius copiam & vbertatem vitio vnquam dari, ſed quò fuerit vberior (vt infantium ætate) eò naturales vitæ functiones reddi fœliciores. In eo igitur conſiſtere febris nulla poteſt: ſed febris eſſentia calor eſt præter naturam, qui quum adeſt, tanquam hoſtis infenſus inſiti illius ſubſtantiam ſemper oppugnat, labefactat, omneſque functiones interpellat. Triplex autem conſtitui debet, vnus admodum ſimplex, qui ſolius eſt caloris exuperantia, hinc genitus quòd calor elementarius aſſiduo incremento

τὸ ῥῖγος.

Calor naturalis duplex.

Calor præter naturam triplex.

de temperie & mediocritate decedens, plus nimiò exuperat, & qui naturalis fuerat, sensim non naturalis euasit, vitiosus proinde & naturæ iam infensus. Al-
2 ter est calor ex putrescente materia prognatus, qui etiam si non admodum sit ardens, quoniam tamen eius de qua prodiit materiæ conditionem redolet,
3 præter naturam est & insito calori grauis. Tertius est malignus & perniciosus, quem pestilens venenataque materia fundit, non qualitatis exuperantia, non putredine, sed totius substantiæ dissidio vitali insitoque calori aduersus. Solus igitur qui præter naturam est calor, febris existit, si modò iam accensus constansque permanet. Etenim si vel æstu, vel balneis, vel exercitatione corpus incalescit & mox agitatione sedata deferuescit, calorem hunc nemo febrem vt neque morbum appellet. Neque porrò calorem præter naturam, qui vel caput vel brachium vel crus solùm occupat, quia non in omne corpus euadit. Neque si ex parte quapiam latè dimanet, sed neque si è calidiore iecore pariter cum sanguine & halitu prodiens, palmas atque plantas quasi exurat: aut etiam quoquouersùm effusus omne corpus prehendere videatur: non enim è corde prodiit. Vnus calor præter naturam, qui è corde per arterias vnà cum spiritu profluit, vniuersalis esse potest, vnusque promptè ac celeriter in corpus omne distribuitur. Solus igitur debet febris appellatione contineri. Adde ieco- re duntaxat affecto, non pulsum sed naturales solùm functiones immutari. Affecto verò corde vitæ principio, ipsi mox omnia consentire, omnesque peræque partes ne munus expleant impediri. Itaque quum febris maximè vniuersalis morbus omnes vbique functiones offendat, debet eius partis affectio censeri, quæ est ad omnium conseruationem vsumque necessaria: solusque calor præter naturam è corde in omne corpus effusus, vera febris haberi. Non est id perpetuum (quod definit Auicennas) omnis febris calorem in corde accendi. Tametsi de continuis & primariis id verum fatemur, intermittentium tamen & symptomaticarum calor non in corde primùm accenditur, sed aliunde sublatus cor ferit, è quo æstuans cum spiritu mox per arterias in corpus omne refunditur. Omnium porrò febrium communes notæ sunt, pulsus celer ac frequens, interdùm etiam inæqualis, qui solius calidioris cordis est proprius. Virium languor & imbecillitas cum spontanea corporis grauitate aut dissolutione: corpus quippe vniuersum consentit laboranti cordi. Calor aut foris acer ac pungens, aut intus certè molestus, qui & nonnunquam feruido halitu prorumpit è naribus.

Definitionis febris particulatim explicatio.

Febrium signa communia.

Febrium differentiæ. CAP. II.

VT tota febris essentia calor est præter naturam, ita illius propria summaque genera ex caloris differentiis statuenda sunt. Tria igitur febris vt caloris præter naturam prima summaque genera existunt, simplex, putrida, & pestilens. Simplex febris est cuius calor elementarius solo incremento, naturæ ac temperiei limites excessit: potest & eadem dici naturalis calor in igneum conuersus. Putrida, cuius calor ex illuuie putrida emersit. Pestilens quam venenata perniciosaque exspiratio intulit. Simplex porrò febris triplex est, ephemera, synochus & hectica: quæ solo caloris subiecto distant, quod aut corporis substantia est, aut humor, aut spiritus: nec enim plura in corpore subsistunt. Ephemera in solo spiritu vago primùm consistit, isque verè inflammatus est, cuius tamen calor toti etiam corpori impertitur. Hæc quia in tenui & dissipabili est subiecto, vno ferè die soluitur, vnde ephemera, id est diaria, nuncupata est, raro longiùs excurrit. Synochus, id est continens, simplex est sanguinis efferuescentia, qua nimirum citra putredinem aliámve labem is incaluit, cuius contagione cor ipsum parteśque omnes incalescunt. Hectica vna omnium in partium solidarũ substantia primùm ac per se consistit ac hæret. Consistunt igitur omnes in corde, at ratione dissimili. In ephemera cordis spiritus iam incaluit, humores verò atq; substantia duntaxat calent. In synocho humor incaluit, substantia verò calet. In hectica cordis substantia prorsus iam incaluit, & permanentem fixumque obtinet calorem. Est autem

Febris triplex.

Simplicis tres differentiæ.

autem hectica duplex, vna quidem vniuersalis & primaria, quæ cordis primùm deinde reliquarum partium substantiam æquabiliter inuasit. Altera partis est hectica, quę cuiuspiam partis substantiam primùm ac per se obsidet, è qua tamen tum cordi tum partibus singulis impertitur. Huius genera complura: nam & ventriculi & iecoris & lienis & pulmonum hectica deprehenditur. Iam verò putridæ febris, ex putrescentis humoris specie atque ex situ, duo prima constituuntur genera, continua & intermittens. Quum tanta in venis arteriisq; maioribus inest putredo, quæ vel seipsa vel suo vapore cor continenter attingat & labefactet, continua fit febris. Quum verò aut leuior est, aut longiùs à corde dissita, vt nō assiduò id afficere queat, febris est intermittens. Continua febris duplex, vna vera & primaria, quam accendit putrescens humor in vasis maioribus quæ inter alas & inguina excurrunt. Altera symptomatica est, quę visceris cuispiā partisve putredinem quasi comes insequitur. Et quæ ex iecoris, lienis, renis aut cuiusuis partis erysipelate fit, typhodes appellatur: quæ ex earū aut insigniorum partium phlegmone, vt ex peripneumonia, pleuritide aut phrenitide, phlegmonodes vtraq; autem symptomatica est continua. Fit & nonnunquam symptomatica dum in hisce visceribus citra eorum inflammationem coërcitus humor putrescit: idq; si affatim vniuersimque fit, acuta febris existit: sin verò sensim ac lentè, continua lenta, quæ diuturna esse consueuit. Putrida febris continua, quam primariā nuncupaui, species sortitur ex vincētis humoris natura. Etenim venarū arteriarumq; sanguis, si quum putredine incendioq; prehenditur, benè temperatus est, & ex quatuor humorum æquabili permistione constitutus, febrem accendit synochū putridam, cuius mox species explicabimus. Si calidior is est plusque bilis quàm cęterorū humorū continet, absolutè continuam facit tertianam. Cuius si magnū est incendium in cor & præcordia deuergens eaque obsidens, vetus causus, id est febris ardens, existit. At verò si pituitosus est sanguis, incensus is ac putrescens febrem profert continuam quotidianam: si melancholicus, quartanam continuā. Putrida febris intermittens, alia simplex, alia composita, alia confusa. Simplicis tres differentiæ, tertiana ex bile flaua extra venas maiores putrescente, quotidiana ex pituita putri, quartana ex atra bile pura ac seorsum putrescēte. Confusa febris non ex humore syncero, verùm ex multis vno extra maiores venas loco confusis, pariterque putrescentibus emergit: huiusmodi est tertiana notha, ex bile atque pituita pariter corruptis. Composita febris ex mistis implicitisque fit intermittētibus, vt tertiana duplex, quartana triplex, & hemitritæos quæ ex quotidiana continua & tertiana intermittente constat. Hic vt multæ sunt febres, ita & humores multi separatim putrescunt, non loco vno eodemque confusi. Hac quasi figura putridæ febris differentię ex humoris specie ac situ depromptę sunt. Pestilens porrò febris non vno calore, sed pestilenti malignaq; pernicie aliàs spiritus, aliàs humores, aliàs partiū substantiam contaminat, hincq; differentiæ surgunt, quas postea exequemur. Rursum autem de his singulis expressiùs & quantum exposcit medendi ratio tradendum.

Hectica duplex. *Putridæ febris genera duo.* *Cōtinua duplex.* *Symptomaticaque.* *Putridæ primariæ species.* *Intermittens putrida. triplex* *Pestilens febris.*

De ephemera febre. CAP. III.

FEBRIS ephemera est calor præter naturam in spiritu primùm considens. Est autem hic spiritus non insitus, quem in Physiologia diximus solida parte contineri, eiusque præcipuam substantiam complere: sed arteriarum communis è corde in omne corpus influens & illapsus. Hic ephemerę materia est continensque causa, vt in quo tanquam basi consistens, in reliquum dein corpus inuadit, eiusque functiones interpellat. Atq; vt spiritus admodum tenuis est, ita & quæ in eo consistit febris omnium est leuissima & facilè dissipabilis: non constans, sed veluti transiens ac præterfluens. Huic ferè origo est à causis euidentibus, quarū vi & impulsu tenuis, calidus, feruidusque spiritus, omnium quæ in corpore sunt promptissimè incenditur. Quum igitur ab his non prius humores quàm spiritus inflammari possint, necesse est febrem omnem putridam ab his genitam, quædam antecedat ephemera. Huius notæ sunt, quòd non sensim præcedente cibi

Febrem omnē putridam ab euidentibus

causis exusci- tatam neces- sario praecessit diaria.

fastidio aut spontanea corporis lassitudine, aut grauiore somno, & frequenti o- scitatione, sed tota repente prehendit, solaque euidentium causarum vi infer- tur. At nullus aut admodum leuis horror initio fatigat, idque duntaxat quum ca- cochymum corpus exspirationem multam eam cꝙ; alidam & acrem diffundit, quæ ob cutem à frigore densatam, aut ob exilium meatuum constipationem sup- pressa, ferit partes neruosas. Nulla comitantur sæua symptomata, nec vehe- mens dolor, nec magna corporis iactatio. Pulsus quidē celer & frequens, sed ta- mē æqualis & ordinatus, magnus ac validus, nisi vel ex mœrore, vel ex inedia, vel cruditate, vel frigore orta sit: & est in pulsu diastole maior atque velocior quàm systole: inspiratio quoq; exspiratione & maior & celerior. Calor tactu mitis, sua- uis atque halitu plenus, qui ferè eo ipso die aut totus occultè exspiratur, aut ma- dore sudoréve naturali eoque miti nec graueolente discutitur. Vrina substantia, colore, sedimento, aut nihil aut minimum à naturali distans. Diariæ febris præ- gressæ euidentesque causæ sunt, quæcunque calidiorem intemperiem inferunt: solis æstus, omnisque ambientis feruor: lassitudo laborque vehemens: vigiliæ, in- ediæ, intenta animi contentio ex ira, curis, tristitia vel timore. Omnium autem grauissimæ sunt, cruditas, siue ex nimia cibi copia & helluatione, siue ex vino me- raciore, siue ex fructuum corruptorumque ciborum esu contracta: Naturalium vacuationum, vt alui, vt vrinæ quauis ex causa retentio, vt sudoris halitúsve sup- pressio ob cutis densitatem & constipationem vel ex frigore, vel ex adstringente balneo: Adenum maximeque inguinum ex labore tumores atque bubones, & atroces cruciatus qui corpus inflammant humorésque exagitant. Tres hæ cau- sæ non solum qualitatem, sed & vitiosam materiam vel in corpore retinent, vel aliunde suggerunt, ac proinde febrem sæpiùs accersunt ab horrore, & in peri- culum adducunt putridæ febris, cæteræ verò solam qualitatem intemperiemq́; conferunt. Quæ causa diariam excitauerit, ex antecedentium inuestigatione di- sci potest, neq; in re tam leui, necessaria videtur amplior signorū discussio. Has in febres maximè propensi sunt, qui calido siccoque sunt corpore, & qui halitu acri plurimo conferti sunt, & quibus sudor, vrina aut egestio supra modum graue- olet. Quum diaria nulla inclinatione, nullo sudore, aut etiam finito sudore, statu pari diem vnum excesserit, metuenda permutatio vel in synochum, vel in putri- dam, quod ex signis suspectæ imminentisq́; febris internoscitur.

Signa.

Causæ procatarcticæ.

De synocho febre. CAP. IV.

FEBRIVM quæ in humoris vitio positæ sunt, omnium prima est synochus, nobis continens appellata. Ea assiduò fatigat, nulla excandescentia, nullaque intermissione, dum integrè soluta sit. Est autem duplex, vna sine putredine, al- tera putrida. Vtriusque materia continensque causa in vasis est maioribus, in- ter alas & inguina sitis, atque ea est vtrique sedes. Materia autem sanguis est, non ille quidem simplex, sed qui ex quatuor humorum æquabili permistione con- stat. In eos proinde duntaxat synochus inuadit, qui temperati aut aliquanto hu- midiores calidioresque sunt ætate media, habitu carnoso ac verè quadrato, & quos plethora, id est sanguinis exuperantia & æquabilis succorum redundantia premit: cæteras naturas constitutionésve non attingit. Eaq; causa est cur admo- dum rarò synochus reperiatur simplex. Itaque sanguinis quædam velut efferue- scentia & simplex inflammatio, quæ phlogosis appellatur, synochus est sine pu- tredine. Vt autem sanguinis ea materia sui vbiq; similis est, ita & illius inflamma- tio tota vnius est modi, & ab initio in finem vna quasi accessio. Id quidem trifa- riam fieri contingit: aliàs enim calor par sui q; similis toto febris decursu manet, quantumq́; recens inflammatur, tantundem protinus dissipatur: eà est syno- chos homotonos: aliàs recens inflammatio quàm dissipatio maior est, tum- que calor continuo incremento inualescit, & synochos fit epacmastica, id est increscens: aliàs plus dissipatur quàm recens inflammetur, actum calor statim à summo

Causa proxi- ma.

Synochus quid.

summo vigore incipiens, sensim minuitur dum desinat, & synochos fit paracmastica. Synochus omnis sine putredine easdem atque diaria febris causas habet: quæ leuiores quum fuerint, diariam, quum vehementiores, synochum proferũt. In causarum censu admodum efficaces sunt, magna adstrictio constipatióve cutis, & sanguinis redundantia siue ex suppressa consueta vacuatione hæmorrhoidum, mensium aut narium, siue ex immoderato vsu ciborum euchymorum & calidorum ea succreuit. Quamobrem huic ferè obnoxius est temperatus intemperanter viuens, qui quum bene habito sit corpore, multo se tamen vino multaque carne implet: huic enim sanguis multus atq; calidus inest, qui nõ facilè corrumpitur. Ab his igitur causis primùm inflammatur spiritus, ac tum sanguis sensim incalescit. Huius etenim tenues acresque vapores, ac ipsum calorem præter naturã cutis densitas aut adstrictio cohibet nec prodire sinit; qui geminatus sanguinẽ inflammat simplicemque synochum facit. Huius notæ sunt quæ & ephemeræ, verùm aliquantum manifestiores. Propriè tamen corpus omne maximeq; facies inflammatione ruboreq; suffunditur: distendens lassitudo artus omnes occupat: magna iactatio fatigat: venæ copia distentæ multum turgent: tempora vehementer pulsant: caput dolet vel ingrauescit: somnus sæpe profundus ac veternosus premit: respiratio difficilis: pulsus magnus, plenus, frequens, ac velox: cutis non squalida, sed mollis, non acri sed blando calore madoreque perfusa. Huic generi & alterum finitimum sæpe fieri animaduertimus ex bilis calidorumque humorum agitatione nimia. Causæ siquidem euidentes quum vehementiores in biliosum corpus alioqui sanum irruerint, nõ modò spiritus concalfaciunt, sed & acres humores exagitant, quorum æstu febris accenditur sine putredine. Hæc ephemerę limites egreditur, nec tamen synochos est nunc exposita: illa quippe sanguinis efferuescentia est, hæc bilis concitatio sine putredine: illa in corpus incidit temperatum beneq; habitum, hæc verò in calidum siccumque ac planè biliosum. Huius causæ euidentes non aliæ sunt, quàm quæ ephemeram mouent: maximè verò cruciatus summus, qualis nephritici aut parturientis est: exercitatio laborq; immodicus, æstus, balneum, animi excandescentia, & quæ his pares sunt viribus. In hac nullæ putredinis notæ in pulsu aut in vrinis cernuntur, verũtamen os amarescit, deiicitur appetentia, sitis excruciat, capitis dolor ac vigiliæ vrgent: in cute arida calor acer ferit. Sublata euidẽte causa, paucis post diebus febris, eiusq; symptomata, quiete sola, nullo artis subsidio sedantur ac sponte desinunt. Quum febris diaria citra putredinis notas diem vnum alterúmve excesserit, harum alterutra suspecta esse debet.

Causæ prægressæ.

Signa.

Nota synochos ex bilis concitatione frequens.

De synocho putrida. CAP. V.

PVTRIDA synochos febris est continua ex putrescente sanguine prognata. De huius exortu summa quidem dissensione certant artis proceres, possitne sanguis putrescere: & quæ hinc prodit, synochósne sit, an biliosa febris. Cæterùm potest eorum controuersia, hac obseruatione dirimi. Sanguis bifariam putrescit, vno generali modo, quum vi caloris præter naturam segregantur quæ in eo sunt substantiæ dissimiles, & bilis flaua ac tenuis ab atra quæ crassa terrenaq; est secernitur. Hæc autem degeneratio veriùs corruptio quàm putredo censetur, vt alio loco dilucidiùs explicatum est à nobis. Atque si sanguis hac ratione putrescat, accendaturque febris, ea non synochos, sed vel biliosa vel melancholica euadet. Alio modo verè sanguis putrescit, quum citra substantiarum diremptum aut secretionem totus corrumpitur magno fœtore aut graueolentia. Vt enim è venis in pectus, in ventriculum, in intestina, aut in aliam capacitatem sanguis præter naturam effusus vitiatur & quasi in venenatam substantiam putrescit: & in musculos irrumpens tumorem præter naturam phlegmonemque parit, atque putrescit primùm, deinde suppurat: ita dubitari non debet eum validis ex causis, vt in putrida atque pestilenti cœli constitutione in venis maioribus putrescere. Quinetiam quum phlegmone tentatur iecoris substantia, sanguis totus non modo putridus, verumetiam nonnunquam purulentus existit. Sed & omnes faten-

Vera sanguinis putredo.

tur sanguinem tam magna interdum mutatione deprauari, vt nõ amplius ad habitum redeat naturalem, nec possit iterum per naturę concoctionem ad primam humoris bonitatem redire. Denique per febres qui detrahitur, sæpe animaduertitur non solùm fœtidus & graueolens, sed & putridus adeò vt nec sibi cohærere nec concrescere queat, omnibus scilicet eius fibris putredine consumptis. Hoc igitur modo cum sanguis corrumpetur, synochos accendetur putrida. Hæc quemadmodum & altera simplex, vna quasi accessio est, nec antè aut mitescit aut intermittit quàm integrè desinat. Est & ea triplex: quũ enim toto decursu par est modus putredinis, homotonos existit: quum plus putrescit quàm dissipatur, epacmastica: paracmastica, quum minus putrescit quàm dissipatur. Hæc etiam non nisi in temperato beneque habito fit corpore, cuius sanguis copiosus & laudabilis est. Cæterùm causas habet quàm simplex validiores, quę non modò inflammationem, verumetiam putredinem accersunt. Omnium autem efficacissima est cutis non simplex constipatio, sed ab impactis multis crassis viscosisque humoribus vera obstructio, quæ non cutem solam, sed & tenues iecoris habitusque corporis venas inferciat. Tametsi igitur integrè sanum corpus fuerit, omnesq; humores secundum naturam ac synceri, quia tamen valida obstructio perspirationem prohibet, neque vis refrigerans foris intrò subit, neque tenuia, acria & fuliginosa excrementa intus foras erumpunt, hinc & natiuum calorem strangulari, & quæcunq; illic calida humidaq; sũt putrescere necesse est. Nonnunquã verò & similiũ putridorũ occursu febris hæc accenditur. Notæ similes atq; in synocho simplici, sed insigniores ac magis cõspicuæ. Pręterea verò calor in hac acriùs contactũ ferit: pulsus non modò magnus, vehemens, celer & frequens, verumetiam inęqualis & inordinatus: vrina crassa, rubra, turbida, sedimentoq; nullo.

Synochos putris triplex.

Causæ prægressæ.

Signa.

Qua ratione in venis maioribus putrescant humores, ex quibus febris accenditur continua. CAP. VI.

vide: lib: de Abd: et rer. causis .115.

PROMPTE putrescunt calida humidaque corpora, idque ferè quum insitus eorum calor quauis ex causa imminuitur: humor quippe tum vincens & efrenatus, nec caloris vi coërcitus, è permistione terrenæ substantiæ secedit, graueolentia ac fœtore comitatus. Sic & corporis humores facilè putrescunt, & ex propria in alienam substantiam concedunt, aliàs quidem in venis aut omnibus aut certè maioribus, aliàs in vna quapiam particula; idque interdum cum phlegmone, interdum citra phlegmonem. In venis arteriisque maioribus febris accenditur continua, eò vsq; perseuerans dum humores qui hanc gignunt, vel incendio consumpti dissipative sint, vel quouis modo edomiti. Etenim venarum putredo non facilè restinguitur, quòd coarctata non liberè perfletur ob loci densitatẽ, quodq; adhæsu apparatos humores inquinet, & continuatione in propinquas, ex hisq; in alias venas prorepat transferaturve, nec antè desinat quàm quicquid in venis vitiosum est, depopulata sit. Duplex autem est putredinis ratio: alia in omnes aut saltem in maximas venas æquabiliter inuadit: alia ex vna quapiam initium ducens, in cęteras sensim continuatione perreptat. Quę in venas omnes pariter inuadit, licet earum sanguinem, non tamen eius omnes æquè partes occupat. Quum enim non omnino simplex sit sanguis, sed ex multorum humorum permistione compositus & sero multo perfusus, primùm quidem illius portionem putredini magis obnoxiam prehendit, ab hac deinde aliam ipsi permistam atque confusam, quæ minus quàm illa sit vitiosa: hocque modo sensim obrepens simul cum calore præter naturam augetur & inualescit, nec antè definit quàm partes omnes sanguinis putredini obnoxias absumpserit. Hoc perinde accidit, atque in ingenti phlegmone, in qua cõllectus sanguis non statim vniuersus, sed eius pars alia citiùs alia tardiùs & putrescit & suppurat, sic sensim augescens putredo in summum vigorem fertur: quemadmodum & dum ignem accẽdimus, aridiores primùm stipulæ, deinde virgulta, postremò ligni materia, suo quæq; concremantur ordine. Omnibus quæ putrescere apta fuerant absumptis,

Non vnus idemq; putredi modus.

putredo

putredo calorque febrilis cessat, manet tamen pars sanguinis melior, quæ quoniam minus erat putredini obnoxia, huic inuiolata resistit, eaque licet putridæ permisceretur, illius tamen contagione minimè computruit, sed duntaxat incaluit: restincta proinde sedataque putredine in pristinam illa puritatem redit. Atque tum vrinæ puræ ac prorsus laudabiles apparent, quæ crassæ, turbidæ ac sine sedimento fuerant. Itaque ea putredine (nisi fortè extremo exitio fuerit) neque sanguis vniuersus neque totus labefactatur. Nam soluta febre, non omnino exhaustæ venę manent, sed aliquid in his etiamnum inesse deprehenditur idque vtile & alendo corpori idoneum; quod tamen olim miscebatur putredini. Idipsum continget etiamsi nihil sanguinis recèns genitum, nihilque cibi toto morbo sumptum fuerit, quod in extremè acuto fieri iubet Hippocrates. Hac propemodum ratione putret sanguis in synocho putrida: nec multò secus in causo, in continua tertiana, in aliisve continuis. In his quippe non vniuersus corrumpitur, nec omnes pariter humores, ex quibus cōstituitur: (ita enim permiscerentur omnia continuarum febrium genera) sed is duntaxat qui maximè omnium vitiosus est. Atq; vt huius est natura, ita & consentaneum febris continuæ genus accendit: tertianam quidem continuam, si bilis flaua quę in sanguine est: quotidianam continuam, si pituita: & quartanam continuam, si melancholia putrescat. Altera putredinis est ratio, quę non in omnes pariter venas, sed ab vna quapiam (à qua fortè initium sumpserit) continuatione in cæteris in earumq; sanguinē & in humores irrumpit. Obtingit hęc quū putrefaciens causa vni sit quàm alteri venę propinquior, aut quum sanguis non in omnibus æquè venis sui similis habetur. Nam in qua magis ad putredinis conditionē accedit, in ea primùm labe tentatur, dein verò (ni periculo prohibeantur) in iis quæ ordine succedunt: nec antè serpere ea putredo febrisque desinet, quàm omnes venas sensim peruagata quicquid in his putrere aptum erat absorbuerit. Varietas atque mutatio vena secta sæpe animaduertitur: nam interdum primus sanguis emanat syncerus, mox dein corruptus: nonnunquam contrà: & interdum e' naribus purissimus, e' secta cubiti vena vitiosus: quod & Hippocratis authoritate celebratum est. Hinc dissimilium symptomatū origo, aliis per febres lumbi maxime' ingrauescunt aut ardent: aliis præcordia siti æstuque flagrant: aliis vel animi defectio vel summa spirandi difficultas molesta: aliis capitis dolor, vigilię, aut deliria, vt partis natura fuerit quā putredo obsidet. Hinc & inordinatæ febres, quū priore relicto humore, corruptela alterum adoritur. Hinc febrium implexus, quum humores obsidentur varii. Hinc & prædictiones fallaces, quū priore humore iam ferè edomito victoque, alius alióve loco putrescere incipit, qui post concoctas vrinas crudiores alias de se profert. Putredinis efficiēs causa duplex, vna propria & intima, altera externa. Putrescunt corporis humores propria intimaq; causa, dum in se vitium obtinent, quod nullo naturæ beneficio emendari potest. Ita quidē sensim ac tempore corrumpūtur, idq; sponte sua nullo extrinsecus suscitante. Id vitii genus fere' ab alimentis corruptis, & quorū vitiosa est substantia contrahi solet: cuiusmodi sunt frumenta, legumina, oua, pisces, carnes, & quæcunq; aut vetustate aut negligentia, corruptione quadam labefactantur. Contrahitur & à cibis quidem probis, sed qui facilè corrumpantur aut putrescant: quales sunt lac, horarii fructus, & quicunque alieni vitiosique sunt succi: ex his quippe genitus sanguis tametsi concoctione crebram mutationem subiit, pristinæ tamen conditionis & eius à quo nascitur nonnihil etiamnum vbiq; retinet. A cibis intempestiue' aut ordine præpostero sumptis, vt quum priore nondum confecto alter ingeritur: aut quum duri concoctuq; difficiles leuioribus præmittuntur, quorum infirma est substantia. Corrumpuntur postremò ac putrescunt humores interiorum partium, vt ventriculi, iecoris, omniumque viscerum affectione mala. Hæc enim in alimenta concoctione imprimitur, quæ etiamsi purissima sunt, tamen contracta labe inquinantur. Externa porrò causa putredinis duplex, obstructio & putridorum occursus. Obstructio à crassis viscosisque humoribus tanta, vt perspirationem impediat: tum enim quia nec perflantur, nec re-

Qui sit putredinis finis.

Modus putrendi.

Efficiens putredinis causa gemina.

Cacochymia contrahitur alimentis vel corruptis, vel quæ facile corrumpantur, vel intempestiue ingestis, vel viscerum vitio.

frigerantur humores, etiamsi probi sint, putrescunt. Eandem vim obtinet & obstructio quæ à vasorum fit plenitudine. At quæ supra vires est plenitudo, idcirco putrescit, quòd neq; concoqui neq; regi ab imbecillis viribus possit. Putridorum occursus, spiritus primùm, deinde humores ipsos corrũpit, vt aëris, halitus, vaporisq; putridi inspiratio, & vel scabie, vel putrida febre, vel lue venerea inquinato accubare. Non pauci contendunt vnam obstructionem quæ perspirationẽ prohibeat, omnis putredinis causam esse, nihilq; in nobis citra hanc corrumpi posse. Neque eum humorem ex quo calor præter naturam vaporq; teter facilè totus exit; quiq; liberè perflatur, vnquam putredine tentari. At contrà, euidens perspicuumq; est vitiosos cibos sæpe in ventriculo aliísve partibus computrere: & in pestilenti constitutione tum inspiratu tum perspiratu humores corrumpi: licet corpus omnino patens laxumq; sit, & omnia spiracula dehiscant, aëreque frigido perflentur. Multis quippe aliis ex causis potest citra obstructionem innati humidi calorisq; substantia minui, alienusq; calor introduci, qui efficiens est putredinis causa.

Perspiratio prohibita vnica non est putredinis causa.

De febre continua quæ conclusa nuncupatur, deq, eius differentiis.

CAP. VII.

vide meth. med. 23.51

CONTINVÆ febris subiecta materia in vasis est maioribus, quæ illic putrescens aut ipsam de se putredinem, aut putrem vaporem in cor assiduò continenter q; fundit, è quo assidua fit putrida febris, quæ conclusa nuncupatur. At quum vel in inguine, vel in femoriore loco coarctata hæret, tum nec putredinem, nec eius halitum, sed vnum calorem partium continuatione in cor infert, è quo solùm vel diaria febris fit, vel symptomatica. Ea autem venarum materia sanguis est: in quo (siquidem ex æquabili humorum permistione constet) synochus consistit: si verò ab illius mediocritate deficiens vel biliosus, vel pituitosus, vel melancholicus appelletur, in eo putrida febris excitatur continua. Vt igitur synochus non nisi in temperata natura, quæ multo sanguine eoque mediocri abundat, & quæ carnoso est habitu, gigni solet: ita & putrida continua iis duntaxat obtingit, qui ab hac mediocritate recedunt, biliosis, pituitosis aut melancholicis. Hîc autem eorum meminisse velim quæ in Physiologia fusiùs demonstrauimus, in venis nihil præter sanguinẽ cum sero contineri, & quicquid foras effusum concrescere potest, sanguinis nomine comprehendi: nullos illic secundum naturam humores esse synceros & superuacaneos, sed eos quatuor ex quibus sanguis constat, verè succos esse quibus alimur, neque aliud illic bilem esse quàm totius sanguinis partem tenuem atque calidam, quam etiam biliosum sanguinem appellamus: neque aliud pituitam quàm sanguinis partẽ crudiorem: neque aliud melancholiam quàm terrenam portionem & melancholicum sanguinem. In quibus igitur non æquabilis ineſt ſuccorũ permiſtio, ex putrescente, æquabiliter sanguine febris accenditur continua: & quibus sanguis multum biliosus est, tertiana fit continua: quibus is pituitæ quàm cæterorum humorum magis particeps fuerit, continua fiet quotidiana: & quũ nimiopere in melancholiam deuerget, continua quartana. Est autem continuarum omnium genus duplex. Vnum earum quæ ab initio in finem perseuerant nullo statu excandescentiæ ordine. Huiusmodi sunt synochos putrida; & quæ causus appellatur. Alterum earum quæ nunquam intermittunt, remittunt verò & excandescunt, aliæ quotidie vt quotidianæ continuæ, aliæ alternis diebus vt tertianæ continuæ, aliæ quarto die vt quartanæ continuę. Quæ ordine nullo excandescunt, earum materia in venis est cordi proximis, ac proinde putredo cor assiduò pari vehementia exercet. Cæterę verò causam in venis habent aliquantum disiunctis, è quibus putredo in cor pari impetu assiduò ferri nequit. Harũ autem excandescentia non vt intermittentium velà rigore, vel ab horrore, vel à frigore initium habet, nec sudore soluitur, nec in apyrexiam desinit. Talis est omniũ earum continuarum ratio quas conclusas appellaui. Earum quippe materia in venis coërcita ac putrescens, tametsi quadam ex parte per cutis spiracula sinẽ sensu

Continua febris duplex.

dissoluitur, non tamen potest ante perfectam solutionem tota depelli. Continuarum frequentissima est tertiana, rara quotidiana, rarior quartana continua: vtraque crebrior est continua inordinata. Sanguis enim quisquis admodum pituitosus vel melancholicus est, quia frigidus ægrè admodum putrescit, neque hinc vehemens febris, sed duntaxat lenta aut languida excitari solet, quæ ferè inordinata euadit. Putrida febris ab ephemera his notis statim initio discernitur. Prægreditur inæqualitas quędam & neutra corporis constitutio ex ea certè plethora vel cacochymia, quæ sensim cumulatur ceu futura febris materia: hinc spontanea corporis lassitudo, motus grauis atque piger, somnus turbulentus, immoderatæ vigiliæ, hypochondriorum distentio, respiratio difficilis, venarum repletio, capitis temporumq; dolor grauis, ac interdum pulsans. Ex his demum excrementa succrescunt præter naturæ consuetudinisque modum: vt sudor insolens, sputū mucúsve exuperans, nausea aut vomitus: alui deiectio aut vrina copiosior & fœtidior. Talia ferè existunt in neutra corporis constitutione, quæ putridam febrem anteuertit. Quum verò iam febris prehendit, putridam hanc esse testatur, quòd ex neutra corporis constitutione, non ex sola euidente causa processit. Vel enim sponte ex corporis præparatione fit, vel à causis euidentibus quę præparatum corpus excitant ac mouent. Calor in ea non mitis ac blandus, sed acer, mordax & qui tangentis sensum acriter feriat, non ipso inuasionis initio, sed vel in augmento, vel in statu, idque maximè si diutius corpori manus infideat. Pulsus atque respirationis inęqualitas: velox enim est systole, diastole verò tardior, idque præsertim augescente calore: quum enim ex incensa putredine multa torrida & fuliginosa excrementa spiritus humoresq; premant, natura systole festinat depressa arteria illa excludere: neque tanta necessitate nititur per diastolen refrigerium allicere. Est & plurium pulsationū inæqualitas: modò enim celer, modò tardus est pulsus, idq; ex inæqualitate varioque motu putredinis: & rursum modò fortis, modò languidus, aliàs quidem oppressa, aliàs leuata natura. Est & pulsus velox simulq; paruus initio, in vigore tamen velox atque magnus, ita quidem vrgente refrigerii necessitate. Vrina penitus cruda vel obscurè concocta, idque maximè initio: crassa enim rubra ac turbida existit, in qua nihil secernitur: interdum etiam ex vehementi obstructione tenuis quidem, sed rubra & turbida: sæpe acris est mordax, sæpe grauem fœtidumq; halitum efflat. Exspiratio aut sudor præter consuetudinem graueolens. Si exactis horis viginti quatuor febris ex toto non desinat, nisi hecticæ suspicio sit (quod est certè rarissimum) affirmari certò potest hanc ex humorum putredine accendi. Continuam porrò ab intermittente his notis discernes. Nullo rigore aut frigore pręgresso repentè calor hominem adoritur, aut siquando rigor, horror frigusve (vt sæpe fit) animaduertitur, noxii humoris non parum circum præcordia inhærescit, qui horrore concutit dum totus calore sit incensus. Pulsus inæqualitas maior quàm pro caloris vehementia: vltra horas viginti quatuor expor rigitur, neque vt intermittens vel manifesto sudore, vel sensim hoc tempore definit, sed perseuerans eousq; durat dum prorsus conquiescat. In ea autem continua quæ causus appellatur, in primis conspicuæ sunt communes putredinis notæ, perpetuus & constans est ardor, isq; ferè æquabilis nec manifestè tertiano motu excandescens: vehemens est præcordiorum æstus: spiratio difficilis ac penè suffocans: iactatio inquietudoq; indefessa: vigilia deliriumq; frequens: sitis inexhausta: lingua nigricans, sicca, scabra fereq; amara. Quòd si tanta accedat malignitas ac pernicies, vt interiores partes ipsaq; viscera vri videantur simulq; extrema frigeat, peculiari ea iam nomine lipyrias febris appellatur. Ardentium quidem deterrima, in qua interioris ardoris vehementia instar cucurbitulæ calorem ad se ex toto corpore reuocat. Tertianæ verò continuæ manifestior est remissio, manifestior & exacerbationis motus, nullo frigore aut rigore prehendēs, nulloq; insequente sudore mitescens: cæteræ quæ in causo notæ, at leuiores apparent. Continua quotidiana aut quartana siquando inciderit, excandescentiæ ordine circuituq; internoscetur. Vtraque sine frigore aut horrore exacuitur,

Qui digno-scatur putrida ab ephemera.

Diagnostica signa putridæ febris.

Continuæ signa diagnostica.

Ardentis signa demonstratiua.

mitefcitq; nullo fudore, prior quidem quotidie, pofterior quarto quoque die. Putredinis quidem notæ adfunt, fed admodum obfcuræ, neque pulfus ea celeritate, frequentia aut inæqualitate fertur atque in cæteris. Neque vrina peræquè flammea aut rubra eft, etiam fi fortè craffior fit, neque tanta premit fymptomatum fæuitia. Adhæc laborantis natura & habitus & victus antecedens, qualis habeatur venarum fanguis, oftendunt, & qualis hinc nata fit febris. Ferè autem continua quę tertiana non eft, inordinata deprehenditur, bis terve vno die, altero aut femel aut minimè excandefcēs. Rarò quippe obtingit, vt vnicus in fanguine folitarius humor putrefcat. Quocirca putridarum febrium admodum varia figna & fymptomata fe proferunt. Cęterùm cuius generis inordinata febris magis particeps fit, ex iis fignis quæ vnicuique propria funt colligi poteft. Atq; hæc de continuis febribus primariis feu conclufis.

De febre fymptomatica. CAP. VIII.

SYMPTOMATICA febris omnis in continuarum eft genere, neq; vlla vnquam vifa eft intermittens. Huius proxima materia continenfq; caufa non in venis eft maioribus, fed in parte aliquapiam, è qua aut putredinis quiddam aut teter putridufq; vapor in cor obrepit. Eius quidem genera multa. Vnum inflammationes fequitur, quod & ipfum eft multiplex. Quum enim aut externa aut diftans eft inflammatio, non nifi ephemera febris accenditur, quòd folus calor partium continuatione in cor euadat. At fi partium interiorum maximeq; principum & cordi vicinarum vel phlegmone vel eryfipelas eft, fanguis bilifve putrefcens aut illinc in cor fubit, aut tetrum putrem que de fe vaporem in ipfum emittit, è quo per arterias fufo putrida fit febris. Sic à phrenitide, ab angina, peripneumonia, phthifi, pleuritide, hepatitide, fplenitide, & à nephritide febris fit phlegmonodes: ab eryfipelate typhodes, eo quæque grauior, quo pars affecta nobilior cordiq; vicinior fuerit. Nonnunquam inflammatio quæ febris huius eft origo, per initia quafi inuoluta latet, at febris eius fymptomatica admodum confpicua eft: quæ hoc modo à continua primaria difcernitur. Vtraque acuta eft & putredinis notas exhibet, fed fymptomatica nullis ftatis periodis exacuitur; vrinæ nullum putredinis indicium habent, nifi ex affecta fede putredo forfan obrepat in venas: fi non ftatim initio, mox tamen inflammatę fedis indicia fe proferent. Rarò vel feptimo vel quartodecimo die aliifve decretoriis iudicio foluitur. In primaria febre continua hifce cōtraria apparent omnia. Alterum febris fymptomaticæ genus multò obfcurius eft, eam febrem continens quam lentam appellaui. Oritur non è vifceris partifve cuiufquam inflammatione, fed è latente obftructione & putredine, quæ vifceri contumaciter adhærefcit impactaque eft, adeò vt & ipfa vifceris fubftantia plerumque labefactetur. Putredinis portio nonnunquam in venas effufa fanguini permifcetur. Hæc notas per fe fert fymptomaticę eius quæ aut phlegmonodes aut typhodes appellatur. Diftinguitur autem quòd omnium eft putridarū mitiffima: æger nullo graui fymptomate premitur: fæpe nec fe ægrotare putat. Putredinis tamē notæ interdum elucent in vrinis: pulfus frequens, celer & inæqualis, non tamen magnus aut vehemens: vires imbecillę & languidæ collabuntur, vt ne progredi quidem ęger poffit. Corporis moles, etiamfi alimentum fumitur, fenfim liquefcit. Diuturna etiam hæc febris eft quę reliquarum continuarum terminos prætergreditur, nec vigefimo, nec interdum quadragefimo foluta. Huius quum fufpicio eft, fomes quærendus omnesque corporis partes animo fenfuque luftrandæ funt, dum fignis confpicuum fit, in qua is parte confiftat. Sæpe in ventriculo aut in iecore, interdum in liene aut mefenterio, nonnunquam in pulmonibus cuiufuis humoris femimala putredo cumulata hanc excitat. Sedulò igitur obferuanda funt hypochondria & hypogaftrium, num in his tumoris cuiufdam fenfus infit. Sæpe etiam vel in cachexia, vel in fœdis virginum coloribus, ferofæ pituitę in corpus effufę leuis putredo illam protulit. Et hæc quidem lenta fimplex appelletur. Altera eft lenta periculofior, quę non folùm ex impacti humoris, verum etiam

Qui fymptomatica à primaria dignofcatur.

Lenta fymptomatica.

Signa febris lentæ fimplicis.

Qui febris lentæ fedes perquirenda.

Altera lenta fympto-

etiam ex visceris cui insidet corruptione putredineque emergit. Iecoris, pulmonis, cerebri ac lienis; interdum etiam renis distantiorumque partium corruptela, simplexque putredo, tametsi nullo putri humore comitatur; quoniam tamen exspiratione graui cor assiduò lacessit, continuam febrem nō aliter quàm putridus humor suscitat: eamque symptomaticam ac omnino lentam: hanc plerique rerum affinitate ducti, hecticam dixerunt. Iisdem notis se prodit atque nunc exposita. Internoscitur autem, quòd sensim editur multoque tempore procedit: aliis ferè morbis succedit: nihil vel minimum vacuatione mitescit, nullis cedit remediis, sed iis sæpe exasperatur: vires plurimum offendit ac debilitat: leuique occasione syncopen accersit, sensim ac plerumque sine sensu hominem extenuat & marcore conficit. Hoc genus est febris quæ phthisin comitatur: hectica quippe non est, sed putrida ex putrescente pulmonum substantia: nec enim necesse est putridam omnem in humore constitui. Hîc omnis mihi concludenda videtur continuarum febrium tractatio. De intermittentibus deinceps tradendum.

matica longè grauior. 2.61:13.

Intermittentium febrium continentem proximamq́, causam non esse in habitu corporis.

CAP. IX.

VETVS iam opinio increbuit, humorem qui continens & proxima est intermittentis febris materia, in solo corporis habitu & extra venas computrescere: hunc accessionis initio è venis maioribus, in quibus conditus erat sanguini permistus, in minores, ex hisq; in corporis habitum propelli. Hoc impetu summas corporis partes quarum exquisitior est sensus, ferientis humoris occursu vel inhorrescere vel rigere. Eum mox sensim illic incalescere, inflammari ac putrescere: tum demum extenuatum caloris vi vniuersum dissipari in sudores: sic accessionem finiri, dum noua similiter recurrat. Hæc opinio dum quadā verisimilitudine frigoris rigorisque causam reddere contendit, veram intermittentis febris originē obscurat. Hoc in primis absurdum illa statuere videtur, omnes ferè humores qui morborum causæ fiunt in venis contineri, illic primā omnium esse originem, quasi neque in visceribus, neq; in mesenterio, neque in eo quod pancreas appellamus, eorum quicquam congeri possit aut computrescere. Quod deinde illa existimat primo accessionis insultu noxiam materiam prorsus è venis in corporis habitum depelli, acerbum quidem auditu est. Quo pacto enim tam repente possit noxius humor sanguini permistus, præsertim verò crassa lentaque pituita, aut bilis atra, è puriore sanguine prorsus secerni, & quasi momento in extimas corporis partes, in manuum pedumque digitos, & in nasum (quæ ferè prima frigescunt) protinus extrudi? Admirabilis sanè nec vsquam comperta tam expedita permistarum rerum secretio atq; depulsio. Adhæc quum in continuis febribus peccans materia in vasis maioribus tota consistat, cur non eius quoque portio in corporis molem effunditur, quæ sæpe rigorem efficiat? Quoniam (inquient) exilium venarum obstructio in his quàm in intermittentibus maior est, atque tanta vt omnem humorē intus cohibeat. Sed hoc diuerticulum est. Nam plurimæ continuæ aut ab horrore aut à rigore primùm inuadunt: quòd si ipso statim earum initio bilis in corporis summa effundebatur, cur non deinceps quoties inardescit, aut motu nouo excandescit, eòdē similiter insilit? Licet igitur rigor causo superueniens eumq; soluens excitetur à bile è venis in corporis molem effusa, non sic tamen qui vel continuæ vel intermittentis initio fatigat. Hoc autem rerum euentus luculenter commonstrat. In horrore atque in rigore febrium intermittentium vrinæ meiuntur albæ, tenues & crudæ. Quod aperto indicio est, bilem tum flauā tum atram intrò potius quàm foras compelli. Tum temporis molesta etiam est suffocatio, tussis plerunque sicca, oscitatio, anxietas, præcordiorum distentio, ac sæpe dolor vehemens: ab his nausea, & sub rigoris finē biliosa vomitio. Accessionis verò progressu multoq; magis declinatione omnia mitescunt, & vrinæ euadunt crassæ, citrinę

Imò verò ex habitu intrò tum calor vniuersus tum humores in corporis profundum visceraq; ipsa cogi solent. Comment. ad aph.11. lib.2.

aut rubræ: quæ argumento ſunt,tum temporis bilem vt in vrinas, ita & in corporis ſumma contendere. Hiſce verò contraria omnia obtingerent, ſi acceſſionis initio bilis in ſumma corporis irrueret. Sed & quòd interdum toto febris intermittentis decurſu vrinam ſubſtantia, colore hypoſtaſiq; laudabilem animaduertimus, nónne planum facit eiuſce febris nullam putredinẽ in venis haberi? Iam verò in febrium differentias deſcendamus. Quum leuior eſt exquiſita tertiana, in qua non rigor,ſed extremarum partium frigus (vt plerumq; fit) ſolùm percipitur, quomodo bilis flaua in corporis molem effuſa frigoris cauſa ponetur? num quid calida acriſque ea quum ſit, corporis habitum refrigeret? Aut quum pars corporis quæ vel natura vel morbo imbecilla eſt, omnium prima ac ſola inuadente febre inhorreſcit, túmne ea ſola bilis acrimonia tentatur? Sed & in aliis quid etiam contingat æſtimandum. Quartana continua omnium eſt febrium rariſſima, quandoquidem (vt etiam Auicennas animaduertit) melancholia admodum rarò peccet in vaſis maioribus,rariùſque multò putreſcat: quartana autem intermittens admodum frequens ac ſæpe popularis. Iam ſi admodum rarò melancholia vitioſa eſt in venis, quomodo ex his poteſt tam copioſa ſuffici, aut tam crebrò in corporis habitum pelli, quę tot gignendis intermittentibus quartanis ſit ſatis? At nunc obſcœno opinio hæc rationem reddat compoſitarum febrium,& cur in tertiana duplici,bilis (quæ eius vna ipſis cẽſetur antecedens materia in venis maioribus) portio quædam quotidie in omnem corporis habitum propellitur. Si copia id efficit, tertiana omnis vehemens,vt quæ ab exuperante bile fit, in tertianam duplicem, omniſque quartana ferocior in duplicem triplicémve quartanam faceſſet. His quaſi laqueis ita ſeſe irretiunt opinionis huius interpretes, vt ſe nunquam extricare poſſint. Ad extremum curandi lex & ratio ſpectetur. Si antecedens febris intermittentis materia tota in venis eſt maioribus,vna venæ ſectio quæ hanc promptè demit,illius curatio ſit. Atqui neque hæc febrem tollit, neque qui in ſolos venarum humores mentem cogitationemque refert,illius vnquam curationem rectam conſequetur. Ea quidem cauſæ ignoratio ita veritatem quaſi tenebris offudit, vt nondum ſit vllius intermittentis febris vera curatio percepta, ſolutioque ſponte ſæpius quàm arte ſuccedat. Hæc quidem pauca (nam alia cõmentabuntur alii) non potui non in eam opinionem contorquere, quæ tam fraudulenta pernicioſaq; fuit humanæ ſaluti. Piget ſanè atque etiam pudet de ſententia tot annorum authorumq; numero & vetuſtate confirmata decedere. Sed quid eorum multitudo terrere debet, qui ſpreta inueſtigatione veri, vnius imitatione eadem omnes via in ſalebras inciderunt? Leuibus in rebus falſis interdum aſſentiri aut conniuere nihil fraudi eſt: at verò in ſeriis & grauibus quæ tanti ſunt ad hominum ſalutẽ momenti in primis doloſum, omninoque veritas in lucem fidenter proferenda. Quod expono, & ratione & quotidiano rerum vſu veritati conſentaneum deprehendetur.

vide: lib. de Abdit. 113. 114

Quæ ſit intermittentium febrium materia, & quæ illi ſedes in corpore. CAP. X.

QVÆ protuli, vt intermittentis febris materiam non è venis in corporis habitum propelli,ita & hanc penitus immergi, & circum præcordia adhæreſcere demonſtrant: eamq; non eſſe venarum ſuccũ alendo corpori deſtinatum, ſed humorem ſuperuacaneum, qui è iecoris ſanguine prolectus in propria cõditur receptacula,antequam is iecur tranſcendat. Itaq; intermittens tum materia tũ materiæ ſitu ac foco à continua ſecernitur. Tertianæ materia bilis eſt flaua, affinis ei quæ in fellis cyſti conditur. Quartanæ bilis atra in lienem refuſa. Quotidianæ (ſi qua vera eſt) pituita mucoſa & ſuperuacanea, quæ in ventriculo inteſtiniſque plurima colligitur. Omnium propria ſedes & origo in prima eſt corporis regione circum præcordia, circum ventriculum, diaphragma, iecoris caua, lienem,pancreas,omentum aut meſenterium. Hæ ſiquidem partes ſunt quaſi publica corporis ſentina,in quam omnis confluit cumulaturque humorum colluuies. Ex hiſce autem ſedibus febrium horrores rigoreſque ſuſcitari, primùm quidem

quidem docendum. Frigus, horror atq; rigor intentione & remissione distant, Frigore summa corporis inalgescunt, horrore id vniuersum leuiter concutitur, etenim hic ceu diminutus rigor est, rigore vsque eò contremiscit concutiturque vix vt cohiberi possit. Omnium eadem similisq; causa, caloris nempe, frigoris, rei pungentis, aut quouis pacto molestæ vehemens incursio in corporis sentientes partes cōfertim facta. Distantq; solùm inter se aut vbertate causæ, aut vehementia seu acrimonia, aut motionis impetu. Vt enim aëris aut aquæ frigidioris occursu corpus frigescit, ita & interdum horret atq; etiam riget. Præcordia autem & partes omnes quæ circum hæc sunt, quia membranis sepiuntur, neruosq; sentientes suscipiunt è sexta cerebri coniugatione, eximio tangendi sensu sunt prædita. Magna etiam societate tum principibus tum externis corporis partibus connexæ sunt, iisque adeò consentiunt, vt affectæ mox principes partes vniuersumq; corpus in consensum trahant. Sic enim vinum meracius liberaliusq; sumptum, tametsi è ventriculo nondum elapsum est, mox tamen exulceratæ vesicæ, aut vulnerati cruris, aut arthritidis dolorem exasperat. Sic & frigidæ potus liberalior corpus vniuersum frigore horroréve concutit. Bilem vomiturus rigescit, multoq; magis qui alienum vitiosumq; cibum, velut fungos, sumpsit. Rigescit & cui calidum mordaxq; medicamentum ventriculum præcordiaq; ferit, non minus quàm si nudam cutem aut vlcus acrius compungat. Horrescit demum & cui pus interiore abscessu collectum irrumpit in membranas. Ac certè bilis putrescens in febre acrem malignamq; qualitatem adipiscitur: eaq; accessionis initio quasi turgens impetu fertur, affatimque irruit in præcordiorum membranas, iis sanè argumentis quæ de tussi sicca, de oscitatione, de suffocatione, de anxietate, de præcordiorum distentione ac dolore, de nausea, de vomitu & de albis tenuibusq; vrinis protuli. Quanto magis igitur quàm superiores causæ ea tum potest horrorem rigorémve concitare? Citrina porrò illa & prassina cæruleáve bilis quæ syncera sæpe vomitione prorumpit, propria intermittentis febris materia hinc esse dignoscitur, quòd dum tota liberaliter redditur, febrem omnem penitus extirpat atq; soluit. Ea sanè nunquam tam syncera possit è venis amandari citra exitium, sed duntaxat è præcordiis, quæ illius sedes sunt. Hoc quoq; vel inde constat, quòd si accessionis initio humidi fotus aptè calentes præcordiis imponantur, maximè verò lieni in quartana, iecori in tertiana, aut alii cuicunque sedi fomes inesse deprehendetur, horrorem rigorémve leniant, quia nimirum ipsum mali fontem demulceant. Iam verò sudores non è solo corporis habitu, sed & interdum è præcordiis moueri, hinc sciri potest, quòd qui vel exercitatione vel Solis ardore exæstuat, si frigidam liberalius bibat, mox totus sudore diffluit, non mehercule aqua in corpus disiecta atque fusa (diu enim postea sentitur huc & illuc fluctuare in ventre) sed eius halitu ab æstuantibus præcordiis in omne corpus effuso, qui demum in sudorem concrescit. Sed & illud præterea obseruari velim, eum cui iecur aut lien ætate morbóve inaruit, vel magna obstructione vel scirrho obduruit, vt in hydrope, in ictero aut in cachexia, nulla vi eum posse neper febres quidem in sudores induci, etiamsi reliquum corpus humore multo perfundatur: eum verò cui iecur atque lien calore humoreq; naturali abundent, quauis ex causa sudore diffluere. Hinc igitur conspicuum esse potest primam sudorum scaturiginem è præcordiis esse. Discussa igitur illa velut caligine, vt veritas clariùs aliquando dilucescat, rem hanc omnem sic in summam concludemus. Calidus ac putris humor extra venas quauis in sede conditus, quandiu conquiescit, corpus rarò exagitat: at verò dum quasi efferatus illinc præter naturam impetu dimouetur, id variè concutit affligitq;. Si paucus est vt in leuioribus tertianis, aut eius parua acrimonia, vt pituitæ putrescentis, motúsve lentus ac languidus, solum frigus inuehit, calore quidem ac spiritu ab externis partibus intrò quasi in opem & subsidium aduocatis. Sin copiosior est aut acrior, aut eius motus impulsusq; concitatior, horror inuadit. Quum verò plurimus, isq; vehementer acer ac mordax, magno impetu in præcordia excussus: rigor verus inducitur. Hæc præterea rigoris febrisq; materia circum præcordia hærens, ex se tanquam

διάψυξις, φρίκη, ῥῖγος.

Horroris & Rigoris leniendi modus

Sudorum vt perfrigerationis, horroris, rigorisq; fontem & originem è præcordiis deriuari.

Eadem & febris intermittentis, & rigoris horrorisq; causa, & sedes eadem circum præcordia & viscera.

è fomite tetrum malumq; vaporem in omne corpus effundit, qui & altera frigoris, horroris rigorisve causa esse potest. Hinc febris intermittentis accessio, ea ferè ratione prehendit, qua censuit Hippocrates ex inguinis abscessu putridam febrem accendi, si non solùm calor, sed & fumus vaporq; putridus minimè coërcitus partium continuatione ad cor peruenerit. Itaq; concitato & quasi turgente putrido humore, ab eius emissa portione ac vapore membranæ feriuntur horrorq; vel rigor inuadit. Tum etiam vapor teter ex eo fomite excitatus, in cor primùm per cæcos ductus effertur, atque illinc quoquouersum per arterias effusus, omne corpus implet. Atq; hic initio cor effundens pulsum contrahit & obscurat, cerebrumq; implens degrauat consopitq;, omnes denique artus velut obtundit. Postea verò in corpus quasi aura quædam difflectus, sensim incalescit & inflammatur, ac tum febris ardorem eiusque symptomata mouet. Tandem supra modum extenuatus, tum impetu proprio tum impellente natura dissoluitur, interdum manifestè in sudores, interdum obscurè sensim q; per cutem. Atque hæc quidem pura simplexq; intermittentis species existit: in qua vrinæ plerumq; toto morbi decursu, colore, substantia sedimentoq; laudabiles apparent, quia ni- mirùm nihil bilis peccantis è præcordiis irrumpit in venas: plerumque verò tales cernuntur primis accessionibus intermittentium. Nonnunquam verò inuasionis impetu humoris vehementiùs impulsi vna portio insilit in ventriculum, quæ biliosam vomitionem mouet, eamque ferè sub rigoris horrorisve finem: altera portio tenuior eo ipso impetu ex eodem foco per iecur venasque maiores in omne corpus irrumpit: tumque grauior est accessio, sub cuius finem vrinæ crassæ redduntur atque flauæ, iis longè dissimiles quæ paulò ante accessionem fuerant. Atq; multò quidem grauior euadit accessio, quum ex eo ipso foco portio maior penetrat in venas, sed & nonnunquam accessione soluta febrilis quædam manet inæqualitas, nec pura sequitur intermissio: quod in primis conspicuum est in hemitritæo, de qua mox dicam. Intermittentium porrò febrium focum atque fomitem de quo dispuro, præter rationes quas antè protuli, velim & exemplo confirmare. Vir quidam ingenuus, ætate florente epulans liberaliter, quotidianæ vomitioni biliosæ iamdudum fuerat obnoxius. Hac repente suppressa, ventriculi vehemens dolor prehendit cum nausea & tussi inani. Hinc mox cœpit corpus citra febrem vllam vehementi rigore, tanquam inuadente exquisita tertiana, ex interuallis quotidie supra vicies concuti. Exactis diebus circiter quindecim putrescente iam bile, tertiana febre corripitur: qua multis pòst diebus soluta, resolutio insequitur omnium partium quæ sunt sub capite, nec multo pòst interitus. Corpore dissecto tam multorum affectuum causam deprehendimus, bilem syncerам eamque prassinam circum iecoris caua libræ pondo membranis coërcitam, & cuius iam portio in spinæ neruos obrepserat. Nõ paucos dein non admodum dissimiliter affici notauimus: quorum exemplo intelligi potest, rigorem modò sine febre modò cum febre, interdum ex præcordiis suscitari: intermittentis quoq; febris fomitem in iisdem locis contineri. Id ex his quoque confi- citur, quæ sæpe fieri obseruamus, tertianam diuturnam atq; quartanam in atrocem cruciatum colico immaniorem definere, qui nonnunquam & in artuum dolores & in paralysin facessit. Hic dolor sine febre est, ferè tamen consueto accessionis tempore exacuitur & excandescit pristinumq; circuitum retinet. Vix nisi bilis vacuatione mitescit, quam constat vt doloris ita & febris causam fuisse: depellitur enim è præcordiis & visceribus in peritonæi intestinorúmve membranas, eo argumento quòd & febris & sitis & inappetentia mitescunt suborto dolore. Itaq; vt doloris circa peritonæum & intestina, ita & intermittentis febris sedes est circa viscera & præcordia.

Accommodatissimum rei probandæ exemplum.

Quæ circuituum causa sit, & quid eorum ordinem formamq; mutet. CAP. XI.

QVID humorum motus efficiat, & cur putrescens pituita quotidie, bilis tertio, melancholia quarto quoq; die impetum faciat, disputatio est plena dissensio-

diſſenſionis & omnino controuerſa. Multi quidem demonſtratione confecerunt, morbos omnes qui ex defluxione fiunt, intermiſſionem habere, ac dein recurrere, quoties adeò aucta & collecta ſunt excrementa, vt partem ad excretionem ſtimulent: tum ſiquidem validior in imbecillam ea quaſi onus excutiens deponit. Hinc quidam interpretantur pituitæ ſatis quotidie, bilis flauæ non niſi tertio, & melancholiæ non niſi quarto die ſatis cumulari poſſe, vt naturam prorìtet circuitumq́; moueat. Cæterùm hi nuſquam periodi cauſam attigerunt, nec cur pituita etiamſi pauca putreſcat, quotidie tamen mouetur impetumq́; habet, nec cur bilis flaua vno loco ſi copioſior ſit, non frequentiùs quàm tertio die, nec melancholia frequentiùs quàm quarto efferatur. Quid quæſo vetat concurrentibus cauſis omnibus illis efficientibus, tam multam flauam bilem atrámve quotidie cumulari, vt naturam quotidie ſtimulet circuitumque moueat? Non igitur ſola excrementi copia, ſed alia quædam vis maior neceſſariò vnumquemq; humorem ordine certaq; regula ciet ac impellit. Hæc autem propria eſt contractæ putredinis qualitatisve natura atq; conditio, quæ omnem corporis ſtatum naturalem immutat. Vt epilepſiæ inſultus aut hydrophobiæ impetus, non humoris genus, ſed qualitatis natura in humore ſita èxcitat: & menſtruam mulierum purgationem ſtatis periodis mouet non ſanguinis exuperantia (nam ſiue paucus ſiue multus eſt in muliere, menſibus tamen ſingulis, niſi quid naturæ ordinem interpellet, erumpit) ſed vis ortæ qualitatis: ita & vis quædam ſeu qualitas in humore genita efficit, vt putreſcens pituita quotidie, bilis flaua tertio, atra quarto die impetum faciat. Humor autem ſuperuacaneus plenior cumulatus, quia vix naturæ beneficio & calore regi poteſt, corrumpitur & quodam modo putreſcit: ac tum qualitatem eam adipiſcitur, quæ hunc illúmve motum impetumque habet. Atque vt ſua eſt cuiuſq; humoris ſpecies, ita & ſua cuiuſq; putredo vel qualitas, ſuus cuiuſq; motus. Aliam igitur qualitatem aliumque motum pituita, alium bilis flaua, alium melancholia putredine contrahit. Hac autem ratione acceſſio ordine recurrit. Quum febris inuaſura eſt, humor in ſuo quaſi foco coërcitus concitatur, & quaſi turgeſcens excandeſcit, ipſoque impetu & multum de ſe tetrum vaporem quoquouerſum in corpus omne diffundit, & interdum exiguam ſui portionem eructat excutitque in præcordia, in ventriculum, nonnunquam & per iecur in maiores venas: eaque manet acceſſio dum ſedetur impetus, & dum quicquid è foco excuſſum eſt, calore crematum diſſipetur aut in ſudores abeat. Hinc ſuccedit intermiſſio eouſque ceſſans dum alio humoris motu & nouo quaſi furore alia recurrat acceſſio. Recurret autem ſtatis vt dixi periodis, niſi quiddam ordinem interpellet. Multa febres ordinem tenere prohibent, efficiuntq́; vt paroxyſmi vel anticipent vel cunctentur. Anticipant præter conſuetudinem vel quum ſubiecta illorum materia augeſcit, vt ex impuro vitioſoque cibo & excrementorum ſuppreſſione: vel quum nimiopere extenuatur, vt ſinapis & aromatum aliorúmve calidorum tenuantiumq́; vſu: vel quum motu exagitatur, vt exercitatione, balneis, æſtu, animi excandeſcentia. Cunctantur verò dum contrariis ex cauſis materia vel minuitur vel craſſeſcit, vel pigrior ignauiorq́; redditur. Quoties verò tanta circuituum mutatio apparebit, vt nullo ordine procedant, humor aut in alterius naturam commigrat, aut alterius generis permiſtione confunditur. Acceſſiones porrò longæ euadunt, quum humor effuſus eiusq́; vapor multus, craſſus & viſcoſus eſt: hic enim non niſi multo tempore imflammari abſumíve poteſt: & quum meatuum eſt adſtrictio aut virium imbecillitas, hæ ſiquidem diſſolutionem prohibent. Breuitatis verò cauſæ ſunt, humor paucus ac tenuis, viarum amplitudo, viriumq́; robur.

Hanc contractæ putredinis qualitatísve proprietatem, quæ ſtato tempore paroxyſmos ciet, Græci apto nomine ἰδιοσυγκρισίαν appellant.

quę febrium ordinem mutant

De quotidiana febre. CAP. XII.

FEBRIS vnaquæque intermittens à circuitus motusq́; ordine nomen habet. Hinc quotidiana, quòd quotidie typo ſimili redeat, amphemerina dicitur. Omnium quidem febrium rariſſima, & quæ vix ex ſexcentis vna obtingit: ſed quum laborans quotidie febre conflictatur, id ferè à duplici tertiana fit. Vt au-

tem paria statuerentur febrium atq; humorum genera, hanc in pituita colloca-runt: quæ tamen rarissimè putrescit, vixq; eam putredine qualitatem consequi-tur, quæ febris essentiam compleat.

Causa.

Quum aut superuacua pituita (cuiuscunq; ea generis sit) velin intestinis, velin mesenterio, vel circum ventriculum viscerumq; caua coërcita putrescit, febrilemq; qualitatem nanciscitur, quotidie modo ta conditionis suæ vaporem effundit, continentem accessionis causam.

Qui quotidianæ opportuni.

Accidit hæc quibus pituitæ copia inest, natura vel ætate humidis, obesis, mulieribus, eunuchis, senibus, & iis qui vel otio, vel somno longiore, vel crebris balneis, vel frigidioribus humidioribusq; cibis, vel assidua crapula, vel edacitate vt pueri, vel ebrietate cruditatis ac pituitæ copiam congesserunt: maximè verò hyeme, frigidis regionibus, & pluuioso cœlo. His ferè facies subliuida & subtumida est, os ventriculi imbecillum, deiecta appetentia, acidusq; ructus frequens.

Accessionis modus

Accessio autem non repentè, sed sensim inuadit, corporis extrema duntaxat refrigerans, rarò admodū rigore concutiens: corporis adest grauitas, & in expugnabilis dormiendi necessitas: plerumque & hoc initio animus vel defectione vel syncope languescit. Calor dein pedetentim & ægrè augescit, magna certè inæqualitate, qua modò calor, modò frigus percipitur. Accensus dein calor non acer, sed hebes & halituosus tangenti primùm occurrit, quasi ex succensis viridibus lignis vapor sublatus, postea verò aliquantum mordax & acer.

Symptomata leuia.

Quum in omne corpus iam effusus est, nullum vehemens incendium corpus nudare cogit, nec ardoris compunctio id variè iactare, nec spirandi difficultas multum frigidumq; aërem ducere, nec sitis vehemens aquam frigidam exposcere. Inclinans accessio primis diebus nullum, postea verò paucum sudorem effundit, qui pro vaporis specie pinguis viscosusq; est. Tota accessio horarum est octodecim, intermissio sex, quæ rarò integra puraq; existit.

Signa alia.

Pulsus paruus, languidus, summissus ac rarus, præsertim accessionis initio & incremento, quòd natiuus calor frigidi, crassi viscosique humoris agitatione vehementer prematur: postea verò creber euadit, sed minùs quàm in tertiana atque quartana, æquè tamen velox atq; in quartana: huius inæqualitas omni accessionis tempore quàm in cæteris intermittentibus maior. Vrina primis diebus tenuis & alba cernitur ex crudæ materiæ copia, quæ & vehementer obstruit & natiuum calorem obterit: postea verò quum materia coquitur eiusq; nonnihil cum vrina præterfluit, rubra, crassa, turbidaq; redditur. Aluideiectio liquida, cruda, pituitosa. His igitur prima sæpe accessione quotidianæ febris dignoscitur, quum præsertim quotidianæ populariter vigent.

Epiala febris.

In hoc pituitosarum febrium genus referri solet Epiala febris: per hanc quauis corporis particula eodem tempore calor frigusq; percipitur, & vnaquæq; corporis pars rigore febreq; iactatur. Huius causa putatur acida vitreaque pituita leuiter putrescens, & cuius portio incensa iam est, altera verò necdum putredinem experitur.

Inuasionis febrium magna varietas, imprimis obseruanda.

Eos autem qui in dignotionem febrium diligentius incumbunt, hoc in primis loco moneri velim, & continuas (quæ biduum triduúmve quandoq; occupant) & intermittentes omnis generis variè admodum inuadere. Sæpe quidem in horrore atque rigore tum interiora tum externa summè frigent. At non-nunquam interiora frigore perhorrescunt aut rigent, quum tamen partibus externis non frigus, sed calor vnus æquabilisq; deprehenditur. Nonnunquam partes summæ externæq; frigent, interiores verò vruntur ac sitiunt, pótumq; in horrore continenter expostulant. Tantum autem varietatis causa non ad vitream acidámve pituitam reuocanda est, sed eò sanè quòd impulsa febris materia, dum præcordia feriens horrorem parit, partium externarum calorem aliàs reuocat intrò aliàs non reuocat: aliàs quoque horroris materia acris salsáve non paruam sitim infert.

Tertianæ febris causæ, signa. Cap. XIII.

τελεώτατος γνήσιός τε & ἀκριβὴς, legitima & exacta tertiana.

TERTIANA febris exquisita ex putrescente flaua bile superuacanea incenditur, idq; vel in propria cysti, vel circum præcordia cauaq; viscerum: è quibus tamen & eius nonnihil interdum in venas irrumpens sanguini permiscetur. Hoc autem loco quiddam admonuisse lectorem iuuabit permagni ad artem totam mo-

tam momenti. Bilis ſuperuacanea ſiue è proprio folliculo ſiue è iecore redundans, quum impetu facto irrumpit in venas, vt in ictero, in tertiana febre, nonnunquam & in continua & aliis pleriſq; morbis non ſanguini, ſed ſero verè permiſcetur, nec ſanguis portio quædam fit, quemadmodum neq; ſerum. Cuius rei hoc tibi argumentum eſto, quòd in iis affectibus ſi vena ſecetur, ſanguis ille ex quatuor humorum permiſtione conſtans, purus atque ſyncerus (niſi aliunde vitium contraxerit) apparet, nec citrino bilis colore infectus. Sicq; bilis ea ſuperuacua nuſquam videtur cum ſanguine concreſcere, tota quippe transfertur in ſerum eique tanquam vehiculo inſidet, niſi fortè minimum eius in ſpumam verſum per ſumma ſanguinis innatet: ac proinde eius permiſtione in his febribus vrinæ viſuntur ſupra modum craſſæ atq; citrinæ. Eos maximè prehendit qui natura calidi ſicciq̃; ſunt, habitu gracili, ætate florida, qui laboribus, vigiliis, mœroribus, curis, ardoribus, victui parco, calido ſiccoq̃; aſſueti ſunt, qui iecur impensè calidum obtinent. *Ad tertianā qui procliuiores.* Hi quippe bilis flauæ prouentum faciunt, maximè quidem æſtate, calidis, ſicciſq̃; regionibus & æſtuoſo cœlo. Si quid iſtorum deeſt, exquiſita tertiana eſſe non poteſt. Repentè quidem hæc prehendit inſigni rigore, quo plerumque corpus omne concutitur, ſub cuius finem excuſſa bilis ſæpe vomitione redditur. Hinc calor breui accenditur, & in omne corpus effunditur mox ad vigorem feſtinans, acer, pungens, & iniectam manum acriter feriens, ſed ſtatim miteſcens. Laborans ita exuritur, vt & corpus nudet & variè iactet, & ſpirandi difficultate oppreſſus magnum multumque ſpiritum ducat, ſitique enectus frigidam expetat, vigiliis, capitis dolore, & ira furoreq̃; percitus. *Symptomata.* Longiſſima acceſſio horarum eſt duodecim, interdum ſeptem vel quatuor, multo quidem ſudore eoq̃; calido & vaporoſo inclinans, quam pura ſequitur intermiſſio. Pulſus acceſſionis initio contractus, paruus, poſtea verò quàm in cæteris celerior atque crebrior, quòd refrigerij maior inſit neceſſitas: vehemens & validus, ſed aliquantum durus ob arteriæ ſiccitatem, minimum inæqualis ob tenuitatem materiæ cuius eſt facilis inflammatio, ob id etiam quòd non minor ſit refrigerij ex diaſtole, quàm expellendorum putridorum ex ſyſtole neceſſitas. Vrina flaua aut flammea, ſubſtantiæ mediocris & odore grauis. Atq; hæc pura quidem & exquiſita tertiana eſt, quam cenſuit Hippocrates ſeptem circuitibus, quod longiſſimum eſt, iudicari. Tertiana notha aliàs ex vitellina bile in ventriculo putreſcente ac inhærente firmiùs, aliàs ex permiſtione bilis atque pituitæ gigni ſolet. Atq; hæc non omnes bilis, ſed quaſdam etiam pituitæ cauſas habet euidentes. Acceſſiones nullo anticipationis cunctationiſve certo ordine recurrunt, neq; ſi ſtatæ ſunt, exquiſita propterea debet illa cenſeri: non enim ex circuitu ſolo febris eſſentia ſpectatur: rigor minùs quidem vehemens, ſed diuturnior, calor minùs pungens minuſq̃; vehemens, qui non æquabilis in omne corpus inuadit, non abſimilis igni ex miſtis virentibus ſicciſq̃; lignis ſuccenſo. Ardoris ſymptomata omnia mitiora, quòd bilis furorem pituita reſtinguat: hinc etiam pauco nec admodum calido ſudore inclinat. Acceſſio vltra horas duodecim multùm exporrigitur, quantoq̃; longior fuerit, tantò impurior: nunquam ſeptem, raró quatuordecim circuitibus iudicatur: ſæpe verò longiùs excurrit.

Quartanæ intermittentis cauſa, ſigna. CAP. XIV.

QVARTANÆ febris continens cauſa cenſetur melancholia putris. Hæc enim quum propriis ex cauſis multa cumulatur, nec caloris natiui beneficio regi poteſt, quaſi deſtituta putreſcens hanc febrem accendit. Eſt autem melancholia duplex, vna naturalis, quę ſanguinis quaſi fex & limus eſt: altera aduſta, quæ vniuſcuiuſq; humoris torrefacti velut cinis eſt: hæcq̃; aliàs ex bile flaua, aliàs ex melancholia exuſta fit: interdum ſed rariùs ex pituita aut ſanguine peruſto. Hinc quartanarum alia ex ſeipſa, non ex alia præcedente febre originem habet, eaque ferè ſuccedit lienis tumori, quem naturalis melancholiæ exuperantia peperit. Alia aliarum febrium vel continuarum vel intermittentium erraticarum ſoboles eſt, de qua dixit Hippocrates, Interpolata febris eademq̃; errabunda in

,quartanam mutabitur, præcipuè si autumnus proximus est. Humor enim qui-,cunque priorem febrem genuit, nisi integrè vacuetur, exustus crassiorque factus melancholiæ naturam subit, putrescensq́; subiecta fit quartanæ materia. Itaque eos inuadit qui melancholicum humorem congesserunt: cuiusmodi sunt lieno-si, & qui vel adurentes vel erraticas febres passi sunt non integrè solutas. Neque tamen in liene solo, sed & in mesenterio & circum hypochondria exuperans melancholia coaceruari solet. Huic gignendæ apti sunt frigidi ac sicci, qui gracili & glabro sunt corpore, ætate constante vel iam inclinante: qui curis & mœroribus confecti sunt, cibis diu addicti crassis, terrenis ac omnino feculentis. His melancholiæ copia succrescit autumno præsertim, & regione cœlique statu inæquali. Quumque putredinis causæ aderunt, febris exquisita quartana accendetur. Accessionis initium à frigore est valido, quod eousque sensim inualescit dum vehementem rigorem inuehat, nō eum quidem vt in tertiana pungentem ferientemque, sed verè contundentem, quo corpus vniuersum tremore concutitur, dentes strident, articuli verò ac ossa quasi pondere obteruntur: hoc abeunte vomitio erumpit amara, quum præsertim viæ patent in ventriculum. Calor accenditur non vt tertianæ vehemens, sed quàm quotidianæ ardentior: neque is toto corpore æquabilis est, sed cum quadam frigoris permistione & permanente quodam artuum & ossium dolore. Sitis, vigiliæ, capitis dolor, reliquaque symptomata seuiora quidem quàm in quotidiana, mitiora quàm in tertiana. Accessio quàm in cæteris intermittentibus longior: hancque sudor finit quàm in quotidiana vberior. Pulsus accessionis initio multò quàm naturalis languidior, minor, tardior ac rarior: postea verò validus, magnus, frequens ac celer, & quàm in cæteris febribus inæqualior. Vrina primis ferè diebus tenuis, alba aquosaque, postea verò & substantia & colore & contentis sæpe mutabilis, quòd eius materia plerunque varia sit, eiusq́; modò minimum, modò plurimum penetret in venas. Vix tota febris, nisi ex errore, vltra annum prorogatur: soluitur sæpe mensibus sex, interdum tribus. Quæcumque ab huius conditione suprà infráve multùm recessit, exquisita quartana non est, sed aliorum humorum particeps. Neque exquisita censeri debet, quæ in annos duos excurrit, nec quam vidi in annos nouem produci, nec quam infantes ac pueri citra vllum vitæ errorem ipso ortu à matre contraxerunt.

In quartanã qui propensi.

Sedes melancholiæ variæ

τεταρταῖος ἀκριβής.

Symptomata.

τεταρταῖος νόθος καὶ μὴ εἰλικρινής.

In hoc genus plerique referēdas putant febres longioris intercapedinis & intermissionis, quales sunt quintana, sextana, aut si quæ rariores periodos habent. Harum quippe materiam statuunt melancholiam admodum crassam atque terrenam, qualis ab exusta pituita gignitur. Atque eam quidem paucam in parte quadam distantiore iamdiu coarctatam, vt idcirco tardiùs moueatur accessionemq́; faciat. Has Hippocratis authoritate confirmatas Galenus non recipit, ne vel supra quatuor humores alium statuere, vel aliam illis sedem quàm in venis designare cogatur. Simplicium febrium formæ tales ferè existunt: at certè nonnumquā variant. Nam quartana interdum à blando frigore exorta, miti dein calore in quatuor sexve duntaxat horas excurrit. Tertiana verò hac plerumque cum horrore, tum æstu atrocior atque prolixior. Quam quidem aggressione prima difficile ex typo, facile postea fit ex circuitus ordine dignoscere.

Febres quintanæ & sextanæ

De compositis febribus. CAP. XV.

SIMPLEX & exquisita febris ex vnius simplicisque humoris corruptione proficiscitur, & eius omnes causæ omniaque signa, nempe natura, ætas, victus ratio, regio, anni tempus & status cœli, omnia denique symptomata in vnius eiusdemq́; humoris dominium conspirant. Composita autem febris bifariam dicitur, vel quòd ex multis confusis, vel quòd ex implicitis cōstet. Confusæ sunt quæ ita permiscentur, vt simul incipiant simulq́; desinant. Fiunt autem ex diuersis humoribus eodem loco permistis atq; confusis, pariterq́; putrescentibus. Nulla seorsum internosci potest, neque vlla simplex ac pura elucet, sed sunt earum signa confusa. Hæ sunt quas suprà febres nothas appellauimus. Quum par est confusarum modus, vix vllum potest definitum genus signari: quum verò impar, confusa fe-

Confusæ febres.

fusa febris eius quæ plus pollet potiorq́; est genus nomenq́ue sortitur. Quæ plus bilis putrescentis quàm cæterorum humorum nacta fuerit, tertiana appellabitur, sed notha ac illegitima: & quotidiana notha in qua non syncera pituita, sed alterius quippiam humoris vnà putrescet: quartana notha in qua melancholia aliis etiam humoribus perfundetur. Implicitæ febres sunt, quæ diuersis horis incipiunt diuersisq́; desinunt. Harum vnaquæq; seorsum consistit propriamq́; essentiam habet, tametsi accessionum partes quædam in tempus idem concurrunt. Fiunt hæ ex diuersis humoribus non eodem loco positis, sed quorum sua sit cuiusq; sedes, sua essentia, suusq́; motus. Harum vnamquamq; tanquam seorsum atq; solitaria consisteret, minimè arduum fuerit propriis signis internoscere. Continua cum continua duntaxat confunditur, non autem implicatur: & absurdum est quod scribit Auicennas, vnius continuæ putredinem ex vno loco, alterius ex altero effundi. Nam reuera in vtraque humores in venis putrescunt maioribus, in hisq; agitati permiscentur. At intermittens tum cum altera intermittente, tum cum continua implicari solet. Quum itaq; tres sint omnes simplices intermittentium differentiæ, quotidiana, tertiana, & quartana, harum vnaquæq; cum altera vel eiusdem vel diuersi generis implicari potest. Ex similium generum implexu hæ fiunt. Duplex quotidiana, quum in dies accessiones duæ typis definitæ contingunt, quod admodum insolens est. Duplex tertiana frequens obtingit, cuius accessiones quotidie fiunt, sed nec pares nec iisdem horis: ferè enim quæ diebus imparibus fiunt accessiones, similes inter se sunt, atque iis dissimiles quæ in dies pares incidunt. Duplex tertiana à simplici ferè initium habet, cui dein accedit & altera: & implicitarum vna prior terminari solet, altera manente. Non minùs frequens est duplex atq; etiam triplex quartana: illa duobus diebus exercet, vno intermittit: hæc quotidie accessiones habet, easq; rarò pares. Vtraq; solet è simplici nasci, cui dein altera, postea verò & tertia ad illas se applicat. Has omnes à quotidiana typis distinguit, quòd sint quotidianæ similes inter se accessiones, harum verò dissimiles. Et licet similes fortè contingant, ex mouendi tamen impetu & ex commemoratis signis internosci possunt. Neque enim duplex tertiana similes atque quotidiana accessiones efficit, nec triplex quartana similes atque tertiana duplex, quotidianáve: nec similes euidentes causæ sunt, quæ melancholię atq; bilis aut pituitę dominium proferant. Iam verò intermittentes diuersorum generum perquàm rarò implicantur, vt quotidiana & tertiana, tertiana & quartana, idq́; siquando inciderit, primis vix diebus animaduerti potest. Cęterùm intermittens vt tertiana interdum continuę iungitur: atq; hæc à tertiana continua distat, quòd huius exacerbationes sine horrore rigoréve prehendant, nulloque sudore inclinent: in illa verò contrà à rigore incipiunt inclinantq́; cum sudore: nec tamen vt in intermittente sudorem sequitur integritas, sed alterius continuatio. Huius generis est quæ semitertiana dicitur: continua quidē ac minimè intermittens, vno die cum horrore inuadens, hincq́; grauiùs increscens affligensq́;, altero autem leuiùs. Constat enim ex tertiana intermittente & ex quotidiana cōtinua: vnoq́; die accessiones duas habet, altero vnicā. Si pares ambo sunt humores, exquisita fit semitertiana: si verò bilis exuperat, ardentior fit & tertianæ magis affinis: si pituita, mitior magisq́; quotidianæ particeps. Quotidiana intermittens siquando tertianæ cōtinuæ iungatur atq; implicetur, semitertianā quoq; efficiet, eamq́; exquisitā & nūc dictæ persimilem, si humores ipsi ęquales concurrant: non exquisitam verò, exuperante eorū alterutro. His ad vnguem comprehensa mihi videtur omnis putridarū febrium tractatio.

Implicitæ.

quotidiana duplex

Tertiana duplex frequens.

Quartana duplex atque etiam triplex.

ἡμιτριταῖος.

Hecticæ febris gradus, causæ, signa. CAP. XVI.

FEBRIS hectica est calor præter naturam in cordis substantia primùm ac per se hærens & infixus. Hic autē cordis vitalisq; principij, mox etiam reliquarum partium similarium substantiam obsidet, quòd omnis cordis intemperies mox corpori reliquo facilè impertiatur. Cōsistit in cordis partísve similaris substātia, non quidēm leuiter, vt ephemeræ aut putridæ febris calor, qui ex accenso spiritu

vel humore in partium similarium substantiam quadamtenùs effunditur: sed penitus quasi immersis primùm ac per se in propriam partis substantiam infigitur. Quumque partis similaris duplex sit calor, vnus elementaris, alter diuinus, non hic quidem, sed vnus elementaris supra modum auctus, hecticæ febris est essentia: cuius tamen vitum diuinus ille calor, tum quicquid in similari parte consistit, tandem exhauritur. Etenim partis similaris triplex est substantia, solida, humida, & spirituosa. Humida rursum triplex, carnosa quæ nil quàm concretus est humor alimentarius: primigenia, quæ propria est innati calidi substantia, in qua & spiritus & calor innatus primùm consistit: aquea seu elementaris qua tanquam glutino solida substantia cohæret ac persistit. Quum itaq; febrilis ille calor cor & vnamquamq; partem similarē inuadit, primùm quidem carnosa quoq; illius substantia incenditur & efferuescit: ac quamdiu nihil eius aut exiguum dissipatum est, primus est febris hecticæ gradus. Secundus quum amplius procedente calore, aut plurima aut tota carnosa hæc substantia absumpta est: nam & huius multi existunt ordines. Tertius hecticæ gradus est, quum absumpta carnosa substantia, calor ille febrilis & immanis primigenium humidum manifestè depopulatur: hic verus est marcor, & febris hectica cum marcore, quam Græci μαρασμώδη & περιφρυγῆ appellant. Per hanc quidem insitus spiritus atque calor qui eo humido innititur, omnisque hinc prodiens facultas magnam facit virium iacturam: hinc & corporis vires omnes marcescunt & languent, omnesque functiones intercidunt. Hæc si manifesta iam est, penitus immedicabilis existit. Quũ enim nobis insitum sit & ex semine contractum humidum id primigenium, quicquid illius absumptum fuerit, refarciri nunquam potest, & hominem necesse est multo antè tempore interire, quàm maior illius portio disperdatur. Carnosa verò substantia quia instaurari potest, secundus hecticæ gradus curationem admittit, nisi iam fortè marcori sit proximus. Vt autem febris calore, ita etiam ætatis decursu sine febre, sine dolore, solo interdum senio naturalique siccitate carnosum id humidum absumitur, deinde & primigenium, sitq; simplex ex senio marcor: quemadmodum & dum arbores vetustate senioq; marcescere comperimus.

Calor similaris partis geminus.

Tres hecticæ gradus.

Causæ euidentes vehementissimæ quæ hecticam inurunt. Hectica porrò febris quæ vera simplexque existit, aut statim ab initio prehendit, aut ephemeræ succedit. Hæc in eum duntaxat incidit qui natura calidior siccior que fuerit. Fit autem à vehementibus causis euidentibus, vt ab iracundia, à mœrore, labore, æstu, siti, inedia. Hæ siquidem causæ quum leuiores sunt, ephemeram, quum vehementissimæ, hecticam mouent: statim nimirum inflammatis solidis partibus. Incipientis hecticæ febris primique gradus signa sunt, quum vehementes causæ euidentes antecesserunt. Exacto triduo aut quatriduo quum ephemera amplius dici nequeat, si febris perseuerat æqualis citra insignem vel aditionem vel minutionem: quæ quia æqualis existit, sine vllo dolore est, vixque laborans febricitare se putat. Magna virium imbecillitas est cum quodam languore.

Symptomata. Tangenti calor mitis primùm apparet, sed mox acer ac mordax. Pulsus debilis, paruus ac frequens: & arteriæ quam circumpositæ partes calidiores sentiuntur, maximeque in diastole. Hora vna duabúsve ab ingesto cibo calor exacuitur pulsusque crebrior atque celerior euadit: cibo autem confecto febris in pristinam æqualitatem redit. Vt enim si calcem humore conspergis, vapor multus acriorq; calor suscitatur, ita & corporis solidæ partes hectico calore obsessæ, ampliorem calorem effundunt dum cibi madore proluuntur.

Secundi gradus signa. Quum secundus gradus est hecticæ, præter superiora inualescēte cordis siccitate, corpus iam manifestè liquescit & absumitur. Vrinæ pinguedo telis araneorum similis innatat: cutis non rugosa & mollis vt iis qui aliis de causis extenuantur, sed vt cæteræ solidæ partes arida squalidaq; existit. Pulsus durus tensusq; est, multoq; debilior ac minor.

Tertij gradus notæ. Febris marasmodes verusq; marcor & tertius hecticæ gradus est, quũ præ siccitate consumptioneq; corporis, oculi supra modum caui sunt, & prominent que circiter sunt ossa, aridę palpebrę vix attolli possunt, atq; vt dormienti conniuent: neq; tamen is status somnus est, sed dormiendi impotētia. Collapsa tempora ac summè caua, quòd eorum caro absumpta sit: frons dura, intenta & arida: facies squa-

cies ſqualida & plumbea, cuius & viuidus calor periit. Venter quaſi inanis, depreſſus atque contractus, reliquumq́ue corpus omne ita aridum, vt nihil præter oſſa membranis & cute obducta, & quaſi ſceleton eſſe videatur: ipſaque cutis apprehenſa vt corium aridiſſima apparet. Pulſus omnium maximè durus, paruus, debilis ac frequens. Atque hæc quidem hectica febris omnino ſimplex eſt, alteri nulli permiſta, quæ proculdubio rariſſima vſu obtingere animaduertitur. Eſt & alia febris hectica aliquanto frequentior, quæ acutam ardentemq́ue febrem excipit. Quum enim admodum vehemens eſt febris incendium, & laborans natura calidus ſiccuſq́ue diutius inediam aut ſitim tolerat, nullaq́ue ope incendio ſuccurritur, colliquefit carnoſa ſimilarium partium ſubſtantia, & febris in partes ſolidas inuadit eaſq; populatur. Hæc propriè ardens & colliquans eſt febris, id breui efficiens quod ſimplex hectica ſenſim multoq; tempore. Traditur & tertia hecticæ differentia ex partis cuiuſpiam affectione, præſertim ex iecoris, lienis, ventriculi, pulmonum, thoracis, renum vel inteſtinorum inflammatione haud rectè curata, maximè verò ſi purulenta euadat. Quum enim febrilis calor diutiùs in his perſiſtat corque obſideat, ſolutu certè quidem difficilis euadit, ac tum cordi, tum cæteris partibus ſummam ſiccitatem ingenerat. Cæterùm hæc propriè hectica cenſeri non poteſt, ſed ſymptomatica febris, eaque plerunque lenta, de qua antè iam dixi. Quinetiam neque hoc genus, neque alterum præcedens in hecticæ ſimplicis genere contineri poteſt: vtrumque enim ex putredine natum eſt, quam etiamnum diu redolet, eius quippe indicia in pulſu, in vrinis, in ſiti, in aliiſque ſymptomatis permanent. Quin & crebræ in his excandeſcentiæ etiam ſine cibo fiunt, & inęqualitates, & crebri horrores, quum pręſertim purulenta eſt collectio. Itaque omnis quæ hectica appellatur ex putrida febre profecta, putredinis etiamnum particeps eſt.

Hecticæ febris prima differentia quæ & ſimplex eſt & inuentu rara.

Altera frequentior quæ putredinem coniunctam habet.

Tertia ex putredine quoq; nata. 251:5.

De maligna peſtilenteq; febre, quæ totius ſubſtantiæ morbus eſt.

Vid: lib: de Abdit. rerum caußis pag. 12. [illegible]

Cap. XVII.

MALIGNA febris eſt quæ non modò calore, ſed & qualitate venenata cor fatigat. Quâ enim febris eſt, calore: quâ maligna, pernicie moleſta eſt. Venenata qualitas appellatur, cuius vis & pernicies ſupra vulgaris putredinis conditionem eſt. Ea autem vel intus ſponte gignitur in nobis, vel extrinſecus inducitur, idq; aliàs è ſublimi, aliàs aliis ex cauſis. E ſublimi venenata febris quæ fit, peſtilens eſt, aliis ex cauſis ſimpliciter maligna. Hæc itaque fit quum in nobis humores præter ſimplicem putredinem, alienam quoque perniciem his ex cauſis contrahunt. Hi enim vel ſponte ſua eò interdum ſenſim vetuſtate degenerant, vt praſſina, cærulea, atra vè bilis putreſcens, vel vitioſi cibi atq; potus, quia ſint cuiuſdam veneni participes, naturæ ſuæ humores febreſq; proferunt. Aëris quoq; inquinamenta quæ ex infectis paludibus, lacubus, antris, ſpecubus, hominum animantiumq; cadaueribus aut excrementis, aut ex aliis grauioribus exſpirationibus ſunt contracta: & quæ ex temporum tempeſtatumq; inordinatis exuperantiis procedunt. Quæcunq; his ex cauſis genita ſit pernicies, ea vel cum aëre, vel cum cibis, vel quouis modo aliter in nos penetrat, atque ſi ſuſcipiendæ febri pręparatum corpus eſt, malignè corruptis humoribus febrem infert ſimpliciter malignam. Peſtilentis autem febris cauſa eſt pernicies venenataq; qualitas è ſublimi cœlituſq; in aërem demiſſa, quæ quaſi furibunda paſſim inuolat in vulgus. Quia enim peſtilentię ſemina aëri inſperſa inſpiratione perſpirationeq; intrò ſubeunt, ſi cor affectioni pręparatū eſt, id continuò, inde verò arteriarū ſpiritus, poſtremò humores corpuſq; vniuerſum labefactant. Sed eſt cognitu difficillimū, quid corpus vnumquodq; peſtilentiæ obnoxium reddat. Quum maligna peſtilenſve febris ſimplex eſt & ſolitaria citra putridam, pulſus lánguidus, paruus, frequens, celer, omninoq́ue inæqualis exiſtit: vires omnes præſertimq́ue vitales concidunt: frequens animi defectio ac interdum ſyncope: aſſidua vomitio per quam ne cibus quidé optimus cor recreat: vigiliæ moleſtæ, frequens corporis iactatio, vrinæ nec crudæ nec turbidæ: nec ſitis vehemens, nec appetétia deiecta, nec magnū in-

κακοήθης καὶ λοιμώδης πυρετὸς καὶ ὀλέθριος.

ὁ λοιμὸς καὶ ὄλεθρος.

Symptomata febris peſtilentis ſymplicis

cendium, nec febris admodum ardens, vt idcirco interdum ægri nec se febricitare putent, & sine sensu doloris viribus extinctis inopinatò decedant. Hæ igitur notæ sunt malignæ, pestilentisq; febris. Quum autem solitaria non est, sed putridæ permista, commemoratis signis accedunt capitis dolor & grauitas, & in somnum propensio, deinde delirium, spiratio difficilis & graueolens, sitis inexhausta, deiecta appetentia, biliosa vomitio, interiorum æstus vehemens & extremorum frigus, vt idcirco febris foris mitis sit, intus conturbans: vrina cruda, turbida ac fœtida: fœda & graueolens alui proluuies, aliaq; plurima quæ pro varia corporis humorumque constitutione alia alios exercent. Hæc enim constitutionis va-,, rietas causa est, cur vix duos vsquam videas eadem contagione inquinatos similibus premi symptomatis. Futurorum porrò grauium malignorumq; morborum præsagia quædam sunt. Ver pluuiosum & australe æstasq; feruida: nam putredo corporibus accersitur. Auster sine pluuiis diu perseuerans: omnia quippe corrumpit, quia natura calidus humidusque est: pluuiosus verò calorem æstumque temperat. Aër turbidus, caliginosus, æstuosus quodam caumate, sine ventis aut leui austro. Nam flatu quouis & tempestate valida aër expurgatur, neque putredinem ingenerari sinit. Cometæ, stellæ cadentes, hiatus, ardores, & alia in æthere noctu conspicua. Hæc enim singula si diu persistant, putredinis tum causæ tum signa perhibentur. Eius verò genitæ aut proximè impendentis signa sunt, infe-,, ctorum & ex putredine genitorum animalium exuperantia, cuiusmodi sunt pu-,, lices, cimices, muscarum varia genera, locustæ, ranæ ac mures. Sæpe quæ in terræ visceribus degunt animalia, errabunda prosiliunt: auiculæ corruptione percepta nidos deferunt cœlumque mutant: nonnumquam minutiorum animalium quæ proniore sunt capite, vt ouium, magna clades antecedit. Ex his igitur præsagiri potest annum grauem calamitosumq; fore, in quo putridi maligniq; morbi grassentur. At verè pestilentem annum fore, non hinc præuidere licet, sed ex sola syderum commistione, quæ illius est procreatrix.

Pestilentis febris signa (manu scriptum)

Prognostica signa quibus præsentitur grauis & pestilens annus futurus.

De carbunculo buboneq; pestilenti. Cap. XVIII.

PESTILENTIVM febrium aliæ incomitatæ sunt, aliæ malignitatis suæ atque veneni characterem quendam exhibent. Hic autem vel carbunculus est, vel bubo, vel exanthemata purpurea. Hæc quidem in mitioribus sub morbi statum erumpunt toto corpore conspersa, interdum cærulea vel nigra nullo tumore exuberantia. Carbunculus perniciem adfert maiorem, non è certa sede sed indiscriminatim modò ex hac modò ex illa prosiliens. Ferè autem oritur à pustula exili milii seminis magnitudine: interdum verò & multæ prosiliunt, primùm quidem pruritu, deinde rubore, ardore doloreque vehementi. Hoc verò sensim increscente pars vritur, crustosumque vlcus quasi candente ferro inducitur, idque vel nigrum vel cinereum. Nonnumquam & à crustoso vlcere siue pustula initium sumit. Caro quæ circum vlcus est summè inflammatur, nigrescente colore doloreq; implacabili, quæ demum corrupta excidit. Proximam continentemque huius causam statuunt, crassum retorridumq; sanguinem longè ab eo diuersum qui phlegmonem parit. Cæterùm quòd pestilens sit populariterq; grassetur, causa est non modò putrida, sed & venenata aëris constitutio, qua dum præparatum corpus attingitur, contractæ cladis hunc quasi characterem exhibet. Quæsitum autem perdiu, febrisne ex carbunculo, an ex febre carbunculus procedat. Quoniam interdum carbunculi initium multo antè tempore conspicuum quàm febris est, tametsi Galenus ex carbunculo febrem necessariò deducit. At certè vna venenata pernicies vtriusq; causa est, nec tota in carbunculo, nec in febre tota inhærescens. Quamdiu enim carbunculus sine febre est, quis omne virus in affecta sede collocet? Licet affecta pars exstirpetur, aut circumscriptione facta virus intrò subire inhibeatur, non idcirco reliquum corpus in tuto fuerit. Non enim quemadmodum virulentarum bestiarum demorsu, ex ea parte pernicies inducitur, sed inquinati aëris inspiratione. Quum itaque huius veneno cor lacessitur, si robustæ sunt vires, veneni quiddam statim in aliquam corporis summã partem difiicitur,

ἄνθραξ.

questio (manu scriptum)

Pestilentis tum febris tum carbunculi vera causa.

dificitur, illicq́; fenfim incrementum fumit partemq́; contaminat: altera veneni portio intus hærens, quum fenfim inualuerit, febrem infert peftilentem. Sin verò imbecillæ vires erunt, incenfum intus venenum febrem parit, cuius impetu veneni quiddam foras exiliens, poftea carbunculum promit. Similis eft & de peftilente bubone difputatio. Hic autem fimilem atque carbunculus ortus fui perniciem obtinet: materiam verò minùs feruidam ac verè phlegmonodem, vt quę fanatione fuppuratur. Infidet verò folis adenibus, nempe vel tonfillis, vel alis vel inguinibus. De hoc nihil veterum literis proditum eft, fiue quòd tum rarus admodum & infolens effet, fiue quòd in regionibus feruidis nufquam grafferetur. Nunc autem aquiloniis præfertim regionibus in peftilentia frequens, aliàs cum carbũculo, aliàs folitarius, aliàs ante, aliàs poft febrem ortum habens. Si carbunculi comes eft, illi ferè affidet proximasq́; glandulas occupat: vt fi in capite vel in aliqua vicina parte confedit, eas quæ in collo & fecus aures funt glandulas inuadit: fi in brachiis, alas: fi in cruribus, inguina. Nec tamen bubo carbunculi quafi comes eft indiuiduus, fed vterq; etiam feorfum deprehenditur. Finitima his funt exanthemata & ecthymata. Hæc puftularum fpecie in fumma cute extuberant, alba quidem, fed in ambitu rubra. Exanthemata verò maculæ funt exiles vel rubræ, vel purpureæ, vel nigræ. Vt autem corporis fumma, ita & interiora omnia vifcera, mufculos, neruos, cæterasq́; partes folidas obfident, ex hisq́; primam ducunt originem. Vtriufq; fua propriaq; caufa in aëre: qualitas quippe maligna diuerfi mitioris q́; generis quàm quæ carbunculum bubonemq́ue peftilentem ingenerat: proinde in infantes ac pueros, non autem in feniores, nifi ferocior immaniorq́ue fit, inuadit. Neque auftrina neque pluuiofa conftitutio, neq; æftus, fed cæca pernicies hyeme pariter ac æftate annis quibufdam irrumpens, horum eft effectrix: cum hac enim inquinamenta illa incipiunt pariterq́ue definunt. Initium habent à febre quæ fynochi fpeciem habet; cuius pulfus frequens, celer ac vehemens eft. Membra omnia ingrauefcunt, fomnus obrepit, caput dolet, nares ftillant, oculi tument & illachrymantur, facies quafi inflammata rubefcit, vox raucefcit, difficilis crebraq́; fit refpiratio. Die tertio, quarto, aut interdum quinto exanthemata ecthymatáve morbi vi impulfa prorumpũt nulla crifi, nulla febris folutione. Hæc perfiftit dum cita aluo fœda proluuies exeat, aut dum abfumatur tempore. Mor-bi complures alii funt peftilétes, aut confuetorum aut infolentium numero, quorum eft fua cuiufq; caufa euidens propriaq́ue malignitas in aëre cœlitus demiffa, cuius effentia haud fecus quàm ex euentu dignofci comprehendiq́ue poteft. At nihilominùs quoniam vniufcuiufq; comes eft maligna perniciofaq; febris ex ea contagione profecta, quæ infpiratu cor vifcus omnium nobiliffimum primùm attingit, iure debent omnes hoc genere peftilentis febris recenferi. Quicunque verò aut epidemii, aut contagiofi, aut venenati morbi nulla comite febre nos obfident, licet occultæ cuiufdam & cæcæ malignitatis fint participes, non huc tamen, fed in particularium morborum genera referri debẽt, in quorum deinceps tractatione verfamur.

ὁ λοιμώδης βουβών.

τὰ φύματα καὶ ἐξανθήματα.

De febrium fymptomatis. CAP. XIX.

Febris nulla incomitata progreditur, fed tum fymptomatis tum aliis plerunque morbis ftipata. Symptomata quæcunque leuia funt ac mitia, in fignis dumtaxat connumerari folent: quæ verò fæua ac fæpe laborantem non minùs quàm febris exercent, viresq́; nimiopere aut fatigant aut diffoluunt, animaduerfione & tractatione digna funt. Si quid igitur præter febrem ægrotum immaniùs torquebit, videndum & accuratè difcernendum, idne ex febre vt proprium eius fymptoma emergat, an ex alio morbo qui febri fit implicitus & cuius propria fit feorfum caufa. Grauius autem fymptoma reddit, aut humoris fitus aut partis imbecillitas. Quum enim febris materia non in omne corpus eft æquabiliter effufa, fed in aliquam partem præcipuè impegit, pro illius conditione fymptomata exurgunt. Quum etiam ante febrem pars quædam corporis vel natura vel humoris cuiufdam veterisve mali vitio imbecilla erat, tametfi æquabilis fit corporis affectio, pars tamen iamdiu offenfa prima omnium iacturã & incommoda perfentit:

ἀσύμπτωτος πυρετὸς ἐνδείκ.

Symptomata febr.

& si quod in vlla corporis parte vitium olim delituit, id protinus excitatur cum febre. Febrium verò symptomata, quæ ferè solent grauissimè torquere, hæc sunt: sitis, linguæ ariditas & scabrities, deglutiendi difficultas, gustus deprauatus, cibi fastidium, nausea, vomitio, alui profluuium, singultus, syncope, animi defectio, oppressio, æstus immodicus, corporis iactatio & eius velut contusio, lumborum grauitas, capitis dolor, vigiliæ, delirium. In intermittente verò febre rigor vehemens, sudor exuperans. Sitis quidem fit interiore ventriculi tunica vel ardore inarefacta, vel imbuta nitroso & acri calidóq; humore. Illa tamen potu extinguitur, hęc verò minimè, etiam si totus venter humore perfundatur ac turgeat: sæpe enim vel ore madido grauis existit. Sola corporis æstuatio nisi hęc interueniant, raro siti excruciat. Nam interdum corpus febri exardescit sine siti, non quòd (vt vulgò creditur) frigida destillatio ventriculum proluat, sed quòd ardoris causa longiùs absità ventriculo. Lingua nonnunquam sine siti arescit in febre, perinde atque in iis qui per sanitatem hiante ore obdormiunt: arescit & ab immodico æstu, & à calido acriq́ue vapore in fauces, in os & in palatum sublato. Huius plerumque tanta vis est, vt linguam scabritie exasperet, nonnumquam & hanc diffindat. Si crassiusculus vapor est, aut pituita è ventriculo in os redundat, aut è cerebro procumbit, crassescens ea vi caloris & obdurescēs linguam ac dentes plerumq; & gulam totam lentore obducit. Hæ ipsæ causæ quum fauces œsophagúmque introitum obsident, & viam cibi vel siccitate vel lentore coangustant, deglutiendi difficultatem inuehunt. Nunquam tamen deprehensum est his solùm ex causis (quod tamen plurimi metuunt) omnino fauces præcludi. Gustus deprauatur quum lingua aut os vel bilis perfusione amarescit, vel corrupti humoris substantia aut vapore inquinatur. Sub hoc autem vitio integra nonnunquam est appetentia. Cibi verò fastidium aut febrem antecedit, aut primum eius symptoma existit. Huius enim causa multiplex. Nam & sola corporis perturbatio & omnis ventriculi perfusio à quouis humore, qui aut ipsum quasi saturat, aut aliena qualitate appetendi vim illius consopit & obruit: necnon corruptus vapor in os ventriculi vndelibet efflatus, aut sola infensa qualitas eò se inferens appetentiam euertit. Nausea atque vomitio causas habet aut humorem aut vaporem aut qualitatem, quæ modò nimiopere relaxat & emollit, vt pituita dulcis, modò expultricem facultatem vel copia vel acrimonia extimulat, vt bilis genus omne, modò pernicie facultatis ipsius robur aut infestat aut dissoluit, vt maligna atque pestilens febris qualitas. Quum igitur causarum aliqua vel in ore ventriculi, vel circum tunicas eius tam vehementer impingitur ac hæret, vt excuti ipsa minimè possit, si exinanitus est ventriculus, nauseam solùm: sin verò potu cibóve confertus est, cibi vomitionem mouet. Quum autem causa ipsa nusquam obhæret, sed aut in ventriculo fluctuat, aut in eum aliunde confluit, humoris aliàs biliosi aliàs pituitosi vomitionem ciet. Alui profluuium, quod lienteria dicitur, nonnumquam perinde atq; vomitio febri succedit, quum ventriculus vel copia, vel acrimonia, vel malignitate humorum vaporúmve eousq; proritatur vt minimè cibum vel amplectatur vel conficiat. Sed & id nonnunquam præstat immoderatus ac intempestiuus frigidæ potus, præsertim ventriculo purgatione lacessito datus. Singultum vel ab inanitione vel à repletione fieri author est Hippocrates: at qui per febres acutas easque malignas incidit, quum ferè perniciosus sit, aliam causam habet, aut corrupti humoris acrimoniam, aut malignitatē ac perniciem, qualem pestilens febris exhibet. Hæc quippe vt vomitionem ac plerumque animi exolutionem, ita & dum in ventriculi tunicas altiùs inseritur, singultum ciet. Animus in febre deficit & exoluitur modò ab eius humoris pernicie qui venenatam febrem inflixit, modò ab æruginosa aut prassina aut atra bile, quæ ventriculi os præcordiorúmve membranas acriter ferit ac vellicat. Quum autem turgens hæc materia è venis in cordis arcem vel subit vel impellitur, multò grauior obtingit exolutio, necnon syncope in primis periculosa, quum ea repentè & affatim irruperit. Exolutionem etiam plerumque infert symptomatum quæ febribus assistunt sæuitia, vt vigiliæ, dolor, timor, immodica & repente facta quæuis

ἡ δίψα ἢ τῆς δὲ αἴτιον.

ἡ γλῶσσα ἐπίξηρος καὶ τραχεῖα ἢ περίλιπαρος ἢ λιγνυώδης.

τὸ στόμα ἐκπεπρημένον.

ἡ ἀποσιτία καὶ ἀνορεξία.

ἡ ναυτία καὶ ἔμετος.

ἡ διάρροια.

ὁ λυγμός.

ἡ λειποθυμία, ἔκλυσίς τε καὶ λειποψυχία.

quæuis vacuatio, itemque victus tenuis atque parcus. Quæ hactenus protuli, ferè quidem ventriculi aut præcordiorum offensione emergunt, quum vel bilis acerrima, vel alius quiuis putrescens aut venenatus humor in eas sedes vehementiùs irruit; aut eò de se tetrum vaporem effundit. Quæ autem non ex his causis profecta sunt, ex alio quodam peculiari morbo ducunt originem. Oppressio quæ ἡ ἄσση τε καὶ πνῖγος μετὰ ῥιπτασμοῦ. penè suffocat laborántemque huc illuc agitat & impellit, fit interdum ab ardore bilis prassinæ vel æruginosæ, quæ circum cor, vt in causo, exæstuat, interdum ab eius humoris copia qui in præcordiis aut in visceribus firmatus ac per febrem impulsus ventriculum atque diaphragma premit. Posterior hæc non minus in intermittente febre quàm in continua frequens, cui ferè comes est præcordiorum distentio, atque in contactu pressuque dolor. Est porrò grauissima oppressio, quũ vel iecur vel lienem phlegmone exercet. Huic affinis est spirandi difficultas non ἡ δύσπνοια. parui in morbis acutis momẽti. Ea præcordiorum oppressionem sæpe consequitur, nonnunquam cordis & pulmonum æstum, quum vt in causo bilis atque putredo circum eas sedes incenditur: aut quum turgens in venis materia impetu prosiliens eò procumbit. Delirantibus quorum sensus aliò distrahitur, rara & alta: iis verò qui iam morti proximi sunt, alta, crebra difficilisque fit respiratio, sed non tam vehementia æstus quàm insiti caloris penuria & virium languore. Quæ verò vel à destillatione vel ab alia quauis causa processit; minimè debet in febrium symptomatis recenseri. Lumborum dolor atque grauitas tum maximè fit, quum peccantis materiæ pondus in vnam cauam aut in maiorem lumborum arteriam plurimùm illabitur. Ea si pariter vehementiùs incenditur, renum lumborumque suscitat ardores. At verò quum eius portio in tenues venas quæ per ὀσφύος ὀδύνη καὶ πόνος. summa sunt corporis, atque etiam in musculos excurrit, lassitudines; membrorum grauitates, artuumque dolores excruciant, quos imperitum vulgus catarrho refert acceptos. His ex causis maximè verò ex oppressione, ex lumborum artuumque dolore atque ex æstu, magna incidit corporis iactatio, qua id subinde modò in alterutrũ latus, modò in pedes inquietum deuoluitur. Quum verò neque à dolore neque ab his causis impellentibus corpus perturbatione iactatur; vel morbi materiam in venis turgere & huc illucq; ferri, vel cæca malignitate cor, vt in pestilente febre, obsideri putandum.

Capitis dolor in febre subiectarum partium maximeq; præcordiorum con- ἡ κεφαλαλγία. sensu fit, in quibus exæstuans humor multum de se vaporem in caput per medias quasq; regiones (est enim corpus omnino perspirabile) emittit. Hic verò meninges & pericranium vel calore & acrimonia feriens, vel copia distrahens dolorem parit. Nonnunquam & è venis arteriisque maioribus sursum impulsus tenuis tenuior sanguis temporum pulsantem facit dolorem. Omnis autem ex febre genitus capitis dolor aut tempora aut frontem, aut omnino priorem capitis regionem adoritur. Qui verò aut in occipitio, aut in vertice, aut circum aures figitur, etiamsi cum febre excandéscat, peculiarem causam habet in capite, neque symptoma est febris. Sæpe enim hisce locis vetus dolor quasi sopitus atque con- κεφαλαία. quiescens, humore irritato exasperatur cum febre, quemadmodum & humor omnis circum membranas & articulos præter naturam obhærens, si tacitus erat, vini meracioris liberaliore potu suscitatur doloremque ciet. Vigilias inferunt ἡ ἀγρυπνία. causæ omnes quæ somnum & quietem interpellant: dolor, æstus, oppressio, sitis, & quæcunque nimiùm infestæ sunt & laboranti graues. Plerunque etiamsi ne istæ quidem molestæ sint, somnus tamen nullus obrepere potest. Id ferè obtingit quum calidus acerque vapor cerebri substantiam magis quàm meninges ferit, eamque exiccat & calfacit, spiritusque supra modum attenuat & variè dispergit. Idipsum quoque citrà magnum ardorem euenire compertum est, quoties pernitiosa qualitate cor obteritur. Somni modus diligenter obseruandus. Nam in acutis morbis consopiti laborantes quum expergiscuntur, plerunque nec meminerunt nec se dormiuisse putant. Posteriores hæ causæ si vehemen- ἡ παρέκκρουσις καὶ παραφροσύνη. tiores occurrunt, aut si feruida bilis in cerebrum obrepit, idque vrinis factis interdum purioribus, mens conturbatur & portentosa rerum simulachra sensibus

& menti ſeſe obiectant, quibus continuò ſuccedit delirium ipſaque mentis alie-natio, cuius varias poſthac ſpecies exponemus. Maioris autem terroris quàm pe-riculi eſt delirium, quòd ſæpe nullo vitæ diſcrimine hominem abducat ab vſu ra-tionis. Quum iam perſeuerante delirio cerebrum grauius offenditur, neruorum accedit ſubſultus, quo non nerui modò ſed & artus ipſi præſertim manus ac bra-chia ſaltu quodam à tremore diuerſo inuitis iactantur: is quidem perniciem fe-rè portendit. Præſentitur autem impendens delirium aut importuna loquaci-tate, aut immoderatiore geſtu, aut quauis effrenata laborantis impudentia. Ferè autem quum is humor deferbuerit, repreſſo delirio grauis profundusque ſopor obrepit. Rigor horrórve quanquam intermittentium febrium eſt proprius, non-nunquam tamen modum excedit. Ex his autem cauſis prodit quas ſuperiori ora-tione ſumus complexi. Qui in continua febre interdum apparet aut commuta-tionis aut ſolutionis eſt index. Sudor non modò febrium intermittentium, ſed & continuarum & aliorum quorundam morborum eſt communis. Huius mate-ria eſt humor vel copia vel qualitate grauis, per cutis ſpiracula manifeſtè affatim-que profiliens. Hinc verò quòd calidus ſit aut frigidus, mitis aut acer, tenuis aut craſſus atque viſcoſus, fœtidus aut ſuauis, humoris qui hũc protulit genus expri-mitur. Erumpit ſudor aut naturæ vi, quiddam ſuperuacaneum robore expellen-tis, aut ſponte proprioque impetu. Illum naturalem, hunc ſymptomaticum ap-pellant. Qui decedente febris intermittentis acceſſione profluit vberiùs, & qui in continuarũ febrium eriſi emanat, naturalis eſt: præter naturam verò & ſym-ptomaticus, qui quouis modò aliter morbi tempore profilit. Hic ferè primùm incipit à capite, ac deinde è reliquis etiam partibus ſenſim emanat. Solùm enim vtilis & ſecundum naturam is habendus eſt, qui expurgatæ aluo ſuccedit, quique iam vacuata craſſiore morbi materia, reliquam tenuem per corporis ſumma diſſi-pat. Qui verò vel morbi initio, vel quouis alio tempore, vel ante concoctionem, vel ante criſim exierit, irritus eſt atq; ſymptomaticus, & cui nulla morbi fida ſo-lutio committi poteſt. Qui in ſyncope & in virium exolutione ſiue calidus ſiue frigidus emergit, non ſudor, ſed propriè mador appellatur. Hæc præcipua ſunt febrium ſymptomata, ex quorum ſpecie atque ſæuitia intelligi poteſt, in quam præſertim partem continens febris materia incumbat, aut quæ pars corporis vel imbecilla vel humoris vitio grauata ante febrem fuerit. Sic omnis com-prehenſa ſit tractatio noſcendarum febrium, à qua in eam me confero quæ de morbis eſt partium ſingularum.

ἱδρώς.

ἡ νότις.

Libri quarti de febribus earumq́; ſymptomatis,

FINIS.

DE

DE PARTIVM MORBIS ET SYMPTOMATIS,

LIBER V.

PRÆFATIO.

QVi primi omnium medicinæ initia & quaſi fundamenta iecerunt, iure quidem ac meritò id ſibi laudi & gloriæ tribuêre, vt à ſe nuentis & modò deprehenſis inuſitatiſque affectibus inaudita quoque nomina arbitratu ſuo imponerent. Sed quum ipſi rudem adhuc & incultam rerum cognitionem haberent, nomina morbis confinxerunt, nõ ex rei eſſentia cui primùm & maximè medemur, ſed ex eo quòd ſorte primùm occurreret, quemadmodum & lui venereæ hæc ætas maximè varia aptauit nomina. Itaque morbi alij à parte cui inſident nuncupati ſunt, vt pleuritis, nephritis, peripneumonia: alii ab efficiente materia, vt melancholia, cholera, calculus: alii ab ingenti quodam ſymptomate, vt epilepſia, apoplexia, paralyſis, tremor: alii ab externarum rerum ſimilitudine, vt elephas, cancer, polypus, ſatyriaſis. Veteres igitur illi & primi medici quum vnam empiricam colerent, dogmatici dein notandis rebus artem fecerunt, longaſq; obſeruationes ad artem & ad præcepta reuocarunt: quam ne obſcurarent & offunderent nouitate verborum, longo iam vſu trita morborum nomina retinuerunt, aliiq; deinceps eadem vſurparunt. Nobis quoque eorum vſus tenendus: corporiſq; partes ſequutis, morbi omnes eorumq; cauſæ & origines ſcrutandæ, non opinabiles tantùm quas plerique meditando fingunt & comminiſcuntur; ſed curationi in primis conſentaneæ, & ex quibus medendi ratio depromatur. Equidem nunquam vllum planè cognitum penituſq; perſpectum morbum eſſe putauerim, niſi compertum habeatur & quaſi oculis cernatur, quæ in hum[a]no corpore ſedes primariò laboret, quis in ea ſit affectus præter naturã, vnde is proceſſit, vtrum in ea ſede genitus κατὰ πρωτοπάθειαν, an aliunde profectus κατὰ συμπάθειαν, an deniq; cauſa aliqua interior illum foueat. Hæc enim ſingula certis ſignis ſcrutari & internoſcere oportet eum qui rectè velit morbis mederi. In hanc morborum cauſarumque doctrinam nunc totus incumbo, cui necdum curationem ſubiiciam, ne in turbulenta ſingularium confuſione occuper, quorum non eſt diſciplina. Alia noſcendorum, alia curandorum morborum methodus, nec ſingulis omnia conuenienter aptari poſſunt. Interiores autem corporis morbos primùm oratione perſequar, deinde externos qui ſenſibus obiecti ferè chirurgiã poſtulant: id initio ſanciens, ne quis huc niſi gnarus anatomes ac peritiſſimus accedat: & quæcunque quis vel leget vel audiet (fit autem audiendo quàm legendo mens in rem ipſam attentior) fixa meditatione ea contempletur in humano corpore: vt ſummam rerum cognitionem firma memoria ſtabiliat.

Non propriè, ſed fortuito, vtq; fors tulit morbis olim eſſe impoſita nomina.

Primi ac præcipui in conſultãdo ſcopi.

De capitis dolore eiuſq; cauſis. CAP. I.

CApitis affectus quoſcunque vſus olim notauit, ſymptomata certè ſunt, non morbi. Hæc in tres ordines ex affecta ſede partimur: alia capitis membranas, alia cerebri ſubſtantiam, alia meatus atque ductus obſident. Membranas appello meninges & pericranium, in quibus ſolis vt exquiſitè ſentientibus dolores fiunt, cephalalgia, cephalæa & hemicrania. In cerebri ſubſtantia, quæ omnis principis facultatis nempe mentis, imaginationis & memoriæ ſedes eſt atque inſtrumentum, deprauatæ functionis ſymptomata ſunt, phrenitis, delirium, melancholia, lycanthropia, mania: abolitæ verò functiones ſunt, ſtultitia, a-

περὶ τῶν κεφαλαλγούντων.

mentia, extincta memoria, sopor, veternus, catoche, lethargus. In cerebri ventriculis atque in iis ductibus per quos animalis spiritus in sensuum motuumque organa distribuitur, sensus motusque symptomata fiunt, vertigo, epilepsia, incubus, apoplexia, paralysis, conuulsio, tremor, catarrhus. De singulis rursum pleniùs dicendum. Dolor omnis capitis in membranis existit, quæ si neque ab æstu, neque à frigore, neque ab ictu, neque ab odore graui offenduntur, causam interiorem habent doloris, quæ aut illas intemperie afficit, aut ferit, aut diuellit, aut distendit. Quæ autem signa doloris speciem, eadem & efficientes causas ostendunt.

Doloris capitis causæ diuersæ.

Dolor acer, erodens ac perforans ab humore fit aut vapore bilioso & acri feriente membranas: grauans à frigidorum pituitosorumque copia: distendens à flatuum aut humorum mitiorum exuperantia qui inter caluam & pericranium, vel inter caluam crassamque meningem se insinuant, easque membranas diducunt ab osse: dolor pulsans à tenui biliosoque sanguine, vel à spiritu redundante, quo turgentes ac distentæ arteriæ vehementiùs pulsant membranasque concutiunt. Eius ferè generis est dolor omnis qui statis horis quotidie siue cum febre siue citra hanc recurrit. Sed enim horum dolorum causæ ex iis signis certiùs discerni possunt, quæ demonstrant quis humor in capite exuperet. Dolor omnis aut externus est aut interior. Externus quoniam pericranio incumbit, capillorum radices inuerti non sinit, & capitis pressu exacuitur, interior verò mitescit. Falsum est & à veritate prorsus alienum, interiores solos dolores ad oculorum vsque radices pertinere: nam & externi eodem sæpe pertingunt, quòd & pericranium cui insident, oculorum cauum succingat. Dolor capitis consuetus & multos iam annos hominem frequenter leui occasione exercens, aut cephalæa aut hemicrania est: illa caput totum aut partem eius maximam, hæc alteram duntaxat occupat, à temporumque pulsatione initiū ferè sumit. Quinetiā cephalæa semper proprio & primario fit capitis affectu, hemicrania verò præcordiorū subditarumque partium sympathia. Cephalalgia genus vtrumque comprehendit, ac præterea quemuis dolorem siue ex febris, siue ex solis ardore, siue ex ebrietate, siue ex alia quauis euidente causa excitatum. Ita igitur doloris species eiusque causa internoscitur.

κεφαλαία. ἡμικρανία.

Capitis dolores sedantur, vide p. 123. ...

Principis facultatis symptomata. CAP. II.

τὸ παραφρονεῖν.

PRINCIPIS facultatis animæ quæ in cerebri substantia tanquam in proprio domicilio residet, deprauata functio est desipientia, παραφροσύνη Græcis & παράνοια dicta, quæ mentis est alienatio. Hac qui conflictantur præposterè ratiocinantur aut aliena cogitant, qualia aut nusquam, aut aliter multò subsistunt. Quibus ita mens ægrotat, ij dolorē, inquit Hippocrates, ferè non sentiunt. Desipientium tres sunt ordines, alii cogitatione sola delirāt, quibus etiā vigilantibus mens visis quibusdam mendacibus iactatur: alii verbo, qui vel impudentiùs & effrenatiùs vel nullo ordine nulloque iudicio multa obloquuntur: alii opere, qui suas etiam cogitationes factis explent. Omniū causa est humor aut vapor feruentissimus in cerebri substātiam in eiusque ventriculos effusus, cuius impulsu & agitatione mens in falsa quædam fictitiaque traducitur. Desipientia alia cū febre, alia sine febre consistit. Quæ cum febre, aut phrenitis est aut delirium. Distant autem quòd simplex delirium fiat ex bile, aut ex tenui sanguine per cerebrum effuso, aut ex ventriculi, præcordiorum totiusque corporis calida exspiratione, qualis in ardentissimarum febrium vigore suscitatur. Phrenitis semper ex proprio atque primario cerebri affectu, vt ex inflammatione, ex erysipelate. Distant etiam quòd delirium plerumque febris aut morbi grauioris symptoma fit: phrenitis verò non symptoma, sed causa fit febris. Adhæc frequens admodum est delirium, phrenitis verò rarissima. Horum autem causa sanguisne sit an bilis flaua, ex delirationis specie perspicuè noscitur. Nam deliria, inquit Hippocrates, quæ cum risu accidunt, tutiora sunt quàm quæ seriò: quòd illa à sanguinis exuperantia, hæc quia ferocia, à bilis sint acrimonia. Discernuntur porrò ex iis signis, quæ quis humor exuperet demonstrant. Atque hæc quidem desipientiæ in febre sunt.

παρακοπὴ & παραφορὰ & παράκρουσις. φρενῖτις.

Desipientia porrò sine febre alia simplex est, alia melancholica. Simplex illa & leuis interdum fit ex cerebri inanitione atque ex imbecillitate principis facultatis, qualem dixit Hippocrates ab immoderato sanguinis effluuio, atque etiam ex vigiliis accidere. Fit & interdum vehementius perculso & impulso cerebro, vnde & animalis spiritus & mens perturbatur atque confunditur, vt quæ apud Hippocratem ex capitis ictu fit desipientia. Quinetiam ex multa vini potatione nasci traditur, idq; plerunque sine febre, ea pite nimirum sanguinis vaporisq; feruidioris copia incalescente & celeriùs impulso. Melancholica desipiētia triplex, melancholia, lycanthropia, & mania. Melancholia mentis est alienatio, qua laborantes vel cogitant, vel loquuntur, vel efficiunt absurda longeque à ratione & consilio abhorrentia, eaque omnia cum metu & mœstitia, quæ duo Hippocrates indubitata melancholiæ signa constituit. Incipientes quidem melancholici abiecto, demisso & hebetiore sunt animo, se suaque negligunt, vitam sibi acerbam putant & amarissimam, etiamsi ex ea migrare pertimescant. Quum iam malum inualuit, multa animo & cogitatione fingunt & obloquuntur aliena perturbatè atque confusè, eaque ferè tristia: alii ne loquendum quidem sibi esse putant, sed omnem vitam in taciturnitate transigendam. Dein hominum consuetudinem conspectumque magnopere fugiunt, multi solitudines quærunt, & interdum mortuorum sepulchra aut horridas speluncas errantes sectantur, eoque se recondunt, ac sæpe luporum ritu vlulant, quorum propriè vitium lycanthropia nuncupatur. Infinitæ horum species: qualis nimirum maximè olim fuerit cuiusque intenta cogitatio, aut qualis vitæ conditio, talis sese repræsentat melancholica deliratio. Nam (quod Aristoteles literis prodidit) vt vinum potantium naturæ & moribus, ita sanè melancholia laborantium constitutioni sese accommodat. Eorum plurimi qui sine febre desipiunt, melancholici putantur, maximè si meticulosi sint & tristes, qui facilè continentur, nec violenter quicquam faciunt: sola quippe melancholica desipientia à frigidiore succo contrahitur, reliquæ omnes à calido. Melancholiæ succedit mania, nobis furor vel insania dicta, quæ cogitatione, verbo aut opere melancholicorum quidem deliramenta imitatur, sed iracundia, iurgiis, clamoribus, horrendo aspectu, multò denique maiore corporis impetu & mentis perturbatione laborantes exercet acimpellit, vt quasi feræ & immanes beluæ in obuios dentibus, vnguibus & pugnis inusitata rabie petulanter inuadant. Horum iam causas expediam. Melancholiam efficit ater ac feculentus humor aut vapor in mentis sedem irrepens. Humor autem modò in liene viciniſque partibus, modò in capite solo consistit, modò in venas vniuersumque corpus effunditur. Hinc melancholia triplex: hypochondriaca, primaria, & quæ totius corporis vitio fit. Omnium mitissima est hypochondriaca, quæ & flatulenta nuncupatur: ea sinistri hypochondrii sympathia concitatur, è quo vapor ater & obscurus obrepit in mentem. Huius generis signa conspicua sunt subter præcordia, in quibus arteriæ vehementer & molestè pulsant, sicut & Hippocrates notauit. Præcordiorum venæ si pulsant, aut turbationem aut delirium portendunt. Ex humoris ardore æstus præcordiis inest, sed sine siti: nam læsa ventriculi concoctione sputum humidum copiosumque reiicitur. Hinc etiam ructus, flatus, rugitus & fluctuatio: sæpè dolor & cordis palpitatio, interdum etiam suffocatio. Sumpto cibo calidiore & coctu difficili calidus vapor sursum expiratur, è quo tum hæc tum omnia melancholica deliramenta inualescunt, mitescunt vero refrigerante cibo, alui deiectione, vomitione & ructibus. In plerisque etiam lienis aut mesenterii renitens dolensque tumor aliæque horum affectuum notæ insunt: in aliis quum præsertim ab exusta bile flaua tales euaserunt, nec sola fex melancholica, sed atra bilis molesta est, non manifesta humorum congestio deprehenditur. Melancholia primaria, in qua cerebrum primariò afficitur, siue peculiari, siue totius corporis vitio, hinc intelligitur, quòd sine præcordiorum affectione fatiget, quodque signa adsint quæ melancholicum humorem vel in capite, vel in toto corpore dominari & exuperare demonstrant. Iam verò quum atra bilis vel melancholiæ, vel

[Marginal notes: μελαγχολία. — λυκανθρωπία. — μανία. — Melancholiæ causæ. — Triplex melancholia. — Hypochondriaca. — Primaria.]

fanguinis, vel flauæ bilis exuftione genita eft, mania infilit & adoritur, quæ proinde fæpe fuccedit incalefcenti melancholiæ. Ater hic humor fimiliter atq; melancholia aliàs in præcordiis, aliàs in toto corpore, aliàs in capite folo congeritur. Calidus verò quum fit, immania horrendaque deliramenta concitat: quòd fi putrefcat, febrem accerfit: fin duntaxat vehementius incalefcat, fine febre maniam folitariam. Et hę quidem deprauatæ aut perturbatæ mentis functiones exiftunt, quibus ferè comites funt vigiliæ, eæque interdum pertinaces adeò ac diuturnæ, vt mente captus quidam menfes quatuordecim infomnes duxerit. Nunc de contrariis fymptomatis.

Stultitia feu fatuitas, quę Gręcis eft μώρωσις, mentis eft imminuta & infirmata functio, ceu quædam ignauia. Amentia quæ ἄνοια, eft vel imaginationis vel mentis occafus atque priuatio, qua iam ab ipfo ortu perculfi affectique vix mentis inopia loqui difcunt. Huius claffis eft fluxa & amiffa memoria, quæ & obliuio. Omnium autem caufa frigida eft cerebri intemperies, quæ functiones omnes torpidas fegnefq; reddit: nonnunquam cerebri aut temporum ex ictu aut ex vulnere vehemens concuffio, quæ id imbecillius fecerit. At qui ab ipfo iam ortu & naturæ primordiis vitium contraxerunt, iis inconcinna cerebri figura malaq; ineft conformatio, aut certè pauca cerebri fubftantia, vt quibus caput pufillum exiftit. Verum enimuero frigida cerebri intemperies quæ non fimplex eft, fed ex humoris frigidi pituitofiq; copia, iis quæ iam diximus foporofos etiam affectus adiungit, fomnum, foporem, cataphoram, lethargum.

Somnus quidem naturalis, cerebri & animalis facultatis quies eft, fpiritus ac vires inftaurans, quæ vigiliis & exercitatione per fenfuum motuumque organa diffipatæ funt. Quocirca inanitio & defatigatio fomni quietifque caufa quædam eft: ac proinde à vigiliis & multaq; exercitatione fomnus arctior & placidior obrepit. At verò fomnus non naturalis (vt Ariftoteli placet) oppleto fit cerebro, idque vel halituofo quodam vapore, vt à balneis, à cibi viniqꝫ copia, ab aluo fuppreffa: vel humore copiofo qui nec caloris nec frigoris modum vehementer excedat. Is enim fi pariter frigidus vereq; pituitofus fit, & magna copia in cerebri fubftantiam & in ventriculos (quo propriũ cerebri excrementum cumulari recondique folet) effundatur non fomnũ, fed altum foporem, qui Græcis καταφορὰ βαθεῖα dicitur, inferet: aut etiã veternum fopore grauiorem, fi illius copia admodum grauis extiterit. Adhęc fi fortè humorẽ eũ pituitofum putredo inuadens febrem accerfat, lethargus excitabitur, à fopore vnius febris eiufq; pituitofæ interuentu diftinctus. Ab apoplexia verò fopor, qui grauis fit, internofci vix poteft; hoc tamen difcriminis intercedit, quòd fopor facilem liberamque refpirationem fine ftertore conferuet, quæ tamen in apoplexia fenfim ingrauefcit, acceditque ftertorem. Reliquæ omnes motus & fenfus & mentis functiones, in fopore perinde atque in apoplexia, vel etiam grauiùs interceptæ concidunt, quanquam in quodam deprehendi vnam conftitiffe memoriam. Is quum per acceffionem ita fopiretur, vt nec pilorum auulfionem, nec punctionem fentiret, excitatus tandem omnia furore quodam memorauit, quibus acerbè excruciatus fuerat in fopore. Fiunt præterea & foporofi affectus cerebro ictu vel cafu vehementiùs cõcuffo. Agitatis quippe & commotis fpiritibus, nulla rectè actio edi poteft, tumque fubfiftit homo quafi attonitus, vt qui aut timore aut verecundia obftupuit. At fi concuffionis vi & impetu fracta ac depreffa caluaria meninges cerebrumq; premit, fenfus atq; fermonis expers obftupefcit æger. At certè quum effractum cerebrum eft, atq; eius aut neruorum inde prodeuntium diuulfio quædam obtigit, omnibus quidem fractis ac debilitatis deterrimus oritur fopor, exiguã nobis falutis fpem relinquens. De hoc inquit Hippocrates, A capitis ictu ftupor malũ. Et rurfum, Quorum cerebrum concuffum aliqua ex caufa eft, eos repentè obtumefcere neceffe eft. Quendam vidi ictu adeò vehementi ac valido cõcidiffe, vt fanguis ex oculis, auribus, naribus & ex ore manaret: hinc tãtus mẽtis fenfuumque ftupor inuafit, vt calua pertufa ac deinde obducta fuerit omneque remedii genus fine fenfu inductũ, fitq; is tertio menfe reftitutus, immemor

omnium

omnium quæ obtigerant. An autem ex contusione, an ex humorum frigidorum copia ortus sit affectus soporosus, facilè tum propria signa explicabunt, tum quæ morbum antecesserunt.

Est & aliud symptoma ex contrariarum causarum permistione nascens, quum pituita biliśq; flaua permistæ in cerebro simul immoderatiùs exuperant. Id catoche seu catalepsis, id est prehensio aut stupor vigilans vocitatur, quòd licet mens sensusque omnes subitò correpti vigilantis formam figuramq; retineant, nihilominus tamen omnis eorum functio consopita sit. Quocunq; statu prehensus sit æger, eodem permanet. Rarum certè hoc malum, & cuius admiratione spectatores obstupescunt. Laborantes duos referam, quorum animaduersio in cæterorum cognitionem adducat. Vnus dum literis & chartis sedulò inuigilaret, repentè hoc vitio perculsus, ita quidem obriguit, vt sedens calamumq; digitis premens oculis in libros defixis putaretur in eorum studia incumbere, donec vocatus ac in impulsus deprehensus est omni sensu motuq; carere. Alterum morbi ritu iacentem inuisi, qui neq; cernebat, neq; audiebat, neq; compunctus sentiebat quicquã: facilis tamen inerat spiratio, & quicquid in os inferebatur, promptè vorabat. E lectulo sublatus solus consistebat impulsusque incedebat, & quocunq; vel manus, vel brachium, vel crus inflecteretur, illic quasi fixum & stabile permanebat. Expressam quandam dixisses laruam aut arte progredientem statuam. Hinc igitur constet quæ cerebri symptomata simplicem intemperiem, & quæ humorum vitium sequantur. Nunc de ventriculorũ ductuumq; affectibus.

κάτοχος ἢ κατοχὴ ἢ ἄγρυπνον κῶμα.

vigilantis soporis exempla

Motus sensusq; symptomata. CAP. III.

VERTIGO est qua omnia circumagi videntur, ita quidem cerebrum sensusque exagitans vt sæpe laborans corruat, nisi propinquis nitatur adminiculis. Hæc leuius symptoma est suffusio, qua solùm fumi, nubes, muscæ, hisq; similia volitare ob oculos putantur. Huius causa proxima est tenuis calidusq; vapor per arterias in cerebri ventriculos irrepens, qui in plexu choroide spiritus & humores exagitans & variè impellens, turbulentos sensus motusq; reddit. Hic porrò vapor ex humore quodam vitioso non continenter & assiduò, sed circuitibus & quoties euidentium causarum vi cietur, efflari consueuit. Hic autem humor interdum in cerebro, sæpius in ventriculo & præcordiis aliisve partibus subsidet. Hinc vertigo alia primario cerebri affectu, alia ventriculi aliarumq; partium cõsortio fit. Illam demonstrant capitis dolor aut grauitas, aurium tinnitus, olfactus vel auditus oblæsus: hanc verò nausea, inappetentia, oris amaror, & cordis erosio cardiogmos appellata. Aut si qua pars alia huic malo dedit originem, eius affectæ indicia elucebunt. Vt in quodam cui ab occipitio vertigo exoriebatur, pars in eo minima dolebat, quæ si vel blandissimè attingeretur, concitatus humor vapórem in sensus omnes expirabat, quo protinus offusi tenebãtur. His qui vertigini aut suffusioni obnoxij sunt, accessionem cient euidentes hæ causæ, Solis æstus, exercitatio immodica, & quæcunq; humores calfaciunt aut exagitant, aut cerebrum concutiunt. Deinde rotarum circumactus & aquarum vortices.

ὁ σκοτόδινος ἢ τὸ σκότωμα.

τὸ ἰλιγγιᾶν.

vertigo

duplex

Epilepsia totius corporis distentio crebra est, seu conuulsio nõ perpetua, quã homo subitò concidit, sensuum omnium atq; mentis functionibus interceptis, vt nec audiat, nec videat, nec expeditus præteritorum meminerit. Concussione ex ore spumæ mouentur, & solutis musculis interdum vel vrina, vel stercus, vel genitura præter voluntatem exit, & obscura vox eliditur. Atq; hæ quidem absolutæ epilepsiæ notæ sunt: plerumq; leuior existit, cuius nõ tam expressa sunt symptomata: nã vertigini finitima hæc est, aut quasi medio ordine inter vertiginem & epilepsiam. Proinde non pauci vertiginem dixerunt diminutam epilepsiam, prodideruntq; ingrauescentem illam in hanc facessere. Caussa interior traditur humoris pituitosi aut melancholici ingẽs copia: quę repente cerebri ventriculos meatusq; inferciens, efficit vt æger cohibito animali spiritu corruat. Hæc tamen non affatim ac penitus spirituũ ductus obturat, sed eius nõnihil etiam pręterfluit, quo cerebrũ concussione adnititur quicquid noxiũ est excutere. Cæterùm non

ἐπιληψία.

signa

causa

sola noxij humoris copia epilepsiam infligit, quòd in sopore eius copia insit citra conuulsionem: quòd etiam quum subitò desinit epilepsia, ei sanè quemadmodum & apoplexiæ, excusso in neruos humore, necessariò succederet paralysis, id verò nusquam obseruatum est. Quocirca vt alio opere pleniùs demonstrauimus, præter humoris copiam venenata & cerebri substantiæ grauiter infensa atque inimica qualitas, epilepsiæ causa statuenda est, quæ quoties exagitatur ac prorepit in cerebrum, ea quidem feriente, cerebro autem contrapugnante, quasi colluctatione quadam ac dimicatione fit epilepsia. Huius autem fomes modò in cerebro modò in ore ventriculi, nonnunquam & in aliis distantioribus sedibus delitescit, è quibus furtim per cæcos ductus in cerebrum serpit & progreditur. Hinc epilepsiæ tres differentiæ consurgent, vna cerebro assignatur, altera est quæ ventriculi, tertia quæ alterius cuiusuis partis consensu fit. Quæ in cerebro fit epilepsia, apertò eorum qui è viuis decesserunt capite, animaduersa est sæpius aliunde suscitari quàm ex ventriculorum infarctu. Causam interdum deprehendi cerebri abscessum esse, interdum corruptam meningis portionem caluæ adhærentem, summo dolore: quibus è locis teter vapor in cerebri ventriculos penetrabat. Hanc speciem ostendunt, capitis grauitas aut etiam dolor atrox, sensuum mentisque stupor aut tarditas, faciei pallor, turbulenta insomnia, & quòd accessio repentè hominem adoritur nulla symptomatum præsensione. Alteram quæ ab ore ventriculi haud secus atq; oculorum suffusio originem sumit, præcedunt ventriculi dolor, distentio, compunctio, & difficilis inediæ tolerantia: quumq; accessio proxima est, nausea, cordis dolor, aut animi defectio: quum verò ea desierit, vomitio aliàs pituitosa, aliàs biliosa. Tertia species sæpe à manuum pedúmve digitis, vel à crure, interdum ab vtero suspiratur, præsertim quum fœtus gestatur, cum quo & putria multa coërceri solent. Non paucas noui mulieres, quæ quoties vterum gestant, crebrò epilepsia corruunt, expeditæ verò nunquam. Hæc etiam potest ab alia quauis parte proficisci: nam visa est quæ à summo vertice capitis originem haberet: è quo vapor quoquouersum excurrens, si per externas partes solùm vagabatur, vertiginem: sin intrò penetrabat in cerebrum, epilepsiam ciebat. Omniũ manifestissimè hæc species deprehenditur. Ex ea quippe sede in qua mali fomes delitescit, prehendente accessione velut aura quædam frigidior per continuatas partes in cerebrum efferri percipitur: cuius etiam impetus incipiens iniecto arctiore vinculo (si pars id commodè ferat) intercludi cohiberiq; potest.

Vera epilepsiæ causa continens, qualiscunque sit antecedens materia.

Triplex epilepsia pro parte unde suscitatur.

ἐφιάλτης.

Incubus est grauis corporis oppressio & nocturna suffocatio, respirationem offendens vocemq; intercipiens. Sensus quidem non adimuntur, sed tamen stupefiunt hebetanturque, quemadmodum & mens & imaginatio. Etenim laborans vel ab hoste se inuadi, vel ab aliquo venerem exigente tanquam ab incubante mole premi, qui manu attactus mox effugiat, vel absurdiora quædam spectra imaginatur ac fingit. Causa est crassior pituita aut melancholia, non in cerebro sed circum præcordia inhærescens, qua per crapulam & cruditatem turgescente, diaphragma pulmonesque premuntur: crasso autem vapore illinc in fauces & cerebrum expirato vox supprimitur, sensus atque mens obturbatur, visisq; tristibus offunditur. Incubus epilepsiæ & apoplexiæ affinis est, in quas, si diutius persistit, sæpe degenerat.

ἀποπληξία.

Apoplexia est repentina motus & sensus, omnisque animalis functionis priuatio. Hac quippe perculsus, nullis ferè mali indiciis præcurrentibus totus repentè quasi attonitus concidit: atq; si acerbum malum est, iacet fixis oculis sine sensu, sine motu, sine mente, sola respiratione à mortuo diffidens, quæ & admodum difficilis mox euadit & cum stertore grauissimo. Hoc vno maximè à sopore & ab vteri strangulatu distat, quòd in his ferè respiratio facilis & libera seruetur. Licet enim in caro in omnique graui sopore priores cerebri partes opprimantur ab hisque prodeuntes sensus torpescant, partes tamen posteriores illesæ, satis spiritus in mouendi neruos effundunt quo motus conseruetur, maximeque respirationis ad vitæ conseruationem in primis necessariæ. At apoplexia omnia occupans

pans & offendens, motum omnem respirationemque tollit, eaque maximè causa hominem iugulat. Ad hæc solutum carum ferè excipit bona valetudo: apoplexiam paralysis. Vteri verò strangulatus quum solo vapore cerebrum feriat, multò minus respirationem impedit, nisi fauces præcludat. A syncope verò dissidet apoplexia, quòd nullus aut in primis obscurus ac languidus in illa arteriarum pulsus existat, in apoplexia verò plenus ac validus, nisi quum iam in propinquo mors est. Si mitior apoplexia fuerit, sensus quidem aut motus ineſt, sed admodum stupidus & incertus, ac tum ferè pars altera corporis resoluta ingrauescit. Huius causa in cerebro consistit, omnis motus atque sensus communi principio. Ea autem est crassior frigidiorque pituita: neque enim à sanguine, neque à melancholia hanc gigni verisimile est, etiamsi toto corpore exuperent. Atque frigidior ea pituita, licet proprium cerebri excrementum sit, dum tamen affatim & vniuersè omnes eius ventriculos implet, aut dum minimum quiddam retis admirabilis arterias, per quas spiritus ex corde in cerebris sinus influit, repente obstruit aut coarctat, apoplexiam infert. Tum quippe sinus influente spiritu destituti, nihil deinceps suppeditare possunt sensuum motuumq; neruis, moxq; necesse est animal collabatur, ac si eius carotides arteriæ interciperētur vinculo. Quibus caput graue frequenti sopore tentatur, & corpus omne pigrescit inertiusque euadit, & oculi tenebris offunduntur, hi apoplexiæ opportuni sunt, maximè verò senes, pituitosi & crapulæ addicti, qui breui angustaq; sunt ceruice.

Causa.

Qui propensi in apoplexiam.

Paralysis quę consummata sit, vnius cuiuspiam partis non totius corporis motum & sensum perimit. At imperfecta interdum sensum perimit constante motu, interdum motum incolumi sensu: vtrunque enim altero manente interdum perire posse in Physiologia demonstrauimus. Est & quum imperfecta paralysi sensus motusve torpet & hebescit, hic propriè stupor appellatur, quo aliquando vidi vniuersam corporis cutem ex crapula & vinolentia affici illæso motu. Fit autem paralysis aliàs ex debili apoplexia, ac tum propriè paraplegia dicitur, aliàs ex stupore sensim aucto, qui paralysis est nuncius. Illa quidem grauior & periculosior est, ac sæpe in apoplexiam recurrit: hæc verò mitior, at nihilominus pertinax. Illa ferè aut partes omnes quæ sub capite sunt, aut alterum saltem corporis latus occupat, estque propriè hemiplegia: hæc interdum illas, interdum vnam quampiam partem obsidet, vt linguam, oculum, maxillam, labrum, brachium, manum, crus, pedem, aut quicquid sub diaphragmate constituitur.

παράλυσις.

ἡ νάρκη ἀμυδρὰ παράλυσις.

παραπληγία.

ἡμιπληγία.

Pars resoluta celeriter frigore obriget, ea quoq; grauis est, & si attollitur, mox sua mole recidit relabiturq;, laxa, mollis, tum motus tum sensus expers. Quumq; iam diu malum protractum est, ea contabescit atrophia. Faciei quæcunque pars resoluta fuerit, in aduersam partem sanam contorquetur. Inuestiganda porrò diligenter mali prima sedes. Si partis cuiuspiam in facie extinctus est sensus, affectio in iis est neruis qui à tertia cerebri coniugatione prodeunt: at perempto motu, in primis spinæ vertebris causa subsistit. Si partes omnes quæ sub facie sunt resoluuntur, affectio totius spinæ obsidet initium. Hemiplegiæ causa non in tota spina, sed in illius altera duntaxat parte inhærescit. Altero crure aut vtroq; resoluto causa non supra lumbos quærenda est. Si tota spinæ medulla in transuersum afficitur, resolutio subditas partes omnes tum dextras tum sinistras occupat, sin altera medullæ pars afficitur, eas duntaxat quæ e' nocumenti regione sunt. Quacunque igitur parte resoluta, accuratè discendum in eáne sola affectus consistat, an in illius neruo. Sed & quæri debet in totóne processu nerui, an in eius parte aliqua, & an in origine solùm, an in ipsa cerebri aut spinæ medulla. Ad quam quidem rem exquisitè tenenda est ex anatome omnis neruorum distributio. Ea porrò causa spiritus influxum & distributionem interpellans, crassa ferè est pituita neruo tenaciter impacta, huncque obstruens & impediens quominus spiritus animalis in eam distribuatur partem, in quam neruus propagatur. Quinetiam alius quiuis humor in spinæ medulla infixus paralysin committere potest: ac sæpe flaua bilis hanc infligit, quum sub finem intermittentium febrium in spinā dorsi ac in neruorum origines effunditur. Eam præterea inducit nerui callus, &

Causa paralysis.

tuberculum & tumor omnis præter naturam neruum aut medullam conftringens, multoq; magis iniectum vinculum, & contufio ex cafu vel ictu, & vertebrarum luxatio, quæ aut in dextrum fit aut in finiftrum. Quænam autem harum caufarum paralyfin intulerit, quiuis facilè propriis ex fignis internofcet.

σπασμός. Conuulfio eft neruorum mufculorumque fuam originem verfus præter voluntatem perpetua contractio. Hac membrum in quod mufculi tendo inferitur, fimul adduci neceffe eft & contrahi, & à naturali figura defcifcere, & vehementiffimo torqueri dolore, qui modò leuiùs modò atrociùs infultet vireſque profternat. Rarum quidem & infolens, fed tamen acutum malum eft conuulfio, & quod breui interimit. Hæc interdum totum corpus, interdum partes infeftat. Quæ totius eft corporis, id adeò arctè occupat, vt flecti haud poffit: quumq; corpus in priora curuatur emprofthotonos eft, quum in pofteriora opifthotonos, quum æquali robore in vtranq; partem intenditur, tetanos, id eft diftentio: quæ nomina folent etiam folius ceruicis conuulfionibus accommodari. Huius caufam & vitium in fpinæ initio contineri extra controuerfiam eft. Iam verò partis conuulfio interdum in oculo, in frontis cute, in linguę radice, in maxilla, in labris vnde rifus fit fardonius: interdum in brachio, in manu, in crure animaduertitur: eò fcilicet neruo aut mufculo affecto qui partis motioni deftinatus eft. Pars autem nerui primariò affecta ea ratione defignabitur, quæ in paralyfi expofita iam eft. Conuulfionis caufæ multæ funt, quas omnes Hippocrates in duas contulit, inanitionem & repletionem.

Caufa. Quæcunque enim vel ab ardente febre, vel ab ellebori alteriúsve medicamenti potione, vel ab immoderata fanguinis profufione, vel ab immodicis vigiliis, vel ab inediis, vel à labore immodico fieri traditur, ab inanitione eft, quemadmodum & quæ ex vulnere aut ex nerui compunctione concitatur. Hanc fequitur inflammatio fimplex, & ardor neruofas partes cerebrumq; feriens. His igitur ex caufis propria fubftantia diffipata, nerui & membranæ ficcefcunt ac in fefe contrahuntur. Quæcunque verò conuulfio vel ex phlegmone, vel ex ebrietate & crapula, vel ex fuppreffa quadam vacuatione confueta, vel ex intermiffa exercitatione proficifcitur, ad repletionem referenda eft. Ex his igitur quæ antecefferunt, conuulfionis fpecies atq; caufa difcernetur, tum etiam quòd ex repletione repente gigni foleat, ex inanitione verò fenfim multoq; tempore. Præter illas alia quoq; conuulfionis eft fpecies, quam rectè flatulentam quis appellet. Ea fæpe manuum pedumq; digiti, nonnunquam & crura vel extenduntur vel in fefe contrahuntur fummo dolore, fed eo breui & qui frictione fola mitefcat. Caufa eft craffus lentuſque vapor in neruorum propagines infiliens, qui illas haud fecus atque citharæ chordas implet atq; conuellit: proinde iis qui vino & crapulæ aut focordię ac defidiæ fe dediderunt, frequens effe confueuit. Huius etiam generis quædam non ita pridem mihi occurrit, non extremas folùm, verùm alias quoq; partes impetens. Ea quotannis hyeme duntaxat, fed bis térve quotidie affligebat. Caput primùm in acceffione vibratione quadam ex interuallis contorquebatur, hinc fenfim malum per ceruicem frigoris fenfu deuoluebatur: quumque inter fcapulas irruebat, illæfa mente integrisq; fenfibus opifthotono corpus rigebat: quum verò in alterutrum latus, aut in brachium aut in crus excutiebatur, ita arctè id protinus cõtrahebatur, vt nulla aftantium vi exporrigi poffet, dum prorfus conquiefceret acceffio. Ex quibus intelligi poteft, continentem proximamq; illius caufam non humorem, fed frigidum, craffum lentumque vaporem fuiffe, qui inclinante acceffione totus diffiparetur, cuius tamen fomes effet in capite.

φυσώδης σπασμός. Gallicè, goutte crampe.

τρόμος. Tremor motus eft deprauatus membrorum præter voluntatem concutiens. Oritur quum infita grauitate membrum delabitur, facultas verò imbecillior id nequit erigere nec robuftè exporrigere: tum enim pugna quadam grauitati refiftit facultas ac tantum in fublime membrum attollit, quantum in fuo pondere deorfum fertur. Præcipua igitur caufa eft facultatis atque neruorum imbecillitas: quæ contrahitur interdum ex ætate, vt quũ iam grauis eft fenectus: interdum

Caufa. ex caufa vires refoluente, cuiufmodi eft diuturnus, grauifque morbus, immode-

rata

rata intempeſtiuaque venus, & timor aliúdve animi pathema: interdum ex iis quæ tota ſubſtãtia neruis ſunt infenſa, vt hydrargyri vapor immodicus: interdum ex iis quæ neruos acriùs feriunt ac implent, vt vinolentia viniq́ue meracioris liberalior vſus, hac nulla crebrior tremoris cauſa exiſtit. Quinetiam præter neruorum imbecillitatem alia quoque cauſa ſtatuatur, neruorum obſtructio à lentis craſſiſque humoribus, quæ ſit tamen leuior quàm in ſtupore aut in paralyſi: communes quippe horum cauſas eſſe volunt & ordine ſolo diſtingui, vt quanto interuallo à paralyſi ſtupor, tanto à ſtupore tremor recedat. Atq; vt pituita ſic & bilis flaua in neruos inſiliens horum fit ſymptomatum cauſa, ea ferè ratione qua & de paralyſi traditum eſt. Etenim non rarò ſub acutorum morborum finem tremor enaſci deprehenſus eſt. His iam omnia tum principis tum ſentientis mouentiſq; facultatis ſymptomata videor perſequutus. Nunc quæ ab excrementis prodeunt, expediam.

Excrementorum cerebri ſymptomata. CAP. IV.

DESTILLATIO Græcis κατάῤῥους eſt ſuperuacanei humoris è capite in ſubiectas ſedes prolapſio. Hoc nomen latè patet iunioribus, quo tamen veteres eam ſolùm deſignarunt quæ in fauces irruit. Ergo deſtillationis cauſa atque materia capitis eſt excrementum. Cerebri ampla copioſaq; medulla multo eget alimento, è quo neceſſe eſt multum quoque excrementum gigni: maximè verò ſi impensè frigidum humidumq; aut alia id ratione imbecillum ſit, illiq; vel copioſius vel non ſatis congruens alimentum ſuppeditatur. His enim ex cauſis vbique magnus fit excrementorum prouentus. Quum moderatum excrementum eſt, id omne in priores cerebri ſinus recõditur, qui in id quodammodo deſtinati ſunt: quum verò immoderatius exuperat, extrinſecus etiam circum cerebrum circumq; meninges diſpergitur & fluctuat, quò per interiorum ora venarum effuſus eſt. Cerebri ſinus ſeu ventriculi facilè per palatum expurgantur, reliqua verò capacitas tum per palatum tum per nates tum per aures & oculos. Itaq; ſi cerebro humido ſiccæ ſunt nares, deſtillationes capitiſq; morbi ingruunt, quique foris ſplendent intus ſæpe ſordent. Excrementũ porrò id cerebri naturam imitatur, quumq; pituitoſum ſit, tenue tamen aquoſum atque dulce exiſtit: ſed in cerebri ventriculis diutiùs obhærẽs plerunq; vel ſalſam vel acrem qualitatem temporе conquirit. Aliud præterea in externis partibus capitis excrementum colligitur, maximeq; ſub cute verticis, quò venarum per faciem & tempora in caput irrepentium extrema deſinũt. Quoties enim hæ vel ſero vel humore multo turgent, alimenti reliquias & ſuperuacua ſub cutẽ effundunt, quæ præ cutis craſſitie atq; denſitate vaporare foras vix queunt. Horum coagmentatione aſſidua tantus interdum cumulus fit, vt tumor ceræ inſtar mollis promineat cutem condenſans eamq; à calua plurimùm diſiungens. Hic certè fons, hic fomes eſt omnis externæ deſtillationis, quem miror neminem omniũ veterum animaduertiſſe. Hinc in externas corporis partes fertur deſtillatio in oculos, in maxillas, in dentes, in ceruicem, in ſcapulas, in brachia, in latera, in dorſum & lumbos, in coxendicem, in crura, in omnes denique articulos: eaque tum omnis arthritidis tum omnis ferè externi doloris cauſa eſſe deprehenditur. Quæ autem è cerebri ventriculis, aut ex iis locis quæ ſub calua ſunt fertur deſtillatio, ea in interiores corporis ſedes prolabitur, in hiſque varios morbos excitat: in neruorum origines irruens apoplexiam, paralyſim, ſtuporem, tremorem: in ſenſuum organa, cæcitatem, ſurditatem, tinnitum, odoratus priuationem: in nares grauedinem: in fauces & in aſperam arteriam raucitatem: in pulmones tuſſim, aſthma, phthiſim: in ventriculum cruditatem: in inteſtina alui profluuium: hincque ſi in iecoris venas ſe inſinuet, craſſeſcens tũ eas tum viſcera infercit obſtructioneſq; parit. Sic deſtillatio quàm plurimorum eſt morborum procreatrix. Vnus autẽ homo præ cæteris animantibus his malis idcirco obnoxius eſt, quòd amplo ſit cerebro eòque ſublimi, è quo excrementum in omne ferè corpus facilè delabi poteſt, idque perfundere & quaſi irrigare. Id autem excrementum quamdiu in cerebro conſiſtit, ferè

Deſtillationis interiorũ materia.

aquoſum eſt & ſero perſimile, quod tamen cum ea tenuitate ex cerebri ſubſtantia lentorem adipiſcitur: quo ſæpe cernuntur per frigora nares ſtillare. Talis igitur initio vel in pulmones vel in alias interiores ſedes illabitur: talisq; ab ſummo capitis vertice in extimas corporis partes atque in pedum articulos profluit. At verò excrementum hoc partium in quas procubuit calore ſenſim craſſeſcit, portione eius tenui diſſipata. Sic enim ex tenui & aquoſa pituita ſuperuacanea mucoſam, ex hacque albugineam, deinde vitream & gypſeam caloris vi procreari in Phyſiologia demonſtrauimus. Quum autem frigida deſtillatio in partem quampiam incidit, ab externis ne an ab interioribus capitis ſedibus ea profluxerit internoſcendum quidem (nam medendi ratio diuerſa eſt) tum iis ſignis quæ nunc poſita ſunt, tum iis quæ externum capitis dolorem ab interiore ſeiungunt.

Cauſæ deſtillationis omnis euidentes.

Deſtillationis porrò materiam gignunt ac augent intemperans humidiorq; victus, & capitis imbecillitas intemperiesq; frigidior. His ex cauſis cumulatum excrementum ſi diutius ſubſiſtit ac hæret, tum morbos tum quæ retuli profert ſymptomata. Id verò depellit & è capite exturbat, quicquid ſuo id loco dimouet, vt copia grauans, frigus exprimens, æſtus colliquefaciens, balneum laxans & perturbans exercitatio vel animi pathema. Hæ igitur quoniam efficiunt vt pondere ſuo excrementum in ſubiectas ſedes profluat, deſtillationis cauſæ ſtatuēdę ſunt.

Deſtillationis occaſio ſeu prophaſis deſtillationē irritans.

Recentiorū medicorum turba non ſatis probabili Auicennę dogmate, omnem deſtillationis materiam ſtatuit è iecore calidiore ſuſcitari: multos inde vapores in caput efferri, qui deinde cerebri frigore in aquam verſi protinus relabantur, perinde atque terrarum exſpirationes, quę in nubes concreſcentes mox diſſoluuntur in imbrē, aut ſicut vaporarii halitus in ſublime elatus denſatur in aquam. At verò excrementi minimum hac ratione congeri poteſt. Sed & iis qui vel temperato vel frigidiore ſunt iecore deſtillationes plerunque fiunt: & hæ quidem, quemadmodum & reliquę ferè omnes à capitis imbecillitate & frigida intemperie, quę omnium ſunt cauſarum creberrimæ ac validiſſimę. Capitis ſymptomata omnia perſequutus videor, quorum interiores ferè cauſę ſunt intemperies ſimplex & vitium humoris, qui vel extra vel intra caluam conſiſtit. Hic verò vel in meningibus, vel in cerebri ſubſtantia, vel in eius ductibus obhæret, vel illinc in ſubiectas partes illabitur. Atq; hi præcipui ſunt ſcopi, ex quibus tota medendi ratio peti conſtituiq; debet.

Oculorum morbi, ſymptomata, horumq; cauſæ. CAP. V.

ὀφθαλμῶν πάθη.

SIMILI ratione & oculorum interiores affectus ab externis ſumma cura ſeiungendi ſunt, quòd in his curatio & remediis & vtendi ratione variet. Interiores dico qui intra corneam membranam conditi ſunt, & quorum origo ab intimis cerebri ſedibus ducitur. Externos verò qui vel in cornea vel extra hanc exiſtunt. Hi autem affectus aut oculi viſionem aut motum peruertunt, idq; modò cum dolore, modò citra dolorem vllum. Motui impedimento ſunt ſtrabiſmus atque paralyſis.

στραβισμὸς ἢ διαστροφή.

Strabiſmus oculi conuulſio eſt, qua is in obliquum ita contorquetur, vt nequeat amborum vnus aſpectus eſſe. Paralyſis motus eſt abolitio: horum cauſæ ſuprà commemoratę vel in oculorum muſculos incidunt, vel in neruos ex ſecunda coniugatione eò directos, vel in eam cerebri partem vnde illi emergunt. Atq; hi primùm & per ſe motum impediunt. Affectuum porrò interiorum qui viſioni obſunt, alij in cernendi ſpiritu, alij in cerebro, alij in optico neruo, alij in humore cryſtalloide conſiſtunt. Spiritus vt acutè & diſtinctè cernat, debet multus eſſe & æthereus. Nam multus ſi craſſus quoq; ſit, & longinqua & vicina quidem videt, vix tamen diſcernit. Paucus verò licet æthereus ſit, luſcioſos tamen facit; qui propinqua planè diſcernunt, diſtantia haudquaquam vident. Paucus & craſſus hebetes, qui neque diſtantia vident neque propinqua diſcernunt: ſenum hoc ferè vitium eſt. Cæcitas, obſcuritas omniſque viſus imbecillitas, cuius cauſa in oculo conſpicua non eſt, vel cerebri, vel optici nerui, vel humoris cryſtalloidis vitio exoritur. Cerebri autem vitiū intemperies eſt aut ſimplex aut ex humore.

οἱ μύωπες ἢ νυκτάλωπες. οἱ ἀμβλυωπεῖ.

Optici

Optici nerui vitium obſtructio ex humoris craſſioris influxu: aut anguſtia ex tabe vel ex tumore præter naturam: aut illius diſruptio ab externis cauſis. Cryſtalloidis peculiare vitium eſt, è propria ſede dimotio aut ex caſu aut ex ictu, quibus vehementer oculus ipſe concuſſus eſt. Iam verò hæc notis diſcernenda ſunt. Vitium & offenſæ viſionis cauſam in cerebro eſſe certò ſcies, ſi non ad oculum modò verumetiam ad alios ſenſus imbecillitas pertinet. An verò ex ſimplici intemperie, an ex humore vitium ſit inductum, ea luculenter declarant quæ de affecti cerebri ſignis prodita ſunt. Quum cauſa in cerebro non reperitur, in neruis opticis etiam infra hos quærenda eſt: atque ſi cæcitas repentè aut breui tempore inuaſerit, obſtructio certè eſt ex humoris influxu: ſin verò pedetentim multoq; tempore, aut intemperies aut adſtrictio vitio detur. Quanta autem ſit optici nerui obſtructio vel adſtrictio, ita quidem coniectura intelligere eſt. Si laborans oculum ſanum claudens altero videre contendat, ac tum pupilla dilatetur, ſpiritus nonnihil etiamnum influit per neruũ: ſin verò eadem pupillæ figura eademq; amplitudo permanet, nihil omnino ſpiritus illabitur prorſusq; illi intercluſa eſt via. Ruptus autem opticus neruus, aut humor cryſtalloides è propria ſede dimotus, intelligitur ex ictu vel caſu vel ex alia quauis manifeſta cauſa quæ vim intulerit: quanquam interdum vidi nullius externæ cauſæ vi, ſolius acerrimi humoris influxu repentè & cryſtalloidé è propria ſede dimoueri & pupillam dilatari, ſed tum comitabitur dolor immanis & implacabilis. Quinetiam quum cryſtalloidis dimotio ſurſum deorſum ſit, laboranti quæcunque cernuntur gemina apparent, non autem quum in alterutrum angulum ſit.

Qua obſeruatione cauſa affectæ viſionis ſit peruestiganda.

Glaucoma eſt cryſtalloidis aut vitrei humoris in glaucum aut fuſcum colorem mutatio. Hoc vitio impediti aut per fumum aut per nebulam ſe videre arbitrantur. Idem impedimentum accidit quum vtriuſuis humoris ſubſtantia nimiopere craſſeſcit. Si quem fortè alium colorem contraxerit, is etiam in obiectis rebus elucebit. Hoc quidem vitium rarum, at certè immedicabile, quòd humorũ ſubſtantiam immutet.

γλαύκωμα, ἢ ἀμαύρωσις.

Suffuſio eſt humoris præter naturam vel in pupilla vel inter rhagoidem tunicam & cryſtallinum humorem concretio. Is autem è cerebro per opticum neruum prolabitur, idque ſenſim, vt idcirco vix poſſit initio conſpici: quanquam interdum vidi omnino craſſam atq; conſummatam ſuffuſionem vno die congeri. Etenim ſi craſſus humor in opticum neruum repente incidens ſubitò obcæcat, cur non etiam is longiùs ob pupillam prolapſus repentinam ſuffuſionem eamq; perfectam inducet? Omnis autem ſuffuſio ob pupillam conſiſtens, impedit ne cryſtalloides primum videndi organum, externarum rerum ſpecies atq; ſimulachra excipiat, néve illa liberè cernat. Principio quum tenuis adeò eſt humor, vt minimè deprehendi poſſit, fumi duntaxat & vapores, deinde etiam muſcæ ante oculos obuerſari putantur. Tempore eouſque craſſeſcit dum omnino viſionem præpediat, idq; ſi pupillam omnem obtegit, aut ſi eius partem duntaxat, obiectarum quoq; rerum partem quampiam obſcurat. Atque vt eſt ſuffuſionis figura, ita & varia ſunt rerum ſimulachra In his omnibus iam manifeſtè craſſus, concretus albuſq; humor animaduertitur. Incipiente igitur hac ſuffuſione eadem ferè viſa atq; in ea quæ affecto ventriculi ore fit ſeſe repræſentant: quæ hac tamen ratione diſcernuntur. Suffuſio propria alterum duntaxat oculum falſis rerum ſimulachris illudit, aut ſi ambos, non ſimul tamen neque ſimiliter. Suffuſio per conſenſum & ambos & ſimul & æqualiter viſis offendit. In illa viſorum occurſatio aſſidua eſt, ne diem quidem ſed ne horam intermittens. In hac verò & remittit & intermittit, ſi parciore & facili dato cibo ventriculus bene concoquat, aut is expurgetur medicamento dialoës: inualeſcit ſi cruditas eſt, aut os ventriculi dolitat aut nauſea fatigat. Vide eius causa antecedente. method. med. 4. c. 47.

ὑπόχυσις.

Suffuſio primaria, & quæ per conſenſum fit, qui diſcernantur.

Pupillæ vitia manifeſtè ſenſibus patent: ea ſunt dilatatio, imminutio, diuulſio & ruptio. Dilatatio ſiue iam ab ortu ſiue poſtea ex morbo nata ſit, viſioni obeſt, vt quæ videnti ſpiritum vniuersè diffundi atque diſſipari ſinit. Imminutio natiua quoniam ſpiritum cogit atq; denſat, acutiſſimam viſionem reddit: at morboſa

αὔξησις τῆς κόρης.

μείωσις.

παρατροπὴ ἢ ῥῆξις.

quoniam causam præter naturam habet, deteriorem facit. Diuulsio & ruptio nec occæcant nec magnopere visioni officiunt. Dilatationem porrò efficit humor in vuea tunica conclusus ac redundans, qui illam distendens, illius quoque foramen quod pupilla est amplificat. Quocirca oculi prominentiam atque etiã scirrhum, phlegmonem & abscessum comitatur pupillæ dilatatio. At verò imminuitur pupilla angustiorque fit in oculi phthisi & atrophia, & quoties vitreus humor quauis de causa absumitur: tum quippe contracta ruptaque vuea & in sese quasi concidens foramen coarctat. Eisdem causis atque etiam externarum vi & iniuria fiunt, pupillæ diuulsio atque ruptio. Hi sunt omnes interiores oculorum affectus. Externos qui corneæ & adhærenti membranæ insident persequamur.

καὶ ἐπισκότωσις τοῦ τῆς ὄψεως.

Caligo est tenebrosa visio ex crassiore densioreq; facta tunica cornea. Rarum hoc vitium ex morbo, ex senectute frequens: qua certè membranæ quemadmodum & vngues crassescunt.

ὀμίχλη.

Nubecula verò tenuis est humor corneæ inhærescens, cuius adhæsu putat laborans se per nebulam, per vaporem aut fumum res omnes intueri. Hic verò

λεύκωμα.

humor sensim crassescens tandem albuginem parit. Est enim albugo, crassus & albus humor in cornea aut etiam supra hanc ita concretus atque densatus, vt omnem plerunq; videndi aciem perstringat. Sensim quidem hæc duo vitia succrescunt, ac sępe ex ophthalmia & epiphora. Interdum & ex proprio fiunt humore lento, qui ob pupillam effunditur ex iis spatiis quę sunt inter membranam adhęrentem & corneam.

Hallucinatio quæ Græcis est παρόρασις, fit cornea tunica alieno colore infecta, quo etiam foris omnia tincta cernuntur: vt in ictero citrina, in sugillatione & inflammatione rubra.

ῥῆξις.

Rhexis est eiusdem corneæ ruptura vel sectio vel exesio, è qua primùm albugineus humor emanat oculumq; multò minorem relinquit. Deinde rhagoides

πρόπτωσις ὀφθαλμοῦ.

tunica procidit, ac tum oculi est procidentia, quæ Græcis est proptosis. Ab hac diuersa est oculi confusio, in qua ex ictu humores permisti confusique sunt, citra eruptionem vllam.

Exuberant (sed rariùs) in hac tunica pustulæ quales exanthematum, phlyctænę dictę. His ruptis vlcuscula manẽt varia, quorum sordidissimum epieauma dixerunt. Hęc tandem pus excipit. Quinetiam huic tunicę & carbunculi & carcinomata insident, rarissima quidem, sed omnium vlcerum deterrima. Nunc adhęrentis membranæ affectus percurramus.

πτερύγιον.

Vnguis neruosa, dura & albicans membranula est ex angulo sese obtendens & plerunq; pupillam contegens. Oritur ex adhęrente membrana sensim multòque tempore (si permittitur) increscente & obdurescente.

ἐπιφορά.

Omnium autem frequentissimè oculos infestant epiphora & ophthalmia, ex quibus & dolores sanèquam acerbi & alij plerique morbi expullulant. Epiphora est tenuis humoris impetus, lachrymarum specie in oculos factus. Is autem humor aliàs frigidus ac planè aquosus sine dolore, sine ardore aut rubore: aliàs acer est aut salsus, qui & dolore & acrimonia & ardore & rubore molestus est, vnde & palpebrarũ sequitur exulceratio. Fluxionis huius origo ferè è sincipite & è summo vertice ducitur, in quo humor extra caluam & subter cutem congeri solet, qui per pericranium in adhærentem membranam destillat, ac demum foras per oculos excidit: quemadmodum & ex ea sede destillationes aliàs in dentes, aliàs in maxillas procumbere proditum iam est. Quocirca huius eædem atq; destillationis causæ statuendæ sunt.

ὀφθαλμία.

Ophthalmia est oculi phlegmone ex oculorum angulis in totam adhærentem membranam effusa. In hac tenues oculorum venæ turgent, & quæ in oculorum albo obscuræ fuerant, conspicuæ fiunt: plerunque quicquid album fuerat, rubescit. Summus ardor atque dolor affligit, qui acrium sæpe lachrymarum fluxionem accersit. Tum sanè magna huic similitudo est cũ epiphora. Sed inter se distant, quòd in ophthalmia oculi album, in epiphora solùm palpebræ cilium rubescat.

rubescat. Distant præterea & materia & origine. Quum ingrauescente ophthalmia album oculi rubescẽs vsq; adeò tumet & increscit, vt nigro sublimius euadat ipsumq; ferè contegat, chymosis appellatur. Inflammationis causa est tenuis biliosiq; sanguinis in oculos fluxio, è temporum angulorumq; venis in obscuras & latentes oculorũ venas irruens. Quibus fluxione frequenti venæ patefactæ sunt, hi quauis ex causa inflammatione rursum tentãtur, & à plethora, & à solis æstu, & ab exercitatione, & ab aliis externis causis, quas diximus fluxionem irritare.

Oculorum dolores quoniam in primis graues esse solent, seorsum quoque æstimandi. ἡ περιωδυνία. Mouentur autem ab humorum acrimonia in acri epiphora, ab ardore in ophthalmia, à flatuum vel humorum influentium copia, quæ illorum tunicas distendit, à carbunculo & carcinomate: sed à pustulis & vlcusculis quæ in corneam incidunt aut nullus aut admodum leuis oritur dolor. Quos hactenus numeraui affectus omnes oculi globum obsident. Nunc qui ambitum inuadant, palpebras dico & angulos, tradendum.

Maximus quidem & creberrimus est ægilops, phlegmone parua inter maiorem angulum & nasi radicem. ὁ αἰγίλωψ. Pars ipsa quasi furunculo tumet, ambitus rubore perfunditur, dolor summus vrget ipsq; lancinans. Causa est tenuis biliosusq; sanguis per temporum, frontis facieique venas eò insiliens, sicque venam illic conspicuam exedens aut corrumpens, vt sanguis in id spatium sub cutem effusus phlegmonem pariat: qua rupta exulcerataq; cute abscessus apparebit, è quo pus vel vlcusculum manat.

Ex his parum bene curatis affectibus, sinus consequitur aut oculi fistula. κόλπος ἢ σύριγξ. Etenim quum ægilops non maturè aperitur, aut quum cute adhuc integra pus non liberè effluẽs diutius coërcetur, cuniculos agit, ac demum vicinis partibus exesis sinum parat, in quo copiosius colligitur: hinc ad os subiectum penetrat, & viam aperit in narem proximam, è qua graueolens excidit. Quòd si pus viã sibi muniat in angulum oculi maiorẽ, fistulam excauat qua sinus expurgatur. Solet quippe in sinu illuuies assiduò congeri, quę presso angulo p illius fistulã emanat: tũq; tumor subsidet, dũ noua illuuie denuò repleatur, quod plerisq; singulis horis obtingit.

His malis rhyas ferè succedit, quæ est carunculæ anguli maioris absumptio ἡ ῥυάς. vel imminutio, à qua & angulus latior euadit. Fit tamen & aliis ex causis, velut ab humoribus & medicamentis exedentibus. Rhyadi opponitur encanthis, quæ ipsius est carunculæ immodica eminentia. ἐγκανθίς.

Palpebrarũ vitia sũt scabies quæ psorophthalmia, & pruritus qui xerophthalmia nuncupatur: τὰ ψωριῶντα ἢ ψωρώδη βλέφαρα. illa scabies est ex humore calido & acri, cilia potissimum occupans: hæc pruritus est ex humore salso atq; nitroso, soletq; nostris sicca lippitudo nuncupari. ξηροφθαλμία.

Ectropion palpebræ est inuersio, qua pars eius interior rubra prominet. Oritur autem vel ob cicatricem vel ob subditæ carnis exuperantiam, qualis sæpe ex chymosi relinquitur.

Grando tuberculum est durum palpebræ ferè superiori innascens. Hordeolum tuberculum calidum in abscessum ferè desinens, quod è palpebræ margine κριθή. atq; è cilio prorumpit. Quinetiam ciliis atq; superciliis pilorum defluuium contingit, quod madarosis appellatur: & pilorũ inuersio & pediculorum prouentus, μαδάρωσις. φθειρίασις. omnia certè ex iis causis genita quæ & finitimos capillorum affectus edunt.

Aurium morbi & symptomata, horumq́; causæ & signa.

CAP. VI.

AVRIS phlegmone plerunque tentatur. Hęc parte intima inter crassiorem meningem & membranam quæ audiendi meatui pretenditur colligi solet. ἡ διὰ φλεγμονὴν γινομένη ὠταλγία. Gignitur ex acri tenuissimoq; sanguine, qui ab interioribus meningum venis eò irruens, tandem putrescit. Calore se prodit & dolore grauissimo, membranas quippe humoris acrimonia pungit & copia distendit atque diuellit. Hinc pulsans & vehementer lancinans dolor excruciat, qualis & per phlegmonas omnes quæ circum arterias & membranas accenduntur. Febricula oboritur suis comi-

tata symptomatis. Nullus tumor nullusque rubor foris conspicitur, nisi fortè geminato malo externa in consensum trahantur. Putris materia in pus sensim concoctione mutata abscessum inuehit, è quo rupta vel exesa vel rarefacta audiendi membrana pus foras per auris anfractum manat, magna doloris lenitione atque grauitatis leuatione. Quibus imbecillum est cerebrum & excrementis abundans, iis diu auris diffluit, manetq; interdum suppuratio admodum diuturna, qua vel pus album vel liquidior sanies excurrit. Fit tamen & interdum suppurationis aut sordium genus aliud citra inflammationem, ex magna cerebri impuritate ex multaq; colluuie eò sibi viam & exitum moliente.

πυορροοῦντα ὦτα.

Vlcus auris sordidum ex his sæpe causis excitatur, quoties vel pus vel humor influens summa pollet acrimonia. In vlcere verò humido nec tempestiuè resiccato caro excrescit, quæ auris ductum obturat & auditum peruertit. Obturant præterea tū sordes copiosę si vel concrescant vel obdurescant, tum calculi, tum alia quæcunq; imprudentibus in aurem incidunt. Diuturna autem sordis ac saniei suppressio, ac etiam impurum sordidumq; vlcus vermes progignit.

σκωληκιῶντα ὦτα.

ὠτωδυνία.

Iam verò dolor, tinnitus, auditusq; grauis, & omnia audiendi symptomata, ex iisdem sæpe causis procedunt. Dolor enim acerbissimus in phlegmone est, nec minus acerbus fit ex flatulento spiritu circum membranas coërcito: exitum quippe non reperiens, vehementer illas distendit diuellitq; ab osse. Discernitur autem quòd neque in hoc ardor neque grauitas, sed sola inest distentio cum tinnitu aut strepitu valido. At multò leuior dolor existit, quem frigidus crassusque humor intimæ auri impactus ciet. Hic etiam citra ardorem, citra grauitatem atque distentionem altè fixus est, causasque manifestas habet redundantis pituitæ superuacuæ. At certè sibilus, tinnitus, sonitus, strepitus omnisque deprauata auditio, ex motu & agitatione eorum nascitur quæ intimam aurem occupant. Hæc vt varia sunt & variè impelluntur, ita & varios sonitus edunt. Sibilus ex flatu tenui exiliter elabente: tinnitus ex illius cursu interrupto: sonitus ex crassiore pleniùs erumpente: strepitus ex impulsu valido: fluctuatio ex humoris iactatione. Horū verò nihil obauditur si causa interior quæcunq; ea sit, conquiescat. Quum vlcus ab inflammatione vel abscessu, multo pure manauit, nisi id probè coalescat, perpetuum sonitum aut strepitum relinquit. Nam licet flatus nullus præter naturam subsit, spiritus tamen per arterias impulsus impetu læsum auditum offendit. Quinetiam citra vllam auris offensionem obauditio, id est deprauata auditio, interdum capitis consensu accidit. Quæ huius est generis, non vt superior in solam aurem impingit, sed per omnes capitis arterias effundi percipitur. Talis ferè existit per summum febrium ardorem, necnon sine febre quum è subditis visceribus calida copiosaq; expiratio in caput effertur. Etenim tum hac tum flatuoso spiritu distentæ arteriæ vehementiùs pulsant, multumque calidi spiritus in cerebrum & aures effundunt: ab his verò audiendi sensus alioqui sanus, perturbata atque confusa obaudit: quemadmodum & oculus aliena multa cernit in ea suffusione quæ ventriculi consortio fit. Hac multos noui grauiter torqueri, atq; tum maximè quum impuris essent visceribus.

συριγμός. βομβός. ψόφος. ἦχος.

παράκουσις.

βαρυηκοΐα & κώφωσις.

Grauis porrò auditio atq; surditas sola magnitudine distant. Fiunt autem vel cerebro vel primo audiendi organo vel auris anfractu aut lęso aut impedito. Causa quæ cerebrum aut primum audiendi organum occupat, vel intemperies est simplex vel humoris vitium. Ex bile surditatem inferri prodidit Hippocrates. Quibus, inquit, deiectiones biliosæ exeunt, eæ surditate superueniente sistuntur: & quibus surditas adest, biliosorum deiectione finitur. A phlegmone præterea, ab abscessu & ab vlcere illam infligi superiora demonstrant. Ab humore quoque frigido, crasso & pituitoso penitus impacto & conquiescente crebrior eidē origo est. Hic enim omniū maximè sensus omnes eorumq; functiones consopire solet. Has verò non aliter quàm doloris causas, nec aliis oportet signis distinguere. Impedimenta auris appellantur quæcunq; illius anfractum obstruunt, pus, concretæ sordes, tuberculum carnosum, callus, scirrhus & quæcunq; incidētia tenacius inhærescunt. Grauis auditio atque surditas, quæ iam ab ipso ortu & à prima

δυσηκοΐα.

natali die contracta ſit, ab his minimè cauſis, ſed à conformationis vitio profici- πηρω- ſcitur, quo vel audiẽdi inſtrumentum deeſt, vel certè figuram vitioſam obtinet. Sic quidam ſenator ex coniuge ſana liberos omnes ſuſcepit ſurdos atque mutos, cuius rei cauſa in primis cæca & obſcura cenſetur.

At verò parotis inflammatio eſt in iiſcè potiſſimum glandibus erumpens, quæ παρωτίς. ponè aures & ad earum radices conſiſtunt. Hæc notas omnes phlegmones habet, tumorem, ruborem, calorem, pulſantemq́; dolorem, niſi (vt interdum fit) œdematis ſit particeps. Oritur ferè à capite, humoribus calidis eò confluentibus: aliàs ſine febre, aliàs in acuta febre, in qua præſertim caput vel delirio, vel dolore, vel grauitate torquebatur.

Narium morbi, ſymptomata, cauſæ & ſigna. Cap. VII.

Nares expurgando cerebro deſtinatæ, eorum quæ prælabuntur acrimonia ſæpe exulcerantur: deinde etiam ab ictu, à caſu, à vulnere, ab aliiſque cauſis euidentibus. Narium vlcus neq; dolore neque acrimonia conſpicuum, ac proinde diu ſæpe latet incomprehenſum, dum planè ſordeſcat exedatq́; oſſa tenella. At verò quum recens eſt hinc noſcitur, quòd ſanguinis nonnihil frequenter eructet, maximè quum attingitur aut irritatur: quodque nares hoc ſæpe madeant: atque ſi ſinitur, cruſtula ſicca eaq́; nigra obducitur, quæ emunctionis impetu nonnunquam procidit. Vetuſtius ac iam putridum vlcus ozæna appellatur; ἡ ὄζαινα. è quo cruſtula ſordidior atq; etiam graueolens mucus excidit. Laborans ipſe tum ſibi graueolet tum vicinis tetri ſpiritus contagione moleſtus eſt. Sæpe illic vlcera diuturna ſerpunt, quæ vel narium alas, vel earum interſtitium, vel alia eius loci tenella oſſa exeduntatq; putrefaciunt magna deformitate, exeſumq̃ue palatum ſæpe perforant: idq́; maximè ſi vel carcinomatis ſpeciem habent, vel è fœda lue venerea, quod creberrimum eſt, contracta ſunt.

Recentibus vlceribus neglectis caro plerunque excreſcit, quæ ſarcoma nuncupatur. τὸ ὑπερσάρκωμα. Ea quum longitudine ita excreuerit, vt iam è nare foras propendeat, ὁ πολύπους. aut in fauces relabatur, polypus eſt. Vtrunque vitium narem obſtruit, & ſpiritui viam intercludit, dum præſertim in latus affectum decumbitur, loquelam offendit & obſcurat. Atq; hęc ſymptomata grauedini quodammodo ſimilia, niſi quòd admodum diu permanent, nec errhinis tolluntur, quodque vlceris ſigna iamdiu anteceſſerunt.

Iam verò odoratus ſymptomata ſunt, fœtor aſſiduus, odorandi imminutio vel ὀσφρήσεως abolitio. Fœtor ex his duntaxat partibus eructatur, quæ circa nares & os ethmoides ſunt: nam quæ in ipſo olfaciendi ſenſu, vel prope hunc intra meningas putreſcunt, ſenſum ipſum haudquaquam feriunt, nec ea laborans, ſed quiuis aſſidens deprehendit. Vt enim quippiam odoratum feriat, neceſſe eſt ex eo vaporẽ quodam interuallo in eum ſenſum & in priores cerebri ventriculos efferri. Odoratus quoq; perit aut imminuitur impedito narium ethmoidisq́; oſſis meatu, quo ſpiritus ac odor duci ſolet. Idq; vel ſarcomate, vel polypo, vel phlegmone, vel grauedine. At ſi horum nulla ſigna comparent, offenſionis cauſa, vel ad priores cerebri ventriculos, vel ad eas propagines in quibus eſt odorandi ſenſus referri debet: in his vel intemperies, vel humorum copia, vel corruptela, ſenſum eiúsve ſpiritus contaminat. Circum eas ſedes abſceſſus interdum fiunt nulla febre, minimo dolore, è quibus ruptis animaduerti pus ſyncerum per nares affatim profluere perinde atq; è purulentis auribus, idq; nullo incommodo valetudinis. Sed & in quodam milite qui teſtimis erat naribus ex fœdiore quadam eluuie diutius cohibita, vermes duo villoſi inſtar digiti illic geniti inuentiq́; ſunt, qui tandem in furorem illum adegerunt, febréq; non admodum manifeſta de medio ſuſtulerunt die circiter vigeſimo.

Grauedo autem frigida pituitoſaque eſt deſtillatio in os ethmoides eiusque ἡ κόρυζα. membranas incidens, è partibus quæ circum cerebrum aut è ventriculis eius effuſa. Ea caput ingraueſcit, reſpiratio difficilior euadit, nec niſi hiante ore anima duci poteſt, vox non vt antè ſonora; nonnihil liquoris profluit è nare, principio

tenuis, deinde craffiufculi. Fit interdum etiam grauedo fuperiore multo grauior à pituita, quæ vel falfugine vel aliorum humorum permiftione calida & acris euaferit: ea nares non folùm tumefacit, fed etiam ardore fummo exulcerat.

αἱμοῤῥαγία. E naribus porrò fanguis erumpit, aperta, rupta vel exefa vena eò definente. Eam quidem aperit fanguinis tenuitas vel exuperantia: rumpit vulnus, contufio ex ictu aut ex violenta quauis euidente caufa: exedit fanguinis vel cuiufuis humoris acrimonia. Venæ in nares, non ex intimis cerebri, fed ex oris palatiq; fedibus excurrunt, fatis quidem detectæ ac patulæ, vt quafi emiffarium fint fuperuacui fanguinis expellendi: quemadmodum & hæmorrhoides, & quæ in vteri ceruicem pertinent. Ex his fiquidem omnibus, aliàs naturæ beneficio, aliàs præter naturam fanguis emanat.

Faciei orisq; vitia, & horum caufæ. CAP. VIII.

CVTIS quæ faciei obtenditur, quoniam fubiectæ carnis portio quædam eft ficcior, vitia contrahit cæteris partibus infueta. Eiufmodi in primis funt ardentes puftulæ, quæ tum in nafo tum in reliqua facie magna fœditate extuberant. Caufa eft tenuis biliofusq; fanguis immodicè auctus, aut confueta eius vacuatio fuppreffa: tum quippe in eas fedes irrumpit impetumque facit. Accedit etiam cutis rara atque tenella, quæ eo humore fub epidermide coercito promptè imbuitur. Huius quoq; ordinis eft rubor faciei vniuerfus præter modum fine puftulis efflorefcens: qui fi perpetuus eft atq; conftans, feruidiore fanguine cutis imbuta eft: fin ex interuallis recurrit, folus vapor eò fublatus in caufa eft, aut tenuis humor nondum impactus. Huc etiam pertinent citrinus, liuidus, albicans aut aliter fœdatus color, & cutis fcabrities: quales icterus, leucophlegmatias, omneque cachexiæ genus proferre folet: omnes quippe ex humorum vitio, ex corporis ac vifcerum impuritate ducunt originem, vt pofthac plenius differetur. At

ἴονθοι. ὁ φακός. τὰ ὑπώπια. varus, tumor eft durus & exiguus ex frigido craffoque humore quafi in callum concretus. Lentigo fubnigra aut verè fulua faciei macula eft, lentem magnitudine coloreque referens. Suggillata, nigritiæ quædam funt ex contufione ictuque vehementi derelictæ, quemadmodum & vibices. Eiufmodi deformitatum ingens eft numerus, quæ quoniam corporis functionibus haudquaquam obfunt, non inter morbos, fed quòd omnino præter naturam fint, inter fymptomata recenferi debent.

κυνικὸς σπασμός. Cynicus fpafmus oris eft diftentio feu conuulfio, quæ id omnino peruertitur. Confpicuum quidem malum fi graue eft atque confummatum, leue autem non nifi quum loquendum ridendumve eft, detegitur: tum fiquidem oris labra nolenti contorquentur. Similem deformitatem inurit labrorum paralyfis, hoc tamen difcrimine, quòd fi paralyfis eft, labrum in fanam partem contorquetur, fi fpafmus, in affectam. Quæ horum efficientes fint caufæ, ex iis quæ fupra de paralyfi atque conuulfione prodita funt intelligitur. Huc pertinent & labrorum fiffuræ, quæ ventriculi vifcerumque conftitutioni prauæ fuccedunt.

Dentes variè affici folent: modò enim aut exertiaut longiores prominent,

αἱμωδιᾶν. μελαίνονται οἱ ὀδόντες. modò atteruntur aut mandendo aut externarum caufarum vi. Stupefcunt frigidioris humoris influxu, & acerborum crudorumq; fructuum efu. Nigrefcunt & fœdo lentore obducuntur detergendi incuria, dulcium & calidorum vfu, expirationem cruditatis & crapulæ, humorum vitio propter vifcerum maximeq; lienis impuritatem à quartana relictam, atq; hydrargyri illitu. Vacillant mobilesq; fiunt

σείονται. χαυνοῦνται. externa vi concuffi, & quum eorum radix multo humore madet laxiorque fit alueolus. Dolore conflictantur grauiffimo, idque ferè ob deftillationem aliàs tenuem aliàs frigidam, quæ vel in maxillæ membranam, vel in dentium neruum, vel etiam in corpus decumbit. Ruit autem deftillatio è capitis vertice per tempora in maxillam aut fuperiorem aut inferiorē: & fi quis dens exefus eft in quem iam via pateat, in eum maximè fluxio infilit. Tenuis porrò an frigida deftillatio fit ex fuprà commemoratis fignis internofcendum: & quòd frigidæ malarum tumor

tumor ſæpe comes eſt, tenuis raro: huiuſq; dolor acerbior, illius verò mitior. Crebra ſæpeq; recurrens deſtillatio dentes excauat, exedit, putrefacitq;, ac nonnunquam ab alueolis exturbat.

Gingiuæ interdum prætermodum luxuriant & excreſcunt, adeò vt dentes propè integant, iis potiſſimũ quibus molles & ſpongioſę ſunt, & qui locis aquoſis humidioribuſq; vt nautæ degunt. Flacceſcunt & exeduntur humoris acrioris & ſalſi adhæſu, & vicuſculis dentium radices detegentibus. οὖλα πλαδαρά.

Eædem phlegmone manifeſta tentantur parulide appellata ad dentium radicem intrò foraſve adeo prominente, vt etiam vicinæ partes diſtendantur, rubeant, caleant ac doleant. In ſuperiorem maxillam ea procumbere ſolet ex oculorum cantho maiore: in inferiorem verò per tempora è venis eò deſinentibus. Abſceſſus hinc ſequitur, cuius pus non ad faciei cutem, ſed ad dentium radices exili velamento tectas erumpit. Vlcus ſi malè curatum eſt, caruncula extat & prominet epulis nuncupata. φλεγμονή. ἡ ἐπουλίς.

Maxilla autem inferior & conuulſione & paralyſi interdum tenetur, crebriùs verò deſtillatione, quæ in eius articulum ad auriculæ radicem influens, immobilem eam plerunq; reddit, loci quidem dolore & tumore duro atq; conſpicuo. Ea ferè externarum more deriuatur è vertice capitis.

Aphthæ porrò vlcera ſunt non admodum caua in quamuis partem oris ſerpentia, in palatum, in gingiuas, in linguæ latera in eiuſque radicem. Hæ infantibus familiares, ſed adultis quoque illas efficit halitus calidior è iecore & ex bilis feruore per œſophagum, aut etiam per cæca ſpiracula exurgens: illas etiam interdum gignit pituita falſa profluens è capite. In febribus quidem hæ frequentes, nonnunquam & ſine febre graues, quales ſæpe menſibus ſuppreſſis obſeruantur. Eas autem hic prætermitto, quas venerea lues & hydrargyri perunctio ſolet excitare. αἱ ἄφθαι. eius cura lib: m 145 vide method. medendi 256. 257.

Linguæ fauciumq́; morbi, ſymptomata & cauſæ.

CAP. IX.

IN ea oris parte molli & laxa quæ ſub lingua eſt, & cui ea incubat, atque quaſi vinculo alligatur, tumor colligitur batrachus appellatus, qui interdum phlegmones, ſæpius œdematis mollis & laxi ſpeciem exhibet, è quo aperto mucus profluit oui candido perſimilis. Lingua verò tota interdum ſtupore vel paralyſi tenetur, iis neruis prorſus impeditis qui à ſeptima cerebri coniugatione propè ſpinalis medullæ initium deriuantur. Interdum altera duntaxat eius pars dimidia, dextra ſiniſtráve reſoluitur citra vllam guſtus offenſionem. Quum tota prehenditur, grauis apoplexiæ metus impendet: quanquam non raro animaduerti diuturnam linguæ paralyſim nulla conſequuta apoplexia. Ex conſummata paralyſi omnes obmuteſcunt: ab ortu quoque nonnulli muti permanent, idque naturæ conformantis vitio. Viſus eſt etiam cui leuiore ex cauſa biduum triduúmve loquela adimeretur, moxque repentè & inopinatò redderetur, & qui ſæpius ex interuallis & circuitibus modò loqueretur, modò muteſceret integrè ſano corpore. ὁ βάτραχος.

Blæſi atque balbi ſermonem non articulatè explicant aut linguæ breuitate, aut craſſitie nimia, aut alio naturali vitio conformationis: nonnunquam & affluentis humoris copia modò ex humidiore cerebro, modò ex ebrietate: nonnunquam immodica ſiccitate. οἱ τραυλοί, ψελλοὶ & ἰσχνόφωνοι.

Guſtus autem perit aut imminuitur neruis mollioribus, qui à tertia cerebri coniugatione exeunt perfrigeratis aut quadamtenus obſtructis, aut certè ea cerebri parte affecta vnde illi originem habent. Deprauatus verò guſtus qui abſurdi alienique ſaporis perceptio eſt, accidit quũ vel linguæ corpus, vel quæ ipſum veſtit membrana vitioſo atque tetro humore imbuitur, qui vel ſolus, vel liquore eorum quæ bibuntur eduntúrve dilutus, in linguæ corpus mollemq; neruos penetrat, ſuiſque vitiis eos perfundit: tumque vel falſus, vel amarus, vel acidus, vel aliter abſurdus ſapor guſtu percipitur, tanquam à cibo potúve eſſet in-

ductus. Is autem humor atq; vapor ſępe ex inferis ſedibus elatus, œſophagum linguamq; proluit: nonnunquam & è cerebro defluit.

Tonſillæ ſæpe tument imbutæ deſtillatione frigida: ac tum quidem ſub maxilla tumor tactu viſuque intus animaduertitur, hicq; ceu fruſtulum quoddam faucibus inhæreſcens mole ſua premit, obſtatque ne cibus, potus & ſaliua facilè vorentur: idque ſine ſiti ſine ardore. Sed & interdum inflammatio tõſillas exercet, quæ partis nomen etiam ſortitur. Hæc tumoris notas præ ſe fert, præterea verò dolorem, ruborem, ardorem atque ſitim. Concocta materia interior cuticula facilè diſrumpitur, abſceſſuque facto pus in os & in fauces emanat. Hinc vlcus ſequitur ſordidum & quo graueolens fit expiratio. Oritur eiuſmodi vlcus frequenter citra phlegmonem ex humore ſalſo vel acri, qui molles, humidas, calidaſque tonſillas prorſus exedit: nonnunquam & ex contagionis labe incipienti lui venereæ familiare eſt.

Sed & columella è palati extremo propendens plerumque moleſta eſt. Laxior enim longiorque euadens, in fauces & œſophagi caput illabitur, titillatione moleſta, qua qui afficitur, hanc perpetuò vorare fruſtra contendit, metuitq; ne eius impetu ſtranguletur. Hoc vitii naſcitur quum ea humore multo ſuperne defluente madet atque perfunditur. Quinetiam columella ſeu gurgulio interdum (at certè rarò) inflammatur tumetque cum rubore & ardore. At tum in fauces illapſus maiore tædio quàm relaxatus ſuffocationis metum concitat. Quum per inflammationem illius pars ima craſſa, ſumma verò tenuis & nigricans apparet, σταφυλή, inquit Hippocrates, id eſt vua, nominari ſolet. Siquidem figurâ, colore atq; magnitudine eſt vuæ acino perſimilis.

At verò angina affectus eſt fauces, id eſt ſummas gulæ gutturiſque partes, per quas tum cibi potuſque tum ſpiritus introitus eſt, præcludens. In hac ſpiratio fit difficilis, deglutire vix licet, ac proinde potus reſilit in nares, dolor acerbus fauces occupat. Atque hæc quidem omnis anginæ communia ſunt ſigna. Singulis autem eius differentiis alia peculiaria exiſtunt. Etenim angina alia vera, alia notha eſt: veræ & legitimæ quatuor ſunt differentiæ. Vna quam omnium periculoſiſſimam cenſuit Hippocrates, vbi neque in faucibus, neque in ceruice quicquã apparet. Huius quippe inflammatio penitus abſtruſa, grauiora infligit ſymptomata, non ſine metu præſentis ſtrangulatus. Hac ſæpe vidimus ſublatũ ægrotum horis octodecim, conſtante mente integriſq; ſenſibus. Altera eſt quum interiores laryngis fauciumq; muſculi manifeſta phlegmone tentantur. Hæc æquè ac ſuperior ſymptomatis ſæua eſt, ſed minore tamen fit periculo, quòd manifeſto ſe proferat tumore, qui & remedia promptè admittit, & in os expurgari poteſt. Tertia fauces interiores vnà cum ceruice occupat, in qua foris tumor atque rubor eſt conſpicuus, cum calore & dolore. Symptomata huic nihilo ſunt quàm cæteris leuiora, ſed tamen ſpes ſalutis melior, quòd inflammatio foras proſiliens euocari digeriq; poſſit. De hac ſcripſit Hippocrates, Ab angina habito ſi tumor fiat in collo, bonum: foras enim morbus profertur. Quarta omnium leuiſſima atq; etiam tutiſſima cenſetur, quæ non interiores fauces, ſed ſolam ceruicem eiuſq; muſculos prehendit, quorum tamen tumore interiores etiam laryngis muſculi comprimuntur, introituſque omnis coarctatur. Omnium cauſa eſt fluxio bilioſa aut ſanguinea, quæ è venarum iugularium ramis eò pertinentibus in has ſedes influens vel eryſipelas vel phlegmonem parit. Euidentes verò cauſæ variæ, frigus potiùs quàm æſtus, ictus, oſſa piſcium imprudenter vorata, per media pariſthmia traiecta, frigidæ potus, temulentia atq; quæuis repletio nimia. Pręter communia anginarum ſigna memorata, adſunt præterea in his tumor, robur, calor atque febris, quæ omnis veræ anginæ comes eſt aſſidua. Angina verò quæ notha nuncupatur, febris eſt expers. Hæc autem fit quum pituitoſa deſtillatio in fauces ceruiciſque muſculos decumbit: ac tum fortaſſe tumor ineſt, ſed ſine rubore, ardore & febre: quocirca inter acutos morbos habenda non eſt. Huic finitima eſt ea anginæ ſpecies, quo nullo quidem fit proprio faucium affectu, ſed quum ceruicis vertebræ intrò luxatæ, fauces ac gulæ gutturiſque introitus premunt

munt & arctiùs coanguſtant. Noſcitur hinc quòd ſignorum, quæ in aliis prodita ſunt, nullum apparet, quodq́; ceruix ponè excauatur, ægreq́; & cum dolore inflectitur: caſus quoque aut ictus anteceſſit: vel humor præter naturam vertebrarum vincula laxauit, vel eas ſua copia de propria ſeſe diſiecit.

Pulmonum morbi, ſymptomata, cauſæ & ſigna.

CAP. X.

PVLMONVM quidem appellatione omnia etiam quæ in eis ſunt vaſa, ipſamque aſperam arteriam notamus. Affectus autem qui eò incidunt numerãtur intemperies ſimplex, obſtructio, peripneumonia, vomica ſeu abſceſſus & tabes. In ipſa verò thoracis capacitate, humoris collectio, & ſuppuratio. Simplex intemperies maximéq́; frigida, deinde etiã ſicca gutturis arteriam exaſperans, tuſſim excitat ſiccam, qua nihil humoris expuitur, reſpirationem raram facit, & ad calidi aëris potuſq́; deſiderium ſtimulat. Calidior verò intemperies frigidum tum aërem tum potum expoſtulat, & reſpirationem crebram efficit: quæ validior futura erit intemperies, dolorem inferet. Atque hæc quidem omnia de intemperie inæquali audienda ſunt. Nam quę iam ęqualis euaſit, quum veluti aſcititia quædam natura ſit, nullo penitus dolore cruciat.

Flatus in pulmone præter naturam coarctatur quidem, ſed admodum rarò: tum autem ambientes partes diſtendit, & ſi agitetur, dolore afficit, ac interdum violenter erumpere deprehenditur.

Obſtructio autem frequens eſt magniq́ue momenti. Ea tuſſim inuehit, & oppreſſionem, & ſpirandi difficultatem, quæ tantò grauior eſt, quanto & ipſa obſtructio maior. Huius cauſæ variæ, humorum copia, lentor atque craſſities, grando, lapis & crudum tuberculum, de quibus vt præcipuis affectorum pulmonum cauſis ſigillatim tradendum. Humorum copia in ſolam membranam guttur ſuccingentem deſtillatione profluens eamq́; imbuens, vocem obſcurat ac raucitatem infert. Hanc etiam gutturis ſeu arteriæ aſperitas nimia parit, ſiue à fumo, ſiue à clamore, ſiue ſit à frigore cõtracta. At ſi deſtillatio in gutturis cauum ductumq́; incidit, tuſſiculam cum quodam irritantis acrimoniæ ſenſu: ſin in pectus ac in pulmones, veram tuſſim ex imo pectore erumpentẽ mouit. Hæc enim fit quum natura vehementi ſpiritus efflatione eiuſque erumpentis impetu, nititur quicquid acrimonia aut obſtructione moleſtum eſt, excutere: quemadmodum & quum inter bibendum edendúmve, quippiam in guttur illabitur. Verumenimuerò quod in pulmones deſtillat, ſi admodum tenue eſt, tuſſiendo difficilè reiicitur: nam occurrentis ſpiritus vehementia repulſum atque ſubleuatum mox diſrumpitur delabiturq́; in pulmones. Sed multò quoque difficiliùs expellitur ac extruditur, quod nimis craſſum lentumque eſt: nec enim abſtergi nec dimoueri, nec ſurſum efferri ſpiritus vi facilè poteſt. Quum recens eſt atq́; etiamnũ ruit deſtillatio, eius acrimonia guttur ardet ac corraditur, frequenſq́ue tuſſicula fatigat, qua nihil aut tenue quiddam effertur: quum verò ea conſiſtit hæſitque pulmonibus, rarior eſt tuſſis, quæ ſine gutturis ardore craſſius quiddam ex imo ducit pectore. Quum porrò pauca leuiſq́; eſt deſtillatio, leuia quoque comitantur ſymptomata: quum verò magna grauiſq́; impetu ruit, præfocans quædam ſpirandi difficultas angit, crebra, celeris & magna eſt reſpiratio, ſed qua paucus aër attrahitur, ſenſus quidam grauitatis percipitur ad pectus & ad ſpinam protenſæ, quo loco pulmones membranis figuntur & hærent. Calidus autem an frigidus humor ſit qui deſtillat, ex acrimonia, ex ſiti atque ex iis perſpiciendum quæ de deſtillationum ſignis tradita ſunt. Porrò autem humor craſſus & lentus pulmonem eiúsve arteriam occupãs, arida tuſſi vehementiſſimè exercet, qua vix quicquam extunditur: ſpiritum difficilem reddit: inter ſpirandum ſtertorem quendam aut ſibilum elidit, quòd pulmonum bronchiis pertinaciter ſit impactus, & vias coarctet per quas ſpiritus euadit: deſtillationis notæ anteceſſerunt vel à cerebro vel à vicinis ſedibus.

Hic humor quum non totus expuitur, reliquum bronchiis aut pulmonum

cauis in quæ subiit firmiùs inhęrescens quàm vt euelli possit, tẽpore magis magisque crassescit atq; siccescit, dum vi caloris in vitream aut etiam in gypseã pituitam abeat. Quumque destillationibus multis circuitu redeuntibus, ex vnaquaq; nõnihil crassæ huius & gypseę pituitę relictum fuerit, sensim magna eius copia in pulmonum fistulis atq; cauernis cumulata, verum tandem fit asthma, cui opportuni esse solent, qui destillatione atque tussi frequenter tentantur, maximè verò senes & qui angustis sunt pulmonibus. Ab asthmate fit orthopnœa, qua difficiliùs nec nisi recta ceruice spiritus ducitur, qualiter & eos spirare dixi quos angina vehementer premit.

ἡ ὀρθόπνοια.

Malo ingrauescente, lentus humor in grandinem concrescit, atque hęc tandem in veros calculos, quibus interdum dissectos pulmones confertos deprehendimus, aliosque in his præduros ac solidos, alios veteris casei constantia, incipientes alios gypseæ pituitæ duritie: omnes quidem propria cysti obductos. Sed etiam non ita pridem vir occurrit, qui quoties exercitatione incalescit, concitata tussi calculos è pulmonibus edit præduros, eosque excreat modò hordei modò pisi magnitudine. Bona tamen is valetudine fruitur, præterquã quòd paulò difficiliùs respirat, & in medio thorace grauitatis cuiusdam pondus percipit. Atque hæc quidem aliis sine dyspnœa, alijs cũ suspiriosa orthopnœa obtingunt, qua qui conflictantur vehementi angustia pressi propè suffocantur, altoq; & suspirioso spiritu multum & frigidum aërem ducere contendunt, quo plurimo cor ad refrigerium indiget. Omnes ita affectos verè asthmaticos, id est anhelatores & suspiriosos appellamus, qui ieiuni & in quiete & sereno cœlo faciliùs spirare solent: at quoties causa & materia intus condita frigido humidóve cœlo, aut etiam multa crapula humescens & quasi tumens diffunditur, noua dyspnœa quasi accessione conflictantur. Multoq; magis si fortè recens quædam destillatio in arterias veteri malo iam impeditas ingruit. Sed & sæpe fit vt grauiore & repentino vtriusque causæ impetu æger promptè iuguletur, eaque destillatio ab euentu catarrhus præfocans appellatur. Galenus neque à destillatione, neque à peripneumonia, neq; à pulmonum tuberculo, neque à suppuratione quenquam repentè strãgulari posse existimauit, sed à sola angina, in qua neq; in faucibus neq; in ceruice quicquam apparet. At verò quibus iam diu & multum pulmones infarcti erant, vt in veteri asthmate, multam repentinamq; destillationem plerosq; iugulasse testamur.

κατάῤῥους πνιγώδης.

Crudum tuberculum pulmonum arteriis adnatum easque obstruens, iisdem atque asthma vrget symptomatis: discernitur tamen quod pedetentim increuerit nulla præcurrẽte destillationis nota, quodq; difficilis respiratio insit citra stertorem. Omnis tamen vetus & contumax ex quacunq; causa sit obstructio, inspiratione magna detegitur: per hanc enim sub pectore offendiculum percipitur, quod protinus tussim etiamsi diu sopita fuerit proritat. Si iam tuberculum aut alia quæuis obstruens causa tam altè penetret, vt non asperis, sed læuibus pulmonum arteriis cordi vicinis inhærescat, nõ modò difficilis respiratio, verumetiam pulsus omnino varius & inæqualis atque intermittens, vel etiam intercisus existet: ac tum cordis palpitatio & animi quædam defectio accedet oppresso iã corde. Atque hæ omnes quidem sunt obstructorum pulmonum causæ. At tum hi tum eorum arteriæ angustiores fiunt vel à natura, vt iis qui iam ab ipsa conformatione depressum obtinent pectus arctumque sub hoc spatium: & qui vel natura vel pleniore victu & ociosa vita obesiores euaserũt. De quibus Hippocrates, Qui natura admodum crassi sunt, breuiore vita fruuntur quàm qui graciles. Vtriusq; ductus omnes corporis præangusti insunt & exiles, in hisque spiritus paucus leui occasione opprimitur, estque vel citra humoris influxũ extinctioni maximè obnoxius.

ὠμὸν φῦμα.

Peripneumonia pulmonum est inflammatio, aliàs quidem phlegmones, aliàs erysipelatis specie. Magna spiritus difficultas vrget, malæ præter modum quasi inflammatæ rubent, oculi intumescunt. Atque si phlegmone est, sputum, inquit Hippocrates, cruentum citatur, nisi admodũ crudus sit morbus, præcordiorum

ἡ περιπνευμονία.

rum totiusq; pectoris angustia premit, grauitas summa sternum dorsumque contrahit, sed tamen febris acuta nō admodum vrit. In erysipelate verò tussis flauum sputum trahit non multo permistum cruore, pectoris angustia grauitatisque sensus minor, at febris flagrantiore incendio extorret. Vtraque autem modò per se oritur, modò anginæ vel pleuritidi succedit, dum è faucibus aut è latere humor repentè fertur in pulmones. De hac scripsit Hippocrates, A morbo laterali inflammatio pulmonis, malum. In vehementi enim pleuritide si sine causa lateris dolor soluitur, repentè aut plurimū mitescit, plerumq; in pulmones transitus fit, ac tum increscente tussi ortaq; suffocatione maiore peripneumonia nascitur cum sputo etiam cruento, à qua pauci admodum liberantur. Quæ non alium morbum subsequitur, sed ex sese primam duxit originem, fit quidem ex tenui biliosoque sanguine è dextro cordis sinu per venam arterialem in pulmones vehementius & abundantius excusso, qui non modò pulmonis venas & arterias, verum etiam totum ipsius corpus præter modum implens atq; distendens, coarctatur ac putrescit & pulmonis inflammationem accendit, non eam quidem aliarum more collectam, sed toto viscere effusam. Rara autem admodum est vera peripneumonia. Hanc Hippocrates tradit violentia potissimum fieri: pisciumq; vt mugilum & anguillarum esu, qui pingue habent hominis naturę infestissimum, atque carnis deuoratione nimia & aquæ mutatione. At verò tenuis & acris multaque destillatio è cerebro confertim in pulmones illapsa, interdum ardore præter naturam incenditur, æstum ac febrem inferens: ac pleriq; eam affectionem peripneumoniæ nomine designant, in qua & tussi & spirandi difficultate & lenta febre sensim conficitur æger sine vlcere, sine expuitione cruenta. Hæc si peripneumonia dicetur, ab exquisita profectò plurimùm tum causa tum symptomatum magnitudine dissidebit.

ἀπόστημα ἐν πνεύμονι.

Vomica pulmonis est abscessus exiguus, & puris in pulmonis quadam parte collectio, quod membranula propriaque cysti arctè adeò concluditur, vix vt quicquam de se tetrum in cor expiret. Hęc frequens est in tabidis, sed & plerumque sine tabe fit, quum sanguinis ex aperta, rupta, aut exesa vena in paruam quandam pulmonis regionem secedens, illic putrescit sensimque mutatur in pus, ac per summa siccescens sibi cystim efformat. Latens profectò & in primis abditum vitium, sæpe nec laboranti nec medico notum, quo laborans ipse nec consueta munia intermittit, nec se morbo teneri putat, causamque interitus sui nesciens intus gerit sub pectore. Sic affecti subliuido ferè sunt faciei colore, eisque lingua lentore quodam est oppleta maximè quum longè à cibo absunt: & corporis agitatione aut potu cibóve calidiore vrina facilè tingitur & pulsus citatur, citra tamen vllam spirandi difficultatem. Interdum verò post cōcitatiorem corporis motum, pillulæ paruæ & globuli instar pisi exigui redduntur è pulmone membranula conclusi, qui contriti digitis pus reddunt fœtidissimum, quale è cauo putrique & corroso dente interdum expurgatur. Adolescens quidam à paulò vehementiore exercitatione, quum acerba tussi nullo puncto temporis intermisso torqueretur, vomicam integram columbini oui magnitudine excreauit, in qua aperta pus exquisitè album & æquale deprehensum est: cruenta excreatio interdum biduum perstitit magna febre magnaque corporis perturbatione. At nihilominus seruatus is est atq; sanitati restitutus. Non pauci inopinatò è viuis horæ quadrante erepti sunt, in quibus dissectis non alia mortis causa comparuit, quàm repentina vomicæ disruptio in pulmonibus, è qua pus in cordis arcem penetrauerat ipsius vim extinguens atque obruens. Quumq; ex his duo medici essent percelebres, attamen nec febre, nec inappetentia, nec alio vllo symptomate impendentem sibi diem vitæ supremum præsenserunt. Id mihi quidē persæpe eius loci memoriam refricauit, quo inquit Hippocrates, Quibus suppuratio in corpore abdita non innotescit, ea propter crassitudinem vel puris vel loci delitescit. Etenim haud rarò efficit obuoluentis membranæ densitas, vt nihil terū à pure in cor vitæ fontē inspiretur. Omnibus tamē sic affectis multo tempore antequam vomica rumperetur, cruenta excreatio processit è pulmonibus, eaque

cum tussi: adfuitq; spiritus grauis ac fœtidus, corporis grauitas, pectoris leuis oppressio & spiritus difficultas, quibus tabes rarò comes. Sed hęc quidem signa aliorum quoq; affectuum communia sunt.

ἡ φθόη.

Tabes autem pulmonis est exulceratio, qua sensim corpus vniuersum liquescit. Hac incipiente frequens tussis molesta est, qua cruentum aliquid sine sensu doloris extunditur: hoc interdum subsistit, tussique sordidum quiddam editur, deinde purulentum, tum febricula leuis adoritur, cuius nulla fit intermissio: quæ tandem hectica facta, mox à cibo aliarum more inualescit. Vlcere magis magisque serpente & sordescente pus excreatur, fitque quod dixit Hippocrates, A sanguinis sputo puris sputum. Hoc quum syncerum est, aquæ iniectum minimè alterius ritu innatat, sed (si purum est) in imum descendit subsidetque. At nihilominus quoties vel labore, vel tussis impetu, vel excandescentia vlcus puris lentore obductum refricatur, cruenta excreatio redit. Confirmato ac iam inueterascente vitio putris pulmonis portio interdum exit, & sputum carbonibus iniectum aut etiam per se graueolet; sæpe id etiam halitus contagione imprudentes labefactat: capilli defluunt, idque alimenti penuria: toto corpore exarefacto & inualescente febre vngues in manibus curuantur, malæ liuescunt tetro vapore eò sublato, costarum extrema siccitate sursum conuelluntur, dum tādem corpus omne consumptum contabefiat, calorq; natiuus exhausto pabulo intereat. Magna inter scriptores controuersia est, possitne quis citra cruentam excreationem tabe resolui. Nonnulli post solam screationem humoris liquidi & subflaui leui febricula correpti tabescere cœperunt, ac multo pòst tempore cruoris exiguum quiddam cum pure reiecerunt. Sed non paucos etiam animaduerti tabe sensim sublatos, in quibus nihil omnino cruoris toto morbi decursu comparuit. Atque horum quidem ratio mox proferetur. Tabis causa duplex: vna quidem pulmonis vitiosa constitutio, altera humor exedens. Vitiosam constitutionem appello nō intemperiem, sed mollem, tenellam ac corruptioni paratam pulmonum substantiam, de qua alibi fusè disserui. Sic plerique iam ab ipso ortu & à parentibus latente pulmonum vitio tenentur, quo tandem omnes contabescunt, etiamsi nulla aut certè minima destillatio è cerebro aut aliunde procumbat. Qui tabida stirpe sati sunt, quasi hæreditario iure omnes necessariò tabe marcescunt: hocque malum sæpe vidimus in omnes eiusdem familiæ ordine grassari. Et qui natura pectus angustum atque depressum obtinent, hi sunt in tabem procliuiores, horumq; natura, vt inquit Hippocrates, ad phthisim vergit. Non hinc certè quòd pulmones angusti sint, (hoc enim duntaxat in asthma deduceret) sed quòd ii ferè languidi adeò sint & imbecilli, vt tempore sensimque flaccescant ac sponte corrumpantur. Ac proinde qui ab ortu vitiosos nacti sunt pulmones, alii à cruenta screatione, alii citra hanc tabidi decesserunt. Causa tabis altera acris est & excedens è capite destillatio: aut humor acer è corde in pulmones eiectus, qualis maximè autumno cumulatur, aut pus in thoracis capacitate conclusū, de quo statuit Hippocrates, Empyos, id est purulentos qui intra dies quadraginta screatu non purgantur, in tabem transire. Hæ igitur causæ valentissimos quosq; pulmones sensim & sine sensu doloris exulcerant: quibus etiam accedunt quæcunq; id cæca proprietate vt lepus marinus præstare possunt.

ἡ φθίσις.

qui in tabem propensiores

τὸ ἐμπύημα.

οἱ ἔμπυοι.

αἵματος ἀναγωγή.

Iam verò pulmonum vena, casu, labore, clamoribúsve rupta: aut æstu, balneis, vini potu alimentísve calidis & multis, vel etiam suppressorum mensium (quod interdum fit) eò confluentium multitudine reserata, magnam sæpe sanguinis copiam excreatione profudit, quam nulla tabes est insequuta: ac ita affectos plerosque vidi diu postea vitam nullo incommodo exegisse. Non enim simplici venę ruptione (modò reliqua pulmonis substantia integra sit) quisquam cōtabescat. Aut si qua illinc tabes insequitur, id sanè fit quòd sanguis ab vlcere in pulmonum substantiam dimanet, inflammatusq; ac demum putrescens eam labefactet. Id postremò de omni affectu internoscendum, in vtro pulmone consistat. Si alter duntaxat obstructione vel peripneumonia, vel vomica, vel vlcere tētatur, inspiratione magna atq; etiam tussi grauitas aut offendiculū est in affecto latere,

latere, è quo & nonnunquam ſputum corradi ac educi percipitur. In affectum latus decumbenti ſpiratio difficilior tuſſisque crebrior euadit: contraque accidit quàm in vera pleuritide, & in iecoris aut lienis inflammatione & in nephritide: ſub his enim tolerabilior, laborante verò pulmone moleſtior eſt in latus affectum decubitus. Quum porrò his morbis lateris dolor comes accedit, isque interior fixus & permanens, affectum pulmonem membranæ coſtas ſuccingenti iam adhæreſcere ſuſpicio eſt. Id autem fit interuentu pituitæ aut ſaniei cuiuſdam lentæ, quæ è læſo pulmone dimanans eum contagione lateri agglutinat, ac demũ putreſcens latus pulmonemque labefactat.

Thoracis morbi & ſymptomata. CAP. XI.

ἡ πλευρῖτις.

PLEVRITIS phlegmone eſt eius membranæ quæ coſtis ſubtenditur. Latus varii dolores exercent, qui tum ſitu tum materia diſtant. Situ quidem quòd alius cauſam habeat inter coſtas & membranam quæ intus illa ſuccingit: alius in muſculis meſopleuriis: alius in muſculis qui extrinſecus coſtis incubant. Poſtremus hic dolor non vtique exquiſita ſed notha pleuritis eſt: qui verò vel in muſculis meſopleuriis, vel inter hos & membranam ſuccingentem, vel in vtramque ſedem incidit, ex ſitu vera & exquiſita pleuritis eſt. Materia quoque dolores hi diſtant, quòd alius à phlegmone, alius à deſtillatione, alius à flatu ſuſcitetur. Fit autem phlegmone rarò ex craſſo, ſæpius ex tenui bilioſoq; ſanguine qui ex vena caua cordi aſſidente in eam quæ azygos nuncupatur, ac dein in tenues coſtarum venas impetu quodam incurrit, ex quibus apertis aut diruptis exilit, inciditque aut in muſculos meſopleurios, aut inter coſtas & ſuccingenté membranã, illicq; collectus phlegmonem veramq; pleuritin parit. Quum verò ſanguis in externos thoracis muſculos effuſus fuerit, idque per ramum qui à vena caua mox vt è thorace in alam emerſit delabitur propagaturq; in partes thoracis externas, ex materia quidem veram, at ex ſitu notham pleuritin facit. Quanquam auté hæ phlegmonæ ſitu diſtant, magna tamen ſocietate connexæ ſunt: ac ſæpe interioris in externã, aut contrà tranſitus eſt: quòd vt in anatome docui, interiorũ venarũ extrema foras emergant, & externarum ora intrò ſubeant. Cauſa porrò quæ ſanguinis fluxionem impetumque mouet, aut illius immoderata eſt copia, aut tenuitas aut efferueſcentia & exagitatio ab æſtu, à balneis, ab exercitatione, ab excandeſcentia, ab ictu, à ſubita refrigeratione, aut à potione frigida, quæ concalfactum agitatumque ſanguinem variè depellit ac diſiicit. Ad has cauſas accedit lateris imbecillitas, qua fluxio nõ quidem allicitur, ſed promptiùs excipitur. Dolor autem pleuriticus non perpetuò vniuſmodi eſt, ſed vt ſanguis inciderit varius & ſitu & loci amplitudine, ſic & dolor ſæpe vehementia variat: nam à tenui bilioſoque ſanguine qui phlegmonem eryſipelatodem gignit atrocior; à puro aut pituitoſo mitior. Ab his enim aut ſimplex phlegmone fit, aut quæ œdematodes nuncupatur. Lateris dolor è deſtillatione contractus externas etiã partes occupat, oriturq; humore frigido è ſummo capite per ceruicem in ſcapulas & omoplatas, tandemq; in lateris externos muſculos modò priores, modò poſteriores illapſo. Hic tametſi nequaquã pleuritis eſt, perſeuerans tamen veram interdum pleuritim quæ etiam ſputũ cruentũ emolitur accerſit, ſeu quòd ſenſim altiùs penetrans tandé ſe in meſopleurios & ſuccingenté membranam inſinuet, ſeu quòd illius dolor nouã fluxioné eò proritet è venis. A flatu lateris dolor etiámnum fit admodũ vehemens, quoties is inter membranas aut externas aut interiores ſeſe infert, easq; diſtendit diuellitq; à vicinarum partium adhæſu. Adhæc hiſce membranis viſcerũ pondere & grauitate deorſum retractis ſæpe diuturni inſunt dolores, quos vt iecoris vitio & mole fieri traditum eſt, ita & lienis occaſione diu protrahi animaduertimus. Neque prætereundum eſt ex ictu aut caſu ſæpe laterum dolores relinqui diuturnos atque contumaces, multoque magis ſi vel coſtarum luxatio, vel fractura ſit inſequuta. Hæc generà iam ſignis diſcernéda ſunt. Lateris dolor quocunque pertineat ſpiritum intercipit; nec liberè & magnum ſpirare ſinit, quòd latus atq; thorax ad reſpirationé conferat motuq; irritetur. Diſtant

Lateris dolor à ſanguine.

Irritans cauſa quæ & occaſio & prophaſis appellatur.

A deſtillatione.

A flatu.

Lateris dolor per ſympathiam frequens veraq; pleuritim mentiens, qui vel fluore alui ſpontino purgationéve vel ſudoribus ſoluitur.

tamen quòd dolor à flatu ferè vagus eft, nec diu eadem fede perfiftit, fed calorè & fomentis mitefcit atque etiam fæpius difcutitur: ortus quoque eft à frigore, aut ab aliis caufis flatulentis, hifq; euidentibus. Dolor ex deftillatione prægref-fam habet & manifeftam caufam: in ceruice vel fcapula primùm afflixit, deinde in latus delapfus eft, in quo preffu contractuq; exacerbatur, fomentis non tollitur. Atque horum dolorum nulla febris comes eft, nifi aliunde fortaffis accerfita. Iam verò externæ atque etiam verę pleuritidis hæ communes notæ funt, febris affidua, refpiratio difficilis, frequens atque parua: dolor pungens atque diftendens: tuffis initio ficca quæ nihil prorfus emolitur. At multùm inter fe diftant, quandoquidem externę dolor tactu preffuq; excandefcit: moleftus eft in latus ægrum decubitus, in fanum facilis: pulfus quidem frequens & inęqualis, fed neque tenfus neque durus. Interioris & verę pleuritidis febris affidua acutior eft, quòd affectæ fedi magna infit vicinitas cũ corde: fpiratio difficilior, frequentior & minor: dolor pungens atq; diftendens, qui fi membrana coftas fuccingens parte fuperiore inflāmatur, ad iugulum, fin inferiore ad hypochondriū pertingit: neque lateris tactu neque preffu ingrauefcit, eftq; in ægrum latus decubitus quàm in fanum facilior: materia fiquidem inter coftas & membranam fuccingentem collecta aduerfo decubitu propendens, membranā magis diftendit atq; diuellit, vnde dolor, dyfpnœa, atq; tuffis acerbior. Pulfus frequens & inæqualis, durus eft atq; denfus, idq; magis quū membrana fuccingēs, quàm quum foli mufculi mefopleurii inflammantur. Tuffis interdum initio ficca, fed mox ferè humida, cuius deinde fputum coloratum exiftit. Primùm enim liquidū & album reiicitur, quum è folo pulmone pituita, nondū autem ex affecto latere quicquam excidit: deinde flauum, quum fanies quædam tenuis illabitur: poftea rubrum ac verè cruentū, quum iam patentiore via fanguis purus emanat: hinc purulentum infequitur maturata phlegmone. Hæc autem omnia ex affecto latere per fuccingentem membranam vel pertufam, vel exefam, vel quouis modo rariorem factam excidunt effunduntúrq; in thoracis capacitatem. Etenim dū expirando thorax deprimitur, ac multò magis dum in tuffi vehemēter comprimitur, humorem qui in capacitate eft cogit reiicitq; in afperas pulmonum arterias: in quas facilè recipitur, quòd earum ora cartilaginea & femper patentia defināt in extremum pulmonis tenuiffima membrana obducti. Ex his fenfim in maiores fubeunt, dum tandem frequente tuffi in eam quæ gutturis eft arteriam, ac tandem foras exigantur. Hęc thoracis vitia funt, quorum hoc loco meminiffe oportuit. Nam vulnera, contufiones, vlcera, abfceffus, eryfipelata & quæcunq; foras erumpentia vel dolorem inferunt, vel refpirationem interpellant, feipfis confpicua funt & ad aliam contemplationem pertinent.

Exquifita pleuritidis figna pathognomonica & comitātia.

Diaphragmatis vitia non alia fymptomata infligunt, quàm quæ interiora thoracis obfidere diximus, atque iifdem ferè fignis præterquam doloris fitu fe produnt. Tumores duros diaphragmatis radici infixos nonnunquam deprehendi, qui fenfim tabe laborantes confumpferunt, citra vllam delirii fpeciem.

τὸ ἐμπύημα.

Suppuratio eft puris in thoracis capacitatem collectio, in cuius illuuie pulmo totus immergitur. Eaq; autem confluxit vel ex angina, vel ex peripneumonia, vel quod frequentiùs contingit, ex pleuritide. His enim tuffi non benè expurgatis abfceffus exoritur, è quo tandem rupto pus fæpe vniuerfum in thoracis capacitatem influit: eoq; etiam diu poftea è fordido vlcere ftillat, dum tandem ingens ac penè fuffocans copia cumuletur. Interdum ex abfceffu pus furfum in os irrumpit expuiturq;, ac tum fuppurationis periculo liberat. Eft quidem fuppuratio omnis, puris tum confectio, tum collectio, quacumq; parte fit corporis: at propriè ea eft quæ vel thoracis vel abdominis fpacio fit. In alia verò quauis corporis parte, fi maiufcula eft, abfceffus: fin minor, vomica nuncupetur. His autē notis fuppuratio deprehenditur. Ex prægreffa angina, aut ex peripneumonia, aut ex pleuritide vehementi nihil penè laborans expuit. Pulmonis grauitas, aut faucium aut lateris dolor, fimulq; febris vehemētia fubitò remiffa eft: nouū grauitatis fenfum in imo thoracis ad diaphragma furrectus æger percipit; decumbens verò aut in alterutrum

Empyematis figna.

alterutrum latus ſe conuoluens, transfluere quiddam & fluctuare: tuſſis valida perſeuerat, ſed ſicca & qua nihil aut minimum reiicitur: febricula perpetua, languida, inordinata ac verè hectica: perſeuerans enim ſuppuratio phthiſim acceſſit. Quoniam autem thoracis capacitas diſſepto (quod mediaſtinum appellant) media dirimitur, neque dextri lateris cum ſiniſtro vlla ſocietas eſt, contingit quidem vt aliàs ſuppuratio alterutrum duntaxat latus, aliàs vtrumq; occupet, quod magna eſt obſeruatione dignum. Ab angina & à peripneumonia ſuppuratio in vtrumque ferè capacitatis latus influit: à pleuritide in alterutrum duntaxat, in id quippe quod dolore vexatum eſt. Latus porrò in quo vnum ſuppuratio reconditur, hinc noſces quòd & grauius & calidius exiſtit. Decumbens æger in latus ſanum onus ſentit pectori incumbere, quod & anguſtia vehementer premit & tuſſim exaſperat. In latus ægrum decubitus hæc omnia mitigat, pure nimirum in coſtas recumbente.

Suppurationi affine interdum malum eſt, in quo magna thoracis capacitas ſeroſo, pituitoſo, eoque tenui humore ſcatet, qui aut è cerebro per aſperam arteriam & pulmones tenuitate ſua affatim irruens, aut è reliquo corpore, aut etiam ex abdominis capacitate (quod ſæpe in hydropicis animaduerſum eſt) cæcis ductibus redundans eò penetrauit. Tum ſuppurationis ſigna atq; ſymptomata inſunt, niſi quòd neq; febris affligit, neque ſuppurationis efficientes cauſę pręceſſerunt. Ea proinde affectio, nō ſuppuratio, ſed ſuppurationi finitima eſt. Hactenus morbos omnes attigi, qui pulmones, thoracem, omnesq; reſpirationis partes infeſtare ſolent. Iam verò præcipua eorum ſymptomata perſequamur.

Spiritalium partium ſymptomata, quibus maximè laborantes vindicari expetunt, hæc numerantur: vocis læſio, dyſpnœa, tuſſis & ſputum cruentum. Vocis inſtrumenta ſunt, guttur, larynx, muſculi & nerui eò inſerti: quemadmodum loquelæ organa ſunt, lingua, labra, dentes, palatum, gurgulio atque nares. Itaque affectis aut muſculis qui laryngem claudunt aperiúntve: aut neruis recurrentibus, qui è ſexta ſunt coniugatione: aut cerebri parte à qua hi prodeunt offenſa, vel animal obmuteſcit, vel obſcuram vocē, vel exilem edit. Rauceſcit verò quum gutturis ſuccingens interior membrana humore multo, vt per graues deſtillationes madeſcit, & quum ingenti clamore exaſperatur. Vicinarum quoque partium affectiones vt gulæ, œſophagi, ceruicis & luxatæ ſpinæ officiunt voci. Præterea verò & quicunque affectus reſpirationi obſunt, quòd citra reſpirationem vox liberè elidi non poſſit. *Thoracis ſymptomata.*

Difficilis ſpiratio multiplex: magna qua plurimus ſpiritus trahitur, hæc ingentem calorem ſine obſtructione ſubeſſe denunciat vel in corde vt per febres: vel in pulmone vt in peripneumonia: eadem ſimul frequens eſt, & ſpiritus calidus ac feruens ab ore & naribus efflatur. Magna aliter reſpiratio qua thorax & ſcapulæ plurimùm attolluntur, meatuum anguſtiam oſtendit vel ab angina, vel à multa deſtillatione pulmonis arterias opplente, vel à tuberculo duro pulmonis, vel à ſuppuratione. Parua & frequens reſpiratio aut imbecillitatis virium eſt index, aut doloris atque impedimenti, quod vel pulmonibus inſidet, vt in peripneumonia, vel thoraci, vt in pleuritide, vel diaphragmati, vt quum ventriculi, iecoris aut lienis mole premitur, vel muſculis abdominis qui omnes reſpirationi ſubſeruiunt.

Tuſſis expiratio eſt valida, qua quicquid ſpirandi inſtrumentis moleſtum eſt excutere natura contendit. Inſtrumenta autē ea ſunt, fauces, aſpera arteria, pulmones interioraque thoracis. His interdum moleſti ſunt humores præter naturam illapſi, qui ferè humidam tuſſim excitāt: interdum & alii affectus, vt refrigeratio, exulceratio, tuberculum, quorum materia expelli minimè poteſt, fitque ab his arida tuſſis. Quánam autem in parte hęreat affectus, tuſſiendi ratio ac modus oſtendet. E palato & è faucibus quicquid infeſtum eſt ſcreatu eruitur: ex arteria verò tuſſicula, illicq; titillatio ac ſæpe proritans ardor percipitur: è pulmonibus valida tuſſi. Quæ porrò tuſſis quibuſdam interuallis, vt bis térve anno affligit, ex irruente deſtillatione proficiſcitur: quæ verò continenter nullaque aut

minima intermiſſione fatigat, aut vitioſam pulmonum affectionem, aut obſtructionem veterem, aut aliam ſtabilem intus cauſam habet.

Succedit his malis cruenta expuitio, per quam è locis admodum variis ſanguis exit, quos tamen peculiaribus notis internoſcere licet. Qui enim expuitur ſanguis, ſi è gula aut è ventriculo eſt, vomitione: ſi è gingiuis, lingua & palato, expuitione ſimplici: ſi è faucibus & gurgulione, ſcreatu: ſi ex gutture, tuſſicula: ſi ex pulmone & thorace, tuſſi reiicitur. Et qui tuſſi, ſi tenuis, floridus ac ſpumoſus, atque ſine ſenſu doloris effertur, ex pulmone eſt: ſin verò craſſus, grumoſus ac nigricans, ſimulque pars quædam thoracis dolitet, è thorace. Per omnes autem expuitiones cruentas etiam atque etiam animaduertendum, num ſanguis nuper fluxerit è naribus: illinc ſiquidem ſæpe in fauces relabitur, interdũ in pulmones aut in ventriculum, ſed qui poſtea grumoſus euadat atque concreſcat.

Cordis affectus. Cap. XII.

Cor morbi omne genus obſidet, maximè verò ſimplex intemperies, phlegmone, eryſipelas, omniſque præter naturam tumor, vlcus quoque ac vulnus: ſed hæc ſanè rariùs. Crebriùs autem atque propriè venenatus humor, qui tota ſubſtantia eſt infenſus vitali robori. Intemperies omnis vires diſſoluit, corpuſque languidum reddit, quòd ſub hac vitalis calor ac ſpiritus laboret, cuius affectus & offenſa in omne corpus redundat. Calidæ intemperiei ſigna ſunt, pulſus frequens & velox ac interdum magnus: ſimilis quoque reſpiratio, febris plerumque comes & exſpiratio calida. Frigidæ intemperiei cõtraria adſunt omnia. Humidæ pulſus plenus eſt, mollis & languidus. Siccæ exilis, tenſus ac durus. Cordis autem intemperies quæ iam multum increuerit, manifeſtè partibus quoque ſimilaribus inuritur, quę principi conſentientes ſupra modum incaleſcunt vel inareſcunt, vel frigeſcunt, vel multo humore madent, dum pedetentim mors obrepat. Reliquos cordis affectus incipientes quidem noſſe difficillimũ, inualeſcentes verò facilè, qui & antequam conſpicui ſint, ſyncopas magnas frequenteſque inferunt, quibus ferè repentina mors comes aſſiſtit, ſicque quod ab Hippocrate literis proditum eſt, Qui ſæpe & vehementer ſine cauſa manifeſta deficiunt, ij derepentè moriuntur. Vulnera cordi inflicta, quæ non altè in ventriculos penetrant, non protinus interimunt: & in quodam qui ſenſim contabeſcens & liqueſcens de medio tandem ſublatus eſt, tria vlcera in corde reperi non parum caua & ſordida, multo antè iam tempore contracta.

Quæ hinc præcipuè naſcuntur ſymptomata ſunt, ſyncope & cordis palpitatio. Syncope præceps eſt virium lapſus. In hac pulſus aut nullus eſt, aut extremè rarus & obſcurus, corporis ſumma frigent, tempora, ceruix & thorax frigido ſudore madent, facies pallet, totumque corpus quaſi eneruatũ iacet, mens omniſque ſenſus deficit. Syncopen autem inferunt cordis affectus omnes, præter ſimplicem intemperiem, ſæua animi pathemata, vt timor grauis, voluptas maxima, interdum & mœſtitia fortis. Dolor atrox, labor, inedia, vacuatio immodica & quæcunque calorem natiuum ſpirituſque diſſoluunt atque diripiunt: cuiuſmodi cauſi ſunt, febres magnæ & ardentes & malignæ quæuis. Omnis verò quæ in os ventriculi (quod eximii ſenſus eſt & cordi vicinum in primiſque conſentiens) inciderit grauis offenſa, in eam ſyncopen coniicit quam ſtomachicam vocitant. Idem præſtat & inflammatio, & eryſipelas, & à bile compũctio, & venenatus humor ſiue illic inhæreſcit, ſiue in crure vel in bubone, vel in vtero, vel in inteſtinis, vel in quouis viſcere concluſus tetrum de ſe vaporem in os ipſum ventriculi aut in cor eructat exhalatque.

Cordis palpitatio immoderata eſt concuſſio vehementi diaſtole atque ſyſtole moleſta. Huius tãta vis eſt vt ſæpe ſit animaduerſa thoracis vicinas coſtas effregiſſe. Sæpe & eas quæ ſupra mammam ſunt de propria ſede depuliſſe: ſæpe etiam arteriam foras dilataſſe in aneuryſma contracti pugni magnitudine, in quo & tactu & viſu conſpicua erat pulſatio. Ita quidem affecto corde arteriæ omnes vehementiùs pulſant ac interdum dilatantur, præcipue verò, quæ ſupra iugulum

ſunt,

ſunt. Nonnunquam ac præſertim in quiete intermittit hoc ſymptoma, ſed vehementer exaſperatur immodica exercitatione, æſtu, balneis, venere, crapula, meraciore vino & excandeſcentia. Huius cauſam omnem veteres vel in ſanguinis exuperantiam retulerunt, vel in humorem copioſiorē pericardio infixū. Cæterùm in iis quos modò exempli gratia recenſui, palpitationem peperit retorrida bilis, quæ aliàs ſponte vacuari conſueuerat, in arterias effuſa. Hanc in duobus qui à valida pilæ exercitatione repentina morte ſublati ſunt, illic deprehendimus in tophi nigri ſpeciem concreuiſſe. In cæteris verò cauſam animaduertimus bilem eſſe peraſſatam, interdum in præcordiis, ſæpius in liene congeſtā. Quamobrem in hoc ſymptoma plurimùm propenſi ſunt qui hypochondriaca melancholia laborāt, & quibus lien bilis atræ copia turgeſcit. In his etiam circa lienem & pancreas conſpicua & moleſta percipitur arteriæ palpitatio: ex eoq; loco per arterias quibus multis lien perfuſus eſt, teter aterque vapor promptè in cor vicinum ſubit, cuius vi & malignitate irritatū, vehementiori pulſatione nititur quod noxium eſt excutere: haud ſecus atque cerebrum in epilepſia. Ne quam autem confuſionis obſcuritatem pariat longior ac malè diſtincta rerum productio, partium quæ ſupra diaphragma ſunt morbos hoc libro concludam, reliquos qui ſub diaphragmate conſiſtunt, in proximum relaturus.

De partium morbis & ſymptomatis, libri quinti

F I N I S.

DE PARTIVM QVÆ SVB DIAPHRAGMATE SVNT MORBIS, LIBER VI.

OEſophagi & oris ventriculi affectus, cauſæ & ſigna.

C A P. I.

OEsophagvs cibi potuſque via rarò morbis tentatur, quòd in eo nihil quod perlabitur diutius moretur aut tardet. At interdum vel intemperies, vel tumor aliquis prͤeter naturam obſtruens, iſque modò frigidus, modò inflammationis particeps, nonnunquam & vlcus malè afficit. His omnibus deuorandi actio præpeditur, ſed quodam diſcrimine. Quum ſimplex eſt intemperies, eſculenta potulentaque tardè delabuntur, toto œſophago æquabiliter affecto ſine vllo anguſtiæ dolorisve ſenſu: quod iis etiā commune eſt qui nauſea faſtidioq; cibi vix deuorare queunt. Verùm ſi ſcirrhus aliúsve præter naturā tumor durus ac frigidus œſophagi viam intercludat, ſiue is in œſophago, ſiue in ceruice extuberet, difficilis quoq; ac tardus tranſitus eſt, ſed cum partis cuiuſdam anguſtia. Quum verò phlegmone inhæreſcit, præter vorandi tarditatē & loci anguſtiā, dolor quoq; lancinans excruciat, cum calore, ſiti magna & febre. Hinc tempore pus vel ſcreatu vel vomitione exit. Vlcus tandem his accedit, à quo dolor in affecta parte acerbior euadit, qui mirum in modum exacuitur, ſi vel acre, vel ſalſum, vel acidum, vel acerbum quippiam voretur. Omnis porrò œſophagi dolor in dorſi ſpinam incumbit, in quam gula quoque reclinat & adhæreſcit.

Similibus quoque affectibus os ventriculi tentatur, quos & iiſdem licet notis deprehendere: præterea verò & mentis alienatione ob eos neruos quos è ſexta cerebri coniugatione ſuſcipit. Mulierem vidi grauidam, cui tuberculo duro eoque ingenti ita os ventriculi obturabatur, vt quicquid indebatur attacto ventriculi ore mox remearet atque redderetur. Sic aſtantium omnium iudicio nihil

cibi potúsve bimeſtri tempore vel cônatu maximo ea vorauit. Tandem morbo, deſipientia febreque confecta deceſſit edito partu, quem vitæ ſuperſtitem reliquit.

Ventriculi morbi, cauſæ & ſigna. CAP. II.

τῆς κοιλίας σπλάγχνου πάθη.

IN ventriculi morbis numerantur intemperies tum ſimplex tum quæ humoris particeps eſt: inflammatio hunc raro exercet, rariùs abſceſſus, aliquando tamen vlcus. Quum intemperies calidior eſt, ſitis eſt diuturna, quæ expleri nequit: cibi potuſque frigidi appetentia eiuſque facilis concoctio: frigidis tum ſumptis, tum admotis ventriculus iuuatur recreaturque: meraco vino & quouis potu ciboque calido offenditur ac plurimùm exæſtuat editque ructus nidoroſos. Quòd ſi humor prætereà calidus bilioſuſque redundat, his inſuper notis accedit nauſea, oris amaror, cibi faſtidium, & roſionis cuiuſdam ſenſus. Frigidam ventriculi intemperiem teſtantur, ſitis nulla, cibi potuſque calidi deſiderium, tarda concoctio; frigidis tum ſumptis tum admotis offenſio, horror, perfrigeratio, & ructus acidus. Atque ſi humor craſſus frigiduſq; qualis pituitoſus inhæreſcit, grauitatis cuiuſdam ſenſus ventriculum premit, ſine ipſius demorſu, ſine oris amarore, adhæc nauſea, languor atque diſſolutio. Humidum ventriculum delectat ac firmiorem reddit cibi ſolidioris ſicciq́ue vſus: at immoderati potus humidioriſque cibi copia hunc ita obtundit, vt quaſi diſſolutus langueſcat: atque ſi pariter humor aquoſus multus innatat; aut ventriculi tunicis impactus eſt, ſaliua multa in os exurgit, quæ frequentem expuitionem ſine tuſſi promouet. Ventriculi ſiccitatem comitatur potus humidioriſq; cibi appetentia vſuſq; facilis ac iucundus, ſolidioris ſiccioriſque cibi tædium difficiliſq; concoctio, ſed nulla eroſio, nulla grauitas, nulla denique nauſea aut vomitio.

πτυαλισμός.

Inflammatio autem quæ in ventriculi ſubſtantiam inuadit, originem habet à ſanguine per venas quibus alitur è portis iecoris deriuatas, immoderatiùs inter illius membranas effuſo. Ingens ex partium diuulſione dolor excitatur atque tumor, atque is contactu maximè interdum & viſu conſpicuus. Hic putreſcente ſanguine vehementer lancinat, quòd pars affecta eximio ſenſu prædita ſit: febris ardentiſſima, magna corporis iactatio & inquietudo, ſitis inexpleta: aſſidua ingeſtorum aut vomitio aut deiectio, niſi quum fortè eius oſculum aut pylorus obſidetur, his quippe coarctatis nihil elabitur: animi frequens exolutio: vigiliæ & plerumque deliria. Huic plurimùm affinis eſt inflammatio quæ vel ſummum iecoris lobum quo ventriculus obtegitur, vel incumbentem illi abdominis regionem occupat. Tumor enim prominens & circumſcriptus cum dolore in ventriculi ſitu ineſt, & febris & ſitis & reliquarum notarum plurimæ: vt proinde vel experientiſſimos medicos interdum fallat. Diſtinguitur ſola ſymptomatum vehementia & pernicie: quandoquidem in ventriculum omnium ſæuiſſima incidunt.

Ad phlegmonem, abſceſſum atq; vlcus diarrhœa conſequitur, ventriculi quoque affectus.

Abſceſſus ſi fortè inſequitur, non foras quemadmodum qui in abdomine eſt, ſed vel in ipſum abdominis ſpacium, vel in ventriculi cauum pus eructat, aut vomitu aut deiectione conſpicuum.

Vlcus ſiue ex abſceſſu derelictum eſt, ſiue ex aſſumpto cauſtico aut ſeptico medicamento, ſiue ex humore qui ſimili facultate polleat eò ſe infigente, prorſus exitiale cenſetur: quemadmodum & omnis corruptio & labes quæ illi ex toxico aut ex venenata potione inuritur. Dolor quidem plerumque ſubeſt, interdum tamen & ſine dolore malum clanculum ſerpit. Alui deiectio aut vomitio fatigat, quum præſertim ex aliena qualitate inducitur. Febris lenta eaque aſſidua laborantem conficit, cum pulſu crebro ac frequenti: appetentia, concoctio omniſque ventriculi functio languet, corpus malè alitur ſenſimq; liqueſcit, dum tandem inſito calore pabuloq; deficiente vita priuetur. Atque ij quidem ventriculi morbi ſunt.

Ventri-

Ventriculi symptomata, horumque causæ. CAP. III.

OS in primis ventriculi multa symptomata exercent. Horum alia fiunt quatenus eximio id sensu preditum principibus partibus cordi ac cerebro magna affinitate coniungitur. Illis enim consensu quodam sua etiam vitia impartit, & variis ea modis lacessit: cor quidem animi defectione, syncope, dolore quem cardialgiā dixerunt: cerebrum sopore, veterno, catalepsi, incubo, morbo comitiali, melancholia, delirio, quorum omnium rationes atq; causæ suprà satis explicatæ sunt. Alia verò huic vt appetentiæ sedi symptomata ingruunt, qualia sunt diminuta atq; deiecta appetentia, bulimos, appetentia canina, pica, malacia, sitis.

Imminuitur aut omnino prosternitur appetētia, cibiq; fastidiū adest, quū corpus vniuersum multo luxuriat alimento, nec huius quicquā partes cæteræ sugunt è ventriculo. Hic enim vtili multo humore perfusus aliūm respuit. Idem quoque obtingit quum os ventriculi pingui adipe, aut per morbos humore lento aut aliter vitioso obtunditur. Sæpe quidem fit vt quum cibi fastidium est, gustus nihilominus (vt qui in lingua consistat) integer permaneat & rectè diiudicet. *ἀνορεξία ἢ ἀποσιτία.*

Bulimos autem id est vehemens fames magnam consequitur inanitionem, & alimenti penuriam ex inediis: quandoquidem exhausto pabulo pars ventriculi summa exquisitè sentiens efflagitat quod est sibi necessarium. Est enim fames ex penuriæ sensu orta cibi appetentia. Canina quoq; vocata appetētia modò ab eisdem fit causis, modò ab humore frigido & acido, osculo ventris impacto: qui adstrictione alimenta in ventriculi fundum compellens, famem accersit. *βούλιμος.* *κυνώδης ὄρεξις.*

Pica verò & malacia quibus vitiosi alieniq; cibi, vt terra, caro cruda, carbones, fructus acidi & acerbi expetuntur, grauidas sæpe mulieres infestant, nōnunquam & viros. Tanta malaciæ vis est vt vir quidam nobilis edendæ calcis viuæ desiderio iamdiu pressus, illam tandem pugni magnitudine vorauerit, sitq; omnino recreatus nulla ventriculi, nulla viscerum offensione. Fit autem quoties oris ventriculi tunicæ vitioso quodam humore vel excremento oblitæ sunt, cuius longa consuetudine similia etiam vitiosa expetuntur: quanquam quum ingēs & morbosum iam omnino vitium inest, contrariorum appetitus viget. *κίττα ἢ μαλακία.*

Sitis demum est frigidi humidiq; potus appetentia. Hæc nulla prorsus est, quū os ventriculi humore dulci, frigido multoq; perfunditur: immoderata quum id ipsum quasi humore prorsus exhaustum inaruit, idq; vel potus penuria vel magna corporis dissolutione ab æstu & balneis: aut quum illius tunicæ vel humore salso vel calido & acri imbutæ sunt, vt ex salsorum ciborum & condimentorum esu, ex meracioris vini potu, maximeq; per febres ardentes. *σφοδρὸν δίψος.*

Ventriculus porrò vt cibi promptuarium est & primæ coctionis officina, aliis rursum symptomatis premitur, quæ hæc ferè sunt: cruditas, bradypepsia, vitiata concoctio, ructus, rugitus, inflatio, singultus, nausea, vomitio tum simplex tum cruenta, cholera, dolor: Cruditas coctionis est priuatio, bradypepsia tarda difficilisq; concoctio. Harum causæ sola vi & magnitudine distant. Eæ autem sunt intemperies omnis, modò simplex modò ex humorum vitio: tumor præter naturam, omneq; morbi genus quod ventriculi concoctionem necessariò peruertit. Sæpe etiam iecoris, lienis aut mesenterii vitia vel integrè sani ventriculi concoctionem sympathia quadam & affectus communicatione præpediunt. Sic hepaticis & quibus calidum iecur multa bile scatet, ventriculus contactu imbecillior, non tamen (quod multi prædicant) continuo frigidior euadit: quòd non omnis illius imbecillitas ex intemperie frigida procedat. Sic & melancholicis & hypochondriacis & quibuscunq; venter inferior abscessu aut graui humorum vitio laborat, ventriculus malè cōcoquit si vitiosa illa qualitate lacessitur. Cruditatis effectrices etiam causæ sunt cibi potusq; exuperantia; quā natiuus calor moderari nequit: aut praua illorū qualitas quæ nec superari nec mitigari potest: aut intempestiuus illorum vsus, quum vel potus vel cibus nouus ingeritur priore nondum confecto: aut somnus breuior, aut immoderatæ vigiliæ, aut balneæ, aut exercitationes mox à cibo, quæ huius descensum accelerant. Cibum verò corrumpit *ἡ ἀπεψία.* *ἡ δυσπεψία.* *ἡ διαφθορά.*

aut aliena ipſius qualitas, aut vitioſi humoris permiſtio, aut vtendi ordo præpoſterus, vt quum perſica mala, fraga, aliáq; fructus horarii, cotoneis malis aliiſq; ſolidioribus cibis poſteriùs eduntur.

ἡ ἐρυγὴ καὶ ἐμπνευμάτωσις.

Ructus flatuſq; vel ſurſum erumpens vel intus cum rugitu ſtrepitúve concluſus, omnis deniq; ventriculi flatulenta diſtentio, cruditatis ſoboles eſt, atque iiſdem ex cauſis originem habet, maximè verò ex cibo flatulento & ex immoderato fluctuanteque potu: præſertim quum bilis flaua vel atra ventriculo ſubſternitur, vt in hypochondriaca melancholia: tunc enim liquidi flatulentiq; cibi pars maxima concoctione caloriſq; vi faceſſit in flatum. Quænam autem tum flatus tum cruditatis cauſa præcipuè ſubſit, ex iis notis intelligitur quæ ventriculi demonſtrant affectus.

ὁ κλυδών.

ὁ λυγμός.

Singultus conuulſiuus eſt ventriculi motus, quo quæ in proprium corpus impacta ſunt excutere conatur. Sæpius autem ex interuallis vt & tuſſis repetit, dum quod moleſtum eſt extundat. Hunc perinde atque conuulſionem vel ab inanitione vel à repletione fieri cenſuit Hippocrates. Ab inanitione quidem vt ab immoderato ſanguinis effluuio, & ab immodica purgatione. A repletione vt pueris & iis qui crapulæ addicti ſunt: vt etiam quum vel piper voratum eſt, vel bilis vel aliud quiduis acre & mordax in tunicas ventriculi ſeſe penitus infixit: id quippe ventriculus interdum ſingultu, interdum & ſternutamento, quod plerunque à ſingultu liberat, diſiicere contendit. Hæ ſingultus cauſæ tradi ſolent, præter quas tamen & aliæ grauiores exiſtunt. Etenim ſæpe vapor malignus in os ventris effuſus deteriorem quàm quiuis humor acer & mordax ſingultum inflixit, qualem ſæpiſſimè comperimus malignis & peſtilentibus febribus atq; etiam iecoris inflammationi ſuperuenire, & maximè quū ſpes in anguſto poſita eſt, & cor morbi malignitate obruitur. Sed & quæ extrinſecus os ventriculi premunt, ſingultum ingenerant. Quidam tres continuos menſes ſingultu vexatus nullis conſuetis remediis antè potuit expediri, quàm coſtæ extremum, quòd tum primùm deprehenſum eſt contorqueri, altiuſq; in ventriculum nullo ſenſu doloris infigi, blandè ac molliter erectum ſit. Confeſtim namq; ſingultus affligere deſiit: qui tamen repetebat quoties coſtam denuò incuruefcere contigiſſet. In aliis dein non paucis eandem ſæpe ſingultus cauſam agnoui.

ἡ ναυτία.

ὁ ἔμετος.

Nauſea inane eſt vomendi deſiderium, quo nihil eiicitur: ſæpe tamen ſponte nulloq; conatu aqua pellucida profluit ab ore. Vomitio autem eſt eorum quæ in ventriculi ſunt ſpatio ſurſum facta reiectio. Hæc enim quæ in capacitate ventriculi hærent, ſingultus verò quæ illius tunicis penitus inſederūt expurgat. Similis eſt eademq; horum ſymptomatum cauſa, ſed in nauſea leuior, in vomitione grauior. Ea ſanè eſt multiplex, vna ventriculi imbecillitas tantaq; diſſolutio, vt neq; cibum amplexari neque continere poſſit. Noſcitur hæc inde quòd cibus purior nullo humore vitioſo permiſtus redditur. Imbecillitas porrò vel ab intemperie præſertimque humida proficiſcitur, quæ & diſſolutionem prænuntiat: vel à lubrico & in pingui læuore quo omnia qualia ſumpta ſunt remeant: vel ab aliena qualitate, qualis præſertim eſt venenata ac peſtilens, qua afflati ferè aſſiduò vomunt. Altera nauſeæ vomitioniſq; cauſa eſt res quæuis præter naturam laceſſans ventriculum ac irritans. Id autem efficit modò copia, vt copioſior ingeſtus cibus naturæ grauis, modò acrimonia vt bilis, modò lentor vt pituita, modò aliena & externa qualitas, vt corruptus putreſcenſq; cibus. Hęc etiam cauſarum vitia nōnunquam in vētriculo gignuntur, vt quum crudior cibus permanens in pituitam faceſſit, aut quum exuſtus vertitur in bilem, aut quum in externam alienamque ſubſtantiam corrumpitur. Nonnunquam vitium ex aliis ſedibus eò confluit, è iecore, liene, meſenterio & inteſtinis, cerebro & vniuerſo denique corpore per iecoris venas. Iam verò quis humor vomitionem proritet, etiam ſi nondum is erumpat, multis tamen ex notis dignoſci poteſt. Ex ructu atque ex eius ſapore, qui aut acidus aut nidoris æmulus, aut amarus, aut acer eſt: dein ex doloris proprietate, qui nunc pungēs nunc grauans eſt, idq; quodam vel caloris vel frigoris ſenſu: poſtremò ex eorum quæ vomuntur qualitate atque ſubſtantia, maximè quidem quum

quum noxius illis humor permiſcetur: nam irritatis interdum ventriculũ cogit: quecibos vomere, nec tamen dimouetur ipſe, ſed inconcuſſus ſubſiſtit ac intus remanet. An autem humor vomitionis cauſa in ventriculo genitus ſit, an aliunde influxerit, diſcernitur quòd in vẽtriculo genitus iamdudum eum afficit atq; torquet, & in victus ratione aut ordine peccatum aliquid recens eſt. Qui verò è iecore, aut è liene, aut aliunde confluxit, ſigna exhibet affectæ eius partis quę veluti ſeminarium & origo mali fuerit.

Sanguis quoq; interdum vomitione redditur, ſed impetu longè diuerſo quàm in tuſſi, atque ſanè copia maiore, quanquam viſus eſt tuſſi affatim reiectus pelues implere, vena ampliore derepẽte rupta. Qui vomitione redit, vel cibo, vel potui, vel pituitæ permiſtus exiſtit ac ferè concretus in grumos, non tenuis ac rubicundus, ſed craſſus & iam concretione nigreſcens. Hunc etiam ſępe comitatur deiectio nigra, dum erumpentis ipſius portio in inteſtina deuoluitur, quæ longo illorum anfractu prolapſa ita nigreſcit vt vel picem vel caſiæ medullam repręſentet. Frequẽs præterea incidit animi defectio, quòd extra venas coercitus putreſcensque ſanguis, perniciosa & venenata qualitate cordi ſit infeſtus. Quiſquis autem reuomitur, è ventriculo prodit, in quem aut è iecore, aut è liene, aut è vicinis partibus confluxerat, idq; vel aperta vel rupta vel exeſa vena, quòd ex prægreſſarum cauſarum animaduerſione diſcerni poteſt. Vomitionem cruentam nullam equidem naturalem eſſe puto, neq; aut in plethora aut in menſium ſuppreſſione naturam vacuandi hanc viam vnquam moliri.

Cholera eſt bilis cũ ſupernè tum infernè eruptio. Ea quippe vomitur pariterq; deiicitur, primùm liquidior, deinde craſſior atq; coloratior: vt primùm pallida & citrina, deinde flaua, praſſina, cærulea aut etiam nigra. Affectus hic acer, ferox & in primis acutus exiſtit, in quo ſtomachus & inteſtina mirè torquentur & flatuum copia diſtenduntur: ſitis cruciat: pulſus celer, frequens ac ferè paruus: his & nonnunquam ſuccedit animi defectio. Huius itaq; cauſa bilis eſt, quę tempore vel in ſuo folliculo, vel in iecore, vel in liene, vel circum pancreas, vel circum inteſtina ſtomachumq; cumulatur, quumq; ſupra modũ aucta naturæ grauis & infenſa eſſe cœperit, huc illucq; impellitur ac diffluit, vt etiam ea perculſi toxicum ſeſe bibiſſe putent.

Ventriculum porrò dolor exercet plerunq; immanis, cuius cauſa aũt flatus eſt in illius capacitate coarctatus nimiopere diſtendẽs haud ſecus atq; in colico dolore, aut humor cibúsve acer & mordax tunicis impactus, aut tumor præter naturam, aut vlcus. Intemperies verò ſola dolorem vix infligit. Indoleſcit & nonnunquam ventriculus incubantium viſcerum tumore, aut humorum decumbẽtium copia: atq; hic etiam dolor contactu preſſuque exacuitur. Cauſæ his notis internoſcendæ quas in aliis iam ſæpe recenſui.

Iecoris morbi, cauſæ & ſigna. CAP. IV.

IECVR compluribus variiſq; patet affectibus. Hi autem ſunt intemperies tum ſimplex tum ex humorum vitio, ſubſtantiæ corruptela, obſtructio, ſcirrhus, inflammatio, abſceſſus, vlcus. Quum ſimplex intemperies calidior quacunq; ex cauſa contracta eſt, cibi maximeq; carnis faſtidium ineſt, ac nihilominus inedia plurimùm incommodat: ſitis quoque vehemens: corpus vniuerſum, maximeq; manuum palmæ & plantæ pedum calent, atq; ſi ſiccitas comes eſt areſcunt, madent verò ſi ea ſimul humida ſit. Ex intemperie frigida cibi cupiditas maior: ſitis nulla, præſertim ſi ea pariter humida ſit. Simplex verò nulla intemperies diu ſola conſiſtere poteſt, quin breui pòſt tempore humoris vitium accerſat. Quæcunque enim vis ſiue alimenti, ſiue aëris, ſiue alterius cuiuslibet cauſę, iecoris eadem multò faciliùs humorum temperiẽ immutat, eosq; ſui ſimiles reddit. Imò etiam ſi ab ortu iecur intemperatum eſt, quum gignendorum humorum præcipua ſit officina, quacunque id conſtitutione fuerit, eadem quoque humores afficiet: ac impensè calidum, calidos bilioſoſque multiplicabit: frigidum verò frigidos atque pituitoſos. Itaq; calidior intemperies tum eos humores, qui per meſenterii

venas feruntur tum quos iecur in se continet & in omne corpus distribuit, extorret. Frigidior verò crassos, lentos, crudos pituitosósque reddit: siccior densos, siccos atq; terrenos: humidior tenues & aquosos. Sic humorum vitio & exuperantia sæpe iecur scatet & premitur. Signa verò calidioris humoris exuperantis sunt, bilis aut vomitione aut deiectione prorumpens, primùm quidem tenuis ac pallida, deinde crassa verè flaua ac fœtida: oris amaror, cibi fastidium, sitis vehemens & plerunq; febris eaq; aut intermittens tertiana, aut errabunda, aut certè lenta, qua omnino languescit corpus paulatimq; exarescit. Frigidioris tum iecoris tum exuperantis in eo humoris signa sunt, nec frequens nec multa nec multũ colorata nec fœtida alui deiectio: deinde cibi appetentia, nulla sitis, nulla febris, nulla deniq; corporis extenuatio.

Substantiæ corruptela non minus iecur quàm pulmo contaminari solet, qua laborans sensim lãguore contabescit. Ea fit ex omni humore, frequentiùs autem ex biliosa sanie per iecoris substantiam effusa, quæ sensim lentéque putrescens, ipsam pariter iecoris substantiam labefactat atq; corrumpit. Eiusmodi autem ab alimentorum vitio contrahitur, quæ aut corrupta sunt aut septica vi pollent. Vinum quoq; generosum & meracius longo ac liberaliore vsu in idem vitium præcipitat, non solùm quod viscus hoc calefaciat & desiccet (ita enim in scirrhum duntaxat deducit) sed quòd putridum quendam lentorem saniemq; exaggeret. Sic affectis quoniam malum sensim ac pedetentim serpit, virium robur diu infractum persistit, vt etiam obire illi possint consueta munia: febris initio nulla atque etiam procedente malo admodum lenta inest: sitis quoq; non acriùs vrget, quòd iam caloris ardor deferbuerit, & nullus ferè in hypochondrio tumor subsit. Hinc tamen vitium deprehenditur, quod vini optimi eiusq; meracioris summum iis est desiderium, perinde atque iis qui pulmonum corruptela contabescunt. Sic sæpe illecebris blanditur hostis infensissimus & sui amantissimis clam iugulum petit. Eduliorum maximeq; carnis ingens fastidium, vt etiam eius calentis vapor odorque grauis sit cieatq; nauseam. Halitus ex putrida illuuie teter admodum & fœtidus expiratur, multoq; magis quàm in tabe frequens animi languor & defectio, principio quidem leuis, deinde sudore frigido erumpẽte grauior & periculosior: quibus tandem crebrò violenterq; pressus æger succumbit.

Hos iecoris affectus proximè consequitur imbecillitas, qua qui tenentur propriè hepatici dici solent. Vt enim vniuscuiusque partis integritas & temperies tum ipsius tum facultatis robur tuetur, ita intemperies & substantiæ corruptela ipsis inuehunt imbecillitatem. Itaque si iecoris attrahendi facultas infirma sit, liquida defluunt ab aluo cremoris specie, etiamsi nulla ventriculi offensa, nullaque mesenterii sit obstructio. Si retinendi vis languet, aluus interdum (sed admodum rarò) liquida & saniosa reddit carnis loturæ recens mactatæ similia. Sæpius etiam quum hæc imbecillitas increuit, sanguis sponte profluit è venis, idque vel per nares, vel per vterum, vel per hæmorrhoidas, vel per sputa. Sed & interdum sanguinem animaduerti ab extremis venis quæ in cutem desinunt multis è locis effundi, qui nullo ardore liuescebant. Si vis sanguifica imbecilla est, cruditates fiunt, quibus primùm pedes, deinde & cæteræ partes intumescunt: vt iis qui à morbo graui conualescunt, necnon hydropicis, scirrhosis, ictericis aliisq; hepaticis. Etenim venæ iecori malè affecto vtpote suæ origini condolescunt & consentiunt, vt & nerui cerebro.

Obstructio iecori admodum familiaris est, nullumque viscus hoc æque vitio tentatur, quòd vena è portis per iecoris substantiam in ramos tenuissimos dissipata obliteretur: huc q; alii non minus tenues è caua vena conueniant, per quos omne debet alimentum traduci & exportari. Hæc apertas præ se fert notas, nam grauitas & distentio cum obtuso dolore dextro insidet hypochondrio tum præcipuè manifesta, quum quis mox à cibo exercitationem subit. Ea tamen sine tumore, sine febre est. Obstructionis causæ sunt, humor crassus aut lentus aut multus. Talis interdum è cerebro procumbit in ventriculũ, qui deinde præterfluens sensim in tenues iecoris venas cum alimento penetrat easque obstruit. Ferè

tamen

tamen ex alimentis crassis, viscosis multisq; fit obstructio, quum aut balneis aut motu vehementiore mox à cibo in tenues venas vel rapiuntur vel impelluntur: nonnunquam & bilis flaua in iecore præter naturam diutius coërcita, nec tempestiuè expurgata mirè crassescit, grauesque & admodum periculosas iecoris obstructiones inducit, vt quæ (ceu mox ostendemus) interdum etiam in cysti lapidescat.

Scirrhus tumor est præter naturam durus ac renitens, doloris expers, nisi fortè quum pars affecta duriùs premitur. Tactus hunc deprehendit, præsertim si gracile & adipis expers est abdomen: idque faciliùs erecto vel in dextrum latus inclinato ægro quàm decumbente supino, tum quippe non nisi pressu animaduerti potest. Hic iecoris situ & figura circumscribitur: ægro præterea facilis est decubitus dexter, sinister verò grauis, quòd moles quædam velut suffocans in ventriculum & præcordia incumbat. Ex contumaci & inueterata obstructione ferè semper, rarò vel potius nunquam ex inflammatione originem trahit, quòd in viscere natura calido & humido omnis inflammatio in perniciosum abscessum definat. Humor igitur obstructionis author, primùm quidem tenues iecoris venas implet & infarcit, auctus deinde hinc etiam in omnem visceris substantiam redundat, & eam perinde atq; venas obstruit: quòd si rursum multò plenior cumuletur, iecur in amplam molem distendit, tumq; viscus turgidum ac tumens apparet. Tempore humor siccescit & vi caloris tenui parte dissipata, reliquus totus obdurescit: cuius permistione iecoris substantia labefactatur verusq; tandem scirrhus emergit. Hic à simplici tumore distat, quòd non nisi longo dierum numero, simplex vero breui etiã procuretur. Vt autem peccans & efficiens humor, modò pituitosus, modò biliosus est: ita & scirrhi prodeunt varij, quos accuratè discernere expedit: quandoquidem & vehementia & impendente periculo plurimùm dissident. Illum causæ antecesserunt quæ crassum pituitosumq; succum coacervant, hunc verò quæ biliosum: in illo dominantis pituitæ refrigeratiq; iecoris, in hoc bilis exuperantis concalefactiq; iecoris signa elucent: hic ferè ictero succedit & lentam febrem comitem habet, ille nequaquam: hic vnus in eum hydropem præcipitat qui ascites appellatur, ille citra vllum incommodi genus diù persistit, aut duntaxat cachexiam leucophlegmatiámve infert.

Magnus etiam plerunq; tumor iecur sine scirrho distendit, qui iisdem se prodit notis atque scirrhus, nisi quòd minus renititur & breuiori tempore genitus est. Hic ferè in iecoris ambientes membranas effunditur hasque prorsus obsidet. Contactu obseruandus: etenim plerunq; tantus apparet, vt vniuersum hypochôdrium repleat, neq; costarum extrema percipi, neq; sub hæc digiti infigi possint, neq; iecoris vlla figura sit aut circumscriptio. Oritur interdum à flatu aut à tenui cruditate, quam vel immoderata frigidæ potio, vel intempestiuus fructuũ esus, vel crapula satietasq; nimia peperit: & hic quidem non grauitatis, sed tensionis sensum infert, & breuiori tempore cõtrahitur. Interdum verò ab humore crasso & lento, aliàs bilioso, aliàs pituitoso, quẽ validum iecur à se excutiens in proprias ambientes membranas deposuit. Hic magis renititur, & sua mole premit, atque etiam multo tempore congeritur, nec nisi multo discuti potest.

Est præterea & in hypochondrio tumor alius musculis abdominis infertus. Hic admodum rarus est & insolens, qui non pressu, sed leni blandoq; tactu ac sæpe visu percipi debet: foras enim prominet. Figurã quoq; oblongam habet qualis est recti in abdomine musculi.

Hepatitis, est iecoris inflammatio, qua sanguis illius parte quadam præter naturam collectus incenditur. Fit autem dum sanguis ipse vel exuperantia vel tenuitate, vel feruore & acrimonia, vel externarum causarum impulsu, è venis immoderatiùs prorumpens, in visceris corpus copiosior secedit. Tum extra propria vasa putrescit & inflammatur, simulque imbutam carnosam partis substantiam labefactat atq; corrumpit: hinc plerunque sinus excauatur. Primum igitur sanguis vertitur in putridam saniem, ac tum inflãmatio est: sanies deinde caloris natiui beneficio in pus abit: ea ipsa puris collectio abscessus dicitur. Erumpente

ἥπατος ἀπόστημα. Inflammati iecoris signa.

demum pure vlcus manet cauum ac sordidum. Hac mutationis serie multa vitia ex vno eodemque fonte dimanant, quæ vt variis sunt nominibus insignita, ita & varias curandi leges habent. Singula verò propriis signis ita indicantur. Inflammationis notæ sunt grauitas dextra præcordiorum parte, dolor (quum maximè ea sedes attingitur) à iugulo ad costas nothas protensus, ob conclusam materiæ congeriem quæ succingentem thoracis membranam conuellit. Hac ratione & spiritus difficultas & tussis exigua eaq; sicca inest, qua nihil excreatur. His igitur notis atq; doloris situ distat à pleuritide. Febris ex inflammatione fit ardens & acuta, sitis inexhausta, linguæ scabrities & huic lentor inhærescens primùm quidem flauus, deinde nigricans: nausea & cibi fastidium: interdum singultus propè strangulans: sæpe corporis color ictero fœdatus: vrinæ crassæ, rubicundæ ac turbidæ. Synceræ bilis modò vitellinæ modò æruginosę vomitio, & plerunque per aluum deiectio, quę interdum vel diarrhœam vel dysenteriam infligit. Si inflammatio erysipelatodes fuerit, febris, ardor, vomitio reliquaque signa grauiora euadent ac tandem in marcorem deducent. Hæ quidem omnis inflammationis communes notæ sunt: particulatim verò si inflammatio in caua iecoris magis deuergat, cibi fastidium, nausea, sitis, biliosa vomitio aut deiectio acrius vrgent, & preterea grauis & admodum laboriosus est decubitus sinister, nec promptè inflammati iecoris tumor contactui obuius est. Si verò inflammatio gibbam magis regionem obsideat, spirandi difficultas, tussis & grauis dolor iugulum retrahens magis infestant, & preterea difficilior est decubitus dexter, vt quo pars affecta premitur: contactu pressuque dolor exacuitur, prompteque tumor percipitur, qui & interdum prominens est & oculis conspicuus. Omnes hæ quidem manifestæ & vehementes notę apparent, quum ingens est inflammatio. Quum verò exigua, obscuræ & exiles: sæpe enim iecur animaduertimus tuberculis & abscessibus instar furunculorum obsideri, nullo hypochondrii dolore, nullo tumore, nullo decubitu difficili: febris solùm inerat non admodum ardens, cum siti, cum cibi fastidio, cumque alui bilioso profluuio in menses interdum multos perseuerante: vtidcirco difficilè id mali quemadmodum & substantiæ corruptela ab intemperie calida aut ab obstructione internosceretur. Quum autem musculis abdominis rectus iecori prætensus solus inflammatur, superiorum notarum nulla quidem (nisi fortè febris) adest, lancinans dolor magis affligit, tumor oblongus foras prominet, visu tactuq; conspicuus: cutis enim circumtensa rubescit atque calet.

Abscessus quum iam fit & putrida sanies in pus conuertitur, dolores & febres, inquit Hippocrates, & cætera symptomata inualescunt: rigores sæpe nullo ordine nullaque ratione inuadunt, quos sequitur caloris exacerbatio. Confecto iam pure omnia quidem remittuntur, ipseque ardor deferuescit, vires tamen relinquuntur multo imbecilliores, pulsusque frequens, paruus ac languidus, crebraque animi defectio. Quum rupto abscessu puris illuuies prorumpit, eius tetro vapore cor obruitur, qui sæpe graui orta animi defectione ægrum de medio tollit: ex hoc enim vix quisquam seruari poteft. At quum exiguus est abscessus, si vires satis constent, pus nonnunquam vomitione prorumpit, aut per aluum aut per vrinas profunditur. Sed & interdum fissa vel exesa iecoris substantia id excidit in abdominis capacitatem, quò & hydropicorum aqua confluit.

Vlcus ex abscessu contractum, quoniam alimento continenter alluitur, perpetuò colluuie multa sordescit, neque vnquam poteft sanescere. Iecoris enim solida substantia spermatica quum sit, non magis quàm pulmonis reparari poteft. Tum igitur vitiosa est sanguinis confectio, corpus non alitur, sed verè tabescit, putrida, saniosa & interdum cruenta est alui deiectio ac sæpe quasi ex cadauere facta colliquatio. Vrina quoq; sanie perfusa; aut si ea in abdominis spatium penetret, hydrops omnium grauissimus exoritur; qui & inguinum pubisq; grauitate & manifesto tumore se prodit; siquidem vires tamdiu persistant, quod certè vix vnquam vlla obseruatio notauit.

Qui

Qui morbi in cyſti fellis. CAP. V.

CYSTIM fellis occupant obſtructio, calculus, repletio & inanitio. Obſtructio aut eius eſt ductus quo bilis è iecore prolicitur, aut eius quo è cyſti in inteſtina eructatur. In vtraque aluus durior pigriorque eſt, feces albicant, vrinæ flauæ craſſæq; adeò ſunt vt ſæpe nigreſcant, bilis cum ſanguine in ſummum corpus effuſa ictero cutem deturpat. In priore tamen cyſtis prorſus exhauſta eſt: in poſteriore illa bilis copia diſtenditur, variiſq; exuperantiæ ſymptomatis premitur.

Calculus in cyſti fellis plerumq; concreſcit, niger, ſed tamen leuis & qui aquæ immerſus innatat, neq; vt qui è renibus aut veſica euellitur ſubſidet in imo. Origo illi eſt è flaua bile quæ proprio conceptaculo diutius coërcita nec tempeſtiuè vacuata, nec nouæ influxu renouata mirum in modum obdureſcit. Id autem in primis accidit quum vterque cyſtis ductus obſtruitur. Huius quidem neque manifeſtæ ſunt notæ neque grauia ſymptomata, quibus certò ac facilè detegi poſſit. At ſuſpectus iis eſſe debet, quibus grauis & diuturnus fuit icterus. Decrepitus quidam ſenex in iram mirè propenſus poſt deceſſum ſine felle ac ſine cyſti inuentus eſt, in cuius ſede calculus ingens concreuerat. Quinetiam poſt diuturnum icterum oborto alui profluuio, huius naturæ innumeros calculos inſtar piſi aut hordei in pleriſque exturbari deprehendimus.

Bilis porrò propria cyſti nonnunquam tantopere exuperat, vt hanc in ingentem diſtendat magnitudinem. Ac tum ſanè infeſta eſt grauitatis pondere, preſſu, dolore, ac ſuffocatione, ructu, ardore, ſiti, iracundia, & ſiquando fortè computreſcat febribus intermittentibus. Hinc igitur grauiſſima mala prodeunt, nec certè leuiora quum affatim ea prorumpit.

Cyſtis enim quum prorſus exinanitur omnemq; bilem ſuam foras eructat, aut bilioſas vomitiones, aut choleram morbum, aut diarrhœam, aut dyſenteriam, aut toto corpore auriginem ſubitam, aut vrinarum vim primùm tenuium, dein craſſarum & ſaturato croci colore, aut alia his finitima ſymptomata concitat. Non pauci è viuis erepti ſunt, in quibus non alia interitus cauſa comparuit, quàm quòd folliculus bile omnino eſſet exhauſtus.

Lienis morbi, cauſa & ſigna. CAP. VI.

LIENIS grauiores morbi ſunt, tumor diſtendens, obſtructio, ſcirrhus & inflammatio. Lien ſubſtantia rarus atque laxus occaſione leui diſtendi poteſt: quumq; ſanguinis excipiendæ fæci deſtinatus ſit, hanc omnemque impuritatem facilè admittit: hac imbutus tumet multò quidem quàm iecur frequentius, ac plerumque ſine ſcirrho. Tumor tum ſiniſtro hypochondrio animaduertitur laxus nec admodum renitens, qui interdum lienis ſitum figuramq; retinet, interdum vniuerſum hypochondrium implet: ſed & is interdum ſubter vmbilicum prolabitur, noxia quidem materia è viſcere in omentum quoquouerſum effuſa. Hæc autem varia diuerſaque eſt. Crudus, aquoſus ac pituitoſus humor eò nonnunquam confluit, iis potiſſimum qui in locis paluſtribus humidiſque degunt, & qui frigidæ potu largiore humidiſq; veſcuntur oleribus: iis etiam qui è frigidis, humidis, diuturniſque morbis emerſerunt. Sæpe tamen melancholicus ac terrenus humor, qui ſanguinis fæx eſt & limus, in lienem rapitur. Illic abundantior cumulatur, vel quia multus erat in ſanguine, vel quia eius naturalis vacuatio quæ è liene in ventriculum aut in aluum fieri ſolet, ſuppreſſa eſt. Cumulatus autem principio laxum tumorem ingenerat. Huius ſigna ſunt reſpiratio crebrior & difficilior, præſertim in curſu ac labore, aut etiam quum in dextrum latus decumbitur: amplificatio quippe viſceris maximè quum ventriculus cibis turget, diaphragma premit. Appetentia ferè perſiſtit, ſed ventriculi offenditur concoctio: ex qua crudus aquoſuſq; chylus pleriſq; fluctuat, quo ſæpe os madet expuitioq; multa fertur. Flatus plurimus ſurſum deorſumq; erumpit, aut hypochondrio ſiniſtro rugitu quodam & murmure obaudit, totus ferè aut in ventriculo aut in ea coli inteſtini parte quæ viſceri aſſidet collectus: non enim audiendi ſunt qui hunc in liene concludi temerè profitentur. Humoris vapore cor laceſſitur, cor-

pusque vniuersum ignauum & iners quasi dissolutum languet: & nonnunquam leuiusculæ animi defectiones obrepunt. Adhæc capitis grauitas & inconsueta somnolentia eaque turbulenta ac molesta. Desidia, timiditas, negligentia contemptusq; rerum. Pallidus, subliuidus aut omnino fœdus corporis maximeque faciei color. Atque hęc quidem efficit, quum in liene copiosior fuerit simplex illa naturalisq; melancholia: quæ tametsi sanguinis fæx est, fluxa tamen & liquida etiamnum manet, alioqui per tenues venas eò minimè laberetur.

ἔμφραξις. Quum verò copiosior ea melancholia liquida tempestiuè expurgata minimè fuerit, crassescet: ac tum obstructionem venarum arteriarumq; gignet. Sub hac, hypochondrij sola grauitas aut interdum lienis dolor exercet. At quũ multa non venas modò, sed & lienem vniuersum implet atq; distendit, dissipataq; tenui illius portione crassior subsideat, lien totus obstruitur.

σκίῤῥος. Hic caloris vi ea materia magisq; crassescit, sensimque in scirrhum lien obdurescit. Id autem accidere solet, quoties tumori aut nulla aut etiam vitiosa adhibetur curatio, per ea quæ ipso protinus initio vehementer digerunt ac dissipant. Hic lienis scirrhus aliàs solam illius substantiam occupat, isque & situ visceris & figura circumscribitur: aliàs verò in partes quoque vicinas diffunditur, vt omnem plerumque ventris sinistram regionem impleat. Hic longiori tempore quàm simplex laxusq; tumor genitus est, prementi magis renititur, omniaque simplicis tumoris symptomata grauiora & manifestiora exhibet. Purior quippe melancholicus est humor, è quo quicquid inerat tenue ac benignũ tempore dissipatum est.

φλεγμονή. Iam verò inflammatio non sæpe in lienem incidit, quòd purus sanguis phlegmones author in id viscus raro penetret. Si quando tamen ea obtigerit, similiter & eisdem ex causis atque in iecore progignitur. Febris inest assidua & ardens, lentor linguæ nigricans, sitis implacabilis, cibi fastidium, sinistri hypochondrij distentio atque tumor: dolor pulsans, molestus dexter decubitus & interdum sinister, aliaque symptomata in sinistrum latus perinde atque inflammato iecore in dextrum incidunt. Ea etiam si pura sit inflammatio, nonnihil tamen ex loci natura resipit melancholicorum symptomatum. Si vel abscessus vel vlcus sequitur, non ex aliis fit causis, neque aliis notis ostenditur quàm in iecore comprehensum est.

μελαγχολικῆς χολῆς συμπτώματα. Atra bilis grauissimorum symptomatum effectrix, in liene proprio etiam receptaculo in vicinisque locis congeri solet. Fit autem aliàs ex bile flaua, quæ exusta malignamque naturam subiens, iam aut à liene prolicitur, aut iecoris vi in lienem ipsum atque interdum in pancreas ac mesenterium protruditur. Aliàs quoque ex naturali fit melancholia, quæ in liene iam diu inhærescens, victu calidiore, æstu, exercitatione, aut etiam vetustate supra modum incalescens vstaque, malignam bilis atræ naturam adipiscitur, qualem sæpe ex lienis tumore fieri notamus, quoties is immaniùs efferatur. Bilis hæc atra sæpius sine tumore, raro cum tumore exuperat: vix enim tantam illius copiam natura ferat. Nullus igitur sinistri hypochondrij tumor, nullus aut obscurus dolor, nulla distentio aut oppressio. Cæterùm æstus in præcordiis magnus, præsertim quum aut vinum aut calidior cibus assumitur. Huius confectio molesta, ructus, flatusq; plurimus suscitatur, quasi ex lebetis aqua subdito igne: nec enim pituita nec alius quisquam humor æquè flatus ex cibo profert. Arteriæ in præcordiis & supra vmbilicum dilatantur ac vehementer pulsant: cordis magna & frequens est palpitatio, si quid præsertim vel corpus vel animus exagitatur: animi defectio nonnunquam incidit pulsum immutans. Quum autem, vt sæpe fit, vapor in caput irrepsit, facies quasi inflammata rubore perfunditur, mens peruertitur & alienatur, terrore, metu & mœstitia concutitur, quasi mors immineat nihilque reliquum sit spei. Furori omnia finitima in quẽ æger sæpe metuit raptum se iri. His reliqua hypochondriacæ melancholiæ quæ suprà commemoraui signa plerumq; accedunt, interdum etiam absunt.

Mesen-

Mesenterii & eius quod pancreas appellatur morbi, caussæ & signa.
CAP. VII.

TANTA plerumque superuacuorum est humorum colluuies, vt destinatis à natura receptaculis tota excipi haud possit. Ac tum non parua superfluentis portio in vicinas quoq; sedes illabitur, maximè quidem in pancreas & in mesenterium, quæ totius corporis veluti sentina sunt. Quibus ergo assidua ingluuie magnus fit vtriusque bilis & pituitæ prouentus, eas tempestiuè non expurgatas natura valens ac robusta plerumque in pancreas & in mesenterium ignobiles sedes deponit: idque ferè è iecore & è liene per eos venæ portæ ramos qui non in intestina, sed in ipsum mesenterium & pancreas desinunt & obliterantur. His locis & glandulis tempore exaggerantur varij humores, qui primùm laxum mollemque tumorem, deinde siccescentes renitentem durum ac verè scirrhosum ingenerant. Durus vsqueadeò interdum deprehensus est, vt penitioribus sub vmbilico partibus vel os vel calculus concreuisse putaretur. Itaque si ampla & vasta mole venter totus præter naturam prominet, idque citra fluctuationem, citra alui suppressionem diutinam, citra hydropis suspicionem, vnde & qua id ex caussa obtigerit, tactu ita quidem discernendum. Quum adipis copia venter prominet, quoniam cuti summæ is inhærescit, manu totus comprehendi fecernique potest à musculis abdominis: ac præterea reliquus corporis habitus obesior existit. Quum tumor infertus est musculis abdominis, primo is contactui occurrit, & quum premitur plerumque etiam citra pressum dolore afficit, quòd pars ea sensu prædita sit: intestina non coarctat, neque alui deiectionem remoratur. Mesenterij verò tumor quoniam altè sepultus est, non nisi pressu animaduertitur, nullo dolore affligit, quòd pars ipsa doloris sit expers. Quinetiam sua is mole intestina premens atque coarctans sæpe efficit vt aluus pigrior sit, tardiusque fæces descendant. Vtrum præterea tumor vniuersum mesenterium an partem duntaxat & quamnam occupet, mollisne sit an durus, tactu etiam internoscendum. Cæterùm quisnam in mesenterio humor exuperet, iam nō tactu, sed iis ipsis notis, quibus in iecore aut in liene proditum est, cognoscitur, sed quæ tamen tum obscuriores tum leuiores existunt. Hæc autem obscuritas multis caussa fuit ignorantiæ, & cur harū partium affectus prætermissi fuerint nec veterum scriptis celebrati. Ego tamen hoc affirmo & profiteor, choleræ, melancholiæ, diarrhœæ, dysenteriæ, cachexiæ, atrophiæ, languoris, lentarum errantiumque febrium, latentium deniq; morborum caussas me in his plerumque sedibus animaduertisse, quorum depulsione deploratis salus redderetur.

Hippocrates lib. de glandulis intestinorum.

An ad mesenterium ventris tumor pertineat, qui sciri potest.

Hic perspere focus & seminarium grauium & diuturnorum morborum.

Vera quoque inflammatio in mesenterium incidit, quum ab exesis aut ruptis illius venis sanguis excidit, & in aliqua sede præter naturam collectus putrescit, tandemque suppurans abscessum facit. Ea inflammatio sine manifesto dolore est, solumque grauitatis sensum habet, nisi fortè vehementiùs prematur. Febris admodum leuis & lenta, sine siti, sine grauibus symptomatis, nec omnino ægrum prosternens, nec quotidianas functiones interpellans. Principio sanies quædam rubra, facto deinde abscessu pus album defluit ab aluo, & vtrumque modò permistum alui fæcibus, modò seorsum & syncerum, vt quum inflammatio in postrema intestina deuergit. Tum quippe pus per venam proximam in recti aut coli intestini capacitatem influit, syncerumque magna interdum copia redditur nullo sensu doloris: quod aliquando celebres medicos magna admiratione & controuersia torsit. Sed non aliunde id quàm ab affecto mesenterio dimanare facilè nosci poterat. Neque enim ab inflammatis intestinis, neque à ventriculo potest sine vehementi dolore prodire. Ex iecoris verò aut ex lienis inflammatione, febris vehementior affligit, omniaque symptomata fiunt grauissima: neque tam syncera sanies seorsum ob longiorem viæ tractum exit. Renes etiam affecti non illac, sed per vrinas repurgantur. Itaque vnum mesenterium reliquum est in abdominis capacitate, quod sub illis notis inflammatione tentetur.

Pus ex aluo syncerum si reddatur, ex mesenterio deriuari.

Cc 2

Iecoris lienisq́; symptomata, & horum causæ. CAP. VIII.

MVLTA sanè symptomata promiscuè à iecore & à liene originem habent, quòd ea viscera in humorum procreatione secretioneq́; plurimùm occupentur. Ea sunt icterus, melancholia, atrophia, cachexia, hydrops eiusque species. Icterus biliosi est humoris per summa corporis effusio. In hoc album oculorum & partes quæ circum tempora sunt, interdum & cutis tota vel pallido, vel flauo, vel citrino colore suffunditur, hincque vitium aurigo nuncupatur. Aurigi- nosum corpus vix sudat, sed prurigine plerumque tentatur, & quasi suscepto onere ingrauescens torpescit, mens sensusq́; hebescunt & variis lacessuntur imaginibus. Icteri variæ existunt causæ, vna est virulentarum bestiarum, vt viperæ demorsus aut epotum venenum: quorum vi sanguis totus pristinam amittit puritatem & in citrinum ac biliosum humorem corrumpitur, qui omnia peruadens cutim inficit atque labefactat. Tunc autem euidentes causæ prægressæ sunt, atque repentè aut breui color mutatus est, febris nulla fatigat. Fit & aliter icterus per crisim biliosarum febrium, qua noxiam materiam natura ex alto corpore in summum forasq́; propellit. Hic repentè nascitur, febrem finit nec tamen cum febre desinit, sed diutius aliquando protrahitur: vrinæ & alui excrementa secundum naturam habent. De hoc loquebatur Hippocrates, Quibus per febres icterus die septimo, aut nono aut vndecimo aut quartodecimo superuenerit, bonum, nisi dextrum hypochondrium durum fit: aliàs minimè bonum. Ex iecoris quoq; inflammatione icterus nascitur, cuius vi & incendio pars sanguinis maxima vertitur in bilem, & in omne corpus quoquouersum effunditur. In hoc vehemens ardensq́; febris existit, dextro hypochondrio grauitas dolorque subest, deiectiones & vrinæ biliosæ profluunt, inflammati iecoris signa comitantur. Atque hi quidē rarius incidunt, nec omnino simplices existunt. Simplex verò icterus & qui frequentius ingruit, aut iecoris aut cholodochi folliculi peculiari vitio fit. Quum enim in calidiore iecore bilis copiosior gignitur quàm à cysti expurgari tota possit, redundans ea quoquouersum irrumpit aut effunditur, atq; cum sanguine vel eius sero euadens summam corporis cutem inficit. Sed & quum ea cumulatur in iecore, eius substantiam amplificat & in tumorē attollit tactu conspicuum: ac dein tempore crassescens atque obdurescens non modò obstructionem, verùm etiam iecoris scirrhum renitentem ac prædurum ingenerat, cui ferè succedit hydrops. Sub hoc ictero aut nulla aut admodum lenta febris est, atq; licet turbidæ, crassæ & croceæ sint vrinæ, alui tamen deiectiones non albicant, quòd è folliculo atq; etiam è iecore bilis multa proruat in aluum. Icterus verò qui & obstrictione meatuum ad bilis cystim pertinentium fit, repentè hominem adoritur, sine febre, sine magna corporis aut virium iactura: deiectiones albicant, quòd bilis illapsus in intestina cohibeatur. Vrinæ crassescunt atque rubent adeò vt & propè nigrescant: dextro hypochondrio grauitatis sensus inest sine conspicuo tumore. Comminiscuntur plerique alias icteri causas, vt folliculi fellis imbecillitatem & partium quæ in habitu sunt corporis calidiorem intemperiem: quæ tamen omnes rarissimæ quum sint, in earum numero haberi debent, quæ cogitatione potiùs quàm vsu & euentis deprehensa sunt.

Icterus arquatúsve niger melancholici est humoris in cutem & in corporis summa effusio. Sub hoc coloris flos perit, isque pro viuido obscurus primùm, deinde subliuidus & subniger nulla euidenti occasione apparet. Corpus quidem minùs quàm in altero ingrauescit, mens tamen imaginibus magis perturbatur, quæ metus & mœstitiæ plenæ sunt. Nec deiectio nec vrina de naturali statu manifestè decedit. Proxima huius continensq́; causa est melancholicus humor in omne corpus cum sanguine effusus: idque vel quòd in sanguine atq; in iecore nimium exuperet, neque totus lienis vi elici expurgariq; possit: vel quòd lien huius copia infarctus alium excipere nequeat, vel copia turgens illius portionem refundat in venas, ac tum lienis tumor grauitasq́; premit: vel quòd vena è portis iecoris in lienem directa & qua sanguinis fæx deducitur ac expurgatur, obstructa obstipataque fit.

Ἴκτερος.

Icteri simplicis causa continens.

Ἴκτερος μέλας. Ἴκτερος μέλας.

Affectio

Affectio hypochondriaca vtriusque affecti visceris maximeque lienis sobo-les est. Huius enim species duæ, vna mitior, deterior altera. Illa ex melancholico humore terreno sanguinisque fæce ducit originem, qui in liene vicinisque sedibus supra modum cumulatus, tumorem ingenerat, è quo teter vapor sursum effertur. Lienis tumor interdum conspicuus ingensque animaduertitur sine ictero sine cachexia, idque quum & mitis est humor & arctè coërcetur. At verò quum è propriais sede prorumpit in venas effusus, aut icterum aut cachexiam parit. Quum autem præter naturam incalescit, vel deteriorem substantiæ conditionem subit, atrum de se vaporem exhalat, qui animum mentemque variè conturbans, author est hypochondriacæ melancholiæ. Huius notæ sunt multa fixaque diu cogitatio, rerum commentario & suspicio malarum, verecundia rusticusve pudor, solitudo, mœstitia, timiditas & ignauia, animi deiectio aut desperatio, mentis atque sensuum caligo, turbulentus somnus, peruersa rerum existimatio ac sæpe præposterum iudicium. Atque hæc quidem sunt melancholicorum symptomatum mitissima. Altera affectio ferocior existit. Ea fit ab atra bile quæ vel ex terrena sanguinis fæce supra modum incalescente & exusta, vel ex bile flauâ processit. Colligitur hæc nonnunquam in liene, sæpius in pancreas & in mesenterium spargitur nullo tumore manifesto. Quumque fit humor acer atque perniciosus, exigua portione sæuissimorum symptomatum author existit. Quæ igitur ab hoc fit melancholia, superioris notas præ se fert omnes & eas quidem multò grauiores. Præterea verò præcordia sæpe ingenti feruore æstuant, pulsusq; arteriarum in his est validus, quum vapor quauis ex causa excitatus sursum euolat; cor palpitat aut premitur, anima deficit, plerisque fauces siccitate præcluduntur, vt iccirco difficilè possit in mulieribus ab vteri strangulatu secerni: facies rubore ardoreq; suffunditur, oculi quasi suffusione caligant, mens denique perturbatur, ac interdum tantopere occupatur, vt fine vlla rerum expectatione meliorum, summa sit desperatio vitæ: neque possit vlla orationis suauitate ad spem recuperandæ valetudinis erigi. Hoc misera-bile medicis tormentum: summa verò tranquillitas est laborantis constantia & prudentia. At verò extincto dissipatoq; vapore symptomata mitescunt, subinde tamen recursura. Hoc malum si penetret in cerebrum eoq; figatur, furorem ac tandem febrem accerset hecticæ finitimam, & quæ in marasmum deducet.

His quadantenus similia profert incommoda bilis simplex circa iecur abundantior coërcita & exæstuans: nam & æstus apparet, & animi defectio, & suffusio atque rubor: & nisi vires iam malo succumbant, animus concitatus exardescit, iracundia sæpe iactatur, vlciscendi libidine effertur. Hac etiam tandem corpus absumitur & liquescit, nisi in melancholiam transitus fit.

Atrophia est nutritionis error quo corpus sensim exarescit & absumitur. Si vel alimenti penuria, vel vacuatione immoderata, vel aliarum euidentium causarum vi, vel acuto morbo corpus emarcescit, atrophia non appellatur: sed duntaxat quum lentè ac pedetentim nulla prægressa causa id sumpto alimento non alitur. Atrophiæ quæ vnam quampiam partem obsideat, causa est peculiare quoddam illius vitium: eius verò quæ totius est corporis, causa in aliquo principe viscere consistit, quæ caloris spiritusq; aut naturalis aut vitalis robur vel obtundit vel extinguit. Itaque cordis affectus maximeq; febris hectica, & pulmonis exulceratio, quoniam vitalem illius omniumq; partium spiritum labefactant, in atrophiam perducunt. Quinetiam ventriculi grauiores affectus eodem adigunt, & lienis iecorisq; calida atque sicca intemperies, & bilis multæ tum flauæ tum atræ perfusio. Vix enim vllam animaduerti veram atrophiam in qua viscera præter intemperiem, non multa quoque humorum præsertimq; biliosorum colluuie scaterent, ac earum plerumq; copia distenderentur. Hæc igitur causa quoniam naturalem spiritum & calorem proterit, vix vt vtilem sanguinem gignat, in atrophiam præcipitat. Per hos affectus tametsi alimenti copia suppetit, & venæ multo humore turgent, corpus tamen non alitur, quia is hu-

Margin: τὸ φυσῶδες ἢ ὑποχονδριακὸν πάθος. 269.37.

Margin: ἀτροφία ἢ τῆς θρέψεως ἀποτυχία.

mor caloris & ſubſtantiæ bonitate, ſæpe etiam fibris quibus concreſcat deſtitutus, partibus neq; adhæreſcere neq; aſſimilari poteſt. Multo autem diuerſa eſt cachexiæ ratio, de qua nunc tranſigendum.

καχεξία.

Cachexia duplex, vna primaria victus ratione improbabili ingenerata, altera ſecundaria, affectuum omnium præter naturam maximè verò longorum & vitioſorū viſcerum ſobolea.

Cachexia malus eſt atque vitioſus corporis habitus. Sub hoc plena ſatis atq; copioſa corporis moles eſt: at verò tum ſubſtantia tum colore vitioſa. Corpus non vt athletarum promptum & alacre, ſed graue eſt atque iners, non viuido colore floreſcens, ſed vel pallido, vel liuido, vel citrino ſqualidum. Hoc mali ex alimentis impuris atque corruptis contrahi ſolet: aut ſi hæc vitio non ſunt, ventriculi aut viſcerum vel imbecillitas vel impuritas accuſanda. Imbecillitas diminutam concoctionem cruditatemq; parit, quæ in venas & in habitum corporis, vtilioris vice alimenti rapta, partibus ſingulis tum apponitur tum etiam agglutinatur, at non perfectè aſſimilatur: hincq; vitioſa non autem vera & perfecta fit nutritio. Impuritas viſcerum ſiue à ſcirrho, ſiue à corrupti humoris affuſione, ſiue ab eorum corrupta ſubſtantia proficiſcitur, vitioſum corruptumque ſanguinem profert, qui demum in partes ſingulas euectus illicq; concreſcens vitioſam quoque efficit nutritionem, vitiatam nimirum ſubſtantiam pro vtili diſſipata reponens. Hinc cachexia pro ſanguinis conditione varia: alia cruda ac pituitoſa, alia melancholica, aliaq; aliter corrupta, quam alimenti natura & mala viſcerū conſtitutio protulit. Pituitoſa cachexia, qua ferè virginum nitor ſqualet viuidiq; coloris flos perit, leucophlegmatiam antecedit, eamq; prænunciat: quemadmodum & melancholica cachexia elephantiaſim minatur. Cachexia igitur ab atrophia quàm longiſſimè diſtat: in hac extenuatum corpus ſenſim contabeſcit, in illa ampliorem id molem habet. In atrophia quod in venis eſt nec concreſcit nec parti adhæreſcit, vixq; ſanguinis appellationem meretur: in cachexia & concreſcit & nutriendæ parti adhæreſcit, atq; licet pituitoſus, melācholicus aut aliter vitiatus, ſanguis tamē appellatur. In vtraq; corporis viriumq; robur elangueſcit, ſed in atrophia quòd nulla prorſus, in cachexia quòd vitioſa fit nutritio.

ὕδερος. ὁ κατὰ σάρκα ἢ γοῦν λευκοφλεγματίας.

Huic proximus eſt hydrops, maximè qui ſarcites appellatur. Triplex enim traditur, ἀνὰ σάρκα, aſcites & tympanias: horū rationes atq; cauſæ in primis diuerſæ. Ana ſarca, id eſt ſubter cutem, qui & leucophlegmatias Græcis nuncupatur, molis corporeæ incrementum eſt præter naturam. Huius initio pedes tument, maximè veſperi & ab exercitatione, aut quum decliues diu fuerint, in hiſq; (ſi

328. 26

craſſiuſculus eſt humor) digiti manet impreſſum veſtigium, manè verò & per quietem ſæpe diſſipatus tumor euaneſcit. Deinde neq; facies neq; brachia, neque partes aliæ, imò neque abdomen ipſum magis quàm reliquum omne corpus intumeſcit: ſed id æquabiliter molle, laxum & pallidum exiſtit, diſſolutum & quaſi eneruatum minimo labore frangitur, omnesq; illius functiones languent & hebeſcunt: febris ferè aſſidua ſed lenta conficit, cum pulſu paruo, crebro & inæquali: vrinæ albæ, tenues & omnino crudæ. Hæc autem idcirco accidunt quòd corpus vniuerſum cruditate & pituitoſo albicanteq; ſanguine, aut ſi dicere mauis, aqua lenta & concreta ſuffunditur: hinc & malum ipſum aquam inter cutem rectè nuncuparunt, cuius copia natiuus calor obruitur. Hanc à phlegmatica cachexia ſeiungit ſola magnitudo, quòd tumidiorem habeat corporis vitiatam

Cauſa.

molem. Vna & eadem vtriuſque cauſa, immodica nimirum iecoris atq; venarum refrigeratio, quæ aut primaria eſt aut ex cordis, lienis, ventriculi, meſenterii aliarúmve partium concoctioni ſeruientium vitio contracta: & infiti caloris ac ſpiritus nimia diſſipatio. E cauſis autem euidentibus viſcera refrigerant natiuumque calorem obtundunt aquæ frigidæ & vitioſæ potus immodicus, lactucarum fructuumque eſus intempeſtiuus, præſertim dum vel æſtu vel exercitatione corpus incaluit, eiusq; viæ patent, per quas externa vis penetrat. Inſitum verò calorem ſpiritusq; diſſipant acutus vehemensq; morbus, & ſanguis è naribus aut ex vtero aut ex hæmorrhoide immoderatiùs profluens, & quæcunque deniq; exhauriunt nutrientium viſcerum robur. Harum cauſarum magna vis eſt, ſi vehementer & affatim fiant: ſin verò ſenſim ac lentè, tametſi perſeuerent (vt diutius ab vtero vel naribus paulatim fluens ſanguis) minimùm certè incommodaturæ ſunt. Menſium

sum verò consuetarumq; hæmorrhoidum suppressio & omnis sanguinis nimia exuperantia calorem spiritumq; strangulat & obruit.

ἀσκίτης.

Ascites est abdominis ex subdito aquoso serosoq; humore distentio. Venter sensim impletur dum diuulsa laxatáve cute supra modum intumescat. Corpus reliquum marcescit ac liquescit. Tumor presso diaphragmate spiritum difficilem reddit. Si abdomen impellitur, aut corpus in alterutrum latus prouoluitur, fluctuantis humoris sonus obauditur. Vrina admodum pauca est, eaq; ferè crassa & rubicunda: præsertim si iecur morbo initium dedit. Serosus humor totus interdum sub abdomine concluditur, nonnunquam eius portio in femora & in pedes maximè post inambulationem, interdum in scrotum veluti cuniculis sibi inusitatam viam parat. Irrepit & nonnunquam in thoracis spatium, infertq; ea symptomata quæ diximus purulentos affligere: nonnunquam & in vterum, vt in ea muliere cui instante menstrua purgatione humor sub abdomine congestus, per vterum sponte ita profundebatur, vt omnis moles abdominis biduo subsideret: alius dein humor sensim proximo mense succrescere incipiebat, qui stato quoque tempore totus efflueret. Hic non vt leucophlegmatias ex sola partium nutrientium refrigeratione, nec ex cruditate sola ortum ducit: sed maximè ex soluta continuitate partium aut vasorum quibus humores contineri solét. Itaque in leucophlegmatia quoniam solida sunt omnia, cruditas è visceribus per venas in omne corpus permeat: in ascite verò quoniam exesum, apertum, ruptum, fissúmve aliquid est, serosus humor vtpote tenuis, sine sanguine solus vti solet per renes, excidit & in abdominis capacitatem illabitur. Haud secus atq; suppurans pleuritis, exesa aut discissa succingente costas membrana, affatim irruit in thoracis capacitatem. Non enim aliter tanta seri collectio præter naturam illic fieri potest. Turpiter hallucinantur qui putant per angustos cęcosq; poros serosum humorem transferri in capacitatem abdominis. Nam hac ratione ascites peræquè omnes inuaderet: & distribuendis humoribus videretur natura inutiliter vias ductusque tam multos destinasse. Adde quòd iis quos ex vrina dies viginti suppressa extinctos nouimus, aquæ nihil quicquam deprehensum est per cæcos illos ductus in abdominis spatium refluxisse, quoniam integra nec pertusa his erant sanguinis seriq; conceptacula. Hinc fit vt ascites iis ferè superueniat, qui rupta vel exesa viscerum vena, cruentis vomitionibus aut deiectionibus opportuni sunt. Licet enim suppressus sanguis sit, serosus tamen humor per derelictam fissuram præterfluit inciditq; in spatium abdominis. His etiam superuenit qui viscerum errore ictero diu tentantur, & quibus lien vel iecur vel mesenterium veteri scirrho obduruit: quandoquidem viscerum substantia siccitate humorisque penuria ceu rimis quibusdam dehiscit, eorumque ambiens membrana diffringitur, vt non amplius tenue serum cõtinere possit, sed id renum more elabi sinit, atq; sensim quasi ex fissa olla stillare in vacuum abdominis spatium. Hanc causam innuit Hippocrates, quũ ait, Quibus hepar aqua plenũ eruperit, iis venter aqua repletur. Quòd si sola visceris substãtia diffinditur, ambiens autẽ ac cingens membrana integra manet, aqua nõ excidit, sed vesiculæ aqua plenæ ὑδατίδες Græcis dictæ emergunt, quibus sæpe pecudũ boumq; iugulatorum iecur scatere deprehensum est. Hoc enim viscus quia terrenum siccumq; est magis quàm reliqua, hydropẽ accersit, & magis ætate prouectis quàm pueris. Itaq; causæ omnes quæ iecur vehementer exiccant, vt ardentes febres, vt calidiorũ ciborum presertim vini meracioris liberalior vsus, hydropem inuehũt: ab his quippe exarefactũ iecur perinde atq; terra siccitate dehiscit ac finditur. Fit præterea ascites ex iecoris aut lienis vulnere exiguo quod non altè penetrauit (hoc enim repentè hominem interimit) sed summã duntaxat extimamq; faciem attigit. Oritur & ex vlcere quod ferè ab illorum suppurante phlegmone atque vacuata relinquitur.

Ascitæ causa efficiens.

Qui in ascitem propensi.

τυμπανίας.

Hydrops tympanias abdominis est distentio ex multo flatu in illius capacitate concluso. Moles quàm in ascite minor & minus grauis, parum fluctuans, sed rugitu obmurmurans: summus venter vngue percussus vt tympanum tinnit, multaq; flatus indicia existunt. Huius ergo materia flatus est ex imbecilla conco-

ctione & cruditate genitus:qui cùm multus in ventriculo aut inteſtinis, velut in colico dolore coërcetur, nec exitum naturalem reperit, impetu viam ſibi muniens, per cæcos tenuesq; ductus inter abdominis membranas magnis cruciatibus ſeſe infert, ac demum variè impulſus in ipſum abdominis ſpatium penetrat aut deuoluitur. De hoc inquit Hippocrates, Quibus tormina circa vmbilicum fatigant, & laboratq; lumborum dolor, qui nec medicamento aut vllo alio modo ſolui poteſt, in hydropem ſiccum firmatur. Rarus certè hic hydrops, vixque ſyncerus flatus ſub abdomine citra humoris permiſtionem vnquam eſt animaduerſus.

Inteſtinorum morbi, cauſæ & ſigna. CAP. IX.

INTESTINA non admodum intemperie infeſtari ſolent: horum autem grauiores morbi ſunt, obſtructio, adſtrictio, inflammatio, abſceſſus & vlcus. Obſtructio aut alimenti prolapſionem, aut fæcis deiectionem, quæ præcipuæ ſunt inteſtinorum functiones, interpellat. Ea autem interdum, ſed admodum rarò fit à tumore præter naturam in inteſtini ſubſtantia orto, qui nonnunquam eouſque increſcit, vt eius ductum viamq; impleat. Hic notis eluceſcet, quæ mox recenſebuntur. Interdum à reſiccatis obduratisq; fæcibus, quæ in illorum anfractibus reconditæ exturbari vix poſſunt: ſiccantur verò quoties tardè deſcendunt, aut quum forenſibus negotiis aliisve occupationibus coercitæ ſurſum remeant. Euidens has cauſa anteceſſit: nullus ſubeſt dolor, nullusq; tumor conſpicuus. Leuiter ac facilè hæc ſoluitur obſtructio. Interdum à craſſa, lenta, vereq; gypſea pituita, quæ ſenſim copioſior collecta firmiusque inteſtinis adhæreſcens, omnem eorum capacitatem replet. Superuacanea quidem pituita in cerebro, in ventriculo & in inteſtinis gigni conſueuit: ſed in cerebro tenuis & aquoſa, in his verò craſſa atque lenta: hæc enim peculiare eſt ventriculi & inteſtinorum excrementum, non fæx alui, quippe quæ cibi excrementum eſt commune. Etenim quum illorum ſubſtantia frigida ſit atque membranoſa, craſſum certè ac viſcoſum de ſe excrementum proferet, quale eſt pituita lenta. Hæc igitur ſecundum naturam gignitur concreſcitque in inteſtinis: è quibus cernitur aliàs ſponte fæcibus circumiecta deſcendere, aliàs clyſtere manifeſtè deduci, aliàs dyſenteriæ vi corradi. Quum autem parciùs ea vacuatur, ſenſim aucta caloris vi ſic tandem craſſeſcit, vt prorſus obſtruens inteſtina quaſi infarciat, fiatq; latentium difficiliumq; morborum cauſa. Caroli Quinti Imperatoris legatus quidam dolore torquebatur, necnon tumore à dextro hypochondrio per ima ventriculi in ſiniſtrum ex-porrecto. Huic quum ſexennio toto remedij genus omne tanquam emollienti ſcirrho adhibitum fuiſſet, iniecto tandem acriori clyſtere durum ac firmum quippiam, medio ductu pertuſum, pedis longitudine detractum eſt: quod ille inteſtini portionem eſſe metuebat. Sed quum repentè leuatus videretur, adhibito conſilio iterum ac tertio clyſtere prolutus eſt rurſusq; ſimili euulſa materia continuò priſtinæ eſt valetudini reſtitutus. Alteri cuidam ſimilis, ſed grauior affectus aluum prorſus cohibuit: qui tandem ventre ſupra modum intumeſcente deceſſit è viuis: inuentumque eſt colum inteſtinum viq; adeò infarctum pituita concreta: vt ſolidum prorſus cenſeretur, nihilque omnino fæcis in aluum delabi fineret. Vera hæc eſſe teſtamur, quæ tamen Galeno non admodum probabilia videntur. Craſſior porrò hæc pituita in cæci aut coli inteſtini cellulis diutius coërcita, nonnunquam concreſcit in calculos: quales ſæpe vidimus inſtar nucis iuglandis, & in quodam magnitudine caſtaneæ, quarto aut ſexto quoq; die dolore nullo exturbari. Hęc igitur mala concreſcens pituita efficit, qua exuperante animus viresq; languent, ventriculi cruditas adeſt, tardaq; alui deiectio, flatus plurimus obmurmurat, venter friget, ac nonnunquam colico dolore premitur.

Obſtructioni affinis eſt inteſtinorum coarctatio & anguſtia. Ea autem fit eorum vi quæ ingeruntur: ſiue cibi ſint, vt cotonea mala: ſiue adſtringentes clyſteres. Quinetiam à meſenterij aut viſcerum tumore inteſtina premente: hocque frequens admodum eſt. Fit & ab enterocele, quum inteſtinum in ſcrotum deuoluitur, eoque quaſi vinculo coarctatur. Horum vnumquodque ſeipſo non aliis in-

aliis indiciis percipi debet. Præter institutum non erit exemplum memorabile hoc loco interferere. Septennis puella diarrhœa correpta, quum per dies complures subalbidam ac putrem olidamq; materiã indolenter aluo redderet, diuturnitatis fluoris eiusmodi pertæsa eius auia, consilium de cohibendo cum aliis mulierculis cepit. In eam rem, cydoniato larga manu exhibito sic ést eius fluxus repressa, vt eo die & sequẽti nocte nil omnino reddiderit, sed excitatis sæuissimis ventris doloribus & torsionibus vsq; eo intumuerit vt hydropica derepente euasisse putaretur. Accitus medicus quid rei esset suspicatus, clysmatis primùm lenibus, dein etiam acrioribus identidem iniectis hærentem aluo noxiam materiam foras euocare, fotu dolores lenire tentat: sed id frustra. Inualescentibus quippe doloribus immanibus cum crebris animi deliquiis tandemque liquidioris stercoris vomitione intra biduum miserabiliter extincta est. Aperto corpore cæcum intestinum coangustatum constrictumque adeò obhærescente interioremque ductum obturante cydoniato deprehensum est, vt illac nullo modo prorsus quicquam posset peruadere: vnde accidit vt acris illa & corrupta materia meatu prohibita obiectaque mora restagnans inusitatam sibi viam in abdominis spatium patefecerit, paulo supra obstructum locum pereso perforatoq; intestino, quo velut emissario & cuniculo acto excidens abdominis totam capacitatem repleuerat. Hinc acerbissimi dolorum morsus, hinc distentio, hinc animi defectiones, obortoque fœdo vomitu crudelissima mors breui consecuta. Hæc historia ad eos valebit qui redundantem nocentémve humorem, vndecunque is profluat, intempestiuè sistere atq; coërcere properãt maximo ægrotantiũ malo.

Iam verò inflammatio in gracilia intestina non sæpe incidit: at in crassiora quæ sanguine multaq; carne prædita sunt, frequenter maximeq; in id quod rectum appellant. Dolor in primis acer isq; lancinans, non vt in dysenteria aut corradens, aut vagus, aut intermittens: sed in vna eademq; sede defixus constansq; premit. Febris quàm in dysenteria ardentior, eaq; dum pus conficitur exasperans & inæquali rigore fatigans. Desidendi cupiditas inanis, & qua præ obstruentis tumoris magnitudine nihil minimúmve deiicitur: in dysenteria verò nonnihil atque etiam creberrimè. Dolorum vel anodynus clyster mirum in modum exacuit, quòd tumorem comprimat: in dysenteria compescit atque demulcet acri humore deterso. φλεγμονή.

Abscessu facto ruptoq; pus primum saniosum, deinde album & concoctum à podice exigitur: idq; vel seorsum ac syncerum, vel paulum ante fæces, à quibus detergi impelliq; solet. Tum dolor, febris aliaq; symptomata mitescunt, & aluus impedimento sublato liberè exit. διάσημα.

Vlcus tum ex abscessu, tum etiam ex dysenteria aut renasmo relinquitur. Huius dolor fixus est, cuius sensu debilitata intestina, sæpius onus suum deponunt, eructantque modò cruentam modò purulentam saniem. Idsi cauum est, quoniam in parte humida consistit & excrementis peruia, diu sordidum manens vixq; tandem cicatrice obducitur, & nisi diligenter præcauetur, ferè vel infistulam, vel in cancrum desinit. ἕλκος.

Intestinorum symptomata, horum causæ & signa. CAP. X.

INTESTINA non paucis dirisque symptomatis torqueri solent, qualia hæc ferè sunt: dolor tum colicus, tum iliacus, tarda alui deiectio & ileũs, profluẽs aluus, quæ aut lienteria est aut colliquatio, aut diarrhœa, aut dysenteria, aut tenasmus. Adhæc cruẽnta aut purulenta deiectio, lumbrici quoq; & ascarides. τὰ ἐντέρων συμπτώματα.

Colum intestinum amplum quum sit & laxum, anfractibusq; multis sinuosum, varias sanè materias excipit, quarum exuperantia distorquetur, doloreq; fit, quem ab affecta sede colicum nuncupamus. Hæ autem materiæ sunt flatus crassior, humor aut lentus ac pituitosus, aut acer & mordax & verè biliosus, qui interdum etiam inflammationem accendit, è qua pus in colo fieri interdum solet. Flatus in colo intestino plurimus gigni cumularique solet, in quo sæpius rugire vel murmurare obauditur: neque enim aliud natura condidit excipiendi κωλικὴ ὀδύνη.

flatus receptaculum, quem tamen prima ventriculi concoctio maximè progenuit. Itaque flatus in hoc intestino copiosior congestus, si propter obstructionem à duris resiccatisq; fæcibus aliísve dè causis erumpere nequit, intestinum vi distendit atq; diuellit, magno certè & immani cruciatu magnoq; sensu doloris. Cohibendi flatus consuetudine non paucos dissectione animaduertimus, quibus dilatatum colon intestinum brachij amplitudinem adæquabat: alios quibus ex imo ventre flatus toto anfractu in ventriculum resiliens ructu emittebatur, & quibus pro crepitu ructus erat: alios quoque aliis ex causis hoc symptomate continenter affligi, vt his plures ructus quàm verba essent. Flatulentus dolor colicus ventrem distendit, vagus est & instabilis, in variasq; ventris sedes se contorquet: sæpe obmurmurat, & arctè conclusus, nec ab ore nec ab aluo erumpit: hunc causæ flatus effectrices præcesserunt. A crassa lentaque & præsertim à vitrea pituita, quæ non modò huic intestino adhærescit, sed & ipsum corradit, dilacerat atq; in id plerunque perforantis terebelli more se infigit, colicus etiam dolor exercet. Hic sæpe fixus est & altè excruciat, nauseam & pituitæ vomitionem ciet: neque ructibus neque flatibus emissis demulcetur: habuitq; originem à crapula & otio, quæ cruditatem crassumq; humorem progignunt. Ab acri verò erodenteq; humore, aut etiam ab inflammatione quisquis ortus fuerit dolor colicus, fixus etiam est, sed cum febricula, ardore, siti & vigiliis: irritatur esculentis potulentisq; calidioribus, à quibus etiam sumpsit originem. Atq; hi quidem verè colici dolores facilè mitescunt ceduntq; iustis remediis. Nephritici dolores in quibus nec arenula nec calculus exturbatur, sæpe colicorum specie eludunt.

Nothi colici dolores.

Alij insuper cruciatus, quadam similitudine & vehementia colici nuncupantur, quibus tamen non in colo intestino sedes est, sed vel in peritonæo, vel in membranis quæ abdomini ventrisq; partibus obtenduntur. Hi sane grauissimi sunt & admodum diuturni, ac neq; clysteribus, neq; medicamentis, neq; fomentis, neque iis remediis, quibus qui verè sunt colici dolores, deliniri solent. Eorum materia aut flatus est tenuis, aut humor acerrimus & æruginosus membranarum spaciis cõclusus, e quibus detrahi vix potest. Succedũt diuturnis febribus aliisq; biliosis morbis, quorum est difficilis solutio. Natura quippe crisim noxiique humoris depulsionem in aluum molita, quum nusquam vacuandi viam promptam & expeditam nanciscitur, illum e venis & visceribus in membranas sæpe auertit, vbi dolores exurgunt priore morbo grauiores. Obseruaui & continuas & tertianas, sæpius verò quartanas febres hisce doloribus finiri, qui diu circuitu certo exacuebantur paremque accessionum ordinem retinebant.

Tarda atque pigra alui deiectio est, qua fæces & cibi reliquiæ raro nec pro assumptorum ratione descendunt. Per hanc fæces necessariò obdurescunt, quòd diutius cohibitæ caloris vi continentur siccescant, ab hisque nonnihil succi semper exugant mesenterij venæ, non modò in tenuia, sed & in crassiora intestina distributæ. Tarda deiectio intestinorum quidem symptoma est, sed quod alios deinceps morbos excitat, quocirca inter euidentes morborum effectrices causas refertur. Illinc siquidem vapore caput tentatur, corpus ingrauescit, ventriculi concoctio offenditur, ac reliquæ functiones deteriores euadũt. Sæpe ex viuendi errore nascitur, velut ab esculentis siccioribus, acerbis & adstringentibus, quæ præsertim prima mensa assumpta sint: ad hæc ex immoderata ciborum copia, quam pauco tempore natura neq; vincere neq; distribuere potest: ex otio deniq; & decubitu somnoq; multo. Cæterùm non hanc sed eam quæ morbi soboles est tardã deiectionẽ perquirimus. Huius causa triplex statuitur: sensus obtusus qualem infligunt veternus, apoplexia & paralysis. Stimuli penuria, vt quum flaua bilis quæ obiter intestina ad excretionem irritat cohibetur, hocq; crebrò fit in ictero. Intestinorum vel obstructio, vel adstrictio, quæ cæteris est causis frequentior. Adstrictio à mesenterij aut viscerum tumore nascitur, qui intestina pressu coangustat: nonnunquam & ab enterocele. Obstructio verò vel à duris siccisque fæcibus, vel à crassa lentaque pituita, vel ab assidua corruptione cibi & multi & varij nec consueti multiplicatisque cruditatibus, vel à concreto calculo. In quibus ergo pigra

go pigra multum ac tarda eſt aluus, vt in eo quem nouimus non niſi duodecimo quoq; die excrementa fæcesq; deiicere, & aliquando citra manifeſtum corporis functionumq; detrimentum dies totos quadraginta nihil prorſus ab aluo reddidiſſe, cauſa quidem neque à conſuetudine, neque à natura, ſed ab iis quæ nunc recenſui vitiis petenda. Quinetiam tumor præter naturam in inteſtino genitus, id in totum obſtruit fæcisq; prolapſum cohibet.

Hæ cauſæ quum ſupra modum increuerint, excrementorum via prorſus occluſa, miſerabilem ileum edunt, in quo fæces aluum præterlabi nequeunt. Hunc perſæpe committit inteſtinum, ſi cum reſiccato ſtercore vel in ſcrotum vel in diſruptum vmbilicum procidens retrudi nequeat. Interdum & ſtercus durum, & inteſtini tumor præter naturam: aliæ verò cauſæ rarius. Sub hoc omnino neque cibus deſcendit, neque iniectus clyſter aſcendit. Atque per initia inteſtinorum murmur ineſt, dolor circunuectus, ructus inanis, nauſea atque ventriculus nimiũ humidus. His dein accedit pituitæ bilisq; vomitio, quicquid eſtur bibitúrve, tametſi in inteſtina prouoluitur, hinc tamen poſtea remeat inquinatum ſtercoris nidore: ac poſtremò horrendum viſu ſtercus ipſum morituris vomitione reiicitur, frigeſcente quidem iam corpore & oborto ſudore frigido.

Cita alui deiectio contrariis fit ex cauſis, quum videlicet cibus vel liquidus vel lubricus vel pinguis nimium eſt, quum is ſua copia ventriculum & inteſtina quaſi pondere grauiùs onerat: quum quædam acrimonia eum pungit atque vellicat, ſiue ea ex medicamentorum genere, ſiue cibus ſit corruptus, ſiue bilioſum & acre corporis excrementum ſit, aliunde eò confluens, aut etiam illic genitum. Hæc quippe citam aluum reddunt, quæ & liquida & ſæpius quàm ex conſuetudine deiicit. Ex iis autem quæ exeunt profluuiorum differentiæ ſtatui debent. Quum ab aluo continenter cruda defluunt, aquoſa nempe diluta, humentia, colore ſubalbida vel cinerea, graueolentia, idq; ſolo ventris rugitu vel murmure, nullo manifeſto torminum doloríſve ſenſu, aut lienteria aut cœliaca eſt affectio. Si enim læuia & æqualia ſuiq; ſimilia & quaſi chyli aut cremoris ſpecie profluunt, cœliaca: ſin verò inæqualia & diſſimilia, in quibus cibi nec obtriti nec confecti ſubſtantia apertè cognoſcitur, lienteria eſt. Cœliacæ affectionis cauſa non cruditas eſt, non imbecilla ventriculi concoctio, ſed chyli imperfecta malaq; diſtributio, quam meſenterii, lienis aut iecoris obſtructio, vel trahentis facultatis imbecillitas, vel alimentorum maximeq; fructuum fugacium & potus immoderata copia peperit. Hæc enim diſtribui tota nequit, ſed maxima ex parte in abdomine ſubſiſtit. Ab his cauſis multa congeritur illuuies, quæ ſenſim in tenuioribus inteſtinis aucta, vel in ventriculo, vel in meſenterio, vel circum viſcera, tempore corrumpitur. Quumq; ſua copia grauis eſſe cœperit, vel ſponte infrà interdumq; ſuprà prorumpit, vel à natura laceſſita propellitur: nonnunquã leuiſſimo clyſteris medicamentíve irritamento exit. Pulſus frequens & celer exiſtit tanquam febris affligeret, & deiecturis leuiuſculæ animi defectiones obrepunt. Ante eruptionem abdomen diſtenditur, venterq; prominet: hisq; ſuccedens ſpontanea perturbatio, cœliaca eſt affectio. Vacuato humore omni ſuperuacuo, profluuium ſponte conquieſcit, interdum eodem quo cœperat die, interdum poſtero aut tertio.

Lienteria dicitur inteſtinorum læuitas, qua quæ per aluum defluunt, alimentis tum ſubſtantia tum colore finitima ſunt. Cauſam habet non diſtributionis impedimentum, ſed concoctionis primę imbecillitatem, ob quam cibus crudus nihilq; mutatus delabitur: ſiue quòd imbecillior ventriculus eum non conficit, ſiue quòd laxior ille non arctè continet dum integrè coquatur. Ventriculus autẽ imbecillior redditur proprio robore diſſoluto, idq; bifariam vel ſuo vel externo ſeu aliarũ partium vitio atq; ſympathia. Propria illius vitia hæc ſunt: refrigeratio, cuiuſmodi eſt ab immoderato frigidæ potu, præſertim quum corpus exæſtuat. Laxitas ſeu emollitio, qualem inducunt aquæ tepidę, olei, butyri, adipis, prunorum, maluæ atque ſimilium vſus immoderatior. Aliena qualitas inuſta, qualem fungorum, cucumerum, melonum & fructuum maligna qualitate putreſcentium

intempestiuus esus, multoq́; efficacius haustum venenum induxit, quemadmodum & peruersa cœli constitutio, quæ popularem sæpe lienteriam promouit. Aliarum autem partium consensu lienteria fit, quum ab illis vitium aliquod in ventriculum incidit. Sic pituita è cerebro procumbens, quia refrigerat & emollit: & bilis è iecore profusa ventriculum proritans, crudos cibos necdum planè coctos in aluum præcipitat. Sic sæpe animaduertimus ingentem abdominis abscessum, & pulmonum vomicam, & pectoris renumq́; suppurationem tetro malignoq́; nidore in cor & in ventriculum effuso, grauem periculosamq́; peperisse lienteriam, qualem in iis quoque cernimus, qui diuturno morbo confecti iam morti sunt proximi.

Diarrhœa quanquam dici potest omne alui profluuium, id tamen propriè designat quo synceriores humores defluunt, sine vehementi sensu doloris. Aliàs enim seorsum pituita, aliàs bilis flaua, aliàs atra purior apparet. Pituita crassa & mucosa ex intestinis crassioribus ferè corraditur, in quibus cumulari & concrescere solet: sæpe & ex mesenterio in quo ea plenior congesta, œdemata scirrhosq́; progignit, hincq́; ferè pituitosum omne profluuium originem sumit. At nihilominus tenuem spumosamq́; pituitam censuit Hippocrates è capite in ventriculum inq́; intestina prolabi: dulcem verò atq; dilutam ex vniuerso corporis habitu deriuari. Qua ratione etiam testatur diarrhœam soluere leucophlegmatiam, esseq́; balbis familiarem. Diarrhœa biliosa est qua bilis flaua aut citrina ardens ac plerunq; spumans emanat, idq́; sine magna ventris torsione, quòd liberè per laxas patentesq́; vias defluat. Ea sæpe è calidiore iecore aut è cysti fellis profunditur in intestina: nonnunquam & ex mesenterio in quod superuacuum omnem humorem oppressa natura solet recondere: nonnunquam sed rarius è venis maioribus atq; etiam ex corporis habitu. Sic enim diarrhœam statuit Hippocrates surditatem aliosque ex bile morbos soluere. Melancholica diarrhœa aut è liene aut mesenterio prodit, quum oppressa natura vel naturalem melancholiam, vel bilem atram in aluum excutit exturbatq́;. Hæc autem cæteris multo est insolentior. Atra nonnunquam vsqueadeo apparet deiectio, vt vel cum diluta pice vel cum cassiæ medulla conferri possit, quæ multos melancholiæ similitudine fefellit. At illa certè è sanguine fit, qui quoties aperta, rupta vel exesa præcordiorum vena, in intestina incidit, longo sinuosoque prolapsu ita præassatur ac nigrescit, vt picem planè referat. Discernitur autem quòd intincta lintea rubescant, quodq́; cruenta vel comitetur vel præcesserit vomitio. Fit & quum post diuturnum icterum iecore infarctu scirrhóve laborante aut aliter malè affecto, bilis flaua proprio folliculo diutius coërcita virorem tandemque nigrorem vstione contrahit, quæ vel in atros calculos sphærularum è gagate specie ibidem concrescit, vel turgescens & naturæ molesta irrumpit in intestina: tumque excrementa illa nigra atro sanguini similia existunt, quæ Hippocrati habentur pessima, nimirum quæ non ita multo pòst ægrotanti sunt perniciem allatura.

Sed & intestinorum colliquatio ad diarrhœam referri potest: in qua quod infernè procedit, quasi adipe vel oleo perfusum cernitur. Hinc autem fit quòd recens concreta pinguedinis carnisve aut etiam (diu protrahente vitio) solidarum partium substantia liquescat defluatq́; in aluum. Familiare hoc quidem profluuij genus pestilentibus febribus & causo colliquanti & hecticæ, & phthisi, & atrophiæ, nonnunquam & viscerum inflammationibus.

Dysenteria est cruenta alui deiectio cum dolore & ventris torsione: vnde & hanc Latini tormina nuncuparunt. Primùm quidem intestinorum mucus egeritur, deinde adeps intus illis adhærescens exiguo cruore perfusus: eaq́; prima est dysenteriæ species. Altera quum interior intestinorum tunica corraditur, cuius pelliculæ & fibræ deiectionibus permistæ apparent. Tertia quum altiùs penetrante & depascente vlcere, ipsa caro propriaq́; intestini substãtia putris vel exesa procidit. In quo autem maximè intestino vlcus consistat, primùm ex situ doloris intelligitur, deinde ex permistionis ratione. Etenim si cruor & quicquid corraditur, fæcibus alui exquisitè permiscetur, intestina superiora: si verò id purum ac

rum ac minimè permiſtũ excidit, ſeorſumq́; fæces alui deſcẽdunt, inferiora craſſioraq́; vlcere depaſcuntur. In hoc genere tenaſmus habetur, qui directi inteſtini vlcus eſt. Sub hoc aſſidua deſidendi cupiditas ſollicitat, ſed qua nihil ferè præter mucoſum quiddam & ſubcruentum egeritur. Dyſenteriæ atq; tenaſmi cauſa eſt pungens acerq́; humor, qui non recta, ſed per anfractus in inteſtina vi quadam delatus & infixus, ea exulcerat & acrimonia rodit. Is autem vel bilis eſt flaua, vel atra, vel pituita ſalſa. Nonnunquam & exedentia medicamenta, vt colocynthis & adamantis puluis: necnon vitioſa & acria alimenta ingeſta altiùs ſe in inteſtinũ figunt, dyſenteriamq́; cient. Humor porrò acer in inteſtinum irruit interdum ex meſenterio, in quo iamdudũ cumulatus erat, vt crebrò iis accidit, quibus amplum abdomen prominet: interdum è iecore vel è liene, vel ex vicinis partibus: interdum è venis maioribus atq; ex ipſo etiam corporis habitu. Hæc omnia propriis ſignis noſſe expedit, vt certa ſit curatio. Non omnem dyſenteriam febris comitatur, ſed eam duntaxat cuius humor eſt acerrimus, iſq; è viſceribus aut è venis magna corporis perturbatione profuſus.

Cruenta alui deiectio qua cruor ſine dyſenteria ac ſine tenaſmo fertur, rarò ex iecoris imbecillitate fit, ſæpius ex apertis internis hæmorrhoidibus. Qui è iecore imbecillo dimanat, verus cruor non eſt, ſed dilutus & recentis carnis loturæ perſimilis. Hic idcirco rariſſimè apparet, quòd inſolenter admodum ſanies ea per meſenterij venas è iecore prolabatur in inteſtina. Qui autem ſeorſum purus ac rutilus exit, ex aperta hæmorrhoide eſt; quæ hunc proximè è vena caua profundit, modò egeſtionis initio modò in fine & in ipſo egerendi conatu. Interdum & grumus rubens hinc procidit, dum hæmorrhois ſtillat in recti inteſtini capacitatem, in qua omnino coit. Neque igitur ex apertis meſenterii venis ſanguis multus, neq; ex ſuperioribus liquidus aut rutilus deſcendit; ſed vt antè dixi picis inſtar retorridus ac niger.

Purulenta excretio ſi exigua & cum dolore prodit, ab vlcere aut inteſtinorum aut podicis eſt; quod vel dyſenteria, vel tenaſmus, vel phlegmone reliquit: hoc autem antecedens affectus commonſtrat. Si copioſior eſt atq; doloris expers, ex abſceſſu quodam meſenterii in proxima inteſtina fertur. Si verò parcior pariterque indolens, ea quidem verè purulenta non eſt nec ab vlcere manat, id quod multos puris ſpecie fefellit, ſed mucoſa quædam ſordes eſt ſubalbida & veluti limus fæxq́; ſanguinis melancholici quam podicis expuunt venæ, atque multo interdum tempore eructant poſt diuturnos ferè morbos melancholicos duramq; & laborioſam equitationem. Nunquam certè aut admodum rarò è iecoris aut è lienis abſceſſu, multoq; rariùs (quod tamen affirmat Galenus) è purulentis pulmonibus ſyncerum pus in aluum deriuatur. Hanc tamen illi viam comminiſcitur, è pulmonibus eructari in ſiniſtrum cordis ventriculum; hinc in aortam arteriam, ex hac in minores quæ per meſenterium feruntur pelli & excidere in inteſtina. Auicennas aliam viam cõfinxit, è pulmonibus in dextrum cordis ſinum, hinc in venam cauam, è qua in iecur & portas, ex quibus in meſenterii venas tandemq́; in inteſtina. Cæterùm in his figmentis fieri omnino nequit, vt tam longo viæ tractu pus quod ſanguinis permiſtione tinctum fuerat, tandem album reddeat, ſecernaturq́; ſyncerum.

Lumbrici ex omnibus corporis partibus maximè inteſtina occupare ſolent: quanquam & exiguos interdum in renibus genitos vidi cum vrina profuſos, & in pulmonibus, & in auribus, & in dentibus: ſæpe etiam in neglectis abſceſſibus vlceribuſque ſordidis. Ex craſſa lentaq; pituita, quæ in inteſtinis frequens corrupta prępărataque fuerat, ab vberrimo inſito calore ſuſcitantur vitamq́; ſumunt, eorum animalium exemplo quæ ex putri materia cœleſtis caloris ope vitam habent. Vt autem varia eſt putreſcentis materię figura, ita & varię fiunt lumbricorum ſpecies. Alii longi ſunt ac teretes, qui in ſuperioribus gracilibuſque inteſtinis gigni ſolent: è quibus dum cibus deſcendit obnituntur & ſurſum plerumq; irrepunt in ventriculum, quem grauibus torquent ſymptomatis. Inde per gulam os ipſum conſcendunt, è quo hiante etiam proſiliunt: clauſo verò dor-

lumbricorum varietas

πλατεῖαι.

mientibus per palati cauum obrepunt in nares foraſq; prodeunt. Alii breuiores ſunt & lati cucurbitę ſeminis effigie, quorum procreatio eſt vel in cęco inteſtino, vel in coli cellulis: atq; hi ſępe mira ſerie inter ſe cohęrent. Interdum mutuo horum adhęſu & adunatione crebra contexitur latus ille vermis, quem ob ſimilitudinem Græci ταινίαν appellant, quòd vittis & faſciis mulierum quibus capillum vinciunt ſimilis, tam latus ac longus exiſtat, vt per omnia præcipuè verò craſſiora extēdatur inteſtina, in iis pręſertim quibus pigrior tardiorq; aluus natura eſt. Alii exigui ſunt & tenues ſimulq; teretes (aſcarides appellant) quibus ferè ſedes eſt in recto inteſtino & extremo ſphinctere: adultis nonnunquam horum multitudine fæces conſperguntur. Hos etiam animaduerti interdum ab ano pruritu quodam emergere, hinc in femora nateſq; quoquouerſum ſerpere. Omnibus materiam ſuppeditant cruditas & crapula, deinde eorum vſus, quæ facilè putreſcunt, vt lactis, caſei, fructuumq; dulcium & fugacium. Itaq; pueri quàm adulti his multo ſæpius afflictantur, quòd illorum calor humidior ſit, confertioreque halitu perfundantur. Lumbricorum ſigna ſunt ventris diſtentio cum murmure atq; torſione, lientericum profluuium, corporis diſſolutio, faciei pallor, oculorum ſuffuſio vel ſugillatio, nariū pruritus. Quumq; ſurſum erumpunt, agitati (maximeq; per inedias & cibi penuriam) inteſtina morſu aut ſuctu feriunt, ſiccam tuſſim mouent: oris ventriculi præcordiorumq; compunctionem, animi defectiones, ſyncopas, epilepſias: aſcenſu verò tremorem, deuorandi conatum & ſtrangulandi metum inferunt, quibus malis infantes pleriq; ſunt extincti.

ἀσκαρίδες.

Causa

Signa

Ani affectus atq; ſymptomata. Cap. XI.

Phlegmone

ANVM hi affectus occupant, phlegmone, abſceſſus, fiſtula, fiſſura, condyloma & hæmorrhois, cuius ſymptoma eſt ſanguinis effluuium. Phlegmone fit copia ſanguinis è vena caua per hæmorrhoides in partes inanes quæ circa podicem ſunt incidente. Hæc quum ex aliis cauſis tum maximè ex multa duraq; equitatione proficiſcitur. Dolor ineſt admodum acerbus iſque lācinans & qui premendo exacuitur, foras interdum prominet, aluus non niſi difficilè & ſummo cruciatu exit, ac interdum dies multos ſiſtitur comite etiam febre, vt & vrina ob viciniam affecta veſica.

ἀπόστημα.

Abſceſſus è phlegmone relinquitur qui in recti inteſtini cauum ſæpius quàm in cutem erumpit: quādoquidem parte molliore exedens pus ſibi promptiùs viā parat. Rupto abſceſſu vlcus manet purulentum ac ſordidum, quale & nonnunquam exiſtit ex neglecto tenaſmo. Id autem in fiſtulam breui degenerat: vix enim parte humida & excrementis peruia coaleſcit, ſordiumq; copia calloſum diutiſſimè manat, etiam dolore ſedato. In hoc pus vel ſeorſum vel deiectionis initio exit, multò ſecus, quàm è meſenterii aut ſuperiorum partium vlcere. Sed & id viſum eſt interdum in veſicam penetrare: ac tum micturo crepitus è pudendo perinde atq; è podice, deinde puris atque etiam fæcis nonnihil miſtum vrinæ prorumpebat. Aliquando autē è phlegmone non abſceſſus vlcúsve relinquitur, ſed ad anū venæ craſſa & melancholica ſanguinis colluuie diſtentæ ob idq; partibus etiam vicinis vehementes dolores & cruciatus acerbos facientes, vel liberè eam poſtea expuunt in inteſtinum, vel in condylomata deponunt.

ῥαγάδες.

Ragades, id eſt fiſſuræ, ani vlcuſcula oblonga ſunt, quibus ſphincteris rimæ proſcinduntur, iis ſimiles quę inferius labrum & manus pedeſque dilacerant. His finitima ſunt & leuia quæcunque ſedis vlcera. Dolor acerrimus eſt cum ardore citra phlegmones indicia, vlceriſque extremum expreſſa ano plerunque oculis patet. Fiunt autem vel duriorum aſperitate fæcum, vel humoris acris ſalſi ſiccantiſque morſu.

κονδυλώματα.

Condyloma durum eſt tuberculum in ani margine ortum, aut verrucæ, aut grani vuæ, aut maturi mori, aut ficus effigie. Ex melancholico nigroq; ſanguine illic ſenſim extuberat & increſcit, tædio potiùs quàm dolore moleſtum.

ἡ αἱμοῤῥοΐς.

Hæmorrhois verò quæ externa & conſpicua eſt, ex ano quoque ſurgit ac prominet. Ea ex atro melancholicoque ſanguine fit, qui è caua in extremū venę protuſus,

fusus, nondum tamen illinc præ loci duritie exiliens cumulatur, idq; implet & in ficus speciem distendit. A condylomate autem distat, quod & breuiori tempore fiat, & affligat graui dolore, quodq; nondum in callosam duritiem cöcrescat. Atque ea cæca appellatur hæmorrhois, quũ nihil sanguinis effundit. Quę verò aperta iam est, sanguinem interdum sponte, in conatu semper profundit, nec in tantũ tumorem attollitur. Interiores hæmorrhoides, quum corporis venæ aut multo aut acri turgent sanguine, nullo ferè sensu tumoris dolorisve superuacuum sanguinem eructant, idq; solùm in egerendi conatu, atq; is seorsum conspicitur fæce minimè permistus.

Hæmorrhoidum symptomata sunt immoderata sãguinis profusio, & eius minimè consueta suppressio. Vtrunq; enim præter naturam est, fitq; in grauiũ morborum causa. Sola quippe vacuatio naturalis ea censetur, quæ quod graue infensumq; est, velut onus vtile depõnit citra corporis infirmitatem, citraq; virium iacturam. Profusionis causa continens vel in sanguine est, qui multus, tenuis aut acer violenter erumpit: vel in venis quæ aut apertæ aut exesæ aut ruptæ iam sunt. Suppressio autem contrariis fit ex causis.

Anus procidit modò sponte, modò egerendi conatu, apparetq; sphincter totus interdum inuersus atq; prouolutus. Causa est musculi resolutio seu laxitas ex multi humoris perfusione: qua ratione pueris & infantibus quàm adultis id vitii familiarius obseruatur.

Renum morbi, causæ atq; signa. CAP. XII.

RENES morbi pauci exercent: inflammatio, obstructio, abscessus & vlcus. Inflammatio quæ propriè nephritis appellatur admodum rarò accenditur in renibus, quòd firma & eorum prædura caro ægrè fluxionem admittat. Fit tamen interdum renibus ictu casúve contusis, accersitaq; fluxione per emulgẽtes venas. Hanc adesse testantur, ardor ingens, dolor grauis ac pulsans in ea inanitate, quæ est inter externam costam & coxendicem. Hic & vicinas partes quę circum præcordia sunt, circum lumbos, circum coxendicem & pubem atque partes obscœnas, distentione conuellit. Extremorum frigus, atq; cruris è directo siti stupor inest: mictio cũ ardore atq; labore frequẽs, principio tenuis & cruda, deinde crassa atque mucosa: aluus impedita & pigra. Hinc ventris distentio, febris assidua, nausea, ructatio, crebráq; vomitio.

Renis obstructio varias habet causas, arenulas, calculum, humorem crassum & viscosum. Ratum quidem est vixq; vnquam compertum, vt à solo humore vel crasso vel lento ren totus obturetur: à calculo aut ab arenulis sæpissimè, à quibus etiam solis vrina supprimitur. Arenulæ autem non in interiore cauo, sed in propria renum substantia proueniunt, à qua duræ sunt ac rubræ & renis substantiam colorémq; retinent. Illinc fluentis vrinæ impetu raptæ feruntur in cauum, prolabunturq; in vesicam per vreteras; & vrinam reddunt arenosam. Si curatio negligitur, tempore crassescunt illæ, vel mutuo adhæsu inter se colligatæ calculum coagmentant atque componunt. Hic dein è renis substantia exturbatur in cauum, quumque euellitur, renis partem cui adhærescebat, sine doloris sensu diuellens & quasi dilacerans, saniem prolicit, quæ pariter cum vrina profunditur, eamque crassam, turbidam, subnigramq; reddit. Calculus autem exceptus renis capacitate si exiguus est, non multo pòst tempore in caput vreteris se infert, ex quo magna vi summoque dolore nephritico in vesicam procidit. Si crassiusculus est aut salebrosus & asper, in via diutius hæret & magno cruciatu vreterem dilacerat. Sed & nonnunquam in renis capacitate subsistit ac permanet, quum præ crassitie non satis lata illi est vreteris via. In illam cõtrusus & exagitatus acerbum sæpe dolorem mouet, quum præsertim prosilit atque se infert in vreteris caput: at is mitescit calculo remeante in renis cauum. Hic (nisi tempore procidit) assiduo arenularum appulsu coagmentatur in verum renis calculum, cuius nec vna semper est magnitudo, nec vna forma, nec color vnus. Confirmatus ferè renis cauum implet consuetasque arenulas exire prohibet: ac proinde renum calculus veteres

dolores nephriticos obtegit & diſſimulat. Perfectũ in rene hunc eſſe docent, affectæ partis grauitas, ob quam vix ſpina dorſi inflectitur: cuius tamen dolor, non vt is quem deſtillatio peperit, externarum partium preſſu admodum manifeſtus eſt. Nullo tumore foris conſpicuo obtuſioris cuiuſdam doloris ſenſus ineſt, præſertim quum aluo ſuppreſſa ren ipſe vel flatu vel fæce premitur, aut quum decubitus eſt in aduerſum latus, aut quum vehementior eſt exercitatio. Nephriticus dolor ex interuallis citra calculi excretionem redit: per laborem & duram equitationem vrina profluit cruenta, tum quippe calculus ſuo pondere & attritu renem contundit ac plerunque ſine ſenſu dilacerat exulceratque, è quo ſanguis cum vrina profunditur. Cruris, quod è directo affecti renis eſt, torpor quibuſdam ineſt moleſtus.

Materia calculi.

Calculi materia eſt craſſus & viſcoſus humor in renem pariter cum ſanguine eiuſque ſero excurrens, qui aliàs ex cruditate, aliàs ex torrido terrenoque ſanguine proceſſit. Efficientem cauſam omnes quidem profitentur immoderatum eſſe renum calorem, qui humores perurens, ſiccans & obdurans cogit in lapidem.

Cauſa efficiẽs.

At certè alia ſtatuenda cauſa efficacior longeque crebrior, inſita renum arenoſa calculoſaque conſtitutio. Hanc quiſquis à parentibus contraxit, vix vlla ratione calculi tormenta effugiet: quandoquidem hoc vitium omnium eſt maximè hæreditarium, vt non paucis pariter cum renibus calculus procreetur. Adiuuantium porrò cauſarum præcipua eſt otium ſomnuſque diuturnus decubitu ſupino.

νεφρῶν ἀπόστημα.

Renum abſceſſus quo purulenta materia coercẽtur, rariùs ex phlegmone fit, ſæpius ex ſordido vlcere non expurgato, ea ratione quam mox ſubiiciam. Concoctione tamen phlegmones pus gignitur & abſceſſus tantus interdum vt diſtento rene tumor circa lumbos & ilia foras promineat. Febres cum horrore oberrant: grauitatis ſenſus quàm antè magis infeſtat. Rupto autem abſceſſu pus cum vrina defertur, & interdum ſordes aut corrupta caro ex putri renum ſubſtantia.

ἕλκωσις.

Vacuato expurgatoque abſceſſu vlcus manet diuturnum admodum ac ferè immedicabile. Quæ enim ſubſtantiæ portio vel putredine vel attritu exeſa eſt, neque reſarciri vnquam neq; coaleſcere poteſt: quandoquidem viſcus hoc vt cętera ſpermaticum eſt, cuius etiam vrina iugiter prętερfluens vlcus agglutinari nõ ſinit. Quocirca ſordidum id vt fiſtula perpetuò relinquitur. Huius ſignum eſt quòd modò pus, modò mucoſum quiddam vrina permiſtum defluit: hincq; vrina redditur alba, turbida, lactis ſero perſimilis, quæ tandem quiete ſedimentum id purulentum mucoſúmve deponit. Vlcus ex abſceſſu phlegmones inſolens admodum eſt. Nec minus id quoque inſolens putandum, quod vel à profluentis materię acrimonia renem exedente, vel ab ictu, vel à caſu eius venas diſrumpente fieri tradunt.

Vlceratorum renum cauſa.

Crebrò autem ac ferè ſemper à calculo intus coërcito fit, qui vel pondere renem contundit, vel attritu comminuit exeditq;. Ita ſæpe vidimus tota renis carne ac ſubſtantia pereſa, ambiente tãquam marſupio membrana pus calculoſq; multos obuolui. Vlcus ab his cauſis ortum habuiſſe argumento eſt, quòd vrina antequam purulenta eſſet, ſæpe cruenta fuerit, præſertim ab exercitatione & labore, quòd febris nulla aut perobſcura fatiget. Si quando autẽ obſtructo vreteris capite pus cohibetur, id ſenſim vel per emulgentem in maiores venas redũdans, ſanguinem habitumque corporis inquinabit (qua ex cauſa quaſi ex leucophlegmatia calculoſos tumere ac palleſcere ſæpe animaduerti) vel ea ſede congeſtum ilia lumboſq; copia diſtendet, è quibus etiam aperta cute diu multumq; manat. Nõnunquam & illinc calculus ingens cum pure aliàs exceſſit, aliàs euulſus eſt. Hæc quum accidunt tota iam penè renis ſubſtãtia putredine conſumpta eſt, illincque pus redundans inter peritonæi membranas fluctuat. Huius copia interdum vidimus totam ventris lumborumque regionem diſtendi, & pus hinc tum deiectione, tum vomitione reddi ſyncerum.

ἡ νεφριτικὴ ὀδύνη.

Nephriticus dolor, acerbiſſimus eſt renum cruciatus, aut certè vreteris cuius eſt ſenſus eximius. Is in renis ſitu fixus alterutro latere ſtabilis eſt, niſi quòd interdum vel ad coxendicem vel ad teſtem qui è directo iacet, vreteris tractu proten-

protenditur. Non vt colicus dolor in ventrem mediũ aut in omnem illius regionem murmure quodam euagatur: neq; semper citata & expurgata aluo discussisque flatibus mitescit: sed immanitate & ferocia peritonæum conuellit: hinc viscera & vẽtriculus subuertũtur, ac primùm quidẽ pituitosa, deinde biliosa vomitione reiiciunt. Vrina quum malum incipit pauca, tenuis & aquosa est, interdum verò supprimitur: postea copiosa, crassa & arenosa exit, eaq; ardoris quodam sensu ad crebriùs meiendum compellit. Decubitus in ægram partem dolorem demulcet, in aduersam exasperat. Creber admodum est ac multis frequens hic dolor, colicus verò rarus. Tanti cruciatus neq; inflamatio, neq; sanguinis grumus; neq; crassus humor causa statui potest, quòd mollis ac fluidus facilè obsequatur; quodq; obseruamus crassiorem mucũ, imò & concretũ pus nullo sensu è renibus facilè prolabi. Vnus calculus causa fit doloris, qui crassiusculus, inæquabilis ac scaber dum per angustũ vreterem deuoluitur, hunc magna vi dilatans atq; dilacerans perquàm immaniter excruciat. Iis qui iampridem nephriticis doloribus erant assueti vsq; adeò dilatatum vreterem aliquando comperimus, vt in eũ maior digitus immitti posset. Per hunc mediocres calculi sine molestia excidebant; qui olim non nisi summo cruciatu procidissent. Qui verò aut nondum, aut certè rarò & leuiter nephritico dolore tẽtati sunt, minimo calculo distorquẽtur. Hũc autem à colico discernere in primis arduum est, quum nihil excedere manifestò deprehenditur. Sedato atq; restincto dolore etiam atq; etiam considerandum, doloris ne causa in vesicam exturbata sit, an in renis cauũ remigrauerit. Si exturbata est, cauendum ne illic subsistat, & assiduo materiæ appulsu in vesicæ calculũ coagmentetur. Iam verò eiecto cũ vrina calculo, æstimandum solidus ne sit an ex arenularum adhæsu compactus. Ex iis namq; medendi ratio constituitur. Neque iis credendum est, qui calculos albos in vesica duntaxat, rubros in renibus nasci affirmant. Nam purulenti renes albos quoque proferunt.

Causa nephritici doloris effectrix.

Vesicæ morbi, causæ, signa atq; symptomata. CAP. XIII.

VESICA calculo crebriùs affligitur, inflammatione & abscessu admodum rarò, exulceratione nonnunquam. Vesicæ calculus magnitudine, substantia, colore, figura atque situ plerumq; variat, nec vniusmodi cernitur in omnibus: hinc & varia symptomata laborantes exercent. Huius causam pleriq; omnes tradunt crassum esse crudumque succum, qui per venas cum vrina in vesicæ capacitatem influat, in qua tanquam fæx subsidens, loci calore exarefactus sensim lapidescat. At verò quid limum istum (nisi fortè admodum angusta aut obstructa sit vesicę ceruix) tandiu possit illic remorari nõ video, quum & sanguinis grumus, & pus, & mucosa lentaque pituita, aliaq; multo crassiora facilè illinc profluant cum vrina. His argumentis adductus aliam cœpi causam inuestigare, ac tandem comperi omnem calculum in vesica conclusum, rudimentum quoddam è renibus traxisse, è quibus per nephriticum dolorem exciderit, si grandiusculus est, in vesica aliquandiu hæret, ac plerumque persistit, illicq; allatarum fordium adhæsu coagmentatur, dum verus confirmatusque lapis fiat. Ita quidem neminem hactenus offendi in vesica calculum habere, qui nephriticis doloribus diuexatus antè non fuisset. Et quoscunque exemptos vesicæ calculos obtriui (obtriui autem expeiundi gratia permultos) in eorum medio quasi nucleum reperi, verum rudimentum è renibus exturbatum, diuersi quàm reliquum integumentum ac inuolucrum & coloris & substantiæ. Propria calculi vesicæ signa hæc fere sunt, vaga quædam & oberrans circa pubem & perinæum titillatio, siquidem exiguus is & leuis etiamnum est: quum verò grandescit, incumbentis grauitatis põdus percipitur, vt idcirco difficilis & doloris plenus per salebrosa locà sit incessus, multoque difficilior saltatio. Mictio crebrescit adeò vt & tandem assiduò meiendum sit, vixque possit vrina cohiberi. Quum meiendum est, vrinæ fluor repentè intercipitur, obuiam quidem impulso calculo, sicq; minimè continuata sed intercisa est emictio. Ac tum dolor aliàs vniuersum pudendi ductum, aliàs glandem so-

Causa calculi vesicæ. vera.

Signa.

iam affligit, ifq; acerrimus fub emictionis finem, quũ calculus vrinæ curfu incitatus quafi proditurus fphincterem violentiùs comprimit. Meiendi conatum comitatur defidendi cupiditas, quòd calculi magnitudo è perinæo rectum inteftinum vt veficæ ceruicem extimulet. At verò nonnunquam fummæ veficæ adhærefcens calculus & quafi ex illa propendens, vix illum ex his fignis manifeftè exhibet: & vifi funt qui nullo dolore diu illum geftauerint: omnibus tamen hæc figna modò mitia funt & obfcura, modò fæuiora. Vrina alba, craffa & turbida redditur quum grandior calculus iam diu eft in vefica detentus, in qua fedimentum purulentum eft aut narium mucori perfimile. Horum fignorum plurima etiam fpectantur in cauo & fordido ceruicis vlcere, quale venerea gonorrhœa profert. Hæc verò ex caufis antecedentibus internofcenda funt. Si vlcus ineft fordidum, fœda illa gonorrhœa iam diu anteceffit: fin calculus, laborans miris quibufdam nephriticis doloribus fuit opportunus, neque femper calculum doloris caufam eminxit. Ad extremum verò digitus in anum, aut certiùs catheter in veficam immiffus, quod coniectura dubium incertumq; fuerat, fenfu explorabit confirmabitque.

Inflammatio fi qua premit, ea non veficæ vt quæ tenuis exanguifque eft, fed fphincteri ceruicis mufculo infidet. In ea febris ardens & acuta infeftat: dolor perquam acerbus ac lancinans in perinęo cum rubore & ardore excruciat: vrina fupprimitur fummo tamen meiendi defiderio atq; conatu: aluus folito adftrictior eft, quia rectum inteftinum inflammationis magnitudine coarctatur: pubes atque pecten ad vmbilicum vrinæ copia diftenditur. Catheter præ loci anguftia immitti non poteft: fed & in primis periculofa eft irritatio, quandoquidem hic affectus fæpe in gangrænam vel fponte abit, è qua vix vllus vnquam feruatus eft. Quum abfceffus fit & fuppuratio, omnia ingrauefcunt: eo autem aperto mitefcunt, pure quidem erumpente, fubfidente verò tumore profufaque vrinæ exuperantia.

Ex abfceffu fi feruetur æger, vlcus in fphinctere cauum manet ac fordidum, è quo cum vrina craffa modò fanies, modò pus copiofum & graueolens excidit, tandemque fubfidet in imo. Vifus eft & hic abfceffus per perinæum erumpere, è quo vrina reddebatur, nonnunquam & in anum penetrare, illacque vrina omnis defluere.

Quinetiam veficæ corpus ipfofq; vreteras leuior interdum exulceratio occupat, qua interior duntaxat pellicula abraditur. Ea fit aliàs à contundente corrodentéve calculo, aliàs ab vrina acriore, quam vel vini meracioris ciborumq; calidiorum vfus, vel acris falfiq; humoris permiftio tulit. Ex vtraq; aliquanto craffior euadit vrina, & modò fanguine, modò pure exiguo perfufa: pelliculæ aut fquamulę, aut furfurea quędã cũ vrina exeunt. Cæterùm ab ea quę in vretere confiftit exulceratione, dolor inter renem & pubem affligit, & pus capillorum fpecie natat in lotio. Ab ea verò quę in vefica vrina cõtineri nequit, affidua meiendi cupiditas perurget, neq; laborans erectus ftare poteft: ingens cruciatus & indefinens veficam, pubem, perinæumq; obfidet, maximus verò emictionis tempore.

In penis ductu ab eifdem caufis leuis quoq; fit exulceratio abrafa interiore tunicula. In hac quæcunq; modo dixi etiam cum turbida vrina manant, attamẽ nõ vt in illis fub emictionis finem, verùm vel ipfo initio, vel etiam fponte citra vrinæ curfum. Inter meiendum vrina acrem in pene dolorẽ parit, prçfertim quũ fluere vel incipit vel definit: quemadmodũ in veficæ exulceratione (cui acris vrina femper incumbit) perpetuus ac indefinens eft dolor. Fiunt & in vrinæ ductu exulcerationes fordidæ atq; cauæ illis multo deteriores, cuiufmodi hoc fęculo frequentes protulit venerea lues, de quibus poftea.

Priapifmus eft colis arrectio & incrementum præter naturam permanens citra libidinis ftimulum. Hic interdum cum inflammatione, interdum citra hanc exiftit, quũ inflatus coles quodam tetano diftenditur. Caufa eft flatulentus fpiritus pudendi arterias fiftulofumq; neruum affatim implens. Is autem vel ex craffo vifcofoq; humore caloris inopia fufcitatur, vel ex genitalis feminis vbertate atq; redun-

redundantia. Hoc mali genus insolens admodũ est, quo tamen narrant iugulatũ quendam biduo ab excessu è vita intentum rigidumq; exhibuisse penem.

Iam verò præcipua partium obscœnarũ symptomata sunt rei venereæ impotentia atq; gonorrhœa. Impotentia ea fit, aut quia extincta virilitate semen intus non gignitur, aut quia emitti non potest. Extinguitur virilitas ex senio, ex morbo, ex causis omnibus quæ insitum spiritum roburq; dissoluunt, ex incantamentorum (neq; enim fabula est) maleficiis, & ex medicamentis quæ genitale semen aut proprietate aut qualitate manifesta perimunt. Non emittitur verò semen in magna vasorum obstructione atq; in partium obscœnarum paralysi. Posteriores tametsi rei venereæ libidine iactantur, hanc tamen membrorum ignauia non exercent; priores verò nec ruunt in venerem, nec eius desiderio pulsantur. ἀδυναμία τοῦ ἀφροδισιασμοῦ.

Gonorrhœa, est inuita & nimia seminis profusio citra venerẽ, citra libidinis insomnia, citra colis tentiginem, leui quodam aut nullo oblectationis sensu titillatúve facta. Sed & gonorrhϾ species quædam est, quum occasione minima semen emittitur, vt in eo qui sola clysteris perfusione semen eiaculari consueuit. Sed & quendam vidi qui longa gonorrhϾ consuetudine, per insomnia atq; etiam cogitatione sola purum sanguinem, non minori voluptate quàm semen effunderet. Malum quidem est gonorrhœa mulieribus perinde atque viris commune. Est autem in hac semen crudum, aquosum, liquidum, ac tenue, nec prorsus album. Effluuij causa est spermaticarum partium infirmitas, qua vel non concoqui vel non retineri semen potest tantisper dum coquatur atq; crassescat. Quamobrem frequens iis esse solet, qui impuberes necdum matura ætate veneri petulantiùs sese addixerunt. Nam imbecillæ partes euadunt, in quas longa consuetudine humores abundantiùs confluunt. γονόῤῥοια.

Quum per insomnia libidinis, aut in attenta rei venereę cogitatione semen affatim procidit, non vt in vera gonorrhœa, crudum id & aquosum ac sine sensu, sed magna vtiq; voluptate exit, sed in mulieribus cum partium obscœnarum odaxismo quodam, pruritu atq; titillatione. Effluentis huius causa est seminis vel exuperantia, vel calor & acrimonia naturam proritans, vel ingens spermaticarum partium robur: hoc argumento quòd voluptate iucunda id semper emanat.

Inuasit hoc seculo in humanum genus ex lue venerea quoddam vitium gonorrhϾ finitimum, quod idcirco & fœdam virulentamq; gonorrhœam appellamus. Principiò virus album aut subcitrinum è vasis spermaticis sine sensu excidit vigilanti pariter atq; dormienti. Eius causa est spermaticorum vasorum atque testium imbecillitas, non illa quidem simplex, sed ex venenata lue contracta: hæc enim efficit vt quicquid in his vasis colligitur, in tetrum fœdumq; virus facessat: quod dein contagione alium quemuis contaminat. Tempore virus hoc putret & acrimoniam asciscit, ductum penis in transitu exedit & exulcerat. Factum verò iam vlcus esse ostendit dolor exortus, qui & in tentigine quasi funem peni subtendit, & in emictione tanquam in dysuria acriùs stimulat, vt idcirco multi in calculi vesicæ suspicionem venerint. Sed hæc propriis affectuum signis haud difficile fit internoscere. Tam altè interdũ excauatur vlcus, vt foras emergat in penis summam cutem. Hoc virulento fluore præter rationem suppresso, intus plerumq; colligitur abscessus, aliàs quidem circa testiculum in epididymide, aliàs in perinæo, qui rupta apertáve cute materiam fundit. γονόῤῥοια βεβλαμμένη ἢ λοιμώδης. 326.4.

Diuturnum quidem penis vlcus esse solet, vixq; vnquam sponte sanescit. Quocirca in eo neglecto vel tuberculum carnosum instar verrucæ expullulat, vel cumulata sordes in callum obdurescit: idque non vno meatus loco, sed duobus ac plerumq; tribus. Adnati tuberculi callíve notæ sunt: vrinæ suppressio, vel tenuis emictio, qua non pleno illa cursu ac fluore, sed exili quodam quasi filo exit. Pene compresso durum tuberculum deprehenditur, & immisso cathetere obuiam fit obsistitq; quasi offendiculum. καυλοῦ ἕλκος.

Meiendi porrò symptomata sunt: diabetes, vrinæ incõtinentia, ischuria, dy- ὁ διαβήτης.

Diabetes furia, ſtranguria, mictio cruenta atq; purulenta. Diabetes immoderatum vrinæ profluuium eſt, quo aſſumpta potio nihil mutata profunditur. Quibus venter aut corporis habitus aquoſi humoris copia tumet, iis interdum magno impetu vrina quàm potus longè copioſior emanat: quomodo obeſum quendam & tumidulum vidi ex multa mictione diebus circiter octo, mirum in modum extenuari & concidere. Qui largiſſimè bibunt copioſam quoq; profundunt vrinam, vt is quem nouimus quotidie horæ ſpatio tepentis aquæ medicatæ libras ſexdecim exorbere: etenim qualem ſumpſerat, talem protinus emeiebat. Cæterùm horum affectuum neuter diabetes putandus: ſed cum ſiti inexpleta ſupra modum bibitur, omniſq; potus nihil ferè mutatus mox effluit. Hoc proprium eſt renum ſymptoma, in quibus calor ingens, aut ardentiſſimus humor impactus, vim trahendi ſeri vehementer impellit, quod tamen præ retinendi imbecillitate continuò prolabitur in veſicam. Proinde corpus vniuerſum & ſiti & calore immodico exhauſtum planè contabeſcit. Sed hoc quàm rariſſimè ſymptoma vſu venit, vixq; vllus eſt deprehenſus, qui copioſæ emictionis non aliam intus cauſam haberet.

οὔρησις ἀπροαίρετος καὶ ἄκαιρος. Vrinæ incontinentia dicitur quum ea ſine acrimoniæ & doloris ſenſu manifeſtè excidit præter arbitrii imperium: hiſq; ſignis longè diſtat à dyſuria. Fit autem reſoluto ſphinctere ceruicis, atq; iis neruis paralyſi affectis, qui è lumbis in eum inſeruntur muſculum. Hoc aliàs ex ictu aut caſu, aliàs ex refrigerio aut deſtillatione fit. Qui ſe in ſomno permeiunt quales maximè pueri, his quidem non paralyſi, ſed ſola laxitate atq; mollitie ſphincter diſſoluitur, qui neque exuperantiam neque acrimoniam vrinæ ſuſtinere poteſt, præſertim quum animales vires ſomno ſopitæ obſcuram functionem obtinent.

ἰσχουρία. lib. iii: 53.42. Iſchuria his contraria eſt, vt qua prorſus vrina ſupprimitur, nec huius quicquam exit. Cauſam Galenus plerumque refundit in obtuſum veſicæ ſenſum, ob quem illa ſe impleri non ſentit, nec idcirco ad excretionem irritatur. At certè vrina quamdiu patentem liberamque viam habet (vt in iis qui ob calculum ſecti ſunt) nullo propellente aut excernente prolabitur, & ſuopte impetu foras excidit. Vna igitur ſuppreſſæ vrinæ cauſa eſt adſtrictio vel obſtructio. Hæcq; vel vreterum amborum capita vel veſicæ ceruicem opplet. Vtrum autem eorum in cauſa ſit, certis notis perueſtigandum. Si alterius duntaxat vreteris via obſtructa eſt, haudquaquam ſupprimitur vrina: per alterum enim perlabitur. At quum vterq; obſtruitur aut coarctatur, ſuppreſſio fit, hinc conſpicua, quòd laborans renis vtriuſq; dolori fuit opportunus, lumborum ſumma grauitas eſt, ac interdum vehemens vtrinq; dolor excruciat: nulla aut minima meiendi cupiditas vrget: in pube nec dolor nec tumor ne premendo quidem percipitur: veſica inanis eſt & vacua, vt ne immiſſo cathetere vrinæ quicquam emanet. Quum verò obſtructa veſicæ ceruix vrinam cohibet, aſſiduum meiendi deſiderium premit, ſummuſq; ſed irritus conatus eſt: pubes collectæ vrinæ copia diſtenditur ac dolet: atq; ſi catheter in veſicam inſeritur, copioſior vrina impetu profluit leuamentoque eſt.

obstructiones vrinæ locus quomodo inveniendus

Causa Obſtructio circa vreterum capita ferè fit à calculis grandiuſculis, qui pariter illis impacti ſunt: raro vel ab humore craſſo vel à ſanguinis grumo: rariùs ab inflammatione vel à pure. In veſicæ ceruice plerumq; fit, vel ab inſerto & hærente calculo, vel à tuberculo carnoſo aut calloſo, cuiuſmodi ex virulenta gonorrhœa ſuccreſcit: rariùs à craſſo humore, aut à pure, aut à ſanguinis grumo. Hæc enim non diu ſubſiſtunt in via, ſed facilè vrinæ curſu ac impetu foras impelluntur. Cuidam annum agenti trigeſimum obſtructa veſicæ ceruice, vrina affatim tanquam emictione ex vmbilico in multos menſes profluxit: idq; citra tumorem, citra vllam aquæ in abdomine collectionem & citra valetudinis offenſam. Quum hinc multi admiratione tenerentur, audirem verò recens in lucem edito malè vinctum vmbilicum nunquam coaluiſſe, ex hincq; ſemper nonnihil ſtillaſſe, cenſui nondum inaruiſſe vrachum, & nunc illi perinde atque dum vtero geſtaretur vrinam è veſica in vmbilicum refluere.

vrinæ ex vmbilico effluvium.

στραγγουρία. Stranguriam, id eſt vrinæ ſtillicidiũ, nuncupant, quum vrina ſtillatim guttatimq;

timq; redditur: id aliàs quodam conatu, sed dolore nullo, aliàs vehementi dolore & irritatione fit. Quæ nullo fit dolore, easdem causas atq; ischuria obtinet, sed sanè leuiores, quòd fit diminuta quædam ischuria. Quæ cum dolore acri, tum ischuriæ tum dysuriæ permistas causas habet. Quòd enim guttatim stillet, ischuriæ: quòd verò ardeat ac stimulet, dysuriæ rationem sumit.

Dysuria penis & vesicæ vt dysenteria intestinorũ difficultas est: vrina quippe magno cruciatu atque dolore interdum affatim interdum guttatim redditur. Causa vel in vrina consistit vel in vesicæ ceruice. In vrina quòd acrior euaserit, idque aut victu calidiore aut bilis permistione aut acrimonia puris ex rupto abscessu manantis. In vesicæ ceruice vel exulceratio vel inflammatio est, quam transiens vrina acrius ferit. Causæ his signis internoscentur, quæ suprà vnicuique affectui sunt ascripta. δυσουρία.

Mictio cruenta est quæ sanguine perfunditur. Puri syncerìq; sanguinis eruptio ex inferiore penis meatu, mictio haudquaquam appelletur, quòd sine vrina nulloq; voluntatis arbitrio, ex aperta, rupta vel exesa vena fiat. Quum autem sanguis vrinæ permiscetur, si copiosus est, vel à renibus excidit vel à sphinctere ceruicis musculo: nam neq; ab vretere neque à vesicæ corpore multus emanare potest. Qui à renibus defluit, vrinæ toti exquisitè permiscetur, vt ea quasi dilutus & tenuis quidam sit sanguis: hic verò mox subsidet rubicundus, liquidus ac minimè concretus. Huius causa si neq; casus neque ictus fuit, debet omnino ad calculum referri, qui per corporis laborem præsertim per exercitationem validam, renem eiusq; venas obterens, sanguinem profundit. Sola sanguinis emictio sæpe renis calculum patefecit, qui aliis nullis indiciis se prodebat, vt ne subesse quidem putaretur. Sic diu potest multa emictio cruenta prodire, sine manifesta virium iactura. Quæcunq; huius aliæ causæ tradi solent, vt renũ imbecillitas, simplex eorum apertio, iecoris infirmitas, plethora, mensium aut hæmorrhoidum suppressio, raræ adeò hæ & insolentes obtingunt vix vt vnquam solæ cruentam mictionem protulerint. Qui porrò sanguis à sphinctere musculo in vesicæ capacitatem instillatus mictionem cruentam reddit, vrinam non æquabiliter perfundit, ac subsidens in imo concrescit in grumos: eius quoq; portio aut grumus interdum citra vrinam excidit: dolor plerumque meiendo premit, ac veluti penis radicem adurit, aliaq; vel vlceris vel ruptæ venæ signa comitantur. αἱματηρὸς οὔρησις.

Mictio purulenta interdum è renibus interdum è penis ductu prodit. Illa pus habet accuratè permistum, aut si quid fortè crassius seorsum est, id sub finem emanat. Hæc verò primo loco pus syncerum eiaculatur, quod vel à penis ceruice, vel à parastatis exulceratis, vel à vasis spermaticis exierat: ab hoc dein purior vrina subsequitur. πυώδης ἔξοδος.

Mictio subnigra ac turbida sine dolore, si neque ab ictero neq; à crisi prodit, ab eiusmodi calculo est, qui postea non sine molestia exturbabitur è rene. Mucosa vel ab vlcere quodam vel à calculo vesicæ fit. Filis aut capillamentis conspersa, vel à lenta pituita, quæ in vreteribus, vel à seminis excremento, quod in vasis spermaticis longitudinem hanc adipiscitur. At verò tum hæc tum alia quæcunq; vrinas possunt immutare, fusiùs explicantur in iis quæ de vrinæ contentis sunt tradita. ὑπομέλαινα ἔξοδος. μυξώδης. τριχίασις.

Scroti morbi, causæ & signa. CAP. XIV.

SCROTVM & qui in eo sunt testes tum inflammatione labefactantur tum tumore duro scirrhosoq; tum omnibus herniæ generibus. Inflammationem accendit tenuis feruidusq; sanguis præter naturam in scrotum & testes profluens. Scrotum in tumorem distenditur, durities inest, rubor atque calor, dolor lancinans, qui leui contactu exacuitur, febris plerumque comes. Quòd si inflammatio testem solum occupet, hæc in profundo demersa sunt, tactu meliùs quàm visu comprehensa: sin verò in scrotum effunditur, omnia foris extant oculis obuia.

Malè curata inflammatio illic sæpe prædurũ tumorẽ ex calore præproperè

extincto relinquit. Tum rubor, calor & dolor absunt, durities vna persistit, cuius nonnihil plerumque immedicabile permanet.

ἡ κήλη. βουβωνοκήλη.

Hernia seu ramex aliàs in inguine prominet, Bubonocele appellatur, mulierum atq; virorum communis, aliàs in scroto, quæ virorum duntaxat est. Fiunt autem quum quippiam in alterutram sedem illapsum, tumorem parit. Illapsus causa est peritonæi (quod omnia sub abdomine coërcere solet) ruptio aut dilatatio. Quum sola est ruptio interioris membranæ (duplex quippe est peritonæũ) tumor in inguine solo existit: quum verò huic etiam dilatatio accedit eius membranæ, quæ in scrotum deuoluitur, hoc pariter distenditur. Illabuntur autem varia, ex quibus ramicum differentiæ statui solent. Ab intestino, enterocele est: ab omento, epiplocele: ab aqua, hydrocele: ab adnata carne, sarcocele.

ἐντεροκήλη. ἐπιπλοκήλη. ὑδροκήλη & σαρκοκήλη.

In enterocele & epiplocele permanens tumor nõ est: nam resupino & intestina & omentum vel sponte vel blando digitorum impulsu remeant: illa quidem rugitu & flatulento murmure, hoc verò ægriùs & nullo sono, nullo rugitu. Hydroceles atque etiam sarcoceles tumor perpetuus est, nec impulsus in abdominis capacitatem cedit. Hoc autem discriminis intercedit, quòd hydroceles tumor mollior est, pulsatus resonat, pondere leuis & opposito lumine perspicuus. Sarcoceles tumor durus, grauis & obscurus, qui longiori tempore pedetentim increuit. Vt autem viris in scrotum, ita & interdum mulieribus tum intestinorum tum omenti aut aquarũ prolapsus fit in pudenda, è quibus illa videtur tanquam è sacculo propendere.

ἐξόμφαλοι.

Sed & vmbilici ruptio ramicis genus censeri potest, quo sæpe videtur is mirum in modum prominere, intestinis sub cutem prorumpentibus. Neq; præter institutũ sit eum virum producere, cui ex accepto ventris vulnere præcisum tenue intestinum prodit, è quo alui excrementum nondum solidum aut cohærens continenter emanat annos iam quindecim, ea via intercepta quæ in anum ducebat. Ab his iam mulieri peculiares morbos exequar.

Vteri affectus, causæ & signa. Cap. XV.

VTERVM morbi varij obsident: phlegmone, abscessus, vlcus, cancer, scirrhus, mola, inflatio, hydrops, calculus: & in ceruice rhagades, condylomata, hæmorrhoides. Phlegmone fit tenui feruidoq; sanguine è vena caua per tenues venas, non in vteri capacitatem, sed in illius substantiam effuso: qui collectus accensus ac putrescens phlegmonem parit. Malum certè in ceruice quàm in vtero frequẽtius. Quum totus vterus inflammatione obsidetur, dolor acer ac pulsans excruciat: atque si inflammatio in priorẽ partem magis deuergit, in pubem quoque dolor inclinat, & vrinæ difficultas est: sin verò in posteriorem partem, dolor lumbos infestat, & aluum supprimit. Pubis, imi ventris, lumborumq; ardor, tumor, distentio atque grauitas inest: febrisq; comes assidua cum symptomatum syndrome: immisso in ceruicem digito quæcunque pars vteri prematur, vehementer dolet.

ἀπόστημα.

Putri sanguine in pus transeunte abscessus fit. Ac tum commemorata signa inualescunt, febrium horrores sæpe adoriuntur nulloq; ordine: omnia tamen confecto iam pure mitescunt. Rursum verò quum pus acre & exedens eruptionis viam parat, acriores dolores, febres vehementiores, aliaq; grauiora symptomata excruciant.

ἕλκος ῥυπαρόν.

Rupto expurgatoque abscessu vlcus manet idq; sordidum. Pus autem ex vteri corpore, vel in illius capacitatem incidit, vnde syncerum profluere deprehenditur: vel extrà in abdominis capacitatem penetrans, inter intestina hæret ac subsistit, vt imum ventrem copia distendat prematq; pondere. Ruptus in ceruice abscessus tactu quidem deprehenditur, atque is interdum in solam ceruicem pus effundit, tandemq; foras emittit: interdum in vesicam, tumq; vrina per vteri ceruicem assiduò fluit, hacque ex re sæpe vidimus naturalem mictionem prorsus abolitam: interdum in directum intestinum penetrat abscessus, tumq; fæcis nonnihil ex vteri ceruice profluit.

ἑλκώσις ἐπιπολαία.

Leuior interdũ exulceratio vtero eiúsve ceruici inuritur, quæ interiorẽ pel-

liculam

ſiculam corradit aut excauat modicè. Fit autẽ à partu difficili, quo aut grandior fœtus editur, aut etiam aduerſus aut corruptus vi miſerè extrahitur. Fit & à violento effreniq; concubitu, atq; à diuturno fluore acri & erodente. Ab omni exulceratione dolor ſubeſt acer, pungens & exedens, ſanies & colluuies emanat, eaq; copia, ſubſtantia & colore varia, nonnunquam fœtida, nonnunquam odoris expers, quamq; à ſimplici fluore vix diſcernas. Propria autem exulcerationis cognitio ex cauſis antecedentibus atq; ex ſenſu doloris capitur, qui vel immiſſo digito vel acri iniectione, qualis ex vino aut ex hydromelite eſt, refricatur.

Vteri maligna vlcera, quòd locus excrementis putrediniq; pateat, ſæpe vel in nomas, id eſt depaſcentia efferataq; vlcera, vel in carcinomata degenerãt. Nomæ inæquales conſpiciuntur, exedentes, indieſq; magis ac magis depaſcentes, cæteris vlceribus fœtidiores, ſordidiores acerbioreſq;. Neq; à ſolis euidentibus cauſis, ſed & ab acri exedenteq; humore infixo originẽ habent. Carcinoma humor efficit atribilarius, qui collectus vi caloris efferatur & excandeſcit. Hoc ſi nondum exulceratum eſt, moles pondere grauis percipitur, tumorq; durus colore ſubliuido. Ab inflammatione hinc ſeiungitur, quòd diuturnus ſit, dolorque minus lancinans, & febris non perinde ardens. A ſcirrho, quòd calore doloreque fatiget. Exulceratum verò carcinoma vt nomis malignius eſt, ita præter cæteras notas labra habet prætumida ac dura, atq; ex concreta illuuie, ſordida & liuida: ſanie quoq; id manat graueolente, tenui & nigra vel etiam fulua.

Scirrho autem interdũ totus vterus, interdum pars quędã obdureſcit. Tum durus ipſe tumor tactui renititur, nullus aut obſcurus dolor adeſt, ſtantibus graue pondus (quod in aliis etiam tumoribus obtingit) quaſi prolapſurũ incumbit in pudenda: ſedentibus verò aut decumbentibus ſua grauitate rectũ inteſtinum premit: inceſſus difficilis, crurum totiuſq; corporis ſegnities. Fit autẽ ex humore craſſo ac terreno per vteri ſubſtantiam effuſo, illicq; cõcreſcente: aut ex inflammatione quæ neq; diſſoluta eſt neq; in abſceſſum conuerſa.

Mola tumor eſt carnoſus, non in ſubſtantia, ſed in vteri capacitate genitus. Rudimentum interdum cuiuſdam formæ obtinet, ſæpe moles eſt informis cute vel membranis obducta, intus caro mollis & confuſa, venis reſperſa compluribus, ſine oſſibus, ſine inteſtinis, ſine viſceribus. Alimentum ea per venas prolicit, nutriturq; plantarum more & incrementum ſumit, vt interdum ventrẽ quaſi octimeſtris fœtus diſtendat. Hæret nonnunquam acetabulis firmiſſimè, vt hanc aliquæ quatuor quinquéve annos, interdum & totam vitam vtero geſtarint. At plerumq; leuiùs adhæreſcens, tertio quartóve menſe excidit, nondum ad iuſtam magnitudinem perducta.

Ad hanc proximè accedunt irriti & inutiles conceptus, quorum frequens eſt euentus. Multi ſimul interdum geſtantur, pariunturq;, & interdum cum legitimo fœtu eduntur. Molæ cauſa efficiens nõ eſt ſolus ſanguis menſtruus, neque hanc (vt oua quæ appellantur ſubuentanea) efficere poteſt ſolum muliebre ſemen, quum nuſquam viſa ſit mulier molam ſine mare concepiſſe: ſed molæ cauſa eſt viri ſemen, idq; aut corruptum aut quouis modo inualidum; quod alimentum quidem trahere, nihil verò conformare poteſt. In mola quemadmodum in conceptu menſes ſiſtuntur, mammæ turgeſcunt, cibi faſtidium ineſt, venter ſenſim attollitur, vt iccirco concepti fœtus ſuſpicio magna ſit. Atq; his ſignis diſtat à ſcirrho. A fœtu autem vero atq; legitimo, quòd hic blandè ac leniter mouetur: mola aut grauitate figitur aut impetu quodam prouoluitur in quodcunque latus mulier decumbat. In mola mulier ad inceſſum grauior euadit, eiq; quaſi pondus propendet ex vtero, artus gracileſcunt, dolorq; ventrem ſæpe compungit: quorum nihil adeſt in vero atque legitimo fœtu, præſertim ſi valetudine integra eſt mulier.

Vterus præterea nonnunquam tumet atque diſtenditur flatuum copia, qui aut edito partu in vacuam capacitatem irrepſerunt, aut alia ex cauſa illic geniti coarctantur. Pectenimuſq; venter inflatur ac dolore concutitur, qui & plerunq; ad ſeptum tranſuerſum & inguina excurrit: agitato corpore interdum ſonitus

obauditur, ventreq́; digitis impulso tympani sonus editur, ac flatus è ceruice manifestò prorumpit.

ὕδρωψ ὑστερικός.

Tumet & nonnunquam vterus aquarum copia, qui certè hydrops est vterinus. Inflationis signa adsunt, sed grauitas maior & sonus quasi fluctuantis aquæ. Huius quemadmodum & ascitæ efficiens causa est iecoris aut lienis vitium, aqua tamen ex abdominis capacitate cæcam & inusitatam viam sibi parat in vterum. Interdum etiam vena caua solum sanguinis serum eódem instillat. Mulier quædam hoc hydrope correpta, quoties appetebat menstrua purgatio, omnem aquarum colluuiem ex vtero per ceruicem profundebat, peluesq́; sex aut octo implebat aqua citrina feruentissima, dum venter totus subsideret. Mox dein menses insequebantur ex naturæ præscripto. Collecta proximo mense par colluuies, stato dein tempore profluebat. Hæc tandem persanata vterum gestauit, peperitq́; bene vitalem fœtum.

314. 315.

ἡ διόπτρα.

Rhagades, condylomata & hæmorrhoides in vteri ceruice, in eiusq́; pudendo, perinde atq; in ano proueniunt. Percipiuntur dolore aut cruoris profusione, maximeq́; in coitus attritu: atq; etiam (nisi foras prodeant) instrumento vterino quod dioptrismum appellant.

Vteri symptomata, horumq́; causæ. Cap. XVI.

VTERI propria symptomata sunt: mensium suppressio, mensium profluuium atq; stillicidium, albus fluor vterinus, gonorrhœa duplex, vteri strangulatus, ascensus, descensus, prolapsio & conuulsio. Hinc furor, dolor: adhæc quoq; sterilitas & abortus aliaq; gestantis vteri incommoda.

ἡ ἔμμηνος κάθαρσις.

Menstrua purgatio ex naturæ præscripto primùm erumpit ætatis anno quarto decimo, desinit verò quinquagesimo. Quibusdam à duodecimo in sexagesimum persistit. Plerisq; serius incidit citiusq́; desinit. Horũ causa est tum naturæ tum victus varietas, quæ aliis copiosam, aliis perexiguam purgationẽ exhibet. Itaq; aptus & conueniens purgationis modus est, qui naturæ & vitæ generi est cõsentaneus: hoc vno signo dignoscendus, quòd vbi desiit, neq; vires grauatas neq; imbecillas relinquit.

ἡ τῶν καταμηνίων ἐπίσχεσις.

Mensium suppressio in ætate matura citra prægnationẽ, omnino præter naturã censetur: quemadmodum & eorũ purgatio rarior quàm menstrua, & parcior quàm naturæ & victus cõditio poscit. Hinc symptomata succedunt: nausea, cibi fastidium, lumborum, scapularũ, capitis, totiusq́; corporis grauitas, & dolor quasi tensiuæ lassitudinis: vrinæ crassę, turbidæ, rubicundæ ac plerumq; nigricantes: ex quibus tandẽ graues ac diuturnos morbos fieri commemorat Hippocrates. Euidentes horũ effectricesq́; causæ sunt, cibi potusq́; parcitas, labor vehemens, sudor multus, sanguinis immoderata vel ex naribus, vel ex hæmorrhoidibus, vel è secta vena profusio, vomitio aut alui immodica vacuatio, corporis extenuatio ex quocunq; sit morbo contracta. Quinetiã curæ ac mœrores & timor horrendus, sæpè menses suppresserunt. Interiores verò causę alię quidem in principibus partibus vel in toto sunt corpore, aliæ in vtero solo. In principibus partibus vt in iecore, in liene, in ventriculo aut in pulmonibus. In his si qua est frigidior intemperies cõtracta, aut vehemens obstructio aut scirrhosa durities velut in ictero, cachexia, in hydrope, in asthmate, in aliisq; affectibus, quorũ vitio venarũ sanguis labefactatur, fieri certè nequit vt menses rectè atq; ordine ex naturæ præscripto fluant: quemadmodũ neq; si crassorum viscosorumq́; alimentorũ vsu, aut frigidę multa potione aut otio diuturno, frigidus, lẽtus crassusq́; sanguis euaserit. In vtero autẽ mensiũ purgationem impediunt, refrigeratio, obstructio tũ quæ simplex est tum quæ à tumore fit, vt à scirrho, ab inflãmatione: vteri quoq; peruersio, & quicquid interitus os eius obturat, vt cõcretus sanguis, caro excrescẽs, adipis copia & adnata pellicula, aut ab vlcere malè inducta cicatrix: aut cõformationis naturale vitiũ, ex quo mulierẽ vidi, cui nunquam vel menses, vel aliud quicquã fluxit ab vtero, ac nihilominus bene habita prorsusq́; incolumis annos vixit circiter sexaginta.

ἄμετρος κένωσις τῶν καταμηνίων.

Immoderata autem mensium purgatio vltra naturæ vitæque modum est, qua aut copiosior sanguis, quàm pro multitudine, aut diutius profluit, aut crebrior, aut non stato circuitu redit. Omnis nimiæ & exuperantis vacuationis signum est

virium

virium imbecillitas, & eorum fymptomatum inuafio, quæ immodicam fanguinis effufionem fequuntur: cuiufmodi funt inappetentia, cruditas, fœdus faciei color, pedum ac deinde reliqui corporis tumor œdematofus. Fit autem vacuationis exuperantia ab his caufis omnibus quæ fanguinem ita excalfaciunt, extenuant, vel quoquo modo exagitant, vt promptè ora venarum patefaciat, tantoq; impetu efferatur, vix vt poffit naturæ robore cohiberi. Fit & à plethora, quæ tanta plerumque exuberat, vt non folùm venarum ora aperiat, fed & ex iis tenues interdum difrumpat, quod his ferè accidit, quibus menfes diu fuppreffi poftea confertim ac concitatius erumpunt: & quibus abortus aut veri aut irriti fœtus quauis ex caufa contingit. A partu quoq; laboriofo atq; difficili, quum vel grandior fœtus vel obliquè fitus, nimio conatu excluditur, in quo vel rumpuntur venæ vel nimis dehifcunt, vt idcirco immoderatus fanguis, quemadmodum & ab euidentibus caufis quibuslibet violentis emanet.

Crebrior menfium purgatio, fiue bis fiue ter ea menfe redeat, fi modò copiofa fit, iifdem quoque fit ex caufis. Etenim neque huius ordinem neque menfuram natura moderari poteft. Atque hæ quidem immoderatæ eruptiones confertim ac repentè fiunt. Eft & vteri ftillicidium feu fluxio diuturnior, qua fanguis parcè ac fenfim, nulloq; ordine illabitur; interdum quidem purus, interdum ferofus & quadam faniei fpecie: idque aliàs affiduò, aliàs ex breuioribus interuallis. Huius caufa eft venę exefio modò fimplex modò vlceri coniuncta, quod nonnunquam in vtero, fæpius in eius ceruice confiftit. Quum fimplex eft exefio, aut nullus aut obfcurus eft dolor: fin verò vlcus adeft, manifeftus ac vehemens; plerumque immiffo digito deprehenfus.

Fluor quem muliebrem aut vterinum appellant, à menfium profluuio diftat, quòd non fyncerus fanguis, fed corruptum quiddam prodeat, idq; continenter ac nullo ordine nulloq; circuitu. Eft autem id modò liquidum & albicans lactis fero aut ptiffanæ cremori perfimile: modò citrinum aut pallidum, modò fubuiride, adeò acre ferè & adurens, vt quafcunque partes attigerit, erodat aut leuiter exulceret: atq; id rurfum modò tetrum eft & graueolens, modò odore nullo moleftum. Prodeuntium odor, color atq; fubftantia fluoris fpeciem commonftrat. Caufa autem quæ corruptum humorẽ affiduò gignit, aliàs in vtero, aliàs in principibus partibus confiftit. Grauiter proinde hallucinantur, qui omnium ex vtero prodeuntium, quemadmodum & omnis fuppreffionis menfium caufam ab vno requirunt vtero. Etenim quibus mulieribus vifcera refrigerata, vel obftructa vel fcirrho dura, cruditates; malum habitum aut leucophlegmatiam inuexerũt; corruptus humor in varias partes effufus, fæpe in vterum procumbit, & illac decurrens corpus expurgat, quod aliis quibufdam per renes aut per aluum fieri contingit. Hoc quidem vitium multarum commune, fed maximè in ea muliere confpicuum, cuius fuprà diximus hydropem menfibus fingulis per vterum expurgari. Neque verò affectus hic ætate maturas tantùm, verumetiam virgines quas pallor decolorat inuadit, quo & puellam octauo ætatis anno obfeffam vidi, ac diu poftea grauiterq; afflictam. Atq; hæc fluoris vterini caufa admodum frequens obferuatur. Altera caufa ex vtero longè quidem rarior exiftit, eaque vel intemperies eft fereq; frigida, vel imbecillitas ab vteri geftatione; à partu; à contufione aut ab alia externarum caufarum vi contracta: vel erofio vel exulceratio ex inflammatione aut ex abfceffu derelicta. His quippe caufis oblæfus vterus & proprium alimentum malè conficiens, excrementa multa progignit, quæ foras elabuntur & excidunt. Internofcuntur caufæ, quòd ex folo vteri affectu parcior fit fluor, & eius affecti adfint indicia: at ex vifcerũ totiúsve corporis affectu, fluor fit copiofus, nec malè affectorum vifcerum notæ defint.

Muliebri fluori affinis eft gonorrhœa, quæ mulieres perinde ac viros imò etiam frequentiùs exercet, quòd harum femen vtpote crudius ac dilutius minus fubfiftat. Profluit autem citra vllam veneris titillationem, nec affiduò nec quotidie vt in vterino fluore, fed quibufdam interuallis, non ab vteri capacitate, fed à vafis fpermaticis in vteri ceruicem, eftq; id albũ, ferofum, omnis expers graueo-

lentiæ & acrimoniæ ac omnino paucum. Huius eadem est causa atque virilis gonorrhœæ.

Hæc autem multo crebrior est virulenta gonorrhœa, quam impura venus infligit, eo modo quo antè in viris est comprehensum. Quod per hanc excidit, cõtinenter assiduoque fertur vt in vterino fluore. Est tamen crassius multo, atque modò album modò flauum aut virescens, odore graui molestum, acre & exedens: ac proinde rarò deprehenditur citra pudendi vlcus. At nondum his notis certò possit ab vterino fluore internosci: sed hinc maximè quòd non vt ille ab vtero, sed à spermaticis vasis prodeat: quodque prorumpentibus mensibus non desinat, sed cum his & mox ab iis similiter persistat: vterinus verò fluor cesset in mensium eruptione & aliquanto pòst tempore. Quinetiam luis venereæ signa se produnt, neque vterini fluoris seu primarii seu eius qui viscerum vitio fit, indicia vlla cernuntur.

Hystericorum porrò symptomatum grauissimus est ab vtero strãgulatus. Primùm quidem quum leuis & exigua est mali causa, ex vtero sublatus vapor viscera ventriculumque feriens, nauseam quandam mouet, cui tamen rarò succedit vomitio, sæpe tædium quoddam & cibi fastidium, idq; interdum cum murmure ventrisque rugitu, interdum citra hæc. Quum vapor in diaphragma thoracisq; partes effertur, respirationem breuem crebramque tanquam compresso pectore facit. Simul etiam cor obsidens leuem interdum animi defectionem inducit, quã tamen vix pulsus immutatur. Metus hinc atq; desperatio ægram concutit, ac plerumq; tanta vt se mox interituram putet, nullaq; ratione in spem erigi & recreari possit. Malum altiùs in fauces inuadens, eas quasi vinculo cõstringere, aut manu præcludere videtur, prorsusque spiritum intercipere magno suffocationis metu. Vbi verò cerebri arcem conscenderit, aliàs quidem furorem vterinum appellatum, cum garrulitate, iracundia & inquietudine mouet, aut alia desipientiæ genera metus horrorisque plena: aliàs quasi soporem quendam ac veternum inducit, quo mulier corruens velut attonita iacet, sine motu, sine sensu vllo, respiratione adeò parua & rara, vt interdum nulla esse credatur, tanquam ipsa iam mortua extinctaque sit. At nihilominus pulsus interdum constat validusque est, interdum obscurus paruusque, vt ne percipi quidem possit. Hi variis sunt ordines variæque hystericarum accessionum formæ, quæ circuitu vt epilepsia repetunt, aliis quidem crebriùs, aliis rariùs, dum discussa sit earum causa. Sub accessionis finem humor quidam ex muliebribus locis excurrit, intestina obmurmurant, deinde oculi attolluntur, malæ rubescunt, intellectus, sensus ac motus restituitur, & corpus firmari incipit. Sæpe tamen deprehensum est frigus tum temporis è capite per ceruicem in scapulam & brachium illabi, quod stuporem difficilemque motum redderet, exhiberetque speciem quandam paralysis, sed quæ non multò pòst discuteretur. Causa quidem accessionis hystericæ est vapor ex vtero, nõ solùm per venas aut arterias, sed & per spiracula cæca & latẽtia sublatus, atq; is certè venenatus tamque malignus ac perniciosus, vt partium quas attigerit facultates offundat earumq; functiones intercipiat. Si vaporis naturã spectemus, plurimorum venenorũ conditione frigidus is & melancholicus est. Huius focus est vterus, in quo vel menstruus sanguis, vel conclusum semen, vel alius quiuis humor in hanc venenatã malignitatem corrumpitur. Vt igitur sæpe animaduersum est comitialem morbum ab vtero vel in prægnãte suscitari, è quo venenatus humor tetrum vaporem in cerebrum expiraret, ipsumq; morbum cum partu finiri, ità & de hystericis symptomatis credendum. Hæc autem vix putem duntaxat vel à menstruo vel à semine suscitari, quum & eas quæ bene purgantur & vterum gestant & viri consuetudine fruuntur, plerumq; fatigent: quumq; supra quingentas eodem cœnobio degere videamus, quæ diu consuetum veneri: vsum intermiserunt, nullo hysterico symptomate. Quiuis autẽ humor in vtero hoc modò corruptus, eius generis vaporem ex loci natura venenatum exspirat, & vnde vita, illinc & summa veneni pnicies exoritur. Hinc fit vt tametsi viris diu hæmorrhóides suppressæ sint, aut veneris vsus sit intermissus, nulla tamen hystericis similiã sympto-

symptomata contingant. Hæc quoties grauia incidunt, noſcuntur quidem facilè, leuia difficilè, quòd melancholicis aut cardiacis non admodum ſint diſſimilia. Debent autem omnium effectarum partium obſeruatione, omniumque ſignorũ conſenſione diſcerni.

Vteri aſcenſus, deſcenſus, prolapſus atque conuulſio mulieres ſæpe fatigant. *τῆς ὑστέρας ἀνωῤῥοπία.* Galeni motus authoritate nonnunquam putaui vterum nihil aut perexiguum è ſua ſede dimoueri: at ægrotarum mulierum modò querimonia modò precibus adductus, hunc ſæpe tactu deprehendi inſtar globi cuiuſdam in ventriculum efferri, eumq́; grauiter opprimere. Hinc & ſæpe manu depreſſus eſt, manifeſtoq́; in propriam ſedem propulſus. Neque id ſanè alienum magis videri debet, quàm eiuſdem prolapſus, quo totus ferè procidit. Aſcenſu non quæ ſtrangulatu ſymptomata fiunt, ſed dũtaxat premitur mulier quodam præcordiorum dolore, ſpirandi difficultate aut animi defectione, at ſine metu, ſine delirio aut alio ſymptomate grauiore. Deſcenſus vteri appellatur, quum in inferas partes is prouoluitur. *κατωῤῥοπία.* Percipit obſtetrix hunc pudendo obuium: laborans verò ſi erecta ſteterit, grauitatis pondus in pudendum incumbere: ſin verò vel ſedeat, vel ſupina iaceat, vel aluum exoneret, quaſi onere rectum inteſtinum premi: ſin prona iaceat, vrinæ difficultatẽ naſci, vt etiam viri congreſſum pertimeſcat. Prolapſus deſcenſu grauior eſt, quòd euerſus vterus foras procidat, eiuſque fundus promineat, & manu *πρόπτωσις.* attractetur anſerini ſaltem oui magnitudine. Conuulſio eſt quum vterus in alterutrum inguen contorquetur. *περισπασμὸς ἢ διαστροφή.* Inguinis ac ſæpe coxendicis vehemens tum dolor exercet, qui ſi atrociùs excandeſcat vteri furor appellatur: crus totum maximeq́; femur torpeſcit ac friget. Tam varii motus & errores iis duntaxat obtingunt, quibus vteri appendices laxiores, idq́; vel ex graui vteri geſtatione, vel ex caſu atque *τῆς μήτρας ἀρτήματα.* contuſione, vel ex copioſi humoris perfuſione euaſerunt. At prolapſus non ex leuioribus hiſce cauſis, ſed ex vehementiore ſolùm patiendi conatu, quo vterus fœtum ſecundáſve excludens impetu conſequitur, ſeq́; inuertens præcipitat: interdum & imprudentis obſtetricis temeritas vterum cum fœtu aut cum ſecundis inuertit detrahitq́;. Quibus itaq; habenæ ſeu appendices laxiores ſunt, his vterus quoties irritatur, ſurſum deorſúmve, aut in alterutrum latus ſe contorquet. *Cauſa motus vteri.* Irritatur autem aut rei præter naturam quam in ſe continet, aut externæ eiuſque aduerſæ moleſtia. Tum quippe laceſſitus & quaſi ſuccenſens de proprio loco decedit, aliàs in aliam partem obertans, vt quod infenſum inimicumque eſt fugiat; quod verò iucundũ ac blandum ſequatur. Ita quidẽ rem habere ſenſus animaduertit, vt proinde non parum demirer Galenum contra Platonem cenſuiſſe, vterum nihil aut certè perexiguum moueri, idq́; non per ſe, ſed duntaxat, à vinculis & appendicibus quibus annectitur, dum plenitudine diſtenta contrahũtur breuioraque fiunt. At tametſi ſponte mouetur vterus aut errat, non idcirco animal habere debet. Nam & ventriculus pars etiam planè naturalis, ſine arbitrio, ſine iuſſu noſtro mouetur: quum rei alienæ iniuria laceſſitus magno impetu hanc vomitione repellit: aut quum fame exinanitus iucundo cibo quaſi geſtiẽs occurrit, huncq́; ab ore vix dum præmanſum eripit, ereptumq́; auidè adeò continet & arctè amplexatur, vt vndiq; contractus in eum totus incumbat. Hæc ſi in ventriculo conſpicua ſunt, multoq́; magis in corde, cur non ſimiliter in vtero fiant? quem ſcimus prima fœtus conceptione ſemen attrahere, genitumq; fœtum menſibus nouem continere, & maturum (quaſi cognitione ſit præditus) excludere.

Sterilitatis cauſæ, prægnantium ſigna, ſymptomata, horumq́; cauſæ.

CAP. XVII.

STERILITAS vt alia pleráque ſymptomata aliàs vteri obſcœnatumq; partium, aliàs viſcerũ vitio tum viris tum mulieribus inducitur. *τὰ τῆς ἀγονίας ἤτοι ἀτεκνίας αἴτια.* Steriles enim & infœcundi ſunt impuberes & ſenio confecti, quòd his tenue & aquoſum languidumque ſit ſemen: & qui vel ætate matura morbo acuto, vel etiam diuturno conficiuntur, qui vel humores corrumpat, vel ſpiritus principes offendat. Ad horũ conditionem accedunt, & qui citra manifeſtam corporis actionumque vitæ of-

fenfionem, principum partium, vt ventriculi, iecoris, lienis ac pulmonum latenti vitio, intemperie, obftructione aut fcirrho tenentur, maximè fi vel cachexias, vel leucophlegmatias, vel icterus, vel tabes & corporis extenuatio, vel lenta febris, vel alia quædam cacochymiæ foboles fit confecuta. Viri enim ita affecti aut femen non proferunt aut prorfus euanidum & infœcundum, vtpote nec ex vtili materia productum, nec fpirituū benignitate perfufum. In mulieribus verò quæ ita fint affectæ aut viri femen vtero non concipitur, aut conceptum à muliebri femine deftituitur moxq; excidit: aut retentum principum partium vitiis obrutum extinguitur, idq; vel mox vel aliquanto pòft tépore. His ex caufis non modò fterilitas fit, fed & mola, & irritus conceptus, & fœtus languidus & abortus, multo quidem frequentiùs quàm peculiari vteri errore. Iam verò obfcœnarum partium vitia, quæ fterilitatem accerfunt, in viris quidem numerantur: pudendi paralyfis & atonia, gonorrhœa, vaforum fpermaticorum obftructio, coarctatio & contufio: teftium pudendiq; exilitas & quæuis mala conformatio. In mulieribus eadem atq; in viris teftium fpermaticorumque vaforum vitia: & oris vteri ceruicisve nimia amplitudo vel anguftia, obftructio, obliquitas, peruerfio, hincq; nata menfium fuppreffio: quæ omnia non fignis egent, feipfis quippe confpicua. Adhæc vteri femen fufcepturi intemperies immodica fterilitatem facit. Calidior eaeft, quum (vt in viragine) genitalia pruriunt nimifq; titillantur venere, & menfes parcè & cum labore emanant ardoreq; exulcerant. Frigidior, quum venus eft ignauior, menfes aut fupprimuntur aut parcè fluunt, atque ii decolores: lumborum, pubis, crurumque ftupor ineft. Humidior, quum tenue, aquofum, copiofumq; menftruum redditur, ac fæpe vterinus fluor infeftat, frequenfque lumborum & pubis grauitas premit. Impedit etiam & nimia coarctatio ab omento pingui, & vteri inflatio, omnis denique affectus infignior. Quæcunq; igitur mulier ætate matura his vitiis minimè tenetur, & bono recteq; conformato eft corporis habitu, nec extenuato nec obefo, lumbis latis amploq; ventre, fœcunda cenfeatur. Eam autem hinc nofci putat Hippocrates, fi vefte obuolutam fubter fuffias, atque odor per corpus ad os & nares tranfmitti deprehendatur: fterilem verò quum in via extinctus odor eò minimè pertingit. Quinetiam allium expurgatū fi peffi forma dormituræ fubdatur, odorq; vel fapor ad os pertingat, fœcunda eft, fin minus, fterilis. Hordeum in mulieris aut viri vrina maceratum, fi deinde fepultum decimo die germinet, fœcunditatem, fin minus, fterilitatem arguit. Præterea fi vrinæ viuum fulphur infpergatur, hincq; vermes prodeant, fœcunditas, fin minus, fterilitas eft. Quum igitur maris ac fœminæ congreffu conceptus non euadit, vtrius id culpa contingat hæc indicabunt. Sæpe tamen vfu venit, vt neuter coëuntium fit fterilis, fed quia eorum funt inter fe abhorrentes naturæ, nihil idcirco ex fefe, ex aliis verò generare poffunt. Sicamborum impensè calidorum non facilis eft confenfus, vti nec frigidorum: temperatorum atque etiam contrariorum perutilis congreffus.

Itaque mulier viro iuncta conuenienti & confentaneo, quæ nec naturali nec aduentitio vitio fterilis fit, nec ad veneris vfum ignauior, ea ad concipiendū apta idoneaque eft. Eam autem concepiffe coniiciendum, fi ingenti oblectatione vnà cum viro, aut certè paulò pòft femen eiaculetur. Si exceptum id retinetur nec excidit, nec à concubitu mulieris pudenda madent. Tum etiam eo ipfo die mulier aut leuiter inhorrefcit aut titillatu quodam vterum contrahi percipit, dum femen arctiùs comprehendit, aut dolor leuis imum ventrem obfidet. Vteri os interius arctè adeò conniuet, vt ne fpecilli mucronem admittat. Deinde plenióre diftentoque iam vtero, os illud interius quod oblongum erat, breuius fit ac retrahitur, furfumque remeat, vix vt immiffo obftetricis digito attingi queat. Veneris appetentia languet, huiusque aliquanto negligentior eft prægnans. Menftrua purgatio præter confuetudinem fubfiftit, nec ftato tempore procedit: quum enim vteri acetabula fecundarum adhæfu obturentur, ofque ipfum interius conniueat, nihil fanguinis ex vteri capacitate elabitur. At quibus fortaffe fanguis primis menfibus aut etiam poftremis effluxerit, ex iis venis quæ ad vteri

περὶ φυσ. γονῆς.

Genitalium vitio fterilitas.

Intemperie infigni.

Sterilitatis indicia & fœcunditatis.

Conceptus figna.

ad vteri ceruicem pertinent quemadmodum & virginibus emanat, citra vllam fœtus offensionem. Mense secundo etiam si menstrui aliquid proflua, quia tamen prouida solersque natura sanguinis nonnihil reponit in mammas superioresq; sedes, pectoris venæ impleri, mammæ verò turgere ac durescere incipiunt. Fœtu grandescente latera lumbiq; expanduntur dilatanturque, ac venter citrà manifestam grauitatem intumescit. Quibusdam tum temporis in facie vel citrinę vel liuidæ maculæ, vel lentigines efflorescunt, vel oculorum ambitus liuescit aspectu languido: aut alia symptomata vrgent, quæ posthac enarrabimus. Vrina citreo aut subliuido est colore, crassiuscula ac subturbida, quæ leuiter concussa bullulas vel granula è summa corona demittit: in hac quod per quietem sub sidet innatátve crassiusculum est & malè cohærens carptæ lanæ haud absimile. Vrina vini albi permistione, similis euadit elixatum fabarum iusculo. Mulsa cruda ex aqua cœlesti data dormituræ, si deinde ventrem torsionibus affligit, grauida est; sin minus, non est. Postremum hoc & minimè fallax indicium est, quum iam fœtus loco dimoueri cœperit, quod vel tardissimum accidit medio prægnationis tempore. Moueri autem incipit non vt mola, graui molestoq; pondere, non ruentis aut euagantis flatus specie, sed leni, blando ordinatoq; impulsu, aut quasi muscæ volatu, quem sæpè calens manus imposita animaduertit. Quum citra hæc signa menses subsistunt, ac venter præter modum sine hydrope distenditur, in vtero præter naturam quippiam inest, aut irritus conceptus, aut mola, aut inflatio.

Másne an fœmella gestetur.

Másne an fœmina vtero geratur hinc coniiciendum. Mulier si marem gerit, probè colorata est & hilari vultu, si fœminam, decolor ac tristis. Mares parte vteri dextra magis continentur, fœminæ magis sinistra. Et quũ mas est, dextra mamma amplior est ac tumentior, eiusq; papilla nigrescit firma & arrecta, citiusq; lacte stillat. Prægnans è sede progressura dextrum pedem primùm promouet. Omnes tum venæ tum arteriæ dextræ magis quàm sinistræ implentur ac tument, præsertim sub lingua: estque pulsus dextra quàm sinistra manu plenior, maior ac validior. Quum verò fœmina gestatur, sinistra omnia firmiora & magis cõspicua sunt, flaccidioresq; sunt mammarum papillæ. Quinetiam lac emulctum si aquæ instilletur, mox (quia tenue & dilutum est) diluitur, cohæret autem ac diutius persistit in summo si masculus est fœtus.

Prægnans causaria.

Mulier quæ viuidum fœtum opportunè conceperit, si integrè sana est, nihil molestię offensionisve perpetitur toto prægnationis decursu. Natura quippe singula in conuenientes vsus legitimè disponit. At verò si valetudinaria est, secundo aut tertio mense quum iam menstrua purgatio diutius subsistit, necdum tamen in fœtus alimentum absumitur, eius morbi insultus præsentiscit cui maximè fuerit opportuna, & quicquid est in corpore vitii, id tum detegitur: quemadmodum & non grauidis mulieribus quoties mensium instat eruptio. Ei autem quæ vel cacochymia vel plenitudine premitur, corpus quasi lassitudine frangitur, lumbi, inguina, fœmoraq; ingrauescunt ac dolent: somnus grauis interdiu obrepit. His accedit cibi fastidium, inappetentia, nausea ac plerunq; vomitio modò pituitosa, modò biliosa: ex eo scilicet humore supetuacaneo qui in præcordiis redundauerit. Quibus autem cumulatus humor vomitione non prorumpit, iis spirandi difficultates, vertigines, animi defectiones anxietatesq; contingunt. Et quũ tetri humores ventriculi tunicis impacti fuerint, pica & malacia, omnisque rei alienæ & peregrinæ, vt terræ, testarum, carbonum, salsorum acidorumq; eduliorum deprauata appetitio in quartum quintùmve mensem fatigat.

Malaciæ causa.

Abortionis causæ.

Abortus porrò vel ab euidentibus vel ab interioribus fit causis. Euidentes aliæ fœtum enecant, vt syncope, timor & tristitia: & quæ toto genere extinguunt, vt quæ vel suffitu, vel odore, vel substantia venenata sunt. Aliæ cibum subtrahunt, vt inedia, immoderata purgatio, sanguinis è naribus, ex hæmorrhoide aut aliunde reiectio. Mulier enim sanguine misso abortum facit, idque magis si fœtus auctior est. Aliæ vteri acetabula dissoluunt, per quæ fœtus alimentum capessebat: vt violenta exercitatio, saltatio, durior equitatio aut vectio, grauioris oneris ge-

Externæ.

Interiores. ſtatio, caſus violenter concutiens, aut ventris ictus fœtum contundens. Interiores verò cauſæ ſunt cibus immoderatus, & plethora fœtum ſuffocans aut extinguens: mucoſus humor vteri implens acetabula, & ligamenta ita remolliens ac diſſoluens, vt fœtum continere non poſſint. Cibus mali ſucci & inde nata cacochymia, ob quam fœtus alimenti benignitate deſtitutus, ſenſim languet & emoritur. Morbus acutus, qui ſæpe fœtum in grauius diſcrimen quàm matrem conii-cit: adhæc quę ſuprà enumeratæ ſunt & principum partium & vteri affectiones malæ. Quæcunq; igitur mulier citra euidentem cauſam abortire conſueuit, vel totius corporis vel vteri ſolius vitio laborat. Abortu porrò immaturus fœtus excluditur aliàs viuus, aliàs mortuus & extinctus. Viuus quidẽ quum acetabula violentiùs diſſoluta ſunt: mortuus quum iis firmis & conſtantibus fœtus ipſe perit.

Abortionis impendentis ſigna. Abortus futuri notæ ſunt, lac ſponte fluens è mammis, pręſertim aquoſum. Id enim, inquit Hippocrates, fœtum imbecillum eſſe teſtatur. Mammarum ſpontanea extenuatio. Nam ſi gemellos habenti dextra mamma gracileſcat, marem: ſi ſiniſtra, fœminam amittet. Laterum ventriſq; ſuperioris coarctatio. Lumborum coxarumq; grauitas & ad motum ſegnities. Si fœtus iam moueri cœperit, rarior languidiorq; motus euadit: quumq; abortiendi tempus inſtat, aqua primùm ſanioſa profluit loturæ carnium ſimilis, deinde cruenta: hinc purus ſanguis, poſtea grumi, ac demum fœtus ipſe aut formatus aut informis excluditur.

Quum verò extinctus iam fœtus diu in vtero ſubſiſtit, commemorata omnia ingraueſcunt, adſuntq; ſtomachi morſus, animi deliquium, capitis & oculorum dolor, frequens horror febrilis, ſpiratio fœtida & graueolẽs, venter grauis & quaſi procidens, & qui etiam admota manu frigidus percipitur. Imò & obſtetrix immiſſis digitis frigidam animaduertit vteri ceruicem, interdum conuulſiones oboriuntur epilepticis finitimæ.

Δυστοκία. Pariendi difficultas aut à matre aut à fœtu eſt. A matre quidem mala conformatio, ſtaturæ breuitas, virium corporis imbecillitas, vt in puella & anu, puſillanimitas atque metus. Vteri ceruicisque mala conformatio, anguſtia & oſſis pubis firmior compactio, compreſſio ſeu coarctatio ex vicinarum partium tumore ac duritie, ex veſicæ calculo, ex recti inteſtini excremento duriore & lumborum concauitas. A fœtu autem quum ſolidior illius membrana ægrè diſrumpitur: quum ipſe imbecillior enixu nihil matrem adiuuat: quum grãdior, aut monſtroſus, aut geminus eſt: aut quum non recta in caput fertur, nec manibus ſecundum latera adductis, ſed vel ambos pedes, vel (quod multo operoſius exiſtit) alterum duntaxat, vel manus primùm exerit, vel duplicatus in nates exit: vel obliquus alterutrum latus, vel pronus ventrem primùm exhibet, quæ omnium peſſima eſt pariendi figura. Difficilem partum in propinquo eſſe prænunciat, humor aquoſus in membrana allantoide concluſus totus ante partum effluens, aut copioſior ſanguinis eruptio multo tempore fœtum præcedens. Loci enim ſicci manent, deſtituti eo humore qui fœtui tranſitum facilem & lubricum præbet: languidi dolores ex interuallis longioribus recurrunt, quandoquidem ægrè abrumpuntur acetabula, vixq; ſecundæ ab vtero diuelluntur.

Arthritidis differentiæ, ſigna & cauſæ. CAP. XVIII.

Ἀρθρῖτις. ARTHRITIS articulorum eſt dolor ex interuallis ferè inuadens. Corporis artus varii dolores occupant: alii nanque oſſium membranas, vel muſculos, vel neruos, vel medias regiones, quales aut lues venerea, aut ſimplex deſtillatio proferre ſolet. Alii articulos duntaxat obſident, in quos quaſi defixi inciderunt: atque hos ſolos arthritis nomen complectitur. Statuuntur autem arthritidis differentiæ ex articulorum numero: ſed tribus duntaxat vſus nomina indidit, hæ ſunt chiragra, iſchias & podagra. Quęcũq; in alio quouis figitur articulo, generis nomine arthritis appellatur.

Χειράγρα. Chiragra manum infeſtat, eiusque vel carpum vel externam partem vel digitorum articulos ac vincula. Dolor huic ineſt plerunque pulſans, ſæpe cum tumore, rubore, calore atq; turgentibus pleniſque venis.

Ποδάγρα. Podagra vel malleolos vel pedium, maximè verò pollicis articulum adoritur.

Tumor

Tumor vt in chiragra adeſt tum partis tum venarum abientium rubor, calor, dolorque pulſans. Iſchias omnium vehementiſſima ſedem habet non in eo articulo quo femoris caput in coxendicem inſeritur, ſed altius ad ſummam natem, qua nerui à lumbis & ab oſſe ſacro emergentes feruntur in crura. Dolor atrox non in ſola eſt coxendice, ſed in femur quoque & in ſuram & in extremum pedem exporrigitur, quocunque nimirum ab effecta coxendice deductus neruus pertingit. Raro tumor ineſt conſpicuus, rarius calor, aut rubor, quod eius loci ſumma cutis venis conſperſa minimè ſit. Humeri arthritis dolore quidē inſignis eſt, non tamen (vt neque iſchias) tumore, rubore vel calore manifeſta. At quæ cubitorum genuumque eſt, & dolorem & tumorem pre ſe fert ingentem; ruborem verò caloremque exiguum. Proxima continenſque omnis arthritidis, ac doloris cauſa eſt non ſimplex vlla intemperies, ſed humor præter naturam infixus & adhærens, qui ſepe tumore manifeſto ſe prodit. Atque tametſi nonnunquam (vt iis qui primùm incipiunt illa tentari) citra inſignem tumorem dolor affligit, tenuis tamen ac paucus aliquis humor ſubeſt. Hic autem qui continens eſt doloris cauſa, nunquam aut admodum raro (præter multorum id opinionem aſſeuero) in id cauum ac ſpacium penetrat, quod inter oſſium extrema interuenit, ſed in vincula duntaxat atque in eas membranas quæ extrinſecus oſſium extrema nectunt & ambiunt, ac etiam in tendones eò directos: hoc ſanè argumento quòd in nodoſa tophaceáve podagra atque chiragra, humor in calculum iam concretus, aperta ruptáve cute plerumque eruitur è digitorum articulis, vinculo integro ac illæſo. Et in iſchiade ſi noxius humor in coxendicis pixidem conditus eſſet, nec tam vehementem (quod vinculum obtuſi ſit ſenſus) nec tam latè diffuſum dolorem inueheret. Neq; porrò humor hic, continens arthritidis cauſa, tam varius atque traditur exiſtit: nec enim ſanguineus, nec bilioſus, nec melācholicus vnquā eſt, ſed omnino vel pituitoſus vel ſeroſus: perperamque arthritidis differentiæ ex humoris genere ſtatui ſolent: vt alia calida, alia frigida ſit, ſed omnis frigida eſt, ex frigido humore genita. Quod ſi rubor aut calor interdum maximeque in chiragra vel podagra cernitur, is non ex morbi eſſentia, ſed ex vehementia ſit doloris, qui ruborem caloremque, nonnunquam & febrem accerſit: quæ potiſſimum iis eueniunt qui conſtitutionem corporis obtinent impensè calidam atque plethoricam, & qui leui occaſione febre iactantur. Hic igitur frigidus humor ac tenuis articulorum vincula, membranas aut tendones implens & diſtendens aut feriens, dolorem infert: dolor verò ſi corpus præparatum iam eſt, ruborem, calorem atque febrem: quæ diſtendentis aut ferientis humoris ſunt ſymptomata. Talis eſt ratione artiſque vſu comprobata ſententia de arthritidis continēte cauſa. Antecedentem porrò cauſam rectè omnes ſtatuunt humorem eſſe, quia aliunde in imbecillos articulos aut influit aut influxurus eſt: vnde autem & per quas vias influat, nemo ad vnguem videtur inueſtigaſſe. Ex hac ignoratione hactenus dolor articularis pro immedicabili derelictus eſt, nuncupaturq; medicorum opprobrium. Errant profectò quicunque ex intimis illum partibus in articulos irrumpere putant. Quomodo enim à viſceribus intimiſque ſedibus poſſit humor ſyncerus aliquiſpiam per venas ferri? aut qui ſanguini permiſtus nuper erat, illinc per ora venarum in articulos purus excidere? aut ſi etiam cum humore ſanguis emanat, cur in articulo collectus phlegmonem non excitet? Sed neque humor crudus qui per alios ductus quàm per venas fertur in articulos, arthritim facit. Nam cruditas in cachexia è viſceribus in pedes incumbens dū tumeſcant, podagram non efficit. Alia igitur quàm ex intimis partibus eſt arthritidis origo. Hæc autem, caput eſt, è quo ſanè pituitoſus humor iſque tenuis profluit in articulos. Non quidem cerebrum aut interiores eius ventriculi, in quibus pituitoſum excrementum cumulari coaceruarique ſolet (hoc enim vel foras per nares, vel per palatum in aſperam arteriam atq; pulmones, aut in ventriculum interioreſque ſedes illabitur) ſed partes capitis externæ & extra caluam poſitæ origo ſunt arthritidis: è quibus ſuperuacaneus humor per ſumma corporis ſub cute deorſum decurrit. Venæ enim multæ ab externis iugularibus deductæ eò excremen-

Proxima arthritidis cauſa.

Qualis humor arthritim faciens.

Antecedens cauſa.

Arthritidis fons & ſcaturigo.

ta sua tenuia atq; serosa deponunt. Quumque capitis crassa densaq; sit cutis è quâ capilli succrescunt, non quemadmodum è reliqua corporis cute, illinc facilè humor expiratur. Tempore igitur cumulatur copiosior, in iis maximè quibus gignendi eius euidentes causæ (quas mox referemus) conueniunt. Cumulata iam humoris signa sunt: capitis grauitas & somnolentia, dolor externus, & qui contactu præsertim q; inuersis capillis exacuitur. Tumor œdematosus interdum vt cera mollis, cuti præsertim ad occipitium subiectus: cutis densa nec caluæ propius adhærescens. Ea igitur humoris densa lentaq; congestio arthritidis fomes est atque origo. Supra modum congestus humor leuissima occasione aut æstus, aut frigoris, aut frictionis, interdum etiam sponte de sua sede decidit, & in subiectas partes illabitur. Atq; quū aquæ & seri instar tenuis sit, ei persimilis quem frigidiore cœlo è cerebro per nares fluere comperimus, non per spinalem medullam (paralysis enim fieret) non per neruos & musculos, sed facile sub cute (vbi laxæ & amplæ sunt viæ) in corporis extimas sedes influit. Is autem fluxionis decursu, quia tenuis, in solis articulis qui compacti densiq; sunt, subsistit ac hæret, non item in mediis regionibus, quæ amplæ laxæq; sunt. In id demum corporis latus præcipuè fertur, in quòd crebriùs corpus decumbit. Atque si dum incitatus est humor in dextrum latus est decubitus, dextrum humerum brachiumq; dolor impetit, si in sinistrum, sinistrum: si in dorsum, ceruicem, scapulas, coxendices vel crura. Qui arthritide conflictari incipiunt, solent primùm leuem chiragram aut podagram experiri, cuius vix quisquam nisi expertus credat humorē è capite duci, aut illinc posse tam repentè in extremos pedes clanculum & sine sensu illabi. At quoniam initio admodum tenuis est, & iis maximè qui calidiores mundi regiones incolūt, facilis promptaq; illius est defluxio. Quum autem tempore crassiusculus is iam euaserit, maximè in frigidis regionibus & ætate prouectis, non repentè in extrema profluit, sed in mediis hæret regionibus: ac tum mali origo, tum decursio conspicua est. Sētitur enim dolor è ceruice vel per humeros in cubitos & manus, vel per dorsum in coxendices, genua pedesq; sensim deuolui, sensu interdū frigoris oborto, quo corpus omne perhorrescit. Dolor è superis partibus in inferas sæpe descendit, ascendit nunquam; nec è dextris in sinistras aut contrà commigrat: si quando enim dolori dextro succedit sinister, hunc non loci permutatio, sed noua defluxio parit. Omnis etiam quum defluit humor aliquātum tenuis est, alioqui non defluxurus: articulo iam impactus nostri caloris vehemētiorumque medicamentorum vi crassescit, & parte tenui dissipata dissolutaq;, fæx quædam terrena manet, quæ frequenti influxione coagmentata, in manifestum tophum & calculum digitorum præsertim in articulis concrescit. Ea est arthritis nodosa, qua dissiliūt articuli, distorquentur, & pereunte motu incuruescunt. Iam verò arthritidis euidentes causæ eædem quæ fluxionis existunt: vna quippe humoris in capite redundantia, altera articulorum imbecillitas. Harū neutra seorsum arthritim facit, sed necessarius ambarum concursus. Imbecillitas quum ex aliis quibusdam vitiis æstimāda est, tum maximè ex vinculorum membranarum que laxitate, & ex viarum amplitudine. Hæc autem vitia vel ab ortu sunt ex parētum imbecillo semine, fitq; tum arthritis hæreditaria: vel aliis ex causis euidentibus, quæ laxant & emolliunt membranasque feriunt: eiusmodi sunt veneris balnearumq; vsus crebrior, & quæ foris incidentia articulos contundunt. Redundantis verò humoris interiores causæ sunt cerebri totiusq; capitis imbecillitas, & frigida humidaq; intemperies. Humor enim vel alimenti vice capite exceptus, quum hæc vitia adsunt, totus confici non potest, ex eoq; necesse est excremētum tempore gignī atq; cumulari. Hæc autem fluxionis materia multiplicabitur, si præterea euidentes causæ accesserint, quæ illius exuperantiam gignunt. Hę præcipuę sunt, crapula, potus omnis viniq; maximè liberalior: hoc enim & caput implet, & neruos membranasque ferit. Somnus immodicus, præsertim mox à cibo: ocium, exercitationum intermissio, consuetarum vacuationum earum maximè quæ per vrinas & sudores fiunt suppressio vel imminutio.

Procatarctica & euidentes causæ.

De ele-

De elephantia. Cap. XIX.

Elephantia morbus est venenatus in terrena substantia, totius corporis naturam immutans. Quum terrenus ac melancholicus humor venenatam qualitatem asciuerit, eam mox tum visceribus, tum partibus omnibus impartitur, quæ dein inquinata, terrenum quendam ac melancholicum succum vel ex purissimis alimētis gignunt eiusdem veneni participem: quo partes imbutæ ac nutritę tempore similem nanciscuntur naturam, fitq; in eis elephātia totius substantiæ morbus. Neq; verò hic (quod plerisq; visum est) cutem solam, aut corporis summa, sed & intima queq; ossaq; ue ipsa inuadit & obsidet, quòd omnia impuro fruantur succo. Quanquā autē ipsa morbi qualitas ad totū corpus pertinet, pręcipua tamē vis in iecore atque in liene residet, quæ sua dein vitia corpori toti impertiunt. Elephantiam alii ab ortu, alii contagione, alii sponte proprioque vitio contrahunt. Ab ortu, qui ex elephantico parentum semine procreati sunt: atque si parentum alter quum genuit elephanticus erat, fœtus quoq; nascetur elephanticus: tanta est diuinę illius procreatricis facultatis energia, vt in semine intemperato ac prorsus impuro consistens, corporis partes fingat vel ex impura materia. Si nondum elephantia parens quum genuit tenebatur, sed in eam duntaxat erat propensus, filius eadem ætate qua parens elephanticus euadet. Quorundam etiā literis proditum est, mulierem quæ in stantibus aut profluentibus mensibus conceperit, fœtum edere in elephantiam procliuem. Contagione verò siue concubitu, siue accubitu, siue assidua vitæ consuetudine, lues hæc hominem adoritur, quòd ex elephantico perniciosa qualitas pariter cum humore transfertur in aliud corpus, sensimq; irrepat in omnes partes. Proprio corporis vitio inducitur, cùm bilis atra plurimùm exuperat, quæ sensim, ac tempore venenata labe inficitur. Nam veneni speciem in nobis sponte gigni posse, alio loco demonstrauimus. Exuperat autem quum vel sanguis, vel melancholia, vel bilis flaua supra modum torretur. Quocirca eos adoriri solet, quibus vel menses suppressi, vel varices, vel diuturnæ hæmorrhoides curatæ sunt: & eos qui bubula, ceruina asininàve carne vescūtur, cæterisq; cibis glutinosis atq; crassis: eos deniq; quibus vel iecoris ardor, vel victus calidior bilem flauam cumulauit, quę diu cohibita degenerauit in atrā. Quæ mala quum non nisi florentis aut etiam prouectioris sint ætatis, elephantia nec pueros nec adolescētes sponte inuadet. Incipiente morbo viuidus ille coloris flos perit, cutis decoloratior apparet, aliis quidem nigricans, aliis flauescens, aliis albicans: vnde nonnulli tres elephantię statuerunt pro coloris varietate differentias: hinc densior, durior, asperiorq; redditur, quum scilicet iā multo est humore perfusa. Talis verò pręcipue conspicitur aut in facie, aut in manibus, aut in pedibus natura quoad licet vitia propellente in corporis extrema. In his sensus torpescit frigusq; perpetuū inest, maximeq; in pedibus. Licet enim horū initio integer seruetur motus, stuporis tamen & frigoris sensus inest. Tū temporis verrucæ plurimæ succrescunt, non in manibus solùm, sed & in facie & in reliquo corpore, peculiares verò in linguæ radice. Pedes, manus & facies tument, in hisque varia prominent tubercula, maximè verò in malis quæ extuberant liuido tumore: labra inuertuntur, nares resimæ obstruuntur crassitie alarum, & rimis discerptæ crustulas nigras atque cruentas excutiunt: oculi candidum flauescit, miraque crassitie quasi vngue obtegitur: supercilia prædura ac ferè callosa atque etiam glabra. Ex his enim, quemadmodum & ex palpebris, & ex mento pili venenata qualitate imbuti defluunt, dum tandē horrenda euadat partiū omnium deformitas. Manuum pedumque digiti siccitate dehiscunt, vnguesque finduntur ac dilacerantur. Totius etiam corporis cutis arescit atque fœda siccaque scabie exasperatur, eaque interdum cum pruritu. Ipsa musculorum caro absumitur ac sensim liquescit. Malo autem ingrauescente pro stupore cutis sensus perit manente motu, vt ne infixa quidem acicula dolorem moueat, neq; inspersa feruidior aqua exurat: vox è gutture raucescit, respiratio difficilior euadit, spiritus totiusq; corporis exhalatio fœtet, sordida virulentaq; vlcera in manibus, pe-

περὶ τῆς ἐλεφαντιάσεως ἤτοι τοῦ ἐλέφαντος.

Hæreditaria. 165.16

167.54

Contagione inducta.

qui in illa propensiores

Improbabilis victu acquisita & vitæ intemperantia.

Indicia incipientis.

Confirmatæ signa.

Cōsummatæ. 341.47.

dibus & plerisq; locis excauantur, grauisq; putredo omnia contaminat. Quæ ex vrinis aut ex sanguine tradi notę solent, incertę omnino sunt atq; fallaces. Est autem eo sæuior elephantia, quo signa grauiora apparent: maximè verò quum non in summo duntaxat corpore, sed & in ipsis quoq; visceribus, in ossibus cæterisq; interioribus partibus firmiùs inhęrescunt. Non omnia tamen in omnibus, sed alia in aliis compârere solent.

De lue venerea. CAP. XX.

Causa. LVES venerea est contagiosus affectus cū vlcere aut immani cruciatu variis locis emergens ac sępe extuberans. Efficiens eius causa venenata est & maligna qualitas atq; perniciosa labes, quę in quacunq; corporis parte primùm insederit, eam contaminat, indeque continuatione in corpus omne spargitur, & ex paruo initio & quasi fuscitabulo profecta, sensim inualescit & propagatur, dum nō spiritus modò atq; humores, sed & carnē & partes omnes solidas peruagetur. Neq; earū temperamentū solum, verumetiam totā substantiā peruertit, vix vt vlla deinceps probo ac puro fruatur alimento. Hinc excrementorū prouentus succrescunt, variaq; vitiorum genera emergunt, qualia mox recensebo. Ea porrò qualitas non simplex & solitaria est, sed in humore subsistit, quo vt subiecto quodam & vehiculo vtitur. Neq; qui iam inquinatus est alium halitu solo, sed liquore de se in alterius corporis partem epidermide nudatam eiecto contaminat: è qua malū prorsus initium sumit. Itaq; venerea lues contagiosus est morbus, non sponte intimoq; corporis vitio, sed attactu solo contrahendus. Nam & quam quis ab ortu accepit, ea olim ex parentum cōtagione processit. *Ortus & propagatio.* Maximè autem venereo concubitu trahitur concubitu, à quo & nomen inuenit: eius frequentatione propagata est in hominum genus, atq; ex vnius impuritate & inquinamento sensim in vniuersum orbē est disseminata, miserabile scortatorū flagellū. Sæpius ea è partibus obscœnis incipit, licet interdum & ex aliis plerisq; locis expullulet, in quibus labes contagione fuerit aspersa. Inquinatur autem duntaxat vel purus ab impuro, vel impurus ab eo qui longè sit impurior, à simili verò aut à minus impuro nunquam. Æquè impuros citra offensionem congredi licet, & vterq; tamen puriorem aliū congressu labefactat. Hauritur interdum lues è scorto, quod nondum inquinatum est, quum quis cum eo volutatur mox ab alio impuro scortatore. Impuritas non ex cute spectatur, quòd sæpe maximeq; inueterata lue fermentum intus reconditum sit & abstrusum. Et hæc de causis & ortu.

Differentias eius speciesque nonnulli, quibus symptomatum quàm essentiæ maior cura fuit, varias multiplicesque statuerunt. Vna tamen & eadem totius est essentia, sed variis distincta ordinibus, vt alia leuior sit, alia grauior. Est & corporum in quæ illa incidit permagna varietas: ac vtraque ex causa fit, vt lues alia leuioribus, alia grauioribus symptomatis exerceat. *Primus luis venereæ gradus.* Omnium leuissima est ea species qua solùm capitis, & barbæ pili sensim citra aliam corporis offensionem defluunt. Eius quippe virus in tenui quodam vapore cōsistit, quę in corporis summa effunditur ad illorum radicem: atque vt ephemera febris à putrida, ita & hæc species distat à cæteris. *Secundus.* Altera paulò deterior est, qua cutis vniuersa crebris maculis minimè extuberantibus conspergitur, iisq; paruis lentiginis instar, ac modò rubris, modò flauis: quæ non antè deleri extinguiue possunt, quàm morbi radix sit euulsa. Hæc in tenuissimo sanguine virus habet, quam nulla grauiora sequuntur incommoda. *Tertius.* Tertia species grauior ac iam vera lues est: hac rubræ aut flauæ pustulæ primùm quidem circa frontem ac tempora poneque aures, deinde in capite atque etiam toto corpore erumpunt & extuberant, rotundo schemate siccæ sine pure: quæ deinde sicca crusta obducuntur, atque si negliguntur, serpunt in ambitum excauantque cutem, dum ex pustula verum vlcus euadat, quòd ferè virulentum est ac sordidum. Partes quæ ad podicem, ad nares, atque fauces sunt, quia tenellæ, omnium primæ exulcerari solent. Emergunt autē hæc, quum iecur ipsum atque sanguinis humorumque massa labefactatur, à qua protinus

tinus carnosæ mollesq́; partes detrimentum capiunt. Quarta his species fuerce- dit,quum iam inualescens lues solidas partes,ossa,vincula,membranas,ac neruos adoritur.In his iam vitiatis excremēta multa, crassa quidem & glutinosa pro partis conditione,sed tamen maligna congestione cumulantur,quę nonnunquam in tendones,sępius inter ossa & perioſtia confluunt. Hęc quum vel membranam ab osse diuellunt, vel eam malignitatis acrimonia feriunt, cruciatus ciēnt implacabiles,qui noctu ferè ingrauescunt. Ab his demum coagmentatis præduri tophi cruciatu multo grauiore succrescunt.Eadem porrò quum in osse subsistūt, id amplificant, distendunt atq; etiam exedunt, vt eius sæpe deprehensa sit monstrosa figura. Tandem verò corpus vigiliis,diris cruciatibus confectum, & atrophia marcescēs vita destituitur. Lōgissimè hi dolores distantab arthritide,quòd hęc breui paruoq; tēpore exoritur, idq; ex defluxione,quæ repēte in articulū incubuit. Dolores verò luis venereæ sensim multoq; tempore procedunt ab eo excremento,quod pars malè affecta paulatim congessit. Adhæc arthritis aut in articulo,aut citra hūc cōsistit fixaq; est. Dolores ex lue,nō articulos,sed medios artus obsident, in quibus & plerumq; tophi cōcrescunt,maximè verò in frōte & capite,in clauibus,in medio humeri osse,& in medio cubiti radio,& in parte priore tibiæ,nonnunquam in aliis quoq; ossibus. His ergo ex signis vnaquæq; luis species dignosci percipiq́; potest. Quum autē ex dubiis signis de lue ambigitur,eius origo altiùs est inuestiganda , à qua parte initium habuerit.Etenim quoniam non nisi attactu cōtrahi potest,necesse est labes aliqua in ea primùm parte comparuerit per quam insertum est virus. Hęc enim prima se profert in partibus obscœnis, si cōcubitu, in summa cute si accubitu cōtracta est:in nutricū mammis, si inquinatus erat infans:in infantis ore & faucibus,si nutrix infecta. Emergunt autem in obscœnis partibus pustulæ,vlcera maligna, virulentaq; gonorrhœa, inguinū bubones. Sed hæc nisi altiùs intrò subeant,nondum lues sunt venerea,sed rudimentum & veluti character eius impendentis. Huc affinitate quadam attexendi videntur reliqui tum venenati tum contagiosi affectus, & quicunq; virulentarum bestiarum ictibus infliguntur. At quoniam præcipua eorū cognitio ex causarum animaduersione capitur, non antè duxi de his tradēdum quàm eorum curandorum ratio quoq; subnectatur. In hæc omnem iam videor interiorum affectuum cognitionem contraxisse,quam tamen frequens inspectio contemplatioq; rerū confirmabit. Confido etiam particulatim singula me persecutum,nihilque recens emersurum,quod non ex illorum obseruatione ac imitatione nosci percipique possit.

Quartus.

Symptomata luis venereæ grauia.

Libri sexti de partium morbis & symptomatis.

FINIS.

DE EXTERNIS CORPORIS AFFECTIBVS,

LIBER VII.

PRAEFATIO.

CHIRVRGIA primùm medicinæ pars est habita, & ambæ sub iisdem natæ sunt authoribus: nec chirurgiæ alia quàm medicinæ præcepta, nec aliæ demonstrandi sunt leges. Postea verò vt vnius medicinæ dignitas splendidior præstabiliórque foret, rationis consiliique facultatem vtpote liberalem assumentes medici, ac suo quodammodo iure sibi vendicantes, quicquid manuum opera geri solet, id omne ad chirurgos ac pharmacopœos artis administros transtulerunt. His prima cura fuit luxata ossa sedibusque suis mota reponere, fracta verò dirigere in suamque sedem compellere: & nonnulla ferramentis quoque aperire, secare, excidere, vrere. Tum deinde vulnerum vlcerumque, ac postremò suppurantium tumorum curatio illis est relicta, quæ vnguentis illita linteola atque linamenta manu adhibet. Reliqui affectus externi possunt sine chirurgia curari, quos tamen & illa plerumque vsurpat sibi. Omnium tamen origo ferè ex interiore causa trahitur, cuius obseruatio atque curatio planè est medica: imò etiam omnium quæ foris existunt atque geruntur rationem medicus tenet, qui & chirurgi opus dirigit, vt medicus ratione, chirurgus manuum vsu & exercitatione præstet & excellat.

Tumorum præter naturam differentiæ. CAP. I.

Externorum affectuum pro humoris specie & qualitate, & pro affecto loco differentiæ.

MORBI, qui in externis partibus ex humoris vitio succrescunt, modò cum tumore fiunt, modò citra tumorem: & ex vtrisque alii ex sanguine, alii ex bile flaua, alii ex atra, alii ex pituita, alii ex sero, alii ex flatu, alii ex horum permistione. Humor porrò qualitate aut acer est & exedens, aut mitis ac blandus. Situs verò humoris aut in sola cute est, aut cum cute subiectam quoque carnē, vel tendonem, vel adenē occupat. Qui in cute, vel in summa quæ epidermis appellatur, vel etiam in vera consistit, quæ illi substernitur. Rursum verò humor vel partem cum insidet in suam naturam conuertit, vt in elephante & alpho, vel per ipsius duntaxat substantiam effusus sua illam qualitate afficit. Hæ quidē propriæ externorum affectuum differentiæ sunt ad medendi rationem accommodatæ. Itaque vniuscuiusque propria continensque causa est humor quidam vitiosus præter naturam cumulatus: cumulatur autem, vel congestione, vel fluxione.

ἀθροισμός. Congestio præter naturam sensim fit ex humoribus in partem alimenti vice distributis. Quum enim pars vel ita imbecilla est vt nec affluens alimentum in propriam substantiam mutare, vel ita vitiata vt idipsum corrūpat, nec genita excrementa à se propellere queat; necessariò præter naturam congestio quædam fit.

ῥευματισμός. Fluxio autem est humoris incursio concitatior atque copiosior quàm parti alendæ sit ex vsu. Huius interiores causæ sunt fluxuræ materiæ copia, acrimonia vel tenuitas: propellentis partis robur, viarum laxitas, & excipientis partis imbecillitas situsve decliuior. Euidentes verò causæ: contusio, ruptio, vulnus, luxatio, & quæcunque doloris aut caloris vi fluxionē accersunt. Hi porrò affectus qui corporis summa obsident, vel in cute prominent, vel eam excauant, vel commaculant. Prominent tumor, tuberculum, pustula. Tumor tuberculo maior, & vtroque minor est pustula. Tumores sunt: phlegmone, phygetlon, bubo, phyma, erysipelas (hoc enim & in tumoribus recenseri solet) œdema, hydrocephalon, hydrocele, tumor flatulentus, scirrhus, ganglion, bronchocele, parotis, struma, cancer. Tubercula sunt: carbunculus, furunculus, terminthus, glandula, nodus. Pustulę sunt: psydracia, epinyctis, phlyctænæ, ecthymata, ephelides, hidroa, herpetes, scabies,

ſcabies, prurigo, lichen, pſora, lepra, omniaq́; verrucarum genera, clauus, callus. De ſingulis igitur dicendum, ſed alio ordine ex cauſarum affinitate inſtituto, quæ in curandi ratione primas obtinent.

Tumores, tubercula, & puſtulæ è ſanguine.

Cap. II.

ἡ φλεγμονή.

PHLEGMONE tumor eſt calidus præter naturam collectus, prominens atque circumſcriptus oui ſaltem gallinacei magnitudine. Huic quaſi ex igne aut ex balneo rubor ineſt: calor quoq; ex inflammatione vehemẽs quaſi pars vratur: diſtentio ex copia renitens: pulſatio profunda & moleſta, quòd arteriarum diaſtole partem inflammatã feriat: dolor ex calore, ex pulſu atque tenſione acerbus, præſertim quum pars eximio ſenſu prædita eſt. Cauſa continens ſanguis eſt, non in ſolam cutem, ſed in ſubiectam quoq; carnem impactus, qui è venis eò tandem confluxit. Quum enim venæ arteriæq́; maiores immoderata ſanguinis copia diſtenduntur, hanc grauatæ in minores quaſi onus depònunt, ex his demum in minimas. Ac tum per minima oſcula, perq́; tunicarum meatus ſanguis cohiberi non potis, effluit illabiturq́; in ſpacia vacua quæ inter fibras ſunt primorum corporum, præcipueq́ue muſculorum, venarum, arteriarum, neruorum atque membranarum. Hæ partes fluxione dum perfunduntur implenturq́ue, diſtentæ copia quaſi diuelluntur, feruentiſq́ue ſanguinis ardore incaleſcunt, doloremq́ue faciunt. Sanguis quippe extra vaſa collectus, nec liberè perflabilis, neceſſariò putreſcit atque inflammatur. Ita quidem ſi purus is erat, exquiſita phlegmone fit, cuius ſpecies ſunt: ophthalmia, parotis, angina, parulis in gingiuis, aliæq́; ex partibus nomina adeptæ. Eſt & alia minus exquiſita, cuius non ſyncerus eſt ſanguis, ſed aliorum quoq; humorum particeps. Hinc fiunt phlegmone eryſipelatodes, œdematodes & ſcirrhodes.

τὸ φύγεθλον. ὁ βουβών.

Phygethlõ phlegmone eſt in adenum locis emergẽs, maximè verò in ceruice, in alis, aut in inguinibus; Latinis Panus appellatur. Sed & qui in inguine naſcitur, peculiari nomine bubon nuncupatur. Similibus ex cauſis ortuq́; ſimili ac phlegmone naſcitur, iiſdemq́ue ſignis innoteſcit. Ferè autem fit aut poſt febres, aut poſt dolores partis alicuius, qui fluxionem proritant in adenes.

τὸ φῦμα.

Phyma tumor quoq; adenum eſt ſimplici plegmone atq; phygethlo aliquanto minor ac planior, minuſq́; rubens ac dolens. Non enim è puro ſanguine proficiſcitur, ſed ex eo cui pituitæ quiddam ſit admiſtum, vt ſit phlegmone œdematis particeps.

ὁ ἄνθραξ.

Carbunculus è ſanguine originem habet, non eo quidem tenui & laudabili, ſed craſſo ac nigro, calido tamen, feruente atq; corrupto. Hic in quamcunque partem inuaſerit, eam mox exurit, puſtulas circum ſe ardentiſſimas acerrimaſq́; ciet, tandemq́ue ardoris vi cruſta vel nigra vel cinerea obducitur. Huic partes vicinæ longo ſæpe tractu conſentiunt, caloris doloriſq́ue participes: valida quoque febris accerſitur. Inflammata pars nũquam ſuppurat, ſed feruore exuſta corrupta carnis lobum tandem excutit, quo excidente vlcus cauum ſordidumq́ue manet, hocq́; vno maximè à cæteris ſeiungitur tuberculis. Carbunculorum alius ſimplex, qui è ſolo ardore ſimpliciq́ue putredine naſcitur, alius malignus, qui his etiam iungit venenatam qualitatem: talis in peſtilentia graſſatur, de quo plura proprio loco diximus.

ἡ δοθιήν.

Furunculus dothien Græcis appellatus, tuberculum acutum cum inflammatione ac dolore, ouum columbinum magnitudine non excedens. Phymate ergo minus, ſed acutius, rubentius, ac dolore grauius. Phlegmones veram ſpeciem exhibet, ſed eius exiguæ, & quæ vix infra cutem deſcendat, atque ſubiectæ carnis minimum comprehendat. Supputat furunculus perinde atque phlegmone, hincq́ue à ſimplici carbunculo diſcernitur. Fit autem non quemadmodum phlegmone è probo ſanguine, qui in particulam vi quadam irruat: ſed è craſſo & vitioſo, non perinde tamen atq; in carbunculo exuſto, quem à reliquo puriore natura ſecernens tãquam infenſum & inutilem in corporis ſumma pro-

pellit. Quocirca vt phlegmone multitudinis, sic furunculus, cacochymię soboles est: raroq; fit vt hic solitarius erumpat, sed ferè multis corpus scatet atque inquinatur.

ἐπινυκτίς. Epinyctis Celso pustula est pessima, circa quam vehemens inflammatio cum ingenti dolore, subrubra ac quadamtenus liuescens, eaq; noctu potissimum affligit. Sponte exulceratur, ex eaq; subcruenta sanies emanat. Vnde & speciem habere cognoscitur carbunculi, causamq; similem; sed quæ nullius pestilentiæ particeps, leuior existat: quemadmodum & eius pustula carbunculo minor. ὁ τέρμινθος. Terminthus huius quoque generis est, ex feruido præassatoq; sanguine prorumpens. Epinyctidi par quidem magnitudine, sed cui pustula incumbit nigra ac rotunda; quæ ardore in squamam abit. τὰ ἐκθύματα. Ecthymata etiamsi pestilentiæ conditionem sequantur, ex sanguinis tamen feruore prodeunt & extuberant: neq; manifesta est pituitæ permistio. Tempore concoquuntur & albescunt, eorum materia in pus iam conuersa, quæ tandem & in squamas siccescit.

Tumores, tubercula, atque pustulæ ex pituita. CAP. III.

VT pituita alia tenuis, aquosa, aut mucosa existit, alia crassa & glutinosa; cuiusmodi est quæ vitrea aut gypsea appellatur: ita necesse est varios ex hac collecta nasci tumores. τὸ οἴδημα. Ac primum quidẽ œdema tumor est frigidus, laxus ac mollis, doloris expers. Nec calor nec rubor, sed vel genuinus vel albidus duntaxat color inest: tumor sæpe magnus & qui presso digito, vel nullo vel exiguo dolore cedit. Est autem duplex: vnus collectus & circumscriptione definitus, qui propriè ac simpliciter œdema nuncupatur: alter diffusus & expansus, qui rectiùs ὄγκος οἰδηματώδης. tumor est œdematosus. Hic ex crudiore pituitosoque sanguine, aut iecoris aut assumptorum vitio progignitur, qui in nutriendas partes illapsus, nec in earũ substantiam conuersus, sensim cumulatus redundat partemq; tumore distendit, ac ferè retinet prementis digiti vestigium. Ita sanè in tabe, in cachexia & in leucophlegmatia, modò pedes, modò reliquum corpus omne tumidum euadit. Verum autem & exquisitum œdema non ex sanguine pituitoso, sed ex pituita fit superuacanea, quæ solùm vel aquosa, vel mucosa sit, vndecunq; illa in affectam partem deferatur. Ferè tamen è capitis destillatione huic origo est, quæ sæpe in genua, interdum in humeros aliasq; partes decumbit.

ὄγκοι ὑδατώδεις. Huc pertinent aquosi tumores, quibus vel aqua citrina, vel sanguinis serum comprehenditur: quod genus hydrops, ascites, hydrocephalon, hydrocele, & quicunq; horum similitudine sub cutem prominent.

φυσώδεις. ἡ φυσοκήλη. Finitimi his etiam sunt flatulenti tumores, in quibus vapor aliquis flatúsve præter naturam concluditur. Huiusmodi sunt hydrops tympanias, ramex flatulentus, & quicunque aut sub cute, aut sub ossium membranis, aut in musculis ex collecto vapore attolluntur. Hi admodum rarò vsu veniunt, vixq; vsquam potest solus flatus citra humoris permistionem colligi. Tumor indolens est, nisi quum membranas magna vi diuellit atq; distendit, œdemate mollior minusq; renitens, nec prementis digiti vestigium retinens.

ὁ σκίῤῥος. Scirrhus tumor est præter naturam durus ac renitens, concolor & indolens. Duplex is est: vnus velut incipiens nec confirmatus nec legitimus, in quo presso doloris sensus inest: alter confirmatus & exquisitus, qui omnis doloris omnisque sensus est expers. Vtriusque materia est crassus viscosusque humor, qui particulæ impactus in eiusque spacia insertus ita obduruit, vt nonnisi ægrè solui dissipariq; possit. Hic autem humor aut statim tumoris initio talis existit, vt quum vel pituita vitrea atque gypsea, vel naturalis melancholia quæ fæx est sanguinis, in parte aliqua seu fluxione seu congestione cumulatur: Aut ex malè curato erysipelate vel phlegmone talis euasit, vt quum eius materia immodicè refrigeratur & adstringitur, aut diaphoreticis dissoluta tenui portione crassior subsistit ac manet. Vt enim iecoris scirrhus ferè omnis qui ab ictero relinquitur, ex bile sensim crassescente fit, ita & nonnunquam in externis quoq; partibus eandem habet originem.

Ganglion

Ganglion tumor eſt concolor, durus, renitens & indolens, niſi quòd vehemẽter preſſus ſtuporis ſenſum exhibet. Oritur circum neruos & articulos, ſæpe in carpo ex craſſa lentaque pituita, vel ex naturali melancholia, quæ in eam duritiem concreſcit. Qui extra articulos neruoſque necnon extra adenes paſſim exoritur, diſcriminis gratia quibuſdam nodus appellatur. Huius generis eſt bronchocele, noſtris hernia gutturis appellata, inter aſperam arteriam cutemq́; congeſta: non vt pleriſque viſum eſt ex immodicis clamoribus, aut ex potu aquæ ex liquefactis niuibus, quæ Alpinis aliiſque montanis in vſu eſt: ſed ex craſſa lentaq́; pituita quæ eò ſenſim è capite eiuſque partibus externis per auris poſteriora deuoluitur. τὸ γάγγλιον. βρογχοκήλη.

Glandula eſt adenis tumor obduratus, à nodo ganglióve ſolo ſitu diſtans. Hęc enim è ſolis adenibus, ille è neruis aut articulis emergit. Quumque adenes variè ſparſi ſint in omne corpus, maximè ad venarum arteriarumque diductiones, in multas quoque partes glandulæ incidere ſolent: quibus nonnunquam corpus vniuerſum (quod multa pituita redundaret) ſcatere deprehendimus. In hoc etiam genus pertinent parotis frigida, buboque frigidus. Glandularum aliæ reſol-uuntur, quarum humor non admodum craſſus ſenſim digeri diſſiparique poſſit. Aliæ ſuppurant, factoque & erumpente pure in abſceſſum deſinunt. Et hæ quidem ſanguinis caloriſque ſunt participes. Aliæ duræ perſiſtunt verã ſcirrhi ſpeciem adeptæ: earum origo è gypſea pituita eſt: aliæ vbi inueterauerunt contracta tandem malignitate in vlcus deſinunt: illæ ſtrumæ ſimplices ſunt, hæ verò exulceratæ. Vehementer quidem duræ ſunt ſtrumæ, & propriis membranis vt glandulæ omnes obuoluuntur, ſed earum materia acrior tandem euadens, adenem ipſum, circumſitam carnem cutemque exedit, vlcuſque efficit malignum, ſerpens & exedens. His ſæpe ortus eſt in ceruice, in qua plerumque longa ſerie diſpoſitæ glandularum modo cernuntur. Hinc & nonnunquã in pectus, aut in alas, aut in mammas prorepunt. Defluit autem earum materia è capitis parte externa, per ceruicis tendones & adenes: idque ſenſim ac lento adeo curſu, vt ſępe obſcura ſit origo. Ea verò materia non ſimplex pituita eſt, ſed quæ iam caloris viac putredine excandeſcens acrimoniam conquirit. Quod ſi pituita atræ bilis permiſtione ferocior ſit, ſtruma carcinomatis vim & conditionẽ æmulabitur, nuncupabiturq́; ſtruma carcinodes. ἀδὴν ἐσκιῤῥωμένος. ἡ παρωτίς. αἱ χοιράδες. ἡ καρκινωμάτωδης χοιράς.

Cancer, tumor eſt durus, rotundus, inæqualis, venis quandoq; in ambitu turgidus, colore liueſcens aut nigricans, dolore, ac interdum calore grauis. In quali-bet corporis parte naſci ſolet, in ore, in oculis, in vulua, in cole, in ano: at maximè in fœminarũ mammis, quòd quia fungoſæ & inanes illius materiam promptè excipiunt, ſed & in eas tum è capite tum ex vtero facilis eſt decurſus. Huius obſcura ſunt rudimenta, ac plerumque tumor exoriens ſentitur ciceris magnitudine, cum dolore & calore quaſi ferientis cãdentis acus, interdum etiam dolore nullo. Hinc fabæ, deinde iuglandis & oui magnitudinem æquat, dum tandem in ampliorem molẽ attollatur & increſcat. Quum iam illius materia aut vetuſtate aut errore viuendi, aut medicamentis incaleſcit, dolor calorq́; citra inflammationẽ vehementior exercet, pars conſpicuè liueſcit aut nigricat, venę in ambitu craſſo nigroq́; ſanguine nonnunquam turgent. Huius continẽs cauſa eſt bilis atra ſanguiſve feruidus ac retorridus: ſæpe ex ſuppreſſis menſtruis aut hæmorrhoidibus, nonnunquam ex quartana febre cumulatus. Quo pigrior & ignauior humor eſt, hoc mitiorem cãcrum infert: grauiorem verò quo is calidior acriorq́; fuerit. Ille niſi irritatus excandeſcat, diu citra perniciem cõſiſtit. Hic verò coërceri vix poteſt quin breui exeſa cute ſe detegat, fiatq́; cancer exulceratus. Tum quidem corruptæ carnis ſpeciem tumor exhibet, cum fœtore, cum ſordida illuuie, horrido aſpectu, labris præduris & inuerſis. Ex eo ſanies tenuis, nigra aut fulua manat, vapor expiratur cordi, ori, cerebroq́; grauis, febris aſſidua eaq́; lenta ineſt, frequens animi defectio, quum præſertim cancer mammis inhæret: exeſis venis ſæpe ſanguis profunditur, & niſi malignitate ocyus interimat, longè lateq́; prorepit. ὁ καρκῖνος.

φαγέδαινα. Cancrum proximè imitatur phagedæna, vlcus quidem non cutem modò, sed & subiecta quæq; depascens & erodens. Huius etiam origo est ab atra bile maligna aut ab æruginosa, de qua inter vlcera tradetur.

τὸ σάρκωμα. Sarcoma carnis est incrementum tuberculi tumorísve specie. Non ex humoris cuiusquam fit affluxu, sed ex solo partis alimento. Hæc enim quia aut intus aut foris exulcerata est, ni cohibeatur, assiduo alimenti accessu diffunditur atq; luxuriat: sæpe etiam venarum & arteriarum instar ductus producit, per quos alimentũ

ὁ πολύπους. ἡ ἐπουλίς. ἡ σύκωσις. sumat. Sic in malè curatis vlceribus sæpe excrescit caro, sic polypus naribus contusis, sic epulis in gingiuis ad dentium radices, sic ficus in ano. Sic demum & integra cute quum subiecta caro contusa ruptaq; est, ingens tumor sensim exurgit, qui & cæterarum partium more alimentum capessit, nullo quidem dolore, sed exquisito sensu & naturali colore. Hic in quauis parte, sed frequētiùs in ceruicis, alarum, inguinumq; adenibus prouenit, quorum circumscripta caro non facilè potest amplificari in tumorem. Similem ferè ortum habet atque phlegmone, distat verò quòd nõ affatim, sed sensim sanguis accedat, & quantum accedit in alimentum absumatur atq; luxuriet.

ὁ κιρσὸς. Huc fortasse causarum affinitate pertinebunt, varix & aneurysma. Varix venæ immodica est dilatatio: in cruribus quàm in cæteris partibus frequētior. Quumque vena impletur multo crassoq; sanguine, pars aut liuida aut nigra apparet, atque etiam tumet, sed sine dolore: pressus tumor protinus cedit, moxq; redit. Fit autem ex ictu, ex contusione, ex nimio conatu, ex labore & peregrinatione: interdum ex plethora, vt plerisq; mulieribus vterum gerentibus. Aneurysma arteriæ

τὸ ἀνεύρυσμα. dilatatio est spirituoso plena sanguine. Id interdum in externis partibus existit, in manibus, pedibus, circa iugulũ atq; pectus: hoc à varice distans, quòd magna, turgida ac sæpe molesta pulsatio insit. Presso tumore, quæ intus est materia prōptè subterfugit. Fit & nonnunquam in interioribus arteriis, maximè sub pectore, circa lienem & mesenterium, vbi vehemens sæpe pulsatio animaduertitur. Credi vix potest quod nonnulli comminiscuntur, per hos affectus ruptam apertamque esse venam aut arteriam. Si enim sanguis è vena aut arteria prosiliens, non amplius illis contineretur, mox corruptus putresceret, tumorq; fieret generis diuersi.

Externi affectus & pustulæ à bile. Cap. IV.

ἡ ἐρυσίπελας. Erysipelas, ardor est vehemens per corporis summa diffusus. Nec tumore manifesto extuberat, nec partem attollit aut distendit, nec penetrat in subiectam carnẽ, sed latè diffunditur, nulla collectione circumscriptum. Quamcunq; partem prehendit, vehementer mordicat & vrit: color inest ex rubro flauescens, qui pressu subterfugit, moxq; redit. Dolor nec pulsans nec admodum vehemens est. Quum fluxio excutitur, horror quidem ac dein febris hominem adoritur: ac sæpe quum in crura irruit, ab inguinis tumore initium ducit. Serpit id quidē herpetũ more, atq; priori derelicta sede, in vicinas partes sensim obrepit. Est aũt duplex; vnum quod simplex erysipelas Celso appellatur, solo rubore & ardore, nulla exulceratione molestum. Alterum quod eisdem sacer ignis nuncupatur: estq; exulceratum erysipelas. Huius duæ species sunt, vna qua summa cutis sine altitudine exulceratur, in qua & crustulæ instar furfuris excitantur: altera cuius exulceratio altiùs in cutem penetrat, è qua ruptis pustulis purulenta sanies exit. Simplicis erysipelatis origo est è feruente tenuique sanguine, qui biliosus appellatur: exulcerati verò ex eo cui bilis superuacuæ eiusque incalescentis nonnihil sit admistum. Is è venis tenuioribus propulsus nequaquam in carne subsistit & hæret, sed tenuitate in cutem fertur & euolat; quæ densior & compactior hunc retinet cohibetque. Quumque tenuis sit humor facile dispergitur, neque in conspicuum tumorem se attollit. Genus hoc vniuersum exquisitum est erysipelas: quod verò phlegmonodes appellatur, tumentius quidem, sed minus feruidum existit multoq; minus œdematodes.

αἱ φλυκταίναι. Huc pertinent phlyctænæ & phlyctides Græcis nuncupatæ. Repentè emergunt

gunt subflaui humoris copia distentæ, bullarum modo lucidæ atq; iis similes quę ab aqua feruida, vel ab igne ambůstis erumpunt, non manifesto tamē dolore grauęs. His ruptis humore excidit, crustulæq; obdurescunt, dum sanescant. Has cōstat non nisi ex feruentissima bile gigni, quæ ignem vitibus suis adęquet, vt non idcirco præter rationem illas vulgus ignem syluestrem appellarit. *καὶ φλυκτίδες. Syluester ignis.*

His proxima est papula. Est autem ardor cutem serpentibus minimis pustulis exasperans ac rodens, Græcis herpes appellatur. Ea quidem duplex, vna simplex quæ herpes est miliaris, altera fera, quæ herpes exedens nuncupatur. Papula fera ruptis pustulis veram cutem exulcerat, rodit atque depascit, serpit in latum atque in altum, ex eaque vleuscula manent arida. Papula simplex & mitior summam cutem exasperat, & sub vna epidermide consistit, exiguas illic pustulas excitans, quæ minimùm extant aut prominent, milio haud absimilis. Vtraque in vicina quasi in orbem quoquouersum serpit; seque diffundit, ac plerumque medium sanescit extremis longiùs procedentibus. Papula exulcerata erysipelati summè affinis est, vt idcirco nonnulli in genus idem confundant: hoc tamen discriminis intercedit, quòd erysipelas conspicua fluxione derepentè emergit, herpes verò seu papula sensim multoque tempore, nec conspicua fluxione efflorescit. Herpetis pustulæ aridæ sunt, è quibus ruptis nec sanies nec pus exit. Erysipelatis verò magnæ, exulceratæ & humidæ, quæ saniosum pus effundunt. Herpes pruritu, erysipelas dolore ac ardore torquet. Omnis papula diuturna est, prorsus febris expers, nec nisi tempore sanescit: erysipelas verò ferè cum febre est, præceps & quod breui vel sponte soluitur. Vtriusque herpetis materia continensque causa, bilis est syncera superuacua eaque ardentissima, cuiusmodi prassina vel æruginosa, quę sensim nulloque fluxionis impetu è venis expurgata, tenuitate partes omnes præcipueque carnosas transgreditur, dum densiorem cutem attingat. At verò crassior ea atque glutinosior est quàm in erysipelate, ac proinde diutiùs atque tenaciùs in cute hæret ac subsistit. Quæ igitur glutinosior fuerit simulque acrior, in cute tota remoratur, pustulasque mouet, quibus ruptis exulcerata cute, papula fera emergit. Tenuior verò cutem etiam penetrat, coercetur que in sola epidermide, quam si sudoris modo nequeat transire, erodit & pustulis intercursantibus exedit. *ὁ ἕρπης. Herpetis ab erysipelate differentia. Causa proxima.*

Impetigo, cutis est asperitas dura ac sicca cum ingenti prurigine. Ea autē à scabie distat, quòd sicca sit & omnis humoris omnisq; saniei expers. Ex siccis enim pustulis fit, scabies verò ex humidis. Huius quatuor sunt species, vna admodum simplex, qua cutis rubra, dura, exasperataq; vehemēti prurtu roditur: at hæc simplici pruritus nomine continetur. Oritur ex bile, aut ex pituita tenui, quæ tamen putrida sit aut salsa, & quę sub vna epidermide coercetur, eamq; exedit. Altera est vera impetigo, lichen Græcis nuncupata, quæ asperior pustulis maioribus emergit, acriùs corrodit, latiusq; procedit. Hæc sæpe ex neglecta papula fit, fereq; ex ea quę papula fera nūcupatur, & quę nisi maturè sublata sit in lichenem vertitur, hic deinde in psoram, psoraq; in lepram. Lichenis materia est bilis ardentior, aut pituita putris ac salsa, non tenuis illa quidē, sed quę crassitiē aut ex se aut ex aliorū permistione contraxit. Tertia species est Gręcorum psora (hæc enim à scabie lōgè est diuersa) qua cutis crassior, siccior, durior, tumentior & serpentibus pustulis asperior euasit: his vehementer roditur & exeditur passimq; finditur, ex se furfuracea quædam nigra excutit. Huic originem dedit atra bilis in cutem effusa, è qua digeri vix poteſt: ægrè siquidē hoc malum sanescit. Quarta species est lepra Gręcis nuncupata, omnium sanè deterrima. Ea cutem vehementer rodit, altè depascit atq; findit: ex qua non solùm furfures, sed & squamulæ decidunt, modò pallidæ, modò subnigræ: nullis hæc cedit remediis, & de eius curatione vulgus diuos implorare solet. Nascitur ex bile atra, cui etiam crassæ lentæq; pituitæ salsæ quiddam sit admistum. Hincq; non epidermidem solùm, verùm etiam totam cutem prehendit ac obsidet. Quodcunq; psora leprá ve inquinatum sit corpus, sensim id tabescit & absumitur. *ὁ λειχήν. ὁ κνησμός. Prurigo. ἡ ψώρα. ἡ λέπρα. 333.49.*

De pustulis. CAP. V.

τὸ ἔκφυμα, eruptio.

CVTIS admodū frequens vitium est pustula: cuius appellatione comprehenditur quicquid rotundo schemate leuiter in cute extuberat. Eius duo genera, vna est humida, è qua rupta vel humor vel sanies vel pus emanat: altera sicca humoris nihil profundens. Humidis continentur hidroa, ephelides, phlyctænæ seu phlyctides, epinyctides & quæ ex his ruptis fiunt scabiei genera. In siccis numerantur exanthemata quædam, pruritus, deinde & vari & verrucarum genera.

ἡ ἐφηλίς. τὰ ἐξανθήματα. ἱδρῶα.

Exiguæ & aquosæ pustulæ sunt hidroa, id est, sudationes. Emergunt repentè sparsim toto corpore, sed frequentiùs in manibus pedibusq; milii magnitudine, 1 aqua plenæ, sine rubore, sine vllo dolore. Fiunt enim ex sudoribus sub epidermide coërcitis, per cuius spiracula ii digeri minimè possunt: vnde à quibusdam sudorum papulæ nuncupantur.

αἱ ἐφηλίδες.

His aliquando maiores sunt ephelides, pustulæ quidem in ambitu rubræ ac feruidæ leui dolore, è quarum medio rupta bulla aut vesica, albus humor instar lactis exit scabiesque succedit. Fiunt autem ex feruido impuroque sanguine sub cutem effuso.

ξυσμός.

Scabies asperedo cutis est, seu leuis exulceratio pruriens aut interdum rodens. Fit autem ex humidiore quauis pustula, siue pallida, siue liuida, siue nigra sit: quæ rupta vlcusculum in cute profert humidum, aut etiam interdum expurgata sanie 2 aridum, idq; modò cum prurigine sola, modò cùm leui rubore in ambitu, cumq; calore ac dolore. Ex resiccata sanie crustula obdurescit, qua sæpe vlcusculum obducitur. Vt autē pustularum, ita & scabiei species multæ, humoresq; multi ac varii earum causæ existunt, quos & dolor & color & manantis saniei species distinguit. E toto quidem corpore scabies erumpere solent, sed ex capite pessimæ, quæ idcirco peculiari nomine sunt insignitæ. Appellantur autem psydracia, fauus, & manantia capitis vlcera. Fauus, qui Græcis est cerion, saniem amplis foraminibus emittit mellis crassitudine. Vlcus manans, quod Græcis est achor, glutinosam saniem angustis foraminibus eructat. Hæc scabiei genera ab ea simplici capitis scabie distant, quæ summam duntaxat cutem obsidet. Hinc autē cerion & achor dignoscuntur, quòd euulsi capilli radix crassa imprimis est, lento crasso- 3 que humore obsita. Causa est nitrosa salsaq; pituita aut melancholia, sub cute malignè putrescens, quæ quoniam capillorum radici multa inhæreſcit, & capitis quàm cæterarum partium cutis densior est, ex ea detergeri aut elui tota vix potest. Quocirca vlcus ægrè sanescit, atque ex humoris pernicie in primis contagiosum pueris existit.

κηρίον. ὁ ἀχώρ.

ἀκροχορδών.

Verrucarum genera licet exigua sint mole, quòd tamen fœda sunt ac plerumque molesta, in morbis haberi debent. Verruca pensilis, quæ acrochordon Græcis appellatur, parte quidē summa latior, ima verò quæ ad cutem est tenuior, qua quasi pediculo innititur. Exquisitè dura est & aspera, cuti concolor. Altera thymium dicta, & colore thymi florem repræsentans, ad cutem etiam tenuis est, in 4 summo lata, dura & aspera, pensili minor. Hæ quidem verrucæ raro solitariæ, sæpiùs complures proueniunt maximè in palmis pedibusq; puerorum. Plerumque inopinatè comparent, atq; etiam nonnunquam subitò disparent. Verruca sessilis, quæ Græcis est myrmecia, humilior est thymio, lupino vix vnquam maior, dura, stabilis, latiore basi, radices altè exigens dolorem ciet. Clauus vt sessilis verruca, in cute eminet, albus, rotundus, callosus, parte summa clauorum capiti similis, sed prædura solidaq; radice intrò se infigens, quasi ex ossium membranis emergat & expullulet. In digitis plantisq; pedum ex calcei pressu aut intertrigine nasci solet: acuto interdum dolore sponte feriens, semper verò ingredienti molestus. Callus colore atque substantia clauo similis, obdurata est summa cutis ex 5 labore, in palmis aut in inferioribus pedum plantis succrescens. Nullam tamen radicem altè demittit, ac proinde prorsus est doloris expers.

μυρμηκία. ἧλος. τύλωμα.

Maculæ.

Maculæ. CAP. VI.

CVTIS etiam vitia quędam nihil prominent, sed æqualia manent nulla aspe ritate: huiusmodi sunt maculæ quęcunque alieno colore hanc fœdant: vt vitiliginis species, lenticulæ, ecchymomata, sugillata, stigmata, vibices. Vitiliginis tres sunt species: alphus, melas, leuce. In his cutis fœdatur dispersis maculis, neque continuatis, neque cohærentibus, sed quæ sedem mutant ac serpunt. Sub his sensus aut omnino perit, aut multo stupidior euadit, vt ne si cutis scalpatur & interdum ne si acus quidem leniter infigatur, percipiat. Alphus albo, melas nigro colore velut vmbra inficit: atq; hi summam duntaxat cutem occupant. Leuce albo etiam, vt alphus, colore describitur, sed altiùs descendit cutemque totam prehendit. In hac pili excidunt, aliiq; albi ac tenues succrescunt lanugini similes. Confirmata leuce perfrictione nusquam rubescet, neq; adacta acu sanguis, sed aquosa duntaxat sanies exit. Videtur pręterea & interdum vitiligo quędã rubro, fusco, aut liuido colore, cuius sensus aut perit aut stupidior est, hocq; genus vniuersum iuniores malum mortuum appellant. Hęc vitia peculiaria ijs sunt, quorum malus est habitus: omnium quippe efficiens causa est humoris impuritas. Alphi quidem & leuces crassa glutinosaq; pituita, melanos bilis atra, cæterorum humor fœdo colori consentaneus. μέλας, λευκή, ἀλφός.

Lentigo & varus in facie potissimùm & in manibus, nonnunquam in pectore emergit lentis magnitudine, colore fusco, crebris quasi guttis dispersa: his familiaris qui ruffo sunt pilo. Interdum hyemeq; præsertim sponte deletur, æstate reuirescit ac crebrescit. Accidunt & partibus cęteris maculæ maiores, palmæ interdum magnitudine, colore etiam fusco, & quæ quibusdam temporibus & oriuntur & desinunt, quæ quoniam naturæ eiusdem sunt, in id quoque genus pertinent. Has autem constat ex melancholico succo nasci, qui è visceribus in cutem sit effusus. Interdum etiam peculiari cutis vitio & affectu cõtrahuntur, quo illius alimentũ, etiam si purum sit, corrumpitur alienumq; colorem subit. Cutis enim extrinsecus infecta suum pariter cibum mutat, quemadmodum & maculæ ab ortu primaq; conformatione, vt signa quędam nobis insitæ, nulla possum ratione deleri: & si nonnunquam obscurantur, tempore tamẽ virescunt, aliæ quidem cum maturis fragis aut cerasiis, aliæ vindemiarum, aliæ alio tempore alióve cœli statu. Quin etiam vt exanthemata, ita etiam alię quædam maculę venenatæ qualitatis contagione sine pustulis efflorescunt, tum colore tum figura variæ, atque etiam interdum inauditæ: idq; vel aëris inquinamento, vel hausti veneni pernicie, vel virulentæ bestiæ morsu: quę non nisi extincta venenata qualitate deleri possunt. φακός.

Ecchymomate quoque cutis fœdatur: hoc enim est sanguinis per cutem effusio atque concretio. Effunditur autem è tenuibus exilibusque venis in cutem sparsis, quæ ob sanguinis copiam aut tenuitatem aut acrimoniam vel anastomosi, vel diapedesi reserantur: crebriùs verò vel labore immodico, vel contusione ex ictu casúve rumpũtur. Ex his ergo sanguis per cutem effusus coit, modò cum leui tumore ac dolore, modò citra hęc, eiusq; colore inficitur cutis. Primumque liuescit, ac tum affectio pelioma Gręcis nuncupatur: deinde & nonnunquam nigrescit, estque tum melasma: vtraque nobis sugillata dicuntur. His minora sunt stigmata, minoresq; vibices quales relinquuntur è flagellis. τὸ ἐκχύμωμα. τὸ πελίωμα. τὸ μέλασμα. τὰ ὑπώπια. τὰ στίγματα. αἱ μώλωπες.

De gangræna & abscessu. CAP. VII.

MAGNA sępe vitia phlegmonis aliisq; tumoribus succedunt, quorum non aliud gangręna peius. Est enim incipiens partis corruptio: quę quum iam eò processit, vt pars corruptione extincta & emortua sit, Sphacelus id est siderationuncupatur. Hęc in osse caries est, in carne cęterisque partibus generis nomẽ retinet. Primùm igitur coloris flos perit & extinguitur: quumq; iam sphacelus est, pars liuet aut nigrescit, tumida, mollis ac prorsus cadauerosa: nec arteriarũ pulsus ést, nec dolor, sed nec sensus vllus, vt etiã sine sensu doloris altè scalpellus adigi possit. Oritur autem quum pars affecta vitali calore ac spiritu de- origo mali; γάγγραινα. ὁ σφάκελος.

stituitur: aut quia à corde per arterias influere prohibetur arctiore vinculo, con-
Caloris natiui quibus ex causis. usione vel obstructione: aut quia insitus partis calor præfocatur & extinguitur, idq; vel humorum copia, vt in magnis inflammationibus, vel ingenti obstructione quæ perspirationem prohibet, vel penetrabili frigore, vel venenata atq; maligna qualitate.

τὸ ἀπόστημα. Abscessus, apostema Græci dicunt, est collectæ materię in pus aut in alienam substantiam conuersio. Inflammationis quidem materia, quę sanguis est, extra venas putrescit, cuius si tanta est putredo vt nequeat ab insito calore vinci, sæpe in gangrænam transit: sin verò vincatur, concoctione in pus facessit, eaque puris collectio absolutè est abscessus. Hic quum fit, locus tumentior, durior, rubicun-
dior, feruidior ac antea apparet, dolor incumbit vehementior, isque pungens ac
lancinans: atque si locus insignis est, febricula rigorque inordinatus noctu potis-
simùm fatigans. Abscessu iam facto mitescunt omnia, tumor in mucronem ma-
gis attollitur, excitaturq; cutis prurigo. Pus enim cineri comparatur, cuius iam
calor deferbuit. Fiunt porrò & alii abscessus ex frigidis, duris, inueteratisque tu-
abscessus duri moribus, quorum materia neq; inflammatur neque suppurat. Ex his non pus, sed aliena quædam substantia eruitur, ex frigido humore concoctionis vi genita. Ità enim his apertis potissimumque inueteratis, substantiam deprehendimus similem vel grumo, vel ossi, vel vngui, vel pilo, vel lapidi, vel adeni, vel ligno, vel carboni, vel luto: ea in carnosa parte succreuit, sed nulla cysti obuoluta. Fiunt & alii
abscessus cysti conclusi quoque abscessus quorum materia cysti & tunica concluditur, atque ex materiæ conditione tres emergunt eorum differentiæ, steatoma, atheroma & meliceris.
τὸ στεάτωμα. τὸ ἀθέρωμα. ἡ μελικηρίς. In steatomate quæ extirpatur seuo, in atheromate pulti, in meliceride melli persimilis est, circum quam tunica vetustate obduruit. Hæc in reliquis partibus corporis rarissimè, crebrò in capite progigni solent, quòd huius cutis densa materiam diu cohibeat, dum in alienam externamque substantiam concedat. In hæc quoque genera pertinent capitis tumores, iunioribus testudo & talpa dicti, nisi quòd ferè distent magnitudine. Quoniam autem lenti sunt hi abscessus, ac sensim multoque tempore gignuntur, aut nullo aut obscuro dolore exercent, nisi quum fortè acriùs suppurant.

ὁ κόλπος. Sinus, venter est & obtecta latensque capacitas expurgato abscessu manens. Quum sanguis in phlegmone, aut alia in abscessu materia putrescit, contagione vicinam quoque carnem, & interdum neruorum venarumq; fibras corrumpit & exedit, quæ & puris naturam subeunt, & cum pure defluunt. Proinde pure affatim effuso, necesse est intus sinum relinqui, quo id tenebatur. Quum enim pus exitum nullum habens diu coërcetur ac intus subsidit, proxima quæque & adhuc sana rodendo sinuat, sicq; latè sinus se fundit. Hic si in longum exporrigitur,
Fistula ἡ σύριγξ. longioreque ductu pus emittit, fistula nuncupatur: est enim arctus oblongusque sinus. Hæc ex figura modò simplex, modò multiplex, quasi ramulis sparsa, interdum recta, interdum tortuosa flexuosaque est. Recens sinus atque fistula carne sua circunuoluitur, cuius tandem latera vetustate obdurescunt, quòd pure ad-
τυλώδης κόλπος. hærente nec tempestiuè deterso atq; concrescente occallescant. Hoc tanquam pariete aut velamento sinus fistuláve circundatur, qui & tum callosus appellatur.

De vulnere. CAP. VIII.

τραῦμα. VNITATIS solutio in vtramque partem tum similarem tum organicam incidit, estq; communis vtriusque morbus. Quæcunq; interiorem & ex corporis vitio originem habet, aut quæ pus putredinémve contraxit, vlcus appellatur. Nam & phlegmone aperta, & vulnus quod incuria iam sordidum ac putre
πληγή, ἡ τρῶσις. νύγμα. θλάσμα. κάταγμα. ῥῆγμα. euasit, specie mutata vlcus est. Quæ verò extrinsecus orta est, si cæsim infertur, plaga aut vulnus: si punctim ab acuto telo, punctio: si collisu, à re graui, in carne quidem contusio, in osse fractura: at in membrana, neruo atq; vena ruptio nuncupatur. Euidentes causæ aut incidunt ac vulnerant, aut pungunt, aut contundunt, aut multifariam agunt. Incidunt ensis & quæcunque longiore sunt acie. Pungunt pugio, sica, sagitta, animalium morsus & quæcunq; mucrone sunt prætenui.

tenui. Contundunt casus, violenta incursio, motus vehemens, vociferatio. Multifariam agunt, venabula, retusa tela & quæcunque vulnerando contundunt. Hinc igitur tres primæ fiunt solutæ vnitatis differentiæ, vulnus quod partis est mollioris, vt cutis, vt carnis, venæ, arteriæ, nerui aut membranæ. Punctio verò vniuscuiusque partis perforatio. Contusio seu collisio mollioris partis frequens interior diuisio, externa facie integra. Durioris verò partis vt ossis (quod irruenti corpori duro non intrò cedit, nec in se compellitur) solutio, fractura est. Tensarum verò partium, vt nerui, membranæ, tendonis, venæ & arteriæ, ruptio. Hæc quidem simplicia sunt solutæ vnitatis genera, ex quorum commistione composita emergunt. Vniuscuiusque multæ rursum species existunt. Nam vulnus aut simplex est aut cauum. Hoc ita appellamus in quo propriæ substantiæ portio quædam periit. Smplex rursum aut summum est, quum cutem solam occupat: aut profundum, quum in carnem in aliásve subiectas partes infligitur. Longum aut breue, magnum aut paruum, atq; in his non longitudo sola, sed altitudo quoque & latitudo spectanda. Rectum vel obliquum, æquale vel inæquale, vt quod parte vna summum est aut angustum, altera profundum aut latum. Singulę eiusmodi differentiæ tum sensibus præsertimque visu atque tactu tum infligentis causæ animaduersione internosci solent, neque (quum coram sint & in conspectu positæ) alia de se indicia postulant. Sed tamen causæ quæ vulnus inflixit & materia & figura & magnitudo & vires æstimandę sunt. Materia aut lignea est, aut arundinea, aut ferrea, aut ęrea, aut stannea, aut plumbea, aut cornea aut vitrea. Figura aut acuta, aut obtusa, recta, curua, angulosa, sulcata aut spiculis alata. Magnitudo teli admodum varia obtingit, cuius etiam appellatione irruendi impetus comprehenditur: vt sit vtrinque vulneris magnitudo conspectior. Vires eius materię quæ vibrantur interdum nullæ sunt, interdum aut simplici aut venenata qualitate infensæ sunt: simplici vt cauterium & septicum medicamentum: venenata vt tela toxico immersa extinctaque, vt rabidi canis, serpentis aut muris aranei morsus, vt scorpii, viperę aut phalangii aculeus. Hęc verò non amplius simplicia & solitaria sunt vulnera: quéadmodum nec quę vel intemperiem, vel ingentem dolorem, vel phlegmonem, vel pruritum comitem habent. Hinc autem illa nosci possunt, quòd symptomata quàm pro simplicis vulneris conditione grauiora suscitent, maximè verò quę toxicorum & virulẽtarum bestiarum ictibus infliguntur, de quibus posthac plenior erit tractatio. Nunc autem ad eas notas pergo quę demonstrant quę pars in quouis vulnere plurimùm sit affecta. Incisa vena, sanguis abundè profunditur, eoq; abundantiùs quo amplior atq; turgidior ea fuerit: profluit autem continẽter & ęquabiliter nullo subsultu, sanguis crassiusculus atque rubicundus. Ab arteria verò tenuis, flauus feruidusq; manat, neque is ęquabiliter, sed pulsu quodam & saltu: quum enim arteria se summittit, copiosior exit. Neruo autem seu punctim seu cęsim vulnerato, motus interdũq; sensus perit aut certè offenditur, torporq; accidit partib. vulneri subiectis, dolor ingens excruciat, inflãmatio partem exercet nonnunq̃ in gangrænam desinens, febris accenditur, cerebriq; consensu sæpe delirium succedit. Conuulsio quoque insequitur, idq; frequentiùs puncto & quadamtenus secto quàm præciso neruo. Vulneratis tendonibus aut membranis quædum caluam tum reliqua ossa conuestiunt, eadẽ signa at obscura tamen obtingunt: multoq; magis cæsis articulorũ vinculis. Os vulneratum si nudatum est, immisso specillo scabrũ exasperatumq; percipitur nullo dolore, nisi quũ fortè obtegenti membranæ duriùs occurritur.

τραῦμα. νύγμα. ἢ θλάσις. κάταγμα. σπάσμα & ῥῆγμα.

Symptomata & signa quæ indicant partem quacunque vulneratam.

Iam verò quam intus partem vnumquodq; penetrans vulnus attingat, signis iudicandum. Si ex capitis ictu meninges vulnus acceperint, atrocissimus dolor inest, qui & mansu adductisq; maxillis, & spiritus contentione exacuitur, protinus vomitio consequitur identidem ac subinde recurrens: sanguis intro effusus nonnunq̃ vel è naribus, vel ex auribus, vel ex oculis promanat: sensus interdum quasi attonitis obtunduntur, neruiq; distenduntur: nec multò pòst febris atq; mox delirium exoritur, præsertim quum inflammatio occupauerit. Si cerebri quoque substantia offenditur, vt facilè fit quum amplificatum id (vt plenilunio) omnem

Si interior pars quæpiam consauciata sit & offensa, quæ eius sunt indicia.

caluæ capacitatem implet, mens labat, symptomataq; omnia ingrauescunt, ac sępe cerebri portio non citra vitæ perniciem excidit. At si altiùs in cerebri ventriculos vulnus sit inflictum, aut si transfossi sunt oculi, repentina mors insequitur, perinde ac percusso corde: illic quippe vis animalis, hîc autem spiritus atq; etiam sanguis confertim emanat. Quum pectoris vulnus in cauum subit, exspiratione flatus erumpit, atque vel aloës vel myrrhæ vel aristolochiæ puluere in vulnus infuso, mox amaror impartitur ori. Vulneratis pulmonibus preter hæc, expuitio spumans cruentaque fertur, spiritus difficilè atque cum sono eliditur, deinde ni repentina mors sequatur, tum febris tum marcor hominē sensim conficit. Consauciato corde protinus extrema frigescunt, morsque in propinquo est: atque ea derepentè irruet, si sauciatio in illius sinus descenderit. Arteriis venisq; amplioribus inibi diffectis magna sanguinis viriumque facta profusione, sudores frigidi fœtidique exeunt mortis nuncii. Transfixum diaphragma pręcordia conuellit, summam infert difficultatem spirandi, delirium quoq; & mentis alienationem, nonnunquam tussim & expuitionem cruentam, tandemque haud secus atque ictus pulmo tabem atque interitum: maximè quum parte id media afficitur, vt quæ neruosa exanguisq; sit, & continenter agitetur. Extremarum verò partium quę carne multâ sunt præditæ vulnera interdum agglutinantur. Vulnerata gula nullus cibi potusve transitus est, quicquid assumptum fuerit, protinus euomitur: singultus, animi defectio, ac plerumque conuulsio distorquet. E ventriculi vulnere quod in capacitatem subit, cibus & potus erumpunt, vomitio quoque frequens est, & singultus, & animi defectio, nec ex eo diu quisquam seruari potest. Diffectis intestinis fæces minimè descendunt, sed in abdominis spacium illabuntur graui exorta putredine: atque plaga vel feces ipsas vel earum odorem fundit. Iecoris aut lienis vulnus quum per summa est, pręcordia ad spinam reducit, cruentas tum vomitiones tum deiectiones mouet, lateris punctiones doloresq; ad iugulum quod è directo est, animi defectiones atque febrem, alui profluuia, quibus tandem quasi atrophia corpus liquefcit & absumitur. At quod altiùs vulnus infligitur, animi defectione frequenti sudoreque frigido mortem accelerat. E renei læso mictio fit cruenta eaq; parcior, dolor, ad inguina atque testes deuoluitur, vrina sub abdomine collecta hydropis quandam speciem exhibet. Eadē propemodum & percussa vesica infert, atque insupér vomitionem, singultum, deliria, vrineque profusionem è vulnere, quibus & mors succedit. Discissa spinæ medulla subditę partes resoluuntur, earumque motus ac sensus omnisque functio intercidit, vt etiam modò stercus, modò vrina, modò semen præter voluntatem exeat. Raro autem simplex vulnus vsquam consistit, sed ferè partes complures occupat atq; comprehendit, è quibus & multa & variè confusa signa existunt.

De vlceribus. Cap. IX.

ἕλκος.

VLcvs est fœda impuraque continui solutio. Impura quidem fit, non vt vulnus sanguine, sed vel humoris vitio, vel hinc genita sanie, vel pure, vel quauis alia corruptione, non extrinsecus, sed ex vulnere ipso profecta. Vulnus extrinsecus accipitur: vlcus nonnunquam extrinsecus quoque, vt quum vel septico medicamento, vel cauterio corpus inuritur: at sæpius huic origo spontanea ex interiori vitio est. Itaq; omnis efficiens vulneris causa, euidens est, vlceris verò plerumque interior, quiuis scilicet humor præter naturam collectus. Hic enim vel exesione vlcus gignit, vel in vulnere accepto vetustate aliáve ratione succrescit. Est autem vlceris interior illa causa duplex, antecedens & continens. Antecedens est corporis impuritas atque cacochymia, aut ex improbo victu, aut ex viscerum praua affectione contracta. Continens est, vitiosus humor omnisque corruptio in affecta parte consistens ac hærens. Vulnus ergo solitarium existit, neq; illi causa assidet: vlceri sua semper comes est causa, quæ quod genuit etiamnum fouet. Præcipuę vlcerum differentiæ & ex iis quę dimanant, & ex causarum varietate statuuntur. Vlcus quidem quemadmodum & vulnus appellare licet magnum paruum, summum profundum, rectum obliquum, æquale inæquale,

recens

recens aut inueteratum, at non illius propriæ sunt differentiæ. Ab iis autem quæ in vlcere succescunt indeque manant, species hæ fiunt, vlcus saniosum, virulentum, sordidum, purulentum atque verminosum. Est autem sanies omnium quæ defluunt tenuissima, minimè glutinosa, subalbida aut subrubicunda. Quod hac crassius existit, si glutinosum quoque est, siue Græcorum ichor sit siue meliceria, nostris virus appelletur: pus vtroque crassius est & albidius, minimè tamen glutinosum aut cohærens: hoc ex vlcere exit iam sanescente, sanies ex incipiente atq; crudo, virus ex maligno. Vnumquodq; autem vitiosum habetur, si multum, tenue, dilutum, liuidum aut nigrum, mali odoris & acre: tolerabilius verò si omnia obtineat contraria. Sordes hisce omnibus crassior glutinosiorque est ac minimè profluit, sed veluti concreta adhęrescit vlceri. Vermes tum sordis tum putredinis soboles sunt, solentq; in neglecto vlcere procreari.

ἕλκος. ἰχωρῶδες, ἰῶδες, ῥυπαρὸν, πυῶδες, σκωληκιῶδες. ἰχὼρ. ἰός. πῦος. ῥύπος. σκώληκες.

Vlceris porrò differentiæ ex continente causa hę sunt: vlcus phlegmonodes, erysipelatodes, œdematodes & carcinodes: dein exedens, cacoëthes & putridum. Nam interdum ex adaperto quodam tumore fit vlcus, interdum citra tumorem ex humoris partisve corruptione. Ex tumore fit phlegmonosum aut erysipelatosum aut œdematosum aut cancrosum, quod & cancer dicitur exulceratus. Sine tumore verò vlcus fit exedens, quod partem cui insidet, assiduò excauat exteritque. Quinetiam depascens (Gręci nomodes appellant) quòd non solùm affectam partem excauat, sed & vicinas quoq; integras absumit & quasi depascendo depopulatur. Huius quoq; species est phagedena, serpens quidem vlcus & obambulans, sed solàm cutem, non autem subiectam carnem rodens ac depascens. Omnium causa est biliosus, acer & mordax humor, aliàs crassus, aliàs tenuis confertim in partē effusus. Succedunt ea herpeti & erysipelati, interdum & vulneri quod acrius medicamentum exasperauit.

κακοήθες ἕλκος. νομῶδες. φαγέδαινα.

Ab his sunt vlcera cacoëthe, id est maligna & ægrè sanabilia, quę etiam quòd difficilè ad cicatricem ducantur Gręcis dysepulota nuncupantur. In hoc genere sunt Telephia atq; iis deteriora Chironia. Ea ferè magna, nō tamen putrida sunt, neque tetrum odorem exspirant, neque depascunt, neq; dolore excruciant, sed oras habent tumentes, prædura atque callosas: proinde non facilè sanescunt, cicatrice interdum obducuntur tenui, sed quæ mox dirupta vlcus renouat: exulcerato cancro ferè similia, nisi quòd tumore nullo obsidentur in ambitu. Horum præter vulgare humoris vitium, cęca quoq; malignitas causa statuenda, quæ vix abigi profligarive potest. Talia ferè ex pestilentia relinqui solent.

κακοήθη καὶ δυσίατα, τηλέφεια & χειρώνεια ἕλκη.

Putridum vlcus proximū his est, in quo non id solum quod exit, sed ipsa quoque vlceris caro computruit, atq; mollis, glutinosa & cadauerosa iam reddita, tetrum grauemque odorem exhalat. Hoc nisi coërceatur plerumq; in sphacelum deducit. Oritur nonnunquā ex sola humoris pernicie, sed hinc tamen frequentiùs quòd partis insitus calor vel ab arteriarum obstructione vel alia quauis ex causa sit extinctus, neque iam possit partis substantiam & integritatem tueri. Vlceris igitur cuiusque species eiusq; continens materia tum ex iis, tum ex eorum quæ dimanant substantia atque colore, tum ex orarum duritie vel tumore vel colore noscenda.

σηπεδονῶδες.

Ad hæc verò vt perfectior instituatur curandi ratio, causam quoque vlceris antecedentem, & quicquid in illius ambitu consedit, etiam atque etiam circumspicere oportet & accuratiùs explorare. Multa enim plerunq; circumstant, sine quorum animaduersione nequeat vlceris sanatio compleri: cuiusmodi sunt intemperies præter naturam: phlegmone omnisq; tumor: varix, cōtusio aliáve carnis corruptio. Intéperies deprehenditur partis colore, contactu, laborantis sensu atq; remediorum vsu. Tumor præter naturam quum tactui visuique sit obuius, seipso innotescit. Hic autem vlceri materiā pabulumque suggerit, vt (qui prius sublatus sit) nequeat vlcus omnino sanescere. Varix quoque aut quouis modo dilatata vena, si in vlcus materiam eructat, id agglutinari non sinit. Contusio autem omnisque subiectæ carnis corruptio aut vitiositas, haud secus ac intemperies vlcus sanari prohibet. Neque enim id carne impleri, neque agglutinari

neque cicatrice rectè obduci ſinit, ni conuenientem naturæ ſuæ modum obtineat. Quinetiam viſcerum præſertim verò iecoris atque lienis conſtitutio, totius denique corporis habitus tenendus, quòd ex bono facilis, ex malo habitu difficilis ſit vlceris curatio: hac ex cauſa hydropicorum & ictericorum vlcera ægrè ſaneſcunt.

De oſſibus fractis, luxatis aut aliter vitiatis. CAP. X.

ἐν κατάγματι.

OSSI quoq; peculiaria vitia inſunt vlceri finitima: nam & continuitas ſoluitur & id loco mouetur. Continuitas ſoluitur quum id aut vitiatur, aut colliditur, aut foratur, aut finditur, aut frangitur. Vitiatur vel quum nigrum euaſit, à candente ferro vſtum, à maligno vlcere, à fiſtula, à cancro aſſidente inquinatum: vel quum pingue & molle, vel etiam quum carioſum fit. In his non ſolus color, ſed & oſſis ſoliditas perit: quæ in nudato oſſe ſatis eſt conſpicua: in contecto vero explorari debet ſpecillo tenui in vlcus immiſſo, dum os attingat: molle ſiquidem & aſperum deprehenditur. Colliditur atque contunditur nonnunquam quum nulla diuiſione pars illius ſumma ex ictu ſolùm exaſperatur: nonnunquam quum integra continuatione inflectitur, vt coſta atque cartilago, at verò propriè quum in interiorem partem impellitur. Hoc concauum quodammodo fit, quemadmodum & ænea vaſa quum illiduntur. Infantibus & iis quibus etiamnum tenella ſunt oſſa, præſertim verò caluariç, peculiare hoc vitium. Tum quidem incumbens caro contuſa eſt atque ſub ea depreſſum os cauumque tactu dignoſcitur. Foratum eſt os quum adacto tenui mucrone demiſſoque tenui ſpecillo vndique ſoliditas exiſtit. Finditur rectum & vt lignum in longitudinem, frangitur vel trăſuerſum vel obliquum: atque huius extrema modò retuſa, modò acuta ſunt, hæcque ſæpius carnem vulnerant aut neruum. Quinetiam fragmenta ab his tenuia interdum recedunt non ſine compunctione ac dolore. Fiſſum fractúmve os facilè cognoſcitur, ſi illius fragmenta ſuis ſedibus mouētur: aliud enim ſuper aliud effertur, ac proinde aſperitas & inęqualitas tangenti occurrit, mutaturq; interdum partis figura. At nonnunquam fit vt fragmenta omnia in ſuis ſedibus perſiſtant, ac tum obſcuriùs eſt malum: nihil enim pungit, nihil reſimum eſt, ſed tactu omnia ſunt æquabilia membroque ſua figura manet. Hinc tamen coniicere licet, quòd pars contacta dolet, neque ſuo perfungitur munere: tota intumeſcit ac plerumque calet, euidentes quoque ictus cauſæ anteceſſerunt. Atque hæc omnibus quidem oſſibus communia ſunt: nunc quicquid vnicuique peculiare eſt perſequamur.

Caluaria fractura & fiſſura.

Caluariam penitus frangi aut etiam findi periculoſiſſimum, & nihilominus cognitu difficillimum eſt. Quum caput vehementer percuſſum eſt re quapiam dura, aſpera atque vaſta, ſanguiſque per aures aut per nares effluxit, & bilis vomitio & vertigo inſequuta eſt, homoque quaſi attonitus concidit, ſine voce, ſine ſenſu, magna fractæ caluariæ ſuſpicio eſſe debet. At hæc certè interdum ea nondum fracta obtingunt, concuſſo duntaxat vehementius cerebro. Sed & nonnunquam ſine his quoſdam vidimus fracta caluaria dies circiter octo quaſi minimè affectos, ad conſueta munia prodire, quos tamen poſtea ingens ſymptomatum turba proſtrauit. Itaque quum fracti oſſis opinio eſt, nullum certius ſignum ſit, quàm demiſſo in plagam ſpecillo id explorare. Si quid enim in oſſe aſperum extra ſuturas occurrit, fractum idipſum eſt: ſi nihil niſi læue & lubricum, integrum manet. Interdum etiam ex malis ſymptomatis fractæ caluariæ ſuſpicio eſt, nec tamen qua parte vulnerata eſt cutis, ſed altera os finditur: ac tum circumſpectiùs quærendũ numquis locus mollior ſit aut tumeat aut doleat, in hoc quippe ruina exiſtit. Porrò autem ſi malis quas dixi notis ſtatim per initia vel mentis alienatio, vel torpor, vel neruorum reſolutio vel diſtentio acceſſerit, non modò fracta, ſed & depreſſa caluaria meninges cerebrumq; premit. At ſi ea multo pòſt tempore ſuperuenerint, vel ex phlegmone, vel ex humorum illuuie originem trahunt. Siquid autem in naribus aduerſum frangitur, ſiue os ſiue cartilago eſt, naſus deſidit, coarctantur nares, ſpiritusque ægrè ducitur. A latere verò ſi quid fractum

fractum eſt, aut locus cauus apparet, aut naſus in alteram partem contorquetur. Fracta verò maxilla quemadmodum & iugulum, non niſi communibus indiciis deprehenditur. At coſta ſi tota perfringitur, præter eas notas, ſanguinis quoque ſputum, grauiſſimum dolorem, ſpirandi difficultatem, inflammationem, febrem, ſuppurationem vitæque periculum infert. Contuſio atque depreſſio, eadem quoque ſed leuiora multo. Quum quid verò in ſpina fractum eſt, quoniam acutum id eſt, vtique pungit, locus concauus fit, corpuſque in partem interiorem nititur. Humerorum atque femorum fractorum non alia quàm communia ſigna ſunt: vti neque brachiorum neque tibiarum: quanquam in his non parum ad rem pertinet conſiderare alterúmne os an vtrumque ſit fractum. Hæc de fractis oſſibus, nunc de luxatis.

Luxari os dicimus quod vel prolabitur vel quouis modo ſede ſua mouetur. Id ſi perfectè fit & articulus prorſus excidit, oſſiſque caput è ſinu ſuo promouetur, vitium hoc Græci ἐξάρθρημα vocant. Si verò os ab oſſe paulum recedit, eaque inter ſe dehiſcunt atq; diducuntur, παράρθρημα. Vtrumque autem modis quatuor fieri ſolet: aut enim in partem priorem, aut in poſteriorem, aut in interiorem, aut in externam os elabitur. Fit autem prolapſus omnis interdum ab externis cauſis vt ab ictu, caſu & ab aliis quæ violenter os aut è propria ſede dimouent, aut vincula diſrumpunt, aut laxant, idque frequentiùs in pueris & imbecillis, quàm in robuſtis. Interdum etiam ab interiore cauſa, quæ vincula articuloſque laxat & infirmat: vt quum humor pituitoſus, mucoſus ac lubricus exuperat, qui vel multitudine vincula emollit vel lentore oſſa lubrica efficit. Luxati autem omnis articuli hoc indicium eſt, quòd qua parte os proſilit, articulus extuberat, aduerſa à qua receſſit ſinum habet: membri figura peruertitur, neque recta manet, membrum ægrè in eam partem flectitur in quam os exceſſit, in aduerſam perfacilè. Et hæc quidem luxatis omnibus ſunt communia, quid verò ſingulis accidat, deinceps dicendum. Maxilla & in partem priorem & in alterutrum latus promouetur. Quum in priorem, mentum prominet foraſque excedit, & inferiores dentes longiùs ſuperiorum ſeriem excedunt: quum verò in latus, mentum in contrariam partem contorquetur, nec dentes inferiores paribus reſpondent. Ceruicis vertebræ ſi in partem interiorem procidant, ægrè tum ſpiritus ducitur, tum cibus voratur, ſinuſque ineſt: ſi in externam, præter hæc mentum etiam pectori committitur & tumor in ceruice prominet. Sic propemodum & quum in ſpina vertebræ prolabuntur, licet non prorſus excidant, ea poſteriore parte vel prominet, vel excauatur, vel in alterum latus inflectitur, neque amplius recta illius figura manet. At verò quum toto loco mutatæ ſunt vertebræ, quoniam & membranæ & nerui premuntur aut etiam diuelluntur, præter ea quæ dixi, ex iis quæ ſuper ſeptum tranſuerſum ſunt, brachia atque latera aut reſoluuntur aut diſtenduntur, vomitio ſpirituſque difficultas incidit. Ex iis verò quæ ſub ſepto, crura reſolutione aut diſtentione laborant, vnde aut fæx alui aut vrina modò ſupprimitur modò præter voluntatem exit. Humerus in alam frequentiùs, in priorem partem rariùs, in ſuperiorem nunquam prolabitur: ſi in alam, brachium recedit à latere, neque in id adduci poteſt: ſi in priorem, brachium in poſteriora facilè, in priora difficilè inflectitur. Cubitus ab humero in omnem partem excidit: quum in poſteriorem, brachium curuum eſt, neque exporrigi poteſt, eſtq; altero breuius: quum in priorem, extentum idipſum eſt neque incuruatur. Similis quoque luxatæ manus eſt ratio. Femur ſi (vt ſæpiſſimè fit) in interiorem partem prolabitur, crus totum extrà porrigitur, vix alteri iungi poteſt, eſtq; eo longius. Si in exteriorem vt nonnunquam contingit, crus totum intrò ſpectat, eſtque altero breuius. Rarò autem admodum vel in priora vel in poſteriora luxatur.

Genu in omnem præterquam in priorem partem conuerti poteſt: quod ſignis communibus internoſcitur. Hinc etiam quòd perinde atque in femore nerui intendi ſolent. Palmæ plantæque oſſa modò in priorem partem modò in poſteriorem prodeunt, atque in ea parte tumor apparet, in aduerſa ſinus. Digiti tum manus tum pedis in partes omnes excidunt, communeſque notas habent,

quia neque naturalem figuram retinent, neque possunt in eam partem flecti in quam prolabuntur.

His expleta atque conclusa sit Pathologia, quæ est affectuum, causarum & signorum, omnium denique quæ præter naturam in humanum corpus incidunt tractatio. Quanquam autem ea in breuem quasi formulam comprehensa videri potest, quisquis tamen acri studio attentaque cogitatione singula expendet atque æstimabit, tandem percipiet nihil eorum prætermissum esse, quæ ad perfectam rerum & morborum cognitionem pertinent, & ad medendi vsum conducunt. Præstabilia quæque videor persequutus, minutioribus iis duntaxat neglectis, quæ nullo studio in cuiusq; vel mediocriter eruditi captum ac mentem venire possunt.

Libri septimi Pathologiæ, De extern. corp. affec. finis.

INDEX IN SEPTEM PHYSIOLOGIÆ LIBROS.

In quo paginam numerus prior, illius lineam verò posterior indicat.

Anima

Cerebri Inanε Spatiũ ad dilatationem & compreſsionem & respirando aerem: pag. 145 lin: 45.

Concoctio

Humores

Naturæ

Indicis Physiologiæ finis.

INDEX IN PATHOLOGIAE LIBROS SEPTEM.

Lienis

Priapismus,

Indicis Pathologiæ finis.

IOANNIS FERNELII AMBIANI, THERAPEVTICES VNIVERSALIS, SEV MEDENDI RATIONIS, Libri ſeptem.

Quam totius medicinæ tertiam fecit partem, ad praxim perutilem & neceſſariam.

ACCESSIT EIVSDEM AVCTORIS Febrium curandarum methodus generalis.

Et de Luis Venereæ curatione perfectiſſima liber.

Adhæc conſilium Epileptico præſcriptum.

HANOVIÆ,
Impenſis heredum Claudii Marnii.
MDCX.

Stillantem è Phœbi panacæam vertice monstrat,
AEgrotis medicam tradere doctus opem.

H. Sur.

IOAN. FERNELII AMBIANI, THERAPEVTICES VNIuersalis, seu medendi rationis, libri septem.

PRÆFATIO IN LIBRVM PRIMVM.

Naturæ legibus esse medicinæ leges consentaneas.

Vniuersi atq; microcosmi easdem esse leges.

VNIVERSA illa mundi natura, omnia continens atq; per singula meabilis, vt solis & lunæ reliquorumq; syderum cursus & conuersiones, temporumq; vices & tempestatum commutationes atq; Oceani æstus reciprocationesq; moderatur: ita & hanc rerũ immensitatem ordine certo & constantia regit immutabili. Nec verò tam sapienter & vniuersa gubernare & singula fouere posset, nisi diuina quadam mente architectatrice & conseruatrice vteretur: quæ consilio & recta ratione omnia prudenter administret & prouidenter tutetur. Hæc autem ipsius ratio, lex est naturæ: summa quippe vis insita in natura, qua administrantur omnia atque existunt & conseruantur singula: ceu imperium quoddam cui cuncta pareant & sine quo nec rerum natura nec mundus ipse consistat. Atque hæc quidem lex vnà cum mundo nata, è summa est mente Deiq; numine profecta. Nam, vt inquit Plato, quum Deorum sator mundum naturamque conderet, huic simul leges fatales indixit. Iam verò quicquid aut animantium aut stirpium aut metallorum genere continetur, inferiore hac mundi regione comprehensum, id peculiari quoque quadam natura (quæ sua est rei cuiusque) constat, quæ quod genuit, tuetur & regit. Hæc rursum peculiaris cuiusque natura, propria lege eaque stabili & rata ducitur, qua actiones omnes perficit, illaque tota est obediens & subiecta vniuersæ naturæ, eiusque propria lex summæ legi: vt omnia vna quasi consensione & sympathia iussis supremæ legis obtemperent. Itaque quicquid habet naturæ imperium, id perpetua constantia rectaque ratione & conuenienti lege sustinetur. Hæc si ad nostram medicamq; contemplationem referemus, quicquid in homine præter cognitionem & voluntatis arbitrium inest, id omne administratur naturæ legibus. Ad huius autem similitudinem effictum simulachrum quoddam est medicina, quę naturę legem semper intuens in eamq; defixa, ad ipsius imitationem, studium & opus omne dirigit, vt homini firmam minimeq; morbis obnoxiam valetudinem conseruet & tueatur, lapsam verò & affectam erigat & in integrum restituat, vitamque ipsam saluam & incolumem quàm potest fieri longissimè producat. Illa quidẽ nata aut potius æterna, hæc verò scripta naturæ lex est: illa archetypus & primariũ exemplar, hæc solida & expressa quædam est eius effigies. Has nulla vis humana, nulla regionum locorúmve mutatio, nulla temporum decursio peruertit: sed inuiolatæ, stabiles & omni seculorum æternitate immutabiles & perpetuæ manent. His vel inuiti (quia mors omnibus communis) colla submittunt, qui omniũ gentium

Medicina ad natura imitationem efficta.

populos sibi subiicere & legibus astringere contendunt. His imperatores summiq; reges parent, aut certè non impunè refragantur. Hæ legum omnium præstantissimæ, omnium gentium peræquè communes prorsus necessariæ & immutabiles. Quum igitur sit tanta earum necessitas, tanta præstantia, enitendum omnino vt integræ, purę & castę hauriãtur è saluberrimis & purissimis naturę fontibus: non eæ quidem arctę & rigidæ, sed blandæ ac mites, quæ morbis grauiter afflictos erigant, recreent & reficiant: eos verò qui earum ope medicinam sint facturi, magna dignitatis commendatione apud omnes extollant, fiantque tandem suasori honorificæ, morigero & obtemperanti frugiferæ, toti denique humano generi salutares.

Medici officium, & quæ artis præstantia. Cap. I.

Medici munus atq; officium est curare appositè ad sanandum. Non enim semper ægrotum sanitati restituit. Appositè autem curat qui citò, tutò & iucundè remedia confert. Medicus porrò remedia confert, non solùm vt naturæ minister, sed interdum vt adiutor, interdum etiam vt opifex primarius. Est enim in plerisque ars natura præstantior: vt quæ non solùm naturam imitatur, sed & modò adiuuat, modò etiam superat, ac sæpe medendo plus quàm natura gerit. Etenim humanæ vitæ moderatrix natura, cuncta quàm optimè potest administrat, idq; assiduè molitur, vt corpus in extremam vsque vitæ periodum integrã, aut quam saltem ortu accepit, sanitate conseruet: & si qua id fortè extrinsecus iniuria lacessitur, eam pro viribus propulset. Quæcunque autem vel tuenda sanitate vel morbis profligandis rectè illa gerit, imitatur consilioq; dirigit medicina, vnam sanitatem scopum agendorum sibi proponens. Nonnunquam & morbi peruicacia impeditæ vel imbecillitate laboranti naturæ, adiutrix medicina fert opem, & manca inchoataq; munera explet ac perficit, diuturnosq; morbos plerumque breuiores facit. Quinetiam naturam interdum ea superat. Siquidem luxatos artus reponit, vulnerisq; disiuncta labra adducit, & in aliis non paucis præcipuam curationis partem administrat, quam minimè natura aggredi potest. Quorsum quæso constituta hæc esset tot tantisque maiorum vigiliis, nisi maius quiddam & excellentius quàm natura præstaret? Vt fabrica in auro, quæ naturalis est materia, opera magnifica & eximia insculpit superiora naturæ viribus, & architectura ex lignis & lapidibus ædes templaq; extruit, quę architectari natura nunquam possit: sic & medicina nonnulla maiora, interdum & prȩstantiora gerit, quàm natura queat efficere. Nimirum quòd natura instinctu solo, medicina verò rerum ducatur cognitione ac intelligentia. Quum igitur omniũ quę mundus habet medicina perspectas vires teneat, internoscatque salutaria à pestiferis, hęc quidem longè prȩuidet & declinat, illa cõsectatur & inquirit, & ita tempestiuè adhibet, vt suis viribus exitiales alioqui morbos leniat faciatq; salutares, quos sola natura nunquam euicerit. Iam verò medicinę scopus sanitas est. Hanc violatam restituit sanatio, quę modò natura ac sponte modò arte fit. Leuiores morbos sola natura plerumque sanat, idque per se nullo artis subsidio: grauiores sępius arte indigent, quos non ipsa per se, sed adhibita curatione sanat: nam quę arte fit sanatio, non nisi curatione perficitur. Est autem curatio, recta atque conueniens remediorum vsurpatio. Remedia dicimus quæcunque corporis affectum prȩter naturam depellunt. Horum autem recta & conueniens est vsurpatio, quum idonea quantitate & modo rationeque congrua adhibentur, atque in his curatio omnis consistit. Tria igitur sunt quibus ars tota medendi cõstituitur: remedii genus, quantitas & vtendi ratio: quæ hoc libro accuratè persequi consilium est. Remedii genus vt planiùs cognosci percipiq; possit, discernendum vnum ve an multa esse oporteat. Si vnum, simpléxne an compositum: si multa, simulne omnia, an sigillatim, & quo quæque ordine afferenda sint. Atq; hæc recta censenda est methodus. Quantitas rectè designabitur, si constet quàm validum remedium, quo gradu recessus à mediocri, quo pondere, quoties & quandiu exhibendum sit. Vtendi ratio explicat per quæ loca abigendus morbus est, cui sedi adhibenda

Plus interdũ medicus quã natura præstat.

Propositum medicinæ.

Curatio quid.

Tria quibus medicina cõstituitur.

Vtendi ratio.

adhibenda remedia, qua forma, quo morbi tempore, quáve hora. Hæc igitur omnia noſſe oportet, vt conueniens fiat remediorum vſurpatio. Quum enim remedium conuenienti & quantitate & ratione adhibetur, arte curatio ſuccedit.

De remedii inuentione. CAP. II.

Contrariis morbus omnis abigendus.

MORBVS omnis contrariis profligandus: contraria enim ſunt morborum remedia. Remedium eſt quod morbum depellit: quicquid autem morbum depellit, id illi vim infert: quod vim infert, contrarium eſt: omni ratione igitur remedium morbo contrarium eſſe neceſſe eſt, omnemque morbi depulſionem atque curationem contrariis perfici. Contraria multifariam dicuntur. Quæ non in qualitate ſolùm, verumetiam in quãtitate, in numero, in ſitu, in figura, in omni denique genere plurimùm diſtant, vt calidum & frigidum, humidum & ſiccum, durum & molle, craſſum & tenue, atque etiam magnum & paruum, multum & paucum, altum & depreſſum contraria ſunt, quæ propriè nuncupantur aduerſa. Alia contraria ſunt quæ priuantia appellantur, vt plenum & inane, integrum & corruptum, continuum & ſolutũ. Quæcunq; autem remedia contraria morbos remouere & valetudinem reſtituere poſſunt, in hæc tria genera retulerunt medicorum celeberrimi, quæ ſunt medicamentum, chirurgia, diæta. Chirurgiam in aliud tractandi tempus reiecimus, medicamentorum alimẽtorumq; vires hîc tradituri. Quæ morbis aduerſa dicuntur, non in mediocritate quadã conſiſtunt, ſed ab hac in oppoſitum diuertũt. Quod enim mediocre eſt in medio extremorum poſitum, nunquam ad mediocritatem id traducet, quod vel extremum iam eſt, vel in extremum deuergit. Nam quum illa vel permiſtione vel contactu congrediuntur, mutua actione ſeſe obtundunt, ſuasque vires remittunt, ac neutrum omnino in alterius naturam, ſed in medium quiddã faceſſit. Itaq; quod frigidum eſt, nõ temperatis, ſed calidis dũtaxat in temperiem reuocatur: quemadmodum quod tortuoſum eſt, niſi in aduerſum crebrò retorqueatur, rectum vix euadet. Hoc autem in priuantibus multò euidentius exiſtit, inter quę quoniam medium nihil intercedit, non niſi contrariis curationem perficiunt. Rata igitur cõſtansq; manet curandi lex per contraria. Arbitrantur pleriq; medendi ſummam legem euerti, dum morbos quoſdam audiunt remediis depelli ſimilibus. At eiuſmodi omnia morbo licet ſimilia ſint, eius tamen cauſæ primùm ac per ſe aduerſantur, morbo autem ex accidenti: huncq; tollunt non per ſe, ſed ſublata eius cauſa. Sic rheumbarbarum quamuis calidum febrem ſoluit; dum ipſius materiam expurgat. Et laſſitudinem exercitatio lenit, quòd humorem per muſculos effuſum diſcutiat. Et vomitionẽ ſedat vomitio; quæ proritantem humorem excutiat. Et dyſenteriam purgatio leuat, noxia materia eius efficiente cauſa detracta. Ad eundem propè modum frigidæ larga perfuſio conuulſionem (vt eſt apud Hippocratem) ſoluere putatur. Cæterùm non eiuſmodi remedia hîc ſcrutamur, ſed quæ primùm ac per ſe affectum ſummoueant. Sunt autem eiuſmodi omnia curando affectui verè contraria. Itaq; quum ſuum cuiq; morbo contrarium ſit remedium, eademque ſit contrariorum doctrina, quot certè morborum, tot & remediorum genera ſunt conſtituenda. Vt igitur aliàs vnicus morbus eſt, isq; aut ſimplex aut compoſitus: aliàs multi exiſtunt modò impliciti modò diſiuncti: ita ſanè & remedium aut vnum eſt, idque vel ſimplex vel compoſitum; aut multa exiſtunt vel diſiuncta vel implicita. Hæc ſumma remediorum genera ex vno ſimplicique fluxerunt. Nam vt vnum multis, ità ſimplex compoſito prius exiſtit. Quocirca vt ea rectè conſtituantur, ſimplicia enumeranda ſunt; & inprimis inueſtigandi colligendiq; ſimplices omnes affectus præter naturam, quicunq; vel in corpore vel in humoribus aliisve contentis ſubſiſtunt. Partis quidem ſimilaris vitia & ſimplices affectus contra naturam ſunt, intemperies calida aut frigida; humida aut ſicca. Ad hæc ſubſtantiæ laxitas & mollitudo: deinde corruptio atq; putredo. Eadem vitia in humoribus quoq; atq; in cæteris contentis inſunt, maximè verò intemperies & corruptio. Præter hæc quoq; immodica exuperantia, qualis in plethora; turbulẽta agitatio atq; defluxio, craſſities atq; tenuitas, durities & mollities, len-

φαρμακευτικὴ, χειρουργικὴ & διαιτητικὴ, partes medicinæ, quòd medicina, manu, & victu morbos depellant.

Morbos quoſdam ſimilibus abigi, quomodò accipiẽdum.

Aph. 25. lib. 5.

Partis ſimilaris morbi.

Organici morbi. tor seu tenacitas & acrimonia. Hæc enim quoties à naturę modo longiùs absunt, vitiosa & præter naturam censeri debent. Instrumentorum verò vitia, quæ quidem medicamentis emendari possunt, numerari solent: meatuum læuitas & asperitas, angustia seu coarctatio, & amplitudo seu dilatatio, densitas & raritas, occlusio & apertio. Nam cætera quæ vel in figura vel in numero vel in magnitudine fieri traduntur, aut ex enumeratis humorum vitiis obtigerunt, aut certè chirurgiam expostulant, quemadmodum & continui solutio affectus partis vtriusq; communis. Quare non alii simplices & primi affectus præter naturam consistũt in nobis, quorum sit per medicamenta curatio. Iam verò si his aduersas medicamentorum vires perscrutemur, ita quidem in medendi arte omnia inter se collata è regione respondere videbuntur, vt quot affectus contra naturam simplices, totidem existant & medicamentorum facultates, parq; sit affectuum atq; remediorum numerus. Quod & alia diuidendi ratione certiùs aliquando demonstrabitur. Itaq; intemperiei calidæ contrauenit & opponitur medicamentũ refrigerans, frigidæ calfaciens, humidæ exiccans, siccæ humectans. Humorum exagitationi sedans & reprimens: defluxioni tum inhibens tum repellens. Exuperantiæ aduersatur vacuans per vomitũ, aluum, vterum, per vrinas & sudores & quod per nares aut partem aliam attrahit: & quod per cutem resoluit digeritq;: crassitiei τὸ λεπτυντικὸν attenuans: tenuitati τὸ παχυντικὸν incrassans: duritiei τὸ μαλακτικὸν emolliens: mollitiei τὸ σκληρυντικὸν indurans: lentori τὸ ῥυπτικὸν καὶ τμητικὸν detergẽs & expurgans. Acrimoniæ τὸ ὑδατῶδες ἐμπλαστικὸν illinens & glutinosum frigidũ. Partiũ laxitati τὸ συντατικὸν contendens & corroborans. Corruptioni quod hanc inhibet alexiterium & alexipharmacum: putredini concoquens, suppurans & expurgans: quibus contraria sunt venenatum, corrumpens & septicum. Meatuum læuitati repugnat τραχυντικὸν exasperans, asperitati λειαντικὸν læuigans. Angustiæ dilatans, dilationi coangustans seu adstringens: densitati ἀραιωτικὸν rarefaciens: raritati πυκνωτικὸν densans: occlusioni ἀναστομωτικὸν aperiens: apertioni πυκνωτικὸν occludens. Continui solutioni & agglutinans & sarcoticum & epuloticum: his autem contraria sunt exulcerans, exedens, causticum & escharoticum. Omnes igitur simplices tum affectus præter naturam tum medicamentorum facultates summatim percensuisse videor. Hæc generalis est remediorum pro affectuum varietate inueniendorum ratio atq; indicatio summa, è qua medicamentorum omnium tam simplicium quàm compositorum vires peti debent.

Cuiq; morbo suum oppositum remedium.

Simplicis affectus, simplex curatio. CAP. III.

80. 5. SIMPLEX affectus, simplici remedio, compositus composito propellendus. Qualis enim morbi, talis est & contrarii remedii conditio. Vt enim affectus alius simplex est, alius compositus vel implicitus: ita contrarium remedium aliàs simplex aliàs compositum aut ex variis implicitum fit oportet. Itaque simplicis affectus simplicissima est per contrariũ curatio. Cui perspecta cognitaq; sit morbi natura, facilè fit nulla adhuc arte, sed communi quadam animi notione contrarium ipsi curando remedium opponere. Nam si vel corpus vel humor aliúdve contentum calidius euasit, cuius efficiens causa esse defierit, solis refrigerãtibus ad mediocre temperatumq; remigrabit: si verò frigidius, solis calfacientibus, si humidius siccantibus, si siccius humectãtibus: si quid deniq; humoris copia turget vacuantibus, si quid inanitum est, replentibus. Eademque ratione in cæteris, omnem exuperantiam contraria depellit exuperantia. At verò inter simplices illas & primas cæterarum quasi effectrices, quæ calida est intemperies pari tempore atq; frigida discutitur. Licet enim caloris quàm frigoris maior sit efficacitas, illi tamẽ patientis corporis repugnãtia magis obsistit: agenti frigori vt minus efficaci, ita & repugnantia minor occurrit, quò fit vt pari illa tempore suas efficientias exerceant affectusque compleant. At nihilominus tutior est ac mitior calidorum quàm frigidorum vsus. Nam frigida dum calorem præter naturam expugnare contendunt, insito pariter negotium facessunt: calida verò dum frigus

Calidorum auxiliorum quàm frigidorum vsus tutior.

frigus propulsant, insitum pariter calorem exuscitant atq; fouent. Sed & insitus corporis calor aduentitio quasi auxiliarius opitulatur, vt faciliùs ac mitiùs externum frigus excludat. Itaque frigida intemperies tutiùs ac mitiùs quàm calida tollitur. Id verò de recente ac leui audiendum. Nam inueterata atque consummata frigida intemperies ægriùs multo quàm calida cedit remediis, quemadmodum extrema senectus insito calore destituta ac morti iam proxima, minus medicabilis est quàm hectica febris. Sicca quoq; intemperies tardiùs omnino ac difficiliùs eximitur quàm humida. Si obscurior morbi species nondum tibi penitus cognita perspectaq; est, huic ne properes remedia adhibere: sed rem totam naturæ committito. Natura enim proba ratione viuendi adiuta & innixa, aut morbum profligabit, aut patefaciet & foras proferet. Incerta quippe medicatio & irrita, non nisi dispendio decernitur. Si quid fortè experiri cogeris, leue id esto, ne fiat in re ancipiti iactura grauis. Hæc quidem de affectu simplici ac solitario, cui nec causa nec graue vllum symptoma assistit. Nunc de affectu quem sua adhuc causa fouet ac continet.

Quando curationem naturæ cōmittere oportet.

De methodica & legitima curatione. CAP. IIII.

CAVSA omnis prius quàm affectus methodo recta excindi & summoueri debet. Causa enim persistente affectus manet, nec penitus euelli potest. Quòd si adnitaris, quantum huius demes, tantũdem assidua & continens causa (nunquam enim naturalis quum sit, ociosa manet) proferet: atque licet affectus interdum leuior euadat, minimè tamen eius succedit perfecta curatio. Quum recens affectus nulla adhuc firma stabilique constitutione inhæréscit, totus quidem sublata causa plerunq; disperditur: at quum pars quædam eius genita iam est, pars quasi ortu nouo continenter additur, tum causæ sublatio affectum non eximit. Quocirca causa primùm, genitus dein affectus summouendus: ita enim radicitùs extirpabitur, nihil vt deinceps eius repullulet. Ergo & quum longior quædam continuatio seriesque causarum existit, in qua alia ex alia nasci & existere, & omnes inter se aptæ connexęque videbuntur, suo quæq; ordine demenda erit, ab ea curationis ducto exordio, quæ ortu prima, inuestigatione verò postrema fuerit inuenta. Ab hac sensim ordinatimque ad cæteras, postremoq; ad morbum progressus fiet, suo cuique obiecto contrario. Hæc non iam simplex, sed methodica curatio est, quæ non solis remediis, sed via vtendique ratione completur. Hac vna maximè herbariis atque pharmacopœis, quibus etiam cognita est remediorum materia, medicus est præstantior. Esto exempli causa, impuri eiusque calidioris alimenti vsu longo & immodico chylus acrior factus, qui dein necessitate & alterius penuria raptus in iecur, bilem multam vitiososq; humores proferat, quorum postea fit in venis facilis corruptio ac putredo, quam proximè febris sequatur suis comitata symptomatis. Constat sanè neq; febrem neque eius symptomata sedari posse nisi vacuata putredine. Hanc verò frustra purgari, nisi quæ hanc gignit humorum colluuies emendetur: hanc emendari non posse quandiu chylus impurus è ventriculo affluet & impurius calidiusque alimentum suppeditabitur. Itaque nisi vrgentius quidpiam interpellet, primùm prohibendæ sunt euidentes causæ quæcunque impurum chylum ingenerant; mox expurgãda impura omnis colluuies quę putredinis est materia; ac demum quæ his ex causis orta est humorum putredo vacuanda: ad postremum si quid caloris alieni vel in humoribus vel in ipsis partibus derelictũ sit, extinguendum. Quendã rursum statuamus molesta cerebri destillatione vrgeri, quæ ex immodico excrementorum prouentu sit orta: hic verò ex frigida humidaque cerebri intemperie, quam vel alimentorum refrigerantium vsus, vel gelidi cœli occursus pepererit: constat ipso statim initio tum immutata victus ratione tum aliis quibuscunque remediis corrigendam cerebri frigidam intemperiem, mox eximendum omnem excrementorum prouentum: sic demum quæ ab hoc fit destillationem protinus conquiescere. Hac ratione simplicis omnis affectus curatio pro causarum ordine procedat. In connexis quoque aut consequentibus,

Vna curandi methodo medicus herbario & pharmacopœo præstat.

affectus omnes eo sigillatim extirpentur ordine, quo sibi ortu succedunt. Affectus enim prior statim initio eximatur necesse est, vt si crebrior ea destillatio tandem illabatur in ventriculum, cuius vitio tum nausea orta tum deiecta appetentia tum impedita sit concoctio: neque profectò nausea tolli, neque appetentia, neque concoctio restitui potest, nisi expurgato ventriculo, prorsus verò expurgari nequit, nō antè inhibita destillatione, neq; hæc inhiberi nisi vacuatio cerebro sublataque frigida intemperie eius effectrice. Itaque nisi vrgentius quidpiam sollicitet, primùm corrigenda frigidior cerebri intemperies, dein quicquid genitum est excrementi purgandum est: ac si quid posthac gigni cōtingat, id cursu naturali deriuandum in nares: his quum destillatio expurgata & auersa fuerit, ventriculus omnino expurgandus, dum in eo nihil sit reliquum, atque vanescant symptomata quæ laboranti erant importuna. Hæc vtique vera est & exquisita medendi ratio, ex causarū affectuumq; serie ineunda. Affectus dico præter naturam qui vel in partibus ipsis vel in contentis inhærescunt, id est vel morbos vel interiores eorum causas. Horum quippe vitium quodque contrario oppugnandum est. Symptomata verò inter hæc plerumq; apparet interiecta, sed quorum tamen propria non est curatio, neq; his contrarium quicquam è regione obiicitur, quòd sublatis affectibus ea protinus euanescant. Methodi atq; ordinis inuersio non modò nihil ad curationē proficit, sed & plerumque morbum conduplicat. Quum enim perfistente causa de morbo nōnihil subtrahitur, licet tum fortasse sibi æger nonnihil leuatus esse videatur, mox tamen pari ferocitate morbus repetit, atque etiam interdum maiore: vt quum collecta fluxio calidis vehementerque dissoluentibus discutitur, quæ irruenti causæ motum vehementiorem afferunt & agitant. Atque hæc quidem methodus in causarū ordine: quę verò in implicitis & compositis affectibus tenenda deinceps monstrabitur.

Quum multi morbi insint, quænam curandi methodus.

CAP. V.

QVVM disiuncti & disparati morbi in corpore consistunt, suam quisque seorsum medendi rationem obtineat. Qui ita sedibus longè distāt, vt vnicuique sua possint remedia cæteris intactis adhiberi, possunt ii & sigillatim & pariter omnes curari, minimumque refert cui primùm propria remedia decernas. Impliciti verò atq; compositi non nisi methodo ac ratione summa eximi possunt. Nam impliciti quoniam tam vicinis partibus insident, vt communiter ipsarum functiones impediant, vix propriam seorsum curationem habent. Multò magis est compositorum implicita sanatio. Etenim quum vni eidemque particulæ penitus inhærescant, & in vnam quasi cōflati coëant, quodcunq; remedium vnum quempiam, idem cæteros quoque pariter attinget. Quum igitur neque compositis neque implicitis, singulis liceat propria seorsum accommodare remedia: quumque omnium curatio eodem tempore probè administrari nequeat, methodus omninò adhibenda in primis est, quæ suum cuique ordinem præstituat, & quid primo, quid secundo, quid denique tertio quartóve loco sit sanandum. Porrò autē ita variè concurrentibus morbis accidit interdum vt omninò cōsentiant, quū vnius curatio alteri sanādo conducit, aut nihil saltem obest: interdum dissentiant, quū vtriusuis curatio alteri incommodat moramq; affert: nonnunquā verò partim consentiant partim dissentiant, atq; eatenus vnius curatio alteri & prodest & obest. Implicitos morbos atq; compositos qui aut congruunt aut minimè dissentiunt, & simul & seorsum sanare licet: quumque id seorsim fit, ab vtrouis incipere conceditur: vt si oculus suffusione & albugine teneatur implicitis affectibus, & quorū proximæ sunt sedes, potest suffusio acu deprimi perstante albugine, potest & albugo deleri permanente suffusione, possunt & illæ si videatur pariter eximi. Similiter si iecur frigida intemperie simulque obstructione simplici tenetur, ex quarum permistione compositus est morbus, intemperiem medicamentis emendare licet, quæ obstructionem nec expediant nec geminent: & hanc quoq; expedire intemperie remanente: licet & simul iisdemque

Impliciti & compositi morbi si congruant, quænam curandi ratio tenēda.

remediis illas tollere. Quum impliciti aut compositi morbi omnino dissentiunt, nec prorsus huic aut illi, sed vtrique mediocritate quadam & contrariorum permistione succurrendum. Sic increscenti phlegmone reprimentia remedia digerentibus permiscentur. Sic etiam ventriculum frigidiorem & iecur calidius temperata iuuant, quæq; ex calidis frigidisque constant; & modò horum modò illorum vsus alternatus. Vbi vterque incremento iam vires acceperit, quoniam contraria præsidia postulant, difficilè sanescunt ac plerunq; desperati & insanabiles permanent. Quum impliciti morbi partim consentiunt partim dissentiunt, ab eo auspicandum, cuius curatio alteri haudquaquam officiat, & ab eo sine quo alterius curatio compleri nequeat: vt quum ophthalmiæ implicatur albugo, quoniam acribus hanc detergere non est quin noua accersatur fluxio asperetúrque phlegmone, hæc in primis quidem sananda, mox detergenda albugo. Quum etiam in parte vlcus est, idque cauum & inflammationi coniunctum, vlcus neque agglutinari neque ad cicatricem perduci potest, nisi carne impleatur: carne autẽ proba impleri non potest, nisi inflammatione sedata pristinam temperiem pars receperit. Imò quæ cicatricem inducunt, quia validè siccant, carni gignendę obsistunt; & quæ carnem regignunt, inflammationem augent. Necesse igitur est inflammationem primùm extingui, quæ rationem eius obtinet, sine quo nequit curatio perfici: deinde carne vlcus impleri, tandemq; cicatrice obduci. Hanc medendi methodum dictant simplicium affectuum naturæ, quæq; illis contraria opponuntur remedia. Horum quippe obseruatione cognosci potest, quid à quo, quid cum quo, quid post quod sanari possit. Ita quidem omnis absoluta videri potest legitima morborum curatio, quam semper sequi oportet, dum nihil vrgẽtius interueniet, quod hanc necessitate quadam interpellet.

Si dissentiãt.

Si partim cõsentiant partim dissentiant.

De curatione extraordinaria legitimæ opposita.

CAP. VI.

IN affectuum connexione plerumque vrgentiori vel inuerso & præpostero ordine in primis succurrendum. Ab eo enim auspicanda curatio, à quo maximè ægro periculum impendet, in eumq; primùm medentis consilium dirigi debet. Vrget autem & periculosus est affectus trifariam: aut propriæ essentiæ magnitudine, aut læsæ functionis præstantia, aut facultatis offensæ dignitate corpus vniuersum gubernantis. Atque horum quidem periculosissimus est, qui vniuersalem facultatem prosternit, & vires frangit corporis gubernatrices, vt quarum conseruandarum gratia omnis instituatur curatio. Ab hoc sequitur qui præstantem quandam & eximiam functionem lædit: minus his periculosus est qui magnus quidem existit, sed citra præstantis functionis aut virium iacturã. Cæterùm si quando vel à functionis læsione vel ab affectus magnitudine maius quàm à virium iactura ægro periculum impendet, ab alterutro auspicandũ, atq; in id quod est grauissimum omni cura & cogitatione primùm incumbendum, siue id ante susceptam curationem partum iam erat, siue recens dum legitima adhibetur curatio interueniat. Grauissimum autem dicere possis vel quod maximè ægrum in vitæ discrimen adducit, vel de quo is grauissimè queritur, cuius precibus & votis interdum cedere cogimur. Hæc vt illustriora exemplis fiant, memoria repetatur frigidior illa antè commemorata ventriculi intemperies, eiusque cruditas ex cerebri destillatione profecta, omnisque eius legitima curatio: cui tamen vt proposito seruiat hoc insuper addamus, tam frigidam esse vt totus æger inhorrescat, vixque queat consistere: morbi quidem vis atque magnitudo hanc primùm lenire hortatur, deinde ad destillationẽ quæ eius causa est accedere, quemadmodũ æstuosum febris ardorem plerumq; intermissa causa cõpescimus. Rursum verò id quoq; ponatur, congestæ pituitæ vi vsque eò ventriculi appetentiam languescere caloremque remitti, nihil vt concoquat, sinatque quicquid assumitur aut crudum deiici aut vomitione reddi: læsæ quidem functionis necessitas ac præstantia suadent in primis ventriculum expurgandum antequã irruens omnis destillatio sistatur. Hanc eandem pituitam si tertiò statuamus ita in os ventriculi

Vrgere quid, & quot modis.

defigi,ipſumque tam acriter ferire, roſionisque ſenſum inuehere, vt frigidos ſudores, viriumque defectionem ac ſyncopem accerſat, ita quidem maximè curationis methodum inuerti continget: tum quippe prætermiſſis omnibus, properandum vt pituita accuratè abſtergeatur. Tribus itaque hiſce concurrentibus, poſtremum omnium maximè vrgere ſolet, niſi fortè (quod rariſſimum eſt) vſu veniat, morbi magnitudinem aut læſæ functionis præſtantiam plus negotii faceſſere. Omnem igitur eiuſmodi curationem extraordinariam dicere ſolemus. Aliàs autem poſterioris curationem prioribus prodeſſe, aliàs obeſſe contingit. Prodeſt in his quæ nunc commemoraui: quibus enim præſidiis poſteriora, iiſdem & priora tolluntur. Eodem quippe pituita medicamento poteſt è cerebro atque ventriculo expurgari. Expetenda omnino optabiliſque curatio, qua omnibus eadem opera medeamur. Quòd ſi poſterioris medicatio priori neque confert neque officit, non vtique magna poteſt celeritate perfici, ſed ferè longiùs producitur: tum nihilominus tamen vrgentiori obſiſtendum, aliis quoad fieri poteſt minimè neglectis. Quum verò vrgentioris curatio cæteris prorſus obeſt, atq; contraria expoſcit remedia, dum illi vacamus, reliqua deteriora fieri eſt neceſſe, quorum dein aut difficilior aut certè longior ſit futura methodica curatio. Hoc tamen optabilius eſt, quàm vrgentioris ferocia & effrænatione affligi & proſterni ægrotantis vires. Læſio etenim morte eſt tolerabilior. Qui methodum in omnibus nimium pertinaciter exquirit, pariter cum morbo plerumque hominē de medio tollit. Age verò donemus pituitam, quæ in ventriculum è cerebro fluxit, ita demum in venas intrudi, eaſque adeò obſtruere vt bilem coërceat, hacque putreſcente cauſum accendat: quis tam inconſideratus aut rudis ſit, vt in perſeuerantem deſtillationem totus incumbat, neglecta febre quæ interim ægrotum ſit peremptura? Quis non potius properet in primis ardentem febrem tum vacuatione tum refrigerantibus reſtinguere, etiam ſi quid in deſtillationem peccet aut etiam irritet? Eadem eſt atque etiam multo manifeſtior in ea pleuritide ratio, quam è capite ruens frigida deſtillatio, ſenſimque ſuccingentem membranam ſubiens excitauit. Sæuiori quoque ſymptomati quod vires nimiopere conuellat aut etiam proſternat, in primis diligenterque ſuccurrendum, morbo etiam interdum prætermiſſo. Quanquam enim ſublato morbo protinus ſymptoma vaneſcit, quòd nuſquam in corpore ſubſiſtat, ſi tamen nimium graue intenſumque eſt, ne violentia aut pernicie iugulet, leniendum protinus, ipſaque methodus inuertenda. Atque ea quidem ſymptomatis ſanatio eſt, non qua ſymptoma, ſed qua aut offenſarum virium, aut noui cuiuſdam affectus cauſa exiſtit. Nam vigiliæ, dolor excrucians, immodica omnis vacuatio, vacuandorum ſuppreſſio, prohibita tranſpiratio & vires debilitant & morbos ingenerant. Itaque vrgente quouis ſymptomate quandiu virium robori fidimus, methodus quidem tenenda, nec contra artis præſcriptum in ægrotantis gratiam vni vacandum ſymptomati. At ſi iam vires labant, protinus ſymptomati occurrendum, morbo tantiſper omiſſo, omnique ratione vires fulciendæ & reficiendæ, quò & morbo obſiſtere & toto curationis ſpatio ſatis eſſe poſſint. Sic igitur temperanda ſunt omnia, vt neque laborans malorum ſæuitia crudeliùs torqueatur, neque delicata molliique medicina quæ conſanuiſſe videbantur recrudeſcant. Hactenus explicatum ſatis qua ratione vniuſcuiuſque affectus remedium perueſtigetur, ſiue id ſimplex ſiue compoſitum, ſiue vnum ſiue multa: & quo hæc ordine congruenter & methodicè afferenda ſint. Nunc remedii deſignanda quantitas.

Præpoſtera curatio & inuerſa.

Sæuiori ſymptomati occurrendum, morbo interdum prætermiſſo.

Vt remedii quantitas definienda ſit. CAP. VII.

EXPVGNANDO morbo paria quodam modo opponenda adhibendaque ſunt remedia. Vt tria erant ex quibus medendi ars conſtituebatur, remedii genus, quantitas & vtendi ratio: ita tria ſunt ex quibus illa noſſe oportet, affectus ſpecies, magnitudo & partis cui inſidet conditio. Ex affectus ſpecie remedii genus innoteſcit, ex illius magnitudine remedii quantitas, ex partis cōditione vtē-

di via

di via & ratio perueſtiganda. Affectus ſpeciē oſtendunt propria ipſius ſigna quæ demonſtratiua dicuntur. Magnitudinem verò, ſignorum ſymptomatumque vis ac impetus, & tum à priſtino & naturali habitu, tum ab eo qui ante morbum fuerat, receſſus indicat. Hic autem ex laborantis natura, ex ætate & conſuetudine deprehenditur. Naturam dico non modò inſitum temperamentum, ſed & organorum conformationem & ſitum, omnemque inſitam eorum conſtitutionem. Conſuetudo conſtat ex vitæ genere, ex ſuperiore victus ratione & ex anni tempore, cœli ſtatu & regione in qua quis plurimùm verſatus eſt. His ſi propria ſigna accedant quæ alio loco prodita ſunt à nobis, certum indubitatumque euadet, quænam aut totius corporis aut partis affectæ priſtina fuerit cōſtitutio. Ad hanc deinde ſi morbi magnitudo ſymptomatum vi percepta conferatur, planè conſtabit quantùm morbus à priſtino habitu receſſerit, & quàm valida decernenda ſint remedia. Cognitus ſit Dion ante morbum calido ſiccoque temperamento, Theon verò frigido atque humido: ambos peræquè adoriatur febris ephemera. Theoni quià priſtino habitu longiùs receſſit, frigidiora remedia quàm Dioni decernenda ſunt, grauiùs quippe & periculoſiùs ex Hippocratis ſententia laborat, quòd ipſius naturæ, ætati atque conſuetudini minus conſentaneus ſit morbus. Eadem ratione ſenex, qui iuxta ac iuuenis tactus iudicio febricitet, frigidiora tandem quàm iuuenis expoſcet auxilia, licet ad ea ſenſim veniendum eſſe hortetur virium imbecillitas. Similiter quum pituitoſum atque bilioſum par cauſus inuadit, bilioſus cognato morbo minus periclitatur, huicque leuiora medicamenta tum bilem purgantia tum refrigerantia quàm pituitoſo congruunt. In partibus quoque ſi tendo pari atque caro vel humorum influxu vel vlcere tentatur, ſicciora quàm caro remedia poſtulat. Et vt generatim complectar, aduerſus omnem affectum præter naturam adhibendum eò vſque contrarium eſt remedium, dum in naturalem aut certè in priſtinum habitum ſit regreſſus. Id autem alias ſemel & vniuerſim fit, aliàs ſenſim ac paulatim. Remedium quod par morbo exiſtit, quodque tanto receſſu quanto & morbus a naturali diſtat, eum quidem omnino & vniuerſim eximit atque perſanat. Etenim ſi quatuor numeris corpus incaluit, quicquid quatuor quoque numeris frigidum, paribus viribus ei conuenienter adiungetur, id quidem vehementer immutabit, pariterq; tantundem ab eo viciſſim immutabitur, dum mutua amborum pugna mediocritas quædam emergat. Vt enim ſi in aquam feruentiſſimam alterius gelidæ par modus infundatur, permiſtione tēpor exurget: ita corporis ſanguini humoribusque valde calidis, ſi aut alimenta aut medicamenta paribus viribus frigida, necdum ventriculi calore prorſus obtuſa accedunt, perfuſione temperies inducetur. Si quæ verò partes incaluerunt vehementiùs, eorum attactu adhæſuque priſtinam mediocritatem recipient. Ad hunc modum humoris lenti & glutinoſi adhæſionem omnem detergit medicamentum æquè validum, & vitioſi exuperantiam vniuerſam tollit medicamentum quod huic ſemel detrahendæ ſit ſatis. At verò quod ſuppar infirmiusque morbo eſt, hunc quidem minuit eaq; ratione iuuat, ſed nec prorſus tollit nec perſanat. Quod enim ordine ſecundo frigidum ſit, haudquaquam poteſt quarti ordinis calidum affectum ſemel & vniuerſim eximere, ſed eius tamen portionem aliquam delet detrahitq;. Nam licet ab affectu vehementiore id fortaſſe victum & quaſi extinctum ſit, ea tamen veluti colluctatione aut ſibi parem aut aliquanto minorem alterius portionem ſuſtulit. Curando igitur affectui contrarium remedium aliàs quidem par, aliàs infirmius adhibendum, his ferè legibus. Leuior affectus pari contrario ſemel vniuerſimque ſummoueri poteſt: quandoquidem nullam id corpori viribúsve inſignem vim infert. Extremis quoque morbis extrema diligentiſſimè remedia authore Hippocrate ſunt adhibenda. Præcipites enim ſunt & acerrimi, vt apoplexia, quique breui oppreſſuri ſint vires & extincturi. In quibus etiam morbis materia turget, ſuoque motu & inſtabilitate omnia conturbat, ſtatim initio valentiſſimum medicamentum adferendum eſt. Præſtat enim nonnullo virium diſpendio morbum diſcutere, quàm ſinere, vt ea materia principem aliquam

Magnitudinem morbi quæ indicant.

Aph. 3. lib. 3.

Qui ſemel ac vniuerſim pari contrario morbi profligandi.

Aphor. 6. lib. 1. & Aphor. 22. lib. 2.

partem obruat, & nullo subsidio vniuersæ vires mox collabantur & concidant.

Qui lentè & paulatim. Mediocris autem affectus quoniam nec præceps est nec periculosus, lentè paulatimq; tutius eximitur. Non enim citra corporis offensionem, & magnam perturbationem iacturamque naturæ, vniuersum repente demoliri licet, quòd in contrariorum validorum pari robore magna vi & vtriusque iactura confligatur, multoque magis si corporis aut partis affectæ substantia rara aut eximio sensu prædita sit. *Aph. 51. lib. 2.* Ita enim pronunciauit Hippocrates, vniuersim & repentè vel vacuare vel replere, vel calfacere vel refrigerare, vel alio quouis modo corpus mouere periculosum: omne siquidem nimium naturæ inimicum: paulatim verò quod fit, tutum. Quum enim lentè id paulatimq; fit, vtrique tum morbo tum naturæ consulitur: morbus siquidem abigitur, natura quàm minimum fieri potest offensa. Bifariam autem lentè paulatimq; curationem fieri contingit, contrariis quæ aut pari aut inferiore sint recessus ordine. Nam & contraria paria si exigua quantitate adhibentur, & quæ inferiore sunt recessus ordine identidem repetita, morbum blandè sensimq; eximunt. Quod enim ordine tertio frigidum est, si morbo paris ordinis applicetur quantitate modica, non vniuersum potest semel repenteq; discutere: at identidem sæpiusque repetitum potest. Atque hæc profectò tametsi copia non magnopere lædunt, tempore tamen qualitatis noxiæ labem corpori quandā inurunt, vt non admodum tutus sit eorum vsus. Non enim immodicum corporis calorem congruenter vel opio vel mandragora vel hyoscyamo, exigua licet portione repetita extingues: neque exuperantem humorem parua portione vel scammonii vel colocynthidis repetita vtiliter detrahes.

Tuta curatio. Tutior altera est quæ lentè paulatimque fit curandi ratio, contrariis blandis & quæ inferiore sint ordine, sed aut repetitis aut interdum copia maiore adhibitis. Sensim quippe multoq; ocio & tempore affectum omnem depellunt, nullo aut certè quàm minimo corporis & viriū dispendio, nec vlla qualitate noxia in corpus inducta. Ne tamen vsque adeo imbecillæ & languidæ sint remediorum vires vt nihil ferè proficiant. Si quidem morbus vehementior illas plerumq; sic aspernatur & contemnit, vt his vel iteratis nihil cedat. Sic verò blandæ sint vt tamen aliquantùm iuuent, ne remediorum blandimentis (quod sæpe fit) morbus exasperetur. Virib. imbecillis leuis lentaq; curatio necessaria: ea quoq; semper optāda, nisi morbus vehementior accelerare cogat. Tuta siquidē ea est ac iucunda, & quæ sat citò fit si sat bene. Hac paulatim medendi lege si omnia rectâ ratione geruntur, neq; id succedit quod ratio postulat, nō protinus, inquit Hippocrates, ad aliud est transeundum. Tametsi enim manifesta vtilitas necdum vlla sit secuta, & tardior sit remediorū euentus, de recta tamen medendi via decedendum nō est. Imperita stoliditas nihil ratum certúmve obtinens, huc illuc per omne remedii genus oberrat. Dum tamen in eodem remediorum genere consistas, per varia & multa euagari licet, ne vni assuescens natura eius vim non sentiat & aspernetur.

Multa & varia remedia ad vnum morbū abigendum commodè vsurpantur, generis tamē eiusdem. Sed & plerunq; remedium vni, non alteri confert, ob eas proprietates quæ sunt medicamentis cum corporibus communes, & quæ sola experientia deprehendi possunt. Quod igitur permutatione vtilissimum compertū fuerit, id sedulò vsurpandū, quod verò noxium, protinus immutandum. Quæsitum sæpe dubitatumque est, possitne blandum ac lene remedium iteratum, id sensim præstare, quod validius semel & vniuersim, huiusque vehementia compensari crebritate & copia lenioris. Hoc sanè in iis remediis veritatem habet, quę nec genere nec agēdi modo naturaque, sed ordine solo distant. Nam plantago vel copia vel crebro vsu æquè refrigerare potest, atque semperuiuum semel aut parciùs admotū. At verò non id efficiet quod opium, quòd huic vis insit narcotica: neq; agaricus crebriore vsu id quod semel colocynthis, quòd huic non illi vis insit trahēdæ crassæ mucosæq; pituitæ, idq; è summis & extremis corporis partibus. In omni porrò siue repentè siue paulatim suscepta curatione, sic administrari temperariq; remedia debent, vt neq; morbi quicquā indiscussum maneat, neq; contrariū morbi genus inducatur mediocritate trāsmissa. Id verò assequi in primis est arduū, vnaq; remedii quantitas, omniū quæ in arte geruntur, maximè acri est iudicio decernenda.

Par-

Partium indicationes quibus limitatiùs definitur remedij quantitas.

CAP. VIII.

REMEDII quantitas quam morbi magnitudo præſcripſerit, etiã pro partis affectæ conditione augenda minuendáve eſt: non enim omni æquè parti eadem congruere poteſt. Partis autem conditio æſtimatur ex ipſius conformatione, poſitu, præſtantia atq; ſenſu. In conformatione conſiderandum quàm rara ſit aut denſa. In ſitu verò ſitne in ſummo ea corpore inſtituta, an in alto demerſa, quàm longè abſit vel ab ore vel ab eo loco cui remedium imponitur. In præſtantia ſpectandum pár sne ſit ex earum numero quæ principes appellantur, & corpus vniuerſum gubernant, cuiuſmodi ſunt cerebrum, cor & iecur: ánne munus publicum habeat & toti corpori commune, vt pulmo, vt ventriculus, inteſtina, renes & veſica & quę his ſubſeruiunt venæ, arteriæ & nerui: aut an priuata ſit, ſibi duntaxat non aliis vtilis. In ſenſu videndum hebéſne is ſit an acutus. Horum autem animaduerſione remedii quantitas atque vis ſic eſt immutanda. Pars denſa & compacta, remedia expoſcit validiora & attenuántia magis, quorum vis intrò ſubire poſſit, cuiuſmodi ſunt renes & iecur & quæcunq; ſolida pars appellatur. Quę verò ſubſtantia eſt rariore, vt lien, pulmo & muſculorum caro, mitiora poſtulat. Affectus in corporis ſummo poſitus pari quodam modo remedio abigi poteſt: qui verò in alto corpore demerſus latet, valentiùs & attenuantiùs flagitat: validiora quippe inflammato iecori quàm inflammato abdomini extrinſecus imponuntur. Et ex aſſumptis vehementiora renibus quàm ventriculo debentur, quandoquidem in ventriculum illabuntur ea viribus integris: ad renes verò hebetiora & imbecilliora reddita, neq; qualia aſſumpta ſunt perueniunt. Longior quippe via eſt per viſcera parteſq; multas directa, in quibus remedia aliis permiſcentur humoribus, nec leuem mutationem ſubeunt. Quocirca longè acriora & vehementiora decernenda ſunt, pro viæ longitudine & partium quas permeant numero. Præſtantia porrò idcirco mitiora expoſcit remedia, ne vehementiorum appulſu & contagione facultas aut offendatur aut diſſipetur ad vitæ conſeruationem neceſſaria. Priuata verò pars & ignobilis vehementiora perfert, & quanta expoſcit morbi magnitudo. Principi parti laboranti nullum adferendum eſt remedium quod immodicè vel relaxet vel refrigeret vel aliena & occulta qualitate ſit pręditum, ſed id ſemper quadam corroborandi facultate polleat. Ob ſentiendi quoq; præſtantiam neq; oculus neq; os ventriculi, vehementia acriaq; medicamenta: hebetioris verò ſenſus partes & valida & acria medicamenta nullo incommodo ſuſtinere ferreq; poſſunt. Atque hęc quidem ſunt omnia, quorum ſumma eſſe debet obſeruatio, vt certa decernatur remediorum quantitas. Ex his enim & ex intellecta morbi magnitudine, ſciri poteſt quàm validum remedium, quo gradu receſſus & quo pondere conueniat, vt affectum ſemel vniuerſeq; demat: aut quoties & quouſq; admouendum ſit, ſi lentè paulatimq; id ars efficere præcipit. Semper autem priſtini habitus memor, in eumq; intentus, eouſq; curationem promoue, dum in eum factus ſit regreſſus. Eò quippe redire conſilium eſt, vnde morbus exordium duxit. Priſtinum ſtatum, licet vitioſum, qualem acceperis conſerua, nec quandiu morbus fatigat, de eius in meliorem commutatione labores, niſi aut morbi cauſa ſit aut eius curationi officiat. Sublato recentiore morbo recreatiſq; viribus, ſi quid demum vetuſtioris ineſſe deprehendetur, id ſenſim otioq; multo, ſi videtur, demoliendum. Nam quæ longo ſunt tempore contracta, lentè curare oportet: quæ breui, breuiter: vt creationis morbi atq; curationis paria quodã modo ſint temporum momenta. Quiſquis remedii quantitatem arte cõſequi ſe poſſe diffidet, omnia ſenſim paulatimq; gerat, dum æger ſibi videatur reſtitutus & priſtinas receperit vitæ functiones. Quęſtionis huius magnitudine non pauci occupantur: poſsítne quis ex morbo, in priſtinam & æquè atq; antea ſalubrem ſtatum redire. Validis hęc vtrinq; rationibus agitatur, ſed quicquid in ea vel obſcurum vel ambiguũ eſt, explanatione adhibita elucebit. Morbus ſæpe repentè emergit, cuius

Pro partis natura & conditionem medicinæ immutatur quantitas.

Senſus

Subſtantia.

Situs.

Præſtantia.

Senſus.

Quouſque progrediendum in curando.

Aphor. 7. lib. 2.

Quæſtio & eius ſolutio.

causa sensim radices egerat. Nam quicunq; continentem causam intus habet, sensim multoq; tempore genitus est: vt licet fortasse continua febris repente hominem prehenderit, eius tamen causa, quæ humoris est vitium, multo antè tempore sensim inualescebat, ob quam neq; tum omnino & integrè sanum corpus erat. Quum igitur febris sublata causa perfectè sanatur, corpus non modò ad pristinum statum redit, verumetiam plerumq; ad multo meliorem eo qui ante febrem fuerat. At verò fieri arte nulla potest, vt ad similem habitum redeat ei qui ante morbum & eius causam fuerat: aut si morbus sine continente causa fuit, fieri nequit vt in pristinum statum regressus sit. Qui enim naturalis bonusq; erat, ex morbo nonnihil immutatus est, parsq; affectione aliquid contraxit, cuius naturam aut diu aut perpetuò redolet, manetque imbecillior: quod in grauioribus morbis luculentiùs apparet. Inuentũ iam est affectus cuiusq; remedium, eiusque designata quantitas: restat vtendi ratio, quę cui parti, & qua forma, quoq; tempore & hora id adhibendum sit, explicet.

Vtendi ratio. CAP. IX.

REMEDIORVM alia vacuant, alia duntaxat immutant vitiosumq; affectum depellunt. Remedia quæ solùm immutant, siue externa siue interiora sint, affectæ parti quàm proximè licet, adhibenda. Id autem partis affectæ situs ostendit & sedes atq; consensus. Nam si externa pars est, ei ipsi imponenda sunt quæ immutent, vitiosumq; affectum remoueant: ea quippe non nisi contagione quicquam efficiunt. Quum autem interior est affectus, eius sedes indicat remedia ei parti extrinsecus imponenda, quæ illi proxima è directo respondet. Quocirca ex anatome compertum sit oportet & notum, cui cutis regioni pars quæque interior subiecta subditáve est. Quo modo verò intrò sumenda rectè exhibeantur, demonstrat partis consensus atq; societas, & viæ in affectã partem ferentes atque directæ. Quum enim cognitum perceptumq; fuerit qua via ad partem affectam facilior expeditiorq; transitus est, mox in promptu erit illac etiam intromittenda esse remedia. Sic cerebri affectus corrigunt & immutant auxilia, quæ capiti maximeq; syncipiti & coronali commissuræ foris adhibentur, & quę induntur in aures, quęq; vel substantia vel suffitu per nares intrò subeunt: iis verò quæ eduntur bibuntúrve, immutandi cerebri parua & admodũ lenta vis inest. Pulmonum, laterum, thoracisq; interiori vitio succurrunt, quæ foris pectori imponuntur, & quæ vaporis specie vnà cum spiritu hauriuntur: & quæ sensim lambendo & deglutiendo illabuntur in arteriam, minimè verò quæ ore accepta in ventrem statim deuorantur. Ventriculum, iecur & lienem immutant & corrigunt, tum quę admouentur tum quæ sumuntur conuenientia remedia. Intestinis superioribus potio clystere vtilior, inferioribus clyster potione conuenientior. Renibus & externa conueniunt & intrò sumpta & subdita vt clyster. Vesicę atque vtero externa, immissa & assumpta. Vacuatio autem fiat per communes patentesq; vias, in quas natura commodè dirigit. Has verò ostendunt partis affectæ conformatio atq; consensus. Conformatio quidem, vt quæ illius sit figura, quæ in ea aut circum eam spatia sint, in quæ excrementa sua deponit. Consensus, vt quas & ex quibus locis in se vias habeat pertinentes, quibus superuacanea suscipit, & quas aliò de se emittit, quibus illa depellit atq; propulsat. Quum igitur vacuatio triplex habeatur, vna absolutè vocata, altera quæ reuulsio, tertia quæ deriuatio appellatur: simplex quidem & absoluta vacuatio eorum est, quæ citra motũ vllum aut exagitationem peccant. Reuulsio eorum quæ ex quauis sede in partem aliquam impetu feruntur & influunt. Deriuatio eorum quæ partem obsident, ipsi quodam modo iam impacta. Itaq; ventriculum aut summa præcordia suis vitiis vtiliter euacuat vomitio: intestina clyster: viscera atq; mesenteriũ purgatio: venas maiores venæ sectio: habitum corporis euaporatio aut sudorum eruptio. Ita igitur simplex fit euacuatio. Reuulsio verò ex humoris motu spectanda. Si enim constet ex qua parte in quam is incumbit, facilè fit reuulsione eum in contrariam partem retrahere, eiusq; cursum inhibere. Sanguis vel quiuis humor cum san-

guine

guine per venas confertim in quamuis corporis partem ſupra claues poſitam irruens, reuelli debet, ſecta è regione cephalica cubiti vena. Influens autem è venis maioribus in aliquam earum partium, quæ inter claues & renes ſitæ ſunt, reuellitur ſecta è regione baſilica cubiti vena. Qui autem in eas partes decumbit, quę inter renes & femora interiacent, ſiſtitur, ſi quidẽ plethoricum corpus eſt, primùm ſectione interioris venæ, deinde ſaphenæ, idq; è directo ſedis affectæ. At ſi minimè plethoricum corpus eſt, vna ſaphena aperta, ſatis reuellit. Aliorũ humorum quocunque influentium, reuulſio etiam purgatione fit: præſertim ſi è iecore maioribusque venis, vel in totum corporis habitum, vel in caput, vel in pectoris ſedes, vel in renes & veſicam, vel in vterum aut crura procumbant. E iecore autè liene curſus præceps in aluum vomitione reuellitur, quemadmodum & vomitio deiectione. Deriuationis porrò & genera & loca multo plura exiſtunt, quę vt apertiora ſint ſigillatim accuratiùs perſequar. Cerebri humores quicunq; partem priorem habent, per nares errhinis ſunt deriuandi, qui partem ſummam per commiſſuras, qui partem imam apophlegmatiſmis per palatum, qui latera plerumq; per aures, qui poſteriora eius venæ ſectione quę puppis appellatur. Oculorum epiphora & lachrymæ deriuantur per coronalem commiſſurã: eorundem externa vitia collyriis eluuntur, interiora verò quæ è cerebro per opticos neruos fluxerunt, per occipitium vel commodiùs per id cauum quod pone radicem eſt infimæ auriculæ. Qui in auribus congeſti ſunt humores per eas ipſas expurgantur: & qui circum fauces vel ſectis venis quæ ſub lingua extant, vt in angina, vel detergente & diſcutiente gargariſmate. Pulmones, latera, interioraque pectoris vitia, vna excreatio purgat: quanquam interdum ſuppuratio aut abſceſſus pleuritidis, aperto latere foras deriuatur. Ventriculi pars ſumma, vomitione: ima, deiectione leuanda. Iecoris pars gibba per vrinas, pars caua quemadmodum & meſenteriũ & pancreas & inteſtina & lien totus, omnis denique inteſtinorum affectus per aluum expurgatur. Renes & veſica per vrinas: teſtes ſpermaticaque vaſa per paraſtatas: & vterus per ſuam ipſius ceruicẽ. Quęcunq; aliter & per alia loca ſit deriuatio, nec naturæ motu nec arte, ſed humoris impetu fieri putetur. His quidem omnis expoſita videtur remediorum adhibendorum ratio: nunc de eorundem formis.

Deriuatio, παροχέτευσις.

Medicamenta qua forma, quo tempore conueniant. Cap. X.

VARIÆ multiplicesq; medicamentorum formæ omnes duabus continentur; liquida & ſolida. Vtra autem ſit vtendum oſtendunt affectus ſpecies & partis affectæ natura atq; ſitus. Pars affecta longiùs à remediis abſiſtens, aut ſolida atq; denſa, liquidiorem medicamenti formã expoſtulat, vt quæ altiùs ac promptiùs penetret omniaq; ſubeat. Pars verò propior aut rarior, ſolidis etiam iuuari poteſt. Medicamenta autem quęcunq; intrò ſumuntur vt vel emolliant vel extenuent vel detergant vel diſſoluant digerantq;: & quæ foris admouentur vt vel eadem præſtent vel dilatent vel relaxent, omnia quidem liquidiore forma efficaciora ſunt. Quæ verò vel repellunt vel attrahunt vel incraſſant vel inferciunt vel aſtringunt atq; denſant vel corroborant, ſiue intus ſiue foris adhibenda ſint, maiorem vim obtinent effectumq; promunt manifeſtiorẽ ſolida. Quæ medias quodammodo vires habent, vt pleraque detergentia aut emollientia, his media quoq; forma, qualis vnguentorum eſt & eclegmatum, aptari accommodarique debet. Et hęc de remediorum forma, nunc de tempore.

In morbis curandis magni ſemper momenti eſt opportunitas. Affectus qui aliquantum protrahitur, vix niſi mutatis remediis ſaneſcit. Simplex affectus qui leuioribus præſidiis tempeſtiuè non ceſſit, valentioribus profligandus. Quum autem diuerſorum quadam remediorum ſerie curatio perficienda eſt, non niſi prioris effectu inducto, poſterius aggredimur. Non enim durum ſcirrhoſumq; tumorem diſcutere conandum, antequam is planè attenuatus ſit & emollitus. Neq; eryſipelatis humorem digerere priuſquam id omnino deferbuerit. Fruſtra enim poſterius tentatur, relicto priore. Ad hæc verò, qualis morborum per

Quo tempore & ordine curatio peragenda.

sua tempora, talis sit & remediorum mutatio. Fluxionis initio astringentia quæ hanc repellant sola ex vsu sunt. In statu quum fluxio planè consistit digerentia: incremento verò vtraq; permista. Aut si fortè congesta materia digeri minimè posse videatur, eius dein suppuratio procurāda. Et in febribus cæterisq; partium morbis, primùm quidem initiò exuperantis materię portio vacuanda, reliqua dein naturæ imitatione præparanda: quumq; iam illius beneficio concocta aliquò propellitur, illac etiam protinus arte vacuanda ac prorsus extirpanda. Aut si fortè nullus vel certè languidus sit naturæ motus, artis præsidium eius vices tempestiuè suppleat: tunc enim medicaméto locus est. Opportunè gerit omnia qui morborum temporibus omniq; mutationi remedia accommodat. Naturā quippe adminiculantem habet qui progressum eius imitatur. Fœlix autem medicatio cui adiutrix natura succurrit: Irrita verò quæ citra naturæ opem tentatur.

Qualis victus ratio quoq; morbi tēpore. Sed & victus ratio præscribenda est ex morborū temporibus. Nam initiò tenuis quodam modo est habendus incremento tenuior, in statu tenuissimus. Quum enim sæuissima symptomata vigent & natura in morbi coctionem tota incumbit, aliò auertenda non est, neq; plenioris cibi concoctione distrahenda. Et quò breuior futurus est morbus, hoc victus tenuior pro cuiusq; temporis conditione imperandus: quo verò longior, eo minùs tenuis. Itaq; sine clauo & remis nauigat, naufragium tandem facturus, qui nulla temporum obseruatione medicinam facit. Iam verò quum pleriq; morbi certis horis concitentur vehementiùs & exasperentur, neq; vllius ferè sit eadem & perpetua æquabilitas, horarū quoq; tum alendo tum medendo habenda est summa ratio. *Aphor. 11. lib. 1.* In accessionibus (inquit Hippocrates) cibo abstinere oportet: nam adhibere noxium. Quum enim per circuitus irritantur morbi, natura his obsistens noua cibi coctiōne auocanda non est. Sed & ipsa concoctione suscitatus calor morbum plerumq; grauiùs exasperat, quum etiā secunda valetudine nō pauci dum cibus conficitur ingrauescant aut nō parum agitentur. Huc adde, in ipsa morbi maximeq; febris excandescentia, tetro vapore corpus vniuersum perfundi, eoq; recèns sumptum cibum labefactari & maxima ex parte corrumpi. Quò fit vt neq; in accessione neque quum mox futura est, sed duntaxat quum eius est decessio seu inclinatio aut intermissio, cibus adhibendus sit. Medicamentorum autem extrinsecus admouendorum nulla stata hora, nisi quum ventriculum aut præcordia attingunt: hęc enim cibo præmitti debent. *Medicina quado assumenda.* Quęcunq; verò intrò sumuntur, expleta concoctione exinanitoq; ventriculo iuuant, nec antequam exciderint, cibus est offerendus, nisi quum fortè maligna qualitate prædita sunt. Hebetatur enim eorum vis & obruitur permistione cibi, neq; longiùs potest syncerior ea prouehi, plerumq; etiam permistum cibum corrumpit. At quum perniciosa qualitas medicamento vt elleboro inest, ne eius contagione exinanitus ventriculus grauiùs offendatur, cibi reliquias inesse conducit, vt quæ illius vires non eximant, sed duntaxat exuperantem ferocitatem infrænent. Neq; præterea quum morbi accessio fatigat, vacuatione vlla conuellendæ sunt vires. Perutilis & accommodata est vacuatiōni hora quæ exacerbationem aliquantùm præcedit. Tum enim cumulata materia exacui moueriq; incipiens, promptius euellitur. Cautio tamen etiam atq; etiam adhibenda, ne vacuatione immodica dissolutæ vires, succedentis exacerbationis impetum ægriùs perferant.

His summas medendi leges perstrinxisse videor, quibus vnicuiq; cognito perceptoq; affectui, mox remedium eiusq; quantitas & vtendi ratio præscribatur. Quod autem summatim comprehensum est, nunc particulatim discutiendum, & vnoquoq; remedij genere proposito excutiendum qua id quantitate & qua ratione ac methodo, curando morbo adhibendum sit: à vacuatione, quæ ferè omnium morborum communis est, inducto exordio.

Methodi medendi libri primi, Finis.

METHO-

METHODI MEDENDI LIBER II.

DE VENÆ SECTIONE.

Quid euacuatio, quotq́; sint humorum vitia. CAP. I.

Medendi methodo certis legibus ſtabilita, ſumma remediorum genera, quæ vnicuiq; præter naturam ſimplici affectui ex aduerſo opponuntur, eorum quantitatem, vtendiq́; rationem ſummam attigimus. Nunc quò ſit artis cognitio vſuſq; certior, particulatim in vnoquoq; remedii genere accuratiùs verſandum, & explicandum quæ cuiuſque vis ſit, quæ congruens quantitas, & quę vtendi ratio. Quoniam autem contenta dum præter naturam exiſtunt, quamplurimorũ morborum interiores cauſæ fiunt, quas in primis ars ſummouere pręcipit, illorũ euacuatio, vt maximè generale remediũ, cęteris iure præmittẽda. Eſt quidẽ euacuatio eorum quę præter naturã in corpore cotinentur expulſio. Continentur autẽ ſpiritus, humores & excrementa. Excrementa ſunt fæx alui & vrina & quæ à partibus quibuſdã vt à cerebro & à pulmonibus reddũtur. Humores alii ſuperuacui, alii propriè ſucci nuncupantur. Superuacui qui à ſanguine vi naturę ſecreti alendo corpori inutiles procul amandantur: vt pituita quæ in vẽtriculo & circũ inteſtina hęret, bilis flaua quæ in propria cyſti, & melancholicus humor qui in liene eſt. Succi dicuntur qui in corporis ſubſtantiam conuerti ipſumq́; alere ſolent: hoc genus ii ſunt ex quibus ſanguinis moles conſtituitur, & ii quos aliquando diximus ſecundarios appellari. Iam verò horum ſingula aliàs ſecundũ naturam, aliàs præter naturam conſiſtunt. Secundum naturam, quum decoram & conſentaneam tum qualitatem tum quantitatem obtinent, conueniuntq́; naturæ legibus & integram ſanitatem tuentur. Præter naturã, quum vel qualitatis vel quantitatis modum non tenent. Itaq; quicquid horum à mediocritate & à iuſto naturæ modo manifeſtè deficit, quia morbi cauſa exiſtit, ſi emendari aliter non poteſt, protinus auferendum expellendumq́; eſt. Hæc autem illius expulſio, eſt euacuatio. Vacuationis porrò differentiæ ex contentorum tum vitio tum ſitu comparandæ inſtituendæq́; ſunt. Contentorum vitia ſunt plethora & cacochymia, quę hoc modo accipienda ſunt. Venarum ſanguis nequaquam ſimplex eſt & vniuſmodi, ſed ex pituitæ, bilis vtriuſq; & puri ſanguinis permiſtione conflatus: atq; hos etiam ſuccos ex omnium conſenſione vſuq; dicendi, ſanguis appellatione deſignamus. In homine bene temperato & optimè ſano, minus eſt bilis flauæ quàm melancholię: minus huius quàm pituitę, & pituitę minus quàm ſanguinis puri. Iuſta illa & naturæ conueniens omnium humorum proportio, conſentanea & naturalis eſt ęquabilitas: atq; is ſanguis optimus & benignus cenſetur, qui ex quatuor ſuccorum naturalium ęquabilitate conſtat. Non ſic quidem vt is parem habeat omnium portionem, ſed pro ratione quam dixi cuique idoneam. Sanguis autem quantitate peccat, quum ſucci omnes in qualitatis mediocritate poſiti, ſupra iuſtam & naturę congruentem menſuram accumulantur & increſcũt. Tum ſanè corporis vniuerſa moles intumeſcit, & venę ſupra modum plenę tenſionis ſenſum inuehunt, omniaq; membra, præſertim ab exercitatione, exporrigi videntur. Hæc iſta conſtitutio, tametſi bonis conferta eſt humoribus & vires obtinet robuſtas, hoc tamen malum circumgerit, quod ad immodicam peruenit redundantiam, quæ in grauia pericula præceps ferri ſolet. Siue autem in hac ſuccorum omnium æquabilis eſt redundantia, ſiue ſyncerioris ſanguinis ſumma vbertas & affluentia, quia purus ille ſanguis reliquos in permiſtione ſuccos magnopere vincit, non qualitatis, ſed quantitatis ſolius vitium ſubeſt, debet vtraq; plethoræ genere contineri. Atq; hæc ſimpliciter & abſolutè plenitudo cenſetur, quam etiam ad vaſa iam trito & apud omnes peruulgato nomine celebrant, quòd amplam vaſorum capacitatem prorſus impleat, etiam ſi vires

Euacuatio quid.

Vacuationis differentiæ vnde petẽda.

Plethora propriè & abſolutè dicta.

Altera plethora ad vires relata.

non premit. Alterum genus eſt plenitudinis quæ ad vires refertur, in qua tametſi vaſa non tument nec copia diſtenduntur, plus tamen vtilis ſanguinis & alimenti continent, quàm à natura regi gubernariq́; poſſit. Mediocre alimentum ſæpenumero infirmiori naturæ moleſtum eſt & graue, quod licet per initia ſit puriſſimum, diu tamen vix tale perſiſtit: ſed à noſtri caloris gubernatione deſtitutum, tempore dierumq́; numero corrumpitur ſitq́; morborum cauſa.

Cacochymia.

Cacochymia eſt vitioſitas ſeu vitioſa humoris qualitas, qua is à iuſta mediocritate deſciſcit. Sub hac humorum pernicies atque corruptela corporis functionibus incommodat, eiusq́; colluuie corpus ſordeſcit & labefactatur. Eſt autem ea bipartita, vna mitior, quum vel ſuperuacui humores immodicè accumulati ſunt, vel ſucci in ſanguine non illa iuſta naturaliq́; proportione & concordia tenentur. Altera deterior quum vel ſuperuacui humores vel ſucci tum primi tum ſecundarii à naturali & conuenienti ſua temperatione in vitium prolapſi ſunt, quod aut ſubſtantiæ aut temperiei corruptio quædam eſt. Horum vtrumque rurſum aut cum putredine aut citra putredinem obtingit. Latiùs verò patebit cacochymiæ appellatio, ſi excrementorum quoq; vitia comprehendat.

Contentorum vitia.

Contentorum porrò vitia quibus ſedibus inſint & vbi poſita, noſſe quidem maximè oportet antè quàm vacuentur. Plenitudo quæ Græcis eſt plethora potiſſimum in venis atque in corporis habitu conſedit: at cacochymia in omne corpus diſpergi diffundiq́; ſolet.

Corporis regiones tres propriis terminis diſtinctæ.

Quò ſit autem vacuandi ratio conſpectior, corpus vniuerſum in tres publicas regiones diſtribui partiriq́ue debet, quæ propriis limitibus & terminis circumſcriptæ tum varia ſuperuacuorum receptacula tum vias expurgandi varias ſortitæ ſunt.

Prima.

Vna vereq́; prima è gula in mediam iecoris partem dirigitur, in qua ventriculus, venæ meſaraicæ quæcunq; ad portas concedunt, caua iecoris, lien & his interiectum pancreas includuntur.

Secunda.

Altera è medio iocinere in tenues partium ſingularum venas excurrit, comprehendens iocineris conuexa, omnemq́ue venam cauam atque illi comitem arteriam maiorem, & quicquid earum incidit inter axillas & inguina.

Tertia.

Tertia regio muſculos complectitur, membranas & oſſa, omnem denique corporis molem, quę ab ipſo ingreſſu arteriarum venarumq; minorum, in partes ſingulas & in ſummã extimamq́; cutem profertur. Magna profectò iſtarum regionum varietas, quum propriis finibus ita circumſcriptæ ſint, vt inter eas communionis minimũ intercedat. At multo maxima ex propriis cuiuſq; viribus: quum ſint aliis aliæ coctiones, excrementa alia & viæ ad expurgandum aliæ: ex quorũ animaduerſione omnis ferè medendi ratio ducta deriuataq́; eſt. Præter communes ac publicas corporis regiones, extant haud paucæ arctiores, excrementis etiam ſubiectæ, quę nec latè dimanant nec in vniuerſum corpus influunt. Hoc genus ſunt cerebrum, pulmones, renes & vterus.

Euacuationum genera & differentiæ. CAP. II.

Vniuerſalis vacuatio.

HINC rectè vacuationis differentiæ duæ ſtatuuntur, vna vniuerſalis, particularis altera. Vniuerſalis eſt quæ communiter ab vniuerſo corpore materiam ſubtrahit. Huiuſmodi ſunt ſudor vel perſpiratio, ſanguinis profuſio, vomitio & alui ſubductio. Harum ſiquidẽ quæcunq; primùm obtigerit, quanquã plurimum ac validè regionem vnam, cæteras tamen etiamnum conſequutione quadam licet parciùs exinanit. Vomitio primùm quidem ac maximè ventriculum, deinde ſi perſiſtit viſcera venasq́; maiores, poſtremò corporis habitum. Alui deiectio primùm & abundè inteſtina, ventriculum, viſcera, primasq́; venas, deinde venas maiores, poſtremò minores habitũq́; corporis. Sanguinis profuſio primùm venas exhaurit & arterias illis anaſtomoſi coniunctas: exin corporis molẽ ipſaq́; viſcera, ad primas vſque venas progreſſa. Quæ per cutem ſit diſſipatio, proximè quidem è corporis habitu diſſoluit, ſecundò è venis arteriisq́; grandioribus, ad poſtremum è viſceribus & ex intima corporis regione.

Particularis.

Particularis autem euacuatio partem duntaxat aliquampiam excrementorum onere preſſam leuat. Quo in genere eſt cerebri per palatum & nares expurgatio, excreatio, quæ pulmonum & pectoris vitia extuſſit, arenularum aut puris è renibus emictio, ſanguinis ab

guinis ab vtero aut hæmorrhoidibus profusio: hæc enim podicem, illa vterum in primis, vtraq; venam cauam expedit: quũ aluus balano vel clystere mouetur, aut ex quouis loco per cutem fit eruptio, particularis quoq; vacuatio existit. Vnumquodq; porrò vacuandi genus aliàs sponte aliàs arte fit. Sponte quum citra vllam medicationem quippiam è corpore effunditur. Id fit interdum natura duce, quæ dum integrè valet nobisq; rectè moderatur, quicquid vitiosè se habet aut superfluit, id omne corpore excludit, estq; tum naturalis & opportuna euacuatio. Fit & interdum prçter naturam, quum imbecillior facultas, humores corporis regere atq; cohibere nequit, eosq; prorsum diffluere finit: aut licet robustior validiorque sit, interdum tamẽ humoris copia vel acrimonia tantopere lacessitur, vt hũc è vasis receptaculisq; suis proprio impetu foras exilire sinat. Vtraq; symptomatica, irrita, præter naturam nulloq; vsui est euacuatio, quòd benignus atq; salutaris humor pariter cũ pernicioso promiscuè, nullo delectu, nullisq; legibus prorumpat. Artificiosam euacuationem perhibemus, quę externi subsidii ope suscitatur. Ea rursũ bipartitò scinditur. Vna legitima existit, quę quod vel qualitate vel quãtitate negotiũ facessit, dũtaxat exterminat. Altera huic aduersatur extraordinaria, qua vtilis & qui in nullo vitio est humor exigitur: hæc medentiũ culpa vel inscitia decernitur, qui neq; quod iustũ neq; quod idoneũ est perspectum habent.

Naturalis vacuatio.

Symptomatica.

Artificiosa.

Euacuationem natura non externa ope, sed suis duntaxat viribus maximeque expultrice complet: medicus verò variis subsidiorum generibus, quæ in ea comparat & accommodat. Profundendi sanguinis gratia venam aperit aut scalpello aut hirudine aut medicamentis quæ ora venarum reserent. Purgationem molitur medicamentis, quæ noxios humores è corpore eliciunt, ac dein eos foras vel vomitione vel deiectione pellunt. Perspirationem verò atque sudores, exercitatione, frictione, motu omni, æstu, balneis præsertim nitrosis, sulphureis aut bituminosis & ex accidenti inedia. Per hanc enim dum nihil offertur alimẽti, insitus calor humoris plurimum populatur atque dissipat. Multa insuper attenuantia medicamenta tum foris adhibita tum intrò sumpta, corpus per halitum perque sudores digerunt. In partium quoque vacuationibus, cerebrum per nares expurgant errhina medicamenta, & per palatum apophlegmatismi: pectus & pulmones expediunt, quæ bechica nuncupãtur: renes & vesicam diuretica: vterum hysterica: aluum resoluunt balani & clysteres. Ex vnaquaque demum particula eruptionem mouent, adhibita digerentia, suppuratoria, amyctica, caustica: item hirudines, cornua, cucurbitulæ, scarificatio & ferrum candens. Hæc igitur præsidia & tanquam instrumenta medici ad omnes omnium generum omniumque partium vacuationes sibi compararunt. Singulorum autem remediorum quæ hîc generatim percensui, tractationem iam iamque diligentiùs exequamur, à venæ sectione exorsi.

Quid & vnde vena secta vacuet. CAP. III.

QVVM quatuor ex succis sanguis totus constet & cohæreat, iisque tenui sero perfusis, omnes quidem caloris & concoctionis quæ in iecore perficitur efficientia, ita accuratè exquisiteq; permisti sunt, vt nullus ne minimum quidem à cæteris disiunctus compareat. Incisa vena idque patente satis foramine, continendi facultas nequit obliquis fibris tam arctè sanguinem continere ac in continendi facultas nequit obliquis fibris tam arctè sanguinem continere ac inhibere, quin is aperta via excidat defluatque. Imò si fortè conetur auidiùs comprimere, contractis venis hunc vberiùs è vulnere profundet. Emanat autem, non quemadmodum in purgatione, seorsum hic illéve humor, sed sanguis vniuersus, qualem in venis haberi commemorauimus. Atque tametsi moderatus aut etiam paucus sit, motu tamen impetuq; suo prorumpit, nihil aut minimum protrudente natura. Neque per morbos in quibus vitiosa est humorum constitutio, natura potest sic opus moderari, vt aperta vena id solùm quòd vel redundat vel vitio contaminatum est effundat. In crisi (fateor) nonnunquam infestum humorem concoctione præparatum ab aliis segregat, ac tandem per

Promiscuè quicquid in sanguine boni malive contineur vacuat phlebotomia.

vias idoneas excludit:at nihilominus si tum venam incidere contingat, per eam minimè possit tātulo tempore vitiatum humorem secernere atq; exigere. Quod Auicennas ait phlebotomiam bonum sanguinem rapere, malum verò intus relinquere, quodq; metuit ne vena secta ęger vel ad biliosorum efferuescentiam vel ad pituitosorum cruditatem perducatur: si de permistis venarum humoribus id protulit, falsissimum & inconsiderantiæ plenissimum est. Neq; enim serum prius quàm bilis, neq; hæc prius quàm pituita vel melancholia, neq; inutilis & deprauatus humor antequam integer & familiaris elabitur. Hoc & quotidianus rerum euentus dilucidè commonstrat. Dū enim sanguis effluit, simplex quidē & vniusmodi apparet. Exceptus deinde proprio disperdito calore mox totus concrescit, eiusq; partes omnes in suam quæq; regionem contendunt. Serum per summa innatat, vrinę haud absimile: bilis tenuis & florida concreti sanguinis pars fit suprema, melāncholia subsidet, sanguis rubētior & pituita pallidior media tenent. Constans sit igitur pręcisa vena omnes qui in venis conditi sunt humores ęquabiliter vacuari. At verò vnde & quibus ex locis euacuatio fiat, quærendum. Quum profluens liquidusq; fit sanguis, quisquis secto loco vicinior assistit, primus quidem exilit, deinde qui illi iunctus continuatusq; est, deinceps verò totus non modò è venis & arteriis, verumetiam è visceribus & ex habitu corporis emanat. Est enim admirabilis quædam cōtinuatio seriesq; venarum, per quā sanguis sic totus transfunditur, vt patente via vniuersus plerunque cum anima excedat. Fit autem sanguinis per venas & arterias transmissio, dum toto corpore analogia quædam fit & æquabilitas: nam inanitæ & indigentes partes fibris oblongis trahunt è pleniori-bus, & pleniores illis subsidio veniunt, copiaq; grauatæ in vacuas illas onus suum deponunt. Adde quòd fusus & liquidus humor sponte sua decliuiores inanesque regiones consequitur, in easq; procumbit. Itaq; venæ sectio quascunq; venas depleuerit, vniuersum corpus euacuat. Hinc duplici illa nomine vniuersalis censetur, & quòd omnes humores ex quibus sanguis constituitur, & quòd ex vniuerso corpore detrahat. At certè non æquabiliter: quum enim partes ordine quodam constitutæ sint, prius ac magis è propinquis quàm è distantibus: quumque aliæ venæ in alias propagentur partes, celeriùs atque validiùs ab iis quæ è directo, quàm quæ ex transuerso positę sunt, hauriet. Hęc rerum nominumq; explanatio pręmittenda videbatur vacuandi pręceptis, quę deinceps traditurus sum.

Quæ humorum vitia phlebotomia vacuet è venis.
CAP. IV.

HVMORVM qui aut peccant in venis aut ex his affatim defluunt, proprium accommodatumq; remedium est venæ sectio. Illos quippe euacuat, hos reuellendo sistit. In primis autem de euacuatione, mox de reuulsione præcipiam. Humorum qui in venis conduntur vitium, aut plethora aut cacochymia est. Plethoræ exuperantiśque sanguinis vnicum ac proprium remedium est venæ sectio. Quumque sit plethora duplex, vna pura ex optimorum succorum pari quodammodo portione constans, altera impura cacochymiæ particeps, quæ vitiosorum est humorum in venis redundantia, vtrique secta vena succurrit. Quum igitur musculi solidi atq; distenti necnon venæ amplæ atq; turgentes periculum minantur, protinus sectione venæ est opus. Hæc enim dolores extensione placat, corpus graui pondere leuatum erigit & quasi recreatum alacriùs expeditiusque reddit ad omnis generis functiones: quinetiam insito calore liberaliùs ventilato reseratisque arctioribus viis & spiraculis, morbos arcet, quorum discrimen impendebat. Discrimē autem est vel ne distenta vasa dehiscant aut disrumpantur, vnde partium inflammationes obtingunt, & hæmorrhagiæ: vel ne obor-ta vniuersalis obstructio insitum calorē restinguat, stranguletq; vires alioqui validas, vnde ardentissima febris aut repentina mors irruit. His verò malis neque purgatio neq; exercitatio neq; inedia tutò ac repentè quemquā prohibere potest. Plethora pura sanguine tutissimè demitur. Impura verò non æquè tuto: quo tamen

Plethora duplex.

Commoda plebotomiæ, quum plethora grauis est.

tamen ea simplici propinquior magisq; affinis fuerit, hoc sanguis abundantiùs mittendus: parciùs verò atq; restrictiùs quo fuerit impurior. In iis igitur qui pravam constitutionem sortiti, venas supra modum referserunt, aut qui licet proba essent constitutione, vitiosis tamen se cibis impleuerunt, eousq; solùm eximendus sanguis est, dum plenitudinis pericula vitentur. Nam reliquæ impuritati purgatio dein accommodatur. Calida autem biliosaq; plenitudo omnium impurarum tutissimè vena secta tollitur: vt quæ non eam modò minuit, verumetiam refrigerat. Melancholica plenitudo parciùs id auxilii genus tolerat: non enim eousq; calida existit vt refrigerationem postulet. Pituitosa omnium certè minimè: quum enim impensè frigida sit, sanguinis missionem auersatur, quæ magis cruditatem refrigerans ita conduplicat, vix vt vnquam concoqui emendariq; possit. Sed & huic ferè comes virium imbecillitas largam vacuationé minimè tolerat. Quocirca decernenda non est, nisi venæ supra modum confertæ graue periculum minentur: quumq; necessitas exposcet non id semel & vniuersè, sed sensim ac partitè tentandum, ea ratione quam posthac explicabimus. In omni igitur impura plenitudine à secta vena auspicanda est vacuatio, sine qua vix tutò purgatio decernatur. Etenim medicamentum quod præsertim validius sit tum calore tum trahendi facultate, humores exagitans perturbansq; plethoricum corpus, in grauius id discrimen adducit. In vniuersum autem plenis turgentibusq; venis, si non profit, obesse tamē non potest moderata sanguinis missio. Iam verò altera plenitudo quæ ad vires refertur (hæc autem signis non facilè agnosci potest) licet neq; vasa diducere neq; dirumpere neq; ingenitum calorem obruere possit, quoniam tamen imbecillas vires premit, ne qua fortasse putredo aut humorum corruptela succedat, venæ sectione minui potest, quæ tantum relinquat, quantum natura facilè gubernet. Sed & ea quoq; quoniam nullius periculi præsentis metu vrget, aut victu parciore aut inedia vtiliter subtrahitur. De sanguinis humorumq; corruptione aut putredine quæ in venis citra plenitudinem consistit, & quæ nuncupatur cacochymia, quam etiam nonnulli appellant plenitudinem ad vires, maior dubitandi occasio existit, num etiam possit commodè vena secta demi. Simplicem venarum cacochymiam secta vena minuere tutum est ac vtile, copiæ tamen ac virium ratione suscepta. Licet enim dum in hac vena secatur, omnes humores æquabiliter prodeant, & vna eademq; ac antè restet humorum proportio: quoniam tamen detracta oneris portione quo natura premebatur, vires nihilo imbecilliores, sed alacriores plerumq; euadunt, quod reliquum est faciliùs ferunt, minoreq; negotio domant atq; conficiunt. Ita sanè per continuas febres quum humorum summa etiamnum cruditas & putredo in venis est, plerumq; misso sanguine vrinæ quæ rubræ, crassæ ac turbidæ fuerant, mox puriores apparent, concoctionisq; notas exhibent. Ita quidem ex artis principiis isthæc præcepta duci videntur atq; stabiliri, vt in secanda vena perinde ac in diiudicandis litibus, facti quàm iuris quæstio sæpe sit obscurior. Exercitari igitur vnumquemq; in his signis oportet, quæ tum plenitudinem tum vniuscuiusq; humoris exuperantiam situmq; demonstrant. Neque imperitorum more, si vel nares stillant sanguine vel vrinæ rubicundæ sese offerunt, protinus imperanda venæ sectio. Etenim facilè sanguis prorumpit, non ex plenitudine solùm, quodq; eam vacuationem moliatur natura, sed aliis compluribus ex causis. Quibus enim exesa sunt venarum oscula: quibus etiam viscera præsertimq; iecur imbecillum vel scirrhosum euasit, iis sæpe sanguis fluit è naribus, haud secus atque hydropicis. Quinetiam vrina rubescit cruentaque redditur in attritu calculi renum. Flauescit ex ictero simplici, ex scirrho hepatis atque etiam ex ascite. Nemo tamen per hos affectus rectè venam secuerit. Itaque ex iis solùm notis quæ vniuscuiusque humoris exuperantiam denunciant, venæ sectio tutò decerni potest. Hæc vna omnium humorum qui in venis maioribus conditi sunt vitio expeditè succurrit: eoque liberat si illinc non autem è malè affectis visceribus originem habet: tum enim (vt aliquando pleniùs exequemur) præstantior accommodatiorq; est purgatio. Ex his igitur con-

Plenitudo ad vires an leuanda vena sectione.

An cacochymia sectione vena minuenda.

Cacochymia viscerum vitio genita, sectione vena non emendatur.

ſtare poteſt quæ humorem vitia vena ſecta vacuet. Nunc vt è venis prorumpentes humores reuellendo ſiſtat, exponendum.

Reuulſio atq; deriuatio vt per venæ ſectionem fiat. Cap. V.

VNum prorumpentis ſanguinis remedium eſt reuulſio: idque ſiue foras vt è naribus aut ex vtero, ſiue in partem aliquam abſceſſum facturus illabitur. Eſt autem reuulſio illabentis humoris in contrarium tractus. Hoc quippe nihil celerius fluxionis impetus cohibere poteſt. Contraria mathematicis ſunt quæ vnius & eiuſdem rectæ lineæ extrema tenent, ad quæ qui fiunt motus contrarii dicuntur. Medicis verò contraria quæ in eiuſdem venæ recto proceſſu, per quem humorum curſus eſt, quàm longiſſimè diſtant. Aperta porrò vena primùm quidem pars vulneri propinqua exinanitur, hæc dein è longinquis ſanguinem prolicit. Quumque id rectarum fibrarum ope compleat (illas ſiquidem trahendo vt tranſuerſas expellendo natura deſtinauit) plus ſanguinis & expeditius ab iis partibus, in quas fibræ diriguntur, quàm à cæteris eripiet. Imò etiam ſi nihil venæ trahant, humores tamen ſponte recto fibrarum curſu defluent. Quicunque in dextris ſunt, dextra conſectantur: qui in ſiniſtris, ſiniſtra. Laudantúrq; humorum curſus quicunque in directum feruntur: qui verò obliquè in tranſuerſum, vitio dantur, tanquam violatę naturę & perturbationis indices. Nomine quidem contraria ſunt, antè ponè, ad dextram ad læuam, ſurſum deorſum, intro foras. Cæterùm in humorum reuulſione, ne illa quidem contraria ſunt, niſi & in fibrarum venarumque recto curſu collocentur. Pleuritidi dextræ nequaquam contrarium eſt latus ſiniſtrum: at inflammato cruri dextro contrarium eſt ſiniſtrũ. Hîc enim communis & directa venarum ſocietas, per quam ſiniſtrum crus incidum euocat è dextro: at è dextro latere nulla vena rectis fibris in ſiniſtrum concedit. Proinde huius ſecta vena, dextram pleuritidem non adimit, ſed noxium humorem vel inflammata parte linquit, vel puro ſanguini permiſcet, vel (quod frequentiſſimè accidit) ſiniſtram pleuritidem inuehit. Quum itaq; omne eò ſpectet conſilium, vt à loco phlegmone occupato plus ſanguinis ac celeriùs quàm à cæteris partibus hauriatur, vena præcidetur, quæ ſit in directo ſitu partis affectæ. Sic enim & naturam cum ratione, & Hippocratem ſummum virum imitabimur, qui in pleuritide interiorem brachii venam ſecare iubet, ab eo latere quod dolore ſit affectũ. Neq; verò ſolùm in dextra pleuritide, verumetiam in iecoris inflammatione (cui tamen venæ omnes ſocietate iunguntur) interiorem dextri cubiti tundit: qua non comparente, mediam ſecat: ſi nec ea ſe profert, ad humeralem confugere mauult, quàm ad interiorem ſiniſtri brachii, tantam ſcilicet vim his attribuens, quæ ſunt in directo ſitu. Itaque reuulſio è directo euidens ſubſidium celeriter adfert, è tranſuerſo nullum. Vena porrò ampla copiosè, vicina validè atque celeriter trahit. Quum igitur magna vehemensq; fiet inflammatio ex humore ſcilicet maligno cuius fluxio ſit præceps, & locus in quem procumbit nobilis eximiive ſenſus, ampla vena finitimo loco ſecanda, vt quæ plus, celeriùs atque potentiùs ab affecta ſede vacuet. Sin verò affectus mitior eſt, anguſta vena eligenda, eaque diſtantiore loco, vt minus, tardiùs & ignauius euacuet. Eiuſmodi reuulſio omnis præterquam quod fluxionem ſiſtit, ab affecta quoque parte prius putrem & inquinatum ſanguinem, quàm ex reliquo corpore benignũ atque ſyncerum detrahit. Neq; tum metus vlli ſit nouæ fluxionis proritandæ. Quum enim pars laborans magis quàm cęterę exinanita fuerit, ſi ad penuriam vſq; detractum ſit, vix denuo alia humorum fluxione conflictabitur, niſi fortè nouo peccetur viuendi errore. Diſtantes enim indigentia auidę, proprium ſanguinem elabi non ſinent: nec pars affecta (niſi dolor aut calor reſtet vehemens) ab illis quicquam eripiet, vt quæ ſit imbecilla, nec multo egens alimento. Malè igitur Arabum dogmate cenſetur, præciſam in pleuritide eiuſdem lateris venam fluxionis impetum augere, ac proinde quum ingens eſt plenitudo, ne fluxio geminetur, copiam primùm vel ex inferiore pedis vena ſubtrahendam: deinde ex aduerſi cubiti interiore reuellendum, poſtremò reliquias ex eodem latere deriuandas.

ἀντίσπασις, id eſt reuulſio quid.

κατ' ἴξιν, ſeu κατ' εὐθὺ è directo.

De vena ſectione falſum dogma Arabum.

Quid

Quid hoc quæso consilii & prudentiæ, ægrum toties torquere, quem semel possis malo redimere? Profusus ad indigentiam ex laborante latere sanguis, copiam è fonte plenissimo haurit, simulq; phlegmone obsessam partē releuat, nullū metū afferens nouæ fluxionis. At ex aliis neruis quæ è directo non sunt, vnam copiā imminuit, nequicquam tamen deprauati elicit, neq; oppressæ parti leuamento est: aut certè putris humor è parte motus, puro venarum sanguini permiscetur, redditurq; malum quod corrigendum fuerat pristino deterius. Quum autem è directo secatur, vacuat, reuellit atq; deriuat. Vt fluxio lenta atq; diuturna tutiùs è distantissimis reuellitur, ita & quæ futura est arcetur: sic enim in tractum nouæ viæ longiorem conuersa, sensim à pristino citra virium offensionem desciscit. Deriuatio est humoris illapsi tractus in vicinum latus. Fit autem aperta ea vena quæ in affectam partem inseritur. Per quam ea modò alimētum capessit, modò noxium humorem influentem excipit. Quocirca quum iniecto scalpello ea vena præciditur, pars multitudine defessa illac onus suū abiicit. Opportunè autē deriuatio administrabitur, quum reuulsione præmissa fluxionis impetus & ardor iam resedit, neq; denuo recētis & inopinati suspicio est: simulq; humor adhuc liquidus est in parte, è qua remeare potis est. Si verò vsqueadeo infarctum esse parti coniectura est, vt omni fluendi remeandiq; habilitate sit orbatus (quod in diuturnis inueteratisq; inflammationibus frequens est, in quibus scirrhosæ quædam reliquiæ inhærent) nulla vtiq; deriuatio venæ sectione, sed fomentis & emplastris mollientibus digerentibusq; tentanda. Quibus etiam si humor dissolui dissipariq; non potest, neq; locus est insignis neq; dolor vehementer vrget, pars affecta incidetur ac diducetur, maximè verò si humor pernicie atq; contagione vicinas sedes inquinauit. Id quanquam deriuatio propriè vereq; dici non potest, illi tamen quasi vicaria succedit. Hactenus de venæ sectione generatim traditum sit, quæ interiorem morborum causam in vasis conditam euacuat vel effluentem reuellit: deinceps enumerandi affectus singuli quibus illa debeat accommodari.

Singulorum morborum quibus vel præsentibus vel futuris secta vena succurrit, enumeratio. CAP. VI.

MORBOS, quos vel sanguinis vbertas vel eruptio progenuit, præsentes quidem sanat venæ sectio, impendentes arcet. Eius generis maximè sunt: synochus febris tum ea quæ citra putredinem ex sanguine efferuescente tum quæ ex putrescente eo accenditur, omnisque continua, cuius putredo in vasis maioribus condita est. In partium autem affectibus numerantur, phrenitis, ophthalmia, parotis, angina, pleuritis, peripneumonia, hepatitis, splenitis, nephritis, vteri, pudendorum, inguinum, alarum, brachiorum, crurum, articulorum, omnium denique tum interiorum tum externarum partium inflammationes, dictæ Græcis phlegmonæ. Fiunt enim dum aperta, rupta vel exesa vena dilapsus sanguis in partem abscedit, abundantiorq; congestus tumorē parit. His proximè accedunt sputum sanguinis, incipiensq; tabes, sanguinis vomitio, & quæ è naribus, ex vtero vel ex hæmorrhoide plenior fit eruptio. Horum initio vena opposito loco tuta fluxionis impetum sistit, reuulsionisq; vi nonnihil ex affecta parte reuocat. Ea igitur legitimum ac proprium his remedium est, qui ex boni sanguinis plenitudine ortus sui primordia acceperunt. Qui verò ex impura plenitudine emerserunt, quia his plurimum cognati sunt, vena quoque secta curari desiderant, quòd eorum materia, etiam si impura sit, in vasis tamen condita est, vel ab his emanat. Deinde carbunculus, furunculus, scabies humidior, omnisque rubor per corporis summa efflorescens & quicunq; ad istorum naturam conditionemque accedunt. His ergo præsentibus venæ sectione medemur. Sic igitur causus, omnisque continua febris curanda, cuius putredo in vasis maioribus coërcetur. Nam & interdum circa ventriculum maximeq; os ipsius & iocinoris partes simas coacervatus humor, exardescens febrem parit continuam, quam vt & eius causam non possit phlebotomia tollere. Intermittens verò quæ pura sit, siue tertianarum siue quartanarum aut quotidianarum genere continetur, quòd eius proxima

materia propriusq́; fomes, non in vasis fit maioribus, neq; ex his prorumpat, venę sectione haudquaquam rectè curatur. At nihilominus in his interdum sanguis conuenienter mittitur, quū aut venę immoderata copia turgescunt, plethoręq́; pericula impendent, aut incalescentis sanguinis symptoma quoddam acriùs vrget: vt pulsans capitis dolor, corporis iactatio, æstus penè suffocans: quanquam & hæc plerunq; obrepunt ex bile circum præcordia efferuescēte. At ne sic quidem venæ sectio aut febrem aut causam eius tollit, sed duntaxat symptomatum tum præsentium tum impendentium sæuitiam compescit. Ex partium quoq; affectibus, capitis & aurium pulsans dolor, lethargus, vertigo, apoplexia quędam & epilepsia, acris mordaxq́; fluxio, cordis quædam palpitatio. Quinetiam impendentibus illis consuetis aut anniuersariis, quum iam plenitudo causaque subesse deprehenditur, anteuertendum occurrendumq́; est sectione venæ, quandoquidem præsentium atq; futurorum vna communisque est ratio medendi: & quæcunque morbis pręsentibus rectè peraguntur, eadem sunt aut incipientibus aut imminētibus illis præmittenda. Sed & citra plenitudinem atq; etiam in penuria interdū vena inciditur, quum euidentes causæ vt contusio, dolor vel ardor fluxionē proritant, quæ partis alicuius phlegmonem minatur: quod etiam non præsentis, sed incipientis aut imminētis morbi magnitudine atq; metu fit. Hoc loco dubitatio existit non parum controuersa, vtri magis ex vsu sit venæ sectio, præsentine morbo an imminenti. Quæ sic tamen explicari potest. Quum maxima & præceps est plenitudo, necdum morbus vllus genitus est, nullo virium dispendio sanguis abundè educi potest, vt qui copia & pondere naturæ grauis erat: protinus enim laborans discrimē effugit morbi imminentis, securusq́; redditur. Quum verò morbus iam est genitus, vires præsentia eius attenuatę, vix queunt citra detrimentum iustam sanguis effusionem sustinere. Hinc Hippocrates ex more insilientes vel imminentes morbos iubet anteuertere sanguinis missione, nō illorum incursum appulsumq́; expectare. Hac ratione in ephemera ex obstructiōe, in synocho simplici, sanguis copiosè trahitur antequam materia putrescat. Quocirca tutiùs imminente quàm præsente morbo sanguis profunditur: ac vtilius est futurum prospicere atque præcauere, quàm prorogare, vt insilientem defixumque profligemus. Nam ægriùs eiicitur quàm non admittitur hospes. Cæterùm quum morbus iam grauiter hominem exercet, maiore necessitate remedium expostulat, quàm quum nondum inuasit. Quocirca genito quàm impendenti morbo necessaria magis est venæ sectio, quòd geniti sæuitia, maiore nos necessitate impellit & vrget, quàm futuri metus. Itaque præsenti necessitas, imminenti vtilitas ac securitas inest.

Dubitatio & eius solutio.

De vena in quouis affectu secanda. Cap. VII.

Plenitvdo cui nullius partis affectio assistit, qualibet ex vena citra delectum detrahitur, commodissimè tamen, vsúque maximo ex interiore cubiti dextri, quæ à caua plurimum, & à iecore validissimè prolicit. Plenitudo biliosa, ex dextri quoque, melancholica ex sinistri cubiti interiore vena: ita enim efflagitat lienis situs. Quæ verò ex crudorum colluuie suborta fuerit, ex vtrocunque cubito peræquè demi potest. Eadem prorsus lex & in febrium curatione obseruanda. Quapropter synochus tum simplex tum putrida, venam interiorem cubiti dextri pręcidi postulat: perinde vt febris ardens & pestilens simplex, itemq́; tertiana & quotidiana continua. Quartana verò quæ continenter affligit, interiorē poscit sinistri brachii. Eadem propemodum ratione in puris intermittentibus secanda vena deligitur, si quando aut plethora aut symptomatum sæuitia hanc aperire postulet. Ex partibus quæ supra clauiculas sunt, perspicuè reuellit & vacuat incisa vena humeraria, celeriùs validiusq́; in cubito, tardiùs verò & segniùs in eo manus ramo qui inter pollicem & indicem excurrit. Ex his verò quæ inter clauiculas & renes positæ sunt, reuellit secta interior celerius & maiore vi in cubito, tardiùs verò & segniùs in manus ramo qui inter annularem & minimum digitum porrigitur. Ex vtrisq; reuellit vena media, siquidem ex communibus illa hume-

humerariæ & interioris ramis coagmentata conflataque eſt. Nam plerumq; aut latet altius inuoluta, aut alterius duntaxat ſoboles eſt. Subter renes in quacunque parte inhæreſcet affectus, ſecta poplitis vena maiore tum impetu tum celeritate reuellitur, lentiùs verò & infirmiùs ſecta in malleolo ſaphena. Renes ancipites ſunt, medii inter ſuperiora inferioraq; interiecti. Situm definio non ex partis ordine, ſed ex ortu & productione venæ, quæ in partem emittitur. Itaq; phlegmone quæ rectos abdominis muſculos ſupra vmbilicum inuaſerit, retrahetur aperta inferiore vena. Quæ verò colum inteſtinum prehenderit, quamuis ſubter renes ſit, reuelletur ſecta interiore cubiti: ita enim venarum origines deriuationesque commonſtrant. Hinc ſingulas vniuſcuiuſque partis affectiones perſequamur. Capitis ex plenitudine affectus tum interiores tum externos, ſiue etiam nûc initium faciant ſiue magnitudinem ſummam impleuerint, reuellit ſecta cubiti humeraria; dextros quidem dextra, ſiniſtros ſiniſtra. At ſi ſegnius & ignauius id agendum erit, vti quum anteuertere ac futuros præcauere conſilium eſt, ſecabitur quæ directò inter pollicem indicemque manus contendit, niſi fortaſſe aliunde quàm ex humeraria ducat originem. Eos porrò deriuant ſcapularum atque humerorum ſcarificatus, iniectæque cucurbitulæ, & ſanguis profuſus è naribus, quemadmodum etiam phrenitidas, deliria & apoplexias. Vertigines verò quæ capitis vitio enatæ ſunt, deriuantur præciſis quæ ponè aures ſunt arteriis: perinde atque inueterati capitis dolores calidi ſpirituſque pleni. Qui dolores priora capitis obſederunt, deriuantur aperta frontis vena: qui verò occiput & poſteriora tenent, cucurbitulis ceruici humeriſq; adhibitis aut inciſa vena puppis. Oculorum inflammationes & acres lachrymæ, primùm ſecta eiuſdem lateris humeraria, deinde humerorum ceruiciſque cucurbitulis retrahuntur inhibenturque: deriuantur autem inciſa vena quæ in alterutrum fertur angulum. Auribus inflammatis & parotidibus poſt humerariam ſecetur vena ſub aure. Gingiuarum, maxillarum & dẽtium calidiores affectus, poſt humerariam earum quæ ſub labiis extant ſectionem deſiderant: vt angina earum quæ ſub lingua cernuntur. Pulmonum inflammationem reuellit pariterque deriuat interior cubiti ſiniſtri potius quàm dextri: quandoquidem pulmonum venæ ex dextro cordis ſinu prodeunt, hic autem in ſiniſtrum parietem venæ cauæ inferitur, qui per alam ſiniſtram in cubitum excurrit. Eadem ſanguini qui tuſſiendo reiicitur, tabi, cordis palpitationi, aliiſq; eorum vitiis ſuccurrit. Pleuritidi tum interiori tum externe, itemque pectoris, diaphragmatis inflammationibus & vlceribus ſanguinem ſputo fundentibus, interiore eodem latere & ſecta reuellendo deriuandoq; confert. Inflammationes quæ vel axillas vel humores malè habent, niſi ad brachii flexum pertingant, eandem curandi rationem ſubeunt: quum autem eò perueniet ur, quoniam partem inflammatione obſeſſam ſectione proritare tutum non eſt, manus è directo aperienda eſt vena. Iecore inflammato grauitérve oppreſſo, interior dextra cæditur: at verò malè affecto lieni ſuccurrit interior ſiniſtra, in cubito quidem validius, in manu languidius. Deriuatio è liene, non vt quibuſdam videtur in hæmorrhoidas, ſed in aluum fit: & è cauis quoq; iecoris in aluum, è gibbis verò in vrinas. Recens renum inflammatio, quam copia ſanguinis comitatur in venis, ex interiore cubiti reuellitur, dextri quidẽ ſi ren dexter, ſiniſtri, ſi ſiniſter affligitur. Cùm verò non immodica plenitudo premit, tutiùs validiuſq; ex inferioribus quæ è directo ſunt, vel in poplite vel in malleolis. Per vteri affectus ſi menſes præter modum emanant, vena cubiti interior impetum coërcebit, ſurſumque retrahet, quemadmodum & cucurbitulæ ſubter mammas, vel etiam vmbilico infixæ. Suppreſſos autem menſes vena in poplite aut malleolo inſtante purgationis tempore cæſa mouet: nam ſanguinis impetu deorſum conuerſo, venæ quæ in vterum pertinent reſignantur. At ſi qua inflammatio ſubeſt, per initia ſurſum retrahetur, idq; directò: illinc quippe tanquam è fonte plenior fluxio irruebat. Nec eſt quòd inde menſium ſuppreſſione verearem: ſi modò quàm mox venam in poplitem aut in malleolum directam ferire iubeas, quæ illorum euacuationi deriuationiq; paratum & expeditum eſt præſidium. At ſi quis

temerè hoc ab initio experiatur & attentet, fluxionis impetum phlegmonemq́; 24.35. augebit. Reuulſio enim quę fit ſecta interiore cubiti vena, quia iecur fontem ipsũ è quo fluxionis exordium eſt exhaurit, vniuerſalis cenſetur: quæ verò ex venis inferioribus fit, particularis, neq; fontẽ primariò euacuat. Quum itaq; vniuerſalia particularibus ſint præmittenda, inflammationes quæ ſubter renes incurrent, primùm reuellendæ ſunt præciſa interiore cubiti vena directa, deinde reſeratis inferioribus, quæ aliquã etiam reuellendi vim obtinent: has tamen tutum minimè ſit primas ferire, maximè ſi ingens eſt vaſorum plenitudo, fluxioniſque incurſio vehemens. Profluentes affatim hęmorrhoidas ſecta in cubito vena ſupprimit: ſuppreſſas diducit & euocat ſecta in malleolo. At ſi qua inflammatio vel podicem vel partes obſcœnas vel veſicam vel alterutrum inguen infeſtabit, modò non venenatæ cuiuſdam perniciei particeps ea ſit, ex ſuperioribus cubiti venis multitudo ſummouenda inhibendaq; fluxio: ſecundum quam ex inferioribus, ſi magna premet neceſſitas, particularis reuulſio deriuatioq; fiet. Similis eſt crurũ inflammatorum ratio: quoties enim ingens eſt plenitudo effrenataq́; fluxionis vis & incurſio, ex cubito ſanguis primùm, mox ex crure vel pede fundetur. Sin leuior exiſtet inflammatio, neque plenitudo extra modum increuerit, ſuperiorum venarum ſectionibus prætermiſſis, ſatis ſuperq; erunt, quæ ex inferis obeuntur. Hæ igitur venæ in factis aut incipientibus morbis incidendæ. Cæterùm qui ex præſenti plenitudine futuri morbi metuuntur, ſanguinis detractione arcendi ſunt & præuertendi. Ac ſi plenitudo ex ſuppreſſis menſibus coagmentata eſt, quiſquis morbus impendebit, congruẽter propulſabitur inferarũ ſectione, quæ dum vacuant, menſes pariter exciunt, ipſamq; mali cauſam exterminant. Vbi verò ex longa conſuetudine fluentes hæmorrhoides cohibentur, plenitudinemq; inuehunt, ſi quidem has euocare conſilium eſt, ex inferioribus plenitudo haurietur: ſin illas obcæcare ægrotus requirat, neq; velit poſthac illis obnoxius haberi, plenitudo ex ſuperioribus erit detrahenda. Quæcunq; autem aliis ex cauſis nata plenitudo morbos minitatur, eos inhibebit ſecta iecoraria in fluxu cubiti dextri. Pars cuius vaſa facilè diducuntur vel rumpuntur, aut illabentem fluxionẽ promptè excipit, exinanienda eſt non per venam finitimam, quum nihil morbi adhuc 23.9. genitum ſit, ſed per venam quàm longiſſimè è directo diſiunctam, quæ & futuram fluxionem inhibeat, & eius ſolitum impetum in diuerſam regionem incitet.

Partibus infra renes affectis quæ secanda vena.

Ad arcendam plenitudinem vena quæ secanda.

Quid ſpontanea ſanguinis eruptio conferat in morbis. CAP. VIII.

SANGVIS è naribus, ex hæmorrhoide atq; ex vtero plerunque ſponte prorumpit: ex ore verò modò tuſſi modò vomitione: at ex alia corporis parte perquam raro, nec niſi contra naturam. Quocunque ex loco lentè parceq; ſanguis etiam ſecundum naturam emanat, inutilis habendus: neque enim morbũ ſoluit neq; conuenietem vacuationem dehortatur, quam pręſertim morbi vehementia maturare cogit. Qui verò affatim copioſeq; profluit tum in grauante plethora tũ in ſynocha febre vtilis, vt quam decretorio die plerunque finit. Quum enim vniuerſale malum omnes peræquè tum venas occupet, vndecunque obtingat ſanguinis imminutio, grauitatis plenitudiniſque ſymptomata cedunt. At in cauſo atque in omni continua per quam humores alii in maioribus vaſis putreſcunt, ſanguis etiam copioſè & affatim proſiliens non æquè confert. E naribus enim qui excurrit, licet vigilias, deliria, capitis dolorem aliaq; ſymptomata demulceat, vix tamen propriam morbi eſſentiam atque radicem euellit, niſi fortè immoderatior ſuccedat profuſio, ſumma virium diſſolutione, quę tamen nuſquam videtur optanda. Vitioſus enim ſanguis per nares poſtremus elabitur, nec niſi quum vtilioris magna vis erit effuſa. In his igitur febribus tametſi nares multo ſtillent ſanguine, vena tamen cubiti ſecanda: quandoquidem ſæpe deprehenſus eſt è naribus tum colore tum ſubſtantia laudabilis, quum ex cubito impurus ſordiduſque detrahitur. At verò qui per hos morbos ex hæmorrhoide aut vtero affatim & copioſè exit, quòd proximè è vena caua lumborum decedat, multo quidem vti-

dem vtilior habendus: ſed plerunque nec ipſam febris radicem extirpat, quæ in venis eſt cordi proximis. Hinc ſæpe profluentibus menſibus, atq; etiam in puerperis quæ ritè purgantur, ob febris ardorem ſanguis (licet parcius) è cubito demendus. Eadem quoq; ac etiam euidentior eſt interdum ratio mittendi ſanguinis è cubito, profluente hæmorrhoide. Iam verò partium phlegmonæ aliiq; affectus qui ſupra iecur & diaphragma conſiſtunt, nihil aut minimum miteſcũt ſanguine ex vtero aut ex hæmorrhoide profuſo: nec qui inferiores ſedes obſident, eo profluente è naribus: quemadmodum nec è nare dextra emanans affectus tollit ſiniſtros, nec è ſiniſtra dextros. Itaque ſanguis ſponte at non ex ratione profluens, non eam dehortatur venæ ſectionem quam ratio vſusq; poſtulat. Morbis autem curandis venæ ſectio aut per ſe aut ex accidente confert: per ſe aut vacuat aut reuellit, ex accidente verò modò refrigerat, quum calidiorem ſanguinem educit, modò obſtructiones expedit, ſed eas duntaxat quæ ex multitudine contractæ fuerant. His autem affectibus ſemper adhibenda eſt, quibus per ſe, non ſemper verò iis quibus ex accidente medetur. Etenim iecoris calidiorem intemperiem emendare emiſſione ſanguinis quum eius eſt penuria, minimè tutum ſit: ſed eorum tutior vſus quæ per ſe refrigerant & proprium ſunt intemperiei remediũ. Dicti iam ſunt affectus omnes quibus remedio eſt venæ ſectio: nunc effundendi ſanguinis præfinienda quantitas.

Sanguis ſponte fluens phlebotomiam ſi eam morbus exigat nõ dehortatur. 33. 34.

Phlebotomiæ in morbis comoda

vbi magis vſurpandu

Quibus ſignis morbi magnitudo & virium robur comprehendantur: pro quorum indicatione mittere aut non mittere ſanguinem oporteat. CAP. IX.

CVICVNQVE affectui conuenit venæ ſectio, ei protinus adhibenda ſi magnus is eſt vireſq; conſentiunt. Leuis autem vſqueadeo interdum affectus eſt, vt vel ſponte nullo artis ſubſidio breui ſaneſcat. Atq; interdum licet magnus ſit, vires tamen imbecilliores apparent quàm quæ vllam vacuationem ſuſtineãt: vt quæ ferè omnem illarum ſubſtantiam conuellat, quarum ſeruandarum gratia curatio inſtituitur. Itaq; vt accuratè & ad vnguem pręſcribatur in quibus morbis & quantum demendum ſit ſanguinis, prorſus æſtimandum quàm magnus morbus ſit, quamq; validæ ſint vires. Morbus autem ſiue factus omnino, ſiue incipiẽs ſiue impendens, magnus dicitur aut ex ſe aut ex ſua continente cauſa quæ in humoribus conſiſtit, aut ex ſymptomatis cuiuſdam ſæuitia. Ac primum quidẽ magnus vehemenſq; intelligitur ex ſuo genere: nam cuiuſcunq; partis ſit phlegmone, grauior deteriorq; cenſetur quàm ſimplex eiuſdem intemperies. Deinde ex partis vſu atq; præſtantia, ſi ex principum partium eſt ordine, vt cor, vt cerebrum & iecur: aut ſi contrà inter partes abiectas & ignobiles cenſetur. Præterea ex iſtarum ſitu: nam aliæ principibus affinitate iunguntur, vt pulmones, latera, ventriculus & lien: aliæ verò longiore interuallo diſiunctæ ſunt, vt inteſtina, renes, veſica, artus, aliæq; in extremis corporis poſitæ. Ex ipſo deniq; partis ſenſu, qui aut acer acutuſq; eſt aut hebes. At cauſæ magnitudo ex humoris qui in affecta ſede congeſtus eſt & cõtinens ſit morbi materia, conditione & natura ſpectatur: quòd nempe benignus ſit vel vitioſus, vel putridus, vel pernicioſa qualitate contaminatus, iſque aut multus aut paucus. Hîc enim quicquid pernicioſum eſt & malignum, magnum etiam nuncupare conſueuimus. Ex vaſorum etiam & viſcerum totiuſq; corporis plenitudine vel exinanitione, antecedentis cauſæ magnitudo deprehenditur: itemq; ex humorum inibi conceptorum puritate aut vitio. Symptomatis magnitudinem ex vehemẽtia aut remiſſione eorum quæ incidunt metimur, nempe doloris, ſitis, languentis appetentiæ, vigiliarum & cæterorum quæ vires imminuunt & attenuant. Itaq; ſi praua quędam morbi ſpecies velut inflammatio, iecur, cerebrum vel partes cordi vicinas atq; connexas occupauerit, cuius vis latè ſe fundat, ſitque humor putridus & venenatus, quali & corporis vaſa conferta appareãt, adeò vt inde magna excitetur corporis agitatio, mala appetentia, ſitis, dolor acerbus & vigiliæ: hunc profectò in maximorũ grauiſſimorumq; morborum numero reponemus, cui & maxima congruit euacuatio. In quo autem

Magnitudo morbi vnde æſtimanda.

morbo diuerſa comparent omnia, is certè pro leuiſſimo minimoq; ducendus eſt, & qui fortaſſe nullius vacuationis indigeat. Inter hos non pauci interiecti ſunt medii ordines, qui pro maioris minoriſq; ratione, aut abundè aut parcè vacuandum denunciant. Nunc ad virium æſtimationem transferatur oratio. Facultatum viriumq; corporis aliæ partibus ſingulis ingeneratæ ſunt & inſitæ, aliæ communes & influentes. Inſitarum atq; innati calidi vnam eandemq; haberi eſſentiam, eamq; naturam appellari, & ex innato ſpiritu & humido primigenio conflari, cui ſolida partium ſubſtantia tanquam materia ſubſternatur, aliàs planum effecimus. Communium verò vagarumq; eſſentias è tribus principiorum fontibus emanare, triplicisq; ſpiritu in totum corpus, animalem quidem è cerebro per neruos, vitalem è corde per arterias, naturalem è iecore per venas effundi oſtendimus. Quo loci demonſtratum ſimul eſt vires partibus ſingulis ingenitas ab influētibus illis ſuſtineri, totum verò animal ab vtriſq; gubernari. Itaq; ſi integra ſanitate frui debet animal, vtraſq; tam inſitas quàm influētes ſaluas & incorruptas eſſe eſt neceſſe. Quod euenturum eſt, ſi earum ſubſtātia æquabili & iuſta quadam moderatione conſiſtat, quæ in certa quantitate atq; proba temperie poſita eſt. E contrario autem ſi ſubſtantiæ vel quantitas vel temperies inuertatur, illę neceſſariò iacturam facient aut imbecilliores euadent, vnde earum functiones lædētur, totiuſq; animalis gubernatio perturbabitur, tandemq; vitæ conſequetur euerſio.

Vires unde æſtimandæ & coniectandæ.

Ergo valentes & imbecillæ vires ex operibus primùm internoſcendæ ſunt. Vrinæ aut alui excrementa cruda, nempe tenuia & aquoſa, aut loturæ carnis ſimilia, naturalis facultatis imbecillitatem commonſtrant, quemadmodum vel retentio vel alia quæuis oblæſa functio. Vitalis facultas ex pulſu paruo, obſcuro & languido, ſimiliter ex reſpiratione parua, difficili atque crebra, ex voce exili & languida, quæ neq; pulmonum neq; pectoris vitio oborta ſit, debilis animaduertitur. Horum verò contraria eiuſdem robur & firmitudinem oſtendunt. Animalem vim imbecillam coarguunt motus ſenſuumq; læſio, vigiliæ, deliria, aliæq; perturbatæ principes actiones: quemadmodum contrariæ conſtantiam ipſius firmitatemq; demonſtrant. Ex iis ergo functionibus facultates lædi coniicimus. Læduntur autem & imbecillæ apparent bifariam, vel oppreſſæ vel languidæ. In omni porrò euacuatione maximè refert languidas ab oppreſſis internoſcere. Hę ſiquidem largam, illæ nullam vacuationem ferunt. Earum diſtinctio ex cauſis euidentibus eſt petenda. Si enim eius generis prægreſſæ ſunt quæ virium ſubſtantiam vel mutant vel diſſipant, eas verè languidas eſſe: ſin nullæ eiuſmodi deprehenſæ ſunt, & aliæ vrgent ſuo pondere, opprimi ſolùm cenſeto. Externæ cauſæ & euidentes quibus inſitarum virium (ab his enim exordiar) temperies mutatur, ſunt ardentiſſimæ febres quæ corpus liquant & cauſę vehementiores quęcunque ſolidas partes immodicè calefaciunt, refrigerant, humectant, ſiccántve. At illarum ſubſtantia digeritur atque diſperditur in morbis longiſſimis, qui hominem in atrophiam vel in tabem coniiciunt. Influentium autem virium triplex ſpiritus permutatur, tum ex ambientis & rerum quarumlibet irruentium, intemperie vel venenata qualitate tum ex viſcerum aut humorum deprauatis qualitatibus. Aëris quippe feruor & æſtus non ſolùm quà nos extrinſecus ambit, verumetiam quà intrò reſpiratione ducitur, pulmones primùm, deinde cor, omneſque ſpiritus eouſque inflammat, dum plerunque febris incendatur: ex qua ſpiritus intemperie neceſſitas eſt vires imbecillæ languidæque reddantur. Adde per eum feruorem ſpiritus non modò temperiei mutationem ſubire, ſed & diſſipatione minui. Frigoris contrà immoderata vis foris incidens introque ſubiens, aliàs ſpiritum omnemque calorem infringit & debilitat, aliàs prorſus exſtinguit. Aër dum vel peſtilēs vel quodpiam venenatum aliud vitium concepit, hauſtus tractuſq; contagione noſtros etiam ſpiritus labefactat, ex quo grauium morborum in corpus incurſio, viriumq; non mediocris iactura. Multo quidem apertiùs vel ſcorpii vel rabidi canis vel alterius venenatæ beſtiæ morſu acceptum virus ſpiritum polluit & inficit. Porrò etiā interiores & abſtruſæ cauſę ſpiritus immutare ſolent. Vbi enim principes corporis partes intemperie aliquapiam conflictabuntur, eadem ſi longius ſerpat, ne-

Qui languidas vires ab oppreſsis dignoſcere liceat.

ceſſariò

ceſſariò ad ſpiritus indidē ortos dimanabit, viriumq; robur comminuet. Quodcunq; etiam humoris virium in corpore dominetur, ex eius intemperie grauem offenſionem ſpiritus excipiant oportet. Crudorum quippe humorum vi qui aut corpus vniuerſum aut ventriculum maximeq; os eius occupauerint, neceſſe eſt tum caloris tum ſpiritus ſubſtantia refrigeſcat & infringatur, animalque prorſus langueſcat, interdum verò & ſyncope prehenſum corruat. Bilis ardentior calore immodico ſpiritus cremans, aut os ventriculi vellicans & quaſi aculeis compungens, haud leuiorum malorum fit cauſa. Eſt & quum humoraliquis veneni labe & perniciē aſpergitur, cuiuſmodi eſt cohibitum putreſcenſque ſemen, aut menſtruum aut grumus ſanguinis, cuius vapor ſpiritum labefactans & inficiens aliàs ſyncopen, aliàs vteri ſtrangulatum, aliàs epilepſiam, aliàs alia incommoda ſolet inferre, viribus extra modum offenſis. Ergo tot tantiſq; modis ſpiritus à ſua temperie deſciſcunt. Eorum porrò viriumq; ſubſtantia imminuitur atq; diſſoluitur, interdum ſponte, quia tenuis & diſſipabilis in corpore calido, raro, laxoq; concluditur, vt proinde ſuopte impetu diſperdatur & vaneſcat. Interdum verò externarum & euidentium cauſarum occurſatione perimitur, quales ſunt ambiens aër feruidior & ſiccior, vacuatio immodica, motio vehemens, animi pathemata, dolor & vigiliæ. Immodica humoris aut etiam inutilis excrementi euacuatio, hoc ipſo quòd ſpiritus ſubſtantia fuſa atque profluens eſt, non poteſt non bonam illius partem è corpore ſecum abripere. Quocirca ſiue aluus nimiopere vel natura vel arte profluit, ſiue vrina plus æquo profunditur vt in diabete: ſiue pus aut aqua ex thorace, ſtomacho, ventre inferiore, aut ex magno quopiam abſceſſu vniuerſè & affatim prorumpit, neceſſitas eſt graue vires iacturam faciant. Multò autem certiùs & clariùs nimia ſanguinis aut ſalutaris humoris vacuatio ſpiritus effundit, vireſque conuellit, ſiue is ex vulnere, ſiue ex naribus, ſiue ex ore, ſiue ex mariſcis, ſiue ex vtero, aut aliunde proſiliat. Hac etiam ratione inediæ corporis robur frangunt, quòd per has neceſſariò & vtili corporis alimento diſperdito & exhauſto aliud non ſufficitur, vnde vim omnem concidere eſt neceſſe. Labor ac æſtus ſpiritus caloriſq; ſubſtantiam halitu aut ſudore diſſipant. Quæ propter qui vitæ ſuæ curſum in labore aut circa balneas & fornaces conficiunt, quoniam continenter labitur ac fluit eorum ſubſtantia, haud æquè excrementis circumfluunt atque ii qui ocioſam & inertem vitam traducunt. Qui luxuria & effrenata libidine diffluunt, his (inquit Poëta) frigent effœtæ in corpore vires, quæ nullius medicinæ vim perferunt. hi omnium maximè ex tantula ſeminis vacuatione flacceſcunt & languent, quòd ſpiritus plurimùm diſſipetur. Doloris porrò atrocitas multo amplius quàm labor ſpiritus diſperdit, vireſq; proſternit. Animi pathemata alia quidem ſpiritum atq; calorem obruunt & ſtrangulant, vt timor, mœſtitia: alia verò diſſoluunt atq; diſſipant, vt gaudiū, lætitia. Vigiliæ corpus vniuerſum eiuſq; maximè animalem ſpiritum exhauriunt, quemadmodum ſomnus vacuationis genus omne præter ſudores & quam ἄδηλον διαπνοὴν Græci vocant cohibet. Atq; hæ ſunt cauſæ quarum exuperantia calorē, ſpiritum vireſq; diſſipat: quæ quoniam euidentes exiſtunt, tanquam notæ & ſigna fiunt, ex quibus vires propriæ ſubſtantiæ iacturam feciſſe intelligimus. Cauſæ verò quæ duntaxat vires opprimunt interiores ſunt & abſtruſæ neq; adeò nobis expoſitæ: eius generis ſunt obſtructio, & immoderata humorum copia. Venarum arteriarumq; obſtructio quæ à craſſis lentiſq; humoribus fit, ſpiritus arctè coërcet, neque illos ventilatione refrigerari ſinit, vnde præpedito vſu vitæ neceſſariò grauiter cum ingenito calore opprimuntur. Id quidem in pulmonibus, in iecore, in cerebri ventriculis atque arteriis, in ipſo deniq; corporis habitu ſæpe ac multum euenire ſolet. Obſtructio autem quam humores nimio plus exuberantes induxerunt, non modò ſpiritum caloremque premit, verùm etiam ſuffocat & obruit. At multitudo libera neque vlla obſtructione præpedita ſiue ſimplex ſiue cacochymiæ particeps eſt, vires ſtrangulat: vt in athletico habitu ſanguinis, in leucophlegmatia pituitæ, in hydrope cruditatum, in ictero bilis exuperantia. Quotieſcunq; igitur naturalis facultas ab excrementis, vitalis ex pulſu & reſpiratione, animalis ex

propriis functionibus imbecilla deprehendetur, si qua ex causis illis procatarcti-cis vehementior antecesserit, direptam & imminutã censeo virium substãtiam. Vbi verò nulla ex causis illis prægressa fuerit, & vires nihilominus imbecillæ cõ-parebunt, non vtique dissolutas, sed oppressas putato: maximè si vel plenitudinis vel multæ cacochymiæ signa fuerint connexa. Sublatis causis opprimẽtibus prc-tinus vires recreantur & ad sese redeunt, nisi affectionis diuturnitate prostratæ iã sint. Velim igitur affectarum virium tres à nobis ordines constitui, alias esse pro-stratas, grauatas alias, tertias languidas, quarum signa sigillatim ex antè comme-moratis elucebunt. Sunt qui vni pulsui tanquam signo minimè fallaci iubent at-tentos esse de virium robore iudicaturos. Id certè magnum quippiam, at nõdum satis esse iudico: quandoquidem pulsus ferè inconstans incertusq; est, & externa-rum complurium rerum interuentu perturbatur mutationemq; suscipit. Deinde ingens copiosaq; euacuatio alias vires non minus quàm vitalem concutit, atque earum occasu haud secus emorimur atq; si vitalis intercideret: quare videtur alia-rum etiam facultatum obseruatio ad vacuandum necessaria. Si quis enim vehe-menti aut diuturno morbo, vt lienteria, atrophia marasmóve extabuit, huic san-guinem non mittes, etiamsi pulsus plenus nunc existit & validus. Quocirca non vnius, sed trium vagarum & influentium facultatũ, neq; harum solùm, verumetiã insitarum quibus actio vitę continetur, robur ad vacuationem æstimandum est.

Vt vacuandi quantitas ex morbi magnitudine & virium robore æstimari debeat. CAP. X.

MORBVS omnis ægroti vires conuellit, vt & vacuatio quæ ad illius depul-sionem adhibetur. Ne igitur durum videatur iam afflictum grauius affli-gere, ea lege temperanda sunt omnia, vt morbi substantia dematur, viribus quàm fieri potest minimum oblæsis. His quidem tantisper negotium facessere dum malum profligetur, & in maioris commodi spem adducamur, periti in primis est artificis. Quęcunque autem offensio per legitimas euacuationes viribus infertur, leuis admodum & breuis esse solet, vt quæ completa euacuatione mox conqui-escat. Natura siquidem noxiorum humorum pondere deonerata, quo veluti sarcina premebatur, priores vires recuperat, quicquid spiritibus & innato calori fuerat detractum resarcit, factaque morbo deinceps superior, quæ reliqua sunt e-uincit partim coquendo partim foras dissipando. Si Hippocrates ad pericula prospicienda sagacissimus, consuluit tenuem victum ægrotis adhibere, haud vé-ritus illorum vires licet infirmas victus tenuitate debilitare, vt hac simul morbi essentiam comminueret: idem profectò in vacuandi munere tenendum. Cæ-terùm perinde vt in victus ita & in euacuationis ratione cauendum, ne in extre-mam debilitatem adductę vires concidant, circumspiciendumque etiam atq; et-iam & accuratè considerandum, quantum & quoad perferre queant. Æqua au-tem & legitima vacuationis quantitas citra insignem virium offensionem mor-bum adimit. Hoc morbi viriumq; inter se exquisita collatio commonstrat. Nam validis constantibusq; viribus fidenter quantum morbus desiderat erit vacuan-dum: minus validis parciùs, prostratis nihil prorsus moliendum. Cæterum hoc ipsum in disceptationem quæstionemq; vocatur, possintne vires vsque adeo de-bilitari, vt ne minimam vacuationem tolerent. Plerunq; enim in magna virium deiectione vacuationes sponte, salubriter, euentuq; fœlici prorumpunt. Deinde vnicuique virium ordini sua quædam vacuationis quantitas proportione reddi potest: non enim credibile est vncia aut semuncia sanguinis effusa vires etiam prostratas offensum iri. Quoniam igitur hæc obscura sunt, explanationes adhi-bendæ, vt omnis veterum ambiguitas tollatur. Vacuationum alia integra statui-tur & perfectè absoluta, quæ omnem aut certè plurimam morbi materiam adi-mit: alia vtilis quidem at non integra, quæ parte morbi sublata reliquum facit le-uiorem: tertia eousq; exigua & deficiens, nihil vt laborãtem leuet. Raró quidem vires adeò prosternuntur (nisi malo victis & deploratis) vt ne vel minimam qui-dem va-

Quæstio & eius solutio.

Vacuationũ quantitatis tres gradus.

dem vacuationem suſtineant: verùm huiuſce tanquam inutilis veteres non meminere, quòd citra ægroti alleuationem viribus incommodet, ſtatueruntq́; viribus afflictis & proſtratis nullam omnino vacuationem adhibendam. Itaq; valentes vires integram conſummatamq́; , mediocres imperfectam quidem; ſed vtilem, proſtratæ nullam mali curatricem vacuationem tolerant. Ex morbis autem quicunq; vehemens ac magnus extiterit, copioſam eamq́; neceſſariam expoſcit, ſine qua aut nullo modo aut non tutò ſanari poteſt. Mediocris moderatam, quæ rarò neceſſaria, ſed duntaxat vtilis habetur, per quam citiùs ac tutiùs ſanatio perficitur. Exiguus morbus exiguę etiam aut nullius omnino vacuationis indiget. Iam verò morbi magnitudo virium robori conferatur. Quum vires erunt planè integræ, & morbus mediocris, non vtiq; neceſſaria, ſed duntaxat vtilis eſt venæ ſectio: poteſt tamen tutò & quantum morbus deſiderat ſanguis mitti. Non enim verendum eſt conſtantes vires aliquantiſper imminuere, dum morbi ſentina funditùs exhauriatur: eæ ſiquidem promptè nullaq; mora recreantur. Quum in virium conſtantia & firmitudine morbus inuadet magnus & periculoſus, qui vaſa immoderatiore copia diſtendat, quemadmodū in habitu athletico & in ſynochis febribus, tunc vberior vacuatio præſcribenda, quæ affectus magnitudini vſquequaque reſpondeat, expeditq́; (inquit Hippocrates) vſq; ad animi defectionem ducere, ſi æger perferre poſſit. Neque verò de ea animi defectione præcipit, quæ vel timiditate & animi ignauia vel acrimonia humoris accidit, qui os ventriculi pungit & irritat: ſed de ea duntaxat quæ vberiorem euacuationem conſequitur. Hanc enim in morbis extremis ſtatuit tanquam regulam & legitimum vacuationis modum. Eſt autem animi viriumq́; defectio lipothymia ſiue lipopſychia, in qua etiamnum ægrotus loquitur, audit, videt, agnoſcitq́; præſentes. Syncope verò eſt omnium virium præceps lapſus, vt epilepſia animalium: qua certè qui opprimitur nec audit nec videt, & (vt verbo expediam) omnes externas functiones quaſi interceptas habet. Lipothymia leuior eſt ſyncope, hancq́; ſolet præcedere. In his igitur affectibus ſanguinem vſq; ad lipothymiam mittere permittitur: at non temerè & ſine iudicio. Sed quum iam vires præ vacuatione manifeſtè fatiſcunt & vacillant, & initium patiuntur defectionis atq; lipothymiæ, cohibendum: neq; vnquam vacuationes ad extremū & vſq; ad veram ſyncopen deducendę, vt quæ omnino periculoſæ euadant, etiamſi validę vires erant. Tentandum igitur eſt exuperantem humorem ſubducere, quoad vires ferant. Et quocunq; tempore diſſoluuntur, etiamſi reſtent ſuperuacua, ab euacuatione nihilominus deſiſtendum ceſſandumq́; protinus eſt. Hoc autem certiſſimè diſces pulſuum mutationi animum mentemq́; adhibens, quum ex magno paruum, ex æquali inæquabilem, ex vehementi debilem & obſcurum fieri, quumq́; fluentis ſanguinis impetum labare, ægrotumq́; iam languere animaduertes. Quoniam igitur ſyncope mortis eſt imago quædam, quæ aſtantes perterret & ægrum in maximum vitæ diſcrimen adducit, in eam profectò vacuatione ægrotum minimè præcipitabit, quicunq; dignitatē exiſtimationemq́; ſuam inuiolatā tueri, neq; in vllas obtrectatorū reprehenſiones incurrere volet. Conducibilius quidē ſit ægrum diutiùs torqueri, quàm vnà cum morbo vitam omnē profundere. Hactenus vires integras valenteſq; oratio noſtra attigit. Mediocres porrò vires ſi mediocris quoq; morbus adoritur, moderatam quoq; vacuationem poſtulant, quę leui aut exigua virium offenſione vniuerſam cauſam detrahat. Atque etiam vtilis ea fuerit, quę leuior mitiorq́; adhibebitur. At ſi eaſdē vires morbus maior inuadat, & cui multa vacuatio fuerit neceſſaria, nequaquam debet ea ſemel & vniuersè ſuſcipi: vt quam vires tolerare nequeant. Non enim rectè morbum demit, qui cum morbo ægrū de medio tollit. Quū igitur ſemel & vniuersè facta vacuatio citra periculū adhiberi nō poteſt, quòd vitiosè ſe habet, paulatim vacuare expedit, & minutatim ſalubre quippiā pro eo reponere: ac primū quantum vires ferant detrahere, deinde quod defuit iteratione ſupplere, idq́; vel bis vel ter vel nonnunquā ſæpius: ea curatio Græcis eſt ἐπίκρασις. Proſtratis autē viribus nulla vel morbo exigēte vacuatio ineunda. Quæ enim adeò exigua fuerit, vt

viribus illis quasi dimensa & par respondeat, quoniam commodi nihil, incommodi verò atq; perturbationis plurimum infert, tanquam inutilis & superuacua prætermittatur. Atq; in viribus roborandis confirmandisq; omne tum studium collocetur, idque cibis boni succi modicè ac sæpius offerendis, quibus etiam facultas insit morbo aduersa, quæ cacochymiam emendet. Quòd si postea vires recreari atq; refici contingat, tum idonea afferetur vacuatio, quod in diuturnis morbis sæpius vsuuenit. In acutis verò nimia cunctatio semper anceps est & periculosa.

Præsentium præteritorumq́, obseruationes, ex quibus certior vacuandi quantitas indicatur. Cap. XI.

Primi & præcipui scopi duo sanguinis detrahendi.

MITTENDI sanguinis quantitatem ex morbi magnitudine atque virium robore perceptam, exquisitiùs atque perfectiùs euidentium causarum obseruatio præscribet. Ex his causis tres numerantur interiores & nobis congenitæ, temperamentum, corporis constitutio vel habitus & ætas. Totidem externæ & aduentitiæ, ambientis constitutio ex anni tempore, regione & cœli statu profecta: vacuatio suppressa vel immodicè procedens: consuetudo victus vel generis vitæ vel vacuationis. Præteritas hasce causas idcirco suprà exquirebamus, vt ex iis exquisita morbi & virium magnitudo nobis eluceret. Præsentes & futuræ nondum morbum aut vires immutarunt: quoniam tamen humoris aliquid è corpore vacuare & vires dissoluere incipiunt, non parum ad euacuationẽ quam proponimus momenti obtinent. Quas autem hæ vires habeant, sigillatim explicandum est.

Secundarii sex scopi, & animaduersiones in sanguine mittendo.

Temperamentum.

Calidum humidumq́; corporis temperamentum, in propria solidarum partium substantia situm, quoniam vi insiti caloris assiduò plurimum dissipatur ac dissoluitur, non peræquè copiosam fert vacuationem atque quod ab illo plurimum dissidet frigidum & siccum. Quodcunq; verò corpus inde humidum appellant quòd multo humore abundet in venis recondito, id facillimè vacuationẽ tolerat.

Habitus.

Corporis habitus extenuatus, mollis & rarus, tum imbecillus tum multæ dissolutioni obnoxius est: contrà verò carnosus, firmus atq; densus pauca finitè corpore dissipari. Qui autem præpinguis & obesus exiftit, quanquam minimum dispergitur, difficilè tamen venę sectionem idcirco sustinet, quòd exilibus sit venis, quas exinanitas pinguedo facilè stringit deprimitq́;, vt inde metus sit ne natiuum calorem extinguat. In corporis habitu æstimanda etiam est venarum capacitas: quibus enim amplæ & turgidæ spectantur, tolerabilior est euacuatio, quam quibus angustæ. Neq; verò humorum natura posthabenda est: nam tenues & calidi celerrimè dissipantur ac diffluunt, crassi ac frigidi diutius hærẽt. Atq; hęc quidem ad corporis constitutionem habitumq́; pertinent.

Ætas.

Ætatum porrò quæ decrepita nuncupatur, quia effœtis est viribus, nullam venæ sectionem tolerat: moribundum senem præcipitat quisquis reliquum vitæ calorem cum sanguine profundit. Quæ inter senectutẽ & pueritiam mediæ interueniũt, quoniã firmis viribus & corpore bene constituto tenentur, nulla vacuandi præsidia metuunt. Puerorum ætas virium quidem substãtia abundat, cęterùm quia corpus calidum & humidum obtinet, molle, tenerum ac patens, quod sponte sua assiduò digeritur ac defluit, sanguinis missionẽ tutò nõ feret: quantum enim ex incidenda vena vacuandum fuerat, id vltrò ex corporis natura præstatur. Has ætates nullis annorum finibus Hippocrates circumscripsit. At Galenus neq; anteannum decimum quartum neque post septuagesimum iis quas protuli causis adductus venam pertundit. Quod profectò de pleniore illa veteribusq́; consueta vacuatione audiendum: nam moderatam quæ tum viribus tum plenitudini aut par aut inferior sit, vtriq; pro eo ipso quantulocunq; sunt præditi modo, facilè ferent. Sic Rhases ætate decrepita quæ graui vrgenteq; pleuritide vel peripneumonia torquebatur, sanguinem emisit. Sic Auenzoar filio suo trimo se vtiliter venam secuisse commemorat. Hoc & ipsi plerumque experimur, sexto aut quinto ętatis anno tres sanguinis quatuórve vncias, pleuritim, interiores inflammationes, hisq; grauiores morbos finiuisse. Sponte naturæ tum pueris tum infantibus

fantibus lactentibus sanguis interdum abundè prodit è naribus, nulla corporis aut virium iactura. Suis viribus iisq; validis prædita est puerorum ætas: cur igitur ad illarum proportionem vacuare non possumus, quum præsertim eusarcus est puer, plenè ac liberaliter educatus, cui amplæ venæ bene cocto puroq; sanguine tument? Ad extremum verò donemus virium robur lædi: vtrum magis optandum fuerit, vel vt puer seruata plenitudine succiq; copia intereat, vel vt ea imminuta offensisq; quodammodo viribus à morbo vindicetur? Secandæ autem venæ necessitas in pleuritide interioribusq; inflammationibus quàm in continuis febribus puero maior existit. Nulla igitur est ætas, quæ non aliquem vacuationis modum ferat. Hæ sunt interiorum causarum obseruationes, quæ sponte intimoq; motu corpus viresq; afficiunt. Præter eas verò euidentium quoq; constitutio tenenda. Regio feruens & arida multum innati calidi viriumq;, multum peccantis humoris è corpore haurit. Hinc vires comminuuntur pauciorq; sanguis manet in venis: in ea proinde contractiores parcioresque in sanguine mittendo esse conuenit. Regio frigidior ac humidior innatum calidum humoresq; intus coërcet, horumq; minimum dissoluit, quocirca sanguis abundantius profundi potest. Cæterùm extremè frigida quæ plurimum in Boream deuergit, sanguis frigore veluti conglacians vacuationi vix cedit, sed & partes interiores si à suo calore destitutæ maneant, ambientis frigoris iniuria extinctionis periculum subibunt. Quæ inter illas intercedit regio temperatior largissimam sanguinis profusionem tolerat. In anni temporibus ver temperatum, succi viriumq; abundans, sanguinem largiùs fundi permittit: estque vere secta vena præcauendis morbis idonea. Post ver, autumnus, deinde hyems, omniũ verò minimum æstas. Cœli status qui calidior obtigerit, vt subsolana vel austrina tempestate, parciùs: qui frigidior vt valido Aquilone aut Fauonio, is quoq; parcè: largiùs autem quicunq; clementior nulla ingenti tempestatum vi iactabitur, sanguinem mittendum esse suadet. Tria hîc in ambientis constitutione perpetuò implicita atque colligata, iam in vnum conferamus. Regione frigida & hyeme premens Boreas prorsus venæ sectione nobis interdicit: solusq; Auster placidior illam admittit. Regione autem feruida & æstate, quum perflat Auster, venam pertundere formidolosum: at quum Boreas æstum temperat, tutissimum. Hæ igitur causæ tum innati calidi tum humorum substantiam vel conseruant vel dissipant, sed tamen obscurè ac sine sensu. Cæterùm de manifesta copiosaq; vacuatione, quæ fortè tum erumpit quum venam secare proponimus, ita quidem statuendum. Spontanea vacuatio materiæ morbi nihil detrahens, veram atque legitimam non excludit. Quod igitur morbus expostcit protinus vacuandum, præsertim si necessitas impellit, & vires spontanea illa vacuatione nondum in magnam offensionem incurrerunt. In vehementi pleuritide, quo tempore fortè fortuna erumpet totius corporis sudor aut vomitio aut aluus, sanguis mitti non debet: at sedatis illis paulumq; recreatis viribus, vena incidenda. Symptomata enim quum illæsa sint, neq; morbi substantiam detrahunt neque vicaria esse possunt phlebotomiæ. Sic in febre ardente, lienteria quæ ex frigidæ potu immoderatiore laxato dissolutoq; ventriculo inciderit, venæ sectionem non vetat. At quoniam vires inde paulò imbecilliores euaserunt, harum seruata dignitate sanguis parciùs emittetur. Spontanea autem vacuatio quæ morbi substantiam demit, si iam ægrotum leuet possitq; quantum requiris vacuare, prorsus est naturæ committenda: Sin minus id possit, tantum ipse detrahes, quo ex coniunctis ambobus perficiatur quod postulas. Quæ sponte natura perfecta est, ne tangito: inchoata verò nec ab ea perficienda completo. Itaq; in pleuritide, in febre assidua, si sanguis abundantiùs ex vtero, ex hæmorrhoide, vel è naribus dimanet, iustaq; sit vacuationis quantitas, ex qua æger satis leuetur, venam non incides. Sin verò parciùs aut languidiùs ex his locis profluit, morbusq; interim vehementer vrget, quod deficit, etiamsi puerpera sit laborans, venæ sectione supplendum. Eadem ex causa in dysenteria purgãs medicamentũ offertur, vt quod sensim & languidè per anfractus parũ idoneos elabitur, affatim per ductus conuenientiores deriuetur ac de-

Regio. *Anni tempora.* *Tempestas.* *Spontanea vacuatio.*

Consuetudo. fluat. Consuetudo porrò nobis obseruanda, in victus ratione, in vitæ genere & in euacuatione. Qui frugaliter siue ex consuetudine siue ex morbi impedimento victitant, parciùs vacuandi sunt quàm qui liberalius pleniusq; viuunt. Qui venæ sectionem iam est expertus, modò vires crebra vacuatione nondum sint læsæ, alacrius ac leuius eam perferet quàm inexpertus. Consueta quippe mala, minus sunt infensa. Quapropter opinione sua vulgus longè fallitur, qua primam venæ sectionem vt in primis salutarem suscipit, & quasi veneratur conseruatq; in extremos vsus commodaturam.

Aphor. 50. lib. 2.

Futurorum obseruatio aut veriùs prouisio præfiniendæ quantitati necessaria. CAP. XII.

NON solùm vires præsentes emetiri, verumetiam futuras prospicere acuti sapientisq; est medici. Post vacuationem vires ita tueri atque conseruare par est, vt & alia deinceps adhibenda remedia ferre, & morbi longitudini atque iudicationi sustinendæ satis esse queant. Quinetiam ne posthac intempestiuè & alieno tempore nutrire cogamur, sanguinis nonnihil retinendum asseruandumque est ad morbi decursum & ad reliquæ curationis spatium. Futuras vires æstimabimus tum ex causis procatarcticis quæ præsentes sunt & posthac etiam perseuerabunt, tum ex symptomatis quæ præter opinionem incidere possunt. In causis procatarcticis præcipuè sunt, cœli constitutio & viuendi ritus. Cœli constitutio si calida euaserit & sicca, ac istiusmodi deinceps expectetur, restrictiùs sanguis emittetur quàm si frigidam fore coniiciamus. Rursum si prospicimus ægrotum tenuiter sobrieq; victurum, vel quia potionis & cibi languet appetentia, vel quia morbus deuorare non sinit, vt in angina fauces præcludente, parciùs euacuare monemur, quàm si pleniùs is viuat. Seruare tum aliquid sanguinis oportet, tanquam naturæ thesaurum & suppetias in leuamen futuræ penuriæ. Iam verò repentina & inopinata symptomata, quæ vires summopere eneruant & frangunt, sunt dolor vehemens, vigiliæ, vacuationes præter spem erumpentes, & in primis syncope. In hanc siquidem non pauci quàm mox ab aperta vena ex consuetudine incidunt, vel quòd natura sint imbecilliores, vel quòd timore magno perculsi, vires omnes offundant: vel quòd os ventris amara bile perfusum, aut quàm maximè acri sensu præditum & infirmum nacti sunt. Quum igitur aliquid eiusmodi futurum suspicamur, quanquam vires tunc valent, sanguinem tamen vel nullo modo vel præparcè mittemus, nisi fortè huic periculo antè sit occursum. Summæ autem prudentiæ fuerit repentina & inopinata quæcunque incident, longè prospicere atq; præcauere. Hæc iam exemplis illustremus. Esto quispiam natura sanguineus, corpore eusarco, denso ac firmo, ætate florenti, qui multos dies luxuriosum vitæ genus secutus, alimentis se expleuerit solidioribus & valentis materiæ: qui pristinam exercitationis consuetudinem intermiserit, domiq; otiosè vixerit, cui sanguinis ex naribus, ex vtero vel ex hæmorrhoidibus vetus consuetaq; eruptio iampridem substiterit: adeò vt ex harum concursione causarum corporis habitus non mediocre incrementum ceperit, & venæ natura amplæ præ copia sint distentæ. Quocunque tempore hominem ita constitutum grauis vehemensq; febris vel inflammatio prehendet, quàm mox sanguis profundendus est, isq; copiosus: quandoquidem tum morbi tum causæ magnitudo id expostulat, ex præteritorum obseruatione confirmata. Quòd si his etiam præsentia consentiunt adsitq; aëris constitutio ex regione, anni tempore & ex tempestate collatis moderatè frigida & humida, ægrotus verò ad vacuationem procliuis sit: posthac verò morbus non ad multos dies, longius producatur, nulla calidioris futuræ tempestatis significatio appareat: nulla item futuri doloris, vel inediæ vel vigiliarum vel spontaneæ vacuationis comminatio intendatur: his ita in vnū conspirantibus, quis dubitet largissimam sāguinis missionē imperare? At verò hisce contraria omnia, quem non subitò à sanguinis detractione auocabunt? Permiscētur plerunq; ac prorsus inter se pugnātes existunt obseruationes, ac tum prudenti acriq; iudicio est opus, quo ex cōparatis illis vacuationi modus præscri-

Quales erūt vires in posterum, vnde coniectandum.

Illustratio ab exemplo

Indicationib. contrariis quid agendum.

præſcribatur. Præteritorum recordatio plerumq; copioſum ſanguinem funden- dum monet, cuius tamen libertatem nobis præſentium obſeruatio ſubtrahit. Vt ſiquis priſtina exercitationis conſuetudine intermiſſa deſidiæ ſe & luxuriæ dederit, & alimentis expleuerit, & ſolennis quępiā vacuatio ſubſtiterit: ſed hinc euaſerit corpus pingue & album, laxum & molle, tenuiſq; ſucci plenum, adſitq; æſtas, regio æſtuoſa, cœliq; ſtatus calidus ac ſiccus: omnino huic ſanguinem non mittes: ſatis enim ex ſeipſo non modò obſcurè, verumetiam manifeſtè vacuatur. Parum verò detrahes in eo ipſo habitu, ſi hyems adſit & regio frigida, cœliq; ſtatus Aquilonius. In hac autem rerum permiſtione, non obſeruationum multitudinem, ſed poteſtatem velim te attendere, quòd vna plerumque reliquas omnes dignitate præſtantiaq; ſuperet. Qui neq; artis cognitione neq; longo rerū vſu, neq; prudenti ſynceroque mentis iudicio confidit ſe poſſe vacuationis quantitatem definire, is Hippocratis conſilio potius infrà ſubſiſtat, quàm exquiſitè vacuet. Hoc autem loco non abs re fuerit perſcrutari, ſitne vteri geſtatio inter obſeruationes habenda. Ipſa veritatis ſpecies multa probabilitate ſuadet in prægnantibus graui morbo implicitis temperandum, ob fœtum qui vtero continetur, Hippocratis patrocinio ac ſententia hunc in modum defenſa: Mulier in vtero geſtans inciſa vena abortit, idq; magis ſi eſt fœtus auctior. At certè hoc perpetuum minimè eſt: vt neq; illud quod proximè antè ſcribitur: Mulierem in vtero gerentem acuto morbo corripi, lethale eſt. Quum enim purgatio quæ maligna ſit medicamentis, cum periculo grauiore fœtus quàm venæ ſectione decernatur, ſi Hippocrates grauidæ morbo ex cacochymia tentatæ, purgationem largitur iis menſibus qui inter tertium & octauum interponuntur: nos profectò iiſdem multo tutiùs ſanguinem mittemus ei, quæ aliquo plenitudinis morbo conflictabitur. Quod ſi media geſtatione liceat, longè tutiùs in initio factu fas eſt: quòd ſanguis magis redundet, & fœtus minore egeat alimento. Hoc tempore ſi ſæpe natura illius ſuperuacui effuſionem ſponte vtiliterque aggreditur per nares, per hæmorrhoidas, aut per vterum: & nonnunquam menſes ſtatis temporibus ſalubriter effluunt, cur non ſimiliter nobis liceat premente neceſſitate naturam arte imitari? Multæ niſi vena circiter quartum menſem referetur, abortiunt: fœtus enim copia obruitur. Neq; verò in plethora ſola, verumetiam citra hanc quum pleuritis aliáve inflammatio vehementius vrget, prægnanti vena in cubito cædenda. Inferiores autem prægnantium venas incidere minimè tutum, quòd impetu deorſum conuerſo menſes procedant, præcipiteturq; fœtus. Octauo ac nono menſe rarò citra abortum ſanguis emittitur, quum præſertim mulier leui ex cauſa vel ob vteri imbecillitatem, vel ob lubricum lentorem abortire conſueuit. Hac in re Cornelius Celſus morbi duntaxat viriumq; magnitudinem animaduertit. Antiqui, inquit, primam vltimamq; ætatem ſuſtinere non » poſſe hoc auxilii genus iudicabant, perſuaſerantq; ſibi mulierem grauidam, quæ » ita curata eſſet, abortum eſſe facturam. Poſtea verò vſus oſtendit, nihil ex his eſ- » ſe perpetuum, aliaſq; potiores obſeruationes adhibendas eſſe, ad quas dirigi cu- » rantis conſilium debeat. Intereſt enim non quę ætas ſit neq; quid in corpore in- » tus geratur, ſed quę vires ſint. Firmus puer, & robuſtus ſenex & grauida mulier » valens tutò curantur. Itaq; vteri geſtatio quemadmodum & ætas inter quantitatis obſeruationes habenda. De quantitate mittendi ſanguinis hęc quidem ſatis, deinceps verò de vtendi ratione.

Prægnatio an inter obſeruationes mittendi ſanguinis habenda.

Aphor. 30. lib. 5.

Aphor. 31. lib. 5.

Quo morbi tempore, qua die quaq; hora ſanguis emittendus.
CAP. XIII.

QVORVM morborum cauſa eſt plenitudo aliáve humorum labes in vaſis, ea incipientibus illis quàm mox ſecta vena ſummoueri debet. Hoc enim pacto quicquid morbi in poſterum gignendum eſt prohibebitur, quicquid verò genitum & procreatum iam eſt, faciliùs natura concoquet, euincet atq; profligabit. Sic febres ardentiores antequam ſanguinis moles feruoris incendio torreatur, aut vehementior putredo inualeſcat, acceleratū hoc remediū extinguit.

Sic & interiores inflammationes hoc auxilii genus initio radicitus eruit, dum qui in partem confluxerat humorum nondum obhærens, profluentis sanguinis impetum cursumque sequitur. Vires per initia firmæ sunt & constantes, nec admodum iis dissimiles quæ pridem erant integra valetudine: si quo igitur tempore, ipso maximè initio hoc præsidii genus tolerabunt. Qui plenitudine aut fluxione permanente alia vult remedia adhibere, peruerso medendi ordine affectum conduplicabit viribusq; negotium facesset. Sic tamē maturè vena secetur, vt ventriculus primæq; venæ nec vlla humoris corruptela, nec cruditate, nec cibo semicocto confertæ sint. Præcepit quidem Auicennas in morborum principiis phlebotomiam prorsus omittere & concoctionem expectare, dum morbus principium statumq; præterierit: atq; tum demum solùm illam conferre asseuerat. Idq; non de solis partium morbis quos antè percensuerat, audiendum putat, quum & mox idipsum de febribus omnibus præcipiat, maximeq; de sanguinea, in qua quum aderit concoctio, iubet sanguinem profluenter educere. Quia verò ista mirabiliter dissentanea videntur, perpendendum quibus illa rationibus suadere contendat, vt controuersia ad vnguem discussa, veritas ipsa clariùs eluceat. Inquit igitur per initia incisam venam noxios humores extenuare, & per corpus quoquouersum impellere, sanguineq; puro & syncero permiscere: nonnunquam etiam nos expectatione nostra adeò decipi, vt cum salubri nihil prorsus vitiosi humoris educatur. Exanimi verò sententia atq; voto omnia succedere, si expectata concoctione quum iam morbus principium & statum præterierit, sanguinem detrahamus. Sed minimè tam inconsiderata eius ferenda est sententia: neq; audiendi illius explanatores, quorum dicta quotidie re & euentis refelluntur. Quæ enim absurdior futiliorq; sententia hac exeogitari possit, phlebotomiam humores extenuare, quum ex superiorum demonstratione dilucidè constet, qua ante, eadem & post phlebotomiam proportione humores in corpore retineri atque seruari? Si qua fortè mutatio incidit, quum tenuis humor expeditiùs celeriusq;, crassior ægriùs & pigriùs emanet, verisimilius est phlebotomiam, sanguinem & humores potius incrassare debere. Cur deinde hæc humores exagitet? si multitudinem demit, quæ perturbationum & morbi causa fuerat, debet eadem omnia mitiora & tranquilliora reddere. At si peccans materia sanguine permiscetur in venis, cur hæc secta vena non pariter foras exiliet? Sed iam plenius æstimata rei veritate, donemus morbum quempiam vehementem & acutum ex solius sanguinis exuperantia natum, cuiusmodi sunt vtraque synocha, putrida febris ex plenitudine, angina, pleuritis, peripneumonia, iecoris aliarumq; partium inflammationes. Hæ si peracutæ sunt & periculosæ præ sanguinis copia præcipites, quis non statim ipso initio venam pertundat? quis quum adhuc vires integræ sunt, non eam plenitudinem prorsus eximat, quæ morbo causam dedit, & quæ in vitæ discrimen adducit? Hoc consilio in synocha festinamus statim initio sanguinem ad animi defectionem mittere, antequam materia putrescat. At ille, in ea febre sanguinea principio sanguinem parcè mittit, abundantiùs verò vbi coctionis signa comparent. At quam quæso concoctionem expectet sanguinis optimi & bene cocti, qui sola multitudine peccat? In his igitur vt in valde acutis, Hippocratis consilio differre & cunctari malum est: sed statim si vires integræ & valentes erunt, ad animi vsq; defectionem ducendum. Si minus acuti & vehementes erunt morbi, etiam per initia sanguis effundetur, idq; pro multitudinis ratione. Num igitur in his venæ sectionem omittemus, & cum Auicenna expectabimus dum concoctio eluceat, & principium morbus statumque præterierit? Siccine morbum sinemus suo impetu proteruire atq; ægrotum tam immaniter iactari citra vllam artis opem? Si exitialis is erit, ad concoctionem nunquam perducetur: sin salutaris vel anceps, post statum in ipsa declinatione quum iam prorsus euictus erit, & laborans à periculo tutus, quid tum venæ sectione fuerit opus? Sed age hoc loco temporum morbi & concoctionis vim expendamus. Natura concoctione impuros noxiosq; humores è purioribus secernit: hos vt conseruet, illos vt tandem foras exturbet, aut sola per se aut medica-

Aduersus Auicennam non nisi post concoctionem phlebotomiam admittentē.

exemplum in febris

Concoctionis in morbis vires

59.41.

dicamenti ope. Atqui venæ ſectio nullo delectu omnes qui in venis ſunt, promiſcuè & indiſcriminatim prolectat. Quorſum igitur vt hæc fiat, humorum cõcoctionem atque ſecretionem prӕſtolemur? Vt in phlegmone pus iam factum non amplius ſecta vena, ſed aliâ ratione per vias breuiores deriuamus: ita in febribus quarum materia in venis coërcetur, concoctus ac iam ſecretus humor, medicamento deriuandus deturbandusque eſt. Qua in re tum temporis naturam habebimus adminiculantem, quæ ſecretos humores foras excludere contendit. At ſi quis hoc tempore venam auſit incidere, non eos ſolùm, ſed pariter vtiles eliciet: quodque grauius eſt, eos qui vi naturæ ſecreti fuerant, puro ſanguini permiſcebit, hunc inquinabit, omnia confundet, naturæque molitionem opti- mam interpellabit. Quum igitur concoctionis manifeſtæ ſigna comparebunt, non amplius venæ ſectione, ſed aut purgatione, aut aliis deriuantibus præſidiis reliqua curatio tranſigenda: niſi (quod interdum fit) cruditatis ſigna denuò ſe prodant. In febribus vacuata multitudine vbi quæ putruerant cõcocta ſunt, per aluum, vrinas & ſudores ea vacuare tentandum. In pleuritide & in peripneumonia quæ putruerunt & in pus conuerſa ſunt, per ſputa: in hepatitide, cauâ quidē per aluum, gibbâ per vrinas, quemadmodum & in nephritide: ſingula denique per loca proxima & conuenientiora ſunt expurganda. Si metu, ignauia, aliiſve occaſionibus venæ ſectio primis morbi diebus adminiſtrata non eſt, quocunque die etiam vigeſimo in ægrum incideris, ſi plenitudinis atq; cruditatis ſigna permanebunt, hoc præſidii genus adhibendum, modò vires ferant neque ſint morbi diuturnitate collapſæ. Non enim dierum morbi numerus à phlebotomia per ſe ac primùm dehortatur, ſed quòd ſæpius temporis progreſſu vel cõcocta eſt morbi materia, vel ſunt vires diſſolutæ. Vt autem vniuerſalium temporum, ità particularium & dierum quibus morbi recurrunt delectus habendus, in his potiſſimùm morbis quorum certa eſt vel intermiſſio vel remiſſio. Vacuatio non excandeſcenti, ſed miteſcenti morbo afferenda. Natura quidem plerumque febrium maximeque intermittentium inuaſionibus vomitiones, & declinationibus ſudores commodè ciet, quo tempore nobis etiam licet eadem vtiliter arte promouere: at non vel alui deiectionem vel venæ ſectionem. In acceſſionibus ab his omnino temperandum eſt, vt quas neque natura tum molitur, ſed ſi quæ fortè incidunt, ſolius morbi feruore impetuque fiunt. Nulla eiuſmodi vacuatio quæ vires ſupra modum laceſſit, in tanta acceſſionum quaſi fluctuum agitatione tutò obiri poſſit. Quum enim humores tum maximè quodam quaſi æſtu incitati efferueſcant, obturbatiq; permiſceantur, nulla omnino queat iuſta eorũ fieri ſecretio. Eſto etiam, peccans morbi materia extra venas maiores exardeſcat, ſi hoc tempore vena reſeretur, metuendũ erit ne illa in venas exinanitas è veſtigio commigret, fiatq; ex intermittente continens. At verò maxima morbi tranquillitate vena ſecta, vix vllum naturæ negotium faceſſit, ipſamque multitudinem è venis maioribus eripit, nullo excandeſcentiæ metu. Maxima tranquillitas eſt medio remiſſionis intermiſſionísve tẽpore. Si ſpatia inter acceſſiones porriguntur, facilè ſit medium ipſum pro rerum commoditate deſignare, ſin anguſtum, difficilè, quòd interdũ vix occaſio ſeſe offerat vt vel ante vel poſt venæ ſectionem opportunè ægrũ alamus. In quibus morbis vel præcautionis vel curationis gratia, poteſtas datur ſanguini mittendo horam deligere, conuenientior erit matutina quàm pomeridiana. Nam à Solis exortu ſanguis ſuſcitatur, viget atque dominatur, ipſoque diei lumine tenuis ſit, ſerenus & ad fluendum aptior: maximè ſecunda tertiáve hora. Hac ipſa ne æger ſopore torpeat, experrectus inſomnem horam ſaltem vnam duxerit oportet. Heſternum cibum integrè concoxerit, ſitque alui & veſicæ munia executus: eoque magis ſi vna quæpiam ampliorum venarum erit incidenda. Nam exiles è quibus ſanguis parcius emanat, nulla iſtiuſmodi obſeruatione feriuntur. Aſtrologica etiam obſeruatio vt non parum efficax tenenda. Cæterùm quotieſcunque vehementiores morbi prement & inſtabunt, tum venam pertundito. In vehementi enim & ſuffocante pleuritide vel in angina, in ſanguinis immoderato fluore, in extrema va-

Poſt perfectã coctionem ſectioni venæ locũ non eſſe.

Quo die apperienda vena.

vomitio & ſudores quando tentanda

Qua horà detrahendus ſanguis.

ſorum plenitudine, in aliis denique morbis qui nimium præcipites ſunt, nihil iſtiuſmodi delectus habendus. At verò in febribus aliiſve morbis qui circuitibus affligunt, quietis aut remiſſionis animaduerſio multo præſtantior quàm matutini temporis. In quamcunque igitur diei noctiſve horum remiſſio inciderit, cæteris in id ritè adminiſtratis vena pertundetur.

Quæ ante venæ ſectionem præparatio afferenda.

CAP. XIV.

VT ad venæ ſectionem opportuna temporis occaſio, ita corporis idonea præparatio adhibenda, qua neglecta ægroto plurimum offenſionis impendet. Partium quæ in prima corporis regione ſunt, puritas & expurgatio, potiſſima eſt ad venæ ſectionem præparatio. Vitia quæ opus impediunt aut certè remorantur, ſunt ventriculi primarumque venarum cruditas, noxiorum humorũ colluuies, aluus fæcibus aſtricta, os ventriculi nimiopere ſentiens vel imbecillum: quæ non omnino vetant & excludunt, ſed duntaxat retardant venæ ſectionem dum arte ſint ſublata.

Quatuor iſta venæ ſectionē dum tollātur retardant.

Crudiore enim ventriculo ſecta atque exinanita vena, crudi ſucci plurimum in ſanguinis locum rapiet. Et ſuppreſſiore aluo ſi venam eliſeris, iecur exhauſtæque venæ ſordidum quiddam & impurum è fæcibus exugent. Tantum moræ in vena pertundenda interponi debet, quantum ſatis eſt tum ad crudorum concoctionem tum vt excrementa deſcendant. Hęc ſponte niſi ſuccedant, clyſtere vel balano prolicienda ſunt: prunis vel caſſia aluus emollienda. Coctus crudúſve cibis internoſcitur ex accepti eius qualitate & copia, ex tempore quo acceptus eſt, ex ructu, ex ventriculi pondere. Corruptus humor in ventriculo aut in vicinis partibus exuperans, ſiue illic genitus eſt ſiue aliunde, velut ex capite, ex iecore aut ex liene procubuit, differre hortatur venæ inciſionē, dum fit expurgatus. Secus enim multo maiore detrimēto quàm cruditas rapitur in venas, haſq; impuritate multa polluit. Hinc vel obſtructiones vel cachexiæ fiunt, vel morbi quibus mederi propoſueris ingraueſcunt, euaduntq; eorũ ſymptomata ſæuiora. Quinetiã impuri homines impetu ferociaq; concitati excandeſcunt, ventriculũ præcordiaq; vellicãt, hinc nauſea, conuulſio, lipothymia, ſyncope & alia ſymptomata, quæ terroris & metus plena ſunt. Vna bilis in os ventriculi tum effuſa, omniũ maximè hæc mala inuehere ſolet. Has autem partes à putridis humoribus occupari portendunt cibi faſtidium, nauſea, humoris vomitio, frequens alui deiectio, ventriculi grauitas aut dolor, ventriculi præcordiorúmve tumor atq; diſtentio. Quæ quoties præter vllam ciborum cruditatem in ægris apparebunt, è prima corporis regione antequam vena ſecetur deturbãdus eſt vitioſus humor, illorum author & velut ſeminariũ. Vomitione id moliendũ ſi ſurſum vergit, hauſtã potione vel aquæ vel hydrelæi tepeſcentis pondo ſelibræ. Alui autem deiectione, ſi eò declinat. Caſſia in id parum efficax, vt quæ ſola vi leniente & emolliente prædita, tenaces valde & glutinoſos humores nec ſatis detergit nec ex aluo ſubducit. Accommodatior eſt hiera picra, ſi febris non reclamat, vel rheumbarbarum, vel ſenna, vel agaricum, vel pro humoris ſpecie aliud quoddam blandum, cuius vis vniuerſam corporis molem neutiquam exagitet. His non modò ſemel, verum etiam ſecundo & tertio pro rei neceſſitate expedit vti: ſub hæc tamen mox ad venæ ſectionem accingendum.

Caſſia nõ ſatis aptum detergendo expurgandoq; vẽtriculo medicamentũ.

Quandoquidem humorum vitia, quum in omnes corporis regiones pariter irruerunt, methodus ſummaque artis præceptio eſt, eas ſuo quamque ordine vacuare, meſenterii quidem venas ante maiores, atque has rurſum ante corporis molem. Non autẽ contra, ne ex primis venis in maiores aut ex his in corporis habitum noxii humoris fit traiectio: quod ſanè eſt nõ expurgare, ſed inquinare & labefactare corpus. At ex habitu corporis in venas maiores, aut ex his in primas atq; in aluum traducere conſentaneum eſt.

Quum totũ corpus impurum eſt qui ordo tenẽdus in purgando.

Quæ autem dixi vitia non ſolùm venæ ſectionem remorantur ac tardant, ſed omnino præpediunt. Hinc neque in hydrope, neque in cachexia, neq; in ſcirrho iecoris aut lienis, vel exigente alterius morbi importunitate, ſcalpellũ admouemus. Tertiũ vitiũ, cui præparatio ante venæ ſectionẽ adhibetur, erat oris vẽtriculi

ſenſus

ſenſus eximius aut imbecillitas. Eximius eſt ſenſus quibus nerui è cerebro miſſi molles ſunt, teneri, nudi aut occurſantibus rebus obuii: atque hi vix citra offenſionem, acria, acida aut ſalſa, quod genus habentur acetum, piper, ſinapi deuorant. Imbecillitas ſiue ex intemperie ſiue ex rariore fibrarum ſtructura prouenerit, inde noſcitur quòd nec cibus appetitur nec facilè fertur, ſed eo accepto dolor eſt, interdumque vel nauſea vel cibi vomitio. Qui ſic affecti ſunt, vt ex leuiſſima occaſione, ex inedia, ex ira, ex triſtitia vel timore, ita ſanè ex phlebotomia quæ pariter cum ſanguine ſpiritus diſſipat & reliquos humores commouet, vel conuulſione vel comitiali morbo vel ſyncope ſtomachica tentantur ad internecionis periculum, vel in alia deniq; ſymptomata incurrunt, quæ huius partis occaſione naſci proditum eſt. His itaque ante venæ ſectionem conſulendum, osq; ventriculi muniendum iis quæ corroborant, quæ humorum acrimoniam retundunt & quæ humoris influxum arcent. Id genus ſunt ſuccus mali punici, mali cotonei, medici, citrei, limonum, oxyacanthæ & vuæ acerbæ, acetũ aut qui ex his fiũt ſyrupi. Aut ſi qua frigidæ intemperiei ſuſpicio ineſt, ex vſu erunt calida aromatica, maximè ſyrupus mentæ, diacydonion, vinum auſterum aut aromatites. Horum tantulum, vel panis optimi momentum his intinctum conferetur: mox verò vt æger paulum quieuerit, vena incidetur. Præparatio venæ ſectioni præmittenda, ſi morbi clementia ſinit. Immanis verò importunusque morbus nulla præparatione nullaque cunctatione feſtinare cogit. Sic in habitu athletico à quo præſens aut ſuffocationis aut ruptionis vaſorum periculum impẽdet: in vehementiſſima pleuridite, in febre ardentiſſima eaque maligna, in caſu & prolapſione aut in obtritu graui, imminentis periculi euentus magis reformidandus eſt quàm noxa ex non præparato corpore.

Quid ipſo ſectionis tempore faciendum. CAP. XV.

DECVMBENTI ægro, in maxima tum corporis tum animi tranquillitate vena incidenda, potiſſimùm ſi vires imbecillæ ſunt aut ſyncopes metus ineſt. Etenim dum vel ſtamus vel ſedemus, animalis facultas corpus ſuſtinens laborat, ipſaq; inteſtina ac viſcera ex præcordiis pendentia vitali naturalique facultati vim inferunt. Sic pars quæ inciditur prona, fit & in hanc facilis directusq; ſanguinis curſus, ex ea corporis ſede quã plurimùm exinanire proponimus. Artus confricentur, dum incaleſcant, & proximè ſupra eum locum in quem ſcalpellus adigetur arctius vinciantur, vt ſanguine prolecto vena tumentior in conſpectum ſe det. Infra etiam illigari mos eſt, quum tremula inconſtansque vena ad ſcalpelli quemuis impulſum ſubterfugit, aut è ſua ſede diſſilit. Quibus autem denſa & ſqualida cutis eſt, & quibus anguſtæ venæ aut in altum demerſæ multa carne vel adipe obductæ, iis multò arctius vinculum iniici debet, quàm quibus diuerſa eſt conſtitutio. Minores pedum manuumque venas, quia vinculis non ſatis implentur, in calentem aquam demittimus, quæ & profluenti ſanguini impetum facit. Si ne ſic quidem vena in apertum promatur, eam quo loco ineſſe ſolet digitorum impulſu percunctare, dum ſanguinis fluxu & incurſione, illius ſit explorata ſedes: hancque ſignatam, ſcalpello induſtrius artifex feriat. Sedulò etiam atq; etiam proſpiciat, ne vel flatu tumidum locũ, vel arteriam, vel tendonẽm pro vena petat. Interdum enim iniecto arctiore vinculo aliquid venæ ſimile intumeſcit: interdum preſſa arteria motu vacat, & pro vena ſe profert. Scalpellum chirurgus viſu perſpicaci manuque valida, ſummis digitis prehendet, nec plus mucronis proferet quàm ad penetrandum ſit ſatis: manu altera membrum eiuſque pollice venam ſtabiliet, ſenſim nullaque feſtinatione ſcalpellum intrò ſuauiter, quod ſatis erit impellet. Venæ quæ in articulis, in brachii flexu & in poplite extant, in rectum diffiſſæ tardius coaleſcunt, quòd articuli motu vulneris labra dehiſcant: neque eiuſmodi fiſſio tentanda, niſi quum iteratione eſt opus. Extra articulos, vt in capite, in manibus vel in pedibus quæcunq; emergunt, in rectum fiſſæ cicatrice celerius obducuntur, quòd labra ſemper inter ſeſe coëant. Sub interiore quæ baſilica dicitur, ferè comes arteria deliteſcit, & ſub media neruus,

vtrisque musculorum tendones plerumq; substernuntur. Cephalica licet difficilis, omnium tamen solet esse tutissima. Chirurgus ne in tendonẽ, in neruũ aut in arteriã impingat. Ex neruo aut tendone pũcto dolor fit ingens, stupor, resolutio & brachij conuulsio cum tumore. Arteriæ sanguis ægrè compescitur: illiusque magna vi effusa virium sequitur exolutio, sed neque incisa arteria coit, neq; sanescit, ac pars tandem gangræna corrumpitur. Punctũ neruum aut tendonem indicãt doloris vehemẽtia & insequens conuulsio atq; tumor. Huius si qua erit suspicio, vulnus ne coalescat, dum ab impendente phlegmone vindicatum sit, & dies duo trésve abierint. Inhibebitur autẽ coalitus fotu tepentis olei. Lapso triduo si dolor conquiescat, nec noui quicquam obrepat; sinatur coalescere: Sin minus, adhibeantur aperientia, attrahentia & qualia neruis compunctis conueniunt, vt terebinthina, adiecto interdum euforbii momento. Aperta arteria, sanguis emanat tenuis, rubicundus, igneus & pulsu quodam exiliens. Subsidio autem est emplastrum ex aloë, myrrha, thure & bolo armena, quæ oui candido & pilis leporis sint excepta. His dein lintea ex liquore rosaceo imbuta insternẽtur. Emplastrũ fasciis obuoluetur firmè ac tutò, ne triduo excidat, hoc blandè summoto simile denuò imponendum. Si ne iis quidem arteria coalescat, tota transuersim discindatur, vt extrema vtrinque reuulsa molli carne obducantur. Rursum autem quod ad sectionis modum facit; si crassus aut viscosus sanguis qualis melancholicus inesse putabitur, aut cœli constitutio frigida sit, ampla fiet venæ apertio: sin tenuis & aquosus aut ipsa cœli constitutio calida, angustior. Vena vt decet aperta vinculum à superiore parte laxabitur; quò inde sanguis vberius defluat. Si sanguini cursus erit idoneus, sinatur; si minus abundè & segnius fluat; idque sectionis errore, ea emendetur: si sanguinis crassitie aliáve ex causa, laborans pugnum arctè vehementerque adducat, neruos, musculos & latera tussi ac voce valida contendat: vulnus aquæ calidæ fomẽto proritetur. Si vecordem cura metusque terreant, hincque parcius sanguis emanet, intermissio fiat dum vires exponendis recreentur modis. Imò etiã si pro ratione sanguis dimanet, vtile est medio cursu digitum vulneri imponere tum vt vires reficiantur minusq; dissipentur, tum etiam vt deterior spurciorque sanguis ex intimis celerius in sectionem confluat. Emanantis autem sanguinis quãtitas æstimanda est, vt is demùm opportunè sistatur. Æstimatio ex morbi necessitate & ex viribus est ineunda. In plethora simplici, ad imminentium morborum præcautionẽ satis sit redundantiam demere, dum mediocritas sit reliqua. At quum iam morbus inest, isq; vniuersalis, vt febris, non satis illud fecerit, sed si vires tolerent, infra mediocritatem imminuendum est. Mediocris enim si putrescat, quasi efferuescens intumescit; & tum corpori infestus tũ viribus grauis est: minui igitur debet; at parciùs quàm in plenitudine. In partium autẽ phlegmonis non vna quantitas, sed tum coloris tum substantiæ mutatio spectanda. Quũ vehemens dolor, aut magna quædã inflãmatio locis inest sectioni propinquis, sanguinis cursus non antè sistatur, quàm vel dolor mitescere occipiat vel eius color commutetur. Mutatio quippe indicat sanguinẽ ex inflãmata sede, in qua is est à reliquo dispar, euelli: quod omninò expectandum est, nisi aut parti vehementer impactus humor est aut euacuatione vires exoluuntur. Hæc siquidem coguntintempestiuè supprimere, ac potius iteratò quod reliquum est detrahere, aliàs quidem eodem die, aliàs postero: Vt enim effluenti sanguini, ita & viribus attendendũ ne deficiant. Vires defecturas præmonstrant, labans fluoris impetus, pallens faciei color, oscitationes, pandiculationes, auriũ tinnitus, oculorũ suffusiones, quæ omnia coarguũt vitales spiritus imminui & cor infringi destitutum calore. Ad hæc singultus & nausea, quę fiunt irrumpente humore in os ventriculi. Omnium tamẽ certissima & minimè fallax est pulsus mutatio, qui si ex crebro supra modũ rarus euadat; aut ex magno paruus, ex vehementi debilis & obscurus, ex æquabili inæquabilis; vires collapsuras aut perturbationẽ epilepsiæ nõ admodũm dissimilem præsagit. Hæc igitur si ex vacuationis quantitate incidãt, protinus intermittendũ, ne imbecillitas progressa vel mortẽ inferat vel iacturã quæ nullo pacto resarciri possit. At si vel metu &

Neruo puncto qua auxilientur.

Incisam arteriam quæ obstruant.

Signa & præsagia viriũ labantium.

tu & terrore vel ſtomachi demorſu, hæc ſigna compareant, intercepto fluore laborans recreetur, vt exinde poſſit reliqua vacuatio compleri. Recreandi multæ ſunt rationes. Os atque faciem frigida conſpergere: acetum, vinũ, moſchum, idq; genus aromatica ad nares admouere. Ab his verò præſtantiſſimum fit ægrũ proſternere: partibus quippe omnibus in vnam ſitus æquabilitatem adductis, ceſſat labor omnis, principesq; partes caloris & ſpiritus plus ſibi mutuò impartiunt. Si ne ſic quidem releuetur æger, vomitus excitetur, aut faucium titillatu aut iniecto oleo: quandoquidem is impetus ſtomachi cordisque tædia depellit, ſuſcitatq; robur. Mox vires inſtaurentur vino; ſucco mali punici, iure carnium, medicamento diamoſcho aliisve cardiacis.

Reuocandarum virium modi.

Vt à venæ ſectione regendus ſit æger. CAP. XVI.

SANGVINE vt morbi magnitudo viresque ferebant emiſſo, vinculum diſſoluatur, vulnus exiccetur, ne concreſcente ſanguine madens aut non coaleſcat aut abſceſſus metum inferat. His ſiquidem non accuratè animaduerſis, die octauo aliquando reſignatum eſt vulnus. Adeps ſi exiliat ne præcidatur, ſed intrò molliter referendus eſt. Deterſum vulnus linteo obſignetur vel roſacea vel dulci aqua imbuto: aut etiam oleo, ſi ſanguinem iterum fundere conſilium eſt. Faſciis linteum deuinciatur, quæ nec arctiores ſint nec cutẽ vlcerisve labra diſtorqueant. Si icto tendone aut neruo, fluxionis aut phlegmones metus eſt, emplaſtrum è ceruſſa imponendum eſt: in ambitu verò cataplaſma ex ſemperuiuo, ſolano, arnogloſſo, aliisque frigidis. Sectus æger ſupinus decumbat, vt omnibus partibus in ſpinam dorſi tanquam in corporis baſim reclinantibus, ſumma ſit quies, & in quiete partes exhauſtæ repleantur, refarciaturq; ſpiritus. Neq; igitur ad conſueta munia properet, neque celeriùs inambulet; neque vllo exercitationis genere ſe fatiget: neque vtatur venere, neque in balneum deſcendat: quandoquidem ſanguis & ſpiritus vehementius incitati, ne diſſipentur aut incaleſcant, ſedandi comprimendiq; ſunt. Nec verò venæ ſectioni continuò indormiendum eſt, ne aut languidior calor extinguatur, aut obruantur imminuti ſpiritus. Itaque vigilans conquieſcat, abſitq; omnis tum animi tũ corporis contentio, quod & in lipothymia præcipimus. Hora vna aut altera à ſanguine miſſo alimentum licet offerre, exiguum quidem quodq; boni ſit ſucci, quod promptè alat, & quod ſit profligando morbo accommodatum. Duabus abhinc horis aut etiam minus, nihil vetat obdormiſcere, modò aſſidentes proſpiciãt, ne vel laborans in brachium cæſum ſe deuoluat, vel vinculum diſſoluat, quo ſanguis dimanet, vel aliud ſibi incommodum ferat. Reliquus cibus ſenſim tum copia tum materia deinceps increſcet, neq; temerè aut auidè ad pleniorem properandum eſt, vt quem natiuus calor imminutus non plenè ſit confecturus, & quem crudũ multumque exuctæ venæ rapiant, quo demum omnem corporis molem refercient. Eſto etiam, integra ſit omnis alimenti concoctio, quid tamen iuuat illicò ſe ſuccis largiùs implere, quos animus eſt vena ſecta demere? A miſſo ſanguine exquiſitior victus ratio tenenda, neque protinus æger ad priſtinam diætam perinde vt canis ad vomitum redeat. Intemperantes idonei venæ ſectioni non ſunt.

De iteranda venæ ſectione ſic ſtatuendum eſt. Quum ex feruentis ſanguinis copia, vel maxima inflammatio, vel dolor vehemẽtiſſimus, vel ardentiſſima febris irrũpit: ipſo protinus initio antequã effrænatus ſanguis in principẽ aliquam partẽ incumbat, non modò quantum illius exuperat, verumetiam multo plus emittendum eſt, idque vniuersè & affatim, etiam ad vſque animi defectionem, ſi validæ vires tolerando ſunt. Ferè autem valentin plethoricis affectibus, in quibus raro vacuationis copia deficiunt. Validas quidem & integras vires, non autem imbecillas permittit Hippocrates vſque ad animi defectionem deducere. Nam conſtantibus & integris viribus defectio interueniens arteriarum duntaxat ſpiritus exoluit, illæſæ verò perſiſtunt eæ vires, quas cordi iecori ac cerebro natura congenuit. Licet autem in lipothymia illæ diſpereant, ex his tamen infitis aliæ perſimiles denuò ſuſcitari poterunt, ex quibus impendio recreabitur æger.

De iteranda phlebotomia, quã epaphæreſin nominant.

At imbecillis (quoniam illæ principibus partibus insitæ vires languent) si lipothymia obrepserit, vix instauratio fiet. Quocirca viribus imbecillis cauenda diligenter est defectio. Ita quidem de maximis vrgentibusq; morbis sanciendum. At in leuioribus iisque vniuersalibus, vt in plethora, in febribus & aliis morbis, quorum materia coërcita est in vasis, non quidem ad lipothymiam, sed tamen quantum expedit quantumque affectus expostulat, vniuersè & semel statim initio vacuandum est, si modò vires annuant. Ea vacuatio citra vllam virium iacturam, exuperantem materiam subtrahit antequam vel tota putrescat, vel in nobilem partem irrumpat, vel horrenda symptomata suscitet. Qui metu deterritus in his vacuationem partiri proponet, & minus sanè proficiet, & morbũ producet in longius. At si per virium imbecillitatem nequit vniuersa vacuatio compleri, quum præstantior virium quàm morbi sit obseruatio, partitione vti cogimur, idque summo iudicio summaque prudentia. Partitio autem fit ex modicis interuallis, atque vel dissoluto vinculo vel digito indito vulneri, intermittatur tantisper dum modis antè expositis restituantur vires. Interdum hora vna, interdum etiam plures ad virium instaurationem necessariæ sunt. Optimum autem sit non vltra diem prorogare, ac bis sanguinem (si vires sinunt) eodem die mittere, idque in morbis vniuersalibus: & (nisi quid aliud vetat) antequam putredo aut alia inualescant mala, quantum expedit educere. Cæterùm in affectibus partium omnibus præsertimque in phlegmonis, partitas euacuationes oportet longiore interuallo seiungi, atque repetitam vel in diem posterum vel in perendinum differri: vt hoc temporis spatio, corrupti humores ex affecta sede remigrent in venas exhaustas, quos exinde altera sectio promptiùs eripiet. Pars enim laborans sensim vno alteróve die humores suos eò deposuit, qui corrupti quũ sint, illic relinqui non debent, etiam si dolores conquieuerint. At verò venenatam malignamque inflammationem, vt pestilentem bubonem vel carbunculum, necesse est eo ipso die festinanter iterata vacuatione demoliri, ne pestilens contagio diutius hæreat in venis. Neque tamen confidentius atq; audacius crebrior venæ sectio adeunda: non parũ enim spiritus calorisq; demit, ac in senectutem immaturam & hanc morbis grauioribus obnoxiam præcipitat: cuiusmodi sunt cachexia, hydrops, arthritis, tremor, paralysis, apoplexia. Impẽsius enim refrigerato natiuo calore, humidoque primigenio imminuto viscera languescunt, cruditas dominatur, quæ tot malorum causa fit atq; origo.

Emissi sanguinis obseruatio. CAP. XVII.

EFFLVENS sanguis excipiendus mundis tersisque peluiculis, terrenis, vitreis, stanneis aut argenteis; non item æneis, ne ab his vel propriæ substantiæ vel coloris vel alterius qualitatis conuersionem subeat, quæ nostrum de corporis affectione iudiciũ peruertat. Sint & peluiculæ multæ in quibus sanguinis varietas dispici ac distingui possit. Seponantur loco mundo, quo nec puluis, nec fumus, nec ventus, nec Solis radii pertingant. Omnium prima in his obseruabitur sanguinis substantia. *Sanguinis conditio ex substantia & colore.* Viscosus est qui lentè fluxit & tãquam glutinum digitis obhęret, quorũ neutrũ efficit probus atq; mediocris. Crassus est & densus, multasq; fibras habet, qui ocyus concrescit atq; conglaciat, hic obstructionum aliorumque indè morborum fit author. Qui tardius concrescit ac durescit, tenuis est: qui verò iam refrigescens minimè durescit, is omninò vel aquosus, vel putridus est, cuius fibræ omnes direptæ atque corruptæ vanuerunt. Idipsum planius distinguit fissio. Crassus ac compactus difficile finditur, tenuis facilè: putridus verò non finditur, verùm simulatq; attingitur totus in partes exiguas discerpitur. Serum multum tanquam aqua citrina concreto sanguini innatans, vel potum liberaliorem, vel iecur infirmum quale hydropici, vel imbecillos renes, vel eosdem obstructos ostendit: quibus ex causis serum redundans in venas sanguini permiscetur. Hunc tamen non eo prorsus destitui par est, velut in his qui frugalius bibũt, aut immoderatius sese exercent: crassescens enim sanguis difficilè in tenues venas distribuitur, easq; promptè intercludit. Spuma innatãs nisi fluoris impetu

nata

natæ ſit, incendium atque feruorem eius humoris oſtendit, cuius colorem præ ſe fert: rubra quidē ſanguinis: citrina, bilis: alba, pituitæ: liuida, melancholiæ. Dureſcentis ſanguinis color per ſumma rubicundus, boni vtiliſq; ſanguinis eſt index: ruber quidem ac lucidus ardentis, qualis eſt arteriarum; ruber verò & obſcurus mediocris, qualis eſt venarum. Color citrinus, bilem: albus, pituitam: viridis, bilem retorridam: liuidus aut plumbeus atram bilem cum pernicie, vt diſpariũ colorum permiſtio varios humores exuperare commonſtrat: qui an etiam putridi ſint nécne, ſanguinis ſubſtãtia palàm facit. Sanguinis parte ſumma innatat nonnunquam pingue quiddam & adipoſum, inſtar telæ aranei cohærens. Hoc, ſi admodum pingue & obeſum corpus eſt, ex ipſo ſanguine cauſam habet, qui eſt in adipem pronus. Sin corpus ſtrigoſius fiat minuſq; opimum, idipſum colliquari & marceſcere portendit. Ima parte concreti ſanguinis ſubſidet quod terrenum magis eſt atq; fæculentum. Id quum finditur, ſæpius apparet vel rubrum obſcurum, vel nigrum vel liuidũ vel viride: vnde humoris qui ſanguinem perfundit, naturam videre eſt: atq; ex coloris copia aſſequi quantum vnuſquiſq; humor in venis abundet. Si diffiſſo ſanguine grana quædam arenularum æmula offendantur, aiunt vel elephantiaſim vel propenſionem ad hanc notari: quanquam obſeruantibus rarò tale quiddam deprehenſum eſt. Rarum eſt ſanguinem à venis graueolere: quòd ſi contigerit, putredinis corruptioniſq; deploratæ eſt indicium. Detractum ſanguinem nemo deguſtarit: at ſi cui in os fortè incidet, dulciſque apparebit, ſecundum naturam eſt: qui amarus, bilioſus: acidus aut ſtipticus, melãcholicus: inſipidus, pituitoſus: ſalſus, pituita ſalſa perfuſus. Sãguinis ſubſtantia atque colore animaduerſis, cõferendæ inuicem erunt peluiculæ: quæ ſi omnes optimum ſanguinem æquabiliter exhibeãt, credibile eſt reliquum in venis ſimilem haberi, illum tamen detrahendum fuiſſe, quòd multitudine peccaret, quæ vna corpus grauat, ſenſus offundit, & in putredinem aut in grauiorum malorum pericula coniicit. Si vitioſus & impurus ſanguis conſpicitur, multo etiam vtilius eductus eſt, vt qui & copia & qualitate moleſtus, corpori negotium faceſſeret: ſed & poſthac diligentius vacuari corpus debet, aut pharmaco, aut venæ ſectione. Non tamen quo impurior ſanguis aut crudior alieniórve à ſua natura longius deſciuerit, eo plus detrahes, vulgarium & malorum medicorum more: ſed quanto humores citra vltráve ſanguinis naturam longius receſſerint, tanto parcius & cunctantius hauriendum de ſanguine, quumque longiſſimè ab eius forma abeſſe deprehendentur, in totum erit à phlebotomia abſtinendum. Si qui prius manauit ſyncerus, qui autem poſterius, prauus exiſtit, multi huiuſmodi reſident humores in corpore, proba victus ratione, idoneiſque vacuationibus exterminandi. At ſi hoc ex phlegmone accidit, bono eſſe ſolet, nempe indicium completæ & integræ vacuationis, quæ morbi materiam ex affecta ſede extirpauit. Si poſtrema peluis purior eſt primis, conſummata eſt vacuatio, quæ ſanguinem vitioſum omnem detraxit, dum vtilis ac bonus dimanaret. Sanguis in tepeſcentem aquam effuſus, diuulſis ſecretiſque ſubſtantiis multa profert. Serum cum aqua omnino confunditur, vt internoſci nequeat: illi etiam permiſcetur tenuior ſanguinis portio, ex cuius colore liceat de humoris natura & ſpecie quodam modo iudicium facere. Craſſior ſanguinis portio & fibroſa ſubſidet in imo: quæ pura & ſecundum naturam eſſe iudicabitur, ſi lucida, tenuis, ſubalbida, & cohærens fuerit. At craſſior craſſum etiam ſanguinem ineſſe: obſcura & nigra alióve infecta colore, ſanguinem vitioſorum humorum fæcibus inquinari commonſtrat, quos ipſa coloris differentia diſcernit. Si parum illa cohæret, diſtractaque facilè dilaceratur, ſummæ putredinis eſt argumentum.

De arteriarum ſectione. CAP. XVIII.

MAIOREM arteriam in cubito venæ ſubſtratam, aut eam quæ in poplite ſita eſt, neque ex induſtria, neque imprudenter incidere ſit tutum. Eius enim ſanguis ægrè reſtingui poteſt, nempe tenuis & calidus impetuque prorumpens: & ſanè nonnulli, volentibus medicis vinculo quaſi hæmorrhagiam ſiſtere,

nata partis gangræna mortui sunt. Neque si reprimatur, facilè queat vulnus ad cicatricem perduci, citra aneurysma ob assiduum pulsum obque tunicas crassas & præduras. In ipsa verò aneurysmatis chirurgia non pauci periere. Præstat igitur quum necessitas postulat maiorem arteriam totam obliquè in transuersum secare: nam sanguis deinde sistitur, vtrinque ipsius extremis retractis, & vulneri imposito emplastro ex aloë suprà descripto. Minores verò arterias quæ in summis artubus, in capite, in manibus & in pedibus extant, licet citra hæc pericula incidere: vt quæ agglutinari possint, præsertim in molli humidoq; corpore, quali mulieres ac pueri præditi sunt. Confert autem harum sectio quum vehemens diuturnusq; dolor circum membranas vim infert, qui pungenti similis est ob membranæ sensum, & qui pulsans est ex arteriarum motu. Sanguis enim multus, tenuis & calidus in affectæ partis arteriis coërcitus, fit doloris causa. Itaque si partibus extremis inuestigentur ac secentur arteriæ, quæ à sedibus illis affectis procedunt, dolor omnino vanescit. Pauci hoc tempore arterias incidunt, quòd non admodum conspicuæ sint, nec facilè sit illas consequi. In temporibus tamé sectæ calidas acresq; oculorum fluxiones inhibent, quarum gratia totæ discinduntur, aut inuruntur candente ferro, vel caustico medicamento. Pone aures secantur in vertigine, in diuturnis capitis doloribus calidis atque spirituosis, in faciei rubore & quibusdam aliis capitis affectibus inueteratis. Quæ inter pollicem & indicem excurrit, aperitur in diuturnis laterum doloribus inter viscera & diaphragma positis. Iuxta malleolum secta vetustos lenit coxendicum dolores qui iamdiu inualuere. Semper auté eius delectus habeatur, quę è directo affectę sedis est, ad quam ne accedendum quidem fuerit, corporis totius prouisione neglecta.

De particulari sanguinis vacuatione. CAP. XIX.

QVVM sanguis aliqua in parte ita inhæsit vt nec secta vena nec medicatione reuelli possit, ab ea potissimum parte quæ offenditur educendus est remediis quę ei ipsi parti liberandæ insideant. Eiusmodi sunt hirudo, scarificatio & cucurbita, quæ à parte iam læsa sanguinem manifestè exhauriunt. *Sanguisuga.* Hirudo morsu trifidum vulnus infligit, quod non cutem modò, verum altius quoq;, si ea tenella vt pueris & infantibus est, penetrat. Exhausta porrò exinanitaq; & accuratè preparata auidiùs tutiusque sugit, fereque continenter dum copia turgescat saturaque procidat. Plerumque etiam sublata ea sanguis confertim profluit, si præsertim in prominentem venam erat infixa: ac tum pro scalpello & phlebotomia est. Ita quidem ex hæmorrhoide tam copiosum interdum sanguinem euocat, vt emplasticis adstringentibusque medicamentis sit opus, & puerorum cubito infixa phlebotomiam exæquet. Quæcunque sic è vena caua haurit, pro vniuersali vacuatione habenda est. Quæ verò duriusculæ cuti, aut ei parti cui nulla sit amplior vena subiecta adhærescit, quàm solùm partem attigerit, euacuat: aut certè minimum è vicinis, nihil verò prorsus ex alto aut ex distantiore loco prolicit. Quocirca iis duntaxat partium vitiis exugendis adhibetur, quæ in summa sunt cute, vt scabiei, vitiligini, impetigini, pano, nasi facieique rubori & elephanticorum tuberculis.

Scarificatio. Scarificatio fit epidermide minutim scalpello discissa: quæ tamen & nonnunquàm altius subiens veram cutem ferit. Vacuat è sola parte diuulsa, nisi fortè venam conuulneret: exitum enim facit humori subiecto, nec tamen vi quicquam ex alto aut è lōginquo trahit. Quo altius scalpellus adigitur, eo plenior sanguinis est effusio. Expurgandæ cutis remedium est scarificatio, ac eorum quoque affectuum quibus dixi hirudinem opitulari: quin etiam eorum qui in cutem irruperunt eiq; iam contumaciter obhærent, vt scirrhi, inueteratæ phlegmones, & cuiusuis corruptæ materiæ. Ad hæc gangrænæ, sphaceli & aliorum in quibus natiuus calor strangulatus ventilari desiderat. *Cucurbitula.* Largius autem ac vberius scarificatio sanguinem profundet, si protinus adhibeatur cucurbitula. Hæc enim vi flammę atque caloris non modò quicquid tenuis fluxique humoris ac spiritus partem circumfundit, sed & quod in locis distantioribus, penitioribusque inest, validis-

sime

ſimè trahit. Atque ſi cutis antè ferro exaſperata eſt, id manifeſtè in ſe prolicit: ſin verò leuis ea & integra manet, è diſtantioribus penitioribuſq; euocat in cutem, ac in eam ſedem transfert cuicunq; fuerit impacta. Itaque inhærens cucurbitula cute iam inciſa, corporis ſummas partes expurgat, multo quidē potentius, quàm aut ſcarificatio ſimplex, aut hirudo; iiſdemq; ſuccurrit affectibus. Leuis autem & quæ ſine ſcarificatione imponitur, non manifeſtè ſanguinem, ſed vnum ſpiritum extrahit. Cæterùm humores ad ſe ſe rapit, irruentem fluxionem reuellit, ſanguinis profuſionem vndecunq; factam directo cōtrarioq; loco impoſita ſiſtit, quum præſertim ex vena ſanguinem mitti reuelliq; imbecillæ vires minimè ſinunt. Errabundum vterum fluctuantemque humorem cohibet: eum verò qui parti iam hæret impactusq; eſt deriuat: & eum qui in alto corpore demerſus eſt euocat in ſummum: vt idcirco ſtuporis, paralyſis, inueterati doloris accommodatum ſit remedium. Flatus verò ac ſpiritus quauis ſede coërcitos expeditè diſſoluit atque diſſipat. Proinde palpitationem, ſingultum, colicum, nephriticumq; cruciatum ocyſſimè compeſcit. Expeditiſſimū hoc præſidii genus ac minimè periculoſum. Neque enim corpus vlla qualitate labefactat neque vires infringit.

Hactenus remedia expoſui quæ ſanguinem tum vniuerſim tum particulatim detrahunt, ad ea deinceps accingar, quæ non hanc illámve, ſed nullo diſcrimine omnem corporis materiam vel abſumunt vel diſſipant.

Vniuerſalis quæ per habitum fit corporis euacuatio.

CAP. XX.

EORVM quæ per ſumma corpus exhauriunt vacuantque, alia ſudores conſpicuè cient, alia halitum tenuemque ſubſtantiam perſpiratu digerunt. Hoc genere continentur inedia, vnctio & frictio: illo exercitatio, balneum, laconicum. Phlebotomiæ vires proximè imitatur inedia, ſenſim ac pedetentim ſanguinem abſumēs quem ſemel ac repentè phlebotomia vacuat: præterea verò crudos humores aliosq; complures diſſipat, omniſque generis excrementa propellit. Etenim natura libera nec impedita, ſalutaria quæque nobis continenter procurat. Quum igitur conſuetus corpori cibus aut ſubducitur aut ex toto circumciditur, huiuſque penuria ineſt, inſitus nobis calor omnium naturalium functionum author, per omnia diffuſus ac inſertus, nóui cibi copia minimè implicatus, vbique vim ſuam exerens, inualeſcit. Ac primùm quidem vtilem ſuccum & ſanguinem in corporis partiumque ſubſtantiam mutat abſumitque nutritione: tenues verò humores ac ſuperuacuos in halitum digerit & ſine ſenſu diſſipat: crudos concoquit, mutatque in ſanguinem alendo corpori idoneum. Ex ſuperuacuis autem craſſos attenuat, lentosque detergit: ac proinde ſtrenuè expedit obſtructiones: adhæc quicquid concoquere non poteſt, id ſaltem pręparat, viaſque omnes corporis quibus includatur patentiores expeditioreſq; facit. Tum etiam expultrix facultas quæcunq; præparata fuerint, in expurgationis vias adducit expellitque foras. Hinc plerumque aluus ſponte ſoluitur, vomitiones erumpunt, vrina profunditur vberior, cerebri excrementa defluunt, & quæ à purgationis via longius abſunt perſpiratione diſſipantur. His corpus vniuerſum ſublato quaſi onere leuatur, reſpiratio libera fit ac facilis, mens ſenſuſq; omnes expeditiores alacrioresque euadunt. Hæc dum confert inedia, impuro quidem corpori plerumque ventriculū vitioſis implet humoribus: vnde ſtomachi eroſiones, vigiliç, corporis perturbationes & vertigines, quòd ſcilicet inſitus calor perinde ac medicamentum noxios humores exagitet in alimenti penuria. At verò perturbatos eà demum ſubigit, domat atq; depellit, vnde magna ſequitur tranquillitas & morborum multorumque ſymptomatum ſedatio, ſuperſtite quidem etiamnum & integro naturali calore. Hæc ſanè moderata efficit inedia, vt quæ acres humores exacuit, incendit, calfacitque corpus. Immoderata verò quoniam pabulō atque etiam ſuperuacuo humore abſumpto, ipſam quoque partium ſubſtantiam diſſipat, quæ caloris eſt ſedes, corpus tandem refrigerat, vireſque comminuit & obterit. Salubris eſt tempeſtiua abſtinentia, & apprimè vtilis quæ per

inediam fit euacuatio. Etenim blandè nullaque violenta aut corporis aut humorum impulsione, nullaq; aliena qualitate in corpus inducta sensim ac lentè progreditur. Acutis porrò vrgentibusque morbis sola inedia vix tutò succurri potest, sed aut venæ sectione aut pharmaco expeditè vacuandus est corruptus ac putridus humor, qui de sua bonitate plurimùm decessit; & quem insitus calor neque amplius in benignum reducere, neque derepentè exturbare potest. At leues morbos ex cruditate futuros arcet cibi parsimonia: eosdem recens genitos facilè persanat inedia: inueteratos quoq; eos plurimùm coctione lenit, tandemque profligat. Ea ipsa ex plenitudine futuros conuenienter inhibet, quòd sensim ac tempore onerantem copiam eximat. Qui verò iam præsentes ex copia sæuiunt, eos non inedia, sed venæ sectio expeditè tollit. Sed & in crudioribus morbis materiæ situs æstimandus. Nam quum venis aut summis partibus vt capiti, vel plenitudo, vel cruditas, vel pituita grauis molestaque est, cibus parcus siccusque confert, ea moderatione vt precordia primasq; partes ne collabantur alat, non autem ad corporis summa ipse pertingat. Quum verò aut in ventriculo aut in prima corporis regione vitium inhæreseit, multò parcior ficciorq; victus impe- randus. Inedia appellatur modò abstinentia modò parsimonia non cibi duntaxat, sed & potus, qui magis promptiusq; quàm cibus tum viscera tum venas implet, iisq; negotium facessit. Quos igitur morbos inedia non sustulit, medicatione curato.

Exercitatio. Exercitatio aliquantum quoque, sed quàm inedia minus absumit ac digerit, idque magna tum corporis tum humorum perturbatione. Hęc nullum extrinsecus corpori calorem confert, sed ingenitum nobis & innatum suscitat, qui dein quoquouersum effusus corpus humoresque calfacit. Vnde alimenti concoctio, distributio, nutritioq; fœlicior. Eadem sanguinem & humores extenuat, mollit, colliquat & diffundit, atque adeò perturbat, vt sua illi vasa impleant atq; distendant, vixque turgentes contineri possint, sed vi impulsi aut foras exiliant aut impetu in partem aliquampiam irruant. Ipsa etiam cutis spiracula laxat & resoluit, quumq; validior suscitatus est calor; spiritus quoquouersum in corpus impellun- tur, qui ductus omnes reserant viasque expurgant, & oborto sudore copioso superuacua propulsant. Non ægrotantium, sed bene valentium est quæ exercitatione fit sudorum eruptio. Etenim quia vires exoluit corpusque defatigat, laboranti grauis importunaque est. Bene valenti ad præcautionem accommodata, concocto certè ac iam distributo cibo aluoque subducta. Impuriori corpori vitanda exercitatio. Quum enim vitiosos humores confundat ac perturbet, quos tamen nec euincit nec prorsus depellit, plerumque morbis grauioribus rudimenta ponit.

Balneum dulcis aquæ longè quàm exercitatio potētiùs spiracula laxat remittitque, humores calfacit, extenuat, fluxosq; colliquat. Ex his fuliginosos nō modò dissipat è summis, verumetiam ex intimis corporis regionibus tenues & fluxos foras euocat prolicitque sudores. Crassiores verò quos non discusserit, colliquat & tanta vi concitat, vt in alias plerumque partes iactati confluant. Quocirca balneum iis aduersissimum est qui morbo graui tenentur, atque iis qui citra morbum impuro plethoricóve sunt corpore, & quibus nobilioris cuiusdam visceris imbecillitas inest, aut præcordiorū durus renitensq; tumor. Quippe liquatus humor præter naturam in partem languidam decūbens in phlegmones discrimen adducit. Vtile verò & accommodatum iis deprehenditur, qui squalidi extenuatique sunt, & quibus iam magna partium solidarum inest ariditas: atque iis etiam qui ex febris ardore quasi retorridi euaserunt: melancholicis quoque & crasso terrenoque humore oppressis. Sed & in iis cautio adhibenda, ne vlla subsit in venis primis copia crudi humoris, quæ in omne corpus rapi possit: néve inter administrandum horror vllus incidat, qui febrem prænunciare solet. Tanto autem manifestius atque validius hæc efficit balneum, quanto vel natura vel arte calidius obtigerit, siue sulphureum, siue nitrosum, siue medicamentorum calidorum permistione cōparatum sit. Solium verò aquæ calidæ in quod resupinus

æger

æger à genibus ad vmbilicum demergitur, non mouendis ſudoribus deſtinatum eſt, ſed aut molliendo reſerandoq; vtero, aut leniendo dolori, qui ventris imas partes excruciat.

Laconicũ ſeu hypocauſtũ. Laconicum in quo ſicco calore ſudor elicitur, humores è corpore aliquanto valentius quàm balneum reſoluit. Morbis accommodatur frigidis atque diuturnis, quorum materia aut in artubus aut in ſummo hæret corpore. At quoniam in eo vapor feruidus, non ſolùm corpori extrinſecus occurſat, verumetiam reſpiratione intro ſeſe inſinuãs, ac in omnia diffuſus corpus haud mediocriter incendit & exiccat, nec calidis, nec acutis affectibus, nec impẽsè bilioſo, nec extenuato corpori decernendum. Quum verò humores conturbet corpusq; vehementer laceſſat, iiſdem atq; balneum obſeruationibus vſurpetur. His vacuandi generibus humoris atque ſpiritus non exiguum ex vniuerſo corpore diſſoluitur in ſudores, qui tamen per febres acutosque morbos, ſi res expoſtulet, leuioribus mouebuntur auxiliis.

Vnctio & frictio. Iam verò vnctio atque frictio ſumma duntaxat corporis exinaniunt, neq; humores intus ac penitus abſtruſos, neque corpus ipſum inſigniter conturbant. Mollis quidem longaque frictio corporis ſumma excalfacit, cutis ſpiracula laxat dilatatque, quibus ex cauſis humores in extrema corporis effuſi incaleſcunt, extenuantur & liquefiunt, qui demum ſponte ſua diſſipantur & euaporant. Vnctio calida eadem, ſed aliquanto validius confert. Altius ſiquidem penetrans non modò cutem emollit, verum etiam corporis interiora & humores contagione calfacit, extenuat, diſperditq;. Leuior tamen eſt vnctio & tolerabilior frictione longa. Illa quidem in acutis morbis, longa verò neque in acutis neq; in creſcentibus eſt ex vſu.

His mihi concludenda videtur de venæ ſectione deq; omni vacuatione vniuerſali ſuſcepta tractatio, quam idcirco paulo pleniorem inſtitui, vt omnia complecterer, quæ in hanc rem pertinent, & quæcunque veterum ſcriptis ambigua ſunt aut controuerſa, perſpicuam lucem acciperent. Quæ ſi cui vix licet omnia ad vnguem ipſo medendi vſu complere, conandum tamen eſt, vt ad illa tanquam ad certam legem & regulam opus omne dirigat.

Libri ſecundi Therapeutices, De venæ ſectione, finis.

METHODI MEDENDI, LIBER III.

DE PVRGANDI RATIONE.

Quid purgatio, quotq; eius differentiæ. CAP. I.

PVRGATIO, eſt eorum quæ ſola qualitate moleſta ſunt euacuatio. *ἡ κάθαρσις.* Qualitatis genere non eas ſolùm complector quæ primæ appellantur, ſed & ſecundas & cuiuſuis ſubſtantiæ corruptionem. Nam corporis excrementa & humores ſuperuacui quũ immoderatius exuperãt, non multitudine, ſed qualitate peccant quemadmodũ & qui aut nimium craſſi ſunt aut glutinoſi aut acres. Præterea tum hi, tum etiã qui propriè ſucci nuncupantur, ſi vel intemperiem, vel alienam qualitatem, vel corruptionem ſortiti ſunt, qualitate peccant, & cacochymiæ nomine continentur. Quum igitur hæc vitia à naturali conſtitutione eouſque iam receſſerunt, vt neque victu neque alteratione ſola emendari, neque naturæ caloriſque beneficio in priſtinam bonitatem reduci poſſint, auferenda certè ſunt, omniſque eorum materia tanquam inutilis prorſus extirpanda. Id autem purgatione fit,

quæ vna cacochymiam ſubtrahit. Venæ ſectio cum fortaſſe vitioſum humorem qui conſiſtit in venis,at non ſyncerum euacuat,ſed ſanguine & vtili humore permiſtum. Purgatio verò id ſolum quòd vitioſum eſt & qualitate peccat, vtili relicto, niſi fortè immoderatiùs efferatur. Purgatio alia ſponte, alia arte & medicamenti ope fit, quæ propriè appellatur medicatio. Hæc rurſum duplex, vniuerſalis & particularis. Vniuerſalis nō quæ omnes humores, ſed quæ ex vniuerſo corpore aut certè maxima ex parte ſuperuacua deducit. Particularis quæ partem quampiam propriis vitiis expurgat, vt è cerebro per palatum & nares muci deriuatio: è pectore & pulmone excreatio: arenularum aut puris è renibus emictio: vteri per ceruicem expurgatio: & quæcunque rupta cute è quauis particula fit eruptio. Eſt porrò vniuerſalis triplex, alui perfuſio, vomitio & quæ alui nuncupatur deiectio: de quibus ſigillatim accuratiùs diſſerendum.

ἡ φαρμακεία.

De clyſtere. CAP. II.

ὁ κλυσμός.

INTESTINORVM præſertimque craſſiorum vitiis aptè clyſter ſuccurrit. Eò quippe integris viribus pertingit, quò epoti medicamenti vis non niſi hebetior & longo viæ prolapſu fracta, ignauior accedit. Quot igitur in inteſtinis vitia, tot & clyſterum genera: alij dolores leniunt, alii humores acres conſopiunt, alii vlcera detergunt aut ſiccant, alii fluxiones cohibent, alii euocant. Horum rurſus alii flatus diſcutiunt, alii fæces emolliunt, alii humores eliciūt è vicinis partibus, qui purgantium genere propriè contineri ſolent. Nam præter flatus ac fæces cibique reliquias, non pauca etiam in inteſtinis cumulatur ſuperuacanea pituita, quæ nonnunquā proruit è cerebro, aſſiduò autem ex ventriculi & inteſtinorum nutritione vt peculiare excrementum ſuccreſcit: maximè verò quibus ex multa ingluuie aut ex glutinoſis cibis magnus eſt cruditatum prouentus. Ea quidem initio aquoſa aut etiam mucoſa exiſtit, quæ diutius in longo viæ anfractu, præcipuè verò in cæco inteſtino, aut in coli cellulis inhæreſcēs, caloris vi tēpore craſſeſcit dum & vitrea & gypſea euadat. Talis interdum modò ſeorſum, modò fæcibus circumducta ſponte redditur: plerumque tenaciùs inteſtinis adhæreſcit, vt neque illabenti excremento neque medicamento cedat. Cumulata hæc copioſior, atque tum inteſtina, tum meſenterium inferciens, caput, ſenſus corpusque vniuerſum degrauat, obſtructionum multorumque morborum procreatrix. Similis eſt & humorum quorumlibet ratio, qui aut ſponte, aut purgationis vi è viſceribus decuſſi & in inteſtina deuoluti, illic ſubſiſtunt & hærent. Hos ergo attingens clyſter incidit, extenuat, detergit, ſecumque deducit: ac multa ſæpe craſſa detrahere cernitur, quæ nulla purgationis vis excludit. Sed & inferiora expurgans, ſuperiora conſequutione exonerat: etenim viſcera preſſaque præcordia liberat meliusq; ſpirantia facit. A clyſtere omnis eſt purgationis initiū: hic deiectionis viam parat & expedit, vomitionis impedimenta ſubtrahit. Quumque in inteſtina defixi humores aliive eorum affectus ſanandi ſunt, flatus fæcesq; clyſterein primis excludēdę, vt dein fit in ipſos affectus vis efficacior. In latus dextrum decumbenti faciliùs celeriusq; ſubit, ſurſumq; excurrens inteſtina proluit: ſiniſtro decubitu in recto aut in colo inteſtino, quod aliorum mole premitur, plerumque ſubſiſtit. Tepens iniiciendus, idq; ſenſim, ne impetu flatus ſurſum magnis torminibus compellat. Ad alui ſubductionem, quòd ſæpe conturbet ſubuertatq; cibum, ventriculo vacuo indendus eſt: ad medicationem verò eo etiam cibis conferto admittitur, diuq; continendus eſt vt tempore vires ſuas potentiùs exerat. Hoc diutius ſubſiſtente poteſt laborans cibum ſumere, aut huic etiam ſi volet indormire: nam poſtea licet non ſyncerus, ingenti tamen fœnore redditur. Rarenter admodum aut in ventriculum ſubit, aut in meſenterii venas rapitur, licet odore vel ſapore os narésve feriat, aut etiam vrinas inficiat. Qui naturæ conueniens pro alimento ſubditur, abſorbetur interdum ſi longa fuit inedia aut parſimonia cibi. Sæpe etiam quum vehementes cruciatus quales colici ac nephritici torquēt, ſubſiſtit ac manet ſurſumq; repit. Dolor enim omnia quaſi abſorbēs vacuationē cohibet. Ferè tamen remorantē clyſterē acrior alter aut glās reuocat.

Glans

Glans clystere longè ignauior est, nihil quippe eorum eluit aut sanat, quæ intestina afficiunt, sed aluum duntaxat idcirco mouet, quòd acrimonia podicem ad desidendum stimulet. Crebrior hæmorrhoidas irritat & aperit, acriorque vlcus interdum excitat. Ad podicis vitia solent omnis generis componi, adstringentes, detergentes, lenientes, prout affectus conditio poscit.

De vomitione. CAP. III.

VOMITIO, est impetu ventriculi sursum facta reiectio. Quum immoderato potu ventriculus fluctuat, redundans humor plerumque sine sensu per gulam in os refluit, crebraque expuitione redditur. Lumbrici quoq; interdum ex intestinis per ventriculum & gulam in os surrepunt: atq; in nausea & cordis dolore tenuis aqua è ventriculo confertim in os confluit. Hi motus omnes tametsi sursum præter naturam fiunt, nondum tamen possunt vomitionis appellatione cõtineri, sed qui duntaxat manifestò ventriculi conatu obtigerint. Vt enim vterus in partu collectis vndique viribus sese arctissimè summis partibus adstringit quò fœtum excludat: ita & vẽtriculus rei noxię iniuria lacessitus compresso fundo totus sursum impetu fertur, vomitione quicquid infensum est excutiens. Motus hic omnium est naturaliũ manifestissimus, quo & ventriculus de propria sede exiliens, assidentes partes quibus annectitur magna vi diuellit. Hinc vomitio difficilis violentaq; est, aliis tamen magis, aliis minus. Quibus pressum angustũq; pectus, & quibus ceruix gracilis & oblonga, ii rarò ac certè violenter vomunt: facilè verò & occasione leui qui contrario sunt habitu. Violenter rursum & periculosè asthmatici, tabidi, & ii quos præcordiorum inflammatio aut dolor exercet: metus enim est aut suffocationis, aut cruentæ expuitionis, aut ruptionis, quemadmodum & in motu omni vehementiore. Crebrior difficilisq; vomitio ventriculum, præcordia & quæ sub his sunt viscera, crebra validaq; concussione debilitat, eoq; humores rapit impuros: caput implet sensusque degrauat & offundit. Quæ verò facilis & moderata obtigerit, saluberrima est & purgationũ omnium præstantissima. Noxios quippe humores ex ipsis fontibus synceros elicit & vacuat, omnem quæ in ventriculi capacitate in eiúsve tunicis hęret illuuiem in primis expurgat, è precordiorum membranis, è cauis iecoris ac lienis, & ex pancrea omnis generis superuacuos humores synceros elicit, quos plerumque nec hiera nec aliud vehementissimum vllum etiam frequens pharmacum in aluum extur-bare potest. In ventriculum enim ex his locis viæ breues ac expeditæ magis quàm in aluum directæ sunt, per quas facilis est vomitio. Quanquã autem primùm ab interioribus euellit, cõsequutione tamen caput reliquumq; corpus leuat. Quo circa omnibus opitulatur affectibus, qui à præcordiorum impuritate ortum acceperunt, languenti appetentiæ, nauseæ, cibi fastidio, crebræ vomitioni, ventriculo præcordiisve distentis, ictero, cachexiæ, febribus intermittentibus, hemicraniæ, vertigini, incubo, epilepsię, suffusioni, omnibusque capitis affectibus, qui præcordiorum sympathia contracti sunt, & quos è præcordiis in reliquum corpus effusa impuritas protulit. In quocunq; igitur affectu languescit appetentia, & nausea vomendique desiderium fatigat, si pharmaco non satis fit, vomitione curandum. Nam quæ purgatio non eluit, extirpat vomitio, & quæ illinc non facilè labuntur in aluum, promptè in ventriculum remeant. Tanti igitur vomitionis vis æstimanda. Cui autem ægrè ea cietur, diligens adhibenda est præparatio. Quum enim vel ex corporis conformatione, vel ex humoris situ & crassitie, vomendi conatus angere solet, ac faciei oculorumque rubor, capitis tensio, sudor multus & interceptus spiritus obtingere, idque citra vacuationem vllam, non nisi adhibita præparatione vomitio tentanda. Primùm igitur attenuandus detergendusque humor, atque iis viæ molliendæ & laxandæ sunt quæ posthac tradun-tur. Corpore autem cõuenienter præparato, quum vomendi necessitas premet, addendus stimulus vt artis & naturæ cõcursione effectus edatur perfectior. Ferè quidem ieiunos nausea vomendiq; desiderium premit, quum exinanitus ventriculus noxiorum humorum incursione infestatur. Nam pastis benignitate cibi

Glans

Vomitionis facilis commoda.

Ad vomendum præparatio.

noxius humor demulcetur leniturque naufea. Sæpe verò noxius humor ventriculum ſtimulat cogitque cibum vomere, nec tamen ipſe prodit, vt quum extrinſecus ventriculum feriens nondum in eius capacitatem penetrare poteſt, aut quũ lentore ſuo intus illi tenacius adhæreſcit. Itaq; ſynceri humoris ſuperuacui vomitio ieiunis maximè cienda: quanquã tum leuiuſculus cibus pharmaco præmitti poteſt, vt facilior ſuccedat vacuatio. In id etiam corpus turbandum agitandumq; eſt motu & exercitatione. Atq; quum oborto cordis dolore illuuies copioſior effluens laborantem vrget, prono ſitu collocandus firmato capite & ventriculo manu compreſſo, dum primùm cibus & pituita, deinde bilis varia, quantũ neceſſitas poſtulat eruperit, omniſq; impetus ſedetur. Si violentior vomitio nimiopere fatigat ſuperueniatq; vertigo, æſtus, anguſtia, ſuffocatio, cordis aut ventriculi compunctio: aut ſi immoderatiùs exuperat atq; vel ſuccos vtiles vel ſanguinem elicit, vel ramenta, vel nigrum quiddam fœtidum atræ bili perſimile, leniendà certè & compeſcenda: atque in quiete continendus eſt laborans, ventriculus fouendus ſpongia macerata in aceto tepente, atq; iis etiam firmandus quæ poſthac dicentur. Quumque ſedata vomitione pulſus plenus & validus exiſtit, placidus ſomnus ſponte obrepit, facilis & libera eſt reſpiratio, appetentia bona reliquumque corpus leuius, vtilis ea cenſeri debet & conſentanea. Contra verò inutilis & noxia, ſi contraria appareant.

De purgantium medicamentorum viribus, ac primùm vt vnumquodq; familiarem humorem totius ſubſtantiæ ſimilitudine deducat. CAP. IV.

PVRGANS medicamentum humorem communi quodam omnium tractu prolicere non pauci cenſuerunt, eiuſq; portione detracta aliam, dein conſequutione quadam, ei quæ euacuata ſit ſuccedere, idque ne vacuum quicquam & inane in corpore ſubſiſtat. Neque medicamentum vnum quempiam humorem, ſed omnes promiſcuè hirudinis aut cucurbitulæ modo trahere, eum tamen qui tenuior & ad fluendum aptior ſit, primùm ſequi, ab hoc deinde craſſiorem, poſtremò craſſiſſimum: atq; ſi medicamentum infirmum & inualidum erit, nihil præter ſerum vacuari, ſi validius, cum hoc etiam bilem flauam, ſin valentiſſimum, tum pituitam tum bilem atram. Huic ſententiæ ſuffragans Auerrhois putauit tenues humores quia purgationi aptiores, prius quàm craſſos omni medicamenti genere prolici. At ſi ſatis rerum peritus animaduertiſſet rheumbarbarũ, agaricum atq; ſennam, etiam ex hydropico corpore non aquam, ſed craſſos humores: ſcammoniũ verò & iridem nõ craſſos, ſed tenues ſeroſoſq; vel ex corpore ſano elicere, nõ tam turpi credo errore lapſus eſſet. Si vacuationis ordine tenuia ſemper cęteris antecedũt, cur non & ſanguis prius quàm bilis atra defluet, quem conſtat multo tenuiorem eſſe? Hæc opinio dum vnicum medicamẽti genus ſola pro vacuandi ratione quantitate mutatum ſatis fore humoribus omnibus expurgandis ſtatuit, perturbato rerum ordine ſummam confuſionem inuehit. Hęc incommoda circumſpectius animaduertẽs Hippocrates, rectè nouit medicamentum humorem qui in corpore præter naturã continetur attrahere nõ communi & promiſcua quadam vi, ſed totius ſubſtantiæ ſimilitudine inſitaq; familiaritate. *Lib. de Nat. hom.* „ Medicamentũ (inquit) quum in corpus fuerit ingreſſum, primùm ſanè id quod „ omnium maximè ſibi natura reſpondet atq; ſimile eſt deducit, deinde alia quoq; „ trahit & purgat, quemadmodum ſemina & ſtirpes terram vbi ſubierint, id quod „ in terra ſecundum ipſorum naturam eſt, ſibi attrahunt, ſiue acidum, ſiue dulce, ſiue amarum, ſiue ſalſum, ſiue aliud quidpiã diuerſum. Primùm igitur eius quod ſibi naturali ſimilitudine coniunctum eſt plurimum arripiunt, tum cætera deinceps attrahunt. Talem quoque modum & medicamenta in corpore ſeruant. Etenim quæ bilem mouent primùm hanc meraciſſimam purgant, deinde mixtam. Quanquam igitur attractio aliàs caloris, aliàs vacui & inanitionis vi, aliàs totius ſubſtantiæ ſimilitudine fit, quæ tamen à medicamentis purgantibus eſt, vna ſimilitudinis proprietate cõpletur, qua & ſtirpes ſuccum è terra ſibi idoneũ, & vnaquæque corporis particula id quod in ſanguine ſibi familiare & conueniens eſt, & lapis

Proprietas ſimilitudinis, qua medicamentum ſamiliarè humorem allicit vndenam proficiſcatur.

& lapis heraclius ferrum, & paleas succinum prolectat. Hæc autem similitudo non temperamentorum, sed substantiarum est. Illa quippe attractionis causa statui minimè potest: quandoquidem nullum medicamentum esset trahendæ pituitæ idoneum, quum illa frigida, vniuersum verò purgantiũ medicamentorum genus calidum habeatur. Ergo sola substantiæ similitudo causa est cur medicamentum hunc illúmve humorem alliciat. Hæc autem substantia non ipsa est rei materia, à qua vnumquodq; aut tenuis aut crassæ substantię dicere solemus: neq; huius substantię similitudo attrahendi causa existit: nam neq; agaricus, neq; colocynthis tenuis substantię quum sit, crassiorem pituitam, neq; rheumbarbarum, quòd astringentis & solidæ crassæq; substantię, tenuem bilem educeret. Sed præstantior est tota illa substantia, à qua tanquam ab intimo principio defluit & manat, quæ totius substantiæ proprietas appellatur. Hæc igitur cùm neque materia sit, neque temperamentum, necesse est rei species & forma sit, quæ præcipua est ac ferè tota compositæ rei substantia. Admirabiles eius proprietates neque colore, neque sapore, neque odore, neque vllis sensuum qualitatibus, sed operibus solis percipi possunt, vnde à plerisq; cææ & occultæ nuncupatæ sunt. Quæ porrò eadem continentur specie, substantiam non similem sed planè eandem habere dicuntur: vt ferrum ferro; magnetem magneti, non simili, sed eadem substantia dicimus. Atverò magnetem ferro similem, non eundem, quòd eorum substantiæ ac formæ affinitate quadam & familiaritate coniunctæ sint. Eadem in medicamentis quoque est ratio: censeturque agaricus pituitæ tota substantia similis. Ea autem substantię similitudo attractionis est causa, atque vnum quodq; id trahit quod simile, non quod eodem est genere. Sic agaricus pituitam, non agaricus agaricum trahit, nec pituitam pituita. Itaque perperam Auicennas colligit, si attractio fit à similitudine substantiæ, oportere ferrum attrahere ferrum; aurumque aurum. In hac autem similitudine quod validius est trahit infirmius, vt agaricus pituitam, non contrà, quòd agarico vis insit potentior, quam & temperamenti calor plurimum impellit. Si quando autem contingat tam exiguam medicamenti portionem exhiberi, vt ab humoris copia obruatur, ea omninò frustrabitur purgandi facultate, & in alienam vertetur substantiam. Vsus enim tres notauit purgantium medicamentorum ordines. Vnus est malignorum, in quibus vis & substantia ineſt venenata, in quo habentur colocynthis & scammonium. Alter benignorum, quæ minimum ab alimenti natura defecerunt, cuiusmodi sunt pruna, violæ, manna, serum lactis, cassiæ medulla. Tertius mediocriũ, in quo sunt rheumbarbarum, agaricus, senna, aloë. Itaque in corpore valido atq; inedia exhausto, benigni medicamenti exigua portio in corporis substantiam facessit: maligni verò portio vel exigua in putredinem veneno finitimam: mediocris in humorem vacuandum, qui ex superuacaneorum est genere alendo corpori minimè idoneus. Licet igitur agaricus calidus sit, verti tamen nihilominus poteſt in pituitam, vtpote qui (quemadmodum & cnicus) tota substantia nõ temperamento pituitosus sit. Hac rerum commutatione temperamenti qualitates pereunt, permanente substantia.

Purgans medicamentum nonnunquam alium quàm proprium & sibi familiarem humorem extrahere è corpore. CAP. V.

APTAM vtilemq; purgationem efficiunt medicamentum accommodatum satisq; validum vt humorem exturbet: natura robusta quæ proritantem humorem expellat & purgationem moderetur: humor tenuis & ad fluendũ aptus: corporis viæ per quas fluxurus est patentes & liberę. Siquid horum desit, aut languida, aut inutilis erit purgatio. Inutilem dico quæ vel alieni est humoris, vel effrænata existit. Quum igitur vacuãdus humor corporis parte densa, adstricta, vel obstructa coërcetur, neq; huic purgationis viæ patet: aut quum vel nimium glutinosus crassusq; est, vel crudus aliisq; humoribus omninò permiſtus, vel in longinquas partes disiectus, tametsi natura valens conuenienti medicamento proritetur, languida tamen aut inutilis succedet purgatio. Languida quippe ac im-

perfecta eius humoris qui vacuandus erat: inutilis verò alterius qui paratior occurrerit. Medicamentum enim quod proprio humore frustratur, quemuis obuium & paratiorem impetu adoritur atq; exturbat, eum scilicet qui aut ad fluendū est aptissimus, aut immodicè exuperat, aut in via purgationis subsistit. Is enim quouis medicamenti genere impulsus excidit, vt qui sponte etiam interdum elabatur. Id sanè commonefacit Hippocrates. Si enim (inquit) eidē homini idem medicamentum quater in anno voles exhibere, hyeme pituitosissima tibi euomet, vere liquidissima; æstate biliosissima, autumno nigerrima. Quum ergo melancholicus humor crassus, sanguine permixtus fortè irrepsit in cerebrum, licet medicamentū huic ducendo validum offeratur, potius tamen quàm hunc eam detrahet pituitam quæ in ventriculo & in intestinis solet inhærescere: aut etiā bilem quæ seorsum pura atq; tenuis vel nimia copia, vel corruptela naturam exstimulat. Cacochymiam igitur in venis conclusam, aut in corporis habitū effusam, vix medicamentum (nisi fortè validissimum) detrahet, quòd quæ circa ventriculum, circum viscera primasq; venas consistunt, inprimis occurrant expurganda.

Cur alium quàm familiarem humorem interdū attrahat medicamentum.

His ex causis nonnunquā accidit vt purgans medicamentum non proprium & peculiarem humorem, sed diuersum plerunq; exturbet. Quinetiam si effrenata vis eius fuerit, alienum quoq; trahet: tum quippe natura vel grauius lacessita, vel iam imbecillitate languens, neq; medicamenti vim, neq; humoris impetum coërcere potest. Effrenatæ & immodicæ hæ sunt purgationes, ὑπερκαθάρσεις Græcis appellatæ, quibus nō modò peculiaris humor, sed & reliqui deinceps profluunt. Etenim violentius medicamentum proprio humore detracto, in alios dein inuadit, ac primùm tenuiorē ad fluendumq; aptiorem prolicit, deinde eum qui crassior atq; pigrior sit, postremò sanguinem, quem natura tanquā reconditum thesaurum auidius amplexatur ac retinet. Cholagogum exempli gratia in primis bilem, deinde pituitā, tertio loco atram bilem, postremò sanguinem euocat. Phlegmagogum primùm pituitam, deinde flauam bilem, postea atram, nouissimùm sanguinem. Melanagogum atram bilem primùm, deinde flauā, tertiò pituitam, ad postremum sanguinem naturæ familiarissimum. Effrenatio ea & purgationis exuperantia fieri nō potest totius substantiæ proprietate, quòd nullum medicamentum possit omni humori substantiam similem habere. Hanc non pauci ad medicamenti calorem & acrimoniam referunt, quæ tum venarum oscula patefacit recluditq;, tum continenter adeò proritat, vix vt humorem suum coërcere possint. Verùm si hypercatharseos ea causa sit, alliū, pyrethrum & piper purgādi facultatem sortientur.

Quæ sit hypercatharsis causa.

Quocirca præter peculiarem, quæ sua est cuiusq;, necesse est generalem purgandi vim medicamento attribui, qua in alios quoq; humores incumbat, eosq; communiter euacuet. Compertum sit in Dione purgandæ bili flauæ iustam congruentemq; quantitatem esse rheibarbari drachmas tres: atræ bili, sennæ drachmas sex: pituitę, agarici drachmas tres. Consilium sit triplex humoris genus expurgare, in idq; medicamentum componere & accommodare: aptum id efficaxq; comparabitur si cuiusq; triens conferatur, & rheibarbari drachma vna, agarici drachma vna, sennæ drachmę duę permisceantur confundanturq;. Quod hac ratione compositum foret, nullam vim obtineret, nisi cōmuni quadam & generali purgandi facultate simplicia illa mutuò se fouerent. Neque enim drachma vna rheibarbari quicquā bilis purgare potis esset, neq; drachma vna agarici pituitæ, neq; sennæ drachmæ duæ, melancholiæ quicquam: neq; igitur permista illa, nisi mutuas operas cōferrent. Simile enim hîc accidit atq; cùm multi nisu communi graue quoddam onus attollunt. Itaq; præter propriam, necesse est & generali vi purgandi medicamentum vnumquodque præditum esse, qua cùm nimia purgatio erit, alios etiam humores detrahet, idq; adiutum calore & acrimonia.

Purgantis medicamenti facultatem à nostro calore excitari, substantiam verò ad expurgandum humorem non permeare. CAP. VI.

PROPRIETAS peculiarem humorem expurgandi è tota medicamenti substantia & ex intimis principiis manās ac defluens, illi nō energia & reipsa; sed

duntaxat

duntaxat poteſtate ineſt. Etenim ſi ſcammonio ſynceræ bilis portio propius aſſi-ſtat, non hanc quemadmodum magnes ferrum allicit, ſed duntaxat quum à no-ſtro calore excitatũ prorumpet in actum & ad agendum impelletur. Dum enim ventriculi calore medicamentum teritur, calefit, omniq́ ratione exagitatur, ta-cita eius facultas quaſi ſolutis vinculis exurgens ſe promit profertq́ vires nouas. Ac tum vapor ea ipſa facultate præditus illinc proſiliens, per cæcos occultosq́ue ductus in omnes corporis partes quoquouerſum effuſus, ad noxium humorem pertingit. Atq; is humorem iamdiu fortaſſe parti conſuetum ac quieſcentem, a-crimonia incîdit præparatque, & aduerſa qualitate partis naturam acrius ſtimu-lat proritatq́ ad excernendum. Ipſa verò medicamenti ſubſtantia in ventriculo inteſtiniſve etiamnum perſiſtens, eum ipſum humorem ſimul prolectat, vt pur-gatio communiter fiat trahente medicamento & expellente partis natura. Non igitur pharmaci ſubſtantia ad eum humorem concedit ac permeat, qui vacuã-dus eſt, vel hoc argumento, quòd plerumq; aluo ſoluta medicamentum in ven-triculo ſubſiſtat, aut etiã vomitione reiiciatur, quodq́ pilulę duriores poſteaquã abundè purgaſſent, viſæ ſint nondum diſſolutæ, aliàs vomitione, aliàs deiectione reddi. Hinc Paulus præcepit lathyridis grana integra vorare ſi imbecillus eſt ſto-machus, eaq́ etiamſi minimè atterantur minimeq́ in corpus permeent, validè tamen purgare. Si, inquit Serapio, medicamentum ad humorem longè diſſitum accederet, illi familiaritate iungeretur, neque eum cuius iucunda voluptate per-fruitur, detraheret aut exturbaret, quemadmodum neque magnes ferro iunctus idipſum aliò trahit, ſed planè retinet ac ſeruat. Et hæc quidẽ conſentanea iis ſunt medicamentis quæ maligna dicuntur, & in quibus vis ineſt venenata totiq́ cor-pori infenſa. Nam quæ in mediocrium ſunt ordine, vt ſenna & rheumbarbarum, quanquam dum agunt, magna ex parte ſubſiſtunt in ventre, eorũ tamen tenuior quędam portio irrepit in venas, vacuandumq́ humorem aſſequitur, illiusq́ tum color tum odor manifeſtus in vrinis eſt. Benigna verò medicamẽta in omne for-taſſe corpus peruadunt, & noxium humorẽ quaſi vinctum reducunt in ventrem. De quibus ita cenſuit Ariſtoteles, Medicamenta vbi ventrẽ adierunt reſolutaq́ ſunt, ſtatim ad venas per eaſdem feruntur vias per quas cibus commeat. Mox quum nihilo concoqui potuerunt, ſed victrice perſtiterunt potentia, relabũtur, & quæ ſibi obſiſtunt, ſecum detrahunt, quæ res purgatio vocitatur. Venter porrò ſelectum ſecretumq́ humorem vbi pariter cum medicamento excipit, gemino ſtimulo acriùs laceſſitus, quum diutius ferre non poteſt, totis viribus vtrunq́ ex-cutit, dum à ſe deponat expellatq́ per loca conuenientia. Non igitur quem hu-morem attraxit medicamentum, eundem exigit foraſq́ excludit vomitione aũt deiectione, prout ſcilicet ipſius vis inſita in ventriculum aut in aluum irruerit; ſed natura ſola. Neq; enim hinc ſolùm vomitio obrepit, quòd medicamentum in ore ventriculi inhæreſcat, idq́ infirmet: neq; alui deiectio quòd in ventriculi fundum & in inteſtina id mox illabatur eaque debilitet, ſed quòd medicamento proprietas inſit, qua familiarem humorem non ad ſe modò, verumetiam ad cer-tum deſignatumq́ locum impellit ac mouet. Vt enim cantharides ſcapulis bra-chióve admotæ, non ſolùm ad ſe aquam alliciunt, ſed & vrinas abundanter cient, quò tamen eorum ſubſtantia minimè penetrat: ſic propemodum medicamenta quædam extrinſecus ventri applicata aluum ſubducunt, quædam vomitionem mouent. Quanto igitur expeditius eorum ſumpta ſubſtantia, etiam in ventricu-lo aut in inteſtinis conſiſtens, purgandi vires obtineat exeratq́.

purgatio fiat. *Expulſio non attracti humoris naturalis eſt.*

Per quos ductus medicamentum humorem detrahat.

CAP. VII.

QVI porrò expurgatur humor ferè per apertos conſpicuosq́ ductus tradu-citur, & à corporis ambitu in venas refluit minores, ab his in maiores, è quib. per iecur in inteſtina deuoluitur. Cæterum in violenta purgatione humores non per hos ſolùm, verumetiam per cæcos occultosq́ ductus vel ab extremo corpo-re magna perturbatione confluunt in ventrẽ. Extincto animante ampliora dun-

taxat vasa & spiracula cernuntur, plurima in se considunt atque conniuent, quæ dum id in viuis erat, vi caloris & spiritus distenta latius patebát, per quæ non modò tenues, sed & crassos glutinososq; humores validioris medicamenti vi deduci putandum. Sic hydropicorum aqua ex ingenti capacitate abdominis aut in intestina rapitur, aut in vesicam remeat: sic multa plerumque & è pulmonibus & è cerebri ventriculis, neq; tamẽ per venas, neq; per manifestos ductus in ventrem illabuntur. Sic & varii artuum articulorumq; tumores, nõ œdematosi modò, sed planè scirrhosi aliàs in aluũ, alias in os lenta saliua deriuantur ab illitu hydrargyri, cuius vi colliquantur omnia & è toto corpore in os impetu feruntur: sic denique valentiores apophlegmatismi non è cerebro solùm, verumetiam è ventriculo aliisq; partibus pituitam eliciũt, ea interdum copia, quæ neq; cerebri ventriculis, neq; totius caluæ capacitate contineri queat. Horum nihil mirum videbitur, ei qui præter rerum euentus, Hippocratis quoq; sententiam spectabit, qua is corpus intrò forasq; spirabile statuit, & naturam quæ præsertim robusta validaq; sit, semper viam moliri expurgandis superuacaneis, crassioresq; materias vel per angustissima foramina deducere, quinetiã per ossa abscessus fieri confirmat: quemadmodum & empyorum & pleuriticorum crassus humor per densam membranam traducitur in pulmones, ac demum tussi reiicitur. Hęc si natura per se facit, multò certè maiora & admiratione digniora molietur adiuta trahentis medicamenti vi, præsertim si conuenienter præparatum corpus, atque humor ad fluendum comparatus est. Itaque purgantis medicamenti quod validum sit facultas in omne corpus subiens ac penetrans, humorem familiarem (qui coërcitus non sit) vndique detrahit, non modò amplis patentibusq; viis, verumetiam occultis & sensibus incompertis. Hæc de vniuerso purgantium medicamentorum genere, deq; viribus eorum præmittenda videbantur. Nunc verò particulatim medicamenti species quærenda, eiusq; quantitas & vtendi ratio: quod vt accuratiùs exequamur, explicandum quibus morbis conueniat purgatio, quod cuique adhibendum purgationis genus, clyster an vomitio, ánve medicatio: quæ medicamenti species, quàm validum & quo id ordine: vniuersè an partitè: deinde quantum & quousq; vacuandum sit, & qua id ratione faciendum. His enim tota completur purgandi tractatio.

Quibus humorum vitiis, & quibus morbis adhibenda purgatio.

CAP. VIII.

Cacochymi proprium, accommodatumque remedium, est purgatio: quicquid enim impurum adeò corruptumq; est, vt omnino naturæ limites transcendat, quoniam arte nulla emendari benignumque reddi potest, prorsus extirpari eximiq; debet. Hoc autem purgatione præstandum, quæ vna omnem impuritatẽ seorsum ex quauis corporis sede subtrahit & vacuat, ex hac quidem promptiùs ac expeditiùs, ægriùs tardiusque ex alia. Primæ regionis cacochymia purgatione sola commodè vtiliterq; demi potest: & quæ in intestinis est clystere: quæ circum ventriculum & præcordia, vomitione: vtraq; etiam pharmaco, sed maximè quæ aut in liene, aut in iecoris cauo, aut in pancrea, aut in mesenterio, aut in abdominis capacitate consistit. Ex his quippe sedibus viæ breues sunt ac directæ, per quas facilè ea ferri potest in aluum, quò sponte etiam interdũ prona ruit. Venæ sectæ vis eò vix vnquã pertingit, neq; hinc humores vacuat: sed graui sanè dispendio naturæ ordinem peruertit quicunq; impuritate derelicta purum syncerumq; sanguinem profundit è venis: quique venas sectione exinanitas implet fœda illuuie rapta è primis sedibus, quæ quasi sentina est omnis impuritatis. Quis quæso adeò rudis in medendo sit, vt aut ventriculi cruditatem, aut lienteriam, aut dolorem colicum, aut lienis scirrhum, aut cholerã, aut hydropem, aut his affines affectus audeat aut tentet vena secta curare? Quinetiam venarum cacochymia sola purgatione, non phlebotomia eximi tota potest: permittitur tamen in hac plerunq; venæ sectio, quum tam copiosa accreuit, vt venas supra modum distendens, pericula minetur, quæ ex immoderata impendent

Quibus liberare regionis corporis cacochymia quo vacuationis genere & quib. viis exigẽda.

tum enim ad exuperantiam demendam adhibetur. Deinde etiam quum ex ruptis, apertis, aut exesis vasis, vel foras ea profilit; vel in partem quampiã abscedit: etenim reuellit impetumq; sistit. Tertiò quum metus est ne ea concitata vehementiùs & quasi furore corpus exercens, in principem aliquam partem feratur: impetum quippe sedat atq; compescit. Nõnunquam & citra hæc, quum præceps est morbus, cuius tamen materia in venis conclusa aut cruda est, aut viam expeditam non habet per quam facilè medicamento detrahi possit, eius portionem venæ sectio promptiùs quàm purgatio demit, à qua & morbi sæuitia sæpe mitescit, & natura quod reliquum est faciliùs coquit. Sic initio continuarum febrium, si vires ferant, nec venæ nimium exinanitæ sint, sanguis mittitur. Cæterum quæ in his fit venæ sectio, impuritatis quidem portionem elicit, at minimè synceram, sed sanguine permistam: nec vlla potest phlebotomia omnem venarum cacochymiam eximere, nisi fortè sanguinem vniuersum profundat. Nam vitiosus humor æquabiliter sanguini permixtus seorsum profluere non potest. Quocirca licet his ex causis aut necessaria, aut vtilis fuerit venæ sectio, adhibenda tamen est tandem & purgatio, quæ vt proprium remedium reliquias detrahat. Ea porrò cacochymia quæ vel partis alicuius substantiam vel corporis habitum occupauit, medicamento in primis nõ venę sectione ducenda: deinde quicquid reliquum fuerit per cutis spiracula, aut per ductus peculiares mouendum. Sic exhaurienda est cerebri pulmonúmve crudior pituita, sic & totius corporis cachexia.

At verò in cacochymia, quæ regiones multas æquabiliter infestat, vndelibet vacuationem auspicari licet. Vt si vel ab vniuersa obstructione, vel à stipatione cutis, vel à vigiliis, labore, æstu, ira, pestilentia, vel ab aliarum euidentium causarum immoderatione, omnium humorum putredo corpus æquabiliter inuasit, non magni interest à purgatione an à venæ sectione vacuationem inchoës, quanquã tutius primæ regionis præmittitur purgatio. Atquum inæquabilis est cacochymia, ea in primis exhaurienda regio, quæ aut vehementiùs premitur, aut aliis mali initium dedit. Iam verò à causis ad morbos ex cacochymia ortos me conferam.

In continua febre quæ æstu magno & lassitudine fatigat, si neque nausea, neque vomitio, neque primarum venarum cruditas est, protinus initio vena secari potest. In ea verò quæ aut ex ventriculi iecorisque constitutione praua, aut ab esculentorum potulentorumque vitio proficiscitur, quoniam infima regio prius ac etiam magis impuritate sordescit, ex eaque in venas & in habitum corporis vitium irrepsit, expurganda in primis est, vtpote sine qua cæterarum nulla purior euadat. Hac etiam ratione in cachexia, in leucophlegmatia, in hydrope, in ictero atque in aliis plerisque affectibus, quorum impuritas è iecoris aut lienis vitio corpori toti impertitur, purgatione sola vacuandum. Nec quoties vrinæ crassæ ac rubicundæ cernuntur, temerè imperanda venæ sectio: nec si ex hac sordidus sanguis ac impurus emanat, continuò vtilis putanda. Impuro enim mox impurior alius ex ipso fonte affluit. Non igitur è riuulis, sed ex fonte ipso exhaurienda mali scaturigo: cui nisi sit antè prospectum, vix cæteris dein potest arte succurri. Vt autem in his, ita & in febribus intermittentibus etiam atque etiam obseruandum, ne vel confusis vel transmotis humoribus corpus euadat impurius. Nam febres tertianæ quarum causa in iecoris cauo inhærescebat, sæpe intempestiuè secta vena in continuas abiere: & continuæ in quibus admodum impura erant viscera, non parum exasperatæ sunt. Exhausto enim sanguine impurus humor, quauis sede sit derelictus, efferatur ferociusque sæuit. Aliàs bilis flaua circum iecur, aliàs pituita vel in cerebro, vel in pulmonibus, vel in ventriculo quasi subsultans detracto sanguine deiectisque viribus grauiora profert symptomata. Constare hinc iam potest, quibus humorum vitiis & quibus morbis succurrat accommodata purgatio.

Per quas vias inſtituenda ſit purgatio, quo medicamenti genere, & quàm valido. CAP. IX.

DVo præcipuè ſunt quibus purgationis via indicatur: vitii ſedes, & naturę motus ſeu inclinatio. Sede perſpectâ in promptu ſunt ductus omnes qui ex ea aut per ventriculum, aut per aluum, aut per aliud quoduis emiſſarium foras pertinent, per quos ſcilicet natura libera nec impedita, vitia ſua expurgare conſueuit. *Aph.21. li.1.* Hi ſunt quos Hippocrates conuenientes appellat. Ventriculus quidem, & præcordiorum ſummæ partes vomitione: inteſtina maximeque craſſa alui profuſione: pharmacia verò cum hæc ipſa, tum maximè viſcera & venæ habituſque corporis commodè expurgantur. Renes & veſica per vrinæ vias: vterus per propriam ceruicem: cerebrum per palatum & nares: corporis ſumma per cutem halitu & ſudore. Si fortè purgationis vias morbus intercipit, aliò motum conuertes: nunquam enim humor noxius in affectam ſedem eſt deriuandus. Quocirca neque imbecillo ventriculo cienda vomitio, neque in inteſtinorum vlcere, aut inflammatione bilis eò deuocanda, ſed aliorſum reuellenda: neque renibus inflammatis aut exulcerata veſica ad vrinas, ſed ad inteſtina vitioſus humor conuertendus. *Inclinatio humoris noxii & momentum.* Motus verò ac impetus naturæ ſic obſeruandus. Humor noxius per conuenientes regiones atque vias delatus ſinendus eſt: atque etiam ſi ſegnius progreditur, incitandus: fit enim natura duce, quę nihil perturbatè, nihil niſi vtiliter gerit. Qui verò inſueto nec naturali curſu fertur, inhibendus, & in breuē rectumq; tramitem (ſi commodè licet) reuocandus, vt qui humoris impetu & impedita natura ſymptomaticè fiat. Iam verò medicamenti genus ex humoris genere petendum. *Medicamenti genus ex humoris ſpecie.* Quot enim peccantium humorum, totidem & medicamentorum genera vſus notauit, vt ſingulis accommodaret ſingula. Alia pituitam, alia bilem flauam, alia atram detrahunt, ſanguinis ſerum alia: & in vnoquoque genere alia ex aliis partibus. Ita enim quum arquato laboranti & flaua bile ſuffuſo medicamentum datur demendæ huic accommodatum, mox totus in habitum naturalem refertur priſtinumque colorem recuperat. Si aqua ſubter cutem fuſa turgido medicamentum huic ducendæ propinetur, aquoſus humor excidet, magnaque vi foras erumpet, ſubſidente ventris tumore. At verò nullo aut minimo emolumento erunt, quæ diuerſa humoribus non accommodabuntur. Simili quoque ratione quum vel pituita, vel bilis atra moleſta eſt, ſi ſuum cuique medicamentum congruenter afferatur, noxium humorem experimur detrahi, laborantemque vindicari à morbo. *Quam validum eligendum medicamentum ex humoris ſitu.* Ad hunc igitur modum medicamentorum genera ex humorum differentiis diſtinxit vſus, vt ſuam cuique purgationem opponeret. In vnoquoque porrò medicamenti genere tum in eo quod bilem, tum in eo quod pituitam, vel alium quemuis expurgat humorem, quàm validum aut imbecillum deligi oporteat, noxii humoris ſitus oſtendet. Vt enim non quælibet ſecta vena, ita nec quodlibet medicamentum è quouis corporis loco humorem detrahit, ſed alia aliis corporis ſedibus expurgandis accommodatiora ſunt. Mitiora quippe è prima corporis regione, mediocria è vaſis maioribus, valentiora è corporis habitu ex ſinguliſque particulis euocant. Expedita faciliſque purgatio eſt è ventriculo & ex inteſtinis: difficilior è venis meſenterii, deinde è iecore & ex liene, multò difficilior è vaſis maioribus atque etiam è minoribus, omnium verò difficillima ex ipſa partium ſubſtantia quæ ad ſummam cutem atque articulos accedunt. Quò enim pars quæque diſtantior & minus venis conſperſa, eò difficiliùs medicamento cedit: maior quippe in propinquum vis eſt quàm in diſtans. Vt igitur tres corporis regiones limitibus diſcretæ ſunt, ita & purgantium medicamentorum tres hiſce ordines accommodantur. Deinceps de medicamenti quantitate ſtatuendum.

Vt medicamenti quantitas definienda ſit. CAP. X.

POSTQVAM medicamenti genus ex humoris ſpecie, & quàm validum ex humoris ſitu cognitum fuerit, æſtimandum deinde qua id quantitate offerri debeat. Sua autem eſt & definita cuiuſque quantitas, qua id conuenientem atque

què moderatū purgationis modum præſtare ſolet, vt proximo libro enucleatiùs tradetur. Quantitatem vel augere vel minuere purgandi facilitate difficultateve cogimur. Quando autem facilis & quando difficilis ſit futura purgatio, corporis, humoris, atq; cæli ſtatus oſtendit. Corporis ſtatu continentur temperamentum, habitus, ſtructura, atq; conſtitutio & vacuandi conſuetudo. E ſicco exuccoq; corpore atq; macilento pauca detrahi poſſunt: multa ex humido & ex habitu euſarco. Firmum denſumq; corpus, cuius viſcera, venæ, ipſaq; inteſtina natura anguſta aut obſtruuntur facilè, aut coarctantur, ſuperuacua retinet, nec facilè elabi ſinit. Molle verò, rarum ac laxum, quale mulierum eſt, puerorum & otio diffluentium patentius eſt, per quod concitati, tractiq; humores facilè decurrant. Robuſti & laboribus aſſueti leuiuſcula aſpernantur medicamēta, quemadmodum & quibus ſenſus eſt hebetior. Contrà incitantur facilè qui exquiſitiore ſunt ſenſu, & qui vel natura, vel morbo, vel viuendi ratione delicatiores euaſerunt. Crebris purgationibus aſſueti, pharmaco minus laceſſuntur, inſueti magis: alienorū quippe horrifica recordatio naturam turbans ad excernendum ſtimulat, quemadmodum & pharmaci odor grauis, aut intenta cogitatio aluum plerumq; mouet. At verò cōſuetudo familiaritatem, familiaritas amicitiam parit, quæ vim omnem lenit. Sic longo tempore conſueta, etiamſi deteriora ſint, minus infeſtare ſolent. Quibus ex conſuetudine liquida eſt aluus, aut ſponte interdum ſoluitur, purgatio ſępe expectationem fallit imprudentum. Humoris porrò ſpecies, materia atq; copia medicamenti quantitatem hac ratione præſcribunt. Aquoſus humor, biliſq; tenuis, facilè: pituita & melancholia pigrè defluit. Qui craſſus duruſq; eſt, & quaſi ardore reſiccatus, velut fixus ſubſiſtit in via. Lentus verò & glutinoſus ductibus obhæreſcit. Copioſus & quaſi reſtagnans vt in obeſulis & in his qui ſe crapula ingurgitarunt, aut quauis ex cauſa humorum illuuiem congeſſerunt, leui medicamēto magna plerumq; ventris perturbatione immoderatius profunditur. Nā exuperantia reſeratis venis quaſi ex pertuſo dolio ſponte effluit, nō medicamenti effrænata vi, ſed naturæ ſeſe deonerantis robore, quæ interdum nullo etiā irritamento, ſed impetu ſuo id onus deponit & abiicit. Sobriis puriſque corporibus purgationes obtinguntexiguæ, nec propterea tamēn validioribus ea medicamentis ſolicitanda ſunt: quoniam qui integro ſalubriq; corpore conſtant, difficilè ferunt medicationes. Noxio quippe humore deſtitutum vehemens medicamentum ſanguinē carnesſque colliquat, quò proprium ex ipſis humorem magna vi proliciat. Iam verò cæli ſtatus ex regione, anni tempore & tempeſtate ſpectandus, purgationes quales futuræ ſint oſtendet. Sub canicula & ante caniculam, atque in regione æſtuoſa, acer & paucus ineſt humor in corpore, qui & foras euocatur, vt proinde haud facilis eius poſſit eſſe purgatio. Hyems media regioq; gelida corpus denſant & aſtringunt, humorē coarctant, qui ægrè demittitur. Sic propemodò aquiloniæ tempeſtates corpora denſant coguntq; & aluum exiccant. Auſtrinæ ſoluunt, laxant & aluū humectant. Solo igitur auſtrino ſtatu, & temporum regionumq; moderatione fœlices ſuccedunt purgationes. Hæc ſi omnia ſummatim compleƈtemur, corpus ſiccum, robuſtum, denſum, obſtructū, purgationibus aſſuetū, melācholia pituitáve craſſa non admodum multa confertum, quæ inueterata longè à viis purgationis diſſita cōcreuerit: hyeme, regione frigida & tēpeſtate aquilonia difficillimè medicamēto moueri ſoluiq; poteſt. Hiſce verò cōtraria ſortitum, facilè. Horū igitur obſeruatione pharmaci quantitas coniici decerniq; debet. Ad hanc pręterea magnam vim habet roboris, ętatis & prægnationis obſeruatio, quę non modò medicamenti quantitatem, ſed & genus plerumque immutat, ceu mox docebitur. At quoniam nos ſæpe multa latent nullis indiciis comprehenſa, incognitam laborantis naturam expedit blandis ſenſim pharmacis explorare, non temerè vehementioribus impetere & labefactare. Cognitis antè & exploratis naturis tuta decernetur medicatio.

Quid euphoriam dysphoriamve in purgando denunciet.

Corporis cō ditio.

Aph. 49. lib. 2.

Humoris natura.

Aph. 37. lib. 2.

Cœli ſtatus.

Aph. 17. lib. 3.

Quantum & quousq; vacuandum, vniuersè an partitè.

CAP. XI.

VBI medicamentum & inuentum & iuftis viribus & idonea quantitate tum humori tùm corpori expurgando accommodatum fuerit, purgationis poftea præfinienda eft quantitas, atque æftimandum quantum & quādiu fit vacuandum. Noxius humor quum alienus ac præter naturam fit, fiue morbum præcauere, fiue profligare confilium eft, prorfus eximi debet. Exigua quidem eius derelicta portio, exquifita viuendi ratione, naturæ calorifque vi domari ac vinci poterit, vt integra interdum tutaque fanitas fuccedat nullo metu recurfuri morbi.

Vnde morborum hypostrophe. Multa tamen, fi reliqua fit, nifi hanc natura tandem fubactam fponte propellat, nulla quantumuis exacta viuendi lege tutus à morbo æger effe poteft: nam tametfi purgatione leuatus appareat, in priftinam tamen valetudinem recidet, modò citiùs, modò tardiùs, aliàs leuiùs, aliàs grauiùs, pro humoris copia, malignitate *Aph. 12. li. 2.* atque virium ftatu & victus modo. Nam autore Hippocrate, quæ à morbis relinquuntur, recidiuos morbos facere confueuerunt. Quum enim derelicta portio totius conditionem referat, quæ omnino erat præter naturam, nunquam ipfa *Aph. 9. li. 2.* poterit in corporis fubftantiam conuerti, fed tempore fynceros humores, atque etiam recens alimentum inquinabit, rediuiuóſque morbos excitabit. Sic impura corpora quo magis nutris, hoc magis offendis. Itaque quicquid noxii in-

Quando vniuersè, & quā do partitè purgandum. eft humoris, id prorfus expurgandum, vt corpus à morbo vindicetur. Id autem vniuersè an partitè fieri oporteat, humoris copia laborantifq; vires indicabunt: ita enim mittendi quoque fanguinis quantitatem ex morbi magnitudine & ex virium robore dimetimur. Conftantibus viribus pauca cacochymia vniuersè detrahi poteft, præfertim fi concocta fit aut tenuis, ab eaque viæ pateant in aluum. Imbecillis autem viribus non, modò multa, fed & pauca cacochymia partitè eximenda. Non enim vel in leucophlegmatia vel in cachexia humor quoquouerfum in omne corpus effufus, poteft vllius medicamenti vi ex diftantiffimis locis per cæcos occultofque ductus vniuerfus in aluum confluere. Neque vt fanguis in plethora exuperans, femel & affatim totus ex aperta vena, ita multus humor è corporis habitu elabi profluereque poteft. Atque fi id medicamento quopiam præftari poffit, neceffe tamen fuerit corpus grauiter concuti, humores variè permifceri, torfiones moleftas inferri ac fpiritus diffipari: hinc tandem vires concidere, profterni ac plerumque exolui. Hæc in eos ferè incidunt, qui prauo vtuntur cibo, quos purgante haufto medicamento ftatim deficere tradit Hip-

Aph. 36. & 37. lib. 2. pocrates. Quum enim vitiofis corruptifque fcateant humoribus, & pauco perfruantur bono fucco, facilè purgationibus foluuntur & fatifcunt, atq; venenatis

Aph. 51. li. 2. pharmacis, quę Hippocratis feculum vfurpabat, non parum exagitantur. Neque tamen tentandum leuiorum medicamentorum quantitate immodica vniuer-

Extremas vacuationes omnes periculosas. fos femel demoliri: fed affentiendum Hippocrati monenti omnes euacuationes extremas periculofas effe. Quod nō de fola virium extrema debilitate morti proxima, fed & de peccantis humoris vacuatione extrema intelligendum. Nam alio inquit loco, Empyi, aut hydropici cùm vruntur aut fecantur, fi pus aut aqua

Aph. 27. li. 6. vniuerfim effluxerit, omnino moriuntur. Quanto magis in vitę difcrimen adducuntur fi valido aliquo medicamento firmis etiam viribus vno tempore vniuerfa tentetur purgatio? In multa igitur cacochymia tutius eft paulo circa modum

Lipopsychia è purgatione. fubfiftere, quàm vltrà procedere. Lipothymia quæ purgationibus ob humorum vacuandorum acrimoniam & inteftinorum torfionem, interuenerit, leuis eft: grauis verò quæ ob concitati humoris corrupti tetrum vaporem in cor principefque partes fublatum: grauior ob malignam venenatamque pharmaci qualitatem: grauiffima ob immoderatæ purgationis violentiam: neque tamen vires hæc æquè deiicit atque exuperans phlebotomia. Semper horrendum exanimato iam ægro mortis imaginem obtrudere. Itaque humoris copia accuratè viribus comparanda eft. Ex præfentium, præteritorum ac futurorum obferuatione, ex aliifque fignis quæ fecanda vena animaduertenda effe monuimus, tum morbi magni-

magnitudo humoriſq; copia tum virium robur exquiſitè perſpiciendum. Virium autem obſeruatio quum ſit omnium præſtantiſſima, non hîc, vt in phlebotomia, ſolum vacuationis modum, ſed & quòd medicamenti genus, quamq; validum eſſe oporteat preſcribit. Tametſi enim morbi ſpecies, humoriſque vacuandi ſedes validum medicamenti genus poſtulent, aliquod tamen ex mitiorum ordine exhibendum ſuadet virium imbecillitas. Eadem quoque eſt tum ætatis tum prægnationis ratio. Pueri enim ac ſeni benigna, nō vt ætati mediæ maligna decet medicamenta, etiamſi humoris ſpecies atque ſitus eorum vim deſideret. Prægnans quoque integris viribus, licet horum vim tolerare poſſit, quoniam tamen fœtui qui intus geritur, quem ſeruare volumus, vehementer obſunt, benignis ſolis eſt purganda. Ad virium porrò obſeruationem pertinet expendere, quæ corpora grauiter ac moleſtè, quæ leuiter ferant medicationes: multis enim quibus integræ vires apparent, ingens ex purgatione labor, ac plerumq; ob ſuam cuiuſq; corporis propriamque naturam virium ſequitur exolutio. Macilenti acriter feriuntur medicamenti qualitate praua, vtpote quæ promptè in ſolidas partes ſe inſinuet. Quibus acrium humorum copia ineſt, hos moleſtæ torſiones miſerè fatigant, dirique vapores principes partes offundunt. Dolorum metu non pauci medicationem deſpuunt & abominantur, quibus magna pernicie vitiorum colluuies omnem vitam languoribus exercet. Quibus partes circa vmbilicum & imum ventrem extenuantur & contabeſcunt, ad inferas purgationes tuti non ſunt. Multoque minus quibus abſceſſus vel in pulmonibus, vel in iecore, vel in liene, vel in renibus aliiſve ſedibus delitefcit. His enim concuſſis non modò dolor ingraueſcit, ſed & eruptionis & defectionis virium metus incutitur. Quocunque vitio labefactatæ ſint interiores corporis partes, quia imbecillæ ſunt, facilè medicamenti qualitate & acrimonia percelluntur. In ſumma, corpus, aut magna labe aut morborum humorúmve copia vehementer preſſum & languens, medicamenti vi labefactatum concidit, quemadmodum & ruinoſæ ædes inſtaurando fortè concuſſæ, mox vniuerſæ corruunt. Itaque in his omnibus qui aut imbecilles ſunt aut ægrè ferunt vacuationes, pro medicatione expedit interdum inedia victuque opportuno blandiri, aut ægrum, ſi nequeat in integrum reſtitui, ſublata morbi portione leuare. Vacuandum enim quantum & quouſque vires patiuntur, quumque iam diſſolui apparent, etiamſi reſtent ſuperuacua, protinus ſuperſedendum dum illæ recreentur. At dum vires integræ manent atque perſiſtunt, tum vniuersè tum partite vacuandum eouſq; eſt, dum nihil reliquū ſit morbi, & perfectæ purgationis indicia quæ mox tradentur omnia compareant. Ex his ergo omnis præfinietur purgationis quantitas: nunc quæ illius ſit vtendi ratio, explicandum.

Quo morbi tempore, quo die quaq́; hora purgandum.

CAP. XII.

SVMMA purgandi opportunitas ex morbi tum concoctione tum impetu ſpectatur. Concoctio eſt ſubſtantiæ in naturæ conuenientiorem ſtatum caloris vi facta mutatio. Non enim qualitates ſolas, vt quæ appellatur alteratio, ſed ipſam rerum ſubſtantiam concoctio mutat. Alimentum initio diſſimile, corpori tandem ſimile euadit, in illiuſque ſubſtantiam vertitur coctione crebra. Vitioſus verò putriduſque humor & à natura prorſus alienus, tametſi in corporis ſubſtātiam nequeat faceſſere, concoctione tamen in aliquid melius & naturæ conuenientius, vt in pus, aut in quippiam quod ſit puri finitimū deducitur. Phlegmones materia putris, quemadmodum & vlcerum ſanies, in verum & exquiſitum pus vertitur, quod interdum ſputo aliíſve excretionibus innoteſcit. Venarum verò maiorum ſuccus putreſcens in aliquid mutatur, quod eſt puri finitimum, cuius in vrinę ſedimento conſpicuę ſunt notę. Superuacui autem humores ſiue putruerint ſiue nondū putredine tententur, nunquam verè concoquūtur, nec caloris noſtri beneficio aut in pus aut in quippiam illi finitimum mutantur: ſed duntaxat tam-

ſubſtantia tum qualitatis moderationem quandam adipiſcuntur. Sic tenuis aquoſaq; pituita influens in pulmones concoctione craſſeſcens faciliùs expuitur: craſſa verò extenuatur. Sic & vtraque bilis circum viſcera (quemadmodum in intermittente febre) putreſcens, concoctione miteſcit, domitaque promptiùs excluditur.

Omnis ſeu pepſeos ſeu pepaſmi ſolus eſt calor inſitus auctor.

Omnis concoctionis inſitus noſter calor diuinus eſt opifex, cuius vna eademque vis optimum quiddam perpetuò molitur: atque ſi varia interdum opera emergunt, non illius, ſed ſubiectæ materiæ id varietas efficit. Non aliter is alimentum, aliter putridum humorem concoquit. Neque (vt quibuſdam videtur) pus à duplici calore tum naturali tum præter naturam fit, ſed à naturali ſolo, agente tamen in materiam quæ caloris præter naturam eſt particeps. Hanc neq; prorſus vincere, neque in corporis ſubſtantiam, ſed in pus ſolum mutare poteſt, quod eſt putredine melius, ac inter putredinem & corporis noſtri ſubſtantiam medium.

Occaſio purgandi vnde captanda.

Vt autem in phlegmones ſuppuratione, ita & in febribus corruptus humor dum concoquitur ac miteſcit, pariter etiam fluidior euadit ſecerniturque à crudis, vt eius dein expeditior eſſe poſſit euacuatio. At verò purgandi tempus opportunum præſcribetur ex humoris ſpecie & ſitu, atque etiam ex morbi vehementia. Leuiter affecti naturæ viuendique legibus committendi: quos enim ſponte natura perſanat, fruſtra medicina fatigat. At quibus nec naturæ vis nec proba viuendi ratio ſatis fuerit, medicina ſuccurrat.

Si humor prima corporis regione hæreat quando expurgandus.

Si enim aut longiùs protrahitur morbus aut vehementiùs excandeſcit, opitulandum arte. Ac primùm ſi corruptus vitioſuſq; humor aut in ventriculo aut circum hunc conſiſtere ſignis deprehenditur, ſiue pituitoſus, ſiue bilioſus, ſiue alio quouis præter naturam genere corruptus ſit, primo quoque tempore expurgandus eſt, præſertim ſi impetu quodam ſponte mouetur, neque locis illis tenaciùs adhæreſcit: alioquin leniter eſt præparandus: eius verò concoctio haudquam eſt expectanda, vt quæ propriè futura non eſt, neque eius ab vrinis mutatio quęrenda. Qui autem vitioſus humor altiùs aut in liene, aut circum pancreas atque iecur, aut in meſenterio conditus erit, ſiue lentam febrem, ſiue intermittentem, ſiue melancholiam, ſiue diarrhœam, ſiue cachexiam, ſiue ingentem obſtructionem protulerit, protinus quoque detrahi poteſt, niſi aut admodum lentus craſſuſque ſit, aut ventriculi impuritas obſiſtat.

Si in ſecũda.

Hæc enim quum adſunt primùm quidem leniter detergendus eſt ventriculus, deinde attenuandus ac detergendus humor, poſtremò aut vniuerſè aut partitè vacuandus. Quum autem vitioſus humor in maioribus vaſis concluſus, vt in continua febre, aut circum hæc aliqua ſede coërcitus, vt in pleriſque acutis morbis, putreſcit: tametſi corporis adſit præparatio, & ventriculus viæque omnes eo directæ, liberæ, expeditæque ſint, haud tamen rectè poteſt ante coctionem exquiſitè purgari. Etenim in morbis acutis tempus perfectæ purgationi accommodatiſſimum, ſtatus eſt, aut veriùs declinationis initium, quo & perfecta exiſtit concoctio & vacuationes ſponte procedunt. Tum enim morbi materia fluida, & à reliqua puriore ſecreta iam eſt, ſimul natura præparatam illam expellere contendit. Itaque quum iam perfecta apparet concoctio ſtatuſque vehementia miteſcente nulla ſuccedit vacuatio decretoria, moue tu medicamento. His enim quæ præter rationem leuiora apparent minimè confiſus, quicquid concoctum, præparatumque eſt expurgabis, vt mox integra ſequatur ſolutio.

Aph. 27. li. 2.

At ſi tum natura euacuationem aggreditur ac iudicat, ſinenda eſt dum opus compleuerit. Deinde ſi integrè iudicauit, neque morbi quicquam reliquum fecit, res in tuto eſt, nec aliud quicquam mouendum. Sin quippiam derelictum eſſe quaſi ex imperfecta criſi ſuſpicio ſit, quoniam quæ relinquũtur in morbis, recidiuos morbos facere conſueuerunt, medicamento quoque detrahendum.

Aph. 20. li. 1.

Aph. 12. li. 2.

Vniuerſa igitur morbi materia non niſi concocta & poſt ſtatum quum iam ſymptomata præter rationem miteſcunt, radicitùs extirpari poteſt. Idipſum eſt quod præcepit Hippocrates, concocta medicari atque mouere, non cruda. At nihilominus morbi incremento quum nondum perfectè, ſed manifeſtè ſolùm, & in fine principii quum obſcurè concocta eſt materia, hanc etiam quodammodo vacuare licet. Quod enim iuſſit Hippocrates concocta medicari, non ſolùm perfectè,

Aph. 22. li. 1.

fectè, ſed & quouis modo cocta complectitur, mox ea duntaxat à medicatione remouens atque excipiens, quæ vt in morborum principiis abſolutè cruda ſunt. Ità quæcunque vllo modo concocta fuerint medicari ſinit, obſcurè quidem cocta parcè, manifeſtè moderatiùs, perfectè verò cocta validiùs. Vt igitur in phlegmone non vniuerſa materia retinetur, dum perfectam concoctionem ſit aſſequuta, ſed quicquid ſuppurat quotidie elicitur, ità ſanè & in acutis ſtatuendum morbis, idque ſiue partium ſiue graduum ordine fieri putetur materiæ concoctio. Ita enim quicquid à purgatione reliquum erit, faciliùs natura domabit. In neutra corporis affectione, impendentem morbum ſæpe arcemus purgatione, quæ vitioſos iam congeſtos humores detrahat. Atqui tum maximè multoque magis quàm ipſo morbi initio crudi ii ſunt. Cur igitur non peræquè initio vtiliter illos purgemus? Et hæc de morbo quidem acuto, ſed ſalutari prorſuſque tuto præcepta ſint. Cæterùm in ancipiti atque graui, cuius ſemper & ſymptomata ſæua ſunt, & minimè tutus exitus, ſtatim per initia non vtiliter ſolùm, ſed & neceſſariò vtendum medicamento, neq; prudentis ſit medici concoctionem expectare, quæ fortaſſe futura non eſt. Quum enim anceps is ſit ac vehemens, ſemperque metus impendeat, ne aut deterior euadat aut laborantem ante ſtatim iugulet, crudæ etiamnum materiæ nonnihil purgatione demendum ante concoctionem. Et certè cruda ea materia quum in pleriſque acutis morbis turgere ſoleat, & quaſi oberrans fluctuet & fluat refluatque in venis atque viſceribus, non admodum ægrè videtur medicamento ceſſura. Sic ſæpe artis vſu animaduerſum eſt crudioris humoris purgatione, ſiue ſponte ſiue arte ea contigiſſet, accelerari concoctionem, moxque vrinas puriores & cum ſedimento fieri, & ancipitem periculoſumque morbum tutum ſalutaremque reddi. Idipſum Hippocratis eſt conſilium in acutis morbis inter initia vtendū eſſe medicamento: & quum morbi incipiunt, mouendum eſſe, ſi quid mouendum videtur. Aph. 29. lib. 2. Quo autem acutior eſt morbus, hoc magis acceleranda validiorq; decernenda purgatio: vt tandē extremis morbis extrema diligentiſſimè adhibeantur remedia. His non ſolùm remedii celeritatem, ſed & vehementiam hortatus, concitatam omnē materiam protinus atq; eodē ipſo die euacuare docet; ne vltrò citroque concita in principem aliquam partem irruat, repentinoque ſit exitio. Aph. 6. lib. 1. Itaque licet à perfecta concoctione fœlicior ſemper ſit purgatio; ea tamen etiam ante concoctionem in ancipiti grauique morbo eſt neceſſaria: in ſalutari ac miti vtilis. Eſt & alia ratione ante concoctionem purgandi neceſſitas, ſi præter continentem acuti morbi materiam, quæ aut in venis aut in viſceribus, aut in habitu eſt corporis, & cuius expectatur concoctio, alia quædam vitioſa in ventriculo, in inteſtinis aut circum præcordia obhæret, dolore, æſtu, nauſea, amarore aliiſve ſignis manifeſta. Hæc enim omni tempore etiam nondum vlla morbi apparente coctione, vtiliter poteſt adhibita præparatione medicamento trahi. Humor igitur qui publicis viis ſubſiſtit, ſi præparatus eſt, omni morbi tempore vtiliter deiici poteſt. Qui verò aut in viſceribus inhæret aut in venis concluditur, & proxima eſt morbi materia, dum concoctus apparet, fœliciter: dum adhuc crudus eſt, vtiliter atque etiam interdum neceſſariò purgandus. Iam verò de purgationis die deque hora dicendum. Tranquillo die purgatio tutior, expeditior verò perturbato. Quū enim morbus minus fatigat & collectæ vires melius conſtant, faciliùs medicamenti vis & impetus tolerari poteſt. At quo die morbus exaſperatur agitataq; eius materia in motu eſt, promptiùs detrahitur. Quocirca ſi per vires licet, neque ingens metuitur perturbatio, impari die acutorū morborum, atque etiam decretorio (quo tamen natura decretura non eſt) copioſior expeditiorque, pari verò tutior fiet purgatio. In febrium intermittentium quiete, medicamentum tanto ante acceſſionem tempore offerendum, quo poſſit purgatio compleri. Per acceſſionem quippe materia non in aluum, ſed plerumque in diuerſum ruit, & ſæpe acceſſionis vehementia purgatio ſubſiſtit. Præſtat nihilominus ante acceſſionem, quàm mox ab ea, & pridie quartanæ, quàm poſtridie medicamento vti. Purgationi autem quæ libera eſt, nulliq; præſentis morbi

necessitate ad præcautionem solam suscipitur, aptissimum est ver, deinde autumnus, aut quæ illis non absimilis, sed quodammodo temperata sit constitutio. Dies non aquilonia, sed austrina humidáve, quæ & corpora laxat & humores liquefacit. Tempestas quoque similis & beneuola syderum commistione salutaris.

Quæ præparatio purgationi præmittenda. Cap. XIII.

Aph. 9. lib. 1.

Præparatio duplex: vna corporis.

VT in omnibus rebus agendis, ita maximè in purgandis humoribus antequam aggrediare, diligens est adhibenda præparatio: qua & viæ pateant & trahenti medicamento omnia cedant ac obtemperent, fiantque vt iubet Hippocrates, corpora ante purgationem fluxa. Est autem præparatio duplex, vna corporis, vacuandorum humorum altera. Corpus sic præparatum comparatumque sit, vt viæ omnes per quas medicamentum decurret, & per quas noxius humor deriuandus expurgandusq; est, liberæ sint & expeditæ. Primùm igitur ventriculus humorũ copia minimè sit nauseabũdus, ne haustũ pharmacũ nimiopere auersetur, aut mox reuomat. Nec intestina coarctata obstructáve noxiorum humorũ cursum impediant. Etenim concitati si subsistant, aut ventris torsiones, aut fastidia, aut vertigines, aut animi defectiones mouent, corpusq; iactatione multa fatigant. Quòd si aut è visceribus aut è venis atq; ex corporis habitu eliciendi sunt, non modò ventriculum & intestina, sed & mesenterii venas & viscera libera esse oportet. Itaque nausea omnis ante purgationem summouenda est, aut inedia, aut vomitione, aut detersione atq; deiectione per pilulã ex aloë. Suppressa iãdiu aluus clystere mollienda: aut si quid aliud intestinis adhęrescit, detergẽdum id eluendumq; est. Noxius præterea humor pręparandus: qui enim durus crassúsve est, nõ facilè per angustas vias profluit in aluum: glutinosus in his etiam obhæret. Quocirca durum mollire, crassum incidere & attenuare, lentum glutinosumq; detergere oportet ante purgationem. Quæcunque id præstant, pariter quoque venarum per quas futura est purgatio obstructiones expediunt. Atq; hæc vel alimenta vel medicamenta sunt. Horũ autẽ alia intrò sumuntur eaq; vel arida vel liquida. Arida quum frigidi lentique sunt humores, & magna cruditas in primis est visceribus, præsertimq; hyeme. Liquida vt syrupi, apozemata & oxymeli, quum altiùs & in exilibus venis conditi sunt humores, in sicciore corpore, ac etiam æstate. Alia verò extrinsecus præparãt, vt fotus & vnguenta. Fotus suo tepore ac vapore per spongiam, partem quamuis blandè concalfacit natiuumq; eius calorem erigit ac suscitat, humores qui ei præter naturam insident & impacti consopitique sunt excitat, emollit, attenuat, colliquat, fluxilesque reddit, vt facilè sequantur quocunque medicamentum trahet. Hoc quidem præparationis genus diuturnis est affectibus accommodatissimum, quod tamen & Hippocrates acuti morbi vt pleuritidis initio vsurpauit, neque calorem veritus neque fluxionem nouam. Sed & quum omne corpus vitioso humore eoque crasso & glutinoso perfunditur, hunc nonnulli ante purgationem balneo perinde atque fomento præparare iubent, quo tamen minimè proritentur sudores, sed duntaxat emolliatur & liquefiat vacuandus humor. Fotui proximam vim obtinet vnguentum, at infirmiorem, quòd non admodum altè subire possit. Victus quoque, præparandi facultate pollet, quum attenuans detergensque imperatur: maximè verò tenuis ac parcior. Detracta enim de consueto cibo portione, natiuus calor crudos humores concoquit absumitque: frigidos verò crassos & glutinosos visceribus aut venis impactos partim absumit, partim adeò extenuat, vt etiam sponte nonnunquam procidant: quumque inedia corpus exhaustum excrementis vacat, liberumque est, medicamentum facilè quoquouersum subit, ac integris viribus in omnia penetrat. A tenui victu medicatio synceros ac minimè permistos humores commodissimè detrahit. Ea igitur crassis lentisque humoribus vt melancholicis & pituitosis, ante purgationem adhibenda præparatio. Tenues verò vt aquosos & biliosos, non Auicennæ consilio, ante purgationem crassiores reddere oportet. Non enim quod ille existimat, vt sputo-

Altera humoris, primùm quidem crassi & lenti.

Deinde tenui & biliosi.

rum quæ mediocri sunt substantia facilior est excreatio, ita & humorum mediocrium facilior est purgatio. Nam licet pulmonibus contenta materia supra modum tenuis, impellentis spiritus vi tussiendo nō facilè in arteriā sustolli excrearique possit, sed tenuitate sua facilè relabatur in pulmones: in corpore tamen conuenienter præparato, quo tenuior ac liquidior sit humor, eo fluidior existet, & promptiùs trahenti medicamento cedet, eiusque impetum sequetur: feruentior tamen & acrior is si fuerit, eius ante purgationem obtundenda est & frenanda acrimonia, iis præsertim remediis quæ corporis quoque præparandi vim habeāt. Licet igitur tenuis humor concoctione aliquantùm crassescat, atq; tum euacuationi sit apparatior, non idcirco tamen & nos naturæ imitatione eum ante purgationem debemus crassiorem facere. Non enim quod crassescat idcirco coquitur, neq; concoctus idcirco purgationi aptior est quòd crassior euaserit, sed quòd sit à reliquis humoribus secretus, eumq; natura prorsus vacuare contendat. Quo autem tenuior, eo ad effluendum est aptior. Aliud præparatio est, aliud concoctio. Hæc naturæ solius opera caloris´q; nostri beneficio, illa etiam arte tota plerumque perficitur. Detergentibus enim incidentibusque medicamentis expeditur obstructio, humorque attenuatur, at non plenè concoquitur. Præparatum humorē non semper licet exquisitè purgare, concoctum verò Hippocratis præcepto licet, quum præsertim viæ patent. Itaque corpus qua purgari debet, patens nec impeditum esto. In hoc quisquis peccat humor tenuis ac fluidus, si vt in acutis morbis turget, statim initio nulla præparatione è quauis regione detrahendus est: sin verò parti cuipiam is firmiùs inhærescit, vix nisi deterſus aut concoctus & naturæ vi secretus, trahenti medicamento obtemperat. Crassus verò atque glutinosus humor, non nisi vi & perturbatione vel è patente corpore deduci potest. Accommodanda porrò vnicuique est ea præparationis forma, quæ pariter morbi sæuitiam leniat: vt acutis morbis potio, nonnūquam & vnguentum ex eorum materia quæ attenuando detergendoq; refrigerant, at non impensè calfaciunt. Diuturnis atque lentis valentiora, non potionis modò aut vnguenti, sed & fotus & balnei forma: vtilisq; demum apta conueniensq; victus tenuitas.

Præparationis & concoctionis differentia.

An ieiuno, & qua forma, & quibus obseruationibus dandum medicamentum. CAP. XIV.

SALVBERRIMA est quæ sine offensione fit medicatio. Solet autem omnium primus ventriculus offendi, vt qui medicamentum summis integrisque viribus excipiens, primos eius sustinet impetus, neq; id nisi fractum retusumque longiùs penetrare sinit. Quum igitur in omni morborum curatione tanti sit momenti ventriculus, summa tum huius tū medicamenti ratio est habenda. Medicamentum omne validum aut malignum naturæ infensum est, forma quoque omnis liquida ventriculi latera alluit, in illiusque substantiam altiùs se infert, ac proinde grauiùs eum ferit: solida verò minùs, quòd promptè in fundum intacta ferè illius substantiæ illabitur. Cæterùm liquida altiùs penetrat in omniáque subit, potentiùs detergit & infarctus expedit. Solida diutius hærens circum præcordia, tardior minùsque efficax existit. Ventriculus præterea quum aridior fuerit, atque prorsus vel ab inedia, vel à febre, vel à Solis ardore exhaustus, tum medicamenti vi plurimùm lacessitur, tum id auidiùs in se recondens & veluti exorbens, neque diffundi neque vim suam exerere sinit. Contrà verò, quum moderatè est humidus. At immoderato humore potúve perfusus, medicamenti, quod præsertim imbecillum fuerit, plerumque vim obtundit. Itaque imbecillo quemadmodum & puro ad vnguem ventriculo, medicamentum blandum apretur: aut si fortè distantiorum partium affectus validius exposcit, ieiuno quidem at non prorsus exinanito detur: quum nempe concoctus cibus descendit, ac nihilominus interior ventriculi tunica reliquiarum benignitate etiamnum madet. Sic enim in distantiores partes id permeat, minimùm offensa ventriculi substantia. Quum autem malignitatis particeps est medicamentum, vt veratrum, corpora, inquit Hippocrates, ante potionem humectanda sunt

Forma liquida & solida.

Imbecillo aut puro ventriculo conueniens medicamentum.

Aph.13. lib.4.

cibo pleniore quieteque. Ipsum verò medicamentum seu liquida seu solida sit forma, facchari, mellis, aromatis aut rei cuiuspiam suauioris permistione condiendum, vt ventriculo præcordiisque iucundum occurrens, quadam odoris suauitate lenior foret. Robusto & impuro. porisque gratia vires suas fœliciter exerat. At robusto atque impuro ventriculo, liquida forma nullius rei suauitate oblita confert, idque longissimè à cibo, vt altiùs in primas corporis sedes, in earumque humores se inferat. Et hæc quidem obseruanda, quum syncera optatur humorum detractio. At verò blanda leuiaque medicamenta, quæ solas alui fæces emolliunt & exturbant, eccoprotica dicuntur, non multo ante cibum, atque etiam cum cibo sumenda. Si cui consueta est

A medicamento vomatur. matutina vomitio, ea ante medicamentum cienda. A medicamento quoque ea nonnunquam succedit, vel quòd imbecillior sit ventriculus, vel quòd pharmaci horrore concutitur, vel quòd quum agitari cœpit, humores quorum copia obruitur, excutit, vel quòd præcordiorum mole coarctatus pylorus, aut aluus fæce obstructa duriore non id facilè illabi finit. Hæc tamē omnia diligens auertit præparatio. Hausto medicamento, vel aqua hordei vel succo mali punici, vel subaustero vino, vel saccharo reliquiæ è faucibus & è gula detergendæ deiiciendæque sunt, quum præsertim horrendo sapore grauis suspectaque est vomitio. Surrectum dein corpus in quiete continendum, dum ventriculus medicamentum arctius complectatur: atque etiam interposito semihoræ spatio, si (quòd ferè fit) inexpugnabilis dormiendi necessitas premet, vtile medicamento indormire, vt illius vis in sopore plenior excitetur: quum primum verò in actum id prorumpit, vigilandum penitus est, dum effectum omnem compleuerit. Nam arctiore somno purgationis opus subsistit. Quum enim, inquit Hippocrates, sistendum censueris, somnum moliêris, nec quicquam mouebis: contrà quum medicamentum citare voles, corpus mouebis. Motione enim corpus turbari indicio est nauigatio. Cibum plerique putant nō antè offerendum quàm medicamentum suo perfunctum sit munere: satis tamen sit è ventriculo id ita excidisse, vt nullus eius odor, nullus ructus, nulla nausea, nullaque stomachi rosio subsit, quum præsertim syncera desideratur purgatio. Cibus enim medicamenti permistione corrumpitur. Solida forma, blandumque medicamentum, quòd tardius descendat, longiorem cibi moram, eamque quatuor saltem horarum interponi postulat. Primus autem cibus detergens sit sorbitio, quæ medicamenti reliquias eluat, & quo decerim pellat, simulq; ventriculi interiora oblinens omnē medicamenti qualitatem tædiaq; demulceat. Qui purgatur continendus est temperato loco: nam concitati iā humores æstus iniuria, aut rapiuntur in cutem, aut nimium efferuescunt febremq; incendunt: frigore verò torpescunt & densatis coarctatisque viis ignauiter exeunt. Liberior ac vastior aër, aut apertus flatibusq; expositus, etiamsi nulla est intemperies grauis, difficiles efficit purgationes, quandoquidem corpora præsertimq; imbecilla vehementer conturbat.

Medicamēto vtiliter superdormitur.

Lib. p. 198. 12. Aph. 13. 14. 15. lib. 4.

Locus conueniens.

Vtilisne & perfecta fuerit purgatio, an contrà. CAP. XV.

ARTIFICIS cuiusque summum est studium quorsum opus euadat animaduertere. Purgationum alia vtilis, alia vitiosa est. Vtili talia purgantur, qualia purgari oportet, vitiosa verò aut aliena purgantur aut non conuenienti ratione. Vtilis tres statuantur differentiæ, obscura, manifesta, perfecta. Obscura exiguam admodum peccantis humoris portionem detrahit, quæ quia conueniens est, confert quidem, nondum tamen ægrotum manifesto leuat. Manifesta, quæ insignem humoris portionem exturbat. Perfecta, quæ nihil illius reliquum facit. Signis hæ discernuntur, à deiectionibus & à laborantis tolerantia depromptis. Deiectiones, inquit Hippocrates, non copia æstimandæ sunt. Neque enim fæcum neque crudorum quæ circum mésenterium exuperant copiosa deiectio, vtilem purgationem facit: sed quum talia, inquit, deiiciuntur qualia deiici oportet: qualia nimirum exuperasse & morbi causam fuisse, coniectura fuerat. Qualia autem sunt illa, biliosáne, an pituitosa, an melancholica, ex substantia & colore noscendum, nisi quid medicamenti color peruertat. Nam ex rheobarbaro

Aph. 23. lib. 1.

baro & hiera flauescit deiectio, nigrescit verò multum ex cassia, aliquantum ex senna. Laborantis verò tolerantia atq; leuamen, quàm perfecta fuerit purgatio docet. Itaq; si purgatione qualia oportebat, sed admodum pauca exierunt, & quibus laborans non magnopere leuatum se percipit, obscura est purgatio, quæ confert quidem, sed leuiter. Si verò noxii humoris copia maiore detracta ægrotus se ipso iam multò leuior apparet, manifestè vtilis est. Si plurimo humore seu vniuersè seu partitè euulso, laborans non leuiorem modò, sed vel ab omnibus, vel à præcipuis quibus affligebatur symptomatis sese prorsus vindicatum, solutumq; sentit, idque non quum adhuc purgatio fit, sed quum ea iam planè desiit, perfecta censeri debet. Tum somnus placidus isque multo quàm antè arctior, citra vllum tamen veternum obrepit: non quidem ex virium imbecillitate, sed inde obortus, quòd ex morbo perinde atq; ex labore fatigatum corpus, mox vt peccantium humorum quasi sarcina deoneratur, sedato spirituum impetu leui somno conquiescit. Sitis quoque si vehemens præcesserat, exquisita purgatione mitescit, detracta nimirum materia quæ illam concitauerat: aut si fortè nulla fuerat, exquisita purgatione exiccatum corpus sitire incipit: nec, inquit Hippocrates, id desinit purgari antequam sitiat. Quinetiam à perfecta purgatione appetentia restituitur, dolor si quis vrgebat mitescit, atque etiam febris, aut alia quæuis morbi essentia extirpatur: hinc laborantis vires resurgunt, idque pro eorum quæ vacuata sunt ratione. Cęterùm nonnunquam accidit vt humor agitatus periodis conquiescat, aut morbus persistente intus caussa sponte se remittat, ac tum laborans se morbo expeditum putat. At certè minimè tuta est quæ citra vacuationem obtigerit malileuatio, &, vt inquit Hippocrates, si quid fiat præter rationem leuius confidendum non est. Perfecta igitur purgatio non modò ex symptomatum sedatione iudicanda, sed ex eorum maximè quæ purgata sint tum specie tum copia: quippe quum iis respondent quæ certis signis inesse deprehensa fuerant. Horum igitur contemplatione innotescet quid, quantum & quandiu purgandum: & quando absoluta fuerit purgandi necessitas.

Ægroti euphoria perfectam purgationem indicat.

Aph. 19. li. 4.

Aph. 27. lib. 2.

Vitiosa autem purgatio, aut inutilis est, aut molesta, aut exuperans. Inutilis est tum quæ humorem à noxio diuersum trahit, tum quæ noxium protitat, non autem educit, conturbat enim magis quàm euacuet. Vtraque dum infensum humorem euellere contendit, eum diffundit & exagitat, suscitatoque vapore tetro corpus inflat atque distendit, ac proinde magis quàm iusta purgatio lacessit. Molesta noxium quidem humorem, sed vi quadam elicit, vel quòd præparatio adhibita non fuerit, vel quòd vehementiùs aut immoderata quantitate sit pharmacum, vel quòd non correctę malignitatis sit particeps, vt colocynthis, euphorbium, elleborus, vel quòd externus error sit admissus. Omnis quippe eiusmodi ægrotum præter modum affligit atque torquet. Hinc corporis lassitudo, capitis dolor, febris aliaque symptomata. Sub hac quidem talia exeunt qualia exire oportet, sed vires nimium conuelluntur atque dissipantur. Exuperans effrenataque purgatio cum humore noxio naturalis pariter atque necessarii nonnihil vi eripit, non citra virium offensionem. Quoniam igitur de propria corporis substantia nonnihil euellit, vel cruor citra hæmorrhoidas, vel ramentum, vel pingue aliquid liquaminiaut loturæ carnis simile in excretis cernitur. Hinc torsiones, cordis dolor, æstus, anxietas, iactatio, corporisque perturbatio, præter hæc animi quoque defectio, & summa virium exolutio: spiritu quidem quasi naturæ thesauro vel vi direpto, vel pharmaci pernicie & malignitate oppresso. Hic iam omnis concludenda videtur de vniuersali purgatione tractatio. Quicquid enim præterea desiderari potest, ab his quæ fusiùs de venæ sectione præcepta sunt mutuari licet.

Mala purgatio.

De purgatione particulari. CAP. XVI.

PRÆTER ea quæ publicas corporis regiones, alia etiam priuatas quasdam sedes exhauriunt ac expurgant, quorum & hîc tandem meminisse expedit.

Eiuſmodi numerata errhina, apophlegmatiſmi, bechica. Non antè his vtendum quàm reliquum corpus probè exinanitum ſit prorſuſque vacet excrementis, ne aliunde noxios humores rapiant in affectam ſedem. ſemper enim vniuerſalis curatio particulari præmittenda. Errhina in nares vel immiſſa vel hauſta cerebri ſuperuacaneam pituitam proliciunt. Non eam quidem quæ in cerebri ventriculis (hinc quippe nulla via excurrit in nares) ſed quæ circum cerebri ſubſtantiam, circumque meninges colligitur & fluitat. Hauriantur autem prono capite, vt recta per os ethmoides ferantur nec recidant in fauces. Omnibus medentur ſoporoſis affectibus, obtuſoſq; ſenſus omnes expediunt, & interiores in quauis ſede infixos dolores diſcutiunt. Similis propemodum eſt & ſternutamenti ratio: ſed quòd vehementer ſuccutiat, vis ei maior. Etenim non modò cerebrum expurgat, ſed & quæ in partem eius poſteriorem atq; etiam in fauces irruunt validè ſucceuſſu reuellit. Apophlegmatiſmus vel manſus vel gargariſatus ſaliuam atq; pituitã ore deducit. Huic vis maior eſt expurgandi cerebri ventriculos, quibus via decliuis eſt in palatum: multò proinde maxima vis erit apophlegmatiſmi, ſi reſupino capite hauriatur in nares, vt mox per ſumma palati relabatur in fauces. Ita quippe cerebri baſim proluens longè validiùs ex illius ventriculis excrementa detrahit. Et hæc quidem in primis neceſſaria ars deſtinauit expurgando cerebro, quod natura cumulãdis excrementis maximè eſt obnoxium. Expurgatur autẽ tutiùs confecto iam cibo quàm quum crudus venter eſt ciboq; turgens. Pulmones interioraq; thoracis expurgant, quæ bechica nuncupantur. Quanquam enim ex iis nonnihil detrahi poteſt in aluum, id tamen perexiguum eſt, ac maximam ſuperuacuorum partem vel in pulmonum ſubſtantia vel in arteriis tum deſtillatione tum peculiari vitio congeſtam, neceſſe eſt impetu tuſſis expurgari. In id autem ea conferunt, quæ deſtinata pulmonibus, modò tenuiorem pituitam incraſſant, modò lentam detergunt craſſamq; attenuant, idq; quadam lenitudine: nam exaſperantia, vt ſalſa, acida & acria tuſſim plerunq; fruſtra cient: neq; ex vſu ſunt, niſi quum pigriorem vel imbecilliorem expultricem vim ſtimulare oportet. Commodè autem bechica in lentam ac craſſam medicamenti formam aptantur, qualis eclegmatis eſt aut craſſioris ſyrupi, ne liquidior præproperè illabatur in ventré. Lenta quippe (præſertim ſi ſenſim ac blãdè quaſi lambendo demittitur) quoniam diutiùs ſubſiſtit obhæretq; faucibus, maiore portione ſubit in aſperam arteriam. Hanc tamen ſemper potulentorum liquore irrigari, præterquam quod Hippocratis ſententia confirmatum eſt, conſpicuè etiam in eo obſeruauimus, cui ex vulnere gutturis ſub larynge accepto, nec probè agglutinato inter bibendum forbendúmve nonnihil ſemper humoris emanabat.

Ita quidem medendi vacuandique ratio ſummis iam præceptionibus expoſita videri poteſt, quæ tamen quoniam ſola in vſum accommodari nequit, par eſt deinceps ſingula tum ſimplicia tum compoſita medicamenta illi ſubnectere, quæ tanquam artis inſtrumenta ad profligandos morbos comparari vſurparique ſolent.

Libri tertii Therapeutices, de purgandi ratione

FINIS.

METHO-

METHODI MEDENDI, LIBER IV.

DE SVMMIS MEDICAMENTORVM GEneribus & facultatibus.

PRÆFATIO.

QVONIAM omnis motus & omnis effectio è contrariorum dissidio atque repugnantia proficiscitur, Natura dum mundi hanc vniuersitatem assiduæ mutationi subiecit, simul eam necessariò varijs dissidiorum generibus quasi seminibus conspersit. Atque vt quatuor rerum primordia, ignem & aquam, terram & aërem contraria instituit, ita & vnicuiq; quod ex iis ortu processit, aliud quippiam oppositum fuit dissidii lege. Nullus igitur affectus subsistere potest in nobis, cui non pariter contrarium quiddam tanquam remedium illa protulerit. Nullaq; vsquam est remediorum penuria, sed nostra eorum plerumque turpis ignoratio. Nullus toto genere immedicabilis est affectus, sed idcirco duntaxat aut quòd supra modum auctus omnem præsidiorũ vim aspernetur, aut quòd imbecillæ iam vires curationis prolixitati succumbant. Summa igitur sit in inuestigandis remediis sedulitas, & quæ singulis morbis profligandis propria & accommodata sint, nobis semper in promptu extent & quasi aceruatim occurrant. In remediis quidem numerantur venæ sectio, cucurbitula, scarificatio, hirudo, vstio, sectio, huiusq; generis non pauca: at pars eorũ maxima ex medicamentis petenda, de quibus nunc mihi ineunda tractatio. Ne quem verò immensam eorum quasi syluam ingressum offundat turbulenta rerum confusio, omnem medicamentorum materiam posthac in classes quasdam referendam duxi. Sed inprimis vt omnis eorum cognitio ex differentiis & generibus stabilita dilucidior sit & luculentior, pauca de his in vniuersum præmittam.

Quid medicamentum, quotq; id modis in nos agat. CAP. I.

MEDICAMENTVM est quod potestate naturalem corporis constitutionẽ quoquomodo immutat. Eorum autem quæ nos immutant & afficiunt atque etiam agentium omnium alia vim suam agendi actu, alia potestate duntaxat obtinent. Actu quidem, quæ ita promptam & expeditam illam habent, vt primo quoque contactu nos immutent, vt ignis, vt ferrum candens. Potestate verò, quorum vis & facultas intus condita & quasi sopita nondum ita exeritur aut depromitur, vt primo quoq; contactu agat. Sic piper potestate calidum est & mandragora facultate frigida. Iuuabit autem in hanc contemplationem paulò altiùs incumbere. Prima & communia rerum omnium eleméta, terra, aqua, aër & ignis, & quæcunq; cœlesti diuinoq; calore sunt prædita, vt sol, vt animantes & stirpes, energia actuque vires habent easque sic promptas vt semper agant, nec vllius externi subsidii ope vel irritamento indigeant. Ignis quippe semper calfacit & aqua semper refrigerat: Sol quoque perpetuò calfacit, & animantes quoad viuunt actu calidæ, quemadmodum & stirpes omnes: quandoquidem suis facultatibus alimentum continenter trahunt, coquunt & expellunt superuacua, cæterisque vitæ muniis fruuntur. Ex inanimorum quoq; genere magnes seu heraclius lapis facultate illa cœlesti & quæ trans elementum est, vim actu habet alliciendi ferrum, & succinum actu paleas attrahendi. Si qua fortè alia comperientur vim actu habere, vt lapis ferrúmve candens aut aqua feruida, non eam quidem insitam sibi, sed ascititiam habent, & ab iis acceptam quæ actu talia sunt. Reliqua omnia mundi mista & vitæ expertia corpora, præsertim verò medicamenta, potestate duntaxat vires habent insitas, easque ex varia elementorum commistione

Quid actu.

Quid potestate.

Quæ actu, talia.

Quæ potestate.

profectas. Hæ autem illorum consopitæ vires, ab iis insuper excitari debent quæ actu vigent: nec vllum potest medicamentum insita facultate sua nos immutare, citra nostri caloris opem. Non hinc quidem quòd calor noster vim vllam medicamento impertiat (omnes enim hoc habet sibi congenitas) sed quòd tacitas illas & otiosas suscitet & in actum proferat, à quibus deinde corpus nostrum mutatur & afficitur. Calor enim noster medicamentum dum subigit, eius naturam, temperamentum & alias quascunque vires detegit & explicat: hoc verò quasi proritatum communi rerum omnium conditione reluctatur & obsistit, atq; vicissim contagione corpus afficiens, omnes in id vires suas expromit. Sic piper aut pyrethrum etiam si actu frigidum sumitur, protinus vt depulso frigore à nobis incaluerit, suo ipsius calore nos acriter vrit: & vinum licet nos plerumq; dum bibitur refrigeret ascititio frigore, mox tamen vt incaluit impensè calfacit. At verò lactuca, mandragora & quodcunque frigidum est medicamentum, primùm quidem ascititio frigore, deinde quum incaluerit insito quoq; nos afficit, quemadmodum & aquæ frigidæ potus: haud absimili ratione quum purgās medicamentum calefit ac subigitur in nobis, purgandi vim suam exerit atq; profert, qua dein corpus conturbat & peculiarem sibi humorem prolicit. Deleterium quoque venenatam qualitatē tum primùm depromit & nos labefactare adoritur, quum calefit irritaturque vi nostri caloris. Ex his luculentius intelligi potest, nostrum calorem nullam medicamento agendi facultatem conferre. Vnde enim venenatam illam qualitatem sortiretur, aut cur eam sibi aduersissimam deleterio impertiret in suam perniciem? Ita igitur de his quæ actu & de his quæ potestate vim habent sentiendum. Medicamentum autem nō ab actu, sed à potestate propriè definitur. piper enim & allium & lactucā & mandragoram propriè quidem: ceterùm nec ignem nec niuem nisi fusa nominis appellatione medicamentum dixeris. Quicquid porrò calidum, frigidum alitérve appellamus, aut simpliciter aut comparatè dicitur. Simpliciter & absolutè quod vim illam summam & impermistam obtinet, vt ignis simpliciter calidus est, aqua absolutè frigida. Comparatè verò cuius vis & facultas contrarii quidem permistione repressa obtunditur, sed tamen cæteris adhuc in mistione superior præpollet actumq; profert, vt piper, vt lactuca. Quod huius est generis nec summè nec absolutè calidum vt ignis, sed homine eucrato (qui & vniuersæ substantiæ mediocritatem obtinet) calidius, & lactuca eo ipso frigidior est, ob idque talis comparatè dicitur: vt enim sumptum piper temperatum hominem calfacit, ita & lactuca eum ipsum refrigerat. Quòd si ad vnumquemuis hominem referre velis, quod vni calidum alteri frigidum plerumque videbitur. Ita igitur vires quæ tum actu tum potestate insunt, æstimandæ sunt in iis quæ per se nō per accidens agunt. Per se id agere dicitur, quod proximè nulliusque interuentu nos immutat, vt ignis, vt nix. Et accidenti verò quod non proximè, sed alterius cuiusdam interuentu, vt aqua frigida æstuoso cœlo corpori moderatè affusa. Ea quippe primo occursu atque contactu, ac proinde per se refrigerat: at certè quoniam cutem densat nihilq; exspirare aut dissipari sinit, insitum nobis calorem cohibens ac etiam intrò compellens conseruat atq; auget, & idcirco corpus ex accidente calfacit. Sic rheumbarbarum licet occursu primo aliquantum calfaciat, quòd tamen bilem quæ ardoris febrisque causa est expurget, accidente refrigerat: quemadmodum & calida medicamenta quæcunq; febrium obstructiones infarctusq; expediunt. Hæ præcipuæ sunt & cognitu necessariæ agendi efficiendiq; differentiæ. Nunc quo tota definitio particulatim explicetur, tradendum quot quibusq; modis immutetur corporis nostri naturalis constitutio. Hæc quidem in tribus maximè posita est ex hisque constat, ex bona corporis & humorum temperie, ex materiæ commoderatione, & ex formæ seu substantiæ integritate: nam & his tribus continetur humanum corpus, temperamento, materia atque forma. Trifariam igitur id immutari potest, atque triplex omnino statuendum est nos afficientium medicamētorum genus: vnum naturalem tum corporis tum humorum temperaturam mutat, vt quod impendiò calidum, frigidum, humidum, siccúmve est. Alterum materiæ commoderationem,

Quid simpliciter tale.

Quid per cōparationem.

Per se & per accidens, quid agere dicitur.

Humanum corpus quibus constet, & quibus dissoluatur.

tionem,

tionem,vt quod nimium denſat aut rarefacit, adſtringit aut laxat, incraſſat aut attenuat. Tertium corporis humorúmve formam atque ſubſtantiam demolitur, vt quod illam deterit aut diripit ceu venenum, & quod illam detrahit aut penitus eximit, ceu quod ſepticum & purgans medicamentum appellamus. Et hæc quidem ſimplicia ſunt genera. Poſtremum hoc genus propriè & maximè medicamentũ eſt, alimento prorſus aduerſum. Vt enim alimenti ita & medicamenti propria ratio, ex ipſius ſubſtantia ſeu forma ſpectatur. Alimentum quidem eſt quod corporis ſubſtantiæ quodammodo ſimile, in eam tandem faceſſit atq; conuertitur, quam tum alit tum interdum auget. Id ſi ita ſimile eſt vt in corporis ſubſtantiam conuerſum, nulla interim aliena qualitate illam inſigniter afficiat, ſimpliciter & abſolutè alimentum dicitur, vt panis, vt caro, vt ouum. At ſi ſubſtantia quodammodo ſimile, exuperante qualitate corpus immutat, alimentum eſt medicamentoſum, vt lactuca, vinum generoſum, meſpilum, cotoneũ malum. Quod porrò ſubſtantia prorſus eſt diſſimile, ſimulq; nulla eſt præditum qualitate qua corpus manifeſtè afficiat, id neq; alimentum neq; medicamẽtum cenſeri debet. At ſi in ſubſtantia nobis prorſus diſpari qualitates nimium exuperantes obtinet, ſiue à temperamento vt hyoſcyamus, vt pyrethrum, ſiue à materia vt rhus, galla & alumen, ſiue à forma profectas, vt ſcammonium, vt arrhenicum & veneni atq; deleterii genus vniuerſum, id prorſus & vſquequaq; medicamentum eſt.

Alimentum quid.

Medicamentum.

De primis & ſecundis medicamentorum facultatibus.

CAP. II.

MEDICAMENTVM aliud ſimplex, aliud compoſitum. Simplex appellamus quod ſponte ſoliusq; naturæ beneficio emerſit, cuiuſmodi ſunt roſa & abſynthium. Compoſitum quod arte & induſtria ex multorum permiſtione conſtat, talis eſt theriace. De ſimplici prior erit tractatio, de compoſito & compoſitionum formis poſterior. Vt igitur pauló antè ex triplici corporis noſtri conſtitutione tria nos afficientium medicamentorum genera ſtatuimus: ita & omnes ſimplicium medicamentorum vires atq; facultates in tres ordines aut differẽtias diſtribuendæ ſunt. Aliæ enim ſunt quæ primæ qualitates aut facultates appellantur, aliæ quæ ſecundæ, aliæ quæ tertiæ. Prima qualitas ſeu facultas ex primorum elementorum permiſtione & qualitatum ſimplicium temperamento proficiſcitur, eiusq; qualitatis vim & naturam imitatur quæ cæteris in temperamento antecellit. Ea enim licet contrariarum vi ſit repreſſa, quia tamen ſuperior eſt, vim agendi præcipuam obtinet, & medicamento nomen ſuum impertit. Aliàs autem vnica dominatur & vincit, aliàs verò duæ. Ab vna & ſimplici quatuor fiunt medicamentorum facultates, à quibus aliud calidum exiſtit vt piper, aliud frigidum vt mandragora, aliud humidum vt oleum, aliud ſiccum vt aqua marina. Ex duabus qualitatibus quatuor quoque prodeunt coniugatæ facultates, à quibus medicamentum aut calidum ſiccumq; eſt, aut calidum & humidum, aut frigidum ac ſiccum, aut frigidum & humidum. Hæc prima tum ſimplex tum coniugata qualitas atq; facultas, elemento quidem actu ineſt, quia nullius contrarii permiſtione obtunditur aut impeditur. At medicamento illa ſolùm poteſtate ineſt, quia contrarii permiſtio impedit & cohibet vincentem qualitatem ne promptè & primo quoq; occurſu agat. Quocirca piper dum actu frigidum eſt, non temperamento ſed aſcititia qualitate tale exiſtit: eam autem vim & poteſtatem qua nos calfacit, ſibi inſitam habet & à naturæ primordiis accepit. Quoniam autem eorum quæ verbi gratia calida appellantur non vna eſt omnium vis & æquè valida facultas, quatuor eorum gradus & ordines vſus diſtinxit. In primam ea claſſem referuntur quæ obſcurè necdum manifeſtè agunt, in ſecundã quæ iam manifeſtè, in tertiam quæ vehementer, in quartam quæ ſummè atq; extremè, vt quæ in calidorum genere deurunt eſcharamq; moliuntur. Deinde etiam vniuſcuiuſq; claſſis & ordinis, vt cuius non parua ſit latitudo, tres ſtatuuntur partes, initium, medium & finis, vt eorum quæ ordine tertio calida dicuntur, alia in huius ordinis initio, alia in medio, alia in fine conſiſtunt. Secunda medicamentorum facultas ex eorum

Prima qualitas.

Secunda qualitas.

materia temperamenti siue qualitatis primæ vi perfusa suscitatur. Est autem materia alia tenuis, quæ tum in corpus tum in humores sese promptè infert & insinuat: alia crassa atque lenta, quæ hæret ac subsistit nec altè penetrare potest: alia mediocris, quæ ambarum medias vires sortitur. Calor verò in quamcunq; materiam inciderit, agendi vim atque celeritatem auget, quemadmodum & siccitas: at frigus & humiditas reprimunt & cohibent. Ex horum porrò commistione variæ, secundæ medicamentorum facultates emergunt, quarum hæ sunt præcipuę, ex methodo depromptæ. Incidens seu attenuans & incrassans, Detergens & glutinosum quod oblinit vel emplasticum est, Exasperans & læuigans, Aperiens & occludens, Dilatans & coarctans & coangustans seu adstringens, Rarefaciens & densans, Relaxans & contendens quod astringens & corroborans, Attrahens, digerens, dissoluens & repellens, Emolliens & obdurans, Maturans seu pus mouens & corrumpens seu septicum, Agglutinans & exulcerans seu vesicas excitans, Sarcoticum & exedens, Epuloticum & disrumpens quod causticum vel escharoticum est. Sic autem materiæ atq; temperamenti permistio illas profert. Medicamentum quod tenuis est materiæ si pariter calidum est, idq; citra ordinem tertium vt petroselinum, hyssopus, sumptum quidem corporis meatus exiguos aperit, ex humoribus tenues dissoluit, dissipat seu halitu digerit, hincq; sudores & vrinas mouet, crassos verò incidit, attenuat seu comminuit: foris autem impositum cutem rarefacit & dilatat: ex alto quoque corpore spiritus humoresque trahit atque resoluit. At si iam quarto est calidorum recessu, septicum habetur, quod nimirum aut vrit aut vlcerat aut vesicas excitat aut colliquat. Quod verò tenuis est materiæ si temperatum, aut etiam si pariter id frigidum existit vt acetum, intrò sumptum aperit quoque & attenuat, sed ignauius quàm calidum: at foris inductum corpori, quatenus frigidum est fluxionem repellit & eruptionis impetum cohibet, idque validius quàm quod frigidum adstringensq; est, altius enim frigoris vim deducit. Quod verò cum media materia frigidum quoq; existit vt omphacium, portulaca, modicè fluxionem repellit ac sistit, siccat & astringit. Medicamentum mediocris materiæ quod vnà temperatum fuerit vt oleum simplex, relaxat, emollit scirrhos, concoquit, maturat atque pus mouet. At moderate calidum vt chamæmelum, quia dolorem lenit anodynum appellatur. Quod paulò calidius, sed citra tertium est ordinē vt absynthium, sumptum quidem aperit ora vasorum, glutinosósq; detergit humores, ac proinde venas meatusq; omnes expurgat, & eorum obstructiones expedit: quod tenuior materia, quia celeriùs & sine detersione penetrat, non effecerit. Quod iam tertium caloris recessum superat vt colocynthis, aristolochia, non solùm detergit, sed etiam, quia acrius, partes ipsas vehementer exasperat & exulcerat. Eadem quoq; præstat si foris corpori sit inductum. Medicamentum quod in crassa terrenaq; materia temperiem quandam caloris frigorisq; nactum sit, vt bolus Armena, aut terra Lemnia, interiores meatus obstruit cutemq; obturat, exasperata lenit & soluta agglutinat: inferciens enim est aut emplasticum aut læuigans aut etiam glutinosum. Quod autem moderatè seu calidum seu frigidum existit, vt rosa, vt myrtus, laxiores partes contendit atque idcirco corroborat. At immoderatius velut ordine quarto calidum, vt calx, auripigmentū, arrhenicum, exedit estq; septicum, causticum vel escharoticum. Immoderatius verò frigidum atque siccum vt galla, nux cupressi, ora vasorum sumptum non modò obstruit, verumetiam contrahit & occludit, meatus omnes coarctat seu coangustat, ipsos verò humores supra modum incrassat. Foris impositum cutem densat & adstringit, fluxionis impetū cohibet ac etiam repellit, & vulnus cicatrice obducit.

Ita igitur facultates secundas ex medicamenti materia temperamento perfusa prodire quiuis intelligere possit: quarum tamen singularum rationes luculentiùs posthac explicabimus.

De saporibus. Cap. III.

Vt autem facultates secundæ, ita & medicamentorum sapores ex eorum materia primis qualitatibus instructa prodeunt: quumque horum magna sit ex

origine

origine affinitas, optima ratione sapores indices erunt & internuncii primarum atque secundarum facultatum. Itaq; calidúmne quippiam an frigidum sit, tenuis an crassæ materiæ sapore internoscitur. At verò tertias medicamentorum facultates, vt purgandi peculiarem humorem, aut obtundendi venenum, aut aliam quampiam ex iis quas mox subiiciam, non sapor vllá ve sensuum qualitas, sed vna patefacit experientia & obseruandi consuetudo. Nouem autem saporum differentiæ sunt, nec plures gustus notauit, acer, acidus, pinguis: salsus, austerus, dulcis: amarus, acerbus, insipidus. Tres primi è tenui materia prodeunt, medii è mediocri, postremi è crassa atque terrena.

Sapor acer est qui linguam & os acrimonia ferit atque compungit, simulque calfacit & interdum quasi exurit: is maximè cóspicuus est in pipere, pyrethro & euphorbio: quorum exemplo de cæteris inferioribus æstimandum. Suscitatur autem ex tenui, sicca calidaque materia, nec in alia consistere potest. Quicquid igitur acre seu mordicans gustu percipitur, id statim igneæ naturæ particeps est. Atq; si nondum vehemens est sed citra tertium ordinem subsistit, vt hyssopus, petroselinum, feniculum, thymus, vim atq; facultatem habet intro quidem sumptum penetrandi & meatus aperiendi, crassosq; humores attenuãdi: extrinsecus verò corpori insidens cutem rarefacit, humorésque elicit ac resoluit. Quod verò iam acrius est tertiumq; calidorum ordinem excessit, & gustando prĉter acrimoniam tenui vapore caput ferit, aut exurit papulasq; excitat, vt sinapi, pyrethrum, euphorbium: aut vesicas infert, vt lepidium, cantharis, ranunculus: aut colliquat & putrefacit, vt sublimatum, chamælea & thapsiæ succus.

Acidus sapor gustum quoque penetrat & tenuitate ferit, sed citra vllum sensum caloris: talis maximè in aceto deprehenditur, deinde etiam in succo mali citrei, in quibusdam malis punicis & cotoneis. Emanat hic ex tenui siccaque materia, cuius vel calor insitus putredine expirauit vt in aceto, vel frigidior intemperies tenuitati ab origine comes est, vt in aliis quæ commemoraui. Quocirca acidum penetrando & incidendo nihilo est acri infirmius, imò sanè ad hæc nihil quicquam est aceto valentius, presertim si aut vetus est aut stillaticium, hoc enim metalla, quemadmodum & citrei mali succus margaritas dissoluit. At verò nõ vt acre foris impositum dissoluit atq; dissipat, sed cõtrà repellit cohibetq; fluxiones: idq; validiùs quàm frigidum adstringens, altius enim frigoris vim deducit. Sic à acetum experimur & fluxiones repellere, & omnem sanguinis è naribus eruptionem atque dysenteriam tum vapore suscitato, tum etiam fo[illegible] cohibere, ipsasque hæmorrhoidas & immodicas vteri purgationes suffitu in[illegible]luve sistere, omnemque sanguinis reiectionem potum vel per se vel admista aqua promptissimè cohibere. Neq; idcirco id inter adstringentia numerandum, longè enim ab his materia distat, sed vnius frigoris altè subeuntis beneficio fluxiones repellit, siccitate verò quæ planè valida est eas atq; sanguinis eruptiones sistit ac cohibet.

Pinguis sapor nec calore nec acrimonia gustum sollicitat, sed linguam orisq; partes lentore quodam oblinit. Is præcipuè animaduertitur in oleo tum simplici tum amygdalino, in butyro, in adipe qui nec vetustate rancidus nec natura sit acrior, cuiusmodi leonum est & vulpium. Pingui quoq; sapore est althæa atq; eius & psyllii mucus & tragacantha. In aliis plerisq; tum adipibus tum oleis, vt in ricinino, in amygdalino amaro, sub pingui alii quoq; sapores existunt: at verò vt non vnus simplexq; est horum sapor, ita nec facultas nec materia simplex & vna. Nascitur pinguis sapor ex tenui non quidem ignea sed planè aëria materia, quæ calore & frigore quodammodo temperata sit. Atq; ea licet tenuis, sicca tamen non est: alioqui pingue perinde atq; acidum & acre penetraret ac incideret. At certè humoris eiusq; aërei particeps magis est: ac proinde præcipua vis eius atque facultas est relaxare, emollire & humectare.

Salsus sapor linguam non admodum calfacit, sed acriter siccando corradit. Hic in primis elucet in sale atq; in nitro, deinde moderatius in crithmo herba. In mediocri materia consistit cum calore & siccitate. Aqueæ enim materiæ, (quæ non exquisitè simplex est) partes quasdã terrenas permistas calor externus tandẽ

præaſſans & vrens atque ſiccans, ſalſum ſaporem inducit: fitque à terreno ſicco quod in aqueo humido caloris vi præaſſatum attenuatumque eſt. Neque igitur prorſum terrenus neque aqueus, ſed ex amborum permiſtione quandam materiæ mediocritatem ſortitur. Neq; ſi ex calore proceſſit hic totus manet ſed permiſtione obtunditur, ſiccitas verò maior conquiritur ac perſiſtit. Quocirca ſalſum moderatè penetrat & incidit, corradendo ſtimulat & expurgat, validè ſiccando tenues ichores abſorbet, corpora conſeruat & à putredine tuetur: ſyncerò tamen ſalſorum eſu & nimio, humores & ſanguinem labefactari conſtat. Atq; ſalſus hic ſapor ſecundum naturam fit à calore nō admodum acri, ſed qui tamen ſenſim multoq; tempore terrenas partes quæ ſunt in aqueo humido exurit atq; ſiccat: hinc in ſalſo ſapore ſiccitas maior quàm calor deprehenditur. Alius etiam ſalſus ſapor arte præſertim alchymia profertur, ex ſicciſſima planeq; terrena materia, quam acerrimus calor extremè tum exuſſit tum aſſauit. Nullumq; corpus eſt in rerum natura è quo & calcem & proprium ſalem non eliciant alchymiſtæ, quem vnuſquiſque guſtu percipiat & agnoſcat, vt è fuligine, è vini fæce, è nitro, huius enim axungia appellata, ſal eſt. At verò omnis eiuſcemodi impensè calidus eſt, ac in pleriſq; cauſticus & qui pro cauteriis vſurpatur.

Alchymia.

Austerus.

Auſterus ſapor os & linguam moderatè conſtringit & quadam aſperitate coarctat: hinc quadamtenus ſiccat & refrigerat. Hic propriè crudus appellatur, eſtque immaturis fructibus peculiaris, vt in ſucco vuæ acerbę, pomorum, pyrorum, meſpilorum immaturorum, atque etiam in portulaca. Conſiſtit in media materia quæ terrenæ & aqueæ particeps eſt, in qua non calor ſed frigiditas dominatur & exuperat. Ac proinde auſterum omne ſtrenuè refrigerat, extinguit, cogit atq; contrahit, fluxiones moderatè ſiſtit atque repellit. Hæc autem frigiditate potius atque ſiccitate efficit quàm materiæ mediocritate. Quum enim in ea ipſa materia naturalis calor dominari cœperit & frigiditatem hanc euincet, quumque vi caloris terrenæ materiæ aquea exquiſitè permiſta fuerit & iam maturatio facta apparebit, depulſa auſteritate in eadem materia ſuccedet dulcedo. Sic enim crudorum fructuum auſteritas maturatione dulceſcit, non tam materiæ quàm qualitatis mutatione.

Dulcis.

Dulcis ſapor guſtu ſuauis atque iucundus oblectat, nullaque qualitatis exuperantia moleſtus eſt. Eiuſmodi conſpicuus eſt in ſaccharo, melle, glycyrrhiza, polypodio, iuiubis & aliis pleriſque fructibus: atq; in omnibus lenientibus. Hunc tamen ſaporem caue ne cum pingui & oblinente confundas: licet enim affinis quodammodo, reipſa tamen diuerſus eſt. Diſtat autem ab eo non qualitatibus primis, quia vterque temperatus eſt aut obſcurè calidus, ſed vna materia, quæ in pingui tenuior eſt, in dulci paulò craſſior, ſed quæ tamen non vltra mediocritatem procedat. Quocirca dulce quadamtenus ſed minus quàm pingue relaxat, magis verò aſperitatem lenit: præterea quoniam & materiæ & temperamēti mediocritatem obtinet, anodynum eſt, maturat, concoquit & pus mouet. Et hi quidem ſapores in mediocri ſunt materia: nunc de his qui in craſſa conſiſtunt.

Amarus.

Amarus ſapor dulci ex aduerſo oppoſitus, inſuauis ac triſtis ſenſum ipſum vel vt corradit aut diuellit. Eo inſignis eſt aloë, deinde abſynthium, centaurium minus, & colocynthis: quorū exemplo cætera dignoſci poſſint. Craſſa eius eſt materia atque terrena, quam exuperans calor præaſſauit & exiccauit: omneq; amarum calidum ſiccumque eſt. Hinc ſanè præcipua vis detergendi & meatus expurgandi ei ineſt, idq; cum calore non tamen extremo. Quum enim calor penetrando craſſiuſculam materiam ſecum deducit, ea quicquid obuium eſt ſecum rapit & abradendo expurgat. Et quo amarius medicamentum, eo valentius id efficit. Abſynthium quidem moderatè: at aloë, ariſtolochia, centaurium minus, & colocynthis non expurgant modò & abſtergent, ſed & partes ipſas immodico vſu exaſperant atq; corradūt & exulcerant. Hinc aloë ora venarū aperit profunditq; ſanguinem præſertim ab hæmorrhoidibus, ariſtolochia interiores diſrumpit abſceſſus, centaurium & colocynthis exulcerant ſecumq; ramenta detrahūt. His autem vt intrò ſumptis infarctus expediendi, ita & admotis ſordida vlcera

detergendi & expurgandi eximia vis eſt. Quinetiam amarum quia ſiccando ſu-peruacuos humores aut abſorbet aut detergit, & dulcedini quæ putredinis pa-rens eſt prorſus aduerſatur, ratione optima putredinem arcet & corpora diu in-tegra conſeruat.

Acerbus ſapor auſtero finitimus, eo tamen grauior moleſtiórque eſt, ac ma-gis linguam omnemque guſtum conſtringit & exaſperat: ac proinde magis tum ſiccat tum refrigerat. Is luculenter in malicorio, in galla, in rhoe & cupreſſi nuci-bus conſpicitur: atque in aliis quàm plurimis quæ acerbitate ſunt his proximæ. Eorum materia planè terrena eſt & ſicca: nec aquæ nec humoris manifeſtè par-ticeps, in qua non calor ſed frigus planè dominatur cum ſiccitate. Quoniam igi-tur frigida fluxiones repellunt, vt adſtringentia humorum impetum ſiſtunt & cohibent, vt ſiccantia coarctant atq; denſant & vulnera cicatrice obducunt, vt verò terrena humores incraſſant. *Acerbus.*

Inſipidus ἄποιος dictus qui propriè ſapor nō eſt, ſed ſaporis priuatio, nulla qua-litate manifeſta guſtum ferit. Tali eſſe videtur farris genus vniuerſum, & cucur-bita & citrulus, quibus & alia plurima finitima ſunt. His materia tametſi craſſa quodammodo eſt, non tamen prorſus terrena & ſicca adſtringens, ſed humore quodam etiam perfuſa, qui tamen non exquiſitè ſicco permiſcetur vi caloris. Et quum neque ipſius frigoris vis ſuperet, accidit neceſſariò vt nullo guſtu ſapor, nulla effectu qualitas aut facultas percipiatur. At nihilominus hæc eorum mate-ria quoniā verè emplaſtica eſt, meatus omnes & intus & foris infercit & obſtruit, exaſperata lenit, & ſoluta agglutinat. Quanquam autem hic ſapori dulci affinis eſt, diſtat tamen quòd & in paulo craſſiore atque crudiore ſit materia, & à tem-perie aliquantum in extremum frigidius deuergat: dulcis verò ſapor in calidius. Moderato enim ac miti calore bene concoquente plurima dulceſcunt, vt fru-ctus. Atq; etiam in dulci nonnihil ineſſe caloris argumento eſt, quòd dulcia non pauca vt mel vetuſtate aut coctura amareſcunt. *Inſipidus.*

Hi ſunt igitur ſimplices omnes ſapores atque ſynceri, in quibus dignoſcen-dis ſeorſum exercitari oportet. Ex ſapore autem quæ medicamenti temperatu-ra & quæ materia ſit cognoſcitur: ex his demum quibus id tum primis tum ſecun-dis qualitatibus ac viribus ſit præditum.

Quibus verò ſapores varii ineſſe deprehendentur, vt abſynthio, quod præter amarorem qui primus eſt obuius, adſtrictionem quoq; habere percipitur, diuer-ſæ quoq; ſubſtantiæ atque facultates, vt detergendi & adſtringendi ſeu corrobo-randi inſunt. E contrario quoque, ſi cui medicamento vt cichorio, facultates in-erunt variæ, vt detergendi & refrigerandi, ex variis id quoque & ferè contrariis ſubſtantiis & ſaporibus conſtabit. Itaq; è ſapore ſiue ſimplex is eſt ſiue multiplex, de materia deq; facultatibus medicamenti iudicari poteſt. Id autē facilè ac certò fiet ſi ſimplex aut exquiſitus ſapor erit. At raro admodum purus ſyncerusq; & ſo-litarius inuenitur. In quibus igitur ſapor non certò poterit medicamenti vim at-que facultatem exprimere, experientia ſuccurrit ac ſupplet: atque etiam ſi guſtu aut ratione videberis facultatē aſſequutus, eam tamen experimento identidem cōfirma. Multa enim plerumq; ſolitaria meditatio & probabilis ratio ſuadet, quę vſus & experientia coarguit. At ne te fallax experientia decipiat, etiam atque et-iam caue ne effectum, qui per accidens à medicamento proceſſit, primùm ac per ſe editum eſſe iudices.

Quibus obſeruationibus ſtatuendi ſint facultatum ordines.

CAP. IV.

Vt in primis ita & in ſecundis facultatibus virium ordines quatuor habendi ſunt: atq; in aſtringentium vel attenuantium genere, primæ claſſis exiſtunt quæ obſcurè id agunt, ſecundæ quæ manifeſtè, tertiæ quæ vehementer, quartæ quę ſummè ac extremè. Rurſum vniuscuiuſq; claſſis ſeu ordinis & initium quod-dam eſt, & medium & finis. Multorum ſimplicium facultates veterum diligentia & obſeruatione in ordines digeſtæ ſunt, quarum imitatione & exemplo quæ de-

ſunt referri in eoſdem poſſunt. Id autem conſideratiùs & circumſpectiùs agendum, iis nimirum æſtimatis & obſeruatis quæ ſimplicium vires minuunt vel augent. Ea ſunt regio, tellus, ſitus, tempus, cultura & præparatio. Vt enim ſimiles vitis palmites diuerſis regionibus atque locis depacti diuerſa vina, ita ſimilia ſemina regione atq; tellure varia, ſtirpes proferunt facultatibus viribusq́; varias. Regio calida & æſtuoſa, omnia edit profertq́; acriora & vehementiora: hebetiora verò frigidior & humidior. Origanum, hyſſopum & ſatureiam aduectas è Cappadocia aut Creta, iis duplo acriores deprehendimus quas noſtra Gallia protulit. Tellus arenoſa atque ſicca, acriora quoq; edit, quemadmodum inculta atq; deſerta: frigida verò paluſtris & vliginoſa, & quæ multa cultura magnoq́; labore ſubigitur, vberiora & lætiora, ſed multò ignauiora. Collis in auſtrum decliuis præſtantiora gignit quàm in aduerſum aquilonem deciduus. Vere & æſtate media ſtirpes omnes dū multo ſucco eoq́; maturo & probè cocto turgent, validiores ſunt quàm autumni fine, quum deciduis foliis & exhauſto ſucco effœtæ manent: ſemperq́; prior germinatio poſteriore vtilior. Ad hæc tempore frigidarum humidarumq́; ſtirpium vis hebeſcit quum iam planè inaruerint: calidarum verò ſiccarumq; inualeſcit. Etenim althæa aut malua quæ prorſus arida ſit, nec humectat nec probè emollit: neq; plantago, aut ſolanum, aut ſemperuiuum quum proprio humore deſtituitur, commodè refrigerat. Origanum verò, hyſſopus, aut thymus conueniēter arefactus, diſſipato humore aqueo multo magis tum calfacit tum exiccat. Præparatio quoq; arte quæſita ſimplicium vires auget vel imminuit. Nam calida attenuantia atq; detergentia, ſi ſenſim arefacta & in puluerem redacta offerātur, multo præſtantiores habent vires & effectus edunt manifeſtiores, quàm virentium expreſſus ſuccus: atq; hic validior eſt quàm aqua in qua illa fuerint incocta. Non enim vt quidam prodidit, aqua ſimplex tanquam communis ſit materia omnium quibus permiſcentur, cum calidis calfacit & cum frigidis refrigerat, ſed perpetuò calidorum & attenuantium quæ incoquuntur vim obtundit. Quinetiam coctio omnis eorum quibus tenuis eſt materia vim aut minuit aut prorſus diſſipat: craſſiorum verò vt metallorum, adſtringendi ſiccandiq́; facultatem auget. Lotio quoq; incidendi atque detergendi vim aufert, emplaſticam verò auget. Horum igitur atq; ſimilium obſeruatione prætermiſſa, ſtatui certò non poteſt quàm valida ſit vllius medicamenti facultas. In æſtimādis autem ſimplicium medicamentorum viribus, hiſq́; in claſſes digerēdis, veterum imitatione omnia ex mediocri tum loco tum regione tum præparatione quærenda ſumendaque ſunt. Hîc porrò non minus obſcura quàm controuerſa quæſtio exiſtit, qua quantitate deſignati ſint in medicamentis facultatum ordines. Quum enim quod ſecundi eſt ordinis calidorum aut detergentium copia maiore ſumptum, ęquè validè vel etiam validiùs calfaciat aut detergat; quàm quod eſt tertii ordinis copia & quantitate minore acceptum: conſtat profectò ſimplicium vires & ordines ex pari eorum quantitate conſtituendas eſſe. Sed quænam ea quātitas eſt atq; menſura? drachmáne an vncia? & quod gradu ſecundo calfacit drachmæ pondere, ſi vnius vnciæ pōdere ſumatur tertio calfaciet, atq; neceſſariò in varias claſſes erit referendum. Hinc non minùs difficilis ſuboritur diſputatio de doſi conſtituenda medicamenti alterantis, quod nimirum aut prima aut ſecūda facultate agit. His diſſoluendis non pauci vehementer æſtuant, atque rei tam arduæ interpretationem in iuſti libri magnitudinem auxerunt, quam tamen ita paucis complectar. Medicamenti cuius vim experiri volumus quātitas ea ſit mediocritate, quæ non protinus exoleſcat aut deficiat. Non enim ſcintillæ vis & calor quantus ſit (ſummus autem eſt perinde ac totius ignis) percipi poteſt, ꝗ prius extinguatur quàm in nos agat: neq; piperis aut pyrethri minima portio. Quum autem moderata & iam inſignis medicamenti quantitas ad experiundum ſumitur, mandendo æſtimandum & perpendendum non quantum aut quàm latè, ſed quàm vehementer aut acriter agat. Piperis enim granum ſi manditur, os & linguam acrius & vehementius calfacit quàm vncia feniculi: ac proinde piper toto genere cenſetur feniculo calidius, licet vncia feniculi plures oris partes ac latiùs calfaciat. Quę pari

mensura

menſura ſunt, ſi pari quoq; acrimonia & vehementia agunt, pari ſtatuantur ordine: ſi verò impar ſit agendi vehementia, diuerſo. Sic igitur vt facultatis robur & ordo deſignetur, efficiundi qualitas & vehementia ſpectanda.

Iam verò in præſtituenda doſi alterantis medicamenti, alterandæ ſeu mutandæ partis amplitudo atq; ſitus æſtimetur. Affectionis quæ in ea parte eſt (ſeu intemperies fuerit ſeu obſtructio) magnitudo, alterantis medicamenti ordinem præſcribit: ſi enim pars frigida ſit ordine ſecundo, medicamentum opponetur quod ſecundo quoq; ſit ordine. At qua id quantitate ſit offerendum, ex affectæ partis magnitudine atque ſitu decernitur. Si magna pars eſt quæ laborat aut longè ab occurſu medicamenti diſſita, largiùs: ſi parua aut medicamento obuia, parcius & minore doſi id offerendum eſt. Crudum aut refrigeratum ventriculũ ſex octóve piperis grana calfaciunt, quę ad refrigeratum vterum nihil aut minimum contulerint: & æſtuantem oculum aquæ roſaceæ ſemuncia recreat, quæ concalfactum caput nihil iuuet. Horum igitur obſeruatione & prudentis medici iudicio, alterantium medicamentorum doſis præſcribenda.

De tertiis medicamentorum facultatibus. CAP. V.

TERTIA medicamentorum facultas, de qua mihi dicendum reſtat, non è temperamento, non è materia, ſed è tota rei ſubſtantia atque forma primùm ac per ſe proficiſcitur: ac proinde occulta totius ſubſtantiæ proprietas appellari ſolet. Ab hac duæ medicamentorum differentiæ prodeunt: alia enim euacuãtia, alia duntaxat alterantia. Euacuãt quæ totius ſubſtantiæ familiaritate atq; ſimilitudine peculiare ſibi quiddam proliciunt. Horum rurſus alia è toto corpore, alia ex vna quapiam particula trahunt: quæ è toto corpore, purgantia dicuntur: & eorum quædam attractum humorem vomitione reddunt vt aſarum & veratrum album, quædam deiectione vt rheumbarbarum & ſcammonium. Quæ ex vna quapiam parte, aut ex cerebro per os atq; palatum vt apophlegmatiſmi, aut per nares vt errhina, aut ex vtero per ceruicem ſuperuacuum humorem trahunt, vt ariſtolochia. Cæterùm quæ vel vrinas cient vt petroſelinum, vel menſtruas purgationes vt artemiſia, vel excreationes mouent vt hyſſopus, quoniam non attrahendo, ſed vel detergendo vel extenuando atq; penetrando excrementa depellunt, quodammodo euacuantia, non tamen purgantia ritè dici poſſunt, nõ enim ſimilitudine trahũt. At verò alexiteria & alexipharmaca, id eſt quæ aut venenum aut deleterium medicamentũ proliciunt amoliunturq; ſimilitudine, vt ſchiſtum lac, agaricum, diſſecti pulli gallinacei calentes percuſſæ parti applicati, ſcorpius ipſe proprii inflicti veneni alexiterium, iure inter euacuantia connumerantur, nec tamen propriè cathartica dici debent. Huius quoque claſſis ſunt quæ vulneri foris impoſita tela atq; ſpicula euellunt & euocant, vt radix arundinis. Hæ ſunt igitur eorum differentiæ quæ totius ſubſtãtię proprietate euacuant. Quanquam autem quę primis aut ſecundis facultatibus agunt, alterantia propriè nuncupantur, multa tamen tertiis etiam facultatibus, ſeu tota ſubſtantia alterant. Ea ſunt quæ abdita proprietate totam rei ſubſtantiam immutant, atque rem ipſam demoliuntur ac prorſus corrumpunt. Horum alia ſunt deleteria, alia antidota & antipharmaca. Deleteria quidem ſunt quæ propriè venena dicuntur. Quum enim venenorum, id eſt eorum quæ præſentanea vi nos interimunt, alia id manifeſta, ſed tamen violenta & excellenti qualitate præſtent, vt euphorbium vrendo & opium ſtupefaciendo: alia verò qualitate occulta, hæc ſanè non illa veneni appellatione complectimur. Hæc igitur totius ſubſtantiæ diſſidio nobis inſenſa noxiaque ſunt, vt dryopteris, pityocampe & hydrargyros: vt venenatarum beſtiarum ceu ſcorpii, phalangii & rabidi canis ictus. Etenim cum ſaliua hæ virus ictu eiaculantur, quod ſenſim intrò ſubiens ac prorepens, in principes tandem partes inſilit earumque vires ac ſubſtantiam dirimit. Priora verò intrò ſumpta quum nequeunt à noſtro calore domari atq; vinci, hunc tandem omniumq; facultatum ſubſtantiam peruertunt. Antidota verò & antipharmaca deleteriis planè contraria ſunt, eaq; totius ſubſtantiæ diſſidio ſic immutant & obtundunt,

vt ne minimùm dein nos queant offendere. Horum alia hauſtum vel iniectum venenum aut etiam deleterium medicamentum, totius ſubſtantiæ contrarietate ac diſſidio frangunt obtunduntque aut prorſus extinguunt, vt citrii ſemen. In hoc genus pertinent & quæcunque peſtilentes alioſq; epidemios morbos profligant aut arcent, vt mithridatium. Alia virulentarum beſtiarum ictibus medétur, vt alyſſum & pimpinella rabidi canis: quorũ ampla eſt tractatio, & eximia vis medendo. In hoc porrò tertiarum facultatum genus referenda ſunt quæcunq; vnicuiq; corporis particulæ aut iuuandæ aut lædendæ addicta credũtur: pro quibus nonnulli fruſtra quartas medicamentorum facultates induxerunt. Etenim ſaluia cerebrum idcirco iuuat & corroborat, quòd illi totius ſubſtantię ſimilitudine familiaris ſit: quà ratione & bugloſſum cordi, & eupatoriũ iecori, & ſcolopédriũ vel aſplenium lieni gratum familiareq; eſt. At verò totius ſubſtantiæ diſſidio atq; repugnantia, lepus marinus ſolos pulmones, cantharis veſicam ſolam exulcerat. Tertia hæc medicamentorum facultas, quia extra ſenſus eſt humanos, nec ſapore nec odore nec tactu, nec vllo deniq; ſenſu noſci deprehendíve poteſt: ſed vna obſeruatione & experientia, quæ vſu longo & artis exercitatione bene ſtabilita confirmataque ſit.

τὸ ἀποπειρᾶν, vnde ἡ ἀποπεῖρα experimentum.

Hic autem appoſitè de experiundi ratione pauca ſubnectere videbor. Experiri eſt quippiam effectu probare. Alia enim ſenſu aliquo comprobatur, quorum eſt certiſſima cognitio: alia ratione probabili, quę tamen è ſenſibus ducta deriuataq; eſt: alia vſu & effectuum atq; euentuum obſeruatione. Hęc igitur rerum notio quæ ex crebra euentuum obſeruatione habetur, propriè dicitur experientia: vt alia cognitio ſenſu, alia demõſtratione vel opinione, alia experientia percipiatur. & experiens qui experientia doctus euaſit. Ea autem experientia noſci debent, quæ nec ſenſus percipere nec ratio vlla conſequi poteſt: atq; hæc forte ſola vel caſu deprehenduntur: ac ſæpe diuq; quæſita, fortuitò plerumq; inueniuntur & occurrunt nobis. Sic ſanè & purgantium medicamentorum & alexipharmacorum cognita vis eſt. Non quod ſemel duntaxat, ſed quod identidem atq; ſimiliter & eadem rerum omnium concurſione ſæpius euenerit, experiẽtiam gignit. Quumque effectus aliquis ſæpius obſeruabitur ex cauſa quapiam proficiſci (cauendum tamen ne cauſarum ſimilitudo nos eludat) vis huius atque facultas erit experimento cognita. At nihilominus ex aliquo experimento interdum affinitate rerum ducimur in alterius experimenti inueſtigationem.

ἡ ἐμπειρία. ὁ ἔμπειρος.

De medicis ponderibus & menſuris. CAP. VI.

RERVM omnium æſtimatio aut numero fit, aut pondere, aut menſura. Numeri vna eſt & eadem apud omnes vbique gentium ratio, non etiam ponderis aut menſuræ, ſed maxima horum varietas, & vniuſcuiuſq; ditionis ſuum pondus ſuaq; menſura, patrio nomine inſignita. Sed tamẽ quoniam rerum omnium maximè quæ ad medendi vſum comparantur, certas & communes eſſe leges oportet, certa quoque & omnibus communia decet eſſe pondera, vt vna lege vna ſit omnium gentium conſenſio. In id autem ſtabiliendum in primis eſt pondus minimum ceu minutum, è quo (velut in numeris ab vnitate) additione continua aucto prodeant cætera pondera. Id quidem eſt granum omnium ponderum minimum, è quo fiunt obolus, ſcriptulus ſeu ſcrupulus, drachma, vncia, libra: & quę ex his componuntur, ſemuncia, ſeſcuncia, ſelibra, ſeſquilibra. Granum igitur cui tanquam baſi reliqua innituntur pondera, ratum conſtansque eſſe decet: neque id granum eſſe hordei, neque tritici, neque ciceris, neq; frugis vllius aut legumi-nis, quòd nullius par ſit vbique gentium pondus. At verò numarium minutum, quod aurifabri granum appellant, & Latinè momentum dici poteſt, omnibus mundi nationibus vnum idemq; eſt & ſtabile: quod auri ſacra fames & opum furioſa libido, inuiolatè & incorruptè ſeruat, idq; ſignis & exemplaribus vndique identidem collatis. Hoc igitur nobis fit omnis ponderis initium: è quo medicinarum pondera recepta nunc lege ſtabilita ſunt hoc pacto.

Obolus ℈ ß pendet gr. x.

Scriptulus

Scriptulus seu scrupulus	℈ j.		g̃. xx.
Drachma	ʒ j.	℈. iij.	g̃. lx.
Semuncia	℥ ß		ʒ. iiij.
Vncia	℥ j.		ʒ. viij.
Sescuncia	℥ j. ß		ʒ. xij.
Quartarius seu quadrans	quart. j.		℥. iij.
Selibra	℔ ß		℥. vj.
Libra	℔ j.		℥. xij.
Sesquilibra	℔ j. ß.		℥. xviij.

Ita numarium pondus quod non modò numularii sed & mercatores vsurpāt, vulgare medicum superat quincunce: estq; ad id proportione sesquiquinta Geometris appellata. Nam drachma numaria pendet g̃ lxxij. & vncia quæ drachmis quoque his octo constat, pendet drachmas medicas ix. & g̃. xxxvj. siue vnciam medicorum vnam cum drachma vna & granis triginta sex: libra verò numaria quæ vnciarum est xij. (nam est vbi xiiij, est vbi xvj, aut xviij, aut xx. vncias habet) pendet medicorum ℥ xiiij. ʒ iij. & g̃. xij.

Atque hæc ita licet pharmacopolarum & recentium medicorum vsu recepta confirmataq; sint, certiora tamen & iniquitati ac fraudi minus opportuna pondera retinere si velimus, in ea re præsertim in qua vel leuissimum detractum mōmentum non solùm errorem, sed etiam periculum creare potest, præstiterit vt momentum numarium, ita & cætera inde prodeuntia pondera vsurpare, vt vna eademque sit vbique gentium certa & constans medicis & pharmacopolis ponderum mensurarumq; regula, quæ & aliis omnibus. Itaq; obolus grana xij. semiobolus sex, scriptulum xxiiij. drachma septuaginta duo pendebit, cæteraque ad horum proportionem. Quæ ponderis ratio veteribus medicis vsitata fuit, in scriptulo xxiiij. grana cōstituentibus: quod τὸ γράμμα vox pro scriptulo Græcis vsurpata apertè demōstrat. Propterea enim γράμμα ipsis appellatur, quia tot minutis scriptulum constat, quot nimirum apud eos sunt literarum figuræ. Idem ratio quoque ipsa comprobat. Quum enim scriptulum siliquas sex pondere æquet, & siliquam σιλίκια quatuor æquent, scriptulum quatuor & viginti frumēti grana pēdeat necesse est. Antiquum autem pondus imminutum & adulteratum propolarum auaritia fuisse credibile est, qui quàm possunt maximo coëmunt pondere, quæ postea diuendant quàm minimo.

Hæc igitur pondera sunt, quibus hodie omnia referuntur ad lancem, vt aliis frustra sit opus. At ne iis deesse videar qui veterum ponderum interpretationem desiderant, illa quoque paucis complectar atq; subiiciam, quæ Græcis, Latinis & Arabibus vsurpata fuere.

Pondera.

Granum numarium basis omnium ponderum, tanquam minutum & λεπτὸν, ob id minutia appellatum.

Chalcus siue Æreolus } pendet g̃ ij, siliquæ dimidium.

Siliqua Latinis, ceration & dichalcum Græcis, kirat Arab. } pendet g̃ iiij. chalcos duos.

Semiobulus, ἡμιώβολον, dauic Arab. } pendet g̃ vj. æreola tria, siliquam vnam & dimidiam.

Obolus, Onolosat Arab. } Scriptuli dimidium, pendet g̃ xij. seu siliquas tres, chalcos sex.

Scriptulum, gramma Græcis & διώβολον dictum } pendet g̃ xiiij, seu obolos duos, chalcos xij.

Semidrachma siue τριώβολον, ilariū Oribasio, victoriatus Scribonio & Celso, } pendet g̃ xxxvj. Sesquiscriptulum.

Drachma Attica, holce quoque Græcis dicta, vnciæ pars octaua, } pendet g̃. lxxij. ſcrupulos tres, obolos ſex.

Denarius Romanus paulò grauior eſt drachma, vt denarii duntaxat ſeptem ſint in vncia. Hincque Celſus & Scribonius qui pro drachma vertunt denarium, ſeptem ſolùm drachmas ponunt in vncia: Plutarchus tamen, Galenus & Plinius dum Latina aut Græca transferunt, denarium drachma, & drachmam denario quaſi nil differant reddiderunt, pro vnciæ parte octaua.

Sextula
Hexagium
Aureus
Solidum } pars ſexta vnciæ, pendet ſcrupulos quatuor.

Sicilicus pro didrachmo apud Scriboniũ pendet ʒ ij. Aſſarius & ἀσσάριον quoque appellatur quòd duodenis obolis, ſicut as vnciis conſtet.

Duella ſextulas duas ℈ viij.

Stater eſt ſemuncia ℥ ß ſeu ʒ iiij. Dupondium quoque dicitur, penditque Aſſaria duo.

Vncia Attica libræ pars duodecima pendet drachmas octo, ſeu tradente Celſo denarios Romanos ſeptem.

Romana libra
Pondo
As } pendet vncias xij, ſiue drachmas xcvj.

Mna ſiue Mina Attica paulò grauior eſt, pendetq; drachmas centum, ſeu vncias xij. cum dimidia.

Quanquam autem propriè as libra dicitur, plerumque tamen & rem vnamquamque ſolidam & integram ſignificat: vtque libra ita res quæque in partes xij. diſtribuitur quæ totius ſunt vnciæ: aliæ verò partes ſic Latinis appellari ſolent:

As, libra, res ipſa tota.
Vncia pars eſt aſſis ſeu totius duodecima.

Sextans	vnciæ	duæ
Quadrans		tres
Triens		quatuor
Quincunx		quinque
Semis		ſex
Septunx		ſeptem
Bes & octunx		octo
Dodrans		nouem
Dextans		decem
Deunx		vndecim.

Menſuræ.

Iam verò de menſuris: quoniam magna in his & incerta eſt varietas, rectè quidem videntur exoleuiſſe, ac pro illis concauis quibus tum arida tum liquida veteres dimetiri ſolebant, libras & pondera nunc paſſim medici vſurpant: niſi fortè quum virentes herbas præſtituunt, quarum non adeo exquiſitum pondus deſideratur: has enim pugillis & manipulis menſurant.

Manipulus m. quantum manu comprehenditur.
Pugillus p. quantum digitis tribus capi poteſt.

Poteſt tamen quiſquis volet concauas menſuras ad liquores præſertim ſibi comparare, easque ponderibus coaptare, vt alia ſit libræ vnius, alia duarum, alia trium, aliæque aliorum ponderum capaces.

At nihilominus veterum menſurarum quæ tum aridis tum liquidis accommodabantur, hîc interpretationem ſubiiciam.

Cochlearium menſura minima, capit vini mediocris ſubſtantiæ ſeu flaui ʒ j. & ℈ ß.

Cheme,

Cheme, mediocre seu minus cochlearium, capit cochlearia parua ij, seu ʒij. ℈j.

Mystrum, seu cochlearium magnum ligulæ par, cochlearia parua ij ß, seu ʒ ij. ß.

Concha mystra ij, chemas ij. ß. cochlearia v.

Cyathus conchas ij. mystra iiij. cochlearia x. seu ℥ j. ß.

Acetabulum græcis oxybaphon sesquicyathum, conchas iij. mystra vj. cochlearia xv. seu ℥ ij. ʒ ij.

Quartarius τέταρτον ἡμικοτύλιον, sextarii pars quarta, cyathos iij. cochl. xxx. ℥. iiij. ß. oxybapha ij. mystra xij.

Hemina seu cotyle seu tryblium & ἡμίξεστον, dimidia sextarii pars, hemisextarius Parisiensis: continet quartarios duos seu ℥ ix. cyathos vj. oxybapha iiij. mystra xxiiij. cochlearia lx.

Sextarius Græcis ξέστης, mensura omnium vsitatissima, congii pars sexta, heminas duas, quartarios quatuor, cyathos xij. seu ℔. j. ß. chopina est Parisiensis.

Chœnix Græcis, modulus Latinis, sesquisextarius est, ℔. ij. ℥ iij.

Congius, Græcis Chus, sextarios sex, ℔. ix. quartarios xxiiij. Pintæ tres sunt Parif.

Vrna congios quatuor, sextarios xxiiij.

Amphora
Quadrantal } idem, vrnas duas, sextarios xlviij.

Metretes & Ceramium Græcis
Cadus Latinis } capit congios seu choas xij. sesquiamphoram, sextarios lxij. seu ℔. c. viij.

Culeus capacissima Romanorum mensura, continebat amphoras xx. sextarios 960. congios 160. vrnas 40.

Aridorum verò mensuræ Romanis hæ fuerunt, quæ & liquidorum communes erant præter modium.

Ligula par mystro.	
Cyathus capit	ligulas iij.
Acetabulum	ligulas vj.
Quartarius	acetabula duo.
Hemina	acetabula iiij. ligulas xxiiij.
Sextarius heminas duas,	quartarios iiij. acetabula octo.
Semodius	sextarios octo.
Modius	sextarios sedecim.
Medimnus	chœnicas 46. sextarios 72.

Hæ liquidorum mensuræ vino præsertim dicatæ fuerunt, quod si medioeris est substantiæ, referetur ad id quod dixi pondus. At quoniam oleum leuius est vi-no parte nona, mel verò grauius vino parte dimidia; quæcunque mensura capit mellis vncias xv. capit vini vncias x. & olei ix. Eaque proportio in mensuris omnibus obseruanda: quæ si iniquæ fuerint, pondus quod minimè vnquam fallax est, iis erit pro lege.

De componendorum medicamentorum causis.

CAP. VII.

VT morborum ita medicamentorum genus duplex statuendum; vnum simplex, compositum alterum. Simplex medicamentum appellatur, quod sponte sua tale exortum est, nihil nostra adeptū industria. Hoc autem aliàs vnica, aliàs pluribus tum substantiis tum facultatibus præditum est: vnica vt piper, pyrethrum, euphorbium, quorum substantia omnis prorsus tenuis calidaque est: pluribus vt rosa & absynthium, quæ mediocri substantia detergunt, crassa & terrena corroborant: & rheumbarbarum quod tenui purgat, terrena aluum & sanguinem sistit. Hoc eorum genus possis quodammodo, nempè natura & prima origine compositum appellare, quòd varias illas tum substantias tum fa-

Compoſitum medicamentum quale.

cultates ortu ſint nacta. Cæterùm hoc loco compoſitum dicimus, quod nõ ipſo ortu, ſed arte operaque noſtra tale euaſit, vt theriace, mithridatium & quodcunque ex multorũ permiſtione conſtat. His tamen non ars vires contulit, ſed duntaxat ſimplicia conuenienter miſcuit, è quorum actione mutuâ noua & incomperta vis tandem emerſit.

Cõpoſitionis medicamentorum neceſſitas.

Miſcendorum autem & componendorum medicamentorum magna fuit tum ad ſimplices tum ad compoſitos morbos neceſſitas. Simplicem morbum ſimplex plerumque medicamentum, quod paribus ſit viribus, tollit. Quumque ſimplex aliquod exiſtit, quod citra vllam corporis & virium offenſionem morbum prorſus depellat, quia omnium præſtantiſſimum, nulla compoſitio permiſtione quærenda: neque quod ſimplici effeceris, compoſito tentandum. Etenim compoſito prius eſt ſimplex & certius & exploratius, neque eius quod vel optima ratione compoſitum ſit, ante experientiam tutus „ ac certus vſus eſſe poteſt: nam multa plerumque nos conſentanea putamus, quæ „ permiſta tacitis ſeſe viribus perimunt atque demoliuntur. Optimum igitur & in „ primis conducibile ſit, ad vnumquemque affectum ſimplicem præſtantiſſima ſimplicia tanquam remediorũ baſes accommodare, & in promptu habere, non guſtu modo & ratione, ſed experimento quoque & vſu longo comprobata. At verò quoniam non ſemper cuique morbo peculiare remedium licet opponere, ad ſimplices etiam affectus multis de cauſis neceſſaria fuit medicamentorum permiſtio.

Prima componẽdi cauſa.

Prima quum, vt dixi, ſimplex medicamentum deeſt curando morbo prorſus oppoſitum: eius enim penuria compoſitum vſurpamus, cuius vires ſint morbo pares. Vt quum intemperies affligit numeris duobus à mediocritate diſtans, ſi nullum in promptu medicamentum ſit frigidum ordine ſecundo, duorum quæ primi & tertii ſint ordinis pares portiones temperatæ compoſitum efficient ordinis ſecundi & depellẽdo morbo accommodatum. Eadem in detergentibus, attenuantibus atque cæteris permiſcendis eſt ratio.

Secunda.

Altera componendi cauſa ex ſimplicis medicamenti vitio depromitur, quod aut imbecillum eſt, aut malignum. Imbecillum ſeu ignauum ac pigrum, acrioris permiſtione excitatur, vt rheumbarbarum ſpica vel cinamomo, ſenna ginzibere, agaricus & turbith ginzibere quoque aut ſale gemmeo: aloë aſaro, ſpica xylobalſamo: abſinthium cinamomo: & quorum vis in craſſiore materia fixa inhæreſcit, ſi altiùs aut longiùs deducenda eſt, attenuantium aut acrium adiectione impellitur. Nonnunquam tamen & hæc agendi celeritas præparatione comparatur, præſertim tritura vel coctione. Aſarum enim aut piper aut calaminthe diligenter trita cribreque tenui creta, longius penetrat, validiusque aperit ac digerit. Æs quoque, chalcanthum, alumen aliaq; metallica vſtione tenuitatem acrimoniamq; nanciſcuntur. Quod porrò malignum aut prauum medicamentũ fuerit (ſi qua eius vtendi neceſſitas eſt) benignioris permiſtione obtunditur: vt ſcammonii atque etiam aloës acrimonia maſtiche, tragacantho, cotoneo malo, roſis, phœnicobalanis: venenata qualitas, dictamno, ſcordio: ellebori nigri malignitas, aniſo, dauco, cumino: æruginis ad malignorum vlcerum deterſionem acrimonia retunditur olei & ceræ permiſtione in Ægyptiaco, aut aquis adſtringentibus: vis opii narcotica ne quid officiat, caſtorio & croco emendatur: hæc quoque correctio interdum præparatione fit, vt ne aloës acrimonia venas exedat lotione eximitur, & æs vſtum lauatur, vt ſine morſu cicatricem inducat.

Tertia.

Tertia componendi cauſa ex affectæ partis ſubſtantia, ſitu, præſtantia atque „ ſenſu exiſtit. Quum enim pars denſa longeque à remediis diſſita fuerit, vt ren & „ vterus, plerumque attenuantia baſi permiſcemus quæ eo penetrent, plerumque „ alia quæ ſubſtantiæ familiaritate baſim, id eſt præcipuum ſimplex medicamen- „ tum eò dirigant: vt medicamentis cephalicis betonicã, pulmonicis hyſſopum, „ cardiacis bugloſſum, hepaticis agrimonium, ſplenicis ſcolopendrium, hyſtericis „ artemiſiam. Pars quoque nobilis aut exquiſiti ſenſus (ſi baſis vehementior fuerit) aliud quiddam ſibi tota ſubſtantia familiare miſceri poſtulat, & quod ſe ſuumque robur conſeruet. Ea propter quæ viſceribus accommodantur medicamẽta, corroborantibus fulciuntur, & quæ ſub alimenti ſunt ſpecie, vt medica-

ta vina,

tavina, quin minus molesta, cæteris antecellunt. His igitur de causis simplex affectus compositum plerumque medicamentum postulat.

Quarta & omnium maximè necessaria componendi causa est affectuum varietas. Quot enim simplices ii fuerint, totidem facultates iis opponentur, neque vlli simplici vis est depellendi compositum affectum: quandoquidem simplex simplici, non autem composito contrarium est. Si quod ortu simplex varias tum substantias tum facultates sortitum est vt satis sit composito affectui tollendo, bene est: sin minus, permiscenda tot erunt simplicia quot facultates expetuntur. Si simplex quidem est morbus, sed quem vel sua interior causa, vt humoris lentor, vel symptomatis grauitas, vt doloris sæuitia comitatur, necessaria est medicamenti compositio, quæ in singulos affectus referatur atque pertineat. At multo magis si multi iique dissimiles morbi, vt intemperies & obstructio in eandem partem concurrant: aut etiam si partibus ii diuersis insideant, vt iecoris calida intemperies, renum calculus, & vteri obstructio menses supprimens. In his igitur necesse est medicamentum ex iis componatur quæ singillatim vnumquemque affectum depellant. Quum multæ compositionis bases collectæ fuerint, addenda fortassis his rursus erunt quæ singulas illas vel adiuuent, vel emendent: vt iam inde non paruus simplicium numerus accrescat. Sic enim fiunt quæ polychresta medicamenta veteres appellarunt.

Quarta & postrema.

Hæ igitur causæ quatuor, nempe simplicis medicamenti penuria, eius peruersitas, affectæ partis conditio, & affectuum varietas, efficiunt vt necessaria sit medicamentorum compositio. Sunt & aliæ quædam causæ, non eæ tamen necessariæ, sed vel vtiles vel iucundæ. Vtilis quidem est medicamenti forma, quòd solida potentius trahat, liquida commodius penetret & eluat. Quocirca medicamentum in catapotiorum formam accommodamus, quum potentius è capite & è distantioribus locis trahere: in potionem verò quum ventriculū & præcordia expurgare, & in omnia penetrare consilium fuerit: sic quoq; si dolor leniendus est, aut emolliendum quippiā est, vnguentum: sin verò euocandū quippiam aut digerendum est, emplastrum potius vsurpamus. Adde quòd quadā vtilitatis specie medicamēti formam vtentis consuetudini aut naturæ plerumq; aptamus, quòd alii catapotia, alii bolos, alii potiones penitus auersentur: vt etiam vtilem medicamento formam demus, quædam interdum adiicienda sunt, vt potioni hydromeli, vnguento oleum, emplastro cera vel lithargyros, quæ nullas vires, sed formā duntaxat exhibēt. Iucunditas porrò quoad licet medicamentis comparanda, modò vt illorum vim & facultatem non tollat: tristia enim & horrenda nec sumuntur facilè, nec continentur, sed ventriculum euertunt, corpus conturbant, ac plerumque animi defectione vires exoluunt. Comparatur autem medicamento iucunditas colore, odore, sapore. Ad colorem & tenuitatem, purgans medicamentum in tenui & puro liquore maceratur, quædam foliis auri integuntur, cerusa vnguentis additur vt albescant. Ad odoris gratiā medicamentis addimus anisum, daucum, cinamomum, caryophyllum, nucem moschatam, & ipsum quoque moschum, aut ambarum. Externis quoque spicam nardi, iridem, cyperum, malabathrum, amomum, costum. Hæc enim odoris iucunditate non modò oblectant, sed & corroborant, & corporis spiritus vehementer reficiunt, animumque exhilarant. In saporis suauitatem (qui quàm odor magis ventriculum & præcordia recreat) amara medicamenta melle vel saccharo leniuntur, nimium dulcia succo limonum, vel aceto, vel succis austeris, vt nempè expetet laborātis gustus, cathartica in vino, & liquore rosarum stillaticio macerantur, additis aromaticis: eadem quoq; ex carnium iure sumuntur.

Secundaria quædā causa cōpositionis.

Hæ igitur causæ sunt omnes quæ medicamento, quod basis appellatur, nonnulla adiicere cogunt, ex quorum permistione & coagmentatione quædam fit compositio.

Lex & methodus componendorum medicamentorum.

CAP. VIII.

Basis quid.

VT methodo quadam apta fiat medicamentorum compositio, basis in primis constituenda est, id est medicamentum simplex in compositione præcipuum & velut columen cui cætera innitantur, profligando affectui accommodatissimum, eiusque tum qualitas tum quantitas designanda. Qualitas quidem ex affectus qui præter naturam in corpore fuerit specie: magnitudo ex illius magnitudine, & ex laborantis partis natura atque conditione præscribetur. Vt quum frigidus erit affectus, medicamentum pro basi statuetur atque eligetur calidum: atque si ordine secundo frigidus est, id à mediocritate in contrarium pari ordine recedet. Si pars quoq; affecta profunda fuerit, aut longè dissita, densa, obtusi sensus, atque ignobilis, hinc basis facultas augenda erit, vt vires omnino pares in ipsam affectus substantiam exerceat. Partis quoq; dignitate æstimata, medicamentum quærendum quod ei consentaneum sit, eamque singulari quadam familiaritate iuuet. Horum obseruatione basis designabitur affectui contraria, eique par viribus, & affectæ parti consentanea. Oportet igitur medicinam facturo, selecta omnis generis remedia ad vnumquemque affectum & ad partem affectam accommodata, vndique ratione & experimento cognita comparentur, vt quasi in promptuarium recondita ac seposita suppetant ad vsus. Atque in primis si simplex & solitarius morbus sine causa interiore, sine symptomate proponetur curandus, simplex depromatur medicamentum quod depellendo illi par sit viribus, & partem iuuet, aut saltem non offendat. Si simplex nullum par morbo suppetet, ex multis vnum tale cōparetur, quæ aut similium, aut etiam contrariarum sint virium. Si basis quæ sit arte constituta omniumque optima, fuerit nihilominus vel ignaua nimis, vel maligna, vel minimè ad partem sit accommodata, aliorum permistione iuuetur, & reliqua, vt dixi, attexantur, quæ illius effectum opusque prosperent, ac promoueant. Basis si non quantitas, vis saltem summa atque præcipua in compositione esse debet: neque enim theriaci pastilli, neque euphorbium, neque scammonium in compositionibus quæ ex iis constant, cæteris quantitate, sed tamen viribus antecellunt. Cæterorum quæ basis effectum felicitant, tum quantitas, tum vis minor sit, vt neque in affectum neque in partem insigniter agat, sed in solam basim, cuius tamen vires minimè peruertat. Eorum verò quæ melioris vsus vt odoris saporisq; gratia indun- tur, multo quidem minus vis elucere debet aut basi obsistere. Iam verò si morbus simplex quidem est, sed quem interior quædã causa fouet, aut aliquod graue symptoma comitatur, vniuscuiusque profligandi constituenda quoque basis est, cuius etiam quantitas ex affectus magnitudine designetur, vt quo vehementior is fuerit, validiorem quoque basim sortiatur. Atque si vno eodemque tempore his omnibus quæ præter naturam concurrunt pariter occurrendum est, confusæ bases in quãdam compositionem referantur, quæ vna vice sit omnium. Si quid verò eorum magis videbitur vrgere, in id quoque magis ac præcipuè remedio valentiore incumbendum. Si præterea morbi complures in vnam eandemque partem concurrant, cùm omnibus vnum æquè possit remedium opitulari, multo magis compositum id esse oportet, & ea ratione quam dixi ex variis basibus atque ex iis quæ illas constabiliant ac vndiquę perficiant constitui. Si in varias longeque dissitas partes varii morbi inciderunt, non æquè necessaria est compositio, cùm sua cuique remedia seorsum pura aptari possint. Hæc componendorum medicamentorum methodus est, ex ipsa quoque methodo medendi deprompta, quæ morbo depulso, corpus in naturalem habitum restituit.

Quæstio.

Hîc autem obiter dubitare licet, vtilis ne sit multorum eiusdem facultatis simplicium permistio. Empiricorum vetus is mos fuit, in eundem vsum & effectum multa vndiq; simplicia congerere, vt vnum saltem ex multis in cōpositione existeret, affectui curando proprium, & laborantis naturę consentaneum. Hanc & nunc rationem plerique sectantur, qui neque affectus speciem, neq; magnitu-

dinem

dinem inueſtigant, neque laborantis naturam, neque remediorum vires aut ratione aut vſu compertas habent. De his verò ita ſtatuendum: Si prima aut etiam *Solutio.* ſecunda medicamentorum facultas, vt calfaciendi, refrigerandi, molliendi, incidendi, detergendi, aut ſimilis quædam compoſitione quæritur, complura hiſce facultatibus prędita aptè commiſceri poſſunt: atque tametſi complurium vires non ſint quàm vnius efficaciores, in eundem tamen effectũ conſentiunt, nec ſeſe perimunt: vt plãtaginis, ſolani, lentis paluſtris & ſemperuiui commiſtio: aut ex malua, althæa, & helxine compoſitio. Cæterùm ſi tertia quędã qualitas compoſitione expetitur, non æquè certò aut tutò multa & varia permiſcueris. Cùm enim eiuſcemodi qualitas obſcura quodammodo ſit, nec ſenſibus deprehenſa, quæ ex multorum confuſione emerget admodum incerta atq; anceps erit, nec niſi experimento vel obſeruatione comprobari poteſt. Tametſi enim quędã ſeorſum comperta ſint ſimiles effectus edere, plerumque tamen tacitis etiam quibuſdam viribus omnino diſſentiũt, vt idcirco ſi in vnam eandemq; compoſitionem concurrant, non ſeſe iuuent atque corroborent, ſed contrà perimant atque peruertant. Non igitur poſſunt compoſitionis tacitæ vires ex ſimplicium viribus coniici, niſi etiã vſu compertum ſit ea ſibi omnino conſentire. Vt enim non omnia quæ dulci ſunt ſapore, ſi concurrant dulcẽ iucundumque ſaporem proferunt: neque vini Cretici & pomacii & lactis & mellis (quæ ſeorſum ſingula palatum iuuant) permiſtorum ſuauis eſt & gratus ſapor: neq; omnium quæ ſeorſum ſuauem ſpirant odorẽ, ſi cõfundas, ſuauis quoque odor euadet: ita neq; omnium quæ aduerſus venenum ſeorſum deprehenſa ſunt vires habere, permiſtio atque cõpoſitio ratione cenſeri poteſt priſtinas aut æquè validas vires retinere. Quod enim fuerat in ſingulis, rarò deprehenditur in miſtis: denuoque debet cõpoſitio etiã obſeruatione comprobari. Exiſtit huic affinis & alia quæſtio, an quæ diuer- *Quæſtio altera.* ſarum virium permiſcentur, ſingula priſtinas in cõpoſitione vires retineant eaſque adhibita nobis exerceant. Conſtat quidẽ veteres phlegmonarũ incremento adſtringentia diſcutientibus miſcuiſſe, vt ſimul pares vires exererent. At quî fieri poteſt, vt contraria illa confuſa non ſeſe mutuò retundãt? Hæc igitur diluenda ſunt. Cùm recẽs eſt eorum permiſtio, vtraq; priſtinas ſuas vires integras retinẽt, *Solutio.* eaſque adhuc vt antè exerunt. Neq; in his modò quæ foris adhibentur, ſed & in his quæ intro ſeu potionis ſeu antidoti forma ſumuntur. Nonnulli vim quãdam *Auicen.* in nobis ſtatuerunt diſcretricẽ, quæ ſingula illa antequam ſint perfectè confuſa, ſecernant in nobis, & quæ ſingula ſuis aptet partibus atque affectibus, eaq; in proprios vſus referat & accõmodet: quemadmodum & iidẽ ſentiunt vim illã diſcretricem ex ſimul permiſtis diuerſis alimentis quid parti cuique conueniat attribuere. At verò cùm multorũ in compoſitione iamdiu facta eſt confuſio, atq; ea quam iuniores fermentationẽ appellant, mutua actione omniũ quædam coitio atq; concurſio euaſerit, priſtinæ ſingulorũ vires nõ amplius integræ manent, neque illas poteſt facultas vlla diſcretrix in nobis ſeiungere: ſed pereuntibus & extinctis ſingulorum viribus, nouæ prorſus emergunt, ex illarum tamen concurſione profectæ. Quæ autem hæ ſint nouæ vires, ex primis quidem atque ſecundis qualitatibus quænã fiant, poteſt ex ſimplicibus ipſis coniici. Ex tertiis verò quænam ſumma facultas oriatur, quæ totius compoſitionis formam atque totam ſubſtantiam comitatur, cùm ex ſimplicium occultis viribus illa prodeat, non niſi experimento diſci cognoſcique poteſt.

De medicamentorum formis eorumq́; eliciendis viribus.

CAP. IX.

FORMÆ tum ſumendi tum admouendi medicamenti quàm compoſitionis longè diuerſa eſt ratio: magnique refert qua forma quoduis ſeu ſimplex ſeu compoſitũ medicamentũ adminiſtres. Nam præterquam quòd alios aliæ formæ delectant, aliæ etiam formę tum ad partes affectas, tum ad morbos accommodatiores ſunt, neq; formarum pares ſunt omnium vires, quandoquidem ad exte-

nuandum atque penetrandum conuenientior eſt liquida, ad corroborandum & adſtringendum ſolida. Quæ talia ſumuntur qualia ſpōte prodierunt, ſiue recentia, vt holera & acetaria, ſiue arefacta, vt ſiccæ radices vel ſtirpes, nondum formæ cuiuſquam dicuntur conditionem adepta. Primæ formarum differentiæ inde depromptæ ſunt, quòd medicamenti tum ſimplicis tum compoſiti aliàs ipſa ſubſtantia & materies, aliàs vis eius præcipua atque facultas arte elicita ſuggeritur. Vim ipſam atque facultatem interdum ipſi materiæ permiſceri, in eaq; contineri confert, vt in medicamentis adſtringentibus, corroborantibus & ſiccantibus: interdum verò à materia ſecerni, vt in medicamentis attenuantibus, diaphoreticis & purgantibus, quòd craſſior illa & compactior materia viribus obſit. Itaque forma omnis aut ſolida eſt aut liquida. Solidarum prima atque ſimpliciſſima eſt puluis, qui deinde & ipſe in alias coaptatur formas: quales ſunt paſtillus, electarium tum liquidum tum ſolidum, catapotium, bolus, eclegma ſeu delinctus, antidotus multiplex recentioribus confectio appellata: partim enim aromatica eſt & analeptica, partim opiata & anodyna, partim cathartica, partim antipharmaca, conditum ſimplex, conditum compoſitum, ex quibuſdam autem horum liquore quouis ſolutis potiones fiunt medicæ. Quæ verò ſolam medicamenti facultatem retinent formæ ferè liquidæ hæ ſunt, liquor ſtillaticius, infuſum ſeu dilutum, & vniuerſum factitiorum vinorum genus, ius ſeu decoctum, emulſio, medicatus ſuccus, ſapa ſeu rob: è quibus & aliæ comparantur, iulepus, ſyrupus, apozema. Ex his quoq; variè commiſtis potiones fiunt medicæ, clyſteres, glandes, peſſi, noduli.

Externorum medicamentorum formæ eadem poſſunt methodo inſtitui: puluis inſpergendus, fomentum ſiccum, ſacculus, fomentum humidum, inſeſſus, balneum, epithema, collyrium, mucilago, embrocha, oleum, ceratum ſimplex ſeu illitus, vnguentum, puls, cataplaſma, emplaſtrum. Cauterium autem, errhinum, gargariſma & apophlegmatiſmus, facultatum potius quàm formarum ſunt nomina. De ſingulis ergo hiſce formis particulatim tradendum, & explicandum qua ratione, & qua ſimplicium proportione præſcribi temperariq; debeant. Simplicium autem cognitio, collectio, delectus, expurgatio, conſeruatio, præparatio, correctio & miſcendi induſtria, ſeorſum ad pharmacopœos referuntur ac pertinent: quorum tamen in primis & medicum gnarum peritumque eſſe oportet, ſi quidem apud artis miniſtros auctoritatem dignitatemque ſuam retinere ac tueri velit: quos docere hæc ipſa debet, quemadmodum componendorum medicamentorum formulâ ad pharmacopolas oſtenſuri ſumus. Formarum ergo rationes atque vires expoſituri, à liquidis auſpicemur. Quas veteres olim medicamentorum facultates memoriæ prodiderunt, eas in integris illis primùm quidem ſunt experti: alii poſtea vt laborantium deliciis ſubſcriberent, eas variè craſſiore terrenaque materia ſeiunxerunt: vt deſtillatione, infuſione, decoctione & ſucci expreſſione. Quum autem in phyſiologia demonſtratum ſit, ſtirpis cuiuſque materiam humorem continere alimentarium, & alterum primigenium, in quo præcipua vis ineſt, aqua ſtillaticia alimētarii humoris portio eſt tenuior: quæ ſi ſine odore & ſine ſapore eſt, nullas, ſin odorem ſaporemque ſtirpis retinet, exiguas illius vires habet. Oleum verò humidi eſt primigenii portio aëria, atque vt illius odorem ſaporemque, ita & vires plurimum refert, quarum tamen non parum ignis vi diſſipatur & euaneſcit. Elixatione facultas (quæ præſertim in craſſiore materia inhæret) manifeſtius euocatur, atque in ius ipſum transfertur: quæ verò in tenuiore conſiſtit, tota plerumque diſſipatur ac diſperditur. Infuſio vim multo maiorem transfundit in quemuis accommodatum humorem, nihilque aut minimum diſſipat tenuioris ſubſtantiæ, quòd ſenſim blandeque fiat, nulla vi immodici caloris. Expreſſione qui quaſi plantæ ſanguis citra liquoris alieni permiſtionem ſuccus extorquetur, nulla videtur illius facultate deſtitui. Sed hæc rurſum planius ex facultatū diſcrimine diſtinguam. Refrigerandi, humectandi, emolliendi atque relaxandi facultas, in ſolis virentibus & humore multo præditis, & in fructibus atque ſeminibus inueniri poteſt.

Neque

Neque enim plantago, neque ſolanum, neque ſemperuiuum ſi exaruit, manifeſtè refrigerat, neque althæa, aut malua, aut helxine arefacta manifeſtè humectat vel emollit. Neque profectò facultas ea admodum deſtillatione ſyncera euocatur, quòd empyreuma ſiccitaſque conquiratur calore. Elixatione verò ac infuſione efficacior manet, multoque magis expreſſione, vt in iure, in mucilagine, in ſucco vel oleo. Calfaciendi autem, ſiccandi, attenuandi, detergendi, penetrandi & adſtringendi facultas in arefactis quoque integra conſiſtit, & aliquanto valentior quàm in virentibus, quandoquidem in his ex humoris alimentarii eiuſq; aquoſi & crudiuſculi perfuſione ea facultas obtunditur. Hæc è virentibus ſtirpibus deſtillatione aliquantum eximi poteſt, ſed expreſſione plurimum, infuſione atque decoctione ſiue ex virentibus illis ſiue ex aridis, mediocriter elicitur, ſi præſertim è liquore accommodato, vt ex hydromelite fiat, nam aqua calidorum & attenuantium quæ incoquuntur vim hebetat, atque remittit, neque poteſt integras illorum calidorum vires aſſumere aut adipiſci: ſed eſt neceſſe decocti ius mediam & mixtam naturam aquæ & eorum quæ incoquuntur, obtineat. De ſingulis qua ratione fiant rurſum ſummatim tradendum.

Liquoris deſtillatione eliciendi ratio. CAP. X.

LIQVOR ſtillaticius duplex comparatur, aqua & oleum. Aqua elicitur è floribus, herbis & radicibus virentibus, quæ tempore legitimo lectæ & expurgatæ, in vaporarium integræ coniiciuntur, ſi tenuior ſubſtantia in qua præſertim vis ineſt odoris, expetitur: cui deinde blãdus lentuſq; ignis ſubdẽdus. At ſi medicamentoſa facultas deſideratur, recentes herbæ atq; radices minutim conciſæ, atq; etiã tonſæ, ſuoq; ſucco immerſæ ac madentes, in fictile vas omnis alienæ qualitatis expers recondendæ & operiendę ſunt loco tepido, dum vno aut altero die inſita earum facultas, olim tacita & penitus recondita, ſeſe expromat. At ſi multarũ ſtirpium, & quæ diuerſæ ſint facultatis, vis quædam ſumma extrahenda eſt, confuſæ illæ contritæq;, ſuo ſinantur liquore madere atque macerari, dum fermẽtatione omnium in quandã vnitatem facta ſit coitio. Poſteà verò omnia promiſcuè in vaporarium coaptentur vitreum, aut plumbatum, & inducatur ſtillans capitellũ cæmento vel luto tenaci obſeratũ, ne quid exſpiret, è cuius oblongiore canaliculo & quaſi ceruice receptaculũ propendeat, diligenter etiam obſeratũ. Vaporarium porrò in cacabũ æneum, cinere, ſabulóve, aut aqua plenum, fornaci ſuperpoſitũ & coaptatũ ſic mergitur vt ne fundũ eius attingat, igniſq; ſuccendatur è prunis aut carbonibus aut è ſtipulis, qui minimè tetro fumo opus inquinet: iſq; initio acrior, deinde languidior & ignauior, qui duntaxat moderatam caloris vim cõſeruet. Quæ per cineres aqua elicitur acrior eſt, magiſq; empyreuma redolet, ac minus vernaculæ & inſitæ facultatis retinet quàm quæ per aquã, aſſeruatur tamen diutius & tardius corrumpitur. Vtraq; tamen ratione & modo ſtirpiũ pars tenuis in qua tũ odoris tũ ſaporis vis ineſt, diſſipatur, ſimulq; facultatum pars maxima exoleſcit, vt non temerè illis ſit fidendũ. Quapropter tertia deſtillandi ratio ſolius vaporis vi inuenta eſt, quæ vna omniũ maximè ſtirpiũ odorem, ſaporẽ, facultateſq; retinet citra vllam empyreumatis inſuauitatẽ: quæ tamen vt diutius conſeruari poſſit, poſtea octo circiter dies inſolatur. Ad hanc comparandã lebes æneus aqua plenus fornaci inducitur, & lebetis labris amplæ ollæ vel vrnæ labra quoq; coaptantur, & luto agglutinantur. Olla verò circumquaq; in ambitu amplis foraminibus pertuſa eſt, in quæ vaporaria herbis plena inſeruntur & agglutinantur, vt cùm accenſus ignis fuerit, feruentis aquæ ſolus halitus in ollam ſubiens, vaporaria contingat, & blandè è ſtirpibus aquã ſuſcitet. Ne tamen coërciti atq; conclũſi halitus copia calor obruatur, vrna vel olla ſummo faſtigio exiguum foramen habeat, quo halitus partẽ expiret, poſſiſq; calorem pro nutu moderari. Liquoris huius ſtillaticii ſi quã cæterorum vis aliquanto ignauior eſt, iucundior tamen, ſuauior & ad multa accõmodatior exiſtit. Id autẽ minimè ſilendum, earum ſtirpium quarum tenuis eſt & rara materia, vt ocymi, florum viola-rum, roriſmarini, vires cum odore & ſapore quauis deſtillatione exoleſcere: earum verò quarum craſſa eſt & denſa materia, magis retineri ac conſeruari.

HH

Olei autem è stirpibus eliciendi diuersa est ratio: neq; in id virentes sed conuenienter arefactæ sumuntur, partim vt humoris alimentarii & aquei minuatur portio, & oleagina (quæ humidi primigenii pars est) sincerior & purior eliciatur, partim etiam vt herbæ teri possint. Imprimis enim eas tundere & terendo in tenuissimum puluerem redigere necesse est. Is immissus in cucurbitam vitream, quæ protractum collum habeat & tanquam longam proboscidē exactè, ne quid expiret, Hermetis sigillo obserandam, in diplomate per octo decémve dies sinitur, dum per medium vitrum quandam conquirat substantiæ macerationem. Deinde proboscidis summo naso detruncato, collocanda transuersim cucurbita est in perforato amplo fictili in id adaptato, & tenui cinere vndique ad duos trésve digitos aggesto operienda, & viuo carbone fumi experte desuper dato paulatim calfacienda, dum in aliud agglutinatum vas profluat oleū primùm pallidum dein flauescens. Hac ratione Alchymistæ ex lachrymis, resinis, atque etiam metallis per humectationem oleum extrahunt purius & odoratius cum peculiari phlegmate, quod nec odore nec viribus oleo cedit. Sed ad id longo opus est tempore & maxima diligentia, atque in moderando attemperandoque igni dexteritate summa: & ad postremū pro impensa opera ex pulueris libra dimidia vix puri & synceri olei vncia elici potest.

De infusione, elixatione & succorum extractione.

CAP. XI.

INFVSIO quòd caloris vi nihil dissipet, simplicium vires puras syncerasque transfert in liquorem: at non omnes, sed eas præcipuè quæ in tenuiore sunt substantia: eas verò quæ in crassa ac terrena, non æquè validas. Purgandi etiā vim summam elicit, quū præsertim tenuis ac penetrans liquor fuerit, aut simplicium naturæ consentaneus. Rei autem infundendæ conuenientes liquores sunt multiplices, quorum præstantissimus est aqua vitæ, quæ tenuissima cùm sit, in omnes commissæ materiæ partes sese insinuans, concretum illius succum attenuat, incidit, colliquat, secumq; rapit: ab hac deinde sunt vinum album ac tenue, aqua tum simplex tū stillaticia tum in qua attenuantia simplicia sunt incocta, hydromeli, mel & oleū. In his quæ maceratur materia exarefacta sit & aquoso humore destituta, expurgata, minutim concisa aut tusa, vt liquorē omni ex parte combibat. Tamdiu autem maceretur dum contabescat, & sapore deprehendatur vim omnem suam exuisse: aut si multa variaq; permiscueris, dum omnia fermentatione vnam eandemq; communem naturam sint adepta, quod ferè triduo fit. Liquor autem in quem eorum materia coniicitur vel tepidus sit, vel tepido loco asseruetur, vel insoletur, vt blādi caloris beneficio adiutus vim promptius exorbeat. Hac igitur ratione cōparantur potiones catharticæ, & aceti, vini, mellis atq; olei cōplura factitia genera. Vinum autem vt cōmodè fiat, stirpium materia quum viribus excellit legitur, & in vmbra siccatur: deinde in mustum coniicitur, dum deferuescat, ac post duos trésve menses quū iam vinum deferbuerit & fuerit defæcatum, transfunditur reconditurq;: nec si stirpium materia diutius macerari sinatur, corruptionem subit, nisi vinū fortè vapescat dolio nimiū vacuato, aut non cōuenienter obthurato. In vetustius etiā vinum macerata stirpiū materia, non parū id efficax reddit. Quū autem vinum naturæ iucundū sit ac familiare, quascunq; vires acceperit, eas per omnia sese insinuans, promptè in singulas & abditissimas corporis partes diffundit atq; impartit, estq; optimum medicinæ vehiculum. Vis ei præcipua hyeme ad crassos lentosq; humores, ad obstructiones, ad morbos frigidos ac diuturnos, qui sine febre fatigant: ad quæ quouis est syrupo vel medicato liquore præstantius. Aceti, aut mellis aut olei conficiendi non admodum dissimilis est ratio: de quibus seorsum particulatim trademus.

Liquor seu decoctum. Liquor in quo iam stirpes incoctæ sint, quod & earum ius appellatur, non paruas earum vires elicit, & coctio ea quæ propriè elixatio dicitur, rerum facultatem atque speciē à materia seiūgit. Elixantur autem quorū vis & facultas cum quadā tenui substantiæ portione trāsfertur in liquorē, vt ligna, pulueres, radices,

herbæ,

herbæ, germina, fructus, ſemina, flores. Lapides & metalla elixari nequeunt. Liquor verò, aut aqua ſimplex eſt, aut hydromeli, aut lactis ſerum, aut ſuccus, aut ſimile quippiam: rarò vinum, quòd promptè aceſcat aut vapeſcat, rarius aqua ſtillaticia, quòd vis eius exoleſcat. Non igitur, vt quidã memoriæ prodidit, ſimplex aqua omniũ eliciendarum viriũ communis eſt materia, neq; vt ea cũ frigidis frigida eſt, ita cum calidis calida, neq; ſi ſeorſum diutius excoquitur (quod ille putat) incaleſcit, ſed frigida ſemper, tametſi minus, perſiſtit. Itaque calida tenuiaq; medicamenta quorum vires integrę deſiderantur ad frigidos craſſoſque humores attenuandos, aut lentos detergendos, aut ad expediendos veteres infarctus, ex hydromelite tenui coquenda ſunt, quòd eorum vim aqua ſimplex nimiũ obtundat: frigida verò, vt bilioſos feruenteſque humores ac febrium ardores validè reſtinguant, ex aqua coquenda, addita etiam ſub finem interdum aceti parte octaua, ſi cũ refrigeratione extenuatio quoq; & penetratio expetitur. Facultas porrò quæ in tenui atq; diſſipabili eſt ſubſtantia, vt penetratio, extenuatio, apertio, reſolutio, coctione pauca euocatur, multa diſperditur: quæ verò in craſſiore eſt materia, vt abſterſio, adſtrictio, repreſſio, incraſſatio, nõ niſi coctione pleniore educi poteſt, altius enim demerſa eſt. Quin & eorũ quæ coquuntur materia æſtimanda, craſsáne ſit, dura, ſicca atq; cõpacta, vt lignorũ, radicum aridarum & ſeminũ: an è cõtrario. Cùm igitur ſingula ſelecta expurgataq; fuerint, ſeorſum moderatè (vt ſuprà de infuſione dixi) areſiant in vmbra, dum aquoſus humor fuerit abſumptus. Ita enim vt odore atq; ſapore ſic viribus efficaciora fient; dein quum coquenda erunt, quæ cõpactiora ſunt & diutius coqui poſtulant, prima in tepidam aquã coniicienda ſunt, dein quæ mediocriter, poſtremò quæ leuiùs: vt primùm ligna; deinde radices, ſemina, lignorũ cortices ac fructus, poſtremò flores, qui non niſi macerari debent. Igne lento qui tetri & alieni fumi ſit expers, ſenſim eo ſerie coquantur, dũ arida atq; dura molleſcant: cętera verò planè cõtabeſcãt, & in liquorem vires ſuas odore ſaporeq; noſcendas ſingula deponant, quod nec, vt quidã putant, hora vna, nec vllo temporis certo ſpatio, ſed vno periti artificis iudicio, definiri poteſt. Percocta omnia quinq; ſéxve horas macerãda ſunt in tepido liquore, & antequam penitus refrigeſcant, excolandum eſt ius, atq; in vſus recondendum. Vt autẽ virium quædam prodeat ęquabilitas, nihilq; cætera viribus aut ſapore nimioperè ſuperet & obtundat, ſimplicis vniuſcuiuſque vis atq; ſapor ſeorſum ante permiſtionem æſtimandus obſeruanduſq; fuit. Moderatus tamẽ atq; conueniens virium ſaporiſq; modus iuri impartietur, ſi recentes herbæ, radices, cortices, ſemináve, quibus præſertim vis ſaporq; validus ineſt, ex liquoris ſextuplo pondere coquantur ad dimidias, vt ſtirpium recentium vnciæ quatuor aut manipuli quinq;, ex aquæ libris duabus dum libra vna ſuperſit: aut aridæ ex octuplo liquore ad tertias, vt arefactarum ſtirpium vnciæ quatuor ex aquæ vnciis duabus & triginta, dum vndecim vel duodecim reſtent. Has enim quòd aridiores ſint & humoris non parum combibant, ex copioſiore liquore, & quòd in ſicca earũ materia vis firmiùs inhæreſcat, diutius elixari par eſt. Et hęc quidã ad iulepi aut apozematis vſum: nam ſyrupis, quòd pluri melle & ſaccharo condiantur, efficacius reddi decoctum oportet, & parem ferè menſuram relinqui iuris atq; herbarũ. Recens enim herbarum radicumq; materia ex quadruplo liquore coquitur, dum ad tertias redeat: ſicca verò ex ſextuplo liquore, dum ad quadrantem redeat: vt libra vna materiæ aridæ ex libris ſex aquæ, dum ſeſquilibra ſuperſit. Manipulorum is modus eſto vt ſinguli paulo minus quàm ſingulas vncias pendeãt. Ea igitur mediocritate nec craſſum nec inſuaue nimis ius fuerit, atq; moderata doſi integras vires ſortietur. Quanquàm autem hæ communes ſunt coquendi leges, ſciendum tamen peculiariter eſt, quam ſimplex vnũ quodque decoctionem ferre poteſt, vt vis integra elici poſſit: quorundam enim etiam ſi dura ſint, vt aſari, iridis, pyrethri & cyclamini vis coquendo perit: quorundã virentium & molliũ manet, vt ſennæ, maluæ, cichorii, bugloſſi: in id quidẽ ſimplicis cuiuſq; natura pernoſcenda. Et hæc quidem ad quaſuis potiones cõparandas.

Ad fomenta verò ex aliis etiã pleriſq; liquoribus ſtirpes coquuntur, vt ex lacte,

si leniendus est dolor, ex oleo si quid emolliendum, ex aqua aluminosa si adstringendum, è lixiuio si validè digerendum siccandumq; est.

Succus è viridi stirpe aut fructu expressus, vt illius ferè omnem substantiam atque saporem, ita & summas vires obtinet. Exprimitur autẽ ex minutim concisis tusisque radicibus, herbis, floribus, atque seminibus, quæ tusa vtiliter sinuntur biduo aut triduo macerari: dein in linteum rarum coniecta, vel manibus, vel prælo, vel torculari subiguntur, dum succum profundant: alia quidem facilè, vt quæ humida sunt & succulenta, vt plerique fructus: alia difficilè, vt quæ exucca sunt & paucioris succi, vt thymus, polium, laurus, saluia, sampsuchus, & quorum lenta viscosaque est materia, vt buglossum, borrago, portulaca: ex his enim vix nisi ignis tepore liquatus succus prolicitur. Omniũ efficacissimus est qui recens sit ac turbidus: qui autem iam inclaruit puriorque redditus est, licet gratior iucundiorq; sit, vt tamen fæcem ita & facultatis portionem deposuit, neque vllius purgantis medicamenti quod defæcatũ sit vis admodum valida deprehenditur. At nihilominus ad syrupos & potiones qui accommodabitur, expressus phialaq; reconditus leniter insolari, aut tepido loco reponi debet dum vinorum ritu deferbuerit fæcemq; deposuerit, & quicquid crassum inest subsideat. Ita deinde quicquid purius & clarius innatat secretũ in potiones cõfertur. Hac ratione cõparatur limonum succus, granatorum, & cotoneorum, pomorũ, pyrorum, cerasiorũ, oxyacanthæ & ribes: hi enim diutius sine coctura persistũt. Recentiũ quoque herbarũ succi eadem possunt ratione elici. At plerumq; protinus vt extracti sunt, in rem præsentẽ clarefiunt, idq; vel sæpius colo denso aut panno transmissi, vel ex oui candido scopulis agitati, vel leniter feruefacti, dum omnis crassior sordes ipsi candido tanquam visco adhærescat. Concreti porrò & obdurati succi plerique asseruantur in varios vsus, qui aut mox vt expressi sunt & colo transmissi lento igni coquuntur dum crassescant, vt sapa, defrutum, miua cydoniorum, robub ex ribes: aut insolantur concrescuntq; in solidam formam, vt aloë, scammonium, elaterium, lycium, acacia, mororum succus.

Emulsio iunioribus dicta huc etiam pertineat. Ex fructibus enim & quibusdam seminibus contusis elicitur, quæ quòd succi minimũ fundant & ne attritu pinguescant, inter conterendũ liquore asperguntur, qui deinde simplicium viribus perfusus colatur & exprimitur, hac ferè ratione: ℞ amygdalarum dul. expurgatarum vncias duas, quatuor seminum frigidorum maiorum recentium & mundatorum an. drachmas duas, seminis lactucæ & papaueris albi an. drachmã vnam, pariter omnia terantur in mortario marmoreo, affusa sensim libra vna aquæ coctæ quæ iã refrixerit, aut aquæ decoctionis hordei vel glycyrrhizæ. Huic quidem non parua vis est ad refrigerandum, ad renum ardores extinguendos & ad leniendam vrinę acrimoniam. Ad pectoris quoque & pulmonum vitia, conteruntur pinei nuclei, pistacia aut strobili: nonnunquam & syrupus aliquis permiscetur leniens atque refrigerans.

De iulepo, apozemate & syrupo. CAP. XII.

POTIONVM formæ ad simplicem intemperiẽ, & ad corporis vel humorum præparationem & ad alios plerosq; vsus, tres nunc præcipuæ vsurpari solent, iulepus, apozema & syrupus. Iulepum iuniores Græci iulapium appellant, idque è quouis liquore stillaticio, aut succo defæcato addito mellis sacchariue triplo conficiunt, coquuntq; sensim expumãdo dum toto ferè liquore absumpto mellis consistentia fiat. Nũc verò simplicior fit atq; liquidior, quodq; simplex sit ab apozemate, quòd liquidus à syrupo distat. Accõmodatur autẽ is præcipuè intẽperiei corrigendæ, leniendæ siti & cõpescendo atq; frenando humoris ardori, & malignitati frangẽdæ. Fit proinde vel è cardiaco liquore stillaticio, vel è puro defæcatoq; succo, vt limonũ aut granatorum, vel è iure vnius paucorúmve simpliciũ, cui mellis sacchariue quadrans permiscetur, leniterque coquitur, ac deinde clarefit, & conditur aromate, vt citra aquæ vlliúsve liquoris permistionẽ omninò iucunda fiat potio. Interdũ etiã nulla ignis vi ex his fit quæ coqui nõ possunt,

vt ex

vt ex aquis ſtillaticiis, & ſucco limonum: quæ omnia ſaccharo expurgato affuſa, colo denſo ſubinde tranſiguntur. Ferè autem ſacchari quadrans aut ſextans inditur, cinamomi verò ad vnamquamq; doſim ſcriptuli dimidium. Eſt & alia iulepi ratio, cùm hyeme, aut in virentiũ herbarum penuria, quiuis ſyrupus duplo aut interdũ quadruplo ſtillaticii alteriúſve puri liquoris diluitur, nullo ignis beneficio.

Apozema æquè ac iulepus liquidum eſt, ſed ex compluriũ ſimplicium decocto compoſitum, quæ in multos varioſque vſus accommodantur: atq; id ferè ad tres quatuórve doſes inſtituitur. Id autẽ quoniam ferè iulepo inſuauius eſt, rarò in eoſdem vſus deſtinatur, ſed maximè in humorum attenuationem, atque deterſionem, in corporis præparationem, & in reliquiarum expulſionem. Olim quidẽ veteres modò virentes, modò aridas herbas mulſæ incoquebant, propinabantq; ius colo tranſmiſſum: hyeme verò earum pollinem tenuiſſimũ mulſæ inſpergebant, hæcq; vice erant apozematis. Nũc verò decoctarum ſtirpiũ ius aſſumitur ea quam ſuprà dixi ratione, in quod ſacchari aut mellis aut cuiuſuis ſyrupi quadrans, ſi nõ admodũ inſuaue, aut triens ſi inſuauius eſt, ſoluitur: rurſumq; leniter & parcè coquitur aut ſolùm calefit vt clarificetur & aromatẽ condiatur ea doſi quã nunc in iulepo dixi. Hæ quidem potiones in rem præſentem vſurpari ſolent. Solet exigendis quoq; humoribus præparatis è ſimplici apozemate catharticum ex tempore fieri, incoctis ſcilicet in eo aut dilutis medicamentis purgantibus. Syrupus quòd in herbarum penuria recondatur, aſſeruetúrq; diutius, craſſiore fit conſiſtentia, in eos præcipuè vſus in quos & apozema, quãquam plerumq; iulepi etiã commoditatem habet. Ex iis cõparatur quæ vix hyeme ſuppetunt nobis, aut quæ æſtate nõ facile ſit aut promptũ, cũ neceſſitas poſtulat, ex variis locis tam multa congerere. Fit haud ſecus ac apozema, è ſtirpium ſucco, vel ex earum coctarum iure, in quod adhuc tepidũ pro libris ternis ſingula ouorum candida iniicies, diuq; ſcopulis agitabis dum ſordes omnis ſpumæ adhæreſcat. Deinde in idipſum mellis ſaccharive par pondus diſſolue, & rurſum coque dum feruendo ſepoſitaq; ſpumæ portione, ſub hac detectus humor clarus appareat. Tum denuò coletur & leuiter exprimatur reddaturq; igni lento, dum percoctus ſit in ſyrupi conſiſtentiam, & in ſingulis libris binæ duntaxat liquoris vnciæ ſuperſint. Quum tamen ius ipſum ex admixtis fructibus, vt ex prunis, ficubus, myxariis, zyziphis, aut ex quibuſdam mucoſis ſeminibus, vt althææ, cydoniorũ, aut pſyllii, aut ex tragacantho vel gummi Arabico craſſum lentumque euaſerit, vt conuenienter coletur, mellis ſaccharíve minus indendum eſt. Accuratius is clarificatur vt diutius aſſeruetur, nec putreſcat facilè, percoquiturq; in mellis conſiſtentiam, ac dum extracta guttula atque refrigerata, non amplius perfluat, & diluti mellis craſſitudine indureſcat. Quoniam autem plus ſacchari quàm apozema habet, liquoriſque minimum & vix ſextantem retinet, vt valida integraque eius facultas transferatur in ſaccharum, ius, vt ſuprà dixi, meracius atque efficacius aſſumendum eſt. Omnium autem validiſſimi ſunt ii ſyrupi, qui è defæcatis expurgatiſque fructuum ſuccis comparantur, in quos par quoq; ſacchari modus additur, expurgantur coquunturq; vt ſuperiores. Aut ſi fortè ſucci vis coctione nimia diſperditur in ſacchari iã expurgati & perfectè cocti libra vna, ſucci crudi & reſidentia defæcati ſelibra ſenſim diſſoluatur atque coquatur. Si metuitur ne hic ſyrupus ob ſucci cruditatem ſitum cõtrahat, inſoletur dies aliquot. Hi enim ſi vel blando igne, vel diplomate lentè ac ſenſim coquantur, tota & integra ſucci vis transferetur in ſaccharum: ex melle confectus ſyrupus quia diutius aſſeruatur, minus neque ad conſiſtentiam coquendus eſt: is quoque magis incidit ac detergit. Ex ſaccharo autem ſuauior, ſed nõ æquè efficax: percoquendus is eſt, at ferè tandem candefit, quod tamen vitium præcauetur, ſi mellis quadrans permiſceatur ſaccharo. Harum compoſitionem formulas hîc nullas deſcripſimus, quòd multę poſthac omniſq; generis paſſim occurrant.

De clyſtere & balano. CAP. XIII.

CLYSTER ſiue clyſmus eſt alui & inteſtinorum diluuium atque perfuſio ſiphone in podicẽ indita. In varios is vſus comparatur, ad molliendas fæces

obduratas, & inteftina oblinenda, ad flatus diffipandos, ad expultricem vim prouritandam, ad craffos & pituitofos humores detergendos qui inteftinis adhærefcunt, ad humores è locis diftantioribus euocandos, ad compefcendos dolores, ad coërcendam aluum & corroboranda inteftina, ad naturales vires inftaurandas. Conftat ferè clyfter omnis ex libra vna iuris vel cuiufuis liquoris, in qua fextans, aut quod fummũ fit quadrãs medicamentorũ diluatur cum olei quadrante. Pueris aut pufillis infrà fubfiftitur, grandioribus fupra trãfcenditur ad fefquilibram, fimili cæterorũ ratione feruata. Omnium primus atq; fimpliciffimus ex hydromelitis libra vna, olei quadrante & falis drachmis duabus conftabat: deinde verò cõpofitiores redditi funt. Qui emolliẽs dicitur, ex iure fit coctarum herbarum emollientium, vt radicis althææ & liliorum, maluæ, helxinæ, violæ, mercurialis, acanthi, feminis lini, althææ & fœnigræci; ficuum, in quo foluta fint interior pulpa caffiæ, mel violatum, butyrũ falis expers, oleum fimplex aut violatum. Interdum ex oleo fimplici tepefacto, vel ex oleo & butyro, additis mucilaginibus vt prorfus inteftina oblinat. Ad flatus diffipandos confert ius origani, calaminthæ, rutæ; chamæmeli, anethi, cũ femine anifi, carui, cumini, feniculi & cum baccis lauri, quo diffoluatur melanthofatum, confectio è baccis lauri, cum oleo rutæ, lauri aut chamæmeli. In eundem vfum fit ex oleo nucum puro, vel addito vino Cretenfi. Proritabitur expultrix facultas, fi falis communis drachmæ duæ, vel falis gemmei drachma femis liquefiat, vel hiera fimplex; vel compofita; vel diaphœnicum, vel confectio Hamech, vel aliquid ex his quæ potẽter ftimulant. Detergens ex hordeo, furfure, rofis, plantagine, abfynthio, beta, agrimonio, centaurio minore & contritis lupinis, admifta hiera & melle rofato. Euocabuntur quoq; humores è fuperioribus fedibus, fi iftis pulpa colocynthidos ad duas treſue drachmas incoquatur: aut tantundem diffoluatur pilularum cocciarum, aut quoduis acrius medicamentũ, quandoquidem diutius inteftinis obhærens, vifcera reliquumq; corpus vi fua conturbare expurgareq; poteft. Cùm dolores leniendi funt, melilotus, chamæmelũ, femen lini & althææ, aliaq; anodyna coquũtur in lacte, adduntur q; vitelli ouorũ duorum. Aut fi doloris caufa perfpecta eft, induntur quæ illam fummoueant, vt ex in dolor mitefcat. Si cõcitatior aluus, cohiberi adftringiq; debet & inteftinũ corroborari, conuenient rofæ rubræ, plantago, portulaca, fanguinaria, tapfus, cauda equina, additis granis myrti & cupreffi nucibus: in quorum iure interdum maftiche, bolus armena, fanguis draconis, amylum, farina fabarum, aliaq; eiufmodi quæ quandam pultis fpeciem exhibent, permifcentur fine oleo. Recreantur porrò inteftina, fi iufculo capi carnifue alterius bene fucculento, aut vino rubro generofo fubauftero proluantur: exinanita quippe auidius hęc plerunq; retinent, & in corporis cõmoditatẽ referunt.

Balanorum feu glandium vfus eft ad proritandam vim inteftinorum excretricem: cùm enim fubditus vix fupra fphincterem mufculum afcendat, hũc folùm acrimonia ftimulat, & defidendi cupiditatem infert. Fit autem teres & oblongus quatuor fexve digitos: infantibus betæ vel mercurialis cauliculus, melle vel butyro falfo oblitus pro glande eft, quemadmodum & fapo albus in eam coaptatus formam. Cæteris mel coctionem incraffefcens, & in eam quam dixi formam redactum: cui fi acrior defideratur, falis vulgaris drachma dimidia, vel gemmei fcrupulus dimidius, vel pulueris hieræ fcrupuli duo, vel pulpæ colocynthidos puluerate fcrupulus vnus infpergitur. Frequentior porrò balani vfus fæpè hæmorrhoidas, interdum vlcera & condylomata proritat. Quocirca non folùm ad aluum ciendam, fed ad hæmorrhoidas quoque referendas aut fiftendas, & ad tenafmum ex idonea fingitur materia.

De potione purgatoria. CAP. XIV.

CATHARTICA potio quòd latiùs fefe diffundat fubeatq; tenues venas, ad humores quofuis expurgãdos efficacior eft bolo, pilullis & quauis folidiore forma: & pilullarũ drachma vna liquore foluta, nõ minus purgabit quàm duriorum duæ. At verò quod medicamentũ vel acrimoniæ, vel malignitatis eft particeps,

ceps, liquidum id magis quàm solidum partes principes ferit atque vellicat. Purgantis potionis dosis rarò excedit tres vncias, ne copia ventriculum subuertat. Fit autem interdum ex simplicium purgantium infusione, vt cùm rheibarbari drachma vna & semis, agar. trochiscati drachma vna, & drachma dimidia cinamomi electi macerantur in hydromelite, aut in aquis stillaticiis betonicæ & endiuiæ, & in expresso diluũtur sex drachmæ syrupi capill. ven. Interdum ex iure coctorum fit purgantium, vt quum polypodii quercini, seminis carthami, radicis petroselini, vuarum passarum expurgatarum an. ℥ij. foliorum sennæ emundatorum ℥iij. epithymi ʒj. decoquuntur in vnam dosim, addendo sub coctura finem cinamomi. ʒß. & in expresso diluuntur syrupi de scolopendrio ℥vj. fitque potio. Interdum mixturâ quadam iunguntur decoctum & infusum, vt si ad varios expurgandos humores præscribas, ℞. Endiuiæ, lupuli, betonicæ, buglossi an. m. ß. foliorum sennæ emundatorum ℥iij. fiat decoctio ad ℥iij. in qua colata infunde rheibarbari lecti ʒjß. agarici trochiscati ʒj. cinamomi ʒß. in expresso dissolue syrupi violati vel capilli veneris ℥vj. fiat potio. hac quoque formula apozemata fiunt in plures doses, atque syrupi in varios atque multiplices vsus conseruandi. Interdum verò ipsa purgantium materia vel in tenuem pollinem redacta, vel ab antidotis accepta, aquis stillaticiis alióve liquore diluitur: vt cùm rheibarbari drachmæ duæ pulueratæ dantur ex aqua rosarum & syrupo rosato ad dysenteriam: aut pulueris hieræ simplicis vncia semis ex hydromelite, aut catholici drachmæ decem ex decocto hordei, aut diaphœnici semuncia ex iure radicum cichorii, oxalidis, petroselini & polypodii. Purgantium porrò aliæ quædam solidiores formæ sunt, bolus vt qui fit ex drachmis decem pulpæ cassiæ cum saccharo vel cum puluere Ducis, & qui ex catholico vel ex diapruno. Electarium quoque solidiore forma, vt quod è succo rosarum est, & diacarthami, & quæcunq; ad horum imitationem solent in rem præsentem præscribi. Pilullæ his solidiores existunt, quarum varia genera, & conficiendarum rationem posthac exponemus.

De solidioribus formis, ac primùm de puluere. Cap. XV.

Solidiores formæ præcipuam è medicamentorum puluere nanciscuntur materiam, qui vt rei necessitas postulat, variè in illas coaptatur. De eo igitur tanquam basi in primis dicendum. In puluerem teruntur quæ aut natura duriora sunt, aut prorsus exaruerunt, vt quædam radices, complura semina, herbarum folia, surculi, flores, plurimaque aromatum genera. Hęc igitur mortario teri possunt, alia quidem tenuissimè & in exquisitissimum læuorem, quorum nempe vis & facultas in substantia non admodum tenui posita est, & quæ altiùs penetrare desideramus: alia verò crassiusculè & minus accuratè, vt flores & aromata; quorum nimis attenuatorum vis facilè disperditur. Aluta itaq; tegẽdum mortarium, ne pars tenuissima attritu euolet atq; vanescat in auras: néve acrimonia astantes feriat offendatq;, vt ferè fit in thapsia & euphorbio. Si tenuissimus puluis expetitur, denso cribro cernendus est, ac subindè mortario reddẽdus dum totus traiici possit, ac demum sedulò recondendus. Quę multò sunt duriora, vt coralliũ, margaritæ & alia complura tum lapidum tum metallorum genera, quæ præsertim in collyria vsurpari solent, mortario primum crassiusculè trita, marmori deinde vel porphyrio solidissimo inducuntur, & laboriosè lęuigãtur dum nihil asperum aut durum subsistat. Quæ porrò minus dura sunt aut arida, quia puluerari nequeunt, vt radices quædam & semina atq; fructus, seorsum pila contunduntur pilo mundo, deinde cernuntur & aliis permista siccioribus promiscuè teruntur atque puluerantur. Amygdalæ, pinei nuclei, cucurbitæ, melonis & aliorum quorundam semina, quia trita pinguescunt, & tempore rancida euadunt, minutissimè conciduntur. Glutinosa vt gummi ammoniacum, bdellium & myrrha, quòd minimè contundantur, vino, aceto, aut alio quouis liquore soluuntur & expurgantur. Hæc igitur aut seorsum singula, aut confusa puluerantur, sed quadam serie, primumque durissima, postremò tenerrima. Pulueres tum cardiaci tum corroborantes, ampulla vitrea reconduntur in vsus: quibus nunquam pinguia semina,

vt quæ diuturnitate rancescant immiscenda sunt, sed quum apparabitur electuarium illa postulans, tum recentia addentur opportunè.

Pulueres ad varios accommodantur affectus, non solùm ad venena & vulnera aut ad vires corroborandas, aut ad iuuandam concoctionem, sed præterea ad sistendas destillationes, ad aluum vel cohibendam vel subducendam. Is si non admodum insuauis est, purus datur: sin insuauis, addito sacchari triplo aut quadruplo. Extrinsecus quoque in varios vsus pulueres tum capiti tum aliis partibus inspergi solent.

Pastilli quos τροχίσκους & κυκλίσκους ceu orbiculos complanatos Græci dixerunt, ex pulueribus quoq; ac plerumq; ex metallicis fiũt. Arida quoq; medicamẽta diligenter contrita, humore aliquo non pingui iunguntur excipiunturq; dum coëant, vt liquore stillaticio, vino, aceto, herbarum succis, aut quadam mucilagine. Humore absorpto concinnantur formulæ orbiculares lupinorum specie, proptereaq; ἀρτίσκοι Græcis & nobis pastilli ceu parui panes dicti, qui aut blando igni exiccantur, aut sensim in vmbra exarescunt reconduntur que. Cùm vsus requirit, conuenienti humore diluuntur, aut cerato molli, aut in alias coaptantur formas. Hoc tantùm distant à puluere, quòd huius soluti putent vires promptius dissipari & vanescere, pastilli verò vtpote solidioris atque compactioris, melius retineri & conseruari.

Antidoti non solùm aduersus venena, quæ vel per morsus, vel per cibos, vel per potiones, vel per inspiratum contactúmve inferuntur, sed aduersus viscerum interiorumq; partium affectus omnes, ad vires quoq; corroborandas, & ad expurgãdos humores dantur perinde ac pulueres: ex his enim fiunt vel melle vel passo exceptis. Mel optimum in fictilem patellam coniectum aquæ vel alterius liquoris quadrante diluitur, sensimq; moderato igne coquitur atq; despumatur, cumq; expurgatum planè fuerit, deponitur, & feruore sedato perductoq; ad teporem, qui immissum digitum admittat (nam calidius puluerum vim absorbet) in libras singulas ternæ confusorum puluerum vnciæ paulatim inspergũtur, paulatimq; ligneo pilo melli permiscentur, dum vbiq; substantiarum quædã fit æquabilitas. Cùm mixtura prorsus infrixit, eximitur & pyxide reconditur, nec liquida nimis nec solida, vt deinde mutua simplicium actione melior succedat fermentatio. Si amygdalæ, dactyli, aliíve fructus, aut saccharum etiam indendum fuerit, aut cassia aut thamarindorum pulpa, aut manna, minimè debet istorum causa mellis pondus augeri. Et hæc conficiendæ antidoti summa est ratio, in qua simplicium vires integræ persistunt admodum efficaces, probeq; fermentantur, & diutissimè conseruari possunt. huius innumera posthac exempla suppetent.

Electuarium formæ solidioris iuniores antidoti vice in laborantium gratiam substituerunt, idq; sacccharo concinnatum, sed commodo & effectu minori. Neque enim simplicium æquè validæ vires manent, neq; par est fermentatio, neq; conseruatio. Pulueres eadem ac in antidoto ratione triti cretiq; confunduntur: sacharum verò liquore stillaticio, aut quouis alio qui tamen acidus minimè sit (nũquam enim vel limonum, vel mali punici succo, vel aceto solutum denuò obdurescit) igne diluitur, despumatur expurgaturq;, coquitur lentè suprà syrupi crassitudinem, atq; dum extracta guttula soliditatem prorsus adepta videatur. Tum demũ aliquãtum refrigerato, paulatim puluis inspergitur, & accuratè pilo agitatur, confunditurq; dum æquabilis omnium fit vnitas. In singulas expurgati sacchari vncias, pulueris non admodum ingrati drachmas singulas: insuauis verò minus inspergunt. Exempta dein massa antequam refrigescat mensæ inducitur, pilo dilatatur atque complanatur, & refrigerata discinditur in tessellas vel quadratas vel quadrãgulas vel rhomboideis, põderis duarum triúmve drachmarum, quæ in sacchari duritiem siccescant. Quidam mixturæ adhuc calentis guttulas excutiunt, quæ mox concrescunt in orbiculos, vt in electuario cui manus Christi nomen indiderunt.

Rhomboideis.

Pillulæ ex aridis quoque sed minus laboriosè contritis medicamentis finguntur, quibus plerunque arefacti succi, & lachrymæ gummi accedunt. Omnia

Catapotia.

conue-

conuenienti pondere permista, humore excipiuntur non pingui quidem, sed neque tenui vt pastilli, lento tamen & glutinoso, vt in massam iuncta aptius cohæreant; nec tempore exiccata massula dehiscat, nec simplicium expiretur facultas. Humor igitur aut mel erit coctum & expurgatum, aut syrupus crassiusculus, aut lenta quædam mucilago ex idoneo succo vel liquore comparata. At nihilominus si vel lachrymas, vel gummi, vel succos, vt aloën, scammonium, sagapenum, ammoniacum, tragacanthum compositio habeat, tenui quouis liquore cogi satis ea poterit. Ac primum quidem gummi aut lachrymæ expurgatæ subiguntur pilo calido dum mollescant, pulueres paulatim induntur, ac postremò liquoris affunditur quantum mistura postulat. Molliuscula sit initiò, vt simplicium concursione fermentatio proba fiat: exacto biduo aut triduo recondenda massa oleo amygdalino oblinatur, obuolutaque aluta vel tenui membrana referatur in pyxidem.

De mediis medicamentorum formis, primùm de delinctu.

CAP. XVI.

LLINCTVS, Græcis eclegma, thoracis destinatus affectibus, mediam sortitur substantiam eamq; glutinosam, ne præproperè elabatur in ventriculum, & media quasi via subsistens atque obhærens, thoraci pulmonibusque impartiri possit. Fit igitur maximè ex fructibus, cuiusmodi sunt vuæ passæ, dactyli, ficus, myxaria, zyzipha, & ex succis glycyrrhizæ, scyllæ, brassicæ, prasij, hyssopi, ex tragacantho, gummi arabico, ex semine cydoniorum, maluæ, melonum, cucumeris, citrulli, ex amygdalis, auellanis, strobilis. Horum igitur contusa cretaque impulsa materia, aut melle cocto, aut syrupo, aut mucilagine accommodata excipitur, dum mediam nacta crassitudinem, mellis aut pultis modo delingi possit. Si qui præterea pulueres, vt cinamomi, zinziberis, iridis, ari, dracuntij, aut diaireωs, aliorúmve electariorum induntur, pro eorum modo lentus liquor, qui omnia comprehendat augendus. Fit etiam linctus ex ipsis electariis & saccharo candefacto, aut penidiis, quæ in eam formam thoracico quodam syrupo soluuntur. Quocirca liquoris quantitas præscribi nulla potest, sed artificis committenda arbitrio.

De succis medicatis & conditis. CAP. XVII.

SVCCAGO, Græcis ἀποχύλισμα, & Arabibus robub appellata, succus est fructuū herbarúmve expurgatus atque defæcatus, & ignis solísve beneficio in duriusculam sapæ consistentiam percoctus. Hæc diu incorrupta seruari potest, & simplex appellatur: quæ autem mellis sacchari've nonnihil in palati gratiam acceperit, composita. Ab vua triplex omnino substantia elicitur, vna quum in lebete coquitur, exprimitur, & quod expressum fuerit, denuò in duriusculam consistentiam recoquitur, hæc veteribus inusitata fuit. Altera quæ propriè sapa Latinis, σιραῖον & ἕψημα Græcis, & rob Arabibus appellatur, ex quàm recentissimo fit musto ad tertias cocto, quod & mellis crassitudinem superat, & tempore dierumque numero vt saccharum candescit. Quòd si aliquantum tardetur, dum dulcore minimum deposito acrimoniæ nonnihil mustum conquirat, nunquam postea in sapam concrescet. Sed ex hoc ad dimidias aut etiam ad tertias cocto expumatoque, fiet quod veteres defrutum dixerunt, id etiam ex meraciore vino confici tur. Sic sanè & cotoneorum, & ribes, & baccarum oxyacanthæ, & cerasiorum, & pyrorum, & malorum & prunorum recens succus feruefactus concrescet in sapalem crassitudinem, quæ aut simplex fiet, aut addito saccharo composita. Herbarum & fructuum expressi succi in alios, vt supra dixi, vel siccantur vel reconduntur vsus.

Condiuntur fructus aut saccharo, aut melle, aut permistis ambobus: exigui quidem vt cerasia, pruna, baccæ ribes & oxyacanthæ, integri: maiores vt mala, pyra, cydonia, persica, citrea, iuglandes virides confecti & foris intusque purgati. Saccharum aqua solutum clarificatur & percoquitur, tumque humidiores

fructus, vt cerasia, corna, pruna, persica, baccæ ribes atque oxyacanthæ immerguntur coquunturque leniter, donec absumpto fructuum humore saccharum in priorem redeat consistentiam. Fructus verò duriores, vt cotonea, iuglandes virides, citrea, pyra & mala, intus forisque purgati atque secti elixantur donec tenerescant, deinde eximuntur & demadescunt: in hac eorum aqua saccharum dissoluitur, clarificatur & percoquitur: huic dein fructus redduntur & recoquuntur, dum reliquo humore absorpto, syrupi consistentia fiat. Amariores fructus vt iuglandes, citreorum & aranciorum cortices, nouem circiter dies tenui lixiuio quotidie mutando macerantur, exin aqua coquuntur dum mollescant, condiunturque ea quam dixi ratione. Haud secus radices vt eryngii & satyrii, acori & zinziberis, herbæ quoque vt menta, lactuca, earumque teneriores cauliculi condiri solent. Hæc porrò saccharo imbuta ac bene saturata eximuntur, & sole vel igne lento exiccantur, vt condîta sicca euadant, quæ plerosque magis quàm liquida iuuant.

Condiendorum florum diuersa est ratio: puluerato enim duntaxat immerguntur saccharo, vt conseruari possint, quæ proinde condìtura neotericis conserua nuncupatur. Quòd enim florum vis coctione facilè dispereat, nō igni coqui, sed duntaxat insolari debent. Flores igitur vt rosarum, violarum, buglossi vtriusque, nymphææ, genistæ, cichorii, aranciorum, persicorum, betonicæ, saluiæ, hyssopi, pæoniæ, rosmarini, calendulæ, exemptis superuacuis demetūtur summo vigore. Hos dein alii integros, simulq; saccharum duplo pondere pulueratum in vitreato vase inuicem insternunt, insolantq; vnum, duos, trésve menses pro florum tenuitate & natura. Alij recentes flores laboriosè conterunt, & sacchari duplum, triplúmve pondus addunt, exquisitè illa permiscent, recondunt & insolant, vt sensim nulla virium aut odoris dissipatione fermentatio fiat. Alij saccharum tenuissimè terunt, huic rosarum aliorúmve florum succum affundunt, ex iisq; confusis pastillos, & figuræ cuiusuis panes confingunt, quos linteo obductos insolāt, dum planè exaruerint. Hos bene reconditos conseruant in annum, ad quosuis vsus multò cęteris præstantiores. Quidam flores integros duplo triplóve primario saccharo liquato & adhuc calente immergunt & perfectè commiscent, dein vbi refrixit misturam pyxidibus recondunt & insolant.

Condîtum compositum quale iuniores pleriq; in rem præsentem præscribendum duxerunt, mixtura quædam est apposita ex simplici condîto aut conserua, & ex quodam electario aut puluere corroborante, quibus tandem conueniens sacchari modus adiicitur. Temperandorum lex quidē nulla, sed vtilitati iungēda est commoditas. Raro tamen conseruarum vncia, plusquam puluerū drachmam admittit: vt in cardiaco quod habet condituræ buglossi, nymphææ & rosarum, corticis citri conditi an. vnciam dimidiam, pulueris electarii diambræ, de gemmis & diamargariton frigidi an. scrupulum dimidium, ossis è corde cerui, seminis citrei & cardui benedicti, radicum tunicis & tormentillæ an. scrupulum vnum, scobis vnicornis grana octo, folia auri minutim concisa sex numero, sacchari albi quantum satis esse videbitur ad conditi formam. Huc quadam rerum affinitate pertinere videtur mixtura quæ neotericis est pasta regia, Mesuæ electuarium regium. Ex his ea maximè conficitur quę pectoris pulmonisque vitiis, & extenuatis succurrunt: cuiusmodi est quæ continet, amygdalarum dulcium cortice liberatarum ℥j. strobilorum, pistaciorum recentium & expurgatorum an. vnciam dimidiam, pulpæ dactylorum, myxariorum & vuarum passarum an. drachmas sex, gummi tragacanthi & Arabici an. drachmam vnam, amyli vncias duas, pulpę capi elixi vncias quatuor: fructus omnes aqua rosata aliquandiu macerati cum cæteris tundantur, & saccharo modo conueniēti paulatim insperso omnia subigantur in massam, ex qua boli aut panes dulciarij fiant cuiusuis figurę, sensim exiccādi, & auri foliis obducendi. Adduntur interdum quatuor seminum frigidorum maiorum cortice expurgatorum, seminis papaueris albi & sesamini, an. drachmæ duæ: interdum cinamomi drachmæ tres aut semuncia: interdum ambræ aut musci sex octóve grana. Quæ ex quibusdam horum massa simplicior conficitur, si

diligenter

diligenter ſubacta in panes aut placentulas concinnetur furnoq́; leniter coquatur, fiet qui Maſſæ panis aut Marci panis à iunioribus eſt appellatus. Et hæ quidē præcipuæ ſunt ſumendarum compoſitionum formulæ, quæ nunc vſurpari ſolent: deinceps quæ foris admouentur tradendum.

De externorum medicamentorum formulis ac primùm de humidis. Cap. XVIII.

IN externis medicamentis prima ſint humida fomenta, quæ vt variis partibus & in varios coaptantur vſus, ita & ex varia conſtant materia. Alia dolores leniunt, alia laxant atque emolliunt, alia diſtringunt, alia ſiccant ac diſſipant, alia partes corroborant. Sua autem eſt cuiuſque affectus & partis apta peculiariſque materia. Hæc non aliter quàm ſuprà dixi, ex conuenienti idoneoque liquore coquitur, aliàs ex aqua ſimplici, cui interdum ſub finem vinum vel acetum ſit adiectum, aliàs ex lacte, aliàs ex lixiuio, aliàs ex ferrariorum aqua. Modus & quantitas tum ſimplicium tum liquoris, partis fouendæ magnitudini & ſitui accommodetur. Itaque ad caput ſiccandum atq; corroborandum, & ad eius deſtillationes ſiſtendas, lotio fotuſq́; fiet ex cephalicis ſtirpibus, tenui lixiuio incoctis, addito interdum vino, interdum ſale aut alumine. Ad lateris dolores finiendos, ex mollientibus, anodynis & leniter diſcutientibus, aqua incoctis, affuſo interdum vini albi quadrante. Ad vētriculi dolores & eius concoctionem iuuandam, ex ſtomachicis, vino rubro adſtringente & aqua percoctis. Ad iecoris lieniſq; tumores & veteres infarctus, ex mollientibus & attenuãtibus, quib. & adſtrictio lenis ad partium robur accedat, nunc vino albo, nunc aceto ſub finem impoſito. Ad nephritidem laxantibus & anodynis, aqua ſimplici vel hydromelite incoctis fouēdum. Vtero his quæ tum affectui, tum parti conuenient, modò fotu modò vapore ſuccurritur. Fotus porrò parti affectę per filtrum, vel per ſpongiam inducitur, quę eo ipſo iure calente imbuta, ac deinde expreſſa ſit, aut per veſicam, aut per lagenam eiuſdem iuris plenam. Quum amplior eſt pars, quam vt fotu vllo tegi tota poſſit, inſeſſus aptãdus eſt, cõſtans copioſiore decocto, in quod pars tota affecta immergi poſſit: non alia is quam fomentum ratione comparatur: particulatim aūt mirè conducit tibiarum atq; coxendicū doloribus: vteri affectibus menſibuſq; ciēdis, colicis, iliacis, præſertimq; nephriticis doloribus. In hūc quippe laborantes partes omnes demerſæ, plurimum leuantur, nulla reliqui corporis perturbatione.

Balneum verò vt totius eſt corporis, ita & eius tum interioribus tum externis confert affectibus. Quod moderatè frigidum eſt, aut egelidum, aut nondum tepidum, calidiores viſcerum intemperies emendat, quibus plerunq; corpus vniuerſum abſumitur atque marceſcit: corporis ſumma refrigerat, itemq; denſat, ſudores coërcet, nec tenuem ſubſtantiam diſſipari ſinit. Tepidum quo diutius ſine manifeſto calore corpus madeſcat, inſitum calorem ſuſcitat & auget, hunc cum optimo ſucco & alimento in corporis ſumma euocat, omnia humectat ac modicè refrigerat, extenuata implet, habitumq; meliorem procurat, nec quicquam ſudore halitùve digerit: quæ omnia cõfert, nulla corporis humorum, aut ſpirituum perturbatione. Quòd porrò calidius fuerit, corpus calfacit, rigidis perfrigeratiſq; neruis atq; muſculis opitulatur, humores craſſos attenuat, concretos diluit, colliquat, fluxileſq; reddit, interiora quoque ſed maximè cutis ſpiracula laxat, ſudores ciet, multaq; diſſipat è corpore, hácq; ratione ex accidenti ſiccat. Simul verò his eſt incommodis moleſtum, fluxiones ſi quæ ſunt in partes imbecilles auget, ſpiritus incendit, corpus vehementer exagitat, adeò vt ſi vel plethoricum vel impurum fuerit, morbo promptè tētetur. Atq; balneum eiuſmodi ſimplex eſto. Compoſitum verò vt fomentum variam ſimplicium materiam pro affectus ſymptomatíſve natura continet.

Epithema aliter quàm olim nunc plerique vſurpant, eſtque tum viribus tum formula à fomento diuerſum: id ſimiliter parti cuipiam admouetur fereque principi, quàm vel ab intemperie, vel ab inſiliente malignitate vindicare, vel corroborare conſilium eſt. Id cordi & iecori peculiare eſt. Concinnatur ex aquis

ſtillaticiis aliiſve liquoribus,& binis vnciis ſingulæ accommodatorũ puluerum drachmæ diſſolutæ permiſcentur, mixtura deinde tepefacta per ſpongiam tenuem vel per pannum mundum imbutum expreſſumque parti inducitur. Nonnunquam pulueres aliaque ſimplicia ſacculo includuntur, qui tepentibus aquis inſperſus imponitur. Vt ad iecur calidum & imbecillum id confert, in quo ſunt aquarum ſtillaticiarum endiuiæ,cichorii,portulacæ,roſarum,plantaginis an.℥ij. aceti ℥j.ß.in quibus ſoluantur roſarum rubrarum, cimarum abſynthii, trium ſantalorum,cyperi,ſchœnanti,trochiſcorum è camphora,ſingulorum puluerator ũ ʒj.fiat epithema. Cordi verò muniendo atque corroborando ſuperponatur quod habet aquarum bugloſſi,boraginis,roſarum,cardui benedicti & ſcabioſæ, vini albi odorati an. ℥ij. in quibus ſoluantur foliorum meliſſæ & pimpinellæ, grani tinctorij, xyloaloës, corticis citri ſicci, radicum dictamni & tormentillæ an. ʒj. caryophyllorum ʒß.croci ℈j. fiat epithema. Si pulueres ſacculo libet comprehendere, craſſiuſculè terantur ac duplo ferè pondere. Sacculos eoſipſos citra vllius humoris perfuſionem nonnunquam partibus inducunt,ſed vſu minore.

Mucilago ad humectandum,molliendum & leniendum dolorem in primis efficax,tum ſola tum illitui iuncta. Elici autem ea ſolet ex pleriſq; ſeminibus, vt cydoniorum,althææ,maluæ, pſyllij,lini,fænigræci, quæ aliquantum tuſa aut inciſa in liquore aut ſtillaticio aut alio qui ad rem conducat macerantur: hic tepefactus vel feruefactus dum totus lenti cuiuſdam mucoris ſpeciem induat,linteo colatur & exprimitur. Singulis autem aquæ vnciis ſingulæ ſeminum drachmæ ſatis ſunt. Sic cydoniorum & pſyllij contuſa ſemina,in aquis ſolani & plantaginis macerantur ad eryſipelata & quaſuis inflammationes. Sic ad molliendum althææ & lini mucilago elicitur ex iure ficuum, & fænigræci mucus ex aqua chamæmeli aut ſaluiæ aut ex hydromelite,cùm quid leniter reſolui poſtulat.

De oleo, cerato, vnguento. CAP. XIX.

OLEI genus ſtatuendum duplex, vnum ſimplex,miſtum alterum. Simplex fit aut preſſu aut deſtillatione. Preſſu ex fructibus, baccis aut ſeminibus oleagineis,quæ mortario tuſa,& aquæ calidæ vapore tepefacta,ſacculoq; induta, torculari premuntur dum purum emanet oleum. Ita quidem ex amygdalis dulcibus & amaris,piſtaciis,ſtrobylis,nucibus auellanis & iuglandibus,atque etiam ex baccis lauri,iuniperi & myrti,ex ſeminibus lini, canabis,ricini, cucurbitæ,cucumeris,papaueris & hyoſcyami,denique ex vuarum acinis tritis,calfactis & torculari expreſſis oleum ſimplex elicitur. Deſtillatione verò ea quæ per deſcenſum appellatur ex lignis, herbarum foliis arefactis, & olla comprehenſis, vi ignis ſuperpoſiti oleum in vas ſubiectum & agglutinatum profluit, quod ferè empyreumæ redolet: quà ratione oleum eruitur è iunipero, tartaro & è lateribus quod philoſophorum nuncupant. Elicitur & deſtillatione per aſcenſum dicta, quomodo ſuprà docui quintam eſſentiam iunioribus inuentam, è ſtirpium materia ſeiungi,prȩcipuamque earum vim cum odore atq; peculiari ſapore retinere. Miſtum porrò oleum è ſimplici fit,in quod ſtirpium,fructuum,florum, & quorumuis ſimplicium materia mergitur: id deinde inſolatur vel coquitur dum inditæ materiæ vires prorſus hauſerit,tum demũ exprimitur atq; reconditur. Sic oleum fit roſatum,violatum,melinum,rutaceum, vulpinum,ſcorpionũ, lumbricorum, aliaq; generis huius complura. Simplex oleum ex oliuis aut amygdalis expreſſum ſumitur,omnis alienæ qualitatis expers,puriſſimum ac optimum, quod integrè ac purè eorum quæ infundentur velut communis quædam materia, vires excipiat. Hoc autem vt pulchrius ſynceriuſq; euadat, & ne tempore pingueſcens aut ranceſcens ſordeſcat,tetrumq; nanciſcatur odorem,lauari in primis debet,vel aqua ſimplici, vel roſacea, blandeq; agitari, aqua ſubinde mutata dum prorſus albeſcat. In eo macerantur medicamenta quadrantis,aut(vt vires erunt) ſextantis pondere. Si non inſolatu,ſed coctione comparandum id eſt, cum medicamentorũ materia humor quoq; aliquis vt vinum,aqua ſimplex vel ſtillaticia, vel ſuccus de recenti ſtirpe extractus affundatur, & eouſq; decoquantur dum humor omnis abſumptus

abſumptus fuerit,& olei guttula igni data nō amplius crepitet,ne ſi aſſeruandum fuerit,putredine ſitúve inquinetur. Humoris indendi modus quadrás ad oleum aut etiam triens eſto: aut oleum ſine humore duplici vaſe ſenſim coquatur, ne feruendo vſtionis vel nidoris inſuauitatem conquirat. Atq; hæc & ſimilia compoſita olea veteribus Græcis quidem μύρα, Latinis verò vnguenta ceu vnguinoſa odoramenta appellantur. Vnde myropolæ & vnguentarii dicti qui aromatibus atq; aliis odoratis rebus olea imbuūt ac ſpiſſant ad odoris gratiam. Ipſis ſiquidem eiuſmodi odores conditi expetebantur, non ad fomenta ſolùm & cataplaſmata, aut ad vlcera inunctionémve corporum, quibus vario vſu illinebantur, ſed propter fragrantiam etiam & ſuauitatem odoris: quæ quidem noſtris quoq; & oleis & vnguentis quoad fieri poteſt concilianda eſſet, ſed ea in re medicorum imprimis dein & pharmacopœorum accuſanda eſt incuria. Quin etiam ſimplex quoduis oleum ſi fragrabat, vnguēti nomine dignabatur. Vnde laurinum vnguentum Galeno dictum: & Stacte perquàm odoratum & precioſum vnguentum per ſe efficere tradita Dioſcoridi.

Embrocha non eſt vlla medicamenti compoſitio, ſed vtendi quædam ratio: partis nempe cuiuſuis irrigatio atq; perfuſio oleo facta, quod velaltè cadēdo, vel blandè fricando intrò adigitur.

Illitum appellamus quod veteres ceratum mollius dixerunt: ex oleo & cera in id comparatum,vt olei vis atq; facultas cuti diutius inſideret. Oleum quippe permiſto ceræ triente aut quadrante incraſſatur. Sed vt temporis & cæli conſtitutio fuerit, ceræ plus minúsve indendum eſt, vt æſtuoſo cælo plus, rigido verò minus. Cera minutim conciſa in oleum coniicitur, eaq; liquantur ſimul vel igne lento,vel ne exuſtionem redoleant vaſe duplici: vix dum liquata igni ſubtrahuntur,continenterq; tudicula permiſcentur dum coëant. His interdum adipes adduntur,& axungiæ,& mucilagines, quæ paulatim quoq; refrigerādo permiſcentur. Si nihilominus exuſtio metuitur,cera pilo calido ſubigenda eſt, adiecto adipe aut mucilagine, vt res poſtulat, ſenſimq; affuſo oleo dum omnia in linimenti mollitudinem concreſcant. Hoc genere continentur quæ quòd fatigatis neruis affectiſque laſſitudine muſculis ſint vtilia, acopa Græci dixerunt: cuiuſmodi eſt quod habet,olei,ceræ an.℥ij.terebinthinæ ℥ij.mellis ℥ß.

Vnguentum id iam appellant quod Græcis eſt ἔγχριστον, medicamentum quidē quod in cerato molli craſſiuſculam quandam materiam confuſam habet, vt id circo ceratum craſſius appellari iure poſſit. Eà autem eſt herbarum arefactarum, aut metallorum, aut terrarum puluis tenuiſſimus, qui refrigeſcēti cerato inſpergitur, & ne quid grumoſum maneat,accuratè ſpatha permiſcetur. id cerato ſeu linimento aliquanto craſſius euadit. Mixturæ modus eſt vt oleum pulueris quadrantem,ceræ verò ſextantem contineat. Succi quum ex vſu erunt & gummi & reſinæ, ſicciores quidem vt pix, vt maſtiche,teruntur: humidiores verò vt terebinthina inſtillantur:mediæ vt ammoniacum & bdellium,aceto,vino,aut alio liquore ſolutæ induntur, ſiccanturq; dū abſumpto humore moderata ſit vnguenti conſiſtentia. Illitus aut vnguenti præſcribendi quantitas vix duas tranſcendit vncias,niſi affectæ partis amplitudo maiorem poſtulat.

Puls,cataplaſma ſeu malagma,emplaſtrum. CAP. XX.

PVLS ad demulcendum dolorem, ad molliendum, ad reſoluēdum & ad concoquendum,ex farinis fit liquore quodam ſolutis, & moderata coctione coactis. Nonnunquam & panis medulla farinarum vice ſubſtituitur: vt quum ad arthritidis dolorem panis mica lacte bubulo diluitur, coquiturque adiectis ſub finem vitellis ouorum & croco. Nonnunquam mucilagines pro liquore ſunt,vt ſi in libra vna mucilaginis ſeminum althææ, lini & fœnigræci, paulatim igne lento hordei farina inſpergatur, coquaturque cum ouorum vitellis & croco dum pultis forma exiſtat. Butyrum,adipes & olea his inter coquendum continenter miſceri poſſunt, idque in varios vſus,& ne puls dum laboranti particulæ inſidebit, præproperè ſicceſcat.

Cataplaſma ad eoſdem ferè vſus atque puls accommodatur; media inter vnguentum & emplaſtrum, quaſi ex amborum materia mixtum, conſiſtentia. Fit ex radicibus, herbis, floribus, ſurculis, coctis atque contuſis dum abundè molleſcant, adiectis dein farinis & oleis. Vnde nō aliud cataplaſma cenſeri debet, quàm quod veteres malagma dixerunt, cùm & ex his ipſis quæ dixi medicamentis malagma confici Celſus tradat. Itaque recentes radices, herbæ, flores, ſurculi, fructus, præſertimq; caricæ coquuntur dum contabeſcant, cribro cernuntur, cretis adduntur & mucilagines, & farinæ, & adipes, & olea, rurſumq; coquuntur dum in pultis aut concreti mellis craſſamentum coëant. Hoc deinde cataplaſma linteo aut ſtupę canabinæ inducitur, & ſuper integram cutim iniicitur. Omnium autem modus is eſto, vt ſtirpium pars ſit vna, farinarum ſemis, adipis aut olei quadrans. Si quæ ſemina, aut radices aridæ aut ſtirpes indēdæ fuerint, pulueratæ ſubſtituentur pro farinis hac formula: ℞. Radicum althæę, liliorum & iridis an. ℥ij. caricas ſex numero, maluæ, violariæ, parietariæ, rutæ, abſynthii, an. m. j. coquantur & cribrentur, deinde addendo florum chamæmeli & meliloti, ſeminis aniſi & feniculi pulueratorum an. ℥ß, farinæ hordei, lini & fœnigręci an. ℥j. axungiæ anſeris, olei irini an. ℥iij. coquantur in cataplaſma.

Sinapiſmus tum qui cum axungia tum qui ſine hac fit, in cataplaſmatum eſt genere. Conficitur enim ex pulpæ ficuum & fermenti pari pondere, quibus ſeminis ſinapis contuſi quadrans concorporatur. Nonnunquam adduntur & farinæ & adipes, ſed ea ſemper ratione, vt ſinapi compoſitionis totius pars ſit quarta, tametſi eius vis intendi remittíve ex cauſa poteſt.

Emplaſtro forma ſolidior ineſt, quoniam id non inditur in vlcera, ſed parti ſuperinducitur, iccirco maximè vt eam corroboret & exiccet, vel impactos ei humores digerat, interdum vt cōcoquat, raró vt emolliat. Non enim emplaſtri ſubſtantia intrò ſe infert, ſed foris inſidens quę ſubiecta ſunt potius in ſe rapit & euocat. Præcipua eius materia aut lithargyrus eſt, aut cera, aut gummi aliquod, aut permiſta omnia, quibus tamen oleum aut adeps additur vt aptè cohæreant, nec partem cui inducatur inquinent, & quod ex his agglutinatis emplaſtrum fit, non adeò tenaciter parti adhæreſcat vt ægrè ſummoueri poſſit. Sic quod tetrapharmacum appellant ex oleo, cera, pice & reſina coaleſcit. His lentis, glutinoſis, ac verè emplaſticis, aridarum ſtirpium, aut metallorum creti pulueres plerumque induntur omniaq; legitimè concorporantur. Primum autem ſi cera inditur, ea liquatur in oleo: ſi lithargyros, ea quoq; ex oleo coquitur: ſi qui præterea inſunt, herbarum ſucci & liquores aut mucilagines, cum his pariter ferueſiunt dum abſumantur. Poſtea verò his permiſcentur adipes, & reſinæ, & gummi, vt ammoniacum, bdellium, ſagapenum aut pura aut liquore quodam velut aceto aut vino ſoluta: poſtremò terebinthina infunditur. His demum confuſis & in legitimam temperaturam coctis, igne ſubducto pulueres paulatim inſperguntur, agitanturq; ſpatha dum omnia in maſſam coëant. Ex hac manibus oleo perunctis ſubacta finguntur magdaliæ, ac tum tenuiſſima quæque admiſcentur, vt crocus humore ſolutus, moſchus, ambra & cętera quæ ignis vim nullam ſuſtinent. Magdaliæ ea ſint cōſiſtentia quæ minimè manus inquinent, & lentam nihilominus ſolidamq; emplaſtri nanciſcantur formam, nec mollem, nec planè duram. Sic igitur ſingulorum in temperatione quantitas iudicio potius quàm legibus præſcribenda: quam qui non obtinuerit, liquidis denuò vel ſiccis malaxando adiunctis, aptam compoſitionis formam inducet.

Eſt porrò & alia ſimplicior emplaſtri ſpecies, cùm prætermiſſis lentis hiſce & glutinoſis, ceræ pluſculum oleo liquatur, vt indendos pulueres comprehendat. Ceratum durius non autem emplaſtrum id iuniores appellant. In hoc oleum & cera pari ſunt pondere: at nihilominus cùm æſtas eſt aut recens pinguiſque cera, paulò minus ſit olei: plus verò ſi vetus aridaque cera aut hyems fuerit. Si qui pulueres conueniant, hi detracta ceræ portione ſubſtituendi erunt. Et hoc quidem ceratum eſt durius. Vt autem emplaſtri forma exiſtat, ſi quod gummi, aut terebinthina, aut adeps, aut medulla exigitur, minuendum eſt oleum. Si verò reſina,

Ii

pix,

pix,metallica,aridæ ftirpes,aut alia quęuis exiccata atque puluerata inerunt,minus efto ceræ. Antequam autem horum pulueres indantur, reliqua quæ in ceratigompofitionem venerant, coquantur dum bene coëant, & eoufque dum exempta eorum portio, atque refrigerata legitimam emplaftri confiftentiam habere videatur, craffaque fit mediocriter, & vt cera igni remollita fequax & quadamtenus glutinofa.

Iuniorum quorundam fedulitas formarum varietate capta, telas emplafticas inuenit,quę pro partis affectæ magnitudine confectę & impofitæ,alię refoluunt, aliæ vlcerum fordes expurgant, alię illa agglutinant & cicatrice obducunt, non in alios quàm emplaftrum vfus aptæ. In emplaftrum quod coquendo legitimam propè confiftentiam fit affequutum, tela vetuftate quodammodo iam attrita demergitur; emplaftro conuenienter vtrinque imbuta atque infecta, extrahitur tenditurque, vt refrigerata obdurefcat, ac tum demum obuoluta reconditur, vt quæ fic habet: olei, axungiæ porci, lithargyri, an. ℔j. ceræ nouæ, axungię arietis, picis nigræ tufę an. ℔ß. coquantur fenfim, fub finem addendo colophoniæ puluerata vncias nouem, cerufæ vncias tres: quum idoneam fubftantiam compofitio nacta fuerit, immergendum linteum, dum vtrinque infectum fit fatis, atque vbi refrixerit recondendum.

De ficcioribus medicamentorum formis. CAP. XXI.

PVLVIS ad externos affectus, fiue è ftirpibus & earum feminibus, fiue ex metallicis & terrenis petitur, non aliter quàm fumendus apparatur: quanquam interdum formæ quędam craffiufculum poftulant. Is in varias coaptatur formas, in facculum, in fcutum, frontale, cucufam, fuffitum. Sacculus pro fomento ficco eft ad flatus diffipandos, ad dolores qui ex his orti fuerint demulcendos; ad refrigeratos artus, ad humores euocandos & abforbendos, denique ad deftillationes fiftendas. Eiufmodi eft qui continet milii ℔ß. falis vulgaris ℥iiij. baccarum lauri modicè contufarum ℥ij. fem. anifi, feniculi, carui & cumini, florum chamæmeli, comarum anethi, an. ℥j. integra nec tufa omnia fartagine torrefiant, & protinus recondantur in facculum: calidus capiti, ventri, aut cuiuis pari affectæ inducatur, fubinde mutetur dum optatum effectum præftiterit.

Scuti forma ventriculo peculiaris eft, in id maximè vt illius infitum calorem *Scutum.* fufcitet, concoctionem iuuet, illiq; omnino robur addat. Arida materia craffiufculè teritur ad vnciam vnam vel fefquunciam; carptoq; bombace excepta geminis linteis confuitur in fcuti formam. Vt in eo quod habet rofarum rubratum, mentæ, abfynthii, faluię, fampfuchi, anethi an. ℥ij. caryophyllorum; nucis mofchatæ, galangę, fchœnanthi an. ℥j. Redigantur in puluerem ex quo quum bombace fcutum concinnetur. Non alia ratione cucufa minutim confuitur; ad frigidam capitis intemperiem, & ad dolores inde genitos, ad deftillationẽ fiftendam; *Cucufa feu cucullus.* modò eius forma capiti apta fit & conueniens. Pulueris modus duarum eft vnciarum: vt qui recipit faluiæ, fampfuchi, rorifmarini, ftœchados, betonicę, an. ℥ij. corticis citri ficci, granorum alckermes an. ℥jß. piperis, cardamomi, caryophyllorum, nucis mofchatæ an. ℥j. referatur omnia in cucufam. in eofdẽ vfus is quoq; puluis interdum capillis infpergitur. Ex cardiacis vt ex meliffa, floribus bugloffi, & rorifmarini, ex femine ocymi, cardui benedicti, xyloaloë, macere, fingulis pondere drachmę vnius cum croci fcrupulo; facculus interfuitur cordi aptus. Ex his prætereà quæ capitis ardorem compefcunt & fomnum conciliant, vt ex rofarum, florum nymphæę, violarum, betonicę, ferpilli an. ℥j. frontale concinnatur: quibus fi conciliandus fomnus erit, addentur lactucæ, papaueris albi & hyofcyami aut folia aut femina.

Suffitus & odoramenta ad fpiritus reficiendos & cor exhilarandum, ab externaq; malignitate vindicandum: ad craffam pulmonum pituitam & infarctus foluendos: ad ficcandum roborandumque cerebrum, eiufque deftillationes coërcendas ex conuenienti fingulorum fiunt materia. Hæc trita aut prunis candentibus infpergitur, vt odoratum fumum expiret: aut aqua rofarum ftillaticia

vel alia odorata diluitur, quæ ſenſim igne incaleſcens, ſuauem halitum edat: aut in pilæ pomiue formam conglomerata, in odoris gratiam circunfertur. Ad ſiccandum corroborandumq́; cerebrum efficacior eſt ſuffitus ſiccus, qualis ex ſtyrace, ex ſucco cyrenaico, xyloaloe & caryophyllis: ſiſtitur deſtillatio ſuffitu ex roſis, maſtiche, vernice. Pulmones expurgat ex tuſſilagine, iride, thure, aut ſulphure. Cordi halitus confert ex xyloaloe, caryophyllis, nuce moſchata, calamo aromatico, ſtyrace, benioin, ambra, moſcho, quę trita vt veterum thymiamata vel in paſtillos referuntur, vel aqua roſarum vel lauendulę vel florum aranciorum ſoluta, igni ſuperponuntur.

Ex horum quibuſdam pulueres fiunt odorati, ex his rurſum ladano exceptis poma odorata, vt quod habet ſtyracis aridæ ℥ß, calami aromatici, benioini, roſarum rubrarum, maioranæ ſiccæ, radicis iridis florentiæ an. ʒiij, macis, caryophyllorum an. ʒij, ambræ, moſchi, an. ℈ß, ladani puriſſimi quantum ad omnia concorporanda deſideratur. Pilo malaxantur calido, affundendo ſenſim aquam roſarum, aut naphthæ, vel terebinthinæ momentum vt tenacior maſſa fiat.

Sapo quoque horum permiſtione odoratus euadet, hac ratione, ℞ ſaponis albi (qui ex veruecis adipe, ex calce & ſale conſtat) ℔ j, radicis iridis florentiæ ℥j, mentæ, maioranę, nucis moſchatæ, caryophyllorum an. ʒij, aquæ lauendulę quantum ſatis fuerit ad concorporandum.

Cypriæ quæ vocantur auiculæ eos ipſos pulueres habent, cum duplo aut triplo carbone è ſalice: ex his deinde vel ladano, vel terebinthina coactis iunctiſque effinguntur auicularum formæ, quę citra flammam ignem facilè admittant, è quo fumus expiretur. Si pulueres cum cera ſubigantur, ex hac concinnatę minutiores tedæ, quum incendentur, iucundum quoq; halitum edent.

℞ Carbonis ſalicis ℥iij, ſtyracis, calaminthę ℥ij, benioin ℥j, caryophyll. pulueratorum ℥ß, concorporentur cum gummi tragacanthæ, effinganturque vel tedæ vel auiculæ.

Methodi medendi libri quarti finis.

METHODI MEDENDI, LIBER V.

DE VSITATA INTERIORVM medicamentorum materia.

PRAEFATIO.

De ſimplicium medicamentorũ viribus generatim quidem dixi, & qua ratione permiſceri illa componiq́; debeãt. Nunc verò particulatim omnem eorũ materiam perſequi, & in quaſdam facultatum claſſes digerere conſiliũ eſt, quæ ſummis affectuũ generibus ex aduerſo reſpondent, vt vnicuiq; medicinam facturo ſtatim conſtet & in promptu ſit, quod remediũ ad curationem tum interioris tum externi affectus proferat. In id autem non ſolas ſimplicium medicamentorum quæ in eodem ſunt genere, ſed & ſingulares ac proprias cuiuſque vires tum veterum tum noſtra obſeruatione cognitas recenſebo, vt ex vnoquoque genere quid ad quemuis affectum aptius conueniat accommodatumq́; ſit, ſeligere liceat. Non enim „ quæcunq; vno & eodem genere continentur vt attenuantia, prorſus ſimilia ſibi „ ſunt: ſed ſingula inſuper peculiares ſibi vires ſortiuntur, quibus ad hunc illúmve affectum

affectum magis conducant,aut hanc potius quàm aliam partem iuuent. Vniuerſalis porrò interiorum affectuum curatio iis completur, quæ partis cuiuſque intemperiem corrigunt, quæ humores emolliunt, attenuant aut detergent, quæ corporis vias leniunt & aperiũt, in quibus poſita eſt omnis ad vacuationem præparatio: iis deinde quæ iam præparatos humores detrahunt & vacuant, quę vacuationis reliquias ex quauis particula eximunt, quæ prorſus expurgatas partes ab omni malignitate aut temperiei labe vindicant, quæ illas tandem corroborant ac firmant. Poſthæc verò non admodum diſſimili ſerie externarum facultatum materiam diſtinguam. Quę autem medicamenta ſingulis morbis atq; ſymptomatis peculiari quadam dote opem ferunt, in particulari ſingulorum curatione tradetur. In his recenſendis tũ vniuerſalibus tum particularibus remediis, ex immenſa medicamentorũ ſylua ea ſolùm protuli, quæ velut optima & in hominum ſalutem vſu longo comprobata, medendi exercitatione vſurpari debēt. Quæ nulla naturę & virium offenſione cognita fuerint languentibus opem ferre,eximio quaſi cultu ſeruanda ſunt, nec temerè in noua quęuis & incomperta protrumpendum. Sapore multa aut profutura,aut nihil certè nocitura putantur, quæ ſæpe vidi tacitis viribus,ſola obſeruatione noſcendis,alia ſumpta, alia ſolùm admota, in perniciem ſummam & exitium miſeros præcipitare. Vtinam qui omnem ętatem diſcendis ſtirpium nomenclaturis conterunt, operam ſuam iis experiendis ſeduló nauarent. Vt in rebus cæteris quęcunq; optimę ſunt habitę, magno mortaliũ vſu retinentur, alię verò tempore exoleſcunt, ita & in ſtirpibus credi par eſt,eas omniũ eſſe pręſtantiſſimas, quarũ priſca etiam nunc extant nomina. Quocircà non operæpreciũ eſſe duxi, hoc loco ſtirpes ſingulas & metalla, atq; res omnes terra mariq; comparatas, in medendi vſum eorũ more coaptare, qui omnia peræquè indignis laudibus quaſi encomiis celebrare contendunt, naturæ potius inani oſtentatione aut admiratione quam medicinæ fructu.

Quæ ſimplicem intemperiem corrigunt. CAP. I.

PARTIVM interiorum totiuſq; corporis ſimplicem intemperiem emendat contrariorum vſus,quæ ſumpta aut qualitate ſola, aut ſua pariter materia nos immutant. Qualitate ſola, quæ non in noſtram vertuntur ſubſtantiam,ſed prætereuntia ſuam nobis qualitatem impertiunt,& intemperiem immodicam temperant.Horum alia frigida,alia calida,humida aut ſicca exiſtunt. In frigidorum genere primas obtinet aqua ſimplex frigida, quæ citra vllum ſubſtantiæ noſtræ incrementum exuperantem calorem obtundit: ad quàm deindeaccedunt oxycratum, & potiones non paucę ex aqua cõparatę, & mali punici & citrii & conſimilium ſimplicium ſucci, in quibus tamen & alia quàm refrigerandi facultas ineſt. In calidorum genere habentur piper,zinziber,pyrethrum, ſinapi, & quæcunq; citra alimenti conditionem refrigeratas corporis partes calfaciunt,depulſoq; frigore calorem ſuſcitant. Sic propemodum de humidis atq; ſiccis ſtatuo, aquę potum aut balneum etiam ſi intrò ſubeat, & inanes corporis capacitates impleat, quòd tamẽ minimè in corporis naturam mutetur, ſimpliciter humectare: quemadmodum & violam, & maluam, & althęam, & hordei decoctum, potus verò parſimoniam & arida omnia, quòd eum ſuperuacuum humorẽ abſumant, exiccare. Materiâ pariter atq; qualitate intemperiẽ emendant, quæ coctione in ſanguinem & ſuccum vertuntur alendo corpori idoneum,qui priſtinę qualitatis ſemper particeps, conditionis ſuæ quandam ſubſtantiam gignit in nobis: ſicque pro diſſipata calida frigidã ſubſtituens atq; reponens, cum ſubſtãtia ipſam quoq; intemperiem mutat nouamq; ſuggerit. Ea ſunt quæ alimenta dicuntur medicamentoſa. In frigidorum ordine ſunt lactuca,cucumis, pepo,ceraſium, aliiq; fructus complures,qui dum nos alunt,nos pariter refrigerant, & exuperantem partium humorumq; calorem obtundunt. In calidis numerantur vinum ſuaue, vuã paſſa,ſtrobili, piſtacia, ſorbilium ouorum vitelli, & iuuenum quadrupedum auiumq; carnes:horum quippe vſu corporis ſubſtantia alitur, & pro frigida calidior redditur, natiuus quoque calor fouetur atq; ſuſcitatur. In humectantibus ea ſunt

quæ non humore ſuperuacuo, ſed vtili & alimẽtario partium ſolidarum ſubſtantiam implent, alunt & augent, citra vllum caloris aut frigoris præter naturam incrementum, vt hordei cremor, pullorum gallinaceorum aut columbinorum decoctum, hœdinæ aut vitulinæ carnis iuſculum; in quo etiam humidiores herbæ ſint incoctæ. Corporis verò ſubſtantiam vehementer ſiccat & abſumit inedia, idque ex accidenti, per ſe autem panis biſcoctus & arefactus è fabis, piſis, hordeo & milio torrefactis & ſale conſperſis, & meracius gaiaci decocti ius. Copioſa eſt tum alimentorum, tum medicamentorum, tum etiam cæterorum remediorum materia, quibus intemperies omnis emendari abigique ſolet, nec integrè poteſt eorum tractatio ſine medendi ratione compleri.

De præparantibus. CAP. II.

SIMPLEX intemperies diutius vix ſolitaria ſubſiſtit quin ſibi conſentanei humoris eiuſq; ſuperuacui prouentum faciat, & ex ſimplici compoſita euadat: hæc verò non antè poteſt commodè tolli, quàm vitioſus humor qui illius fomes eſt expurgatus fuerit. Expurgari autẽ conuenienter nequit ante præparationem idoneam: hæc igitur ſi deeſt, vacuationi eſt præmittenda, fereque curationis eſt initium. Eſt autem præparatio duplex, vna corporis, humorum altera. Vtraque rurſum aut naturæ aut artis fit beneficio. Naturæ quidem in concoctione, qua ſenſim inutiles & ſuperuacui humores, inſiti caloris vi mitificantur & domantur, acres frenantur, craſſi attenuantur, duri molliuntur, lenti deterguntur, adeò vt non amplius vel partibus vel viis ipſis adhæreſcant. Eos tandem ſic concoctione præparatos, natura plerumque vel ſponte vacuat: in idq; opus illa etiam vias per quas excretura eſt dilatat atq; patefacit. Cæterùm cùm non ſemper natura valeat ſola humorum vitia domare, vt in diuturnis morbis, ſed nec in acutis omnia illi tutò commiſeris, idcirco artis ſubſidio illam plerumque adiutare cogimur, præſertim autem vacuatione, & ante hanc tum corporis tum humorũ præparatione. Hac quidem non verè coquuntur humores ſuperuacui, ſed feruidi & acres temperantur, craſſi attenuantur, duri molliuntur, lenti deterguntur, & corporis exaſperatæ viæ leniuntur, clauſæ patefiunt aperiuntúrve: atque in his maximè poſita eſt omnis tum corporis tum vacuandorum humorum præparatio. De ſingulis igitur particulatim dicendum.

Frænans domanſq; medicamentum dixeris quod ferocientes humores, turgentes & quoquouerſum impulſos coërcet atq; compeſcit, vt eorum perturbatione ſedata, facilior ſit in aluum deductio. Id autem frigidum eſſe oportet, non tenuis ſubſtantiæ, ne magis exagitet, neque tamen craſſæ, quòd hæc vacuationi obſit, ſed quodammodo mediæ: cui etiam auſteritatis quiddam ſit adiunctum: hæc enim peculiari dote ferocientis humoris acrimoniam obtundit. Itaque medicamentum eiuſmodi ſapore auſterum, acerbum & quodammodo crudum exiſtit, vt omphaciũ, ſuccus oxalidis, mali punici acidi, citrii & medici, ſuccus quoq; oxyacanthæ & ribes: his enim maximè bilis retunditur acrimonia. Contrarium huic eſt medicamentum acre, quod vehementi calore & tenuitate bilem auget, eamq; concitat & in furorem agit: quo genere eſt ſinapi, naſturtium, piper, cardamomum, omneq; calidiorum aromatum genus.

Detergens medicamentum, Græcis eſt ῥυπτικὸν, tum calidis tum frigidis humoribus præparandis aptum accommodatumque eſt, quòd vtriſque lentor plerumque inſit. Id lentos atque glutinoſos humores aut viſceribus, aut internis meatibus, aut etiam vlceribus cutiſve poris præter naturam adhæreſcentes eluit, præteriensq; ſecum deducit atq; rapit. Quod cutis poros expurgat, quia in eos penetrare debet, tenuis cuiuſdã & nitroſæ eſt ſubſtantiæ: quod verò interiore infarctu liberat, ſiccum eſt & mediæ cuiuſdam ſubſtãtiæ: quod enim tenuis eſt, celeritate nimia citra effectum vllum penetrat, hoc verò mora quadam & moderata craſſitie lentos humores conuenienter abradit. Sapore id ferè amaro eſt, qui & in eadem ſubſtantiæ mediocritate conſedit: hæc illius detergendi facultas interdum cum frigida eſt intemperie, vt in cichorio, & omni intybi genere: ſed efficacior

cum

tum calida, quæ tamen citra ordinem tertium exiſtat, vt in abſynthio, in ariſtolochia & centaurio.

Huic ex aduerſo opponitur glutinoſum, Græcis eſt ἐμπλαστικὸν, cuius partes colligatæ inuicem tenaciter cohærent. In quamcunque id corporis partem impegerit, ei firmius adhæreſcit, eam oblinit, atque etiam ſi caua eſt obſtruit: vere inquinans, infarciens & emplaſticum id eſt. In interiores corporis ductus inſertum, eos obſtruit & infarctu implet: cutis meatibus illitum tenaciter hæret, eoſque pariter obſtruit. Huic media quodammodo eſt materia, humore multo aqueo vel aëreo, ſed tamen tenaci perfuſa: citra manifeſtum calorem, in quadam calidi frigidique mediocritate. Eiuſmodi eſt quod pingue appellant, quodque dulci eſt ſapore, aut inſipidum, nec acre, nec mordax, nec acidum, ac ſalſum, nec amarum.

Attenuans medicamentum quod Græcis eſt λεπτυντικὸν, craſſos atq; compactos humores incidit, comminuit & variè diſiungit. Id facilè penetrare oportet, ac proinde tenuis eſſe materiæ: ſiue pariter frigidum ſit vt acetum, ſiue calidum, vt piper. Cæterùm quod in tenui materia calorem habet ſecundo aut tertio receſſu eſtq; ferè ſapore acri, id in attenuantium genere valentiſſimum eſt.

Incraſſans quod Græcis eſt παχυντικὸν, tenues fluxoſq; ac liquidos humores cõſiſtentiores compactioreſq; reddit: hoc verò efficit dum craſſa ſua materia ſe tenuioribus illis permiſcet, perindeac ſi aquæ terra inferatur fiatq; lutum. Sita eſt hæc vis & facultas in craſſa & terrena ſubſtantia, quæ aut frigida aut temperata ſit, citra vllam acrimoniam.

Obſtructione & infarctu liberans quod Græcis eſt ἐκφρακτικὸν, non ſimplex eſt & vniuſmodi, vt neque vna atque ſimplex eſt obſtructionis ratio. Sed vt hæc vel à lento vel à craſſo fit humore, ita & quod obſtructione liberat, vel detergens eſt vel attenuans, vel etiam interdum emolliens. Præcipuè autem infarctu liberans id appellare liceat, quod vnum poteſt omnia præſtare. In his igitur poſita eſt vacuandorum humorum præparatio: at verò eam quæ corporis eſt, hæc præcipuè faciunt.

Leniens ſeu læuigans Græcis eſt λεαῖνον, aſperas & ſumma facie inæquales partes æquabiliter implet, ac planas læueſq; reddit. Exquiſitè humidum, id eſt humore multo aqueo atque etiam aëreo abundans, in mediocri tamen & minus craſſa quàm glutinoſa materia, quæ tamen humorem ipſum cohibeat, nec diffluere ſinat, vt melius implendis partibus atque læuigandis adhæreſcat. Eſtque quemadmodum & glutinoſum in quadam caloris frigoriſque mediocritate, omnis acrimoniæ & vehementioris qualitatis expers.

Exaſperans τραχῦνον Græcis, detergente multo eſt validius, vt non ſolùm ſordida & aliena eluat, ſed & partium quibus adhærent ſubſtantiam corradat, & quadam inæqualitate diuellat. Id certè vehementer ſiccum eſt, & calore quodã præditum, in mediori tamen materia: hoc genere ſunt centaurium minus, ariſtolochia, aloe & quæcunq; vehementer amara ſunt, ſalſa & acria.

Aperiens medicamentum quod ἀναστομωτικὸν appellant, vaſorum ora reſerat, omneſque interiorum partium ductus, vt venas, arterias, vreteres & inteſtina dilatat & amplificat: quę conniuent iunctaque ſunt ſoluit, longiuſq; diiungit. Id ſubſtantia eſt mediocri, ſed tamen calida, vt altè penetret, nec immodicè ſicca, vt commodius relaxet nec vias coarctet.

Occludens atq; coanguſtans, quod venarum & arteriarum ora reliquoſq; corporis ductus coarctat, & in anguſtum adducit, Græcis eſt συνακτικόν. Craſſioris id ſubſtantiæ eſt, frigidum pariter & ſiccum, omnis expers acrimoniæ & amaroris, vt quod in auſterorum adſtringentiumq; genere primas obtinet.

Diſſoluens διαφορητικὸν dicitur, quod intrò ſumptum detergendo & attenuando nõ ſolùm obſtructas vias aperit, ſed & obſtruentes humores in corporis ſummã impellit, eoſq; tandem vel ſudore vel halitu diſſoluit. Id autem ſubſtantiæ eſt tenuis & calidæ, vt detergẽdo attenuandoq; celerrimè penetret in omniaq; ſubeat: huic ex aduerſo eſt cohibens, & tenuis humoris diſſolutionẽ coercens: quod

certè vel craſſum omninò eſt vel oblinens. Deinceps autem quæ ſit expoſitarum facultatum materia tradendum.

Frigida quæ æſtuantem & ferocientem bilem compeſcunt, inhibentq́, putredinem.

CAP. III.

FRIGIDORVM medicamentorum alia ſimpliciter refrigerant, vt lactuca, alia refrigerando acrium humorum impetum ſedant, vt mali punici ſuccus, alia attenuant & detergunt infarctuque liberant, vt cichorium: de quibus ſigillatim dicendum.

Lactuca frigida eſt initio tertii, humida ſecundo, idque ſimpliciter citra adſtrictionem aut vllius qualitatis exceſſum, cruda quæ eſtur, aquæ frigidæ modo refrigerat, ventriculi & præcordiorum æſtum compeſcit, bilem feruidiorem q́; ſanguinem frenat. Neq; tamen vt aqua emollit, aut ventriculi præcordiorúmve robur ſoluit, ſed nulla offenſione pro ſucco feruido temperatiorem profert, eumq́; benignum ac probum. Ea temperatione ſomnum accerſit, veneris inſomnia coërcet: ad quæ eius quoque ſemen vſurpari ſolet.

Portulaca frigida ordine tertio, humida ſecundo, ſapore auſtero, bilis feruoré per febres maximè ardentes atq; malignas, eiuſq; ferocientis & concitatæ impetum ſedat, & putredinem cohibet ne ſerpat longius. Ventriculum corroborat, eiuſque vomitiones ſedat, cùm præſertim fiti à bilis ardore exæſtuat. Ventris quoque bilioſas fluxiones atq; dyſenteriam ſiſtit. Cruda acetariis expetitur, hei be cocta ius & interdum ſuccus medicamentis, quorum penuria ſemen vſurpatur.

Plantago vtraq; frigida ſiccaq; eſt ordine ſecundo, modicè adſtringens folio & ſemine, radice quoq; abigendis febribus peculiariter eſt efficax. Ea quoq; bilis feruorem compeſcit, ſitim ſedat, etiam ſi vel decocti ius, vel ſtillaticius liquor ore contineatur. Sanguinis reiectiones aluíque bilioſos fluores & dyſenteriam cohibet: at nihilominus iecur reneſq; infarctu liberat.

Roſa frigida primo, ſicca ordine ſecundo, leniter adſtringens præſertim alba, rubra verò paulò minus frigida, ſed ſicca adſtringenſq; magis. Quocirca bilis æſtum retundit, confertq; ad febres ardentes & quaſcumq; putreſcens bilioſus humor procreauerit. Ventriculum iecurq; corroborat, & effluuia reprimit quibus per febres caput tentatur, eiuſq; dolores demulcet & ſomnum conciliat. Quòd ſapore non admodum iucundo ſit, ſtillaticius liquor huius in eadem non minori facultate accommodatur. Roſa pallida caloris eſt particeps atq; ſiccitatis in tenui ſubſtantia, multoq; magis quæ moſchata appellatur. Vtraq; amara abſtergenſq;, venarum, arteriarum ac præcipuè iocineris obſtructiones expedit, nec ſecus ac aloë crebro vſu ora venarum aperiens ſanguinem prolicit: bilem flauam ſeroſoſq; humores ſubducit, ac proinde morbo regio incipientique hydropi non parum confert.

Omphacium vuæ acerbæ & nondum matureſcentis ſuccus, frigidus eſt ordine ſecũdo, ſiccus primo, auſterus quemadmodum & fructus omnis crudioris ſuccus. Æſtum omnem febriumq; ardores valde compeſcit. Incipientes phlegmonas cohibet, putredinem coërcet ac ſitim exſtinguit. Ac nihilominus iecoris obſtructiones expedit, vt idcirco regium morbum fœdoſq; colores abſtergat: quæ dum præſtat leni ſimul adſtrictione ventriculum iecurq; corroborat, nec vt acetum acrimonia ferit.

Ceraſium quod rubrum ſubacidumq; eſt, frigidum ordine ſecundo ſiccumque primo eſt, languenti ſtomacho confert, appetentiam excitat & ſitim extinguit. Eius ſuccus quum vini modo expreſſus deferbuerit fæcemq; depoſuerit, in annum aſſeruatur, febrium demulcet ardores æſtuantique ſtomacho auxiliatur & odoris ſuauitate cor exhilarat. Et (quod cęterorum acidorum auſterorumq; commune eſt) ſerpentem putredinem cohibet. At qui è dulci ceraſio exprimitur, ſtomacho nocet, eſtq; mali ſucci febricitanti prorſum infenſus.

Ribes fructus Arabibus appellatus è ſuo frutice racematim propendens, ſubacido dulciq; ſapore, acidum ceraſium ſuauitate ſuperat, nihilo facultate inferior.

Eius

Eius fuccus frigidus & ficcus ordine fecundo,acidus acerbufq; ac leniter adftringens, in annum quoque affèruatur: acutis febribus opitulatur earumq; putredini refiftit,cardiacis confert,vomitum & biliofum alui profluuium fiftit,appetentiam mouet,fitim fedat, fanguinis feruorem demulcet & bilis acrimoniā domat, erofiones & vellicationes eiufdem tollit.

Mali punici acidi multo quàm cerafii aut ribis fuccus eft acerbior & adftringentior, fed infuauior. Quocirca bilis ardorem aluique profluuium efficacius compefcit, acutarum febrium non putredinem modo fed & malignitatē coërcet,earumque acrimoniam ftrenuè retundit, fyncopas ftomachicafq; defectiones arcet,vifcerum fubftantiam roburq; tuetur.

Mali medici feu citrii, limonii & arancii fuccus acidior eft quàm punici & acerbior, minus tamen adftringens. Minus quoque vomitiones aut aluū fiftit aut fyncopas tollit, aut vifcerum robur feruat: febrium tamen acrimoniam & malignitatem, earumq; concitatiorem materiam non minus frænat atq; demulcet. Prӕterea tenuitate quadā vias ductufq; expurgat, calculofis renibus opitulatur.

Oxyacanthæ quàm mali punici fuccus, frigidior, acerbior adftringentiorq; habetur, & quamuis infuauior minufq; cardiacus fit, ferocientem tamen febrium humorem æquè cohibet: validiùs verò bilis impetū, hincq; ortam diarrhœam & dyfenteriam aliafque eius fluxiones fiftit atque coërcet.

Acetum frigidum atque ficcū ordine fecundo, licet tenue fit & altè penetret craffofq; humores extenuet,credaturq; obftructiones expedire,pariter tamē non mediocriter humores cohibet.Hinc alui profluuia & fanguinem vndecunq; manantem,incipientefq; inflammationes & fumptū & admotum arcet: bilis quoq; impetum fedat temperatq; febrium æftus, fitim extinguit, appetentiam mouet, naufeam tollit:aperientia medicamenta prægnantibus tutiora reddit. Quę dum præftat in humoribus, ipfam tamen vifcerum partiumq; fubftantiam vellicat & ferit,neque his æquè ac fuperiores fucci robur tuetur.

Frigida medicamenta quibus attenuandi detergendiq; vis ineft.

CAP. IV.

Intybi genera quatuor quæ nuncupantur feriola, intybum fatiuū, intybum agrefte & cicerbita, omnia quidem frigida atque ficca gradu fecundo, & aliquāto validiora agreftia quàm fatiua. Omnia fanguinis humorumque feruorem leniunt & veneris appetentiam extinguunt. Simul etiam quoniam amara funt & detergentia, vifcera maximéque iecur infarctu liberant, abfumuntque aut diffipant collectam in illis biliofam illuuiem, viuidumque faciei colorem reddunt. Ad hæc verò adftrictione quadam ftomachum,propriè autem iecur atque renes corroborāt,vt ne affiduo illorum præfertim cichorii, quod intybū eft agrefte,efu, vel potu quifquam incommodum perceperit.

Oxalidis quæ Latinis rumex appellatur & quæ frigida atque ficca eft fecundo receffu,vis præcipua eft in radice deinde in folio.Licet nullo fit amarore prædita,iecoris tamen primum ac præcipuè, deinde lienis atque renum infarctus tollit. Hinc regium morbum emendat, lienem difcutit, arenulas expurgat, & menfes ciet, moderatè quidem omnia. Semen verò leniter adftringit & corroborat:hinc alui profluuia & ftomachi vitia potum fanat.

Cucurbitæ, cucumeris, melonis & citruli pulpa frigida & humida ordine fecundo, quæ quoniam improbum fuccum gignit ac facilè corrumpitur, rarò in artis remedia vfurpatur. Semini præcipua vis eft, quod integrum fi coquitur,iu-fculo refrigerato modicè ficcat, incidit & abftergit, vt etiam lentes in facie deleat,ac proptereaiecur ac renes expurgat vrinafque ciet. Quod verò expurgatum fuerit, tritum aquaque hordei exceptum fanguinis & vrinæ ardores lenit minufque ficcat.

Lichen vulgò hepatica dicta refrigerat & ficcat ordine primo vt & inflammationes compefcat,moderatè abftergit & regium morbum fanat. Ad hæc tamen omnia quàm intubi genera ignauior: cæterum hepati familiaris atq; vernacula,

Trichomanes, polytrichon, callitrichon omneque adianti genus calore quodammodo temperatum est. At modicè siccat, extenuat ac digerit. Quocirca crassam glutinosamque pulmonum pituitam expellit, confertque asthmaticis, lentamq; & visceribus adhærentem bilem eluit. Hinc ictericis succurrit, hydropicis, lienosis, nephriticis, horumque calculos terit ac menses mouet. At nihilominus ventris fluxiones cohibet Dioscoridi creditur.

Gramen & asparagus moderatè refrigerant, siccant atque etiam abstergunt. Hinc iecoris & renum obstructiones aperiunt, prosuntque regio morbo correptis & nephriticis. Gramini præcipua vis in radice: asparago in radice atq; in semine, cuius & cauliculi eduntur crudi.

Eupatorium, quod agrimonium appellant folio atq; semine commendatur. Incidit detergitque, ac modicè adstringit nullo manifesto calore. Propriè autem iecur, deinde omnia quoque viscera infarctu liberat seruato eorum robore. Febribus diuturnis morbisque ex obstructione profectis mirè succurrit.

Formulæ potionum quæ ex his simplicibus in rem præsentem præscribi solent. CAP. V.

SITIM quæ per summos æstus aut per febrium ardores vehementer excruciat, aqua in primis cõpescit quæ pura sit, leuis & omnis alieni saporis ac odoris expers: qualis è purissimo fonte per saxa & arenosa rapidè profluit. Quæ tamen amplius extenuari leuiorque reddi potest, vel agitatione vel transfusione crebra: immersa etiam interdum cibarii panis medulla, quæ fermenti acrimonia illam seruato sapore emendet. Quę diu igne ferbuerit in fictili mũdo & si tenuem de se vaporem multum expirauerit, attenuata tamen est leuiorq; facta, sed minus frigida, quòd igneã quandã in se vim conceperit: neq; pristinã suauitatẽ retinet, quòd contrarii ignis vi immutata sit, & de sua natura decesserit. Vt autem tutiùs & citra viscerũ offensionẽ pro potu ac vice vini sumi possit, in ea integrum hordeũ incoquitur dum crepuerit: vel glycyrrhiza vel vua damascena vel corinthia vel saccharũ, cùm præsertim vlla est pectoris affectio, adiecto sub finẽ cinamomi momento si ventriculi robur seruandum est. Quod si acida magis delectant, aut nausea & animi defectio dulcibus proritatur, aut ferociës humor frenandus est, aut viscerũ robur conseruandũ, in ea vel mali punici expurgata grana incoquuntur, vel medici citrive mali pulpa, vel cerasia, vel vua acerba, vel oxyacanthę baccę: aut certè horũ expressus defæcatusq; succus aqua cocta & refrigerata, eo modo diluitur qui ad laborantis palatum faciat. Sic enim seruatur aquæ refrigerãdæ facultas, & eius mollities qua tandẽ ventriculum visceraq; relaxat atq; debilitat, emendatur. Itaq; per febres ardentes atq; pestilẽtes eiusmodi potiones his conferent qui ventriculo & visceribus sunt imbecilles, & qui nausea aut animi defectione aut alui profluuio, aut maligna putredine, aut immodica viriũ spirituúmve dissipatione laborant. In diuturnis porrò febribus & in cæteris morbis quos iecoris lienisve calidior intemperies aut vetus obstructio etiã cũ tumore progenuit, vt in ictero, in cachexia, in leucophlegmatia, in diuturno alui profluuio, si vino parcendum est, vt plerumq; licet, pro potu erit iusculũ radicis graminis, aut oxalidis si præstantius desideratur, aut cichorii si præstantissimũ. His enim citra vllũ incommodũ seruatoq; robore, iecoris quæ dixi mala tolluntur: quemadmodũ & lienis vitia radicis buglossi aut asplenii herbæ aut corticis tamarisci iusculo. Medicatæ verò potiones ad sitim, bilis æstum ac feruorem & ad febriũ ardores earumq; arcendã putredinem, ex asseruatis iisdem succis & ex aquis stillatitiis sic fiunt iulepi formulã in rem præsentẽ. ℞. Aquæ rosarum stillaticiæ ℔j. sacchari clarificati ℥iiij. bulliant igne lento dum exquisita fit permistio. Vtendũ ex modo pari aut duplo aquæ coctæ refrigeratæ. Alius. ℞. Aquarum stillaticiarum endiuiæ & rosarum an. ℔ß. sacchari albi ℥iiij. coquantur modicè in iulepi consistentiam. Ex aqua portulacæ vel plantaginis similes quoque comparantur cùm præsertim aluus profluit. Iã verò si acidi iulepi vsus fuerit necessarius, seu propter nauseam & animi defectionem, seu vt bilis feruor putredóve coërceatur, acidus

succus

ſuccus quicunque videbitur ad rem accommodatior defæcatus in iulepum ſub finem indetur, ne feruore exoluatur aciditas. ℞. Aquæ roſarum, ſucci limonum, ſucci granatorum, ſacchari albi an. ℥. iiij. lentè coquantur dum deſpumauerint. Aut: Iulepi roſati, ſucci limonum, an. ℔. ß. miſce in eoſdem vſus.

Dilutior verò hic fuerit, qui habet aquæ fontanæ ℔. j. aquæ roſarum, ſucci limonum, ſucci granatorum, ſacchari albi an. ℥. iiij. coquuntur dum deſpumauerint. Ex aceto quoque vel omphacio ſic fiet. ℞. Aquæ puriſſimæ ℔ j. aquæ roſarum, ſacchari albi an. ℥ iiij. aceti ſub finem iniecti ℥ ij. vel omphacii ℥ ij. coquantur in iulepum. Hyeme verò vel in ſuccorum penuria, ſyrupi pharmacopolio aſſeruati aquæ coctæ quadruplo diluuntur. Eiuſmodi ſunt ſyrupus è limonibus, è ſucco citrii, è granatis acidis, ex omphacio, de ribes & è ſucco oxalidis, ſyrupus acetoſus & oxyſaccharũ ſimplex. Hæ igitur potiones bilioſis febribus tũ intermittentibus tum continuis, ſeu ardentes ſeu peſtilentes eæ ſint, accõmodari ſolent. Cæterùm noxiorum atque feruentium in illis humorum præparatio, aliis perficitur medicamentis, quæ refrigerando pariter detergant & attenuẽt: bilis enim tametſi feruida, plerumque tamen tenax craſſaque eſt, velut in fellis cyſti: nonnunquam & per has febres viſcerum tenuiumque venarum obſtructio à pituitoſis & obduratis eſt humoribus. Tum igitur apozemate infarctus tollendus, quod ex his aut ex horum quibuſdam conſtet. ℞. Radicis cichorii, oxalidis, graminis & aſparagi an. ℥. ß. endiuiæ, ſeriolæ, agrimonii, hepaticæ, polytrichi, callitrichi, adianti albi an. m. j. ſeminis cucurbitæ, cucumeris, melonis & citruli an. ʒ ij. coquantur ex aquæ ℔ ij. ad dimidias. Colato & expreſſo iuri adde ſacchari albi ℥ iij. fiat apozema, clarificetur & aromatizetur ʒ ſſ. ſantali citrini, vel ſantali citrini & cinamomi an. ʒ j. Si qua fortè malignitatis ſuſpicio ineſt, arceri ea ſimul poterit adiectis radicibus tunicis & tormentillæ, ſeminibus citrii & cardui benedicti, & limonum ſucco: de quibus tamen poſthac pleniùs.

Autumno quum iam herbæ marceſcunt, aut hyeme quoniam frigidis iam areſactis vis nulla manet, radices ac ſemina ſic debent in apozema conferri.

℞. quatuor radicum frigidarum an. ℥ ß. quatuor ſeminum frigidorum maiorum, ſem. endiuiæ lactucæ & aſparagi an. ʒ j. Coquantur ex arte ad quartaria tria. Colatis adde ſacchari albi ℥ ij ß. fiat apozema clarificatũ & aromatizatum. Si res acidum fieri poſtulet, radices horis quatuor in aceto macerentur, aut ſub coctura finem affundatur aceti pars octaua. Nonnunquam & ſacchari vicè ſyrupus aliquis diluitur in apozemate vt ſyrupus de cichorio, de endiuia, de limonibus: nonnunquam iuſculum ſi non admodum ingratum fuerit nulla ſacchari ſyrupive permiſtione datur, vt quod habet radicum graminis, aſparagi & oxalidis an. ʒ j. ſem. endiuiæ & melonum an. ʒ ij. Coquantur ad ℔ j. ius coletur in rem præſentem. Cùm non facilè ſuppetet apozematum materia, ſyrupi in vſum aſſeruati diluentur duplo triplóve aquæ coctæ, aut liquoris cuiuſdã conuenientis. Eiuſmodi ſunt ſyrupus è cichorio ſimplex, ſyrupus de endiuia & ſyrupus bizantinus: qui omnes etiam à purgatione derelictam intemperiem emendant & eximunt.

Medicamenta quibus bilis atra domatur & quibus præparatur.

CAP. VI.

QVÆ porrò medicamẽta ad atram bilem aut etiam ad ei finitima cæruleam aut æruginoſam (quæ ex præaſſata citrina aut praſſina fiunt) conferãt, ſi domanda ea fuerit, ea ipſa vſurpentur acida quæ ſupra dixi flauę bilis acrimoniam conſopire atque frenare: etenim crebro vſu atrę perinde ac flauę bilis ſymptomata lenient. Sin verò feruor minor fuerit qui leniri duntaxat poſtulet, hęc peculiariter conuenient.

Viola purpurea frigida ordine primo, humida ſecundo aquea & emolliens, feruidos acreſque humores temperat, lenit atque ſubducit, ſiccam exuſtamque & qui ab hac fiunt capitis dolores conſopit, ſomnumque accerſit, cordis tędia depellit.

Bugloſſum vtrumq; tum hortẽſe quod borrago appellatur, tũ agreſte calidum

humidumq́; eſt ordine primo. Eadem quæ viola confert, ac præterea animum lætitia & hilaritate perfundit, diſcutitq́; melancholicorum imagines & ſpectra.

Malorum fragrantiũ ſuccus vt odoris ſuauitate cor reficit, ita & quicquid huic infeſtum eſt præſertim verò bilis atrę fuliginem domat: ſuaq́; ſubſtantia illius materiam diluit & mitificat: cordis palpitationem arcet.

Citrago quæ & meliſſophyllon, calida ſiccaq́; receſſu primo. Demulcet quoq; atram bilem: confert ad timores & triſtitias quæ occaſione nulla ex atra bile ſuſcitantur, lætaq́; facit ſomnia. Simul quoq; aliquantum detergit.

Melancholiam præparantia.

AT verò quum bilis atra ad purgationem præparanda erit, medicamẽta quæ ipſi præparandæ conueniunt, ſi feruidior ea acriorque fuerit, ex iis conſtent quę mox ſubiiciam: ſed quę tamen frenantium quę dixi miſtione temperata ſint. Si verò lenta craſſa atq; terrena ea fuerit, & tanquam fæx limuſq; ſanguinis nullius ſit caloris particeps, vt in lienis tumore & morbis diuturnis inde profectis, iis quæ ſequuntur ſolis ad purgationem præparabitur.

Fumaria calida primo ordine, ſicca ſecundo, modicè acris & amara: viſcerum omnium obſtructiones tollit eaque corroborat, exuſtos humores blandè ac ſenſim expurgat, ſanguinemque puriorem reddit: vrinam bilioſam & multam commanducata aut pota ciet: diuturnis febribus ex viſcerum obſtructione & morbis omnibus ex ſanguinis impuritate remedio eſt: corpus enim & humores à putredine vindicat.

Lupulus calidus primo receſſu, ſiccus ſecundo, cauliculis & flore inſignis, lienem præſertim ac deinde cætera viſcera infarctu liberat, vrinaſque mouet: fumariam facultatibus omnibus æmulatur, ſed ſaporis moleſtia minore.

Caſſutha quæ vulgò cuſcuta, primo ordine calida, ſicca ſecundo; amaroris adſtrictioniſq́; particeps, melancholiam tum herba tum ſemine propriè incidit atque detergit obſtructum lienem expedit, deinde & iecur, arquatumq́; nigrum & febres lentas diuturnaſq́; pellit, quãdoquidem venas omniaq́; vaſa à putridis humoribus expurgat, ſeruato ventriculi & reliquorum viſcerum robore.

Scolopendrium quod eſt aſplenium, quodq́; ceterachum appellant, nulla ſaporis inſuauitate, folio ſolo lienem diebus quadraginta abſumit, fœdumq́; ex obſtructione colorem detergit, atq; calculos etiam in veſica comminuit.

Polypodium moderatè calfacit, ſiccat vehementer, dulci ſimulq́; auſtero ſapore præditum: lentos & craſſos humores terget & expedit, atram craſſioremque bilem ſenſim expurgat. Nimia autem eius auſteritas leniente & humectante quopiam, vt gallinaceo iure, mollienda eſt.

Capparis cuius florem ac radicis corticem vſurpant, calidus ſiccuſq́; eſt tertio receſſu. Attenuat detergitque adſtrictione leni, coctus appetentiam excitat ac ventriculum recreat, lienis prædurum tumorem diſſoluit, præcipuè cortex aridus tum ſumptus tum admotus: eumq́; diebus quadraginta colliquare traditur. Iecoris quoq; obſtructionibus non leuiter ſuccurrit.

Tamariſcus calidus eſt & ſiccus principio gradus ſecundi, incidit abſtergitq́;. In id primas tenet virentis ſuccus apprimè efficax; ab hoc eſt cortex, deinde flos ac folia: poſtremo loco lignum: huius decoctum peculiari facultate lienem validiſſimè comminuit prodeſtq́; morbo regio conſumptis.

Epithymus calidus ſiccuſq́; ordine tertio, incidit ac leniter adſtringit, melancholiam extenuat ac lienem validè expurgat morbiſq́; omnibus eximiè confert illius vitio prognatis. Sed tamen ſitim æſtumque ſuſcitat: quamobrem vuæ paſſæ, violis aliiſq́; lenientibus permiſcendus.

Julepi ad melancholiam.

Ex his compoſitiones in rem præſentem fient quæ ad hypochondriacam melancholiam, ad maniam, ad cordis palpitationem & cæteros ex atra bile affectus conferent: vt iulepi ex aquis ſtillatitiis violarum, bugloſſi vtriuſque, meliſſæ & fumariæ. ℞. Stillatitiarum aquarum violarum, bugloſſi, boraginis an. ℥iij. ſucci malorum redolentium, ſacchari albi an. ℥iiij. fiat iulepus ſumendus ex pari portione aut ex duplo aquæ hordei. ℞ Florum violarum, bugloſſi, borraginis recentis, florum pomorum redolentium & meliſſę an. m. ij. macerentur horis duodecim

decim in ℔ duabus aquæ tepidæ. In expresso dissolue sacchari albi ℔ ß. fiat iulepus lenissimè coctus.

Apozema ex earum herbarum radicumq; decocto ad crassam & fæculentam melancholiam, ad lienis obstructiones atq; tumores, ad quartanam omnesq; affectus melancholicos. ℞. Radicum buglossi, polypodii, querni an. ℥ ß. corticũ capparis & tamarisci an ʒ iij. cymarum lupuli, fumariæ, melissæ, cassuthæ, scolopendrii an. m. j. fiat decoctum ad ℔ j. in quo dissolue sacchari ℥ iij. coquantur in apozema clarificatum.

Calida medicamenta simplicia frigidos humores præparantia.

CAP. VII.

CALIDA tum præcipuè ex vsu fuerint quum corpus vel nimiopere refrigeratum, vel frigidis pituitosisq; humoribus confertum existet. Ex his autem alia probum vtilemq; succum progignunt, alia crudorum concoctionem adiuuant, alia superuacuos ac pituitosos humores attenuant, detergunt & ad purgationem præparant. Primi quidem generis sunt calida alimenta, quæ quoniam boni sunt succi, natiuum calorem augent simulq; vtilem calidum succum generant. Inter quæ primas tenet vinum generosum, deinde auium quadrupedumq; salubriorum carnes, sorbilium ouorum vitelli, vua passa, strobili id est nuclei pinei, pistacia. Calida verò aromata & quæcunq; posthac tradentur suo calore partium robur augere earumq; insitum calorem fouere atque suscitare, crudorum concoctionem complent. At verò quæcunq; calida substantię tenuitate crassam pituitam incidunt aut lentam detergunt, vt inde profluentior euadat, ea ad purgationem præparant: in quorum censu hæc præcipuè numerantur.

Apium præcipuam vim obtinet in radice, deinde in semine; censetur secundo calidorum ordine, tertio siccantium. Venarum, arteriarum renumq; obstructiones abstergendo, attenuandoque soluit flatusq; discutit. Sed epilepticis (vt quorum paroxysmos irritet) & fœtui & mulieri lactanti infensum.

Petroselinum tertio est ordine calidorum ac siccorum, cuius etiam vis in semine atq; radice. Extenuat, aperit, menses vrinasq; ciet, obstructiones tollit, & flatus extinguit. Secundas & mortuum fœtum educit recens potum aut vuluæ suppositum.

Feniculum semine valet & radice, estq; tertio gradu calidorum & secundo siccorum, viscerum renumq; infarctus expurgat, torminaq; sedat quàm prædicta tutius & validius.

Betonica calida siccaq; recessu secundo, incidendi detergendiq; vi prædita: stomacho laboranti prodest, eiusq; concoctionem iuuat, pulmonis, iecoris lienisq; vitia expurgat, menses ducit, renum lapides exterit, regium morbum sanat, omnibus deniq; obstructionibus expediendis & cum febre & sine febre accommodatissima.

Hyssopum solo folio valet, quod calidũ siccumq; est ordine tertio, tenuium partium: præcipuam vim habet attenuandi & detergendi humorem crassum, quem per aluum etiam exigit: sic viscerum omnium sed maximè pulmonum obstructiones expedit crassamq; eorum pituitam.

Prassium quod & marrubium album appellãt, (nam nigrum quia fœtidum intrò nunquam sumendum) folio ac semine secundo est calidorum ordine, tertio siccorũ, quod quia tenue & amarum est, iecur, lienem, thoracem, vterumq; validè expurgat & obstructiones liberat. Id tamen censuit Dioscorides renibus ac vesicæ nocere.

Stœchas calida sicca primo ordine, subastringens & mediocriter amara, extenuat, detergit, omniaq; viscera obstructione liberat simulq; corroborat, & eorum putredinem arcet.

Origanum folio atq; vmbella eo quo prassiũ ordine vniuersas obstructiones aperit. Hinc tussientibus & peripneumonicis ictericisq; cõfert, lienosis atra deducit, menses quoq; ciet. Crudo etiam nauseabundoq; ventriculo efficax.

Calamintha præcipuè montana eodem quoque ordine incidendo abstergendoque infarctus omnes expedit, vrinas ac menses expellit, regium morbum & asthma expurgat, corpus sudore digerit, elephanticis, quia crassos humores extenuat, cutem calfacit, mordet, sugit, postremò vlcerat, remedio est. Prægnantibus verò suspecta, quandoquidem seu pota seu admota conceptum interimit ac eiicit.

Pulegium eodem caloris siccitatisque est ordine: crassos humores extenuat & lentos, quia subamarum detergit, crassam pulmonum pituitam & lienis atram bilem educit, menses secundasq; pellit, ventriculi cruditates nauseamque compescit.

Satureia quæ & thymbra pulegii vires proximè imitatur.

Thymus calidus siccusq; ordine tertio, strenuè incidit, viscera omnia potu expurgat, maximè verò pulmones atq; thoracem. Menses quoq; ciet, sed fœtum expellit.

Chamædrys quasi pusilla quercus calida sicca tertio ordine, crassos lentosque humores incidit & terget, atq; viscerum obstructiones expedit, vrinasque & menses ciet.

Chamæpitys sicca tertio ordine, calida secundo, eadem quæ chamædrys efficit, & peculiariter regio morbo correptis & arthriticis auxilio est, ab odore pinus & similitudine quasi pumila pinus appellata.

Rubia radice atq; semine pollet, calida ordine secundo, sicca tertio. Eximia detergendi facultate insignis, qua iecur, lienem, renes atque vterum exquisitè purgat. Nam ictero sanat, lienem absumit, vrinam crassam atq; copiosam nonnunquam & cruentam mouet, menses ciet, appositaq; secundas fœtumq; detrahit: vt proinde minimè sit tuta prægnanti.

Centaurium minus calidum siccumq; gradu secundo, folio ac flore vtile. Iecoris, splenis, renum & vteri obstructiones vehementer adeò soluit, vt etiam tamen immoderato vsu sanguinem atq; etiam prægnanti fœtum excludat.

Gentianæ radix calida siccaque ordine secundo, summè amara. Terget, tenuat, purgat & obstructiones liberat, eadem quæ centaurium ac multò etiam validius præstat.

Aristolochia præsertimq; rotunda calida atq; sicca tertii gradus initio, radicè ad omnia quæ dixi superioribus quoq; est efficacior, adeoque validè cerebri & pulmonum lentam putremq; pituitam expurgat, vt epilepsiæ ab vtero, tussi & asthmati eximiè conferat, & interiores rumpat abscessus, sed abortum quoque prouocat.

Aloë calida siccaq; ordine secundo, adstringens & amarissima, ventriculum impensè roborat, quæ præsertim lota fuerit: lentam crassamq; pituitam extergit, & omnes omnium viscerum obstructiones validè adeò soluit vt & venas corradat & earum oscula crebriore vsu referet & sanguis emanet, quum præsertim extenuantium medicamentorum permistione exacuitur, idque non amarore solùm, sed purgandi quoq; vi, qua quod detersit protinus expurgat, detrahitq; in aluum. Crudos humores & superuacuos absorbet, cæteros à putredine tuetur.

Nunc autem extemporaneas aliquot ex his compositiones exempli gratiá subiiciam, quæ lentam crassamq; pituitam apparent, contumacesq; obstructiones expediant. ℞ aquarũ hyssopi, feniculi & betonicæ an. ℥ iij. sacchari albi ℥ ij. fiat iulepus clarificatus & aromatizatus ℈ iiij. cinamomi. Apozema, ℞ radicum apii, petroselini & feniculi an. ℥ ß. hyssopi, betonicæ, origani, satureiæ an. m. j. coquantur in hydromel. ad ℔ j. decoctum coletur deturq; ad ℥ iij. Calidatum enim herbarum vis purior atq; validior in hydromeli quàm in aquam transfertur: hebescit enim si aqua permista sit.

Julepus *apozema.* *85·12.*

Si acidum magisq; penetrans apozema esse conueniet, radices horis sex macerentur in acri aceto. Validius id autem reddetur si rubiæ radicem, prassium, calaminthám, thymum aut pulegium habeat, sed insuauius & gestanti in vtero mulieri suspectũ. Id hyeme perinde ac æstate comparari commodè potest, quod

calidæ

calidæ ſtirpes exarefactæ calfaciendi, incidendi detergendiq; integra facultate minimè fruſtrentur. Quapropter veteres vice apozematis aut ſyrupi hyeme aridas herbas in exquiſitum læuorem tunſas dabãt ex hydromelite. Hyeme quoq; in apozemata conferuntur ſemina aniſi, apii, petroſelini, feniculi.

Si magna attenuandi & in diſtantiſſima quæq; penetrandi vis deſideratur, hæc ex gaiaci iuſculo ſeu cocta ſeu in puluerem redacta offerantur apozematis ſpecie, maximè in frigidis artuum & articulorum morbis: promotis quidem ſudoribus ſi vitium in ſummo eſt corpore, aut ſine his ſi in viſcere recõditur. Si vetuſtior ac contumacior fuerit interiorum viſcerum obſtructio, minimè ciendi erunt ſudores: ſin vitium in ſummo ſit corpore, purgatione præmiſſa cieri vtiliter poterunt. Ex cæteris ſimplicibus quæ poſtremo loco inter valentiſſima recenſui ſ compoſitiones & ad menſes ducendos & atterendos calculos præſtitui ſolent.

Purgantium medicamentorum materia. CAP. VIII.

NVNC quæ medicamenta præparatos iam humores exigant è corpore omnemq; impuritatem tollant, propoſita iam ſerie tradendũ. Eorum autem quæ corpus quouis modo ſeu ſurſum ſeu deorſum verſus exinaniunt, alia id quidam materiæ conditione, alia formæ & totius ſubſtantiæ proprietate, alia vtriſq; præſtant. Solius materiæ vi emolliendo quidem & leniendo aluum ſubducunt, oleum & butyrum, malua, althæa, viola, mercurialis, pruna, pſyllium & huiuſmodi plurima: quæ quoniã formę proprietate prorſus deſtituta ſunt, inter purgantia neutiquam recenſeri ſolent, quemadmodum neq; hydrelæum, quod tamen vomitiones ciet. Et cotonea mala comprimendo obuias partes ſic coarctant & adſtringunt, vt humoris in ſe reconditi non parum eructent & exprimant: Myrobalanos tamen eadem quoq; vi purgare cum Meſue non affirmem. Etenim ſi peculiari quodam inſtinctu hunc quàm illum potius humorem prolectent, atque vt fatetur, myrobalani citreæ bilem, cepulæ pituitam, indæ melancholiã ducant, ea vacuandi varietas non ab adſtringente materia quæ vna omnium eſt communis, ſed à cuiuſq; formæ proprietate proficiſcitur: quanquam non dubito eorum materiam obuios humores quos attigerint adſtrictione ſua depellere. Quædam igitur formæ proprietate quodammodo prædita hæc ſunt. Tertia porrò quæ peculiarem quendam humorem inſita duntaxat proprietate trahunt, alia vomitione alia deiectione purgant. Et vomitione alia blandè vt ſemen atriplicis & raphanus: alia mediocriter vt aſarũ: alia moleſtè vt elleborus. horum verò quæ aluum mouent, alia bilem flauam, alia melancholiã, alia pituitam, alia humores tenues aquoſoſq; deiiciunt. In vnoquoq; genere quædam imbecillius, quędã validius id præſtant. Bilem blandè purgat rheumbarbarum, valentius ſcammoniũ: pituitam modicè agaricus, validè turbith aut colocynthis: melancholiam facilè ſenna, moleſtè elleborus niger: aquoſum humorẽ moderatè iris vel cucumer agreſtis, immoderatè & impetu daphnoides. Neque ſolùm ex viribus & energia, verumetiam ex agendi ratione horum differentiæ exiſtunt. Nam licet rheibarbari tanta portio ſit, quę pares atq; exigua ſcammonii portio vires obtineat, non tamen ſimiliter & ratione pari aget: neq; poteſt rheumbarbarum quantumuis auctum ſcammonii rationem & naturam imitari, neq; ſcammonium quantumuis imminutum rheibarbari conditionem ſortiri. Ineſt enim pręter communem & alia ſui cuiq; proprietas indiuidua quam in alio nuſquam reperias: hanc ex veterum monumentis noſſe aut vſu inueſtigare decet. Quæ in vnoquoq; genere imbecilliora ſunt, è proximis ſedibus expurgant, ex ventriculo, inteſtinis, meſenterio, iecore & ex liene: validiora è diſtantioribus magna vi extorquent. Cæterùm vt humorum ita & purgandorum locorum certior cognitio ex medicamenti natura capi debet, quę vt cuipiam humori, ita & cuipiam parti expurgandæ addicta eſt & accommodata. Capiti agaricus, pectori caſſia fiſtula, ventriculo & inteſtinis aloë, iecori rheumbarbarum, lieni ſenna, articulis hermodactyli proprietate affines ſunt, quã & eò vim ſuam dirigunt & inde potentius trahunt. Hę ſummæ ſunt purgantium medicamentorum vires ac differentiæ, quas deinceps ſigillatim perſequemur.

Quæ bilem flauam ducunt, Græcis cholagoga appellata.

CAP. IX.

MANNA quæ & mel roridum calida ordine primo, leniens leniterque extergens, citrinam bilem creditur blandè expurgare, idque nulla offensione virium. Quocirca infantibus bimulis aut etiam iunioribus dari potest duarum triúmve drachmarum pondere, hordei aut pulli iusculo diluta: adultis verò & ætate florentibus tres vnciæ aut non satis, aut parum commodè aluum subduxerint.

Cassia fistularis calida humidaq; primo ordine, lenit, emollit & laxat: bilis acrimoniam febriumq; æstus obtundit, sitimq; sedat, sed flatus excitat. Infantibus sesquidrachmæ, adultis verò imbecillis aut etiam prægnantibus vnciæ, validioribus sesquunciæ pondere, flauam bilem aluo leniter detrahit. Crassam verò pituitam etiam si contigerit, quia lubrica celerrimè præterfluit, ignauius expurgat. Datur itaq; pulmonum thoracisq; affectibus leniendis, iecori bile æstuanti, febri ardenti, præsertim si squalidũ corpus est aut æstuosum cœlum: datur quoq; renum & vesicæ ardoribus. Ventriculo tamen humidiori, laxiori, nauseabundo, ac imbecillo, quemadmodum & profluenti aluo infensa.

Rosarum rubrarum ac præcipuè pallidarum succus calidus siccusq; ordine primo, amarus, detergens & obstructiones expediens. Bilem ab aluo atq; aquas citrinas manifestè ducit. Permiscetur autem conuenienter vel sero lactis, vel saccharo syrupi specie, cuius dosis est à sesquuncia ad vncias tres. Accommodatur autem propriè obstructo iecori, ictero, cachexiæ, incipienti hydropi, febribusq; lentis: prægnanti parum tutus, quòd venas plerumq; reseret.

Rheumbarbarum calidum siccumque ordine secundo, amarum, crassiore substantia adstringens atq; corroborans, tenuiore verò detergens ac purgans. Educit flauam bilem atq; pituitam. Tenuis eius portio purgandiq; vis coctura dissipatur atq; disperditur: sincera verò elicitur in extenuante quodam liquore macerata, adiecto vino albo & cinamomo: eiusq; siccitas & adstrictio humectante aut leniente syrupo vel alio liquore lenienda. Infantibus, pueris, senibus, prægnantibus & ex morbo iam imbecillis familiare ac tutum. Lactantes pueros drachmæ vnius pondere purgat, eiusq; diluti summũ pondus est drachmarum triũ. Febrium omnium materiam blandè subtrahit, iecur propriè expurgat, idq; strenuè corroborat, & eius obstructiones incipientesq; scirrhos dissoluit, icterum & cachexiam sanat, ventriculum quoq; conuenienter expurgat & firmat, idq; mitiùs quàm aloë. E distantioribus verò sedibus noxium vix humorem prolectat: validioribus & quibus crassi humores per angustas vias ex alto sunt educendi minus congruit, quòd adstrictionis vestigium purgando relinquat, sed & iis aduersissimum est totum & cum magmate datum. Hoc autẽ summè confert vomitioni, lienteriæ, dysenteriæ, sputo cruento, sanguini vndecunq; erumpenti, ruptis atq; contusis: propriè verò assum & ex plantaginis succo haustum.

Aloë deligenda substantiæ mediocris: nam quæ tenuis est & perspicua, ignauior existit, bilem pituitamq; crassam expurgat, sed lentè ac præcipuè è ventriculo & intestinis, easq; partes detergendo vacuandoq; corroborat. Datur à ʒ j ß ad ʒ iij. Huic autem permisceri debent, quæ vim eius stimulent, cinamomum, macer, nux moschata, spica, caryophylli: & quæ eius acrimoniam exesionemq; retundant, tragacantha & mastiche. Confert autem propriè nauseæ, cruditati & quibus aut ventriculus aut præcordia multo crudo conferta sunt humore, voracibus, frigidis humidisq; corporibus: hæc enim abundè siccat, vix tamen è partibus quæ supra iecur sunt quicquam detrahit in aluum. Nocet hepati vt cuius tenues venas amarore & acrimonia vellicet; podicem corradit aperitq; hæmorrhoidas. Aduersissima igitur iis qui sanguiné aut vomunt aut excreant, aut quouis modo ex aluo aut vtero profundunt. Deinde etiam calidis, siccis, extenuatisq; corporibus, nisi quum ingens est humidorum excrementorum prouentus. Nec puero apta, nec prægnanti tuta, nec seni excrementis vacuo vtilis.

Scammo-

Scammonium calidum ſiccumque ordine tertio: acre penetrans & contur-bans. Bilem tenuem atq; citrinam ex vniuerſo corpore ſimulq; aquam citrinam ac ſeroſos humores trahit. Quumq; vis eius quaſi furens & effrenata ſit, prom-ptè quidem ac citò & è diſtantioribus vacuat, neq; tamen craſſiuſculos vllos hu-mores, ſeu pituitoſos, ſeu bilioſos qui circum præcordia ac viſcera concreue-runt & obhærent euellit, ſed effectum quaſi præcipitans & accelerans, eos dun-taxat qui tenues ſint & fluxioni apti humores ſecum rapit: idq; tum ex abdomi-ne vt hydropicis, tum è venis & è ſummo corpore, ac inde pauca ſuccedit emi-ctio. Nec puero, nec ſeni, nec prægnanti, nec imbecillo conueniens, nec ardén-te febre alióve acuto affectu iactato: ſed robuſto duntaxat, qui ætate ſit valida & vniuerſa purgatione indigeat. Eius tamen nonnihil imbecillis interdum phar-macis vtiliter permiſcetur, vt eorum aut tardiorem vim acceleret, aut ſopitam extimulet. Opere quidem vniuerſum corpus conturbat, calidos humores in-flammat, paratis febrem accendit, viſceribus principibusq; partibus qualitate maligna infenſum. Quocirca non ſyncerum ſed temperatum retuſumq; datur, vt ea permiſtione quam diadacrydiωn appellāt. Fit autem hunc in modū. Scam-monium lauatur & concutitur in aqua roſarum, in aqua prius incoquantur cor-tex myrobalani citreæ, ſpica & cinamomum. In hac horis viginti quatuor mace-ratum tandem ſiccatur, deinde diluitur excipiturq; oleo amygdalarū dulcium cum pauca tragacantha, ac demum coquitur in cotoneo malo acido expurgato, ac maſſa diligenter oblito. Quibus conuenit datur diadacrydiωn à g^r vj. ad xij.

Quæ atram bilem detrahunt, melanagoga propterea dicta.

CAP. X.

SENNA calida ſiccaq; initio gradus ſecundi: folliculis & ſemine quàm folio præſtantior, ſubamara abſtergensq; eſt: melancholiam retorridam, bilem atq; craſſam pituitam commodiſſimè purgat, non ſtatim è diſtantioribus locis, ſed præcipuè è liene, deinde etiam ex aliis viſceribus, ex hypochondriis & me-ſenterio, in quibus omnis eſt illuuiei ſentina. Ex iis enim ſedibus vix aliud quic-quam æquè validè corruptos atq; craſſos humores prolicit, aut obduratos tumo-res euacuat, aut in tenues venas ſubiens veteres earum obſtructiones expedit: neq; tamen vicinas hydropicorum aquas detrahere poteſt. Diuturnorum atq; lentorum morborum quos viſcerum impuritas, aut vetus obſtructio genuit, ſin-gulare eſt præſidium, vt lentarum veterumq; febrium, melancholiæ, epilepſiæ, ſcabiei, impetiginis, vitiliginis, elephantiaſis & omnis deniq; impuritatis. Senſus pariter exacuit, cor exhilarat, torſionibus ſæpe moleſta, non quòd flatulenta ſit, ſed quòd firmiter hærentes humores ac plerumq; acres nequeant ſine ſenſu do-loris euelli. Nunquam tamen deprehenſa eſt vel inteſtina corradere, vel ſangui-nem proritare: blandè alioqui ſed tamen lentè purgans, nulla qualitate infenſa, niſi quòd ventriculo aliquantum grauis: pueris ac ſenibus vtilis, neq; prægnanti-bus aduerſa. Permiſcenda ei ſunt quæ ventriculum roborent, ſimulq; tardiorum vim extimulent, cuiuſmodi ſunt zinziber, cinamomum aut ſpica: & quæ lenien-do ſine torſionibus facilè deducant, cuiuſmodi ſunt iura pinguia, pruna, iuiubæ, vuæ paſſæ, viola, althæa, polypodium, & qui ex his fiunt ſyrupi. Datur autē puluis eius ad drachmas duas: decoctum à drachmis tribus ad drachmas ſex: dilutum ab vncia dimidia ad vnciam vnam.

Elleborus radice præcipuè vtilis: hæc autem calida ſiccaq; eſt ordine tertio. Albus vomitione purgat, ſed maxima corporis perturbatione & præfocationis metu ex qualitate venenata. Niger verò bilem imprimis atram, deinde etiam flauam atq; craſſam pituitam detrahit in aluum, non è viſceribus modò, ſed & è venis, è quibus ſanguinem rapit, & è partibus extremis præcipueq; è cerebro. Quocirca confert in primis elephantiaſi, cancro, herpeti, vitiligini, melancho-liæ, furori, vertigini & epilepſiæ. Purgatio ex elleboro difficilis terroriſq; plena, nec puero, nec ſeni, nec imbecillo, nec grauidæ, ſed robuſto ſoli & animoſo ad-hibenda, quum peruicacioris morbi neceſſitas expoſtulat, nec aliis ceſſit reme-

diis. Infundantur autem radicum cortices contusi, aut etiam coquantur à scrupulo vno ad drachmam vnam in iure carnium pingui, aut in hydromelite, aut in aqua hordei, aut in aliquo leniente syrupo, expressumque detur. Puluis seorsum decernendus non est, ne conuulsionem accersat, eius quoq; dilutum tutius aliis permistum medicamentis quàm purum offertur.

Quæ pituitam educunt, phlegmagoga ob id dicta.

CAP. XI.

AGARICVS albus sit leuis & friabilis, calidus primo, siccus secundo gradu. Crassam præcipuè ac lentam pituitam, deinde etiam bilem vtranque expurgat: maximè quidem à ventriculo, mesenterio, iecore, liene, vtero & pulmonibus, quorum obstructiones atque in iis genitos inueteratos morbos tollit. A cerebro verò, à neruis, articulis, summisque partibus debilius trahit, quòd vis eius ignaua sit & imbecilla. Aliquantum horrendo est sapore, & ventriculo infensus: quapropter maceratus vino in quo zinziber aut caryophyllum aut spica maduerint concinnatur & confingitur in trochiscos. Datur puluis eius à drachma vna ad drachmas duas, decoctum vel dilutum à drachmis duabus ad vnciam dimidiam, non robustis modò & validis, sed & infirmioribus, puberibus, senibus nondum præcipitatis, ac etiam grauidis, idq; nullo periculo, si morbi conditio expostulat.

Turpethum quod album, gummosum eligitur, radix est herbæ lacte turgentis, quæ alypia dicitur, & folia habet ferulæ minora. Id calidum siccumq; tertio ordine, pituitam non modò tenuem, sed & crassam & lentam à cerebro, à neruis & ab articulis euellit, multoq; magis è pulmonibus & è visceribus. Confert morbis frigidis diuturnis, quos leuior purgatio non subtraxit. Ventriculum autem subuertit, corpus conturbat & immodicè siccat. Quæ mala corriguntur permistione zinziberis, mastiches, olei amygdalarum dulcium & sacchari. Rarò seorsum datur, sed lenioribus permistum, nec puero, nec seni, nec grauidæ, nec debili, sed vni robusto conueniens. Datur puluis à scrupulis duobus ad drachmam vnam: decoctum à drachma vna dimidia ad drachmas tres. Nonnulli radicis thapsiæ corticem pro turpetho substituunt graui errore, & qui scrupulorum duorum pondere vomitionem deiectionemque magna perturbatione ac periculo concitet.

Hermodactylus cuius radix rotunda, tum foris tum intus alba & modicè compacta sit, calidus siccusq; initio secundi. Crassam lentamq; pituitam expurgat ab articulis, sed admodum lentè & languidè, & idcirco vix vnquam seorsum, sed validiorum medicamentorũ permistione corroboratur. Ventriculum offendit, flatusque suscitat: quæ incommoda tollunt cuminum, myrobalani atque zinziber, aut spica. Datur puluis à drachma dimidia ad drachmam vnam: decoctum verò à drachma vna ad drachmas duas.

Colocynthis calida siccaq; ordine tertio, amarissima. Lentam pituitam crassosq; humores ac glutinosos, pariterq; bilem vtramq; (quod vix alii concessum) detrahit & aquam citrinam, idq; maximè ex articulis & distantissimis reconditissimisq; partibus. Confert morbis inueteratis contumacibus, quos neque agaricus neque turpethum soluerit. Vehementer autem ventriculum, viscera, corpusque conturbat: venas aperit & sanguinem elicit quàm aloë aut aliud quoduis pharmacum potentiùs: intestina corradens grauibus torsionibus excruciat. Quocirca exquisitissimè trita diluitur oleo amygdalarum dulcium, additaq; tragacantha aut mastiche concinnantur trochisci: vel coquitur ex iure pingui, aut ex alio quouis liquore leniente. Nec puerorum, nec senum, nec prægnantium (fœtus enim vel suppositа enecat) sed ætate duntaxat florentium & robustorum medicamentum est, vixq; nisi aliorum permistione tuta. Datur à scrupulo vno ad drachmam dimidiam.

Quæ aquas & ſeroſos humores ducunt, hydragoga dicta.

CAP. XII.

EBVLVS calidus ac ſiccus ordine ſecundo; hydropicorum, aquas facilè per aluum deducit, nonnunquam & vomitione reiicit. Eſt autem ventriculo aliquantum grauis, ſucci vis efficacior, purgatq; vnciæ vnius pondere. Elicitur autem vel è radice, vel è mediano cortice ſtipitis contuſo affuſa aqua hordei vel vuarum paſſarum, cum cinamomi vel nucis moſchatæ momento & cum ſaccharo. Coctura vis eius purgandi perit & exoluitur, neq; vt Dioſcorides ſcribit eam perſiſtere vſu compertum eſt. Fructum nonnulli condiunt duplo ſacchari & cinamomi parte octaua, exhibentq; vnciam vnam. acinorum verò drachma vna tunſa idem ex mulſa aut vino albo præſtat. Sambucus eodem temperamento iiſdemq; pollet viribus, ſed ebulo aliquanto infirmior.

Hæc ſola ex iis quæ aquas ducunt imbecillis & prægnantibus, ſed ne temerè quidem decerni poſſunt: cætera verò quæ deinceps tradentur, vt nec pueris, nec ſenibus, nec imbecillis, nec prægnantibus, quòd menſes ac plerumq; cõceptum expellant: ita neq; extenuatis, neq; bilioſis, neq; febre, neq; acuto morbo correptis, neq; æſtuoſo cœlo conueniunt, ſed robuſtis duntaxat, qui frigidis diuturnisq; morbis tenentur, idq; frigido aut certè temperato cœli ſtatu.

Iris cui flos purpureus, efficacior eſt ea cui albus, calida & ſicca tertio receſſu, acris & fauces exurens, ventriculo ac viſceribus infenſa non parum eſt acrimonia qualitatis ſuæ. Deiectione nonnunquam & vomitione aquam præcipuè citrinam ducit, ab hac deinde & craſſiorem pituitam, viſcerum obſtructionibus expediendis efficaciſſima. Radicis ſuccus vnciæ vnius pondere ex vuæ paſſæ iuſculo & ſaccharo, addita ſpica aut cinamomo moderatè purgat: ſicca verò tunſaq; radix ex eodem liquore, aut ex ſero lactis à drachma vna ad drachmas duas. Decoctæ huius purgandi vis vaneſcit: Nec puero nec ſeni, nec prægnanti tuta, quòd cæterorum more quæ validè aquas expurgant, menſes moueat abortumq; faciat. Soldanella hydropicorum aquas puluere ad ℥ j. decocto & ſucco ad ſemunciam pota ſalubriter educit.

Cucumer agreſtis calidus ſiccusq; ordine tertio, vehementer amarus, abſtergens & ora venarum aperiens. Fructus præcipuè aquas deorſum ſurſumque mouet, nec non pituitam atq; interdum bilem: nec multo infirmior eius radix: efficaciſſimus autem ſuccus è maturo fructu inclinante æſtate leniter expreſſus ſiccatusq;, elaterium appellant. Permiſcetur autem atq; temperatur leniente liquore, vel tragacantha, addito cinamomo vel ſpica. Datur elaterium à granis decem ad vigintiş radix verò puluere à granis quindecim ad triginta: decocto à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Ricinus calidus ſiccus tertii ordinis initio. Deiectione ac vomitione hydropicorum aquas & ſeroſos articulorum humores expurgat, ſimulq; craſſam pituitam ac bilem. Dantur autem eius grana quinq; aut quod ſummum fit octo, quæ quoniam vehementer magnoq; labore ac impetu & turbulenta vertigine purgando corpus iactitant, expurgata torrefiunt igneq; ſiccantur, aut in maſſa coquuntur, ac deinde trita dantur ex decocto feniculi & vuarum paſſarum, addito ſaccharo & cinamomo. Quinetiã integra & minimè trita grana liquato ſaccharo & melle obducta ſi vorentur, blandè purgant, minima offenſione ventriculi.

Lathyris vires habet ricino proximas cuius grana haud ſecus præparata dantur à ſeptem ad duodecim. In eundem quoq; vſum vulgus tria quatuórve lathyridis folia ex pingui iure cum holeribus coquit. Qui verò tum hæc tum grana cruda ex ſolo vino trita propinant, in magnam perturbationẽ atq; terrifica ſymptomata corpus miſerè præcipitant.

Eſula maior pityuſa eſt Dioſcoridis, cuius radix magna & lacte turgens, turbet appellata, quòd vlceret venenataq; ſit, prorſus exoleuit & ab vſu receſſit. Eſula verò minor eligitur quæ rotunda nuncupatur atque etiam peplos. Huius minor eſt radix calida ſiccaq; ordine tertio, aquas altius immerſas validè purgat,

deinde pituitam atq; bilem atram. Cordi autem ac visceribus vim infert, exulcerat, venarum ora aperit excitatq; febrem. Quæ mala emendantur permistione bdellij, vel tragacanthæ, atq; myrobalani vel cotonei mali. Sed antè maceranda herba est diem circiter vnum in aceto, vel in succo portulacæ, vel solatri, vel intybi, facta subinde liquoris mutatione. Radicis cortex datur in puluerem redactus à granis v. ad x. Lac verò à tribus ad septem. Sunt qui hodie tunsæ herbæ succum qua dixi arte præparatum aut aloë aut pici permiscent, quam deinde substituunt pro scammonio, ex quo diadacrydion comparatur. Tithymali species vsurpantur interdum in eosdem vsus, præparanturq; ratione non dissimili.

Mezerei species tres describuntur Mesuæ. Prima quæ maioribus atq; virentibus est foliis iisq; tenuibus & gracilibus: daphnoides est Dioscoridi. Secunda quæ folio est oliuæ, angustiore, sed multum pingui & viscoso: thymelæa est. Tertia est Dioscoridis chamælea. Primam duntaxat admittit Mesues, posteriores duas vt perniciosas exterminat. Ea calida siccaq; est ordine quarto & acerrima, inflammat febremq; accendit, exulcerat, cordis principumq; partium vires veneni modo exoluit. Atnihilominus quòd aquas citrinas & melancholicos humores eximiè ducat, hydropicosq; mirè iuuet, interdum vsurpatur. In id autem eius folia corriguntur vt esula. Propriè verò macerantur in aceto & succo oxyacanthæ, vel mali punici, vel cotonei cum tritis myrobalanis: deinde siccantur. Quum vsus postulat hac ratione præparata folia infunduntur à drachma dimidia ad drachmam vnam, vel coquuntur à scrupulo vno ad scrupulos duos in pingui aut leniente iure, adiecto saccharo & cinamomo: puluis autem eorum datur à granis v. ad grana x. mastiche & spica permistus.

Euphorbium calidum siccum ordine quarto. Vrit, vlcerat & magna angustia in syncopen frigidumq; sudorē præcipitat. Anno primo prorsus est venenatum, hinc in annum quartū integris persistit viribus. Omnium autē validissimè aquas & crassam lentāq; pituitā ab extremis partibus euocat. Sed quæ dixi illius pericula emendantur, si diem vnū maceretur in oleo amygdalino, deinde exceptū mergatur in citreo malo acido, quod deinde massa obductū coquitur. Quūq; vsus exposcit, datur à granis vj. ad x. cum mastiche, cinamomo & spica. Ac vbi corpus perturbari cœperit, danda subinde potio quæ refrigeret & leniat.

Quæ vomitum cient. CAP. XIII.

OXYMELI iuniores plerique iis annumerant quæ vomitiones cient, quod nusquam tamen est vsu compertum. Quòd enim acetū vt Dioscorides diligenter animaduertit adstringens sit, idipsum sanguinis eruptiones è naribus, ex vtero & ex hæmorrhoide, alui quoq; profluuia & vomitiones cohibet, idq; non modò potum, sed & odoratum & appositum. At verò stillaticium acetum vulgares nonnulli non paruo periculo experti sunt vomitiones mouere, quandoquidem ventriculum, intestina, omniaq; interiora viscera summis cruciatibus exulcerat, quemadmodum & hoc ipsum metalla omnia dissoluit, ab arte igitur vt perniciosum exulet. Cæterum quum ventriculus crasso lentoq; humore cōfertus est, multo ante vomitionem tempore is extenuari præparariq; commodè potest oxymelite, non simplici modò, sed interdum composito, vt demum addito stimulo expeditior fœliciorq; sit vomitio.

Raphanus domesticus esculentus quum sit, offensione nulla vomitione purgat, atque ventriculum blandè exinanit: quæcunq; nimirum in eo crassa sunt attenuat, quæ lenta sunt detergit, ac demum stimulata expultrice vi sursum extollit, nulli ætati neq; prægnanti infensus. Teruntur autem radicis eius concisæ vnciæ duæ, affusaq; mulsa succus exprimitur tepidus offerendus. Seminis (quod efficacius sit) semuncia vel ℥ iij. similiter teritur addita mulsa aut sero lactis, aut aqua hordei.

Peponis radix nulla etiam qualitate infensa, ventriculum eo quo & raphanus modo vomitione expurgat: Nec puero, nec seni, nec prægnanti grauis. Ea autem arida atque trita datur ex aqua mulsa à scrupulis duobus ad drachmam vnam.

Vrtica

Vrtica his aliquantò acrior, non modò è ventriculi capacitate sed partibus quoq; ei vicinis crassos humores euocat, ac facilè minimoq; labore vomitu pellit, nec calore, nec acrimonia quicquam offendens. Datur semen eius tritum ex aqua mulsa, aut leniente iusculo & saccharo à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Asarum calidum siccum gradu tertio, attenuans, obstructionesque aperiens, odore aromatico: vomitione validius quàm quæ nunc proposui, primò ventriculum, deinde vicinas quoque & abditiores partes ex interuallis purgat, è quibus & crassam pituitam, & bilem tum flauam, tum æruginosam euellit. Omnis malignæ qualitatis expers, atque etiam prægnanti tutum præsertim quum non exquisitè teritur. Viridia folia dantur à v. ad viij. trita & affuso vel hydromelite, vel sero lactis, vel leniente decocto expressa. Radix cuius præcipua vis est trita, datur ex liquore simili à drachma dimidia ad scrupulos quatuor. Maceratur verò in eo ipso liquore à drachma vna & dimidia ad drachmas tres, expressumq; datur. Coctura vis eius vanescit, quemadmodum & cæterorum quæ vomitione purgant.

Iuglandis arboris quum præsertim succo madet, decerptus medianus cortex, arefactus tritusq; vomitionem ciet, longeq; mitius iuli eius qui catuli vocantur, quiq; florem antecedunt, deciduntq; frondescente arbore. Hi enim furno siccati, tusiq; à drachma dimidia ad drachmam vnam ex leniente liquore, aut ex vino albo sursum purgant, colicosq; dolores ac nephriticos tollunt.

Spartum maius quod stipite est quadrangulo calidum siccum ordine secundo, incidit & attenuat, vomitione pituitam aliosq; humores trahit tum flore tum semine, atq; licet sapore non iniucundo sit, ventriculum tamen conturbat, & aliquantum offendit. Quocirca permiscendum ei feniculi semen cum cinamomo & saccharo, daturq; puluis aut seorsum, aut ex aqua mulsa à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Balanus myrepsica quam granum ben Arabes dixerunt, duplex maior quæ instar est auellanæ, minor quæ ciceris est magnitudine, vtilior est & ad purgandum accommodatior. Calida tertio, sicca secundo recessu, oleosa sed tamē acris, ventriculum visceraq; conturbat, crassos lentosq; humores vomitione purgat. Medulla eximitur siccaturq; igne ac torretur, daturq; ex feniculo, cinamomo & saccharo, vel ex feniculo & cinamomo subacta vt ricinus, coquitur in massa daturq; à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Elleborus albus calidus siccusq; tertio ordine: mordet & vomitu tam violenter purgat vt propè strangulet. Corpori viribusq; perinde atq; venenum infestus prorsum fugiendus est. Si cui tamen robusto hunc exhibere morbi diuturnitas & peruicacia suadebit, radicis fibræ à scrupulo vno ad scrupulos duos in raphani radicem infigantur, iisq; postridie exemptis raphani radix offeratur. Aut eæ fibræ in iure pingui, aut in vino dulci, aut in leniente decocto cum cinamomo & aniso macerentur nocte vna, expressusq; liquor addito saccharo propinetur.

Non pauca ex iis quæ aquas detrahunt vomitum quoq; cient, vt sambucus, ebulus, ricinus, lathyris & esula: sed hoc tamen loco ea solùm persequor quæ citra alui deiectionem vomitione purgant.

Purgantia quæ ab vsu recesserunt. CAP. XIV.

PLERAQVE veterum monimentis celebrantur purgantia medicamenta quæ tempore dierumq; numero vt superuacua exoleuerunt, alia quòd commoditate vsuque minimo naturam vehementius conturbarent, alia quòd nulla aut certè quàm minima deiiciendi vi sine fructu molesta ægrotis essent. Prioris generis sunt lapis armenius, lapis cyanæus, nitrum aliæq; salis species, sarcocolla, sagapenum, opopanax, æs vstum, antimonium & squamma æris, cyclaminus, staphis agria, thapsiæ succus, inuolucrum maius. Et quæ rustici interdum vsurpāt pix nigra, buxi contrita folia; & eius fruticis quam nigram prunum vocant fru-

ctus. Posteriori classe continentur quæ aut alui fęces emolliunt, aut intestina leniunt, pruna, iuiubę, myxaria, ficus recentes, viola, malua, althæa, atriplex, beta, blitum, mercurialis, psyllium eiusq; mucor, butyrum: deinde quæ bilem flauam imbecillius trahere dicuntur, tamarindi, eupatorium, absynthium, capillus veneris, rumex maior, chamæpitys, lactuca syluestris, myrobalani citreæ, & quæcunq; ferè aluum mollire diximus. Quæ præterea melancholiæ & bili retorridæ accommodantur: serum lactis, fumaria, volubilis lupulus appellata, brassica semicocta, pulegium, polypodium, cortex radicis capparis, thymus, epithymus, myrobalani nigræ. Postremò quæ pituitæ conueniunt, stœchas, origanum, tragoriganum, hyssopus, polypodium, cnicum, centaurium minus, scylla, aristolochia, terebinthina, thlaspi, struthion id est lanaria, dracuntium maius, myrobalani cepulæ & emblicę. Ea igitur quòd hac tempestate hísve regionibus minimum sint efficacia, non purgantibus, sed iis quæ ad purgandum iuuant & præparant, & iis in quibus purgantia maceranda permiscendáve sunt, adscripsimus.

Hæc igitur purgantia simplicia operibus iam diu confirmata, in artis vsus satis superq; fuerint, nisi cui fortè noua quædam benigniora obseruationibus occurrant. Ex his quoq; compositiones in pharmacopoliis asseruatæ, quas in antidotarium retulimus. Sunt autem eiusmodi: Ad expurgandos omnes humores, syrupus catharticus minor & maior, catholicum liquidum ac solidum. Ad bilem, syrupus rosarum pallidarum, syrupus persicorũ, hiera simplex, electarium è prunis tum simplex tum compositum, electarium è succo rosarum & diacydoniωn. Ad pituitam, electarium diacnicum, diaphœnicωn, benedicta, confectio hamech, hiera diacolocynthidos. Ad melancholiam, è senna & confectio hamech. Ad aquam citrinam, electarium hydragogum minus & maius, & electarium è thymelæa. Ex iisdem quoq; pilullæ asseruantur, ad bilem quidem hæ leniores, pilullæ è hiera, pilullæ stomachicæ, pilullæ ruffi & assaieret, pilullæ imperiales: valentiores autem pilullæ sine quibus, & pilullæ aureæ. Aliæ ad pituitam vt pillulæ de agarico, pillulæ lucis, cocciæ, de hermodactylis & polychrestæ. Ad atram bilem, pillulę è fumaria, pillulę indę, pillulę è lapide cyaneo. Alię ad aquas, vt pillulæ è thymelęa, & vnguentum lathyridis.

Præscriptionum purgantium formulæ. CAP. XV.

IN eorum gratiam qui vix dum artis operibus initiati præscriptionum formulas quas imitentur expostulant, hoc iam loco explicaturus sum, qua temperatione quibusq; formis tum simplicia tum composita quæ dixi purgantia medicamenta in rem præsentem accommodari discerniq; soleant, sumpto à balanis & clysteribus exordio: ad ea dein progressurus quæ superuacuos humores è singulis corporis regionibus detrahant.

Aluus proritatur glande ac subducitur: pueris aut infantibus betæ vel mercurialis cauliculus radixve oleo intincta, aspersáve sale aut saliua pro glande est. Recentis etiam oui vitellus cum salis & croci momento linteolo raro illigatus delicatioribus & infantibus nodulus fit balani vice subdendus. Sapo quoque albus aut succidia in glandis formam, palmæ longitudine exacuitur, inditurque blandè, citra morsum aluum exonerat. Crebrius autem ex melle in eandem formam concinnatur, quod eousque coquitur dum crassescat nec amplius digitos inquinet. Euadet is acrior si salis vulgaris drachma dimidia conspergatur. Ne tamen sua acrimonia primo statim ingressu anum stimulet, sal aut quiduis aliud acre melli dum coquitur permiscendum. Mellis vncia, salis vulgaris drachmam vnam habeat, aut salis gemmei scrupulum vnum, aut muscerdæ scrupulos duos, aut pulueris hieræ simplicis drachmam vnam, aut hieræ diacolocynthidos drachmam dimidiam, aut agarici scrupulos duos, aut colocynthidos puluerisatæ scrupulum vnum: hæc tandem intestini calore liquefacta atq; suscitata idipsum ad excernendum proritant sphincteremq; recludunt.

Clyste-

Clyſterum formula.

QVVM ad facilem expeditamq; purgationem vias liberas eſſe oporteat per quas detrahendus ſit humor, clyſter inteſtinorum capacitatem exinaniens & meſaraicarum ora venarum patefaciens, in præparantium cenſu habendus eſt. Alius quidem obduratas alui fæces emollit cohibitasque deducit, alius coërcitos flatus diſcutit: alius craſſam lentamque pituitam infarcientem inteſtina iisque tenacius adhærentem abſtergit, ſecumque rapit: alius ex alto vacuandos humores euocat: alius dolorum acrimoniam lenit: alius immodicum alui fluorem ſiſtit: alius ſanguinem ſupprimit, aut inteſtinorum vlcera ſiccat. Ferè autem clyſter libram vnam aut vncias quindecim habet liquoris, mellis vncias tres, olei tantundem, ſalis momentum. Omniumq; primus ac ſimpliciſſimus olim conti-nebat hydromelitis probè cocti vncias quindecim, ſalis vulgaris drachmas tres, olei ſimplicis vncias tres. Emolliens hæc contineat, radicis althææ & liliorũ an. ℥j. ficus pingues conciſas quatuor, maluæ, violæ, helxines, mercurialis, acanthi an. m. j. ſeminum lini, fœnigræci & aniſi an ℥ ß. coquãtur, & in ℔ j. percolata diſ-ſoluatur caſſiæ fiſtularis, mellis violati, butyri recentis, vel axungiæ anſeris an. ℥ j. olei violati vel ſimplicis ℥ iij.

Diſcutiens flatus, ℞. Quatuor emollientium, origani, calaminthes, chamæmeli, anethi an. m. j. ſeminum aniſi, feniculi, carui & cumini an. ℥ ß. baccarum lauri contuſarum, ſeminum rutæ & ſileris an. ℥ ij. coquantur, & in ℔ j. iuſculi diſſolue electarii diaphœnicωn vel benedictę ℥ ß. confectionis è baccis lauri ℥ iij. mellis anthoſati, ſacchari rubri an. ℥ j. oleorum rutæ & anethi an. ℥ j. ß. Ex inferioribus partibus detur in aluum. Additur his interdum oleum è nuce iuglande, quod etiam ſolùm vel vino permiſtum flatus validè diſſipat, quemadmodum & rutaceum oleum.

Clyſter detergens hac formula præſtituendus, ℞. Origani calaminthes, abrotani, abſynthii, centaurii minoris, furfuris, hordei integri an. m. j. ſeminis carthami contuſi, polypodii quercini an. ℥ j. hermodactylorum ℥ ß. percoquantur, & in iuris ℔ j. diſſolue hieræ ſimplicis ℥ j. vel hieræ diacolocynthidos ℥ vj. mellis roſati ℥ ij. ſalis ℥ ij. fiat clyſter ſine oleis: his nonnunquam & ſucci betæ vel mercurialis ℥ j. affunditur. Ex horum quoque materia proritans clyſter eſt comparandus, cui ſi cæteris purgantibus prætermiſſis pulpæ colocynthidos ſemuncia incoquatur, validiſſimè è diſtantiſſimis euocabit atq; deducet.

In varia affectuum concurſione atq; confuſione, ex multorum permiſtione varii quoq; vſus clyſteres fient, hac formula: ℞ Quatuor emollientium, chamæmeli, meliloti, anethi, origani, calaminthes, abrotani, furfuris, hordei an. m. j. ſeminum aniſi, feniculi, carui, lini & fœnigræci an. ℥ ß. In ℔ j. decocti iuris diſſolue catholici ℥ j. vel hieræ ſimplicis, diaphœnici an. ℥ ß. mellis roſati, ſacchari rubri an. ℥ j. olei chamæmeli & violati an. ℥ j. ß: hi igitur omnes in præparantium ſunt genere. A purgatione verò clyſter interdum quoq; neceſſarius eſt, qui aut anodynus ſit, aut immoderatum profluuium cohibeat inteſtinaq; corroboret, aut ſanguinem ſupprimat, aut inteſtinorũ vlcera perſanet. Anodynus: ℞ Radicum althææ & liliorum an. ℥ j. maluæ, violæ, chamæmeli, meliloti an. m. j. ſeminum althæę, lini, fœnigręci & cydoniorum an. ℥ ß. coquantur ex lacte & in huius ℔ j. diſſolue butyri recentis ℥ ij. vitellos ouorum duorum, ſubter indatur.

Adſtringens: ℞ Roſarum rubrarum, balauſtiorum, plantaginis, ſanguinalis, arnogloſſi, verbaſci an. m. j. ſeminum oxalidis, portulacæ, plantaginis & myrti an. ℥ ß. coquantur in lacte vſtulato, vel in aqua fabrorum. In iuſculi ℔ j. diſſolue amyli ℥ ij. gummi Arabici vel tragacanthæ vſtulatæ vel maſtiches ℥ j. clyſter fiat ſine oleis.

Adſtringentior fiet, ſanguinemque ſupprimet, inteſtinorum vlcera ſiccabit, & ad cicatricem perducet, ſi huic præterea addas boli armenæ, ſanguinis draconis an. ℥ ij. Multo quoque præſtantior reddetur, ſi pro iuſculo vſurpentur herbarum ſucci.

Purgationes.

NONNVLLA quoq; assumpta solas ab aluo fæces ducunt & exturbant, ec-coprotica propterea appellata. Ea rectè cibis præmittuntur vt eorum impulsu celeriùs & validiùs excidant. Eadem quoq; pastis ciboq; confertis offerri possunt, sed cibum præcipitant aluumq; subducunt minore profectu. Nonnulli cibis illa permiscent, sed ii vt aluum exonerent, aut nondum cōfectos cibos præcipitant, aut certè corrumpunt. At vnam aloëm cibis interponere nihil nocuerit, quum præsertim in pestilenti constitutione in corpus illam distribui volumus, vt humores à putredine vindicet. Itaq; ad molliendam aluum si neq; olus, neq; oleum, neq; butyrum, neq; pruna satis erunt, mannæ calabriæ ℥ j. ex carnium iure soluta sorbenda est semihora ante pastum, aut cassiæ fistularis semuncia ex saccharo. Quum autem simul quædam desideratur ventriculi detersio, vel aloës vel pilullarum stomachicarum, vel rheibarbari & aloës drachma dimidia in pilullas duas trésve concinnata voretur paulum ante pastum. Ita enim copiosiùs deiiciet, quàm si tripla multò antè tempore fuisset assumpta. Qui hæc vel lenissima auersabitur, pruna circiter duodecim coquat è iure duarum triúmve drachmarum sennæ, additoq; saccharo edantur ex suo iure. Quum pleniùs mollienda est aluus citra insignem vllam humorum purgationem, æstuoso præsertim cœlo per febrem ardentem & sitim validam, ita præscribendum. ℞ mannæ calabriæ ℥ ij. dissolue ex iusculo capi, horis tribus cibo præmittatur. Aut validiùs sic, ℞ cassiæ fistularis ʒ x. asperge ducis puluerem fiatq; bolus. Aut sic, ℞ diaprunōn lenientis simplicis ʒ v. medullæ cassiæ fistulæ ℥ ß. cum saccharo fiat bolus. Quum autem seorsum expurgandi sunt humores, medicamentum longiore interuallo cibum præcedat, vt purum nec aliena permistione fractum è ventriculo excidat, penetretq; prius in venas quàm cibi potúsve permistione interpelletur. Ventriculo detergendo atq; purgando accommodatissima est aloë, lieni senna, iecori rheumbarbarū, mesenterio & intestinis agaricus: quanquam & vnumquodq; in alias etiam partes, in aliosq; humores vires exercet. His igitur è prima corporis regione citra reliqui corporis perturbationē vllam præparati detrahuntur humores: atq; sic è ventriculo. ℞ massæ pillularum à Halaieret ʒ j. ß. rheibarbari ʒ ß. ex syrupo absynthii malaxentur finganturq; pillulæ septem. Potio autem quòd ventriculi latera proluat, validius extergit. ℞ pulueris hieræ simplicis ʒ iij. rheibarbari electi contriti ʒ j. diluta vnciis tribus hydromelitis propinetur ieiuno. Si vires permittant, addetur ʒ j. aut ʒ j. ß. El. diaphœnicon, vt medicamenti languida vis proritetur ocyúsq; prolabatur in aluum. At quum ventriculi seu pituitosa seu biliosa impuritas vel nauseam, vel animi exolutionem languescente pulsu, vel syncopem accersit, lenioribus res tutò gerenda. Quum quis prætereà aloës amarorem fastidit, rheumbarbarum, & si hoc quoque graue & insuaue, senna in eam quam mox subdam formulam, aptetur. At verò si iam altiùs circum ventriculum, circum pancreas aut mesenterium conditus est humor biliosus præsertim, his ducendus est pharmacis, quæ habent pulpæ cassiæ fistularis vel diaprunōn simplicis ʒ vj. rheibarbari electi triti ℈ iiij. ex saccharo bolus fiat, vel potio. ℞ rheibarbari electi ʒ j. ß. electarii lenientis ʒ iij. syrupi violati ℥ ß. aquæ decoctionis hordei ℥ iij. soluantur in potionem. Ita quidem rheibarbari substantia, quia sicca & adstringens, leniente aliquo (nisi immoderatè aluus profluat) temperanda. Vel sic, ℞ aquæ stillaticiæ endiuiæ, vel cichorii ℥ ij. vini albi odorati ℥ j. in quibus macera rheibarbari selecti triti ʒ ij. vel ʒ ij ß. cinamomi ʒ ß. in expresso dilue syrupi adiantini aut de cichorio simplicis ʒ vj. Eiusmodi potio vel ex aliis quoq; aquis vt buglossi, betonicæ, aut melissophylli comparata, laboranti puero, vel seni, vel iam imbecillo, vel prægnanti mulieri, quum non alia secura fuerit purgatio, decernenda, quæ & interdum syrupi rosarum pallidarum vncia vna validior euadet. Complurium autem humorum confusa illuuies, ex iisdem sedibus sic eluenda: ℞ endiuiæ, lupuli, betonicæ an. m. j. florum cardiacorum an. p. j. foliorum sennæ expurgatorum ʒ ij. ß. aut ʒ iij. decoquantur ad ℥ iij. In

Quæ aluum molliunt atq; subducunt.

De expurganda prima corporis regione.

℥ iij. In colato iure macera rheibarbari electi contriti ʒ j. ß. agarici trochiscati ʒ j. cinamomi ʒ ß. in expresso dilue sacchari albi ℥ ß. vel syrupi è cichorio simplicis ʒ vj. Hyeme cùm herbarum est penuria, ad coquendum assumantur polypodium, cnici semen, vuæ passæ, radices cichorii, oxalidis, graminis, aut feniculi. Si casus præceps est, drachmæ decem vel sescuncia catholici ex hydromelite aut conuenienti iure propinetur: vel in decocto & expresso iure quod habeat foliorum sennæ ʒ iij. agarici ℈ iiij. diluuntur catholici, syrupi de cichorio an. ℥ ß. vel ʒ vj. Quum peruicacius malum in his sedibus non vni purgationi cessurum speratur, apozema vel syrupus subinde dandus, dum victum malum sit. ℞ radicum graminis, petroselini & feniculi, polypodii, seminis cnici, passarum expurgatarum an. ʒ iij. endiuiæ, lupuli, hyssopi, scolopendrii an. m. ß. foliorum sennæ ℥ j. ß. decoquantur in aquæ ℥ xij. ad ℔ ß. In qua colata macera agarici albissimi ℥ ß. cinamomi ʒ j. ß. In expresso solue sacchari albi ℥ j. ß. vel syrupi è cichorio simplicis ℥ ij. Apozema hoc erit in tres doses.

Syrupus in eosdem vsus. ℞ radicum apii, petroselini & capparis in aceto horis sex maceratarum an. ʒ ß. agrimoniæ, endiuiæ, cichorii, lupuli, fumariæ, cassuthæ, scolopendrii, hyssopi, origani an. m. ß. seminum anisi, cucurbitæ & melonum, glycyrrhizæ an. ʒ ij. coquantur in aquæ ℔. tribus ad ℥ xv. in quibus infundeho ris duodecim foliorum sennæ electorum ℥ iiij. agarici albi ℥ ij. florum cardiacorum, epithymi an. p. j. zinziberis, cinamomi an. ʒ ij. feruefiant ac exprimantur, ac dein dissolue syrupi è cichorio, è scolopendrio & hyssopo an. ℥ ij. sacchari albi ℥ ß. coquantur in syrupum, dentur ℥ ij. ex conuenienti decocto. Si posthac affectus expostulet, seorsum sescunciam syrupi, ʒ j. aut ℈ iiij. rheibarbari expressum diluetur. Horum igitur imitatione possint generis omnis compositiones ad expurganda primæ regionis vitia præstitui. At nihilominus in ascite, quòd aqua citrina densis membranis arctius coërcita sit, & à purgationis viis dustibusq; seposita, validiorum medicamentorum vim efflagitat. Quæ porrò humorum impuritas in secundam corporis regionem quæ maiorum est venarum inuaserit, nisi languidiores vires aut acrior morbus obstet, pharmaco valentiore demenda est, & iis quæ dixi lenioribus nonnihil eorum adiiciendum quæ scammonium, turpethum, colocynthidem, hermodactylos huiusq; classis pharmaca continent. Vt cassiæ fistulari, vel diapruno simplici, vel catholico pondo semunciæ: vel diluto rheibarbari, vel agarici, vel sennæ miscendum aut diaphœnici, aut diacarthami, aut diacydonii, aut confectionis Hamech ʒ ij. vel ʒ iij. pondo: qua etiam ratione suprà scripto syrupo turpethum & scammonium adiungatur: aut syrupus catharticus maior, aut electarium catharticum maius vsurpentur. Patefactis tandem & expurgatis primis regionibus, tertiæ iam quæ summarũ est partium, vt capitis, lumborũ, artuum cacochymia, quemadmodũ & hydropicorum serosus humor, aliis insuper vehementioribus detrahenda, quæ vt vires erunt & corporis præparatio, ita conuenienti tum dosi tum forma decernentur.

Quo modo secunda corporis regio expurganda.

Regio tertia vt expurganda.

Capitis & cerebri peculiaria medicamenta. CAP. XVI.

OMNEM iam eorum medicamentorum materiã quæ noxios humores tum apparant, tum è publicis corporis regionibus detrahunt exequutus, ea dein persequar quæ purgationis vniuersæ reliquias è singulis partibus, præsertim è cerebro, è pulmonibus, è thorace, è corde, è iecore, è liene, è renibus, ex vtero atq; ex articulis deriuent. Et ea demum quæ partes ipsas prorsus omni illuuie expurgatas corroborent, pristinæq; reddant valetudini. Id autem remediis præstandum quæ peculiari dote partem vnamquamq; iuuent. Cerebri igitur mucum atq; pituitam per nares hæc eliciunt.

Sampsuchum narium mucum ac pituitam impositum blandè expurgat.

Saluia & betonica vtraq; trita & in alterutram narem indita si aliquantum finitur, pituitam nullo tædio prolicit, cerebrumq; mirè leuat.

Anemone quæ præsertim quadrato est caule & flore purpureo, acris est, propriè verò succus eius naribus infusus cerebrum expurgat: commanducata radix pituitam trahit.

Beta vtraq; & nigra & candida nitrofa quadam facultate cerebri excrementa deducit, in idq; fuccus earum ex melle aut hydromelite naribus indendus.

Braflica faciua eadem qua beta vi nitrofa, naribus immiffa capitis pituitam elicit, cæterisq; humoribus exonerat.

Radix iridis noftratis, naribus fubdita fternutamenta mouet, & pituitam prolicit, quod & fuccus validiùs præftat, fed quòd acrior fit, leniente liquore temperandus.

Elaterium cucumeris agréftis fuccus, iridis fuccum facultate fuperat, vt maiori quoq; temperatione fit opus.

Cyclamini fuccus ad purgandum caput omnium efficaciffimus, at non fatis tutò naribus inftillatur, quòd cerebri meninges acerrimè feriat. Qua autem ratione hæc conuenienter aptentur in errhina dicendum.

Errhinum blandum. ℞. foliorum fampfuchi, faluiæ, betæ & anemones (quum haberi poteft) recentium an.m.j. Terantur & affunde aquæ betonicæ, vini albi an. ℥ij. expreffus fuccus accommodetur in errhinum. Si acrius optatur, addenda radicis iridis virentis femuncia: hauriendus autem hic fuccus eft in nares prono capite, vt altius fubeat ne relabatur in fauces. Valentius. ℞. Radicis cyclamini ʒj. elaterii, fi in promptu eft, ʒ ß. Trita macerentur in ℥ iij. vini albi vel hydromelitis vt mitius euadat. Expreffus fuccus reponatur in ampullam. In hoc maceratum oblongum contortumq; linamentum in nares inferendũ: nam fuccus fi hauftus feratur in cerebrum, abundè quidē mucum eliciet, fed acerrimo & tamen momentaneo dolore: neq; aridorum pulueres tutò poffunt in nares infpirari. At tenuiffimè contrita illa excipi poffunt mellis vncia vna quo nares fublinantur. Cyclamini quoq; radix in oblongæ turundæ fpeciē præcifa & aqua vitæ macerata fi naribus indatur, pituitā abundè proliciet. Oportet autē quæ immittuntur nō prorfus nares obturare, vt quum ducetur fpiritus errhini vaporē vimq; fecum deducat in cerebrũ: ipfum quoq; laborantem prono haberi capite, vt excrementum cerebro meningibusq; circumfufum promptius illabatur in nares.

Quæ porrò pituitam fternutamēto promouent, diuerfa funt facultate: nam & his acriora ferè funt, & cerebrum impulfionis vi concutiunt, ficq; eius fuperuacanea vndiq; in priora atq; in nares deriuant. Sunt autem huiufmodi.

Struthium quæ & lanaria & faponaria nuncupatur, fternutamenta ciet, ac mucum prolicit trita cum melle & naribus infufa.

Caftoreum & aliis facultatibus cerebrum neruosq; iuuat, ita & ipfum fternutamento purgat.

Ptarmica hoc eft fternutatoria ex ipfius effectus præftantia nomen inuenit, quandoquidem & foliis & floribus efficaciffima eft euocando fternutamento.

Batrachii radix acerrima arefacta tritaq; naribus fubdita, fternutamento cerebrum expurgat.

Elleborus albus potentiffimè fternutamenta mouet, fi vel fola radicis eius fibra inferatur in narem, multòque magis fi arida ea in aqua vitæ macerata fit. Puluerem eius in nares indere non nifi veterno aut apoplexia correptis & confopitis liceat.

Euphorbium vel ordine folo fternutatorium eft, cuius etiam oleo perunctæ nares, aquofo multo ftillant humore.

Quum autem horum effrenata vis fit, ne quid inopinatò contingat, fingulis certiùs quàm permiftis compluribus atq; compofitis vti liceat.

Struthium & batrachium terantur macerenturq; in hydromelite, in quo dein intincta linamenta indantur in nares. Veratro tamen & euphorbio ea quam dixi præcautione vtendum.

Per palatum verò pituitam hæc proliciunt manfa aut gargarizata.

Maftiche commanducata blandè & leniter pituitam ex ore & faucibus potiùs quàm è longinquis elicit, perinde ac omnia ferè diutius ore circumducta. Vua quoque paffa & per fe cum nucleis & cum pipere commanducata caput blandè purgat.

Sinapi

Sinapi verò tunſum ori quouis modo inditum, è cerebro pituitam ducit, naribus quoq; admotum ſternutamenta ciet.

Naſturtium ſemine eadem quæ ſinapi præſtat.

Pyrethrum radice idem & aliquanto validiuſ efficit.

Piper longum tametſi calidius, non æquè ad ducendam pituitam efficax.

Staphis agria non ſolùm quòd acri ſemine os faucesq; velut exurat, ſed peculiari quoq; vi cerebri pituitam euocat, & ore profundit.

Hæc ita comparentur in vſum: ℞. Sacchari candefacti ℥j. maſtiches ʒ ß. piperis longi, pyrethri, ſtaphidis agriæ an. ʒ j. fiat puluis, qui referatur in nodulos ore continendos premendosq; dentibus: hæc quidem manſa præcipuè gingiuas, dentes, maxillas & oris fauciumq; partes expurgant, quas nimirum calor attigerit. At verò gargarizatu quoniã altius in fauces incidunt, longius quoq; proliciunt vt ex ipſis faucibus ex amygdalis, ex œſophago & palati cauo, quemadmodum & penna altius in fauces indita. ℞. Seminis ſinapi tunſi ex aceto ʒ ß. piperis longi in puluerem triti ʒ j. hydromelitis ℔ j. fiat gargariſmus. Vel ſic: ℞. Ficus pingues inciſas quatuor numero, vuarum paſſarum expurgatarum ℥ j. glycyrrhizæ ʒ ß. coquantur ad ℔ j. In expreſſo iure diſſolue radicis pyrethri tenuiter tritæ ʒ j. piperis longi ʒ ß. fiat gargariſmus. Piperis enim atq; pyrethri vis coquendo vaneſcit atq; diſperditur. Sed neq; gargarizatu cerebri interiora exquiſitè purgantur, quòd minimè ad cerebri baſim is pertingat, quò maximè cerebri excrementa confluunt. Optima autem & vtiliſſima cerebri expurgatio per palatum fiet, ſi aptus conueniensque liquor hauſtus in nares reſupino capite relabatur in fauces. Etenim tranſitu cerebri baſim ſubiens viam per quam excremento curſus eſt expedit, cerebrum vi ſua ferit, cuius etiam excrementa facultate deducit: hanc autem cæteris mitiorem ita decernito. ℞. Radicis althææ & betæ an. ℥j. hordei integri, glycyrrhizæ, vuarum paſſarum an. ℥ ß. coquantur in hydromelite ad ℔ j. In quo macera radicis pyrethri, radicis cyclamini contritarum an. ℈ ij. exprimatur liquor in eum quem dixi vſum.

Frigida quæ capitis ardores & deliria mitificant accerſuntq; ſomnum.

Cap. XVII.

Rosa ſicca deſtillationes arcet, quas tamen humida ac recens odore ſolo proritat, capitis dolores ex ardore compeſcit, accerſitq; ſomnum, cerebrum mentemq; roborat.

Viola frigida & humida, tum odore tum ſubſtantia capitis quoq; ardores ac mentis perturbationes lenit inducto ſopore.

Nymphæa tota refrigerat ordine ſecundo, eius radix atq; ſemen exiccat, flos verò humectat, isq; naribus ac fronti admotus, capitis ex bile dolorem lenit, ſomnum conciliat, ſumptusq; omnem extinguit ardorem. Lactuca tum admotatum ſummo cibo ſumpta acres demulcet humores, deſipientiam ſedat, vaporisq; ſuauitate ſomnum accerſit, idq; blandè & citra offenſionem vllã. Solanum furioſum venenatum eſt ac inutile, hortenſe verò eſculentum eſt & admotis foliis ſomnificum: ſed & hortenſe immoderatè ſumptum mentem quoque perturbat.

Hyoſcyamus albus eligendus cui flos & ſemen album eſt, cui verò flauum aut nigrum quod vel inſaniam vel ſoporem inferat fugiendũ. Sed ne albus quidẽ tutus, quòd immodico vſu dementet. Papauer albũ medicinis tutius ſed minus efficax quàm nigrum, & ſylueſtre quod rhœada appellant, flore rubro, nigro autem ſemine: eſtq; frigidum ordine tertio. Semperuiuum maius frigidum quidem abundè, ſed nullius particeps malignitatis. Tria hæc fronti & naribus admota acres fluxiones ſiſtunt, capitis ardores extinguunt, dolores leniunt ab æſtu & febris ardore natos, ſomnumq; inducunt ac deliria ſedant.

Caphura frigida ſicca gradu tertio, acris, odorata, partium tenuiſſimarũ. Capitis ardorem, cephalalgiam ab æſtu naribus admota, aut cum ſantalis & aqua roſarum ſtillaticia in frontis & temporũ fotum adhibita mitigat, ſanguinem è nari-

bus profluentem sistit, exæstuans cerebrum recreat odore, sed libidinem extinguit. Mandragora frigida ordine tertio, siccaq; primo perhibetur, radice, folio, fructuq; vsurpanda. Eximia ei vis refrigerandi atq; compescendi ardentium febrium æstus, capitis dolores ac deliria, sed præcipua conciliandi somnum, soporifera enim est & narcotica: hæc autem præstat tum fructus odore, tum folio radicéve trita, inductaq; ex oleo fronti atq; temporibus. Opium frigidum summo quartó ve gradu, siccum primo: planè narcoticum est quod sublato aut consopito sensu stuporem inferat. Ad leniendum acerbum dolorem, ad quemuis ardorem protinus extinguendum, soporemq; accersendum, extrinsecus moderatè appositum omnium quæ suprà dixi efficacissimum, quod vel naribus illitum odore solo confert. Medicamentis inditur quorum exuperans calor temperari postulat, intro aliàs minimè purum admittitur.

Hæc igitur præcipua est eorum materia, quæ in prædictos vsus coaptantur vel in syrupos vel in pilullas, vel in antidotos: huiusmodi sunt quæ afferuantur, syrupus rosarum siccarum, syrupus nymphææ, syrupus papaueris, diacodæon simplex, diacodæon compositū, pilullæ è cynoglosso, Philonis antidotus & trochisci è succino, Trochisci de Caphura & Trochisci Narcotici. In rem autem præsentem fotus fiunt sincipitis, embrochæ, illitus, cataplasmata, frontalia. Vt in causo & capitis dolore ab æstu, fotus qui habet aquarum stillaticiarū plantaginis, rosarū, solani an. ℥ iij. aceti ℥ j. ß, caphuræ ʒ ß. misce in fotū sincipitis & temporū. Aliud, ℞ rosarum, violarum, nymphææ, lactucæ, solani, semperuiui an. m. j. seminum lactucæ, hyoscyami & papaueris albi an. ℥ ß. coquantur ex aqua simplici, acetiq; sextans sub finē indatur: tepido sinciput foueatur per spongiam aut per splenia. Hæc eorum materia (serpillo, meliloto, betonica rutaq; additis) tusa cretaq; & rosaceo vnguento aut populeo vel oxyrhodino excepta in cataplasma redigitur: accommodatum vigiliis, phrenitidi, omniq; desipientiæ, fronti ac sincipiti inducendum. Ad hæc quoq; vitia earum partium embrocha, id est irrigatio, fiet ex oleo rosato, nymphææ, papaueris albi & mandragoræ: quibus si extrema res est, opium addetur, sed ea temperatione vt eius non supra grana dena olei vnciæ singulæ excipiant. Addita cera illitus ex his fient, & cerata tum liquida tum solidiora, fronti temporibusq; inducenda. Ex his quoq; aceto exceptis oxyrhodinum fiet compositum, iisdem partibus inducendum, vt quod ℞ olei rosarum, nymphææ & papaueris albi, aceti, aquæ stillaticiæ solani & betonicæ an. ℥ ß. mista agitentur pro embrocha frontis sincipitis. Aliud: ℞ vnguenti populei & rosacei aceto lotorum an. ʒ vj. ß. seminis papaueris albi & psyllii contusorum, ceræ an. ℥ ß. malaxentur & concorporentur in cerati formam, quod inductum linteo fronti circundetur. Aliud siccum, ℞ rosarum rubrarum, foliorum violarum & nymphææ an. p. j. foliorum betonicæ, lactucæ, & hyoscyami an. m. ß. sem. lactucæ & papaueris albi & amygdalorum amarorum contusorum an. ʒ iij. concisa omnia & (si aridiora sunt) vapore aquæ rosarum madefacta exceptaq; spleniis, intersuantur, & applicentur fronti & temporibus.

Calida medicamenta quæ affectuum cerebri præsertimq; frigidorum reliquias proprietate dissipant. CAP. XVIII.

SALVIA calida primò, sicca secundo, quæ angustiore folio efficacior habetur, ea leniter adstringit, & emanantem sanguinem cohibet, ventriculū atq; cerebrum corroborat, torpentem appetentiam excitat. peculiariter autem neruos firmat, eorumq; vitiis omnibus medetur: in idq; vires obtinet castoreo finitimas. Betonica cerebro auxiliatur, idq; vel odore solo recreat. Hinc comitialibus furiosisq; medetur, paralysim torpentiaq; membra persanat.

Sampsuchus calfacit siccatq; tertii ordinis initio, tenuium est partiū, & validè digerit, odorisq; suauitate cerebrū neruos corroborat: ex hisq; flatus, crassam pituitam, & hinc subortas obstructiones dissoluit. Rosmarinus sampsucho præstantior, vnà cum cerebro & neruis cor, sensus omnes & memoriam confirmat: tremori atq; paralysi salutaris. Stœchas cerebrum neruosq; iuuat, & frigidis

eorum

eorum medetur affectibus, illisq; moderato calore quasi vitam restituit: vertigini, epilepsiæ atq; melancholiæ saluberrima. Laurus calfacit & subadstringit, baccæ in medicamenta adiiciuntur quæ neruorum lassitudines reficiunt, & ad vnguenta quæ calfaciunt & discutiunt, earum succus aurium dolori & grauitati instillatur. Myrtus quàm laurus adstringentior, moderato caloreatq; suauitate cerebro familiaris, eius spiritus viresq; fouet & firmat, nec parum sistendis destillationibus opitulatur. Acorus qui Galanga est, calidus siccus ordine tertio, oris halitum commendat, frigidis & flatuosis ventriculi & crebri affectibus medetur, inditus naribus cerebrum iuuat & firmat, ore verò detentus venerem stimulat.

Pæonia mas præstantior est fœmina, calida siccaq; ordine secundo, radice, flore, semine celebrata. Cerebrum odorata mire recreat, sed admota sumptaq; magis: mentis perturbationem sedat, nocturna ludibria atq; etiam incubos dissipat, timores pauoresq; discutit, comitiali morbo medetur. Cerebri quemadmodum & iecoris, renum, vteriq; obstructiones tollit. Ruda ordine tertio calfacit & exiccat: odorata & admota mentis hallucinationes & desipientiam arcet, melancholicosque pauores discutit, cum oxyrhodino illita capitis dolores quacunq; ex causa mitigat.

Serpillum acre, calidum & siccum initio tertii, & odoratum ex oxyrhodino appositum cerebrum iuuat atq; corroborat, vt idcirco dolores, deliria mentisq; perturbationes sedet accersito somno: at nihilominus rheumatismos frigidasq; destillationes capiti inductum sistit & dissipat. Spica quæ & pseudonardus, calfacit & siccat ordine secundo, caput admota calfacit eiusq; humores superuacuos exiccat, & destillationes arcet, apoplexiæ, paralysi tremoriq; vtilis.

Centaurium minus rheumaticis affectibus auxilio est, neruis accommodatissimum, vt quos humore turgentes citra noxiam euacuet ac deficcet. Iridis illyricæ seu florentiæ radix & aloë præterquam quòd somnum alliciunt, dolorem etiam capitis temporibus & fronti ex rosaceo illitæ sedant, & odoratæ cerebrum recreant.

Compositiones porrò ex his paucæ extant præcipuusq; est syrupus è stœchade. Aquæ verò singulorum stillaticiæ ferè vsurpantur, & ex his quædam saccharo conseruantur, vt flores rorismarini & saluiæ & stœchados. Olea quoq; non pauca vt myrtinum, laurinum, rutaceum, nardinum. In rem verò præsentem cùm vel affectuum frigidorum materiam siccare, vel cerebrum corroborare consilium est, horum plurima in capitis lotiones aptantur, additis iuniperi baccis & anisi feniculiq; semine: coquunturq; vel sarmentorum lixiuio, vel aqua cui sub finem vini albi quadrans affundatur. In id nō modò virentes, sed & arefactæ herbæ conferunt, vt quarum integra vis etiam subsistat. Oleum quoq; ad frigidos quosuis affectus sic comparari potest. ℞. Baccarū lauri, myrti, & iuniperi an. ℥ ß. seminis feniculi, rutæ & pæoniæ an ʒ iij. saluiæ, betonicæ, sampsuchi, florum stœchados, rorismarini & spicæ an. ʒ ij. Tunsa omnia conspergantur ℔ ß. aquæ vitæ, dum omnino madefcant: deinde affusa olei libra vna coquantur vase duplici dum liquor omnis sit absumptus, expressumq; oleum recondatur in vsus.

Quæ destillationes sistunt & quæ cerebrum corroborant.

CAP. XIX.

MASTICHE vapore tenues capitis fluxiones incrassat atq; cohibet vorataq; cerebrum tenuibus expirationibus impetitum tuetur ac firmat, præsertim verò in febribus, epilepsia, vertigine & in cæteris quæ sympathia fiunt. Vernice suffitu aliquantò adstringentior & valentior mastiche, ad cætera tamen non tutò sumi potest. Succinum quod Arabum est carabe, & Græcorum ἤλεκτρον, calidum primo, siccum secundo ordine, leniter adstringit, tritumq; ac potum vomitiones ventrisq; fluxiones ac destillationes sistit, attritu iucundum spirat odorem, suffituq; cerebrum recreat, siccat, eiusq; destillationes quocunq; ruant cohibet, quod & collo circumductum non leuiter confert.

Thus calidum siccumq; secunda classe, frigidas capitis destillationes tum

interiores ad fauces, pulmones & ventriculum, ad dentes & maxillas, tum externas sistit & quodammodo discutit atq; siccat, tum suffitu tum appositu emplastri vice.

Agallochum xyloaloë, calidum siccum secundo gradu, odoratum, adstringens, subamarum, firmat omnia interiora viscera, sed peculiariter cerebrum tum mansum tum suffitum, eximiè siccat & corroborat. Spica nardi humores è capite seu in fauces seu in pectus stomachúmve procumbentes sumpta ac etiam ore contenta proprietate cohibet, viribus cæteris quàm pseudonardus præstantior.

Styrax calidus gradu primo, siccus secundo, cerebro quoque iucundus, cuius suffitu cerebrum siccescit, destillationes sistuntur, & raucedines grauedinesq; mitescunt.

Melanthium calidum siccum recessu tertio, ad omnia ad quæ styrax atque etiam efficacius accommodatur. Nam frictum adductumq; naribus expirante odore destillationes omnes & coryzam exiccat, imbecilloq; cerebro opitulatur. Intrò verò non tutò immitittur. Succus quem officinæ benioin appellant, calidus siccus ac summè tenuis, odoris suauitate cor, cerebrum sensusq; omnes exhilarat, caput suffitu siccat, eiusq; superuacua absorbet, inclinantibus morbis aptus.

Caryophyllum odoratu cerebrum corroborat & exiccat, eiusq; affectus frigidos persanat, mentem erigit memoriamq; firmat. Nux moschata eiusq; macer si vel manditur vel naribus inditur tum odore tum substantia, cerebri, mentis, sensuumq; vires auget. Myrrha suffitu cerebrum quoq; recreat, superuacuos humores abstergit & absorbet. Ambarum caput odoris suauitate roborat & epilepsiæ confert, cæterisq; frigidis opitulatur affectibus.

Compositiones ex his nullæ extant, sed re exigente ex tempore comparari possunt: ferè autem singula teruntur in pulueres, quorum fit varius vsus. Suffitus adstringens destillationes tenues & acres, habet rosarum rubrarum, mastiches, vernicis, succini singulorum contusorum ℥ ß. crassas verò ac frigidas sistit cerebrumq; corroborat, qui ℞. Succini, seminis melanthii an. ℥ ß. styracis calaminthæ, benioin an. ʒ iij. maceris, caryophyllorum, nucis moschatæ an. ʒ ij. Terantur in puluerem crassiusculum ad capitis suffitum. Si myrrha & mastiche singulæ pondo vnciæ vnius aqua rosarum stillaticia soluantur, adiecto puluere præscripto trochisci concinnabuntur ad suffitum apti. Puluis capillis inspergendus destillationes arcens. ℞. Xyloaloës, succini, caryophyllorum an. ʒ iij. rosarum rubrarum, sampsuchi, maceris, nucis moschatæ an. ʒ ij. Cucullus verò seu intersutus pileus quo caput ad destillationes & frigidos affectus muniri solet. ℞. Sampsuchi, rosarum rubrarum, florum rorismarini, saluiæ & stœchados, spicæ nardi arefactorum an. ʒ ij. corticis citri sicci, grani infectorii, maceris, piperis, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ʒ iij. fiat puluis qui bombace carpta exceptus coaptetur in cucullum. Cerebrum quoq; roboratur siccaturq; odoratis in nodulum coniectis, vel in globum pomi specie, vt ℞. Seminis melanthii torrefacti ℥ ß. spicæ nardi, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ʒ ij. trita concludantur syndone in nodulum. Pomum odoratum hac formula: ℞. Sampsuchi, rosarum rubrarum, pseudonardi an. ʒ ij. maceris, xyloaloës, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ʒ iij. styracis, benioin an. ℥ j. Trita contusaq; omnia excipiantur ladano purissimo, vel mucilagine gummi tragacanthæ, finganturq; globuli pertusi, asperso puluere ambaris & moschi an. ℈ ß.

Ad pulmonum pectorisq; vitia. CAP. XX.

VITIA quæ tum pulmoni tum pectori inhærescunt purgato iam corpore atq; destillatione sedata, ferè quidē vel leniendo, vel detergendo extenuandoq; tolluntur. In idq; ex infarctu liberantium ordine aptissima sunt quæ incidendo atq; detergendo, nec vehementer calfaciant siccéntve, nec exasperent: sed leniant & quadamtenus humectent, vt strobili, mel, terebinthina. Interdum

etiam

etiam acriora, sed ex melicrato, ptisana, vino dulci, aut leniente sorbitione data. Arteriæ autem pectorisq; asperitatem hæc peculiariter leniunt simulque ardorem extinguunt. *lenientia*

Pruna dulcia moderatè refrigerant, humectant verò ordine secundo, aluum molliunt ac subducunt, pectus arteriamq; leniunt, bilis ardorem ac sitim compescunt.

Zyzypha quæ & iuiubæ ac myxaria quę & sebesten, quo prunis dulciora, hoc viribus omnibus eis antecellunt. Cremor hordei refrigerat, humectat & oblinit, sitim restinguit, deterget sine adstrictione, ac facilè in thoracis partes illabitur.

Succus amygdalarum dulcium arteriam pulmonemque lenit, ac simul emolliens humores è thorace sputis educit: qui ex amaris elicitur, obduratos ac tenaces validius expectorat. Semen maluæ quia humectat & oblinit asthmaticis bibendum datur, thoracem pulmonemq; proprietate iuuat, raucamq; vocem lenit.

Semen bombacis quòd crassa leniendo extenuet, tussi & thoracis vitiis peculiariter medetur. Viola feruidos acresq; humores temperat & siccescentes pulmones humectando recreat, eorumq; exasperatas vias lenit.

Glycyrrhiza temperatà calore, modicè humida: omnia exasperata propriè verò arterias lenit, tussim siccam, asthma atq; sitim mitigat. Gummi arabicum refrigerans ac modicè siccans, sed tamen quia emplasticum, asperitatibus omnibus medetur, nec ventriculum relaxat.

Tragacantha frigida secundo, humida primo recessu: humidior quàm gummi aptiusq; tussim veterem omnesq; asperitates lenit.

Nuclei pinei calore temperati luculenter humidi emolliunt ac detergunt, purulentam, crassam, lentamq; expuitionem promouent.

Pistacia quia leniendo subamara sunt & adstringentia, pulmonis thoracisq; obstructiones liberant. Auellanæ tostæ destillationem arcent, crudæ verò ac recentes tussi veteri medentur, stomacho tamen infestæ præsertim quæ vetustate nimium exaruerint.

Mel calidum siccumque ordine secundo, valenter detergit, aluumque subducit, non nisi coctum sumitur, nam flatus crudum excitat & ventriculum offendit.

Saccharum minus calidum ac siccum quàm mel, vtq; gratius est & suauius, ita & omnia mitiùs quàm mel efficit, nec stomacho infestum est.

Compositiones ab his extant, syrupus zyzyphorum, syrupus violatus, electarium tragacanthæ frigidum, eclegma è pino, pilullæ bechicæ, pilullæ albæ & penidia. Ad quarum imitationem aliæ quoq; possunt in rem præsentem præstitui, quemadmodum & potiones quædam lenientes pectorales appellatæ, quales ex hordei m.j. passarum ℥j. zyzyphis, myxariis an. viij. nu. glycyrrhizæ ʒß. in aquæ ℔ iij. percoctis. *compositiones*

Hæc verò pectoris pulmonumq; vitia detergendo & extenuando purgant. *Detergentia* Vua passa quæ dulcis fuerit, leniendo detergendoq; leniter thoracis ac pulmonis affectibus eximiè succurrit.

Ficus abstergendi facultatem & incidendi obtinent, præcipuè verò thoracem purgant, tussi veteri diuturnisq; pulmonum vitiis conueniunt, gutturi, arteriæ & anhelatoribus aptissimæ. Capillus veneris propriè pectus & pulmones expurgat, pleuritidi & peripneumoniæ vtilis. Adiantum album crassa & lenta ex pulmone educit.

Hyssopus peculiariter peripneumoniæ, asthmati, orthopnœæ & tussi veteri ex destillatione opitulatur, præsertim si ex melle, aut vuis passis, fico & ruta decoctus potetur, deterior familiaris. Prassium quod album appellatur, crassa è pectore educit, vtiliterq; datur asthmaticis, tussientibus, & interdum tabidis. Origanum linctum ex melle tussibus medetur: inclinanti quoq; peripneumoniæ & pleuritidi.

Calamintha orthopnœæ, asthmatique confert ex hydromelite. Abrota-

Plut. 110:12 & 33.

num maximeq; eius femen recta ceruice fpirantibus, ruptis, conuulfis, tuffi, orthopnœæ auxiliatur.

Polypodium radice vfurpatur calida ficcaq; ordine fecundo: dulcis pariterq; fubauftera eft, craffam pituitā detrahit, præcipuè verò è pulmonibus, quia lenis eft & dulcis.

Cnici femen ac propriè eius medulla in vfum venit, calida ficcaq; ordine fecundo: abftergens & aperiens, fimulq; leniens, propriè pectus atq; pulmonem lenta pituita expurgat, vocem clarificat.

Iris flore ac radice infignis, calida ficcaq; ordine fecundo, inueterata omnia pectoris pulmonumq; vitia blande expectorat. Hellenium radice vtile, calidum ordine tertio, ficcum primo, ad educendos lentos & craffos thoracis humores accommodatum: veterem tuffim emendat, orthopnœam, conuulfiones, inflationes, ftomachiq; vitia, menfes quoq; mouet & vrinas. Satureia quæ & thymbra, medetur pulmonis & thoracis vitiis & thymum viribus æmulatur. Thymus vt obftructiones hepatis & vifcerum foluit & expurgat, ita craffa lentaq; è pulmone & thorace expectorat, anhelofis & afthmaticis cum melle datum omnia thoracis vitia excreabilia facit, fed fœtum excutit.

Iuniperus calida & ficca ordine tertio, baccæ craffos & glutinofos humores extenuant. Potæ ad vitia thoracis, ad tuffes, inflationes & tormina profunt: fed ramentum ligni deuoratum interficere creditur. Sefeli mafilienfe officinis filer montanum calfacit & deficcat ordine fecundo, radix & femen tenuium funt partium, ftomachi vifcerumq; concoctionem iuuant, tuffes diuturnas fanant, & orthopnœæ medentur.

Dracunculus calidus ficcus, acer & amarus, leniterq; adftringens, tenuium eft partium. Radice vifcerum omnium craffos ac lentos humores attenuans expurgat, tuffibus ex deftillatione prodeft: bis terve elixa in cibo radix craffos ac glutinofos humores è pulmone validè exterget, incidit, & expurgat. Arum calidum ficcum ordine fecundo: eafdem atq; dracunculum vires, fed multò infirmiores obtinet.

Cepa, porrum, allium, fcordium vim acrem & excalfactoriam habent, qua vifcerum omnium imprimifq; pectoris craffos & vifcofos humores extenuant, detergunt & expurgant: præcipuè verò porrum & fcordium purulentam craffamq; pulmonum materiam pectore expellunt & arterias purgant, fi aut cum ptifana hydromelitéve cocta edantur, aut cum nafturtio, melle & refina in eclegmate delingantur. Si femel atq; etiam iterum mutata aqua parum præcoquantur, acrimoniam quidem illa & cacochymiam deponunt, fed inefficaciora ad commemorata paulò redduntur.

Scylla pectus craffis & lentis humoribus infarctum expurgat, tuffim veterem & afthma perfanat, faniem è pectore elicit. Crocus lethargicos ftrenuè iuuat, fed pituitam attenuans ad fpiritus difficultatem, ad tuffim & pleuritidem mirè confert.

Zinziber craffam pulmonum pituitam attenuat, tenuem concoquit, tuffis veteris, afthmatis frigidiorumq; affectuum familiare remedium, quod præcipuè recens conditum fuerit.

Ariftolochia vtraq; amara & fubacris, abftergit & digerit, fed rotunda craffos humores validius extenuat, & ab iis natas obftructiones promptius expedit. Hinc afthmaticis, fufpiriofis & pleuriticis auxilio eft. Gentianæ radix extenuando & abftergendo obftructiones efficaciter expedit, idq; tanta vi vt iumentis etiam non tuffientibus modò, fed ilia quoq; trahentibus auxilietur pota.

Myrrha tuberculo fabæ deuoratur in vetere tuffi, orthopnœa, in laterum pectorisq; doloribus.

Hæc autem peculiari dote tabidis opem ferunt. Scabiofa calida ficca, non modò quia amara, fed & ingenita facultate validè adeò pulmonem expurgat, vt eius tum abfceffus atque vomicas tum etiam pleuritidas proprietate rumpat & expurget.

Pimpi-

Pimpinella calida ſiccaq; ordine ſecundo, abſterſionis adſtrictionisq; particeps: tabidis aptiſſima, cruentas excreationes ſiſtit, ſordidas ac purulentas expurgat, vlcera detergit, mirificè ſiccat & agglutinat.

Tuſſilaginis radices & folia petuntur, hæc virētia temperatis proxima ſunt, ſiccaq; verò modicè acria & calida euadunt; hinc ſiccas tuſſes & orthopnœas ſanant, & accenſa inſpirato fumo pulmones tam blandè expurgant, vt ſine noxa omnes thoracis abſceſſus rumpere credantur.

Symphytum, conſolida maior ordine ſecundo excalfacit ſiccatq;. Collectū in thorace pulmoneq; pus expurgat & ſanguinis reiectiones ſiſtit.

Pulmo vulpis arefactus ſi bibatur ſuſpirioſos adiuuat, tabidorum vlcera agglutinat, roboratq; pulmonum ſubſtantiam.

Ex his componuntur extantq; medicamenta huiuſmodi, ſyrupus hyſſopi, ſyrupus praſſii, electarium diaireωs ſimplex & diaireωs compoſitum, conditum adianti, conditum florum iridis, conditum radicum enulæ, zinziber conditum, eclegma è ſcylla ſimplex & compoſitum, pilullæ ſcabioſæ. Et quæ ad ſanguinis excreationem & ad tabidos purulentósve conferunt, trochiſci è terra lemnia, ſyrupus ſymphyti. Quum magna ſit horum compoſitorum ſupellex, raró decernuntur alia niſi cùm penuria ſubeſt, aut ad implicitos affectus inſueta deſideratur permiſtio, vt quæ leniendi & expectorandi hoc modo vim obtinet. ℞ zyzypha, myxaria, ficus paſſas an. vj. nu. vuarum paſſarum ab acinis liberarum ℥j. polypodii quercini, ſeminis cnici, radicis helenii an. ʒß. adianti albi, hyſſopi, praſſii, origani, ſatureiæ. an. m. j. ſeminis althææ & ſeſeleos an. ʒii. coquuntur exprimanturq; ad ſeſquilibram, adiectoq; pari ſacchari pondere recoquantur in ſyrupum. Si vel eclegmata vel electaria rei præſentis neceſſitas expoſtulet, horum permiſtio ex his quas antè protuli formulis diſcenda.

Quæ cordis diſcutiant affectus cardiaca appellata. CAP. XXI.

QVOD affectus pauci in cor inuadere poſſe credantur, cardiacæ facultates præcipuæ ſunt, noxia omnia malignaq; depellere, & cordi robur conferre. Malignitatem depellunt alia frigida, alia calida. Cardiaca frigida hæc ſunt.

Bugloſſum vtrumq; languentibus medetur & ſyncope vexatis, melancholicos exhilarat, & ex diuturno morbo conualeſcentes recreat. Viola & nymphæa in cardiacis frigidis quoq; habentur, vtraq; cordis tædia diſcutit, ſpiritus excitat ac tetros arcet vapores. Semen mali citrii amarum, venenis reſiſtit, oris ſuauitatem commendat, ad mulierum malaciam confert. Succus mali citrii & punici acidi & arancii acidi frigidus ſiccus ordine tertio, aduerſus internas & peſtilentes putredines, venena, & partium principum maximeq; cordis imbecillitatem in primis vtilis eſt, & dum cardialgia hoc eſt mordicatio ventriculi os infeſtat. Semen oxalidis cordis & oris ſtomachi inextricabilia vitia, maximè ſcorpionum ictus ſanat.

Mali odorati atq; cotonei ſuccus cor & ſtomachum roborat, ſyncopen tollit, venenum conſopit aut arcet.

Calida. Meliſſophyllum ſyncopen ex frigida cauſa, mœrorem triſtitiamque excutit. Doronicum quod Paulo Arnabo dicitur, radix calida & ſicca ordine tertio, ſubdulcis, intus alba, foris flaua, pollicis craſſitie, nodoſa, denſa, cordis palpitationi & venenatorum morſibus atq; ictibus auxiliatur, ipſumq; cor peculiariter roborat. Vetonica altera quæ & tunix & biſtorta, calida & ſicca, ſubamara, contra nocturnas peregrinationes & difficiles ſomnos commendatur, aduerſus toxica, ſerpentum & ſcorpionum ictus ex vino albo bibitur: ſuccus peſtis arcet contagia, & vomitiones cohibet. Dictamni radices & folia in vſu ſunt, calfaciunt & ſiccant ordine tertio, tenuium ſunt partium: ad morſus & ictus venenatos exhibentur, & ad peſtilentium febrium malignitatem. Pentaphyllum tormentilla vulgo, ſiccat tertio receſſu citra manifeſtum calorem, ſubadſtringit, tenuium eſt partium, venenis reſiſtit & peſti, omnes ſanguinis eruptiones cohibet. Atractylis hirſutior quibuſdam, aliis acanthium, carduus

benedictus vulgò, calidus ſiccus, amariſſimus, obſtructiones internorum viſcerum tollit, & eorum vlcera ſanat: aduerſus peſtilentes aliosq; venenatos & putres affectus in primis efficax. Stœbe ſcabioſa, vt abſceſſus interiores rumpere, ita & peſtilentium morborum virus è corde foras extrudere creditur, & eorum bubonas carbunculosq; diſcutere. Ocimi ſemen cardiacum eſt, cor enim exhilarat eiusq; defectionem tollit & humidum ſtomachum roborat.

Corroborantia frigida

Corroborantia frigida. Os è corde cerui, hominis cor quadam ſubſtantiæ ſimilitudine roborat, ad cardiacam affectionem & ſyncopen in primis vtilis, pro quo in eoſdem vſus cornu cerui ſubſtituitur. Cornu vnicornis omnium præſtantiſſimum creditur cor tueri, veneni vim omnem obtundere, & peſtilentium morborum perniciem lenire.

Ebur frigidum ſiccum primo gradu, cordis robur tuetur & conceptum adiuuat. Aurum temperatiſſimum, foliolis & veluti bracteolis ad naturæ robur & affectus melancholicos, ad exolutum ſtomachum, ad cardiacos & prætet ratione mœſtos efficax. Argentum frigidum humidumq; temperatè, auri vires quadamtenus æmulatur, ſed iam metallicæ malignitatis quodammodo particeps.

Vniones ſeu margaritæ frigidæ ſiccæ, integræ potiores, cor proprietate roborant, ſyncopen tollunt, putredini cor obſidenti peſtiq; & venenis obſiſtunt. Saphyrus potus ictos à ſcorpione iuuare, & cor ab omni veneni labe tueri creditur, & inteſtinas vlcerationes emendare. Hyacinthus virulentarum quoq; beſtiarum ictibus & malignis medetur affectibus. Smaragdus, eadem non potus modò, ſed & collo ſubnexus confert, & melancholiam mœſtitiamq; ſoluit. Corallus frigidus ſiccus ſecũdo gradu, vt adſtringendo ſtomachum roborat, & ſanguinis reiectiones magnopere ſiſtit, ita & cordi robur conſeruat, idq; munit aduerſus peſtilentium morborum iniurias. Succinum cor & ſtomachum firmat, cardiacis & cordis palpitationi accommodatum.

Sigillum lemnium frigidum & ſiccum primo receſſu, morſus ſerpentum & omnium reptilium ſanat, mortiferas & venenatas potiones nocere prohibet.

Bolus armena frigida ordine ſecundo, peſtilenti febri opitulatur eique reſiſtit, putredinem cohibet, & ſanguinis expuitionem & dyſenteriam & deſtillationem.

Caphura malignos vapores præſertim calidos extinguit, ab hisq; ortam ſenſuum exolutionem reparat.

Calida

Calida. Xylaloë ad cardiacos affectus, ad ſyncopem, ad omnia deniq; cordis frigida vitia vtiliter exhibetur.

Cortex citrei mali, odorus, calidus ſiccus, cor aliasq; principes partes muniens, putredini & venenis reſiſtit.

Cinamomum calidum tertio ordine, ſiccum ſecundo, putridam ſaniem exorbet, ad deleteria & venena vtile.

Caryophyllum calidum ſiccum tertio gradu, odoratum, acre, ſubamarum: cardiacos affectus & ſyncopem tollit, viſcera corroborat & cordis ſpiritus reſarcit. Amomum calidum ſiccum tertio gradu, validè ſiccat & adſtringit, odorisq; ſuauitate cor recreat. Crocus calidus ordine ſecundo, ſiccus primo, coquit, digerit, mediocriter adſtringit, cor in primis deinde alias partes roborat, emendatq; earum putredines: ſed extra modum ſumptus lethalem vim inferre perhibetur. Moſchus calfacit ſiccat ordine tertio, tenuium eſt partium, odore ſpiritus inſtaurat, languidas partes ac præcipuè cor firmat & roborat, lipothymiam & vires reſolutas ſarcit, ſed imbecillum cerebrum bilioſis præſertim ferit. Ambarum calidum ſiccum ſecundò gradu, humores calfacit, incidit, attenuatq;, ſtomachicis miſcetur, cor & cerebrum proprietate roborat, & ſyncopem tollit, ſed ebrietatem accerſere dicitur permiſtum vino: ſenibus & natura frigidioribus accommodatius quàm iuuenibus.

Cordiales syrupi

Hæc porrò ſimpliciain cõpoſitiones coaptantur, quæ ſunt huiuſmodi: Syrupus bugloſſi, ſyrupus è ſucco aut infuſo violarũ, ſyrupus nymphææ, ſyrupus è ſucco oxali-

co oxalidis, syrupus malorum redolentium, syrupus è succo persicorum malorum, syrupus è succo limonum, syrupus granatorum, syrupus è cortice citrii, syrupus è succo citrii acido. Quibus omnibus cardiaca quodammodo vis inest cor muniendo arcendóq; putredinem: vnus autem syrupus melissophylli malignitatem omnem extinguit. Electarium quoq; de gemmis, diamargariten frigidum, electuarium de ambra, electuarium exhilarans, mithridatium & theriacè. Flores præterea & fructus sacchar o conditi conseruatiq;, vt buglossi flos & radix, flos violarum, persica condita, mala odorata condita, cortex citri conditus, & nux moschata condita. Quinetiam non paucæ extemporaneæ compositiones in alias quoq; transferuntur formas, vt in pulueres, in condita, in pastam regiam, in destillatum instauratiuum, in epithemata, in sacculos, in suffitus & odoratos globulos: quorum exempla quædam exercitationis gratia hic subieci. Puluis. ℞. Cornu cerui & vnicornis, margaritarum splendidarum, scobis eboris an. ℈ vj. fiat puluis tenuis ex cochleari sumendus, aqua buglossi & vino albo dilutus. Eiusce pulueris drachmæ duæ exceptæ vnciis tribus sacchari albi soluti aqua rosarum stillaticia, concinnantur in tabellas quas manus Christi appellant. Huic & nonnihil interdum additur electarii de gemmis aut de ambra, interdum & ambaris momentum. Fit & ad pestilentiam hac formula. ℞. Fragmentorum gemmarum sapphiri, hyacinthi, smaragdi, margaritarũ, coralli rubri an. ℈ j. ossis è corde cerui, eboris, seminis ocymi, cardui benedicti, citrii, oxalidis, radicum tunicis, tormentillæ & angelicæ, doronici an. ʒ ß. terræ lemniæ, boli armenæ an. ʒ j. moschi, ambaris an. ℈ viij. sacchari albi soluti aqua melissophylli ℔ ß. concinnetur electarium in tabellas pondo ʒ ij. Conditum cardiacum. ℞. Corticis citrii conditi, conseruæ buglossi, violarum & rorismarini an. ℥ ß. pulueris electarii diamargariten frigidi & electarii de gemmis an. ℈ ß. sacchari albi quod satis est ad conditi formam. Epithema. ℞. Aquarum stillaticiarum melissophylli, buglossi, cardui benedicti & rosarum an. ℥ ij. aceti ℥ j. In quibus dissolue omnium santalorum, xyloaloës, caryophyllorum, corticis citrii sicci tritorum omnium an. ʒ j. croci ℈ j. caphuræ ℈ ß. fiat epithema cordi inducendum ad æstum & malignitatem arcendam. In id quoq; pulueres sacculo includuntur, qui vel siccus cordi admouetur, vel suprà dicto liquore imbutus. Odore quoq; labes arcetur ex his quæ epithema constituunt. Destillatum cardiacum & instaurans. ℞. Conseruæ buglossi vtriusq;, violarum, rosarum & nymphææ, corticis citrii conditi an. ℥ ij. pulueris electarii diamargariten frigidi, electarii de gemmis & de ambra, croci an. ʒ ij. seminis citri, oxalidis, cardui, atractylidis & citrii mali, radicum dictamni, vetonicæ & pentaphylli an. ʒ iij. iusculi caporum iuuenum alteratorum cum lactuca, oxalide, portulaca, scabiosa & melissa ℔ vj. trita confusaque omnia vaporario vitreo inclusa igni mandentur, vel aquæ feruenti, sensimq; liquor eliciatur. His nonnunquam perdicum aut turturum, aut etiam nemoralium testudinum præparatarum concisa caro permiscetur cum medulla panis albi. Excepti deinde liquoris libra dimidia cum sacchari vnciis duabus & cinamomi drachma vna colo transmittitur in vsus, affusa interdum semuncia succi granatorum aut limonum. Destillatum aliud malignitatem arcens & obtundens. ℞. endiuiæ, buglossi vtriusq;, stœbes, pentaphylli, cardui benedicti, oxalidis, pimpinellæ, betonicæ recentium omnium an. m. j. radicum dictamni, vetonicæ, & pentaphylli, aristolochiæ rotundæ, gentianæ, doronici romani, zedoariæ an. ℥ ß. seminum oxalidis, cardui atractylidis & plantaginis an. ʒ vj. theriaces, mithridatii veteris an. ℥ ij. Recentes herbæ tundantur hisq; aspergantur reliqua omnia exquisitè trita, sinanturq; triduo macerari: ex his dein in vaporarium coniectis sensim liquor excipiatur.

Ventriculo accommodata. CAP. XXII.

QVÆ stomachica nuncupantur medicamenta, alia humorum quibus est imbutus ventriculus illuuiem exugunt absumuntq;, vel prorsus detergunt, eius robore seruato: alia concoctionem adiuuant, cæterasque illius functio-

nes confirmant. Prioris quidem classis sunt, malum citrium & medicum, malum punicum & cydonium seu cotoneum, cerasium, ribes, oxyacantha, sorba, mespila, & quæcunq; supra dixi æstuantem bilem frenare. Hæc enim bilis reliquias obtundunt, vomitiones sistunt, æstuantem ventriculum refrigerant, sitim extinguunt, cibi fastidia discutiunt & appetentiam inuitant, dissolutumq; ventriculum adstringunt & corroborant.

Quæ verò deinceps sunt id ipsum præstant in frigidis humoribus, qui stomachi tunicas infarciunt.

Menta vtraq; calida & sicca principio tertii ordinis, gustu acris, subamara, tenuium partium, adstringendi & exiccandi vim obtinet. Stomacho apprimè vtilis est, appetitum excitat, & in condimentis peculiarem vsum inuenit, in eo humores frigidos crassosq; excalfacit, attenuat & absorbet, singultus, vomitiones choleramq; sedat, sanguinis vomitiones sistit: sed conceptioni resistere creditur. Betonica crudorum concoctionem adiuuat, datur acidum ructantibus & stomachicis, dolorem capitis ex ventriculi sympathia sedat. Absynthium calidum primo gradu, siccum secundo, adstringens, amarum & acre, excalfaciens pariter & detergens, roborans & deficcans: eius decoctum stomachum corroborat, bilem eiq; inhærentem pituitam detergit, vacuatq; tum per aluum tum per vrinas. Hinc morbo regio correptos sanat, malaciam stomachi, & inflationes discutit, appetitum excitat, nauseam arcet, lumbricos pellit: comæ, folia & semen vsurpantur: sed succus stomacho infensus est. Saluia excalfaciens & subadstringens, appetitum excitat, cruda crassaq; conficit, & stomachum corroborat, singultum quoq; lenit. Sisymbrium, balsamita vulgò seu menta aquatica, excalfacit atq; siccat tertio ordine, tenuium partium est, & digerentis facultatis, ex redundante pituita vomitiones, singultus, stomachiq; dissolutiones cohibet seu sumptum seu admotum, vrinam ciet. Non edendum grauidis nisi mortuo iam conceptu: quippe etiam impositum ipsum extrahit. Succinum calidum primo recessu, siccum secundo: ventriculum & corroborat, nauseam sedat, prauos ventriculi humores absorbet atq; eos gigni prohibet, ventrisq; fluxiones sistit.

Corroborantia & adstringentia frigida, quæ tum reliquias acrium humorum absorbent, tum concoctionem iuuant. Rosa amara, adstringens præcipuè rubra, arefacta stomachum & iecur corroborat, eiusq; dissolutioni medetur, vomitiones & lienterias sistit. Cytinus mali punici flos, stomachum roborat, fluentem aluum sistit, bibitur commodè sanguinem excreantibus. Balaustium adstringentem quoq; vim habet: & eandem quàm cytinus.

Myrtus tum baccis tum folio citra calorem, ventriculi superuacua & alui illuuiem siccat atq; concoquit, fastidium abigit, præcipuamq; corroborandi facultatem adstringendo obtinet. Oliua recens flaua nec dum matura, vtilis stomacho, ipsum roborat, adstringit, appetentiam mouet, humores acres digerit. Idem præstant oliuæ halmades, quæ muria conditæ seruantur.

Coriandri semen præparatum adstringit, terget, concoctionem adiuuat, ventriculum roborat, eiusq; exhalationes in caput ferri prohibet. Rhus frigidum ordine secundo, siccum tertio, vehementer adstringit, ventriculum eiusq; facultates omnes roborat sumptum & admotum, vomitiones, dysenterias, sanguinis eruptiones, aliasq; diuturnas fluxiones cohibet obsoniis inspersum, aut aliter sumptum, inflammationes mitigat, menses quoq; sistit. Acacia frigida primo gradu, sicca tertio, validè adstringit, stomachi robur viresq; omnes fouet, vomitum sistit, menses supprimit. Lycium siccat ordine secundo, calore temperatis proximum est, adstringit, terget, digerit. Hypocistis eadem quæ acacia, & multò validius præstat, eodem quoq; censu cistus existit, aliquanto tamen siccantior & adstringentior.

Calida quibus præcipua vis est ad frigidos crudosq; ichores absumendos, & ad concoctionem augendam, hæc ferè sunt. Mastiche calida & sicca ordine secundo, parum adstringit, minimum est acris, stomacho auxiliatur, purgantium acrimoniam frangit, exhalationes reprimit, destillationes arcet & absumit, vo-

mitio-

mitionesque sistit. Crocus stomacho vtilis est, ciborumque concoctionem iuuat. Myrobalani omnes vehementer adstringunt, stomachum expurgat & corroborant, vomitiones, dysenterias & alia alui profluuia compescunt, & appetentiam reuocant.

Galanga calida sicca tertio gradu, sapore acerrimo linguam admodum vellicante, concoctionem adiuuat, oris halitum commendat, venerem stimulat. Spicanardi calida excessu primo, sicca secundo, adstringit, subacris & leuiter amara, stomachum roborat sumpta & admota, omnesq; frigidos affectus concoquit. Agallochum odoratum, gustu adstringens & subamarum, ventriculum frigidum corroborat, concoctionem adiuuat, eius putredinem summouet, & superfluentes humores absorbet, flatusq; discutit. Macer calidum siccum tertio gradu, vi aromatica odoreq; suaui præditum, subacre, tenuium partium: hoc peculiare habet vt ventriculum roboret, & concoctionem iuuet. Nux moschata calida sicca secundo gradu, vim habet roborãdi ventriculum, & frigidos ipsius affectus sanandi, concoctionem iuuandi & flatus discutiendi. Zinziber calidum tertio ordine, humidum primo, odoratum, obstructiones aperit, stomachum corroborat & excalfacit, concoctionem promouet, vapores crassos & flatus discutit, crassos humores attenuat, aquosos absumit. Caryophyllum ventriculi calorem roburq; suscitat, concoctionem perficit, cardialgiam tollit & nauseam, doloresq; ex cruditate & flatuum copia subortos.

Cinamomum excalfacit, adstringit, roboratque ventriculum & concoctionem iuuat.

Ambarum siccitate ventriculi superfluentes humores absumit, odoris suauitate prauam illorum qualitatem omnemq; impuritatem ac putredinem emendat, suscitato natiuo calore ac spiritu concoctionem iuuat, cæterasq; functiones validiores efficit. In id quoq; vsurpantur quæcunq; cor natiuumq; calorem fouere & roborare tradita sunt.

Ex his porrò compositiones extant asseruanturq; variæ, syrupus myrtinus, syrupus mentæ & absynthii & miuæ cydoniorum, electarium myrtinum, electarium diarhodon, & aromaticum rosarum maius, trochisci è spodio, myrobalani emblicæ & cepulæ conditæ, iuglandes nuces conditæ, sorba condita, cydonia condita, conserua rosarũ & mentæ, cortex citri conditus, & nux moschata condita. Quarum imitatione aliæ quoq; ex tempore præscribuntur, vt vinum absynthii & iusculum è radice cichorii & absynthii coma, iulepus è succo cydoniorum aut granatorum, & aqua rosarum stillaticia. Condita quoq; multiplicis vsus. Adhæc fomentum è rosa, cytino, saluia, menta vtraq;, & absynthio, cum portione cyperi, calami aromatici & schœnanthi, adiecto sub finem vini quadrante. Ceratum molle ex oleo mastiches, mentæ, absynthii, nucis moschatæ & nardino, aut horum quibusdam cum ceræ momento. His etiam vt vnguenti species euadat, interdum pulueres inspergũtur galangæ, maceris, nuci, moschatæ, xylaloës, & zinziberis, vt singulæ olei vnciæ singulas puluerum drachmas habeant cum ceræ tantillo & ambari aut moschi exiguo. Aut si plusculum puluerum atque ceræ sit, ceratum solidius existet, in quod plerumq; solet mastiches triens quadránsve addi, tundiq; pilo calente: quò etiam pertinere videtur ceratum stomachicum. Sacculus præterea minutim transfutus in scuti formam concinnatur ex aridiorum tritorum puluere, vt qui habet rosarum rubrarum, cytinorum, mentæ, absynthii, sampsuchi arefactorum an. ℥ iij. spicæ nardi, galangæ, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ℥ ij. croci ℥ ß.

Iecori peculiaria medicamenta. CAP. XXIII.

CVM iecoris tum substantia tum venæ exiles sæpe infarctu & humorum illuuie præpediri soleant, magnaq; sit huius visceris dignitas & præstantia, id quidem maximè medicamenta postulat quæ obstructione liberent atque corroborent, nullo vehementi calore. In hæc autem non omnia promiscuè, sed peculiari quadam dote ista conferre comprobantur.

Gramen modicè frigidum ficcumq́;, fubadftringens & fuaue, tenuis, fubftantiæ, iecoris infarctus foluit roburq́; tuetur. Intybum omne calidam hepatis intemperiem, atq; etiam inflammationem extinguit, fanguinis feruorem fedat, obftructiones iecoris aufert: hinc biliofam eius collectionem expurgat, icterum perfanat, iecur proprietate quadam corroborat, nec ventriculum oftendit, femen genitale minuit. Cicerbita, hieracium & chondrilla, vt temperatura affines funt, fic viribus minimum difcrepant: eadem quæ intybum, fed ignauius multò præftant. Lichen quæ hepatica, detergit, mediocriter refrigerat, iecoris obftructiones tollit, icterum & impetigines curat, fanguinis inflammationes compefcit. Adiantum omne tenuat, digerit, aperitq́; iecoris obftructiones & ictericis confert. Quatuor femina frigida maiora & minora refrigerant, incidunt, ac detergent, tenuium funt partium, vt iecoris quoq; obftructiones expediant.

Plantago frigida ficca ordine fecundo, adftringit, & nihilominus digerit, hepatis obftructiones foluit, putredines & dyfenterias coërcet, fluxiones fiftit tum folio tum femine.

Oxalis omneque rumicis genus tum radice tum femine blandè iecoris illuuiem expurgat, obftructiones expedit, ex eaque genitos affectus perfanat: & adftrictione leni nec iniucunda ipfam pariter iecoris fubftantiam firmat & corroborat.

Calida. Eupatorium calfacit, incidit, abftergit, peculiariter verò iecoris obftructiones expurgat feruato robore, diuturnis & erraticis febribus apta. Fumaria iecur obftructum aperit, laxiusq́; firmat, bilem expurgat, fanguinem impurum clarificat, & putredini refiftit.

Lupulus calidus ficcus primo ordine, detergit & aperit, expurgat iecur, & obftructionibus liberat, icterum fanat, menfesq́; mouet. Afparagus iecur infarctu liberat tum radice tum femine: regioq́; morbo auxiliatur. Idem ac etiam efficacius conferunt apii, petrofelini & feniculi radices, quæ fi calidior erit affectus, aceto macerandæ funt.

Abfynthium vt ventriculo, ita præcordiis & iecori opitulatur, quodq́; in venis biliofum eft per vrinas expurgat.

Praffium vt guftu amarum eft, ita iecur infarctu liberat & regium morbum expurgat.

Peucedanum veteres hepatis obftructiones aperit, confertque incipienti fcirrho.

Chamædrys amara, fubacris, incidit, terget, vifcera præcipuè verò iecur expurgat & obftructionibus liberat. Chamæpitys terget, purgat, obftructum iecur liberat, ictericis auxilio eft.

Corroborantia frigida. Santala omnia frigida gradu tertio, ficca fecundo, calidis naturis conueniunt, propriè verò hepar corroborant & refrigerant, cardiacos iuuant. Ebur frigidum ficcum gradu fecundo, adftrictionis cuiufdam particeps, qua vifceribus robur adiicit. Spodium ebur vftum, refrigerat, adftringit, fitim compefcit, ventriculum & hepar roborat. Rofa & lichen iecur roborant. Corallium frigidum ficcumq́; ordine fecundo, adftringit, roborat, bilis feruorem compefcit, eiusq́; impetum feu furfum feu deorfum fedat, iecoris fubftantiam quouis modo folutam impingit atq; coarctat, & fanguinis vndecunq; manantis fluorem fiftit.

Calida. Iuncus odoratus feu fchœnanthum modicè calfacit adftringitque, mediocriter digerit, ventriculum & hepar corroborat, fanguinem excreantibus auxiliatur. Calamus aromaticus calidus ficcus ordine fecundo, leniter adftringens, minimum acer, ventriculum & hepar excalfacit roboratq́;, hydropem fanat & tuffim. Eupatorium moderato calore peculiariter hepar corroborat. Vua paffa tota fubftantia iecori familiaris, moderata adftrictione ipfum roborat. Id ipfum præftat piftacium fubamarum, odoratum, atq; effentiæ tenuitate iecur obftructum expedit.

Compofita medicamenta quæ humorum reliquias è iecore per vrinas ex-

purgant

purgant sunt syrupus cichorii, syrupus endiuiæ, syrupus bizantinus, syrupus è radicibus minor, syrupus è radicibus maior, & oxymeli compositum. Corrobo-rant verò electarium trium santalon, & trochisci eupatorii, electarium diacubebe, & trochisci è succino. Refrigerat verò conserua cichorii, surculi lactucæ, endiuiæ & portulacæ conditi, cerasia condita, oxyacantha condita, & ribes conditum, aut si quando res ipsa expostulat, recentia fient apozemata modò simplicia, modò acida, affusis interdum herbarum succis. Electaria quoque & condita confusis pulueribus atq; conseruis. Fotus præterea si quid emolliendum aut calfaciendum est, & epithema si refrigerandum ex aquis stillatiieiis endiuiæ, portulacæ, absynthii, plantaginis, & rosarum paribus portionibus & aceti parte octaua, in quibus trium santalorum, rosarum, lupinorum & trochiscorum è caphura puluers conuenienti dosi soluti sint. Illitus quoque & vnguenta ex his quæ ipsi quoq; ventriculo accommodauimus.

Quæ lieni conueniunt. CAP. XXIV.

APTA lieni medicamenta ea sunt quæ suauitate quadam terrenû illius humorem vel emolliunt, vel quodammodo colliquant, detergunt & attenuat, sine adstrictione conspicua, vt deinde obstructione soluta faciliùs excidat in aluum. Horum quædam moderatè frigida sunt & humida, quæ exuperanti bili retorridæ conueniunt, vt viola, buglossum vtrumq;, succus malorum fragrantium. Plurima verò moderatè calida sunt & tenuium partium, vt crassam fæculentamq; melancholiam attenuent atq; dissipent: qualia hæc sunt. Lupus salictarius seu lupulus, lienis obstructiones expedit eumq; expurgat. Cassutha peculiariter lienem obstructione liberat, arquatumq; nigrum pellit. Scolopendrium seu asplenum & ceterachum, proprietate lienem expurgat absumitque. Raphanus lienem extenuat & obstructione liberat, iecori etiam prodest. Radix apii lienem expurgat, & obstructione liberat, eiusq; tumores dissoluit. Cortex thamaricis peculiariter lienem expurgat, obstructionibus liberat absumitq; & icterum sanat. Capparis radicis cortice imprimis, dein fructu & cauliculis tum decoctis in oxymelite tum pulueratis spleni scirrhoso eximiè benefacit, atque frequenti vsu lentos crassosq; humores exterget & incidit, tandemq; per vrinas & per aluum exigit. Agnus calidus siccus tertio gradu, flore & semine insignis, aperit, extenuat, flatus discutit, duritiem & obstructionem lienis dissoluit: sed genitale semen absumit, & libidinem extinguit. Chamædrys lienem validè adeò expurgat, vt ipsum absumere credatur. Acori veri radix in vsu est, quæ galanga maior dicitur: calfacit & siccat tertio ordine, gustu acris est & modicè amara, odore non iniucunda, tenuium partium, detergit & extenuat: lienes induratos resoluit atq; comminuit, duritias & collectiones omnes sanat decocto huius fouentibus. Scylla calida sicca ordine tertio, summè incidit & resoluit, duritias lienis collectionesq; discutit, & obstructiones validè expedit: quartanam & icterum sanat.

Lapathû digerente detergenteq; facultate præditum, lienê ex aceto sumptû iuuat, ex vino coctû sumptûq; regio morbo prodest, lepras impetiginesq; sanat. Rubiæ semen ex oxymelite potum lienem absumit. Idipsum præstat & peucedanum & raphanus & iris similiter ex aceto aut oxymelite pota. Aristolochia multò validius lienem obstructione liberat, laterisq; doloribus auxiliatur, putrescentia sanat, & sordida expurgat. Cancamum vulgo gummi lacca, obesos extenuat, concretumq; lienem dissoluit. Horum quædam etiam foris admota, sed maximè quæ deinceps sunt lienem plurimum expediunt.

Ruta tum sumpta tum admota ex aceto cataplasmatis vice lienis obstructiones duritiasq; tollit. Nasturcium præsertimq; semen eius cum melle illitum lienem extenuat & comminuit.

Struthium duritiem quoq; lienis soluit. Vrtica cum cerato imposita concretum conduratumq; lienem colliquat. Sinapi calidum siccumq; quarto recessu, lienis tumores omnisq; generis dolores ex alto in summa trahit.

Centaurium minus calidum primo ordine, ſiccum tertio, ſummè amarum, & ſubadſtringens, valideq; abſtergens, optimum eſt ad lienis & iecoris obſtructiones ſoluendas: ſed & lienem induratum foris impoſitum ſanat. Aſarum calidum ſiccum tertio ordine, tenuium partium, hepatis & ſplenis obſtructiones reſerat, eorumq; duritias diſſoluit, icterum ſanat, febribus diuturnis auxilio eſt: valet foliis ſed radice efficaciſſimum.

Cyclaminus calidus ſiccus tertio gradu, radix in vſu eſt. Incidit, terget, aperit, digerit, reſoluitq;. Lienis durities & tumores fotu aut illitu perſanat: tum recens tum aridus arquatum ſiſtit, & bilioſum ſudorem ciet.

Alia ex his aptantur in eos ſyrupos qui tetrum bilis atræ vaporem demulcent, cuiuſmodi ſunt ſyrupus violarum, ſyrupus bugloſſi, ſyrupus è ſucco malorum benè olentium, & ſyrupus meliſſæ & confectio alkermes. Alia in eos qui melancholiæ reliquias ex tumente liene vel diſſipant vel abſumunt: quales ſunt ſyrupus ſcolopendrii & fumariæ, ſyrupus è radicibus, oxymel ſcylliticum, electarium diacapparis, trochiſci è capparibus & dialacca, electarium de gemmis, electarium exhilarans, & aliæ complures compoſitiones ad cordis affectus relatæ. Ex quibus dein in rem præſentem iulepi fiunt & apozemata, electaria quoque & condita. Fortis præterea fotus ex ruta, vrtica, ſtruthio, naſturtio, centaurio minore, in quo aceti quadrans inſit. Illitus ex oleo rutaceo, oleo de capparibus, oleo amygdalarum amararum, oleo liliorum lotis aceto ſcyllitico cum cera: quibus ſi ſextans adiectus ſit puluerum iridis, aſari & cyclamini, cum bdellio & ammoniaco ſolutis aceto forti, emplaſtrum efficiet lienis obſtructioni tumoriq; accommodatum. Poſſunt & aliæ formæ complures pro rei neceſſitate ex tempore præſtitui.

Renum ac veſicæ medicamenta. CAP. XXV.

QVÆ leniunt & refrigerant, arenulas minimè ſinunt in calculum concreſcere, vrinæ ardorē demulcent, eamq; facilius emittunt. Quæ vrinas cient, tenuitate ſubſtantiæ ac ſiccitate ſanguinem attenuant & colliquant, ſerumq; ſecernunt atq; deducunt in renes. In hoc genere nonnulla traduntur moderatè frigida, vt pepones, melopepones, cucurbitæ, cucumeres, hordeum & gramen: ſed omnium efficaciſſima ſunt quæ in ſubſtantiæ tenuitate calida ſiccaque ſunt tertio receſſu: vt apium, petroſelinum, feniculum, daucus, phu, ſeſeli, aſarum & ſmyrnium. Quæcunq; vrinas ſtrenuè cient, eadem quoq; renes & vrinæ ductus abſtergendo incidendoq; expurgant, & arenulas pariter exturbant, & calculos ex arenularum adhæſu leuiter concretos diſſoluunt atq; diripiunt. At verò ſolidiores verosq; calculos quæ propriè comminuere traduntur, attenuant inciduntq; nullo calore nullaq; ſiccitate inſigni: nimius enim calor concretum calculum magis excoquit & obdurat, obiterq; quæcunq; mediis viis obhæreſcunt ſuperuacanea ſecum in renes deducit, vnde vrina aliàs ſupprimitur, aliàs tenuis & pellucida præterfluit. Hoc genere ſunt limonum ſuccus, radix oxalidis, rubi, aſparagi, graminis & perſonatæ, betonica, adiantum, aſplenum. Nonnulla etiam aſperitate ſua calculi ſummam faciem abſtergunt & attritu comminuunt: vt vitrum combuſtum, ouorū teſtæ, milium ſolis. Nec deſunt quæ id proprietate efficiant, vt lapis iudaicus. Vtraq; igitur affectis renibus opitulantur: ſed hæc præcipuè. Amygdala amara & dulcia eorumq; recens oleum, zyzypha, myxaria, glycyrrhiza, gummi amygdalę amaræ & cerasi, piſtacia, ſtrobili, caricæ, & quæcunq; leniendis pulmonibus conuenire diximus, eadem renum ac veſicæ ſcabriciem leniunt, vrinam demulcent atq; effundunt, nec arenulas in calculum coagmentari ſinunt. Althææ radicis ius potum eadem confert, & vrinæ difficultati medetur, renum & veſicæ cruditates pellit: eius ſemen renum calculos etiam confringit. Quatuor ſemina frigida minora, lactucæ, portulacæ, intybi, cichorii renum ſiccitatē, aſperitatem ardoresq; leniunt. Semen melonum & quatuor ſemina frigida maiora ſicca ſunt ad finem primi ordinis, incidunt, tergēt, tenui ſunt eſſentia præſertim arefacta & contrita: hinc vrinas adeò mouent, vt renibus arenis aut calculo

calculo pressis non mediocriter prosint. Halicacabi rubentes fructus tenuandi & abstergendi vi renes validè expurgant & vrinam pellunt. Fraga quoq; chamæbati Idæi fructus, renum & vesicæ sordes & arenulas eluunt, detritosq; calculós excludunt, præcipuè autem ab his aqua stillaticia.

Plantago vtraq; semine aut folio arefacto, renum obstructiones tollit, idque abstergendi quadam & tenuandi facultate qua præter cæteras pollet.

Adiantum omne vrinas ac menses mouet, renesq; validè adeò expurgat, vt calculos minuere credatur. Helxine subfrigida, abstergit, leuiterq; constringit, calculo tamen & vrinæ difficultati succurrit. Graminis radix moderatè frigida & sicca, tenuiumq; partium, vrinæ difficultatibus medetur & calculosa vesicæ rudimenta comminuit, quod & eius semen præstat. Asparagi radix trita & ex vino pota vrinam ciet, renes infarctu liberat, calculos exturbat, nephriticis auxiliatur: neq; credi par est longo eius vsu vesicam exulcerari, semen genitale auget, veneremq; stimulat. Ruscus tum radice subamara, tum foliis & baccis ex vino potis vrinam ciet, vesicæ calculos deterit, stillicidio vrinæ medetur, mensesq; mouet & morbum regium sanat. Eryngii radix calore temperata, non modicè sicca, pota colicis medetur, calculos, stillicidia, difficultates vrinæ & renum vitia sanat. Chamæmelum potu & insessu calculos vrinasq; pellit.

Quæ verò subiiciuntur quòd calidiora acrioraq; sint, ad ea ipsa vesicæ renumq; vitia efficaciora comprobantur. Cicer omne calidum siccum ordine primo, incidendi abstergendiq; facultate præditum, obstructiones tollit, vrinam mouet & renes expurgat, renum & vesicæ calculos exterit: sed nigrum & paruum validissimè, ab hoc deinde rubrum. Terebinthina calfacit, mollit, discutit, terget, expurgat, viscerum omnium maximeq; renum obstructiones tollit, & angustos meatus aperit, vrinam ciet, putredinem cohibet. Pimpinella calida sicca ordine secundo, ex vino pota calculos terit, & stranguriam decocta iuuat. Saxifraga calida & sicca, eadem sed multò efficacius confert.

Crithmum vulgo creta marina calida sicca tertii ordinis initio, dysuriæ & regio morbo opitulatur, renumq; calculos confringit.

Lithospermum vulgo milium solis, semine ex vino poto calculos comminuit, vrinas pellit, stranguriamq; discutit. Sisymbrium aquaticum & Sion excalfaciunt, tenuium sunt partium & sapore acri, ea cruda coctaq; potenter vrinas mouent, calculosq; dissoluere atq; excernere traduntur.

Vrtica calida sicca recessu tertio, tenuium partium & acris, tanta abstersione valet vt ventrem subducat, renes infarctu expediat calculosq; terat. Anonis calida ad finem secundi, attenuando tergendoq; vrinas ducit, calculosq; confringit, radicis cortex præcipuè vtilis, deinde eius cauliculi, qui antequam spinis muniantur sale conditi gratissimi sunt. Petroselinum vulgare, Plinio apium satiuum, Græcis selinum, calidum ordine secundo, siccum tertio, foliis, semine & radice obstructiones tollit, vrinam ciet, renes & vesicā abstergit, eorumq; calculos comminuit: eadem foris tum fotu tum insessu confert. Feniculi radix & comæ renum & vesicæ vitia expurgant, vrinam mouent tum sumptæ tum admotæ. Smyrnium quod & libysticum, radice vrinæ difficultati medetur: semen etiam renum & vesicæ vitiis confert, cætera præstat quæ apium & petroselinum. Raphanus vterq; calidus tertio, siccus secundo, tum radice tum semine renes expurgat, vrinam ciet, calculos comminuit & exturbat. Apium saxatile quod petroselinum macedonicum, calidum siccumq; tertio recessu, radice præsertimq; semine vrinam ducit, renum & vesicæ doloribus potum succurrit. Daucus semine primùm, deinde radice calfacit & exiccat, vrinam vehementer pellit vt etiam calculos excludat. Seseli massiliense daucum viribus æmulatur. Personata quæ bardana, radice & semine vrinas pellit, renes infarctu liberat, arenulas calculosq; excutit. Pæoniæ radix acris & subamara, ex vino pota renum & vesicæ dolores lenit, seminis grana sumpta calculorum rudiméta pueris eximunt. Tribulus vterq; præsertimq; syluestris, poto semine renes purgat, calculosisq; medetur. Spartum genista appellatum, secunda classe calidorum & siccorum,

incidendi extenuandiq; viribus præditum ſemine præſertim vrinas ducit, & tum veſicæ tum renum calculos comminuit.

Iuniperi fructus calidus tertio, ſiccus primo, ſtomacho vtilis eſt, renes deterget, & vrinam pellit: ſed caput tentat.

Lauri baccæ & folia tum fotu tum inſeſſu veſicæ conferunt affectibus: radicis cortex renes expurgat & calculos rumpit, ſed conceptus enecare traditur. Calamus odoratus vrinam mouet, renum vitiis & ſtranguriæ commodè opitulatur. Cyperus radice inſignis quæ calida & ſicca, citra acrimoniam incidit, calculo vexatis congruit, & vrinam mouet.

Cardamomum ex vino ſumptum affectis renibus & dyſuriæ medetur. Periclymenum quod eſt inuolucrum maius, & caprifolium officinis, vehementer calidum & ſiccum, tum fructu tum folio vrinam mouet, calculos pellit, & ſi pluſculum bibatur cruorem profundit.

Præcipuæ ex his comparatæ compoſitiones ſunt, ſyrupus capillorum veneris, ſyrupus de limonibus, ſyrupus althææ, ſyrupus raphani, electarium diaſpermaton, & electarium λίθον τρίβον. At verò in rem præſentem varia ex his apozemata decernuntur, alia quæ leniant & laxent, alia quæ expurgent deturbentque arenulas aut calculos: quibus interdum oxymeli ſcylliticum vtiliter affunditur. Pulueres quoque & electaria & condita his formulis quæ ſuprà ſunt expoſitæ. Fotus quoque & inſeſſus tum ad compeſcendos nephriticos dolores tum ad comminuendos calculos, ex radicibus althææ, raphani, petroſelini macedonici, feniculi, eryngii & bardanæ, cum malua, parietaria, betula, chamæmelo, betonica, naſturtio, pimpinella & origano, lauro & iunipero. Ex quorum deinde magmate, addito polline ſeminis althææ, lini & fœnigræci, ſeſeleos & dauci cum axungia cuniculi & anſeris cataplaſma concinnandum eſt. Illitus præterea ex oleo liliorum, chamæmelino, laurino, nardino, è ſcorpionibus & terebinthino. Nonnulla etiam in clyſteres induntur, qui eductis primùm fæcibus ſummè ſint profuturi.

Vteri medicamenta. CAP. XXVI.

QVÆ vtero conferre traduntur, alia immodicum eius fluorem ſiſtunt, alia ſuppreſſum mouent, alia humorum colluuiem eluunt expurgantque vterum, alia corroborant. Quæ menſium fluorem ſiſtunt ferè frigida ſunt omnia: genitale ſemen extinguunt, ſedantque veneris impetus & vteri ſtrangulatus compeſcunt: nec frigidis aliter iuuatur vterus. Nymphæa quæ præſertim candidam radicem habet, muliebri profluuio medetur, veneris inſomnia cohibet, & ſemen genitale extinguit. Cytinus & balauſtium refrigerant ſiccantq; gradu ſecundo, adſtringendi vim habent, menſes aliasque vuluæ fluxiones cohibent. Rhois ſemen obſoniis inſperſum pro ſale, & decoctum potui datum menſtruas mulierum purgationes & alba earum profluuia retardat. Idem ramuſculorum rubi decoctum præſtat multoque efficacius eius foliorum & cauliculorum ſuccus expreſſus & ſole ſiccatus. Cornu cerui vſtum & lotum, & ebur in tenuiſſimam ſcobem redactum fœminis fluxione vuluæ laborantibus magnoperè proſunt è conuenienti liquore hauſta. Portulaca mulierum purgationes ſiſtit, venerisq; impetus & inſomnia ſedat. Plantago refrigerat denſatq;, hinc ſanguinis eruptiones omnes cohibet, atq; vt alui profluuia ita & vuluæ fluxiones compeſcit, & aduerſus vteri ſtrangulationes ex lana ſubiicitur.

Semperuiuum vtrumq; refrigerat gradu tertio & moderatè ſiccat, muliebres fluxiones ſiſtit & veneris ludibria ſtrangulatusq; retundit.

Quæcunque autem menſes mouent, calida ferè ſunt receſſu tertio, nec tamen vehementer ſiccant, eiuſmodi ſunt amara & acria, quorum tanta vis eſt, vt in diſtantiſſima ſaluis viribus penetrare poſſint, & venarum ora reſerare, craſſa extenuare & lenta detergere: atque etiam cum menſibus pleraq; peculiari dotè alias quoque vteri ſordes & illuuies expurgare. Nec pauca ex his conceptus ſecundasq; pellunt, aut etiam fœtus enecant. Chamæmelum calidum ſiccumq;

primo receſſu tenuium partium, anodyna digerendique facultate præditum; potu & inſeſſione menſes & fœtus euocat; vteri duritias & flatus diſſoluit. Betonica vterum expurgat, & nihilominus corroborat & conceptum retinet: vtilis prægnantibus, quibus alba ſordidaq; illuuies ex vtero manat. Laurus calfacit & emollit eiusq; decoctum in muliebres inſeſſus additur, & vuluæ ſordes vel prægnanti tutò eluit. Parthenium decoctum ad vuluæ duritiem & ſtrangulatum inſeſſu prodeſt. Lilium radice, foliis & floribus vtile, aſſum & ex roſaceo tuſum ſubditumq; vuluam emollit, & blandè expurgat. Trifolium odoratum calidum ſiccumque ordine tertio, ſemen & folia ex aqua pota vuluæ ſtrangulatui ſuccurrunt. Pæoniæ radix eiusque grana nigra vuluæ ſtrangulatui & vteri doloribus ex vino pota medentur. Quæ validius menſes cient aut vterum expurgant, minimè tuta ſunt prægnanti, quòd plæraque ſolutis acetabulis conceptum eiiciant, quædam etiam ſeu ſumpta ſeu admota interimant. Sampſuchus menſes ducit tum ſumptus tum in peſſo ſubditus. Ocimum ſumptum in acetariis vterum expurgat, veneremq; ſtimulat. Origanum attenuans aperiensq; menſes euocat. Meliſſophyllum ſecunda claſſe calidorum, prima ſiccorum, ad menſes educendos tum potu tum inſeſſu vtile & ad concipiendum iuuat.

Praſſium mulieribus quæ non purgantur, menſtrua & à partu ſecundas pellit, difficilè parturientibus ſalutare. Scordium menſes ducit, & fotu potúve partum accelerat.

Baccharis odorata, radice ſubdita partum educit. Artemiſiæ ſpecies duæ calidæ ſecundo, ſiccæ primo, tenuium partium, ſumptæ aut in vteri fomenta vel inſeſſus accommodatæ, menſes ducunt, ſecundas fœtusq; extrahunt, vteri præcluſioni conferunt: earum quoq; ſuccus cum myrrha ſubactus & admotus, elicit quæcunq; concluduntur in vtero. Pulegium calfacit ſiccatq; ordine tertio, potum extenuando menſes, ſecundas fœtusq; pellit, tumores, duritias & vteri conuerſiones inſeſſu tollit. Cyperi radix refrigeratæ & præcluſæ vuluæ fotu auxiliatur, menſesq; euocat. Phu valeriana dicta; calida ſiccaq; ordine ſecundo, menſes fotu ducit & vrinas. Rubiæ maioris radix ſemenq; menſes, ſecundas, fœtusq; ſubditum trahit, ſumptumq; pellit.

Polium montanum cui teucrio nomen eſt, menſes & à partu ſecundas, mortuumque fœtum ſumptum eiicit. Seſeli tum ſemine tum radice vteri ſtrangulatui medetur: menſes & fœtum vtero excludit. Dauci ſemen efficax adeò promouendis menſibus vt etiam ſecundas fœtusq; pellat, & ſtrangulatus ſumptum ſedet.

Ruta incidit & digerit, menſtrua ducit, flatulentos vteri tumores diſcutit ex oleo cocta & infuſa, & vuluæ ſtrangulatu liberat: cum melle trita & obſcœnis partibus inducta, veneris appetentiam & ſemen extinguit. Calaminthe calida ſiccaque tertio receſſu, acris & modicè amara, vehementer incidit & abſtergit, menſes validè adeò ciet: vt & conceptum ſeu pota ſeu admota interimat & eiiciat. Sabina tertio eſt gradu calidorum & ſiccorum, acris & validè digerens, menſes ſiquid aliud prouocat, fœtum etiam viuentem enecat & mortuum eiicit. Dictamni radix tum pota tum vel ſuffitu vel peſſo excepta, mortuos iam fœtus educit, & ſolo guſtu partus accelerat. Ariſtolochia vtraque menſes, ſecundas, & fœtus cum myrrha & pipere pota pellit: ſubdita eadem præſtat, & vteri ſordes expurgat. Gentianæ radix ſumpta extenuat, abſtergit, purgat & obſtructione liberat, nec modò ſumpta ſed & ſubiecta menſes, fœtus & ſecundas excludit. Iridis radix fotu mollit aperitque locos, & muliebria trahit, & glandis modo cum melle appoſita fœtus euocat. Aſari radix ſubdita menſes conceptusque trahit. Smyrnium radice, herba aut ſemine ſumptum, aut etiam ferueфactum ſubditumque menſes ſecundasque pellit, & abortum facit. Myrrha calida ſiccaque ordine ſecundo, tenuis & validè detergens, vuluam emollit, & præcluſam aperit, menſes & partus celeriter extrahit, præſertim quæ ſtacte appellatur. Styrax & bdellium myrrhæ vires imitantur. Caſtorium cum pulegio potum menſes, partus & ſecundas eiicit. Sagapenum ex hydromelite ſum-

ptum, menſes potenter ciet, ſed fœtum exanimat. Galbanum non ſumptum modò, ſed & admotum menſes partusq́; euocat. Oppopanax vteri tumores duritiesq́; appoſitum ſoluit, menſes trahit, ſed fœtum enecat.

Eorum quæ corroborando vtero deſignantur, alia eum ipſum firmant conceptumq́; continent, alia moderato calore fouent & manantem illuuiem exorbent, amara quadamtenus & odorata vt ſimul aperiant & calorem ſuſcitent, odorisq́; ſuauitate vterum oblectent. Prioris generis ſunt.

Biſtorta officinis appellata, frigida ſiccaq́; moderatè & adſtringens, menſtrua ſiſtit, vterum corroborat, conceptumq́; retinet ac fouet tum admota radice tum ſumpta cum nuce moſchata & caryophyllis.

Corallium tum ſumptum tum ſubditum menſes cohibet, vterum conceptumque corroborat. Coſtus impurum vterum expurgat tum fotu tum ſuffitu, & ad concipiendum iuuat. Betonica eadem vt ſuprà dixi confert, fœtumque recreat.

Caryophyllum tum ſumptum ex vino odorato tum ſubditum, vteri ſtrangulatum lenit, & vterum fœtumq́; recreat. Nux moſchata & macer eaſdem quoque vires obtinent.

Nardus ſeu ſpica nardi impura vuluæ profluuia ſaniemq́; ſubdita abſorbet, conceptumq́; ſuffitu adiuuat. Styrax ſuffitu quoq; vterum expurgat, exiccat & corroborat, vteri ſtrangulatum compeſcit, & ad concipiendum præparat.

Succinum ſuffitu potuq́; vterum ſiccat, prauos humores in eo gigni prohibet, corroborat, & ad concipiendum iuuat. Melanthium ſuffitu menſes ob craſſitiem lentoremq́; ſuppreſſos educit, vterum excalfacit, exiccat & corroborat.

Calamus odoratus tum potu tum appoſitu aut ſuffitu menſes euocat, vterum ſiccat & recreat. Benioin liquor creditur cyrenaicus, calidus ſummè tenuis & halitu digerens, vteri fluxiones ſuffitu vel peſſo exorbet, ipſumq́; vt & partes omnes neruoſas corroborat. Moſchus tum ſumptus tum peſſo ſubditus, vteri ſtrangulatum tollit, venerem proritat, vterum odore recreat, ſiccat & corroborat, concipiendiq́; ſpem auget. Ambar quoq; præfocationem arcet atq; ſiſtit, & tum ſumptum tum ſubditum omnia quæ moſchus validè confert.

Compoſitiones verò ad vteri refrigerationem & ad immodicos menſes cohibendos hæ extant. Syrupus è portulaca, ſyrupus è ſucco oxalidis, ſyrupus myrtinus, aqua plantaginis aut portulacæ diluti: trochiſci ſpodii, trochiſci terræ lemniæ, trochiſci ſuccini: oleum roſarum, nymphææ & myrtinum, vnguentum Comitis.

Ex tempore autem decernetur iulep roſatum, & ex aquis ſtillatitiis myrti, plantaginis & oxalidis, adiecto ſucco vel oxyacanthæ vel cydoniorum. Pulueres quoque & electaria aut condita ex corallio, lapide hæmatite, margaritis, cornu cerui vſto & ſuccino, addito ſaccharo roſato aut conſerua roſarum, aut alia qua-uis adſtringente. Emplaſtrum quoque quod habet boli armenæ lotæ in aceto ℥ iij. terræ lemniæ ſimiliter lotæ ℥ ij. ſanguinis draconis, maſtiches an. ℥ j. nucum cupreſſi, gallarum, roſarum, balauſtiorum tritorum an. ℥ ß. ceræ & vnguenti comitis an. quantum ſatis eſt ad corporanda in emplaſtri formam. Vel farinæ fabarum dilutæ mucilagine gummi arabici vel tragacanthæ quantum ſatis eſt ad excipienda & vincienda & cogenda omnia in emplaſtri conſiſtentiam: quod lumbis & pubi inducetur. Ex eadem quoque materia peſſi ſubdentur vel iniectiones. Ad mouendos porrò menſes & ad expurgandum vterum extant ſyrupus capillorum veneris, ſyrupus hyſſopi, ſyrupus artemiſiæ, electarium diacalaminthes tum ſimplex tum compoſitum, trochiſci è myrrha qui etiam ſecundas pellunt, & pilulæ ſagapeni, quibus etiam vis ineſt mortuum fœtum excludendi. Harum exemplo aliæ quoq; formulæ re vrgente præſcribentur tum ſumendæ tum admouendæ: vt fotus huiuſmodi. ℞. Chamæmeli, ſampſuchi, ocimi, pulegii, origani, praſſii, calaminthæ, artemiſiæ, meliſſophylli, parthenii, abrotani, abſynthii an. m. j. coquãtur in aqua quæ ſatis ſit ad fotum vel inſeſſum, vel iniectionem. Eadem aptari poterunt in peſſos, quos etiam vtiliter ex radice dictamni, ariſtolochiæ,

ſtolochiæ, gentianæ, ex myrrha, ſtyrace & aloë, terebinthina exceptis concinnare liceat.

Ad vterum verò corroborandum & adiuuandam concoctionem extant electarium de gemmis, electarium aromaticum, electarium diaſatyrion, ſatyrium conditum & eryngium conditum. Suffitus quoq; decernetur qui habeat melanthii ſeminis ℥ ß. ſtyracis calaminthæ, ſuccini, ſchœnanthi, calami odorati, ſpicæ nardi an. ʒ iij. roſarum rubrarum ʒ ij. fiat puluis ad ſuffitum. Aut peſſus: ℞. Liquoris cyrenaici, iridis, roſarum rubrarum an. ʒ ß. zibeti, ambaris an. g' iiij. moſchi g' ij. fiat puluis qui ſyndone exceptus in balanos aut peſſos aptetur.

Quæ arthritidi & externis quibuſdam affectibus medicamenta conferunt. C A P. XXVII.

EXTERNI affectus qui in vnam quampiam particulam ſiue cum vlcere ſiue citra vlcus incidunt, peculiaria habent libro proximo tradenda remedia. Qui verò in plures partes inuadunt, vt arthritis, paralyſis, tremor, artuum dolores & qui ex vniuerſa fluxione orti fuerint, huc commodè referri poſſunt. Per hos igitur affectus cùm iam ſatis purgatum corpus & fluxio cohibita fuerit, ſi humorum reliquiæ ſumendis digerendæ diſſipandæque videbuntur, in id aptæ erunt ſimplicia quæ ad cerebri affectus ſuprà attulimus: quandoquidem neruorum eadem atq; cerebri eſt ratio. Propriè verò & peculiariter ad artuum dolores hæc commendantur: Helenii radix & iridis, chamæpytis, verbaſcula duo, calaminthe, acori radix, centaurium minus, hermodactylus, in apozemata aliáſve compoſitiones aptanda: de quibus mox ſigillatim dicam. Cæterùm præcipua ad horum malorum curationem topicorum vis eſt, quorum alia ſtatim initio ardorem ſi quis ineſt extinguunt & fluxiones arcent, nec tamen humores in partem inflammatam altius impingunt: alia dolorem qui citra inflammationem fuerit compeſcunt: alia dolore ſedato impactum humorem attenuant, digerunt diſſipantq; ne tempore obdureſcens concreſcat in tophum. Quum igitur chiragræ aut podagræ initio dolor ardorq; articulos obſidet, hæc ex vſu erunt. Aquæ ſtillatitiæ roſarum plantaginis & ſolani, quibus aceti ſextans aut quadrans affunditur: id enim fotu calido inflammationes ſedat reprimitq; fluxiones, & collectas quodammodo diſcutit, arthriticis & podagricis accommodum. In eius ℔ j. ſi caphuræ ʒ j. aut ʒ j. ß. ſoluatur, cæteros articulorum cruciatus qui etiam altè demerſi ſunt compeſcit.

Pſyllii ſemen maceratum mucilaginem edit, ad omnes inflammationes ſed propriè ad articulorum calidos dolores in primis ſalutarem. Cotonei mali & althææ ſemina mucilagines quoq; reddunt non minus efficaces, ſi præſertim ex aqua ſolani aut plantaginis elicitæ fuerint. Hyoſcyami folia recentia aut per ſe aut cum polenta calidas acreſq; fluxiones ſiſtunt, omneſq; dolores mitigant, & medicamentis in id compoſitis commodè miſcentur. Cicutæ folia atq; ſemen arefactusque ſuccus omnem dolorem ſedant qui præſertim ex inflammatione ortus fuerit. Eadem quoque vis ſemperuiuo vtrique & mandragoræ: quibus ſi dolor intolerabilis non facilè finiri poteſt, opii momentum addetur, quod ſenſus torpore inducto in calidis præſertim affectibus dolores omnes ſedat atque conſopit.

Anodyna quæ dolores quacumque ex cauſa ortos demulcent. Lac vaccinum acres fluxiones partiumque omnium inflammationes fotu mitigat: quod & polentæ forma permiſtis anodynis euidentius præſtat. Stercus vaccinum cùm præſertim depaſcuntur herbas impoſitum, emollit & reſoluit, ardores doloreſque mitigat, veſparum ictus ſanat & addito aceto tumores digerit. OEſypus calfacit & emollit, paulumq; digerit, dolores quacunque ex cauſa compeſcit: quod & lana ſuccida eo imbuta præſtat. Thus calidum ordine ſecundo, ſiccum primo, anodynum quoque eſt, & ex oui candido ſubactum impoſitumq; omnem dolorem lenit.

Dolorum autem humorumq; reliquias hæc impoſita digerunt & euocant. Verbaſcu-

la duo quæ paralyſis & arthriticæ herbæ vocantur, calida & ſicca, manifeſtè adſtringunt atq; digerunt, foliaq; tuſa vtiliter imponuntur articulorum doloribus & paralyſi.

Chamæpitys quæ iua arthritica, citra inſignem calorem aut acrimoniam latentes in alto & in flaccidis partibus humores impoſita abſorbet & exiccat, partesq; firmando roborat. Calamintha triplex, affecto articulo inducta totum excalfacit, humoremq; ex alto euocat, iſchiadicis familiaris. Naſturtii quemadmodum & vrticæ ſemen adurentis particeps eſt facultatis, & idcirco fixos peruicacesq; coxendicis dolores euellit. Helenii radix frigidos diuturnosq; partium affectus ſanat, & coxendicum dolores & articulos humore nimio luxatos. Centaurii minoris decocti ius clyſtere ſæpe infuſum iſchiadicis mirificum auxilium præſtat, humorem enim elicit doloremq; leuat. Succus verò epotus, aut etiam herba ipſa ex hydromelite decocta, peculiariter neruorum vitiis ſuccurrit: & cum oleo partibus contuſis emplaſtri modo impoſita præſentiſſimo eſt auxilio. Hermodactylus pituitam craſſam ex articulis trahit & expurgat, podagræ & arthritidi confert tum ſumptus tum admotus in cataplaſmate. Oppopanax iſchiadicis inductum & podagricis opitulatur. Bdellium calfacit, emollit, diſcutitq; duritias, & neruorum nodos.

Ammoniacum calfacit & inter emollientia principatum obtinet, articulorum tophos diſſoluit, & induratos lienes ſanat, arthriticos & podagricos iuuat. Sagapenum calidum tenuiumq; partium, paralyticis & conuulſis confert, articulorum nodulos diſſoluit. Galbanum mollit ac digerit, eadem quæ ſagapenum confert. Caſtorium tenuium partium & calidum, neruis accommodatum, contumaces & ſcirrhoſos eorum affectus ſanat, potum illitúmve prodeſt tremori, conuulſioni & omnibus neruorum vitiis. Euphorbium omnium calidiſſimum, cauſticæ & vrentis facultatis, tenuium partium: craſſos & lentos humores quocunq; ſint loco incidendo digerit: aurium ſonitum & dolorem tollit, coxendicos & paralyticos iuuat.

Non paucæ ab his compoſitiones deducuntur; aliæ leniter refrigerantes, aliæ anodynæ, aliæ diſſipantes & exiccantes, quæ quoniam externæ ſunt in proximum librum aptè referuntur: ex tempore verò hæ facilè apparari poſſunt. Fotus per oxycratum comparatum ex aquis ſtillaticiis vel ſuccis ſolani, plantaginis & roſarum, vel etiam hyoſcyami ſi dolor vehementer excruciet: in quibus quadrans aut ſextans inſit aceti. Aut ſi dolor altè ſit demerſus vt in humeri, cubiti, aut coxendicis articulo, caphuræ etiam nonnihil inſit, in ſingulis quippe libris binæ drachmæ. Ad hæc mucilago ſeminis cydoniorum ex aqua ſolani inducta, aut è ſemine pſyllii, aut vtraq; ſimul hoc ferè modo, ℞. Aquæ ſtillaticiæ plantaginis & ſolani an. ℥ iij. in quibus macerari ſinito ſuper cineres calidos ſeminis cydoniorum & pſyllii an. ℥ ß. extrahatur mucilago quæ tepida inducatur locis dolentibus, obducaturq; ſtupa canabina, aut linteo oxycrato tepido imbuto. Herbæ quoq; ex oxycrato in cataplaſma coquuntur ſine oleo, ſine adipe. Nihil enim pingue inflammatis partibus imponendum: quanquam hac in re non parum confert vnguentum populeum in aceto lotum. Ardore ſedato quum doloris immanitas repreſſa fuerit, cataplaſma anodynum ex medulla panis in pultis formam fiet hoc modo. ℞ medullæ panis ℔ j. ſenſim ex lacte coquatur dum craſſeſcat, aſperſo puluere qui habeat florum chamæmeli & meliloti an. ℥ j. roſarum rubrarum, ſaluiæ an. ℥ ß. croci ʒ ij. nonnunquam & oleum inditur chamæmeli vel liliorum. In id quoque illitus conueniet qui habeat mucilaginis ſeminis althææ, lini & fœnigræci deprompræ ex aqua chamæmeli ℥ j ß. olei liliorum, chamæmeli & violarum an. ℥ ß. axungiæ anſeris ʒ vj. croci ℈ ij. ceræ quod ſatis eſt ad illitum.

Doloris demum impactam materiam antequam obdureſcat digerunt, emplaſtrum è mucilaginibus, è meliloto, & oxycroceum: ſed validè quod habet gummi pini, picis nigræ an. ℥ ij. ceræ, axungiæ an. ℥ j. thuris, hermodactylorum, radicis iridis, ſulphuris non extincti an. ℥ ß. olei irini quantum ſatis fuerit ad concorporan-

corporandum in emplastri formam. Locis compactioribus præsertim coxendici ex cæteris gummis validiora inducuntur, sinapismus quoque & alia proximo libro tradenda.

Methodi medendi libri quinti, Finis.

METHODI MEDENDI, LIBER VI.

DE EXTERNORVM MEDICAMENTORVM MATERIA

PRÆFATIO.

SVMMAS externorum medicamentorum facultates tot omninò statuendas esse, quot & summa externorum affectuum genera, medendi lex methodusq; demonstrat: ipsamque eorum materiam in quam nunc incumbo in quasdam facultatum classes digerendam, quæ affectibus ex aduerso contrariæ sunt. Harum quidem aliæ calidis affectibus fluxionibusq; succurrunt, quales sunt refrigerans, repellens, emplastica seu infarciens, anodyna, narcotica. Aliæ tumoribus affectibusq; frigidis, vt rarefaciens, emolliens, attenuans, absumens vel exiccans, attrahens atq; resoluens. Aliæ abscessibus & vlceribus, vt suppuratoria vis, sarcotica, agglutinans, detergens seu expurgans. Aliæ contrà, soluendæ cuti & aperiendæ conueniunt, vt vesicans, cathæretica, septica, escharotica & caustica. De his igitur deq; earum contrariis sigillatim tradendum, & quas vnaquæq; facultas alias de se particulatim vires proferat.

Refrigerantia medicamenta. CAP. I.

EORVM quæ refrigerant vt varii ordines, ita & effectus quoq; varii sunt, alia simplices inflammationes demulcent, alia erysipelata, alia herpetes, carbunculos & ignem sacrum: quæ hac ita serie subiunximus à lenioribus exorsi. Leniora ea sunt quæ ad interiorum quoq; æstum tutò sumuntur, vt lactuca tum satiua tum syluestris, portulaca, intybi genera quatuor, helxine, hieraciū: calidas enim phlegmonas & lenia erysipelata compescunt: sed hæc potentius. Lenticula palustris frigida & humida ordine secundo, collectionibus calidis, podagris & igni sacro commodè illinitur cum polenta. Vmbilicus veneris humidus ac frigidus, obscurè adstringentem & leuiter amaram obtinet facultatem, qua phlegmonas erysipelatosas, & erysipelata phlegmonosa persanat, & omnibus partibus excalfactis in cataplasma commodissimè aptatur. Psyllium secundo ordine frigidum, semine in primis efficax, prodest erysipelatis, fronti imponitur in dolore & temporibus ex aceto aut posca, eius mucilago vtiliter illinitur cuicunq; dolori & collectioni inflammationiq; : siquidem egregiè adeò refrigerat, vt si in aquam feruentem coniecta fuerit, ea protinus deferuescat. Hyoscyamus albus tertio ordine refrigerat, succus ex tenero semine, foliis caulibusq; expressus, colliriis dolorem lenientibus commodè miscetur, & contra acres calidasq; fluxiones: cum farina aut polenta contra oculorum, pedum, aliarumq; partium inflammationes, semen eadem tritum potest additum cataplasmatis dolorem leuantibus, folia ad eadem tum per se tum cum polenta vsurpantur. Papauer satiuum ordine quarto frigidum, eius capita trita & cum polenta cataplasmatis mista inflammationibus & ignibus sacris medentur. Capitis ardores cum rosaceo, oculorum inflammationes cum oui candido & croco mitigat. Nigrum frigidius est albo, cuius succus est vocatum opium, ad omnia longè efficacissimum. Caphura frigida sicca gradu tertio, lacryma indicæ arboris, tenuium partium, acris & odora: repellit & facilè penetrat, phlegmonas & erysipelata

„ refrigerando mirè iuuat, ad gonorrhœam & albas vuluæ fluxiones efficax, cum ſuccino è conuenienti liquore hauſta.

Hæc igitur ſimplices inflammationes quæ præſertim è feruidiore ſanguine profectæ ſint, vt phlegmonas, eryſipelata & artuum dolores perſanant. Quæ verò deinceps erunt, quoniam præterea auſteritatem quandam & adſtrictionem obtinent, ardentes bilioſasq; eruptiones extinguunt, herpetas, epinyctidas, carbunculos & ignem ſacrum.

Portulaca receſſu tertio frigida humidaq; ſecundo, æſtuantibus auxiliatur, & calfacta omnia egregiè refrigerat: quodq; auſteritatis & adſtrictionis cuiusdã ſit particeps, fluxiones omnes reprimit, bilioſas eruptiones vt herpetes, impetigines, ignemq; ſacrũ retundit. Polygonum portulacæ vires æmulatur, collectionibus feruidis ignibusq; ſacris auxiliatur. Plantago exiccat & adſtringit, pariterq; refrigerat ordine ſecundo. Hinc eruptiones ſanguinis, nomas, carbunculos, herpetas, epinyctidas, q; cohibet, ambuſta & inflammationes demulcet.

Liguſtri folia aſtrictoria vi feruidis inflammationibus, & carbunculis illita proſunt, & commanducata oris vlceribus medentur, & eorundem decocto ambuſta vtiliter fouentur. Solanum hortenſe refrigerat & adſtringit ordine ſecundo, ad inflammata & omnia quæ refrigerari & adſtringi poſtulant; & ad fluxiones acres mirè conducit: ignibus ſacris & herpetibus folia cum polenta inducuntur. Somnificum verò multò magis refrigerat, vt penè ad papaueris vires accedat, nec niſi foris illini aut aliter admoueri innoxiè poſſit. Cortex radicis eius vſurpari debet. Semperuiuum vtrumq; ordine tertio refrigerat, deſiccat verò & adſtringit mediocriter, phlegmonas refrigerat, eryſipelata, herpetasq; cohibet. Sed & ad nomas, oculorum inflammationes & ambuſta, folia per ſe vel cum polenta illita conferunt. Succus per ſe eadem præſtat fotu, aut cum roſaceo infuſus. Corianum refrigerat & leuiter adſtringit, eryſipelatis & herpetibus medetur, epinyctidas, teſtium inflammationes carbunculosq; cum melle ſanat. Succus eius cum ceruſa & aceto ardentes in ſumma cute inflammationes iuuat. Mandragora tertio ordine refrigerat. Radicis cortex valentiſſimus eſt, ab hoc ſuccus è malis aut è caule collectus. Folia recentia oculorum inflammationibus, & iis quas vlcera excitarunt cum polenta inducta proſunt, articulorum dolores leniunt. Radix trita ex aceto herpetibus & ignibus ſacris medetur. Acetum refrigerat & adſtringit, inflammationes arcet impoſitum, fluxionesq; reprimit, & ſedem vuluamq; procidentem: ad ignem ſacrum, lepras impetigines, cum aliquo conuenienti efficax eſt: phagedænas vlcerum nomasq; fotu cohibet, item vlcera quæ ſerpunt, panos & pruritus. Omphacium & mali punici, citrii limonumq; ſuccus perfectè refrigerat, & bilis acrimoniam impoſitus validè obtundit. Eo commodiſſimè vtemur contra omnes calidos & bilioſos affectus, non

„ quidem puro, ne adſtrictione immodica calorem ipſorum cute denſata includat, ſed ſucco portulacæ aut ſemperuiui temperato: ita enim herpetas, impetigines, lepras, phagedænas nomasq; ſanat.

Compoſitiones ab iis fiunt, oleum roſarum, oleum violarum, oleum nymphææ, oleum papaueris, hyoſcyami & mandragoræ, vnguentum refrigerans & vnguentum populeum. Præter hæc verò re exigente alia præſcribuntur his ſanè præſtantiora. Nam oleo, cerato aut vnguento moderata vis ineſt refrigerandi, neque quum ingens inflammatio eryſipelásve ſumma corporis exurit, ſatis ea proſunt, niſi & aceti momento perfundantur: omnis quippe adeps omneque oleum mox vt incaluit, quaſi incenſum partis calorem auget, & ſummam cutem exulceratam exaſperatamve ſorde coinquinat. Multò ad refrigerandum præſtantior vis ineſt epithemati, fomẽto aut cataplaſmati. Epithema fit ex aquis ſtillaticiis roſarum, plantaginis, ſolani, intybi & portulacæ. Valentius comparatur ex recentium herbarum coctarum iure, valentiſſimũ ex earum præſertimq; è ſolani, ſemperuiui, hyoſcyami, papaueris & mandragoræ expreſſis ſuccis, qui linamentis ſint excepti. Quinetiam eæ ipſæ tuſæ herbæ imponũtur cataplaſmatis ſpecie. Benefacit & mucilago è ſeminibus althææ, cydoniorũ & pſyllii, aqua vel ſucco

vel ſucco quodam accommodato maceratis deprompta: vix quippe vlla poteſt adſtrictio in lenta mucilagine haberi. Debent autem in liquoris tepidi libris ſingulis ſeminum vnciæ quoq; ſingulæ demergi, dum liquor concreuerit. Quum leuior eſt ardor, mucilagini permiſcetur oleum quoddam refrigerans linimenti forma. ℞ ceræ albæ liquefactæ ℥ j. in quam diſſolue oleorum violarum & papaueris lotorum aqua ſolani frigida an. ℥ j. mucilaginis ſeminis cydoniorum & pſyllii extractæ in aquis vel ſuccis ſolani & plantaginis ℥ ij. fiat illitus, huic addi poteſt caphuræ ℈ ß. Mirè iuuat cataplaſma ex refrigerantium ſuccis, & hordei expurgati farina, quæ ſine igne agitatur, & ea temperatione permiſcentur dum polentæ aut pulticulę nanciſcantur craſſitiem. additur vtiliter caphura: addũtur quoque ſub permiſtionis finem interdum mucilagines, rarius olea. Quæ igne permiſta coquuntur, melius quidem coëunt ac firmius cohærent, ſed minùs refrigerant. Omnia porrò in vehementi ardore & æſtuoſo cœlo frigida inducentur atq; etiam interdũ arte refrigerata, & protinus vt partis feruore acriùs incaleſcunt areſcúntve, cõmutantur, quod ſubinde fit, dum repreſſo ardore atque dolore pars liueſcere incipiat. conſiſtendum enim tum eſt, ne pariter extincto inſito calore pars gangræna vel ſphacelo pereat. Hyeme verò atque mitiore inflammatione tepida etiam ſubinde admota iuuant. Ad herpetes verò, impetigines, phagedęnas aut ignem ſacrũ, portulacæ, plantaginis aut ſemperuiui ſuccis, aceti, omphacii, ſucci limonum aut granatorum par modus additur in fotum: aut ex his farina orobi & hordei permiſtis, pultis ſpecie cataplaſma exiſtit.

Repellentia medicamenta. CAP. II.

REPELLENS medicamentũ quod Græci ἀποκρουστικὸν dicunt, id appellamus & quod influentem humorem cohibet, & quod eum ipſum aut etiam parti leuiter infixum in aduerſum reiicit, eſtque hoc priore vehementius. Vtrumque frigoris vi perficitur, cuius natura eſt cohibere, comprimere, repellere & retrudere. Sed ad hos effectus validiſſimum id frigus eſt, quod in craſſa terrenaq; ſubſtantia conſiſtit, qualis nimirum ea eſt quæ acerbo, auſtero, adſtringentique ſapore deprehenditur. Ea enim partis ſubſtantiam premens atque coarctans, influentem humorẽ remeare cogit, huic ex diametro attrahens opponitur, de quo poſtea ſermo habẽdus. Vitis viniferæ folia capreoliq; refrigerant & adſtringunt, trita & illita capitis dolores, ſtomachi inflammationes, & aliarum partiũ ardores fluxionesq; ſiſtunt. Roſa refrigerat & adſtringit præcipuè rubra, ſed arefacta magis. Contuſa & illita precordiorum inflammationibus & ſacris ignibus medetur. Succus oris vlcera, gingiuas, tonſillas & faucium ardores gargarizatu reprimit & fluxiones cohibet. Arida verò roſa vino aut aqua calente dum extabuerit macerata, ad capitis, aurium, oculorũ, ſedis, recti inteſtini ac vuluæ dolores facit fotu adhibita. In id efficax quoq; eſt roſarũ fæx poſt rhodoſtagma in alambici fundo reſidua, ſimiliter macerata & calens locis dolentibus impoſita, partim ita mitigata, partim repreſſa doloris cauſa.

Rubus immaturo fructu & floribus refrigerat, potenter adſtringit & deſiccat, mollioribus & recens natis foliis & germinibus leuius. Hæc tamen manſu aphthas & alia oris vlcera ſanant, & gingiuas firmant. Flos & fructus immaturus vt hæmorrhoidas manantes, dyſenterias, & alia ventris profluuia ſiſtunt, ita herpetas cohibent oculòſque procidentes confirmant. Myrti vtriuſque germina, folia, baccæ & ſemen refrigerant & adſtringunt, ſanguinem excreantes ſanant, & veſicæ eroſiones exiccant, oculorum fluxiones & inflammationes cum polline polentæ leniunt. Semen in deſeſſionibus vtile, ſedis vitiis & vuluæ procedenti aut fluxione laboranti, fluentes quoque capillos continet. Trita folia & ex aqua impoſita, partibus omnibus fluxione laborantibus cœliacisq; proſunt: & admiſto omphacino oleo ad vlcera ſerpentia, ignem ſacrum, teſtium inflammationes & ambuſta conferunt.

Cupreſſus folio & nuce ſeu pilulla modicè refrigerat, ſed valdè ſiccat & adſtringit. Folia hernias inteſtinorum per ſe reprimunt, & cum polenta ignibus ſa-

cris, vlceribus quæ ſerpunt, carbunculis & oculorum inflammationibus illinuntur. Actum foliatum pilullæ ex vino potæ dyſenterias aliaque alui profluuia & ſanguinis reiectiones ſiſtunt: vulnera glutinant & ſanguinem ex iis manantem ſupprimunt. Quercus, ſiccat & adſtringit: ſed validius adſtringit quæ in trunci cortice membrana ſubeſt, & quæ ſub glandis putamine fructus carnem conueſtit, ab his folia. Omnium decoctum datur dyſentericis, ſanguinem excreãtibus, ventrisque diuturno profluuio vexatis: & in peſſo contra mulierum fluxiones. Eodem ad incipientes & creſcentes phlegmonas aliásve humorum defluxiones vtuntur. nam quæ iam vehementes conſtiterunt, adſtringentibus haud indigent.

Galla omphaticis tertii ordinis in ſiccando, ſecundi in refrigerando, admodũ acerba & terrea: deſiccat & reprimit fluxiones: adhæc conſtringit comprimitque partes laxas ac languidas, omnibusq; fluxionum affectibus ſtrenuè reſiſtit. Galla altera flaua, laxa & magna, exiccat quidem & ipſa & adſtringit, ſed tanto imbecillius quanto acerbæ qualitatis minus eſt particeps. Decoctum earum ad inſeſſus vtile, contra vuluæ & ſedis procidentias fluxionesq;.

Balauſtium ſylueſtris mali punicæ flos, cytinus ſatiuæ & domeſticæ, inſigniter adſtringunt, ſiccant & refrigerant, craſſæ ſunt eſſentiæ, fluxiones cohibent, humida gingiuarum vitia mobilesque dentes decocto colluto emendant: herniam prolapſu inteſtini erumpentem cataplaſmate repellunt. Malicorium aſperum mali punici putamen, eadem præſtat quæ balauſtium.

Acacia ex fructu aut foliis Ægyptiæ ſpinæ expreſſa & arefacta in vmbra, ſiccat ordine tertio, refrigerat primo.

Hæc ignem ſacrum, vlcera quæ ſerpunt, menſium exuperantiam & prociduam vuluã cohibet, procidentes oculos & citam aluum reprimit. Lota leuem ſuam acrimoniam deponit & commodè oculorum medicamentis admiſcetur. In eius locum ex fructu immaturo & virgultis prunorum agreſtium coctis ſuccum expreſſum, coactum & in tabellas confectum inſolatum q; ſubſtituimus.

Hypociſtis acaciæ vires imitatur, verùm aliquanto magis ſiccat & adſtringit.

Rhus vulgò ſumach, fructus eſt racemoſus, cortice acido, adſtringente, repellente: Fracta, contuſa, liuidaque illitus ex aqua ab inflãmatione vindicat, fluxiones omnes compeſcit: Aqua in qua is maduit decocta cogitur coitque in mucilaginem, omnia quæ ſemen præſtans: Folia etiam eandem vim ſortita, gangrænas & pterygia cohibent ex aceto illita: liquamentum mellis conſiſtentia fit ex aridis foliis ex aqua decoctis, eadem quæ lycium conferens. Oxyacantha adſtringit & deſiccat, & ſecundo ordine refrigerat: alui profluuium & muliebrem fluxum, omuesq; fluxionum affectus cohibet atque ſiſtit. Meſpila inſtringunt, ſtomacho grata ſunt, aluumq; ſupprimunt.

Sorba minus quàm meſpila adſtringunt, aluo fluenti in cibo accommodatiſſima, quod & decoctum eorum poteſt.

Corna in cibo adſtringunt, profluuio alui atque dyſenteriæ ſalutaria. Cotonea mala parua rotunda & odorata, adſtringunt & refrigerant, fluxiones ſiſtunt: decocto eorum ſedes & vuluæ procidentes proluuntur. Cruda cataplaſmatis miſcentur ad cohibendam aluum, contraque ſtomachi ſubuerſionem & ardorem mammarumque inflammationes. Hæc quidem ſumpta nec minus tamen admota iuuant.

Compoſitiones quæ fluxionẽ inhibent repellúntve ſunt, oleum omphacinũ, omotribes, & ex hoc recenti oleum roſaceum, oleum melinum, oleum myrtinum, oleum maſtichinum comparatum: vnguẽtum diachalciteos, emplaſtrum Comitis, emplaſtrum ad herniam, & alia quædam inter emplaſtica relata.

Quum igitur leuior quædam calidaque fluxio vt phlegmone incipiens fatigabit, reuulſione præmiſſa & dolore ſi is acrius vrgeat mitigato, adhibẽdus fotus oxycrati ſpecie ex aquis ſtillaticiis roſarum, plantaginis & ſolatri, addito aceti roſati ſextãte eáve temperatura vt bibi poſſit. Mox vnctio ex oxyrhodino, quod interdum myrtini olei dimidium habeat. Benefacit & mucilago è ſemine cydoniorum

niorum & psyllii ex aqua rosarum, plantaginis, solani, affusa aceti parte octaua. Efficacius est cataplasma ex decocto aut succo rosarum, balaustiorum, plantaginis, solani & semperuiui, & ex polline fabarum, permistis omnibus coctisque in polétæ aut pulticulæ speciē. huic si grauior fluxio exposcet, pulueres inspergentur rhois, myrti, rosarum, boli armenæ, aut terræ lemniæ. Ad extremum his non satis proficientibus, adstringentis nostri emplastri portio oxyrhodino diluta imponetur vnguenti specie. Supra verò sedem affectam locus per quem fluxio decurrit cingetur emplastro adstringente, quod fluxionis vias coangustet. Horum continuandus eousque est vsus dum fluxio consistat, & tumor aut non amplius increscere aut subsidere videatur. Ac tum deinde ad vnguentum diachalciteos & cætera transeundum quibus mistæ insunt vires. Atq; ita fluxionum quidem initio tempestiuus est repellentium vsus, nisi fortè vel pestilens, venenata aliterve maligna materia existat, vel critico modo depulsa, vel emunctoriis excepta allectave sit, vel acerbum & excruciantem dolorem habeat coniunctum: quippe illicientibus tum & paregoricis vtendi locus est, non repellentibus & exasperantibus.

Emplastica medicamenta repellentibus finitima.

CAP. III.

EMPLASTICORVM quæ temperatura sit & quæ materia, quasque vires sortita ea sint, suprà quidem comprehensum est cùm detergentibus illa opposui. Quæ verò simpliciter talia dicuntur, frigida crassa atque terrena, nec vlla qualitate molesta sunt: proinde meatus infarciunt, tenuemq; humorem permistione incrassant. Alia quædam insuper siccant & vlcerum humores absorbent. Alia etiam leuiter adstringunt & roborant, nec humores diffluere sinunt. Primo hæc genere continentur.

Triticũ lentoris quiddam & obstruentis naturæ nactum est. Eius farina cum oui liquore iuncta fluxiones sistit, ex hyoscyami succo neruorum fluxionibus illinitur, pollen verò eius ex aqua mulsa aut hydrelæo coctus omnem inflammationem valentius quàm farina simplex cõpescit: extrinsecus admotus cutis spiracula infarcit & humores coërcet. Fabarum farina ex liquore quouis frigido admota cataplasmatis specie eadem cõfert. Amylum, farina triticea tum frigidius tum siccius, verè ac propriè emplasticum est: contra fluxiones oculorum & pustulas cauaque vlcera efficax: sanguinis quoque reiectiones potu cohibet. Crudum oui albumen emplasticum est, refrigerat, fluxiones arcet, oculorumq; inflammationes lenit, vesicæ & renũ exulcerationibus prodest. Quæ verò sequuntur emplastica, exiccant pariter & vulnerum aut vlcerum quemcunque attigerint humorẽ, combibunt exorbentque, vt idcirco sistendo sanguini conueniant. Mumia humani est cadaueris liquamen, thure, myrrha & aloë in sepulchro conditi, calida sicca ordine tertio, leuiter adstringit: peculiariter verò tum sumpta tum admota sanguinem vndecunque prorumpentem sistit. Mastiche leuiter adstringit, siccatq; sine morsu, & sanguinis reiectiones cohibet.

Corallium adstringit & moderatè refrigerat, contra sanguinis reiectiones in primis efficax, excrescentia coërcet, vlcerum caua & oculorum cicatrices abstergit.

Lapis hæmatites adstringit & refrigerat, tenuissimè tritus ex oui candido oculorum phlegmonas lenit, sanguinis expuitioni & cuiuis eruptioni conducit, oculorum vlcera per se siccat, & cicatrice includit. Terra omnis in medendi vsum recepta, summè siccat citra omnem morsum, quòd omnis igneæ substantiæ prorsus sit expers, vt quæ propriè argilla appellatur. hinc leuiter refrigerat siccatque & meatus oblinit occluditque, quæ præsertim lota fuerit. Sigillum lemnium strenuè siccat & leuiter adstringit, viq; emplastica vndecunq; prorumpentẽ sanguinem tum sumptum tum admotum cohibet. Bolus seu terra armena validã siccandi vim obtinet, qua putria oris & tabidorũ vlcera desiccat, sanguinis expuitiones aliasque reiectiones, quemadmodum & dysenterias, compescit.

Sanguis draconis officinis factitius ex hircino sanguine, bolo armena & sorborum aliorúmve adstringentium succo, eadem quæ bolus, ac etiam promptius efficit.

Gypsum emplasticum verè est ac siccans, ad sanguinis eruptiones vtile & ad ophthalmias ex oui candido.

Vstum ac deinde lotum, quemadmodum & calx elota, emplasticum magis euadit. Omnia quidem excipienda diluendaque sunt aceto, cui etiam vni præcipua vis est vt fotu solo erumpentem sanguinem protinus compescat.

Metallica quæ subiiciam emplastica quoq; sunt, & sine morsu siccant, adhæc quoque non leuiter adstringunt. Lithargyrus chrysitis & argyritis siccat primo recessu, nullo insigni calore aut frigore, modicè adstringit & terget, cum oxeleo cocta emplastica fit & complurium emplastrorum materia. Vis ei occludere, adstringere & explere caua.

Cerusa refrigerat, siccat, occludit, repellit & adstringit, emplastica tamen est, candefacit emplastra quibus inditur.

Pompholyx, Arabum tuthia, ex æris vel detritæ cadmiæ fauillis tenuissimis, quæ fornacum metallicarum summis caminis adhærent, progignitur, refrigerat, adstringit & exiccat, lota omnium propè citra morsum siccantium euadit præstantissima. hinc ad vlcera cancrosa ad aliaque maligna, & ad oculorum fluxiones efficacissima. Spodium verò pompholyge aliquanto crassius & adstringentius: è crassiusculis enim fauillis quæ in fornacum pauimentum decidunt succrescit: plurimas tamen pompholygis vires imitatur.

Cadmia factitia botrytis appellata, & pompholyge & spodio crassior ac magis terrena, siccior & adstringentior. Naturalis verò quæ officinis est lapis calaminaris, sicca minus existit, veruntamen vsta sæpius acetoque restincta & in exquisitum læuorem trita, oculorum inflammationes arcet, palpebras inuersas reducit & in emplastris laxos œdematososq; tumores siccat atque dissoluit. Stibium vulgo antimonium, valenter adstringit, refrigerat, meatus obstruit, fluxiones oculorum in collyriis inditum & sanguinem manantem, quod præsertim coctum fuerit sistit, est enim rosionis expers, & vim habet vsto plumbo persimilem. ambusta igni in pustulas erumpere non patitur cum adipe recenti illitum, & maligna vlcera comprimit, nec latius serpere sinit. Plumbum frigidum humidumq; existit multò magis quod aceto lotum fuerit, & in pollinem redactum, adstringit & phlegmonas incipientes arcet, oculorum fluxiones reprimit, partiumque omnium ac præcipuè sedis vlcera rebellia & cancros demulcet. Plumbum vstum eadem efficit, sed acrimonia maiore nisi lotum fuerit. At plumbi recrementum quod scoriam appellant, his multò vehementius adstringit. Molybdæna plumbago dicta recrementum in camini fundo repertum, quo vi plumbi argentum aurúmve expurgatur, magis refrigerat & adstringit quàm lithargyros, estq; substantiæ crassioris: eundem tamen vsum in emplastris obtinet acrimoniæ expertibus, detergentibus minimè idonea. Alumen scissile & candidum adstrictione est vehementissima præditum, ab hoc rotundum, quod aqua soluitur & igni liquescit celerius quàm scissile. gingiuas humore turgidas cõprimit, dimotos vacillantesque dentes cum aceto firmat: sanguinem profluentem, eruptiones papularum & aurium fluxiones inhibet.

Compositiones ab iis extant vnguenti aut emplastri forma, vnguentum album, vnguentum è cerusa, vnguentum è lithargyro, vnguentum nutritum, vnguentum diachalciteos, vnguentũ diapompholygos & vnguentum exiccans rubrum. Ad hæc autem alia in rem præsentem comparãtur hæc formula, quæ sanguinis aliorumq; humorũ fluxũ sistit. ℞ Boli armenæ ʒij. amyli ℥j. sanguinis draconis, masticheś, myrrhæ, olibani an. ℥ß. symphyti, rosarum rubrarum an. ʒj. Bolus & sanguis draconis diluuntur aceto, cætera teruntur, omniaque oui candido & oleo rosato vel myrtino excipiuntur in cataplasma. his interdum vehementiora accedunt astringentia, vt trochisci è terra lemnia & alumen vstum. Plæraque etiam intrò sumuntur ad immodicos sudores, ad dysenteriã, ad cruen-

tam

tam excreationem, quæ fiunt ex mucilagine gummi arabici & tragacanthæ deprompta ex aqua plantaginis & rosarum, asperso amylo aut tritici vel orizæ polline. Conuenit & puluis qui habeat boli armenæ ℥j. terræ lemniæ ℥ß. lapidis hæmatitæ, corallii rubri an. ʒj. sacchari rosati ℥j.ß, vel cōseruæ rosarum & symphyti an. ℥j. Idem quoq; puluis exceptus mucilagine tragacanthæ in hypoglottidas fingitur aduersus hæmaptoicos.

Anodyna medicamenta. CAP. IV.

DOLORIS causa admodum multiplex est, & quicquid eam contrarietate tollit, dolorem verè sedat, at nequaquā anodynum id appellamus, sed quod persistente causa dolorem lenit & mitigat, quanquā propriè paregoricum dici debet. Id autem vel temperatum existit corporique nostro consimile, vel ordine primo calidum tenuisque substantiæ: quod nimirum doloris causam æquabilem reddit, temperat, demulcet, corporisq; substantiam fouet. Eius sunt generis quæ tum pus mouent tum emolliunt, præcipuè verò hæc.

Althæa ordine primo calida & modicè humida laxat, digerit, phlegmonem demulcet, mitigat & concoquit.

Radix in aqua mulsa decocta & cum adipe anserino aut suillo subacta ad vteri inflammationes & præclusiones vtilis. Decoctum radicis ex aceto collutione dentium mitigat dolorem: radicis mucilago ad omnia vtiliter accommodatur.

Malua humida & glutinosa, leniter digerit & emollit, moderato & tepido calore prædita. Eius decoctum vuluas insessione mollit, erosionibus intestinorum, vuluæ & sedis prodest clystere infusum, aut fotu admotum. Sacris ignibus & ambustis decocta ex oleo folia imponuntur, neruis prosunt & vesicæ: potum decoctæ ius facilem partum reddit crebriore vsu: illita inflammationes lenit & indurata emollit. Id illi peculiare est vt imposita ictibus vesparum & apum dolores leuet.

Liliū radice & foliis desiccat, abstergit & digerit. Radix assa aut cum rosaceo trita ambustis medetur, vteros emollit mensesque prouocat & in vino cocta clauos pedum tollit, si triduo non soluitur. Succus è flore expressus ad omnia efficacior. Chamæmelum temperato est calore, extenuat, digerit, rarefacit & laxat, dolores mitigat, & ad lassitudines mirè confert. Tensa remittit & laxat, quæque mediocriter dura sunt emollit & condensata rarefacit, eius decocto vesicæ vitia vtiliter fouentur. Melilotus omnes sed præcipuè oculorum inflammationes mollit, dein etiam vteri, sedis & testium in passo decocta & illita, addita aliquando fœnigræci farina, aut lini semine, aut polline molario.

Lini semen primo ordine calidum, omnem intus forisque inflammationem compescit & emollit cum melle, oleo & exigua aqua decoctum. Cum lixiuio parotidas duritiesque discutit, herpetes & fauos purgat in vino decoctum. Ad vuluæ inflammationes in desessionibus vtile.

Fœnumgræcum secundo ordine calidum, siccum primo, digerit, eius farina molliendi & discutiendi facultate prædita: inflammationes exiguas sed duras digerendo curat. Seminis decoctum insessu ad vteri inflammationes præclusionesq; vtile, & exulceratis locis commodè infunditur. Farina cum anserino adipe pessi vice apponitur, loca quæ iuxta vterum sunt emolliens & relaxans.

Lac alienæ omnis qualitatis expers, medicamentum leniens est, ad acres & mordaces fluxiones præcipuè oculorum commodissimum, non eas modò serò abluens, sed etiam pinguedine corpora illiniens, ad quæ omnia lac mulieris benehabitæ recens, vtilissimum & humano corpori est familiarissimum. Lac omne concoquit & relaxat, sed maximè bubulum, phlegmonas oculorum cum rosaceo & ouo concoquit: infunditur & vtero exulcerato, ad sedis & pudendorum vlcera, & ad omnia quæ leniri postulant apprimè conducit. Hinc cancrosis vlceribus aliis medicamentis anodynis permistum applicatur. Collutum oris phlegmonas mitigat, tonsillas & columellam phlegmone liberat, venena erosione intерimentia nocere prohibet.

Butyrum facultatis eſt remollientis, concoquentis, paululum etiam digerentis. Exiguas & quæ in teneris & mollibus ſunt corporibus phlegmonas id ſolum perſanat, vt parotides, bubones & oris inflammationes. Gingiuis puerorum aſſiduè illitum, exitum dentibus accelerat: cataplaſmatis inditur quæ extrinſecus imponuntur parotidibus, hypochondriis, bubonibusque, idque initiò ex aqua roſacea lotum, & modico intinctum croco. Oleum quod ex maturis oliuis exprimitur, ſalis expers, ætate medium, moderatè calidum eſt, lenit, omniumque maximè humectat & emollit, laſſitudinis optimum remedium, ob idque Græcis acopum appellatum: corpus ad obeunda munera promptius alacriusq; reddit. Oleum amygdalarum dulciũ ad hæc omnia quàm ſimplex oleum præſtantius & efficacius tum admotũ tum ſumptum. OEſypus calfacit ac emollit, paulumque digerit: omnium partium doloribus tum per ſe tum ex aceto & roſaceo efficaciter imponitur. Succida lana eaſdem vires habet: percuſſis & contuſis peculiariter ſuccurrit. Adeps omnis qui tenuitate ſubſtantiæ ſit præditus, dolorem lenit atque demulcet, humorum acrimoniam obtundit & aliquantum digerit: eiuſmodi eſt qui à feris & agreſtibus animalibus ſumitur: at qui à domeſticis quæ concluſa degunt in vrbibus, tum craſſior eſt tum humidior. Adeps ſuillus inſigniter humectat, emollit & relaxat, at non admodum excalfacit, quòd calorem obtineat noſtro calori finitimum: vicinam oleo vim nactus niſi quòd aliquantò magis tum emollit tum concoquit. Quamobrẽ cataplaſmatis quæ ad phlegmonas exiguas & aliquantum duras accommodari ſolent miſcetur, in teneris præſertim corporibus. Adeps vitulinus ſuillo aliquanto calidior & ſiccior, eumque proximè viribus imitatur. Adeps gallinaceus ſuillo vehementius emollit & relaxat, ſimulque humorum acrimoniam obtundit. Adeps anſerinus tum ſuillo tum etiam gallinaceo calidior eſt & partium tenuiorum, magisq; obtũdit quæ in alto corpore demerſa fuerint. Adeps humanus vt omnium medius, ita & mediocriter ad omnia vſurpatur. Medulla indurata & ſcirrhoſa corpora emollit. Optima omniũ ceruina, dein vitulina: ex vtraq; peſſi componuntur ad emolliendos vteros: miſcentur commodè omnibus medicamentis emolliendi vi præditis. Et hæc anodyna ſimplicia. Qui autem cauſam vel ſummouendo vel compeſcendo leniunt dolorem, quòd curandi lege id efficiant, ex iis petenda & depromenda ſunt, quæ ad vnumquemque curandum affectum proferuntur.

Eliciuntur extantque ab iis oleum chamæmelinum, oleum liliorum, oleum leucoii lutei, oleum ſeſaminum, oleum amygdalarum dulcium, oleum anethinum, oleum irinum, oleum ex vitellis ouorum. Itaque cùm dolor vehementer fatigat, is promptè ne vires proſternat leniendus eſt fotu ex iure althææ, maluæ, violæ, liliorum, chamæmeli, meliloti, anethi, ſemine lini & fœnigræci, ex aqua & lacte percoctis, deinde cataplaſmate ex libra vna medullæ panis ſimilaginei ex lacte aut ſapa coctæ, adiectis ouorum vitellis tribus, roſacei ſeſcuncia & croci drachma vna. Huic etiam interdum permiſcentur mucilagines ſeminis althææ, lini & fœnigræci, cum florum chamæmeli & meliloti tritorum an. ℥ ß. Summè conferunt memoratæ mucilagines depromptæ ex aqua chamæmeli, additis oleis aut adipibus accommodatis & ceræ momento illitus forma, vt qui ℞. mucilaginis ſeminis althææ & lini tractæ ex aqua roſarũ ℥ j. olei liliorum & amygdalarum dulcium, œſypi, axungiæ anſeris recentis an. ℥ ß. ceræ ʒ vj. Hæc vera eſt & ſimplex anodynorum ratio quorum tamen vis eorum permiſtione augetur & increſcit, quæ doloris cauſam tollunt. Sic enim ad artuum atque neruorum dolores ex frigida materia ortos, veteres acopa & myracopa ex his concinnarunt. ℞ ſampſuchi, roriſmarini, rutæ, pulegii, origani, centaurii minoris, marrubii an. libram dimidiam, radicum iridis florentinæ, cucumeris agreſtis & ariſtolochiæ rotundæ, baccarum lauri & myrti contuſarum an. ℥. ij. florum iunci odorati ℥ j. Tunſis omnibus affundantur vini & olei an. ℔ vj. macerenturq; horis xxiiij. poſtridie coquantur dum vinum fuerit abſumptum. In expreſſo humore eliquãtur terebinthinæ, bdellii, ammoniaci, reſinæ & ceræ an. ℥ iij. caryophyllorum, nucis moſchatæ, cinamomi an. ℥ ß. compoſitio in pyxidem reponatur ad vſus.

vſus. Sic etiam plethorico aut cacochymo corpore quum acerbus dolor ex fluxione vrget, qui mitigari eueſtigio poſtulet; quòd ſola lenientia partes laborãtes relaxant & eneruant euocantq́; fluxionem; vnde magis diſtẽduntur atq; dolent, ipſis propterea conuenienti modo adſtringentia permiſcentur. nimia ſiquidem adſtrictio conduplicat dolorem, & relaxatio partes dolentes effœminat. Modus itaque erit vt fluxio leniter reprimatur, infirmisq́; partibus robur, & excruciantí dolori lenimentum adferatur.

Narcotica. CAP. V.

DOLOREM idcirco narcotica leniunt, quòd inducto ſtupore partis ſenſum obtundant torpidioremq́ue reddant, vt doloris vrgentem cauſam ea minimè percipiat. Omnia quidem vehementer frigida exiſtunt, ſed quæ tamen non hac ſed peculiari facultate ſenſum adimãt. Etenim ſemperuiuum maius licet altercò frigidius, minimè tamen partem vllam admotum ſtupefacit. Hyoſcyamus ſeu altercum cui ſemen & flos candidus eſt, ad externos affectus vſurpatur. Folia recentia tum per ſe tum cum polenta miſta ad oculorum, pedum aliarumq́ue partium inflammationes, ad omnes denique mitigandos dolores vtiliter illinuntur. Succus quoque ex virente herba contuſa, aut etiam ex ſemine expreſſus ad acres calidasq́ue oculorum fluxiones, dolores aurium, & vuluæ vitia benefacit. ſemen confert podagris, teſtibus inflammatis, mammisq́; à partu lacte turgentibus ſi tritum cum vino inducitur. Miſcetur vtiliter & aliis cataplaſmatis dolorem leuantibus.

Cicuta ſumma refrigerandi vi pollet; folia dolorem omnem & epiphoras ſedant. Succus exprimitur è foliis floribusq́; aut etiam è ſemine viridi, qui in ſole denſatus in paſtillos ad inflammationes, eryſipelata & herpetas medicamentis leuandi doloris gratia permiſcetur. Mandragora tertio eſt ordine refrigerantiũ. Succus è cortice recentis radicis contuſæ aut ex pomis expreſſus & ſole concretus, miſcetur medicamentis ocularibus, & omnibus quæ dolores finiunt. Folia quoq; recentia oculorum inflammationibus omnibusq; ab vlcere ortis cum polenta auxiliantur. Radix trita ex aceto ignibus ſacris medetur: articulorum dolores cum polenta ſedat.

Torpedo tanta ſtupefaciendi inſita vi inſignis eſt, vt per ſibi infixum tridentem piſcatorum manus protinus ſtupefaciat: eumq́ue vniuerſum qui manibus eam prehenderit, aut nudis pedibus calcauerit. Oleum narcoticum id redditur in quo viua torpedo extincta fuerit. Papauer album quod & ſatiuum, fotu tum folii tum capitis ex aqua decocti ſomnum accerſit, ſed potu magis vigilias diſcutit. Capita trita & per ſe & cum polenta ignibus ſacris & inflammationibus proſunt: oculorum verò inflammationibus cum toſto oui luteo & croco: igni ſacro & vulneribus cum aceto, podagris cum lacte mulieris & croco. Papauer nigrum frigidius eſt magisq́ue narcoticum. Meconium papauere aliquanto magis refrigerat & torpefacit, ſed vſu tamẽ periculoſius eſt. Opium tum ipſo papauere tum meconio multo ad refrigerãdum & ſtupefaciendum potentius, deſperatis duntaxat leuioribus auxiliis admouendum in ardore ſummo & intolerabili cruciatu cum exquiſito ſenſu. Nam ſenſus obſtupefacit, tenues & acres fluxiones coërcet: ſed niſi moderatum & correctum fuerit, periculi plenum exiſtit. deuoratum enim mortiferum eſt: oculis admodum caliginem & rugas inducit, ſurdaſtrasq; reddit aures, & partes omnes ad motum ſenſumq; torpidiores factas, excrementis tandem opprimit.

In narcoticis compoſitionibus præcipuæ ſunt, philonium romanũ, & pillulæ è cynogloſſo: oleum hyoſcyami, papaueris & mandragoræ, in quibus & opii non-nihil interdũ diluitur. Narcotica leuiora externis medicamentis tutò permiſceri poſſunt quæ vigilias & deliria ſedant, & iis quæ ardores atque eryſipelata extinguunt, ex hisq; ortos cruciatus ſedant. Opium verò nõ niſi quum dolor acerbior vires diſſoluit ſyncopesq; metum incutit, nec alia remedia iuuant medicamentis permiſcendum. Quumq́ue id rei neceſſitas exigit corrigitur caſtorio, myrrha &

croco: possuntque trochisci mitigatorii hac ratione teneri, ℞ Gummi arabici & tragacāthæ, amyli an. ℥ ß, cerusæ lotæ aqua rosarum ℥ vj, styracis, myrrhæ, castorii, opii sapa soluti singulorum ℈ iiij, croci ℥ ß. Trita omnia excipiantur mucilagine psyllii ex aqua rosacea, finganturque trochisci. hi in vsus varios aptari possunt, atque externis præsidiis misceri quæ adhibentur leniendis partium doloribus. Hæ quidem facultates simplicium medicamentorum sunt quæ calidis affectibus eorumque symptomatis medentur. Quæ autem frigidis & ex frigido concretoque humore in partem quamlibet impacto genitis opitulentur, proximè tradendum.

Emolliens, relaxans, & rarefaciens medicamentum.

CAP. VI.

Siccitate, Repletione, Concretione, Durū.

DVRVM id corpus dici solet quod pressum carni nostræ minimè cedit. Est autem id triplex, vnum quod vehementer siccum est atque terrenum, siue natura tale euasit vt lapis, siue ab externis causis vt exercitatione valida, solis feruore, æstuario, ardenti febre, aut inedia. Alterum quod plenum distentumque est largioris humoris affluxu vt plenus vter, aut hydropici venter: idq; propriè nobis tensum ac renitēs, Græcis ἀντίτυπον appellatur. Tertium quod frigoris vi concreuit, siue id extrinsecus incidat, vt in glacie, siue ex propria partis intemperie vt adeps; siue influentis humoris natura, vt crassa pituita in scirrho proprio calore destituta sponte obdurescens atq; concrescens. Postremum hoc ferè ac propriè durum est medicis: cætera in alias referunt differentias, vt siccitate durum in siccum, plenitudine durum in tensum ac renitens.

Emolliens igitur medicamentum id propriè fuerit, non quod copia distentum ac renitens vacuat, aut siccum humectat, sed quod cōcreta excalfacit, soluit atq; colliquat. Est autem mediocris id materię, & moderatè nec supra secundum ordinem calidum, ne tenuiorem humoris portionem dissoluens, reliquam obduret. Est id quoq; humore aërio confertum, vt oleum maturum, & adeps temparati animalis, omni acrimonia omniq; externo sapore & qualitate vehementi destitutus, pingui, & oleagineo eoque subdulci sapore id deprehenditur. Si tensum totidem modis atque durum dicitur, trifariam quoque relaxans dicetur, & quod humectat, & quod calore emollit, & quod in tumore collectam materiā euacuat, siue sanguis ea sit, siue pituita, siue serosus humor, siue flatus. Sed hoc propriè relaxans appelletur quemadmodum Græcis χαλαστικόν, & emolliens μαλακτικόν. Quod verò rarefaciens appellamus & Græci ἀραιωτικόν, solidā compactamque materiam soluit & diffundit, eiusq; partes inuicem longius disiungit vt exiguos poros ampliores reddat.

Eiusmodi diaphoreticum quoque est quòd cutem corporis solutiorem efficiat, vt per eius spiracula vapores commodè difflari possint. Substantia huic tenuis est vt altè satis penetret, eaq; moderatè calida ne adustione aut siccitate immodica meatus coarctet. Quod huic contrariū est condensans seu πυκνωτικόν partis substantiam solidiorem compactioremque reddit, & cutis poros contrahit, vt eorum partes minori interuallo coëant. Id moderatè est frigidū, sed tamen crassum est, acerbum vel austerum. Itaq; quę simpliciter humectant vt viola, helxine, acanthus, malua, althæa, oleum simplex, omnium quidem mitissimè emolliunt. Quæ verò his paulò calidiora sunt & tenuia, emolliunt, laxant atq; rarefaciunt vt chamęmelum, lilium, ficus aridæ, butyrum recens, adeps suillus recens. Quæ verò hoc genere calidiora atque tenuiora sunt ad secundum tertiúmve ordinem, scirrhos emolliunt, digerunt, dissipantque, vt hæc. Lini semen omnem duritiem emollit & leuiter discutit ex oleo & aqua coctum: vuluæ tumores & duritias insessu persanat, vteri & intestinorū exesiones demulcet & lenit. Ficus aridæ præsertimq; pinguiores coctæ & illitæ tumores duros, strumas, nodosq; omnes, parotidas ac furunculos emolliunt. Decoctum earum eiusdem naturæ est: nā cum farina triticea ad tumores maxillarum, panos, parotidasque illinitur. Fœnigræci semen molliendi & discutiendi quoque facultatem habet. eius farina cum anserino adipe vterum emollit & relaxat, & in hydromelite decocta, addita axungia genita-

genitalibus induratis medetur. Vitis albæ ſeu bryoniæ radix calfacit ſiccatq́; moderatè, inflammationes & duritias emollit & diſcutit, abſceſſus rumpit, lienes induratos liquefacit & abſumit foris cum ficubus impoſita. pſoram etiam ac leprā ſanat, lentigines, varos, ſugillata & cicatrices nigras cum fœnogræco emendat. Cucumeris agreſtis radix calida ſicca, emollit, digerit & abſtergit. Illita ex polenta omne vetus œdema diſcutit. impoſita cum terebinthina reſina tubercula rumpit. decocta ex aceto & illita podagras aliosque articulorum dolores diſcutit. arida trita, alphos, lepras & impetiginem abſtergit, & in facie maculas aut cicatrices nigras expurgat, ad quæ omnia præſtantius eſt elaterium. Iridis radix calida ordine ſecundo, ſicca tertio, ſtrumas veteresque duritias cocta & illita mollit, idem & ſuccus ex ea expreſſus confert, qui malagmatis & acopis vtiliter imponitur, lienes ex aceto impoſita extenuat: decoctum radicis ad muliebria fomenta apprimè vtile, molliens aperiensq́; locos. Ebulus exiccandi & modicè digerendi facultate pollet. radix vuluas cocta emollit & aperit, & quæ circa eas ſunt affectiones inſeſſione corrigit, inueteratos tumores concretosque ſoluit, podagricis cum taurino adipe auxiliatur. Folia recentia ac tenera cum polenta illita inflammationes mitigant. OEſypus omnium pinguium mitiſſimè mollit, laxat digeritque. Adeps ſuillus inueteratus & ſalis expers, potentiùs quàm recens emollit: vetuſtate enim ſubſtantiæ tenuitatem, calorem & acrimoniam quandam naniſcitur, qua recens languidus & imbecillus indiget. Cæteri autē calidiores: vt adeps gallinaceus, anſerinus, anatinus, vitulinus, bubulus, recentes magis, vetuſtate acriores iam facti, minus emolliunt, digerunt verò potentiùs & ſiccant. Qui verò è ſiccioribus ſunt animalibus, vt arietinus, hircinus, ceruinus abundè ſiccant nec emolliunt. Medullæ omnes vt dolores compeſcunt, ita etiam molliunt, calfaciunt, rarefaciuntque. Colliguntur æſtatis exitu, ex oſſibus humidiores, è ſpina verò ſicciores. Laudatiſſima omnium ceruina, quæ viſcera, chordas, tendonesque emollit: hanc proxima ſequitur vitulina eadem, ſed aliquantò ſegniùs præſtans.

Ladanum calfaciendi molliendique vi præditum: venarum ora patefacit, in peſſis vuluæ duritiem ſanat: in medicamenta quæ dolorem finiunt, vt quæ duritias omnes emolliunt, vtiliter inſeritur. Gummi è pino recens, articulorum maximeque coxendicum lenit dolores, præduros tumores emollit atq; concoquit: quod autem vetuſtius eſt calfacit magis ac digerit. Terebinthina reſina, ab hac dein lentiſcina, & aliæ omnes acrimoniæ expertes, emolliunt, concoquunt, leuiterq́; diſcutiunt.

Ammoniacum calfacit, mollit, extrahit: ex aceto commodè liquatur igne lenine vratur, aut ex aceto tunditur in mortario: tubercula duritiasque mollit ac diſcutit, articulorum coxendicumque doloribus auxilio eſt cum nitro & oleo ſubactum impoſitumque: & ex aceto ſolo iecoris lienisque duritias ſoluit: nodos qui in artubus occalluerunt cum melle aut cum pice illitum diſcutit. Bdellium molle & pingue, calfacit & emollit: coquit, modiceque digerit: duritias omnes & bronchocelas diſcutit, cum ieiuna ſaliua ſubactum: vuluę ſpiracula appoſitu & ſuffitu laxat: malagmatis inſeritur quæ contra duritias & neruorum nodos proſunt: contuſum ſoluitur affuſo vino aut aqua calente. Styrax liquidus calfacit, emollit & concoquit: vuluæ præcluſæ duritiáve laboranti conuenit, menſes educit appoſitu, miſcetur vtiliter emollientibus & diſcutientibus malagmatis.

Ammoniacum, bdellium & ſtyrax, aliaque generis eiuſdem, vbi iam vetuſtate exaruerint, diſcutiunt potius quàm emolliunt. Attamen in recentium & meliorum penuria arida iſta pingui oleo ſoluta vſurpantur. Galbanum excalfacit, mollit, coquit & diſcutit, furunculos ſanat, vteri euerſiones atq; duritias, articulorum nodos, concretaq́; omnia aceto liquatum ſoluit. Opopanax calidus ordine tertio, ſiccus ſecundo, emollit ac modicè digerit, galbano aliquanto valentior & calidior.

Compoſitiones hinc fiunt, oleum liliorum, oleum violaceum, oleum chamęmelinum, oleum lumbricorū, oleum lini, oleum irinum: vnguentū de althæa, vn-

guentum reſumptiuum, emplaſtrum diachylωn magnum, emplaſtrum è muci-
laginibus. Cùm autem referentur in vſum, vt ſedandi doloris ita ſcirrhos concre-
tosque humores emolliendi initium ab humido fotu ducetur. Id autem com-
paratur ex radice lilii & althææ, ex malua, viola, adiectis quibuſdam attenuanti-
bus, anetho, origano, calamintha, ſerpillo, pulegio, thymo, quæ omnia ex aqua
ſimplici vel hydrelæo cocta adhibentur in fotum. Mox à fotu quum tepefactus
humor adhuc incaleſcit, ac modicè ſolutus eſt cutisq; ſpiracula patent, illitus ad-
hibendus ex vnguento althææ vel reſumptiuo. Vel ex hoc extemporali. ℞ mu-
cilaginis feminis althææ, lini, & fœnigræci depromptæ ex decocto ficuum ℥ j ß.
olei liliorum, anethi & irini, adipis anſeris & anatis an. ℥ ß. ceræ pinguis quantum
ſatis eſt ad illitus conſiſtentiam. Hæc igitur quòd calore liquata & frictione ada-
cta altè ſubeant poſſintque in affectam ſedem & in noxium humorem penetra-
re, ſtrenuè quidem emolliunt atque iuuant. Proximas his vires obtinet catapla-
ſma huiuſmodi. ℞ radicum althææ, liliorum, ebuli & iridis an. ℥ ij. maluæ, violæ,
chamæmeli, meliloti, anethi, an. m. ij. caricas pingues inciſas viij. coquantur dum
contabeſcant, terantur, & cribro cernantur, poſtea adde radicum bryoniæ & cu-
cumeris agreſtis crudarum & deraſarum an. ℥ ij. pollinis ſeminis lini & fœnigræ-
ci an. ℥ j. adipis gallinæ, anſeris & anatis an. ℥ iij. Rurſum modicè coquantur in ca-
taplaſma. Emplaſtro quòd craſſior eius ſubſtantia nequeat per cutem altè ſubi-
re, non tanta emolliendi vis ineſſe poteſt. Hoc tamen extemporale vires ſummas
obtinet. ℞ mucilaginis althææ, ſeminis lini & fenigræci depromptæ ex decocto
ficuum ℔ ß. axungiæ anſeris, gallinæ & vituli, medullæ cerui & vituli an. ℥ ij. ceræ
citrinæ ℥ iiij. coquantur in duplici vaſe ad emplaſtri craſſitiem, inſpergendo ſub-
finem radicis iridis florentinæ, ſtyracis calaminthæ an. ℥ ß. Validius emplaſtrum
eſt diachylωn, quo rurſum efficacius eſt emplaſtrũ è mucilaginibus, ex quorum
permiſtione & temperatione varia, alia non pauca decerni ſolent.

Attenuantia medicamenta. CAP. VII.

ATTENVANTIVM vt ad interiores affectus, ita & ad externos eosq; con-
tumaces nõ paruus eſt vſus. Ea quidem rarefacta cute dum altiùs intrò ſub-
eunt, non modò frigidum, craſſum concretumq; humorem calore liquant, ſed
& partium tenuitate eum ipſum incidunt & extenuant adeò vt exin vel ſponte
ſua in halitum & vaporem abeat, vel ſaltem trahentium vi facilè diſſipetur. Quæ
ſubiiciam quòd ea facultate plurimùm valeant, affectus ſanè varios calore & at-
tenuatione tollunt, non quòd attrahant digerántve, ſed quòd his extenuatus
humor ſponte ſua plerumque euolet.

Anethum ex oleo decoctum crudos & incoctos humores concoquit & inci-
dit, hinc varios ſedat dolores, ex cruditate obortos flatus diſcutit, tormina com-
peſcit. Mulieribus vteri præfocatione correptis decoctum inſeſſu perutile. Cor-
pus immodico labore defatigatum leuat, ſomnumque conciliat. Pulegium craſ-
ſa lentaque incidit, extenuat & concoquit: cum polenta iſchiadicis & aliis parti-
bus frigore affectis inductum confert: neruorum conuulſiones & opiſthotonum
ſedat: decoctum prurigines, inflationes, vteri duritias & ſubuerſiones inſeſſione
tollit: lienoſis cum ſale vtiliter adhibetur. Satureia, partium omnium craſſos len-
tosq; humores extenuat & concoquit, lethargicos calfacta excitat, cum triticea
farina iſchiadicis opitulatur.

Origanum extenuandi facultate œdemata aliosq; laxos tumores fotu illitúve
diſcutit: prurigines, ſcabies, regiumque morbum eius decoctum balneo expur-
gat. Succus eius cum lacte aurium tinnitus doloresque finit. Thymus validè in-
cidit & recentia œdemata ſeu fotu ſeu illitu ex aceto diſcutit, ſanguinis grumos
diſſoluit: thymos penſileſque verrucas tollit: coxendicibus cum vino & polenta
impoſitus medetur. Sampſuchus tenuium partium digerentisque eſt facultatis:
arida folia ex melle ſubacta ſugillata eximunt: aceto excepta luxata firmant & œ-
demata diſſoluunt: acopis & malagmatis calfaciendi reſoluendiq; gratia permi-
ſcentur. Roſmarinus abſtergentis incidentisq; facultatis particeps, ex vino tenui
coctus

coctus admotusque œdemata diſſipat, neruorum dolores ſedat: ſed & ſuffitu deſtillationes tuſſimq́; compeſcit. Hypericum calfacit tenuiq́; ſubſtantia incidit & craſſa comminuit: laſſos fotu illituq́; recreat, contuſis attritisque neruis eximiè ſuccurrit.

Abſynthium peculiariter ilibus, præcordiis, iecori & ſtomacho dolenti cum cerato tritum imponitur: epinyctidas ex aqua, & anginas cum melle & nitro ſanat. Centaurium minus veteres duritias extollit & extenuando reſoluit, ſiccat & validè nulla acrimonia adeò deterget, vt ſinus, fiſtulasq́; perſanet. Elenium lentos craſſosque humores extenuat: radix & folia ex vino cocta & admota partes frigidis & diuturnis obſeſſas affectibus excalfaciunt atque perſanant, quemadmodum & iſchiadas & exiguas articulorum præ humoris copia luxationes. Dauci radix præſertimque ſemen excalfacere multumq́; diſcutere fotis impoſitum deprehenditur, & œdemata ſoluere. herba his inferior & hebetior exiſtit. Ruta ſtrenuè incidere ac digerere lentos craſſosque poteſt humores: quin & partium tenuitate flatus diſſipat, ad veteres ſtomachi dolores & cruditates, ad tuſſes & laterum thoracisque affectus cum ſpirandi difficultate, ad coxendicum articulorumq́; cruciatus fotu & illitu benefacit: teſtium collectionibus inflationibusq́; cum lauri foliis, & exanthematis cum myrto in cerato prodeſt: ſuccus inſtillatus auriũ doloribus ac tinnitui ſuccurrit, ſylueſtris ad omnia præſtantior. Cuminum ſemine efficax, calfacit ordine tertio, ſiccat & nonnihil adſtringit, tormina inflationesque diſcutit coctum & illitum ex oleo & hordei farina, teſtium collectionibus impoſitum cum vua paſſa aut lolii farina ceratóve opitulatur. Laurus calfacit, mollit & incidit: decoctum foliorum eius vuluæ & veſicæ vitiis apprimè conuenit fotu vel inſeſſu, folia cum polenta & pane inducta flatulentum omnem tumorem diſcutiunt, baccæ foliis calidiores omnibus thoracis rheumatiſmis proſunt. In medicamenta commodè adiiciuntur quæ neruorum laſſitudines reficiunt, & in vnguenta quæ calfaciunt & diſcutiunt.

Adipes & medullæ ex calidis ferocibusq́; animalibus quòd calidiores tenuioresq́; ſint, partemq́; facilè imbuant, attenuandi facultate inſignes ſunt, cùm præſertim vetuſtate acriores euaſerint: vt adeps vulpinus, caninus, vrſinus & leoninus: & quæ ab his animalibus eruuntur medullæ. Olea quoq; vetuſtate & annis extenuata purgataq́;, attenuandi vim maiorem nanciſcuntur.

Iam ex iſtorum temperatione conſtat, oleum anethinum, oleum rutaceum, oleum amygdalarum amararum, oleum è ſcorpionibus, oleum è capparibus, oleum nardinum tum ſimplex tum compoſitum, oleum hypericinum, oleum laurinum, oleum vulpinum, oleum terebinthinæ: deinde vnguentum Agrippæ & vnguentum quod Arogon dixerunt.

Itaq; vt frigidi, craſſi lentiq́; humores qui quauis corporis particula vel in ſcirrhum vel circum neruos, membranas aut articulos effuſi coiêrunt, facilè tandem euelli, attrahi diſſipariq́; poſſint, molliendi in primis deinde verò extenuãdi ſunt, idque vel vtraque ſeorſum facultate, vel ambabus pariter confuſis. Quæ id efficiant medicamenta, fotus vel epithematis vel embrochæ vel vnguenti forma coaptentur, vt altius poſſint in corpus & in concretam materiam penetrare. Solidior enim, qualis eſt emplaſtri forma, non æquè facilè poteſt. Itaque pars affecta hoc decocto primum fouenda, quod non perinde ac emolliens neceſſe eſt è recentibus herbis conſtitui, quandoquidem arefactæ efficaciores vel hyeme ad extenuandum deprehenduntur. ℞ radicum enulæ, iridis & ebuli, baccarum iuniperi an. ℥ ij. origani, calaminthæ, pulegii, thymi, anethi, ſampſuchi, roriſmarini, centaurii minoris, foliorum lauri an. m. j. ſeminis aniſi, feniculi, cumini & rutæ an. ℥ ß. modicè coquantur ex aqua ſufficienti, affuſo ſub finem vini albi quadrante, pars calidè foueatur per ſpongiam, vel potentius humorẽ colliquet & attenuet. Si malum iam vetuſtate occalluit, his initio vel præmitti vel permiſceri debent emolliẽtia. Mox à fotu calẽte adhuc & patente cute embrocha fiat ex attenuãte quouis oleo per lanã ſuccidam: aut pars vnguẽto Agrippæ vel Arogo duriter affricetur ad ignẽ. Aut ſi multorũ deſideratur permiſtio, emplaſtrũ è mucilaginibus,

aut diachilων ſoluatur duplo triplóve olei irini vel rutacei. Epithema hoc validius humorem quemuis frigidum attenuat & liquefacit, in parte præcipuè neruoſa quum cæteris præmiſſis digerendi atque diſſipandi tempus iam inſtat. ♃. aquę vitę ℔.j.in qua tepida macera thymi, calaminthæ, pulegii, origani aridorum an.℥ß.radicis pyrethri, zinziberis, nucis moſchatæ, ſpicæ, caryophyllorũ an.ʒ iij. aqua exprimatur in vſus. Deterſus dein locus rigandus imbuendusque eſt oleo terebinthinæ vel hoc ſtillaticio. ♃ radicis iridis & helenii, baccarum iuniperi an. ℥ ij.hyperici, roriſmarini, ſampſuchi, thymi, ſatureiæ, abſynthii, centaurii minoris an.ʒ iij.dauci ſeminis rutæ & cumini, baccarum lauri an.ʒ ij.nucis moſchatæ, caryophyllorum, zinziberis an.ʒ j. ß. croci ʒ j. ſtyracis, caſtorii an. ℥ ß. Tritis omnibus affunde aquæ vitæ ℔ j. deinde cùm abſorpta fuerit, terebinthinæ & olei an. ℔ j. confuſa omnia excipiantur ſtillante vaporario, primumque eliciatur aqua deinde oleum, vtrumque ſeorſum recondatur. Ne pars ab vnctione nuda maneat, emplaſtro legi poterit conſtante paribus portionibus vnguenti Arogi & emplaſtri è mucilaginibus: vel ex fæce ſtillaticii olei cum cera ſubacta.

Abſorbentia medicamenta. CAP. VIII.

EMOLLITVS, attenuatus & alia quauis ratione apparatus iam humor, tum demum vel abſorbendus vel attrahendus foraſque per patefactam cutem euocandus eſt, dum tumor omnis ſubſideat, & affectus ſymptomata miteſcant. Abſorbent quidem validè exiccantia, quibus tanta attenuandi ſiccandiq; vis ineſt, vt quemcunq; attigerint humorem præter naturam citra diſſolutionem abſumant. Hæc liquida forma aptari par eſt, ſi altius ſubire conuenit. Conferũt autem œdematoſis, aquoſis, flatulentiſq; tumoribus nonnunquam & ſcirrhoſis & præduris, ſed inclinantibus, & quibus exquiſita emolliendo attenuandoq; præparatio eſt adhibita. Acetum tenui ſubſtantia apprimè digerit & vehementer ſiccat, fotu calido œdemata, ſugillata, podagricoſque dolores tollit, & vlcera quæ ſerpunt: feruentis vapor aquam inter cutem abſumit, & aurium tinnitus. Sal humores ſuperuacuos tenuat & abſorbet, & quicquid in corporibus præter naturam humidum eſt, id totum abſumit, reliquam ſolidiorem ſubſtantiam cogit, contrahit, & impensè exiccat & à putredine vindicat, gingiuas humidiores aut putreſcentes perſanat: ex oleo illitus œdemata & hydropicorum tumores minuit, luxatos & podagricos iuuat: pruritus, lichenas, lepras, pſoraſq; & vlcera ſerpentia fotu compeſcit.

Muria & aqua marina ſalis effectus exhibent: iſchiadicis, podagricis & œdemate vexatis fotu conueniunt. Nitrum ſalis vires æquat, niſi quòd parcius contrahit: miſcetur emplaſtris quæ extenuant, ſiccant & abſumunt, & quæ lepras abſtergunt.

Cinis omnis vſtione igneas partes conquirit: ficulneus validè extenuat & abſumit, acrimoniæ vrentiſque facultatis plurimum ſortitus. Huic proximus eſt ſarmentitius & qui ex ilice aut braſſica ſumitur. Omnes cum axungia vel oleo illiti œdemata diſcutiunt, articulorum doloribus, neruorum nodis & contuſionibus mirè proſunt.

Lixiuium pro cineris qui eluitur natura vires habet. Omne quidẽ vehementer abſtergit, exiccat & abſumit, flatulentos œdematoſoſque tumores diſcutit. & eadem quæ cinis fotu præſtat: ſed omnium maximè quod ex cinere ficus & tithymalorum fit, adeò vt ob ſubſtantiæ tenuitatem nullo ſenſu doloris exurat. Alumen validè adſtringit, ſiccat & abſumit, excreſcentem carnem, putreſcentia vlcera, gingiuas humore prægnantes, oris vlcera, oculorum epiphoras, aurium fluxiones, pruritus atque lepras ſiccat ac coërcet.

Calx cineris ſpecies ſed tenuioris ſubſtantiæ quàm qui è lignis fit, vehementer adeò vrit vt cruſtas ſuſcitet. Elota verò citra morſum potenter exiccat, validiuſque abſumit ac digerit ſi marina aqua lauetur. Lixiuium quod eius lotione vim & acrimoniam conquiſiuit, omnium ſummè exiccat & abſorbet.

Compoſita in id vſurpantur oleum caſtorii oleum euphorbii, oleum philoſo-

phorum

phorum & petroleum. Si igitur mollis laxusque tumor doloris ac ruboris expers in parte quapiam vt in genu aut in ſcroto collectus eſt, aut latè diffuſus vt in tibiis & pedibus eorum qui cachexia, hydrope aut inclinante podagra laborant: pituitoſus ſeroſusque humor aut etiam flatus concluſus primùm abſorbendus eſt fotu è lixiuio cineris ſarmentorum vitis, aut ilicis, aut ficus, aut braſſicæ, per ſpongiam nouam quæ aliquandiu ſinenda arctiusq; vincienda eſt. Nonnunquam origanum, calamintha, thymus & alia quædam ex incidentium & attrahentium genere vtiliter incoquuntur in lixiuio. Si vehementior deſideratur exiccatio, lixiuium vſurpetur ab extincta elotaque calce. Sublata ſpongia ſiccataq; cute, embrocha fiat ex oleo caſtorei, euphorbii, aut è lateribus: aut ex alio quod habeat ſalis marini vel nitri ℥ ß. aluminis, ſulphuris an. ʒ ij. ſoluātur aqua vitæ ad ſordium craſſitiem: deinde adde olei nucum vel rutæ vel terebinthinæ ℥ iiij. agitentur & modicè calefiant dum permiſta omnia vnguenti temperaturam habeant. At verò quum ſcirrhoſus tumor eſt, isq; iam quadamtenus emollitus, quicquid in eo præparatum eſt humoris, exiccandum non modò præſcripto fotu, ſed & acetі acerrimi & aquæ vitæ vapore. In hæc duo permiſta lapis molaris candens immergitur, tumorq; ſcirrhoſus ita exponitur, vt calentem vaporem vndique excipiat. Mox deinde oleo vel vnguento ſiccante perfunditur duriusq; premitur & quaſi ſubigitur. Hac abſorpta portione quod reliquum eſt rurſum emollitione præparandum, rurſusque ſiccandum: atque ſic alternanda remedia dum humore omni abſorpto tumor totus ſubſideat. Vtrique demum tumori tum ſcirrhoſo tum œdematoſo continuò ab vnctione emplaſtrum aliquod digerens, attrahens atq; reſoluens ex iis quæ mox dicentur inducendum. Aut hoc etiam emplaſtrum vehementer ſiccans imponendum quòd è vomica ſaniem per cutis ſpiracula manifeſtè exugit. ℞ olei veteris ℥ vij. ceræ albæ ℥ v. liquefactis adde terebinthinæ ℥ iiij. permiſtis refrigeratisq; inſperge ſalis petræ, nitri, cineris ficulnei an. ℥ j. fiant magdaliæ.

Attrahentia. CAP. IX.

ATTRAHENS medicamentũ Græcis ἑλκτικὸν & ἐπισπαστικὸν repellẽti aduerſum, foris impoſitum humores tum ſeroſos tum craſſiuſculos, ſpiritusq; ex alto corpore in ſumma transfert. Id autem calore præſertim efficit, cui præcipua attrahendi vis eſt. Cui tamen ſi præterea tenuis ſubſtantia atque ſiccitas accedat, multò efficacius euadet. Quod ordine ſecundo completo calidum eſt ac tenue, attrahit id quidem. quod verò iam tertio receſſu conſiſtit, non attrahit modò, verùm etiam quod attractum eſt diſſipat, eſtque metaſyncriticum, id eſt euocans ex alto & reſoluens. Quod denique hæc tum calore tum tenuitate ſuperat, reſoluendo vel puſtulas vel veſicas excitat, diciturq; vel rubrificãs vel phœnigmus. Attrahendi porrò facultatem alia inſitam ſibi obtinent, vt dictamnus, propolis, ſagapenum, thapſia: alia à putredine vt fermẽtum, fimus columbinus, anſerinus, & quicunque à calidiore animante decidit: alia totius ſubſtantiæ ſimilitudine, vt ſcorpius vulneri ſuo impoſitus deleterium venenum quod eiaculatus eſt extrahit & euocat. Anagallis cui flos purpureus, attrahendi adeò inſita facultate valet vt adactos corpori aculeos euellat: ſuccus gargarizatu & naribus infuſus capitis pituitam eadem vi purgat. Anemone vtraque acris, commanducata radix, aut ſuccus naribus infuſus pituitam trahit, folia & caules menſtrua cient vellere appoſita, illita quoque lepras eximunt. Calamintha admodum tenui eſt eſſentia, qua humores ex alto euocat atque tranſmutat, confertque iſchiadicis, ſtrenuè digerit, humores incidit & extenuat valenter craſſos, quales ſunt qui elephantiaſim procreant, ex vino cocta ſugillata tollit, nigrasque delet cicatrices. Narciſſi radix diuturnis articulorum doloribus trita ex melle & impoſita ſubuenit, infixa corpori extrahit, illita cum lolii farina & melle. Struthion ſeu ſaponaria cum polenta & aceto illita lepras tollit, tubercula diſcutit cum farina hordeacea & vino decocta: ſternutamenta mouet, trita cum melle & naribus infuſa ex ore pituitam ducit.

Ariſtolochia vtraq; ſurculos & ſpicula extrahit, ſquamas oſſium illita educit: in peſſo ſubdita menſes, ſecundas & fœtus omnes educit. Hiberis naſturtium agreſte Latinis, ordine quarto calida: radix eius apprimè vtilis ad coxendicis dolores, cum ſuillo adipe ſalſo emplaſtri modo horis quatuor inſidens. hoc modo rheumatiſmos omnes ſanat occultos: exiccandi ſcilicet & ex alto euocandi, trahendique facultatem obtinens. Lepidion vulgò piperitis calfacit etiam ordine quarto, iſchiadicis præſenti remedio illinitur tritum cum radice enulæ & horæ quadrante impoſitum: lepras idem quoque eximit. Thlaſpi ſemen calfacit & exiccat ordine quarto: bilem & pituitam per ſuperna & inferna purgat: menſes ciet & fœtus enecat, prodeſt iſchiadicis per ſedem infuſum. Cardami ſeu naſturtii ſatiui ſemen adurentis eſt facultis perinde ac ſinapi. Coxendicis dolores excalfacit illitum cum polenta & aceto: œdemata & panos diſcutit cum pice, extrahitq; infixos corpori aculeos, lienem illitũ cum melle extenuat, & fauos expurgat, lepras & impetigines abſtergit, furunculos & carbunculos rumpit, & ad ſuppurationem deducit. herba eadem, ſed multò imbecillius præſtat. Sinapi calfacit ſiccatq; ordine quarto, extenuandi & extrahendi vim habet, lethargicis deraſo capiti illinitur ficubus admiſtum & impoſitum donec rubeſcat locus: ad coxendicum cruciatus, lienes & omnis generis diuturnos dolores cõfert, quoties permutandæ affectionis cauſa ex alto in cutis ſummam aliquid trahere animus eſt. Alopeciis illitum medetur, ſugillata cum melle aut adipe, aut cerato delet, extrahentibus emplaſtris ſcabiemq; exterentibus vtiliter admiſcetur, ex aceto contra lepras & feras impetigines perungitur, grauitati aurium & ſonitui tritum cum fico & impoſitum prodeſt.

Vrticæ tum folia tum ſemen articularibus morbis & podagricis cum oleo veteteꝛ aut cum vrſino adipe imponuntur, & lienoſis cum cerato, tubercula & parotidas ſanant, adeò ſcilicet digerente facultate valent. Hermodactylus calidus ſiccus ordine ſecundo, podagræ omniq; arthriditi confert cataplaſmate admotus, cum vitellis ouorum & farina hordei vel mica panis. Pyrethrum calidum ſiccum ordine tertio. Radix pituitam elicit, ſudores ciet inuncta ex oleo, diuturnis rigoribus efficax, contra refrigeratas reſolutasq; partes corporis eximiè conducit: ſtupidis partibus illita ſenſum reſtituit. Dracontii radix acris & amara tenuiumque partium, calfaciendi vim obtinet, craſſa & lenta extenuat, ad vitiligines cum melle efficaciter illinitur. polypos & carcinomata abſumit & eliquat, maximeque ſuccus qui & radice & foliis eſt valentior. Cyclamini eius quæ Arabũ eſt arthanita, radix tertio ordine calida & ſicca, aperit, incidit, attrahit & diſcutit. Succus medicamentis tubercula, ſtrumas, aliasque durities diſcutientibus commiſcetur: ac bile ſuffuſis cum melle illitus competit. Decocto radicis luxata, podagra & capitis vlcuſcula, pernionesq; vtiliter fouentur. Cauata radix oleo impletur & cineri feruenti imponitur, adiecto interdũ ceræ modico, & vnguentum comparatur imprimis vtile pernionibus & tumoribus omnibus frigidis ac crudis: ipſos enim aut maturat aut reſoluit. oſſicula etiam extrahit. Cyclaminus altera quæ officinis beatæ Mariæ ſigillum nuncupatur, illita cruda (nam coctæ vis perit) ſugillata non ſine morſu tollit, tunſa exceptaq; pari axungiæ veteris modo ſtrumas, prædurosque tumores omnes emollit, & integra cute diſſoluit. Tithymali omnes ſtrenuè calfaciunt, reſoluunt, ſiccantque & detergent: myrmecias, acrochordonas, pterygia & thymos auferunt, detergunt quoque lichenas & pſoras.

Elleborus eruptionibus pituitæ medetur cum axungia illitus & ſuppurationi veteri: alphos, impetigines, ſcabies leprasque eximit. Thapſiæ tam radix quàm ſuccus omnium maximè quæ pares cum eis vires adepta ſunt, vim habent attrahendi: vbi ex imo aliquid euocandum eſt. Succus illitu aut radix recens aſtrictu alopecias explent. Radix ſuccusque cum æquis ceræ thurisque portionibus ſugillata liuoresque tollunt, cum melle lepras cutisque vitia emendant: cum ſulphure tubercula diſcutiunt: ſed non diutius, quàm horis duabus dimittantur, ne inflammatio inuadat: locus deinde aqua maris calida fouẽdus. Anacardi ordine quarto

quarto calidi ac ficci, ferpiginem, impetiginem & morphæam illitu tollunt, fed non multò pòft locus aqua abluendus. E refinis autem vua ftrobilina omnium calidiffima & celerrimè ficcans, vt terebinthina mordacitatis expers. Illa è profundo validiùs quàm cæteræ refinæ trahit. Pix nigra mollis & pinguis, vuluæ duritias & fedis tubercula difcutit, laterum, articulorum partiumq́ue omnium dolores aut fola aut cum fulphure inducta diffipat: carbunculos & ftrumas difrumpit cum melle fubacta, eftq; digerentium medicamentorum communis materia. Caftoreum valde tenuium eft partium, calfacit ficcatque. coquit ac difcutit tumores contumaces & fcirrhofos. illitum prodeft tremulis, conuulfionibus & omnibus neruorum vitiis. Euphorbium coxarũ doloribus, paralyfi, tremori, conuulfioni, omnibus frigidis affectibus mirè prodeft: fquamas offium eadem die eximit, pituitam per nares largiter euocat, & fternutamenta ciet. Sulfur calfacit, trahit è profundo, difcutit, terget: faliua, vel lotio, vel vetere oleo, vel melle fubactum ictibus venenatis prodeft: pforas, lichenas, lepras cum terebinthina tergẽdo & diffipando perfanat. Ex eorum porrò genere quæ putredinis vi trahunt, mitiffimum eft fermentum, quod tenuium eft partium, mediocriter calidum: proinde citra moleftiam quæ in profundo funt extrahit & digerit, particeps eft aciditatis & caloris ex putredine. Fimi omnes attrahendi facultate pollent, at non paruo difcrimine. Columbinus admodum calfacit, attrahit & rubrificat, cum hordeacea farina & aceto mixtus ftrumas difcutit. arefactus tritusq; cum nafturtii femine, inueteratos coxendicis, lateris, ceruicis & lumborum dolores, podagras & arthritides omnes extirpat. Anferinus aliquanto calidior iifdem viribus fed efficacioribus præditus eft, ac vix præ acrimonia vllius eft vfus. Gallinaceus verò eadem, fed inefficacius poteft. nam multò quoque minus calet fi præfertim à conclufis gallinis fumitur.

Stercus caprillum digerentis & acris facultatis adeò vt induratis & fcirrhofis tumoribus congruat non lienis modò fed aliarum quoq; partium, idque fabacea farina & oxycrato permiftum. Cõfert & ad aquam inter cutem emplaftri fpecie. Vftum tenuioris effentiæ non tamẽ manifeftè acrius redditur. Mifcetur digerẽtibus cataplafmatis quæ ad parotidas & bubonas diuturniores accõmodantur.

Inter compofita autem quæ validè trahant ac digerant habentur oleum ricininum, oleum balaninum, oleum finapinũ, quæ preffu perinde ac amygdalinum elici poffunt. Emplaftrum è meliloto, emplaftrum è baccis lauri, emplaftrum oxycrocæum. Sed his multò præftantiora funt quæ ex commemoratis fimplicibus poffunt in rem præfentem parari. Quum igitur fcirrhi duriorísve tumoris attenuatus præparatusque humor minimè potuit exiccantium medicamentorum vi totus abforberi, euellendus refoluendusq; eft attrahentium medicamentorum vi, quæ in imo conditos demerfosq; humores in cutem fummam tráfferunt. Eadem porrò fi diutius parti infident, attractos tandem aut manifeftè aut fine fenfu diffipant. Conuenienter ea in folidam pulueris emplaftrive formã aptantur, quæ ipfa non intrò fe infert, fed aduocat ad fefe fubditum humorem aut fpiritum. Extemporalia igitur his formis defcribẽtur. ℞ picis aridæ, ceræ nouæ, axungiæ fuillæ, faponis nigri an. ℔ ß. liquefiant cogánturque in emplaftrum. Aut fic, ℞ picis ficcæ, ceræ nouæ an. ℔ ß. axungiæ fuillæ ℥ vj. fulphuris ignem non experti ℥iij. liquentur in emplaftri craffitiem. Aut fic, fulphuris, radicis pyrethri, hermodactylian. ℥j. ß. additur & nonnunquam falis nitri vel falis petræ, vel falis marini torrefacti ℥j. Hoc etiam vehementer trahit & difcutit, ℞ olei veteris ℔ j. lithargyri, picis ficcæ an. ℔ ß. ladani, ammoniaci, galbani aceto forti folutorum an. ℥ iij. æruginis tritæ ℥ j. ß. fiat emplaftrum. Imponuntur & cataplafmatum formulæ quibus difcutiẽdi vis fumma ineft. ℞ pulpæ ficuum ex aceto aut ex aqua vitæ coctarum, fermenti veteris an. ℔ ß. radicum ireos, cucumeris agreftis & brioniæ recentiũ & crudarum an. ℥ ij. feminis vrticæ & nafturtii an. ℥ ß. Trita omnia contundantur in cataplafma. Addi quoq; poteft fimi caprini aut columbini fefcuncia. Hi fimi arefacti tritiq; & cerato aut pice excepti, validè etiam trahũt: at validiùs fi ex caricis aut melle in cataplafmatis formam aptentur, validiffimè fi vel

anacardino melle vel ſapone nigro coquantur. Sinapiſmus quoque vehementer diſcutit, ſed vehementiori dolore & papularum ardore. ℞ pulpæ caricarum coctarum in aqua & aceto, ſeminis ſinapis ex aceto tritian. pares portiones. Aut pulpæ caricarum, fermenti an. partem vnam, ſinapis partes duas. Tenellis corporis ſinapi minuendum, augendum verò durioribus atque robuſtis, detracta etiam ſinapis portione nonnunquam tantundem vtiliter addetur ſeminis thlaſpi, vel naſturtii contuſi. Hiſce autem omnibus multò validiùs trahit cataplaſma quod habet, Radicis thapſiæ tritæ ℨj. axungiæ ſuillæ ℨ iij. Hoc tamen non modò albicantes papulas excitat, ſed & partem vniuerſam in tumorem attollit non leui ſenſu ardoris. Quod verò ſequitur non attrahit ſolùm, ſed & attractum validiſſimè diſſipat leniori quodam pruritu aut ardore. ℞ radicis cyclamini crudæ & contuſæ ℥ j. axungiæ ℥ ij. Prior quidem cyclaminus erit efficax, ſed multò præſtantior eſt altera quæ Dioſcoridi eſt poſterior, & officinis beatæ Mariæ ſigillum appellatur.

Phœnigmus eiusq́; vſus. C A P. X.

HVMORES parti cuiuis inſidentes qui neque mollientibus, neq; attenuantibus, neque attrahentibus reſolui diſcutive potuerunt, phœnigmis liquati trahuntur ac defluunt. Eorum ope hydropicorum aqua & ſeroſus humor vndeuis educitur, capitis, coxendicum omniumq́ue articulorum peruicax dolor eximitur. Compoſitum nihil quod veſicas excitet aſſeruari ſolet, promptè tamen ſic aliquod apparatur. Saponis nigri & ſalis vulgaris triti pares portiones confundito dum concorporentur & emplaſtri forma ſiat: impoſitum veſicas excitat, aquamq; ducit nullo ſenſu doloris.

Tithymalus omnis acer quidem eſt, & hoc quoque acrior eſt ranunculus. Vterque tuſus & impoſitus humores ex alto non ſine dolore prolicit in veſicam. Phœnigmus è cantharidibus omnium promptiſſimè nec admodum vehementi ardore ſeroſos humores largiter euocat. Cantharides in exquiſitum læuorem tritæ parti imponuntur iam frictione rubenti & excalfactæ. At mitius vnguētum fuerit quod in portione vna tritarum cantharidum, axungiæ vel cerati liquidi quadruplum contineat. Tutius quoque & moderatius fuerit cataplaſma quod habet cantharidum tritarum partem vnam, ſeminis ſinapis contuſi partes tres, pulpæ ficuum aut fermenti acris partes ſex. Cuicunque autem parti è cantharide phœnigmus inſederit, vrinæ ardorem dyſuriamq; ciet. Rupta aut aperta puſtula mox ſenſim emanat, inductoque pingui aut leniente vnguento, non ante ſinitur exulceratio ſiccari quàm omnis humor ex affecta parte ſit exhauſtus. Hactenus quidem remedia protuli quæ externis affectibus citra exulcerationem medentur: vt tumoribus collectionibusq; frigidis, ex hisq; progenitis doloribus. Nunc quæ remedia affectibus opitulentur externis in quibus aperta exulceratáve cutis, eſt, vt abſceſſibus, vulneribus, vlceribusq; variis, dicendum.

Maturantia. C A P. XI.

MATVRATIO ἡ πέπανσις à cibi cōcoctione diuerſa, eſt vitiati corruptiq; humoris in conuenientiorem naturæ ſtatum deductio. Eſt autem ea duplex, ſuppuratio ἡ ἐκπύησις, & cōcoctio quædā ſeu mitigatio ὁ πεπασμός. Suppuratio eſt corrupti putridique ſanguinis in pus exquiſitum commutatio: ex hoc enim ſolo pus efficitur ſyncerum. Pepaſmus verò ſeu mitificatio, eſt putridæ bilis tum flauæ tum atræ atq; etiam pituitæ, non in pus quidem, ſed tamen repreſſa putredine in benigniorem & minus naturæ moleſtam ſubſtantiam conuerſio. Quod pus mouet medicamentū ἐκπυητικὸν dixerunt: quod concoquit πεπαστικὸν ſeu mitigatorium, cui ex aduerſo eſt σηπτικόν. Vtraq; maturatio propriū eſt naturæ & noſtri caloris opus, nec vllum medicamentum per ſe maturat. Vtrumque tamen tum ſuppuratorium tum mitigatorium duplex exiſtit: vnum propriè quod inſiti noſtri caloris vim atque ſubſtantiam tuetur vel etiam auget: temperatè id quidem calidum & partis cui foris adhæreſcit temperaturæ non admodum diſſimile.

Id quo-

Id quoq; in eum humorem qui computruit calorem inducit insito nobis simillimum, cuius etiam beneficio corruptus is humor in benignius quippiam mutatur. Alterum genus ex accidenti maturat: idq; moderatè calidum & humidum est, vereq; emplasticam materiam sortitum. hoc dum cutis spiracula infarcit & obstruit, spiritum caloremq; natiuum partis cohibet, nec dissipari sinit: qui deinde intrò remeans augescit & vel pus conficit, vel corruptum humorem mitificat ac concoquit. De iis igitur quæ phlegmonarum pus mouent in primis tradendum. Aquę tepidę fotus per se semper calfacit & humectat, mollit & cõcoquit, interdum tamen ex accidenti humores quoq; digerit ac dissipat.

Hydrelæum modicè calidum parti affusum maturat & concoquit, idque euidentius quàm aqua tepida. Oleum maturum salis expers, calfacit moderatè, humectat & emollit, præsertim quòd nec frigidũ summè, nec calidum, sed tepidum adhibeatur. concoquit quoque & pus mouet, aucto natiuo calore, dum cohibet occluditque quicquid è nobis foràs effluere est natum. Butyrum tum per se concoquit & pus mouet, tum medicamentis quæ id præstant commodè miscetur, maximè in puerorum molliorumque corporum phlegmonis exiguis. OEsypus non dissimilem butyro concoquendi & pus mouendi vim obtinet. Adeps omnis præcipueque domesticorum animalium mollit, concoquit & pus mouet: nam præterquam quòd suo lentore perinde atque oleum offarcit cutis spiracula, cohibetq; quicquid è nobis effluere aptum est, calorem etiam obtinet nostro finitimum. In eorum quos vsurpamus censu imbecillior est suillus, ab hoc vitulinus, hunc gallinaceus sequitur, anserinus omnium efficacissimus, vt non modò mouendi puris, sed etiam digerendi facultate iam polleat. Medulla ceruina & vitulina vt scirrhos emolliunt ita etiam concoquunt, & pus mouet eadem qua adeps ratione. Farina tritici perpurgata furfure ex oleo aut ex hydrelæo coacta cataplasmatis forma cutis spiracula offarcit, & calorem natiuum intus continet adaugetque, qui demum humorem superuacuum maturat, concoquit, & in pus album, leue & æquale conuertit. Idemque præstat & tritici pollen. Panis triticeus recens & adhuc calens admotus eadem efficit: aut si tempore exaruit hydrelæo aut oleo pingui ac dulci, aut butyro mollitus & in cataplasma redactus. Caricæ pingues ex aqua aut ex hydrelæo coctæ & illitæ, aut forma cataplasmatis ex oleo aut butyro & farina triticea admotæ pus mouent, panos aliosq; tumores ad maturitatem perducunt. Tussilaginis & oxalidis folia sub cineribus cocta & ex adipe tunsa, phlegmonas aliosq; abscessus celeriter maturant.

Radix althææ laxat, mitigat, & difficilia tubercula concoquit. Cocta in aqua mulsa fotu ad parotidas, strumas, aliosq; tumores maturandos efficax. Cataplasmatis specie ex adipe suillo vel anserino, aut etiam oleo cocta, adiecta farina triticea, aut panis medulla potentius concoquit & maturat. Liliorum radix cocta dum planè contabescat, mollit atq; maturat præsertim assa, & vt althæę radix adipe excepta cataplasmatis specie. Cepa licet cruda acris sit & mordax, coctura tamen dissipata acrimonia, emollit, pus mouet, in his præsertim tumoribus qui ægrè suppurant.

Pix mollis & liquida, lentoris multi particeps, per se molliendi, puris mouendi & concoquendi facultate pollet, arida rosaceo in affectu calido, aut oleo conuenienti dissoluitur in eosdem vsus: dura enim emollit, pus mouet, tubercula panosque discutit, ex pice molli, cera & oleo compingitur ceratum puri generando perutile. Resina terebinthina aut etiam lentiscina dura mollit & concoquit cruda. Elotæ omnes acrimoniam deponunt & adiecta cera & butyro, vel oui vitello, vel oleo quopiam accommodato, puris mouendi facultatem adipiscuntur. Thus molle, album & pingue moderatè calidum, mediis ac temperatis naturis consentiens, insignem puris mouendi facultatem obtinet, vtpote nulla siccandi aut adstringendi vi præditum. Ladanum ad primi excessus finem calidum, emollit & moderatè cõcoquit. Styrax liquida seu rubra, calfacit quoq;, emollit & concoquit. In hoc quoque censu habentur bdellium & ammoniacum, & quæcunq; moderato quodam calore emolliunt, eadem quoq; pus mouent.

Iam verò vnguenta ab his extant maturantia basilicum minus, basilicum maius, vnguentum de althæa, vnguentum Agrippæ, & quod resumptiuum appellant: emplastrum quoque diachylωn simplex, diachylωn compositum, & emplastrum è mucilaginibus.

Itaq; si qua collectio aut tumor præter naturã partem obsedit isq; calidus cum rubore, calore & dolore lancinante, cuius materia non dissoluenda, sed in pus vertenda videatur, vt in phlegmone, furunculo & carbunculo, fluxione cohibita repressoq; ardore atq; dolore, maturatio atq; suppuratio iuuabitur primum quidem fotu ex hydrelæo tepido, aut ex eorum decocto quibus emolliendi pariterque maturandi facultas inest: quibus pariter & dolor leniri & calor obtundi possit. Protinus à fotu conferet illitus facultatis eiusdem: moxq; cataplasma pultis specie ex mucilagine althææ, lini & fœnigræci desumpta ex decocto caricarum, in quo farina tritici soluta coctaq; sit adiecto oleo & oui vitello. Si minus calida est phlegmone & ęgrè suppurat, vt idcirco maturantia validiora postulet, cataplasma fiat ex radice althææ, liliorum & ceparum cum oxalide, malua, acãtho, chamæmelo & meliloto exquisitè coctis atque cretis: quibus deinde farina frumenti, lini & fœnigræci adiecta sit cum butyro & axungia gallinæ vel anseris. his rursum validius est vnguentum basilicum vtrumque & emplastrum diachylωn compositum & emplastrum è mucilaginibus, quorum vtrumque olei liliacei vel irini permistione emolliendum est, quò altius subire possit viresq; suas exercere.

Detergentia & expurgantia abscessus & vlcera.

CAP. XII.

QVÆ extrinsecus inducta abscessus & vlcera mundant sordesque expurgant, emplasticis cõtraria, non aliam naturam sortita sunt quàm quæ intrò assumpta diximus lentos atque glutinosos ductuum humores detergere & expurgare. Ea Græcis idcirco ῥυπτικὰ & καθαρτικὰ nuncupantur. Ordine autẽ & viribus plurimum distant: leniora enim apertarum phlegmonarum pus eluunt & euocant, his valentiora sunt quæ crassiorem vlcerum sordem detergunt, valentissima quæ malignorum vlcerum corruptam carnem exedunt atq; etiam fistularum callos blandè exterunt, quæ sanè sunt cathęreticis proxima. Sic autem digerenda sunt.

Cichorii, endiuiæ, omniumq; intuborum succus licet frigidus, quia tamen amarus tutò detergit & vlcera non minus quàm viscera purgat.

Rosarum præsertim rubrarum succus cum adstrictione leni detersionis tamen vt & amaroris particeps est, hinc melli rosato & ex aridis rosis syrupo detergendi facultas insignis.

Plantaginis folia vel integra vlceribus inducta sordem luculenter extergunt: succus vlcerum malignitatem emendat, expurgataque ad cicatricem perducit. Sedi seu semperuiui maioris succus licet refrigeret ac leuiter adstringat, omnia tamen quæ de plantagine protuli potentius efficit. Hæc igitur tuta admodum & vtilia sunt cùm nondum tota ruptæ phlegmones restincta est inflammatio: aut cùm vlcus ardore atque dolore distorquet. Agrimonii & betonicæ succus aliquantulum calidus detergit, omniaq; vulnera & vlcera capitis præsertim sanat, nec quicquam putrescere aut in fistulam coalescere sinit. Apii succum ad extergendum non minus efficacem iuniores experti sunt, quem idcirco passim in id vsurpant.

Fabacea farina leuiter abstergit vt idcirco cutis sordes, maculas è sole contractas & lentes in summa cute exterat.

Hordei farina modicè quoq; abstergit & paulò plus quàm fabacea siccat.

Cicerum farina incidit & exterget, scabies, impetigines, maligna etiam vlcera cum melle purgat. Orobi farina cutis aspredinem, pruritum, lentigines in facie atq; etiam maculas & vlcera cum melle detergit: nomas gangrænasq; cohibet. Lupinorum farina exterget validè, alphos, liuores, achoras, exanthemata, scabies, gangrænas vlceraque maligna partim extergendo, partim digerendo siccandoque citra acrimoniam iuuat. Fœnigræci farina furfures, achoras, lepras

& len-

& lentigines emendat; & ex vino aut melle fubacta carcinomata purgat.

Seminis lini farina varos, fauos, vngues fcabros cum nitro & melle eximit: ex vino cocta herpetas & ferpentia vlcera cohibet. Mel calidum ficcumque ordine fecundo, aperit, putredini obfiftit, ficcat, deterget expurgatque meatus & vlcera; nec vt fal corporum fubftantiam coarctat: crudum cocto & defpumato detergentius quidem multò eft & merdacius, fed eo minus agglutinat. Saccharum mellis fpecies cum fit, ficcat quoque & abftergit, fed quod rubrum eft potentius, vtpote calidius & acrius. Terebinthina licet fubftantia tenuis, quia tamen fubamara blandè abftergit, & tum fumpta tum admota fordes expurgat. Aloë vehementer amara, moderatè tamen terget vt ne puris quidem & aperiftatis vlceribus fit molefta: peculiariter ferpentia vlcera cohibet, putridis genitalibus medetur & oculorum medicamentis permifcetur. Thus extergit quoque, fed quàm aloë ignauius. Myrrha verò quòd cum amaritudine fumma tenuis fit fubftantiæ potentius quàm aloë extergit. propriè autem impetigines ex aceto purgat, albugines tollit, caliginem difcutit, fcabritiem læuigat.

Quæ porrò fequuntur valentiore detergendi facultate prædita malignis peruicacibusque vlceribus accommodantur. Marrubium ficcat detergitque validè adeo vt folia ex melle illita fordidis medeantur vlceribus nomasque cohibeant: quod efficacius expreffus fuccus ex melle confert, & illitus oculis videndi vim exacuit.

Meliffophylli fuccus & marrubii maligna etiam vlcera propriè verò thoracis & pulmonum fanat, & cum melle oculorum caligines delet. Abfynthii fuccus calfacit & validè deterget & expurgat, fordemque vlcerum eluit, ac in fiftulam abire prohibet, & à putredine vindicat: eadem decoctiius, fed inefficacius præftat. Anagallidis vtriusq; fuccus ficcando & extergendo putrida iuuat vlcera, & cum melle oculorum caliginem difcutit. Scordium vetera vlcera purgat, ficcat & cicatrice obducit. Hypericum arefactum atque tritum infperfumque humida atq; putrida vlcera perfanat. Vrticæ femen fordida vlcera quæ citra acrimoniam detergi exiccarique poftulant cõuenienter fanat: carcinomata & ferpentia vlcera addito fale fiftit. Cyperi radix ficcat & fine morfu abftergit, arida tritaque vlcera omnia præhumida, qualia funt oris, genitalium, atque fedis etiam fi depafcant compefcit.

Ariftolochiæ vtriufque radix ftrenuè abftergit, fed rotundæ potentius: putredines fanat & exeft, vlcerum fordes expurgat, vermesq; necat & extrahit.

His verò quæ fequuntur ad exedendam putredinem & fiftularum callos exterendos vis maior ineffe comprobatur. Centaurii & chelidonii fuccus exiccat detergetque validè adeo vt vetera malignaque vlcera, finus quoque & fiftulas expurget, detergat, tandemq; perfanet.

Iridis radix calfacit, exiccat, abftergit, arida tritaque cum melle vlcera capitis præcipuè expurgat: eius verò fuccus infufus fiftulas & finus detergit & carne explet. Sabina calida ficcaque ordine tertio, vehementer abftergit, cum fenfu quodam acrimoniæ & exefionis: vlcera quæ atra cernuntur & admodum fordida cum melle expurgat, putrida exedit, finuum fiftularumque callos exterit, fi modò vis eius citra noxam perferri poteft.

Gentianæ radix impenfe amara, expurgat abftergitq;, alphos delet, vulneribus finuatim depafcentibus medetur.

Afphodelus radice efficax, calida ficca extergente & difcutiente: vlcera fordida purgat, fiftulofa fanat, depafcentia fiftit. Ari radix calida ficca & detergendi facultate infignis, vlcera omnium generum fiue phagedænæ funt fiue carcinomata, fiue ferpentina, fiue fiftulofa, commodiffimè expurgat. Dracuntii radix vt acrior & amarior, ita efficacius maligna & phagedænica vlcera trita cum melle expurgat, fiftulasq; & finus exterget.

Cucumeris agreftis radix arida tritaque vt alphos, lepras, impetigines, cicatrices nigras, & in facie maculas abftergit, ita & veteres finus fiftulasq; expurgat. Elleborus potenter exterget, ad alphos quoque, impetigines & lepras accom-

modatus: si in fistulam callo obduratam immittatur, duobus tribúsve diebus callum detrahet. Misy, sory, chalcitis & chalcanthum, vsta lotaque maligna vlcera fistulasque valenter detergent: cruda verò aut non lota vim habent exedentem & cathæreticam. Pro iis, quòd nobis desint, substituitur vitreolum vstum atque elotum. Ærugo, elota putridis quoque vlceribus & sinubus expurgandis aptissima.

Spuma nitri, nitrum & aphronitrum quanquam vehementer tergent, non tamen vlceribus, sed lepris, alphis, impetiginibus aliisque cutis vitiis expurgandis cum aqua calida aut vino infundũtur. Pro his quòd desint sal petræ expurgatus substituitur. Alumen crudum & ex eo comparata aqua nomis, phagedænis, Chironiis, malignis, putridis & pascentibus vlceribus conueniunt, non tam detergendo quàm cohibendo ne longius serpant.

Ex his igitur quæ primi sunt ordinis compositiones fiunt expurgandis phlegmonis recens apertis, vt quæ habet mellis rosati ℥ j. vitellum oui vnius, farinæ hordei quod satis est vt in vnguenti speciem concorporentur: adduntur interdum terebinthinæ lotæ ʒ ij. si melior optatur detersio. Valentius autem est quod recipit succi apii ℥ viij. succi agrimonii ℥ iiij. succi plantaginis ℥ ij. mellis rosati ℥ x. coquantur aliquantum, deinde adiice farinæ hordei, lupinorum & fœnigræci an. ℥ j. percoquantur in vnguentum, permiscendo sub finem terebinthinæ ℥ ß. Si crassius aut tenacius pus fuerit, detersio maior fiet hac formula. ℞. resinæ, mellis, terebinthinæ an. ℔ ß. myrrhæ, sarcocollæ, farinæ lupini & fœnigræci, radicis iridis an. ℥ ß. fiat vnguentum. Huc pertinet vnguentum aureum, cui vis quoque detergendi par quodammodo ineſt, & emplastrum de ianua, & emplastrum gratia Dei nuncupatum, quæ aut solida aut oleo tenui diluta induci possunt, ad capitis imprimis aliarumque partium neruosarum vlcera. Huc quoque referri poterunt quæ tertii ordinis sunt vehementer detergentia, cuiusmodi ex ærugine cæterisque acrioribus metallicis constant, si lenioribus soluantur & temperentur, veluti emplastri diuini drachma vna si tribus recentis vitelli dissoluatur, aut si vnguenti Ægyptiaci, aut Apostolici drachma cum duabus tribúsve tetrapharmaci aut cerati alterius subacta vnitaque sit, vlceribus blandè extergendis optimum comparabitur remedium. Sic & præcipitati puluisculus leniente quopiam exceptus, nullo morsu superfluam carnem absumit & vlcus sorde expurgat. Si iam vlcus sordidum est, & mali moris, siue id sponte natũ est, siue ex vulnere aut ex phlegmone negligentius curata factum, ex his quæ secundi sunt ordinis vnguentum comparabitur hac formula. ℞. Plantaginis, absynthii, marrubii, scordii, melissophylli, hyperici recentiũ & contusorum an. m. j. coquantur aliquantum in vino albo & oleo ℔ j. ß. in quo expresso dissolue radicum cyperi, iridis & aristolochiæ rotundæ tritarum atque cretarum an. ℥ ß. ceræ ℥ iiij. rursumq; coquantur dum crassescant, ac tum adde resinæ ℥ ij. thuris, myrrhæ, aloes, sarcocollæ an. ℥. j. & postremò terebinthinæ ℥ j. ß. Quæcunque validiora desiderantur, ea insuper nonnihil habent æruginis: cuiusmodi sunt emplastrum diuinum remollitum, vnguentum Apostolorum & vnguentum Ægyptiacum, omnium certè quæ extant præstantissima.

Si verò è sinu aut fistula exterendus est callus, iniicietur decoctum, quod habeat plantaginis, absynthii, centaurii minoris, sabinæ, foliorum oliuæ & agrimoniæ an. m. j. radicum gentianæ contusæ ℥ ij. fiat decoctio in vino albo, in quo colato ad ℔ j. dissolue mellis rosati, syrupi absinthii an. ℥ j. ß. Si non id præstiterit quod postulas, vel myrrham, vel aloen, vel vnum quodpiã ex his postremis medicamentis dissolue: vt vnguenti ægyptiaci ℥ ß. sicque sensim augeri vis potest dum optatus existat euentus. Exposita eorum medicamentorum materia quæ partium externarũ inflammationes, præduros tumores, phlegmonas, abscessus, vlceraque sanant, deinceps ad ea pergendum quæ vulneribus medentur, eaque ad cicatricem perducunt.

Profluentem sanguinem cohibentia ἴσχαιμα Græcis appellata.

C A P. XIII.

QVÆ sanguinem vberius prorumpentem siue ex aperta excisáve sponte venã, siue ex rupta aut in vulnere præcisa, alia quadam proprietate, alia vi emplastica, alia caustica id ipsum præstant. Quæ primi sunt ordinis, non statim frigida sunt omnia aut adstringentia, sed ex his quædam calida & acria, vt vrtica. Quæ secundi, venarum exitus infarciunt atque implent, moxque arctata nihil effluere sinunt. Quæ tertii ordinis, vrendo venas coangustant, crustulaque obducunt; quæ omnia cohibet. Telephium tertia semperuiui species & quæ huic similis crassula maior appellatur, in sistendo sanguine & curandis vulneribus efficax: tertio recessu frigida, humida secundo. Polygonum ab effectus præstantia sanguinariæ nomen obtinuit, quòd eo siue integro siue tunso stillanti parti inducto sanguis coëat & in grumos concrescat, vt non amplius effluat.

Pimpinellæ folia tunsa aut etiam cocta si apertam venam attingant, protinus sanguinem sistunt, quod & radix luculentius efficit: eadem quouis modo sumpta sanguinis vomitiones excreationesque supprimunt: subdita verò mulierum purgationes hæmorrhoidasque cohibent. Vrticæ radice recenti in narem infercta sanguis mox supprimitur, quod nec minus tum ea ipsa, tum foliis tunsis vulneri inductis præstatur.

Pentaphylli radices, folia floresque vehementer adstringunt & deficcant sine morsu & in multo sunt vsu ad sanguinis reiectiones. Androsæmum licet calidum & siccum, recenti tamen vulneri impositum, sanguinem continet.

Hippuris seu equisetum adstringit manifestè atq; siccat, propriè verò succus sanguinem è naribus manantem reprimit. arefacta folia trita & inspersa cruenta vulnera glutinant. Salicis folia & cortex præcipueque lanugo & flores inserti naribus erumpentem sanguinem promptè sistunt, & redacti in puluerem & calamo efflati in nares idem præstant.

Isatis valenter quoque siccat & adstringit: cuius folia recens vulnus conglutinant, nec sanguinem effluere sinũt. Symphytum maius atque etiam petræum siccat atque coniungit moderato calore: tunsę radices vt sumptæ sanguinis reiectionem, ita & recenti vulneri illitæ, eruptionem sistunt, labraque vulneris conglutinant, quemadmodum & minutim concisas carnes cogunt si vnà coquantur. Corallium, hæmatites lapis, iaspis & qui cornalinus appellatur, occultis quoque viribus sanguinem supprimunt. At verò mumia, thus, myrrha, mastiche, sanguis draconis, terra lemnia & bolus armena, in emplasticis habentur, & obstruendi siccandiq; facultate sanguinis effluuia cohibent.

Quum itaque recens vuulnus sanguinem immoderatius profundit, emplastica quædam aceto lota cum puluere eorum quæ proprietate sistunt, aut in pulueris inspergendi aut in cataplasmatis formam aptabuntur oui cãdido excepta; vt ℞. boli armenæ, terræ lemniæ lotarũ in aceto an. ʒ j. mastiches, sanguinis draconis an. ʒ ß. thuris, myrrhæ, radicis consolidæ maioris, pimpinellæ & vrticæ an. ʒ ij. fiat puluis. Vel ℞. boli armenæ, sanguinis draconis an. ʒ ß. thuris, mastiches, aloes an. ʒ ij. pilorum leporis minutim incisorum ʒ iij. pul. succini & corallii rubri an. ʒ j. ß. oui candido excipiantur & turunda oblonga indantur in nares. Causticorum vsus si quando fortè ad cohibendum sanguinem necessarius fuerit, posthac tradetur.

Glutinantia medicamenta. C A P. XIV.

GLVTINANS medicamentum κολλητικὸν Gręcis appellatum est, recẽtia vulneris labra adducta coniungit & ad pristinam reducit integritatem. Id autem efficit quia prohibet ne inter coitura labra aut influat aut succrescat humor. Adstringens id esse oportet, crassæ terrenæq; substantiæ, ac siccũ ordine secũdo, calore temperatum, vt nec detersione nec acrimonia feriat. Arnoglossum quæ plantago, siccat & adstringit sine morsu, recentibus vulneribus aptum, quæ citra

metum inflammationis glutinat, veteraquoque vlcera fordida, maligna & ele-phantica expurgat, & inæqualia cicatrice obducit.

Cynogloffum feu lingua canina vt oris fauciumque ita & cæterarum partium vlcera terget, recentiaque vulnera glutinat, horumque calorem temperat. Myriophyllum feu millefolium adeò exiccat vt cruenta vulnera protinus glutinet, & ab inflammatione vindicet, feu viride feu ficcũ, ex aceto oblitum. Salicis tum folia tum flores citra morfum ficcant & adftringunt, cruentumque vulnus glutinant & inflammationem arcent. Vlmi folia & cortex medianus fpiffandi vim obtinent, multoque magis fuccus è pomis expreffus, recentia vulnera celeriter his admotis coëunt atque folidefcunt. Verbena ficcat & adftringit, glutinandis vulneribus familiaris, vetera quoq; putrefcentia vlcera cohibet, fordida ex melle purgat, & cicatrice obducit.

Myofotis quę pilofella adftringit atque ficcat, foliorum farina vulnera mirum in modum glutinat.

Anagallis citra morfum ficcans, tufa & admota recentibus vulneribus præfertim fenum efficaciter medetur. Betonica vulneribus quoq; recentibus præfertim capitis accommodatur. Stœbe quę & fcabiofa, omnibus quoque vulneribus & maximè pectoris fuccurrit. Bugula & fanicula recentioribus primũ cognitæ inter vulnerarias herbas primas tenere creduntur. Hypericum ficcat moderato calore, folia, flores, fructus tunfi glutinandis vulneribus imponuntur. Atractylis in fanandis quoque vulneribus efficaciffima, eadem vlceribus fiftulisque diuturnis medetur.

Lumbrici terræ triti & admoti vulnera omnia præcipueque neruorum glutinare traduntur. Cochleæ pufillæ tritæ iifdem quoque viribus effe creduntur, quas & ad interiora vlcera præfertim pulmonum vfurpant. Sarcocolla emplaftica & fubamara citra morfum ficcat, & vlcera glutinat. Myrrha, thus, magisque thuris cortex, aloë, mumia & omnia ferè quæ fanguinem cohibere diximus, glutinandis funt vulneribus aptiffima. Terebinthina refina, atque etiam abietina quæ nobis frequens eft, omnibus medicamentis vulnera glutinantibus vtiliter permifcetur: nec fola aut oui luteo excepta parum conducit. Pix mollis & liquida iisdem quoque medicamentis adiungitur, & pix ficca atque refina arefacta, fed hæ durioribus corporibus aptiores. Lithargyros auri quòd emplaftica fit & ferè omnis qualitatis expers non modò glutinantibus, fed & cæteris quoq; emplaftris vt communis quædam materia fubftituitur.

Quum igitur recentis vulneris fuppreffus iam fanguis fuerit idque citra phlegmones metum, labris propiùs adductis atque iunctis, inftillanda aut linamentis inducenda erunt vnguenta carptis linamentis excepta, variè ex iis cõcinnata fimplicibus: hisque fuperponenda lintea vino rubro tepido imbuta expreffaq; leniter. Si exiguum eft vulnus, fatis fuerit terebinthina lota adiecto oui luteo & farinæ momento. Efficaciffimum quoque eft balfamum artificiale ita cõcinnatum. ℞. vtriusque plantaginis, femperuiui vtriufque, fymphyti vtriusq;, betonicæ, verbenæ, pimpinellæ, pilofellę, pentaphylli, abfinthii, centaurii minoris, millefolii, cynogloffi, equifeti, atractylidis, hyperici an. m. j. recentibus contufis affunde aquæ vitæ ℥ viij. finantur macerari diebus quatuor, quinto fuccus ex his tepefactis exprimatur. in quo diffolue olei optimi loti in aqua rofarum ftillaticia ℔ ij. coquantur vafe duplici dum fucci dimidium abfumptum fit, ac tum adde terebinthinæ lucidæ ℔ j. percoquantur in reliqui fucci confumptionem purè, coletur atque recondatur ampulla vitrea. Poteft & oleum tufis herbis cum aqua vitæ pariter affundi atque quatriduo macerari ac deinde coqui & liquor totus exprimi, purusq; excolari vt in eo tandem terebinthina vafe duplici percoquatur. Hinc & vnguenta quibufdam adiectis comparari poffunt in primis efficacia, vt ℞. balfami prædicti ℔ ß. ceræ albæ, refinæ an. ℥ ij. farcocollæ ℥ j. thuris, maftiches an. ℥ ß. fiat vnguentum in vafe duplici. Rurfum quoque validius ita comparabitur ad neruofarum partium conglutinanda vulnera & carne implenda. ℞. lumbricorũ terreftrium expurgatorum atque tunforũ ℔ ß. macerentur diebus

fex

sex in olei optimi ℔. ß. his deinde feruefactis exprimatur oleum eiq; adde balsami præscripti ℔. ß. seui arietini mundi ℔. ß. picis nigræ ℥ iij. resinæ ℥ ij. ammoniaci, galbani, opopanacis aceto solutorum & colatorum an. ℥ j. thuris, mastiches an. ℥ ß. coquantur vase duplici in vnguentum, vel etiam si voles in emplastrum.

Ex his quæ ad balsami compositionem protuli, potio quoque perutilis fit ad vulnera, quæ vel in pectoris vel in abdominis caua penetrant cum viscerũ offensione, & ad inueterata vlcera præsertim renum atque pulmonum. si amaror mętuitur nimius, subtractis absinthio & centaurio minore substituantur stœbe seu scabiosa, agrimonium & brassicæ cymæ. Tunsæ omnes aut ex his quædam vino aspergantur albo & tenui dum profsus mersæ madescant, & mellis colati quadrante. Macerentur diebus sex, tepefactis his aut modicè feruefactis vinum exprimatur, denturque ieiunio ℥ iij.

Sarcotica medicamenta. CAP. XV.

Σαρκωτικὸν medimentum est, quod deficientem carnem in vulnere aut in vlcere cauo progignit, ipsumque cauum carne implet. Id quidem proprium est naturæ opus: quodcunque tamen medicamentum vlcus moderatè siccat, eiusque sordes blandè ac mediocriter citra morsum detergit, quoniam sanguinem qui gignendæ carnis est materia tuetur, & impedimenta subtrahens vlcus putum aut quale saltem acceptum est cõseruat, sarcoticum dixerunt. Est autem id substantiæ mediocris, moderatè atque infra ordinem secundum tum calidum tum siccum, vt acrimoniæ sit expers. Calidius enim aut tenuius carnem colliquat: crassius autem aut frigidius nimium siccat & adstringit.

Herbæ quibus sola sit progignendæ carnis facultas, paucæ admodũ sunt, sed quæ recentia vulnera conglutinant, & quæ sordida vlcera leuiter expurgant, eædem quoque carnem gignunt, si modò mitiorum quorundam permistione temperentur.

Fœnigræci, orobi & lupini farina, siue sola siue melle & oui luteo & terebinthinæ momento excepta, mitissimè carnem generat. Thus peculiari facultatè sarcoticum est, & in mediis corporibus carnem gignit: in aliis verò tum siccioribus tum humidioribus nonnihil additur his consentaneum.

Manna thuris vulnera quoque caua & vlcera conuenienter explet.

Pix liquida atque etiam sicca mannæ thuris commodè iungitur vt vlcera vulneraque caua impleat. Terebinthina blandè tergendo siccandoque efficit vt vlcerum caua carne impleantur. Sarcocolla quæ præsertim in aqua rosarum stillaticia aut in lacte soluta sit, citra morsum desiccans & vlcera commodè detergens, ea quoque facilè carne implet.

Aloë præcipuè lota paulum extergit vt ne puris quidem vlceribus sit molesta: hinc ad vlcera carne implenda apprimè vtilis. Myrrha siccans atque detergens, vlceribus carne implendis aptissima.

Si quod igitur vlcus est aut recens vulnus cuius portio quædam sublata sit, vt idcirco non protinus agglutinari queat, sarcoticis primùm caro gignenda est, deinde vlcus glutinantibus committendum. Sarcotica autẽ medicamenta tum ex his quæ protuli tum ex agglutinantium, detergentium atque suppurantium temperatione fiunt. Sic quidem tetrapharmacum quod & basilicum appellant, ad gignendam carnem passim extat, & basilicum magnum, & vnguentum aureum, & emplastrum gratia Dei, & de ianua, & emplastrum diuinum. Potest & præscriptum suprà balsamum ad vulnera implenda atq; glutinanda ita comparari. ℞. balsami præscripti ℔ ß. in quo liquentur vase duplici ceræ albæ, resinæ, ammoniaci, an. ℥ j. galbani, olibani, mastiches, myrrhæ an. ℥ ß. aristochiæ rotundæ tritæ ℥ ij. fiat vnguentum, aut si voles aucta cera emplastrum. Puluis quoq; in eundẽ vsum hac forma præscribitur: ℞. sanguinis draconis, boli armenæ an. ℥ ß. mastiches, olibani, sarcocollæ an. ℥ iij. aloës lotæ, aristolochiæ rotundæ, radicis ireos an. ℥ j. ß. fiat puluis. huic etiam addi conuenienter possunt ambræ g̃ vj.

Epulotica medicamenta seu cicatricem inducentia.

CAP. XVI.

Ἐπουλωτικὸν medicamentum Græcis eſt quod impleti iam vlceris ſummam carnem vehementer ſiccat & obdurat, & in cicatricem cuti ſimillimam cogit. Id autem abundè ſiccum eſt, vt humorē abſumat: eſt & craſſioris materiæ vt carnem adſtringat, contrahat, atque denſet. Nullius caloris ſed frigoris cuiuſdam particeps, omniq; morſu deſtitutum.

Terra armena putreſcentia oris vlcera ſanat; cæteraque ſiccat & cicatrice obducit. Terra lemnia eadem quoque, ſed imbecillius efficit. Lithargyros moderatè ſiccat & adſtringit, & vlcera cicatrice obducit. Ceruſa ſiccans quoque & adſtringens, excreſcentia leniter reprimit, & cicatrice claudit. Malicorium & balauſtium adſtringunt, humida vlcera ſiccant hisque cicatricem inducunt. Myrtus ſiccat quoque & adſtringit, trita & vlceribus præ nimio humore cicatricem non recipientibus auxiliatur: hæmatites lapis ſiccat adſtrictione leui, qua tamen excreſcentia reprimit & obdurat. hæc quidem leniora ſunt & lenioribus vlceribus tenerisque corporibus apta. Lapis calaminaris qui cadmia eſt lapidoſa, ſæpe vſtus acetoque extinctus vehementer ſiccat, excreſcentia reprimit & cicatrice munit. Cadmia vera ſiccat & adſtringit, ſed non ſine acrimonia, quam tamen lotione ex aqua roſarum & plantaginis deponit, ſicque vtilior ad cicatrices inducendas euadit. Spodium & pompholyx acria quoque exiſtunt, ſed lotione mitia adeò redduntur, vt citra morſum excreſcentem carnem coërceant & cicatrice obducant. Concepta etiam linamenta ſola tum ſicca tum madefacta in ſtyptico rubro vino, aut in quo abſynthium, roſa & aluminis pauxillum ſit incoctum, inter epulotica meritò ſunt habenda.

Scoria ferri, plumbum vſtum, ſtybium quod & antymoniū vſtum, calx viua, alumen vſtum, vitriolum vſtum, æris ſquammæ, æs vſtum, omnia quidem acria ſunt, & verè cathæretica, ſed quæ tamen ſæpius lota dum omnem acrimoniam depoſuerint, epulotica redduntur, optima ſanè malignis vlceribus cicatrice obducendis in durioribus corporibus: idq; modò trita & inſperſa, modò excepta cerato ex oleo roſaceo, melino, myrtino, omphacino, aut maſtichino. Ex eorum leuioribus extat vnguentum album, è ceruſa, quod & in emplaſtri formam aptatur, vnguentum rubrum exiccans. In id quoq; valentiora ſunt, vnguentum diachalciteωs, auſtero vino ſubactum & myrteo emollitum, vnguentum diapompholygos, & vnguentum quod propriè adſtringens appellauimus. Poſſunt & alia in rem præſentem ita comparari. Calx viua toties in aqua frigida aut in aqua plantaginis lauetur dum omni deſtituatur acrimonia, & ex oleo roſaceo quantum ſenſim cōbibere poterit diu in mortario ſubigatur in vnguenti formam. Aliud valentius. ℞. plumbi vſti & loti, pompholygis ſeu tuthiæ lotæ, æris vſti & loti, aluminis quoque vſti & loti an. ℥ j. oleo roſato & aceti momento excepta in mortario diu ſubigantur in vnguenti ſpeciem. Ex iiſdem quoque puluis tenuiſſimus confici poteſt addendo lumbricorum terreſtrium arefactorum, ſanguinis draconis an. ℥ i. ß.

Cùm plumbi crudi lamina tantoperè commendetur non ad ſimplicia modò verùm etiam ad maligna & cancroſa vlcera tum ſananda, tum etiam cicatrice tegenda: cumque ad eandem omnia multò præſtantiorem crudi plumbi tenuiſſimum puluerem ſim expertus, inſperſum malignis vlceribus illa blandè citra vllum doloris ſenſum corrigere, expurgare & ad cicatricem perducere, eius conficiendi rationem ſubticere nolui. Plumbum in laminas quàm tenuiſſimas ducitur, hæ minutiſſimè conciduntur, aceto quàm acerrimo immerguntur, macerantur que triduo, permutato quotidie ſi videtur aceto, poſtea exemptæ & igni ſiccatæ citra vſtionem, in mortario laborioſè teruntur, ſic tandem in tenuiſſimum leuiſſimumque puluerem rediguntur, cuius vis eſt ad ea quæ dixi, & ad multò maiora ſingularis & eximia.

Catha-

Catheretica medicamenta. CAP. XVII.

EXEDENS medicamentum καθαιρετικὸν Græcis appellatum, eſt quod inutilem tum putridam tum excreſcentem carnem abſumit, & polypos, tubercula, verrucas, calloſque detrahit: non quidem vniuerſim ac repente, ſed quaſi liquefaciens ac ſenſim tabefaciens citra vllam vicinæ carnis corruptionem aut putredinem. Id autem vehementer & iam quarto ordine calidum eſt atque ſubſtantiæ pertenuis, qua ſe altius in abſumendam materiam inſinuet. Quod igitur epuloticum medicamentum ſiccando comprimendoque ſine doloris ſenſu facit, id cathereticum non ſine acrimonia & ſenſu doloris exedit. hoc genere continentur, teſtarum, concharum & rerum cauſticarum vt tithymalorum cinis, pumex crematus, ſal torrefactus aut melle duplo exceptus, ollaque noua exuſtus: alumen vſtum, pompholyx, plumbum vſtum, ſtibii ſeu antimonii cinis, qui peculiariter cancros abſumit. Vitrioli genera, quæ pro chalcantho, chalcitide, miſy & ſory vſurpantur: adhæc ærugo & æris ſquamma, hydrargyrus ſublimatus, & idem præcipitatus, atque cinabrium.

Quum igitur in vlcere aut putredo aut mollis fungoſaque caro tantopere luxuriat, vt neque detergentibus, neque vehementer adſtringentibus eximi tota poſſit, neceſſarius eſt cathæreticorum vſus, quæ quicquid ſuperuacuum eſt ſenſim exedant. Ex his ſimplicibus compoſitiones extant: vnguentum Apoſtolorum, vnguentum Ægyptiacum: poſſunt & trochiſci ex calce viua trita & melle excepta confici, qui acriori igne ſiccentur, & trochiſci aſphodelorum hac formula. ℞. ſucci radicis aſphodelorum ℥ iiij. calcis viuæ ℥ ij. æruginis ℥ j. permiſta in trochiſcos concinnentur qui ſole feruente ſiccentur vel igne.

Septica medicamenta. CAP. XVIII.

PVTREFACIENS medicamentum Græcis σηπτικὸν, eſt quod tum humorum tum corporis materiam labefactat, & cum fœtore quodam corrumpit. Eſt autem id inſito nobis calori aduerſiſſimum, vt cuius vim atque ſubſtantiam proſus demolitur. Quod frigidiſſimum & veluti quarto eſt ordine, naturalem certè calorem extinguit, interimitque partem idque ſenſim, ac plerumque ſine ſenſu. Septicum tamen id appellare non licet, ſed id ſolùm quod ſumma caloris acrimonia inſitum nobis calorem aut diſſipat, aut in igneum conuertit, ſimulque qualitate maligna humidum primigenium diſſoluit, & omnē partis ſubſtantiam tabefacit atque colliquat & putredinem cum fœtore inducit. Id igitur ſummi eſt caloris in ſubſtantia moderatè craſſa: nā tenuior à noſtro calore euinci facilè diſſiparique poſſet. hoc genere ſunt, auripigmentum ſeu arrhenicum tum purum tum ſublimatum, ſandaracha, chryſocolla, aconitum, dryopteris, pytiocampe.

Hæc quidem licet vehementer calida, nec tamen cauſtica ſunt, neque eſcharotica, nec cruſtam in nuda carne gignunt: ſed qualitate prorſus maligna atque venenata carnis quam attigerint ſubſtantiam corrumpunt & in putredinem cadauèroſam deducunt, quæ multò deterior eſt quàm ex gangræna. Venenata autem eorum vis ſenſim intrò ſubiens præcordia viſceraque ferit. Quocirca non niſi repreſſa crebra lotione ex ſucco portulacæ, limonum, ſolatri, aut ſemperuiui vlli vlceri adhibenda ſunt, debentq; cerato leni permiſceri, parua copia & in parte quæ à principibus procul abſit. Maiore enim copia nec repreſſa in vlceribus cordi propinquis, vt in mammæ cancro, illa præſertim arrhenicū & ſublimatum mulierem diebus ſex ſuſtuliſſe notaui perinde ac ſi id hauſiſſet. Horis circiter tribus ab inſperſo puluere vehementi rigore concuſſa, vomitione mox tentari cœpit, ex crebris animi defectionibus corripi, cum pulſu languido, quæ dein ſenſim aucta, oborto extremarum partium frigore, & facie reliquoque corpore ſupra modum intumeſcēte, miſerè illā iugularunt. Periculoſus omnino iſtorum vſus, nec certè ad chirurgiam neceſſarius, cū ſine fructu vllo pernicioſa ſint: nec enim partem quam attigerint vt cauſtica vrūt, nec cruſtam inducunt, ſed quam corruperint ita relinquunt arte excidendam. Quocirca eiuſmodi remedia prorſus exterminanda ſunt, omniaque vel detergentibus, vel cathæreticis, vel

„ efcharoticis,vel caufticis citra perniciem eximenda abfumendaque funt. Aut fi „ parum meticulofus eft laborans & conftanti animo, conftantibufque viribus; ea „ vel fectione vel candenti ferro demolienda funt, quibus nulla in corpus aliena „ qualitas inducitur.

Efcharotica & cauftica medicamenta. CAP. XIX.

EXVLCERANS medicamentum,quod Græcis eft ἐξελκωτικὸν,non modò nudam carnem vt cathæreticum abfumit,fed & cutem ipfam diuellit. Veficans id quodammodo efficit, fed leuius & ignauius, quòd ardoris vi humorem prolliciat & folùm puftulas excitet. Efcharoticum multò vehemētius vrit vt iam cruftas inducat, nec tamen infra cutem fubit. Vtrumque fummo & quarto eft calidorum ordine, fed veficans in tenui, efcharoticum in craffa denfaq; fubftantia. „ Hoc ordine funt, corticis fraxini cinis qui faliua dilutus & parti cuiuis impofitus, cutem vrit fine puftula. Sabinæ crematæ cinis verrucas & duriora cutis tubercula exeſt: cinis è cremata vini fæce id ipfum quoq; præftat exiguo humore liquatus. Sapo niger miftus pari portione falis marini triti, impofitus cutem quoque vrit, ruptaque cruftula fanies copiofa manat. Nitrum atque etiam eius fuccedaneum quod eft fal petræ exquifitus, inftar pifi loco madido inductum,cutem diuellit & vrit inducta cruftula. Fit autem fapo niger è calce,fale,oleo & feuo. Sapo autem albus è calce,cinere & feuo verueçino.

Καυστικὸν medicamentum eft quod non modò fummam cutē vt efcharoticum, fed & veram quoque foluit atque difrumpit: nonnunquam & in fubiectam carnem cauterii inftar penetrat, non id quidem fenfim colliquans & exedens, fed repentè exurens,crufta denfiore inducta. Id quàm efcharoticum vehementius eft,feruentiffimo calore præditum in craffa terrenaque fubftantia.

„ Tria hæc igitur,caufticum, efcharoticum & veficans, quòd vires in cutē exe„ rant,vno eodemq; genere contineri par eft,& folùm agendi vi diftare. Quæ verò „ non ipfam cutem fed folam nudam carnem afficiunt, diuerfi planè funt generis.

Quum igitur quauis ex caufa cutis aperienda fuerit, nec laborans fectioné vftionemve tolerare poteft, inducto cauftico medicamento vri rumpique debet. In caufticorum autem cenfu præcipua funt,calx viua,vitriolum vftum, æs vftum,& quæ ex his fit aqua fortis alchymiftica. Ex his quoq; lapis fit ruptorius qui fefquihoræ fpatio cutem penetrat. ℞.vitrioli vfti ℥ ij. falis armeniaci ℥ j. calcis viuæ,cineris è vini fæce an. ℥ iij. Tritis atque permiftis affunditur lixiuium ficulneum aut tithymallinum,quod fubinde colatur dum iftorum materia tota ferè diffoluta fit:lixiuium deinde in olla noua aperta coquitur ac feruefcit dum craffefcat atque lapidefcat. In ampullam vitream & obturatam reconditur loco ficco, ne humidioris aëris attactu liquefcat.

Cinnabrium, mercurius fublimatus & præcipitatus eius puluis integram cutem nec exulcerant nec diuellunt, neque in hunc ordinem, fed folùm inter cathæretica valentiora haberi poffunt.

Ad ambufta. CAP. XX.

SEV igni feu aqua oleóve feruente ambufta eft corporis pars quæpiam, alia inflammationem fedant fimulq; extinguunt empyreuma, aut euocant, alia puftulas prohibent & reprimunt doloremq; leuant, alia vlceratas partes aut excoriatas dolentes leniunt & ad fanitatem perducunt.

Primi generis funt poteftate frigida omnia vt aqua,acetū,&ex his oxycratum; oui albumen,fuccus femperuiui,lactucæ,endiuiæ,folani,hyofcyami,plantaginis & portulacæ,& horum aquæ ftillatitiæ,terra quæuis obuia,fed maximè Cimolia & quæcunque leuis vt bolus Armena commemoratorum fucco aquáve deftillata aut oxycrato foluta & protinus illita, coriandrum viride, lenticula femicocta, cerufa, alumen aqua folutum cum oui candido, atramentum fcriptorium ex „ aqua, caphura. Atque hæc ab vftione protinus arripienda & tepida applicanda, quia actu talia anodyna euadunt & empyreuma foras euocant, dein qua

valent

valent poteſtate ardorem extinguunt & inflammationē ſedant. Vt enim ignis, ſi propius ipſi pars vſta admoueatur, proprii inuſti mali fit alexiterium, eamque reuocato empyreumate dolore leuat: ſic nonnulla impreſſum partibus ardorem foras calore prolectant, atque ita ſedata inflammatione ambuſtis medentur, vt ari & porri illita folia præſenti ſunt ambuſtis remedio. Cæpæ cum ſale contuſæ ambuſtæ parti impoſitæ miraculo perſanant. Oleum quoque ſale addito idem efficit. Sambuci & ebuli contuſa folia & appoſita idem præſtant. Radicis etiam aſphodeli decoctæ in oleo ſuccus perniones & ambuſta ſanat.

Frigidorum vſu quum partis ambuſtæ ardor repreſſus ſtatim initio fuerit & mitigata inflammatio, tum ea inducenda quæ puſtulas prohibent ſimulque dolorem leniunt. Gluten quod ex tergoribus boum fit pellucens & candidum, dilutum aqua ambuſtis vtiliter allinitur & puſtulas prohibet. Liguſtri, ſaluiæ, myrti ſingulorum cruda folia cerato vel adipe ſuillo excepta, quia & ſedandi doloris & reprimendarum puſtularum vim habent, ambuſtis vtiliſſimè imponuntur. Eadē viridia contuſa, & maluæ & papaueris corniculati, admiſta axungia aut cerato efficaciter quoque ambuſtis illinuntur. Mori folia ad ambuſta teruntur ex oleo vel aceto linenda: ſic maluæ folia oleo incocta & trita ſacris ignibus & ambuſtis vtiliter imponuntur. Lactuca cum ſale illita prodeſt recens ambuſtis: & helxine admota. Hyperici folia cum ſemine, & althææ cum pauco oleo illita ſanant ambuſta.

Pulticula ex hordei farina ambuſtis ex vino prodeſt, & ex oui quoque candido. Ouum crudum cum ſua teſta tritum & illitum, & virides platani pillulæ cum axungia ſanant ambuſta. alba & nigra oliua prodeſt ambuſtis trita & oblita, quòd empyreuma eliciat & puſtulas reprimat. Gummi ſpinæ Ægyptiæ ambuſtis quoq; prodeſt, quòd dolorem leuet & puſtulas gigni prohibeat illitum cum ouo. Arctium & verbaſcum & ex floribus huius deſtillata aqua pernionibus & ambuſtis commodè imponuntur. Lilii radices toſtæ cum roſaceo ambuſta perſanant, idem decocta folia præſtant.

Herba cucullus vulgo appellata, charta conuoluta & ſub cineribus cocta, dein contuſa & addito oleo ambuſtis inducta intra triduum perſanat. Thus quia anodynum & aſtringens ambuſta pernioneſque cum pingui ſuillo aut anſerino ſubactum percurat. Ruta in olei libra vinique ſextario cocta commodè fouentur partes quas penetrabile frigus aduſſerit. Ambuſta aquis feruidis ſi ſtatim ouo occupentur puſtulas non ſentiunt, admiſta præſertim hordeacea farina & ſalis momento. Chryſanthemi flos vtiliter ambuſtis cum melle imponitur.

At verò pars ſi iam puſtuloſa aut excoriata vlceratáve eſt, quæ leniunt & moderatè ſiccant vſurpanda erūt, qualia metallica vſta & lota, leni & blando liquore excepta. Calx aqua roſarum aut plantaginis lota & roſaceo vnguento ſubacta, blandum fit puſtuloſis & vlceratis remedium: efficacius fiet ſi viuam eam & illotam cerato liquido exceptam, parti puſtuloſæ inducas, aut myrrham tritam cum vino rubro adhibeas, aut hyoſcyami viridis ſuccum continenter illinas. Magnes quoque crematus & tritus, & hæmatites, & oſtreorum cinis commodiſſimè ambuſtis inſperguntur. Ouis in aqua duratis & putaminibus in pruna exuſtis, tum lutea ex roſaceo aptè illinuntur. Frumentum toſtum in ferro & tritum è vino vlceratis præſtantiſſimo eſt remedio. Betæ folia in vino cocta & trita vtiliter excoriatis illinuntur: eiuſdem ſuccus roſaceo liquido paulatim inſtillatus quantum combibere poteſt, illis quoque remedio eſt. Folia myrti puluerata, aqua roſarum perfuſa blandè exiccant & cutim nutriunt. Hordeum toſtum, tritum ex oui candido vtiliter illinitur. Ficus cum cera & roſaceo ſubacta ambuſtis cicatricem obducit. Cinis ſarmentorum vitis & vinaceorum ambuſtis cum roſaceo prodeſt, idem braſſicæ radicum cinis & folia decocta, & coriandrum cum lacte muliebri præſtant.

Cyclamini radices cum ſemperuiuo tritæ ambuſta ſanant, ita vt cicatrix fallat: idem quoque præſtat calida admota plantago, & beta. Gallarum puluis in-

tertrigines & ambusta excoriata insperſus ſanat. Cinabaris cũ ſanguine draconis illitus. Hederæ flores ex cera. Lactis cremor cum hordei combuſti cinere. Laridum ad flammam liquatum dum deſtillet, aqua roſacea exceptum. Oleum ex induratis ouorum vitellis & mortario plumbeo contritis, tandemque in ſartagine frixis, vbi cruſtæ deciderunt puſtularum, eruo cum melle aut iride vlcus expurgandum, tandemque ſicco linamento.

Ad hæc compoſitiones paucæ extant, oleum roſaceum, oleum è tartaro, oleum myrtinum, oleum ex ouis, vnguentum populeum, vnguentum roſaceum, album Raſis, diapompholygos & διαχριθῶν, emplaſtrũ è ceruſa, de minio, diachalciteos & nutritum roſacco aut aqua plantaginis ſoluta. Ex tempore verò ex ceruſa, oleo myrtino, adipe ſuillo, ſpuma argenti & cera optimum ad perniones & ambuſta comparabitur vnguentum: vel ſic. ℞. mucilaginis ſeminis cydoniorum & tragacanthæ an. ℥ ß. olei ouorum & nenufaris an. ℥j. miſce in formam vnguenti. Item ℞. ficus aridas quot voles, cum cera eliquata ſubiguntur in ceratum.

Methodi medendi libri ſexti finis.

METHODI MEDENDI LIBER VII.

DE COMPOSITIS medicamentis.

PRÆFATIO.

PRÆCLARIS olim viris qui tum medicinæ tum chirurgiæ vſu & exercitatione celebres euaſerunt, præcipuam curam ſummumq; ſtudium fuiſſe comperimus, vt ad difficiles quoſq; affectus peculiaria ſibi remedia quaſi theſauros reconderent, vt felici operum ſucceſſu, nominis ſui dignitatem & gloriam augerent atque tuerentur. Ea licet vnuſquiſq; domi conficienda curaret, & tanquam arcana haberentur, tempore nihilominus annorumq; numero, aut morte, aut precibus, aut precio, aut commutatione, aut aliis pleriſq; modis cognita inuulgataq; fuere. Hinc verò alii publicis mortalium commodis potius addicti, ſparſas medicamentorum compoſitiones quæ iam paſſim innotuerant, congerendas eſſe duxerunt, operamque nauarunt vt è celeberrimis authoribus optimas & quamplurimas in libros quoſdam medicamentarios referrent. Ita quidem Scribonius Largus & Actuarius & Nicolaus Myrepſus & Nicolaus Præpoſitus opera ſua concinnarunt. Hoc labore fieri haud potuit quin ex variis authoribus complures non admodum diſſimiles in eundem vſum compoſitiones adducerentur, vt ſyrupi effectus eiuſdem, & pharmaca multa ex aloë, nec pauciora è ſcammonio, aut è colocynthide, aut turpetho, quæ ſola componendi ratione, aut ſimplicium quorundam varietate diſtant, & electaria quoque, & emollientia, & detergentia multa, quorum præcipua vis ex ærugine eſt, & quæ aliorum ſimplicium ſola immutatione variant, vt eſt cuiuſque authoris arbitrio conceſſum. Sic igitur multa tandem congeſta fuere, quorum pars maxima ocioſa & ſuperuacua. Conducibilius autem erat in quouis genere optima quæque ſeligere, cæteris vt inutilibus prætermiſſis. Sed & hac remediorum congeſtione affectus complures omni ope deſtituti manent, ad quos nimirũ non ſatis accommodata remedia inuenta fuiſſent. Ea ſiquidem multorum hinc inde colligendi

cura,

cura, empirices quodammodo imitatrix & æmula, nullo delectu nullaque methodo adhibita, nec morbis, nec symptomatis, nec eorum causis remedia accommodauit; nec eorum genera ex illorum differentiis constituit. Neque præterea quid vnaquæque compositio aut vtile, aut superuacuum, aut gratum, aut insuaue contineret, vsquam expendit, sed quales ab indoctis plerunque viris vsurpatæ fuerunt, nullo adhibito iudicio recepit atque comprobauit. Ex his quoque plurimas nonnulli suo quique arbitrio inuerterunt atque deprauarunt: vix vt nunc vlla restet pharmacopœis certa componendi ratio, & nondum rata aut stabilita sit ea medicinæ pars quæ in primis est ad curandos morbos necessaria. Hoc quum multi passim reformandum esse iudicarent, dedi operam vt compositiones, quemadmodum & superiore libro simplicia, arte traderentur: & quæcunque vtiles vsque faciles existunt, pristinam formam retinerent: quæ verò distortæ, recta censura in meliorem formam aptarentur, nec quicquam aut superesset aut deesset ad morbos eorumque causas & symptomata profliganda necessarium. Itaque non omnes veterum monumentis tritas compositiones, sed præcipuas duntaxat persequor, nouas plerunque adiicio, vt opus omni medicamentorum genere compleam: plurimas circumcido quæ sub his comprehensæ confusam & indigestam multitudinem reddunt. Inuulgata earum nomina retinui, sed non iisdem vbique aut simplicibus aut ponderibus, quandoquidem vt curandis morbis aptiores essent atque suauiores, quædam in plerisque commutanda fuerunt. Vt tandem pharmacopœorum commoditati quodammodo responderem, in classem vnam syrupos, in alteram pharmaca, in aliam electaria, & reliqua in suam quæq; classem digessi, vnde rursus deprompta facilè possint in medendi vsum referri.

DE SYRVPIS.

SYRVPVS acidus simplex omnes tum calidos tũ frigidos humores preparat, & quodã robore attenuat, eorum putredinem coërcet, bilis ardorem febriumque æstus & sitim lenit, obstructas vias expedit, altè in omnia penetrat, vrinas sudoresq; à purgatione cier. ℞. aquæ purissimæ lib. quatuor, sacchari albi lib. quinq; coquãtur dum exspumauerint & dum aquæ dimidium supersit: ac tum effunde aceti vini albi lib. tres. Rursus coquantur in syrupi crassitudinem.

IN SYRVPVM ACIDVM SCHOLIA AVCTORE GVIL. PLANTIO.

SYRVPOS & iulepos multaq; alia tam simplicia quàm composita medicamenta inuenta Arabum esse vel appellatio ipsa barbara manifestò ostendit. Longo tamen antè tempore veteres Græci & ex eadem materia & in eosdem vsus sua habuerunt apozemata: quæ quòd præparandis ad purgationem tum corporibus tum humoribus accommodarentur, propotisimata ipsis sunt appellata, quasi purgationibus præuias potiones dicas; quòd rectâ medendi ratione viam medicamentis purgantibus sternant. Ita Galenus origanum, hyssopum, pulegium, calamintham in mulsa & oxymelite incoquit ad purgandi corporis præparationem. Et, si ipsi credimus, Archigenes, Antonius Musa, aliique complures prisci medici ex cichorii, anethi, iridis, chelidonii, & similium herbarum succis cum mulsa dulcicu-las eiusmodi potiones ægrotis conficiebant ad varios hepatis aliarumq; partium affectus. Et Dioscorides radices comasq; plantarum in aqua decoquit & feruefactum ius excolat, deinde vel per se, vel mulsa & melle dulcoratum exhibet, aut vt recondatur, tam diu decoquit dum ad mellis crassitudinem peruenerit. Vt hæc tria, apozema, syrupus, iulepus, solo conditura modo inter se differant. In apozemate enim præterea quòd pro re nata ex tempore ferè decernitur in tres quatuorve doses partiendum, ad condituram satis erit si sacchari

aut mellis trientem recipiat, vt subtriplum scilicet saccharum sit ad excolatum decoctum aut expurgatum succum. Syrupum verò qui vt asseruari diu possit perfectiorem cocturam desiderat, tantundem aut minus aliquanto sacchari vel mellis obtinere par est atque colati decocti aut purificati succi. His quia dilutior, penetrabilior & delectabilior iulepus est, solùm propterea sacchari sextantem aut pro saccharo conuenientis syrupi parem modum recipere abundè fuerit, vt subduplus sacchari modus sit ad decoctum accommodatum aut aquas stillatitias.

His verò omnibus ex decoctis & succis plantarum & fructuum comparatis potionibus mel & saccharum adduntur, non ad conseruationem solùm aut gustus & saporis suauitatem & gratiam, sed ob proprias etiam mellis & sacchari vires quas ipsis impertiunt. Quum enim duo hæc quotidiano propemodum vsu consueta nobis sint & familiaria non vt condimenta solùm, sed etiam vt cibaria, vtraque vtique ratione potiones quibus hæc admista fuerint, vires naturales in morbis sopitas & languentes exuscitant & erigunt, natiuumq́; calorem qui solus morbos concoquit & mitificat recreant, crassaq́; extenuando & viscosa extergendo & obstructa expediendo purgationes quàm facillimas præstant. Atque hæ à melle & saccharo facultates eiusmodi potionibus accedunt, suas & ipsis ad varios vsus haud paruas vtilitates habentibus, quas singulis describendis auunculus ipse operis auctor declarabit, eo seruato ordine quem & componendi ratio postulat, & medendi methodus præscribit. Nam quum simplex prius natura composito existat, & recta adhibendorum remediorum ratio alia aliis ordine vsurpandis præponi velit, à simplicioribus & iis quæ recta medendi via præmittuntur orationem exorsus est, eandem toto opere in cæteris rationem seruaturus, à syrupo acetoso simplici ducto initio. Nam apozemata & iuleposhoc loco silentio præterit, quòd in præsentia de iis medicamentis solùm sermonem instituat, quæ apud pharmacopolas in longum tempus asseruantur, & alioqui singularum partium morbis conuenientia apozemata suprà sunt ab auctore tradita. Et quamuis condita quas conseruas vulgo appellant, & ex herbis & fructibus condititii quidam succi ἀποχυλίσματα Græcis dicti simpliciores sint syrupis, ob eamq́; causam præponendi videantur, post purgationes tamen quia ferè instituuntur ad partium robur tuendum aut etiam conciliandum, ideo auctori consilium fuit in alium locum reiicere, ita scilicet medendi flagitante methodo.

Inuenti autem sunt syrupi vt in promptu essent quoties his vtendi occasio inciderit: quòd herbæ earumq́; radices & fructus quouis tempore ad manum præsto non adsint, & quum suppetunt, vrgeat adeò interdum necessitas, vt ex his apozemata & iulepos parare non patiatur. Primo autem loco syruporum compositiones traduntur quæ præparandis ad purgationem humoribus conueniunt: deinde verò quæ partium singularum expurgandis reliquiis, quæq́; tuendo ac conseruando illarum robori accommodantur. Atque hæc generaliter de syrupis. Particulatim verò syrupus acetosus simplex non è solo aceto & saccharo (quemadmodum & alii acidi) componendus erat, sed adiicienda fuit aqua quæ aceti vim & acrimoniam temperaret. Cauendum ne pro aceto albo destillatum imponatur, quod acerrimum interiora omnia ferit non parua sumentis pernicie. Cauendum etiam ne aceti plus adiiciatur, siquidem hæc mensura æquabilis visa est. Si quis autem aceti acorem suspectum habeat ne penetrabili suo frigore molli carne corpora, quale puerorum & mulierum, præcipueq́; in ipsis vterum offendat (ὑστεραλγὴς enim acetum est Hippocrati) poterit vtendi tempore permistione aquæ dulcis aut stillatitiæ aut etiam conuenientis decocti quàm dilutissimum syrupum hunc reddere, aut pro eo oxysaccharo vti. Syrupus acetosus compositus descriptus hîc non est, ne pharmacopœos inani iactura oneret. Nam addita portione syrupi è radicibus compositus euadet & in vsus eosdem aptus. Id quidem auctori consilium fuit compositiones omnium quàm optimas ad summa quæque morborum causarumq́; genera proponere, vt nihil prorsus maneat remediis destitutum. At verò inanem & superuacaneam compositionum farraginem vndique eorum more corrogare qui in compertis nec comprobatis remediis inconsideratè chartas implent, onerosum nimis pharmacopœis, studiosis verò indistinctum & confusionis plenum fore existimauit.

Syr. Lymonii

SYRVPVS è succo limonum minùs quidem quàm acetatus extenuat ac penetrat: at bilis feruorem corporisq; æstum ac sitim magis restinguit, & ardentium febrium putredinem pestilentiumque malignitatem magis cohibet: oris præterea ventriculi & cordis principumque partium robur tuetur, nauseam, vomitionem,

mistionem, animi defectionem & syncopen arcet: peculiariter verò renes expurgat, & vrinam ducit. ℞ succi limonum expurgati & colo laneo sponte sua transmissi lib. vij sacchari albi expurgati lib. v. lentè coquantur in syrupum.

PLANTIVS.

Syrupi de limonibus, de acetositate citrii, de granatis acidis, de auranciis, de omphacio, è succo oxalidis, oxyacanthæ & de ribes: omnes quidem acidi, è succis fiunt qui aut residendo aut colando clariores purioresq́ue sunt redditi, his deinde par sacchari modus aut etiam minus additur sine aquæ permistione, propterea quòd aciditas ea minimè infesta est, sed suauis & cardiaca. Et minus quoque dilueretur sacchari (quemadmodum in iulepis) si diutius succi conseruari possent. Sunt qui succos præpurgant residendo & insolando, aut per spumantia albumina colando, aut etiam leuiter solùm exprimendo, vt in protropo vino fit: Deinde cum saccharo expurgato, id est ex æquali aqua cocto, dein clarificato, tandemque in iulepum percocto, paulatim admiscentes bacillo versatili agitant dum comprehendantur & vnà coeant: aut cum saccharo propè percocto parum coquunt: aut etiam cum primario saccharo (quale Maderanum) eo tantùm vsque coquunt dum colliquefactum saccharum sit & planè dilutum. Atque eo modo syrupus è limonum & citriorum succo, syrupus acetatus simplex & iulepus rosatus albissimi fiunt: granatorum verò, oxyacanthæ, de ribes, & è rubro aceto vt genuini coloris gratiam retineant, minùs sunt diu ad misturam pistillo conuerberandi. Atque conficiendi hæc ratio in succis quidem fructuum præcipueq́ue acidis locum habere potest. alij verò, vt herbarum & radicum succi, maiorem ad syrupos præparationem requirunt, atque bis coquendi sunt, semel per se ad tertiæ ferè partis consumptionem: deinde vbi colando & residendo declarati fuerint, cum optimo saccharo in syrupum percoquendi: alioqui facilè corrumpuntur & situm contrahunt.

SYRVPI qui sequuntur ex acidis quoque succis comparati, superioris vires imitantur: vt syrupus è succo citrij acido, syrupus è granatis acidis, syrupus ex aurancijs, syrupus ex omphacio, syrupus è succo oxalidis. Peculiariter tamen syrupus è succo citrij acido febris æstum, putredinem & malignitatem restinguit: syrupus de granatis acidis ventriculum & viscera magis corroborat, vomitiones & animi defectiones sedat: syrupus de aurancijs cardiacus magis est & suauis. Syrupus ex omphacio sitim magis compescit: syrupus è succo oxalidis bilem obtundit obstructionesq́ue soluit: syrupus è ribes suauior & adstringentior. Vna eademque omnium conficiendorum ratio, in succo enim cuiusuis expurgato sacchari aliquantum minus diluitur: hæcque stannato vase excepta igni dantur, sensimq́ue percoquuntur in syrupum.

OXYSACCHARVM simplex mistàs tum attenuandi tum obtundendi & corroborandi vires sortitur, mistæque humorum materiæ, hincque ortis febribus erraticis confert. ℞ succi mali punici acidi ℥ viij. aceti ℥ iiij. sacchari albi & puri ℔ j. coquantur in syrupi consistentiam.

PLANTIVS.

Oxysaccharum easdem quas syrupus acidus vires obtinet, sed inferiores præter roborandi vim qua præstat: propterea morbis æstiuis & mollioribus corporibus eius quàm syrupi aciditutior vsus est. Ne tanta syruporum varietas frustra afferaetur, auctor rectè ac prudenter oxysaccharum compositum, oxymeli compositum & oxymeli scylliticum compositum prætermittit. Nam quum ex vsu esse putabuntur, medicus illa expeditè componet atq; præscribet, oxysacchari ℥ j. & syrupi de radicibus maioris ℥ ij. vel syrupi adiantini ℥ j. ß.

OXYMELI simplex crassos humores valdè extenuat, lentosque detergit, & veteres soluit infarctus, crassa è pectore ducit, asthmati contumacibusque febribus accommodum. ℞ aquæ purissimæ, mellis optimi an. ℔ iiij. coquantur exspumando dum aquæ dimidium absumptum sit: ac tum affunde aceti acerrimi ℔ ij. rursumque exspumando percoquantur in iustam consistentiam. Dilutius verò quod fit habet aquæ purissimæ ℔ j. mellis ℥ iij. aceti ℥ j ß. eaque despumando leuiter coquuntur.

Oxymeli scylliticum simplex multò validius crassa attenuat, & ad omnia quæ dixi confert. Id ex aceto fit scyllitico quod melli ex aqua cocto despumatoque

affunditur, percoquiturque vt alterum. Vtrumque autem compositum reddetur adiecta dupla portione syrupi è radicibus maioris.

P L A N T I V S.

Aceti mulsi quod oxymeli vocant, rarior nobis vsus est quàm fuit veteribus, quibus syrupus acetatus nondum comparatus erat, qui detergendi vi qua mel saccharo præstat excepta, cætera quæ oxymeli habet minimè inferiora, aliaq; præterea non parui ad febres momenti. Quod autem hodie passim in pharmacopoliis asseruatur acetum mulsum, ingratum planè est: siue id nimia eius crassitie ex multa coctione nata accidat, siue etiam acore eius nimio, qui non perinde nostratis mellis atque sacchari permistione hebetescat & obtundatur. Quantauis enim aqua dulci aut decocto accommodato crassum istud oxymeli diluas, nunquam tamen similiter gratum & potabile atque syrupum acidum effeceris. Dilutius verò quod in rem præsentem fit à nonnullis & oxymeli Galeni appellatur, id in omnia penetrantius multo est & iucundius. parua enim coctione quum non crassescat, sed in eo aquæ fluxilitas seruetur, quam aceti adiuuat tenuitas; & mellis præterea spurcitia omnis partim spumæ detractione partim clarificatione detergeatur, tenuissimum propterea simul & lucidissimum euadit, si mel præsertim album & acetum album receperit, & pauco aceti acore gustanti fit minimè molestum: frequentiore tamen eius vsu & pleniore haustu stomachum offendi constat: iis præsertim quibus ventriculi os natura est admodum sensile: vnde eius in febribus, ceu acetosius ceu mellitius pares, parum tutus est vsus. Mel autem probum deligatur, quod inter crassissimum & tenuissimum sit mediocre, sapore dulcissimum & acerrimum, simulq; dulcedinis sensum inferens & vellicatu pungens linguam, colore pallidum aut subrutilum & pellucidum, odoratissimum & recentissimum, quodq; sublatum non facilè ob sequacem lentorem abrumpatur, pondere graue, vnde in imo vasis quod sidit supernatante pretiosius, & inter coquendum spumæ parum emittens. Nostris tamen temporibus candidissimum mel & suauissimum vereq; aromaticum, liquidissimum maximeq; fluxile, album & duram crustam ducens, ex Lusitania & Gedano Antuerpiam deportari cœpit, quod bonitate Attico & Siculo minimè cedit: verum id iam institores vt pleraq; alia nostrates sæpius abluendo & dealbando mentiuntur, quam eorum fraudem insuauitate odoris & gustus deprehendes. Huic bonitate & colore proximè accedit mel Narbonense, & hisce etiam regionibus quòd è fauis sponte primum defluit virgineumq; mel vulgò appellatur. Improbius verò mel coctione melius redditur.: vsusque despumati semper aptior, nisi stomachum inflaret in eo diutius immorans, æstuosumq; esset & bilem augeret. Mel pueris non tineosis & senibus accommodum, aluum & vrinas mouet, caloremq; natiuum suscitat & tuetur, & longam prorogat senectam: Picrocholis verò & iuuenibus, quòd facilè in bilem conuertatur, aduersum.

SYRVPVS è cichorio moderatè refrigerat, viscera omnia leni adstrictione corroborat, detergendo aperiendoque iecoris aliarumque partium infarctus soluit, bilem eluit & ad purgationem præparat, initiis acutarum ardentiumque febrium & pestilentium accommodum atque salutare. ℞ totius intubi agrestis, quod cichorium vocant, ℥iiij. radicũ oxalidis, graminis & asparagi contusarum an. ℥ij. lichenis, eupatorii, intubi satiui, quod endiuiam vulgò appellant, seriolæ, cicerbitæ, lactucæ satiuæ & agrestis, adianti albi, adianti nigri, adianti simplicis & saxifragi, lupulorum, cassuthæ an. m. j. coquantur omnia in lib. x. aquæ dum ad sex redeant. In expresso iure dissolue sacchari albiss. lib. vj. coquantur in syrupum clarificatum.

P L A N T I V S.

Quum syrupus è cichorio crebrò in vsum veniat descriptione Nicolai Florentini aut Guilielmi Placentini, & vterque ex confusa quadam simplicium tum calidorum tum frigidorum miscella atque etiam ex rhab. constet, vix vt dici possit in quem præcipuè effectum sit accommodandus: non præter rationem hîc descriptio immutata est, & prorsus ad eos effectus comparata qui titulo rectè enunciantur: ad quos propter radices calidas aliorum neuter decerni potest. Si fortè acidus desiderabitur, huic syrupi acetosi vel oxysacchari triens permiscebitur: aut si paulò calidior vel magis penetrans velut ad complicatos affectus, syrupi è radicibus tantundem, vel etiam semis affundetur. Rhabarbarum autem si vsquam addendum esset, vtendi tempore potius adiiciendum videretur quàm parandi, quòd eius pur-

gandi

preparantes

gandi vis & coctione & diutina asseruatione vanescat, & ad præparationem humorum hic syrupus non ad purgationem comparetur, roborandiq́ vis insit maior in rhabarbaro quàm quæ præparatorio propotismati conueniat. Sed ne vtendi quidem tempore per se vtiliter permisceri potest, quia purgandi eius facultas nullas aut certè perexiguas vires sit habitura, obstante videlicet nimia syrupi crassitudine. Eadem de causa syrupus ipse ad eos effectus ad quos describi solet non ita efficax per se fuerit, quemadmodum si decocto conueniente diluatur & iucundior reddatur. Nullo itaque ægrorum commodo, sed solo dispendio faciunt qui singulis syrupi libris ℥j. rhabarbari incoquunt, eamq́ interdum mensuram non duplicant modò & triplicant, sed quadruplicant etiam & sextuplicant contra omnium codicum fidem, qui pro quaque lib. tantùm ʒiiij. permiscendas esse iubent. Hallucinantur & qui syrupum hunc è solo cichorii succo componendum esse contendunt, haud dissimiliter atque syrupum è citriorum succo: qui in eo licet veritate maximè nitantur, quòd componendis medicamentis multorum simplicium inter se pugnantium congeriem reiciendam esse ducant, ideoq́ Gulielmi Placentini & Nicolai Florentini è cichorio compositiones vt discrepantes temereq́ & citra rationem institutas repudient, non tamen propterea è cichorii succo compositio in earum locum substituenda est: quum ad eos effectus quos syrupus de cichorio præstare comperitur, rectè præstitui non possit. Siue enim ad purgationem præparanda bilis est, iecorisq́ & aliarum partium obstructiones liberandæ, siue moderatè refrigerandum & roborandum, vt acutarum pestilentiumq́ febrium initio, quid horum quæso efficere possit eiusmodi succus, qui diu & vehementer contundendo ægreq́ exprimendo primùm crassior redditus, deinde per se ad tertiæ partis consumptionem feruefactus, tandemq́ ad syrupi crassitudinem cum saccharo percoctus, omnis propemodum virtutis suæ iacturam vaporando fecerit? tantundem ferè ac ipsum merum saccharum. Secus habet in decoctis & succis fructuum præcipueq́ acidis, qualis citriorum, limonum, granatorum & similium succus est. Hi enim integras vires suas in syrupos conferunt, quum nec pressu substantiæ tenuitatem, nec coctura facultatem amittant, quemadmodum suprà adnotauimus. Decocta verò quòd multorum simplicium vires recipiant & propter aquam tenuiora sint & fluxiliora, similiter non crassescunt nec vires deperdunt coquendo. vnde & ex his constantes syrupi præparandis ad purgationem corporibus magis conueniunt: qui verò ex aliis succis fiunt, post purgationem patentem iam & fluxili corpore, rectiùs in eos vsus decernuntur, quos singulis describendis auctor commemorat.

Syruporum e succis aut ex decoctis, vsus et differentia

SYRVPVS intybi domestici bilem obtundit, iecur refrigerat, expurgat atq; corroborat, icterum & è iecoris obstructione ortos morbos persanat: post purgationem vtilis, & concocta iam quodammodo febrium aliorúmve morborum materia. ℞ endiuiæ recentis, seriolæ, lichenis, lactucæ, agrimonij, cicerbitæ, hieracij an. m. j. ß. quatuor seminum frigidorum maiorum an. ℥j. santali albi & rubri contusorum, rosarum rubrarum an. ʒji. coquantur ex viij. ℔. aquæ ad dimidias. Adde colato iuri sacchari albi ℔. iiij. Rursum pariter coquantur, despumentur, expurgenturque. coquendo adde succi endiuiæ residentia purgati ℔. j. postea succi granatorum acidorum puri & defecati ℥ iiij. percoquantur in syrupum.

Syrupus Endiviae Jecori Convenit

P L A N T I V S.

Syrupum hunc endiuiæ tametsi incerti auctoris, componendum tamen atque reseruandum idcirco putauit, quòd summa ratione descriptus videretur, atque ita plus efficacitatis habiturus quàm si è solo endiuiæ succo constaret, vt nonnulli volunt: omnibus iecoris vitiis persanandis post corporis purgationem vtilis, atque biliosorum morborum reliquiis expurgandis, inprimisq́ cutis scabiei & prurigini accommodatus.

post purgationem vtilis, & ad pruritum.

SYRVPVS bizantinus mistas vires sortitus tum iecori tum lieni expediendo expurgandoque comparatus, idque post purgationes: ictero & arquato nigro & diuturnarum febrium reliquiis peculiaris. ℞ succi intybi satiui & apij an. ℔. ij. succi lupi salictarij & buglossi an. ℔. j. coquendo purgentur dum inclarescant, & cum sacchari ℔. tribus syrupus fiat.

P L A N T I V S.

Interpres Mesuæ negat in febribus ante diem septimum syrupo bizantino vtendum esse, sed communiter in compositis febribus statim initio apparandæ materiæ vsum fore syrupi

acetosi ſimplicis cum feniculi decocto & tertia parte mellis roſati. Poſt purgationem verò, quia hepaticorum & ſpleniticorum reliquias validè expurgat curationemq́; complet, vtiliſſimus futurus eſt ſyrupus hic bizantinus percurandis vtriuſque viſceris morbis ſolutu contumacibus, qualis icterus eſt & arquatus niger, addito præſertim ſyrupo è radicibus. Compoſitus prætermiſſus eſt quòd ſimplicis vim peruertat, nimiumq́; habeat aceti.

SYRVPVS ſcolopendrij craſſam terrenamq; melancholiam extenuat, mollit, fluxamq; reddit, lienem obſtructione liberat, tumentemq; ſoluit, melancholiæ, quartanis diuturniſq; febribus apprimè vtilis. ℞ polypodij è quercu, radicum vtriuſq; bugloſſi, corticis radicum capparis, corticum thamariſci ſingulorũ ℥ij. ſcolopendrij veri m. iij. lupi ſalictarii, caſſuthæ, capilli veneris, meliſſophylli ſingul. m. ij. coquantur in aquæ lib. ix. dum ad quinq; redeant. Colato adde ſacchari albi ℔ iiij. percoquantur in ſyrupum expurgatum & clarum.

PLANTIVS.

Syrupum ſcolopendrij rectè & magno vſu compoſitum huc retulit, quòd nullus apud pharmacopœos extaret veterum deſcriptione ad terrenæ melancholiæ præparationem accommodatus. Eſt autem verum ſcolopendrium aſplenum Dioſcoridis, & officinarum ceterach.

SYRVPVS è radicibus lentam craſſamque pituitam terget & extenuat præparatque. Iecoris omniumq; viſcerũ obſtructiones ſoluit, tumoreſq; ſummittit, fœdos virginum colores expurgat, vrinas ciet, febres quæ ægrè ſoluuntur inueteratoſq; affectus finit. ℞ radicum apii, feniculi, petroſelini, ruſci & aſparagi an. ℥iiij. radicum capparis & rubiæ an. ℥ij. coquãtur in ℔ x. hydromelitis diluti dum redeant ad ℔ vj. & cum ſacchari ℔. v. clarus fiat ſyrupus.

PLANTIVS.

Quum duo tradantur ſyrupi è radicibus, vnus è duabus petroſelini & feniculi, alter è quinque, priorem conſultò prætermiſit vt parum efficacem & paratu facilem ſi res poſtulet. poſteriorem vt efficacem ſeruandum putauit, cui vt efficacior exiſteret, & ad plures affectus vtilior, capparis & rubiæ radicem rectè adiecit. Acetum reiecit quod plerumq; ſine eo deſideretur: quodq; ſi res poſtulet facilè ei ſyrupi acetoſi portio præſcribendo admiſceri poſſit, & interdum aliorum quoq; permiſtione temperari.

SYRVPVS adiantinus moderato calore omnes æquabiliter humores quacunq; corporis ſint parte leuiter incidit atq; deterget: cuiuis incipienti morbo & cuiuis naturæ, ætati, regioni, atq; etiam prægnanti familiaris. ℞ adianti albi m. iij. adianti nigri, adianti ſimplicis, ſaxifragi, betonicæ, pimpinellæ, aſplenij an. m. ij. coquantur ex aquæ ℔ viij. dum ad quinque redeant. In expreſſo ſolue ſacchari albi lib. iiij. mellis optimi expurgati lib. ß.

PLANTIVS.

Syrupi capillorum Veneris artificioſa deſcriptio, quum nulla extet, his vtiliter hæc inſerta eſt: quæ lectiſſimorum ſimplicium in varios effectus tum ſubſtantia tum temperamento conſpirantium delectu abſoluitur. Vnde præparantium ſyruporum hic omnium maximè eſt à vario & multiplici vſu polychreſtus, ad quarumcumque partium, præcipuè verò thoracis, iecoris, lienis, renum & vteri quoſuis affectus, omni ætate & natura vtilis. Sed & ipſius ea eſt prærogatiua vt aluum in eius vſu aliquandiu perſeueranti ſoluat, & humores non ſolùm præparet, ſed præparatos etiam exigat inprimiſque craſſam pituitam & bilem, quemadmodum recentioribus medicis quibuſdam & nobis ipſis artis tractandis operibus ſæpenumero obſeruatum eſt, quem quidem effectum pariter præſtat quum adiantorum omnium decoctum, tum albi maximè: quamuis contrà Dioſcoridi tradatur aluum ſiſtere. Cæterùm qui vel vuas paſſas vel glycyrrhizam adiantis permiſcent in ſyrupum, ij quamplurimorum affectuum alioqui communem, paucorum proprium efficiunt, eiuſq; arctant vſum quàm latiſſimè aliàs patentem: ac tenuandi & detergendi vim ipſius iſtorum permiſtione obtundunt. Rectius itaque ex ſolo adiantorum decocto ſyrupum hunc conficerent, qui ceu communis materia ipſis aſſeruaretur ad cuiuſcunque generis affectus, deinde quum res poſtularet peculiari decocto ad huius aut illius partis affectus accommodarent: ad thoracis (exempli cauſa) paſſularum aut glycyrrhizæ decocto: ad iecoris, agrimonij aut cichorii: ad lienis, aſpleni aut tamariſci; ad renum, vrinas aut arenulas promouentium. Ita enim decocto conuenienti ſyrupi vis communis parti cuipiam ſimul deſtinatur & augetur, quæ in deſcripto ſyrupo ineſt longè efficaciſſima.

Chronemburgius.

Hæ

Hæ syruporum compofitiones præparandis ad purgationem humoribus funt aptæ. Nunc autem qui fyrupi partium fingularum expurgandis reliquiis conferant tradendum.

Syrvpvs è ftœchade cerebri atque neruorum affectibus frigidis,vt paralyfi, epilepfiæ,conuulfioni,tremori & deftillationi è capite quouis procumbenti mirè conducit. ℞ florum ftœchados ℥ iiij. thymi, calaminthes, origani an. ℥ j ß. faluiæ,betonicæ,florum rorifmarini an. ℥ ß. feminis rutæ, pæoniæ,feniculi an. ʒ iij. coquantur ex aquæ ℔. x. ad dimidias, expreffum ius cum facchari & mellis fingul.lib.duabus denuò coquatur in fyrupum. Condiatur cinamomi, zinziberis, calami odorati an.ʒij. quæ raro linteo illigata in fyrupum fint appenfa.

PLANTIVS.

Syrupo è ftœchade quòd parum capitalis effet,alia quædam non præter rationem adiecit, faluiam, betonicam, rofmarinum, femen rutæ, pæoniæ & feniculi, variis cerebri & neruorum affectibus multum profutura. Aliàs non video quamobrem capitis affectibus deftinari debeat hic fyrupus, quum ftœchas, quæ primas in hac defcriptione tenet, eftque velut bafis fyrupi, veterum auctoritate hepatica fit potius aut fplenica quàm cephalica. Ad vifcerum enim omnium obstructiones imprimis commendatur, quas fubftantia tenui & ignea facilè aperit, fimulq́, altera fubadftringente terrea interiora omnia roborat. Ad conditurам autem fi calamus aromaticus deerit, fubftituatur nux mofchata, quæ roborandi cerebri vim habet præcipuam.

Syrvpvs rofarum ficcarum calidos cerebri affectus temperat, fitim extinguit, ventriculum roborat,fomnum conciliat, tenues defluxiones cohibet.

℞ aquæ fimplicis ℔.iiij. in qua tepida macera horis xxiiij. rofarum rubrarum a refactarũ ℔ j. In expreffo folue facchari albi ℔ ij. coquatur in fyrupi cõfiftentiã.

PLANTIVS.

Aridarum rofarum macerationem fecundò & tertiò plerique renouandam effe volunt, quò (vt ipfi arbitrantur) augeatur vis fyrupi, vnica tamen efficax non minus fuerit. Terna fiquidem infufione longè copiofiffimam aquam affundi neceffe eft,veluti pro ficcatarum rofarum lib. vna aquæ libras octo, alioqui multiplici maceratione vel exhaurietur vel calida expreffione nimium craffefcet: fed & fingulari infufione rofarum facultatis non minus cohibet quàm pluribus, quemadmodum in fale accidit aqua foluendo. In omni autem alui fluore vtilis eft hic fyrupus confirmandis corroborandisq́ partibus, & vlceribus agglutinandis blandeq́ detergendis tum per fe tum aliis excipiendis facultatis eiufdem.

Syrvpvs nymphææ capitis ardores, phrenitides, vigiliafque compefcit,& fomnum conciliat,deftillationum afperitates lenit. ℞ florum nymphææ recentium ℔ ß. florum violarum ℥ ij. foliorum lactucæ m. ij. feminis lactucæ, portulacæ & cucurbitæ an. ℥ ß. coquantur in ℔ iiij. aquæ dum tres fuperfint, expreffo adde aquæ rofarum ftillaticiæ ℔ ß. facchari albi ℔ iij. percoquantur in fyrupum.

PLANTIVS.

Syrupus nymphææ fimplex omiffus eft vt parum vtilis: compofitus defcriptione Francifci Pedemontani propter femina quamplurima, acetum & fuccum granatorum, prorfus alienus eft, & ad ea inutilis quæ defiderantur. Quocirca iure hic alius defcriptus eft perfacilis & vtilis ad ea quæ infcriptione proponuntur. Alterius autem nymphææ quæ flore eft luteo & radice candida flores funt hoc fyrupo componendo præferendi.

Syrvpvs de papauere eadem confert quæ nymphææ, ac peculiariter moleftam tuffim compefcit & deftillationes quæ fauces gutturque exafperant.

℞ capitum papaueris albi mediocriter maturorũ & recentium ℥ viij. capitum papaueris nigri recentiũ ℥ vj. aquæ cœleftis ℔ iiij. coquantur ad medias, deinde adiectis facchari & penidiorum an. ℥ viij. coquantur in fyrupi confiftentiam.

PLANTIVS.

In fyrupo de papauere fimplici minus inditum eft capitum papaueris nigri,quòd eius non æquè tutus fit atq; albi vfus. Compofitus autem fyrupus è papauere complura habens lenientia prætermiffus idcirco eft & ab vfu reiectus, quòd talis re exigente,facilè comparari poffit, addito fyrupo iuiubino aut violaceo.

Diacodion præterquam quòd ſomnum accerſit, cerebri quoque deſtillationes quocunq; irruant arcet, ventriculum firmat, dyſenteriam aliaque alui profluuia ſiſtit. ℞ capita papaueris albi tum magnitudine tũ maturitate mediocria xij. num. aquæ cœleſtis ℔ ij. coquantur ad tertias, colato adde ſapæ optimæ ad tertias coctæ ℥iiij. mellis optimi ℥ij. Perfectè ſimul coquantur addendo ſub finem roſarum rubrarum, balauſtiorum, acaciæ, rhois culinarij tritorum an. ʒ ij. ſeminis portulacæ, corallij albi & rubri an. ʒj.

PLANTIVS.

Diacodeiω̃n reiectis quibuſdam ſuperuacuis & inſuauibus in meliorem formam relatum eſt, aptam ſiſtendis deſtillationibus. In eundem vſum Dioſcorides capita papaueris in aqua ad dimidias per ſe decoquit, dein adiecto melle & hypociſtidis ſucco in eclegmatis conſiſtentiam redigit. Capita autem papaueris neque perquam viridia, neque etiam ariditate exucca eſſe debent, ſed quum viridi adhuc maturitate ſonare incipiunt ad compoſitionem decerpenda ſunt, propterea κώδωνες & κώδειαι Græcis dicuntur, id eſt ſtrepentia papauerum capitula. Compoſitio hæc præ nimia craſſitie quia inſuauior quibuſdam eſſe queat, vſus tempore poterit hordei decocto aut alio quouis accommodato dilui. Quinetiam ſi vel conciliandus ſomnus erit, vel ab acri & tenui fluxione exulcerationis periculum impendebit, ad eam tum inhibendam tum etiam temperandam, recenti ſeminis papaueris decocto, aut eiuſdem cremore è decocto hordei expreſſo, Diacodii vim augere licebit. Neque metuendum eſt ne noxa ab his vlla corpori oriatur, licet quarto exceſſu frigefacere tradantur ab auctoribus: quum tenera papauerum germina nationes pleræque olerum modo in cibis adhibeant, & expreſſo è ſemine oleo veſcantur ſemenq́; ipſum operibus dulciariis (vt placentis & panibus) ad guſtus & ſaporis gratiam aſpergant citra vllam omnino offenſam aut ſomnum grauiorem: quo vtique modo Ægyptii ſeſamini oleo & ſeſamo palati gratia vtuntur. Ex qua conſuetudine omnia dicta factaq́; quaſi papauere & ſeſamo ſparſa pro eleganti dulciq́; oratione dixit Petronius. Nam & papaueris lacryma ceu liquor opium Græcè dictus, & ſuccus è foliis & capitulis expreſſus meconium Græcis appellatus, non vnica, ſed multiplici ſubſtantia conſtant, vna aquea valdè frigida, altera aërea temparata, & tertia calida amara è odorata. Illa in virentibus & teneris, in aridis hæ magis elucent. At verò opium vel potius meconium quod ad nos conuehitur, adulteratum planè eſt & occulta quadam vi nobis infenſum, ideoque minimè vtendum, quacunque id arte corrigatur: Quum enim opium ex lacte ipſo capitum papaueris ſyluatici cum maximo labore exiguum conficiatur, meconium verò ſine moleſtia & abundanter ex foliis teratur, facilè inſtitores qui compendium & lucrum quærunt, opium adulterant, aut pro eo meconium ex Apulia aut Hiſpania comportant.

Syrupus violarum compoſitus acrem deſtillationem temperat, raucitatem, tuſſim grauem, & arteriæ aſperitatem, pleuritimque lenit & ſitim compeſcit. ℞ florum violarum recentium ℥ij. ſeminis cydoniorum, ſeminis maluæ an. ʒj. zizipha, myxaria an. xx. num. decocti cucurbitæ vel ſeminis eius ℔ v. coquantur ad medias, & cum ſacchari lib. ij. ſyrupus fiat.

PLANTIVS.

In compoſito hoc ſyrupo nihil eſt immutatum, quòd arte compoſitus videretur, leniendo, refrigerando, humectando, ad omnem arteriæ ardorem & aſperitatem vtilis, ſed & ardentem vrinam & nephreticum cruciaticum demulcet, viola autem herba & folia cocta maturandi vim habet: ſemen cholagogum eſt ad modum rheibarbarici: habetur & flore medio ſubcroceum quiddam, quo anginæ & puerili epilepſiæ ſuccurri tradunt, ſi cum aqua bibatur. viola flos & ex eo vna aut altera infuſione ſimplex ſyrupus comparatus, feruidos acreſq́; humores temperat, lenit atque ſubducit, idcircoq́; in pleuritide vtilis: atram retorridamq́; bilem & ab hac fuliginem domat, indeq́; ſuſcitata ſymptomata capitis dolores, vigilias, inſomnia conſopit, & cordis tædia depellit: calidiora ſiccioraq́; medicamenta commodè leniendo frenat. hæ dotes cùm magnæ ſint, ſyrupus ex violarum recentium diluto confectus, meritò inter polychreſtos cenſendus eſt. Hoc è fragrantibus violis, aliquantulum in vmbra, vt decet, ſiccatis, & aqua tepida maceratis expreſſum, cum primario ſaccharo, ſi percoquatur in ſyrupum, in annum & eo amplius citra rancorem vllum aut corruptionem aſſeruari poteſt ad commemoratos vſus, ante & poſt corporis purgationem vtendus. Fruſtra autem

quidam

quidam tum violaceo tum rosaceo syrupo conficiendo violarũ & rosarum macerationem nouies renouant, quum vna & altera tertiáve aut ad summum quarta infusione nihilo inefficacio-res futuri sint, quemadmodum conficiendorum medicamentorum formula ad pharmaco-pœos ostensuri sumus. At syrupus è glycyrrhiza parùm necessarius visus est, quòd parum sit efficax, quodq́; in syrupo de hyssopo sit comprehensus, neque tanta alioquin varietas quicquam conferat, sed confusionem potius tyronibus adferat.

SYRVPVS zizyphorum eadem quæ syrupus violarum & multò efficacius præstat: vterque morborum initiis aptus. ℞ zizypha. x. num. myxaria x x. num. florum violarum, adianti albi, hordei à cortice liberi, glycyrrhizæ an. ℥ vj. seminis malux, cydoniorum, seminis papaueris albi, melonum & lactucæ, tragacanthæ ar. ℥ iij. Semina cydoniorum & maluæ & tragacanthæ linteo raro illigata cum cæteris coquantur in aquæ lib. v. ad medias, & cum sacchari albi ℔. ij. percoquantur in syrupum.

SYRVPVS de hyssopo thoracis pulmonumque vitia tum calida tum frigida leniendo blandè ac leniter expurgat, sputum attenuando detergendoque concoquit faciliusque reddit: peripneumoniæ atque pleuritidi inualescenti & inclinanti aptus. ℞ hyssopi arefacti ℥ j ß. radicum polypodij quercini, feniculi, glycyrrhizæ, seminis carthami an. ℥ j. hordei expurgati, adianti albi an. ℥ ß. passularum purgatarum ℥ j ß. ficus siccas, palmulas pingues an. x. num. coquantur in aquæ ℔. vj. ad dimidias, expressum cum mellis & sacchari an. ℔. j. ß. percoquatur in syrupum.

PLANTIVS.

Syrupi de hyssopo descriptio eadem permansit, nisi quòd pro radice apii substituta est radix polypodii, & pro radice petroselini semen carthami, quæ multò apiora sunt & accommodatiora. Subtracta sunt quædam lenientia, quæ in syrupo violato & zizyphorum satis habentur, vt huic vis esset paulò detergentior.

SYRVPVS de prassio validissimè incidit, tenuat, detergit, expurgatque thoracis pulmonumque vitia: strenuè confert inueteratis affectibus ex crassa lentaque pituita, vt asthmati, tussi veteri, empyemati: quinetiam peripneumoniæ & pleuritidi iam inclinatæ confert. ℞ prassij albi recentis ℥ ij. glycyrrhizæ, polypodij quercini, radicum apij & feniculi an. ℥ ß. adianti albi, hyssopi, organi, calaminthæ, thymi, stœbes, satureiæ, tussilaginis an. ℥ vi. seminis anisi & bombacis an. ℥ iij. vuarum passarum expurgatarum ℥ ij. ficus passas pingues x. num. coquantur in lib. viij. hydromelitis dilutiad dimidias: expressum percoquatur in syrupum cum mellis & sacchari albi an. ℔. ij. condiatur ℥ j. radicis iridis florentinæ trita.

PLANTIVS.

Syrupus de prassio veteri descriptione Ioannis Mesuæ ex tanta permistione lenientium, detergentium, & incidentium confusus videtur, vt dici vix possit in quos præcipuè vsus referendus sit: quod & de aliis plerisq; qui nulla methodo nullaq; ratione ex variis vndique autoribus congesti sunt, dici etiam potest. Quocirca cùm propositi iam essent syrupus violarum & zizyphorum pro humectantibus & abundè lenientibus, & syrupus de hyssopo pro moderatè detergente, incidente, & expurgante pectoris vitia, ratione optima hunc de prassio syrupum summè incidentem atque detergentem esse voluit, vt extremis & inueteratis mederetur affectibus: quem tamen quisquis volet superiorum permistione temperabit.

SYRVPVS symphiti tabidorum & vlceratorum pulmonum saniem & pus blandè ac leniter expurgat sine metu erupturi sanguinis, pulmonesque pariter corroborat. ℞ radicum & cymarum symphyti maioris & minoris an. m. iij. rosarum rubrarum, betonicæ, plantaginis, pimpinellæ, polygoni, scabiosę, tussilaginis an. m. ij. E tusis omnibus recentibus exprimatur succus; coquatur & expumetur ad lib. iij. addendoq; sacchari albi lib. ij. ß. syrupus fiat.

PLANTIVS.

Quod syrupus nullus vsquam extaret aut esset in vsu descriptus ad tabem purulentosq; pulmones, in tanta penuria hic è symphyto vtilis sanè & arte summa præstituendus erat.

SYRVPVS è succo buglossi cor præcipuè corroborat & exhilarat, eiusq; pal-

pitationem & syncopen discutit, melancholicos & maniacos iuuat. ℞ succi buglossi defæcati ℔ iij. sacchari albi ℔ ij. Percoquantur in syrupi consistentiam.

Syrupus è succo buglossi domestici & syrupus è succo violarum & syrupus è succo persicorum malorum omnes quidem cardiaci eadem ratione confici solent.

Plantius.

In syrupo buglossi tum syluestris tum domestici & in syrupo è succo violarum aut succo persicorum malorum aut de cortice citrii nihil immutandum fuerat. Cæterùm magna fuit necessitas adiiciendi syrupi melissophylli, quòd nullus in vsum veniret qui cordis affectus & pestilentium venenatorumq; morborum iniuriam propulsaret.

Syrupus è cortice citrij mali cor etiam quauis ex causa frigida torpescens aut palpitatione affectum excitat & exhilarat, mœstitiamq; discutit. ℞ corticum citriorum malorum recentium in aqua maceratorum & præparatorum ℔ j. coquantur in aquæ ℔ vj. dum duæ supersint, & cum ℔ iij. sacchari albi syrupus fiat, condiaturq; cum moschi g̃ vj.

Syrupus melissophylli omnium maximè cordis palpitationi & syncopæ succurrit, peculiariter verò pestilentium & venenatorum morborum malignitatem obtundit & arcet. ℞ radicum dictamni, pentaphylli, vetonicæ & doronici romani an. ℥ ß. foliorum melissophylli, stœbes & morsus, florum buglossi vtriusque & rorismarini an. m. j. seminis oxalidis, citrij mali, feniculi, atractylidis (qui carduus dicitur benedictus) & ocimi an. ℥ iij. coquantur in aquæ ℔ iiij. ad dimidias: expresso adde sacchari albi lib. iij. succi melissæ, aquæ rosarum an. lib. ß. Percoquantur in syrupum conditum cinamomi & santali citrini an. ℥ ß.

Syrupus è menta ventriculum moderato calore iuuat lenique adstrictione corroborat, concoctioni opitulatur, nauseam, vomitum, singultum & lienteriam sedat. ℞ succi cydoniorum dulcium, succi cydoniorum acidodulcium, succi granatorum dulcium, succi granatorum acidorum, succi granatorum acidodulcium an. lib. j. ß. in his permistis macera horis xxiiij. mentæ siccæ lib. j. ß. rosarum rubrarum ℥ ij. coquantur ad medias: colatis adde sacchari albi lib. iiij. percoquantur in syrupum conditum ʒ iij. galliæ moschatæ linteo raro illigatæ.

Plantius.

In syrupo de menta maiore nihil immutandum fuit, neque asscribendus erat minor alter, vt qui sub hoc comprehendatur. In syrupo absynthii nihil quoque immutandum.

Syrupus absynthij ventriculi reliquias vel expurgat vel absumit; ex morbo conualescentibus appetentiam viuidumque colorem reddit: iecur infarctu liberat regiumque morbum discutit, ac omnia concoctionis instrumenta corroborat. ℞ absynthij romani lib. ß. rosarum rubrarum ℥ ij. spicæ nardi ʒ iij. macerentur horis xxiiij. contusa in vini albi veteris ac odori & in succi cydoniorum an. lib. ij. ß. coquantur igne lento ad medias & cum saccari lib. ij. percoquantur in syrupi crassitudinem.

Cydoniorum miua appellata ventriculum heparque roborat, concoctionem iuuat, appetentiam excitat, vomitum & lienteriam compescit. ℞ succi cydoniorum defæcati lib. vj. coquatur prunis lentis ad medias sensim expumando, dein affunde vini rubri veteris & optimi lib. iiij. sacchari albi lib. iiij. & denuò coquantur dum mellis consistentia crassescant, condiantur cinamomi ʒ j ß. caryophyllorum & zinziberis an. ij ℈.

Plantius.

Hæc miua cydoniorum media est inter simplicem & compositam, & vtriusque vires obtinet.

Syrupus myrtinus ventriculũ & viscera corroborat, vetus albi profluuium, sanguinis omnem eruptionem omnemque cerebri destillationem sistit. ℞ baccarum myrti ℥ ij. ß. santali albi, rhois culinarij, balaustiorum, baccarum oxyacanthæ, rosarum rubrarum an. ℥ j ß. mespilorum lib. ß. contusa omnia coquantur in lib. viij. aquæ ad tertias: expresso adde succi cydoniorum & granatorum an. lib. ij sacchari lib. v. coquatur vt artis est.

Plan-

PLANTIVS.

Syrupus myrtinus veterem retinet compositionem. Syrupus autem bizantinus quòd omnium hepaticorum reliquias à purgatione validè expurget curationemq́, compleat, commodè huc referri potest.

SYRVPVS fumariæ e' sanguine salsos exustosq́; humores expurgat, pruritū, scabiem, impetiginem, lepram, omniaq́; cutis vitia emendat, maligna fistulosaq́; vlcera, cancrum & elephantiasim demulcet. ♃ endiuiæ, absynthii romani, lupuli, cassuthe, scolopendrii veri an. m. j. epithymi ℥ j. ß. coquantur in lib. iiij. aquę ad medias, colatis adde succi fumariæ expurgati lib. j. ß. succi vtriusque buglossi an. lib. ß. sacchari albi lib. iij. coquatur syrupus bona consistentia.

PLANTIVS.

Quum multæ sint syrupi è fumo terræ descriptiones, nulla sanè videtur hac vna conuenientior & vsu facilior ad expurgandam omnem sanguinis impuritatem.

SYRVPVS e' succo buglossi vtriusque, e' succo violarū, & syrupus melissophylli ad lienem quoque pertinent.

SYRVPVS e' malis odoriferis tetros melancholiæ vapores infringit, pauores, mœrores, furoremq́; sedat & exhilarat. ♃ succi malorum acidodulcium fragrantium ℔. iiij. succorum violarum, buglossi domestici & sylueſtris, aquæ rosarum stillaticiæ an. ℔. j. coque simul, expuma & cola; deinde adde sacchari albi ℔. vj. percoquantur in syrupum.

PLANTIVS.

Ridiculum videbatur syrupum è pomis haberi, tanquam pomarium simplex, nisi & alii ad melancholiam vel atram bilem succi accessissent.

SYRVPVS althææ crassam obstruentemque renum pituitam & lentam putrulentamq́; eorum saniem & arenulas blandè ac clementer expurgat citra manifestum calorem, vrinæ prætereà demulcet ardorem. ♃ radicum althææ ℥ ij. cicerum rubrorum ℥ j. radicum graminis & asparagi, glycyrrhizæ mundatæ, vuarum passarum expurgatarum an. ℥ ß. cymarum althææ, maluæ, helxines, pimpinellæ, plantaginis, adianti vtriusque an. m. j. quatuor seminum frigidorum maiorum & minorum an. ℥ iij. coquantur ex aquæ ℔. vj. dum quatuor supersint, cum sacchari albi ℔. iiij. percoquatur syrupus.

PLANTIVS.

Syrupus althææ cùm nusquam descriptus haberetur, frequens tamen eius esset vsus ex cuiusq́, arbitrio, non aliter potuit nec vtiliùs ad eos qui propositi sunt affectus componi.

SYRVPVS raphani renes & vesicam validius expurgat, calculos comminuit, arenulas exturbat, suppressam vrinam deducit. ♃ radicum raphani domestici & syluestris an. ℥ j. radicum saxifragi, rusci, leuistici, eryngii, anonis, petroselini & feniculi an. ℥ ß. foliorum betonicæ, pimpinellæ, pulegii, cimarum vrticæ, nasturtii, crithmi, callitrichi an. m. j. fructus halicacabi, zizypha an. xx. num. seminis ocimi, bardanæ, petroselini macedonici, seselios, carui, dauci, lithospermi, corticum radicis lauri an. ℥ ii. vuarum passarum expurgatarum, glycyrrhizæ an. drach. vj. coquantur quo decet ordine in aquæ lib. x. dum sex supersint, è quibus cum sacchari lib. iiij. & mellis expumati lib. ii. syrupus fiat clarus & conditus ℥ j. cinamomi & ℥ ß. nucis moschatę.

PLANTIVS.

Quòd syrupus nullus descriptus inueniatur ad renum calculos & arenulas exturbandas, magno certè vsu hic è raphano substituendus erat, qui aptè & conuenienter ex iis componitur, quibus summa vis est comminuendi calculos, aliis quibusdam interiectis lenientibus atq́, detergentibus.

SYRVPVS artemisię suppressos aut parcius fluentes menses potenter mouet, quod syrupus adiantinus & hyssopi moderatiùs efficiunt, vteri strangulatus & subuersiones sedat. ♃ artemisię m. ij. radicum iridis, helenii, rubię, pęoniæ, libistici, feniculi an. ℥ ß, pulegii, origani, calaminthes, nepitæ, melissophylli, sabinæ, sampsuchi, hyssopi, prassii, chamædryos, chamæpityos, hyperici, parthenii, betonicæ an. m. j. seminis anisi, petroselini, feniculi, ocimi, dauci, rutæ, ni-

gellæ an.℥iij. Contuſa macerentur horis xxiiij. in hydromelitis ℔.viij. coquantur ad ℔.v. & cum ſacchari ℔.v. percoquantur in ſyrupum conditum cinamomi ʒ j. & ſpicæ ʒ iij.

PLANTIVS.

In ſyrupo ex artemiſia quòd multa continerentur vterinis affectibus parùm apta & inconſideratè confuſa, non pauca quæ aut non ſuppetunt nobis, aut quorum vis coquendo exoleſcit ea vt ſuperuacua aut incommoda author ſubtraxit, iis ſolùm derelictis quæ præcipua ſunt & optima.

PVRGANTES COMPOSITIONES.

MEDICAMENTA quæ ad purgandos humores comparantur, tametſi in formas aptantur varias, in vnum tamen locum omnia referre expedit, ita quidem ordine à mitioribus inſtituto.

ELECTARIVM è prunis ſummè leniens, obduratam aluum molliens, varios humores blandè ac leniter expurgans, per vehementes cœli æſtus, in febrium ardore, in ſiti, omni ætati vtilis.

℞ radicum althææ, polypodii è quercu, paſſarum expurgatarum an.ʒ ij,
glycyrrhizæ mundatæ, ſeminis cnici an.ʒ ſ,
maluæ, violę, helxines, mercurialis an.m.ij,
coquantur in lib.x. aquæ dum ad ſex redeant: in colati dimidio percoquantur pruna dulcia, zizypha, mixaria an.xx.num. ficus paſſæ pingues x. num.

deinde pulpa cribro tranſmittatur, in altero colati dimidio bulliant foliorum ſennæ mundatorum ℔.j.ß, expreſſumque hoc pulpæ permiſceatur cum ſacchari & mellis expumati an. ℔.ß. rurſum coquantur ad electarii conſiſtentiam, ſub finem inſpergendo cinamomi tenuiſſime triti ʒ j. zinziberis ʒ iij. doſis ʒ j. Tota compoſitio eſt ℔.iii. doſes autem ſunt circiter xxvij. aut xxx.

ELECTARIVM e prunis ſolidum eadem præſtans.

℞ pruna dulcia num. x.
maluæ, violæ, mercurialis, helxines an. m.j.
polypodii e quercu, ſeminis carthami, radicis althææ, paſſarum purgatarum, glycyrrhizæ an.ʒ ß,
foliorum ſennæ mundatorum ʒ x.
coquantur ex aquæ ℔.v. dum duæ ſuperſint, deinde torculari expreſſis adde ſacchari rubri ℔.j.ß. coquantur rurſum igne lento in electarii ſolidi conſiſtentiam, aſperſo ſub finem puluere electarii aromatici roſati maioris ad ʒ iij,
concinnentur tabellę pondere ʒ ß. Tota compoſitio eſt ℥ circiter xx. doſes circiter xxx.

Vtrumque compoſitum fiet atque validius e locis diſtantioribus omnes humores, pręſertim verò bilem vtramque expurgabit hoc modo,

℞ electarii e prunis ſimplicis recentis & adhuc calentis ℔.j. in quo diſſolue diadacrydii ʒ iij,

Doſis à ʒ iij. ad ʒ ß. In lib.j. compoſitionis doſes ſunt circiter xxxij.

PLANTII SCHOLIA IN PVRGANTES compoſitiones.

Vt ſyrupi, ita & purgantium medicamentorum compoſitiones vndique arte nulla depromptæ ſunt, & in medicamentarios codices relatæ, vt idcirco duas tréſve aut plures deprehendere liceat effectibus planè conſimiles, nec aptè ad curandos affectus accommodatas. Quò fit vt non abs re author purgantium compoſitiones multum immutauerit, vt ad ſingula conueniēs quiddam & vtile proferret. Quantum autem poſteriores iſtæ à primis nomina ſortitæ, à vetuſtioribus diſtent, quantumq́ propoſitis affectibus magis conueniant, vnuſquiſque ſimplicium viribus æſtimatis facilè intelliget. Diaprunum tum ſimplex tum compoſitum à Nicolao deſcriptum tùm maximè refrigerare debeat & febribus conuenire, aromata plurima continet calidiſſima, quæ etiam in ſcammonij acrimoniam exaſperant.

CATHOLICVM ſimplex omnes æquabiliter humores blandè ac leniter e quauis

uis corporis particula deducit & expurgat, siue cum febre siue sine febre, nec pueris, nec senibus, nec prægnantibus infensum.

℞ radicum helenii, buglossi, cichorii, althææ, polypodii quercini, seminis cnici contusorum an. ℥ ij.
stœchados, hyssopi, melissophylli, eupatorii veri, asplenii, betonicę, artemisię, an. m. ij.
vuarum passarum expurgatarum ℥ iij,
quatuor seminum frigidorum maiorum, seminis anisi, glycyrrhizæ an. ʒ iij,
coquantur omnia ex arte in ℔ x. hydromelitis dum vij. supersint. In colato iure macera horis xij. foliorum sennæ mundatorum ℔ j ſ.
agarici albi ℔ ß, zinziberis ℥ j. aliquantum bulliant & in expresso liquore dissolue pulpæ myxariorum ℔ ß,
foliorum sennæ mundatorum tenuissimè tritorum ℥ iiij, syrupi infusionis rosarum pallidarum ℔ j,
mellis optimi expumati ℔ ij. percoquantur igne lento in mellis temperaturam, inspergendo sub finem rheibarbari electi & cinamomi electi an. ℥ j,
santali citrini ℥ ß,
nucis moschatæ ʒ ij. Dosis est ℥ j. Tota compositio existit ℔ iiij. Doses sunt circiter quinquaginta.

PLANTIVS.

Catholicum hoc verè dici potest, quòd medicamenta omnes humores purgantia & partibus singulis interioribus præsertim familiaria contineat. Blandè autem atque clementer purgans, ab extremis summisq; partibus nihil aut minimum detrahit: catholicum verò maius id validè & efficaciter præstat, cuius compositio ex omni pharmacorum genere constat, quæ tum è propinquis tum è distantioribus sedibus trahunt, aptè confusis atque repressis. In catholico autem veteri malè coquitur rheumbarbarum & cassia, quæ cum thamarindis accessit, ac totam ferè compositionem corrumpit.

CATHOLICVM maius omnes quoque humores promiscuè trahit, idq; validius non è vicinis tantùm, sed & è distantioribus sedibus citra corporis perturbationem aut virium iacturam.

℞ quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum, seminis papaueris albi an. ʒ j.
tragacanthæ ʒ iij.
rosarum rubrarum, santali citrini, cinamomi an. ʒ ij,
zinziberis ʒ j,
rheibarbari selecti, diadacrydii an. ℥ ß,
agarici, turpethi an. ʒ vj,
sacchari albi soluti in aqua rosarum in qua ℥ ij foliorum sennę incoctę sint, ℔ j.
concinnentur tabellæ ponderis ʒ iij. Dosis tabella vna. Tota compositio est ℔ j ß. Doses autem circiter quinquaginta.

SYRVPVS infusionis rosarum pallidarum, tenuem bilem serososq; humores è primis visceribus nullo labore detrahit, morbis leuioribus, pueris, senibus & imbecillis aptus.

℞ aquæ infusionis rosarum pallidarum ℔ v,
sacchari expurgati ℔ iiij. coquantur igne lento in syrupi temperationem, macerantur autem rosarum pallidarum recentium lib. duæ in aquæ tepidæ lib. vj. horis xij. operculato vase: rosæ deinde eximuntur exprimunturque, his recentes aliæ similiter substituuntur, hisq; abiectis aliæ tertiò, quartò, octauò etiam atque nonò, dum facultatis plurimùm liquor ebiberit, in quo saccharum soluetur, neque profectò ex contusis rosis, neq; ex earum succo perinde efficax syrupus fuerit. E persicorum floribus aqua, vt dixi, maceratis syrupus quoque fit, qui similiter bilem aquasq; ducit & vermes enecat. contra vermes

PLANTIVS.

Syrupus rosarum pallidarum, electarium è succo rosarum & diacydonion veterem componendi rationem retinent, non admodum manifesta mutatione. At in electario diacar-

thami,quod mannæ granatæ,mellis rosati & facchari geminati adiectio compositionis rationem solidam peruerteret,hic rectè est suppressa.

Electarium e succo rosarum bilem ac tenues aquosósque humores valide & e distantioribus locis prolicit:his vtile ac tutum qui articulari morbo laborant,nec admodum vehementi febre iactantur.

℞ ſucci roſarum ſiccarum recentium,ſacchari albi an.℔ j ß coquantur in electarium ſolidum igne lento.

Inſperge ſub finem trium ſantalorum, maſtiches, cinamomi exquiſite tritorum an.℥ ij,

diadacrydii ℥ j ß,

caphuræ ℈ ß, concinnentur tabellæ ponderis ℥ ij ß. Doſis tabella vna. Tota compoſitio eſt ℥ xxii.doſes autem ſunt circiter ſeptuaginta.

Diacydonion eadem quę electarium è ſucco roſarum aliquantò moderatius atque facilius efficit.

℞ pulpæ cydoniorum expurgatæ,coctæ & cribro tranſmiſſæ ℔ j ß,

ſucci cydoniorum ℔ ß,

ſacchari albiſſ. ℔ ij,

coquantur in mellis craſſitiem,inſpergendo ſub finem cinamomi triti ℥ j,

zinziberis,maceris,caryophyllorum an. ℥ ii,

diadacrydii ℥ ij. Doſis à ℥ iij.ad ℥ ß. Tota compoſitio eſt ℔ iiij. doſes autem circiter nonaginta.

Electarium diacnicu pituitam ſeróſosq; humores,atque etiam bilem e diſtantiſſimis euocat atque ducit: peculiariter capitis, neruorum articulorumq; doloribus benefacit.

℞ puluetis electarii diatragacanthi frigidi, medullæ ſeminis cnici, hermodactylorum an.℥ ß,

roſarum rubrarum,ſucci glycyrrhizæ,cinamomi an.℥ ij,

turpethi ℥ j,

diadacrydii ℥ ß,

ſacchari albi aqua roſarum ſoluti ℔ j,

concinnentur tabellæ ponderis ℥ iij ß. Doſis tabella vna.

Diaphoenicon bilem crudamq; pituitam atq; etiam lentam clementer expurgat,compoſitis ac etiam diuturnis febribus & morbis ex cruditate ortis,& colico flatulentoq; dolori aptum.

℞ pulpæ palmularum mundatarum ex hydromelite coctæ & cribro cretæ, penidiorum recentium an.℔ ß,

amygdalarum expurgatarum ℥ iii ß. Contuſis & permiſtis omnibus adde mellis expumati ℔ ij,

Paulùm coquantur ac deinde inſperge zinziberis, piperis, maceris, cinamomi,foliorum rutæ ſiccorum, ſeminis feniculi & dauci an.℥ ij,

turpethi tenuiſſime triti ℥ iiij,

diadacrydii ℥ j ß. Doſis eſt ℥ iij. ad ℥ ß. Tota compoſitio eſt ferè ℔ iiij. doſes autem inſunt centum & circiter triginta.

P L A N T I V S.

In diaphœnico palmulæ hic rectè macerantur & coquuntur in hydromelite,quòd vetus infuſio quæ triduo in aceto fieri præcipiebatur, horrendum ſaporem præſe ferat. Subtracta quoque ſunt nonnulla vt leuiſtici ſemen,pinei nuclei, galanga,xyloaloe, quòd nimium multa ineſſent facultatis eiuſdem,aucta q; eſt palmularum,penidiorum & aliorum mitiorum quantitas, vt inde compoſitio tota vſu ſuauior & facilior exiſtat.

Benedicta craſſos pituitoſosq; humores atque etiam ſeroſos à parte euocat,calculi materiam reuellit,ipſosq; calculos exturbat & nephriticum dolorem lenit,frigidæ naturæ frigidoq; cœlo apta.

℞ turpethi ℥ x,

diadacrydii,hermodactylorum,roſarum rubrarum an.℥ v,

caryophyllorum,zinziberis,ſaxifragi,ſeminis apii,ſalis gemmei,galangæ,maceris,

ceris, carui, feniculi, acinorum asparagi & rusci, seminis milii solis, quatuor seminum frigidorum maiorum, glycyrrhizæ an. ʒ j,
mellis optimi expumati ℔. j. ß. conficiantur ex arte.
Dosis à ʒ iij. ad ℥. ß. Tota compositio est ferè lib. ij. doses autem insunt circiter quinquaginta.

PLANTIVS.

Ex benedicta quòd multò calidior videretur, nec vsu facilis, nec propter febrem tuta, optima ratione author subtraxit spicam nardi, macropiper, cardamomum & crocum, atque pro his substituit quatuor semina frigida maiora, & glycyrrhizam.

CONFECTIO Hamech bilem atram ac retorridam salsamque pituitam detrahit, maniæ, psoræ, lepræ, impetiginis, cancri & elephantiasis peculiare subsidium.
℞. corticis myrobalanorum citrearum ℥ ij,
cepularum & nigrarum violarum, colocynthidis, polypodii quercini an. ℥ j. ß.
absynthii, thymi an. ℥ ß,
anisi, feniculi, rosarum rubrarum an. ʒ iij.
Tusa omnia macerentur in seri lactis lib. ij. deinde coquantur ad lib. j. fricentur manibus & exprimantur.
Colatis adde succi fumariæ, pulpæ prunorum & vuarum passarum an. lib. ß.
sacchari albi, mellis expumati an. lib. j.
coquantur ad mellis crassitiem, inspergendo sub finem agarici, sennæ tritorum an. ℥ ij,
rheibarbari triti ℥ j. ß,
epithymi ℥ j,
diadacrydii ʒ vj,
cinamomi ℥ ß,
zinziberis ʒ ij,
seminis fumariæ & anisi, spicæ nardi an. ʒ j. Dosis à ʒ iij. ad ℥ ß. Tota compositio est ℔. iij. & ℥ viij. doses verò insunt circiter octoginta.

PLANTIVS.

In confectione Hamech frustrà myrobolani geminantur in decocto primùm, deinde rursum triti impositi. Rheibarbari cocti vis perit, cassia & manna cum thamarindis coctæ corrumpuntur, scammonii cocti vis exolescit nec facilè aliis permiscetur. Quocirca aptior multò atque vtilior & vsu facilior est ea confectio quam hic nobis author expressit. Hæ compositiones omnium optimæ sunt ac tutissimæ, quòd in iis turpethi & scammonii acrimonia atque feruor pulchrè retundatur permistione vel pulpa prunorum atque vuarum passarum, vel hermodactylis & amygdalis, vel rosis earumq. succo vel myrobalanis. Aliæ quædam extant non æquè tutæ vt electarium indum, vtrunque electarium elechof, electarium de psyllio & diaturbith, in quibus scammonii & validiorum acrimonia minimè retunditur: imò potiùs calidorum societate exacuitur. Adde quod nihil ea contineant aut præstare possint quod non alia hic descripta fœliciter efficiant. Quocirca ad omnium affectuum causas summouendas satis ea possunt conducere.

HIERA simplex bilem pituitamque ventriculo, intestinis, hypochondriis & mesenterii venis impactam expurgans, valideq; infarctu liberans, morbis omnibus cruditate & ex venarum obstructione genitis blande succurrit.
℞. cinamomi, maceris, asari, spicænardi, croci, mastiches, an. ʒ vj,
aloës non lotæ ʒ centum siue ℔. I. & ℥ ß, mellis optimi expumati lib. iiij.
Conficiantur vt artis est. Datur puluis solus à ʒ ij. ad ʒ. iij. melle verò exceptus ab ℥ j. ad ʒ j ß.

HIERA diacolocynthidos quæ vna vice fuerit omnium à veteribus descriptarum, crassos lentosque humores præcipuè verò bilem atram & aquas citrinas tutò ac clementer expurgans: eximiè confert paralysi, tremori, conuulsioni arthritidi, inueteratisque neruorum affectibus atq; etiam hydropi, deinde melancholiæ, maniæ, epilepsię, psoræ, lepræ, maligno vlceri, cancro & elephantiasi, qui affectus leniora aspernantur pharmaca.

℞. stœchados, marrubii, chamædryos, hyperici, scyllæ assatæ, polii, calaminthes montanæ, cinamomi, spicænardi, epithymi, polypodii quercini aridi, quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum ana drach. j. ß,

pulpæ colocynthidis, scammonii, ellebori nigri præparatorum ana drach. ij,

euphorbii præparati, aloës, myrrhæ, ammoniaci, opopanacis, sagapeni, castorii ana drach. j,

mellis cocti in succo cydoniorum & expumati ℔. j. conficiantur ex arte, dantur ℥ iij.

Colocynthis, scammonium, elleborus niger & euphorbiũ trita fricentur cum oleo amygdalarum dulcium, ac deinde macerentur biduum in mucilagine tragacanthæ & gummi arabici deprompta ex aqua rosarum dum mucilaginem totam ebiberint.

PLANTIVS.

Hiera simplicis vetus compositio permansit, neque quicquam mutandum fuit præter xylobalsamum, quod minimè suppetit nobis. Compositiones multæ ex validioribus constant pharmacis, aliæ quidem ex scammonio vt electarium è prunis, diacydonion, & electarium è succo rosarum: aliæ præterea turpethum habent vt diaphœnicon, aliæ cum his hermodactylos vt diacnicu & benedicta: aliæ colocynthidem vt confectio Hamech: aliæ insuper elleborum nigrum & euphorbium, vt hiera diacolocynthidos, quæ quorundam affectuum sed admodum raro peculiaris est. Ex quo intelligi potest nullum simplex medicamentum purgans in vsum venire, à quo nõ aliqua extet compositio, vt idcirco non aliæ plures videantur expetendæ.

HYDRAGOGVM minus hydropicorum aquas cleměter & citra offensionem deducens, pueris, senibus, imbecillis atque prægnanti tutum, siue febris vlla sit siue nulla.

℞. succi rosarum pallidarum ℔. ß,

sacchari albi, mellis optimi ana ℥ xv.

coquantur dum expumauerint & crassescant, ac tum adde succi radicis ebuli ℔ j,

prassii sicci, seminis feniculi tritorum an. ℥ ij. acinorum ebuli & sambuci an. ℥ ij. cinamomi ℥ vj,

maceris, galangæ an. ℥ iij. Igne lento percoquantur in mellis crassitiem, datur ℥ ß. ex sero lactis aut ex decocto hordei aut vuarum passarum. Efficacius redditur adiecta elaterii ℥ ß, aut radicis cucumeris agrestis arefactæ ac tritę ℥ vj, aut succi radicis iridis nostratis lib. ß.

HYDRAGOGVM maius ex laureola, aquas potenter detrahens.

℞. seri lactis lib. ij,

sacchari albi, carnis cydoniorũ ex aceto coctorum an. ℥ x. mãnæ calabrinæ ℥ v.

coquantur igne lento in mellis crassitiem: sub finem adiice foliorum laureolæ præparatorum ex aceto & oleo amygdalarum dulcium ℥ ij. Datur ℥ ß.

Præparandi ratio hæc est: folior. laureolæ ℥ ij. macera horis xxiiij. in aceto mali punici vel portulacæ: modicè coquantur, exprimantur, siccentur atque terantur, deinde affunde aquæ rosarum lib. ß,

olei amygdalarum dulcium ℥ j. ß. bulliant rursum dum absumpta sit aqua, & puluis supersititi oleo mixtus in compositionem addendus.

PLANTIVS.

Ne quid vllo modo deesset, his postremo loco compositiones adiecit ad detrahendas hydropicorum aquas, has tametsi valentiora pharmaca præsertim scammonium & euphorbium expurgent, peculiares tamen compositiones ex his constare voluit, quibus ad aquas vis propria & familiaris est. Vna mitior est, altera vehementior ex laureolæ foliis, quæ nondum in compositionem vllam relata fuerant. Quàm apposite autem eiusmodi compositiones ad aquas detrahendas instituta sint, quiuis è simplicium permistione coniiciet.

VNGVENTVM è lathyride aluum mollit ac subducit, & potenter hydropicorum aquas detrahens, distentum abdomen remittit. Eas autem infernè & ab aluo ducit, si vmbilicus, imus venter, inguina, femoraq; oblinantur: supernè verò atque vomitione, si ventriculus attingatur.

℞. suc-

℞. ſucci lathyridis ℔.ß,
ſucci eſulæ ℥ iiij,
In quibus diſſolue radicis cyclamini ℥ ij,
ſcammonii ℥ ß,
granorum ricini & lathyridis expurgatorum an. ʒ j ß,
ſeminum feniculi, rutæ & anethi, baccarum lauri an. ʒ j. Trita omnia macerentur in ſuccis diem vnum.

Poſtea axungiæ ℥ viij. & ceræ ℥ iiij. liquefiant, in hisque ſenſim omnia diſſoluantur, & igne non acri coquantur, dum totus abſumptus ſit humor, & omnia in vnguenti temperaturam coëant.

Si eadem materia ex olei ℥ x v. coquatur ad totius liquoris conſumptionem, expreſſum oleum eaſdem quoque vires nanciſcetur.

Vnguento præterea ſi vel gummi ammoniacum, vel cera concorporetur in emplaſtri conſiſtentiam, aquas quoque id impoſitum ſed ignauiùs promouebit.

Electarivm diaſaru omnis generis humores circum ventriculum & præcordia exuperantes vomitione ducit, non continuato ſed ex interuallis facto impetu: ſeni atque prægnanti tutum ac facile.

℞. ſyrupi mentæ & violarum an. ℥ viij. coquantur in mellis craſſitiem.
Sub finem ſubducto igne inſperge radicis peponis arefactæ, ſeminum raphani & vrticæ maceratorum in aqua roſarum & arefactorum & tritorum an. ʒ j,
radicis aſari contritæ & cretæ ℥ ij,
cinamomi, ſeminis feniculi an. ℥ iij. conſice in electarium liquidum.
Dantur ʒ iij. ex aqua hordei vel ex mulſa vel ex ſero lactis.

PLANTIVS.

Magnas rei medicæ ſuppetias tuliſſe author videtur his poſtremis compoſitionibus, & ea præſertim quæ ad ciendam vomitionem deſtinatur: quòd nulla vſquam extaret, qua tutò nobis liceret humores ſurſum purgare, cùm ſit tamen ea vacuatio ad multorum morborum curationem in primis neceſſaria.

Qva ratione electaria tum liquida tùm ſolida, eadem & nunc pilullas ad omne tum morborum tùm cauſarum genus accommodemus.

Pilvlæ è hiera ſimplici fiunt è ʒ j. pulueris cum melle roſato ſubacti.

Pilvlæ ſtomachicæ quæ cibo præmiſſæ ventriculum expurgant, concoctionem iuuant, cibum deducunt, aluumq; blandè exonerant.

℞. aloës ʒ vj,
maſtiches, roſarum rubrarum an. ʒ ij. cum ſyrupo roſato vel abſynthii cogantur in maſſam.

PLANTIVS.

Pilullarum ſtomachicarum cùm ſex deſcriptiones exiſtant, omnes hac vna dempta ſtomacho ſunt aduerſiſſimæ, nec cibo præmitti poſſunt, quòd vel ſcammonium vel turpethum cōtinëant quibus corpus vniuerſum præcipueq; ventriculus conturbatur.

Pilvlæ ruffi quæ & communes appellantur, crebro vſu concoctionem iuuant, nec cibum corrumpi ſinunt, humores atque corpus à putredine vindicant, quà ratione aduerſus peſtiferæ luis contagia mirificè proſunt.

℞. aloës optimæ ℥ ij.
myrrhæ electæ, croci ſynceri an. ʒ j. excipiantur vino aromatico.

PLANTIVS.

A pilullis quæ ex ſola conſtant aloe compoſitiones ſenſim deducens ac veluti coagmentans, alias iis deinde ſubiecit quæ ex aloe & rheobarbaro, mox ex aloe & agarico componuntur: poſtea quæ ex agarico, aloe & rheobarbaro, ab iis alias ex aloe, agarico, & rheobarbaro & ſenna: quibus demum pilullas ſine quibus ſubiunxit, in quibus præter ea quatuor, ſcammonii vis atque infuſio magis quàm ſubſtantia continetur. ex his autem myrobalanorum portionem ſubtraxit, quòd re vera nimium multa cum aliis etiam adſtringentibus ineſſet.

Pilvlæ aſſaieret, quòd plus aloës quàm quæ hiera contineant, efficaciores quoque exiſtunt.

℞. pulueris hieræ ſimplicis ʒ j,

aloës ℥ ij,
maſtiches, myrobalanorum citrearum an ℥. ß, cum ſyrupo è ſtœchade cogantur in maſſam.

Pilvlæ de eupatorio bilem leniter expurgant, & iecur infarctu liberant corroborantque, præſtantiores quàm quæ è rheobarbaro inſcribuntur.

℞. ſucci eupatorii, ſucci abſynthii, myrobalanorum citrearum an. ʒ iij,
rheubarbari electi ʒ iij. ß,
maſtiches ʒ j,
croci ʒ ß,
aloës ʒ v,
ſucci endiuiæ quantum ſatis fuerit vt cogantur in maſſam.

Pilvlæ maſtichinæ quòd agaricum contineant validiùs bilem craſſamque pituitam expurgant quàm quæ ex ſola aloë conſtant.

℞. maſtiches ℥ ij,
aloës ℥ iiij,
agarici trochiſcati, pulueris hieræ ſimplicis an. ℥ j. ß. cum vino maluatico cogantur in maſſam.

Pilvlæ ex tribus, conſtant ex iiſdem addendo reibarbari ſelecti ℥ ij,
cinamomi ℥ ß. cum ſyrupo è cichorio fit maſſa.

Pilvlæ imperiales clementer ac moderatè omnes humores è viſceribus expurgant, ea pariter corroborant, infarctu liberant, omniumque nutrientium partium concoctionem iuuant.

℞. aloës optimæ ℥ ij,
rheibarbari electi ʒ j. ß,
agarici trochiſcati, foliorum ſennæ mundatorum an. ℥ j,
cinamomi ʒ iij,
zinziberis ʒ ij,
nucis moſchatæ, caryophyllorum, ſpicæ nardi, maſtiches an. ʒ j. cum ſyrupo violato ſubacta cogantur in maſſam.

Pilvlæ ſine quibus eſſe nolo, bilem, pituitam & melancholiam vndique ſed præcipuè ex capite, oculis & ſenſibus detrahunt, oculorum ſuffuſiones minuunt, & viſum conſeruant, aurium dolores tinnitumque tollunt.

℞. aloës optimæ ʒ xiiij.
myrobalanorum citrinarum, cepularum & indarum, rheibarbari, maſtiches, abſynthii, roſarum, violarum, ſennæ, agarici, caſſuthæ an. ʒ j,
ſcammonii ʒ vj. ß. Scammonium ſoluatur ſucco feniculi quantum ſufficit, traiiciaturque per pannum, eoque liquore puluerес tenuiſſimi excipiantur in maſſam.

Pilvlæ è fumaria bilioſos humores, acres quoque & ſalſos extrahunt, cutis vitia emendant.

℞. myrobalanorum citrearum, cepularum & indarum an. ʒ v,
diadacrydii ʒ v,
aloës ʒ vij. Trita omnia ter imbuantur ſucco fumariæ terque ſiccari ſinantur, ac demum cogantur in maſſam.

Pilvlæ aureæ iis quidem propter colocynthidem validiores, caput & ſenſus oculoſque præſertim expurgant, hiſque aciem reſtituunt, bilioſos pariterque pituitoſos humores detrahunt.

℞. aloës, diadacrydii an. drach. v,
roſarum rubrarum, ſeminis apii an. drach. ij. ß,
ſeminis aniſi & feniculi, maſtiches an. ʒ j. ß,
croci, pulpæ colocynthidos an. drach. j, mucilaginis gummi tragacanthæ quantum ſatis eſt: fingatur maſſa.

Pilvlæ de agarico pituitam lentoſque humores vndique, præſertim verò è capite & è thorace potenter ducunt, deſtillationi & aſthmati peculiares.

℞. agarici, maſtiches an. drach. iij,

radicis

radicis iridis, praſſii an. drach. j.
turpethi drach. v.
pulueris hieræ picræ ℥ ß,
pulpæ colocynthidos, ſarcocollæ an. drach. ij,
myrrhæ drach. j. ſapæ quantum ſatis eſt vt cogantur in maſſam.

PLANTIVS.

In pilullis ex agarico congeſta ſunt præſtantiſſima quæque ad craſſam pituitam tum è vicinis tum è diſtantioribus partibus detrahendam. In quarum compoſitione nihil prorſus immutandum fuit.

PILVLLÆ cocciæ bilem quidem, ſed pituitã craſſam validiùs vndiq; purgant, peculiariter tamen è cerebro atq; neruis, quorum præcipuè morbis medentur.

℞. pulueris hieræ ſimplicis drach. x.
pulpæ colocynthidis drach. iiij, & ℈ j,
diadacrydii drach. ij. ß.
turpethi, ſtœchados an. drach. v. cum ſyrupo è ſtœchade maſſa concinnetur.

PLANTIVS.

Pilullæ cocciæ licet bilem pituitamq́, valdè purgent, non tamen omnes pariter humores perinde atque hæ quæ polychreſtæ & vulgò aggregatiuæ maiores vocantur, quarum compoſitio nihil à vetere diſtat, niſi quòd pro ratione ponderum tranſpoſita quædam ſunt ſimplicia. Harum autem compoſitio multò conuenientior eſt, quàm pilullarum de octo rebus & quàm pilullarum de quinque generibus myrobalanorum, quæ tamen eadem pharmaca comprehendunt. Harum igitur deſcriptiones hîc iure prætermiſſæ videntur. Prætermiſſa quoque & deſcriptio pilullarum de colocynthide, quòd ſub iſtis contineri videantur: quemadmodum & pilullæ de euphorbio ſub pilullis de hermodactylis.

PILVLLÆ ex hermodactylis craſſos humores ſimulq́; ſeroſos potenter ab extremis partibus præſertim ab articulis euellunt, cerebri, neruorum articulorumque frigidis morbis familiares.

℞. hermodactylorum, aloes, myrobalanorum citrinarum, turpethi, colocynthidis, bdellii mollis, ſagapeni an. ℥ vj,
caſtorii, ſarcocollæ, opopanacis, ſeminis rutæ agreſtis & apii an. ℥ iij,
croci ℥ j. ß,
ſucci braſſicæ quantum ſatis fuerit ad maſſam conformandam.

PLANTIVS.

Pilullæ ex hermodactylis veterem compoſitionem retinent ſolæq́, ſatis ſunt ad veteres articulorum dolores: efficaciores in id quàm quæ arthriticæ vocantur, & tutiores quàm quæ fœtidæ aut de opopanace aut de ſagapeno aut de ſarcocolla vt idcirco harum deſcriptione minimè fuerit opus.

PILVLLÆ polychreſtæ ad capitis, ventriculi, hepatis, aliorumq́; viſcerum varios & implicitos affectus: ex his enim pituitam & bilem vtramque purgant.

℞. myrobalanorum citrearum, rheibarbari an. ℥ ß,
ſucci eupatorii, ſucci abſynthii, myrobalanorum cepularum & indarum, agarici, colocynthidis, polypodii an. ℥ ij,
diadacrydii, turpethi, aloes an. ℥ vj,
maſtiches, roſarum rubrarum, ſalis gemmei, epithymi, aniſi, zinziberis an. ℥ j.
confice cum ſyrupo roſatum. dantur à ℈ ij. ad ℥ j.

PILVLLÆ è lapide cyanæo bilem atram craſſamq́; pituitam eximiè purgant, ad melancholiam, mœſtitiam & furorem, ad cancrum & elephantiaſim, ad alphos nigros idq́; in primis vtiles.

℞. lapidis cyanæi abluti ℥ vj.
epithymi, polypodii an. ℥ viij,
diadacrydii, ellebori nigri, ſalis indi an. ℥ ij. ß,
agarici ℥ viij,
caryophyllorum, aniſi, an. ℥ iiij,
pulueris hieræ picræ ſimplicis ℥ xv. cum ſucco intubi ſeu endiuiæ maſſa fingatur.

PLANTIVS.

Pilullæ è lapide cyanæo propter elleborum nigrum vſurpatæ vſitatiores ſunt quàm pilullæ in-de quæ elleborum quoque continent. Eas idcirco deſcripſit alijs prætermiſſis, & efficaciores quoque ad melancholicos affectus quàm pilullæ è lapide armeno, quas eadem ex cauſa præ-termiſit.

PILVLLÆ è thymelæa ſeroſos humores & hydropicorũ aquas ſtrenuè pliciũt.

℞. foliorum thymeleæ aceto maceratorum & exiccatorum ℥ v.

myrobalanorum flauarum ℥ ß,

myrobalanorum cepularum ℥ .iij, mannæ & thamarindorum aqua intubi ſolutorum quantum opus eſt ad pilullarum formam.

PLANTIVS.

In pilullis è thymelæa nihil immutatum eſt, his & aliæ acceſſerunt ex eſula aptè quidem compoſitæ, & quibus magna vis eſt ad aquas detrahendas.

Pilullas lucis tum maiores tum minores idcirco derelictas fuiſſe coniicio quòd nimium multa & parum apta ſimplicium miſcellanea miſtura confuſa ſint, quodq́; ad oculorum affectus ſatis efficaces ſint pilullæ ſine quibus.

PILVLLÆ ex eſula hydropicorum quoque aquas ab aluo deducunt non leui perturbatione, vt idcirco ſolis robuſtis atq; iis non febricitantibus conueniant.

℞. corticis radicis eſulæ minoris maceratæ horis xxiiij. in aceto & ſucco portulacæ ʒ ij.

grana ricini expurgata torrefactaq; quadraginta.

myrobalanorum citrinarum ʒ j. ß,

chamædryos, chamæpityos, ſpicæ nardi, cinamomi an. ℈ ij. trita omnia tenuiſſimè excipiãtur ℥ j. tragacãthę aqua roſarũ ſolutę, cogãtur in maſſam. dantur ℈ ij.

PILVLLÆ è cynogloſſo non ad purgandum quidem, ſed ad omnes deſtillationes cohibendas comparatæ, ſiue in thoracem & pulmones cum tuſſi, ſiue in dentes aut aliò procumbant.

℞. myrrhę ʒ vj,

thuris maſculi ʒ v,

opii, hyoſcyami ſeminis, radicis cynogloſſi aridę an. ℥ ß, croci, caſtorei an. ʒ j. ß. cum aqua roſarum ſtillaticia fiat maſſa. dantur à ℈ j. ad ʒ ß.

PLANTIVS.

Pilullis è cynogloſſo rectè additum eſt caſtorium, vt cui cum croco præcipua vis ſit emendandi opii malignitatem, idq́; videbatur inconſideratè prætermiſſum.

PILVLLÆ ariſtolochię ſummam incidendi detergendiq; vim adeptę, epilepſiæ, paralyſi, aſthmati, tuſſi veteri, iecoris renumq; incipienti ſcirrho, nephritidi, ſuppreſſis menſibus, excludendo fœtui atque ſecundis vtiles, hyeme humidiſque naturis conuenientiores purgato iam corpore.

℞. radicis ariſtolochiæ rotundæ ℥ j,

radicis gentianæ, myrrhæ electæ an. ʒ iij,

aloes, cinamomi an. ℥ ß,

zinziberis ʒ j. Omnia exquiſitiſſimè trita excipiantur oleo amygdalarum dulcium recenti. datur ʒ j. ß, ac protinus ſorbendum iuſculum quo diluantur.

PLANTIVS.

Pilullæ ariſtolochiæ his poſtremò vtiliter adiectæ ſunt & præclarè inſtitutæ, quòd ſumma aperiendi vi polleant. Poterant & in potionem referri, ſed quòd forent amariſſimæ, catapotiorum forma tædio minori deuorantur.

DE ANTIDOTIS AC PRIMVM DE SOLIDIS QVIBVS MAXIME PRINCIPIBUS PARTIBUS ROBUR ADDITUR.

DIANTHON cerebrũ imbecillũ recreat, eiusq; deſtillationes cõpeſcit, melancholiam & triſtitiã quæ præter rationẽ fit lenit, animiq; defectionem tollit.

℞. florum roriſmarini ℥ ß,

rosarum, violarum, glycyrrhizæ an. ʒ iij,
caryophyllorum, spicæ nardi, nucis moschatæ, galangæ, cinamomi, zinziberis, maceris, ligni aloës, cardamomi, anisi, seminis anethi an. ℈ ij,
sacchari albi aqua saluiæ aut betonicæ soluti ℔ j. ß. Concinnetur electarium per tabellas.

ELECTARIVM pleres archonticon cerebrum mirè corroborat, sensus exacuit, abolitam memoriam restituit, epilepticos iuuat & asthmaticos, tristes, melancholicos & animi delirio pressos recreat, diuturno morbo confectos instaurat.

♃. cinamomi, caryophyllorum, ligni aloës, galangæ, spicæ nardi, nucis moschatæ, zinziberis, spodii, schœnanthi, cyperi, rosarum, violarum an. ʒ j,
folii aut maceris, glycyrrhizæ, mastiches, styracis calaminthæ, sampsuchi, balsamitæ, ocimi, cardamomi, macropiperis, myrtilorum, corticum mali citrii an. ʒ ß. & g. vj.
margaritarum splendidarum, been albi & rubri, corallii, serici combusti an. g. xviij.
moschi g. vj.
caphuræ g. iiij.
sacchari albi aqua melissæ soluti decuplum vel etiam duodecuplum.

PLANTIVS.

Quòd antidoti principibus partibus corroborandis destinentur, rectè earum compositiones ex partium corporis ordine hic instituit, ab iis exorsus quæ cerebro, deinde quæ thoraci aliisq; partibus conuenirent.

DIATRAGACANTHVM frigidum omnibus pulmonis thoracisq; vitiis, peripneumoniæ, pleuritidi, tabi, tussi calidæ cum febre, faucium & arteriæ aspe-ritati conuenit.

♃. gummi tragacanthæ albissimi ʒ j,
gummi arabici ʒ v,
amyli ʒ ij,
glycyrrhizæ, seminis papaueris albi, quatuor seminum frigidorum maiorum cortice liberorum an. ʒ j,
caphurę g. v,
penidiorum ʒ j ß,
sacchari albissimi aqua violarum soluti ℔ j. electarium concinnetur in tesseras.

PLANTIVS.

Diatragacanthum calidis confert affectibus, viresq; obtinet alterius compositionis quæ diapapauer appellatur, hacq; idcirco rectè prætermissa est.

DIAIREΩS simplex thoracis pulmonumq; vitia blandè attenuando expectorat, sputumq; facilius reddit: calidis morbis increscentibus aut frigidis leuioribus accommodatum.

♃. radicis iridis florentinæ ʒ j,
pulueris electarii diatragacanthi frigidi, sacchari candi an. ʒ ß,
sacchari albiss. hyssopi aqua soluti ʒ viij. fiat electarium solidum.

ELECTARIVM diaireωs compositum benefacit calidis morbis iam inclinantibus & frigidis inueteratis, vt tussi, asthmati, raucitati.

♃. radicis iridis ʒ ß,
pulegii, hyssopi, glycyrrhizæ an. ʒ iij,
tragacanthæ, amygdalarum amararum, pinearum, cinamomi, zinziberis, piperis an. ʒ j ß,
seminis lini, althææ & fœnigræci an. ʒ ij,
sacchari albiss. aqua tussilaginis soluti ℔ j. vel ʒ xiiij.

PLANTIVS.

Electarium diaireωs compositum est hic quoque pro electario diatragacantho calido, &

pro electario diapenidi: n, quæ idcirco non nisi frustrà & pharmacopœorum iactura his inseri possent, hac autem compositione pro caricis, passulis, palmulis & styrace, quæ malè ad hanc compositionem apta erant, rectè substituit semen lini, althææ & fœnigraeci, quibus vis eximia est ad inueterata pectoris vitia.

DIACALAMINTHES contumacia & inueterata pectoris pulmonúmq; vitia horúmq; crassos lentosq; humores attenuat, detergit & expectorat, flatus discutit, concoctionem alimentiq; distributionem adiuuat, vrinas, menses, sudoresq; ciet.

℞. calaminthes montanæ, pulegii, petroselini, seseleos, origani an. ℨ ij,
seminis apii, cymarum thymi an. ℨ ß.
libystici, piperis an. ℨ j,
sacchari albiss. aqua violarum aut rosarum soluti ℔ ij. ß. fiat electarium.

PLANTIVS.

In hac diacalaminthes compositione rectè adiectum videtur origanum: in cæteris Galeni compositionem author est imitatus, & simplicium pondera, præterquam in libystico & in pipere: hic enim libystici semissem duntaxat, piperis verò sextantem, quòd scilicet compositio hæc quadrans solùm sit totius eius quæ à Galeno describitur lib. 4. de tuenda valetudine. Quum præterea in cæteris electariis suprà descriptis quæ mitia erant, suaui sapore nec vsu difficilia, sextuplo aut octuplo sacchoro pulueres exceperit, in hac certè compositione quæ calida multum est & vsu difficilis, duodecuplum adiecit. Hæc porrò diacalaminthes compositio earum vice etiam fuerit, quæ appellantur diahyssopu & diaprasiu & quæ iure tanquam superuacua exolescant, ne multitudo grauis sit.

DIAMARGARITΩN frigidum febrium æstus atq; malignitatem compescit, cor munit, roborat, & à maligna contagione vindicat, animi defectione & syncope liberat, mœroremq; discutit.

℞. quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum, seminis portulacæ & papaueris albi, seminis endiuiæ, oxalidis & citrii, trium santalorum, ligni aloës, zinziberis, rosarum rubrarum, florum nymphææ, buglossi & violarum, baccarum myrti, ossis è corde cerui, eboris, doronici romani, cinamomi an. ℨ j,
corallii albi & rubri an. ℨ ß,
margaritarum splendidarum ℨ iij,
ambaris, caphuræ an. g vj,
moschi g ij,
sacchari albi aqua buglossi vel rosarum soluti ℔ ij.

PLANTIVS.

Hoc electarium diamargaritωn, vt præstantius & efficacius existeret, suprà vulgarem descriptionem quæ incerti est authoris rectè & vtiliter continet semina endiuiæ, oxalidis & citrii, ebur quoque, os è corde cerui, doronicum romanum, cinamomum: quæ constat omnia cardiaca esse. Nonnulli in hoc etiam electarium gemmarum fragmenta adiecerunt, sed tamen frustrà, quòd omnia in electario de gemmis comprehensa sint, quod huic interdum præscribendo admisceri potest. Hoc autem calida pauca continet aromata, frigida verò plurima, vt idcirco tutus sit vsus.

ELECTARIVM de gemmis cor eximiè roborat, idq; in febribus à maligna & pestilenti putrédine tuetur, animi defectioni, cordis palpitationi & tristitię spontaneæ succurrit.

℞. margaritarum splendidarum ℨ j. ß.
saphiri, hyacinthi, sardæ id est corneolæ, granatorum, smaragdi, an. ℈ ij. & g v,
zedoariæ, doronici, corticum citrii mali, maceris, seminis ocimi, caryophyllati an. ℨ j,
corallii rubri, succini, eboris an. ℈ ij. ß,
been albi, been rubri, caryophyllorum, zinziberis, piperis longi, spicæ indicæ, folii, croci, cardamomi maioris an. ℨ ß,

trochi-

trochiscorum diarhodon, ligni aloës an. ℥ ij ß,
cinamomi, galangæ an. ℈ ij. g v,
foliorum auri, foliorum argenti an. ℈ j.
ambræ ʒ j,
moschi g xv,
sacchari albi aqua rosarum soluti ℥ xx. quod est octuplum.

PLANTIVS.

Electarium è gemmis omne ferè calidiorum aromatum genus complectitur, neque ea iam harum fragmentis multum retunduntur. Expediret igitur portionem eorum subtrahere, præsertim been album & rubrum, piper longũ, cardamomum maius & folium: quod etiã rarò suppetit.

ELECTARIVM diambræ cor, cerebrum, principesq; partes corroborat & exhilarat, insitum calorem senibus præsertim ac imbecillis, frigidisque naturis suscitat, non alimenti modò, sed & frigidorum humorum concoctionem iuuat: omnemq; corporis ac vteri perfrigerationem discutit, vt idcirco ad concipiendum conferat.

℞. cinamomi, doronici romani, caryophyllorum, maceris, nucis moschatæ, folii, galangæ an. ʒ iij.
spicæ nardi, cardamomi maioris & minoris an. ʒ j,
zinziberis ʒ j ß,
santali citrini, ligni aloës, piperis longi an. ʒ ij,
ambaris ʒ j,
moschi ʒ ß. Singulæ pulueris vnciæ excipiuntur singulis libris sacchari aqua rosarum soluti.

PLANTIVS.

Diambras ex omnibus quoque aromatum generibus promiscuè nulloq; delectu congestis atque confusis constitui videtur, quemadmodum & diacyminων & dianysων & diacinamomu, diazinziber, diatriumpipereων & diaxyloaloes & diamargaritων calidum, & diamoschu dulce, & diamoschu amarum: quæ omnia vehementer calida sunt, ex calidis minimè repressis constantia, vt idcirco videantur easdem facultates sortiri, & eosdem penè effectus proferre. Quocirca reliquis omnibus suppressis author hîc vnicam diambræ compositionem inseruit, quæ vice sit omnium, ne multitudine obruatur medicinæ studiosus, & ne immodicam pharmacopæus iacturam faciat. Sed & in hac compositione quæ vt cæteræ vehementer calida existit, vtilissimum putarem subtrahere cardamomum vtrumque & piper longum, atque pro his substituere rosarum rubrarum ʒ iij. vix enim aliter vti ea liceat in calidis naturis aut æstuoso cælo, in febribus, aliisve morbis calidis. Sed & immodicus compositionum eiusmodi calor effecit, vt & vsus quoque difficilis esset, & tanquam inutiles exolescerent: quemadmodum & diatrium pipereων Galeni & diacalaminthes. Hæc autem prospiciens author rectè iussit pulueres duodecuplo sacchari excipi, ita nimirum suauitati consulens.

PVLVIS cardiacus cor mirificè corroborans & muniens, ne in pestilenti constitutione contagione offendatur: in ardenti febri & æstuoso cœlo tutus, quòd moderato sit calore.

℞. radicum tormentillæ, dictamni, tunicis & scabiosæ, seminis acetosæ, endiuiæ, coriandri præparati, seminis citrii, rutæ & cardui benedicti an. ʒ j,
trium santalorum, been albi, been rubri, doronici romani, ligni aloës, zedoariæ, cinamomi, cardamomi, maceris, croci, rosarum rubrarum, florum buglossi vtriusque, florum nymphææ an. ℈ ij.
rasuræ eboris, spodii, id est eboris vsti, ossis è corde cerui, coralii albi, coralii rubri, succini, margaritarum splendidarum, smaragdi, hyacinthi, granati an. ℈ j,
serici crudi torrefacti, boli armenæ, terræ lemniæ an. ʒ ß,
caphuræ, moschi, ambaris an. g vj. fiat puluis & ex octuplo sacchari albi aqua rosarum soluti concinnentur tabellæ.

Aromaticvm roſatum maius moderato calore ventriculum omniumq́; viſcerum concoctionem adiuuat, cruditatem emendat, humores ſuperuacuos abſumit, flatus diſcutit, ex morbo conualeſcentibus aptiſſimum.

℞ roſarum rubrarum ʒ xv,
glycyrrhizæ raſæ ʒ vij,
ligni aloës, ſantali citrini an. ʒ iij,
cinamomi electi ʒ v,
maceris, caryophyllorum an. ʒ ij ß,
gummi arabici, tragacanthæ an. ʒ ij. ℈ ij,
nucis moſchatæ, cardamomi, galangæ an. ʒ j,
ſpicæ nardi, ambræ an. ℈ ij,
moſchi ℈ j. ex octuplo ſacchari tabulæ concinnentur.

Plantivs.

Aromatici roſati vſitata compoſitio placuit.

Electarivm diarhodon Abbatis ventriculi & præcordiorum æſtus temperat, ac eorum nihilominus concoctioni opitulatur, flatus diſſipat, doloreſq́; lenit.

℞ roſarum rubrarum ℥ j ß,
ſantali albi & rubri an. ʒ ij ß,
tragacanthæ, gummi arabici, eboris vſti an. ℈ ij,
maſtiches, ſpicæ nardi, cardamomi, ſucci glycyrrhizæ, croci, xyloaloës, caryophyllorum, galliæ moſchatæ, aniſi, feniculi, ſeminis ocimi, acinorum berberis, ſeminis ſcariolæ, portulacæ & papaueris albi, quatuor ſeminum frigidorum maiorum, rheibarbari electi, cinamomi an. ℈ j,
margaritarum, oſſis è corde cerui an. ℈ ß,
caphuræ g̃ vij,
moſchi g iiij. ex octuplo ſacchari aqua roſarum ſoluti fingantur tabellæ.

Plantivs.

Ab electario diarhodon aſarum ſubtraxit quòd ventriculum ſubuertat etiam leuiſſimè tritum, & ſaccharum candum quòd nihil magis quàm ſaccharum album conferat. electarium diagalangæ tametſi à pleriſq; ad ventriculi cruditates celebratum, propter tamen immodicum calorem exoleuit, cuius etiam loco ſi res poſtulet ſubſtitui poterit diambras vel diacalaminthes.

Electarivm diatrium ſantalωv calidam iecoris intemperiem emendat, eiuſq́; obſtructi reliquias tollit, & icterum perſanat, viſcus ipſum & ventriculum corroborat.

℞ trium ſantalorum albi, rubri & citrini, roſarum rubrarum an. ʒ iij,
rheubarbari electi, eboris vſti, ſucci glycyrrhizæ, ſeminis portulacæ an. ʒ ij.
gummi arabici, tragacanthæ, quatuor ſeminum frigidorum maiorum mundatorum, ſeminis intubi an. ʒ j ß,
caphuræ ℈ j. ſacchari albi aqua roſarum ſoluti octuplum.

Plantivs.

Ex electario trium ſantalorum ſubtractum eſt & exemptum amylum tanquam ſuperuacuũ, neque in hunc ordinem relatum eſt electarium diacubebæ, quod ad iecoris calidos affectus & obſtructiones plerique celebrant, quandoquidem nõ aliud complectitur, quàm hoc electarium trium ſantalorum.

Diacrocv quod & diacucurma vulgò appellatur, inueteratos hepatis lienisq; affectus ſoluit, peruicaces obſtructiones atq; iam incipientem ſcirrhum euellit, hincq; ortam cachexiam & hydropis rudimenta perſanat.

℞ croci, aſari, petroſelini macedonici, dauci, aniſi, apii ſeminis an. ℥ ß,
rheibarbari, meu, ſpicæ nardi an. ʒ vj.
coſti, myrrhæ, caſſiæ ligneæ, ſchœnanthi, carpobalſami, radicis rubiæ, ſucci abſynthii,

absynthii, ſucci eupatorii arefacti, olei balſami an. ℥j,
calami odorati, cinamomi an. ℥jß,
ſcordii, ſcolopendrii, ſucci glycyrrhizæ an. ℥ijß, ſacchari albi aqua endiuiæ ſoluti decuplum.

P L A N T I V S.

Electarium diacrocu quædam continet admodum rara & quæ vix ſuppetunt nobis, vt caſsiã ligneam, carpobalſamum, opobalſamum: quæ ſi prætermittantur, non minus efficax medicamentum erit ad ea quæ propoſita ſunt.

DIALACCA maior ad iecoris lienisq; veteres obſtructiones, ad malum habitum & incipientem hydropem efficacior quàm diacrocu.

℞. laccæ præparatæ, rheibarbari an. ℥iij,
ſpicæ indicæ, maſtiches, ſtipitum ſchœnanthi, abſynthii romani, ſucci eupatorii Meſuæ, ſabinæ, amygdalarum amararum, coſti, myrrhæ, rubiæ, ſeminis apii, ammios, feniculi & aniſi, aſari, ariſtolochiæ longæ, ariſtolochiæ rotundæ, gentianæ, croci, cinamomi, hyſſopi, caſſiæ ligneæ, iuncimitatum ſchœnanthi, bdellii an. ℥jß,
piperis, zinziberis an. ℥j, ſacchari albi duodecuplum.

P L A N T I V S

Electarium dialacca maior, plures archonticon & exhilarans veterum retinent componendi rationem, quòd ſatis accommodatæ viderentur ad affectus titulo deſignatos.

ELECTARIVM exhilarans Galeno falsò adſcriptum, mœrorem & melancholiam prauasq; cogitationes diſcutit, ſpiritus omnes ſuſcitat, concoctionem iuuat, natiuum calorem auget, & canitiem arcet,

℞. florum ocimi, caryophyllati, croci, zedoariæ, xylobalſami aut ligni aloës, caryophyllorum, corticum citrii mali, galangæ, maceris, nucis moſchatæ, ſtyracis calaminthe an. ℥jß,
aniſi, ſcobis eboris, thymi, epithymi an. ℥j,
caphuræ, moſchi, ambaris, margaritarum ſplendidarum, oſſis è corde cerui an. ℥ß,
foliorum auri & argenti an. ℈ß, ſacchari albiſſ. octuplum.

ELECTARIVM diaſpermatωn renes & vrinę feminisq; vias refrigerans ac leniens, ab omni humoris illuuie clementer expurgat.

℞. quatuor ſeminum frigidorum maiorum & minorum, ſeminis aſparagi, pimpinellæ, ocimi & petroſelini, granorum halicacabi an. ℥ij,
milii ſolis, ſucci glycyrrhizæ an. ℥iij,
cinamomi, maceris an ℥j. ſacchari albi aqua althææ ſoluti octuplum.

ELECTARIVM λίθων θρυπτικὸν lumborum dolores compeſcit, renum ac veſicæ arenulas exturbat, nephritico dolori & dyſuriæ ſuccurrit, calculum ſenſim comminuit ac proterit.

℞ ſpicæ nardi, zinziberis, cinamomi, melanopiperis, cardamomi, caryophyllorum, maceris an. ℥ß,
coſti, glycyrrhizæ, cyperi, tragacanthæ, chamædryos, an. ℈ij,
ſeminis apii, ammios, aſparagi, ocimi, vrticę, citrii mali, ſaxifragi, pimpinellę, carui, dauci, feniculi, ruſci, petroſelini macedonici, bardanę & ſeſeleos, aſari an. ℥j,
lapidis ſpongiæ, lapidis lyncis, lapidis cancri & lapidis iudaici an. ℥jß,
ſanguinis hircini pręparati ℥jß, fiat puluis,
ſacchari albiſſ. aqua betonicę ſoluti decuplum. Vrgente autem doloris neceſſitate aut vrina ſuppreſſa puluis purus datur ex paſſo cretico à ℈ij. ad ℥j.

P L A N T I V S.

Electarium diaſpermatωn variè & ad pleroſq; affectus deſcriptum legimus, hoc tamen ſub eodem nomine aptiſſimè compoſitum videtur ad renum æſtus, vrinæ ardores & cæteros affectus qui titulo deſignantur. Ab electario quod lithontribon appellant, detracta ſunt ea

imprimis quæ vix vſquam ſyncera inueniri queunt, & alia quædam adſtringentia quæ obſunt confringendo calculo & exturbandis arenulis. Adiecta verò ſunt pleraque ſemina & lapides nonnulli, & ſanguis hircinus præparatus, quibus certè omnibus eximia vis eſt & facultas ad calculos & ad ſymptomata omnia eorum vitio genita. Si qua ex cauſa immoderatus huius calor metuitur, alterius electarii diaſpermat.ν temperatione leniri poterit.

Electarivm diacalaminthes compoſitum potenter menſtrua omnesq; vteri purgationes ciet.

℞. pulueris electarii diacalaminthes ſimplicis ℥ß,
foliorum praſſii, ſampſuchi, meliſſophylli, artemiſiæ, ſabinæ aridorum an. ʒj,
cyperi, ſeminis rutæ & rubiæ, maceris, cinamomi an. ℈ ij, ſacchari albi aqua parthenii ſoluti duodecuplum.

Plantivs.

Electarium diacalaminthes compoſitum rectè his poſtremo loco adiectum videtur, quòd nullum extaret ad vteri illuuiem expurgandam aptum.

DE ANTIDOTIS HVMIDIS.

Antidotvs analeptica vires omnes exolutas inſtaurat, cardialgiam, animi defectionem & ſyncopen tollit, corpus ſanguinis profuſione aut quauis immodica vacuatione extenuatum refarcit, tabidis & conſumptis ſuccurrit: humectans nimirum, nutriens & corroborans.

℞. roſarum rubrarum, glycyrrhizæ an. ʒ ij. g̃ v,
gummi arabici & tragacanthæ an. ʒ ij. ℈ ij,
ſantali albi & rubri an. ʒ j. ℈ j,
ſucci glycyrrhizæ, amyli, ſeminum papaueris albi, portulacæ, lactucæ & ſeriolæ an. ʒ iij,
quatuor ſeminum frigidorum maiorum, ſeminis cydoniorum, ſeminis maluę, ſeminis bombacis, ſeminis violarum, ſtrobilorum, piſtaciorum recentium, amygdalarum dulcium, pulpæ ſebeſten an. ʒ ij,
caryophyllorum, ſpodii, cinamomi an. ʒ j,
croci g̃ v,
penidiorum ℥ ß, trita omnia excipiantur triplo ſyrupi violati.

Plantivs.

In antidoto analeptica quam reſumptiuam appellant nihil prorſus immutandum viſum eſt præter ſimplicium ordinem, quodq́; pro granis berberis adiecta ſint piſtacia.

Antidotvs diaſatyrion ſemen genitale auget, venerem excitat, eamq; ignauiorem & velut ſopitam erigit, renum & ſpermaticorum vaſorum imbecillitati auxilio eſt, & ad liberorum procreationem confert.

℞. radicis ſatyrii recentis ac ſolidæ, radicis paſtinacæ ſatiuæ, radicis eringii, nucis indicæ, ſtrobilorum, piſtaciorum an. ℥ j ß,
caryophyllorum, zinziberis, aniſi, ſeminis erucæ, linguæ auis quæ ſemen eſt fraxini an. ʒ v,
cinamomi, caudarum ſcincorum, ſeminis bulbi an. ʒ ij ß,
moſchi g̃ v,
mellis optimi expumati ℔ iij. Radices tunſæ coquuntur ex melle ac ſubiguntur, his deinde nux indica, ſtrobili & piſtacia tuſa ſimiliter adiiciuntur: reliqua poſtremò exquiſitè trita.

Plantivs.

Diaſatyrion tres quidem compoſitiones traduntur, ſed quarum hæc vna vt efficaciſſima vice ſit omnium.

Antidotvs è cocco baphico ſeu grano infectorio, quod kermes eſt Arabibus, cor exhilarat, mœrorem ſine occaſione diſcutit, melancholiam domat & maniam, ſpiritus viresq; exolutas refarcit.

℞. ſuc-

℞. ſucci malorum fragrantium, aquæ roſarum an. ℔ ij. In quibus macera horis xxiiij. ſerici ſtaminis crudi ℔ j. modicè bulliat & exprimatur, in liquore coquantur granorum infectoriorum ℥ ij, decoctum iam rubens coletur, in quo diſſolue ſacchari albi ℔ j ß. Rurſum coquantur ad mellis conſiſtentiam, adiice ſub finem ambræ crudæ contuſæ ℥ ß, cumq; liquefacta fuerit, inſperge hos pulueres.

ligni aloës crudi, cinamomi an. ʒ vj,
lapidis cyanæi loti & præparati ℥ j ß,
margaritarum non perforatarum ʒ ij,
foliorum auri puriſſimi ʒ j,
moſchi ℈ j.

PLANTIVS.

Antidotus è cocco baphico, confectio Alkermes appellata, vix tutò poteſt ex ſerico iam tincto & (vt appellant) karmeſino comparari, quòd id non ſine galla, alumine & arrhenico, quod prorſus venenatum eſt, infici ſoleat. Multò igitur tutior atque præſtantior eſt hæc componendi ratio.

ANTIDOTVS è baccis lauri calore ac tenuitate flatus potenter diſcutit, colico atque etiam iliaco dolori familiaris.

℞. foliorum rutæ ʒ x,
ammios, cumini, nigellæ, libyſtici ſeminis, origani, carui, amygdalarum amararum, piperis longi, mentaſtri, dauci, acori, baccarum lauri, caſtorii an. ʒ ij,
ſagapeni ℥ ß,
opopanacis ʒ iij,
mellis optimi expumati ℔ j ß.

PHILONIVM poſt ſex menſes datum ex opio vehementes & acerbos dolores conſopit, colicos, nephriticos, atque pleuriticos: ſomnum accerſit, deſtillationem ſiſtit, tuſſimq; lenit, ſanguinis excreationem cohibet.

℞. croci ʒ v,
pyrethri, euphorbii, ſpicæ nardi, myrrhæ, caſtorii an. ʒ j,
piperis albi, hyoſcyami an. ʒ xx,
opii ʒ x,
mellis optimi expumati ℔ ij. huius doſis eſt à ℈ j. ad ʒ ß.

PLANTIVS.

Philonii hanc deſcriptionem Galeni authoritate & vſu comprobatam cæteris author prætulit, quòd vna ſatis ſit ad vehementes cruciatus conſopiendos. Et tamen, Meſuem ſecutus, myrrham & caſtorium addidit, quæ neque Galenus improbat, vt tutior ſit permiſtio, quandoquidem his peculiaris vis ineſt corrigendi opii. Si compoſitionis modus ſpectetur, hic opii pondus ei ferè duplum eſt quod in Philonio romano. Philonium maius quod romanum appellant, quoniam non niſi circiter dimidium habet opii, dupla doſi dari poteſt à ℈ ij. ad ʒ j.

ANTIDOTVS requies appellata ſine opio ſummum febrium ardentium æſtum reſtinguit, ſitim lenit, deliria reprimit, ſomnum accerſit, & requiem præſtat.

℞. roſarum, violarum, an. ʒ iij,
corticum radicis mandragoræ, ſeminis hyoſcyami albi & papaueris albi, ſeminis ſeriolæ, lactucæ, portulacæ & pſyllii, nucis moſchatæ, cinamomi electi an. ʒ j ß,
trium ſantalorum, ſpodii, tragacanthæ an. ℈ ij. mellis optimi expumati triplum.

PLANTIVS.

Antidotus requies appellata minus habet opii quàm omne philonii & opiati genus, validè tamen refrigerat ex aliorum ſimplicium permiſtione, quia omnia ferè frigida ſunt. Eius tamen vſus vix tutus eſſe poſſit, propterea quòd opium non ſatis emendatur calidorum mi-

Theriaca

stione. At verò si ea compositio sine opio comparetur, non parum certè conferet ad leniendos ardentium febrium æstus & deliria & sitim & quæcunque symptomata ex febris feruore prodeunt.

Cæteræ philonii compositiones exterminandæ sunt, vt minimum necessariæ, quemadmodum & antidotus dialibanu & athanasia & musa ænea, & requies cum opio, & tryphera magna, & Esdræ magna à quouis authore sit, & aurea alexandrina. Eiusmodi enim compositiones quæ opium habent, si ad dolores sunt compescendos, pro his satis fuerit descriptum philonium: sin verò desiderantur vel ad principes partes corroborandas, vel ad arcendam veneni cuiusuis malignitatem & alios plerosque affectus, vt tryphera magna, Esdræ magna & aurea alexandrina, & athanasia, satis pro his fuerint theriacæ & mithridatium. Prætermittitur quoque confectio anacardina, his quas dixi planè contraria. Nam tametsi ad multos celebretur affectus, calore tamen quo summo exuperat, parum tuta est, quòd spiritus & humores promptè inflammet & febrem promptè accersat.

THERIACE diatessaron ad epilepsiam, conuulsionem, paralysin, ventriculi cruditatem, cachexiam & hydropem, aliosq; frigidos affectus, præterea aduersus haustum venenum, & virulentarum bestiarum morsum & pestilentem constitutionem apprimè vtilis.

℞. radicis gentianæ, baccarum lauri, myrrhæ, aristolochiæ rotundæ an. ℥ ij. laboriosè trita omnia excipiantur ℔ ij. mellis optimi expumati.

THERIACE Andromachi senioris, virulentarum bestiarum ictibus & exitialibus venenis aduersatur, comitiales, attonitos, resolutos, cephalalgicos, asthmaticos, hęmaptoicos, stomachicos, ictericos, hydropicos, nephriticos, colicos, arthriticos, melancholicos, lymphaticos, atque etiam elephanticos iuuat: menstrua & mortuum fœtum excludit, cor, cerebrum, hepar, stomachum & corpus vniuersum mirè corroborat, idq; à pestilenti contagione tuetur.

℞. trochiscorum scylliticorum ℥ vj,
trochiscorum theriacorum, magmatis hedychroi, piperis longi, opii an. ℥ iij,
rosarum rubrarum, iridis illyricæ aut florentinæ, glycyrrhizæ, seminis napi syluestris, scordii, opobalsami, cinamomi, agarici an. ℥ j ß,
myrrhæ, costi, croci, cassiæ ligneæ, nardi indicæ, schœnanthi, thuris masculi, piperis albi & nigri, dictamni, marrubii, rheibarbari, stœchadis, seminis petroselini macedonici, calamites, terebinthinæ, zinziberis, radicis pentaphylli an. ʒ vj,
polii montani, chamæpityos, styracis calamitæ, mei, amomi, nardi celticæ, sigilli lemnii, phu pontici, chamædryos, foliorum malabathri aut macis, chalcitidis tostæ (quæ vtiliter prætermitti potest) radicis gentianæ, anisi, succi hypocistidis, carpobalsami, gummi arabici splendidi, seminis feniculi, cardamomi minoris, seseleos, acatiæ, thlaspios, seminis hyperici, ammios an. ℥ ß,
castorii, aristolochiæ longæ seu tenuis, seminis dauci, bituminis iudaici, opopanacis, centaurii minoris, galbani an. ʒ ij.
mellis optimi expumati triplum, id est ℔ xiiij. ℥ iij, vini optimi odorati quantum satis fuerit dissoluendis liquoribus & succis. Summa dosis est ℈ iiij, aut sesquidrachmæ. Nam ℈ j pulueris ℈ iiij compositionis continent opii granum vnum.

PLANTIVS.

Theriaces compositionem ab Andromacho seniore elegiaco carmine traditam sequutus idcirco est, quòd neque simplicium numerus neque pondus carmine facilè mutari possit. Hanc nonnulli postea alio & fortasse conuenientiore simplicium ordine digesserunt, quibus etiam abrotanum & acorum adiecerunt, mutatis quoque quorundam simplicium ponderibus, vt idcirco minus certa haberi debeat, sitque huic vni inscriptioni citra controuersiam insistendum. Quod de chalcitide, id est vitriolo vsto huic compositioni non admiscendo Valerij Cordi imitatione monet, id quidem in primis consentaneum videtur. Cùm enim medicamentum id præsertim vstum summè causticum sit, escharoticum & internis visceribus insensissimum, nihilq; ad vllum interiorem affectum conferre proditum sit, non est cur tan-

tur tanto incommodo & saporis insuauitate in hanc compositionem admitti debeat. Si vt quibusdam videtur compositionem totam nigriorem reddit, non debet in vnam coloris gratiam sapore & viribus tantopere corpori incommodare. Eo subtracto compositio tota vtilior, minus acris & calida, & suauior euadet.

MITHRIDATIVM theriacæ vires proximè æmulatur, & ad eosdem vsurpatur affectus, vsu quidem faciliore & minore acrimonia caloris. Ex Andromachi descriptione quæ Galeno aliisq; vetustioribus medicis probatur.

♃. myrrhæ, nardi indicę an. ℥ j. ℈ ß,
croci, cinamomi, scordii, zinziberis an. ʒ vij ß,
opii ʒ iiij. g̃ xxv,
styracis, seseleos, abrotoni, libanotidis, an. ʒ v,
castorii ʒ vj. ℈ ß,
polii, costi, piperis longi, seminis dauci, schœnanthi, galbani, terebinthinæ an. ʒ vj ß,
piperis albi ʒ v. ℈ j,
petroselini seminis, nardi celticæ, seminis feniculi, folii indi aut maceris, gentianæ, rosarum siccatum, mei athamantici an. ʒ iiij,
cassię lignęę ʒ v ß,
thuris ʒ vj. ℈ j,
succi hypocistidis ʒ vj. g̃ xv,
acori aut calami aromatici, phu pontici, sagapeni, fructus balsami, hyperici, iridis, acatiæ, gummi, cardamomi, pelicini, id est nigellæ an. ʒ ij,
terræ lemniæ, lumborum scinci, cypheos, opopanacis an ʒ vj,
thlaspios ʒ vj. ℈ ij,
anisi, hyssopi, chamæpytios an. ʒ iij,
opobalsami, aristolochiæ rotundæ, marrubii an. ʒ j,
mellis optimi expumati ℔ vij ß.

PLANTIVS.

Mithridatii antidoti compositiones quatuor extant variæ quidem & admodum dissimiles: vna omniumq; maxima Nicolai est Myrepsi à Nicolao Præposito descripta, & ab omnibus vbique pharmacopœis vsurpata, quam omnes quotidie experiuntur magna vi pollere aduersus febres malignas & pestilentes, venenum, vomitiones, cruditates, lienterias aliosq; plurimos affectus. Ea quæcunque primum authorem aut inuentorem habuerit, longè lateq; inuulgata tandem est. Altera est Democratis vetusti Græci authoris ab Auicenna quoque vsurpata & in Nicolai Præpositi medicamentarium librum relata: quæ vt compositione, ita & vsu superiore facilior, nec viribus inferior est deprehensa, sed sanè ad malignos & contagiosos affectus multò præstantior. Tertia ab Andromacho descripta, deinde & quarta quam Galenus, Aetius, aliiq; Græci, ex Antipatro & Cleophanto vetustioribus medicis deprompserunt. Posteriores hæ duæ non admodum dissimiles videntur, nam ex iisdem ferè simplicibus ordine licet transpositis hæ constant, quorum pondera paucis quibusdam obolis euariant: vt idcirco hæ videantur in eosdem vsus coaptandæ. At nihilominus quoniam postrema hæc paulò locupletior est, ex duobus & quinquaginta simplicibus composita, & Galeni diligentia iudicioq; reformata atque comprobata, tanquam omnium præstantissima & ad eos qui dicti sunt affectus efficacissima censeri debet. Hanc igitur vnam à medicis omnibus vsurpandam Author in antidotos retulit, transposito tamen simplicium ordine, & omnibus quorum idem pondus erat in eandem classem reductis, vt hinc minor esset pharmacopœo componendi atque conficiendi labor.

DE TROCHISCIS SEV PASTILLIS.

TROCHISCI è vipera quorum vsus est ad magnæ theriaces compositionem. Viperarum electarum atq; præparatarum caro ex aqua pura cum anetho vi-

ridi & fale coquitur dum offa deferat: exempta teritur pila marmorea, fenfimq; afpergitur pari pondere medullæ panis triticei arefacti, affufo interim proprio viperarum iufculo fi opus fit, & opobalfami vel fuccedanei momento, trochifci concinnantur drachmæ pondere diligenterq; ficcantur in vmbra.

Trochisci fcyllitici in eandem theriaces compofitionem referendi.

℞ medullæ fcyllæ affatæ ℔ j,
farinæ erui ℥ viij. fimul exquifitè tunfa digeruntur in trochifcos, & in vmbra exiccantur.

Trochisci hedychroi quorum idem quoque eft vfus ad theriaces compofitionem.

℞ mari aut balfamitæ, amaraci, afari, afpalathi aut eius fuccedanei an. ℥ ij,
fchœnanthi, calami odorati aut galangæ, phu pontici, xylobalfami, opobalfami aut fuccedaneorum, cinamomi, cofti an. ℥ iij,
myrrhæ, folii, nardi indicæ, croci, caffiæ an. ℥ vj,
amomi ℥ xij,
maftiches ℥ j. vini optimi quantum fatis eft ad trochifcos fingendos.

Trochisci cypheos ad mithridatii compofitionem expetiti.

℞ pulpæ vuarum paffarum, terebinthinæ coctæ an. ℥ iij,
myrrhæ, fchœnanthi an. ℥ j ß,
calami aromatici ℥ ix,
cinamomi ℥ ß.
bdellii, onychis id eft blattæ byzantiæ, fpicæ nardi, caffiæ ligneæ, cyperi, arceuthidum, id eft baccarum iuniperi an. ℥ iij,
afpalathi ℥ ij ß.
croci ℥ j, mellis expumati, vini optimi an. quantum fatis fuerit ad trochifcos concinnandos.

P L A N T I V S in trochifcos.

Trochifcorum qui ad magnas compofitiones veterum omnium fententia celebrati funt, nulla facta eft mutatio, ne quid etiam in maioribus compofitionibus vfu confirmatis immutaretur.

Pro Liene, 197.9 178.6

Trochisci è cappparibus lienis duritiem, terrenam melancholiam flatusq; difcutiunt.

℞ corticum radicum capparis, feminis agni an. ℥ vj.
ammoniaci ℥ ß,
feminis nigellæ, calamitæ, fucci eupatorii, amygdalarum amararum, foliorum rutæ, ariftolochiæ rotundæ, feminis nafturtii an. ℥ ij,
cyperi, fcolopendrii, id eft ceterachi, an. ℥ j. Pulueres excipiantur ammoniaco in aceto diffoluto, finganturq; paftilli.

P L A N T I V S.

Trochifci è capparibus optimè etiam defcripti funt, quibus fi præterea addere placet gummi laccæ feu caucami & rubiæ tinctorum an. ℥ ∴ efficaciores reddentur: nec alii trochifci de lacca in hunc vfum admittendi erunt, quòd hi è capparibus fatis fint ad lienis obftructiones & veteres affectus.

Pro Hepate, 196.33

Trochisci de eupatorio iecoris præfertim obftructiones tumoremq; foluunt, diuturnas hinc natas febres, icterum & incipientem hydropem fanant.

℞ mannæ electæ, fucci eupatorii an. ℥ j,
rofarum ℥ ß,
fpodii ℥ iij ß,
fpicæ nardi indicæ ℥ iij,
rheibarbari, afari, anifi an. ℥ ij ß. Excepta omnia fucco eupatorii & manna redigantur in trochifcos.

P L A N T I V S.

Trochifci ex eupatorio fubftituuntur quoq; pro trochifcis ex rheobarbaro & pro trochifcis ex abfynthio, quòd eorum magna fit affinitas, idemq; vfus.

TROCHISCI alkekengi seu halicacabi renum ac vesicæ exulcerationes, hincq; natam vrinæ difficultatem & sanguinis emictionem compescunt.

℞.baccarum halicacabi ℥ iij,
seminum citrulli, melonum & cucurbitæ mundatorum an. ʒ iij ß,
boli armenæ, gummi arabici, thuris, sanguinis draconis, papaueris albi, amygdalarum amararum, succi glycyrrhizę, tragacanthæ, amyli, strobilorum an. ʒ vj,
seminis apii, succini, terræ lemnię, seminis hyoscyami, opii an. ʒ ij. ex succo halicacabi trochisci fiant. Alii quoq; his persimiles sine opio componantur.

TROCHISCI è myrrha menses validè cient, morbisque ex eorum suppressione medentur, secundas, fœtumq; mortuum excludunt.

℞.myrrhę ʒ iij,
lupinorum ʒ v,
foliorum rutę, mentastri, pulegii, cumini, rubiæ, assę fœtidę, sagapeni, opopanacis an. ʒ ij. ex succo artemisiæ pastilli formantur.

TROCHISCI è terra lemnia incitatos & ferocientes humores præsertimq; tenues compescunt, immodicum alui fluorem sumpti sedant, sanguinis sputum, vomitionem atq; mictionem sumpti quoq; compescunt, & aliam siue è naribus, siue ex vtero, siue ex hæmorrhoide & vndeuis factam sanguinis profusionem admoti supprimunt.

℞.sanguinis draconis, gummi arabici assati, rosarum rubrarum, seminis rosarum, amyli assati, spodii, acatię, hypociſtidos, lapidis hęmatitę, balaustiorum, boli armenę, terrę lemnię, coralli rubri, succini an. ʒ ij,
margaritarum, tragacanthę, papaueris nigri an. ʒ j. ß,
seminis portulacę tosti, cornu cerui vsti, thuris, nucum cupressi, croci an. ʒ ij,
cum succo aut stillaticio liquore plantaginis fingantur trochisci.

PLANTIVS.

A trochiscis è terra lemnia subtracti sunt trochisci ramich, quòd bonam istorum partem contineant. Hi autem plurimam adstringentium pariterq; refrigerantium medicamentorum materiam complexi videntur, vt idcirco non alius sit opus adstringentibus compositionibus: cumq; hæc omnium sit validissima atque tutissima, aliæ omnes supprimantur vt trochisci ramich, trochisci diarhodon, trochisci oxyacanthæ, trochisci è succino seu carabe, & trochisci è spodio, quorum omnium minus est apta compositio. Trochisci diarhodon qui ex rosis, spodio, santalo rubro & albo, ex croco & caphura constant, in istorum locum sufficit quoque potuerunt, si saporè nimium horrendi videbuntur.

TROCHISCI è caphura febrium ardentium æstus, sanguinis bilisque feruorem, viscerum inflammationem calidioremq; intemperiem, ex hisque ortam sitim compescunt.

℞.rosarum rubrarum ℥ ß,
spodii, glycyrrhizæ an. ʒ ij,
quatuor seminum frigidorum maiorum, tragacanthæ, gummi arabici, croci, spicę nardi indicæ an. ʒ j,
santali citrini ʒ ij ß,
ligni aloës, cardamomi, amyli, caphurę an. ℈ ij. sacchari albiss. mannę electę an. ʒ iij. mucilaginis psyllii ex aqua rosarum deprompte quantum satis est ad cō-cinnandos trochiscos.

TROCHISCI galliæ moschatæ sumpti cor, cerebrum, reliquaque viscera mirè corroborant, os corpusq; totum odoris suauitate perfundunt.

℞.ligni aloës crudi ʒ v,
ambrę ʒ iij,
moschi ʒ j. mucilaginis tragacanthæ ex aqua rosarum factæ quantum satis est ad trochiscos.

TROCHISCI aliptæ moschatæ idem quoque tum sumpti tum suffitu excepti præstant, difficiliq; respiratione liberant.

℞.ladani puriss. ℥ iij,

styracis calaminthæ ℥ j ß,
styracis rubiæ ℥ j,
ligni aloës ʒ ij,
ambræ ʒ j,
caphuræ ʒ ß,
moschi ℈ ß, aquæ rosarum stillaticiæ quantum exigitur.

Trochisci bechici albi qui & pilulæ albæ nuncupantur, acrem destillatio-nem leniunt, raucitatem & assiduam tussim compescunt.

℞ sacchari albissimi ℔ j.
sacchari candi, penidiorum an. ℥ iiij,
radicis iridis florentinæ ℥ ij,
amyli ℥ j ß, mucilaginis tragacanthæ ex aqua rosarum factæ quantum satis fu-erit ad trochiscorum conformationem.

Trochisci narcotici tutò admoti capitis dentiumq; dolorem consopiunt, in febrium ardoribus somnum accersunt, erysipelata, inflammationes extin-guunt, partium omnium externarum dolores aliis medicamentis soluti com-pescunt.

℞ gummi arabici & tragacanthæ, amyli an. ℥ ß,
cerusæ lotæ aqua rosarum ʒ vj,
styracis calaminthæ, myrrhæ, castorii, opii sapa soluti an. ℈ iiij,
croci ʒ ß. Trita omnia excipiantur mucilagine psyllii ex aqua rosarum de-prompta, finganturq; trochisci.

Plantius.

In trochiscorum ordinem ad urgentes cruciatus rectè hoc loco postremo trochiscos adiecit nar-coticos, quorum in primis apta est compositio, & usus pernecessarius: nec ulli extabant in eos affe-ctus accommodandi.

DE ECLEGMATIS ET CONDITIS.

Eclegma è pineis nucleis crassos thoracis pulmonumq; humores extenuat atq; detergit, asthmati, spirandi difficultati, tussiq; veteri idoneum.

℞ nucleorum pineorum recentium ʒ xxx,
pulpæ palmularum ʒ xxxv,
amygdalarum dulcium, amygdalarum amararum, auellanarum assatarum, tra-gacanthæ, gummi arabici, glycyrrhizæ, amyli, capilli veneris, iridis florentinæ a-na ʒ iiij.
pulpæ passularum, butyri recentis, sacchari albiss. an. ʒ iiij,
mellis albi expumati ℔. iij. fiat eclegma.

Eclegma sanum & expertum, ad ea quæ proposita sunt superiore validius.

℞ cinamomi, hyssopi, glycyrrhizæ, an. ℥ ß,
zyzypha, myxaria, an. xxx. num.
uvarum passarum purgatarum, ficuum aridarum, palmularum pinguium a-na ℥ ij,
fœnigræci ʒ v,
capilli veneris m. j,
seminis anisi, feniculi & lini, radicis iridis, foliorum calaminthæ an. ʒ ß. co-quantur omnia in aquæ ℔. iij. dum libræ duæ supersint: expressum ius coquatur cum penidiorum ℔. ij. ad mellis crassitudinem, ac tum adiice
pinearum purgatarum ʒ v,
amygdalarum dulcium mundatarum, glycyrrhizæ, tragacanthæ, gummi ara-bici, amyli an. ʒ iij,
iridis ʒ ij.

Eclegma è scylla ad eadem vitia accommodatum.

℞ succi

℞.ſucci ſeu mucoris ſcyllæ & mellis optimi expumati an. ℔ j. coquantur in eclegmatis conſiſtentiam.

Eclegma ad aſthma omnium quæ propoſita ſunt efficaciſſimum.

℞.ſcyllæ aſſatæ ℥ ß,
radicis iridis, hyſſopi, praſſii, marrubii, an. ʒ j,
myrrhæ, croci an. ʒ ß, ex melle ſufficienti fiat eclegma quod etiam ex ſcylla compoſitum appellant.

Simplicia multa ſaccharo condiuntur, vt diutius integris viribus perſiſtant: alia quidem integra, alia contuſa. Integra quidem triplo ſaccharo coquuntur, dum omni abſumpto humore ſyrupi perfecti conſiſtentia ſuperſit: vt acorus conditus, ad frigidos cerebri neruorum affectus, & eorum robur accerſendum. *De Conditis. 93. 94*

Zinziber conditum ad ventriculi cruditates & lentam pulmonum pituitam.

Bugloſſi radix condita ad cordis palpitationem & animi defectionem.

Perſica condita, Mala odorata condita, Cortex citrii conditus ad cardialgiam & melancholiam.

Cydonia condita & diacydoniωn, Pyra condita ad ventriculum firmandum atque corroborandum.

Nuces iuglandes conditæ, Myrobalani emblicæ atque cepulæ conditæ, Nux moſchata condita ventriculi concoctionem iuuant, appetentiam inuitant, roburq; augent.

Ceraſia condita, Surculi lactucæ, endiuiæ & portulacæ conditi refrigerant, ſitim leniunt, appetentiam excitant.

Oxyacantha condita, Ribes conditum ſitim & bilis ardorem extinguunt, reprimuntq; alui profluuia.

Satyrium conditum, Eryngium conditum ſeminis prouentum faciunt & libidinem excitant, conceptionemq; iuuant.

At verò quæ coctionem vix ſuſtinent contrita duploq; ſaccharo permiſta inſolantur conſeruanturque, & nomen retinent ſacchari compoſiti vt ioſacchar, rhodoſacchar: hæc autem præcipuè extare debent, ſaccharum roriſmarini, ſaccharum florum ſaluiæ, florum betonicæ, florum pæoniæ & ſtœchados, ad cerebri neruorumque frigidos affectus & eorum robur continendum, ad epilepſiam & apoplexiam. *Sacchari Compoſiti ſeu Conſerva*

Saccharum è floribus iridis & è capillis veneris, & è radice enulæ, pectus blandè expurgat, pulmonesque iuuat.

Saccharum ſymphyti cruentam excreationem ſedat.

Saccharum violarum & florum bugloſſi, cor refrigerat & exhilarat.

Saccharum roſatum ventriculum firmat, arcetque deſtillationes, & ſanguinis eruptiones compeſcit.

Saccharum è floribus cichorii iecur refrigerat eiusque obſtructiones expedit.

Svcci præterea medicati non pauci in vſus aſſeruantur alii ſimplices ac ſynceri, alii ſaccharo permiſti, qui quòd coquendo in ſapæ conſiſtentiam craſſeſcant, Arabibus propterea robub, id eſt ſapales appellantur. Expreſſi ſubſidere permittuntur dum inclareſcant, purior portio percoquitur in mellis craſſitudinem, deinde inſolatur & reconditur. Si ſaccharum permiſcendum eſt, debet id pari dimidium modo eſſe. *De ſuccis Medicatis ante. 88/89 [93]*

Succus è ribes aſſeruatur ad ſitim, adVilioſas vomitiones aut alui excretiones.

Succus è nucibus diacaryωn dictus, ad acres deſtillationes & anginas, habet ſucci nucum iuglandium recentium ℔ iiij. mellis optimi ℔ ij. coquuntur ad mellis conſiſtentiam.

Succus è moris diamorωn dictus, ad depaſcentia oris & gingiuarum vlcera & ad deſtillationes acres.

℞.ſucci mororum domeſticorum ℔ ß,

fucci mororum rubi, mellis optimi expumati an. ℔ j,
fapæ ℥ iij. coquantur in mellis confiftentiam.

Succus prunorum fylueftrium coquitur dum prorfus craffefcat, & pro acatia vfurpatur.

DE EXTERNIS MEDICAMENTIS, AC PRIMVM DE OLEIS.

OLEVM rofarum inflămationes & ftomachi ardores extinguit, roborat, denfat, fluxionesq; fiftit.

℞. gemmarum rofarum rubrarum recentium, vnguibus expurgatarum atque tritarum, fucci rofarum an. ℔ j. macerentur in olei omphacini falis expertis ℔ v. in vitreo vafe obturato, diebus feptem infolentur, coquantur tribus horis in vafe duplici, expreffis abiectisq; foliis noua immittantur, permutenturq; fecundò ac tertiò. Poftremò expreffis abiectisq; foliis infolentur & coquantur vafe duplici, dum fuccus abfumptus fit. Si oleum deeft omphacinũ falis expers, vulgare identidem agitandum lauandumq; fucco vuæ acerbæ.

OLEVM violarum ardores extinguit remittitq; phlegmonas, pleuriticos iuuat, pulmonis thoracisq; vitia lenit. Fit ex vulgari oleo maturo vel amygdalino recenti & infulfo, aut quod faltem aqua frigida elotum fit. In id igitur recentes violæ purpureæ coniiciuntur operculato vafe, infolanturq; dies folùm x. tertio quoq; die violis mutatis additisq; poftremò ficcis.

OLEVM nymphææ magis refrigerat, ardoresq; præcipuè renum, veficæ & capitis, ac etiam delirium compefcit, accerfitq; fomnum. Fit vt violaceum ex floribus nymphææ albis oleo loto maceratis, at infolatur dies xx. floribus ter interea mutatis.

OLEVM papaueris omnia efficaciùs quàm nymphææ præftat, & propriè capitis dolores atque deliria fedat, fomnumq; conciliat. Papaueris albi flores, folia, atque capita contufa macerantur oleo loto, perficiturq; vt nymphææ. Coqui etiam poteft leniter vafe duplici. Sunt qui è papaueris albi femine perinde atq; ex amygdalis oleum hoc exprimunt.

OLEVM hyofcyami albi eadem ratione comparatur atque papauerinum, tum macerando tum exprimendo: non minus ad omnia efficax quàm papauerinum.

OLEVM mandragoræ fimplex multò euidentius refrigerat, dolores ex inflammatione compefcit & fomnum accerfit. Fit autem è pomis mandragoræ tufis & oleo maceratis leniterq; coctis vt nymphææ oleum.

OLEVM mandragoræ compofitum omnium fummè refrigerat & dolores omnes ex inflammatione atque etiam alios confopit, capitis dolores, phrenitides compefcit illitum & naribus obiectum, promptèq; fomnum conciliat.

℞. olei ℔ ij ß,
fucci pomorum mandragoræ ℥ iiij,
fucci hyofcyami albi ℥ ij,
fucci capitis papaueris albi ℥ iij,
fucci violarum, fucci cicutæ tenerrimæ an. ℥ j,
opii, ftyracis calaminthæ an. ʒ ß. permifta omnia diebus x infolentur, deinde coquantur vafe duplici dum fucci abfumpti fint, oleum tandem coletur atque recondatur.

OLEVM melinum quod & cydoniorum, refrigerat & adftringit, ventriculo, iecori, inteftinisq; imbecillis accommodatum: hinc vomitum, alui profluuium, fudoremq; illitu fiftit.

℞. cydoniorum cum cortice & femine tuforum, fucci cydoniorum an. ℔ ß.
mifce in vafe vitreo & affunde olei omphacini ℔ j ß. Infola diebus xv. deinde bulliant horis quatuor in vafe duplici. Expreffis cydoniis alia deinde fimiliter

ter ſecundò incoquantur, atq; etiam tertiò dum nihil reliquum ſit humoris. Expreſſum tandem oleum recondatur.

OLEVM myrtinum refrigerat, adſtringit, & roborat, propriè verò cor, ventriculum, cerebrum atque neruos: fit vt melinum ex myrti baccis & foliis, addito etiam ſucco cùm haberi poteſt.

OLEVM maſtichinum cerebrum, neruos, ventriculum heparq; adſtrictione corroborat, lienteriæ, vomitioni & cruditati accommodatum.

℞. maſtiches ℥ iij,
aquæ roſarum ℥ iiij,
olei omphacini vel roſacei ℔ j. coquantur in vaſe duplici ad aquæ conſumptionem. Vinum vice aquæ roſarum imponitur, quum neruorum laſſitudo lenienda eſt.

OLEVM mentæ ventriculum aliasq; partes illitu corroborans concoctionemque iuuans moderato calore: mentæ ſatiuæ tunſa folia cum ſucco macerantur in oleo omphacino, inſolantur, coquuntur, ſæpiusq; mutantur, vt in roſaceo præceptum eſt.

OLEVM abſynthii modicè calfacit & corroborat, concoctionem iuuat, appetentiam excitat, obſtructa ſoluit, lumbricos enecat. Abſynthii comæ tunſæ in oleo quoque omphacino macerantur, hocq; vt mentę oleum perficitur.

OLEVM chamęmelinum neruos atque membranas moderata adſtrictione corroborat, modicè reſoluit, dolores apprimè ſedat.

℞. florum chamæmeli recentium & tuſorum ℔ j. mergantur & macerentur in oleo dulci maturo & inſolentur diebus canicularibus xx. Expreſſis reiectiſq; foliis oleum recondatur.

OLEVM liliorum thoracis, ventriculi, vteri, renum, veſicæ atque neruorum dolores ſedat, lenit atque coquit.

℞. florum liliorum alborum integrorum abiectis duntaxat filamentis croceis ℔ j. macera in oleo dulci & maturo & inſola diebus xx. Fit & aliud quod compoſitum appellant ad omnia quę dixi efficacius, quod recipit,
maſtiches, calami aromatici, coſti, olei pyrethri, carpobalſami an. ʒ j,
caryophyllorum, cinamomi an. ℥ ß,
croci ʒ iij. Tunſa omnia aqua macerentur horis xxiiij. bulliant modicè, ſubtractis igne affunde olei ducis ℔ ij,
Foliorum lilii ℥ viij. Inſolentur dies xl. expreſſumq; oleum reponatur.

OLEVM leucoii lutei, thoracis, renum, veſicæ, neruorum articulorumq; dolores compeſcit.

℞. florum leucoii ℔ j. macera in ℔ j ß, olei dulcis. Inſola dies x. ter mutatis floribus: expreſſum oleum reponitur, adiectis ſi placet florum ſiccorum ℥ iij.

OLEVM iaſminum eadem quæ leucoii oleum multoq; validiùs confert, ſummè præterea molliens ac leniens. Similiter è iaſmini floribus comparatur atque liliorum.

OLEVM anethinum modicè calfacit & digerit, cephalalgiam neruorumque dolores lenit & ſomnū conciliat. Fit ex comis anethi viridibus quæ in ſufficienti oleo dulci macerantur inſolanturque die vno: aut coquuntur in vaſe duplici, expreſſisq; comis colatum oleum reconditur.

OLEVM amygdalarum dulcium dolores demulcet, partes exaſperatas, præcipuè verò pulmones renesque lenit, ſicca & dura emollit, hecticis & tabidis familiare. Fit autē ſic, amygdalæ dulces diligenter expurgatæ plurimum teruntur, affuſo aquæ roſaceæ momento, deinde vaſe exceptæ circiter horas quinque in aqua calida contineantur foueanturq; vt aliquantum incaleſcant. Poſtea ſacculo concluſæ torculari premantur dum oleum emanet.

OLEVM lumbricorum moderato calore emollit lenitque dolorem, contuſis & arthriticis in primis aptum.

℞. lumbricorum terreſtrium lotorum & præparatorum ℔ ß,
vini albi ℥ ij,

olei dulcis ℔ ij. bulliant dum vinum confumptum fit, & lumbrici contabuerint, percoletur oleum & feruetur.

Oleum irinum coquit, extenuat, refoluit, hepatis, fplenis, vteri, & articulorum dolores fedat, thoracis pulmonumq́; materiam coquit.

℞. radicum iridis tunfarum ℔ ß. florum integrorum ℔ j,
decocti vel fi potentius optatur fucci alterius radicis iridis ℔ j,
olei dulcis ℔ ij ß, coquantur in vafe duplici dum liquor euaporauerit: expreffis deinde radicibus & foliis recondatur oleum.

Oleum rutaceum calfacit, craffos humores attenuat, difcutitq́; flatus quàm anethinum valentius; confert dolori colico, paralyfi, fpafmo, vteri ac veficæ perfrigerationi.

℞. foliorum rutæ modicè ficcorum, fucci eiufdem an. ℔ ß. Macera triduum in olei dulcis ℔ iiij. bulliant in vafe duplici dum fuccus fit abfumptus: expreffa deinde ruta ter quatérve mutetur; poftremò expreffum oleum feruetur.

Oleum amygdalarum amararum validè attenuat atque incidit, flatus omnes præfertim aurium tinnitus diffipat, obftructiones iecoris aliorumque vifcerum tenuando tergendoque expedit, duritias præfertimque neruorum mollit. Fit ex amygdalis amaris ficcis & expurgatis, tunfis, aqua feruente calfactis, preffisque torculari dum oleum emanet.

Oleum è capparibus extenuando detergendoq́; duritiem omnem proprieq́; lienis, & obftructionem foluit, eiusq́; dolorem omnemq́; affectum lenit.

℞. corticis radicum capparis ℥ j,
corticum tamarifci, foliorum tamarifci, feminis agni, fcolopendrii feu afplenii, cyperi an. ℥ ij,
rutæ ℥ j,
aceti, vini optimi an. ℥ ij,
olei maturi ℔ j. coquantur in vafe duplici ad confumptionem vini & aceti, percolatum oleum recondatur.

Oleum nardinum calfacit, tenuat, digerit ac roborat: cerebri, ventriculi, hepatis, lienis, renum, veficæ ac vteri frigidis & flatulentis affectibus mirè fuccurrit tum fimplex tum compofitum.

℞. fpicæ nardi ℥ iij,
vini optimi, aquæ rofaceæ an. ℥ ij ß,
olei dulcis ℔ j ß. coquantur horis circiter quatuor vafe duplici prunis non acribus dum vinum & aqua euaporent.

Oleum nardinum compofitum.

℞. fpicæ nardi ℥ iij,
fampfuchi ℥ ij,
xyloaloës, enulæ, folii aut maceris, calami aromatici aut galangæ, foliorum lauri, cyperi, fchœnanthi, cardamomi an. ℥ j ß. contufis affunde,
vini, aquæ rofaceæ an. ℔ j.
olei dulcis ℔ v. macerentur horis xxiiij, deinde coquantur in diplomate horis fex fubinde mouendo dum vinum & aqua abfumatur.

Oleum laurinum calidum & extenuans, ventriculi flatus colicosq́; dolores, capitis, vifcerum, vteri, renum neruorumq́; frigidos morbos difcutit. Lauri baccæ maturæ tundantur diuq́; ex aqua coquantur, colato iuri atque refrigerato pinguedo innatans colligatur & pro oleo recondatur.

Oleum vulpinum attenuat & aliquantum digerit: podagræ omniq́; arthritidi leniendæ omni morbi tempore vtile.

Vulpem pellæ nudam & exenteratam, minutim concifam, coque in aquę fontanæ & marinæ feu falfæ paribus portioni bus: ex dimidio coctæ adde
falis ℥ iij,
olei veteris puri ℔ iiij,
thymi, anethi, origani an. ℔ ß. coquantur ad artuum diffolutionem & aquæ confumptionem, exprimaturq́; oleum.

OLEVM è ſcorpionibus extenuat adeò vt illitum lumbis renum calculum, pubi verò aut perinæo illitum aut in veſicam iniectum veſicæ calculum terere & exturbare credatur.

℞. radicis ariſtolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, corticum radicis càpparis an. ℥j. contuſa omnia macerentur in ℔j ß, olei amygdalarum amararum; & inſolentur dies xx. deinde modicè coquantur in vaſe duplici, iniectis ſub finem ſcorpionibus quindecim. Iterum inſolentur dies xxx. ac tum excolatum oleum recondatur.

OLEVM terebinthinæ calidum eſt ac tenue, alteque penetrans magis quàm terebinthina: præduros tumores mollit & extenuat, frigidos neruorum & articulorum morbos tollit addito robore.

℞. terebinthinæ lucidæ ℔ iiij. repone in cucurbitam vitream, quam in arenas immerge, igneque ſubdito arte alchymiſtica aquam primùm, deinde lucidiſſimum elicies oleum, ac poſtremò flauum.

OLEVM ricininum quod de kerua appellant, ſummè tenuans ac digerens, aurium dolores tinnitusq; diſſipat, manàtia capitis vlcera, pſoras, lepras tœdasq; cicatrices extergit, clyſtere aquas & lumbricos elicit.

Ricini grana expurgata tunduntur, ex hisq; perinde atq; ex amygdalis oleum prolicitur.

OLEVM balaninum aurium quoque dolores & ſtrepitus ſoluit, varos, lentigines, maculas, cicatricesq; nigras delet, & aluum ſubducit, vomitumq; ciet. Fit ex balano myrepſica quod granum ben Arabes appellant, teritur, calefit, oleumq; exprimitur, non aliter quàm ab amygdalis.

OLEVM è caſtorio frigidis confert cerebri & neruorũ affectibus, ſurditati, aurium tinnitui, paralyſi, tremori, ſpaſmo & febrium rigori iniuncta dorſi ſpina.

℞. caſtorii aqua vitæ ſoluti ℥j, olei ℔j. bulliant in vaſe duplici dum tertia pars abſumpta ſit.

OLEVM euphorbii ſimplex eadem ſed efficacius multò præſtat, ac præterea naribus immiſſum pituitam elicit.

℞. euphorbii ℥ ß,
olei leucoii lutei, vini odoriferi an. ℥ v. coquantur ad vini conſumptionem.

OLEVM è lateribus, quod & philoſophorum appellant, calfacit, penetrat, mollit dura, reſoluit ac diſcutit tumores frigidos: opitulatur ſpaſmo, epilepſiæ, paralyſi, podagræ, & omnibus iuncturarum & neruorum frigidis affectibus. Laterem ruffum ac inueteratum in fruſtula confringe, hæc vrito in prunis donec tota excanduerint: deinde exempta reſtinguito in oleo claro veteri, & dimittito quoúſque ſe oleo impleuerint. Poſtea oleo exempta in tenuiſſimum puluerem contundito, atque in cucurbitam vitream indito & arte oleum elicito & repônito.

PETROLEVM ſummè calidum, attenuans, penetrans, ſiccans ac digerens: materiam omnem frigidam è quauis corporis ſede abſumit, epilepſiam, paralyſin, ſpaſmum, neruorum articulorumque dolores, lienis, renum, veſicæ, vteri frigidiores affectus ſoluit: hoc non arte ſed natura prouenit, ac pleriſq; locis ex petris & rupibus emanat.

PLANTIVS.

Oleorum compoſitiones veteribus vſurpatas ſecutus author, nihil in iis immutandum putauit, nec (quod extrinſecus ſolùm inducantur) tanta fuit in laborantium gratiam mutandi neceſſitas. Ad omnium cauſarum affectuumq; genera, præſtantiſſima quæque olea ſelegit ac protulit, cæteris prætermiſſis, quæ aut parum efficacia aut ſuperuacua videbantur. Nec enim neceſſarium videbatur oleum nymphææ citrinæ quòd ſub altero comprehendatur, nec oleum populeum quòd efficacius eo ſit vnguentum populeum: nec oleum alterum mandragoræ, nec oleum coſtinum, nec oleum de piperibus, nec oleum maioranæ, nec irinum compoſitum, nec ſambucinum, nec moſchelinum, quòd alia ſatis multa exiſtant quibus vſu faciliore maior ſit calfaciendi, attenuandi digerendiq; facultas.

DE VNGVENTIS.

VNGVENTVM Galeni refrigerans, ad phlegmonas, eryſipelata, herpetas, omnemq́; calidiorem intemperiem efficax.

℞. ceræ albæ ℥ iiij, olei roſati ℔ j. liquata vaſe duplici in vas aliud transfunduntur, ſenſimq́; affuſa aqua frigidiſſima ac ſubinde mutata diu ſubiguntur. Poſtremò autem ſemperuiui aut ſolani defecatus ſuccus ſubigendo infunditur; ſi præſertim ad affectus non exulceratos expoſcitur, aut acetum ſi integra necdum exaſperata eſt cuticula.

P L A N T I V S in vnguenta.

Vnguentum Galeni refrigerans tametſi deſcriptione vulgari nec ſolani nec ſemperuiui ſuccum habeat, his tamen adiectis efficaciſſimum redditur ad omnes affectus qui refrigerari poſtulant.

VNGVENTVM roſatum ad eoſdem quoque affectus adhibetur, at certè inefficacius.

Adeps ſuillus membranis expurgatus nouies lauetur aqua calida, ac deinde toties aqua frigida: poſtea roſarum rubrarum recentium contuſarum par pondus ei permiſceatur, ſinaturq́; marceſcere diebus ſeptem. Fuſus adeps igne lento percoletur, rurſumq́; in eo roſarum tuſarum tantundem maceretur diebus ſeptem, affuſo pariter ſucci roſarum dimidio & olei amygdalini partibus ſex: rurſum ſenſim coquantur dum ſuccus totus abſorptus fuerit.

VNGVENTVM populeum phlegmonas, febrium æſtus, renum capitisq́; ardores compeſcit, ſomnum temporibus illitum conciliat.

Gemmarum populi recentium ℔ j. maceretur in axungiæ ſuillæ inſulſæ præparatæ ℔ iij. dum quæ ſequuntur omnia æſtate comparari poſſint.

℞. foliorum papaueris rubri, foliorum mandragoræ, foliorum hyoſcyami, cymarum rubi tenerrimarum, ſolani, lactucæ, ſemperuiui maioris & minoris, bardanæ, violæ, vmbilici veneris an. ℥ iij. contuſa omnia permiſceantur axungiæ & oculis populi, exactis diebus x. affunde aquæ roſarum ℔ j. coquantur igne lento dum aqua omnisq́; liquor ſit abſumptus: coletur exprimaturq́;, ac ſi opus ſit recoquatur dum vnguenti temperaturam acceperit.

VNGVENTVM album refrigerans ac leuiter adſtringens, inflammationes exuſtionesque compeſcit, ſcabiei & pruritus ardorem omnesq́; bilioſas eruptiones reſtinguit.

℞. ceruſæ ℥ iiij. lithargyri ℥ ij. lauentur diu in aqua roſarum, qua eiectâ mortario excipiantur, ſenſimq́; oleum affundatur roſaceũ quantum combibere poſſint, continenter agitando atque ſubigendo dum bona ſit vnguenti conſiſtentia: addatur ſub finem aceti albi pauxillum & caphuræ ʒ j ß.

P L A N T I V S.

Vnguentum album quale hic deſcriptum eſt, vnum erit vice eorum quæ inſcribuntur, vnguentum de litharg yro, vnguentum nutritum, vnguentum de ceruſa crudum, & vnguentum de ceruſa coctum, quod & emplaſtrum de ceruſa appellatur: eorum enim vires hoc vnum complectitur.

VNGVENTVM adſtringens laxiores partes contrahit, ductus viasq́; coarctat, fluxiones intercipit atq; repellit, vuluæ, vteri, ſedis, inteſtiniq́; prolapſum cohibet, & profluentem ſanguinem admotum ſiſtit.

℞. gallæ immaturæ, nucum cupreſſi, baccarum myrti, balauſtiorum, malicorii, corticum glandium, acatiæ, rhois, maſtiches an. ℥ j. omnia exquiſitiſſimè trita macerentur dies circiter quatuor in ſuccis meſpilorum & ſorborum immaturorum, deinde ſiccentur igni non acri, & cum olei roſati ſæpius in aqua aluminoſa loti ℔ j ß. & ceræ albæ ℥ iiij. fiat vnguentum.

P L A N T I V S.

Vnguentum hoc adſtringens quòd validiſſimum ſit ac paratu facile, vſurpandum erit pro vnguento comitiſſa & alio quouis adſtringente.

VNGVEN-

VNGVENTVM diachalciteos, quod & palmæum appellant, omnes recentes fluxiones sistit, veteresq́; resoluit, vlcera maligna & dysepulotica glutinat.

℞. adipis suilli recentis sine sale & fibris ℔ ij,
olei veteris, lithargyri triti & creti an. ℔ iij,
chalcitidos læuigatæ ℥ iiij. Adeps & oleum liquantur prunis non acribus, iisq́; insperguntur lithargyros & chalcitis, mouenturq́; continéter tribus palmæ aut saltem myrti, sorbi, mespilive ramis recentibus, vbi cerati crassities erit, inter co-quendum ramus tenellus minutim concisus iniicietur: rursumque coquetur do-nec digitos non inquinet, veramque emplastri temperaturam sit assequutum.

PLANTIVS.

Vnguentum diachalciteos ex hac Galeni descriptione vsurpandum est vice eorum quatuor quæ à Mesue traduntur, duo sub descriptione vnguenti diaphœnicon, aliaq́, duo sub descri-ptione vnguenti palmei.

VNGVENTVM diapompholygos refrigerat, adstringit, fluxiones inhibet & vl-cera caua implet, maligna ad cicatricem perducit.

℞. olei rosacei ℥ x,
succi solatri ℥ iiij. bulliant ad succi consumptionem: adde ceræ albæ ℥ v,
cerusæ lotæ ℥ ij,
plumbi vsti & loti, pompholygis, thuris an. vnciam: coquantur in vnguenti formam.

VNGVENTVM rubrum exiccans eiusdem facultatis.

℞. olei rosarum ℔ j.
ceræ albæ ℥ v. liquatis insperge
lapidis calaminaris, terræ lemniæ exquisitè tritorum an. ℥ iiij,
lithargyri, cerusæ an. ℥ iij,
caphuræ ʒ j. coquantur in vnguentum.

VNGVENTVM dialthæas modicè calfacit, emollit, humectat atque lenit.

℞. althææ radicum recentium & contusarum ℔ ij,
seminis lini & fœnigræci contusorum an. ℔ j. macerentur in aquæ ℔ viij. dein leniter coquantur exprimaturq́; mucilago: de hac ℔ ij. & olei ℔ iiij. pariter bul-liant dum mucilago sit absumpta, ac tum adde
ceræ ℔ j,
resinæ ℔ ß,
terebinthinæ ℥ ij. percoquantur in vnguenti crassitiem.

PLANTIVS.

Vnguentum dialthæas simplex descriptum est, quòd compositum propter colophonium & galbanum, & gummi hederæ sordidum nimis esset, aliaq́, extarent ad digerendum efficaciora.

VNGVENTVM resumptiuum dictum, cui etiam summa vis inest emolliendi blandè & sine manifesto calore asthmaticis, hecticis, tabidis, pleuriticis atque fe-bricitantibus tutò adhiberi potest.

℞. seminis lini, althææ & fœnigræci, gummi arabici, tragacanthæ an. ℥ ij. ma-cerentur & bulliant in ℔ ß. aquæ rosarum, eliciatur mucilago, in qua dissolue
adipis suilli, gallinæ, anseris & anatis an. ℥ ij.
œsypi ℥ ß,
olei violarum, chamæmeli & amygdalarum dulcium an. ℥ ij,
medullæ vituli, butyri recentis, ceræ albæ an. ℔ ß. coquantur in vnguen-tum.

PLANTIVS.

Vnguentum hoc, quod resumptiuum inscribitur, ea est compositione, vt cæteris quæ ad emolliendum, leniendum aut relaxandum composita sunt, iure præferendum sit. Nam neque

vnguentum diadipibus, neq; vnguentum pectorale geminum, neq; vnguentum philagrii; neque vllum vsquam ad emolliendum & ad eos quos dixi effectus præstantius.

Vngventvm agrippæ non modò emollit, sed & validè attenuat & incidit, corporisq; œdemata discutit, & vetera neruorum vitia sanat, renum dolori succurrit, ventrem illitu subducit, & hydropicos iuuat.

℞. radicis bryoniæ ℔ ij,
radicum cucumeris agrestis ℔ j,
scyllæ ℔ ß,
radicis ireos recentis ℥ iij,
radicum filicis & ebuli, tribuli marini an. ℥ ij. Tunsa omnia recentia macerentur diebus sex vel octo in olei veteris non rancidi ℔ iiij, parum deinde ferueſiant, & in expresso oleo ceræ citrinæ ℥ xv. liquefiant in vnguenti consistentiam.

PLANTIVS.

In vnguento Agrippæ rectè monet simplicia omnia recentia sumenda esse, nec admodum esse coquenda: his enim crudis tametsi vis inest molliendi & attenuandi validissima, coctione tamen perit atque disperditur. Vnde alio loco rectè præcepit author ad scirrhos emolliendos ex hisce radicibus contusis atque crudis addita axungia & cera cataplasma confici in primis efficax.

Vngventvm ἀρηγὸν, id est auxiliare calfacit, validè extenuat atque digerit, corporis præsertimq; neruorum frigidis affectibus, conuulsioni, resolutioni, lumborum, articulorum, colicoq; dolori aptum.

℞. rorismarini, maioranæ, radicis iari, serpilli, rutæ, radicis cucumeris agrestis an. ℥ iiij ß,
foliorum lauri, saluiæ, sabinæ, pulicariæ maioris & minoris, radicum bryoniæ an. ℥ iij,
laureolæ ℥ ix,
foliorum cucumeris agrestis & nepitæ an. ℔ ß. Omnia Maio mense collecta & expurgata tunduntur recentia, & macerantur diebus septem in olei optimi ℔ vj. affusa aqua vitæ ad ℔ j.
deinde coquuntur dum contabescant & absumpta sit aqua, oleum percolatur in quo ceræ ℥ xvj. liquantur, & adipis vrsini, olei laurini an. ℥ ij,
olei moschelini ℥ ß,
petrolei ℥ j,
butyri ℥ iiij. agitando hi pulueres insperguntur,
mastiches, olibani an. ℥ vij,
pyrethri, euphorbii, zinziberis, piperis ana ℥ j. Omnia in vnguenti formam coëant.

Vngventvm marciatum magnum cerebri, neruorum articulorumq; frigidis affectibus, tremori, conuulsioni, paralysi, arthritidi in primis vtile: præduris tumoribus lienis præsertim emolliendis efficax.

℞. ceræ albæ ℔ j,
olei ℔ iiij,
rorismarini, foliorum lauri an. ℥ iiij,
tamarisci ℥ iij,
rutę ℥ iij ß,
ebuli, sabinæ, balsamitæ, id est mentæ aquaticæ, ocimi, saluiæ, polii, calaminthes, artemisiæ, helenii, betonicæ, acanthi quæ est branca vrsina, aspargulæ quæ est aparine, anemones quę herba venti dicitur, pimpinellę, agrimonii, absynthii, phlomi minoris qui & herba paralysis, costi herbę hortensis, quę herba dicitur sanctę Marię, cymarum sambuci, semperuiui minoris quod crassula appellatur, millefolii, semperuiui maioris, chamędryos, plantaginis seu quinqueneruię, centaurii minoris, fragrarię, quinquefolii, tetrahit id est herbę iudaicæ an. ℥ ij. ʒ ij,
radicis althęę, cumini, myrrhę an. ℥ j ß,

fœni-

fœnigræci ℥ vj,
butyri ℥ v,
feminis vrticæ, violarũ & papaueris rubri, mentaſtri ſeu mentæ agreſtis, mentæ ſatiuæ, oxylapathi, polytrichi, cardiobatani, id eſt cardui benedicti, periclymeni, id eſt caprifolii ſeu matris ſyluæ, marathri, herbæ moſchatæ quæ eſt prima geranii ſpecies, trifolii acetoſi quod aleluya dicitur, ſcolopendrii quod eſt ceterach, criſpulæ, id eſt buphthalmi, caphuratæ herbæ, id eſt abrotoni, ſtyracis, medullæ ceruinæ an. ℥ ij,
adipis vrſini, adipis gallinacei, maſtiches an. ℥ ß,
thuris ℥ ij,
olei nardini ℔ j. Herbæ ad finem Maii menſis collectæ recentes terantur macerenturq; diebus ſeptem in vino optimo odorato, octauo die coquuntur ſimul dum vinum ex dimidio abſumptum ſit, ac tum oleum affunditur. Rurſumq; coquuntur dum herbæ contabeſcant & vinum prorſus ſit abſumptum: deinde colatur & exprimitur oleum, in quo rurſus concalefacto ſtyrax, butyrum, adipes, maſtiche, thus, oleum nardinum & cera quo dixi ordine adiiciuntur; cumq; diſſoluta fuerint agitatione continenti, ſubtrahantur igni, & concretum vnguentum recondatur.

PLANTIVS.

Vnguenti martiati tres apud quoſdam traduntur deſcriptiones non admodum quidem neceſſariæ ad frigidos neruorum aliarumq; partium affectus, cùm ad hos abundè faciat vnguentum aregum nunc deſcriptum. At verò qui martiatum hoc habere velit, deſcriptionem hanc ſequatur ex Nicolao Myrepſo depromptam atque reformatam.

VNGVENTVM baſilicum minus quod & tetrapharmacum veteres appellarunt, calfacit, humectat, dolorem mitigat, ac pus mouet, phlegmonis increſcentibus vtile.

℞. reſinæ, picis, ceræ an. ℔ ß, olei quod ſatis eſt.

BASILICVM magnum eadem præſtat & detergendis quoque & implendis vlceribus idoneum.

℞. ceræ albæ, reſinæ, ſeui vaccini, picis, terebinthinæ, olibani, myrrhæ an. ℥ j, olei quod ſatis eſt.

PLANTIVS.

In vnguento baſilico, aureo, apoſtolorum, ægyptiaco & enulato nihil immutandum putauit: in vnguento citrino ſimplicium doſes admodum incertas atque deprauatas reformauit, atque plus ineſſe voluit radicis dracuntii (cuius ad propoſitos cutis affectus ſumma vis eſt) quàm ceruſæ aut alterius cuiuſuis ſimplicis. In componendi quoque ratione certum modum expreſſit adiiciendorum citriorum malorum, quorum pulpa atque ſuccus ad ea cutis vitia non minus vtilis, imò etiam vtilior quàm cortex habetur.

VNGVENTVM aureum vulnera leuiter detergit, glutinat ac tutò curat.
℞. ceræ citrinæ ℔ ß,
olei non rancidi ℔ ij ß,
terebinthinæ ℥ ij,
reſinę, colophoniæ an. ℥ j ß,
thuris, maſtiches an. ℥ j,
Croci ʒ j. Cera ex oleo liquatur, adiiciunturq; reliqua exquiſitè trita.

VNGVENTVM apoſtolorum vulnera & vlcera contumacia itemq; fiſtulas detergendo expurgat, fungoſam aut mortuam carnem abſumit & nouam reſtituit.
℞. terebinthinæ, cerę albę, ammoniaci an. ʒ xiiij,
opopanacis, floris ęris an. ʒ ij,
ariſtolochię rotundę, thuris maſculi, bdellii an. ʒ vj,
myrrhę, galbani an. ʒ iiij,
lithargyri ʒ ix,
olei ſi ęſtas fuerit ℔ ij. ſi hyems, ℔ iij. Bdellium, ammoniacum, opopanax

& galbanum aceto macerata atque soluta cum cęteris tritis in oleum & ceram liquefacta coniiciuntur, coquunturq; agitando in vnguenti formam.

VNGVENTVM Ægyptiacum multò validius quàm apostolorum vlcera vetera atq; fistulosa extergit, excrescentem aut emortuam carnem vehementer exiccat & exedit non sine sensu doloris.

℞. æruginis ℥ v,
mellis optimi ℥ xiiij,
aceti fortis ℥ vij. coquuntur simul omnia dum vnguento sua crassities & purpureus color accedat.

VNGVENTVM ex enula quod enulatum appellant, ad pruritum, ad scabiē tum siccam tum humidam, & ad alias cutis fœditates mirè efficax.

℞. radicis enulæ ex aceto coctæ, tusæ & cretæ ℔ j,
axungiæ porci, olei an. ℥ iij,
ceræ nouæ ℥ j,
argenti viui extincti, terebinthinæ lotæ an. ℥ ij,
salis vulgaris bene triti ℥ ß. Cera & axungia ex oleo liquātur, his additur enula, deinde argentum viuum & sal, postremò terebinthina. Tutior eius fuerit vsus, si vice argenti viui imponantur ſucci fumariæ & limonum an. ℥ j. Vtrunq; igitur seorsum habendum est.

VNGVENTVM citrinum aut rectius citreum, papulas ex bile aut salsa pituita in cute præsertimq; faciei erumpentes reprimit, lentigines, impetigines, liuores, fœdas cicatrices & oculorum rubores extergit.

℞. boracis ℥ ij,
caphuræ ℥ j,
coralli albi ℥ ß,
amianti, id est aluminis plumosi, vmbilici marini seu bellirici, tragacanthæ, amyli, crystalli, enthali, dentali, thuris albi, nitri an. ℥ ij,
cerusæ ex radice dracuntii factæ ℥ j,
cerusæ vulgaris ℥ vj,
adipis suilli recentis salis expertis & puri ℔ j ß,
seui caprini ℥ j ß,
adipis gallinacei ℥ j. Adipes in duplici vase liquefiant, in iis macerentur & leniter coquantur citrea mala duo minutim concisa. Adipes colentur in hisq; trita omnia laboriosè iniiciantur & rudicula subigantur: nouissimè borax & caphura tenuissimè tritæ inspergantur. Coctum vnguentum ac deinde concretum reconditur.

DE EMPLASTRIS.

EMPLASTRVM diachylon simplex iecoris, lienis, externarumq; partium prędurοs tumores incipientesq; scirrhos emollit, sensimq; dissipat.

℞. mucilaginum, seminis fœnigræci, seminis lini & radicum althææ an. ℔ j,
olei veteris puri ℔ iij,
lithargyri purgati atque triti ℔ j ß, lithargyrum in mortario sensim oleo diluatur, dum exquisita sit permistio: igni dein lento coquantur spatha assiduò subigendo dum crassescant: ac tum his paulatim infundantur depromptæ mucilagines, percoquanturque in emplastri substantiam. Si valentiùs desideratur in singulas libras singulæ vnciæ radicis iridis tritæ inspergentur.

EMPLASTRVM diachylon magnum cui vis ad omnia quæ dixi quàm simplici præstantior est, propterea quòd ex pluribus tum mollientibus tum digerentibus constet.

℞. lithargyri puri, triti & creti ℔ j,
olei irini, chamæmelini, anethini an. ℥ viij,
mucilaginum seminis lini, fœnigræci, ficuum pinguium, & vuarum passarum, succi iridis & scyllæ, œsypi, ichthyocollæ an. ℥ xij ß,
terebinthinæ ℥ iij,

refinæ pini, ceræ citrinæ an. ℥ ij. Omnia in emplaſtrum redigantur eadem arte qua in ſimplici diximus.

EMPLASTRVM è mucilaginibus præduros quoq; tumores validè mollit ac digerit, abſceſſus quoq; maturat, eorumq́; ruptorum ſaniem ac pus abſtergit.

℞. mucilaginum ſeminis lini, althææ, fœnigræci, & mediani corticis vlmi an. ℥ iiij ß,
oleorum chamæmeli, liliorum & anethi an. ℥ j,
ammoniaci, galbani, opopanacis, ſagapeni an. ʒ ß,
croci ʒ ij,
terebinthinæ ℥ ij,
ceræ nouæ ʒ xx, fiat emplaſtrum arte iam præſcripta.

PLANTIVS in emplaſtra.

Multa quidem ad emolliendum emplaſtra veteres deſcripſerunt, & ex his quatuor ſub nomine diachylon, quorum duo hæc tamen præſtantiſsima ſunt. Sed & hoc emplaſtrum è mucilaginibus multò ad omnia potentius exiſtit quàm quod Zachariæ filio adſcribitur, quod proinde minimè deſcribendum fuit.

EMPLASTRVM è meliloto ſtrenuè quoque emollit ac digerit, doloresq́; lenit, accommodatum ventriculi, iecoris, atque lienis pręduris tumoribus tenſisq; hypochondriis.

℞. meliloti ℥ vj,
florum chamæmeli, ſeminis fœnigræci, radicis althææ, baccarum lauri, abſynthii, ſampſuchi an. ʒ iij,
cardamomi, cyperi, ireos, ſpicæ nardi, ammios, caſſiæ ligneæ, ſeminis apii, aniſi an. ʒ ij ß,
ammoniaci ʒ x,
ſtyracis, bdellii an. ʒ v,
terebinthinæ ʒ j ß,
ficus pingues xij,
ſeui hircini, refinæ an. ℥ ij ß,
ceræ ℥ vj,
olei maioranæ & nardini an. quantum ſufficit, fiat emplaſtrum. Seuum hircinum, refina & cera in oleis liquentur, his ficus pingues tritæ & cretæ addantur, deinde ammoniacum & bdellium aceto ſoluta, poſtea terebinthina, poſtremò reliquorum pulueres creti.

PLANTIVS.

Emplaſtrum è meliloto, è baccis lauri, ceroneum & oxycroceum ſatis quidem eſſe videbuntur ad omnes affectus & dolores qui digeri reſolui q́ poſtulant, vt idcirco non aliis opus fuerit, neque emplaſtro è ſinapi, neque emplaſtris variis è fermento, neque emplaſtro de alliis, neque emplaſtro relato ad Ariſtarchum.

EMPLASTRVM è baccis lauri ventriculi, præcordiorum, inteſtinorum, vteri ac veſicæ, aliarumq́; partium dolores à flatibus aut à frigida quauis cauſa ſubortos mirè demulcet.

℞. thuris, maſtiches, myrrhæ an. ℥ j,
baccarum lauri ℥ ij,
cyperi, coſti an. ℥ ß, mellis colati quantum ad omnia cogenda ſatis eſt. Id putant ad hydropem mirabile reddi ſi pondus cyperi ſit ℥ ij ß, & caprinum ſtercus arefactum addatur pondere ℔ ß.

EMPLASTRVM ceroneum lienis duritiem mollit, hydropi & frigidis vteri affectibus, thoracis ſcapularumq́; doloribus à frigore ortis ſuccurrit.

℞. picis naualis colatæ, ceræ an. ℥ ij. & ʒ iij,
ſagapeni ℥ ij,
ammoniaci, terebinthinæ, colophoniæ, croci an. ℥ j. & ʒ iij,
aloës, thuris, myrrhæ an. ℥ j,

opopanacis,ſtyracis,galbani,maſtiches, aluminis, fœnigræci, ſtyracis rubri bdellii an.ʒ iij,
lithargyri ʒ j ß. Emplaſtrum hac forma concinnetur: ſagapenum,galbanum, opopanax, ammoniacum & pix vino liquentur & colentur, his colophoniam colatam, deinde ſtyracem, maſtichen, thus, myrrham, bdellium trita cretaque, paulò pòſt iniice terebinthinam,alumen,lithargyrum & fœnigræcum. Coctum ex his emplaſtrum in aquam mergitur frigidam & ſubigitur manibus addito puluere aloës & croci manibus ſemper vnctis oleo laurino, concinnantur magdaleæ.

Emplastrvm oxycroceum omnem quoque duritiem mollit,atque diſcutit,articulorum dolores & eos qui circum membranas ſunt oſſium, euocat atque diſperdit.

℞. ceræ,picis naualis,croci,colophoniæ an.℥ iiij,
terebinthinæ,galbani,ammoniaci,myrrhæ,thuris,maſtiches an. ℥ j. & ʒ iij.
Galbanum & ammoniacum aceto liquantur atque colantur: pix dein colata additur, ab hac cera, mox colophonia & terebinthina, non multò pòſt thus, maſtiche & myrrha. Coctum emplaſtrum in frigidam mergitur, expreſſumq; ſubigitur cum puluere croci, manibus oleo perunctis.

Emplastrvm de ianua ad vulnera & recentia vlcera mirè efficax inflammationem ſedat, detergit, agglutinat & carne implet, & ad cicatricem perducit.

℞. ſuccorum apii,plantaginis & betonicæ an. ℔ j,
ceræ,picis,reſinæ,terebinthinæ an. ℔ ß. In ſuccis reliqua tria ſenſim agitando coquantur ad ſuccorum conſumptionem, ac tum igni ſublatis addatur terebinthina.

Emplastrvm gratia Dei ex eadem ferè materia & ad eoſdem vſus.

℞. terebinthinæ ℔ ß,
reſinæ ℔ j,
ceræ albæ ℥ iiij,
maſtiches ℥ j,
betonicę, verbenę, pimpinellę recentium an. m. j. tunſæ herbę ex vino albo coquantur dum tabeſcant, liquor exprimatur in quo cera, reſina & maſtiche coquantur in idoneam emplaſtri conſiſtentiam: igni ſublatis terebinthina permiſceatur.

Emplastrvm diuinum ad maligna vlcera multò præſtantius, eorum enim ſaniem ac putredinem detergit & abſumit, nouam carnem profert & ad cicatricem perducit.

℞. galbani,myrrhæ an. ℥ ij, & ʒ ij,
ammoniaci ℥ iij, & ʒ iij,
opopanacis,maſtiches,ariſtolochię longę,æruginis an. ℥ j,
lithargyri,olei communis an. ℔ j ß,
ceræ nouæ ℥ viij,
thuris ℥ j, & ʒ j,
bdellii ℥ ij,
magnetis ℥ iij. Lithargyrum cum oleo agitando permiſcetur, poſtea coquitur dum craſſeſcat, tum cera additur minutim conciſa, ea liquata igni auffertur, adduntur q; galbanum, ammoniacum, opopanax & bdellium ex aceto vel vino diſſoluta, cocta & colata: deinde puluis inſpergitur myrrhæ, maſtiches, thuris, ariſtolochiæ & magnetis: poſtremò æruginis, ne hac diutius cocta emplaſtrum rubrum euadat.

Plantivs in emplaſtrum diuinum.

Emplaſtra quæ ad vulnera & vlcera deſcribuntur, de ianua, gratia Dei & diuinum, ea quoque ſatis ſunt, nec plura huc adferenda fuerant. Nam emplaſtrum Oribaſii duplex & emplaſtrum apoſtolorum comprehenduntur ſub hoc diuino, quòd in eoſdem ſint vſus, minus tamen efficacia.

EMPLA-

EMPLASTRVM AD HERNIAM.

℞. gallarum,
nucum cupressi,
psidiæ,
balaustiorum,
acaciæ,
seminis plantaginis,
seminis psyllii,
seminis nasturtii,
cupularum glandium,
fabarum torrefactarum,
aristolochiæ longæ & rotundæ,
myrtillorum an. ℥ ß, hæc omnia puluerisentur & in aceto rosato macerentur per quatuor dies, deinde torrefiant & exiccentur.

ALIVD.

℞. consolidæ maioris & minoris,
caudæ equinæ,
glasti,
scolopendrii,
radicis osmundæ regalis & filicis an. ℥j,
thuris, myrrhæ, aloës, mastiches, mummiæ an. ℥ij,
boli armenæ lotæ in aceto, lapidis calaminaris præparati, lithargyri auri, sanguinis draconis an. ℥ iij.
picis naualis ℔. ij,
terebinthinæ ℥ vj, vel quantum satis fit ad emplastrum fingendum.

PLANTIVS.

Prætermissa hic quoque sunt alia emplastra adstringentia & corroborantia ventriculum, renes & vterum, quæ non vsurpantur, & pro quibus alia quædam in rem præsentem præstitui solent: vt idcirco videatur hic emplastrorum & aliarum compositionum numerus satis esse ad pharmacopæiam & ad curanda summa morborum, causarum & symptomatum genera: neque opus fuit medicamentarium hunc librum otiosis & superuacuis compositionibus implere, quæ non nisi frustrà & ad confusam multitudinem augendam recenseri possunt. Quæ autem compositiones ad peculiares quosdam & singulares affectus curandos vtiles existant, quia rarius contingunt, in propria singulorum curatione tanquam illis peculiares & accommodatæ tradentur.

METHODI MEDENDI LIBRI SEPTIMI FINIS.

IOANNIS FERNELII AMBIANI, FEBRIVM CVRANDARVM METHODVS GENERALIS.

NOBILISSIMO LITERATISSIMOQVE IOANNI BARJOTTIO MARCHEFFRÆO, Philiberti Barjottij Equitis, Prætoriani Consilii Præsidis, sacriq; consessus Consiliarii Fil. primogenito, IOANNES LAMY Medicus Paris. S.

VT quisq; eius artis quàm cupidè exercet ac profitetur amore delinitus est (Barjotti iurisperite clarissime) ita ad eius summum perfectionemq; studiosè contendit. Quod cum in cæteris omnibus, tum maximè in politioribus disciplinis, quæq; ad humanitatem pertinent, factitari solet. Qui enim in iis principes haberi volunt, tametsi ipsa re ac veritate victi, multos olim iisdem in tractandis rebus ingenio ac gloria floruisse fateantur, tamē partim iis non assentiuntur artificiumq; eiurant, partim nonnulla imitantur, nonnulla suo marte excogitant, vt in ea contentione quod veterum industriæ opponere possint, assequantur. Ita quippe industrii architecti quum aliorū & inuenta & perfecta opera admirentur, tamen à populari eorum via interdum deflectentes, ex iisdem ea eliciunt ac mendicant, quibus sua ad numeros omnes artificii componāt. Sic dum eorum vestigia negligenter sequi videntur, in iis tamen diligenter ac laboriosè insistunt. Quo exemplo D. Fernelius auus tuus (cuius recordatio tibi semper iucundissima esse debet) arte medicinæ clarissimus, omniq; laude (testante ipsa inuidia) cumulatissimus, palmam tam solidam promeruit, vt suo ipse lumine non solùm Galliam, sed exteras quoq; gentes illustrasse videatur. Etenim quia in eo maxima & præclara fuit ad præclaras artes indoles, ab ea virtutis ac absolutæ eruditionis primā etiam apud suas (quod rarò homini concessum est) commendationem facilè reportauit. Idcirco cùm Henricus II. Galliarum Rex Christianissimus (cui consiliarius ac primarius erat medicus) iussisset, vt pro ea quam apud omnes sustinebat expectatione, artem medēdi meliori formæ redderet (eam enim multis locis deturpatam, & pluribus imperfectam esse acceperat) aut iam tum fortassis magnitudine & mole nimia laborantem, instauraret: ad id muneris præclarè exequendū omnia veterum monumēta (nullum enim vel minimum scriptorem neglexit) cùm accuratè excussisset, nusquam se tamē illis omnino addixit. Verùm eximii illius pictoris exemplo, qui Agrigentinis tabulam politissima arte depicturus, nudas eorum virgines inspexit, vt quid in quaq; pulchrum esset (cùm natura in vno nihil omni ex parte expoliat) ex iis tanquam viuo exemplari in mutum simulachrum artificiosè transferret: præstantissimæ artis verā imaginem, veris coloribus additis, ad vnguem expressam, maximis laboribus insumptis, posteritati ille cōsecrauit. Etenim obscuram antè illustrauit, contaminatam perpurgauit, proiectā erexit & stabiliuit, ita vt suis iam restituta natalibus vnius hominis industria videatur. Idque non secus ac arbores & flores qui ἀκμὴν & vigorem suū hyemis molestia decussum vnius solis accessu ac fauore ineūte vere recuperant. Deniq; quod factu difficillimum erat, tanto ingenii acumine, verbis tā eximiis ac venustis veterū sensa expressit, vt aut noua omnia fecisse, aut mira luce collustrasse meritò cēseatur. Ac proinde omnes fateri necesse est vnicū Fernelium in tantis medicinæ tenebris clarissimū lumen prętulisse. Quod vtiq; Rex veri prouidus augur iā tum præsen-

præsentiens, Alexādri magni exemplo, qui edicto cauit, ne quis præter Apellem suam depingeret effigiem, vnicum Fernelium huius tantæ artis (qua nulla est nec honestior nec diuinior possessio) habere voluit illustratorē & amplificatorē, qui & rerum & verborū supellectile maxima hanc nondum satis dotatā & comptam locupletaret & augeret. Enimuerò si pares ingenio corporis vires nactus fuisset, fortasse nunc haberemus quē non Hippocratis aut Galeni tantùm interpretem, & tantis ingeniis dignū genium, sed exornatorē diceremus. Quinetiam propter excellentem ingenii magnitudinē, necnon summam in re medica peritiam tantum aliquando maximus ille Rex huic tribuit, vt aulæ proceribus insolentiùs de domesticis & suis medicis inter se aliquando gloriantib. clarissimo de eo elogio illā ostentationem represserit. grauiter enim & verè respondit se non reperisse quenquā præter vnum Fernelium quem iure Medici nomine cohonestaret. Adeò nempe Regi maximo satisfecerat Fernelius, vt vnus instar omnium videretur. Atqui principibus placuisse viris (inquit ille) nō vltima laus est. Verum enimuero licet hoc grauissimum fuerit Regis de Fernelii medicinæ parentis singulari doctrina iudicium, & dignum tanto viro testimoniū, haud tamen obtrectatores literarū & literatorum osores defuerunt, qui crabronibus deteriores non irritati aculeos in bene meritū exacuerint: magistro enim veteris disciplinæ iucundissimam ingenii laudem inuidentes, & sanctissimam eius existimationem virtute & labore partam violate frustrà cupientes, Ferneliū docuisse res admirari, non autem intelligere, dictitarūt. Quæ censura hominum tantum sibi tribuentium, & famæ viri semper suspiciendi detrahentiū admiratione est digna. Mirū enim est censores tam acutos & tam doctos aut non intelligere aut in admirationē trahi, quā ab ignoratione proficisci philosophus testatur. Prætereo quorundā aliorum effrænatam maledicendi licentiā & contumeliosas ingratorum discipulorū voces, cùm præsertim nemo sit qui nesciat eum in tanto precio & existimatione apud omnes fuisse, vt qui Ferneliū repudiat, idem omnes omniū hominum statas ratasq; de homine erudito opiniones ac sententias (quod impiū est) reiiciat ac eiuret. Quē enim innumeri pleniore quasi ore laudant & amplectuntur, eum nefas est ab oppidò paucis repudiari. Vtris magis sana fuerit mens, nemo non intelligit. Quantò enim vniuersorū iudicium paucorū æstimationi & pondere & numero antecellit, tantò faciliùs laudantiū iudicii grauitas, obtrectantiū leuitatem pessundat ac opprimit. Vt enim aquæ particula faciliùs corrumpitur quàm tota aqua: sic probabilius est paucos cæco amore sui occupatos quā multos veritatis studio impulsos, à ratione ac vero deflexisse. Ac illi pauci meliùs sibi suoq; nomini consuluissent, si vocem inhumanā continuissent, vt paucitatis testem, sic stultitiæ suę indicem ac leuitatis. Aut me domesticus amor fallit, aut nullus vnquam intelligendo res abditas luculentiùs docuit admirari, & intelligere admirando. Testis diuinus ille de abditis rerū causis liber, vniuersa ferè naturæ mysteria conplexus, qui posteritatis memoriā promeretur. Testis & vniuersa Fernelii medicina multis præclarisq; monimentis ad omnem memoriam commendata, qua sibi monumentū ære perennius extruxit, quæ iam velut altissimis defixa radicibus sic ab omnibus expetitur, tanto ardore legitur, vt iam passim vno Fernelii nomine publicæ scholæ personent. Quinetiam nullus adhuc ad bene feliciterq; medendum præclarè secū agi putat, qui in ea nō sit sæpe versatus. Quod nuper Ioannes Crato vir præter morū grauitatem vitæq; integritatem omni literarum genere clarissimus, Cæsareæ Maiestatis ἀρχίατρος ac consiliarius, elegantissima illa epistola qua in opus Fernelii nuper ab Andrea Wechelo Typographo diligētissimo excusū preludit, videtur confirmasse. Illic enim vtilē sibi fuisse lectionē scriptorū Fernelii ex animo professus, eum demū in medicina profecisse statuit, cui Ferneliana non displicent. Quinimò illis tantum tribuisse, tantoq; studio prosequutum accepimus, vt ea viaticum vitæ appellarit, nec sine iis vnquā Alexandri magni exemplo qui Homeri Iliadem sub puluino seruabat, pernoctarit. Alii in eum paulo iustiores, præclara quidem eruditione atque doctrina ornatum, & in arte medendi in primis versatum quodāmmodo commēdarunt, quod viderint admi-

randa artis opera scriptis consentire, & ea quotidie felici rerũ euentu confirmari, magisq; ac magis illorum veritatem elucere, quam cum nec auderent nec possent rationibus vllis conuellere, tandẽ veritate victi istorum scriptorum inuẽtionẽ vni Fernelio attribuerunt. Ac ne quid ad virulentam rabiem deesse videretur, intestino velut flagrantes odio necdũ adhuc vetere deposita inuidia, dictionẽ diuulgarunt cuiusdã alterius esse, nec illi licuisse tot occupationibus districto tã accuratè & eleganter tantũ opus concinnare. O puerilem hominũ cauillationem, qui ocio & ignauia liquescentes, aliena duntaxat opera vellicare atque insectari norunt, quiq; omninò philosophiæ rudes, prætermissa ęstimatione rerum, verba sola grammaticorum more ponderãt & examinant. Quisquis priora eius opera, quæ omnes sine controuersia Fernelio adscribunt, cũ posterioribus contulerit, aut dicendi characterem illum ipsaq; verba accurata obseruatione animaduerterit sui sanè vbiq; similia & ex eadem officina profecta (nisi prorsus sit mente captus) agnoscet. Alii denique vt ea etiamnum improbarent, & in summam inuidiam adducerẽt, nouas eum & falsas opiniones inseruisse & insitas euulsisse peruulgarũt. At verò noua quo pacto dici possunt, quæ ex limpidissimis veterũ fontibus hausta sunt & deprompta, aut quorsum falsa & adulterina, præsertim cùm & veritati & præceptis artis sint consentanea? Nam constans & firma de calculo, paralysi, catarrho & arthritide eius opinio tot alioqui doctissimorum virorum exquisitissimis rationibus tãquam machinis oppugnata ita firmiter stat & subsistit, vt nulla vnquã ratione (qua rerum omniũ veritas est exquirenda) conuelli adhuc potuerit. Quendam esse audio, qui fame potius quàm fama conspicuus eô veneritimpudentiæ, vt eũ etiam dicere nõ potuerit, vniuersam Fernelii medicinam procul à libera beneq; cõstituta academia esse relegandã, quòd ex turbidis Arabũ riuulis petita, & ab eodẽ tantùm dictionis quodã lenocinio philosophis indigno ornata, omnẽ medicinę splendorẽ cõtaminarit, sustulerit, peneq; extinxerit. O subtilẽ philosophum, sed crassum medicũ, cùm nemo vsquã sit gentiũ, qui perlectis eius operibus, & eorũ veritate comperta summã in iis rerum inuentionem non admiretur & suspiciat, fateaturq; supra modũ auctam, magno cũ mortalium cõmodo & profectu illustratam esse medicinã. Sic virum omni disciplinarum genere insignem, quẽ non fortuna ad gloriam erexit, sed virtus ad laudem extulit, contumeliis dilacerant ac proscindũt. Sic magni animi & ingenii virũ, cui virtute & eruditione pares esse nequeunt, aulicorũ exemplo, qui subitã aliorum fœlicitatẽ ternis oculis intuentes, & viribus suis diffidentes, industriis hominibus obtrectant, inuidia ac maleuolẽtia prosequũtur. Adeò laudi & gloriæ inuideri solet. Sed id mirũ, quem viuũ apertè petere noluerunt, eum mortuũ (si modò is mortuus est qui libris editis tanquã liberis nouaq; sobole fœcundus reuiuiscit) clàm oppugnare voluerunt. At mortuorum laudibus obtrectare, id illorum manes violare est. Quod quàm impium, id etiam Scytharum ipsa testatur barbaries. Est ne quicquam crudelius quàm hunc dolorẽ Fernelii cineri atq; ossibus inurere, vt quã ei laudẽ multi graui iudicio tribuerunt, eã pauci malè feriati leui opinionis vento agitati imminuãt & detrahere conentur? Quod tibi (Barjotti optime) gloriosum esse debet, cùm auũ tuũ inuidis non caruisse videas. Id enim præclarũ est auitæ in auo tuo & augustæ virtutis argumentũ. Hac linguæ ꝓcacitate perculsus si quid amisit, id plurimi amiserunt: cõsecutus est gloria sua quod pauci obtinuerũt. Quò fit, vt tibi gratuler cũ ab auo patreq; ortus tui principia duxeris, quibus inuidi nõ pepercere, id est, quorũ gloria tanta extitit, vt malè sanorũ oculis aciẽ præstrinxerit. Quæ causa fuit vt acerbitatis suæ virus in eos frustra euomuerint. Et ni fallor sustines imitãdæ & auitæ & paternæ virtutis expectationẽ. Immò si quis istam tuam frontem apertam ac ingenuam indolem inspiciat, iam magnum quid ꝓmittis, quo vtriusq; parẽtis imago viua in te vno reluceat. Et si bene ominor, æmulis cariturus nõ es: solidã enim virtutẽ plerisq; scientiarũ generibus cumulatã amplecteris, quod vt semper facias, te per istũ tuũ genium, & per istã frontẽ tuam oro & obtestor. Oro & per vtriusq; parentis lineamẽta quæ tu exprimis. Omitto corporis, quæ vt sũt inferiora, ita ꝓ nihilo duci debẽt. Ac dubito an tibi maior vti

litas,

litas,quàm tuis voluptas futura sit. Vtilitas quidē,cùm insistes iis vestigiis, in quibus parētes pedē presserunt, & cum labores tui honesto gloriæ præmio leniētur, & mitigabuntur. Voluptas verò, cùm & ad demortuos, & ad viuos perueniet tui in excolēda virtute & terendis maiorum vestigiis progressus fama. Ita enim tanquā idoneum solum eris, cui virtutis parentū semen commissum natiuo quodam ac verno tēpore excitatum reuiuiscit, adolescit, fructū vberem iuxtà & suauem redditurū. Iam locus postulat, vt institutum consilii nostri cursum persequamur. Vt primum Fernelii quæ restant nondū vulgata opera in manus meas fato potius quàm iure hæreditario peruenerunt, consiliū hoc meum & institutū fuit, ea primo quoq; tempore in lucem emittere, vt multorum desiderium nouo hoc edito partu explerent. Ab eo consilio quædam me reuocabant, ad id multa hortabantur. Reuocabat ea difficultas quam in diuulsis, dispersis, ac dissipatis aduersariis repereram. Reuocabat exigua perficiundi spes & parua de iudicio meo opinio, vt qui in ea re præstanda impar ac inferior forem. Sed inuitabat primùm Guillielmi Plantii viri Græcè Latineq; periti, de arte medica supra quàm credi potest meriti, fides quàm præstiterat. Spoponderat enim, nisi matura mors(quæ laudi, gloriæ, & conatibus virorū illustrium semper obsistit) nobis eū eripuisset, eam se diligentiā præstaturū, vt quę dispersa dissipataq; forent, colligeret, ac in optimum ordinē redigeret. Ac lubens eius fidem liberarē, nisi improborū versutia ac præpropera festinatio per medios conatus transuersa ageretur. Maximè verò quòd Fernelius animam agens vni Plantio, qui illi quoad vixit intimus fuit & domesticus, omnia sua monumenta & aduersaria credidisset, ac veluti testamento legasset. Hortabātur quoq; & pleriq; de me bene meriti, qui me assiduis litteris solicitarunt, cùm me in eā honestam familiā accitum & cooptatū intellexissent, vt diuturnæ multorū expectationi & desiderio aliquando satisfacerē. Et mecum quasi ex scripto agere voluerunt, quòd Plantius in Epistola nūcupatoria id promisisset. Nā id se suo iure postulare credebant, quòd ad quē & Fernelii & Plantii istud luculentū scriptorum patrimonium tanquā ad filium, aut affinem peruenisset, is aut de iure teneretur, aut ingrati & inhumani hominis crimine cōuincere-tur, nisi de emittendis in lucē libris laboraret. Cæterùm Plantius receperat se septem libellos in lucē editurum. Et nos idem iā præstitissemus, nisi fregisset consilium meum, propensamq; animi voluntatem retardasset plagiarius quidā, cuius fidei multa aduersaria precariò (inconsultò fateor) commiserā, qui vniuersalem febrium curandarum methodū furtim à me acceptam cùm transcripsisset, iam veluti alienis spoliis ac furto insolescēs, cœpit iactare sese ac gloriari, quòd iā pridem iis de rebus libros cōscripsisset, quos propediem prælo esset commissurus. Atq; eo veluti temerario ausu cœpit Fernelii (qui virtute tantùm duce & comite fortuna caput extulit) famæ ac nomini insidiari, dum istis verborum præstigiis venerandum senem, quem non solùm sui, sed exteri æterna laude decorandum putant, honore merito ac omni dignitate fraudare vult atq; spoliare. Et vt est vir maximè popularis, malis istis artibus falso doctrinæ prætextu auram vulgarē captat & venatur. Quē vt consilio & diligentia anteuerterē, necnon Typographos eius studio obsequētes, nimiumque festinantes retardarem, à priore instituto abductus, duos tantùm libros, priorē qui febriū, posteriorem qui morbi Gallici curationem continet coactus sum euulgare, fidem de reliquis datā breui (σὺν Θεῷ) liberaturus. Quod eò lubētius fecero, si nostræ industriæ primitias ac magni laboris præludia medicinæ studiosi grato susceperint animo. Quod iam penè me consecuturum spero, si nouæ successus industriæ, expectationi nostræ aliquando responderit. Nā si scripta considero, ea cùm per se plausibilia sint, nemo non boni consulet laborem nostrū & institutum. Sed maior sperandi occasio sese offert, quod in tuo nomine (Barjotti ingenue) hic liber veluti reliqui naufragii tabulæ & luculenti tui patrimonii pars, est proditurus. Tuarum enim est partiū, tui muneris, vt diligentia hunc librum ab improborū manibus veluti lacerum ac spoliatū afferas, liberes, ac restituas. Alioquin vix effugias quin neglecta hac patrimonii parte, veluti aliquo parricidio te inquines. Id enim potes si vis, velle autem

debes, quia potes. Hoc aui tui manes iure ſuo à te repetere poſſunt. Quòd ſi in hac officii tui in parentes parte claudicares, iniuriam tibi tuisq; faceres, & velu-ti deſertoris crimine tete alligares. Bonis tinctus es literis, ius iuſtitiamque co-lis, liberè educatus, raris animi dotibus inſignitus, in vrbe terrarum principe na-tus, tuo ipſius genere & nomine nobilitatus, fortunis denique ampliſſimis illu-ſtratus. Si quæ iuris ſunt, quod tu tantopere colis, præſtare vis, hoc iam auus tuus iure à te poſtulare debet, vt ſua monumenta ab omni impietate vindices. Quòd autem clariſſimus quiſque iuuenum pro amplificanda & retinenda re domeſti-ca plurimum laboris ſuſtinet, deforme tibi exiſtimato ab iis te virtute ſuperari, quibus dignitate præſtas. Atque ſi eam nauabis operam quam ſpero, meam au-gebis induſtriam, vt tandem vtriuſque noſtrûm conſenſione atque conſpiratio-ne aliquid eximium & auguſtum in commendationes tuorum parentum, in vir-tutis tuæ laudem & laborum meorum quandam ſubleuationem, exiſtat. Vale, Barjotti clariſſime. Lutetiæ Pariſiorum Cal. Sept. 1577.

VICTIS NIL NISI DOLOR.

IOANNI LAMY PARIS. MEDICO Ioannes Barjottius Pariſ.

Hippolytum, quondam, ſacris Epidaurius herbis
Eripuit diris correptum faucibus Orci:
Hinc genitus Phœbo, Nymphaq; Coronide, Parcis
Ceßit. At ἀρχιάτρος, poſthac, FERNELIVS, *iiſdem*
Paſſibus incedens, Stygiaq; palude, ſuorum
Vmbras educens, tantum profecerat arte
Delia, ad Empyreum ſublimis fertur Olympum.
Sed tuus iſte labor, rediuiuum reddit, AMICE,
Cuius de Medicis diuulſa volumina rebus
Congeris, incudi tradis, donasq; nitori:
Ex quibus haud prodit, FERNELIVS *vnus, & alter,*
At plures, illinc qui Parcæ tela retundent.
Sic facis, vt mors hæc, reparabilis alitis ortu,
Sit melior: ſimilem, qui per ſua funera, tantum
Suſcitat Inuideat quantum volet Atropos: vni
Liuor edax Domino pectus miſerabile rodit.

NON INFERIORA SEQVVTVS.

Fernelius vegeto luſtrans arcana labore
Artis, Apollinei quam coluère Patres,
Eripit innumeros fato, ſibi nilq; pepercit,
Dum poſitum contra ſæpe reſurgit onus.
Nil intentatum liquit, dum pollice docto
Expolit obſcuras nobilis Artis opes.
Vitam non clauſit ſenio, ſed membra labore
Condit in emiſſis languida facta libris.
Nam tumulus liber eſt. Aliena ſalusq; fit illi
Chara nimis: moritur mortem alijs adimens.
Scriptaq;, quæ toto ſpargit ditiſſimus orbe,
Vitam Erebo raptam, poſt ſua buſta dabunt.
Claras fatalis nequit vrna capeſſere mentes,
Fœtura ingenii non peritura viget.
Nam non intereunt, quorum poſt debita fata
Diuitis ingenii vis rediuiua manet.

Sacris Ioannis Fernelii Regii Archiat. manibus Guil. de Baillou Pariſ. medicus B. P.

ΕΙΣ ΤΟ ΤΟΥ ΦΕΡΝΕΛΙΟΥ ΠΕΡΙ πυρετῶν σύγγραμμα, Ἐρρῖκος ὁ Βλακουδαῖος Σκότος ἰατρός.

Λεύσσετε Φερνέλιον τὸν τοῦ φρενὸς ἥλιον αὐγαῖς
Φαινόμενον καινῆσι βροτοῖς, λάμποντά τε βίβλῳ
Τῇ περὶ τῶν πυρετῶν, μετὰ ταῦτα Φρενήλιος αὐτῷ
Οὔνομα τοῦ γνώμης ὅτι φῶς παραπλήσιός ἐστιν
Ἠελίῳ μερόπεσσι φίλῳ, καὶ λαμπετόωντι.
Εἰ δέ σε Φερνελίου τὸ παλαίφατον οὔνομα θέλγει,
Ἠέλιον θνητοῖσι φέρει συγγράμματι τούτῳ,
Κάμνοντας φερέτρου μὲν ἑλῶν, καὶ φωτὶ δεδωκώς.

EIVSDEM BLACVODÆI.

Frustratus olim Sisyphus inferos
Paruo reuixit tempore, coniugi
Sibiq. fallax. Nam retractum
Atropos ad Phlegethontis vndam
Et furua sæua regna Proserpinæ
Non passa technas reddere commodo,
Damnauit æterni Laboris.
Fata dolo nequeunt repelli.
At rectè diuis fata volentibus
Orco remittunt Fernelium, sua
Virtute terris sempiternum
Viuere promeritum: nec antè
Sedes reuiset Ditis, & AEaci
Sæuum tribunal, donec erit genus
Mortale. Nam viuet sibi, qui
Vitam aliis bonis arte confert.

Igniuomas solitum febres extinguere, febris
Fernelium è viuis insidiosa tulit.
Sed fugite ô febres: quia nunquam febribus hostis,
Dum liber hic viuet, Fernelius deerit.

I. R.

IOAN. FERNELII AMBIANI, FEBRIVM CVRANDARVM METHODVS GENERALIS.

vide lib: patholog de febrium natura differentiis & causis ...

PRAEFATIO.

TANTA olim Empiricæ ſectæ vis fuiſſe videtur & celebritas, vt apud eos, qui ſeſe Rationales profitentur, non parum etiamnum priſtinæ retineat authoritatis. Perpauci enim morborum cauſas, aut continentes, aut antecedentes, aut etiam concomitantes accuratè ſatis ſcrutantur, ſed morbi cuiuſq; audito nomine, ſeu quòd febris continua tertianáve ſit, ſeu pleuritis, ſeu nephritis, aut arthritis, protinus ad peculiares traditas ſibi medendi præceptiones concurrunt, quas mirificè, ſed nullo aut certè minimo iudicio amplexantur & excolunt, vmbras potiùs & nomina quàm morbos ipſos ſequuti. Si qui fortè ex his continentes cauſas attingunt, antecedentes tamen aut concomitantes (vniuerſam dico corporis, principumq; partium, & humorum, qui in his peccant, conſtitutionem) prætermittunt. Generalem igitur medendi rationem ac methodum, & ſumma, quæ hactenus protuli, remediorum genera ſtatuens ad ſingulorum deinceps morborum peculiarem curationem accommodare, inſuper & propria cuiuſque remedia producere, hoc quaſi initio præceptiones tradam: quibus, qui medicinam facturus eſt, curandi iudicium dirigat atque confirmet: tum ne quid conſideratè gerat, tum etiam ne in ſingulorum tractatione breuitatis ſtudioſi cogamur hæc ſubinde inculcare quæ multorum ſunt communia.

Ante morbi cuiuſque curationem omnium, tum humorum, tum partium corporis, vitia perueſtiganda eſſe. CAP. I.

OMNIVM id iure primum videtur, vt ad ægrum veniens, ex ſymptomatum quæ plurimùm fatigant receſſione, & affectam primariò ſedem, & affectum qui in ea conſiſtit, & eius continentem cauſam intelligas, vt quorum gratia ſis maximè accerſitus. Deinde verò reliqui quoq; corporis (vt ſecundo pathologiæ docui) conſtitutionem diſcas, ſine qua nihil tutò aggredi poſſis. Inter ſermonem tacitè obſerues, quo habitu, gracili an obeſo, & quo ferè temperamento decumbens ſit: deinde ſciſciteris, quæ viuendi conſuetudo olim familiaris, quæ ante morbum integra valetudine eſſet corporis conſtitutio, quis habitus, mediocris an plethoricus, qui non niſi purorum eſt & bene valentium. Si deterior corporis conſtitutio ſuſpecta fuerit, quærendum quibus olim grauioribus morbis conflictatus ſit, & perfecténe ſublati ſint: in hos enim facilis eſt relapſus. Ad hæc quoq; propriis notis de corpore ſciẽdum, purúmne id ſit an impurum: ſi impurum, quæ corporis regio obſideatur vitioſo humore, primáne, an ſecunda, aut tertia: is verò humor alteratus ſolúmne ſit: vt crudus aut leuiter corruptus (qui citra vacuationem ſeu naturæ, ſeu artis beneficio, poſſit in priſtinam bonitatem redire) anne ſic vitiatus, vt naturæ limites prætergreſſus, & omninò præter naturam prorſus extirpari vacuarique debeat. Tertiò, vagúsne ac diffluens ſit: an contrà venarum, aut viſcerum, aliarúmve partium ſubſtantiæ impactus & adhęrens: ille enim breuiorem morbum facit, prompteque medicamento cedit: hic verò difficilè, & morbum peruicaciorem reddit. Si adhærens, an cum obſtructione ſimplici, aut etiam cum tumore, qui in aliquo viſcere aut alia parte contactu mollis aut durus, renitens aut laxus percipitur. Tumor enim, præſertim durus atque diuturnus, non niſi præparatione adhibita, multo tempore eximitur. Quartò, ſit vitioſus humor, ánne corruptus: hic enim accelerandam curationem cautione maiore

maiore indicat, præſertim ſi febris adeſt: & hæc corruptio atq; putredo ſimplexne ſit & ſolitaria: an præterea partis, cui adhæreſcit, ſubſtantia labefactata ſit. Hęc rurſum labes ſitne ex diutina humoris corrupti contagione & adhæſu, an ab ipſo ortu & à prima origine quaſi hæreditario iure contracta. Poſtremò, leuisne ea ſit ac recens, an conſummata adeò vt non amplius in naturalem atque bonum ſtatum pars reuocari poſſit. Grauiſſimum ſanè vitium eſt labes aut corruptio ſubſtantiæ viſceris, quòd, etiam ſi omnem noxium humorem expurgaueris, perſiſtit in viſcere, & vix aut vllo modo arte corrigi poteſt, præſertim ſi hæreditarium eſt, vel graue atque conſummatum exiſtit. Hæc præcipua interiorum eſt cauſarum obſeruatio, tum ad prædicendum, tum ad curandum inprimis neceſſaria. Nam ſiue interior præter naturam cauſa morbum protulit, eique coniuncta eſt atque continens, ſiue illi duntaxat implicita ſit, propterea tamen quòd vel eum ipſum fouet, vel eius ſymptomata aſperiora reddit, prætermitti non debet: quandoquidem ſine eius animaduerſione neque prædictio neque curatio iniri rectè poteſt. Magni igitur intereſt, morbus hoc illóve modo affectum corpus inuadat. Qui in purum & bene conſtitutum corpus inciderit, certos atque legitimos, qui in vitioſum atque impurum, diſtortos atque inopinatos progreſſus habebit. Si quem euchymo & puro corpore, partibusq; principibus bene conſtitutis, euidentium cauſarum vi, ex ſubita poſt exercitationē validam refrigeratione, pleuritis adoriatur: ea vtique pura & exquiſita exiſtet, quam protinus ſecta vena quamplurimum leniet, aliaque adhibita remedia luculentè iuuabunt: huius quoque concoctio ſtatis fiet periodis, nec alia quàm pleuritidis ſymptomata ægrum affliget. Alium item bene conſtitutum, pluuioſo cœlo ſimulque æſtuoſo iter facientem, ſi conſtipata cute obſideat continua febris, eaque concluſa ex putrefactis humoribus qui in maioribus ſunt vaſis: ea omnino ſimplex quum ſit, propriis duntaxat ſtipabitur ſymptomatis, conſtantes ac perturbatos, ſed decretoriis diebus definitos motus habebit, legitimaque iudicia. In hoc ſtatim initio, nulla purgatione præmiſſa, venæ ſectio quæ multitudinem concluſæque putredinis magnam portionem ſubtrahat, plurimum ad curationem conducet: deinde detergentia medicamenta & attenuantia, quæ corpus reliquamque putredinem præparent, vt inſiti caloris beneficio cocta ſecretáve, tum arte, tum naturæ beneficio atq; impetu deducatur in ſalutem. Ad eundem quoq; modum peſtilens febris, quæ ex inquinati aëris contagione maligna purum corpus inuaſerit, ſui duntaxat generis ſymptomata promet, & antidotis maximè cardiacis, & iis quæ malignitatem frenant, abigetur, nulla vacuationis neceſſitate. At ſi contrà ſtatuamus iiſdem ex cauſis alios, quibus ante morbum vel impurum corpus eſſet, vel malè conſtituta viſcera, morbis ſimilibus exerceri: horum neque certa lex, neque certum fuerit iudicium: ſed omnia perturbata, confuſa, & plerumque inopinata ingruent, ac velut tumultuoſiſſimè adorientur, vt ſubinde remedia mutanda atque permiſcenda ſint. Pleuritis enim ſi obtigerit, neque exquiſita neque legitima exiſtet, ſed vel è deſtillatione frigida, vel è corporis frigido pituitoſoque habitu crudior euadet, concoctuque difficilior, è qua vix quicquam tuſſi educetur, neque hanc vena ſecta conſpicuè minuet: ſed & extraordinaria ac illegitima ſymptomata, vt ſuffocationis metus, progreſſus ordinem peruertent, præſertim ſi olim aſthmati opportunus fuit æger. Si verò continua aut etiam peſtilens febris idipſum occupauerit corpus, impuritatis ſymptomata, vt cordis dolor, animi defectio, nauſea, frequens vomitio, oppreſſio, hiſque ſimilia propriam febris conditionem mutabunt, vt eius incertum futurum ſit iudicium. Eadem quoque impuritas viſcera primasque venas inferciens, obſiſtet ne ſtatim initio propria febri remedia accommodari poſſint. Ea enim antequam venæ ſectio adhibeatur, expurgari poſtulat, non paruo temporis viriumque diſpendio. Febris etiam longior, & tum iudicatu, tum curatu difficilior atque periculoſior euadit: multò autem magis, ſi quod viſcus ante morbū malè iam affectum erat. Hæc igitur ſunt ante cuiuſque morbi curationem animaduerſione digna: quibus prætermiſſis, nihil certò poteſt de morbi cuiuſque iudicio aut curatione ſtatui.

Quænam plethora, quæ cacochymiæ præcipua sit sedes, & quæ vtriusque sint causæ. CAP. II.

PLETHORA, quæ probi ac vtilis sanguinis seu succorum omnium est redundantia, maximè ac præcipuè è venis oritur maioribus, è quibus anastomosi tenue nonnihil, quemadmodum è pleniore sinistro cordis sinu crassiusculum aliquid, vnà cum vitali spiritu in maiores effunditur arterias: quæ non minus quàm venæ, copia turgentes atque distentæ validum tum pulsum edunt. E maioribus tum venis tum arteriis copia turgentibus in minores, ex hisq; in carnis molem habitumq; corporis effusio fit, atq; plethora summas corporis partes ac musculos implens & distendés: addito robore, caloreq; viuido. Porrò autem in prima corporis regione, quæ ante portas est iecoris, nulla propriè plethora succrescit: neq; quum ventriculus, & partes sub abdomine cibi vel optimi copia quasi saginatæ distenduntur, plethora est: sed solùm multitudo, quæ in vasis maioribus & in habitu corporis sani ac bene constituti cumulatur ex opportunè dati cibi potusq; vbertate & affluentia. Quæcunq; aliis ex causis redundantia in vasis congeritur multa potius est cacochymia. Omnis autem cacochymia & humorũ impuritas aut ex vitiosa viscerum affectione, aut ex improba viuendi ratione, non aliis ex causis, proficiscitur. Iecur, lien, ventriculus, assidentesq; partes seu intẽperie, seu impuritate, seu substantiæ labe inquinentur, humores succosq; vel ex temperato & puro alimento proferent sui similes & labefactatos. Intemperatus quoq; cibus, aut crassus, aut tenax, aut corruptus, non sic exquisitè poterit concoctione mutari, quin vel in sanguinem, vel in alium humorem facessens pristinæ conditionis & naturæ nonnihil retineat atq; redoleat, aut vitium aliud contrahat, si immodicus sit & à nostro calore minimè vincatur. Præcipua verò cacochymiæ sedes est prima corporis regio, vẽtriculo, liene, iecoris cauo, circumpositisq; partibus circumscripta. Hæc enim vt cibi promptuarium est, in quod omnia demittũtur, ita & corporis totius velut sentina quædam est, in quam illorum superuacua amandantur, siue sanum, siue ægrum corpus sit, siue purum, siue impurum alimẽtum. Non solùm enim cibi reliquiæ & fęces, verumetiam humores superuacui è iecoris concoctione & ex succis in venas delatis secreti, illic subsistunt. In ventriculo, & intestinis membranosis quidem ac frigidis cruda ac superuacanea cumulatur pituita, quę eorum proprium excrementum est, primùm quidem aquea, deinde calore crassescens & mucosa euadens: ab hac vitrea, postremò gypsea omnium crassissima, & intestinis tenacius adhærescens. In folliculo fellis & secundum iecoris caua, flaua bilis abundat, quæ feruore in vitellinam, deinde in porraceam, in æruginosam, in cœruleam, & in atram omnium acerrimam atq; perniciosissimam facessit. In liene melancholicus atq; terrenus humor colligitur, qui vstione in atrã eam bilem, quæ mitior appellatur, degenerat. Sic igitur in regione prima coërcentur humores superuacui, iiq; interdum cum putredine, interdum citra putredinem. Illic verò interdum vsque adeò exuperant, vt è propriis conceptaculis in alienas sedes redundent, & præ copia irruant in mesenteriũ, in pancreas, & in intestina: in quibus etiam diuturnitate in præduros plerumque concrescunt tumores. Ab his interdum per iecur in secundam quoque corporis regionem, quæ maiorum est venarum, hincque tandem in corporis habitum incurrunt, vt in regio morbo, in arquato nigro, in leucophlegmatia. Interdum, at tarius, venarum succi corrumpuntur labemq; contrahunt, etiam si nulla sit viscerum impuritas: nam æstu, exercitatione, vel ira incalescunt, inspiratione graui & putrida corrumpuntur, pestilente cœlo labefactantur. hinc autem magna curandi varietas (vt mox dicam) depromitur. Hæc verò externarum causarum vis sine præparatione corporis leuis. Quocirca temerè ac fortuitò omnia dirigit, qui neglecto viscerum statu morbi cuiusquam curationem suscipit.

Summa ratio eximendæ tum plethoræ tum cacochymiæ, quæ duæ sunt communes morborum causæ. CAP. III.

PLETHORA, quæ iam grauis citra morbi vllius metum esse cœpit, tenui cibo potuque, aut etiam inedia lentè, sensim, ac tutò eximitur. Quæ verò instans morbi

morbi periculum minatur, repentè venæ ſectione ſoluenda, vt periculo ſubtrahat, tutumq́; corpus reddat. Quæ iam morbum protulit, vt continuam febrem, interiorem phlegmonem, ſuffocationem, hæmorrhagiam ex rupta, aperta, aut exeſa vena, protinus quoque ſectione venæ minuenda, vt morbi curſum intercipiat, &, quidquid eius factum iam eſt, breuius efficiat. Plethora quæ alieno morbo duntaxat comes aſſiſtit, neq; efficiens eius eſt cauſa, vt quæ febrem comitatur intermittentem, aperta etiã vena vtiliter eximitur: tametſi enim propriam morbi cauſam non tollit, multa tamen eius ſymptomata lenit, & cætera deinceps remedia tutiora expeditioraq́; facit. Quocunq; igitur modo venę multo feruidoq́; ſanguine turgebunt, ſi modò carnoſum ac bene habitum corpus eſt, & vires, vt ferè fit, conſtant, quæ ſuperat, & copia ſui grauis eſt materia, nullo incommodo detrahi poteſt, etiam ſi ſecta vena nihil ad primariam morbi curationem cõferre videatur. Ea tamen, ſi lentus morbus minimè vrget, ſub victu tenui ſpacio eximi tutò poteſt. Plethoram impuram, quæ multa eſt cacochymia, iiſdem caſibus repentinis, & ſimili rerum neceſſitate, tutò venæ ſectione ſubtrahes: præcordiis tamen, ſi huic initium dederint, prius expurgatis. Nam quauis materia turgentes diſtentæq́; venæ repetinis caſibus depleri tutò poſſunt, vt ea vacuatione leuetur æger, & multitudinis pericula declinet. Citra plethoram verò, etiam ſi non ſuperet, ſed vel integra, vel deficiens ſit venarum materia, interdum tamen reuulſionis gratia emittitur, vt alio dato itinere, eoque contrario, eius curſus auertatur. Id autem commodiſſimum eſt, quum ſanguis præter naturam è venis prorumpens immodicè è naribus, ex vtero, hæmorrhoidibus, aut vomitione, ſcreatúve profunditur, aut quum in partem quamuis irruens eryſipelatis phlegmonésve collectionem minatur, ſiue id ſponte exeſis aut apertis venis contingat, ſiue ex aliquo ſubito caſu, vt labore, vociferatione, ictu, cõtuſione, diſruptæ ſint venæ. Hæc igitur affectuum & vitiorum genera ſunt, quibus aut vtiliter, aut neceſſariò, ſecta vena ſuccurritur.

Summa ratio eximendæ cacochymiæ. CAP. IV.

De cacochymia autem, cui peculiaris eſt purgatio, ita ſtatuendum. In prima corporis regione, ſi recens adhuc eſt impuritas, nec morbum vllum progenuit, quoniam ferè cruditatis ſoboles eſt, parciore victu aut inedia emendari poteſt: vetuſtiorem, quàm nec victus tenuis ac ſiccans, nec inedia ſuſtulit, aut vomitione, aut deiectione, aut vtraque ſubtrahes, vt quum in omnes primæ regionis partes æquabiliter effuſa eſt: tum enim aluus molli clyſtere primùm ducẽda: deinde, ſi craſſioris pituitę atq; glutinoſæ prouentus inteſtina (vt plerumq; fit) infarciat, ea detergente clyſtere eluenda ſubinde repetito, dum (ſi cætera ſinunt) nihil graue, tenſum, durúmve reliquum ſit in imo ventre, & viæ omnes in aluum directæ, liberæ ſint & expeditæ. Expurgatis inteſtinis ſi ventriculus impuritate grauatur, eaq; vel cordis dolore vel frequenti nauſea ſurſum obrepere contendat, vomitione ducenda, leui primũ, deinde ſi opus ſit validiore. Sin verò citra nauſeam grauis eſt, & ventriculi diſtentione, dolore, ructu, rugitu, cibi faſtidio, aut oris amarore affligit, potione ex hiera detergenda deiiciendaq́; eſt, idq́; ſæpius ex interuallis, dum quæ dixi mala omnia, aut certè plurima defierint. In interuallis autem ſubſiſtens materia apparetur attenuante atq; detergente apozemate, foris quoq; illitu, atq; etiam ſi rei grauitas expoſcit, fomento, cui ſimilis inſit facultas. Victus tenuis ſit atq; boni ſucci, qui exigua materia vires aut pares, aut paulò infirmiores conſeruet, vt natura concoctione cibi minimum impedita, eos qui lædunt humores mitificet atq; domet. Si victus pariter ſiccans ſit & attenuans, medicamentorum vis maior exiſtet, nulla aliena permiſtione retuſa. Expurgatus ventriculus propriis demũ corroboretur ſubſidiis. Præcordia verò, ſi tum etiamnum impura maneant, idq́; nullo tumore conſpicuo, ſed obſtructione ſola, quam ſitis, vel oris amaror indicet (vt in ſimplici duplicíve tertiana) vel virium imbecillitas, vel fœdus faciei color (vt in ictero) vel mala corporis enutritio (vt in leucophlegmatia & atrophia) purganda aliquanto validius erunt ac ſæpius, ſed

nulla tamen scammonii, vel colocynthidis, vel turpethi facultate, quòd è distantioribus ea sedibus tenues proliciant humores, iis plerumque prætermissis crassiusculis qui præcordiorum obstructiones parere solent. At verò si quis in iecore, aut in liene, aut in pancreate, aut in alia quauis mesenterii sede tumor obduruisse deprehendetur, idque vel situ doloris, vel ingrauescente pondere, vel decubitu difficili, vel contactu atq; renixu, diutius continuandæ purgationes erũt, eæque blandæ ex senna, agarico, atque interdum rheobarbaro, ita quidem detergentibus aperientibusque medicamentis dilutæ, vt crassum & tenacem humorem eumq; in progressu syncerum detrahant: atque, si virium status patitur, subinde repetendæ erunt, dum pedetentim tumor omnis sublatus appareat, laboransque nihil amplius de se queratur. Hæc medendi ratio, citra virium offensionem, inueterata & obdurata vitia sensim demolitur, quæ vehementiora pharmaca summa vi, summaque virium perturbatione, non excutiunt, & quæ antiqui vt immedicabilia reliquerunt. His autem purgationibus interserenda erunt quæ concretum humorem incidant & detergeãt, vt validiora apozemata, fotus molliens, colliquans, & incidens, illitusq; similis, cui inducetur lana succida, vel similis facultatis emplastrum, vt omnium ope humor fluxilior euadat, & ad purgationem sequacior. Si pars quæ intumuerat, iam conuenienter expurgata, propriæ substantiæ labem cõtraxisset andem, noscatur iis notis quas in pathologia recensui: aut si languidiores vires curationis longitudine labascunt, & ægrè possunt curationis longitudinem perferre: medio etiam cursu subsiste, ne in vitæ discrimen adducas eum, cui maximè opitulari consilium est. Sedata enim medicamentorum perturbatione, cùm corpus in tranquillum iam se receperit, non paruã adhibitæ curationis emolumenta commodaq; percipiet. Si tum non parum ipse sibi adiutus æger leuatusque videatur, spes est reliquam posse curationem aliquando compleri. Sin verò eadem quæ antè symptomata, aut non multò mitiora persistũt, non leuis suspicio sit labefactatæ substãtiæ partis, quæ vix vnquam pristinã & integrã constitutioné sit receptura: Tum blãdiri, & quod mali reliquũ est suauiter lenire satius est, quã ope irrita ægrũ præcipitare. Hæc summa expurgandæ cacochymiæ ratio exquisitè & ad vnguem, si lentus nec admodum præceps est morbus, obseruari potest, siue cum diuturna febre, siue sine febre sit. At verò in acuto & præcipiti morbo, vt in continua febre, aut pleuritide, cuius præsertim ea impuritas causa non fuerit, vix antè tota demi potest, quàm breui acutus morbus finitus fuerit. Nunc de cacochymia, quæ in vasis & in habitu est corporis vacuanda, dicendum. Hanc vix tutò aggredi possis, antequam sit primæ regioni prospectum: quæ quasi sentina est & prima origo omnis impuritatis. Ea neglecta quisquis morbi vllius curationem suscipit, tanquam cæcus omnia fortunæ temeritate dirigit. Vnde veteres mirari subit, qui hac prætermissa de sola vasorum & habitus corporis impuritate verba fecerunt. Vasorum impuritas, si immodica fuerit, venasque distendat, venæ sectione tutò (vt dixi) minuitur. Quæ verò citra plenitudinem est, si ab euidentibus causis, quæ sanguinem succosque corruperint, profecta est, tum venæ sectione tum purgatione peræquè subtrahi potest. Corrupto enim sanguine detracto, purior è sanis visceribus euchymisque cibis succedet. Sin verò primæ regionis impuritas, aut mala viscerũ affectio (vt ferè fit) huic initium dedit, nihil potest venæ sectio conferre, quòd impuro sanguini mox impurior succedat, neque possit impuritatis eum fontem secta vena exhaurire. Purgatio sola eam eximet impuritatem, quæ primùm regionem infimam, deinde maiores venas, postremò corporis habitum illuuie liberat, non semel quidẽ & vniuersè, sed pedetentim ac sensim auctis (vt antè dixi) remediorum viribus, idq; dũ puriores vrinæ existant, & color corporis viuidior, cæteraque symptomata mitiora. Ad eos humores qui in vasis peccant, præparatio quoque necessaria validis apozematis, quæ vias in aluum directas reserent, visceraque expediant, humores crassos attenuent, lentosque detergant. Quorum omnium administratio non citra dierum, in quibus maior est tranquillitas, & in quibus concoctionis notæ se produnt, obseruationem, tutè fieri potest.

Humorum

Humorum vitia, quæ in habitum summaque corporis è subiectis regionibus e-merserũt, alia purgatio, alia venæ sectio vacuat. Phlegmonas enim, carbunculos, furunculos, erysipelata, scabiem sordidam, tensiuam lassitudinem, & alia quæ-cunq; cum inflammatione mala ingruunt, venæ sectio tollit, expurgatis tamen ante visceribus, primisve sedibus, si sordidæ fuerint. Secta vena impuritatis reliquiæ medicamento ducendæ, cuius vis non ad venas modò maiores, sed ad corporis quoque partes summas attingat. Si quid præterea in corporis summo reliquum subsistat, iis dissipabitur quę halitu digerunt sudorésve cient. Sin verò collectum in tumorem idipsum est, vt in phlegmone, in carbunculo atq; furunculo; peculiaribus remediis curandum. At verò herpetas, impetigines, icterum, leucophlegmatiam, cachexiam, eiusq; generis affectus, quos non inflammatio, sed vna humoris vitiositas protulit, valida purgatio reuocat & exigit per aluum. Expurgato corpore, sudores aut halitus quod reliquum est eripiunt. Id tamen si extremis partibus, vt articulis, capiti, alis, inguinibusve aut artubus impactum, ac velut concretum adhæresceret, siue scirrhi, siue œdematis, siue laxioris tumoris specie, non nisi topicis remediis mollientibus, incidentibus, aperientibus, digerentibusve tolli posset. Hæc in singulorum morborum, qui vacuationem vllam exigunt, curationes præfari decuit. Medendi præceptiones simplicium quidem morborum hæ sunt, quum solitarii non aliis implicantur affectibus: quandoquidem non omnes implicatos persequi licet. Si tamen aliquando simplices illi va-riè concurrãt, hac vna præfatione sua cuiq; curatio poterit accõmodari. In simplicibus eum, quem in pathologia institui, sequar ordinem, primumq; febrium curationem tradam: deinde morborum qui partes supra diaphragma obsident: tertiò eorum qui sub diaphragmate sunt: postremò exteriorum quos in chirurgiam referunt. Neque, vt plerique omnes, in solam remediorũ enumerationem, empiricorum more, incũbam: sed qua etiam ratione, quo morbi tempore, quibus naturis ea conueniant, quamdiu singulis vtendum, & quando ad alia transeundum, indicabo, vt remediorum inuentioni methodus quoq; & vtendi ratio coniuncta sit propriis confirmata signis.

Quæ ad methodicam febrium curationem obseruanda. CAP. V.

QVAS olim febrium differentias atque caussas tractaui, eas nunc ad medendi rationem accommodare præstat. Febres aliæ repentè hominem adoriuntur & inuadunt, certumque habent sui ortus initium: aliæ verò clam & sensim, quarũ adeò obscura sunt initia, vix vt laborans febricitare se putet, nec nisi quum vehementius increuerint agnosci possint. Illarum rursus aliæ ab horrore aut rigore, aliæ sine his, aut à manifesto calore, aut à capitis dolore, à siti, ab alióve pathemate initium habent. Earum etiam quæ sensim inuadunt, aliæ lentæ ac pigræ persistunt, aliæ paulò pòst incrementum sumunt, dum in summo sint vigore. omnes autem eiusmodi differentiæ non in intermittentibus modò, verùm & in continuis notantur. Nam sæpe continuas videre licet biduũ, atq; etiam triduum quadam inæqualitate modò caloris, modò frigoris affligere. Quocirca ex inuadendi modo vix potest certò febris genus vllum dignosci. At nihilominus quum iam illa vel frigore, vel calore, vel symptomatis molesta esse cœperit, lenioribus quidem subsidiis quoad licet leniri debet, ac deinde deposito ac remisso primi impetus feruore, antequam propriam curationem aggrediare, febris species atque magnitudo exploranda. Raró quidem contingit, vt citra vllam remissionem vel assiduò increscat, vel biduum eadem magnitudine persistat: quod tamen si obtigerit, synochi species quædam putanda. Vbi igitur febris vel eodem, vel postero die, sese remisit, videndum qua id sit ratione factum. Si impetus, qui ab horrore aut rigore inuaserat, copioso vniuerso q; sudore sit remissus, eoq; deterso febris prorsum desinat, pura & simplex est intermittens, cuius speciem postero die cognosces. Sin verò febris à sudore perseuerat, implexus est cõtinuę & intermittentis, præsertim si hæc diu permaneat illius conditio. Ferè tamen longiore progressu ea vel in simplicem intermittentem, vel in continuam degenerat. Ita qui-

dem plerumque febres per initia ambigunt, & ancipitis naturæ quum ſint, in alterutrum poſtea genus diuertunt. Si ſudor nullus emanauit, ſimplex eſt cõtinua, licet ab horrore quodam initium fecerit, ea autem cauſúsne ſit an cõtinua concluſa, ex impetus vehementia, atq; etiam ex propriis ſignis internoſcendum. An verò continua tertiana, tertius id poſtea dies certò patefaciet. Si tum cœli ſtatus peſtilens infeſtat, ſuſpicio ſit, ne continua hæc vulgaris malignitatis ſit particeps. Atq; tum in propria illius ſigna ſedulò intẽdendum, quòd omnibus morbis propè illa inſidietur. Lenta porrò febris obſcura admodum initiò, nec niſi dierum progreſſu noſci poteſt, ac tum laborans ſibi vires imminui ſine febre putat. De hac etiam obſeruandum ex viſcerum conſtitutione, nunquid tandem hecticæ quandam ſpeciem minetur. Symptomatica, quoniam aliorum affectuũ, vt pleuritidis, peripneumoniæ, hepatitidis, & ſimilium comes eſt, ex eorũ ſignis deprehẽditur. Quanquam primarii illi affectus, quemadmodum vomica pulmonum, & hepatitis, diu plerumq; latent incomperti. Symptomaticę febri primaria nonnunquam permiſcetur, quum ante partis affectum laborans ſe febricitaſſe ſenſit. Ex iis igitur atque ex propriis ſignis cuiusq; febris ſpecies die ſaltem ſecundo dignoſcenda: ac tum quoque eius, quacunq; ſpecie fuerit, magnitudo ſpectanda. Intelligitur autem febris magnitudo ex impetus vehementia, quemadmodum & mos eius ex malignitate. Nam in vnoquoque continuarum genere interdum mitis, interdum vehemens febris exiſtit. Cauſæ præterea eius magnitudo ex iis quæ anteceſſerunt, inueſtiganda. Si febris nulla euidente cauſa, ſed ſponte prehendit, & antequam hominem adoriretur, corporis grauitas, laſſitudo, vigilia, inappetentia, nauſea afflixit: ſi impuram & improbam viuendi rationem diu laborans exercuit: ſi conſueta quædam & vtilis euacuatio iamdiu ſuppreſſa eſt: interior ea humoris cauſa, quæ febrẽ fouet, multa copioſaq; eſt: pauca verò, ſi contraria præceſſerint. Quiſnam autem is humor ſit, ſimpléxne an miſtus, ex iis quæ de proprii humoris dominio olim prodita ſunt, percipi debet. In quam autem maximè corporis partem humor febris cauſa (is verò ferè coërcetur in venis maioribus) incumbet & impetum faciet, ſymptomatum ſpecies oſtendet. Quum enim aut nauſea, aut vomitio, aut ventriculi atq; præcordiorum dolor, aut tenſio atq; grauitas, aut inappetentia, aut oris amaror vehementer laborantem fatigat, morbus præcipuè in iecur atq; præcordia impetum facit: quum lumborum grauitas, aut renum dolor vel ardor, in venam maiorem quæ lumbis incubat: quum vehemens cordis æſtus & ſpirandi difficultas cum pectoris laterúmve grauitate, in cor & venam cauam quæ illi aſſiſtit: quum vehemẽs capitis dolor, aut temporum pulſatio, aut vigiliæ, aut grauitas, aut cataphora, in caput & cerebrum: quum denique artuum grauitas, aut laſſitudo, aut ſummarum & externarum partium dolor, in corporis ambitum. Hæc verò non initio ſolùm, ſed & toto morbi decurſu accuratiùs obſeruanda. Tertiò autem, quum iam febris ſpecies atq; magnitudo innotuerit, laborantis conſtitutio exquiſitè tenenda: & quibus is præcipuè morbis olim fuerit opportunus: num quod vitium aut in iecore, aut in liene, aut in ventriculo contactu aliíſve ſignis percipiatur, númve mala quædã affectio aut renes aut pulmones aut caput obſideat. Ac tum quoque de his quæ dixi ſymptomatis perpendendum, an ex propria febris & cauſæ eius eſſentia, ánne ex veteri quadam vitioſa conſtitutione procedant: his quippe neglectis curatio nulla rectè inſtituitur. Iam verò iis ad vnguem exploratis curatio quædam ineunda. Si parum vehemens acutáve febris coniicitur, dies ſecundus non ſine vacuatione prætereat: ſæpe enim ab exordiis leuioribus incrementa magna morbi capeſſunt. Non ſolùm igitur in valde acutis morbis, quorum materia turget, Hippocratis more (cui vehementiora duntaxat medicamenta innotuerant) verumetiam in quouis modo acutis vtiliter ſtatim initio vacuandum. Secundus dies, quòd ferè tranquillior ſit, vacuationi accommodandus: cui tamen præparatio ſub primi finem ſyrupis aut clyſtere ſit præmiſſa. In morbis autem lentis ac leuibus, non æquè feſtinanda vacuatio: ſed cunctari ac ſuperſedere licet, dum certiùs conſtet de morbĩ genere, præſertim ſi vel ægroti conditio, vel ætas,

vel cœli conſtitutio non facilè vacuationi conſentit. Si primis diebus quauis occaſione prætermiſſa ſit euacuatio, quoquo primùm tempore ſis accerſitus, quaſi incipienti morbo remedia decernes, omnibus quidem exploratis quæ initio inueſtiganda eſſe dixi. Hæc igitur in vniuerſum de quauis incipiente febre præfari viſum eſt. Nunc autem quod vacuationis genus, quæ medicamenta, quæ deniq; curatio, atque viuendi ratio vnicuique tum incipienti tum procedenti morbo aptius conueniat, particulatim tradendum.

Ephemerarum febrium cauſæ indicia, & curationes.

C A P. V I.

FEBRIS, quæ euidentium cauſarum vi derepentè purum beneque habitum corpus etiam ab horrore inuaſerit, ephemera putetur. Non enim euidentes illæ & progreſſæ cauſæ putridam repentè ingenerant, niſi quum vitioſa ſubeſt corporis præparatio. Licet autem per ephemeram ſpiritus ſoli incendantur, humoresque puri ac boni duntaxat incaleſcant; agitati tamen horrores acrimonia ſua ſæpe excitant, febremque ſudore ſoluunt. Itaque ſi calor halituoſus, & citra acrimoniam, vehementius increuit, corporisque exolutio quædam exiſtit, pulſus celerior, frequentior, ac vehementior citra inæqualitatem (quæ putredinis index eſſe ſolet) ſi vrina nec colore, nec ſubſtantia, nec contentis à naturali differt, & euidentium cauſarum inſueta vis præceſſit, nec antè vlla erat functionum querimonia, quæ ita repentè orta fuerit febris, ephemera coniicienda eſt. Ea autem cognitu difficilis, ſed curatu perfacilis, ac niſi in peſtilentium ſit numero, toto genere ſalutaris eſt, ac ferè ſolet die naturali finiri, ſenſimq; miteſcente calore decedere, interdum manifeſto ſudore, interdum perſpiratione ſola: quanquam dum vehementior fuit occaſio, in ſecundum tertiúmve diem nonnunquam exporrigitur. Vna quidem curandę omnis ephemeræ communis ratio eſt. Etenim ſpiritus & humores perciti atque concitati tum animi tranquillitate, tum quiete corporis atque ſomno compeſcendi ſunt: in idque tumultus omnis & motus, nimiusque luminis ſplendor arcendus eſt: ac niſi neceſſitas (vt quum ab inedia aut inanitione fit) poſtulet, ſine cibo continendus æger eſt, dum ſeſe calor remittat. Cibus autem tum conueniens erit hordei cremor, aut iuſculum è gallinaceis, aut ex vitulina hœdináve carne, in quo lactuca, oxalis, bugloſſum & portulaca incoxerint: panis quoque ex eo iuſculo coctus & ipſarum carniũ nonnihil oxalidis vel citrii mali ſucco vel omphacio intinctum: oua inſuper ſorbilia, eorumq; præſertim vitelli: fructus etiam paſſi, aut dulces, aut aciduli. Potus verò vel aqua ſimplex, eaque frigida, ſi nulla ſuſpecta eſt viſcerum imbecillitas, aut certè iam prius feruefacta, vel ea in qua hordeũ incoxerit, vel glycyrrhiza macerata, aut ſolutum ſaccharum ſit, vel vinum album tenue & oligophorum aqua multa dilutum. Sitis verò, quæ per febris æſtum vehementius excruciat, lenienda eſt ſyrupo violato aut iuiubino, aut adiãtino, aut iulepo roſato, aut (quia dulces moleſti ſunt) ſuccus limonum aut punicorum his affundetur, propinabunturq; ex aquæ quadruplo aut ſexduplo. Inclinante iam ea dulcis aquæ balneum confert, niſi aut putredinis, aut deſtillationis fluxioniſque ſuſpicio ſit. Quinetiam ſi compactior aluus negocium faceſſit, hanc opportunè molli clyſtere ducere nihil noceat. Plenior autem vacuatio raró arte tentanda eſt, quòd integra ſpõte ſanatio ſuccedat. Hæc igitur habenda eſt omnium ephemerarum communis curatio. Cæterùm, vt earum variæ ex euidentium cauſarum numero ſtatuuntur ſpecies, quæ & diuerſa ſymptomata proferunt, ita & his leniẽdis peculiaria quædam aptantur remedia. Ephemera, quæ ab æſtuoſo aëre, aut à ſolis ardore, aut à balneis, aut ab æſtuario inducta ſit, raró ſine capitis eſt dolore. hũc verò lenire oportet oxyrrhodino ſimplici, vel eo cui olei nymphææ vel papaueris, vel vnguenti populei quiddam ſit admiſtum, aut etiam oxycrato ſimplici, vel eo quod ex aquis ſtillaticiis roſarum, plantaginis, ſolani, atq; betonicæ & aceti ſextante comparatum ſit. His nõ modò frontem & tempora, ſed & ſyncipùt quoque irrigare liceat, modò tepidis, modò frigidis. Contrariis ex cauſis ephemera quoque interdum ſuccenditur, vt quum

æſtuans concalfactumq; corpus derepentè in frigidiorem aërem ſe confert; qui cutim denſet atq; conſtipet, nec concalfactos humores expirare ſinat: aut quum in balneum frigidum aut aluminoſum deſcendit: quod minimè contingeret, ſi pariter interiora, vt per brumam iter facientibus, frigerent. Per hanc igitur frictione molli, aut vnctione laxanda cutis eſt, vel ſudoris promotione, vel balneo calido: quòd ſi horror in balneo percipiatur, confeſtim egrediendũ: conceptam enim iam eſſe putredinem teſtatur, alioqui ſi diutius cutis conſtipetur metuẽda putrida erit. Ephemera ex motu, ex peregrinatione, aut labore immodico generata, laſſitudinem artuum muſculorumq; dolores exhibet: quos vel leni ac molli frictione, vel vnctione ex oleo dulci ac tenui, vt violato, aut chamæmelino, aut liliaceo, demulcere iuuat: quumque iam febris inclinare cœperit, ſudor fomentis blãdè prouocetur, aut etiam dulci balneo: cui peculiare id ac proprium eſt eiuſmodi laſſitudinis dolores finire. Eadem ferè ſit ratio, ſi ephemeram vehemens dentium cruciatus, aut colicus nephriticúſve dolor excitarit. Neq; admodum diſſimilis eſt ratio ſi eam vehementiores animi perturbationes, vt ira, excandeſcentia, protulerunt: ſumma quippé animi tranquillitas & hilaritas imperanda, bilisq; feruor frenandus eſt victu potuq; refrigerante, & vini abſtinentia. Quæ ex vigiliis, ex literarum ſtudio, ex multa meditatione, ex curis, ex mœrore, aut ex triſtitia proceſſerit, ignauior quidem exiſtit ac minus feruida, pulſuque languidiore & contractiore. Atq; vt ex iis cauſis rarior eſt ephemera, ita quæ fortaſſe inciderit, proprios ferè limites excedit, & cauſis perſeuerantibus in diuturnam lẽtam plerumque abit, quæ marcorem accerſit. Per hanc omni ſtudio exhilarãdus eſt animus, ſpiritus excitandi, cardiacis cor fouendum, atq; muniendum epithemate odorato: ſomno ſarciendus eſt ſpiritus diſſipatus, & cibi bonitate, odorato tenuique vino moderatè reparandus humor benignus, qui exhauſtus fuerat, & corpus balneo ſine ſudore humectandum. Simili propè ratione curari ea poſtulat, quam fortè inanitio immoderata induxit, ſiue ex inedia aut ſiti intolerabili, ſiue ex vacuatione ſpontanea, aut medicamenti vi facta. Raro tamen aut exinanitio, aut inedia febrem infert, hæc enim præcipuè humores compeſcit atq; ſpiritus, non autem excitat aut impellit, corpusque ſæpius refrigerat. Si enim bilem ab hac accendi contingat, putrida quàm ephemera potius metuenda: quæ ne ſuccedat, refrigerans humectansque cibus, etiam inuadente ea, multoq; magis inclinata, conceditur. At verò repletio immodica, tum quæ ex cohibitis naturæ excrementis, tum quę ex pleniore aut calidiore alimento proficiſcitur, frequens eſt febris gignendæ cauſa, principio quidem ephemeræ, deinde etiam putridæ, ſi quidem inualeſcat aut diutius ea perſiſtat. Primùm enim ſuppreſſorum excrementorum vapore ſpiritus humoresque inquinantur & incaleſcunt: caput dolore tentatur, & eorum mole oppreſſum corpus ingraueſcit, quæ peculiaria huic febri ſymptomata ſunt. Præter cætera igitur confeſtim naturalis conſuetaq; omnis vacuatio eſt molienda: adſtrictior aluus clyſtere ſolicitãda: vrina parcior diureticis mouenda: ſudores præter naturam cohibiti ciendi ſunt diaphoreticis: hęmorrhoides, aut menſes, qui præter conſuetudinem ſubſiſtunt, proritandi ſunt: quemadmodum & vetus fiſtuloſumque vlcus, è quo conſueta ſanies iamdiu non emanarit. Huius quidem ephemeræ facilis eſt in putridam tranſitus. Itaque ſi cauſis perſeuerantibus ea longius excurrat, & ex impuritate impendeat ſuſpectáve ſit putredo, purgatione quidem aut accommodata venæ ſectione arceri poterit, ſi plethora iam grauis euaſerit. Ea enim ephemera, quæ ex ſubita frigidiuſculi humoris fluxione in inguina, aut in alas, aut in aliam corporis ſedem obtigerit, purgationem poſtulat, quemadmodum & venæ ſectionem quæ ex tenui feruidique ſanguinis irruptione in crura, in aliáſve ſedes, eryſipelatis ſpecie cum horrore inuaſerit: & quæ ex pruritu, ex ſcabie, ex furunculis, aut ex abſceſſu externo. Nam interior omnis putridam parit. Iam verò immodica alimenti eiuſque optimi repletio quòd ægrè dometur atque coquatur, cruditatemque pariat, diariæ plerumque fit occaſio: multo autem magis, ſi ex acriori calidioreque alimẽto fuerit, vt ex immodico generoſi vini potu, ex ſinapis, naſturtii, ceparum,

alliorum,

alliorum,& aromatum eſu. Sub hac ventriculus diſtenditur, ac plerumq; dolet; caput vapore impletur:tempora pulſant: corpus ignauum, graue,& inquietum exiſtit. Quocirca præter quietem & refrigerationem, quæ omnium communis eſt,inedia atque cibi parcitas apprimè eſt vtilis.Potus tamen,ſi implacabilis ſitis eſt,permittendus. Vomitio,aut etiam alui ſubductio accommoda,ſi malum crudelius increuit. Imò etiam ſi cruditas nōdum euicta calore, putredinis nidorem quendam induxiſſe videatur, purgatio accedat ex puluere hieræ, aut rheobarbaro, aut ex ſenna,aut ex catholico,eaq; ſic aptè cōparata,vt ventriculum primasq; ſedes exquiſitè purget. Multò autem magis hæc neceſſaria fuerit, ſi ex immodico & intempeſtiuo fugacium fructuum, vt perſicorum, malorum, chryſomelorum, fragorum, mororum, peponum, melonum, cucumerum, vuarum, lactis & omnium quæ promptè corrumpuntur, eſu oborta ſit. Etenim corruptio, ſi diutius in ventriculo primisve ſedibus reſedit, aut ſi hinc in iecur venasque maiores penetret,cum ſpiritu humores ſanguinemq; contaminans, putridam febrem accendet. Quocirca expurganda eſt protinus,etiā ſi portio eius vomitione,aut alui deiectione ſponte proruperit: quandoquidē ſolus corruptionis nidor derelictus putridæ febris initium plerumq; fuit. Ab his deinde concoctio iuuanda electario diarrhodon, vel aromatico roſato, vel cortice citri condito, vel myrobalano, vel nuce moſchata condita, vel condito ex his concinnato. Firmandus quoq; ventriculus oleo maſtichino, nardino, mentæ, vel abſynthii, idq; dum concoctionis bonitas exiſtat. Poſteriora hæc ephemeræ genera, ſi vel cauſarum magnitudine inualeſcant, vel negligentius curentur, quòd aliqua intus materia foueantur, in putridarum ſpecies deſciſcūt. Id autem certò & circumſpectius ex inclinatione præuidendum. Si longa atq; difficilis eſt diariæ inclinatio, quam neq; ſudor, neq; mador excipiat, aut ſi à ſudore frequens adhuc pulſus inæqualitatem nanciſcitur, aut capitis dolor, aut ſitis, aut inappetentia, aut aliud ſymptoma perſiſtit, neque biduo triduóve pura ſequitur integritas, metuenda certè in putridam permutatio. Hoc tandem loco minimè prætereundum duxi, febres quaſdam tum aſſiduas, tum intermittentes,artis vſu notari quodāmodo ancipites,& quas neq; in ephemeras,neq; in vllum putridarum genus certò referre poſſis. Quædam enim vltra diem tertium excurrunt, ac eodem interdum die ſæpius exaſperantur, idq; aut dum cibus conficitur,aut ſub veſperam, nullam intermiſſionem puram ſortitæ: blandę quidem,& quibus laborans vix ſe teneri putat: pulſus tamen celeritate ac frequentia, laſſitudine, corporis grauitate, aut exolutione, interdum etiam grauioribus ſymptomatis conſpicuæ. Quædam verò ad puram intermiſſionem deductæ ſine horroris ſenſu, leuiter, vt dixi, aut dum concoctio fit, aut ſub veſperam, aut quauis occaſione recrudeſcunt. Eius generis nōnullæ à vehementiore pruritu, à ſcabie, à furunculis, ab externis abſceſſibus, & ab acri deſtillatione fiunt. Nonnullæ etiam à cruditate indomita, vel à bile citra putredinem efferueſcente, vel à ſemimala humorum qualitate, quæ aut primam, aut alias corporis regiones obſideat: hæc enim vitioſa illorum qualitas media quædā via eſt ad putredinem, in qua plerunq; affectio ſubſiſtit. Quocirca eius generis febres omnes aut tenui refrigeranteq; victu ſuſtuli, ſub quo natura qualitatis vitium ſola emendaret: ſi victus parum profuit, huic inſuper aut venæ ſectionem, aut purgationem accommodaui, quibus breui eſt ſolutio ſequuta.

De putridis febribus. CAP. VII.

PVTRIDARVM febrium curationem non apud veteres modò, ſed & apud iuniores pleroſque ancipitem parumq; tutam effecit cauſarum affectarumq; partium ignoratio. Neque enim humorum qui peccant recta eſt habita internotio, neq; locorum in quibus illi computreſcunt. Etenim bilem, verbi gratia, vnam eandemq; malè ſtatuunt tertianæ intermittentis, & continuæ, atque etiam cauſi materiam, illiq; ſedem perpetam deſignant. Quocirca, poſthabitis eorum ſententiis, traditas olim per demonſtrationem hac de re hypotheſes ſequuti, earum curationem trademus, non contemplatione ſolùm, verumetiam vſu longo

& obſeruatione comprobatam, idq; veritate magis quàm aliorum teſtimonio & authoritate ductus. Si quem horror aut rigor adoritur, qui ab extremarum partium refrigeratione ſenſim auctus corpus vehementer concutiat: hinc deinde calor acer atq; ſiccus cum pulſu celeri, crebro, & inæquali excipiat, qui ſummo acceſſionis vigore in ſitim inexhauſtam capitisq; dolorem pungentem, & æſtuantem cordis dolorem, atq; irrequietam corporis totius iactationẽ deducat, nec ſupra horas duodecim productus, copioſo eoque calido & acri ſudore ſolutus integrè ſoluatur ac deſinat, vt in intermiſſione nihil quicquam ſymptomatum ſuperſit, exquiſita tertiana expectari poteſt, ſi præſertim laborantis natura & ætas, anni tempus, cœlique ſtatus in id conſpirent. Hanc verò proximus circuitus ſiue ſtatus ſit, ſiue anticipet, ſiue cunctetur, confirmabit. Proxima continensq; eius cauſa bilis eſt ſuperuacua, citrina quidem, aut etiam praſina, eaq; ſyncerior, nec frigido humore permiſta, non exuperans modò vel nimium exæſtuãs, verumetiam putreſcens, idq; aut in propria cyſti, aut circum caua iecoris, aut in pancreate, aut in vicinis ſedibus. In iis quidem ea neq; concreuit, neq; obduruit, neq; impacta vlli parti tenacius adhęreſcit, vt tumorem vllum pariat in viſceribus, ſed tenuis liberè diffluit. Quocirca niſi obſtructione coërcita fuerit, acceſſionis impetu excuti ſolet, aut prorumpere vomitione, deiectione, mictione, & ſudore: hinc tertiana exquiſita breuis exiſtit, nec vltra ſeptimum circuitum producitur. Tantò autem breuior eſt, quò aut parcior materia ſubeſt, aut expeditior eius eruptio: quibus verò non ita ſenſim per circuitus ea prorumpit, plenior ſub finem, & in ipſa totius declinatione quaſi decretoria vacuatio expectanda eſt, quæ omnino tutam illius ſolutionem facit. Acceſſiones ab ortu inualeſcunt ad quartam, quæ tum longitudine, tum magnitudine & acrimonia omnium eſſe ſolet vehementiſſima: quæ deinceps ſunt, inclinant ad ſeptimam. Si qua citius miteſcit, ante ſeptimam ſoluitur: ſi tardius longius excurrit. Itaque acceſſione quarta ſtatus eſt & ſummus morbi vigor, reliquo deinceps tempore declinatio. Hæc rarò repentina criſi vt continua, ſæpius lentè ſoluitur. Vrina interdum toto progreſſu pura & cum ſedimento deprehenditur, quum ſcilicet bilis non admodum profilit in venas: quum autem eò fertur, ſummè turbida eſt, acceſſione quarta, exinde verò inclareſcit, ſedimentumq; deponit: tum enim minus bile perfunditur, minusq; ſunt impeditæ functiones natiui caloris. Itaque concoctionis indicia non in incremento, aut in ſtatu intermittentium febrium, quemadmodum cõtinuarum, ſed ferè in declinatione viſuntur, cum peccantis materiæ pars magna iam eſt exhauſta. Neque tamen ea noxiæ materiæ, ſed cibi cocti indicia ſunt: neque præterea bilis ſuperuacua, quæ putreſcens intermittentium eſt materia, concoctionem ſimiliter admittit atque putredo, quæ in maioribus concluſa venis continuam febrem profert.

Continuarum febrium iudicia.

Porrò febres terminantur criſi, ſolutione & commutatione.

CAP. VIII.

CONTINVAM febrem ſecunda, aut (quod tardiſſimum eſt) tertia hebdomada decretoriè ſoluit. Siue enim ſynochus ea ſit, ſiue cauſus, ſiue continua concluſa, ſi primaria eſt, putredinis materiam habet in venis coërcitam maioribus, quæ inter alas & inguina excurrunt: quumque nulli viſceri, nulli parti affixa ea ſit, ſed in venarum capacitate cum ſanguine eiusque ſero fluctuet, ſatis hoc temporis curriculo ſolet à natura domari atq; concoqui, & nuſquam hærens excludi foraſq; depelli: id autem decretoria eſt ſolutio illius: quę etiam febris commutatione ſoluitur, quoniam hæc imperfecta quædam criſis eſt, qua nõ omnino natura poteſt materiam excludere, ſed ſubſiſtit ea aut in aliquo viſcere, aut in adenibus, aut in alia parte corporis, in qua morbum nouum progignit: ea inquam commutatio, quia criſis quædam eſt, tertia ſaltem hebdomada fit. Quæ verò non repentè criſi, nec excretione, nec cõmutatione, velut abſceſſu, ſoluitur,

ea

ea tamen vel decimo quarto die, vel vigeſimo ſummũ feruorem ſummamq; ſymptomatum ſæuitiam deponit, idq; nulla, vel imperfecta excretione, ac deinde quaſi ſpeciem genusq; mutet; lento progreſſu & dierum numero ſenſim paulatimq; deſinit. Longa huius eſt inclinatio, diciturq; concoctione paulatim ſolui. Etenim vitioſus humor, qui ſanguini permiſcetur in venis, ac etiam ſanguis totus venarum ſi vitioſus fuerit, diebus viginti aut triginta totus abſumi ſolet, ac ferè totus renouari, ſi modò purius ſufficitur alimentum, nec iecoris viſcerumq; impuritas, aut vitioſa quædam conſtitutio obſiſtit. Si quam igitur febrem cõtingat ſupra diem vigeſimum pari, aut etiam maiore acrimonia & magnitudine exporrigi, hanc tu ſymptomaticam cenſeto: atq; eam vel interiore phlegmone & abſceſſu, vel ex putredine viſceri alicui impacta profectam. Solutio autẽ, quæ perfecta fit criſi, imprimis optanda, vt quæ depulſa morbi materia omni, nihilq; reliquum faciens, ſummam quietem & integram valetudinem reſtituat. Quę verò ſenſim ac paulatim fit, vt maximè faſtidioſa eſt prolixitate, ita & minimè tuta, & ſæpe cum metu recidiuæ. Atque ſi quidem ipſa declinatione (quia adhuc impurum eſt corpus) æger quicquam cõmittat, facilè relabitur. Putridæ porrò febris continuæ criſis nulla fit perfecta ſudore: quanquam enim ſudor decretorio die (ex Hippocratis ſententia) confert, atq; diſſipata, tenui quadã humoris portione febris feruorem lenit, & impetum ſedat, non tamen poteſt craſſiorem eã putreſcentẽ materiam educere, quæ febris eſt fomes. Sanguis quoque ſeu ex naribus, ſeu ex hæmorrhoidibus, ſeu ex vtero profluens die critico, licet ſynochũ ſoluat, neq; tamen cauſum, neq; continuã terminare poteſt: neq; harum perfectam atq; tutã criſim feciſſe deprehenditur, quòd exiguã duntaxat impuritatis portionem cum maiore portione vtilioris ſanguinis magna virium iactura educat. Abſceſſus vnus, vt parotis aut bubo, nequit vniuerſam febrẽ excutere. At ſi vel plures ſparſim erũpant, vel vndiq; in articulos artúsve confluentes tumores excitent, febrẽ quidem ſoluere poſſunt, at certè difficultate non modica, quòd exorti dolores non parũ excrucient, eosq; ferè lenta quædam febris comitatur, ac tũ febris non criticè nec ſolutione, ſed cõmutatione potius terminatur. Vna igitur alui ſpontanea ſolutio atq; perturbatio continuam febrẽ tutò ac perfectè iudicat. Ea quippe ſola poteſt putridã febris materiam perfecta iam concoctione apparatã prorſus excludere, atq; viſcera & maiores venas, ſordida illuuie obſeſſas, citra virium & naturæ iacturam & offenſionem expedire. Vomitio intermittentes febres plerumq; iudicat, continuas verò non item. Licet enim ventriculus & circumpoſita, vomitione ſeſe facilè exonerent, maiores tamen venæ deiectione potius per eas venas quæ è iecore in inteſtina contendunt expurgantur. Perſpecta igitur febris ſpecie cognitũ hinc eſſe poteſt qua ratione ea ſi ſalutaris ſit, ſecundum naturã facilè, vtiliter, perfectè, ac tutò iudicari & decretoriè ſolui debeat. Nunc autem exponendum, quo pacto ea toto morbi progreſſu debeat à natura dirigi, vt ad hanc conuenientẽ & perfectam criſim perueniat. Primùm autẽ in exquiſitis typis exercitari vnumquenq; velim. Cõtinua febris quæ ex ſua magnitudine, impetu, & more, primis diebus cognoſcetur, iudicanda decimoquarto die, ſi exquiſitã motus & progreſſionis formã ſeruat. Primùm quidem repentè inuadit, & certam atq; manifeſtam habet inuaſionis horã. Quæ enim repentè inuaſerit, repentè quoq; (niſi aliundè quippiam obſtet) ſoluetur: quæ verò clàm, obſcurè, & longa præcedente laſſitudine vel inæqualitate inuadens nullum manifeſtum ortus ſui initium habuerit, nec repentè nec criſi vlla ſolui poteſt: par enim exitus atq; ortus eſt ratio. Rurſum quæ nullius euidentis cauſę vi, ſed in corporis animique quiete ſumma, vt ſub noctis & ſomni finẽ ſuſcitatur, grauior ac multò periculoſior eſt, quàm quę prægreſſæ cauſæ impulſu, & poſt diei æſtum atq; laborẽ obtingit: omnẽ enim ortus ſui cauſam intus habet in corpore. Febris igitur cuius formã & progreſſum explico, ſiue ab aliqua, ſiue à nulla euidẽte cauſa proceſſit, repentè prehendit, certumq; habet ortus ſui initiũ: hocq; modò blandũ eſt ac mite, modò acre ac vehemens. Senſim hæc increſcit ad diem ſeptimum, licet non pati ſemper impetu laborantem exerceat. Vrinas exhibet interdũ biduo (quum

nondum putredo inualuit) fanis non admodum diffimiles ; fed quæ poftea,augefcente putredine, craffefcunt, rubent atq; confufæ funt. Interdum etiam ftatim initio craffæ,rubicundæ & confufæ, mox dein obfcuræ coctæ exiftunt: talesq; ferè in diem feptimũ permanent. Septimo die grauior quædam fit morbi perturbatio,quam vel fudor, vel fpontanea alui biliofa deiectio excipit: quẽadmodum falutaris eft & pollicetur perfectam crifim pofthac futuram. Sedata diei feptimi perturbatione vrinæ manifeftam coctionem exhibent, eftque tum verè morbi incrementum, licet ab ea perturbatione, fæpe tanquam ex imperfecta crifi fymptomata mitefcunt: æger enim plurimum leuatur, atq; interdum fine febre exiftit. At iis,quæ ex ratione non leuant, confidendum nõ eft, inquit Hippocrates. Vrinarum concoctio nonnunquam perfiftit, nonnunquam intermittit: ac deinde redit atque relucet. Vndecimo autem die febris aut redit, aut inualefcit, isq; fummus eft morbi vigor, qui ferè permanet in diem quartum decimũ. Hoc die, atque interdum decimotertio, febris vehementius excandefcit cum fignis perfectæ concoctionis, nempe cum hypoftafi alba,leui & æquali : quumq; ea excandefcentia & exacerbatio inclinat, febris repentè foluitur ac definit, idq; fuborta deiectione biliofa & copiofa, quæ in diẽ vnum aut etiã in alterum perfeuerat. Ab hac igitur perturbatione & copiofa alui deiectione æger neceffariò imbecillior euadit : at nihilominus fi perfecta crifis ea fuit, febris nulla prorfus manet, nullus capitis dolor, nullum denique febris fymptomata, fed fumma ineft corporis trãquillitas : plerisque tamen fudor præfertim dormientibus emanat, quæ omnium eft euacuationum poftrema. Hæc quidem perfecta eft & repentina morbi fanatio, cuius breuis eft admodum declinatio, tum folùm durans, quum aluus folutior noxium materiam excludit. Si nõ omnino perfecta crifis fuit, cohibita aut fubfiftente alui deiectione, febris etiamnum aliquanta manet, quam & fymptomata leuia comitantur: fed non multò poft omnia definunt ac tum morbi inclinatio prolixior eft atq; manifeftior, in qua & plures fudores erumpunt. Si (quod rarius eft) acutior febris feptimo die foluenda eft decretoriè, ea primo ftatim die hominem vehementius adoritur, vrinasque rubras, craffas, atque confufas promit: quarto verò die concoctionem quãdam fed quiete manifeftiorem exhibet, nullaque aut certè leuiffima atque minima remiffione in diem feptimum perfeuerans, tum magna admodum perturbatione concutiens, repentina quoque alui deiectione crifim habet, eamque modò perfectam, modò imperfectam. Quæ vndecimo die foluetur, omnia quadam mediocritate habet, & rarior eft ea folutio. Quæ verò vigefimo die aut vigefimo primo crifim eft acceptura, ferè languidior initio exiftit, die feptimo fummam cruditatem habet,quæ in vndecimum ac fæpe in decimum quartum perfeuerat: ac tum ferè primùm apparente concoctione mitefcit, idque interdum vacuatione quadam imperfecta, interdum etiam nulla. Raro enim fit vt in diem vicefimum fummaillius fæuitia perduret: quumque fefe illa remiferit, vigefimo tamen appetente, excandefcit & perturbatione fuborta, alui tandem eruptione biliofa foluitur, quæ in plures fæpè dies continuat. Hîc autem obiter animaduertendum, febris atque fymptomatum fæuitiam, quum primum figna concoctionis apparent, fæpius mitefcere: neque vfu obferuauimus in ipfo ftatu concoctionis omnia effe grauiffima, neque (quod dixi Hippocrates) omnia cum incipiunt & finiunt leuiora effe, cùm confiftunt grauiora. Rarò enim fit, vt tẽpora concoctionis prorfus refpondeant & confentiant fymptomatum temporibus. Id autem idcirco contingit, quòd non parum materiæ morbi vacuatione fubtraximus ante concoctionem, qua fubtracta tum febris, tum fymptomata eius mitefcunt. Fortaffe autem Hippocrates omnia cenfuit in ftatu fieri grauiffima, quum curatio tota naturæ committitur, vniuerfaque morbi materia conferuatur in extremam crifim. Tum quippe ratione optima & crifis ipfa vehementi perturbatione fit, & ftatus quoque crifim præcedens vehemens exiftit.

Pro

Pro Curatione.

QVONIAM autem vehementi huic perturbationi & crisi periculum non deest, præstat certè multo antè tempore nonnihil materiæ morbi demere, vt omnia deinceps tranquilliora & tutiora succedant. Atq; licet & venæ sectione & medicamentis purgantibus multum sit illius materiæ ante iudicationem detractum, natura nihilominus motus suos statis temporibus obseruans, concoctionem ac tandem decretorio die crisim molitur ac perficit, sed tamen perturbatione atque vacuatione minore. Id igitur in morbis salutaribus efficit artis curatio, vt & breuiores illi euadant, & securiore tranquillitate soluantur. Nonnunquam etiam leuiter exitiales salutares reddit. Hæ formulæ sunt continuatum febrium, quæ perfecta crisi terminantur ad salutem.

De febribus continuis quæ crisi non terminantur.

CAP. IX.

CONTINVA verò febris, si crisim habitura nô est, vix initio poteſt internoſci, at in progressu, præsertim quum iam côcoctionis signa apparebunt. hinc autê dignoscitur, quòd neq; vomitio, neq; alui deiectio biliosa vlla sponte fit, nec facilè sudore corpus diffluit, nec facilis est aut libera satis medicamentorû purgatio: sed quasi præclusis omnibus vacuandi viis, aut humore contumaciore existente, nullam natura vacuationem sponte molitur. Raró quippe perfectam crisim natura efficit, quam non antè spontanea quadam vacuatione præmonstrauerit. Contrà, quum viis omnibus expeditis ac liberis humores purgâti medicamento facilè obtemperant, & nonnunquam, præsertim diebus iudicibus aut decretoriis, aut vomitiones, aut deiectiones biliosæ spôte prodeût, facilè laborantis tolerantia futura crisis sperari poteſt. Côtinua igitur febris, quæ iã apparente côcoctione salutaris speratur, si nulla vacuatione spontanea impetum fecerit, sensim atque paulatim concoctione atque digestione soluetur. Licet autem nullas sponte vacuationes exhibeat, singulis tamen criticis diebus exacerbationem impetus habet, quibus victricis naturæ molitionem ostendit: quumque vel septimo, vel quarto decimo, vel vigesimo die, perfectæ concoctionis signis apparentibus, summum vigoris impetum fecerit, reliquo deinceps tempore sese remittit, ac perseuerante concoctione sensim decedit, dum prorsus desinat, nullà vacuatione suborta. Hoc autê tempus totius est morbi declinatio, quæ lôga planè, ac interdum toto morbo diuturnior obtingit. Quæ nulla vacuatione, sed sensim concoctione soluitur, facilè minimoq; errore redit. Ab hac enim corpus non æquè purû, atq; à perfecta crisi manet: quumque pristinæ qualitatis nonnihil etiamnum retineat, si quid vel alimentorum copia & qualitate, vel labore, vel vigiliis peccatur, ex veteri fermento noua putredo excitatur, facilisq; in pristinum morbû relapsus. Corpore verò per crisim exquisitè purgato, nihil efficere poteſt externarum euidentiumq; causarum iniuria. Est porrò tertia febriû solutio, quæ commutatione fit. Nonnunquam enim continua in tertianam, nonnunquã (idque sæpius autumno) in quartanam degenerat. Id autem accidit, quû crassior est venarum materia, quàm vt in aluû prorsus extirpari possit: aut quum magna viscerum obstructio ac densitas obsistit, ne morbi materia deuoluatur in aluû. Ab his quippe causis peccans febris materia, vincentis naturæ robore à venis excussa, nec excidere potens in aluum, hæret ac subsistit in mediis visceribus, illicque fixa & obhærens, seruansque putredinem ex loci, id est, præcordiorum natura atque conditione, intermittentem facit, quæ præsertim materiæ situ à continua differt. Sic propemodum nonnunquam natura, materiam noxiam è venis in summum corpus expellês, dolores articularios infert pro solutione, quã crisi tentat & molitur, nec tamê perficere poteſt. Sic & abscessus & bubones interdum sub febris finem erumpere videmus. De iis porrò febribus, quarum materia turgere dicitur, quos impetus faciant, æstimandum, vt intelligatur quis earum tandem sit exitus futurus. Causa quæ hunc illarum impetum facit, non simplex est putredo, sed peculiaris quædam humoris malignitas, aut ex acrimonia

vehementiore, aut ex venenata qualitate profecta, ob quam ita impulsus humor nullo poteſt loco ſubſiſtere, ſed in venis maioribus licet concluſus, huc tamen illucque, quaſi æſtuans vt mare, effertur, ac plerumq; è venis in nobilem aliquam partem erumpit. Noſcitur autē materia turgere, quòd in ea febre, licet nec dolor vllus nec calor atrocius vrgeat, magna tamen percipitur corporis perturbatio, magnaque inquietudo atque iactatio. Dolores quibuſdam modò in hanc, modò in illā partem inſiliunt: quumque materia ſeſe aliquò infixit, ſæuiora ſymptomata emergunt. Itaque alios ſumma ſpirandi difficultas obſeſſis pulmonibus premit, cum ſuffocandi periculo: alios ſyncope repentina, aut periculoſa animi defectio: quam interdum vidi ſupra horas 24. ſine vllo pulſu perſeuerare citra exitium: alios cruenta expuitio, apertis magna vi pulmonum venis: alios delirium, quum cerebri arcem humor inuaſit: ac deinde eius impetu & ardore ſedato cataphora: nonnunquam in externas quoque partes proſilit ſummo dolore, tāquam ſit abſceſſus futurus & eruptur us modò in alas & inguina, modò in latus, idque cum tuſſi, cum ſpiritu difficili, & cum expuitione cruenta, quaſi vera pleuritis eſſet. Hinc igitur fit, vt acutorum morborum, quorum præſertim materia turget, prorſus (vt inquit Hippocrates) incerta ſit prædictio. Ancipites enim ij ferè ſunt, & inopinata quoque eorum ſymptomata, idque ob turgentis materiæ impetum: neque ſi iam concoctio appareat certa ſalus eſſe debet. Quæ per has febres ex humoris impetu emergunt, vt laterum dolores, ſanguinis vomitiones & expuitiones, exanthemata purpurea, bubones, parotides, animi defectiones, aut ſyncope, pro criſi perfecta cenſeri minimè debent: licet enim ipſum humoris furorem atque malignitatem interdum finiāt, reliquam tamen putredinem, quæ præcipua eſt febris cauſa, non eximunt? ſed huic neceſſaria eſt alia maior, eaque vniuerſalis, vacuatio, quæ totius febris iudicatio ſit: parotidas igitur, vel delirium, vel cataphoram, at non ipſam febrem vniuerſam ſoluit. Hactenus omnem rationem atque formam expreſſi, qua continuæ febres ſalutares progrediuntur, & qua etiàm aut repentè criſi, aut ſenſim concoctione ſoluantur, ſiue earum materia turgeat, ſiue non turgeat. Nunc de exitialibus dicendum, quis earum progreſſus, & quis exitus ſit: idem quoque de peſtilentibus.

De exitialibus atq; peſtilentibus febribus. CAP. X.

EXITIALIS eadem plerumque ac ſalutaris febris exordia ſunt, nec ſæuitiæ eius, nec ſymptomatum vis aut ratio diuerſa: aut progreſſu vniuſcuiuſque genus dignoſcitur. Aliàs enim ſtatim ea dum incipit vehementer conturbat, taliſque perſiſtit: aliàs à leuioribus orta initiis ſenſim inualeſcit, dum ſummam vehementiam aut malignitatem nacta prorſus iugulet. Atque alterutrum etiam incipiente ſalutari febre deprehenditur, raroque primis diebus exitialia ſigna exiſtunt. Quocirca initio nihil de morbi exitu citò pronunciandum, ſed omnia adhuc in ancipiti verſari. Atque licet nonnulla ſymptomata miteſcant, vt hinc aliquid melius ſperari poſſit, quamdiu tamen confuſæ aut crudæ apparent vrinæ, ſpes ſemper dubia eſt & incerta, atque inter ſpem metumque verſatur æger, præſertim ſi acuta febris & anceps eſt. Nonnunquam enim in leuioribus cum cruditate (quemadmodum in quibuſdam tertianis) certa eſt ſalus. Si deinde quarto, ſeptimo, alióve decretorio die aut circiter manifeſta elucet concoctio, ſpes quoque elucet, ſi modò ea permaneat. Interrupta autem concoctio infida eſt. Perſeuerans verò atq; in dies melior ſuccedens concoctio, certæ ſalutis eſt nuncia: modò nec peſtilens febris ſit, nec malignitatis occultæ particeps. In peſtilēte ſimplici vrina nonnunquā in toto decurſu concocta exiſtit. In peſtilente, quæ eſt coniuncta putridæ, licet quæ confuſa & cruda fuerat vrina, ſuperata deinde putredine, coctionis notas exhibeat, permanens tamen cæca eius malignitas plerumque hominem de medio tollit. Nonnunquam etiam (licet admodū rarò) in putrida ſimplici, quæ nullius erat malignitatis peſtilentis particeps, notaui poſt vrinas diu concoctas interitum nullo errore conſequi. Vrinis igitur non ſemper fidendum, niſi & vndique meliora ſigna compareant, præſertim ex pulſu &

ſu & virium robore. In acuta febre putrida, cui nulla malignitas comes ſit, ſi crudæ vrinæ, aut etiam obſcurè ſeu ex dimidio coctæ diutius perſeuerent, diemque decimumquartum excedant, ſi natura nullam procedēte morbo vtilem vacuationem per os, per aluū, aut ſudores molitur, qua leuari æger videatur, tota morbi materia intus ad vndecimum vel decimumquartum diem, aut ſi vehementior febris eſt, ad ſeptimum ſubſiſtente, tum quidem anceps adhuc morbus eſt: ac tum ſiue ſyptomata ingraueſcant, ſiue miteſcant, ſi concoctionis indicia apparebunt, ſalus quidem ſperari poteſt, non criſi, ſed lenta paulatimque concoctione, cui ſanè diuturnitas comes eſt. Sin verò omni ſuppreſſa vacuatione naturali, cruditas aut etiam obſcura concoctio diutius perſeueret in vrinis, nec manifeſta concoctio in valde acuto ſeptimo die, nec in mitiore decimoquarto appareat, formidabilis eſt. ac deinde ſiue ſymptomata ingraueſcant, ſiue miteſcant, ſi perſeuerante cruditate, pulſus languidior, vox reſpiratioque difficilior euadit, & laboranti robur viresq; concidunt, res ad exitum vergit: natura quippe morbi magnitudini ſuccumbit. Quanto poſtea deteriora hæc omnia fient, tantò propinquior exitus erit: ad hæcq; attentus ſi diligenter æſtimes quantum vires declinent, aut quantū ſuſtinere morbū queant, æſtimare quoq; poſſis quādo moriturus ſit æger. Exitialis morbus interdū ipſo ſtatim initio dignoſci poteſt, quum ſummo quodā furore incipiens vel corrupti humoris copia, vel malignitate, vires natiuumq; calorē premit ac ferè obruit, ſpiritu difficili, cum vomitione vel nauſea, cū pulſu paruo ac celeri, cum magna corporis diſſolutione, & cum vrinis confuſis. Quia ita ſtatim dum incipit, tā ſæua & tam exitialia ſigna exhibet, vix arte poteſt euinci. Licet enim vacuationes idoneæ tempeſtiuè decernantur, aut etiā ſponte contingat vtiles, quibus noxii humoris portio quædā detrahatur, omnia tamen quæ dixi exitialia ſigna permanent, aut etiā deteriora fiunt, aut noua emergunt. Quū igitur procedēte morbo ſic omnia progredi videbuntur, deplorata ſit omnino ſalus. Exitialis alius eſt initio qui lētius inuadit atq; progreditur nec multū diſtat ab eo qui ſimpliciter crudus eſt, atq; is ſanè anceps eſt: quia licet quædam præ ſe ferat lethalia ſigna, ea tamen emendari poſſunt: & qui ſic leuiter exitialis eſt, arte poteſt ſalutaris reddi. Crudus morbus vrinas habet, quales ferè exitialis: at lethalia ſigna non adſunt: hicq; quamdiu crudus eſt, facilè poteſt vel errore, vel negligentia in exitialem trāſire. Quorſum autē fiat mutatio procedente morbo, ex his quæ nunc dixi deprehendi poteſt. Salutaris ſimpliciter morbus nec magnæ cruditatis nec mortis notas habet: atq; licet nulla artis ſubſidia opitulentur, aut leuis quidam viuendi aut medendi error committatur, ſponte tamen ſua ſoluitur ad ſalutem.

Curatio febrium. CAP. XI.

QVVM per acceſſiones multæ bilis ſpontanea vacuatio contingit, febris ſine medicamento integrè ſolui poteſt. At quū ea aut nulla, aut parcior exiſtit, medicatio adhibenda, ne neglecta febris ſpeciē mutet, & deterior vel prolixior euadat. Itaq; ſtatim die ſecunda, cùm iam acceſſione ſoluta, deterſoque ſudore, laborans cibum ſumpſerit, & horæ circiter octo quietes interuenerint, medicamentum dato. Interdum etiàm ſerius, ſi longa ſperatur intermiſſio futura, in qua ante proximam inuaſionem totus compleri poteſt purgationis effectus. Quum enim præcipuè impura ſit prima corporis regio, in qua & humor noxius fluctuat, neque (vt dixi) coarctatus ſit is, ſtatim initio eius nonnihil tempeſtiuè expurgandum eſt, præſertim ſi vel oris amaror, vel cordis dolor, vel nauſea, vel inappetentia, vel ſtomachi præcordiorumque dolor, vel ſuffocatio acrius vrget. Si verò hæc deſint, nihilque ſollicitet poſt circuitum ſecundum, differri medicamentum poteſt. At interim tamen præparatio quædam adhibenda in intermiſſione, clyſtere molliente atque detergente, & apozemate quod leniter obſtructiones expediat, è radicibus cichorii, oxalidis, graminis, ex endiuia, eupatorio, & adiantino, aut ex ſyrupo adiātino, vel è cichorio ſimplici: in acceſſionibus quoque ſyrupo acetoſo, vel è limonibus, vel oxyſaccharo. Si tempeſtiuè purgandi occaſio quauis ex cauſa periit, primo quoque tempore acceſſitus hanc decer-

nito. Conueniens autem ea fuerit ex manna, ex medulla caſſiæ, ex leniente electario, ex catholico: aut, ſi quæ dixi ventriculi tædia deterſionem maiorem poſtulent, ex diluto rheibarbari, vel ex ſennæ decocto iure, vel ex his aptè permiſtis, ac tum laborantis naturæ & ætati, tũ regioni & cœli conditioni, ea arte quam alio loco tradidi, accommodatis. Hieram quidem etiam ſimplicem, quòd humores maximeque bilem acrius incendat, febremque bilioſis non elota aloë ſuſcitet, non admiſerim: nec myrobalanos, quòd tandem adſtrictione humores viaſque coarctét: qua ex cauſa rheumbarbarũ ſine aperientibus & lenientibus pleriſque incommodum: nec prætereaacriorum medicamentorum, quæ vel ſcammonio vel turpetho conſtant, lenibus iſtis quidquam permiſtum, niſi fortè robuſtis qui ægrè purgantur, aut hyeme rigidioreque cœlo. Ad hanc quidem purgationem licet præparatio quædam (vt dixi) conducat, minimè tamen eſt neceſſaria, vt neque concoctio ex vrinis, quòd è primis his ſedibus humor aut ſponte prorumpat, aut facilè trahatur. Venæ ſectio exquiſitæ tertianæ eſt incommoda, vt quæ vtilem ac neceſſariũ humorem detrahit relicto impuro ac noxio. Sub hac enim febre attenuatum corpus eſſe ſolet, paucique ſanguinis: bilis verò acrior ipſa febris materia ſub cauo iecoris exuperare & æſtuare, quam venæ ſectio minimè eximit, nec proinde morbi ſubſtantiam minuit. Imò verò, ſi vel ſponte, vel arte nimium profuſus ſanguis ſit, plerumque deprehendes bilem acrius ferocire, febremque inualeſcere. Peccant igitur, qui ex vrina craſſa atq; citrina ſtatim mittendum ſanguinem pronunciant. Ea enim non ſanguinis exuperantiam, non eius incendium, quemadmodum quæ ardens eſt, & flammea, ac verè rubra, ſed bilis è iecore effuſionem portendit, quæ in tertiana, perinde ac in ictero, & in hydrope, non ſubſtantiæ ſanguinis, ſed vni ſero permiſcetur, præſertim acceſſionis vigore. Ita enim ſecta fortaſſe tum vena videas illam ſanguini minimè permiſceri, nec cum ſanguine concreſcere, neque ſanguinem, ſed ſerum ipſum bile inquinari, quod poſtea in intermiſſione emictum purius apparet. At nihilominus, ſi quando febris ea in corpus inciderit bene carnoſum, boniquehabitus, cui amplæ venæ copia diſtentæ ſint, & plethoræ ſpeciem exhibeant, ob quam febris ſymptomata grauiora exiſtant, vt capitis dolor, temporum pulſatio, ſpiritus difficilis, corporis grauitas, phlegmonoſa laſſitudo, ſummaque iactatio, ſanguis vtique ob plethoram venæ ſectione minuendus eſt, perinde atque ſi tertianæ febri pleuritis ſuperueniret: quod certè non febris, ſed eorum, quæ aliunde committantur, ſymptomatum gratia, cõceditur. In plethora, ſi non iuuet, non tamen læſura eſt venæ ſectio. Ita igitur de ſanguinis emiſſione in tertiana febre ſtatuendum. Si purgatione impuritas, aut etiam noxiæ bilis portio iam multa detracta ex putrioribus vrinis percipitur, & æger leuatus quodammodo eſt, ſequenſque acceſſio tum breuior tum mitior, & eius ſymptomata faciliora exiſtunt, totius morbi breuitas ſperanda eſt. Reliquo igitur eius tempore ac progreſſu apozematis, aut ſyrupis leniter refrigerantibus & aperientibus obſtructiones blandè ſoluentur, & naturæ opus dirigetur ne quid ſubſiſtat, vt apozemate è cichorio, endiuia, oxalide, gramine, agrimonia, lichene, & ex ſeminibus frigidis tum maioribus tum minoribus, ſyrupo quoque adiantino & è cichorio ſimplici, quibus & interdum acetoſi ſimplicis portio adiecta ſit. Sæpe enim tertiana mitior, cuius pauca eſt materia putris, vna leni purgatione tollitur, ſæpe etiam feruidioribus papulis circum labra nareſque obortis ſponte ſoluitur: quanquam & hæ interdum ſolius feruoris ſint indices, & cum his febris perſiſtat. Iam verò ſi tam acris eſt febris, tantaq; noxiæ materiæ vis, vt data purgatio non quod ſperabatur contulerit, nec breuior mitiórve ſequens fuerit acceſſio, quod defuit indito clyſtere ſupplendum: & eo aluus quoties pigrior fuerit ſollicitanda, vt natura ad eam aliquando futuram alui excretionem proritetur: hac enim via libera & expedita tutior fuerit morbi exitus. Ac tum temporis in ipſa febris intermiſſione apozemata, & ſyrupi offerendi ſunt, quibus tum incidendi tum detergendi maior vis inſit, cuiuſmodi ſunt quæ præter commemorata, apii quoque, & petroſelini, & feniculi radicem in aceto maceratam, & hyſſopi nonnihil continent:

nent: syrupus etiam byzantinus, & endiuiæ, & nonnihil acetosi compositi. His igitur recludendæ sunt viæ, attenuandique humores etiam biliosi, quum non facilis eorum est aut in ventriculum, aut in aluum excursio. Si bilis vel sponte, vel istorum ope concitata iam frequentius aut vomitione, aut deiectione prorumpat, tutus ac breuis morbi exitus erit. At si eius duntaxat quædam veluti stimulatio appareat, vomitio quidem præcipuè accessionis initio vel hydrelæo, vel oxymelite, alui autem deiectio acriori clystere in intermissione procurabitur. Eadem quoq; opera tum vrinæ, tū sudores liberè & copiosè cientur: tametsi ad bilis euacuationem minus conueniant atque vtiles sint. Hæc in vehementi & exquisita tertiana ad quartam ferè accessionem molienda sunt. Ab hac vero si (vt plerumque fit) vrinæ minus crassæ & citrinæ, puriores que iam euadent, & hypostaseos quoddam signum apparebit, expurgati magna ex parte fomitis indicium est. Quòd si præterea sequens circuitus breuior atq; tranquillior inclinantis totius morbi initium portendat, quod reliquum est morbi iam dominanti naturæ committi potest, præsertim si reliquam vacuationem æger auersatur ac metuit, multò autem magis si quæ spontaneæ vacuationes satis procedunt, & nihil suprà exquisitæ tertianæ conditionem obtigit: tametsi & in iis moderata quoq; purgatio conducat, morbumq; tutò soluat. In iis saltē tum temporis natura ad spontaneam curationē apozematis atq; syrupis, vt dixi, dirigenda. At verò si quinta accessio sextáve vehementior sit, aut symptoma quoddam acrius inualescat, aut vrinæ nondū satis puræ existant, metusq; sit ne proprios limites febris transcendat, nō vtilis modò, sed & necessaria ante accessionem septimā purgatio ex rheobarbaro macerato, vel ex rheo & ex senna, vel ex catholico, cuius beneficio præparati humoris pars maxima euellatur, naturaq; accessione proxima ad perfectā iudicationem incitetur, & nihil aut minimum morbi reliquum fiat. Quinetiam si febre soluta symptomata quædam diutius persistant, vt cibi fastidium, sitis, capitis dolor, & cætera: nec facilè æger conualescat à morbo, ne quod ex morbo derelictum est recidiuam faciat, purgatio quoque necessaria: sic enim tutior ac firmior sanitas existet. Ea igitur medendi ratione tertianæ exquisitæ ardor pariter cum causa tollitur. Si qua tamen per curationem peculiari refrigeratione febris ardor indigeat, salubriter per ea fiet quæ refrigerando pariter attenuant, nec putridum humorem impingunt, nec difflari prohibent, nec vasorū meatus coarctant: dum etiā febrem restinguunt eius pariter causam dissipant, quod in putrida febre vehementer optandum: imò etiam si ardentior febris æstus vires nimium prosternit, & ægrè tolerari potest, causæ obseruatione aliquantum prætermissa refrigeratione multa (etiam quæ putredinis dissolutionem cohibeat) vtitor, viresque idoneo cibo ne concidant foueto, ne in tortoris calumniam incurras: deinde remissio feruore ad causam reuersus noxium humorem exime, ac cibum in reliquam curationem subtrahe. Non pauci iuuenes atque robusti in tertianæ simplicis & exquisitæ accessione, trium horarum spatio, ab iis qui causam solam intuerētur, vestibus multis extincti, & siti sudoribusq; exhausti fuere.

quando curatio naturae committenda

purgatio quando repetenda

refrigeratio

cibus

Summa refrigerandi nutriendiq́; ratio in febribus.

AMPLO & quàm maximo conclaui cubare debet, qui acuta febre iactatur, quo multum purumq; aërem ducere possit, eumque refrigeratum, abacta omni turba & hominum frequentia, sparsa quoque vndequaque aqua gelida & aceto, stratis herbis frigidis, vt salicis foliis, vitis, lactucæ, nymphææ, rosarum & violarum: odoribus quoque & rosis, violis, nymphæa, & santalis, aqua rosarum stillatitia, & aceto & camphoræ momento conspersis. Tum temporis nōn multis, sed admodum leuibus vestibus tegendum corpus est, ne vniuersè refrigescat. At si nihilominus ardore nimio id torretur, in ipso vigore æstuantes partes hydrelæo perfundentur, cuius oleum & aqua manu permisceantur donec albescant: huic & aceti sextans interdum adiici potest, & vice simplicis olei rosatum, violatum, nymphatum, aut papauerinum substitui. Id autem iocineri, renibus, æstuantiq; capiti induci potest, idque tutò, si modò nulla tussis, nulla capitis grauitas, nul-

cubatus

correctio aeris

laque deſtillatio moleſta ſit, nec cataphora profundiórve ſomnus obrepat. Epithema iiſdem quoque partibus atque cordi vtiliter accommodatur, ex liquore ſtillatitio roſarum, violarum, plantaginis, ſolani, nymphææ, & aceti ſextante, in quibus ſantali & camphora, aut paſtilli albi Raſis ſoluti ſint. Ex iiſdem quoq; tracta pſyllii vel cydoniorum muccago eximiè opitulatur. Obſeruandum autē, ne hæc inſtante ſudore corpori inſideant illiusq; eruptionem cohibeant, breuemque morbum producant: quāquam longitudo interdum optabilior eſt acrimonia. Interiora verò corporis ſi æſtu atque ſiti vruntur, lenienda ſunt ſucco vel aqua cucurbitæ, aut melonum, aut cucumeris, aut eſu oxalidis, portulacæ, lactucæ, ex aceto, quæ aut crudæ ſint, aut aqua feruente contabuerint: aut, ſi fortè corroboratio quædam adſtrictione petitur, ſucco mali punici acidi, aut limonis, aut citrii, aut ceraſii, aut oxyacanthæ, aut oxalidis, aut vuæ acerbæ, eoque vel puro, vel aqua diluto: horum enim quàm ſyruporum maior refrigeratio. Hæc ipſa alimenta quoque ſunt, in quorum moderato vſu olim veteres tenuiſſimum victum collocauerunt, quemadmodum & longè tenuiſſimum in cibi potusq; abſtinentia: ab hoc ſenſim ad tenuem, & ad plenum, qui ſanorum & integrè valentium eſt, peruenerunt. Omnis autem febricitantium victus humidus, frigidusque habendus eſt, ex materia leui. Primus autem cibus eſt aqua hordei ſimplex, quæ refrigerando, humectandoque leniter abſtergit: deinde aqua mulſa, quæ melle temperata minùs refrigerat, ſed magis abſtergit & aperit: vel aqua ſaccharo condita, quæ minùs quàm mulſa viſcera calfacit, ſed minùs quoq; abſtergit. Ab his hordei cremor refrigerans & humectans, abſtergens, leniens, ſitim compeſcens, nuſquā ductuū viis adhæreſcens. Hæc ſequitur ſorbitio è pulli gallinacei vel columbini iuſculo, in quo frigidiora olera, lactuca, oxalis, portulaca, bugloſſum, & vua acerba incocta ſint. Mediæ verò materiæ ſunt ea ipſa olera, deinde hordeum integrum ſaccharo conſperſum: ab his panis medulla elota, & ex aqua cocta: ſequitur quæ ex pullorum iuſculo coquitur: hinc piſces ſaxatiles, deinde oua tremula ſine teſta in feruentem aquam coniecta: carnis deinde aqua liquidior vaporario elicita, modò ſimplex, modò roſarum, bugloſſi, aut violarum ſaccharo temperata. Valentioris iam quodammodo, ſed nondum plenæ materiæ ſunt pulli gallinacei & columbini, & gallinarum caponumq; extrema, deinde ius eorum feruore conſumptum, & quod iam quaſi in gelu concreuit: ipſa quoque eorum caro, & hœdina, & vitulina, ea quidem elixa, & dum editur ſucco quodā refrigerante intincta, vt carnis ſaporem quodammodo ſopiat: quod & amygdalæ tunſæ iuſculis quoq; præſtant. Quæcunque iam craſſiuſculæ ſunt materiæ, vt ea ipſa aſſa, & perdices, auiculæ montanæ, lepuſculi aſſi, & aſſorū quorumuis expreſſus ſuccus, aut qui elicitur è carne in diplomate ſine aqua elixa, quòd nimium alant, ægrè coquantur, æſtumque in præcordiis excitent, non in acriter febricitantium, ſed in ſanorum cibis numerantur. Si quid tamen horum vehementer expetitur, id ex ſucco, aut condimento refrigerante in laborantis gratiam concedi poteſt. Potus eſto vel aqua ferueſacta & refrigerata, vel aliqua hordei ſimplex, vel aqua cum ſacchari ſextante ferueſacta, vel quiuis potus ex his quos connumeraui refrigerantibus, & aqua quoque frigida vini albi tenuis ſextante conſperſa: ſic enim magis refrigerata, & citra viſcerum offenſionem, quoquouerſum expeditiùs digeri diſtribuique putatur. Frigida verò quæ pura ſit ac ſimplex, minimè cibis permiſcenda. At verò quum ſummus ardor ingensque ſitis ſummam quoque refrigerationem poſtulant, ſine qua metuitur ne nimiùm vexatus æger exareſcat, marceſcat, aut fortè exhauſto ſpiritu breui exoluatur, præſtanda quidem frigida, qua nihil ad infringendum calorem valentius. Sed & ipſa quoque ſynochi, cauſi, aliarumque continuarum ardentium peculiare remedium eſt, quum illas vel extinguere, vel infringere, vel in aliud temperatum genus commutare conſilium eſt. Id tamen non niſi eorum quæ ſequuntur obſeruatione tentandum. Noxia morbi materia ex vrinis iam concocta appareat, quod non ante diem morbi quartum contingere ſolet. Laborans bono ſit habitu, carnoſoque corpore, integris viribus,

bus,

bus; inſito calore exuberans, potui frigidæ dum bene valeret citra læſionem vllam aſſuetus: ei quoque pectus & viſcera firma ſint & valida, ſine dolore, ſine obſtructione magna, ſine tumore, ſine abſceſſu: nec alui deiectio nimia, nec cruditas vlla fatiget. Hæc igitur cum adſunt, magna ſiti antecedente, frigida aqua copioſè, ad duas circiter heminas, & vltra ſatietatē epota, dum venter præcordiaque diſtendantur, ſatiſque refrigerata ſint, & horrore quaſi inalgeſcant, ſummum febris ardorem tutò extinguit. Protinus autem multis ſtragulis operiendus eſt qui bibit, moxq; cogendus vt vomat, aut aluum copioſè deiiciat, aut ingentem ſudorem effundat. Cohibita enim aut ſubſiſtens tanta frigidæ moles, ſummo vitæ diſcrimine, natiuum calorem cum febrili pariter extinguit, aut ſaltem partium nutrientium functionem tollit, ſpirandi difficultatem, tremorē atque conuulſionem, deglutiēdi meiendiq; difficultatem infert, ipſas inſuper ductuum vias coarctans, morbiq; materiam compingens, morbum multo diuturniorem facit. In eadem atque etiam in grauiora incommoda eos præcipitat, qui contrà affecti fuerint, extenuati, exangues, imbecilli, pauci caloris, non aſſueti eius potui, viſceribus dolentibus, tumentibus, obſtructis, aut vlceratis, maximè autem ſi adhuc crudus eſt morbus: vnde conſtat, febribus intermittentibus, quarum ſcilicet peccans materia in primis eſt viſceribus, liberaliorem frigidæ potionem aduerſiſſimam eſſe: neq; ſemper continuam etiam, quæ ardens fuerit, tutò extinguere: & ſub tāta refrigeratione omnino ancipitem eſſe febris curationē. Talis igitur per febres eſto cibi potuſq; qualitas. Quantitas verò vtēdique ratio non parum difficilis: ſumma quippe controuerſia certatur, quantum & quando cibus in acutis morbis offerendus. Antiqui, præſertimq; Aſclepiades, primis totius morbi diebus non modò à cibo, verumetiam à potu abſtinendum putabant, vt ne os quidem elui ſinerent: ita quidem ſuperantem materiā minui digerique rati, ſi nulla noua accederet. Eam Hippocratis ſentētiam eſſe cenſuerunt: quia, inquit, vbi morbus peracutus eſt, ſtatim & labores ſummi fatigant, & tenuiſſimo victu (quæ pura eſt abſtinentia) vti neceſſe eſt. Quum verò ægrum triduo per omnia fatigaſſent, quarto die cibo deſtinabant, interdum etiam quinto aut ſexto, ſed quartus in pleriſque ad initium cibi aptiſſimus habebatur. Dein verò altero quoq; die alebant, ac vlterioribus diebus ſummo vigore, contra Hippocratis doctrinam, vberiùs dum prorſus morbus decederet. Poſtea verò eorum æmuli cum ægris mitiùs agere cœperunt, pauloque maturius alere. Sed hæc fuit eorum olim doctrina, qui purgantia aliaque medicamenta ex arte ſuſtulerunt, omnem prorſus curationem vno victu moliti. Quoniam verò qui prorſus computruit humor inedia abſumi non poteſt, ſed quod totus præter naturam ſit, medicamento exigendus eſt, neceſſariò quidem non ex victu tantùm opportuno, ſed ex medicamentis quoque inſtituenda eſt morborum putridorum curatio: & eius materiæ, quæ lædit, pars crudior concoctione per inediam victumque tenuem, pars corruptior purgatione extenuanda. Itaq; quum ex interiorum cauſarum obſeruatione nunc tutior quàm olim expeditiorque morborum curatio ex medicamentis conſtituta ſtabilitaque ſit, non tam exquiſitè tenuis victus imperandus, neq; omnino vires abſtinentia infringendæ ſunt, ſed tenui cibo ſuſtinendæ, vt facilè neceſſariam medicationem ferant. Vix vllo die æger abſtinere rectè poteſt. Si per initia ventriculi præcordiorumque dolor, aut tenſio, aut nauſea, aut cibi faſtidiū, aut vomitio nimiùm affligit, tum medicamēto, tum parciore victu demenda eſt materia, præſertim ſi anteactis diebus laborās gulæ liberaliùs indulſit. Deinde verò ea imminuta quum iam puriora erunt præcordia, ex morbi magnitudine, acrimonia, & motu, æſtimandum quouſque producendus is ſit, aut quando ſummum vigorem habiturus. Si peracutus exiſtit, & ex eorum numero qui ſtatim dum incipiunt floreſcunt ac vigent, ſtatim quoque tenuiſſimo victu vtendum. Si paulò mitior atque etiam diuturnior in diem ſeptimū excurrat, ſimpliciter tenui: ſin verò in decimum quartum diem producendus videatur, paulò pleniore. Perpetuò autem cibus initio plenior ſit, ſenſimque minuatur dum ad ſummum vigorem morbus pertingat, in quo dari tenuiſſimum

XX 2

precipit Hippocrates. Sic igitur tēperandus eſt, vt in ſummo vigore ſummè quoque tenuis ſit, incremento tenuis, initio aliquantum plenior, quo tamen corpus vires non acquirat, ſed duntaxat paulò infirmiores confirmet, vt aduenturi mali ſpatium ſuſtinere, & in eo morbi concoctionem moliri, & eas quæ tum arte tum ſponte fient vacuationes tolerare poſſit, & ne ante ſummum vigorem deficiat atque hebeteſcat, & tum temporis nutrire & naturam ad cibi concoctionem reuocare cogamur, cùm maximè in morbi concoctionem pugnamque incumbit. Hæc vt declines incommoda, in paulo pleniorem potiùs quàm in tenuiorem victum deuerges: quandoquidem (vt eſt apud Hippocratem) victus nimis tenuis & exquiſitus paulò pleniore periculoſior eſt, & error ex tenui quàm ex pleno grauior, quem & ægroti difficiliùs ferunt. Et hæc quidem acutis omnibus communia ſunt. Quibus autem horis, & quoties conueniat videndum. In morbis, qui ex interuallis exaſperantur atque fatigant, obſeruanda hæc tempora ſunt: inſtans acceſſio, initium, incrementum, ſtatus ſeu vigor, deceſſio, remiſſio, aut etiam intermiſſio, ſi perfecta integritas eſt inſecuta. Integerrimo corpori cibus eſt offerēdus, minùs enim corrumpitur qui in vas ſyncerum demittitur. Itaque ſi tempus intermiſſionis in intermittente, aut etiam remiſſionis in continua febre, longius eſt, eius initio quum iam maximè omnia tranquilla ſunt, & arteriæ conquieuerunt, dare cibum expedit, rurſumque ſecundo ſi longum eſt interuallum. At quum quietis breue tempus erit, & maturè altera timetur acceſſio, inhærente adhuc febre, & eius reliquiis manentibus, cibus etiam tutò dari poteſt: præſtat enim decedente febre quàm inſtante ægrum cibo deſtinari. Eadem ratione ſi vaga febris eſt, & incertum eius recurſuræ tempus, ne inopinatò eum excipiat, quandocunque quis ex acceſſione leuatus apparebit, etiam ſi nondum ex toto integer ſit, cibum aſſumat, & cibus ſemper ab acceſſione proxima quàm maximè reducatur. Atque etiam, ſi bis eodem die acceſſiones complures hominem adoriantur, poſt grauiorem præcipuè alendum. Cæterùm in acceſſione iubet Hippocrates prorſus abſtinere, & totius eius tempus ſine cibo præterire. At nihilominus ſi quis propter virium imbecillitatem deficit, nullo acceſſionis tempore non eſt ſuſtinendus, idq; aut prunis ceraſiiſve coctis, aut conditis ſaccharo, aut hordei cremore, aut etiam pauco concreto carnium iure, quæ refrigerata ſitim pariter extinguunt. Hæc tamen minore periculo dabuntur inſtante quàm incipiente febre, & increſcente quàm ſummè vigente. In ea porrò febre, quæ continua eſt & remiſſionem nullam habet, neque lenior vnquam fit, antelucanis horis, quibus omnes ferè in ſomnū propenſi ſunt, aut matutino tempore, quod natura ſua leniſſimum eſt, plenior dandus eſt cibus, quàm meridiano aut veſpertino, quo ferè aſperior morbus eſt. Veruntamen in homotono febre aptæ ſunt cibo horæ, quibus & integra valetudine quis ali conſueuit. In quacunque nihilominus febre continua vis corpori deeſſe videtur, & arteriæ præ exilitate concidunt, & laborans exolui ſe metuit, eum cibo fouere, viresque recreare licet.

Symptomatum quæ per febres affligunt remedia.

CAP. XII.

RIGOR continuæ febri ſuperueniens, quòd eam plerunque ſoluat, in malis non eſt, nec vlla ratione cohibēdus, ſi eum præſertim ſudor excipiat. Frigus autem, horror, aut rigor intermittentium inuaſionibus ſi vehementiùs fatiget corpúsve cōcutiat, leniri tutò poteſt. Primùm autē ſub expectatione acceſſionis maturè veſtibus multis operiendus eſt æger, & omni potione prohibēdus: ſummis partibus, & iis quæ plurimùm inalgeſcunt, adhibēda fomenta calida atq; ſicca, vt lapides candentes, aut titiones extincti: ſimul quoq; obuolutus laborans ſpiritum diu continere debet. Si nihilominus horror rigórve prorumpat inter veſtimenta, extremæ partes perfricandæ ſunt oleo chamæmelino calefacto, vel liliaceo, vel anethino, vel rutaceo, vel vnguento quod ex his & ex piperis, cardamomi, pyrethrive cōficitur. Si vnctionum grauis eſt vſus, ea ipſa in aqua vitæ maceranda ſunt, qua dein expreſſa rigentes partes perfundētur. Nōnulli vehementiùs

eiùs rigoris initio eum qui conflictatur, in balneum deducunt, in quo etiam calidiores herbæ incoctæ fuerint. At certè ne quid in eo peccetur, néve calor acriùs inualescat, commodissimum sit ventriculũ atq; præcordia fouere, feruefacto iure calidorum stirpium vt menthæ, absynthii, saluiæ, rutæ, origani, chamæmeli, & anethi, cum anisi & feniculi semine, cui etiam vini albi paulum sit adiectũ: concalfacta enim febris origine, horror sæpe discutitur, simulque melior fit præcordiorũ status. Quum quis ex horrore iam incalescere cœpit, si (vt ferè fit) nauseabundus est, data aqua tepida interdum subsalsa vomere cogendus est, vel mulsa data, vel hydrelæo, vel si tenacior humor est, syrupo acetoso, aut oxymelite tum simplici, tum stillitico, aqua hordei tepida diluto. Quinetiã qui sponte euomuit, horum ope iterũ vomere cogendus est, vt proritans intus materia radicitus extirpetur: quæ si multa tenaciorque existit, vehementiora etiam suo loco tradenda postulat. Nam vt circumspectè Celsus ante nos animaduertit, ferè talis horror ab his oritur, quæ biliosa in stomacho residerũt. Si per hæc vomitio proritari nequit, piper tritum drachmæ vnius pondo, ex aqua calida, ante accessionem potum horrorem inhibebit: sed efficaciùs pillulæ quæ habent rad. aristolochiæ rotundæ ℈ ij. myrrhæ selectæ, piperis an. ℈ ß. ex absynthii vel menthę syrupo cõcinnatæ. Sæpe etiam, per quartanam maximè, omnia tum externa tũ interiora corporis vsque adeò perfrigerata sunt, vt in ipso horrore aut vinum generosum, meracum, & calefactum, aut aromatites, aut aquam vitæ, aut calidiora quædam offerre cogamur. Sitis, quam solius linguæ & faucium ariditas parit, oris collutione ex aqua hordei tepida, vel ex aqua stillaticia plantaginis compescitur, vel ex ea, in qua cocta sint pruna dulcia, zizypha, myxa, aut cydoniorum, cucurbitæ, vel lactucæ semen, aut glycyrrhiza, aut quæcunque citra adstrictionem & calorem blandè leniunt atque humectant. Ea ipsa ore diutiùs etiam contenta lentore suo linguam, os, & fauces siccescere non sinunt. Si dulcia non arrident, fallenda sitis est acinis mali punici, vel citrii, aurantiive laminis aqua rosata & saccharo maceratis, vel oxalide mansa. Scabrities verò, atque etiam linguæ orisve lentor detergendus primùm est penicillo ex melle rosato: quod si non satis respondeat, penicillus aqua rosata intingendus est, in cuius vncia aluminis drachma vna & sacchari candi semuncia sit soluta. At si ex arefacto, aut æstuante ventriculo & præcordiis, sitis vehemẽter excruciat, neq; his, quæ nunc dixi, falli potest, potus permittendus est, sed quàm tardissimè, vt hunc sudor promptus excipiat. Maturior accessionem producit, sitimq; nouã mox exasperat. Conueniet autem potus ex diluto iure lactucæ, portulacæ, plantaginis, & eorum lenientium quæ dixi ex syrupo violato, zizyphorum aut nymphææ & aqua sextupla: aut si putrescens stomachi humor sitis occasio fuerit, è succo oxalidis, vuæ acerbæ, cerasiorum, mali punici vel citrii, aut è syrupis qui ab his comparari solent, pari aquæ modo dilutis. Quum ceruicis, † aliarúmve partium mador sudorem instare pollicetur, vinum album tenue, quadrupla aut sextupla aqua dilutum, hunc liberaliùs ciet. Potus autem omnis moderatus esto, ne præcordia diuellat, & frigidiusculus, ne crudiorem aluum liquidioremque reddat. Capitis ex febre dolorem sedat rosa, viola, nymphæa, lactuca, plantago, semperuiuum, & alia quælibet herba ex refrigerantibus tunsa, & ex aceto fronti temporibusq; inducta: & quæ ab his extant tum olea, tum vnguenta, cuiusmodi est quod populeum appellãt. Si vigiliæ, aut delirium molestè exercet, his adiici poterunt hyoscyami, papaueris, & mandragoræ folia, vel semen, quæ & ipsa odoratu quoque non parum iuuant. Ex his lotiones, vnctiones, cataplasmata, non fronti modò & temporibus, sed syncipiti quoque tuto admouentur: si neque capitis grauitas neque destillatio, neque tussis dehortatur. Si nimia metuitur refrigeratio, permisceantur his serpillum, anethum, & ruta, quibus etiam ad vigilias & deliria nõ parua vis est. Si extremum malum est, in quouis oleo solui potest opium, vt in singulis vnciis huius bini sint scrupuli, eoque frons, tempora, & ipsæ nares oblinantur. Sed & interdum drachmam vnam Philonii Romani, aut scrupulos duos pillularum è cynoglosso vorare extrema necessitas expostulat. His etiam præsidiis succurritur, cùm fe-

† Aliàs legitur, alarum mador.

bricitans, aut quouis acuto morbo decumbens, citra manifestam occasionem huc illuc immodica iactatione sese deuoluit. Aut si fortè iactationis causa fuerit capitis, præcordiorum, aut lumborum æstus, his refrigerantibus, quæ suprà retuli, demulcendus erit. Spirandi difficultas, quæ ferè ob febris æstum vehementer premit ac penè suffocat, iisdem quoq; tollitur remediis, & cordis epithemate, quod inter refrigerantia retuli, & potu frigido, quo minimè prohibendus est æger si tũ maximè exigit. Animi defectio, aut etiam syncope, quũ per febres ardentes ex bile in os ventris effusa proficisci soleant, non meliùs arceri abigíve potest quàm succo mali punici, aut citrii, aut vuæ acerbæ sumpto, aut pane vorato iisdem intincto. Spongia quoq; mistis inter se aqua rosacea & aceto imbuta, quæ ventriculi ore tepida imponetur, ad id non parum conducit. Sudor optimus, tenuis, tepidus, calidúsve, minimè fœtidus, facilè ac citra laborem vniuersum è toto corpore dimanans, qui sitim ardoremq; compescit, & intermittentis febris accessionem integrè finit, aut continuæ acrimoniam remittit, qualis ferè est qui decretorio die superuenerit. Is verò quoad vires permittunt tolerandus est, atq; etiam, si parciùs erumpit, proliciendus. Si verò immoderatiore corpus iam diffluit & exoluitur, coërceri debet tum aëris, tum corporis refrigeratione: interdum profusione ex oxycrato aut omphacio, aut ex aqua in qua incoctæ sint rosæ, cytini, balaustia, malicorium, myrti, salicisque folia, gallæ & cupressi glandes: interdum vnctione ex oleo rosato, myrtino, mastichino, aut melino, in quibus (si necessitas postulat) succinum tritum, aut gummi, aut ceræ exiguum solutum sit, vt emplastica vi cutis spiracula tenaciùs infarciat. At verò sudor crassus, glutinosus, frigidus, ac fœtidus, ægrè, nec è corpore toto prorumpés, initio quidem non omninò malus: sæpe enim qui eiusmodi primus vel è capite, vel ex alia parte manat, postea melior ex vniuerso corpore euadit. Talis autẽ diu ac multùm perseuerans, omnino malus: nam cum virium robore impuritatem summã & morbi longitudinem: cum imbecillitate, extinctionem fore denunciat. Sudorem malum nunquam prouoces, sæpè cohibeas, ac tum præcipuè purgando corpori sustinendisq; viribus operam nauato. Si qua alia symptomata præter febris conditionem obrepunt, vt lienteria ex frigidiore & immodico potu, vt tussis ex refrigerato pectore, vt ex nudato capite destillatio, propriis ea tollantur remediis, sed quæ tamen aut nihil aut minimum curandæ febri obsint, & hanc, quoad fieri potést, leniant.

F I N I S.

IOAN. FERNELII AMBIANI, DE LVIS VENEREÆ CVRATIONE PERFECTISSIMA LIBER

Luis Venereæ definitio. CAP. I.

LVES Venerea totius substantiæ morbus est occultus, contagiosus, tuberculis, maculis, vlceribus, cruciatibus & doloribus sese prodés: *solo concubitu, aut alio impuro contactu contrahendus.* Atque vt huius morbi vis & natura, de qua hactenus inter Medicos parũ conuenit, certiùs innotescat, paulò aliùs repetẽda est definitionis explicatio. Cum omnis morbus primùm & per se in aliqua parte corporis insideat: partes autem omnes similares sint & dissimilares: necesse profectò fuerit in harum alterutra

alterutra vel in vtraque luem veneream primùm & per ſe inhæreſcere. At verò in diſſimilaribus primùm & per ſe non conſiſtit, neq; enim conformationis neq; magnitudinis, neque numeri, *neque collocationis ſiue ſitus* morbus exſiſtit. Reſtat igitur vt partium ſimilarium primùm & per ſe vitium ſit, & affectus præter naturam: neque enim, ſi cum omni genere morborum concurrit & complicatur, aut etiam varios partium diſſimilarium affectus inuehit; idcirco ſanè morbus vnus non fuerit, aut etiam partium diſſimilarium primùm & per ſe affectus cēſebitur. Ita enim & febris partes omnes obſidens, diſſimilarium partium primum & per ſe morbus diceretur, nec vnus eſſet affectus, ſeu plures: quod veterum auctoritas redarguit. Verùm enimuerò cùm affectuum partis ſimilaris tria ſint ſumma omninò genera, intemperies, materiæ immoderatio, & totius ſubſtantiæ corruptela: ad quod lues hæc ſit referenda, videndum. Primùm ad intemperiem non pertinere, apertè poſthac demonſtrabimus, cùm de eius cauſa dicemus. multo minùs ad materiæ ametriam referri poteſt: neque enim mollities aut durities eſt, neque laxitas aut adſtrictio, neque tenuitas aut craſſities, neque demum raritas aut denſitas, qui materiæ immoderatæ omnes ſunt morbi. Ad formam ergo neceſſariò referenda eſt. quæ quoniam præcipua eſt, & penè tota rei cuiuſque ſubſtantia; eius affectus totius ſubſtantiæ morbi dicentur. Atque ideo lues venerea meritò totius ſubſtantiæ affectus dicetur. Iam verò cùm morborum totius ſubſtantiæ alii intemperiem manifeſtam ſequantur, cuiuſmodi ſunt febres omnes putres, aliarumque partium affectus ex putredine ortum ducentes, alii alias cauſas occultiores: ad quod genus lues pertineat, videndum. Qui intemperiei ſuccedit morbus, manifeſtus eſt, isque vel putredo quædam exſiſtit, vel putredinis quædam ſoboles, quod lui non conuenit. Supereſt igitur, vt à ſecretiore cauſa orta putetur. Atque hîc occulti morbi dicuntur, qui non ex diſſoluto temperamento, neque ex ſimplici putredine, ſed ex abditiore quadam cauſa proceſſere, quæ corporis totam ſubſtantiam primùm & per ſe afficit. Hoc cauſarum genere continentur omnia peſtifera deleteria & venena, quorum ferocia in natiuum noſtrum calorem, in ipſumque vitæ principium, cui tota eſſentia contraria eſt & infenſa, maximè ac primùm ſæuit ac debachatur. Non enim eiuſmodi cauſæ ſola putredine, vt iunioribus plerisque viſum eſt, ſed tota ſpecie & vi deleteria nos vel offendunt vel enecant. Hæc autem quæ toto genere & prorſus venenata ſunt, tribus omnino modis nos attingunt: aut enim cum aëre ſpirando ducũtur, vt peſtilentiæ ſemina: aut extrinſecus nos attingunt, vt rabidi canis & venenatarum beſtiarum virus: aut intrò ſumuntur, cibi, potus, aũt medicamenti ſpecie. Venenum, quod non niſi intrò ſumptum vires habet, omnium infirmiſſimum exſiſtit: non in ſpiritu, non in tenui humore, ſed in craſſiore quadam ſubſtantia inhæreſcens. huius generis ſunt fungi, arſenicum, auripigmentum, & alia pænè innumera, quæ non odore, non adhæſu, ſed hauſtu ſolo enecant. hæc Chirurgi in malignorum vlcerum curatione citra vllam partium corporis iacturam, magnoque vſu extrinſecus adhibere ſolent. ex quo intelligitur non eſſe illa contactu deleteria. At verò ſi quid iſtorum ſumatur; è craſſiore materia venenum vi noſtri caloris ſuſcitatum in principes demum partes ſeſe inſerit, profertq; ſui furoris incommoda. Venenum, quod halitu nos ferit, omnium præſentiſſimum eſt & efficaciſſimum, nec humore, nec craſſiore materia tanquam vehiculo indigens, vt in nos agat, ac commigret: ſed tenuiſſimum cùm ſit, ſpiritu hauſtum, celerrimè per pulmones in cor viſcus nobiliſſimum & in arterias, in omni denique corpus irrepit: primumq; ſpiritus, deinde humores, poſtremò ipſarum partium ſubſtantiam labefactat. Quod autem venenum contactu ferit, minus efficax eſt: neque in ſolo ſpiritu, vel in aëre, ſed in humore quodam prouehente vires habet. Hoc verò cùm in partem cute nudatam inſederit; contactu quidem eam primùm, dein verò proximas, reliquumque corpus omne conſecutione quadam inquinabit. Non enim rabidi canis halitus ſolùm contagione quempiam polluit. at in partem demorſu apertã vel humor vel ſaliua eructatur: cũ quo virus illinc ſenſim in omne corpus euadit. In integrã verò cutim ſi inciderit, nihil efficit. epidermis

enim denſa cùm ſit atque valida, horum hebetiorum & craſſiorum venenorum ſubſtantiam altiùs penetrare non ſinit, niſi vel ſindatur vel dilaceretur. Sic enim beſtiarum, quæ virus eiaculantur, venenum prouehente ducitur humore. ſic ſagittarum venenatarum, ſic elephantiaſis, aut luis Venereæ virus, non inſpiratu, ſed humore in quamuis partem cute nudâ defixo ſenſim prorepit in omne corpus. Ex iis tamen quæ ſolo contactu officiunt, pauca quædam numerantur, quæ integram etiamnum cutim, quamuis validam & denſam, peruadunt & penetrāt, introque ſubeunt: vt quod à baſiliſco aut torpedine piſce infligitur virus. Atque hæ tres occultæ atque venenatæ cauſæ tres occultorum morborum differentias conſtituunt: quorum alii ab aëre; alii contactu; alii à venenata, quæ intus ſit, materia procedunt contrahunturque. Hi quidem omnes venenati ſunt: at non ſimiliter, neq; iiſdem ex cauſis. Nam qui ex intus concluſa materia proceſſerunt, quia foras non emigrant, neque in vicinas partes prorepunt, ſimpliciter venenati nuncupantur. qui verò ab aëre, aut contactu fiunt, contagioſi: quòd vel externæ, eiusque venenatæ cauſę occurſu geniti ſint, vel contagione mutuaque ſocietate vicinas partes contaminent. At hi qui ſolo contactu cōtrahuntur, vt hydrophobia, lues venerea, & qui beſtiarum venenatarum ictu fiunt, ſimpliciter contagioſi dicuntur. alii qui ab aëre procedunt, peſtilentes. Vt ideirco breuiſſimè dici poſſit, Occultorum morborum alios venenatos eſſe, alios contagioſos, alios peſtilentes. Sed venenatis & peſtilentibus relictis, de contagioſis pauca quædam dicemus. Contagioſi tota ſubſtantia morbi alii manifeſti ſunt, alii occulti. Manifeſti ſunt phthiſis, pruritus, ſcabies, lepra, achores, faui & reliqui huius generis: qui licèt contactu & fiunt & afficiunt; nihil tamen occultum malignumque reſipiunt: ſed à manifeſta putredine, & qualitatum primarum intemperie, oriuntur. Contagioſi occulti dicuntur, qui externi cuiuſpiam veneni occurſu & contagione primùm contracti ſunt, vt ſtupor à torpedine piſce, vel ab opio, hyprophobia, & qui ſcorpionum beſtiarumque venenatarum morſu vel telorum veneno infectorum ictu fiūt. In horum cenſu iure numeranda venit lues venerea. cùm enim neminem vnquam hac lue labefactauerit, inquinaueritve aëris inſpiratio, nec multos communiter illa inuadat: non poteſt inter Epidemicos morbos cenſeri. cumque nec alimentorum impuritate nec vitio ſit orta, non numerabitur in venenatis. Reſtat igitur vt habeatur inter cōtagioſos, quorum peculiaris eſt ſua cuiuſq; cauſa. Et licet fortaſſis ab externis hæc cauſis primum originem non habuerit: quoniam tamen hęc ſemel genita non niſi contagione poſtea afficit, contagioſorum more, cōtagioſus quoque morbus dicendus eſt. alioqui nec elephantia, nec qui luis venereæ & elephātiæ permixtione fieri poſſunt, inter morbos contagioſos recenſerentur. quod tamē veterum auctoritas & vſus coarguit. Itaq; lues venerea totius ſubſtantiæ affectus eſt occultus & contagioſus.

Luis veneree origo. CAP. II.

ANNVS fuit à Chriſto nato poſt M. & C C C C. nonageſimus tertius (aliis ſecundus) cùm irrepſit luis venerea apud Neapolim primùm in Gallorum exercitum. Vnde à Gallis Neapolitanus, à Neapolitanis Gallicus morbus eſt appellatus. Hunc iram Dei Opt. Maximi interpretati ſunt Theologi, cùm hāc malorum à nobis morum pœnam exigi, hoc ſupplicium de ſcortatoribus ſumi publicè docuerunt. Hinc ſtatim mira tam horrendum affectum ſuperſtitio excepit, indoctis quibuſque hominibus & mulierculis ad Diuos neſcio quos vota ſua referentibus, opemq; ab iis poſcentibus. Non defuerunt etiam Aſtrologi & Meteorologici, qui morborum populariū cauſas altiùs repetētes, inſolentem quandam ſiderum conſtitutionem ac binas ſolis eclipſes, aëri inquinamenta quædam reſpergentes accuſarunt, Epidemicumque hunc affectum dixerunt: quorum etiam opinionē plures Medici poſtea ſunt ſecuti. At ego vel ab inſulis quibuſdam Americis, in quibus populariter affectum hunc graſſari audio, per Hiſpanos in Gallorum exercitum vitium allatum crediderim: aut illic certè ſcorti cuiuſpiam magna impuritate contractum, cuius dein cōtagio in omnem Europam, Aſiam, Africam,

Africam, & extremam Indiam defluxerit, omnemque orbis partem, quæ noſtratum commerciis vtitur, impleuerit. Etenim ſi Epidemicorum morborum conditione, à certo aſtrorum influxu deriuata eſt hæc lues; quomodo paucis diebus plures non afflixit, tandemque tempore defiit? Ita enim peſtis illa Anglica hoc ſeculo nata ſæpiùs iam & inuaſit, & exſtincta eſt penitus. Ita morbi omnes Epidemici ab Hippocrate celebrati: ita exanthemata & ecphymata ortus & interitus ſui curſum ſemper abſoluunt. At aut ab vno aut admodum paucis apud Neapolim originem habuit lues venerea: cuius cõtagio hactenus ſerpſit in reliquos, nec tempore defiit. Itaque accuſanda hoc loco multorum credulitas, qui multas ſe in cœnobiis virgines arte concluſas hac lue labefactatas vidiſſe ſcripſerunt ſine viri conſuetudine, & impuro contactu, ſola inquinatas aëris inſpiratione. Non minùs exploranda eſt illorum opinio, qui alimẽtorum impuritate & vitio luem hanc ſæpius oriri contendunt. quaſi verò nunquam anteà putridis & vitioſis alimentis vſi ſint homines ſine lue venerea: aut hæc in plebeios tantùm & infimæ ſortis homines vitioſis plerumque cibis victitantes, non autem in magnates & reges ipſos ſelectiſſimis cibis vtentes graſſata ſit. Multi etiam luem hanc indies mutari, & ita inclinare atque conſeneſcere, vt ſit poſthac breui finem habitura, litteris prodiderunt. aiunt enim, cùm primum oriretur, tanta fuiſſe fœditate, vt quæ nunc graſſatur, vix illius generis eſſe putetur. Vlcera erãt innumera, in quernæ glandis ſpeciem & magnitudinem aſpera, exporrectaque: ſpurcus ab iis profluens humor, fœtor verò tantus exhalans, vt cuius nares attigiſſet, is infici mox crederetur: color puſtulis ex nigro vireſcens, ipſo aſpectu nõ minùs ægros quàm dolore cruciabat. Fugiebant idcirco omnes eius aſpectum, nedum contactu abſtinebant, vt morbi præterea nullius. Quæ verò ſecuta eſt, & iam paſſim vagatur, puſtulas quidem habet paucas, vt & vlcera; dolores autem atroces cum tuberculis ſcirrhoſis. ea vt fœditate tolerabilior; ita certè doloribus & cruciatibus immanior euaſit. Id verò minimè ſeneſcentis luis naturæ & conditioni tribuerunt, ſed præpoſteræ multorum curationi. Adeò enim eſt hæc lues mortalibus formidabilis, vt vel illius minima ſuſpicione confeſtim ad remedium ex hydrargyro concurratur. quod ſanè puſtularum ardorem extinguit, exſiccatque vlcera: at deſtillationes, articulorumque dolores adauget. Itaque hanc, niſi Deus Opt. Max. ſua clementia ipſe extinguat, aut effrenem hominum libidinem temperet, nunquã exſtinctum iri, ſed fore humano generi comitem, & immortalem crediderim.

Luis cauſa efficiens ex nonnullorum opinione.

CAP. III.

DIXIMVS de luis origine & externa occaſione. Iam de efficiente cauſa, cuius ad curationem inprimis eſt neceſſaria cognitio, accuratiùs differendum. Huius quidem natura & eſſentia quæ ſit, quæ qualitas, quantæ iamdiu, quamq; odioſæ concertationes, quot opiniones, quàm maximè à Neotericis agitatæ & ſumma diſcordia conuerſatæ! at nondum tamen definita quæſtio eſt. Alius enim hepatis intemperiem valdè ſiccam & paulò calidiorem per contagium impreſſam arguit, ac eam primùm quidem ſimplicem, deinde verò increſcente humore noxio, compoſitam: qui in carnes ac corporis habitum à natura propulſus, & continuum ſoluat, & puſtulas, vlceraque excitet, dolores, tophos, aliaq; incommoda innumerabilia acceſſat. neq; mirum videri debere ſi medicamentis, quæ ad omnis generis intemperiem comparata ſunt, hactenus non ceſſerit: quòd omnis ſicca intemperies partis alicuius nobilis maximeq; hepatis humidi primogenii plurimũ abſumat atq; diſſipet, nec niſi arte ſumma & ſummo remediorum vſu tolli emendarive poſſit; cum reliquæ omnes intemperies facilè corrigantur. Intemperiem calidam eſſe à natura rei cognoſci, & ab eius effectibus. ſiquidem puſtulæ & vlcera, quæ in hoc ſunt morbo, duritiẽ habent inſignẽ: durities autem fit vel à pituita craſſa, vel à melancholia. At pituita craſſa facta non corrodit. Eroſiones enim, quæ cum duritie affligunt, ſui cauſam materiam craſſam & denſam agnoſcunt. Ad hæc materia tenuis eryſipelata vel herpetes excitat: vlcera

autem luis profunda ſunt & caua. Denique luis venereæ vlcera iis tolluntur remediis, quæ veteres Arabes ad vlcera à ſicca & torrida materia compararunt. Quocirca à materia calida ſicca & denſa emergunt. Hæc autem materia non poteſt aliunde peti quàm ab hepate: ſiquidem medicum eſt theorema: Actione aliqua per corpus totum, æquabiliter læſa, principium eius naturale neceſſariò eſſe malè affectum. neque enim (quod exempli cauſa dictum ſit) motu & ſenſu totum corpus priuari poteſt, illæſo cerebro, motus & ſenſus principio: neque aſphyxia, id eſt, ſumma pulſus imbecillitas, in toto corpore deprehēdi poteſt, illæſo eius principio corde. Sic profectò vitiato ſanguine in omnibus corporis partibus, neceſſe eſt hepar læſum eſſe, & cuiuſmodi eſt ſanguinis vitium, talem quoque eſſe iecoris noxam. At omnes eo morbo affecti, liuidi ferè & ſubnigri cernuntur, floridumque tum faciei tum reliqui corporis amittunt colorem. quo fit, vt ſanguis in hepate gignatur craſſus, denſus & mordax, qui poſtea in ſuperficiem protruſus, eum colorem inuehit. nam talis eſt cutis in ſuperficie, quales ſunt humores in intimo corpore exſuperantes: niſi ad profundum frigore aut alia occaſione decubuerint, receſſerintve. Alii omnes in hoc conueniunt, quatuor humorum exuſtionem & malignam quandam affectionem antecedentem cauſam eſſe luis, dum nec dolores, nec puſtulas excitat: cōiunctam verò & continentem, dum illa iam protulerit: humores autem in hunc modum vitiari atque corrumpi, ſcilicet vel aëris vitiati atque corrupti inſpiratione, vel cibi cacochymi & aquæ corruptæ vſu, vel certè alterius inquinati cuiuſpiam contagione atq; congreſſu. Quidam nihil aliud eſſe ſcripſit, quàm deprauati ſanguinis ſuppurationem, quæ pòſt in tumores & nodos cōnſiccata induretur, & cuius ſcaturigo à malè affecto iecinore pullulet. Horum rationes quam vim habeant, paucis excutiamus, vt veritas magis eluceſcat.

quorundã opinionũ confutatio.

Intemperiem ſiccam luis cauſam non eſſe, ex inuadendi ſerpendique modo conſpicuum eſt. Omnis enim viſcerum intemperies, præſertim verò ſicca paulatim contrahitur, idque vel potus penuria, vel rerum calidarum & ſiccantium diuturno vſu. Eſt enim ſiccitas patiens qualitas minimam vim agendi ſortita. Atqui luis cauſa, quanquam non ſemper ſubitò ſe prodit, ſed interdum, vt rabidi canis virus, aliquandiu in nobis deliteſcit; repentè tamen ſemper contrahitur eo ipſo die vel altero, vel certè breui admodum temporis ſpacio. qua parte contracta eſt, ea vlcere aliòve ſymptomate certa de ſe indicia prodit, totumque corpus vel optimè ſanum peruertit. At potéſtne iecur tam citò ſicceſcere, humidumque eius primogenium abſumi, & retorridus in eo genitus humor in corporis ambitum propelli? Quænam iſta, aut in quo alio morbo tam repentina perſpecta eſt humorum ſecretio, genitáve intemperies? In febre quidem peſtilenti, dum inquinati aëris inſpiratione repentè cordis ſpiritus contaminantur, laceſſitum cor ſuæ affectionis indicia carbunculum & bubonem foras eructat. At minimè tamen accenſa aut reſiccata ſunt viſcera. cor ſiquidem maligna quadam & inexplicabili qualitate obſeſſum ſæpe prius extinguitur, quàm viſcerum temperies poſſit permutari. Adhæc cedo, quæ intemperies vnquam contagioſa viſa eſt? Neque verò ſi tubercula dura & vlcera exedentia luem veneream ſtatim excipiunt, idcirco ſanè horum principium iecur ſicca intemperie ſtatim laborat. Ea quippe non tam à iecoris vitio & noxa, quàm à malignitate cauſæ, quæ humores in ſui naturam deprauat, proficiſcuntur. Itaque calida & ſicca hepatis intemperies luis venereæ cauſa eſſe non poteſt. Indignum certè fuit tanti philoſophi grauitate in re adeò aperta cæcutire. Aliorum ego omnium opiniones, quæ non niſi ſimplicem humorum corruptionem & exuſtionem proponunt, nihil moror: cùm vel ipſis medicinæ tironibus ac tonſoribus notum ſit, omnis generis ex humorum putredine morbos ſine lue ſuperioribus ſeculis graſſatos fuiſſe: nec iis remediis, quæ humorum putredinem arcent & emendant, luem veneream bene vnquam fuiſſe curatam.

Vera

Vera luis causa efficiens. CAP. IV.

EFFICIENS luis venereæ causa occulta est, & venenata qualitas atq; perniciosa labes attactu & contagione contracta: quæ licet leuis admodum, & ferè corporis expers sit, sensusq; nostros effugiat, non simplex tamen & solitaria existit, sed in humore aut alio quouis corpore inhærescit; quo vt subiecto quodam & vehiculo vtitur. Qui enim possit corpori nostro vim inferre virtus incorporea? Huius perniciei vis & efficacia diutius aliquando in nobis delitescit, tempore tamen copiosis signis & argumentis se prodit. Vt enim rabidi canis aut scorpionis, ita huius venenum ab ea sede, quæ sit primùm contagione inquinata, sensim in omne corpus spargitur, contagiosorum morborum naturam & conditionem imitatum: maximè autem venereo contrahitur concubitu, à quo & nomen inuenit; & eius frequentatione propagata est lues in hominum genus, & ex vnius impuritate & inquinamento sensim in vniuersum orbem disseminata, miserabile scortorum flagellum. Itaque qui venereo complexu iungitur cum inquinata, à pudendis luem contrahit: nutrix, à qua infans pollutus lac sugit, à mammis: obstetrix, quæ infectæ parienti opem tulerit, à manu: infans à vitiata nutrice altus, nunc ab ore, nunc ab interioribus: condormiens inquinato sudore diffluenti, à cute & à summis partibus: qui effusiore osculo saliuam exceperit, ab ore. Huius tamen veneni vis, quia est hebetior, non nisi in apertam nudamque partem sæuit. neque qui iam inquinatus est, alium halitu solo, sed liquore de se in alterius corporis partem epidermide nudatam reiecto contaminat, à qua malum profusus initium sumit. Partium à quibus lues initium capit, aliæ aliis grauius vitæ discrimen inferunt. omnium exitiosissima est lues, quæ ab interioribus & recondițis visceribus, aut à partibus obscœnis inchoat: cæteræ leuiores & minus periculosæ. Cuicumq; particulæ lues primùm insederit, illic inhærescens pustulam excitat, interim & vlcusculum inde longius prorepens radices figit, sensimq; partium continuatione interiora subit, & ex prauo initio & quasi suscitabulo profecta paulatim propagatur & inualescit; dum non spiritus modò atq; humores, sed & carnem & partes solidas omnes peruagetur, & ad extremum, ni medicamentum adhibueris, furore omne corpus vastet atq; depopuletur. idq; hac ferè ratione. Cùm virus, exempli causa, concubitu à pudẽdis madore perfusis initium habet; pustulas in his primũ & vlcuscula euocat contumacia, maliq; moris. Vapor deinde aut spiritus ductu cauo pudendi introrepẽs (neq; enim credibile est, humoris quiddam eò subire) venæ cauæ sanguinem arteriæque maioris spiritum labefactat. tunc etiam bubo prorumpit in inguine: hinc vasis spermaticis, renibusque affectis, gonorrhœa se prodit, quâ virus velut eructando turpissimè eiicitur. Cùm exsecrandum malum iam iecur & ventriculum inuasit; leuis quidam alui fluor suboffendit: mòxque cum iecore sanguis polluitur, cuius cunctæ postea venæ participes fiunt: eoq; in artus, in cutim, in musculos disseminato, compressum maleficium atque tacitum erumpit, prosiliuntq; liuidæ rubentesq; pustulę, vlcuscula crustosa & herpetes, nonnullis caua vlcera atque maligna; biliosis quidem phagedænica & exedẽtia, melancholicis cancrosa, pituitosis leuiora, sed fœdiora, & humore quodam mucoso fœtidoque manantia: sanguineis crebriora carbunculi effigie: omnia quidem labris præduris, tumentibus & inuersis, quæ exesa carne ipsa etiam ossa depascunt, primùm tenella, qualia sunt nasi & palati; deinde solidiora, quæ putria cariosaq; tempore excidunt. Ab iis cum malum iam cerebrum, summamq; corporis arcem obsidet, multa superuacua pro partis conditione pituitosa colligi necesse est: quæ si intercluse capite contineantur, magnum & acerbum dolorem commouent. Sin foras sub cutim capitis promineant, vel in articulos vel artus deturbentur, cruciatus excitant immanes ac diuturnos, qui noctu maximè ingrauescant: aut tophos præduros scirrhososque tumores, haudquaquam tamen doloris expertes, progignunt. Quanquam enim pituitosa videtur materia, veneni tamen maleficio perfusa acrimoniæ particeps est. Hinc sub ossium membranas se recõdens tum acrimonia, tum distentione dolorem excitat: in ossium verò substantiam per tenues quasi tubos sese

inferens, illa diffundit dilatatque in tumorem, quę tandem carie consumpta putrescunt. Si minus acris materia & mordax cutim non exedit; ad pilorum radices effusa malignitate aut venenato vapore effluuium concitat: quo pleriq; visi sunt sine capillis, sine supercilio, sine barba, sine pilis, cui postea repullularunt. Cùm tamen multa vbique sint huius perniciei signa, nullum tamen cernitur in vrinis: neque ex iis quisquam aut hoc aut aliud vllum veneni genus possit deprehendere. Iam verò hæc paucula de lue venerea si acriore iudicio studiosè obseruaremus, cui non perspicua fuerit eius pernicies, quis eam veneni participem inficiabitur? Si enim minima eius portio in totum corpus disseminata serpit non aliter, quàm quæ à canis rabidi morsu infertur, posśitne esse veneni expers? Non enim in externas duntaxat, quæ sub aspectum veniunt, verumetiam in interiores quasque partes, in ipsaque viscera penetrat, quæ dissectis mortuis comparent pustulis vlceribusque fœda. Itaque hoc in morbo, aliisq; venenatis plurimos videas captiosa eaque admodum inani ratione falli, quòd dum vident symptomata hæc omnia cum humoris cuiuspiam vitio insultare; nihil præter humorem inesse putant, nihil maius animo concipiunt, neq; acriore animi acie perscrutantur, num aliud quippiam in humore subsit, in quo præcipua affectionis caussa consistat: quale procul dubio, si sensu non cernimus, potest certè ratione ac intelligentia comprehendi alioqui in maxima rerum ignoratione versamur. sed de his alias. Hanc luem nulli adnasci, nisi contagio qui se polluerit, diximus. quod quoniam in concubitu solet euenire, pueros & senes aut alioqui coitus expertes rarius occupat: sæpius & facilius, quo quis salacior, & in venerem est procliuior. qua de re & à partibus obscœnis sæpissimè incipit: licet & interdum ex aliis plerisq; , vt dixi, locis expullulet, quibus labes contagioque fuerit aspersa. Inquinatur autem duntaxat vel purus ab impuro, vel impurus ab eo qui sit longè impurior: à simili verò, vel minus impuro nunquam. Æquè impuros citra offensionem congredi licet: & vterque tamen alium puriorem congressu labefactat. Hauritur etiam interdum lues è scorto, quod nondum sit inquinatum, cùm quis cum eo volutatur mox ab alio impuro scortatore. Impuritas non ex cute spectatur, quòd sæpe inueteratæ luis fermentum intus reconditum sit & abstrusum. Iam quos corripuit, vt quisq; viuit, ita eum aut citò deserit, aut diu tenet, & in totum absumit. In Italia & Hispania ac sicubi præterea sobrii sunt homines, mitior: in Germania propter crapulam & victus intemperantiam, vt diutius hæret, ita prehensos infestissimè torquet, & acerbissimè affligit. Secundo loco sunt Galli.

Luis species, signa & symptomata. CAP. V.

LVIS differentias speciesque nonnulli, quibus symptomatum quàm essentiæ maior cura fuit, varias multiplicesque statuerunt. Vna tamen & eadem est essentia totius: sed variis distincta ordinibus, vt alia leuior sit, alia grauior. Est & corporum, in quæ illa incidit, permagna varietas. Ac vtraq; ex causa fit vt lues alia leuioribus alia grauioribus symptomatis exerceat. Omnium leuissima est ea species, qua solùm capitis & barbæ pilæ sensim citra vllam corporis effusionem defluunt. Eius quippe virus in tenui quodam vapore consistit, qui in corporis summa diffunditur ad pilorum radicem. Atque vt ephemera febris à putrida, ita & hæc species distat à cæteris. Altera paulò deterior est, qua cutis vniuersa crebris maculis minimè tuberantibus aspergitur, iisq; paruis lentiginis instar, ac modò rubris, modò flauis: quæ non antè deleri extinguive possunt, quàm morbi radix sit euulsa. Hæc in tenuissimo sanguine virus habet: quam nulla alia grauiora sequuntur symptomata. Tertia species grauior, ac iam vera lues est. Hac rubræ aut flauæ pustulæ primùm quidem circa frontem ac tempora, poneq; aures, dein in capite atque etiam in reliquo corpore erumpunt, & extuberant rotundo schemate, siccæ sine pure, quæ dein sicca crusta obducuntur: atq; si negligantur, serpunt in ambitum, excauantq; cutim, dum ex pustula verum vlcus fiat: quod ferè virulentum est ac sordidum: partes quæ ad podicem, nares atq; fauces sunt, quia tenellæ, omnium primæ exulcerari solent. Emergunt autem hæc, cùm iecur ipsum

ipſum,atque ſanguinis humorumque maſſa labefactatur: à qua protinus carnoſæ molleſque partes detrimentum capiunt. Quarta his ſpecies ſuccedit, cùm iam inualeſcens lues ſolidas partes, oſſa, vincula, membranas ac neruos adoritur. In his iam vitiatis excrementa multa, craſſa quidem ac glutinoſa pro partis conditione, ſed tamen maligna congeſtione accumulantur.quæ nonnunquam in tendones, ſæpius inter oſſa & perioſtia confluunt.Hęc cùm vel membranam ab oſſe diuellunt, vel eam maligna acrimonia feriunt; cruciatus cient implacabiles, qui noctu ferè ingraueſcunt. Ab his demum coaugmentatis præduri tophi cum cruciatu multò grauiore ſuccreſcunt. Eadem porrò cùm in oſſe figuntur,id amplificant, diſtendunt, atque exedunt, vt eius ſæpe deprehenſa ſit monſtroſa figura. Tandem verò corpus vigiliis, dirisq; cruciatibus confectum, & atrophia marceſcens, vita deſtituitur. Quæ luis natura ac conditio, & quibus illa ordinis tanquã differentiis diſcreta ſit,ex his conſtat. Iam certa eius ſigna, quæ cauſæ efficientis ſymptomata ſint ſparſim propoſita, ſeorſum enumeranda, & in epilogum coartanda ſunt. Itaque ſi capillorum aut barbæ defluuium citra morbum grauem & acutum incidat, & maculæ exiguæ lentiginis inſtar, modò rubræ, modò flauæ per cutim vniuerſam exortæ ſint, lues venerea contracta eſt, idque certiùs conſtat, ſi vel in pene vel in inguinibus ἐπιφαινόμενον aliquod præceſſit. Eadem ſententia ferenda eſt, ſi rubræ, aut flauæ, aut liuidæ puſtulæ circa frontem & tempora, poneque aures, dein in capite & podice ac reliquo corpore extuberant rotundo ſchemate. quæ cùm initio ſiccæ eſſent & ſine pure: dein ſicca cruſta obducuntur, aut etiam exulcerantur, excauanturque & in vlcus ſordidum rotundum ferè degenerant. Sed omnium harum puſtularum & vlcerum ab aliis ſimplicibus diſtinctio vix planè & ad vnguem literis explicari poteſt: oculorum intuitu & frequenti aſpectione cognoſcenda. Si dolores & cruciatus ingentes noctu ingraueſcentes non in articulis,ſed in mediis artubus affligunt, in quibus etiam tophi præduri inter oſſa & perioſtea ex craſſa lentaque materia ſuccreuerint; aut etiam carie conſumptum os eſt exeſumque: lues iamdiu contracta eſt. Horum multis aut aliquibus tandem comparentibus, lues contracta intelligitur, & curatio maturanda. Multos video ſymptomatum multitudinem inter luis ſigna reponere. quæ quoniam illius propria non ſunt; cognitionem interturbant, & tyronum ingeniis nondum exercitatis & vſu confirmatis, caliginem offundunt. Quorſum autem attinet laſſitudinem, proſtratam appetentiam, ſomnolentiam, faciei pallorem, linguæ ſcabriciem, aliaque innumera, ſine lue quotidie affligentia inter luis ſigna recenſere? Iam verò cùm clanculum ſæpe ſerpat lues, hæreatque in corpore diutius, nullis ſignis prædictis conſpicua, illius ab aliis affectibus internotio atque diremptus accuratè tradendus. Itaque cùm ex dubiis ſignis de lue ambigitur, eius origo eſt altiùs inueſtiganda, & partes omnes adeundæ, à quibus initium habere poteſt. Et quoniam non niſi attactu contrahi poteſt: neceſſe eſt, vt labes aliqua in ea parte primùm comparuerit, per quam inſertum eſt virus. Quendam exempli cauſa ſtatuamus, multos iam menſes de ſcapularum & occipitis dolore, noctu quàm interdiu grauius affligente conqueri: qui iuſtis purgationibus & topicis remediis non ceſſerit. Cùm dolor externus ſine manifeſto tumore aut abſceſſu tamdiu afflixerit, frigidum ex capite humorem eò confluere ſenſim, aut certè partis vitio & imbecillitate gigni, cumularíq; neceſſe eſt. Qui tantùm à viſceribus in partes externas pellitur noxius humor ſiue tubercula aut puſtulas excitet, ſiue ſcabiem, ſiue per vniuerſum corporis habitum diffundatur, dolores non efficit tam atroces, non noctu excandeſcentes, ſed qui duntaxat circa partes membranoſas cumulatur. Luis enim initio ex interioribus noxia materia ad cutim pellitur: quæ poſtea in tubercula & puſtulas erumpit: nullus tamen antè affligit dolor, quàm circum membranas venenata qualitate iam perfuſas vitioſus humor *venenata* & maligna congeſtione coaceruatus ſit. Et in hydrope anaſarca licet totius corporis habitus cruciatibus diſtendatur, nullus tamen aut obtuſus admodum dolor eſt, vt nec in tumoribus pedum œdematoſis, circa finem diuturnarum febrium contingentibus. Vtrum

verò frigidum hunc humorem ſimplex partis intemperies cumulet, an qualitas potius maligna ei perfuſa, inueſtigandum diligentius. Perſcrutandum ergo num ante hos dolores, quidquã in partibus obſcœnis comparuerit. Emergunt autem in his puſtulæ, vlcera maligna, virulenta, gonorrhœa, & inguinum bubones. Hæc tametſi nondum lues Venerea dicuntur, ſunt tamen rudimentum & veluti character eius impendentis. quorum ſi quippiam præceſſerit, quod poſtea quibuſdam remediis fuerit ſublatum, quoniam tamen ſcapularum dolores diutius perſeuerant, venenatæ cuiuſdam qualitatis inde relictæ ſuſpicio eſſe debet: quæ ſolidas partes iam obſidens, ac illarum concoctionẽ peruertens, excrementa multa congerit, eaq; craſſa & maligna, quæ doloris cauſa ſunt efficiens. & hîc cõmunia omnia deſtillationum remedia cõueniunt. Si vel in faucibus vel in ore vlcus, vel excoriatio, aut quauis alia corporis parte contagione aliquid inhæſit, eadem eſt ferenda ſententia. Licet enim reſiccatum fortaſſe fuerit vlcus, non eſt tamen mali radix euulſa, ſed ſenſim interiora vaſtans, tempore ſui teſtimonia profert. Suſpicionis porrò occaſionem confirmabit, ſi circa os tibię, aut brachii, aut frontis, aut alterius partis alicuius humor in callum aut tophum cõcreſcens, nocturno dolore fatigans, exſtiterit. hic enim non aliunde naſci ſolet, & huic morbo familiaris eſt. Quòd ſi præterea inunctiones ex hydrargyro æger expert⁹ eſt: multò erit certior cauſæ interioris coniectura. At verò ſi iſtorum nihil præceſſit, ſed ſolitarius dolor eſt, cauſæ internotio difficillima exiſtit: quam tamen hac ratione aſſequi licet, ſi dolor, cuius cauſa inueſtigatur, vel in articulis, vel mediis artubus & muſculis ſedem habet. Qui in articulis, vel circa hos exiſtit, fixusq; eſt: non Venereus, ſed vel Arthriticus, ſi conſuetus eſt, ex interuallis repentè inuadit, paulatimque ſoluitur: vel à ſimplici eſt defluxione. Non enim Venereus dolor articulos (id pace multorum dixerim) ſed medios artus obſidet. In quibus etiam diximus plerumque tophos ſuccreſcere, maximè verò in fronte & capite, in clauibus, in medio humeri radio, & cubiti oſſe, in parte priore tibiæ: nonnunquam & in aliis quoq; oſſibus. Iam verò ex iis qui in mediis artubus fiunt, qui breui partuoq; tempore exoriuntur, à defluxione ſimplici ſunt, quæ repentè è capite eò labi ſolet: cuius etiam fons antea fortaſſe fuerat deprehẽſus. Qui verò ſenſim multoq; tempore procedunt ab eo excremento, quod pars malè affecta paulatim congeſſit, Luis materiam redolent. atq; idcirco cunctandum eſt, dum alia ſe produnt ſymptomata. Neq; enim incogniti & nondum planè perſpecti affectus tentanda vnquam eſt curatio. Solent enim complures admiſſum ſcelus conſtanter denegare, dum dolorum vehementia & ingenti ſymptomatum turba conuincantur. Sed de his ſatis. Iam agnitæ Luis tradenda curatio.

Curatio per hydrargyrum. Cap. VI.

QVi omnium primi tetri huius & immanis morbi curationem ſunt aggreſſi; neglecta eius eſſentia, horum duorum ſymptomatum, tuberum nempe & vlcerum tantùm curam habuerunt. Ac primùm cùm illa corpus depaſceban-tur, cauſticis comburere conati ſunt. Dein quia vno exſtincto, noua renaſcebantur; permulta excogitauerunt vnguento eodem reſtinguere omnia, in aliarum puſtularum & ſcabiei modum. Aliter atque aliter hoc tentabant, verùm nullo quiſquam effectu, argentum viuum qui non addidiſſet. Huius enim vſum aui noſtri ex Arabum ſchola deduxerunt, quos conſtat hydrargyrum ad vlcera maligna & cacoëthea coërcenda, atque ad ſcabiem omnem ſiccam feliciter vſurpaſſe. Itaque eo cum aliis quibuſdam oleis & pulueribus in vnguenti formam concinnato, inungebant brachiorum & crurum iuncturas, alii & ſpinam & ceruicem: nonnulli etiam tempora; item & ventrem: atque iterum alii vniuerſum corpus. Quibuſdam ſemel die, quibuſdam bis: nonnullis tertio iterum die; nonnullis quarto. Claudebatur æger in æſtuario, quod calebat aſſiduè atque intentiſſimè, alii viginti, alii triginta totos dies, nõnulli plures, peruñctum lecto, qui intra æſtuariũ ſternebatur, apponebant, ac multa ſuperiecta veſte ſudare cogebant. Empiricam hanc curandi rationem hactenus ſecuti ſunt medici & chirurgi ferè

omnes,

omnes, non ſine magno Reip. detrimento. Tanta ſiquidem huius vnguenti crudelitas eſt atque ferocia: vt ſecundo ſtatim aut tertio die languefcere incipiat æger. quippe quod in ſummo corpore eſt, & in toto corporis ambitu, ſumma ſua tenuitate colliquat ac diſſoluit, ac tandem extrema refrigerandi, qua pollet, facultate, ad interna repellit: inde in ventriculum & thoracem, è quibus deinde ſurſum partium continuatione ad gulam & os compellit, tanta tamq; violẽta iniuria, vt dentes, quibus, vt & cerebro, peculiariter inimicum eſt, ſtatim omnibus vacillent ac nonnullis liuidi decidant omnes. Quædam è corpore per ſudores diſſipat: quædam purgatoria vi in aluum deturbat magnis torminibus. Atque vt paucis complectar, omnibus certè, qui ita curantur, exulcerantur fauces, lingua, & palatum intumeſcunt, gingiuæ, dentes vacillant: ſputum per ora ſine intermiſſione profluit, omni prorſus fœtore olentius, tanto contagio, vt labia eius contactu vlcus contrahant, & intus buccæ vlcerentur. frigefacto ſtomacho, & turbato fœtore appetentia cibi deſtituuntur ægri: cumq; ſiti intolerabili crucientur, vix tamen bibere poſſunt, os alioqui totum vno occupãte vlcere. Quinetiam lingua balbutiem, aures ſurditatem contrahunt nõnullis immedicabilem. Fœtet omnis circum habitatio. Atq; adeo durum eſt hoc medicationis genus, vt perire morbo complures malint, quàm tanto periculo tã acerbo diſcrimine leuari, quanquam vix centeſimus quiſque leuatur, recidiuo vt plurimũ ægro. Recidiua rarò ſimilis eſt radici: neq; iiſdem ſymptomatis exercet, ſed ferè deſtillatione, arthritide, tophis vel oſſium carie. Neq; pari contagione eos, cum quibus ſocietas eſt, afficit; quòd humoris furor & impetus illis auxiliis repreſſus ſit, etiam nondum mali radice reuulſa. tempore ſiquidem ea reuireſcit, recurritq; interdum poſt annum vigeſimum, aut etiam trigeſimum: tantoq; interuallo mali fomes, quaſi ſepultus deliteſcit. Et nihilominus, qui tum expertes mali, prorſusq; expeditos ſe putant, alios cum quibus concubuerint, contaminant, prolemq; gignunt ea lue cõſperſam; indicium ſanè, tum temporis mali fermẽtum in venis, in ipſisq; partibus reſeruari, &, vt dicere ſolent, in ipſis quaſi medullis deliteſcere. Eſt igitur omnium curationum acerbiſſima, quæ huiuſmodi perunctione fit: & in ea miſerrimũ hoc quoq; eſt, quòd plerique omnes qui ſic medentur, medicinam non callent, ſed vt audaciſſimus quiſq; aut in aliis vidit, aut ipſe tulit, ita medicum agit, vno quopiam ad omnes vnguento vtens, &, vt ille ait, vno collyrio omnes perſanans, nullius neq; temporis neq; corporum qualitatis habita ratione. Si quid accidat interim ægro, conſilii inopia, quid ſuadeat non habens, morbi peruicaciam & malignitatem arguit, quæ non niſi iterata vnctione tolli poſſit. Hinc alius bis, alius ter aut quater, nonnulli decies, alii etiam vndecies aut duodecies eam curationem experiuntur, tanta cum doloris acerbitate & malorum aceruo, vt credi poſſit, nimium viuendi cupidos, qui nõ mõri maluerint, quàm ſic vitam proferre. Multis namq; ad vertiginem, quibuſdam ad inſaniam vſq; infeſtatur cerebrum poſt curationem. Tremunt multis non manus tantùm, ſed pedes etiã & vniuerſum corpus, aliis quidem ad annos aliquot, aliis ad omnem vitam. Multos in media curatione interire vidimus, dum carnifices illos hypocauſto plus æquo calido includunt: in quo illi ſalutis, quam ſic adepturos ſe eſſe ſperant, ſtudio patientius conſiſtunt, donec reſolutis caloris vehementia ſpiritibus, ac defectis cordibus mori ſe non ſentiãt. Alios vidimus, intumeſcente ad fauces gutture, cùm exitum non haberet ſanies & ſpiritus, ſuffocari: quoſdam cùm meiere non poſsẽt, alios exorta dyſenteria ac febre, mori. Omnino pauci ita cõualeſcunt: iiq; validi ac robuſto corpore, quibus malum inter initia conſiſtit, ſolusq; corporis ſpiritus vel humor, non autem partium ſubſtantia obſidetur. atq; illi hoc periculo, hac amaritudine, his malis affliguntur. Nam cùm initium præterlapſa lues ipſam iam partium ſubſtantiam obſidet, vt argentum viuum puſtulis, vlceribus, tophis, doloribus, aliisq; ſymptomatis tanto periculo opem ferat; mali tamen radicem haudquaquam euellit. Et ſi quod iuuamentum eius adferat vſus; id profecto vix ad paucos menſes ne dicam dies durare conſueuit. Pro hac tam acerba, tamque periculoſa curatione, Chirurgi naturæ arcana penitus (ſi diis placet) intuiti, veluti pro aris &

focis decertant. Nec inuentà meliore fruge, glãdibus etiamnum vesci desinunt, veriti credo, ne vel ipsis de suo aliquid decedat lucro, vel à iunioribus aliquid didicisse videantur. His ego ad Solem cæcutientibus longum Vale præfatus, quæ de hydrargyro sentiam, paucis exponam.

Hydrargyri vires. CAP. VII.

HYDRARGYRVS summa partium tenuitate præditus tantam vim purgandi fortitus est; vt ne vstione quidem, ea spoliari priuariq; possit: sed quod aliorum purgantium nulli concessum video, in eius cinere superfit ea multo etiam, quàm antea vehementior. Purgat autem peculiari & sibi insita proprietate crassum lentumq; mucum, atque ipsam pituitam, deinde consecutione quadam bilem vtramque. Crassum hunc lentumque mucum cùm ex corporibus vel exquisitè sanis eo perunctis detrahat, tendones, membranas, neruos aliasq; partes solidas dissoluere videtur: atque propriam ipsorum substantiam colliquare, & in eam materiam conuertere, quam ex ore stillare manifestè cernimus: carnosas verò & molles in sudores digerere, totiusq; corporis constitutionem adeò peruertere, vt diu postea non nisi crassum lentumq; mucum vel ex puris alimentis proferat. Sed ne ossibus quidem, si quis sæpius vnguine ex eo illitus fuerit, vel eius vapore aut cinnabaris eius sobolis suffitu, pepercerit. Siquidem dentes eo sæpius inuncti statim postea vacillant & liuescentes marcescunt. alia verò crassiora cariem parte quadam contrahunt, quam ferro excidens guttulas argenti viui tremulas non rarò ipse comperi. Quanquam autem vt & reliqua omnia validiora, ita hydrargyrus nonnunquã supra & infra vacuat non intra corpus modò assumptus, sed etiam foris inunctus; maximè tamẽ & propria vi supra purgare natus est, & humores omnes præsertim crassos & lentos ex corporis ambitu, & vniuersa mole primùm in ventriculum & pulmones regerere, ex his deinde in fauces, tandemq; in os compellere, non quidem vomitione, sed continua mucosi sputi profusione. Vnde & Saliuatio vulgo dicta noua hæc & veteribus intentata purgationis forma. At hæc quidem foris inuncto hydrargyro, nunquam intrò sumpto, tentatur purgatio. quæ quoniam inchoata semel in multos dies velis nolis producitur, imbecillis viribus quisquis illam promouerit, in certum vitæ discrimen laborantẽ adducet. Rectè Dioscorides argentum viuum seu factitium ex minio, quod cinnabaris dicitur, siue minerale in argenti fodinarum tectis stillatim concretum, aut per se in metallis repertum, potum vim pernicialem habere censuit: eius vsu grauissima fieri tormina, interna exedi & exulcerari, vrinam supprimi, corpus intumescere, plumbeamque deformitatem concipere testatus. Ac Galenus suspectum eius vsum ita meritò abhorruit, vt interimat necne sumptus vel admotus, periculum nunquam facere voluerit: nec denique ex veteribus Græcis in medicinæ vsum tam periculosum pharmacum inducere quisquam est ausus. Quod igitur ex Arabum medicorum sententia à multis argentum viuum vel extinctum cum aliis sumi intrò posse dictitant, suaque, vt interpretantur, instabilitate & grauitate, mox vt ingestum est, ad aluum deuolui, reddique sincerum nullo ventriculi aut interaneorum vulnere, minimè recipiendum censeo. Multò minus verò consentit, quod Antonius Musa multis literarum monumentis clarus scriptum reliquit, infantium lumbricos argento viuo propinato tutò sese enecasse professus. Nec, si puerorum pediculos vnguento ex hydrargyro in capite parte neruosa & frigida muliérculæ nullo discrimine interimunt, idcirco sanè statim licuerit argentũ viuum, cuius solo vapore non homines solùm perculsi, sæpe stupidi ac prorsus veternosi redduntur, sed aues quoque omnes repentè mortuæ concidunt, intra corpus assumere. Quid igitur de his sentiam, expertusque sim, paucis complectar.

Equidem tam mihi peccare videntur, qui hydrargyrum quouis modo præparatum tuto ore porrigi posse cõtendunt, quàm qui venenatum adeò & humano generi ita periculosum existimant, vt à remediorum etiam externorum censu prorsus sit expungendum. Nam tametsi fortasse intrò sumptum ventriculum

& interanea,

& interanea, pondere non exulcerat, ficut neque plumbei fclopetorum globuli, (fiquidem hi diu interdum in corpore hærēt fine incommodo, dum fibi viam & exitū pondere fuo pararūt) alia tamen ingenti frigore, quo ôs præfertim vētriculi lædit, alia eaque multò grauiora, venenata fua qualitate ac malignitate fymptomata concitat, iis non diffimilia, quæ fumpto puluere plumbi amicus quidam meus his diebus expertus eft. Erat is diftillationi è capite interdum in ceruicem & fcapulas, interdum in pedum articulos obnoxius: qua tamen fuperueniente iuftis vacuationibus haud ægrè liberari folebat. Huic à me iam doloribus liberato Empiricus quidam plumbi puluerem aduerfus Arthritim ita commendauit, vt in eo folo eius recurrentis prçcautionem pofitam effe ftatim perfuaderet. Cuius idcirco vfum amplexus pulueris eius fefquilibram ex iufculis, ex vino, & pyris coctis aliisq; cibis facchari loco dierum quindecim fpacio abfumpfit. Sed dii boni! quot quantaq; incommoda ftatim perfenfit! Dyfenteria crudelis febri ftipata die duodecimo exorta eft cum grauiffimis non ventris folùm, fed & ventriculi torfionibus ad eam fpinæ dorfi partem, in quam os ipfius incumbit, pertinentibus. Ventriculi tanta diffolutio, tanta oris oblæfio, fubfecuta eft, vt ne contactum vel blandiffimum ferre poffet. Et quæcumq; ingerebantur, vel in plumbeum nidorem, vel in mucorem tenuiffimum verfa mox reuomebātur. Inde ructuum tanta edebatur copia, vt in flatus omnia abire viderentur. Sedata dyfenteria, graues illi ventris, lumborū & ventriculi cruciatus dies viginti perfeuerarunt cum incendii interni moleftiffimo fenfu, totidemque noctes peregit infomnes. Atq; hoc temporis interuallo licet fitis ipfum non valde exercuerit, appetentia tamen femper proftrata iacuit: nec aluus quidquam nifi vel clyftere, vel cathartico medicamento proritata reddidit: & quæcunq; tū infrà tum fuprà aut fponte aut artis beneficio prodiere, plumbeo colore infecta erant omnia. fuam illā qualitatem internis partibus pertinaciter adeò imprefferat. Interim exorta ictero corpus totum fœdatum apparuit, ac fanguis fedata dyfenteria ad febris curationem referata vena detractus, totus flauus, biliofus ac fpumofus deprehenfus eft. Hæc tam grauia tamque periculofa fymptomata fi plumbum non tam pondere aut infita frigiditate, quàm occulta quadam eaque inexplicabili malignitate, oblæfis vifceribus inferre inimaduertimus, quid de hydrargyro intrò fumpto cenfendum putemus?

Pictor quidam Andegauēfis annos natus xxx. firma ac laudabili corporis conftitutione non ita pridem hic agens anno M. D. L V I I. manuum digitos grauiores folito, torpidiores, ægriusque mobiles percipiens, paucis pòft diebus contra hi illos, conuellique fenfit: atque fenfim indies magis ac magis aucta affectio eft; dum incurui illi & pæne inflexibiles manerent. Quin & carpum & brachia peruafit affectio, dum neruis tendonibusq; infrigeratis, humoreque craffo imbutis admodum torpida, conuulfa, grauiaq; redderentur. Haud multò pòft idē pedes vitium fenfere, fublata incedendi potentia: in his tamen vt neq; in brachiis neq; in manibus, non admodū vehemens dolor affligebat. Mifellus hic tot malis non fatis, credo, diuexatus, aliud fymptoma longè grauiffimum ac crudeliffimum incurrit. Dolor enim acerbiffimus atq; atrociffimus ventriculum atq; hypochondrium vtrumq; occupare cœpit, fed qui ad totum ventrem pertineret. cui, cùm nec noctu nec interdiu intermittebat, clyfteribus, fotibus, balneis, ac aliis quibufdam remediorum generibus, fed fruftra, leuatio quæfita eft. Vnicum tantùm in acceffione inuentum eft folatium, tres quatuórve robuftos homines ventri fuperpofitos fuftinere. Compreffo fiquidem ventre, paulo mitior cruciatus erat. Vbi fex, octóve dies, nonnunquam & duodecim mifer ille adeò fuerat difcruciatus, fenfim abeunte dolore languidus quidem ac pæne moribundus cernebatur, fed qui ftatim reftituta appetentia vires aliquas reciperet, dum alia rurfus fimili acceffione correptus profterneretur. Viginti enim non amplius dies intermittebat. Atque in acceffionibus aluus ne validis quidem proritata medicamentis quidquam demittere poterat. quòd fi quando contingeret; nigrum omnino ac liuidum ftercus erat. Sed & in intermiffionibus, quæcunq; purgantium

medicamentorum vi detrahebantur, atrabiliaria omnia ac fplenis purgamenta iudicari poterant. Adhibiti ad tanti mali expugnationem celeberrimi quiq; Medici brachiorum & pedum refolutionem ad cinnabrium, quo pictores non rarò vtuntur, referendum putauerunt. Cùm enim penicillum ille fæpe digitis extergeret, iis inhærens cinnabrium ex hydrargyro facticium, partium continuatione vim fuam in cerebrum, cui vt & neruis & tendonibus & membranis omnibus imprimis inimicum eft, tranfmifit. in quo frigefacto pituita multa tandem collecta eft, quæ poftea in tota brachia & pedes influens eorum tendonibus & neruis fymptomata iis non diffimilia, quæ vnguento ex hydrargyro perunctis accidunt, excitauit. Et hæc fana fuit, me iudice, fententia. At in doloris illius atrocis peruestiganda caufa quandiu laboratum eft? quot habitæ concertationes? quàm varia fuerunt Medicorum iudicia? Alius frigidam vitreamque pituitam inteftinis firmiùs inhærefcentem quàm vt facilè poffet detergeri, in flatus refolui, doloremque colicum excitare contendebat. Alius bilem acrem, quam natura in inteftina expurgare debuerat, inter abdominis membranas effufam, illicque coërcitam certis cruciatibus inualefcere, intumefcere, & quoquouerfum furibundè moueri iudicabat; atque in ipfo motus impetu tum diftentione, tum compunctione membranarum crudelem illum dolorem excitare. Alii deniq; alias caufas aftruebant: quas fuperuacaneum fuerit recenfere. Etfi autem vnusquisque pofitæ à fe & probabilibus coniecturis inuentæ caufæ remedia appofuit confentanea; nullus tamen potuit dolorem non dico in totum tollere, fed ne aliqua ex parte quidem minuere, vel acceffiones eius breuiores aut tardiores efficere. Immò verò annos tres crudeliter excarnificatus, exfanguis tandem ac planè tabidus vitam cum morte commutauit. In diffecto huius corpore fingula ad caufæ inueftigationem infpicientes, iecur, lienem, ventriculum, & renes naturalem conftitutionem præfeferre vidimus: nulla in cyfti fellis obftructio: nulla in mefenterio humoris vitiofi congeftio: nihil denique in vlla alia parte notari potuit, quod tantorum fuiffet malorum caufa. Omnes fiquidem longè aberamus à fcopo, & tota, quod aiunt, via errabamus. Cùm enim penicillum non digitis modò extergeret, fed etiam imprudens & incautus ore exfugeret, verifimile eft, vt è manuum digitis, partium continuatione cerebro, totique generi neruofo communicata fuit cinnabaris, ita ore acceptam ventriculum & inteftina, membranasq; omnes interiores non humectaffe folùm aut frigefeciffe, fed inexplicabili vitio & maligna quadam qualitate, quæ oculorum refugiat obtuitum, infeciffe; quæ tantorum dolorũ caufa occulta fuerit: cui non tam purgantibus, quàm contrario efat antidoto fuccurrendum. Sicuti dolores his non diffimiles plũbei pulueris vfu concitatos, cùm nullis purgationibus cedere viderentur, balneorum & lactis afinini vfu curauimus. Ratum fit igitur argentum viuum & plumbum incomprehẽfa fua qualitate venenata, inexplicabilia vitia partibus internis inurere, vnde vix vnquam expediri queant: nec intra corpus vnquam fumi debere. quod & alia obferuatione conftat. Populi, qui ad Alpes habitant, bronchocelis turgida guttura habent: id quod & nos aliquãdo vidimus, & veteres etiam complures litteris prodiderunt. Id autem illis vitium peculiare eft, quòd Alpes metallorum venis, maximeq; argenti abundant, per quas aquarum fcaturigines emanant. aquæ autem vitiofa hydrargyri facultate imbutæ fuos tumores proferũt, quæ & dentibus & toti cerebro non parum obfunt. Qua ex caufa veteres multos fontes notarunt, ex quibus qui biberant, alii intra biennium, alii citius vitã amittebant. Quanquã tamen hydrargyrus externis affectibus fæpe auxilio fuit: quippe qui fanguinis incendium, bilis ardores exefionesq; foris admotus mitiget, fiftat atq; compefcat, ex iisque nata vlcera perfanet. Quocirca ad cohibendam omnis generis ferpentem fcabiem ficcam, ad lichenas, ad pforam ac lepram affectus fanè perquàm rebelles, nec aliis quantumuis accommodatis remediis obfequentes, magno profectu illud aliis ritè permiftum, vt proprio dicetur loco, vfurpauimus. Sed de his fatis. iam de primis qualitatibus.

Argentum viuũ aliud ex plumbo, aliáve materia fieri, aliud in argenti-fodina-

rum

plumbei pulveris Bezoar.

Hydrargyri Usus

rum tectis ſtillatim concretum inueniri, inter omnes conſtat metallicæ rei peritos ſcriptores. Verùm de eius temperie non parum inter ſe Medici diſſentiunt. Aliis frigidum & humidum, aliis calidum & ſiccum exiſtimatur. Qui de fodinis inueniendis ac de ipſo in illis legendo obſeruationes litteris mandarunt, montes locosque omnes in quibus abſtruſus deliteſcit hydrargyrus, ineunte vere craſſis denſisque vaporibus ac nubibus circundari, altiùs ob ſui grauitatem aſcendere nequeuntibus, vixque vnquam aquæ penuria vel media æſtate laborare prodiderunt. Idcirco arboribus plurimis illa loca luxuriant, & herbis variis decorantur, alias viriditate & venuſtate facilè ſuperantibus. Sua enim frigiditate ac humoris multi copia æſtatis æſtum & ſiccitatem hydrargyrus contemperat. Contrà ſulphur, vitriolū, & ſal calore ſuo & ſiccitate arida omnia & ſterilia vicina loca reddunt. Ad hæc arbores ad fodinas argenti viui tardiùs multò quàm aliis in locis folia emittunt, & vix vnquam flores edunt: qui ſi fortè aliquando erumpant, fructus certè ad maturitatē peruenire nequit. Poſtremò in fodinis, qui hydrargyrum legūt, aut præparant, niſi prudenter & cautè ſe gerant, in neruorum contractionem facilè incidunt. Et hæc quidem, quæ vel rei Medicæ ignaris experientia quotidiana innotuerunt, hydrargyrum frigidum & humidū eſſe teſtantur. Sed ad alia pergamus.

Argentum viuum aliud facticium ex plumbo, vel, vt Dioſcorides cenſuit, ex minio, quod Cinnabaris dicitur: aliud ſponte naturæ prouenit, legiturq́; in propriis fodinis. Illud originis ſuæ nondum immemor craſſius & impurius, vt quod ad inaurandum, niſi accurata præparatione expurgatum attenuatumq́; fuerit, accōmodari nequit. Naturale verò tenuius, purius, & ad omnia multò præſtantius, duriſſima quæq́; metallorum corpora ſubit ac penetrat, ſecumq́; in his affuſum retinet aurum. Vtrumq; tamen eiuſdem eſſe naturæ, eodemq́; tēperamento prædita, inter omnes conſtat. Quocirca ſi facticiū ortus ſui ratione frigidum ſit, argentū omne viuum frigidū eſſe neceſſe eſt. Sed ad eius opera & effectus oculos mentemq́; conuertamus. Dolores quoſcunq; tum calidos tū frigidos vi narcotica ſiſtit, & cōſopit; perinde atq; opiū: ſanguinis eruptiones omnes ſiſtit, bilis ardores exeſionesq́; retundit, & acriū omnium humorū impetus cohibet: puſtulis vlceribusq́; ex iis natis opitulatur. Hæcne vllus ad cauſam caloris participē referet? Sed mala, quæ corpori admotū inuehere Auicennas commemorat, & nos longa didicimus experientia, percurramus. Cerebrum neruorū principiū ita refrigerat, emollit, & laxat, vt rheumatiſmis nulla aut leui admodum occaſione tentetur in poſterum. atq; ſi aliquando in aurem incidat, præterquam quòd tanto frigore dolores excitat diuturnos, ſurditatem quoq; parit, atque mentem peruertit, & ſua ſede dimouet: ſed, vt ſæpe, conuulſionem; qua conquieſcente, magna partis conuulſæ relinquitur grauitas; interdum vertiginem, ſæpiſſimè epilepſiam concitat; nonnunquam veternum, aut etiam apoplexiam cerebri ſubſtantia nimiopere refrigerata commotaq́;. Hæc ſi inunctus ac corpori affrictus hydrargyrus infligit incommoda, nónne impensè frigidus & humidus ſit oportet?

Faber quidam aurarius anno Chriſti 1556 ſolius hydrargyri vapore grauiſſima, quæ mox dicam, ſenſit incommoda. Is bis aut ter ad ſummum, dum argenteam ſuppellectilem inaurabat, hydrargyri vapore admiſſo imprudentiùs ſtatim ſtupidus, veternoſus ac planè mutus euaſit. quæ in os indebantur, deuorabat ille quidem; ſtercus tamē & vrinā minimè exire ſentiebat, neq; ad aurem inclamantes audiebat. Exactis menſibus ſex accenſus humor febrim tandem acutam concepit: ac tum excuſſo torpore loqui cœpit, & quæſitis reſpondere, ſed perturbata omnia & confuſa. Remiſit die x x. poſt accommodatas vacuationes febris, & in lentam degenerauit: qua tandem liberato, cerebrum graue torpidúque ſenſus omnes remanſerunt, mensque ex interuallis perturbata. Hîc quis opera non agnoſcit immenſæ frigiditatis & humiditatis? Sed quid hæc vt noua profero? Nónne ex iis, qui vel vnguento ex hydrargyro illinuntur; vel eius vaporem aut cinnabaris ſuffitum admittunt, alios quotidie videas ſubitò reſolutos aut attonitos repentè concidere; quoſdam aſthmate anhelos, alios para-

lyticos, collo, manibus, pedibusque tremulis vacillantes, alios surdos, reliquam vitam misere exigere? Hispanorum & Italorum aliptæ ex hydrargyro fucum mulieribus quærentes in quàm fœda mala illas coniiciunt? Solius faciei illitu dẽtes his breui liuidi marcescũt, fœtet anhelitus, facie corrugata oculi caligant, & senescentes asthmate pereunt. Sed rem in hydrargyro admiratione dignam, à nullo, quod sciam, animaduersam contemplemur. Hic enim, si quis rerũ euentus bene obseruet, non modò pituitosis morbis obnoxia nostra reddit corpora, partesque omnes in primis carnosas suo frigore & humore lædit; verùm ita labefactat, & sua qualitate imbuit, vix vt corpus febre corripi possit, etiam si multa scateat cacochymia.

Anno à Christo nato 1556. Coriarium quendam tonsor vt inuiserem rogauit, rarum affectum & obseruatione dignum me visurum dictitans. Is tametsi annos ampliùs decem post curationem per hydrargyrum ita salubriter exegerat, vt videretur percuratus: repentè tamen exorto in sincipite dolore diutiùs perseuerante, non modò eius partis os totum paulatim computruit, exesumque est, vt frustulatim excideret: sed & cerebri vtraque meninx eadem putredine absumpta, subiectaque cerebri substantia in abscessum conuersa est; vnde magna puris copia (miserabile visu) per multos menses, non ex ea tantùm parte, sed ex vtriusque oculi angulis etiam stillauit: dentes exciderunt omnes. Hic tamen neque febre corripi (incredibile dictu) visus est, neque cibi fastidio multum premi, neque extenuari, dum ad ventriculos cerebri ventum est. quo tempore mors repentè hominem diu miserè afflictum è medio sustulit. Alios complures vidimus non minùs crudeliter excarnificatos ad longum tempus vitam produxisse sine vlla febre; nisi fortè dolorum vehementia, aut vigiliarum diuturnitate lentæ cuiusdam species inducatur: quæ etsi diutius perseuerauerit, non tamen, vt parum in his versatus existimare posset, in hecticam degenerat: sed remediis quæ Luem, eiusque symptomata tollunt, interdum etiam febri aduersis, delitescit. Huc quoque spectat, quod Medicis in artis quidem operibus diu versatis & exercitatis, sed parum oculatis sæpe imposuit: eos qui vnguento ex hydrargyro semel fuerunt inuncti, ægrè adeò medicamentis purgantibus moueri, vt ea duplo validiora, quàm antè, facilè perferant. Quæ omnia si quis acriore animi acie intueatur, & ponderet iudicio; nónne à frigida quadam caufa hæc proficisci existimet, quæ non modò corporis nostri natiuum calorem ita obtundit, vt ægrè postea catharticum è potentia in actum reducat: sed & partes omnes humoresque ita refrigerat & humectat, & in similem sibi qualitatem alterat, vix vt vel medicamentorum vim sentire, vel inflammationem concipere possint. Summa autem hæc refrigerandi humectandique potentia nisi in tenui substantia consisteret, haudquaquam tantis operibus excelleret.

obiectio

Qui contrariæ sunt sententiæ, his maximè argumentis nituntur. Argentum viuum temperie calidum esse, ex effectis, inquiunt, intelligitur: licet aliis quibusdam probabilibus rationibus frigidum esse appareat. Crassa quippe attenuat, incidit, dissoluit, & in sudores dissipat, obstructa aperit, durissima quæque penetrat, aliaque multa edit opera, quæ non aliunde, quàm ab eius calore peti possunt. Sunt enim illa caloris propria effecta, frigoris planè cõtraria. Verùm enimuero si quis hanc rem propiùs intuetur efficientem istorum causam aliò referendam esse, quàm ad hydrargyri calorem, intelliget. Etenim demonstratum est à philosophis & medicis, summas medicamentorum vires & facultates, quæ causæ sunt efficientes, alias à qualitatibus primis, calido, frigido, humido, sicco: alias à secundis, quæ à materia prodeunt, cuiusmodi est tenuitas, crassities, lentor & acrimonia: & alias à forma & occulta proprietate proficisci; eosque prorsus cæcutire, qui in medicamentis vires omnes à primis qualitatibus quærunt, nihilque in tota arte præter intemperiem circumsonant. Itaque argentum viuũ summa partium tenuitate, qua vel durissima metallorum corpora subit ac penetrat, non calore attenuare, incidere, & sudores mouere credendum est. Piper & pyrethrum calidissima cùm sint: imbecilliùs tamen sudóres promouent, quàm

Guaiacum

Guaiacum temperatum. minùs quoque attenuant & incidunt pulmonum crassum lentumque mucum, minusque menses promouent, quàm Gentianæ aut Aristolochiæ radix, illis calore cedens. Sed quæret fortasse aliquis, qui fieri possit, vt in medicamento impensè frigido & humido materia insit summa partium tenuitate prædita? quærendum quoque fuerat, cur opium adeò frigidum, vt narcoticorum sit vehementissimum, amarore gustantibus sit molestum. Multa crede mihi deprehendas in rerum natura, si singula benè examines, in quibus cæcutire humanum intellectum sit necesse. Iam verò hydrargyrum vehementer humidum esse, non siccum, præter suprapositas, hinc colligitur: quòd præduros scirrhosósque tumores præ cæteris omnibus emolliat, concretosque dissoluat: quodque neruos omnes & articulos adeò relaxet & debilitet, vt omnē fluxionem facilè admittant; suscitenturque eius vsu tremores immedicabiles. At nihilominus quoniam vi specifica omnis generis humores violenter euacuat, rectè ex accidenti exsiccare perhibetur. Hos quidem tremores ad Luis malè curatæ reliquias neruos obstruentes, vel ad motorum spirituum resolutionem dissipationemque non ad argenti viui humiditatem aut vim & qualitatem maleficam referendos esse contendunt Chirurgi: & ad hoc argumentis vtuntur parum validis, quæ nobis redarguere facilè liceat.

Tremore videntur corripi non Lue modò contaminati, sed alii ferè omnes exquisitè sani, quicunque argentum viuum in puteis legunt, vel minium effodiunt, vel ex eo hydrargyrum & hinc addito sulphure cinnabarim decoquunt, vel qui inaurando vel alio quouis modo venenatum argenti viui vaporē aut cinnabaris eius sobolis suffitum, ore naribusq; exceperint. Tremunt etiā iis manus, qui Lue Venerea affectos vnguento ex hydrargyro sæpius inunxerunt, idque sine momentanea ac effatu digna spirituum motorum resolutione, ac sine Lue Venerea. Non ita pridem inauratorem quendam inuisi, hominē alioqui robustum & quadratū, cui hydrargyri vapore ita cerebrum, totumque genus neruosum repentè affectum est: vt non modò brachia & tibiæ vehementer illi tremerent; sed ne stare quidem aut incedere, aut attonitum caput & tremulū attollere posset. Hic curatus standi ac incedēdi vires paulatim recuperauit. Verùm cerebrū illi graue torpidumque remansit, & rheumatismis obnoxium. Occurrunt quotidie & alia eius generis symptomata, quorū animaduersione intelligere est, vim summā inesse hydrargyro refrigerandi, laxandi, & molliendi, cerebro, neruis, tendonibus, membranisque omnibus in primis perniciosum. atque idcirco hoc vix vnquam, nisi in calido & sicco corpore ad calidum siccumque affectum vtendum, qua ratione mox dicetur.

Iam verò ex purgantibus medicamentis omnibus crassum lentumque mucum spuitione solus vacuat inunctus hydrargyrus, Luisque incipientis symptomata interdum compescit. Chirurgi verum illius alexipharmacum esse rati, reliquis omnibus remediis posthabitis, hunc medicis omnibus eruditis meritò suspectum & inuisum ad Luis curationem vsurpandum contendunt. At licet hydrargyro, vt suprà comprehensum est, eam vim insitam esse, eamque naturam nouerimus, vt vel tibiæ affrictu è corpore etiam exquisitè sano crassum lentumque mucū spuitione violenter prouocet: quemadmodum sanè agaricus, scammonium, colocynthis tenues serososque humores insita proprietate vel ex sano corpore detrahunt in aluum: quoniam tamen malignam humoris qualitatem, ipsumque Luis venenum iam fortasse solidis partibus tenaciùs inhærens atque impressum, manifesta contrarietate, aliáve occulta proprietate non extinguit, ipsius alexipharmacum aut antidotum dici non potest: vt neque colocynthis distillationum antidotum dicitur: nisi fortè communi appellatione alexipharmaca & antidota nomines medicamenta omnia, quantumque vel purgando vel aliqua facultate alia morbo cuipiam auxiliantur. quod tamen veterum auctoritas & vsus loquendi ac nominis etymon redarguit. Antidota enim & alexipharmaca propriè appellamus, quæ non quidem extrinsecus imposita, sed intra corpus ipsum assumpta, tota substantia & occulta proprietate ve-

nenis reſiſtunt, atque aduerſantur: ipſamque malignitatem exſtinguunt. Nam & lethalia venena, quæ deleteria appellantur, vbi in animalis corpus ingreſſa ſunt; totum id momento temporis immutant, ſibique ſimili affectione alterant: ita ſanè alexipharmaca ſeu alexiteria, quæ venenorum remedia & antidota ſunt, contraria venenis lethalibus alteratione totum etiam corpus immutant, & alterationem à deleteriis impreſſam, extinguunt: non ſanè quòd ſubſtantia ipſorum per totum corpus penetret (neque enim poteſt tam paucus ſuccus tam breui tempore corporis interdum maximam molem replere) ſed qualitatis diffuſione, qualis & extra nos à ſolis fulgore in ambientem aërem diffunditur, & in nobis tum à corde in arterias, tum à cerebro in neruos fieri conſpicitur.

Hydrargyro tantam vim purgandi ineſſe diximus, vt ne vſtione quidem depereat, ſed in cinere ſuperſit multo etiam quàm antè vehementior. Siquidem vſtione conſumpta exhauſtaque aquea hydrargyri ſubſtantia, in qua vis refrigerandi inſidebat, etſi natiua eius temperies diſſoluta eſt, manet tamē in cinere, quæ à forma naſcitur vis purgatrix multo quàm antè efficacior, eſtque is tum vſtione, tum aquæ fortis admiſtione acerrimus, hoc ab argento viuo differens, quo acetum ab eius vſta fæce. Hunc autem exhibent circumforanei, tonſores, ſcelerati impoſtores, non medici, ad luis Venereæ dolores diuturnos, vel alios frigidos quoſcunque affectus, vt hydropem, febrim quartanam, idque granorum VIII. aut X. pondere ex oui luteo, aut Mithridatio vel Theriaca. ac ſtatim ex vniuerſo corporis ambitu omnis generis humores ſurſum ac deorſum prorumpunt, tanto impetu, tamque violento, vt exhauſtis ſpiritibus, fractisque viribus, vel repentè moriatur æger, vel aliquot dies ſine viribus, ſine pulſu, ſine voce iaceat mortuo perſimilis. Os interdum totum inflammatur, ac gingiuæ vlcera contrahunt putria ac valdè fœtida: fauceſque interdum ita intumeſcunt, vt æger ad multos dies nihil prorſus deglutire poſſit. Sic dum hæc ſcriberem, in mea vicinia ſceleſtus quidam huius vrbis pharmacopœus ad quartanæ curationem tria catapotia ex eo & Mithridatio concinnata exhibens, iuuenem quadratum paucis diebus exorta dyſenteria & delirio è medio ſuſtulit.

Quæ ante Luis curationem obſeruanda. CAP. VIII.

ANTEQVAM agnitæ Luis curationem aggrediamur, multa ſunt pernoſcenda: ac primùm, quamdiu ea afflixerit, & quibus ſymptomatibus ſtipetur. Recens quippe humores ac carnes tantùm obſidens, aut vixdum ſolidas attingens, nullo graui ſymptomate, ſolis maculis aut puſtulis quibuſdā conſpicua, facilè curationem recipit; ægriùs verò, quæ præterea doloribus & ſcirrhoſis tumoribus moleſta eſt. Omnium difficillimè, quæ confirmata, quæ oſſium carie ac partium cartilaginearum exeſione ſe prodit: quam in interioribus etiam viſceribus vlcera & tubercula multa proferre in mortuorum corporibus diſſectis notaui. Ab his cōſiderandus venit totius affecti corporis habitus, & viſcerum, præſertim verò iecoris conſtitutio & temperies. Nam qui ſicco ſunt & ſqualido corporis habitu, & os vētriculi debile nacti ſunt, mitiora, quàm qui frigido & humido ſunt corpore, remedia expoſcunt; vtq raro & laxo ſunt corporis habitu, quàm qui craſſo & denſo. Idē de his quoq; ſentiendū, qui improba viuendi ratione intemperiem hepatis calidiorem & ſicciorem contraxerunt. Hi enim omnes nec magnā inediam, nec validas exſiccantes vllas purgationes perferre poſſunt, cùm tenui bile & malis humoribus os ventriculi imbuatur, atque compungatur; vnde in graues ſtomachicas ſyncopas incidant. Inſpicere verò oportet, & qui in ipſis viſcerib. humores exſuperent. Nā ſi vel partium nutrientium inſito vitio, vel viuendi errore & longa crapula, vel alimentorū impuritate & intempeſtiuo vſu illuuiem multā in primis venis & viſceribus congeſſerint, quæ etiam inde in venas maiores effunditur, antequā Luis propria ſuſcipi poſſit curatio: purgandum corpus ſæpius eſt, & cacochymiæ focus prorſus exhauriendus, primùm quidem apozematis aliisq; quibuslibet blandioribus primæ corporis regioni expurgandæ deſtinatis. Ab iis deinde ad ea venietur, quæ è venis maioribus aliquid etiam

euellant:

euellant: tandemq́; ad venæ reſerationem. Quòd ſi quis temerarius & rei medicæ faciendæ ignarus cacochymia manente tentare audeat Luis curationẽ: vt ipſam (opus ſanè quàm difficile) tollat; corpus ſanè variis affectibus in omne fortaſſe vitiũ obnoxiũ reliquerit. Non enim biliosa, melancholica, aliáve craſſa illuuies circum viſcera collecta tota in ſudores digeri, diſſiparíve poteſt; vt quæ circum membranas, neruoſas ac ſolidas omnes partes maligna luis cõgeſtione ſuccreſcit, ſed tenuiore parte reſoluta ſicceſcit impingiturq́; viſceribus, ac tandem acrem malignamque qualitatem contrahens, ipſorum ſubſtantiam labefactat. Hinc profectò curata Lue lienis ſcirrhus comparet vel iecoris tenſio: hinc & herpetes ſæpius in manibus, nonnunquam & in aliis corporis ſedibus maligni erumpunt: qui non niſi longa viſcerum deterſione, humectatione & refrigeratione miteſcunt. Contrario errore tenentur, qui partibus externis iã impactam craſſam lentamq́; materiam, aluum ducentibus, aut vomitoriis medicamentis validioribus reuocare contendunt, atque ita luem curare veneream. Hi certè ventriculum & viſcera omnia grauiter offendunt, ac multis ſymptomatis nullo pæne vſu laborantem conuellunt, eiuſq́; vires adeò proſternũt, vt nequeat poſtea propriam curationis viam perficere. Neque igitur, quæ in primis eſt corporis ſedibus humorum illuuiem per vrinas, aut ſudores euacuare, neq; quod externis partibus tenacius iam inhæſit, per aluum reuocare tentandum, ſed Hippocrati auſcultandum, Quæ ducere oportet, per loca conferentia, quò natura vergit, ducere monenti. At verò ſi per vniuerſum corpus fuſa iam ſparſaq́; erit cacochymia, quæ tamen à viſceribus prodierit: non modò ante Luis curationem primæ ac ſecundæ corporis ſedes iuſtis purgationibus identidem repetitis detergendæ erunt, ac omni illuuie liberandæ; ſed & per totam curationem, ne quæ in affectis viſceribus denuò ſuccreſcant ſordes, diligenter prouidendum. Nam ſi benè habiti (vt rectè cenſuit Alexander Aphrodiſæus) fameſcentes ſolito cibi vſu prætermiſſo bileſcunt, & materiam congerunt acriorem; multo certè magis, quibus viſcera latenti vitio & prima affectione laborant, per inediam alimenti portionem corrumpent. Itaque purgatione, quod ſic quotidie cumulabunt extrahetur, vt vacuum maneat ægri corpus, tutiorque ſit alterius affectus curatio. Conſideranda & conſuetudo. Hæc enim nec ſanis nec ægris repentè mutari poteſt ſine diſcrimine. oportet igitur ad inſueta paulatim trãſire. Videndum, & quod anni tempus ſit, quæ regio, quæ ambientis aëris conditio. Hæc enim ſi ad calidũ declinârint; blandioribus agendum eſſe ſuadent: ſi verò ad frigidum, validioribus. Ætas quoq; puerilis & ſenilis eandem indicationem præbent, ceteræ contrariam. Sed & ſymptomata grauia cùm ſuperuenerint, ſi vires ademerint, curationis ordinem peruertent, dum leniantur.

Alia Luis curandæ ratio, ſed minus perfecta. CAP. IX.

QVAM paulò antè propoſuimus curandi rationem, quæ argenti viui inunctione fit; cùm inefficacem & parum tutã multorum periculo experti eſſent maiores; aliam tentare aggreſſi ſunt. Itaq; purgabant validè ſæpius: deinde quibus competebat, ſanguinem mittebant: mox reliquias idoneis ſyrupis præparabant: quas poſtea purgationibus identidem repetitis exhauriebãt: ita Luis radicem multiplici præparatione mitigatam penitus euelli citra vllam virium iacturam aut corporis noxam ſperantes. Hæc quidem curatio ſi vitium recens contractum ſit, ſolusque ſpiritus aut humor contaminatus, interdum liberat. at certè, ſi iam obſeſſa eſt partium ſubſtantia, impetum quidem & humoris furorem reprimit ac mitigat: ſed qui poſtea crudeliùs excandeſcat, ſenſim & clanculum radice altiùs defixa: ita vt vix vllis remediis inueteratum vitium poſſit extirpari. Hoc igitur lenit, non cauſam eorum euacuat: differt perniciẽ, non aufert. Interuenerunt & alii, qui ratione non admodum diſſimili, tenui extenuanteque victu & potu ex hebeno, Guaiaco, vel ex ſancta Chynarum radice corpus abſumunt, humores detergunt, diſſipantque in vrinas & ſudores. Hinc neceſſe eſt puſtulas & vlcera cũ corpore ſiccari & ſaneſcere, tophos prædurus incidi atq;

diffolui, ex hisque natos dolores mitefcere. At fymptomata ifthæc putato; morbi verò effentiam multo diuerfam, quæ illis abeuntibus etiamnum tanquã radix folidarum partiũ fubftantiæ firmiùs inhærefcit. Quocirca tametfi hæc, quàm fuperiores multò tutior & efficacior curatio; minimè tamen periculo recidiuæ liberat: cum præfertim Lues initium præterlapfa ipfam partium fubftantiam obfedit. Itaq; quibus remediis, quaq; methodo vfurpatis perfecta compleri poffit tanti morbi curatio, tradendum, vt nos quoq; Chriftianæ Reip. pro viribus confulamus. At quoniam hîc Guaiacum caufæ fine qua non, non commodè, aut citò perfici queat curatio, locum obtinet; de eius ortu & viribus priùs dicendum.

Guaiaci inuentio, nomen & defcriptio. CAP. X.

IN SVLA quædam fuperioribus annis inter nouas terras & antiquis incognitas reperta eft, ea parte Americæ fita, qua longitudine in Septentrionẽ definit. Huic Spagniola à repertore Hifpano nomen inditum eft. Illius infulæ accolis omnibus Luem quandam, Venereæ hîc graffantis perfimilem, aliquando familiarẽ effe, & endemiam, quemadmodum exanthemata & ecphymata hîc nobis, litteris prodiderunt.

Huius Luis vnicum remedium illis eft ligni cuiufdam decoctum. Quod cùm animaduertiffet nobilis quidam Hifpanus, illic Gallico morbo, quem in Hifpania contraxerat, diutiùs & immaniùs diftortus eadem medicina vfus feliciter conualuit. Cuius idcirco vfum poftea in Hifpanias attulit, primùm anxius ne non trans mare, qualis in infula, effet eius effectus. Nomen ei ligno fecerunt Guaiacum, quod cum hiatu Huiacum pronũciant infulares. Aiunt crefcere, qua apud nos fraxinus proceritate, arborem teretem: folia habere plantaginis, neruofa, fed minora ac rotundiora & duriora, ac nuces gignere caftanearum forma. Cortex huius cùm ad nos peruenit, colore cinericeo, haud ita denfus, fed immodicè durus. Color, qui buxeo ligno, externæ parti, nigrefcens internæ, quam medullam dicunt. Pondus ei, quale nulli præterea ligno. Nulla eius quammínima pars in aqua fluitat, fed mergitur continuò & fubfidit. Duritie robur omne fuperat, & idcirco quamminimè hiat; neq; facilè videas, quòd rimas traxerit. Vritur ac inflammatur odore fuaui. ab accenfo gummi profluit fubnigrum, & prædurũ, vbi refrixerit. Huius ligni fapor fubamarus, miti acrimonia palatum ac fauces compungens: qui femel cognitus nunquã errare in dignofcendo finit emptorem; vt neque odor. Huius ligni quanquam vna eft fpecies, varii tamen ad nos mittuntur trunci, alii craffiores ab arbore, alii minores, vbique ferè albicantes à ramis decifi. Præferendum quod recens fatis, non vetus aut cariofum exiftit, cui cortex proximè adhæret: quod quamplurimum nigri habet, & veluti lineis quibufdam colore fufco per longum interfectum eft: quod quammaximè pinguefcit, & pondere valet. Eius enim fenecta lenitas eft, & macredo. Fallitur itaque Menardus ligni huius differentias conftituens; truncos enim albicantes & prorfus buxeos acriores & odoratiores, atque idcirco valentiores effe colligit: aliisque parte nigricantibus interna præferret; nifi decoctum redderent & afpectu turpius & guftu infuauius. Eft enim lignum illud omnino buxeum pæne inodorum & inefficax, redditque decoctum clarum & limpidum, nullà acrimonia fauces mordicans; fed vt cortex amarore moleftum. At quod intus multũ nigri obtinet, vt odoratius & acrius, ita decoctum facit albidius, & minimè lucidum: plurimam enim obtinet refinã, quæ aquæ incocta turbidã illam albidamque reddit. Sed & rationi confentaneum eft, arbori quàm ramis maiorẽ effe vim: & quanto truncus quifq; radici eft propinquior, tãto præftantiorem effe: ac rurfum qui ab arbore nec fenio marcefcente, nec recens orta decidunt rami, iis qui à modò natis aut fenefcentibus, multò effe præftantiores & efficaciores. Præcipiunt nonnulli fugiendum effe vfum eius, cuius trunci afferuntur magni, & valde craffi, vbique nigri: id enim contingere fenefcentibus arboribus, vt fucco deftitutæ paulatim nigrefcant. At verò cùm omnes eos truncos experiundi gratia fæpius diffecuiffem, ac non modò gummi multis locis cõcretum deprehendiffem,

diſſem, ſed etiam è ligno accenſo profluere vidiſſem, eius decoctum vſurpare cœpi, quod vt maximè craſſum & albidũ, ita omnium efficaciſſimum longa experientia deprehendi. Quocirca hoc ego vel natali ſolo, vel arboris parte, non ſolo ſenio ab aliis differre exiſtimo, eiusque vt maximè ſucculenti vſum in primis commendo. Iam verò cùm in multis inſulis reperiatur; nullius tamen litteris certè proditum eſt, ex qua mittatur præſtantius. Video magnam copiam albicantis, quod imbecillius diximus, perexiguam nigri ad nos vehi. Hoc mercatores ab inſula Ioanni ſacra, illud tum ab inſula S. Crucis, tum ab inſula S. Dominici adferri aſſerunt. Itaque Guaiacum aliud ab alio differt, vel pro arboris parte è qua deciditur, vel pro ſolo in quo ortum incrementumque ſumpſit, vel certè pro ætate.

Guaiaci vires. CAP. XI.

CVM medicamentum vnumquodque calidum aut frigidum, humidum aut ſiccum ad corpus humanũ dicatur; quòd ipſum per ſe ac ſemper calefaciat, refrigeret, humectet, aut ſiccet: Guaiacum temperamento calidum & ſiccum exiſtimandum eſt. Si quis enim ramentum aut puluerem diutius mandat; caliditatem quandam percipiet, acrimoniæ participem. quin & externa vlcera, ſi eius decocto, aut bullientis ſpuma illinantur; diu poſtea calor, & acrimonia quædam ſentietur. huic opinioni ſubſcribunt odor & ſapor. Nam vt auctor eſt Galen. l. 1. Simplic. cap. v. odorata omnia calida eſſe certum eſt. fit enim, vt ſcripſit Ariſtoteles, à vaporatione odor ſeu exhalatione quapiam: quorum vtrumque caliditatem arguit. Hæc autẽ cùm temperata ſint & mitia; temperatã & mitem caliditatem declarant; quæ ſecundi ordinis initiũ non tranſcendat. Eſt enim ſecundo ordine calidum, frigidum, humidum, ſiccum medicamentum, quod manifeſtè ſuam qualitatem imprimit: primo verò, quod obſcurè. Non tamen vt quibuſdam placet, ſiccitas in eo obſcura eſt, vt in primo ordine ſubſiſtat. quin potius ſecundi finem aſſequi ex manifeſtis morborum humidorum curationibus opinor. Quanquam verò Guaiacum calidum deprehenditur & ſiccum; eſt tamen humiditatis cuiuſdam particeps, maximè parte interiore nigra, præpingui, & reſinacea, qua viſcerum & partium ſolidarum humidum primogenium conſeruat & alit: ventremque lubricum facit, præterquam dum ſudores promouentur. Quod ſi cuiquam mirum videatur; veteres conſulat artis proceres, qui medicamentum vnum & ſimplex pluribus interdum, iisque planè contrariis pollere facultatibus experti ſunt, vt excalfaciendi, refrigerandi, aut exſiccandi & humectandi, aut tenuium partium & craſſarum, &c. Et niſi primæ illæ & efficaciſſimæ qualitates ita in vno medicamento confunderentur: haud ſanè quæ ex illis oriuntur, ſecundæ ſimiliter complicatæ forent. Iam verò materia Guaiaco eiusque cortici ineſt valdè tenuium partium: cuius vi ac ſua temperie præſtantiſſima edit opera. Hinc enim craſſa incîdit & attenuat, lenta deterget, obſtructa aperit & liberat, ſudores prouocat, vrinas ciet, ſputa adiuuat, ſtomachum præhumidum, nauſeabundum & reſolutum ſua ſiccitate aſtrictionis participe exſiccat & corroborat, vt & alia omnia viſcera: oris malum odorem tollit: diuturnas & inueteratas iecoris & lienis obſtructiones, icterum, hydropem, aliaque vitia ex iis nata curat: omnium corporis partium ſuperfluos humores frigidos diſſipat atque abſumit: capitis deſtillationes omnes exhaurit, ex iisque natos dolores tollit: anginam notham, podagram, chiragram, iſchiada, omnemque arthritim mirè iuuat; aſtmaticos, paralyticos, ſtupidos, & quouis modo reſolutos curat. Neruorum affectionibus omnibus ſubuenit, tumores omnes frigidos & duros ad ſuppurationem perducit, vlcera cacoēthea & Chironia ſiſtit, exſiccat, & cicatrice obducit. Luis puſtulas, tubercula, vlceraque omnia, atq; omnes ex iis natos dolores, aliaque ſymptomata nulla corporis noxa nullaque virium iactura paulatim cohibet & tollit. Vt non abs re lignum hoc Guaiacum ob admirabiles in hoc morbo percurando proprietates Sanctum à multis dictum ſit. Vt autem cortex ligno aliquanto acrior & amarior guſtu deprehenditur, ita maiorem vim ſiccandi ac ſudores promouendi obtinet: præſtantiorque & effi-

cacior in ſiccando & tenuando haberetur; niſi iecori calida & ſicca intemperie laboranti & febricitanti multum eſſet noxius.

Guaiaci præparatio. CAP. XII.

LIGNVM oportet lima in ſcobem planè ac puluerẽ redigere, quo penetratu ſit facilior, & melius eius excoquatur vis. Nonnulli ad tornum in fruſta quantumuis puſilla comminuunt. quod vt inefficacius eſt, ita limpidius reddit decoctum. Hunc puluerem pondere ſelibræ in aquæ fontanæ aut fluuialis libris VI. diem vnum macerare oportet: deinde percoquere lento igne, leni vapore, in fictili olla noua, plumbo intus illita, & diligenter priùs elota, ad prunam, dum ad libras duas ſeſe imminuat, magna cura & attenta cuſtodia, ne nimiò calore ebulliat, néve exæſtuet, aut efferueat. Nam ſi quid exundauerit; multum de vi & efficacia perit, minusq; efficax reliquum exiſtit. ob idque ad flammam coqui non debet: & prunam quoque modicam petit; atque ollam quæ non repleatur, ſed cuius quarta pars ad minimum vacet: quæq; perpetuò ſit cooperculata, nequid virium exſpiret. Sunt qui ad dimidias tantùm percoquunt partes. Sed ego illud certè decoctum magis probo, quod ad ignem diutius fuit, & quod à multo ligno paucum peruenit. Ita vt ſuadeam ad morbos inueteratos ad quartam etiam partem decoquere, modò nulla obſit calidior hepatis intemperies. Sic decoctum perfrigerari ſinendum, dum ſcobs deſideat: dein percolare & in vitreum vas defundere oportet: in quo diligẽter obſtructo conſeruetur ad vſum. Hoc primum decoctum alii Guaiaci cremorem appellant; alii ſerapium. Color huic decocto eſt, qui aquæ ex limo minimum turbatæ. Sapor guſtanti ſubacidus, initio quidem ingratus, ſed paulatim aſſueſcenti iucundus. Nonnulli ex relicta denuò ſcobe cum libris VI. aut VIII. aquæ quandam quaſi loram percoquunt ad libras IIII. aut VI. Hoc tenue percolatum ad cibum potui dant: cùm prius medicinæ loco ſorbeatur. Ego verò puluerem nouum Guaiaci pondere ſelibræ in libris decem aquæ tepidæ horis XV. maceratum ad prunas decoquo; dum ad libras VII. redigantur. Hoc non modò alit & humectat, ſed etiam medicatæ cuiuſdam eſt virtutis particeps, vt idcirco in paſtu & extra paſtum quantumlibet tutò concedi poſſit.

Acerba hoc loco inter medicos de Guaiaci natura & viribus exorta quæſtio eſt: aliis quidem eius ſolius vſu Luem Veneream penitus extingui, nec aliorum medicamentorum miſtionem ipſum ſuſtinere; quin de vi & efficacia deperdat: aliis contrà eius imbecillas vires aliorum validiorum miſtione intendi augerique, & quod eius naturæ deeſt, id aliorum admiſtione ſuppleri contendentibus; ſi perfecta Luis, eius vſu expectatur curatio. Ego verò opinionem indefinitè prolatam falſi inſimulo. Neque enim ita per ſe efficax exſiſtit Guaiaci decoctum, vt nullius alterius præſidii ope Luem percuret Veneream: neque ita imbecillũ, vt nõ niſi aliorum miſtione vires habeat. Cùm ergo eius quidem ſolius vſu abſumptis humoribus Luis ſymptomata omnia cohibeantur; vis tamen & qualitas partibus iam inſidens eodem penitus decocto exſtingui delerive nequit; niſi cum eo aliquod incoquatur alexipharmacon, aut eius præmittatur, miſceatúrve decocto. Itaq; ſi ſolius Luis ſuſcipitur curatio; ſolius Guaiaci decoctum ad ſudores promouendos; cohibendaque eius omnia ſymptomata ſatis eſſe profiteor. cui tamen ad exſtinguendam latentis veneni perniciem, impediendamque recidiuam, noſtrũ alexipharmacum, qua ratione mox dicemus, adiungetur. Niſi fortè pauca quædã incoquere placet, quæ ipſum iucundius reddant, cuiuſmodi ſunt vuæ paſſæ in primis & glycyrrhiza. Quod ſi quis cũ eo ingentem tot ſimplicium medicamentorũ ſarcinam decoquere iubeat; eius ſæpe vim & efficaciam ita obtũdet, vt optatus minimè ſuccedat effectus. Non enim bene illi cũ omnibus conuenit: ſed habẽt nonnulla certã inter ſe repugnantiam medicamenta. quam niſi medicus longo vſu & experientia agnouerit, vnius interdum permiſtione, multorũ ſæpe egregias vires obtũdet, & effectus cohibebit. At verò ſi Lues in corpus inciderit vel aſthmate, vel arthritide, vel iecoris aut lienis inueterata obſtructione, vel

ne vel scirrho, vel certè insigni aliqua intemperie pressum, cuius eadem opera tentanda sit curatio; Guaiaco ea incoquenda erunt medicamenta, quæ particulæ laboranti eiusq; affectui sint accommodata. Exempli causa, si annuo asthmate Lues coniungatur Venerea, multis iisque diris symptomatis stipata; est vterque quidem affectus diuturnus & curatu difficilis. sed Lues Venerea tamen multis doloribus acerbior. eius itaque curatio, quamprimum fieri poterit, suscipiēda est, sed iis admistis Guaiaci decocto medicamentis, quæ asthmatis fontem & scaturiginem exsiccent, ac cerebrum corroborent: Cuiusmodi sunt flores rosmarini, saluiæ, betonicæ, stœchados: & quæ pulmones multa pituita crassa ac lenta infarctos & obstructos expediant. Huius ordinis in primis commendantur enulæ campanæ radix sicca, glycyrrhiza, polypodium, hyssopus, satureia, scabiosa, vngula caballina, mel; nonnunquam & liquor Cyrenaicus, styrax calamita, modò iecoris intemperies nō reclamet. Huius decocti vsu Lues pariter atque asthma ita iuuari aliquando mihi visa sunt; vt eodem pæne temporis spacio, vtriusque sequeretur sanatio. Sed sunt interim topica alia multa Lui minimè aduersa remedia ad asthma adferenda. Eiusmodi sunt tū syrupi tum linctus omnes, qui crassa attenuant & incidunt, ac sputa promouent. Item quæ extrinsecus capiti admota ipsum exsiccant & corroborant: cuiusmodi sunt calida omnia, præsertim verò hæc, quæ modò nominauimus: item suffitus. Hic manè & vesperi, in sudoris exitu per nares & os excipiendus. Et vt paucis perstringam, erunt ea semper Guaiaci decocto incoquenda, quæ tum aduersus affectum Lui implicitū vires habere putantur, tum partes primario obsessas corroborent. Est enim Guaiaci decoctum optimum aliorum omnium, quæ vel illi permiscentur, vel præmittuntur, vehiculum ad solidas partes quasque etiamnum illa deducens.

Curatio per Guaiacum, & ipsius luis Venereæ Alexipharmacum.

C A P. X I I I.

IN conclaui, hyeme præsertim, curatio tentanda; aëri minimè, nedum ventis obnoxio, vbi ignis continuò sit: aut vt in Germania, intra æstuarium tepidum, cuius ostio velum aut tapetes obtendantur intus & foris; ne qui egredietur, aut intrabit, aërem frigidiorem intromittat. Melius est enim corporis spiracula laxa habere & patefacta, quo virus vndique expiret. Æstate est hæc cautio noxia, nedum superuacua. Primo statim die aluus ducetur medicina purgatoria, quæ ad eximendam noxii humoris in corpore exsuperantis portionem dicata sit: ne is postea remediis concitatus curationem cœptam interturbet. Concinnetur autem ferè eiusmodi, vt ad coërcēdam grassantem veneni perniciē apta sit. Postridie purgationis aperienda est vena mediana aut basilica, maximè si plenum & succulentū sit corpus, aut aliqua venarum plenitudine pressum. Hinc opus auspicari sic licet in hunc modum. Prius illud & valentius decoctum bis die propinetur tepidum ad cyathum vnum; manè quidem ad quintam; vesperi ad quartam aut quintam. Porrò cyathum voco ℥ vj. quanquam dimidium libræ commodè datur. Hausto Guaiaci decocto interquiescendum horis aliquot: & tamdiu stragulis munitum & contectum esse oportet, dum caloris ope digesto in artus medicamento noxium exsudet æger. Cumque alii hausto potu statim sudoribus diffluant; alii non nisi post duas trésve horas; nemo possit certum sudoris excipiendi tempus præfinire. Constat tamen quibus ab hausta potione sudores mox erūpunt; citius detergendos esse, & calidis linteis extergendos, ne vires labascant. Qui contrà verò, tardius. Sudandum ergo erit, quamdiu vires ferre poterunt: & cùm deficere sentientur: etiamsi vix parum quid eruperit, subsistendum. ac resiccato corpore & venis concidentibus è lecto surgere, & ad cibum se præparare par est. bis enim die cibus est exhibendus, manè quidem post quartam à sumpto poculo horā, ad nonam, vel iuxta horā; vesperi ad septimam. sitq; is quidem satis tenuis & exiguus sed boni succi. nam inanem in primis ventrem quærit hoc medicamētum. itaq; qui celerrimè sanescere cupiunt, cibū sumunt, non qui vires augeat, sed deficere qui non sinat. Neque periculum metui debet.

ſiquidem vis tanta ineſt Guaiaco reficiendi alendiq́; vt nullus hactenus defecerit, quantumcunque parum ederet; qui eius cremore fideliter præparato vteretur. Sit autem cibus aſſus potius quàm elixus; pulli ſcilicet columbini aut gallinacei adhuc molliuſculi, magnitudinem nõ excedentes. Non ignoro alios eſſe, qui carnes omnes ablegant; ſolùm biſcoctum panem ad ℥ ij. cum vuis paſſis Corinthienſibus aut Damaſcenis concedentes. quod vt inueterato morbo & altius fixo interdum concedi poteſt; ita in recenti minimè neceſſarium eſt. Sed hi ſolis reſiccantibus Luem Veneream curare contendunt: nos alexipharmaco malignitatem extinguimus & cohibemus. Panis verò quatuor ℥, delicatioribus, validioribus ſex, non amplius in diem ſcilicet cõcedantur. bellariorum loco ſint paſſulæ & modicum panis nautici biſcocti aut ad ignem exſiccati, aut etiam intermedia panis cruſtula. Potus erit ſupradictum aquoſius alterum Guaiaci decoctum. Vinum ne delibare quidem oportet toto curationis decurſu. tale enim huic ligno eſt vinum, quale cicutæ: cum quâ ſi hauſeris; nullo remedio reſtitui poſſis. Nonnulli cœnæ tempus circumcidendum volunt, & ad meridiẽ tantùm reficiendum. ego verò vix bis die ſudoribus tutò corpus exerceri diu poſſe exiſtimo, niſi cibus aliquis interueniat, qui vires diſſolutas recreet & reficiat. Alii non ante cœnam ſed tribus horis ab ea hauſto decocto ſudores prouocant, crudum aut ſemicoctum cibum in totius corporis partes malè diſiiciẽtes. Porrò inter vtrumq; paſtum legendis iucundis rebus, aut familiarium gratis colloquiis, aut lepidis confabulationibus, aut cantorum vel citharœdorũ modulationibus aut alio denique aliquo conſueto luſu oblectamenta quærenda. Omnia verò negotia omnes circumcidendæ grauiores cogitationes, & ab omni cura conquieſcendum. Cauendum & ab iracundia, quæ billioſas in primis materias accendit. Sed & Venerem tanquam peſtem fugere oportet. Iam verò ſi hauſtu Guaiaci ſudores non facilè proliciantur; vtres aqua calẽte pleni, vel lapides candentes, vel titiones in vino exſtincti, pedum plantis & genibus admouẽdi. ita enim repentè calore fuſus liquatusque frigidus & craſſus humor in extima corporis digeſtus facilius in ſudores abibit. Sed & hauſto validiore Guaiaci decocto ſacculi ſequentes calidiſſimè admoueantur capitis externæ parti; totumq; caput linteos calidis diligenter ſuperintegendum eſt, ne aërem frigidiorem ſentiat: idque præſertim cùm dolore caput obſidetur. Nõ enim in parte frigida collectus vitioſus humor decocti beneficio in ſudores facilè reſoluetur; niſi externorum præſidiorum ope incaleſcat. Sudore quantum vires ferre poſſunt effuſo: linteis calidis exſtergendum exſiccandumque corpus eſt, & lenibus frictionibus, quod in partibus extimis hæſit, diſſipandũ. Sed & inprimis calidis linteis aut pannis exercendum caput eſt, aut etiam calentibus ſacculis perfricandum. Seruetur aluus toto curationis tempore quã tenerrima. Itaque ſi ſponte ſua non fluet; vel Senna carnium iuſculo, vel decocto matutino validiori incoquenda, vel certè caſſiæ fiſtularis ſemiuncia alternis diebus paſtus initio vorãda. Hæc enim præterquam quòd ventrem inanem reddunt, quæ in ventriculo & hepatis cauis & in liene iamdiu fortaſſe deliteſcebant, detergunt & expurgant. Sed nihilominus in ſextum aut iuxta curationis diem ſæpe fit, vt incidentis & attenuantis decocti vſu vitioſi humores concitati non modò conſuetos artuum aut capitis dolores crudeliores reddant; ſed alia quoque varia, in qua inhærent pro partis conditione ſymptomata proferant: vt in os quidem ventriculi incidẽtes, nauſeam, inappetentiam, interdum propter malignitatem ſyncopas cardiacas; in pulmones verò tuſſes, initio inanes & ſiccas, ſed tandem incraſſato humore humidas. In thoracis partes externas, ſi liquefactus humor eſt, aut à capitis externis partibus influat; nouos dolores omniũ atrociſſimos, ac ſpirãdi difficultatem, ſine febre pleuritim mentientes inuehit. Si verò è poſterioribus partibus capitis per ceruicem in dorſi aut lumborũ vertebras, aut etiã in iſchion illabatur, altiusque ſubeat; diris adeò cruciatibus laborantẽ proſternit; vt in peiore res ſtatu videatur eſſe quàm vnquam. Hæc aliaq; multa curationi huic ſuperuenientia non modò laborantibus ſpem de ſalute conceptam adimunt, ſed & medicos nõdum artis longo vſu confirma-

tos de

tos de cœpta curandi ratione ad aliam transire cogunt. Atque hîc mirè gestiunt tonsores: & dum hydrargyri vim & efficaciam in cœlum laudibus efferunt; neq; Guaiaci decocto neq; vllis aliis remediis vllum vnquam restitutũ fuisse impudenter mentiuntur: solùm hydrargyrũ vim alexipharmaci habere contendunt. At ea certè Guaiaco vis est, eaq́; natura, vt quos initio impetus agitatis humoribus concitauerit dolores, hos tandem iisdem absumptis cohibeat atque compescat, si quis eo constanter vtatur. Itaque iis imminentibus aut certè iam exortis purgans medicamentũ initio vsurpatum aut ei simile repetendũ; quod humores concitatos & furibundos è toto corpore potẽter expurgat, intermisso eo die validiore decocto. Sed & sexto & septimo quoq; huius curationis die catharticum aliquod validum repetendum. Ita enim non modò quod Guaiaci decocto sensim attenuatum concitatum fuerit; sed & quod de quotidianis alimentis pro partium vitiosa actione corrumpitur & curationem retardat, repentè extrahitur, vacuumque excrementis marcet ægri corpus. Interea quibus perierat appetentia, restituitur, aliis post secũdam medicinam purgatoriam septimo statim die; aliis non nisi decimo aut decimoquinto. Hæc ratione moderari oportet; & in victus ratione initio prudenter instituta constanter perseuerare. Vnicum ibi solatium est, non videre plures cibos, non videre edentes, & nidorem non sentire. Ad diẽ huius curationis decimum aut duodecimum, corpore bis aut ter iam purgato, liberatis obstructionibus viscerum, totoq́; corpore iam aperto & patente, Opiata nostra superioribus remediis adiicienda hunc in modum.

Quotidie manè & vesperi decoctum validius Guaiaci hausturus, opiatæ sesquidrachmam deuoret. hinc statim prædicti decocti ℥ vj. aut vij. superbibat, ac in lecto se ad excipiendos sudores, qua ratione suprapositum est, componat. Huius per octo decémve dies continuandus est vsus, aut etiam diutius, dum veneni radix sit euulsa, prorsusque extincta eius pernicies. quod quoniam sit aliàs breuiore temporis spacio, aliàs seriùs pro veneni conditione, & affectionis diuturnitate, tutius omnino est paulò vltrà progredi, quàm infrà subsistere. Itaque si quis perfectissimè liberari cupit; hyeme aut cœlo frigidiore & aquilonio, conclaue vbi ipse cubat; nõ excedat, priusquam omnis in totum morbus sit abactus, & restituda valetudo. Sed & sedatis doloribus, omnibusque symptomatis superiorum remediorum vsu sublatis; ne quid altius demersum non prorsus extinctum, denuò se prodat: perutile sit laconicum adire exquisitè paratũ, in quo sudores sumpto in ingressu Guaiaci decocto cũ opiata, dies aliquot promoueantur pro viribus: in eius verò exitu, dũ in lecto rursum ad sudores excipiendos se componet; aquæ nostræ ad omnia venena sanè quàm efficacis, ℥ v. haurire. Hæc vbi iam septẽ octóve dies aut amplius pro affectionis diuturnitate & suiipsius natura, ac viribus pertulerit; sumendũ iterum erit quod purget medicamentum, atque ab eo quatuor séxve diebus in pastu aquosum bibendum decoctum omisso fortiore. pòst ad pristinam viuendi rationem paulatim redeat, ac exire incipiat, sed cautè & longiùs ac longiùs, nec in apertum statim; sed primùm intra parietes & de vno cœnaculo in aliud inambulandum: deinde ad vicinam aliquam nec longiùs domum, donec aërem ferre assuescat. Nihil enim hîc repentè fieri aut mutari debet, sed omnibus paulatim assuescendum. Alii viginti, alii triginta dies satis esse putant, quibus concludatur æger. sed secundarium decoctum minimum dies quindecim bibat valdè dilutum. Ita sanè esse in recẽs affectis comperio. quos cùm quindecim, aut ad summũ viginti dies in cubiculo cõtinui; exire sino, & ad consuetam viuendi rationem paulatim redire; vlceribus etiã nondum cicatrice obductis, nec maculis prorsum exstinctis: quæ tamen postea paulatim exsiccantur, euanescuntque omnia, idque hyeme. Nam æstate & temperato cœlo domi laborantes continere superuacuum puto: quin & detersis sudoribus matutinis sumptoq́; cibo vel foris inambulare, vel quotidianis muniis vacare permitto, dum ad vespertinos sit redeundum. ac nihilominus perfectè curantur. tanta est opiatæ vis atq; efficacia. At verò cum vel minimum huius Luis fermentum aliquando diu consopitum intusque delitescens recidiuam haud

raro inuehat: quandiu vel tubercula, vel vlcera, vel maculæ, vel dolores fuperfunt; tamdiu profectò fufpecta effe medico debet futura valetudo. Eam ob rem fi quis exiftimationem integram tueri, & nominis famā præclaris curationibus extendere contendit; remediorum vfum minimè intermittat, dum omnē Luis fobolē radicitùs extirpauerit, tantiq; ac tam crudelis tyranni omnia veftigia deleuerit. Quòd fi fortè vel cubantis intemperantia, vel exoleti ligni infirmitate quippiam aliquando reuirefcat, recurratque poft aliquot menfes aut annos; fimulatq; hoc deprehenfum fuerit; eandē omnino fuaferim fubire curandi ratio-nem; dū nihil prorfus fuperfit. neque igitur dierum numerus, neq; ligni & opiatæ pondus vtendum certò definiri poteft. Recens inquinati fæpe XV aut XX diebus perfectè liberantur. vtuntur ligni pondere fex, feptem, octóve ad fummum librarum: opiatæ ℥ iij. aut paulò amplius. At qui morbi diuturnitate extenuati funt, & doloribus ac nodofis tuberculis iā obfeffi, vix quadraginta aut quinquaginta diebus euadunt. Ligni ℔ xv. aut xx. aut vltra infumunt opiatæ ℥ iij. aut iiij. Qui fæpius etiam fuerunt perunĉti, omnium difficilimè, & vix vnquam in totum liberantur, duplici de caufa: quòd & ea fit hydrargyri vis & proprietas, vt qui eo fuerunt perunĉti, aliorum remediorum vires vix fentiant: & quòd etiam morbi huius caufam altius illa in corpus impingant. Metuunt ac verentur nonnulli, cùm gracilè & ficcum corpus aut morbi diuturnitate exfangue & exarefactum occurrit; viribus ne deftituatur in hac curatione, aut etiam in hecticam tandem coniiciatur vel corporis atrophiam: ob idque parum quid fatis effe putant, cui vis morbi cedere poffit, dum vires recreentur. At certè multorum fide & experientia comprobatum eft, hac victus obferuatione ficcos humefcere & macros pinguefcere. eftque huius cremoris natura, neminem deftitui vt finat. Quare etiam infirmiffimis non minus, fed aliquanto etiam plus dandum eft, quia nihil cum impetu facit; cùm eius iuuamentum fit paulatim fanare. In his tamen aut nulli aut parcè mouendi funt fudores, dum vires paulatim huius decocti beneficio receperint. Interim nifi vlcera & vulnera fint, nihil foris illinitur. His verò fi exigua fint, neque vnguentum neque aliud quid imponendum: fed expectandum, dum extincta mali radice fponte ficcefcant. Sin altius ferpunt, fordidioraque funt; aqua noftra planè diuina bis térve quotidiè abluantur, carpinatumque goffypium in ea maceratum imponatur vlceris cauo. Hæc nōmodò mirificè deterget, & ficcat, ferpentemq; malignam putredinem arcet & cohibet, fed etiam quidquid in vlceris cauo durum eft, paulatim maturat & in pus deducit. vlcus dein carne replet & tandem cicatrice obducit, vt multorum vnguentorum vice meritò vfurpari poffit.

ynctio;

Luis aliis affectibus implicata curatio. CAP. XIV.

CVRATIONEM Luis Venereæ fimplicis recens aut non ita pridem contractæ, quàm breuiffimè licuit, perftrinximus. Nunc cùm plures cum ea concurrant & implicentur morbi; aut iam diu inueterata eft, quænam tenenda curandi methodus, tradendum. Lues Venerea morbis quibufcumq; componitur ac complicatur: interdum omnino confentit atque congruit; interdū diffentit. Confentit, cùm eius curatio aliis quoque fanandis cōducit, aut nihil faltem obeft. Diffentit, cùm eius curatio alteri incommodat moramque adfert. Lui confentiunt Arthritis omnis, & dolores externarum partium omnes à capitis diftillatione; intemperies ventriculi aut iecoris humidior aut frigidior, hincque nata obftructio, vel etiam hydrops, epilepfia, vel etiam ftupor, paralyfis, aliique complures ab humida & frigida cauffa etiamnum præfente contracti. Hos itaque & fimul cum Lue & feorfum fanare licet. Cumq; id tentare libet; ab vrgentiore femper incipere iubemur, altero tamen, quoad fieri licet, minimè neglecto. Diffentiunt febris omnis, intemperies hepatis calidior & ficcior, pfora, lepra, aliaque omnia fcabiei ficcæ genera: omnis fanguinis fiue ex vtero, fiue ex ano, fiue ex pulmone reiectio, aliiq; affectus complures à calida & ficca caufa etiamnū præfente profecti: horū enim legitima curatio legitimis & refrigerantibus medica-

Quinā Lui venereæ confentiunt morbi

qui Diffentiunt

medicamentis perficitur. quorũ vſu quoniam Lues fit deterior multò, eius quoque & difficilior & longior futura eſt, quæ calidis & ſiccis & valdè attenuantibus remediis perficitur, curatio. Itaque cùm horum quiſpiam acutus & præceps, vt pleuritis, vel febris ardens Lui complicatur, poſthabita Lue, eius ſtatim debet tentari curatio: iis tamen remediis, quæ quàm minimum Luis cauſam augeant. In connexis enim affectibus vrgentiori vel præpoſtero ordine in primis eſt ſuccurrendum: atque in id quod eſt grauiſſimum, omni cura & cogitatione primum incumbendum, ſiue id ante luem Veneream & cœptam eius curationem partum iam erat, ſiue recens, dum legitima tentabatur curatio, interuenerit. Grauiſſimum porrò eſt vel quod maximè ægrum in vitæ diſcrimen adducit; vel de quo is grauiſſimè conqueritur, cuius interdum precibus cedere cogimur. Horum exempla ponenda.

Non ita pridem tonſor me ad viſendum ruſticum quendam bene habitum & quadratum deduxit, qui cùm duos iam annos ab inunctione ex hydrargyro, omni dolore vacaſſet, ac omnino reſtitutus ſibi videretur; in recidiuam tamen incidit, qua duos iam menſes crudeliter admodum premebatur. Dolores acerbi tibias & brachia media obſidebant, atque ipſas etiam ſcapulas, noctu grauius excandeſcentes: ſed omnium grauiſſimi in capitis externa parte figebantur; in qua etiam aliquid circa pericranium occalluiſſe plurimis in locis deprehendebatur. fauces quoque ingens vlcus ad palati baſim iamdiu occupabat ſordidum: nihilominus tamen nec decumbebat, nec cibi faſtidio, nec ſiti premebatur, ſed muniis omnibus pro more vacabat; dum ſuperueniente inopinata deglutiendi difficultate, & viribus repentè concidentibus in lecto manere coactus eſt, in quo eum deprehendi languidum cum pulſu frequenti & celeri, febre teneri, ac maxima difficultate non modis deglutiendi bibendique, ſed etiam loquendi: nihil interim tumoris foris in faucibus, vt neque intus in amygdalis apparente. Quis non hîc agnoſcat periculoſam anginam Luis recidiuæ implicitam, omni celeritate accommodatis remediis, Lue etiam neglecta curandam? At imperitus tonſor moræ impatiens, lucro inhians, omnia deglutiendi ſymptomata ad faucium vlcus pertinere credens, ſtatim me inſcio ſuis ſeruis inungendum aut potiùs miserè iugulandum ægrum commiſit. Itaque vnguento proritata fluxione noua, biduo extinguitur. Haud mitius cum aliis multis agitur Lue Venerea correptis, ſi vel febris adſit continua, vel etiam grauis morbus aliquis, cuius poſtponatur curatio.

Familiaris quidam meus annos natus triginta quinque, quater aut quinquies in anno diris cruciatibus ſpinam dorſi à ſcapulis ad finem lumborum obſidentibus, & nonnunquam iſchiade ſolebat torqueri ſine febre, ſine vlla ſpirandi aut meiendi difficultate, ſine vomitione, idque à maligna quadam diſtillatione, Luis naturam, qua olim inunctione fuerat curatus, reſipiente. Hic cùm ſæpius à nobis fuiſſet his doloribus liberatus, iteratis purgationibus, vnguentis, & ſolis anodynis primùm, deinde reſoluentibus & roborantibus, ac demum recreatis viribus æſtuariis ac fotibus ſiccis capiti admotis; recurreretque nihilominus dolor conſuetus; atrocis tandem Chirurgi induſtriam experiri cogitauit, num fortè horum dolorum radicem penitus eximere poſſet; ac recidiuæ periculo liberare. Hic dolorem crudeliſſimum ad lumborum regionem pertinentem nephriticum eſſe ratus; languidum iam ægrum quatuor iam dies noctésque inſomnem in balneum præcipitat aquæ dulcis calidioris, ibíque morari diu iubet. quod ille doloris crudeliſſimi leniendi ſpe fretus exequitur; dum resolutis ſpiritibus ac defecto præ virium inopia corde, mori ſe non ſentiret. Rectè quidem hic properabat dolori, vt crudeliſſimo ſymptomati vires frangenti corporis gubernatrices, neglecto etiam morbo ſuccurrere. Hoc enim præſtabilius, quàm vrgẽtioris ferocia ſinere profterni ægrotantis vires, quarum gratia curatio inſtituitur. Nam quanquã ſublato morbo ſymptomata protinus vaneſcunt, neq; vſquam poſſint in corpore ſola ſubſiſtere; ſi tamen grauia adeò infeſtaque ſunt, vt

periculum sit, ne antequam dematur morbus, violentia aut pernicie iugulent: leniendà protinus, ipsáq; medendi methodus inuertenda. At ibi tamen peccatum grauiter est. Est enim terminus nunquam prætereundus medico, qui ex arte generosè contra morbum quempiam pugnare contendit, constitutus, vt tutò medicetur ei cui dolorem mitigat, vt vires custodiat, per ea scilicet, quæ virium robur tuentur atque conseruant symptomata leniendo, quo & morbo resistere & curationis spacio sufficere possint. Iam verò si lui complicatus dissentaneus affectus diuturnus & lentus est, cuius nequeat statim curatio perfici, & à quo etiãnum aliquando neglecto minus quàm à lue impendeat periculi, eo posthabito lues curanda periculosior, iis tamen remediis, quę contrario & dissentienti morbo quam minimùm obsint. At si æquè graues & periculosi existunt; nō huic aut illi prorsus, sed vtriq; mediocritate quadam & remediorum contrariorum temperatione eadem opera succurrendum.

Esto itaque, nobis occurrat quispiam annorum x x v. lue venerea contaminatus: cui corpus sit siccum & aridum, variis febribus biliosis obnoxium: volæ manuum plantæq; pedum impendio sæpè caleant: os amarore perfusum sit, atque perpetuò aridum, vnde cibi inappetens & siticulosus euadat. Luem veneream si quis remediis descriptis curare aggredietur, aliis affectibus neglectis, in certum vitæ discrimen ægrum adducet. Etenim manifesta hæc viscerum intemperies calida & sicca refrigerari & humectari postulat, seruato robore: lues verò contracta, non nisi attenuantibus & resoluentibus, quæ omnia ferè siccant & excalfaciunt, curare debet. Itaque summa methodo opus est, quę eodem tempore remediorum contrariorum permistione, vtriusque affectus curationem perficiat: vt increscenti phlegmonæ digerentia remedia reprimentibus permista adhibemus. Victus instituatur non omnino siccans, aut tenuis, aut in curatione legitima; sed quodammodo humectans & refrigerans: in quo per initia loco Guaiaci sola in potu vtatur ptisana. In cibo conuenient non modò pulli columbini aut gallinacei, aliæve carnes coctu faciles, assę in succo oxalidis aut mali granati aut aurãcii maceratæ, sed etiam elixæ. atq; etiam interdum ex iis paratæ sorbitiones refrigerantes, aut etiam hordeatum. Æger quoq; non semel tantum die aut bis, sed ter quatérve copiosius alendus. Soluẽda primo statim die erit aluus medicamento è Catholico; aut si magis arrideat, per cassiam fistulã: aut per apozema aliquod in duos matutinos haustus alternos ex decocto aperiente, incidente, detergente & refrigerante comparatum cum senna & agarico. Hæc enim omnia quoniam purgando humectant, pariter & refrigerant, idcirco sanè viscerum siccitatem & calorem emendant immodicum, non tantùm quòd humores acres biliososque expurgẽt; sed etiam propria vi & insita facultate. Rhabarbarum sola siccitate noxiũ est, multoq; magis, quæcunq; vehementiore aliqua siccandi & excalfaciendi vi pollent, vt scammonium, colocynthis, aloë. Postridie purgationis apozema bis die vsurpandum ad materiæ præparationem paretur. Repurgato bis aut ter alternis diebus corpore mittendus sanguis est, pro plenitudinis & virium ratione. Ita enim non modò viscera totumque corpus refrigeratur, sed plenitudinis etiam pericula, quæ aliis attenuantibus resoluentibusq; concitari facilè possent, declinantur. Posteaquam viscerum impuritati & intemperiei prospectum erit v I I. aut v I I I. diebus, refrigerantibus his & blandè expurgantibus: propria Luis remedia adiungenda sunt. Itaq; ptisanæ loco decoctum Guaiaci hoc modo præparetur, quo in pastu & extra pastum cùm volet vtatur. Ad sudores quoq; promouendos concinnetur etiam validius Guaiaci decoctum, quod longo vsu notauimus non modo non augere calidam & siccam viscerum intemperiem, sed ita etiam humectare, vt quauis ratione extenuatos & macros pinguiores reddat, & omnia symptomata ab intemperie calida & sicca hepatis cõtracta demulceat. Quod in legitima curatione monuimus aluũ semper liberam esse oportere; id in hac corporis constitutione maximè curandũ, obseruandumq; est: neq; committendum, vt quippiam circum hepar aut lienem aut in ipso etiam meseræo indurescat. Tertio igitur quoq; die si ea subsistat; aut etiam, si sponte aliquid deponat, quarto

quarto tamen quoque die, ſi quid in viſceribus iam diu hærere vel de quotidiano etiam alimento gigni, cumulariq; exiſtimatur; expurgandum vel apozematis ſuprapoſiti doſi; vel caſſia fiſtula, vel Catholico: eodemq; die validiore Guaiaci decocto manè ſaltem abſtinēdum: niſi in eius ℥ vj. ſennæ ℥ ß. incoquere viſum fuerit, idque percolatum loco apozematis vſurpare ad vtrumque efficax. Cùm iam horum remediorum alternato vſu toto corpore humorū portio maior abſumpta diſſipataq; fuerit, ac corpus ad opiatæ vſum rectè præparatum: balneum paretur aquæ dulcis tepidæ: in quod ingreſſus æger opiatæ iuſtam quātitatem deglutiat, ac mox Guaiaci decoctum ſuperbibat, ibique deſideat integram horam. In exitu dein ad ſudores pro viribus excipiendos in lecto ſe componant. Balneum præterquam quod è corpore ſicco ſudores copioſiores elicit; partium etiam ſolidarum omnium nedum viſcerum ſiccam & calidam intemperiem ſi quid aliud emendat, impeditq; quo minus ſudorum eruptione ac moderatè ſiccantium remediorum vſu, quæ ad curationem reliquam neceſſaria ſunt, lædi poſſint. Maximè autem melancholicis omnibus Lue impeditis conuenit: quos conſtat ſicco eſſe viſcerum & partium ſolidarum temperamento, quod humectari deſiderat. Id itaq; vel quotidie vel alternis diebus ſemel ingredi ſiccos & attenuatos, calidâ & ſicca vel alterutra hepatis intemperie affectos confert. Ad id autem præparentur, qua ratione iam dixi, perſeuerentq; dum Lues omninò ſit ſublata, aut certè quandiu opiatæ vſus erit neceſſarius: niſi fortè intermittere aliquot dies adſtantis medici prudentia aliquando cenſuerit. Quòd ſi fortè per curationem, iudicatione quapiam repugnante balneum ingredi non licuerit; ea certè abſoluta, ſi qua longo remediorum vſu partium temperiei labes inuſta eſt: ea tepentis balnei vſu ad multos dies continuato facilè delebitur; niſi vel hydropis vel diſtillationis cuiuſdam conſuetæ metus abſtinendum exhortetur. Sit autem vt dixi tepidum ex decocto herbarum refrigerantium & humectantium comparatum: in quo, vt neque in egreſſu, ſudores nec promoueantur, nec excipiantur. Conferet tamen ingredientem ſequentis decocti refrigerantis & viſcera roborantis ℥ vj. ebibere, quamdiu aſſidenti medico videbitur. (*Hoc decoctum in neutro exemplari video deſcriptū, ſed medico ad praxim ſuam vera arte inſtructo facilè erit ſimile formare.*)

Curandi modus perfectiſſ. C A P. X V.

IAM verò ſi neglecta Lues aut imperfectè curata tamdiu in corpore hæſit, vt non modò dolores implacabiles, ſed nodos etiam complures vel in tibiis vel in capite inuexerit; ſuprapoſita quidem curandi methodus tenenda eſt; ſed cui alia atque alia pro laborantium natura & ſymptomatum varietate validiora remedia accedāt. Duos referam à me reſtitutos, quorum imitatione cæteri curari poſſint.

Dominus de Meſieres, Prior S. Dionyſii à carcere, annos natus x L, corpore mediocriter carnoſo & bene habito, Lue correptus Venerea, ſeniores ſtatim conſuluit præclaræ huius vrbis Medicos & Chirurgos. Horum omnium communi conſilio atque conſenſu repurgato prius corpore ac ſanguine miſſo, hydrargyro accuratè inungitur. ſputatio erumpit v i i. die copioſa: tandemque aluus etiam ſponte reſoluitur. quod animaduertentes, qui hunc inungebant Chirurgi, breui adeò curatum iri pollicebantur, vt iam ſibi reſtitutus videretur, eorū nimirum omnium vſu, quæ ad perfectā per hydrargyrum curationē ſpectant. Verùm enimuerò cùm iam exactis diebus viginti, opis nihil afferretur; reuocati in ſubſidium Chirurgi, morbi contumaciam arguunt: quæ interdum niſi iterata ſimili inunctione compeſci aut cohiberi non poſſit: ad quos accerſiti medici facilè annuunt. Itaque eandem, ſed tamen crudeliorem curationem expertus eſt: cùm nihilo magis quàm prima leuaretur. calumniam amoliētes chirurgi, quoſdam eſſe propoſuerunt, qui licet curatione hac non modò non liberentur, ſed etiam crudelius multo, quàm prius crucientur; exacto tamen ab ea menſe vno atq; altero paulatim poſtea ſaneſcunt, hydrargyro partibus ſolidis admiſſo morbi cauſam ſenſim demoliente, ſuperanteque. Quod ſibi laborans ſalutis cupidus

facilè perfuafit. Sed cùm totos tres menfes muffitans, nihilo meliùs haberet; ac multi prætereà fcirrhi aut tophi in capite, in offe cruriũ, humerorum & brachiorum exorti effent diris cruciatibus molefti; Chirurgos reuocat: qui vno omnes ore curationem per hydrargyrum repetendam putant. Neque hi priùs finem inunctionibus imponunt; quàm duodecies duobus annis eandem curationẽ tanto dolore tantisque cruciatibus fine vlla ope perpeffus eft. Inde ficcum adeò & exfangue corpus euafit, vt in eo nihil præter aridam cutim & offa fupereffet, ac τὸ σκελετὸν potius videretur, quàm viuum corpus. Tophi interim multi obfederãt tibiarum, crurium, brachiorum & capitis offa diris cruciatibus, qui impedierunt, quo minus integro biennio fomnum inire potuerit. Hos Chirurgi alia curandi ratione deftituti, cauterio aperire cogitant: ita virus aliquod aperta cute ftillaturum fperantes. Itaq; cùm duobus in locis, vbi tophi crudelius affligebant, nudatum in capite os nigrum cerneretur: ipfum terebello eximunt humoris acrimonia parte iam interna exefum, & veluti terebra omnino perforatum. ac cùm ne fic quidem dolores remitterent, nec fomnum inire poffet: emplaftris de Vego cum duplicato mercurio hominẽ per menfem veftiunt. Alii vinum Guaiacinum poftea per menfem exhibent: alii etiam balneo ex decocto Guaiaci mergunt: fed omnia nullo auxilio. Itaq; hominem moribundum pro deplorato deferunt: nulla ei medicamenta opem allatura profeffi. Quam cedo cladis tantæ caufam afferent? Cur hydrargyrum, quod Luis alexipharmacum vnicũ prædicabant, hunc atrociter adeò diuexatum reftituere non potuit? Empiricos credo curationem inftituiffe dicent. At Chirurgi erant huius præclaræ vrbis celeberrimi, medicorum etiam multorum adiuti confiliis. nec ægrotus ipfe fibi vnquam défuit. nihil enim ei vnquam tam durum, tamq; moleftum præfcriptum eft, quod non dicto citius fubire voluerit. Nemo à feruis accuratiùs vnquam fuit tractatus. Denique non opes, non ætas, non vires, neque quidquam aliud illi defuit, quod ad curationem requiri poffit. Ratum igitur fit, hydrargyron Luis non effe antidotum, fed Empiricorum inuentum, quod tanquam fucum malo adhibent: neq; à viris bonis & reipubl. ftudiofis tam fallacem, incertam, atque adeò crudelem curationem vnquam tentari debere. Non multò melius, cùm hæc fcriberem, actum eft cum huius vrbis medico docto quidem & bene noto, fed nimis credulo. Hic cùm ex impuro concubitu contraxiffet penis vlcus, ac tandem in Luem Venereã incidiffet: quinquies crudelem eam curationem fruftrà tentauit. Nodofis tandem tumoribus & diris cruciatibus, in dies inualefcentibus prorfum contabuit, dum dentibus excidentibus, ac gingiuis putredine abfumptis, crudeliter vitam finierit.

Qua ratione reftitutus ille fit.

Cùm aridum corpus lenta etiam febre contabefcere videretur; vifum eft ægrum alere euchymis & concoctu facilibus, cuiufmodi funt pulli gallinacei, columbini, perdices iuniores, dein vitulina caro & hœdina, hisque perfimiles aut etiam præftantiores. Sint autem hæc ob corporis ariditatem maciemque modò elixa, modò affa. facilius eft enim liquidis impleri, reficique, quàm durioribus. Conueniebat itaque ex Guaiaci decocto vitulina caro cum pullo gallinaceo diu elixata, circa finem adiecta oxalide, boragine, bugloffo, portulaca & pimpinella. fiquidem eorum expreffum ius bis die ad ℥ vj. exhibitum, præterquam quòd vires promptiffimè & fenfim inftaurat; morbi quoque caufam mitigat. Ab ea forbitione, quæ octaua quaque hora exhibebatur, quippiam affum, fi poterat, affumebat: tandem pro bellariis vuas paffas & panem bifcoctum. A vino toto curationis decurfu abftinẽdum cenfuimus, id nimirum verum effe experti, quod iam femel admonui, Guaiaci & aliorum alexipharmacorum beneficio neminem qui vino vtatur facilè poffe reftitui. Eius loco Guaiaci decoctum, quale in legitima curatione defcripfi, tum in paftu, tum in fiti extra paftum vfurpabatur: cui inter coquendum cornu ceruini rafuræ ℥ ß. addebatur. Manè hora fexta & à prandio hora quarta ℥ vj. fequẽtis decocti exhauriebat: neq; tamen fudores, qui è corpore exfangui

vinū

exſangui & præarido nullis præſidiis elici poſſunt, expectabat: neq; ſi erumpere potuiſſent, vires ferendo fuiſſent.

Decoctum.

℞ raſuræ Guaiaci interioris nigri, odoriferi, reſinacei quart. iij. corticum eiuſdem puluerifatorum ℥ j ß. infunde in ℔. vj. aquæ tepidæ: fiat decoctum addendo rad. helenii, polypodii querni, gran. iuniperi, radicum cichorei an. ℥ j. paſſularum enucleatarum ℥ j ß. ſeminum cardui benedicti, radicum tunicæ tormentillæ an. ℥ ß. pimpinellæ, morſus, ſcabioſæ an. p. j.

Semel in hebdomate repurgabatur ſequenti aut ſimili medicamento: quod licet languido videri poſſet validius paulo, ſi quis tamen quæ alibi diximus memoria repetat, corpora nempe quæ hydrargyro fuerunt inuncta, duplo validiora medicamenta perferre, nec facilè iis commoueri; aliter iudicabit.

(*Nec hoc auctoris medicamentum purgans nanciſci potui.*)

Hæc dum fiunt, cataplaſmata inſtitui ad ſcirrhos remolliendos diſcutiendosque efficaciſſima huiuſmodi.

℞ ſem. ſinapi in aceto macerati per horas xx. dein contuſi ℥ ij. radicum bryoniæ crudæ ℥ ij. radicum ſigilli beatæ Mariæ crudi ℥ vj. axungiæ porcinæ veteris omnium æquale pondus: croci ℥ ß. malaxentur ſimul in formam cataplaſmatis pro partibus dolẽtibus. renouetur ſemel quotidie, & ad multos dies perſeueret.

Fiat & emplaſtrum noſtrum, quod capiti toti quidẽ inſideat per tres aut quatuor hebdomadas, ſed ea lege, vt leuetur quotidie ſemel, dum totum caput oleo noſtro efficaciſſimo obungatur. renouetur verò ſexto quoq; die.

Emplaſtrum.

℞ ſem. ſinapi per noctem in aceto macerati ℥ ij. piperis, pyrethri, caryophyllorum an. ʒ ij. maceris ʒ j. hellebori nigri, rad. ireos Florentinæ, hermodactylorum an. ʒ iij. ſem. ſtaphisagriæ ʒ i ß. gummi pini & ammoniaci an. ʒ j ß. malaxentur ſimul cum oleo de euphorbio, addendo in fine terebinthinæ q. ſ. vt bene cohæreant omnia, fiat emplaſtrum per magdal. extendatur portio ſuper alutam, pro nodoſis tumoribus aut doloribus diuturnis capitis à lue, aut alia cauſa frigida circum pericranium collectis.

Oleum.

℞ rad. acori, galangæ, cal. aromatici an. ʒ iij. nucis moſchatæ, caryophyll. cinnamomi, piperis vtriuſque, pyrethri, maceris an. ʒ ß. foliorum ſiccorum lauendulæ, maioranæ, origani, ſaluiæ, pulegii, mentæ, roriſmarini an. p. j. florum anthos, ſaluiæ, lauendulæ an. p. ß. olei communis ℔ j. vel amplius ſi voles, aquæ vitæ ℥ ix. reponantur omnia in phiala vitrea, bulliant ſupra cineres calidos ad aquæ conſumptionem, deinde exprimatur oleum in torculari ad vſum dictum in curatione.

Cùm primum horum remediorum vſu dolores aliquantùm conquieſcere cœperunt: non modò lenta illa febris, quæ hectica putabatur, euanuit; ſed corpus cum carne ſenſim ita vires recepit, vt in lecto ſedere poſſet. Æſtuarium tum temporis parari iuſſi, in quo tertio quoque die ſemel intromitteretur, ac illic ſederet, quamdiu vires facilè ferre poſſent. ſed prius decocti ℥ vj. exhauriebat, præmiſſa opiatæ ʒ j. Deinde ad ignem totũ corpus oleo noſtro calente inungebatur molli frictione. hoc enim ſi quid aliud infeſtas hydrargyri qualitates venoſo generi impreſſas delet, & natiuum recreat calorẽ, omnium quæ in nobis ſunt functionum auctorẽ. In æſtuario exiguus aliquis ſudor ſtatim eliciebatur: quem imbecillæ vires cùm ſuſtinere haud poſſent, aperto æſtuarii oſtio, ac lectum repente laborante, ſtatim ſiſtere cogebatur. In hanc medendi rationem dum pertinaciter inſiſto: ita ægri iacentis vires paulatim recreari in dies viſæ ſunt; vt tandem circa quadrageſimum diem certa nobis ſalutis ſpes affulgeret. Nã non modò dolores illi capitis inueterati reſoluto humore extinctaq; cauſa euaneſcebãt; paulatimque ſcirrhi omnes nodoſi diſſoluebantur: ſed & quæ cruda & cinericia initio fuerant alui excrementa; bene figurata & rufa reddebantur: ſimulq; pro aquoſis & tenuibus vrinis craſſiores & flauiores effluxerunt. ipſeq; æger, qui duos

annos fuerat peruigil; noctu aliquantũ dormitabat. Hinc pulſus ſtatim meliores euaſerũt, & vox initio ita exilis vt vix obaudiretur, mox validior ac plenior edebatur. Sed & ſeruo & baculo innixus ad L X. curationis diem corpus erigere cœpit, ac tandem incedere. quo tempore ſudorem ſatis copioſum ſemel die per vires elicere licuit, non in æſtuario ſolùm, ſed etiam in eius egreſſu in lecto, non quidem diebus continuis, ſed triduum interquieſcendo; dum validior natura quotidie eorũ eruptiones perferre poſſet. Iam verò cùm corpus initio oſſeum, carne iam ſatis veſtitum videretur: ſorbitiones & elixa omnia circumcidimus, aſſis ſolis eum committentes, ne (quod in fine aliorum multorum diuturnorum morborum nimio potu aut humidorum ciborum vſu fracto iecoris robore contingit) in huius quoq; declinatione, tumor aliquis œdematoſus in pedibus ac tibiis irreperet. Huius enim rudimenta veſperi iam in pedibus cernebantur; cùm præſertim aliquantiſper ſtabat aut incedebat. Sed & electuar. trium ſantalorum quadruplicato Rheo parari curauimus, cuius tabellam vnam manè bis in hebdomade ad iecoris robur potioni Guaiacinæ præmitteret. Cumque omnis doloris expers fuiſſet dies iam quindecim, ac bene adeò omnia iam membra nutriri viderentur, vt paulatim magis ac magis omnes eius artus corroborarentur: die tandem curationis L X X. Guaiaci decoctum validius aliquot menſes intermittendum, cenſuimus; ſi quid interim non prorſus exſtinctum dolores tuberáve protuliſſet: nos id verè nouo tutius faciliusq; remediorum vſu repetito exſtincturos, roborata nimirum quiete & natura ferente. Verendum enim ne iiſdem remediis natura diutius aſſuefacta, illorum vim tandem non ſentiret, aut certè aſpernaretur. Neque verò hîc, vt in recenter contaminatis metuendum, ne interim radices altiùs morbus agat, reddaturque difficilior. Immo qui in tam calamitoſum corporis ſtatum aut ſua negligentia aut medicorum inſcitia præcipitati ſunt, vix vnquam niſi in annuum iterata curatione modò propoſita reſtituuntur. Verùm enimuerò Guaiaci imbecillius decoctum in ipſo etiam interuallo vini loco prudenter me conſultore vſurpauit, ne vaporem quidem vini admittens. Menſe exacto bellè adeò habere cœpit, vt conſueta munia omnia obire poſſet. Idcirco & aëri die Februarii X I I. ſe committere cœpit & quoquouerſum diſcurrere, nullis dolorum veſtigiis, ne in iis quidẽ locis in quibus ante curationem tubera diſcruciabant, remanentibus. Tantum capite & artubus grauis ſibi videbatur, & veluti laſſitudine quadam preſſus, idque præſertim cùm è ſereno in nubilum aut pluuioſum cælum mutabatur. & poſt exercitationes œdemate quodam pedes veſperi dolebant, ſed quod manè prorſus euanuerat.

Quanquam poſt exactos quatuor menſes neque dolor, neq; aliud extimeſcendum quidquam ſuperuenerit, quod latentis fermenti ſuſpicionem vllam mouere poſſet: viſum eſt tamen curationem repetere feliciter antea vſurpatam, vt ſi fortè lentus craſſusq; humor aliquis, aliúdve luis fermentũ circa perioſtea ſupererat, prorſus huius remedii cõtinuatione attenuari, paulatimq; in ſudores reſolui poſſet: ſimulq; malignitas ſi qua ſolidis partibus infixa deliteſceret, exſtingui, atq; ita omnium tuberum dolorũq; cauſa extirpari ac funditùs euelli. Ingrediebatur porrò ſemel in die æſtuarium. inungebatur quoq; oleo noſtro: in quo æſtuario, vt & ab eius egreſſu ſudores in lecto excipiebat pro viribus. Veſperi verò hora quarta ſorbebat quidem decoctum, ſudores tamen minimè promouebat, nec lectum repetebat. In paſtu vtroq; mediocriter aſſis omnibus alebatur ac biſcocto pane vtebatur, quem in hunc modum parari curabam.

℞ ſem. card. benedicti mundati, pimpinellæ mundatæ, aniſi & feniculi an. ℥j. miſceantur diligenter cum quantitate ſufficienti paſtæ ex optima ferina, ſeu ex qua fiunt panes ciuium Pariſienſium fermento adiecto. Dein fiant panes bene cocti. qui vbi refrixerint, in teſſeras ſecentur, ac ſaccharo in aqua roſata ſoluto abluti, in furno tepido diu ſiccentur, atque ita ad vſum referuentur. Iſtorum tandem remediorum vſu ſalubriter adeò viuit, vt nunquam laboraſſe videri poſſit. Quam Deus mentem omnibus indat, vt ita curari velint, antequam tam crudeliter fuerint excarnificati.

Quidam non ita pridem ad me venit, cui vlcus ingens à penis radice totum imum ventrem & inguina atrociter depascebat, vmbilicum etiam supergressum. quod neque emplastris de Vigo cum superaucto Mercurio, neque vllis inunctionibus sputationem & alui fluorem mouentibus coërceri potuerat, adeò interim extenuato corpore, vt qua ossa tegerentur, nihil præter cutim superesset. Alius faucium malignum adeò vlcus & omnibus remediis ex hydrargyro rebelle gerebat, vt columella iam exesa radice decidisset, exederenturque omnia tenella narium & palati ossa. Vterque curatione supradicta xxiv. diebus conualuit, nullius alterius medicamenti ope, nisi quòd exesæ & vlceratæ particulæ aqua nostra diuina bis aut ter quotidie admouebatur.

Opiata antidotus alexipharmaca.

℞ scordii ℥ß. polii montani, pulegii, prassii albi, origani, calaminthæ, hyperici, centaurii minoris, stœchados, chamædryos, chamæpityos, spicæ nardi an. ʒij. seminum anisi, feniculi, petroselini, dauci, sileris montani, rutæ, ocymi, hormini, thlaspi, baccarum lauri, sem. pæoniæ maris an. ʒj. ß. rad. aristolochiæ rot. gentianæ, diptamni, Valerianæ, asari, an. ʒj. zinziberis, nucis moschatæ, caryophyll. piperis, croci an. ℈iiij. cinnamomi electi, myrrhæ, castorei, styracis calamitæ an. ʒiij. mellis boni q. s. fiat opiata.

Aqua mirifica.

℞ scordii m. ij. calendulæ, morsus, pimpinellæ, hyperici, betonicę, maioranæ, buglossæ, scabiosæ, saluiæ an. m. j. hyssopi, melissi an. m. j. ß. contundantur & in vase terreo nouo ad solem exponantur, adiecta ea aquæ quantitate, qua omnia bene mergi possint, ita vt aqua superet. Vbi sex septémve dies in sole efferbuerint, exprimere vehementer ea oportebit: deinde in remanente humore similes herbas contusas reponere, & rursus soli exponere vt suprà, dum octo aut decem dies efferbuerint (sed interim semel saltem quotidie ista moueri debent baculo) ac tum exprimere. Deinde in manente liquore sequentia miscere. ℞ rad. tunicæ tormentillæ, sem. card. benedicti an. ℥ß. zedoariæ, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ʒj. macis ʒß. sem. pimpinellæ ʒj. ß. croci ʒj. Mithridatij opt. ℔. j. theriacæ veteris ℥iiij. commista soli exponantur ad 5. aut 6. dies aut amplius in alembico obturato. Deinde fiat omnium destillatio in vase duplici, & seruetur ad vsum.

Aqua diuina ad vlcera.

℞ sublimati optimi g^r xii. aquæ plantaginis ℥vi. decoque super calidos cineres in phiala vitrea ad dimidias, & vtere.

IO. FERNELII CONSILIVM EPILEPTICO PRÆSCRIPTVM.

QVVM apud eruditos experienteſq; viros ſcholaſtica & minutiſſima quæq; perſequi indignum videatur, & ſuperuacaneum, operæpretium & veſtra eruditione dignum de affectione propoſita duxerã, etiamſi apprimè grauis & curatu ſit difficilis, paucis multa complexi, & ſummas rerum ſentẽtias appoſitè apud vos proferre. At quoniam ita nunc veſtra exigit ſedulitas, vt non contracta, ſed effuſiore quadam orationis ſerie rem totam particulatim explicẽ: obſeruata quadam ſtyli moderatione, neq; periphraſi, neq; metaphoris, neq; iocis, ſed ſeriis nudisq; verbis orationem aliquantum dilatare contendam: non tam vobis, quàm laboranti, & iis qui ingentem admirantur ſcriptorum vocem ſatisfacturus. Sequar autem non eum quem de exponendis naturalibus, non naturalibus, & contra naturam rebus artificiosè ordinem proponitis, ſed quem tandem reſolutione ad curationem tenendum exiſtimaui. Primumque quæ propoſiti morbi aut ſymptomatis notio ſit, & ratio, & quæ vis, attingam.

Morbus, item ſymptoma quod in conſultationem & deliberationem venit, epilepſia eſt, quæ annos decem infedit, ac inueterauit. Hæc licet à leuioribus orta initiis, olim in vertiginis potius quàm in epilepſiæ genus diuertiſſe videbatur, progreſſu tamen dierum veram & exquiſitam epilepſiæ ſpeciem eſt conſequuta. Tanta affinitate hi affectus connexi ſunt, vt rectè Auicenna vertiginem diminutam epilepſiam ex eaq; in hanc tranſitum fieri notauerit. Cùm etiam in conſummata epilepſia obſeruemus non ſemper grauiores illos & immaniores, ſed & interdum leuiores quoſdam & irritos inſultus fieri, qui vt in vertigine nulla cõuulſione, ſed ſola ſenſuum & viſus hallucinatione cerebrum impetunt. Cùm nimirum proxima illa, continensq; mali cauſa leuius excandeſcit, & exiguum de ſe vaporem effert. Hanc autem quæ illuſtrem & magnificum virum diris modis exercet, & exquiſitam & conſummatam epilepſiam eſſe recipio, quòd in eius paroxyſmo abſoluta fiat totius corporis conuulſio, quodq; ſpuma ſtridore quodam elidatur ab ore, & ſenſus omnis atq; cognitio cum memoria pereat. Immò verò ſi neque vllum eius ſignum deſcriberetur à vobis, veſtra tamẽ authoritate innixus, hanc pro epilepſia habendam eſſe non dubitarem.

Sed quum tamen tria à Galeno tradantur, vſuque notentur epilepſiæ genera: Vnum ab extremis ſuſcitatum corporis partibus, vt à manuum pedumque digitis: Alterum ab interioribus viſceribus: Tertium à cerebro, quod primarium eſt, & ipſi proprium: Optarem ſanè à vobis indicia tradita pathognomonica, tum epiphænomena, quibus certò & luculenter intelligerem in quod genus epilepſiam hanc referendam putetis. Id enim tum ad medendi rationem, tum ad remediorum inuentionem imprimis neceſſarium videbatur, quum non vna omnium, ſed ſua ſit cuiuſq; generis curatio. Aliis multo ante paroxyſmum tempore caput artusq; omnes ingraueſcunt, aliis nauſea, aut etiam vomitio moleſta eſt, aliis ſtupore quodam refrigeſcunt artus: Alii inſtantem paroxyſmum præſentiunt, poſſuntq; impendentis repentini caſus pericula vitare: alii derepentè prehenduntur & concidunt, nulla præſenſione futuri mali. Sunt qui paroxyſmo ſoluto protinus ſurgũt nullo affecti ſymptomate: nonnullis verò ſymptomata quædam ab acceſſione grauia manent. Horum igitur animaduerſione proprium epilepſiæ genus deſignari internoſciq; debuerat. Cæterùm in hac reticentia coniiciendum nobis & diſquirendum in quod hæc genus maximè pertineat. Comitiali morbo intercipiuntur mentis ſenſuumque functiones, hinc cerebri cenſetur affectio. At

quoniam

quoniam ea interceptio interdum fit consensu aliarum partium, vt duobus prioribus generibus: interdum verò per se affecto cerebro; neque ex his quæ describuntur vlla priorum generum audio pathognomonica signa, in postremū diuertendum puto, & recipiendum cerebrum ἰδιοπαθείᾳ atque etiam πρωτοπαθείᾳ concuti. Nec enim venenatus vapor instar auræ frigidiusculæ, aut è pedibus, aut è manibus sensim partium continuatione in caput aut cerebrum obrepere percipitur, nec ventriculi cordisve subuersio, aut præcordiorum molesta coarctio paroxysmum anteuertit, aut ob oculos nonnulla quasi spectra obuersari videntur. Sed cùm illustrissimus derepentè quasi attonitus, aut fulgure percussus corruat, necesse est cerebrum, & ipsam mentis ac sensuum arcem obsideri, in eaque proximam & continentem huius epilepsiæ causam contineri, ac proinde in tertium hanc genus esse coniiciendam. Hanc denique epilepsiam esse primariam, & vt appellant essentialem.

Percepta iam affecta sede, & quòd cerebrum non aliarum partium consensu, sed per se & primariò laborat, disquirendum quæ in ea sit causa. Galenus tertio de locis affectis, & libro de symptomatum causis, epilepsiam, quæ præsertim primaria sit, contendit ex obstructione quadam omnium ventriculorum cerebri proficisci, ob quam animalis spiritus liberè nequit in sensuum motusque neruos influere, & omnis legitima tum mouendi tum sentiendi, atque ratiocinandi functio perit. Impedita verò natura arctius oppressa nondum tamen prostrata onus quasi excutiens, caput corpusque vehementer concutit, dum obstructione solutainfarctum humorem expellat. Hanc causam, quam vos rectè formalem nuncupatis, magnæ licet rationum probabilitati innixam, & Galeni decreto passim comprobatam, validis tum argumētis tum experimentis in pathologia & in dialogis de abditis rerum causis infregimus, aliam statuentes, nempe malignam & occultam qualitatem cerebro cunctisq; facultatibus animalibus perinde atq; venenum infensam, quæ vt è pede percipitur specie quadam frigidioris & malignæ auræ per continuatas partes sursum in cerebrum efferri: ita ex ipso quoq; cerebro suscitari potest, idque protinus sua malignitate ferire nulla præsensione paroxysmi futuri. Hanc verò qualitatem malignam & aduersissimam cerebrum multo validius excutere contendit, quàm humorem simplicem sola mole obstruentem, neq; tamen concussioni aut conuersioni finis est, donec qualitas illa vaporis specie suscitata dissipetur, aut sponte sua euanescat. Causa hæc non admodum ei dissimilis est quam vel ipse Galenus libro sexto de locis affectis de vteri strangulatu fatetur. Vt enim è sanguine menstruo, atque è semine corrupto vis quædam venenata profertur, quæ in præcordias, in fauces, atque in ipsum cerebrum prorepens paria strangulatus symptomata gignit: Ita sanè & alia quædam venenatæ & malignæ qualitatis species epilepsiam facit. Propriè autem epilepsia symptoma est: qualitas verò maligna cerebro infidens ipsa morbus est, isq; partis similaris, & quem alibi demonstrauimus totius substantiæ morbum appellandum esse. His ergo principiis firmius innitendum, hæc stabilienda sunt nobis fundamenta, si quæ tam diri & inueterati morbi curatio speretur.

Obstructionem ventriculorum cerebri non esse causam epilepsiæ, sed qualitatem quandam malignam occultam cerebro venenis instar inferentem. lib. pa. 272 lib. de Abdit. 122.

Quanquam autem huiusce qualitatis ad excitandam epilepsiam summa atq; etiam præcipua vis est, non parua tamen existit & eius materiæ, è qua tamquam è fonte qualitas illa prodit, & sine qua vix illa subsistit. Eam quidem esse crassam lentamque pituitam cuidam melancholico humori permixtam, & in cerebro contineri, eique pertinaciùs adhærescere, multis complector indiciis. Ac quidem vetus illa dextræ naris obturatio, ante annos quindecim nata; oculi quoque dextri obtusior acies; dextræ auris grauior auditio, dextram ipsam cerebri partem; non parum offendi, luculenter demonstrant. In ea autem cerebri parte dextra, pituitæ lentæ magnum esse prouentum; ostendit insita cerebri temperatura humidior, quam deinde supra modum auxerunt ingluuies, crapula, cruditates, & aër impensè frigidus ac humidus. At verò melancholiam pituitæ permisceri, testantur ætas in eum humorem gignendum propensa, curæ, mœrores, & graues cogitationes quibus dominus implicatur. Quod etiam nobilissimus vir

Causa materialis continēs seu proxima.

plerunque citra occasionem metu atque mœstitia iactetur, Hippocrati indicium est iam obsidentis melancholiæ. Hic certè affectus illos tanta affinitate coniunxit, vt ex eo codemq; melancholico humore nasci putet: qui si in cerebrum insideat, epilepsiam: si in mentem, melancholiam facit. Itaq; pituitæ ac melancholiæ non exigua est redundantia in parte dextra cerebri. Sed hæc si simplex sit, minimè epilepsiam infert, nisi & ea quam dixi externa qualitas accedat. Quocirca varia hæc cerebri excrementa diutius cohibita, & inhærentia, dierum numero, progressuque temporis corruptione nacta sunt externam illam ac prorsus malignam qualitatem, in qua dixi mali essentiam haberi. Adhæc multum mihi contulisse videtur tuberculum in dextro tempore instar oui columbini exortum, & ipsi comitiali morbo coætaneum. Memini iis dissectis quos viuentes morbus comitialis aliquando immaniter corripuerat, me aliàs circa meninges, aliàs in cerebri substantia putridam quandam & glutinosam saniem quantitate fabæ aut nucis iuglandis inuenisse, quæ crudelis huius & immanis affectus fomes fuerit. Ita igitur de continenti mali causa, deq; primaria affecta sede statuendum.

Antecedens causa. Quoniam verò continentem illam & proximã morbi causam, alia quædam antecedens appellata fouet, quæ & ipsa interior existit, & sine qua summoueri illa integrè non possit, de hac quoque dicendum. Ea est totius corporis cacochymia & impuritas ex praua viscerum constitutione profecta. Magna hæc quidem & inprimis obseruanda, quòd affectæ sedi ipsique cerebro primo mali fonti nouam assiduè materiam suppeditet. Illustrissimo igitur viro iecoris, cordis, cerebri, & renum insita temperatura ex parentum semine, & primo ortu calida humidaque est, ac deinde similis reliquo corpori est impartita, quandoquidẽ totius temperatura principum partium, vt autor est Galenus, constitutionem ferè sequitur. Optima quidem illa, & ad probum sanguinem, & bene quadratum corpus comparandum apta: at verò postea in frigidiore humidiorique cœlo frequens habitatio, paludum, lacuum, & stagnorum exspiratio fœtida, victus omnium quos audiui intemperantissimus, omnium obsoniorum & ferculorum varietate confertus, nullo instructus ordine, supra satietatem ferina quadam voracitate grauis, vt ei qui gulæ & abdomini omnino sit natus, viscera, venas, habitumq; totum cruditatibus implens: Somni, laboris, exercitationis, inanitionis, & pathematum animi ratio prorsus neglecta, bonam illam & laudabilem temperaturam, atque insitam corporis constitutionem penitus euerterunt, & pro ea vitiosam substituerunt: nuncq; ingluuie aliisq; commemoratis causis obruto calore natiuo, vires & facultates, præsertim naturales, quæ illius beneficio fouentur, impeditæ ac etiam debilitatæ, tantam alimentorum molem modificare atque domare minimè potuerunt. Hinc non cruditates modò, sed & omnis generis excrementorum prouentus, toto sic corpore succreuit, vt pars nulla exiſtat quæ non proprio quodam superuacui humoris vitio prematur. Ventriculum multa esse pituita confertum indicio est nausea illa frequens, & tenebræ à cibo ob oculos offusæ, huiusque ingentẽ copiam in intestina deuolui, aliam in eis etiam gigni, minimè dubitari potest. Cerebrum multò grauiùs illius redundantia offundi testantur peculiares eius affectiones. Sed & iecur, & lienem obstrui, atque etiam turgere, illud quidem bilis flauæ, hunc verò atræ copiæ, indicio sunt præter cætera, mores olim quidem ob hepatis calorem, & bilis feruorem in iracundiam, nunc verò ob nimiam eductionem in melancholiam propensi. Sub hac vitiosa constitutione viscerum, quis reliqui corporis bonus habitus esse possit? Corpus totum supra naturam & ætatem ingrauescens, impuritatis ingentem molem & aceruum confirmat. Hæc igitur corporis impuritas ob viscerum imbecillitatem, & continuatam viuendi rationem illegitimam, quotidie noua etiam atque etiam succrescens, nouum quoque pabulum suggerit continenti causæ quam in cerebro constituimus. Neque hæc antè conuenienter extirpari potest, quàm corpus ipsum omni sorde & illuuie fit expurgatum.

Prognosticum.

Epilepsiam quæ aut annum ætatis vigesimumquintum excessit, aut postea hominem adoritur, commori, & in supremum vitæ diem manere autor est Hippocrates: cùm præsertim vt hæc vehemens fuerit, & originis suæ nec certum habuerit initium, nec compertam sedem. Classici verò autores toto hanc genere immedicabilem statuunt, quòd causa non satis perspecta illam videant neq; medicamentis, neque vacuationibus vllis, neque cœli mutationi, neque viuendi legibus cedere, neque temporis diuturnitate vinci. Quibus de causis plerique omnes diuinam hanc appellant, & pro eius curatione implorāt diuorum operam. Huius sanè conditio & essentia supra elementorum naturam est, omnemq; sensum, & humanæ mentis aciem effugit: non ratione aut demonstratione, sed obseruatione sola & vsu comprehensa. Quanquam autem difficilis est epilepsiæ curatio, præsertimq; in malè habito corpore, suscipienda tamen ea est, atque iis remediis tentanda quæ multis sæpe profuerunt. Ea licet quadā substantiæ proprietate id præstēt, arte tamē adhibenda sunt exinanito & puriori iam facto corpori.

Medendi Methodus.

Curationis initium ab eo quidem ducendum est, quod resolutione atq; inuestigatione postremò fuit inuentum, id autem est totius corporis cacochymia & impuritas, qua præsente, nec tutò quidem medicamenta, quæ substantiæ proprietate prodesse solent, adhibeantur. Sæpè enim vel malum ipsum ingeminatur, vel etiam noua quædam symptomata accersunt. Itaque corporis hæc immodica moles inprimis absumenda, & in pristinum naturalemq; statum quoad licet reuocanda. Deinde caput & cerebrum modis omnibus exhauriendum, ac demum ipsa morbi radix funditus euellenda, corroboratis simul hisce partibus quæ vehementius afflictæ fuerant. Quæ omnia si non æquè distinctè vt pronuntiantur, tutò nihilominus & pro eius quod curationi profuerit iudicio, opportunè decernentur.

Corporis totius curatio.

Nec superuacuam humorum exuperantiam, nec corporis tantam molem semel & vniuersè demoliri licet. Non enim tam repentinam mutationem illa naturæ ferat, sed sensim ac pedetentim, vt quæ longo tempore contracta sunt, lentè quoque citra virium offensionem tollantur. Neque id profectò solis medicamentis præstandum, vt quorum immodico vsu corpus nimium labefactetur, sed tum his, tum victu tenui & accommodato. Hic enim cruditates & luxuriantem corporis molem sensim absumet: illa verò superuacuos ac etiam iam corruptos humores sensim quoq; excludent. Quoniam verò methodicam illam curandi formam satis videor demonstratione prosequutus, vt tandem frugifera sit hæc nostra contemplatio, conducibile fit omnem deinceps curationis seriem subnectere. Nec enim verebor apud eruditissimos viros ipsas medicamentorum formas depromere, quòd sæpe curandi summa vis posita sit in remediorum quantitate, & vtendi ratione. Autumno igitur aut alio quouis clementiore cœli statu curatione suscepta, primùm aluus si adstrictior erit, clystere proritetur, qui etiam crassam intestinorum pituitam eluat, atque detrahat. Atque is in ℔.j. decocti accommodati habeat hieræ simp. diaphœnici an. ℥.ß. mellis ros. & anthosati an. ℥.j. olei rutæ & anethi an. ℥.j.ß. Postridie portio humorum superuacuorum qui in ventriculo & in primis ductibus sine adhæsu fluctuant, expurgetur hoc medicamento: ℞ polypodii quercini, sem. carthami, carui, fœniculi, foliorum senæ an. ʒ.iij. epithymi ʒ.j. fiat decoctio in vnam dosim. in colatura infunde rhabarbari electi ʒ.j.ß. agarici trochiscati ʒ.j. cinamomi ʒ.ß. expressioni adde syr. capillorum Ven. ℥vj. fiat potio. Detur manè horis saltem quatuor ante cibum. Tertio die constituatur viuendi ratio tenuis, & citra manifestum calorem attenuans, eaque ex cibis euchymis, vt ex pullis gallinaceis & columbinis, ex perdicibus, auiculis montanis, phasianis, & similibus: iisq; assis potius quàm elixis. A iusculis & sorbitionibus multis abstinendum, quoniam præcordia nimis implent atque distendunt.

A fructibus quoque,& leguminibus,& ab omnibus flatulentis aut vaporosis. His igitur & purioribus cibis qui facilè designari poterunt, parcè nec vnquam ad satietatem vtatur,& solum bis die cibum sumat,idque ex iustis interuallis quę concoctioni sint satis. Percipiet autem dominus laborans se his conuenienter vti, si nec ventriculi distentionē, nec rugitum, nec ructum vllum in concoctione sentiat. Vt etiam potu cruditatum portio facilius absorbeatur,in easque natiuus calor validius incumbat, parcus sit potus,isque in pastu solo: potu enim quàm cibo impleri facilius est. Immoderatus corpus grauat,omnemque concoctionem interpellat. Hoc etiam tempore humores ad pleniorem purgationem apparandi erunt, vel apozemate ex rad. petroselini, feniculi,& polypodii cum hyssopo,betonica,& stœchade,in quo nonnihil oxymelitis dissolutum sit. Vel si mauult guaiaci decoctio in quo commemoratę radices,& herbę sub finem aliquantum incoctæ fuerint. Alterutro aut bis die,aut certè semel vtendum horis duabus, tribúsve ante cibum. Sed quàm minimè ciendi sunt sudores. Si interim aluus subsistat, sollicitetur commemorato clystere. Cùm & victus ratione,& apozemate diebus quinque aut sex apparati iam satis, ac fortassis concitati erunt humores, altero medicamento proliciendi erunt, quod aut priori simile sit, aut aliquando efficacius, & curando affectui accommodatius. Quale hoc est: ℞ rad. apii,polypodii quercini,sem. carthami, passulatum mundatarũ, fol. senæ mundatorum an. ℥ iij, epithymi ʒ j. fiat decoctio pro vna dosi. In colatura dissolue pulueris hieræ simp. diaphœnici an. ʒ ij. fiat potio. Detur manè horis saltem quatuor ante cibum. Ab hac purgatione ad apozema redeundum,victusque similis continuandus, ac deinde post dies circiter quinque,tertio medicamento,si res postulet, purgandum, quod horum perſimile sit. Vbi autem circiter diebus quindecim horum remediorum ope ventriculus, iecur, lien, pancreas,& partes omnes quæ in prima corporis regione consistunt, puriores existent, tum deinde secunda corporis regio quæ maiorum est venarũ tempestiuè vacuabitur sectione venæ. Hanc enim non modò morbi species atque magnitudo, sed & corporis habitus & antè acta vita postulant, vires verò & ætas permittunt. Secanda porrò erit vena cubiti media, quæ & è cerebro,& è iecore, ac inferis partibus perinde vacuat, & ea quidem in brachio dextro, quòd oculus dexter sit hebetior, eiusq; lateris auris, atque etiam naris obturetur, & tuberculum in dextro tempore promineat, partesque omnes dextræ ad motum, & ad sua munera sint ob humorum copiam & grauitatē ignauiores. Detrahetur autem sanguis non minus quàm libra vna quæ vnciarum est duodecim.

Cerebri particularis curatio.

A venæ sectione cùm iam corpus extenuari & macrescere cœperit, ne quid ad perfectam curationem desit, tertia corporis regio, quæ summas omnes partes ipsumq; caput complectitur,exinanienda erit. In idque vtiliter guaiaci decocto, vel simplici,vel,vt dixi,composito sudores bis die aut semel cientur. Et quo tempore dimanabunt,tonso iam capite adhibeantur hæc calorifica. ℞ seminis anisi, fœniculi,cumini,baccarum lauri contusarum an. ℥ ij. milii ℔. j. salis vulgaris librã semis. torrefiant omnia in sartagine, reponantur in sacculis qui calidi applicentur capiti tempore sudoris. Sudore deterso pituita è dextra præsertim nare proliciatur hoc errhino: ℞ saluię,maioranæ an. ℔. iij. tritis affundatur vini albi ℥ iiij. fiat expressio in qua maceretur radicis cyclamini minutim concisæ ʒ j. rursum exprimatur, reponatur pro errhino, hauriatur in narem dextram, vel penicillus in eo intinctus immittatur in narem dextram, contineaturque dum pituita profluat. In aurem verò dextram quotidie manè huius liquoris duæ tresve guttulæ instillentur. ℞ aquæ vitæ, succi cepæ an. ℥ j. in quibus infundatur pulpæ colocynthidos ℥ j. in expressione castorei ℈ ij. repone, & vtitor vt dixi, obtureturque auris bombace. Pomeridianis horis sub cœnam cucurbitulæ scapulis, ceruici,& occipitio affigendæ, modò leues, modò cum scarificatu, idq; maximè parte dextra quæ grauius afficitur. Hæc igitur topica remedia cum guaiaco, & victu tenui eousq; continuãda erunt, dum odoratus nari,& auditus auri dextræ sit restitutus.

Quod

Quod si non facilè sit assequi, nonnunquam manè caput ieiuno lauandum, fouendumq; erit lixiuio calido in quo cephalicæ herbæ incoxerint; quod & eius noxios humores vetustate concretos colliquabit, fluxosq; reddet, vt deinde topicis illis promptius obtemperent, simul etiam occulta quæcunq; cerebri vitia deterget.

Peculiaria huius epilepsiæ remedia.

Superiorum remediorum continuatione, cùm & corporis totius, & cerebri vitiosa constitutio, in pristinam ac ferè naturalem rediisse videbitur, intermisso guaiaci & topicorum remediorum vsu, sed tamen victu siccante, tenui, & attenuante semper obseruato, epilepsiæ remedia propria opportunè decernuntur, hac vere methodo. Primùm quòd vniuersalis purgatio aliquandiu fuerit intermissa, hoc modo repetenda erit: ℞ fol. saluiæ, betonicæ, stœchad. anthos, an. m. ß. epithymi ʒ j. fol. senę mundat. ʒ. iij. fiat decoctio pro vna dosi, addendo sub finem agarici ʒ. j. ß. in expresso adde pul. hieræ diacolocynthidos ʒ. ij. fiat potio sumenda die electa, horis quatuor ante cibum. Postridie bolus hic voretur: ℞ conseruæ betonicæ, anthos an. ʒ. ß. mithridatij veteris ʒ. j. misce: capiat manè horis tribus vel quatuor ante cibum. Sequenti die qui tertius erit, puluis hic sumatur, vel solus, vel hydromelite dilutus: ℞ rad. aristolochiæ rotundæ, epithymi an. ℈. ß. rad. asari ℈. ij. fiat puluis tenuis, sumat manè horis duabus ab accepto iusculo, aut ab alio quouis leui cibo. Si fortè vomitionem concitet, non antè cibus alius offeratur, quàm ea desierit: ac tum pulli aut capi iusculum apprimè conueniet; ad hoc deinde consuetus cibus. Si ob amarorem huius pulueris difficilior sit vsus, poterit in pillulas redigi, quæ parem vim & facultatem obtinent. Est autem vis huic medicamento summa ad epilepsiam. At nihilominus ne quid suspectum superfit, die quarto, cauterio aperiatur tumor in tempore dextro prominens, illæsisq; venis, arteriis, & musculis, sensim omnis eius illuuies eluatur atque detergatur, sinaturque aliquando manare dum in naturalem statum redeat. Occipitium verò, aut syncipit ad coronalem commissuram cauterio inurere, nihil mea sententia contulerit, neque id citra grauioris periculi discrimen experiri licet. Thermarum, quacunque sint facultate præditæ, vis ad affectum hunc nulla deprehenditur. Neq; fieri potest vt corpus à prauis humoribus aptius vindicetur, quàm exposita ratione curandi. His ita paucis videor ad quæstiones respondisse, in quibus plurimùm inerat difficultatis.

Cæterùm vt totam curationem compleam, & huic quasi colophonē addam, dum vlcus in dextro tempore inustum curabitur, vsurpanda erunt remedia, quæ secreta proprietate epilepsiam inhibent, atque etiam depellunt. Cuiusmodi est puluis, aut electuarium ex scobe cornu cerui, & eboris, cranio humano, radice & semine pæoniæ maris, visco quercino, corallio, & gingibere exceptis saccharo soluto aqua betonicæ. Semen pæoniæ maris collo subnexum vim habere experimur, & vngulam eius animalis quod vestrates *ellend* appellant, vel appensam, vel annulo inclusam vidimus epilepticam accessionem cohibere. Æstiuo solstitio, & maximè diui Ioannis Baptistæ profesto si artemisiæ herbæ radix euellatur, sub ea verus carbo, sed tamen bene odoratus, inueniri solet, qui sindone inclusus appensusq; collo epilepsiam arcet. Et hæc quidem propriè symptomati, cætera verò quæ prædixi eius causæ succurrunt.

Præcautio.

Hac autem curatione prorsus & ad vnguem completa, ne postea in consimilem affectum relapsus contingat, obseruanda erit aut exquisite, aut quàm proximè licebit viuendi ratio iam exposita. Circum solstitia & æquinoctia Luna decrescente, clystere præmisso corpus purgetur medicamento quod præscripsi ex hiera diacolocynthidos. Postridie bolus detur ex mithridatio. Tertio die vomitio proritetur vel puluere, vel pillulis præscriptis. Reliquo deinceps tempore ex interuallis ea vsurpentur, quæ dixi proprietate valere. Si certus & status est epilepticæ accessionis recursus, iisdem mediis quinque sexve diebus vtiliter anteuertetur, nec eiu. præcauendi certior lex vlla statui potest.

INDEX IN THERAPEV-TICES SEV METHODI MEDENDI LIBROS VII. ET ANNEXOS tractatus.

Antidota

Citrij

Fomenta

lithargyra 270 . 34 vide in libro: [illegible]

crudu cocto [illegible]
et mordacius et minus
agglutinat. 163.5,6.

Sanguis fuge · 24·28 ·

Serum

Indicis in Therapeutices seu Methodi medendi libros septem finis.

IOANNIS FERNELII AMBIANI, DE ABDITIS RERVM CAVSIS LIBRI DVO,

Poſtremo ab ipſo authore recogniti, compluribuſq; in locis aucti,

AD

HENRICVM II. FRANCIÆ REGEM CHRISTIANISSIMVM.

HANOVIÆ,
Impenſis heredum Claudii Marnii.
MDCX.
Cum priuilegio Sac. Cæſareæ Maieſtatis.

Quæ rerum obscuro latet abdita causa recessu,
FERNELII *docto nota labore patet.*

H. Sur.

AD HENRICVM FRANCIÆ REGEM CHRISTIANISSIMVM, IOANNIS FERNELII AMBIANI, DE ABDITIS RERUM causis libri duo.

PRÆFATIO.

SI CVI vnquam scriptori, Christianissime Rex, mihi certè vni cunctandi multumque dubitandi occasio incessit, num has de abditis rerum causis lucubrationes diu suppressas, in apertum proferrem, patererque in vulgus emanare. Id enim sæpe mihi in animo versabatur, non leuis esse momenti in arte omnium præstantissima, & quæ in totius humani generis salutem comparata sit, abstrusum quiddam & reconditum depromere, quod à vulgari genere philosophandi, & à popularibus sensibus abhorreret. Non paucos idcirco esse, qui medendi artem veterum labore inuentam, satisque consummatam rati, non vltrà progredi contendant, velintque posteros omnes vno quasi filo deductos, iisdem semper vestigiis insistere, de quibus nefas sit vel transuersum (quod aiunt) vnguem decedere. Viam illi prorsus obstruunt inueniendis nouis, & eos impudentiæ grauiter accusant, qui in eo omne studium collocarunt, vt aut nouum quippiam conderent, aut traditas ab antiquis artes iam quasi vetustate collapsas fulcirent, aut illis adderent, quæ partim diligentia, partim ætate essent progrediente consequuti, & quæ temporibus magis quàm scriptoribus defuerant. His ex causis ab hac editione deterreri poteram, omniaque lubens silentio obruissem, nisi quæ de re medica seorsum à nobis traduntur, hanc quasi interpretationem desiderarent, sine quibus & obscura illa manerent, & non satis tuta ab improborum voce. Ceterùm si hanc vetustissimi Philosophi viam tenuissent, vt semper maiorum pressis vestigiis, intra eosdem terminos subsisterent, neque penitus in intimam naturæ cognitionem penetrarent, demersa adhuc lateret multis in rebus veritas: & vixdum vllum in abdita naturæ scientia lumen effulsisset. Si omnem laborem posteri collocassent, vt eas solùm artes & disciplinas exædificarent, quarum fundamenta priores iecerant, nunquam tam multa disciplinarum copia creuisset. Si quæ in veterum mentem non venerant, iuniores non aperuissent, neque illorum industriam suis vigiliis excitassent: noua ingeniorum lumina minimè lucerent. At quoniam philosophis alia via aliaque studiorum ratio placuit, neque obtrectatorum lingua, neque veterum ornata grauitas, & amplissima authoritas posterorum quemquam à scribendo deterruit: omnes certatim sic elaborarunt, vt ætates prope singulæ magnam & authorum nouorum & artium copiam profunderent. Atque vt inte-

rim de hac nostra syncerè loquar, disciplinæ & artes quæ annis propè mille ac ducentis sepultæ fuerant, aut quæ veriùs extinctæ occiderant, iam planè reuixerunt, pristinum, ne dicam maiorem, splendorem adeptæ, vt nihil verè doctoilli seculo debeat hac ætas inuidere. Dicendi ratio summaq; eloquentiæ nunc passim florescit, philosophiæ genus omne excolitur: musici, geometræ, fabri, pictores, architecti, sculptores, aliiq; artifices innumeri sic mentis aciem extulerunt, vt artes quique suas præclaris magnificisq; operibus exornarint, quæ vetustioribus illis vno omnium ore celebratis nihil cedant. Neque inuentis solùm ornamenta & incrementa adiunxit temporum excursio, sed & artes nouas protulit, ad quas priorum nunquam vel ingenium vel industria penetrauerat. Demetrium admirata est antiquitas, atque illum ab reperta machina quadam bellica, appellauit obsessorem. Quanto ampliore nomine donandi nobis sunt hoc seculo machinarum inuentores, quibus ab ardenti quasi bombo, nomen bombardarum est inditum? quæ dii boni? quanto vel ballistis violentiores, vel tormentis rapidiores, vel catapultis concitatiores feruntur? Arte librorum chalcographica quid vtilius ad omnium disciplinarum propagationem? At illam protulit nostra hæc ætas, vt & paulo superior, ceræ, corticis, aut papyri vice, chartam hanc quam Fabianam primi appellarunt: atque istorum ope in tantum fastigium euectæ sunt litteræ. Quis ignorat non tam nouarum rerum desiderio, quàm nauigandi peritia, classe perlustratum Oceanum? repertas Insulas? intimos Indiæ recessus apertos? maximam continentis ad Occiduum partem, quam inde nouum orbem appellant, priscis ignotam, nostris magno suo commodo cognitam fuisse? Hæc, vt cuncta astronomica, Platoni, Aristoteli, vetustioribusq; Philosophis non satis perspecta, Ptolemæus dein plurimùm auxit & illustrauit: qui tamen si nunc redeat, Geographiam non agnoscat, adeò nouus orbis inductus videtur huius seculi nauigatione. Ad quam nos non dico adiumentum attulimus, certè excogitauimus horarum æquinoctialium obseruatione, qua ratione quacunque sis orbis regione, illius eam passis internoscere, quam Geographi appellant longitudinem. Quod quidem de fontibus antiquorum non hausimus, sed de nostris riuulis primi (ni fallor) protulimus. Te quocunque vertas cogitatione, intelliges non decoxisse posteros, sed erecto ad contemplationem intentoq; animo hæreditatem veterum artium ampliasse, & induxisse nouas. Quid igitur inquiunt non esse huius nostræ ætatis, nouum quicquam præstare posse? Incomprehensarum rerum immensa est multitudo, & multo maior quàm quæ possit vnquam percipi. Nulla autem ratio afferri potest cur ingeniorum laus nunc sit inferior. Quid est igitur cur aliquis hanc ætatem tam inclementer damnet, vt ex tanta rerum copia nihil queat attingere? Quis hoc seculum tanti insimulet stuporis, tantæ tarditatis, nihil vt nouum cudere possit, nullarum artium afferre prouentum? Quisquis mentis valens acumine inertia non torpebit, sed ad res cognoscendas tempus diligentiamq; sumet, poterit orbitam eandem cum veteribus terere, & in eiusdem industriæ curriculo versari, & illorum obseruationibus adiutus, inuentis artibus magna addere incrementa, & noua condere multis profutura. Sic enim alia ex aliis trahi solent, & ex angustis fontibus perampla flumina deriuari: tantaq; est artium & disciplinarum series, vt apta ex sese omnia & connexa videantur. Si liberè quod sentio, dicere licet, dicam, & quidem paucis: tam peccant qui à veteribus peruestigata omnia comprehensaq; esse contendunt, quàm qui eisdem primam rerum cognitionem detrahunt, illosq; de veteri doctrinarum possessione deiiciunt. His constitutis, velim ex æquo & bono accedant nobis honorarii arbitrii atque disceptatores, qui malo inuidiæ puri, & profectus & consilii mei rationem colligant ac iudicent: nec enim tantum ipse mihi tribuo, vt fidem haberi velim præiudicatæ meæ sententiæ. Qui primi inter veteres admirabili quodam ad philosophandum studio se contulerunt, in naturæ angustias & quasi in carceres deducti, eò se reuocarunt spatii, vt solis mundi elementis perpetuò inhærentes, nimisq; materiæ dediti, longè intra modum constiterint. Alii deinde erectiore animo, suis non contenti finibus, ad AEgyptios (quibus cum Chaldæis & Hebræis frequens erat commercium) commigrarunt, à quibus diuina non pauca per vmbram duntaxat caliginemq; percepta retulerunt. His suam postea philosophiam tanquam variis respersere figmentis, & quadam impietatis labe inquinarunt, Vnde accidit, vt tum vel rudis & materiata nimis fuerit philosophandi ratio, vel si diuinum quippiam attigisset, inconstans

ſans ac prorſus incerta. Nunc verò quando Dei Optimi Maximi beneficio, nobis per Chriſtum lux ipſa veritatis affulſit, multa ſimul nobis ſunt diuinitus allata, à veteribus animo non integrè percepta. Quis noſtrum immortalitatem animæ, domicilium, vim, naturamq́ neſcit? Quid porrò inter philoſophorum greges magis controuerſum, aut diuturnioribus contentionibus exagitatum? Ordines cœleſtes, & illam ſupernæ ciuitatis deſcriptionem, quis veterum ſapientum ſubodoratus eſt? Hæc autem ſi iam cunctis patent mortalibus, quis etiam non intelligat multa eſſe in philoſophia extra elementorum ordinem, prorſus abſtruſa & naturæ arcanis inuoluta; quæ neque oculis, neque auribus, neque vllo ſenſu deprehendi poſſunt? horumq́ cognitionem non mihi modo, ſed & noſtri ordinis nominisq́ cuilibet notiorem, quàm Ethnicis philoſophis eſſe debere? Video poſteriores illos Platonicos, Numenium, Philonem, Plotinum, Iamblicum, Proclum, quicquid de diuinis rebus magnificum attigerunt, illud à Chriſtianis viris, Ioanne, Paulo, Hierotheo, Dionyſio furtim excepiſſe: vt inde abſtruſa Platonis dicta clariùs lucidiusq́ interpretarentur, & in verum ſenſum deducerent. Nobis verò non ſimiliter liceat Hippocratis ſenſa nunc apertiùs reſerare, vt vetus medendi ratio ſuſcipiat incrementum? Affigemúrne perpetuò his caducis? Nunquàm concretum hunc craſſumq́ aërem perrumpemus? Nunquam ex hoc tenebricoſo mentis carcere in perſpicuam lucem euolabimus? Nunquam adducto per meditationem animo, diuina abſtruſaq́ contemplabimur? Hæc ſingula quum apud me tacitus expenderem, ſimúlque aliquando monitus eſſem Hippocratis oraculo, quo in morbis diuinum quippiam ineſſe confirmat: exiſtimaui perbreuem ſententiam permagno eſſe momento ponderandam; & eò magis quòd eximius vir ob diuinitatem olim ceu numen cultus ſit, & breui ſententia magnam rerum ſupellectilem, quam mente gerebat, concluſerit. Primorum philoſophorum mos fuit, quæcunque diuina attigiſſent, tanquam myſteria contegere, aut integumentis quibuſdam & inuolucris implicata enuntiare, ſeu imperitæ multitudinis offenſionem veriti, ſeu quia hæc tam abſtruſa ſi nullo negotio intelligerentur, probatum iri minimè ſperarent. Quocircà anno abhinc vigeſimo odoratus quippiam ſub diuini nomine in medendi arte penitus obuelatum latêre, quod nondum ſatis pateret; cœpi illius ſtudio & amore incitatus quid eſſet inueſtigare. Deprehendi id autem eſſe abditorum morborum tractationem; nec ſatis tritam; nec veterum monimentis expreſſam: ſine qua tamen manca & duntaxat inchoata, nec numeros omnes habitura ſit ars medendi. Hoc temporis curriculo in hæc vndique multa peruolitaui, longè plura meditatus ſum, neque quicquam occurrit, quod à concepta ea de re ſententia me reuocet. Quò longius ætate, literis, artis exercitatione, & multis tum aliorum, tum meis experimentis eò ſpectantibus procedo, hoc mihi certior veriórque fit de abditis morbis ſententia; in quam & pleroſque omnes paucis admodum rationibus iam adduci video, quaſi illorum animus quodam veri inſtinctu afflatúque ſit perfuſus. Ea autem quænam ſit, iam literis mandare conor, non tam perficiundi ſpe, quàm deſiderio excitandi ingenia multorum ad veri inueſtigationem. Magnus hic noſter conatus, Rex Chriſtianiſſime, ſed qui maieſtatis tuæ ſplendore ſummam vim ſummúmque robur obtinebit; ſi nouis lætiſque regni tui auſpiciis ille nobis affulgeat. Accedent nihilominus & rationes non tantùm probabiles; verùm etiam ad aſſentiendum neceſſariæ, quibus (vt confido) veritas ipſa manum nobis adiiciet, & ſua luce obſcuram multorum caliginem excutiet. Quinetiam ne quid in opinione dubia non ſatis ratum haberetur, ſingula quæque ex Galeni monimentis videbor affirmaſſe: qui tametſi aliquando videatur hæc dedita quaſi opera extenuare; in eâ tamen vel nolens plerúnque relabitur. Hinc ſcient omnes, quod terimus argumentum, & in communem medicinæ vſum primi conferimus, idipſum veteres attigiſſe; vixque vllum eſſe qui hanc in animo ſententiam infixam, & quaſi inſculptam non habeat; etiam ſi verbo plerúnque aliud exprimat. Itaque quam non pauci hanc noſtram inſtitutionem exiſtimaturi ſunt nouam, re vera peruetus eſt: neque ea ſum inſolentia, vt me eius authorem iactem, ſed interpretem duntaxat & explanatorem profiteor. Hæc autem maximè in poſteriorem librum meditor: quæ quo-

niam ex physicis nasci constituique solent, ipsa ratio connexi coëgit in librum priorem philosophica quædam præmittere, quæ in illorum demonstrationem necessaria videbantur. Atque ita quantum diuinitatis, id est abditarum causarum, inest tum naturali philosophiæ, tum rei medicæ, hoc vnum opusculum scrutabitur & discutiet. Quòd autem res est plena contentionis, disserendi rationem quandam aggredior, non simplici narrationis specie, sed quibus ferè sermonibus res controuersa agi disputarique solet: à tali quodam inductus exordio.

LIBER

LIBER PRIMVS.

Mundi elementa solam materiam genitis quibusque rebus impertiri. CAP. I.

PHILIATROS, BRVTVS, EVDOXVS.

OPPORTVNE adesse video quem quęrebam, nisi me fallunt oculi, alioqui non satis perspicaces. Profectò is ipse est, neq; splendor hic orientis Solis aduersus aciem obtutumq; oculorum perstringit. O fœlicem & auspicatam occursationem! Etenim liberabor eo scrupulo, qui mihi exagitata per hosce dies disputatione iniectus est. Ille sic me habuit malè, vt nulla ratione potuerit à me reuelli. Sodalis hic iampridem meus, toto decennio visus nemini, scio afferet noui aliquid ex longa peregrinatione, illius ope consequar quod meo ipsius ingenio assequi non potui. Sed quónam ille se proripit? non assequar virum nisi procul inclamem. Heus tu boné vir, heus Brute, subsiste per Æsculapium, aut si mauis, per Hippocratis genium: nec enim arctius habeo vinculum, quo te retineam. BR. Quis est qui me vocat? ô salue mi Philiatre. PH. Salue tu quoque. BR. Facis tu quidem tuo more, vt festiuis agas verbis, nec vnquã vrbanitatis sales exuas. Sed quid tu? quò hinc te agis? PH. Te ipsum quærebam quem rediisse nobis audieram. BR. En tibi adsum. PH. Video, sed vsque eò insolens, vix vt oculis meis credam, quibus monstro similis est hic tuus aduentus. Quàm cupio te interrogare! BR. Tam citò? vixdum bene salutaui. PH. Non queo amplius supprimere, quod me quã diutissimè torsit. BR. Quid hoc tandem rei? PH. Non ita pridem ad indictam quandam celebrium medicorum disceptationem cõueni vel audiendi studio, vt planè immodico illius artis amore teneor. Agitabatur inter eos eiusmodi quęstio: An ne quod in morbis est diuinũ, diuinam opem desideret. Istud olim ab Hippocrate nostro simpliciter breuiterq; dictum, videbam variis interpretationibus aliò atq; ipse sperabã, trahi: nec profectò tumultuoso illo congressu decidi res omnis potuit, tum quòd nouus interpres liberè fuseq; explicandi caruit loco, tũ quòd præiudicata opinio & fauorem detrahebat & fidem inauditæ (vt tum aiebant) sententiæ. Ab eo die optabam tui mihi copiam fieri, vt tuum ea de re sensum expedires, quo facto me beaueris. Enimuerò mihi persuadeo, in ea re nostræ medicinæ verti cardinẽ. BR. Rem affers arduam, in qua paulum consumere temporis mihi nunc ocioso & curis laxato iucundũ est, videamus qualisnam sit res ipsa. Idipsum vereor, ne tuus interpres rem suam non plane conficiat: vix quippe adduci vlla ratione possum, vt tam exiguo integumento, tanta sit inclusa diuinitas. Memini aliàs me in philosophũ quendã incidisse, cui similium ferè esset paradoxorũ cura: is palàm enũciabat, non omnes rerum vires ab elementorum permistione prodiisse, neq; hæc omnino causas esse eorum quæ consistũt: sed plurima à cœlo tum orta, tum suas obtinuisse vires. PH. Plurima horum similia audiisses tota disputatione. BR. At scis quid illi obtigerit philosopho: PH. Quid obsecro? BR. Is demonstrationum necessitate compulsus, tandem in elementa cœlo recidit. PH. Maior est vis nostro huic Eudoxo, qui in demonstrationem plurimus incumbit: est in eo nonnihil quod forsan audire velis. Si illum probè noui (noui autem optimè) lubés aperiet nobis & edisseret hanc rem totam, & gratiam ab illo simus inituri, si nos benignè & attento animo audierimus. BR. Ain? Speras id nobis probatum iri? PH. Exitum nolim polliceri, vnum

ſcio illum quidem certè enunciaturum nobis ea myſteria, quæ abſtruſa, neque in communibus hominum ſenſibus poſita, hactenus putauit. Br. Vtut res habeat, placet hominis ingenium ac vires experiri: hac tamen lege vt mihi liceat, quæcunq; obſcura aut noua audiam, ſeduló percontari, & liberiùs diſſentire, ſi abſurdum quiddam attingere videbitur: ſic enim fiet, vt audias meam, quam tantopere deſideras, hac de re ſententiam. Phil. Efficiam vt tibi liceat: viri mores & ingenium probè teneo. Brvt. Conueniamus hominem, & quando ita videtur, interpellemus. Phil. Erit nunc tempeſtiuum: agit enim in villa proxima, quò profectus eſt heri cum amicis philoſophis; ibi plenius & audacius ſermonem cum illo conferemus, tantiſper dum ſe franget æſtiuus iſte calor. Illud imprimis vereor, ne non deſcendant in animum noſtrum, quæ afferet: petet enim neſcio quid ex abditis fontibus rei medicæ, quò non cuiuis penetrare promptum eſt. Tu ipſe & noſtrate & externa philoſophia inſtructus, impetū ſuſtinebis, ſi quando ſuperior erit meis viribus. Malim enim tutò fugere, quàm temerè & cum nota iis me obiicere, quæ perferre nequeam. At vehementer me pudeat, ſi ea philoſophiæ præcepta neſcire deprehendar, quibus velim videri recens inſtitutus. Quocirca dum hanc viam compendiariam per ſaltus & humiliores colles conficimus, quæſo in commune conſideremus conferamusq; philoſophiæ principia, quæcunq; in futuram diſputationem vtilia iudicas: ne quum ad ſeria veniemus, graue ſit viro in hæc, quæ ſui ingenii non ſunt, detrudi. Sic enim nihil moliemur perturbatè, & à minimis ſtruemus maxima. Brvt. Ordinem dicis quem omnes ſecuti ſunt, in quorum nos veſtigia incurrere debemus. Ph. Itaque matutinus hic auium concentus dum recreat animos, inito colloquio hæc explicanda ſuſcipe. Br. Rem vt vis aggredior, & in primis rogo te, certóne ſcias naturam aliquid eſſe? Ph. Qui naturalis philoſophiæ precepta tradunt, naturam quandam eſſe non dubitant, à qua & ſe φυσικοὺς appellant: idq; tanquam notiſſimum & apud omnes peruulgatum, philoſophiæ principium ſtatuunt, quod neque demonſtrari debeat, neque poſſit. Brv. Illámne tu aliquando aut vidiſti, aut manu tractaſti? Ph. Videre non contendo, ſi modò cogitatione ſatis hanc poſſum conſequi. Tu igitur aliò perge. Br. Eorum quæ mundus habet omnium, alia per naturam eſſe dicuntur, alia per alias cauſas, vt per artem vel fortunam. Ph. Quo modo? Br. Quæ ſponte ſua interioreque impetu prodierunt, natura eſſe dicuntur, vt quatuor mundi elementa, metalla, ſtirpes omnes, cuncta animalia, horumque partes: at lectica aut domus, non natura, ſed arte ſuam rationem eſt adepta. Neque verò animal, neque ſtirps, neque quiquam cæterorum naturalium appellatur natura, ſed duntaxat à natura, (à qua oriri dicitur) conſiſtere atque conſeruari: hoc igitur ortus omniſque actionis occultum intimumq; principium, natura cuiuſque rei dicitur & eſt. Huic materies quædam ſubiicitur, quemadmodum ſimulachro æs aut lignum: quam ſanè oportet & naturæ nomine dignari. Sic vnumquodque ex naturis duabus conflatum eſt, quæ nullo pacto ſeiungi, aut diſcluſæ locis conſiſtere queunt: ſed eſt vtraque alterius ſic appetens, vt ei annexa alioqui moritura foueatur. Materies ea quæ formæ tanquam primum fundamentum ſubſternitur, dum res ipſa compoſita perit, atque in aliam faceſſit, vna eademq; permanet. Omnis enim quæ gignitur ſubſtātia ex quodam gignitur fitq; ſubiecto: quemadmodum ex aqua fit aër, ſtirpes & animalia ex ſemine, neq; quicquā fit ex nihilo. Atqui ſubiectum ex quo aliquid factum eſt, ex materia & ſpecie conditum erat: ſpecies periit abiitque ſuccedente altera, priuationemq; tollente: materia autem eadem permanſit: quæ hanc ſubiecta ſubſtrataque exciperet. Neceſſe igitur eſt hunc in modum ſubiici quiddam, in quo ſeruato ac ſuperſtite fiat rerū conuerſio. Ex quo intelligitur materiam nec vllo ortu generatam & indiſſolubilem eſſe, immortalem ſeculis omnibus, ac vt ortus ita & interitus expertem, atq; dū gignitur quiddam, eius ſolùm formam naſci & emergere, dum occidit & extinguitur, eandem occumbere: materiam autem rerum omnium communem, vnam eandemque perpetuò manere. Si enim quando res obliteſcit, illius materia ſimul interiret & diſſiparetur, communis rerum omnium moles, iamdudum, vel ſæpius eſſet

Quid natura.

Natura duplex.

Formam & fieri & perire: materiam verò perpetuam eſſe.

abſorpta.

absorpta, nec hominum vniuersum genus, nec rerum natura omnis, nec ipse mundus stare posset. PH. Hæc satis probè teneo. Age verò aliud edisseramus. Si ex alia quapiam res omnis genita profluxit, à qua materiam suam, quasi à fonte hauriret: cur tandem elementa desideramus, quæ in concreti huius corporis procreationem confluant? BR. Vt hæc quoq; genitis constitutisque rebus materiam subministrent: etenim materia prius ab elementis profecta, in subiectum quondam migrauit, ex quo quidque oriri nasciq; contuemur. PH. Mentem tuam non assequor: dic igitur, si lubet, clarius. BR. Subiectum id corpus ex quo procreatione quiddam nascitur & emergit, aut est omnino simplex aut compositum. Ex simplici nihil nisi simplex duci deriuariq; potest, quòd motus illius simplex sit & vniusmodi. Qua ex causa elementa in sese duntaxat soluuntur, & retro vicissim commeant, & vnumquodq; ex alio fit simplici. Ex composito autem corpore non simplex, sed aliud compositum efficitur, quod nunquam possit ex simplici prodire. PH. Sic res habet. BR. Conclude igitur aliam elementis, aliam concretis corporibus esse materiam. PH. Id consequens esse video, quanquam nondum mihi dilucidè patet. BR. Dicam igitur luculentius. Elementorum simplex, concretorum verò ex elementis composita est materies. In illis sola principia: in his vtraq; omnino tum principia, tum elementa insunt. Simplicissima est elementorum inter se commutatio, in qua quod prius est, posteriori simplicem materiam exhibet. Concretis mistisque corporibus gignendis, vnius elementi materia satis esse non potest, sed necesse est quatuor illa permistione confusa, gignendis rebus idoneum se subiectum exhibeant substernantque. Vt enim dubitare non possis aurum, argentum, ferrum, metallaque omnia: item vnionem, hyacinthum, smaragdum, vniuersumque lapidum concharumq; genus, non ex vnico sed ex permistis quatuor illis rerum initiis originem duxisse: aut si mauis, ex terra tanquam ex matre, sed quæ ex aliorum temperatione idoneam constitutionem sit adepta: Ita etiam stirpes & animantia quæ non statim è terra, sed ex semine edita sunt in lucem, quanquam longiore tractu & complurium mutationum interuentu, ex iisdem tamen rerum primordiis, quæ in semine & alimento tenebantur, materiam acceperunt. Hæc igitur illorum materia non vt elementorum, simplex est, & omnis formæ expers, sed multa compositione & conformatione instructa, corpus iam physicum, & propriè subiectum appellatur: in quo quatuor elementorum substantiæ incorruptæ persistunt. Quinetiam si ex hoc intereunte corpore aliud proferatur, illæ, quanquam alia proportione aliaque permistionis lege, integræ manebunt, dum extrema tandem dissolutione in suas naturas quæque redeant, & restituantur vniuersitati. PH. His omnibus memini me non ita pridem ex naturali medicinæ parte informatum institutumq; fuisse. Iam tempus est, finem inter nos disserendi fieri. En hortus eius quem tantopere expetimus. BR. Huc sanè (tanta vis est sermonis) nullo viæ tædio peruenimus. PH. Vestibulum ingressi, apud hunc amœnissimum fontem anhelantes conquiescamus, ac tantisper respiremus, dum aliquis domesticorum qui nos introducat, occurret. BR. Nullus est quieti locus, ostium iam concrepuit. PH. Quem quærimus adest, suo more, meditatione plenus: bene res habet, nondum in literarum colloquia se contulit cum amicis: sensit aduentum nostrum, contendit ad nos exaduorsum. BRVT. Age ocyus, & congredere. PHIL. Saluus sis Eudoxe perdocte. EV. Vos quoque saluete: aduenisse quidem vos gaudeo, vt huiusce philosophicæ sodalitatis numerum augeatis, sitq; nobis plenior ad studiosam rusticationem occasio. PHIL. Nihil quicquam nobis est optatius, nisi vobis molesti sumus. EV. Opportunè quidem venistis, si quid affertis, etiam si nihil affertis. PH. Afferimus sanè quod vos totum hunc diem magna occupatione distineat. EVD. Quid istuc mi Philiatre? Quid quæso rei huc vos tam matutinos egit? An quid est quòd mea opera opus sit vobis? PHIL. Maximè. Etenim angimur vehementer ea disputatione, quæ nuper agitata est de diuinis morborum remediis: hicque noster Brutus, quanquam supra vulgarem modum sit multos annos philosophatus, optauit tamen in tuam familia-

Rei naturalis materiam ex quatuor mũdi elementis constare.

In rerũ permutatione aut interitu elemẽta haud quaquã pereunt.

ritatem & colloquium venire, vt quantum ea de re gestas animo, tantum per tuam humanitatem intelligeret. Itaq; rogamus, vt quod inter differendum assequi haud potuimus, id tu docendo nobis planum facias: si modò nunc tibi licet per ocium, & si familiarem hunc amicorum cœtum soluturi non sumus. Ev. Arduum est quod petitis, & à veterum paucissimis comprobatum: quumq; non facile sit nouam rem ad communem hominum mentem & assensum accommodare, vereor ne si id percrebrescat, atq; in sermone multorum incipiat esse, primo aditu indignum commendatione videatur: quò fit vt non facilè vestræ acquiescam petitioni. Ph. Confidimus rem vniuersam ex naturalis philosophiæ principiis sic te demonstraturum, vt ei qui syncero candidoq; animo totam præceptionem diligenter audiet, nulla irrepat calumniandi occasio. Tu Mathematicorum more, ex principiis, quæ sunt omnibus vel plebeiis recepta, soles rem omnem tam apertè conficere, vt qui ab illis ad extrema occultiora, tanquam manu deductus sit, his tandem non minus quàm illis fidem tribuat & assentiat. Br. Illa docendi ratio eruditis quibusq; viris, maximeque Græcis veteribus probata excultaq; est, propterea quòd tutò ac facilè, quicquid suscipit, demonstret. Quocirca hac iniiti præstantissimum semper esse duxi, tametsi imperitis non perinde placet, vt quam assequi non possunt, neque iudicio decernere nouerunt, quo quidq; loco statuendum sit. Gaudent enim ieiunis nudisq; quibusdam propositionibus & sententiis destitutis munitione demonstrationum, putantq; iis se scire, demonstrationibus se obrui, potius quàm doceri. Vnde fit vt scriptorum cuiusuis fidei & authoritati omnia tribuant, satis esse rati si quid audierint à probato insignisq; famæ viro dictum. Proinde quas ex optimis authoribus mira diligentia obseruarunt præclaras sententias incompositissimè congerunt, quæ minus cohærent quàm scopæ dissolutæ. Putant id artis esse primum & maximum, si nihil arte, modò pulchrè sententioseq; dicatur. Ph. Valeant isti, mendicent perpetuo, & alienis rebus inhæreant, curentq; ediscere singula, quàm scire potius. Br. Tu vir optime, tuo more facito, & si quid in morbis aut in eorum medicina diuinum inesse putas, id, per philosophiam obtestor, ne pigeat nobis quicquid est exponere. Nihil est cur rei aut difficultatem aut nouitatem causeris: nouimus & quantum possis, & quàm nihil tibi nouum sit. Ev. Possum fortè aliquid quia posse videor. Paucis certè quidem omnem controuersiam vobis dirimere possum, si in caput vnum ac summam, totum coniici velitis. Br. Tam est ardua, tamq; abstrusa noua hæc & παράδοξος sententia, vt si pro dignitate eam exponi ac discuti placeat, necesse sit, antequam ad medicinam venias, difficilima quæque ac longè pulcherrima naturæ principia excutere; & rerum omnium ortus, primamq; formarum originem interpretari. Ph. Mihi quidem iucundum erit ac dulce, à vobis hæc prius edoceri, quàm rei medicæ totum me dedam. Ev. At mihi graue est, ad hæc quasi in cunabula reuocari, quæ nec satis memoriter teneo, neque hanc decent ætatem. Br. Age precor, ne pœniteat in hanc rem aliquot horulas nostra causa collocare, quò & nobis satisfacias & res tota planior eque suis principiis orta esse videatur: fac vt alteram diei partem in hanc operam perdas, velut animi causa confabulando. Ev. Conabor equidem, quando me tantopere vrgetis, & præstabo quantum mea feret tenuitas: sed meos tamen familiares adesse volo, quos scio philosophię studio flagrare. Br. Æquum est. Ev. Heus puer, accerse philosophos, qui mihi huc venere comites, vt se nobis socios, si videbitur, adiungant: reperies in hortis deambulantes. Vos cessatores scamna parate in aula, quę hortis adiacet: ex ea enim regione salubriùs inspirat cœlum his maximè diebus, quum terra in omnis generis stirpes & flores se resoluit. En adsunt quos operiebamur: ingrediamur omnes, & sedibus in vmbra positis disputemus. Ph. Placet. Ev. Nullum hîc statuite dignitatis ordinem: locum quem cuique fors tulit, capessite. Liberum erit omnibus, hac dè re quę sentient dicere, nulli indicetur silentium: nec enim æquum est in hac sodalitate. Hîc philosophi, qui pridie venerant, Quæ sit, inquiunt, vestra quæstio, ignoramus. Agemus Pythagoræ discipulos: discemus aliquid sine vllo periculo. Ev. Tacerem

vobis-

vobiscum si per hos liceret. Quoniam verò amicorum & philosophiæ gratia nihil reiiciendum, sed audendum potius est aliquid, prouinciam maiorem, scio, viribus meis suscipiam: quò & si nihil adferam dignum tantis viris, recreabo tamen animos nouitate rei. Itaq; de occulta medicina locuturus, rem paulò altius repetam, vt à fundamentis opus extruere, & suo loco partes omnes collocare possim. Br. Sic optamus, velimusq; te rem ipsam iam nunc auspicari.

Rei naturalis formam, substantiam esse, non accidens.

CAP. II.

EVDOXVS.

MATERIA est constans permanensq; subiectum, ex quo omnia procreantur: & quanquam per se ipsa, & à forma remota non inuenitur, prima tamen in corpore supponitur tanquam fundamentum, cui forma innitatur ac insit, velut receptaculo omnium vicissitudinum & commutationum. Ph. Nos ifthæc ad te venientes longa commentatione discussimus, vt renouata eorum memoria, instructiores essemus ad tuam disputationem. Ev. Si hæc, vt debetis, recipitis, dubitari non potest materiam substantiæ rationem & genus subire, vtpote quæ in composito prima subiicitur, & permanens continentes rerum varietates nouationesque sustinet. Br. Ne istuc quidem nos in disputationem reuocamus, satis omnibus perspicuum. Ev. Sed neque illud quod est principii loco receptum, cuiusque substantiæ naturalis formam actumque primum, substantiam & ipsam esse. Br. Quidita? Ev. Nam si in genere substantiæ est materia, multo (arbitror) magis ipsa forma, quam vos hac longè perfectiorem esse non inficiamini. Br. De forma non adeò compertum est, quòd ea per se subsistat, nusquam; sed in materia semper ac subiecto sit, ad accidentis ferè similitudinem. Ev. Vastum est hoc disputationis mare, in quod si semel vela pandimus, longa nobis erit, & grauis ex concertatione perferenda iactatio: nec nisi post longos errores veniemus ad illum vobis, vt dicitis, optatissimum portum. Br. Rem totam percurrere satius est, si tibi per ocium vacat. Ego enim, vt ingenuè fatear, à grauissimis quibusdam authoribus sum institutus, qui aliis quàm tu principiis nixi, omnia quæcunque mundus continet, ipsasque rerum formas ex elementorum permistione nasci ac prodire contendunt. Illi materiam totam rei naturalis substantiam esse confirmant, huicque rhythmum quendam seu concentum affectionum qualitatumque accidere, quæ forma sit per quam & nomen habeat, & à cæteris diuersa sit. his enim suis qualitatibus res quæque cognoscitur, & sensibus nostris sese offert. Multis rationibus contendunt, id Aristoteli rei formam dici, eamque esse perfectionem, & finem ad quam rei ferebatur procreatio: per eam habere & figuram & finitionem, & perfectionis complementum. Ph. Si hoc ita tibi statuendum esse videtur, aut rationes producito, quarum te moueat probabilitas, aut si id non potes, celebris authoris testimonium. Br. Vtrunque adferam: nam Alexander Aphrodiseus Peripateticæ familiæ sectator præcipuus, hæc videtur iisdem propemodum verbis dixisse, quo loco sic ait: Verùm enimuerò in igne quod naturale ac simplex corpus est, calorem & siccitatem speciem facimus, & ab iis atque in iis genitam leuitatem. hæc enim principium est motionis ad superiora tendentis. Ph. Hæc fortasse ex aliorum sententia pronunciauit. Br. Minimè verò, sed ea fuit opinio, tum maximè celebris, quam etiam Galenus, quem Alexandri tempore vixisse scimus, probasse videtur: nam neque id in quæstionem vocauit, & libro de elementis primo qualitatem passim elementi speciem appellat, aitque ignem ex materia constare & qualitate. Hos non paruo pòst interuallo tutatus est Philoponus philosophus in primis magnus, & post hunc alij plurimi celeberrimi nominis & grauissimæ authoritatis viri. Philiat. Quæ ratio potuit illos in istam opinionem inducere? Brvtvs. Quod cùm prima elementa, per temperaturam subiici fieri que mistorum corporum materiam oporteret, esset quoque necesse illa retundi, & ad medium quoddam temperari, si exquisita erat permistio futura.

Alexandri aliorumq; philosophorum falsa opinio de formarum essentia.

Galenus Aphrodisei tempore.

Contendebant autem illud fieri non posse, nisi elementorum formas in qualitatum genus & ordinem referrent, quibus solis proprium est intendi & remitti. Multo pòst tempore Auerrhois acerrimo vir ingenio, lectis diligenter singulorum decretis, hac ipsa ratione eò necessitatis redactus est, vt elementorum formas ancipitis inter synceras qualitates & compositorum corporum formas naturæ statuerit, illasq; qualitatibus & substantiis interiectas vtriusq; participes esse. Quatenus enim elementis perfectionem consistendiq; vim tribuunt, substantiarum viribus pollere: quatenus verò in permistione confusæ intendi aut remitti videntur, qualitatum vim & potestatem exercere. Haud secus enim formarum, quę in elementis inhęrescunt, coitionem fieri autumat, quàm contrariarum qualitatum confusionem, quasi propriæ elementorum qualitates remitti nequeant, nisi & ipsæ pariter commutentur formæ. Si enim aliqua ex parte eas quispiam retundi dicat, cùm sit reliquarum, inquit, eadem ratio, possent quoque omnes illorum qualitates in nihilum tandem redigi, forma superstite & haudquaquam offensa. Id autem perquàm absurdum in natura videtur: neque enim subsistat ignis, omnis caloris expers: neq; aqua, ab omni humore destituta. PH. Aduersus hunc autem aciem struunt optimi quique Aristotelis interpretes, qui omnes affirmant elementorum qualitates nonnihil ac leuiter retundi posse, formis eorum, quæ veræ substantiæ sunt, seruatis, neque illas obstare quominus elementa possint bene perfecteq; misceri. BR. Ego cum præclaris philosophis censeo, elementorum species, quemadmodum & qualitates eas quas primas vocitant, inter se dissidentes, coire tamen ac congredi remissioneque conuenienti temperatas, καθ' ὅλον misceri, hinc totius compositi vnam simplicemque formam prodire. Tu verò si vis elementorum species nequaquam retundi, quo pacto illarum temperamentum fieri intelligas, haud equidem video. PH. Fiet, inquit Aristoteles, primordiorum substantiis ad minima diductis confuseque permixtis. BR. Id appositionem esse dico, non commixtam temperaturam. PH. At vera mistio tum perficitur dum totæ præterea qualitates totis confunduntur, etiam si non sint illorum formæ totæ totis confusæ. EV. Quid vos tantoperè moratur hæc philosophica concertatio, quæ aut nihil aut minimum frugis ad hanc rem sit allatura? Debueras tu certè quidem, his posthabitis, ad grauiora & longè vtiliora properare. Quid de elementorum formis statuas, parum laboro, si modò cùm præclaris philosophis tibi conueniat, concretorum corporum formas in substantiarum genere constitui. BR. Conueniat sanè: nec illis prorsus adhæreo, à quibus dixi me aliquando fuisse institutum, sed tutiorem, viam ingressus, iam pridem concessi in familiam longè celeberrimam, eorum qui compositorum formas inter perfectissimas substantias collocant, elementorum formas inter qualitates referunt: quam quæstionem etsi tu ad hanc rem parum facere ducis, vellem tamen de illa tuam audire sententiam. EV. De his nihil certum, nihil constans, nihil omnium consensu probatum definiri posse sentio, quandiu mens humana corporis hoc veluti ergastulo inclusa, neque materiam, neque formam sensibus cognoscit. BR. Sic arbitror: neq; enim tam discordes illi fuissent, qui in hanc inuestigationem diligenter incubuerunt. EV. Si tamen placet, hæc rationis probabilitate diiudicari oportere, illorum potius accedam sententiæ, qui vt concretorum corporum, sic nullo discrimine & elementorũ species, puras substantias esse pronunciant. BR. Age verò si quid ad eius rei fidem in animo premis, hoc exprome: neque enim te vel temerè, vel citra rationem, ita sentire puto. EV. Cæterorum rationes omitto: vnius Alexandri, quem tu tibi præcipuum ducem legisti, sententiam in te profero. Age igitur ob oculos apertè ponatur Alexandri locus, vbi elementorum formas scriptura prosequitur, vt inde nobis sit integra sententiæ nostræ confirmandæ potestas. BR. Quamobrem (inquit) ea species quæ ab arte proficiscitur, substantia nullo pacto est, quemadmodum & ars ipsa: forma verò quæ est à natura, proculdubio substantia est, quemadmodum & ipsa natura. Verùm enimuerò in igne, quod & naturale & simplex corpus est, calorem & siccitatem speciem facimus, & ab iis atq; in iis genitam leuitatem. His planè affirmat compositi na-

Alexandri mistio, quæ falsa est.

Vera mistionis ratio.

Falsa mistionis opinio.

Vera mistio.

Elementorũ vt rerum naturalium formas esse substantias.

Lib. de anima.

positi naturalis formam esse substantiam, elementi, qualitatem, sicut & artificio aliquo fabricatæ rei: neq; est de illius opinione quicquam altius inuestigandum. Ev. Sed hæc videri possunt neq; satis circumspectè dicta, nec vlla demonstratione suffulta: noli librum ponere, sed eo vlterius euoluto, lege quæ paulò pòst adiecit. Br. Perplacet. Illis commemoratis hæc subiicit, Quandoquidem non potest ipsa species, per se seorsum à materia separata & abiuncta subsistere: vtranq; tamen substantiam esse non ambigimus. Nam sicut materia, ita & naturalis species substantia est: partes enim substantiæ, substantiæ sunt. Quinimò quia pars vtraq; substantia est, id quod ex ambabus constat, & substantia & vna quæpiam natura est, non vt quæ artificio fieri videmus. Horum enim subiectum, substantia est: species verò, qualitas esse creditur. Hæc ne tibi satis sunt? Ev. Satis profectò: sed inspice propius an authoris mentem purè fideliterq; edideris. Br. Quid ni purè ac fideliter? certè quidem ad verbum. Ev. Iam igitur accipe. Partes (inquit) substantiæ, substantiæ sunt: atqui tam elementum quàm compositum corpus, est substantia. Ergo vt corporis compositi sic & elementi partes, substantiæ sunt. Hac ratiocinatione si demonstrat Alexander, naturalis compositi formam esse substantiam, eadem conficiet, ipsius quoq; elementi speciem, ad substantiæ genus esse referendam. Br. Hæc ne mihi tendebas retia? Ev. Non ego, sed tu tibi ipse, si qua sunt retia, circundedisti. Br. Captum equidem me esse sentio, sed semel, quòd si me iisdem iterum implicare possis, tum verò demum teneto: nam hæc quidem retia, eò mihi facilè perrupturus videor, quòd Alexandro forma fortasse pars elementi non est; vtpote quæ illo iudice qualitas est, quanquam misti forma pars est totius & substantia. Ev. Si solam materiam esse dixit elementi partem, à qua ὅλην αὐτοῦ τὴν οὐσίαν habeat, elementi species quæ qualitas est, nihil conferet illius essentiæ. Ph. Etiam atq; etiam vide quid agas: in præcipiti enim ac lubrico stas, vix vt insistere aut ingredi sine casu possis. Ev. Dic mi Brute, nónne materia vna est rerum omnium communis? Br. Ita iudico. Ev. At rerum naturalium essentiæ plurimùm inter se discrepant. Br. Mihi quidem ita videtur. Ev. Quo igitur pacto poteris οὐσιώδεις illas rerum differentias à materia, quæ omnium vna est & eadem, constituere? aut quemadmodum ab illo rudi & communi rerum omnium principio, res quæque propriam ducet sui generis essentiam? Br. Non video. Ev. Itaq; si rerum quæ ex natura constant, diuersi sunt ordines, & differentia genera, si propria quædam est & sua cuiusq; natura, necesse est præter communem illam materiam, aliud quiddam institui, quo res singulæ suam adipiscantur speciem, & suæ cuiusdam naturæ sint. Br. Necesse id quidem est. Ev. Illud verò quicquid est quod essentiam toti largitur, præclarum quiddam esse conuenit, & materia præstantius. Br. Sanè: nam ex eo suũ res quæq; nomen sortitur. Ev. Atqui hoc illud est, quod tu speciem ac formam rei appellare soles. Br. Solent & pleriq; omnes. Ev. Ergo necesse est formam esse primam ac præcipuam rerum omnium partem. Br. Nihil equidem verear, de secundis id fateri corporibus, at elementorum longè diuersa est ratio. Horum enim species qualitas est. Ev. Quodam veluti circulo in easdem reuolueris tenebras: ostendi vna eademq; ratione, omnis substantiæ siue simplicis siue concretæ, speciẽ esse substantiam: sed quando ita res exigit, veniamus tamen ad singula, eorumq; sigillatim naturas explicemus. Stirps aut metallum, formæ suæ debet, quòd stirps est aut metallum: & reliqua eodem modo omnia. Verùm ne id est? Br. Ita volunt. Ev. Ipsum quoq; elementum necesse est vt elementi rationem à sola acceperit specie. Br. Et id quoq;. Ev. Atqui per formam elementum substantia est, & huius generis substantia. Nam vt huius aliúsve generis substantia sit, hoc est vt sit vel ignis vel terra, non potuit à materia capere, quæ est rerum omnium communis. Br. Hoc iam paulò antè concessi. Ev. Vndénam igitur. Br. A sua forma. Ev. Ergo hæc elementi forma, per quam ignis est ignis, & ab aqua differt, substantia est. Br. Quomodo? Ev. Nam si ignis est substantia, vt fateris ipse, quod illi tribuit vt ignis sit, ipsum quoque substantia est. Br. Consentaneum est. Ev. At ea est ipsa ignis ratio, quam tu formam esse non inficiaris: quo fit vt concludatur necessa-

Demonstratio contra Alexandrum.

Demõstratio.

Inductio.

A definitione. quid Substantia *Forma quid 88.14.*

riò, cùm ignis tum cuiusq; elementi formam substantiam esse. Inde nos elementum vel aliam substantiam definitione comprehensuri, non figura, non colore, non pulchritudine, non turpitudine finimus, sed ea substantia à qua res quæque naturalis suam duxit essentiam, ea autem forma est, quæ rei cuiusque definitionem concludit. Rursus vt stirps à metallo, & animal à stirpe, formæ varietate & dissimilitudine differt, sic & elementum, quod ipsum quoq; substantia est, à cæteris substantiis distabit natiua quadam & insita sibi substantia. Vt enim substantiæ essentiam nullum accidens explere potest, sic neq; potest illa rerum ἐσιώδης, id est, vt quidam loquuntur, essentialis differentia ex accidente constitui, quippe quòd rei naturalis essentiam immutare nequeat. Cùm igitur in cæteris omnibus substantiis id quo dissidet vnum ab alio, substantia sit, quî fieri potest vt in elementis quæ veræ substantiæ sunt, hoc secus habeat? Br. Istam hercle controuersiam non fouebo diutius, præsertim cùm eam induxerim, rei tuæ non admodum, vt dicis, necessariam. Proinde non verebor hac de re pedibus in tuam ire sententiam: vixq; credam Galenum, Alexandrum, Philoponum, & reliquos huius familiæ celebres viros, elementis formam tribuisse, nullius substantiæ participem, ex solis qualitatibus conflatam. Sed (vt Auicennas interpretatur) quia nobis ignotæ ferè sunt rerum essentiæ, & quia non sunt sua formis imposita nomina, eò factum est fortasse, vt illi viri elementorum formas propriarum & inseparabilium qualitatum nomine appellauerint. Evd. Hoc sanè tolerabilius: ita enim maximos viros, à crassæ ignorationis crimine, modestè vindicabis. Ph. Iam me nihil huius quæstionis pœnitet, etsi modò verebar ne improbius fecisse viderer. Et quia pudendum non est discendi studium, nihil reformidabo philosophica quædam denuò in medium proferre. Ev. Propone igitur quàm potes breuissimè, ne properantes ad grauiora, nos medio cursu teneas.

Conclusio. (beside "lementis quæ veræ substantiæ sunt")

Naturalis cuiúsque corporis simplicem esse formæ substantiam, neque hanc esse ex subiectis formis ortam, contra Alexandrum.

vide. lib. Phys. fol: 15.

CAP. III.

PHILIATROS.

OMNIS quæ sensibus apprehenditur substantia, ex subiecto & specie tanquam è suis partibus est composita, quemadmodum & quæcunq; ars effinxit in æris, lapidis, aut ligni materia, speciem quandam ab arte & ornamentum habent. Elementum quod corpus est simplex, pro subiecto simplicem & prorsus informem, ab omníque specie destitutam materiam habet. Compositum autem mistumq; corpus naturale, subiectum simplex habere nequit. Sic enim videmus vniusmodi & sui vndequaq; simile corpus (Græci ὁμοιομερὲς vocant) quod est omnium compositorum longè simplicissimum, vt aurum, vt lapidem, vt ferrum, permistum & è quatuor elementis coagmentatum subiectum habere. Siquidem antè concessimus, misti corporis materiam à quatuor elementis ductam esse, quæ asseruatis suis formis in misto corpore permanerent. Nam si perirent illorum formæ, tum re vera interitus esset, haud quaquam permistio. Quinetiam multiforme variæque naturæ corpus contemplans, cuiusmodi hæc rosa, aut ista tam blandè nobis arridens laurus est, oculorum obtutu clarè video (neq; enim demonstrationis fides maior aliunde esse possit) subiectum corpus ex multis dissimilibusque partibus habere, aliam esse radicem, alium corticem, aliud lignum, aliam medullam, alia folia, alias baccas. Rursum dispari magis & ampliori varietate distinctum esse animalis subiectum, quod præter eam partium diuersitatem, conformationem quoq; in illis habuit & multiplicem figuram. Ev. Rem attigisti mi Philiatre, vtilissimam omnino, nec vlli, opinor, dubiam, quippe quæ sensu plus satis comperta fiet, & si fortè rationem præter sensum requires, viuentium officia & actiones contemplatus, videbis neruos, ossa, carnem, vires vsúsque tam dissimiles obtinuisse, vt illorum quoque naturas & essentias latissimè differre pronuncies. Quinetiam habent similares hæ partes vel inter se compositæ quædam propria temperamenta, quæ quum integra seruantur & inuiolata, par est &

Elementi materia simplex: Similaris corporis materia composita ex elementis est: Dissimilaris corporis materia multiplex.

Dissimilaris corporis partes essentia differunt.

illarũ naturas, quæ temperamẽti ſunt comites, incorruptas manere. Quid enim eas diſſoluere poſſit, inuiolato temperamento? Ita planum fit in animantis compoſitione, oſſa, neruos, carnẽ, membranulas & reliquas partes ὁμοιομερεῖς nõ modò colore, craſſitudine, aliisve qualitatibus & conformatione, ſed & ingenito temperamento, & propria eſſentia ac ſpecie diſſidere. Hęc ſi quis ad ſtatuendas rerum differentias non ſatis eſſe exiſtimabit, quanam, obſecro, alia ratione eſſentias rerum diſtinguet? aut quænam dabit corpora, quorum ſit quàm illorum diſſimilior eſſentia? & his tamen (ſi quibus aliis) ſuam eſſe ſubſtantiam negabit nemo, niſi ſi quis eò contentionis & amentiæ proceſſerit, vt dicere auſit, tam noſtri corporis partes quàm reliqua vel maximè diſſidentia corpora, ſolis accidentibus ſeiungi. Sed enim is vetuſtiſſimorum philoſophorum iam pridem exploſum decretum reponet, qui abdicatis formis, ſolis accidentibus perfici diſcernique omnia aſſeuerabant. Quocirca propoſitæ hîc à te ſententiæ accedens, profiteor, non animantium ſtirpiúmque modò corpora, ſed lapidum quoque & metallorum quorundam, multiplex haberi ſubiectum, cuius particulæ ſpecie & eſſentia, non ſolis accidentibus diſſideant. Brvt. Leuaſtis me onere non paruo, planius alioqui & fuſius illa explicaturum. Iam enim vobis probaturus ſum, quatuor primordiorum naturæ, ſimpliciſſimam eſſe formam: compoſitorum autem ex iis corporum, perfectiorem & ex compluribus coagmentatam. Sic enim diligentiſſimà rerum peruestigatione videtis, lapidi quàm elemento præſtabiliorem ineſſe formam, & ſtirpi, quàm lapidi, & animanti quàm ſtirpi: quaſi pro dignitate ſubiecti formam cuique largita ſit natura. Nempe igitur tu negabis iis compoſitam eſſe formam, quibus eſt compoſitum ſubiectum? Aut ſi id concedes, non etiam illud dabis, genitam eſſe cuiuſque rei formam, & ex iis prognatam formis quæ ſunt in ſui ſubiecti concretione? quæ ſi ita eſſe fateberis, fatearе ſimul neceſſe eſt, non eſſe eam aliunde petendam, neque ei facultates vllas ineſſe, niſi quas ſimplicium naturæ conferunt. Hæccine tibi ſatis firma argumenta eſſe videntur? de quibus quid ſentias, & quibus ea rationibus infirmes, audire ſanè velim.

Argumenta quæ nituntur probare diſſimilaris corporis compoſitã eſſe formam.

Solutio.

Evdo. Hæc vnde & ex cuius fontibus, & quorſum deriuata ſint, ſatis perſpicio: neque fieri poteſt vt ſine grandi contentione dirimantur: de quibus dicam equidem iam nunc meam ex Ariſtotelis mente ſententiam. Elementi ſimplex eſt forma in ſubiecto ſimplici: naturalis autem corporis compoſiti, quanquã coagmentatum, & ex diuerſis partibus cohærens eſt ſubiectum, ſimplex tamen eſt totius forma, ſed quæ multiplici & compoſito ſubiecto vtens, multiplices compoſitasque obit functiones, è quibus perfectio illius intelligitur. Br. Dilucidius hæc eloquere, vix enim aſſequimur. Evd. Formarum multi ſunt ordines, ex officiorum generibus digeſti. Nam quum forma natura quædam ſit, eaque motionis principium, quæcunque vnius ſimplicisque motus cauſa fuerit, ſimpliciſſima illa & imperfectiſſima, & infima iure optimo iudicabitur: quæ verò multiplicis variique motus erit opifex, perfectior erit illa certè, & altioris cuiuſdam ordinis.

Formarum ordines.

Forma principiũ motus.

Sic elementi forma, quia loci mutatione ſurſum tantùm aut deorſum fertur, omnium cenſetur imperfectiſſima & abiectiſſima: ſtirpis, quæ nutritionis etiam, incrementi procreationisque motum ciet, nimirum perfectior habetur & nobilior. Hac rurſum abſolutior eſt animantis forma, quæ præter hæc ſenſum confert, & voluntariam progreſſionem. Omnium tandem ſuprema & perfectiſſima eſt hominis ſpecies, quæ ſupra hæc omnia mentem diuinum munus à diis immortalibus eſt conſequuta. Conueniebat autem vt quæ forma perfectior eſſet, ac pluribus prædita facultatibus, ea pleniorem & inſtructiorem corporis vel ut officinam haberet, vt multiplicem inſtrumentorum copiam ac varietatem ad alias atque alias accommodaret functiones. Nam neque perfecta, & multas in ſe efficientes obtinens forma, in materiam commigrabit rudem, ſimplicem, & impolitam: nec ſi commigrabit, aut in ea incolumis ſtare poterit, aut omnibus ſuis muneribus plenè defungi. Elementorum omnino rudis & ſimplex eſt materia: æri, lapidi ſubiectum ex ſola elementorum temperatione compoſitum in-

eſt. Stirpibus & diſſimilare & iam organicum corpus ſubſternitur: in animanti-bus verò, cùm partium diſſimilitudo quàm in ſtirpibus eſt maior, tum inſtrumentorum concinnitas & elegantia decentior. Ipſum deniq; hominē tam fabrè fecit Natura, vt videatur voluiſſe ex eo tanquam abſolutiſſimi operis exemplari, de ſe fieri exiſtimationem, adeò multis gradibus eum ſupra cæteras omnes res naturales extulit. Ad hunc igitur modum, ſimplex quidem eſt omnium rerum forma, ſed quanto ſublimiorem in locum euecta eſt, quantoque plures in ſe continet efficientias, tanto ſubiectum abſolutius, inſtructius & ad ſingula commodiùs efficienda obtinuit: eſt enim formæ gratia conditum corpus, non item for-
» ma corporis. Br. Quid audio? næ tu fœlix es, quòd abſint philoſophorum quos ego lector greges: qui ſi adeſſent, vniuerſi, ſcio, in te impetum facerent, tum ſingulæ familiæ tecum ſummo iure agerent: inſtaret princeps ille noſter Alexander, & te à ſententia tua deductum, in ſuam facilè perduceret: alii prope innumerabiles, diſputationum ſuarum & interrogationum laqueis te irretitum tenerent, quibus cum tibi iuſto ſacramento contendere non liceret. Etenim ſi ſimplicium è quibus res componuntur ſpecies, integræ ſeruantur in compoſito, neque pereunt, vti fateris, par eſt omnino, haud ſecus inter ſe componi miſcerique atque ſuas quibus inſident materias, & ex eiuſmodi permiſtione formam totius enaſci, eamq; ſicuti & ſubiectum, eſſe compoſitam veluti concinentium formarum quandam harmoniam: argumentum dabo, ſi fortè deſideras, certiſſimum. Stirpis enim & animantis totius actio, ex cōſpirantibus in vnum partiū omnium functionibus prouenit, neque totius alia eſt, quàm omnium inter ſe conſentientium partium actio: ita etiam tanquam clara voce proclamante natura, credendum nihil aliud eſſe totius formam, niſi iuſtum ſingularū formarum conſenſum

Lib. de anima. & conſpirationem, nec ipſam aliunde niſi ex iis ortam eſſe. Quid igitur Alexander? Simplicia (inquit) corpora, quorum ſubiectum ſimplex eſt, ſimplicem quoq;
» ſpeciem & naturam adepta ſunt. In quibus autem nō ſimplex ſubiectum eſt, ſed
» iam corpus aliquod, ſiue compoſitum: in iiſdem ſpecies, ornatu diſtinctiore &
» compoſitiore perfectior eſt. Neq; immeritò: ſpecies enim illa, quæ eſt in materia
» & in ſubiecto confert aliquid ad eorum ſpeciem, quæ compoſita ſunt. Paucis ve-
» rò interiectis hæc adiicit: Multitudo formarum, earumq; diuerſa commiſtio, in
» ſubiectis corporibus æquabilem mutationis cauſam adferre poteſt. Hæc nónne planè loquuntur eorum quæ miſcentur corporum formas etiam ipſas permiſceri, & ex illis formam totius exurgere, quæ ſit ipſa quoque compoſita? Ph. Dii boni quantum inter vos diſſidii? éſtne quicquam hac ipſa controuerſia magis controuerſum? res eò veſtra contētione redacta eſt, vt quid potiſſimum ſequar ignorem, quæ cùm vos præcipites egerit in contraria quaſi διαμέτρου extrema, neq; video quemadmodum poſſint veſtra ſenſa, aut commoda interpretatione conciliari, aut pro veritate rectè diiudicari: reliquum eſt vt aliis arbitri & ſequeſtris honore conceſſo, diſceptationis huius tantùm ſpectator ſim. Br. Optime. Evd.

Solutio. Iam verò, ſi tibi videtur, argumentationis tuæ rationem ineamus: quæ mihi quidem eò ferri videbatur; vt adhibita demonſtratione, conficeret omnino doceretq; compoſiti corporis formam, ex ſimplicium formis coaleſcere. Hîc tu nos aduerſariorum numero, & magno, vt putas, nomine minaciter terrere conatus es, neque fortè ſatis idoneorum. Quòd ſi vt teſtibus oppugnamur, itidem implo-

1. de Anima. *Formā omnē ſimplicē, nec compoſitā eſſe ex ſubiectarū partium formis.* rato teſtium auxilio propugnare libeat, pro multis vnus nobis erit Ariſtoteles; cuius authoritas & argumentatio poſſit omnes omnium rationes refellere. Is (memor es, credo, ſcriptorum) diſputando iam olim confecit, neq; animam neq; formam eſſe harmoniam. Eſt enim harmonia conſentientium ac conſonantium vocum proportio. At hæc iſta proportio ſubſtantia non eſt: anima autem eſt ſubſtantia. Item, Anima corpore prior eſt & præſtantior, in eoque principatum tenens ac dominationem, ipſum moderatur ac mouet. Harmonia autem ſuo inſtrumento, vt cithara, poſterior eſt, neque habet vllum in eo imperium: non id mouet, non moderatur. Quinetiam quouis modo, diſſoluto conſonan-

tium.

tium rerum concentu, & ipsa dissoluitur harmonia, mutatoque intenditur aut remittitur: at in partium mistione & temperatura id secus habet: neq; enim eius temperaturæ mutatione alia statim atque alia apparet aut existit anima. Cumq; ad offensionem interdum vsque mutetur corpus, ipsa nihilominus tamen permanet anima, etiamsi cernimus harmoniam vitiatam: & suum cuique temperamentum mutare liberum est, animam nemo nisi cum vita mutat. Quis igitur formam harmoniã esse dicat? nec verò corporis eius quod ἀνομοιομερὲς propterea dicitur, quòd non vnius generis & sui per omnia similes omnes partes habeat, forma, compositio quædam est formarum eiusdem generis, & inter se similium, quæ sic inter se connexæ & aptę videantur, vt in vnum sine vlla discordia consentiant atque conspirent. Ridiculum enim est, putare animam aut formam perinde atque subiectum corpus ex partium differentium nexu compositioneq; constare. Sed est necesse, totius compositi vnam esse formam simplicem, quæ à simplicium partiumque formis diuersa, illas incorruptas & integras in toto coërceat, alioqui perituras. Id probatur Aristotelis locupletissimo testimonio, ex sexto τῶν μετὰ τὰ φυσικά. Quod, inquit, ex aliquo constat, sic est compositum vt vniuersum sit vnum, non vti cumulus, sed vt syllaba (syllaba autem non est elementa ipsa, neque est idem quod b & a, neque caro est ignis ac terra: dissolutis elementis hæc non sunt, caro inquam ac syllaba: elementa autem sunt & terra & ignis) syllaba igitur profectò est non solùm elementa, litera vocalis & muta, sed etiam aliud quiddam. Itidem & caro non solùm ignis ac terra, aut calidum frigidumque est, sed etiam aliud. In eandem sententiam sunt & illa: Hoc quidem est substantia vniuscuiusque rei, nam vt res sit, hæc est prima causa quæ non est elementum, sed principium. Sunt alii loci complures libro secundo de animalium procreatione, in quibus idipsum manifestius explicauit. Sed de his aliàs seorsum plura. Cur autem oporteat aliud quiddam nouumque principium & causam, simplicium formis induci, adfert, cùm de Anima contra Empedoclem disputat, non posse simplicia, maximè autem contraria, in vnum coire & contineri, nisi arcto velut vinculo, fortius quid & valentius ipsa stringat ac coërceat, ne diuulsa dissipataq; mox distrahantur, & eò redeant, vnde singula profecta sunt. Quinetiam primo de Anima, contra Platonem eadem ratione ostendit, si in vnum atque idem coalescent, quæ diuersa ac multa sint, necesse esse alterius vi ea cogi, copulari, & ne diffluant, contineri. E quibus intelligitur planè, vt corpus, quamuis è multis compositum, vnum tamen esse dicimus, sic dicendum esse, formam ipsius vnam & simplicem esse. Quid habes obsecro, quod ad hæc respondeas? Túne Aristotelem superabis vel authoritate, vel argumentorum subtilitate ac robore, quibus omni studio totisque viribus efficere conatur, compositorum corporum necessariò oportere simplices esse formas? BRVT. Non ego sane cùm meam modò sententiam exponerem, id dicere volebam, compositi corporis animam vel formam harmoniam esse, & quandam è multis compositionem. EV. Id sermo tuus præ se ferebat. Quid igitur sentis? dic amabò apertius. BR. Hoc volebam: compositi formam vim quandam esse, ex subiectorum sibi corporum temperamento ac mistione. Subiecti enim ex mistione præparationem, ipsamq; potentiam, cùm ad absolutionem peruenerit, tum ἐντελέχειαν, id est perfectionẽ fieri, quæ rei sit forma. Ita formam de potentia materiæ educi sentio, quòd ipsa potentia continenti progressione transeat in formam, actusque fiat. EVDO. Hæc sunt Alexandri illius Aphrodisei. Túne igitur vis illius partes conserto pede tueri? BR. Quid ni obsecro? EV. Etiam atq; etiã quid respondeas vide, & quæ quantaq; incommodorum consequutio te penè obruat. BR. Quorum nam? EV. Necesse est eo quidem authore, subiecti præparationem, non accedentem solùm adiuuantemq;, sed primam & efficientẽ causam statui: quippe quæ de se omnem formæ essentiã proferat ac suscitet. Simul verò ex subiecto sibi corpore, animam omnemq; speciem emergere: & à corporum differentia, formarum varietates proficisci. BR. Hæc principia sunt, & veluti fundamẽta illius opinionis. EV. Horrenda sanè: consequitur enim formã omnem, vel ipsius hominis præstantissimã

Commen.ult.

Commen.39.
Num.39.

Nec formã esse vim ex subiectarum partiũ naturis profectã.

Ἡ ἐντελέχεια τοῦ ὅλου συνοχή.

Quæ incommoda sequerentur si forma ex subiecto nascere-tur.

mentem,mortalem & internecioni obnoxiam eſſe, ſi quidem ex ſubiectorum præparatione & interitura harmonia reſultet: quo quid eſſe poteſt vel abſurdius vel magis impium? Br. Bona verba: rem dicis illi viro nec nouam,nec inopinatã. Ev. Euge virorum optime,perge vt cœpiſti: nec te huius pudeat. Ponendum erit ſubiectum ſua ſpecie dignius, & præſtantius: eius eſſe in compoſito principatum, moderandisq; actionibus ipſum præeſſe,quas omnes per formam ceu per inſtrumentum exequatur : neque formam habendam eſſe præcipuam functionis cauſam,quæ corpore pro inſtrumento vtatur. Br. Hæc opinor,tibi non conceſſerit Alexander. Evd. Sunt tamen ſuperioribus annexa & conſequentia,quod vt ille fateretur nec tuum expectauit iudicium,nec te conſiliarium adhibuit. Quid enim ait? Neq; grauitas,inquit,ob id infrà tendit,quòd vtatur terra,cuius eſt poteſtas,ſed terra ipſa intercedente grauitate (quæ & poteſtas & forma & perfectio terræ eſt) fertur inferius. Idem in anima modus habetur,quum ipſa quoque poteſtas & actus & forma ſit eius corporis à quo poſſidetur. Eius enim procreatio quodammodo ex miſtione & temperamento primorum corporum eſt, ſicut oſtendimus: Atque per animam operatur id corpus,in quo principatum animæ eſſe conſpicimus. Agnoſcísne hæc Alexandri? Brvt. Agnoſco optimè:neque vt tu abſurda,ſed opinabilia problemata eſſe iudico. Evd. Siccine nihil te pudet tam deteſtabilis opinionis? qua nihil nec dici nec cogitari poteſt in philoſophia vel diſtortius vel monſtroſius, erubeſcunt opinor qui nobiſcum hîc ſunt boni doctique viri,audita iſta tam peruerſa philoſophia. Sed nullus te tamen aut metus deiiciat, aut pudor ſuffundat, quo minus fortiter tuis inſiſtas gradibus, & iſtos abſurdiſſimarum rerum quoad poteris perferas inſultus: ex hac enim tolerantia clariùs,opinor,veritas elucebit. Brvt. Quid hîc mihi tua opus eſt cohortatione? obſiſtam intrepidus,nec dubitabo animi confidentia,quanta maxima eſſe poteſt aſſeuerare, quæcunque huc ex Alexandro protuliſti, ea omnia longè omnium eſſe veriſſima, ſibique aptiſſima conſequentia per omnia conſentire: videri autem pleraque falſa, quoniam abſtruſa ſunt & à vulgi intelligentia remota: ſed in his ſicuti in omnibus quæ poſita ſunt in rationis probabilitate,ſatis eſſe duco, ſi ſecum vniuerſa cohæreant,nulla vſquam intercurrente repugnantia, nouaque probabiliter inducere cuique liberum eſſe, id vnum modò caueat,ne quid dicat quod videri poſſit non ſatis conſentaneum. Evd. Quid iuuat opinionum varietas,ſi quam teneas, quæ cæteris præſtare & probabilioribus rationibus niti videatur? Sed ad rem,ſingula diiudicemus accuratè. Corpus, inquit Alexander, operatur per animam, ſicuti terra per grauitatem deorſum fertur: quaſi verò ſit anima corporis agentis inſtrumentum. Ariſtoteles contrà cenſet,omnia omniũ,cùm animalium tum ſtirpium corpora, animæ eſſe inſtrumenta,eiusque gratia facta eſſe. Alexander animam, omnemq; adeò rei formam corpori ſubiicit inferioremque facit. Ariſtoteles & omnes omnium rectè philoſophantium familiæ,excellentiorem & ſuperiorem eſſe volunt. Ille omnis actionis omnisque motus principium & cauſam corpus eſſe docet. Hic contra Empedoclem rationes collegit,cur formam, quam & naturam ſimpliciter appellat, omnium cauſam & initium motus eſſe conueniat. Nunc age vtri potiùs accedendum putas, Alexãdróne an Ariſtoteli? Vtrius eſt apud te maior authoritas? Quòd ſi apud te leuis & infirma eſt nominis exiſtimatio, rationes vide, quas ſi Alexandro firmiores & euidentiores eſſe comperies, tum demùm Ariſtotelem contemnito. Br. Suæ non deſunt Alexandro rationes,neque tam præceps ac deuius is fuit,vt iam ſatis cognita Ariſtotelis mente,temerè voluerit nouam introducere doctrinã. Ev. Pleriq; gloriæ,vt ipſi appellant,immortalis adeò magna tenentur ambitione,vt celebritatem nominis, & ſuam illam immortalitatem vel falſis inuentis,vel etiam flagitio quærere non dubitent,ſed tu quod verum eſt fatere: An non tibi videtur Ariſtoteles (puto enim te eius omnia euoluiſſe) firmiſſimas atq; adeo neceſſarias omnino rationes ad hanc rem attuliſſe? An non animaduertis Alexandrum in exemplis & inductionibus iisq; non magna probabilitate ſeptis plurimùm verſari? Sed oculos, obſecro, in te ipſum conuerte, & in omnes pe-

nitùs

nitùs partes introſpice: An nihil te mouet dictorum improbitas? Audebisne tuam animam temeraria confeſſione mortalem facere, & cœleſtem illam diuinitatē fœdo lutulentoq; corpori ſubiicere? Hęccine tam impia, & tam nefanda recipies? Quid ſentias, reſponde quæſo ſimpliciter & ingenue, neque tuam libertatem, vllius quantumuis magni hominis præiudicio tibi ademptam eſſe velis. Br. Sit vti vis, rei cuiusque forma, ſimplex quædam ſubſtātia, ſit & illa præcipua efficiensque cauſa functionum, præſtantior corpore, quo in obeundis functionibus tanquam inſtrumento vtatur. Sed tamen illa ex corporis temperamento prodire videtur, ceu vis quædā ſimplex ex ſubiectorū corporū temperie & concordi harmonia profecta. Nō hoc, puto, negabis, ſi diligētiſſimo examine omnia libraueris. Sic enim compoſitæ theriaces aut medicatæ potionis vim, ex ſimpliciū commiſtis temperatiſq; viribus extitiſſe intelligimus, quod cū Galeni etiam mente conſentaneū eſt. Ev. O callidum verſutumq; hominē. Quod ipſe ſatis tueri nō potes, id videri vis mihi condonare, vt ſummo totius diſputationis capite viciſſim accepto, reliqua vel ab inuito extorqueas. Nam ſi formam ex ſubiectorum corporum temperie ortam eſſe concedam, facilè deinde quæcunq; controuerſa ſunt tibi aſſumes, euerſis omnibus philoſophiæ præceptis. Brv. Putabam litem hanc inter nos iſta moderatione dirimi poſſe. At cùm de ſuſcepta ſemel opinione nihil velis remittere, ſed omnia ſummo iuris rigore perſequaris, tuebor & ipſe præfractè meā opinionem, de qua nulla vis, nullum periculum me poſſit depellere: mordicùs tenebo, cùm animam, tum omnem ſpeciem, ex ſubiecti corporis conſtitutione & innata potentia naſci, neque aliunde prodire, nihil curās, ſiue tu hanc mortalem eſſe, & materia poſteriorem atque abiectiorem, & illius inſtrumentum, ſiue his contraria ſtatuas. Hæc munitiſſima eſt arx in quam me recipio, vallo, foſſa, multarumque rationum telis ac iaculis inſtructiſſima: hanc ſi oppugnare proponis, ſenties quanto tuis inde veniant machinæ potentiores & rapidiores. Ev. Ego verò machinis fortaſſe nullis; ſed latentibus tantùm ſubterraneiſq; cuniculis te petam. Iam igitur age dulciſſimè Brute: hæc iſta vis, quam rei naturalis formam appellas, nónne ſubſtantia eſt? Hanc ne Alexander quidem ipſe ſubſtantiam eſſe negabit: tu verò quid? Br. Eſto ſubſtantia. Ev. Miſtorum elementorum temperaturam, omnemque ſubiecti hinc exortam habitudinem & potentiam ſtatuis, ſcio, in qualitatum genere. Brv. Sic neceſſe eſt. Evd. Atqui ex vna, vel ex multis qualitatibus, ſubſtantia emanare nequit. Brv. Nequit prorſus. Evd. Quî igitur fieri poterit, vt ipſa rei forma, ex qualitatum permiſtione & temperamento prodeat, ſolæque qualitates nullius ſubſtantiæ concurſu & ope ſubſtantiam ingenerent? Br. Non è ſola (ne quid ignores) fit qualitatū miſtura & temperie, ſed ex ipſa quoque earū quæ in elementis ſunt formarū confuſione & permiſtione. Ev. Ad elementorum formas Alexander in qualitatum genus retulit, vt hac etiam ratione neceſſe ſit, eo certè authore, compoſiti formam ex qualitatibus enaſci. Br. Ego verò nequaquam illi in præſens aſſentior, ſed Auerrhoidi potius, qui elementorum formas, ambigui ancipitiſque generis eſſe poſuit: huius opē ſi hic imploro, quid iam oberit, quo minus compoſiti totius forma è ſimplicium ſubiectorum formis emergat? Evd. Quòd ne ſic quidem ſimplex erit forma, ſed vt corpus, ita & ipſa quoq; compoſita. Br. Mentem meam nondum, vt video, conſequeris. Ev. Quî ſic? Brvt. Quia ex ſubiectarum formarum temperatura, ego ſimplicē naſci poſſe exiſtimo, quæ licet ſit ipſa ſimplex, omnium tamen formas ſuo veluti ſinu complectatur. Ev. Id ne fieri poſſe? Brvt. Quidni. Evd. Auſcultá pauliſper, vt quid ego velim, & tu quod quæris ſcias. Br. Auſculto, loquere quid velis. Evd. Quæcunque ad rei naturalis procreationem confluxêre, ſeu ſimplicia ſeu compoſita corpora, ea priuſquam mutua inter ſe actione componerentur & coirent, ſingula cùm materias & forma ſuas habuêre, tum qualitates perpetuo ipſis inſidentes. Itáne? Br. Quorſum hæc?. Ev. Nihil nunc quidem id refert, reſponde tantùm, neque ad finem præproperè contendas. Brv. Fateor elementa tribus illis inſtructa, in rerum procreationem conuenire: Quid tū poſtea? Evd. Dum vera & exquiſita fit illorum commiſtio, qualitates illæ diffundun-

Aliud argumentum quo contēdit formam ex ſubiecto naſci.

Auerrhois.

Simplicem totius formā non poſſe ex ſubiectis formis emergere.

Demōſtratio.

tur totæ in totas. Siccine tibi videtur? Br. Id iam sæpius antè concessi. Ev. At nequeunt illorũ materiæ ὅλαι καθ' ὅλας permisceri, sed longa partitione partibus eò reductis, vt iam ad extremum exiguæ illæ, coniunctione quadam inter se vinctæ cohæreant. Br. Sic quidem necessarium esse duco: nam si materiarum perfecta fieret confusio, corpora in sese penitùs ipsa subirent: quod mihi quidem videtur absurdius quàm vt recipi debeat. Ev. Nec verò formæ materias quibus semel infusæ sunt, deserunt vnquam, neque possunt aliæ in alias transitione facta commigrare: id scis optimis quibusque philosophis ita visum esse. Br. Et mihi quoque. Ev. formarum igitur non alia quàm materiarum mistio erit, neque relictis sedibus exilient formæ, quo seorsum ipsæ à materia solutæ inter se commiscantur: sed subiectis immersæ, quemadmodum illa sic & hæ afficientur. Quocirca vt materiæ totæ in totas penetrare nequeunt, sic neque formæ. Brv. Quid tandem inferes? Ev. Non posse simplicem esse speciem, quæ à tali temperatione prosiliat. Brvt. Vide quo rem deducere velis: non enim perspicio vnde aut quo modo isthæc confeceris. Evd. Dicam, si voles, planiùs. Br. Tua commenta nihil moror, neque mea interesse puto, vt captiosis istis & argutis cauillationibus respondeam: hoc satis habeo perspectum, rei naturalis formam, substantiam esse simplicem. Ev. Fortasse tecum mihi conueniet, si sine vlla omnino lite rẽ omnem paulò altius vnà contemplemur. Br. Ea verò mihi plus satis est perspecta. Ev. Fac igitur, per te erudiar, fac id pleniùs concipiam, quod animum mihi iam dudum sollicitat & angit. Brv. Quid istuc? Ev. Huius mei muli corpus vniuersum, nónne ex ossium, neruorum, membranarum, carnis, cutis, aliarumque similarium partium copulatione constructum est. Brvt. Perge quò cepisti. Quid enim hîc respondeam, ad hoc quod est vel carnifici compertum? Evd. Quid porrò? An non illud etiam compertum, consimiles has & vniusmodi partes integras & inoffensas in corporis compositione seruari, & suam esse cuiusque earum propriam & essentiam & formam? Br. Compertum & illud etiam laniis. Ev. Perge, obsecro, tua ista in respondendo liberalitate vti, neque committas vt sordidus aut malignus videare in iis rebus, quarum plenissimus est etiam plebeiorum hominum sensus. Partes illę muli, consimiles & vnius inter se modi, nequaquam miscentur, siue illarum materias, siue formas spectes. Brv. Neque id sane opus fuit, satis erat illas apta concinnaq; inter se harmonia coniungi, qualem hisce in ædibus lapides, cæmentum, trabes, & lateres, ab arte accepisse vides. Evd. Sic mihi quoque videtur. Quo igitur pacto fieri potest, vt noua totius forma ex his tam multis simplex tamen ipsa prodeat. Br. Tu videris ipse. ita tamen certè res est. Ev. Si permanent integræ & inuiolatæ partium formæ, quo modo aliam de se simplicem, multæ ipsæ integræ & incorruptæ producent? si qua ex iis prodire statuatur, hanc oportet esse compositam, vt & istarum ædium compositam ab arte speciem esse dicimus, non autem simplicem erit: ergo totius muli forma, ex substratis formis quædam veluti compositio, vtque totum corpus, sic & ipsa totius forma è multis diuersisq; partibus consurget. Viden' hæc esse necessaria. Brvt. Nescio, quibus aut vnde conquisitis tricis nos inuoluas in re satis plana & expedita: proinde commentitias istas similitudines quàm aptè ad rem excogitaueris, iudicabunt alii: me certè non admodum mouent. Evd. Satis fecisti cæteris: hoc verò postremum rectène intuli, an non? Br. Nescio quid dicas. Ev. Scis, vir optime, sed fateri pudet. Brv. Quid sentiam taceo & contineo optimè, neque volo continuò palam esse: proinde tu alium si videtur interroga. Phil. Quid res minima tam citò, tam vehementer confundit, optime Brute? Collige te ipsum & vel nostra gratia responde, vt hæc disputatio maturè tandem & conuenienter concludatur. Brv. At enim sui similis semper est hic Eudoxus: minutula quædam & acuta interrogat, quibus concessis aut negatis, statim nobis aliorum consequentium longam contexit seriem, confictorum ad ostentationem exemplorum mirifica copia refertam, vt captiosis istis laqueis irretitos cogat vel quod antè negatum sit etiam inuitos dare, vel quod stultè concessum cum rubore repetere. Ph. Quid tua refert? permitte vt arbitratu suo omnia excutiat. Agedum responde,

Br. Si

Exemplo demonstratur.

Br. Si iubet hic doctorum virorum consessus, dicā compositi corporis, compositam quoq; esse illā substantiæ participem formam, sed quæ ex simplicium tamē formis constet atque cohæreat. Ev. Hei, arcis tuæ pars summa iam corruit, caue ne te tota mox obruat. Br. Satis in tuto est quicquid superest. Ev. Quàm durum & quàm arduum est, opinionem semel ac penitus animis imbibitā euellere! Hic nullū nón mouet lapidem, nihil ne absurdissimum quidem detrectat, id vnū sibi modò retineat, formam rei ex subiecti compositione suscitari, nulla neque cūra neque æstimatione perpendens, quidnam ponat, & fierinè id possit an non. Proposui tibi non Aristotelem solùm, sed & Alexandri tui patroni rationes, quibus conficit, simplicem esse cuiusquam rei formam. quod & tu palàm atque ingenuè dedisti. Br. Dedi equidem, sed antè hanc altercationem, bellè & sine vllo dissidio procedentibus adhuc rebus: nunc posteaquam obortum & indictum video tam atrox bellum, nihil quod huic præceptioni aduersum fiet fatebor, ne verissimis quidem & clarissimis rationibus conuictus. Ev. Nempe hoc illud est, quod rectè in comœdia scriptum memini, Dum in dubio est animus, paulo momento huc, illuc impellitur. Brvt. Ne tu mihi istuc obtrudas: nondum enim de mea opinione decessi. Evd. Quænam ea est, obsecro? Br. Siue simplex siue composita compositi species esse statuatur (nihil enim moror) eam tamen esse ceu quandam ex imperfectioribus partium formis absolutam perfectionem: nunquam ab hac opinione digrediar. Exemplum modò protuli ex Alexandro de Theriaca, & medicamentis compositis, quorum vis ex simplicium facultatibus dimanauit, vt inde colligeretur compositorum corporum formas ac vires è substratis naturis proficisci & originem ducere. Evd. Apta verò similitudo, quam si vicissim in te retorqueam, omnia subuertam huius opinionis fundamenta. Br. Quid ita? Ev. Theriace quæ iam temporis progressu, mutua simplicium effectione in vnum quiddam redacta est, tota quidem simplicium vires & essentias retinet incorruptas, sed quibus noua totius forma, eaque simplex accessit, propriis & nouis ornata viribus. Vnde effectus edit, qui licet obscurus, omnes tamen simplicium redolent facultates, ac præter eos, alios quoque qui recens inductæ formæ proprii sunt, quosque non vnius ex tota miscella simplicis, sed totius esse theriaces facilè iudices. Qui hos mirantur, alii à tota compositionis substantia, alii à proprietate quadam, alii à constituente forma, eos manare contendunt, & quamuis aliis atque aliis vtantur verbis, eadem tamen omnes pronuntiant. Est enim certè omnibus confessum, eas functiones nulla posse ratione comprehendi, neque ex elementorum, simpliciumque partium viribus demonstrari, sed vsu solo, atq; experimento ab hominibus peritis animaduerti ac notari: similis prorsus est in stirpis aut animantis fabrica contemplatio. In his enim vt in illis, mundi elementa, & primæ simplicesque partes, suo vtraque modo commiscentur, quibus incorruptis simplex totius forma succedit. Br. Tua sit ista interpretatio: mea & alia est longè, & vt arbitror, sanior. Ev. Vellem vt ego tibi, sic tu mihi singula dilueres: at si placet rem altius paulò ac diligentius scrutemur. Quod ex illis mundi primordiis primū ac proximè constitutū ais, aliunde nihil accepit, sed ab illis suā omnem vim hausit. Br. Maximè. Ev. Compertum est autem, primordiis illis vires inesse, quibus sursum ac deorsum cieantur. Br. Compertū. Ev. Quicquid igitur ex illis constabit, nihil supra simpliciū vires sortietur, sed duntaxat sursum aut deorsum feretur, pro modo naturaque vincentis elementi. Quocirca nihil ex illis solis genitum sua natura poterit simul ad contraria moueri. Br. Ita necesse est. Ev. At cōtra fieri vides in stirpibus & animantibus, quæ dum ex alimento capiunt incrementum, sursum simul deorsumque porriguntur, & animantium nón varia tantum, sed & in contraria sæpe est progressio, varia & multiplex sentiendi vis, animi impetus alias alii, & comprehensionum opinionumque admirabilis pugna. Quid istorum quæso motus elementorum resipit? Num contraria elementa eadem simul particula dominantur, quæ contrarias istas motiones cieant? Id si nullo pacto fieri potest, qua fronte dices hæc ab impulsu elementorum pendere? Prætereo plurimas alias rerum vires, quas ideo occultas appellarunt, quod il-

Neque etiam si totius forma composita statuatur, eam posse ex subiectis formis prouenire.

Argumentũ de Theriaca dissoluitur.

Siue simplex siue composita statuatur totius forma, demõstratur non posse eam ex solis simplicium formis esse.

larum nequeat vlla certa reddi ratio: quas ſi tu voles vt reliquas omnes, elementorum naturis acceptas referri, ſudabis quidem plus ſatis, & præterquam quòd operam ludes, temeritatis inſuper atq; imprudentiæ calumniam incurres. Ergo vt in theriaca & in vnaquaq; re compoſita, facultates cernimus nullius ſimplicium proprias, & quæ illorum naturam minimè redolent: ſic totius ſimplex quędã eſt ſpecies, quæ à ſimplicium formis eſſentiæ ſuæ nihil accepit. An ſi miſtum corpus ab elementorum permiſtione, & materiam & temperamentum ſumere fatemur, neceſſarium ſtatim eſſe ducis, indidem quoq; formam eius ac vires peti? Oculos mihi in hæc ſigillatim defigito, intendito animũ. Plura nõ addam, ne ſuperuacanea probandi diligentia ipſe mihi diffidere videar, & claris ac conſpicuis per ſe rebus argumentorum fumos prætendere. Tu de his vt voles ſtatuto, ncq; enim tibi quicquam perſuadendum recepi: ipſa pro ſe veritas fortius conſtantiuſq; certabit, nobiſq; tacentibus ſeipſa defendet. Brvt. Næ tu prouinciam arduam ſuſcipis: ſi quidem me admonendo aut veriùs aſſentando, victum capere ac tenere ſtudes. Evd. Quomodo victus teneri poteſt is qui congreſſum metuit, qui certaminis aciem conflictumq; ſubterfugit? Brvt. Itàne ſtomacharis? Apud te ſumus. Si imperas, hoc tibi aſſentior, rei naturalis formam non elici ex ſimplicium temperamento: id tamen quod eſt in comœdia præfatus, Hic impulit me, hæc nunc omnino vt crederem: Atque haud ſcio, an quæ dixit, ſint vera omnia. Sed paruipendo. Ev. O anilem inconſtantiam! virum te iudicabam, qui veritatis inueſtigatione gauderes: at nũc ſpreta ratione, quæ eſt in certis animi inuentis velut ancora, ad quamcunq; aſſenſionẽ quaſi ad ſaxum tempeſtate delatus adhæreſcis. Br. Ita ferè vſu venire ſolet in tali loco ac turba. Ph. An non tibi ſatis eſt ô Eudoxe, victum hoſtem in has anguſtias & vincula conieciſſe? viſne hunc pręterea ſuo iugulare gladio? Br. Qui prudens, intrepidus & apprimè exercitatus gubernator videris ô Eudoxe, faceres & ipſe non minus me naufragium, ſi hoc æſtuoſo & turbulento ſermonum fluctu iactareris. Et ſi mihi, vt par eſt, viciſſim reſpõdere voles, oſtendam non minora te incommoda ſequi, quæ de hac opinione te retrahant. Ev. Erit id mihi certè gratiſſimum. Age igitur, refelle quæ dixi: iam enim ego te liberum ac ſolutum mitto, quò pleniorem habeas ad id quod voles, poteſtatẽ. Br. Tu verò te ad reſiſtendum ac ſuſtinendum compara. Ev. Egóne tuos inſultus & incurſiones pertimeſcam?

conclusio

Partium quæ in compoſito ſunt ſingularum formas eſſe veluti quaſdam præparationes inducendæ totius formæ, & eas eſſe multiplices. Cap. IV.

Brvtvs.

Argumenta alia.

NAtvralis corporis compoſiti, ſiue id ſimilare eſt ſiue diſſimilare, ſubiectum ais eſſe compoſitum, & ſimplicia è quibus componitur, vt oſſa, vt neruos, vt carnes, vt membranas, ſingula ſuis eſſe inſignita formis. Itaque ſi his partibus alia inſuper totius ſimplex induatur forma, fiet vt rei quæ actu quodam & ſua forma integrè perficitur, alia (quod vllo modo fieri nequit) accedat forma, & vni eidemque rei, multæ perfectiones inſint: vtque ſimplicis vnius & ſimilaris partis, vt oſſis aut carnis, multæ ac diuerſæ habeantur ſpecies, per quas & ex diuerſis cõſtaret eſſentiis & in diſſidẽtia genera referretur. Quid mihi ad hæc reſpondebis? Ev. Perge quęcunq; voles in vnum conferre. Br. Os, quod exempli gratia dictum ſit, ſua iam ornatum eſt ſpecie, ſuper quam ſi aliam inducis totius ſpeciem, id vtique vnum erit, ac multa multorumque generum naturas adeptũ diſſidebit ipſum ſecum, quod quàm à naturæ rationibus abhorreat, intelligis, opinor. Hinc à peritiſſimis philoſophis ſcriptum audies, quicquid rei ſua ſpecie perfectæ, quam illi in actu (ſic enim loquuntur) eſſe dicũt, acceſſerit, id neque ſubſtantiã eſſe poſſe, neq; formã, ſed ſolius accidentis rationẽ ſubire. Quid igitur mirabare, cùm aſſererem modò totius ſpeciem veluti compoſitionem quandam eſſe ex partium formis? Quòd ſi ſimplex quædã totius forma: omnibus ex æquo partibus inſideat, oſſi, neruo, carni, mẽbranis, hęc omnia, quæ tũ ſubſtãtia tum temperamento

peramento diſſimilima quiſque iudicat, vnius erunt omninò formæ & eſſentiæ. Quo quid cogitari poteſt diſtortius? Malim ego certè quiduis perpeti, quàm tam monſtroſa probare commenta. Tibi verò, hæc ne cum rerum natura conſentanea videri poſſunt? & tu me ſi diis placet, citra rationem putabas inſanire, ſecurus quemadmodum iſtam rerum abſurditatem diluere aut effugere poſſes, quod vbi te perfeciſſe videbo, non dubitabo in tuam vltrò concedere ſententiam. E v d. Apertè diluam, ſed iis tamen antè comprehenſis, quibus res tota perſpicuè probari debet: non enim longa litigioſaq; contentione tempus eſt terendum. B r v. Ohe, iam ſubterfugit optimus vir: diſtinctiones quæritat, & diuerticula conſectatur, tota res nugatoria eſt, vt videtis. E v d. Difficile eſt incitatum contentione ingenium moderari. B r v. Dic igitur paucis, omni verborum prolixitate conciſa. E v. Stirps aut animal, dum viuit, nónne ſpeciem quandam obtinet, qua vitæ muneribus defungitur? B r v. Quale hoc diſputandi genus? qui reſpondere debebat, interrogatus viciſſim interrogat. An nihil pudet? E v d. Bono animo es, pallorem hunc cum tremore excutito, neque enim aut difficile aut terribile eſt quod propono: res vno verbo tranſigi poteſt, & qui rem plenè ac diffusè dici non patitur, is, ne tranſuolet, breuibus ac membratim cæſis ſententiis coërcendus eſt. Proinde cùm tu nobis operam neges, in eo colligendo quod ad concludendam hanc diſputationem cum primis eſt vtile, patienter ſaltem, ſi placet, auſculta: & ſi quid non ſatis rectè concludere videbimur, redargue. Tu verò Philiatre, reſponde ad ſingula. Stirps aut animans dum in viuis eſt, an non vt vitæ functiones obit, ſic & ſpeciem quandam habet quæ illarum ſit opifex? P h i l. Certè ſpeciem habet qua alitur, increſcit, & omnino viuit. E v. Emortua ſtirpe aut repentè extincto animante, nónne omnes illæ pereunt vitæ functiones? P h i l. Ità cernimus. E v. Quid cauſæ eſſe putas? P h. Quòd totius abierit forma, quæ illarum erat effectrix. E v. Igitur ea ſpecies, diuerſum quiddam erat à partium formis, neque ex illis conſtabat. P h. Quomodo? E v d. Vita excedente ſimilarium partium vnaquæq;, os, neruus, caro ſuam ſibi formam retinet, & quòd tum ſuperat os, verum os eſt, non homonyma, vt oculus mortuus (hic enim propria inſtrumenti ratione orbatus eſt) ſed ſimplici & illi peculiariter tributa appellatione. Eiq; tum ſua ſpecies eſt à nerui, à carnis, ab aliarum ſimilarium formis diſtincta. P h. Eſt, vt iis quæ natura conſtat omnibus. E v. Nec verò ſuam hanc ſpeciem ab animæ exceſſu ſtatim accepit, ſed eadem illi quoq; inerat, cum vita & ſpiritu frueretur animal. P h. Credibile id quidem: vnde enim tam repentè corporea illa quum ſit, inuolaſſet? E v. Cur non igitur nunc æquè viuit hoc corpus atq; antè, ſi quidem intermortui huius partes ſimilares, formis ſuis præditæ ſunt ſingulæ, neque magis quàm dum viueret diſiunctæ, aut locis diſcluſæ? Si totius viuentis ſpecies, è partiũ formis apta erat & compoſita, cur non illa ſimiliter in demortuo perſiſtat, his in ſua quaq; parte permanentibus? Hæccine ſatis oſtendunt, præter partium formas, toti aliquid tribuendum eſſe, quo idipſum vnum ſit, & quo vitam agat: eſſeque illam totius formam diuerſum quid à ſingulis ſingularum partium formis, neque ex illis coaleſcere? P h. Planè. E v. Cùm aut os lapis aut corruptiõe perit, illiusque forma diſſipatur, elementa, ex quibus ea conſtabant, non ſimul quaſi ad nihilum redacta intercidunt; ſed (quemadmodum vetuſtiſſimus author Hippocrates memorię prodidit) facta veluti reciprocatione, in ſuas quæque vnde prodiêre naturas redeunt. P h. Scio: nam ſi elementorum ſubſtantiæ quæ ad rerum procreationem in vnum confluxerant, illarum rerum interitu vaneſcerent, neque in ſuam naturam remearent; iampridem abſumpta foret omnis elementorum ſubſtantia, nec ea ſatis fuiſſet rebus innumeris hactenus generatis. E v d. Rem tenes; ea tibi eſt ad ſtirpis animantiſve interitum transferenda. Aſſeruant enim particulæ ſimilares, ſuam quæque ſpeciem; & ad ſuas redeunt naturas, abeunte totius forma. P h i l. Par omnino videtur eſſe vtrobiq; ratio. E v d. Vt ergo iis quæ in lapide miſcebantur elementis, lapidis infidebat forma, neque tum ſincera erant ea primordia: ſic mihi animo concipito, in animali dum viuit, animam & in toto & in ſingulis eſſe particulis, vt & vitam iis & vitæ munera largiatur.

Solutiones.

Demonſtrat totius formã diuersũ quiddam eſſe à partium formis.

Pʜ. Eſt opinor neceſſe. Eᴠ. Quid porrò hîc amplius expectas? An vt concludam, id quicquid eſt vnde vitæ munera accipimus, cùm animam tum rei ſpeciem appellari, eamque nec ex partium compoſitione coaleſcere, nec illis neceſſariò commitari? An vt finem potius faciam in re ſatis per ſe clara? Pʜɪʟ. Satis equidem hæc ſuperque eſſe cenſeo. Eᴠ. At mirum vt inter hæc noſter Brutus ſibi ſilentium imperare potuerit. Pʜ. Nihil enim habuit quod diceret, aut cur his refragaretur. Eᴠ. Et in eo tamen exemplo quod obiecerat, rem noſtram confecimus. Bʀ. Vt mutuò muli ſcabunt. Quaſi verò quicquam ad me pertineat mutua iſta inter vos aſſentatio, aut quaſi ab iis rectè quicquam concludi poſſit inter quos aguntur omnia de compoſito: manent, manent inquam (vtcunque magna contentione veſtra confirmetis) omnia tamen mea immota, neq; vnquam potuerunt vlla omnino ratione labefactari. Eᴠ. Quid audio? Itáne ô dij boni, immota manent quæ ego ab imis víq; fundamentis erui? Bʀ. Siccine ais? quibus tandem id obſcro machinis? Eᴠ. Nulliſne? An vis vt iiſdem illis ego tibi lippientes hoſce & inutiles oculos eruam? Partes illæ, inquam, quas tu tum in ſtirpe tum in animali diſſimilimas eſſe ſtatuis, eiuſdem rationis ac formę ſunt omnes, dum eorum vtrunq; in viuis eſt. At mortem obeuntibus illis, totiuſque euaneſcente forma, quæ ſuperant partes, neque formæ neque eſſentiæ ſunt eiuſdem, ſed omnino diuerſæ. Imò & diſcretę ſunt, neq; vnum inter ſe cohęrentes & continuatę efficiunt, niſi fortaſſe poſitionis vicinitate, quo modo lapides, ligna, lateres, & cæmentum domum: nam ſingulæ partes ad ſuas tum naturas redeunt, quæ præſente totius forma, inter ſe vnitæ & continuatæ, ſimplex quid & vnius eſſentiæ erant. Itaque totius interitu, ſimilaris cuiuſq; partis ſpecies, in ſuum (vt appellant) actum, & in ſuam perfectionem erumpit, quæ non ita pridem, dum viueret animal, ſolùm ineſſe potentia dicebatur: actu enim fit quod erat potentia. Et illa quidem tum nobilioris formæ lumine obſcurata, nec elucere ipſa poterat, nec parti ſuam aut eſſentiam aut nomen conferre. Quandoquidem formæ inferiores, quæ nobiliori ſunt velut adminiſtræ, cùm pręſtantior illa & ſublimior inducitur, poteſtate tantum inſunt, quę modò energia, id eſt re ipſa atq; actu inhæreſcebant. Et contrà quæ præſente nobiliori, potentia ſolùm ineſſe dicebantur, illæ ea decedente erumpunt in actum, vireſq; ſuas integras & ſynceras exhibent. Hîc vides ea quæcunq; argumentando collegeras diſſoluta: nam ſi forte partibus ſimilaribus, quæ iam ſuis formis inſignitæ ſunt, noua totius accedet forma, non idcirco tamen conficere poſſis, parti cuiq; duas actu ineſſe formas, quòd eidem rei duæ perfectiones haudquaquam eſſe poſſunt. Complures autem formas, eadem in re potentia ſimul eſſe poſſe: præter has verò & vnam actu, nemo eſt qui neget. Neque verò forma accedit τῷ ὄντι actu manenti: ſed obſcuratur inferioris formæ ille actus & perfectio, quoties clarior ac nobilior immittitur. Quocirca neq; quicquam vnum diuerſorum (quod acerrimè contendebas) generum erit: ſed ab vna poſteriori nobilioriq; forma res omnis eſſentiam, nomen, genus mutuabitur. Bʀ. Hac ratione, ſi priori meæ argumentationi ſatis eſſe factum putabis, poſterior ſaltem ſtabit quæ tuam opinionem conuincat. Eᴠ. Multò hercle minus id intelliges, ſi quid de formæ eſſentia teneam audieris: ego enim compoſiti corporis ſpeciem cùm ſimplicem & ſimilarem, tum per omnes particulas fuſam eſſe pronuncio. Bʀ. Quî ſic? Eᴠ. Paucis explicabo: Tu mihi mentem attende. In hanc totam quam viuentem cernis ſtirpem, ſpiritus vnus naturalis, iſq; ſui totus ſimilis ſparſus diffuſusq; eſt: huius quoque ſpiritus interuentu, vna toti ſtirpi anima inſidet. Erit id fortè dilucidius in animantium genere: his vnicus ac ſimplex eſt naturalis ſpiritus, ab vno ſimpliciq; fonte profluens, vbiq; ſui ſimilis, omnes tum ſimilares tum diſſimilares partes continens: Ergò cùm is vnus ſit è ſimplici fonte ſcaturiens, non niſi vnius ſimplicisq; animæ vehiculum & nexus eſſe poteſt. Ita enim, ſi eſt à veteribus philoſophis rectè demonſtrandum, animam conuenientis ac proprij ſibi ſpiritus nexu & vinculo in corpore retineri, nos rectè ex ipſorum ſpirituum differentia, quàm ſint multiplices, & quàm inter ſe diſſentientes animarum eſſentiæ, colligemus. Naturalis igitur anima vnica eſſe in omnes particulas ſpirans, atque dif-

Solutiones argumentorum quæ ſunt initio capitis huius.

Poſterioris argumenti ſolutio.

atq; diffusa concluditur. Haud absimilis est vitalis aut sentientis ratio, quę proinde quòd animantis spiritus vnus vbiq; est, & ipsam quoque per omnia cùm sentiendi tum mouendi instrumenta vnam esse necesse est. Vidésne quid velim? Br. Audio saltem, etsi non apertè id video. Enimuerò, vt donemus tibi naturalis tum spiritus tum animæ vnum esse fontem, pro partium tamen varia natura, hæc alia atq; alia esse deprehenduntur. Ossi, carni, neruo & cuiq; sigillatim particulæ, peculiaris quidam ac suus insit spiritus & anima. Nam vt hæ partes substantia sunt maximè dissimili, sic eas dissimiliter & nutriri & augeri par est. Qui igitur tam diuersa, vna eademque præstabit anima? Ev. Quid ni? An tibi nouum vel incredibile videtur, si quid diuersorum instrumentorum adminiculo, multos ac differentes edat effectus? Br. Non adeò. Ev. Nempe hoc illud est, quod hac etiam in re re sentire velim, tam varias ac latè dissidentes partium functiones, non ex ipsius animę, sed ex partiū quibus infusa & inspirata est, differentia proficisci. Hoc itaq; modo, vis animalis etsi vna est suique similis in omnes tum neruos tum lacertos distributa, per alios tamen solum sensum, per alios sensum simul ac motum confert & efficit: & vtrunque alias obscuriùs, alias clariùs, pro partium quibus est infusa quasque mouet varietate & affectione diuersa: vis item naturalis quæ in carne est, carnem gignit, quæ in osse, os, eodemq; in reliquis modo. Accommodat enim ipsa sese ad partium quas moderatur ac fouet temperamentum, naturam, multiplicesq; ac varios vsus. Br. Sed quidnam est quod modò mihi de stirpibus dicere occœperas? Ev. Vt animantibus vis naturalis è corde vel iecore, vbicunque prima est eius sedes, profecta, toti deinceps corpori communicatur: sic propemodum censuit Aristoteles, stirpibus quiddam inesse, cordis loco, idque media inter radicem & caudicem sede, è cuius velut scatebris, vis illa naturalis manans, in vniuersam deriuetur stirpem. Itaque scire licet, quæcunq; specie distare existimamus tum animãtia tum stirpes, diuersum hoc vitæ principium sortita esse, diuersamq; ab hoc emanantem naturalem vim: ita vt sit sua cuiusq; formæ propria. Attamen sic est illa simplex: & tota vnius modi, vt vel in dissimiles partes recepta, vna suique similis vsque persistat. Br. Quid tu hinc colligendum esse ducis? Ev. Viuentis huiusce stirpis lignum, corticem, folium, florem, atque fructum omnia vnius esse formæ, vnaq; specie contineri: & animãtis os, carnem, vinculum, cartilaginem, specie nequaquam dissidere. Atque id est quod argumenti tui posterioris, quo fortiter contendebas, non posse simplicem ac sui similem formam, tam dissimilibus partibus æquabiliter insidere, imbecillitatem prodit. Nam quæ substantia ac temperamento dissimili cernuntur, communi quadam per innatum spiritum caloremq; præparatione, redditæ sunt similes & idoneæ ad eiusdem formæ susceptionem. Br. Illud ipsum prouidebam esse tuæ rationis consequens: sed vt eras pollicitus, ita mihi nunc deinceps respondeto. Ev. Æquum postulas, neq; recuso. Br. Canis os specie & essentia discretum est ab osse muli. Nónne ita res habet? Ev. Demus istuc. Br. At canis os, ab eiusdē carne lōgius dissidet, quàm illius ipsius os ab osse muli. Igitur si specie os ab osse differt, muli (inquam) os ab osse canis, quis neget carnem ab osse cum quo nihil simile habet, ne in vno quidem eodēq; animali, specie saltem differre? Quid hîc habes quod respondeas? Ev. Erras. Neq; enim si vtriusq; os, tum canis, tum muli, eadem appellamus nomenclatione, idcirco putandum eadē illa specie ac ratione contineri: imò verò disiuncta sunt diuersorum animantium ossa, & quidem latiùs quàm eiusdem os atque caro. Vis illa naturalis quæ canis ossi moderatrix præest, eadem non potest asini ossa regere, & canis tamen cartilaginem & carnem perinde atque os moderatur. De hac partium similitudine, si rectè iudicare voles, non est (vt dixi) æstimandum substantiæ temperamentum aut crassitudo, sed ipsius sua quædam proprietas, & is spiritus, qui accedenti formæ illam certo modo præparat. Br. Eōdem reuolueris. Quid iuuat, toties hæc nobis tam odiosè inculcare? Iam tu vicissim audi: multis non agam, sed tamen intelliges tandem, quantopere in huius hæreseos delectu, iudicio falsus sis. Evd. Magnam inibis à me gratiam, si meam diligentiam tuis scrupulis excitabis. Br. Accuratius sin-

Argumentum aliud.

Solutio.

Argumenta ab exēplis.

gula excutiam, neq; ad te confutandum rebus vtar extrinſecus aliunde corrogatis, ſed omnibus ferè domi tuæ natis. Ev. Quænam illæ? Br. Malum hoc medicum, hócve citreum, túne aliquando quale ſit conſideraſti? Ev. Et perſæpè quidem. Br. Cortex eius calet: quæcunque verò illo integuntur interanea & velut viſcera, nòn parum frigent. Ev. Id vel quiuis è plebe nouit. Br. Caſiæ fiſtulæ medulla lenit, aluumque ſubducit, cortex menſes potenter mouet, adeoque fœtum etiam excludit. Ev. Ita compertum eſt vſu. Br. Floris qui in labruſca prouenit, extrema in ambitu folia refrigerant, quod enaſcitur inter hæc medium, adurendi vim ſortitum eſt. Ev. Et id verum eſſe, longi iam temporis vſus atque experientia, ſæpenumero docuit. Br. In animantiũ porrò genere leporis pulmo ſuſpirioſos iuuat, ſanguis calculum comminuit, oſſiculum quod in poplite poſteriori eſt arenulas deturbat, coagulum appoſitióne conceptum retinet, pilus erumpentis ſanguinis impetum ſiſtit: hæccine omnia recipis? Ev. Maximè: ſunt enim in vſu quotidiano. Br. Quid igitur cauſæ adfers ad hæc & huiuſmodi plurima? Cùm eiuſdem ſtirpis vna pars vrit, altera vi frigoris ſtupefacit, vna in anguſtum arctando contrahit, altera fundendo dilatat: cùm vrinas aut menſes ciendi, aut hunc aut illum humorem expurgandi facultatem habet vna, altera verò iſtorum nihil præſtare poteſt; fieríne (id quod aſſeris) poteſt, vt eadem omnes forma præditæ ſint? Ev. Quid ni? Br. Secus viſum eſt magnis ac doctis viris: ſed quoniã non tam authoritatis in diſputando, quàm rationis momenta ponderanda ſunt, ratione potius pugnemus, & meam rationem cum tua ratione (ſi videtur) cõmittamus. Ev. Velim ſanè. Br. Ain tu à forma omnem actionem proficiſci? Ev. Aio. Br. Et eam formam ſimplicem eſſe ſtatuis? Ev. Etiam. Br. Quomodo igitur tam multi, tamque diſpares erunt vnius & ſimplicis formæ effectus? Quo pacto erit illa multiplicium & contrariorum author, quæ non conſtet ex contrariis, & quæ ſit omnino ſimplex: hæc haudquaquã fieri poſſe nõ ignoras ſcio, & ſi ſoli eſſemus, non dubito quin tu mihi facilè faſſurus eſſes. Sed turpe ac pudendum videtur, in grauium virorum conſeſſu atque oculis, palinodiam canere: quocirca, non amplius vrgebo, ſed ad alia ſi videtur diſcutienda pergam. Ev. Quid iſtuc rei? Itáne tibi res eſt confecta? itáne ante victoriam triumphum? Br. Nihil enim habes, quod huc afferas. Ev. Bona verba. Br. Dic igitur clarè, vt in peſſima cauſa ingenii tui ſpeciem exhibeas. Ev. Quas mihi modò recenſebas facultates, illæ nequaquam ab ea animæ parte prodierunt, qua viuunt alunturque ſtirpes: hæc enim ſolas vitæ functiones confert, atq; has aliis aliter. At verò ſtirpis eæ partes quæ viribus pollent contrariis, non viuæ in nos agunt, ſed cùm iam mortuæ corporibus noſtris adhibentur, variis pro ſua quæque natura modis, illa afficiunt, vt intelligere liceat, eas δυνάμεις aliunde quàm ab altrice & naturali anima peti, quæ totius eſt ſtirpis viuentis. Br. Hem optimi viri quid ceſſatis? veſtræ certè partes ſunt amico ſuccumbenti opem ferre. Ev. Iam demum ſentis, quàm ſit huius teli penetrabilis acies, quamq; facilè ſit te perfoſſura? ſtirpis emortuę partes, quarũ mihi contrarios effectus obiicis, nequaquam eiuſdem ſunt formæ εἰδοποιοῦ, cuiuſmodi dudum erant cùm viuerent, ſed vt vires, & temperamenta, ſic & formas habent diuerſas, per quas res efficiunt tam diſſimiles. Nunc animam naturalem in eas redire remeareq; fingito, quæ paulò antè exceſſerat, ea tum illis partium viribus nihil addet, ſed hoc maximè conferet, vt in quibus partibus tanta ineſt virium diſſimilitudo, illæ nutritione incolumes ſeruentur, & increſcant, & priuſquam ſenio contabeſcant, alias de ſe eiuſdem generis excitent: nam hoc ipſo à lapidibus metalliſq; diſtant. Ergo altrix illa anima, tum ſingulas partes, tum ſpeciem illarum conſeruat, quibus aliunde vires acceſſerant. Br. Hoc ſcilicet eras cum tanto apparatu, & tam longe circuitione dicturus? Ev. Hoc ipſum. Br. Controuerſiam tamen nondum dirimis, ſed reſpondendo, in grauiora (quod eſt intolerabilius) incurris incommoda. Ev. Cur obſecro? Br. Aperiam vtrumque ſeorſum. Diſſimiles illæ ſtirpis aut animalis partes, vires habent illis etiamnum viuẽtibus aut eaſdem aut fortè maiores quàm iam mortuis. Quid ad hæc? fare age. Ev. Vera narras: neq; enim vires nouas morte conſequutæ ſunt, ſed earum quas habuere,

Leporis vſus in medendo.

Omnẽ actionem à forma.

Solutiones.

Stirpis viventis & eandē esse formam mortuæ vero partes diversas habere formas .27.(24.8.

Aliud argumentum.

habuere, potius fecere iacturam. Br. Vt igitur emortuæ, sic & viuentis stirpis particulæ variis præditæ sunt viribus, & res efficere possunt contrarias. Ev. Est necesse. Br. Cùm igitur in hasce omnes in communem eamque simplicem totius formam referẽdas esse profitearis, quî possis effugere, quo minus illam contrariorum esse opificem fateare? At istud est longè absurdius, quàm si illam asseras esse compositam. Ev. Minimè verò: nam ego disputationem hanc semel conclusurus, certè & constanter assero, simplex idem agens quod anceps & homonymum appellant, contrarios effectus edere posse, quotiescunque vel diuersa instrumenta, vel alias inferiores causas, velut succẽturiatas sibi in opus adiunxerit: accommodat enim sese subiectorum quibus inhæret naturæ. Br. Tu igitur alterã stirpis animam, partium formis ignobiliorem ac viliorem facis, si quidem conseruandarum partium gratia illam conditam esse censes. Ev. Immo contrà planè: Singularum partium formas quosdam veluti gradus esse quibus ad supremam illam totius formam promoueatur, nec alia de causa illas in subiectum impressas, nisi vt ista præparatione ad hanc introducendam via præsterneretur. Nec verò cùm dicerem animam nutriendi facultate præditam, singularum partium formas seruare, hanc illarum gratia conditam esse putabam, sed sua ipsius & stirpis solùm caussa consistere. Cæterùm quoniam illa è suis cohæret partibus, fit idcirco, dum se totamq; stirpem hęc nutritione tuetur, nouoq; fœtu multiplicat, vt ipsas quoq; partium formas, quibus ad præparationem opus habet, incorruptas quoq; seruet, simulq; nouas interdum generet. Itaq; partes ad totius formã nonnihil quidem, at non essentiam conferunt. Br. Quidnam igitur? Evd. Præparationem & accommodatam quandam διάθεσιν recipiendæ simul atq; seruandæ totius formæ, eiusque omnibus muneribus defungendis. His enim internunciis ac veluti paranymphis fœliciter coit & indiuulsum permanet formæ cum toto subiecto coniugium, quas si qua fortè vis expulerit, necesse est vel diuortium statim consequi, vel inertem certè & ociosam formam in subiecto relinqui. Quemadmodum igitur ossis, nerui, carnis, & cuiusque similaris subiectum, non ex solo qualitatum temperamento, sed ex primordiorum quoque naturalium permistione præparatum est, & illis suas formas seruantibus, forma nerui vel ossis influxit: Sic omnino putandum totius animantis formæ corpus subiici, ex hęrentibus & in vnum confusis, osse, neruo, carne, aliisq; id genus partibus constructum. Ex apta enim & concinna similarium positione, numero, figura, magnitudine partes illæ quæ appellantur organicæ consurgunt, è quarum deinde conuenientia & mutuo consensu, suis numeris absolutum efficitur corpus. Itaque his vniuersis aptè concinneque in vnum coëuntibus, conuenienter ac legitimè præparatum subiectum, formam horum omnium communem in se allicit & conseruat, & illius functionibus inseruit. Br. Admirabilis verò præparationum congeries. Ev. Nec tamen omnes attigi, quas ad rei procreationem inductionemq; formæ requiri existimo. Br. Nunquam defines in nugis terere tempus, & flexuosis ac vagis interpretationum ambagibus, inueniendæ veritatis occasionem intercipere? Ev. Nihil equidem minus: sed si quod reliquum est auscultare velis, audies quæ sunt omnium longè verissima. Br. Non feram amplius, narra cui voles tua commenta. Ph. Mecum age potius ô Eudoxe, neque quod de his præparationum generibus dicere instituueras abrumpas, nos quæcunque dixeris æquis & attentis animis accipiemus. Ev. Quis huius viri fastidiosam morositatem perferat? Ph. Omitte verò illum, & ad expositionem quam auidè expectamus aggredere. Ev. Ades dum igitur attentus, & animaduerte quid velim. Ph. Arrectus sum, dic age. Ev. In viuentium omnium corporibus, tres minimum præparationes (sic enim appello quas Græci προκατασκευὰς dixerunt) ad formam recipiendã necessariæ insunt. Vna est proba & idonea temperatio, quę partis cuiusq; simplicis ac similaris sua esse intelligitur, ex primordiorum mistione prognata, & totius etiam corporis sua quædam composita, ex confluentibus conspirantibusque in idem similarium partium temperamentis comparata. Phil. Verisimile id quidem, & maximè consentaneum. Ev. Altera præparatio corporis est, congrua aptaque com-

Solutio.

Partium formas præparatione quandam esse ad totius formam simplicem.

Qualitatum temperamentum.

Primordiorum permistio.

Tres præparationes ad formam necessariæ.

positio, consensus & conformatio, quæ nos cernimus, organicis quibusque partibus primùm ac per se inesse, toti verò corpori ex organicarum compositione. Ph. Hanc ego non dubito viuentium omnium esse communem: nam & Aristoteles animam definiens, inquit esse actum corporis naturalis organici: quòd organorum conformatio sit ei corpori, quod vitam & animam suscipiet, necessaria. Ev. Tertius ad hæc est spiritus quidam, per totum fusus, cui salutaris ineft & vitalis calor. Ph. Cur hunc inter præparationes numeres, nondum mihi planè constat. Ev. Si pro comperto tibi est animal omne calorem in se continere ac fouere, quo vitam tuetur, quoq; extincto illius anima decedit atq; intermoritur, nequaquam in dubium vocabis, quin spiritalis ille calor ad vitam degendam sit omnium maximè necessarius, quippe qui & ad animæ naturam accedat proximè, & illi perpetuus atque indiuiduus comes sit. Ph. Sed quid prohibet, quo minus hic ad superiores præparationes referatur, cùm non secus atque illæ ex elemen-

Quàm distinctæ sint eæ præparatiões. Confirmatio & spiritus aliunde quàm ex elementis.

» torum concretione prodeat? Ev. Etsi elementorum soboles est prima illa præ» paratio, conformatio tamen & spiritus, non illinc, sed è diuiniori quodam prin» cipio originem ducunt. Ph. Quid ita? Ev. Quoniam fieri nequit vt elementa vel diligentissimè ac summa cum ratione temperata, per se nullius ope alterius, aptã corpori conformationem, sensum, motúmve conferant. Quam enim legem, aut quam mensuram his efficiendis feres? Ph. Inexplicabilis est, mea quidem sententia, temperamenti modus. Ev. Id in conformatione longè magis dicas: nam hoc aut illud temperamento esse calido satis intelligitur, eò quòd calidum & igneum elementum cæteris elementis in permistione præpolleat. Itemque tactu frigidum si senties, frigidum elementum dominari: sed quanam ratione factum sit, vt hæc aut illa fuerit huius aut illius rei figura, id verò est quod nec dicere nec mente consequi possis. Plurima enim cernimus quæ cùm sint eiusdem temperamenti, dissimiles tamen figuras accepisse, rursúmq; consimilis esse figuras, quorum sit dissimillimum inter se temperamentum: id quod ex medicorum sententia plenius postea & vberius probabitur. Ph. Videtur id ratione, aliqua ex parte fulciri. Ev. Porrò insitus is siue spiritus siue calor, qui vitæ est & opifex & vinculũ, non poterit partium corporis temperamento acceptus referri. Ph. Id quoque si placet, apertius doceto. Evd. Repentè ac recens extincto iugulatóve animante, partes similares, suam singulæ aliquandiu retinent temperaturam. Phil. Id memini iam à te suprà demonstratũ, fieri non posse, vt insitum rei temperamentum tam subitò mutetur suamq; velut exuat naturam. Evd. In iis tamen partibus tum neq; insitus ille calor, neq; spiritus ineft. Ph. Quid mirum? Nam idcirco interiit animal eiusq; partes, quòd animæ vitæq; conseruatrix causa, nempe spiritus ille calidus nobisq; insitus, aut subitò euanuerit dissolutus, aut extinctus perierit: etenim apertè cernimus, quod ab Aristotele annotatum est, moribundum animal refrigescere. Evdo. Hinc itaque concluditur, insitum illum siue spiritum siue calorem, nihil ad temperamenti rationem pertinere. Et quoniam spiritus qui in arteriis præsertim maioribus est, inter corporis partes non censetur, sicuti neque qui venis clauditur sanguis, fieri proinde necesse est, vt nec ille spiritus calórve quicquam pertineat vel ad corporis substantiam, vel ad temperamentum ex elementis naturæ ortum. Quare hoc ipsum nec spiritus nec conformationis efficiens erit, sed hæc è diuiniori natura fluxisse oportet. Philo. Iam primùm in mentem mihi venit Auerrhois ille, in Arabum factione primæ existimationis philosophus, qui collectaneorum sectione prima, tuam sententiam sequutus, censuit innatum nobis tum calorem tum spiritum, neuti» quam ex partium corporis temperatione proficisci. Sic enim ait: Partes natura » quidem & agunt & afficiuntur in totum à calore ipsis innato, qui alius est ab eo, » quem à temperamento adipiscuntur. Experimento quippe anatomices com» pertum exploratumque est, corde corpusculum contineri vaporosum exquisi» teque calidum, quòd ab ipso per arteriarum ductus in vniuersum deriuatur ani» mantis corpus atque transmittitur. Hæc sunt quibus planum facit nobis insitum calorem & spiritum, non modò ignis naturam conditionem que non retinere,

Insitus spiritus.

ſed ne ab elementorum quidem concretione permiſtioneque omnino prodiiſſe, quaſi illorum diuinior quædam ſit origo, quæ qualis ſit, neque mihi occurrit vbi ille expreſſerit, neq; aliunde poſſum vlla diligentia plenè conſequi. Tu proinde quicquid de his habes animo comprehenſum (habes autem vt ſcio plurimum) id depreme quæſo, & liberaliter nobis impartire. Evdo. Rem petis perquàm ſanè lubricam & plenam periculi, vnamque omnium maximè temeritatis obnoxiam calumniæ, ſed audebo tamen, quando ita poſtulat diſputationis continuata ſeries, quantum ea de re teneo id vobis exponere, vt ratione inter vos communiter agitata ex æquo & bono ſtatui poſſit, quam oporteat his de rebus eſſe doctorum & veritatis animantium hominum ſententiã: ac primùm quidem caloris & ſpiritus: mox deinde formarum originem ortumque commemorabo. Qua in re ſic agam, vt mea omnia firmiſſimè corroborem ex Hippocratis, Platonis, Ariſtotelis & Galeni decretis. Phil. En in hoc ſumus, auidè quicquid dicturus es excepturi, & tanta diligentia expenſuri, quanta ab hominibus maxima præſtari poteſt. Evd. Quicquid viuit nulla putrida materia creatum (vſus perfectum id appellat, ſiue in ſtirpium ſiue in animantium genere poſitum id conſtitutumque eſt) ex ſubiecto prodiit, quod eſt ſuum cuiuſque ſemen. Phil. Memini id eſſe ſuprà confectum. Evdo. Ex hoc ſingulæ primùm corporis finguntur partes naturæ vi, non aliter quàm opificis manu: minutæ particulæ primùm confuſæ in ordinem poſtea digeruntur. Phil. Sæpe id obſeruatum ferunt ab hominibus ſtudioſis. Evd. Itaque ſemen tanquam excellenti quadam ſapientia præditum, dum ſtirpibus quidem è terra, ſed quæ ſit aliis elemẽtis permiſta; animantibus verò è materno ſanguine familiare & quale cuique ex vſu eſt nutrimentum ſuggerit, concinnam ſimul idoneamque elementorum temperationem confert, efficitq; vt ſit vnumquodque huius illiúsve diſcreti ſingularisq; temperamenti: vnde liquet ſingularem temperamenti rationem quam nõnulli temperamenti proprietatem dixerunt, tum corpori toti, tum particulis ipſis vi ſeminis induci, atq; etiam certè conformationem compoſitionemq; ſubiecti, de qua ex Galeni mente pomeridiana diſputatione plura colligemus. Atque hoc modo complexi ſumus priores duos præparationum ordines. Tertius porrò qui per vitalem ſpiritum, caloremque conficitur, vt non ex ſola elementorum temperatione perfici potuit; ſic apertius illuſtriusque quàm reliqui à ſemine ſui ortus initia ducit. Semen enim caloris & ſpiritus refertum aſſeuerant omnes, & has vires à parentibus accepiſſe. Nam cùm ſui ſimile quippiam generaturi parentes, nequeant in opus continenter incumbere, quòd aut prius quàm perfectum ſit, intereant, vt ſtirpes aliquæ, aut aliis vitæ rationibus ſeſe accommodent, vt perfectiorum animantium genus vniuerſum, prouida ſolersq; Natura rerum æternitati conſulens, quæ parenti inerant ad procreandum & vitam largiendam vires, eas per calorem & ſpiritum ſemini commiſit, exiguæ quidẽ portioni, ſed quæ totius vicaria iiſdem prædita facultatibus, toti ſimile procreet. Hæc in rem præſentem tibi ſatis ſint, aliàs, dum ita feret, plura fortaſſis audituro.

Tres eas præparationes à ſemine conferri.

Rei naturalis potentiam non eſſe ſuopte impetu ad formam progredi, ſed haud ſecus atque actum de habitu formam elici de potentia materiæ.

CAP. V.

PHILIATROS.

AGedvm mi Eudoxe, has quæſo mihi tenebras quibus offundor, diſcutito: iam enim ſuprà docuiſti, potentiam eſſe materiæ quandam præparationem, ad excipiendã certam ſpeciem: at hæ προπαρασκευαὶ quas ſemini ineſſe commemoras, ſuntne ea ipſa potentia quam inueſtigamus? Evd. Sunt omnino, atque in vnum idemque redeunt. Ph. Nulla iam demum verborum circuitione, nullo anfractu rem omnem compendio & plane dixiſti. Brvt. An non illud audax, ne dicam temerarium facinus, rem tam arduam, tam à noſtris ſenſibus abſtruſam, de qua doctiſſimorum philoſophorum acerrimæ ſunt & in hunc vſque diem indefinitæ contentiones, tam paucis tamq; apertis verbis concludere? Confidẽtia

Quid potentia formæ.

est hæc certè intolerabilis, & ab interpretis naturæ modestia aliena. Tu quasi digito attingas, audes quid potentia sit indicare? Evd. Quidni? Sed iam age quæso mi Philiatre, quum potentiæ nomine nihil sit nec philosophorum sermone magis tritum, nec disputationibus acrius exagitatum, poteris ne quàm multiplex id sit recensere? Phil. Potero ni fallor: primùm enim Aristoteles potentiam esse definiuit motus mutationisq; principium: quumque id duplex sit, vnum efficiendi, patiendi alterum, duplicem inde potentiam statuit. Efficiendi quidem potentiam esse dixit mutationis in alio principium, de qua Physicorum septimo multa: patiendi verò principium mutationis ab alio: qua verbi significatione, rei cuiusque materiam appellat potentiam, formam verò actum atq; perfectionem. Harum vtraque in substantiarum est genere. Præterea autem id etiam nominis ad accidens quiddam trahitur, quod Aristoteli naturalis potentia, vel impotentia dici solet. Est enim habilitas vel affectio cuius ope vnumquodque facilè vel agit vel patitur: aut si mauis, propensio & procliuitas quædam ad aliquid agendum aut patiendum. Sic omnes artes agendi potentias nuncupauit, quòd principia sint mutandi in alio. Similes etiam affectiones rebus inanimis asciscit, quarum subsidio expeditius agunt obsistúntve, ne contrariorum vi in deterius commutentur. Patiendi potentia diathesis est, qua res quæq; in alium statum promptè conuertitur. Evdo. Consiste paulisper, in portum enim iam appulisti: nam ea de qua disserimus, est patiendi potentia, quæ materiæ tanquã præparatio quędam insidens, eam aptam idoniamq; reddit commutationi, & excipiendæ quam appetit formæ. Hæc est quam Alexander Aphrodiseus rectè inquit, esse principium materiæ inditum, per quod illa apta sit ad omnia suscipienda, quæ ab ipso & ex ipso futura sunt. Evdo. Quicunque definierunt potentiam esse materiæ quandam præparationem & instructionem, illi si non vltrà qualis ea sit præparatio inuestigandum putarunt, prodigiosa tamen commenta nobis obtrudunt, laborantque de nominis potius, quàm de ipsarum cognitione rerum. At si veterem philosophandi legem sequi volumus, res animo comprehensæ nobis sic erunt, vt si sensibus essent perceptæ. Tu itaq; mi Philiatre, si ex tribus istis præparationibus, concinnam materiæ accommodationem clarè intelligis, ne dubitate quoque potestatis puram essentiam tenere. Phil. Tenere me puto. Cæterùm velim vt tu mihi alia deinceps interpreteris, eaq; & multa & multis perobscura. Quum philosophi dictitant, de potentia materiæ educi formam, túne censes has præparationes cùm iam perfectionem integram acceperint, formam de se emittere? Scio equidem à Simplicio ea de re sic scriptum esse: „In omni mundo, si quis „exortus prodit, non aliter quàm per potentiam ad substantiam prodit atq; perfi„citur, materiaq; cùm recipit formam per potentiam ad ipsam perducitur. Et alio „loco: Neq; enim omnino ab imperfecto ad perfectum aliquid peruenit, nisi me„dia adsit potentia addens perfecto id quod deficit, summam perfectionem susci„piens à perfectissimo. Hęc non sanè dubito quin verissima sint, sed me nihil prorsus docent. Br. Si mihi liceret bona istorum venia, ego tibi ô Philiatre, paucis explicarem, quemadmodum rei cuiusq; species ac forma de potentia materiæ ducatur. Evd. Tibi verò non conceditur modò, sed & omnes quotquot adsunt orant, vt te huius quæstionis interpretem exhibeas. Br. Planã igitur huius rei expositionem accipe, quæ nullo negocio, te ab intricatissimis aliorũ erroribus expediat. Isthæc de qua tam anxiè disseritur potentia, qualitas est, quæ magna in vtramque partem latitudine, aliàs intendatur, aliàs remittatur. Ph. Magna certè quidem. Br. Atq; initiò prætenuis ea est & obscura, mox verò sensim paulatimq; vires capit & increscit: quumq; ita minutatim facta additione, ad integram absolutionem venerit, tum ea est, vt Aristoteles dicere solet, ἐντελέχεια quædã, quã alii perfectionem, alii perennem quandã agitationem interpretantur. Quemadmodum igitur ista perfectio, de inchoata obscuraq; pręparatione sensim ordinatimque educi consummariq; videtur: sic sanè existimare debes, rei cuiusque speciem (quæ à perfectione nihil differt) de præparatione ac potentia verè nasci & oriri. Est enim perfectio species, ipsaque præparatio potentia, neque ad eam rem

Potentiæ nomen multiplex.

5. Metaph. c. 12. & 9. c. 1. & 2.

2. de Anima cap. 1.

In categ. qualitatis.

9. Metap. c. 2.

2. Phys.

Quid sit formam educi de potentia materiæ.

Falsa quorundã expositio.

alia

alia opus est explanatione: sed vt præparatio tandem fit perfectio, sic potentia commutatur in formã. Ev. Parum abest, ô Philiatre, quin tenearis: vide ne imprudens tu tibi laqueos induas, periculosa est assentiẽdi facilitas; proinde in tam lubrica ac præcipiti via, memineris tibi cautè incedendnm esse. Sunt enim permulta falsa illa quidem, sed veris tamen simillima, quæ veritatis pallio velata, falsa specie multos in fœdos ac pudendos errores abducunt. Est autem hic Brutus percallidus, & qui nisi caues, te facile circumueniet. Ph. Quomodo? Ev. Si perfectionẽ esse rei formã dederis, actum est. Ph. Quid igitur? censen' illa inter se esse diuersas? Ev. Maximè: si quidẽ non minus distant, quàm quæ in diuersa genera diuertunt. Perfectio ex potentia, sensim velut adolescens consumatur, parsque totam antecedit: forma verò immissa tota repente est, cuius ne minimum quidẽ antè fuit. Illa vt potentia natura quædam est patiens: hæc natura est efficiens, omnisq; motus principium. Illa accidens solùm est, hæc autem simplex puraque substantia, quod meministi suprà esse multis rationibus confirmatum. Phil. Memini tanquam nominis mei. Ev. Quî fieri igitur potest, vt potentia continuato incremento, in solidã atq; expressam formã (sic enim appellare placet quam Græci οὐσιώδη dicunt) habeat, vt fiat ex qualitate substantia? vt genera suprema, quibus nihil sit inter se commune, quæq; longius distent, quàm quæ sint summè contraria, in sese mutuò commigrent? Potest quidem quæuis qualitas in aliam qualitatem transire, & in substantiam substantia, communem enim materiam habent: at qualitatem in substantiam reciproca vicissitudine commutari posse, nulla comprehendit mentis humanæ cogitatio. Phil. Mea certè nullo modo concipit. Evdo. Et aliud tamen tibi persuadere nititur versutus hic Brutus, vt te obnoxium aliquando & postratum teneat, iis vtique persimilis, qui subsellia assidere volentibus subtrahunt, vt qui ceciderit, cùm eum videant supinum, profusius & maiori cachinno rideant. Phil. Nunquam ita facilè me duci patiar, sed quem semel occupauero gradum, in eo posthac firmius & fixius persistam. Brvt. Quid audio? Siccine mea sententia contortis & acculeatis sophismatis impetitur? siccine captionibus eludor? Evdo. Ita tibi appellare liceat, quæ fugere non possis. Sed si per ocium tamen apud te singula diligentius expendes, cernes profectò, quanto nostra hæc tuis illis præponderent. Quod si tuis rationibus aliquid constructum esse putas, næ ego illud & facilè & breui diruam. Brvt. Aggredere, iam expecto. Evdo. Quæ in semine est potentia sensim minutatimque augetur, dum perueniat ad summam perfectionem: itáne ais? Brvt. Maximè. Evdo. Quánam obsecro agente & concitante vi, incrementum illud dari putas? Br. In promptu est Alexandri responsio, primum infusum esse semini quoddam motus initium, quod impetu à generante accepto, ad aliquem vsq; finem agit, dum se continuato incremento perfecerit, & velut ingressum stadium, ad metam vsque (nisi si qua vis de cursu retrahat) percurrerit. Evdo. Sum equidem plus æquo obliuiosus, proinde si longius extrahitur oratio, tota mihi protinus excidit. Age igitur concisis magis responsionibus, si modò eas à me memoriâ teneri velis. Brv. Quemcunque voles modum tenebo. Ev. Impetum quendam, motusq; initium ais à generante iam olim semini datum fuisse. Br. Ita res est. Ev. Hoc motus initium, intelligisne esse potentiã? Br. Id ipsum prorsus. Ev. Deinde principiũ illud, quod est potentia, agere quidẽ continenter existimas, & à primis inchoatisq; naturis, ad vltimas & consummatas, quibus nihil addi possit, quasque nos summas & perfectissimas iudicamus, procedere. Br. Quid ni? Ev. Et hanc potentiam tu qualitatem esse statuis? Br. Sic visum est Aristoteli. Ev. At nulla qualitas, primò & per se potest agere, sed omnis actio, ad substantiæ compotem formam pertinet, quæ principium quoddam est efficiens. Br. Ne hoc quidem inficior. Evd. Dum igitur ais potentiam sensim augeri, quoad fiat perfecta species, accretio illa cuinam formæ primùm refertur accepta? Br. Ipse videris. istuc ego minimè inuestigo. Ev. In semine tria tantùm esse dicimus; materiam, formam, potentiam. Illa igitur potentiæ actio, perducitne primùm ad seminis formam? Brvt. Quonam

Perfectionẽ non esse rei formam.

Potentia nũquam sic perfici potest vt in formam degeneret.

Potentia seminis nulla ratione posse in formam transire.

Nulla qualitas primò & per se agit.

Omne agens in hoc agit, vt sui simile reddat obiectum patiens.

alià perduceret? Evd. At id fieri nequit. Br. Quid causæ? Ev. Quoniam quicquid agit, in hoc agit, vt sui simile reddat obiectum patiens, neque forma quæ in semine est, aliud quicquam molitur, quàm vt semen aliud de se generet. Br. Hoc ipse satis sciebam, sed eò me vel inuitum traxerat rei consequentia: nunc itaque resilio, & potentiam quæ semini inest, sese sua vi augere assero, neque vllam externam opem desiderare. Ea enim tametsi qualitas existimatur, præstantioris est tamen ordinis quàm cæteræ: quapropter & illam Aristoteles appellauit naturalem potentiam, quòd vt qualitatis, sic & naturæ quadam tenus sit particeps. Quocirca qui illam dicet per se aliquid agere posse, nihil absurdum dicet. Evd. Mira diuerticula. Huc igitur sequere, quando ita tibi visum est. Si quid primò ac per se agit potentia, dum se ipsam auget ac perficit, aliud efficit nihil quàm sui similem potentiam, neque potest ipsa, quantumuis aucta de se formam edere. Ex semine
» quidem tanquam ex subiecto generatur animal aut stirps; at potentiæ efficien-
» tia formam, aut seminis vi animal generari, præstantium philosophorum nullus
» receperit. Brvt. Quid ita quæso? Ev. Quod nondum est, sed futurum est, id iam
» simpliciter non est: quod autem non est, qui possit aliud quicquam efficere? quo
» pacto fieri posse existimas, vt formam procreet quę semini inest potentia, si non-
» dum inest ipsa forma? aut vt semen, quod nondum sit ipsum animal, efficiat animal? Nempe si quid ex his gigni debet, aliud quidpiam poni necesse est quod actu formam obtineat, quodque sit huius procreationis efficiens causa, eaque prima & præcipua. Quæ Aristoteles diligentissimè contemplatus, in animalium stirpiumque procreatione duplicem naturam instituit, imperfectiorem vnam, quæ in semine fit quidem, nondum tamen est: perfectiorem alteram, quæ actu cùm sit, effectrix simpliciter est, qualis in eo est, à quo dimanauit semen. Locus est libro de animalium procreatione secundo, vbi naturæ & artis discrimen secreuit, his ferè verbis. Ars principium formaque eius quod efficitur, sed in alio: motus

Perfectionem ex potentia.

artis & naturæ discrimen.

» autem naturæ in ipso est quod efficitur, ab altera profectus natura, quæ actu ob-
» tinet formam. In semine igitur naturam statuit, quæ fit & mouetur: in eo autem quod actu est, efficientem naturam. Quæ simplicius in hanc sententiam fusiùs explicauit: Vniuscuiusque natura & causa motionis subiectum sibi ipsi & non al-
» teri simile facit: vt enim natura hominis hominem, sic & natura seminis, non a-
» liud quàm semen efficere potest. Quomodo enim propriè hominem faciet, ea
» quæ est in semine, quæ nondum est hominis natura antequam homo fiat? Si na-
» tura seminis commutari desiderat, & animal perfici, propriè efficiens & proxima
» causa, est natura paterna atq; materna: nam forma actu præcedit in patre & ma-
» tre, secundum quam id quod potentia est, ad actum perducitur. Atque hoc mo-
» do natura eius quod generatur, sic efficiens dicitur, ita efficiēs est, vt & ipsa simul
» fiat. Ea verò propriè efficientis vim obtinet, quæ actu talis est, quoniam natura,
» sui similis est procreatrix. Vides vim illam seminis, quam potentiam appellari
» diximus, nequaquam posse in animalis speciem verti, tametsi ipsa sese quàm optimè adaptat, & omni ornatus genere instruat atque perficiat, sed adesse oportere quiddam, quod actu tale sit. Phil. Hæc mihi certè longè verissima videntur, neque iam hic noster Brutus quicquam præterea habet quod obiiciat. Attamen priusquam colophonem his imponas, consonum & ęquum est, vt nobis id explanes, quod omnibus philosophis placere video: rei cuiusque formam de subiecti potentia educi. Ev. Quum quæ semini inest potentia, id est, inducendæ formæ præparatio, assiduo incremento, ad summam perfectionem euaserit, ad substantiæ quoque formam simul peruentum erit. Etenim perfectionem illā forma necessarò comitatur, nec vnquam deserit. Proinde Aristoteles, formam plerunq; ἐντελέχειαν nomine perfectionis appellat, vel quod perfectæ potētiæ indiuidua sit comes, vel quòd totum ipsum compleat, & perficiat. Vt igitur perfectionem, sic & formam de potentia materiæ educi sermonis vsu dicimus, tanquam pares in iis rationes faciat, ista consequentiæ necessitas. Ph. Formam de præcurrente potestate haud secus eliciri ratiocinabar, atque actum de habitu. Ev. Nec sanè multum est dissimilis analogia. Ph. Hanc igitur nobis plenius interpretare. Ev. Longa assuetudine

Forma quomodo educatur de potentia materiæ.

ſuetudine & frequentatis actionibus muſicus (vt hunc pro reliquorum exemplo ſumamus) iiſce partibus habitum adeptus eſt & inſeruit, quæ plurimùm ſeſe exercent. Atq; is deinde tametſi dormit, habitum tamen hunc muſicæ aut citharisticæ ſemper retinet. PH. Hoc tamen digitos teneo. EVD. Si fortè igitur experrectus citharam pulſabit, vndénam cenſebis illi modulandi actum inceſſiſſe? ex ſolone habitu qui in actum eiuſmodi ſit commutatus? PH. Nihil minus, ſed eò profectò, quia concitata princeps animæ vis, iis tum partibus præſit ac imperet, quibus exercitatione iam olim inditus atque impreſſus fuerat modulandi habitus: hæ ſiquidem habitu paratę in opus actumq; ſuum promptè feruntur, quoties animæ ipſis inſpirata voluntas ita imparauerit. EV. Rectè tu quidem. Vt igitur actum ex habitu idcirco prodire dixerunt, quòd actus, niſi comparato habitu, perfectè elici non poteſt: ſic in ipſa quoq; rerum procreatione dicendum eſt. Non enim potentia formam, ſed externa cauſa imprimit, quæ tamen auxilio potentiæ deſtituta, non haberet ipſa per ſe ſatis virium. PHIL. Video. Tanquam enim qui ſcientiam habet, ſed ea non vtitur, cùm vult accedente mentis impetu, cōtemplatur, & actu fit ſciens: item quodcunque ſubiectum gignendæ rei perfectam potentiā habere dicimus, accedēte agentis extrarii vi, id rectè, te authore, actū formamq; excipit. EVD. Scopum attigiſti. PH. Qui quid ſcit (inquit Ariſtoteles) ſi animum in contemplationem actu intentum habet, ſeruat tamen habitū, nec perdit contemplando ſcientiam, ſed excolit magis ac perficit: ita id quod perfectam potentiam obtinuit, accedente forma, potentiæ qualitatem non excutit, ſed ornamentum illi & perfectionē addit. EV. Ita neceſſe eſt, vt iam fixum ac ſtabile id ſit quod proponebatur, haud ſecus de potentia materiæ formam elici, atque actum de habitu. PH. Id quidē iam ſatis perſpicuum. Quod verò de medicamentis aiunt, quæ intrò ſumpta, noſtri caloris vi de potentia in actum excitātur promouentúrque, his ne ſimile putas? EVD. Quodammodo. Siquidem vel nondū adhibita nobis medicamenta, ſuam ſpeciem habent, ſibiq; innatas vires, ſed quas non antè in nos exerant, quàm à noſtro calore ſint irritata, quod certè opus eſt ad illorū vires experiundas. Itaque verè dixeris medicamenta de potentia operandi ad operis actionem, & quaſi ex feriis ad opus venire, non tamen ad nouam formam tranſire. Itemq; in animaliū procreatione, ſemen conceptum, vteri vi ac benigno tepore ad agendum impellitur, non vt animal animaliſq; formā de ſe excitet aut edat: ſed tantū n vt exuſcitata aut impulſa ipſius potentia aut facultas, deincepsq; aucta, ſubiectam ſibi materiam omni præparationum genere inſtruat, vt ſubſtantię tandem particeps forma, extrinſecus aſſumatur, & excepta cōmodè aſſeruetur, ſuas deinceps omnes functiones obitura.

Habitus.

conclusionis demonstratio

Conclusio

Medicamina quomodo ducatur de potentia in actum.

Gignendæ formæ ne minimum quidem antè in materia fuiſſe, neque potentiam quicquam eſſe formæ, neque ad ſubſtantiæ genus referri. CAP. VI.

BRVTVS.

FRVSTRA nobis hîc laborare videris optime Eudoxe, qui quæ ſunt oculorum teſtimonio clariſſima, ratiocinatione vis & inani ac longè repetita interpretatione eludere. An non cepā ſæpenumero vidiſti, de tectis aëre libero pendentem, per ſe, nullius extrarii ope, ſeſe diffundere, & herbeſcentem ex ſe viriditatem proferre? aut ouum ſolo fornacis tepore pullū excludere? Equidem & ipſe vidi frequenter, & Ariſtoteles fieri poſſe literis mādauit. Nunc omni philoſophorum authoritate poſthabita, neglectis etiam acutiſſimè excogitatis eorum rationibus, ſolius ſenſus communis bonitate, & omnium animis informata notione ductus, dic per Deum immortalem, dum iam viuere ac moueri incipit ille pulſus, vnde ſuam accipit animam? vnde prodit illa? aut quis eam inducit? vbi extrariūs ille tuus opifex eſt qui ouo ſuam inſculpat formam? An non hîc tuorum commentorum ſe prodit vanitas? An non luce clarius eſt, illam ex oui potentia exiſtere, vt ex eodem ouo pullum vniuerſum? quid relicta ſenſuum euidentia, abſtruſa veſtigamus? EV. Iampridem coactus es fateri, fieri iſtud nequā-

Argumenta quæ contēdunt potentiā eſſe inchoatā & imperfectam quandam formā.

quam poſſe,& formam extrinſecus venire. BRVT. Ego ne?tibi verò iſtud ſum faſſus?nondum vt video hac in re mentem meam ſatis concepiſti. EVD. Quid hoc nouæ rei?BR. Dicam,& equidem paucis. Ego enim perinde atque tu,rei cuiuſque ſpeciem in ſubſtantiæ genus refero,ſed quod fortè non donabis,ad idem etiam genus, potentiam pertinere puto: hac autem ratione moueor, quòd quum videam ſpeciem ipſam ex potentia trahi,neceſſe ſit non diuerſæ rationis ac generis illam ſtatui, ſed eſſe formæ aliquid imperfectum aut velut mutilum. Atque id quidem in ſemine cùm potentiâ tantum ineſſe dicebatur, ocioſum delituiſſe cenſeo. Vbi verò cœpit ſuis ſe virtutibus prodere, eſſeque ex efficientia manifeſtum, tum verò demum id actu ineſſe diximus, quanquam priſtinam ſpeciem non mutauit:id enim tenue licet & exiguum,eandem tamen perpetuò ſubſtantiã tenuit. Hæc mea eſt de potentiæ ſubſtantia deque formæ exortu aſſenſio, firma illa quidem certè & ſtabilis, & à qua me nulla ratio depellet. EV. Eóne temeritatis procedes,vt inter ſubſtantias potentiæ locum tribuas? BRV. Temeritatis non erit, id quod veriſſimum eſt aſſerere. In ſemine quum potentia quædam eſt animalis, ipſum animal ineſſe dicimus poteſtate, quin etiam ipſum ſemen animal eſſe,poteſtate duntaxat. In ouo auis eſt, poteſtate: in glande quercus iam eſt, ſed poteſtate:in oleæ bacca,ipſa eſt olea. In huncque modum, quæcunque ex ſemine vt è ſubiecto proficiſcuntur, in ipſo priùs ineſſe potentia mente colligimus, quàm emergant,& oculis obuerſentur. Reliqua vniuerſa quæ nullo ſemine gigni traduntur, vt metalla, vt lapides, vt ſtirpes ſeminis expertes, vt animalia è putri materia nulloque coitu nata, non è quouis ſine diſcrimine ſubiecto fieri palam eſt, ſed ex eo duntaxat, in quo ſui quoddam ſeminarium habuerit. Non omnis fert omnia tellus:

Alia argumenta.

1. Georgic.

Hîc ſegetes,illic veniunt felicius vuæ:
Arborei fœtus alibi,atq; iniuſſa vireſcunt
Gramina. Et rurſum:

Georgic. 2.

Nec verò terræ ferre omnes omnia poſſunt:
Fluminibus ſalices,craſſiſq; paludibus alni
Naſcuntur:ſteriles ſaxoſis montibus orni:
Littora myrteis lætiſſima:deniq; apertos
Bacchus amat colles: Aquilonem & frigora taxi.

Horum autem cauſam reddit:

Georgic. 2.

Quippe ſolo natura ſubeſt: Hæc Virgilii placita ſunt, quæ te omnia recipere ſcio. Itaque dum poteſtate animal aut ſtirpem in ſemine ponis,neceſſe eſt fateare,delituiſſe hæc in eo, & ſuæ eſſentiæ, quantumuis imperfectum quiddam tamen omnino habuiſſe: neque, opinor, ibis inficias in iſtis ſeminariis, eius quæ ventura eſt, aliquantulum eſſe formæ. EVD. Nihil ne minimum quidem:ſed habet res tota eo modo,quem Simplicius aperuit. In ſemine (inquit) ex quo gignitur vel animal vel planta,inſitum principiũ quoddam eſt,non minus perpetientis quàm agentis motionis, per quod procliuitatem quandam habet, & ampliorem quæ-ſitit excipiendæ formæ. Hoc igitur principium potentiam appellat & naturam in ſemen infuſam,quam ab anima longè diuerſam facit,ne fortè ſemen animatum eſſe fateatur. Eſt autem ea natura imperfectior multò quàm anima, quippe quæ ſit ad eam accerſandam veluti præmiſſa quædam præparatio, vel ſi mauis habilitas & potentia:neque verò animæ quicquam eſt, neque in eam poterit vlla mutatione conuerti:neque animę quicquam antè in ſemine fuit,quam ipſa tota actu cœpit exiſtere: quocirca dici non poteſt ſemen animatum. Ergò ne tibi imponat ipſa nominis ratio: quod eſſe potentia dicimus, id nequaquã eſt ſimpliciter:vt neque quod eſſe poteſt, id iam actu eſt. Semen aut hoc aut illud poteſtate eſſe ſtatuo, nec ideo tamen id iam actu & re ipſa eſſe dico: nec enim eſt in glande vel quercus vel eius ſpecies, nec auis in ouo, nec formæ eius quicquam vel tenuiſſimum. non enim partium adiectione paulatim minutatimque conſummatur,ſed ſubita repentinaque mutatione vno momento tota ſimul in ſubiectum concedit. PH. Audio, maximè inter ſe pugnantes vobis eſſe ſententias, quas ſi ex anguſtis

Solutio argumentorum.

anguſtis iſtis verborum ſeptis, in latiores veluti campos deduceris, intelligi tandem poterit vtra ſit firmior & ab vtra ſtet veritas: quæ certè & vnica eſt & ſimplex, vt alteram ſtare, alteram cadere ſit neceſſe. BRVT. Meas ipſe partes facilè tutabor: ac ſi meas rationes & authoritates in medium proferri patieris, cumque tuis contendere, intelliget, ſpero, vel puer: ac tibi etiam fortè ipſi perſuadebitur, quidpiam formæ antè in ſubiecto fuiſſe, quàm illa actu ineſſet tota. EVD. Magnam tibi gratiam habiturus ſum, ſi veris rationibus, à mea me opinione, in tuam perduxeris. Sed agè iam, aggredere. BRV. Qui ſcientiæ habitum habet, hoc ipſo ſciens & eſt & dicitur: & quum ſcientiæ & contemplandi actio inceſſerit, actu & perfectè ſciens. Hæc dudum conceſſeras. EV. Neque nunc palinodiam cano. BR. Sic vtique in ſemine, quàm diu cumque nondum quicquam agere vitale poteſt; fatendum eſt animam ſolùm ineſſe potentia. Vbi verò ſua ſe efficientia, ſuis ſe prodit operibus, actu tum ineſſe, quaſi ſola actione & effectis, actúne an potentiâ duntaxat inſit, diſcernatur. Quod ipſum Ariſtoteles breui ſentētia ſic expreſſit: Animam naturalem altricemque in ſeminibus & vtero conceptis quæ ſeparari poſſunt, haberi potentia ſtatuendum eſt, non actu, priuſquam (eo modo, quo conceptus qui iam ſeparantur) cibum trahant & officio eius animæ fungantur. Principiò enim huius modi omnia ſtirpis vitam viuere videntur. De anima quoque ſentiente deinceps dicendum eſt, atque etiam de rationis intelligentiæque participe: omnes enim potentia priùs haberi quàm actu neceſſe eſt. Hæc declarant ſatis Ariſtotelem cenſuiſſe, in ſemine ſubobſcuram fuiſſe animæ portionem, quæ præ imbecillitate nondum quicquam moliretur animalis functionis. EV. In tranſuerſum perperam trahis Ariſtotelis ſententiam, qui ne per ſomnium quidem, huius ſimile quicquam ſuſpicatus eſt. Quid abſurdius autem in philoſophia, aut magis horrendum, quàm naturaliter efficientem cauſam inſtituere? quæ feriata tamen & ocioſa nihil prorſus agat? cauſam enim actione definimus, quæ ſi nulla erit, nec cauſa quidem eſſe poterit. BRVT. Quid ais? nónne in trimeſtri vel quadrimeſtri fœtu, cùm primum is moueri ſentitur, anima vel tota ineſt, quæ vt abſolutum erit animal, cunctas illi functiones præſtabit? EVD. Ineſt vtique. BRVT. Et tamen nondum poteſt illa neque curſum ciere, neque vocem edere, neque viſione quid percipere. Quid cedo eſt cauſæ? EVD. Quoniam impeditur aliunde, & quaſi vincta tenetur, quòd organa deſideret, ad ſuas actiones obeundas accommodata. BRVT. Eandem rationem ſi ad ſemen transferes, intelliges profectò, & in eo illam ab initio eſſe, & impediri tamen inſtrumentorum vel penuria vel vicio, quominus quid agat, illámque ablato impedimento mox in actum erumpere. Hanc ne me putes opinationem confinxiſſe, authores meos tibi proferam, viros in philoſophia adeò magnos, vt eorum te poſſit authoritas vel deterrere, vel frangere. In iiſque primùm Ariſtotelem, quem ſcio te plurimum omnium & meritò quidem ſuſpicere: is igitur animalium procreationem ortumque diſcutiens horum cauſam his verbis plenè explicauit: Quorum principiorum actio eſt corporea, hęc ſine corpore eſſe non poſſe certum eſt, verbi gratia, ambulare ſine pedibus. Itaque extrinſecùs ea vt adueniant, fieri haudquaquam poteſt: nec enim ipſa per ſe accedere poſſunt, quum ſeparabilia non ſint. Ergo eo authore, nutricandi ſentiendiq; principia ſeorſum habentur nunquam, ſed in corpore ſemper: quare eadem ſtatim per initia erant in ſemine, nec vnquam ſeiuncta, ſed cum eo ſimul nata. Audi verò rurſum vt Themiſtius alter mihi patronus, hæc iſta apertius è tenebris in perſpicuam lucem eruerit. Igitur (inquit) & animas in ſuū aliquod proprium corpus (ſi ſuum animæ inſtrumentū corpus eſt) diuertere oportebit: Dixi diuertere: imò non diuertit, ſed fabricatur architectaturq; ſibi & præparat domiciliū, non conformatum antè & præparatum. Cauſam deinde ſubiicit, Non enim quemadmodum cithara dedolatur priùs & conditur, tum demum adhibetur ad muſicam: ita & corpus ornatur antè inſtruiturque, mox animę ſumendū offertur. Quale igitur ſingulis animis corpus inſtrumentumq; conueniret, item qua ratione anima illud ſibi confingerent, neglectū à Timæo penitus & retrohabitum eſt. Audis Themiſtio non interpreti modò, ſed

Alia argumenta.

De generatio. animal. lib. 2. cap. 3.

Solutio.

In ſemine contendit quidam vēturæ formæ contineri.

1. de Anima. cap. 21.

& paraphraſtæ Ariſtotelis,videri animam ab initio in corpore fuiſſe, neque dum præparato,neque obeundis functionibus accommodo: ſemper ſemini comitem animam fuiſſe, neque, vt rectè dicebat Ariſtoteles, ſine corpore eam eſſe poſſe. Sed agè,erítne vlla apud te Platonis authoritas?Erit opinor. At is eandem ſæpius inculcans,præter illam animæ procreationem, quam in Timæo nobis expoſuit, lib. de Legibus decimo de eadem hæc ſcripſit: Satis ſuperque monſtratum eſt, animam omnium antiquiſſimam eſſe, cum motus principium ſit. Et mox: Rectè igitur & propriè, vereque & abſolutè diximus priùs corpore animam factam, fuiſſe, corpus verò poſteriùs atque ſecundo loco, quod eſt animæ ſecundum naturam dominanti ſubiectum. hæc Plato: quæ vt inter legendum, oculis ſæpè percurriſti,ſic nunc vehementer opto, vt in illa pauló acrius intendas & diligenter circumſpicias, ac expendas qua de cauſa efficto corpore animam, priorem eſſe ſtatuerit. Hæc enim quoniam eſt omnis motus initium (motum à mutatione Plato ſeiungit, quòd hanc inanimorum, illum viuentium eſſe velit) & quoniam omnia,etiam quæ corporis ſunt,adminiſtrat & obit, iure optimo ſibi ipſa corpus apparat,inſtruit,ornat. Quod ſi eſt,vt verè eſſe præclariſſimi quique philoſophi authores fuêre,conſtat animæ eſſentiam in ipſo necdum conformato ſemine concluſam teneri: quæ continenter ipſum minutatimque & membratim fingat,vt opere tandem abſoluto, functiones ſtirpis aut perfecti animalis,pro ſua quæque natura cunctas obeat. Ac ſi nunc daretur de illis vnumquemlibet,ſed maximè Platonem rediuiuum nobiſcum huc vna congredi, præter illa quæ ſunt ab eo multis in locis accuratè conſcripta, audires & alia profectò quàm plurima,quæ te non probabili modò ratione;ſed (qualis mathematicorum eſſe ſolet)etiam neceſſaria, huc te vel inuitum agerent. Et quanquam vana erit confictio, tu tamen patere vt eum animo repræſentemus, hoc pacto te ſuo more interrogantem: ô Eudoxe, quandiu in ſemine & corpore informi anima continetur, an non ea conformando corpori omnem operam impendit? Age,reſponde mi Eudoxe, hæc tanquam percontanti Platoni. Quòd ſi te pudet, nihil verebor illi tecum ac pro te reſpondere: nempe tum ab anima aptè conformari corpus, nónne rectè dixero?certè enim ita fatendum eſt,tum verò ille ſubiiciet. Dum ſic effingitur corpus, necdum vlla eſt expreſſa & diſtincta partium informatio, tum certè nequit anima eas exercere functiones, ad quas illæ partes comparantur. Quid?an non hoc quoque dabimus,cùm nec ſine pedibus inambulare, nec ſine oculis cernere poſſit?Ac ſi ita perget: Conformato integrè corpore, & ſingulis partibus inſtructo,cùm anima iam illarum ope cuncta vitæ ſenſúſq; munia exequitur,quo tandem pacto tum corpori ineſt anima? Actu dices, opinor, idque & audacter & verè.Quum igitur(inquiet)informi adhuc corpore, illa non valebat animales promere functiones,quo tum pacto inerat? An hîc obticeſcemus?at id quidem turpe eſt. Quid igitur reſpondebimus? Sola nimirum poteſtate, hoc enim reſtat vnicum. Quid tu hîc illum putas? Inſtabit vtiq; & quod conſequens eſt concludet: Animam quæ vim & poteſtatem ingenitam habebat agendi,nondum verò quicquam agebat,ob inſtrumentorum penuriam, id ipſum eſſe, quod nos potentiam dicimus: actum verò, animam eſſe quæ liberis expeditíſque inſtrumentis opus edit. Itaque potentiam eſſe quidem animæ ipſius eſſentiam, ſed quæ otioſa tamen nondum quicquam efficiat, propterea quòd corpus ineptum adhuc ſit & inconcinnum. Quis contra hæc poſſit dicere? ego certè quidem ſtatim aſſentiar. Tu verò,quid? An non idem quoq; facies? Video te annuere. Quid ergo erat opus,vt tu nouum, inexplicabile & incomprehenſum potentiæ genus nobis fingeres? Iam planè conuictus es,opinor: tantumque abeſt vt ab inſtituto meo ipſe decidero vt arctiſſimis vinculis te potius obſtrictum teneam, adeò vt dimouere te non poſſis. E v. Preſſius vrgere videris ô Brute, noſque infeſtius ac propè dixerim furioſiùs inſectari. At tu tibi quidem paucis & perperam intellectis philoſophorum ſententiis adductus, ante victoriam canis triumphum: Sed moderare, obſecro,ardentes ipſos impetus, graue probum erit ſi quid recantare cogeris. B r. Egóne? E v. Caue exultes,ſed animum mihi ſedatum patienter adhibe.

Solutio quæ planè docet in ſemine nihil quicquam de ſubſtantia formæ contineri.

adhibe. Quæ tu litigiosa peruersaque diligentia contendis, ex hypothesi deflu-unt & ducuntur omnia, quæ siquidem vera & fide digna fuit, idoneè & conue-nienter fortasse conclusisti, animam quæ nondum suas functiones obiret, pote-status appellatione dignandam. Sed vana & fallax est suppositio, quæ semini & nondum efformato corpori, animam inesse assumit. BRVT. Hanc non ego, sed inuictissimi testes Plato, Aristoteles, Themistius tibi posuerunt. EV. Tu me sta-tim (opinor) vel testium grauitate, vel numero offunderes, nisi sensa illorum meliùs quàm tu concepissem. Primùm enim quod ex Platone citas testimoniũ, non de singulari ac de sua cuiusque anima, sed de generali illa mundi, quæ totius est vniuersitatis, dictum est, de qua quid sentiret, paulò pòst pleniùs expressit, his propè verbis: Animam cuncta gubernantem & in omnibus quæ mouentur habitantem, nónne & cælum gubernare necessariò confitebimur? & rursum: V-niuersa ergo quæ in cœlo sunt, quæ in terra, quæ in mari, suis motibus anima ducit. Hic igitur, vt passim in Timæo, mundi animam Plato statuit, à medio per omne vsque ad cæli extrema sese porrigere, eiq; extrinsecus circumfundi, cun-ctisque genitis vitam conferre. Qua sententia, an tibi videtur, rei vniuscuiusque animam statuisse antiquiorem prioremque recèns genito corpore? Sed de Pla-tonis dogmate, acutius fortasse & distinctius posthac iudicabitur, si in eum fortè sermonem incidemus. Iam verò quòd ad Themistium attinet, is se manifestò detexit, palàm professus animàm statim ab initio infusam esse maris semini, tan-quam indiuiduam ita dispensante natura comitem. Quamobrem nihil veretur aut reformidat, semen animatum facere, cuius anima architectatur & extruit si-bi domicilium ex idonea materie. Atque in his quidem quæ ex putri mucosaque materia, nullo semine prodeunt in lucem, animam quandam abstractam censet procreatis apteque conformatis vitam largiri, Timæum in hoc sequutus: his ve-rò quæ ex semine deriuata fluxêre, iam à Timæo deficiens, putat vniuersalem a-nimam nihil inspirare, sed suam cuique semine insitam esse, quæ temporis pro-gressu cuncta conformans, suis tandem se detegat operibus. Hinc tu optime Brute, elicere vis, vt videtur, potentiam esse Themistio aliquid essentiæ animæ, cùm nullus tamẽ extet locus, vnde id haurire aut petere possis. Imò verò ille ipse Themistius in libris physicis de potentia & priuatione disserens, tanquam de ac-cidentibus disputationem instituit longa satis oratione. Sed neque Themistium vt fidelem idoneumque testem velim in hanc nostram disceptationem recipi, quòd nutabunda & inconstanti assensione, quò fluctus impellit, nũc in Platonis, nunc in Aristotelis sententiam inclinare videatur. Proindene qua tibi posthac hinc suppetat cauillationum occasio, iam nunc apertissimis ac verissimis ratio-nibus contra Themistium tibi probabo; ne minimum quidem essentiæ animæ semini antequam animal esse cœpisset insedisse. Sed Aristotelis tamen antè vi-detur explicanda sententia, quam tu te putas perquam conuenienter ad tuam Themistiiq; opinationem confirmandam citasse. Nam si quis altiùs ac diligen-tiùs Aristotelis mentem scrutabitur, intelliget profectò, neque in iis quæ ex pu-tri materia, neque in aliis quæ posito (vt ille ait) semine surgunt, de animæ essen-tia quicquam ab initio fuisse, sed totam tum primùm illapsam, cùm ad illam ex-cipiendam dignè fuit & affabrè constructũ corpus. Qua in re Platonis rationem authoritatemq; recipit, quanquam de ipsa formæ origine, nec omnia probare, nec sequi voluit. Aristotelis abs te citatus locus, planè quidem innuit, animam tum altricem tum sentientem non posse actu sine corpore consistere, quoniam ad corpus pertinet vtriusque actio. Sed vt in corpore esse vtramque donemus, neque ab eo separari posse, an tu hinc directè colliges vtramque iam olim neces-sariò in semine fuisse? An non aliud illis corpus substerni potest? Potest opinor. Atque in eum obsecro locum mihi fixiùs oculos intende, non quidem conten-tionis, sed veritatis inuestigandæ studio. Quid enim ait? Nam neq; ipsa (principia scilicet nutriendi & sentiendi, quorum ad corpus refertur actio) per se accedere possunt quũ inseparabilia sint: neq; cum corpore (crasso seminis) semen enim ex-crementũ alimenti mutati est. Vbi dicti etiã causam subiecit. Semen excremen-

Confirmatio. tum esse vile ac sordidum, illa autem principia dignitate prestantia. Br. Si neque cũ corpore, neq; ipsa per se possunt principia nobis accedere, quis iã modus re-» stat? Ev. Audi reliqua: Sed enim, inquit, omnis animæ siue virtus siue potentia, » corpus aliud participare videtur, idque magis diuinum quàm quæ elementa ap-» pellantur. Quale autem sit diuinum hoc corpus, quæ deinceps est sententia » commonstrat: Inest in semine omnium, quod facit vt fœcũda sint semina, vide-» licet quod calor vocatur, idq; non ignis, non talis aliqua facultas est, sed spiritus, » qui in semine spumosoque corpore continetur, & natura quæ in eo spiritu est, proportione respondens elemento stellarum. Id ergo diuinum corpus de quo paulò antè dixerat, spiritus est, in quo tanquam sede propria, calor constituitur ipsaque natura quam animæ substantiam putamus. Hunc spiritum cui vim maximam concedit, simpliciter semen appellauit, in sequenti proximè oratione, vbi & reliquam crassiorem seminis substantiam, corpus genituræ nuncupauit. » Corpus autem (inquit) genituræ, in quo semen animalis principii contentum » vnà prouenit, partim separabile à corpore, partim inseparabile. Itaque Aristote-» lem sic interpretor, illa nutriendi & sentiendi principia, cum crasso seminis corpore, seu cum ipso geniturę corpore non accedere, quia fœdum est & abiectum excremẽtum: neque ipsa per se influere, quia sunt à corpore inseparabilia, neque possunt extrinsecus venire, sed cum diuino corpore ac spiritu inuehi. Viden' iam illa iacere tuæ importunæ & contentiosæ pertinaciæ fundamenta? Aliò pergamus. Ph. Pedem amabo nondum hinc referas: sed quęnam hæc sint tam præclara, quóve modo accipienda, apertius fac & dilucidius. Evd. Præstat ô Philiatre, in suum quæque locum ac tempus differri, quàm inchoatam semel disputationem abrumpi: finienda mihi & concludenda est hæc tota controuersia, & quod eram pollicitus, ratione docendum, ne tantulum quidem animę semini inesse. Br. Satis mihi istuc est agitatum, satis conclusa tota disputatio. Ev. Agè verò, tu tibi rei confectæ palmam arripias: nos quibus te prosequamur, epinicios hymnos meditabimur. Sed pro tua tamen humanitate facies, vt in hoc triumpho percunctantibus ac dubitantibus nobis, omnia detegas enucleatius & simplicius: hoc enim & eruditione & modestia tua dignissimum est. Brvt. Sentio te gryphos quosdam & nouas captiones meditari, equidem istius concertationis iam dudum satur sum, sed quando tamen lacessere pergis, enarrabo si voles fusius, quicquid habeo in animo cõprehensum. Ev. Esset id mihi quidem periculum, sed video in his esse qui concisius dici mallent. Brvt. Vt lubet. Evd. Adq; etiam insusurrat hic mihi, alia quàm tu opinione imbutus, vt pro se me tibi opponã, & quo melius exerceamur pro more te interrogem. O perdocte Brute, quicunque frutices aut animantia ex putri materia profilierunt, nullo semine, nullo patre, nullo satore, vndénam hæc animam accipere? Brvt. Dicam cum Themistio cælitus illam à summa & totius mundi gubernatrice anima fluxisse, quæ quum omnes omnium rerum formas in se poteſtate contineat, datrix formarum à plerisque est appellata. Ev. Perfectiora autem animantia, quæ non nisi præcurrente semine in vitam venere, vnde suam animam hauserunt? B r v t. Ex semine, in quo & illa fuerat: hîc enim mihi placet Themistius. Ev. Atqui tum in semine tum in putri materia, priùs anima inest potestate quàm actu. Br vt. Idem arbitror de vtroq; esse iudicium. Ev. Vt igitur cœlitus accessura, in putrescente materia nondum in est forma, sic neq; in semine (in quo potentia esse dicitur) actu iam ea subsistit. Aut si iam in semine iam esse, dicis, cur non itidem & in putrida colluuie? Quocirca si non est huius, nec illius erit potenta, quicquam » eius formæ quæ accessura est. Quin & aliud sequitur vehementer absurdũ, im-» perfectis animalibus è putri illo pedore natis præstantiorem esse multo ac diui-» niorẽ originem, quàm longe perfectissimis illis, quæ vis seminis in vitam pro-» duxit. Br. Quid enim prohibet? Ev. Quid? nónne dementiæ proximum sit, culicis aut vermis quàm leonis, aut equi, aut elephantis, aut si Diis placet etiam hominis diuiniora fecisse ortus primordia? Non ita te insanire puto: sed si quid diuinitatis minutiora hæc ab ortu sunt consequuta, multo, opinor, amplius his plenior1-

56. 10.

Stellarum elementum.

Si quæ sine semine proueniunt formã extrinsecus acceperunt, multo magis perfecta illa quæ ex semine nascuntur.

plenioribus & abſolutioribus elargieris, aut certè tantundem. Br. Hanc quæ nihil ad rem facit comparationem omitte, quod dico ſemel intellexiſſe contentus. Vt Virgilius rectè quidem dixit:

——Semina flammæ

Abſtruſa in venis ſilicis.—— Et rurſum: *Æneid.6.*

E ſilicis venis abſtruſum excuderet ignem. *Georgic.1.*

Ita equidem ſemini ex quo quid gignendum eſt, ipſam rei formam iam ineſſe profiteor, ipſumque animatum rectè vocari: Quiſquam ne hoc redarguet? Evd. Obmurmurant omnes quòd ſuperiora non dilueris: iamque hic ſe mihi comparare videtur ad hoc poſtremum conuellendum, & labefactandum. Vigila Brute, ne tuam cauſam deſeras, ſic enim per me proponere geſtit. Br. Agè diſſimulator, tu ipſe depoſita perſona cominus congredere, vt huius diſputationis ruinam tuis humeris ſuſtineas. Ev. Agè placet, congredior: reſponde igitur breuiter. Semini non ſimiliter atque perfecto animanti ineſt anima. Br. Fateor nam huic actu ineſt, ſemini verò ſolùm poteſtate. Ev. At nihilo minus quũ ſemini ineſſe animam potentia dicis, tu illi ſimpliciter ipſam quoque animæ ſubſtantiam ineſſe confirmas. Br. Rem tenes. Ev. Aut igitur illi tota ineſt, vti & perfecto animali, aut illius ſola quædam portio. Br. Veſani aut pertinacis eſt hominis iſthæc poſtulare. An tu hîc vllum eſſe putas qui hæc auſurus ſit, aut ſi quis fortè audebit, non ab omnibus exibilatum iri? Ev. Equidem auſurum ſcio: vtrum verò ridiculus an non futurus ſit, res ipſa tandem oſtendet. Sed interim reſponde. Brvt. Quaſi verò arduum ſit aut inenodabile: neque enim ſemini ea ineſt animæ perfectio, quæ abſolutis iam animalibus. Ev. Sequere vt cœpiſti. Totáne anima ſemini inſidet, an eius ſolùm portio quædam minutior? Br. Ego illius portionem non dicam ineſſe, quandoquidem nullas animæ partes habet quæ ſeorſum à toto conſiſtere valeant. Ev. Ergo tota illi ineſt. Brvt. Tota quidem, ſed imperfectiori tamen modo. Ev. Sed agè, quam ita in ſemine imperfectiorem ſtatuis, an non eiuſdem cum perfectiori generis atque eſſentiæ eſſe putas? Brvt. Eiuſdem omnino, inferiori tamen ordine & gradu: neque enim Alexander illam antè actu formam appellat, quàm ſit perfectionem conſequuta. Potentiam tantiſper appellare ſolet dum obſcurior adhuc eſt & imperfectior. Evd. Vide iam in quas anguſtias te præcipitare poſſit quiſquis tecum congredietur. Brvt. In quas obſecro? Ev. Nempe quòd ſubſtantiæ participem formam magis ac minus intendi ponis, & eadem ſpecie aliam formam alia præſtantiorem. Brvt. Facigitur, ſi mauis, ſint illæ diuerſorum generum. Ev. Si diuerſa facies illarum genera, iam mihi in portum nauis appulerit, iam tota res erit confecta, iam imprudens eò ſubieris, quod effugere tanto contendebas opere. Nam priuſquam ex ſemine perfectum euadet animal, erit vtique neceſſarium, ipſam formæ eſſentiam mutari, atque per varias ſpecies tranſiri: deinde verò ſemini nihil quicquam eius formæ quæ acceſſura eſt inſediſſe, quo nihil amplius opto in hac diſputatione, id enim eſt quò aſpirabam. Brvt. Ergo proinde rectè videbar cenſuiſſe, illarum & ſubſtantiam & genus idem: ſed neſcio quibus me præſtigiis hinc abduxeris. Ev. In idem igitur luti volutabrum te reuolues, quo iam cœperas ſordidè conſpurcari: in quo ſi diutius hærebis impeditus, quo pacto illud expedies earum ſubſtantiarum quæ ſint eiuſdem generis, alteram eſſe altera imperfectiorem? Brvt. Id quidem perfacile. Vide enim quid animi cogitatione informem: ſemini ineſſe quidem formæ eſſentiam, ſed humilioris cuiuſdam & imperfectioris gradus, in quo potentia ſolùm appelletur: hæc deinde cùm paulatim aſcendendo ad ſummum, vt ita dicam, perreptauerit, tum actum quidem futurum, citra vllam tamen generis aut eſſentiæ mutationem. Ev. Intendi igitur ac remitti ſubſtantiam vis non ſecus ac meram qualitatem. Brvt. Vis ſimpliciter quod ſentio in ſinu tuo deponam? Eam eſſentiam quæ potentia eſt, non exiſtimo puram eſſe ſubſtantiam. Ev. Eſt igitur accidẽs. Br. Neutrum profectò: ſed inter vtrumque mediam naturam obtinuit. Ev. Nouum verò doctrinæ genus, noua philoſophãdi ratio, ſumma rerum genera cunctis recepta multiplicare, illa

Semini non ineſſe animæ gradũ quendam imperfectiorem.

ceu promiscua quadam miscella cōfundere, supra hæc genus constituere, quod omnia suo velut complexu contineat: nam si vlla est ipsis inter se communicatio, necesse est profectò commune quoddam genus supra illa poni, nec ea esse summa. Brvt. Audi pressius & exquisitius. Summa illa decem rerum genera, augeri ampliarique nolim equidem: verùm statuo potentiæ essentiam esse substantiam adeò infirmam ac debilem, vt ceu qualitas intentionis ac remissionis vices subiri possit. Quemadmodū enim celebris author Auerrhois, formas, elementorum medio substantiarum & qualitatum interstitio collocauit, vt est antè comprehensum: sic mihi in præsentia liceat gignendæ rei potentiā, quæ obscura & prætenuis quædam est substantia, ancipitem, & inter substantæ participem formam interque qualitatem medio loco ponere, vt quæ sit qualitate quidem nobilior, ignobilior autem absoluta ad quam festinat forma. Ev. Ne sic quidem contractam labem dilues, sed alio hærebis luto: nam in primis quem testem produxisti, is vanitatis plerunque arguitur, & dum falsa pro veris pronunciat, miserè multis imposuit, ea veritatis specie, in qua prior & ipse hallucinatus videtur. Tu si quæ adfers, velis quemadmodum in iudicio fieri solet, testium fide comprobari, grauiores erunt & integriores citandi. Brvt. Exeunda sunt arma, satis est conflictatum: sententiam meam qualem protuli accipito. Evd. Sed forti animo persiste: si suffugies, quotquot adsunt te persequentur, & si confequantur arctiùs vincient. Quidam eorum vehementer optat, vt pro eximia tua sapientia, id vnicum respondeas, num tu magis sis homo, quàm puer hic, aut magis sis animal quàm asinus. Brvt. Proh deûm fidem! qualem hîc mihi virum narras? descendat ille ipse me interrogaturus in arenam: aut si id sponte non vult, ede nomen quo illum appellem. Evd. Haud agnosceres hominem, etiam si nomen audires. Brvt. Illum igitur indica. Evd. Coriosulus es: sed cogita saltem quid ad illa respondere possit. Brvt. Tam rusticè vrgenti, ne verbum quidem vllum: tua tamen gratia respondebo, me nihilo magis hominem esse, quàm puerum: fortè verò magis sim animal quàm asinus. Quid hi rident? Evd. Refellendi est hæc species quædam, quum absurdissima quis dicere videtur, illa diridere, non argumētis incessere. Br. O ineptum risum, cùm nihil contra ista dicere possint, rideant tamen: se ipsos planè & ipsi rident, & aliis ridendos exhibent. Evd. Eia bone vir, bilem istam dilue, & æquo animo accipe quod ille tuis responsis consequens nectet. Si non magis tu homo es quam puer, neque puer magis quàm infans, sequitur omnino neq; tuam quàm pueri, neque pueri quàm infantis, neque infantis quàm fœtus vtero gestati, nec huius quàm seminis (in quo tu animam inesse profiteris) vel præstantiorem vel perfectiorem esse animam: sed omnes vno eodemque perfectionis genere teneri. Nam si homo maioris minorisq; differentias non admittit, neque proculdubio ipsa hominis forma quam substantiam esse constat ipso homine digniorem. Proin si hominis semen esse dicis animatum, nobisq; communem animam obtinere, ea nihilo erit imperfectior quàm tua: nec ipsum semen minùs homo fuerit quàm tu. Brvt. Attamen id ego nondum hominem appello quod hominis functiones nō obeat. Ev. Neque igitur infantem, hominem esse dicas, quòd ea tractare nō possit, quæ à floridæ & vegetæ ætatis homine geruntur. Si ita pergis ex officiis & muneribus rerum genera distinguere, fient ex necessitate quam plurima hominum genera: quod cùm absurdum sit, & extra omnem omnium opinionem, palàm fit, te perperam in varios perfectionis ordines, substantiæ participes formas distribuisse, vt humilem quendam in his ordinem semen potentiæ nomine sortiretur. Attende igitur in quas angustias te, tanquam in carceris barathrum coniicis, dum ardentiori vincendi studio, adniteris eius quæ accessura est formæ aliquid semini impertiri, & dum liberalitatis studio, hostem naturæ agis infestissimum. Brvt. Nulla est mihi prorsus horum vel borum cura: satis enim mente complector, quî se tota hæc res habeat. Ev. Hoc igitur exprime, vt vel nunc demum nobis constet, quid tibi velis. Oportet enim huic nostræ disputationi, tandem aliquando colophonē imponi, ne inconclusa & velut capite diminuta relinquatur.

Vnius simplicisq; formæ nō esse plures gradus perfectionis.

Br. Tu

Br. Tu igitur illam vel conclude vel concide, aut si id non placet, alium qui cum dimices quære. Ev. Nullus opinor mortalium, tuas hasce partes velit tueri. Br. An non ipse potes, vel perpetuo enarrationis tenore sermonem continuare, vel si interrogatio magis arridet, te ipse interrogare, vicissimque tibi respondere? Ev. Si mea responsio tibi erit accepta, perbreui Aristotelis oratione difficultas omnis eximetur ac discutietur. Br. Quænam ista? Ev. Substantiæ (inquit) quodammodo sunt vt numeri. Nam quemadmodum si quid sublatum à quopiam numero aut additum fuerit, non idem numerus, sed diuersus emergit, etiamsi minimum id fuerit, ob idque fit vt numerus non magis minúsve numerus sit: sic propemodum neque ea substantia quæ ad formam accommodatur. Hoc si est, vt rectè Aristoteles sentit ac iudicat, nihil, ne vel minimum quidem, formæ eius quod gignitur esse potuit in materia, & illius potentia, quam antecessisse dicimus, nequaquam particeps erat formæ venturæ: sed erat illa ceu præparatio quædam, & apparatus formæ accommodatus: Non qui formam possit allicere, aut vi quadam & necessitate de se promere, sed qui patiens magis quàm efficiẽs, materiam alioqui rudem & rerum omnium communem instruat concinnamq; reddat excipiendæ formæ.

Simplicissimam esse cuiusque formæ substantiam.
8. Metap. c. 3.
29. 28.

Non potuisse geniti formam à parentibus fluere. Qualis & vnde sit vera formarum origo. Cap. VII.

BRVTVS.

Siste sermonem, longiùs enim conficiendæ rei studio excurris. Ev. Sic res erat obiter, sub tuo silentio concludenda. Br. Si me satis inter differendũ intellexisti, non aliud sentio quàm Aristoteles, etsi videor interdũ in absurda quædam deuolui. Totam enim expletamque rei speciem, per initia statim à genitore semini inditam esse statuo, ac vbi primùm id vim contraxisse dicitur prolificam, esse tum integram animam plenè assequutum, antè autem in semine velut otiosam latitasse, quamdiu per obicem & repagulum suos actus obire nequibat: atque vbi procedente tempore aptatis & cõcinnatis instrumentis, remotum est omne impedimentũ, tum demũ res maiores & perfectiores moliri. Atq; id fortè mecũ sensit Themistius. Ev. Túne iam totus reuixisti, recollectis qui te languore quodam defecerãt animis? Hem quid audio? Br. Optima sanè & longè verissima. Ev. Verissima quidem, sed his solis qui naturã vel exterminare vel omnino delere cogitant. Quid enim aliud quàm naturam tollit, qui velut resupinã ipsam torpere vult, aut manib. insinuatis feriar? quasi verò vel labore frangatur aliquãdo, vel veterno oppressa altius obdormiat. Sed ab instituto desciscere, & aliunde se aliò conferre, familiare scilicet id est, & optimum viro parùm sibi constanti. Si nunc totam animam semini inesse censes, cur respondendo tam acriter contendebas, illi inesse duntaxat quiddam inchoatum & imperfectum eius formæ, quæ accessura erat, quod potentiæ nomine appellabas? Br. Vt tuas & horum omnium vires quãtæ essent experirer. Ev. Bona verba. Perquàm id iniquũ & indignum est, in abditissimis philosophiæ quæstionibus, aliud sentire, aliud dicere. Par quidem esset, vt nos vicissim idem de te periculum faceremus. Iam igitur aperi simpliciter & nulla fraude, quam arbitreris esse tutissimam sententiã. Semẽ si prolificum est, idémne statim ab anima continebitur? Br. Sic vtique. Evd. Et quæ illud continet ac gubernat anima, talisne est ac tam perfecta qualis & quàm perfecta tua? Br. De rationali anima, quæ mens est, nihil in præsentia definio. Cæterùm quæcunque bruta & rationis expers statuitur, siue sentiens siue nutriens, ea tanta ac talis inerat olim semini è quo genitus sum, quanta & qualis nunc me moderatur. Idem quoq; de stirpe & de bruto animanti iudico, siquidem illa non è cœnosa quadam subluuie, sed è semine suo prodiere. Evd. Hac ista ratione tu semen animatum esse profiteris. Brvt. Nimirum, celebres philosophos imitatus, non Themistium modò, sed ipsum quoque Aristotelem & Platonem. Quid enim Plato? Sperma (inquit in Timæo) vtpote animatum ac respirans, qua parte spirat, per eandem vitale effluendi desiderium gignit, atq; ita

Animam nõ posse ociosam in semine delitescere.
Demõstratio.
Confirmatio.
Semen animatum dici non posse.

generandi amorem nobis inſeruit. Hic quanquam ſemen animatum eſſe pronunciet, non tamen id eſſe fatebitur, nec hominem, nec equum, imò ne animal quidem. Etſi enim animalis eſſentiam ſit conſequutum, ineptum tamen eſt defungendis animantium muneribus, à quibus nomina ſunt rebus indita. Evd. Quid nouæ interpretationis mihi aures corradere ſentio? Brvt. Ea ſi tibi hactenus eſt inaudita, eſt quod effuſiùs læter, puram te Platonis mentem ex me primo hauſiſſe. Evd. Verba nihil aliud quàm fundis. Tu ſi vera illa eſſe exiſtimas, conſiſte intrepidus, & fidenti animo te ad pugnam accinge. Brvt. Quid igitur, vis ne rurſum tuis hæc argutiolis inceſſere? Evd. Secùs ne putas? Brvt. Nunquam hic vir vllum nugarum finem faciet: nunquam definet logicas & pueriles (in quibus ætatem conſumpſit) plicas implicare, adeò nihil nec pudoris nec prudentiæ grandior ætas attulit. Quid in re controuerſa ſentiam, ex Platone palàm audiuit, & per ſummam tamen iniquitatem poſtulat, vt ego ſuæ peruicaciæ omnes impetus ſuſtineam. Sed valeat ſanè, malim ego longè victoriam illi ſine puluere cedere, & bona omnium venia de hac arena decedere. Evd. Itáne ſedatus è tanto feruore? Phil. Quid te mi Brute, malè habeat? oportuit enim aliunde quàm ex iſta concertatione angi: nihil enim, quod quidem ſciam, te noſter offendit Eudoxus. Brvt. Non huc veneram vt tam inquietè exagitarer, neque id eſt allicere ſtudioſos, ſed è ſcholis potiùs exibilare. Phil. Víſne omnia tibi donari? Philoſophica iſta diſceptatio nobis vltrò & gratis eſt ad eruditionem conceſſa, atque illi tempus id impertitum, quod viri candidi ad animi recreationem ſibi delegerant vacuum & liberum. Dum autem alternis interrogationibus reſponſionibusque modeſtè verum inquiritur, quid tibi iniuriæ illatum putabis, ſi fortè imbecilliores deprehenſus? Velles, ſcio, quod tibi glorioſius eſſet, vincere, ſed hanc gloriolam contemnunt viri ſapientes. Dum enim ardua de re colloquia inter ſe conferunt, rem omnem vltrò citroque agitatis rationibus enucleant, ſimulque ingenii ſui, in quærenda veritate, periculum faciunt, nullam è victoria laudem aucupantes. Brvt. Neque vllam ipſe aucupor: ſed tam longæ & tam ſpinoſæ diſputationis obrepſerat tædium. Phil. Si fatigatus velis conquieſcere, ego pro te tantiſper reſpondebo. Brvt. Nihil minus: nimis quàm integris ſunt viribus. Phil. Agè igitur: hæc iſta reſpondendo nobis diſputatio concludatur. Evd. Si vtile ducis optime Brute, diſputationem ad exitum perducere, eſſeque veritatem tecum mihi communiter inueſtigandam, oportet vt vel interrogationes perſequenti mihi reſpōdeas ipſe, vel ego mutatis vicibus tibi: ac ſi me viceris, non vt tu mihi, ſic ego tibi infeſtus ero. Br. Audiam hoc denuò quid fortè velis. Ev. Semen dicíſne eſſe animam? Br. Malè hercle tenes quæ dixi. Semen anima non eſt, ſed eſt animatum, ſi id quidem fœcundum eſt & prolificum. Ev. Eſt igitur ſemini anima congenita. Br. Concedo equidem. Ev. Vnicáne in toto quod emittitur ſemine, an ſua cuiuſq; ſeminis particulæ? Br. Quorſum hæc, aut qualis quæſtio? Evd. Quoniam ex eodem, veluti ex canino ſemine, cōtingit aliàs vnicum, aliàs multos naſci canes. Br. Quum vnicus, tum vnam ſemini fuiſſe animā: cùm multi, multas dicam. Ev. Quid ſi contigiſſet hoc ipſum ſemen ſic totum in vnum vteri locum colligi, vt vnicus inde emergeret canis: íſne tum multas canum animas vnus contineret? Brvt. Hîc iam apertè certè nugaris. Ev. Si te arctius premam, metuo ne velut expreſſus atque eliſus ſubterfugias: Sed faciendum eſt tamen, quando ſemel cœpimus. Quoties ſemen eiacularis, túne vnicam an multas fortè animas ſimul emittis? Brvt. Ita omnino neceſſe eſt, ſiquidem id fœcundum fuerit: tale autem mihi ſit, necne, nondum euentus detexit. Ev. Atqui dum animam cum ſemine pariter effundis, tuam inſuper retines, nónne? Br. Videtur ſanè, quî enim ſuperſtes eſſem? Ev. Quid igitur illa eſt, quæ cum ſemine effluxit, aut vnde genita prodiit? Br. Ipſe videris. Ev. Ea tuæ pars non eſt, ſed integra quædam eſt anima, tuæ haudquaquam abſimilis, nec ea vllo modo inferior. Brvt. Sic volunt. Evd. Et illa tamen ex te prodiit vnà cum ſemine. Br. Id iam ſæpe ante conceſſi. Evd. Ergo quemadmodum è tuo corpore ſemen profectum intelligimus: ſic exiſtimare oportet ſeminis animam,

Demonſtratio.

An ſemen ſit Animatum

animam, ex anima tua proferri, vt ex sui simili generetur vtrunque. Br. Necesse est. Evd. Istud verò qua ratione fieri possit, vt tua vnius anima, alias de se nouò quodam & inaudito procreationis genere, tam repentè, tam multas, tam crebrò multiplicet, æquum erat id quidem à te pro tuo acumine subtilius explicari. Br. Procreationis huius modum qualemcunq; voles tibi fingito: neq; enim eum tibi exponendum recepi, quem me ignorare fateor, nec adeò imprudenter in huius gurgitis implicatos vertices, vnde enatare non possim, descendam. Labyrinthus ille est diuerticulis innumerabilibus sectus, vt qui semel ingressus sit, exitum inueniat nunquam. Proinde rem inexplicabilem, non sum tam temerarius, vt explicare me posse confidam. Sed vtut est, noua non est hæc procreatio, sed iam ante aliquot secula ab antiquissimo philosopho Platone obseruata & celebrata. An tu illa nunquam legisti, quæ Socrati Diotima mulier fatidica in symposio narrat? Omnium ô Socrates, inquit, hominum prægnans & grauidum est corpus, prægnans & anima. Et cùm primum ad certam ætatem peruenerimus, parere nostra natura cupit. Si (vt inquit) prægnans est anima, nonne aliis prægnans est animis, vt & homo homine, & canis cane, & sua vnumquodq; specie? Satis hęc facere debent, quibus & semen animatum, & animam prægnantem esse commemorat. Evd. Vellem, hîc in te descenderes optime Brute, & altiori paulò studio ipsam scrutareris veritatem: nam si anima sic prægnans est vt interpretaris, quid superest, nisi vt te plenum animarum esse fateamur, quas vbi voles effundas cum semine? Id verò quid aliud est, quàm dicere immensam in te hominum esse cohortem & procreationem, omnemque naturæ vim ex hoc mundo relegare? neque enim ortus, aliud hac quidem ratione fuerit, quàm delitescentis & reconditæ rei repræsentatio & emersus. Iam illud quemadmodũ expedis, quòd quæ olim non fuerit, nunc fortè grauidata est anima tua? Cuius enim obsecro semine, potuit illi vterus inturgescere? nam si nihil de seipso cõcipit, & si alterius eadem specie opem & concursum exoptat, cuiúsnam congressu anima tua est grauidata? minus fortasse ridiculum id in muliere fuerit, si quis vt corpus sic & animam grauidatam esse dicat. Sed quid de infœcundis? quorum est certè quidem, in vnoquoque genere magnus numerus: quid de tota mulorum specie? Semen enim hæc sanè habent, sed animatum fortè esse negabis. Cur ita? Animam enim sortita sunt, & quidem perfectam, neq; ab aliis sui generis dissimilem. Quid obstat igitur quominus illa semen animet? & quominus suo tempore prægnans sit? nunquid execta sunt animæ genitalia membra? An non vides quàm sint hæc non dicam absurda, sed portentosa planè, & cum rerum natura pugnantia? Et tu tibi posthac vsque adeò turpiter impones? Tu te sciens ac videns, sponte in tenebras præcipitabis, vnde postea lucem aspicias nunquam? Br. Ne te frustra maceres: Non est quòd vllius istorum vel solutionem vel rationem à me expectes. Satis superq; fecisse videor, quòd meas partes celebrium virorum authoritate sim tutatus: quos scio neque temeritate, neq; ignorantia talia protulisse? Evd. Heû quàm dubiè in simplici & obscuro verbo, spem omnem collocasti. Quum Plato aut magnorum aliquis philosophorum, semen animatum esse pronũciat, subaudienda tibi mox est potentia. Vt enim semen potentia est animal, sic & ipsum potentia animam gerit. Tu verò Themistio iuratus, ais semen actu esse animatum, animamq; sibi ipsam architectari & parare domicilium. Sed & illud à scopo longissimè abest, quod ex Platone huc contorques. Qui enim animam prægnantem esse dixit, non aliis animis grauem (vt ita dicam) vterum ipsam habere voluit, sed (vt proximè sequentia declarant) amore & desiderio immortalitatis grauidam esse. Nam rursum ait in Timæo, brutæ huic, & quã huc & illuc suæ cieant appetitiones, animæ insitum esse generandi amorem: hocque nomine grauidam dici, quòd generandi est auida. Quinetiam eò loci & pudendũ virile cui vis illa insita sit, generandi valde appetens; & naturam etiam muliebrem, animal quoddam esse censet, inobediens illud atque imperiosum, & quod ratione contempta, furiosarum libidinum impetu, sibi cuncta subiicere conatur. Ergo quum tua anima iam potens facta est generandi, grauida nimirum tum dicitur: quum verò sic

Prægnantem esse animam quomodo Plato intellexit.

Solutio

afficeris, vt totus penè turgeas, & cùm tua illa appetitrix anima, toto nisu ad generandum ruit, amore velut insana, ipsa tum parturit. Hæc ex Platone tibi haurienda erant, non crassa illa & absurda quam proponebas interpretatio. Br. Quid verò si Aristoteles, quam protuli interpretationem comprobat? Is enim genitum animal, ex semine deriuari ponit, semen verò ipsum ex genitore perinde ac si quæ in genito est anima, iam olim antè in semine fuerit, fueritq; semen animatum, anima à parente profecta. In hanc enim sententiã scripsit τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ 7. Materia alia talis est, vt à se ipsa moueatur, complura namque moueri quidem à seipsis possunt. Alia talis non est, quia quædam sunt, quorum materia talis est, vt sic moueri non possit, nisi ab alio: idcirco alia (nempe hæc posteriora) non erunt, neque ortum habebunt, sine eo qui artem habet: alia (scilicet priora) erunt, generabunturque sine artifice, quia seipsis & suopte impetu naturali: deinde subiungit: Semen perinde atque artifex facit, habet enim potentia ipsam formam. Rursum alibi: In quibusdam luce clarius extat, id quod generat tale quidem esse, quale est id quod ab ipso producitur, non quidem numero, sed specie idem atq; vnum, vt in iis quæ natura fiunt constat: homo nanq; hominem, & equus equum generat.

cap. 9. fol. 229. pag. 2. circa mediũ.

De animantium & stirpiũ procreatione quid Aristot. statuerit. 7. Metaphys. cap. 8.

Colligimus ex his omnibus quid sequatur: Semen, quia à se ipso suoque impetu naturali mouetur, animal fieri sine artificis manu. Proinde totum animal, eiusque formam à solo semine prodiisse, nullius extrarii opificis labore. Rursum si semen habet potentia ipsam formam, sequitur vt formæ essentiam (licet impeditam) contineat. Item si homo per semen hominem generat, illius quoque formam inducit, atque ita oportuit parentem semini animam iniecisse quam ipsum deinde genito conferret. Ac si pressius exactiusque in Aristotelis sententiam inquirere voles, referam quod est ab eo scriptum libro secundo de animalium procreatione: vbi multis rationibus vltro citroque reciprocatis hunc in modum perarduam quæstionem diluit. Fieri autem potest vt hoc ab hoc moueatur, & hoc ab hoc: sintque perinde atque miracula illa quæ sua sponte mouentur. Partes enim habent vim quodammodo etiam quum quiescunt. Quarum primam vbi extrinsecus aliquid mouerit, vim agendi statim proxima consequitur. Vt igitur in iis quæ moueri sua sponte miramur, quodammodo illud mouet quod nihil nunc tangit, sed antè tetigit: sic id à quo semen, aut quod semen effecit, mouet quum aliquid tetigerit, quanquam nõ adhuc tangit. Est tamẽ quodammodo eius qui nunc inest motus efficiens, vt ædificatio ædium. Igitur aliquid esse quod efficiat, sed non ita vt hoc aut illud, neq; ita inesse vt sit primum illud agens, apertum iam est. Quemadmodum autem vnumquodque fiat, accipiendũ hinc est, hoc initio: Omnia quæcunq; aut natura efficiuntur aut arte, ab eo quod actu est fiunt, ex eo quod potentia tale est. Semen igitur tale est, motumq; habet & principium tale, vt motu peracto pars existat quæque, eademq; sit animata. Et mox: Ratio qua iam caro aut os est, à motu efficitur: proficiscente ab eo quod genuit, quodque actu est id, quod potentia est id ex quo gignitur. Ars principium formaque eius quod efficitur est, sed in alio: motus autem naturæ in ipso est, ab altera profectus natura, quæ actu obtinet formam. Hactenus Aristoteles, qui res sic procreari apertè ostendit, vt semini suam omnẽm vim, ipsumque generandi principium insit, quo deinde principio, tametsi pater absit, semen generat tamen, filiumque procreat. An non id tibi sentire videtur Aristoteles? Evdo. Maximè. Br. Hoc verò, quod in semine latet principium, cùm se primùm detexerit, actus vtiq; fiet, & nascentis anima: quod indicio est idipsum animæ essentiam habere. Sed & in omnibus rebus principium & consummatio, nónne eadem sunt essentia? Evd. Erras & quidem toto cœlo, si hoc principium in substantiæ participem formam adolescere putas: neque enim id est ceu quædam inchoatio formæ accessuræ, sed vt antè dixi, vis quędam & potentia in semine, per quam id se adornat ipsum, instruitque rebus ad excipiendam formam commodis. Br. Sed patere obsecro, vt ego te sigillatim quædam interrogem. Evd. Placet. Br. Quisquis alium de se geniturus est, nihil illi amplius conferre videtur, quàm semen. Atqui in hoc semine, solam potentiam haberi commemoras, quæ facultas

Cap. 1.

quædam

quædam ſit duntaxat præparatoria. At non ita habet?Ev.Ita planè. Br.Quid ſequitur? vt taceam: concluſio enim ſatis loquitur ipſa, quicquid fœcundum ſemen emiſit, potentiam illam duntaxat emiſiſſe, non etiam genitæ rei formam. Ev. Neceſſe eſt omnino. Br. Itáne? Quomodo igitur defendes, quod inquit Ariſtoteles, quicquid fit, ab eo quod actu eſt fieri, niſi ſemini ipſam actus eſſentiam tribuas? Evd. Quidni? Br. Tritici granum è terræ ſucco intumeſcens, & mediocriter incaleſcens, aliud de ſe triticum profert, rametſi nullum adſtet triticum actu. Evd. Verum. Br. In animantium genere, ſi fortè marem contingat emiſſo fœcundo ſemine in vterum item fœcundum, è viuis excedere, aget tamen ipſum per ſe ſemen, & animans nihilo minus quàm ſi ille in viuis eſſet, procreabit. Evd. Videtur planè. Br. Dum fornacis tepore ex ouo pullus excluditur, vbi tum gallum eſſe dicas è cuius ſemine natum eſt ouum? Evd. Nuſquam fortaſſis, ſed iam pridem extinctus. Br. Et rei gignendæ aliquid impartiri poſſit, quod nec vſquam nec quiſquam ſit? Evd. Nihil omnino. Br. Neque igitur quod de vita migrauit, nec comparet, formam vllam, quum nullam ipſum habeat, rei quæ gignitur largiri poſſit. Evd. Neceſſe eſt. Br. Id verò ſi olim dum viueret, ſemini formæ eſſentiam non immiſit, ſed potentiam tantùm quæ qualitas ſit, quî fiet vt ipſa forma actusq́; poſtea accedat? aut vndénam aduolabit? quis illã introducet? niſi illam putas erui poſſe de potentia. Quod ſi eſt, vides quid conſequi neceſſe ſit, eam in ſemine ab ipſo ſtatim exordio fuiſſe, ſed prius velut in tenebras merſam, tum demum collecto robore emerſiſſe, & ſua ſe efficientia in lucem promouiſſe. Quæro enim per deos immortales, illam cuius nihil putas ſemini prius « inſediſſe, quis ita repentè totam velut inſpirauit? Ev. Sol, inquit Ariſtoteles, & id « quod eſt omnium primum, omnia mouens. Br. Quænam aut vnde recondita iſta philoſophia? Evd. Ne mirare. Sed Ariſtotelem ſcito tibi totum eſſe diligenter & accuratè legendum, pertractandum, excutiendum, ſi quidem illius ſententiã plenè velis & purè conſequi: neque enim vno ſe loco totum ac ſimpliciter aperuit, neq; in re lubrica & præcipiti conceptionem animi ſui, calumniis aut repreh enſionibus obnoxiam eſſe voluit. Br. Profer igitur in medium ſi quid habes ad hanc rem momẽti. Ev. Accipe id primum quod ἐν τοῖς τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ ſcriptũ reliquit his ferè verbis. Poſthæc ſciri conuenit neque materiam neque formam generari: id autem dico de ſummis. Omnis enim mutatio alicuius eſt, & ab aliquo, & in aliquid: ab aliquo quidem primum mouente: alicuius nempe materiæ: in aliquid, ipſam vtique ſpeciem. In infinitum igitur abibit, ſi non ſolùm æs ſit rotundum, ſed ipſum etiam rotundum (id eſt ipſa rotunditas) aut ipſum æs, ſtetur igitur neceſſe eſt. Deinde ſciendum ſubſtantiam quamque generari ab alia, quæ eodem cum ipſa nomine appelletur. Vidén' Ariſtotelem palàm dicere, neque rei ſpeciem neque materiam procreationis aut ortus vllam ſubire rationem? Si enim genita putetur, & è ſubiecto quodam ſic prodiiſſe, vt cùm eius nonnihil retinuerit, quod ad integritatem deeſt, aliunde ipſa conquiſierit, è multis iam illa, vt cæteræ res naturales, conſtabit: neque ſimplex & vnius modi tota erit, verùm ex partibus compoſita ſe ſimplicioribus & antiquioribus. Sed & illarum partium, ſi quem ortum item eſſe putabis, in infinitum res abitura eſt, neque vllam vnquam exitum inueniet diſquiſitio: quod quoniã Ariſtoteles in primis refugit & horret, eandem propemodum ſententiam compluribus locis inculcat. Dico autem æs rotundum facere, non eſſe idem atq; rotundam & ſphæricam formam, ſed aliud quidpiam, nempe huiuſmodi formã alii imprimere. Si enim facit, ex alio quodam facit: hoc enim ponebatur, vt æream ſphæram facere. Id enim ita « dicitur, vt ex hoc illud fiat, ex ære, ſphæra. Ergo ſi facit etiam illud ipſum, clarum « eſt profectò, eadem facturum ratione, ita in infinitum abibũt procreationes. Pa- « tet igitur neq; ſpeciẽ (aut ſi quod eſt aliud, eius quæ eſt in corpore formę, nomen) « generari, neq; vllam eſſe eius procreationem, neq; in hoc poſitam eſſe ipſius ſub- « ſtantiam. Et mox: Patet igitur ex hiſce quæ dicta ſunt, id quidem non fieri quod « vt forma aut vt ſubſtantia dicitur, ſed eum tantum concurſum qui ad ipſam re- « fertur. His quanquã Ariſtoteles rei cuiuſq; ſpeciẽ, neq; gigni neq; fieri cõtendit,

Solutio quæ explicat formarum ſubſtantialium veram originem, ex Ariſtotele.

Lib.12.c.3.

Nec materiã nec formam generari.

Æs & ipſum æs, rotũditas, & ipſa rotũditas, quæque ſubſtantia & ipſa ſubſtãtia multũ inter ſe differunt.

τῶν μετὰ τὰ φυσ.3.

hanc tamen rebus immitti non negabit: idque vel à cœlo, vel à ſempiterno illo & primo rerum omnium motore. Sic enim ait, Homo generat hominem atq; ſol. & rurſum: Hominem quoque generat homo, præter hæc autem id quod eſt omnium primum omnia mouens. BR. Finem his facito. Satis enim multa citaſſe videris: explica nunc ſingula. Si conſentaneum eſt, vnamquamq; ſubſtantiam ab eiuſdem nominis & rationis ſubſtantia generari, velut hominem ab homine, equum ab equo, fruticem à frutice: nónne par eſt formam quoque à forma, & à materia materiam effici? & quæcunque in equo ſunt, ab equo genitore deriuari? Si enim ille quem progenitorem fateris equus neque materiam neque formam eius quem gignit, facit, quid illi ad ortum confert? EVD. Concurſum, inquit, facit. Dum enim vim ſuam ſemini indidit, quæ id concinnè præparatum & ad formam recipiendam aptum redderet, ſimul effecit vt illi forma conciliaretur, & in ſubiectum ita præparatum incurreret: qui incurſus & formæ cum ſubiecta materia concentus, quoniam eſt ipſa rei conſtitutio & ortus, quiſquis hanc efficit ſocietatem & connexum, is vtique procreationem facit. Quod ipſum ſic plenius Ariſtoteles patefecit. Id quod generat, ſatis magna certè eſt cauſa vt in materia ſit ipſa ſpecies. Iterum & alio loco: Demonſtratum autem eſt in aliis declaratúmve, neminem facere generareque formam, ſed id efficitur atque fit quod ex iis conſtat. Vt ergo diſputationem hanc ſemel concludam: Quicquid fit, ex ſubiecto in quo potentia ineſt, effici aſſero ab eo quod actu iam eſt & verè ſubſiſtit, non quòd efficiens illi actum formamq; impertiat, ſed quòd cum ſemine potentiam conferat, quæ ſuopte impetu ad perfectionem adoleſcẽs idonea ſit ſubiecti præparatio, quæ ſpeciẽ extrinſecus deinde excipiat, vel alliciat in materiam in eaq; conſeruet. Proinde quiſquis dat potentiam, qua hæc velut in vnum committantur congrediantúrque, ille iure optimo procreationis cauſa cenſeri debet. BR. Quas nobis declinationes comminiſcitur? PHIL. Quò te proripis, optime Brute? BR. Sine à vobis tantiſper abſim, dum ſemen à caliginoſa iſta vertigine recollegerit, quò clarius & acrius videat quid ſit in re controuerſa ſimul & obſcura veriſimillimum. PH. Ne quam temporis iacturam ſub inutili ſilentio faciamus, liceat mihi diſputationẽ hanc in epilogum colligere, dum noſter Brutus vngues ſuos corrodens, in opaco illo virentiq; loco ſolus obambulat. EVD. Vt voles.

Conclusio (handwritten margin)

Epilogus totius superioris diſputationis.

PH. Rerum omnium quas parens natura progenuit, conſtitutio prima è ſubſtrata materia & ſpecie fieri intelligitur: è quibus cùm longè maximè præſtet ſpecies, naturæ nomine multò ſæpiùs quàm materies appellatur. Vt autem quod genitum ſit, ſtabile nihil aut permanens cernimus, ſed occidere aliquando & euaneſcere: ſic ea ſpecies per quam res vigebat, non potuit perpetuò materiæ inhærere. Immigrauit illa quondam, idque repentè admodum, & vno temporis puncto, quem illius ortum appellamus: emigrabit item aliquando, & quidem vno etiam momento, iſque erit illius interitus: ſed priuſquam illuc appelleret, ornatum quendam & præparationẽ materiæ deſiderabat, per quã & ſine qua eò appellere non poſſet. Hæc preparatio potentia dicitur, quæ non quidem portio, non minimum quicquam eſt aduentantis formæ, ſed, vt dixi, illam tantùm præcurrens inſtructio. Quiſquis rem aliquam genuit, potentiam hanc contuliſſe putatur: aliàs per ſe & ſolitariam, aliàs cum ſemine aut quodam ſeminario illi reſpondente. Itaque cùm multiplex illa ſit & varia corporis præparatio, tũ ex quatuor illis rerum initiis haudquaquam corruptis, ſed minutiſſimè & ex toto inter ſe confuſis reddita temperatio, tum concinna corporis conformatio, & partium apta ſecũ coniunctio, tum verò ingeniti ſpiritus omnis commoderatio: totus hic potentiarum ordo, à facultate & vi ſeminis, & ab eo qui ſemen iecit dependet. Vbi verò iam omnis ad plenum abſoluta eſt preparatio, quo tempore conſummatã potentiam dicimus, tum extrinſecus accedit ipſa ſpecies, naturali quadam & quaſi dicas ineuitabili neceſſitate. Ea ſimplex eſt quidem omnino, nullã ex ſubiectorum formis compoſitionem ſortita, ſed quæ multa tamen pro variis quas habeat facultatibus gerere & moliri poſſit. Qui ſenſibus omnia metiũtur proximamq; cauſam duntaxat animaduertunt, illam de materiæ potentia educi exuſcitariq; contendunt:

89.29 · 79.1 (handwritten margin)

dum: quæ sententia multis est & efficacibus argumentis profcissa. Non enim efficiens ac genitor, dum per se, aut seminis seminariive interuētu, aliud quiddam sui nominis ac generis gignit, illius speciem vel facit vel immittit: sed is huius vnius concursus causa est, vt nempe in materia fit species. Atq; id est quod geniti causa esse, ipsumq; genuisse perhibetur: sed est certè supra illū, sublimior & præstantior opifex, extrinsecus formā ceu quodā afflatu inspirans. Evd. Pulchrè tu & memoriter omnia, nulla temporis iactura. Ph. Superest igitur vt si extrinsecus, vnde ipsam prodiisse putes, exponas. Ev. Id iam nunc plenè, vbi ad nos redierit Brutus: sed quem cedò hominem mihi, quicum committerer, dedisti? Ph. Qualem verò ipsum arbitrare? Ev. Dispeream si vnquam aliàs in virum inciderim, qui mihi plus negotii facessiuerit. Tenet ille mordicus suam opinationem, meditata omnia multumq; ac diu in omnem partem agitata. Versutus iuxta atq; acutus, vt si quid vel falsum probare velit, subtiliter tamen id & probabiliter faciat, neq; verò vllo rubore vnquam suffunditur: vt quæ ad acrem disputationem Plato desiderat, ea præ se ferat omnia, scientiam, prudentiam & audaciam. Ph. Magnam is certè diligentiā impendit, euoluendis non tantùm veterum, sed & huius seculi, si quorum aliqua celebritate nomen percrebuit, philosophorum monumētis: hos adiit, audiuit, coluit, saltem quos tali honore dignos comperit, bona orbis parte hac vna de causa peragrata. Nunc verò his vinculis sic videtur impeditus & obstrictus, vix vt illi sese explicandi, spes vlla relicta sit. Ev. St, St, lupus est in fabula. Br. Egóne abiecta scientia quam teneo certissimam, fallaces atq; incertas aliorum opiniones consecter aut aucuper? Ego meam causam vno momento victus deseram? ego quæ tot vigiliis, tot sudoribus didici, ad extremum vno omnia verbo improbabo? ego tot ac tantos authores, tot iam annos inter se consentientes, istiúsne vnius authoritate adduci potero vt contemnam, vt crassæ ignorationis insimulem? Patiárne mihi illud ex animo excuti, quod tot annorum approbatione iam confirmatum est, formam de materiæ potentia in lucem proferri, vt contrarium plane nunc demum veluti nouus tyro docear, ipsam extrinsecus in materiam illabi? Durum id profectò, durum de sententia decedere, de authoritate deiici. Sed quoniam rerum naturalium veritas in occulto latet, & natura veritatem in profundo (vt ait Democritus) penitus abstrusit, hanc inquirere, inuestigare, rimari cōuenit: id enim cum maiori æquitate & modestia coniunctum, quàm sententiā quam temere adamauerim peruicaciter defendere. Et harum quidem, de quibus est inter nos controuersia, opinionum vtra vera sit, solus opinor nouit Deus, neque nos quid verum, sed quid sit verisimillimum inuestigamus. Vtrinq; fautores sunt & causarum patrocinia. Sed, vt hoc verè & ingenue fatear, mollior est & infirmior mea opinio, proindeq; rationibus pressa cedit. Experiar itaque quanto sit aduersarii firmior, & è quib. locis illa sibi fidē veritatis adstruat, quam clara, quàm liquida faciat omnia. Iā ad vos redeo viri optimi. Ev. Video: sed talisne cedò, qualis abiisti? Br. Qui sim vix ipse scio, adeò mihi dubius animi videor, & in lubrico positus. Proinde agè, si quid adferre potest tua industria, in quo tandem quam in portu, ab ista huc & illuc impellentium opinionū iactatione, mens conquiescat, ne pigeat tantulum laboris suscipere. Scio equidem opinionibus omnia teneri: desperatam esse cognitionem certi, id tamen sequi lubet quodcunq; verisimile videatur: quocirca expecto quē exitum ista disputatio sit inuētura. Quid igitur illa sunt, cedo, dudū ex Aristotelis fontibus deriuata? Homo generat hominem, atq; sol: Homo generat hominem, præter hoc autē, id quod est omnium primum omnia mouens. Iucunda est quidem illorum mihi recordatio quę sæpe certè me legere memini: sed vt nunc video, oscitanti & non satis intento animo. Tu verò quam habes interpretationem? nunquid hominis alia est efficiens causa quàm homo? aut equi alia quàm equus? Ev. Nequaquam omnino. Verùm nequis crassius putaret, eum qui vel hominem vel equum progenuit, quæcunq; illius sunt vnà procreasse, caducæ mortalisq; naturæ limites hîc prætergressus Aristoteles, duplicem rerum authorem opificemq; cōstituit: alterum compositi totius ceu hominis hominē, alterum solius formæ conditorem, quem sempiternū

Plenior interpretatio Aristotelis de rerum & formarum origine.

& immortalem esse profitetur. Hîc rursum se bifariam secat. Vbi rerum causas „ physica ratione scrutatur, species rebus immitti putat ab illa quinta natura, quam „ Solis nomine exprimens, cœlestium omnium corporum conuersiones immuta- „ bilesq́; cursus comprehendit: Quum verò quæ supra naturam sunt subtili contemplatione rimatur, rerum omnium opificem deum, solutamq́ue mundi mentem Platonis æmulatione causam esse decernit. BR. Multa sanè congeris quæ valde exoptem te hîc apertius docere, ac primum vbi & quomodo Aristoteles naturalem formarum originem cœlestem putauerit: ita repentè me veluti quædam vertigo corripuit, præ auditionis nouitate.

lib: Phys: cap. 1.

Rerum omnium formas primasq́; substantias de cœlo duci, ex Aristotele. CAP. VIII.

EVDOXVS.

Vt omnia quæ hic mũdus continet regantur à cœlo.

DICAM paucis, & ex Aristotelis sententia versabor, si modò facilem mihi præbebis audientiam. Res quæq; naturalis ex principiis duobus constituitur: ex materia & specie. At si illius procreationem spectabis, tertium his accedet principium, quod efficiens & ortus causa nominetur, quam naturalem contemplationem instituens, cœlũ esse tradidit. Vt enim omnium motuum primus est, qui ad locum est, ex quo reliqui omnes ceu posteriores defluunt, procreatio, alteratio (hoc enim verbum cùm necessarium sit & aptum, terendo vsitatum facere oportet) accretio, interitus: sic illud corpus quod iugi perenniq́ue itione, & irrequieto ambitu circumagitur, omnium quæ gignuntur corporum causam esse conuenit. Ac probatum est quidem infinitis seculorum ætatibus, Solem vertigine assidua conficientem vicissitudinis anniuersarias, suo ad nos accessu aut recessu & rerum ortus promouere, & occasus obitusq́; efficere: quem in modum cœlestis illa mundanaq́; conuersio, Aristoteli causa statuitur eorum, quæ & gi- „ gnuntur & intereunt. Necesse est, inquit, totum hunc, qui terram ambit, mun- „ dum cum superis conuersionibus sic continuatum esse, vt omnis eius virtus inde „ gubernetur: nam vnde omnibus est motus principium, prima illa debet haberi „ causa. Prætereà autem, hæc sempiterna est, neq; loco definitum habet finem, sed „ in fine semper. Mox docens ab elemẽtis materiam, à cœlo speciem genito con- „ ferri, hæc adnectit: Itaq; rerum quæ in ipso eueniũt causas, quod quidem ad ma- „ teriæ genus pertinet, ignem & terram & his cognata corpora existimari conue- „ nit: hoc enim modo appellamus id quod subiicitur, & quod aliquid fert: id autẽ „ quod ita causa sit motus sit principium, ad eorum vim referri debet, quæ semper mouentur. In hanc quoq; sententiã cùm aliis passim in locis, tum libro de mundo, cœlum appellat elementum, à quatuor illis notis longè diuersum, neque interitui obnoxium, sed planè diuinum & immortale. Cæterùm duplex cùm sit in cœlis circumactus & conuersio, mundana illa incitatissima, quæ viginti quatuor horarum spacio completur, & ea qua subiecti septem orbes versantur retro, contrario atq; summum cœlum motu: prior illa vnius modi semper, constantiq́ue & immutabili ordine progrediens, ortus & interitus (quæ contrariæ res sunt) causa esse non possit. Posterior verò per signiferum orbem obliquum, errantes stellas circumagens, dum illas in aquilonem adducit, rerum facit exortus: dum abducit in austrum, interitus. Atq; vt earum accessus recessusq́ue, continuata serie, nec vnquam ne ad momentum quidem mutatis vicibus sese excipiunt: sic ortus obitusq́; rerum semper erunt constantissimi, neque vllo vnquam tempore deficient. Itaque appetente vere, cùm ad nos illorum vis reuisit, multas rerum nouationes animaduertimus, emergere pleraque omnia ac exhilarari: & quia vere calor redit omnibus, fœta esse ac succi plena omnia: herbas, fruges, arbusta, flores, gemmasq́; trudere, & foliorum viriditate vestiri: animalia amoris stimulis incitari, ea quidem ratione quam Poëta cecinit:

1. Meteor.

Cœlum elementum Aristot.

veris effectus

Georgic. 2.

Ver adeò frondi nemorum, ver vtile syluis:
Vere tument terræ, & genitalia semina poscunt.
Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther

Coniugis in gremium lætè descendit, & omnes
Magnus alit, magno commistus corpore fœtus.
Auia tunc resonant auibus virgulta canoris,
Et Venerem certis repetunt armenta diebus.

Censetur idcirco ver omnium temporum esse saluberrimum, gignendis, augendis, seruandisque rebus vnum omnium maximè opportunum. Contrà annò Solis recessu senescente, plurima occidere, omnium certè vires emarcescente calore frangi, hinc autumnum haberi perniciosum. Atq; hæc quidem sol annua vicissitudine designat. Errantes verò stellæ per orbem signiferum, contrà quàm à supremo illo cœlo ducuntur in contrarium cursus retorquētes varia radiorum permixtione, multo maiora: adeò vt præstantissimorum philosophorum monumentis proditum sit, eam posse cœli constitutionem incidere (qualem etiā quondam fuisse tradunt) quæ tum homines, tum equos, tum perfectorum animatium genus omne, ex ipsis elementis tanquam ex coniunctissima aut proxima materia (sic mihi appellare liceat quā Græci προσεχεστάτην dicerent) generet, quemadmodum & imperfectiora quædam, vt mures, vt ranas, vt locustas sæpe sua sponte inde nasci videmus. Negari non poteft maxima esse quæ cœlum cùm motu tum lumine, tanquam suæ facultatis vehiculo, in hæc inferiora demittit. Et quisquam posthac dicere audebit, elementa vniuersam substantiam rebus gignendis conferre? ac cœlum, sine quo nè elementorum quidem vlla sit efficientia, ociosum atq; iners, & veluti feriatum faciet? Itáne frustra conditum videtur? Itáne nullus vsus illustrissimi huius & purissimi corporum cœlestium splendoris? inutilis iste vndequaque absolutissimus ornatus? ista tam admirabilis ab omni æternitate motuum ordinumque constantia? At longius abest, quàm vt ad nos eius vis pertinere possit. Egregium sanè & tali sapientia dignum commentum. Tu si vel pictum philosophum vnquam vidisses, istuc diceres? Qui magnum censeri debet id ætheris & aëris interuallum, quod Ptolemæi demonstrationibus cōfirmatum est, partem non esse totius mundi millesimam? Si mundus qui vno omnia complexu coërcet, ab ornatu nomen inuenit, & si is vnum corpus est in quo videntur omnes aptæ & colligatæ inter se partes, necesse est profectò, vnam esse totius naturæ continuatam vim; quæ tota mundo confusa, res omnes complexa teneat, omniaq; sic cōnectat, vt in terris cœlestia consistant dignitate cœlesti, & vt (quod ait Aristoteles) mundus hic inferior superis conuersionibus cōtinuatus sit, & vis illa cœlestis in totum diffusa mundum, in abditissimos vsq; terræ recessus penetret subeatq; densissima quæque & solidissima corpora. BR. Satis perspectum habeo caloris, frigoris, imbrium, siccitatis vices, reliquas item aëris tempestates à cœlestium corporum viribus dependêre: at ipsas etiam rerum substantias atque formas, vnde Aristotelem comprobasse constat? non enim id tu admodum lu- culenter aut efficaciter conficis. Sed ne lites amare aut fouere videar, equidem talpas, vermes, ranas, & si quæ sunt alia huius aut imperfectioris generis, nullo semine prognata, tecum sentio ex elementorum materie cœlestis spiritus vi, & in vitam venisse, & in ea permanere. Sed quæ è semine emergunt, aut quæ ex alio sui generis nasci contuemur, horum vitalem vim à cœlo vsq; deducere, perpauci, scio, tibi concedent: idq; eo minus quòd hominem, equum, leonem, quouis tum anni tempore, tum cœli statu oriri, animari, atque formari, quotidiana experimenta commonstrent. EVD. Si diligentius expensis rebus cum bona ratione consilium capies, intelliges vtique in omnibus parem esse argumentorum vim & necessitatem. Quibus accedit quod in vniuersum sic conclusit Aristoteles: Omnis eius virtus inde gubernatur. Ergo quæ ab intimis abditissimisque terræ visceribus proferuntur eruunturque tum metalla, tum lapidum stirpiumq; genera, conuenienter & apposite præparato solo, suæ formæ essentiam è cœlo hauriunt. Serpentes, locustas, vermes, muscas, mures, vespertiliones, talpas, & id genus alia quæcumq; fateberis sponte sua, nullo semine, de putri materia, de cœnosa colluuie exoriri, ortaque spirare, & mouêri; Aristoteles ad eundem modum authorest, vim illam animalem ac spirabilem, quæ per omnem naturam fusa est, è cœlis

Non solùm aëris mutatio nes à cœlo esse.

Quæcunq; animalia & stirpes sine semine proueniunt, à cœlo generari.

3. de gen. animal. sub finem.

ducere, quo loco inquit: In animalibus generantibus calor fecernendo ex cibo ingesto & concoquendo facit excrementum, quod conceptus fit principium, itemque in plantis, nisi quòd in his & quibusdam animalibus, nihilo desideratur maris principium: habent enim quoddam in se mixtum, in plerisque tamen animalibus eo opus est. Est autem cibus aliis quidem terra & aqua, aliis ea quæ ex his orta sunt. Itaq; quod calor in animalibus è cibo facit, idem temporis in ambiente nos aëre calor, è terra & mari coquendo concernit & constituit. Eodẽ quoque pertinet quod paulò antè dixerat, generari animalia & stirpes in terra & aqua, quòd in terra quidem sit humor, in aqua spiritus, eo autem toto calor animabilis, vt animæ quodam modo plena sint omnia, Hęc ille. Quòd si è cœlesti facultate, exigua isthæc & minutula animantia proferuntur, cur non itidẽ in perfectioribus & grandioribus eadem valeat ratio? Aut qualis illa tandem erit fortitio, quæ secretio, quæ differentia? An quia videmus hominem, equum, leonem, seminis interuentu enasci, idcirco supremæ illius & vniuersalis animæ mundi vires non experientur aut sentient? Maiorem hæc & operosiorem apparatum requisiuerunt, efficiente quidem cœlo, præparante semine. Hoc illud est quod Aristoteles in problematis attigisse videtur, quum inquit: Quorum facilis est ortus, & quibus procreationis suæ tempus breue constitutum est, hæc temporum vicissitudine commutationeq; procreantur. Quæ autem in ortu suo tempus requirunt longius, vel nullo pacto vel ex coitu procreentur illa necesse est. Cuius hanc addit rationem: Rei minoris, minus quoq; principiũ esse cõuenit. Quamobrem huius etiam seculi mutationes, semen minutorum animantium generi conferre possunt. Ita enim etiamnum accidere videmus vt tum maximè oriãtur & existant, cùm aliqua temporum incidit mutatio: maiorum autem genus pro sua magnitudine, mutationem quoq; desiderat maiorem. Hanc mutationẽ tantam interdum fieri Aristoteles commemorat, quæ sola tum homines tum perfectiora quæque animantia nullo semine proferat, & quæ vna tum efficientis causę tum præparãtis seminis vim obtineat. Eiusmodi quandam fuisse rerum initio ita inquit: Qui de natura disserunt, animantia principiò orta esse dicunt ingenti mundi vniuersiq; mutatione. Et nunc si rursum eiusmodi ortus futurus sit, eiusdem modi mutationes aliquas antecedere oportebit. Ingentes has mutationes efficit insolens quædam, & admodum rara concursio permistioq; siderum. Quoniam autem ea tam rara incidit, ne fortè longa temporis intercapedine, iam olim creatum perfectorum animantium genus deficeret, prouida solersq; natura his quæ ex ingenti quondam mutatione creata fuerant, simul vitæ seminarium cœlitùs immisit, & in tantulo semine vitalem vim inclusit, quæ deinceps materiam sic aptaret, præpararet, gignendisq; rebus accommodaret, vt omni tempore vim illam animabilem, & spirabilem, de cœlo excipere posset & illicere, sicque continuata fieret rerum caducarum sese excipientium series, semine quidẽ materiam suppeditante & præparante, cœlo verò inducente formam. Hæc si voles ad metam perducere, in id tanquam circulo recides quod principiò fuerat assumptũ: Homo generat hominem atque sol. Duplicem enim causam geniti hominis efficientem cùm statuat, homo qui per seminis vim præparationem omnem & ornatum conciliat, proxima continensq; causa erit. Etenim spiritus & calor qui est in semine diuinus, sub ingenti quondam mutatione cœlo demissus, subiectam seminis materiam sic instruet & præparabit, vt consentaneam partibus singulis permistionem temperationemque, deinde verò structuram, conformationem, positumq; accersat, tum demum in totum sese diffundens, singulis veluti gubernator insideat, neq; deserat quas temperauit, formauit, cõposuit. Altera externa prægressaq; causa dici solet, quum tamen verè prima sit & princeps, quæ in præparatam materiam simplicem speciem demittit inseritque. Ad hunc igitur modum, maiorum perfectiorumq; viuentium genus mutationem desiderat ampliorem & à cœlo & à semine, cùm minutorum genus, excitata vi cœli mutatio, satis superq; consũmare possit. BR. Intelligo planè quid velis, neq; aliud restare video, nisi vt vnũ hoc doceas, quemadmodũ cum his conueniant Aristotelis illa quę hic

dudum

Perfectiora etiã animalia à cœlo gigni, sed seminis interuentu.

Sect. 10. Probl. 64.

Probl. 15. l. 10

Dubitatio.

dudum efferebas: Quorum principiorum actio est corporea, hæc sine corpore esse non posse certum est. Itaque extrinsecus ea venire non possunt: nec enim ipsa per se accedere possunt, quum separabilia non sint. Atqui quum sint omnes (si vnam mentem excipis) rerum formæ corporeæ, has quî putabis cœlitùs sine corpore illapsas? Negat enim fieri posse vt extrinsecus illæ veniant. Explicandus hic sanè locus & aperiendus est, si me voles in tuam pedibus ire sententiam. Evd. Quæris quod disputationis iure tibi deberi fateor, id verò similitudine dissoluã. Vt à Sole cui lux ingenita est, defluit, non quidem ipsa lux, sed lumen splendorque, qui perspicua corpora collustrans, non splendida modò, sed lucida quoq; illa exhibet: sic vnaquæque efficiens causa, maximeq; supera illa cœlestiaq; corpora, rerum ortus promouent, rebusq; species impartiunt. Non enim perennes illas sibique insitas rerum ideas ac species à se excutiunt, aut suæ substantiæ quicquam genitis rebus elargiuntur, aut iam in cœlis genitam absolutamq; formam solam ac per se incommodè præparatum subiectum submittunt: sed hac vna ratione, res nouas excitant & edunt, quòd superæ illæ cœlorum vires, motu, lumine ac spiritu tanquam vehiculis huc deuectæ circunfusæque nobis in subiectum potentia præparatum sese insinuant, & substantiarum à quibus dimanarunt vim & naturam recens genitæ rei imprimunt, & speciem sic inducunt, vt à Solis luce in perspicuum instructumque corpus irradians lumen, ipsumque collustrans, illi non lumen modò, sed & suam quandam lucem tandẽ immittit. Br. Apertè quidem & luculenter qua ratione mundus hic inferior à supero illo gubernetur, & qua quæ gignuntur omnia suam inde formam suscipiant. Nunc continuata traditionis serie apertius edissere, vt Aristoteles statuat id quod est omniũ primum, omnia mouens, omnium quæ gignuntur causam esse. Si enim rebus omnibus cœlum formã impertit, quid altissima illa & perobscura inuestigatione sit opus? quid rerum causas ab illa origine abditissima repetere iuuabit? *Solutio.*

Aristoteles supra naturam philosophatus statuit formarum diuinam originem: Deum maximum cœlos astraq; condidisse, hisq; gignendarum rerum vires indidisse: quæ etiam Platonica sunt sacris literis consentanea. Cap. IX.

Evdoxvs.

Rem omnino arduam petis, quæ tum longum tempus, tum cogitationem multam atque otiosam expostulat, vix vt dignè possit tumultuario isto congressu explanari illustrarique dicendo. Ph. Conandum tamen est, & quidem tanto impensius, quanto est vtilior & iucundior hæc inuestigatio. Ev. Naturalem contemplationem instituens Aristoteles, nihil ex professo aggreditur, quod non vel manu tangere, vel oculis cernere, vel demonstratione cõsequi possit. At non semper intra eos limites quasi in angustias se coërcet: sed interdum naturæ ordinem prætergressus, & in rerum diuinarum contemplationem transiliens, verbis quidem paucis, at grauissimo sententiarum pondere, omnium quæ gignuntur primam originem deducit à Deo. Ne quis autem istorum euidentiam desideret, monet in libris τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, diuinorum cognitionem omnino extra sensus & supra captum humanæ mentis esse, neq; vllam posse demonstrationẽ eò pertingere. In eam ipsam ferè sententiam & Theophrastus: Fortè autem illud veritati magis consonum est, tangente ac veluti contrectante mente contemplationem fieri. Nam & in illis nulla est hallucinatio, sed huius ipsius difficilis est & intelligentia & fides. Paulò antè monuerat quàm sit ardua eorum quæ naturæ limites transcendunt, cognitio. Aliquatenus per causam contemplari nos posse, principia à sensibus accipientes: cùm verò ad ipsa summa primaque transierimus, iam non amplius posse, siue quòd causam non habeamus, siue ob nostram imbecillitatem. Br. Et Plato diuinorum altitudinem abstrusosque & imperscrutabiles recessus reueritus, vetuit in Epinomide ne quisquam de diuinis profanè loquatur, néve pro suo arbitratu illa innouet: existimans fieri non posse vt mortalis natura de his quicquam certi comprehendat: esseq; id cuiusq; præcipuum ac maximum *In Metap. c. 5*

officium (ſi quis hæc rectè doceat) quàm maximo ſtudio ediſcere, neminem autem rectè docere, niſi quem Deus adiuuerit. Idem in Timæo his ferè verbis: Quum ergo ô Socrates multa de diis vniuerſiq; procreatione à multis dicta ſint, ne mireris obſecro, ſi rationes de iis vndecũq; omnibus probatiſſimas & exactiſſimas afferre non poſſim. Satis enim factum putare debebis, ſi non minus probabiles, quàm quiuis alius rationes attulerim. Æquum eſt meminiſſe & me qui diſſeram, & vos qui iudicabitis, homines eſſe, vt ſi probabilia dicentur, nihil vlterius requiratis. Rurſum autem ſic: Cœleſtia horum principia Deo nota ſunt: atque ei qui Dei ſit amicus. Quocirca ea quam ad Dionyſium conſcripſit epiſtola, monet vt eos tanquam barathrum declinet, qui de diis tanquã de diis quæ manibus teneri & apprehendi poſſunt, certas exigunt demõſtrationes. Quos & in Theæteto quidem, ſed in Phædone præcipuè eo nomine grauiſſimè reprehẽdit, quòd ambitioſis inter ſe verborum pugnis & inani demonſtrationum conatu, principes ſe nouorum & pugnantium dogmatum conſtituant, de rebus ipſis nihil certum, nihil ſtabile, nihil firmum habeant. Vnde & in Phædone hanc de diis quæſtionem & inueſtigationem naturalium duntaxat rerum contemplatione nixam deteſtatus, ſuam deplorat cæcitatem: qui, quæ ſe prius perſpicuè ſcire exiſtimaret, ne per vmbram quidem ſibi vnquam viſa eſſe compererit: & quorum aliquã eſſe ratus fuerat ſoliditatem, ea nunc omnia, nõ ſecus ac inanes ſomniorum imagines vaneſcere. Proinde & in Gorgia, & in conuiuio de amore, iis quæ de anima, de diis, de dæmonibus à Diotima fatidica muliere Socrates accepiſſet, ſe potius fidem adhibere ait, quàm vllis quamlibet euidentibus rationibus, ſeq́ue impenſe conari vt aliis eadem deinceps omnibus perſuadeat, quæ ſola auditione accepta, ſibi perſuaderet eſſe veriſſima. Ph. Hæc quanquam inueſtigatio ſyllogiſmo comprehendi non poteſt, quoniam tamen diſputãdo iam hucuſq; velut tempeſtate quadam delati eſtis, par eſt omnium quæ deinceps ſunt rerum totam tractationem perſequamini: nihil vt ſuperſit omnium quæ tum mundus comprehendit, tum extra illius ambitum ſunt, cuius nõ aliquam inſtitueritis diſputationem, ac velut quæſtionem exercueritis. Is igitur primus motor quem paulò antè ceterorum principem Ariſtoteles appellauit, Deúsne eſt, ánve illi dignitate proximus? Br. Poſſem in id multa ex Platone præclara depromere, ſed quæ parui exiſtimem, quòd non quemadmodum Ariſtotelica euidenti ſunt demonſtratione ſtabilita. Ph. Agite igitur cõmuni opera excutite, quàm bellè inter ſe conſentiãt philoſophorum ſcripta, & ſicubi diſſentiant, vtrius præponderent rationes. Et ſi placet, Platonica Brutus proferat, Eudoxus Ariſtotelica. Ego quanquam parùm idoneus ſacra intermiſcebo, vt omnibus numeris conſummatam harmoniã reddamus. Nunc mihi quiſq; meminerit, quã induerit perſonam, nunc ſcenæ ſeruiat omnia depromẽs ac recenſens, quæ cauſæ ſuæ patrocinio futura putet. Et ſi quis fortè memoriæ non ſatis confidit, en magnam librorum ſupellectilem, è quibus ſententiarum teſtimonia citare, nemini debet nec pudendum videri nec turpe. Sed vt ad rem tandẽ aggrediamur, Eudoxus incipiat, ſi quidẽ ita omnibus placet.

Duplex mũdus. Ev. Si quis fortè in hoc cœtu erit qui tam rudẽ tam q; conſilii & ingenii expertem Ariſtotelem ſuſpicabitur, vt his elemẽtis & corporeis perpetuò inhæreſcat, ſummam cauſam ſtatuat gubernantẽ hæc omnia quæ cernimus, audiat quæſo vt duplicem ille mundum ſtabiliuerit: aſpectabilem hunc, concretum & corporeum, alterum ſuperiorem illum, ſenſus noſtros effugientem, incorporeum, qui totus formis plenus eſt, & ſimplicibus, impermiſtis, ſolutis liberiſq; ab omni corpore & dimenſione mentibus, beatiſſima & exoptanda maximè Dei diuorũq; domus, archetypus & exemplar huius inferioris caduciq; mundi. Quæ omnia his breuiter perſtrinxit. *1. de cœlo c. 9.* Patet ergo neque locum extra cœlum eſſe, neque vacuum, neque tempus. Quocirca neque apta ſunt ea quæ illinc ſunt, in loco eſſe, neque tempus ſeneſcere ipſa facit, neque vllius eorum eſt vlla mutatio, quæ ſuper extima ſunt diſpoſita conuerſione: ſed nullis tranſmutationibus, nullis affectionibus prorſus ſubiecta, optimam in vniuerſa æternitate vitam & ſufficientiſſimam habent. Ea autem optima illorum vita eſt contemplatio, qua alibi exiſtimauit nihil eſſe

nec

nec iucundius, nec melius. Quænam verò ea est æternitas in qua vitam habent? Sic quidem Grecè legitur αἰών, quasi ἀεὶ ὤν, id est semper ens & æternitas, aut si di-cere licet, sempiternitas, quæ re vera Deus est. Eo quidem nomine se Deum in-telligere plenius indicauit hac sententia: In Deo vita nimirum æuumque conti-nuum atque perpetuum inest, hoc enim ipse est Deus. Ac ne nouum aut absur-dum videretur hoc de Deo nomen, diuinè id ait ab antiquis pronuntiatum esse. Quemadmodum enim finis, qui vitæ cuiusque continet tempus, æuum & æter-nitas est nuncupatus, eadem ratione finis vniuersi cœli, & is qui tempus totum, « infinitumq; continet, æuum est & æternitas, ab eo quod sit appellatione sumpta: « est nanque immortalis, atque diuina. Quanta porrò Deus rerum cognitione va- « leat, hinc demonstrat, quòd tota illius vita mentis est operatio. Ille quidem suus « est actus, actus verò is qui per se est, illius est optima atque perpetua vita. Si men-tis actio, quam contemplationem esse diximus, Dei vita est perpetua, quis iam dubitat Aristotelem, rerum omnium cognitionem tribuisse Deo? & certè is est rerum omnium cognitio, & sua actio & sua vita, qui Aristoteli optimus demon-stratur, perpetuus, perfectus, immobilis, indiuiduus, neque magnitudine, neque partibus definitus, nullam alterationem, nullam affectionem subiens, vt cui nihil omnino sit contrarium. Horum verò demonstrationem inde concludit, quòd sit necesse in motibus ad aliquid tandem peruenire, quod mouet & non moue-tur, quod ipsum perpetuum est & substantia atq; actus: id ipsum quidem est quod antè appellauerat omnium primum omnia mouens. Quæcunque supra cœlum sunt mentes & formæ, olympici illius habitaculi ciues, si non eandem atq; Deus, illi tamen dignitate & natura proximam conditionem acceperunt. BR. His de mundo archetypo videtur Aristoteles Platonis auditione informatus, hoc so-lùm discrimine, quòd ex motuum ordine, Plato ex causæ procreantis necessitate demonstrationem confecit. Ita enim Timæus de Deo demonstrationem adhi-bet claram & illustrem: Si mundus hic genitus est, necesse est ab aliqua causa ge-nitum esse, hanc verò causam æternam esse neque ab alio genitam. Quænam au-tem ea sit, his paucis in Epinomide expressit: Ego igitur assero Deum causam o-mnium esse, nec aliter fieri posse. In ea disceptatione quam cum Critone fami-liari suo Socrates habuisse perhibetur: Haud itaq; vir optime (inquit) valde curā-dum est, quid de nobis vulgus dicat, sed quid ille qui quid æquum, quid iniquum sit intelligit, qui vnus est & ipsa veritas. Ex operibus quidem opificem hanc cau-sam, effectoremq; mundi Deum, nosse datur. Ex imagine autem & simulachro (vt Socratis auditor Antisthenes dicebat) is non agnoscitur, nullis oculis conspi-cuus, nullius rei similis, vt ex vlla effigie nosci possit. Atque (vt à Xenophonte So-cratico scriptum legimus) Qui cuncta concussat, ipse intrepidus & inconcussus, magnus nimirum potésq; esse cognoscitur: quali autē sit facie, ignoratur. Quam porrò sedem incolat opifex hic & mundi pater, hoc ipsum etiam Platonis scripta declarant. Neq; enim qui sit immortalis, æternus, incomprehensus, eum esse in concreto caducoq; mundo, quem crearit ipse, tanquam in ergastulo conclusum: sed vt priusquam hæc rerum vniuersitas extitisset, sic & nunc immensus & infini-tus illam implet infinitatem, quæ mundi conuexum extimamq; cœli faciem ex-cessit. Illic viuentia omnia quæ sola mente percipiuntur, in se ipso, vt Timæo pla-cet, complexus, vnus ea continet, quemadmodū mundus hic nos & cætera quæ cernuntur animantia comprehendit. Vultisne hoc loco Dei potestatem ac vires ex Platone recenseam? Hic in Epinomide deos asserit scire, videre, audireq; o-mnia, nihil ipsos fugere, quod aut sensu, aut mente percipi possit. Eos omnia pos-se quæcunq; mortales immortalésve possunt: bonos illos, imò verò optimos esse. Quicquid mortale est, quicquid viuit & spirat, quicquid vsquam est, cœlum, ter- « ram, maria, ab iis omnia & facta esse & possideri. Et in Parmenide, Nullum nisi « Deum supremam habere rerum scientiam, neq; illarum cognitione priuandum. « PH. Nihil ad hæc è sacris literis quicquā adferam, quum sit omnibus conspicuū illas similibus de Deo sententiis refertas esse. Sed vt rem iam cœptam complea-tis, illud discuti oportet, mundúsne aliquando fuerit à Deo genitus, an æternus.

12. Metaph. tex. 39. c. 7. 1. de cœlo c. 9.

12. Met. tex. 32.

1. de cælo. Ev. Aristoteles magna rationum probabilitate contendit eum, neq; ortum esse, » neque corrumpi posse: aut si aliquando genitus est, eundem posse corruptionem » subire. Cęterum altius interdum contemplatus, & cœlum & mundum Dei ma- » ximi opera genitum confirmat. Ita enim libro de mundo scriptum reliquit. O- » mnium quæ rerum natura complectitur, conseruator est Deus, & quæcunque in » hoc mundo quoquo modo perficiuntur, eorum omnium idem genitor est: non » sic tamen vt opificis aut animalis lassitudinem sentientis in morem, labore affici » possit: sed indefessa vtens virtute, qua omnia in potestate continet ac perficit, & » ea quidem quæ longius ab ipso videtur esse summota. Hæc ferè sunt quibus pla-

2. de gen. & cor. c. 10. nè edocuit mundum aspectabilem, & quicquid eo continetur, à Deo omnium principio factum. Huc pertinet quod & alibi ita prodidit: Quum in omnibus id » quod præstabilius est naturam semper appetere fateamur, sitq; esse præstabilius » quàm non esse, nec fieri possit vt omnibus id accidat, propterea quòd multa lon- » gius ab ipso principio recesserunt, Deus reliquo modo vniuersum cõpleuit, con- » tinua facta procreatione. His perpaucis abstrusam contemplationem perscru- » tatus est summus philosophus. Præstantissimum est semper esse, quod soli Deo i- » psiq; principio competit: Reliqua omnia quæ à principii dignitate longius ab- » sunt, perpetua esse non possunt. Ne igitur his velut desertus mundus aliquando » destitueretur, absoluta vniuersi fabrica, Deus statim rebus singulis vim indidit » procreatricem, qua rerum & ortus & interitus perpetui manerēt. Sed quomodo » hanc indidit? Sparsis nimirum diuinitatis suę seminibus: hæc enim generandi se- » mina, generalia quidem in cœlos & stellas, peculiaria in res quasque sua inseruit. » Primùm igitur cœlis sideribusque singulis proprias substantias motrices præfe-

12. Metap. cap. 7. cit, quas quòd optima mente præditæ sint, idcirco intelligentias appellant. Quũ videamus, inquit, præter simplicem vniuersitatis conuersionem, quam à prima » & immobili substantia cieri dicimus, alias insuper errantium stellarum conuer- » siones, easq; sempiternas (est enim sempiternum corpus quod in orbem conuer- » titur, neq; vsquam consistere potest, id quod est in physicis ostensum) necesse est » vtiq; illarum etiam cõuersionem vnamquamq; ab eo cieri quod per se sit immo- » bile, & sempiterna substantia. Et mox: Esse igitur substantias, & in iis primam ac » secundam, pro eo, qui est in stellarum conuersionibus, ordine perspicuum. Itaq; ex Astrologia Eudoxi & Calippi superos motus scrutatus, iis parem numerum distribuit intelligentiarum: quæ non modò cœlos mouendi, verũetiam inferiora queq; generandi conseruandique vires obtinerent, vt horum virtus omnis inde

Platonis opinio gubernetur. Hęc autem paucis admodum cõplexus est, quòd pluribus à Platone explicata iam essent. Br. Equidē de his quid Plato sentiat dicere fortasse possim.

In Timæo. Nam de Deo, de mundi procreatione, deq; cœlorũ virtutibus, plurima demon- » strat istis cõsentanea. Cœlum igitur (inquit) aut mundus, aut si quod est aliud no- » men, quo maximè appellari gaudet, considerandum est in primis (id quod ab ini- » tio de vniuersitate quæri oportere ponebamus) vtrum semper fuerit, nullo vnquã » ortus initio, an genitus esse cœperit. Cœpit: etenim aspectabilis est, & tractabilis, » & corpus habet. Sunt autem talia omnia sensu percepta. Quæ autem sensus ap- » prehendit, & quæ opinione cum sensu comprehenduntur, ea omnia placuit aut » genita esse aut gigni. Et quod genitum sit, id dicimus necesse esse ab aliqua causa » genitum esse. Verùm enimuerò patrem & authorem huius vniuersitatis & inue- » nire operosum est, & vt inueneris, in vulgus tamen dicere non possis. An non hîc videtur Plato rem penitùs abstrusam demõstratione cõsequutus? Estne quicquã hoc argumēto vel breuius vel clarius? Quicquid cernitur, tangitur & corpus ha- bet, id aliquando genitum est, neq; æternum esse potest. Atqui mundus hic aspe- ctabilis tangitur, cernitur & corpus habet: quare necesse est, & huius aliquē iam olim fuisse ortum, & futurum aliquando interitum. Et cuius ortus initiumq; fuit, id ab aliqua causa genitum est: neq; enim sine causa quicquam oriri potest. Ergo mundi causam statui oportet, & eam quidem quæ nec cernatur ipsa, nec tanga- tur, nec sit corpore prædita, & æterna per se sit, neq; ab alio quoquam genita. Et « rursum: Volens itaq; Deus omnium quæ intelligi possunt pulcherrimo & vndiq;

absolu-

absolutissimo mundum hunc simillimum reddere, animal vnum ipsum effecit
aspectui subiectum, animalia cuncta naturæ suæ conuenientia intra suos limites
continens. Quum igitur Deus ille qui semper est, vniuersum hoc primum con-
didisset, mundi æternam animam illi extrinsecus circundedit, & à medio per o-
mne porrexit: deinde absoluta pulcherrima mundi fabrica, rationum quædam
semina illi indidit, & vitæ exordium diuinitus induxit, vt cum mundo vim quo-
que procreatricem gigneret. Duo enim illa Deum ita condidisse Plato comme-
morat: Dicamus quam ob causam hanc vniuersitatem & procreationem rerum
constituerit is qui constituit. Nempe bonus erat, & bonum nulla vnquam vlla de
re tangit inuidentia. Itaq; constituto mundo Deus procreatricem vim instituit,
spargēs in mundi corpus, maximeq; in cœlum, semina quædam rationum & vim
gignendarum rerum, per quam se mundus impleret animalibus, stirpibus aliis-
que rebus caducis, pro multitudine idearum quæ sunt in mente diuinâ, fieretque
hic mundus exemplaris illius quam simillimus. Hoc rursus Plato confirmat, refe-
rens æternum illum Deum alloquutum fuisse mundum, stellas, dæmonas, quos
Deorum deos, quasi deorū satu prognatos appellat, quū illis generandi vim con-
cederet: Dii deorum, quorum ego opifex & pater sum, hæc attendite. Quæ à
me facta sunt, me ita volente, soluentur nunquam. Quanquam omne colliga-
tum solui potest, est tamen certè mali, velle dissoluere quod conuenienti & bo-
na cohæret harmonia. Quare quum orti sitis, immortales certè quidē ex toto nō
estis, nec indissolubiles, nec tamē vnquā dissoluemini, nec mortis fatū subibitis.
Nā mea volūtas maius potentiusq; vobis est vinculū ad perpetuitatem vestram,
quàm illa quibus estis tùm cum gignebamini, colligati. Nunc quid sentiam co-
gnoscite. Tria adhuc genera mortalium nobis generanda restant: quibus præter-
missis cœli absolutio perfecta non erit. Omnia enim animantium genera ambi-
tu suo non continebit, contineat autem oportet, si quidem futurus est mundus
omnino perfectus. At si hæc à me vno fiant, vitaq; donentur, pari erunt cum diis
conditione. Ergo vt mortalia sint, accedite & suscipite vos secundum naturam
animātium procreationem, meam vim imitati, qua in vestro ortu sum vsus. Atq;
in iis quidem quicquid eiusmodi est, vt & eodem cum immortalibus appelletur
nomine, & diuinum vocetur, & principatum in ipsis teneat, & ex eorum genere
sit quæ perpetuò iustitiā ac vos consectari velint: eius ego vobis semen ac initium
tradam, vos quod reliquum est mortale cum immortali cōtexentes, facite ac ge-
nerate animantia, eadem cibum suppeditantes augete, & intereuntia rursus ex-
cipite. Quā vim esse putatis eorum verborum, quæ pater ille sator & rerum con-
ditor, tū cœlis, tum vniuersæ mundi naturæ induxit: Ego vobis semen & initium
tradam? Nonne procreandi vim illis indidit, verbo spargens rerum gignēdarum
semina? Hæc diuinæ voluntatis organa sunt, quibus illi conditorem suum æmu-
lati, mortalium corpora effingant, demumque accepto immortali principio gu-
bernent. Neq; solùm gignendi conseruandiq; vires, sed & omnem fatorum ne-
cessitatem illis contribuit. Nam cùm vniuersum opifex Deus constituisset, astris
parem numerū distribuit animarum, singulis singulas, iisq; tāquam vehiculo im-
positis monstrauit vniuersi naturam, & leges fatales edixit. Hæc vir eximius de
Deo, de archetypo mundo & de mundi procreatione subtiliter & accuratè disse-
ruit. Ph. Nisi hæc Platonis esse audirem, omnia quasi interpretationem eius pro-
phetici elogii putarem, Verbo domini cœlo firmati sunt, & spiritu oris eius omnis
virtus eorum. In quo tria illa comprehenduntur, dominus, verbum & spiritus, à
quibus conditi sunt cœli, omnisque eorum virtus accepta. Quænam autem hæc
cœlorum virtus? Ea nimirum quam Dionysius Areopagita interpretatur, nunc
rationum, nunc exemplariū nomine. Exemplaria (inquit) esse dicimus rationes
in Deo, quæ rerum substantias ingenerent: has bonas diuinasque voluntates
Theologia vocat, eorum quæ sunt effectrices, & ex quibus supra naturæ condi-
tionem, ipse Deus quæ sunt omnia produxit. Et rursum: Deus quoq; ratio dici-
tur in sacris, non modò quia & rationis & sensus & sapiētiæ indultor est, sed quia
& omnium causas in se vno eodemque modo antè complexus est. Eadem & Eu-

In Timæo.

In Timæo.

In Timæo.

Lib. de diuinis nominibus, cap. 6.

Lib. de Euangel. demonſtr.

ſebius Palæſtinus vir præſtantiſſima doctrina, manifeſtius aperuit. Primū omniū, inquit, Deus cœlum genuit: per ipſum & in ipſo, rerum futurarum omnium opifices rationes inchoans, & ſemina gignendarum rerum ſubiiciens. Cœli porrò conſeruationem potuítne quiſquam luculentius quàm Theodoritus ad Platonis mentem interpretari? Sed enim quum cœlum corruptibilem mutabilemque ſubſtantiam ſit ſortitum, ſemper eſſe perſeuerauit quale fuit à principio, ſuſtinente ipſum opificis ſui verbo, à quo veluti à creatore regitur & continetur, qui ei ſtabilitatem atq; immutabilitatem dat quoad voluerit. Ex his intelligi poteſt, Platonicos finitimam his theologis doctrinam habuiſſe. Hinc olim dici ſolitum. Platonicos paucis mutatis Chriſtianos fieri. Conſentiunt omnes omnium ſapientum velut ex vno ore ſententiæ, Græcos quamuis multarum artium diſciplina & ingenii acumine præcellentes, nunquam tamen ad ſublimia illa rerum diuinarum faſtigia euaſuros fuiſſe, niſi ab Ægyptiis & Hebræis, quos iam olim diuina bonitas eo ſubuexerat, velut porrecta manu tracti fuiſſent. In his primi feruntur Solon & Pythagoras, qui quæ ab illis acceperant, aliis deinde veluti per manus tradiderunt, ſed hæc tamen certè perpauca, donec ſenſim relatius ſerpente, ad Socratem & Platonem ventum eſt, à quibus in vulgus promulgata ſunt ea, quæ antè velut myſteria in religioſo ſilentio habita fuerant. Quæcunque autem Platonici ad principis ſui interpretationem poſteà inuexerunt, ea omnia è myſticis Chriſtianæ Theologiæ libris, ad ſuorum ſplendorem ac nitorem tranſtulerunt. Vt enim Iamblichus multa, ſic & Porphyrius Originis auditor: & Amelius qui Porphyrii ſcholis præfuit, quemq; lecto Ioannis euangeliſtæ prooemio vehementer admiratum, in hæc verba prorupiſſe legimus, Ita per Iouem Barbarus homo cenſet in principio loco & dignitate verbum, apud Deū conſtitutum, deumque eſſe per quem abſolutè omnia facta ſunt. Mitto alia quæ ad hanc rem adferre poſſem, ſi temporis occaſio ſineret.

Res omnes caducas & mortales diuinitùs olim conditas fuiſſe: eas nunc cœleſti virtute & gigni & gubernari, quæ eadem planè eſt diuina. CAP. X.

EVDOXVS.

HIs ergo miſſis è cœleſtibus in hæc inferiora & caduca delapſi, quod alterum erat conſideremus, vt mundi conditor Deus diuinitatis ſuæ ſemina in ſtirpes & animantia quæque inſperſit, quibus continua maneret procreatio. Deus, inquit Ariſtoteles, per omnes naturas ſuis ſeminibus in plantas, in animalia, ſiue ſpecies ſiue genera ſpectes, eſt diuiſus. Itaq; in omnium ſemine Ariſtotelis ſententia, diuina virtus ineſt, cuius vi emergunt vniuerſa.

Lib. de mundo. 12. Meta. Georgi. 4.

——Deum namque ire per omnes
Terraſq; tractuſq; maris, cœlumq; profundum.
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quemque ſibi tenues naſcentem arceſſere vitas.

» Vt autem Deus vnicuique ortus & vitæ, ita etiam conſeruationis eſt author.
» Rebus, inquit, omnibus ex Deo ſua vita & ſtatus ipſe dependet, aliis clarius, aliis
» obſcurius. Conuenit enim optima ratione vt qui vita eſt ſempiterna, cæteris ca-
» ducis ſit vitæ ſtatuſque cauſa. Si plura voletis & apertius, dicam quæ ſcripta ſunt
» in libro de mundo: Vetus ſermo eſt, à maioribuſque proditus inter omnes ho-
» mines, vniuerſa tum ex Deo tum per Deum conſtituta fuiſſe atque coagmen-
» tata, nullamque naturam ſatis inſtructam ad ſalutem eſſe poſſe, quæ citra Dei
» præſidium, ſuæ ipſa demum tutelæ permiſſa ſit. Quocirca veterum nonnulli eo-
» uſque prouecti ſunt, vt hæc omnia dictarent Deorum eſſe plena: etenim cunctorum, quæ rerum natura complectitur, conſeruator eſt Deus. Hæc in ſummam, ſic comprehendit Ariſtoteles: Deus rerum omnium principium & finem & medium tenet. Et Theophraſtus: Diuinum eſt rerum principium per quod & ſunt & permanent vniuerſa. BRVT. Plato etiam quamuis minus expreſsè, vires tamen

diuinas

diuinas rebus quibusque caducis datas in ortu, commemorat in Timæo, quibus genus suum propagarent. Easdem verò in vniuersam perpetuitatẽ præsenti Dei numine conseruari atque gubernari, nec minus caducarum rerum quàm cœlestium curam illum habere. Deus qui sapientissimus est, quique res & curare potest & vult, magna scilicet curabit solùm: parua autem quorum est curà facilior, per ignauiam aut inertiam negliget? Frustra profectò quicquam conderet, quod non posset idem conseruare. PH. In his quidem, maximè verò in Aristotelicis, audire mihi videor Mosem, qui innumeris antè seculis conditi mundi historiã persecutus, Æternum Deum cõdito cœlo omniq; ornatus genere instructo, ait vim illi naturalẽ impartiisse, quę nobis in signa esset & tempora. Deinde animantium omni genere mundum iam genitum impleſſe, quorum quidem mortalium, nè continuatio ac genus aliquando intercideret, illi rei pro sua sapiẽtia prospicientem, seminibus eorum vim diuinam indidisse, qua se in omne æuum gignendo propagarent. Quomodo? Herbam virentem aut pomiferum lignum è terra proferens Deus, simul & fructũ & semen pro suo quodq; genere ferre iussit, ad tuendam suam cuiusq; speciẽ. Marinis cetis atq; vniuerso piscium generi, auibus, quadrupedibus, homini denique ipsi imperauit vt sui quodque generis multiplicatione mundum implerent. Ita summus ille rerum opifex dùm singula conderet, verbo & spiritu oris sui, simul illis vires inspirauit procreatrices, quibus fieret admirabilis rerum series & continuatio. Deum porrò quæcunq; genita sunt omnia conseruare, sacræ testantur literæ, in quibus sparsim Deus rerum omnium lex & vita nominatur, quale quod à Paulo dictum est: Deum qui vitam & omnia det omnibus, non longè abesse ab vnoquoq; nostrum, in ipso nos viuere, nos moueri, nos esse. Nihil enim est, inquit Dionysius, in substantiis, quod ipsius omnipotentis diuina virtus non tuetur atque contineat. Stabilem hanc rerum conseruationem sic plenius expressit. Quęcunque sunt, omnia eadem ratione, & vt essent, & vt bene essent acceperunt: Suntque & bene sunt, ab eo qui antè est vt sint & vt bene sint consequuta. Nã in ipso sunt & bene sunt, & quum ex ipso initium acceperint, in ipso seruantur atq; in ipsum finiuntur. Hoc & Theodoritus pulchrè dixit, Gubernator quidem est naturæ, creator eius, nec quam ipse fecit nauiculam destituit. Ev. Hactenus ergo consentiunt omnes, & cœlũ & omnia quæcunq; mundus hic inferior caduca fragiliaq; cõtinet, olim proximè à Deo fuisse procreata: à Deo vires ortu accepisse retinereq; diuinas, quibus tũ se conseruent, tum sui generis propagationi incumbant. Hac ratione veteres dixerunt, Deum per omnes naturas esse diuisum, & Deorum plena esse omnia, quòd vis illa diuinitùs accepta in omnibus permaneat, sed aliter in cœlo, aliter in caducis rebus: in his siquidem velut in stirpibus & animãtibus obscurior, at sui dũtaxat similis, in cœlo pręstantior ad rerũ omnium procreationẽ. Quocirca cœlũ nullo semine multas profert tum animantes tum stirpes: at semen nihil quicquam sine cœlo generat. Semen gignendis rebus materiã concinnè duntaxat & conuenienter apparat & instruit, cœlum in apparatam illam speciem summamq; perfectionem immittit vitamq; suscitat in omnibus. Quòd autem eiusmodi præstantissimæ cœli vires proximè fluxerint à Deo, idcirco verè diuinas esse profitemur: neque profectò aliud cœleste quàm diuinum esse, eaque nomina Hippocrati, Aristoteli, Platoni, Virgilio idẽ prorsus designare. Quæ Deus olim propriis operibus inchoauit, eadem nunc quasi feriatus cœlo tanquã administro continuanda credidit. Et quæcunq; naturæ legibus existere dicimus, eadẽ primũ processerunt à Deo: qui certè nunc admodum pauca proximè, nec cœlo, nec natura, nec semine interueniẽte ingenerat, sed conditis naturę legibus omnia per cœlum administrat. Qua autẽ id ratione efficiat, pulchrè Aristoteles exemplo declarat libro de mundo. Quapropter (inquit) si è dignitate regis haudquaquam esset Xerxem functione propria administrare omnia, & absoluere quæcunq; facta cuperet, ipsisque operibus faciendis præsentem interesse, longè id nimirum minùs Deo conuenit. Quare augustius id decentiusq; existimãdum est, Deum summo in loco ita esse collocatum, numinis vt tamen eius vis, per vniuersum mundum pertinens, tum solẽ lunam-

Gen. cap. 1.

Act. cap. 17.

Lib. de diuinis nominibus.

que moueat, tum cœlum omne circumagat, ſimulque cauſam præbeat eorum, quæ in terra ſunt ſalutis atque incolumitatis. Et pauló pòſt: hoc igitur modo natura diuina ab vno eodemque ſimplici motu primi corporis vim ſuam immittit in ea quæ ſunt primò continentia, ab illisq; ſubinde in ea quæ longius atque longius abſunt, quoad permeauerit vniuerſa. Quippe alterum ab altero motum, rurſus ipſum quoque aliud mouet cum mundo, quum vnumquodque interim agat conuenienter conſtitutioni ſuæ, nec tamen omnibus eadem ſit via, ſed diuerſa nonnulli etiam contraria. Quod verò (mox inquit) in hiſce rebus agitur, magnopere ſimile eſt iis, quæ belli tempore inter homines factitantur. Nanque ſtatim vt claſſicum exaudiri in exercitu cœptum eſt, alios ipſe videas ſcuta ſibi aptantes, loricam alios induentes, alios ocreas vel galeam ſumere, vel balteo ſe cingere feſtinantes. Rurſum alios qui frenatos equos admittant, alios qui currus conſcendant, qui denique teſſeram per explicatam aciem prodant. Tum manipuli ductor ad manipulum, centurio excurrit ad centuriam, poſtremò equites ad cornu, velites ad ſtationem quiſque ſuam feſtinant: Cùm interim ſub vno ductore omnia moueantur, qui imperia & ipſe ſignificanda accepit ab eo apud quē ſumma eſt imperii. Eodem nos & ipſos modo cenſere conuenit de vniuerſo. Quum enim ab vna vi impultrice cieantur omnia, fit vtique quod cuique commodum eſt & conueniens. Hæc igitur ratio eſt qua perſuaſus Ariſtoteles cenſet, Dei maximi vim è cœlis per omnia diffundi. Quo autem dilucidius ſit qua ratione diuinæ cœleſteſque vires ad rerum omnium procreationem & conſeruationem huc defluant, iuuat ea dere Ariſtotelis ſententiam epilogo concludere: Deus ſempiternus, immenſus, incorporeus, indiuiduus, non in mundo corporeo, ſed ſupra hunc in excelſo habitans domicilio, immutabilis quidem quum ſit, nulli affectioni ſubiectus, habeatque ex ſeipſo vitam optimam & ſempiternam: non præter rationem rerum principium ſtatuitur, omnium primum, omnia mouens, à quo ſit rerum omnium ortus, omnium vita & conſeruatio. Quæcunque mentes infinitatem illam ſupra extimam cœli conuerſionem incolunt, in Deo *divorũ vita* vitam agunt, quę tota eſt illius contemplatio. Deus porrò cœlos & mundum procreans, ſingulos ſingulis diuinitatis ſuæ ſeminibus conſperſit, quæ proprias vires infererent eaſque naturales, ad naturalem omniū mortalium adminiſtrationem & conſeruationem comparatas. Is demum ſtirpes & animantia procreans, viribus diuinis inſigniuit, & ſuis quęque ſeminibus fœcundis impleuit, quorum continuatione perpetua ſobole ſeſe propagarent. Quæcunque olim Deus tum in cœlis, tum in terris progenuit, omnia vnus tuetur atque regit, cœleſtia quidem per ſe & proximè, animantia verò & ſtirpes aliaque mortalia cœlorum ope & interuentu, quibus naturæ leges tum procreatrices tum conſeruatrices indixit & impoſuit. Itaque animantium, ſtirpium, lapidum & metallorum omnium quæcunque & fuerunt & eſſe poſſunt formas vna cœli forma poteſtate comprehendit, & innumerabilibus illa quaſi grauidata formis, omnia gignit & fundit ex ſeſe: vna illius vis & facultas, præ ſe fert omnium caducorum vires, quæ vel olim comparuerunt, vel poſthac vnquam comparebunt. Has autem vector mundi ſpiritus, cœlo in totam vniuerſitatem diffuſus, rebus omnibus impertit, ſimul & ſpeciem & natiuum vitalemque calorem gignendis illis atque conſeruandis accommodatum. Is omnia continet, omnia calore vitaque fouet, vt nihil vſquam ſit non huius vbertate confertum. Huius vi & ope & inanima queque perſiſtunt, & animata ſui quęque generis animam habent, alia quidem nutrientem, alia ſentientem, alia mentis rationiſque participem. Sic illa ſeſe rebus accommodat, ſic ſingulorum naturis inſeruit, vt quantum cuiuſque natura & conditio deſiderat, quantum ipſa ſubiecti præparatio ferre poteſt, tantundem illa exhibeat. Sol quā-quam abeſt longiſſimè, aduerſis tamen corporibus lumen ſic impertit, vt niteant ſplendeantque illâ fulgoribus: ſed aliter aqua, aliter lapis, aliter lignum, aliter argentum. Ita propemodum & vis illa cœlitùs demiſſa, omnibus quidem eſt vitalis, ſed ita vt aliis tantum hoc largiatur vt ſint, aliis vt animā inſuper habeant, idque aut nutrientem, aut ſentientem, aut mentis compotem: non enim vno

modo

modo ab omnibus illa suscipitur. Sed & hoc velim postremò admonere, ne il-« lam quidem ipsam vim sui semper similem esse, aut vno se semper modo rebus « exhibere: sed aliàs aliter pro stellarum statu multiformi, quarum commixtio im-« plexioque plerumque euariat, tametsi vectoris spiritus vna est & impermutabi-lis substantia. Fieri igitur non potest quod quidam interpretatur, mundi spiri- *Themist.1.de anim.cap.24.* tum, vitam statumque rebus omnibus sic impertiri, vt ne minimã quidem astrõ-rum opem desideret. Hoc si est, cur quæso non similia & similiter perpetuò ge-neret, quum semper æquè præsens rebus adsit? BRV. Non admodum dissimilem mundi administrationem Plato meditatus, ideas solum videtur adiecisse, nõ eas *In Timæo.* quidem (vt pleriq; nugantur) inter nubes errabundas, sed in mente illa diuina im-mortales & immutabiles. Quæ quum ita se habeant (inquit) fateri oportet esse « speciem quæ semper eadem sit, sine ortu atque interitu, quæ nec accipiat aliunde « quicquam, nec ipsa vnquam ad aliud procedat, quæ nec oculis, nec alio sensu « vllo percipiatur, quamque intelligentia contemplandam veluti sorte quadam « acceperit. Altera est eiusdem cum ea nominis illiusque similis, sed quę & sensibus « percipiatur, & genita sit, & feratur semper & in loco sit, vnde postea veluti vane-scat opinione cum sensu comprehensibilis. Ita quidem vniuersales ideas adhibi-ta demonstratione constituit, easque immortales, à quibus, etiam si singulorum formæ pereant (velut quum muscæ aut scarabei omnes occidunt) nouæ possint suscitari. Quàm multa de his arcanorum mysteria Plato adumbratis sententiis in-uoluerit, ex ea quam ad Dionysium dedit epistola perspici potest, in qua ita scri-ptum legimus: Dicis non satis esse tibi demonstratam eius quod primum est na- « turam: dicendum est igitur, sed per ænigmata, vt si quid huic tabulæ vel mari vel « terra acciderit, qui eam legerit, non possit intelligere. Sic autem res habet: Penes « omnium regẽ omnia sunt, omnia ipsius gratia, & ipse est omnium bonorum cau- *Platonis lo-* sa. Secundum verò circa secunda, & tertium circa tertia. Hoc loco mirè æstuant *cus explica-* Platonici Iamblichus, Proclus, Plotinus, Numenius, Plutarchus aliiq; complu- *tus, Epistola* res, & de vera interpretatione inter se acerrimè certant: quam sim à Platonico *ad Dionysiũ.* præceptore non ita pridem edoctus, hic si videtur edisseram. Nisi enim per in-curiam aliquam mihi periere, chartulas scio & commentariolos mihi esse alicu-bi repositos, in quibus sententiolas quas ex ore dictantis exceperam, memoriæ à me mandatas memini. Vir erat ille natu grandis, canitie venerandus, barba hor-rida eaq; promissa, seueritate grauis, sic tamen vt ab inhumanitate plurimùm ab-esset. Comitabatur hinc & inde à tergo, ingens philosophantium turba tum no-stratium tum peregrinorum. Breuiter vir erat in quo vno dixisses laudatæ illius vetustatis speciem relucere, adeò vt chori illius venusto ordine & nominis splen-dore captus, me tum quoq; in eum comitatum dederim. PH. Quem verò non al-liceret iste ordinis decor? BRV. Sed plus poterat summa viri humanitas & mode-stia, qua quicquid rogabatur, placidè mox & sine supercilio respondebat. PHIL. Amabilis ille animi candor. BRVT. Differebatur frequenter de rebus abstrusis & « magnis, quas nec ingenii mei infirmitas ferret, nec crassities penetraret. Quo-dam autem die quum in vmbracula concessisset, positis sub platano sedibus, ille quidem mediam occupauit, nos partim in cæteris in orbem subselliis, partim in herbescente viriditate consedimus. Tum quędam de more prefatus, ad hanc rem de qua agimus ita tandem aggressus est: Tria circa regem omnium Plato statuit « *Platonis* coęterna, bonum, mentem, & mundi animam. Bonum appellat rerum omnium « *de Trinitate opinio* patrẽ & authorem Deum, qui simplex & immobilis, supra omnem omnium na- « turam & intelligentiam in Parmenide constituitur, estque in omnia exuberans bonitas. A patre bonoque mens procedit, vt ab ingenita Soli luce lumen splen-didum, quæ mens intelligentia est diuina, & optimus boni filius. A mente rursum anima mundi defluit, vti splendor à lumine, quæ per omnia spirat, omnia in vità continet. Circa primum qui pater est omnium, simplex est & indiuidua bonitatis idea. Ab hac tanquam ab immenso & inexhausto fonte, innumerabiles defluunt idearũ differẽtiæ, haud secus atq; ex vno simpliciq; lucis radio, plurimi in cœlo ra-dii distincti cernuntur. Has rerũ omniũ ideas diuina mens excipit, vt sint secun-

da illa circa fecundum: illaq; mens rerum omnium quæ funt, quæ fuerunt, quæ-que olim erunt fempiternas ideas tanquam finu fuo complectitur. Ab iis verò; dimanant idearum rationes animæ mundi immiffæ, à rationibus rationum femi-na in cœlos & fydera fpargũtur. Omnia quæ in mundo funt mortalia, à fua quæ-que idea & exemplari, quæ mens illa diuina vniuerfa complectitur, fuftinentur. Ideæ per fuas rationes, mundi animæ communicatas, & hæ per rationum femi-na cœlorum corporibus indita, huc mundi fpiritu deuectæ, rerum, & ortus & gubernationem procurant haud fecus atque noftri corporis anima fpiritibus vi-ribufque de fe miffis, partium fingularum naturas, vires & opera continet tue-turque. Ad eumque modum id efficitur quod eft cùm in Philebo, tum in aliis plerifque locis, vt exiftat omnis rerum ortus & adminiftratio, à cœlorum femi-nibus, ab animæ mundi rationibus, ab ideis quæ funt in diuina mente, vt omnia tandem ad fimplex illud vnicumque principium referantur: quo pofito confti-tuantur omnia, fublato intereant. Id quoque longo & accurato examine in Par-menide perpenfum eft: nam id fi forte virtutis fuæ inflexionem retraxerit, defi-ciente vita in mortem corruent vniuerfa. Hæc enim Dei vita, hæc illius actio, rem ad motiones pro fua quamque natura ciere, vitamque omnibus infpirare. Et immortalitatis quidem feminibus cœlum conferit, terrã verò mutationum. Qua autem ratione anima fpiritufque mundi inferiora hæc caducaque omnia & gignant & adminiftrent, horumque proxima caufa habeantur, ita quidem ex-quifitius Platonicus præceptor interpretabatur, Mundus qui quatuor naturæ principia tota, vno cœli ambitu coërcet, vnum quoddam corpus eft, cuius par-tes vt animalium, inter fe cohærent, vnius fpiritus & mundi animæ beneficio. Nam,

6. Æneid.

Principio cœlum ac terras campofq; liquentes,
Lucentemq; globum Lunæ, Titaniaq; aftra,
Spiritus intus alit: totamq; infufa per artus
Mens agitat molem, & magno fe corpore mifcet.

Viuunt quidem animalium corpora fua quæque anima, mundus autem lon-gè omnibus dignitate præcellens, multò nobiliffimam animam eft confequutus. Quæ enim obfecro vefania, quæ dementia fit, partem viuere fateri, negare to-tum? & mutilo inchoatoq; corpori animam effe, qua integrum & confumma-tum careat? Quæ peruerfitas, imò verò quis furor, Vniuerfo vitam eripere, in quo & cuius beneficio fumus ipfi, viuimus, mouemur? magna eft hac in parte diligentia Platonis, & funt ab eo collecta in Epinomide, in Timæo, in libro de legibus decimo, argumenta & multa, & valida, à cœleftium amplitudine, à mo-tus cùm perennitate tum conftantia, à diuinitate & præftantia vitalis fpiritus & caloris, quem illa nobis largiuntur. Atque vt in terris viuentiũ, fic & in cœlis ftel-„ larum corpora, animalia effe omnia confirmat, eaque ex corpore pulcherrimo, „ & anima cùm optima tum beatiffima conftare. Vt autem in nobis eam quæ offis „ eft formam, & eam quæ carnis, & eam quæ nerui, & quæ alterius cuiufcunque fi-„ miliaris particulæ, gubernat ea quæ totius eft, omnibus quidẽ particulis fe com-„ muniter impertiens, nullius verò peculiariter propria, totius corporis commu-„ nis: fic & quæ totius mundi eft anima, omnium cœlorum, fyderum, elemento-rum, omnium denique quorum ex illis ortus exiftit, animas fouet ac gubernat. Hæc eft mundi anima datrix formarum, cuius poteftate & viribus fingula conti-nentur, & quàm verè interpretatur naturam effe illam vniuerfalem, quæ caducis rebus prima eft origo, cuius vim admirata eft eorum turba, qui fe phyficos ap-pellauerunt, ne minimũ quidem eius limites prætergreffa. Cæterùm quo pacto hæc fe fuafque vires rebus ingeneret, repetito aliunde principio, ita eft interpre-tatus: Mundi corpus concretum tractabile quum fit, & comprehenfibile fenfi-bus, illius verò anima puriffima, fimpliciffima, omnis corporeę molis expers, hæc duo (inquam) quum maximè diffideant, & longiffimo feiuncta fint interuallo, non alia ratione coniungi potuere: nifi mediæ cuiufdam naturæ interuentu: ea autem eft fpiritus æthereus ac diuinus, communis vtriufque & amborum ceu quidam

quidam nexus & vinculum. Vt enim animantibus ſpiritum ineſſe nõ dubitamus, qui & animam retinet in corpore, & ſe ad omnia eius munia accommodatũ exhibet inſtrumentum: ſic & quendam in mundo eſſe par eſt, qui non vt ille, quicquam è caducis terreniſque hauriat, ſed totus æthereus, totus lucidus, diuinam prorſusq́; cœleſtem conditionem obtineat. Hunc Plotinus exiſtimauit à mundi anima vniuerſum dimanare, quem vi ſua genitali illa quaſi turgẽs procrearet. Per cuncta diffuſus & inſertus, omnium quę fiunt proximus author, totusq́; vitalis vitæ ſeminariæ rebus infundit: huic enim comes eſt cœleſtis ille diuinusq́; feruor, qui cæteris naturis omnibus, ſalutarem impertit & vitalem calorẽ, qui in omnem fuſus naturam, animantia omnia, omnes ſtirpes gignit, conſeruat, alit, auget, ſuſtinet. Quare quum vna natura ſit quæ mundum omnẽ continet, quæque ipſum tuetur, fatendum eſt ipſam eſſe mundi animam, ex qua conſeruatio & ſalus omnium omnis oritur, & cuius ſpiritus cuncta complexu conciliat. Sic omnibus inter ſe concinentibus neceſſe eſt, quod à Tullio dicitur, omnia vno diuino & continuato ſpiritu contineri. In vniuerſum mundi corpus diffluens hic ſpiritus, & ſingulis ſe rebus immiſcens, ſecum (perinde vt ſi vehiculũ eſſet) tum illam mundi animam, tum idearum rationes, & è cœlo ſideribúsq; rationum ſemina inuehit, totis confundit & permiſcet: his porrò comites ſunt ipſa mundi vita, & ſalutaris ille ſiderum calor, à quo eſt cùm procreandi, tum nutriendi, augendi conſeruandique facultas, quam perſpicuè cernimus in ſtirpes, arbores, conchilia animantesq; propagatam. *In Tuſculan.*

Inde hominum pecudumq́; genus, vitaq́; volantum, *Æneid. 6.*
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore pontus,
Igneus eſt illis vigor & cœleſtis origo
Seminibus.

Neque vero ab hoc ordine lapides & metalla ſemoueam, quòd nihil in viuente mundo tam deforme & tam abiectum ſit, cui non infuſus ille ſpiritus munerum diuinorum aliquid elargiatur. Hæc ſunt optimi viri, quæ audieram equidem à Platonico illo, ſed ita multis antè annis, vix vt meminiſſe potuerim, niſi memoriæ labenti hæc chartula, in quam ſingula retuleram, ſuccurriſſet. Ev. Virum narras haud vtique ſilendum, ſed dignum profectò cuius nomen monimentorum æternitati conſecretur. Sed age obſecro, hoc nobis ingenuè fatere, cur cum hæc iampridem & audiſſes & probaſſes, recondita tamen tenebas, neque in medium proferebas? Cur ſuperiorem concertationem eouſque incaleſcere patiebare? An illa exciderant animo? An non tibi iure reprehendendus videris peruicacitatis aut inuidentiæ nomine? Brvt. Nondum profectò, nondum vlla ea obduxerat obliuio, ſed ad philoſophici ingenii aciem exacuendam hæc inueſtiganda duxi, & vt plenius conſtaret quid quatuor illæ ſimplices rerum naturæ in ſingulis viriũ haberent, quas plurimi rerum omnium primordia cauſasq; ſtatuunt, ex quibus velint rerum omnium cognitionem capi & certiorem diſciplinis demonſtrationem adhiberi. Evd. Experiris tamen non poſſe te in veteri illa ſententia permanere, ac veluti ſtationem tueri: aut ſi caſtella quædam munitiora defendere coneris, proditurum te quidem totam philoſophiæ vrbem. Sed qui poſſunt diuina illa commentitia vel eſſe vel videri, quæ ſummi naturæ exploratores ac ſpeculatores, pro certis retulere, præſertim additis demonſtrationibus pro rei natura firmiſſimis & euidentiſſimis?

De ſpiritibus quorum gubernaculis mundum adminiſtrari tradunt.

Cap. XI.

PHILIATROS.

AVdio præter commemorata, toto mundo ſpiritus vagari, quos Græci δαίμονας appellarunt, de quibus mihi videor quiddam ſuperiore diſputatione ſubodoratus. Nequid igitur rerum inſit vniuerſitati, ſiue ſub aſpectum id cadat, ſiue oculorum obtutum effugiat, quod noſter hic congreſſus non attigerit, æquũ eſt & de illis quid ſint, quot illorum genera, quid deniquè rei mundo procurent

inueſtigare. Evdo. Ab hac diſputatione aliena prorſus videtur ſolers iſthæc diſquiſitio. Phil. Erit fortaſſe non modò ad perſpicuam æterni Dei cognitionem apprimè vtilis, immò etiam ad morborum & remediorum quæ trans naturam ſunt demonſtrationem neceſſaria, de quibus pomeridianis horis ex te nonnihil audire confidimus. Quid itaque de ſpiritibus è ſacris literis in vnum quaſi faſciculum congeſſerim, ipſe præpando: vos quæ aliunde legiſtis, profundite. Deus exceſſus priuſquam mundi huius aſpectabilis quicquã moliretur, incorporeum illum miris ſpirituum ordinibus confertum condiderat, qui quum omnes boni eſſent, neque quicquam malum efficere potuiſſet qui eſſet ipſe optimus: vnus
Eſaie 14.12. tamen Lucifer auſus eſt in corde ſuo dicere, In cœlum conſcendam, ſuper aſtra
"Dei exaltabo ſolium meum, & ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aqui-
"lonis, aſcendam ſuper altitudinem nubiũ, ſimilis ero altiſſimo. Tum omni exer-
"citu quem fraude & perfidia feſellerat comitatus, de cœlo corruit in terram qui
"manè oriebatur, & in infernum detractus eſt in profundum lacus. Et, vt inquit
In epiſtola. Iudas Apoſtolus, Deus angelos qui non ſeruauerunt ſuum principatum, ſed
Iudæ. 1. 6. » dereliquerunt ſuum domicilium, in iudicium magni Dei vinculis æternis ſub
Spiritus » caligine reſeruauit. Itaq; infinita illa ſpirituum multitudo bifariam tum diſcreta
cælestiũ » eſt: hi cœlorum ſedibus addicti & conſecrati ſunt: illi cœlo exterminati huc in
ordines. » exilium relegati, elementari mundo ſedibus incertis oberrant. Superiores illos
» nouem choris diſiunxit Dionyſius: Supremum & excelſiſſimum tenent Sera-
» phin, hinc Cherubin, inſequuntur, deinde Throni, ab iis dominationes, mox
» virtutes, proximè Poteſtates, ſuccedunt Principatus, inde Archangeli, tan-
» dem Angeli infimo cœleſtium ordine. Ita enim ſingulos ex ſacrarum literarum
Eorũ » monimentis deprompſit. Quibus autem obeundis muneribus quique deſtinen-
munera. » tur, ita dein expreſſit: Cœleſtium ſpirituum prima diſtinctio Deum iugiter am-
» biens, & circa illum nullis mediis interpoſitis agminibus aſtans, æternam ipſius
» ſcientiam ſimpliciter & indeficienti circumſtat affectu. Ea quippe plurimas ac
» beatiſſimas ſpeculationes, puriſſimus intuetur obtutibus, ſimplicesque & con-
» tinentes diuinæ claritatis radios ſuſcipit, atque diuini cibi alimonia paſcitur,
» plurima ex diuinis excellenti ratione cognoſcens, diuinæque ſcientiæ & a-
De cœleſti » gnitionis quantum fas eſt, particeps facta. Quid autem à ſupremo illo ordine
hier. cap. 10. ſingulis deinceps inferioribus influat, ita quidem expoſuit: Superiores eminen-
» tioresque ordines, inferiorum quoque agminum non carent fulgoribus atque
» virtutibus: poſteriores verò ſuperiorum intelligentiæ exortes ſunt. Sunt autem
» omnes ita inſtituti, vt inferiores ſuperioribus obaudiant, eorumque nutus e-
Cap. 9. nuntient. Ac primi illi quidem vt ſummi Dei ſe mouentis conſilia & voces ex-
» ponant: reliqui verò proportione debita, vt tandem per infimos angelos no-
» bis pro modo & ratione cuiuſque, diuinorum ſenſuum aperiant lucem. Ange-
Angelorũ » li namque implendi peragunt munus, & ipſorum ordo magis circa euidentio-
officia » ra & apertiora verſatur, ac mundana fermè negotia ab eis diſponuntur. Enun-
» tiant enim diuina myſteria humanis ordinibus, quibus eos præeſſe credendum
» eſt, vt illorum miniſterio ferantur ad Deum & conuertantur, ſintque ipſius ſo-
» cietate & coniunctione fœlices. Humanarum rerum adminiſtrationem, ange-
Daniel. 10. 13. lis ſacra Scriptura diſtribuens, Michaelem Iudæorum principem, alios aliarum
Deut. 32. gentium præſides conſtituit. Statuit enim altiſſimus terminos gentium iuxta
"numerum angelorum Dei. Neque verò gentibus duntaxat aut terræ prouin-
"ciis, ſed & ſingulis nobis addictos eſſe cuſtodes angelos, inconcuſſa illa euan-
Matth. 18. "gelii veritas teſtatur. Videte, inquit, ne contemnatis vnum ex his puſillis:
"dico enim vobis, quia angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem patris qui in cœlis eſt. Sic (vt proditum literis accepimus) primi parentis cuſtos angelus dictus eſt Raziel: Abrahæ, Zakiel: Iſaac, Raphaël: Iacob, Peliel: Moſis, Metraton. Per hos internuntios plurima illi diuinitùs acceperunt. Vnde intelligitur, infinitam haberi angelorum multitudinem, quam tamen ſacræ literæ, extremum quiddam indicantes, ad decies millies dena millena pro-
Daniel. 7. 10. duxerunt. At verò malignorum ſpirituum vix vſquam videntur ordines exer-

citusque

citusque attigisse: In omnibus tamen hæc mala insunt, furor rationis expers, demens concupiscentia, cogitatio præceps atque proterua. Hæc Iudas triplici genere complexus est: Hi, inquit, carnem quidem maculant, dominationem spernunt, maiestatem blasphemant. Itaque dæmones è patria sedibusq; extur-bati effrenatius in huius mundi principatum exules inuaserunt, sicque vniuersum obsidione impleuerunt, vt nulla toto sit orbe regio, qua non illi Deorū nomina sibi vsurpauerint, adeò quidem subdolè & versutè, vt (quod mirum videri potest) apud Gallorum Druydas & distantissimos Indorum Gymnosophistas, idem sit cultus deprehensus. Hanc maximè curam dolis omnibus & præstigiis adhibuerunt, vt idolorum specie tanquam Dii colerentur. Quanquam appellente Christo principe luminum, princeps huius mundi foras est eiectus, neque in nos habet quicquam: circumiens tamen tanquam leo rugiens quærit quem deuoret, & quem irretiat technis suis tentationumque insidiis. Plura in præsentia è sacris non succurrunt, vnde pleniorem dæmonum potestatem astruam: vos quæ aliunde noueritis effundite. Br. Rem abditam, nulla sensuum acrimonia comprehensam, temeritas sit spreto omnium authorum patrocinio constanter asseuerare. Quocirca de dæmonibus quicquid sum dicturus, è Platonicorum fontibus exhauriam. Dæmones quosdam esse, eosque mundo vagari, hoc sensus testimonio Plato comprobauit: An est quisquam qui dæmonum quidem opera opinetur esse: dæmones autem neget? Quòd si dæmonia esse puto, necessarium est putare me dæmones quoque esse: an non ita se res habet? Sed omnium numinum multitudine quasi mundum aliquem instituens, in Epinomide summos Deos, vltra mundanos ait amplissimam rerum prouidentiam habere: sub his in cœlo quosdam conspicuos esse, tertio infimoque loco dæmones, horum genus vnum ex æthere, alterum ex aëre esse. Ac neutrum, inquit, conspici totum potest: sed quanuis hi dæmones prope nos sint, nunquam tamen manifestè nobis apparent. Et mox: Aliud verò quod ex aqua est, rectè semideum vocabimus. Id nonnunquā cernitur, nonnunquā aspectui nostro se subtrahit: & quum videtur, tenui visu perceptum admirationem adfert. Præter tria hæc dæmonum genera Plato quoque Heroas instituit, libro quarto de Leg. Post deos istos, inquit, dæmonibus vir mentis compos sacrificabit, heroibusque post dæmones. Heroas extimorum hominum animas esse definiunt, à corporis nexu seiugatas & liberas. Quos Plato dæmones promiscuè appellauit, hos Latini ex officiis distinxerunt. Qui administrandis regionibus præsunt, Dii patrii Penatesque: qui pacato & quieto numine domum possident, Lares: aut si quando terrorem incutiant, Laruæ: qui verò nobis singulis testes & custodes addicti sunt, Genii appellantur. Heroas quos Græci dixerūt, veteres Latini Lemures dicere solebant. Quibus viribus præditi sint, ex Platone accipite: Prudentiæ mirabilis participes sunt, acuto quippe ingenio tenacique memoria cogitationes nostras omnes cognoscunt. Honestos bonosq; homines mirificè diligunt, improbos vehementer oderunt, vtpote qui doloris participes sunt. Sed Deus qui diuinam sortem perfectè possidet, à doloribus voluptatibusque liber, sapientia cognitioneque perfectè fruitur. Quum autem refertum animalibus cœlum sit, & Dii summi & dæmones se inuicem interpretantur: media enim animalia tum ad terram, tum ad cœlum leui motu feruntur. Hoc ipsum in conuiuio Diotimæ fatidicæ mulieris authoritate stabiliuit. Quam vim habet dæmonum natura? Interpretatur & traiicit humana ad Deos, diuina ad homines. Et mox: Deus quidem homini non miscetur, sed per id medium, commercium omne atque colloquium inter Deos hominesque conficitur, & vigilantibus nobis atque dormientibus. Hæc quidem de naturis dæmonum: nunc vt sint illis singularum mundi regionum gubernacula distributa, ex Politico, vbi de vita quæ sub Saturni regno ducebatur, audite. Tunc sanè totius mundi princeps curatorque primùm Deus extitit, at nunc per varias mundi plagas singulæ ipsius partes à Diis principibus distributæ sunt. Animalium quoq; genera gregatim distincta dæmones quidam tanquam diuini pastores sortiti sunt, quorum quisque ad munus suum obeundum suffi-

In Epist. ver. 8.

In Apologia.

In Epinomide.

ciens quum esset, singuli singulis sic vt ille voluit præficiebantur, quibus præerat ipse. Plenius in Gritia siue Atlantico: Dii quondam vniuersum terræ orbem sigillatim sortiti sunt, in regiones singulas distributum. Qui persuasione pro gubernaculis vtebantur, eaque animam attingebant: & pro arbitrio suo ita ducentes, mortale genus omne gubernabant. At quomodo? libro de Legibus quinto expressit, quo eas regiones fœliciores haberi censet quæ meliores dæmonum rectores fuerint sortitæ. Nec illud, inquit, ô Clinia & Megille nos fugiat, magnam esse locorum ad ferendos meliores peioresque homines differentiam: quibus diuersa prout expedit legibus sancienda sunt. Maximè autem loca regionis differunt, in quibus inspiratio quædam diuina est: & quæ dæmones sortita sunt, qui habitantes sic vel contrà suscipiunt. Vnde in Phædro commemorat dęmonem quendam Ægyptios primùm literas docuisse, complurībusq; locis vaticinia audita. Audiui equidem, inquit Socrates, circa Naucratim Ægypti, priscorum quendam fuisse Deorum, cui dicata sit auis quam Ibim vocant. Dæmoni autem ipsi nomen Thenth. Hunc primum omnium numerum & numeri computationem inuenisse, Geometriamq; & Astronomiam, talorum rursus alearumq; ludos, & literas. Erat tunc totius Ægypti Rex Thannis: ad hunc Thenth profectus artes demonstrauit suas, dixitque eas distribui deinceps Ægyptiis cæteris oportere. Et mox: Qui in Iouis Dodonæi templo versantur, ex quercu sermones primos fatidicos erupisse asserūt. Quapropter libro de Legib. quarto, sic omnē regionum ciuitatumq; administrationē colligit: Quum intelligeret Saturnus, quemadmodum ipsi narrauimus, nullam hominis naturam res humanas ita gubernare posse, vt si omnibus arbitratu suo dominetur, lasciuiori superbia iniustitiaque non repleatur: quumq; hæc inquam non ignoraret, non homines, sed diuinioris præstantiorisq; generis dæmones, ciuitatibus nostris reges principesq; præfecit: quod nunc nos in ouium gregibus aliorumque cicurum armentis facimus. Non enim bobus boues, nec capris capras præficimus, sed nos ipsis genus melius dominamur. Similiter Deus homines amans, genus dæmonum genere nostro præstantius, nobis præfecit. Iam verò quod de proprio cuiusq; dæmone è sacris protulisti, sic Plato in Phædone legitur astruxisse: Nihil enim aliud quū migrat ad manes anima secum transfert, præter eruditionem atq; educationem: quæ quidem statim in principio transmigrationis illius, plurimum vel prodesse vel obesse dicuntur. Ferunt enim quemlibet hinc illuc emigrantem, ab eo dæmone quem viuens sortitus fuerat, in locū quendā duci, vbi oporteat omnes vnà collectos iudicari, ac deinde ad inferos proficisci eo duce, cui mandatum erat, vt hinc decedentes ad illa loca traducat. Proprius Socratis dæmon multis locis celebratur à Platone. Alcibiadē alloquutus Socrates sic ait: Curator meus melior & sapientior quàm tuus Pericles. Alcib. Quis hic ô Socrates? Socrat. Deus, ô Alcibiades, qui me vetuit ante hunc diem tecū disserere: cui credens, assero te per nullum aliū, quàm per me claritatem consequuturū. Et in Theage sic ait Socrates: Adest mihi diuina quadam sorte dæmonium quoddam à prima pueritia me sequutū. Hoc enim vox est quædam, quæ quum fit, semper eius rei quam facturus sum, dissuasionem demōstrat, prouocat verò nunquam. Quod si quis amicorum meorū quandoq; aliquid communicat, extatq; vox, hoc illa dissuadet, neq; facere finit. Cuius quidē rei vobis testes dabo. Charmidem virum bonū Blanconis filium noscitis: hic aliquādo, &c. Et mox subdit: Quibus autē fauerit in ipsa familiaritate potestas dęmonii, breui ij proficiunt. Et rursum: Si Deo gratum est, permultum quidem & breui proficies: sin contrà, minimè. Vnde libro de Republ. sexto ait: Dæmonis autē nostri signū referre nunc non decet. Et libro de Legib. sexto, monet vnum quemq; numen suum & proprium dæmonem, conuenienti sibi honore afficere, quò se is familiarem præbeat, omniaque seruet illæsa. In quam sententiam hęc post multa protulit Apuleius, Hic quem dico prorsus custos, singularis præfectus, domesticus speculator, indiuiduus arbiter, inseparabilis testis, malorum improbator, bonorum probator: si ritè animaduertatur, sedulò cognoscatur, religiosè colatur, ita vt à Socrate iustitia & innocentia

cultus

cultus eſt, in rebus incertis proſpectator, dubiis præmonitor, periculoſis viator,
egenis opitulator: qui tibi queat tum ſomniis, tum ſignis, tum etiam fortaſſe
corâm quum vſus poſtulat mala auertere, bona proſperare, humilia ſublimare,
nutantia fulcire, obſcura clarare, ſidera aduerſa corrigere. Hæc ſunt quibus ad
ſacrorum imitationem Plato & ciuitatibus adminiſtrandis, & domibus nobiſ-
que protegendis dæmones addictos confirmat. Cęterum nuſquam malignos à
bonis ſeiunxit, ſed omnes promiſcuè Deorum nomine complexus eſt: nam illius
ætate bonos dęmones nondum innotuiſſe conſtat. Quoſcunque vetuſtas Deo-
rũ cultu venerata eſt, omnes authore Porphyrio cacodæmones erant. At Plato-
nici iuniores, eos genere toto diſiunxerunt. Clarè quidem Proclus, ſed apertius
Iamblichus: Dii, inquit, angeli, dæmones boni, nõ apparent phantaſtico modo,
ſed proprio prorſus & vero: Spiritus verò mali phantaſtico fallacique, ſimulant
Deorum præſentiam dæmonumque bonorum, ideoque cultorem ſuum iubent
eſſe iuſtum, vt ipſi videantur boni ſicut & Dii. Quoniam verò natura ſunt mali,
rogati mala inferre, libenter inferunt, atque nobis ad iniuſta conducunt. Hi ſunt
omnino qui & in oraculis mentiuntur & fallunt, & turpia conſulunt atque pera-
gunt. Dii verò boniquedæmones neque fallunt vnquam, neque conferunt ad
iniqua. Eſt inſuper malorum natura dæmonum ſibimet inconſtans, inſtabilis
ſecumque diſſidens, aliàs alia ſuadens. Superiorum verò natura ſibi conſtat aſ-
ſiduè, eundemque ſeruat ſemper in actione tenorem. Is mox plurima de proprio
cuiuſque dæmone ſubiecit, & rationem duplicem qua illum nobis familiarem
reddamus: harumque alteram artificioſam appellat, quam Porphyrium ſecutus
ait ex cœli figuris & geneſeos poteſtatibus deduci. Supra hæc nonnulli curioſa
nimis & præcipiti indagatione ſceleratas artes inuexerunt: alii in nefariam dæ-
monum ſocietatem atque commercium ſeſe pactionibus obſtringunt: alii gen-
tilitiis ſacrificiis ſummos illis honores deferunt quò rerum potiantur, alii diui-
norum nominum poteſtate illos ſe ſubigere, in ſuamque ditionem redigere
confidunt, quibus vt ſeruis imperent. Quæ omnes prorſus vanæ & captioſæ ſunt
artes. Sed nec illa de qua modò dicebam minus ſuperſtitioſa eſt, qua pleriq; glo-
rioſius iactant bonos dæmones poſſe ſibi familiaritate cõiungere, quorum con-
ſuetudine, optima quæque condiſcant: hi ſiquidem difficilè comparent, nec
niſi ſummi Dei iuſſa capeſſunt. Illorum verò ſimulata ſpecie cacodæmones per-
curioſis hominibus multa plerunque ementiuntur. Itaque qui aut gentilitiis ſa-
crificiis, aut ſimulatis nominibus diuinis accerſiti conuolant, omnes ſunt caco-
dæmones: qui tametſi optant venire, cogi tamen ſe ſimulant, inquit Porphyrius;
vt ſuis nos dein præſtigiis irretiant. Vidi quendam vi verborum ſpectra varia in
ſpeculum deriuare, quæ illic quæcunque imperaret, mox aut ſcripto, aut veris
imaginibus ita dilucidè exprimerent, vt promptè & facilè ab aſſidentibus omnia
internoſcerentur. Audiebantur quidem verba ſacra, ſed obſcœnis nominibus
ſpurcè contaminata, cuiuſmodi ſunt elementorum poteſtates, horrenda quæ-
dam & inaudita principum nomina, qui Orientis, Occidentis, Auſtri, Aquilo-
niſque regionibus imperent. Cæterùm omnis dæmonum quauis arte parata ne-
ceſſitudo, omniſque horum præſtigiarum ratio, peſtifera fraus eſt in extremam
hominum perniciem introducta. Nam Porphyrio teſte, dæmon mendacii pa-
rens, rogatus etiam quæ non nouit conſtanter affirmat: & quæ nouit, ſi ſemel
verè, decies illa falsò refert, naturæ ſuæ nunquam immemor. EVD. Multa qui-
dem & expreſſa de dæmonibus ex authorum veſtrorum fide deprompſiſtis, ad
quæ ſi nequeam Ariſtotelis ſententias ſingillatim accommodare, quid tamen
illius opinio ferat, hinc perſpici poteſt, quòd Deorum plena eſſe omnia ex Py-
thagoreorum doctrina aſſeuerat: & naturales Deos mundum hunc inferiorem
ſublimiores verò ſuperiorem illum ſola cogitatione comprehenſum moderari
atque conſeruare. Quanti verò aliorum de his tum ſcripta tum dicta æſtimaue-
rit, ex his paucis quæ libro de diuinatione per inſomnia, memoriæ mandauit;
conjicitur. Sublata, inquit, cauſa quæ ad Deum referatur, nulla præterea alia vi-
detur conſentanea eſſe. Quandoquidem originem eius inuenire quod dicitur

quoſdam eſſe in Boryſthene & iuxta columnas Herculis, qui futura præſentiant; captum ingenii noſtri excedere videtur. *Lib.1.ca.5.* Libro de partibus animalium ita ſcri-
» ptum legimus: Heraclitum dixiſſe ferunt ad eos, qui quum alloqui eum vel-
» lent, quod fortè in caſa furnaria quadam caloris gratia ſedentem vidiſſent, ac-
» cedere temperarunt: ingredi eos fidenter iuſſit, quoniam (inquit) ne huic qui-
» dem loco Dii deſunt immortales. Quo ſanè loco Deorum nomen Geniis, Penatibus, Lemuribus, ſpiritibus denique omnibus Platonico more impertiuit, vt qui peræquè omnes incorporei & à noſtris ſenſibus remoti ſint, operibus ſolis conſpicui. De his autem quæ ad rei medicæ exercitationem non admodum accommodata videri poſſunt, iam fortaſſe vltra modum. Quumque gnomonis vmbra in ſolario meridiem inſtare, commonſtret, par eſt diſſerendi finem facere, & quieti valetudinique nonnihil tribuere. Heus pueri menſam primis cibis extruite. PHIL. Ne te pœniteat optime Eudoxe, in hanc diſputationem ceu vi quadam impulſum fuiſſe, quam ſpero non parum fructus ad rei medicæ vſum nobis allaturam, & cùm mihi, tum cæteris omnibus qui diſputãtibus nobis aſſederunt, eximium quendam diuinitatis ardorem concitaſſe. Si quos enim ſpiritus orbe toto volitare & vagari compertum habemus, eosque ſenſu non attingi, incorporeos eſſe, inmortales, & intelligentiæ participes: conſtans id & firmum eſſe debet, animum quem in nobis ſentimus intelligentiæ capacem, incorporeum ſimul & immortalem haberi: & eundem, quum è corpore emigrauit, in perpetuum viuere, referrique in ſpirituum greges. Si extra concretum hunc aſpectabilemque mundum, innumerabilis ſpirituum multitudo, quaſi in turmas digeſta, ducibus gubernatur, neceſſe eſt omnino, & ducibus ipſis regem vnũ imperatoremque ſummum præfici, qui principatum tenens diuinitatis ſplendore intelligendique præſtantia, immenſus ſit & incomprehenſus, cuius maieſtatem & præſtantiam infirmitas fragilitasque noſtra, ne tenuiſſima quidem ſuſpicione poſſit attingere, hoc luto, hoc denſo corporis cæmento demerſa. His animi quaſi primis epulis corroborati, corpus oblectamento quodam & ſolatio leuaturi, lauemus, & menſæ accumbamus.

Libri primi de abditis rerum cauſis,
FINIS.

IOANNIS FERNELII AMBIANI, DE ABDITIS RERVM CAVSIS, LIBER II.

PRAEFATIO.

VT res cæteræ omnes quas mundi hæc vniuerſitas complectitur, ab initiis & quaſi rudimentis quibuſdam obſcuris ortum accepêre: ita naſcens rerum cognitio atque ſcientia, principiò rudis, in his ſolùm verſabatur, quæ vel oculis vel auribus vel aliis denique ſenſibus dici percipiq; poſſent. Etenim prima illa ætas effectus duntaxat intuebatur, qui coram & in conſpectu omnium erant, cauſas ex quibus illi prodiiſſent, minimè contemplata. Poſtea verò quaſi adoleſcens ipſa rerum cognitio, ſtudio exculta maiore, in ea altius penetrare cœpit, quę penitus abſtruſa & longiſſimè à ſenſibus diſiuncta, ſolius mentis vi & agitatione condiſcerentur. Tũ primùm nata nomenq; ſuũ adepta eſt philoſophia: quæ vna omnium quæ fiunt cauſas ratione animoq; luſtrat & perſequitur, haſque ex euentis inueſtigat atq; demonſtrat. Quoniã verò non ſemper euidẽtes eę ſunt, & plerumq; in obſcuro poſitæ deliteſcunt, nõ ab omni-

bus

bus peræque sunt comprehensæ, sed vnius eiusdemq; rei alii alias sæpe causas attulerunt, vt sua cuiq; probabili ratione ducebantur. Plurima hinc philosophādi genera processerunt, è quibus duo commemorantur in hunc vsq; diem præclara: vnum sub Democrito, alterum sub Hippocrate principe. Ille causarum omnium ordinem persequutus, fortuitam illam atomorum concursionem implorans, eas ipsas rerum omnium prima elementa fecit. Hippocrates non hæc, at terram, aquam, aërem & ignem: à quibus inter se confusis, omnia quæ oriuntur & occidunt, nasci aliq; contēdit. Hæ sectæ ductæ ab humili eousq; progressæ sunt ad summum, vt non in philosophia modò, verumetiam in medicina præclaros imitatores & æmulos inuenerint, qui cùm rerum omnium, tum morborum causas ad sua quique elementa referri oportere, non infirma, sed maximè credibili probabiliq; ratione suaderent. Atomos amplexati sunt qui se methodicos medicos appellarunt: terram, aquam, aërem & ignem dogmatici. Vtrique sua principia tam arctè tenent tamq; accuratè defendunt, nihil vt gigni fierive putēt, quod non statim causis illis acceptum ferant. Quæ quum ita sint, velim vnusquisque ex bono & æquo ponderet ac iudicet, quàm parum firma & quantum in opinione dubia sint quæcunq; de primis rerum causis disputari solent, vtque de his nihil certum nihil cognitum comprehensumque animo haberi possit. Euentorum suas vtrique causas iactitant, has magna probabilitate rationum tutantur: authorum vtrinque par ferè numerus, qui ingeniorum laude & acrimonia non admodum dispares sint. Vtrorum igitur testimonio fidem attribues? In vtram te illorum familiam tutum recipies? Stabilitatémne vel authoritatem habere possit, qui se commentitiis illis opinionibus adiunget? Atomos veteres iam ridemus, miramurq; vt sibi quisquam persuaserit corpora quædam solida atq; indiuidua, fortuita illa concursione res magnitudine immensas, varietate multitudineque infinitas, omnemque absolutissimum hunc mundi ornatum effecisse. At certe si Democritus mortem cum vita commutare posset, multo acrius hæc quæ putamus elementa, suo more rideret. Quæ equidem huc non idcirco affero, vt quasi armis contendam, quatuor elementorum mundi vires nullas esse, sed vt clarum perspicuumque fiat, eos qui rerum omnium efficientes causas ab his elementis necessariò petūt, quæ duntaxat probabili ratione stabilita sunt, plurimùm disputationibus suis hallucinari, multorumq; euentorum causas aliò pertinere.

LIBER SECVNDVS

Rei cuiq; genitæ alias à Materia, alias à Qualitatum temperamento, alias à Forma vires inesse. CAP. I.

BRVTVS.

IAM satis & magis opiparè quàm Philosophos decet, epulati sumus hilarem in modum. Ne quid igitur diei huius tam præclaræ nobis pereat, ad frugiferam fructuosamque disputationem nostram reuertamur, & è philosophia quasi è vadis & fluctibus emersi, in ampium illum medicinæ campum concedamus. In quo non vt manè, differendi subtilitate digladiari velim, sed restinctis contentionibus armisque depositis (ne qui pastis controuersam fieri disceptationem causentur) ex te pacatus audire, quantam in re medica abditarum causarū vim esse putes. Ev. Velles igitur diē hunc totum amicis eripere, qui vt animum à grauioribus curis hilaritate quieteque relaxarent nos comitati fuerant. Quando autem video nostra hæc colloquia illis non iniucunda fore, placet diem totū vt cœpimus literis cōsecrare. At ne vel Solis ardore torreamur, vel tetris his septis coërceamur, conueniet sub hortorum virentibus vmbraculis, in herbescentibus subselliis considere, qua placidissimè spirat Fauonius: eritq; nobis terræ tumulus pro mensa, in quā libros si res exigat reponemus:

Accedamus itaque, & hîc molliter ac delicatè recumbamus. PHIL. Locus ſanè amœniſſimus, quo vel Muſę plurimum oblectentur: conferet huius amœnitas non nihil ad rei quam expetimus perſpicuam dilucidamque explicationem. Eia tu iam quum voles ad rem aggredere, à medicinæ principiis exorſus EVD. Tria quidem hæc materiam, ſpeciem atq; temperamentum in vniuſcuiuſque rei naturalis compoſitione contineri, multis ſupra rationibus eſt confirmatum. E quibus duo vt principia rem omnem conſtituunt: at temperamentum duntaxat ineſt in materia, quæ ex primorum mundi elementorū permiſtione concreuit. Nunc vt ab iiſce tribus neque à pluribus rerum omnium vires profectæ ſint, & quales ediſſerendum. PH. Rectè tu quidem viam quam nos tenere oporteat ingrederis: perge igitur reliquum iter conficere, & dic cur rei procreatæ, alias à materia, alias à temperamento, alias à forma vires ineſſe putes: quum vnica ſit totius ſubſtantia, à qua omnis actio omniſq; effectus enaſci & emanare creditur. EVD. Ariſtoteles efficientium cauſarum alias eſſe proponit rationis expertes, alias participes. » Quæcunque (inquit) rationis ſunt participes, contrariorum operum ſunt effe- » ctrices: expertium aūt rationis vnaquæq; vnius duntaxat operis eſt principium. Hinc autem argumentum ſic ratione comprehendam. Cauſarum facultatumq; naturalium quæ ſunt rationis expertes, vna vnius eſt effectus principium, neque ab vna & eadem poſſunt complures diuerſique effectus prodire. Atqui vnius cuiuſque ſimplicis naturaliſq; corporis velut ſtirpis, complures notamus effectus, eoſque admodum varios & diſpares: Nequeunt igitur hi ad idem communemq; principium referri, ſed eſt neceſſe horum multæ ſint cauſæ. PH. Etiam ſi hoc vnum complures cauſas & facultates habeat, eas tamen omnes temperamento acceptas feram, ni tu mihi patefeceris, harum nonnullas à materia, & nonnullas à ſpecie conferri. EV. Primùm quidem in temperamēto vires aliquas ineſſe haud inficiaris. PH. Idne inficiarer quod omnium philoſophorum medicorumq; ſententiis ſtabilitum eſt? EV. Neque tamen id in ſe vno functionum omnium vires comprehendit. PH. Quarúmnam igitur? EV. Earum duntaxat quę quodammodo » primarum qualitatum naturam conditionemq; redolent. PH. Quomodo? EV. In » permiſtione neceſſum eſt omnino aut vnam aut duas qualitates excellere: quæ quoniam ſuperiores ſunt, omnem temperamenti efficientiam ſibi vendicant, vt quicquid ab illo efficitur, id ab iis perfectum eſſe dicatur, quamuis otioſa non ſint cætera. Quod enim calidum perhibemus, id quidem calefacit, licet imbecillius quàm ignis: quod calidum ſiccumque eſt, calefacit ſimul & exiccat. Neque ex temperamento poteſt vlla functio prodire, quæ non ad vincentis qualitatis naturam vimque referatur. Hæc ſi ſola ſit & pura, elementi vires habebit: ſi contrarij permiſtione temperata, eaſdem profus etiamnum vires, licet obſcuras & inferiores, obtinebit. Contrarij enim repugnantia, vincentis qualitatis vires & exuperantiam impedire quidem poteſt, at illius naturam ac vim nequit prorſus obterere. Ergo in temperamento neceſſe eſt vincentis elementi vis maneat, atque dominetur, licet depreſſa & infirmior: quæ ſemper naturæ priſtinæ memor, alterius diuerſique generis nullum poſſit effectum proferre. Id ita eſſe vt tibi perſuadeam, ſubtiliore mihi ratione opus videtur. Vera permiſtio corporum eſt: temperamentum ſolarum eſt qualitatum. Contrariæ autem qualitates non in ſe mutuò tranſeunt, inquit Ariſtoteles (neque enim calor abit in frigus, neque humor in ſiccitatem, aut contrà) ſed ipſum duntaxat corpus ſubiectum mutationem ſubire conſtat. Neque enim calor frigori neque frigus calori, ſed quod ſubiicitur vtrique eſt materia. Ergo ſi contraria exiſtimat in ſeſe commigrare non poſſe, qui fiet vt ex principum qualitatū temperatione aut vis aut qualitas noua emergat, quæ diuerſam naturam adepta, illarum mihi redoleat? Neceſſum eſt igitur vires quæ ex principum qualitatum temperamento prodiere, ſuperioris dominantiſq; qualitatis naturam imitari. PH Huius ſanè concluſionis rationes video. Materiam verò quas tandem ad efficiendum vires accepiſſe putas? rudis enim & informis quum ſit, atque duntaxat ſuſtinendis rerum formis ſubiecta, nihil prorſum efficit, ſed patitur ſuſtinetque omnem mutationis ordinem. EVD. Simplici

9. Meta. cap. 2.

1. de gener. cap. 6.

2. de gener. cap. 1.

nudæq;

nudæque rerum materiæ vires nullas aut functiones inesse statuo: sed ei quam ex permistis elementorum substantiis concretam esse confirmauimus. Hanc autem luculentius explicare constitui. Demonstratum est ab Aristotele cùm aliis locis, tum maximè quarto Meteorologicorum, è quatuor primis qualitatibus duas, calorem nempe & frigus agere, ob idque efficientes appellari: duas verò humorem atque siccitatem pati, idcirco & patibiles dici. Sic & de primordiis naturæ, ignis & aër tanquam causæ efficiunt, aqua & terra patiuntur vt materia. Quæ enim potentiora sunt & viribus excellunt, simpliciter efficientia pronunciat: aquam verò & terram, quæ minus possunt, materiam facit concretorum corporum, horumque qualitates siccitatem & humorem patibiles. Animantes, inquit, in terra & in aqua duntaxat persistunt atque degunt, in aëre autem & in igni minimè: propterea quòd terra & aqua corporum materies existunt. Mox subiungit: Quod itaque patitur, aut aridum aut humidum, aut ex vtroque conflatum est. Atque aquam humidi, terram sicci corpus esse statuimus: quippe quæ inter humida & sicca maximè pati solent. Et alio loco: Quum autem similaria alia ratione ac via quàm dissimilaria cōstitui soleant ex quibus ea fiunt, sunt materies quidem siccum & humidum, & terra & aqua, horum enim vtrumque vtriusque potestatem habet euidentissimam: efficientia verò calor atque frigus: hæc enim ex illis similaria corpora constituunt. Quid autem hinc eliciam videto. Humorem atque siccitatem patibiles qualitates statuit Aristoteles: terram verò & aquam quibus illarum plurimum inest, materiam naturalium corporum. Itaque quas recēset ille secundarias qualitates à patibilibus ortas, quibusque corporeos affectus nuncupare solet, nos etiam optima ratione videbimur materiæ vires & qualitates appellare. Eiusmodi autem sunt durum & molle, crassum & tenue, viscosum & friuolū. Sic enim verto quod Græci ψαθυρὸν, Plinius friabile appellat, læue & asperū, rarum & densum, & quæ huius sunt ordinis, omnia in materiam penitùs immersa. Possum & aliter hanc ipsam materiam eiusque vires exprimere. Aristoteles de his disputans subtilius, omnia elementa appellat efficientia, illorum qualitates ac vires contemplatus. Dum autem ad illorum substantiam animum mentemque adhibet, omnia patibilia & naturalium corporum materiam statuit, ex qua constent quæcunque citra hoc vniuersitatis medium collocantur. Hæc est igitur mistorum corporum materia, quæ ex elementorū materiis qualitatum vi concreta, vires habet, easque quas nuper appellaui secundarias: & à qua vnumquodque molle vel durum, crassum vel tenue est. Ea ipsa causa est cur cibus ocyus tardiùsve alat, & cur vires habeat aut obstruendi aut aperiendi aut detergendi. PHIL. Id (puto) perinde est atque si dicas, alias ab elementorum qualitatibus, alias ab eorū materie vires nasci: at nihilominus vtræque ab ipsis planè sunt elementis. EV. Vtrasque dices si videbitur elementarias, cæterùm ni quæ à qualitatibus sunt, ab iis discernantur quas materia edit, magna se certè in rebus offeret ambiguitas, magnaque confusio & perturbatio: quam si expedire consilium est, qualitatū effectus à temperamento, consistentiæ verò à materia deriuabis. PH. Perplacet homonymiæ distinctio: iam obsecro quod tertium erat virium genus persequere. EV. Si rei naturalis forma quæ totius est perfectio, & materia & temperamento longè præstantior est, quis quæso tam demens sit & in rerū contemplatione tam cæcus, vt illa quidem existimet agere, formā verò prorsus otiari? Accidens vim effectricem ingenitam habere, substantiam eam quæ omnium est præstantissima ab omni agendi & aliquid efficiendi vi & facultate esse destitutam? Equidem tātum virium corporum formis attribuo, vt ab his existimē omnes quoscunque cernimus effectus primùm maximeque proficisci. Quod & Aristotelem censuisse video. Is enim philosophos infectatus, qui naturalium corporū facultates atque vires ex calore & frigore deducebant, rati ex his & per hæc omnia confici: planū facit demonstratione eas qualitates instrumenta duntaxat esse causæ cuiusdam præstantioris atque superioris, quam & naturæ nomine insigniuit. Nam qui has dicet primùm & per se agere, perinde faciet ac si serræ aut cuiuis instrumento efficiendi causam potestatemque tribuat: & perfectione formaque rei exterminata, veram amittet causam, instru-

2. de gener. cap. 2.

Cap. 1.

4. Meteor. cap. 5.

Cap. 10.

1. de gener. cap. 5.

Vires a Forma ut ab opifice a temperamento a materia ut ab instrumentis prodire

mentis actiones feret acceptas,quæ per ſe tamen otioſa manerent, niſi formæ vi cierentur. Ph. Si tanta vis ineſt & facultas agendi in forma,vt illi motus omnis & actio primùm feratur accepta:quas pauló antè ad temperamentum & materiam functiones referebas, non ab illis ſed à forma primùm & per ſe ortas eſſe ducemus. Quid cauſæ eſt igitur,cur à temperamento & à materia illas prodire decreueris? Evd. Qui ſupra ſenſus nihil inueſtigant, à materia & à temperamento eas naſci aſſeuerant, tametſi prima eſt in his obeundis forma: hos etiam ſequutià materia & à temperamento illas prodire diximus,quia per hanc tanquam per inſtrumenta fiant. Quas autem à forma eſſe ſimpliciter pronuncio, eas ipſa nullius inſtrumenti interpoſitu aut ſubſidio per ſe obit. Ph. Agè verò, nónne materia & temperamentum quæ tanquam inſtrumenta proponis, vires quædam ſint efficientis formę? Ev. Non ſanè,ſed vt(quum aliquid arte fit)faber aut fictor is eſt qui primùm agit & præcipuè,& cui vis ineſt ſua & facultas efficiendi, ars nempe ipſa aut robur corporis: artifici verò adiumento eſt inſtrumentum, ſecuris vel dolabrum: & in inſtrumento vis quædam eſt adſcita, non quæ agat,ſed per quam melius agatur, ea eſt ſecuris apta conformatio, vel acuta ad expeditè ſecandum acies. Ita propemodum in naturali rerum effectione, ſpecies primum eſt & præcipuum efficiens,in quo vis quædam efficax ineſſe intelligitur: temperamentum verò & materia tanquam inſtrumenta ſubſidio veniunt efficienti cauſæ. Horum vtrique ſua vis ineſt & facultas, quippe temperamenti & materiæ apta conſtitutio per quam ſit commodior effectio. Itaque in vnoquoque naturali corpore tres ſunt cauſæ efficientes, forma, materia, & temperamentum: & vniuſcuiuſq; ſua quædam vis eſt, qua validius vel hebetius agat. Ne autem à ſimili duntaxat tantam rem duxiſſe videar, demõſtrationem ſubiiciam. Forma ex ſe efficiendi principium eſt,nec vt ea conſiſtat principiique naturam habeat, ab inſtrumento mutuata eſt, quod poſterius tanquam adſcititium incidit. Vim igitur & facultatem agendi forma prius acceperat,quàm per inſtrumentum ageret: quemadmodum & faber priuſquam ſecuri vel dolabro quicquam effingat, vim artemque habet agendi,neque hanc ab inſtrumento ſumit. Ex quo intelligitur eam facultatem, quæ ſua ineſt cuique formæ natiua, & quæ illius proprietas appellatur, à materiæ temperamentique viribus longè diſtare. Ph. Quónam quæſo diſcrimine formæ vires ab his quæ tum materiæ tum temperamento aſſignantur, re ipſa diiunges? Ev. Nónne poteſt artifex ſola arte (quæ vis eſt ſua) nullius externi inſtrumenti ope,ſtatuam animo effingere? Ph. Poteſt opinor. Ev. Sic vtique & rei ſpecies quippiam efficit, ad quod neque materia neq; temperamentum quicquam confert, quin pariter alias tum à temperamento,tum à materia. Tria illa quum ſint in naturali corpore implicita mutuoq; nexu colligata, vix poteſt ſpecies effectu ſuas ſeorſum vires expromere, quin pariter & materia & temperamentum ſuas velut ſuccenturiatas edant,neque è contrario. Hincne quæſo concludendum putes in vnam eandemq; omnes confundi, neque illas reuera diuerſas eſſe? Huius generis plurima videas ſic inter ſe connexa vt mutua opera indigeant,nullumq; poſſit ſeorſum conſiſtere: ea tamen qui re ipſa non diſcernet, omnem conturbabit veri cognitionem. Quoniam autem facilè coniector, te horum vniuerſalium demonſtratione (licet certiſſima) nihil aut parum commoueri, ſingula iam perſequar eaq; medica, in quibus hanc triplicem virium differẽtiam planè commonſtrabo:vt quum quaſi exemplis inſtructa fuerit vniuerſa demõſtratio,quæcunque ſparſim tota arte medica de his traduntur,facilè percipias, & ſingulorum ſpeciatim obſeruatio vehementius te alliciat,oblectet ac iuuet. Br. Ego tacitus & quaſi mutus cum magna ſpe iam expecto, quorſum hoc tuum vertas inſtitutum, vt omnibus in vnum concluſis ac dilucidè explicatis,perſpiciam quid noui hæc tua ſententia ferat. Evd. Altiſſima quæque ac difficillima inſtituti noſtri theoremata attingimus, quæ velim optimè Brute, acerrima attentiſſimaque cogitatione excipias: atque dum audies, oro atque obſecro ne quid vlla præuaricatione indulgeas aut condones nobis, quo putes aut artis præcepta labefactari atq; conuelli, aut eius authorum exiſtimationẽ minui:ſic enim planior erit cognitio veritatis;

quum

Quum ſingula dicendo in controuerſiam aut diſceptationem vocabuntur. Brvt. Eia,tu iam ad hanc diſputationem aggredere,vt qui hactenus impellente aut po- tius vrgente Philiatro, iuſto plus viſus es philoſophari, nunc quæ medica ſunt, nõ minus diſertè pertractes.

Vires eas quas forma profert, vti & ipſam formam, planè diuinas eſſe atq; dici, vt quarum nulla ſit certa manifeſtaq; ratio. Cap. II.

Evdoxvs.

PEripateticæ philoſophiæ, quam matutina diſputatione ſumus comple- xi, hæc ſumma erant capita: Primas quatuor ſimplices rerum naturas in com- poſitorum materiam cedere; Cœlum autem ſpeciem illis atque formam confer- re: hoc quintum eſſe elementum, cuius conuerſio curſuſq; per obliquum circu- lum rebus omnibus cauſa ſit ortus ac interitus. Supra autem hos naturæ limites quum fertur Ariſtoteles, miris argumentorum viribus docet, Deum maximum ſubſtantias ſimplices, ſeparatas & immutabiles tũ extra cœlos tum in cœlis con- didiſſe, à quarum diuinitate omnium vita continetur. Iſtarum viribus cœlum ad- mirabili celeritate circum axem verſari, hac motuum cõſtanti & ordinata æqua- bilitate, quæcunq; hic caduca cernimus & mortalia, alternata ortus ac interitus viciſſitudine moueri eamq; eſſe iſtarum continẽtem ac proximam cauſam. Itaq; formarum origo proximè cœlo, deinde intelligentiis atq; Deo, qui vitæ fons eſt perennis, fertur accepta, quã Platonici in ſimplices illas procreatrices ideas con- tulerunt. Iã verò ſi quod antemeridiana diſputatio cõfecit, ex Deo & per Deum nobis inſunt omnia, ſi is rerum omnium conditor, omnium principium & finem mediumq; tenet: ſi deorum plena ſunt omnia, diuinaq; virtus atq; poteſtas per o- mnia commeat, per quam ſunt & permanent omnia: ſi quum Deus hanc vniuer- ſitatem compleret, rerum ortus perpetuos inſtituens, per omnes naturas propriis ſeminibus generatim & per ſpecies diuiſus eſt, & ſi tum rebus ſingulis vitæ ſpira- culum indidit; dubitabítne adhuc aliquis illis quippiam ineſſe quod verè diuinũ & ſit & appelletur? Temeritas profectò ſit aut furioſa potiùs dementia, hanc diui- nitatis præſtantiam, quam veterum omnium conſtanti traditione, Deorum mu- nere rebus inditam accipimus, velle nulla ratione, non dicam minuere, ſed ex toto auferre. Sed & pluſquam furor ſit, fateri rebus quibuſq; diuinitùs quippiam eſſe datum, neq; tamen id diuino nomine dignari. Br. Eſto, rebus diuinum quip- piam inſit, quid tamen id qualeq; ſit, nõ eſt vnde coniiciam. Ev. Quidni? Quum in naturali corpore nihil ſit ſimplici forma præſtantius, nihil prius: cætera verò quæ ad materiam pertinent, illi ſubſtrata ſint vt caduca & abiecta, conſequens eſt ſimplicem rei formam, diuinum id eſſe quod inueſtigatur: & quicquid illius naturam refert ac exprimit, id quoque diuinitatis eſſe particeps. Brvt. Sed quas vires habituram putas ſimplicem illam rerum ſpeciem, quas non poſſim elemen- torum miſtioni attribuere? Evd. Si propriæ quædam ſunt elementorum, & qua- litatum vires, diuinitatis certè multò maiores erunt, neque poterit viribus hæc deſtitui, quæ omnis generis dignitate & perfectione præſtantiſſima eſt. Atque o- mnes quidem eius functiones & opera ſub ſenſuum cognitionem recidunt, neq; nos poſſunt latere: ſed vnde & quomodo prodeant, qualiſq; ſit effectricis illius cauſæ aut facultatis ſubſtantia, æquè occultum & ignotum id plerunque eſt at- que ipſa diuinitatis eſſentia. Magnetem ferrum allicere videmus, & rhabarba- rum bilem, agaricum pituitam, epithymum atram bilem: inſuper ſtruthiocame- lum ferrum coquendo atterere, viperæ aut ſcorpii veneno hominem necari: ve- ratrum & cicutam eſſe homini peſtifera, illo tamen coturnices, hac ſturnos ve- ſci. Horum tamen obſcuræ ſunt cauſæ, & adeò occultæ vt percipi à nemine poſ- ſint, nullaque certa ratione comprehendi. Latent enim obſcuritate inuolu- tæ naturæ, quæ dum neque euidenter percipi neque verbis dici poſſunt, oc- cultæ nobis rerum proprietates appellantur, vti Græcis ἰδιότητες ἄῤῥητοι. Nec ve- rò (inquit Aphrod.) ſolùm medicæ artis authores rerum ſtatuere proprietates coguntur, ſed etiam Philoſophi atque Grammatici eodem perſæpe veniunt,

„ Tum enim eò venire necesse est, quoties effectæ rei cuiuſpiam ratio nequeat vel „ acutiſſimi hominis ingenio explicari, lucemque recipere, neque quoquo modo „ primorum elementorum naturis attribui. Hæc itaque quoniam vires & naturas „ elementorum excesserunt, ſupra naturalem philoſophiam (quæ tota in illis verſatur) conſtitui, nec demonſtrationum cancellis coarctari meritò iureque dicemus. Præclarè Theophraſtus, eorum quæ ſciuntur, & quorum naturalis quædam ratio haberi poteſt, certos limites hac oratione præſcribit, Siquidem qui de o- „ mnibus rationem quæritant, ſimul cū ratione ſcientiam tollunt: immò veriùs e- „ rit dicere, eos rationem petere eorum quorum neque eſt, neque fuit. Quamob- „ rem (multis in hanc rem propoſitis exemplis) in natura & in vniuerſi ſubſtantia, ait terminum quendam conſtituendum eſſe eorum, quæ vnde & cuius gratia, „ exiſtunt, ratione cognoſci poteſt: in hoc enim dicendo aliquouſque progredi poſſumus, ſupra naturæ limites non poſſumus. Ariſtoteles naturalem philoſophiam inſtituens, quæ ex primis rerum naturis atq; ex rebus ſenſu perceptis demonſtrationes adfert, dum fortè in abſtruſas & inexplicabiles huiuſmodi quæſtiones incidit, earum ſolutione certaque definitione ſe abſtinens, inquit, omnes eſſe ſupra captum humanæ mentis. Hinc palam eſt veteres illos philoſophię proceres, non omnium quæ fiunt, ſed quorundam duntaxat rationes ab elementis petiiſſe, neque cauſas eas attigiſſe, quas generali ſuſoque nomine occultas rerum „ proprietates appellant. Br. Si inter omnes conueniret diuinitatem quandam rebus ineſſe, nihil equidem reclamarem: cæterùm quum diligenti obſeruatione vi- „ deam ſummos viros, maximeq; Galenum illius nuſquam, occultæ aūt proprietatis parcè & timidè mentionem feciſſe, cur quæſo à tanto viro ſine magna neceſſitate ſponte deſciſcam? Evd. Videbam te non ſatis animo certo & confirmato poſſe in iis quæ nuper conceſſeras conſiſtere: non equidē te à Galeni dogmate conor diuellere, quin in eo corroborare potius. Quanquam enim diuinitatis nomen is minus apertè celebrauit, rem tamen ipſam, quæ variè ac multifariam dici poterat, frequenter attingit. Quod ne poſthac dubites, tibi iam demonſtrandum ſuſcipio quantum dignitatis ac virium Galenus occúltis rerum cauſis deſtinarit. Is enim etſi eſt in ratione multus, & quanquam rerum omnium cauſas omnes, ne quid ignorare videatur, in prima elemēta referre vult, idq; ex inſtituto proponit, perſæpe tamen vix ſuis principiis ac limitibus ſe continens, cogitur clam & quaſi furtim in occultas rerum proprietates illabi: idq; tā frequenter, vt artis nullà parte id deuitare poſſit. Br. Mira ſanè polliceris, quæ optarem tam facilè ex Galeni verbis oſtendi, quàm breuiter dicuntur. Ev. Dicta quidem breuiter ſed diffuſa tamen res eſt, à qua ſi quis expectandus eſt fructus, paucis certè illa verbis nec comprehendi neq; coërceri poteſt: ſi patienter & conſtanter audies, locos eos ſigillatim patefaciam, quibus neceſſariò Galenus abditarum proprietatum dignitatem celebrauit, illiſq; tum rationes tum medicorum philoſophorumq; ſententias addam, quò ſtabiliora & firmiora ſint omnia. Br. Si quid eſt eiuſmodi, maximū profectò eſſe fateor, & ſine quo ars medendi manca ſit & mutila. At non ego pollicitationibus, ſed re ipſa moueor, quam vehementer exopto. Hanc aggredere dum voles, me docilem ac beneuolum præbebo, niſi quam obſcuritatem & quaſi tenebras ob ſenſus offundas, quas illuſtrari velim.

Rerū omniū causas Galenus refert ad prima elemēta.

Corporis humani & cuiuſcunq; animantis diuinam eſſe fabricam. Cap. III.

Evdoxvs.

AB hominis natura exordium inducens, primam illius in vtero conformationem qualem & quibus ex cauſis Galenus inſtituerit, ex variis locis depromam. Libro de fœtus conformatione, in quæſtionem id atque dubitationem „ ſic adducit: Sicut iam oſtendi corporis noſtri ſtructuram ſummam architecti ſa- „ pientiam & poteſtatem referre: ita velim mihi philoſophos iſtos opificem indi- „ care, deúſne ſit aliquis ſapiens ſimul ac potēs, qui primùm ſanè cogitauerit, quale „ cuiuſque animantis corpus fingere conueniret: deinde potentiam ipſius oſten-

dere,

dere,qua quæ propofuit,abfoluit: an anima quædam fit à diuina differens. Mox autem huius folutionem fcrutatus ait ; Atqui neceffarium eft vel ex motu quodā fine ratione & arte fœtuum conformationem ad optimum finem perduci: vel deos fimiliter atq; eos qui miracula moliuntur(hi quum motus initium dederint, difcedunt quidem,machinæ verò aliquantum artificiosè mouentur) ftirpium a-nimaliumq; femina in quandā motuū continuationē idonea præparaffe; poft-ea verò nihil ipfos agere. Difiunctę autem & ancipitis huius folutionis vtram par-tem fit fequutus; declarāt ea quæ mox fubiungit; Oratio(inquit)de anima ea quæ particulas conformarit, omnino incerta eft; minimeque demonftrari poteft: at certè ea manifeftè indicare mihi videtur; artificis qui nos condidit artificium, quod nemo qui libero animo rem perpendet, in temerariā rationifq; expertem fortunam referre poteft. Et concludens, Summam(mox inquit)in fœtuum con-formatione & fapientiam & potentiam video: neq; poffum exiftimare eam quæ in fœtu eft animam quidem,fed naturam appellatam, fœtum ipfum conforma-re:vt quæ non modò fapiens non fit, fed omni prorfus ratione careat. His profe-ctò ftatuit Galenus fœtum non à femine, non ab vlla rationis experte facultate, fed à fapientiffima quadam & potentiffima vi extrinfecus appellente effingi. Br. Si locis pugnandum eft, ego tibi eum opponam,quo inquit: Naturalem porrò a-nimam omnium principem fœtus obtinet, quæ non ex fanguine, fed ex ipfo fe-mine,arteriam,venam, neruum, os, & membranam procreat. Quumq; pro cer-to ac rato pofuiffet,ftirpes ab anima naturali fingi,fic demum concludit: itaque fi non aliis viribus natura feminis plantam efficiat,aliis animal, ea quæ in ftirpi-bus vides ad animantia traducito; eandem namque in vtrifque rationem repe-ries. Libro autem Aphorifmorum primo caufam illam efficientem fictricemque affeuerat calorem effe natiuum. Huc quoque animum (inquit) aduerte,quòd a-liis quidem omnibus ratio eft inexplicabilis,foli autem Hippocrati atque eius fe-ctatoribus explicari poteft. Neq; enim aliud quicquam animal ab initio confor-mauit,neque rurfus adauxit,aut vfq; ad mortem enutriuit,prætérquam ifte calor innatus,de quo nunc habetur fermo: hic enim eft omnium operum naturalium caufa. Ergo caufam quæ fingit,nos alit,nos auget; nos ad extremum vfque tuetur ac gubernat, aliàs animam, aliàs naturam, aliàs natiuum calorem, plerumq; infi-tum temperamentum appellauit ; vnam quidem fubftātiam variis defignans no-minibus. Quid tu ad hæc? Negabis fcilicet ea effe Galeni ; an fententiam aliqua obfcuritate tectam effe dices? Ev. Nolim hîc ego locorū varietate pugnare, neq; locos omnes inter fe conciliare, neque indicare vbi Galenus fecum ipfe pugnet, & fibi aduerfetur: fed quid quum accuratè & ex profeffo animæ formatricifque facultatis fubftantiam inueftigat,de illa ftatuat. Libris de femine non eft exquifi-ta illa & fubtilis de rerum veritate quæftio ; fed popularis & craffiori philofopho conueniens oratio: vbi autem abftrufa illa & recondita fcrutatur, & qualia fint non hominum opinione,fed rē ipfa inquirit, iam non illam naturalem, vt quæ bruta fit & infipiens,fed planè diuinā & fapientiffimam effe confirmat:cuius fanè fubftantiam quum fe prorfus nefcire fateatur, nec vlla demonftratione compre-hendere potuerit: multis tamen eam nominibus illuftrat. Hippocratem vulga-remque veterum morem fequutus, naturam appellauit,quum inquit ; Nemo tam ftolidus eft,qui non intelligat quandam generandi fœtus caufam effe, quam omnes naturam appellamus,quæ eius fit fubftantia ignorantes. Quam naturæ appellatione defignauit,negat tamen ex elementorum concretione nafci. Brv. Vbi? Ev d. Quo loco maximè folet elementorum temperamentorumque vires, tanquam rerum omnium caufas fummis laudibus efferre. Eos enim exagitans qui ex vna quapiam particula de toto corpore pronunciant,fic ait: Verùm ambo à veritate aberrant,vno modo eoque communi,quòd vnius particulæ occafione, de toto pronunciare funt aufi. Altero quòd formatricis in natura virtutis, quæ artifex facultas eft,& particulas fecundum animi mores effingit, non memine-runt. De hac namque Ariftoteles dubitauit nunquid diuinioris fit originis: atq; à calido,frigido, humido & ficco res diuerfa. Quo mihi minus rectè facere videri.

Lib.1.de fœmine.

Commen. aph.15.

Lib. de formatione fœtus.

2.de temperamentis.

tur, qui tam temerè de rebus maximis pronunciant, & solis qualitatibus formandarum partium causam assignant. Consentaneum enim est, hæc (id est has qualitates) organa esse: formatorem verò alium. Hîc quum elementorum vires celebret, supra has tamen formatorem nostrum collocat. Brv. Quibus verò locis putas Aristotelem hanc vim inter diuinas retulisse? Evd. Libro Meteorol. quarto, vbi de ea hæc planè verba facit: Similaria autem alia ratione & via, ab aliaq; causa quàm quæ dissimilium sunt partium constitui solent. Nam (quod deinde ait) ex elementis similaria constant, ex similaribus autem tanquam ex materia, integra naturæ opera confici solent. Rursum, Partes similares calore & frigore & mistis motibus fiunt: at dissimilares, quale est caput, aut manus, aut pes, ex illis constitutæ nemini videbuntur. Sed quemadmodum caloris & frigoris motio causa est vt æs argentúmve fiat, vt verò serra aut phiala aut arca fiat, nō item, sed ars causa est: sic sanè vt dissimilares partes fiant, in causa esse putabitur natura, aut alia quædam causa. Itaque instrumentorum conformationem non primis elementis horúmve temperamento, sed vel naturę, quam ab iis diuersam facit, vel pręstantiori digniorique causæ addicit destinatque. Imò verò nec similarium partium propriam essentiam atque formam ab elementorum temperamento ducendam putat. Br. Noua penè & incredibilia narras, & quæ nisi citato atque indicato loco, nunquam credam. Evd. Libro de ortu animalium secundo: Dura (inquit) mollia, viscosa, tenera & quicunque alii affectus partibus insunt animatis, à calore frigoréve effici possunt. At ratio qua iam hoc caro, illud est os, non potest: sed à motu efficitur proficiscente ab eo, quod genuit quodque actu & re ipsa id iam est, quod esse potest id ex quo res gignitur. Ph. Isthæc quidem rectè: sed ad Galenum reuersus, tu extrema persequere quæ inchoasti, vt omnia perfecta videamus. Evd. Quum supra Galenus affirmauerit vim fœtus conformatricem, non eam esse animam vel naturam, quæ in eo ipso fœtu continetur, quænam ea sit vis conformans, libro de vsu partium decimo septimo, altiorem speculationem instituens, planius & apertius dixit, eamque non dissimulanter mentis verbo notauit: Quis ita demens vel hostis & oppugnator operum naturæ esse possit, qui non statim ex cute ipsa, omnium primum conspiciat artem creatoris? Quis mox non cogitabit mentem quandam aut intelligentiam admirabili vi præditam per terras vehi, & in omnes extendi partes? Nusquam enim non gigni videntur animantia, quæ omnia admirabilem quandam structuram acceperunt. Omnium mundi partium ea certè est vilissima atque sordidissima, quæ circum terram est, & eo tamen pertinere videtur mens à superis illis deducta corporibus. Hæc mi Brute, quid aliud quæso quam Platonis sententiā confirmant, qui mundi animum cunctis in rebus vigere tradit? Aut quid magis quàm Aristotelicum dogma, quod formam rei cœlitus demitti prodit? Ph. Quænam obsecro, ea sunt superiora corpora, à quibus deductā mentem huc vsque pertinere ait? Evd. Id continuata patefacit oratione. Hæc superiora corpora qui viderit, confestim dignitatem pulchritudinemque substantiæ eorum admirabitur, maximè quidem Solis, postea verò Lunæ, deinde astrorum. In quibus quanto corporis substantia purior est, tantò decet mentem inhabitare meliorem & præstātiorem ea quę in terrenis est corporibus. Si enim in luto, in sorde, in limo, in stagnis, in plantis & fructibus, quum putrescunt, animalia quædam gignuntur, eaque mirabilem ostendunt generantis splendorem, quid oportet existimare in superioribus corporibus? Si eximia est mēs & intelligentia quæ in tantā sordem accedit, quantam existimare oportet esse eius excellentiam in Sole, in Luna, & in plerisque astrorū? Mihi certè hæc cogitanti, per ambientem nos aërem mēns quædam non parua porrigi & extendi videtur. Hæc si quis libera solutaque mente circunspiciet & contemplabitur, videns in tāta carnium humorumque colluuie inhabitantem tamen mentem, videns prærerea animalis cuiusque compositionem & structuram (omnia enim specimen & dignitatem præ se ferunt sapientis conditoris) illius quæ in cœlis est mentis magnitudinem & excellentiam admirabitur. His planè Galenus vniuersi naturam ipsumque mundi animum designauit, cuius sapientiam, iustitiam & prouidentiam

passim

Qualitatis instrumenta.

Cap. 10.

Cap. 1. ad finem.

De vsu partium 17.

passim admiratur & suspicit. Nunc verò vt is supra naturam Deum statuerit primum rerum omnium cōditorem, hinc deprehenditur quod ait, Deos olim stirpium animaliumq́; semina in perpetuam motuum continuationem idonea præparasse, vt nihil postea ipsi agerēt. Hoc enim quid aliud est quàm Deum propriis seminibus generatim & per species esse diuisum, cuius virtus per omnia commeet? Quod si est, quicquid matutina disputatio confecit, id omne etiam Galenus asseuerat, neq; aliud Plato, aliud Aristoteles, aliud Galenus principium causamq́; statuit procreationis formarum. Placet hūc locum plenius tractare, & sententias proferre, quibus Galenus cōditorem hunc genitoremq́; rerum, non modò naturam aut mētem, sed summa animi agitatione & contemplatione Deum appellauit. Nos (inquit) ortus principium à creatore acceptū seruamus. Et mox; Non enim satis erat velle tales fieri: neq; si creator lapidem repentè voluerit hominem efficere, id in illius est potestate situm. Hoc autem est in quo à Mosis opinione tum nostratum Platonis & aliorum qui apud Græcos naturæ rationes rectè pertractauerunt, dissidet. Nam illi satis est Deū ornare velle materiam, eam enim statim vbi ille voluit ornatam esse: omnia si quidem in eo posita illiq; parere existimat, etiam si cinerem voluerit equum vel bouem efficere. Nos autem non ita sentimus, sed esse quædam dicimus quæ natura fieri non possint: & hæc omnino à Deo non attentari, sed ex iis quæ fieri possunt id duntaxat eligi quod est optimum. Hæc Galenus, qui etsi non (vt Moses) Deum solò arbitrio, solo verbo, solo nutu quæcunq; vult illico perficere censet, eum tamen profitetur rerum omnium conditorem, pro naturæ legibus & institutis omnia efficientem: & quæcunque vi naturæ orta dicimus, à Deo illa primum ortus sui principium duxisse. Quod ipsum libro de Hippocratis Platonisque placitis nono, luculentiùs his explicat: Quemadmodum de humanis affectibus facimus iudicium, ita etiam de diuinis facere conuenit, ac corporis nostri opificem admirari, quicunque tandem sit Deorum. Si autem quòd illum non videmus, idcirco neque esse dicimus, iam non eodem modo iudicamus atq; de artibus iudicari solet. deinde, Ridiculum enim quam optimè constructa naui aut domo aut lecto, ignoto autem opifice, putare illa nulla arte, sed temerè & fortuitò facta esse. Et mox, Hippocrates quæ substantia sit naturæ nos conformantis ac regentis, non est ausus pronunciare, opificem nostri causam, (vt omnibus mos est hominibus) naturam appellans. Verùm efficientem nostri causam Plato definiuit: fabricatorem enim mundi Deum suis filiis præcepisse, vt ratione genus humanum fingerent, accepta quidem ab ipso immortalis animæ substantia, addito autē quod nasci quodq; interire potest. Hanc Platonis de conditore rectoreq; Deo sententiam minimùm à Mosis arcanis diuersam locis compluribus vt suam Galenus tutatur. Diuinam is quum sibi persuasisset esse formarum originem, conatus insuper altius inuestigare diuini conditoris substantiam, mira rei obscuritate quasi tenebris offusus, ita demum in medio cursu resistens diuturna ancipitique indagatione defessus, queritur: Quamobrem maximo dolore affectus mecum ipse cœpi inuestigare, an aliquam de structura animalium validam rationē possem inuenire, ac nullam deinde inueniens (id quod in hoc libro fateor ingenuè) philosophos quibus ad hanc rem plus est vel ingenij vel facultatis, hortor vt in hanc quęstionem sedulò incumbentes, si quid pro sua sapientia inuenerint, nobiscum id velint sine inuidia communicare. Et paulò pòst: Cæterùm quum nullam inueniam opinionem cum scientiæ certitudine demonstratam, fateor me de substantia animæ dubitare, nec probabile quicquam de ea quod afferam habere: quin & de fœtuum fictrice causa nihilo plus certi me habere fateor. Paulò pòst: Tantum igitur hoc de causa animalium formatrice pronunciare me posse confido, quòd & ars & sapientia in ea sit maxima. Quamobrem facto iam periculo, cæteros admonet nē in eandem inquisitionem penitus incumbant: Hæc (inquit) creator noster talia fieri voluit. Quæ autem facta iam sunt, neq; tentes, neq; audeas quærere quemadmodum facta sunt. Quæ enim facta esse ignorabas, nisi ab anatome edoctus fuisses, qualiter meritò audes quærere qua ratione facta sint? Satis ergo tibi sit no-

Lib. II. de vsu partium.

φύσις. *quid Hippoc.*

Lib. de fœtus format.

Lib. 15. de vsu part.

Lib. 9. De plac. Hipp.

uiſſe vnamquamque particulam pro rerum commoditate & vſu conſtructam fuiſſe. Si verò prætereà conaberis quo pacto ita facta ſit inquirere, palàm fiet, nec tuam imbecillitatem, nec opificis illius ſentire potentiam. Quanquam igitur certa demonſtratione conſtat eum qui nos procreauit opificem diuinum eſſe, quæ tamen illius ſit ſubſtantia, aut quomodo nos effecerit, nulla poſſumus intelligentia & ratione comprehendere. Illud (inquit) nos ſcire conuenit non eſſe ſimilem ſpeciem demonſtrationis, qua nos iuxta prouidentiam cuiuſdam Dei aut Deorum compoſitos eſſe, & qua opificis noſtri aut animi ſubſtantiam cognoſcamus. B r v. Multa mihi nondum animaduerſa, ex variis abditioribuſq; locis eruis, quibus poſſis ruinoſam philoſophiam erigere ac inſtaurare. E v d. His locis non proximam cuiuſque animantis procreatricem cauſam, ſed primam illam & præſtantiſſimam, quæ verè efficiens & conformatrix eſt, Galenus inueſtigat. Proxima quæ dicitur, neque ſimpliciter materiam, neq; formam confert, ſed duntaxat præparatione quadam & commodarum rerum procuratione materiam inſtruit, cuius beneficio idonea fit & conueniens excipiendæ formæ. Hac vna habilitate animal vnumquodque aliud ſui generis procreare perhibemus: materiam verò quo pacto ſimpliciter efficiat, quæ neq; ortus, neque interitus mutationi ſubiicitur? B r. At ſaltem ſpeciem ſummamque perfectionem addet. E v d. Mas qui iam ſemen in fœminæ vterum emiſerit, quum reliquo geſtationis tempore longius abſceſſerit, intercluſo vteri ore, quid quæſo poſſit ad fœtus conformationem formæque immiſſionem conferre. B r v. Si nihil mas, at certè fœmina dum vtero gerit, fœtus lineamenta ducit formamque fingit, quod (vt ait Plinius, & tu quoque ab illo iampridē recepiſti) imago ſub ipſo conceptus tempore hauſta, in ipſo fœtu eluceſcat: Si quid fœmina inter concipiendum vehementius & auidius animo comprehenderit, huius notam fœtum referre, doctum expertumque muliercularum genus teſtatur. Tanta vi in pleriſque pollet ea facultatis animi quæ cogitatione fingit, vt vna poſſit iuſta videri conformationis cauſa. E v d. Ea certè poteſt tenello fœtui colorem vel figuram partis immutare, & ſigna quædam & quaſi inuſta imprimere. Cæterùm totius formæ ſubſtantiam, aut vniuerſam corporis conformationem, nulla poteſt animi quantumuis fixa atque intenta in aliquam rē cogitatio præſtare. Quæ enim tam acris & tam vehemens eſt rerum cogitatio, quæ viſa tam altè inſculpta ſunt in animo atq; impreſſa, vt poſſint ſextus ſpeciem mutare? Optarent quidem mulieres id ſibi priuilegium ferri, eſſeque in ſua poteſtate ſitum, vt quoties marem comprehenderent, eundem etiam gignerent. Sed quæ conceperit, ſi fortè procerum quempiam & liberali ſpecie virum, ſi mācum, ſi claudum, ſi canino capite, ſi caudatum, ſi execto naſo, aut ſine inteſtinis, acri intentoq; animo intuebitur, talémne obſecro oportet illius fœtū euadere? Dum porrò fœtus partes ſingulæ finguntur, eáſne mulier ſigillatim animo & cogitatione luſtrat, ac velut pertractat? Aut quum in ouo ſenſim pullus coagmentatur, gallináne incubans, in partes ſingulas eo quo finguntur ordine cogitationem defigit? Itáne neceſſarium fuerit non modò mulieres, ſed & omnes tum auium tum reliquorum animantium fœminas, gnaras eſſe & peritas anatomes, & nouiſſe quo quæque pars ordine fingatur? Nulla anus tam delira eſt vt hoc exiſtimet. Ergo tametſi ea vis animi quæ fingit, notis quibuſdam variare ac velut diſtinguere fœtus colorem ac formam poteſt, nequaquam tamen poteſt eas conformare: neque id in parentibus eſt poſitum, vt qualem volent fœtum edant, ſed id diuinitùs accipi conſentaneum eſt. B r. Quòd homo hominem, & equus equum, & cæterorum vnumquodque ſui generis quiddam perpetuò generet, neque vnquam in diuerſam ſpeciem tranſitus ſit: id ſanè conficere videtur genitori vim ineſſe conformatricem. Si enim nulla in eo vis foret, cur homo hominem potius quàm equum aut aſinum procrearet? E v d. Eò arbitror quò ab homine data materia, non equo ſed homini formando conueniens fit & apparata: ad quam quum efficiens cauſa extrinſecus appulit, ſeſe ad illius naturam accommodat, omnemque eius præparationem imitatur ac perficit. Matutina autem diſputatio confecit; animal quod ſemen ad procreandum iecit, omnem illius præparationem,

non

non autem formam aut vim huius effectricem adhibere. Si aliis rationibus voles contra hæc agere & pugnare, philosophicam eam disputationem repete, cum qua vires tuas si voles periclitaberis. Medicam nunc suscepi, in qua satis videbor præstitisse, si planum fecero Galenum diuinas illas cœlestesque causas in omnem artis partem quodammodo admisisse, quod est huius loci ac temporis institutum. Br. Perge igitur viam tenere quam ingressus es, & ordine quàm optimo singula persequere.

Animam nostram non ab elementis ortam, Galeni decreto. Cap. IV.

Evdoxvs.

Proximvm his videtur vt quid præstantiæ tum anima tum eius facultates acceperint, edisseramus. Ac primùm quidem æstimatione dignum est quid de animæ essentia Galenus statuerit. Libro de placitis Hippocratis & Platonis septimo, eam ipsam ita inuestigat: At si de animæ essentia definitum quid dici oportet, de duobus alterum fateri necesse est, aut velut splendidum quoddam & æthereum corpus ipsam esse, quò vel inuiti cùm Stoici tum Aristoteles quadam consequentia ducuntur: aut esse ipsam quidem corporis expertem substantiam, primum tamen ipsius vehiculum esse hoc ipsum corpus, cuius interiectu cum cæteris commercium habeat corporibus. Hæc ille, qui non multò antè rem totam certius expresserat. Ex his igitur quæ apparent, cogitauerit aliquis ventriculorum cerebri spiritum, duorũ alterum, si quidem corpore caret anima, primum esse ipsius eius vt sic dicam domicilium: si verò habet illum ipsum spiritum, animam esse. Sed cùm ventriculis illis confractis, paulò post rursum sentiat rursumque moueatur animal, dici non potest illã esse spiritum. Satius est igitur arbitrari, in ipso quidem cerebri corpore animam habitare, quali tandem cumque sit substantia, non enim id iam quæritur, primum verò ipsius instrumentum, ad omnes animantis cùm sensus tum voluntarios motus, illum esse spiritum. Proindeq; eo dissipato, dum nouus denuo collectus sit, non quidem vita, sed sensu tantùm ac motu priuari animal. Quod si ille fuisset ipsa animæ substantia, eo profectò dissipato, animal statim ipsum simul interiisset. Deinde ait: Itaque arteriarum spiritus vitalis & est & appellatur, animalis autem in cerebro consistit, non tanquam animæ substantia, sed quasi organum primarium ipsius in cerebri habitantis, qualiscunque ea sit substantiæ. Mox rursum: Quòd autem animalis spiritus neque substantia sit animæ, neq; eius domicilium, sed duntaxat instrumentum primarium, inde didicimus, quod ipso per vulnera euacuato, statim veluti mortuum redditur animal, recollecto autem reuiuiscit. His palàm asseuerat animam nostram præstantiorem simpliciorem q; spiritu esse, eamque peculiarem substantiam habere, quæ simplex est & vniusmodi. Br. At ea substantia corporeáne est an incorporea? Evd. Simplicem hanc & corporis expertem esse, consentaneum & consequens est iis, quæ iam assumpta sunt. Si enim anima prçstantior est spiritu, & spiritus corporum præstantissimus est, necessum est eam corpore carere. Brv. Ea fortasse naturalis est calor. Sic enim ait Galenus libro de tremore & rigore: Ducetur autem hæc ratio de principiis Hippocratis, neque pro corporis nostri elementis ponemus corpuscula quædam & poros, neque statuemus calorem è motu aut attritione quadam & collisione suscitari: sed corpus quidem totum confluxisse & conspirabile, calorem verò non ascitum aut aliunde quæsitum, neque genito iam animali ortum, sed insitum & qui ab ipso statim principio extiterit. Nec sanè aliud est vel natura vel anima, quàm is ipse calor, quem si esse substantiam per se morbilem semperque mobilem intelligas, non errabis. Hæc ille. Evd. Verum, sed excutiamus singula. Quum naturalem calorem illam esse dicis, tùne qualitatem duntaxat, an etiam caloris substantiam comprehendis: Br. Substantiam sanè: non enim animam qualitatem esse duco. Ev. At caloris ea substantia spiritus est, non is quidem è principibus partibus emanat, sed qui partibus singulis innatus est & insitus. Quocirca eòdem reuolueris vnde iam te subduxeras: ac necessariò concedes, animam spiritum esse. Ne inuidia verbi labefactetur oratio, vna ea sub-

ſtantia quæ noſtri adminiſtrationem gerit, quocunq; eam nomine deſignes, ſimplex eſt, incorporea & immortalis, nõ Galeno ſoli, verumetiam Hippocrati, qui tum de hac, tum de altera quæ nos conformauit, à phyſicis illis elementis ad ſubtiliorem rationis calculum reuocatus, diuinam hanc ſententiam protulit: Communibus equidem ſententiis & opinionibus tum eorum qui prius fuerunt, tum meis hactenus vſus ſum: nam neceſſe fuit quũ de medica arte tractaremus, principium commune plurimorum ſententiis & opinionibus proponere. De cœleſtibus autem rebus & ſublimibus, mihi nihil dicẽdum videtur, niſi quatenus homines animaliaq; cætera quæ in terris degunt & gignuntur, principium, inde & originem habent: quodq; anima de cœlo eſt. His Hippocrates animæ cœleſtem facit originem: illius verò ſubſtantiam, quam caloris nomine appellat, immortalem. Inquit enim, Nunc verò ſententiam meam patefaciam: Profectò mihi videtur id quod calidum calorémve dicimus, quiddam non mortale eſſe. His plura non addam: arctius enim quàm iſtis ſententiis adſtringi ratio non poteſt. Br. Eſto certè illis adductus & quaſi ſatiatus: adde ſi videtur, qua ratione ſimplex & immortalis, hoc caduco corpore coërcita omnia gerat. Evd. Id ex alia Galeni oratione coniicio, quam hunc in modum vertimus: Nam & animam noſtram, alii corporis expertem eſſe rentur, alii ſpiritum eſſe, alii ne eſſe quidẽ illius propriam vllam ſubſtantiam, ſed proprietatem ſubſtantię corporis earumq; rerum facultatem habere, quas natura facere poteſt. In his igitur ego medium quendam ordinem teneo. Br. Quem hunc quæſo medium appellat ordinem? Evd. Quòd anima neque ſola proprietas ſit ſubſtantiæ corporis ex elementorum orta qualitatibus, neque ſimpliciter ſubſtantia ſit incorporea, quæ per ſe conſiſtens nullo corporis egeat ſubſidio. At ſic ea medio ordine poſita eſt, vt incorporea quæ ſit, corporis tamen commodis inſeruiat, neq; poſſit citra bonam conuenientemq; eius temperiem integras functiones obire. Quandiu enim corporis eſt cõſtricta vinculis (nihil enim ſupra hæc Galenus inueſtigat) illius ornatu bonaque conſtitutione indiget. Hæc mea interpretatio illius ſententia corroboratur: Illud certè euidenter apparet, animam vt in corpora commigrauerit, ipſam eorum naturis inſeruire, quæ ſunt (vt dixi) ex certa elementorum temperatione prognatæ: neq; quod ad artem medicã pertinet, quicquã mihi officere puto, quod ignoro quemadmodum immittantur, aut ab aliis in alia corpora concedant animi, Græcè id ἐμψύχωσις, & μετεμψύχωσις dicitur. Oportet enim profectò idoneũ id eſſe corpus, quod animam recepturum eſt, & ſi ſui temperamenti magnam ipſum mutationem ſubeat, ex eo ſtatim animam ipſam emigrare. Ex his planam facit animam, quam ſimplicem & corporis expertem dixerat, corporis legibus & natura teneri. Ph. Quid illa quæſo deſignant, anima in corpora commigrat, aut protinus emigrat? Nonne quod animæ propria ſit ſubſtantia, quæ per ſe ſine corpore conſiſtat? quod ſi eſt, illam apertè renunciat immortalem eſſe & indiſſolubilem. Evd. Rectè tu quidem colligis, quanquam vix audet Galenus in id conſequens incidere, quod eodem loco ſe prorſus ignorare profitetur: De anima porro (inquit) an immortalis ipſa, cum ſubſtantiis corporis confuſa, animalia gubernet, certò equidem te ſcire non profiteor, ſicuti neque an ipſius vlla ſit per ſe ſubſtantia. Br. Vndeq; mihi ſalebrę ſunt. Ego quippe ex aſſumptionibus illis concludẽdum potius fuiſſe exiſtimem, animam noſtram mortalem eſſe, neq; poſſe illam per ſe ſolitariamque conſiſtere. Si enim nec epotum venenum, nec malos corporis affectus ſuſtinet, ſed ab illis emigrare cogitur: ab illis ſanè perpetitur aliquid: iam ſi patitur, vinci tandem poteſt & occumbere, quũ nempe grauior aliqua cauſa premet. Item, ſi quicquam anima à corporeis affectibus patitur, quiddam illi communionis & ſocietatis cum corpore intercedit: quocirca nec expers eſt corporis nec immortalis. Ev. Hac malè colligis. Nihil enim quicquam perpetitur anima: veruntamen ea quorũ quaſi vinculorum nexu, ſocietate quadã cum corpore cohæret, affici poſſunt: ſunt autem innatũ calidum & inſitus ſpiritus, quę quum extremo corporis vitio diſſoluuntur, illa libera & expedita neceſſariò de corpore decedit. Br. Sed aliud iam vrget acrius. Si enim corpus inſtrumentum eſt animæ,

Lib. de carnibus.

quo

quo ea ad obeundas functiones indiget, nihil illa quicquam solitaria & à corpore seiuncta possit efficere. Atqui ridiculum est & absurdum otiosam & inertem animã esse, vt quam efficientẽ causam esse definiuimus: non igitur potest solitaria consistere. Quòd si à corpore seiungi nequeat, neque ipsa per se consistat, planè mortalis erit vnà cũ corpore: si mortalis, corporis quoq; & elementorũ particeps est, non autẽ diuina. Hæc sanè illius substantiã & naturam ratiocinatione inuestigan ti, mortalem & corporeã esse demonstrant, qualem & Galenum statuisse credibile est. Evd. Offendis in ipso statim limine. Non enim anima sic est obligata corpori, vt assidua illius ope indigeat: sed quæ Dei ad naturam ad ipsumq; mundum, eadẽ est & humanæ mentis ad corpus ratio. Neutrius enim substantia corpori cui regendo præest obstringitur, aut vllo modo subiecta est: sed præter eas functiones quas Deus per naturã, mens per corpus exequitur, nullius corporis aut naturæ adminiculo alias quasdã præstantiores efficit. Non enim anima vt ratiocinetur vllius indiget operâ, quo vt instrumento vtatur, sed per se solaq; ratiocinatur ac intelligit. Br. At læso tamen cerebro animaduertimus mentem omnemq; animæ vim perturbari, omnemq; actionem impediri: eo autem bene valente, sanas esse & constantes animæ vires. Ex quo intelligitur, hanc, quandiu est immersa concreto corpori, illi quodãmodò inseruire, eoq; apto egere & idoneo. Evd. Eget sanè, non vt instrumento, sed vt proprio domicilio. Brv. Quomodo? Evd. Vt artifex qui integra est valetudine, sed domicilio coërcetur, si quod opus rectè effecturus est, non solùm conuenienti aptoque instrumento instructus sit, sed etiam domicilium lumine collustretur, nec obscurum nec tenebricosum sit oportet: ita sanè statuo animam, dum corporis est irretita compagibus, non corporis tanquam instrumenti, sed tanquã domicilii bona constitutione ad ratiocinandum & ad intelligendum indigere. Hoc si desit, vel nihil, vel vitiosè aget, vel fortasse emigrare cogetur. Vt autem omnis ambigendi occasio desit, audi quæso quid libro de vteri conceptu diuinè pronunciet: Anima est vniuersitatis animæ defluxus è cœlica regione descendens, scientiæ capax, quæ semper ad sibi similem viam cognatamq; substantiã adspirans, terrestribus relictis omniũ suprema petit, cœlicæ diuinitatis particeps, super cœlestem locum sæpius contemplans, vnà omnium rerum moderatori assistit. Isthæc dilucidè cõmonstrant, Galeni sententiã nihilo à Platonis & Aristotelis dogmate desciuisse; sed summa illos consensione animam nostram simplicẽ, incorpoream & immortalẽ sanxisse. Br. Caue ne Galenum iis concordẽ reddas, à quibus palam voluit dissidere. Constat enim illũ libro de animi moribus, Platonis de animæ immortalitate sentẽtiam multifariam exagitare, ac modestius insectari: tametsi & hanc, & vim quæ nos conformauit incorporea m, planeque diuinam & sapientissimam esse alicubi confirmat.

Quid animæ facultas Galeno. Cap. V.

BRVTVS.

His tamen missis ad animæ facultates oratione deducta, quænam earum substantia sit dilucidè cõmonstres. Evdo. Quoniam omnes hæ mortales sunt & caducę, maior est controuersia, sintne diuinitatis quoque participes. Ph. Priusquam in hanc disputationẽ descendatis, lubens sanè audiam quid facultatis nomine veteres complexi sint: quandoquidem admodum dubiam & incertam esse video hac de re sententiam, quod & Galenus sanè existimauit. Qui verò naturalem contemplationem tractarunt, aliud alii sibi persuaserunt. Hi namque incorporeas quasdã facultates corporibus inesse cõfirmant: illic contrà, corpora ipsa operari pro sua cuiusq; natura, quæ ex quatuor elementorum temperamento conflata sit. Cæterùm quid ea de re iudicio decernat, non exprimit: si quid Eudoxe aliud occurrit quod dubitationẽ patefaciat & illustret, id nobis ob oculos expone. Ev. Rem inuestigas mi Philiatre, cognitu in primis necessariam, quam in suis monimentis Galenus occultam & inuolutam reliquit. Br. Hîc mihi videmini rem minimè dubiam, interrogando dubiam facere. In promptu siquidem est, Galeno nihil aliud facultatem dici, quàm efficientẽ rei cuiusq; causam, quæcun-

que tandem ea fit. Nam libro de Plenitudine, facultatem appellat caufam effe- »ctricem, nihilque putat referre δραστικὴν an ποιητικὴν das: vnde liquet facultatem »actionis caufam fore. Et libro de facultatum fubftantia: Verùm quoniam quæ fit »operum horum caufa parum conftat, facultatem appellauimus effectricem. En vobis locus extat libro de caufis pulfuum primo, vbi pulfationis quæ in arteriis fit caufam inueftigans fcribit hunc in modum, Quæ fit illa caufa haud procliue »id inuentu eft: alius enim innatum calorem effe cenfet, alius naturæ robur, ali- »us temperamẽti quandam proprietatem, alius totam corporis conftructionem, »alius folum fpiritum, alius horum quædam, alius omnia fimul. Iam verò funt qui »facultatem introduxerint incorpoream, quæ accommodatis ad mouendum iis »quæ diximus inftrumentis vtatur, aut omnibus, aut quibufdam, aut certè vno a- »liquo. Hanc igitur pulfus cientem caufam quæcunque fit, etiam fi eius ignora- »mus fubftantiam, quia pulfus tamen efficere poteft, facultatem ipfam appella- »uimus, quemadmodum & alia opinor omnis facultas ab eo appellari folet, quod »ipfa facere poteft. Nam cuius rei fit facultas, & ipfius etiam facultatis notionem »(vt quæ fit comparationi relationique fubiecta) ita demum concipimus, quum »ad aliud quiddam animũ retulimus: ideoq; fic eam appellamus, quum eius igno- »ramus fubftantiam. Hic fanè locus facultatis nomine efficientem caufam intel- ligit, non eam quidem fimpliciter, fed qua ratione in hunc illúmve effectum fe comparat atque refert. Hanc verò comparationem relationémve alia fententia »hunc in modum explicat: Hoc autem multi ftatim fapientes perturbantur, quòd »deprauatam habent de facultate notionem. Nã perinde ac fi quà res in fubftan- »tiis habitet, vt nos in ædibus, ita mihi de facultatibus videntur exiftimare, non »intelligentes omnium rerum quæ fiunt, efficientem quandam effe caufam, quæ »confideretur fecundum comparationem & refpectum ad aliquid: atque eius »caufæ, vt certæ cuiufdam rei, propria eft quædam & per fe appellatio, fed pro »habitu quem cum ea re quæ ab ipfa fit habet, eius quæ fit rei eft facultas, vt quot »funt cuiufque rei actiones, tot & illius effe facultates dicamus. Vt aloën purgan- »di facultatem habere, & ftomachi roborandi, & recentia vulnera glutinandi, & »vlceribus planis inducendæ cicatricis, & palpebrarum humores exiccandi, non »quòd horum quicquam aliud efficiat quàm aloë. Hæc enim eft quæ ea facit o- »mnia, quæ quoniam facere poteft, totidem facultates habere dicitur, quot res »facit. Itaque aloën purgare poffe dicimus; & ftomachum roborare, & vulnera »glutinare, & vlcera cicatrice inducere, & humentes oculos ficcare, quafi nihil »interfit, aloën purgare poffe dicamus, an purgandi facultatem habere. Item & »humentes oculos ficcare poffe, idem fignificat atque facultatem habere defic- »candorum oculorum. Ad eundem modum, quum ratiocinatricem animã, cuius »eft in cerebro fedes, per fenfus fentire poffe dicimus, & ex rebus fenfu perceptis »ipfam per fe meminiffe, & tum confequentiam, tum pugnam rerum videre, & »tum diffolutionem, tum compofitionem, non aliud fignificamus, quàm fi com- »prehenfim dixiffemus, ratiocinatricem animam multas habere facultates, fen- »fum, memoriam, intelligentiam, & de reliquis vnamquamque. Et quoniam non »fentire tantùm ipfam poffe dicimus, fed & fpeciatim videre, audire, olfacere, gu- »ftare, tangere, ipfam rurfum facultates habere dicimus videndi, olfaciendi, au- »diendi, guftandi, tangendi. Iftis quidem Galenus perfpicuè decernit facultatem non propriam effe rei fubftantiam, fed efficientis caufæ comparationem, & vt dicere folent, relationem ad hunc illúmve effectum. Quam hîc paffim fe ignora- re fatetur facultatũ fubftantiam, alio tamen loco affirmat non aliud quàm tem- peramenti proprietatem effe, quo nomine naturam paffim appellat, tum in A- phorifmis, tum in libro de natura humana. Libro de præfagatione ex pulfibus, »de illa hunc in modum fcribit: Facultatis fubftantia in fingularum partium po- »fita commodo temperamento eft. Nam tum demum fuum quæq; munus obit »ftrenuè, vbi fit temperatiffima: contrà malè fungitur, fi intemperata eft. Et libro »fecundo, Nihil in illis commentariis attulimus de facultatis effentia: neq; enim »prius hoc decretum, quàm vndique reperiffem conftans, pronunciare fui aufus:

nunc

Aloes vires

Aph. 34. & 2.

nunc verò essentiam facultatum adducti sumus, nihil esse præter qualitatē temperamenti. Libro autem de Plenitudine hanc rem totam lucidius definiuit. Ego verò aliam esse arteriarum facultatem à neruorum & venarum facultate, docui in libris de Hippocratis & Platonis decretis, in iisdemque illud etiam, arteriarum facultatem è corde velutè fonte quodam manare, neruorum è cerebro, venarum ex iecore. In libro autem de Elementis secundum Hippocratis sententiam, ostendi substantiam quæ generari quæque interire potest, per se totam immutari, dum quatuor qualitatum vi vel incalescit vel frigescit, vel humescit, vel siccescit, esseque suam cuiusq; corporis substantiam in istorum quatuor, calidi inquam, frigidi, humidi, siccique temperatione sitam, ideoque gubernantium quodq; corpus facultatum substantiam, illam esse temperationis proprietatem. Hæc sunt quibus de facultatum substantia nihil dicere potuit apertius. Eᴠᴅᴏ. Magnum quiddam tibi persuades attulisse, atque his omnem facultatum substantiam designasse, parum opinor intelligēs quid proprietatis appellatione notet. Ea substantia non est, sed qualitas intima efficienti causę: neque igitur ipsa facultatum essentia, substantia simpliciter est, sed qualitas. quemadmodum & ea quam coloris essentiam veteres vsu appellare solent, non substantia, sed simpliciter qualitas est. Quid autem de facultate verè ac sincerè Galeno sit visum relictis ambagibus, hæc vna sententia commonstrat : Non quidem substantias in suas facultates diuidi existimamus, sed vnamquamque simplicem indiuiduamque substantiam, suis facultatibus omnia efficere. Non simpliciter & absolutè substantiam dicimus facultatem habere, sed interim adiici solet vrendi aut refrigerandi, aut siccandi, aut madefaciendi, interim fingendi, ratiocinandi, aut mouendi seipsam, aut aliud eiusmodi, quæ in participe rationis anima percipimus: hæc anima quum vna sit, multas tamen habet facultates quas omnes alio opere enumeraui. Quæcunque igitur causa res efficiet varias, tot ea nimirum facultates obtinebit quot res faciet, non quòd simplex ea in facultates quodāmodo distributa sit, sed quòd quibusdam rationibus ad ea quæ facit variè se gerat. Bʀ. Id igitur perinde erit ac si quis vnus sit & pater & auunculus & auus, quod ratione respectuq; diuerso sit. Eᴠ. Hac similitudine non possis rē perfectè exprimere: nam quod facultate præditum dicimus, id certè proprietatem quandā & qualitatē in se obtinet: qui autē vel pater vel auus est effectus, nihil in se magis quàm ante habet. Decedente filio licet tum pater non sit, nil tamen is in se mutationis accepit: at rei facultas perire nequit re ipsa non mutata. Pʜ. Multa quidē hîc dicuntur à vobis, quibus obruor potius quàm docear, ex quibus sanè nondum mihi planè constat quid facultas. Id tu verbis & iusta atque explicata oratione quid sit expone, & sitne quippiam à subiecta re diuersum. Eᴠ. Volo equidē: Aristoteli agendi potestas est nunc ipsa efficientis causæ substantia, nūc aliquid causæ penitus insidens, quod illa tanquam principium quoddam ad agēdum adhibet, id siue potestatem, siue facultatem, siue virtutem atq; vim appellare velis, minimùm refert. Prior horum nominum significatus rarior est, posteriorem crebrius authores vsurpant, dum passim aiunt, vim, facultatem ac potestatem agendi rei cuipiā inesse, tanquam ea quippiam sit à subiecta re diuersum. Ei igitur insidet, at intimè & penitus, vix vt vnquam diiungi separarique possit. Quòd autem intima esset & ingenita, idcirco insitam rei proprietatem dixeruht: quam Themistio definire placet quippiam esse, quod rei substantia ex se profert, & tanquā de sinu suo promit. Non id quidem vlla est substantiæ portio, sed intimum quiddam & ingenitum ab illa dimanans. Pʜ. Nondum planè assequor ne cogitatione quidem, quo pacto rei vis atque substantia inter se distent, sintq; diuersæ: dic si lubet planius. Eᴠ. Vis & facultas imminui augerive potest, nonnunquam verò quasi impedita teneri: substantia nulla ratione vel intendi vel remitti potest. Hoc declarant inueterata medicamenta, quorum vires prorsus infirmæ & quasi eneruatæ iacent; forma verò suaq; ipsorum substantia integra etiamnum manet. Hos viriū facultatumque ordines Galenus roboris infirmitatisq; gradibus definit. Etenim vis & facultas, ad functionem integrim melius, interim deterius est comparata: vnde

» modò præclarius, modò deterius functionem administrat. Ea (inquit) præstan» tior ad functionem constitutio facultatis, virtus est & robur: deterior infirmitas » atque vitiositas. Lapis Heraclius allio perunctus imbecillus adeò redditur, vix vt » tenuissimum ferri fragmentum alliciat, eius tamen forma temperamentumque » permanet. Huius vis & facultas foras emittitur ac transilit, dum procul remo» tum disiunctumque ferrum attrahit: at species atque substantia immota suis se » tota limitibus continet. Ex quo intelligitur quantum ab efficiente causa vis illius » facultasque distet, vtque robur & infirmitas quidam sint facultatis ordines. PHIL. Quid igitur? Tunc dices omnes qui de re medica vel disserunt vel quotidie disputant vitiosè loqui, dum aiunt facultatem attrahentem, quicquid in alimento vtile est allicere, expultricem aliena depellere, concoquentem cibum conficere, vti & quartam cōtinere? Hi profectò vnamquamque facultatem quasi efficientem causam proferunt, auditorumque sensibus illas obiectant tanquam secretas substantias. Qua in re id etiam sequuti videntur quod Auerrhois ait, ipsas facultates animas tum esse tum appellari. EV. Quid Auerrhoidi hac de re statutum sit, nec laboro, nec mea refert. Sed tamen ipsa rerum affinitas atque coniunctio efficit, vt plerique vim & facultatem esse statuant efficientem causam, qui nihil maius aut præstantius inuestigantes, effectum omnem facultati attribuunt: quod & Galeno frequens esse solet. Quando (inquit) efficientis causæ essentia incognita nobis sit, eam facultatis nomine appellamus. Qui sic vsu quodā & consuetudine facultates agere pronunciant, quanquam nec satis aptè nec propriè, dilucidè tamen planeque loquuntur: at magnam certè ambiguitatem & erroris occasionem tollunt, lucemque rebus afferunt distinctione. Si Lucas peritus est canendi, pingendi, pulsandæ citharæ, vnus is multarum functionum efficiens causa censetur, quippe qui vnus omnium vires facultatesque obtineat. Atque quan» quam facultas ipsa nihil per se potest efficere, vsu tamen dicimus citharœdū pul» sare, cantorem canere, pictorem pingere: quum nec cantor nec citharœdus nec » pictor substantia sit, neque prima efficiendi causa, sed Lucas. Sic res habet in na» tura, quæ vna principium & omnium functionum causa, omnia quidem efficit, » at facultatibus vsa diuersis. Quod igitur est ars parta artifici, id naturæ est vis & » facultas: nisi quòd hæc ingenita est, illa vsu & exercitatione cōquiritur. BR. Hæc quum ita constitueris, quótnam ex Galeno putabis facultatum substantias nobis inesse? EV. Tot nimirum, quot efficientium causarū propriæ insunt differentiæ. Galenus Platonis imitatione atque contemplatione tres animæ partes, substantia sedibusque disclusit: tres itidem designabuntur omnium quæ in nobis sunt facultatum substantiæ. Vnius eiusdemque substantię sunt facultates omnes naturales, alterius vitales, quemadmodum & animales sunt sentiētis animæ tanquam proprietates. BR. Equidem tres has partes animæ, omnium quæ in nobis sunt facultatum substantias esse perspicio. Has autem partes si mihi demonstraris vti & animam totam diuinas esse, neque ab elementorum natura perfectas, grauibus seriisque rebus satisfeceris.

1. Collecta. cap. 7.

δεμιουργία, fio.

Trium partium animæ diuinam esse substantiam, ex Galeni sententia.

CAP. VI.

EVDOXVS.

PARTIVM animæ quæ locis sedibusque disclusæ sunt, eam duntaxat quæ rationis est particeps, immortalem ac sempiternam haberi, cæteras autem mortales & caducas, omnes quidem asseueranter pronunciant: quæ qua ratione vnam eandemque simplicem animam efficiant, plenius alio explicauimus opere. BR. His non immoror: sed quid illæ diuinitatis habeant expecto. EV. Principis animæ quæ ratiocinatur simplicem diuinamque esse substantiam, ne Galenus quidem inficiabitur, etsi quandoque id videtur in dubitationem traxisse. BRVT. Huic iam nec repugno nec obsisto: sed quid aliis mortalibus inesse potest diuinitatis? EV. Animal vnumquodque diuinitus est conformatum, & quæ id vis effinxit, Galeno prorsus est diuina. BR. Id agnosco. EVD. Atqui quæcunque fictum iam

iam & conformatum corpus regit anima, eadem eſt quæ id effinxit, hæc igitur non minus quàm illa diuinitatis eſt particeps. Br. Id vnde, & ex quo authore tibi aſſumis? Ev. Ex Galeno, quo loco huncin modum ſcribit: Quid autẽ in partium functionibus accidit, perſpicuitatis quidem gratia, vno aut altero exemplo concludemus. Deinde propoſitis exemplis de pueris & infantibus qui digitũ vnumquemque porrigunt vel inflectunt, ac linguam variè contorquent & conuoluũt in conuenientem figuram concinnæ vocis exprimendæ, neque tamen nouerunt quibus muſculis ad ſingulas motiones ſit opus, ſubiungit: Nã animal vnum quodque videmus ea ſe parte corporis tueri qua præ cæteris plurimum valet: cornu enim petit vitulus etiam ante nata cornua, & equinus pullus calce, nondũ ſatis firmis vngulis, ſic & catellus mordere conatur, etiam ſi adhuc infirmos habet dentes, & auium genus omne volatum molitur, etſi per infirmitatẽ nondum poteſt. Hæc enim videntur declarare, animam quæ partibus vtitur, ipſarũ partium vſus noſſe, perinde vt ſi eas ipſa feciſſet, nõ ab alio factis vteretur. Mox dein ait: Atque hac quidem ratione in animantium corporibus illa anima quæ partes conformauit, adhuc videtur permanere. Neque enim fieri poteſt, vt quæ nunc præſens adſit, ea quaque parte conuenienter vtatur: quæ verò totum cõſtruxerit, ea fugerit. Paucis deinde interpoſitis addit: Nam quum puellos videamus ſonantes, quicquid iubentur ſonare, vt myrrham, vt ſcalpellum, vt ſmegma, quum nec intelligant à quibus muſculis lingua ſic moueatur, vt eam vocem cõuenienter ſonare poſſit, multoque minus iſtorum muſculorum motores neruos, probabiliſſimum id videtur vt quiſquis linguam formauit, is vel in formatis à ſe partibus etiamnum permaneat, vel ſic eas partes fecerit, vt animalia ſint gnara voluntatis eius qui noſtræ animæ principatum tenet. Quum autem huius conſequens eſſe videam, aliam eſſe quæ principatum in nobis teneat animam, alias quæ in ſingulis ſint partibus, aut certè vnam omnino quæ communiter omnia diſpenſet, magna profectò circumuenior perplexitate, vt de opifice qui nos ſit fabricatus, nihil quod conſiſtere poſſit mihi in mentem veniat: tantũ abeſt, vt certã habeam cognitionẽ. Nam & quũ audio philoſophos quoſdam dicentes, materiam ab æterno animatam, defixis in ideas oculis ipſam ſe perfectè exornare, tum vel multò magis cogito, vnam eſſe oportere animam, quæ nos tum formarit olim, tum ſingulis nunc vtatur partibus. Sic enim legitur, ἔτι καὶ μᾶλλον ἐννοῶ, μίαν εἶναι δεῖν ψυχὴν, τήν τε διαπλάσασαν ἡμᾶς, καὶ τὴν νῦν χρωμένην ἑκάστῳ τῶν μορίων. In cuius ſentẽtiæ confirmationẽ ſupra dixerat: καὶ φαίνεται κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν ἔτι διαμένειν ἡ διαπλάσασα ψυχὴ τὰ μόρια. οὐ γὰρ οἷόν τε χρῆσθαι μὲν ἑκάστῳ προσηκόντως τὴν νῦν οὖσαν, οἴχεσθαι δὲ τὴν κατασκευάσασαν. Eam verò opinionẽ, quæ animalia quædã ponebat particulas noſtras primũ conformaſſe, atq; deinceps in illis omni vitæ tẽpore permanere: quæ quia voluntatẽ principalis animæ cognoſcerent, illius imperiũ ſequebãtur: paulò antè his exploſerat. Sed & hoc à diligẽtioribus medicis quæſitum eſt, & quum quidam diceret, muſculũ quemq; nõ ſecus atq; animal, voluntatẽ noſtrã ſentire, atq; attrahere & circumagere linguã, vt figuram ſortiatur ad illam vocẽ concinnẽ exprimendam accommodatam: cæteris omnibus id minimè probabile viſum eſt. Itaq; Galenus eam ſolã opinionem probat, quæ in ſingulis animaliũ particulis primam vim illam fictricem inſidere & permanere, illasque ad ſuum opus excitare cõfirmat. Sed hîc te obteſtor & obſecro mi Brute, id mihi paulò altius cogita quod dixit, eum qui corpus noſtrum finxit, quicunque is fuerit (hũc autem cœleſtem mentẽ, nonnunquam & Deum eſſe profitetur) adhuc in conformatis particulis permanere & his ſingulis nũc vti, nonne id ipſum èſt quod paſſim vulgauit Plato, Deũ & opificem & rectricem noſtri cauſam eſſe? Quodq; Ariſtoteles, Deũ verè genitorem eſſe & conſeruatorem rerum omnium, quarũ ipſe principium & finem mediumq; tenet? Nonne & quod ait Theophraſtus, diuinum quidem eſſe omnium principiũ, cuius beneficio & ſint & permaneant vniuerſa? Quod etiam, ſed planius, Theodoritus: Deus creator naturæ, gubernator eſt eiuſdem, non enim quam ipſe fecit nauiculam deſtituit. Omnium verò apertiſſimè Galenus, qui interpretationem ſubiiciens pleniorem, dixit eum qui corpus

Lib. de fœtus format.

noſtrum finxit,adhuc in conformatis particulis permanere,hiſque nunc ad prõprias functiones vti. Itaque ſi aut Deus aut certè diuina erat vis illa noſtri confor-matrix, diuina etiam eſt ea quæ nos regit, & quæ functiones moderatur in nobis. BRVT. Hæc de mouēte vi & facultate quæ in muſculis inſidet forſan aſſeruntur, quam tu diuinam eſſe poſſis contendere: cæterùm vim naturalem atq; vitalem vnde cōſtat eundem tenere dignitatis gradum? EV. Quid eſt quod eas, obſecro, de ſtatu illo deque gradu deiiciat? nónne omnes æquè mortales ſunt & diſſolubiles? nónne & omnes æquè corporeæ? Neque verò ſentientis animæ quàm iſtarum functiones vel præſtātiores ſunt, vel admirabiliores. Nam cor, ventriculus, iecur, lien, renes, vtraq; veſica, venæ & arteriæ non minus, immo etiam amplius præ ſe ferunt adminiſtrationis quàm muſculi, & nerui. Quum enim ſuprà Galenus mentem quandam & intelligentiam admirandæ virtutis, in omnes terre partes ex ſuperioribus deduci commemoratet, & eam vnamquamque particulam, quemadmodum vtilitas exigit, conſtruxiſſe, non muſculos duntaxat aut neruos quorum vis motus ſenſuſque ciet, ſed reliquas partes omnes, nullo diſcrimine mihi certè quidem complexus videtur. Itaque ſi vis & natura quæ nos effinxit in muſculis atque neruis reſidet, cur non ſimiliter in cæteris conſedit? Et ne fortè hæc mea, eoque parum firma, videantur, alium tibi locum profero ex libro de » ſemine, vbi de partium inſtauratione diſſerit his verbis, Nā carnoſa omnia è ſanguine orta ſunt, membranoſa è ſemine, ideoque ſi quando corrupta fuerint illa ſanguinea, facilè denuò generantur, largè enim ad id ſuppetit materia: ſed quæ conſtant ex ſemine aut nunquam prorſus, aut rarò certè denuò generantur, etiamſi efficientem ſui cauſam habent, non ſecus atque integra. Mox verò rationem ſubiiciens cur effectrix illa fictrixque cauſa animantium particulis derelicta permaneat, ita ait, Neque enim natura animal deſeruit, neque inſitarum virium ipſa oblita eſt: quas enim ab alio nō accepit, ſed ab ipſo ſemine habuit, fieri non poteſt vt eas abiecerit. Naturam dicit effectricem illam cauſam, quam alibi conformantem intelligentiam appellauerat, ab ea minimè diuerſam quæ animantia gubernat. Hoc nudè poſitum & infirmum, ſi voles ratione firmabo. Partis compoſitio, ſitus & figura, ad agendi commoditatem & vſum comparantur. Quamobrem natura & facultas quæ agit, & partes ad actiones ciet, eadem neceſſariò aut illas partes concinnè conformauit: aut ſi qua alia vis eas condidit, illa certè facultati agenti preparabat, ac velut inſeruiebat. Itaque agens hæc facultas (quæ tanquam finis eſt optimus) illa formatrice præſtantior habetur. Hæc igitur ſi inter diuinas numerantur, multò certè magis agens illa dignior. BRVT. Inſtat ſanè ac vrget hæc ratio, & quò me cunque vertam perſequitur. Sed quando aliis atque aliis in animum incurrentibus, nouæ exoriuntur dubitationes, hæque rationes controuerſias non diſſoluunt tantùm, ſed & nouas plerunque nectunt, liceat mihi quæſo tecum paulìſper veritatis ſtudio contendere rationum tuarum ductu & auſpiciis. Si natura vires (vt paulò antè Galenus aiebat) à ſemine accepit, ipſa ſemen non eſt, non enim à ſeipſa diceretur vires aſſumere: ſed erit natura & diuerſum & poſterius quiddā ſemine. Rurſum ſi natura à ſemine vires ſuas accipit, vt ſemine hoc terrenum de parentibus fluxit, ita & quæ ab hoc profectæ ſunt vires: quare neque cœleſtes erunt, neque diuinitatis participes. EVD. Satisfacit hunc in modum Galenus: Videtur ſiquidem rurſus quæ corpus conformat anima, vtpote in ſemine contenta, à parentibus in fœtum peruenire. Cuius quidem ſubſtantia quænam ſit, dicere non poſſunt: quum à quibuſdam audiuerim eam quum incorporea ſit vt aiunt, ſimul cum ſemine ingredi. Animæ ac naturæ ſubſtantiam aliorum exiſtimatione atque iudicio, incorpoream eſſe ait, & in ſemine contineri. Quanquam enim plerunque ſolet ſemen ſimpliciter naturam appellare, quandoque alterum ortus noſtri principium, nonnunquam opificem fortiſſimum: tamen vbicunque exquiſitiorem dicendi rationem inſtituit, non id quidem artificem, ſed in ſe artificem habere pronunciat. Vt quum ait: Si verò ex ſanguine conuerſo mutatoque ſingulas fieri particulas dicamus, in ſemine artificem qui hæc facturus eſt, ſtatuere conuenit. Et alio eiuſdem libri loco:

Lib. de fœtus format.

Lib. de vſu part.

De ſemine.

De natural. facul.

Lib. 2. De ſemine.

Conſtat

Constat similitudinem formæ cum vtroque parente, ei facultati quæ inest in semine opifici atque fingenti acceptam referri. Quum igitur facultas agens ipsáq; natura verè sit in semine, quod suprà dicebat naturam vires à semine accepisse, perinde ac si cum semine dixisset: Simul enim (ait libro de fœtus formatione) ea facultas cum semine ingreditur, hecq; illa tanquã conueniẽte materia ad formã- dum fœtum vtitur. Ergo natura incorporea in semine conclusa, ab hoc haud secus vires accipit, quàm artifex ab instrumento: nam reuera eæ diuinitùs accesserunt. Brvt. Durum est profectò iis assuescere, quæ ne per somnium quidem hactenus mihi venerant in mentem. Evd. Vsu assiduáque meditatione ea tibi mollienda erunt: quibus quum animum imbueris & institueris, mira te cognitionis suauitate & delectatione perfundent. Ac ne noua tantoperè existimes, vide vt familiaris tuus Auerrhois præter eas formas quæ à temperamento emerserunt, aliàs instituat facultates nobis inesse, easque animas vocitari. Quòd si hæ neque elementa sunt, neque elementorum participes, restat vt prorsum diuinæ sint atque cœlestes. Brvt. Ego hanc Auerrhoidis mentem esse perspicio, planeque rei veritatem assequor. Ex quo mirari subit cur quum suprà citatos Galeni locos toties versarim, nunquam tamen eos euoluerim, nec quid latentis veritatis includerent explicarim. Mens puto aut peruagatorum elementorum obseruatione, aut communi vulgarique hominum iudicio obruebatur, à quo non promptum est citrà nominis & gloriæ iacturam discedere. Evd. Quam sis consecutus veritatem tenẽ ac promulga: iniquum siquidem est in altissimis philosophiæ quæstionibus aliud sentire, aliud dicere.

Humani corporis, vt omnium viuentium spiritus esse diuinos, ingenitumq́, illis calorem diuinum.

CAP. VII.

PHILIATROS.

SI de humanis spiritibus disserendum proponitis, óptem mihi implicatam huius nominis rationem expediri. Ev. Propria spiritus significatio ventus est, omnibus in linguis. Atque quum ventus præpotens sit, mirabiliaque efficiat, & oculorum obtutum effugiat, affinitate quadam & similitudine factum est vt spiritus nomen ad rem omnem quæ sub aspectum non cadit transiret, siue corporea ea sit siue incorporea. Hinc fit vt quæ in nobis inest substantia, auræ tenui persimilis, spiritus appellationẽ subeat. Est autẽ à corpore & humoribus quippiam diuersum, quod Hippocrates τὸ ἐνορμῶν ceu incitans nuncupauit, non à substantię tenuitate, sed quod eius vt venti magna vis sit & incursio. Qua igitur ratione istos ciet impetus, intelligitur affinitatem habere cum corpore: qua autem videri non potest, ad incorpoream substantiam accedere: ex quo fit, vt amborum medius sit & vtriusque particeps: Quæcunque substantia intelligitur corporis expers, nostrosque sensus effugiens, ea suas vires nobis caducisque corporibus prouehente spiritu impartit. Itaq; vt viuentis Dei & vniuersæ naturæ, sic & animæ suus est spiritus. Dei spiritus, occultam Dei maiestatem potestatemque præferens, per omnia sparsus permeat, vbique præsens omnia complectitur: hic animos habet in potestate, & eos quocunque vult adducere potest. Naturæ spiritus, is est quem omnes philosophi iuxtà ac poëtæ celebrant: quem Plato mundi animum, Galenus mentem huc ex superioribus deductam appellauit: quem Aristoteles de mũdo differens hac definitione planius expressit. Spiritus dicitur quædã tum in plantis atq; in animalibus, tum per omnia commeans animata fœcundaq; substantia. Hic ergo longè lateque diffusus omnia continet, omnia lætificat vitalem mundi animam ipsámque naturam secum afferens: quæcunq; subierit, vitalia faciens. De quo Latinæ philosophiæ princeps Tullius, ordinem constantiamq; rerum suspiciens, sapientissimè: Hæc ita (inquit) fieri omnibus inter se mundi partibus concinentibus profectò non possent, nisi ea vno diuino & cõtinuato spiritu continerentur: paucis certè spiritus tum præstãtiam tum diuinitatem Græcorum philosophorum imitatione complexus. Iã verò peculiaris rei cuiusq; mortalis &

concretæ ſpiritus: illius formæ ſubſternitur, eamque denſo concretoque corpori nectit, mediam inter vtrunque conditionem ſortitus, iungitq; diſpariа res vtrique affinis ac familiaris: atque hic profectò ab altero, qui vniuerſitatis atque totius naturæ eſt, regitur atque continetur. Hic eſt animi omniumque facultatum vector propriaque ſedes, & quem fortaſſe illarum corpus rectè dixeris. Sic enim olim Platonici corpus quoddam excellentis naturæ perlucidum, & æthereum; animæ facultatibusq; ſubſterni prodiderunt, quo illæ cum terreno & denſo corpore conſociarentur. Hoc in problematis imitatus verè eſt Alexander Aphrodiſęus: quod Ariſtoteles planè indicauerat, ſpiritum animę facultatumq; corpus & illius diuinā ac cœleſtem eſſe naturam, quę reſpondeat elemēto ſtellarum. Locus eſt quem libro ſuperiore produxi: Sed enim (inquit) omnis animæ ſiue virtus ſiue

In præfat.

Lib. 2. De gener. animalium, cap. 3.

» potentia, corpus aliud participare videtur, idque magis diuinum, quàm ea quæ e-
» lementa appellantur. Verùm prout nobilitate obſcuritatéve animæ inter ſe dif-
» ferunt, ita & natura eius corporis differt. Ineſt enim in ſemine omniū, quod facit
» vt fœcunda ſint ſemina, videlicet quod calor vocatur, idque non ignis, nō talis fa-
» cultas aliqua eſt, ſed ſpiritus qui in ſemine ſpumoſoq; corpore continetur: & na-
» tura quæ in eo ſpiritu eſt, proportione reſpondens elemēto ſtellarum. Ergo den-
» ſum hoc corpus ex variis partibus coagmentatum, ſpiritus eſt propria ſedes, in
» quam nullo intermedio incumbit: & ſpiritus animæ eiuſque facultatum velut ba-
» ſis. Itaque in denſo corpore, ſpiritus in ſpiritu calor innatus, in his natura & facul-
» tas. Vtrumq; & ſpiritum & calorem qui in eo eſt, diuinum cenſet: neq; enim ignis eſt neq; ortus ab igni, quoniam (vt mox inquit) ignis nullum animal generat. Denique natura quæ in eo eſt ſpiritu, nónne præſtantiorem magiſq; diuinam quàm ſpiritus conditionem obtinuit? Natura, inquit, quæ in eo ſpiritu eſt, proportione reſpondet elemento ſtellarum. Potuítne quicquam manifeſtius proferre? Quanto interuallo cœleſtia corpora ab elementis ſeiuncta cernimus, tanto eam naturam à denſo & mortali corpore diſtare putat: ſpiritum verò medium inter illa collocari. Br. Sed hunc quæſo mihi ſcrupulum dilue: Calor is quem natiuum appellas, nónne inſitus nobis eſt & interior? Ev. Maximè. Br. Qui fiet igitur vt ſit cœleſtis? Qui enim cœleſtis nuncupatur, extrarius eſt ambienſq; nos circumſidet. Evd. Hoc iſtud verbum eſt, quo plurimi circumuenti in errorem inducti ſunt, qui, quoniam cœlum ipſum extra nos eſt, putāt, quicquid cœleſte eſt, extraneum eſſe, neque in nobis inſidere, quaſi nulla vis cœleſtis in nos commigrare poſſit. Et clarè tamē interim vident, frugum fructuumq; procreationem & incrementum, non niſi cœleſti hoc calore perfici. Brvt. Eſt is quidem neceſſarius, ſed iccirco duntaxat vt interiorem inſitumq; temperet ac gubernet. Quod quomodo nonnulli interpretentur paucis aperiam ſi permittis. Inſitus noſter hic calor temperatus eſt, & ex elementorum permiſtione natus: ignis quippe is eſt, ſed eatenus contrarii permiſtione impeditus vt neque feruidus ſit neque exurens, neque violentiam illam retineat, quæ eſt igneæ naturæ propria, ſed totus moderatus ac benè temperatus ſit, & vt ait Galenus frigidi ſit particeps, & quaſi ex calido frigidoque temperatus. Nec verò hic Ariſtoteli ſimpliciter cœleſtis eſt appellatus, ſed proportione quadā reſpondens elemento ſtellarum: quod autem alteri comparatur eique ſimile eſt, nemo idem idipſum iure probeque cenſuerit. Verùm enimuero hunc noſtrum bene temperatum inſitumq; calorem, functionum opificem, certa ratione moderatur atque gubernat ille cœleſtis ſalutariſque calor, ſicque continet & ad functiones promouet, vt illius complexu fotuq; deſtitutus calor noſter mox pereat & extinguatur, aut nihil quicquam efficiat. Evd. Olfacio cuius authoritate perſuaſus triplicem calorem ſtatuas: igneum, temperatum, qui idem natiuus ſit, & cœleſtem. Cæterùm non ſatis acutè perſpexit vir ille, cuius te patrocinio tutum fore confidis, Ariſtotelem dixiſſe inſitum hunc nobis calorem & in animalibus ſtirpibuſve contentum, nec ignem eſſe, neque ab igni originem ducere. At quem inſitum ille facit, is tametſi non eſt ignis, ex igne tamen (vt ait) temperatus eſt ab eoque ortum habet. Rationem autem cur noſter calor non
» ab igne trahat originem, hanc reddit Ariſtoteles, quòd ignis nullum animal generat.

Lib. De tremore & palpit.

Leonicenus.

nerat. Quòd si nec totus ignis nec eius portio quicquam generat, multò certè minus quicquid ab eo ortu quodam processit. Conuenit enim longè præstatiorem vim effectionemque toti quàm parti concedere. Rectè igitur hunc insitum nobis calorem neq; ignem esse neq; ab igne originem ducere, sed totũ planè cœlestem esse, literis memorieq; mandauit. Iam verò donemus ex elementorum permistione quendam ortum in nobis temperatum. Hic sanè quisquis erit, similitudine quadam eum duntaxat exprimet, qui lapides & metalla continet, neque aliud in nobis quàm similarium partium molem coagmentationemque seruabit, ne dissipetur aut defluat. Age obsecro, in ossibus, in neruis, in aliis denique partibus similaribus emortui animantis, nónne is calor inest quem in lapide fateris? B R. Inest sanè. E V. Quum adhuc in viuis erat animal, nónne iis ipsis partibus aliquid inerat præstatius illo lapidis vel ossis demortui calore, quòd vitæ functiones obiret? B R. Nihil fortasse supra temperamentũ: veruntamen id temperamentũ in viuente quoniam inerat præstantius, poterat sanè eas vitæ functiones (quæ perfectiores sunt) obire. E V. Id autem viuentis temperamentum qua ratione putas quàm demortui præstantius? hoc enim in disceptationem vocatur. B R. Aliud vix queam verbis exprimere. E V. Atqui necesse est id apertius clariusque dici. Quod vt efficiam, aliud exemplum disputationis huius nostræ supponam. Viuens piper temperamento impensè calidum alitur, increscit, omniaque vitæ munera exequitur. Id iam donemus emori. Quoniam omnes in illo vitæ functiones perierunt, necesse est opinor vnà cum functionibus harum efficientem causam periisse: naturalis enim quum sit, otiosa manere haud potest. Itaque piper interitu cum vitæ functionibus nonnihil etiã perdidit, quod erat vitæ causa. Id verò quid esse dicas? non temperamentum, quum emortuum exiccatumque piper non minus immò etiam magis quàm viuens calidum sit: nam id siue seorsum consideres, siue ad hominẽ temperatum referas, & simpliciter & comparatè calidum iudices. Perdidit igitur interitu quidpiam à temperamento diuersum, quod functionum causa fuerat. Id autem quid fuerat? Si omnia ratione animoque lustres & accuratè circunspicias, non aliud occurret quàm spiritus vitalis, & calor in eo spiritu qui morte sit extinctus. Hunc igitur necesse est à temperamento diuersum, & supra temperamenti naturam constitui, qui vnus vitæ omniumque functionũ sit author. B R. Eò certè vel nolens adducor. E V. Is autem si supra temperamentum est & ab elementi conditione alienus, nónne optimo iure statuetur cœlestis ac planè diuinus? Is est quo omnis omnium tum stirpium tum animantium vita continetur, & cuius vnius extinctio mors est. Hunc ab elementari facilè discernes ac internosces in stirpibus & in animantibus frigidis, vt in lactuca, in mandragora, in salamandra: quæ quum temperamento absolutè frigidæ sint, non hoc ipso certè, sed solo vitali spiritu & calore viuunt. B R V. Ea tamen Galenus frigida esse pronunciat. E V D. Calidáne an frigida sint, hîc non disputo: quanquam dici possunt temperamento frigida, at calore vitali (quantulúscunque sit) calida: quemadmodum & viuens omne quod salutaris huius caloris vim in se continet. Si hæc simpliciter frigida sunt, in eorum temperamento elementum frigidum vincit atque dominatur; præpolletque calido. Quocirca temperamenti vi quicquid efficiunt, à dominante frigido prodit. Atqui alimentum trahunt & concoquunt, inde aluntur & increscunt, hisque similia opera edunt: hæc verò quomodo possint vel à temperamento frigido, vel à diminuto & victo calore, qui in temperamento est, proficisci, vt qui præcellentis frigoris præsentia nihil agat? Necesse est igitur hæc alterius caloris sint opera, ad quem planè referuntur ac pertinent. Is autem est vitalis ac diuinus; quem nisi Galenus ab elementari diuersum statuat, vix ab iis quas proponit philosophorũ tricis sese explicabit. Quòd igitur calor hic in viuentibus opera edit temperamento non conuenientia, & quòd morte interdum extinguitur permanente temperamento, palàm fit illum in viuentibus diuinum ac cœlestem esse, ab elementarique diuersum. His rationibus adductus Aristoteles, apertè pronunciauit calorem hunc viuentis corporis diuinum & supra ele-

Temperatus calor.

Lib. de simplic. 4.

menti naturam esse. Quin & illum puto alias tam præclaras rationes in id secum quæsiuisse, totque in animo habuisse quibus id sibi persuaserit, vt si nullam adferret, ipsa tamen illius authoritas me frangeret. Plurimi autem vestri similes contrà nituntur, quibus non aliud quicquam est, cur incredibile sit hunc calorem diuinum esse, nisi quòd nequeunt ipsam diuini naturam intelligere & cogitatione comprehendere. Brvt. Id iam conspicuum certumq; videtur. Cæterùm hoc mihi loco cum multis dubitare licet, hícne calor in nobis diuinus substantia sit, an accidens. Evd. Quod multorum mentes occupat, possum hac perbreui sententia explicare. In materia quæ & temperamento & omni instructione sit apparata, spiritus inest, plurimum quidem æthereus, sed tamen ex aliorum elementorum permistione consistens. Calor qui in eo est spiritu, qualitas est, quæ nusquam seorsum subsistit: est igitur & verum accidens, sed planè diuinum ac cœleste, sicuti & lumen calórve solis, & vna quælibet vis alia cœlitus in corpus iam apparatum demissa. Natura autem ea seu forma, quæ interuentu spiritus & caloris in materia consistit, purissima est substantia, eaque tota cœlestis ac diuina, elementorum haudquaquam particeps. Quocirca (vt iam ad pensum redeam) præter igneum calorem qui partibus inest similaribus, necessum est in nobis, & in cunctis viuentibus præstantiorem quendam insidere, qui salutaris ac verè diuinus functionum opifex sit aut administer. Hoc tuus Auerrhois dilucidè videtur comprobare primo collectaneorum, statuens partium similarium propriam formam esse temperamenti rationem, quæ ex quatuor elementorum moderata mensura ac permistione procedit. Præter hunc verò in cunctis viuentibus calorem innatum quendam inesse, ab eo diuersum quem à temperamẽto partes adipiscuntur. Hunc ipsum calorem partibus dissimilaribus & instrumentis pro forma datum, quanquam non inficiatur facultates & animæ partes his insuper conferri. Br. Tu commemorata hominis sententia animum mihi pręteritarum deliciarum dulcissima recordatione recreasti: tanta enim & tam admirabili suauitate ea olim sensus mentemque deliniuit, nihil vt existimarim aut subtilius aut præstantius dici posse. Istorum ego dulci recordatione sentio defensionem meam periclitari, meque ad defensionem segniorem reddi: ac prorsus in tuam sententiam adducerer, ni me reuocaret neoterici illius ratio, quæ calorem hunc iccirco diuinum aut cœlestem dici non posse contendit, quòd in plerisque excrementis contineatur, sordidis certè quidem illis, & quæ iam à naturæ bonitate defecerunt. Ev. Portentosa deliria! parum quidem is animaduerterat quid de excrementis subiungat Aristoteles: At verò Solis calor (inquit) & animalium non modò in semine continetur, verumetiam si quid excrementi sit, quanquam diuersum à natura, tamen id quoque principium habet vitale. Et quid quæso hîc esse possit, quod ad cœlestia comparatum, sordidum non deprehendatur & abiectum? & tamen hîc etiam viget & quasi habitat cœlestis ille calor. Vt in nostrum hoc vtile ac lutulentum corpus, diuina mens immergitur: sic tum in semine tum in animalium excrementis, hic insidet calor diuinus & vitale principium: hoc planè indicant quæcunque ex illis gigni cernimus animantia. Phil. At istorum ortus plerumque ex his est materiis quę sponte sua putrescunt. Túne etiam in hisce putridis cœleste quippiam inesse putes? Evd. Quæcunque putruerunt corporis nostri superuacanea, quanquam recesserunt à natura eius à quo dimanarunt, adeò vt illi interdum sint aduersa & inimica, naturália tamen & accommodata sunt aliis, quæ inde gigni prodireque solent. Quamobrem in illis calorem inesse dicimus & principium vitale, aptum quibusdam gignendis imperfectis animantibus, inutile autem & incommodum iis de quibus illa pulsa sunt. Phil. Cœlestis ergo caloris complures fient ordines, neque qui vni est naturalis (quanquam cœlestis ac vitalis) continuò omnibus peræque naturalis erit & amicus. Evdo. Necesse id quidem: vt enim formarum quæ omnes cœlestes sunt ac diuinæ, alia alii materiæ conuenit aut aduersatur: ita calor cœlestis, alius alii animãti proprius est & familiaris, alius alii alienus & incommodus. Brvt. Sunt hæc quidem in primis consentanea, imò matutina disputatione Themistius

iis

iis duntaxat quæ ex putrida eluuie prouenerunt, existimabat communem illam mundi animam conferri, iisque solis principium vitale accedere ex superioribus: quod nihilominus docuisti quodam discrimine, & pro rata cuiusque conditione impertiri. Ev. Hæc velim ob oculos proponas & sæpius mente collustres, expensisque singulis decernas, quantum Galenicum hoc dogma ab Aristotelico distet. Brvt. Germanum quidem prorsus est, nulla dissimilitudine seiunctum. Quandoquidem Galenus in vniuscuiusque partis solida substātia, humidum primigenium & insitum spiritum collocat: in his verò calorem ipsamque partis naturam, quorum nihil ex puris elementis originem habet. Evd. Audent nihilominus insuper plurimi acriter obsistere, qui nec spiritum eum, nec calorem aiunt à Galeno diuinum appellari, quemadmodum neque naturam diuinam. Vim eam, quæ nos conformauit Galeno diuinam dici fatentur; neque tamen eandem, quum nos regit ac moderatur, eo nomine exprimi designarique volunt: itaq; dum illorum omnis de nomine contentio est, si rei nomen supprimatur continuò pu- tant rem ipsam de medio tolli. At dum res maneant, verba illi fingant arbitratu suo. Ph. Dic quæso breuiter quid diuini appellatione intelligi velis. Evdo. Quicquid suprà dixerat Aristoteles proportione respondere elemento stellarum. Ph. Quid hoc sibi vult elementorum? Evdo. Vt quatuor simplices naturas elementa vocamus, quòd in rerum omnium concretionem confluunt, illisque ceduntin materiam: ita cœlum ac stellas, quòd suas etiam illis vires adhibeant ac impertiant, elementa iure appellemus. Si in primam animantis procreationem, quæ ex semine ex maternoque sanguine fit, mentem cogitationemque figes, animaduertes sanguinem ex quatuor elementis quæ in cibis inerant constitui, ex eisque materiam seminis, quam purior vtiliorque sanguis contulit. Ad naturam, spiritum & calorem, quos semen in se comprehensos continet, quum aliunde prodiisse meminerís, intelliges supra elementorum vires & ordinem esse, neque posse illorum præstantiam vel ad caduca hæc & sordida elementa, vel ad temperamenti proprietatem pertinere. Partium humani corporis subiectam materiam ab elementis & à temperamentis: at facultates, spiritus, insitum calorem, & figuram, ab eo seminis spiritu, in quo tum calor, tum natura, visque diuina insidebat, proficisci. *Diuinũ quid.* Phil. Corporis nostri gubernatrices facultates & vim eam quæ nos conformauit, quemadmodum & animam, non ex elementis, sed diuinioris cuiusdam esse originis, copiosè ac solidè videris explicasse. Operibus verò & functionibus, de quibus ne verbum quidem vnum fecisti, túne etiam latens & secretum aliquid adscribes?

Plurimas functiones & opera in nobis, occultis ex causis esse. Cap. VIII.

Evdoxvs.

QVID me præterea quæstionibus fatigas Philiatre, & ad sententiam de operibus ferendam hortaris? Si iam planum feci animam & facultates in nobis inesse diuinas, easque non otiari, non cessare, sed continentes actiones ciere, & in opere esse semper: spiritum quoque illarum vectorem, itemq; calorem esse diuinitatis participem, nonne quæ illarum sunt opera, iure debent diuina appellari? Vix tu sanè possis numerando percensere functionum genera quæ supra elementorum vires sunt, & quæ nequaquam ad illorum temperaturam pertinent. Phil. Ausimne eas functiones diuinas nuncupare, quæ cernuntur & ob oculos mihi obuersantur? Ev. Quidni? Nónne admiranda Dei opera in conspectu & in oculis sunt omnium? Ph. Quam igitur diuinā functionem censebis? Ev. Vt quæ trans naturam sunt & supra captum humanę mentis, quia nos in sui admirationem trahunt, admirabilia solemus appellare: ita functiones admirabiles iure diuinas appellem, quarū causa & ratio abdita, delitescens & occulta, neq; demonstrari, neq; certò explicari potest. Huiusmodi autem est, quæcunque non à primis simplicibusq; rerum naturis ortum habuit: sed illarum ordinem prætergressa, vix vlla potest mentis acie comprehendi. Phil. Hanc si diuinam esse cognoscis, non

incerta eſt & abdita. Ev. Certum quidem eſt & comprehenſum hanc cauſam ſupra elementorum ordinem eſſe; ac nihilominus occulta eſt & inexplicabilis illius ſubſtantia, quæ (vt ait Alexander) modum humani ingenii prorſus excedit, Deo duntaxat cognita immortali, qui rerum omnium parens atque author eſt. Operis quidem ſolertiſſimi cuiuſdam rationem artifex qui extruxit integrè tenet: cæteri verò qui artis ſint illius ignari, rationem nullam reddere queunt, ſed tantummodo rem inſpectant & demirantur. Vnde (paulò poſt inquit) apud medicos abditæ illæ deliteſcenteſque cauſæ earum rerum putantur, quarum nulla ratio reddi poterit. Ea fuit Galeno abditarum rerum definitio, eadem & Ariſtoteli, qui ſupra captum humanæ mentis illas collocauit. PH. Dilucida hæc quidem explicatio: quod autem ſequitur ediſſere, quæ functiones occultis ex cauſis & quæ ex manifeſtis procedant. Ev. Hoc ſanè protinus adorior ab iis auſpicatus quæ naturales functiones appellantur: earum genera, ſunt procreatio, nutritio & accretio. Procreationem ſupra demonſtrauimus occultis ex cauſis eſſe, non eâ qua prima rei ſubſtãtia generatur, immutationem primã appellant, primordiorum vi & permiſtione factam: ſed eam quæ cuiuſque rei rationem continet; qua iam caro, aut os, aut neruus exiſtit, & quæ inſtrumentorum conformationem figuramq; perficit. PH. De hac prorſum nihil addubitem. Ev. Iam verò nutritionem & accretionem vt intelligas eadẽ eſſe præſtantia, ad eas animũ mentemq; adhibe, quæ iſtarum adminiſtræ vocantur, ſunt autem attractio, retentio, concoctio & depulſio. Alimenti confectionem tum eam quę in ventriculo, tum alteram quę in iocinere ac venis, tum tertiam quæ in ſingulis particulis perficitur (omnes ſiquidem vna eademq; ratione conſiſtunt) vnde & qua ratione fieri putas? PHIL. Nónne à mediocri calore qui ex iuſta primordiorum confuſione ſuſcitatur? Sic enim Auerrhois ex Ariſtotelis, Alexandri, Galenique ſententia putat elementa quum perfectè miſta commutataque fuerint, & quaſi coctione purgata purioraque facta, tum nobiliores & altiores cuiuſdam ordinis functiones edere, quales nequeunt pura illa atque ſyncera. Hæ ſunt quas plerique inter admirabiles collocarunt; vt theriaces vis & effectio ex tam multorum medicamentorum compoſitione ſurgens. Ev. Hæc quidẽ ſimilitudo multorum admiratione celebratur, quæ vbi ſemel in vulgus prodiit, omnium ferè vinctos tenuit animos, atque eorum imbecillitatem occupauit qui omnia elementis attribuunt. Sed ſi (quod ſupradocui) ex horum permiſtione vis nulla enaſci poteſt, quæ non ad vnum quodpiam elementorum maximè pertineat: neceſſum eſt id quod in permiſtione vicerit, vires ſuas præ cæteris oſtentare. Quî fiet igitur vt vniuſcuiuſpiam animantis calor poſſit, quæ duriora ſunt atterere & comminuere, molliora & tenera non poſſit? vt ſtruthionis calor ferrum, columbæ venter lapillos exterat, leonis verò calor, qui tum vehementior tum acrior eſt, non poſſit? Rei igitur naturalis ſi qua eſt affectio quæ nullius ſimplicium naturam & vim redolet, ea iure nequit ad permiſtionis vim pertinere. Huiuſmodi eſt, tum ventriculi tũ cæterarum partium concoctio: quæ non tam elementorum calori, quàm efficientis patientiſque familiaritati & ſimilitudine aſſignanda eſt. PHILIA. Hoc etiam affirmant, quicunque calorem hunc ab elementis eſſe contendunt. EVDO. Iam igitur nihil erit quod noſtræ ſententiæ aut concluſioni aduerſetur. Quandoquidem vnicuique animantium generi ſi proprium deſignatumque eſt alimentum, quod illi ſubſtantiæ affinitate familiare ſit & iucundum; fiet illius concoctio non ab elementorum qualitatibus, ſed ab ea ſubſtantia cum qua familiaritas eſt atque ſimilitudo. PHILIA. Hoc ipſum cenſuerunt tum alii complures, tum imprimis Alexander Aphrod. & Galenus. EVDO. Quanquam omnis concoctio maximè fit à cœleſti calore; iuuatur tamen bono temperamento & mediocri elementorum calore, qui ſi non ſubſtantia, temperie tamen & mediocritate ad cœleſtem proxime accedit. Si qua integra & laudabilis eſt in nobis concoctio, ea diuini caloris eſt effectio: deprauata autem & vitioſa omnino ab elementis eſt. Temperies diuini caloris vim & effectionem corroborat, qualitatis exuperantia deprauat atque peruertit. Bilis non ab illo quantumuis aucto; ſed ab elementorum ſolo calore profertur; quum

Proœmio problem.

Functiones naturales

1. Denatur. facult.

Procreatio

Nutritio accretio

concoctio fit non a calore elementari sed divino 91·30.

Proœmio Proble.

Proœmio de Simplicibus & tertio.

vnde laudabilis seu vitiosa Concoctio.

quum medio critatis legem velut per vim oppressit. Ergo id verissimum reputo quod à quibusdam dictum accepi, cœlestem illum calorem, quantuscunque sit, salutarem esse & vitæ conseruatorem: eum verò qui ab elementorum permistione natus sit, quoties supra modum increuerit, pestiferum & perniciosum esse. PH. Valdè placet hæc interpretatio quæ meo certè quidem iudicio difficilium & obscurarum quæstionum claram habet & facilem explicationem. Reliquarum effectionum éstne quæso par ratio? EVD O. Est sanè. Nulla siquidem elementorum temperatura causa esse potest cur ventriculus cibum arctissimè comprehendat, eumque contineat quoad sit plenè concoctus, huncque depellat mox vt concoctus subactusque fuerit. Equidem video vetustissimæ opinionis approbatione, omnibus in ore versari, omniumque opinione tritum, siccitatem retentioni adiumento esse. Sed hac vnica causa ventriculum vel aliam quandam particulam, vtile alimentum auidiùs amplecti & tenere, noxium & superuacaneum reiicere & aspernari; aut vterum nouem integris mensibus fœtum suo complexu tenere, neque hunc sinere prius elabi quàm ad absolutionem peruenerit, non nisi futili commentitiaque opinione dici potest. Nam has functiones efficit vis quædam elementis præstantior atque diuinior, quæ partibus singulis à prima origine est insita. Iam verò quid est quod attractionem solius caloris, depulsionem autem frigoris aut humoris vi fieri comminiscũtur? Calidum omne allicere & ad se quasi rapere, frigidum contrà expellere atque propulsare compertum quidem habemus; sed tamen promiscuè & citra delectum. Cæterùm quum quippiam non quiduis sed familiare solùm prolectat, non id solo calore, sed alia præstantiore facultate efficit. Si enim in partibus corporis nulla alia quam communis illa caloris ratio ineſt, qui fiat vt vnaquæque ex confusa & multiformi massa sanguinea, id solùm quod sibi accommodatum est & amicum proliciat: os crassiorem substantiam, caro tenuiorem sibiq; finitimam, & cætera pro suæ quæq; naturæ modo? Vnúsne elementi calor vtile internoscet, vt id demum attrahat, frigus verò noxium sentiet depellendum? Id ipsum si est; eædem etiam vires cæteris inanimis insidebunt, vt quæ eisdem vigent qualitatibus. Rectè Galenus affirmat, non modò nutritionem & concoctionem, sed & attractionem fieri substantiæ similitudine, & vnamquamque particulam eadem vi qua lapis Heraclius ferrum, quod sibi familiare est attrahere. PH. Plura non opto, quibus istorum fidem facias. Si enim ab elementorum qualitatibus attractio depulsioque nascerentur, harum perquàm euidens esset demonstratio, neque de illis veteres inter se tanta contentione decertassent, neque Galeno alia atque Erasistrato vel Asclepiadi sententia fuisset, quum easdem omnes statuerint elementorum vires. Perge reliquas functiones similiter excutere, ad vitales accedens. BR. Galeno placet præcipuum cordis opus esse, tum ipsius tum arteriarum pulsationem, idque vitale appellat, quoniam refrigeratione innatum calorem; qui vitam tuetur, temperat. Pulsationem à calido fieri ait quod frigidi particeps est. Verba eius hæc sunt: Nam calor insitus ceu semper mobilis, neq; intrò, neq; extrà solùm fertur, sed alterum ipsius motum alter semper excipit. Verùm (paulò pòst) ad superiora exterioraq; motionē & quasi explicationem, quòd natura calidus sit experitur: intrò autem deorsumq; fertur, hoc est ad proprium principium viam init, quoniam frigidi aliquatenus particeps est: quippe ex calido & frigido temperatus. His apertè omnem vitalem functionem elementorum qualitatibus assignat. EV. Vt tibi, sic & aliis fortasse multis, ita videtur. Sed id animo tamen penitus intuere, nũ possit sola calidi frigidiq; temperies iugem hunc & irrequietum diastoles systolesq; motum efficere atque moderari? Pulsationem equidem magna ex parte gratia refrigerationis esse non dubitem: & quoties caloris intemperies modum excesserit, ex refrigerandi necessitate crebriorem celerioremque pulsationem reddi, contrà verò rariorem ac tardiorem quum frigus dominabitur. At calorem atque frigus perpetuæ motionis efficientem causam ponere, id omni ratione caret; neque & euentis refellitur. Cur enim non reliquis partibus similiter atque arteriis hæc indita esset pulsatio, quum sint omnes æquè ex calido frigidoque temperatæ? Quanquam

Lib. De nat. facul. 2.

Vitalis functio.

Lib. de causis pulsuum.

igitur populari ac crassa philosophandi ratione pulsationis causam illic videtur attigisse, aliam tamen pro dignitate grauitateque rei præstantiorem, alio loco accutius vidit, vbi eam causam nunc facultatem, nunc vim pulsantem appellat. In ipso cordis corpore vis illa est vnde id contrahitur ac dilatatur: quæ in omnes arterias per tunicas earum influens, sic eas cogit aperitque quemadmodum ipsum cor. Quoniam ergo insitus & vitalis calor per arteriarum capacitatem vnà cum spiritu in omne corpus effunditur: causa autem quæ pulsationem efficit, per arteriarum substantiam celerrimè defluit, perspicuum vel ex Galeni sententia fiet, hanc ab insito calore & à vitali facultate diuersam haberi. PHIL. Conclusa iam mihi videtur hæc omnis oratio: ex qua etiam probatum video, functiones quas dicimus animales, vt quæ altioris ordinis, planè diuinas esse, ac modo quodam inenodabili perfici. EVD. Consequens est omnino: animalis quippe functionis gratia, corporis partes dissimilares & organicæ concinnam aptamque figuram acceperunt. Atqui figuram ipsamq; conformationem non posse elementis acceptam referri, sed planè diuinam haberi, Galeni est sententia. Necessum est igitur animalem omnem functionem non ab elementorum temperatura, sed ab instrumenti ratione modo quodam inexplicabili maximè primumque perfici. Hæc instrumenti ratio & vis, ea ipsa est quæ illud initio confinxit: ita enim Galenus prodidit vim illam fingentem quæ diuina est, conformatis instrumentis perpetuò assidere, eamque singulos musculos vt nouit ad vnumquemque motum necessarios impellere, quòd instrumentis ea vis sola vti possit quę illa conformauit. Quin „ etiam quòd vitiata quouis modo figura, aut instrumenti proprietate, etiamsi vi- „ tiata non sit illius temperatura, necesse est instrumenti animalem functionem „ lędi, (plerunque enim manus vehementer incalescens vel contabescens, integrè „ mouetur atque apprehendit) planum facit non elementorum temperaturam, sed instrumenti rationem causam esse præcipuam quæ motum sensumque perficiat. PH. Contradici video à nonnullis. Nam si quod instrumentum salua figura, magnitudine, numero atque situ, ingens ex intemperie vitium quale est in paralysi contraxerit, id non solùm deterius, sed & nihil penitus aget: etiam si nullus instrumenti, sed solius temperamenti morbus inest. Quæ ratio viros spectatæ probatæque eruditionis eò adduxit, vt commodam elementorum temperaturam statuerent primam causam & præcipuam; è qua tanquam è radice nasceretur animalis functio: instrumenti verò rationem, causam secundariā & adiuuantem per quam functio melius obiretur. Ipseque adeò totus in hanc sententiam concedo, nisi me fortè aliò retrahis. EV. Hoc si voles paucis perspicueque perfici, debes ad singula quæ propositurus sum, respondere. PH. Fiet pro virili. EVDO. Similares partes quæ omnium primæ coagmentantur, ex elementorum permistione constant, perficiunturque harum temperamento. Ex similaribus autem constant organicę: quare necessum est has etiam ex elementis constitui, ipsorumque conuenienti temperamento indigere. PH. Hoc ipsum est quod dicebam. EV. At præter eam similarium compositionem, instrumento insuper ex conformatione, situ, numero & magnitudine, sua ratio accessit, longè quidem à temperamento diuersa. PH. Est hoc sanè manifestum. EVD. Temperamentum igitur omnibus est partibus commune, sed similaribus primùm & per se: organicis verò cum figura. Quocirca tum nutritio tum naturalis quæque functio, omni ex æquo parti organicæ atque similari necessaria videtur. Animalis autem functio, siue ad motum siue ad sensum comparata; solius est instrumenti, nulli parti similari quantumuis perfecta concessa. Hæc igitur à sola instrumenti ratione, non autem à temperamento profecta est. Quid dici potest obtusius, quid peruersius, quid intolerabilius, quid insci- „ tius, quàm temperaturam causam motionis haberi, quæ nihil sola, ne eius princi- „ pium quidem efficere possit? Si pars similaris gratia organicæ est, erit illius tem- „ peramentum propter instrumenti rationem. Atqui finis perfectior est iis quæ in finem contendunt, quare ipsa instrumenti ratio perfectior est temperamento, quanquã hoc magis videtur ad vitæ necessitatem & vsum conuenire: ipsaque instrumenti ratio imperatoris; temperamentum verò gregarij & auxiliarij militis

personam

Lib. de vsu pulsuum.

Lib. de fœtus formatione.

Conciliator differētia. 63.

personam geret. Si extincto instrumenti natiuo calore, partibusque vehementer refrigeratis in paralysi motus sensusque perit, id non idcirco fit, quòd bona temperies causa motus esset principalis, sed quòd esset præparatio quædam adiuuans & facultati mouenti necessaria, qua certè sublata omnis illius actio intercidit. PH. In paralysi de qua iamdiu dissero, salua est & integra instrumenti ratio, quam actionum causam statuis: cur igitur ea motum non efficiat? EV. Quòd plerunque functionem præpediri cernamus, nequaquam læsa principali causa, sed duntaxat sublatis læsisve adminiculis, quibus in agendo nitebatur: quanquam in paralysi vitium quoddam est instrumenti, obstructus quippe neruus est, quo animalis spiritus illabitur. Sed iam id velim alio tibi argumento firmari, animalem functionem ab instrumenti ratione perfici. Animal nónne quauis stirpe nobilius est & præstantius? PH. Est opinor. EV. Hanc vnde coniecturam facis? PHIL. Quoniam corpus video & maiori figurarum varietate, & numeroso magis instrumentorum apparatu instructum. EVD. Quoniam igitur vnicuique corpori indita est anima, quæ ad illius functiones & vsus accommodatur, si animanti præstabilius absolutiusque quàm stirpi datum fateris, necessum est tum illius functiones, tum animam harum effectricem, præstantiorem diuinioremque putes. PHIL. Id omnes philosophi profitentur. EVD. Si primæ illæ causæ tam longè distant, diffidebunt sanè & premunitiones, & instrumēta quibus agunt, fientq; alia naturalis, alia sentientis animæ, hæcque illis multò præstantiora, nempe animalis spiritus & instrumenti ratio, non ab elementis sed diuinitus accepta. Iam verò quid de principibus animæ functionibus, apprehensione, ratiocinatione, & memoria dicam? Vt enim eæ longè cæteris antecellunt, sic & causas habent iis multò præstantiores, quæ rectè nequeunt ad elementorum permistionem referri. PHIL. Audistin' Brute, hanc omnem de functionibus interpretationem? BRVT. Audiui, planeque totam memoriter complector. PHIL. Quid illa veritatis tibi videtur præ se ferre? BR. Superiorum sanè consequens est, & illis naturali colligatione consertè contexteque connexa. PHIL. At ea plurima functionum genera instituit, quæ omnino sint supra vim elementorum & demonstrationis philosophicæ. BRVT. Video, neque id putem alienum à philosophia, vt neq; cætera omnia, quæcunque hactenus in disputationem adducta sunt. Inauditum id parumq; vsu tritum, cœlestis aut diuini nomen me multò vehementius quàm res ipsa torsit. In medicinæ physiologia satis quidem mihi esse duco, si humani corporis compositioné ac structuram singularumq; partium functiones & vsus mente consequar: parum curans, siue illarum causas rerum primordiis & temperamēto, siue diuiniori origini attribuas. Id enim parum confert ad medendi rationem planè philosophicum, & in quo satis fuerit probabili ratione niti. Quocirca subtilius quàm satis est illis perquisitis, ad ea quæ magis seria sunt diuerte. EV. Iamdudum animus erat hæc tentare ac periclitari, sed obstinata ista vestra pertinacia nobis in mora fuit. BR. Nunc igitur demum si ita videtur, quod totius est disputationis nostræ caput aggredere: morbos dico occultos, quibus diuinum quiddam inesse commemoras.

Parti similari non vnicum sed tria morborum genera insidere, & qui sint materia morbi. CAP. IX.

EVDOXVS.

IN hunc vastissimum medicinæ campum si descendemus, sæpe quidem hærebimus in salebris, quibus is vndique conspersus est: eritque necessarium in vias incurrere non satis tritas, & quæ fortassis parum vos oblectent. PHIL. Huc ipsi concessimus vt ardua quæque, spinosa & inuia consectaremur, quæ nos fortasse terendo plana reddemus. Agè igitur omissa omni contentione, reconciliataque voluntate nostra, ne sit molestum communi studio rem omnem veritatis cognoscendæ causæ indagare. BRVT. Pulchrè mones, iamdudum illius contemplationis efferor desiderio. Cùm itaque simus grauioribus laboribus curisq; vacui, in hoc diuerticulo ab omni turba & strepitu seiuncti, liberè scrutemur ipsam veritatis lucé, neq; vlli authorum tā sis addictus, quin tuā de morborum causis sententiam

(tametſi à popularibus ſenſis alienam) in medium proferas. Non enim huc ipſi conceſſimus audituri quid hac de re alij, ſed quid tu ſentires. Evd. Quando his me ſuaſionibus tanquam ſtimulis acriter vrgetis, ad rem aggredior, & demonſtrandum ſuſcipio in parte ſimilari tria eſſe morborum genera, quæ vix quiſquam apertè videtur perſecutus: hoc autem vt expoſitione perſpicua illuſtretur, altius Galeni ex arte morborum ſumma genera repetamus. Ph. Tria ille conſtituit, ſimilare, organicum & commune quod continui diſſolutionem primus appellauit. Evd. Organico & communi ſuppreſſo, de vno ſimilari quæratur. Quot ergo huius ſtatuis differentias. Ph. Tot nimirum quot intemperiei genera: neq; enim aliud eſt ſimilaris morbus, quàm noxia intemperies. Hæc autem diſtribuitur in quatuor ſimplices, totidemque compoſitas: haſque ſingulas volunt nunc ex humoris cuiuſpiam vitio, nunc citra humorem prægreſſa ex cauſa contrahi. Evd. Agè Brute, hine ſunt omnes partis ſimilaris morbi? Brv. Nullum his adnumerat Galenus: nam qui in bona ſimilaris partis temperie omnem illius ſanitatem conſtituit, omnem profectò eius morbum ex læſa mutataque temperie naſci confirmat. Ev. Cæterùm ſi qua ſunt in parte ſimilari præter temperamentum, quibus ſanitas illius & integritas conſeruetur, nónne neceſſe fuerit in bona illorum conſtitutione ſanitatem, in mala morbum collocare? Brv. Neceſſarium profectò. Ev. Atqui duo in vnaquaque ſimilari parte inſunt temperamento præſtantiora, ſubiecta materia, & ſpecies. Brvt. Id ſanè eſt quod tantopere ex te audire poſtulamus: vtque in illis morbos ineſſe putes. Evd. Eſt id quidem explicatu perquàm arduum, quod etiam ſi dilucidè explicetur atque demonſtretur, minimè tamen tutum ſit inuulgare. Br. Expedit tamen in hanc contemplationem paulò acrius grauiuſque incumbamus, vt eius obſcuritate diſcuſſa veritas illuceſcat, & à nobis fructus percipiatur vberior. Ev. Meminiſtis non ita pridem me demonſtraſſe medicamentis alias à materia, alias à temperamēto, alias à forma vires ineſſe: id nunc ad corporis partes commodè transferemus, quarum quæ ſimilares appellantur, tria hæc in ſe diſcreta continent, materiam, temperamentum, & eſſentiam, quæ illarum ſpecies dici conſueuit. Temperamentum quum ex elementorum ſit qualitatibus, in accidentium genere meritò recenſebitur, materia verò illi ſubſternitur, à qua pars laxa aut adſtricta, mollis & dura, craſſa aut tenuis euadit. Cor calido ſiccoq; temperamento eſt, neque admodum diſſimili ſunt pulmones: at materia diſtant abſuntque longiſſimè, vt quæ illi denſa grauiſque ſit, his rara atq; leuis. Haud ſecus renes frigidum nacti temperamentum, cor verò calidum, ſummo diſcrimine diſiunguntur: vtriuſque tamen materia compacta eſt, atq; denſa. Hanc materiæ vim ſpectantes tum philoſophi tum medici, vt renes ita cor & iecur terrenum appellant, quo nomine conſtat non temperamentum, ſed materiam deſignari, quæ illis perinde ac terræ craſſa, compacta adſtrictaque ineſt. Iam „verò partis eſſentiam atque ſpeciem à materia & à temperamento diuerſum quiddam eſſe, mihi perſuaſit Ariſtoteles cùm ait, rationem eam qua caro aut os eſt, non à primis elementis, ſed à ſemine & diuiniore principio naſci. Non enim quicquid ſimiliter atque os denſum tactuque frigidum deprehendimus, id continuò os eſt, ſed eſt præterea neceſſe oſſis eſſentia propriaque ratio accedat, qua detracta ne ipſa quidem elementa vel idonea temperie permiſta os effecerint. Br. Hæc mihi cum ſuperioribus ſatis videntur cohærere, ſi modò tu his eum Galeni locum concilies qui in vnaquaque ſimilari parte ait ſubſtantias tres haberi, „ſolidam, carnoſam & ſpirituoſam, ex quibus is ait virium ſubſtantiam compleri. Evd. Id quidem facilè: nam ſolida atque carnoſa, eam quam dixi partis ſimilaris materiam conſtituunt. Spirituoſa, in qua calor eſt inſitus, ad formam refertur ac pertinet. Hæc porrò ſingula Galenus ait ex congrua elementorum temperie conſiſtere. Quæcunque igitur in parti ſimilari ineſſe cogitamus, vel illius materia ſunt vel forma vel temperamentum. Br. Importunus orationem tuam interpellaui: reliquam verò contemplationem perſequere. Ev. Tria igitur quum ſint ex quibus pars vnaquæque ſimilaris conſtituitur, tria quoque ſunt per quæ illa ſubſiſtit atque conſeruatur, quorum vnoquoque pereunte continuò pars tota

perit.

perit. Vt autem tria sunt per quæ pars subsistit, ita & tria sunt per quæ vel benè vel malè subsistit: quandoquidem contrariorum eadem est subiecta materia. Illorum trium integritas & moderatio partis est sanitas, eorundem contraria immoderatio morbus. Quocirca vt partis similaris sanitatem, ita & morbum necesse est in tribus constitui, triaque fieri similarium morborum genera, vnum materiæ, alterum temperamenti, tertium totius substantiæ. Hoc autem iam velim ex partis similaris actione confirmare, ac docere huius roburà tribus illis dimanare atque conseruari. Quanquam enim similaris partis actio illius formæ atque essentiæ refertur accepta, ad illam tamen materiã atq; temperamentum maximum habent momentum; quorum ope destituta nihil quicquam forma sit effectura: vt vnoquolibet istorum pereunte continuò pars tota perit, omnisque illius actio intercidit, ita etiam vnoquolibet læso & natura sua discedente, pars tota longè deterior & infirmior euadit & ad opus suum inexpeditior. Br v. Id obsecro nobis paulò apertius ob oculos pone, & inductione quadam illustra. Ev d. Faciã sedulò. Principio congruens partis temperamentum ad actionum perfectionem conferre, vitiosum autem illas impedire, & imbecillitatem accersere, satis superq; notum arbitror. Br v. Id certè tibi assentior, quod omnibus obuium clarumque est, non alia fulciendum demonstratione: siquidem Galenus passim contendit ac tuetur, omnem imbecillitatem intemperiei sobolem esse, qui & temperamentum omnis actionis principium causamq; statuit. Ev. Vitiata porrò materia partis robur atque valetudinem infringi, hinc docere velim, quòd nonnullis ventriculus neque acetum, neque sinapi, neque piper, nec denique quicquam acre aut mordax, aliis omnia facillimè toleret: deinde quòd odoribus alii oblectentur, alii citra offensionem eos ferre nequeant. Br v. Consentiunt certè hæc cum vero omnia, sed tamen si permittes, causam eorum ex Galeno dicemus, quòd aliis exquisitior & quadam veluti exuperantia acutior, aliis hebetior atq; obtusior sit sensus. Ev d. Rectè quidem, at verò exuperantis deficientisve sensus, quænam causa statuetur? Non intemperies, multi namque intemperati, eiusmodi nihil experiuntur aut sentiunt. Vna igitur causa sit oportet, quòd ventriculus cerebrique meninges raræ ac laxæ, quasi dissolutæ atque imbecilles, à quibuslibet externis iniuriis promptè offenduntur. Permultos videas optimo temperamento, qui neque calorem, neque frigus, neq; laborem, neq; vllam exuperantiam perferunt: hac sola ratione, quòd molli, raro laxoque sint corpore. Tale autem euasit vel ex pauco imbecilloque semine, vel ex molliore delicatioreque vita: ex qua etiam molles solent appellari. Plurimos ecõtrario vides intemperatos, vt rusticos & agrestes, qui tamen validi sint, & multò facilius externas iniurias perferant, hac ratione quod partes singulas, ossa, neruos, tendones, omnesque fibras solidas habent atque densas: ex quibus compactum corpus firmum atque robustum euadit, ad omnia perferenda comparatum. Tale vel ex robustiorum parentum copioso validoq; semine procreari solet, vel exercitatione, consuetudine & vsu conquiri. Quanquam autem Galenus locis quibusdam omnem corporis actionem temperamento refert acceptam, passim tamẽ libris Methodi fatetur partis materiam atque substantiam non parum ad robur pertinere. Quum enim ait naturam omnemq; virium substantiam ex spiritu, ex carnosa specie ac ex solidis ipsis constare, horumq; singulorum & qualitatem & quantitatem seruandam esse, nonne hoc ipso conuincitur non solùm temperamentum, verùm etiam illorum substantiam quæ partis similaris est materia, ad virium robur magnam opem conferre? Præterea vbi in medendi præceptis, partis quæ vim & vsum habet toti corpori communem, cuiusmodi est ventriculus, aut iecur, robur seruare iubet, à relaxantibus abstinet, quòd partis substantiam statumq; optimũ dissoluant: adstringentia verò quorum vis est ad corporis substantiam & stabilitatem commendat. Libris de tuenda sanitate, duas frictiones artus corroborare tradit, quòd illorum substantiam atque materiam compactiorem firmioremq; reddant. Ac ne singula longius persequar, is passim docet partis bonam habitudinem atque agendi vim non à solo temperamento, verùmetiam ab ipsa illius materia proficisci, vitiumq;

materiæ imbecillitatis actioniſq; læſæ cauſam & morbum eſſe. PHIL. Probè idaſſequor quod pro ſumma tua eruditione nobis planum feciſti : quod autem reliquum eſt exequere, vtà partis eſſentia ac ſpecie, illius robur & agendi vim teneri putes. EVD. Id non admodum anxiè tibi expoſuero. Vt enim ſtruthiocamelus non elementorum calore, non inſito temperamento, ſed totius eſſentiæ natura ferrum exterit & concoquit: ita & quæcunque in nobis ſunt partes totius ſubſtantiæ vi concoctionem, nutritionem harumque adminiſtras functiones obeunt, quemadmodum motum atque ſenſum. Partis autem tota ſubſtantia eſt, quam & ſpeciem & interdum facultatem appellamus. Plurimus eſt Galenus vt eiuſmodi facultatum præſtantiam dignitatemque demonſtret, tum principum trium quæ corpus vniuerſum gubernant, tum earum, quę vnicuiq; parti regendę fuerunt addictę: omniumq; ſubſtantiam actius ſubtiliuſq; philoſophatus, à partis materia & à temperamento diuerſam inſtituit. Tria igitur omnino ſunt quibus ſimilaris partis ſubſtantia completur & cohæret, quibus illius robur ſtabilitasq; conſiſtit, & quibus omnis illius actio perficitur. BR. Nihil iſta demonſtratione luculentius. EVD. Si vnum quod iſtorum tum roboris, tum obeundæ functionis cauſa eſt, bene conſtitutum integras, malè vitioſas deprauataſq; functiones obibit. Atqui bona ea conſtitutio ſanitas eſt & appellatur, mala verò morbus. Quocirca neceſſe eſt in tribus illis & ſanitatem & morbum collocari, & in parte ſimilari tria fieri morborum genera. Vnum eſt materiæ immoderatio, alterum intemperies, tertium totius ſubſtantiæ corruptela: quæ ſingula partis actionem primùm ac per ſe præpediunt. Si diſputationem totam velis Galeni ſententia concludi, in hunc locum quo tres imbecillitatis cauſas, triaque morborum genera expreſſit, mentem aureſq; erige. Quæ (inquit) immoderatè laxant, ſoluunt robur, quare & partis virtutem: quæ autem ſupra modum refrigerant, natiuum calorem extinguunt, qui fortaſſis (vt nonnulli arbitrantur philoſophi ac medici » ſummi) ſubſtantia virtutum exiſtit: aut ſi non hoc, ſaltem primum & maximè ne- » ceſſarium earum inſtrumentum. Iam verò & qualitates quædam extraneę virtu- » tes diſſoluere poſſunt. Hac oratione Galenus læſarum virtutum cauſas tres vel inuitus fatetur, relaxantia refrigerantia & alienas qualitates: quidq; horum ſingula in parte ſimilari immutent & labefactent, atque relaxantia materiā, refrigerantia temperamentum, extraneas qualitates facultatum ſubſtantiam demoliri: has quidem primum ac per ſe, id eſt proximè, alia duo ex accidenti, qua ratione vel materiam vel temperamentum peruertunt, quæ prima ſunt facultatum inſtrumenta. Ex his perſpicuum euadit tria illum in ſimilari parte morborum ge- » nera ſedibus diſcluſiſſe, hæc ipſi appellauimus materiæ immoderationem, in- » temperiem, & totius ſubſtantiæ corruptelam. Hæc iam placet non modò in animis, ſed etiam in oculis conſpectuq; omnium exponere, & quaſi exemplis illuſtrare. Ventriculus vt pars ſimilaris tanta plerunque imbecillitate corripitur, vt nihil alimenti concoquat, & cruditas ac lienteria ſequatur. Hanc autem contrahit, aliàs impenſè refrigeratus vel immoderato frigidæ potu, vel lactucarum eſu: aliàs relaxatus immodico olei tepentis hauſtu: aliàs extraneis venenatiſque qualitatibus laceſſitus: hoc & epoto veneno, & in exanthematis, & in aliis compluribus morbis popularibus obtingit, quibus cardiaca remedio ſunt. Imbecillitatis læſæq; functionis tres hę cauſæ, tria in parte ſimilari morborum genera ſunt. BR. Iſthæc quidem magna probabilitate dici video: quæ tamen fient illuſtriora magiſq; conſpicua, ſi minutius concidantur, illorumq; differentias perſequaris: nam in ſingulis vtilior eſt exercitatio doctrinæ. Similarium morborum genus in octo intemperies diſtribui recipimus, quarum ſint ſimplices quatuor, coniugatę totidem, hæque aliàs puræ, aliàs ex humorum influxu natæ. Immoderatæ autem materiæ, quas tu nobis differentias enumerabis? EVD. Ea quidem mollis eſt aut dura, laxa aut adſtricta, tenuis aut craſſa, rara aut denſa, quæ cùm immoderatius excreuerint, vnius materiæ morbi ſunt. Hæ tametſi poſſunt quotidianis obſeruationibus deprehendi, inſignioribus tamen exemplis clariores fortaſſe fient. Quod Ruellius non ita pridem literis memoriæq; mandauit, id ipſi vidimus in

milite

9. Metho. diuinas facultates appellat.

Sanitas quæ.

Lib. 2. artis ad Glauconē.

milite quodam ossa crurum, brachiorum & femorum ex morbo tam mollia & flexibilia euasisse, vt ceræ modo facilè sequerentur quocunque torqueres: quæ tandem balnearum naturalium vsu (eiusmodi erant aluminosæ) in pristinum vigorem roburq; restituta sunt. Puellam cernimus nostra vicinia articulorum vinculis adeò laxis, vt quocunq; velis artus inuertas, quod illi ab ortu vitium est. His qui argentea vasa inaurant, solius hydrargyri vapore nerui eousq; emolliuntur ac si paralysi laborent: quàm idcirco non paucie iunioribus medicis neruorū mollitiem, alii neruorū dissolutionem appellarunt. Hęc vitia nulla intemperie, nullo vel conformationis vel quantitatis vel numeri vel situs errore comitabatur: quocirca nec temperamenti nec instrumenti, sed vnius materiæ morbi existimari poterant. Siquando ventriculus, corporis membranæ, aut cutis præter modum tenuis raraque, aut contrà si crassior densiórve existit, quis tam somnolentus est ac nihil cogitans, vt illam morbo & vitio teneri neget, videns vel vltra modum dissolui corpus vel vitę necessariam transpirationem cohiberi? Hîc autem quum dico rarum aut densum, laxum aut adstrictū, non ea intelligo vitia quæ venarum, arteriarum, aliorúmve instrumentorum ductibus incidunt, quòd morbi sint in figura: sed quæ pars similaris ex primordiorum concursione & permistione contraxit, ea quis non iudicet morbos esse partis similaris. Br v. Certior sum multò quàm dudum: sed quid obsecrò si illa ad intemperiem referat Galenus, ex qua tanquam ex causa prodire velit? nam & secundæ qualitates omnes à primis, & à temperamento ortum initiumq; sumpserūt. Ev. Vide quò res euadat, & ne dum Galeni partes tueri conaris, rebus ipsis quasi noctem offundas. Etenim si omnia partium vitia quæ à secundis sunt qualitatibus ad intemperiem reuocat, necessitas profectò simul coget morbos quosdam instrumentarios eòdem pertinere: cuiusmodi sunt læue & asperum. Et qua ratione dicis secundas qualitates ad primas tanquam ad causam referri, eadem instrumentarii morbi omnes referentur ad intemperiei genus quòd vnum temperamentum conformationis & instrumēti causam Galenus instituat. Quæ qui ita esse cōtendit, quid aliud quæso quàm summa morborum genera confundit ac perturbat? Quid aliud quàm omnem doctrinæ vim inexpiabili scelere peruertit? Omnis quippe docendi via ac ratio, artificio quodam & expolitione distincta proponi debet, quam si tollas, omne doctrinæ lumen extinguitur. Itaq; si dilucida conspicuaq; morborum cognitio quæritur, necesse est summa primaque illorum genera ex partium quibus insunt generibus constitui, vnūq; similarem appellari, alterum instrumentariū, tertium communem. Ac deinde horum singulorum differētias, ex eorum quæ vel partis similaris, vel instrumenti rationem complent differentiis sumi. Quamobrem vt omnis vel figuræ, vel magnitudinis, vel numeri, vel situs permutatio, instrumentarius morbus estitat: profectò & omnis vel materiæ, vel temperamenti, vel formæ, id est, totius substantiæ offensio morbus est similaris, fientq; necessariò molle & durum, laxum & adstrictum, tenue & crassum, rarum & densum morbi similares ab intemperie diuersi, in vna materia positi, qui & immoderatæ materiæ differentiæ sint. Hæc autem quæ dixi velim ex curandi ratione confirmare. Medicamenta quæcunq; hominum ars atq; industria inuenit morbis curandis idonea, vel ex primis, vel ex secundis, vel ex tertiis qualitatibus vires habent, quibus & nonnulli quartas adiiciunt. Primæ illorum vires ac facultates intemperiei morbis succurrunt ac medentur, secūdæ verò immoderationi materiæ, tertiæ & quartæ iis qui totius substātiæ vim roburq; dissoluunt. Quanquā autem Galenus omnes neruos contendit vt secūdas illas facultates ex primis prodire atque nasci demonstret, quemadmodum tertias atq; quartas ex primis & secundis: illas tamen necessariò distinctis generibus seiungit. Si qua pars corporis inde facta est imbecillior, quòd immodicè relaxata aut dissoluta sit, huic medicamentis non calidis aut frigidis, sed planè corroborantibus succurritur. Huiusmodi sunt adstringentia, quorum vis & facultas non in solo temperamento, sed in materia penitus insidet, quæ crassa densaque est aliàs comite calore, vt in absynthio, in myrrha, in aloë, in rheobarbaro: aliàs cum frigore, vt in rosa, in flore mali punici, in gala, in rhoë-

Materiæ morborū differentiæ.

Quinetiam ſapores quòd ſecundarum qualitatum indices ſint; Galenus libro de ſimplicibus quarto demonſtrat, ex medicamentorum materia verius quàm ex temperamento & prodire & diſtingui. Itaque vt medicamentorum primæ facultates intemperiei, ita & ſecundæ materiæ morbis ſuccurrunt vereque medentur. Hoc morbi genus rarum quidem vixq; ſolitarium exiſtit, de quo proinde ſatis egiſſe videor. BR. Neque profectò ampliorem illius demonſtrationem velim, cui vt neceſſariæ in primis aſſentior. Te verò pro tua in nos beneuolentia etiam atq; etiam rogo & obteſtor, vt quos totius ſubſtantiæ morbos appellas, eadem demonſtrationis vi perſequaris.

De morbis totius ſubſtantiæ, & quanti ii ſint in arte medendi. CAP. X.

EVDOXVS.

NON definetis (video) me laceſſere, & ad imparia meis viribus prouocare. Eſt quod exigitis perquam obſcurum & inauditum, nullaq; hactenus arte comprehenſum, vt idcirco me pudeat eius tractationem ſuſcipere. Ceterùm quoniam id rei medicæ tanti intereſt, vt optimam illius partem continere videatur, nolim vobis tanta in re deeſſe. Hanc ſi rudius explanauero; ruſticæ & familiari diſputationi tribueris, in qua quæ clam differuntur non tam exquiſita & accurata eſſe debent, quàm quæ magnis vigiliis elucubrata in publicum proditura ſunt. Tota rei ſubſtantia perfectio eſt & integritas qua res vnaquæq; conſiſtit. Hæc quoties immutatur & de perfectione decedit, res tota continuò perfringitur: ipſaque illius deceſſio, morbus eſt totius ſubſtantiæ. Quoniam autem omnis mutatio ſubſtantiæ, aut procreatio eſt aut corruptio, qualitatis verò alteratio, rectè videbimur deceſſionem hanc & mutationem de optimo ſtatu, totius ſubſtantiæ vel corruptionem vel corruptelam appellare: quæ ſi nondum conſummata fuerit, ſubſtantiæ morbus eſt: nam perfecta conſummataque corruptio interitus eſt. PHIL. Hic obiter audire velim quid inter corruptionem & putrefactionem interſit. EV. Illa latius ſeſe fundit, hæc anguſtioribus coarctatur terminis: ſiquidem quæcunque „putreſcunt, eadem corrumpuntur, non tamen hæc retroaguntur, nec quæcunq; „corrumpuntur, eadem ſtatim putreſcunt: nam & hominem & viuens omne, mor„te corripi dicimus etiam ſi nondum putreſcat: & lignum dum crematur, cor„rumpi quidem, at non putreſcere. Res vnaquæque putreſcit, cùm eius temperie „ſenſim diſſoluta, proprius natiuuſq; calor (qui omnia regit & continet) euincitur „ac deficit: ſiue ab ambiente calore diſſipatus, ſiue à frigido aut ab alienis qualitatibus extinctus. Refrigerato & extincto calore, naturalis & aqueus humor dominatur, vndique redundat & diffluit, quippe nec iam aliunde coërcitus, nec ſicco temperatus. Neque verò Galenus dum partium aut humorum corporis putreſcentium vnam obſtructionem cauſam ſtatuit, ab hoc Ariſtotelis inſtituto quicquam recedit. Nam obſtructio caloris tranſpirationem ventilationemque prohibet: prohibita ventilatione calor refrigerio deſtitutus hebeteſcit & extinguitur. Calore demum fracto & debilitato humor euagatur ac diffluit, calorique vi & domino conſtitutus computreſcit: cui ferè comes eſt fœtor & graueolentia. Putredine magis ac magis inualeſcente, protinus calor elangueſcit ſimulque naturalis humor diſſipatur & partes ſicciores euadunt, quaſi marcore conſumptæ, qui omnis putrefactionis finis exiſtit. Omnia enim quæ putreſcunt, tandem in ſimum ac cinerem extabeſcunt. Simplex corruptio non eo naturali ordine ad marcorem ſenſim progreditur, ſed externarum cauſarum magna vi, tanta celeritate propriam ſubſtantiam diſſoluit, vt putrefactioni tempus non ſuppetat, & prius corruptum quippiam appareat quàm putredine tentetur. Corrumpentium „cauſarum, aliæ temperamentum, aliæ ipſam rei ſubſtantiam primùm ac per ſe inuadunt. Hæ totius ſpeciem exterminant, parùm admodum læſo temperamento. Itaque morbus quem totius ſubſtantiæ corruptelam appellamus, duplex eſt, ſtatuendus, vnus ſimplex eſt corruptio, alter putredo. Corruptio ſimplex, eſt ſpiritus innatique caloris (qui præcipua eſt partis ſubſtantia) diſſipatio aut extinctio:

tinctio. Per vigilias, per labores, per inedias atrocesque dolores spiritus dissipatur: calor autem insitus extinguitur, in strangulatu, & in penetrabili extremoque frigore. Putredo est substantiæ partis dissolutio: talis est in gangræna & sphacelo, in phthisi, in iecoris, lienis aliarumque partium corruptela. Neq; tamen putridæ febres, in quibus dũtaxat venarum humores arteriarumq; spiritus computrescunt, totius substantię, sed simplicis intemperiei morbi sunt. Per has enim partium substantia nondum putredine, sed intemperie sola tentatur: nec quæ in spiritu aut in humore est putredo, morbus est, sed morbi causa. BRV. Vt tu putridas hasce febres, ita ego ipsam partium putredinem atque corruptelam intemperiei adnumerabam, cuius certè soboles est. EVDO. Et malè quidem. Non enim si putredo intemperiei succedit, eadem idcirco censeri debet, sed est, vt dixi, genus diuersum. Valida intemperies, tum humores, tum partes ipsas plerunque obsidet, cui nulla putredo succedit. Et quum in ardente febre humores computruisse dicis, non solùm intelligis eos vehementer incaluisse, vt solo refrigerio ad curationem sit opus: sed præter calorem aliud vitium, idque grauius animo concipis, quod solis refrigerantibus emendari non potest, sed vacuari indiget & è corpore procul amandari. In partibus singulis intemperiei atque putredinis conspectius discrimen elucebit. Nemo quippe pulmones, lienem, vel iecur incaluisse idem esse dicat, atque computruisse. Intemperata illa minimè, putrida verò facilè oculorum iudicio in dissecto cadauere animaduertes. Fueritne vlla demonstratio sensuum fide præstantior? Possum tamen & hoc intemperati putridique discrimen curandi legibus stabilire. Quandoquidem membrum inflammatum refrigerando persanamus: putridum & sphacelatum non item, sed præcidendum id extirpãdumque est: nam omnino prętet naturam cùm sit, sese auferendum indicat. BR. Hinc conspicuè animaduerto substantiæ corruptionem ab intemperie distare, easque in morborum diuersa genera referri. Reliqua si videtur persequere. E v. Totius substantiæ morbus, siue simplex est corruptio, siue putredo, aliàs ex manifesta causa fit, aliàs ex occulta. Qui ex manifesta procedit manifestus, qui ex occulta occultus appelletur. Manifestus est, quum vigiliis, inediis, laboribus doloribúsve immodicis insitus partium spiritus dissipatur: aut quum insitus earum calor strangulatu frigoréve extinguitur. Est & manifestus quum partis cuiusdam substantia immutatur ac sensim putrescit, putredine quidem ex intemperie prçter naturã. Occultus totius substantiæ morbus est qui non ex his manifestis, sed ex abditiore quadam causa processit. Abditior illa causa suprà elemẽtorum conditionem est, quæ dum nobis est infensa, non corporis temperamentum, sed totam illius substantiam (quo nomine calor insitusq; spiritus continetur) primùm ac per se offendit, vt cui sit prorsus inimica. Hoc causarum genere numerantur omnia pestifera, deleteria & venena, quorum ferocia in natiuum nostrũm diuinumq; calorem, in ipsumq; vitæ principium maximè ac primùm sæuit atq; debacchatur. Non enim eiusmodi causæ sola putredine (vt rudioribus plerisque visum est) sed occultiore quadam vi infensę sunt. Qui vnam putredinem, epidemiorum, pestilentium, contagiosorum & venenatorum morborum causam esse contendunt, maximis tenebris offusi omnia permiscent atque perturbant: vt qui inuestigandi solicitudine abiecta, vehementissimos quosque morbos nullo delectu vel ad plethoram, vel ad cacochymiam, vel ad obstructionem, proximè verò ad putredinem, quæ ex illis genita sit referunt. Non aliud quàm has causas tota arte illos audias circumferre & intonare, quasi nihil maius possit in corpus irruere. Quum aliquis integrè sanus accessu ac pestiferum peste corripitur, aut à rabido cane demorsus in rabiẽ agitur, aut scorpionis compunctu, aut hausto toxico extinguitur, quis quæso tam hebes statuat vnam omnium putredinem causam, quæ tam varia, tamque multa efficiat nullo alterius concursu? Quę possit tam vehemens tamque perniciosa putredo in hominem nec plethora, nec cacochymia, nec obstructione correptum repentè irrumpere? Magna certè pernicies plerumque hominem rapit nullis eiuscemodi causis inquinatum: quemadmodum & hæ causæ interdum iugulant, nulla comitante pernicie, ex quibus à putredine pernicies internosci discerniq; potest. Bre-

uis certè & compendiaria, ſed periculoſa nimis iſthæc medendi ratio, quæ ſolas putredinis cauſas animaduertit. Ex Ariſtotelis ſententia nuper demonſtrauimus res quaſcunque interire & corrumpi, aliàs ſenſim diſſoluta temperie inductaque putredine, aliàs tota illius ſubſtantia ab externis quibuſdam cauſis offenſa. Quis ergo dubitet & hominem vtriſque ex cauſis occidere atq; diſſipari? PH. Non probabilia ſolùm, ſed neceſſaria quoque hęc eſſe video, & ad vnguem memini vt parti ſimilari tres morbos ineſſe, intemperiem, materiæ immoderationem, & totius ſubſtantiæ corruptelam, ex Galeni mente deduxeris. Quoniam verò totius ſubſtantiæ morbum tanti in arte ponderis eſſe iudicas, nunc preſſius & diligentius locos quibus hunc Galenus affirmare videatur, ſi quos habes, exprome. EV. Vnus è quinto de ſimplicium medicamentorum facultatibus elicitur, vbi hunc in modum ſcribit: Oſtenſum eſt medicamento naturam eſſe alterandi aut vna quapiam qualitate, nempe aut calfaciendo, aut refrigerando, aut humectãdo, aut exiccando, aut dictorum coniugatione quapiam: aut tota ſua ſubſtantia, ſicuti complura lethalium venenorum, nec pauca alexiteriorum ſeu amuletorum, & purgantia omnia, & multa quæ vocant attrahentia. Duplicem audis commutationem (ſic enim ἀλλοίωσιν verto, quam alterationem iuniores dixere) vnam primarum qualitatum, alteram ſubſtantiæ: nos ſi naturæ modum exceſſit, hanc ſubſtantiæ corruptelam appellamus. Eſt & alter eodem libro locus, quo in eandem ſententiã ſcribit duplicem eſſe alexiteriorum naturam: aut enim commutare, aut ex affecto corpore pellere beſtiarum virus corrumpendi natura præditum, vel mortiferum medicamentum: & commutare quidem, aut vna tantùm qualitate, aut duabus in vnũ coniugatis, aut totis ſubſtantiis, inanire verò totius ſubſtantię ſimilitudine, & calore cum partium tenuitate coniuncto. Quid iſtuc eſt, κατὰ τὰς ὅλας οὐσίας? Si medicamenta nos afficiunt aut ſuis qualitatibus aut tota ſubſtantia, neceſſe eſt corporum noſtrorum, aliàs qualitates, aliàs totam ſubſtantiam mutari. Hæc autem mutatio ſi multum de optimo ſtatu decedat, & naturæ limites prætergreſſa ſit, totius ſubſtantiæ morbus erit. Ne autem vnius loci authoritate parum firma videatur teſtimonii fides, alium proferam ex commentario ſecundo libri de natura humana. Quum Hippocrates morbos alios à victus genere, alios à ſpiritu quem trahimus fieri proponit, hunc idcirco in omnes publicè graſſari putat, quòd inſpiratus aër omnes attingat, qui morbidam in ſe quandam excretionem habet. Ad cuius pręcautionem atque curationem, iubet loca in quibus morbus graſſatur mutare, & quàm pauciſſimum ſpiritum ducere: quem νοσερὴν ἀπόκρισιν dixit, Galenus expirationem interpretatur proprietate totius ſubſtantiæ infenſam. In expirationibus, inquit, quæ proprietate totius ſubſtantiæ magis, quàm qualitate corpora offendunt, rectè curationem tradidit Hippocrates in duplicem redigens ſcopum, loci mutationem, & exiguæ inſpirationis vſum. Hanc inſalubrem proprietatem vt medicamentis & aëri, ita & alimentis quibuſdam, velut ſemiputrido tritico, & aquæ, interdum ineſſe confirmat. Iam ſi hæc tota ſubſtantia nos offendunt, conſequens eſt profectò, totius corporis noſtri ſubſtantiam interdum mutari, fierique in nobis, tum Hippocratis, tum Galeni ſententia, quoſdam totius ſubſtantiæ morbos. Nam dum vel aër, vel medicamenta totius ſubſtantiæ proprietate nos afficiunt, corporis quidem noſtri neque qualitates, neque temperamentum, ſed totam ſubſtantiam primùm ac per ſe immutant. Cùm enim omnis actio ſit ex contrariis quæ ſub vno eodemque genere comprehenduntur, illorum qualitates, corporis etiam noſtri qualitates, tota verò illorum ſubſtantia totam corporis ſubſtantiam afficiet, neque fieri poteſt vt qualitas in ſubſtantiam, aut ſubſtantia in qualitatem primùm ac per ſe agat. Eſto igitur, quiſpiam deleterium medicamentum hauſerit, quo è vita ſit exceſſurus. Id quidem ſenſim partium omnium maximeque principum ſpiritus, humores, totamque ſubſtantiam labefactabit atque corrumpet, dum tandem mors ſequatur & interitus. Partium autem corruptio & affectio tanta, quæ actionem primùm ac per ſe lædit, morbus eſt, iſque verè ſimilaris, quòd tum omnis inſtrumenti ratio integra perſiſtat. Atqui intemperies non eſt. Idipſum igitur ſit oportet ſimilaris morbis genus, quod

nos

hos substantiæ corruptelam appellauimus. PH. Quid tu, Brute, iam velut erubescens tecum ipse mente contrectas? túne meditaris quid possis contradicere? BRV. Nihil sanè. Iampridem eminus olfaciebam quò spectaret tantus rationum progressus. PH. Miror equidem neminem tot seculis in tam apertas perspicuasq; demonstrationes animum mentemque erexisse? BRV. Id puto magna obseruantia factum, qua posteritas Galenum tanto cultu & honore dignaretur, vt nefas duceret quicquam illi vel addere vel demere. PHIL. Veritatis potiùs, quàm honoris & amicitiæ vinculo obstringamur, à vero nunquam abducamur nec prece, nec precio, nec vi, nec sorte suprema. EVD. Quem hîc totius substantiæ morbum constituo, is interdum simplex solitariusque consistit, plerunque verò permistè aliis implicatur affectibus, inter quos vix elucere potest. Hoc genus vniuersum Hippocrates diuinum appellauit, iubens vnumquemque agnoscere & obseruare si quid in morbis diuinum inest, vt & bonum & admirabilem medicum se præstet. Hoc loco Galenus diuinum interpretatur ambientis nos aëris cōditionem. Sed quam? non eam sanè quæ in primis est qualitatibus, sed multò præstantiorem occultioremque, quam morbidam excretionem Hippocrates appellauit. Nam quum ille prędictionem libro tertio præcipit accuratè obseruare superuenientium morborum impetum, nec non tenere temporis conditionem: ea oratione distinctè & explicatè duo designat. Nam temporis conditio est tempestatum primarumque qualitatum constitutio: superuenientium autem, id est vulgarium morborum impetus, causa alia est abditior, quam licet (vt obscuram) hîc verbo non expressit, libro tamen de natura humana appellauit morbidam excretionem, qua totus aër conspersus est. Hæc autem est vis quædam deleteria toti nostræ substātiæ prorsus infensa. Quoniam verò ea nec calore, nec frigore, nec odore, nec colore dignosci deprehendique potest, rectè à nostris cæca est appellata, & qui inde gignuntur, cæci morbi rectè dicti sunt. Eadem ratione ea ipsa causa admirabilis, obscura, nec vllo sensu comprehensa, Hippocrati diuina nuncupatur. BRVT. Veterum more quicquid admirabile videretur diuinum appellauit: quemadmodum homines eos quorum vel robur, vel animi gestorumq; præstantiam admirarentur, in Deos illi retulerunt, etiam dæmonum vi impulsos. Nondum siquidem, quo dæmones à Deo, quo boni à malis seiungerentur innotuerat: quod ita quidem apud Theodoritum monebat Porphyrius. Ij autem qui Dei nominantur, re ipsa mali sunt dæmones. Quin & Tullius, cui iure eloquentiæ primas Roma tribuit, pro dæmonio diuinum reddit. Hoc, inquit, de Socrate accepimus, esse diuinū quoddam quod dæmonium appellat, cui semper ipse paruerit, nunquam impellenti, sæpe reuocanti. PH. Quonam quæso prorepis instituti parum memor? BRV. Non alienum instituto putaui, hæc ad diuini nominis interpretationem proferre. Si quid tamen est quod præterea huc pertinere videatur, id iam quæso producite. EV. Non hîc quidem media via subsistendum, sed ad metam pergendum. Non pauci ex his qui in nobis fiunt diuini occultique morbi, efficientem causā habent toto confusam aëre, quasi sparsum quoddam malorum semē, cuius vis est ad morbos gignēdos maxima. Eam Hippocrates morbidam excretionem, & quasi morborum seminarium appellauit: quā neq; ex primis qualitatibus cōstare, neq; ex illis proficisci, sed sublimiorem cœlestemque originem habere profitetur. BRV. Id ne certò possis docere? EVDO. Possim fortasse. Nam vt dierum decretoriorum atq; crisium, ita & plurimorum euentorum causas is pariter atque Galenus cœlo sideribusque tribuit. Libro de aëre & aquis maximas anni mutationes obseruare & plurimùm cauere iubet, nullam in iis lubens medicam potionem offerens, priusquam decem aut plures dies transierint. Vtræque enim Solis mutationes, solstitiaq; prȩsertim æstiua, ac æquinoctiū vtrunq;, sed autumnale potissimùm, decem dies periculosissimæ putantur. Præterea ortus astrorum, præsertim caniculæ, cauere & obseruare, deinde arcturi, Vergiliarumque occasus, mala siquidem potissimum decernunt. Hæc sidera si obseruauit Hippocrates mala decernere, nec esse ad medicationem tuta, quánam obsecro id ratione fieri dicas? Æstúne immoderato? At brumale solstitium frigidissimum est. Frigorisne inclementia? At ęstiuum

solstitium atque canicula, magnam vim habent caloris. Aliáne vlla qualitatũ exu-perantia vel intemperie? Atqui vernum æquinoctium temperatissimum est, à quo non longè abest Vergiliarum exortus. Hæc igitur sidera si non caloris, frigoris, humoris aut siccitatis exuperantia, alia certè vi quadam abditiore, mala quæ dixit Hippocrates decernunt, possuntque morbidam illam excretionem occultorum morborum causam disseminare, & quasi semina quædam in aëra spargere. Quas autem Hippocrates obseruauit siderum vires, eas posteritas confirmauit, addens & alia præstantiora, ad quæ ætas illa vetustior nondum penetrauerat. Br. Iam satis videris ostendisse quosdam haberi totius substãtiæ morbos, qui corporis speciem corrumpant: proximum est audiamus num & illis suæ sint differentiæ: quod si à te impetrauerimus, non modò summa nos obscuritate confusioneque liberabis, sed etiam incœptis magnum addes incrementum.

Occultorum morborum differentiæ. Cap. XI.

Evdoxvs.

Difficile quidem hoc in loco bene versari, neque promptum vnde possint eæ differentiæ deduci. Non enim facilè perspici potest quis optimus formæ sit status, nec quibus illa modis de statu optimo decedat. At quoniam huius rei cognoscendæ vos in primis studiosos video, non committam sanè vt mea opera vobis vsquam defuisse videatur, Morborum totius substantiæ, alij quidem manifesti sunt, alii occulti. Manifesti vt scabies, phthisis horumq; similes. Totius substantię occulti morbi, corruptelam & perniciem habent ab occultioribus iisq; maximè externis causis. Horum multæ differentiæ, quas omnes (quoniam aliud nobis assequi non licet, ex efficientium causarum differentiis, Hippocratis imitatione constituam, qui morbos alios à victus genere, alios à spiritu quem trahimus prouenire distinxit. Occultorum porrò morborum efficientes causæ sunt, quæ tota specie & vi deleteria nos vel offendunt vel enecant. Eæ toto genere & prorsus venenatæ habentur: quarum vis est clam ac furtim corporis nostri substantiam, non temperamentum immutare. Sic enim tota essentia contrariæ sunt & infensæ nobis, vt si quicquam earum nos vt decet attingat, omnino lædat & assiduum incrementum sumat, nec in nos agere desinat, dum quicquid nostræ substantię attigerit in suam naturam trahat atq; mutet, dumq; sensim serpat in omne „ corpus. Nunquam enim potest à corpore nostro vinci aut mitescere, vt in illius substantiam mutetur: potest tamen (exiguum si fuerit) vi nostri caloris extenuari, dissolui, tandemque foras propelli: potest & antidotis propriis extingui. Iam verò eiusmodi causarum quæ tota specie nobis contrariæ sunt, aliæ extrinsecus nos attingunt vt rabidi canis, & venenatarum bestiarum virus: aliæ intrò sumuntur, idque vel cibi, vel potus, vel medicamenti specie. Venenum quod halitu nos ferit, omnium præsentissimum & efficacissimum est, nec humore, nec crassiore materia tanquam vehiculo indigens, vt in nos agat atque commigret. Sed tenuissimum quum sit, spiritu haustum celerrimè per pulmones in cor viscus vitæ nobilissimum, & in arterias, in omne denique corpus obrepit, primumque spiritus, deinde humores, postremò ipsam partium substantiam labefactat. Morbi (inquit Hippocrates) qui à corporis membrorum validissimo proficiscuntur grauissimi sunt, atque si vbi cœperunt permanserit, necesse est validissimo membrorum laborante „ totum corpus laborare. Quodcunque autem venenum contactu ferit, minus efficax est, neque in solo spiritu vel in aëre, sed in humore quodam prouehente vires habet. Hic verò in partem cute detectam quum insederit, contactu eam quidem primùm, deinde verò proximas, reliquumque corpus omne consequutione quadam inquinabit. Non enim rabidi canis solus halitus contagione quenquam polluit: sed in partem demorsu apertam & saliuam vel humorem eructat, cum quo virus illinc sensim in omne corpus euadit, in integram verò cutem si incidat, nihil officit. Sic omnium bestiarum quæ virus eiaculantur,

2. De natura humana.

venenum

venenum prouehente deducitur humore. Sic elephantiasis, aut luis venereæ, virus non inspiratu, sed humore in quamuis partem cute nudam defixo, sensim prorepit in omne corpus. Venenum quod non nisi intrò sumptum vires habet, omnium infirmissimum existit, non in spiritu, non in tenui humore, sed in crassiore quadam substantia inhærescens. Hoc genere sunt fungi, arrhenicum, auripigmentum & alia propè innumera quæ non odore, non adhæsu, sed haustu solo enecant. Hæc chirurgi plerunque in malignorum vlcerum curatione, citra vllam partium corporis iacturã magnoq; vsu extrinsecus adhibere solent: ex quo intelligitur non esse illa contactu deleteria. At verò si quid istorum sumatur è crassiore materia, venenum vi nostri caloris suscitatum, in principes dein partes sese inserit, profertq; sui furoris incommoda. Br. Isthæc sanè dilucida & in primis expedita deleteriarum causarum distinctio. Evdo. Iam verò cùm tres occultæ sint & venenatæ causæ, totidem occultorum morborum qui ex illis ortum habuerint differentię ponentur, vt alii maximè quidem ab aere, alii contactu, alii à venenata quæ intus sit materia procedant contrahanturq;. Hi quidẽ omnes venenati sunt, at non similiter neq; iisdem ex causis. Nam qui ex intus conclusa materia procesferunt, quia non foras emigrant, nec in vicinos contagione prorepunt, simpliciter venenati nuncupentur, reliqui omnes contagiosi, quòd vel externæ eiusque venenatæ causæ occursu geniti sint, vel contagione mutuaque societate vicinos contaminent. Summa igitur hæc sit diuisio: Occultorum morborum alij simpliciter venenati sunt, alij venenati contagiosi. Horum alij simpliciter contagiosi, vt hydrophobia & qui virulentarum bestiarum ictu fiunt: alii contagiosi pestilentes. Si quis fortè hanc venenati repetitionem fastidiat, breuius dici permittemus, occultorum morborum tres esse differentias, venenatos, contagiosos & pestilentes. Ex aere primùm maximeque fiunt pestilentes, qui quanquam etiam contactu mutuaque hominum communitate & vitæ societate contaminent, prima tamen illorum origo visque maxima & validissima in aere quem spiritus ducimus ineft, illincque processit. Qui contagiosi dicuntur emisso halitu nihil aut minimùm offendunt, at maximè plurimumque contactu. Ph. Possúntne hæc genera rursum minutius concidi? Ev. Possunt vtique. Nam morborum in multos vagantium, alii pandemii aut pancoini appellantur, id est totius plebis morbi, aut omnibus communes, alij verò dispersi. Pandemiorum alij simplices, alij endemij, alij epidemij: rursum epidemiorum alii simplices, alii pestilentes: & pestilentium alij consueti, alij insolentes. Phil. Apta quidem diuisio, at singulas species propriis notionibus explica. Evdo. Dispersos morbos vt quum hic pleuritide, iste nephritide, ille phthisi laborat, non persequor, quòd non ex communi quadam causa, sed ex vniuscuiusque proprio vitio & errore procedant. Pandemii causam habent communem. Ea si est in communis cibi vel potus vitio, pãdemij simplices fiunt: si causa est in aëre, endemij vel epidemij. Aer quippe si ab inferioribus terrenisque causis inficitur, endemij fiũt: si à superioribus, id rursus aut ex temporum tempestatumque mutatione, tum fiunt simplices epidemii: aut ex cœlestium corporum viribus & influxu, ij sunt verè pestilentes: quorum alii grauiores, alij mitiores, alii consueti, alij insolentes. Hæc iam exemplis illustremus. Consueti pestilentes morbi sunt pestilens febris, carbunculus, bubo pestilens, iique grauiores: in leuioribus consuetis sunt exanthemata tum rubra tum purpurea quæ summa cute maculis non extuberantibus efflorescunt: & quæ ecthymata Hippocrati Plinio papulæ & pituitæ eruptiones dicuntur. Insolentes sunt paraplegia quædam lethalis, insueta & inaudita, quam Hippocrates commemorat in Thaso contigisse, & flagrãtes ardores, grauedines anhelosæ, sudorifica febris, hanc ἱδρωπυρέτον nonnulli dixere, qui nostro æuo in regiones plurimas inuaserunt, aliique non pauci his finitimi, qui aut veterum obliuione deleti sunt, aut noui posthac emergent. Reliqui communes, & epidemii simplices, & endemij & pandemij, quia manifestam causam habent, sub occultorum morborum genere non continentur, neque præsentis sunt contemplationis, de his tamẽ affinitatis gratia dicemus. Simplices epidemij sunt ličterię, dysenterię populares, sãguinis eruptiones, tusses, ophthal-

miæ, pleuritides, tubercula, artuum dolores, febres omnes putridæ, & alii qui ab Hippocrate in epidemiis commemorati, ſub diſperſorum ſpecie plurimùm graſſantur in vulgus. Hi non vt peſtilentes mutua ſocietate homines contaminant, ſed quà epidemii ſunt, nonnihil reſipiunt malignitatis vulgaris, eoque diſtant à diſperſis. Endemii ſunt tum quidam horum, ſed qui ex putridis aquarum, terrarum vel cadauerum exſpirationibus orti ſunt: tum etiam quibuſdam regionibus familiares, vt phthiſis Luſitanis, ſtruma Hiſpanis & Alpinis, hydrocele Narbonenſi Galliæ, omnes quidem ex aëris grauitate nati. Pandemii ſimplices iiſdem appellantur nominibus, ſed quorum cauſa in victu ſit communi: eiuſmodi ſunt febres, alui profluuia, tubercula, aliaque plura incommoda ex communis aquæ vſu profecta. His miſſis ad ſuſceptam de occultis morbis tractationem reuertamur. Contagioſi morbi ſunt, qui externi cuiuſdam veneni occurſu & contagione primùm cõtracti ſunt, vt ſtupor à torpedine piſce vel ab opio, hydrophobia, & qui ſcorpionum beſtiarumque venenatarum morſu, vel telorum venenatorum ictu fiunt. Et qui tametſi ab externis cauſis primam originem non habuerunt, geniti tamen contagione afficiunt, vt lues venerea, elephantiaſis, & qui ex iſtorum permiſtione fieri poſſunt. Hos neque inſpiratio, neque commune alimentorum vitium vnquam protulit: quocirca nec multos communiter inuadũt, nec debent in pandemiis recenſeri, ſed peculiaris eſt ſua cuiuſque cauſa. Manifeſti totius ſubſtantiæ morbi ſuprà appellati, vt phthiſis, pruritus, ſcabies, lepra, achores, faui, & qui huius ſunt generis, contactu quidem & fiunt & afficiunt, neque tamen in hoc contagioſum genus referri debent, quòd nihil occultum malignumque reſipiant, hîc autem contagioſos duntaxat occultos perſequimur. Venenati morbi alij ex veneno intus genito, alii ex veneno aſſumpto. Ex intus genito è veneno hi fiunt, ſtrangulatus vteri à putredine ſemine ortus, morbus comitialis, cuiuſcunque ſit ordinis: ſyncope ex putreſcente grumo ſanguinis ſubeunte veneni naturã, cordis quædam palpitatio, ſphacelus ex ſeptico humore, & alia cæca ſymptomata, quæ venenatus humor inferre conſueuit. Venenum quippe non id duntaxat appellamus quod ſemper enecat, aut quod cordi vitæque principio ſit infenſum, ſed quicquid tota ſubſtantia & cæca vi facultatum ſubſtantiam vel extinguit vel laceſſit, & cæco modo earum functiones offendit. Intus autem gignitur venenum & à lumbricis computreſcentibus, & ab eſculentis potulentiſque vitiatis. & à vario viuendi errore. Ex aſſumpto autem veneno morbos atque ex his plerunque interitum ſequi, omnes vel plebeii compertum habent. Venena lædunt corrumpúntve noſtram ſubſtantiam, alia totius ſubſtantiæ diſſidio, alia exuperantibus qualitatibus. Totius ſubſtantiæ diſſidio & diſſenſione napellus, aconitum, rhododendron, apium riſus: qualitatum exuperantia euphorbium, anacardus, opium cicuta. Venenati morbi neque ex aëris inſpiratu, neque ex cauſarum corpori occurſantium contactu, ſed ex intimis duntaxat cauſis fiunt & excitantur. Qui venenum hauſit, aut comitiali morbo laborat, neque halitu neque contactu alios inquinare poteſt, qua ratione hi ab epidemiis & à contagioſis diſtant. BRV. Occultorum morborum differentias hac quaſi figura rectè videris expreſſiſſe: rurſum tamen de iiſdem ſigillatim paulò altiùs meditemur, à peſtilentibus auſpicati.

De peſtilentibus morbis, quòd illorum occulta ſit cauſa.

CAP. XII.

EVDOXVS.

MORBI quicunque omnibus communes & vniuerſales appellantur, ex communi quæcunque ea ſit cauſa procedunt. Horum qui ſimplices dicti ſunt ex ſemiputridis leguminibus aut frugibus, vel ex aquæ infectæ potu ſæpe prouenerunt, quomodo in caſtris aliquando contigiſſe memoriæ proditum eſt. Solent autem aquæ ſtagnantes in quibus linum, aſphaltum, canabis, rhododendron, aut alia ſtirpium cadauerúmve inquinamenta diutiùs macerata ſunt, iſthæc afferre. Qui ex cauſis illis ortum acceperint, ſimpliciter pancomi aut pandemii,

nondum

nondum verò epidemii appellantur, quòd non ex aëre, ſed ex prauo victu procedant. Aër morbos efficit, quoties vehementer aut immutatur aut inficitur. Licet enim aëris ſubſtantia ſimplex quum ſit, putreſcere nequeat, variam tamen primis qualitatibus mutationem ſubit, multa inquinamenta tanquam ſparſa morborum ſemina, aliàs ex inferioribus: aliàs è ſuperioribus excipit. Ex inferioribus quidem velut ex ſtagnis, paludibus vel lacubus inquinatis ac putridis, è quibus expirans vapor ambientem permiſtione labefactat. Ex terra graui & inquinata, ex antris, ſpecubus, aut barathris graues interdum expirationes in aera attolluntur nobis plurimùm infenſæ. Animantium, maximè verò ſerpentium & hominum non cremata ex bello cadauera, reſeruata illorum excrementa, euulſæ ſtirpes venenatæ, aliæque ſordes computreſcentes, plerunque aëri graues & exitiales offenſas induxerunt: non aliter quàm metallorum, ſulphuris, arrheni-« ci, hydrargyri aut prunarum fumus coarctatus, non paucos iugulauit. Huius au-« tem generis inquinamenta, quoniam nec longiùs in multas regiones euagari, nec diutiùs permanere poſſunt, ſed ipſa aeris immenſa puritate facilè diſſipantur, vincuntur & pereunt, epidemios morbos non ingenerant. Sed qui ab hiſce cauſis, ex ipſaque loci natura aut ſitu morbi fiunt, endemii id eſt illi plebi aut po-« pulo peculiares & vernaculi dicuntur. Solæ igitur affectiones è motibus ſuperioribus in vniuerſum aera diffuſæ, epidemios id eſt ſuperuenientes & vulgares morbos inuehunt. Sic enim ſtatuit Galenus epidemiorum cauſam in aere, quos & Hippocrates à ſpiritu cuius attractione viuimus, prouenire dixit. Cœlitùs autem fiunt in aere affectiones conſtitutionesque duplices, aliæ ſunt qualitatum exuperantiæ, vel inæqualitates ex temporum tempeſtatumque mutatione, ex quibus putredines plurimùm graues: aliæ verò ſunt inquinamenta eò cœlitùs demiſſa. Ex temporum mutatione tempeſtatumque magna vi quicunque morbi fiunt, ſimpliciter ſunt epidemii. Cœli verò inquinamenta non hos ſolùm, verumetiam peſtilentes ingenerant, qui ſunt epidemiorum pernicioſiſſimi. Itaque ſimpliciter epidemii, à peſtilentibus diſtant. Illi ſiquidem non niſi ex multis temporum tempeſtatumque mutationibus quæ aliæ poſt alias fiant, aut ex vnius temporis ſolius magna quadam alteratione & vehementi permutatione proueniunt; pro quibus non ſolùm præſentes conſtitutiones conſiderandæ ſunt (inquit Galenus) ſed ex qualibus & quales fiant permutationes. Ab his cauſis qui & quales morbi obtingere ſoleant, paſſim commemorat Hippocrates libris epidemiorum, & aphoriſmorum tertio, vt cùm ait: Si hyems ſicca & Aquilonia fue-« rit, ver verò pluuioſum & auſtrale, neceſſe eſt æſtate febres acutas fieri, & oph-« thalmias & inteſtinorum difficultates. Quum enim corpora noſtra ipſaque ter-« ra ex pluuiis vernalibus & ab auſtro humore multo ſcateant & madeant, neceſ-« ſe eſt æſtate æſtum conduplicari, ipſumque corpus & carnem inflammari, vnde « & febres acutiſſimæ & reliqua mala fiant. At verò epidemiorum qui peſtilentes appellantur, non ab ea cauſarum longa ſerie, nec ab ingenti temporum permutatione quæ corporum humores perturbet, ſed à venenato inquinamento aeri inſperſo prodeunt: quod cum ſpiritu intrò ſubiens, cor viſcus nobiliſſimum & validiſſimum inficit: ex quo cenſuit Hippocrates morbos fieri pernicioſiſſimos, qui vires omnes vniuerſumque corpus profternant. Hi morbi ſunt quos ſæpius iam dixi cauſam occultam & abditam habere, nec ab illis peruulgatis primis qualitatibus originem ducere, quod plenius illuſtrandum demonſtratione fuerat. Quanquam peſtilentia vt morbus omnis acutus, æſtu immoderato vel intemperantia excandeſcit, & æſtate grauius affligit, ſæpe tamen animaduerſum, æſtatem feruentiſſimam nullum peſtilentiæ genus protuliſſe: interdum peſtilentiam hyeme initium cepiſſe, quæ æſtate media vel autumno ſoluta ſit: argumentum planè euidens illius cauſam non eſſe primarum aeris qualitatum exuperantiam. Iam de putrida cõſtitutione æſtimandum. Hæc ſi à terrenis exhalationibus profecta eſt etiam circumiecto aeri permiſta, peſtilentiæ cauſa ſtatui non poteſt, cùm ne epidemium quidem morbum (vt ſuprà dicebam) ſed duntaxat endemium ingeneret. Quæ à noxia tempeſtatum mutatione, vt ab inconſtanti, ab intem-

perato, à pluuioso, æstuoso aut nubilo cœlo tracta sit: ea licet longè dimanet atque propagetur, & ex graueolentia pruinæ aut roris magna esse deprehendatur, plerunq; tamen sine peste euenit. At verò pestilens constitutio hyeme ac æstate, sicco ac pluuioso cœlo, bene temperato ac inæquali, plerunque citra graueolentem putredinem, adeo obscurè & furtim inuadit, vt nullo vnquam sensu internoscatur: suntque pestilentiæ semina vsque adeò occulta, cæca & à sensibus aliena, vt nos prorsus effugiant, inopinataque feriant, nec vnquam nisi effectibus & euentis deprehēdi possint. Hoc quidem imprimis mortalibus miserabile impendentem sibi tantam perniciem ne odore quidem sentire, nec vitare posse.

Pestis causam neq sentiri nec evitari posse

Nulla putrida, nulla intemperatior aëris constitutio, potest in valde multas mundi regiones euagari, in illisque vigere: at pestilentia tam immaniter interdū sæuit vt vniuersum penè orbem occupet, frigidas atque calidas regiones, siccas ac humidas, hyeme vt æstate. Huius generis duas sub Marco Antonio fuisse commemorant toti orbi grauissimas, quibus penè vsque ad internecionem humanum genus deletum fuerit. Qualem & aui nostri narrant obtigisse anno Christi millesimo quadringentesimo quinquagesimo. Hæc in Asia exorta per Illyricum Dalmatiamque serpsit in Italiam, per Germaniam verò in Galliæ & Hispaniæ fines, compluribus annis miserè in omnes ferè populos debacchata, vix vt tertia pars viuentium superstes euaserit. Hac causarum vicissitudine res humanæ permutantur: corruunt enim ac quasi neglecta vilescunt omnia ex tam sæua & miseranda clade. Summa verò (vt nunc) instauratione facta, omnia in pretio summoque statu vigent, aliquando rursum collapsura. Tantas quæso mutationes quis non putet causam è sublimi maximè generalem habere, neque posse ex sola tempestatum mutatione nasci? BRV. Hîc denuò quid putrida constitutio efficiat contemplemur. EVD. Ea epidemios quosdam morbos inferre solet, nunquam tamen sola pestilentes: ad pestilentiam interdum confert & incrementum addit, at non illam excitare potest, sed causæ altioris hoc opus est. Si vna putredo tantæ perniciei causa foret, omnes animantes peræquè attingeret. Nam vt salubris aër spiritu ductus, omnes animantes tuetur ac sustinet, toti illarum generi salutaris: ita qui à putrida illuuie labefactatur, toti animātium generi æquè perniciosus euadit: & vnus omnium sanitati vitæque principio aduersatur & inspiratus omnes peræquè lædit, neq; homines magis quàm boues, aut hos potius quàm oues aut sues. Itaque si qua illinc pestis incidet, omnium peræquè communis erit. Hoc tamen rerum euentu arguitur, vsuque falsum deprehenditur. Compertum siquidem id omnes habent, quòd ab optimis agriculturæ authoribus memoriæ proditum est, pestilentiam aliam incidere quas solos boues iugulet, qualem meminimus anno Christi millesimo quingentesimo decimoquarto irrepsisse: aliam quæ sues aut quæ oues, aliam quę gallinas, aliam quæ solos homines. Quæ pecudes ferasque interminat, pulchrè est à Virgilio descripta.

Pestes universales

Pestem e putredine nasci non posse

Pestem uni animalium speciei propriam esse

Hîc quondam morbo cœli, miseranda coorta est
Tempestas, totoq; autumni incanduit æstus:
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum,
Corrupitq; lacus, infecit pabula tabo.

Dsciriminis vero causam paulò antè expresserat.

Quàm multæ pecudum pestes, nec singula morbi
Corpora corripiunt.

Iam igitur cùm homines soli pestilentia corruunt? quænam causa hanc stragem facit? Non simplex putredo, vt quæ omnes animantes pariter attingit. Necesse igitur fuerit abditiorem causam peculiarem esse, ipsumque aërem peculiari quodam quasi veneno inquinari, quod huic non illi animantium generi sit infensum, totaque substantia contrarium. Si quis ex vobis contentiosè asseueret putredinem causam ex pestilentiæ, sed quæ tamen non vna semper sit & vniusmodi, verùm nunc illi nunc alteri animantium generi perniciosa: necesse est fatetur malignam hanc esse quæ huic illive præcipuè aduersetur. Id autem quid aliud est quàm venenum tota substantia non manifesta qualitate infensum? Nemo enim explicare possit quis modus, aut quæ

tatio

ratio fit eius putredinis, quæ vel bobus, vel ouibus, vel hominibus solis sit infensa. Id si nec dilucidè exprimi, nec animo percipi potest, debet in eorum genere censeri, quæ cæca, obscura & abdita nuncupamus: & tota substantia contraria sunt, totoque genere deleteria, quæ nec ab elementis, nec ab eorum qualitatibus fluxerunt. Itaque quicquid afferatur, omnis pestilentiæ cæca & delitescens est causa, & aliunde quàm ex primis qualitatibus aut ex putredine profecta. BRVT. Vndénam quæso hanc fluere putas? EVD. A cœlo nimirum. At non à firmamento, nec à motu primo, vt qui semper sui similis est: non à Solis obliquo circumactu, sed à certa permistione syderum. Sol motu suo anni tempora æquabiliter facit ac disterminat, ver æstatem, autumnum & hyemem. Quòd autem non omnes æstates æquè feruidæ sint aut siccæ, non omnes hyemes pariter rigeant aut humescant: quòd æstas quædam muscarum & scarabęorum quasi nubes proferat, alia sit ab his omnibus purissima: quòd omnium admiratione locustæ tanto exercitu in Galliam conuolarint anno octingentesimo sexagesimoquarto: & in Italiam anno millesimo quadringentesimo septuagesimooctauo, vt omnia germina depopulatæ sint: id iam non à Solis motu, sed à varia syderum commistione petendum: quorum motus non inutiles & preter rationem summus rerum conditor certis legibus definiuit. Vt alia horum commistio imbres, alia serenitatem: alia austrinam, alia aquiloniam, aliámve tempestatem mouet, ita sanè fatendum, quandam obtingere quæ aëri pestilentiam immittat. Vtque multa sunt pestilentiæ genera, ita vniuscuiusque peculiarem quandam esse commistionis rationem & propriam causam, quæ aliàs mitius, aliàs ferocius in aërem atque in nos furiat & debacchetur. Grauis est eorum stupiditas qui sydera nihil in aëra nisi calorem aut frigus, imbres aut siccitatem lumine motuque suo inducere contendunt. Si illa bene constituta omnium vitam tuentur ac conseruant, cur malè constituta vitæ non incommodent? Illinc prima præcipua est rerum omnium salus & conseruatio, illinc quoq; interitus. Has causas atque vires soli de medio tollunt, & tāquam nullæ fiant negant, qui huius sunt contemplationis imperiti. O verè felices qui secretiore hac cognitione sapientissimi fiunt: qua neque ad præcauendos, neque ad persanandos pestilentes morbos est vlla præstantior. Itaque puræ simplicisque pestilentiæ causæ est cœlestis configuratio vim inferens, quæ neque temporum mutatione, neq; vlla manifesta qualitate, sed solo euentu deprehendi potest. BRV. Quam verò puram simplicemque pestilentiam esse definis? EVD. Id par est explicem. Tria diximus in aëre communium morborum genera, Endemium à terrenis inferioribusque exspirationibus, Epidemium à vehementi temporum tempestatumque mutatione: Pestilentem ab occulta malignaque qualitate cœlitus demissa. Hęc interdum simplicia puraq; seorsum apparent, plerunq; verò permiscentur & coëunt, eorum causis in idem conspirantibus: tumq; difficilis admodum est eorum distinctio. Licet enim variæ hæ sint & discretæ causæ, quoties tamen coniunguntur, coëunt & confunduntur, quadam generis affinitate sese iuuant impetusq; suos augent. Harum vnica est verè pestis efficiens, duę autem præparatoriæ. Pestilentia grauior euadit è regione putridis exspirationibus infecta, quàm in sicca atque pura: rursumque grauior ęstate quàm hyeme, & austrina tempestate quàm Aquilonia, & inæquali intemperatoq; cœlo quàm æquali & temperato. In summa grauior est pestilentia quæ Epidemiis aut Endemiis constitutionibus permiscetur, quàm quæ pura solaque consistit. Ergo graues terrenæ inferioresque exspirationes pestilentiam solę non inferunt, ad illam tamen non parùm præparant & excitant. Hæc causa est cur vna pestilentia non omnes regiones, nec omnes homines peræquè afficit & lædit. Pestilentia perniciosius tangunt loca maritima, austro obiecta, calida & humida, tetris exspirationibus infecta, alta atque patentia: quàm mediterranea, Aquilonia, sicca, pura & contecta. Rursumque inter homines magis læduntur, qui calidi & humidi, multo scatent humore putredini obnoxio, patentiore laxoque corpore, quàm qui frigidi sunt & sicci, humore pauco eoque puro, & corpore moderatè laxo vel adstricto. Nimia corporum laxitas quemadmodum & obstructio præparat ad pestem. Quan-

quam autem hæc vera ſunt, propria tamen & peculiaris conſtitutio atque præparatio quæ loca vel corpora reddit peſti obnoxia,omnino nos latet, neque ſenſu, neque ratione, ſed ſolo euentu & experimento, vti ſuperior illa peſtilentiæ cauſa, comprehenſa. Multos videas in peſtilentia ſimplici, febre vel continua vel tertiana vel quartana, corripi, qui licet putridis ac vitioſis humoribus ſcateant, peſte tamen nequaquàm polluuntur: argumentum non ſola putredine in hanc luem corpus præparari. Alios quos optimè ſanos iudices, facilè peſte corripi: hunc verò qui multorum peſtiferorum occurſu nihil ſit perpeſſus, vniuſciuſpiam cum quo vel familiæ vel temperamenti ſimilitudo ſit, ſocietate prehendi. Vt ergo efficiens, ita etiam patiens excipiensq́; peſtis cauſa cæca eſt & occulta, non qualitatum primarum intemperie, non ſimplici putredine, ſed totius ſubſtantiæ proprietate nobis inſenſa. BR V. Rectè mihi videris peſtilentiæ externas cauſas exequütus. Cæterùm hoc ſcire vehementer opto, quibus ſignis vel optimè exercitatus medicus peſtilentem febrem ab ardente diſcernet. EVD. Siue tu illarum ſubſtantiam, ſiue ſymptomata contemplaberis, latum eſt diſcrimen: de ſymptomatis primùm, mox de eſſentia. Vis peſtifera in corpus irruens ſpiritibus & humoribus confertum ſymptomata quæ eam infert, aliis ex putredine morbis communia. At huius propria quædam ſunt,quibus prudens exercitatusque medicus, illam agnoſcat diſcernatque à cæteris & vno quouis obiecto morbo nulla cunctatione iudicet ſimpléxne is ſit, an diuinum quiddam habeat:qua diſtinctione prætermiſſa, nulla rectè curatio ſuſcipi poteſt. PHIL. Eia igitur peſtilentia morborum propriam ſpeciem nobis depinge, ſingulos ordine perſecutus. EVD. Peſtilentiæ ſemina pariter cum ſpiritu hauſta in pulmones,quam mox ſine ſenſu in cor penetrant. Hoc, ſi affectioni præparatum eſt,nec ſatis obſiſtere valet, labefactant, continuoque arteriarum ſpiritus: poſtremò (quanquam non ſemper) humores vniuerſumque corpus inquinant. Affecto inquinatoque corde,vires omnes præcipueque vitales infringuntur & ſpiritus ſqualent. Hinc arteriarum pulſus exilior & imbecillior ſimulque frequẽtior ac celerior,quo vno febrem ineſſe iudicant illam ephemeram, peſtilentium omnium pernicioſiſſimam. Ea nec ardore mordax nec ſiti vehemens, qua nec laborantes ſe febrire credunt:non vrinis, ſed vel animi defectione, vel ſyncope, vel pulſu paruo ac preſſo, vel aſſidua vomitione,vel vigiliis, inquiete & iactatione corporis, viriumque proſtratione conſpicua, quæ plerunque ſine ſenſu doloris, hominem inopinatò rapit. Quum labes altiùs permanat in humores, mitior quidem febrẽ infert peſtilentem ſimplicem, vehementior verò carbunculo vel bubone inſignitam. Licet ſanguis & humores labefactentur, non tamen putreſcunt, vnde nec turbidæ, nec confuſæ viſuntur vrinæ,ſed ſubſtantia, colore ſedimentoque laudabiles. Bubo atque carbunculus priuſquam febris apparens, mitiorem peſtem denuntiat: robuſtamque cordis naturam veneno laceſſitam, huius ſtatim nonnihil foras propuliſſe. At poſt ortam febrem prorumpens, dominantis veneni impetu ſit, eſtque quaſi victæ naturæ pernicioſum indicium. Ea eſt peſtilentis febris exquiſita deſcriptio. Quòd ſi præterea vel capitis dolor, vel delirium,vel ſitis, vel incendium vehemens, vel vrina turbida comitabitur, non ex labe, ſed ex putrida permiſtione fiet, quæ aliàs aliam partem laceſſit. Hæc autem permiſtio ex quadam cœli conſtitutione non ita pridem elapſa elucefcet,in qua febres hac lege graſſabantur: Initiò calor vehemens, ſitis, capitis dolor, vigiliæ, nauſeæ, inquies, aliaque vehementiæ ſymptomata exercebant: ſimul & vrinæ cernebantur rubicundæ, craſſæ, turbidæ atque confuſæ: omnia in ſeptimum diem perſiſtentia. Hoc verò ipſo die vrinæ puriores euadebant cõcoctione manifeſta,quotidie in melius procedente, ſimulque ſymptomata leuiora. Quum ita ſe mox perſanatum iri magna ſpe ægri medicorum iudicio ſibi pollicerentur,plerique non multo pòſt peribant. Pulſus quippe hinc in dies ſenſim imminuebatur & languefcebat, totiuſque corporis robore pedetentim diſſoluto intra quartũ decimum mortem oppetebant. In his ergo febribus putredini permiſta erat peſtilentia: ac die ſeptimo euicta iam putredine, perſeuerans dein peſtilenta tacitè

ac fur-

ac furtim iugulabat. Itaque pestilentis febris essentia ex propriis symptomatis perpenditur. Si pestilentes febres (quod Galenus memoriæ mandauit) calore non admodum vehementes sunt, si earum vrinæ simillimæ sanis & cum sedimento, planum est & euidens aut nullam aut admodum exiguam his inesse putredinem, neque hanc exitii causam haberi. Non pauci editis de peste quæstionibus & libellis vehementer æstuant, vt tueantur pestilentem febrem non aliunde quàm ex putredine proficisci: vtque illis discrimen statuant à cæteris putridis, aiunt propriam cordis substantiam vel primigenios humores in illa computrescere, neq; aliud esse venenatam pestis malignitatem (de qua disserimus) quàm putredinis modum. In aliis febribus atque etiam in causo, neque cordis substantiam neque insitos humores putrescere, at vno putrium vaporum occursu incalescere. Hi vel necessitate adacti fatentur omnem pestilentem febrem ex putrida & hectica constitui, quasi earum quædam sit compositio. Alii quibus hæc commenta non placent, non minus absurda fingunt, pestilentis febris profundam, sordidam ac tenacem, cæterarum extimam duntaxat & leuem esse putredinem. Multa vtrinque subtiliter disputant, sed quoniam à veritate desciscunt, necesse est multis figmentorum technis se irretiant. Qua quæso illi ratione fieri posse existimant, vt vel cordis substantia, vel primigenii illius humores putrescant? Nihil eiusmodi tolerare potest viuens animal, sed prius vita excedat quàm eò veniat. Vt cordis substantia neque vlcus neque erysipelas, ita neque vllam putredinem admittit. Illa etiam quo pacto cohærere possunt, cordis substantiam putrescere, neque admodum vehementem esse calorem? Si in causo putrescentis bilis solo contactu cor vehementer calet, multò certè vehementius incenderetur id vniuersum si putrescat. Adde non posse cor vniuersè putrescere, quin iam antè acriter incaluerit, proinde neque posse in hoc extremum perueniri, quin calor antè sit deprehensus multò vehementior quàm in causo. At non eiusmodi, sed toto morbi decursu mitis obseruatur: ex quo intelligitur pestilentem nulla affinitate cum putrida febre coniungi. Cum hectica verò quid affinitatis habeat? Obsidet (aiunt) vtranque cordis substantiam. Esto sanè. Non tamen pestilens febris cor siccitate torret vt hectica, vt proinde illi sit affinis. Deinde quum ex confirmata hectica omnes decedant, deberent vel maiori necessitate ex pestilente interire: quis enim putrido corde viuat? At non paucos videmus ex pestilente seruari: nihil igitur similis est hecticæ. Quoniam igitur pestilens febris neque caloris incendio vt causus, neque siccitate vt hectica cor torret: ab vtraque plurimum differt, habetque præsentem vim & perniciem omni intemperie omni putredine maiorem, quæ vna veneni specie cor vitæ fontem obsidet demoliturque. Hanc autem speciem qualis sit, euentis ponderemus. Quum peste correptus solo halitu aut excrementorum exspiratione assidentes vel integrè sanos labefactet, hique vestibus contagionem longius exportent reseruentque diutius, constat hanc non simplicem putredinem, sed multo immaniorem perniciem esse, quæ tenui eoque admodum repentino aëris inquinamento tenetur, hancque alio quouis veneno expeditiorem. Non enim si quis toxicum ebiberit aut sit à scorpione demorsus, halitu alios inquinet. Reliqua symptomata si diligenter expendetis, pulsum paruum & obscurum, animi defectionem, syncopen, vomitionem, assiduam iactationem cum vigiliis, omniaque nullo ferè sensu doloris, quis vestrum hæc non potius veneni quàm putridi caloris sobolem dicat? Qui aiunt in pestilentibus febribus idcirco vrinis sedimentum inesse, quòd natura perterrita putredinis exuperantia, quasi succumbens morbum aggredi non audeat: singularem corporis nostri naturam consilij atque rationis participem efficiunt, quæ tamen sine ratione ciet motus in corpore necessarios, nec vnquam otio perfruitur. Fieri certè non potest quin ex summa putredine quæ in venis est aliquid profluat cum vrinis, in hisque putredinis indicia se proferant. Itaque si illarum vrinæ sanis sunt simillimæ, fieri nequaquam potest vt in vasis mala putredo subsistat quæ interitus sit causa, sed latet nonnihil grauius pestilentiusque putredine, quod nimirum cordi totius substantiæ repu-

gnantia & diſſidio aduerſum ſit & tanquam deleterium. B R. At Galenus nō aliā ratione bolum armenam peſtiferos iuuare tradit quàm quòd vehementer exiccet, exuperantemque humorem exorbeat, qui putreſcens peſtem inducit. E V D. Viſne igitur hanc meam ſententiam medendi ratione confirmem? Si peſtis in corpus inciderit, quod iā vel plethora vel cacochymia vel obſtructione laboret, fieri vix poteſt ea ſimplex, ſed ferè tū putridæ febri implicatur. Hac morborum permiſtione miſta ſigna apparent, & amborum quaſi miſta medendi ratio tenenda. At ſi purum corpus erat quum peſtis inuaſit, omnino ea ſimplex obtinget. In hac medici celeberrimi & qui longo artis vſu doctrinæ ſtudia compleuerunt, prorſus abſtinent à venæ ſectione, niſi admodum ingens adſit plenitudo, experti, eos quibus ſanguis ſiue initio ſiue poſtea eſſet miſſus, aut paulò poſt obiiſſe, aut in deterius lapſos eſſe. Non enim (vt quibuſdam videri poſſit) vacuatio hanc perniciem ſummouet, aut imminuit, aut cohibet, vt quæ non eſt in humoris vitio poſita: neque laborantem vlla ratione leuat, ſed contrà grauius offendit. Etenim extrinſecus nos circunfundens pernicies, vacuato ſanguine & ſpiritu, in pulmones, in cor & in venas facilius penetrat, ac ferocia maiore inualeſcit: ſanguis etiam phlebotomia concitatus, promptius labem contrahit, quemadmodum aqua cui fellis tantulum inieceris, ſi agitetur, ocyus quàm ſi conſiſtat amareſcet. Quinetiā vires vacuatione imminutę, inſilenti perniciei minus obſiſtunt. Hæ rationes experientia confirmatæ, vt à venæ ſectione, ita magis à valida purgatione docent abſtinendum: clyſteribus & leuioribus medicationibus vtendū. Quum igitur in peſtilenti febre ſimplici, tota pernicies à venenata qualitate impendeat, extremo morbo extrema remedia diligenter adhibenda ſunt, non quæ vacuent, ſed quæ tum frigore & adſtrictione leui, ſpiritus, ſanguinem & humores cohibeant reprimantq;, cuiuſmodi eſt mali punici, citrei, medici, & vuæ acerbæ ſuccus victuſque perſimilis: tum quæ totius ſubſtantia proprietate huius veneni vires aut obterant, aut hebetent, aut foras ſudore exterminent. Huius & vniuſcuiuſque veneni, propria eſt antidotus, antipathia & totius ſubſtantiæ diſſidio aduerſa. Huc tamen nonnullas etiam antidotos plurimi accommodant aliis venenis communes, ſcordium, dictamnum, gentianam, vetonicam, theriacen, & mithridatium. Adde & terram lemniam, & bolum armenam de qua modò quærebas. Hæc igitur non exiccando, ſed totius ſubſtantiæ proprietate in id vires habet. Cur enim non etiam inediæ ad peſtem multo maiorem vim obtinerent, quum & potentius & tutius quàm bolus corporis vniuerſi ſuperfluentem humorem abſumant diſſipentque? Quin etiam bolus ſiccitate omnibus peræque putridis febribus, neque peſtilenti quàm illis potius conferret, niſi peculiari quaſi priuilegio ornaretur. Siue igitur peſtilentium febrium cauſam, ſiue ipſam illorum ſubſtantiam, ſiue ſigna, ſiue curandi rationem animaduertes, vbique proculdubio vim illam agnoſces abditiorē, aliàs quidem manifeſtius, aliàs obſcurius. B R V T. Rectè tu quidem. At de exanthematis & ecthymatis quod à te in medio poſitum fuerat perſequere. Scio quam his cauſam Auicennas & Neotericorum plurimi deſignent: reliquias quaſdam menſtrui ſanguinis quo fœtus in vtero alebatur, in pueris & infantibus etiamnum permanere: quæ feruidiore cœlo vel auſtrina tempeſtate, vnà cum reliquo ſanguine efferueſcentes, naturæ vi propulſæ foras proſiliant & effloreſcant in cute. E V D O X V S. Hæc quidem ab illis ſcio proferri, at quàm conſentaneè ipſe diiudices. Ex ea ipſa cauſa mulieres quibus ſuppreſſi menſes in omne corpus redundant, iiſdem malis obnoxię iacerent, quod tamen rarum videas. In pueris & infantibus quod dicebatur menſtrui reliquias permanere, Galeni ſententia redarguit, quæ aſſeuerat fœtum in vtero non è fœdiore illo ſanguine menſtruo, ſed è materni puriſſima portione alimentum capeſſere. Neq; ſi quid mēſtrui fœtui cedit in alimentū, id tandiu poteſt poſt multas febres, poſt multos morbos ſuperatos, in annū ętatis trigeſimum aut quadrageſimum perdurare, qua nos ætate non paucos vidimus hiſce exanthematis grauiſſimè conflictari, alios occumbere. Adde vnumquenque hiſ aliquando in vita neceſſariò conflictari debere, & neminem his poſſe ſecundò

1. De ſanit. tuent.

aut

aut tertiò prehendi: quorum vtrunque manifestè falsum animaduertimus. Hæc verò mala ex communi quadam causa toti aëri cõspersa originem habere, luculenter demonstrant, quòd non solùm feruidiore cœlo, sed & hyeme interdum grassantur. Quòd annos cõplures fileant, & certis annorum interuallis sæuiant in plebem, aliàs quidem seorsum exanthemata, vt grauissimè anno millesimo quingentesimo trigesimo sexto: aliàs ecthymata sola, vt anno millesimo quingẽtesimo quadragesimo secundo. Quæ qui videt, quomodo causam illam superiorem non intelligat ac iudicet mundo grassari? Vt igitur carbunculus & pestilens bubo, ita sanè exanthemata & ecthymata causam habent è sublimi: at ea peculiari quadam malignitatis specie aërem contaminat. Aliáq; in his existit quàm in carbunculo vel in bubone: & alia in exanthemate quàm in ecthymate: & horum quàm illorum minor est ferocitas. Causa autem cur infantibus & pueris magis familiaria hæc sint, reddi potest, quòd firmior ætas & adultior, tãtulis malis non lacessitur, nisi quum fortè constitutio grauior inualuerit. Hæc autem rursum ex ipsorum morborũ descriptione & figura considerемus. In cute ii quidem efflorescunt, non ex ambientis contactu, sed ex inspiratu, quo vt cor afflatum, delibutumq; fuerit ipso statim initio vniuersum corpus, maximè vero caput ingrauescit; hoc etiam plerunque dolore concutitur, oculi tument & illachrymantur, facies quasi inflammata rubescit, vox raucescit, spiritus crebrior ac difficilior euadit, pulsus frequens ac celer febris nuntius. Malo dein ingrauescente venenum ex humoribus die tertio aut quarto foras prosilit, & in cute efflorescens mali speciem detegit. Ecthymata pustulis multis toto corpore cõfertim albo colore extuberant, quæ pituitæ & bilis permistionẽ præ se ferunt. Exanthemata verò quasi pulicum maculis ferè rubra apparent, interdum purpurea, interdum viridia aut nigra. Tandem compresso furore, soluta aluus humorum qui contaminati fuerunt reliquias crisi expurgat. Hîc ita apparẽtibus, nullum tamen putredinis indicium (si modò simplices sint morbi) cernitur in vrinis: argumentum eos venenata qualitate virium corporisque nostri totam substantiam demoliri. Hoc & morborum fœditas testatur, tam deformis aliquando visa vt occæcatis oculis, vniuersa cutis in squamas fœtidas & in crustas ingentes solueretur: corpus omne non aliter contabesceret & macie nigroreq; torreretur, quàm si menses quatuor è furca pependisset. Neque verò solius cutis hæc vitia, verùm etiam omnium interiorum, musculorum, viscerum, solidarumque partium omnes priusquam cutis labefactatæ. Sæpe etenim deprehensum prægnantes maturos partus edidisse hac lue perfusos, quarum aliæ nihil omnino foris, aliæ non nisi multis post diebus incommoda senserunt. Et quosdam ab interitu dissectos, quibus iecur, lien, pulmones omniaque interiora haud secus atque cutis, sordidissimis papulis manentibus scaterent. Quinetiam raucitas spiritusque difficilis initiò premens, & prima eruptio in faucibus & ore, in ano & partibus obscœnis apparens, planum facit ex intimis partibus hæc mala originem habere. In has etiam finiri, argumentum est quòd sanatis & raucitas & spirandi difficultas manet, aliàs sine tussi, aliàs cum tussi ad tabem deducta. PHIL. Isthæc adeò luculenter explicata video, vt fides abrogari non possit. EVD. His finitimæ & quadam similitudine coniunctæ sunt febres sudorificæ, quæ insolentes magno terrore in omnem inferiorem Germaniam, in Galliam Belgicam & in Britanniam, ab anno Christi millesimo quingentesimo vigesimo quinto, in annum millesimum quingentesimum trigesimum, autumno potissimum peruagatæ sunt. Vt primùm lues hæc in ciuitatem quandam inuaserat, derepentè supra trecentos aut quingentos indies corripiebat, dum hinc aliò commigrasset. Perculsi mox quasi essent languore dissoluti, animi defectione corruebant, decumbentesque perpetuò sudore diffluebant, cum febre, cum pulsu crebro, celeri & inæquali, neque sudori motus erat ante morbi solutionem. Soluebatur autem vno aut summum altero die, quanquam liberati diu postea languebant. Omnibus cordis palpitatio conquisita, alios quidem duos trésve annos, alios omnem vitam comitata. Initiò multos sustulit quum nondum illius vis erat percepta: at postea admo-

dum paucos, vbi exercitatione & vſu deprehenſum eſt, eos qui ſudores excipe-rent proliceréntque & ſe cardiacis munirent, omnes reſtitui. Inſolentium morborum quum nec vis nec medicatio cognita eſt, grauis ſolet eſſe calamitas. Hoc ſtatu aër tenui nec admodum peſtilenti veneno perfuſus, ſuppar infirmiorque vitali robore, cor vt laceſſiuerat in cutem corporis extimam foras propellebatur, nec carbunculo, nec bubone, nec exanthemate, nec ecthymate, ſed ſudore ſolo prorumpens, quòd venenum ſpiritui quàm humori potius inſideret. Omni quippe ratione hæc febris in ephemerarum cenſu habetur. Eam igitur tempeſtatem quis quæſo non peſtilentem iudicet, quæ tam multos, tam multis ſenſim mundi regionibus, repentè ſine ſenſu oppreſſerit: cum cordis indeſinente palpitatione, cum animi defectione perpetua, cum eruptione foras ad cutem, quæ multorum eſt peſtilentium morborum communis? Illa porrò omnibus decantata grauedo anheloſa, anno Chriſti milleſimo quingenteſimo decimo, in omnes ferè mundi regiones debacchata, cum febre, cum ſumma capitis grauitate, cum cordis pulmonúmque anguſtia atque tuſſi, quanquam multo plures attigit quàm iugulauit: ſe ſuo tamen impetu proprióque ac inaudito veneni genere, peſtilentem prodidit. PHIL. Quos propoſueras peſtilentes morbos, omnes iam videris exequutus. At quos ſimplices epidemios & endemios appellas, ſiccíne putes abditioris illius perniciei quippiam redolere, & ex tacitis incomprehenſiſq; cauſis proficiſci?

Epidemiis morbis occultum quiddam ineſſe.

CAP. XIII.

EVDOXVS.

PVTO equidem, & cur putem dicam, quanquam non æquè euidens eſt in illis demonſtratio. Dyſenterias, lienterias, pleuritides, ophthalmias, febres acutas, huiúsque generis morbos vulgares, temporum mutatione tempeſtatumque vi ſuſcitari, perſpicuis rationibus ſuaderi poteſt: in idque multus eſt Galenus, multus & Hippocrates libris de locis, aëre & aquis, libris epidemiorum, & aphoriſmorum tertio. Cæterùm quum longa obſeruatio tempeſtates non paucas iis quas Hippocrates commemorat ſimiles notauerit, easque admodũ ſalubres, multas verò temperatas & æquales cũ primis inſalubres & pernicioſas, non poſſum equidẽ non ſuſpicari, pręter qualitatum tempeſtatumque mutationem, occultius quiddam & pernicioſius in ambiẽte hos aëre tum volitare & circumferri. Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo trigeſimo octauo, dyſenteriæ grauës vniuerſa Europa tanta ferocitate populabantur, vix vt ciuitas vlla immunis euaſerit, cum tamen nec exuperans intemperies, nec temporum inæquabilitas, nec valida tempeſtas vlla aut vigeret, aut antè viguiſſet. Annus autem ab hoc ſecundus, qui à Chriſto nato quadrageſimus erat ſupra ſeſquimilleſimum, omnium quos maiorum memoria notauerat, toto orbe feruentiſſimus, maximè tamen ſalubris obtigit. Poſſum itidem & de lienteria, quam meminiſtis circa hæc tempora plurimum inualuiſſe, ratiocinari quemadmodum de pleuritide, de febre omnis generis, deq; aliis non paucis epidemiis quos vt noſtra, ita maiorum ætas & vidit & animaduertit. Hi porrò morbi quũ in omnes terræ regiones calidas ac frigidas, Auſtro & Aquilone perflatas, peræquè inuadant, id quæſo exiſtimate, num præter intemperiem aut ſimplicem putredinem, ſit neceſſe quippiam in aëre contineri, quod omnium cauſa communis exiſtat. Non enim poſſit calida vel humida intemperies, regionem tam longè lateque diſtantium communis eſſe cauſa: nam quæ Auſtrales offendet, Aquilonios iuuabit. Nec igitur poteſt vlla putredo ex intemperie nata, omnium regionum eſſe communis. Quocirca præſtantioris & occultioris cuiuſdam originis ſimplicium epidemiorum cauſa ſit oportet. Hippocrates ad explorandam morbi cuiuſque naturam, & ad euentum prænoſcendũ, iubet tum temporis conditionem, tum epidemiorum morborum impetum animaduertere: deſignans cauſas duas planè diuerſas, temporis conditionem & latentem tacitumq; impetũ, morbos quo-

que

quę ex illis prodeuntes diuersos. Quicunque celebres medici popularis dysenteriæ, pleuritidis, aliorúmve morborum qui grassantur in vulgus, naturam & curationem literis mandarunt, eos certè quàm eiusdem cognominis dispersos, multò perniciosiores notauerunt, quasi tanta tamq; communis causa, perniciei expers esse non possit. Sidera vt pestilentes ita & alias interdum minus perniciosas, easque occultas excitant qualitates, quę fiunt epidemiorum morborum causæ. BRVT. Rursum quæso de febribus vulgaribus pauló attentius meditemur. Equidem continuas febres non modò in quibus ecthymata erumpunt purpurea, verùm etiam omnes quæcunque grassantur populariter, non admodum inficiabor præter peculiarem humoris putredinem; nonnihil etiam publicæ cõmunisque perniciei redolere; cùm proximè ad pestilentes accedant. At de intermittentibus, etiam si populares sint, maior foret controuersia: quòd illarum genus vniuersum Hippocrati salutare habeatur. EVD. Quod morbus quispiam salutaris sit, non idcirco possis inficiari pestilentem aut occultum esse. Galenus libro de crisi secundo, singularum febrium iudicia persequutus, post ea quæ à symptomatis petuntur; alia ab efficientibus antecedentibusque causis deducit: & præter primarum aëris qualitatum exuperantiam; aliam abditam & delitescentem causam inuenit. Ne autem in his referendis nimius sim, satisfuerit de quartana sola sententiam proferre. Primùm verò (inquit) hoc ipsum considera, nunquid autumnus frigidam & siccam inæqualemque temperaturam acceperit: tunc enim certius sperabis quartanos circuitus in ipso fore frequentiores. Posthæc si regio ipsa talium febrium sit procreatrix: si ægrotantis natura atræ bili sit obnoxia, si ratio victus antecesserit, quæ huiusmodi humorem coaceruauit: & si eo tempore quartanæ febres populariter fiant. Hoc loco Galenum vidêtis præter ægrotantis, regionis, & victus conditionem, duplicem in ambiente nos aëre constituisse causam, vnam frigidam & siccam inæqualemque temperaturam; alteram nec nomine nec verbo expressam, quæ tamen causa est cur quartanæ febres populariter fiat. Hæc tametsi adeò obscura est & naturæ arcanis inuoluta, vt nec propria essentia; nec nomine comprehendi possit, eam tamen & esse constat & aliam ab intemperie. Iam verò si quartanarum popularium causa obscura & delitescens est, necesse fuerit ipsas quoque quartanas, essentia obscuras & occultas haberi. BRVT. At nihilominus vno omnes ore quartanarum cæterarumque intermittentium essentiam in humoris putredine, & ex huius differentiis illarum differentias constituũt. EV. In illis (fateor) putrescit humor aliquispiam: cæterùm neque is, neque calor illius soboles, tota febris est essentia. Grauis sæpe humorum putredo & coercetur in nobis & expellitur, quam nec febris antecessit, nec comitatur, nec consequitur. In elephantiasi, in lue venerea, tanta plerunque putredine corporis tum interiores, tum externæ partes obsidentur, vt exesæ quasi laceratæ excidant, idque nullo febris indicio. BRVT. Hæc duntaxat mihi persuadent non ex quauis sine delectu putredine, etiã si grauissima sit, febrem enasci. EVD. Edissere quænam putredo febrem & quæ nullam accendet. BRVT. hoc si verbis explicare coner, frustrà laborem. EVD. Id igitur fatendum est vnum quippiam ex eorum numero esse quæ nos fugiunt, tacitũ & obscurum. Ne quid autem suspiceris aut metuas, non magnoprere contendo, idipsum de quo nostra est disputatio à cœlóne prodierit, an intus sit in corpore genitum, vti & venena non pauca. Satis sit in re controuersa demonstrare id quicquid est, occultum nec solius intemperiei sobolem esse. Agè igitur graui ille putredine scateat sine febre: hic verò cum febre. Hic præter simplicem putredinis rationem, aliud quippiam circumgerit, à quo febris incitatur; & quod accedens febrem inducit; decedens abducit. Id quocunq; nomine appelles, à putredine diuersum quiddam est, in quo consistit febris essentia. Hoc autem vt cõnstet luculentius paucis referam quę obseruationibus olim animaduerti, quorum & vos similia videre potuistis. Misellus quidã quartana febre simplici & lue venerea, sordidis vlceribus deformi, duobus fanè quàm contumacissimis malis conflictatus, opem medicam expoſcit. Conuenienter pręputgato, ligni guaiaci decoctum imperatur cũ victu

tenui & admodum exquisito. Horum perseuerantia, vniuersi corporis putridus humor partim absorptus partim dissipatus est in sudores: omnisque partium intemperies sic abacta est, vt maligna quæque & sordidissima vlcera, quibus tum nasi extremum exciderat, tum reliquum corpus omne scatebat, ad cicatricem perducta sint. At nihilominus cum à lue venerea integrè vindicatum corpus videretur, omnisque illius obstructio soluta, omnisque exhausta putredo: quartana tamen contumaciter in tempus longissimum producta est. Ex quo intelligi „ potest proximam illius causam non in obstructione, non in humorum putredi„ ne, sed in affectione quadam secretiore statui, quæ partibus ipsis inhærescit. Hanc Galenus iam senex agnouit, de febribus intermittentibus ita sentiens: Harum circuitus repetere minimè definit, quoad dispositio in parte generante excrementa seruetur. Quin & eo loci paulò altius quàm libris methodi, & primo artis ad Glauconem, febrium curationem instituens, præcipuum sanationis scopum esse ait dispositionis huius correctionem. Ea autem febrilis dispositio est ab intemperie longè diuersa. Hoc ipsum ex euentu superiori contrario æstimemus. Sæpenumero quartana febre soluta, corpus etiamnum permanet impurum, aliàs quidem aliis febribus, aliàs cruditati, aliàs lienis scirrho, aliàs cachexiæ, vel hydropi, aliàs aliis ex putredine malis obnoxium. Hoc non modò in pestilentibus & contagiosis, verumetiam in venenatis morbis omnibus. Dioscorides accidere tradit, vt quum tempore vis illa venenata & præsentanea perdita fuerit, vitiosa quædam affectio diuturna relinquatur, quæ communia aliorum morborum remedia communemque medendi rationem efflagitet. Sæpe etiam ex impuro cor„ pore & putredine conferto, vidimus quartanam febrem non simplicem modò, „ sed & duplicem & triplicem propriis antidotis abigi nulla purgatione præmissa „ & stabili impuritate. Non præter rationem propria quædam febrium remedia inuulgantur, quibus vel aniculæ optimis medicis calumniam texunt illorumque artem insimulant. B R V. Multa in peregrinatione vidi hac de re incredibilia, quæ „ tanquam omnino ridicula sum aspernatus. E V D. Itaque si putredo profligari po„ test manente febris essentia, rursumque essentia dissolui, manente putredine, „ perspicuum esse debet, illa variis diuersisque tum naturis tum essentiis teneri. Quoniam autem de quartana febre exempli gratia sermo habitus est, reddat vestrum aliquis manifestam causam, cur ea licet interdum annos quatuor perseueret, nunquam aut rarissimè eundem hominem bis tota vita prehendat. Equidem hactenus vnicum bis prehensum audiui. Aut cur quartanæ febris statæ & quæ errabunda non sit, circuitus pomeridianis duntaxat horis inuadat. Hæc quis tam occulta & inuoluta esse credat, si non etiam occulta planeque obscura quartanæ sit essentia? B R V T. Noua audio. E V. Immo perueteraa, licet nondum fortasse „ animaduersa. Adde etiam quartanam eò contumaciorem fore, quo meridiei propius inuaserit. B R V. Ea fortasse causa sit, cur medicus admodum prudens, in quem aliquando incidi, ad earum febrium omniumque popularium morborum curationem, selectus antidotos diligenti syderum obseruatione adhiberet, nosque frequenter magna operum suorum teneret admiratione. Magna etiam probabilitate id suadebat quod est ad finem libri de natura humana, siue Hippocratis, siue Polybi, siue alterius is est, omnes febres ex bile esse. Nos prætereà graui in errore versari, qui vt omnis continuæ febris materiam in maioribus esse venis, ita omnium intermittentium causam existimaremus in, catne seu in ipsa corporis mole contineri, vno Galeni argumento, de rigore, & de sudoribus inclinatione erumpentibus. Is magna rationum efficacia, ex causis, ex signis, ex curandi ratione, docebat intermittentium materiã sæpius in ventriculo, aut in visceribus; aut in ventre inferiore coërceri; hincque nihilominus quàm ex corporis mole & rigores & sudores moueri. E V. Optimè nunc tecum ageretur, si ex his paucis, ab„ ditiora quædam ab illo diligenter peruestigasses. Multa quippe viri docti vsu lon„ go parta, sibi tanquam in thesauros recondunt, quæ etiamsi publicæ vtilitatis de„ siderio tenentur, inuulgare dubitant, ne multitudinem veterum doctrina confir„ matam vellicent ac irritent. B R. Tu verò de his quid sentis? E V. Hæccine vis in

sinu

ſinu tuo dicam? Galenus nondum artis operibus confirmatus, ſecundo de Criſi [Cap.3.] hoc continentem febrem ab intermittente diſcrimine ſeiunxit: In tertiana per totum corpus bilis defertur, atque ideo vehemens fit rigor, bilisque ſuperuenit vomitus vrinæque ac ſudores bilioſi ſunt. In ardentibus verò, quæ nullam habent intermiſſionem, bilis humor in vaſis vnà cum ſanguine continetur: atque hæ ipſæ à tertianis differunt (quamuis eo qui vtrunque facit morbum humore communicent) quòd in his quidem intra venas continetur, in illis verò cùm vehementer moueatur, per ſingulas corporis partes diſſeminatur, quo fit vt delationis impetu ipſa per ſeipſam expurgetur, & ſudoribus atque vomitionibus finiatur. Et alio [Cap.6.] loco: Nam quæ in ſola flaua bile febris accenditur, ſi quidem bilis adhuc intra vaſa maneat, exquiſita febris ardens nuncupatur: ſi verò per totum corpus deferatur, tertiana. Sic & ſi ab atra bile fit febris, quum per totum corpus delata fuerit, quartana: efficitur quum immobilis, illa quæ quarto quoque die excreſcit. Sicuti ſi ex pituita ortum habeant, vel quotidianæ ſunt, vel quæ ſingulis diebus accenduntur: vno ſolo differentes, quòd vel per venas, vel per totum corpus in eis deferuntur humores: & quòd cum rigore & vomitibus & ſudoribus fiunt, vel ſine his. Hæc igitur ſunt quæ à Galeno iuuene pronunciata haudquaquam receperim: quandoquidem tum ætatis non aliam ſedem humoribus quàm venas deſignabat, in quibus vel illi putreſcerent, vel illinc in corporis habitum irrumperent. Cæterùm ætate & rerum obſeruatione iam maturior, ſecundo de differen- [Cap.17.] tiis febrium anxiè admodum cauſam inueſtigans intermittentium, & cur hæ circuitione quadam repetant, aliam his originem aliumque fomitem inſtituit. Neque enim humorem, qui putreſcens circuitus eſt materia, ſemper è venis maioribus exilire aut illic contineri, ſed in vna quapiam corporis parte quæ propria ſedes eſt propriusque fomes febris intermittentis. Etenim poſt aliquot de circuitu repetentium morborum demonſtrationes, ita colligit: Vbi pars aliqua debilis efficietur, id ei cauſa erit cur non excrementa ſolùm, ſed ipſe etiam ſanguinis corrumpatur ac putrefiat, & febris accendatur. & mox: Quinetiam vbi nequeat concoquere quælibet pars genita in ſe excrementa, aut expellere ad aliam, tale ſibi ipſi initium febricitandi, quale ea quæ tranſmittit alteri adfert. Ita enim in parte vnaquapiam excrementa colligi putat, vel partis ipſius vitio & imbecillitate, vel alterius mittentis robore. Itaque vt alio inquit loco, Sæpe diſpoſitio in iecore & in ſplene attulit febrem, quoties aut inflammatio aliqua aut obſtructio [Cap.5.] putredinem accendit. Hinc primo artis ad Glauconem inquit, vix citra oris ventriculi iniuriam fieri quotidianam, nec ſine lienis vitio quartanam, nec tertianam abſque iecoris offenſione. Quod autem de hiſce partibus attulit, idem & de vicinis omnibus quæcunque circa meſenterium, pancreas & inteſtina inſident, accipiendum eſt. In his enim intermittentium febrium cauſa fomesque reſidet. Quod autem ſecundo de Criſi adferebat, rigorem fieri flaua bile mota delataque [Cap.3.5.&6.] per corporis habitum, id certè perpetuum non eſt. Immò ſecundo de differentiis febrium per quæcunq; loca ſentientia ea feratur, vt per præcordiorum membranas, rigorem excitare tradit, quemadmodum & ab æſtu, à laſſitudine, à medicamento calido & acri quod vlceri adhibetur. Licet autem putredo in quapiam parte tanquam in fomite coërceatur, neque illinc putridus humor in omne corpus permeet, vapor tamen calorque putredinis illinc in omne corpus effunditur, quod ſanè Galenus ſic confirmat: Vbi verò calor ſuperat materiam, appel- [2.de diff.feb.] latur incrementum & aſcenſus tale tempus. Atque eo tempore augetur calor tam multus, vt non ſolùm deurat locum ipſum qui veluti cauſa putredinis eſt, ſed iam per continuitatem depaſcat vniuerſum corpus. Hæc ſunt quæ de re propoſita ex Galeni mente deprompſi, quę curando imitor, omnia ſanè iis conſentanea quę à celebri medico audieras. Plura adiicere poſſem, ſed inclinans iam dies, nec ipſam nos curandi rationem perſequi, nec ſuſcepti argumenti metas tranſilire ſinit, quod omne in rerum abditarum cauſis poſitum erat. PHIL. Cognitis ergo epidemiorum peſtilentiumque morborum cauſis, ad contagioſos venenatosque morbos diuertamus:

De contagiosis morbis. CAP. XIV.

EVDOXVS.

Denuce.

NVx vmbrâ proximis stirpibus arboribusque grauis, apud Ouidium sic queritur: Me, sata ne lædam, quoniam sata lædere dicor; Imus in extremo margine fundus habet. Narbonæ taxus tam præsentis est veneni, vt authore Dioscoride, si qui dormiant sub ea, aut in eius vmbra subsideant, lædantur & sæpenumero moriantur: quandoquidem corpori vniuerso strangulatum & celerem interitum infert. Basiliscus tantæ perniciei ab Auicenna describitur, vt non eos modò qui vel manu vel alia corporis sui parte, sed etiam qui virga attigerint, momento necet: quod & visu & sibilo efficere tradunt. Torpedo piscis piscatorem, qui se hasta attigerit, in stuporem inducit. Sunt & alia non pauca tum in animantium tum in stirpium genere, quæ possint integræ cutis contactu hominem interimere. At multò plura quæ aperta cute, vt venenatæ sagittæ, aspidis, hydræ, viperæ, cerastis, dispadis anguis, scolopendræ, salamandræ, stellionis, pastinacæ, lacertæ, draconis, crocodili, phalangii, scorpii, & rabidi canis morsus. Epidermis densa quum sit atque valida, hebetiorum & crassiorum venenorum substantiam altius penetrare non sinit, nisi vel findatur vel dilaceretur: quæ autem in venenis efficacissima sunt, illam quantumuis validam ac densam penetrant, introq; penitus subeunt. Omnium quidem vis & pernicies, ex ea sede quam primùm attigerit, sensim in corporis principes partes & in artus inuadit, dum corpus omne labefactet, idque omni veneno peculiare, vt pedetentim serpat; aliud quidem ocyus, aliud segnius. Rabidis canis demorsu saliuæ aut humoris quiddã eructat, in quo vis est veneni. Id intro subiens, spiritus, sanguinem, humores, partisq; substãtiam contagione labefactat: hinc sensim serpit longius in partes principes; sed tam segniter, vt rarò ante diem vigesimum, interdum non nisi anno symptomatis se prodat. Per has moras nec febris, nec malum aliud vllum percipitur, nec scit æger quanta pernicies lateat. At quum hæc tempore in cor penetrauerit, vellicantur præcordia, æger indignabundus euadit, nec stare, nec quiescere potis, furentis in morem huc illuc effrenatè agitur, manibus ora dilacerat, alios dente petit, ex ore spuma promanat, oculi torui & aspectu horrendi, febris valida, sitis inexhausta, & tamen æger aquam omniaq; liquida adeò perhorrescit, vt emori potius eligat quàm haberi aut ad aquam deduci. Quibus malis defatigatus tandem miserè cedit è vita. Phalangii aut scorpii aculeo, tum alia tum breuiori tempore fiũt symptomata, quòd promptius expeditiusq; venenum serpat. Itaq; omnium perniciès ab ea corporis parte exoriri, quã primùm lethifera vis attigerit, illinc sensim in omne corpus irrepere, ipsumq; permutare, & perimere animaduertitur. Id & inuenta comprobataq; curandi ratio confirmauit, quæ veneni perniciem ea parte qua intrauerit reuocat, vulneris dilatatione, partis demorsæ suctu, scarificatu, affixis cucurbitulis, medicamentis acrioribus. Et ne longiùs intrò serpat, eam arcet iniectis vinculis arctioribus, carnis circumscriptione, vrentibus medicamentis, vel candente ferro, nonnunquam extremę partis amputatione. Perniciei verò sæuitiam restinguit atq; domat antidotorum vsu, vt rabiem fluuialium cancrorum vstorum cinere, gentiana & alysso: cuius vires exæquare rubiam experimur. Vacuatio nulla aut admodum rara adhibenda. Hæc igitur optimorum medicorum diligentia atque fide comperta demonstrant non modò rabidorum canum aut scorpionum, sed & omnium quæ aut morsa, aut quouis contactu enecant: perniciem esse venenatam eamq; contagione vires suas expromere. BR. Equidem de istis nihil dubitem quæ sint celeberrimorum medicorum consensu confirmata: quanquam non desunt qui putent canem solo ardore & æstus vehementia in rabiem agi, ipsumque illius quod dicimus venenum esse velut caloris exuperantiam. PH. Nondum potes veterem pellem exuere. Hac æstate venatores quidam in lupum sæuiorem irruerunt, trucidatum in varia obsoniorum genera appararunt & coxerunt. Omnes quicunque esitarunt, non multo pòst tempore rabie correpti, alii perierunt, alii sociorum morte prudentes sibi prospexerunt.

runt. In ea carne tàm diligenter apparata, quam tu reſtare putes ardoris exuperantiam? At vis lethifera & venenata permanſit, quæ vix igne miteſcit: quemadmodum nec cantharidum vis deleteria vſtione tota perit. Ev. Qualis eſt virulentorum animantium pernicies atq; contagio, talem velim exiſtimetis latêre ac teneri in lue venerea, niſi quòd hæc fortaſſe minus præſens ac mortifera ſit. Br. V. Gaudeo te in huius morbi ſermonem incidiſſe, de quo tam multi multa ſcripſerunt, quæ palato meo non ſapiant: quocirca tuam ea de re ſentētiam magnopere optamus audire. Huius primam originem alij ſiderum inſolenti conſtitutioni, alij aquarum inquinamentis, alij cuiuſdam ſcorti impuritati referūt acceptam. Cæterùm licet ea lues ſenſim cōtagione in omnem Europam, Aphricam, Aſiam & extremam Indiam defluxerit omnemq; orbis partem quæ noſtratium commerciis vtitur, impleuerit: quoniam tamen deprehenſa eſt ab vno quopiam aut admodum paucis Neapoli originem habuiſſe, non potuit ſanè epidemiorum morborum conditione, à certo aſtrorum influxu deriuari. Quamplurimos enim paucis diebus afflixiſſet, tādemq; tempore defiiſſet. Ego proinde exploratiorem duxerim poſtremam originis rationem. Evd. De origine haud magna contentione decertem, ſed de illius cauſa, de vi & natura, ex qua curandi ratio omnis ducenda. Primùm autem occultam & venenatam illius eſſe naturam, tum ex inuaſionis modo, tum ex iis quæ mox tradentur perſpicuum fiet. Atq; cùm neminem vnquam hac lue labefactauerit inquinati aëris inſpiratio, non debet ea inter epidemios recenſeri. Quum nec alimentorum impuritate nec vitio vnquam ſit orta, non numerabitur in ſimpliciter venenatis. Reſtat igitur habeatur in contagioſis. Veneni quidem ac perniciei huius vis & efficacia tempore deliteſcit, & tempore copioſis ſignis & argumentis ſe prodit. Vtq; rabidi canis aut ſcorpionis, ita huius venenum ab ea ſede quæ ſit contagione labefactata, ſenſim in omne corpus perrepat atq; ſæuit, vt planè cōtagioſorum morborum naturam imitetur. Qua parte contactus & ſocietas eſt, ab ea maximè prehendit & initium ducit. Qui venereo complexu iungitur cum inquinata, à pudendis luem contrahit. Nutrix à qua pollutus infans lac ſugit, à mammis: condormiens inquinato ſudore diffluenti, à cute & à ſummis corporis partibus: qui effuſiore oſculo ſaliuam exceperit, ab ore: infans vitiata nutrice altus, nunc ab ore, nunc ab interioribus: obſtetrix quæ infectæ parturienti opem tuliſſet, à manu, quæ tandem excidit. Huius tamē veneni quia vis eſt hebetior, non niſi in apertam nudamq; partem inuadit. Partium à quibus lues exordium capit, aliæ aliis grauius vitæ diſcrimen adferunt: omnium exitioſiſſima eſt, quæ ab interioribus & reconditis viſceribus, aut à partibus obſcœnis inchoatur, cæteræ leuiores & minus periculoſæ. Quanquam autem illius vna eademque perpetuò eſt eſſentia, vt tamen corpora quibus inſederit, natura, temperamento, affectu & habitudine variant, ita diſtincta multipliciaque ſymptomata inducit, alia quidem in bilioſo, alia in pituitoſo, alia in melancholico: non enim ſi bilioſus pituitoſę concubuerit, eiſdem atq; illa ſymptomatis premetur. Nō igitur poſſint ex ſymptomatum differētia, propriæ morbi differentiæ conſtitui. Cuicunq; particulæ lues primùm inſederit, illic inhæreſcens puſtulam excitat, interim & vlcuſculum. Inde longius prorepens radices figit, ſenſimq; partium continuatione adacta, interiora ſubit, & ad extremum, ni medicamentum adhibueris, furore corpus vniuerſum vaſtat atque depopulatur. Hinc venenum malo ſubeſſe intelligitur, non aliter quàm ſcorpij aut rabioſi canis virtus, perreptans in omne corpus. Illius ſigna varia efficit partium natura ad quas pedetentim repit & permanat. Quum viro (exempli gratia) concubitu à pudendis madore perfuſis initium habet, puſtulas in his primum & vlcuſcula euocat contumacia maliq; moris. Vapor dein aut ſpiritus ductu cauo pudendi intrò irrepens (neque enim credibile eſt humoris quicquam eò ſubire) venæ cauæ ſanguinem arteriæque maioris ſpiritum labefactat: tumque bubo prorumpit in inguine. Hinc vaſis ſpermaticis renibuſque affectis gonorrhœa ſe promit, qua virus turpiſſimè velut eructando eiicitur. Quum execrandum malum in iecur & in ventriculum inuaſit, leuis quidam alui fluor ſuboffendit, moxque cum iecore ſanguis polluitur, quo cunctæ

corporis venæ participes fiunt, eoque in artus, in musculos & in cutem dissemi- nato, compressum maleficium atque tacitum erumpit: prosiliuntque liuidæ ru- bentesq; pustulę, vlcuscula crustosa & herpetes, nonnullis vlcera caua atq; mali- gna: biliosis quidem phagedænica & exedentia, melancholicis cancrosa: pituito- sis leuiora, sed sordidiora, & humore quodam mucoso fœtidoque manantia: san- guineis crebriora & carbunculi effigie. Omnia quidem labris præduris, tumen- tibus & inuersis, quæ exesa carne, ipsa etiam ossa depascunt, primùm tenella qua- lia sunt nasi & palati, deinde solidiora, quæ putria cariosaq; tempore excidũt. Ab iis, cùm malum iam cerebrum summamq; corporis arcem obsidet, multa super- uacua pro partis conditione pituitosa colligi necesse est: quæ si interclusa capite teneantur, magnum & acerbum dolorem commouent: sin foras sub cutem ca- pitis promineant, & in articulos vel in artus deturbentur, his aut cruciatus exci- tant immanes ac diuturnos, qui noctu maximè inualescunt, aut tophos predu- ros scirrhososq; tumores, haudquaquã tamẽ doloris expertes. Quanquam enim pituitosa videtur materia, veneni tamen maleficio perfusa, acrimoniæ particeps est. Hinc sub ossium membranas se recondens, tum acrimonia, tum distentione dolorem excitat. In ossium verò substantiam per tenues quasi tubos se inferens, illa diffundit dilatatque in tumorem, quæ tandem carie consumpta putrescunt. Si minus acris & mordax materia cutem non exedit, ad pilorum radices effusa malignitate aut venenata vapore, effluuium concitat, quo plerique visi sunt sine capillis, sine supercilio, sine barba, sine pilis, qui posteà tempore repullularunt. Quum tam multa vbique sint huius perniciei signa, nullum tamen cernitur in v- rinis, neque ex his quisquam aut hoc aut aliud vllum veneni genus possit depre- hendere. Iam verò hæc paucula de venerea lue si adhibito animi iudicio, studio- sè obseruabitis, cui vestrum non perspicua sit eius pernicies? Quis ex vobis eam veneni participem esse inficiabitur? Si in omne corpus disseminata serpit, non a- liter quam quæ à rabidi canis morsu infertur, posśitne expers esse veneni? Neq; verò in externas duntaxat quæ sub aspectum veniunt, verumetiam in interiores quasque partes in ipsaque viscera penetrat, quæ (quod de ex anthematis affereba- tur) dissectis mortuis comparent pustulis vlceribusque fœda. Plurimi sanè hoc in morbo in aliisque venenatis captiosa eaque admodum inani ratione falluntur, quòd dum vident symptomata hæc omnia cum humoris cuiusdam vitio insul- tare, nihil præter humorem inesse putant, nihil maius animo concipiunt, neque acriore illa animi acie perscrutantur num aliud quippiã in humore subsit in quo præcipua affectionis causa consistat: quale proculdubio si sensu non cernimus, oportet certè ratione & intelligentia comprehendere, alioquin in maximarum rerum ignoratione versari. Itaque vis illa veneni, tenuis admodum ac ferè cor- poris expers, sensusque nostros effugiens, aut in humore aut in alio quouis cor- pore inhærescit, quod subiectum duntaxat quasi vehiculum est eius quæ nos af- ficit maleficiosæ facultatis. Quî enim possit corpori nostro vim inferre sola vir- tus incorporea? Brv. Omnem certè hac de re dubitationem & velut caliginem, dilucida interpretatione discussisti. Velim tamen insuper mihi aculeos ex ani- mo euellas, quos nonnulli infixerunt. Aiunt illi hanc luis venereæ contagionem, & in dies mutari, & iam prorsus inclinare atque consenescere, vt sit posthac bre- ui finẽ habitura. Quid quæso hac de re statuis? Ev. Hanc nisi sua clementia Deus optimus extinguat, aut effrenem hominum libidinem temperet, nunquam ex- tinctum iri, sed fore humano generi comitem & immortalem? Ph. Circumferũt tamen olim pustulas fœdas erupisse complures, dolores admodum paucos: nunc contrà, pustulas esse nullas, dolores autem atroces cum tuberculis scirrhosis. Ev. Id fortasse effecerit non luis conditio, sed præpostera multorum curatio. Adeò enim nunc ea mortalibus est formidabilis, vt vel illius minima suspicione confe- stim ad remedium ex hydrargyro concurratur: quod sanè pustularum ardorem extinguit, at destillationes articulorumque dolores exagitat. Brv. Tune igitur vulgarem illam medendi rationem confirmas? Ev. Nihil equidem minus, quòd ea morbi symptomatis duntaxat succurratur, radice neglecta? Ad tetræ huius & immanis

immanis beluæ oppugnationem omnes machinas adhibuerunt. Alij ſperantſe initio radicem vacuationibus euulſuros: purgant validè, dehinc quibus compe- tit ſanguinem mittunt, mox reliquias idoneis ſyrupis præparant, quas & ſecundò & tertiò interdum & quartò expurgent. Ea certè curatio ſi malum inter initia conſiſtit, ſoluſque corporis ſpiritus vel humor inquinatur, plerunque liberat, non item ſi iam partium ſubſtantia obſidetur. Alij ratione non admodum diſſimili, tenui extenuanteq; victu, & potu ex hebeno guaiacina vel ſancta vel ex Cinarum radice corpus abſumunt, humores detergunt diſſipantque in vrinas & ſudores. Hinc neceſſe eſt puſtulas & vlcera cum corpore ſiccari & ſaneſcere, tophos præ- duros incidi atque diſſolui, ex hiſque natos dolores miteſcere. At ſymptomata iſthæc putato, morbi verò eſſentiam multò diuerſam, quæ illis abeuntibus, et- iamnum tanquam radix ſolidarum partium ſubſtantiæ firmiùs inhæreſcit. Alii vnctionibus ex hydrargyro curationem ſuſcipiunt. Cum enim hydrargyros non (vt pleriſq; viſum eſt) calida ſit, ſed adeò frigida vt vi narcotica dolores quoſcun- que ſopiat & leniat, optima ratione ſanguinis eruptiones, bilis ardores excſio- neſque retundit: puſtulis vlceribuſque malignis opitulatur. Quum eadem ve- hementer humida ſit, præduros tumores emollit concretoſq; diſſoluit. Et quo- niam adeò tenuium eſt partium, vt omnia vel duriſſima metallorũ corpora ſub- eat, penetret atque diſſoluat, multa è corpore per ſudores diſſipat, quædam pur- gatoria vi in aluum deturbat: multamque pituitam ex ore prolicit. Quocirca ex accidenti deſiccans, vacuanſq; ſymptomatum materiam, illis non parum ſuccur- rit: at certè crudeliùs quàm guaiacum magno oris tædio, grauiore virium iactura & imminentiore periculo. Etenim cerebrum tanto frigore offendit, vt rheuma- tiſmis deinceps opportunum maneat: neruos, articulos eatenus laxat & debili- tat, vt in omnem fluxionẽ proni euadant, ſuſcitenturq; tremores immedicabiles, & recentes cruciatus priſtinis grauiores. Non vt in ſimplici arthritide hi repentè oboriuntur, neq; foras prominent, ſed ſenſim radice altiùs defixa, penitiùs ferè in oſſa tibiæ & humeri ſubeunt. Hydrargyrus tanto periculo ſymptomatis opem ferens, mali radicem haudquaquam euellit. Quo fit vt tum hæc, tum ſuperiores inefficaces ſint & parùm tutæ cum periculo ricidiuæ, quum præſertim lues ini- tium præterlapſa, ipſam partium ſubſtantiam obſedit. Tempore ſiquidem reui- reſcit, recurritq; interdum poſt annum trigeſimũ, tantoq; interuallo mali fomes quaſi ſepultus deliteſcit. Et nihilominus qui tũ expertes mali prorſuſq; expeditos ſe putant, alios cum quibus concubuerint, contaminant, prolemq; gignũt ea lue conſperſam, indicium profectò tum temporis mali fermentum in venis in ipſiſq; partibus reſeruari, & vt dicere ſolent, in ipſis quaſi medullis latere. Recidiua rarò perſimilis eſt radici; neque iiſdem ſymptomatis, ſed ferè deſtillatione, arthriti- de, artuum dolore, tophis, vel oſſium carie moleſta: neque pari contagione, eos cum quibus ſocietas eſt, afficit: quòd auxiliis humoris furor & impetus repreſſus ſit, etiam nondum mali radice euulſa. BR. Hanc igitur quànam alia ratione pu- tas extirpari poſſe? EVD. Propriis antidotis & alexipharmacis. Neque enim hy- drargyros, neque hebenus alexipharmacorum aut antidotorum vim obtinent: ſed empiricorum inuenta ſunt, quæ plerique vulgi imitatione inducti tanquam fucum adhibent malo, quum certè foret conſultius imitatione curationis ra- bioſorum à veteribus inſtitutæ, remedia in id meditari conſentanea. BR. Miror equidem ſæpeq; ſum miratus, neminem hoc toto ſeculo veram luis curationem attigiſſe, perſuaſus ſatis veram eam non eſſe quæ circunfertur. PH. Omnes quæ- ſtui inhiant, & poſthabita inueſtigatione veri, quicquid primùm ſors obtulit ſe- quuntur. Malè nobiſcum ageretur ſi noui ſæpe morbi emergerent, quando ne vnius quidem remedia aſſequi valemus. EVD. Itaque vt rabiei, ita luis venereæ propria quædam eſt antidotus, quę etiam ſi neq; victum admodum tenuem neq; vacuationes multas præmittes, vna poſſit labem eluere. Symptomata verò, vlce- ra, dolores, tophi, & quęcunq; acriter vrgẽt, ideoneis nec tam longè petitis auxi- liis expeditius tutiuſq; leniri poſſunt. BR. Hæc ex te diſcere vehementer opta- mus. EV. Vos me rei nouitate impuliſtis, vt nimis multa de tã fœda lue narrarem.

Temporis breuitas plura non fert: neque hîc abditorum morborum curationes, sed caussas duntaxat ex professo inuestigamus demonstramusque. Br. Huc saltem si quid de elephantiasi animo concepisti, in medium profer. Evd. Elephantiasin in contagiosorum morborum genere contineri, omnes certè vel plebeii persuasum habent, quòd non vt pestilens halitu solo, sed vt lues venerea concubitu, accubitu, omniq; contactu prehendat. Quanquam ciuitatum legibus Elephantici sepositi & à reliqua plebe segregati degunt, nunquam tamen vel sedulò sciscitati accepimus quenquam administrorum, etiam si perpetui illis assideant, sola spiratione contaminatum. Si quis fortè malum hoc sponte proprio intimoque vitio contraxit, non idcirco debet à contagiosorum censu reiici. Non enim contagiosum morbum ex solo ortu, verumetiam ex inuadendi serpendiq; modo definiuimus. Elephantiasin autem non ex sola atra bile fieri demonstrant melancholia morbus & mania: in quibus etiam si bilis atra & in cerebro & in toto corpore redundet, citra tamen elephantiasin est, quemadmodum & quartana intermittens & quartana cōtinua, in quibus melancholiam putrescere fatemur. Hæc igitur & insuper eruptio fœda foras in partes extimas & in cutem prosiliens, elephantiasin perniciei cuiusdam esse participem declarat. Ea primùm dura, crassa, aspera, & quâ redditur, colore subliuido vel purpureo, cum sensu quodam stuporis. Pustulæ dein extuberant, verrucis initio similes, sed quæ postea grandescant durescantque, interdum etiam magna fœditate exulcerentur. His notis facies potissimum & nasus, manuum pedumque digiti fœdantur, oculi rubore pustulisque suffusi caligant, pili toto corpore decidui sunt, maximè in superciliis & in mento. Omnia igitur foras erumpentia, ipsumq; pilorum defluuium, quis malignitatis & latentis veneni notas esse non agnoscat? Multus humor plerunque in cutem confertim effunditur, biliosus quidam in ictero, pituitosus in leucophlegmatia, melancholicus in melancholia, à quo nihil tale fieri cernimus. Itaque in elephantiasi præter humoris vitium malignum etiam virus inest, quod tum humores tum partium substantiam polluit. Illa quippe non solius cutis (quod Galenum dixisse miror) sed totius corporis est affectio. Quales in linguæ radice verrucæ extuberarint, tales in omnia viscera in omnesq; partes intimas disseminari compertimus. Curandi difficultas morbi malignitatem atque perniciem docet. Hanc idcirco tot seculis veram curationem non inuenisse reor, quòd propria illi antidotus perquisita non sit, quam tamen & esse & inueniri posse non diffido. Ph. De contagiosis morbis satis abundè: nunc recepto traditionis ordine de venenatis morbis transigendum. Non enim hoc loco de phthisi, de lepra, de scabie, de pruritu, deq; aliis huius classis sermo habendus est, qui quamuis in contagiosis numerari soleant, manifesti tamen sunt, à manifesta putredine orti, neque (quod suprà monebas) huc quoquam modo referendi.

Elephãtiasis.

1. De nat. facult.

De venenatis morbis. Cap. XV.

Evdoxvs.

Itane præterea exigitis vt de venenatis morbis sermo habeatur? Si iam planè inter omnes conuenit quamplurima esse venena, quorum vis cæca & delitescens vario nos symptomatum cruciatu fatigat, nónne euidens esse debet, ab illis morbos in nobis excitari, qui non manifestis qualitatibus, sed totius substantiæ dissidio vitæ nostræ primordia demoliuntur? Br. Neque id ipsi demonstrari volumus, sed dilucidiùs explicari quot & quas illorum differentias esse putes. Ev. Quem venenatum morbum definiuimus, is nec ducto inspiratoq; aëre, nec externorum contagione, sed vna delitescentis intus veneni pernicie prouenit, suboffenditq;. Hoc iam dixi ceteris hebetius, & in crassiore densioreq; materia inhærescere, quæ non nisi interioris caloris eiusq; copiosi vi excitetur. Venena aliàs imprudentius intrò assumuntur, aliàs intus progignuntur. Quæ intrò sumuntur, alia quidem in metallorum, alia in stirpium, alia in animantium genere sunt: In metallorum genere, arrhenicum, auripigmentum, chrysocolla, calx, æs vstum, atramentum sutorium, sulphur, adamas, lapis cæruleus & armenus: itemque hydrargyros,

dratgyros,cinnabaris,cerufa,plumbum,minium,gypfum. Hæc putant nonnulli fola qualitatum exuperantia,priora quidem cauftica vel feptica, id eft vrente vel putrefaciente vi,pofteriora verò aftringente & præfocante nobis infenfa:proinde non fimpliciter venena,fed venenata medicamenta appellari. At quanquam manifeftis omnia qualitatibus vehementer obfunt,totius tamen fubftantiæ diffidio nonnihil etiam veneni reconditum habent. In ftirpium ordine funt aconitum,chamæleo,taxus,ephemerum,thymælea, laureola, thapfia, rhododaphne, ranunculus,dracuntium,tithymali genera, & quæcunque immodicè purgandi vim obtinent, vt veratrum, fcammonium, cypariffias, cyclaminus, colocynthis, & alia eius generis non pauca,omnia verè deleteria. Sunt & quę qualitatum duntaxat exuperantiis infenfa putantur, quod genus funt euphorbium, anacardus, itemq; opium,mandragora,hyofcyamus,cicuta,folanum manicum,fungus:quæ tamen malignitatis expertia haudquaquam putamus. In animātium genere numerantur cantharides,lepus marinus,falamādra,bupreftis,deuorata, hirudo, pinorum eruca:felis cerebrum,fanguis tauri,lac corruptum,pifcium aut pecudum fulgure vel peftilentia interemptorum carnes, & quæcunque fuprà diximus demorfu vel contactu enecare. Porrò ex his quęcunq; intro fumpta fint,multò prę-fentius & atrocius quàm contactu offendunt. Hæc igitur omnia non modò qualitatum exuperantiis,verumetiam totius fubftantiæ diffidio exitialia effe & deleteria,morbosque inferre venenatos,tum ex infequentibus fymptomatis,tum ex alexiteriis quæ veteres ad curationem inuenerunt ,facilè intelligi poteft. Quæ porrò intus gignuntur venena,nō vt fuperiora primo fuæ naturæ ortu, fed longo ordinis progreffu atq; mutatione talia euaferunt. Vt enim ex varia humorum putredine, fiue ea ex intemperie, fiue aliis ex caufis orta fit, diuerfi generis febres excitantur: ita fanè ex putredine longius progreffa, vel alia cæciore ex caufa venenum in nobis prouenire gigniq; poteft. Galenus ait veteres hanc quæftionem difputaffe,euidētiffimisq; rationibus collegiffe,eofdem affectus fieri & à lethalis veneni potione, & à corruptione quæ è corpore fcaturire poteft. Hanc autem quam appellat corruptionem,re ipfa venenum effe mox canis exemplo demonftrat: in quo tanta plerūq; fit humorum corruptio,vt totus in rabiem agatur,quæ veneni foboles eft. Atq; tum & canem ipfum & omnes illius humores venenatos haberi,argumento eft quòd eius fputum humanum corpus attingens rabiem excitet. His perfuafum vobis effe debet, in nobis fimiliter corruptionem quandam fponte gigni poffe, quæ non modò veneni vires æquet,fed & ipfa tota venenū fit. Itaque fyncope admodum grauis & periculofa plerunq; fit ex concreto fanguinis grumo, maximè fi vel in ventriculo, vel inteftinis, deinde fi in pectore vel vefica putrefcat: fitq; ea cum pulfu paruo,refpiratione difficili,extremorum frigore, & fudore frigido fuborta interdum febre. Rei autem fic perfpectæ veteres conuenientia remedia non à manifeftis, fed ab occultis qualitatibus quafi alexiteria quædam attulerunt. Non admodum diffimilia fymptomata tradunt & à concreto putrefcenteque lacte gigni, quibus eadem propè fuccurrunt. Extremum pedem aliquando repentè fphacelatū vidimus, fine caufa externa, fine tumore aut rubore confpicuo. Oborto primùm dolore immaniffimo, mox fenfum in eo ac motum periiffe, partem totam liuore contabuiffe, exulcerationem fœdam infequutā,quæ acerrima caufticaq; medicamenta fine fenfu admitteret. Non multò pòft arteriam brachii dextri,deinde etiam finiftri pulfare defiiffe: ita fenfim vniuerfo corpore obfeffo,miferū extingui,fine febre, fine fymptomatis admodum grauibus. Tot tamq; pręfentium malorum quis intemperiem aut fimplicem aut cum humore,caufam effe ftatuat? Quis nō potius venenatam qualitatē in partes omnes propagari putet, quæ extremam hanc perniciem inferat? In vteri porrò ftrangulatu plerunque mulier fine motu,fine fenfu quafi extincta iacet cum pulfu obfcuro paruoque,eatenus vt interdum ne percipi quidem poffit,cum animi defectione & difficili fpiratione,quæ non modò pectus opprimit, fed & fauces quafi manu prehenfas præcludit: hunc autem tam immanibus fymptomatis comitatū tradit Galenus vel à fuppreffis menfibus vel à cohibito femine proficifci,

quod vitiatum maiorem quam menses vim & noxam corpori infert. At quũ non ipsa corrupti seminis substantia, sed vapor duntaxat in cordis cerebrique sedem sublatus illorum sit author, quis non illum vaporem, multoq; magis vitiatum semen, vnde is prodiit, censeat venenatæ qualitatis conditionem ac vim obtinere? Quęnam obsecro manifesta, siue ex primis, siue ex secundis sit qualitatibus, hæc tam sæua possit inuehere? Hanc sanè causam quæ mole parua, maximas solo contactu alterationes inducit, rectè Galenus & scorpionis & phalangij ictibus comparat, quibus exiguo veneno per minimum foramen iniecto, totum corpus afficitur, breuiq; admodum tempore sæuissima symptomata inualescunt. Possim opinor ipsa rerum similitudine itidem de comitiali morbo ratiocinari. Quum enim à crure vel à digito manus vapor quidam in cerebrum conscendere deprehenditur auræ frigidæ persimilis, qui ipsum attingens sensus mentemq; turbat & epilepsiam infert, quis non facilè credat corruptionem quandam in affecta parte genitam esse, eamq; adeò validam vt phalangij, scorpionis, aut aliarum perniciosarum ferarum venenis queat comparari? Equidem id puto verissimum quod apud Galenum Pelops dicebat, posse præter naturam in corpore essentiam sponte generari quæ mole minima sit, facultate autem quàm maxima: & quæ quum neruosam aliquam sedem occupauerit, per continuatas partes vsque ad neruorum principium vim suam trāsmittat, siue id alteratione fiat, siue spirituali essentia veluti aura ad ipsum elata; ex eaque comitialem circuitum excitari. BR. Hæc facilè suadere possint epilepsiam quæ vniuscuiusuis partis consensu fit, à venenata malignitate promoueri, de qua productus Galeni locus traditus est. Cæterùm „quæ primario cerebri affectu contrahitur, aliam fortasse causam habet, quam is mihi videtur paulò antè sic exposuisse: Constat epilepsiam in cerebro consistere, „impediente humore animalem spiritum qui in ventriculis eius continetur, quò „minus possit exire. Hunc deinde humorem ait crassum & viscidum esse, aliàs pi„tuitosum, aliàs melancholicum. Et quoniã velox est epilepsiæ discussio, eũ ipsum „humorem obstruere meatum spiritus qui in cerebri ventriculis est, cerebrumq; „ipsum concutere, quò excutiat id quod noxium est. A crasso semper humore (in„quit) hanc affectionem induci argumento est quòd & subitò fit & soluitur confe„stim. Nam subitariam meatuum obstructionem à crasso viscosoque humore fieri constat. Hac etiam varietate epilepsiam ab apoplexia disiungit, quòd in hac frigidus, crassus & viscosus humor omnes principes cerebri ventriculos affatim implèat obturetq;, in epilepsia verò aut non omnes aut non affatim & vsquequaq;. Ev. Id si illarum solùm discrimen est, necesse sit omnem apoplexiam quædam antecedat epilepsia: non enim possunt omnes ventriculi repentè & affatim impleri, quin prius modicè & leuiter obturentur. At contrà sæpè deprehẽdimus, apoplexiam primò & derepentè inuadere, quam nulla preuenerit epilepsia. Quinetiam si in epilepsia crassus & viscosus humor cerebri ventriculos meatusq; semper obstruit, eo per accessionẽ, dum neruorum principium (vt inquit Galenus) seipsum quatit, discusso, non aliis preterea accessionibus fatigabitur. Atqui multę nihilominus recurrunt. Aut si semper alius & alius humor per accessiones influat, qui fieri poterit vt quũ aliquis in dies quater aut sexies primario affectu corruit, quales non paucos videre licet, tã multus tamq; crassus humor succrescat? Quænã eà scaturigo vnde toto vitæ curriculo dimanet, & in meatus incurrat? BR. His rationibus ipse etiã sæpe ac multùm de epilepsiæ, quẽadmodum sanè & de apoplexiæ causis dubitaui. Quum n. aliquando vidissem virũ viribus integrum, sinistri oculi ictu vehementiore, repentè attonitum corruisse, moxque sensu ac motu priuari, cum spiritu difficili ac stertore, & cũ aliis fortis apoplexiæ indicis, eũq; nec venæ sectione nec alia potuisse ratione seruari, quin horis duodecim interiret, mortis causam inuestigatione dignam putaui. Discisso apertoq; capite, neque ossis, neq; meningũ, neq; substantiæ cerebri quicquã confractum diuulsumve, sed duntaxat interiores oculi venas contusionis vi diruptas animaduertimus, è quibus sanguis cochlearium duorum mensura, in cerebri basim procubuerat, qui concretus arterias eas obstringebat, quæ retiformem contextum conficiunt, & quæ illinc in cerebri

6. De locis affectis.

Lib. 6. De locis affectis.

3. De locis affectis cap. 5.

cerebri ventriculos propagatæ, choroidem alterum constituunt. Cerebri autem ventriculi prorsus illæsi inanesque cernebantur. Hinc edoctus, alterum qui citra caussam externam apoplexia extinctus esset, dissecare visum est, in quo humor crassus & viscosus similiter ad contextum retiformem inuentus est, cerebri ventriculis nec oppletis nec obstructis. Hinc ego ratiocinatus, consentaneum putaui, iis arteriis vel obstructis vel cõpressis apoplexiam gigni, quòd tum cerebrum nihil spiritus è corde per subiectas arterias recipiat, sitque necesse illius motum sensumq; perire. Quidā hæc opinor animaduertens, rectè dixit fieri apoplexiam interceptis viis quæ sunt cerebro cordiq; communes. At ne videar penitus parum meminisse, ad epilepsiam reuersus edissere caussam eius quæ ipsomet affecto cerebro fit. E v d o. Non alia profectò videtur, quàm eius quæ per consensum. Vtenim aliquando obseruauimus è summo capitis vertice, in quo sub pericranio vitiatus venenatusque humor coërcebatur, vaporem manifesto sensu intro subire, qui epilepsiam concitaret, hancq; postea cauftico persanatam medicamento, ita proculdubio existimari debet intus, vel circũ meninges, vel circum cerebri substantiam vitium contineri veneni æmulum, cuius ex interuallis impetu facto, epilepsia suscitetur. Aperto epileptici philosophi qui decesserat capite, qui vehementissimo eoq; ferè perpetuo dolore, vix digitum lato, circa sinciput torquebatur, deprehendimus crassiorem meningem ea sede, caluæ ossi adhærescere, paululo humore putri interiecto. In altero cerebri substantia humorem fœtidissimum, eumq; exiguum contineri: vtriusq; tamẽ ventriculos & meatus omnis humoris, omnisq; obstructiones expertes. Multos ipse (scio) vidisti inde epilepticos euasisse, quòd in curanda lue venerea, dum vnguentis ex hydrargyro illinerētur, nonnihil in aurem & in cerebrum penetrasset. Hisne quæso dicas cerebri ventriculos humore multo impleri & obstrui? B r. Minimè quidem; sed ipsum corrupti hydrargyri pernicie lacessiti. E v d. Talem igitur & in omni alia epilepsia caussam existimato: atque si quid aliquando putridi humoris inesse deprehenditur, non ex ea ipsa putredine, sed ex venenata quàm concepit qualitate, hoc mali suscitari. Itaq; quocunq; corporis in loco is fuerit, venenatus illinc vapor in cerebrum sublatus idipsum meningesq; totius substantiæ inimicitia acriter ferit. Effertur autem ex interuallis haud secus atq; in febribus intermittentibus, & in rabie, & in aliis plerisq; morbis quorum est stata recursio. Cerebrum proprij veneni offensione interdum ab omni mentis sensuumq; functione prorsus vacat, vti & cor in syncope interdum seipsum vniuersumq; corpus quatiens adnititur offensionem excutere, non aliter quàm cor palpitās. P h. Ego complurium authorum lectione mihi persuaseram, id duntaxat venenum appellari, quod tota substantia cordi vitæ principio aduersaretur. E v d. Periculosa isthæc persuasio. Vt cantharis solam vesicam, lepus marinus solos pulmones exulcerat: ita parti vnicuique quippiam totius substantiæ dissidio contrauenit, quod illius venenum & deleterium est. Maximè hoc nomine digna sunt quæcunque iecur, cor & cerebrum principes corporis partes totius substantiæ diuortio oppugnant, demoliunturque. Cerebri venenum quoddam haberi Galenus quinto de simplicibus medicamentis hac expressit sententia: At sunt quæ tota essentia nobis contraria sunt, proinde si vel minimum eorum assumptum fuerit, omnino lædat necesse est, ceu dryopteris & pityocampe, & thapsia, & solanum manicum, & hydrargyros, & fungorum nonnulli præterea saliua & fel venenatorum animalium. Nam talia omnia genere sunt deleteria, non quantitate. Siquidem hæc si largius bibantur, quædam dementant, quædam mortem inferunt, verùm cõuenienti quadam mensura aliis admista adiuuant. Porrò quæcunq; inter ea mentem lædunt, continuò etiam pleraque caput degrauant, vaporum prauorum congerie ipsum implentia. Sed & quædam os ventriculi tentant atque affligunt, vt & inde caput per consensum lædatur. Communiter verò vniuersa duobus modis cerebrum affligunt læduntque: aut quum tota substantia sunt contraria, aut quum vna duabusve qualitatibus temperaturam immutant. Quę hîc Galenus tota substantia cerebro contraria statuit, illius certè venena sunt. Quod igitur partium maxi-

Cap. 18.

meque principum, tot & venenorum genera, à quibus & venenatorum morbo-rum differentiæ fluxerunt: quas ſingillatim recenſere, propriis notis quaſi depin-gere, conuenientibusq; remediis & alexiteriis profligare, maioris eſt operis. BR. Hæc quando non licet, deinceps æſtimemus quem vſum ad medendi artem ha-bere poſſint quæcunque matutina concertatione de Deo, de ſpiritibus & iis quæ trans naturam ſunt, tam accuratè diſſerebantur à vobis.

Et morbos, & remedia quædam trans naturam eſſe. CAP. XVI.

EVDOXVS.

SVPRA mundum aſpectabilem, alium ſenſibus nullis obuium, Deo ſpiritibus-que confertum cogitatione complectimur, mortalis huius ſummum custo-dem & gubernatorem, à quo etiam multa homini aliàs ſalutaria aliàs noxia & pe-ſtifera impendent. Deus itaque maximus, omnia in poteſtate habet quæ condi-dit, & quocunque vult ea deducit. Illius imperio cœlorum motus cohibiti ſunt, & ſol tanquam fixus conſtitit dimicaturo Ioſue, ſol plenilunio eclipſi adrumbra-tus patiente Chriſto: ignis de cœlo deductus ab Elia: Aër plerunque, ſed maximè Dauidis peſtilentia grauiſſimè contaminatus: Aquarum exuperantia & cataclyſmo olim terræ facies obruta: terræ ſterilitas frugumque inopia & fames Ioſephi ætate. Sic quippe in cœlos & elementa ſumma viget Dei poteſtas. At in nos mul-to plerunq; maior. In ſacris Ezechias graui morbo percuſſus eſt, Iob vlcere peſſi-mo à Satana Dei iuſſu fœdatus: Centum octoginta quinque Aſſyriorum millia ab angelo interempta: & omne primogenitum Ægypti ſub Pharaone occubuit. Plenæ ſunt ſacræ literæ calamitatibus, quas Deus ſumma iuſtitia mortalibus in-flixit, & beneficiis quæ placatus contulit. Quicunq; autem diuinitus morbi dela-buntur, naturalium quodammodo ſimiles apparent, at quia cauſam habent me-dendi arti haudquaquam obſequentem, iure trans naturam appellandi videntur. Vt hos cacodæmon humani generis hoſtis ferus & immanis, ferè ſolet Dei per-miſſu infligere, ita homines malefici miris dæmonũ artibus vim multis noxamq; inferunt: alii neſcio quos inuocant adiurantq; verbis, exorciſmis, imprecationi-bus, incantamentis & carminibus: alii collo ſubnectunt aliterve geſtant ſcripta quædam, characteres, annulos, imagines aliaq; nefanda: alii cantibus vtuntur, ſo-nis vel numeris: interdum potionibus, ſuffitibus & odoribus; interdum faſcina-tione & præſtigiis. Sunt qui abſentis imaginem cera effingãt, & quauis illius parte compuncta, verborum atque ſiderum vi, in ſimilem abſentis ſedem morbum in-ferre iactitent, aliaque non pauca de infligendis morbis præcepta. Anum ſolo o-culorum intuitu & radio naturaliter pueros aut infantes faſcinare non facilè cre-dam, quanquam in Bucolicis ſcribit Vergilius, Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos. Sunt qui perſuadere contendant in anu menſtruam purgationem ſuppreſſam, in corpus omne redundare, tempore venenatam reddi, ſpiritus infi-cere, eosq; potiſſimùm qui ab oculis foras exiliunt: hos aërem contaminare, pue-ros & tenellos infantes faſcino lædere. Quæ rationes parui ponderis ſunt. Men-ſtrua quippe purgatio quum anubus ex ætate & naturæ præſcripto deficiat, neq; ipſis neque aliis eſt incommodatura. Quinetiam tum prægnantet, tum quibus ex morbo ſuppreſſi ſunt menſes, multò vehementius pueros faſcinarent: adde quòd non oculis modò, verumetiam halitu & expiratione efficacior vis eſſet. Si qui fortè ſunt in Triballis & Illyriis aliisque regionibus, qui authore Plinio viſu effaſcinent, interimantque quos diutius intueantur, iratis præcipuè oculis, & hoc malum facilius ſentiant puberes: horum cauſam priuatim reddit, naturam in quorundam toto corpore, in aliorum oculis venena genuiſſe, ne quid vſ-quam mali eſſet, quod in homine non eſſet. Hæc verò rara, & quaſi miraculo priuatis quibuſdam irrogata. Ad ſuprà commemoratas artes redeo, quibus compertum habemus magos, ſagas, ſortilegas incantamentis nonnullos ita vinxiſſe, vt cum ſola vxore non concumberent: alios concubitus impoten-tes quaſi exectos reddidiſſe: alios in corporis extenuationem viriúmque imbe-cillitatem cum languore ſummo traxiſſe, quos ſolæ quæ inflixerant precibus

& muno-

& muneribus restituere possent. Neque solùm morbos, verumetiam dæmonas scelerati homines in corpora immittunt. Hi quidem visuntur furoris quadam specie distorti, hoc vno tamen à simplici furore distant; quòd summè ardua obloquantur, præterita & occulta renuntient, assidentiumque arcana referent; eosque multis conuitiis impetant, & diuinorum verborum potestate terreantur, contremiscant aut succenseant. Quidam non ita pridem quum per æstus nocte vehementer sitiret, è somno surgens potu non inuento obuium malum fortè prehendit, id mandens fauces sibi quasi manu præcludi strangularíq; sensit; simulque à subeunte dæmone iam obsessus, visus est in tenebris videre se à prægrandi nigerrimoque cane vorari, quæ postea restitutus integra mente nobis ordine recensuit. Hunc non pauci ex pulsu, ex calore & scabricie linguæ febricitare, ex vigiliis & mentis perturbatione simpliciter delirare iudicabant. Iuuenis alius familia equestri paucis antè annis corporis concussione & quasi conuulsione ex temporum interuallis laborauit, qua nunc solùm sinistrum brachium, nunc dextrum, interdum etiam digitum vnicum, aliàs crus alterum, aliàs vtrumque, aliàs corporis truncum tanta celeritate exagitaret, vix vt à ministris quatuor decumbens cohiberetur. Caput autem inconcussum iacebat, lingua & locutio libera, mens sana, omnesque sensus integri vel in conuulsionis ferocia. Decies minimùm quotidie corripiebatur: in interuallis sanus, sed labore confractus. Verà epilepsia iudicari poterat si mentis sensuumque læsio accessisset. Peritissimi quique adhibiti medici conuulsionem epilepsiæ finitimam à maligno venenatoque vapore spinæ dorsi impacto censuerunt: è quo vapor in eos neruos emanaret, qui à spina in artus quoquouersum, non autem in cerebrum disseminantur. Brvt. Sana ea quidem me iudice sententia. Evdo. Hæc credita causa vt summoueretur, clysteres imperantur frequentes, purgationes generis omnis & validæ, cucurbitulæ infiguntur neruorum initiis, fotus, vnctiones, emplastra, primùm quæ discuterent, dein quæ roborarent venenatamque malignitatem obtererent. His parum proficientibus sudores proliciuntur balneis, æstuariis, & guaiacinæ hebeni decocto, quæ nihilo magis profuerunt. Brvt. Quid est quæso cur tam accommodatis remediis id malum non cessit? Evd. Quoniam omnes longè aberamus à cognitione veri. Nam mense tertio primùm deprehensus dæmon quidam totius mali author, voce insuetisque verbis ac sententiis tum Latinis, tum Græcis (quanquam ignarus linguæ Græcæ laborans esset) se prodens. Is multa assidentiū maximeq; medicorum secreta detegebat, ridens quòd eos magno periculo circumuenisset, quodq; irritis pharmacis corpus hoc penè iugulassent. Quoties laborantem pater inuisebat, is procul à conspectu inclamabat, Appellentem hunc arcete & ab ingressione propulsate, aut torquem è ceruice detrahite: ex hoc enim, (vt Gallorum torquatis equitibus in more est) diui Michaëlis imago propendebat. Si sacra diuinaq; verba coram legebantur, ferociùs subsultabat & inhorrescebat. Quum intermissio erat ferociæ, laborans in quiete omnium meminerat, quæ inuitum se protulisse fatebatur & dolebat. Cerimoniis & execrationibus compulsus dæmon negabat se crimine damnatum, & spiritum se nuncupabat. Interrogatus quis esset, aut quomodo & qua hæc potestate moliretur, dixit multa intus esse domicilia in quæ se recondat, & in quiete ad alios commigrare: se in hoc corpus iniectum à quodam, cuius nomen non efferret, à pedibus ingressum in Regiam, & à pedibus egressurum quum præstitutus dies aduentarit. De aliis non paucis differebatur, quæ etiam ex aliis dæmonum laqueis irretitis interdum audiri solent. Neq; hæc vt noua profero, sed vt constet dæmones aliàs intro subeuntes in corpus, idipsum variis & inauditis interdum modis lacessere: aliàs non intro subire, sed vel vtiles corporis humores exagitare, vel noxios in principes partes traducere, vel hisce venas aliosq; ductus obstruere, vel instrumentorum structuram permutare, quibus ex causis innumeri morbi fiunt. Horum dæmones authores sunt, scelerati perditiq; homines ministri: omnisq; eorum trãs naturam est ratio. Br. Illorúmne & remedia quædam trans naturam statues? Ev. Necesse est omnino, At remediorum quę trans naturam, alia verè diuina, alia magica sunt.

Artiu Magicarū Antidota.

Quàm multos legimus Deum per prophetas vel è morte suscitasse, vel à lepra & elephantiasi expurgasse, vel ab extremo mortis reuocasse periculo? Multò plures cæcos, claudos, mutos, paralyticos, leprosos, febricitantes, omnisq; generis morbo & languore confectos Christus olim integrè restituit: à quo dein Apostoli, nec pauci viri religionis sanctitate conspicui, vim potestatemq; sunt adepti. Quos nunc vobis quasi exemplo referebam, vidi execrationibus, precibus, verbis sacrosanctis, votis & ieiuniis expediri: qui etiamnum saluberrimè & integerrima mente degunt. Hæc porrò diuina remedia improbi nefariique viri magicis artibus æmulantur, accita dæmonum ope: vt Mosis miracula Pharaonis magi, & summam Apostolorum admirationem Simon Magus. Plinius commemorat ætate sua principem Neronē vanas falsissimasq; comperiisse magicas artes. Quippe (inquit) non citharæ tragiciq; cantus libido illi maior fuit, fortuna rerū humanarum summa gestiente in profundis animi vitiis, primumq; imperare Diis concupiuit, nec quicquam generosius voluit: nemo vnquā vlli artium validius fauit: ad hæc non opes illi defuere, non vires, non discendi ingeniū aliaq; non patiente mundo, immensum & indubitatum exemplum est falsæ artis quam dereliquit Nero. Magus ad eum Tyridates venerat, magos secum adduxerat, magicis cœnis eum inuitauerat, non tamen quum regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem valuit. Proinde ita persuasum fuit, intestabilem, irritam, inanem esse, habentem tamen quasdam veritatis vmbras, sed in iis veneficas artes pollere, non magicas. Nero in exquirendis magicis artibus paulò curiosior, quòd nullum signum argumentúmve perspexisset, eas sustulit. Generatio mala & adultera signum quęrit, & signum ei non dabitur, nisi signum Ionæ prophetæ. Illas tamen & esse & fuisse, quæ in sacris extant de Pythonissa, de muliere ventriloqua, de Nabuchodonosor Rege, de Magis Pharaonis, aliaq; non pauca perhibent. Et quæ ab Ethnicis authoribus, de Demarcho, quem narrat Plinius degustatis extis pueri immolati in sacrificio, in lupum se conuertisse: & de Circe, quæ poculo socios Vlyssis in illo errore diuturno mutauit in feras: vt est apud Vergilium:

Quos hominum ex facie Dea sæua potentibus herbis
Induerat Circe in vultus & terga ferarum.

Et quæ de messibus aliò traductis scribit:

Has herbas atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipsa dedit Mœris: nascuntur plurima Ponto.
His ego sæpe lupum fieri & se condere syluis
Mœrim, sæpe animas imis excire sepulchris,
Atque satas aliò vidi traducere messes.

Et in Damone,

Carmina vel cœlo possunt deducere Lunam,
Carminibus Circe socios mutauit Vlyßis. Et:
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Ouidius libro sine titulo:

Carmine læsa Ceres sterilem vanescit in herbam,
Deficiunt læsi carmine fontis aquæ.
Ilicibus glandes cantataq; vitibus vua
Decidit, & nullo poma mouente fluunt.

Hæc nisi multorum fide comprobata contestataq; forent, non tam multas leges Iurisconsultorum prudentia in magos tulisset: nec iis qui messes excantassent, in lege duodecim Tabularum pœna esset constituta. Vt autem magicis artibus dæmon non res ipsas, quippe quas generare non possit, sed solas rerum species & spectra quædam exhibet, quibus hominū mentes quasi præstigiis illudat, & oculorum aciem præstringat: ita & in his quę ad medendi vsum quouis modo accommodantur, nec certa, nec tuta, sed fallax, captiosa & periculosa est sanatio. Vidi scripta chartula collo subnexa vniuersi corporis icterum vna nocte detergeri: vidi & febres verbis, cerimoniis quadamtenus profligari, sed quæ mox similiter, aut multo deterius recurrerent. Potest quidem dæmon quosdā integrè persanare, at

Falsa ac Periculosa Dæmonii Sanatio

tantum

tantum beneficium in hominem, quem perpetua consectatur inuidia, conferre haudquaquam velit. Fictam duntaxat simulatamque sanationem exhibet, cuius admiratione peruersas hominũ mentes irretiat, sibiq; infidelitate subiuget, hoc vnum cum primis adnitens, vt ab his quos seduxerit diuino cultu & honore dignetur. Hæc tum diuina tum magica remedia sunt trans naturam. Existunt autem & quædam inania vereque anilia, quæ quoniam hominum imbecillitatẽ nimia superstitione iamdiu occupant, superstitiosa dicimus. Ea sunt de quibus dicere nemo possit, cur & vnde creditas vires habent. Neq; enim à temperamento, neq; ab aliis manifestis qualitatibus, neq; à tota substantia, neq; à diuina vel magica potestate. Eiusmodi sunt scripta, signa, characteres, annuli, qui nec Dei nec spirituum opem implorant. Si nulla superior causa accesserit, quid sola figura, vel character virium possit ad profligandos morbos obtinere? Omnis quippe effectio ex contrariis est, quæ in eodem posita genere, partim similia, partim dissimilia sunt. Vt nec calor in saporem, nec sapor in odorem vel sonum, nec sonus in figuram: ita sanè nec verba, nec figuræ, nec characteres in morbos quicquam efficiant. Non solùm autem in iis quæ trans naturam, verumetiam in naturalibus plerisque remediis superstitiones incidunt: vt dum herbis, stirpibus, lapidibus aut metallis vires attribuuntur, quæ nec ad manifestas qualitates, nec ad totam illarum substantiam accedunt. BRVT. Iuuaret exemplis isthæc patefacere. EVDOXVS. Superstitiosum dico morbum comitialem his prolatis gestatisvè carminibus finiri:

Gaspar fert myrrham, thus Melchior, Balthasar aurum;
Hæc tria qui secum portabit nomina Regum,
Soluitur à morbo Christi pietate caduco.

Dentium dolorem mitescere, si quis, dum factum sit, dentes contingat, hæc verba efferens: Os non comminuetis ex eo. Strumas, aut laxiorem columellam sanescere iis precibus, quas nobis Aëtius scriptis reliquit. Vomitiones conquiescere ceremoniis & verbis quibusdam, quæ medicaturi vel absentes pronunciant, satis fore rati si modò laborantis nomẽ cognitum habent. Theophrastus author est ischiadicos carmine sanari. Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliari. Dixit Homerus, profluuium sanguinis vulnerato femine Vlyssem inhibuisse carmine. Vidi quendã qui è quacunque corporis parte profluentem sanguinem cohiberet, partis contactũ verba quædam obmurmurans. Sunt qui hæc commemorent, De latere eius exiuit sanguis & aqua. Ad febres sanandas quàm multæ circumferuntur preces? Est qui laborantis prehensa manu dicat, Æquè facilis tibi febris hęc sit, atq; Marię virgini Christi partus. Alius ante paroxysmum manus cùm ægroto lauat recitans secretò psalmum illum solemnem, Exaltabo te Deus meus rex. Si quis asino in aurẽ dixerit percussum se à scorpione, transire malum protinus tradunt. Vt verba, ita & scripta in superstitiosis multa numerantur. Ad arcendam lippitudinem charta in qua duæ Græcæ literæ P. A. inscriptæ sint, circumligata lino subnectatur collo. Ad dentium dolorem ridiculum hoc scriptum appensum: Strigiles falcesq; dentatæ, dentium dolorem persanate. In his etiam quæ foris admouentur, non leuis plerunque superstitio est. Eiusmodi illud est Apollonii apud Pliniũ: Vi interempti dente gingiuas in dolore scarificari. In caluã interfecti igneq; cremati, aquam è fonte noctu propinare comitialibus morbis. Ex calua suspendio interempti, catapotia fieri contra canis rabidi morsus. Nam si dens aut calua has vires non à temperamento, sed (vt credi par est) à proprietate totius substantiæ & à tota specie nãciscitur, vniuscuiusque hominis vel dens, vel calua eadem facultate viget, neque quòd vi fit interemptus, eam proprietatem facit. Eadem superstitione sunt, difficiles partus statim solui, cùm quis tectum in quo sit grauida transmiserit lapide vel missili quodam, ex his quæ tria animalia singulis ictibus interfecerint, hominem, aprum, vrsam. Et probabilius id efficere hastam militarem euulsam à corpore hominis, si terram non attigerit. Comitialem morbum sanari cibo è carne feræ occisæ eodem ferro, quo homo interfectus sit. Immatura morte raptorum manu, strumas, parotidas, guttura,

Marginal notes: Plin. 21. 10. — Plin. 28. 3. — Lib. 28. cap. 1. — Lib. 28. cap. 4.

tactu sanari. E tribus puteis pari mensura permistas aquas, prolibare nouo fictili, reliquum dare in tertianis accessu febrium bibendum. In quartanis frangmētum claui à cruce, inuolutum lana collo subnectere. A quartana febre eum liberari qui vinum biberit, in quod immersus fuerit gladius, quo sit caput abscissum: & eum cuius vnguium resegmina anguillæ viuæ collo subnectantur in linteolo, illa mox in aquam dimissa. Lienis dolorem sedari, si pecudis lien illi supertendatur, dicatque medicus lieni, se medicinam facere. A tussi vnumquemque liberari, qui in os rubetæ ranæ inspuerit; ea mox viua dimissa. Laqueum suspendiosi circundatum temporibus, capitis dolorem sedare. Fascia mulieris alligato capite dolores imminui. Hoc verbum Abracadabra, chartæ ea figura inscriptum quam Serenus tradit, ex collo appensum, à febribus maximeque ab hemitritæo liberare. Quid etiam veri id habere potest, quod multi affirmant, lathyris quæ tithymali species est, folium sursum euulsum si sumatur vomitionem mouere, deorsum ruptum deiectionem? Est qui profitetur icterum omnem sanari, si laborantis vrina manè in ollam emicta igni sensim efferuescat, dum tota in vapore exhaletur, diebus nouem continuis. Alius ad febrem omnis generis intermittentem, virgas duas parallelas verborum vi mediis partibus committit; ipsoque contactu vincit crucis effigie, quam collo subnectit: sic quidem multos leuat, sed qui ferè grauius recidant. Innumeris tum Plinius tum alii complures scatent magorum commentis, quibus vulgus in sui admirationem trahant. Quin & in herbis non pauca videas superstitiosa figmenta, qualia Galenus ab Andrea & Pamphilo conscripta commemorat, incantationes, transformationes & decanorum dæmoniorumque herbas sacras. BRVT. Valde nobis arridet cordique est tua hæc luculenta & morborum & remediorum quæ trans naturam sunt notatio: in qua dum à naturali contemplatione confusa quæque seiungis, reddisque singula sensum pura, nos certè vindicas à tetris tenebris & à densa caligine. Nunc autem in naturæ limites regressi, ea potissimùm scrutemur, quæ possint occultis morbis opitulari, eaque vel à cœlo, vel ab elementis, vel ab animantibus, vel à stirpibus, vel à metallis & lapidibus: extra hæc nihil nos potest naturaliter vel iuuare, vel lædere.

6. De simplic. (margin)

Occultas quasdam esse formæ seu totius substantiæ proprietates, & quot sint illarum differentiæ.

CAP. XVII.

EVDOXVS.

QVONIAM dies hic vobis totus est consecratus, quæ de occultis medicamentorum viribus dici optatis, paucis complectar. Primùm autem occultas illas tacitasque vires rebus inesse, easque naturæ limitibus contineri, ex superioribus demonstrationem habet. Nam si occulti morbi vsquam proueniunt, necesse est & contraria illis occultaque remedia existere. Nihil in hac rerum vniuersitate subsistit, cui non & simile, & contrarium quiddam natura protulerit, etiam si nostra diligentia nequit inueniri. Vt igitur morbis ex intemperie, contrarias ex intemperie vires: morbis ex materia contrarias materiæ facultates: & instrumentariis secundas medicamentorum vires ex permistis materiæ temperamentique viribus ortas opponimus: Ita sanè occultis totius substantiæ morbis, necesse est natura contrarias vires comparaurit, quæ & ipsæ occultæ sint, & totius substantiæ dissidio illis aduersæ. Etenim tam immanes morbi nunquid propriis destituti remediis iacebunt? Siccine naturæ res tantopere ad vitam necessariæ defecerint? Itaque in earum & facultatum & qualitatum genere, quæ à tota substantia fluxerunt, ordines multi ceu gradus collocandi, quorum extremi sint contrarii: ex his aliæ nobis infestæ & prorsus inimicæ, aliæ contra tota substantia familiares & amicæ, & quasi nostræ naturæ conseruatrices. Hæ sunt quas medicamentorum occultas proprietates vsus appellat. Possum opinor & aliter harum necessitatem persuadere. Quæcunque animantium, stirpium, lapidum, metallorumque corpora gignuntur, quando ex primis quotuor rerum initiis ma-

Cuius morbo Remedium esse (handwritten margin note)

tiis materiam sumunt, simul ex permistis illorum qualitatibus temperamentum sortiuntur, ex iisq; vires habent, quas nos primas simplicium medicamentorum facultates appellamus. At quando non modò qualitates, sed etiā elementorum substantiæ in genitis rebus confusæ etiamnum manent ac persistunt, necessum est hinc etiam vires quasdam seruari, quas in materia sitas esse diximus. Eiusmodi sunt grauitas, leuitas, mollitudo, durities & reliquæ à materia qualitates, quas de more secundas appellant, non quòd aliis posteriorem ortum acceperint, sed quòd minùs validæ sint minusque effectrices. Præter has verò tertiæ sunt à totius forma profectę. Si enim simplices qualitates viribus præditæ sunt, necesse est rerum formas atque substantias multò præstantioribus excellere. Hæ sunt quarum genus vniuersum Galenus à tota substantia prodire commemorat, parcè admodum, timidè & obscurè quid hoc rei esset interpretatus. PHIL. Tibi verò quid esse videtur tota rei substantia? EVDO. Si ea neque temperamentum est ex primis qualitatibus, neque materia elementorum, quid aliud esse dicas quàm totius geniti formam? Hanc nónne aliàs summam rei perfectionem, aliàs substantiam, aliàs & essentiam nullo nominum delectu appellat? PHIL. At nusquam Galenus tertiam hanc facultatem ad formam rei, multis autem locis ad prima rerum omnium elementa refert. EVDOXVS. Itaquidem facit, quoties omnia quæcunque fiant, probabili ratione illustrare, & quasi sub obtutum ponere contendit, ne quid ignorare videatur. At si verecundè veritatem quærimus, neque ad elementorum qualitates, neque ad illorum materiam; tota rei substantia accedit, sed proprias à se vna vires est sortita. Ita quidem Galenus quoties spretis argutiarum aculeis, rem omnem verè nudeque explicat, totam substantiam planè diuersam facit ab elementorum facultatibus: maximè quo loco de medicamentis totius substantiæ similitudine attrahentibus, hunc in modum differit: Est autem & aliud attrahentium medicamentorum genus, qualitatis familiaritate trahens, quod nihil aliud est nisi similitudine totius substantiæ, sicuti accommodatum sibi alimentum trahunt quæ nutriuntur omnia. In his purgantia omnia, & quædam alexiteria. Hæc deinde vim non ab elementis accepisse ita demum confirmat: Calida autem esse oportet hæc omnia; nam de his inter quæ est substantiarum similitudo, id potentius trahit quod est calidius, quippe quod similitudini calorem addidit auxiliarium. Quum enim duabus de causis id trahat, superabit profectò id quod vnicam habet cur trahat causam. Hæc Galenus. Quibus planè vel nolens fatetur quod est verissimum, totius substantię similitudinem diuersum quippiam ab elementorum qualitatibus, eamque attractionis præcipuam causam esse, solum autem iuuari elementi calore. Si duæ causæ hæ sunt, substantiæ similitudo atque calor, nónne diuersæ sunt & diuersam originem sortitæ? Non potest igitur Galenus non in eas incidere occultas rerum proprietates, quæcunque sint illarum causæ: Quarundam facultatum probabilem causam deprompsit; idque facilè, aliarum certè difficilius, aliarum nullam prorsus est assequutus. Quò quoties fortè incidit, cogitur vel inuitus ad occultas rerum proprietates confugere, & illinc quasi auxilium implorare. Libro secundo de naturalibus facultatibus, de vi attrahente cōtra Erasistratum differens, rursum in eandem sententiam tertio de simplici medicina inquit: Ostensum siquidem est à nobis in commentariis de naturalibus facultatib. quod qualitatū quę in substantiis sunt proprietatibus attractiones complentur. Quin etiam libro de respirationis vsu Erasistratum ridet & criminatur, quòd curiosus multarum rerum causas conquirat ac inuestiget. Ita enim suscepta cùm Erasistratiis disputatione sermonem instituit: At si Erasistrati (inquiunt) rationem reprehendis, aliam dicito. Dicam equidem, sed si vos primùm dixeritis quid in causa sit, cur piscatores contactu torpedinis obstupescant: quod si non possitis, hoc saltem nobis concedetis, vt illam animanti vim esse dicamus, quia stuporem contactu inducere possis, idque adeò potenter vt per ipsum tridentem ad piscatorum vsq; manus facilè discurrat affectio. Ergo piscium qualitates esse concedetis, quibus vel stuporem, vel caron, vel frigus, vel putredinem, vel aliud malum ad-

Lib. 5. simplic. cap. 16.

ferre possint: aëris eandem vim esse negabitis? Sed ostendere non licet (inquiunt) quæ sit ipsa seu vis, seu qualitas. Iniquum est per obscura & incerta quicquam euertí ac refelli. Itaque multas rerum virtutes occultasque proprietates vel ex Galeno comperimus, quarum nulla sit inuestiganda ratio. Id nusquam clarius quàm vndecimo de simplici medicina, vbi de cancris fluuiatilibus vstis agens, Pelopem præceptorem suum vellicat, qui causam reddere vellet cur ii medeantur demorsis à cane rabido. Sic enim post alia multa: Nam cancrorum cinerem, quia exiccandi vim habeant, mordentium canum venenum absumere, simulque digerere: ita enim dictitabat Pelops ambitiosa professione iactitans se talium omnium causas nouisse. At nisi me planè scire quippiam antè persuasum habeã, propinquis persuadere non tento. Itaque nec Pelopis rationem, contra quam videbam multa dici posse, pro vera recepi: nam & cancros prodesse puto ex proprietate totius substantiæ. Hæc Galenus, qui & paulò antè pollicitabatur seorsum librum se aliquando conscripturum, de iis quæ proprietate totius substantiæ quippiam in nobis efficerent. Sunt & alia passim apud eum plurima, quibus conuincitur omnino, eas rerum proprietates in artem medendi introducere: singula si recensere coner, longior ero quàm pro ista temporis breuitate. PHIL. Optarem doctè Brute, de his paulò profundius & accuratius quædam ex te sciscitari, vnde nunc plurimi has rerum proprietates appellent occultas. Quum Galenus eas fateatur à totius substantiæ proprietate nasci, an nullam putas earum esse rationem, qua demonstrari possint? BRVT. Nullam omnino. PHIL. Agè, obsecrò, qui iam longo vsu compertum habet, magnetem ferrum allicere, nonne scit hanc illius esse proprietatem, vt ignis calfaciendi ac vrendi? Tu enim proinde quòd ignem calfacere sensisti, calidum iudicas eaque illum vi pollere. Item quia magnetem sæpenumero ad se ferrum trahere obseruasti, debes ex eo quod consequutum vides, id quod antecessisse necesse est colligere, ex effectione & opere efficientem eius operis causam. Neque est quòd existimes omnis philosophicæ demonstrationis initium ex principibus illis qualitatibus, non aliunde duci. Si quis enim albam rosam proferens coloris causam roget, hancque velis frigidiori temperamento tribuere, quid quæso de rubra dices? Intybi species lacteumne idcirco succum fundunt, quòd frigidæ sint? At complures calidissimæ, quales sunt tithymali, eodem succo madent. Et aloë idcircóne est amara, quia calida? Atqui in opio, quod perniciоso frigore necat, amaritudo inest eximia. In odoribus verò maior est ac magis impedita controuersia, vix vt vllus sit quem ab elementorum certis qualitatibus expirari, docere possis. BRVT. Quorsum hæc obsecrò? PHIL. Nempe vt intelligas, nec totius substantiæ proprietates, nec odorum colorumque naturas ex primis duntaxat qualitatibus deduci. BRVT. Quàm gloriarere si tibi hac in re cederem! PHIL. Ego verò nulla de re minus quàm de gloria laboro. Sed omissis seriis liceat mihi tecum parumper vrbanius iocari. Nuper ex India quidam meus familiaris lapillum mirè luminosum deportauit, qui totus quasi incensus admirabili lucis splendore fulget, iactisque radiis ambientem aërem lumine quoquouersus implet. Is terræ impatiens, suopte ipse impetu confestim in sublime euolat. Neq; verò angustè haberi potest, sed amplo liberoque loco tenendus. Summa in eo puritas, summus nitor, nulla sorde aut labe inquinato, figuræ species nulla certa, sed inconstans & momento mutabilis. Quumque sit aspectu longè pulcherrimus, sese tamen contrectari non sinit, & si diutius adnitaris feriet acriter: si quid illi demitur, fit nihilo minor. Aiebat insuper huius vim esse ad plurima vtilem, tum summè necessariam. BRVT. Itáne fabulosis ænigmatibus cũ OEdipodibus quibusdam te iocari putas? PHIL. Nihil fabularum texo: rem si ante te constitui voles, oculorum fide verissimam fateberis. BRVT. Bestiolam aut noui generis auiculam esse oportet. PHIL. Nihil istorum, sed res est prorsus inanima atque muta. BRVT. Nouam & admirabilem rem audio, cuius profectò, si cuiusquam alterius, proprietas debet occulta censeri. At nullumne illi est inditum nomen? PHIL. Ignis, flamma. BRVT. Captus sum, & quidem satis suspicabar quippiam fallaciæ subesse. PHI. Quid me fallaciæ aut vanitatis insimulas? rem

profero

profero veriſſimam. Br. Sed tamen viliſſimã & maximè protritam. Hoc vno maximè ſpem meam fefelliſti, quòd ex India allatam diceres. Ph. Ergo India ſi quid eiuſmodi rarum carumq; ſola protuliſſet, admirarentur ſcilicet omnes ac laudarent occultas eius proprietates: nunc quoniam vulgare eſt paruoque parabile, contemptum proinde erit & nullo in precio? Si (vt rectè protulit Auicennas) ignis inuentu admodum difficilis eſſet, nobisque ab extremis & ignotis regionibus deferretur, illius quidem vim & proprietatem magis, quàm cæterorum omnium omnes admiraremur, illius cauſas attentius ſcrutaremur, illiusque multo magis quàm magnetis effectus nos in admirationem traherent. Si quæram vnde ignis comburit, aut eas quas dixi vires accepit, non aliud dicere poſſis, quàm ſummo eſſe illum calore, & hanc eſſe illius naturam & proprietatem. Hoc enim certè reſponſo, doctè videberis ſatisfeciſſe. Et tamen quum magnetem dico ferrum attrahere, aut pæoniam comitialem morbum profligare ingenita ſibi proprietate, non videor tibi cauſam ſatis dilucidè exprimere. Quid ita? Aut cur quod vtrique commune eſt, alterius tantùm veluti quodam priuilegio proprium facis? Id vnum fortaſſe diſcriminis ſtatui poteſt, quòd ignis proprietas, quia vſitatior, peculiari nomine caloris & leuitatis definita ſit: magnetis verò, pæonię atque ſimilium proprietatibus nondum vllum ſit nomen inditum. Quo errore minutiores pleriq; philoſophi tenentur, rati quidem vnumquodque ſciri cuius nomen cognitum habeant, nihil verò ſciri, cui nomen deſit. At certè ſcientia ex rerum, non ex nominum cognitione ducitur: neque res ipſæ nominibus, ſed nomina rebus obſecundant. Br. Conclude tandem ſi potes, vt quid comprehendere vis intelligam. Ph. Non omnia primis fieri qualitatibus, & ſi quæ ab illis fieri traduntur, ſciri putas, nihil eſſe quod neſciatur, neque occultarum proprietatum magis quàm elementorum affectionibus nos in admirationem duci oportere. Vt enim ſi quod medicamentum noui calidum tenuiumq; partium eſſe, id colligo obſtructiones expedire, icterumque perſanare: ita ſanè cognita ex effectu rheibarbari proprietate qua bilem expurgat, complector idipſum corpus refrigerare, icterum, tertianas bilioſasque febres diſcutere, capitis dolores, vigilias, ſitim, aliaque ex bilis feruore ſymptomata compeſcere. Br. Id iam manifeſtum agnoſco rerum proprietates non ab elementis, non à materia, ſed à ſola forma prodire, neque has rectè occultas, ſed vel formæ vel totius ſubſtantiæ proprietates appellari. Iam verò quot qualesque hæ ſint fuſius explicandum. Ev. Hoc ſanè nomen Galeno latiſſimè patet, ad multaq; pertinet, quandoquidem alimentum nos alere, medicamentum expurgare, deleteria medicamenta & venenata omnia nos enecare, totius ſubſtantiæ vi docet: rurſumque alia in renes, alia in veſicam, alia in lienem atque in pulmones vel caput concedere, iiſque aut ſalutaria aut peſtifera eſſe tota ſubſtantia. Brv. Tibine in his videtur totius formæ appellationem variam feciſſe? Ev. Maximè. Alimentum quippe idcirco nos alit, quia nobis tota ſubſtantia ſimile eſt. Hæc autem ſimilitudo nec temperamentorum eſt, nec materiarum, ſed vel formarum duntaxat, vel horum certè omnium, quam proinde totius ſubſtantiæ ſimilitudinem dixerunt. Lactuca & vinum alimenta quidem ſunt, quorum neutrum nobis temperamento ſimile vides, & quorum materiæ admodum diſſimiles ſint. Idcirco autem nobis familiaria dico & amica, quòd ſpiritum quendam vitæ & caloris in ſe contineant benignum, nobisque familiarem, cuius appulſu ſpiritus calorque noſter fouetur ſuſtentaturq;; & quorum materia quadã accepta mutatione, in corporis noſtri materiam abit, eiusque molem alit & auget. Itaque ſi alimentorum alia calida ſunt, alia frigida, ſimilitudo quam quærimus temperamentorum haudquaquam eſt. Deinde ſi illorum alia dura ſunt, alia mollia, aut hæc rara, illa denſa, neque rurſum in materiis eſt ea ſimilitudo. Neceſſe igitur eſt hanc in ſpiritu & in cœleſti illo calore conſtitui, quæ ſunt formæ congenita. Quod vt perſpicuè & luculenter perſpicias, hæc tecum altius ipſe meditare. Lac è mammis ſuctum, lactenti optimum & in primis conueniens alimentum eſſe: idipſum verò ſi proprio calore diſſipato frigeſcat, nunquam quantumuis denuò igne recaleſcat, poſſe bonitatem vimq;

Rheibarbari vires

Facultatum differentia à tota ſubſtantia profectæ.

priſtinam recuperare, & infantem qui eo ſolo aletur, breui totum extabeſcere. Quæcunque venatu viuunt animalia, vt in auium genere aquilam, miluum, accipitrem: in quadrupedibus leonem, lupum, vrſum, vulpem: in piſcium genere congrum, delphinum, thũnum, lupum, mulum, omnia quidem viua præda oblectari, nec niſi neceſſitate, abiecta cadauera attingere, præter vrſum fortaſſe. Dum itaque delphinus aut mulus viuos piſciculos ventre continet conficitque, non modò ſuam ſubſtantiam illorum materia verumetiam calorem calore natiuo fouet & auget: quemadmodum & lactis calor inſitus, infantis calorem multò euidentius quàm manus imbecillo ventriculo adhibita ſuſcitat atque fouet. His ergo rationibus ſtatuo, vtile nobis è viuis animantibus alimentum fore, ſi illorum materiam vincere & atterere valeremus: & recens cæſas carnes, quæ teneræ ſint, præmaceratis ac ſemiputribus vtiliores, quòd à viuis minus abſint. Magnus hic ſanè locus ac latè patens, quem vt totum animo perluſtres, velim ipſe tecum rationem habeas & contempleris, cur in tanta rerum multitudine nihil quicquam nos alere poteſt, quod non ipſum etiam alatur ſitque vita præditum. Non enim lapides aut metalla nobis alimenta ſunt, ſed duntaxat vel ſtirpes, vel animantia, vel quæ ex his prodierunt: quid ita? Quoniam noſtra vita noſterque calor non niſi aliorum vita & calore, neque corporis noſtri ſubſtantia non niſi illorum materia ſuſtineri poteſt. Quinetiam quæcunque ex his præſtantioré vitam degunt, vtiliora & ſalubriora nobis alimenta ſunt. Nam auium quadrupedumque ſubſtantia melius quàm piſcium, & horum melius quàm fructuum aut ſtirpium ſubſtantia nos alit, ſi modò paribus paria referas. Ex quibus profectò comprehenditur alimentum nobis familiare eſſe, primùm quidem ſpiritu & calore diuino, deinde materia quæ in hæc præparationem acceperat. Hecque nos totam ſubſtantiam appellamus. BR. Videberis igitur & cicutam & ſcorpionem nobis alimenta dicere, quòd & viuant & ſpiritu caloreque cœleſti inſtructa ſint. EVD. Si omne noſtrum alimentum viuere dixi, non continuò ſequitur è contrario, omne viuens alimentum eſſe: ſed eſt præterea neceſſe alimenti viuentis calor nobis familiaris ſit. At multorum calor ſpiritusque cœleſtis noſtro aduerſus omnino eſt, planè inimicus ac peſtilens. Alimentorum ſubſtantiæ ex diametro opponitur ea quæ deleteriorum ac venenatorum eſt tota ſubſtantia. Vt enim illa magna familiaritate nobis coniuncta ſunt, ita hæc prorſus inimica & peſtilentia, quæ adhibita non modò primis ſecundisve qualitatibus nos afficiant, ſed & toto genere de corpore noſtro quicquid attigerint corrumpant, idq; ex tabefcens in ſuam ſpeciem ac ſimilitudinem vertant. Quocirca in genere totius ſubſtantiæ extremè contraria ſunt alimenta & deleteria. Inter hæc medio quaſi ordine conſederunt medicamenta purgantia, quæ neque vt alimenta in noſtram ſubſtantiam conuerti, neque hanc prorſus corrumpere aut abſumere ſolent. Extremorum hæc naturam habent participem, partim quidem ſimilia, partim diſſimilia nobis. Dumque nec vinci omnino neque vincere poſſunt, inimica diſſimilitudine vellut per ſeditionem exiguntur & exterminantur, ſecum interim ſimilitudinis neceſſitudine eum humorem abducentia cum quo maior erit affinitas. Eiuſmodi ergo ſunt medicamenta quæcunque inter illa totius ſubſtantiæ extrema, conditionem planè mediam acceperunt. Quæcunq; autem ab his in alimentorum extremum propius acceſſerunt, qualia ſunt quæ benigna vocantur, ea ſi ſuo purgandi fine quauis occaſione fruſtrentur, in humorem ad quem educendum apta erant, conuertuntur, ceduntque nonnunquam in alimentum corpori. Quæ verò à medio in genus deleteriorum magis deuergunt, quod genus ſunt vehementiora, ſi quando purgandi finem non aſſequuntur, corpori grauiter incommodant. Vtriuſque generis conditionem Galenus ita perſequitur: Ideoque in purgantibus medicinis quædam ſunt quæ ſi purgatione fruſtrentur, præterquam quòd nullo damno corpus afficiunt, in alimentum ipſius inſuper cedunt: aliæ ſe ad animantis perniciem ac venenum conuertunt. Habet enim omnino purgans medicamentum cum vno certè aliquo in nobis humore ſimilitudinem, neque eſt illi ſemper admiſta vis veneni: quare ſi non purget, non tamen iniuriam ſem-

3. De ſimp. cap. 23.

per ali-

peraliquem faciet, ſed & concoquetur, & talem gignet humorem qualem tra- « here poterat. Et rurſum: Quare vbi purgationem haud aſſequuntur quædam « purgantium, alia malum corporibus noſtris inferunt, quædam verò alimentum « exhibent. Brvt. Iam ſatis planè expoſitæ tres facultatum differentiæ, à tota ſub- « ſtantia profectæ: at quarta reſtare videtur, qua alia medicamenta alias corporis partes quaſi delectu quodam aut iuuent aut lædant. Evdo. Id non minus totius fit ſubſtantiæ proprietate, non quæ ad vniuerſum corpus, ſed quę ad vnamquampiam particulam comparatur. Vt enim partium corporis aliæ aliis gaudent iuuanturque alimentis, noſtrum quidem cerebrum animantium cerebro, pulmo pulmone, iecur iecore, ſtomachus ſtomacho, & cor corde, idq; ob quandam ſubſtantiæ cognationem: ita & in deleteriorum genere, quædam proculdubio vnicuipiam particulæ, non aliis aduerſantur ſuntque peſtifera. Quod cùm Galenus cognitum haberet, faſſus eſt à marino lepore pulmonem vnum ex omnibus corporis particulis, à cantharidibus veſicam ſolam exulcerari. Similis eſt & eorum ratio, quibus vis data eſt particulas expurgandi: quædam enim iecur, quædam lienem, quædam pectus pulmonesque, quædam verò caput purgant: alia renum, alia veſicæ calculos conterunt. Nihil eſt in vlla naturæ parte, quod non peculiari & occulta proprietate vigeat. Etiam ſi multa inter ſe conferamus, neceſſe eſt omnino has illorum proprietates, aut ſimilitudine quadam & affinitate ſibi conſentire, aut diſſimilitudine atque diſſidio aduerſari. Hinc ſympathiæ & antipathiæ id eſt conſenſiones & diſſenſiones profectæ ſunt, omnibus rebus inſertæ: arcanæ quidem illæ & abditæ, quas natura nos mirari potius quàm ſcire voluit. Hæ cauſæ habentur omnium occultorum effectuum, qui nullis rationibus euidentibus probabiles exiſtunt. Quòd igitur alia medicamenta alias corporis partes aut iuuent aut lædant, in cauſa eſt ſympathia vel antipathia. Itaque ſi tibi magnetem ferrum attrahere proponam: ſi ſelenitem quem annulo incluſum vidiſſe memini, nudæ cutis contactu ſanguinem quauis ex parte manantem ſiſtere, quam vim nonnulli iaſpidi concedunt: ſi tertio digito inditum minore quàm æquinoctialis horæ curriculo, dyſenterica alui profluuia cohibere, aut eum qui hæmorrhoidas ſiſtebat & compeſcebat, ſi felem nepita herba ſibi mederi, ranas, buffones, lacertas & ſerpentes herbæ ranunculi eſu & cōtactu recreari: ibidem paſtam ſerpentibus origano ſalutem quærere, muſtellam cum regulo dimicaturam ſe ruta munire, confixum ceruum dictamo ſibi opitulari: hæc inquam aliaque eius generis ſexcenta ſi tibi proponam, in promptu erit quod dicas, ea totius ſubſtantiæ ſimilitudine & amicitia, quæ noxia ſunt attrahendo hæc efficere. Ph. Quid ſi fortè ſcammonium, & alia quædam vehementiora cholagoga foris admota, dyſenteriam perſanent? Br. At verò ſi tibi contrà ob oculos conſtituo magnetem vel allio perunctum vel adamantis præſentia ferrum non allicere; vaneſcere filicem, quæ copioſa in ambitu arundine obſita ſit: & contrà perire arundinē, quam obſepiēs multa filix in orbem cinxerit, Quercum iuglandi proximè aſſidentem, aut braſſicam cyclamino oppoſitam exareſcere, cicutam vino tanquam veneno inſperſam emori, Oleam in quercus ſcrobe poſitam extingui, Fraxini vmbram ſerpentes non ferre & quàm longiſſimè fugere, Vitem clauiculis ſolam braſſicam non complecti & in diuerſam partem ſe inflectere, Sapphirum anthracem aut fugare aut diſcerpere, Cancros fluuiatiles à rabido cane demorſis opem ferre, Scordion & centaurium minus lethalium beſtiarum ictibus, Terram lemniam hauſtis cantharidibus aut lepore marino ſuccurrere, Terram armenam à peſtilentibus febribus vindicare. Iam habes quod dicas hæc antipathia & totius ſubſtantiæ diſcordia fieri, qua etiam alexiteria, id eſt amuleta omnia nos tutos reddunt. Cæterùm ſi pæoniam tibi affero infantium collo ſubnexam, comitialem morbum ſanare (id enim de pæonia maſcula veriſſimum comperi) quam totius ſubſtantiæ aut conuenientiam aut repugnantiam dabis quæ id efficiat? Si quod pituitam, quæ mali cauſa eſt, è cerebro ſimilitudine ſubſtantiæ detrahit, idcirco medetur, cur non etiam aliis quibuſque à pituita morbis ſuccurret? aut cur non eaſdem vires obtineant medicamenta quæcunq; pituitam eliciunt? Scio Gale-

num hanc illi vim idcirco assignare, quòd exiccandi vi polleat tenuisq; sit substantiæ, ac proptereà ventriculorum cerebri infarctus expediat. Sed quum alia plurima extent maiore siccitate prædita, tenuiorumq; partium, cur illa vim pariter eandem ad morbum comitialem non accepissent? EVD. Ifthæc eius vis non è manifestis qualitatibus, sed à totius substantiæ dissidio atq; repugnantia dimanauit, qua non pituitæ, non humoris lentori, sed morbi comitialis essentiæ (quæ latens occultaq; est) prorsus aduersatur. PH. Mira verò plerumque Galeni ambitio, qui medicamentorum vires, quas Dioscorides sedulò ac diligenter est persequutus, omnes cõnititur in vulgatas elementorum facultates refundere, hincque omnium causas & rationes deducere. Sed præclarum istum, si diis placet, conatum tot ac tantæ circumueniunt difficultates, vt vni ac simplici rei non modò duas, sed tres quatuórve contrarias pugnantesq; substantias assignet: id autem quàm contortè, perspectum vobis est, quibus quotidie præcipua cura est, ista omnia diligentius excutiendi. Ipse equidem nunquam de hoc artificio ita bene sperabo, vt ex stirpium colore, odore vel sapore, earum primas secundasq; facultates consequuturum putem, neque hanc ipse noscendi rationem, sed eam quæ ab experientia ducitur, firmam habebo. Hincq; adeò factum est, vt vni Dioscoridi qui simplicium medicamentorum vires puris nudisq; verbis, nulla consequente ratione enarrauit, plus fidei & authoritatis habeam, quàm Galeno tot vanis rationibus instructo: existimemq; medicamentorum experientiam ratione potiorem. EVD. Placidè ac modestè omnia. Neque enim leuis neque inanis habendus hîc Galeni labor.

Vnde nata totius substantiæ proprietas, vtq; à substantia distet, & vbi sita sit. CAP. XVIII.

EVDOXVS.

TEMPERAMENTVM accidens omnino quum sit, in substantiarum genus verè constitui non potest. Materia quæ rudis & omnis formæ expers intelligitur, substantia iam est, sed infimo & abiectissimo ordine. Præstantiori gradu est naturale corpus. Corporis autem species ac forma, quæ illius est summa perfectio, qua tum in rerum natura consistit, tum à cæteris distat differtq; rebus, cæteris quidem omnibus dignitate præcellit, & in substantiarum genere prima atque summa collocatur. Quocirca nihil omnium melius quàm species potest tota vel præcipua rei substantia aut essentia appellari: & quæ substantiæ totius proprietates nuncupantur, hæ speciei sunt & formæ. Quęcunq; igitur sit formarum, eadem est & proprietatum origo. Deus autẽ maximus olim primùm cœlos stellis & viribus instructos, ipsaq; gignendarum rerum elementa, solus ex sola diuinitatis suæ immensitate condidit. Deinde verò & secundo loco animantium, stirpium & inanimorum genera, nõ solus ex se solo, sed ne illa (inquit Plato) eadem cum cœlis conditione forent, accitis cœlorum elementorumq; viribus. Vt enim singula de terra vel aqua proferens, materiam illis ab elementis assignauit, ita fanè formam cuique suam è cœlo propriis ornatam viribus immisit. Et ne posthac assiduas operas ad continuandam perpetuandamq; rerum procreationem collocaret, singula quæ creauerat iussit semen proferre, quod gignendis aliis tum materiam, tum præparatione calore, spiritu & conformatione exhiberet: ipsum verò cœlum iussit formam præparatis illis impartiri: itaq; occultas rerũ proprietates, quæ neque in temperamento, neque in materia inhærescunt, si è spiritu & calore deducis, diuinas fateri necesse est, quandoquidem calor & spiritus in semine verè proximeque diuinus est: sin verò è forma, proximè cœlestes, vti & formam. Non abs re igitur & Platonicorum & Theologorum sententia cœlum intelligitur genitarum gignendarumq; formarum omnium seminibus cõspersum, eius verò anima seminales rationes cõprehendit, ab his ideis profectas quas vna diuina mens omnes suo quasi sinu gerit. Quicquid mundi vniuersitate comprehenditur, id Deus cœlo elementisq; conseruandũ ortuq; assiduo continuandum subiecit, vt iam nihil vel ex semine gigni, genitúmve conseruari sine cœlo possit:

nisi

nisi quid Deus iis quasi ministris omissis, ex se proximè miraculo efficiat. Quæcunque etiam sponte sua nullo semine prodeunt, vt stirpes pleræque & animantes, metalla omnia omnesque lapides, ex vno cœlo formas proprietatesque sumunt, quod semper præsto est & in omnem materiam idoneo temperamento aliisque præparationibus instructam formam immittit qualem ea meretur. Itaque naturalis illa causa præstantissima & nobilissima omnium est formarum exemplar, cuius per omnia diffusa virtus quocunque penetrat: quam Plato mundi animam, alius quidã datorem formarum, Aristoteles vniuersalẽ naturam appellauit. Hæc formã rebus non de subiecti præparatione suscitat, sed integram quasi de sinu suo confert præparato subiecto, in quo illæsa teneri seruarique possit. Illinc simul & tota formæ proprietas defluit, quæ quanquam accidens est, à forma tamen nunquam seiungi separaríve potest: illius ingenita & indiuidua vis, cuius ope quæcunque sua sunt omnia efficit. Hoc vno maximè proprietas à sua forma & à tota substantia disiungitur, quòd plerunque imminuitur integra illæsaq; formæ substantia. Scammonii vis est bilem expellere, ea sæpe adeò remittitur, vt exhausta periisse tota credatur: magnes adamantis præsentia quasi hebetescit. Quinetiam in vno eodemque genere, aliud alio potẽtius vegetioreque proprietate valet. Quæ quamuis ita sint, nusquam tamen dicimus, id cuius extenuatur proprietas, substantiam mutasse. Ex quo perspicuum euadit, hanc proprietatem accidens & qualitatẽ, non autem rei substantiam esse. Id quod inde etiã constat, quòd vna eademq; rei complures sæpe proprietates habet, at complures substantias nunquã. Br. Quæ rebus quibusq; primo ortu ingenitæ sunt proprietates, vlláne præterea cœli aspiratione egent? Ev. Maxima sanè, qua nimirum integræ conseruentur, & permaneant: quandoquidem, nihil huius ope destitutum, integris persistit viribus. Vt enim in animantium corpore suus cuique parti insitus est spiritus atque calor à semine, quem tamen generalis isque vitalis è corde per arterias in omne corpus emanans suscitat, tuetur atq; conseruat: ita sanè quicunque animantibus & stirpibus à prima origine spiritus aut calor insidet totius formæ custos & propugnator, ab illo totius mũdi generali spiritu, qui vnus animam mundo consociat, omnesque virtutes continet, excitatur, conseruatur & augescit. Is enim omnium genitorum seminales rationes, omnesque omnium occultas proprietates complexus, omnia implet, per omnia diffusus, in animantia, in stirpes & in metalla propagatur. Brvt. Sempérne spiritus ille corporibus æquè pręsens, & æquabili prosperitate vires suas impertit? Aut hęc illíncne vires ęquabiliter vel hauriunt vel suscipiunt? Ev. In vnoquoque corporum quum alia aliis ceu gradu quodam validiora infirmioráve cernantur, constat non æquabiliter omnia, sed vt varia fuerit suscipientium præparatio atque constitutio, magis minúsve tũ spiritus tum occultæ proprietatis haurire. Quinetiam si efficientis causæ vim spectabimus, spiritus ille cælitus quoquouersum defluens, licet semper & in omnia, nec tamen similiter, nec pari mensura illabitur, sed definitis syderum coitionibus cumulatissimè. Singula terrena potentissimas efficacissimasq; vires experiuntur, propriis syderibus bene fœliciterque constitutis collustrata. Alia Solis, alia Lunæ, alia aliorum planetarum accessu, radio aut lumine vigent. Æstiuo solstitio ardore Solis aër inceñditur, terrena flagrant, maria feruent: tumque motus illius conuersione oleæ, tiliæ, populi, vlmi, & salicis folia circumaguntur, ipsoq; die alia quàm pridie facie cœlum spectant. Brumali autem solstitio aridum pulegium propendens è tectis florescit vi admodum cęca. Cichorii, Heliotropii, & Scorpiuri flores ab ortu ad occasum solem insequuntur, abeuntem intuentur, cum eoq; vertuntur omnibus horis, etiam nubilo die: exortu se pandunt, occasu se contrahunt. Lunæ porrò vires mare perspicuè imitatur, cuius æstus ascendente illa inualescit, descendente mitescit. Ostrearum, conchyliorum & concharum omniũ corpora cum luna crescũt pariter, pariterq; decrescunt. Materia è syluis cæsa cùm luna crescens iam multo est lumine, quod humidi fiat accessio, breui tempore marcet & carie conficitur: cæsa verò quum luna decrescens exiguo est lumine diutius perennat. Formica interlunio semper quiescit, plenilu-

nio etiam noctibus operatur. Soricum fibræ, numero dierum lunæ reſpondere traduntur. Selenites lapis imaginem lunæ continens, eam reddit in dies ſingulos creſcentis minuentisq; numero. Vt hæc à Sole Lunaque vires, ſic & non pauca obſcuriores quaſdam ſenſibus incomprehenſas, à cæteris planetis ſyderibusque mutuātur. Magnes ſi liber ſinitur, altero extremo in arcticum cœli verticem, altero in antarcticum ſe contorquet. Cinerem cancri vſti, Sole leonis ſignum peragrante Luna decima octaua, Æſchrion Empiricus Galeni laude celebratus, ad rabidorum canū morſus afferebat. Sexcenta eius generis rectè philoſophantium ſententia confirmat, docetque pariter qui planetæ & quæ ſydera vnicuique corporis particulæ, & quæ vnicuiq; tum animantium tum ſtirpium generi præſint: quæ ſyderum conſociatio morbos ingeneret, quæ ſalutaria profligandis illis remedia ferat. Hac inſpectione cognitioneq; rerū, mox ratione comprehenditur, quod omni tempore rerū proprietates cum mundi ſpiritu illabuntur, inſuntque rebus efficaciſſimæ, & quando herbas ſtirpesq; ſingulas legere, quādo cōponere, quando ad curationē adhibere expediat. Ea obſeruatio cœleſtia vtiliter accōmodat aptatq; terrenis, & remedia plenis integrisq; viribus opportunè ſufficiens, opera profert admiratione digna, ad quę nō alius quiſquā accedet, iiſdē etiam ſubſidiis inſtructus. Hinc quas veteres magna vigilantia perueſtigarunt rerum proprietates, nūc permulti irritas cōperiunt, quarū vſu intempeſtiuo plerumq; fraudantur. Non pauci, ſcio, Aſtrologiam ſuperſtitioſa rerū vanitate contaminarunt, alii nefandiſſimis anilibusq; figmentis conſperſerunt, alii libertatem animi actionesq; noſtras ſyderum neceſſitati perperam obſtrinxerunt. Cæterùm elementorum corporumque naturalium vires, cæleſtium motu viribusque teneri atque conſeruari, quis iam eat inficias? Br. Tu nobis admirabiles noſcendarum proprietatum deſiderii igniculos accendis. Ev. Nec ſine cauſa. Eſt quippe ea veriſſima præſtantiſſimaque cognitio, quæ nos vnà ſcientiſſimos reddat: difficiles tamen ſalebroſosque aditus habens, quaſi deſerta prætermittitur:

Multa tegit ſacro inuolucro natura: neque vllis
Fas eſt ſcire quidem mortalibus omnia: multa
Admirare modo, nec non venerare: neque illa
Inquires quæ ſunt arcanis proxima, nanque
In manibus quæ ſunt, hæc nos vix ſcire putandum:
Eſt procul à nobis adeò præſentia veri.

Vna proprietatum cognitio res ipſas exercet, reliquæ omnes vix aliud quàm verba. Quæ quum ipſe mihi ante oculos propono, iam ferè anteactorū laborum me tædet vehementerque pœnitet: idemque opto quod Euripides, vt res ipſæ cum hominibus colloquantur, & ſe quales ſint explicent, vt procul amandentur artificioſi ſermones. Br. v. Vt Polypus cirros ſuos auctos deuorat, ita & tu optime Eudoxe peritior iam factus, mihi videris redundantem hanc tuam eruditionem faſtidire. Age verò proprietates iſtæ rerum ſiue à primo ſemine, ſiue cælitùs deductæ ſint; quum in animantes aut in ſtirpes inſederint, cuínam potiſſimum illarum parti inhærent? Ev. Quum illæ ſint formæ proprietates, neceſſe eſt omnino in ipſa forma proximè inſideant, & in ſpiritu qui eſt formæ vehiculū: at nihilominus penetrant & in totam illarum ſubſtantiam, hinc & totius ſubſtantiæ proprietates appellantur. Br v. Dic paulò explicatius. Evd. In viuentibus multæ vires inſunt, quæ illorum extinguntur interitu: regulus viuens, non autem extinctus, viſu enecat. Cor hirundinis palpitans deuorantum, cōferre creditur ad memoriam & intelligentiam. Turturis cor ad febres omnes intermittentes, ſi viuens calensque voretur. Anas viua ventri admota, tormina compeſcere: Scorpius ſuo vulneri impoſitus, iniectum virus exhaurire: viuens aranea iuglandis teſtis incluſa colloque ſubnexa quartanam depellere. Hæc & quæcunque non, niſi viuentia agunt, præcipuas vires in ſpiritu & forma viuentis obtinent. Multa autem tum in animantium tum in ſtirpium genere morte extincta, vires etiamnum retinent: ſed quas multo efficaciores habebant dum viuerent. Et partes & excrementa tum ſtirpium tum animantium è viuis illis, tacitas vires ha-

bent

bent multo efficaciores quàm quæ è mortuis eximuntur: & quæcunque à mortuis ſumuntur, efficaciora ſunt cruda quàm cocta. Ranarum oculi ante Solis ortum eruti viuis illis in aquā dimiſſis, alligati tertianas abigere traduntur: omnium ſerpentum dentes euulſi, quartanas ſanare: talpæ viuentis dens, dentium dolores compeſcere contactu. Omnium ſtirpium flores, ſurculi, comæ, radices deprehenduntur tacitis viribus præſtantiores è virentibus recens lectæ, quàm aridæ, & omnes crudæ quàm coctæ: quemadmodum & hominis calua, ad epilepſiam: oſſiculum è poplite leporis ad nephritidem, & ad ſpaſmum flatulentum: inteſtinum lupi ad colicum dolorem: piſcium quorundam oſſicula ad calculum: cor corui geſtatum ad inhibendum ſomnum: cor veſpertilionis ad hunc accerſendum: ceruorum exuuiæ ad ſenectutem, & quæcunque horum ſimilia tradūtur, cruda ſunto, ni qua fortè qualitate excellāt ſtomacho infenſa. Vt enim viuentium interitu extincto ſpiritu, magna ſimul cœleſtis quæ eo tenebatur vis perit: ita coctione ignisque feruore multa diſſipantur quæ derelicta fuerant. Eò quippe vnumquodq; integrioribus pollet facultatibus, quò propius ad primam originem accedit. Multorum nihilominus vires eouſque penetrauerunt, vt non ſolùm in ſpiritu & in tenui ſubſtantia, verùm etiam in craſſiore materia & in tota ſubſtantia firmius inhæreſcant, permaneantque abeunte totius forma, illiusque temperamento diſſoluto. Nam quæ ex herbis, aut ex aliis purgantibus medicamentis aqua vaporatio elicitur, purgandi vim etiamnum retinet, aut deleteriam ſi herbæ in deleteriis fuere. Qui ex hydrargyro exuſtione fit puluis, præcipuas illius vires habet, Vſtarum cantharidum cinis vrinas abundè mouet, eſtque vt cantharides deleterius. Cancrorum vſtorum cinis, demorſorum à rabido cane amuletum eſt. Hoc quicquid de proprietatum ſitu quæſitum eſt, ſic rurſum expediam: Occulta rei proprietas tota quidem è forma, & è tota rei ſubſtantia manat, apta tamen & varia ſubiecti præparatione quo ſuſcipiatur conſeruetur q; indigens, quæ magnum habet ad iuuandum impediendúmve momentum. Quanquam igitur tota è rei forma exiſtit, non tamen in illa duntaxat poſita eſt, ſed quodammodo in totum ſubiectum corpus diffuſa: & prima quidem illius origo atque fons è forma eſt, ſed cuius vis & habilitas agendi in totum deriuatur ac pertinet. Id quod perinde eſt ac ſi dicas, proprietatē à forma toti ſubiecto impertiri. Hæc ſic habere argumento eſt, quòd immutata ſubiecti præparatione, eaipſa proprietas aut acutius aut hebetius agit. Succinum attritu incaleſcens, & pharmacum noſtro calore ſuſcitatum, celerius valentiusque redditur. Quum itaque in ſimplici corpore forma in omnem materiam penetrauit, ſimul in eam ſuas omnes vires & proprietates infixit, adeò quidem tenaciter, vt etiamſi forma pereat totiusque temperamenti ratio diſſoluatur, proprietates nihilominus permaneant, licet quadamtenus immutatæ & infractæ. Nihil igitur mirum videri debet ſi vapor aut aqua arte è ſtirpe elicita, ſtirpis vim proprietatémque retinet, aut ſi cantharidum cinis deleterius eſt, vrinasque mouet, & veſicam exulcerat.

BRV. O Deum immortalem, quos mihi aculeos iſthac interpretatione infigis! quàm dulci & iucunda recordatione animum exuſcitas! Tu mihi refricare videris durioris philoſophiæ memoriam propè intermortuam, & vulgaris illius ſophiſticæ cauillis obrutam. Agnoſco quàm ſit difficile in tanta philoſophantium turba, cernere quid potiſſimum ſequaris. Quod ipſe interpretaris, nunc primùm recordor ſæpius me certa oculorum fide animaduertiſſe. Etenim fuſilis & metallicę illius philoſophię τῆς χημείας (vt certè multorum) quum longa peregrinatione cum primis ſtudioſus exiſterem, exercitatiſſimo admodum præceptore vſus, ex vnoquoque tum ſtirpium tum viuentium genere ſubſtantias elicui planè varias, primùm quidem aquam, eamque vberiorem ſi ſtirps virebat, parciorem ſi areſcebat. Deinde oleum, non id quidem pingue ac ſordidum, quale preſſu ex amygdalis & ex pleriſque ſeminibus trahitur, ſed artis præſtantioris opus, quod tempore nec ranceſcat, nec facilè corrumpatur. Id autem duplex: vnum tenue & albicans, alterum ſiccius atq; rubens. poſtremo fecem terrenamque ſubſtantiam ſubſidentē inſtar cineris atri & exuſti. Hac diſſolutione conaba-

mur miris artibus, ex vnoquoq; corpore quatuor illa rerum primordia, quæ ortu natura permiscuerat, seiungere: aquam in concreto vapore, aërem in oleo albicante, in rubente ignem, in fece terram. Cæterum neutiquam præstare licuit, vt ex iis quicquam prorsus simplex purumq; secerneretur: quòd, vt inquit Augurellus,

Quæ miscet natura potens confundit eodem,
Haud ars vlla potest prorsus disiungere.

Quanquam autem secreta hæc simplicia non sunt, puriora tamen quàm in permistione elucent, iisque ignis beneficio non parum sordidæ materiæ ab elementis contractæ decessit. Quocirca si quæ densandi, astringendi, corroborandi, detergendi, aut aliæ à materia vires inerant in composito, hæ in secretis illis minore sunt efficacia. Iam verò totius substantiæ proprietatem, de qua maximè est nostra disputatio, nusquam seorsum puram consistere deprehendimus, sed in singula illa etiamnum secreta penitùs immergi. Infirmiorem in aqua, quæ prima fertim è stirpe viridi proliciebatur: in ea quippe humor exuberat alimentarius, nondum stirpis vim omnem ac proprietatē adeptus. Efficaciorem in oleo, multoque in rubente quàm in albo: illud siquidem & odore, & sapore totius substantiā referens, propria sedes dignoscitur insiti spiritus & caloris, in quibus proprietas tota subsistit fouetùrque. A fece terrena & ab aquoso humore quasi ab impurorum elementorum vinculis vindicatum olium, puriùs quidem euadit, perinde atque venarum sanguis ab alui fece, & ab vrinis expurgatus. In terrena porrò substantia & in illa derelicta fece, nonnihil etiā occultarum virium manet; quod & arte eximi potest. Fex vritur dum prorsus albescat & in calcem redigatur, quę certè proprio humore aptè dissoluta eximiis viribus præcellit. At verò qui neglecto quatuor substantiarum diremptu, quippiam secernere student in quo maxima sit proprietatis efficacitas, & illa quæ multis dici solet quinta essentia; primùm è re subiecta aquā lento vaporario prolectant, hac deinde feces respergunt, vt secundò humorem eliciant: sicque septena resperssione & expiratione feces torreri non sinunt, & ex his vim facultatemque omnem exhauriunt, aquæ maximeque assidenti oleo innixam, quæ ad multa vtilis accommodataque fit. Quinetiam exceptas aquas vase pelicani effigie, multa agitatione anfractuque longo circulantur, quò hæ vires fortitæ efficacissimas, in quintæ illius essentiæ naturam vix vlli corruptelæ obnoxiā facessant. Phil. En multa refers admodum recondita: quibus augurer maiora te & abstrusiora de peruulgato illo multisque decantato philosophorum lapide subolfecisse. Br. Non olfeci modò, verumetiam de hoc non parum fortasse degustaui. Ph. Et fortasse magno tuo damno. Br. Imò lucro fœnoreque maximo, vt qui eo studio verum comprobauerim, quod fabuloso figmento vobis haud ab simile putatur. Phil. Quid hoc quæso rei? Br. Indignis hæc impertiri nefas. Ev. Etiamsi iam dies inclinet, dic tamen rogatus, nec in amicorum sodalitate celes, quid hac de philosophia acceperis. Brvt. Dicam vestro hortatu, non hunc totum thesaurum, deprompturus, sed edocturus quàm verè subsistat. Ne vos autem insolens nominum sermonisque obscuritas offundat, quæ patres vmbra & ænigmate obuelarunt, in apertū & in clarissimam lucem proferam, strictim tamen & quàm breuissimè. Lapis philosophicus, elixir Arabibus, gignendi propagandique auri verum semen, non è sulphure, non ex argento viuo, non ex vllo cæterorum quæ multi fraude proponunt, sed solo ex auro eoque purissimo quærendus vestigandusque est.

Hordea cui cordi, demum serit hordea, ne tu
Nunc aliunde pares auri primordia, in auro
Semina sunt auri, quamuis abstrusa recedant
Longiùs, & multo nobis quærenda labore.

Nihil est in vila naturæ parte quod non in se generis sui semen contineat, sed quod vix possit arte prolici. Ex solo autem auro potest. Maxima vis seminis in oleo quodam inhærescit, atque id quidem in cæteris inflammari cremarique igne solet, in auro autem non potest, qua ex causa id nullius ignis ardore torreri absumive potest, & omnem artis vim tolerat:

Vni

——Vni quoniam nil deperit auro
Igne,velut ſolum conſumit nulla vetuſtas,
Ac neq; rubigo aut ærugo conficit vlla,
Cuncta adeò firmis illic compagibus hærent.

Fœcundum autem id ſemen ſic eruito: Auri puriſſimi vncias duas, argenti viui magno artis ſtudio præparati decuplo permiſce,igneque languido diſſolue,dum argentum viuum prorſus expiret, priſtinumque auri pondus ſubſideat in atrum puluerem redactum, qui tamen liquatus poſſit in propriam auri naturam redire. Ex hoc dein puluere igne acerrimo vaporii, aquam continenter elicies, dum puluis totus in cinerem candidiſſimum,& in calcem deuergat. Calcem ſepties aqua reſperge,quæ & toties expiratione inde prolecta ſit: omniq; arte elabora vt. hæc impulſione & incurſione crebra ſeſe extenuent, & ab omni ſorde feceque puriſſima reddant,vires ſummas conſequuta. Hæc duo ſunt totius artis operiſq; conficiendi primordia,in quibus mundi quatuor elementa deuinciuntur. Nam in aqua aër etiam ineſt,in calce terra atque ignis, ſicq; quod in ſmaragdina Hermetis tabula tanquam inſculptum myſterium, legimus. Aſcendit à terra in cœlum,iterumque deſcendit in terram, ſicq; vim recipit ſuperiorum & inferiorum. Qui ænigmate hæc contexerunt, hanc aquam appellant argentum viuum, calcem verum ſulphur,quorum permiſtióne lapis fit, perinde atq; ex aqua farinaq; panis. Alii aquam ſpiritum viuentem,terram fermentum:alii illam marem,hanc fœminam dixerunt,quorum complexu & coitione procreatur infans. Opus autem poſtremum vt compleas,calcem puram obturato vaſe reconde equino fimo calente, diebus quadraginta, dum in humorem album & craſſum liqueſcat. In hunc iuſtis dierum interuallis aquam ſenſim infunde: ea quidem via & ratione quam artis periti ad vnguem explicarunt, vt calx aquam ſuam omnem ſenſim combibens quaſi illinc enutrita,in lapidem verum concreſcat. Quàm variam colorum mutationem hoc temporis curriculo debeat lapis ſubire, & quæ indicia illius conſummati perfectiq; exiſtant, expreſſum etiam ab illis patefactumq; eſt. Hic theſaurus immenſus,hoc verum elixir,hoc frugiferum auri ſemē, cuius drachma ſi in ducentas & quinquaginta liquati plūbi aut ſtanni drachmas infundatur,id vniuerſum in aurū puriſſimum cōuertet. Imò etiam, vt cum poëta loquar:

Ipſius vt tenui proiecta parte per vndas
Æquoris, argentum ſi viuum tum foret æquor,
Omne vel immenſum verti mare poſſet in aurum.

Ph. Heu quid rerum audio? Equidem tibi artique condiſcendæ me totum dedo, measq; fortunas omneis periclitandi ſtudio deuoueo. Ev. Siccine è philoſophia ad diuitias habendi deſiderio quaſi inflammatus raperis? Vide ne quod poſtremo additum eſt, fabulam detegat. Miſſa igitur tam vehementi de pecunia opinione, ſatis nobis ſit è rebus ſingulis ſyncerum quippiam puriſſimumque elicere,in quo vis illa occultarum proprietatum ſumma inſideat. Pro qua re dilucidius explicata maximam Bruto gratiam habemus. Br. At pro beneficiis in me tuis meritam gratiam debitamq; referre nunquam poſſim.

Occultis morbis tacita medicamentorum proprietate ſuccurrendum non Empiricorum ritu,ſed arte & methodo. Cap. XIX.

Brvtvs.

Hanc autem de abditis proprietatibus diſputationem tandem vt concludas, ſi qua putas arte illas ad curationem adhibendas,hanc nobis expedi. Ev. Eſt certè quidem maxima: vt enim in cæteris,ita in his curandi ratio contrariorum lege completur. Vt repletio inanitione,inanitio repletione, omniſque intemperiés intemperie contraria: ſic totius ſubſtantię morbus,medicamētis profligatur totius ſubſtantiæ propretate contrariis: Vnicuiq; ſiue in epidemiorum, ſiue in contagioſorum,ſiue in venenatorum is genere ſit,peculiare quoddam remedium opponitur,ſecreta facultate efficax. Phil. Breuis hæc & expedita ratio medendi, quæ neque philoſophicis, neque medicis theorematis, neque vlla

methodo innititur, & qua quiuis è plebe semestri optimus medicus euadat. Hinc fortasse Galenus locis non paucis facultates quæ totius substantiæ proprietate fiunt, dixit à methodo & ratione alienas esse. Ev. Quò te rerum isthæc ignorantia & stupiditas deuoluit? Siccine putes tam præclaram artẽ nullis aliarum disciplinarum ornamentis fulgere, neque illarum adminiculis fulciri? Grauis est eorum temeritas qui eximium quoddam remedium nacti, sine iudicio, sine arte, vt cunque sors tulerit, statim ad curationem proferunt. Olim Empirici ad vnumquẽq; morbum magna remediorum sylua comparata, quodlibet nullo delectu ad curationem adhibebant. Id si fortè parum profuisset, continuò ad alterius opem concurrebant, subinde facta mutatione, dum morbus vel sponte, vel naturæ beneficio quàm remediis potius sanesceret, postremò adhibitum totius curationis causam fuisse persuasi. Hæc ratio tantam remediorum syluam peperit, nihil vt toto obuersetur orbe, quod non in medicinæ vsum accommodetur. Medendi viam, quæ vni remediorum multitudini fidit, parum tutam intelligẽs Hippocrates, ipso artis quasi vestibulo dixit, Experimendum fallax: id nimirum quod nec ratione, nec methodo, nec iudicio suffultum stabilitumq; sit. Quod verò ex Galeno afferebas, facultates quæ totius substantiæ proprietate fiunt, à methodo & ratione alienas esse, non idcirco dictum putes quòd illis nulla methodo vti conueniat, sed quòd non vt quæ sunt in calefaciendo, frigefaciendo, humectando siccandoque, methodis reperiantur. Illas enim non ratione ab odore vel sapore, sed sola experientia inuenire possis. Nam, inquit Galenus, cur hic lapis tacto vulnere ex quo sanguis prorumpit, cursum eius reprimat ac sistat, haud nouimus. At cur lapis quem vocant hęmatiten, in oculares facultates indatur, haud latet: nam id rationis inuentũ est. Itaque occultæ facultates quę manifesta demonstratione sciri haud possunt, methodo tamen & ratione ad morborum curationem adhibẽdæ sunt. Br. Placet hæc interpretatio. Cæterùm quas dicimus experientia sola cognitas vires, putásne casu & animãtium imitatione inuentas? quemadmodum ferunt ab ibide clysterem, ab hippopotamo venæ sectionem, à ceruo venenatis sagittis confixo, dictami vires edoctos nos esse? Evd. Potuit illinc fortasse experiendi quædam occasio, & experientiæ initium deduci: at perfectio ipsaq; experientiæ fides & constantia, non nisi ratione conquiritur. Quum hic remedium adhibet ieiuno, ille pasto: hic morbi initio nec præpurgato corpore, ille inclinante iam morbo: hic in affectu simplici, ille in cõposito: hic in leuiore & perfacili, ille in contumaci: vterq; experitur quidem, at non similiter. Existit ergo experiundi quędam ratio, qua spreta quęcunq; vtilia hic experietur, ille haudquaquam probabit, aliaq; perquiret: hinc sanè tot experimentorum procellis & vndis demergimur. Br. Qua quæso ratione experimenta comprobare liceat? Ev. Eadem nimirum qua & morborum curationem exequimur. Br. Hanc igitur summatim breuiterq; perstringe. Ev. In quemcunq; curãdum morbum incideris, æstimandum principio manifestúsne is sit, an occultus: si occultus (nam manifestos hîc non persequor) simpléxne & solus, an manifestò implicitus. Quum occulta pernicies inuasit, si purum corpus erat & integrè sanum, ferè solet simplex & solitarius esse morbus: sin verò vel plethora, vel cacochymia, vel obstructione, vel alia causa præter naturam corpus tenebatur, vix potest qui inuadit occultus morbus simplex esse. In hoc igitur curando non antè afferenda sunt remedia quæ totius substantiæ contrarietate eum profligent, quàm plethoram, cacochymiam, obstructionem aliámve causam medendi arte summoueris. Siquidem hæ & occultam perniciem fouent, & antidotorum vires infringunt. In cacochymia quæ prçsertim ventriculum, primas venas visceraque occupauerit, occultæ medicamentorum vires quasi sepultæ franguntur & hebetescunt, perinde atque si in lutum sordidissimum demergerentur. In obstructione præclusæ sunt & impeditæ viæ quibus iter est ad affectam sedem, nec eò potest antidotus integris viribus peruenire. In plethora etiam obstructio ferè subest, quibus ex causis infirmæ & parum efficaces redduntur medicamentorum vires. Itaq; non ante, quàm hæc vitia solueris, occultæ medicamentorum proprietates vtiliter afferentur. Cæterùm si simplex

ſi ſimplex occulta pernicies eaque ſola ſubſit in corpore, ſtatim non alia curatione præmiſſa, conuenientia remedia afferantur, tum ad id eius quod etiamnum futurum eſt, tum ad id quod factum iam eſt. Quod fieri poteſt futurúmve eſt, inhiberi debet & intercipi, idque efficiente illius cauſa ſublata: hęc ſi in aëre fuerit, accenſo igne vel refrigerantibus, vel odoribus qui tota proprietate ſint efficaces, vel alia omni arte corrigetur, dum purior aër euadat. Pauca erit reſpiratio: à pleniore victu à vehementi exercitatione, & ab omnibus cauſis abſtinendum, quæ crebram magnamq; reſpirationem inducunt. Quum vel à contactu vel ab introſumptis pernicies contracta fuerit, perueſtigandæ & diſcendæ ſunt illius cauſæ, quas poſtea declinare non difficile ſit. Nam virulentas beſtias, aut inquinatorum hominum conſortia, & loca quibus ii habitant, vitare poſſumus: & qui in veneni ſuſpicione ſunt, ad eſculentorum potulentorúmq; ſaporem diligenter attendere, & aliqua præſumere poſſunt, quæ veneni vires hebetent. Quod porrò morbi factum iam eſt, ſummoueri debet per ea quæ extirpant, retundunt & extinguunt. Extirpant autem quæcunq; virus exhauriunt, forasq; proliciunt. Qua in re & quanta veneni pernicies visq; ſit tenendum, & qua parte & quàm pridem intrò ſubierit. Primo quoq; tempore, etiam ſi nondum perniciei ſigna compareant, virus antequam inualeſcat & altius in corpus illabatur viſceraq; tangat, coërceri debet, ſimulq; valente auxilio reuelli, abſorberiq; alioqui exitiali vi & pernicie occupatis iam viſceribus, fruſtrà ſuccurritur. Idq; ea ſede reuellatur qua conceptum illapſumque eſt. In morbis peſtilentibus per os & nares valida expiratio concitetur, quæ & pulmones & partes cordi vicinas exinaniat, moxque aër igni expurgatus aut odoratus, cardiacúsve vapor inſpiretur. In morbis contagioſis paulò ſupra partem primùm infectam, vincula (ſi fieri commodè poteſt) arctiſſima iniiciantur, deinde pernicies protinus eliciatur: primùm quidem exuctu facto ab eo qui ieiunus non ſit, qui & os vino colluerit, & cotoneum malum præmanderit, vel qui olei exiguum ore contineat. Quum ſuctio tuta non eſt, gallinacei diſſecti etiamnum proprio calore tepentes, percuſſo loco circumuoluuntur: vel gallinæ viuæ podex loco adhibetur dum intereat, alia ſubinde mutatur dum ſuo calore & ſpiritu partis venenum exigat. Locus etiam ſpongia noua fouēdus, quæ vel in lixiuio ſarmentorum aut ficus, vel in poſca, vel in acri ſalſamento, vel muria, vel aqua maris maduerit. Scarificatus altiores imprimendi, vt cũ ſanguine virulenta materia profundatur. Affigendæ cucurbitulæ cum largiore flãma, quæ foras euocent. Emplaſtra ex porro, cępa, allio, ſinapi, adiecto ſale aut nitro, interdum aut ex thapſia aut ex cantharidibus imponuntur, quæ venenum elicere & diſcutere queant. Loci in carne facta circumſcriptio & quaſi circinatio virus intro ſubire non ſinit, idq; cum ſanguine profundit. Interdum & hamo prehenſa caro ſcalpellique acie circumſcripta amputari debet. Vſtio candente ferro virus omne domat & abſumit, nec in membra inſinuari patitur. Quum verò cruſtæ decident, vlcus diu ſordidum & manans prorogetur, ne illius labra coaleſcant, obducáturq; cicatrice. Sectio ictæq; partis (ſi extrema ea fuerit) amputatio in extremis & præſentibus ſerpentium ictibus imperatur. In venenatis porrò affectibus quũ aſſumptum venenũ eſt, ſine mora virus foras exhauriatur priuſq̃ inualeſcat. Vomitio protinus concitetur hydrelæo tepente, aut butyro, aut adipe anſerino ex aqua calente, aut maluæ, aut ſeminis lini, fœnigræci, aut vrticæ decocto. Quæ ſingula pręſertim oleũ, non modò vi relaxante vomitiones mouent, ſed & perniciei vim acrimoniamq; obterunt. Quinetiam reliquiæ inteſtinis inhæreſcentes, clyſtere acri deducendæ, in quo hieræ tum ſimplicis tum compoſitæ, & mellis & nitri magna vis inſit. Hæc igitur ſunt quibus elici extirpariq; venenũ poteſt, quorum optimum quodq; & rei ſubiectæ conuenientiſſimũ deligetur, ſi partis à quà id prehenderit ſitus & natura æſtimabitur: ſi quanta ſit veneni pernicies, & quàm pridem inuaſerit compertum fuerit. Cæterùm quoniam plerunq; hiſce pręſidiis tota vix pernicies elici poteſt, huius quicquid reliquum fuerit, obtundi reſtinguique debet. Obtundunt quæcunque manifeſtis qualitatibus illius furorem, vim, acrimoniamque hebetant & conſopiunt. Id genus ſunt in peſtilentibus

morbis frigida & ſtiptica, vt aquæ frigidæ potus, mali punici, citrei mediciq; ſuccus, omphacium, oxalis acida omnia & medicamenta hiſce viribus prædita. Odores ac ſuffitus qui eiſdem polleant facultatibus. Si intro ſumpti veneni ſuſpicio eſt, eius vis obtundetur vel oleo, vel butyro, vel anſerino adipe, vel iure pinguioris carnis, & gallinaceorũ, vel maluæ, althææ, lini aut fœnigræci, ptiſanæ cremore, vel lacte ſchiſto, vel lactis potu pleniore, in quo etiam cucumeris ſemina contrita ſint. Omnium ſiquidem vis leniendo, veneni acrimoniam hebetat, ipſumq; quaſi conſopitum in aluum deturbat. Confert præteria venarum ductus obſtruere vel aſtringere, ne tam repente vis illa veneni viſcera in principesque partes inuadat. In id efficaces ſunt bolus armena & terra lemnia, quæ etiã cõmuni dote profunt. Item halicæ, orizæ, tragi aut tritici pultes. Venenatarum beſtiarum acceptum virus obtunditur & membratim peruagaturum frenatur, tum his quæ nunc dicta ſunt, tum aliis quibuſdam acrioribus, vt vini meracioris paſſique potu, alliorum, porrorum, cæparum & omnium acrium eſu. Quum enim difficile hæc coquantur, multosque dies eorum vis & qualitas remaneat, putant hoc tempore perniciem illorum vehementia & acrimonia obtundi & arceri ne altius penetret. Hæc vniuerſa in occultorum venenatorumque morborum curatione prætermittenda, & vt vniuſcuiuſq; ſtatus conditioq; feret accommodanda, ſine quibus vix quiſquam poſſit, vel ampla remediorum ſupellectilẽ vndique inſtructus, tutam efficacemque ſanationem ſuſcipere. Quæ ſi via & ratione ſtabilita confirmatáque ſunt, conſtat non ſine arte & methodo ad occultarum proprietatum opem concurrendum, ſed ſummam eſſe artis poteſtatem, eamq; vbiq; primas obtinere. Leuiuſculos incipientesque occultos morbos ars generalis interdum cohibet: at integra perfectaq; ſanatio his duntaxat completur, quæ perniciei atq; veneni vim omnem aut reſtinguant, aut exterminent. Id autem alia communi, alia peculiari dote præſtant: communi quidem, bolus armena, terra lemnia, dictamus, paſtinaca, ruta, ariſtolochia, theriace, mithridatum, aliaque non pauca à Dioſcoride octaui libri calce conſcripta. Quæ porrò peculiari dote vigent, alia occultos, alia manifeſtos morbos expugnant: Anginæ ſiquidem ſimplici manifeſtæque inflammationi hirundinum, vſtarum cinis, & albi canis ſtercus proprietate ſuccurrit: Aſthmati, vulpeculæ pulmones: colico dolori, è lupi inteſtino cingulum: calculo, hircinus ſanguis, non ſubſtantiarum diſſidio, ſed amicitia & ſimilitudine qua partibus offenſis affines ſunt. Occultis verò morbis obſiſtunt, quæ antipathia & totius ſubſtantiæ diſſidio vites habent. Vt ſua cuiuſque veneni atq; morbi ſpecies: ita ſua cuiuſq; eſt antidotus, id ſecretiore proprietate exterminans, aut intrò ſumpta, aut ſuffitu odoreq; hauſta, aut foris adhibita. Proprietatum quidem cognitio, omnium prꝭſtantiſſima atque nobiliſſima, nos vna locupletare ornareque poteſt. Ardua ſanè illa & procul à noſtris ſenſibus poſita, tota quippe ex naturæ & eſſentiæ inſpectione cognitioneque naſcens. Illa autem puriſſima ſimpliciſſimaque rerum natura nullis ſenſibus obuia, ſola mente comprehenditur. Hanc ſi oculis & re ipſa cerneremus, continuò in ea quaſi in ſpeculo proprietates omnes nobis elucerent. Quanquam autem latent, naturæ arcanis multaque obſcuritate inuolutæ, præ ignauia tamen ſinendæ non ſunt, ſed inueſtigandæ diligentius, non è primis tangendi ſecundisve qualitatibus, nõ è ſapore, odore, ſono vel colore, verùm è ſolis effectis & operibus, quæ tum longa vſus obſeruatione, tum optimorum authorum monimentis comparata confirmataque ſint. At verò quoniam inclinato iam die ad veſperum perducta eſt diſputatio, huic modum finemq; conſtituam, vt pauliſper laxemus animos, & à ſeueritate ad hilaritatem riſumque traducamus. Vos autem diſputationis ſtudio incenſi totiusq; memores otio maiore in abditarum proprietatum cognitionem aliquando acrius grauiusq; incumbite.

De Abditis rerum cauſis libri ſecundi FINIS.

INDEX

INDEX IN LIBROS DVOS DE ABDITIS RERVM CAVSIS.

Indicis, in libros 2. de abditis rerum causis, finis.

IOANNIS
FERNELII
AMBIANI, DOCTORIS
PARISIENSIS, ARCHIATRI
REGII,

Consiliorum Medicinalium liber:

*EX EIVS ADVERSARIIS QVADRIN-
gentarum consultationum selectus.*

QVINTA EDITIO.

Cum INDICE accurato.

HANOVIÆ,
Impensis heredum Claudii Marnii.
MDCX.
Cum priuilegio Sac. Cæsareæ Maiestatis.

D. IVLIANO PALMARIO DOCTORI MEDICO PARISIENSI CELEBERRIMO,

GVILIELMVS CAPELLVS *Parisiensis doctor medicus* S. D.

QVOD paucis admodum ante obitum contigit, Vir Clarissime, vt diu peræq; floruerint cum singularibus artis nostræ operibus, tum scriptis: quæ simul ac nata, sic ab omnibus distracta ac probata sunt, id Fernelio tuo venerandæ memoriæ seni præcipua quadam famæ prærogatiua obtigisse, nulli aut notius aut gratius esse potest, quam tibi. Qui cum iuuentutem tuam in illo iuuando consumseris, literariisq; & domesticis muniis sustentaris, eadem nunc fructum pietate colis, qua viuentem fide & diligentia subleuabas. De quo non dubitant qui eximias sed quotidianas curationes illas tuas ad eius (inquam) Præceptores & alumni tui imitationem referre palam te profiteri audiunt. Ego verò cum te viderim vsque adeo animatum & propensum erga libellum Consiliorum eius selectorum à te tibi ex innumeris aduersariis, quæ curæ tuæ committebat, vt eius editionem mihi blande expetenti demandares, cum potuisses tanquam thesaurum relictum ab eo tibi seruare: amaui & deosculatus sum hunc candorem & boni publici amorem, excitauiq; librariorum nostrorum tepiditatem, vt hæc Epitome typis & formula quam castigatissimis excuderetur: effectumq; tandem est (quantum eorum & tenuis mea diligentia ferre potuit) vt posthumus hic partus, sed maioribus natu fratribus non indignus in partem propriam Medicinalis hæreditatis intactam veniret. In quo præter opellam fidelem, & Gallice Latine reddita nihil de meo additum, nihil etiam maligne detractum est. Sed ex ipsius D. Fernelii notato iudicio & voluntate vt publico donaretur summa morborum contumacium capita & momenta, ad partes corporis insignes, & personas nobiles, & studiosorum rationes sunt accommodata. Ne quis autem miretur eius ora-

tionis familiarem grandiloquētiam hic quasi dimissiorem apparere: cum enim Epistolæ quædam sint, & extemporanea consulta, humiliorem stylum ex composito & decoro requirere videbantur. In his tamen vbique sublimis methodi & prudentiæ germanæ, quæ sunt geminum sidus, coruscat. Ex hoc igitur munere tibi gratias summas ago, Vir præstantissime, tam meo nomine, quod scriptorum quorundam implicitorum vt ferè accidit viri merito occupatissimi, me recognitioris & dispunctoris ministerio dignatus sis, quam publica caussa, quod his sanationum velut theatris, variisq; exemplis artis nostrę completæ sigilla teneat, ab hoc auctore si vnquam ab alio expressa & obsignata. Hiisdem nominibus sedulitatem tuam compello & obtestor, vt ex diuite illo lucubrationum propriarum penu, quem apud te latere grauibus de caussis tantisper pateris, promas tandem nobis nobile aliquod μυροθήκιον, Ferneliana disciplina, & Palmariana experientia dignum: quem tibi ex animo animum, vt animam longæuam precor. Vale.

IOAN-

IOANNIS FERNELII AMBIANI, DOCTORIS PARISIENSIS, ARCHIATRI REGII CONSILIORVM MEDICINAlium liber, ex eius aduersariis, quadringentarum consultationum selectus.

De Alopecia vel depilatione, propositio ægritudinis ab altero medico pro quodam inquilino. CONSILIVM I.

IVVENIS bene carnosus, ac saluberrimus, annos natus viginti, areolis aliquot statim ab incunabulis caput sibi deturpari sæpe apud me conquestus est: vacuato corpore remedia ego adhibui, quæ à veteribus in proliciendis pilis commendari videbam: sed nullo profectu omnia. Tu si quid longo vsu in id admodum efficax comprobasti, impertias etiam atque etiam rogo. Vale, & me vt soles, ama.

Responsum D. Fernelii.

HÆ capitis areæ cum nec ex acuto morbo, nec ex humoris cuiusquã vitio, sed ab ortu & semine contractæ sint, vix vllam sane curationem admittunt. Seminis quippe & naturæ vitia vix ars vlla possit corrigere. Si qua tamen curandi ratio profutura est, hæc vna potissimum videtur. Vacuationes nullæ tentandæ; nec venæ sectione nec purgatione corpus exagitandum, quod nullus humor de fluuii causa sit. At quoniam pars glabra siccior apparet, vtile sit foribus emollientibus cutem laxare, in eamque humorem è vicinis sedibus prolicere, vt materia gignendis pilis apta suppetat. primi itaque fotus fient ex radice althææ, & liliorum ex malua, violaria, parietaria, ex semine anisi, lini, & fenugræci. Ab hoc deinde cum pars mollior videbitur fotus aliquis conferet qui materiam alliciat, ex saluia, betonica, stœchade, adianto, capillo Veneris, abrotano, semine vrticę, & sinapi coctis in aqua & vini albi parte quarta. Mox à fotu areæ inungendæ sunt adipe vrsino qui omnino summas vires obtinet. Exactis diebus quindecim manè & vesperi caput confricetur cæpis contusis, dum prorsus rubescat, & mox melle oblinatur vice cataplasmatis. Si sub his remediis pilus non erumpat, postremo adhibendum erit vnguentum ex thapsia & adipe vrsino, quod vt veterum monumentis celeberrimum est, ita efficacissimum comprobauimus. Est autem nobis hic vera thapsia frequens, cuius ℥.j. trita satis sit in vnciam adipis. Huius vi si pilus non succrescat, vix spes vlla aliunde esse potest.

De stupore. CONSIL. II.

LOnga recensione symptomaton, quibus diuexatur D. laborans censuimus duas præcipuas omnium causas haberi, in quas illa referri possint. Vna est iecoris & renum calidior intemperies, & qua totus sanguis feruidior euasit, & corpus vniuersum gracile & extenuatum existit, vt iam eius perustione æger pronus vi-

deatur in melancholiã. Altera eſt cerebri, neruorum & articulorum imbecillitas, cum intemperie frigida, ex qua non paruus eſt excrementorum pituitoſorum, prouentus, quæ à cerebro in varias partes influũt irrigantq; neruorum proceſſus. Hinc ſtupor obortus eſt qui omnes ferè artus occupat nunc in hanc, nunc in alteram partem influens & inſiliens. Ad quem non parum etiam conferre potuit illitus ex hydrargyro olim immoderatè ſuſceptus, vt cuius vis cerebrum & neruos refrigeret, & articulos debilitet. Hæc certè rudimenta ſunt grauiorum morborum impendentium, vel arthritidis, vel paralyſeos, vel aliorum capitis affectuum, quod tumentes & inconſtantes oculi portendunt. Quæ omnia vt præcaueantur poſt leuem purgationem ex rheubarbaro, folliculis ſenæ, & catholico, profuturam venæ ſectionem ex media vena cubiti ſiniſtri opinor: aut ſi in dextro ſecare malis, non magni refert. Tum temporis victus etiam imparandus eſt, qui quodammodo temperatus ſit, vt nec nimiopere refrigeret nec calefaciat, nec humectet, nec reſiccet. In quo præcipua vini cura eſſe debet, vt omnino imbecillum ſit & abunde dilutum, ne vel calore offendat, vel vapore & halitu cerebrum neruoſque feriat. Nam ſolo vini meracioris vſu immoderato, non paucos vidimus in corporis vniuerſi ſtuporem incurriſſe, quo ſola cutis affici videbatur citra vllum metum paralyſis. Imperandæ ſimul ſunt matutinæ frictiones corporis vniuerſi: capitis exſiccatio per ſacculos ex ſale, milio, furfure, ſemine aniſi, fœniculi, & baccis lauri torrefactis. Deinde pituitæ deriuatio per nares vel ſternutamentis, vel errhinis: qua etiam in re vtilis eſt pronus decubitus, vitandus ſupinus quo humores in artus & neruos procurrunt. Moderata & æqualis partium omnium exercitatio ante cibum conferet, vt quæ neruos, muſculos & articulos corroborat, & ab excrementis vindicat. A paſtu cibi vapores vtiliter reprimantur, vel coriandro, vel accommodato puluere. Præter hæc autem, quæ ferè in victus ratione conſiſtunt, neceſſaria erit frequens alui deiectio, interdum clyſtere, qui hieræ quidpiam contineat, interdum ſyrupo idoneo, vel pillulis. Syrupus decoctionem recipiat ex his quæ iecori, cerebro & neruis dicata ſunt, in qua infundantur folliculi ſenæ, agaricus, & rheubarbarum, ſua quodque conuenienti doſi. Pilulæ conſtent ex aloe lota in ſucco endiuiæ, agarico & rheubarbaro. Octauo quoque die purgetur alterutro, ſed ſyrupo frequentius, & vtilius. Interiectis diebus dabitur vel mithridation cum conſerua bugloſſæ, vel acori, vel proprium fiet electuarium ex puluere triaſandali, & diamargaritonis. Exactis diebus quindecim vel viginti vtiliſſima erunt vaporaria ex decocto radicum, aut herbarum accommodatarum cerebro, atque neruis, vt in iis ſudoribus prouocatis ſuperuacua dimanent, & nerui articulique roborentur. Ante hęc autem ſi morbus contumacius hæreat, nec iteratis purgationibus ſatis imminutus videbitur, æger domi continendus erit circiter dies octo, quibus & victus tenuis, & ligni ſancti decoctum imperetur, eliciendo bis quotide ſudores: poſt quos tamen dicta vaporaria vtiliter adhiberi poſſunt.

De Catarrho cum hemicrania, & eorum curationibus.

CONSIL. III.

QVantum ex tuis literis aſſequi coniectura poſſum, œdematoſi illi tumores, qui iam inde à multis annis faciem tuam & malas occupant, à deſtillatione ortum habēt, quæ à capitis vertice in hanc partem influit: at quia tam frequenter in eam ſedem prolabitur, veroſimile eſt illam praua affectione detineri, quæ fluxionem alliciat. Sed tamē inde nihil certi haberi poteſt, niſi prius perſpecta ſede, & affectus ſpecie. Hemicrania vero de qua poſteriores tuæ literæ conſilium exquirunt, diſiunctus eſt & diſparatus morbus, ſuam quoque ſeorſum medendi rationem obtinens. Huius enim continens cauſa vapor eſt, quia bile & iecore in ventriculum affluente ſurſum elatus cerebri meningas ferit ac vellicat, materiam fortaſſe deſtillationi ſuppeditans. Catarrhus ille, qui te ſæpius recurrens tam grauiter affligit vniuerſali purgatione ex ℥. j. maſſæ pilularum ſine quibus (quæ tum tuæ ætati, tum temperamento ſunt accommodatiſſimæ) fuerit ſiſtendus,

maximè

maximè ſi ab hinc octo aut decem diebus nullum catarthicon, ſumſeris. Poſtridie ſacculi quam calidiſſimi, qui eum ex alto euocent ac reſoluant mane, & ſero ante cœnam vertici capitis raſi applicentur (corpore interea calidis linteis cooperto) ſinanturque ſpacio ſemihoræ, aut circiter, & continuentur per aliquot dies, donec fuerit cohibitus. Præterea temporibus aut his partibus per quas fertur adſtringens emplaſtrum viamque intercipiens, apponendum, quod alternis diebus erit renouandum, nec tollendum donec fluxio conquieſcat. Quod ſi non amplius per os & maxillam decurrat, ne tamen gingiuæ & internæ oris partes tam facile fluxilem humorem recipiant, ter aut quater in die adſtringente & corroborante gargariſmate colluantur. Et quia tota catarrhi materia non tam cito abſorbetur, ſenſim ac ſenſim erit attrahenda huius gargariſmatis portio per os & nares, per quos cerebri capacitas expurgatur, mane & ſero, ante cœnam. Obſeruetur vero idonea victus ratio, viuat frugaliter, vtatur cibis euchymis, & tenui vino quam dilutiſſimo, partim ob frigidam cerebri, partim ob calidam iecoris intemperiem; abſtineat ab immodico potu, iuſculis, & aliis humidis; declinet à ventis, frigore, imbribus; exerceat ſe mediocriter mane, & longe ante paſtum. In ingreſſu lecti fiant frictiones brachiorum, dorſi, crurum, tibiarum, verſus inferiores partes. Aluus ſemper ſit libera, vel ſponte, vel arte, clyſteriis, glandibus ſolicitetur, ne excrementis & vaporibus corpus ſcateat. Remediorum deſcriptiones in promptu ſunt.

℞. Maſſ. pillularum ſine quibus ℈.ij. Pilullarum de agarico ℈j.
Reformentur ex ſyrupo de ſtœchade, & fiant pillulæ vij.
Parentur ſacculi conſueti ex ſem. aniſi & fœn.
Baccarum lauri an. ℥.ij.
Milii. ℔.ß. Salis communis ℥. vj.
Applicentur vertici capitis.

Item ℞. Vnguenti deſiccatiui rubei ℥ ß.
Maſtichis pulueriz atæ ʒj.
Fiat emplaſtrum, applicetur tempori lateris dolentis.

Item ℞. foliorum ſaluiæ m. j.
Maſtichis tritæ ℥.ß.
Raſuræ cornu cerui. ℥. iij.
Bulliant in vini & aquæ an ℥ iiij.
Deinde coletur, & fiat oris collutio, & gingiuarum, ter aut quater in die.
Caput purgium commune fiat. Clyſter communis iniiciatur.

Pro nobili matrona dolore dentium vexata. E Gallico conuerſum.

CONSIL. IV.

DOlor ille dentium, qui te tam immaniter exercet, à frigida deſtillatione originem habet, quæ à ſiniſtra capitis parte in maxillam eiuſdem lateris, & dentis neruos, interdum vſque ad omoplatas decumbit. Ad huius præcautionem primo cohibendus eſt catarrhus, cauſaq; eius penitus circumcidenda. Id autem fiet his catapotiis ſemel in menſe deuoratis, vel hac portione ſi æſtas ſit aut calida aëris conſtitutio. Sequenti die à prima purgatione tonſum caput his ſeminibus in duplicato linteo concluſis fricabitur, idque fiet ſpacio duodecim aut quindecim dierum. quibus elapſis purgabitur corpus vt prius. Dein poſtridie caput, maximeque pars eius ſiniſtra pauxillo aquæ vitæ ſingulis matutinis temporibus fouebitur, aſperſo pilis, poſt fotum ſequenti puluere. Interea dentium ratio habenda, quibus deterſis ter aut quater in die longe à cibo ſumto retineatur in ore, & manducetur hoc maſticatorium, ad pituitam è toto cerebri corpore, maximè ex eius ventriculis per infundibulum in os & palatum attrahendam. Deinde hoc decocto ſæpiſſime in die gingiuæ abluantur, interim cibis boni ſucci veſcendum, ſobriè viuendum; ſitis extra paſtum toleranda; in paſtu mediocriter bibendum; abſtinendum ab humidis; vitandum frigus capitis, dentium, & pedum. Remedia infraſcripta diu ac diligenter continuanda, quia morbus eſt inueteratus.

℞.Mess. pillularum cochiarum & de agarico
Pillularum assaiereth an. ℈.j.
℞.Aquarum saluiæ & betonicæ, vini albi an.℥.j.
In quibus infunde rheubarbari electi
Agarici trochiscati an.ʒ.j.
In expressione dissolue diaphœnici ʒ.ij.
Syrupi capillaris.℥.ß. Fiat potio purgans.
℞.Milii ℔.j.
Salis communis ℔.ß.
Seminis anisi & fœniculi an.ʒ.ij.
Baccarum lauri contusarum ℥.j.
Fiat puluis tenuissimus. Inspergatur raso capiti.
℞.Pyrethri
Staphysagriæ
Gingiberis
Cardamomi
Caryophyllor.
Styracis calamitæ an.℥.ß.
Fiat puluis subtilissimus ad vsum dictum.
℞.Mastichis ℥.j.
Radicis pyrethri ℥.ß.
Cubebarum ʒ.ij.
Incorporentur in forma solida cum melle anthosato: fiat masticatorium.
℞.Saluiæ minoris m.j.
Foliorum myrti m.ß.
Mastichis conquassati ℥.ß.
Bulliant simul in vini albi & aquæ fontanæ an.℔.ß.
Coletur & reseruetur in phiala pro colatura oris.

De catarrho, & cerebri humiditate, cum viscerum praua affectione. CONSIL. V.

CErebrum natura frigidum & imbecillum magno excrementorum prouentu obruitur, quæ impedito naturali cursu in varias sedes præter naturam irruunt. In neruos opticos, vbi ex hebetiore iam visu cæcitatem minantur: in maxillas, & dentes vbi sæpe dolores excitant, quemadmodum & quæ in ceruicem & scapulam incumbunt. Sed & eorum portio intus permanens aurium tinnitum, & capitis grauitatem accersit, omnesq; functiones ignauiores reddit. Sunt & alia symptomata ex iecoris nutrientiumque partium vitio profecta, cordis dolor, frequensque nausea, fœdus faciei totiusq; corporis color, abdominis moles immodica, pedum, faciei, totiusq; corporis habitus subtumidus, qui cachexiam portendit. Horum nihil citra viscerum obstructionem, impuritatemque obtingere potest.

His omnibus vt promiscue succurratur, tenuis victus diæta viginti aut triginta dierum spacio est imperanda: in qua semoto vino, potus erit guaiaci decoctum, idq; simplex, satisq; dilutum: alterum vero meracius offerendum est hora 5. matutina, & hora 4. pomeridiana, vt hora prandii statuatur nona, cœnæ vero septima. Ac tum cibus parcus esse debet, siccus, bonique succi. Erunt igitur potiones huiusmodi: Decoctum meracius forma communi nobis vsitata simplici; decoctum magis dilutum, forma quoq; communi pro pastu & siti. Hæc victus ratio licet humores attenuet, eorumque portionem digerat in sudores, curationem tamen perficere non potest, neque sanitatem restituere, sed alia quoque remedia adhibenda sunt, hoc ordine.

℞.Betonicæ, Saluiæ, Lupulorum, an.m.j.
Florum cordialium an.p.j.

Foliorum sennæ mundatorum ℥. iij.
Fiat decoctio pro vna dosi.
In colatura infunde rheubarbari electi ℈. iiij.
Agarici trochiscati ʒ. j. Cinnamomi ʒ. ß.
In expressione dissolue sacchari albi ℥. ß. fiat potio: capiat principio diætæ, & cõtinuet octauo quoque die.

Si quando id medicamentum parce deiiciet, addi poterit diaphœnici ʒ. j.

Diebus interiectis, si quando durior aluus subsistet, solicitabitur clystere molli. Quum primum sudores dimanare cœperint mane quotidie tonsum caput infricabitur his sacculis valde calentibus.

Sacculi communes calidissimi capiti admoueantur in sudore.

Item ℞. Nigellæ Romanæ, Styracis calamitæ, Benioini, an. ʒ. iij. Macis, Caryophyllorum an. ʒ. j. Fiat puluis grossus pro suffitu, vtatur bis die deterso ac siccato capite. Item quotidie mane & ante cœnam caputpurgiis vtatur communibus: quæ si non satis pituitam elicient, addi posset radicis artanitæ ʒ. ß. In iis ergo sedulo persistendum, dum sanitas integre restituta videbitur. At ne postea vel viuendi intemperantia, vel negligentia in affectus similes recidat, singulis saltem mensibus corpus purgandum erit syrupo, quem ad omnes eos affectus accommodamus.

℞. Radicum apii, petroselini, feniculi, & capparum, an. ʒ. ß.
Endiuiæ, Capillarum, Agrimonii, Cuscutæ, Ceterach,
Betonicæ, Saluiæ, Stœchados, Maioranæ, an. m. j.
Florum cordialium, Epithymi, an. p. j.
Fiat decoctio ad ℥. xv. In colatura infunde folliculorum sennæ mundatorum ℥. iiij.
Agarici albi ʒ. ij. Turbith gummosi ʒ. vj.
Gingiberis ʒ. ij. Cinnamomi electi ʒ. ß.
Bulliant parum post infusionem, & fiat expressio, in qua dissolue sacchari albi ℔. I.
Paretur syrupus perfectè coctus, non clarificatus. Capiat semel aut bis in mense.

De destillatione in varias partes cum lienis affectu, pro nobili virgine. CONSIL. VI.

CONspicua sunt in hac virgine destillationis indicia, quæ è capite, præsertim è parte sinistra in latus & in pulmones, & in ceruicem ponè aures, & in scapulam sinistram, & in varias subiectas partes incumbit: cum stertore & difficili respiratione, quæ asthmatis est rudimentum. Accedit ventriculi dolor, qui non tam proprio, quam lienis vitio contrahi videtur. Huius enim visceris mihi magna suspicio est, quod tamen iecori offensionem impertiat fortasse & orginem dederit affectæ capitis sinistræ parti. Obseruandum igitur explorandumq́; sinistrum hypochondrium.

Implexis affectibus crebris vacuationibus succurrendum, sed quæ modò capiti, modo visceribus accommodata sunt. Vltima lunæ quadra antequam capitis dolor prehendat, purgatio decernenda iis catapotiis.

℞. Mass. pillularum cocchiarum. ℈. j. Pillularum sine quibus ℈. ij. *excipe conuenienti liquore, fiant pillulæ V.*

Diebus tribus aut quatuor insequentibus mane caput fricandum est sacculis ex milio, sale, semine anisi, & fœniculi torrefactis in sartagine. Tum etiam pituita per os & nares elicienda vt impendentis destillationis metus arceatur. Reliquo deinceps tempore admotis præsertim ac suffitibus caput siccandum, & corroborandum est: & quod pulmonibus iam impactum est becchicis detergendum. Maximè vero syrupo de hyssopo, & capillari modo vice eclegmatis; modo iulepi forma dilutis; vt etiam ratio quædam habeatur mouendorum mensium. Possunt in id & alii becchici syrupi apparari, qui præter cætera

habeant radicem Enulæ Campanæ, Polypodium, Vngulam caballinam, Scabiosam, Hyssopum, Satureiam, cum dactylis, ficubus, & passulis.

Historia morbi præcedentis scribente & interrogante Claudio Melino.

VIrgo annos viginti tres nata, statura exigua, corporis habitu denso & crasso, his symptomatis torquetur; Antequam quinq; aut sex annos, tribus aut quatuor ab vltima quadra Lunæ diebus, capitis dolorem ingenté sentit tum occipitis, tum syncipitis, parte præsertim sinistra. Sentit etiam dolorem ventriculi insignem, cum vel cibi copia non ita ampla eam oppressit, aut cum cibis frigidioribus aut oleribus vulgaribus, & humidis vtitur. Inspirat & exspirat cum sonitu & ægre tempore frigido & humido. Dolet illi omne corpus & pars præcipuè quæ est ab ima scapula sinistra vsque ad imum mammæ sinistræ. Vigilia illam male habet; aurora somnum non adfert. Habuit aliquando manus volam crustis obsitam. Aluus illi adstricta est, & menses inæqualiter periodon seruant. Interdum enim à proxima purgatione fluunt post tres menses, interdum duos, interdum sex septimanas transmittunt, hisque parci ac exigui.

De Epilepsia. CONSIL. VII.

VT iurisperitis ex facto ius oritur, ita nobis ex recta morbi cognitione totá medendi ratio petenda.

Non ita pridem expressa nobis est defectionis species incertis illa quidem signis, & quæ aliis sint affectibus communia: hanc suspicabamur syncopes tantum naturam referre. Tu verò indubitatis signis ad seueras & mortes morbum esse comitialem, eumque non cerebro proprium, sed ex ventriculi sympathia, huncque certis periodis recurrere, ac fere inclinante Luna. His ita constitutis, curatio qualiscunque esse potest sic videtur adhibenda. Sex septemve diebus ante statum periodi tempus clystere ieiuna perfundatur, qui præter cætera accommodata recipiat hieræ simplicis, diaphœniconis, an. ℥. ß. Eo ipso die tenuiter alatur, & vacuandus humor oxymelite simplici, vel composito præparetur.

Postridie purgatio decernenda ex diluto rheubarbari, & agarici, an. ℥. j. In quo dissolutæ sint pulueris hieræ diacolocynthidos ʒ. ij. Aut si forte ea apud vos non extat dissoluantur pulueris hieræ simplicis, diaphœnici, an. ʒ. j. ß. At verò tu ipse æstimato virium robore, morbiq; magnitudine exquisitius medicamenti quantitatem præstitues.

Tertio die ab omni vacuatione & medicamento quiescendum erit, nisi forte Mithridatii opti. ℥. j. exhibendam putes.

Quarta die alia vacuatio tentanda vomitu, quæ vna efficacissima est, & in primis accommodata his vitiis, & viis expurgandis, quæ ventriculo assidentibusque partibus diutius, & tenacius inhæserunt, & insederunt.

Ea autem efficacissima erit ex ℈. ij. aut ʒ. j. radicis azari, quæ in hydromelite aut passularum decocto dissolutam sit, cu tantillo cinnamomi, & syrupo violarum.

Reliquis diebus insequentibus, dum suspectum accessionis tempus exactum sit, mane quotidie offerantur ℈. iiij. huiusmodi opiatæ. ℞. Conseruæ anthos, & betonicæ an. ℥ j. Mithridatii veteris ʒ. ij. ß. Theriacæ ℈. iiij. Visci quercini, seminis pæoniæ, Cranii humani puluerizatorum an. ℈. ij. Misce, capiat per se, vel cum aqua betonicæ. Si pæonia mas haberi potest nihil efficacius deprehendes, siue semen siue radicem inclinante Luna collectam, ʒ j. pondere. Quæcunque monemus non semel duntaxat, sed ter quaterve impendente periodo decernenda sunt.

Pro puero

Pro puero octo annos nato Epilepsia iamdiu correpto, cum abolita ferè memoria & ratiocinatione.

CONSIL. VIII.

℞. Foliorum betonicæ, Anthos, Maioranæ, Stœchados, Saluiæ, an. m. j. Florum cordialium, an. p. j. Fiat decoctio ad ℔. ij. In colatura infunde per noctem epithymi ℥. ij. Foliorum sennæ mundatorum ℥. iiij. Gingiberis ʒ. ij. Cinnamomi electi. ʒ. iij. Mane bulliant parum, & fiat expressio, in qua dissolue Mellis optimi, Sacchari albi. an. ℔. ß. Fiat syrupus mediocriter coctus. Capiat semel in hebdomada ℥. j. ß. cum aqua decoctionis betonicæ.

Item conseruę buglossę & anthos an. ʒ. j. Mithridatii optimi, Theriaces an. ʒ. ß. Seminum & radicũ pæoniæ maris, Visci quercini, Cranii humani, Rasuræ cornu cerui puluerratorum an. ʒ. ij. Misce fiat opiat. Adde Syr. viol. q. ß. Capiat ʒ. vel ℈. iiij. tribus vel quatuor matutinis post purgationem, horis tribus vel quatuor ante cibum. A vino prorsus abstineat, sitq; pro potu aqua simplex, in qua incoxerint rasuræ cornu cerui cum exigua parte gingiberis. A fructibus abstineat, præsertim à crudis & horariis, à lacte & lacticiniis, à leguminib. & piscibus.

De Epilepsia. CONSIL. IX.

AFFECTVS hic comitialis lõge grauissimus ex graui & inueterata causa subortus, in impuro atq; iam male habito corpore vix vllam arte curationem admissurus est. Accedit tanta virium concussio, vt nulla corporis pars affectionis expers deprehendatur, si vnum pulmonem exceperis. Caput dolore, vertigine, melancholia, comitialiq; morbo tentatur, summa est viscerum impuritas, qua reliquum quoq; corpus sordescit, vrinæ crassæ & sabulosæ renum obstructionem & grauitatem demonstrant. Nec vetus femoris dolor dissipatus est.

In tanta vitiorum syndrome curatio à corporis exinanitione ineunda, quę quoniam vix tuto potest medicamentis purgantibus perfici, tentanda potius est victu tenui, & siccante per guaiacum. Itaque purgetur statim initio, vel per syrupum, quem aliquando pręscripsi, vel per medicamentum ex diluto rheubarbari & agarici cum drach. ij. diaphœnicon.

Postero aut tertio die ad tenuem victum accedat, in quo solis assis vescatur, parca manu: bibatque simplex decoctum guaiaci sine cortice, vt ei facilius assuescat. Prandeat hora j. Cœnet vero septima vespertina, quinta, vel sexta matutina, rursumq; quarta pomeridiana calicem hauriat purioris & meracioris decocti: in quo & cortex sit guaiaci & polypodium cum saluia, betonica, & stœchade: idque primis diebus vice sit apozematis præparantis, nec sudores vi prolicientur.

Exactis diebus sex vel septem, cum iam præparati & conturbati corporis humores fuerint, iterum purgetur medicamento non admodum dissimili, aut cui addita sit senna cum epithymo.

Exin vero decocti vi sudores promoueri incipiant, vt, vacuatis interioribus sedibus, summæ pariter exinaniri possint.

Quum sudores libere euacuabunt, & corpus difflabunt, & iam extenuatum & gracilius existet, locus erit topicis remediis.

Ac tum femori primum, quod toti malo initium dedit, adhibendi fotus extenuantes atque dissipantes, moxq; ab his inducendum cataplasma ex radice bryoniæ & cucumeris agrestis crudis, cum semine sinapis, cum pulpa ficuum, & fermento acri, quæ omnia bona & commoda proportione contemperata sint, & quam non tibi, sed tyroni præscriberem. Si non satis hæc tibi præstitisse videbuntur, tandem phænigmus ex fermento & cantharide imponendus, dum radix ipsa mali sit euulsa. His enim præsidiis quod valide trahant plus efficies, quam vlcere vel admodum diuturno, cui nimirum sola vis inest excipiendi, non attrahendi.

Tum temporis mouendę quoque erunt hæmorrhoides, vel ſucco mercurialis, vel ſucco ficus vel glande ex puluere hieræ ſimplici, cum radice ariſtolochiæ rotundæ, ſed tamen fotu præmiſſo emolliente. Aut ſi non ſatis moueri ac profluere queant, vtiliter aperietur in pede ſiniſtro ſaphena, educeturque ſanguis pro virium modo.

Dum per hæc topica curanda femori operam dabis, nihil obſtabit etiam topica capitis remedia aggredi. Ac primũ errhina, quæ valide ſatis è cerebro mucum proliciant. Dein capitis frictiones per ſacculos ex ſeminibus diſcutientibus cum milio & ſale torrefactis. Ab iis tonſo ad cutem capiti inducetur emplaſtrum ex radice iridis florentiæ cum hermodactylis, & ſemine ſinapis: quæ pulueriza ta excipiantur emplaſtro de meliloto addita terebintina q. ſ. emplaſtri conſiſtentia ſit. Valentius deinde addetur ſi rei neceſſitas expoſtulet. Poterunt in idipſum cucurbitulæ, interdum leues, interdum cum ſcarificatu occipitio affigi. In iis ergo perſiſtendum cum expoſita ratione viuendi per guaiacum, dum non modo interiores, ſed & externæ, partes omnes propitiis humoribus & excrementis expurgatæ videbuntur.

Setones in occipite, vlcera in commiſſura coronali non eam, quam dixi trahendi vim obtinent, neque ab iis id præſtari experior, quod ab aliis pręſidiis, ac ſępe ægrotos ſine fructu miſerrimè torquent.

Cum toti corpori partibuſq; ſingulis hac ratione proſpectũ fuerit, ſi qua morbi comitialis ſuſpicio derelicta videbitur, opportune decernentur, quæ tota ſubſtantia, occulta proprietate hoc mali genus profligare traduntur.

Ad oculorum ſuffuſionem, pro vxore domini de Riou, die 29. Martii 1552.

CONSIL. X.

Vtriuſq; oculi hebetudo, & impendens cæcitas, tum quæ ex ophthalmia in oculo dextro relicta eſt, tum quæ poſtea in ſiniſtrum inuaſit, primam efficientem cauſam in cerebro. In hoc quippe abundantior pituita excrementitia progigni cumulariq; ſolet, idque ex frigida humidaque dominę laborantis intemperie, & ex immoderata videndi ratione. Ea quippe vt præcipua eſt arthritidis cauſa, quoties per poſteriora defertur; ſic per anteriora & per opticos neruos irrepens in oculos hæc viuendi ſymptomata peperit. Neque enim ſola pupillę dilatatio citra hanc cauſam cæcitatem inferre poteſt.

Hoc autem loco hæſitamus, vbi nam potiſſimum hic humor impediens, & qui continẽs & proxima eſt mali cauſa, cõſiſtat? An in optico neruo, anne ſub pupillæ partib. intimis ſuffuſionis ſpecie, aut an extrinſecus ſupra corneã pupillę effũdatur albuginis ſpecie. Hæc enim ſingula diligenter æſtimanda ſunt, & internoſcenda, ſine quibus curatio, ſi qua ſperanda eſt, perfici non poſſit. Itaq; optamus diligenter moneri per te de iis omnibus, ſi nihil ob pupillam in oculo eſſe deprehẽditur, cauſa eſt in optico neruo, atque is obſtructus forſan eſt: neq; enim ſuſpicio eſt læſæ facultatis videndi, aut partis cerebri in qua conſiſtit.

Si quid obſcurum ob pupillam animaduertitur, diſcernendum denuo, id ne in profundo ſub tunicis conditum ſit, anne foris circa tunicam cerato idem adhęreſcat. Illud ſuffuſio, hoc albugo eſt.

Tantiſper autem, dum horum certius monebimur, curatio ineunda eſt generalis, & quæ hiſce omnibus affectibus æquè communis eſt, primum victus ſiccans & attenuans imperandus eſt, quo neque humidioribus vel ſorbitionibus, neq; liquidis, ſed aſſis duntaxat & ſiccis veſcatur, hiſq; ſatis tenuiter, & quantum ſatis eſſe videbitur ad virium præſeruationem. A vino abſtineat dies viginti aut triginta: potus ſit ligni ſancti decoctum, quod nullius alterius rei permiſtione ſit apparatum. Si altero validiore & acriore decocto hora quinta matutina & quarta pomeridiana tentes ex toto corpore, maximeq; è capite ſudorem elicere, non leue momentum ad curationem fuerit.

Tertio aũt quarto die huius victus, cum iam humores exagitati apparebunt,

purgatio

purgatio adhibenda per pillulas lucis maiores, & pillulas ſine quibus, aut per alias quas laborantis naturæ expertus eris accommodatiores.

Hæ octauo aut decimo quoque die repetendæ ſunt, nec eo die ſudores promouendi.

Diebus interiectis aluus, ſi forte durior exiſtet, emolliatur clyſtere.

Quotidie mane, potiſſimum ſub finem ſudoris deraſo capiti vel tonſo imponendi ſunt ſacculi ex milio, ſale, ſemine aniſi, fœniculi, & baccis lauri torrefactis, quos in lecto decumbens calidiſſimos perferat horam circiter dimidiam, vt eorum opera lentus capitis humor foras proliciatur, & cerebrum totius mali fons, magis quam partes cæteræ roboretur. In hoc enim efficaciores ſunt ſacculi, quam vel emplaſtra vel ſinapiſmi, quantumuis calidi.

Sublato ſacculo caput muniendum eſt ſtuppis ſiccis, quæ ſufficientur ſtyrace, benioni, caryophyllis & horum ſimilibus paulò ante vtrumque paſtum. Eodemque tempore pituita è capite detrahenda eſt apophlegmatiſmis, qualia ſunt ex maſtiche & pyrethro manſis: vel gargatiſma ex accommodato decocto in cuius ℔.j. diſſoluta ſit ℥.j. pyrethri pulueriżati. His conſtanter vtendum interim, dum affectus oculi certius innoteſcet, ſitne albugo, ſuffuſio, aut optici nerui obſtructio: nam imbecillitas ex ſpiritus penuria, aut virium diſſolutione eſſe nequit.

Quibus perſpectis idoneis remediis dum licebit opem feremus.

Ad imminentem cæcitatem ex obſtructione nerui optici, pro domino Laſtier annos nato ſexaginta 29. Martij 1552.

CONSIL. XI.

IMpedita hæc, aut deprauata viſio, quæ aut hypochyma, aut cæcitatem minatur, cauſam habet in optico neruo, non modo craſſum vaporem, ſed & lentum craſſumq; humorem, qui è cerebro illapſus nondum omnem nerui capacitatem impler. Hic vero ſi ob cryſtallinum atque pupillam incidat, hypochyma: ſin verò illic ſubſiſtens augeſcat atq; concreſcat, ſimplicem cæcitatem, in qua tamen nihil vnquam vitii in oculo cernetur, pariet: itaque inhibendum, ne quid prætereà eo recens influat, idq; bona ratione victus, quæ corpus moderate alat, nec tamen humectet, nec excrementis impleat.

Bis aut ſemel ſaltem in menſe purgandum per pillulas ſine quibus, & pillulas lucis maiores: atq; etiam interiectis diebus, ſi quando adſtrictior aluus erit, aut ventriculus crudior apparebit, per catapotia ex aloë.

Caput mane quotidie ſiccandũ fomentis ex ſale, milio, & ſeminibus diſcutientibus torrefactis.

Frictiones quoque in poſteriora & in occipitium inferiora verſus deductæ, apprime vtiles erunt.

Pituita ſæpe ex capite prolicienda apophlegmatiſmis, errhinorum autem non æque tutus eſt vſus, ſternutamentorum aduerſiſſimus, quod excrementi curſum atque impetum in poſteriora conuertant.

His ergo ſimilibus rationibus caput excrementa minimum cumulabit, atq; ea magna ex parte per naturales meatus deducentur.

Alter autem curandi ſcopus eſt, vt qui in opticos neruos iampridem humor influxit, aut prorſus aut quantum rite licet, euellatur, reuellaturq; influxionis originem. Id quanquam arduum eſt, ac in primis difficile, tentandum tamen etiamnum eſt.

Sæpe igitur, maximè verò poſtridie purgationis, & aliquot deinceps diebus affigendæ erunt cucurbitulæ leues occipitio, vtrinq; ad ceruicis originem.

Imperandus eſt decubitus ſupinus: in quo & caput ipſum aliquãdo ſuccutere contulerit, vt qui tenacius impactus eſt humor ſede ſua dimoueatur.

Occipitii atq; ceruicis appellatos ſetones non probaui, quandoquidẽ nullo illo ſui vſui, vel commodo, ſed graui ſæpe periculo infixos animaduerti.

Efficaciſſimam autem ac tutiſſimam reuulſionem experior, quæ fit ab

optico neruo in id cauum, quod est in radice auris, & in connexione maxillæ pone infimam auriculam. Per id enim ramus è vena iugulari intro subiens in opticos neruos vtrinque excurrit. Eosq; comitatur ad oculos vsque. In id igitur exiguum emplastrum vnguis magnitudine, apponendum est, aliud quod constet ex æquis portionibus saponis nigri, & salis communis triti.

Vel aliud ex semine sinapi & cantharidibus an. ʒ. fermenti acris ℥.j. His verò prudenter & arte summa vtendum.

Quod si metuatur ne non satis sequax sit humor reuellendus, præparandus erit fotu remolliente & attenuante, qualis fiet ex decocto althææ, verbenæ, euphrasiæ, rutæ, seminis fœniculi & fœnugræci.

Huius decocti vapore ex spongia molli, ac femella sub vesperum oculi fouendi sunt: cum præsertim emplastra infimæ auriculæ, inhærebunt, vt suo saltem tempore noxium humorem molliat & extenuet.

Collyria verò in oculos frustra immittentur, quod eorum vis nequeat in affectam sedem penetrare.

Vtiliter nihilominus sæpe mandetur semen fœniculi, aut etiam puluis sumatur in fine pastus ex coriãdro, aniso, fœniculo, euphrasia, & glycyrrhiza, & cinnamomo: istorũ.n. vapor, & halitus ex ore & stomacho ad oculi anteriora fertur.

Non deerunt scio, qui hac in re guaiaci decoctum imperent, & vehementer commendent, quod tamen sine istorum ope irritum fit, & minime profuturum.

Responsum domini Fernelii ad literas D. Du Perat in aula Cæsarea viri percelebris seu medici eius Bucherii.

De Articularis Morbi Causa

CONSIL. XII.

Literæ tuæ ad I. Syluium, doctissim. Bucheri, mihi fidem fecerunt spectatæ tuæ eruditionis, quem denuo & his ad me confirmas, & simul etiam in me tui candorem summamque propensionem declaras. Ne quid igitur de scriptis meis vt parum tutis, domino in suspicionem veniat, priores ad I. Syluium tuas literas non obiter, sed diligenter admodum legi ac prouolutaui, in quibus cum multa essent verborum prolixitate inuoluta videbaris non de sola podagra, sed interdum de aliis articulorum doloribus disserere. Quorum originem alias cerebro, alias venis ferebas acceptam, de qua si & nunc dubitas cum consilii mei rationem exigis, nonne & tu mihi videris dubitandi occasionem dedisse. At vero si nunc communis est nostra sententia hosce dolores è pituita nasci, eamque è capite deorsum in articulos labi, nihil est quod ambigat cuncteturve dominus curandi rationem iampridem à te salubriter præscriptam exequi, quam & scriptis meis non parum laudibus ornaui, & ad vnguem imitatus sum, licet aliis remediorum generibus expressam, vt suus est vniuscuiuscunque practicandi modus: Quemadmodum solet vnusquisque, ea fere commendare, quæ plurimum fuerit feliciter expertus. Quanquam ipse non dubito, etiam qualia commemoras profutura, si stabilis adsit perseuerantia. Sed iam ad quæsita tua.

Si Dominus potum sibi designauit ligni sancti decoctum, nihil obstabit per hyemem interdum, at non semper, illi parem aut minorem miscere vini tenuis portionem. Moneri hoc loco velim huius ligni multa esse genera aut certe multos ordines: neque id sumendum, quod subdulce decoctum reddit sero lactis persimile, sed odoratum præferri, cuius decoctum sua acrimonia palatum fauresque titillet. Cum secundam illam & medicatam è ligno sancto potionem sumet, si sudor emanabit, eo ipso die se domi contineat, nec aëri se committet cœlo inclementiore, ne patente laxataque cute frigus introsubiens neruos feriat ac vellicet. Incipiente paroxysmo cum primum rudimenta erunt doloris, exquisite purgandum est, nec vlla expectanda concoctio. Humor enim dum in articulos influit tenuis est & aquosus, qui facile purgationi cedet. At vbi in articulo aliquandiu inhæserit, crassescet, nec facile medicamento

ducetur

ducetur, nec huiusmodi est quem præcepit Hippocrates concoctum medicari. Hæc sunt fortasse, quæ tu vir doctissime tanquam paradoxa miraris, quæ optas vt exponam, tuasque rationes in contrarium diluam. Quanquam autem paucis mos est dicti sui aut consilii rationem reddere: quoniam tamen id tantopere æquo & ingenuo animo efflagitas, ne quod nudis verbis protuli temere, & vt sors tulit effudisse videar, dicam paucis quid ea de re sentiam. Quod tamen pluribus erat differendum. Persequor autem singula quæ obiicis, non docendi, sed respondendi gratia. Primum quidem frigidæ arthritidis causam proponis esse tenacem crassamque pituitam. Id quidem simpliciter & absolute pronunciatum falsi insimulo; initio siquidem tenuis est & aquosa, qualis interdum vi frigoris defluit è naribus; neque crassa tam promte excideret & illaberetur in articulos & corporis partes externas, sed hæreret in via. At certè hæc tempore vi caloris crassescet in articulis: atque tum, vt ex Galeno proditur, non, nisi longiori tempore, resolui potest. Tandem verò, si sinatur, plerumque in tophum durescet immedicabilem, de quo Poeta: *Soluere nodosam nescit* &c. Morborum igitur tempora distingue, si concordes vis esse scripturas. De huius pituitæ differentiis scripsi ex optimorum medicorum sententia lib. 5. Naturalis partis medicinæ. Improbans deinde cerebrum mali fontem esse, quæris cur non omnis externa causa destillationem proritans arthritidem facit. Quærendum etiam fuerat; cur non omnis cerebri destillatio tussim excitet. Scis vir optime non vnum omnis destillationis cursum esse, varia quoque est humoris procliuitas. Et vt aliæ partes aliis imbecilliores aut laxiores existunt: ita alias humorem in hanc, illámve partem influere. Contendis insuper, nullum esse meatum pedibus cum cerebro communem, per quam eo possit humor incidere; vtque rem tuam conficias euidenter, colligis, neque per spinalem medullam, nec per neruos illapsum fieri. Quod equidem fateor, nec quenquam adeò esse rudem credam, qui eiusmodi vias excogitet. Ais tu tamen cerebrum posse venis communicare suum excrementum; cum sis ipse anatomes peritissimus, vellem mihi viam indicares, qua è cerebri ventriculis (quos Galenus lib. de vsu partium excipiendorum excrementorum gratia factos commemorat) excrementum ipsum temeet in venas. In cerebri substantiam nullæ venæ sparguntur, neque aliæ intus sunt, quam quæ per meninges vtrinque in verticem efferuntur. Possit ne excrementum ex intimis illis ventriculis in illas sursum remigrare. Quod si is aliquando in stomachum procumbit, obstruitque iecur, nihil ad rem nostram. Ego destillationi, quæ fit in articulis, non his existimem ductibus aut meatibus opus esse, sed alias ex cerebri ventriculis, alias è partibus externis etiam per ceruicem & scapulas deorsum illabi, quæ partes consecuta subcutaneas & laxas, tenuis cum sit plerunque, sine sensu doloris sensim præterlabitur, dum in solidiore & compactiore articulo sistatur & inhæresicat, cuius ligamenta, tendones & membranas non sine dolore distendit. Hanc mihi persuasi frigidæ arthritidis causam, quam malè perceptam plerique vt immedicabilem reliquerunt. At neque in his, neque in aliis quibuscunque artis operibus me vnquam ab inuestigando deterrebit veterum auctoritas; licet nullum hactenus vel minimum scriptorem neglexerim: ex meis tamen inuentis plus me quàm ex illis profecisse experior. Ad te iam redeo cum suadere niteris excrementa hæc pituitosa è venis excidere, multa certè (tu me liberè loqui iubes) committis. Nunquam enim vidisti eiusmodi pituitam medicamento è venis detrahi, sed quæcunque purgationibus deiicitur, tota aut à cerebro aut à ventriculo, aut ab intestinis est, ea ipsa dolorem colicum infert: nec quæ vel in colico vel in febribus vomitione redditur à venis in ventrem confluit, sed in hisce sedibus concreuerat. Allucinaris etiam cum dicis vidisse te multam pituitam crassam, & quæ in ventriculo generatur non dissimilem, è secta vena cum sanguine fluxisse. Quod enim in peluiculis interdum albicans innatare cernitur, quià fibrarum vi concrescit sanguis appellatur, isque

pituitosus & qualis in leucophlegmatia redundat. Ego certe inter vulgi errores hunc censeo grauissimum, quod & in febribus omnibus, & in aliis quibuscunque morbis humoris vitia non nisi in venis constituat, neque aliam his posse in nobis sedem inuenire putet, & cum de humoribus differitur, nihil de superuacuis, sed de his duntaxat intelligat, qui sanguini permiscentur in venis. De his autem aliquando plura. Reliqua omnia quæcunque profers ex Gal. contendunt in cacochymia ex venarum osculis, multa vel in cutem, vel in alias partes corporis extimas imbecilles erumpere, quæ scabiem, pruritum, tubercula, inflammationes, interdum etiam calidas arthritides excitant, quorum certe nihil inficior.

De dolore articulari. Pro eodem D. du Perat
Anno 1550.

QVÆ de laborantis domini affectu & de caussis illius nobis assequi, quæ de præcautione & curatione iudicio decernere licuit, hæc sunt: laborantis ætas sexagenaria, temperamentum frigidius, habitus corporis obesulus, in cerebro, ventriculo & intestinis redundās pituita tenax & crassa. Deniq; nō pauca alia signa, quæ ex scriptis aliorū passim decerpsimus articularem hūc propositū dolorem à frigida potius quam calida destillatione proficisci demonstrant, quod doloris species & diuturnitas confirmat: in quos autem articulos ea potissimū procumbat, expressum nobis non est. Quanquam id non parum habet ad curationem momenti. Neque profecto animaduersum video, vnde illa frigida pituitosaq; destillatio in articulos irruat, quod tamen præcipuum est curationis caput, in quod dirigi debet omne medentis consilium. Ego sane neq; pituitam crassam quæ ex aluo detrahitur, neque etiam quæ in articulos influit, vnquam credam posse ex venis defluere. Vtraque enim syncera est & excrementitia, qualis nusquam in venis continetur, sed illa ex ventriculo & venis & intestinis ex loci natura prouenit. Hæc vero in articulos è cerebro & è toto capite procumbit, cuius tamen proprium est excrementum: His itaque constitutis ad curationem properemus, itaque vbi primum laborans fuerit præsenti dolore solutus, aut saltem duobus tribúsve per integram sanitatem mensibus huic viuendi rationi assuescat. Cibis vescatur euchymis, capis gallinaceis, columbis, perdicibus, auiculis, lepusculis, vitulo, veruece, hisque similibus assis quidem omnibus, nunquam elixis, prorsusq; à sorbitionibus abstineat, & à piscibus omnibus: item à caseo, pisis, & fabis, à fructibus omnibus maximè horariis. Secunda mensa satis fuerit vel vna passa vel diacydonium. Sic enim victu sicco & moderatè calido curandum est, vt nihil aut certe minimum pituitæ in ventre succrescat. In id etiam confert vna hora aut altera ante pastum sumere tabellam vnam electuarii Aromatici Rosati maioris descriptione Gabrielis, vel tantillum Gingiberis conditi: calidiora fugiat, qualia sunt diatrionpipereon, Diagalanga, Diacalamintha: & quæ huius sunt ordinis: obsunt enim calore, nec tamen viuendi errores possunt emendare. A pastu vero ventriculi vapores depellat hoc puluere.

℞. Coriandri præparati ʒ. ij. Guaiaci electi ʒ. j. Margaritarum electarum ℈. j. Sacchari rosati ℥. ij. fiat puluis, capiat cochleare vnum in fine pastus: bis in die sumat cibum, idque satis tenuiter, & ex iustis interuallis quæ coctioni satis sint. Nam illi famem interdum tolerare bonum, vt cruditates vincantur. Potus esto vinum album vel subrubrum & tenue, vtrumq; moderatè dilutum: cereuisia tenuis primo haustu vtilis, immoderatè tamen eius vsum deuitet, & omnem aquā etiam, si sit multo aromate condita, ne quid addat ad serosos humores, quibus gignendis est obnoxius; parcius illi bibēdum, vt nec potus toto die excedat. ℥. xxx. Si quo fortassis alio potu delectabitur, omnium certe vtilissimus erit, qui ex palma sancta paratur: pituitosumque humorem incidit, extenuat & detergit, idque potentius, quam quiduis aliud expedit obstructiones, & è locis penitioribus digerit; cruda plurima & superuacua reficcat & absumit, ad quæ aliorum medicamentorum vis penetrare non possit, vt idcirco futurus sit huic laboranti salu-

ſaluberrimus. Accedit etiam, quod hoc potu liceat quantumuis vti, ſic autem fiet admodum gratis.

℞. Raſuræ palmæ ſanctæ ℔. ß. infunde in ℔. vj. aquæ tepidæ horis xxiij. Deinde fiat decoctio ad ℔. iij. Ponendo in fine paſſularum mundatarum ℥. ij. Cinnamomi electi ʒ. iij. Caryophyllorum ʒ. j. Fiat potus colatus, vtatur in paſtu loco vini, vel ſaltem primo hauſto loco cereuiſiæ.

Quum aluus non facile deiiciet, irritabitur vel balano, vel molliente clyſtere. vtiliter etiam bis in hebdomade mouebitur hoc clyſtere, qui craſſam pituitam detergit elicitque per aluum.

℞. Radices althææ & helenii, polypodii querni an. ℥. ß. Centaurii minoris, Abſinthii, rutæ; florum Chamæmeli & Meliloti an. m. j. Fiat decoctio ad ℔. j. In colatura diſſolue hieræ ſimplicis & terebinthinæ an. ℥. ß. Mellis roſati & anthoſati an. ℥. j. Olei rutacei & anethini an. ℥. j ß. Fiat clyſter, detur poſt alui deiectionem. Decimo quinto quoque die reliquum omne corpus; maximè vero cerebrum & articuli purgabuntur hoc medicamento facili & benigno.

℞. Aquarum ſaluiæ & hyſſopi an. ℥. j. In quibus infunde agarici recenter trochiſcati drach. ij. In expreſſione diſſolue rhei electi infuſi, vt decet, vt ℈. iiij. cum drach. ß. Cinnamomi electi. Electuarii diacartami drach. ij. Syrupi de ſtœchade ℥. ß. fiat potio.

Sin vero pillulæ gratiores erunt, hæ ſane conuenient.

℞. Maſſæ pillularum ſine quibus, & Cocchiarum an. drach. ß. Cum ſyrupo de ſtœchade fiant pillulæ.

Hæc igitur viuendi ratio grauis quidem non eſt, & quam nequeat diutiſſime tenere: ſed tamen in primis idonea & vtilis. Cæterum ſi laborans facile pareat, velitque poſtea à diuturno illo morbo articulari tuto vindicari, neceſſe eſt vt maiora ſubeat, & veterem prorſuſque vitioſam corporis ſui conſtitutionem omnino permutet. Quod quidem gradatim & haud grauate hoc modo efficiet. Exacto priore victus menſe, poſteriore, qui paroxyſmo vicinus eſt, à vino prorſus abſtineat, ac pro vino bibat palmæ ſanctæ decoctum ſupra deſcriptum, ſeruata per id temporis victus ratione paulo tenuiore & exquiſitiore, ex his tamen quæ præſcripta ſunt. Tum etiam altera potio fiat magis medicamentoſa, vt validius humores iam apparatos digerat & abſumat, qua tanquam medicamento vtetur mane & ante cœnam ſitque huiuſmodi.

℞. Palmæ ſanctæ lib. ß. Corticum eiuſdem ℥. ij. Infunde duobus diebus in lib. vj. aquę tepidæ. Deinde fiat decoctio ad lib. ij. Ponendo in fine radicis acori veri, & Enulæ Campanæ. Polypodii quercini an. ℥. ß. Foliorum ſaluiæ minorum, ſtœchados & betonicæ, Florum anthos an. p. j. Galangæ ʒ. iij. Caryophyllorum, Macis an. drach. j. Fiat potus colatus vt decet. Capiat ℥. iij. pro doſi. Mane hora v. & tribus horis ante cœnam in loco decumbens ſtragulis, & veſtibus contectus dũ ſudor emanet, ita enim, quidquid vitioſi humoris diſſeminatum eſt, per neruos & articulos ſenſim digeretur & abſumetur. Quoniam vero cerebrum deſtillationis huius quaſi fons eſt & origo, conſentaneum huic, quam cæteris partibus plura adferre remedia, itaque deterſis ſudoribus mox caput & ceruix calefiant, & exiccentur his ſacculis, quibus vis eſt diſſoluendi reliquias noxii humoris & corroborandi cerebrum.

℞. Foliorum Saluiæ, maioranæ, ſtœchados, an. p. j. Seminis aniſi, fœniculi, & fœnugræci an. ℥. j. Milii ℔. j. Salis communis lib. ß. Torrefiant omnia in ſartagine. Reponantur in duobus ſacculis, applicentur calidi ſyncipiti & ceruici, donec ſponte frigeſcant, ſæpiuſque iterentur ſi videbitur.

His peractis moueantur ſternutamenta. Simul etiam errhinis & apophlegmatiſmis, pituita è cerebro per os & nares deriuetur. Succo betæ vel maioranæ extracto cum vino albo. Iſtorum igitur aſſiduo vſu exhauriendus eſt fons ille mali, dum exquiſita ſit exſiccatus. Sub finem menſis aut cum victu, ſudore, purgatione, apophlegmatiſmis & ſacculis iam ſatis exſiccatum, corroboratumque fuerit cerebrum: nec vllum indicium apparebit dominantis pituitæ; iam tũ certe artus

omnes nerui & articuli, firmandi erunt & corroborandi, ne posthac fluxionem tam facile admittant, in id autem efficax est balneum quod fit ex incoctis rosis, Balaustiis, Saluia, Stœchade & myrto, adiecta bona copia aluminis: in hoc autem tepido sedeat diu ieiunus, vt neque calorem, neq; sudorem excitet. Sed artus laxiores duntaxat confirmet, idque diebus tribus aut quatuor continuis. Hinc sensim redeat tuto ad familiarem victus rationem, quę tamen, quantum licebit, proxime ad hanc accedat. Sint matutinæ capitis frictiones ex sacculis quotidianę, sit & frequens pituitæ deriuatio per os & nares: in summa fugiendus est omnino decubitus supinus, in quo quotidiana cerebri excrementa defluunt in ceruicem & in artus: pronus verò tenendus, vt excrementis cursus in nares. Exercitatio vero conferet moderata in aëre sicco & libero. Artuum frictiones durę erũt recens exporrecto saluberrimæ.

His obseruatis confido laborantem hoc morbo vindicatum iri. Quod si quibusdam prætermissis contingat denuo corripi, incipiente paroxysmo exquisite purgetur satis valido medicamento. Nam leuius cum datur humores exagitat: neque tamen expurgat, atque ideo destillationem ipsosque dolores auget, ac sæpius conduplicat, vt proinde multi deterreantur & abstineant à medicamentis principio doloris. Itaque medicamento iam ante præscripto pro ℥. j. Electuarii diacartami addantur ʒ ij. vel quantum assidentis medici prudentia æstimabitur, hoc vno incipientes dolores sæpe finiuimus: Mox à purgatione capitis & ceruicis frictiones siccæ fiant, idque sacculis præscriptis admodum calidis, vt his reliqua distillatio sistatur, atque digeratur, ne in articulos, procumbat. At si nihilominus fluxio irruat, occupetq; articulos ipsoque doloris initio, si rubor calorque conspicitur (qualis interdum adest etiam frigidę arthritidis initio: vnde complures falluntur.) Adhibere oportet, primum moderatè, frigida, deinde anodyna, postremo digerentia. Frigida dico quæ non intro adigunt humores, sed fluentes inhibent, extinguuntque calorem. Huius ordinis est mucilago seminis cydoniorum extracta in aqua solani, qua tepida locus dolens oblinatur, in eaque maceratis linteis obtegatur. Hæc si non satis dolorem leniat, addetur aceti pars octaua; si ne sic quidem dolor mitescat, adiicietur camphoræ momentum, vel aliquid trochiscorum alborum Rhazis.

Ab oleis, vnguentis & pinguibus omnibus abstineat, tum temporis quod calore promte inflammentur geminenturq; dolores. Quum istorum beneficio dolores vehementia omnisque ardor extinctus fuerit, conuenient anodyna eiusmodi.

℞. Olei liliacei & chamæmeli Mucilaginis psyllii extractæ in aqua saluiæ an. ℥. j. Croci ℈. ß. Ceræ parum, fiat linimentum pro vnctione doloris bis aut ter quotidie. Post vnctionem adhibeatur sequens cataplasma.

℞. Micæ panis maceratæ in lacte vaccino ℔. j. Croci ℈. ij. Florum Chamæmeli, & Meliloti, pulueris farinæ lini & fœnugræci an. ℥. ß. Olei liliacei parum, fiat cataplasma. Multa sunt huius ordinis, vt medulla cassiæ fistulæ, stercus vaccinum adhibitum, vel aqua distillationis eius, vnguentum ex succo ebuli: & alia innumera, quę doloris vehementia & necessitas inuenit. Torquentur multi remediorum nouorum inuentione. At sanè puto arthritidem facilius ac tutius methodo, quam remediorum multitudine profligari. Finitis, aut magna ex parte imminutis doloribus, reliquus humor digerendus, ne in articulo quasi in tophum concrescat.

℞. Gummi pini, Picis naualis, Emplastri oxycrocei an. ℥. j. Sulphuris viui, Hermodactylorum puluerizatorum an. ℥. ß. Olei terebinthinæ Q. ß. fiat emplastrum, applicetur post vnctionem.

Podagræ omnisq́, articularis morbi curatio, pro domino Alberto iuniori Marchione Brandenburgensi.

CONSIL. XIII.

PRotinus vt articularis dolor quempiam adoritur, consueti cibi & potus dimidium circuncidendum, victusque tenuior & purior imperandus, quo

corporis

corporis & humoris moles immodica concidat, vino interdicendũ, cui calore & vapore ſuo noxia vis eſt proritandi fluxiones & dolores exaſperandi. Danda pro otucereuiſia tenuis, vel aqua ſaccarata, vel quidpiam q citra offenſionem palato arrideat. Vitanda erunt ſalſa omnia, & aromateca, & quęcunq; caput tentant, vt allium, Cæpa, Naſturtium Synapi: idque maxime cum dolores immaniter fatigant. Sorbitionibus & iuſculis parciſſime vtendum, & aſſis potius quam elixis, vt omni ratione corpus ſicceſcat, & ſuperuacuorum humorum non exigua portio abſumatur. Hæc igitur præcipua ſunt & in primis obſeruanda victus præcepta, quæ latius explicabit quiſquis medicus curationi præfuerit. Quoniam autem ſola victus ratione nequit tam atrox malum omnino profligari, accedant & hæc remedia, quibus ſolemus breui dolorem finire. Continuo vt dolor inuaſerit, aluus, ſi adſtrictior erit, molliatur clyſtere, qui aut hieram ſimplicem, aut diaphœnicon habeat cum cæteris, quæ immiſceri ſolent. Poſtridie corpus exquiſite purgetur medicamento, cui non infirmior vis ſit, ne forte humores exagitet potius quam vacuet, hincque fluxionem geminet, ſed valido ſatis, & quod à ſummis extremiſque partibus exuperantes humores proliciat: id autem ſolemus hac ferè formula præſcribere.

℞. Aquarum ſtillatitiarum, ſaluiæ & betonicæ, vini albi an. ℥.j.ß. In quibus infunde rhabarbari optimi, Agarici recẽter trochiſcati an. ℈.iiij. In expreſſione diſſolue electuarii diacartami ʒ.ij. Syrupo violati, aut capilli veneris ℥.ß. Fiat potio, detur mane horis iiij. ante cibum. Hoc electuarium Diacartami, ſiue diacnici ob hermodactylos ac turbith eſt accommodatum arthritidi: cuius doſis laborantis naturæ & viribus conueniens aptetur. Nulla huic purgationi præmittenda eſt præparatio, quod initio profluens humor tenuis ſit & aquoſus, facileque obſequatur trahenti medicamento. Si forte purgatione vna ſatis detractum non videatur, doloreſque hi idem perſeuerent, aut noua concitata fluxione exaſperentur, ſecundo haud abſimili medicamento purgandum, atque etiam tertio, ſi res expoſtulet: ſed interpoſita quiete, vt viribus prouideatur: id autem medici experientis iudicio credendum. Dolores vero (ne vires nimium proſternant) ipſo ſtatim initio, ac etiam ante purgationem leuiendi ſunt, hoc inducto præſidio, quod etiam blande refrigerando fluxionem arcet, nec tamen humorem in articulum impingit.

℞. Aquarum ſtillatitiarum ſolani, & plantaginis an. ℥. iij. in quibus macera ſeminis althææ, & cydonii an ʒ.ß. Fiat mucilago quæ tepida inducatur locis dolentibus, obducaturq; ſtuppa cannabina vel linteis mundis, cum areſcere incipiet alia imponatur, vt pars ſæpe madeat, dum rubor, calor, dolorque omnis ſublatus ſit. Hoc ſumme ſtrenuum eſt in ſedanda podagra atque chiragra. Si inflammatio maior eſſe videatur addes aceti ʒ.j. In cæteris articulis cum atrocior dolor exiſtet vt in cubito, in genu, & in coxendice, quo altius vis huiuſce remedii penetret, adiicies camphoræ gran. viij. Aut interdum partem fouebis aqua roſarum ſtillata, in cuius ℔.ß. diſſoluta ſint camphoræ gran. vj. Incipientibus doloribus, nec olea, nec adipes, nec metallica proſunt, ſed multis rationibus aduerſiſſima deprehenduntur. Quum extincto ardore atque rubore doloris immanitas repreſſa fuerit, quidquid huius reliquum fuerit exigetur hoc illitu.

℞. Mucilaginis, ſeminis lini, & fœnigræci extractæ in aqua ſaluiæ ℥.iij. Oleorum lumbricorum, Chamæmeli & liliacei an. ʒ.j. Axungiæ vulpis, & anſeris an. ℥. ß. Hermodactylorum tenuiter pulucrizatorum ʒ. ij. Medullæ cerui, aut vituli, & ceræ an. q. ß. Fiat vnguentum quo pars dolens & tumida bis, térve in die vngatur, & calidis linteis obuoluatur. Conducet & ipſi parti affectæ mox ab illitu hoc emplaſtrum inducere.

℞. Vnguenti præſcripti ʒ. v. Radicis ariſtolochiæ rotundæ, Thuris, Myrrhæ, Galbani Opopanacis an. ʒ. ß. Terebinthinæ ʒ. iij. ceræ quod ſatis, fiat emplaſtrum per magdalias. Si tenacior doloris materia fuerit, quam vt hiſce remediis molliri poſſit aut euelli, hoc tandem imponatur emplaſtri.

℞.Gummi pini.℥.j.Picis nigræ ℥.ij.Ceræ ℥.j.ß.Axungiæ veteris ℥.j. Hermodactylorum puluerizatorum,Sulphuris viui an. ʒ.vj. Fiat emplaſtrum, quotidie renouandum,& continuandum,dum tumor omnis ſublatus videatur, & dum articuli ſit liberior motus. Quod ſi perfecta negligetur curatio aliquid in ipſo relinquetur articulo, quod tandem obdureſcens concreſcet in tophum, prorſuſque motum eius præpediet aut excludet.

Hæc certa & admodum tuta doloris articularis curatio recentis,quæ ſi rite administretur nunquam te fallet:nec alia empirica longe petenda ſunt,quibus ſępe illudimur. Morbi quippe huiuſce curatio arte & methodo,non empiricis perfici poteſt. Obſeruandum tamen & circumſpiciendum in hac curatione, vt cum nouus humor nouaque fluxio emerget,noua quoque decernatur purgatio. Ad eos vero curandos qui ob veterem podagram incedere nequeunt,& qui pedum contractionem quandam & motus imbecillitatem contraxerunt, ſi non ſupra modum id mali inueterauit, tolli hac ratione poterit. Quotidie mane pedes merguntur in hoc decoctum, in quo quam calidiſſimo circiter horam conſiſtat.

℞.Baccarum iuniperi,Radicis helenij,& althææ,an.℥.ij.foliorum lauri,myrti, ſaluiæ, betonicæ,ſtœchados, Origani, Calamenti, Maioranæ, florum roriſmarini,an.m.j.ſeminis lini & fœnugræci,an.℥.j. Fiat decoctio in lixiuio ſarmentorum claro, & quantitate ſufficienti ad emerſionem dictam. Hoc ſi efficacius reddere voles, addes ſalis communis ℔. j. Deinde deterſi pedes hoc vnguantur oleo.

℞ Radicis pyrethri, Gingiberis, Nucis moſchatæ, Caryophyllorum contuſorum, an. ʒ. ij florum ſaluiæ, hyſſopi, anthos, ſtœchadis, ſpicæ nardi,an. ʒ. j. vel.ß. radicis ariſtolochiæ rotundæ. Hermodactylorum puluerizatorum,an.℥ j. Permixtis omnibus affunde aquæ vitæ ℔.j.Sinanturque die vno macerari.Deinde adde terebinthinæ ℔. j. ß. Reponantur omnia in alembico vitreo. Diſtillentur lento igne.Seorſum aqua & oleum reſeruetur in vſum dictum. Deterſi ergo pedes hoc vnguento,oleo,& linteis obuoluantur. Deinde laborans decumbat bene contectus. Applicentur plantis pedum lapides candentes vino extincti, ſinanturque dum è tibiis ſudor emanet ac pedibus. Quumque inde laborans deſurget,reliquo die ac noctis tempore ſeſe muniat,ac frigus prorſus arceat.Ita quidem liberiorem motum conſequentur.Hæc ſunt præſidia,quibus podagra & cęteri articulorum dolores abigi,breuique ſedari debent. Nunc qua ratione arcendi ſint paucis attingam.

Qua ratione cauendum,ne podagra aliúsve dolor articularis redeat.

CVm ſedatis doloribus,firmatiſque partibus æger iam ſibi reſtitutus erit,menſe vno aut altero antequam conſueti dolores redeant tentanda ſunt remedia, quibus hi præcaueri poſſint: in id autem ſi impurum corpus,& ſuperuacuis humoribus confectum fuerit, parciore victu vtendum. Eoque ſicco & attenuante. Vino,ſi per vires & ventriculi imbecilitatem licet, interdicendum, efficiendumque omnino, vt aſſumpta humorum noxiorum portione corpus gracileſcat.

Cum vero vna victus ratio non ſatis id præſtare poterit,adhibendæ quoque purgationes erunt ſeptimo vel octauo quoque die modo per potionem, quæ ſit deſcriptæ ſuperiori ſimilis, modo per catapotia de agrico, & cochia. Diebus interiectis clyſteribus quoque aluus ſolicitabitur, ſi pigrior adſtrictiórve fuerit.

A ſecunda tertiáve purgatione,ſi corpus ſatis exinanitum erit,ſudores tempeſtiue mouebuntur,vel guaiaco,vel aliis quibuslibet calorificis, vt humores quibus præter naturam,tum nerui, tum articuli imbuti ſunt attenuati prorſus diſſipentur.

Tum temporis adhibenda quoque erunt capiti ſua remedia, quæ ipſum totius mali

mali fontem exhauriant. Deterſis ergo ſudoribus quotidie ſi voles ante cœnam, attonſo capiti inducantur ij pulueres quam calidiſſimi, vt humores diſcutiant, tum caput ſiccatum firment atque corroborent.

℞. Foliorum ſaluiæ, Maioranæ, ſtœchados an. m. ß. Seminis aniſi, fœniculi, & cumini, an. ℥. ij. Baccarum lauri contuſarum ʒ. ß. Milij ℔. j. Salis communis ℔. ß. Torrefiant omnia in ſartagine, reponantur in ſacculis qui calidiſſimi adhibeantur capiti & ceruici, dum ſponte refrigeſcant. Caput deinde muniatur tegumentis quæ vaporentur hoc ſuffitu.

℞. Nigellæ Romanę, Styracis Calamitæ, Benioini, (quod eſt pro ſucco Cyrenaico) Charabes, Maſtichis, an. ʒ. ß. Caryophyllorum ʒ. ij. Fiat puluis groſſus pro ſuffimento capitis.

Si forte ſub cute capitis vel manifeſtus humor deliteſcere, vel conſpicuus humor ineſſe videatur, ſæpius lauandum & fouendum erit caput lixiuio, in quo Cephalicæ herbæ incoxerint. Aut ſi ne id quidem humores capitis ſuperuacuos abſorbeat caput radetur, eique emplaſtrum hoc imponetur, cui eximia vis diſcutiendi eſt.

℞. Pulparum ficuum, fermenti veteris, an. ℥. ij. Seminis ſinapi contuſi ℥. iij. Emplaſtri de mucilaginibus. ℥. iiij. Malaxentur, & incorporentur addendo terebinthinæ parum ſi opus ſit, hoc emplaſtro caput integatur contineaturque, dum omnem euacuauerit humorem ſuperuacuum. Valentiora emplaſtra non æquè tuto adhiberi poſſunt. In eo ergo ſubſiſtendum eſt.

Exhauſto mali fonte cum iam caput excrementis prorſus vacuatum & confirmatum erit, poſtrema curationis parte, artus omnes & articuli laxiores adſtringentur, & firmabuntur balneo eiuſmodi.

℞. Foliorum myrti, balauſtiorum, roſarum rubearum, Plantaginis, Verbaſci, foliorum lauri, Origani, Calamenti, Pulegii, Thymi, Saluiæ, Florum Roriſmarini, an. m. ij. Baccarum iuniperi ℥. iij. Aluminis rochæ ℔. iiij. Bulliant omnia in aq. ſuffic. pro balneo in hoc diutius immorandum ad duas tréſve horas, neque ſudores mouendi ſunt, vt artus melius firmentur. Continuetur autem triduum, aut quatriduum, manè, ieiuno ventriculo. Hæc ſumma curandi ratio vtramque arthritidis cauſam, tum eam quæ excrementum facit, tum ipſam articulorum imbecillitatē ita radicitus euellit, vt ex in laborans ab ea immunis & tutus euadat. At nihilominus ne ſic quidem ei confidendum, vt protinus ad intemperatiorem viuendi formam redire liceat. Sed moderatiore victu, deinceps obſeruato, quot annis vere & autumno purgatio decernenda, quæ conſuetum inuaſionis tempus interuertat. Poſtridie caput præſcripto lixiuio lauandum, atque etiam tertio, quartoque die. Balneum etiam niſi admodum graue ſit imperandum. Certa quidem hæc, & minime fallax curatio, quam ad vnumquodque genus arthritidis quiuis accommodare poſſit. Hanc autem aliis pleriſque idoneis præſcriptionum formulis hiſque efficaciſſimis illuſtraſſem, ſi qua mihi huius mali ſpecies propriis ſignis atque ſymptomatis fuiſſet expreſſa.

Litera D. Melini ad D. Fernelium pro D. de Boiſdauphin.

CLAVDIVS Lauallenſis tibi notus nonum iam menſem agit hic legatus Regis Chriſtianiſſimi, atq; tandem incidit in affectum, quem corporis grauitatem appellat ipſe; ego vero plenitudinem vires prementem. Præterea ventrem inferiorem natura iam bis laxauit, ex quo ea eieciſſe, quibus premebatur, credibile eſt, quandoquidem facile tolerauit dies aliquot, & melius habuit. Erant autem quæ ſponte naturę exierunt fuſca, vt plurimum, & graueolentia, & inæqualia, & in his pituitoſa pauca, viſcida. Aluum ſponte fluentem iuuit ℥ j. ſennę in iure prunorum macerata, & expreſſa. Ergo cum iam intelligat vacuatione opus eſſe: mihi autem, atque his, qui hic medicinam factitant, non ſatis fidat; rem totam ad te, cui plurimum fidit, tuamque auctoritatem, defert. Plenitudinem ad vires duo potiſſimum arguunt, corporis grauitas, & quod leuibus ex interuallo repetitis vacuationibus feliciter vtitur.

De insigni obesitate corporis. Responsum ad literas Melini.

CONSILIVM XIV.

SIc summa fide & diligentia literis expressam video domini tui Boisdelphini valetudinem, vt eam mihi quasi ob oculos proponas, & in memoriam reuoces, quam sæpe coram animaduerti. Obesus corporis habitus, vastaque moles, quia non nisi pleno liberalique victu sustineri potest, magnum facit excrementorum prouentum, nunc maxime ætate inclinante, deside vita, cælo frigido, & humido solo. Atque licet D. Legatus frigida pituitosaque illuuie plurimum scatere videatur, non pauca tamen bile exæstuat, quam memini interdum sponte illi ab aluo impetu prorupisse, & quotidie ter saltem aluum mouere, eamque semper quam tenerrimam seruare. Iam si superuacuorum humorum exuperantia præter naturam & consuetudinem succreuit, quid mirum videri debet, si eorum mole pressum corpus ingrauescit, minimeque sit ad consueta munia comparatum? Ne quid autem posthac grauioris mali contingat, tentandum vt, quam exuperantiam victus parcior ac tenuior prorsus absorbere non potuit, medicina subtrahat: quandoquidem obseruatum est aluum siue sponte, siue arte solutam emolumenti non parum contulisse: id autem sensim ac lente præstandum, quod aluus lenissimis illis proritetur, quodque minime tutum sit tantam illuuiem vi & impetu concutere, ne vniuersa corruat: itaq; accommodatissima purgatio fuerit per catapotia ex rhabarbaro & aloe, ar. ʒ. ij. agarici ʒ. j. Cinnamomi, & santali citrini, an. drach. ß. quæ concinnentur cum syrupo de cichorio. Hac autem lege vtendum, vt primum quidem ℈. j. Offeratur mane, hora vna aut sesquihora ante pastum. Duobus tribúsve diebus interiectis ʒ. ß. aut ℈. ij dentur horis duabus ante cibum. Sic sæpe repetenda erit purgatio ex interuallis breuioribus, sensimque vis illi augenda & continuanda, dum omnem videatur cacochymiam sustulisse, pristinumque corporis robur & integram valetudinem reduxisse.

De arthritidis præcautione, & curatione pro domino De Valletot Cantore Regio. 1552. è Gallico conuersum.

CONSIL. XV.

MI domine, vt legitimè sanitatem tuam conserues, præcautionemq; adhibeas ad dolores, qui viam affectant ad pedes, genua, artus cæterasq; articulationes. Primum purgationem instituere debes quater quinquiésve in anno; scilicet post festum Paschæ, & circiter mensem Augustum potione infra scripta. Verum post festum omnium sanctorũ, & circiter Purificationẽ B. Mariæ pilulis, quæ subscriptæ sunt: eligendusque erit tibi dies temperatus humidiorque, vt certior vacuationis effectus succedat. Et si necesse videatur die præcedenti clystere molliente & præparante, erit tibi aluus eluenda. Quatuor aut quinque à purgatione diebus vel pluribus, si ita feret animus plures addere, conducet fricare, & desiccare caput sacculo quam calidissimo pleno seminibus infra scriptis. Hisque diebus elapsis iuuabit caput lauare, præcipuè æstate, lixiuio conuenientibus plantis hic indicatis confecto, posteaque exiccare diligenter & calide. Neque esset alienum reliquis æstatis mensibus caput quoque lauare sapone ad id comparato. Quin & sex vel octo post purgationem diebus, desiccare & roborare cerebrum expediet, sub noctem, aut lecti ingressum, suffumigio hic indicato. Sed præscriptis remediis præcipuum addendum est, nempe victus ratio. In qua quinque capita obseruanda potissimum erunt. Primum, ne nimia copia cibi, & potissimum potus, qualiscunque tandem ille sit ingeratur: nec iuscula quidem multa. Secundum, ne vino generoso & vaporoso delecteris, quin potius probe lymphato. Tertium, vt abstineas somno diurno, & per noctem ne decumbas in spinam, sed in alterutrum latus. Quartum, vt singulis temporibus matutinis diligenter caput pectas, illudque & nucham linteis calidis & siccis perfrices, omniaq; cerebri excremen-

crementa depellere, & corporis superflua deponere satagas. Quintum vt modico exercitio indulgeas, caputque inter cætera à frigore vindices. Si forte remedia præscripta prohibere non poterunt, quin noua semper fiat doloris aut fluxionis accessio, eius primo appulsu effundes litum subditum, ad dolorem leniendũ, maxime si cum tumore, rubore, caloréve sit coniunctus. Quod si ne hic quidem litus sufficeret, aliud vnguentum esset superaddendum. Calore extincto, & dolore magna ex parte mitigato emplastrum sequens eidem parti erit imponendum, quod tandiu erit renouandum, seu quotidie, seu alternis diebus, vt nihil neque tumoris, neque ruboris, neque inflammationis resideat.

Potus solutiuus.

℞. Aquarum betonicæ, & Saluiæ, Vini albi an. ℥.j.
In eis infunde rheubarbari electi ℈.iiij.
Agarici albi ʒ j.
Cinnamomi. ℈.ß.
In expressione dissolue electuarii diacartami ʒ.j.ß. vel ij.
Syrupi de stœchade ʒ.vj.
Fiat potio: Detur in aurora.

Dosis pilularum.

℞. Massæ pilularum cochiarum, & de agarico an. ℈.j.
Massæ pilularum alœphaginarum ℈.j.
Syrupi violacei q.s.
Reformentur ex aqua saluiæ, fiant pilulæ v. Capiat hora iij. matutina.

Sacculi.

℞. Seminis anisi, fœniculi, & cumini, baccarum lauri an. ℥.ij.
Milii lib.j.
Salis communis ℔.ß.
Torrefiant sicca & contrita. Fiat puluis, includatur sacculis raris ad vsum.

Suffitus.

℞. Nigellæ Romanæ, Styracis, Calamitæ, Benioini,
Charabes, an. ℥. ß.
Ponantur in pyxide, postquam sicca & mediocriter puluerata fuerint ad suffumigium: vel fiat cucufa interbastata.

Litus.

℞. Aquarum solani & plantaginis an. lib. ß.
Aceti ℥.ij.
In his infunde seminis cydoniorum, & psyllii an. ℥.ß.
Extrahatur mucilago ad cineres calidos pro fotu tepido cum linteis ad locum dolentem.

Vnguentum.

℞. Vnguenti populeonis ℥.iij.
Vnguenti de althæa ʒ.j.ß.
Incorporentur simul pro vnctione loci dolentis post fotum.

Emplastrum.

℞. Radicis ireos Florentiæ, Hermodactylorum puluerizatorum an. ʒ.vj.
Emplastri oxycrocei, & de mucilaginibus an. ʒ.ij.
Gummi pini ʒ.j.
Malaxentur simul addendo olei lumbricorum q.ß. Fiat magdaleon, extendatur super alutam pro locis dolentibus.

Diæta.

Si his remediis curari perfecte non poterit, ex vsu erit abstinere vino, & bibere bis in die decoctum prius palmæ sanctæ cum cortice, quod alio loco recensuit D. Fernelius.

De Tremore. CONSIL. XVI.

TV eximio quodam animi candore his me encomiis celebras, Orophæe doctissime, quæ nec agnosco, nec temere recipio. Quod tamen ea pro-

bitate ac fynceritate, quæ virum Chriftianum ac philofophum decet, in me fis propenfior, gratiam habeo quam maximam, cumulate relaturus, fi qua occafione mea tibi opera aut fauore obfequi poffim. Vt autem tibi quoque inftituto fatisfaciã; tremor quem ætate firmiffima obtigiffe proponis, nonnifi à grauiffimis præter naturam caufis induci poteft. Cumque nec cerebrum infigniter affici, nec pituitam vfquam exuperare audiam, aliæ quam vulgares huius ftatuendæ funt caufæ. Æftimata ante acta vita, & corporis habitudine, adducor vt tecum credam nervos, partefque folidas immodico meracioris vini atque veneris vfu labefactari, & iam vfque adeo debilitari, vt naturale, confuetumq; munus explere nequeant, nec artus firmiter mouere, nec continere. Hinc tremorem fufcitari, qui quoties laborans, vel potentiorum confpectu, vel aliunde metu concutitur, acrius, vt ferè folet, inualefcat.

Cum vero ab arefactis potius, quam à repletis neruis tremor hic ducat originem, ægrius curationem perinde atque conuulfio ab inanitione admittet. Si quam tamen experiri velis, ea nec purgationibus nec vacuationibus immodicis, fed contrariis caufis, & proba victus ratione tentanda. At nihilominus, fi qua forte cruditas ineffe deprehendetur, ea tuto vel clyftere, vel potione ex rheubarbaro & agarico eximi poffet.

Imo etiam fi hinc bilis fyncerior detrahi videretur, quæ circum præcordia exuperans, fæpe deprehenfa eft in fpinalis medullæ neruos infilire, aliafque tremorem, alias ftuporem aut paralyfin inuehere: ea ipfa, aut fimilis quædam purgatio decimo quoque die repetenda foret. Purgationi quoque bidui aut tridui præmittenda præparatio per apozemata: diebus verò interiectis aluus fi pigritior erit clyftere follicitanda, in quo non parua fit hieræ fimplicis, & mellis anthofati portio. Continuanda hæc medendi ratio vfque ad diem trigefimum aut quadragefimum, aut certe dum appareant tremoris fymptomata mitefcere. Tum temporis vinum prorfus circumcidendum eft, cuius vnius abftinentia fæpe affectus hofce fuftulit. Efto autem pro potu, vel aqua hordei vel ptifana vulgaris, in qua macerentur cinnamomum, vel nux mofchata, aut guaiaci decoctum dilutius, aut quod *bochetum* appellant. Id fcilicet hydromeli, in quo faluiæ minoris folia maduerint. Victus accedat euchymus, ac mediocriter tenuis; modo ex affis, modo ex elixis, vt neque omnino ficcet, neque nimio plus humectet. Cum victus & dictorum præfidiorum ope corpus iam minus tremore concuti videbitur, hincque præparatio & antecedentis caufæ vacuatio facta erit, tum ex vfu erunt balnea, in quibus cephalicæ herbæ, & radices incoxerint, aut ex his comparata vaporaria, in quibus dies aliquot mane ieiunum corpus confricandum eft, dum fudor emanat, deterfumque tepido cubili committendum, in quo mox tota fpinæ medulla hoc oleo obungetur.

℞ Stœchados, Anthos, Saluiæ, Maioranæ, Primulę veris an. m. j.
Baccarum lauri, & iuniperi an. ℥. ß.
Nucis mofchatæ, Gingiberis, Caryophyllorum, Pyrethri an. ʒ. iij. Trita omnia afpergantur aqua vitæ ad ℔. j.
Dein affundatur olei communis optimi ℔. j. ß.
Bulliant fimul lento igne, vfque dum tota aqua abforpta fuerit. Exprimatur oleum, referuetur quæ in vfum dictum.
Non ante hæc intermittantur quam tremor prorfus intermiferit. Si forte inter medendum fufpicio quædam ingrueret deftillationis, quæ tremorem eum fouere, ficcanda ea quoque effet milio, & aliis feminibus torrefactis, & fuffitu. Aut etiam fi nimia opprimeret errhinis opportune deriuanda effet.

Literæ Præfecti Perticenfis 1554.
Ex Gallico.

AB anno millefimo quingentefimo quinquagefimo incepi grauitatem infignem perfentifcere cum tremore omnium membrorum, præcipuè poft cibum & fomnum. Dolor à media coxa ad cerebrum recta ferebatur, totam fpinam

lateris

lateris dextri comprehendens, seseq; in brachium eiusdem lateris extendebat: remanebantq; membra omnia ponderosa, vt moueri non possent, nihilq; aliud præter somnum adfectarent, maximè à pastu. Sentioq; per vniuersum corporis habitum subcutaneam quandam fluxionem aquarum, nonnunquam torrentis more ferocientem; nonnunquam lentioré, vt crassi tantum vaporis eleuationé, diceres per partes neruosas ad gingiuas vsq;. Frigore autem ad caput frequentissime percellor, itemq; ad alias partes exteriores, neq; rectus diu stare possum, neque decumbens consistere, omninoq; dextra pars extenuari mihi videtur.

Responsum ad literas præcedentes. De tremore & grauitate.

CONSIL. XVII.

DESTILLATIO crebrior in musculos, neruos & membranas parte præsertim dextra excurrens, causa vna aut certè præcipua videtur symptomatum omnium, quæ effuse narrantur in literis vt grauitatis & doloris, qui in dorsum, in brachia, manus atque in dextram coxendicem exporrigitur: his malis accedit corporis imbecillitas, à ventriculi & viscerum praua constitutione. Obstructa enim sunt atque impura, neque corpus conuenienter alunt, causæque sunt concoctio frustrata, & caput præsertim, dein & reliquum corpus vaporibus offusum, mireque ingrauescens. In hac affectuum varietate & contrarietate leuis blandaque curatio suscipienda, quæ caput & neruos expurget, stomacho & visceribus minimum offensis. Primum igitur corpus vniuersum sequenti syrupo bis mense purgandum, qui ad supradicta omnia comparatus est. Syrupus ex cephalicis, hepaticis, & splenicis cum ℥ iij. sennæ & ℥ ij. agarici. A purgatione quinque sexue diebus continuis, ieiunus, horis saltem duabus ante cibum, sumat vnam ex tabellis sequentibus.

℞ Pulueris electuarii Diamargariti frigidi, & electuarii lætificantis Galeni an. ʒ ß.
Rasuræ eboris, & cornu cerui, Cinnamomi electi an. ℈ j.
Sacchari albi in aqua rosacea dissoluti ℥ iij.
Fiat electuarium per tabellas ponderis ʒ iij.

Sicca etiam capiti expurgando atque roborando adhibenda sunt remedia sequentia.

Purgatio pituitæ per nares ex succis maioranæ atque betæ, vel validiore sternutatorio.

Capitis siccatio atq; corroboratio per sacculos communes. Iam verò neruorũ refrigerationem & debilitatem emendabit, si quid aliud guaiaci decoctum in pastu loco vini haustũ, atq; etiam mane ad proliciendos sudores. Quo si per vires vti non licet, corpus saltẽ vniuersum fricandũ mox à somno satis duriter, linteis siccis & calidis, ac deinde exercitatione moderata diu incalescat atq; firmẽtur artus omnes. Quum iam secundo aut tertio purgatũ corpus fuerit per syrupum, si non satis firmi & robusti artus erunt, fiant æstuaria sicca, quib. summa vis inest neruos siccandi atq; roborandi. Erunt autem huius huiusmodi.

℞ Granorũ iuniperi, Radicis acori & Enulæ Campanæ, an. ℥ ij. Saluiæ, Betonicæ, Maioranæ, stœchados, Lauri, Absinthii, Origani, Calamenti, Rutæ, Chamæmeli, Meliloti, Anethi, an. m. j. Seminum anisi, fœniculi an. ℥ ß. Fiat decoctio in aqua & vino albo. Effundatur decoctum super lapidem candentem, & vapor excipiatur in dolio vel cupa contecta, dum corpus incalescat & emanet sudor. Si non facile sit hac ratione æstuario vti: mane saltẽ decumbat in lecto & benè contecto plantis pedum applicentur lapides calidi extincti decocto supradicto. Hocque modo decumbenti sudor blande proliciatur, dein detergeatur.

Hæc autem continuare expediet, dum nerui omnes satis firmati & robusti appareant. In ratione viuendi satis sit bis die cibum sumere, idque satis parce & tenuiter, ne imbecilla viscera copia offendantur. Cibi sint boni succi & concoctu faciles, quales solent ab omnibus commendari.

A piſcibus ſaltem multis abſtinendum, multoque magis à leguminibus, vt à piſis & fabis. A fructibus quoque & herbis crudis. A ſorbitionibus & iuſculis omnibus, & ab his omnibus, quæ nimium corpus replent & humectant. Vino vtendum nec admodum vaporoſo, nec vinoſo, ſed tenui, quod aqua pura larga dilutum ſit, ne cerebrum & neruos feriat. Ab omni alio potu abſtinendum, ac eo ipſo parcè & ſobriè vtendum, quod nihil magis neruos refrigeret ac humectet, & corpus totum grauet, quam nimia potus perfuſio. Longè à paſtu dormiendum, fugiendusque ſomnus meridianus.

De pulſatione, ſibilo, & obeſitate.

CONSIL. XVIII.

SENATOR Carnotenſis, carnoſus, plethoricus, annum agens trigeſimum quartum, diſtentum gerens abdomen, in lecto decumbens, ſibilum quendam ac veluti pulſationem obaudiebat, quæ tamen toto æquabiliter corpore ſparſa, in nulla parte peculiariter inſideret, nec tactu perciperetur, ſed ſolo auditu tum laborantis, tum aſſidentium, ſi attentius aures admouerentur. Hic licet neque dolore vllo afficiatur, neque vllum ſymptoma compareret horrendum, metuebat tamen ne repentina morte raperetur. 1 5 5 5. Menſe Februario. Symptomata hoc quale nobis expoſitum eſt, vehemens eſt arteriarum omnium pulſatio, quæ circum caput & tempora maxime decumbenti obauditur. Ea autem ex ſpiritus ſanguinisque feruidioris copia fit, quæ citra putredinem incaleſcens & efferueſcens venas diſtendit, arteriasque tenui & vaporoſo ſanguine implet, ſenſum exhibens pulſationis illius turgidæ, magnæ & vehementis. Huius quidem rei argumentum, quod ſi ſanguis vel intemperatione victu, vel exercitatione immodica, vel igni aliquantum incaleſcat & excitetur, hæc ipſi ſymptomata ingraueſcant atque exaſperentur. Solius igitur feruidioris vberiorisque ſanguinis id ſoboles eſt, neque vllum grauius malum intus latere portendit, nec maius periculum imminere minatur, modo tempeſtiue remedia adhibeantur. Prima & ſumma curationis atque præcautionis pars in viuendi ratione conſiſtit: debetque dominus laborans vino in primis parciſſimè vti, eoque oligophoro, ac bene diluto, vt minimum vini ſaporem retineat. Elixis potius quam aſſis carnibus veſcendum, & vtrisque intinctis in omphacio, vel aceto, vel ſucco oxalidis, vel limonum vel mali medici. Piſcium vſus non inutilis, ſi præſertim durioris ſint carnis, & ſolidioris: his tamen parcè & frugaliter vtendum. Interdum diebus præſertim piſculentis cœna ſit hordei cremor. Vitanda ſunt ſalſa omnia, & piperata, aliiſve aromatis condita, & acria, vt allium, cæpa, ſinapi, naſturtium. Vitanda quoque vehemens exercitatio corporis, nimia concalefactio, iracurdia, triſtitia; omnis denique animi perturbatio, & mentis contentio. Si huic viuendi legi diebus circiter viginti malum non ceſſerit, clementiore iam cœlo, medicina illi ſuccurret: primumque aluus clyſtere emollietur, poſtero die corpus purgabirur hoc medicamento, quod & nephritico dolori accommodatum eſt.

℞ Medullæ Caſſiæ ℥ vj.
Diaprunis laxatiui ℥ j. ß.
Rheubarbari pulueriżati ʒ j. Ex ſaccharo fiat bolus.

Tertio die vena ſecabitur interna brachii ſiniſtri, ſanguisque detrahetur pro virium ratione ad ℥ x. aut xij.

Diebus inſequentibus mane detur doſis vna ſyrupi de cichorio ſimplicis, & oxyſaccharæ ſimplicis: ex duplo aquarum decoctionis radicum cichorii & acetoſæ. Continuetur porrò præſcripta viuendi ratio, dum vehemens illa pulſatio prorſus ſublata ſit, & plenitudinis pericula deuitet. Atque etiam, ſi diutius refrigerans illa, & frigidior viuendi lex obſeruetur, nihil ad corporis ſalubritatem fuerit præſentius.

De Tu-

De Tabe pro Rhotomagensi quodam ciue.

CONSIL. XIX.

QVI describitur affectus tabes est, non solo destillatione, sed vitio pulmonum contracta, vt quos constat iamdiu spirandi difficultate oppressos fuisse, & nunc sic labefactatos, vt propria illorum substantia non modo contabescat, verum etiam corrumpatur. Cuius regni argumentum est pedis atque crurum tumor mollis, & œdematosus. Quinetiam expuitio nunc purulenta prodiens, confirmatam esse tabem testatur. Quocirca malum iam factum, est immedicabile, neque spei locus est. Producenda tamen est laborantis vita, quoad arte licebit, blandis benignisque subsidiis, quæ citra virium offensam morbum leniant. Itaque à venæ sectione deinceps abstinendam. Quod si sanguinem denuo erumpere contingat, is aptius supprimetur ʒj. Rheubarbari electi puluerizati.

Aut, si qua ratione purgandum videbitur, satis erit, vel cassia fistula, vel dilutum Rheubarbari. Et ducenda sputa syrupis lenientibus, atque detergentibus, qui non vehementer aperiant, quales sunt ex iuiubis, sebesten, ficubus, passulis, polypodio, vngula caballina, pimpinella, hyssopo: in quibus bona sit portio sacchari, vt sint vice eclegmatis. Conferet & syrupus resumtiuus decenter dispensatus, & vnguentum resumtiuum, quo corpus vniuersum vesperi & mane obungetur. Sic etiam veris initio imperandum lac asininum arte præparatum, quod offeretur mane, puro stomacho, horis saltem quatuor ante cibum: aut si eius non sit facilis vsus, hordei cremor ex sacchard rosato, ea ipsa hora, atque similiter exhibendus. Reliquam victus rationem non dubito ex arte fuisse præscriptam, in qua tamen cibus facilis concoctu parcior sumatur, sed ex breuioribus interuallis, ne imbecilliorem naturam obruat, & cruditates augeat, quæ causa sunt œdematosi tumoris.

Rescriptum domini Crabe medici regii ad medicos Parisienses pro domina De L' aubespine Tabem minante.

SEXTVM iam mensem vterum gestabat generosissima domina, fluxionibus etiamnum à cerebro in thoracem obnoxia: quum ad vigesimum Iulii 1553, post diutinam in sole moram, & contractam ex passionibus animi sanguinis acrimoniam in hæmoptoicum affectum incidit, sanguinemque cum tussi confertim, multum, feruentem, & floridum reiecit: quæ omnia non aliunde, quam ex pulmone sanguinem effluxisse indicant, magis vero aperto vasis osculo, quàm eo ipso rupto, vel eroso, & præcedentia & subsequentia persuaserunt. Conquiescente autem affectu solis medicamentis, hisque paucis sanguinis feruorem retundentibus, & vi adstringente, eademque emplastico præditis à missione sanguinis, aliisque remediis validioribus profligando huic affectui accommodatis; visum est adstanti medico abstinendum, donec ea valentior natura facilius à partu perferre posset. Insurgente autem à partu febre, quæ post alui profluuium biliosum & putre facilimè, nulloque exhibito auxilio præter apozema, quod muliebria permoueret, delituit: de dolore in dextra thoracis parte cœpit conqueri, ac difficile in eam partem decubitu, cum anhelatione, & sensu ponderis, si in aduersum latus deuolueretur. Paucis verò post diebus cum denuo leui tussicula præcedente sanguis reiiceretur, idq; etiam frequenter contingeret, constante tum virium robore, admodum necessarium iudicauimus ad prima præstantissimaque huius affectus præsidia deuenire: hanc igitur methodum ad amussim seruandam statuimus. Elota aluo leni clysmate sanguinem misimus ex interna cubiti dextri ad ℥ iij. Postridie sectionem iterauimus. Quia verò sanguis vtraque sectione crassus, limosus & semiputris effluxit, eodem die, post horas aliquot, ex vena eadem detraximus, quem statim vt puriorem syncerioremque sistendum voluimus.

A miſſione ſanguinis purgationem poſt Iulepi vſum inſtituimus. Ea autem leuiſſima fuit ex ſeſquidrachma rheubarbari in diluto cum ſemiſſe eiuſdem puluerizati, & ſemuncia ſyrupi ex roſatum ruboris perfectiſſimi infuſione. A purgatione roborando cerebro proſpeximus,atq; educendis per futuras vaporibus admouentes coronali ſutura emplaſtrum ex ammoniaco, & colúmbino ſtercore.

Interim verò partem affectam non neglexímus. Primum itaque enema, & ſanguinem ſiſtentia, quibuſcum vulnus, ſi quod eſſet coaleſceret, tenuisque & acris fluxio incraſſata ſiſteretur, præſcripſimus. In eoque ordine eſt electuarium ſolidum de terra Lemnia & bolo Armena, cum ſpeciebus tragacanthi frigidi, & diapenidii reiectis ſpeciebus calidis. Eiuſdem facultatis confectionem liquidam inſtituimus ex bolo Armena, terra Lemnia, Corallo rubro, & hæmathite, adiecta conſerua roſacea, & ſyrupo de papauere. Cæterùm, vt quod iam in pulmones receptum eſſet, facilius repurgetur, ſyrupum thoraci cum tenuantem, detergentem, & qui ſputum promoueret præſcripſimus. Acceſſit eodem confectio ſolida, quam maſſam panis vocant, ex pineis recentibus & amygdalis cum ſaccharo & aqua roſacea infuſionis tragacanthi, ſemine acetoſæ, plantaginis, & portulacæ exceptis, quæ præterquam quod facilius expectorare facit, ſua etiam adſtrictione glutinat. Adiecimus à nemine non probatum aſinini lactis vſum, cum ſacchari roſacei puluere.

Itaque generoſam hanc dominam bene habere ex præſcriptorum auxiliorum vſu iam non ambigimus, nec ſiniſtrum aliquid futurum pertimeſcimus, quandiu præceptis ſalubribus paruerit, & rationem victus hactenus ſeruatam nonneglexerit. Quod ſi ab externis iniuriis, vel vehementi aliquo motu animi, prævalida & contentioſa voce, aut intempeſtiuis vigiliis, affectus recurrerit, iiſdem auxiliis pugnandum conſulimus. Verum ad huius mali præcautionem mediocrem ſanguinis miſſionem, purgationemque ex diluto rhei, vere ineunte, & autumno pro præſentiſſimis commodiſſimisq; remediis habemus, & ſummopere commendamus.

Reſpondens ſuperioribus propoſitionibus.

CONSIL. XX.

SANGVINEM feruidum atque floridum iam aliquoties ex interuallis tuſſi reiectum, recte profecto æſtimatum eſt è pulmonibus prodiiſſe. Quoniam verò generoſiſſima Domina laborans, molli tenelloque corpore, & pulmonibus eſt imbecillis, atque iamdudum deſtillationi & tuſſi eſt obnoxia, vehementer metuendum, ne non modo reſerata, ſed etiam exeſa vena ſit. (Nam vi ruptam fuiſſe nulla coniectura aſſequi poſſum) imò etiam cum poſteriore reiectione à parte non obſcurus dextri lateris dolor, ſit exortus cum anhelatione & aſperiore tuſſi, cumque ſenſu quodam grauitatis atque ponderis prementis, ſi præſertim in aduerſum latus ea deuolueretur, niſi tum vera pleuritis erat non leuis ſuſpicio eſſe debuit, & vlcerati pulmonis & collectionis, quæ vomicam minaretur. His tamen malis ita pridem accurate ac ſedulo adhibita, accommodataque ſunt artis præſidia, vt iam Domina laborans in tuto poſita eſſe credatur, citra metum recurſuri mali: quo mihi grauius atque optatius eſſe nihil poſſit. Itaque in his perſiſtendum eſſe duco remediis, quorum vſu & ope conualuit, maximeque in lactis & cremoris hordei vſu. At nihilominus quoniam & periculoſiſſima & fallaciſſima ſolent huiuſmodi eſſe mala, & diu plerumque latere, ſimulata quadam ſpecie bonæ valetudinis, dum aliquando occaſione leui aut etiam nulla recrudeſcant, obſeruandum circumſpectius nunquid priſtinæ malignitatis ſit in thorace derelictum, num etiam tuſſis aliquando fatiget, aut lenta febris ſolicitet, aut aliquantum difficilior ſit reſpiratio, qua multis ſpiritus duci nequeat. Horum quippe animaduerſione præter lac matutinum, & vitæ rationem idoneam, ex vſu fortaſſe videbuntur, quæ blande leniant, & quodam robore pulmones leuiter expurgent.

Supra descriptus affectus, qui Dominam de L'Aubespine iugulauit; nam febris lento illam resiccauit, repetiitq́, lateris dolor, sputum cruentum, cum maiore spirandi difficultate. Dissecto corpore inuenti sunt pulmones putres, & costis adhærentes, cum vlceribus variis.

Domini Fernelii scriptum, dum differendum illi esset cum aliis medicis aulicis de affectibus Dominæ de l'Aubespine, cum primum in hanc vrbem appulit.

MENSE Augusti 1553. cum grauida esset sexto mense dimidio, citra vim vllam, citra destillationem, aut tussim antecedentem cœpit derepente sanguinem expuere, & educere de pectore, cum stertore; sed sine magno conatu. Tum temporis cœpit, & sanguis è naribus profluere, ac interdum relabi in fauces, quum hac impraegnatione nondum fluxisset, licet venæ supra modum plenæ turgerent, essetque aliis impraegnationibus fluere consuetus. Exactis diebus quinque desiit, & constitit expuitio cruenta, tussis tamen sicca derelicta est sine stertore, sine difficultate spirandi, in partu nullæ aut parcæ purgationes erupērūt, quæ postea syrupo de hyssopo proritatæ sunt. Quinto die à partu febris ardentissima exercuit biduum, cuius vi leuiusculus lateris dextri dolor obortus est. Hinc lenta febris non admodum manifesta perseuerauit, & in dextrum latus decubitus. Paucis hinc diebus grauis destillatio è capite procubuit in scapulā dextrā, simulq; in extremū omoplatæ dextræ, & in eam sedē lateris, quæ iam antè laborabat. Secta tertio vena à medicamento: scapulæ & omoplatæ dolor desiit. Perstitit verò in latere altero coniunctus, qualis etiā nunc perseuerat. Ab hinc semper difficilis fuit dextræ decubitus, & respiratio, etiam si nihil sanguinis emanet. Ex his constare potest primā sanguinis eruptionem, neq; ex rupta, neq; ex erosā, sed dūtaxat ex aperta vena factam, ob immoderatam sanguinis copiā. Idq; in solo dextro pulmone, è quo in dextro decubitu sanguis stillare percipiebatur. Accessisse postea destillationem, quæ dextrum latus occupans, facta est doloris causa, vt idcirco complexus sit duorum affectuum, quorum vnus est in pulmone, alter in dextro latere. Præter hos affectus, iecur etiam calidius est & obstructum, cum leui dolore & renitentia: ren etiam dexter interdum nephritico dolore fatigatur.

De sputo sanguinis è pulmonibus, cum tussi. Pro Domino de Baumont, anno ætatis suæ quinquagesimo, è Gallico.

CONSIL. XXI.

VT leuamen aliquod difficultati respirationis tuæ inducatur, præcautioque adhibeatur, ne tussis cum sanguinis sputo superueniat, eaque tandem copia, quæ nuper tibi obuenit: tibi summopere vehementius exercitium cauendum est, ingens calor, incandescentia, aliæque animi perturbationes. A vinis generosis, cibisque præcalidis, sale, aut aromatibus conditis, omnibusque aliis occasionibus, quæ corpus plus satis mouent, aut excalfacere cogunt. Neque maior copia cibi, aut potus est ingerenda. Præter hæc quater in anno, constitutionibus diebusque conuenientioribus purgandum erit corpus bolo infra scripto, sæpeque sub noctem ad lecti ingressum vti conserua rosacea expediet. Si tamen accideret sputum hoc sanguinis repetere; commodum videretur post blandam alui mollitionem mittere sanguinem è basilica dextra, quæ est lateris fluxioni magis opportuna. Die sequenti haustulum rheubarbari torrefacti potare. Vti quoque frequenter atq; adeo omnibus horis familiari quadam, iampridemque præscripta opiata, donec sanguis consistat. Interimque vino abstinere, & in siti iulepum rosaceum bibere, aut syrupum myrtinum, aut de portulaca.

Bolus.

℞ Cassiæ fistulæ recenter mundatæ ℥ vj. Rheubarbari electi puluerizati ℨ j. ß. Electuarii diatragacanthi frigidi, aut sacchari albi q. s. fiat bolus.

Potus

℞ Rheubarbari electi torrefacti. ℨ j.ß.

Syrupi rosarum siccarum ℥. vj.
Aquæ plantaginis. ℥ iij. Misce, fiat potus.

Opiata.

℞ Conseruæ rosarum siccarum. ℥ j.
Boli armenæ. ℥ iij.
Terræ sigillatæ. ʒ ij.
Coralli rubri.
Charabes.
Cornu cerui vsti, an. ʒ ß.
Syrupi myrtillini q. s. Fiat opiata vel in forma lohot.

Conditum.

Ad præcautionem, etiam si sanguis non erumpat, hoc condito sæpe vtendū.
℞ Conseruæ rosaceæ & symphyti, an. ℥ ß.
Trochiscorum de charabe, & de terra sigillata, an. ℈ j.
Coralli rubri, Margaritarum electarum, an. ℈ ß.
Sacchari rosati q. s. Fiat conditum. Capiat trochleare vnum hora vna ante pastum.

Vsus boli armenæ perutilis erit si sanguis rursus erumpat. Deinde ipso suppresso sequenti syrupo pulmones corroborandi, leniendi, & detergendi.

Syrupus.

℞ Passularum mundatarum, ℥ j.
Polypodii quercini, Glycyrrizæ rasæ, an. ʒ. ij.
Vngulæ caballinæ, Scabiosæ, Pimpinellæ, Centinodiæ, an. m. j.
Seminis althææ, & bombacis, an. ʒ j. Fiat decoctio ad ℔ j.

In expressione dissolue sacchari albi, quartaria tria. Fiat syrupus mediocriter coctus: vtatur omni hora ex cochleari sine aquis pulmones roborat & deterget.

Pro alio in eodem affectu.

Ad sitim Iulepus rosatus cum quadruplo aquæ coctæ dilutus, aut syrupus iuiubinus, Myrtillinus, & de portulaca eodem modo.

Item ℞. Pulueris electuarii tragacanthi frigidi, ʒ j. ß.
Santali citrini, Cornu cerui an. ℈ ij. rhabarbari electi ʒ ij.

Saccari albi dissoluti in aqua rosarum ℥ iij. ß. Fiat electuarium. Capiat lozengam vnam per horam ante cœnam.

Sunt & vsu pilulæ de rheubarbaro, item suffitus hora somni; Item conserua symphyti & rosarum an. ℥ j. Trochiscorum de bolo ℥ ß. Syrupi myrtillini q. ß. fiat opiata.

Pro Domino Sigismundo, Orthopnæa laborante.

Consil. XXII.

QVVM ex tuis literis clarissime Sigismunde summo te recuperandæ valetudinis desiderio teneri, atque eius non paruam spem te in me collocasse, intelligerem, vehementer illectus ac etiam impulsus sum, vt pro doctrinæ meæ tenuitate, & artis obseruatione idoneis accommodatisque remediis opitularer. Ærumnosum sanè ac prorsus calamitosum existimo, hominem vere ingenuum moribus, & literis insignem, reipubl. administrationi aptissimum, prima iuuentute ita vnius morbi immanitate torqueri ac irretiri, vt ab optimis quibusque rebus gerendis auocetur. Peruestigaui igitur per facilem tibi medendi rationem, & remedia pauca, quæ Dei beneficio te ab hac graui seruitute vindicare possint, idque blande vt pustulas ac leniter, citra vllam vel cerebri, vel pulmonum offensionem. Qui proponitur affectus, orthopnæa est statis temporibus recurrens, quorum interualla optarem mihi fuisse exposita: sub hoc affectu pulmonum arteriæ quadamtenus obstructæ iam crassa atque lenta pituita, qua & ipsa pulmonum substantia infarcta aliquantulum videtur. Quoties autem noua è capite destillatio eodem incumbit, ea geminat obstructionem, impletque arterias, spiritū intercipit, ac prorsus difficilem facit orthopnæam, quæ eousque persistit, dum recens

recens illapſa fluxio aut diſſipata ſit, aut concocta excreatione reiecta. Duo igitur præcipui ſunt curationis ſcopi, vnus vt deſtillatio à pulmonibꝰ arceatur; alter vt iamdiu infarti pulmones expediantur. Primũ vt aſſequamur, imminuenda eſt in primis deſtillationis materia, & enitendum vt deinceps quàm pauciſſima gignatur. Id autem fiet, ſi victus obſeruetur tenuis ſeu parcus, & ſiccans, cibusque bis die ſumatur, non è ſorbitionibus, iuſculis cæterisq; liquidis, ſed è ſolidis ac ſiccis, ac ferè ſemper è carnibus aſſis, hisq; boni ſucci & concoctu facilibus. A fructibus abſtinendum, præterquam ab vuis paſſis, ficubus, prunis & amygdalis. Potus ſit vinum album, aut rubrum, tenue, quale, quod *giluum* appellant, nec generoſum nimis, nec vaporoſum ſatisq; aqua puriſſima dilutum, ne caput vapore tentet, vel impleat. Nunquam ad ſatietatem edendum, quam parciſſimè bibendum, ac ſæpe toleranda ſitis, vt hac viuendi ratione exhauriatur humor omnis ſuperuacuus, & corpus vniuerſum gracileſcat, ipſumque caput quod mali fons eſt, ſicceſcat. His legibus ſenſim aſſueſcendum, in quibus tum ſanandæ, tum præcauendæ orthopneæ præcipua vis conſiſtit. Saluberrimum fuerit has in omnem vitam continuari & accuratiſſimè obſeruari. Nihil tam graue ac moleſtum quod non facile reddat conſuetudo. Quoniam autem vna victus ratio, licet exquiſita, vix ſatis poteſt iamdiu affecti corporis omnem impuritatem eximere, adhibenda quoq; interdum eſt purgatio; maximè verò ineuntibus quatuor anni temporibus. Ea hyemis & veris initio eſſe poterit per pilulas de agarico, & pilulas cochias: ſub æſtatis verò & autumni initium per potionem huiuſmodi.

℞ Aquarum ſaluiæ, & betonicæ, vini albi, an. ℥ j. In quibus infunde rheubarbari electi, Agarici trochiſcati an. ℈ iiij. In expreſſione diſſolue electuarii diacartami ʒ ij. Syrupi de hyſſopo ℥ ß. Fiat potio. Detur die & hora electionis. Si ſtatum eſt & certum futuri paroxiſmi tempus: dieb. circiter octo vel decem præmittenda eſt purgatio. Aut ſi forte derepentè aut inopinatè id hominem adoritur, inuadatque. ipſo ſtatim inuiſionis initio validè purgandum, vt quæ influit materia extirpetur, antequam in pulmones impingat, id ſi non vna præſtare queat, adhibeatur & altera purgatio, dum tota fluxio euulſu cohibitaque ſit. Quotidie manè caput ſiccandum, & fricandum vel linteis aſperis, vel interdum ſacculis huiuſmodi.

℞ Seminis aniſi, fœniculi, & Cumini, an. ℥ ij. Baccarum lauri contuſarum ℥ j. Milii lib. j. Salis communis ℔ ß. Torrefiant in ſartagine; mox reponantur in ſacculo, quo calido caput confricetur. A capitis frictione quotidie manè pituita & mucus proliciatur è naribus, idq; vulgaribus & conſuetis remediis. Interdum ſternutamenta mouenda, vt eorum, quæ in fauces & in pulmones influere conſueuerunt, reuulſio fiat in nares. Exercitatio ſubeunda mediocris, præſertim manè, & ſub cœnam, aut ſaltem pro exercitatione corporis frictiones duræ & aſperæ vſurpentur. Somnus vitetur pomeridianus, iſque noctu quoq; breuis ſit. Nunquam ſupinus, ſed in alterutram latus decubitus ſit, ne cerebri excrementa in fauces, & in aſperam arteriam procumbant, ſed vt decurrant in nares. Cœlum vitetur humidum ac frigidum, caput muniatur hyeme, ne frigoris iniuriam ſentiat, ſuffiri id etiam poteſt odoribus calidis, ſiccis, & corroborantibus, vt Nigella Romana, Styrace, Calamita, Aſſa odorata, Succino, & Roſis. Hæc igitur pauca viuendi præcepta tum per curationem, tum etiam à curatione in omnem vitam obſeruanda ſunt, ne tam facilis ſit in conſuetum affectum relapſus. Iam verò curatio propria & peculiaris inſtituenda eſt, quæ medicamentorum ope vitioſam corporis conſtitutionem eximat. In hanc tempus eligendum inter duos paroxyſmos medium, cum iam à priore paroxyſmo vindicatus, nondum paratus es in alterum relabi: debetque curationis hoc tempus dierum eſſe circiter triginta. Primum autem ea, quam dixi, viuendi ratione ſuſcepta, & ad vnguem obſeruata aluus clyſtere mouenda eſt, qui in decocto molliente habeat hieræ ſimplicis, Diaphœnici, an. ʒ ß. Mellis roſati & anthoſati, an. ʒ j. Olei anethi ℥ iij. Poſtero die purgandum potione quam ſupra deſcripſi: Ab hac reliqui humores apparandi erunt hoc apozemate.

℞ Polypodii quercini, Seminis cartami Radices Enulæ Campanæ, & fœniculi, Passularum mundatarum an. ℥ ß. Sabinæ, Betonicæ, Stœchados, Hyssopi, Satureiæ, Tussilaginis, Thymi, an. m. j. Seminis anisi, Althææ, & Bombacis, Glycyrrhizæ, an. ʒ ij. Fiat decoctio in hydromelite ad ℔ j. In colatura dissolue facchari albi ℥ ij. Fiat apozema in quatuor doses, clarificatum & aromatizatum ʒ j. cinnamomi electi. Capiat bis in die, horis duab. ante pastum. Quinq; sexve dies continuandum hoc apozema, ac interim si astrictior erit aluus clystere solicitabitur. Demum repetenda purgatio vel per potionem, vel per catapotia. Potio autem huiusmodi apprime conueniet, quæ tum capiti tum pulmonibus accommodata est.

℞ Polypodii quercini, Seminis cartami, Radicis Enulæ Campanæ, Passularum mundatarum, foliorum sennæ mundatorum, an. ℥ iij. Fiat decoctio pro vna dosi. In colatura infunde agarici trochiscati ʒ j. ß. In expressione dissolue diaphœnici ʒ ij. Syrupi de hyssopo ℥ ß. Fiat potio, capiat ieiunus horis quatuor ante cibum. Cum iam corpus iis præsidiis, & parciore viuendi lege satis exinanitum apparebit; capiti vtiliter propria remedia afferentur. Id autem ad cutem attonsum quotidie mane, & hora vna ante cœnam fricandum erit sacculis, quos supra descripsi quam calidissimis, hique perferendi erunt, dum caput totum videatur incalescere. Tum temporis, nisi nimium molestum foret, dies circiter octo guaiaci decocto vti plurimum ad rem conduceret. Id autem sumendum esset mane & horis tribus ante cœnam; cumque eius vi sudor emanare perciperetur, tum tempestiuè sacculi calidissimi inducerentur capiti. Detersoʼ sudore antequam cibus sumatur, mucus & pituita proliciatur è naribus hoc errhino.

℞ Saluiæ, Betonicæ, Maioranæ recentis an. m. j. Radicis iridis, ʒ j. terantur simul, demum affundendo vini albi, Hydromelitis an. ℥ ij. Exprimatur succus, hauriatur in nares iam expurgatas, si non satis eliciat, hoc præstantius accommodabitur. Radix cyclamini præcidatur & aptetur in tubulos oblongos duorum ferè digitorum. Hi macerentur in aqua vitæ, demum inferantur in nares, modo in dextram, postea in sinistram, sinanturque dum prono capite pituita decurrat & abunde fluxerit ex vtraq; nare. Sternutaměta quoq; perinde cieri poterunt, & impetu facto cerebri excrementa deriuabuntur in nares, omnisq; cerebri euacuatio illac prouocabitur. In id neque cucurbitulæ neque apophlegmatismi cōtulerit multum. Illæ siquidem cerebrum parcissimè vacuant, horum parum tutus est vsus, quod pituitam deducunt in fauces, à quibus potius reuellenda. Quum dieb. circiter octo cerebrum expurgatum satis fuerit, caput radatur, eiq; imponatur hoc emplastrum, quod validè fluxiones omnes sistit, atq; dissipat.

℞ Ficuum pinguium, fermenti acris an. ℔ ß. Seminis viticis, & nasturtii contusorum an. ℥ j. Seminis sinapi contusi ℥ ij. Emplastri de mucilaginibus ℥ iiij. Malaxentur & concorporentur, addendo olei irini quod satis fuerit. Formetur emplastrum extendendo super alutam, quod toti capiti imponatur, & quotidie mane renouetur. Id omnem capitis humorem sensim eliciet, quod neq; cantharides occipitio admotæ, neq; vlcus syncipiti & commissuræ cauterio inductum, neque secta in fronte vena effecerit. Quo tempore hoc geretur emplastrum, curatio dirigi poterit ad posteriorem scopum, & infarctis pulmonibus succurri poterit hoc apozemate.

℞ Radicis Enulæ Campanæ, Polypodii quercini, Seminis cartami, Passularum mundatarum, an. ℥ ß. Hyssopi, Satureiæ, Thymi, an. m. j. Foliorum sennæ mundatorum ℥ j. ß. Fiat decoctio ad ℔ ß. addendo sub finem agarici trochiscati ℥ ß. Radicis Iridis Florentiæ. ʒ iij. In colatura dissolue facchari albi, Mellis optimi, an. ℥ j. Fiat apozema in tres doses, capiat diebus alternis, mane horis iiij. ante cibum. Hoc absoluto summoueatur emplastrum, ac deinceps caput bene munietur, reliquumq; curationis tempus collocabitur in vsum eorum, quæ pectus & pulmones leniunt: cuiusmodi est huiusmodi syrupus becchicus.

℞ Iuiubarum, Sebesten, Ficus pingues, an. quinq; numero, Polypodii quercini, Seminis cartami, passularum mundatarum, Radicis Enulæ Campanæ, an. ℥ ß.

Origani

Origani, Calamenti, Hyssopi, Satureiæ, Thymi, an. m. j. Seminis althææ, & bombacis, an. ʒ iij. Fiat decoctio in hydromelite ad ℔ j. Fiat syrupus perfectè coctus, clarificatus, & aromatizatus, Guaiaci, & radicis iridis Florentiæ, an. ℥ ij. Vtatur subinde ex cochleari, sensim quasi lambendo. In idipsum apprime valet, & vtile fuerit hoc vinum, quod mane sumptum vires etiam omnes corroborat.

℞ Vini albi optimi, Hydromelitis perfectè cocti, an. ℔ j. In quibus infunde radicis enulæ Campanæ, & Polypodii quercini minutim concisarum, an. ʒ ij. ita sinãtur, & post horas viginti quatuor quotidie horis saltem tribus ante cibum sumat vncias quatuor vel quinque. Isthæc curandi ratio licet facilis, nec grauibus implicata remediis, satis tamen esse possit ad peruicacem hunc affectum profligandum. At nihilominus si quam eius velut vmbram redire contingat, primo statim initio valide purgandum erit his medicamentis quæ dixi, & in ipso paroxysmo capiti admouendi sacculi quam calidissimi, dandũq; pro linctu oxymel squilliticum, ac interdum nonnihil aquæ vitæ: hæc enim promte liberat, si præsertim medicamentum aquosa & serosa abunde detraxerit. Quoniam autem peruicacia & diuturna vitia vix vniuersè & repentè euelli possunt, si quid à curatione derelictum fuerit, id sensim eximetur bona ratione viuendi, quam supra descripsi, & purgationib. quæ singulis anni temporibus sint accommodatæ. Hæc sane prorsus impedient, ne in pristina mala relapsus, vt ferè solet, sit facilis.

De Asthmate, pro Hispano quodam de Bourges.

CONSIL. XXIII.

VETVS hoc asthma, quale expositum nobis est, duabus è causis consistit; vna est pulmonum arteriarumq; pertinax obstructio, sensim ex influente pituita contracta, quæ eo vsque iam obduruit, vt pars eius maxima, vel grandinis, vel casei duriusculi consistentiam obtineat: altera causa est destillatio è cerebro, quibusdam circuitibus in pulmones affatim incumbens, à qua quoties irruit, angustiores iam pulmones maxima ex parte obstruuntur, tumq; fit respiratio difficilima, veriq; asthmatis, aut etiam orthopneæ accessio, quæ duos tréve dies persistit, dum destillationis portio excretione discussa sit. Accessionum ergo præcautio, totiusq; morbi curatio in his posita est. Tertio aut quarto die, qui suspectam accessionem præcedit, purgandum est valido satis medicamento, quod possit è cerebro, aliisq; partibus influxurum humorem vniuersum vacuare, quale est hoc sequens.

℞ Aquarum distillatarum Saluiæ, & vngulæ caballinæ, vini albi, an. ʒ j. In quib. infunde rhei electi ℈ iiij. Agarici trochiscati ʒ j. Cinnamomi ʒ ß. in expressione dissolue diaphœnici ʒ j. ß. vel ij. Syrupi de hyssopo ʒ ß. Fiat potio, detur die & hora electionis. Postero die cerebri excrementa deriuentur per nares hoc errhino.

℞ Betonicæ, Saluiæ, Maioranæ an. m. j. Radicis iridis ʒ ß. Terantur omnia simul. Dein superfundẽdo vini albi ℥ iiij. exprimatur succus, & fiat caputpurgiũ. Vtatur mane & ante cœnam, & ita assuescat cerebri pituitam deriuare per nares repetitis & continuatis errhinis. Per palatum apophlegmatismis deriuare tutum non est, quod ea via minus propinqua fit faucibus, per quas fluxio & destillatio fit in pulmones. Neq; etiam setones appellati, aut vlcera parte quauis excitata, etiã si diutissime profluant, vtilem possunt deriuationem adferre (sic enim non paucos vidimus illusos) sed omnium efficacissima & vtilissimma est naturalis ea quæ ex naturæ præscripto fit per nares. Tum temporis etiam tonsum vel derasum caput quotidie fricandum his erit, quæ frigida excrementa siccant & dissipant. ipsum que cerebrum corroborant, ne posthac tam multa superuacua gignat: fiet autem hoc modo.

℞ Saluiæ, Betonicæ, Stœchados, Anthos, an. m. j. Granorum iuniperi ʒ ij. Seminum anisi, fœniculi, Cumini, Baccarum lauri contusarum an. ʒ j. Milii ℔ j. Salis communis ℔ ß. Torrefiant omnia in sartagine, demum reponentur in sacculo, qui calide applicetur capiti, quotidie mane. Si post tres quatuórve dies destillationis signa appareant, aut non satis purgatus æger videbitur, eadé iteretur pur-

gatio. Si ne his quidem afthmatis acceſſio impediri poteſt, ſed eadē vtante autē etiam minor recurrat, in ipſa acceſſione dentur ſyrupi de hyſſopo, vel oxymeli ſquillſiticum, vel conſerua Enulæ Campanæ. Pectus inungatur oleo liliorum, amygdalarum dulcium, & anethi, cum mucilagine fœnugræci, extracta in aqua ſcabioſæ; caput & ceruix præſcriptis ſacculis calidiſſimis fricandum. Infundantur clyſteres acerrimi, cum tenui & attenuante victu. A venæ ſectione putamus deinceps abſtinendum, quoniam licet ſymptomati aliquando ſuccurrat, cauſæ tamen & frigidæ deſtillationi maximè eſt inimica. Hæc igitur præcipua remedia ſunt, quibus cerebro mandanti tanquam fonti ſuccurritur. Vt autem altera mali cauſa, quæ pulmonibus infixa eſt, ſummoueatur, quum ab acceſſione liber fuerit æger, craſſam pulmonum pituitam hoc ſyrupo emolliat, incidat & abſtergat.

» ℞ Althææ, Enulæ Campanæ, Polypodii quercini, Seminis cartami, Paſſularū mundatarum, an. ℥ ß. Iuiubarum, Sebeſten, Ficuum pinguium, an. quinque numero. Hyſſopi, Satureiæ, Origani, Calamenti, Pimpinellæ, Vngulæ caballinę, Adianthi, Capilli veneris, Scabioſæ, an. m. j. Seminis althææ, Maluæ, Bombacis: Glycyrrhizæ raſæ, an. ℥ ij. Fiat decoctio ad vncias quindecim. In colatura diſſolue ſacchari albi vncias quindecim; fiat ſyrupus perfectæ coctionis. Vtatur omni hora ſine aquis, loco lohot, ex cochleari. Præparatos humores quinto aut ſexto quoque die hoc alio ſyrupo ſenſim expurget.

℞ Decoctionis prædicti ſyrupi vncias quindecim, in qua infunde foliorū ſennæ mundatorum, Agarici, an. ℥ iij. Gingiberis albi ℥ j. Radicum ireos Florētiæ ℥ ß. Deinde fiat parua ebullitio & expreſſio, in qua diſſolue ſacchari albi ℥ xv. fiat ſyrupus perfecte coctus. Capiat ℥ ij. pro doſi cū aqua decocti hordei, an. Tenēdus quoque eſt toto curationis tempore victus idoneus, in quo vitanda ſunt ea omnia, quæ craſſum ſuccum generant vt caro bubula & ſuilla: pedes & extrema animātium, fereq; piſces omnes & caſeus. Flatulenta omnia & legumina, herbæ multæ, fructus crudi, quales maximè ſunt horarii, qui aquoſos humores deſtillationesque cumulant materiam, qualis maximè exiſtit potus immoderatus, multa frequensque ſorbitio, vt omni ratione corpus ſiccius & minus excrementitium euadat. Ergo carnibus vtendum boni ſucci, hisque aſſis, potius quam elixis: quam parciſſime bibendum, & in potu aqua abſtinendum, cruditates frigidosq; humores progig..at, & pulmonibus aliisque partibus infartos humores impingat; vinum reſumendum eſt aliquando intermiſſum, & eo vtendum quod minime vaporoſum eſt, nec caput tentat, idque probe diluendum. Reliqua quæ in victus ratione deſiderari poſſunt, facile fuerit ex his diſcernere, quæ omnia ad calidum potius, quam ad frigidum inclinare debent, niſi magna quædam ſuſpicio ſit hepatis calidioris. Vbi in vſu præſcriptorum æger dies quadraginta aut ſexaginta diligenter perſeuerauerit, & rudiorem illam mali partem exemerit, vt reliqua radix penitus euellatur, vtiliſſimum fuerit diætam ex palmæ ſanctæ decocto imperare, ſed quod ſit hac deſcriptione paratum.

℞ Raſuræ palmæ ſanctæ ℔ ß. Corticis eiuſdem ℥ ij. Infunde per horas xxiiij. in ℔ vj. aquæ, deinde fiat decoctio ad ℔ ij. Ponendo in fine Betonicæ, Saluiæ Maioranæ, Stœchados, an. m. j. Polypodii quercini, Paſſularum mundatarum an. ℥ ß. Fiat potus colatus. Capiat ℥ quinque pro doſi, tepide, hora quinta matutina, & hora quarta pomeridiana, bene tectus in lecto: ſumat verò cibum horis tribus à potione.

Item ℞ Raſuræ palmæ ſanctæ ℔ ß. infunde per horas xij. in ℔ decē aquæ. Deinde fiat decoctio ad ℔ quinque; fiat potus colatus, vtatur in paſtu & in ſiti loco vini. Quum hac vtetur ratione, victus debet quinto aut ſexto quoq; die purgari ſyrupo ſupradicto, coque die à priore potu abſtinere. Debet etiam & in lecto decumbens, capiti ſacculos calidos admouere, vt illic calorem aut etiam ſudorem excitet. Debet etiam errhinis aſſiduo vti.

Deb

De Tussi. CONSIL. XXIV.

TVSSIS hæc frequens & molesta, qua crassa, putria, & graueolentia, ac sæpe cruenta excreantur, & quam atrophia, corporisq́; extenuatio comitatur, grauem pulmonum affectionem portendit, nempe vel vomicam, vel vlcus, quod in veram phtisin deducit; vnde morbi exitus non modo anceps, sed metus periculiq́; plenus est, quod arte vitari non possit. Quum iam sæpe vena secta sit, ab ea abstinendū deinceps, ne vires languidulas nimium ꝑterat. Si quādo forte cruenta sanguinis expuitio immoderatior procedat, cohibenda erit potione ex ℈ iiij. rheubarbari electi, & ʒ ß. syrupi rosarum siccarum, cum ℥ iij. aquæ arnoglossi: eaque potio multo efficacior erit, si rheum torrefiat. Alia adstringentia ex bolo armeno, ex corallio, ex lapide hæmathite, & ex simılib. nunc ex vsu nō sunt, sed danda omnino opera est, vt sputa quàm facilime reddantur syrupis aliisq́; becchicis admodum lenientibus, & alimentis omniq́; victu persimili: vitanda enim sunt omnia acria, salsa & acida, & quæcunq; titillatione vel acrimonia tussim exasperant: vitanda animi excandescentia, vociferatio & immodica exercitatio, quod his ex causis pulmones diuellantur, & vlcus refricetur.

De cordis palpitatione. CONSIL. XXV.

CORDIS palpitatio (qualis ampla, dilucide, & ex fide exposita est) non ex sanguinis immoderata copia, originem ducit; non ex aqueo humore pericardio præter naturam coërcito, non ex adnato tuberculo, aut ex aliis causis veterum traditione celebratis, quæ cor mole sua premunt; sed ex male affecto sinistro hypochondrio, è quo ferè animaduerti hoc symptomatis genus prodire. Illic enim & lien, & pancreas sub fundo ventriculi, aliæq́; vicinæ sedes multo turgent humore vitioso, non eo quidem melancholico simplici, qui veluti sanguinis fæx est sed potius atrabiliario, qui ex flaua bile torrefacta, in easq́; sedes reiecta sensim succreuit: is quoties ira, exercitatione, meraciore vino, aliisve cibis calidioribus exagitatur, tetrum & melancholicum de se spiritum efflat, qui subiens arterias, (quib. multis lien totus conspergitur) in cor proximum facile obrepit. Illius malignitate cor lacessitum & irritatum palpitatio nititur, quod noxium est & molestum à se excutere, quemadmodum & cerebrum in morbo comitiali. Vaporis portio altius in cerebrum sublata vigilias, insomnia, fortasse & terricula- menta timoris, atq; mœstitiæ plena inducit, quasi permistio quædam sit melancholiæ: & re vera affectus hic, qui totius mali est origo, ei maximè affinis est, qui hypochondriacam melancholiam suscitat. Nam ventriculi cruditas, ructus plerunq; acidus, flatus immoderati, sursum deorsumq́; erumpentes, ventris rugitus, eiusq; generis symptomata, quæ potissimum apparent in laborante, quoties calidior cibus ingeritur, minimè fiunt primario ventriculi vitio, sed per consensum & copia bilis atræ redundantis in sinistro hypochondrio, & circa ventriculum, in quibus sedibus aliquid fortasse contractum, vel tensum ac renitens, vel dolitans, ac pulsans deprehenditur. Hinc etiam præcessit magna illa corporis extenuatio, febris diuturna, continua, lenta, & hecticæ finitima. Certissimam autem fidem id facit, & coniecturam omnem confirmat, quod medicamentis vstam bilem ducentibus, alui profluuio & hæmorrhoidum eruptione symptomata omnia mitiora obtigerint, & laborans plurimum sit adiutus. Itaq; vt horum imitatione reliqua morbi curatio compleatur, consulo vt frequens adhibeatur purgatio, eaque blanda, qualis est ex iam præscripto syrupo. Cui tamen interdum rheubarbari in aqua buglossi diluti admisceri potest: eaq; purgatio, quæ bis in hebdomada imperatur, si continuatis duobus diebus fiat, efficacior vtiliorq́; deprehenditur: si vires permittant, frequentius etiam decerni potest; sin minus aluus saltem molli clystere subducetur, quem parcius segniusq́; reddet. Postridie purgationis quatuor aut quinque horis ante cibum danda est ʒ j. mithridati veteris, mista pari portioni conseruæ buglossæ. Vt autem facilius noxii humoris vacuatio procedat, vtile fuerit hypochondrium sinistrum (si quid præsertim in eo quale dixi,

deprehensum fuerit) quotidie mane fortasse & ante cœnam hoc præparante decocto fouere.

℞ Radicis althææ, liliorum, fœniculi, capparum, an. ℥ j. Maluæ, Violarum, Ceterach, Absinthii, Menthæ, Meliloti, Chamæmeli, Summitatum anethi, an. m. j. Seminis anisi, lini, fœnugræci, an. ℥ ß. Cyperi, Calami aromatici an. ʒ ij. Fiat omniũ sacculus; bulliat in aqua sufficienti, in qua maceretur spongia noua & mollis, pro fotu sinistri hypochondrii. Si detersus locus mox obungatur hoc illitu nõ parum etiam conferet.

℞ Olei violarum, liliorum, & chamæmeli, lotorum in aceto, an. ℥ ß. Mucilaginis, psyllii, & fœnugræci, extractæ in aqua buglossi ℥ j. Ceræ parum, fiat linimentum. Continuandũ præterea est electuarium, quo iam feliciter est vsus, vt biliosi humoris symptomata mitescant. Idque diebus duntaxat, quibus nec syrupũ nec mithridatium sumserit; atq; in idipsum & ad sitim (si qua erit) extinguendam fiat hic syrupus, qui in primis etiam conueniet, quoties vel animi defectio quædam, vel palpitatio vrgebit? diluetur autem ex triplo vel quadruplo aquæ.

℞ Succorum depuratorũ buglossi; boraginis, & acetosæ, an. ℥ iiij. Succi limonum, & granatorum, an. ℥ iiij. Sacchari albi vncias sexdecim. Fiat syrupus mediocriter coctus lento igne, aromatizatus ex ʒ ij. santali citrini. In victu huius potissimum mouendus est æger, vt vino quam parcissimè vtatur, eoq; nec vaporoso, nec generoso, & aqua multo diluto, in qua buglossi flores maduerint. Abstinendum prorsus à salsis, piperatis, sinapi, allio, cæpa, & ab omni cibo calidiore: item à lacte, & ab omnibus lacticiniis, & ab his, quæ facilè corrumpuntur. Sorbitiones cum primis vtiles è iure carnium laudabilium, quæ alterentur cum buglossa, boragine, lactuca, & acetosa. Cœna interdum erit cremor hordei ex lacte amygdalino, & saccaro præparatus, solus quidem sumtus sine vini potu. Hoc quippe mitescunt humores, succusq; laudabilis succrescit.

De ventriculi stupore. CONSIL. XXVI.

PRÆCIPVA symptomaton, de quibus laborans hic conqueritur, sunt virium imbecillitas, & ventriculi stupor. Porrò virium imbecillitas causam habeat necesse est in aliquo principalium viscerum: id autem viscus, in quo ea causa residet, ventriculus est, cuius vitio corpus non alitur. Etenim stupor seu insensibilitas illa, qua alimenti benignitas non percipitur, ventriculum grauiter affici docent, idq; vel à crassa, lenta, viscidaq; pituita, interioribus illis tunicis adhærescente, vel ab intemperie frigida, qua veluti consopitur illius sensus: atq; probabilior quidem est posterior sententia. Quum enim accommodatis medicamẽtis pluries detersus sit ventriculus, & omnino expurgatus, neq; tamen naturalis sensus restitutus est, sed eadem restitit affectio, statimq; eadem pituitosi humoris copia succreuit, necesse est, vt is frigida intemperie torpescat, qua vel vtilis alimenti pars maior vertatur in lentum, tenacem, & omninò crudum humorem.

Curatio.

Victus sit excalfaciens & siccans, in quo abstineat à sorbitionibus, & elixis ac humidis omnibus ac hordeatis; imò & à gelatina: tum etiam à fructibus omnibus, præterquam ab vuis passis. Vtatur carnibus auicularum, perdicum, & caponum minutim concisis ex condito; quod aliquid habeat cinnamomi, & nucis moschatæ, hisq; omnibus assis. Et si fortè hæc solidiora fastidiat, vtatur expressis caponum assorum. Vinum generosum sit, vt excalfaciat ventriculum. Non aliis vtatur medicamentis purgantibus, quam aloë, idq; ex ʒ ß. cum syrupo absinthino in tres pilulas redacta, per horã ante pastum deuorata bis in hebdomada. Diebus interiectis iniiciatur clyster, qui præter cætera habeat ʒ vj. hieræ simplicis. Item quibus diebus non vtetur pilulis capiat quantitatem nucis moschatæ, gingiberis viridis conditi, mane & per horam ante cœnam.

Item ℞ Absinthii, Menthæ, Rosarum rubrarum, an. m. j, Calami aromatici, Cyperi, & ceterach. Bulliant in aqua, ponendo in fine vini albi partem mediam.

Fiat

Fiat fotus mane & ſero cum ſpongia noua. Item liniatur regio ventriculi oleo nucum moſchatarum: dein admoueatur emplaſtrum conueniens. Item ſi hæc non ſufficiant, admoueatur regioni ventriculi linteum maceratum in aqua vitę & excalfactum: ea enim præſtantiſſima cenſetur in ſtupore & paralyſi.

De dolore flatuoſo ventriculi.

CONSIL. XXVII.

VEntriculi dolor vehemens ex interuallis affligens à multo flatu eſt, qui incliñāte dolore, ructu erumpere ſolet. Hunc autem flatum cruditas parit, quam ventriculus tempore copioſam congerit, & quam interdum vomitione reiicit. At non ſola ventriculi imbecillitas tota illius eſt cauſa. Sed altius cauſa inueſtiganda eſt in iecore: hoc enim & calida intemperie, & obſtructioné multa laborat, venamq́; ruptam aut exeſam habet, è qua ſanguis olim, & non multis ante diebus vomitione dimanauit. Quibus ex cauſis concoctio omnis vitiatur, multaq́; mala tum ventriculo tum toti corpori impendere ſolent. Huic autem affectioni niſi diligenter occurratur aut hydropis, aut cachexiæ grauiorisq́; morbi periculum imminet. Multa quidem remedia ad cruditatem adferri poſſunt, quæ tamen ob iecoris metum non permiſerim in hoc affectu. Neque enim vehementer aperientia, aut detergentia, neque medicamenta ex hierâ aut ex aloë ex vſu ſunt, quod venas corradant, oraq́; patefaciant, à quibus dein ſanguis profunditur. Itaq; nullum mihi tutius medicamentum videtur rheubarbaro, quod & crudam pituitam & bilem expurget, obſtructionibusque ſolutis ſanguinem cohibet, ſi tertio vel quarto quoque die ℥.ß. vel ℈.ij. in tenuiſſimum puluerem redactos ſumatur ex vino albo, & aqua plantaginis: vel catapotiorum forma horis duabus ante cibum. Nulla purgatio tutior efficaciorq́; deprehendetur ad doloris præcautionem. Interdum etiam aluus vtiliter emollietur clyſtere. Ventriculi etiam robur & iecoris probam concoctionem hoc electuarium mirificè procurabit.

℞. Roſarum rubearum, Santali citrini, Cinnamomi electi an. ℈. ij. Margaritarum electarum, Coralli rubri, Raſuræ cornu cerui, an. ℈. j. Sacchari albi diſſoluti in aqua roſarum ℥. iiij. Fiat electuarium per tabellas pondere ʒ. ij. Capiat vnam mane, per horam vnam ante cœnam. Si forte dolores crudelius recurrant leniendi erunt fotu ex roſis, balauſtiis, mentha, abſinthio, chamæmelo, & aniſo coctis in aqua & vino albo. Aliis medicamentis, niſi fortè maxima neceſſitate, non vtendū ob eorum metum quæ impendere dixi. Inter cætera, quæ ad victus rationem pertinent, vitet laborem & immodicam exercitationem, ſiue curſu, ſiue equitatioñe dura, vitet balneas, crapulam, & vinolentiam: itemq́; alimenta omnia impenſius calida & acria.

De ventriculi dolore, pro domino De Lauzun.

CONSIL. XXVIII.

SYmptoma quod vehementius affligit eſt ventriculi dolor diuturnus, æſtatē quam hyeme grauior & crebrior. Huius cauſam inueſtigantes præterea, quæ de ſignis narrando accepimus, ingentem contactu duritiem animaduertimus, è ventriculi fundo vtrinque in hypochondria diffuſam. Hanc doloris cauſam ſuſpicati, experiri placuit, quænam materia tumorem hunc efficeret: datoque poſt clyſterem medicamento ex ſolo rheubarbaro, deiectiones exciderunt primum quidem craſſæ, picis æmulæ, dein quæ diſſolutam caſſiam repręſentarent; poſtremo rubræ craſſiori & fæculento ſanguini perſimiles: quæ quum etiam ſponte biduum aut triduum perſeueraſſent, omnium iudicio pronunciatum eſt, non melancholicas, ſed cruentas deiectiones eſſe è retorrido præaſſatoque ſanguine, qui ab exeſa aut aperta vena, & in iecoris caua & in pancreas excidiſſet. Hic extra venas concreſcens, ac putreſcens, & tumorē, & dolorem, & animi defectionē, & febriculā, aliaq́; ſymptomata inuehit: Neq; profecto nobis vel diligēter inueſtigantib. alia dolorū ſymptomatorūq́; cauſa deprehenſa eſt. Vacuato eo ſāguine atro & retorrido ſenſim dolores conquieuerūt, viſusq́; eſt dominus expers doloris ſupra

dies viginti aut triginta. Sed quum forte se paulo vehementius exercuisset, & ita atrocius excanduisset, mox cœpit nouis, hisq; similibus doloribus torqueri. Tum igitur dato rursus medicamento similes deiectiones visæ sunt nigræ, aut exusto sanguini persimiles, quibus desinentibus dolores similiter conquieuerunt. Hinc certa & euidens fuit causæ cognitio dolorem inferentis, & manifeste compertū, sanguinem è vena quapiam sensim quidem, sed præsertim per æstus, aut vehementes animi corporisque perturbationes excidere, qui certo loco congestus, concrescens, atque putrescens, & sua maligna substantia, & vapore omnium sit symptomaton causa, cui etiam causæ non pauci flatus permiscentur in corporis varias partes effusi. Hoc malum nisi tempestiuè tollatur aut breuem interitum, aut hydropem minatur. Præcautionis autem summum consilium est, vt ab his omnibus D. abstineat, quæ sanguinem excalefaciunt, extenuant, exagitant, aut quouis modo erumpere faciunt à venis. Eiusmodi sunt vehemens & intempestiua corporis exercitatio, ira, excandescentia, timor, & cæteræ animi perturbationes; vinum tenue & generosum, sinapi, salsa, & piperata omnia, & quæcunq; condimenta ex his parantur. Deinde corporis concalefactio, vel ab æstu immodico, vel ab igne, vel à thermis, vel ab aëre æstuoso. Ab his igitur omnino abstinere debet vt nihil aut minimum sanguinis, posthac è venis profundatur. Cæterum sine his quidem malum præcaueri potest; & fortasse tumoris vel doloris rudimenta quędam posthac quasi circuitu appareant, statim iam diligentissimè succurratur, primum clystere emolliente, dein medicamento ex solo rheubarbaro, vel adiectis interdum folliculis sennæ: ab agarico, maximeq; ab aloë, aut hiera abstinendum, ne aperiant ora venarum. Quibus si malum non cedat, vena secanda erit brachii interiores, idque ad reuulsionem. Imo etiam, si malum non premat, vtile fuerit, quotannis venam bis incidere, veris initio, & autumno, vt sanguinis feruor mitescat. In id etiam conferunt syrupi, quos præscripsimus, ex succis endiuiæ; plantaginis, centinodiæ, rosarum, acetosæ & agrestæ: aut si efficacius sanguis sisti debet, puluis offeratur quem conditi forma præscripsimus: & hæc quidem causę succurrunt. Doloris autem sæuitiam leniemus clystere, qui flatus detrahet, quos nouimus interdum affectui primario permisceri. Interdum fotu ventriculi ex his, quæ quodam robore flatus discutiunt, ac dissipant: interdum & vnguento similis facultatis. Horum neque materiam neque compositionem in præsentia referemus, quod seorsum satis ample & diffusè explicata sit.

De Febre cum grauibus symptomatis, pro Comitissa Alesiorum. Rescriptum eius Medici.

CONSIL. XXIX.

GEnerosissimam Comitis Alesiorum coniugem morbo vehementi, eoq; diuturno occupatam sedulitate atque diligentia vestra liberatam audio. (Viri doctissimi.) Fuit autem morbus febris continua, quæ trigesimo die aliquantulum mitescens, post recruduit vehementius, cum inquietudine, vigiliis, alui profluuio, delirio, spiratione difficili, inappetentia, & siti in tenui corpusculo, quæ non modo à vobis euicta, sed etiam totius corporis constitutio melior multo, quam ante morbum effecta est. Intumuerat enim ventriculus ante annos duos flatibus, & serosa quadam humiditate, eius tunicas distendentibus, & affectus per vices afferebat cordis palpitationi persimiles. Refrixerat, obdurueratq; vterus, spesq; prolis exigua erit, sed zulapiis, & benignioribus pharmacis, puluiusculis, fotibus, linimentis, tanquam interna refarcientes omnia, effeciſtis, vt vterus statim conceperit. Nec ambigo hæc generationis primordia ad lætam sobolem fuisse peruentura, si quieuisset amplius, & pleniori victus ratione restaurandis viribus studuisset. At cum nec sibi nec conceptæ soboli, sed subortis fortunarum suarum litibus & controuersiis prospiceret, in eam incidit Charybdim, quam Hippocrates tenuibus vtero gerentibus pręsagiuit. *Quæcunque, inquit, tenues vtero gerunt, abortiunt, priusquam crassescant.* Sextus siquidem prolis conceptæ mēsis agebatur, quando ædes repetere statuit, quotidiano miliarium viginti itinere, donec in Albi-

 gniacum

gniacum ſororis domum reciperetur. Quo in loco ſtatim vel æſtu ſolis percuſſa, vel itineris, vel lecticæ concuſſione fatigata, cœpit omne genus cibariorum faſtidire, ingeſta reuomere, renum coxarumq́; dolore affligi, & partus immaturi metu perterreri. Quibus omnibus ope noſtra ſedatis, rurſum in tertianã continuam incidit: cuius exacerbatio tertio quoq; die vltra horas duodecim extendebatur Sexto die, ſymptomaton, quæ in exacerbatione affligebant, vehementia perterriti, ſanguinem ad vncias tres miſimus, à quo meliora & mitiora omnia extitere: ſed infans reiectus die ſeptimo, cum globulis tribus inferne curuis clauſæ manus magnitudine. Hinc tertiana continua intermittens facta eſt: quæ rurſum aliquot poſt diebus duplex euaſit, cui curandę poſt leues purgationes venę ſectionis pręſidium attulimus ad vncias quatuor. Tandem pedum facieiq́; tumorem ſubcutaneum animaduerti: ſed & ventrem intumuiſſe cùm diceremus, Domina laborãs à biennio alium partum immaturum, eoſdemque affectus ſibi contigiſſe affirmauit. Tumor paulatim increuit. Acceſſit & alui profluuium, tandem ſedato alui profluuio remanſit tumor pellucidus, tympani ſonum edens, vnde grauiſſimè illi metuo, ne derepentè viribus fractis concidat.

Reſponſum D. Fernelii, & D. Du Mouceau.

CVM multis hisq́; grauiſſimis malis, vir eruditiſſime, paucis ante diebus affligeretur illuſtriſſima Comes Aleſiorum, nunc vero enixa, euictaq́; febre tam multiplici, ſedatoq́; alui profluuio, aliiſq́; repreſſis ſymptomatis vna reliqua eſſe videatur hydropis ſuſpicio: ſi vires ſatis conſtent, vix tam præſens vitæ diſcrimen putamus impendere. Nam in hoc mali genus non paucis ante annis propenſa eſt, à quo nonnunquam ſponte, & ſolius naturæ beneficio, nonnunquam arte leuibusq́; præſidiis eſt vindicata. Tumoris cauſam non ad vterum referendã putauimus, nec leuiuſculos errores puerperii tam graui malo initium dediſſe: ſed iecoris in primis, deinde & lienis vitia. In his ſiquidem viſceribus renitentes, prædurosq́; tumores olim animaduertimus, qui nondũ prorſus noſtris ceſſerant remediis, quum vtero concepit: ſed & illos credibile eſt geſtationis tẽpore non parum increuiſſe, ſenſimq́; auctos & confertim cumulatos humoribus & febribus tam variis, & huic hydropi originem dediſſe. Id ſane dextri hypochondrii dolor conſtanter aſſeuerat, quem nos tam atrocem eſſe audimus, vt ne minimum digiti attactum toleret. Quocirca huic vni viſceri in primis ſuccurrendum eſſe cẽſuimus, idq́; ſenſim ac blande, ne vel minimum vires offendantur. Expeditis enim hiſce viſceribus ſublatiſq́; eorum vitiis, omnẽ ſperamus ventris tumorẽ diſcuſſum iri. Quanquã autem te virum experientiſſimũ minime latent remediorum genera, quibus id compleri poſſit, eorum tamẽ quaſdam formulas pharmacopolæ deſcripſimus, quas te cenſore & æquo æſtimatore morbi & viriũ, ille pro rei natura & conditione mutauerit.

℞ Aquæ endiuiæ ℥ iij. Vini albi ℥ j. ß. in quibus infunde rheubarbari electi ℥ ß. Cinnamomi electi ʒ ij. In expreſſione diſſolue ſyrupi de cichorio ſimplici ℔ ß. Fiat ſyrupus pro quatuor doſibus; vtatur tertio aut quarto quoq; die.

℞ Electuarii triaſantali quadruplicato rheubarbaro ℥ ij. Capiat aliquando loco ſyrupi. Item raſuræ eboris ʒ j. Pulueris electuarii Diacubebe ʒ ß. Pulueris electuarii triaſantali, Diarrhodonis Abbatis, & Diamargaritonis frigidi, an. ℈ j. Sacchari albi diſſoluti in aqua abſinthii ℥ iij. Fiat electuarium per tabellas ponderis ʒ iij. Capiat aliis diebus intermediis.

De Nephritide variis affectibus complicata, pro Senatore Burdigalenſi, anno 1554. menſe Septembri.

CONSIL. XXX.

AFFECTVS plane varii atque diſiuncti concurrunt in corpus iamdiu male habitum. Vnus eſt deſtillatio è capite frigidiore & excrementitio, modo in maxillas, & in ceruicẽ, & ſcapulas: modo in pulmones, & inferiora procumbens,

cum tuſſi, & impedita reſpiratione, quod aſthma portendit. Alter eſt dolor ne-phriticus ex interuallis affligẽs ab arenulis, aut tenui calculo profectus, quanquã multum nunc video indicium concreti & inhærefcentis in ſiniſtro rene calculi, qui vel renem ipſum alterat & vellicat, vel imminentem nephriticum dolorem portendit. Tertius affectus eſt peritonæi in dextro inguine nimia laxitas, aut etiam diuulſio, quæ enterocelem minatur ex tuſſiendi impetu orta. Malus habitus quem ex ſubtumida corporis mole, & ex colore non ſatis viuido iudices, originẽ habet à iecoris lienisq; impuritate, & obſtructione. Morbis autem tam variè implicitis, nonniſi ſumma arte atq; diligentia ſuccurri poteſt. Victus in primis obſeruandus eſt euchymus, veſcendumq; capis gallinaceis, lepuſculis, perdicibus, auiculis, & vitulina carne, & interdum veruecina, eaq; aſſa potius quam elixa. Declinandæ ſorbitiones, iuſcula, potus immodicus, ad hæc ficuum, & eorum quæ mali ſucci ſunt eſus: ſatietas, crapula, & cruditas nimia: debetque omnino tenuis ac parcus victus pariter ſiccus eſſe, vt abſumta humoris ſuperuacui portione corpus ſicceſcat, fiatq; tum deſtillationi tum cachexiæ & reliquis morbis minus opportunum. In id quoq; exercitationes moderatæ conferent: nec corpus otio & ignauia torpeſcens, prematur copia ſuperflui humoris. Quinetiam prædictis affectibus tum abigendis, tum præcauendis neceſſarius eſt medicamentorum vſus. Ac bis menſe purgandum corpus eſt, hoc ſyrupo accommodato capiti, iecori & pulmonibus.

℞ Radicum Cichorii, Acetoſæ, Ruſci, Aſparagi, & Petroſelini, an. m. ℥ ß. Agrimonii, Endiuiæ Caſſutæ, Ceterach, Betonicæ, Stœchados, Hyſſopi, Tuſſilaginis Pimpinellæ, Saxifragiæ, an. m. j. Seminis endiuiæ, Caſſutæ, Althææ, & Melonum Glycyrrhizæ raſæ, an. ℥ ij. Fiat decoctio in ß. q. aq. pro doſibus iiij capiendis vt dicetur. Quum purgandi maior erit neceſſitas, videbiturq; deſtillatio nimium vrgere, vel corpus nimiũ ingraueſcere, ſi partior cibus malo non ſuccurrit, primæ doſi adde Diaphœnici ℥ ij. Quod iampridẽ in pulmones influxit eluendũ, detergendum eſt: diebus interiectis crebriore vſu ſequentis ſyrupi, qui renibus etiam non parum confert.

℞ Radicis Enulæ Campanæ, Polypodii quercini, Seminis cartami, Paſſulanũ an. ℥ ß. Iuiubas, Sebeſten, Ficus pingues an. quatuor numero. Hyſſopi, Satureiæ, vngulæ Caballinæ, Betonicæ, Saxifragiæ, an. m. j. Seminis althææ & Bombacis, Glycyrrhizæ raſæ an. ℥ iij. Fiat decoctio ad ℔ j. ß. In colatura diſſolue, ſacchari albi quartaria tria. Mellis optimi ℥ iiij. Paretur ſyrupus perfectè coctus, & aromatizatus cum radicibus Ireos Florentinæ, & Cinnamomi an. ℥ ij. Vtatur frequenter ex cochleari, vice eclegmatis, & interdum ex aqua decoctionis hordei.

Item ℞ Pulueris electuarii tragacanthi frigidi & Diairis ſimplicis, an. ij. Pulueris elect. Aromatici roſati maioris ℥ j. ß. Seminis Petroſelini Macedonici, Saxifragiæ, & Ocymi, an. ℥ ß. Sacchari albi diſſoluti in aqua parietariæ ℥ iiij. Fometur electuarium per tabellas ponderis ℥ ij. Vtatur aliquãdo longe à cibo loco ſyrupi. Iam verò laxius inguen decumbenti ſupinè quotidie fouendũ eſt decocto huiuſmodi.

℞ Piſidiæ, Balauſtiorum, Nucum cupreſſi, Gallarum, an. ℥ j. Aluminis ℥ iij. Fiat decoctio in aqua fabarum pro fotu. Dein emplaſtrum imponendum contra rupturam, malaxatum cum prædictis pulueribus. Cætera leuiora quæ deſiderari poſſunt ex aliorum conſiliis & ſcriptis petenda.

Ad Cachexiæ initium. CONSIL. XXXI.

QVVM non caput ſolum aut vterus, ſed reliquum corpus omne grauiter laboret, vitioſe alatur, fœdo nec viuido colorẽ ſuffuſum ſit, artus omnes quaſi diſſoluti langueant, nec munus ſuum complere poſſint, & ſumma ſit virium imbecillitas, crebraque animi defectio, cum ſpiritu difficili, quoties præſertim corporis motus paulò vehementior exiſtit: non aliter affici videtur D. laborans, quam ii, quibus aliquod cachexiæ eſt initium, aut leucophlegmatiæ. Quocirca malorum

malorum omnium cauſa non in capite, aut in vtero, ſed in principatibus viſcerum inueſtiganda eſt: maximè in naturalibus, vt ventriculo, iecore, liene, & aſſidentibus illis, quorum ope vniuerſum corpus ali ſolet. Hæc igitur admodum impura ſunt, & multo humore ſuperuacaneo perfuſa: cuius vitio & impuritate cibus omnis quantumuis purus ſit aſſumtus labefactatur, & tam varia mala obrepunt. In tanta viſcerum impuritate ingens eſt obſtructionis ſuſpicio; obſeruandumq; num præcordia aut ventris partes quædam intumeſcant, dolitent aut renitantur. Omnibus hiſce vitiis initium dedit intempeſtiuus & immoderatus lactis & fructuum eſus: nec capiti, nec vtero recte ſuccurri poteſt, antequam ſit viſceribus tanquam fonti & fomiti proſpectum. Itaq; diligens hæc medendi ratio in primis tenenda, à qua dein partibus & ſymptomatis, ni ſatis miteſcant, opitulandum.

℞ Radicis Cichorii, Petroſelini, Fœniculi, & Capparum, Polypodii quercini, ſeminis Cartami, an. ℥ ß. Hyſſopi, Praſſii albi, Origani, Agrimonii, Ceterach, Cuſcutæ, Adianti, an. m. j. Seminis aniſi, fœniculi, Endiuiæ, Melonũ an. ʒ j. Fiat decoctio ad vncias quindecim: in colatura infunde per noctem foliorũ ſennæ mundatorum ℥ iiij. Agarici albi ℥ ij. Epithymi ℥ ß. Gingiberis ʒ ij. Bulliant parum manè, & fiat expreſſio, in qua diſſolue ſacchari albi ℔ j. Paretur ſyrupus mediocriter coctus, non clarificatus, capiat quinto aut ſexto quoq; die ℥ ij. pro doſi, cum pari portione aquæ decoctionis hordei, aut vini albi. Huic doſi quandoq; vtiliter addetur rheubarbari electi ʒ j. Si quando dieb. interiectis aluus non facile deſcendat, moueatur his pilulis.

℞ Aloës optimæ, pulueris hieræ ſimplicis, Rheubarbari electi, Agarici trochiſcati, an. ʒ j. Cum ſyropo abſinthii. Malaxentur ſimul, & fiat maſſa. Capiat pilulas duas aut tres pro doſi hora vna ante cibum. Quum nec ſyrupo nec pilulis vtetur, conferet vel decoctum, vel vinum abſinthii Pontici, quod etiam dilutum fit decocto Cichorii. Aut ſi id forte faſtidiet, hoc vtetur electuario, quod & roborandi, & præparandi vim obtinet.

℞ Pulueris electuarii aromatici roſati maioris, & electuarii Diamargariti frigidi, an. ʒ ij. Raſuræ eboris, & cornu cerui, an. ʒ j. Sacchari albi diſſoluti in aqua roſarum, ℥ iij. Fiat electuarium per tabellas ponderis ʒ iij. Capiat vnam mane, & per horam ante cœnam, ventriculus & præcordia hoc foueantur vnguento.

℞ Olei nucis moſchatæ, Olei menthæ, Olei abſinthii, & Amygdalarum amararum, an. ℥ ß. Ceræ parum, fiat linimentum. Vngatur mane & ante cœnã, & ſuperponatur ſcutum ex bombace. Victus imperetur euchymus, attenuans, & moderatè calefaciens: isq; non admodum plenus; ne vires imbecillæ copia obruantur: Quocirca abſtinendum à multis ſorbitionibus, & ab humidis, vt quæ nimiũ implent, cruditates geminant, obſiſtuntq; curationi. Maximè verò ab immoderato potu abſtinendum: atq; ſi ſitis premat, arte fallenda eſt, quandoquidem non vera, ſed mendoſa exiſtit. Bis aut ter in die cibum ſumat, idq; tenuiter ſatis, & quantum facile poſſit conficere. Euentus iudicabit quid poſtea agendum reſtet.

Ad Cachexiam, & hydropem incipientem, pro Ambianenſi quadam nobili muliere.

CONSIL. XXXII.

NOBILIS huius mulieris affectio à leuibus principiis orta, ſenſim ad cachexiam & hydropem profecta eſt, in quo non admodum ingens ſit ventris moles præcipuusque tumor peruoluatur in pedes & tibias: magni tamen æſtimanda vetus illa & renitens iecoris durities, iam ſcirrho proxima, cum nauſea, vomitione, deiecta appetentia, & cum ſiti inexhauſta. Hæc enim nonnihil humoris in viſcere computruiſſe commonſtrant. Quoniam igitur eiuſce humoris vitio & impuritate ventriculus perfunditur, hic in primis eluendus eſt, vt dicta ſymptomata miteſcant: ac ſæpe purgandum medicamento, quod conſtet ex rheubarbaro, folliculis ſennæ, & agarico, quæ macerata ſint in decocto accommodato, adiecto ſyrupo infuſionis roſarum pallidarum. Debet autem eiuſmodi potio vel

octauo vel decimo quoq; die propinari. At ne molestum sit, eam potionem tam frequenter repetere, in eum vsum syrupus componetur laxatiuus, qui simili sit facultate, in quo immisceri aliquando poterit succus rosarum pallidarum, vel succus ebuli per residentiam depuratus, quum præsertim aquosus humor eliciendus erit. A succo autem iridis seu gladioli, quod acerrimus sit, & sæpè interiora exulcerat, abstinendum putamus. Sed & diebus interiectis, quum fortè pigrior aluus erit, proritetur non clystere modo, verum etiam catapotiis ex aloë & rheubarbaro, vel interdum syrupo, qui recipiat syrupi de Cichorio simplicis, & syrupi rosarum pallidarum, an. ℥ iij. cum diluto ʒ vj. rheubarbari electi infusi in aqua praſsii aut fœniculi: hoc altero quoq; die vtendum ad vnciam vnam. In hac curatione præcipua ratio habenda est iecoris affecti; repetendi sunt fotus, vnguenta, emplastra, quæ iecoris duritiem remolliant, quoad licet illius robore seruato. Paretur electuarium ex puluere electuarii Diacubebe, & electuarii triasantali, cum rasura eboris. Tibiæ & pedis tumor œdematosus discutatur sero & lixiuio, in quo incoxerint radices Ebuli, & Enulæ Campanæ, Rorismatini, Maioranæ, Thymis, Laurus, Origanum, & similia. Si ventris tumor videatur prolabi in tibias & pedes, maximè post incessum vtile esset vesicas excitare in locis tumentioribus, cum fermento pulpæ ficuum, & portione cantharidarũ, quibus apertis visum est aliquando omnem ventris tumorem illac deduci. Victus tenuis sit & siccus, parceq; bibat.

Ad hydropem pro alio Ambianensi. 1551.

CONSIL. XXXIII.

DE Domini laborantis constitutione id iam tibi indixeram non solum cachexia, sed incipiente hydrope illum teneri: quo & venter supra modum intumescebat, & distendebatur, & subtumida discolorq; facies erat. Malorum initium fuit à iecore, cui & lien consentit. Vtrunq; enim viscus turgidum, renitens, & durum animaduertitur, vt non modo obstructionis, sed & scirrhi speciem exhibeat. His ego curationem instituens viuendi rationem moderatam atq; siccam imperaui, medicamento aluum subduxi, viscera electuario sensim aperiente corroboraui, atq; his quatriduum duntaxat vsus, tantopere adiutus videtur Dominus laborans, vt se sibi restitutum iam putet. At certe causa mali, ipseq; fomes intus manet, visceris vtriusq; scirrhus, cui hac ratione succurro; decimo aut duodecimo quoq; die purgabis medicamento, quod vtramque bilem, pituitam, aquososq; humores detrahat. Atq; si diebus interiectis aluus subsistet, hanc solicitabis clystere. Hisdem etiam diebus interiectis dabis operam, vt tum apozematis, tum syrupis aperientibus ac detergentibus, expediantur obstructiones, & extrinsecus vngentis viscera molliantur, seruato semper eorum robore. His quasi generatim curationi accommodatis remediis obsequutus, pristinam sanitatem Domino laboranti restitues, quem idcirco tibi persanandum remitto.

Pro Cancellario Imperatoris Caroli, Hydrope laborante, Io. Fernelii rescriptum 1551.

CONSIL. XXXIV.

QVI iecore impensius calido natus fuerat assidua animi contentione, curis, vigiliis, immoderato labore, fortasse & viuendi ratione parum consentanea, ascititium vitium naturali coniunxit. Atq; his inualescentibus causis factum est, vt iecur quasi incensum torreatur, & feruida bilis insolentius exuperet. Hinc causas illa ardentissima: deinde vagæ febres, & erraticæ frequentes, pariterq; erysipelas cum siti, vigiliis, inquietudine, aliisq; bilis furorib. hominem leuissima quauis occasione exercuerunt. Et hæc quidem maximè, cum solum intemperies, bilisq; feruor vrgebat. Postea veò altius malum irrepsit: nam bilis aliorumq; humorum exuperanti illuuie iecur iam diu infarctum est, ac scirrho tandem obduruit. Quin etiam propria illius substantia labefactata est, & insitus calor plurimum

mum obtritus. Obſtructionis ſiquidem index eſt diuturnitas mali, & excremēta alui pallida atq; albicantia. Scirrhi verò, decubitus in dextrum, quam in ſiniſtrũ latus diuturnior, facilior atque tolerabilior: in hoc enim iecur incumbens ſua mole, quaſi ſuffocans ventriculum premit, atque præcordia ſpiritumq; intercipit. Si nulla tactus renitentia, ſed totius ventris mollities apparet, in cauſa eſt aquoſus humor ſub peritonæum effuſus, & iecinori prætenſus, quæ occurrens ipſe non ſinit attingi viſcera. Ad hæc verò ſubſtantiam iecoris labefactari, illiusq; calorem natiuum obteri atque torpeſcere, neque iam alendo corpori idoneum eſſe, indicio ſunt artuum totiusque corporis atrophia, qua id iam ſummo marcore liqueſcit. Cruditates iamdudum animaduerſæ, frequens virium lapſus, veteres pedum dolores: deinde tibiarum, atque demum crurum tumores œdematoſi, aquarum ſub abdomine collectio, quæ non modo cachexiæ, ſed & veri hydropis, eiusq; aſcitis ſpeciem exhibet.

Hic eſt ſanè malorum finis, in quem iam multo ante tempora omnia conſpirabant, poteratq; finis ex aliis prægreſſis longè præuideri. Itaq; iam conſpicuus eſt hydrops, qui licet ventrem non magnopere diſtendat; quoniam tamen neq; ab immoderato frigidoq; potu, neq; à ſanguinis effluuio, neq; à lienis vitio contractus eſt: ſed longius etiamnum progreſſus, qualem dixi cauſam grauem ſcilicet obtinet, eamq; multiplicem in iecore ſenſim, multoq; tempore contractam, altis firmisq; radicibus infixam, quæ difficilime euelletur. Equidem tantam cauſarum ſeriem, tamque multorum effectuum continuationem repetens, quæ & marcorem, & pulſum languidum, & virium diſſolutionem induxit, ſi nōn prorſus deploratam ſalutem iudico, vix tamen auſim perfectam curationem pollicери, ſatis eſſe ratus, ſi malorum quædam tolli, quædam leniri poſſint, vt quam longiſſime fieri poteſt paruo tædio vita protrahatur. Quod qua ratione fieri debeat ſubiiciam. Curationis qualiscunque ſperari tandem poteſt ratio duplex, vna quæ cauſam iecorisque vitia, altera quæ aquas ſummouet. Cauſæ ſumma ratio habenda, quod vna hominem tandem conficere poſſit, aquarum verò poſterior: tametſi enim omnis harum illuuies fortaſſe ſubtrahetur, quandiu tamen cauſa ſubſiſtet denuò alias cumulabit. Vtraque autem remedia ſic temperanda erunt; ſi vires ſatis conſtabunt, leuis & frequens purgatio offeratur ex diluto ℥ j. rheubarbari macerati in aqua praſſii vel fœniculi cum ℈ ß. cinnamomi, addito ſaccharo, vel ſyrupo Cichorii. Ita quippe ſenſim bilis citra virium iacturam detracta, & in exhauſtam ſitim leniet, & ſublata nauſea appetentiam ſuſcitabit, pariterq; efficiet, vt roborato iecore excrementi ſeroſi minus progignatur, neque profecto in hac virium imbecillitate vllum valentius medicamentum curandum. Diebus interiectis, quum aluus nimium pigra ſubſiſtet, mollienda erit clyſtere quodam accommodato. Si forte aquarum copia ventrem diſtendet, bis menſe ſubtrahi poterit idoneo pharmaco. Hac in re & iridis ſuccus, quod fauces vrat, & gulam, & cucumer agreſtis, & chamelæa, quod corpori vim inferat, minimè probentur. Ebulum commendo, cuius ſuccus citra vllam offenſionem blandè aquas proliciet, ſi ex radicis ſeſquincia tuſa affuſo vino aut hordei decocto expreſſus ſuccus propinetur, quo die nulla vacuatione æger ſolicitabitur, vires ac viſcera corroborabuntur crebro vſu electuarii, quod conſtet ex puluere electuarii Diacubebe, Triaſantali, Raſura eboris, & ſaccharo in aqua praſſii diſſoluto. Nolim autem pluribus medicamentis Dominum laborantem ſenio morboque confectum, aut vires penè collapſas onerare: ſed bonam curationis partem victus ratione, quæ in hac re primas obtinet, moliri. Cibus eſto è carnibus boni ſucci, quæ concoctu faciles ſint, aſſæ potius, elixæ nunquam, aut admodum raró. A ſorbitionibus abſtinendum, & ab humidis omnibus: non tamen condimentorum gratiæ interdicimus, vt quibus ſopita excitetur appetentia. Cibum partiri præſtat, eiusque iuſtum modum ter quatérve die dare, vt nulla virium offenſa facilius coquatur. Quam parciſſimè bibendum, vt in potus penuria ſiccatæ partes, ipſique renes redundandam aquarum illuuiem ſenſim exhauriant, ipſa verò viſcerum ſubſtantia alienorum occur-

su minimè impedita sese expurget, emendet, & corroboret. Potus esto, non quàlis à plerisq; imperatur meracum vinũ, sed largissimè dilutum, quod & sitim cõtinuo leniat, & iecoris æstus temperet: ac nisi ætas & stomachus dissuaderent, frigidam darem, quæ promtius quam vinum causæ ac siti succurrit, nec tamen magis aquosos humores exaggerat: id siquidem arduum, ac in primis difficile in tanta sitis immanitate potui parco assuescere. Sed tamẽ totis virib. conandũ id assequi, quo vno plurimi sunt restituti: hoc vsus & cõsuetudo facilè reddet. Nam subtracto potu os tamẽ aliunde accersitis humoribus permadebit. Sed & huic malo potest aptissimum subsidium comparari, si mastiche vel quiduis eiusdẽ facultatis assidue mandatur: aquã enim plurimam eliciet, non vt quibusdam videtur è capite solo, sed ex vẽtriculo & ex abdominis capacitate: sicq; multis est nominibus profutura. Sunt qui in hunc vsum vomitiones probent. Hæc præcipua huius instituendæ curationis capita esse duxi quibus non paruam accessionem facient docti medici, quibus res hæc tota concreditur. De Lucensium aquarum potu nihil equidẽ sperare ausim, quod nulla sint manifesta qualitate insignes, neq; alio sapore vllo quam nostræ potabiles sensum feriant. Quidam conquisitis illis, & curiosius allatis hic vsi sunt nullo certè fructu, etiam si vnius horæ spacio libras 10. & 7. ebiberent; sudores promouerent, omniaq; quam diligentissimè imitarentur, quæcunq; balnearum tibicines præcipiunt.

De Cachexiæ curatione. CONSIL. XXXV.

Qvæcvnq; describuntur symptomata ad iecoris lienisq; obstructionem, tensionemq; pertinent, quibus etiam ventriculus necessario consentit. Tanta enim horum viscerum assidentiumq; partium est impuritas, vt omni impedita deprauataq; coctione corpus vniuersum sordescat, & vitiosis humorib. suffusum cachexia quadam prematur. Eadem viscerum impuritas causa est inflationis, suffocationis, nauseæ, ac euagantium flatuũ, cum murmure & vario dolore. Causa est deniq; defectionis animi, & exolutionis virium, & cur tam frequenter laborãs cibum appetit: impendentem enim syncopen nititur arcere, depulsa nimirũ humoris acrimonia benignitate cibi. His malis iam inueteratis difficilè admodum succurri potest, nisi laborans accuratè obtemperet medicorum consiliis. Primũ parce viuendum illi est, ter duntaxat cibus offerendus, ex iustis interuallis, isque satis tenuis & boni succi: à sorbitionibus & iusculis & liquidis omnibus abstinẽdum, & ab immoderato potu, quod humoris copia calor obruatur, offendaturq; coctio. Victus tenuior & siccior eligendus; vinum tenue, & bene dilutum, exercitatio moderata, atq; etiam interdum valida, prout vires ferent. Medicamentis præterea obstructiones tollendæ sunt, sensimq; detrahendus omnis humor noxius in aluum, idq; epicrasi, hac ferè formula. Apozema ad tres doses. Pilulæ de tribus. Diebus interiectis cum non purgabitur, corroborandus erit ventriculus, atq; intestina hoc electuario.

℞ Rasuræ eboris & cornu cerui an. ℈ ij. Cinnamomi electi, Margaritarũ electarum, Pulueris electuarii Aromatici rosati maioris, & electuarii triasantali, an. ℈j. cum vnciis iiij. sacchari albi; fiat electuarium. Quotidie manè & sero hora j. ante cœnam ventriculum & præcordia foueat hoc illitu.

℞ Mucilaginis seminis fœnugræci, extractę in aqua endiuiæ ℥ j. Olei absinthii, Rosarum, Menthæ, & de capparibus an. ℥ ß. Macis, Caryophyllorum, Rosarũ rubearum puluerizatarum an. ℈ j. Ceræ parum, fiat litus. Subinde autem purgationes hæ blandæ præbendæ sunt, & continuandæ dum tumor omnis, atq; renixus sublatus sit, dumq; symptomata omnia mitescãt, quod vix ante menses duos spero futurum.

Pro quodam ex aula imperatoris, Febris diuturnæ, & sæpè recurrentis curatio. CONSIL. XXXVI.

Dilvcida luculentaq; signorum & symptomatum, quæ in laborante Domino obseruantur enumeratio expressam morbi speciem, omnesque illius, tum interiores, tum euidentes causas nobis ob oculos posuit. Corporis forma,

forma, figura, habitudo, omnisque constitutio: deinde functionum tum natura-
lium, tum animalium integritas, natiuum temperamentum laudabile common-
strant: sed quod paulum in calidius diuergere ostendit venarum amplitudo, id
ætate annorumque decursu sensim calidius euasit. Tandem etiam naturæ con-
uenientem modum excessit, magnis animi perturbationibus, vigiliis, curis, soli-
citudinibus, quas Dominus sedulo in rerum magnarum administratione subiit.
Ab his similibusque causis euidentibus, iecor incensum, multæ bili gignendæ ac-
commodatum est, quæ tempore coaceruata & exæstuans, omnium quæ tradun-
tur symptomatum effectrix est. Hæc vel in secunda valetudine celeres, vehe-
mentesque animi perturbationes, crebramque excandescentiam gignit. Hæc
eadem causa est, cur aluo adstrictiore, acri vapore caput tentetur, reliquumque
corpus non excretabile sentiat inæqualitatem, & manuum volæ, plantæque pe-
dum exæstuent, quod etiam iecoris calidioris est indicium. Itaque bilis retro-
actis annis tantopere exuperans effecit, vt corpus vniuersum, quasi liquescens,
in quandam extenuationem collapsum sit, atque etiam vt bilis tempestiue non
expurgata, sed coercita, ac subinde putrescens sepiusculè sui generis febres ex-
citarit: idque multo crebrius postremis annis, quibus illa copiosior cumulaba-
tur, & cum corpus in procliue sit & præparatum, vt ex leuissimis quibuslibet oc-
casionibus caloris, frigoris, laboris, perturbationum animi, atque victus in eius-
modi febres incidat, hisque promte corripiatur, argumentum sane est exupe-
rantis causæ interioris, maximeque reduntantiæ, quod sit naturæ grauis, & supra
modum molesta. Quinetiam febris species inuasionisque modus interiorem
causam demonstrant atque exprimunt: nam rigor initio, calor acris, faciei ro-
bor & inflammatio, cum leui mentis alienatione, pulsus creber, similisque re-
spiratio, vrina rufa, atq; crassa, excretiones sub morbi finem biliosæ, omnes qui-
dem notæ sunt exuperantis flauæ bilis, quæ ex permistione sanguinem tenuissi-
mum feruidumq; reddit. Itaq; & febris, & omnium quæ narrantur symptomatũ
causa non alio, quam ad bilis exuperantiam, & ad iecoris immoderatum calo-
rem referri potest. Eodem etiam erysipelatis, & omnium fluxionum, quæ in cru-
ra procumbunt, cura pertinet: quandoquidem erysipelas febri continuo succe-
dit, quasi illius quædam indicatio, & eo nimirum humore, qui febrem accende-
rat. Cæterum, si quis tumor pedum œdematosus erysipelata discussisse deprehẽ-
ditur, etiamsi per sanitatẽ adesse consueuerat, & familiaris putetur, suspectus ta-
men esse debet, metuendũq; ne imminentis cachexiæ sit prænuncius; ferè enim
iecur multa crassaq; bile obstructum, obscura scirrhi rudimenta contrahit, quæ
dum sensim, & sine sensu adolescunt, in cachexiã, hydropemq; præcipitãt. Licet
autem febriũ recursiones, & crurũ inflammationes, defluxionesq; ægrius inuete-
ratæ sint, ætasq; laborantis iam inclinet. Si quis tamẽ tempus diligentiãq; sumet,
poterit in illa valida robustaq; senectute vel integram sanationem, vel certe sum-
mã leuationem sperare: maxime verò, si in dextro hypochondrio nihil retinẽs,
aut durum contactu decubitúve deprehendetur. Medendi autẽ scopus erit, iecc-
ris obstructiones expedire, exuperantem illius bilem sensim expurgare, ipsumq;
viscus refrigerare & corroborare: quæ qui opportunè præstabit, omnem certè
febris causam adimet, defluxionum fontem exhauriet, & in multos annos vitam
producet. Primũ igitur decernatur purgatio ex diluto drachmarũ duarum rhe-
ubarbari, vt decet, apparato, quò omnis illa redundantia, & crudorũ & semipu-
trium humorum in ventriculo, & circa mesenterii venas fluctuans abigatur, aut
emendetur. Deinde iecoris lienisq; obstructiones reserãdę his remediis, quæ dũ
extenuant & reserant, simul obstructionis materiam in aluum sensim deducunt.
Huiusmodi est syrupus de cichorio compositus, qui pro dosi habeat ℈ ij. rheubar-
ri. Hic diebus alternis, aut tertio quoq; die offerendus tribus horis ante cibum
sine custodia. Si longius erit interuallum, irrita erunt omnia, nec quem spera-
bamus effectum assequemur: ita enim laxatis apertisq; viis sensim natura assue-
cet bili in aluum expurgandæ. Syrupus ad retortidam bilem.

℞ Rad. Cichorii, Acetosę, Graminis asparagi, an. ℥. ß. Agrimonii, Ceterach,
Cuscutæ,

Lupulorum, Adianthi. Capilli veneris, an. m. j. Foliorum sennæ mundatorum ℥. iij. Fiat decoctio ad ℔ ß. In colatura dissolue succorum depuratorum buglossi, boraginis, fumariæ, & acetosæ, an. ℥. j. ß. Sacchari albi ℔. j. Paretur syrupus perfecte coctus. Et cum decoquetur, adde expressioni ℨ. vj. rheubarbari electi in aqua endiuiæ, cum ℨ. ij. cinnamomi electi. Capiat bis in hebdomada ℥. j ß. vel ℥. ij. pro dosi, cũ aquis hordei vel melissæ, sine custodia. Diebus interiectis aluus molliente clystere proritetur. Ad cruditatẽ pituitosam, quæ aliquãdo per hyemen cõtingit.

℞. Rhabarbari electi ℨ. j ß. Aloës optimæ, Pulueris hieræ simplicis, Agarici recenter præparati an. ℨ. j. Cum syrupo absynthii formetur massa. Hæc vacuationum genera omnem bilis exuperantiam sensim detrahent per aluum, nec febrem accendi, nec fluxionem in crura procumbere sinent, nec tamen vires frangunt, sed potius augent, dum naturam humorum noxiorum sarcina veluti pondere graui releuant. Hac æstate residua dum æstu corporis humores adhuc fluxi sunt, & quasi fusi in hanc curationẽ incumbendũ. Scopus alter curationis erat iecur, vniuersumq; corpus refrigerare & corroborare: id autem præstabitur victus ratione potius quam medicamentis. Sit igitur victus tenuis initio curationis, qui modice refrigeret ac humectet: iura gallinarum ex lactuca, acetosa, omphacio, buglosso, boragine. Carnes assæ macerentur condimento refrigerante, vt succo acetosæ, omphacio, succo mali punici, citrei, vel arantii. Vitet salsa, piperata, aromate condita, quæ iecur & humores adurunt, saccharata omnia, quæ promptissime in bilem facessunt: allium, porrum, cæpam, sinapi, nasturtium, huiusq; classis omnia. Vitet etiam vina generosa, debilia diluere assuescat, nec timeat stomachi imbecillitatem. Cereuisia interdum vtilis, sed quæ nec multum acris sit, nec admodum crassa. Corpore puriore iam facto cibus augeatur, seruata qualitate. Peractis viginti diebus curationis sorbeat mane hordeum mundatum paratũ vt decet; huic si potest indormiat, continuetq; in duos aut tres menses, aut si velit in omnem vitam eorũ exemplo, qui hoc salubriter & magno valetudinis cõmodo vti assueuerunt. Cruribus nihil adhibendum censeo, præter aquas aut succos solani, plantaginis, & rosarum cum aceti octaua parte dummodo quantum fieri poterit, illa sublimen situm obtineant. *Desunt quædam.*

De febre intermittente dolorifica. CONSIL. XXXVII.

LABORANS, de qua scribitur, grauissima febre intermittẽte afflicta, cum vomitione crebra, cum syncope, & cum summa corporis totius, sed maximè viscerum imbecillitate, quoniam omnium remediorum opem neglexit, nec tẽpestiue medicamentis paruit, in sæuissimas ventris torsiones merito incidit, quibus diu ac vehementer cruciata est. Febris enim peccans materia è visceribus (in quibus omnis febris intermittentis fomes consistit) inter peritonæi & ventris membranas deuoluta febrem finiuit, sed dolorem accersiuit. Ex his postea membranis cum minime excidere posset, nec viam expeditam inueniret, qua in aluum illaberetur, velut furiosa alio tandem impetum faciens, transiliit in caput, & in corporis artus, vbi & nouos cruciatus mouet. Metuendum ne tandẽ neruos occupans & tendones, paralysis speciẽ ingeneret, quæ ex colico dolore fieri traditur à Paulo, & de qua non pauca scriptis notaui. Hæc sunt sanè omnium malorũ grauissima, quæ neglectis & perperam curatis febrib. intermittẽtibus superuenire solent: his autem remedia quærenda. Licet autẽ minus quam olim purgationes nunc profuturæ sint, imperandæ tamen sunt eæq; satis validæ, vt noxium humorem è summis partib. reuellant in aluum: aut si minimè paritura est laborans his saltem leuioribus sed identidem repetitis purgetur, quibus iam aliquoties est vsa. A purgationibus conferent vnctiones dolentium partium, anodynæ, & discutientes, quales comparari possunt ex oleo lumbricorũ, & irino, & oleo de terebinthina, his tandem adiectis, quæ ad paralysin conferunt, conferent quoq; balnea, in quibus incoxerint herbæ cephalicæ, multoq; magis vaporaria aut æstuaria sicca, si modo ea perferre queant laborantis vires. Porrò morbus peruicacissimus in laborante male obtemperante, dubium aut etiam sinistrum plerunq; exitum expectat.

De

De febre lenta, & variis affectibus, è Gallico.

Consil. XXXVIII.

VT certo satisfacere possim quæsitis ad me missis de febre lenta, operæ preciũ est eius veram causam & originem inuestigare: quæ quoniam aliis febribus intermittentibus & erraticis successit, in ea sum sententia, fomitem eius latere vel in renibus, vel in iecoris aut lienis praua qualitate: est enim symptomatica, cuius vt planum haberi possit indicium, vrinæ sunt perpendendæ. Si enim crassæ, spissæ, albæ, purulentæ sunt, aut si quando alias cruentæ fuerunt, indicium est abscessum aliquẽ, aut vlcus in renibus subesse. Quod si nihil alienum in illis conspicitur, à iecore vel liene causa repetenda. Non enim doloris colici vel nephritici quib. D. laborans conflictatus est, hæc cõsectaria esse videretur. Sitis cereuisiamque bibendi lubentius quam vinum cupiditas, qua tenetur, ciborum auersatio, præcipue esculentorum, ructus, rugitus, flatus, ventriculi stridor, & ad concoquendum absurditas, cum lipothymia ad syncopen vsque manifestam eius, & ab eo noxam demonstrant, tum proprio vitio, tum hepatis & splenis vicinia ac sympathia. Neque vero fluxioni (si quæ in ventriculum decumbit) tantopere mens adiicienda: non enim tã sæua accidentia solus catarrhus parit. Remedia tũ ad febrim, tum ad alios affectus blãda & epicrastica esse debent de ætate, diuturnitate, debilitate, considerationis partem ad se trahẽtibus. Alternis ergo diebus, si aluus non respondeat, iniiciatur clyster ex formula.

℞. Radicis althææ ℥. j. Florum chamæmeli, Meliloti, Anethi, absinthii, Furfuris macri, an. m. j. Seminis anisi & fœniculi an. ʒ. ij. Fiat decoctio, in colatura ad ℔. j. Dissolue mellis rosati ℥. ij. Olei communis ℥. iij. Fiat clyster. Si non satis detrahet crassæ, & lentæ pituitæ addes hieræ simplicis ʒ. v. vel ℥. j. Per hebdomadas syrupũ infra scriptum hauriet, vt sensim ventriculus detergeatur, cæteræq; partes huius mali fomites. Quod si sæpiuscule vteretur, largius prodesset: nullo enim pacto debilitat, imo valenter roborat.

℞ Radicis acetosæ, Cichorii, Graminis, & Petroselini, Polypodii quercini, an. ℥. ß. Agrimonii, Ceterach, Cuscutæ, an. m. j. Foliorum sennæ mundatorum ℥. ij. Fiat decoctio ad ℔. ß. in colatura dissolue sacchari albi ℔. j. Fiat syrupus perfecte coctus, cui inter bulliendum adde expressionem ʒ. ij. Rheubarbari electi infusi in vino albo, cum ℥. j. cinnamomi electi. Capiat ℥. j. ß. Pro dosi cum aqua decoctionis hordei: mãne tribus horis, nec pluribus ante cibum. Nonnunquã loco syrupi vti poterit pillulis sequentis descriptionis.

℞. Aloës optimæ, Rheubarbari electi, Pulueris hieræ simplicis an. ʒj. agarici præparati ß. Malaxẽtur cũ syrupo absinthi. ʒj. Fiat massula: capiat pillulas v. pro ʒ. mane horis iiij. ante cibum. Diebus interiectis ad roborãdum ventriculum, & firmanda viscera expediet condito sequenti liberaliter indulgere.

℞. Corticis citri conditi ℥. j. Myrobalanorum conditorum, Conseruæ rosarũ; an. ʒ. ß. Pulueris elect. aromatici rosati maioris ℈. ß. Cinnamomi electi, Santali citrini, Rasuræ eboris, & Cornu cerui an. ℈. j. Sacchari rosati q. s. Fiat conditum auro cooperto. Capiat cochleare vnum mane, & per horam ante cœnam. Ad sitim bibet Iulepum similis descriptionis.

℞. Aq. rosarum ℔. ß. Succi granatorum ℥. iiij. Succi limonum ℥. ij. Sacchari albi ℥. viij. Fiat Iulep, vtatur in siti longe à cibo, cum triplo vel quadruplo aquæ coctæ. Neque alii potui indulgebit, aut aquam vel ptisanam vulgarem, vel cereuisiam affatim hauriet: sed supradicto Iulepo contentus erit, vel syrupo granatorũ, vel succo citri aut aurantii, extra cibum, atque etiam cum cibo. Quod si eum lipothymia quædam incesserit, præstaret multo hæc superiora illi propinari quam vinum. Eo tamen illud in pastu gustare mediocriter poterit, vt nulla postea sitis consequatur. Ad ventriculi autem labores dum cibis coquendis incumbit, e- rit ex vsu pauca & paulatim præbere. Quod si esca solida sit, succis supradictis irroretur. Neque te victus refrigerans magnopere deterreat, placidius enim ad frigida quam ad calida eius se affectus habebunt.

De febre quartana, pro regina Leonora.

CONSIL. XXXIX.

AB annis teneris, & à prima vſque pueritia deprehenſa eſt obnoxia aſthmati, quod humidiore cælo, & quoties noua luna illuceſcit, noua deſtillatio vehementius fatigat: magno & periculoſo vteri ſtrangulatu ſæpe correpta eſt; in quo & mens & ſenſus omnes pereũt, & ſuffocationis vehementia ceruicis, oculorum, & faciei venulæ dehiſcunt, vt hinc rubræ maculæ diutius perſiſtant. Viſcerum, maximeque iecoris illæ numeroſæ inſunt obſtructiones, ex quibus ſępe in continuas & in tertianas febres, eaſque diuturnas: ſępe & in icterum admodum contumacem incidit. Quum tali eſſet conſtitutione, annum ſuperiorem totum in otio tranſegit, nec tamen quidquam detraxit de victu, qui vberrimus eſſe cõſueuerat. Hinc crudorum humorum, omniſq; generis excrementorum ingens prouentus, & obſtructiones geminatę, quę tandem effecerunt, vt menſium hęmorrhoidumque vacuationes parcius, nec ſtato tempore procederent. Quibus ex cauſis tandem vniuerſum corpus cœpit ingraueſcere, & quindecim diebus, antequam morbo prehenderetur, mira laſſitudine ſpontanea fatigari. Simul & appetentiam ſentit deiici, quam tamen vario obſoniorum genere, variiſq; gulæ irritamẽtis conabatur excitare, vt non minus intemperanter quam olim viueret. Ab his cauſis quartana inuaſit ſecunda Septembris, ex ſeipſa non ex alio antecedente morbo: ſed principiis adeo tenuibus atq; obſcuris, vix vt à quoquã deprehenderetur. Secunda acceſſio manifeſte ſpeciem exhibuit intermittentis febris, in qua omnis generis vomitiones eruperunt: tunc cœpimus & ſyrupis, & clyſteribus, & tenuiore victu corporis humores pręparare. Tertia tamen acceſſio multo vehementior euaſit, tum frigore, tum vomitione, tũ ſuffocatione ex aſthmatis permiſtione, tũ iactatione corporis atq; ſiti: Proinde medio acceſſionum interuallo, & proximo die minoris afflictionis blãde purgauimus. Licet aũt vacuationes vndiq; & pituitoſæ & bilioſæ arte ſponteq, procederent, febris tamẽ manifeſte increuit, habuitque quartã, quintam, ſextamq; acceſſionem, & acerrimam, & longiſſimam vt iam nulla integritas aut intermiſſio deprehenderetur. Nullus enim ſudor vnquam erupit, qui acceſſionem finiret. Quum igitur febris non minus continuæ quam quartanæ particeps videretur, ne forte in deteriorem degeneraret, vtile viſum eſt venam ſecare baſilicam ſiniſtram, è qua corrupti ſanguinis vncię circiter octo detractę ſunt, magno quidem vſu, & facili tolerantia. Nã pręter febris continuæ ſuſpicionem id faciendum ſuadebant menſium hęmorrhoidumq; ſuppreſſio, victus in otio intemperantio, faciei rubor, & venarum ingens & turgens plenitudo, ob quam ſanguis è naribus ſubinde emanabat. Ab eo tempore corporis integritas, & intermiſſionis puritas maior adparuit, ſed par fere acceſſionum vehemẽtia, cum cibi faſtidio, & nauſea, cum vomitione, & oris amarore. Quæ ſymptomata, cum nec victus ratione, nec ſyrupis, nec clyſtere miteſcerent, ſecundo medicamento, eoq; blando purgandam duximus, poſt acceſſionem nouam. Cæteræ acceſſiones hinc leuiores inſequutæ ſunt, ſenſimq; decreuerunt, vt neq; frigus moleſtum ſit, nec calor interpellet. Quocirca toto menſe Octobr. ſola victus ratione idonea, & emollientibus clyſteribus occurſum eſt, niſi quod ſemel dum graui nauſea, & linguæ amarore premeretur ſorbitioni incocti ſunt folliculi ſenę, & paucis ante diebus ad leuem ex deſtillatione tuſſim ſyrupus adhibitus iuiubinus. Quæcũq; poſthac ad reliquam curationem idonea videbuntur, horum imitatione prudenter decernunt ii, quibus id muneris erit commiſſum.

Ad quartanam deſtillationi implexam.

CONSIL. XL.

QVVM multis ac variis affectibus, fereque aſſidua deſtillatione iamdiu conflictaretur generoſus dominus Cathalaunenſis, cenſuimus non ſoli quartanæ febri, qua

torquetur, sed aliis quoq; implicitis affectibus succurrendum, quod his præsentibus ægre possit quartana febris profligari, quodq; ea profligata variis nihilominus querelis futurus sit obnoxius. Itaq; omnibus qua licuit animaduersione æstimatis, duximus non differendam, sed summa diligentia suscipiendam curationem, quæ tum medicamentis, tum victus ratione, & veteres morbos, & hanc vitiosam corporis constitutionem immutet.

Victus ratio prorsus sicca sit & attenuans, moderateq; calida, vt hunc frigidum mucosumq; habitum emendet. A sorbitionibus prorsus abstinendum, à liquidis omnibus, ab elixis carnibus, à piscibus, à caseo, à fructibus, ab immoderato potu. Carnibus vescendũ euchymis, hisce omnibus assis, aut perrarò elixis, quas tamen si volet condimentis intingat, ex pipere, gingibere, cinnamomo, nuce moschata, interdum & sinapi. Vinum generosum sit ac minimè vaporosum, album, aut subrubrum, tenue, non supra modum dilutũ, quo & parce vtetur in pastu. Exercitatio subeunda manè, eaq; multa & valida, dum corpus incalescat, aut fatigari incipiat, à qua frigus sedulò vitetur. A somno experrectus diu multumq; fricetur linteis siccis, aut asperis, aut interdũ sicca manu. Medicamẽtorum sed blandorũ frequens sit vsus, & quæ crudos noxiosq; humores sensim nullaq; vi detrahãt. Aluus sæpè clystere solicitetur, qui in decocto emollientiũ habeat hieræ simplicis, Diaphœnici, an. ℥ vj. Mellis anthosati ℥ ij. Olei rutæ & anethi an. ℥ j. ß. Sexto aut octauo quoq; die pridie accessionis dentur catapotia, quæ constent ex puluere hieræ simplicis, rheubarbari, aloës, & agarici, quæ paribus portionibus malaxentur ex syrupo absinthii, sumatq; pro dosi ʒ j. vel ℈ iiij. Nonnunquam vice pilularum purgetur hoc syrupo.

℞ Radicum apii, petroselini, fœniculi, & capparum, Polypodii quercini, Seminis cartami, an. ʒ ß. Agrimonii, Betonicæ, Hyssopi, Origani, Lupuli, Ceterach, Thymi, Epithymi, an. m. j. Seminis anisi, fœniculi, & Melonũ an. ʒ j. ß. Fiat decoctio ad ℥ xv. In qua infunde per noctẽ foliorum sennæ mũndatorum ℥ iiij. Agarici albi ℥ ij. Gingiberis ʒ ij. Bulliant mane parum, & fiat expressio, in qua dissolue Sacchari albi ℔ j. Paretur syrupus coctus ad perfectionem, & non clarificatus: capiat vncias duas pro dosi cum aqua buglossi, vel altera conuenienti. Conuenit interdum in illo dissoluere expressionem ʒ j. Rheubarbari electi, infusi in vino albo, vt sensim genus omne humoris separetur, vacueturq;. Ita igitur istorum vsus continuandus est alternis diebus, vt vix vlla prætereat, quin pridie vel clyster, vel pilula, vel syrupus adhibeatur. Præparãtibus syrupus non admodũ fatigandus est Dominus laborans; sed omnis præparatio idonea victus ratione tentãda. At quoniam interdum per accessiones bibendi necessitas vrget, loco ptisanæ aut aquæ hordei, vel alterius potius refrigerantis, & compingentis humores propinandũ est oxymeli simplex Galeni, aut syrupus acetosus, aqua multa dilutus: sed tamen parcus potus apprimè vtilis est, omnemq; morbum breuiorem occupat, reuocatq; ab humorum coctione.

Ad quartanam Diarrhœæ implexam.

CONSIL. XLI.

QVARTANA febris simplex esse non potest, neq; ex solo succo melancholico originem habere, sed ex flauæ bilis permistione, quæ tum retorretur materiam illi suppeditat. Illius exuperantia primùm vomitiones concitatæ sunt, quumq; illac tota expurgari non posset, tandem irrupit in aluum, peperit rectè appellatam diarrhœam, quæ vel tenesmum vel dysenteriã minatur. Hanc comitatur deiecta appetentia, magna corporis extenuatio, & virium imbecillitas, quæ omnia symptomata sunt sæuientis bilis flauæ. Quum autem ab his omnibus grauiora mala laboranti, quam à quartana febre impẽdeant, illis primum & maximè succurrendum, febre tamen non omnino neglecta. Itaq; alui profluuium sedandum est, non his, quæ omnino adstringunt & cohibent, ne forte hinc febris inualescat, sed his quæ calidam iecoris intemperiem emendant, simulq; appetentiã & vires restituãt. Clysteres anodyni descripti, qui impendentẽ dyssenteriã arceant

frequenter immittuntur quibus tua eruditio aut mucilaginem cydoniorum, aut amylum aut farinam fabarum adiiciet, cum necessitas exposcet. In siti quoties siue cibo bibendum erit, ex vsu erūt syrupus de limonibus & oxysaccarum simplex. Syrupus de agresta atq; his similes aqua multa diluti: interdū grana mali punici aut succum citri, vel medicum malum offeres, quib. etiā vel omphacio omnis cibis intingi, macerariq; potest, vt his & victu refrigerāte accommodato, & humectante bilis feruor mitescat, & iecoris intemperies seruato ipsius robore emendetur. Hordeatū ex amygdalino lacte & saccharo rosaceo sumtum quotidie mane, horis saltē quatuor ante statā prandii horā summas vires obtinet. Extrinsecus iecori vel epithema refrigerans atq; corroborans, vel certam santalinum imponēdum est, idq; diu gestum. Præter hæc (si vires permittant) tantillum rheubarbari ex iustis interuallis propinandum: mallem autem pondus drachmæ vnius in substantiam, quam dilutū offerre. Si sub his remediis dieb. circiter quindecim symptomata non satis mitescant, vinum omnino circumcidendum erit, & alius quiuis potus offerendus. Multos quippe hoc anno expertus sum non potuisse à similibus symptomatis, & à quartana febre vindicari, nisi prius detracto vino: hisq; vires firmiores erant aquæ potu quam vini.

Ad lienis tumorem. CONSIL. XLII.

SYMPTOMATA quæ narrantur docent lienem iamdiu male affectum fuisse, licet fortasse nec tumor, nec dolor deprehendatur: sed & dolor ille scapulæ affecti lienis soboles est, qui membranas distendens ac diuellens sæpe deprehensus est eiusmodi dolorem inferre, quemadmodum & inflammato iecore dolor ad iugulū pertingit. Affectus vteri ortum habuisse videtur à lienis impuritate; eo sensim se expurgante, sed quæ vterum ipsum tandē contaminauerit, & acrimonia sua (vesicæ ac vteri) ipsius ceruicem exulserit. Quæ causa est vt viri congressum non admittat laborans: itaq; impuritas illa lienis sensim cumulata, ac tandē compurescens incaluit, & tumorem cum symptomatis supradictis peperit. Hic autem tumor etiam, si calore molestus sit, phlegmone tamē non est: multo certè minus abscessus, quod hoc viscus his minimum opportunum sit. Porrò tumor ille nulla alia via, quam per aluum eximi potest: illac verò deriuabitur syrupo, qui constet ex buglossæ, boraginis, fumariæ, summitatum lupuli, &c. cum folliculis sennæ & rheo. Dieb. interiectis aluus emollietur clystere ex decoctione emolliente, cum vncia semis catholici, & vnciis trib. mellis. Vt emolliatur tumor, fiat fotus emollliens, & corroborans ex malua, viola, parietaria, summitatibus aliquot lupulorum, radicum capparum rosarum rubrarum, betonicæ: bulliant in aqua, addendo parum aceti. Item potest fieri illitus eiusdem virtutis. Non admouenda sunt suppurantia, quod in iecore & liene abscessus omnis exitialis sit. Vino interdicatur, vtatur syrupo & acetoso & capillari.

De Melancholia Hippochondriaca, pro Domino de Maligny. CONSIL. XLIII.

ILLVSTRISSIMVM atque prudentissimum virum Dominum de Maligny audio multis variisq; symptomatis obsideri hisque grauibus & metuendis, sed quæ omnia in vnius eiusdemq; affectus significationem concurrant. Hæc licet paucis ante diebus, & æstate supra modum feruida vehementius excanduerint: multo tamen iam tempore originis suæ prima quidem rudimenta habuisse vidētur. Mœstitia & metus citra occasionē Domino frequens, solitudo, alta grauisq; cogitatio, somnus turbulentus, spectris variisq; terriculamentis molestus, omnia quidem melancholiam esse denuntiant, non eam certe primariam, quæ solius cerebri vitio fit: sed alteram, quæ præcordiorum sympathia suscitatur, & quam idcirco hypochondriacam solemus nuncupare. Huius enim manifestum iudicium ex eo tumore est, qui circum lienem & pancreas animaduertitur. Eius verò continentem causam non existimē eam esse naturalem melancholiā, quæ fæx est sanguinis

ſanguinis, ſed alteram retorridam, quæ ex præaſſata bile citrina, progignitur, & quam peculiari nomine bilem atram dicimus. Hæc ſiquidem iam multo tempore ſenſim in præcordiis congeſta, illic plerunq; exæſtuare percipitur, tumq; malignos de ſe vapores effundit, qui in diaphragma impulſi ſpiritum quodammodo intercipiunt, & offendunt. In cor verò validam eius palpitationem, atq; interdũ ſyncopen: ſi eos interdum in cerebrum attolli contingat, allucinationes fiunt delirio proximæ, atq; hæ cum quodam timore & triſtitia. Quibus ex cauſis D. laborans quaſi animo perculſus ſibi multum diffidit, & vix ſalutis ſpem erigi poteſt. Itaque palpitationis cordis atq; ſyncopes cauſa non in corde, aut pericardio, ſed in ſolis præcordiis conſtituenda eſt, è quib. teter hic vapor per multiplices arterias ſublatus cor appetit; hæcq; mala profert omnibus ferè hypochondriacis cõmunia. Quinetiam ſi diligentius tractetur, prematurq; ſiniſtrum hypochondrium, qua in vmbilicum diuergit, non admodum diſſimilis palpitatio illic, vt opinor, quam in corde deprehendetur: ambarum enim vna eſt origo. Adhæc ructus flatulentus, rugitus, nauſea, expuitio frequens, & alia crudioris ventriculi ſigna, hypochondriacis omnibus communia ſunt, & ex atræ bilis conditione profecta. Cauſæ autem euidentes & prægreſſæ ſunt, quod illuſtris Dominus natura ſupra modum bilioſus, curis, grauibusq; cogitationibus, victu calidiore, nec ſatis temperante magnum flauæ bilis prouentum cumulauit, qui & illi quandam icteri ſpeciem protulit. Tandem verò non expurgata tempeſtiue, hiſdem cauſis perſeuerantibus in atram bilem conceſſit, quæ nunc omnium prædictorum malorum continens eſt, proximaq; cauſa. De Prognoſtico certe hoc licet dicere, quod licet malum hoc, ſyncope, aliiſq; ſymptomatis graue ſit, & plenum terroris, curationem tamen admiſſurum ſit, hac præſertim laborantis ætate, & hoc virium robore: maxime verò ſi medicorum conſiliis æger pareat & obtemperet: alioqui ſi hæc aſpernentur, vel ſyncope, vel exolutione virium tolletur, vel rapietur in furorem, quem maniam appellant, vel ſi hæc euadat, vix tandem hydropis incommoda deuitabit. Hæc quidem multa atq; varia exiſtunt, ſed quoniam omnium tota curatio in duobus præcipue poſita eſt; vnum idq; maximum, vt interior ex cauſa, quam bilem atram eſſe diximus prorſus extirpetur: alterum vt ſyncope, aliaq; grauia accidentia tantiſper arceantur, dum perficietur curatio. Cauſa ea licet tam copioſa ſit, vt pene laborantem obruat, tum tamen vires ſupra modum languidæ ſint, & ſymptomatum ſæuitia premantur, ſenſim ac pedetentim ſubſtrahi debet, ac ea moderatione, quam imbecillæ vires facilè tolerent: in id autem accommodatiſſimum fuerit apozema huiuſmodi.

℞ Radicis bugloſſi, Oxalidis, & Cichorii ℥ ß. Agrimonii, Cuſcutæ, Ceterach, an. m. j. Foliorum ſenna mundatorum ℥ j. ß. Fiat decoctio ad ℔ j. Addendo ſub finem trium florum cordialium an. p. j. In colatura infunde rheubarbari electi ʒ iij. Cinnamomi ℈ iiij. in expreſſione diſſolue ſyrupi violati ℥ ij. Paretur apozema non clarificatum in tres doſes, capiat diebus alternis, manè horis ſaltem quatuor ante cibum. Apozematis huius ſuauis atque blandi tutiſſimus vſus erit, neque medicamentum vllum valentius erit propinandum, ſed huius continuatione citra vllam virium offenſionem tota mali cauſa ſenſim detrahetur, ſenſimque vires vegetiores euadent. Hoc abſoluto quatriduum quieſcat D. laborans, iniecto tamen leui clyſtere detergente, ſi forte ſubſiſtat aluus. Dein verò idipſum repetatur ea, quam dixi, ratione, & ſemper viribus æſtimatis, & facili ægri tolerantia. Diebus interiectis, & quibus æger non purgabitur apozemate, offerendus erit ſyrupus ad humorum præparationem & ſymptomatum ſedationem, qui huiuſmodi fuerit.

℞ Succorum depuratorum bugloſſi, boraginis, Oxalidis, fumariæ, Pomorum redolentium, & Granatorum an. ℥ ij. Sacchari albi ℔ ß. Fiat ſyrupus mediocriter coctus, capiat bis in die ℥ ij. pro doſi, cum pari portione aquæ decoctionis hordei horis ſaltem duabus ante cibum. Sic igitur duo hæc remediorum genera alternanda erunt, vt hoc vno die, illo verò altero vtatur. In interuallo autẽ (quod quatuor ſex ve dierum eſſe oportere dixi) bis in die hac vtetur confectione quæ vires recreet, & humoris acrimoniã ſymptomatumq; vehementiã retundat,

℞ Conſeruæ bugloſſi ℥ j. Conſeruæ roſarum, Corticis citri conditi, an. ℥ ß. Raſuræ eboris ʒ j. Oſſis è corde cerui, Raſuræ cornu cerui, Guaiaci electi an. ʒ ß. Margaritarum ſplendidarum, Xyloaloes an. ℈ j. Coralli rubri, Cryſtalli tenuiſſime puluerizati an. ℈ ß. Sacchari albi q.ſ. Fiat conditum foliis auri coopertum capiat cochleare vnum, ſeſquihora ante paſtum, & ſuperbibat parum vini diluti. Huic interdum permiſceri poterit portio quædam, velut quadrans, confectionis Alchermes: quanquam eius vt omnium calidorũ vſus in hoc affectu (ſi quo in alio) vehementer ſuſpectus eſt. Nihil enim morbũ hunc eiúsve ſymptomata æquè exaſperat, atq; vel alimentorum, vel medicamentorum calidorum vſus. Quocirca ſubſiſtendũ eſt in his, quæ dixi, remediis, neq; ad calidiora aut vehemẽtiora citra perniciem, aut ſaltem iacturam trãſiri poteſt. Erit autẽ eorum quatuor, quæ dixi, vſus continuandus: Apozematis, Syrupi, Clyſteris, atq; Cõditi: ea quam dixi ratione, dum plane ſibi reſtitutus videatur æger. De venæ ſectione dicendum: Hãc quoq; ſummè profuturã, ſi tempeſtiue & conuenienter fiat. Multus enim ſanguis continetur atq; coërcetur in venis feruidus & torrefactus (etiã ſi aliud vrinæ ſuadeant) qui refrigerari atq; ventilari poſtulat: neq; veteres quidquam ſalubrius aut præſtantius hoc ſubſidio aut curatione protulerunt. Itaq; poſt apozematis tertiam purgationem, ſi vires recreatæ ſatis aut conſtantes apparebunt, ſanguis audacter mittatur ex media, aut interna cubiti vena, idq; ad octo decémve vncias, niſi fortè vires concidant, quod tamen rarum eſt: Sæpius enim onere depoſito exſurgere & ſuſcitari vires deprehenduntur.

Symptomatum ſedatio.

Vere quidẽ ac proprie ſymptomata omnia deſinunt, cum percuratus morbus fuerit. At nihilominus ſi per ipſam curationem vehementius illa vrgeant, lenienda erunt peculiari remedio, maximè cordis palpitatio & ſyncope. Quoties igitur horum alterutrum exiſtit, frictiones ventris, lumborum, & crurum fiant, deorſum verſus, vt reuulſio fiat vaporis ſurſum irrepentis. Ampla quoq; cucurbita affigetur, imò ventri ſine ſacrificatu. Aluus ſi ſubſtiterit balano proritetur. Cordi & ſiniſtro hypochondrio epithema inducatur huiuſmodi.

℞ Aquarum ſtillaticiarum plantaginis, Roſarũ, Portulacæ, Bugloſſi, Meliſſæ, Cardui benedicti, Aceti, an. ℥ ij In his diſſolue trium ſantalorũ, Roſarum rubearum pulueri zatarum, carabes an. ʒ iij. Trochiſcorum de camphora ℥ ß. Paretur epithema, adhibeatur tepidũ. Ore verò ſumat ſuccum mali punici acidi, quo nihil eſt ad huiuſmodi ſyncopas pręſenti⁹. Huius penuria ſuccũ mali citrii aut medici, aut baccarũ oxyacãthę. His enim tum vaporis tũ humoris noxii acrimonia & malignitas obtunditur, cõtra verò proritatur calidis: ſi tum temporis libeat conditi præſcripti momentum dare, non parum ad id conducet. Victus ratio. Non paruã tum ad curationẽ, tum ad ſymptomatũ ſedationem vim obtinet viuẽdi ratio ſine qua vix quidquã fiat cõmendatione dignum. A cibis calidis & à feruidis omnibus tanquã aduerſiſſimis vel Galeni conſilio prorſus abſtinendũ, quod & ipſum mali totius fomitem augeant & ſymptomata proritent. Cibis igitur veſcendũ frigidis & humidis, etiam ſi ventriculi cruditas hos dehortari videatur, vt carne vitulina, hœdina, capis, pullis gallinaceis, & columbinis, hiſq; elixis, cũ lactuca, portulaca, acetoſa, & boragine potius quam aſſis: aut ſi fortaſſe horum vel etiam perdicum, vel auicularũ aſſarum eſus delectabit, intingantur ſucco aliquo refrigerante, & adſtringente, vt oxalidis, omphacii, mali punici, vel medici, vel etiam aceto. His enim humor o[illegible]ũditur, & arcetur ſyncope, vt ſaccharatis exaſperatur. A ſalſis & aromaticis abſtinendum. Panis nec ſalſus, nec nimium ſit fermentatus, vinũ ſubrubrum ſit, ſubauſterum, ac modice adſtringẽs, vt os ventriculi roboret, arceatq; animi defectionem aqua multa dilutũ, ne vapores promoueat. Vinoſum, album, tenue, vaporoſum, fugiat, vt infenſiſſimum: imò etiam ſi à vino abſtinere aliquãdo placeret, ac pro potu vel ſucco granatorum ex aqua, vel decocto baccarum oxyacanthæ, aut ceraſorum aridorum arefactorumque (quæ plerique in alios vſus aſſeruant) vti nihil magis ad curationem conduceret. Hocque vno remedio

complures

complures cõualuerunt. Omnino autem parce bibendum, quod nimia humoris fluctatio, & rugitus, & flatus, & expuitiones, & cruditates augeat. Bis die cibũ sumere, idq; parce & tenuiter satis sit, hora nona matutina, & quarta pomeridiana. Nocte verò media vtilissimus erit hordei cremor amygdalino lacte exceptus, vt qui summe vaporis & humoris ferociã compescit. Interiectæ verò horæ nec cibo nec potui, sed his quæ dixi remediis accõmodatur, deputenturq;. Omnis tũ corporis tum animi perturbatio vitanda, vt ira, excandescentia, curæ, graues cogitationes, deinde etiam corporis motus validior; qui palpitationem infert, vt ne ad desidendũ quidem seu spõte, seu medicamentorum vi desurgat, sed aut pelui aut linteis subditis alui onus excipiatur. Aër frigidiusculus salubrior calido & æstuoso, & Aquilonia constitutio tutior Austrina. Neque loco concluso, sed liberiore continendus est æger, & patefactis fenestris sæpius expurgandum conclaue. Sub curationis finem cum iam D. laborans prodire incipiet, balneum aquæ dulcis apprime conducet, non quo proliciantur sudores, sed quo iamdiu concalefactum corpus refrigeretur, arefactumque humectetur. Hæc præcipua, sunt totius curationis præcepta, quorum imitatione de cæteris, quæ fortasse interuenient, statui facile possit.

De Melancholia hypochondriaca.

CONSIL. XLIV.

SYMPTOMA quale expositum est hypochondriaca est melancholia, iamdiu confirmata in ea ætate, quæ illi maximè solet esse opportuna. Facta est autem ex bile retorrida, quæ sensim multoque tempore circum præcordia cumulata est: & quam natura nec per aluum, nec per vomitionem tempestiue expurgauit. Ea ventriculi concoctionem sic offendit, vt eorum, quæ assumuntur partem maximam vertat in flatus, qui & ructu & distentione plurimum fatigant. Sed ex eo humore adusto ac retorrido, vapor nebulæ similis crebro sursum irrepens in cerebrum, metum, mœstitiam, variaque terriculamenta, & visorum ostenta parit: excurrens verò in corpus vniuersum multos mouet dolores, qui tamen mox desinunt. Reliqua affectus curatio hac debet curatione compleri.

℞ Buglossi, Boraginis, Melissæ, Betonicæ, Pimpinellæ, Lupuli, Cuscutæ; Ceterach, Endiuiæ, an. m. j. Radicum Cichorii, Polypodii quercini, Passularum mundatarum, an. ℥ ß. Quatuor seminum frigidorum maiorum an. ʒ j. Florum cordialium, Epithymi, an. p. j. Fiat decoctio ad ℥ xv. In colatura infunde foliorum sennæ mundatorum ℥ iij. Agarici albi ℥ ij. Gingiberis ʒ ij. Bulliant parum & fiat expressio, in qua dissolue sacchari albi ℔ j. Fiat syrupus perfecte coctus non clarificatus. Capiat sexto quoque die ℥ ij. pro dosi cum aqua decoctionis hordei. Vtile fit ex eadem herbarum materia syrupum componere non laxatiuum: quo mane quotidie ieiunus vtatur ad humoris vacuandi præparationem: si quando tamen aluus adstricta fuerit, diebus interiectis hoc molliatur clystere.

℞ Maluæ, Violariæ, Parietariæ, Althææ totius, Chamæmeli, Meliloti, Anethi; Absinthii, Origani, an. m j. Seminis anisi, & lini an ℥ j. Fiat decoctio ad ℔ j. In colatura dissolue Catholici ʒ vj. Mellis rosati, & anthosati an. ℥ j. Olei communis ℥ iij. Fiat clyster. Corpore ita blande quater quinquiésve purgato, continuet sequens conditum.

℞ Conseruæ buglossæ & Violarum an. ℥ j. Pulueris electuarii lætificantis Galeni ʒ j. Rasuræ eboris & cornu cerui an. ℈ ij. Margaritarum electarum ʒ ß. Sacchari albi quantum satis, fiat conditũ, capiat cochlear vnum mane & per horã ante cœnam. Cum iam morbus aliquantum inclinare videbitur, & symptomata omnia mitiora apparebunt: maximè verò sub finẽ hyemis apprime vtiles erũt balneæ dulcis aquæ potabilis, in quibus ieiunus diu sedeat, easq; continuet circiter dies decem aut duodecim. Sint autẽ eo tempore, vt neq; sudorem, neq; calorem manifestum excitent: neq; corpus exagitent, sed duntaxat quadam refrigeratione humectent. Interea verò quotidianæ corporis totius frictiones ex vsu erunt, atq; tum præsertim cũm accessiones vrgebunt. Victus omnino humectans

sit atq; refrigerans: in quo prorsus à calidis abstinendum, maximeq; à vino vinoso aut meraco: nam summe dilutum bibendum est, idq; parce, quod multa fluctatio flatus ructusq; augeat. Conuenient sorbitiones in quibus refrigerantes herbæ incoxerint. Hordei quoq; cremor est accommodus, & alimenta omnia, quæ similis sint facultatis: à curis & negociis tractandis prorsus abstineat: à feris arcendus, iocis exhilarandus, & venatione, & aëre libero.

Destillatio cum Melancholia. CONSIL. XLV.

NOBILI huic viro crebro destillatio modo in ceruicem, modo in scapulas & brachia, modo in dorsi posteriora procumbit; sed his multo grauius symptoma illum exercet, quod melancholia est Hypochondriaca. Nam ex quo à quartana febre vindicatus est, sinistri hypochondrii dolore prehensus, ita demũ in hunc vsq; diem lienis affectu distortus est, vt in sinistrum latus decumbere nunquam licuerit: hinc ventriculi concoctio contagione offenditur. Diu multumq; appetentia prostrata est. Ructus suscitatur plurimus, & saliua multa per gulam in os exurgit. Hinc allucinationes, & somniorum terriculamenta. Metus quoq; & mæstitia, & rusticus quidam pudor, & falsæ absurdæque rerum mœstarum imagines.

Curatio.

℞ Radicis graminis, Petroselini, fœniculi Apii, an. ℥ ß Buglossi, Boraginis, Lupuli, Agrimonii Ceterach, Cuscutæ, Adianthi, Capilli veneris, Hyssopi, Origani, an. m. j. Seminis endiuiæ, cuscutæ, & Melonum, Glycyrrhicæ rasæ, an. ʒ ij. Florum Cordialium, Epithymi an. p. j. Fiat decoctio ad ℥ x v. In colatura infunde per noctem foliorum sennæ mundatorum ℥ iiij. Agarici albi ℥ ij. Turbith conquassati ℥ ß. Gingiberis ʒ ij. Mane bulliant parum, & fiat expressio, in qua dissolue sacchari albi ℔ j. Fiat syrupus perfecte coctus capiat semel in hebdomata ℥ ij. cum aqua decoctionis buglossi. Semel verò in mense, & maxime vltima quadra Lunæ, vt destillationis materia purgetur; addes prædictæ dosi Diaphœnici ʒ j. ß. Diebus interiectis partes omnes principes, maximeq; lienem corroborabis hoc electuario.

℞ Pulueris Electurarii lætificantis Galeni, Rasuræ eboris an. ʒ j. Pulueris electuarii diamargariti frigidi, & triasantali an. ʒ ß. Sacchari albi dissoluti in aqua buglossi ℥ iiij. fiat elect. per tabellas ponderis ʒ iij.

℞ Olei liliorum, & de capparibus, Mucilaginis, althææ extractæ in aqua buglossi, an. ʒ vj. Ceræ parum, fiat linimentum. Item Gummi Ammoniaci dissoluti in aceto forti ℥ j. Radicis arthanitæ, & ireos Florentiæ an. ℥ ß. emplastri de mucilaginibus & de meliloto an. ℥ j. Fiat emplastrum pro splene. Si malum contumacius perseueret, secanda vena interior cubiti sinistri, verè proximo, si nihil dehortabitur. Victus imperandus est boni succi, & tenuis, qui in frigidiorem aliquantulum diuergat. Nam calida omnia idcirco aduersissima, quod atram hanc bilem ex flaua præassata genitam exacuant, sicq; materiam geminent, grauiora symptomata suscitent. Itaq; & salsa omnia, & piperata, & sinapi, & vinum generosum, meraciusq; vitandum. Hisce verò contraria deligenda. Anno 1551. mense Nouemb.

Literæ D. Melini medici ad D. Fernelium, De sanguinis missione in pruritu.

QVÆ negociorum tuorum sit magnitudo, quæ item molestiæ, non ignoro. Omnes enim, qui grauiore aliquo morbi genere laborãt, ad te non aliter quã ad Æsculapiũ quendã confugiunt: quæ res fortasse alium à tuo cõgressu deterreret. Ego autẽ qui etiã noui, quãta illa sit ingenii fœcunditas, quãq; sit tibi facilè de quauis quæstione proposita in re Medica respõdere, tum etiam noui istam morũ facilitatẽ cuiuis ferè expositam: non sum passus diutius scrupulo me illo angi, de quo proximis literis ad te. Quem mihi eximere, facilius fuerit tibi, quam mihi eximendum offerre: quod vt iam facias te etiam atq; etiam oro. Hyeme superiore incidi in lassitudinem vlcerosam sponte, quam ni fallor practici pruritum appellant. Leni pharmaco paulo post lienem & hepar exoneraui. Ab eo tempore, variis

variis partibus exanthemata extiterunt ficca admodum, & fixius hærentia, quæ si erodebantur, vt scabendo contingit, sanguis nigrior & crassior inde erumpebat. Tandem furunculus inferiorem tibiam dextram occupans, tum herpes miliaris animum exuscitant ad maiora præsidia quærenda. Hic verò venam aperio, & ℥ iij. tantum sanguinis plus minus educo, & catholico, senna, confectione hamech, interdum addito rheubarbaro bis terve ab vsu seri lactis, prunorum, Tamarindorum, & huiusmodi satis longo ventrem soluo. Hac ratione paucis topicis adhibitis à morbo reualui. Quanquam etiam octauo, posthac die à venæ sectione venam iterum aperui basilicam, & circiter ℥ ij. sanguinis plus minus effluere siui. Chirurgus autem quem mea causa Claudius Lauallus Regis Christianissimi legatus vocauerat, & medici in ea erant sententia, sanguinem multum esse vacuandum. Eorum ratio hæc erat sanguis est admodum vitiosus, ætas & vires aut vigent, aut à vigore non ita procul absunt. Præterea hunc sanguinis vacuandi modum quotidie vsurpamus, & quidem feliciter. Sed ego Galeni sententiam sequutus lib. 1. Sanitatis tuendæ, vbi de spontinis languoribus vlcerosis, de pruritu, & scabie differit, vel nullum, vel certe perpaucum sanguinem mihi esse vacuandum contendebam, idq; reuellendi causa potius quam vacuandi. Ita enim inquit, vbi paulum vel citra sanguinem restitum, vel vltra processum est, audacter mittendus sanguis: quem Galeni locum ita interpretor, vbi sanguis coctione diminuta paulum, aut aucta factus est paulo crudior, aut biliosior, tum ipsum vacuare abundanter nullus timor esse debet. At in me nulla extabant signa in vrina, quæ cruditatem indicare Galenus paulo ante dixerat. Præterea hyeme superiore sæpius cibum semel die tantum sumsi: cruditas igitur exigua illa mihi detrahere sanguinem abundantius non suadebat. Adhæc sanguis in me non est paulo, aut nimio biliosior, vel atra bile multum impurus: id quod arguit, & temperies, & ætas iam inclinans, & color totius corporis ex flauo plumbeus acti labores, curæ & longa studia literarum, ergo sanguinem mittere non debueram. Nam & Galenus statim superiori periodo addit; vbi plus, considerátius agendum: Vbi plurimum, in his nullus omnino mittendus est. Mox quoq; ait: inspicere verò & quantitatem conueniet, vt verbi gratia: Si bonus sanguis exiguus sit, reliquus verò succus plurimis vtiq; in his abstinendum à detractione sanguinis est. Sin is quidem exiguus, sanguis verò copiosus, audacter incidenda vena est. Hæc Galeni sententia mirum in modum, in hunc vsque diem me afflixit. Siquidem dum sanguis deffluxit impurus, crassus, ac niger, aut aliter vitiosus Chirurgi ac Medici complures largissime sanguinem detrahunt, quum verò purus ac florídus, contrà: nisi in venis plethora subsit, quod feliciter id remedii genus vsurpari quotidiana docuerit experientia. Quare aut alia est nunc curatio lassitudinis vlcerosæ, spôte natæ quam seculo Galeni (quod sane verum est, si mentem referas ad ea, quæ de frictione mediocri, tarda, & quiete interrupta, id est, de ἀποθεραπεία dicuntur à Galeno: Item de Balneis & oleis, & cæteris id genus) aut homines citeriores Æquinoctiali maiorem sanguinis vacuationem ferre possunt, quam propiores Æquinoctiali. Non sum autem nescius te distineri variis & magnis negotiis, sed idem etiam non ignoro, si mihi quadrantem horæ voles concedere, nullo negotio me hac molestia liberabis, aut potius explicabis.

Responsum D. Fernelii ad Dominum Melinum super quæstione proposita.

CONSIL. XLVI.

INCIDISTI obiter in subtilem & arduam dubitationem, quæ omnium ferè torsit ingenia, qui Medicinam facturi ad artis operam & vsum se contulerunt. Ea autem è Galeni scriptis emersit, quorum tanta est varietas, tanta inconstantia, tanta plerunq; discordia, vix vt quisquam illitus hac de re sententiam hactenus sit assequutus. Sed neq; is, si quid iudicio de hac controuersa quæstione quiddam firmum ac constans sibi vnquam animo stabiliuit: quippe cum ad meditationem potius, quam ad medendi rationem omnem vitam contulerit. Non interpretis munere hoc loco fungar, nec auctoris sententias à diametro contrarias

conciliare contendam: ſed quid vſu longo quaſi comprehenſum teneam, rogatus paucis theorematis exponam, quæ hunc tibi iniectum ſcrupulum penitus eximent. Vaſorum omnis plenitudo venæ ſectione demēda. Nam quæ pura eſt plenitudo, & propriè plethora appellatur, hoc vnico remedio tolli: impura verò quæ multa eſt cacochymia, licet purgatione quodammodo minui poſſis, nec tamen tuto, nec celeriter. A ſecta vena protinus pericula vitantur ex plenitudine impendentia, nulla virium offenſione. Itaq; quoties bene habitum corpus occurret, idq; venis amplis, & multo ſanguine turgentibus, venam audacter incides: atq; ſi ſanguis purus apparebit copioſius, detrahes, ſin verò impurus, parcius, ac reuerentius, ex interuallis detrahendo quam vniuerſim & affatim vacuando. Sublata plenitudine præcipiti atq; periculoſa, reliqua impuritas, & cacochymia purgatione eximenda eſt. At venarum impuritas pauca, quæ nuncupatur cacochymia ſine plenitudine, non venæ ſectionem, ſed purgationem expoſcit. Hæc enim peccantem cacochymiam, illa verò non ſolum cacochymiam, ſed omnes humores æquabiliter, & plenitudinem, quæ tum nulla eſt ſubtrahit, magna virium iactura. Sed tum maximè incommodat venæ ſectio cum cacochymia e iecoris aut ventriculi vitio (quod ferè fit) contrahitur, vt in ictero, in cachexia, in leucophlegmatia. Nam detracto ſanguine, licet impuro, impurior multo ſuccedit. Hæc ſatis opinor quæſtionem tuam diluent, quæ multo tamen explicatius opere proprio tradita ſunt. Omnia his quidem conſentiunt quæ tu ex lib. 4. de ſanitate tuenda protuliſti. Qui diuerſę ſunt ſententię id ſequuntur, quod iubet Galenus tertio de locis affectus. In Melancholia cubiti ſiniſtri venam mediam tundere, ſanguinemq; copioſum detrahere, ſi craſſus ac niger is effluat; cohibere verò ſi purus ac tenuis, & quod vndecimo Methodi, ait ſaluberrimum eſſe in omnibus febribus ſanguinem mittere, quas putridus humor accendit. Quodq; primo artis ad Glauconem venæ ſectionem permittat in quartana, & libro de venæ ſectione non minus morbos è cacochymia, quam ex plenitudine ortos venæ ſectione curet. Sed hæc diluuntur à nobis, fulciturq; prior ſententia in libello, cui titulum fecimus, de vacuandi ratione. Pluribus non ago variis negotiorum occupationibus variè diſtrictus. Vale.

Pro D. Maluenda, Imperatoris Caroli V. Theologo, Cachexiæ curatio.

CONSIL. XLVII.

MAXIMA eſt eorum, quæ propoſita ſunt, ſymptomaton permiſtio, ſed tamen tanta eſt ſeries atq; connexio, vt omnia ex eodem quaſi fonte deriuari putem. Capitis grauitas, auris dextræ tinnitus, oculorum ſuffuſiones, & ſcotomata, incipiens vertigo. Non ſatis firma in labore & literarum ſtudiis conſtantia, omnia quidem ſunt ſymptomata atq; indicia mali affecti capitis & cerebri. Hoc verò, non ſola ſympathia, & inferiorum partium conſenſu, verùm etiam proprio affectu teneri indicant ſymptomaton perſeuerantia, totiusq; morbi diuturnitas. Quandoquidem neceſſe eſt caput ex ſubiectarum partium habitu & humore nonnihil in ſe proprii vitii tempore contraxiſſe. At verò difficilis tardaque concoctio, mictus frequens, nauſea, leuiuſculæ animi defectiones ad ventriculum, maximeq; ad eius os ſuperius referuntur ac pertinent. In quo & cuiuſdam doloris ſenſus contactu deprehenditur, vnde profecto perſpicuum eſſe poteſt, eius tunicas multo humore, eoq; vitioſo infarctas eſſe. Adſunt & non pauca ſigna male conſtituti iecoris, quod impenſe calidum multis adhuc annis opportunum fuit gignendæ bili. Hæc aliquando vomitione erupit, non ſine animi defectione eadem in os effuſa plerunq; amarorem induxit, eadem aliquando coërcita & putreſcens febres peperit, quales audiuimus. Iſtius bilis craſſeſcentis, cruditatumq; copia, iecur obſtructum primum eſt: demum & tota illius ſubſtantia multa illuuie perfuſa, in tumorem iam attollitur, qui ſi nulla ope diutius perſeueret, in ſcirrhum abiturus eſt. Primum itaq; mali fontem in iecore conſtituimus; è quo iam pleniore vitioſus humor in lienem, in pancreas, in meſenterium, in ventriculũ,

in aliasq;

in aliasq; vicinas sedes redundat, quas copia turgere, & contactu inde deprehenditur, quod leuissimo quoq; medicamento plurima ab aluo detrahuntur. Illis autem partibus sic se habentibus, cum non solum caput, verumetiam reliquum corpus omne, vt iam languidum non satis firma sit valitudine, est tandem futura cachexia, & ab hac hydrops, nisi diligenter prospectum sit. Hæc sunt quæ impendere video, sed quæ tamen præcaueri possunt, quemadmodum &, quæcunq; genita iam apparent, curationem tempore sunt admissura. Debet autem curatio blanda & lenis adhiberi, vt sensim, multoq; tempore & otio ea euellat, quæ iam diu radices egerunt. Debet & summa victus obseruatio haberi, in qua cibi deligantur boni succi, qui minimum sint excrementitii, nec multum impleant, sed exigua mole vires sustineant, vt eorum vsu natura haudquaquam distrahatur & reuocetur ab humorum vitiosorum concoctione. Itaq; carnes sint teneræ, molles; quales iuuenum animantium, & auium, quæ dumeta & montes, non autem aquas incolunt. Omnes quidem assæ potius quam elixæ ex capparibus, vel alio condimento præparatæ. Iuscula & sorbitiones, quæcunq; multum implent, circumcidantur. Itemq; pisces, nisi qui firmiore sint carne: nec tamen oua incommodabunt. Fructus omnes noxii præter vnam passam, dactylos, amygdalas, & cotoneorum conditum: horum vsus erit postrema mensa. Potus erit vinum album, nec dulce, nec acerbum, quale vobis est Rhenense, quod nec picatum, nec sulphuratum sit, aut fuluum aut subrubrum tenue: vtrunq; aqua multa, eaq; pura dilutum, vt parua copia sitim leniat, nec iecoris calorem incendat. Satis fuerit bis die nutriri, sed ea lege atq; mensura, vt nec cibus suo pondere ventriculum grauet, nec potus fluctuationem & ructus excitet. Hoc enim consilium nobis vires, quales accepimus, conseruat. Neq; illas, neq; corporis molem augere, sed extenuare potius potest, vt tum vitiosi humoris portio quædam exhauriatur, tum reliqua ad futuram vacuationem pręparetur. Quocirca vtile fit interdum famē & ineđiā tolerare, & cœnam prætermittere, Corporis matutinæ frictiones, & exercitationes moderatæ ieiuno ex vsu erunt, quæ & aliquid à corpere dissipant, & natiuum calorem suscitent. Somnus moderatus longè à cibo ineatur. Hæc viuendi lex exquisite tenenda est, dum corpus sanescat integre. Cui etiamsi diutius assueuerit, firmior constantiorq; futura est valetudo. Quæ autem medicamentis sit curatio, hac ratione complebitur. Plurimum quidem aluus clystere solicitetur, qui in decocto emolliente & detergente, Catholici semunciam recipiat, cum mellis & sacchari portione idonea. Simul autem eo ipso die aggrediatur, simulq; obseruet præscriptam viuendi rationem. Postridie humores crudi & superuacanei, qui in ventriculo primisq; venis, & in aluo fluitant, hoc medicamēto expurgentur.

℞ Expressionem ʒ ij. ß. Rheubarbari electi infusi in aqua Cichorii, & vino albo, cum ʒ ß. cinnamomi electi. In qua dissolue syrupi de Mentha ℥ ß. Fiat dosis. Detur hora vj. matutina. Diebus insequentibus reliqui humores concoquendi sunt & præparandi, idq; electuario potius quam syrupo, aut apozemate, Galeni quidem imitatione, qui huiuscemodi morbis, & hyeme pulueres potius quam liquores offerebat.

℞ Rasuræ eboris puluerizati, electuarii aromatici rosati an. ℈ ij. Pulueris electuarii Triasantali, & electuarii lætitiæ Galeni an ʒ ß. Sacchari albi dissoluti in aqua rosarum ℥ iiij. Fiat electuarium per tabellas ponderis ʒ iij. Capiat vnam mane, & per horam ante cœnam, id autem diu continuet, nisi cum aliis medicamētis vtetur. Quod si interdum extra pastus præ sitis vehementia bibendum esset, quum nec aqua, nec ptisana, nec cereuisia competit, nihil certæ præstantius oxymelite, quod vel simplex sit, vel ex Galeni descriptione, vel ex decocto radicis petroselini, & fœniculi, & hyssopi tantillo paratum. Exactis diebus octo, quibus hæc vtendi ratio, & præparantium vsus obseruandus sit, secundo blande purgandum erit sequente syrupo, quem in eam rem sic accommodauimus.

℞ Radicis Cichorii, Acetosæ, Graminis, Petroselini, Fœniculi, Capparum, Polypodii quercini, Seminis cartami, Passularum mundatarum, an. ʒ ß. Marru-

bii albi, Agrimonii, Ceterach, Adianthi, Capilli Veneris, Buglossi, Boraginis, an. m. j. Seminis anisi, Endiuiæ, Cuscutæ, & Melonum, an. ʒ ij. Trium florum cordialium, an. p. j. Fiat decoctio ad ℥ xv. In colatura infunde foliorum & follicu-lorum sennæ mundatorum ℥ iiij. Agarici albi ℥ ij. Gingiberis albi ℈ ij. Cinnamo-mi electi ʒ ß. Dein facta ebullitione parua fiat omnium expressio. In qua dissolue sacchari albi ℥ xv. Fiat syrupus perfectè coctus: ponendo in fine decoctionis ex-pressionem, ʒ j. Rheubarbari electi, infusi vt decet in aqua endiuiæ, & vino albo. Dosis erit ℥ j. ß. diluta ex aqua decoctionis hordei. Hoc syrupo purgandus erit octauo quoq; die, aucta vel imminuta dosi pro rei necessitate. Diebus interiectis si forte aluus astrictior erit, vtilius promouebitur his pilulis quam clystere.

℞ Aloës optimæ, Rheubarbari electi an. ʒ ij. Pulueris electuarii Aroma-tici rosati maioris ℈ j. Cum syrupo de mentha fiat massa mollis, capiat pilulas du-as hora vna ante pastum. Vbi iam secundo aut tertio purgatus fuerit ad efficacio-rem præparationem reliquorum humorum, qui & magis terreni & contumacio-res esse solent, præter electuarium & victus rationem præscriptam. Primus ex vsu erit fotus, qui eos humores emolliat, colliquet, fluxosq; reddat, & omni ratione viscerum obstructiones expediat, seruato illorum robore. Erit autem huiusmodi.

℞ Radicis Althææ, Cichorii, Enulæ Campanæ incisarum an. ℥ ß. Rosarum rubrarum, Balaustiorum, Agrimonii, Menthæ, Absinthii, Florum chamæmeli, Anethi, an. m. j. ß. Seminis anisi, Lini & fœnugræci, an. ʒ ß. Squinanti, Cyperi, Calami aromatici, an. ʒ iij. Fiat sacculus, bulliant in ℔ j. aquæ, addendo sub fi-nem vini albi ℔ ij. Fiat fotus stomachi & hypochondriorum, mane, & ante cœ-nam, cum spongiis latis, & nouis expressis, donec tertio aut quarto recalescant. Detersо ventri hoc emplastrum vtiliter admoueri potest.

℞ Vnguenti de althæa ℥ ij. Cerati santalini, & cerati stomachi confortiui an. j. ß. Malaxentur simul, fiat emplastrum extensum super alutam. Applicetur post fotum.

Ad cachexiam pro quodam ex comitatu Burgundiæ.

CONSIL. XLVIII.

LIPPIENTES oculi, olfactus stupidus, saliua aut pituita copiosior ex ore pro-fluens, pedum tumor vespertinus, indicia sunt summæ cruditatis exuperan-tis toto corpore. Quæ cum iecoris calorem comitem habeat, ex manuum pedúq; feruore deprehensum, proximam cachexiam, aliaq; mala, fortasse & hydropem futurum minatur, quæ cum florente hac ætate tam manifesta rudimenta ha-bent, procedente illa, & ingrauescente in extremam perniciem agerent: occur-rentum autem est summa diligentia & attentione. Primumq; victus ratio purior sit, in qua ab intestinis & extremis animantium, à piscibus multis, à caseo, ab o-mnibusq; viscosis & lentis abstinendum, temperandumq; est, quemadmodum & menses circiter duos ab omni sorbitione. Vitanda crapula, & consueta edendi voracitas. Omnino temperantius viuendum, & omnino toleranda inedia, detra-hendaq; cœna. Viuum quoq; parcius & dilutius esto, idq; fere album aut tenue. Exercitatio frequentior & validior adhibenda: quod si præstare non liceat, quan-tum defuerit tenui victu supplebitur. Neq; verò hac sola viuendi lege eximi po-terunt multo tempore contracta corporis vitia, nisi & lenium quorundam medi-camentorum vsus accesserit. Erunt autem hæc ad rem propositam in primis ac-commodata.

℞ Radicis Apii Petroselini, Fœniculi, Capparum, Polypodii quercini, Semi-nis cartami, Passul. an. ℥ ß. Hyssopi, Origani, Calamenti, Adianthi, Capilli vene-ris, an. m. j. Ceterach, florum lupuli, an. p. j. Seminis anisi, Endiuiæ, Cuscutæ, & Melonũ, Glycyrrhizæ rasæ, an. ʒ ij. Fol. sennæ mundatorum ℥ iiij. Agarici albi ℥ ij. Gingiberis ʒ j. Cinnamomi electi ʒ ß. Bulliant parum, dein exprimantur, & in expressione dissolue Sacchari albi ℥ xv. Fiat syrupus perfectæ coctionis. Capiat semel in hebdomada ℥ ij. Ex tantillo vini albi dilutum: diebus interiectis cum for-te aluus non facilè deiiciet, tum ad hanc mouendam, tum expurgandam, corro-borandumq; ventriculum his vtetur pilulis.

℞ Aloës

℞ Aloes optimæ ʒ ij. Rheubarbari electi ʒ j. Pulueris electuarii aromatici rosati maioris ʒ ß. Syrupi absinthii. q. s. Fiat massa mollis, capiat pilulas ij. vel iij. pro dosi. Hora j. ante pastum sine custodia. Quibus diebus non purgabitur, sesquihoraante pastum sumat tabellam vnam electuarii aromatici rosati maioris, quo & cruditatum & cibariorum concoctionem iuuet. Ad gingiuæ inferioris exesionẽ, quæ postremo describitur, misce, Gingiberis puluerizati ℈ j. Aluminis vsti ʒ j. Mellis rosati ℥ j. Hocq; quasi linimento gingiua bis terve die satis aspere confricetur.

Ad dolorem colicum, vna cum spinæ dorsi dolore, pro quodam nobili Germano, 1557.

CONSIL. XLIX.

VT atrocissimi & curatu difficiles hi sunt dolores, qui illustrem virum tam dire & immaniter exercent: ita & de eorum causa, deque affecta sede dubitari video, nec plane inter celebres medicos consentire. Tametsi enim longe is lateque diffusus est, eius tamen peculiarem quandam & primariam sedem credi par est, è qua prorumpens in alias quoq; partes inuadit. Hanc equidem controuersam quæstionem rogatus paucis excutiam vt designatæ sedi doloris propria quædam remedia aptari, accommodari possint. Primum igitur vrinæ tum substantia tum colore contẽtisq; laudabiles, & ad eas accedentes, quæ secundũ naturã sunt (nisi ꝙ ex assiduo decubitu citrinæ aliquantulũ apparẽt) atq; hæ sine arenulis, sine pituita luculenter commonstrant, neq; ad renes, neq; ad vreteres doloris causam pertinere. Neq; profecto qui proponitur, nephritici doloris speciem habet, neq; vsquam aut visus aut adiutus est, qui citra vllius materiæ decessionem triennium perstiterit. Ad lienem, ad iecur, ad mesenterium minime etiam potest hic dolor referri, quod hæ partes aut nullius aut admodum obtusi sint sensus. De intestinis verò quorum sensus est eximius, non præter rationem dubitari video, quod præsertim in sinistro hypochondrio secundum colon intestinum, atque etiam toto ventre sæpe obaudiatur rugitus, quod vagus dolor modo in dextrum, modo in sinistrum latus insiliat, quod nonnunquam & in dextrum testem is deuoluatur, quod abdomen supra modum inflari distendiq; videatur. Eaq; omnia ingrauescant, dum adstrictior est aluus. Contra verò protumpente flatu aut aluo soluta abdomẽ se se summittat, & dolor mitescat, dum nouus flatus suscitetur. Hæc quidem (fateor) manifesta argumenta sunt doloris cuiusdam oborti ex flatu in intestinis concluso atq; coarctato, qui & illic peculiarem atq; fouentem causam habet, crassam, lentam, mucosamq; pituitam intestinis, præsertim autem cæco & colo tenacius adhærentem, qualem sæpe deprehensum est in hoc laborante ab aluo aut seorsum, aut cum fæcibus prodire. His ergo rationibus adductus, non possum non fateri causam vnam doloris esse crassam lentamq; pituitam, quæ intestinis crassioribus sit impacta. Sed hæc sane tenuior & leuior mihi causa videtur, tantumq; concomitans. Cæterum tum multiplex & varie implicitus hic dolor est, tum sedes eius atq; causa quoq; multiplex. Nam præter eum dolorem, qui colico similis est, & ab intestinorum flatu atq; pituita proficiscitur alius, isq; præcipuus ex metaphreno atq; è lumbis est, è quibus & in musculos epigastrii diffunditur, neq; leuis suspicio est, nonnihil ad spinæ spondylos pertinere: ex hac tam multiplici causarum varietate curandi difficultatem obortam esse coniicio: itaq; dolor secundum dorsum & lumbos deductus, & illinc plerunq; in latera, atq; etiam in priora abdominis exporrectus, & quasi cingulo corpus totum arctius constringens, demonstrat, partes eas omnes dolore obsideri, & abdominis dolorem causam esse, cur id coarctari non possit ad fæces & flatus excludendos. Causam porrò tam late diffusi, doloris credibile est fuisse destillationem frigidam, quæ si non è cerebro, è capite saltem in dorsi & lumborum musculos procubuit. Primum quidem parte sinistra: demum etiam dextra. Hinc postea sensim partium continuatione in abdominis musculos membranasq; irrepsit. Fortasse & eius nonnihil altius inter spinæ spondylos sese inseruit, quemadmodum fere accidit

cum eiuſcemodi adfectus diutius protraxerint. Hoc tamen loco propter ea, quę dixi, inſpiciendum & obſeruandum moneo, ſitne ſpina ſitu, & figura ſecundum naturam, poſſitne quoquo verſum liberè flecti & partes, quæ vtrinq; ſecundum productionem ſpinæ ſunt tactu, durioreq; preſſu, condoleſcant. Non leuis enim ſuſpicio mihi inceſſit aut luxatæ aut aliter læſæ ſpinæ. cum D. laborans vehemẽti & valido equi ſubſultu ſenſit ſpinam ad poſteriora magno impetu contorqueri, eamq; compunctione valida feriri, quæ corpus vniuerſum exagitaret.

Prognoſticon.

Cum duo ſunt impliciti dolores cauſis ſedibusq; diſcluſi, vnus qui ad inteſtina pertinet, poteſtq; colicus appellari, alter qui ad ſpinam dorſi atq; lumbos, prioris quidem ſublatio ſperari poteſt, præſertim ſi ſimplex & ſine inteſtinorum labe fuerit. Atq; vt cauſæ eius magnitudo certius æſtimetur, totius ventris regionem tactu explorari velim & animaduerti, nunquid in eo præter naturam obduruerit, eorum memor quæ vidi & ſcripſi ſæpe, in inteſtinis craſſam lentamq; pituitam in inteſtini ſpeciem concreſcere, & obdureſcere, viamq; flatibus ac fæcibus præcludere: poſterioris doloris difficilior curatio, & anceps exitus, præſertim ſi diuturnitate in ſpinam dorſi altius ſe adegit: vtriuſq; tamen curationem experiri iuuabit, & nihil eorum prętermittere, quæ arte & cum ratione opitulari queant.

Curatio.

In his tam atrocibus doloribus expurgandis non minorem vim obtinet vitæ quam medicamentorum ratio: quandoquidem ea non pauca abſumit ſuperuacanea, quæ vix ſint medicamentis ceſſura: itaq; victus ſit euchymus, ſiccans & attenuans, isq; ſatis tenuis, carnibus veſcendum gallinaceorum, columbarum, turturum, perdicum, auicularum, lepuſculorum & ſimilium, hisque aſſis potius quam elixis: condimenta quoq; vtilia, quæ præſertim nucem muſchatam, gingiber & piperis momentum recipiant: vinum tametſi calore iuuare creditur, quia tamen vapore & tenuitate cerebrum neruosque ferit, aduerſiſſimum putandum, ſubrubrum ac leuiter adſtringens deligendum potius quam album, idq; aqua cocta multa dilutum, in qua ſaluia macerata fuerit. Si D. laborans ea eſt animi conſtãtia, vt omnia quæ dixi de victu vnà diæta per guaiacũ complecti velit, eã quidem ſperem non parum ad perfectam curationem profuturam. Neq; tamen ſtatim initio ſudores promouendi ſunt; ſed meracius decoctum mane & horis tribus ante cœnam vice attenuãtis apozematis offerendum, alterumq; dilutum in paſtu loco vini. Si curationis progreſſu ſudores facilè emanent, excipiendi erunt, & leuiter ciendi, atq; detergendi. Septimo & octauo quoq; die intermiſſo guaiaco purgatio decernenda erit huiuſmodi.

℞ Stœchados, Betonicæ, Saluiæ, Anthos, Epithymi, an. p. j. Polypodii quercini, foliorum ſennæ mundatorum, an. ℥ iij. Fiat decoctio vna pro doſi. In colatura infunde agarici trochiſcati ℥ j. ß. In expreſſione diſſolue Diaphœnici, vel electuarii Diacartami ℥ ij. Syrupi de Hyſſopo ℥ ß. Fiat potio, detur mane horis quatuor ante cibum. Hæc quidem omnia vniuerſalia ſunt, neque venæ ſectione tentanda eſt vlla euacuatio, vt quæ ſit hac in re plurimum nocitura. Cæterum ſumma vis curationis in topicis eſt remediis. Primumq; ad colicum dolorem extirpandum quotidie horis tribus à prandio clyſterem indendum cenſeo hac formula.

℞ Florum chamæmeli, Meliloti, Anethi, Rutæ, Origani, Abſinthii, Centaurii minoris an: m. j. Seminis aniſi, & fœniculi, Baccarum lauri contuſarum, an. ℥ ij. Fiat decoctio: in ℔ j. colaturæ diſſolue hieræ ſimplicis, Mellis roſati, & anthoſati, an. ℥ j. Olei anethi, ℥ iij. Fiat clyſter, iniiciendus vt dixi. Poterit interdum pro hiera ſimplici diſſolui ℥ ß. vel ℥ vj. hieræ diacolocynthidos. Sic permutatione augendus continuandusq; clyſterum vſus, dum prorſus expurgata ſit craſſior inteſtinorum pituita, quæ materia eſt colici doloris, dumq; dolor hic in abdomẽ & ventrem incumbens, manifeſte miteſcat. Cum iam ſatis expurgata putabuntur inteſtina, vt quæ multo tempore contracta fuerat, in eis vitioſa qualitas tolla-

tur, ro-

tur, roburq; accedat, iniectiones sæpè fiant ex sesquilibra vini cuiusdam generosi rubri, aut leuiter adstringentis, eiusq; meracioris, & tepentis. In quo interdum Castorei ʒ ij. dissolutæ fiat, postea verò puræ & sine castorio fiant. Diu continuentur iniectiones huiusmodi, quandoquidem nihil prorsus nocuerint, si etiam in intestinis subsistant, aut non prorsus excidant. His igitur præsidiis spero prioris doloris causam omnem sublatum iri. Hoc tempore curationis si dolores aliáve symptomata vehementius vrgebunt, leniantur fomentis & aliis subsidiis, quibus iam olim leniri sueuerunt. Posterioris doloris curatio tum oportunè erit topicis suscipienda, cum iam prior mitescere incipiet; nondum tamen diæta per guaiacum intermissa: nihil enim obstat, quòminus doloris vtriusq; curatio simul tentetur. Primùm igitur deterso sudore, quem iam sub diætæ finem guaiaci decoctum promouerit, quotidie manè tota spinæ, totaq; dorsi & lumborum regio fouenda erit, & inungenda his remediis, quæ iam diu impactam materiam, & altiùs infixam incidant, attenuent, & quouis modo præparent. Fomentum ergo fiet ex decocto radicum Enulæ Campanæ, ex baccis iuniperi, & stœchados, foliorum Betoniæ, Saluiæ, Lauri, Rutæ, Sampsuchi, Rorismarini, Origani, Calamintæ. Centaurii minoris, quæ omnia incocta sint in aqua simplici, addito sub finem vini albi triente. Adhibeatur autem spinæ quam calidissimum, per filtrum, aut spongiam oblongam, quæ in eo ipso decocto macerata sit & expressa; cumque ea sæpiùs repetita locus benè incaluerit, detersus inungatur hoc oleo.

℞ Florum stœchados, Anthos, Lauandulæ, & Sampsuchi, an. m. j. Croci ʒ j. Baccarum lauri contusarum ℥ j. Pyrethri, Gingiberis, Nucis moschatæ, Garyophyllorum, Castorei an. ʒ iij. Terantur, & in puluerem redigantur omnia. Demum his commistis, affunde aquæ vitæ optimæ & rectificatæ ℥ viij. Terebinthinæ lucidæ ℔ j. Reponantur omnia in alembico vitreo, fiatque distillatio igne lento. Excipiatur primum aqua, demum oleum, quod seorsum asseruetur in vsum vnctionis prædictæ. Si non sit facilis fomenti vsus, aut non omnes id dolentes partes attingat, commutetur in insessum è decocto consimili, in quem omnes hæ affectæ partes demergi possint. Quum iam continuato fotu & vnctione, manè & antè cœnam ad dies circiter quinq; aut sex antè humor satis existimabitur, mediocres cucurbitulæ vtrinq; secundum spinæ productionem à dorso ad extremum lumborum continua serie affigantur, idq; sine ferro & scarificatu, vel etiam cornua maiuscula, quorum frequens est apud Germanos vsus, vt eorum ope humor, aut alia quæuis materia ex imis partibus euulsa transferatur, & rapiatur in summam cutim. Non antè hæc intermittantur remedia, quam dorsi & lumborum dolor mitigatus appareat, omnisque eorum motus liberior & expeditior; aut si fortè eorum continuatio molesta sit, atq; grauis. Ceratum aut emplastrum comparetur resoluens atq; discutiens, quale fieri poterit ex malagmate distillationis prædictæ, cui gummi ammoniacum, & cera addantur, & concorporentur ea quantitate & dosi, quæ videbitur ad malagmatis aut cerati formam desiderari. Hæc igitur præsidia sunt, quorum administratione & continuatione methodica sperari potest vtriusq; doloris perfecta curatio, nisi fortè aut luxata spina sit, aut partes dolentes labefactatæ iam sint diuturnitate mali. Quum enim hæc adsunt, aut prorsus nulla, aut admodum exigua spes est salutis.

Ad facilitandum conceptum, pro vxore Præfecti Mariemburgensis. 1552. è Gallico.

CONSIL. L.

VT his omnibus, quæ à te mihi proposita sunt, remedium aliquod adferam, quo expetito voto fruaris, syrupum solutiuum, magisterio non vulgari, confectum præscripsi, quo per octo dies ante quàm menses eruptionem affectent vteri, diebus alternis, in tres doses ponderis ℥ ij. siue cochleariorum argenteorum quatuor, eámque dosim excipies pari mensura aquæ hordei, siue vini albi mixti horis quatuor ante cibum. Interimq; domi te continebis, sobrieque

ac temperatè viues. Expectabisq; donec menses superueniant; nihilque maius molieris, nisi quod eo tempore vino albo lymphato, aut alio potu aperiente eos prouocabis. His iam eruptis, & exactis, confectio siue opiata tibi in promtu erit, quam ad te mitto quatuor diebus tempore matutino assumendam horis iiij. antè cibum ad nucis vel castaneæ quantitatem; simulq; hauries vini albi lymphati tantillum: quo facto, ac perinde post cœnam; sub ingressum lecti, alia dosi hausta, cęterisq; eodem modo, excipies per interiora vaporationem & suffitum pulueris à me præscripti, quem in prunas iniicies, ac velut incubando huic effumatio-ni eam continebis quàm diligentissimè poteris. Hisq; peractis cessabis ab aliis remediis vsque ad finem mensis: tuncque superiori progressu repetito paulò antè quam menses prorumpere conentur, syrupum & opiatam prædictam simili cautione hauries; sicq; per quatuor menses ab hyemis extremo ad ver vsque conti-nuabis. Quod si neq; tuus optatus euentus succedet, si me certiorem reddere voles valetudinis tuæ, mittam ad te aliud consilii genus, quod ei tempori erit accommodatissimum. Victus interim siccus sit, & boni succi: si fortè pigrior erit aluus, diebus interiectis, aut interdum stomachus grauis, vsus pilularum ex rheubarbaro, agarico, & aloë conueniet.

℞ Saluiæ, Maioranæ, Nepitæ, Melissæ, Matricariæ, an. m. ß. Foliorum sennæ mundatorum ℥j. ß. Fiat decoctio ad ℔ ß. Addendo in fine Agarici albi ℥ß. Rheubarbari electi ʒ iij. Cinnamomi ʒ ij. In expressione dissolue syrupi capilli Veneris ℥j. ß. Fiat apozema clarificatum, mediocriter coctum.

℞ Nigellæ ℥ ß. Styracis calamitæ, Benionini, Radicis Ireos florentinæ an. ʒ iij. Caryophyllorum, Mastichis, an. ʒ ij. Fiat puluis pro suffitu.

℞ Radicis Iringiorum ℥j. Seminis napi, Cæpe, & Bulbi, an. ʒ iij. Radicis pyrethri ʒ ß. Gingiberis ʒ j. ß. Radicis bistortæ, Renum & caudarum scincorum an. ℥ ß. syrupi de artemisia quantum satis. Fiat opiata. Capiat manè, & in lecti introitu, ad quantitatem castaneæ.

Pro muliere hystericis symptomatis affecta.

CONSIL. LI.

MVLIER ætate plena, ac matura, multos annos viri consuetudinem intermisit: quo factum est vt semen, congestum, ac præter naturam retentum computruerit, imò malignam qualitatem conquisierit, quam & retenti menses, & humores, quicunque in vtero putrescunt, subire solent. Inde tetri maligniique vapores in superiores partes elati, in ventre quidem torsiones faciunt, & murmura cum dolore. Demum ventriculi subuersiones, ructus, singultus, atque vomitiones varias. Quum verò septum transuersum atque pulmonem opprimunt, difficilior est respiratio cum stertore, aut si cor feriat, palpitatio suscitabitur, aut animi defectio. Sin verò in cerebrum ac mentem irrepat aliàs morbi comitialis accessiones, aliâs deliria, aliâs oculorum caligo, aliorumque sensuum interceptio, aliâs alia facultatis animalis symptomata ingruunt.

Curatio.

℞ Hyssopi, Prassi, Nepitæ, Melissæ, Hyperici, Batonicæ, Artemisiæ, Matricariæ, an. m. j. Radicis rubiæ tinctorum, Radicis pæoniæ, Visci quercini, Polypodii quercini, Seminis cartami, an. ʒ ß. Florum anthos, Stœchados Arabicæ, an. p. ij. Seminis rutæ, Seminis Pæoniæ, & leuistici, an. ʒj. Seminis pastinacæ ʒ ij. Foliorum sennæ mundatorum ℥ iij. Fiat decoctio ad q. iij. addendo in fine agarici albi ℥ j. ß. Gingiberis ℈j. In colatura expressa dissolue sacchari albi quart. iij. Fiat syrupus coctus, vt decet, & cum coquitur adde expressionem ℥ ß. Rheubarbari electi, infusi in aqua Betonicæ, cũ spicanardi & cinnamomi an. ℈j. capiat die quaq;. Diebus interpositis vtatur decocto ligni sancti, atq; ei sensim assuescat. Primumq; offeratur ei in pastu loco vini, quod in ℔ iiij. aquæ rasuræ ligni sancti ℥ iij. vel iiij. duntaxat accipiet: incoquantur passulæ, si videbitur cum saccharo

& cinna-

& cinnamomo: exacto triduo decoctum meracius manè & vesperi horis duabus antè cœnam, cum quibusdam ex his, quæ sunt in syrupo propinabitur. Victus ratio sit mediocris. Cucurbitæ læues, eæq; maiores sine scarificatu feminibus affigantur: crurum frictiones vtiles, vaporum impetum deorsum conuertent. Fomenta & vaporationes fient ex quibusdā eorum quæ sunt in syrupo, adiectis pulegio, origano, Calamento, Ruta & Sabina. Fiant pessi ex puluere hieræ, & succo Mercurialis confecti. Addi poterit nonnihil pillularum cochiarum, aut radicis cyclamini, aut cucumeris asinini, vt his fœda vteri illuuies tenaciùs impacta eliciatur. Si hæc non satis essent, obstetrix experta ipso accessionis tempore digitum oleo nardino vel muscellino oblitum illius in vteri ceruicē immittat, vt vel titillatu putre semen prouocet, vel ceruicem extendat, quæ tum (vt ait Galenus) sursum maximè conuellitur. Si vterum libebit vehementiùs expurgare, per quietem iniectiones fiant ex decoctis herbarum, quas in fomentis narrauimus, additis agrimonio, absinthio, aut etiam aloës tantillo. Vt autem inhibeantur accessiones imminentes, potio detur ex aquis nepitæ, Melissæ, & Cichorii saccharo, & cinnamomo conditis aut pastinacæ seminis ʒj. In his vel in aqua matricariæ dissoluta, hauriat. Quum verò pars maxima accessionum ab vtero fiat, Cataplasma decernatur ex filice, leuistico, absinthio, & hyssopo coctis ac maceratis in vini stiptici, & aquæ paribus portionibus, quo venter totus integatur, aut melius vndiq; cingatur, firmiusq; ligetur, vt vaporum ascensum reprimat. Suffitus odorati pudendo offerendi, graueolentes naribus.

Pro muliere, & prægnante, & puerpera, malè habente ab vtero.

CONSIL. LII.

MVLIER habitu mediocriter carnoso, ætate media, hepate calidiore, ventriculo frigidiore, corripi solebat suffocatione vterina, cum sensus priuatione, ac veluti conuulsione, doloribusq; colicis. Item hemitritæo laborauit duos menses dum prægnans esset. Tandem peperit, excrementa alui citra opem medicam non deiiciebat: sed & magna pituitæ copia cum his profluebat, interdum sine his, nulli sudores, nulla cerebri excrementa cernebantur, nihil cum vrinis profundebatur. Quæritur qua ratione medendum sit, ne his doloribus colicis & vterinis rursum iactetur.

Respond. D. Fern.

Necesse est ingentem esse causam, quæ tot & tam grauibus symptomatis laborantem exerceat; eam autem duplicem statuo. Priorem quæ in prima corporis regione insidet, in ventriculo, in intestinis, in mesenterio, & cauis iecoris. Hæ quippe sedes refertæ sunt & obstructæ crassa excrementitiaq; pituita, quæ alui deiectionem tamdiu remoratur. Nam & interdum concrescit in illis, maximeque in colo intestino, ex quo & acrioris clysteris vi aliquando euelli vidimus: hinc ergo dolores colici omnem ventris regionem obsidentes suscitantur. Altera causa est in iecore calidiore. Hoc enim multam bilem profert, quæ cum non possit per ductus naturales expurgari, propter obstructiones, in corpus vniuersum cum sanguine promanat. Sed & nonnihil huius in ventriculum effundi indicant vomitiones, interdū amaræ & biliosæ, quæ consequuntur pituitosas. Bilis illa in corpore pituitosiore febrem accendit hemitritæum, quæ sudore soluta, reliquit lassitudines vlcerosas aut phlegmonodes. Sanguis enim venarum maiorum aut minorum, quæ sunt in habitu corporis, omninò expurgatus non est, sed inquinatus bile pituitosiore, eiusmodi lassitudines infligit. Scopus medendi est corpus expurgare excrementis. Pituitosa igitur illa excrementa ad expurgationem præparanda oxymelite, in quo incoxerint hyssopus, &c. cum octaua parte aceti, & quarta mellis. Item fiat fotus ventris extenuans, & emolliēs. Quotidie iniiciatur clyster acris, in quo dissolue hieræ diacolocyntidos, & diaphœnici an. ʒ ß. cum melle. Quandoq; detur mitior ad fæces emolliendas,

& lubricanda inteſtina. Semel in hebdomada propinetur potio, quæ recipiat rheubarbarum, puluerem hieræ ſimplicis,& aliquid diaphœnici. Quippe Diaphœnicum neceſſarium eſt ad craſſam & lentam pituitam excludendam, & ſine eo rheubarbarum non liberabit. Vtatur in paſtu vino tenui diluto, extra paſtum decoctione guaiaci, aut abſinthii, cum vino & aqua. Vbi prima regio fuerit expedita, ſecunda & tertia liberandæ etiam erunt, non valde diſſimilibus remediis. Non puto tamen, quod ex habitu corporis ſit neceſſe in aluum reuellere, ſed ſudoribus, decoctione guaiaci meraciore, aut aliis miſtis remediis exhauriendam eſſe hanc regionem. Victus ſit ſiccans & extenuans, in quo abſtineat ab omnibus humidis. Vniuerſo corpore repurgato vterus perſaneſcet. Quod ſi nihilominus aliquid in eo reſtare videbitur, profligabitur vel ſuffitu, vel peſſo, vel aliis ad id accommodatis.

De partu legitimo. Consil. LIII.

DE partu, qui ducenteſimo ſecundo nuptiarum die in lucem editus eſt, cum is integrè conformatus, ac bene viuidus exiſteret, dubitatum quæſitumque eſt, num forte ante nuptias conceptus eſſet, & nonum iam menſem compleuiſſet. Deinde an hoc dierum numero natus ſeptimeſtris, ac bonæ ætatis habendus ſit. Ad prius reſpondit D. Fernelius. Recens editi partus ætatem nullis indiciis certò definiri poſſe, & immaturos fœtus aliàs videri integrè conformatos atque perfectos, aliàs ſine pilis, vnguibus, labris, aut palpebris, vel auriculis vix dum diſiunctis, quemadmodum & abortum obſeruauimus nonnunquam die quadrageſimo dimidii digiti magnitudine membris omnibus diſtinctum, interdum tertio menſe rudem adhuc & malè digeſtam molem repræſentare: id autem efficit ſeminis varietas, & facultas quæ in eo eſt, conformantis robur, aut infirmitas. Ad poſterius quæſitum idem reſpondit. Partum editum die ducenteſimo ſecundo ſeptimeſtrem cenſendum. Etenim Hippocrati, vetuſtioribusque Græcis, tum Philoſophis, tum Medicis, qui in hanc contemplationem accuratiùs incubuerunt, incomperti erant Romanorum menſes; hisque quemadmodum & Hebræis, Lunæ curſu demerſi ſunt, conſtatque menſis diebus viginti nouem cum ſemiſſe, quod tempus ferè à quouis Lunæ congreſſu ad proximum intercedit. Hac anni ſupputandi ratione, quæ in fœtus geſtatione, in morborum decretoriis diebus, in omni denique Medicorum obſeruatione in primis, & ad vnguem tenenda, partus hic de quo quæritur, prodiit in lucem, die vigeſimoquinto completo ſeptimi menſis. Neque tamen (vt verè ſeptimeſtris cenſeatur) neceſſe eſt ſeptimum menſem prorſus impleuiſſe, ſatisque fuerit ad hunc terminum aut vltra aut infra dies ſeptem accedere. Ita enim ſiderum nos gubernãtium vires non in momento conſiſtere, ſed his limitibus contineri atque vigere, Ptolomæus aliique Aſtrologi celeberrimi literis prodiderunt, ſeptimeſtrem quoque partum benè vitalem eſſe, præterquam quod Hippocratis, & omnium Medicorum autoritate celebratum eſt, atque receptum; nos etiam longa experientia notauimus. Cuius rei ab Aſtrologis petenda ratio, qui primum conceptus menſem in Saturni dominio, ſeptimum in Lunæ poteſtate collocant, quæ viuentibus omnibus vitam atq; vires impertit.

Ad Hæmorrhoides. Consil. LIV.

QVÆ ſine dolore deſcribuntur, manantes hæmorrhoides, cæcæ ſunt, & interiores: quarum nihil putem foras prominere. Hæ autem quum iamdiu & ſupra annos duodecim abundantiùs fluere conſueuerint, omninò ſupprimi non debent, ne tandem incommoda ſequãtur, quæ Hippocrates commemorat, & metuit. At verò quum immoderatus illarum fluxus iam vires obterit, & iecur impendio refrigerat, ex quo ictērus, & fortaſsè cachexia iam apparet, & impendet: illas certè cohibere non modo vtile, verùm in primis neceſſarium videtur. Sic tamen vt tertio quartóve menſe quiddam profluere ſinatur. Cohibebuntur vtiliter in hac deſcripta corporis conſtitutione, non reuulſione per venæ ſectioné, è cubito

è cubito, aut per cucurbitas hypochondriis affixas, non pulueribus, conditis, aut potionibus adſtringentibus, ſed hiſce leuiſſimis remediis, quæ profutura non dubito. Itaq; ſi quæ purgatio neceſſaria videbitur, non alia conueniet, quam quæ ex rheo conſtat.

℞ Aquarum roſarum, & Arnogloſſæ, an. ℥ j. ß. In quibus infunde rhei electi ℈ iiij. Cinnamomi electi ℈ j. In expreſſione diſſolue Rheubarbari electi puluerizati ℈ ij. Syrupi roſarum ſiccarum ℥ ß. Fiat doſis.

℞ Plantaginis, Centinodiæ Roſarum rubrarum, Balauſtiorum, an. p. j. Fiat decoctio in lacte ad ℔ j. In colatura diſſolue Boli armeni, Farinæ fabarum, an. ℥ j. ß. Fiat clyſter, in forma pultis, quam diu teneat, & iteretur bis, ter aut quater, ſi non ſatis primus cohibuerit: ſi miſcella maior placebit, addetur ſanguis draconis. Iuuabit etiam cataplaſma extrinſecus podici adhibere ex Bolo armena optima, quæ in aceto, & arnogloſſa, & oui candido ſit diſſoluta, aut in ſucco plantaginis & centinodiæ, qui etiam in clyſtere conuenient. In victus ratione vitanda ſunt vina vinoſa, admodum tenuia, & quæcunq; alimenta ſanguinem inflammãt. Parcè viuendum, ne vires iam imminutæ nimio cibo premantur, néve ſanguis ſupra modum increſcat. Vitanda exercitatio vehemens, ira, mœror, & quæcunq; ſanguinem ac ſpiritus inflammant, ac exagitant.

De renum affectibus. CONSIL. LV.

DVOBVS affectibus hisq; finitimis conflictatur hic vir nobilis: vnus eſt renis exulceratio; alter eſt penis ſeu vrinarii meatus leuis exulceratio, cum adnato tuberculo carnoſo. Renis alterius aut vtriuſq; vlcerati indicium eſt vrina alba, craſſa, & purulenta, in qua & pus ipſum ſubſidere deprehenditur. Deinde quod æſtate ſuperiore poſt vehementes exercitationes & labores vrinas profuderit cruentas. Tum enim vlcus excitatum eſt, & (vt coniicio) à calculo renem atterente, qui paucis ante menſibus in rene concreuit. Nunc ſordidiore facto vlcere non cruenta ſanies, ſed purulenta emanat. Vlcerati meatus vrinarii indicium eſt ardor & acrimonia, quæ meiendo torquet, quodq; multis ante menſibus fœda illa gonorrhœa diuexatus ſit, quæ meatum hunc exulcerare ſolet. Vlceri verò malè ſanato adnatum eſſe tuberculum carnoſum argumẽto eſt difficilis emictio, & qua non niſi tenuiſſimo filo vrina profunditur, quodq; aliquando omnino ſuppreſſa ſit vrina. His implicitis affectibus non facile ſit integrè mederi. Renis vlcus vix vnquam coaleſcit, quod pars ſpermatica ſit. Carnoſum tuberculum difficilè & ægerrimè abſumitur. Confert tamen interdum purgatio, vel ex caſſia ſola vel interdum adiecto rheo. Poſtero die vtilis terebinthina lota ad ʒ ij. Sorbitio matutina ex decocto radicis althææ, & cicerum rubrorum cum melle vel butyro, hoc detergebit renis vlcus. Hoc ipſum præſtabit & hydromeli ſimplex, ſi vel in ſiti vel primo hauſtu ſumatur in paſtu vice cereuiſiæ. Vehementiora non laudo. Tuberculum carnoſum extirpari debet ſæpius immiſſo cathetere, vt huius aſperitate illius nonnihil ſenſim euellatur. Hoc enim curandi genus breue eſt & expeditum. Quod tamen ſi laborans non feret, cereolus immittendus eſt, qui meatum ipſum dilatet, comprimatq; tuberculum, & interdum is obungetur puluere, qui ſimiliter tuberculum abſumat & vlcus conglutinet: cuiuſmodi eſt hic.

℞ Oſſis ſapiæ, Tuthiæ præparatæ, an. ʒ ij. Cornu cerui vſti, Aloës lotæ, an. ʒ j. Aluminis vſti ʒ ß. Fiat puluis, vtatur arido vel miſto cum melle roſato in formam vnguenti. Vtilis etiam fuerit frequens iniectio aquæ aluminoſæ compoſitæ & deſtillatæ, vt hac in re fieri ſolet.

℞ Aluminis crudi ℥ ij. Succorum plantaginis & portulacæ, an. ℔ ß. Aquarum roſarum & plantaginis an. ℥ iij. Agitentur omnia cum albuminibus trium ouorum. Reponantur in alembico vitreo, & diſtillentur igne lento. In his morbis contumacibus opus eſt & diligentia, & ſumma animi conſtantia, & tempore.

De vrina purulenta. CONSIL. LVI.

VRINA quam crassam & albam emingi percepimus verè purulenta est. In qua quiete subsidere pus deprehenditur album, læue & æquale; id autem pus index est abscessus vel vlceris. Quod tamen neq; in pene, neq; in vesica, neque in vreterib. est. Sed quum sine vllo sensu doloris existat, in solis renibus subesse intelligitur. Ab his etiam & calculi grandiusculi, & vrina sæpè cruenta profluxit, quæ tum indicabat vlcus renis attritu fieri. Nunc verò sordidum & purulentum est. Sanatio perfecta sperari vix potest, & diligenter prospiciendum, ne pus cohibeatur aut subsistat. Ita enim in alias partes redundans ac refluens grauium fit symptomatum causa. Satis fuerit curatione vlcus blandè expurgare, & assiduam liberamq; puris effusionem procurare. Itaq; abstineat ab omni corporis vehementiori motu, & exercitatione, à salsis, calidis & acribus, ne vlcus exasperetur. Hydromelitis potus vtilis, præsertim primo haustu, interdum huius vice hordei decoctum. Dein verò & quæ sequuntur medicamenta.

℞ Cassiæ fistulæ recenter mundatæ ℥ x. Cum saccharo vel electuario Diatragacanthi frigidi fiat bolus, capiat die electionis horis duabus ante cibum: vel sic.

℞ Cassiæ fistulæ recenter mundatæ ʒ vj. Rheubarbari electi puluerizati ʒ j. Cum saccharo fiat bolus.

Item ℞ Terebinthinæ Venetæ lucidæ ʒ ij. ß. Lauetur in aqua rosarum, vel alkekengi. Capiat postridie purgationis ex cochleari, cum syrupo capilli Veneris. Si quando aluus adstrictior erit aut renes grauati erunt, aliis diebus hoc perfundetur clystere.

℞ Quatuor remollientium, Chamæmeli Meliloti, Anethi, an. m. j. Seminis anisi, lini, & fœnugræci, an. ℥ ß. Fiat decoctio ad ℔ j. In colatura dissolue hieræ simplicis, Catholici, an. ʒ v. Mellis rosati, Sacchari rubri, an. ℥ j. Olei violati ℥ iij. Fiat clyster. Inclinante luna tribus vel quatuor matutinis sumat hoc decoctum, horis tribus ante cibum.

℞ Cicerum rubrorum ℥ iij. Radicis althææ ℥ j. Summitatum brassicæ m. j. Fiat decoctio ad ℔ ß. In colatura dissolue Mellis optimi despumati ℥ ij. Fiat sorbitio.

Ad dolorem Nephriticum, è Gallico. CONSIL. LVII.

VT nephritico dolori præcautionem adhibeas, cui iampridem obnoxius es: in primis vitandi sunt cibi omnes crassi & obstruentes, & carnes porcinæ, bubulæ, & ferinæ, præcipuè sale conditæ. Itemq; pisces non squamosi & aquis lutulentis innutriti, leguminumq; omne genus tum recens, tum siccum, crustacea etiam omnia, panis prauè coctus, caseus, omnesq; fructus crudi: vinum quoque nigrum & crassum, asperum, vel dulce. Sed vesci poteris nutrimentis leuiorib. & facilis coctionis, vt carnibus iuuenũ animalium, aut aliorũ, tum assis, tum elixis. In iusculis incoquẽtur radices petroselini aut fœniculi. Intermissius quoq; parabuntur ex capparibus asparagis, lupulo: itẽq; acetaria ex pimpinella, saxifragia, coronopo hortensi, cæterisq; similibus oleo & aceto probè maceratis. Vinum bibes album potius quam rubeum, saltem valdè rutilum, tenueq;, nec valdè potens & mediocriter temperatum, prouisione totius corporis non neglecta. Omne alimentum sobriè ingeres, tum esculentum tum potulentum. Repletio enim huic morbo & aliis suspecta est. Ter in die cibum temperate sumere saterit. Ac conueniet in ientaculo butyrum recens sæpè comedere cum pane siue simplici, siue tosto, saccharumq; inspergere, postea q; vinum album haurire. Si nonnunquam frustula butyri insulsi deuorare succurret, iuuabunt tum aluum, tum renes. Iuscula etiam ex radicibus supradictis conferent, neq; nocebit hora vna post simile edulium assumtum exercitio mediocri indulgere, eodemq; modo ante & post cœnam. Interdiu dormire non expedit, nec noctu in renes decumbere, nec eos intro vel foris calfacere, seu strangulis seu igne. Sed præter hæc particularia quædam auxilia pharmaceutica ex vsu erunt. Primumq; præscribitur

puluis

puluis sumendus horis duab. ante iusculum ad cochlear vnum, vel solitarium, vel ex vino albo, idq; semel in hebdomada, potissimum si aluus restitabit. Nihil autem est quod tibi luculentius seruiet, quam si sex ante desinentem lunam diebus, perfundantur intestina clystere in hanc formulam.

℞ Radicis althææ ℥ j. Radicis Enulæ Campanæ, ℥ ß. Maluæ, Violariæ, Parietariæ, Betæ, Mercurialis, an. m. j. Florum chamæmeli, Meliloti, Summitatum anethi, an. p. j. Seminis anisi, Fœniculi, Carui, & Cumini, an. ʒ iij. Fiat decoctio. In colatura ad ℔ j. Dissolue hieræ simplicis ʒ vj. Diaphœnici ʒ iij. Mellis rosati ℥ ij. Olei Chamæmeli, & anethini, an. ℥ ß. Fiat clyster, detur mane in exitu lecti, die prædicto. Sequenti verò potio purgatoria conueniet in hunc modum.

℞ Aquæ parietariæ ℥ ij. In qua infunde rheubarbari electi ℈ iiij. Cinnamomi electi ʒ ß. In expressione dissolue expressionem ℈ ij. Agarici trochiscati infusi in aqua betonicæ, Diaphœnici, ʒ j. Syrupi capilli Veneris, ℥ ß. Fiat dosis, detur die sequenti clyster. Interpositis autem diebus, à quibus cessabis: quarto demum, quinto, & sexto, qui erunt vltimi tres dies decursus lunæ, hauries singulis quibusque diebus matutinis, horis trib. quatuórve ante cibum drachmam vnam massæ pilularum, quam ego tibi conficiendam procuraui, ad pilulas quinq; vel si tibi amarior non admodum displicet, dissolues eam vino albo, nec propterea lecto continendus eris.

℞ Radicis Gentianæ electæ vnciam j. Fiat puluis subtilissimus. ex quo cum syrupo capilli Veneris, fiat massa mollis. Reponatur in aluta, & in pyxide ad vsum prædictum. Hisce tribus diebus exactis, qui sex superiorum postremi sunt, non erit alienum, si ita fert animus bis maluæ & cicerum decoctum parare, cuius consilium à me exquisiuisti, continuisq; quatuor aut quinq; diebus potare. Interea temporis exacta victus lex & supradicta tenenda est, superioraq; omnia sub finem trium mensium continuorum repetenda sunt, si perfecta & integra curatio à te expectatur.

Pro Duce Sommensi calculoso.

CONSIL. LVIII.

ARENVLARVM emictio nephritisq; incipiens in corporis constitutione supra modum biliosa, & cuius sanguis crassus & terrenus est, magna ex parte torretur, hac præcautione arceri debet. Cum crassus viscosusq; sanguis gignédis illis materiam subministret, iecoris verò renumq; calor ex hac torrefacta arenulas calculosq; proferat; Victus ratio obseruari debet, quæ refrigeret & humectet, simulq; detergat, & modice extenuet citra manifestum calorem. Pullorum gallinaceorum, columbarum, & vituli carnes, ex lactuca, althæa, malua, aut ex hordeo mundato elixæ, iurisq; sorbitio ieiuno data: interdum ptisanæ cremor ex melle aut sacharo paratus apprime est vtilis. Alio quouis pastu carnes tum elixæ, tum assæ edantur, in succo limonum maceratæ, vel intinctæ; qui, si desit, vel omphacium, vel oxalidis succus, nonnunquam & acetum conueniet. Vinum tenue & imbecillum sit, & abunde dilutum. Nam plurimi ab hisce malis vini abstinentia, & aquæ potu sese vindicasse asseuerant. Dorsi lumborumq; matutina frictio, itemq; exercitatio valida, aut equitatio durior arenulas & calculos deturbat, nec sinit in renibus concrescere. Cæterùm cum vna victus ratio vix satis tuta esse possit ad morbi huius præcautionem, interdum etiam medicamentis agédum erit, quæ non vehementi calore aut siccitate, sed moderatione prædita noxiam morbi materiam per aluum detrahant, & quæ renum calorem temperent, & quæ arenulas facilè cum vrinis exturbent. Eorum autem compositio huiusmodi erit.

℞ Radicis rusci, Asparagi, Graminis, Althææ, & Petroselini, an. ℥ ß. Gallitrici, Betonicæ, Pimpinellæ, Saxifragiæ, Parietariæ, Adianthi, an. m. j. Seminis ocymi, Petroselini Macedonici, Milii solis, Genistæ, Bardanæ, Sileris montani, Glycyrrhizæ rasæ, an. ʒ ij. Passularum mundatarum, Polypodii quercini, an. ℥ j. Fiat decoctio ad ℥ xv. In colatura infunde florum cordialium recentium, an. p. ij.

Foliorum sennæ mundatorum ℥ iiij. Agarici albi ʒ ij. Gingiberis albi ℈ ij. Bulliant parum, & fiat expressio; in qua dissolue facchari albi ℔ j. Fiat syrupus perfecte coctus. Capiat decimo quoq; die ʒ pro dosi, cum aqua decoctionis hordei vel anisi. Ex hisdem simplicibus detractis purgantibus alter syrupus apparetur, quo ex aqua hordei diluto diebus interiectis manè vtetur ad renum expurgationem. Terebinthinæ vsum in hac laborantis constitutione non probem, quod promtè inflammetur iecoris calore. Si fortè frequens vsus syrupi fastidiet, illius vice hoc electuarii genus suppetat.

℞ Quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum, Glycyrrhizæ rasæ, an. ℈ j. Seminis pimpinellæ, Ocymi, Petroselini, Macedonici, Nucis muschatæ, an. ʒ ß. Pulueris electuarii Aromatici rosati maioris ℈ ij. Sacchari albi dissoluti in aqua alkekengi iiij. Fiat electuarium per tabellas ponderis, ʒ iij. Capiat vnam manè tribus ante pastum, & superbibat parum vini diluti. Renes extrinsecus refrigerentur æstate hoc fotu.

℞ Aquarum distillatarum Lactucæ, Nenupharis, & Rosarum, an. ℥ iij. Aceti ℥ ij. Misce, mane & vesperi renes tepido foueantur. Hyeme accommodatius erit hoc linimentum.

℞ Oleorum violati, Nenupharini, & Rosacei lotorum in aceto, & aqua rosacea, an. vnc. j. Mucilaginis althææ extractæ in aqua parietariæ ʒ vj. Ceræ tantulum. Fiat linimentum pro vnctione renum, manè, & vesperi. Si fortè aliquando nephritici dolores recurrant, clyster iniiciatur ei similis quem præscripsi. Quo reddito fotus adhibeatur ad partem dolentem, ex descriptorum sacculorum decocto. Hic si non satis proderit ampla cucurbitula dolenti loco affigatur sine scarificatu. Si ne his quidem dolor mitescat, cataplasmata idonea succedant, & insessus, quorum vis est in sedandis doloribus efficacissima.

Pro Stranguria. CONSIL. LIX.

STRANGVRIA hæc qua vrina reddi narratur turbida & impura summo cum dolore, siue purulentum sit id quod tandem subsidet, siue mucosum, neq; ex ventriculi cruditate, neque ex ea pituita, quæ in articulos irruere consueuerat, progignitur. Nunquam enim è superioribus sedibus tam crassa illuuies per integros renes illabi potest in vias vrinæ. Quum igitur renes nondum malè affecti esse deprehendantur, necesse est omninò aut è vesica, aut è pene vasisque spermaticis impuram hanc sordem profluere, ac proinde vel calculum in vesica esse, vel vlcus in pene & vesicæ ceruice. Quum autem hi affectus quasdam notas communes habeant, propriis certè discernendi sunt: neq; peculiaris est suscipienda curatio, antequam certò constet vter subsit affectus: Itaq; obseruandum attentiùs, nam quod pondus grauitatis percipiatur in perinæo, quod etiam incedendi molestum sit? Num dolor nonnunquam incumbat in podicem, & meiendi ac desidendi cupiditas sit? An vrina pleno fluat radio? Si profluentis illius cursus intercipitur. Hæc enim certa sunt calculi indicia: præsertim verò, si aliquando laborans nephritico dolore distortus fuerit. At verò si nihil istorum comparuerit, ac præterea virus quoddam è pene interdum sponte excidat sine sensu, & sine emictione, Si ante vel post testium tumorem virulenta gonorrhæa aliquando contaminatus fuit æger, si vrina non pleno radio, sed tenui quasi filo redditur, si in penis attrectione vel attactu, aut dolor, aut etiam tumor aliquis percipitur; in ipso penis ductu vlcus certè sordidum ac fistulosum, vel in vesicæ ceruice, vel in penis ductu consistit. Vt autem coniectura, quæ ab his signis ducitur, sensus indicio exploretur atq; confirmetur, catheter blandè immittendus est, quo continens illa & proxima mali causa certiùs designabitur. Cognita tandem affecta sede, & propria mali origine huic peculiaria accommodabuntur præsidia, & quæ (vt spes) profutura sint. Inter moras tamē (si quæ erunt) dolor emictionis leniendus est fotu emolliente, vel anodyno partium obscænarum, aut interdum fotu ex lacte tepido. Inunctione etiam, quæ fit eiusdem facultatis, pars erit lenienda; & iniectione ex mucilagine, seminis psyllii & cydoniorum, extracta in aqua plantaginis.

plantaginis. Vrinæ quoq; acrimonia lenienda eſt ſyrupo violato, althææ, limonum, vel alio refrigerante, aut emulſione ſeminum frigidorum maiorum, & vino abundè diluto, ſi robur ventriculi ferat.

Ad vlcus ſphinctoris veſicæ è Gallico.

VT remedia adhibeantur vlceri iam inueterato & calloſo, quod ſignis quibuſdam certis & cathetere deprehenditur eſſe in ſphinctere veſicæ ſine tuberculo carnoſo. Primum fotibus mollientibus, & dolorem ſedantibus, ter aut quater in die pars infra ſcripta lenienda erit.

℞ Radicum althææ, & liliorum inciſorum an. ℥ ij. Maluæ, Violariæ, Parietariæ, Naſturtii, Origani, Calamenti, Abſinthii, Florum chamæmeli, & meliloti, an. m. j. Seminis lini, & fœnugræci, an. ℥ j. Reponantur in ſacculo, bulliant in aqua & vino albo. Fiat fotus pudendi & perinæi, ter aut quater in die. Poſt quinque aut ſex dierum huiuſmodi fotus continuationem, intermittenda erit duobus diebus, interimque purgandum erit corpus caſſia & rheubarbaro in hunc modum.

℞ Caſſiæ fiſtulæ recenter mundatæ ʒ vj. Rheubarbari electi ſubtiliter puluerizati ℈ iiij. Cum ſpeciebus electuarii tragacanthæ, fiat bolus. Die ſequenti purgationem hauriet Terebinthinam Venetam in hunc modum paratam.

℞ Terebinthinæ Venetæ lucidæ lotæ in aqua roſarum & parietariæ ʒ ij. Tum ad priores fotus per tres aut quatuor dies erit redeundum, vel donec prædictum vlcus mollitum, & lenitum erit, tuncq; ſiphone tenui iniiciendum erit decoctum inferius, & ad partem affectam deducendum, ter aut quater die.

℞ Roſarum rubearum, Plantaginis, Hordei integri, Abſinthii an. m. j. Centaurii minoris m. ß. Fiat decoctio ad ℔ j. in colatura diſſolue mellis roſati ℥ ij. fiat iniectio. Poſt aliquot dies, quibus hæc iniectio celebrabitur, decoctum erit magis deterſiuum reddendum, addendo quæ ſequuntur.

℞ Prædictæ decoctionis ℔ j. In qua diſſolue aloës optimæ ʒ ij. Myrrhæ ʒ j. Ariſtol. rotundæ puluer. ʒ ß. fiat iniectio. Vlcere iam his auxiliis probè deterſo & mundificato, vt magis ac magis deſiccetur, fiet iniectio aquæ aluminoſæ in hanc formam confectæ. 65-47.

℞ Aluminis crudi ℥ iiij. Succorum plantaginis & portulacæ an. ℥ viij. Agitentur omnia ſimul, & diſſoluantur cum albuminibus trium ouorum crudorum; dein reponantur in alembico vitreo, & diſtillentur. Vt autem poſtea vlcus cicatrice inducatur, & pelle veſtiatur, iniectione hac vltima procurandum erit.

℞ Aquæ plantaginis ſtillatitiæ ℔ j. in qua diſſolue trochiſcorum alborum Raſis cum camphora ʒ ß. Fiat iniectio, aut loco trochiſcorum hoc modo.

℞ Lythargyri auri, Ceruſſæ, Boli armenæ an. ʒ ij. fiat iniectio. In victus ratione abſtinendum erit ab ſalitis, & aromaticis, vinis potentibus, cæteriſq; ſanguinem ſubtiliorem reddentibus eorum loco iuſcula refrigerantia, pruna, cæteraq; edulia, quæ ſanguinem moderatum generare poſſunt, erunt ex vſu. Nonnunquam inter paſtus, & per curationem hydromelitis benè cocti, vel aquæ hordei hauſtum vnum aſſumere expediet.

Ad mictionem purulentam.

CONSIL. LXI.

QVIDAM mingebat vrinas turbidas, in quibus ſubſidebat pituita craſſa & viſcoſa, afficiebatur ſummo dolore & ardore inter mingendum, putabat herus id fieri calculo in veſica concluſo, ſed chirurgi adhibito inſtrumento non inuenerunt calculum, reliquum eſt ergo, vt id fiat à veſicæ imbecillitate. Ad eam ſequentia præſcripta ſunt.

℞ Polypodii quercini ℥ j. Radicis ruſci, Aſparagi, Graminis, Petroſelini, & fœniculi, an. ℥ ß. Agrimonii, Ceterach, Cuſcutæ, Pimpinellæ, Betonicæ, Gallitrici, Saxifragiæ, Adianthi, Capilli Veneris an. m. j. Seminis aniſi, Melonum, Bardanæ, Petroſelini Macedonici, Glycyrrhizæ raſæ, an. ʒ ij. Fiat decoctio ad ℥ xx.

In colatura infunde foliorum sennæ mundatorum ℥ iiij. Agarici albi ℥ ij. Turbith gummosi ℥ ß. Gingiberis ʒ ij. Bulliant parum simul, & fiat omnium expressio, in qua dissolue facchari albi ℔ j. Fiat syrupus perfectè coctus, capiat decimo vel quintodecimo quoque die ℥ j. ß. vel ℥ ij. pro dosi cum pari portione aquæ parietariæ.

Item ℞ Aloës optimæ ℥ ß. Rheubarbari electi ʒ ij. ß. Agarici trochiscati ℈ iiij. Pulueris Electuarii Ducis ℈ ij. Malaxetur omnia simul cum sirupo de althæa, fiat massa mollis. Capiat pilulas quinq; pro dosi ex drachma vna, sine custodia. Aliis diebus cum vel adstrictior erit aluus, vel molesta pituita.

℞ Quatuor seminum frigidorum maiorum, Seminis ocymi, Pimpinellæ, Saxifragæ, & Petroselini, Macedonii, an. ʒ j, Cinnamomi electi, Nucis moschatæ an. ʒ ß. Pulueris Electuarii Diarrhodonis Abbatis ʒ j. Sacchari albi dissoluti in aqua parietariæ & Gallitrici ℥ vj. Fiat elect. per tabellas ponderis ʒ iij. Capiat vnā manè tribus saltem horis antè cibum, quibus diebus nec sirupis nec pilulis vtetur.

Item ℞ Radicis Althææ, Enulæ Campanæ, Granorū iuniperi an. ℥ j. Centaurii minoris, Origani, absinthii, Camæmeli, Meliloti, Anethi, an. m. j. Seminis anisi, Fœniculi, & fœnugræci, an ℥ ß. Fiat omnium sacculus, bulliat in aqua sufficiente, ponendo in fine vini albi quartam partem. Fiat fotus calidus pudendi pubis & perinei. Hoc si non satis pituita extenuabitur & liquefiet, ex hisdem parabitur insessus, in quo calido madeat & mergatur ad vmbilicum vsq;.

Ad mictionem inuoluntariam cum aliis accidentibus.

CONSIL. LXII.

QVi ampla & dilucida narratione expositus est affectus, licet varia symptomatum permistione eorumq; insolenti concursione perobscurus & nouus appareat, singulorum tamen signorum vires & naturas, si paulo altiùs scrutemur, conspicuus vterq; reddetur, eiusq; causa aliorum morborum imitatione deprehendetur. Non vnus quidem est & simplex affectus omnium symptomatū causa, sed collatis æstimatisq; eorum naturis, tres omninò affectus impliciti deprehendētur. Vnus est tibiarum recurrens ex interuallis inflammatio, rubor siquidem atq; calor notæ sunt inflammationis φλόγωσιν appellāt. Eā tamen erysipelas censeri non potest, cum non solum cutem, verumetiam subiectam carnem occupet, totaq; pars in ingentē molem attollatur. Restat igitur, vt ea tibiarum inflammatio sit phlegmonodes. Huius proxima continēsq; causa sanguis est tenuis ac feruidus, qui non solùm rubore & calore, sed & immoderata copia partem offendit. Is quidem non vno loco coercitus phlegmones speciem exhibet, quæ postea in abscessum desinit, sed per tibias æquabiliter diffusus phlegmonodem tumorem efficit, eousq; perseuerantem dum represso ardore sanguis totus aut manifestè, aut sine sensu dissipetur & exhalet. Defluit autem hic sanguis ex vniuerso corpore, maximè verò è visceribus & è vasis omnib. in quibus statis temporum circuitibus coagmentari exuperareq; solet, idq; ob insitam laborantis constitutionem. Cum enim & illius temperamentum & habitus, viuendiq; ratio, & vitæ genus laborantem sanguineum esse demonstrent, multoq; sanguini generando pronum, accidit certè vt statis temporum interuallis magna sanguinis exuperantia toto corpore succrescat. Ea autem cùm iam molesta & naturæ grauis euasit, in tibias, quauis ex causa imbecillas, è vasis aut à natura propellitur, aut suopte impetu ruit. Quemadmodum his, qui simili constitutione sunt, aliis per nares, aliis per hęmorrhoides, aliis per alias sedes erumpit. Reuera nisi huic Domino laboranti ea exuperantia in tibias procumberet, periculum impenderet vel repentinæ suffocationis, vel ruptionis vasorum, cûm audiamus aliquando sanguinem magna vi vomitione reiectum, idq; non nisi aperta, vel rupta vena, quæ vel è iecore, vel è vicinis partib. & sedib. in ventriculum dirigitur: Ex vniuerso autem corpore, ac ex omnib. venis fluxionem in tibias eruere luculenter ea commonstrant, quæ audimus accessionis principio apparere, ea fuut totius corporis grauitas, lassitudo tensiua, spiritus difficultas, capitis dolor, æstus & ardor partium interiorum, animi anxie-

mi anxietas, quæ omnia exuperantis sanguinis eiusq; calidioris ...nt symptomata. Alter affectus Dominum laborantem affligens, est melanchol... inflammationis comes, quam hypochondriacam iudicem. Nam dolor in hypoc...ndrium sinistrum plerunq; incumbens, eiusq; palpitatio in sinistram mammam ex...itres, insolens animi anxietas, mœstitia, solitudo, variæ somniorum perturbatio..., iudicium in rerum administratione raciocinatione hebetius, & memoria fluxa, signa quidem sunt, quæ non nisi ad atram bilem referri possunt, cuius vapores in cor & cerebrum illapsi hæc omnia multoq; grauiora infligere solent. Quum summus ardor interiorum viscerum, humorumq; tam multos annos perseuerauerit; vix fieri potest, quin flauæ bilis præassatæ pars maxima in atram fatescat, quæ in proptium lienis receptaculum relegata malignitatis suæ vires profert. Tertius affectus est emictio inuoluntaria dormienti potissimùm sine sensu obtingens. Ea nequaquam soboles est inflammationis aut superiorum affectuum, neq; posthac metuenda videtur ischuria ei similis, quæ hominem grauissimè torsit; sed emictionis eius causa est sphincteris musculi, qui vesicæ ceruicem obsignat offensum: hic enim chatheteris immissione diuulsus dilacerat'q; est: ex quo & sanguis copiosior emanauit. Sic autē oblæsus obserandi munus complere non potest. Hæc quidem de affectuum dignotione, & de causis. Quibus ita constitutis, omnium certè sperari potest perfecta sanatio, si modo laborans in hac ætate florente, summo virium robore, quam decet diligentiam impendat.

Curandi ratio.

Postremus affectus, qui emictionem efficit sine sensu, quoniam simplex admodum est, nec vllam sordem aut illuuiem effundit, cum vrina solis adstringentibus & corroborantibus emendari potest. Huiusce generis fotus sunt partium obscœnarum ex rosis, balaustiis, plantagine, rhoe, mali corio, hisq; similibus coctis in aqua fabrorum. Deinde emplastra ex eadem materia, & ex metallicis, lithargyro, alumine, bolo armena, mastiche exceptis oleo myrtino, & aceto. Hæc si extrinsecus insidentia parum iuuent, intromittenda quidem erunt siphone, dū offensum ceruicis musculum attingant. Ita enim multò efficacior deprehendetur eorum vsus. Alii duo affectus, quoniam impliciti quodammodo sunt, & vnus alterius soboles est, communem ferè curationem habent. Recurrens illa tibiarum inflammatio sola fortasse victus ratione inhiberi arceriq; potest. At melancholica affectio curationem quandam exposcit. Itaq; vt sanguis totumq; corpus purius reddatur, quinto aut sexto quoq; die purgatio decernatur sirupo, qui constet ex succo buglossi, boraginis, fumariæ, lupuli, oxalidis & similium, recipiatq; in libras quasq; succorum dilutas foliorum sennæ ℥ iiij. & cinnamomi ʒ ß. Sacchari ℔ j. Huius dosis erit ℥ ij. ex sero lactis dilutæ. Si melancholica symptomata magis premant, diebus interiectis similis offeratur sirupus detractis foliis sennæ. Præscribatur & electuarium ex puluere lætificantis Galeni, Diambræ, & electu rii de gemmis, cum saccharo dissoluto in aqua buglossi. Purgatio nulla val...itò tentetur, nec posthac vena secetur, nisi maior necessitas ingruat. Cęterū ...ouis & magno vsu aperiri poterunt hæmorrhoides, si fortè intumescant a...luc acmodo conspicuæ sint, idq; vel scalpello, vel hyrudine, vel medicament...n succum cedet victus ratio, quæ bonum, tenuem, modicè frigidum, ac humi...petunt. Iam generet, qualem nimirum hypochondriacæ melancholiæ omnes ...st, vt parcè te-verò recurrentis inflammationis præcautio in hoc maximè posi...morum medio-nuiterq; viuat, & siti ac inediis se maceret atq; in sanguinis & ...uperantiam augecitate consistat, nec hos sinat in vllam grauem & molestam ...ibus vtatur, & à conri. Quocirca cibis euchymis, frigidis ac humidis, medic...nses duos aut tres (si vésueta alimentorum copia dimidium detrahat. A vino r...e, aut cereuisia tenuis, aut triculi robur fert) abstinebit. Huius verò loco potus ...m. Quod etiam si sudores aqua cinnamomo condita, aut ligni guaiaci decoct...n iudico. Reliquo vitæ cursu promoueat, corpusq; reddat patentiùs, vtilissim...m. Tota quippe curationis spes deuitet vinum meracius, crapulam atq; satiet...

sita est in victu refrigerante ac tenui. Sententiæ de potu lactis asinini non accessi, quod lac in cal-ia & biliosa constitutione promptè corrumpatur, nec corpus atrophia lab-et, multò minùs placet balnearum vsus, quod hæ fusis colliquatisq; humori-s fluxiones proritent: corpus autem variis fluxionibus tentetur. Ne ante- posthac in tibias tam prona sit fluxio, vtile sit fasciis eas arctiùs vincire, aut -igis, quæ hic nobis ex pelle canina parari soleat in eum vsum.

Ad Gonorrhœam & Arthritidem.

Consil. LXIII.

GENEROSVM hunc virum duo exercent affectus Arthritis & Gonorrhœa, hæc recens est, & trium duntaxat mensium sine emictionis ardore, sine vlcere, aut meiēdi difficultate. Illa vetustior, quæ hoc anno grauiùs afflixit, & ante annos sex semel de se futura aliquando testimoniū exhibuit. Mirū sanè hāc ipso statim inuasionis initio omnes peræq; articulos occupasse, & tophos in digitis, manu, carpo, aliisq; locis reliquisse. Indicium hoc esto grauissimæ arthritidis aliquando futuræ, quæ paucis annis hominem totum quasi compedibus & manicis sit comprehensura, nisi tempestiuè occurratur. Hoc ille præsentiens ac metuens opem implorat, quam cùm ferre ei non liceat in aula vaga ac instabili, committendum tibi illum putaui, vt in curando rationem eam & methodum imiteris, quam nos aliquando tenuisse vidisti. Vt autem tu pariter virulentæ gonorrhœæ curationem accommodes, de primo aluum perfundes clystere qui teneat hieræ simplicis, Diaphœnici, an. ℥ ß. mellis rosati & anthosati an. ℥j. &c. Postero die purgabis medicamento & rheubarbaro, & aparico, an. ℈ iiij. infusis in aquis betonicæ, endiuiæ, & vino albo, an. ℥ j. in expressione dissolue electuarii diacartami ʒ j. ß. Sirupi capilli Veneris ℥ ß. Tertio die dentur terebinthinæ ʒ ij. ß. Cum sirupo capilli Veneris, ex cochleari horis iiij. ante cibum. Quarto die quiescendum. Quinto diætam per guaiacum auspicari oportet, decoctumq; duplex habendum, vnum meracius, quod in ℔ ß. ligni & ℥ ij. corticis habeat sub decoctionis finem radicis Enulæ Campanæ, Polypodii quercini, Seminis cartami, an. ʒ j. Quo vtatur bis die tribus horis, vel iiij. antè pastum. Alterum dilutius ex solo ligno, cuius vsus erit in pastu vice vini. Victus in diæta imperandus tenuis, attenuans & siccans. Si aluus erit adstrictior, proritetur clystere. Septimo vel octauo die denuò purgetur medicamento non admodum dissimili. Ab hac purgatione, topica remedia capiti primùm adhibeantur, vt sacculi ex seminibus, qui erumpentem sudorem magis euocent. Et post detersum sudorem quotidie manè & vesperi errhina primum quidem leuiora, dein valentiora. Quum capitis humores magna ex parte dissipati apparebunt, ceruici & spinæ dorsi ea induces medicamenta, quæ scio te charticulis excepisse. Tophis verò emplastra quædam, quæ serie longa Domino de Chauuigne nos præscripsisse satis meministi. -u- istorum continuatione omnem articularem dolorem & tophos fistulare- -umque mali fontem absorpseris, corroborandi postremò erunt articuli antequ- -n id comparatis: quorum tibi magna quoque superest supellex. Sed rhœam p- -es eò deducatur, te, vt spero, reuisurus sum. Si his remediis gonorquias reficce- -s euelli non contigerit, inserenda erunt in penem, quæ eius reli- Interim nihilo- Horum materia si res postulat, pleniùs aliquando exponetur. muntur illitu ex o- -us calor immodicus, & æstus renum per curationem reprimelite, aquis rosaru- -nenupharini & rosarum, lotis in aqua plantaginis, vel oxysi necessitas postulet, &- plantaginis, & solatri, an. ℥ ij. Aceti, ℥ j. In quibus etiam, -olue trochiscorum de camphora, ʒ ij.

Pro Enteroce- -, è Gallico. Consil. LXIV.

AD curationem propositi a- -ctus primum contineri oportet conclaui & decumbere lectulo dies vt minimū viginti, lumbisq; supinum insistere, nec corpus ad-

pus admodum extendere, aut exagitare, præcipueque tibias, atque adeò animum ira, tussi, risu, aliisque affectionibus. Interea temporis sobriè & temperatè viues cibis nec flatuosis, nec humidis, dabisque operam ne venter sit turgidus aut siccus, quotidiè aut natura, aut arte seu clystere, seu glande soluatur. Primùm quidem purgabitur corpus medicamento: postea describendo, quod etiam sæpeti poterit post xv. vel xvj. diem.

℞ Quatuor remollientium, Origani, Calamenti, Absinthii, Chamæmeli, Meliloti, Anethi, an. m. j. Seminis anisi, fœniculi, an. ℥ ß. Mellis rosati, & anthosati, an. ℥ j. Olei rutæ & anethi, an. ℥ j. ß. Fiat clyster.

Item ℞ Radicis consolidæ maioris, & mediæ, radicis osmundæ regalis, an. m. ß. foliorum sennæ mundatorum, ʒ iij. Fiat decoctio pro vna dosi: in colatura dissolue, rheubarbari electi puluerizati ʒ j. ß. Sirupi rosarum siccarum ʒ vj. fiat potio. Quatuor primis curationis diebus fouebitur tumor ille spongia mediocriter madefacta decocto sequenti: Quinquiesque aut sexies quam calidissimè ferre poteris totam partem duram & dolentem diu conteges supinus, tum splenio & fascia linteis inductis circumligabis bis in die, manè videlicet, ac hora prima post prandium. Fotus talis esto.

℞ Radicis althææ, Ebuli, & iridis recentis, an. ℥ ij. Maluæ, Violariæ, Parietariæ, Nasturtii, Absinthii, Origani, Calamenti, Centaurii minoris, an. m. j. Seminis fœniculi, Lini, & fœnugræci, an. ℥ j. Fiat omnium decoctio in aqua sufficienti pro fotu. Post quatuor dies fouebis denuò herniam illam tuam sacculo, quem tibi tradidi vino rubeo adstringente perfuso & calefacto ad prunas, & post alios octo dies intingetur secundus sacculus lixiuio ex aqua ferrariorum, & cinere quercino. Post quos sacculos bis in die inductos, applicanda rursus erunt splenia & fasciolæ. Quibus perfectis, cessare poteris ab aliis remediis, præterquam à subligaculo herniæ tuæ accommodato per duos menses. Itemq; vt ab omni conatu laborioso abstineas siue equestri siue pedestri. Quartodecimo curatiõis die haustum quendam pulueris sequentis ex cochleari manè vesperi hora vna antè cibnm aggredieris, ac vsq; dum perfecta sit sanatio persequeris.

℞ Corticis myrobalanorum Indorum & Chebulorum, an. ʒ j. ß. Nasturtii, Portulacæ, Plantaginis, Sumach, an. ʒ ß. Coralli rubri, Lapidis hæmatitis, Carabes, an. ℈ j. Cinnamomi electi ℈ iiij. Sacchari rosati ℥ iiij. Fiat puluis.

Ad Coxendicem, & aliorum articulorum dolores.

CONSIL. LXV.

MVLTIS hisq; diris malis premitur hæc adolescens, sed quorum omnium vna sit origo, vnusq; fons è capite. Vetus œdema, quod illam primis annis malè habuit, frequens & importuna capitis lotio, intemperiem frigidam & imbecillitatem capitis reliquerunt, quæ frigidi excrementi copiam assiduò cumulat. His ex causis congestus, exuperansq; frigidus ac pituitosus humor, olim in ceruicis adenes strumarum vice procubuit: nec multis antè annis in corporis partem dextram irruens, ceruicis, scapulæ, coxendicis, fœmoris totiusq; cruris articulos obsedit. Neq; solùm externas corporis partes, sed & nouissimè interiores inuasit, tanta fluxione in pulmones illapsa, non modo tussim, sed & stertorem & molestam spirandi difficultatem inuexerit. Vnde intelligitur omnium malorum continentem causam esse frigidum pituitosumq; humorem, qui omnes ferè corporis sedes occupat, illiusq; primam originem è capite fluere. Nisi extremè imbecillæ sint vires, spes quædam sanationis affulget, hoc potissimùm ætatis vigore, & appellente vere. Multa quidem ad curationem arte præscripta sunt, quibus leuata laborans, nondum tamen ob mali diuturnitatem & peruicaciam sanata: hinc suspicor malorum fontem nondum prorsus exhaustum esse. Sed crebrò vt in pulmones, sic in articulos fluxionem è capite fieri, quæ hanc diuturnitatem alat. Summum curationis consilium eò dirigatur, vt caput vacet excremẽtis, aut si quæ necessariò gignuntur, deriuentur per nares, vel admotorum vi digerantur. Itaq; decimo vel duodecimo quoq; die pro virium robore purgetur po-

tione vel catapotiis quæ satis validè possint è distantioribus partibus detrahere. Tonso capillo quotidie manè; & hora vna antè cœnam semina anisi, feniculi, carui, & cumini, baccæ lauri, milium & sal torrefiant in sartagine excipianturq; sacculo, qui quàm calidissimè sustineri potest, inducatur, donec vel calor intrò penetret, vel sudor emanet è facie. Hoc sublato caput muniendum est stuppis cannabis concalefactis & suffitu à te præscripto perfusis. Mox ex vsu erunt apophlegmatismi & errhina, principio quidem his mitiora, quam quæ ex helleboro constant. Ac ne sternutamenti impetus corpus nimioperè concutiat, satis fuerit in ℥ iij. succi betonicæ, vel sampsuchi iniicere iridis ʒ ij. & cyclamini ʒ j. Ceruix tota cingatur emplastro digitos tres lato, quod cōstet ex ℥ ij. mastichis & ℥ ßj. emplastri contra rupturā. Decubitus supinus omninò vitādus, vtilis autem pronus, qui fluxionis impetum deducat in nares. Victus imperandus siccans, & extenuans. Sorbitiones omnes fugiendæ sunt, atq; pisces, & potus immodicus. Carnibus assis vescendum, parcissimè bibendum, deniq; sitis toleranda. Horum omnium vsus tamdiu continuandus est, dum laborantis caput grauitate & dolore leuetur, possitq; citra molestiam vbiq; attrectari. Exactis autem diebus circiter viginti, vt & destillationis reliquiæ & humores, qui tum in articulos tum in pulmones procubuerunt, attenuentur, dissipenturq;, vtile sit guaiaci vsum imperare qui multò minùs vires offendit, tutiorq; est æstuario. Sit autem decoctum meracius, in quo sub finem incoquantur polypodium, semen cartami, saluia & hyssopus: eritq; in primis vtile, si huius vi manè & antè cœnam sudores duci possunt. Cum hoc fiet, erit nihilominus in his persistendum remediis, quæ nunc descripta sunt. Sustinenda erit laborans victu satis pleno, ne vires tempore, laboreq; deficiant. Sine istorum quidem opeartuum dolores mitescunt, inuestigetur in coxendice summa pars doloris, quæ solet ad os sacrum pertinere, & in hanc figatur cucurbitula mediocris eaq; sine scarificatu tertio aut quarto ex interuallis repetita, dum dolor desinat. Validiùs enim quam quoduis emplastri genus, dolorē euellit. In penu verò vaporaria fiant ex vino aut aceto infuso lapidi molari candenti, aut foliis è lixiuio sarmentorum, in quo incoxerint radix acori, & Enulæ campanæ, Polypodium, Laurus, Thymus, Stœchas, Saluia, Betonica, Maiorana, Pulmonum infarctus expedient, Oxymel simplex, Oxymel squiliticum, Sirupus de Hissopo, & alius quiuis vice eclegmatis ex becchicis compositus.

Ad tumorem scirrhosum. CONSIL. LXVI.

PVLCRE quidem iudicium vestræ narrationi consentit: nam si initio vehemens cruciatus erat sine rubore, sine pulsu aut calore: nunc verò dolore sedato tumor increuerit: necesse est vel ex œdemate factum esse exquisitum scirrhum, vel si non admodum durus aut renitens est tumor, rupta musculorum membrana carnem supra naturalem modum increuisse, & factum esse indolens sarcoma. Probabilior tamen est prior sententia. Quum nihil adiuta sit laborans præclaris auxiliis, putauimus extenuandum corpus esse dissipandosq; vitiosos humores decocto palmæ sanctæ: ad quod adigenda est cum victus ratione tenui & siccis, idque dies saltem viginti. Octauo quoq; die purgabitur medicamento ex folliculis Sennæ, Agarico, & Diaphœnico, quod crassos humores iam præparatus eliciat: nec eo die sudores mouendi sunt. Aliis diebus deterso sudore adhibendum etiam emplastrum Philagrii, vel emplastrum filii Zachariæ: vtrumq; enim accommodissimum est emolliendis tumoribus scirrhosis discutiendisque. Hæc, nisi continuata satis proficiant, imponatur emplastrum efficacissimum.

℞ Radicum bryoniæ, Cucumeris agrestis, Iridis, Sigilli beatæ Mariæ crudarum, an. ℥ ij. Radicum althææ & liliorum coctarum sub prunis, an. iij. Seminis sinapi, Vrticæ, Nasturtii, an. ℥ j. Terantur omnia simul, addendo axungiæ anseris recentis ℥ viij.
Olei amyg. dulcium q. satis.
Fiat cataplasma.

Ad pestem Anglicam, 1550. D. Fernelii, Ia. Hollerii, & Ia. Syluii pro legato Anglico.

CONSIL. LXVII.

PESTIS Anglica haudita multis antè annis nota, omnium acutissima. Nomē à symptomate insigniori sudatione nacta, siue in humorum, siue in spirituum, siue in amborum putredine consistat, Epidemia omninò est. Corruptoq́; cœli tractu à ventis, halitibúsve tetris, aut causa alia venefica planè in corpora magis humida atq; excrementosa, vt pestes aliæ, sæuit, & sæpiùs, & periculosiùs. Quapropter venenosam istam aëris qualitatem si lubet aut prohibere (id quod multò est optabilius) aut profligare, expugnanda nobis est diligentissimè tum externa illa causa, nempe aëris corrupti contractus & commistio, tum corporis afficiendi præparatio. Aërem corruptum, & tota substantia qualitatibusq́; pestilentibus vitiatum in corpus tum recipi prohibebis, si loca eo aëre pestilenti contaminata interuallo etiam longo vitabis. Aut si in eo versari tuam dominationem cogunt negotia, flabellis est agitandus, & propulsandus, aut his quæ putredinem arcent castigandus, & qui nondum putredinem hanc sentit hisdem est seruandus. Qualia sunt ignis in cubiculo & domo reliqua, atque adeò eius toto ambitu ex lignis siccis, & plantarum partibus odoriferis luculentus. Partes hæ sunt, Saluiæ, Rorismarini, Iuniperi, Lauri, Maioranæ, Thymi, sicca folia, flores, semina, Baccæ, Caryophylla, semen Melanthii, semen & radix Pæoniæ præsertim maris, Schœnanthum, Lignum aloës, Styrax & succus anglicæ, & qui ex his fieri possunt trochisci ad suffitum apti, addita etiam ambra, si libet, ac moscho, & cæteris alexipharmacis. Hunc verò aërem ea cura præparatum caue hominum halitibus conspurcari, ne fortè inter eos sint quibus mali huius rudimenta, & veluti seminaria circumgestentur. Corpus tum paulò calidius ac humidius contra hanc luem munies, ac veluti adamantinum reddes, si vacet excrementis aut putridis, aut ad putredinem paratis, & benè totum perspirabile reddatur. Quæ ambo præstabunt vacuationes paucæ, & victus ratio idonea. Vacuationes autem erunt huiusmodi. Primo quoque die antequam Lutetia excedas, accipe Cassiæ recenter purgatæ, ʒ vj. Rheubarbari electi mediocriter puluerizati, ʒ j. ß. Cinnamomi gr. vj. Capias manè horis tribus antè cibum cum saccharo vel aqua buglossi. Postridie manè circiter sextam, sanguinem vnciis vj. vel circiter minues, secta basilica dextra, aut victu tenuiore, si à phlebotome abhorres. Quum verò corpus nostrum etiam ex alimentis qualitate & quantitate idoneis, excrementa gignat interdum etiam largiora, salubre tibi est semel aut bis in septimana deuorare vna hora antè cibum duo aut tria hæc catapotia.

℞ Aloes electæ ℥ ß. Myrrhæ optimæ ʒ ij. Croci ℈ ß. Foliorum diptami veri.
Radicis pseudodiptami, Betonicæ erraticæ seu tunicis Pentaphylli veri seu tor-
mentillæ, Boli armenæ veræ, Sigilli Lemnii veri, an. ʒ ß. Cum oleo amygdalarum
dulcium recenti sine igne extracto, & cum sirupo limonum fiat massa mollis, in-
uoluatur alutæ. Quanquam verò purgantia etiam robur addant partibus nostris
principibus, in quibus sunt facultates summæ, quorum actio est nostra vita: ta-
men propriis etiam elexipharmacis sunt velut armandæ, ne locum dent vllum
malignæ huius aëris contagioni, cuiusmodi esse hæc duo præstantissima consti-
tuimus ratione atq; experientia inuenta ac comprobata.

℞ Conseruæ Buglossæ, Boraginis, Cichorii, Adianthi albi, seu capilli Veneris
an. ℥ ij. Conseruæ rosarum, Corticis citri conditi, an. ℥ j. ß. Foliorum veri dipta-
mi, Radicis pseudodiptami, Tunicis, Tormentillæ, an. ʒ j. Seminis cardui, Se-
minis citri, Seminis oxalidis, an. ʒ iij. Zedoariæ, Gentianæ, an. ℥ ß. Mithridatii
veteris Theriaces, an. ℥ iij. Pulueris electua. Diamargaritonis frigidi, de Gem-
mis, Diarrhodon Abbatis & Triasantali an. vnc. ß. Aquæ decoctionis duorum
caporum alteratorum cum Oxalide, portulaca, Scabiosa, Buglossa, Boragine,
Calendula ℔ x. cum foliis triginta auri purissimi. Fiat distillatio artificialis in vi-
treo vase super cineres, seruetur vase vitreo. Vtatur manè horis antè cibum dan

do cum faccharo & cinnamomo. Et fi malum prehendat dato in ipfa acceffio-ne bis aut ter ad vncias ij. vel tres parum calefactas. Manè vacuato corpore partes omnes motibus clementibus exerce, quibus fi fudor blandus fuperueniat, linteis mollibus tergendus eft. Ab hoc vbi corpus deferbuerit, cibum fumes coctu facilem, fed pauló parciorem folito. Tales funt Turdi, Perdicelli, Perdices, Auiculæ, Capialtiles, Gallinæ, Phafiani, Lepufculi, Cuniculi, Capreoli affi potius quam elixi cum omphiaco vel cum fucco oxalidis, limonum, arancio-rum aceto fimplici aut rofacea. Aut fi elixis his vel fimilibus vefci libet, alteren-tur portulaca, oxalide, bugloffo, vtroque, & cum prædictis condimentis man-dantur, fed ita parce, vt femifatur ab epulis recedas. Pifces fi tangere placet, deligantur qui poft coctionem habeant carnem ficcam & digitis friabilem, quorum prouentu veftra diues eft Anglia. Vinum fit æftate mediocre viribus, colore aut album aut igneum, hyeme valentius & rubentius, modo non magis vaporofum aut calidū aut aqua multa fit diluendū, quam in hoc affectu aut præcauendo aut curando non probamus, quod nimis humectet, vtineq; veftrā cereuifiam, quæ fuccum gignit craffum & melancholicum quoquo modo paretur. Veftram quoque *gouſthallicam* illi affinem non probamus; nec lac, corrumpi nimis habile. Nec ferum lactis vino albo fecretum & miftum. Cafeus quanquam ficcando faluber eft, quia tamen vetus calfacit, recens eft frigidior & crudior, & obftructioni paratior, vitandus eft; præfertim frequens & largus: fructus omnes æftiui corpus putredini parant; Dactylos, vuas paffas, pruna paffa permittimus; imò imperamus. Item ficus paffas, quod vifcera tergeant, obftructa liberent, & venenis refiftant, Amygdalas dulces, Cappares, &c. Corticem citri conditi. Conferuam rofaceam, boraginatam, bugloffatam Afplenii, Scabiofæ, Cichorii, Radicis tormentillæ, Tunicis & fimilium maximi facimus, crebro vfu, & horis propè omnibus; fiue antè paftus, fiue poft, nifi alia ratione aluum adftringen-do obfint. Potes interdum antè ientaculum per horas duas fumere quantitatem auellanæ huius mifturæ.

℞ Conferuæ rofaceæ. Boraginis, Bugloffi, Corticis citri conditi an. ℥ j. Theriacæ aut Mithridatii veteris ʒ iij. Boli armenici, Sigilli Lemnii an. ʒ ij. Fiat opiata, poft cuius paruam quantitatem fuperbibat ℥ ij. vini diftillati. Potes enim fumere portiunculam oui Philofophici, quod plerique Medici defcripferunt. Si improuifo lues inciderit, mirum in modum roborat in ipfo fudore deftillatum calefactum bibere, & electuarium fumere etiam bis térve & panem ex vino aqua bugloffi diluto madidum fugere, atque hoc partes ipfas principes facultatum effectrices, ac ipfas facultates corpus noftrum gubernantes reficit; & veneni vim tabificam citiùs de corpore propulfat. Ob id acceffionem reddit falubrem magis ac breuem, & à fymptomatis feris hanc luem fequi folitis corpus vindicat.

Elephantia incipiens. CONSIL. LXVIII.

NOBILIS annos quinquaginta natus carnofus quidem, fed tamen fqualidus, & ad eum accedens habitū. qualis eft ictericorum facie rubicunda, feu ex rubrò liuefcente, fanguine craffo nigroque perfufa, in qua maculæ nigræ, aut liuidæ interdum exoriebantur, vt etiam in reliquo corpore, fenfu nullo aut obtufo præditæ, fed fine fiti, fine cibi faftidio, & aliis fymptomatis grauioribus. Infinitas hic potiones hauferat medicas, & fudoribus corpus exficcauerat in balneis calidioribus, non fine valetudinis iactura. Verebatur ne Elephantia corriperetur, cuius iam videbatur rudimentum. Refcripfit D: Fernelius hæc remedia.

℞ Radicis acetofæ, Lapatii acuti, & Enulæ campanæ, Polypodii quercini, feminis Cartami, paffularum mundatarum, ar. ℥ ß. Endiuiæ, Cichorii, Plantaginis, Bugloffi, Boraginis, Lupulorum, fumariæ, Cufcutæ, Ceterach, Chamædryos, Chamæpityos an. m. j. Florum violarum p. ij. Fiat decoctio ad ℥ xvj.

In colatura infunde per noctem Epithymi ℥ ß. foliorum ſennæ mundatorum ℥ v. Agarici albi ℥ ij. Gingiberis ʒ ij. Manè bulliant parum, & fiat expreſſio, in qua diſſolue ſuccorum depuratorum fumiterræ & plantaginis an. ℥ iiij. Sacchari albi ℔j ß. Fiat ſirupus perfectè coctus doſis ℥ ij. vel ℥ ij. ß. cum ſero lactis quinto aut quoq; ſexto die.

℞ Conſeruæ bugloſſi, Boraginis an. ʒ ij. Raſuræ eboris, & cornu cerui ar. ℈ j. Mithridatii veteris ʒ ij. Miſce pro duabus doſibus poſt purgationem, horis iij. antè cibum. Poſt tertiam aut quartam purgationem vena ſecetur interior brachii ſiniſtri, detrahaturque ſanguis ad ℥ x. Deinde ſi qua ratione fieri poteſt referentur hæmorrhoides, primum quidem fotibus emollientibus & alterantibus: deinde ſuppoſitoriis ex hiera ſimplici cum ſucco Mercurialis, vel cum felle: aut ſi foris conſpicuæ ſint, & intumeſcant affixis hirudinibus, vt his rationibus ſanguis ater & melancholicus emanet. Quum ita corpus diligenter præparatum euacuatumque fuerit, perutilis erit balnearum vſus ex aqua dulci potabili vſque ad multos dies continuatus manè ieiuno ſtomacho, ſed ea ratione, vt non admodum calidæ ſint; verum duntaxat tepidæ, vt corpus tantum humectetur, non autem ſudores eliciant. Victus obſeruandus refrigerans & humectans: cremor hordei ieiuno maximè conducit, cum præſertim non eſt opus medicamentis. Iuſcula quoque ex pullis gallinaceis, carne vitulina aut veruecina, cum bugloſſo, boragine, oxalide, lactuca & plantagine. Si vinum æſtate circumcidatur, eius vice ſaluberrima erit aqua hordei, vel alius quiuis potus in laborantis gratiam comparatus. Si quæ partes in cute exiſtunt nigricantes aut liuidæ, nullo vel obtuſo ſenſu præditæ, his affigantur cornua vel cucurbitulæ exiguæ cum ſcarificatu, eoq; ſatis alto, vt ſanguis promanet, ſenſusq; reuocetur.

De Elephantia. CONSIL. LXIX.

QVVM de his, quæ in facie Ioannis Rocquirer ſe produnt, non benè inter doctos Medicos conueniat, aliique affirment aſpectu illum eſſe horridum, & leoninos oculos, ſupercilia glabra, rareſcere barbam, nares tumidas, multisque tuberculis tum intus tum foris deformes cum incipiente vlcere. Hinc reſpirationem difficilem, tonſillas vlcerari, cum voce rauca & obſcura: alii verò iſtorum quiddam deprehendi negent, & tubercula, ſi qua, ſunt rubra apparere. Neceſſe eſt ſigna, de quibus inter celebres Medicos certatur, omninò obſcura & infida latere, neque ab his iudicandum quenquam elephanticum, neq; ſi, quæ dicta ſunt, omnia compareant, iudicandum propterea eſt elephantiæ initium, cum præſertim probè corpus alatur, nullusq; pedum aut manuum ſtupor aut refrigeratio ſubſit, qui elephantiam ſtatim initio concomitari ſolet. Neque ſi elephantiæ initium adſit, ſegregandus ideò eſt laborans ab hominum conſortio, quum nondum corpus aut ſpiritus graueolens nec putredo ea ſit, cuius contagione vicinos labefactare poſſit. Ita igitur de re controuerſa & litigioſa nos ſubſignati doctores Medici cenſuimus Ioannem Rocquier etiam craſſo aut melancholico ſanguine ſuffuſum, & tuberculis ſubrubris deformem nondum eſſe inter elephanticos numerandum, nec ſegregandum ab hominum conſortio At ſi poſthac malum omnem medendi viuendiq; rationem aſpernetur, nulliſque cedens remediis ingraueſcat, & manifeſtiora de ſe indicia proferat, tum ſatis opportunè quid agendum fuerit æquiore iudicio decernetur.

Curatio verò ſuſcipienda.
Victus refrigeret ac humectet.
Purgetur ſingulis hebdomadis apozemate.
Vino prorſus abſtineat.

Calida autem omnia, & venenata pharmaca tùm purgantia cùm alexipharmaca declinet, cuiuſmodi ſunt ſcammoneata, mithridatium, theriaca, &c. vt quæ non modo non iuuent affectum, ſed etiam humores adurant, & morbum conduplicent.

Literæ cuiusdam qui victu tenui & decocto guaiaci morbum quendam profligabat.

CONSIL. LXX.

VIctus fuit pertenuis ex passulis & dactylis, & à vino ita temperaui, vt olfactu mihi nauseam pariat, alui ratio satis constat. Potio matutina sudorem prouocat mediocrem, vespertina nullum, spirandi difficultas nulla est, sed vetus dolor semper thoraci inhæret. Deprehendi autem à sex diebus nouum dolorem è regione veteris inter scapulas, qui à veteri in eo differt quod nouus tactu, vetus tantum motu vehementi sentiatur: ab hesterno die malum malo conduplicatum: ventriculus alioqui suapte natura imbecillis perpetuò mihi dolet, citra tamen cibi fastidium, &c. Ad ea respondit D. Fernelius. Egregiam sanè operam videris impendere expugnando huic diuturno contumacique morbo, vereor tamen ne vires tenuiore victu tandem concidant: conseruandæ sunt ac paulò pleniore cibo sustinendæ, vt omnem curationis decursum perferant. Audio nouos dolores exortos, sed ea vis est potionis eaque natura, vt si quid in corpore tacitè latebat, id primis diebus in apertum proferat, sæpeq; dolores exasperet mox tamen disparituros. Quod etiam ventriculum nouus dolor fatiget, ex eadem causa prouenit, exagitati quippe vitiosi humores è visceribus eo confertim irruperunt, hos itaque duxi in primis expugnandos medicamento accommodato, cuius tibi compositionem descripsi. Quo die id hauries, ab altera potione abstineto, ac deinceps liberaliùs hac vtere, vt sudores copiosi vndique dimanent. Qui si ne sic quidem vberiùs exeant, eliciantur æstuario, quod in sudore plantis pedum assideat.

FINIS.

INDEX MORBORVM ET SYMPTOMATVM, ET RERVM MEMORABILIVM.

FINIS.

ut vinu potantiu naturæ & moribꝰ ita sane melancholiâ laborantiu constitutioni
sese accomodat: pag: 269. lib: pathologiæ. / qualem etiam effectu in musica esse viderre aliquisque

medelu:

- strobuli

cyathus quid: method: med: 267. 40.
quomodo in Sudatione Regendus eger: lib: M. 268. 34. 267. 44. /
quomodo eger e morbo convalescens aeri se tuto exponat & se gubernet / lib: M. 269. 40
Morbi qui contagiosi venenati aut pestilentes sunt. lib: M. 248
qui autem Pandemii Endemii aut Epidemii: lib: 2. de Abdit. cap. 12. 13. 14. 15
Repletionis moderatae Inedia: lib: M. 282. 5
Leporis usus in medendo; lib: de Abdit. reru causis pag. 26.
Aloes facultates lib. 2. de Abdit. reru causis. 82. 28. /
Unde eveniat aliquos alijs sensus hebetiores sive acutiores habere et externis
Iniurijs ut a frigore calore facilius laedi. vide lib: 2. de Abdit. Reru causis 95
Alterationis &
Corruptionis & Putredinis differentia, modus, causa: ib: 98. 99
Dies anniq tempora periculosissima. ibid: 101. 50.
Morbi et remedia transnatura: lib: 2. de Abdit. ca: 16.

Tota Rei Substantia quid sit. vide. lib de Abdit: 99. 36. / 98. 20 /. 129. 4
Formae definitio 15. 36 — Forma una actu potentia plures inesse 24 14. / 26. 40
Alimenta nos alere & medicamenta Humores purgare non quod eandem habent
sed similem Substantia quamvis diversam materiam et temperamentu
vide. lib: M. 51. 17. lib: de Abdit: 131. 40 / 133. 10 132. 22.
et Simile a Suo Simili nutriri. ibid. 133. 10. 131. 132. lib: phys: 194. 19
Alimenta viris propinquiora premaceratis aut semiputridis preferenda
et quae ab animalibus potius quam quae ab animantibus proveniunt ibid. 132.
magisq ab ijs quae vita prestantiore degunt: ibid.
occultae Proprietates quarunda reru: ibid. 133. 26. / 136. 45. & 137. 142. 2 /
unde sic appellentur 136. 44.
Materia ab elementis, forma a caelo venire. ibid. 134. 41
quamvis totius Substantiae Proprietates in viventiu forma eiusq spiritu primu &
maxime insideat et a forma toti rei subiecto impertietur, In plerisq tamen rebus
adeo in eoru substantiam Infiguntur ut quamvis Forma pereat ac eoru
temperamentu dissolvetur nihilominus in divulsis eoru mortuis
idae proprietates viresq quamvis imbecilius forsan permanent: lib: de Abditis
Reru causis. 136. 137. 13

Sidera suas vires non pari modo aut mensura cuiq corpori impliunt ibid 135. 33.
eoru in Inferiora Corpora vires: ibid: 135. 42. 63
Astrologiae in medendo usus. ibid: 136. 12.
ut 4. elementa e corpore composito arte elici videantur 137. 46.
Arboru caesaru hyeme decrescente luna longius a putredine servantur ibid. 135. 53.
quomodo stirpiu vires efficacius habeant: 137.
Quintessentia elliciendi modus. ibid. 138. 25. /
Lapis Philosophoru: ibid: 138. 34. /
Iumentis sua trahentibus & resistentibus: lib: M. 128. 48.
3 medicamentoru qualitates. Method: med: 69.
cognitio fit ex sensu, ratione vel opinione vel demonstratione
Experientia autem ex usu & eventu habetur: ibid: 76.
calidioris alimenti nocumenta: lib: phys: 194 31.
Inediae moderatae vis & comodu: ibid: 195 & lib: method med: 45 30.

Contra anginam vide in libro de abditis reru causis fol. 142.
ad pestem Anglicam vide, Concilia Fernelij pag. 75./

Inediæ comoda: 45.23./ qui eã tolerare nequeant lib. M. 263.26.
consuetudinis vis & subitæ mutationis pericula. 263.31./
viriu æstimationem & judiciu. vide. lib. therap. 30.& 31.
Tempus optimu in Febribe evacuandi promitu, purgationes aut ... vide. lib. Therapeut. pag. 37 lin. 27./ 38.36.
Concoctio in morbis quid sit. lib. therapeut. 36.54. & pag. 59.41./
Corporis Temperamentu nimiopere raru & dissolutioni obnoxiu quomodo dignosc. 32.20 & 27. et eximij sensus notæ. 39.1.
Positio Corporis qualis vires magis reficiat. 39.44. & pag. 41.4. lib. ther.
sistendi sanguinis in vulnere remedia. lib. therap. 40. & 147.148. 50
Inflammatione repulsoria ibid. 41.19.
Spiritus incitati facile incalescunt. ibid. 41.27.
quomodo humores multi transeunt & distribuuntur p cæcos & insensibiles ductus meatusq in corpore. lib. M. 54.
motu & vigilijs fluxio omnis & medicamentu citatur quiete vero & Somno sistuntur, omnia, sudore excepto. lib. phis. 198.12. lib. m 64.22.
Universalis Cura semp specularis pmittenda. lib. M. 66.4. 263.4.
quod in asperam Arteriam & Pulmones diligant de potus vel liquores. vide. lib. Phis. 26.10. lib. M 66/30.
leviter affecti, naturæ quendiq seque committendi quos enim sponte natura sanat frustra medicina laudat. lib. M. 60/17./
At quibe nec Naturæ vis nec p... vivendi ratio satisfuerit medicina succurrat ...
Aceti vires & usus, in sistendo sanguine & fluxione. lib. M. 71.30. 144.32. & 47 ... plantaginis 104.22/112.39 ... 129.43
Tela vel spicula extrahentia. lib. M. 75.37. & 158. ... ungu... 130.25 & 132.32. 133.134. 45 & 65. lib. de Abdit. 133.27
Antidota & venena. lib. M. 75./ 130./ 149.53. lib. de abd. 120.121. Antidota quædam appellant 261.262.
lactis amygdalat. ad ardores compescendas & somnu faciendi modus. lib. M. 88.32.
Purgantiu medicament. doses ... lib. M. 91. 10 & 20. & materia etiam. 111.112. & modus & ordo. 120 lib. de abd. 132.
modus destillationis, infusionis, Julepoiu, syruporu electuariou Conservaru Marci ... parandi ... vide. in Meth. med. pag. 87. vsq ad pag. 95. electuar. cordiale 94.38./ Pasta regia & ... ibid. 74.
Fomenta infessus, Balnea, Epithemata Saccul ... ibid. 95/90./ Olea, Cerata unguent. 96.97.
Cerata ad nervos fatigatos. ibid. 97/29./ puls ad arthriticos dolore. ibid. 97. 451.
Puls, cataplasma, Cerata emplastra. ibid. 98.97.
Sacculus ad destillationes sistendas. ibid. 99.24./
Formulæ sacculoru scutoru Cucufarum frontaliu Suffituu pomoru odoratoru
Sagomi odorati, Cypriaru et ... odoratoru. lib. meth. med. pag. ...
Prægnantibus nociva: vide. Meth. med. 109.24./ 110.4./ 110.12./ 110.21. & 26 & 29. et 32./ 110.f 30.40
~~Prægnantibus ...~~ 113.9. & 114.18 & 27 & 49. 132.26. & pag. 138.53 & 139./ 53./ 112.23/112.55
quod tuta Pueris./ lib. 112.30 & 30. lib. 113.39.
Vermes enecantia. lib. M. 185/51./ 207.16. 209.16. 208.14./ 209.17./
ad aurium tinnitus. lib. M. 208.15./
Sudores quando tuto, aut minime, provocandi. lib. M. 111.8 & 11
Vomitus & vomitoria. 79.7. & 111.31. 283.18./ quomodo 258.39. 268.25./
Vomitu sistentia. 112.38.
Errhyna, sternutatoria & Apophlegmatismi: lib. M. pag. 66. & pag. 122. & 123.
Conceptu Juvantia lib. m: 130.12. 140.8.
Conceptioni resistentia. lib. m. 132.13./ 138.6. lib. de Abdit. 26.5./
Semen genitale minuentia. ibid. 124.6. 134.6. 135.33./ 138.34/43/ 139.36.
Venerem stimulantia. ibid. 125.8.
Fluxiones cohibentia; lib. M. 132.29. & 32. & 34. & 36. & 44. & 50. & 133.20. 134.14. & 144. & 145./ 206. 207. lib. de abd. 133.29
plus. 147.148. 50 & sudoribe sistendis;
dolores lenientia: lib. m. 141. 150.156. 155.5. 207.
vulneris curandi ratione Balsamu artificiale. vide meth. med. 166.35.40./
nota quod in Annotat margine: Philologia liber designatur, litera, P. vel aliquando. lib. ...
& pathologia liber sic. virt. lib. pa. vel path. & method. medendi liber sic. h.
Sapo albus & niger quomodo efficiantur. lib. m. 170.18.
ad apu ictus. lib. M. 149.24. 141.49. ad ictus venenatos lib.
ad Sugillata. 154.32. 157.49. 158.20 & 53.
ad facilitandu partu. 149. lib. m. 24. 158.43.
lassitudinis remedia. lib. m. 149.31. 150.8. 154.39. 155.3. & 26
Nic. Pisonis de morbis cogn. & Curat. et etiam de febribe
Hieron. Mercurialis Forolivienis prælect. Patavinæ de cognoscendis & curandis humani corporis affectibus, ...
Excus. venetijs. 1603.
Dominici Leoni de ijsdem affectibus tractatus eruditiss.
Alexandri Petronij de victu Romanoru liber elegans
Ars bene medendi p Johanem Riolanu parisiensem medicu. 1601. in